

12
30 H
5

V 6 18

EPITOME

GALENI PERGAMENI OPERVM,

IN QVATVOR PARTES DIGESTA,

PVLCHERRIMA METHODO VNIVERSAM ILLIVS VIri doctrinam complectens: per DO. AND. LACVNAM Secobiensem, Equitem auratum, & Medicum longè excellentissimum, summa fide studióque collecta.

ACCESSERVNT EIVSDEM AND. LACVNÆ Annotationes in Galeni Interpretes: quibus varij loci, in quos hactenus impegerunt lectores, & explicantur & summa fide restituuntur.

Item,

De ponderibus & mensuris medicinalibus vtilis Commentarius:

Index rerum & verborum maximè memorabilium copiosissimus.

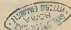

BASILEÆ,
PER THOMAM GVARINVM,
M. D. LXXI.

Ad Lacunam.

Debemus tibi plurimum Lacunæ,
Quicunque egregias amamus artes,
Et Coi studiis senis tenemur.
Tu, quicquid pater asserit Galenus
Versu multiplici & laborioso,
Paucis contrahis, explicásque chartis,
Et suum statuis modum labori.
Felix ô ter & amplius vocandus.
Non frustra tibi contigit Lacunæ,
In re difficili, & parum expeditæ,
Ἁπάντων μέτρον ἐμμετρεῖν ἄριστον.

Pyrrhus.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO D. D. FRANCISCO A BOVADILLA ET MENDOZA, Cauriensi Episcopo, ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ Senatori vigilantissimo, Patrono suo, & optimo Mecœnati, ANDREAS LACVNA Secobiensis, Doctor Medicus, Miles S. Petri, S. P. D.

Erostratum illum insolentissimum haud immeritò infamãt, conuiciisq́ proscindunt literæ, Pater amplissime, quòd combusserit antiquissimum illud ac celeberrimum Ephesiæ Dianæ delubrum: idq́ non odio aliquo in deam ipsam accensus, sed vt tantùm memoriã sui, posteritati relinqueret: quæ sanè vel hodie viget, piacularis tamen, & flagitiosa, nimirum qualis fuit ille. Siquidem si non aliud, at certè verisimile est, nebulonem illum fuisse caduci, vilis atque deiecti animi: qui cùm potuisset optimis institutis & artibus iuuare mortalium genus, simúlq́ immortalem se reddere, maluerit tamen facinus tam indignum perpetrans, omnibus innotescere, famamq́ sibi eam conciliare, quam præstitisset illi si consecutus nõ fuisset. Contrà verò fecerunt veteres illi patres, philosophiq́ grauissimi, bonorũ nobis omnium autores, qui ob admirandã illam sapientiã suam, strenuéq́ in cõmunem vsum nauatã operam, hodie celebrantur ab vniuersis, atq́ inter diuos relati sunt. In quibus illi, mea quidem sententia, summa laude videntur digni, qui arti Medicæ, totius humani generis tutrici, conseruatriciq́, summo studio incubuerunt, eamq́ opibus & facultatibus suis auxerunt, atq́ locupletarunt: cuius porrò inuentionem Græci ferè vniuersi, in deos ipsos, atq́ illorum amicos, referunt. Tradunt quippe Aesculapium ab Apolline patre institutum, filios suos postea Medicinam docuisse, atq́ in hunc modum artem ipsam cœptam diuinis auspiciis, successione quadam hæreditaria, à parentibus propagatã semper in libros, ad Hippocratem vsque (qui oriundus etiam ab Aesculapio fuit) peruenisse. Cautum siquidem erat in illa Asclepiadarum familia, ne quis artem & industriã medendi, possessionem planè diuinam, à Deóq́ solis ipsis concessam, cuipiam cõmunem faceret, qui ab eodem non esset genere exortus. Id quod fuisse in causa, videtur, vt peritos artis illius, τῶν ἰατρῶν παῖδας, hoc est, filios Medicorum, Græci semper vocarint: at si fieri vllo modo non posset, vt legitimè quispiam Medicinam profiteretur, quam minimè à genitoribus suis accepisset. Nec perperàm quidem illi, iudicio meo, factitabant: quandoquidem vel optima quæq́ instituta vilescunt, & dilabuntur, variisq́ fiunt obnoxia adulteriis, dum citra delectum vllum ab omnibus profanantur: multoq́ aptiores ad quamcunq́ artem capessendam, exercendamq́; sunt ii, qui à parentibus suis, vnà cum generationis primordiis contraxerunt quandam velvti inclinationem, propensionemq́ in eam ipsam artem, cui postea indulserint: quàm quibus natura & mens, ob diuersam genituram, ad contraria inclinatur. Quare sæpe soleo admirari, cùm ad cudenda numismata Principes admittant tantùm eos viros, qui & ingenui sunt, & industrii, moribúsq́ integerrimis præditi: cur ad conseruandam instaurandámq́ salutẽ hominum (quæ quibusvis gemmis & margaritis longè preciosior est) vt deligant quidem inculpatissima ingenia, eisq́ solis prouinciam adeò periculosam committant: abigant aũt illos à tam sacro & heroico munere, qui ad aurigandum vel remigandum sunt, potius quàm ad medendũ, aptiores, non sint æquè soliciti. Hoc siquidem maximẽ sua ipso-

rum intererat. Vt igitur ad Hippocratem redeam, ille omnium primus artem Medicam rationali methodo condidit, nobisq́ volumina octoginta reliquit, quæ incõparabilem doctrinam eius, vitæq́ innocentiam, testantur. Eum postea secuti sunt Diocles Caristius, Praxagoras, Chrysippus sophista, Erasistratúsq́ ex filia Aristotelis genitus: qui antistites Rationalis sectæ extiterunt. Nam sub Philino Coo, eodem ferè tempore, factio Empiricorum est orta: cuius fautores fuerunt Serapion Alexandrinus, Apollonius Antiochenus, & Menodotus. Qui sanè dissidebant à Rationalibus, quòd illi quidem ratione simul & experientia vterentur ad inuestiganda præsidia, morbis ipsis cõgruentia: hi autem solo vsu contenti essent, eorum quæ aliàs obseruauerant. Ab vtrisq́ recesserunt ex æquo Methodici nuncupati, causarum abditarum indaginem (quas Logici summo studio explorabant) respuentes: nec tribuentes quicquam experimentis particularibus, quibus nitebantur Empirici. Reducebant aũt hi, vt omnes particulares affectus ad generales duos, nempe astrictum & laxum: sic vniuersas curationes ipsorum, ad duas similiter: astrictionem videlicet eorum quæ laxa essent, & relaxationem illorum quæ astricta. Auspicia huic sectæ dedit Themison Laodiceus: absoluit aũt eam Thessalus ille Trallianus, qui pollicebatur se edocturũ artem ipsam accuratissimè, vel sex mensibus tantùm. Post quos omnes tandem Galenus secutus, Medicinam in tot sectas diuulsam, laceràmq́, suæ integritati atq́ nitori restituit: explodens quidẽ omnia peruersa dogmata, quæ grassabantur suo tempore, diràmq́ exercebant tyrannidem: reuocans autem Hippocraticã rationem medendi, quæ iam plus quàm sexcentos annos sepulta fuerat, eámq́ & explanans, & validissimis rationibus roborans. Cuius viri doctrina & methodus, ob dulcedinem insitam, atq́ sublimitatem, adeò allicit omniũ studiosorum animos, vt qui semel illam gustarit, amplius abstinere ab ipsa non possit. Cæterùm cùm ob crebras digressiones, quas facit, dum prauas opiniones aliquantulum morosè refellit; nonnulli quibus cordi est breuitas, à lectione illius deterrerentur: rem non minus gratam, quàm vtilem vniuersis, me facturum existimaui, si omnia Galeni opera in Epitomen succinctam redigerem, excutiens quidem illa, quæ nihil succi in se haberent, colligens verò reliqua, ex quibus tota ars constaret. Quod hercle institutũ meum mirum in modum promouit, ac velut cõcalfecit clarissimus & ornatissimus vir, amplitudinisque tuæ amantissimus, Ioannes Aquilerius, Medicus Pontificius: qui quidem quo feruet sapientiæ incredibili amore, nunquam destitit me hortari, monere, instigare, & (vt ingenuè fatear) cogere, donec ad laborem me accinxi. Quam prouinciã difficilem, ac meis humeris impare, equidem vix suscepissem, nisi ille institisset tanta vehemẽtia. Quantũ verò laboris exhauserim, dum huic saxo voluẽdo incumbo, nemo æquè nouit ac tua Celsitudo, Antistes reuerendiss. sub cuius vmbra & auspiciis omnia fuerunt elaborata. Quanquam vel ex ipsius operis mole, atq́ difficultate, perpendere lectores candidi poterunt, non potuisse hunc nostrũ partũ in lucem edi, citra enixus atq́ conatus maximos: cùm nobis necessum fuerit, in primis quidem, instaurare deprauata exemplaria, tã latina, quàm græca: dein ea mutuò inter se cõferre: postea lapsus omnes corrigere, lucémq́ obscuris sententiis addere: demũ succum omnẽ atq́ medullam elicere, eámq́ digerere in ordinẽ: ac deniq́ vniuersos locos communes, præcipuásq́ sententias, ad margines annotare. Quòd si addidero, quoties mihi opus fuerit eadem ipsa relegere, examinare, & transcribere, priusquàm traderentur prælo, nec modum nec finẽ fecero. Perpetuò autẽ summa

ma

ma cũ religione curauimus, ne aut aliquid insereremus huic operi, quod Galeni non esset: aut ex doctrina illius quippiã relinqueremus, quod pertinere videretur ad artem. Iam verò præcipua loca quæ restituenda censuimus, asterisco annotauimus, quo videlicet Lector admonitus, posset, si quãdo vellet, codices græcos consulere, iudiciúmq; suum interponere. Ex annotationibus margini appositis, quæ esse vice scholiorũ possunt, cõflauimus copiosissimũ Indicem, vt omniũ rerum & sententiarũ, quæ præcipua in Galeno habẽtur, lectori ad manũ larga semper copia suppeteret. Porrò vniuersum opus in quatuor sectiones, siue classes, digessimus: quarum prima quidem continet ea omnia, quæ ad artis constitutionẽ, humaniq; corporis fabricam atq; compositionem pertinent. Secunda autem, quæ tum ad sanitatem tuendam, tum ad morborum cognitionem spectant. Tertia verò, omnes differentias morborum, generalémq; medendi methodum, ambit. Quarta deniq; vendicat sibi historiam omnium medicamentorum simplicium, atque compositorũ. Harum autem nostrarũ lucubrationũ eam partem cõsecrare T.C. statui, quæ vt lectu iucũdissima est, sic in se veram philosophiã, adeóq; (si Galeno credendũ sit) exactissimam Theologiam amplexatur: cùm exercitatio meditatióq; assidua circa res naturales, ac præsertim circa nostri structuram corporis, nostrã erga Deum fidem, propensionémq; multùm adaugeat, ac velvti concalfaciat. Nam cognitis iis perfectè quæ sapientia & bonitate sua fecit ille conditor noster, in maximã admirationẽ, cõmendatiónémq; sui, omniũ animos reuocat. Tali autem admirationi, charitas, fides, atq; firmissima spes, e uestigiò succedunt. Sed ex hac etiam naturalium rerum contemplatione, cogimur æquitatem exercere & iustitiã: quandoquidem & elementa ipsa, & cæteras vniuersi partes, sibi inuicem cedere, & suum amare quæq; ordinẽ, æquabilitatémq; seruare geometricã, nemo tam cæcutiens est, qui nõ cernat. Unde ab ambitione, possidendíq; libidine, naturalis Philosophiæ pars nos reddet alienos. Hinc etiam nõ vulgarem fortitudinem comparamus contra mortis formidinem: cùm didicerimus hominẽ esse portiũculam vix perceptibilem vniuersi, cunctáq;, si genita sint, etiã corruptioni esse obnoxiã.

Ut verò hanc naturalium rerum historiam dicarem T.C. eædem me causæ impulerunt, quæ iampridem conciliarunt tibi omniũ studiosorũ animos, Pater obseruandiss. nempe singularis prudentia tua, rara temperantia simul & continentia, non vulgaris animi magnitudo, constantia insignis, admiranda clementia, incomparabilísq; omniũ linguarum, artium, atq; disciplinarum peritia. Eò siquidem semper sapientiæ amore flagrasti, vt quarum vnam tantum aut alteram, vel optima quæq; ingenia vix tandem post multos annos assequi mediocriter possunt, eas omnes disciplinas, non per transennã (quod aiunt) aut primoribus degustandas labris, sed consummatè, integreq; tibi esse indipiscendas putares. Quem feruorem ac diuinum affectum animi, adeo labore improbo, vigilijsq; immensis fouisti, vt non modò tui voti compos, sed promptuarium etiam omnium Musarum, quid dico promptuarium? imò sacratissimũ quoddam templum, nobis euasisse videaris. In quo quidem, si latinæ, græcæ, atq; hebraicæ linguæ puritatem ac proprietatem requirat quis: si artium omniũ liberalium ornatũ: si Iurisprudentiæ, Theologiæq; velvti summu apicem, vniuersas inquam has scientias & facultates reperiet absolutissimas. In quarum singulis tam feliciter es versatus, vt ex æquo omnes didicisse videaris. Quæ immortales virtutes tuæ, adeò, tanquam per gradus quosdam, te ad maximum dignitatis fastigium pari amoris vicissitudine promouerunt, vt pri-

mò quidem, dum egressus pueritiæ fines vix esses, cum maximo bonorum omnium applausu creatus fueris Gymnasiarcha celeberrimæ Academiæ Salmanticensis: quam ita singulari prudentia tua & consilio rexisti, vt eorum qui eo in munere te præcesserant, gloriam prorsus obliteraueris. Haud multò pòst factus es Toletanæ Ecclesiæ Archidiaconus: quæ dignitas quantopere in Hispaniis illustris sit, nemo est qui viuat & nesciat. Nec intercesserūt multa mensium curricula, quin iam Episcopus Caurensis euaderes. Quod pastoris tam insigne munus, adeò piè religioseq́ hactenus semper administrasti, vt si cæteri Ecclesiastici proceres eandem, quam tu, viam ingrederentur, non tot cladibus hodie afficeretur Ecclesia: non tot indies sauciaretur vulneribus: sed semper cōtra hostes suos præualeret. Postea verò PAVLVS III. *Pont. max. fama tuarū virtutum adductus, à Deóq; ipso inspiratus, te vltrò (vt solet complures alios, quos & pietate & doctrina cæteris antecellere intelligit) in ordinem Patrum amplissimorum censuit esse accersendum. Inter quos adeò splendes & fulges, vt de te cunctis raram quandam expectationem exhibeas. Nihil dicam impræsentiarum de antiquissima & nobilissima, ex qua oriundus es, Mendozzarum familia: quandoquidem illa vniuerso innotescit orbi: & animus nobis est persequi, non quæ natura tibi, sed quæ virtutes tuæ præstiterunt. Vt autem reliqua expediam: quemadmodum ingenuissimus iste animus tuus Musarum omnium delubrū atq; sacrarium est, sic ædes tuæ semper Academia quædam hominum doctissimorum quam absolutissima extitit: quos adeò semper foues, auges, cohonestasq; muneribus, vt eruditis tantùm viris natus esse videaris. Quam sanè tibi insitam, cognatámq; in studiosos omnes benignitatem, abundè etiam sum ipse expertus: quippe cùm me anno quadragesimosexto supra millesimum, ex Germania redeuntem, vbi primùm attigi Romam, quam munificentissimè exceperis, exceptúmque præfeceris curæ valetudinis tuæ, ac postea indies magis summa liberalitate locupletaueris. Hæc itaq; omnia adduxerūt me, vt hasce mei ingenij primitias, calore splendoris tui confectas, ad maturitatémq; perductas, Tuæ Celsitudini offerrem. Tua igitur partes erunt, Pater amplissime, eorum meditationes contra maledicorum morsus defendere, quos in tutelam tuam recepisti quam benignissimè. Vale. Venetiis, ex ædibus illustrissimi D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac insigni Republica Cæsarei Oratoris circumspectissimi.*

XV. Calend. Maias, M. D. XLVIII.

ELENCHVS LIBRORVM GALENI, QVI IN quaq; sectione habetur, cum eorundem interpretibus, quorum uersiones, dum Epitomen condere- mus, sequuti sumus.

PRIMAE SECTIONIS LIBRI.

SECVNDAE SECTIONIS LIBRI.

FINIS.

GALENI
PERGAMENI EXHORTATIO AD BONAS ARTES DISCENDAS.

AMETSI animalia bruta nō habeāt rationem illam enunciatiuā, sermocinatricemve, qua nos ipsi præditi sumus: eam tamen quæ secundùm animā intelligitur, quam ἐνδιάθετον vocant, hoc est, *rationē intus delitescentem, fortasse nobiscum habent omnia cōmunem, licet alia magis, alia minus. Cęterùm cùm animantia omnia sint artis omnino expertia (paucis quibusdam exceptis, quibus natura magis quàm institutione cōtigisse videntur artes) solus autem homo scientiæ capax, quancunque velit artē percipiat, ac tum ea quæ subter humum, tum ea quæ supra cœlos sunt, contempletur: ac deniq; omnium bonorū maximū, nempe philosophiā, sua sibi pararit industria, meritò solus is dicitur rationalis, quòd ratione cæteris omnibus antecellat. Quare longè turpissimū est, hanc ipsam rationis vim, quæ nobis inest cōmunis cum Diis, negligentes, caducarum rerum studio teneri, ac spretis artibus, nos improbæ fortunæ cōmittere, quæ plerunq; bonis viris posthabitis, quorū oportebat haberi rationē, locupletat indignos, ac ne id quidem cōstanter, sed tantisper donec, pari qua dedit temeritate, rursus eripiat donata. Quā deam qui infelices sequuntur, omnes infeliciter pereunt. Contrà verò qui Mercurio, rationis domino, omnisq; artis autori, se addicūt, nunq̄ destituūtur ab eo, sed quandiu sequuntur illum, semper eius providentia, patrocinio, & splendore fruuntur. Qui igitur pendentes ex ipsius solo nutu fortunæ, honestissimas artes & disciplinas, ceu virus, toruè intuentur, & cùm interim equos ipsos & canes artium exercitiis erudiant, famulum autē ignauū, nulliusq; peritum artis, nullo precio dignum existimēt, curent præterea & agros, & cæteras possessiones, vt quæq; sit quamoptimè exculta, solos seipsos negligunt, abdicántq; ab omni liberali instituto, ne hoc quidē intelligētes, animā habeant nec ne, an nō̄n, quamvis Crœso ditiores sint, omniū abiectissimi existunt, cōtemptissimisq; famulis similes? Eiusdem farinæ videntur, qui nobilitatē sui generis venditant, atq; hinc sibi placentes, erigunt cristas: quanquā non vident infelicissimi, qui generi non respondent suo, eos magis cōtemni, quàm obscuro loco natos. Siquidē imperiti, qui genere sunt vehementer obscuro, hoc lucrifaciunt, quòd plerique nesciant, quales nam illi sint. At quos decus & claritudo generis non sinit latere, quid aliud fructus ferunt ex illa nobilitate, nisi vt eorum infelicitas sit illustrior? Proinde si quis sapit, ad exercendam artē se conferat: per quam si nobilis fuerit, videbitur genere non indignus: sin minus, suum ipse genus nobilitabit. Sed nec ob elegantem corporis formam, quę nisi arte fuerit exculta, prorsus ad omnia est inutilis, debemus animi venustatem negligere, quę tanto illa dignior & excellentior est, quanto ipse animus corpore videtur esse quippiā præstantius. Oportet itaq; adolescentem suam ipsius formam ad speculum contemplari: qui si se conspexerit facie pulchra, advigilandum est, vt talis sit etiam animus: existimétq; vehementer absurdum, in formoso corpore animū habitare deformem. Rursus, si se viderit esse forma corporis infelici, tanto magis illi curandum est, vt elegantem efficiat animum, quo audire possit illud Homeri:

Est aliquis, cui forma parum sit corpore felix.
Sed comptis formam uerbis Deus ornat, &c.

Quòd autem nec ipsa Athletarū professio, quæ pollicetur maximū robur, gloriámq; apud vulgus conciliat, etiam componi debeat cum artibus homine libero dignis, vel hinc nobis licet colligere, quòd cùm variæ sint bonorū species, quæ natura hominibus insunt, putà quę ad animum, quæ ad corpus, & quæ ad facultates exteriores spectāt, nullam harum Athletæ, ne in somniis quidem, agnoscunt. Siquidē quod ad primam attinet, animam habeant necne, prorsus ignorant Athletæ: tantum abest, vt illam sciant esse rationis participē. Etenim cùm semper maximam vim carniū, sanguinisq; coaceruent, habent animam suam velvti multo immersam cœno, vt nihil possit intelligere, verū nō minus stupida sit, quàm brutorū animæ. Cùm autē supra modum laborent, supra modúmq; (vt dixi) expleantur, manifestum vtiq; est, eorū habitudinē maximè periculosam existere: id quod sentiens Hippoc. ait, summè bonam habitudinē Athletarū in maximo versari discrimine: affectionémq; Athleticam nō esse secundùm naturā: meliorem autē esse habitudinē salubriorem. Quibus verbis nō solùm negauit palàm eorum exercitationem naturalem existere, sed ne habitudinē quidem illam dignatus est appellare, quòd obnoxia periculo sit, facilèq; in diuersum mutabilis. Iam quod ad formā corporis attinet, sic illis habet res, vt nō solū exercitatio Athletica nihil ad pulchritudinē conferat, verumetiam plurimum obsit, ob ingluuiē illam, qua distenduntur, ac supra modum ingurgitantur. At fortasse nihil quidem ex iis quæ exposita sunt, sed robur sibi vendicabunt Athletæ. Quod per deos robur? aut ad quid vtile? an ad agrum colendum? Perpulchrè igitur vel fodere, vel metere, vel aliud quidpiā, quod ad agricolationem pertinet, possunt. Sed fortassis ad res bellicas valet. Audi Euripidem igitur, qui laudes eorum canit, dicens:

Num aduersus hostem prœliabuntur, manu
Discos ferentes? Nùmne uibrata aspide,
Pedibus citi hostem submouebunt patria?
Nullus profectò uana sunt hæc,
Vbi cominus ferrum micare cœperit.

Ergo inde fortè gloriātur, quòd præ cęteris plurimum colligāt, coaceruéntq; pecuniarū. Atqui videre licet omnes istos æri alieno obstrictos, non solùm id temporis, quo exercent artē Athleticam, verumetiā dum ab ea dimissi sunt. Quanquam ne id quidem præclarum est, ex arte parare diuitias, sed talem potius artem scire, quę fracta naui, simul cum domino enatet. Ex dictis igitur evadit perspicuum, ô ingenuissimi adole-

Brutis inesse rationē reconditā.
** ἐνδιάθετον*
Bruta esse artium expertia.
Homo solus scientiæ capax.
Homo solus dicitur rationalis, quòd ratione cæteris antecellat.
Ratio nobis inest cōmunis cum diis.
Fortunæ improbitas, incōstantiáq;.
Mercurij cōmendatio, tanquam omnium artium autoris.
Ineruditorum hominum infelicitas.
Imperitorū infelicitas tātò illustrior est, quātò genus eorum est clarius.
Pulchritudo arte non exculta, est inutilis.
Animi venustas præferenda pulchritudini corporis.
Athletarum professio.
Bonorum species tres.
Athletæ omni genere bonorū sunt destituti.
Athletarū animam esse velut multo demersam cœno.
Athletarū habitudinem maximè periculosam existere.
Athleticam exercitationē pulchritudini obesse.
Athletarum esse robur inutile.
Athletas omnes esse ære alieno obstrictos.
Ars quæ paranda.

scentes, nec diuitiis, nec generis claritate, nec pulcritudine formæ, nec exercitio aut robore Athletico fretos, oportere nos studia liberaliũ artium negligere. Verumenimverò cùm in geminũ discrimen ipsæ artes distribuãtur, quarum quædam ratione cõstant, súntq; ingenuæ & honestæ: quædam contrà, cõtemptibiles, quòd corporis laboribus cõstent, quas sedentarias & manuarias vocant: præstiterit vtiq; ex priori genere quampiam ediscere. Nam posterius alterũ genus destituere soler senectute cõfectos artifices. Prioris porrò generis sunt, Medicina, Rhetorica, Musica, Geometria, Arithmetica, Dialectica, Astronomia, Grãmatica, & Legum prudentia. Adde his si velis, fingendi, pingendiq; artificiũ. Quanquã enim hæ in manuaria consistunt opera, earum tamen exercitatio nõ eget robore iuuenili. Ex his itaq; artibus aliquam eligere cõvenit, & in ea exercere optimè iuuentutẽ, cui mens nõ sit omnino pecunia: vel præstantissimã harũ omniũ, quæ quidẽ iudicio meo, est ars medendi, quod deinceps nobis est demonstrandum.

Artium diuisio in liberales & sedentarias.

Artes liberales quæ aliis sint præferenda.

Artes liberales quæ.

Pingendi fingẽdique artes cur liberales dicuntur.

Medicinam esse ingenuarum omniũ præstãtissimam artẽ.

GALENI PERGAMENI
de optimo docendi genere, liber vnus.

Doctrinæ genus optimũ quod.

Auorinus censet illud esse optimũ genus doctrinæ, per quod vtranq; in partem præparamur. Quam doctrinã Academici vetustiores existimabãt desinere in epochen, hoc est suspensam sententiã. Siquidem cùm argumẽtis cõtrariis in vtranq; partem suo more agitassent aliquod dogma, tandẽ permittebant discipulis, vt quod verius ipsis videretur, eligerent. Cæterùm cùm nonnulla videamur nobis videre, aut aliquo alio sensu percipere, vt in somniis, aut per insaniam: nonnulla item revera videamus, aut alio quovis percipiamus sensu: hæc quidem posteriora, omnes homines, exceptis Academicis & Pyrrhoniis, credunt ad certam cognitionẽ pertingere. Quæ verò per somnium, aut mentis errorem apparent animo, ea falsa prorsus existimant. Quod quidem si sic se habere Academici nobis concesserint, deleant oportet è libris suis, quod inibi scriptum est, in rerum iudicio nec sano esse magis fidẽ habendã, quàm insano: nec rectè valenti magis quàm ægro, nec vigilanti magis quàm dormienti. Quippe si istis nihil est cognoscibilius, quàm iis qui sunt diuerso modo affecti, nimirum veritatis iudicia confusa erunt: nec ipse præceptor Academicus, neq; etiam eius discipulus poterit iudicare rationes, quæ in ambas partes inter se pugnantes differuntur. Atq; hoc ipsum est, quod veteres illi docuerunt, nullum esse datum à natura iudicium homini, quo exactè possit dignoscere: eóq; nulla de re pronunciandũ esse absolutè, sed de omnib. semper suspendendam esse sententiã. Verũ si nobis physicis concedant (vt decet) sensus iam nihil opus habebimus in vtranq; exerceri partem, sed opus tantùm erit repetitione eorum, quæ fuerint exemplis tradita. Lubens autem Fauorinũ interrogarem, num homini naturalis quædam iudicandi vis insit, quæ sermones veros discernat à falsis: an potius ars quædam & ratio sit, vtrunque cognoscendi. Si natura, qui fit, vt non omnes inter nos consentiamus, nec similiter iudicemus? Sin ars est, & ratio, hæc omniũ primùm erat discenda. Dein conveniebat ludimagistros variis modis exercere discipulos, multis exemplis propositis. Nam dicere, nullũ adesse nobis veri ac falsi iudiciũ, est omnem agnitionis spem prorsus exterminare. Igitur quamvis iudicium naturæ, sophistæ contendant nullum, eo tamen nullũ nec antiquius habemus, nec generosius. Cui quidẽ naturali iudicio licet credere, vel non credere: ipsum autem per aliud iudicari non potest, cùm nimirum eo cætera iudicentur omnia. Quoniam autem ex ipso naturali iudicio artes omnes parant sibi & instrumenta, & iudicandi secundùm artem, organa: per quæ quidem alia sibi cõponunt homines, alia rursus ab aliis composita iudicant: docebo equidem in vniuersum & instrumẽta, & iudicia, tum ea per quæ tibi parabis veros sermones, tum ea per quę iudicabis ab aliis dictos. Nam quod ex sese evidenter apparet sensibus, aut intellectui, ad id nihil est opus inquisitione. Cęterùm si nihil sit tale, necessum est vt accedat cognitio, quæ aliunde petatur. Etenim si perinde ac in corpore oculus, sic sit intellectus in animo, hoc est, non pariter acutus omnibus, consentaneũ profectò rationi est, vt quemadmodũ qui cernit acutiùs, adducit ad id quod videtur, eũ cui visus hebetior est: ita quibus contigit in rebus intelligibilibus perspicere clarè, quod intellectui offertur, veluti manu ducant ad contemplationem & cognitionem eandem, illos qui hallucinantur. Atq; hoc quidem est præceptoris officium.

Epoche.

Pyrrhonij.

Academicorũ falsum dogma

Fauorinus cõuincitur.

Iudicio naturali singula iudicantur

Præceptoris officium.

GALENI PERGAMENI,
quòd optimus medicus idem sit & philosophus, liber.

Vod accidere solet Athletarũ plerisq;, qui cupiunt quidem in Olympiis victores evadere, cæterũ vt id assequãtur, nihil exercẽt, curántve, tale quippiam cõpluribus medicis vsu venit. Nam laudant quidem Hippoc. ac medicis omnibus anteponũt: vt autẽ similes illi evadãt, quidvis studio habẽt potius q̃ hoc: quippe qui ne legũt quidem illius cõmentarios, nec si id faciãt, intelligunt quę dicũtur: aut si quis id quoq; cõsequatur, nõ perducit speculatiuã artis rationẽ ad experientiã, vt confirmet quod didicit. Quorũ si desit altervtrũ, necessum est sui vniuersi studij atq; instituti fine frustretur. Nullũ autem nunc nasci, qui natura satis cõpositus sit ad percipiendam artem tam familiarẽ, támq; amicã humano generi, dictu absurdum videtur, cùm idem sit nunc mundus qui olim. Probabile tamen est, ob prauam educationẽ, qua hodie instituuntur mortales, & ob diuitias virtuti antepositas, ita neminem amplius existere, qualis fuit vel Phidias inter statuarios, vel Hippocrates inter medicos. Siquidẽ fieri non potest, vt qui pluris facit diuitias, quàm virtutẽ quiq; artem non in hoc didicit, vt bene de hominib. mererẽ, sed vt di-

Speculatiuam artis rationẽ confirmãdam esse experientia.

vt ditesceret, ad propriũ artis finem perveniat. Proinde fieri etiã nequit, vt simul & pecuniæ studio seruiamus, & exerceamus artem tam sublimem, támq; arduam: sed necesse est, vt qui vehementiùs incumbit in alterũ, alterum negligat.

Medicum oportet varias regiones orbis lustrasse.

Iam verò cùm oporteat medicum varias regiones orbis lustrasse, diuersásq; ciuitatũ & locorũ temperaturas, situs, & constitutiones accuratè nouisse, vt de illis possit iudiciũ ferre, manifestũ vtiq; est, qui talis sit evasurus, eum debere non

Medicum debere esse contẽptorem pecuniæ.

modò contemptorem pecuniæ, sed suprà modũ etiam industrium, atq; impigrũ esse. At fieri non potest, vt is sit industrius & impiger, qui inebriatur, qui sese ingurgitat, quiq; (vt summatim dicam) pudendis tantùm, ac ventri obsecundat.

Medicus accuratus qui sit.

Qui igitur sobrietatis amator est, nec minus veritatis amans, hic verus medicus comperitur.

Rationalis ars necessaria medico.

Huic autẽ cum naturali, etiam ars rationalis discenda, exercẽdáq; est: quò sciat, quot in vniuersum sint morbi, & quo pacto cuiusq; sumenda sit curationis ratio, qualisq; præterea sit vniuersa corporis humani natura: id quod ars ipsa rationalis, siue logica, docet accuratissimè.

Medicum debere esse & philosophum.

Quid igitur iam deest medico, quo minus sit & philosophus, quisquis Hippocratis artem, vt par est, exercuerit? Etenim si ob dictas causas eum in logica speculatione exerceri convenit: vt verò impigrè perseueret in exercẽda arte, oportet ipsum tum aspernari pecuniam, tum sobrietatẽ amplecti, nimirũ omnes philosophiæ partes habebit,

Philosophiæ partes, naturalis, rationalis, moralis.

nempe eam quæ rationalis dicitur, & eam quæ naturalis: atqueadeò etiã cum his, eam quæ moralis. Nec enim verendũ fuerit, ne qui pecunias contemnit, ac sobrietatẽ suspicit, aliquid absurdum cõmittat.

Facinora perpetrari, aut auaritiæ persuasu, aut voluptatis fallacia.

Nam quicquid facinoris audent patrare homines, aut auaritiæ persuasu, aut voluptatis fallacia patrant. Nec arbitror vlla esse opus demõstratione, vt probemus, medicis esse necessariam philosophiam ad rectè vtendum arte, cùm plerunq; videamus eos non medicos, sed veneficos esse, qui pecuniæ studio dediti, in aliud vtuntur arte, quàm est inventa. Ergo ipsi philosophiæ nauemus strenuam operam, si modò veri sumus æmulatores Hippocratis. Quod quidem si fecerimus, nihil vetat quo minus evadamus, non dicam illi similes, sed superiores certè illo, percipientes quidem quę rectè ab eo sunt tradita, quæ verò restant, nostra ipsorum industria invenientes.

GALENI PERGAMENI de Sectis ad eos qui introducuntur, liber vnus.

Medicinæ scopus, sanitas. Medicinæ finis, sanitatis adeptio.

PRopositũ artis medicæ sanitas est: finis, ipsius adeptio. Quibus autem quis vel absentẽ sanitatem recuperet, vel præsentẽ conseruet, medicis est necessarium cognoscere.

Curationes.

Porrò quæ absentẽ quidem sanitatẽ restituunt, curationes & auxilia appellãtur: quæ verò præsentẽ cõseruant, salubris victus ratio.

Victus ratio salubris.

Hac igitur de causa, & ipsam medicinã salubrium & morbosorum scientiam esse, antiqua definitio asserit:

Medicina quid. Salubria quæ.

salubria quidem vocans ea, quæ præsentẽ sanitatẽ tuentur, restituúntq; deperditã:

Morbosa quæ. Medicum quæ nosse oporteat.

morbosa verò, quæ contraria his sunt. Vtraq; igitur medicum nosse oportet. Cæterũ qua ratione horum scientiã facilè quis cõsequatur, nõ pariter adhuc omnibus est confessum. Verùm hi experientiam solam arti satis esse affirmant: aliis verò & ratio nõ parũ videtur conferre.

Empirici sola experientia ducuntur. Dogmatici & rationales qui.

Qui igitur sola experientia ducuntur, Empirici & Memores nuncupantur: sicuti Dogmatici & Rationales, qui vtũtur ratione ad invenienda remedia. Atq; hæ quidem duæ principes sunt inter medicos sectæ: altera quidẽ per experientiam ad remediorũ inventionẽ festinans, altera verò per indicationẽ. At tum iuuantia, tum noxia Empirici in duas species diuidunt, quarũ primã naturalem appellant, cõplectentẽ affectus omnes, qui in corpore citra manifestam causam oriuntur: secundam autem, artem fortuitam, quam eorũ esse volunt, quę à casu solent homini accidere.

Empiricæ inspectionis tres species. περίπτωσις. αὐτοσχέδιος.

Ipsius autẽ inspectionis Empiricæ tres sunt species. Prima dicit Græcis περίπτωσιν, quasi incidentiam dicas, dum incõsultò ad experiundum accedimus. Secunda αὐτοσχέδιον, hoc est, ex proposito, nominatur, quando vel in somniis admoniti, vel alia opinione ducti, aliqui spõtè experiuntur.

Imitatrix.

Tertia denìq; dicitur imitatrix, dum quidvis eorum quæ opem attulerunt, aut noxã, rursus in iisdem affectibus aut experimur, aut declinamus. Quæ quidem vltima species, ipsorũ artem maximè cõstituisse videtur. Quia verò occurrunt ipsis Empiricis interdum affectus incogniti, vel quorũ nõ habent satis explorata remedia, instrumentũ quoddam commenti sunt ad invenienda præsidia,

Transitus ad similia.

nempe transitũ ad similia, nimirũ ab affectu ad affectũ, à loco ad locũ, sicuti ab auxilio ad auxiliũ. Talis itaq; via est per experientiã ad artis finem.

Rationalium progressus.

Quæ verò ratione perficitur, corporis curandi naturam priùs addisci iubet, necnon omniũ causarũ vires, in quas incidens corpus, vel salubrius, vel morbosius seipso efficitur.

Medicis quæ cognoscenda sint secundum rationalium hæresim.

Præter ista, aëris etiã, & aquarũ, & regionũ naturæ, & vitæ studiorũ, & ciborum, & potuum, & consuetudinũ, oportere medicum necessariò peritum esse, Rationales contendunt, vt ægritudinũ omniũ causas, & medicaminũ facultates inveniat, ritéq; tum ab affectu ipso, tum à viribus ægrotantis, necnon ab omnibus iis, quæ recensui, possit indicationes elicere, congruentiáq; morbis semper accõmodare remedia: semper contrariis affectibus contraria præsidia ministrans.

Empirici Dogmaticique discrimen.

Cæterũ à quibus rei cõferentis indicationẽ Dogmatici, ab iisdẽ Empirici obseruationẽ eliciunt. Dogmaticus siquidem interdũ plus sanguinis detrahit, ipsa rei natura & ratione ductus: Empiricus verò, quòd in aliis sic obseruauerit. In vniuersum autẽ, eadem in iisdem affectibus remedia Dogmatici pariter & Empirici admittũt, de modo inventionis ipsorum interim altercantes. Ex apparentibus enim accidentibus circa corpus, indicatio causæ Dogmaticis fit, per quam inveniũt. Empiricis verò instituitur recordatio eorũ, quę sæpius eodẽ modo obseruata sunt.

Morsus rabidi canis curatio.

In quibus autem Dogmatici nullũ habent accidens manifestũ, quod causam ipsam demõstret, in his causam procatarcticam nõ cũctãtur investigare: vt, si canis rabidus fue-

rit, aut vipera, quod momordit, tunc sanè minimè cicatricem statim inducunt vlceri, sed potius contrà, particulas quæ circa vlcus cõsistunt, nõnunq̃ minutatim præcidũt, dein verò calidis & acribus medicamentis venenũ extrahunt, quod in corpus vnà cum morsu est illapsum. Eadem autẽ medicamenta etiã Empirici applicant, non ipsa rei natura ad illorum inventionẽ perducti, quẽadmodũ Rationales, sed recordatione solũ eorum, quæ longo vsu atq; experiẽtia explorarunt. Dogmatici porrò ipsam experientiam accusaot, hi tanquã inconstantẽ, alij ceu imperfectam, alij vt artis omoino expertem. Rursus rationẽ Empirici, tanquam probabilem quidem, sed oõ veram, damnant. Methodici autem (sic enim seipsos nuncupauerũt, ac si nõ etiam priores dogmanci artẽ methodo pertractandam esse tradiderint) nõ verbotenus cum veterũ sectis certare mihi videntur, sed multa adhuc artis immutare opera: quãdoquidem neq; locũ passum, neq; causam, neq; ætatem, oeq; anni tempus, nec regionem, nec consuetudinẽ, nec virium ægri inspectionẽ, seu naturæ, seu habitus, cõferre quicquam ad indicationẽ aiũt, sed à solis affectibus, eius quod confert, indicationẽ satis sibi esse putant. Atq; horum sanè quidam, morborum omniũ qui ex victus ratione proveniunt, alij omnium simpliciter, duas esse cõmunitates, & tertiã quandam ex illis mistam, ostendere nobis conantur, astrictionẽ videlicet, fluorẽmq;, atq; ex his tertiã dispositionẽ conflatam. Morbum itaq; omnem, vel astrictum, vel fluentem, vel etiam ex vtroq; complicatum esse contendunt. Vtilis autem indicationem, io astrictis quidem, laxationem: in fluentibus verò, suppressionẽ existere. At in cõplicans affectibus, ei qui magis vrget, esse occurrendum. Suam autem sectam definiunt esse cognitionem evidentiũ cõmunitatum, finem medicinæ sequeotium. Nolunt porrò dici dogmatici, quòd iactitent se nõ indigere latentibus, quẽadmodum illi. Nec Empirici etiam se appellari patiuntur, licet illi q̃ maximè circa evideotia versentur, quòd Empirici in evidentibus vtantur obseruatione, ipsi verò indicatione regantur: qoódq; illi quidem, tanquam ab ignotis, ab obscuris recedant, ipsi verò tanq̃ ab invtilibus, inanibúsq;. Porrò totam artem medendi adeò breuem efficiunt, atq; in angustum contrahunt, vt nõ modò in pervulgatis illis sex mensibus (quibus posse doceri eam profitentur) verùm multò eam citiòs vniuersam posit quispiam ediscere: cùm iuxta eorum decreta, sat sit nobis causis vniuersis, tam procatarcticis, quàm coniunctis, neglectis, astrictos quidem affectus laxare, fluidos autem sistere, à quacunq; illi causa processerint: idq; nulla habita temporum, ætatum, regionum, aut laborantium particularum ratione. At quantopere hallucinentur hi, vel Empirici percipere possunt: qui vident planè, quos rabidus canis momordit, si statim vlcus ad cicatricẽ ducatur, prius non administratis remedijs, quæ ab ipsius causæ procatarcticę indicatione sumũtur, conuulsos omnes animã exhalare: seruari autẽ quibus iuxta indicationem illius, adhibita fuerit medendi ratio. Quare neq; ipsarum causarũ,

Methodici multa artis immutant opera.

Methodici à solis affectibus indicationes sumunt.

Methodici constituunt duas communitates morborũ, astrictionem atque fluorem, ac tertiam ex his cõflatam.

Methodicorum secta quid.

Methodici quibus distinguãtur ab Empiricis et Rationalibus.

Methodici pollicentur se totã artem docturos curriculo mensium sex.

neq; ætatum, nec temporum, nec regionum, nec deniq; affectarum particularũ indicationes negligunt: cùm experientia didicerint, nec senectute confectis, nec item admodum pueris, vel si laborent pleuritide, venam secandam esse. Sub canc autem, & aute canem laboriosas purgationes existere. Eos qui septentrioni subiacent, aut Aegyptũ, aut plagam meridionalem incolunt, copiosas & semel factas evacuationes nõ ferre. Qui verò inter hos sunt medij, manifestam subinde ex venæ sectione vtilitatem sentire. Quinetiam oculum phlegmone obsessum, diuersam curationem reqoirere, ab ea, quam inflammata auris postulat. Quippe acetũ cum oleo rosaceo instillatum, vnicè aorium inflãmationi auxiliatur. Oculis autem, si quis id infundat, haod leuem noxam attulerit. Ad hęc gurgulioni inflammato, spinæ Aegyptiæ fructus, necnõ scissile alumen, præsentanea remedia sunt: quibus tamen neq; in auribus, neque in oculis vti impunè licebit. Obijcient etiã Empirici cõtra ipsos methodicos: vbi pars quæpiam astricta est, nõ continuò laxandam esse: cùm nimirum in ipsius cruris inflammatione, quæ sponte decubuit, minimè quidem ante totius corporis evacuationem (dum plethora adest) laxanda sit inflammata particula: sed refrigerantibus potius & astringentibus medicamẽtis admodom cõprimenda. Vbi autẽ corpus vacuatum fuerit, tum demũ laxandam esse. Atque his quidem contra illos argumentis vtuntur Empirici. At Dogmatici, quòd tum sudores, tum vrinas, tum deiectiones alui, atqueadeo etiam sanguinis fluxus per nares, q̃vis modum naturæ excedant, in morbis cõtingat oriri vtiliter, cõvellunt eorũ methodicorũ sententiã, qui ex immoderatis fluxionibus morbos cõmuniter iudicãt: nempe in fluore quidem vocantes morbum, vbi humores excernuntur immodicè: in astrictione autem, vbi præter naturam sistuntur: curantésq; vtruoq; remedio cõtrario. Nam tametsi illæ excretiones creticæ supprimẽdæ vllo modo nõ sint, quia per eas id quod lædit, vacuatur: Methodici tamen, qui naturalibus excretionibus ad omnia, tanquã regula, vtuntur, prohibere eiusmodi accidentia conantur. Cæterùm qui methodici non in excretionibus ipsis, sed in affectionibus corporum, cõmunitates suas collocaot (nomine siquidem tenus inter se omnes concordes sunt, sed in rebus ipsis dissentiunt) quo pacto eas dicere evidentes sunt ausi, cùm à sensibus remotissimæ sint, nec possint nisi per signa cognosci? Quod quidem si nobis fateanf, in quonam à priscis medicis discrepent, non satis oovi: nec etiam qua freti ratione, sex tantùm mensiom curriculo, se edocturos artem promittant. Quippe ad cognoscenda ea quæ nostros sensus effugiunt, non videtur mihi esse opus methodo exigua: cùm præsertim talia indaganti oecessaria in primis sit anatomicæ administrationis cognitio, actum naturalis scientia, tum dialectica exercitatio: vt quę vniuscuiusq; partis propria functio sit, atq; eius quis vsus, facilè deprehendat: vtq; etiam ex qoibus qoid conclodirur, planè perspiciat, ne sophismatis quandoque aut ab alijs, aut etiam à seipso fallatur. Verùm quan-

Pueris senibúsque nullo pacto venam secãdam esse.

Vacuationes copiosas quæ ferãt minimè, quiq; facilè.

Aurium inflãmationi auxiliari acetũ cum rosaceo instillatum.

Oculis acetum esse perniciosissimum.

Gurgulioni inflammato quæ conferant.

Empiricorum argumenta cõtra methodicos.

Dogmaticorũ obiectiones contra methodicos.

quandoquidem & de phlegmone, & de meatibus, plurima absurda prodiderũt Methodici, pauca adversus eos dicere est animus, quæ iuventuti erudiendæ nonnihil vtilitatis adferent.

Inflammatio siue phlegmone, quid.

Phlegmone affectam particulam nec rariorem, nec densiorem, nec duriorem efficit.

Inflammatio est tumor præter naturã, dolorificus, tactui renitẽs, durus & calidus, partẽ ipsam, quàm antea (contrà quàm illi existimant) nec rariorem, nec densiorem, nec etiam duriorem efficiens: sed affluxu humoris supervacui repletam, atq; ea de causa distentam. Cuius quidem curatio, evacuatio est humorum: quibus vacuatis, partes laxiores reddentur. Tensio igitur, necessariò comitatur repletas: sicvti laxitas, eas, quæ evacuatæ fuerint, particulas. At densitas & raritas horum neutri sunt ex necessitate annexæ: sicvti nec fluor, nec retentio. Neque enim si rarum quippiam existit, etiã ex ipso quid effluere prorsus necesse est (quid enim si crassum & pusillum fuerit quod cõtinetur?) nec si densum sit, necessariò quodcunq; cõtinebit. Nam multum & tenue, etiam per densos meatus diffluit. Præstabat itaque didicisse illos, excerni quod prius in particula contentũ est, rarefacto eo quod ipsum continet: & eo quod continetur, attenuato, copiosiori q; effecto, & vehemẽtius moto, & ab aliquo exteriorũ attracto, vel ab aliquo internorũ expulso: non autem ipsam evacuationem referre ad solam raritatẽ meatuũ. Frequenter etiam natura ipsa impetu vehementiori insurgens, quicquid sentit supervacaneũ in corpore, expellit, exprimitq;. Oculus præterea nonnunquam fluxione affligitur, aut copiosiori existẽte quod fluit, aut etiam tenuiori effecto, aut à natura per eam partem expulso, nihil illis corporibus à naturali constitutione mutatis. Et oportet quidẽ, si velimus mederi affectui, tenuem fluxum crassiorem reddere, copiosum verò evacuare. Opinari autẽ inflammationẽ vnam affectum astrictum esse, & complicatũ aliã, quemadmodũ opinantur methodici, deprauati certè est iudicij. At quia iis, qui introducẽdi sunt, ista sufficiũt; huic præsenti sermoni iam suum finem imponam.

Phlegmones curatio.

Tensio comitatur repleta.

Laxitas comitatur vacua.

Excretio quib. modis fiat.

Tenuẽ fluxionẽ oculorũ crassiorem esse reddendam.

GALENI PERGAMENI de optima secta ad Thrasybulum, liber vnus.

Theorema omne verum, vtile, cõsentiensq; esse debet.

Medicorũ * theorematũ singulum, atq; vniuersim omne theorema, in primis verũ esse debet: secũdò, vtile: tertiò, iactis fundamentis cõsentiens. quorũ si desit vnũ, ne theorema quidem dici meretur. Quatenus enim sub cõprehensionẽ omne theorema cadit, eatenus verũ sit est necesse. Falsi nanq; cõprehensio nulla est. Quatenus autẽ ad finem aliquem vitæ cõmodum pertinet, eò vtile esse affirmandũ est. Quia verò quemadmodũ sub vno principe subditorum multitudo mente concipitur, sic & theorema ipsum ad antè iactum principiũ refertur: ob id omne theorema verũ, vtile, consentiénsq;, necessariò dicẽdum. Quare si omne aliud, liquidũ certè est, medica etiã theoremata his tribus esse diiudicanda. Igitur quandoquidem nec verum ipsum, quale nam sit, nec vtile, nec etiam consequens, facilè aut æstimari, aut deprehendi possunt, notas horũ aliquas iudicandiq; instrumenta in primis tradere, preciũ operæ fuerit. Ipsum porrò verum, ex orationis cum rebus cõcordia æstimabitur. At rerum, aliquæ sensibus evidentes sunt, aliquæ sensum latent. Evidentium rursus aliquę per se innotescunt, vt albus aterq; color: aliæ ab aliis evidentiã adipiscuntur, vt quæ deprehendũtur signis. Ad hæc, rerum sensui abditarũ aliquæ intellectui & perspicuæ sunt, & dicuntur: vt, bis duo, quatuor constituunt: aliæ cognoscuntur per ostensionẽ: vt si dixeris, quo bene vti licet, eodem & abvti. Oportet autem semper sermonem, atq; omne theorema ad propositæ rei speciem referre. Iam verò iudicia de rebus sensui evidentibus atq; occultis differunt. Quæcunq; enim sensui evidentium rerum, per se de seipsis notitiam faciunt, sensu diiudicantur: vt album & atrum. Quare illi medici iure sunt deridendi, qui de rebus sensui evidentibus, sententiam, non sensoris, sed ferre demonstratione conantur. At evidentium quidem sensui, non autem per se cognitorũ, iudex est obseruatio. Præterea, sensui abstrusarum rerum, vt plures sunt differentiæ, ita & diuersa iudicandi instrumenta. Ex abstrusis autẽ sensui, aliqua intellectui perspicua sunt: vt hoc, fieri non posse, vt idem homo Athenis simul atque in Aegypto sit. Aliqua per ostensionem agnoscuntur. De perspicuis intellectui iudicium ex cõmuni omniũ hominum conceptione habetur. At quæ ostensione percipiuntur, per consensum ab iis, quæ ab omnibus conceduntur, diiudicantur. Rursus, consensui diiudicatio in plura diuiditur. Aut enim ex cõsensu cum sensui apparẽtibus, aut cum intellectui perspicuis, aut cum demonstratis, concessum discernitur. Igitur quo modo verum, & ad iudiciũ veri ducẽtia, iudicari oporteat, iam explicauimus. Deinceps de vtili dicamus theoremate. Vtile theorema, cùm ad artis finem refertur, dignoscitur. Oportet autem ipsum, primũ quidem comprehendi posse: alioqui invtile theorema redditur. Deinde, ipsius apprehensionem non convenit vulgaribus esse communem, sed artificibus propriam. Idcirco nanq; eos falsos esse nos dicimus, qui sensui evidentia initiũ artis existimant. Neque enim ex sensui evidentibus ars constituitur, nec per sensui evidentia fit eius traditio: quandoquidem nemo sensui nota tradit, sed ea quæ ex sensui notis præcepta oriũtur, quę planè sensui subiecta nõ sunt. Hæc igitur artis principium esse, haud ab re quispiam existimauerit: dico enim theoremata, ex evidentibus sensui nata, quòd principium tradendæ ab sensui evidentibus artibus evadãt. Itaq; sensui nota, principiũ inventionis theorematũ esse iure dicentur: principium verò artis nequaquam. Nam artis principia vulgo ignota esse debent, sicvti & ipsæ artes illi omnes ignotæ sunt. Præterea, artiũ principia tradũtur: evidẽtia autem sensui haudquaquam traduntur. Theoremata nanq;, aut in sensui notis, aut in iis quæ ex aliis percipiuntur, aut in his quæ præostensa fuere, aut in manifestis intellectui consistunt. Quod igitur ex manifesto sensui cõsensu, aut in iis quæ manifesta sunt sensui, ratione inventũ est, & vniuersim prolatum,

Falsi comprehẽsio nulla.

Verum vnde æstimetur.

Rerum differentia.

Vtile theorema quomodo dignoscatur.

Artem non constitui ex evidẽtibus sensui.

Artis principia vulgo esse ignota.

Artes vulgo esse ignotas.

Theoremata in quibus consistant.

Theorema quod dicatur.

Theorema omne æternum, firmũ atq; perpetuum esse.

id appellatur theorema. Omne autẽ theorema, æternum, firmum, atq; perpetuum est. Quamob rem hallucinantur illi, qui ab ipsis theorematis medicinam appellari existimant artem coniectatricem: cùm ab actione, & medentiũ opera, quæ incertum habet eventum, ea coniectrix reddatur. Cæterùm quoniam vtile diiudicandum esse profitebamur, si referretur ad finem, artis finem proponere iam tempestiuum fuerit.

Artiũ fines diversi.

Artiũ igitur aliquæ, ea quæ non sunt efficiunt: vt nauium structoria. Nonnullæ, quæ facta sunt, conseruant: vt nauium gubernatoria. Aliæ vtrunq; præstant: vt ædificatoria. Porrò in facientibus artibus, aut seruantibus, vnus est consequendi finis modus: ac proinde in his simplex est vtilis æstimatio. At in iis quæ iuxtà faciunt & seruant, non ita facilè fuerit diiudicare.

Medicam artẽ esse factricem simul & cõseruatricem.

Ars itaq; medica inter eas est, quæ faciunt, atq; conseruãt: non ob id tamen geminũ esse eius finẽ credere cõvenit, & quod nõ est facere, vtpote sanitatem: & eam quæ est, conseruare.

Medicinæ esse propositum atque finem vnicum.

Siquidem ipsius artis vnicũ est propositũ, sanitas scilicet: finisq; vnicus, nempe adeptio illius: quamvis modi sint ipsius adeptionis multiplices. Quippe dum submouemus adversa & noxia, sanitatem acquirimus: dum vitamus illa, præsentem sanitatem tuemur. Quare vtile in medicina rectè æstimabimus, nonnunquã si ad sanitatẽ accersendam, nonnunquã si ad eam retinendam confert, nobiscũ reputantes. Consecutionẽ autem ipsam diiudicare oportet ex eo, quòd sublato vno, aliud necessariò aufertur: sicuti & posito, ponitur.

Consequentia quæ dicantur.

Talia nanq; consequentia, consociatáq;, iure putanda sunt. Neq; enim quòd medicinale theorema verum vtiléq; sit, cognoscere satis fuerit, sed nihilo secius ipsum cum aliis cohærere, cõsentiréq; opus est. Quandoquidem igitur omnis oratio, omnéq; theorema, tribus hisce perpẽditur:

Sectæ medicorum tres, rationalis, empirica, methodicáque.

tres autẽ in medicina sectę celebres sunt, Rationalis, Empirica, Methodicáq;, agè & hisce iudicandi rationibus vsi, earũ singulas diligentiùs examinemus, vt synceræ & salutari, cæteris posthabitis, adhæreamus. In primis itaque quid inter eas conveniat, & quid cuiusque sit proprium, exponere videtur necesse. Dein autem, singulas ad examen reducere.

Sectarum triũ communia.

Porrò cõvenit inter illarum trium sectarũ professores, quòd evidentia theoremata vtilia sunt, analogismus, obseruatio, historia, ad simile trãsitus. Præterea quòd historia sine iudicio nõ admittenda: quòd instrumenta, & remediorũ applicandorum modus ex vsu sint: quòd ex aliis alia deprehenduntur: quòd iisdem præsentibus malis eadem sint facienda: quòd adiectionibus & subtractionibus sanitas cõseruatur, atq; fugãtur morbi: quòd ad materiæ adhibendæ notitiã, experientia potẽs atq; vtilis est. Siquidem quæ nutriũt, & quæ nõ nutriunt, purgantia & letalia omnia, experientia cõperta sunt.

Methodici & rationales qui conveniant differantque inter se.

Verùm Methodici & Rationales eatenus inter se conveniunt, quatenus vtriq; vtile percipi ex indicatione arbitrantur. Quatenus verò à diversis accipiũt, eatenus sunt discordes.

Empirici methodicíq; quib. inter se sint concordes.

Siquidem methodici ex evidentibus sensui, vtilia iudicari existimant. At Rationales, ab huiuscemodi quidem minimè, sed ab occultis, hoc est, à causis. Qua in re etiam Empirici Rationalibus suffragãtur. Rursum, hoc loco inter Empiricos methodicósq; convenit, occultũ ex evidentibus nõ agnosci, ex quo cõferentium indicatio oriatur.

Empiricorum methodicorũq; in rationales obiectio.

Obiiciunt autem Empirici & Methodici Rationalibus, invtilem esse rerũ abditarum notitiam: nihil enim abditum vtile reperiri.

Rationalium contra Empiricos responsio.

Ad hoc Rationales Empiricis quidẽ respondent, sensu cognita non satis esse, vt in ipsis vtilia obseruatione deprehẽdantur, cùm ne ipsi quidem Empirici in omnibus sensu perceptis, vtantur obseruatione. Ac proinde occultis esse opus, vt à quibus cõferentium indicationes nascantur. Vltra dicta etiam, quandoquidem Empirici asserunt, & in præteritis & in præsentibus obseruandum esse, cùm infinita sint, tum præterita, tum præsentia, in infinitis autem obseruatio fieri nõ possit, planè eorum obseruationem ex iis esse, quæ fieri non possunt.

Rationalium assertio contra methodicos.

In Methodicos autem, sensui perspicua conferentium esse indicatiua putantes, hæc Rationales adducunt: Sensui nota ex seipsis percipi possunt: vulgo igitur nota erunt. Quoniam verò & cõmunitates indicant, simulq; cum indicantibus sese indicata offerunt, vulgaribus vtiq; indicabunt cõmunitates: atq; ita nihil à vulgaribus, ô Methodici, differetis.

Indicationem conferentium non sumi ab affectibus.

Quòd ab affectibus verò conferentium indicatio non proveniat, hinc maximè licet cernere: quòd eodem affectu, exempli gratia, phlegmone, occupante differentes corporis partes, vt oculos, iecur & gulam, nõ vtimur eadem ratione medẽdi, cùm nimirũ desideretur diuersa.

Oculo inflammato succus fœniculi, & lac muliebre auxiliatur.

Oculo nanq; inflammato, succus fœniculi, & lac muliebre cõveniunt. Gulę autẽ, aut iecori, aliud quippiam: cùm tamen idem semper in omnibus eidem affectui applicandum esset præsidium, si affectus ipsi conferentia indicarent.

Affectus conferentia non indicant.

Non applicatur autem, affectus igitur conferentia nõ indicant. His summatim expositis, quidnam sit ipsa indicatio, atq; etiã analogismus, & qua ratione ab illis, necnõ ab obseruatione sumatur vtile, expedit aliquid dicere. Quemadmodũ igitur sensui evidentium aliqua per seipsa percipiũtur, vt album, & nigrum. nõnulla, adhibita obseruatione, vt ea quæ dignoscuntur per notas:

Iuuantia per indicationẽ patefieri.

ita & iuuantia quidem per indicationem patefiunt, nulliúsq; cogitationis ope indigẽt. Quare quod in apertissimis & sine cõtroversia cõcessis reperitur, id nimirũ & in perceptis ex indicatione contigerit. Obseruatio autẽ, proportione ad ea respondet, quæ per signa & notas comprehenduntur.

Iuuans quo pacto percipiatur ex analogismo.

Verùm ex analogismo iuuans ipsum percipitur, quando causa ipsa ignoratur, nulláq; obseruatio habetur, sed affectus quãsimillimus ex symptomatis est. In huiusmodi enim ab indicatione profuturum colligi nequit, cùm ignoretur causa. Idcirco nulla præterea facta obseruatione, casuum similitudinem intuentes, cogimur ad simile transgredi.

Analogismum fieri per transitũ ad similia.

Analogismus itaq; per transitũ ad simile fit: quo vtentes, à simili ad similia transimus. Empirici verò secus ac nos (hoc est, nullo prorsus iudicio adhibito) transitum huiusmodi vsurpãt.

Indicatio quid.

Est igitur indicatio, iuuantis cõprehensio, simul cum cõprehensione infestantis adveniẽs, sine obseruatione aut ratiocinio.

Experientia quid.

Experientia verò, est eius quod frequenter & eodẽ modo

visum

Obseruatio & experientia idem.
Analogismus quid.

visum est, cõprehensio & memoria. Cæterũ obseruatio & experientia sunt idem. Analogismus autem est comparatio, & perceptio causarum iuuantium, per similitudinem. At deinceps, propria cuiusq; sectæ cùm exposuerimus, adversus singulas aliquid inducemus.

Empiricorum propria.
Rationalium obiectiones adversus Empiricos.

Empiricorum sunt propria, iuuantium in concursibus obseruatio, historia, diuersísq; à simili transitus. Ab ipsis tamen causa iure petenda est, cur non in omnibus accidentibus, sed in certis quibusdam, se conferentia obseruare fateantur: cùm accidentia, quatenus sensui evidẽtia sunt, tam illa in quibus fit obseruatio, quàm cætera omnia invtilia, nulla ex parte dissideant. * Dicant igitur nobis, quidnam accidentia vtilia cõmonstret: apparénsne, an occultũ? Si enim apparens dixerint, quo vtilia accidentia produntur, & in quibus est obseruandum, inferemus iterum, hoc apparens, quatenus conspicuum est, nihil ab invtilibus differre accidentibus. Quòd si occultum esse id quod indicat vtilia accidentia, affirmẽt, occulta ad accidentium obseruationem conducere, necessum est fateãtur. At occulta nulla vi alia, quàm ratione comprehendi queunt. Quare si occulta vtilia sunt, in concursibus occultorum est obseruatio. Et si nihil aliud quàm ratio comprehendit ea, apertum iam est, absq; ratione obseruationẽ fieri nõ posse.

Obseruationẽ absque ratione fieri non posse.
Obseruationẽ non posse colligi in similium accidentiũ concursibus.

Quòd autẽ in similium accidentiũ cõcursibus obseruatio colligi nequeat, per hęc evadet perspicuum. Cùm enim prorsus oporteat ipsa concurrentia, nõ modò genere eadem, numero æqualia, magnitudinéq; similia esse, sed etiam idem tempus, eundémq; ordinem seruari necessum sit (vt etiã confitentur Empirici) si debeat integra, absolutáq; obseruatio fieri: cúmq; in omni vita, ne duobus quidẽ ægrotis, nedum pluribus, omnia symptomata quæ comitantur morbos, accidere similiter queant, clarũ est huiusmodi obseruationẽ fieri haudquaquã in istis concursibus posse. Quòd si duo etiam ægri nulla in re differentes inventi fuerint, non ob id tamen cõcedenda obseruatio est: quandoquidem ipsa in pluribus fieri debet.

Obseruatio debet fieri in pluribus.

Porrò in quibus propositis vtile ipsum aut invtile nos obseruemus, iam dicamus Empiricis. Nos scilicet in solis symptomatum generibus obseruare, in quibus nec potentia, nec tempore, nec magnitudine, nec ordine, nec alio quopiam est opus: vt in dentiũ stupore: quæcunq; causæ, loci, facultatísve symptomata sunt, ea reputantes vtilia: quæ verò nõ huiusmodi, ceu invtilia explodentes. Cæterùm si dicant, morsum hæmorrhoi plura symptomata comitantur, vos autem nihil in his obseruatis: ad hæc eis respondebimus, non in illis symptomatis, sed in antegressa causa, nos obseruationem facere: symptomata verò ad antegressarum causarum cognitionem, in quibus obseruationẽ statuimus, expendere. Causa nanq; ignorata, & facultate curãdi ex indicatione carentes, obseruationẽ in antegressis causis præstamus.

Portulaca auxiliatur stupori dentium.

Etenim cùm dentes stupent, minimè portulaca obseruatur, sed affectus ab acidis acerbísq; ortus: qui si ex fluxione, aut vomitu, aut sectus serræ stridore productus sit, nihil in portulaca pręsidij fuerit. Priùs itaq; causam rimati, dein portulaca vtemur. Iam verò Empiricorũ historiã, qua vtuntur, cùm vt remediis cõtra omnes morbos abvndent, tum vt ipsa traditio sit breuior, inanem omnino esse, nec confici posse, mox patefaciam.

Historiã omnẽ esse præsentiũ aut præteritorum.
Futurorum nõ historiam, sed diuinationem esse.

Omnis enim historia, aut præsentium, aut præteritorum est. Siquidem futurorum non historia, sed potius diuinatio est dicenda. Etenim ipsi Empirici frequenter præteritorum historia sunt vsi: quam definiũt esse narrationem rerum sæpius circa eadem probatarum. Cùm autem omnia in historia enarrata vera esse affirmẽt, aliquem profectò iudicem habere deberent, qui rectè historiam institutam esse, diiudicaret. Is cùm non adsit, aliquod diiudicandæ historiæ instrumentum est reperiendum, quo à falsis vera discerni possint. Siquidem circa vnam eandémq; rem, non solùm non consentiunt medici, sed etiam contraria opinantur. Quare cùm ipsi fateri cogantur, vtile esse historiam admittere, interrogandi sunt, experientiáne, an ratione, historiam iudicent. Ratione quidem nequeunt, cùm ipsam exterminẽt, et alioqui eo iudicare debent, quo istorũ vnumquodq; percipitur. Atqui experientia, quæ iuuaut, deprehensa fuisse prædicãt: experientia igitur etiam iudicari ea est necesse.

Historiam iudicari ab Empiricis per experientiam, & à Rationalibus per causas.

Quare necessariò etiam Empirici de historia per experientiam iudicium facient: id quod si ita est, relinquitur, supervacuam invtilémq; esse historiam: At Rationalis medicus, per causam diiudicare historiam poterit: qui vbi causam nancisci non potest, historiæ iudicium experientię cõmittit.

Ex historia nõ posse haberi iuuantis notitiã.

Nullius autem iuuantis notitiam haberi posse ex historia, nõ magno quis negocio probauerit. Siquidem per quæ conclusimus in concursibus obseruationem fieri non posse, per eadem efficitur, neque historiam posse constitui. Neq; enim obseruationem fieri non posse, posse autem non obseruata describi, quispiam dixerit.

Empirici quomodo vtantur transitu ad simile.

Vtuntur autem ipso transitu ad simile Empirici, nonnunquã ab auxiliis ad auxilia, nonnunquã à locis ad locos: est cùm à vitiis ad vitia. Ab auxiliis quidem ad auxilia, vt quando mespilos, vice coroneorũ, torminosis exhibent. A locis autem ad locos, vt quando ea quæ in musculosis membris obseruarunt, talibus etiam applicuerunt. A vitiis verò ad vitia ita transeunt, velvti cùm remedia ad sanguinis fluxum probata, ad hæmorrhoi morsum accipiunt. Quomodo autem intelligant ipsam similitudinem, si interroges, facilè ipsos cõvinces, atq; in absurditates innumeras pręcipitabis.

Rationales quo pacto vsurpent ad simile trãsitum.

Nunc verò declarandum superest, quo modo Rationales transitum ad simile (quem nonnulli vocant analogismũ) vsurpent. Ipsorum symptomatũ, aliqua quidem causas, aliqua passos locos, aliqua facultates, aliqua ægrotantes sequuntur. Hæc Rationalis omnia distinguit, noscitq; vbi obseruandum sit, nec ne. Quòd alia verò adsint, absintve, non laborat, cùm nihil ad curationẽ conferant. Quinetiã, vbi concursus ipse in aliquo symptomate invtili variare videtur, haud secius iisdem vtitur, quàm si penitus consimilis concursus adesset. Quocirca vtilia symptomata distinguẽs Rationalis ab invtilibus (qua facultate carent Empirici, cùm secundum concursum aut absentiam similium

symptomatū, soleant semper curationē variare) sæpius dissimili in multis apparente concursu, eadem medicamenta sectatur, vt in emprosthotono, opisthotono, & tetano: qui affectus diuersum cōcursum habere vidētur. Intelligēs siquidem copiā sanguinis (si sic euenerit) in causa esse illorū affectuū, musculorúmq; esse vitium, atq; vnum eundémq; morbum, eadem via incedet. Nam in priorē, aut in posteriorē, aut æqualiter in vtranq; partem conuelli, patientis symptoma est: quod obseruatum, nullum ad curationē momentum adfert: quemadmodum nec lachrymari. Contrà nonnunquam simili apparente concursu, vbi causam animadvertit, differenti curatione vtitur: vt in illis qui ob erosionem, aut fracturam, cruenta ore emittebant. Diuidens enim symptomata Rationalis, ad vtiléq; indicantia respiciens, atq; vtilia tantū ex ipsis deligens, auxiliisq; contra ea pugnare valentibus vtens, plerunque diuerso apparente concursu, eodem ipse semper modo curabit: aut contrà, apparente simili, diuersam curationē instituet, remedia nempe causis symptomata producentibus, contraria adhibens. Sed quomodo, dicet aliquis, vtilia symptomata à vanis, ipse Rationalis distinguet? Ad indicantia proposita referendo, respondeas. Quemadmodum autem concursus, ita & curandi rationem distinguit: atque in primis perspicuum habet, quænam curationis auxilia, symptomatis quæ à causis producta sunt, adversantur: quæ symptomatis à loco, facultatéve exortis. Sciens nanq; hoc à causis symptoma enasci, à locis illud, aliud deniq; à facultate: à causa præterea, auxilij genus indicari, à loco vtendi modum, sicuti à facultate mensuram, si quidem eadem causa sit, & causam prodentia signa simul etiā appareant, sed nec locus sit idem, nec facultas eadem, vtique idem remedij genus accipiet, sed mensuram, & vtendi rationē variabit. Contrà, si causa planè diuersa fuerit, sed locus & facultas sint iidem, nō idem auxilij genus, sed mensura, & vtendi ratio seruabitur. Postquam igitur Rationalis medicus & concursus & curationes metiri est idoneus, potest secundùm cōcursuum similitudines, aliquas curationis partes pro suo arbitratu mutare. At Empiricus neque causam, neq; causarū, aut loci, aut facultatis proditoria rimatus symptomata, id neutiquam facere poterit: quocirca neque ad simile transitum inter curandum ritè vsurpauerit. Ostendimus itaque ea quibus Empiricorum secta insignitur, atq; informatur: nempe obseruationē, historiam, & ad simile transitum, frustratoria esse, miniméq; consistere posse. Modò superest vltima acies cum Methodicis depugnanda, quorum sanè instituta sunt hæc. Cùm eadem symptomata sunt, affectus autem, quibus hæc inhærent, differunt, nō eadem medendi ratione est vtendum: vt in phrenitide generis astricti, atq; laxi. Rursus, si iidem adsint affectus, symptomata autē differāt, eadē (inquiūt) curatione vtemur: vt in costarū, cerebriq; phlegmone, si vtraq; sub astrictionis genere contineatur. Quandoquidē igitur symptomata eadem cùm sint, dissidente tamen ratione in medendo vtimur, cùmq; illa differūt, eodem nō

Causa genus auxilij indicat.
Locus indicat vtendi modū.
Facultas mensuram præsidij indicat.

Rationalis posse curationem variare, id quod non licet Empirico.

Methodicorum dogmata.

nunq̄ modo curamus, ideo invtilia prorsus ad curationē pronunciant esse symptomata. Cùm autē sublatis affectibus, ipsa pereant symptomata: positis autem, perdurent, vtiles esse affectus contendunt, vt qui hæc exorientes producant, extinguant autem evanescentes. Quòd autem per ea quæ methodici faciūt, cogantur vtilia fateri symptomata, facilè cognitu est. Nam homines vtcunq; insanientes, siue ob fluxum, siue ob astrictionem insaniant, collocant in tenebricoso cubiculo, lucē ipsam addere ad insaniam existimantes. At veternosos, siue astrictione, siue etiam fluxu laborent, loco splendido continere conantur. Tenebris enim veternū augescere putant. Cùm igitur delirantes ex astrictione, in tenebris, quæ adaugent ipsam astrictionem, detineant: in luce autem, veternosos ex fluxu, licet lux ipsa fluxum reddat magis exorbitantem, vidētur certè mihi affectus ipsos negligere, soláq; intueri symptomata. Sed neq; affectus conferentia indicare, vt opinātur Methodici, iisdem illis rationibus, quibus ipsi invtilia esse symptomata nitebantur probare, etiam elici poterit. Nam si iidem affectus sint, causæ verò differant, non eandem curationē admittunt. Vrinæ nanq; suppressio, vnus quidem affectus est. Verùm si calculus sit in causa, excindimus: si phlegmone, cataplasma illinimus. Si vesicæ supra modū distentio, oricularīū specillum, aut cathetera imponimus: aut ægrum in genua flectentes, aphronitro extremum vrinariæ fistulæ perfricamus. At vna cùm est causa, licet affectus dissideant, idem curandi genus admittimus. Cholera nanq; & arquatus morbus, quamvis dissimiles, eadem ferme & ipsi ratione curantur. Quamobrem, quoniam sublatæ causæ affectus auferūt, positæ constituūt: item diuersæ causæ, quāvis affectus sint iidem, diuersam: eædem, licet affectus varient, eandem curationem postulant, non iniuria nos & causas, & affectus, & passos locos expendimus. Et quemadmodū symptomata ipsi Methodici, quoniam à diuersis affectibus eadem, & ab iisdem diuersa proveniunt, nihil cōmodi indicare testātur: itidem nos, à diuersis causis eosdem, ab iisdem diuersos gigni affectus cernentes, eos ad vtilium indicationē incōmodos esse dicimus: ad curationē autē sufficere perceptionē causæ, dignotionem perpessi loci, necnon ipsius facultatis mensuram. Quandoquidem sitne fluor, an astrictio, supervacaneum puto cognoscere, cùm affectus nō quid agendū sit, aut quo modo, sed suam ipsorū sublationē indicēt: id quod ne bruta quidem ignorāt. At artifices tali indicatione nō egent, sed illa scire exoptant, per quæ languores pellantur. Nam si morbi sua ipsorū remedia edocerēt, laborātes ipsi, per quæ ad sanitatē redirent, intelligerent. Quin & ex auxiliis adhibitis, non morbos, sed causas indicare medelam, deprehenditur. Auxilia nanq; non effectis, sed efficientibus adversantur. Itaq; non prorsus incōmoda esse symptomata, nec à morbis conducibile, sed à causis, indicari, satis amplè est ostensum. Iam verò cùm Methodici medicā facultatem definiāt esse cognitionem per se evidentiū cōmunitatum, manifestè etiam hallucinantur,

atq;

Rationales contra methodicos.
Insanientes cōmuniter collocari in tenebris.
Lucem augere insaniam.
Tenebris veternum augescere.

Affectus conferentia non indicare.

Vrina suppressa varia curationes, pro diuersitate causarum.

Curationi quæ sufficiant.

Affectus suam ipsorum sublationem indicare duntaxat.

Causa medelā indicant.
Auxilia non effectis, sed efficientibus adversantur.

Menstruorum retentio, nõ est astrictio, sicuti neq; fluor eorũ naturalis, excretio.

atq; convinci possunt: quandoquidem cõmunitates ipsæ, quas vocant, neq; evidentes sunt, neque per se perceptibiles. Siquidem cùm non omnis densatio & retẽtio astrictio sit, neq; omnis raritas aut excretio fluor (in prægnantibus enim retentio menstruorũ nõ est astrictio: sicuti neq; fluor, expulsio illa materiæ invtilis, quæ in mulierculis molliori victus ratione vsis excerni singulis mensibus solet) relinquitur manifestum, qui sola ipsa symptomata respicit, eum nec fluxum, nec astrictionem deprehendere posse. Sed hæc ex alijs etiã esse diiudicanda. Siquidem densitas ipsa & raritas, nonnullis quidem ingenitæ, alijs advenntiæ, & præter eorum naturam sunt: ac proinde oportet, in aliud quippiam affectiones eas referentes, ita secundũ naturam ne sint, an vitiosæ, iudicium ferre. Amplius, id quod immoderatũ, atq; præter naturam est, evidens non est: quandoquidem vt cognoscatur, magna est opus inquisitione, necnon collatione ad vires.

Communitates evidentes non esse.

Atqui cõmunitates (quod fatentur etiã Methodici) præter naturam sunt, atq; immodica quædam, cõmunitates igitur evidentes nõ erunt. Illud etiam considerandum est, num quispiam vnquam medicum accersierit, spissitudine aut immodica raritate vexatus. Quòd si nemo vnquã cõmunitates percipit sensu, cur ipsi artem medicam definiunt esse notitiam per se evidentium communitatum, quas quidem investigare & cognoscere, Erasistratus & Hippocrates oppidò quàm difficile & laboriosum existimarunt? Cæterùm etiamsi cõmunitates ipsæ evidentes sint, nec ob id tamen eas aliquid vtile indicare est fatendum, cùm aliunde ipsa vera indicatio investigari debeat, nempe ab efficientibus causis, quarum differentia cõmunissima est duplex: aliæ siquidem in nostro corpore continentur, aliæ accedunt extrinsecus. Verùm cùm ab aliqua externa causa pulsamur, minimè lædi possumus, nisi alia intestina causa in corpore delitescens, impetum externę illius excipiat. Porrò Methodici nõ duas tantùm cõmunitates, sed plures etiam statuũt. Alias nanq; in victus ratione, alias in chirvrgia collocant. In victus quidem ratione, vt astrictum, & fluens, adiunctamq; magnitudinẽ, & morbi tempora quatuor, & longinquitatem, & accretionem, et intermissionem. In manuaria autem opera, quod à natura alienum est, ponũt, loco, & tempore, & pluribus alijs. Sed de iis tantùm cõmunitatibus, quæ ad victus rationẽ pertinent, satis fuerit impresentiarum aliquid dicere: quas quidem introduxerunt, nihil reperientes, quod auxiliorum differentias indicaret, vt scilicet iuxta ipsarum diuersitatẽ, diuersam invenirent medendi rationem. Quòd autem magnitudo cõmunitatum non indicet magnitudinem remediorũ, hinc nobis discere licet, quòd in ipsis morbis curandis, non simpliciter auxiliorum magnitudine egemus, sed huiuscemodi certa magnitudine. At magnitudo communitatum, non hanc huiusce auxilij magnitudinem, sed simpliciter magnitudinẽ indicat. Deinceps neque morbi tempora vtile quippiam indicare ostendemus: priùs tamen aliqua de temporum differentijs tractanda sunt. Duę igitur temporũ differentiæ apud medicos celebrantur. Aliqua enim morborũ, aliqua auxiliorũ dicuntur tempora. Atq; hinc iam manifesta curatio fiet. Causarum autẽ motiones morbi esse tẽpora dicunt. At motionis differentiæ sunt quatuor: initium, incrementum, status, & declinatio. Hæc eadem sunt & temporum nomina. Auxiliorũ verò tempora, ea quæ ad ipsorum exhibitionem idonea sunt prædicant. Sunt autem idonea, quando remedium postulantia quidem adsunt: prohibens verò, nullum. Plerìq; autem auxiliorũ morborumq; tempora, non re ipsa, sed cogitatione tantùm differre existimant: quòd auxilij morbiq; tempus simul incidãt, interdumq; eodem tempore & morbus sit, & auxilijs optima reperiatur occasio. Hallucinantur autem non leuiter.

Causæ differẽtiæ duplex.

Causa externa non lædit, nisi intestina causa adsit.

Temporũ differentia duplex.

Causarum motionũ differentiæ sunt quatuor.

Tempora auxiliorum.

Tempora auxiliorũ remediorumq; non eadem esse.

Nam si eadem auxiliorum morborúmq; tempora forent, nec re ipsa distarẽt, oporteret quocunque morbi tempore, tempus etiam auxilij adesse: nõ autẽ quocunq; morbi tempore auxilia adhibemus, nõ eadem igitur auxiliorum morborúmq; sunt tempora. Plerunq; etiam administramus remedia, cùm morbus quidem non adest, sed futurus timetur. In morbi autem vigore & impetu, auxilijs cõmodum tempus nõ est. Contrà verò in ipso vno declinationis tempore, plura quis auxiliorũ tempora, & quidem opportunissima accipiet. Ad hæc, morborum quatuor tempora habentur, initium, augmentum, status & inclinatio, quæ quidem in auxilijs minimè reperire licebit. Quinetiam morborũ tempora, aliqua vniuersalia, aliqua particularia sunt. At remediorum, generalia quidem describi possunt, particularia verò nõ item. Ex quibus liquidò constat, non sola cogitatione, sed re ipsa etiã, distingui huiuscemodi tempora. Ac tẽpora quidem id quod vtile est indicare, methodici hac ratione impulsi putarũt, quòd tempora nõ omnia ad cibi medicamentive assumptionem apta esse cernebant: cúmq; temporibus nõnullis hæc vtiliter exhiberi, nõnullis verò noxiè spectarent, id ob temporũ discrimina accidere arbitrabantur. Quare ex eodem fonte & cibi proposita, & remediorum tempora manare profitebantur. Thessalúmque inter illos fefellit Hippocrates, dicens: Quando morbus in summo est, tunc victu tenuissimo vtẽdum. Suspicatus est quippe, ipsum natura temporis ductum, alimenti qualitatem tunc præscripsisse, cùm tamen à tempore facultatem illic mensus fuerit, ac secundũ ipsius facultatis mensurã, cibi qualitatẽ acceperit: id quod ex iis quæ subiunxit, declarat. Coniectandũ enim, inquit, an æger possit durare. Plerũq; enim tempora, quod à facultate requiritur, intervertũt, & ne accipiatur impediũt: nonnunquã aũt quid faciendũ sit, edocent. Cùm igitur id quod aliquid postulat, eius quod postulatur propositum sit: quod verò nos postulatũ sumere impedit, propositũ nequaq̃ dicatur: vtiq; morbi tẽpora nos interdum postulatum sumere prohibentia, proposita minimè fuerint. Neq; alia ratione constat dixisse Hippocratem, Inter morborum initia si quid videtur mouendũ, moue: vigentibus autẽ, quiescere melius est: quàm quòd circa ipsa principia, vires nondum infirmas esse intellexerit,

In vigore morbo existente, nõ esse opportuna auxilia.

Declinãte morbo opportunũ esse auxiliorũ vsum.

Morborum tempora quatuor.

Tẽpora interdum intervertere quod à facultate requiritur.

sed posse eas facilè inanitiones perferre: at circa morbi statum, & invalescere causas morbificas, & virtutem languidam effici, prosterni, atq; labefactari. Cui accedit, neq; impunè posse administrari remedia, cùm omnia præter naturã sint, ob idq; naturales facultates infestẽt, nec possint adeò morbosas causas rescindere, quin vnà cum illis, aliquid etiam benignæ substantiæ rapiant.

Remedia omnia esse præter naturam.

Quare primùm ipsam auxiliorum naturam, & vsum, non ignorare oportet. Auxilia autem per se, causas extirpare non possunt, sed naturæ adminiculum postulant: & fermè solum impetum, motúsq; initium naturæ iniiciũt, quæ per se postea totum opus absoluit. Igitur cùm est valida, remediorum violentiam perfert, & bonæ ingenitæq; substantiæ detractionem facilè sustinet, minimóq; negocio ipsam divexantia excutere potest. At iis morbi vehemẽtia valde laborans, adhuc remediis adhibitis magis opprimitur, & propriis direptis opibus, infirmior redditur, & lædentibus causis magis succumbit, morbiq; autores nullatenus potest expellere. Cùm verò natura ipsa conata, discutere sibi infesta nõ valuit, magnopere ex ipso conatu imbecilla efficitur. Atq; his de causis, in principio quidem nõ licet, mouere, iuxta doctrinã Hippocratis: in statu aũt cessandum est.

Auxilia per se causas morbificas extirpare non posse, sed initium motus natura inücere.

Quod autẽ neq; facultas ipsa indicare remediũ possit, ex hoc evader perspicuũ. Nam si constans vis remedium indicat, in sanis quoq;, quãdoquidem in eis constat, remedium similiter indicabit. Sed in sanis remediũ non indicat, ergo neq; etiam in ægris modum seruans facultas indicabit remediũ. Siquidem opus est, vt scopus præsentia indicet: facultas autẽ ipsa, quemadmodum suprà est expositum, prohibere ne accipiatur id quod requiritur, valet: itaque remedij scopus, ipsa nequaquam existit. Quam vicem autẽ in exhibendis remediis facultas gerit, eandẽ in dandis cibis, morbi tempora. Item, vt ad remedia se habent eorum appetentes causæ, ita & ad alimenta facultas. Facultatem verò exiguam escam postulare, nõ initium, aut incrementum, inde declaratur, quòd ex ægritudine convalescentibus modicum cibum præbemus, quem facultas requirit. Nam si modicum cibum incrementũ ostenderet, expediret istos ad saturitatem impleri, absente nempe ipso paucum cibum indicante proposito.

Facultatem nõ indicare remedia.

Facultas prohibet ne accipiatur id quod requiritur.

Convalescẽtibus modicũ cibum praberi.

Ad hæc, nõn indicari alimenti qualitatem, quantitatémve à tempore, hinc etiã liquet. Quod genus indicat, id qualitatem indicare est necesse. Atqui alimenti genus facultas indicat: illius igitur qualitatem, quantitatémque indicabit: nam sine differentia alimenti genus indicat. Differentiam verò accipiens, & discrimen in genere demõstrabit. Quare meritò Hippocrates ciborum quantitatis scopum, facultatem statuisse videtur, vbi ait: Augescentia corpora plurimum habent calidi innati: plurimo igitur alimento indigent. Item qualitatem pro facultatis differẽtia evidenter assumit, dicens: Cibus iuuenibus quidem in summo ætatis flore non mutatus: senibus autem exquisitè permutatus. Ex quibus clarissimũ est, virtutem absolutè escarũ genus appetere: differentia verò addita, qualitatem. At tempus, nec ciborũ qualitatem, nec quantitatẽ ostendere. Nam si morborum tempora ciborum quantitatem & qualitatem præscriberent, aut in sui conseruationẽ, aut abolitionem id facerent. Primum autem est omni ex parte ridiculum. Ex secundo verò infertur, talem tantúmq; cibum, aliqua adversus tempora contrarietate esse præditum. A solis nanq; contrariis contraria tolluntur. At temporibus nec talis, nec tantus cibus cõtrarius dicitur, cùm nõ sub eodem genere contineantur, nec possit quod vnum est, dici contrariũ pluribus. Hac eadem ratione efficietur, vt nec remediorum differentiam morborũ tempora indicent.

Tempus nec qualitatẽ nec quantitatẽ alimenti indicare. Facultas indicat alimenti genus.

Facultatem esse ciborũ quantitatis scopum.

Contraria à solis cõtrariis tolli.

Vnũ pluribus dici cõtrarium non posse.

Quòd autem aiunt, principium indicare, quod augmentum prohibet, scopum aũt agnitum indicare nihil, extremè ridiculum est. Cuius erroris origo ipsis ex altera falsa opinione manauit. Credentes enim quẽlibet morbũ transire per quatuor tempora, verisimile arbitrati sunt, vt morborũ initia suppresionem incrementi indicarent. Id igitur ipsos latuit, non omnem morbum incipere, augeri, in summo cõsistere, ac declinare. Acuti nanque morbi, qualis apoplexia est, simulatq; invaserunt, ad extremam ascendunt magnitudinem. Et qui iudicantur morbi, vno tempore, declinatione scilicet, mutilãtur. Siquidem iudicationes, in sua vehementia morbos, adhuc etiam augescentes, discutiunt. Potest præterea inter initia, remediis adhibitis, deleri morbus: atque ita cętera morbi tempora præverti, succidiq; cõtinget.

Morborum tempora, remediorũ differẽtiam non indicant.

Morbi non omnes quatuor fortiuntur tempora.

Acuti morbi simulatq; invaserũt, ad extremã perveniũt magnitudinẽ.

Morbi qui iudicantur, mutilantur declinatione.

Morbũ posse in initio discuti.

Id præterea Methodicorũ decretũ est fatuum, quòd inter morborũ initia astringẽtibus semper vtendũ censent. Causam verò inde placitum illud accepit, quòd multæ phlegmonæ per astringentia, reprimentiáq;, inter initia desinãt. Cùm autẽ quælibet secundũ ipsos phlegmone, astrictio sit, absurdũ planè videtur, astrictos affectus per cõdensantia tolli: id quod se hoc nomine facere profitentur, nõ vt causæ reprimantur, sed vt corpora firmiora, minúsq; patibilia reddantur. Quibus ita respõsum velim, minimè fieri posse, vt nocentibus causis simul auctis, corpora ægrè patibilia reddantur. Cæterũ quòd incipientibus phlegmonis, cõmodè astringentia admoueantur, ob repercussionẽ humorũ lædentium, nõ vt cõcilietur robur particulę, vt illi existimant, nemo id nõ fatetur. Nam si ex astrictoria ratione firmitudo conciliaretur corporibus, cutem rigidã distentámq; præ egestate habẽtes, valentiores bene sanis, senésq; iunioribus longè vegetiores existerẽt. Qui igitur corporibus robur firmitudinémq; cõparare studuerit, minimè qui corpus durũ reddatur, cogitet opus est: sed qua ratione membrorũ vires augescant, quibus liberè atq; expeditè proprios vsus exhibeant.

Phlegmonis incipientibus cõmodè adhiberi astringentia.

Robur qua ratione concilian dum corporib.

GALENI PERGAMENI de Constitutione artis medicæ, liber vnus.

Vandoquidem diuino quodã præditus affectu, Patrophile, mihi videris, vt qui omnia cũ demõstratione & methodo indipisci desideres, nec soli eam provinciã tibi cõmittere au-

re audeas, statui alacritati tuæ obsecundare, atque in tuam gratiam duos cõmentarios cõscribere, alterum in quo monstratur, quamlibet artem à finis notione suam habere constitutionẽ: alterũ (quẽ habemus præ manibus) vbi ostendimus, methodum eam quæ omnes alias artes, ipsam quoque medicinã constituisse: id quod iam nobis est exordiendum.

Ars qualibet à finis notione suã habet cõstitutionem.

Methodus qua alias artes, ipsã quoque medicinã constituens.

Cùm igitur artium ipsarũ aliæ quidem in sola naturæ rerum contemplatione, quas sibi proposuerũt considerandas, suum habeant finem, vt astrologia & physice: aliæ edant præterea nõnullas actiones, à quibus cessantes, nullum permanens opificium ostendunt, vt saltatoria: aliæ opificium aliquod possint ostendere, vt ars ædificatoria & fabrilis: aliæ denique nihil efficiant ipsæ, aliquid tamen aucupari conentur, vt venatoria: manifestum vtique est, artem medicam ex effectiuarum genere existere: habet .n. aliquod opificiũ, qđ finita actione possit ostendere.

Medicam artẽ, ex effectiuarũ genere existere.

Quare iam operæprecium fuerit, eandem methodũ, quam in cęteris factiuis artibus priori cõmentario tradidimus, ad hanc, quã in præsenti cõstituere conamur, transferre, posito hic quoque eodem principio, quod in aliis est statutum, nempe finis notione. Prima igitur quæ in nobis suboritur cognitio, est hominum rectè valentium: altera ab illa, eorundem, cùm morbis impliciti sunt. Vnde mox in nobis bene valendi desiderium assurgit, artémque aliquam sanitatis conciliatricem constituendi. Vt autem proponimus efficere integram valetudinem, sic ex factiuarum numero ars ea futura est, quam cõstituere volumus. Dein, cùm duplices factiuæ artes sint (nõnullæ quidem res ipsas conficiunt, aliæ labefactatas instaurant, corrigúntque) hæc quam investigamus, in eis potius erit, quæ rem iam factam reficiunt, quàm quæ aliquid, quod priùs non esset, edunt.

Factiuæ artes duplices.

Medicam artẽ ex iis esse quæ labefactata instaurant.

Quemadmodum igitur illi qui ædificaturus, aut collapsas instauraturus est ædes, necessum est priùs omnes ædiũ particulas, earúmque constitutionẽ accuratè nouisse: sic etiã qui artem, quæ circa humanũ corpus versatur, constituturus est, illius partes omnes sigillatim necessariò debet cognoscere: quali nimirũ substantia, qua magnitudine, quali figura & numero præditæ sint, quámque inter se structuram sortiantur.

Medicam artẽ constituturus corporis humani particulas exquisitè debet cognoscere.

Et quemadmodũ ille qui extruit domũ, nunquam cognitionẽ particularũ, nisi ex resolutione assequi poterit, ita nos corporis humani notitiã, ex illius dissectione consequimur. Deus quippe & natura, instar illius qui primùm ædes est fabricatus, prænorunt partes, earum officiis pro exemplari vsi. Nos verò illum qui extructã domum contemplatur, imitamur.

Deus & natura prænorunt corporis partes, earum officiis pro exemplari vsi.

Vbi autem ex dissectione ipsa, naturã, formam, magnitudinẽ, numerum, & concretionẽ partium similariũ apprehenderimus, compositorũ pariter membrorum (quæ nonnunquã & instrumentaria vocantur) scientiã assequemur. Quo fit deinde, vt duplices partiũ actiones in corpore reperiantur, simpliciũ nempe, atque compositarũ: cùm & crus vniuersum moueri, & sigillatim musculos eius omnes videamus: cúmque musculo quocunque per transversum resecto, necessum sit deperire ipsius motũ aliquem cruris: vulneratóque neruo, primùm quidem, musculum cui inseritur, expertem motus & sensus reddi, mox verò & articulum q ab eo mouebatur.

Actiones partium duplices, simpliciũ nempe. & compositarum.

Quare hanc nobis artem cõstituturis, necessariũ fore arbitror, etiam partiũ actiones cognoscere: id quod sanè ab ædificatoribus nos distinguit.

Medicam artẽ cõstituturis, necessaria est partium actionũ cognitio.

Duplex igitur est, vt particularum, ita & actionũ natura: vna quidem prima, & maximè propria, dum pariter omnes simplices partes agunt: altera verò ex accidenti, aut secundaria, quę totius est instrumenti. Vt, totius quidẽ cruris actio incessus est, qui fit, dum articuli illius vicissim nunc extenduntur, nunc inflectuntur. Ipsius porrò facultatis motricis à cerebro descendentis, neruus veluti via quędam est. Cerebrũ namque esse neruis omnibus huiusceemodi facultatis originẽ, principiúmve, inde perdiscas licet, quod secto quocũque neruo, in supremis partibus, quæ cerebro continentes sunt, actiones seruantur integræ, cùm tamen omnes in inferioribus pereãt.

Cerebrum esse originem facultatis motricis per neruos delatæ.

Incessus itaque actio est totius cruris, cui actioni musculorum præest genus.

Musculos præesse incessui.

Ossa siquidem, cartilagines, adeps, glandulæ, arteriæ, cutis, venæ, membranæ, ligamentáque, à musculis habent initium motus. Primùm enim ab ipsis ossa mouentur, mox cætera vnà cum ipsis etiam moueantur oportet. Ad quem motum necessaria fuit optima cùm ossium, tum etiam ligamentorũ cõmoderatio, constitutióque. Ac de cæterarum partium actione & vsu, similiter disserendum, vt quæ optimè constitutę sunt, seruentur, quæ autem vitio nõ carent, ad meliorem statum ducantur: id quod minimè nobis licebit, nisi vniuscuiusque partis tum actionẽ, tum vsum, atque adeo etiam structuram examinauerimus. Structuram porrò cuiuspiam rei, an vitiosa sit, an ab omni prorsus immunis vitio, nemo perpendere poterit, nisi is magnitudinẽ, numerum, figuram, & situm omniũ partiũ, ex quibus talis res constat, optimè scrutatus priùs fuerit. Quandoquidẽ omniũ instrumentariorũ corporũ, quæ ex cõpositione suam essentiã sortiuntur, tum vitiũ, tum integritas, affectúsque omnis, quatuor generib. his cõtinetur. Quòd si partes vnionis quoque ex natura participes sint, quintũ hoc genus his addendũ erit corporibus: ita vt quod in ipsis se præstantissimè habuerit, sit optimas habiturũ actiones: quẽadmodũ pessimas, quod deterrimè.

Instrumentorũ vitium integritatemque, in magnitudine, numero, figura & situ consistere.

Si ergo etiam vnio soluatur, talis affectio erit morbus, quem vnitatis diuortiũ vocamus, quo nõ solùm instrumẽtariæ, sed similares etiam affliguntur particulæ.

Vnitatis solutio communis morbus est similariũ & instrumentaliũ particularum.

Cęterũ in osse is affectus fractura dicitur: in carnea verò musculorũ parte, si cum distentione accidat, ῥῆγμα, hoc est, scissura. Vbi autem sic filamenta tendantur vt disrumpantur, convulsio: vbi caro citra tensionem soluitur, vulnus. In neruo dicitur affectus is, scissio. Si vulnus ab acuto telo infligatur, punctio vocatur: si à graui, cõtusio: si à corrosione ortum habeat, in osse quidem, caries: in aliis autem partibus, vlcus vocatur. Tot ergo, talésque in hoc quinto morborum genere, quum simplices particulas occupat, differentiæ erunt. Instrumentariis verò sæpe accidunt, atque divulsiones dicuntur. Sed si similaris quæpiam particula dissecetur in totũ, affectio illa, partim

Fractura. Scissura. Conuulsio. Vulnus. Scissio. Punctio. Contusio. Caries. Vlcus. Diuulsio.

illius quæ secta est, dicetur, partim totius instrumenti: quamvis nōnunquā huius nō nisi ex accidenti dicenda sit, vt cùm aliquis musculus patitur. Quādoq; autē etiam primū, vt cùm aliquod ligamentum: quemadmodū igitur in hoc vno morborum genere fecimus, sic in aliis quatuor differentiæ tibi scrutandæ sunt. Quibus examinatis, nosse oportet, possit ne pars quæpiam in alterius locum restitui, an minimè. Quādoquidem si resecueris carnem vitiatam, facilè poteris similem aliam reficere: secus autē si neruus, vel ligamentū dissectum fuerit. Neq; enim alia resarcies, qualia erant priora: cùm illa quidem ex sanguine generetur, hæc verò ex semine ducant originem. Os quoq; in iis est, quę per primam efformationem constructa sunt. Cæterùm in locum ipsius aliquid suggerere possumus, quod ossi quamsimillimū sit. Verùm iam methodus ipsa nos cogit ad inquirēdum, vtrū vnaquæq; pars, earum quæ & simplices, & similares videnť, vnū sit, an potius ex pluribus constituta: & prætereа, quis sit earum cōpositionis modus. Quæ inquisitio, quāvis nō philosophis modò, sed etiā medicorū nōnullis admodum sit visa difficilis, ij tamen quibus adsint septem adiumenta quæ subdam, facilè cùm illius, tum aliarum omniū difficultatum, ipsam veritatē inveniēt: aut si minus, saltem non omnino de invētione desperabunt.

Carne resecta, similem instaurari posse. Neruum aut ligamentum scissum, refici rursus non posse. Carnē ex sanguine, neruos ex semine generari.

Septem igitur illa sunt, natura perspicax, educatio optima, præceptores ingenui, labor improbus, veritatis ardentissimus amor, optima methodus, exercitatio deniq; assidua. Quorū si vel vnum desideretur, qui ad viā veritatis introducendus est, non est admodum sperandum, illum posse sui voti compotem fieri: si verò omnia cumulata adsint, quid deinde vetat, quo minus veritatem, bona etiam spe, exquiramus? Revertamur autem eò, vnde digressa est oratio, disquiramusq; primū, an carnis (exempli gratia) elementum, vnū specie sit. Deinde verò, si secus videatur, an plura. Mox quot ea sint, & quæ, & quem habeant cōpositionis modum. Profectò si caro cùm vel secatur, vel impensiùs calfit, dolet, fieri nequit vt ex vno elemento cōstet: vt ex atomo, quemadmodū Epicurus existimauit. Quare pulchrè diuus inquit Hippocrates: Si vnus existat homo, neutiquā dolebit: quia in alterū nequit mutari, si vnū est, cùm nihil prætereа relinquatur, in quod mutetur. Quòd si est mutationis, erit quoq; alterationis expers, atque impatibile, ac proinde nulli dolori obnoxiū. Si itaq; elemētum carnis esset specie vnū, nunquā illa doleret: dolet autem, igitur elementū carnis non erit specie vnum. Rursus, si impatibile esset elementum carnis, nō doleret: atqui dolet, non igitur est impatibile. Quibus rationib. subvertūtur dogmata eorū, qui tum atomos, tum similaritates, tum elemēta quatuor, sed quæ mutuò inter se transmutari nequeant, introduxerūt. Quippe si duos digitos simul cōmittas, mòxq; disiungas iterū, neq; eorum conventus, nec diductio, aliquē excitabit dolorem. Vt enim aliquid dolet, ita patitur. Siquidem pati, ab his duobus prodit, ab alteratione per totum, & à continui dissolutione. Quandoquidem igitur nec conventus, nec separatio corporibus vel manifestò patibilibus, vllū adfert dolorē, minus profectò adferet impatibilibus.

Adiumenta septē ad veritatem in abstrusis rebus pervestigandam.

Carnis elementum non esse vnicum.

Carnis elementum nō esse impatibile.

Pati contingit aliquid, ob alterationem & solutionem continui.

Etenim quodcunq; in dolore futurum est, necessum habet, vt cùm patiendi, tum sentiendi facultate præditū sit. Nulla tamen necessitas cogit, id quod sentit, ex illis primis constare, quæ ipsa etiam vim habeant sentiendi: nam sat erit si ex patibilibus sit. Dū enim patientur, alterabunturq;, poterit aliquā sentiendi vim assequi. Cùm innumeræ possint esse alterationes elementorū, vnde mox innumeræ particularū poterunt proprietates oriri, sic vt aliæ evadant sensus expertes, aliæ illo præditæ sint.

Doliturum corpus idē esse debet patibileq; & sensibile. Sensibile corpº non necessario ex sensibilibus confici.

Ex dictis igitur constat, elementa esse plura vno, eáq; alterationi esse obnoxia: nunc verò numerus eorū nobis investigandus est. Necessum autem est, vt illa quæ rem quampiā alterant, primū quidem illud contingant, quod ab eis alterādum est, atq; ita mox ipsum tandem immutent, idq; per tactiles qualitates, quæ alterare totam proximæ rei substantiam possunt: cuiusmodi sunt caliditas, frigiditas, humiditas, atq; siccitas: quæ quidem actiuæ qualitates planè & sunt, & dicuntur: ex eisq; vel maximè oppositio prima, atq; in hac ipsa, caliditas. Præter has quatuor, nulla reperitur qualitas, quæ corpora quib. occurrit, alterare p totū possit. Vnde si niuem ad minima vsq; secueris, nix quidem seruabitur: sed simulac calfiet, desinet actutùm nix esse.

Elementa esse tum plura vno, tum alterationi obnoxia. Alterationē fieri absq; cōtactu non posse. Tactiles qualitates. Actiuæ qualitates, caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas.

Quare quæcunq; corpora has quatuor qualitates sibi vendicauerint primùm, erunt omniū corporū elementa: sunt autē hæc, terra, aqua, aër, ignisq;. Ac proinde vniuersi, qui demōstrationi parent, philosophi, hæc esse omniū quæ gignuntur, intereúntq;, vera elementa, necnon mutuò se transmutare, haberéq; omnia subiectum quoddam cōmune, autumāt. Igitur ex quatuor elementis simul contemperatis, corpus vnū similare gignitur: quod pro varia temperamenti ratione, aut particeps sensus, aut illius expers evadit.

Elementa omnium sunt, terra, aqua, aër, ignisq;.

Vnde corporū similariū differentiæ, quę simplices quidem sunt, tot sunt, quot elemēta: calidiores nempe, frigidiores, humidiores, atque sicciores. Totidē verò & cōpositæ, vt quę simul calidiores & humidiores sunt: quæq; frigidiores & humidiores: & præter has, alia tertia, siccior atq; calidior: & quarto deinde loco, quæ siccior est, & frigidior: sic tamē, vt quę temperatissima est, & horum omniū prima, nō negligatur.

Similarium corporum differentias simplices, tot esse, quot elementa, totidemque etiam compositas.

Cùm igitur abvndè sit iam ostēsum, similarium partium integritatē & vitium, in elementorū tum moderatione, tum immoderatione cōsistere, superest vt inquiramus, quomodo ab earū vitio morbus sit distinguendus. Distinguetur autem à rei cuiusq; notione. Porrò salubris constitutio corporis, actiones sibi ex natura debitas, inoffensas habet: morbosa, offensas. Idcirco si quis sanus quidem sit, altero tamen, qui itidē prospera valetudine fruatur, actiones habeat imbecilliores, erit sanè is intemperatior illo, necdum tamen ægrotat. Itaq; inter salubres habitus vniuersos, vnus erit temperatissimus, octo autē intemperati. At inter morbos, nullū temperatum invenias: eundem tamen numerū complent, quem intemperaturæ salubres. Ac de his hactenus. Deinceps autē dicendum est, quo modo

Similariū partium integritatem & vitium in elementorū moderatione, immoderatione q; consistere. Morbus qui distinguendus à vitio similariū particularum.

Morbi tot sunt, quot constitutiones salubres.

modo quis morbos curet, quo modo & sanitatē tueatur. Enimvero medendi Methodus ex ipso cùm sanorū, tū ægrorū corporū affectu, suū principium habet. Cum .n. id qd' exquisitè sanū existit, omni ex parte sit moderatū: qd' verò ægrū, immoderatū: advertendū in primis est, quęnam ea sit illius immoderatio. Quippe necessariū est aliā inveniri immoderationē contrariā, per quā illam exterminemus.

Reditū ab immoderatione ad temperiem, per immoderationem contrariam fieri debere.

Reditus siquidem ab immoderatione ad temperiē, in omnibus erit per immoderationē contrariam. Vt tandem necessum sit, id quod pręter naturam affectū est, dum ad naturalem statum redit, illam eandem quasi viam incedere, quam prius confecerat, prætereā quòd ordine contrario.

Contraria contrariis remedia sunt.

Quare generalissimus curandorū morborū scopus erit, Contraria contrariis remedia esse, & particularibus particularia cōtraria. Calido enim morbo, frigidum: & frigido calidū. Ita etiā sicco, q̄d humectat: humido quod exiccat. In similaribus siquidē res se habet hoc modo. In instrumentariis autem, oportet in vnoquoq; prædictorū quatuor generū, morbosæ immoderationi eovsq; adhibere contrariam, donec ad moderationē, naturalémq; statum perventum fuerit. Vt, si (exempli gratia) caro plus quàm par sit, vlceri excreuerit, erodenda est. Sin autem nimis cauum sit vlcus, implendum. Similiter & in aliis faciundum. Considerandum autem in omnibus generibus est, num habeamus facultatem, ea quę ex indicatione se offerūt, perficiendi.

Morbi species curationem tātum indicat.

Siquidem morbi species, curationis tantùm modum indicat. Id autē fieri possit nec ne, haud item indicat. Etenim eorum omnium quæ prosunt corpori, in causa est, cùm ipsa natura, tum etiam medicus. Quædam tamen medicus, quædam etiam natura præstare nequit.

Natura quæ nequeat præstare, & quæ possit.

Os nimirum ita perfractum, vt de suo loco partes decedant, membrúmq; distortum reddatur, haud potest natura corrigere aut conformare, sicvti potest medicus. Sed natura potest vlcus cauum implere: quemadmodū quæ semicocta sunt, aut etiam cruda, concoquere: id quod negatū est medico.

Medicū esse naturæ ministrū.

Quanq̄ ad hæc peragenda, medici ministerium naturæ potest ex vsu esse, vt dum congruis medicamentis vlcus reddit purissimū, & eis quę concoctione egent, ea offert quæ modicè calfaciant. Iam verò natura ipsa, nonnulla etiam primùm à se confecta, denuò non valet reficere: vt venam, arteriam, ligamentū, neruū, & alia id genus.

Naturā nihil eorū quæ à semine orta sunt, posse denuò reficere.

Siquidem ob inopiam materię, nullum eorum natura reficere valet, quæ ex semine suum ortum duxerunt. Igitur scopis ipsis à Methodo medendi repertis, eos in particulares materias inducere oportet: vt deinde comprehendantur, quæ aut omnino, aut ex parte aliqua, aut aliquo etiam tempore, secundū eam fieri possint, quęq; secus. Nec verò est exigua huius artis portio, remediorum omniū materias, tam similarium partium, quàm dissimilariū morbis cōgruentium, adinvenire.

Remediorū vniversum genus in quibus consistat.

Quorum vniuersum genus, in offerendis, efficiendis, evacuandis, & iis præterea quæ extrinsecus accidunt, planè consistunt. Quę omnia, vbi artis cōstitutor ad amussim persecutus, & consecutus fuerit, iam causas omnes salubres, vt nihil illi præterea ad artem medendi desit, absoluisse putādus est: his omnibus redactis in capita duo, nempe corporū cognitionē, quibus remedia offerenda sunt, atq; ipsam remediorum naturam. Verùm hoc mox illi quoq; superest, vt sibi aliquam affectuū omniū dignoscendorum facultatē compararet, maximè verò eorū, qui partes in alto sitas occupant: quos exactè cognoscere, vnà cum affectis particulis, haud fuerit obvij cuiusq;. Quocirca de his etiam aliquid impræsentiarū dicendum.

Rerum præter naturam esse tria genera. Affectus. Causa. Symptomata.

Tria sunt genera rerum præter naturā. Primū, affectus qui lædūt naturales functiones. Secundum, horū causæ. Tertium, symptomata. Sed causæ potissimū appellantur, cùm agunt: quāvis ita nonnunq̄ dicitur, quòd vim habeant agendi.

Symptomatum differētia tres. Affectū cognosci ex symptomatis.

Symptomatū verò genus in tres differentias digeritur: in actionis læsionem, in ea quæ corpori accidunt, & in excrementorū exuperātias. Quocirca omniū symptomatū existit causa ipse affectus: ob idq; meritò ex illis agnoscitur. Symptomatū porrò nonnulla affectus ipsos necessariò concomitantur. Alia non ex necessitate, sed aut sæpius, aut rarò, aut ęqualiter. Sicvti alia rursus, affectuū differētias necessariò sequūtur: quędā sępe, alia rarò, alia in ancipiti sunt.

Pathognomonica.

Ea itaq; symptomata, q̄ morbos ex necessitate sequūtur, quòd affectuū in se cognitionē habeant, dicūtur Gręcis pathognomonica, & pro morborum notis habenda sunt. Quæ verò non necessariò, ea vel morbi differentiam, vel illius mores, vel magnitudinē indicāt. Vtrorunq; autem vim vno eodémq; aperiamus exemplo.

Pleuritidos symptomata.

Costas succingēs membrana teneatur inflammatione: quē affectum necessariò sequentur tumor pręter naturam, rubor, & dolor velvti pungens circa ipsas costas: quoniā est substantia affectæ partis membranea. Latè etiam vagabitur dolor, quòd ea ipsa membrana latè etiam diffunditur. Febrim quoq; tum ex ipsa phlegmone, tum ex vicinia cordis, sequi necessarium est. Quorū si vel alterū desit, iam non ex necessitate febris aderit. Nam si digitus inflāmatione laboret, aut costas cingens membrana* scirrho, œdematéve affligatur, nō cōtinuò adorietur febris. Quin & spirandi difficultas incidet, quam affectus ipse producet, potius quàm læsa pars.

Dolorem lateris exoluere respirationis operam.

Dolor nanq; respirationis operā (eius vsu nondum expleto) dissoluit: vt mox necessum sit alterā celeriùs illi succedere actionem, vnde spiritus frequēs & paruus redditur. Aderit etiā, præter eam quæ seiungi à febri nō potest, & pulsuum quoq; alteratio, nempe durities tensioni iuncta: quia pars phlegmone obsessa, neruosa est. Cùm autē duplex sit ea tunica quæ costas velat, si ea pars quæ exteriùs ossibus hæret, valde aliquādo laboret, faciliùs ægri in latus decumbūt oppositū. Nam si decumbant in læsum, cōpressio molestiā adfert. At si interior (q̄d frequentiùs contingit) vehementiùs doleat, si in oppositum latus reclinent, cùm nimirū pensilis sic reddatur inflāmata particula. Quòd si vtraq; membrana afficiatur, par in vtroq; latere decubitus fuerit. Ad hæc, si inflammatio in supremis illius partibus excitetur, clauicula trahi deorsum videtur. Si in infernis, dolor pręcordia pertingit. Quamobrem exigua inflammatio erit, & secundū partes costarū

medias, si in neutram se inclinet partẽ. Quòd ve-

Effluentis ratio.

rò tenue quid, purulentúmque, ex inflammata effluat particula, cùm ex morbo ipso, tum ex parte læsa procedit. Suboritur etenim inflammatio ex humorum affluxu. Vbi igitur multus, tenuisque is humor fuerit, qui influit in inflammatam partem, atque pars etiam ipsa est rarior, plurimum est quod effluit. E contrario autem, si fluxio fuerit tum exigua, tum crassa, corpúsque præterea densum, minimũ erit quod transfundetur: ac proinde excitabit tussim, ita vt nihil inde excernatur. Quemadmodũ si copiosum fuerit, tussient plurimum, nec parum expoent.

Pleuritim necessariò sequitur tussis.

Hunc itaque affectũ semper ac necessariò sequitur tussis. Screatus autem post tussim, non semper: at maiori ex parte. Quod sputo reiicitur, necessum est semper esse infectum colore, non tamen perpetuò eodem, cùm nec excrementũ in inflãmata particula semper sit eiosdem naturæ.

Sputorum colores varij, ob varietatem humorum gignentiũ, ꝑ excitidem sunt.

Etenim cùm sanguinolentum fuerit, biliosúmve (eiusmodi siquidem ferè semper ea fluxio est, quæ in pleuriticis phlegmonem gignit) à detento succo in inflammata particula, sputũ colore inficitur: rubeo quidem, si sanguineum id fuerit: flauo autem, si biliosum. Cæterùm si pituitosus primùm fuerit is succus, qui & conclusus demũ putrescat, ac deinde sit in causa fluxionis gignentis phlegmonẽ, tunc spumosa excreantur. Sed quandoque cernitur screatus niger, dum biliosa, sanguinolentáve fluxio præastatur. Quare omnia hæc, cum partis affectæ, affectúsque ipsius dignotione, etiam fluxionis iodicant differentiam. Ex dictis igitur constat, pernecessariũ esse ad affectus, locique affecti inventionẽ, tum vniuscuiusque affectę partis substantiam, actionémque, tum eiusdem cum vicinis consortium callere: necnoo morborũ & symptomatum genituras, adeóque morborũ effectrices causas, priùs investigasse.

Atra bilis perniciosissimus succus.

Porrò in nuper proposito exemplo, perniciosissimus succus est atra bilis: omniũ mitissimus, sanguis. Medium in simplicitate & malignitate reliqui duo obtinẽt. Ex symptomatibus autẽ, vt nihil omnino expuere, perniciosissimũ est: ita screatus facilis, saluberrimus, præcipuè si concocta expuantur.

Screatus qui saluberrimus.

Pulsuum etiam symptomata morborũ mores ostendunt: sicvti & quæ lege consortij accidunt, vt deliria, somni quidam inexpugnabiles, fastidia, vrinæ, deiectionésque alui. Ex quibus omnibus erit petenda ratio cùm præsagiendi, tum cõmodè vtendi remediis.

Præsagiorum virtus.

Præsagia nanque, & medicum ab omni mortis culpa reddunt immunẽ, & ægros ad obtemperandũ faciles, occasionémque remediorum præmonstrant.

Remediorũ vsus aptus, est in arte præcipuũ.

At verò quòd aptus remediorum vsus, id sit, quod in arte est præcipuum, liquet.

Excrementorũ species.

Iam excrementorũ species, multorũ notitiam adfert, cùm & corpus secum cõnexum habeat, è quo illa excerni videmus.

Locus per quẽ fit excretio.

Locus autẽ per quem fit excretio, poterit certiùs nos ad affectas partes perducere. Nam si per inferiorem aluum, membraneum quid excernatur, vlcus indicabit in intestinis. Si per superna vomatur, in ventriculo. Si per tussim excreetur, abradi tunicas asperæ arteriæ, indicium erit. Sicvti si mingatur, vel vesicam, vel pudendi meatũ. Sed non parũ præterea ad rem faciet, ea quæ primario affectu, ab iis quæ per consensum laborant, distinguere. In vniuersum autem maximè necessariũ est ad cõmodum remediorũ vsum, partis, quam curaturi sumus, substantiam, figurámque, & positum, accuratè cognoscere.

Substãtia partis quid indicet.

Substantia enim affectus primos, qui in intemperie consistunt, quantũ à naturali statu aberrarint, ostendit, quantúmque refrigerare, calfacere, humectare, aut exsiccare oporteat.

Figura partis quid indicet.

Figura verò, morbos qui ad ipsam spectãt, eorúmque magnitudinẽ indicat: necnon quovsque sit opus ad naturalem habitum per contraria reducere. Obstructiones autem ad hoc genus pertinent: quanquã habent aliquã cõmunionem cum illis indicationibus, quæ desumuntur à situ: de quibus iam agam, vno proposito exemplo.

Obstructionem esse affectum partium instrumentariarum.

Obstructio affectus est partium instrumentariarũ, qui præcipuè iecori solet negocium facessere. Nam venæ quæ à portis oriũtur, per vniuersam huius visceris partem cauam disseminatæ, tandem illis quæ in gibba sunt, per quædam oscula sensum effugientia applicãtur. Vniuersum verò alimentũ, ex ventriculo in hunc vnum locũ, qui ob idipsum, quod nuper diximus, porta appellatus est, suggeritur.

Porta vena cur sic dicatur.

Quemadmodũ enim in vrbes nihil invehi nisi per portas potest, ita ferri nihil potest in iecur, nisi in hunc priùs locum feratur: vnde in totam iecoris partem cauam demittitur: inde verò, per eos quos diximus terminos, in ipsam gibbam. Quare nihil mirum videatur, si viscus hoc, & ob viarum angustiam, & ob copiam pertranseuntis substantiæ, assiduè obstructionibus corripiatur.

Iecur assiduè obstructionibus corripi.

Ei igitur curatio adhibenda est, priùs quàm obstructiones excrescãt, atque accendatur febris, tũ cibis, tum medicamentis attenuantibus administrans. Nam si auctæ illæ fuerint, evacuatione erit opus: quæ per quem locum molienda sit, mẽbri figura & situs dictabunt.

Iecoris partes caua gibbáque, per quas regiones purgandæ.

Quippe si quid iecoris cauo adhæreścat, id per intestina detrahemus. Quæ autem in gibbo comprehenduntur, vrinam cientibus evacuabimus.

Pulmonis pectorisque excrementa expurganda per tussim.

Eodem enĩ modo, quæ in pulmone & pectore delitescunt, per tusses sunt expurganda: sicuti deducenda ad nares, quæ in cerebro sunt.

Venæ secandæ ratio in fluxionibus quæ decumbunt ad coxam, vterum, thoracem, pulmonem, caput, & collum.

Nec minus à membri figura & situ desumpta ratio est, sanandi phlegmone detentas particulas. Siquidem fluxiones quæ decubuere in coxam, sectis venis in poplite aut in talo, evacuamus: et eas pariter quæ in vtero cõprehensæ sunt. Quæ in thorace aut pulmone, per cubiti interiorẽ venam. Sicvti eas quę in capite & collo, per humeralem.

Vacuatio omnium optima quæ.

Ea quippe vacuatio facillimè & optimè fiet, quæ per vicinas venas, & affines parti affectæ, fuerit administrata.

Situs variat auxiliorũ particularium vsum.

Porrò & suam ex morbo haber indicationẽ, in habitũ diffland um esse, quod in inflammatũ locum defluxit. Situs tamẽ affectæ partis, varium deinde insinuat particularium auxiliorũ vsum.

Cutis summæ affectus, qualia remedia postulent.

Etenim quæcunque in somma cute ortum habent, tale exposcunt difflatorium remedium, quale ipsa indicat inflammationis species.

Profundarum partiũ affectus qualia remedia postulent.

At quæ in profundo, eò egent medicamẽtis acrioribus, quò magis ab exterioribus recessere: vt quandoque cucurbitulis sit vtẽdum, si sedem plurimũ profundam habeant, quod tamen inflammationibus quæ in summa cute consistunt, quam adversissimũ est.

Cucurbitulis vtendũ in affectibus altè sitis.

Nec minus etiam

situs

situs loci æstimandus est, quãdo astringente medicamento opus fuerit. Quia si medicamentum ipsum astringens potest eo pervenire, nil vetat quo minus ipsum administremus. Sin minus, cauendum tunc, ne humorem ex vicinis partibus in affectum locum pellamus. Quare vel aliquid admiscendum astringenti medicamento est, q̃d eò virtutem illius perducat: vel ab illius vsu in totum fuerit supersedendum. Ac de his quidem iam dicta sufficiant.

Astringentium vsus quãdo vitandus.

Deinceps nonnihil de præsagio dicendum, cuius artem qui constituere voluerit, is necesse habet priùs examinasse, an sicuti cuilibet rei animatæ propriũ vitæ spacium cõstitutum est à natura, sic etiam omnibus morbis: vt nullo deinde pacto, si sit alicui illorum à natura constitutum bimestre tempus, possit is quatuor diebus absolui: an verò & in longum protrahi, & celerrimè possit finiri. Vbi igitur excremẽta in locum aliquem decubuerint, nec defluant amplius, si cuiusq; humoris naturam explorauerimus, facilè artificiali quadam cõiectura concoctionis rationem & tempus deprehendemus: modò cætera omnia rectè circa ægrotantem tractentur. Nam quicquid erroris fuerit in his commissum, erit profectò in causa, vt vel seriùs morbus soluatur, vel mors celeriùs adveniet. Quare tunc sanè præsagia sunt eventura, vbi & medicus præstantissimus fuerit, & æger in nullo delinquat. Medicus igitur his duobus, morbo inquam & naturę, velvti colluctantibus, semper mentẽ intendit: ac dum discernit quodnam horum robustius sit, primùm quidem suum de salute hominis aut interitu, præsagium depromit. Dein verò, quò alterum altero fortius esse nouit, eò & illius præfinitum tempus agnoscit. Vt enim celerrimè morbus soluẽdus est, si vires sint validiores: sic citò mors advẽtabit, si hæ imbecilles fuerint, morbus autem vehemens. Sed magnitudo excessus horum tempus indicabit.

Animatis omnibus proprium vitæ spacium constitutum esse à natura.

Errorũ circa ægrum admissi producunt morbum, vel etiam mortem accersunt.

Præsagia quando eventura.

Medicus inter *ma natura & morbo.*

Naturæ robur ex proprijs illius actionibus cõprehendes, maximè verò ex pulsu. Siquidem is, facultatis vitalis est opus. Morbi autem magnitudinẽ cognosces ex suis symptomatis. At quatenus alterum altero prævalet, concoctio cruditásq; indicabit: quas subinde ex proprijs excrementis cognosces. Quę enim in ventriculo conficiuntur, deiectiones cõmonstrant: quæ in vasis, vrinæ: quæ in corpore vniuerso, sudores. Quo etiam modo & reliquæ concoctiones omnes se habẽt, quę in vna quapiã parte, aut pluribus absoluuntur. Quibus omnib. cõmune est, nunquam morbum solui posse, nisi priùs in excrementis, concoctionis signa cernantur. Nam vt concoctiones omnes celerem crisim, salutísq; securitatem indicant, sic cruda, & quæ in prauos vertuntur abscessus, vel nullam crisim, vel labores, vel tempus prolixum, vel mortes, vel recidiuas declarant.

Robur naturæ cognosci ex proprijs illius actionibus, ac maximè ex pulsu.

Morbi magnitudinem cognosci ex eius symptomatis.

Concoctio quid indicet.

Cruditas quid indicet.

Deiectiones.

Vrinæ.

Sudores.

Morbum nunquam solui, nisi concoctionis signa in excrementis præcesserint.

Concoctiones quid indicent.

Cruditates quid indicent.

Ac iam mihi videtur vniuersa medendi Methodus (quę formam tantùm, ac velvti vniuersalem speciem totius negocij continet) ad finem suum pervenisse. Reliquũ autem nunc fuerit, vt modum aliquem, quo quis posset eos, qui à morbis sunt liberati, reficere: prospicere autem ijs, qui in morbos procliues sunt: ac eos denique, qui inculpata fruuntur corporis valetudine conseruare, doceamus. Ergo ex symptomatibus, quæ medium inter ea quę sanis insunt, & ea quæ eveniũt ægris, seruant, deprehenditur ipsa in morbos procliuitas. Affectiones verò quæ talem procliuitatẽ gignunt, per contraria sunt corrigendæ: si tamen hæc res summatim tractanda est: nam si transigenda particulatim, omne exuberans est vacuandũ: sic vt priùs sit distinguenda exuberandi ratio, quantitaténe an qualitate, aut vtraque etiam ratione exvberet.

Procliuitas in morbos vnde deprehẽdatur.

Exvberans omne vacuandum esse.

Ac deinde, quod potest iterum ad naturalem statũ redire, sic per contraria alteretur, vt quod crassum lentúmq; est, tenue fiat: quod tenue, crassius reddatur: ambo verò pariter concoquantur: obstructiones præterea aperiantur: quæ toto genere existunt præter naturam, quemadmodũ venena animaliũ, tum alterentur, tum evacuentur. Alteratio autem per contraria fiat, quæ vel tota substantia adversantur, vel altera, vel vtraq; qualitate. At evacuatio, p ea quę trahendi vim habẽt. Cæterũ hæc omnia quibus sint peragenda remedijs, ab ipsis morbis petendũ est. Quin si omnes pariter humores accreuerint, præcipua ipsorum vacuatio erit per sectam venam. Deinde verò per frictiones, per exercitia, per balnea, per inediam. Nec alia etiam erit vacuandi ratio, cùm solus sanguis excesserit. Vbi autẽ flauæ vel atrę bilis succus, vel serosus humor contineatur in primis venis, purgandi tales humores sunt ijs, quæ aluum commouerant. Si in alijs tenuia & aquosa excrementa fuerint, per vrinã: si biliosiora, per purgatoria. Possunt tamen & tenuia etiam alui deiectione purgari. Sed quæ totum corporis habitum occupauerint, cùm tenuia fuerint, aut sudore, aut medicamentis, quæ cuti applicita, vim exiccandi habent: cùm verò biliosa, primùm quidem purgatione egent, mox evacuatione per cutim. At cùm pituitosus succus exuberârit, si salsus sit, est purgandus. Si * acidus, experiundum an possimus eum alterare: & longè etiam magis si dulcis fuerit, erit enim is cõcoctu facilior.

Tenues succos esse incrassandos, vt concoquantur: crassos autem tenuandos.

Venena alterãda & vacuanda esse.

Alterationem per contraria moliendam.

Vacuatio fiat per trahentia.

Sectione venæ commodissimè vacuari plethoram.

Purgatio quibus debeatur humoribus, qualisque.

Porrò ad concoctionem conducit quies, calfactio modica, cibi parcus vsus, boni tamen succi, potus vini parũ calfacientis, moderata frictio, mediocris vsus calidarum aquarum, insupérq; cibi atq; medicamẽta moderatè calfacientia. Obstructiones reserant quęcunq; vel esculenta, vel medicamenta attenuantia. In quibus autem nulla causa, nullúsq; affectus præter naturam est, sed cum gracilitate, sola imbecillitas virium, ij facilè in naturalem habitũ reducentur, si moderatis cibis & motionibus reficiantur. At materias quibus hi alendi instaurandiq; sint, in opere de sanitate tuenda explicuimus.

Pituita dulcis est concoctu facilior.

Concoctioni quæ conducãt.

Obstructiones aperientia.

Ne tamen deesse aliqd huic sermoni videatur, non modò ipsius analeptices, sed vniuersi etiam salubris negocij methodus, hoc quoq; loco repetenda est. Si solum hoc eveniret corpori, vt in halitus difflaretur, & subinde inaniretur; cibus potúsq; defectũ illum sarcire posset. Quia verò humorũ copia, prauáq; excrementa gignuntur, egemus exercitationibus, quarum nimirũ est munus, superfluum succum vacuare, excrementa verò cõcoquere et expurgare: si tamẽ causæ omnes vitentur, à quibus solet vitiari sanitas, refrigeratio inquam, æstus,

Analeptice.

Exercitiorum vsus.

Sanitatem vitiantia.

lassitudo, cruditas, temulentia, ira, furor, & consimilia. Ergo vt vniuersam medicinæ rationem per capita resumamus, medicina est è numero factiuarum artium, quæ res vitiatas reficiunt. Ea autem sibi exemplar nullum confingit, sed contemplatur quidem omnia ex corporis affectione: ac dein, si quid vitij sit, corrigere id conatur. Sed hoc differt ab aliis artibus, quòd maxima ex parte se operanti naturæ ministram præstet.

Medicinā esse è numero factiuarum artiū, quæ vitiata reficiunt.

Medicina ancillatur naturæ.

GALENI PERGAMENI

de partibus artis medicæ lib.

On absq; ratione mihi quidem, Iuste charissime, de partibus artis medicæ dubitare videris: quippe cùm alios alio modo eas partiri animaduertas: idq; maximè Romæ, vbi artē ipsam medicā, in membra innumera resecāt: ita vt alios ocularios medicos vocent, alios auriculares, & eos etiam qui ani cristis medentur, peculiari suo nomine appellēt, tótq; in summa medicos faciant, quot sunt corporis humani particulæ. Quanquā certè mirum non est, si ars ea, quæ omniū maxima sit, tot in se admittat sectiones: atq; etiam, si in maxima ciuitate, pro vnaquaq; harum statim aliquis reperiatur, qui inde dicatur medicus. Neq; enim in oppido quodam exiguo posset quis victum sibi parare, qui tantùm suffusiones pungeret oculorum, aut hernias incideret. Roma verò & Alexandria, præ mortalium in eis multitudine, possunt quencunq; alere, qui vel vnicam tantùm ex artibus his profiteatur. Vnde huiuscemodi medici vrbes Græciæ sæpe mutare coguntur, vt idem tota Græcia illis afferat, quod aliis qui in Italia sunt, sola Roma. Igitur vt sermonem, quatenus ego senno, instituam: quemadmodum in corporis humani sectionibus, particulas omnes ad minimam vsq; scrutamur secundum speciem, quę elementa etiā sensibilia appellantur: sic artium minimas oportet etiam inuestigare particulas, quæ & ipsæ sint earum sensibilia elementa. Etenim instrumentū quoddam est caput (exempli gratia) cuius partes, præter alias, sunt aures & nasus. Harū quęlibet in alias diuiditur, vtputa in carnem, neruū, venam, arteriam. Arteria duplici tunica constat: quarum altera obliquas habet fibras, altera rectas. Quas fibras non amplius in aliam quampiam speciē partiri possumus, vtpote minimas & indiuiduas specie. Ex eis autem vnumquodq; instrumentorum contextum est. Pro istius itaq; exempli similitudine, punctoriam suffusionū artem, talem vniuersæ artis medicæ partem existimabimus, qualis ea est corporis pars, quam instrumentū siue organū appellamus. Cuius vnaquæq; particula, proportione respondet sensibilibus corporis elemētis. Huiuscemodi artis partes sunt, theoremata, siue notiones. Quarū prima est cognitio illius instrumenti, quod est pungendum. Secunda, illius particulæ huius instrumenti, vbi pungere oporter. Tertia est mensurę, pro affectus ratione. Quarta conuersionem respicit. Quinta remotionē suffusionis è loco quē occupabat. Sexta circa astrictionem versatur. Atque hæ sunt notiones vltimæ & minimæ, quę in alias simpliciores haud quidem secari sustinent. Vniuersa tamen ratio curandi suffusiones, aliis quibusdam notitiis eget, & illis quidem duplicibus secūdum genus. Sunt autem hæ, prima quidem præparatoria. Secunda verò illa, quam apotherapeuticen Græci vocant. Siquidem si quis velit aliquem nimis repletū, aut prauis plenum humoribus, vel etiam dolentem secūdum caput, ad huiusmodi operationem deducere, is inflammationes in membranis quæ punctæ fuerint, facilè excitabit, & malè vniuersum caput afficiet. Quod ne fiat, arte præpararoria erit opus: cuius institutum est, totum corpus ab excremētis, succisq; exvndantibus vacuū, atq; etiā caput ab omni dolore immune reddere. Nec verò eodē modo se habet notitia inflammationis curandæ, quo illam se habere diximus, qua succurrēdum est suffusionibus. Quinetiam alia est ars curandæ inflammationis secundum genus: alia eius, quæ ex certa particula definitur: vt ophthalmiæ, quæ inflammatio externæ oculorum tunicæ existit: aut peripneumoniæ, quæ pulmonis: aut pleuritidis, quæ membranæ costas ambientis. Porrò si secundum corporis affectiones velit quis ipsam artem partiri, primæ maximæq; eius partes erūt, curatrix, salubris, prophylactice, analeptice, senum custodiendorū ratio, educatrix infantiū, necnon optimi habitus conciliatrix. Est tamen & alia partitio, quę à ratione operationū, & earum differentiis depromi potest: quemadmodum chirvrgicen, pharmaceuticen, & diætericen, esse primas atq; præcipuas artis medicæ partes pronunciāt. Quę partitio quibusdam penes materierum differentias fieri videtur. Nam cùm omnis particula corporis iuuari & seruari posit, aut victus ratione, aut medicamentis, aut manuum opera, inde tres illas medicinæ partes distinxisse videntur. Dicamus itaque primas, & ꝓprias, & quàmaximè esse artis medicæ partes eas, per quas ipsius artis finē consequimur: alias autem esse his superiores. Ac tot quidem secundum numerum primę proximæq; sunt, quot sunt maximè propriæ rationes medendi. Licebit porrò medicam ipsam artem in suas partes diuidere duplici modo: vno quidē, si sumamus initium ab ipsius artis prima ac maximè propria materia, vt constat per multimembrem illam diuisionem, quam assignauimus. Altero verò, à secūda materia, nec ita propria, hoc est, à corpore humano (quod quidem per accidens, eatenúsq; artis medicinalis, necnon philosophiæ materia existit, quatenus sanitatē & morbum recipit, generationémq; & interitum subit) initio diuisionis exordio. Cęterū non modò partitio quæ ex huiusce materiæ sectione elicitur, ad vltimas vsq; deducitur, & elementares ipsius artis particulas, verū & illa etiā, quæ à præcipua totius artis materia oriebatur. Pręterea aūt & alio modo fieri hæc artis partitio potest, si vnumquodq; morborū propositū genus, per ꝓximas differētias ad vltimas vsq; particulas animus sit diuidere: quæ partitio si rectè fiat, consequenter etiam perueniet ad elemētares vsq; notitias. Nihil igitur est, cur ex multiplicitate partitionū turberis. Quin potius tecum perpende, an nihil sit præter-

Romanis esse medicinā artē multiplicem.

Medicina omniū artium maxima.

Romā Alexandriamq; populosissimas vrbes posse quemuis medicum alere, qui vel vnicum morbū curare norit.

Græciam vniuersam vix potuisse præstare medico, quod sola Roma.

Arteriam constare duplici tunica.

Punctoria ars.

Theoremata.

Suffusioni curādæ, quæ notiones sint necessaria.

Notitia præparatoria.

Notitia apotherapeutice.

Pūgi debere neminem ex suffusis, ante vacuationem humorum peccantium.

Ophthalmia quid.

Peripneumonia quid.

Pleuritis quid.

Medicinæ partes secundū corporis affectiones.

Medicinæ partes secundū operationes dicta.

Partes seruari victus ratione, medicamentis, aut manuum opera.

Medicinæ partes maximè propria sunt, per quas artis finem consequimur.

Medicinæ partitio duplex.

Corpus humanum ex accidēti dici subiectū medicinæ philosophiæq;.

Medicinæ diuisionem ordiendam esse à maximè propria ipsius artis materia.

prætermissum, ex iis quæ occurrere possunt. Optimum tamen iudicio meo fuerit, si initium à maximè propria sumpserimus ipsius artis materia: cui mox ex prædicta methodo addiderimus cætera.

GALENI PERGAMENI
de elementis lib. I.

Elementum est minima res, quam constituit, portio.
Sensum non esse iudicem propriorū elementorum.

Vandoquidem elementum est minima rei, quam constituit, portio: nec id ipsum quod videtur, est etiam reuera minimū: manifestè sanè liquet, sensum minimè eorū fore iudicem, quæ vera, & ex ipsa natura sunt rei uniuscuiusque elemēta. Idcirco nos cum Hippocrate, neglectis iis quæ prima, sensus iudicio, simplicissimaque habentur, illa tantùm quæ verè sunt naturæ humanæ elementa, quæque in alia dissolui non possunt, nec minus curandis morbis ex vsu sunt, quàm hæc, quæ sensu talia videntur, summo studio inquiramus: nempe an vnum tantū specie, an plura potius & dissimilia sint. Quòd si non tantùm vnū, sed plura sint atque varia elementa, quærendum rursus, quot nimirum sint illa: sicuti & quę, & qualia, quamque inter se tandem cōmunionem sortiantur. Quòd igitur primū id elemētum, ex quo tum nostrum, tum aliorum omniū corpora constant, nec forma, nec potestate sit vnum, hac docet ratione Hippocrates. Si homo esset vnū, neutiquam doleret. Quòd si doleret, vnicum necessariò medicamentum desideraret. rectè quidem ille & breuissimè totam rei summā demonstrans. Nam si homo esset vnum, hoc est, vnico ex elemento conflatus, nō esset ex quo dolorem posset accipere. Quòd si aliquo dolore corriperetur, vnica tantùm esset medendi ratio. Nam cùm à nulla causa externa perpeti posset, necessariò à sua ipsius natura, internè pati deberet. Cùm autem vnica tantùm fuerit vniuscuiusque natura, vnicus erit affectus, ratioque redeundi ad naturalem statum vnica: id quod absurdum est, cùm infinitæ ferè sint, vt morborum, sic præsidiorum species. Eadem quoque ratione licet eorum sententias conuellere, qui atomos, omnis prorsus qualitatis atque alterationis expertes, necnon incōpactilia corpuscula introduxerunt, vniuersæ generationis primordia. Quippe nec homo doleret, si talis esset natura illius. Siquidē necessum est, vt id quod dolet, cum sensus, tum etiam alterationis sit capax. Quòd si ab omni penitus sit alteratione alienum, eundem omnino statum, quem ab initio sortitū est, perpetuò seruabit. Iam verò, si transmutetur quidem, sed nulla illi sit innata sentiendi vis, nihil propterea magis affectiones ipsas sentire poterit, quàm ipsi lapides sentiunt. Cùm igitur vtrunque horum atomis in alterutris illis corpusculisque desideretur, certè si ex eis, aut alia quapiam simili atque vniformi natura concreti essemus, non vnquam doleremus: dolemus autē, nequaquā igitur sumus ex vlla simplici vniformique substantia conditi. Porrò cùm duo sunt instrumenta, quibus omnia inueniuntur dogmata, ratio videlicet atque experientia, neutrum horum vnquā ita illis inseruiet, vt aliquid sint reperturi cōcretum ex iis,

Elementū corporum non esse vnum.

Atomos haud posse quidem esse elementa corporum.

Doliturum, necessariò debere esse tum sensus, tum alterationis capax.

Instrumenta quibus omnia inueniuntur dogmata, esse duo, rationem & experientiam.

quæ pariter impatibilia, & sine sensu sint: quod ipsum deinde patibile sit, atque sensus particeps. Imò verò quantumlibet illæ omnes atomi infinitum haberent sensum, essent tamen impatibiles impenetrabilésque, ita vt ex solo mutuo earum complexu, ipsa caro generaretur, nihilo magis impactam acum persentiremus, quàm cùm acu ipsa digitos iunctos disiungimus. Reliquū igitur erit, vt sentiens corpus vel ex iis sit, quæ pariter vim habeant sentiendi & patiendi: vel ex iis, quæ pati quidem possint, sed nullum deinde sensum habeant. Nos autem mox perpēdemus, vtrum horum sit verum. Si igitur elementū non potest esse impatibile, nō erit etiam specie vnū. Siquidem quod est vnum, semper est impatibile: cùm nihil reliquum sit, in quod transmutari, aut à quo pati queat. Quicquid enim transmutatur, in alterum transmutatur: & quod patitur, ab altero patitur. Quare plura esse elemēta, iam compertum cùm sit, eorum numerum inquiramus. Priùs tamen sectas omnes eorum, qui in vniuersum de elementis disserunt, distinguamus. Rediguntur enim in quatuor: quarum prima est, quæ ex sensu vacuis, pariter & impatibilibus: altera, quæ ex sensu quidem præditis, cæterùm impatibilibus, consistere quæ sunt alterationi obnoxia, pronūciat. Quæ ambę in hoc cōueniunt, quòd ex impatibilibus statuūt. Quare cùm impossibilia tradant, eas missas faciamus. Supersunt itaque duæ: altera, quæ corpus sentiēs, ex primis elementis facultatem cùm patiendi, tum sentiendi habentibus, constituit: altera, quę ex patibilibus, sed sensu expertibus. Inter quas item ea est cōmunio, quòd ambæ ex patibilibus aiunt. Quarum sectarum vtraque possibile quid profitetur. Nam si ipsas particulas explorare, rationeque examinare volueris, ea quæ corporum sunt vim sentiendi habentium, omnes & patibiles sunt, & facultate sentiendi præditæ. Quòd si prima respexeris elementa, facilè fieri poterit, vt quamvis ea nullum habere sensum dicātur, modò possint in se mutuò, multifariámque & agere & pati, aliquod inde, multis intercedentib. particularibus alterationibus, sensu præditum corpus gignatur. Quonescunque enim ex pluribus quicquam componitur, si ea quæ in compositionem veniunt, qualia sunt, talia ad extremum durauerint, nunquam profectò id nouam aliquam, aduentitiamve adipiscetur formam, quæ in iis non præfuerit, ex quibus constituebatur. At si ea multifariam varientur, transmutentur, & cōmisceantur, poterit tunc in composito aliquid suboriri, quod ab iis quæ priùs in primis illius elementis reperiebātur, sit generis alterius. Quare qui ex igne, aqua, aëre & terra, inuicem transmutatis atque alteratis, & ad temperamentū quoddam reductis, gigni corpus volunt sensitrice facultate præditum, hi cōsentanea pronunciant. Qui verò ex illis ita vt sunt permanentibus, & permistis tantummodo, perinde vt tritici hordeíque, & fabæ sunt in aceruo, ij nimirū ea quæ fieri nequeunt, sectantur. His igitur, & quòd vno plura omnino sint elementa, & quòd pati etiam possint, monstratū est: id quod confirmans Hippocrates, ait: Qui, obsecro, fieri po-

Elementum nō posse esse impatibile.

Transmutationem fieri in alterum.
Passionem fieri ab altero

Sectas eorū qui de elemētis disserunt, esse quatuor.

De elemētis opinio consentanea rationi.

test, vt ex vno quicquam constituatur, cùm ne ex pluribus quidem possit, nisi ea probè fuerint contemperata? An verò ex iis primis elementis, quibus omnibus vis insit sentiendi, cõstent sensilia corpora: an ex illis potius quæ illa careant, nondum monstratum est. Porrò nonnulla quidem omni carere sensu inde perspicuũ est, quòd ex compositis etiam quædam huiusmodi sint. Fatua itaq; est hæc tam naturalium philosophorum, quàm medicorũ opinio, qui vnum vel hominis, vel etiam ipsius vniuersi elementum asserunt. Thales etenim, Anaximenes, Anaximander, cum illisq; etiam Heraclitus, ex elementorũ transmutatione mutua, quòd singula in vicina alia cernant degenerare, vnũquodq; ex illis esse elementum vniuersale, prorsus demonstrare conantur, sic tamen vt alius aliud statuat.

Materiam primam vnicam quatuor elemẽtis subiectam esse.

Qui sanè mihi videntur omnes cõmunem illam somniasse materiam primam, omnibus elementis subiectam: quam vt vnicam viderunt, sic etiam vnicum esse elementum putarunt. Cæterùm qui vniuersa pronunciant vnum, tam ipsius naturalis philosophiæ, quàm Medicinæ principia destruunt, ob idq; contra eos disputandum nõ est. Id autem ab omni ratione est alienũ, si propterea quòd nullum ex elementis quatuor, solum syncerúmq; in corpore cernitur, velit quis inficiari, ea omnia simul in eo reperiri.

Elementum purum nullibi reperiri posse.

Terra elementaris cuiusmodi esse debeat.

Nam cur vis tu in animantium corporibus reperire terram (exempli gratia) impermistam & puram, quum ne in vniuerso quidem eiuscemodi à te ostendi queat? Quamcunq; enim particulam eius acceperis, ea statim erit alicuius caloris humorisq;, & aëreæ substantiæ particeps: cùm tamen ea terra, quam opinamur esse elementum, sit q̃ maximè densa, grauisq;, ac præterea frigida & sicca. Quòd si tu in mundo mihi ostenderis lapidem, terreum sanè corpus: ego tibi aliquid illi simile in animantium corporibus, ossium nempe, cartilaginũ, pilorum, testarúmq; genus ostendam. Ne igitur amplius impermistum quicquam exquiras in animalium corporibus, quandoquidem nec in ipso orbe id reperies, adulterio carens.

Elementorum singulis esse quid simile in animantiũ corporibus.

Sed quotiescunq; aliquam videris particulam frigidam, siccámq; & densam, ea satis sit, ad revocandam tibi in memoriam terram. Satis etiam sit humidum aliquid conspexisse, rarúmq;, & fluens, ad concipiendam mente aquam. Calor quoq; animantis, ignis tibi repræsentet memoriam: necnon natura spiritus, citra quem animal constare nequaquam potest, aëris in primis, ac mox ignis, tibi memoriam refricet.

Fructus vniuersos ex terra gigni et ex aqua.

Nec verò inficiari poteris, vniuersos fructus ex terra gigni & ex aqua, cùm inde suum habere ortum videantur. Quòd autem aëris ignisq; per tota simul temperatorũ etiam participes sint, hinc planè licet cognoscere, quòd si aqua maceraueris teeram, nihil præter lutum efficies: fructus autẽ lutum non sunt. Si igitur fructus omnes ex elementis vniuersitatis suam ducunt originem, nõ est quòd de ipsis animalibus dubites, cùm nimirum & ab illis alantur.

Elementa prima esse terrã, aquam, aerem & ignem.

Audenter itaq; profitendum est, terram, aquam, aërem & ignem, prima esse, cõmuniáq; & simplicissima rerum omnium elementa, & primordia: ex quibus vtique tum stirpes, tum animalia omnia gignuntur, aluntur, atq; augmentum suscipiunt.

Elementis solis summas qualitates inesse.

In ipsis enim solis summas qualitates reperies, absque ulla mistura aut temperie. In igne nempe, summam caliditatem & siccitatem. In reera, summam frigiditatem & siccitatem. In reliquis, reliquas qualitates, prout sui cuiusq; natura postulat.

Aquã esse summè humidam.

Affirmare autem esse aliquod elementũ summè humidum, simúlque arbitrari illud esse quippiam ab aqua diuersum, extremæ cuiusdam ineptiæ est.

Calore summo accedente ad materiam, conflari ignem.

Porrò quòd summus calor igne simplicior sit, quódq; illo accedente ad materiam, ignis gignatur, pro confesso ab omnibus habetur philosophis: qui quidem in vniuersum fatentur, materiam quandam prorsus qualitatum expertem (quæ omnibus elementis subiicitur) atq; etiam calorẽ summum, qui in ea producitur, igni existere suæ generationis principium.

Materiam ingenerabilẽ, incorruptibilémq;. Qualitatem gigni in materia perireq;.

Elemẽti et principij discrimen.

Quinetiam materiam ipsam esse ab omni penitus generatione & interitu immunem: qualitatem autem id esse, quod in illa tum gignatur, tum pereat. At elementum eò à principio differt, quòd minimè sit necesse principia in eodem esse genere, cum iis quorum sunt principia: elementa verò, ad idem semper genus pertineant. Simplex nanq; qualitas compositæ, & simplex corpus, corporis compositi elementum existit.

Calidum, frigidum, humidũ et siccum tripliciter dici.

Cùm igitur calidum, frigidum, humidum atq; siccum, dicantur tripliciter: nempe vel sicut qualitas, vel sicut impermistum corpus, vel sicut illud quod mistum est: nec ipsa deinde qualitas esse elementũ videatur, nec etiam mistum, temperatúmque corpus:

Elementũ quod esse corpus dicatur.

reliquum est, vt elementum id esse corpus dicamus, quod est omnis temperamenti atq; misturæ expers, necnõ qualitatibus simplex. Quare ad ipsum ignẽ, aërem, aquam & terram, tandem ac necessariò deuenimus: in quibus primis summus est calor, summum frigus, summus humor, & summa siccitas.

Elementis vniuersalibus nos ipsos persæpe vti.

Quibus etiam elemẽtis vniuersalibus, vel synceris, persæpe vtimur: quemadmodum aqua quotidie, cùm bibimus, aut lauamur: et aëre, qui nos vndiq; ambit, dum illum inspirando attrahimus. Igne etiam, dum frigemus, vt caleamus vtimur. Animantia præterea quæ vel arena, vel terra, vel lapidibus, vel etiam luto, ossibúsve vescuntur, terram manifestè introducunt in corpus. Quare nõ video equidem, cur dicant nonnulli, nec ignem, nec aërem, nec aquam, nec terram, vel detrahi ex corpore nostro, vel illi etiam apponi: ac proinde ea minimè nostri corporis elementa existere. Quòd si qui ob id non putent vllum nos corpori elementum offerre, quòd nemo eatenus calfiat, donec vratur: vel bibat, quoad disrumpatur: ij non intelligunt,

Animal interiturum, si vel vnum ex elemẽtis intereat.

si vel vnum elementũ omnino intereat, statim etiam interiturũ animal. Interibit autem frigidum elementum, si comburatur: calidum, si nimis refrigeretur: humidum, si arescat impensè: siccum deniq;, si plus quàm par sit, humectetur.

Elemẽtum semper aut eximi, aut apponi corporibus nostris.

Elementorum vsum immoderatum, ad interitũ ducere.

Vnde aliter se habet res, quàm illi sentiunt. Semper enim aut eximitur elementũ aliquod, aut apponitur corpori: id quod moderatè fieri debet ab iis, qui seruare incolume animal ipsum conantur. Siquidem immoderatus elementorũ vsus, ad interitũ ducit. Ergo cùm nulla qualitas reperiri seorsum à sub-

Qualitas nulla esse absque substantia potest.

à substantiis queat, cogimur eas vnà cum substantiis assumere, atque ita corporibus, quæ illis egent, offerre. Quæ si illas summas exposcant, ipsum elementum administramus, ignem inquam, aut aquam, aut terram, aut aërem. Vbi verò mediocri opus est qualitate, misto ex elementis medicamento, atque interdum nutrimento vtimur. Neque sanè vnquam ceu medicina elementum ex vsu est, nisi dum corpus summa qualitate indiget. Quòd autẽ Hippocrates nomine qualitatis, corpus summa præditum qualitate semper numero intelligat, ex dictione illius licet nobis colligere. Siquidem vbi ait, cùm interit homo, necessum esse vnumquodque ad propriam naturam reverti, siccum ad siccum, humidum ad humidum, calidum ad calidum, frigidum denique ad frigidum: non solas profectò qualitates, siccum, humidum, calidum, & frigidum vocat, sed substantias illas, in quibus qualitates eæ reperiuntur.

Substantias elementorum, animali vita functo, reverti ad propria elementa.

Qualitates elementorum interire, animali intereunte.

Elementa secũdum substãtias misceri.

Ipsæ enim sunt, quæ animali vita functo abeunt, quæque elementis vniuersitatis miscentur. Qualitates autem dixerimus animante mortuo interire: ad propriam verò eas naturam reverti, non item. Quare nõ est quòd quispiam amplius persuadere conetur, illum ex qualitatibus, quæ ne seorsum quidem à corporibus consistere possunt, animalia gigni arbitrari: sed ex corporibus, quibus summæ illæ qualitates insint. Ea quippe sunt cõmunia elementa omniũ. Quæ verò calidum, frigidum, humidum, atque siccum, ob aliquam excellentiam horum, dicuntur, propria sunt vnicuique.

Hominis constitutio.

Homo igitur constat ex simplicissimis sensibilibusque elementis, quæ similaria vocantur. Ipsa autem ex quatuor humoribus. Qui rursus ab esculentis & potulentis suam ducunt originem. At hæc, ex aëre, igni, aqua, & terra gignuntur.

Elementa ex materia et qualitatibus constituta duntaxat.

Elementa ex qualitatibus habere quod elementa sint.

Quæ sanè ex nullo amplius corpore constituta sunt, sed ex materia & qualitatibus tantùm: quas ipsorum esse principia concedimus, elementa autem nequaquam: tametsi elementa, ab ipsis qualitatibus habeant, quòd elementa sint. Siquidem si summus calor materię accedat, iam id totum elementum ignis evadet: similitérque de cæteris qualitatibus tribus, dicendum. Ex nulla autem qualitate alia, præterquàm ex his quatuor, iudicatur esse elementum.

Elementa animaliũ propria, quatuor humores.

Similares partes.

Instrumentum primum vnius functionis gratia est productum.

Instrumentum maius.

At verò de propriis animaliũ elementis, hoc est, de ipsis humoribus, in sequenti commentario tractandum est. Ex eis enim partes similares gignuntur. His rursus simul coëuntibus, primum id, ac simplicissimum instrumentum absoluitur, quod vnius functionis gratia à natura productum est. Mox autem, quum hæc item vnà componuntur, aliud maius instrumentum perficitur: ac dein, vniuersi integritas corporis. Ergo, vt totam repetamus disputationẽ, si nos dolemus, neque specie vna erit, nec impatibilis nostra substantia. Atqui dolemus, nõ igitur erit specie vna, neque impatibilis. Rursus, si patiatur, oportet vt calfacta, vel frigefacta, vel humectata, vel resiccata patiatur: quum nulla alia qualitate possint quæ proxima sunt, alterari tota per tota.

Substantiã cuiusque rei à qualitatibus primum constitui.

Quocirca manifestum est, caliditatem ipsam, frigiditatem, humiditatem & siccitatem, substantiam cuiusque rei constituere. Quo pacto autem ea quæ miscentur, tota per tota misceantur, solis ne qualitatibus (vt Aristoteles sensit) an potius ipsis etiam substantiis in sese penetrantibus mutuò, non est opus medicum explorasse.

Mistioni corporum exactissimæ, plurimum conducere comminutionem, commotionem, & in ipso congressu moram.

Hoc tamen dixisse impræsentiarum sit satis, quòd si vinum (exempli gratia) aquæ misceatur, particulæ vtriusque horum infringuntur in minima: moxque inter se mutuò agunt, atque patiuntur: eóque facilius sibi invicem qualitates cõmunicant, quò in minutiora redacta, diutiúsque commora, & cõmista fuerint. Tempore nanque est opus, vt eorum quæ cõmiscentur mutuò, particulæ inter se invicem exactè agant, exactéque etiam patiantur, ac ita totum id vnum & sibi vndique & penitus simile evadat.

GALENI PERGAMENI de elementis lib. II.

Elementa communia.

Elementa propria.

Similares particulæ hominibus propria.

IGitur vt calidum, frigidum, humidum atque siccum, omnium rerum communia sunt elementa: sic nimirum sanguis, pituita, ac bilis tum atra, tum flaua, omnium animalium sanguine præditorum propria elementa existunt. Cæterùm hominum proprię sunt similares particulæ: quamvis & hę nonnullis sanguine præditorum etiam communes adsint, vt boui, cani, & equo: non tamẽ vsque adeo humanis similes.

Menstruo ex sanguine gigni omnes sanguineorum partes.

Humores quatuor, sunt materia humanæ generationis.

At verò quòd omnes sanguineorũ animalium partes, ex materno gignantur sanguine, satis omnibus constat: qui cùm sit non modò pituitæ, sed vtriusque etiam bilis particeps, demonstratum est, qua ratione adductus Hippocrates, ipsos quatuor humores materiam esse generando homini tradidit. Caro porrò & neruus particulæ similares existũt. Cùm autem caro sanguinea sit, præterea mollis & calida: at neruus exanguis, durus & frigidus: similitérque aliæ particulæ alias differentias sortiantur: rationi consentaneũ videtur, ipsam sagacem naturam, quo tempore ex sanguine menstruo efformabat fœtum, quod crassius in eo erat, ad solidiora: quod tenuius, ad molliora: sicvti quod calidius, ad calidiora: & quod frigidius, ad frigidiora corpora constituenda, attraxisse.

Solidiores partes ex solidiori menstrui portione constructas esse.

Alimenti, incrementique ratio.

Subsequenti autẽ tempore vnamquamque ex concretis particulis, suũ habuisse alimentũ incrementúmque, ex propria & peculiari materia.

Sanguinis partes diuersæ.

Sanguinem nõ concrescere, si eius fibræ detrahantur.

Sanguis non est simplex.

Nam quemadmodum in lacte reperitur & serum, & quędam caseosa substantia: sic in sanguine reperire licet quendam tenuem liquorem sero lactis persimilem, nec non velvti limũ quendam, ac præterea ipsas fibras, quibus à sanguine exemptis, vt nõ amplius ipse sanguis concrescet, sic etiã colore variabitur. Vnde sanguis minimè simplex erit. Alioqui in omnibus quum animalibus, tum hominibus esset perpetuò similis. Contrariũ autem licet experiẽtia cognoscere, cùm ex varietate colorum, tum vel maximè ex iis quæ vacuantur ope medicamentorum purgantium.

Asclepiadis opinio refellitur circa medicamenta purgantia.

Quæ quidem si propinentur, vt decet, pro differentia morborum, differentes ac peculiares sibi succos elicient: contrà quàm Asclepiades persuadere conatur, nempe medicamenta ipsa haud quidem familiares sibi succos attrahere, sed trãsmutare illos corrumperéque, ac in sui naturam, qualescunque fuerint illi, convertere,

Purgantia medicamenta humores proprios trahere, et quonam ordine.

Quæ sanè, vt sunt absurdissima, sic ea quæ per immodicas purgationes indies fieri videmus, ostendunt euidentissimè, quemadmodum proprium humorem quodlibet pharmacum attrahat. Siquidem quotiescunq; aliquis medicamentum hauserit, quod vim habet bilem supra modum vacuādi, primò quidem, vomitu talem humorem eiiciet, mox pituitā, postmodum bilem atram, postremò sanguinem purum, quo euacuato agunt animam. Quòd si medicamentū pituitam soluens propines, illa in primis vacuabitur: dein flaua bilis, quòd eductu sit facilis: post quam atra, ad motum rebellis & contumax: vltimò autem omnium semper educitur sanguis, quòd naturę is admodum affinis existat. Vbi igitur primus ille humor prorsus vacuatus est, non potest iam esse incolume animal, cùm vnum ex suis elementis amiserit: sed dissoluitur prorsus, & perit. Mox autem ex reliquis profluit humoris, qui aptior est vt vacuetur. Quippe naturalis quædam vis rei vnicuique inest, ea quæ cōueniunt sibi, trahendi. Sicvt in magnete vis est attrahendi ferrum. Atque per hanc facultatem tum nutritiones, tum vacuationes fiūt: ipsa quidem semper id quod expediens est, attrahente, nonnunquā tamen cum hoc, aliquid eius quod non est congruum: vt in purgantibus medicitus vsu aliquando venit. Quæ quidem, vbi vniuersum id bilis, aut pituitæ, quod in corpore fluitat, attraxerint, peculiarem solidarum partium humorem, vi & labore arripiunt, eas quasi dissoluentes & colliquantes, deducentésq; ad elementa, atque animal ipsum internecioni tradentes. Violentiā verò illius attractionis, alius quispiam humor consequitur illi affinis, qui primùm vi attrahebatur.

Sanguinem vltimò omniū vacuari, quod sit affinis naturæ.

Attractricē familiarium vim inesse singulis. Magnes trahit ferrum.

Purgationes immodicæ.

GALENI PERGAMENI de temperamentis lib. I.

Constitutio animaliū ex dispari elementorum miscella.

Onstare animalium corpora ex calidi, frigidi, sicci, humidiq; mistura, neq; esse horum omnium parem in temperatura portionē, demonstratum antiquis abvndè est, tum philosophorum, tum medicorum præcipuis. Cùm autem ex calidi, frigidi, humidi & sicci temperie cōstari corpora dicunt, de iis quæ summo gradu sic se habent, ipsis scilicet elementis, intelligendum aiunt. Cùm verò animal, stirpémve, calidam, frigidam, humidam, aut siccam esse, non item. Neque enim vllum animal aut calidum in summo esse posse, vt est ignis, aut in summo humidum, vt est aqua. Pari modo nec frigidū, siccúmve in summo: sed ab eo quod in mistura pollet, appellationem sortiri. Non posse autem differentias temperamentorum esse plures quàm quator, hinc docere conantur, quòd duntaxat quatuor sint qualitates, quæ in se agere patiq; possunt: nempe calor, frigus, siccitas & humiditas: ex quibus quatuor tantùm (iudicio suo) oriuntur temperamentorū cōiugationes, quæ cōsistere possint: nempe calidum & humidum, calidū & siccum, frigidum & humidum, frigidum & siccum. Siquidem coniugia alia duo, quæ ex contrariis qualitatibus constant, calidum nempe & frigidum, necnon siccum & humidum, minimè cōsistere posse. Quæ verò illi mihi prætermisisse videntur, nunc adducenda reor. Vnū igitur & primū id est, quòd temperatam naturam, quæ & virtute & viribus, reliquis præstat, sine qua de illis ne loqui quidem potuerunt, omnino ac si nulla sit, omiserunt. Quippe quòd vel in calida temperie calidum prævalet frigido, vel in frigida temperie frigidū præstet calido, id ne intellexisse quidem est, nisi priùs ponantur eucratos, siue temperata: ad quā sunt intenti, cùm victum sanitatis tuendæ inuestigāt, efficereq; temperatum quendam statum conātur. Ergo quem assiduè sectantur, & quò semper respiciētes, intemperatos status corrigunt, hunc ego quidem primū omniū statuum censuerim. Hi autem tantùm abest vt eius meminerint, vt etiam totū prætereant. At non præterimus, inquiunt ex iis aliqui: in calido nanq; & humido cōprehenditur.

Animalia non dici calida in summo, sed per excellentiam.

Temperatam naturam esse à veteribus prætermissam.

Temperatam naturā esse regulam constituenda victus rationi.

Quam sententiā Athenæi sectatores fouentes, ipsas quatuor temperaturas, quatuor anni temporibus comparant. Hyemem itaq; frigidam & humidam dicūt. Aestatem autem, calidam simul & siccam. Autumnum, frigidum atq; siccum. Ver denicq; tum temperatum, tum calidum & humidum vocāt. Ad eundem modum & ex ætatibus, puerilem quidem tum temperatam esse, tum verò calidam humidámq;. Sed & mortem aiunt animantium corpora ad frigidum & siccum perducere. Vnde colligunt, vitam, cùm illi cōtraria sit, calidam & humidam esse: ac proinde calidū & humidum temperamentum, optimum & temperatissimum esse. Bifariam autem hallucinantur. Primū quidem, quòd in quatuor anni temporibus, quartam temperamentorum coniugationem inueniri contendunt: id quod non videtur necesse. Dein, quòd ea ratione concludunt, ver calidum & humidū esse, quòd sit hyeme quidem calidius, æstate autem humidius. Siquidem eodem nomine diceretur frigidum simul & siccū, propterea quòd æstate frigidius est, sicvti & siccius hyeme. Quare nec æstati, nec hyemi ver comparare est æquum, sed potius ipsum per se æstimare: cùm quodlibet anni temporū, non ex alterius comparatione, sed suapte æstimatum natura, iudicari debeat tale, vel tale. Ad quam formā si expendas ver, videbitur tibi planè in omnis excessus medio consistens. Proinde rectè ab Hippocrate est dictum, vel saluberrimū esse, minimeq; morbis perniciosis obnoxiū. Est & autumnus, vt quàm æstas minus calidus, sic vtiq; quàm hyems minus frigidus. Quare ratione hac nec calidus absoluto sermone est, nec frigidus: quippe cùm ambo sit, ac neutrum ad summum. Cæterùm alterum in eo est incōmodum, nempe inæqualis ipsa temperies, quæ autumnū maximè morbificum facit. Quod Hippocrates etiā significauit, dicens: Cùm eodem die modò calor, modò frigus nos afficit, expectandos esse autumnales morbos. Itaque non rectè frigidus, siccúsq; dicitur. Nec tamen æquabiliter est tēperatus, vt ver: quin potius hoc maximè ab illo tempore dissidet, quòd mediam temperiem & æqualitatē perpetuò parem nō seruet. Quippe meridie multò est calidior q̃ manè, aut vesperi:

Veterum duplex lapsus circa assignationem temperamentorum.

Ver esse per se æstimandum.

Ver in medio omnis excessus consistit.

Ver saluberrimum esse.

Autumni inæqualis tēperies, illum morbificum facit.

Autumnus ad ſiccum declinat.

Ver non eſſe dicendum calidū & humidum.

ſperi: nec in humido & ſicco omninu medium ſtatum obtinet, quemadmodum ver, ſed ad ſiccius declinat. Idcirco patêre arbitror, nec autumnū abſuluto ſermone, & citra exceptionem, frigidum & ſiccum dicendum eſſe: ſicvti neque ver calidum atq; humidum. Ego ſiquidem, tantùm abeſt vt ver, aut ſi quid aliud eſt temperatum, calidum & humidum eſſe credam, vt quod planè contrarium eſt, id affirmem, omnium ſcilicet aẽris temperamentorū id peſsimum eſſe, quod humidum eſt & calidum.

Temperiem aeris calidā atq; humidam, eſſe omnium aliarum peſsimam, nec reperiri poſſe in quatuor anni temporibus.

Quod ſanè temperamentum in quatuor anni temporibus invenire non poſsis: quamvis id in peſtilenti aẽris conſtitutione incidere aliquando videatur, quemadmodū Hippocrates olim contigiſſe in Cranone memorat, vbi nimirum aſsiduè per æſtum largo imbri pluerat (quod calidi humidique ſtatus eſt proprium) quam intemperiem aẽris comitati ſunt varij & grauiſsimi affectus, hauddubiè diræ putredinis ſoboles.

Incorrupta ſeruari a frigido & ſicco omnia, putreſceri a calido et humido.

Boream ſeruare impurria vniverſa.

Auſtrinum flatum putreſacere ſingula.

Ver temperatum, et ſaluberrimum.

Nam vt à frigido & ſicco omnia incorrupta ſeruātur, ſic á calido & humido faciliṁe cōputreſcunt. Boreæ etenim flatus ſiccus & frigidus, omnia q̃ diutiſsimè imputria cōſeruat. Auſtrinus autem flatus, qui calidus & humidus eſt, illa ſubitò ad corruptionem perducit. Ver itaq; haudquaq̃ calidum & humidum pronunciamus, cùm nec tale ſit, nec ſi eſſet, vnq; ſalubre eſſet, aut ſanitati accōmodum. At quatuor qualitatum miſtionis æqualitas, & mediæ temperaturæ eius, & ſalubritatis eſt cauſa. Perperàm etiam faciunt, dum ætatum temperamenta, ad quatuor anni tempora transferunt, quum non idem ſit, aut ſimiliter dicatur animalis tẽperies calida & humida, ſicvti aẽris temperamentum calidum & humidum dicitur.

Animantia dicta eſſe calida & humida nō abſolutè ſed collata ad ſtirpes.

Qui error inde illis videtur ortus, quòd nō meminerint, animantia veteribus pronunciata fuiſſe calida & humida, nō propriæ temperaturæ ratione, nec ſermone abſoluto, ſed ad ſtirpes, & demortua, collata. Quippe demortuis & ſtirpibus, animantia calidiora humidioráq; ſunt.

Canis ſiccior homine.

Quinetiam ex animātibus ipſis inter ſe ſpeciatim collatis, canis quidẽ eſt ſiccior, homo autem humidior.

Canis humidior formicis et apibus.

Temperamentorum collationes diverſa.

At ſi formicæ, vel api ipſum canem compares, illas ſicciores, hunc humidiorem invenies. Ita idem animans, præ vt homo, ſiccum: præ vt apicula, humidum fuerit. Ruſus ad hominem collatum, calidum: ad leonem, frigidum erit. Calidus etiam eſt canis, vt viuens (cùm mortuus non amplius calidus ſit) non calidus autẽ, ſi ad alterum compareṫur caneni. Atq; hæc quidem omnia per collationẽ inter ſe dicuntur. Quæ verò in animantium genere conferuntur, alia ratione: ſicvti etiam quæcunq; in aliqua animalium ſpecie. Canis nanq; ad formicam eſt humidus: in animantium genere eſt ſiccus. Rurſus, ipſorum ſpeciatim canum, hic ſiccus, ille humidus, alius (vt fas eſt cani) temperatus exiſtit. Quod ergo abſoluto ſermone, nec ad aliud vllum collatum, vocatur ſiccum, id in ſolis eſt elementis: ſimiliterq; de cæteris qualitatibus eſt ſentiendum.

Elementa ſola dici abſolutè calida, aut humida, aut frigida, aut ſicca.

Nullum enim cæterorum corporum, prorſus calidum aut frigidum eſt, ſed ſola elementa. Quicquid pręter hæc ceperis, ex his miſtis conſtat. Ac propterea per ſecundam ſignificationem, nō amplius abſoluta ratione, velvti ſyncerum & à miſtione alienum, reliquorū quodvis calidum aut frigidum dicitur. Ac duu quidem ſignificata calidi, frigidi, humidi & ſicci, hæc ſunt: alterū, abſuluto ſermone loquentium, miſtura carens atq; ſyncerū: alterum contrariis quidem miſtis conſtans, cæterùm ex pollentis in miſtura nomine appellatum. Quo genere ſanguis humidus dicitur, ſicvti & os ſiccū. Formica verò ſicca eſt, & vermis humidus: ſcilicet vt ſunt animalia. Dicitur porrò vnumquodq; ſecundum genus, vel ſpeciem, non modò calidum eſſe, aut frigidum, ſed aliis etiam qualitatibus præditum, cùm ſuprà mediocre atq; mediū fuerit. Verbi gratia, animal dicitur calidum, cùm ſupra mediū temperie ſit animal. Equus calidus, cùm ſupra medium temperie equus fuerit.

Media in quoque genere, vel ſpecie, quæ dicantur.

Homo eſt mediū in toto animaliū genere.

At verù in quoque genere ſpeciéve ſunt media, quę à ſummis in eo genere, ſpeciéve, finibus æqualiter diſtant. Ac genus quidem eſt animal, ſpecies equus & canis. Medium temperie in toto animalium genere, eſt homo. Medium verò vt in hominum ſpecie, quem Græci euſarcon, hoc eſt, quadratum appellant, ab omni exceſſu, defectúve remotus. Quiſquis igitur ſupra hunc fuerit, is aut prorſus calidior, aut frigidior, aut humidior, aut ſiccior erit: idque partim abſuluto ſermone, quia minimè vni alicui priuatim collatus dicitur talis: partim non abſoluto, quòd ſymmetrò & medio totius ſpeciei comparetur.

Temperatura corporum quotupliciter aſſumantur.

Ergo vnumquodq; horū quæ talia ſunt, aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum tripliciter dicimus. Nempe aut comparantes id cuilibet particulari indiuiduo: aut cum vniuſcuiuſq; tum generis, tum ſpeciei medio id conferentes: vel deniq; ſummū atq; impermiſtum ipſum eſſe æſtimantes, id quod ſanè ad ſola pertinet elementa. Quare ad tractationẽ de temperamẽtis illi duo primi modi nobis tantùm ſunt neceſſarij. Quoniā autem multa genera ſunt, quemadmodū & indiuidua, ad quæ cōparare poſſumus, poterit idem corpus multis modis, calidum, frididum, humidū, atq; ſiccum exiſtere, ſimúlq; ſuſcipere varias appellationes. Verū vbi ſtirpem animanſve vllum, eucratō, ſive optimè temperatū dicimus, nequaq̃ in ea dictione, ſimpliciter cōtraria inter ſe cōparamus: ſed ad naturam vel animalis, vel ſtirpis referimus, cùm eorum quodq; pro ſua natura optimè ſeſe habeat, optiméq; ſuas obeat functiones. Sic enim dicimus animalia ipſa & ſtirpes optimā & mediam habere ſuo in genere temperaturā, non vtiq; abſoluto ſermone, ac ſi paritas exquiſita cōtrariorum in iis reperiatur, ſed quòd ea mediocritas, quę ad poteſtatẽ refertur, eis adſit. Ac tale quid etiam dicimus eſſe & iuſtitiā, nō quæ menſura & pondere, ſed quæ eo quod pro dignitate convenit, æqualitatem explorat.

Temperatura ad iuſtitiam. Iuſtitia quid.

Eſt ergo temperatura æqualitas, in omnibus animalibus temperatis, ſtirpibúſq;, non ea quę ex pari elementorum commiſtorum mole ſpectatur, ſed quę tum animalis, tum ſtirpis naturæ convenit. Convenit autem aliàs, vt humidum ſicco, & frigidum calido præponderet. Itaq; ad interrogantem, cuius temperamenti ſit homo: ſi quidẽ vt in animalibus interrogatio fiat, ad id q̃d medio eſt inter

animalia omnia temperamento respiciẽtes, respondere oportet. Si verò facta collatione cum indiuiduo aliquo, vtiq; ad illud solum conferendo, tunc respondendum est. Si absolutè, atque vt ad omnem substantiam, sic iam contraria quæ sunt in eo comparare oportet, atque æstimare, haudquaq̃ ad actionem referentes temperiem, sed potius ad elementorum portiones, hoc est, ad substantiam quandam, quæ pariter ab extremis distet, quæ prima omniũ sunt elementa. Siquidem quæ supra citràve hanc substantiã temperies fuerit, eam simpliciter calidam, frigidam, humidã, siccámve asseremus. Vbi verò cùm medio temperamento conferimus, nõ simpliciter, sed quod ad mediocre eiusdem generis sic se habet.

Substantiã esse generũ omniũ supremum. Genera vltima dici species.

Porrò generum omniũ supremum substantia est, sub qua quidem tam animata, quàm inanimata continentur. Vltima autem genera, superné descendentibus nobis, sunt, homo, cornus & ficus, eóq; species dicuntur. Inferné verò ascendentibus, scilicet ab indiuiduis substantiis, eadem sunt prima genera: indicatúmq; alio opere est, meritò omnia quæ media sunt, inter indiuidua & genera prima, tum genera, tum species à veteribus nominari. Iam verò, quemadmodũ nomen albi, tum de colore albo, tum de corpore, quod ipsum colorem suscipit, enunciatur: sic etiam calidi nomen, non solùm de substantia calore prędita, sed de ipsa etiam caliditate dicetur. Dicitur itaq; ipsa caliditas calidum: sicvti & corpus ipsum, quod tamen nunquam caliditas appellabitur: in cæterisq; similiter qualitatibus eadem ratio est habenda. Quæ corpora igitur has qualitates quatuor, caliditatem inquam, frigiditatem, humiditatem & siccitatem, puras & impermistas sortiuntur, absolutè dicuntur talia, elementáq; genitorum & pereuntium existunt.

Elementa quæ sint.

Reliqua verò vniuersa corpora, in illorum medio sunt collocata, cùm non sint summis qualitatibus prædita, sed prorsus aut in medio contrariorum consistant, aut ad alterum extremorũ sint procliuia & propensa. Idcirco nouem in vniuersum temperamentorum differẽtiæ exoriuntur.

Temperamẽtorum differẽtia nouem.

Quarũ vna quidẽ temperata est & media, octo verò nõ temperatæ. Harum rursus, quatuor simplices sunt, calida, frigida, humida & sicca: quatuor verò compositę, calida & humida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca.

Temperata temperies.

Temperatã enim dicimus esse, in qua illæ quatuor qualitates ad æquilibrium miscentur.

Temperies non tẽperata quæ.

Non temperatam autem, in qua vna aut duæ qualitates præpollent. At calidam temperaturam pronuncio, in qua calor vincit ipsam frigiditatem alterius oppositionis, quę in humido & sicco est, interim paritate seruata. Similitérq; in frigida, humida & sicca temperie simplici iudicandum. Cęterum calidam & humidam eam temperaturam censemus, in qua frigiditatem caliditas, siccitatem humiditas superat. Nec secus calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca temperies sunt æstimandæ. In qualibet autem dictarum temperaturarum permagnus est excessus, defectúsq; modus. Idcirco, si cui agnoscendarũ illarum est cura, incipiat exercitationem ab iis naturis in quolibet genere oportet, quæ temperatæ mediæq; sunt: quandoquidem si cum his alias comparet, facilè quod in quavis superet, deficiátve, inveneriet.

Temperiem calidam dici vel actu, vel potestate.

Cùm igitur temperies calida, alia quidem actu, alia potestate dicatur, quòd videlicet nondum sit, sed possit esse quod dicitur: disseramus primùm de iis, quæ calida, frigida, humida, aut sicca esse actu dicuntur, idq; auspicati ab vniuersa substantia, mox descensuri ad animalia & stirpes.

Medium in vniuersa substãtia.

Cùm autem quod in omni genere, maximéq; in vniuersa substantia est mediũ, id ex mistione extremorum constetur, certè si à calidissimo igni, aut aqua feruenti, ad frigidissimam glaciem transeamus, in ipso exquisitissimo medio, id quod symmetron est, intellectu deprehendemus. Quinetiam id nobis præparare licebit, miscentibus aquæ feruenti parem modum glaciei. Quod enim ex ambobus est mistum, pari interuallo ab vtroq; extremorum aberit. Quare non erit difficile, ei qui tale mistum tetigerit, habere medium vniuersæ substantiæ, in calidi & frigidi oppositione: atque alia omnia, illi velvti formæ adaptata, discernere. Quòd si terram etiam pari aquę modo imbueris, medium in sicci humidiq; oppositione feceris.

Mistionem exquisitã, solius Dei, atq; naturæ esse opus.

Quanquam hæc non mistiones verę, sed tantùm particularum appositiones sunt. Siquidẽ miscere corpora tota per tota, non hominis, sed Dei & naturæ est opus. Iam verò corpus de quo iudicandum est, mediocriter calens esto: nam interdum nimio calore liquatur adeò, vt humoris falsam imaginem præ se ferat. Sicvti interdum etiam adeò cogitur frigore, vt siccius quàm sit mediocre, nobis esse videatur.

Cutim volæ manus in homine temperato esse extremorum mediam. Cutim esse instrumentum tactus.

Porrò ipsa hominis temperatissimi cutis, ac præcipuè quę in manu est, omnium extremorum est media: fuitq; sic temperata à natura, quòd sensibilium omnium esset velvti norma quędam, tactúsq; instrumentũ futura.

Hominem esse omniũ corporũ temperatissimum.

Ex dictis igitur constat, inter omnia quidem corpora, hominẽ esse temperatissimũ: inter omnes autem humanas particulas, cutim eam, quæ intra manũ habetur, si modò nullũ callum cõtraxerit. Qua quidẽ quę sunt duriores particulæ, in his omnibus siccum prævalet: quæcunq; verò molliores, in iis humidi plus est quàm sicci.

Hominem qui futurus sit animalium omniũ regula, qualem nam esse oporteat.

Cæterũ homo temperatissimus, qui tum hominũ, tum reliquorũ animalium futurus est regula, cum vniuersa substantia collatus, medius apparere in ea debet: magísq; cum hominibus atque bestiis. Dein verò sapientissimus sit oportet, habeátq; actiones corporeas consentientes animi moribus: ac non solùm mediam temperaturã, sed optimam etiam formationem sortiatur.

Manus tangendi atque apprehendendi gratia esse factas. Manus molles. Manus duræ. Cutis media qualis nam esse debeat.

Quod verò ad manus pertinet, quum ex gemini vsus gratia sint factæ, nempe tangendi atque comprehendendi: vtique illæ quæ molles sunt, ad exquisitius tangendum, vt duræ ad aliquid vi maiori capiendum, magis idoneæ existunt. Quinetiam cutis, quæ vniuersæ, quæ generationi corruptioniq; subiicitur, substantiæ est media, nec dura lapideave est, sed ab omni exuberantia remota, atque omnino secundum naturam se habẽs. Quo scilicet cutis genere maximè perfectum esse tactum censemus.

Neruũ omnem esse exanguem, & frigidum. Carnẽ esse multi sanguinis, calidamq;.

Etenim neruus omnis est exanguis & frigidus. Caro multi sanguinis, atq; calida. Media inter vtrunque est cutis: nec planè

exanguis

exanguis vt neruus, nec sanguine abvndans vt caro, sed velvti neruus sanguine prædītus. Si igitur hanc omniū animalium partium, velvti normam iudicémq; proponens, reliqua illi cōferas, octo in vniuersum diuersas intemperies reperies: de quibus membratim differam.

Intemperies collata ad commune octo.

Humidissimum frigidissimúmq; in corpore pituita est. Calidissimū, sanguis: non tamen perinde is humidus est vt pituita. Frigidissimū est ac siccissimū, pilus. Minus eo & frigidum & siccum, os. Hoc verò minus siccum est cartilago. Proximè hanc sequitur chondrosyndesmos. Post hunc tendo. Deinceps membrana, & arteria, & vena. Succedunt dein nerui duri: molles quippe in humiditate & siccitate mediam naturam, sicvti cutis, obtinent.

Pituita. Sanguis. Pilus. Os. Cartilago. Chondrosyndesmus. Tendo. Membrana. Arteria. Vena. Neruus.

Nam in altera oppositione tantùm caloris desiderant, quantùm sanguinis. Ita verò & reliqua priùs dicta, tātò sunt frigidiora cute, quātò minus habent sanguinis. Etiam vasorū tunicæ nō solùm exangues sunt, sed etiam naturæ frigidæ: contactu tamen sanguinis calfiunt, atque ad mediū temperamenti statum deveniunt. Sanguis verò ipse à corde suum calorem accipit. Id viscus siquidem tum omnium animalis particularum maximè sanguineum, tum verò calidissimum est. Proximū illi est iecur. Verùm cor, paulò minus quàm cutis est durum: iecur multò. At caro humidior cute est: eadem tamen calidior. Spinalis autē medulla cute est humidior, atq; frigidior: sicvti hac rursus humidius est cerebrum. Cerebro autē ipso adeps: cui concretio cōtingit, propterea quòd oleosa cùm sit, membranis frigidis adiacet, ob quarū viciniam cogitur. At nec circa iecur coire adeps potest, nec circa arterias, venas, aut cor: sicvti nec circa vllam aliam præcalidam partem. Quoniā autē cogitur ab eo quod valde est frigidum, idcirco calfacta liquatur, cæterorū coagulatorū more. At cerebrum calfactū liquatur minimè: eóq; adipe minus est humidū.

Sanguinem à corde suum calorem accipere.
Cor omnium particularum tum maximè sanguineum, tum calidissimum esse.
Hepar. Caro. Spinalis medulla. Cerebrum.
Adeps quo pacto cogatur, et quibus hæreat partibus.

Minus humida quàm adeps est ipsa etiam pulmonum caro, quæ ne calfacta quidem liquatur. Iam longè etiam quàm hæc adipe minus humida est tum lienis, tum renum caro. Omnia tamē hæc cute sunt humidiora. Quarum rerū demonstrationes proximo commentario trademus.

Pulmonum caro. Lienis caro. Renum caro.

GALENI PERGAMENI de temperamentis lib. II.

ERgo quot sint in vniuersum temperamenta, quótq; modis vnumquodq; illorū dicatur, in proximo definitū est libro. Vbi à nobis etiam est traditū, animal ipsum minimè quidem absoluto sermone calidum & humidū dici, quòd in eo scilicet humiditas aut calor exuperet (sic enim liceret invenire animalia sicca, frigidáq; cōplura, velvti culices, muscas, apes, formicásq;) sed tantū ad demortua collatum.

Animalia frigida quæ.
Animalia dici calida et humida, nō simpliciter, sed ad demortua collata.

Monstratúmq; similiter est, cutem volæ manus, in homine qui optima temperatura sit prǽditus, esse temperatissimam, totiúsq; medium substantiæ.

Cutem volæ esse mediū totius substantiæ.

Est autem plurima in hominibus differētia. Verùm maximè temperatus is est, qui corporis habitu medius horum extremorū videtur, gracilitatis nēpe, crassitudinis, mollitiei, duritiei, itémq; caloris & frigoris (nam interdū in animali sanguine prædito & humido, frigiditatē quandam pollentem reperias) quiq; etiam liber cùm sit ab immodicis animi affectibus, omnes tam naturales quàm animales actiones & facultates habet inculpatissimas. Idem medius oportet sit inter somnolentum atq; pervigilem, inter glabrū & hirtum, inter nigrum & candidum: pilósq; habeat cùm puer est, magis rufos, quàm nigros: cùm in flore consistit, contrà.

Hominis temperatissimi nota.

Cæterū quandoquidem se nobis occasio iam obtulit, de ætatibus nonnihil dicendum est. Prima constitutio animalis recens formati in vtero, ex semine & sanguine est: qui humores calidi sunt & humidi. His autē magis semper siccescētibus, primū quidem formantur membranę, tunicæ, nerui, visceráq;, & sanguinis vasa, nempe illorum substantia tēsa. Vltimò verò perficiuntur ossa, vngues, & cartilagines, scilicet substantia ipsorum cōcreta. Quibus perfectus in vtero, ita deinde paritur infans, adeò tamen mollis & humidus omnibus partibus suis, vt omnia ipsius membra nutrices, perinde ac si cerea sint, pro arbitrio forment & fingant.

Formationem primā animalis constare ex semine, & sanguine mēstruo.
Partes quæ citius, quæ posterius formentur vtero.

Idcirco nuper nati animalis corpus maximè si suillum, ouillúmve id sit, propter redvndantem in eo humorem, libens non comedas. Nam caprillum, quòd siccius sit, & melius esui est, & iucundius. Contrà verò quàm in nouellis porcellis, quæcunq; iam consenuerunt, hæc omnes partes præsiccas rigidásq;, & sine succo possident.

Recens edita animaliū corpora esui inepta existere.
Capreolorum carnes laudantur.

Quæ medio statu horum, ac nuper natorū sunt, ea quantùm à senio absunt, tantùm & ab extrema sunt siccitate remota. Quæ minora sunt, atq; adhuc augescunt, tantùm ea quoq; absunt ab humore fœtus delitescentis vtero, quantū processerūt ætate. Florescens verò ætas omniū animalium, maximè in medio extremorū est. Porrò senes naturali particularū temperamēto sunt sicci, licet copia excrementorū humidi esse dicantur. Siquidem cùm particulæ senilium corporū per caloris imbecillitatem similiter nutriri non possint (qua ratione dicuntur siccæ) foris illis copia humidi excrementi redvndat, & superfluitat. His itaque siccus est senex, quibus scilicet puer est humidus: ipsis nimirum solidis corporis partibus.

Ætatem florentem esse in medio extremorū.
Senes esse naturali tēperie siccos, humidos excrementorū copia.

Quòd igitur siccissima ætatum senilis sit, ex iam dictis constat. Quòd autem & frigidissima, ex tactu ipso, ex liuore qui videtur in senibus, ex frigidis morbis, quibus facilè corripiuntur, ac deniq; ex imbecillitate naturalium functionū, facilè etiam quis iudicauerit.

Senilem ætatē esse siccissimā aliarum, & frigidissimam.

Et quid quæso aliud est senium, quàm via ad interitum? Si enim mors, naturalis caloris extinctio est, vtique senium velvti tabes quædam eius fuerit.

Senium esse ad interitum viā. Mortem esse extinctionem naturalis caloris.

At verò de puerorū & florentium ætate, vtra nam sit calidior, maxima inter medicos digladiatio est. Qui quidem omnes perperàm mihi vidētur facere, dum sensibilium rerum cognitionem, laborioso cōsequi ratiocinio moliūtur. Nam cùm eorū quæ actu calida sunt, alius esse iudex quàm tactus nullus possit, sanè si multos viros, tum senes, tum adolescentes, tum pueros, tum infantes tetigerint, invenient facilè, qui magis, minúsve calidi sint. Ego siquidem, quod actu calidum est, tactu iudico: sicvti & quod potestate calidum iudicatur, id ratione conor investigare.

Tactum solum esse iudicem eorum quæ actu calida sunt.
Potestate calidum investigari ratione.

Calidum itaq; quod in ætatibus cognoſcere cupimus, primùm & maximè tactu diiudicemus. Fiet autē optimū iudiciū in alicuius infantis corpore. Poteſt nanq;, & qualis calor illi ante biennium fuerit, in memoria reponi: & qualis nunc ſit, poſt duos fortè vel tres interpoſitos annos. Nam ſi mutatio omnino vlla ad calidū frigidùmve infanti facta videbitur, nullū prætereà negocium erit, qui vſq; ad florentem ætatem exceſſus futurus ſit, colligere.

Aetatum calorē qua methodo dignoſcēdi.

Quòd ſi plures puellos pluribus cōferre ætate florentibus velis, ſimiles per omnia, & natura, & educatione, ſuis ſimilibus cōferes, ita vt reliqua omnia, quātum fieri poteſt, ſint paria, vna tantū ætate excepta. Siquidem in cōtrariis naturis diſquirere differentiam ætatū, citra maximā impoſturam nō licet. Quare te his iam inſtructum, ceu rectè iudicaturū, ad ipſam experientiam remitto. Quippe ſi reliquis omnibus quæ extrinſecus adveniunt alterationibus circuncisſis, eas quæ ex ſola ætate proveniūt differentias perpenderis, nec puer iuuene, ſicvti nec iuuenis puero, abſolutè videbitur eſſe tibi calidior, cùm nimirum eorum calores differant qualitate quadam, quæ ex imparitate difflatus gignitur. Eſt enim puerorū calor magis halituoſus atq; copioſus, tangentiq; blandior. Florentium verò calor ſubacre quiddā habet, atq; inſuaue. Quæ differentia occurſus adducit plures vt credant, florentiū corpus eſſe longè calidius.

Puerorum iuuenumq; calorem differre inter ſe qualitate tātùm.
Puerorū calor mitis.
Florentium calor acris.

Res verò ſecus ſe habet. Nam quemadmodum aër, aut etiam lapis, aliquando pari calore cum aqua eſſe poteſt, nullum eò faciente diſcrimen, quòd lapis ſiccus ſit, aqua humida: ſic nimirū caloris æqualitas in pueris, florentibúſq; invenietur, etiā ſi alter in humida, alter in ſubſtantia ſicca repræſētetur. Qua ratione in pueris magis halituoſus, & multus, & ſuauis: in florentibus verò exiguus & aridus, nec ſimiliter ſuauis occurſus caloris exiſtit. Siquidem puerorū ſubſtantię, vtpote humidæ, multū foras effluit: florentium ſubſtantiæ parū, vtpote ſiccæ. Itaq; neuter eorū ſimpliciter videtur calidior, ſed alter multitudine eius quod difflatur, alter acrimonia. Quippe inſiti caloris, eiúſq; blandioris, plus habet puer, quàm florens ætate, à quo quidē acrimonia caloris vincitur.

Tactus quorū ſit iudex.
Sicca omnia eſſe dura.
Dura quæ ſunt, non neceſſario eſſe ſicca.

Ergo calidi frigidiq; corporis ſolus tactus eſt iudex: humidi autem & ſicci, vnà cum tactu ipſa ratio. Siquidē quod ſiccū eſt, durum prorſus eſt: nō tamen ſi quid durū eſt, idem ſtatim & ſiccum erit, niſi mediocriter exiſtat calidum. Nam & quod à frigore concretū eſt, durū cernitur, ſicvti glacies.

Molle cum mediocri calore eſſe humidum.

Quare nec ſi quid cum vehemēti calore ſit molle, idem ſtatim eſt humidū: verùm cùm mediocriter eſt calidum, tū æſtimare durúm ne, an molle ſit, oportet. Si enim molle ſit, humidum eſt: ſi durū, ſiccum. Quæ quidem ſi ſic ſe habent, partiū quæ in humano corpore duræ ſunt, nulla eſt humida. Neq; enim tanta in eo eſſe frigiditas poteſt, vt aliquid in ipſo cōcreſcere in duritiem queat. Poteſt tamē quod priùs fuit fluxile, aliquando cōcreſcere, vt adeps: at durum, ne ſic quidem evaſerit. Cōmodè igitur dictum veteribus eſt, humidiſsimū eſſe adipem. Secundo poſt eam loco, carnoſum genus. Eius plures ſunt ſpecies.

Carnis plures ſpecies.

Prima quidem, quæ propriè caro appellatur, quā ſcilicet nuſquam in corpore per ſe ſolam invenies, ſed eſt perpetuò muſculi pars.

Carnē nuſquā per ſe reperiri.

Dein cuiuſq; viſcerum propria ſubſtantia eſt, cui ipſorum tota actio tribuitur. Porrò cerebri pulmoniſq; corpus, proximum adipi eſt, humiditatis ratione. Propinquam habet naturam his, oſsium medulla: nō eſt tamen eiuſdem generis cum ipſo cerebro, neq; etiam cum ſpinali medulla. Hac cerebrum calidius eſt, & humidius, eóq; mollius. Cuius anteriores partes tantò humidiores ſunt, quantò molliores. Omnia tamen hæc cute humidiora & frigidiora exiſtūt: ac breuiter, omne exangue, frigidius eſt ſanguine prædito.

Exanguia omnia frigidiora ſunt ſanguine præditis.

Proxima cuti eſt mollium neruorum natura. Duriores autē in humido & ſicco, ſecundum cutis naturam ſe habent. At calore ab eius natura tantùm abſunt, quantū conſentiens eſt exangue corpus à ſanguine prædito abeſſe. Lienis autem, renum, & iecinoris caro, tantò cute eſt humidior, quantò eſt mollior: calidior verò, quantò magis abvndat ſanguine. Iam cordis caro iis omnibus tantò eſt ſiccior, quātò durior: calidior autem nō modò his, ſed etiā omnibus abſolutè corporis partibus.

Cordis caro calidior vniuerſis corporis partibus.

At iecoris, lienis, renum, pulmoniſq; caro, ſimplicis cuiuſdam naturæ eſt, circa cuiuſq; viſceris venas, arterias, & neruos creſcens. Cordis ſimplex carnis natura non eſt, ſed ſunt in eo fibræ, quales in muſculis cernimus, quibus caro circumhæret. Atq; hæ quidem carnes cute ſunt calidiores: fibrę verò quàm cutis, partim paulò magis, partim paulò minus, tum frigidæ ſunt, tum ſiccę, partim ſimiles omnino cutis ſubſtantiæ.

Fibra.

Porrò omnes membranę cute ſunt ſicciores: ligamentáq; ipſa, quātò cute duriora ſunt, tantò etiā ſicciora.

Membranæ.

Tendones quoq; longè duriores ſunt cute.

Tendones.
Cartilago.

Cartilago verò poſt ligamentum eſt: ac deinceps mediū quoddam inter ea corpus, quod νευροχονδρώδη σύνδεσμον quidam anatomici appellant, ac ſi dixeris ligamentum cartilagineū.

Chondroſyndeſmos.

Os verò omniū quæ cutis operit, duriſsimum eſt.

Os.

At eorum quæ cute extant, ſicciſsimus eſt pilus: deinde cornu, mox vngues, vngulę, calcaria, & roſtra.

Pilus.

Succorum optimus ac maximè familiaris eſt ſāguis.

Sanguis ſuccorum optimus.

Huius velvti ſedimentum eſt fæx, atra bilis. Quæ idcirco tum frigidior, tū craſsior ſanguine eſt, ſicvti flaua bilis longè calidior.

Atra bilis fæx ſanguinis.

Frigidiſsimū verò ac humidiſsimū omniū quæ in animali habētur, pituita eſt.

Pituita frigidiſſimū & humidiſſimū omniū quæ in corpore habentur.

Inſtrumentū autem quo id cognoſcitur, ipſe eſt tactus.

Tactus eſt inſtrumentum qualitatū diſcernendarum.

Ac particulæ quidem, & ſucci corporis, ad hunc modū ſe habent. Iam verò craſsitudo & gracilitas habitus, corporum temperamenta ſequuntur, non ea modò quæ naturalia ſunt, ſed etiam ſi qua ex longa cōſuetudine ſunt cōtracta. Multos ſiquidem, qui natura graciles fuerant, pingues redditos vidi: contráq; qui pingues fuerant, graciles: illis quidem ex ocioſa & delicata vita, toto temperamento ad humidius mutato: his verò, multa tolerantia, & curis & tenui victu perſiccatis.

Pinguitudo vnde cōtrahatur.
Gracilitas vnde cōtrahatur.

Cęterū quibuſcunq; latiores ſunt venæ, ij calidiores natura ſunt. Quibus anguſtiores, cōtrà, magis frigidi. Caloris nanq; opus eſt, has dilatare. Quare meritò in idem recidunt, venarū quidem anguſtia, cum habitu pingui & craſsiori: habitus autē gracilis, cū laxitate venarum,

Venis latioribus præditi, calidiores, ſicvti anguſtioribus, frigidiores.

venarum. Quòd si quis simul pinguis crassúsq; est, ac venas latas habet, is cõsuetudinis alicuius occasione, nõ natura, pinguis est redditus. Sicvti è diuerso, qui angustas habet venas, & gracilis est, ne hũc quidem talem esse natura, est necesse. Quinetiam cùm fames vrget, ex laxitate & angustia venarum, nõ ex cætero corporis habitu, spectandã esse mediocritatem, monet diuus Hippocrates.

Venas angustas habentes, ægrè ferunt inediam.

Quippe qui angustas posidẽt venas, & exigui sunt sanguinis, nec longam inediam ferunt.

Venas latas habentes facilè cibo abstinent.

Quibus sunt latæ, iis copia sanguinis inest, & citra noxam cibo abstinent. Etenim quicquid pingue est in sanguine, leuéq;, id in corporibus calidioribus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus verò asseruať. Vbi igitur id à venis transmissum, inciderit in particulas frigidas, in ipsis quidem concrescit. In calidioribus verò natura partibus, cuiusmodi sunt carnosæ, à calore absumitur, & digeritur: nisi fortè frigiditati temperamenti vita indulgentior accedens, ipsis carnosis particulis allinat aliquid pinguitudinis.

Fœminæ cur sint viris pinguiores.

Atq; hac ratione fœminę viris pinguiores sunt, quòd nimirum sint eis frigidiores, plurimúmq; domi versentur. At qui habitus natura sunt temperati, mediocriq; exercitio vtũtur, hos necessum est eusarcos esse, hoc est, mediocri habitudine corporis.

Eusarcos.

Quibus verò abvndat humidum, & calor à mediocritate summa non longè abest, ij corpulenti sunt.

Corpulẽti qui.

Corpulenti etiam fiunt, qui natura sunt temperati, cæterũ ociosi & desides viuunt: cùm videlicet consuetudo sit velvti acquisititia natura.

Cõsuetudo velut acquisititia natura.

Adeps quo gignatur.

Adeps etenim, ex habitus frigiditate gignitur. Corpulentia, ex sanguinis copia. Mediocritas, temperatæ naturæ est nota. Et corpulenti quidem, omnino plus adipis habẽt, quàm mediocri habitudine prædit. Nec tamen pro carnis semper portione, adeps simul augetur: sed alios habere plus carnis, alios plus adipis videas: aliis ambo pari modo sunt aucta, cùm videlicet tantũ illis, supra temperatam naturam, humoris est, quantũ & frigoris. Quibus autẽ plus est adipis, ut his frigidi plus est, quàm humidi: æquè vt quibus caro est plenior, his humoris plus iusto est, nõ tamẽ frigoris. Porrò vbi nullũ adhuc morbosum symptoma crassato corpori incidit, ipsa abvndantia humoris intra sanitatis est fines.

Temperatã naturam esse omnium aliarũ canonem.

Cùm autem mediam temperatámq; naturã, reliquarũ velvti canonem semper statuamus, quæ verò ex huius vtraq; sunt parte, iudicemus intemperatas, manifestum vtiq; est, in sanitatis statu & latitudinẽ, & maioris minorisq; inveniri rationem. Est enim alia sanitatis, alia morbi intemperies. Morbi quidem, ea quæ à media temperie quam lõgissimè abest. Sanitatis, quę paulùm. Desinire autẽ modum, nec mensura, nec pondere licet. Cæterũ intemperiei quæ intra sanitatem cõsistit, sufficiens nota est, quòd nulla functio animalis manifestè adhuc sit oblæsa.

Sanitatis statũ habere in se latitudinem.

Intemperies sanitatis et morbi, quibus notis deprehendantur.

Quantũ igitur intervallum est inter id quod perfectissimè suam obit functionem, & id quod actionẽ aliquam habet manifestè vitiatam, tanta est profectò & sanitatis, & intemperiei, quę intra sanitatem cõsistit, latitudo. Ab hac proxima est intemperies morbosa, cùm scilicet animal vitio intemperiei iam ægrotat. Rursus, quemadmodum naturali calore optimã seruante temperiem, humidum, quod intra sanitatis terminos est, auctũ, nõ adipem modò in hominẽ, sed etiã corpulentiã gignit: & adipem quidem parcius adducit, liberalius autem carnẽ adauget: sic etiã, si humidum & siccum mediocritatẽ ad vnguem inter se seruent, calor autẽ sit in homine minor, necesse est huius corpus adipe quàm carnis copia magis abvndet. At verò si calor augeať; seruétq; mediocritatem altera contrarietas, minus erit ei animali adipis, quàm carnis. Sicvti è diuerso, si quando præpolleat siccum, altera contrarietate medium modum seruãte, & gracilius & durius corpus evadet. Ex quibus liquet, non solùm ratione monstratũ esse, quòd simplices in animalium corporibus intemperies habeantur, sed etiam, quòd singularũ manifestæ sint notæ, idq; in vniuersis habituum corporis differentiis.

Hirsuta esse quæ calida sint & sicca.

Porrò calida & sicca temperies, hirsuta est: verũ ea in summo. Mediocriter autẽ, quæ calida quidem est, sed in altera contrarietate mediocritatẽ habet. Similiter & quæ sicca quidem est, sed in calido & frigido mediam temperiem obtinet, modicè est hirta. Nuda pilis sunt frigida omnia temperamenta, siue ea modicè se habeant in humiditate, siue etiam immodicè.

Glabra existere, quæ frigida sunt & humida.

Cæterũ ad summum glabra est frigida temperies & humida. Minus hac, quæ frigida est, sed in altera oppositione, temperata. Adhuc minus, quæ frigida est & sicca.

Cutis siccitatẽ idoneam esse pilorum generationi.

Siquidem siccitas cutis, in iis qui molli sunt cute, maximè omniũ idonea est ad pilorũ generationem: & quò siccior calidiórq; fuerit, eò magis pilos gignere potest. Hanc enim siccam & calidam cutim, velim terræ statui assimiles, quæ abeunte sit vere, vel ineunte æstate. Etenim per omnẽ cutim digeritur semper à calido aliquid, quod secum etiam nõnihil interni humoris evehit. In quibus igitur humida est cutis, & mollis, qualis modò cõcrescens caseus, in iis, eorũ quæ exciderunt, viæ per cutem dilatatæ nõ manent: nẽpe partibus eius, quæ priùs dissidebãt, rursus inter se coëuntib. At in quibus dura est, nec absimilis caseo cõcreto, perforatur quidem, eorum quæ exeunt transfluxu. Cùm autem vniri rursus per siccitatem nequeat, seruat immutatos meatus, qui etiam perpetuo transfluentium ictu, indies magisq; fistulãtur. Per eos igitur, halitui minimè impeditus est transitus. Sin autẽ fuliginosus, terreúsq; vapor sit, id quod permeat, subinde coniungit, vt in angustis spiramentis impactus, nec facilè rursus intrò redeat, nec item possit vacuari, sed impellatur ab alio secundo vapore, atq; ille rursus ab alio, & sic consequenter, simúlq; multi vapores fuliginosi invicem complicati & coniuncti, in vnum corpus degenerent, quale est fuligo ea, quæ foris cernitur.

Pilorum generatio.

Pili nigri generatio.

Fit autem niger pilus, cùm devsto vi caloris vapore, excrementũ in exactam fuliginẽ permutatur.

Pili flaui generatio ex flaua bile.

Flauus verò, cùm vapor minus torretur. Nã quod tunc est impactum, flaue bilis excrementũ existit.

Pili albi generatio ex pituita.

At albus pilus ex pituita nascitur.

Pili rufi generatio.

Rufus, sicvti coloris albi, flauiq; est medius, sic generatio eius ex pituitosæ biliosæq; fæcis, media quadam natura provenit.

Pili crispi quò fiant.

Crispi pili fiunt, vel propter siccitatem temperamenti, quæ intorquet illos (qua

C

Aethiopes omnes cur crispi.

ratione Aethiopes omnes sunt crispi) vel propter imbecillitatē exhalationis, quæ rectam viā sibi moliri non potest: vel deniq; ob duriorē cutis naturam, quę ipsam exhalationē, etiam si valens sit, prohibet recta ferri regione, cogitq; vt ad latus se inflectat, ac sibi obliquum transitum paret. Est quādo ambobus coëuntibus, & exhalationis, quæ meatum finxit, imbecillitate, & cutis siccitate, pilorum radicibus obliquitas ipsa contingit. Quales autem in radice finguntur, tales rationabile est pilos perpetuò fore. Atq; hæc quidem pilorum est generatio. Sequens est, vt causas omniū quæ temperamentis in pilorum pro ætate, regione, & corporis natura, differentiis contingunt, dicamus.

Pilorum varietates secundum varias ætatū, regionum, corporumq; temperaturas.

Ergo Aegyptij, Arabes, Indi, quiq; calidam & siccam regionem incolunt, nigros, exigui incremēti, siccos, crispos, & fragiles pilos habent. Contrà, qui humidam, frigidámq; regionem habitant, Illyrij, Germani, Sarmatæ, & omnis Scythica plaga, modicé auctiles, graciles, rectos, & rufos obtinent. Qui verò inter hos temperatum colunt tractum, hi pilos plurimi incrementi, robustissimos, & modicé nigros, mediocritérq; crassos, tum nec prorsus crispos, nec omnino rectos, emittunt. In ætatibus ad eundem modū. Infantium quidem pili, Germanis: florentiū ætate, Aethiopibus: Epheborum atq; puerorū, iis qui temperatum locum incolunt, in robore, crassitudine, magnitudine, coloréq; ad portionem se habent. In corporum quoq; naturis, ad ætatum & regionū portionē similiter se habere pili videntur.

Infantes cur glabri.

At pueri admodum parui, nudi prorsus sunt pilis, quòd nec meatus adhuc vllus illis in cute sit, nec excrementum fuliginosum. Incipientes autem pubescere, paruos & imbecilles exigūt. Qui verò iam florent, hi valentiores, multos, magnos, & nigros habent: quòd & frequentes meatus iam illis sint facti, & excrementis fuliginosis, præ siccitate & calore, abundent.

Pilorum capitis, ciliorum & superciliorum generatio qualis existat.

Cæterùm pili qui in capite, ciliis & superciliis habētur, etiam pueris nobis innascuntur. Siquidem generatio iis est, non qualis herbis, sed qualis stirpibus prima ratione à natura conditis, nō temperamentū necessariò sequentibus. Verùm hi quoq;, quòd quidē sint, id naturæ arti acceptum ferunt. Quòd nigri, rufive, aut alio quovis sint colore, id ætatis temperamento omnino debent. Subnigri enim ferè sunt, quoniam quod in meatibus est impactum, nondum totū est nigrum: quippe cùm humiditas multa sit, & transitus facilis, & deustio imbecilla. Boni verò incremēti & modicè crassi sunt, propter excrementorū, quibus aluntur, copiā. Siquidem ipsa pars corporis, in qua fiunt, sicca est. Tota nanq; calua ossea est. Cutis verò quæ illi est circundata, tanto reliqua totius corporis cute est siccior, quanto durior. Ascendunt tamē tum ab iis quæ circa cerebrum sunt, tum verò ex toto corpore, fuliginosi excrementi non parua vis. Quo fit, vt quale ætate florentibus totū corpus, eiusmodi iam infantibus sit capitis cutis.

Calui qui fiāt.

Eóq; rationabiliùs nōnulli procedente tempore calui redduntur, quibus scilicet à primo ortu cutis durior erat. Siquidē in ea cute, quæ fuerit siccata impensiùs, nihil nasci potest. Itaq; etiam interna manuum, & inferna pedum, semper sunt pilorū expertia, quòd siccissimus, densissimúsq; is tendo sit, qui sub cute habetur.

Vola manus cur glabra.
Planta pedis cur glabra.
Cani qui fiāt.

Quibus autē ad summam ariditatem cutis capitis non pervenit, imbecillis iis omnino, albiq; pili fiunt: quos vulgò canos appellant. Imbecilli quidem, congruentis alimenti penuria: albi verò, propterea quòd alimentū quo aluntur, velvti marcor pituitæ est, quæ spacio computruit. Vbi enim meatus etiamnum manet, excrementū verò exiguū est & lentū, languidéq; à calore propellitur, non dissimiliter putredinem afficitur.

Caluities cur in syncipite magis.
Canities cur in temporibus potius.

Iam calui fiunt homines, cùm senescunt, à syncipite magis. Canescunt magis à temporibus: quoniam regio illa est omniū aliarum siccissima: Hæret enim cutis illic ossi nudo. Tempora verò, humidiora sunt, quòd in his musculi magni sub ipsa cute habeātur. Omnis nanq; musculus carnosus est. At caro tum osse, tum cute humidior. Verūenimvero, quandoquidem humanum corpus nōnullis quidem æquabili per totum temperamento esse potest, nonnullis autem, neq; iis paucis, inæqualiter esse affectum, cùm eorū aliæ particulæ temperatæ, aliæ intēperatę esse possint, certè ex vnica particula corporis, simpliciter de toto semper coniectandum nō est.

Pronunciandū simpliciter de corpore vniverso nō esse, ex vnica eius particula.

Neq; enim hi, qui docere mores ex ingenio corporis profitentur, de omnibus pronunciant simpliciter. Verū si quis impensè hirto est pectore, hunc audacem iudicant. Sin cruribus hirtis, salacem.

Hirtò pectore, audaces.
Hirtis cruribus libidinosi.

Quare hominum tēperamenta considerantibus, singulæ partes per se examinandæ sunt. Nec si cui thorax hirsutus est, huic totū corpus calidius, sicciúsq; ex necessitate putandum: sed plurimū in corde caloris esse, eóq; audacem illum, cui talis fuerit, existere. Posse verò aliquādo etiam huius ipsius rei occasione accidere, quo minus totū his corpus similiter calidum siccúmq; sit, quòd scilicet plurimū caloris sursum spirauerit, atque in ambientē abierit.

Calidi & sicci temperamenti nota.

Nam si tota corporis temperies æqualis sit, erit his statim thorax ipse vniuersus latissimus, venæ amplæ, arteriæ magnæ, eædēq; maximè vehemētissiméq; pulsantes: tum plurimi per totum corpus pili, atq; hi quidem in capite plurimi incrementi, nigri, & crispi: vtiq; in prima ætate. Procedente verò tempore, caluities excipiet. His etiam & robustum, & exactè deliniatum, & musculosum totum erit corpus: tum cutis nigrior, durior, hirsutiórq;. Ad eundē modum si cōtraria omnia in thorace sint, atq; æqualis in toto corpore vigeat temperies, hoc est, si humidiores & frigidiores vniuersæ corporis partes fuerint, thorax quidem angustus, & glaber erit: sicvti etiam totū corpus pilis nudum. Cutis verò mollis & alba, capilli subrufi, potissimum in iuuentute.

Frigidi humidiq; temperamenti nota.

Hi in senectute nō caluescūt, timidiq; statim, & ignaui, & segnes: adde etiam, paruis venis, ac minimè conspicuis, & adiposi sunt. Iidem neruis musculisq; imbecillis, & artubus parū exactè deliniatis, & blęsi. At vbi varia partiū temperies est, ex vna earū, de toto pronūciare nō licet: sed ad eūdæ singulæ sunt, earúmq; temperaturę ex functionibus sigillatim investigandæ.

Temperies partium, ex earum functionibus pensitanda.
Cutim in regione temperata, subiectarum partium naturam prodere.

Cutis siquidē in nostra regione (quę tēperata est) subiectam partiū naturā prodit: nō tamen

men omniũ, sed earum tantùm, quæ similem habent ipsi cuti temperiẽ. At in regionibus iis quæ recesserunt à temperamento, nõ potest ex eo affectu, qui in cute cernitur, internarũ partiũ temperies clarè discerni, cùm internæ externæq; partes non ad eundem modum se habeant.

Cutis frigida et humida quibus.

Gallis enim, Germanis, & omni Thracio ac Scythico generi, frigida, humidáq; cutis est: ideóq; etiam mollis, alba, & pilis nudata. Omnis verò naturalis his calor in viscera confugit, vnà cum sanguine: vbi dũ agitatur & premitur, feruétq;, iracundi, audaces, & præcipites consilij redduntur.

Iracundæ nationes quæ.

Aethiopibus verò & Arabibus, omnibúsq; breuiter iis, qui ad meridiem incolũt, natura cutis ex ambiẽtis æstu & naturali calore foras acto, vsta, sicca, dura, & nigra redditur: toto nimirum corpore, naturalis quidem caloris exiguã obtinente portionẽ, sed alieno, atq; adscitino incalescente. Quare attendendum in singulis corporibus est, suóne ac proprio, an adscititio calore incaleant. Quæ enim putrescũt omnia, adscititio calore sunt calida, frigent proprio. Qui meridianã plagam incolũt, adscitino calore sunt calidi, proprio frigidi. Apud nos quoque naturalis calor hyeme est vberior, adscitinus minor. Aestate cõtrà, adscititius maior, & naturalis minor.

Putrescentia omnia, adscititio calore esse calida, naturali frigida. Aestate adscititiũ calorem esse maiorem, proprium minorem, contráque hyeme.

Omnia nanq; hæc definiat oportet, qui rectè tẽperamentum est cogniturus. Neq; enim si cutis nigrior appareat, totus homo omnino calidior est. Nam si alter in sole versatus diutius fuerit, alter in vmbra, illi nigrior, huic albidior cutis erit. Verùm hoc ad totius temperamenti alterationem nihil facit: quare singulæ partes particulatim examinandę sunt, iudicandæq; ex functionibus propriis. Verbi gratia, ventriculus, si bene cõcoquit, temperatus: si non bene, intemperatus cognoscit. Si nidorosos, vel fumosos ructus edat, quòd igneus calor in eo sit: sin acidos quòd imbecillus, deprehendes.

Ventriculi temperati, intemperatíq; notæ.

Simili modo, si qui bubulam, & omnia quę cõcoctu difficilia sunt, concoquunt, quòd immodicus eorũ calor sit: si qui autem hæc cõcoquere nequeant, conficiant autem saxatiles pisces, aliáque similia, quòd infirmus, pronunciare ne dubites. Videndũ autẽ his rursum, num succi alicuius aliunde confluentis culpa, eiusmodi symptomata vẽtriculo accidãt. Compluribus enim ex capite pituita, idq; maximè Romæ, ac locis perinde humidis, in ventriculum confluit.

Romanam regionem esse admodum humidam.

Nõnullis etiam, licet hoc rarò, & paucissimis accidat, flaua ex iecinore bilis. Siquidem ipse vidi quibusdam perquàm pituitosis hominibus, multam in ventriculo colligi flauam bilem. Vidi & qui bilem nunq̃ vomuerunt, qui tamen & graciles, & hirsuti, & musculosi, & nigri, & venosi erant. Intelligere autẽ convenit, meatum illum, per quem iecur bilem in ventriculum vomit, aliis geminũ esse, aliis vnicum. Ac plurimũ quidem is vnicus est, in exortũ intestinum insertus. Vel si geminus meatus sit, in exortum ipsum maior inseritur: minor in fundũ ventriculi, parum supra pyloron. Sed tamen in paucissimis superior pars maior, inferior minor existit. Cæterùm quibus est maior, his quotidie in ventrem, nõ exiguum bilis effunditur: quam & vomant ante cibos oportet, & nisi id faciant, læduntur.

Bilis in ventriculum quibus confluat.

Quibus autem vnicus est omnino meatus, iis tota bilis in ieiunũ confluit.

Bilis vniuersa quibus in ieiunum confluat.

Hos igitur licebit nobis dignoscere, primũ quidẽ, ex totius corporis temperamẽto. Dein ex iis quæ infra excernũtur. Tertiũ notæ genus, in iis quæ vomitu reiiciuntur, consistit. Siquidẽ qui multã colligũt bilem, cuius nihil per supernã partem excernũt, ij biliosa mera deiiciunt. Qui autem & pituitoso sunt corporis habitu, & bilem evomunt, ab his minus deiiciũtur biliosa, quòd & minimũ flauæ bilis gignant, & eius maxima portio in superiorem ventrẽ perveniat.

Notæ quibus discernũtur hi quibus bilis in ventriculũ atque in ieiunũ confluit.

Iam verò, quibus in ventre biliosum excrementũ gignitur, id porri viroremq; præfert: debétq; omnino iis cibus fuisse cũ iusto calidior, tum cacochymus.

Bilis prasina quibus in ventre gignatur.

Quibus autem ex iecinore in ventrẽ defluxit, his flaua ea, pallidáve evomitur, etiã si boni in primis succi fuerit id quod sumpserũt, ad summúmq; fuerit concoctum. Imò verò magis iis qui ad vnguẽ coxerũt vomũtur flaua: atq; etiã magis his, qui diutius cibo abstinuerũt. Quæ verò bilis porrũ refert, iis solis gignitur in ventre, qui vtiq; concoxere malè. Quin etiã sollicitudo, ira, dolor, labor, exercitatio, vigilia, & inedia, plus succi flauę bilis coaceruãt, propterea quòd plus eius in iecinore gignũt.

Bilem gignentia.

Sunt igitur hæc certa indicia: tum præterea, quòd vbi siccũ & igneũ ventriculi calorem cõversio ad biliosum sequitur, panis, & sulla, & bubola caro, cõmodiùs quàm saxatiles pisces coquentur. Quòd si ex iecinore bilis affluat, ex comestorũ mutatione nulla secutura est cõcoctionis diuersitas.

Bilis ortæ ab igneo calore vẽtriculi, & eius quæ confluit à iecore, indicia.

Ad eundem modum, si defluẽs à capite in ventrẽ pituita, acidi ructus in causa est, aut si caput etiã dolore tentetur, discernere semper oportet illa quæ propria sunt, ab iis quæ per cõsensum accidunt. Iam cerebrũ ipsum cuius sit temperamenti, per se æstimare est satius: nempe ex canitie, catarrhis, tussi, destilatione, & saliuæ copia (quæ illud frigidius, humidiúsq; esse docent) quàm ex corporis totius affectu.

Cerebri temperies quibus æstimãda sit notis.

At caluities ex siccitate provenit.

Caluities ex siccitate oritur.

Nigrorũ autem, & frequentium pilorũ proventus, æqualis in cerebro temperamenti est nota. Qui igitur resimos, humidos, advncos autẽ absolutè siccos dixerũt, duplici nomine hallucinari videntur. Primò, quòd vnius particulæ occasione, de toto corpore pronunciare sunt ausi. Secũdò, quòd formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas est, & particulas secundũ animæ mores effingit, parum meminerũt.

Formatrix natura effingit particulas secũdũ animæ mores.

De hac enim Aristoteles dubitauit, nũquid diuinioris originis esset, atq; à miscella elementorũ diuersa. Rationi autẽ est consonũ, qualitates quidem ipsas esse organa: at formatorẽ, alium.

Qualitates esse organa opificia.

Nec verò propterea quòd pueri nasis magis sunt resimis, florentes ætate magis advncis, idcirco rationabile est, resimos omnes censere humidos, advncos siccos: cùm fieri possit, vt formatricis potentiæ id opus sit, potius quàm temperamenti. Quod si temperamẽti est nota, at certè eius quod in naso tantùm habetur, non eius quod in toto corpore, nota fuerit: nisi fortè totius corporis temperies, cum nasi temperamẽto pari ratione se habeat. Ad eundem modum est iudicandum de cute, de cæterisq; corporis partibus. Nec enim si cutis sit duræ, necessariò sic-

cum est animans. Quippe ostrearum corpus humidissimũ est, cutis ipsa siccissima. Verùm si per totum æquabiliter sit corpus attemperatum, ratio est, vt qualis sit cutis, talis sit & reliquarũ partium vnaquæq;. Spectandum præterea in vniuersum est, ex quibus in quæ, mutationes ipsæ sint factæ. Fit enim nec rarò, vt præsens nota, prioris temperamenti sit, non eius quod in corpore nunc habetur. Velvti si quis sexaginta annos natus, denso pilo sit, non quòd calidus & siccus nunc sit, sed quòd talis antea fuerit. Iam verò neque ex ipsa excrementorum natura, indefinitè de temperamentis est pronunciandum. Fieri siquidem potest, vt colligantur pituitosa excrementa, nec tamen humida sit particula, sed simul frigida & sicca: cùm nimirum ex cibis, neutiquam ex nostro corpore, ipsa pituita oriatur. Corpus enim vbi ingestos cibos non vincit, simile iis ipsum quoq; excrementum gignit. Cæterùm quòd nõ omnia quæ calfaciunt, necessariò etiã exiccent, vt perperàm nõnulli putarunt, nemini obscurũ existimo. Aqua siquidẽ calida, & quæcunq; natura sunt calida & humida, si inflãmationi, exẽpli gratia, admoueantur, tametsi ipsa quidẽ superuacanea, quæ media similarium spatia occuparit, evocẽt, corpora tamẽ ipsa tantùm abest vt siccẽt, vt etiã illis humorẽ adiciãt. Atq; iam hũc secũdum cõmentariũ claudamus.

Pituita oritur ex cibis, minimè ex nostro corpore.

Calfacientia omnia non ex necessitate siccare.

GALENI PERGAMENI de temperamentis, liber III.

CVm igitur antea traditũ sit, vnumquodq; actu calidorũ, frigidorũ, humidorũ, atq; siccorũ, vel ex eo tale dici, quòd summã habeat huiuscemodi qualitatẽ: vel quòd vincat in eo id genus qualitatum aliqua: vel quòd ad cognati generis mediocre aliquid, vel ad vnumquodlibet, à nobis sit collatũ: mõstratumq; præterea sit, quemadmodũ ea quis cognoscere exactè possit: reliquum est, vt de iis, quæ talia potestate sunt, differamus. Etenim quod quale dicitur, tale nõdum est, sed potest tale esse, id hoc esse potestate dicimus: verbi gratia, hominẽ qui nuper natus fuit, rationalẽ, & auem volatilem, scilicet quod eorũ vnumquodq; futurũ est, hoc ceu iam id sit, apellantes. Est autem perfectum quid, ac præsens, ipse actus: sicvti imperfectum, ac futurũ, potestas. Ac maximè quidem propriè sola ea potestate esse dicimus, in quibus natura ipsa suopte impetu ad absolutionẽ venit. Proximus huic modus, eorũ est, quæ sunt propinqua materia, vt dum sanguinem potestate carnẽ appellas, quòd minimam mutationẽ ad carnis generationẽ requirat. Dicitur potestate etiã esse, quod ei quod ex accidenti dicitur, est ex adverso positum: vt si quis dicat, frigidam lauationẽ ex accidenti, non ex propria potestate calfacere corpus carnosi iuuenis. Porrò quæcunq; medicamenta calfacere nostrũ corpus sunt nata, ea, licet talia nõ appareãt tangenti, calida tamen potestate vocamus, quòd facilè possint calida esse, quódq; promptè in ignem vertantur: hoc interiecto discrimine, quòd oleosa & aërea, in flammam, in prunã autẽ terrea degenerẽt. At quemadmodum neq; ignis ipse augetur prius quàm victa ab eo ligna mutata sint, ità nec animantiũ calor à medicamentis, nisi illa priùs & cõminuta aliquantisper, & nostro corpori iuncta, ab ipso etiam mutẽtur. Quæ quidem si perfrigerato corpori quãtumvis tenuia inspergantur, non calfacient illud. Proinde quę refrigeratæ sunt partes, eas eiusmodi medicamentis plurimũ perfricamus, rarefacimúsq;, quò scilicet introrsum pharmacum penetrans, naturali animalis calori iunctum, mutetur, & calfiat: quippe cuius si particula quæpiam vel minima, calorem actu concipiat, hunc deinde in totum, propter continuitatem, porrigat. Ac quicquid potestate quidem calidum est, huic nondum in natura sua frigido calidum præpollet, sed in propinquo est vt præpolleat, adeò vt breuẽ opem quò vincat, requirat extrinsecus. Hanc illi modò frictio abvndè præstare potest, modò vel ignis, vel corporis naturà calidi contactus. Alia tamen citiùs, alia tardiùs corpus nostrum recalfaciunt. Cùm autem quatuor sint corporis facultates, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, quę effectus sunt totius in quovis corpore substantiæ, quam constare ex calido, frigido, humido & sicco, inter se mistis, dicimus, sanè vbi corpus nostrũ vnaqualibet earum qualitatũ corpus sibi admotũ demutat, nec ipsum hoc casu tota substantia existimãdum est agere, nec quod ab ipso mutatur, posse ei assimilari. Quare nec vnquã nutriet quod ita mutatũ est, id quod ipsum mutauit. At si exactè illud mutet, id est, si tota operetur substantia, vtique tũc sibi assimilabit id quod mutabitur, tum etiam ab eo nutrietur. Neq; enim aliud nutritio est, q̃ assimilatio perfecta. Omne autem animal cõgruenti, sibiq; simili alimento nutritur, quale est, quicquid corpori, quod nutritur, assimilari potest. Cæterũ pro ratione similitudinis, alia citiùs, alia tardiùs assimilantur. Auiũ siquidem caro, haud magno negocio: suilla, maiori: bubula etiam hac maiori: vinum verò, omniũ minimo, assimilari potent, vbi priùs in instrumentis coctionis manserit aliquandiu. In quibus antequam demutatũ sit, fieri non potest, vt animalis corpori sit nutrimentũ. At quæ quidem assimilantur, omnia quidem nutrimẽta vocãtur: reliquà omnia, medicamẽta: quorũ duplex natura est. Quippe vel cuiusmodi sunt assumpta, eiusmodi etiam permanentia, vincunt, corpúsq; mutãnt, ad eundem modum, quo id cibos: atq; hæc prorsus tum venenosa, tum naturæ animalis corruptrix medicamenta sunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore consecuta, deinceps iam putrescunt, & corrũpuntur, ac deinceps corpus viuà corrumpunt, & putrefaciunt. Sunt hæc quoq; noxia venena. Est præterea & tertia medicamentorũ species, eorum nimirũ, quæ corpus quidem recalfaciunt, mali tamen nihil afferunt: sicvti & quarta alia eorũ quæ & agunt, & patiuntur aliquid, sed spacio vincũtur, planéq; assimilãtur: quibus accidit, vt tam medicamenta sint, q̃ nutrimenta. Nihil autẽ miri est, si exiguũ consecuta momentũ aliqua, maximam à priori natura mutationẽ habent: cùm cõstet olim in Mysia domũ integrã cõflagrasse ex solo stercore colũbino, quod ab ardenti sole inflammatũ, fenestræ proximæ

Actu calidum, frigidũ, humidum atq; siccũ, quotupliciter dicatur.

Potestate quæ dicantur.

Actus, perfectũ ac præsens quid.

Potestas, imperfectum atq; futurum.

Potestate propriissimè quæ dicantur.

Oleosa in flammã vertuntur. Terrea in prunã degenerant.

Medicamenta augere calorem nostrũ non posse priusquã ab ipso mutentur.

Facultates nostri corporis quatuor, attractrix, retẽtrix, alteratrix, expultrix.

Nutritio est assimilatio perfecta.

Animalia omnia sibi simili alimento nutriri.

Vinũ quam citissime assimilari posse.

Nutrimenta quæ dicantur.

Medicamentorum natura duplex perniciosorum.

Medicamentorum familiariũ natura duplex.

Stercus columbinum inflammabile.

Archimedis industria.
Specula vrentia.
Lapides attriti edunt flammã.

proximæ suum cõmunicauit incẽdiũ. Qua ratione etiam aiunt Archimedem hostiũ triremes vrentibus speculis incendisse. Succenditur his promptè lana, stupa, ellychnium, ferula, & quicquid similiter his siccum & rarum fuerit. Flammã edunt & lapides attriti, atq; eò magis, si quis sulfure illos illeuerit. Quare lucernã extinguens quidam, ac rursus lapidi, vel muro admouens, quẽ antea sulfure illeuerat, ceu prodigiũ quid illam accensam ostendit. Eiusmodi erat medicamentum Medeæ, ex sulfure & humido bitumine constans: quod quidem quibus illitum erat, omnia, vbi in id incidebat calor, accendebat, & inflammabat.

Medea medicamentum.
Calida potestate.

Vniuersa igitur hæc, potestate dicuntur calida. Iam verò quicquid corporum natura calidorum proprium est nutrimentum, id ea semper non roborabit tantùm, sed etiam insitum eorum calorem augebit: id quod omni nutrimento est cõmune.

Vinum mutatur celeriter.
Nutrimentum dici tripliciter.

At vino præter cætera proprium ac suum est, mutationis celeritas, ita vnq; vt tædæ, ellychnio, stupæ, & pici. Porrò cùm trifariam nutrimentum dicatur, secundùm Hippocratem, nempe & quod nutrit, & quod velvti nutrimentum est, & quod futurum est nutrimentum: id vtiq; quod iam nutrit, propriè nutrimentum vocatur, cùm corpus nutriat & calefaciat: quod reliquorum neutrum facit. Quemadmodum igitur si exiguæ & imbecillæ flammæ, confertim multũ olei infundatur, illam prorsus extinguet: sic etiam vinum, vbi plus bibitur quàm vt vinci possit, tantùm abest vt animal calfaciat, vt etiam apoplexias, paraplexias, comata, caros, neruorum resolutiones, epilepsias, conuulsiones, & tetanos, qui affectus sunt frigidi, inducat.

Vinum immodicè haustum frigidos affectus inducere.

Generatim enim, quæcunque assumpta in corpus vt nutrimentum calfaciunt, hæc interim frigefacere deprehendes, si immodicè aut intempestiuè sumantur. Nec verò mirari debemus, si nonnulla quæ cuti imposita, hanc erodunt, exulcerántq;, vt sinapi, muria, allia, & cepæ quamtutissimè comedantur: cùm nimirum neq; intus in vno semper loco permaneant, sed vndequaque ferantur, ac tum cibis, tum varijs succis permista cõminutáq;, innumeras subeãt alterationes: ita vt quod conveniens in eis est, assimiletur: quod supervacaneũ & acre, per aluum, vrinas, sudorémq; excernatur.

Erodẽtium cutem nonnulla, cur intus tutò sumantur.

Quòd autem si acrimoniam suam seruarent, etiam exvlcerarent interna, ex iis quæ ob cacochymiam spontè accidunt vlceribus, cùm in internis partibus, tum vel maximè in ipsa, cute, facilè intelligere poteris. Neq; etiã est dubitandũ, cur medicamentorũ nõnulla, cùm nihil nos offendãt extrinsecus, intrò assumpta magnũ afferant malum: aliqua rursus intrò assumpta, nonnunquam lædant, nonnunquam conferant: aliqua nõ solùm intrò assumpta, sed etiam extrinsecus applicita offendant. Quippe nihil intus forisq; parem agendi facultatem sortitur.

Nihil intus forisq; parem agendi facultatem fortiri.
Lachrymã Cyrenaicam tutò per se nõ sumi.

Mirum etiam esse nõ debet, si lachrymam Cyrenaicam ipsam quidem per se non liceat citra incõmodum sumere: quæ tamen si omnino exigua, vel cum alijs opportunè sit sumpta, magnopere conducit. Atque ad hunc quidem modum, quæcunque corpus excalfaciunt, vbi mutationis principium in ipso accepere, recalfacere illud sunt apta.

Papaueris succus non immutatur à nostro corpore.
Aqua per se est frigida.

Quæ verò refrigerant, vel vti papaueris succus, hæc à nostro corpore, ne vel paululum quidem demutãtur, sed ipsum statim vincunt, ac mutant, etiam si calfacta prius dederis. Est enim eorum natura frigida, vt aqua: quæ per se quidem frigida est, ex accidenti verò aliquando calida. Verùm acquisititius eius calor breui perit, naturalis frigiditas manet. Quemadmodum igitur aqua calida flammæ iniecta eam extinguit, sic meconium, vel si id quantumvis calfactum dederis, & calorem animalis perfrigerabit, & necis periculum afferet. Quanquam id genus medicamenta, si parcè exhibita sint, & vnà cum iis quæ ipsorum frigiditatem retundãt, nõnunquam vsum aliquem nostris corporibus præstãt.

Cantharis vesicam exvlcerat.
Distinguenda esse, quæ per se, atq; ex accidenti dicuntur.

Iam verò medicamen id quod cantharidas recipit, hydericis auxiliatur, tametsi cantharis ipsa vesicam exvlceret. Discernere autem in omnibus quãmaximè oportet, quæ per se sunt, ab iis quæ per accidens. Nonnulla quippe cùm siccam sint sortita substantiam, vbi largo calore liquata fuerint, humiditatis speciẽ exhibent: vt æs, & ferrum. Quædam per se humida, vbi in syncero frigore sunt morata, apparent sicca: vti glacies. Quocirca de illis absolutè pronunciandum non est: sed qualiter in calore frigoréq; se habeant, considerandum: ac sic tandem non ad id quod secundùm accidens est, sed ad id quod per se, respicientibus nobis, iudicandum. Porrò cõmunis in omnibus, vnáq; iudicandi ratio, est alterationis celeritas. At cùm calidum, frigidum, humidum, atq; siccum, δυνάμει dicantur: nempe hæc quidem, per id quod exuperat: illa verò secundùm qualitatem quam habent summam, à qua nimirum denominantur: in vtrũcunq; horum promptè vertitur, de quo agitur iudiciũ, tale potestate fuerit.

Potestate tale qua ratione dicatur aliquid.
Potestate calida quæ dicantur.

Oleum nanque, bitumẽ, resina, & pix, calida potestate sunt, quòd in flammam vertantur facilè. Vinum autem, quòd facilè fiat sanguis. Pari modo mel, caro, & lac. Atque hæc quidem, totis ipsorum alterans substantiis, nutrimẽta se alterantiũ sunt.

Nutrimenta quæ.
Medicamenta quæ.

Quæ verò vnaqualibet qualitate alterantur, ac mutantur, ea medicamenta tantùm sunt. Medicamenta itidem sunt, & quæ nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum afficiunt.

Deleteria quæ dicantur.

Cæterùm totum eorum genus naturæ ipsi contrarium, graue, ac maximè deleterium existit: quamvis vbi planè exhibentur minima, nullum exhibent sensibile nocumentum.

Contrarietas qualiter iudicanda.

Porrò iudicabitur contrarietas ipsorum, ex ea, quæ media intercedit, mutatione. In elementis, verbi gratia, neque aqua mutari potest in ignem, neq; ignis in aquam, sed ambo in aërem, ipse verò in vtraque.

Elementorũ inter se vicẽ trãsitus.

Ergo continens & sine medio est aquæ mutatio in aërem: itémq; ignis. non continens ignis & aquæ in altervtrũ. Hæc igitur inter se contraria, pugnantiáq; sunt.

Papaueris succus humano corpori omnino contrarius.
Deleteriorũ primum genus.
Deleteriorũ secundum genus.

Non dissimili ratione papaueris succus humano corpori prorsus contrarius est, vt quod in eum quicquam agere, ne vna quidem qualitate possit, ac multò minus tota sua substantia. Atq; vnum quidem deleteriorũ genus eiusmodi est. Alterum est eorum, quæ ex nostro calore momẽtum aliquod mutationis accipiunt, ac deinde

de in multifarias alterationes vertuntur, quibus corrumpi naturam noſtram accidit. Quæ igitur corpus rodunt, putrefaciunt, & liquant, meritò poteſtate calida nominātur. Cōtrà, quæ refrigerant, & ſenſum auferunt, notabilémꝗ inducunt torporem, frigida. Verùm in applicandis iis quæ natura quidem ſunt frigida, ſed per accidens calida, cōtingit eorum calorem acquiſititium neceſſariò perire: proprium autem temperiem frigidam, à noſtra nihil immutatam perſeuerare. At quemadmodum ſalamandra ad certum vſꝗ terminum ab igne nihil patitur, vritur autem ſi longiori ſpacio ſit igni admota: ſic & mandragora, & cicuta, & pſillium, breui ſpacio igni applicita, proprium adhuc temperamentū ſeruant: largiùs autem excalfacta, illicò corrumpūtur, nec quicquam efficere, eorum quæ priùs poterant, valent. At talium quidem omniū natura, hominibus maximè exiſtit contraria: eorū verò quæ celerrimè nutriunt, cōvenientiſsima. Reliqua omnia, media inter hæc ſunt, quorum alia magis, alia minus agere ac pati à noſtro corpore poſſunt. Siquidem caſtoreum & piper, agere magis in corpus noſtrū, quàm pati ab eo valent: vinum, & mel, & ptiſana, pati magis quàm agere. Cæterùm vbi duo corpora inter ſe cōmiſta multo repugnant tempore, certántꝗ de alterando, vtrunꝗ eorū tum agere, tum pati eſt neceſſe. Semper quippe agit id quod vincitur, in id quod vincit: adeò tamen exiguum vt ſenſum effugiat. Hoc autem in iis quæ nutriunt, etiam compertum eſt. Lactuca ſiquidem, quandiu ab æſtuanti ventriculo coquitur, manifeſtè quidem refrigerat, ſitim compeſcit, atque adeo quòd frigida & humida ſit, ſomnum conciliat. Vbi verò ex ea nutritus homo iam fuerit, inſiti caloris ſubſtantiam augebit. Ventriculum autem ea lædit refrigeratum. Quare vbi id genus vtrunꝗ præſtant, & quòd velvti medicamenta corpus noſtrum afficiant, & tanquam nutrimenta naturalem calorem augeant: cùm hoc exploratum iam ſit, interdum qualitatem caloris intendi, interdum ſubſtantiam eius augeri: ſi ergo non concoquatur lactuca, aut ſi mauis, ſuccus ipſius, quandò is, ſi liberaliùs ſumatur, ſimilem cum papaueris ſucco in homine effectum ſortitur, erit vtiꝗ tantùm medicamentum: at ſi abſolutè coquatur, quis ambigit, quin corpori etiam ſit nutrimentum? Lactuca itaꝗ, tam cibus, quàm frigidum medicamentū exiſtit. Eruca autē, & ex herbis anethum, ruta, origanū, pulegium, calaminthia, thymbra, atꝗ thymum, tum cibi, tum medicamenta calida ſunt. dum ſcilicet adhuc coquuntur, medicamenta: mutata verò in ſanguinē, nutrimenta: ſecunda nimirum nutrimenti ſignificatione, qua id ſignificatur, quod nondū eſt alimentum, ſed velvti alimentū. Si igitur frigidior iuſto fuerit ventriculus, quandiu in eo delituerint, donec coquantur omnes id genus herbæ, calfaciunt ipſum, atꝗ ad temperamenti æqualitatem revocant, proſúntꝗ vt medicamēta. Si verò calidior impendiò ſit, inflammabūt illum, ac magnoperè lædent: atꝗ has quidem alterationes, qualitate ſua inducent. Nam omnino percoctæ, atꝗ in ſanguinē bonū converſæ ſubſtātiam caloris naturalis augebunt, non qualitatē intendent.

Salamandram vri ab igni, ſi diutius admota fuerit.

Lactuca facultates.

Nutrimenta ſimul & medicamenta.

Lactuca ſuccus liberaliter ſumptus, ſimilem cum papaueris ſucco facultatē ſortitur.

In vniuerſum autem, ſiue frigidus, ſiue calidus poteſtate ſit cibus, poſteaquā in ſanguinē eſt cōverſus, naturalem ſimiliter calorem augebit. Quod verò ad ſanguinis formam ſpectat, necdum planè ſanguis eſt redditus, refrigerat, calfacitve animal, medicamenti ritu. Etenim cuilibet corpori proprietas quædam temperamenti eſt, quæ huic quidem naturæ cōſentiens, ab hac verò diſſentiens videtur. Quòd ſi id quod ſibi conſentiens eſt, in ſuam naturam tranſmutet, caloris proprij ſubſtantiam augebit. Sin verò ipſum temperamentum mutatum ſit, vtiꝗ vel calorem quendam conquiret, ſi id à quo eſt mutatum, ſit calidum: vel etiam proprium amittet, ſi id minimè calfaciat. Quare omnia eiuſmodi ex eorum ſunt numero, quæ ad aliquid relata dicuntur: cùm ad proprietatē mutantis naturæ, quicquid aſſumitur, vel nutrimenti, vel medicamenti, vel vtrunque nomen ſortiatur. Verbi gratia, cicuta ſturno nutrimentū exiſtit, homini medicamentum. Rurſus, coturnici veratrum eſt nutrimentum, homini medicamētum. Ergo manifeſtum iam arbitror factum, iudicium eius quod reſpectu noſtri calidum, frigidum, humidum, atque ſiccum dicitur, non ex iis quæ poſita extrinſecus ſunt, ſed ex illis quibus ipſi afficimur, certū exactúmꝗ fieri poſſe: atque id tanquam primum ac maximum ſpectandum eſſe: deinde, ſi res exigit, etiam quod ab externis petitur: idꝗ nō quouis modo, ſed ſecundùm quæſitæ rei ſubſtantiā.

Cibus omnis in ſanguinem verſus, naturalem calorem auget.

Ad aliquid quæ dicantur.

Cicuta ſturno nutrimentum exiſtit. Veratrum eſt nutrimentum coturnicibus.

Vt igitur abſolutiſsimè iudicemus, cibus vel medicamen quod admouetur corpori, expers eſto omnis acquiſititij caloris & frigoris, planéꝗ ſit tepidum. Nam ſiue poteſtate frigidum, cùm id applicas, manifeſtè calfacias, ſiue calidum refrigeres, corpus primo occurſu qualitatis acquiſitæ, non eius quæ propria eſt rei admotæ, ſenſu afficietur. Applicetur autem ipſum medicamentum, quum eius vim exploras, non cuilibet corporis affectui, ſed ſimpliciſsimo, & ſummo.

Medicamēta et nutrimēta exploranda eſſe: admouēda tepida, & corporis ſimpliciſſimo affectui.

Quòd ſi ſummi quidem caloris affectioni admotum, frigoris ſenſum excitet, erit profectò ſic frigidum. Pari modo, ſi frigido affectui applicitum, calidum ſtatim appareat, id quoque erit calidum. Sin vel calidæ affectioni calidum, vel frigidæ frigidum percipiatur, nō eſt quòd hoc calidum, illud frigidum omnino pronuncies. Iudicabimus autem quod ex accidenti aliquid facit, tum ex affectu ipſo, tum tempore. Ex affectu, ſi vnus ſit, & ſimplex: ex tempore, ad hunc modū. Quod protinus vt admotū eſt, manifeſtè calfacere vel refrigerare cernitur, id vtiꝗ ex ſe, & per ſe tale fuerit. Quod tēpore id facit, fortaſſe ex accidenti aliquo huc eſt actum. Velvti iuueni quadrati corporis tetano æſtate media laboranti, frigida liberaliter affuſa, caloris repercuſſum ex accidenti facit, cutim nimirum aſtringens. Cæterùm quòd aqua frigida per ſe minimè calfaciat, ex primo eius occurſu patet. Sed non minus quandoque calor ex accidenti perfrigerat, vacuatione vtiꝗ intercedente: ſicvti perfuſio phlegmonem. Cùm enim ex calida fluxione conſiſtat phlegmone, propria quidem eius curatio, vacuatio ſupervacui eſt, cui ſuccedit affectę partis

Accidentariæ actiones qualiter iudicandæ.

Aqua perfuſio frigida, calfacit ex accidenti.

Calor ex accidenti refrigerat.

Phlegmones generatio & curatio.

tis refrigeratio. Ergo cũ duplex, in his quæ phlegmone laborant particulis, affectus cõsistat, vnus quidem in quantitate, alter in qualitate, sequitur prioris curationem, etiam posterioris curatio: fiúntq; ex accidenti ea médicamenta, quæ materiam calentem evacuant, inflammationis etiam particularũ refrigeratoria. Sed pro modo simplicis affectus etiam viriũ medicamẽn inveniatur modus. Nẽpe calido in summo affectui, frigidum in summo medicamen paretur. Paululum recedenti à summo, medicamen etiam pro ratione adhibeto, quod declinet parũ à summo frigore. Quippe si auspicatus à tali coniectura examen ipsorum sis, faciliùs propriam vim eorum inveneris. In vniuersum autẽ, in omni simplici affectu calido, quodcunq; adhibitum medicamen primo statim occursu, frigoris sensum intulit, id frigidum potestate est: ac multò profectò magis, si post primam exhibitionem tale perpetuò manet. Quòd si prorsus calidũ ipsum affectum sanet, frigidum id ex necessitate fuerit.

Frigidum potestate.

Medicamẽ quale applicãdum sit.

Adhibendum verò est, quum exploratur quidem, omnino tepidum. Vbi autem iam cognitum est, & gratia curationis petitur, rectiùs frigidum sumitur: nisi medicamen quidem ipsum, summi sit frigoris, morbus autẽ in summo calore non sit. Porrò cùm frigidum calidúmve aliquid per se, vel primò, vel nullo intercedẽte medio, esse dicimus, omnib. eiusmodi verbis idem potestate significamus.

Actu & potestate calidum quotupliciter dicatur.

Quemadmodum igitur actu calidum corpus dicitur, vel vt summam caliditatem habens, vel vt præpollentem duntaxat, vel vt collatum ad mediocre sui generis, vel ad quodvis aliud, quicquid sors ipsa tulerit, sic etiam quod potestate calidum est, intelligi, probariq; multis modis oportet. Quo vtiq; minus rectè, si quid non statim inflammatur, id aliqui, vt ad nos quidem, calidum nõ esse potestate existimant. Nam siue facilè concoquitur & citò nutrit, siue admotum, velvti medicamentum, calfacit, erit id vt ad hominem potestate calidum.

Quæ potestate dicũtur, etiam referuntur ad aliquid.

Probatio propria.

Est enim ex iis quæ ad aliquid referuntur, quicquid potestate aliquid dicitur. Quare et probatio quę propria est, melior vtique est, quàm quæ ab externo petitur. Propria verò est vna in singulis, vtique si celeriter tale fieri appareat, quale id esse potestate diximus. Est enim potestate ignis, quicquid celeriter in ignem vertitur. Potestate verò calidum, vt ad hominem, quicquid homini applicitum, naturalis eius caloris vel qualitatem, vel substantiam adauget. Idem etiam & de aliis censendum est, quæcunq; potestate frigida, humida, & sicca dicuntur.

Tactũ iudicaturum tẽperamenta, debere esse expertẽ aduenarum qualitatum.

In omnibus autẽ, tactus ipse, qui iudicaturus est, omnis acquisititij caloris frigorisq; oportet sit expers.

GALENI PERGAMENI de inæquali intemperie, liber vnus.

Inæqualis intẽperantia quotupliciter accidere possit.

INæqualis intemperies aliàs in toto animalis corpore fit, velvti in ea hydropis specie, quã anasarca vocant, ac ferè in omnibus febribus, exceptis quas appellamus hecticas: interdum in singulis partibus, idq; tum ob fluxionem, vt dum eæ tumore aliquo præter naturam affectæ sunt: tum ob solã qualitatũ alterationẽ, quę multifariã solet accidere, atq; in octo intemperaturas, quatuor quidẽ simplices, quatuor verò cõpositas, vt diximus antea, digeritur.

Inæqualis intẽperies, æqualisque discrimen.

Quòd autem eiusmodi intemperies eò ab æqualibus distent, quòd in omnibus intemperanter affecti corporis partibus, non insint æqualiter, id clarè liquet. Ergo quis sit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in proposito libello exequi est animus.

Corporis humani diuisio.

Meminisse tamẽ oportet, corpus quidẽ ipsum diuidi in maximas partes: has rursus, in alias minores: atq; illas deniq; in similares & primas, quas diuisisse in aliam speciẽ nõ est: quinetiam cõplura esse spacia inter ipsas similares particulas, atq; iis etiam plura & maiora, inter ipsas instrumentarias, compositásq;: aliqua verò, & in vnaqualibet similari particula, velvti osse, cutéq;.

Spacia partibus insita.

At quæ mollia quidẽ sunt corpora, ea, quoniã sibi inuicem incumbũt, interposita spacia latẽre conspectũ nostrũ faciunt. Quæ dura siccáq; sunt, in iis cernere spacia licet: sicvti ossium cauernulas, quæ plurimo humore tum crasso, tum albo refertæ sunt, ad alenda ossa.

Inæqualis intẽperantiæ differentia, naturã corporum affectorum sequuntur.

Quandoquidem igitur omniũ particularũ inæqualiter affecti corporis, non eadem est temperies, certè differentiæ ipsius intemperamẽti inæqualis, naturam corporũ affectorũ sequentur: cùm aliter simplex caro, aliter vniuersus musculus, impari temperamento afficiatur.

Phlegmonis generatio exquisita.

Quippe calida fluxio, vbi procubuit in musculum, primũ maiores arteriæ, venæq; opplẽtur, ac distendun tur. Ab his, minores: atq; ita res procedit ad minimas. In iis, vbi valenter impacta fluxio est, neque adhuc sistitur, pars quidem eius per ipsarũ ora, pars per tunicas transcolatur ad exteriora. Tum verò spacia ipsa vacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omni ex parte incalescunt, & perfunduntur. Ea sunt nerui, ligamenta, membranæ, caro ipsa, antéq; hæc, arteriæ & venæ, quæ scilicet & primæ, & præter cætera, vario dolore afficiuntur. Interiùs nanque à fluxione tum excalfiunt, tum distenduntur, & divelluntur: exteriùs nõ modò calfiunt, sed etiã premuntur, ac degrauantur: appellatúrq; morbus ipse phlegmone, q̃ musculi inæqualis est intemperies.

Phlegmone est musculi inæqualis intemperantia.

Feruet enim iam qui in eo est sanguis: ac secum excalfacit primùm quidem, ac maximè, arteriarum atq; venarum tunicas: mox omnia quæ extra has sunt, quibus scilicet circunfunditur. Ita duorum alterum necesse est sequi, vt si fluxio vicerit, corruptio sequatur victorum corporum: sin fluxio sit victa, vt musculi ad naturalem statum redeant.

Phlegmones curatio.

Esto igitur prius victa fluxio: duplex hic incidit curationis genus: nempe aut discusso omni eo quod in partem confluxit, aut cõcocto.

Digestionem phlegmonis, esse illius curationem optandam.

Verùm discusio, siue digestio, optãda maximè curatio est.

Phlegmonis cõcoctionem quæ necessariò sequantur.

Concoctionem hæc duo necessariò sequuntur, puris generatio, & eius in aliquod spaciũ abscessio. Abscedit aliquando in capacitatum quæ proximè sunt, tum maximam, tum minimè momentaneam: q̃d sanè abscessionis genus optimũ est. Aliàs in nõ momentaneam quidem, non tamen maximam. Interim in maximã, non tamen

Abscessuum modi diversi.

non momentaneam. Ac quæ in ventriculum incidunt abscesßionũ optima est, quæ in sinum eius internũ abit, in quem etiam plerunq; se aperiunt: mala verò, quæ sub peritonæum. Pari modo in iis quæ circa cerebrum existunt, bona est, quæ in priores ventriculos eius abscedũt: mala quæ sub involucra ipsius, & quæ etiam in posticum eius ventrẽ se recipit. Qui verò circa costas colliguntur abscessus, hi in capacitates erumpunt pectoris. At musculorum abscessus, sub cutem: viscerum autem, in arterias & venas, quas in se cõtinent: vel in membranam quæ ipsis pro cute est. Verùm si victæ à fluxione fuerint particulæ, in tantam intemperiem devenient, vnde tum earum pereat actio, tum ipsæ tempore corrumpãtur.

Inflãmata partis dolor quando soluatur.
Dolores fieri, dum alteratur, corrumpiturq; natura.

Porrò desinẽt tum primũ dolere, cùm mutatrici qualitati fuerint aßimilatæ. Nõ enim cùm mutata particularũ tẽperies iam est, dolent, sed dum mutantur. Siquidẽ dum alterascit, corrumpitúrq; natura (quemadmodum dixit Hippocrates) dolores fiunt. Alteratur autem, corrumpitúrq; natura cuiusque, cùm vel calfit, vel frigesit, vel humectatur, vel exiccatur, vel vnitas eius dissoluitur, in iis quidem intemperantiis, quæ inæquales sunt, ex calfaciendo, vel frigefaciendo, potißimum: quippe cùm efficacißimæ qualitates hæ sint: secundo loco, é siccando vel humectando.

Qualitates efficacißima quæ existant.

Ex esuriendo verò, vel sitiendo, deficiente hic humida, illic sicca substantia. Ex vulnerando, & rodendo, & tendendo, & premendo, & convellendo, vnitate soluta. Ergo si calor sanguinis in particula quæ phlegmone laborat, est mitis, tum qui in toto animalis est corpore, mediocriter tẽperatus, non facilè vnà cum afflicta particula calfit. Sin vel ille feruet vehementiùs, vel qui per totum spargitur animal biliosus est, illicò totus ad calorem vertitur. Multò verò magis, sicvbi ambo concurrunt. Porrò calfit primũ, qui in arteriis est sanguis. Post hũc verò etiam qui in venis est. Quòd si in propinquo visceri, cui plurimus sit sanguis, obsessa phlegmone particula fuerit, iam celeriùs cum hoc, vniuersus qui in animali est sanguis ipsum calorẽ excipiet. In summa, quicquid facilè alterabile est, aut calidũ natura, id à quovis calfaciente primùm calfit. Non secus & ab eo quod frigefacit, quicquid facilè alteratu est, vel natura frigidum, id primùm refrigeratur. Ac promptus quidem, vt alteretur, spiritus est. Calidißima autem natura est, flaua bilis: frigidißimáq; pituita. Sanguis post flauam bilem maximè est calidus. Sicuti nigra bilis post pituitam, est frigida. Quinetiã alteratur flaua bilis leui momento, ex quovis in eam agente. Nigra ægrè alterascit. In summa, quicquid tenuium est partium, id promptè alteratur. Cõtrà, cui crassæ sunt partes, ægrè. Iam verò quæ perspiratu carent, celeriùs putrescunt, præsertim si calida sint & humida. Quare, pro varietate horum omnium quæ dicta sunt, necessum est multifariæ phlegmonum inæquales alterationes incidant: maximè quidem inflammato eo qui in phlegmone est sanguine: dein eo, qui in viscerib. habetur & corde: atq; huius maximè eo, qui in sinistro eius situ cõsistit. Etenim vbi totũ corpus incalescit præter naturam, sinus

Spiritum alterari facilè.
Flaua bilis est calidißima.
Pituita est frigidißima.
Sanguis qualis.
Atra bilis qualis.
Tenuium partium omnia promptè alterari: crassarum contrà, ægrè.
Perspiratu carentia celeriter putrescere.

ille ad summum calorem pervenit, cùm tenuißimum ac maximè spiritosum sanguinẽ habeat, & moueatur perpetuò. Cæterùm in febribus id genus omnibus, calefit quidem sanguis aliquãdo vniuersus,* recipitq; calorem illum præter naturam, qui ex humorum putredine est ortus. Non tamen aut arteriarum, aut ipsarũ venarum tunicæ, aut aliud vllum circumiacentium corporum, suã prorsus mutauit temperiem, sed adhuc calfiẽs mutatur: quòd si id patiatur diutiùs, etiã aliquando vincetur, prorsúsq; mutabitur.

Functionis læsionem esse terminum mutationis cuiusque particulæ.

Terminus mutationis cuiusq; particulæ, est functionis illius læsio. Ad quem vsq; terminũ omnis alterationis latitudo, via est in id, quod præter naturam est. Ergo toto hoc tempore corpus incalescens, pro modo alterationis, ad portionẽ sentit dolorem. Quum verò omnes solidæ particulæ corporis excalfactæ ad absolutionẽ iam sunt, eiusmodi febrim Hecticam Græci nominãt, ceu non amplius in humoribus & spiritibus, sed in corporibus iis, quæ habitus rationem habent, comprehensam. Hæc doloris est expers: putãtq; qui ea febriũt, omnino se nõ febrire. Neq; enim eius calorem percipiunt, nimirum omnibus eorum partibus æquè percalfactis: quum neque etiam citra alterationem fit sensus, neque in iis quæ iam ad perfectionem sunt alterata, dolor. Porrò, quod alicvbi Hippocrates ait, omnẽ morbum esse vlcus, id quidem nõ vsqueadeo alienũ videri debet. Vlcus nanq; vnitatis solutio est. Immodicus autẽ calor, segregando substantiæ continuitatem: summum verò frigus, stipando, exprimendo, & quassando, proximè accedunt vt vnitatem soluant: id quod certè immodici caloris & frigoris terminus cõmodè statui poterit.

Hecticam febrim occupare solidas corporis partes.
Hecticam febrem esse doloris expertem.
Sensus non est absque alteratione.
Morbum omnẽ esse vlcus.
Vlcus est vnitatis solutio.

Cęterùm omnis immoderatus excessus, in habitudine consistit ad aliquid. Non enim pari ratione à calidis frigidisq; afficitur omne corpus. Vnde fit, vt aliqua animalium cõvenientes inter se succos habeant: aliqua nõ solùm nõ convenientes, sed etiã qui se mutuò corrumpant: velut homo, atq; vipera, quorũ vtriusq; saliua alteri pernicies existit. Ita vtiq; & scorpium necaueris, si illi ieiunus inspuas. At non homo hominẽ, nec vipera viperam, nec aspis aspidem, morsu interimit. Siquidem quod simile est, id cõgruum, amicúmq; est: quod contrarium est, inimicum & noxium. Augetur enim quidq;, ac nutritur similibus: perimitur & corrumpitur à dissimilib. Quocirca sanitatis tutela, per similia perficitur. Morborũ sublatio, per cõtraria. Hecticã itaq; febrem minimè sentit, qui ea laborat. Reliquarũ febriũ nulla est, quæ non à laborante sentiatur: sed aliæ magis, aliæ minus sunt graues. Sunt enim ex iis, & quę rigorem ingerant: quod symptoma fit ab inæquali intemperie. Iam verò accendi febrem, & citra phlegmonem, ex solis humoribus putrescentibus, licet: sicvti & aliud genus inæqualis intemperiei in toto corpore oriri, modò fuliginoso vapore detento, modò exercitationibus & plusculis laboribus calore adaucto, modò ab ira, modò à devstione quavis externa, sanguine incalescente. Quòd igitur intemperies ipsa nonnunquã spirituosam duntaxat invadat partẽ, nonnunquã etiam ipsos humores, quódq; omnibus

Excessum omnem immoderatum, consistere in habitudine ad aliquid.
Saliuam ieiuni hominis enecare scorpionem.
Similia omnia, sibe esse mutuò congrua & amica.
Dissimilia, esse inimica & noxia in vicem.
Sanitatis tutelam per similia perfici.
Morbos per contraria tolli.
Febres putrida.
Febris ephemera generatio.

huius-

huiuſcemodi febribus, ſi diu perdurauerint, hectica ſuperveniat febris, nemini obſcurum exiſtimo. Quemadmodū ergo ex devſtione accenditur febris, ita nonnulli ſæpe ex frigore refrigerati vehementer toto corpore ſunt: aliqui verò etiam perierūt. Sed quòd ij omnes etiā doleant, ne id quidem latet. Dolēt etiam, maximéq; circa vnguium radices, & qui ex rigore ingenti vehementer perfrigerati, celeriter ſeſe calfacere properarunt.

Refrigeratio vehemens.

Quam quidem inæqualem intemperantiam, quū videat apertè quis eſſe cauſam doloris, non eſt quod de cæteris dubitet: nec ſi ſimul rigeāt & febricitēt ægrotantiū aliqui, ſentiántq; humorem pituitoſum, qui frigidus eſt, miſtum amaræ bili, quæ eſt calida, moueri per ſenſibilia membra: vt in epialis febribus, in quibus ſimul ambas qualitates contrarias intra corpus æger ſentire videtur, cùm ſimitum calidum ipſum & frigidum, per id genus febres, tenuiſsimis portiunculis aſpergautur, adeóq; miſceantur invicem, vt ne minimam quidem vnius ſumere poſſis particulam, in qua alterum non ſit comprehenſum. In ipſa tamē acceſsionis invaſione, nõnulli & rigent & ſitiunt: atq; intus quidem, & in ipſis viſceribus, magnū incendiū: in externis autem partibus, frigus maximum ſentiūt.

Doloris cauſam eſſe inæqualem intemperantiam.

Epiala febris.

Ac tales febres ſunt, quæ græcè lypiriæ vocantur, atq; ardentium febrium quoddam pernicioſiſsimū genus.

Lypiriæ febres.

Quinetiam iis qui rigent, nec tamē febriūt, inęquale temperamentum adeſt. Rarum tamen eſt id ſymptoma, licet tum mulieribus, tum viris quibuſdam accidat, vbi aut deſes vita, aut cõtinua ciborum copia præceſsit.

Rigor abſq; febri, quibus accidat.

Porrò antiquitus nemo, vt videtur, ita eſt affectus, cùm neque adeò ocioſi, nec in victus ſaturitate tunc viuerent.

Veteres fuiſſe temperantiores.

Vnde factum eſt vt ſcripſerint veteres medici, rigori febrem neceſſariò ſupervenire: tametſi ſæpenumero rigorem videmus, quem nulla ſequuta ſit febris.

Rigorem ſæpe accidere citra febrem.

Componitur autem ex hac intemperie, & ea quæ febrientium eſt, epialus. Appello ita febrē illam, cui ambo ſemper ſimul accidunt. Nam in qua rigor quidem precedit, febris ſequitur, velvti in tertianis & quartanis, hanc epialam non voco. Ita ex duplici inæquali intemperie epialus componitur, atq; etiam aliæ ferè omnes febres, prçter hecticas.

Epiala febris quæ dicatur.

Febres ferè omnes præter hecticas, conſtare ex duplici inæquali intemperie

Pariter & qui particulæ alicuius cum tumore ſunt morbi, hi quoq; omnes cum temperamento inæquali cõſiſtunt: vt cancer, eryſipelas, carbunculus, herpes, œdema, phagedæna, gangręna: differunt tamen, pro ipſa fluxionis diuerſitate. Siquidem qualis fluxio fuerit, talem præter naturā tumorem gignet.

Tumores ſūcti cum inæquali intemperie.

GALENI PERGAMENI

de optima corporis conſtitutione, liber vnus.

QVandoquidem temperamentū ex calido, frigido, humido & ſicco, definitum congruenti menſura, ſimilarium membrorū exiſtit ſanitas: noſtri autem ex omnibus his conſtructio, poſitione, magnitudine, figura, & partium numero cõſtituitur: concedendū iure eſt, corpus aliquod, licet ex plurimis optimè tēperatis particulis compoſitū ſit, ſecundum tamen ipſarū magnitudinem, aut numerū, aut figuram, aut mutuum inter ſe cõnexum, nõnihil poſſe vitij contrahere.

Similarium partium ſanitas quæ ſit.

Porrò, vt à cõmuni notione exordiamur, ſaluberrimum corpus omnes vno ore laudant, necnõ id quod Græci εὐεκτικώτατον vocāt, hoc eſt, optimo habitu prçditum: idq; ad vnam, eandémq; rem reſpicientes.

Notio communis.

Saluberrimum corpus.

Quippe omnium ipſius corporis particularū functiones eſſe robuſtas aiūt, nec à morbiferis cauſis facilè vinci poſſe. Cæterùm cùm ipſæ particulæ functiones ſecundùm naturam promptè obeunt, ſanitas eſt. Vbi verò id cum quodam etiā robore præſtant, bonus habitus dicitur.

Sanitas quando dicatur.

Habitus bonus quando dicatur.

Cõmune autem vtriſq; eſt, nõ facilè morbis ſuccumbere. Quare bonus habitus, omnium illa ſaluberrima cõſtitutio exiſtit, quam vniuerſi percupiunt: cuius accidens & menſura eſt, in obeundis functionibus ſtrenuitas, atq; conſtantia. Qua ratione meritò bonus habitus appellatur. Meminiſſe autem oportet, noſtra corpora ea miſcella quatuor elementorum conſtare, variáſq; eſſe partium temperaturas: ad hæc, ſingulis organicis membris vnicam ineſſe particulam, cui tota actionis cauſa tribuitur: cuius gratia reliqua omnia creata ſunt, quæ totum cõplent inſtrumentū.

Corpora noſtra conſtare ex quatuor elementorū miſcella.

Inſtrumentorū ſingulis ineſſe particulam vnicam, cui tota actio tribuitur.

Quibus præmiſsis, erit optima corporis conſtitutio ea, in qua ſimilares partes propriam temperiem poſsident, necnon cuiuſq; inſtrumentariarū compoſitio ex illis, ſecundùm ipſarum magnitudinē, numerum, figuram, mutuúmq; inter ſe connexum, certa quadam & exacta menſura constructa fuerit.

Conſtitutio optima quæ.

Quocirca id tale corpus optimè ſuis fungetur actionibus, ac proinde aliorū omniū & firmiſsimū erit, & minimè prolabetur in morbos. Siquidem vniuerſis cauſis morbificis tam extrinſecis quàm intrinſecis facilè reluctabitur, quòd omnino ab vtriſq; extremis recedat, adeóq; optimis ſuccis abvndet, vt triſtitiā, iras, vigilias, curas, imbres, ſqualores, & peſtilentiam, aliis omnibus ferat multò faciliùs. Nam quæ maximè vitioſis ſuccis redvndāt, facilè ab huiuſmodi cauſis tentātur, vtpote quæ per ſe iam morbis proxima ſint.

Vitioſis ſuccis redvndantia corpora, facilè à cauſis morbificis affici.

Quoniā aūt ſanitas extendi in ſatis amplam latitudinem poteſt, non ſolùm in hoc commentario corpus illud abſolutiſsimū, quod rarò invenitur, & tanquā Polycleti regulæ exemplum eſt, debes effingere, ſed eorū etiam meminiſſe, quibuſcum quotidie verſamur, quæq; ab eo breue aliquid deficiunt, nõ tamen adhuc inſignem admodum lapſum ſunt nacta.

Sanitatis eſſe latitudinē amplam.

Quod igitur exquiſitè bona temperie præditū eſt, mediū ſanè locum obtinet inter molle & durum, & inter hirſutū & glabrum: pariter neq; amplis, neq; anguſtis eſt venis, nec pulſibus magnis aut paruis recedere à mediocritate videtur. Quod verò vndecunq; exacta in inſtrumentariis particulis menſura conſtat, id tanquam Polycleti eſt regula.

Temperatiſsimi corporis nota

Polycleti regula.

At ea corpora quæ iam calidiora ſunt, plus quàm par ſit, non tamen admodū multò, pariter etiam quæ frigidiora, humidiora, & ſicciora modicè, etſi partē vnam nõ rectè efformatā habeant, corpori tamen ſymmetro nõnunquā pręſtare videntur. Quippe vbi id genus corpus moderato durius evaſerit, adverſus omnes externas

Durius moderato corpus adverſus externas cauſas firmius reddi: mollius, adverſus internas.

causas, firmius ac tutius redditur. Vbi verò mollius, adversus internas. Atq; eadem ratione vbi densius fuerit, externis magis resistit. Vbi verò rarius, ab internis minus offenditur. Raritas siquidem corporis, quibus plus recrementi per diflationem educitur, salubrior existit: quibus verò minus, insalubrior. Nam ab omnibus externis causis faciliùs corpus rarum oblæditur. Corpus autem quod exquisitissima cõstat mensura, nec rarũ, nec densum dici potest, sed in medio prorsus consistit. Cui quidem vtrunq; excedentiũ corporũ præstat secundũ aliquid. Quod enim densius est, magis ab exteriorib. causis est tutum: quod verò rarius, ab interioribus. Vtrisque autem quod exactè resistat, planè non invenies. Sed mediocriter id resistit, qđ inter omnes excessus est medium, quódq; omniũ etiam corporum saluberrimũ esse censemus. Quare id singulis excedentibus mediũ, secũdum aliquid est deterius: collectim verò omniũ optimũ, & maximè eligendum videtur. Quòd autem corpus ipsum, quod tum similaribus, tũ instrumentariis particulis optimè constitutum est, vel paruum, vel magnũ, vel mediocre necessariò esse nõ debeat, hinc discas licet, quòd magnũ quidem, ob humoris, vel materiæ multitudinem: paruũ autem, ob siccitatem, aut ob materiæ penuriã efficitur tale. Potest itaq; aliquod corpus & pulcherrimum, & optimè temperatum effici, quantamcunq; magnitudinẽ sortitum id fuerit. Augmentum enim fit, quovsq; ossa confirmentur: confirmantur autem, in exigua magnitudine, ob materiæ defectum, vel ob siccitatẽ: ita vt simpliciter neq; magnitudo, humiditatis indicium sit, neq; paruitas siccitatis, nisi aut magnũ molle, aut paruum etiam sit durum. Quamobrem optimã cõstitutionẽ in his duobus meritò collocabimus, moderata scilicet consimiliũ particularũ temperie, necnõ exactissima instrumentaliũ mensura.

Raritas corporis quibus salubrior & insalubrior.

Densius corpus magis esse ab extrinsecis causis tutum.

Medium exquisitè corpus, excedentibus mediocritatem, secundũ aliquid esse deterius.

Magnum corpus, vnde fit tale.

Paruum corpus vnde fiat tale.

Magnitudinẽ nihil conferre ad optimam cõstitutionem corporis.

Augmentũ fit, quovsque ossa confirmentur.

Optima corporis constitutio in quibus consistat.

GALENI PERGAMENI de optimo corporis habitu, liber vnus.

Abitus nomen de omni fixo & vix solubili pronunciare consueuimus: nihil adhuc magis laudãtes, vel improbantes. At cùm bonum habitũ aut malum dixerimus, iam tũc qualem nam habitũ dicamus, distinguimus. Quippe bonus simpliciter habitus, optimam corporis constitutionem sequitur: eum verò qui non simpliciter bonus sit, in quacunq; corporis natura reperire licebit, aut simpliciter, aut ad aliquid relatum. Igitur quum sanitas latitudinem habeat, intensionem quidem ipsius medici bonum habitum vocant: lapsum verò nondum nomine proprio appellarunt, sed perinde ac genus ipsum, sanitatem nuncupauerũt. Itaq; bonus habitus optima quædam sanitas est. Cæterùm habitus Athletarum, non est simpliciter bonus habitus, ac proinde periculosus existit, si ad summum pervenerit, quemadmodum dixit Hippocrates. Nam bonus simpliciter habitus ad summum bonitatis perveniens, omniũ erit corporis affectuum tutissimus. Porrò tam bono simpliciter, quàm ipsorum Athletarum habitui, bona omniũ particularum temperies cõmunis est: vt etiam functionum robur, atq; succorum bonitas. Interest autem, quòd in habitu simpliciter bono, sanguinis cõmoderatio, ac totius solidarum partium molis, habeatur: in Athletico autem, horum ipsorum, potissimúmq; carnosi generis, excellens sit copia, ratione cuius periculũ necessariò sequetur, si is in summo constiterit, ne aut extinguatur, & suffocetur calor innatus, ob plenitudinẽ illam exvberantem difflatione prohibita, aut aliquod ex præcipuis vasis rumpatur, quæ in pulmone, & in iecore, & in thorace sunt sita. Siquidem sanguis ipse, tum ob naturalis caliditatis copiam, tum ob actionis perpetuitatem, necnon ob incrementum assiduum quasi efferuescens, ipsorum vasorum tunicas, vt mustum dolia, disrumpit. Hæc igitur omnia, necnon repentinæ omnium functionum resolutiones (vt paucis docuit Hippocrates) necessariò immoderatas repletiones sequuntur.

Habitus de quibus dicatur.

Habitus simpliciter bonus.

Habitus non simpliciter bonus.

Sanitas latitudinem habet.

Habitus bonus est sanitatis intensio.

Athletarũ habitus periculosus.

Habitus simpliciter bonus, vel si ad summum perveniat, omniũ affectuũ tutissimus.

Habitus simpliciter boni, at nõ simpliciter boni, convenientia, discrepantiaque.

Repletiones immoderatas quæ sequantur.

GALENI PERGAMENI de animæ morum & corporei temperamenti mutua consequutione, liber vnus.

Vemadmodũ ex cibo & potu, necnon ex quotidianis exercitationibus, bonam corpori conciliamus temperiem, sic etiam ex hac, ad virtutem animæ comparandam, nonnihil emolumenti attulerimus: id quod certè in actionibus atq; vniuersis affectibus, qui secundùm tres animæ species, ob temperamentorum diuersitatem maximè in puellis differunt, liquidò constat. Alij enim timidissimi sunt, alij audaces, alij inexplebiles, alij sobrij, alij verecundi, alij deniq; admodũ impudentes. Ex quo quidem in illis morũ discrimine, ratione concludere aliquis poterit, non eandem omnibus animæ naturam, siue substantiã, inesse. Nam si substantia animæ esset illis per omnia similis, easdem vtiq; actiones agerent: eisdémq;, ob causas similes, afficerentur affectib. Quare hauddubiè pueri tantum inter se animorũ essentia differunt, quantũ propriis actionibus atq; affectibus discrepant. Quod quidem cùm sic habeat, facultatibus quoque different. Porrò singulorum quæ fiunt, effectrix quædam causa est, quæ ad aliquid referri intelligitur, cuiq; nomen per se est inditum. In quadam autem à seipsa ad genitũ relatione, geniti facultas consistit. Quocirca tot facultatibus substantiam, quot etiam actionibus, esse præditam dicimus. Siquidem quia aloë (exempli gratia) vires habet purgandi, os vẽtriculi roborandi, cruenta vulnera glutinandi, plena vlcera solidandi, & humidas palpebras exiccãdi, tot facultates, quot etiam opera, profitemur ipsam sortiri. In vniuersum autem, animæ species sunt tres: rationalis scilicet, irascibilis, & appetitoria. Quarum quidem illa prima (quam etiam intellectricem vocamus) veritatis, scientiæ, disciplinarum, atque, vt summatim dicam, honestorum omniũ desideratrix est, secundum desiderij com-

mune

Temperiẽ optimam vnde conciliemus.

Temperiem probam cõferre ad virtutem animæ.

Puerilium morũ diuersitates.

Animæ substantia non eadem omnibus inest.

Effectrix causa.

Substantiam esse tot facultatibus quot actionibus præditam.

Aloës facultates.

Animæ species tres.

Rationalis anima quorũ appetat.

Irascibilis anima quarum rerum flagret libidine.

Appetitoria anima quænam expetat.

Appetitoria anima in iecore.
Irascibilis anima in corde.
Rationalis anima in cerebro.
Rationalem animam esse immortalem ait Plato.
Animā irascibilem & appetitoriam interire cum animali.
Corpora vniuersa constare ex materia & temperie.
Temperiem necessariò esse speciem, seu formam.
Animæ substantiam quodammodo esse temperiē quatuor qualitatum.
Animæ substantiam propriæ eius vires sequuntur.
Ratiocinandi vim interiturā cùm cerebri sit temperies.
Animæ vires temperiem sequi.
Intellectricem animam, non quālibet speciē corporis esse capacem.

mune significatū. At irascibilis, quam etiam animosam appellant, libertatis, victoriæ, potentiæ, imperij, gloriæ, honoris q; flagrat libidine. Tertia verò illa, quæ à Platone per excellentiam appetitoria appellata est, veneris, esculentorū, poculentorúmq; voluptatibus perfrui desiderat. Hæc honestum expetere nequaquam potest: sicuti nec rationalis venerea, nec escas, nec potum: cum quibus etiam imperium, gloriam, dignitatésq; haud iniuria aspernabitur. Pariter q; que irascibilis animæ pars, quæ à rationali & appetitrice exoptantur, non appetet. Iam verò appetitoriam animæ partem in iecore, irascibilem in corde, rationalem in cerebro collocari, alibi à nobis est demonstratum. Ex quibus quidem rationalem esse immortalem, Plato sibi persuasisse videtur. Ego verò, sit immortalis, nec ne, quid illi obiiciam non habeo. Hoc autem mihi cum illo conuenit, species animæ, quæ in corde & iecinore habitant, simul cum animali interire. At verò cùm vniuersa corpora ex duobus constent principiis, materia nempe, & temperie quatuor qualitatum primarū, quæ illi inest, & species necessariò dicenda est. anima autē ipsa, dum corporis dicitur esse species ab Aristotele, nō de ea specie, quæ instrumentariis hæret corporibus, sed potius de altero similarium & naturaliū membrorū principio dicatur, quādoquidem ab ipsis primò actiones proueniūt: certè substantia animæ, calidi, frigidi, humidi, & sicci, quodammodo temperamentū erit. Quòd autem animæ substantiam propriæ eius vires sequātur, ostensum fuerit, si eius etiam actiones ita se habere declarauerimus. Quamobrem, si ratiocinandi facultas animæ pars existat, interibit vtiq;, cùm & ipsa cerebri sit quædam temperies. Atq; in hunc modum omnium animæ specierum vires ipsam temperaturā sequentur: huiúsq; naturæ animæ substantia fuerit. Itaq; ipsius animæ intellectricis, non quælibet corporis species est capax. Cuius tamen dogmatis nullam firmam rationē adferre valeo, cùm animæ substantia, qualis nam sit, me prorsus lateat, si in incorporeis ipsam annumeremus. In corporibus quippe, tēperamenta inter se longissimè distātia, numeróq; permulta esse conspicor. *Incorporeæ verò substantiæ, quæ ipsa per se subsistere queat, neque corporis qualitas aut species sit, nullum discrimen inuenio. Noui tamen illud exactè, sanguinis missione, & cicutæ potu corpus frigescere: sicvti & vehementi febri plus quàm par sit calfieri. Cur autem refrigeratum nimis, aut calore æstuans corpus, penitus ab anima relinquatur, lōga indagatione fatigatus nōdum reperi: quemadmodum neq; cur flaua bile in cerebro copiosiore collecta, desipimus: atra verò, melancholia vexamur: neq; cur pituita, & omnino refrigerantia, lethargi causæ esse soleant: vnde & memoriæ, & intelligentiæ iacturam facimus. Necnon cur stultitiam cicuta propinata cōciliet: omnē autē mœrorem & anxietatē discutiat epotum vinū, atq; etiam œnopia radix. Porrò vinum si largius sumatur, malo est: sin verò quis ipsum scitè bibat, concoquet, digeret, sanguinémq; augebit, & nutriet, cum hócq; animū mitiorē iuxtà & audacio-

Delirium flaua bile collecta in cerebro.
Melancholia vnde.
Lethargum induci à refrigerantibus.
Cicuta stultitiam inducit.
Vinum mœrorē discutit.
Oenopia radix.
Vini facultas.

rem efficiet: interueniente scilicet media temperatura, quam producet ex medijs humoribus. Corporis itaq; temperamenta, nō modò animæ actiones variant, sed etiā ipsam à corpore interdum seiungere possunt: cùm extremè frigida, calidáve medicamēta, statim perimere assumentē cernimus. Quo in genere cōnumerātur & ferarū venena: Quippe demorsos ab aspide illicò exanimari cernimus, perinde ac si cicutam biberēt: vtpote ipsius veneno etiam refrigerāte. Sed nec minus ab humido & sicco, quàm à frigido & calido, vires animæ permutantur: vt in assumendis medicamentis, atqueadeo in quotidiano victu, percipimus: id quod etiam demonstratur à Platone in Timæo, vbi humiditatem dementiæ, ariditatē intelligentiæ in anima causam esse arbitratur. Cæterùm si humiditas amentiam, siccitas sagacitatem parit, extrema siccitas extremā sagacitatem producet: admista verò humiditas tantū perfectæ sagacitati detrahet, quanta eius portio siccitati permista fuerit. Quare animantia omnia, summa intelligentia destituta quum sint, quantum humoris, tantum & amentiæ sortiuntur. Si igitur pars animę capax rationis, vnà cum corporis temperamēto mutatur, certè mortalem speciem animæ non solùm gerere morem corpori, sed corporis etiam esse temperiem censendū est. Temperies itaq; cordis irascibilis anima existit: iecinoris autem, appetitoria. Etenim anima ipsa, substantia quædam existens, facultatibus multis prædita est. Cùm autem substantia dicatur tum materia, tum species, tum ex vtroq; compositū: animam eam esse substantiam quæ species dicitur, Aristoteles pronunciauit, aliud quippiam à temperatura esse animam planè asseuerare non potens. Spiritum autem esse animam, quemadmodum & naturam, Stoici contendunt: sed humidiorem frigidiorémq; naturalem: animalem contrà, aridiorem & *calidiorem. Quem quidem spiritū materiam propriam esse animæ constat. Materiæ autem species, temperamentū fuerit in cōmoderata aëreæ igneæq; substantiæ mistione consistens. Neque enim aërem solum, aut ignem, animam esse, dicere possumus: cùm nec summè frigidum animalis corpus, nec summè calidum effici vnquam appareat, neq; ab horum alterutro excellentiùs occupari deprehendatur. Porrò aër, suapte natura frigidum elementum est, sed per ignei elementi mistionem, mediocre, ac temperatū redditur. Qui igitur animā corporis esse speciem, hoc est, formam existimant, hi non siccitate, sed temperaturæ commoderatione ipsam perspicaciorem fieri, dicere contra Platonicos poterunt, neque ob id tamen asserere, siccitatem aduersari mentis acumini: quum nimirum splendor siccus, secundùm Heraclitum, fit animus sapientissimus: quæ sententia videtur potior. Quippe sydera pellucida iuxtà & sicca, summa intelligentia esse prædita cernimus: quā si quis illis inesse inficietur, deorum excellentiam nō sentire, planéq; ignorare videbitur. Cùm autem alibi senilem ætatem prolabi ad siccitatem dixerimus, cur haud ita pauci ad extremā vsq; senectam viuentes desipiant, si quis interroget, respōdebimus,

Temperamēta corporis, animæ vires variare, illamq; explodere possunt.

Aspidis venenū refrigerare.

Dementiam inducit humiditas.
Intelligentiam parit ariditas.

Amentiae tantū esse animantibus insitum, quantum humoris.
Animæ mortalem speciem esse temperiē corporis.
Substātia quotupliciter dicatur.
Animā esse speciem, quæ temperatura existit.
Stoicorū de anima opinio.

Spiritus animalis est propria materia animæ.
Materiæ speciē esse temperamētum.

Aerem esse naturaliter frigidum elementū.

Animā perspicaciorem reddi temperaturæ cōmoderatione.
Heracliti sentētia de animo.
Sydera esse prædita intelligentia summa.

Senes desipere frigiditatis ratione.

Frigiditatem adverſari omnibus animæ actionibus.

Animam totã corporeã ſuſpicatur Galenus.

id non ob ſiccitatem, ſed ob frigiditatem accidere: quæ omnibus animæ actionibus officit. Ex hoc igitur ingens mihi iam oboritur ſuſpicio, vt totam animæ ſubſtantiam eſſe corporeã credam, quòd interdum non modò pereant ingenitæ animæ facultates, ſed etiam aliæ contrariæ illis introducantur: vt dum cernere quæ non cernuntur, audire quæ non audiuntur, ſeſe quis arbitratur. Quo pacto enim ex ea quæ ipſi cum corpore intercedit neceſsitudine, in naturã planè cõtrariam tranſire poſſet, niſi aut qualitas aliqua, aut forma, aut affectus, aut facultas corporis eſſet? Porrò ex vitioſo corporis habitu languere animã, ac neminẽ ſpontè eſſe malum, ſed ob prauam habitudinẽ corporis, & rudem educationem: ac proinde nec debere turpia vituperari, profeſſus quidem eſt Plato in Timæo.

Malum eſſe neminẽ vltrò, Plato aſſerit.

Ariſtoteles autẽ, ſecundo de partib. animaliũ, ipſius animæ vires, materni ſanguinis ſequi temperiẽ exiſtimat. Qui rurſus, primo de hiſtoria animalium innuit, inſtrumẽtariarum partiũ figurationem, animæ moribus accõmodari: ac proinde ex illa recõditos hos cognoſci.

Animæ vires ſequi temperiẽ menſtrui, Ariſtoteles ait.

Mores cognoſci ex figura partium Ariſtoteles ait.

Hippocrates etiã in libro de aquis, aëre, & regionibus, ait, eos qui plagam Septentrionalem incolunt, aut etiã mõtana loca, agreſtiſsimis eſſe moribus præditos: Aſiam autem regionibus cæteris longè clementiorem exiſtere, in eáq; omnia multò meliora & grandiora naſci: necnon mores hominũ tum mitiores, tum ad agendũ prõptiores eſſe, ob optimam Aſiatici cœli temperiem: haberi tamen illic magis imbelles homines, quàm in Europa. In ſumma verò, ſpecies & mores hominũ ait plerunq; naturam regionis ſequi: calido autẽ, frigido, humido, & ſicco, vnam regionẽ differre ab alia.

Septentrionalium mores eſſe agreſtiſsimos.

Aſia, Aſiaticorumq; mores, magnificè commendantur.

Mores ſequi plerunq; naturam regionis.

Alibi etiam tradit Hippocrates, quibus cubiti vena (veteres enim arterias etiam vocabant venas) vehementẽ ederet pulſationem, eos homines furentes exiſtere: & meritò quidem. Nam præ nimia in corde abvndantia caloris, ita vehementer mouentur arteriæ: furentes autem atq; iracundos, caloris abvndantia efficit. Stupidos verò, graues, & pigros, temperaturæ frigiditas.

Furibundos eſſe quibus cubiti arteria vehementer pulſat.

Iracundiam caloris abvndantia excitat.

Stupidos frigiditas efficit.

Hippocrates itaq; voluit, non ſolùm iraſcibilis appetitoriæq; partis animæ, ſed etiam cogitatricis vires & facultates, corporis temperaturę adhætere, atq; illam omnino ſequi. Nec ſecus Plato, ex terræ diuerſis habitationibus, ex vario ſpiritu, ex inſolationibus, ac deniq; ex varietate nutrimentorũ, non ſolùm ipſorũ corporũ, ſed animorum etiam profitetur naſci diuerſitates: temperamento ſcilicet ipſo (quod ſubintelligere oportet) interveniente. Quare pueris quidem citra duodecimũ annũ prorſus vino interdicit, ſecundo de legibus: idq; ne in furorem agantur. Provectis autẽ, vt ipſo vtantur, permittit: quippe quod adverſus acerbitatẽ ſenectæ remedio ſit, animiq; mœrores diſcutiat, ac deniq; duriores mores emolliat.

Vino citra duodecimum annum pueris Plato interdixit.

Vinũ lenit acerbitatẽ ſenectæ.

Etenim iuuenilis ætas calida eſt, ac multo referta ſanguine. Contrà ſenilis, & frigida, & ſanguinis inops. Propterea ſenibus vini potus vtilis eſt: iis autem qui creſcũt, adverſatur q̃maximè. Iam verò neq; in exercitu permittebat Plato vt vinum guſtarent milites, neq; in ciuitate ipſa ſerui: ſicvti neq; principes, neque adminiſtrantes rempublicam, neq; iudices, neq; hi breuiter, qui de re aliqua eſſent conſultaturi: quòd nimirum velvti quidam tyrannus animæ facultatibus imperet.

Vinum ſenibus cur vtile.

Vinum adverſatur creſcentibus.

Vino quibus interdixit Plato.

Vinũ imperat animæ facultatibus, velvti quidam tyrannus.

Sed neq; interdiu, niſi aut exercendi corporis, aut tollendi morbi gratia, permiſit vnquã vini potionẽ: neq; item noctu, dum liberis nauanda eſſet opera. Pro virili autẽ eſſe enitendum ſingulis, vt alimento, ſtudiis, & diſciplinis ſimul & vitium fugerent, & virtutem ipſam capeſſerent, idem profeſſus eſt. Cæterùm qui cunctos homines virtuti comparandæ idoneos, & qui nullum iuſtitiæ amantem eſſe arbitrantur (quod eſt nullũ naturalem finem ſtatuere) vtriq; hominũ naturam ex dimidio tantũ cognouerunt. Neque enim omnes iuſtitiæ hoſtes, neq; omnes amatores naſcũtur, ob corporis tẽperaturam vtriq; tales geniti. * Ac ſanè qui talia aſtruũt, ſubinde petunt, quo videlicet iure quiſpiam debeat laudari, vituperari, odio haberi, aut amari, cùm bonus aut improbus nõ ſuopte ingenio, ſed à temperatura ſit factus, quam ab aliis cauſis quiſq; accepiſſe deprehẽditur. Quia (ſcilicet reſpondebimus nos) omnibus hoc nobis ineſt, vt amplectamur bona, ambiamus, amemus: malum abominemur, atq; procul arceamus, ignorãtes adhuc, genituſmne ſit tale, an minus.

Inclinatio hominum ad commendanda honeſta, et turpia vituperanda.

Scorpios enim, phalangia, viperáſq; necamus, cùm tamen à natura, non ſua ſponte, talia creata ſint. Primũ etiam, maximúmq; Deum nõ genitum Plato aſſerens, bonũ tamen illum eſſe pronũciat, nóſq; ipſum talem ab æternitate, nõ ex ſeipſo bonũ effectum, natura duce colimus, & amamus. Prorſus enim nullo vnquam tempore genitus eſt, omnibus ſeculis increatus, ſempiternúſq; exiſtens. Meritò itaq; malos odimus, cauſam cur mali exiſtant, necdum præmeditati. Bonos viciſsim, ſiue natura, ſiue inſtitutione & doctrina, ſiue honeſto vitæ exercitio probitatẽ ſint aſſecuti, recipimus, atque amóre proſequimur.

Deus non genitus, ab æterno, & nomen ſe bonus exiſtit.

Quocirca Stoicos admiror, qui homines vniuerſos ad virtutẽ adipiſcendam habiles eſſe opinantur, ſed ab aliis quibus cum viuunt, à recto itinere detorqueri. Haud ſiquidẽ dicere poterunt, qui omniũ hominũ primi geniti ſunt, à quibus nam deprauati fuerint, ante ſe nullum alium habentes.

Stoicos ſugillat Galenus.

Hominum genus non fuiſſe ab æterno, videtur innuere Galen.

Videmus etiam pueros complures, iiſdem parentibus ortos, ab eiſdem præceptoribus educatos, iiſdémq; alimentis vſos, natura tamen q̃longiſsimè inter ſe differre. Quos quidem quis per deos flagitia edocuit? Reperies enim paucos admodũ pueros natura ad virtutẽ propenſos, ſed à parentib. & pædagogis ad eam minis increpationibúſq; converti.

Puerorum paucos eſſe natura ad virtutẽ propenſos.

Porrò illi extrema dementia tenentur, qui nos voluptate à virtute detorqueri aiunt. Quos quidem eruditiſsimus Poſidonius refutans, ait in nobis ipſis inteſtina quædam vitiorum ſemina, & tanquam igniculos deliteſcere: nec tam nobis à vitioſis cauere, quàm vitiorum incrementũ reſtinguere & coërcere eſſe opus. Non enim (vt fert Stoicorum opinio) totũ extrinſecus ingruit in noſtros animos vitium, ſed plurimũ in ſeipſis vitioſi homines cauſæ habẽt. Quod extrinſecus advenit, longè minus eſt. Proinde ſanè conſuetudine praua accedente, ſecundùm partem animæ ratione

Poſidonij egregia ſententia.

Cõſuetudo quãtum poſsit ad bonitatem morum, vel prauitatem.

carentem,

catentem, praui reddimur: falsis autem opinionibus, secundùm intellectricem partem imbuimur. Sicuti dum à bonis, syncerisq; viris instruimur, opiniones quidem veræ sunt, mores autẽ humani. At in cogitatrice animæ parte, intellectio, stultitiáq; ratione maioris minorisq; evariantes, corporis temperaturas sequuntur. Ipsæ aũt temperaturæ, primam in vtero generationẽ & cibũ probos succos parantẽ, habẽt autorem: atq; hæ mutuò sese & adaugent, & fouent. Calida nanq;, exempli gratia, temperies, iracũdos facit: inde rursus iracundia ingenitũ calorẽ accendit, & igneum reddit. Contrà qui mediocri temperatura constant, mediocriterq; commoti animo, ad probos succos gignendos proficiunt.

Temperies quæ sequantur.
Temperies calida iracundos facit.
Iracũdia igneũ reddit calorem insitum.

GALENI PERGAMENI de naturalibus facultatibus, liber primus.

Vandoquidem sentire & moueri secundùm electionẽ, propria animalium sunt: augeri verò, & nutriri, plantis etiam cõmunia: erunt vtiq; priora quidẽ, animæ, posteriora verò, naturæ ipsius opera: quare animalia ipsa, simul & ab anima & à natura gubernari dicimus, stirpes à sola natura. Quanquam his etiam animã vegetatricem aliquis tribuere haud immeritò poterit, distinguens illã à sensitrice, quæ animalibus inest. Porrò cùm corpus aliquod ab iis sub quibus antè fuit in nullo est immutatum, quiescere id dicimus. Quòd si in aliquo ab iis recesait, eatenus id moueri. Vbi igitur corpus ipsũ ab vna in alterã qualitatem mutatur, vt ab albo in nigrũ, aut à frigido in calidum, motũ ipsum alterationem vocamus: éstq; vnũ motus genus. Alterum genus in corporibus iis est, quæ situm mutant: cui generi latio nomen est. Atq; hi quidem duo motus simplices & primi sunt: auctio verò & diminutio, ex his compositi. Illa, cùm ex minori maius fit: hæc, cùm ex maiori minus: propria scilicet vtrobiq; seruata forma. Alij autem duo ab his motus sunt, generatio & corruptio: illa quidem ad substantiã productio, hæc illi cõtraria. Omnibus iis motibus cõmunis est prioris status immutatio: sicuti è diuerso quietibus, prioris status conseruatio. His præmissis, inquirendum iam nobis est, quot & quæ naturæ sint facultates: tum, quod opus edere singulę earum sint natæ. Porrò opus appello, quod iam factũ atq; completũ per actionẽ est: velvti sanguinẽ, carnẽ, neruũ. Actionẽ autẽ, ipsum actiuũ motũ. Causam verò, à qua hæc procedit, facultatem. Etenim vbi cibus fit sanguis, passiuus quidẽ cibi, actiuus verò ipsius venæ fit motus: quã actionem licebit tibi appellare naturæ opus, nõ tamẽ opus ipsum, actionem. At mihi quidem tam venæ, quàm reliquarũ particularũ singulæ, ob certam quandam temperiem, quã ex quatuor sunt qualitatibus nactæ, hoc vel illo modo videntur agere. Quanq̃ Aristoteles, atq; ipsum Stoici secuti, calido & frigido omnem actionem tribuunt: siccum & humidũ pro patientibus iis subiiciũt: cùm tamen satius fuisset omniũ particularium causas ad ipsas quatuor qualitates reducere. Nã tametsi in animalibus & stirpibus calidum & frigidum magis agere, siccum verò & humidũ pati videãtur, nõ ob id tamẽ sic res habet in omnibus. Cæterũ omnis potentia siue facultas, in relatione ad aliquid intelligitur. Primũ siquidem, actionis ipsius potentia est causa, dein etiam operis, ex accidenti quodam: quare si causa ad aliquid est, potentia quoq; in relatione dicetur ad aliquid, nimirum causa cùm sit. Cuius quidem agentis causę substantiam quandiu ignoramus, facultatem eam, siue potentiam, appellamus: in venis quidem potentiam quandam sanguificã, in ventriculo concoctricem, in corde pulsatoriam dicentes. Incipiendum itaq; nobis ab ipsis operibus est, si certa ratione & via, quot & quæ facultates sint, inventuri sumus. Singula nanq; opera, ab aliqua procedunt actione. Hanc verò omnino aliqua præcedit causa. Ergo naturæ opera dum adhuc in vtero gestatur, ac fingitur animal, omnes corporis sunt particulæ: edito verò in lucem, cõmune in omnibus naturæ opus est, earũ ad magnitudinẽ perfectam perductio. Postea verò, etiam vt omnes perdurent, molitio. Actiones quæ tribus his operibus respondent, necessariò tres sunt, vna scilicet cuiq; generatio, auctio, & nutritio. Verùm generatio, simplex actio naturę nõ est, sed ex alteratione & formatione cõposita. Siquidem alterari oportet, et fingiq; materiã ipsam, vt ex ea gignatur animal. Auctio verò, solidarũ ac iam formatarũ animalis particularũ augmentum, ampliatióq; in longum, latum, & profundũ est. At nutritio, iisdem partibus appositio quædam est, sed sine ampliatione. Ergo primò omniũ agamus de ipsa generatione. Proiecto in vterum, aut etiam in terram semine, statis quibusdam temporibus, multæ cõflantur partes eius quæ gignitur substantiæ, humiditate, siccitate, calore, & frigore, cæterisq; omnibus, quę hæc sequũtur, qualitatibus (hoc est tactilibus, atq; iis etiã quæ gustu, odoratu & visu diiudicantur) inter se differentes. Quocirca si primas & elementares alterationis facultates requiris, hæ sunt, humiditas, siccitas, caliditas, & frigiditas. Si verò eas quæ ex his inter se mistis nascuntur, tot sanè omni in animali erunt, quot fuerint in eo sensibilia elementa, hoc est, similares particulæ: quas nimirum in prima animalis generatione, natura creat, vsa generatrice, alteratricéq; potentia. Propriũ autẽ vniuscuisq; visceris corpus, si ab eo venas, neruos, & arterias execueris, similare, simpléxq;, atq; cõpositionis est expers. Cæterùm si qua organa ex geminis cõstant tunicis, sed simplicibus & dissimilibus, horum ipsæ tunicę elementa sunt. Atq; in vtraq; tunica sita quędã alteratrix vis est, quæ ex menstruo sanguine eam particulam generauit. Itaq; alteratrices facultates in omni animalis genere tot membratim erunt, quot habẽt in se elementares particulas. Sed & actiones proprias cuiq; membratim particulæ necesse est esse, quemadmodũ & vsus. At alteratrices naturæ facultates, quæ particulares sunt, omnes tunicarũ & ventriculi, & intestinorũ, & vteri substantiã, qualis est, effecerunt: cõpagem verò, formamq;, formatrix

Animaliũ propria.
Plantis communes cum animalibus.
Animæ opera.
Naturæ opera.
Animalia gubernari ab anima & à natura.
Stirpes dispensari à sola natura.
Stirpibus inest anima vegetatrix.
Alteratio.
Latio.
Auctio.
Diminutio.
Generatio.
Corruptio.
Opus quod dicatur.
Actio quid.
Causa quid.
Partes omnes agere temperamenti ratione, quo prædita sunt.
Facultas omnis in relatione cõsistit ad aliquid.
Venis inest facultas sanguifica.
Cordi inesse vim pulsatoriam.
Partes corporis vniuersas esse naturæ opera.
Actiones naturæ tres, generatio, auctio, nutritio.
Generationem esse actionem compositam.
Auctio quid sit.
Nutritio quid.
Generationis progressus.
Facultates elemẽtares primæ, quæ.
Facultates ex primis cõflatæ, quot.
Elementa sensibilia sunt similares particulæ.
Alteratrices facultates tot inesse singulis animalibus quot elemẽtares particulas.
Formatrix facultas.

quædam virtus effinxit, quę ars optima existēs, tam cõsultò & artificiosè compingit singula, vt nõ possint aliter se habere meliùs. Sed neq; ipsa facultas auctrix, deest iis qui gestantur in vtero, sicuti nec vis nutrix. Sunt tamē eo tempore alteratricis & formatricis potentiæ, veluti ministræ quædam, nec sustinent ipsæ primas partes.

Auctrix facultas quando vigeat, & quæ sibi mulentur illi.

Vbi verò perfectā magnitudinē animal est adeptū, toto postquā editum est tempore, vsq; ad ætatis vigorem, auctrix virtus dominatur. Auxiliatrices & veluti ministræ eius sunt, alteratrix & nutrix.

Auctricis facultatis proprium.

Augere secundum trinam dimensionem, solius naturæ est opus.

Auctricis autem facultatis est proprium, in omnem partem proferre solidas corporis partes, quas elemētares & similares, simplicésq; appellauimus: id quod solius naturæ proprium est munus. Nam quæ à nobis extensa sunt, sicut vna dimensione id patiuntur, ita minuuntur reliquis.

Augescentibus nutritionem esse pernecessariam.

Nutritio quando fiat.

Quare iis quæ augentur, necessaria mutatio est: de qua iam nonnihil dicamus. Quum id quod in nutrimenti affluit specie, corporis eius quod nutritur, omni parti affigitur, actio quidē ipsa nutritio est: causa verò huius ipsa facultas. Et alteratio quidē hîc quoq; ipsius actionis genus est, nõ tamen qualis erat in generatione. Ibi tanq; quod os non erat, postea factum est os: in nutritione verò, ei quod iam factū est, id quod affluit efficitur simile.

Assimilatio.

Ita nõ immeritò alterationem illam nominamus generationē, hāc assimilationē. Ergo generatio, auctio, & nutritio, prima naturæ operum, ac veluti capita sunt: quare etiam effectrices horum facultates primæ principésq; tres fuerint. Desiderant tamen tum ipsarum inter se, tum aliorū ministeriū. Ac quæ quidem generatrix, auctrixq; desiderent, dictū iam est. Quæ autē nutrix facultas requirat, nunc dicetur.

Nutricis facultatis opus esse assimilationē.

Assimilationi quæ requirantur.

Ergo cùm actio huius facultatis assimilatio sit, nec fieri possit, vt assimilentur mutēturq; inter se vlla, nisi societatem aliquam, cognationémq; in qualitatibus habeant, idcirco primùm quidem nec quodq; animal quocunq; cibo nutriri potest: deinde nec quibus nutriri potest, iis vtiq; protinus. Atq; huius necessitatis causa pluribus alterationibus nutrimenti instrumentis vnq; animali est opus. Nam vt ex pane, aut lactuca, aut beta fiat sanguis, permulta sanè alteratio requiritur.

Organa naturalia cur instituta plurima.

Quæ quidem vna est causa, cur multa sint ad alterationem nutrimenti instituta organa. Altera causa est excrementorū natura: quibus excipiēdis & evacuandis, secundùm quoddam in corpore particularū genus est destinatū.

Instrumentorū nutritioni inservientium genera varia.

Est & aliud tertium genus instrumentorū, pro bonis succis vndiq; per totū corpus deferendis, tributū. Alia tanq; organa idoneū cuiq; particulæ nutrimentum alterando præparant, alia separant excrementa, alia trāsmittūt, alia suscipiūt, alia expellunt, alia salubrium succorum in omnem partem ferendorū sunt viæ. Quæ omnia vnius nutritionis gratia, sunt à natura condita.

Nutritio quid.

Agglutinatio semper assimilationē præcedit.

Appositio præcedit agglutinationem.

Porrò nutritio ipsa, ad id q̃d nutritur, eius quod nutrit assimilatio est: quam necessariò præcedit semper agglutinatio: sicuti & hanc appositio. Postquā enim succus is qui omnē animalis particulam nutriturus est, à vasis excidit, in totam eam primum dispergitur: mox adiungitur: dein agglutinatur, ac demū assimilatur. Differre aūt appositionem ab agglutinatione, sicuti & agglutinationem ipsam ab assimilatione, hinc cõstat, quòd in hydrope quidem humoris fiat appositio, nõ tamen agglutinatio: in leuce autem, adhærentia quidem cernatur, at assimilatio non item.

Nutrimentum propriè dictū.

Nutrimentum æquivocè dictum.

Porrò nutrimentum dicitur propriè quod assimilatur & nutrit: nam q̃d agglutinatur, vel quod apponitur, id nõ propriè nutrimentū est, sed æquivocè, vt velut nutrimentū: multóq; minus, quod in ventriculo cõtinetur. quanquā id etiam nutrimentū vocamus, quod si probè concoquatur, aliquando fit nutriturū. Cæterū nullam esse assimilationem veram, sed apparentem tantùm, dicunt hi qui nec artificiosam naturam existimant, nec animalis habere providentiam, nec denique vllas proprias obtinere facultates, quibus scilicet alia trahat, alia teneat, alia digeret, alia expellat.

Asclepiadis error.

Asclepiades porrò nõ solùm negauit inesse renibus vim secernendi lotiū à sanguine, verumetiam vrinam ipsam minimè quidem per meatus vreteras demitti in vesicā, sed per alias quasdam obscuras vias, ac nullo sensu perceptas, professus est, contrà quàm licet plane cognoscere, vel ex ipsa viuorū anatome. Sed nec admittit, æstate plus bilis iisdem medicamēnis vacuari, hyeme pituitæ: neq; rursus plus bilis, in iuuene: in sene, plus pituitæ. Quippe medicamenta ipsa minimè familiares sibi succos attrahere, imò verò nihil prorsus ab vllo trahi, impudenter pronunciat.

Magnes.

Opinio cuius q̃ sit absurditatis plena, indicat lapis magnes: ex quo quidem vidimus ferreos stylos quinq; continenter appensos, quorum primus partem lapidis tetigit, per illum scilicet diffusā in reliquos, ipsius lapidis vi.

Hippocrates cultor & admirator naturæ.

Hippocrates verò, qui naturæ mysteria nouit, hanc semper tum admiratur, tum prædicat. Huic facultates adesse affirmat: vnā, qua sibi cõueniens attrahat: alteram, qua alienū à se repellat. Ipsam præterea tum nutrire animalia, tum augere. Iam morbos quoque finire, indicaréq; iisdem facultatibus putat.

Purgātibus medicamētis inesse vim proprias sibi qualitates trahendi.

Porrò non modò medicamēta purgantia proprias sibi qualitates attrahunt, sed etiam quæ surculos, & telorū cuspides, quæ prealtè nõnunquā in carne sunt infixæ, evellunt.

Medicamenta educentia venena.

Iam verò quæcunq; vel serpentiū venena, vel quæ telis sunt illita educunt, hæc quoq; eandem quam magnes lapis facultatem ostendunt. Cæterùm eorum quæ venena extrahunt, alia venenum viperę, alia pastinacæ marinæ alia alterius cuiuspiam eliciunt: liquidóq; videre licet super ipsis medicamentis venena iacentia.

Attractricem vim congruentium inesse singulis rebus.

Est itaq; rebus quibusq; facultas quædā, quæ nimirum congruentem sibi qualitatem attrahit: id quod certè vel in tritico videre licet manifestissimè.

Triticum habere maximam vim trahendi sibi humorem vicinum.

Renibus inesse vim lotij trahendi.

Nam si fictilia vasa aquæ plena, in tritici aceruo recondas, id humorem in se per fictilia evocans, tum molem sibi, tum pondus adiicit: cùm videlicet triticū ipsum trahendi ad se vicini humoris maiorē vim habeat, quàm vel vehemens calor Solis. Atq; ad hunc modū renibus inest propria quædam vis lotiū trahendi. Siquidē venæ cauę pars altera, sursum ad cor ascēdit: reliqua super spinā incedit, per totam eam ad crura vsq; porrecta: cui renes à lateribus vtrinq; per venas quasdā emulgētes adhærēt. Per

quas

quas quidem cùm etiam feratur sanguis, quod serosum eius, & tenue est, id per renes, ceu per colatoria quædam transibit (non quidem consecutione ad id quod vacuatur, qualiter Erasistratus existimauit, sed ob renum facultatem tractricē, alioqui nulli ex retenta vrina perirent) quod verò sanguineum & crassum, id coërcetur, ac per vniuersum corpus regeritur. Non est autem diuersa ratio, qua vrinæ per renes in vesicam feruntur, & qua sanguis in omnes animalis partes: neq; etiam qua flaua secernitur bilis.

Lotij expurgandi ratio.

GALENI PERGAMENI de naturalibus facultatibus, liber secundus.

QVòd necesse quidem sit fateri vim quandā in renibus esse, quæ huiusmodi qualitatē, qualis in vrina percipitur, ad se trahere sit habilis, superiori monstrauimus libro. Qua nimirum facultate cor etiam, vnicū ex iis quæ post iecur habentur, in dexterum proculdubio sinū, suum alimentū trahit, deinde per arterialem venam ad pulmonem transmittit. Reliquorū quippe nullum, nec Erasistrato quidem ipsi, nutriri ex corde placet, propter eas, quæ super vasis crescunt, membranas. Iam verò, qui pro tenuitate, aut crassitie humorum, latitudine autem, aut angustia meatuū, fieri aiunt ipsam humorū segregationem, hi nobis rationem reddant oportet, cur vrina, quam bile esse tenuiorē constat, in bilis vasa nō influat. At certè nullam aliam reddere poterūt, præter facultatem illam à natura vnicuiq; instrumēto statim ab initio tributam, sine qua durare animalia nō poterūt. Siquidē nec viuere, nec durare vlli animalium, vel breuissimo tēpore fas erit, si tot in se particulas, támq; dissidentes cùm habeat, nulla facultate vtatur, nec q̄ conveniens trahat, nec quæ alienū secernat, nec quæ id quod nutriat, alterabit. Quibus quidem facultatibus vtitur natura illa, quæ particulas effingit, eásq; sensim adauget, atq; omnino est per eas totas extensa: vt quæ sanè totas per totas, fingat, nutriat, atq; augeat, vereri semper ipsius materiæ forma mutata: quo vel maximè nomine differt natura ab statuaria, quæ foris quidē materiam ipsam adornat, intus autem illaboratam atq; neglectam relinquit. Phidias siquidē ex cera efficere ebur, aurúmve nō potuit, sed neq; ex auro cerām: quippe horum quódq; manens id quod à principio erat, foris tantū speciem artis adeptū, perfecta fit statua. At natura, nullius materiæ veterem formā seruat: alioqui sanguis omnino essent cunctæ animalis particulæ, is scilicet qui à matre cōcipiente confluit ad maris semen, instar ceræ cuiuspiam, atq; vnius & vniformis materiæ, artifici subiectæ. Nulla autem animalis particula ex ea ipsa materia fit ita rubea, humidáve, sicuti est ipse sanguis. Nam os, cartilago, arteria, vena, neruus, adeps, glandula, membrana, medulla, exanguia quidē sunt omnia, licet cōcreta ex sanguine, videlicet materiali principio. Semen verò cùm sit efficiēs animalis principium, trahendi sanguinis possidet facultatē, nō secus q̄ magnes ferrū. Quare primò quidem competentem sibi sanguinem attrahet, quem &

Pulmonem solū, inter omnia viscera, nutriri ex corde.

Facultates naturales esse necessarias ad vitam.

Naturā esse per totas corporis partes extensam.

Natura ab statuaria quò differat Phidias.

Sanguis est materiale principium, ex quo cōcrescunt nostri corporis partes. Semen est efficiens animalis principium.

facilè vincere, & celeriter assimilare, & sibi nutrimentum facere possit. Mox arbitror secūdò attrahet, & tertiò, quò scilicet sibi molem magnitudinémq; iustā ex nutritione adiciat. Vnde iā alteratrix inventa vis est. Tertia verò formatrix apparebit: cuius ope semen primū velut cōcretum quiddam tenue, membranam illam sibi induit, quam Hippocrates sexta die cum fœtu, Musicæ cuidam mulieri ouorū tunicæ similem excidisse ait. Post hoc verò reliqua etiam quæcunq; ab eo, in libello de infantis natura, sunt scripta, fingit. Cæterùm cùm augeri illa post formationem cōveniat, id profectò assequētur, tum in omnē extenta partem, tum verò nutrita. Cor igitur ab initio ita mihi paruum esse, vt nihil à milij semine, aut si mauis à faba distet, intellige. Augentur porrò ea tantū, quæ viuunt, quorum nimirum formæ perfectæ iam sunt. At eius quod fit, processus ille qui est ad formā, non vtiq; auctio, sed generatio nominatur. Siquidē augetur id quod est: gignitur quod nō est. In vniuersum autē deridenda Erasistrati est opinio, dicētis attractionē fieri successione continui ad id quod vacuatur. Quæ ratio, tantū succedere cōtinui necessariū facit, quantum effluit. Hoc verò iis qui cōmodo sunt corporis habitu, satis ad nutritionem est: vtpote quibus ea quæ apponuntur, iis quæ effluunt, paria esse oportet. At in iis qui ad vltimum sunt graciles, ac liberaliter refici postulant, nisi multò plus sit quod apponitur, quàm id quod vacuatur, pristinus restitui habitus nunquam poterit. Liquet igitur, quòd tanto plus sunt hi attracturi, quanto etiam pluribus egent. Trahitur itaq; nutrimentū, nō successione continui, ad id quod vacuatur, sed perinde ac à magnete lapide ferrum, qui scilicet talis qualitatis trahendæ vim habet. At verò distributionis principium expressio ventriculi præstat: reliquū autē eius progressum omnem, tum venæ ipsæ cōtractæ ac propellentes, tum singula quæ nutriūtur ad se trahentia. Quare improbè Erasistratus hallucinatur, dum horum omnium causam successionem illam ad id quod vacuatur, statuit: sicuti etiā vbi ex iecinoris scirrho gigni semper hydropem ait: id quod certè hominis planè est secordis. Siquidē ex diuturnis hæmorrhoidibus, vel suppressis, vel immodica profusione, hominem ad extremā frigiditatē ducentibus, nō semel aut bis, sed sæpe iam aquam intercutem collectā vidi. Sicuti mulieribus quoq; tum menstruæ purgationis omnimoda cessatio, tum immodica vacuatio, sæpe hydropem accersiuerunt. Nonnullis verò earum, & qui muliebris vocatur fluxus, in hunc terminatus est morbū: vt interim qui ab ilijs incipiunt, aliόve quopiam opportuniorum ad id membrorum, hydropas impræsentiarum prætercam. Est tamen ea prima generādi hydropis causa, quæ ex sanguificationis defectu procedit: simili genere, atq; ex ciborū cōcoctionis defectu diarrhœa. Atqui in tali hydropis genere, nec aliud viscus vllū, nec iecur vitio est affectū. Sed illud etiā, quod innuere videtur, præ se fert extremā absurditatē: nēpe fieri posse vt bilis cibis statim mista, forinsecus nobis adveniat, non gignatur in corpore. Mel siquidē, non eò q; plu-

Formationis fœtus ratio.

Auctio quā fiat.

Cordis magnitudo in primo ortu.

Augeri tantùm quæ viuunt.

Generatio quid dicatur.

Nutrimentum trahi, non successione ad id quod vacuatur, sed perinde vt à magnete trahitur ferrū.

Distributio alimenti quo modo fiat.

Hydrops quibus ex occasionibus gigni possit.

Hydropis generandi prima causa, ex sanguificationis defectu.

Diarrhœa ex ciborū concoctionis defectu.

rimam in se bilem continet, sed quòd intra corpus est mutatum, in hanc alteratur & vertitur. Quippe amarum gustantibus esset, si bilem in se extra corpus contineret: omnibúsq; similiter hominibus æqualis ex eo gigneretur bilis copia.

Mel florentibus in bilem cõvertitur.

Mel senibus commodum.

Bilis generatio

Verùm id secus habet. Siquidem qui iam sunt in flore, potissimum si calidiore natura sint, ac vitam laboriosam transigãt, in iis totum mel vertitur in flauam bilem. Senibus verò admodum est accommodum, vtpote quibus non in bilem, sed in sanguinem cõvertatur. Gignitur autem in iecinore, atq; etiã in venis, ipsa bilis vnà cum sanguine. Est enim exactè iam demonstratum veteribus, dum in venis alimentũ ab innato calore alteratur, sanguinẽ quidem ex mediocri calore fieri: reliquos verò succos, ex eodẽ immodico.

Sanguis fit ex mediocri calore.

Atq; huic sententiæ, quæ evidenter sensibus apparent, omnia consentiunt: quandò & ex cibis, hi qui natura sunt calidiore, magis sunt biliosi: qui frigidiore, magis pituitosi. Simili modo ex ætatibus, quæ calidiore natura sunt, has biliosiores esse cõstat: quæ frigidiore, pituitæ magis obnoxias. Iam vitę rationũ, & regionũ, & anni temporum, multóq; priores his, ipsarũ quoq; naturarum, quæ frigidiores sunt, eæ magis cernũtur pituitosæ: quæ calidiores, magis biliosæ. Præterea ex morbis quoq;, qui frigidi sunt, hi à pituita oriũtur: qui calidi, hi à bile ortum habent.

Frigidi morbi a pituita oriuntur.

Calidi morbi à bile.

Cùm enim ob certam illarum quatuor qualitatũ temperiem, particula quæq; certam habeat functionem, necesse omnino est, propter eius temperiei vitium, aut prorsus corrumpi functionem, aut impediri: ac proinde vel totũ, vel in parte ægrotare animal. Ac primi quidem, maximéq; generales morbi sunt quatuor: qui calore, frigore, siccitate, humiditatéq; inter se dissident.

Morbi primi quatuor.

Porrò in febribus, admodum vitiatur ipsa cõcoctio ventriculi, ob calorem illum præter naturam, qui cùm substantia sua functionem lędat, meritò inter primos morbos annumeratur: quare actio ipsa necessariò ex commoda nascetur temperie.

Concoctionem ventriculi vitiari maximè in febribus.

Actionem ex cõmoda oriri temperie.

Neq; enim alia de causa potest intemperies primorum esse causa morborũ, nisi quòd cõmoda sit temperies corrupta. Cùm enim ab hac manent actiones, necesse est prima earum vitia, ex hac manare corrupta. Est autem cõmoda caloris temperies, ipsius actionis causa. Quare in omni actione, id quod melius est, cõmodo temperamento ferre acceptum cõvenit: quæ deteriora sunt, vitioso. Sanguinem itaq; à mediocri, bilem ab immodico calore nasci, putandum. Vnde iis qui sani citra vitium sunt, vbi aliqua coacti occasione contra consuetudinẽ cibo abstinuerũt, os quidem amarum, lotium verò biliosum redditur, atq; etiam mordetur venter, quòd videlicet ea quę coquuntur immodicè, primũ quidem salsiora, postea verò amariora reddantur.

Ieiunantib. due præter cõsuetudinẽ, quænam accidant.

Quæ coquũtur immodicè, primò salsiora postea amariora reddi.

Mel reddi ex lõga coctura amarum.

Nam si mel ipsum, quod omnium dulcissimũ est, plurimum percoquere velis, id quoque reddideris amarissimũ. Quod nanq; ad dulcedinem generandam caloris ei debebat accedere, id totum prorsus intra se obtinet. Quare si calidum cùm sit, calido adhuc iungatur, statim fit bilis, non sanguis. Postulat itaq; vt vertatur in sanguinem, naturam hominis frigidam, statémq; frigidam. Non ab re igitur censuit Hippocrates, mel biliosis naturis nõ esse ex vsu: inimicũ autẽ esse morbis, quos amara excitauit bilis. At senili naturæ, maximè cõveniens existere.

Mel biliosis naturis non esse ex vsu, conferre autem senibus.

In vniuersum autẽ, corporibus calidis, quacũq; ex occasione sint calida, mel atq; dulcia omnia, generandæ bili causam præbent: iis autẽ quæ cõtrarij sunt habitus, sanguini. Atqui non potest idem cibus aliis verti in bilem, aliis in sanguinem, nisi intra corpus eorũ generatio peragatur. Etenim si cibus quisque à se & in se hanc habens, nec in animalis corpore mutatus, bilem gigneret, vtiq; in omnibus eam corporibus pari modo generaret. Sunt igitur semper nobis causæ ipsæ inquirendę. Qui enim intemperamentorũ causas cognorit, is facilè ad naturam suam ea reducet. Porrò affectus qui minimè ex accidenti, sed primùm & per se labefactat functionem, is verè morbus est.

Affectus primũ labefactãs functionẽ, est morbus.

Iam verò Hippocrates temperatũ calorem, & qui modicè est humidus, sanguinis generandi causam affirmat: qua ratione sanguinem potestate calidum & humidũ esse ait, æquè vt flauam bilem calidam atq; siccam, quantumvis sit aspectu humida.

Sãguis calidus & humidus.

Bilis calida & sicca.

Quippe dissidet quod secundùm apparentiam humidum est, ab eo quod viribus tale existit. Cùm enim vbi plurima in ventriculo flaua bilis cõtinetur, perpetua siti vrgeamur, signum est, potestate ipsam calidam esse, & siccam: æquè vt pituitã frigidam, humidámq;: cum qua etiam albicans ille succus, quem βλέννον, id est, mucum, appellat Prodicus, frigidus atque humidus est.

Pituita frigida & humida.

Est & alius humor frigidus simul & siccus, qui & in autumno, & in ætate illa quæ succedit vigori, crescit, quam atram vocamus bilem, flaua multò acriorem, & maligniorem.

Atra bilis acrior & malignior quàm flaua.

Dysenteriam siquidem quæ ab atra incipit bile, mortiferã pronunciat Hippocrates. Non tamẽ quæ à flaua oritur, prorsus mortifera est, sed pleriq; ex ea seruãtur. Est autem atræ bilis receptaculum lien: qui vbi minus quàm iustũ sit, illam ad sese trahit, vtputa quando est malè affectus, neq; valenter trahit, vt sanguis impurior est, sic totũ corpus magis redditur decolor.

Lien receptaculum atræ bilis.

Tum regij morbi, qui à liene ægrotante ortũ habẽt, nigriores sunt: itémq; vlcerum cicatrices nigræ.

Liene imbecillo, quæ accidant.

Regij morbi à liene orti, nigriores.

Cæterùm quibus corpus floret, iis lien, Hippocratis testimonio, minuitur. Quibus verò id viscus magnũ & tumẽs augescit, iis corpus minuit, et cacochymum reddit. Quemadmodũ igitur in feruẽti musto duo provenire excrementa cernimus, alterũ leuius, magisq; aëreum, quod nimirum florem vocamus: alterum grauius & magis terreum, quod appellamus fæcem: sic etiam in sanguine generando, excrementa gignũtur duo, quæ illis proportione respõdent: alterũ tenue, humidúmq;, & fluidũ, quod flaua dicitur bilis, & in vesicã fellis excipitur: alterum fæculentũ & terreũ, quem veteres atrum succum appellant, quémq; ad se lien ipse trahit.

Musti & sanguinis cõparatio.

Cæterùm nõ eandem habent hi succi speciem, cùm respondent naturæ modo, quam vbi præter naturã se habent. Quippe quæ flaua dicitur bilis, dũ ad vltimũ perassatur, crassa, ignea, & vitellina redditur.

Flauam bilem dum ad vltimũ perassatur, crassam, igneã, & vitellinam reddi.

Atra etiam bilis, perpessa idem, lõgè malignior quàm naturalis, evadit. Siquidẽ tum acris, in morẽ aceti, fit: tum

Atra bilis perassata, qualis reddatur.

corpus

Ater succus. *Atra bilis.*

corpus rodit, necnon terram ipsam fermentat, vbi scilicet ascititia putredo nigro illi succo naturaliter se habenti accessit. Mihiq; videntur veterum medicorum plerique, id quod è tali succo naturaliter se habet, quódq; infrà deiicitur, & sæpe suprà fluitat, atrum vocare succum, non atram bilem: quod verò exustione quapiā ac putrescentia, in acidā migrauit qualitatē, id atram nuncupare bilem: quod excrementū iam præter naturā est, quum nimirū ab vstione non naturalis caloris acrimoniā illam asciuerit, ac velut cinis quidam sit redditum.

Fæx vsta vrit atq; corrumpit carnem.

Sic quodammodo & fæx vsta, à nō vsta dissidet. Illa nanq; admodum calida est, adeò vt carnem vrat, liquet, atq; corrumpat. Altera quæ nondum est vsta, ad omnia vtuntur medici, ad quę terra figulari, aliisq; etiā quæ tum siccandi, tum refrigerandi facultatē habent.

Vitellinam bilē verti in speciem atræ exustæ, vbi nimis percocta est.

Sanè in atræ bilis sic vstæ speciem etiam vitellina illa subinde vertitur, quoties ipsa quoq; igneo percocta est calore. Reliqua bilis genera, partim ex iam dictorū mistura constant vniuersa, partim tanquam viæ quædam sunt ad harum tum generationem, tum inter se mutationem. Distant inter se, quòd aliæ meracæ sunt, ac solæ: aliæ veluti sero quodam imbutæ.

Seri genera omnia esse excrementa.

Verùm seri genera quæ in succis habentur, omnia sunt excrementa, purúmq; ab iis esse postulat animalis corpus. Ea verò quæ prædicta sunt, naturæ vsum aliquem conferunt.

Bilis vtraq; à quib. instrumētis purgetur.

Purgatur autem ab iis sanguis tum per lienem, tum per eam quæ iecinori subest vesicā. Requirit enim sanguis in non paucis animalis particulis crassitudinem. Est etiam quando neq; in postremis flauum succum postulet, qui tamen igneus ad extremū factus non fit.

Pituitā expurgās cur nullum instrumentum sit conditum.

Porrò quod pituitam expurget, natura nullum instrumentum cōdidit, propterea quòd frigida & humida est, ac velut ex dimidio coctum nutrimentum. Desiderat igitur talis succus non vtiq; vacuari, sed in corpore manens alterari. Excrementū verò quod à cerebro destillat, fortasse nec pituitam quis rectè, sed mucum, & destillationem appellet.

Pituitam dulcē salutarem esse animanti: acidam esse crudam: cōputruisse salsam.

Ergo quemadmodum ex bilis generibus aliud vtile naturaléq; in animalibus est, aliud inutile & præter naturam: sic pituitæ quod dulce est, id salutare esse animanti & naturale putandū. Quod acidum salsúmq; est, acidū quidem, omnino crudū esse: salsum verò, computruisse. Porrò omnimoda cruditas pituitę intelligenda est, quę in secunda concoctione incidit, quę in venis agitur: non aūt in ea quæ prima est, quæq; in ventriculo perficitur: quū si hac destitueretur, ne succus quidē omnino esse posset.

GALENI PERGAMENI
de naturalibus facultatibus, liber tertius.

Nutritio quādo fiat. *Facultatum naturalium ordo.*

NVtritionem quidem fieri, quum id quod nutrit, et quod nutritur, assimilatur: esséq; in singulis animalis particulis facultatem quandam alteratricē, quam membratim assimilatricem & nutritoriā vocamus: aliámq; præterea attractricem, quę materiam cōuenientis nutrimenti suppeditat, in proximo demonstratum est libro. Indicatū præterea est, & quòd ante assimilationem agglutinatio fit: hanc verò ab appositione præcedi, quæ finis est actionis quæ ab attractrice perficitur.

Nutritioni quæ sint necessaria.

Porrò ad nutritionem ipsam ampliori opus est tempore, quàm ad perficiendas aliarum facultatū actiones: requiritúrq; vt appositus in particula succus, si illam sit nutriturus, minimè transferatur ad alias, sed in ea quiescat: quare necessaria etiam videtur naturæ ipsi facultas quædā retentrix, quæ id quod appositum est retineat.

Retētrix facultas in quibus conspicua. *Partes maximè cauæ.*

Talis autem vis, in maximis, maximéq; cauis instrumentis cōspicua admodum cernitur: in paruis aūt obscurior. At inter animalis partes maximè cauæ, amplissimæq; sunt, ventriculus, vterus, & quæ secundæ vocantur. Retinet autē venter cibum, quoad eum concoxit: nec minus fœtū vterus, quoad hunc consummauit. Cæterùm longè amplius perficiendi fœtus tempus, quàm cibi concoquendi. Ac proinde retētrix vteri à nobis multò clarius cognoscetur. Quippe nouem mensibus plerisque mulieribus perficitur in vtero fœtus, qui tota quidem ceruice conniuet: complectitur autem fœtum vndiq; vnà cum secundis. Estq; tum oris conniuentiæ, tum moræ fœtus in vtero finis, ipsa actionis vtilitas.

Vteri natura et operatio admiranda.

Nam vbi id completum est, cuius gratia retentrice facultate est vsus vterus, vtiq; hanc inhibet, ac cessare facit, propultrice, quæ hactenus quieuerat, loco eius assumpta. Sanè erat sicvti quietis huius facultatis finis, ipse vsus: ita etiā actionis eiusdē, finis, similiter ipse vsus, vtpote quo excitante agat, nō excitante quiescat. Succedētibus igitur rectè omnibus quę in vtero fiunt, expultrix quiescit omnino facultas: improsperè autem cedentibus, non amplius expectat vterus nouem mensiū temporis moram: imò retentrix facultas statim desistit ab opere, & expultrici vt moueatur permittit: etenim sibi mutuò succedūt.

Expultricem et retentricem vteri sibi mutuò succedere. *Conceptionis ratio.*

Iam verò prægnantes ipsæ primis diebus, potissimūq; eo ipso quo semen est conceptū, moueri, atq; in seipsum concurrere vterum sentiunt: quòd si præter hæc, citra affectum aliquem, etiam conniueat os vteri, iam semen ipsum à mare, & se cepisse, & retinere arbitrantur: quo tēpore adeò clauditur vterus, vsq; ad horam partus, vt ne specilli quidem mucronē admittat.

Vteri os cōniuere, & in cōceptionibus, & dū phlegmone affligitur. *Vteri prouidentia.*

At verò Hippocrates cōniuere os vteri, & in conceptionibus, & dum phlegmone affectū est, profitetur. Cæterùm in conceptibus, seruato naturali habitu: in phlegmone, in durum mutato. Igitur absoluto, aut etiam mortuo fœtu, sub facultate expultrice os vteri aperitur: fundus aūt, atq; vniuersæ partes circūiacentes vtero, sese deorsum contrahunt, atq; fœtum propellunt: idq; tanto labore et conatu, vt interdum ipse vterus excidat, potissimum cùm eius ad spinā ligamenta sunt laxa.

Obstetricandi ratio.

Porrò obstetrices ipsæ non iubent surgere parturientes, neq; in sella collocant, donec ad fœtus transitū os vteri satis patet: id quod ex assidua manuū contrectatione sentiūt fieri paulatim. Opus autem ipsum quod à seipsis præstant parientes, non vteri est, sed musculorum qui sunt in abdomine, qui scilicet tum ad deiectionē, tum ad reddendam vrinam nobis etiā auxilio sunt: atq; ita quidem in vtero, duæ memoratæ facultates apparent. In-

ventre verò, ad hunc modum. Quum is pro sua natura se habet, ac constrictoria virtute vtitur, quamlibet exiguū sit quod in se cōtinet, totū id vndiq; complexus nullum vacuum relinquit locum. Quum imbecillus est, quacunq; parte complecti exactè assumpta non valet, ac proinde laxum quoddam spatiū efficit, permittitq; ea quæ in se continent humida, ex alio in alium locum transire, ac fluctuationum sonitus edere. Talis autē ventriculus, quū imbecillus sit, haud quidem probè concoquet: sed in eo diutius videbitur quædam manere grauitas, tum cibi, tum potus, vt qui etiam tardiùs cōcoquat. Eius autem diutinæ ciborum moræ, non est causa angustia infimi orificij ventriculi, quū videamus indies multa longè crassissima, quæ per imprudentiā vorantur, facilè excerni: sicuti & alia liquida retineri: vnde neq; etiam eiusdem in ventriculo moræ finis aut terminus erit ciborum in cremorem conversio (alioqui sorbitiones, & lac, & ptisanæ cremor, in omnibus illicò transirent) sed concoctio, quæ à conversione in cremorem res est diuersa, sicuti nutritio à sanguificatione. Est autē concoctio ipsa in ventriculo, nutrimenti in propriam eius quod nutritur qualitatem mutatio. Vbi igitur ad perfectionem concoxit cibos ventriculus, tum aperit inferius os, excidúntque per ipsum facilè cibi, etiam si lapides, ossa, acinos, aliave quæ verti in cremorem non possint, plurima secum habeant. At interim dum coquit ventriculus, cibos totus (perinde vt vterus fœtum) ambit, & amplexatur, clauditúrq; ad vnguē infimum illius orificiū, quod pyloron nominant. Itaq; neq; in vtero, neq; in ventre, neque in vesica vtravis, licet reperire locum aliquē vacuū, scilicet instrumentorū tunicis, ea quæ cōtinent, semper arctè amplectentibus, quandiu naturaliter se habet animal. Quare illis omnibus ingenitæ sunt aliquę facultates, quibus retinere quæ expediunt, expellere aliena, possint. Siquidem quòd bilem ad se trahat ea quæ iecinori subest vesica, suprà est monstratū: quod aūt & in ventrē quotidie eiiciat, id quoq; evidenter cernitur. Atqui si tractricis operā statim expultricis actio exciperet, nec media semper inter eas intercederet vis retentrix, par semper in vesica bilis inveniretur modus: at nō sic invenitur, sicuti nec vrinæ in altera, quæ lotio est addicta. Porrò vbi ventriculus circa imas partes multitudine ac acrimonia humoris afficitur, si firmæ sint quæ circa stomachum habentur partes, diarrhϾ citantur. Quū verò sic eius os infestatur, si cæteræ partes valentes sint, vomitiones sequuntur. Quippe ventriculus, non secus quàm partes reliquæ, vt convenientem sibi qualitatē expetit, sic prorsus alienā respuit. Quare si expetit, trahet vnq;: sicuti et expellet, si etiam fastidiat aliquid. Ad hæc aūt, si trahit, necessariò etiam fruitur: id quod non licebit illi, nisi retineat. Sed ipsius fruitionis aliquis erit finis, nempe benignioris ciborum substantiæ suctus, & repositio intra venas. Post quem finem iam expultricis facultatis agendi succedet tempus. Nam vbi abvndè saturatus est venter, quicquid reliquū nutrimēti est, veluti onerosum aliquid reiicit, quanquā ex eo, quod cū ventriculo

Vētriculus quādo non rectè cōcoquat.

Cōcoctio est nutrimenti in propriā eius quod nutritur, qualitatē, mutatio.

Pyloros.

Vesica fellis trahit bilem.

Diarrhœa quādo excitentur. Vomitiones quando.

habuit, commercio, ipsum quoq; consecutū est salutare aliquid. Quippe vbi conveniūt duo corpora, quæ ad agendū ac patiendū sunt nata, si pares iis vires sint, ex æquo tū agent, tum patiētur. Sin longè superet, vincátque alterum, magnum quiddam, in id quod patitur, efficiet: ipsum verò vel exiguum aliquid, vel omnino nihil patietur: quo nomine dissidet nutrimentū à medicamento venenoso: hoc nanq; vim corporis vincit, illud ab hac vincitur. Minimè igitur potest conveniēs animali nutrimentum esse, quod ab iis quæ in animali sunt qualitatibus non vincitur. At vinci aliud nō est, quàm alterari. Non tamen æquali omnes modo vincunt nutrimentū particulæ. Siquidèm alteratio quæ fit in ventre, maior est quàm quæ in ore pficitur: minor verò ea, quę in iecinore & venis. Horum nanq; alteratio, nutrimentum in sanguinis substantiam mutat. Quæ in ore agitur, mutat quidem id in alteram speciem manifestè, non tamen ad perfectionem trausformat. Cæterùm quàm magna fit ciborum in ore altetatio, hinc discas licet, ꝙ mansum triticū crudos furunculos ocyssimè & mutat & coquit: quum tamen si aquæ admisceatur, nequeat tale quicquam præstare. Nec est qnòd id mirere. Nam pituita quæ in ore habetur, & lichenum remedium est, & scorpios statim necat: pręterea multas ex venenatis bestiis, partim protinus perimit, partim spatio: omnes certè insigniter lædit. Verùm quanto ij qui mansi sunt cibi, iis qui inhærescunt in vacuis dentium intervallis, magis sunt alterati, tanto etiā his magis ij qui devorati sunt. Siquidem incomparabilis est horum alterationis excessus, si & quæ in ventre est pituita, & bilis, & spiritus, & calor, & tota vētris substantia, æstimētur. Quòd si viscera quoq; illi adiacētia, tāquam magno lebeti plures ignis foci, pariter æstimata sint, à dextris quidem iecur, à sinistris lien, supernè cor, & transversum septum, & eleuatū, & assiduè motum, ingentem quandam ciborum, qui in ventriculū sunt devorati, alterationem fieri credideris. Quo autem pacto mutari facilè in sanguinem possent, nisi tali essent mutatione præparati? Monstatū nanq; est, nihil in contrariam qualitatem totum simul migrare. Porrò venter duas habet tunicas, vsq; ad ipsum os pertinentes. Quarū interior quidē, qualis in ipso est ventre, talis persistit, in directūq; porrectas fibras sortitur, trahendi nimirū gratia. Altera ad carnosiorē speciem in gula convertitur, habétq; transversas fibras, ad cōtrahendum vndiq;. Quippe singulorū quæ mouētur instrumentorum corpora, pro fibrarum positura motus habent. Iam in singulis intestinis circulares in vtraq; tunica fibræ sunt, quòd contrahantur duntaxat, nec quicquam trahant. At venter alias fibrarum rectas habet, quibus scilicet trahat: alias transversas, quibus cōstringat. Verùm vbi transversæ fibræ tenduntur, latitudinē ventris minorem reddunt. Rectæ autem dum contrahuntur, necessariò longitudinem minuunt. At verò deglutientibus nobis, liquidò cernitur larynx sursum in tantum currens, quantū gula deorsum trahitur: quūq; cōpleta iam deglutiendi functione laxauerit sese gula, luculēter descē-

dere

Nutrimentum a deleterio medicamento quo modo differat.

Vinci nō esse aliud quam alterari.

Alterationum vbi differētia.

Alteratio quæ fit in ore.

Triticum mansum crudos furunculos concoquere.

Pituitā oris necare scorpios.

Alterationis quæ in ventriculo fit, descriptio.

Vētriculo duas inesse tunicas vsq; ad os pertinentes.

Fibra recta, trahēdi gratia.

Fibra transversa ad contractionem.

Intestina non trahere, sed contrahi tantùm.

Larynx sursum tantum trahitur, quantum gula deorsum.

dere cernit illa summitas asperæ arteriæ. Siquidē interna ventriculi tunica, quæ rectas habet fibras, quæq; tum gulā intrinsecus vestit, tum os ipsum, ea inquam super internis partibus ipsius laryngis extenditur. Itaque fieri nequit, quum ipsa à ventriculo deorsum trahitur, quin simul etiam secum detrahat laryngem. Sed quòd supernis partibus contractis, infernæ dilatentur, commune quidem id est, tum viuis, tum demortuis corporibus. Gula igitur, vt monstrauimus, trahitur: alioqui laryngem non traheret. Trahit autē per gulam ipse ventriculus cibos, quos etiā per eandem evomit. Atq; idcirco facilius est deglutire quàm vomere, quòd scilicet deglutiatur ambabus ventris tunicis operantibus, interna quidem trahente, externa se contrahente, ac trudente: vomatur autem altera tantùm, quæ foris est, ac trudit, agente, nec vlla in os trahente. Nō enim sicvti ventris appetentia deglutiendos cibos præcedit, sic in vomitionibus appetit oris pars vlla, excitari affectus quippiā, sed sunt ambo ventris affectus inter se contrarij: quorum vtrique inseruit gulæ tunica externa, cui transversæ sunt fibræ. Etenim deglutitio in iis qui immodicè appetunt, ocyssimè fit: ventre nempe cibos deorsum vellente, priùs quàm sint mansi, vt in Hiatulis, & Synodontibus accidit, quorum præ gulositate (vt Aristoteles inquit) venter aliquando in ore invenitur. At verò vtranq; gulæ tunicam prædictis fungi actionibus posse, hinc deprehendes: quòd si in vno animali externā quidem tunicam, cui transversæ adsunt fibræ, in alio autem internam, cui rectæ, transversa incisione secueris, vtrunq; planè animal deglutire videbis. Ex quo manifestè patet, ꝙ altera earū deglutire licet, cæterùm deterius quàm ambabus. Sed hoc interim perpendendū est, spiritu qui vnà cum cibis deglutitur, gulā inter deglutiendū impleri, esseq; sitū huius obliquū. Indicauimus igitur quatuor in ventre virtutes sitas: nempe in deglutiendo attractricē, in coquendo retentricem, in vomitione, & concoctorū ciborū in tenue intestinū descensu, expultricem: ipsam verò concoctionem quandam existere alterationem. Quas quidem facultates ministras esse nutritionis, similiter expositū est. Sed enim vt stercus humanum canibus existit suauissimū, ita iecinori aliud excrementorū, aliud lieni, aliud biliæ vesicæ, aliud renibus est acceptum. Ergo vniuersa instrumenta geminas facultates obtinēt, & qua cōvenienti trahunt, & qua alienū repellūt. Proinde si quod vel ex vnica tunica instrumētū cōstat, velvti ambæ vesicæ, vterus, & vena, vtrunq; fibrarū genus obtinet, rectarū & transversarū. Quin tertium quoq; fibrarū genus obliquarū est minus omnino, quàm duo prædicta genera, numerosum. Invenitur id in iis instrumētis, quæ ex duabus tunicis constant, in altera sola, rectis scilicet ipsis fibris immistum. In his autem quę ex singulari constituuntur tunica, vnà cum duobus aliis generibus. Sanè hæ maximè opitulantur retentricis facultatis actioni. Postulat etiam in hoc opere particula quæq; super ea quę continet, stringi ac circum ea tendi: vtputa venter quidem, toto concoquendi cibi, vterus toto gestandi fœtus tempore. Venæ porrò tunica, ex multifariis fibris est condita. Externa arteriæ tunica, ex circularibus: interna ex rectis plurimis, paucis autem cum his obliquis, conflatur. Sola instrumentorum omnium ex duabus tunicis, atq; harum vtraq; ex transversis constante fibris, facta sunt intestina. At vēter & vtraq; vesica, & vteri, vbi vel multitudine eorū quæ continent degrauantur, vel qualitate mordentur, quod offendit abiicere properant. Quorum vtrunq; aliquādo violenter incidit, quo casu provocatur abortus: fit autem is plerunq; ex naturę commodo, quod genus non abortus, sed partus nominatur. Atq; abortus quidem sequuntur vel medicamenta quæ ipsos provocāt, vel etiam tensionem vteri: partus autem, ipsius fœtus motiones vehementissimas. Cōmunis autē omnibus his affectibus ipsa est offensio. Cuius triplex est causa: aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morsus. Moles, vbi ampliùs distendi vterus nō tolerat. Pondus, quū supra vires eius sit, quod cōtinet. Morsus, vbi vel humores qui prius in mēbranis continebantur, his ruptis, in ipsum vterū sunt effusi: vel etiam totus partus corruptus & putris, ac in noxiam saniem dissolutus, vteri tunicā eius occasione irritat, atq; mordet. Ad hæc, excrementa singula, si morā in corpore diutius trahant, putrescunt: quare mordacia & acria, atq; his quæ ipsa continent, infesta redduntur. Minimè tamen id in ea vesica quæ iecinori subest, similiter se habet, vt quæ neruorū planè sit expers. Quāquam certè cùm hæc ipsa trahat liquidò, excernatque, necesse est eam vel succi multitudine pressam, vel qualitate illius offensam, expulsionem desiderare. Iam nec illud difficile cōpertu est, & tractum & expulsionem diuersis in tēporibus per eundem eius meatum fieri. Vteri præterea stomachus, pari modo sicvt intrò seminis, ita foras partus via est. Verùm hic tractrix facultas, æquè atq; expultrix, non liquet vulgo. Quum igitur attractionem & expulsionem, per vnam eandémq; fieri viam cernamus, non debemus mirari, etiam si per venas in ventrem natura nonnūquam excremēta propulset, dū purgantia pharmaca propinamus: at multò minus, si per quas venas à ventre in iecur facta est digestio, rursus ex iecinore in ipsum trahi aliquod alimentum in longiori inedia potest. Venæ siquidem illæ, quæ medium spatium inter iecur & partes circa ventrem occupant, duplex ministerium præstant, nempe vt quum in his abvndantia fuerit alimenti, per eas sursum feratur in iecur: quum autem vacua sunt, nutririq; avent, per easdem ipsas ex hepate rursus trahatur. Siquidem totum ex toto trahere, ac toti impartire, vnáq; omniū confluxio ac cōspiratio esse videtur. Quare multis eorum qui valentem exercitationem subitò ac prorsus intermiserunt, aut artuum aliquem præciderunt, sanguinem per intestina certis periodis simul plurimū cernimus evacuari, sicvti illac etiā alios humores à natura in morbis expelli. Ac trahit quidem id quod est valentius: vacuatur autē id quod est imbecillius. Porrò valētior, imbecilliórq; altera quàm altera particula est, vel absoluto sermone, naturáq;, et cōmuniter

Ventriculi internā tunicam os vestire.
Gulam esse ciborum ad ventriculum viā.
Deglutire cur facilius quàm vomere.
Gula externā tunicā inseruire vomitui, atq; deglutioni.
Venter quibus in ore inveniatur.
Gulā inter deglutiendum impleri spiritu.
Gula situs obliquus.
Ventriculi quatuor facultates naturales, quæ nutritioni inseruiunt.
Instrumētis singulis inesse attractrici & expultricem potentiam.
Fibræ obliquæ opitulantur retentrici potentiæ.
Venæ constitutio.
Arteriæ constitutio.
Intestina sola cōstant ex duabus tunicis, quarum singula ex trāsversis fibris cōstantur.
Abortus.
Partus.
Vteri offensionis triplex causa.
Excrementa singula vbi morantur diutius in corpore, computrescere.
Vesica fellis, neruorum expers.
Vteri stomachus est via partus & seminis.
Venarum quæ inter ventriculum & hepar sunt, duplex ministerium.
Trahere totum ex toto.
Sanguis quibus evacuetur per intestina, certis quibusdam periodis.

omnibus: vel priuatim huic cuipiam talis efficitur. Et natura quidem, omnibúsq; communiter animalibus, cor q̃ iecur, & iecur q̃ intestina & vẽter, item arteriæ q̃ venę, tum quod vtile est ad sese trahere, tum quod diuersum ab hoc est, à se repellere, magis valent. At priuatim in vnoquoq; nostrùm alio tẽpore iecur valentiùs trahere potest, alio ventriculus. Quippe vbi in ventriculo copia alimenti est, ac iecur vehementer appetit, omnino id valentiùs trahit. Inuicémq;, iecinore referto & distento, ventre verò appetente, ac vacuo, valentior habendi vis in hunc transfertur.

Famis tolerandæ causa.

Estq; nõnunquã quo minus anima esuriat causa, nutrimẽti abvndãtia in iecinore. Nam vẽter, si melius, paratiúsq; nutrimentum habet, externum non postulat. Sin aliquando postulat, neq; eius copia datur, excremẽtis biliosis, pituitosis, atq; serosis impletur: quæ vtiq; trahenti iecur illi remittit.

Ventriculũ per nutrimenti inopiam, impleri excremẽtis variis.

Siquidem vt particulæ altera ab altera nutrimentum trahũt, sic altera in alteram, quod supervacuum est, à se pellit. Estq; hęc vocatarum fluxionum causa.

Fluxionum causa.

Confluunt autem ac fugantur superflua à fortioribus semper ad imbecilliores particulas, donec ad omnium imbecillimas deventum sit: à quibus postea in alias transfluere nequeunt.

Fortiores partes semper ad imbecilliores excremẽta propellere.

Constat itaq; non esse vnicum motus modũ, quo in corpore materię moueantur, quũ contrarias potentias, necessariò cõtrarij motus sequantur. Eóq; venter, quod excrementorum in eo fluitat, per vomitionem expurgat: quod subsidet, alui deiectione: etsi in morbo Ileo, in quo trãsitus omnino est præclusus, ob ipsius intestini phlegmonem, stercus etiã vomatur.

Ileo morbo infestante stercus euomi.

Vnde mirũ non est, si à corporis superficie, insolito frigore subitò & stipata, & imbecilliori reddita, ad ipsa vsq; intestina, & ventrẽ, aliquid translatum pervenit. Ac tales quidẽ motus celeriùs cessant. Qui autem ab internis partibus irritant, ij & vehementiores fiunt, & diuturniores. At verò quum particula quæq; similiter ventri appetat, vtiq; & nutritur, & nutrimentum amplectitur ad eundem, quo venter, modum. Cæterùm venter ipse non idcirco circa cibos se contrahit, quò reliquis partibus eos reddat accommodos, sed quòd totũ eius corpus, & attrahẽdę proprię sibi qualitatis, & eadẽ fruẽdi, sicvt antè monstratum est, vim obtineat.

Venter cur circa cibos cõtrahatur.

Accidit verò interim, vt eos alteret. Humore quorum vbi impletus sanatúsq; est, pro onere eos de cætero habet, & deiicit, ipse scilicet ad aliud opus, nempe vt agglutinet, conversus. At ab eo nutrimentũ descẽdẽs, quum per tota intestina tunc permeet, per vasa quæ ad ea pertinẽt, rapitur: plurimũ quidem in venas, exigua quædam portio in arterias. Quo tempore tunicis etiam intestinorum apponitur. Ac inibi omnem iam naturæ circa nutrimẽtum operam in tres temporũ vices cogitatione partitus, in prima quidẽ simul & manere id in ventriculo, & concoqui, intellige: tum ventri ipsi ad saturitatem apponi, aliquid verò eius etiam ad iecur ascendere. In secunda, transire ad intestina, iisq; ipsis & iecinori ad saturitatem apponi: tum portiunculam eius exiguam in omnem corporis partem ferri. Porrò hoc tẽpore, quod in primo est appositũ, id ventriculo affigi intellige. In tertia verò temporis portione, ventriculum quidem iam nutriri, iis quæ affixerat planè assimilatis: affigi verò tam iecinori, q̃ intestinis, quæ iis fuerant apposita: pręterea in omnes corporis partes digestionẽ appositionémq; fieri.

Tempora tria circa nutrimentũ concoctionẽ, distributionémque.

Quòd si rursus animal nutrimentũ accipiat, quo tempore id vẽter coquit, eóq; fruitur, quicquid vtile ex ipso est, tunicis suis apponens: eodem intestina quidem eum quem sibi affixerant succum, prorsus assimilabunt. Pari modo iecur. In toto verò corpore, partes nutrimenti quæ fuere appositæ, affingentur. Sin autem venter manere sine cibo cogatur, hoc tempore à venis quæ in lactibus ac iecinore sunt, nutrimentum trahet, non ex ipso iecinoris corpore.

Ventrem, dũ esurit, per mesaraicas venas sibi alimentum trahere.

Siquidem qui in quaq; particula iam contentus, agglutinatus, ac assimilatus est succus, hunc alteram particulã revellere non est credibile.

Succũ semel appositum alterius partis, nõ revelli ab altera.

Iam verò lienem, quod in iecinore crassius est, ad se trahere, conficeréq;, & ad vtilius mutare, à lienéq; etiã aliquid trahi in vicinas partes, compertũ est. Sicvti & in ventriculũ alio tempore lienem excrementũ remittere: alio rursus ex ventre aliquid proprij illius nutrimenti ad se attrahere.

Lien aliquãdo mittit in ventriculum melãcholicum succũ.

Ergo, vt summatim dicam; quodq; ex quoq; trahere, ac in vnumquodq; mittere, diuersis in tẽporibus potest: vt in arteriis, corde, thorace, & pulmone videre licet: quibus dilatatis vicissim, cõtractisq;, necessum est à quibus aliquid priùs est attractum, in ea mox emitti.

Quodq; ex quoque trahere, & in quodq; mittere.

Quare vasorum, quæ in corde sunt, osculis, membranas applicuit natura, quę retroferri materias prohiberent. Quanquã nõ possunt ita ad vnguem claudi illorum vasorum ora, vt ex eis nihil recurrat retrò, præcipuè in arteriam venosam.

Membrana vasorũ cordis quare sunt facta.

Est autem singulis arteriis vis quædam à corde profecta, qua tum dilatãtur, tum contrahuntur.

Arteriis omnibus vim quandã inesse à corde, qua dilatãtur & contrahuntur.

Cæterùm quæ arteriæ ad cutim finiuntur, externũ aërem, quum dilatantur, attrahunt. Quæ verò parte aliqua ad venas se aperiunt, quod tenuissimũ, maximéque halituosum in iis sanguinis est, ad se alliciũt. Sicvti à corde, quę illi vicinæ sunt.

Arterias quum dilatantur, aerem externũ attrahere.

Arterias ex venis attrahere subtiliorem portionem sanguinis.

Quippe in successione ad id quod vacuatur, q̃d leuissimũ & tenuissimũ est, prius ei quod vacuatur succedit, q̃ id quod grauius & crassius existit. Est autẽ omniũ quæ in corpore sunt, leuissimum, tenuissimúmq;, spiritus. Secũdo loco halitus. Tertio gradu, qui planè absolutus, attenuatúsq; est, sanguis.

Spiritum esse omnium tenuissimum quod.

Halitus post spiritum est tenuissimus.

Hæc igitur, arteriæ ex omni parte ad se trahunt. At ex intestinis & ventre, quæ adeò crassum grauéq; in se nutrimẽtum habẽt, nihil, de quo ratio vlla sit habẽda, in se possunt trãsferre arteriæ, quũ prius impleantur leuioribus. Sunt itaq; duo tractionum genera: vnũ, quod successione ad id quod vacuatur contingit: alterũ, quod qualitatis fit conuenientia.

Tractionũ duo genera.

Aliter nanq; aër in folles, aliter ferrum à magnete attrahitur: ac secundùm prius quidem genus, etiam eminus trahi aliquid potest: at secundùm posterius, cominus duntaxat. Præterea successione ad id quod vacuatur, prius id trahitur quod leuius est: conuenientia qualitatis, nõnunquam quod grauius.

Successio ad id quod vacuatur qui fiat.

Transfertur autẽ sanguis in arterias à venis ob reclusa ora, quę inter se habent, alterũ vas in alterũ. Necnõ ex dextro cordis specu in sinistrũ, quod tenuissimũ sanguinis est,

Sãguinem subtilissimũ à dextro cordis sinu transfluere in sinistrum, per medium septũ.

est, etiam trahitur, id quod constat, cùm ob foramina illa interpositi septi, quæ à lato ore magis magísque in angustius procedunt: tum vel maximè, quòd cùm in dextro cordis sinu duo ora sint, vnum quo sanguis inuehitur, alterum quo emittitur in pulmonē, longè maius est id quo infertur, quàm id quo emittitur. Neque est quòd dicat aliquis, absumptum esse sanguinis aliquid in ipsam substantiæ cordis nutricationē. Siquidem alia vena est, quæ in id variè fissa dispergitur, quæque nec ortū à corde habet, nec sanguinē ab eo accipit. Manifestū igitur est, aliquā portionē illius sanguinis, qui inuehitur in dextrū ventriculum, in sinistrū sinū transmitti: cùm etiā duorum numero quæ in sinistro cordis ventriculo sunt vasorū, longè minus id sit, quod à pulmone in eum ducit spiritum, quàm arteria illa magna, quæ ex eo procedit, à qua reliquæ omnes, quæ sunt in corpore, oriūtur: ceu non spiritū modò à pulmone accipiat, sed etiam ex dextro sinu, per iam dictas cōmunes vias, sanguinem. Porrò carnes tum viscerum omniū, tum musculorū, ex sanguine exiguā alterationē consecuto, nutriuntur. Ossa verò quò nutriātur, numerosa quæ intercedat mutatione egent. Estque qualis carnibus sanguis, talis ossibus medulla. Nā quibus similis est substantia, iis mutari inter se fas est: quibus plurimū inter ipsa est discrimen, ea fieri similia citra omnes quæ in medio sunt mutationes, nō possunt. Tale quiddam & cartilagini est mucosum illud quod ei circunfunditur: necnon ligamentis, membranis, & neruis, lentus humor qui in mediis eorum spaciis iuspersus cernitur. Iam verò quòd ocyssimè aliquid digeratur per corpus (vt in plurimis eorum qui biberunt immodicè, atque id quod biberunt, intra breue tempus totū plus minus emingūt, videre licet) qualitatis conuenientia, humoris tenuitate, vasorū laxitate, atque adeò trahentis facultatis robore id accidit. Ita nihil miri est, vinū aqua, propter qualitatis cōuenientiam, citius excipi à venis. Ipsorum verò vinorum, quod album est, & purum, tenuitatis gratia, promptè in corpus digeri. Sicuti è contrario nigrum & turbidum, crassitudinis vitio, per viam hærere, & tardari.

Cor nutriri à vena quæ per eius superficiē dispergitur, nō ab ea quæ dextrum ventrem ingreditur.

Carnē vniuersam nutriri ex sanguine.

Medullam esse nutrimentum ossibus.

Cartilaginem nutriri ex mucoso quodam humore.

Distributio humoris velox per corpus, vnde accidat.

Vinum aqua citius excipi à venis.

Vinum album & purū promptè in corpus digeri, nigrum contrà.

GALENI PERGAMENI, de naturalium facultatum substantia, liber vnus.

Vòd quidem in nobis anima sit, nemo est qui nesciat: vtpote cùm norit, earū omnium functionū, quas corpore indies obimus, aliquam oportere esse causam. Quippe nihil fieri sine causa potest. At quænam ea sit causa, vnde hæ functiones prodeant, non æquè est compertum. Varij enim vario modo opinātur. Ego autem, licet non sim is, qui velim mihi persuadere, me eorū certam habere notitiam, quorum certā demonstrationem nō habeā, de iis tamen impræsentiarum nonnihil disserā, inde nobis exordio sumpto, quòd ego hæc fateri me scire profiteor. Omnia nimirū corpora, quæ hic penes nos gignuntur, ex quatuor elementorum per totum mistorum temperatura suum habere ortum. Quorum elemētorum ipsæ corporeæ substantiæ, an per se inuicem permeent, vel solæ potius qualitates, vt id scire non duco esse operæpretium, sic nec pronunciare velim. Probabilius tamē mihi videtur, quòd temperamētum id per qualitates fiat. Anima verò ipsa, an immortalis sit, quæ corporis immista substantiis, animanna gubernet, me nequaquam hoc certò scire affirmauerim: sicuti neque illud, an vllam ea peculiarem, & per se, substantiam possideat. Sed hoc mihi planè constat, quòd quantumlibet anima in hæc commigret corpora: ipsorū tamē naturis ex elementorū temperie constantibus, obnoxia est. Oportet autem corpus ipsum, quod animam suscepturum est, paratum idoneúmque esse. Nam si magnam subierit illius temperamēti alterationem, cogitur inde anima exire: velut etiā cùm omnino respiratio intercipitur. At dū corpus ipsum naturalem seruat suā constitutionem, nunquam fieri posse crediderim, vt ab illo anima secernatur. Et hac de causa, scire quænam sit animæ substantia, nec est ad morborum curationes necessarium, neque etiam ad ipsam philosophiam. Porrò stirpes, internum aliquod motus initium, & aliquem præterea rerum sibi congruentium sensum habent, præditæ nimirum facultatibus illis quatuor, attractrice nēpe, retentrice, alteratrice, & expultrice, quas naturales dicimus. Sensu autem & motu, qui ab interno & proprio impetu fit, animalia ipsis plantis præstant. Est enim stirpibus ea tantū cognitio tradita, quæ ex voluptate quadā, vel tristitia, aut alia quapiam istis simili affectione, aut saltē istis ex proportione respōdente, nascitur: cùm nulla alia causa esse possit, cur ea quæ sibi competāt, & attrahant, & conficiant, præter voluptatem, & fruitionem, quæ ab illis gignitur. Nam alterius cuiuspiā cognitionis quæ ad sensus spectet, nequit esse particeps anima naturalis, vtpote quæ visibiles qualitates, vel auditiles, vel gustatiles, vel olfactiles, vel tactiles nequaquā possit apprehendere: sed illas tantū, quæ his quæ alere possunt, vel secus, insunt. Cæterum cùm stirpes trahāt, retineāt, alterent, atque à se expellāt, rectè mihi videtur Plato eas & sensu congruentiū incōgruentiúmque præditas, & animalia etiam esse, dixisse.

Nihil fieri sine causa posse.

Corpora vniuersa constare ex mistura quatuor elementorum.

Temperamentum fieri per qualitates, probabilius videtur Galeno.

Animā esse immortalem, Galenus ambigit.

Animam cōsentire naturis corporum.

Animam non posse secerni à corpore, quandiu illud naturalem constitutionē seruarit.

Stirpes habere congruentium sensum, præditásque esse quatuor facultatibus naturalibus.

Animalia præstare plātis sensu & voluntario motu.

Anima naturalis quas qualitates apprehendere nequeat.

Stirpes animalia appellat Plato.

GALENI PERGAMENI an sanguis in arteriis natura contineatur, liber vnus.

Vm secta quacunque arteria, sanguis inde effluere videatur, duorū alterū necesse est: aut illum in ipsis arteriis cōtineri, aut aliunde in eas trāsfundi. Sed aliunde trāsfunditur, iā falsò cuilibet cōstat, eas solum spiritū (cùm secundùm naturam haberent) cōtinuisse. Quòd si ita res esset, profectò esset opus, vt illato vulnere, ante sanguinē, exeuntē spiritū videremus: at nō videmus, igitur neque prius solus ille continebatur. Itaque arteriæ nusquā visæ sunt solū spiritū cōtinere. Etenim secto abdomine vnà cum peritonæo, in hœdis qui nuper lactarūt, manifestè videre licet mesenterij arterias refertas lacte. Enim-

Arteriæ nusquā solum spiritū continent.

vero quæ in humanam veniunt cognitionem, omnia tum sensu, tum ratione deprehenduntur. Vnde quemadmodũ ex sensibilibus multa sunt, quæ plurimis de causis sensus effugiunt, ita etiã & rationem. Dubitant autem Erasistrati sectatores, quomodo, si sanguine repletæ sint ipsæ arteriæ, possit spiritus à corde in vniuersum corpus deferri. Ad quos dicemus, non mitti spiritum, sed attrahi: nec ex solo corde, sed vndiq;. Demõstratũ quippe à nobis est, in libro de vsu respirationis, aut nihil penitus, aut admodũ parũ substãtię spiritus, in cor trãsmitti. Vniuersus siquidẽ expirari potest, vt diligentioribus tum philosophis, tum medicis visum est: qui nõ eius substantiam, sed qualitatem potius cordi esse ex vsu autumant, vtpote quod refrigerari appetat: atque hunc esse respirationis finẽ. At verò arteriæ ipsæ non eò dilatantur, quia implentur, sed ideo potius implentur, quia dilatantur. Cùm enim in suis tunicis vires quasdam habeant, quibus se dilatant, ex vnaquaq; sui parte, per extrema foramina, quicquid illis connexũ est, vnde possunt, attrahunt. Poteris facilius intelligere exemplis, quæ sit differentia, quòd aliquid repletum dilatetur, vel quòd dilatatum repleatur. Vtres quippe facciq;, dum implentur, dilatantur: fabrorum verò folles, dum dilatantur, implentur. At facultatis illius quæ arterias dilatat, cor velut fontẽ esse, alibi à nobis est dictum. Et est hoc sanè magis naturæ congruens, vt sic opinemur, quàm vt spiritum per eas, velut per inanima quædã corpora, ferri arbitremur. Differt siquidem viuẽs, à non viuente, non tam substantię cõplexu, quàm quòd sit facultatis particeps. Quòd autem à corde ipso tunicis arteriarum facultas quędam qua dilatentur, non autem materia per illarum cauitatem, mittatur, ex hoc cognosces manifestissimẽ, quòd si aliquam conspicuã arteriã cute nudaueris, illiq; per longitudinem sectę, fistulã aliquam imposueris, ita vt totum vulnus obstruatur, videbis illã pulsantem. Vbi verò circũducto laqueo, ipsius arteriæ tunicã circa calamũ astrinxeris accuratè, non amplius vltra laqueũ (quantumlibet tam sanguinis quàm spiritus delatio per cauitatem fistulæ fieri possit) pulsantem videbis. Porrò mouetur arteria vniuersa vno eodémq; tempore, nec altera eius pars prius, altera verò posterius, sed quemadmodum simulac mouere pedis digitũ proposuerimus, quamuis nulla in ea parte ratiocinandi vis sita sit, confestim tamen facultate illi, in temporis momento distributa, mouemus, ita etiam idipsum fit in corde & arteriis. Motus enim celeritas, vt facultatibus attestatur, ita materiis potius aduersatur.

Spiritum non mitti in corpus a corde, sed vndiq; attrahi à corpore.

Spiritus nõ substantiam, sed qualitatem ex vsu esse cordi, cùm refrigerari appetat.

Refrigeratio est finis respirationis.

Arteriæ non eò dilatãtur quia implentur, sed implẽtur quia dilatantur.

Viuens quo differat à non viuente.

Arteriæ omnes partes mouentur simul.

Motus celeritas facultatibus attestatur, materiis aduersatur.

GALENI PERGAMENI de motu musculorum, liber I.

INstrumenta motus voluntarij musculi sunt, quorũ adeò magna multitudo est, vt ne numerari quidẽ facilè possint. Nam & natura ita quidem coalescunt inter sese, vt videantur vnus esse. Et cùm vnus aliquis in multos tẽdones desinat, non vnus amplius solus esse videtur, sed quot tendones. Idcirco, & quia multiplici sunt figura, & in dissimiles inseruntur partes, modum motus difficulter comprehensibilem habent. Cæterùm omnis musculus tendóve transuersim atque insigniter sectus, aut phlegmone, aut scirrho, aut putrefactione, aut cõtusione, aut duritie cicatricis affectus, nocet quidẽ omnino quibusdã motibus particulæ in quam inseritur. Tendonũ porrò natura, mista mediáq; est, inter ligamentũ & neruum. Etenim ligamentum ipsum, corpus neruosum est, ex osse omnino ortum habens, insertum autem in os, aut in musculum. Neruus autem & vir[illegible] ex cerebro aut spinali medulla oriuntur: quorum substantia est velut duriusculum factum cerebrũ, qualem esse spinalem medullam constat. Sed ipsius etiam cerebri pars posterior, durior est anteriori: & quicunque neruorum molliores sunt, hi nihil à spinali medulla nisi videbuntur differre. At aliorũ ossium medulla, humida & fluxilis est, pinguedini q; persimilis: quare ex ea oriri nullum neruũ videbis: neque est ipsi involuerum vllum, nec arteria, aut venæ complexus, nec vlla prorsus cõmunicatio cum musculis. Porrò à cerebro aut spinali medulla musculi omnes necesse est vt neruum accipiant, qui visu quidem paruus, sed virtute magnus existit. Cognosces autem id ex passionibus. Nam incisus, oppressus, contusus, laqueo interceptus, scirrhis affectus, & putrefactus, aufert musculo omnem motum & sensum. Quin & neruo inflammato, non pauci spasmo correpti sunt, & mẽte alienati: quorum quidam sic affecti, cùm sapientiorem medicum nacti essent, qui neruum illis abscinderet, statim spasmo, & mentis alienatione sunt liberati: sed postea musculum, in quem neruus insertus erat, insensilem atque inutilem ad motum habuerunt: tanta vis neruis à superno principio affluit. Non enim ex seipsis eam, neque connatam habent. Id autem hinc facilè cognoscere poteris. Nam si aliquem neruũ, aut ipsam spinalem medullam incideris, quantum superius est incisione, continuum cerebro, id quidem adhuc conseruabit principij vires. Omne autem quod inferius est, neque sensum neq; motum vlli præbere poterit. Nerui itaq; riuorum instar: à cerebro, ceu à quodam fonte, deducunt musculis suas facultates. Quos quum primum attigerint, scinduntur multipliciter in aliam subinde atq; aliam sectionem: tandémq; in tenues con & membraneas fibras solui, totum sic musculi corpus texunt. Ligamenta verò, per quæ ossibus musculi colligãtur, coalescũntq;, membranas circa ipsos gignunt, & quasdam intrò propagines in ipsam carnem musculorum demittunt: quam velut quendam locum intellige multis riuis irriguũ, vno quidem prædicto neruo, duobus verò aliis, altero sanguinis calidi & tenuis & vaporosi, altero frigidioris atq; crassioris. Vocatur autem ipsorũ alter, arteria: alter vena. Isti igitur principium à corde & hepate habentes, corpus musculorum irrigant. Quorũ gratia fit ipse musculus, velut quædam planta. At propter sensum & voluntarium motum, quibus animal à nõ animali differt, & quos musculus ab ipso suscipit neruo, factus est animale instrumentum, sicut propter arte-

Musculi sunt instrumẽta voluntarij motus.

Musculos numerari non posse.

Tendonis natura media inter ligamentum et neruum.

Ligamentum quid.

Neruus.

vir[illegible].

Spinalis medulla.

Medulla ossiũ.

Nerui omnes aut à cerebro, aut à spinali medulla oriuntur.

Nerui affectum musculi actionẽ vitiare, corrumpereve.

Neruis influere vim à superno principio.

Neruo aut spinali medulla trãsuersim incisis, quæ infra sectionem sunt partes destitui motu simul & sensu.

Neruos à cerebro deferre musculis suas facultates.

Ligamenta gignũt membranas circa musculos.

Musculorũ caro qualis.

Arteria.

Vena.

Musculus velut quædam planta.

Musculus, animale instrumẽtum, & naturale.

Motus naturales qui. *Motus animales qui.*

arteriam & venam, naturale. Etenim motus qui ex arteria & vena procedunt, ſunt naturales, & voluntatis expertes: qui autẽ à muſculis, & animales, & voluntarij. Eſt autem muſculus, inſtrumentum non ſenſus, ſed motus, etiamſi vtriuſq; ſit particeps: quia nullus motus voluntarius poteſt ſine muſculis fieri: at ſenſus ineſt vniuerſis particulis, quæcunq; nerui participes ſunt.

Senſus ineſt cũctis particulis neruo præditis. *Tendo tãto durior neruo, quãto ligamento mollior.* *Ligamentũ omne inſenſile.* *Neruus omnis ſenſu præditus.*

Iam tendo, tanto durior eſt neruo, quanto ligamento mollior: quin & mole corporis talis, vt qui ex ambobus maximè factus ſit. Et ligamentũ quidem omne inſenſile: neruus autem omnis ſenſu præditus: tendo verò, neq; inſenſilis, quia eſt nerui particeps: neq; ita ſenſilis vt neruus: nõ enim eſt neruus tantũ. Quatenus igitur ligamenti naturæ eſt particeps, eatenus hebetatur in eo acrimonia ſenſus. Cùm nanq; ex fine muſculi oriatur, multò maior neruo qui deſcendit in muſculum, liquet vtiq; nõ ex neruo tantũ ipſum conflatum eſſe, verumetiã aliquid momentaneũ ex natura ligamentorum ſumpſiſſe. Multis quippe locis ſexcupla, multis etiam decupla craſsitudine neruũ ſuperat. Et meritò ſanè tantus & talis eſt factus, vt qui & nerui, & ligamenti vſum exhibiturus erat.

Tendonis munus.

Alligat enim muſculum ſubiectis oſſibus, in quorum capita munita cartilagine inſeritur: & hac quidẽ ratione nihil differt à ligamẽto. Sentit autem, atq; mouetur, qua ratione nerui eſt particeps.

Neruus eſt via facultatis motricis à cerebro deſcendentis.

At neruus ipſe via quædam exiſtens facultatis motricis, à cerebro deſcendẽtis, vt eã communem faciat, extenſus eſt, atq; ligamento commixtus. Tendo itaq; ſic ex vtriſq; cõflatur.

Tẽdo omnis in os inſeritur.

Omnis igitur tendo, in os omnino inſeritur: non tamẽ omnis muſculus definit in tendonem. In nullo enim muſculorum mouentiũ linguam (cõſtat enim ex varijs muſculis) tendo naſcitur.

Lingua muſculi carent tendonibus. *Linguæ munus.*

Nullum ſiquidem os erat lingua motura, ſed editura vocẽ articulatã, & ſapores diiudicatura, & maſticationi atq; deglutitioni adiumento futura. Iam cor plurimũ à muſculo differt, & craſsitudine, & formatione, & contextu, & duritie, ſicuti & etiã operibus.

Cor mouetur perpetuò citra voluntatis imperium.

Perpetuò quippe mouetur cor, tum ſyſtole, tum diaſtole, idq; citra voluntatis imperiũ. At muſculis nec ſimiles motus ſunt, nec ſine volũtate fieri vnquam poſſent.

Labiorum, oculorumque motus.

At labra oris, ex cute muſculóq; concreta, abſq; oſſe mouentur. Similiter oculi, motum habent voluntariũ à muſculis: nullum autẽ os cum eis mouetur. Præterea & cutis quæ in fronte & ſupercilijs eſt, tum plurimæ partes faciei, oſsibus quieſcentibus, motu voluntario mouentur. Quòd ſi ſtomachus ipſe, vel œſophagus, muſculus etiam eſt, erit vtiq; muſculus neque in tendonem deſinens, neq; os ſecum mouẽs.

Muſculi nullũ mouentes os.

At qui in ceruice veſicæ ſuſcipientis vrinam, & qui in ſede etiam eſt, quiq; in teſtes & penem deſcendũt muſculi, nullum profectò ſecum os mouent: quare à prædictis muſculis nullus prorſus naſcitur tendo. Cęteri omnes muſculi, quicunq; oſſa mouẽt, in tendones omnino deſinunt. Qui verò aliud quippiam mouent, quàm os, vt muſculi oculorũ, linguæ, teſtium, penis, pharyngis, atq; laryngis, horum quibuſdam ſunt tendones, quibuſdã minimè. Muſculi igitur oculorum, membraneis quibuſdam, ſed validis aponeuroſibus, in duram & neruoſam tunicam, adiacentem ragoidi, perveniunt: Penis autẽ & teſtium, nulla aponeuroſi facta, carneis ipſorũ particulis innaſcũtur. Muſculorum qui in pharynge & larynge ſunt, quibuſdam obſcuræ quædã aponeuroſes, quibuſdam omnino non ſunt. Motionis autem modus alibi alius exiſtit.

Linguæ motus.

In lingua quidẽ motũ omnẽ videre poſsis: ſurſum enim atq; deorſum, ante & retrò, ſiniſtrorſum & dextrorſum circunferri videtur: partim etiam quaſi reflexa & propenſa, nonnunquam circulariter vndiq; circunducta.

Oculorum motus.

Sed in oculis quatuor quidem ſunt recti motus: ſurſum, deorſum, dextrorſum, & ſiniſtrorſum: duo autẽ alij circulares.

Temporum muſculi.

Duo etiam muſculorũ circa tempora: firmantibus enim dentes, invicem tenduntur, atq; curuantur: hiantibus verò, laxantur & porriguntur.

Brachij muſculus.

Ad hæc, in magna illa brachij motione, dum muſculus flectit cubitum, curuatur planè & in ſeipſum coit: dum extendit illud, laxatur & exporrigit.

Cubiti muſculus.

Eoſdẽ motus & muſculus magnus interna parte cubiti apparẽtes habet: contrahitur quidem in flectendis digitis, laxatur & exporrigitur, dum illi extenduntur. Sic etiam & alij muſculi penè omnes qui in artubus ſunt, duplices motus videbuntur habere, ſi eos denudaueris cute.

Sedis muſculus.

Sedis muſculus propriũ motũ, quoniam & figurã diuerſam, poſſedit, cõtractis crumenis ſimilem.

Septum transuerſum.

Cęterùm ſeptũ tranſverſum ſimile eſt tali cuipiam rei, niſi quòd non perforatum eſt.

Abdominis muſculi.

Accidit autẽ abdominis muſculis, diuerſum ab iis qui in artubus & facie locantur: hi enim cùm tenduntur & ad principiũ retrahuntur, curuantur: illi autem dum tenduntur, exporriguntur: curuantur verò dum laxantur.

Crurum muſculi.

Porrò muſculorum qui in cruribus, manibus, atq; temporibus ſunt, nullus habet tertium alium motũ diuerſum ab extenſione & contractione. Quare illi omnes hallucinantur, qui vniuſcuiuſque muſculi multos eſſe motus affirmant, ignorantes aliã ab alio muſculo gigni motionem.

Oculorũ vtrumque habere quatuor motus rectos, quia totidẽ muſculos ſimiliter rectos. *Muſculorũ ſingulis, vt vnam actionẽ, ſic vnicum eſſe natura motum tributum.*

Vterque enim oculus, quatuor rectos obtinet motus, quia & rectos muſculos quatuor. Habet etiam duas circulares motiones, quia duos circumvertentes muſculos. Ergo vt actio vna, ſic illorũ muſculorũ ſingulis, natura vnicus motus ineſt, alius verò per accidens. Siquidẽ operatũ quiſq;, trahẽs ad ſeipſum particulã quæ mouetur: nõ operatur autem, cùm in contrarium locũ ab alio muſculo ſimul cum mota particula abducitur. Ideóq; omnis pars quæ mouetur, nõ vno, ſed varijs vtitur muſculis, à quibus, velut à validis in contrariũ diſtracta habenis, viciſsim habet alterũ ipſorũ, nempe qui trahit, intenſum, alterum qui trahitur, laxatum. Iam verò ſi totos muſculos atque tendones per trãſverſum abſcindas, penitus diſſolues motum ſubiectarũ particularũ. Sin autẽ incideris ſolùm, vtiq; tantũ lædes, quantũ incidiſti.

Motuũ qui ſibi ſuccedunt invicem, neceſſum eſt vno pereunte, perire alterum.

Quòd ſi vnuſquiuis muſculorũ contrariorũ pereat, motio ſimul peribit. Neceſſe nãq; eſt, motuum qui ſibi invicem ſuccedunt, altero pereunte, & reliquũ ſimul perire. Nam ſi is motus pereat, qui particulam eſt natus extendere, flectetur quidem primum, manebit autẽ in hoc ſtatu ſemper, quòd nõ amplius extendi poſsit, motu extẽſorio priuata. Quia enim extẽdi nõ amplius po-

test, idcirco nec flecti quidem. Similiter si motū, qui natus est particulam flectere, exolui accidat, extendetur quidem primū, sed immobilis in posterum fiet, quū nō amplius ad flexionem venire possit, qua præcedēte extensio sequitur. Itaq; abscisso eo qui intus est musculo, extēsa pars in hac figura perseuerabit: eo autem qui foris, flexa non extendetur amplius. Quòd si tuis illam extēdas manibus, statim in pristinū statum redibit. Quippe flexio ab internis, extensio ab extrinsecis editur, tum musculis, tum tendonibus. Ad hæc, si principium supernum musculi transuersim absciderıs, totus ad caudam feretur. Si finem inferiorem, retrahetur ad caput. Si vtrinq; absciderıs, eum concurrentem ad medium inter ipsos fines videbis: adeò omnis particula musculi cognatum habet motū in se, ipsam scilicet coitionē. At verò, scirrho genito in interno, aut tendone aut musculo, pars flexa non amplius extenditur: in externo verò, extensa non amplius flectitur: contrario modo quàm in vulneribus se habebat. Quæ autē in scirrhis, eadem in phlegmone, & in cicatricum durıtie fieri cernuntur.

Flexio ab internis, extensio ab externis fit tum musculis, tum tendonibus.

Musculus transuersim sectus, in quam reuellatur partem.

Ergo tendi quidem sursum, & demitti manum, articuli qui in humero est, & musculorum ipsum mouentium: extendi autem & flecti, brachıj ad vlnam: at volui ad pronum, & ad supinum, brachıj ad radium est actio. Quā verò manus tangit spinā, ea actio à quatuor articulis simul motis fit. In vniuersum autem, vnusquisq; dum tenditur musculus, trahit ad seipsum partem in quā inseritur. Qui enim in caput brachıj inseruntur, sursum tendunt ipsum. Cubiti verò os extendūt qui in cubito sunt, foris in ipsum ἀγκῶνα finientes. Radium ad pronū qui intus in cubito sunt, in ipsum extrinsecus terminantes. Porrò quisq; digitus ab internis tendonibus flectitur. Cæterùm neq; omnis motus manuū, actione fit musculorum: neq; omnis immobilitas quiete. Nam cùm duo motus sint sibi invicem proximi, sed qui dissimiliter fiunt, reclinatio scilicet ac decidentia, reclinatio quidem actione musculorū, atq; ob id voluntariè, perficitur: decidentia præter voluntatem accidit, nec musculo agente, sed potius quiescente indiget. Hac enim ratione, decidere & declinare differunt: eadémq;, & deorsum ferri manum, atq; demitti. Deorsum enim fertur cessantibus omnibus musculis qui in ea sunt, & corporibus ab innata grauitate deorsum tractis. Demittitur autem, musculis qui sub ala sunt, ad seipsos trahentibus brachium. Tertius itaq; hic decidentiæ motus inventus est musculorū, præter duos illos iam dictos: quo quidem etiamsi nec extendatur, nec contrahatur aliquis musculus, ad totius tamen membri motū mouetur, perinde vt ossa, aut aliquod inanime corpus. Ex ipsis autem veris musculi motibus, contractio quidem est tanquā instrumenti animæ actio: extensio autem tanq̃ instrumenti quidem, nō tamen actio, sed simpliciter motus. Est & quartum genus motionis, quo quidem agūt valenter musculi, quamvis haud moueri videantur: vt si manum sursum tensam esse fingamus, & in ea diu figura seruari: quia nanq; tunc musculi agunt, ideo eos moueri dicimus. Quatuor igitur omnino differentiæ motuum reperiūtur in musculis. Nam aut contrahuntur, aut extenduntur, aut transferuntur, aut tensi manent. Est autē eiusdem generis quarta differētia cum prima: ambæ enim actiones musculi sunt.

Musculus omnis dum tenditur, trahit ad seipsum partem, in quam inseritur.

Reclinatio qui fiat.

Decidentia fit præter voluntatem.

Delatio manus, atque delapsus, quomodo differant.

Contractio.

Extensio.

Motionis quartum genus.

Motuum quatuor differentiæ in musculis.

Porrò qui musculorū corpus sic constitutum aiunt, vt suapte natura contrahi & flecti possit, sine adminiculo animalis potentiæ, hi quidē minimè probabilia pronunciant. Nam si vterq; musculus, quod secundùm illos natus est facere, id semper ageret, nihil certè prohiberet, perpetuò corpus obnoxium esse tetano affectui, qui tum sanè fit, dū inuitæ partes in cōtraria retrahuntur ab oppositis musculis. In exactam itaq; & perfectam flexionem nunq̃ corpus musculi ex seipso perventre poterit, nisi à facultate animali adiutū: licet magis propriū sit corpori ipsius musculi cōtrahi, q̃ extendi. Iam verò cùm ossa invicē coëant, vt aliquis articulus fiat, alterū quidem ipsorū est quod mouetur, alterum velvti sedes quædam ei quod mouetur est subfirmatum, quomodo cernis cardines ostiorum se habere. Quare necessariò manenti quidem, cauitas ei verò quod mouetur, convexitas adest. Vocatur autem cauitas glene & cotyle: sicvti convexitas, caput, condylúsq;. Verùm tantò cotyle quàm glene est profundior, quantò caput cōdylo est longius. Cùm verò hoc modo bene se haberent quę mouenda erant, multò adhuc aptiùs artificiosiúsq; natura cōiunxit eis, quæ motura erant. Nam musculos quidem, instrumenta motuū produxit ex superiacentibus ossibus, in quibus sunt cotylæ. Inseruit autē in capita subiacentiū, quæ erāt mouenda: & per hæc extenta, capitibus sursum tractis, simul cum eis totum membrū sursum trahitur. Cùm autem alter ipsorum maius, alter verò minus os esset moturus, magnitudinem musculorum qui moturi erant, creauit proportione parē moli mouēdorū ossium. Quare alıj quidem iure ex ipsis capitibus aut condylis superiacentiū ossium sunt exorti: alıj verò paulò his inferiùs iuxta cotylem aut glenam, sed non multū. Parui siquidem hoc pacto penitus fuissent, nec potuissent mouere subiectū os. Ergo nullus musculorum dictorū, extremam flexionē, aut summā extensionem partis efficere poterit, absq; animali impetu: quo quidem si priuētur musculi, mediā videbis figurā ossiū inter se mutuò fieri. Quòd si extremū incideris musculum, flecti membrum vltra mediam figurā videbis. Pari modo si musculum internū incidas, extēdi particulam plus medio videbis. Itaq; prævalente musculo externo, extensionem: interno autem, flexionem fieri contingit. Quare æquipollens ipsius corporis musculorum fit motus, quando neuter tonum animalem habet auxiliarem: non æquipollens verò, cùm alter solus dominatur: ac proinde necessum est vincat cōtractio illius musculi, qui ab animali facultate adiuuetur. Porrò musculi, quātum ad structuram quidem ipsorū pertinet, perfectè contrahi possunt: ob ligamentum autem in caput ossis insertum, prohibentur quo minus extremè contrahantur, coguntúrq; mediam seruare figuram, nisi fortè ab animali facultate moueantur. Ex dictis igitur constat, abscisso musculo

Tetanus quando fiat.

Musculū absq; facultate animali non posse exquisitè contrahi.

Ossium motionis ratio.

Glene, cotyle.

Condylus.

Musculorum insertionis ratio.

Media figura in motione artuum quando seruetur.

Extensio quo musculo fiat.

Flexio interno fit musculo.

muſculo externo, vltra quidem mediã figuram ſubitò inflecti membrum, non tamen ad extremam: quandoquidem externus muſculus non poteſt penitus extendere ipſum, abſque animali impetu. His ſubſcribunt quæ ab Hippocrate de figuris ſunt tradita. Primum quidem, quòd flectentes penitus aut extendentes quãcunq; partem, dolemus. Secundum, quòd media iſtarum figura, minimũ dolorem affert. Tertium, ꝙ mutationẽ celerem in extremis figuris appetimus. Quartũ, quòd diutiſsimè mediam figurã ſeruamus, nullã mutationẽ cupientes. Quintũ, quòd hanc quoq; mutare aliquãdo deſideramus. Sextum, quòd omnis figura moleſta, eſt ſummè imbecillis. Nam figurarũ exceſſus, meritò dolorẽ afferunt: nempe quum alter muſculorum agat, alter extendatur pręter naturã. Media verò iſtorum figura & ab actione & à nimia tenſione vtroſq; inhibens, meritò iucundiſsima eſt. Quare & mutationem figurarum quidem quæ dolorificæ ſunt, celerem optamus: eius verò quæ dolore caret, tardam: quippe & ipſam mutare aliquando deſideramus, quia in ea etiam tenſionẽ quandã muſculi ſuſtinent, minorẽ tamen quàm in omnibus aliis. Eam autem dolore carere dicimus, non quòd nullius penitus doloris ſit particeps, ſed ꝙ minimi, & eius fermè inſenſibilis, propter paucitatẽ. Atq; ipſam mutari tum cupimus, quum cõgregatus paulatim, ſenſibilis redditur. Dum eñ ſummè imbecilli fuerimus, vt in ſtomachicis & cardiacis ſyncopis, tunc nec breuem quidẽ tenſionẽ ferimus, nec mediã toleramus figurã: quo fit, vt quãvis impotẽtes ſimus ad motus, tamen aliàs aliò iactemus mẽbra, aliquã quidẽ cõſequi figurã dolore carentẽ optantes, ſed nihil tale ꝓrſus invenire potentes. Igitur omnes muſculi, ex ſe quidem in extremã contractionem feſtinant, ſed non poſſunt hanc conſequi, quòd oppoſitos in contraria trahentes habeant, & cum illis grauitatem oſsium annexam.

Extremam artuum figuram dolorificã eſſe.
Media figura dolore caret.
Mediam figurã ſeruamus diutiſsimè.
Figura omnis moleſta ſummè imbecillis eſt.
Figurarum extremarum celerem mutationẽ optamus, mediæ tardam.
Muſculi omnes in extremã contractionem feſtinant.

GALENI PERGAMENI
de motu muſculorum, liber ſecundus.

Media figura artuum qua requirantur.

PОrrò in media figura, quæ in partibus cernitur, neceſſe eſt duplicem conſtitutionem ineſſe muſculis: alteram, qua neuter oppoſitorum muſculorum agit, ſed ambo quieſcunt: alteram, in qua ſimiliter vtriq; agunt: quæ actio tonica nominatur. Sic aũt etſi prope mediã figuram vtrinq; conſtitueris membrũ, æquè vtriſq; muſculis agere poteris. Quum autem ad aliquã ſuperantium figurarũ duxeris ipſum, alteri muſculi ſatis eſſe poſſunt actioni eiuſmodi. Quare media figura cum tali actione, neutra ſuperantiũ inferior eſt: vnde nec ipſam ſimpliciter carere dolore dicamus, ſed eam quę in quiete ſit. Media nanq; figura cum intenſione vtrorunq; muſculorũ, æquè ac extremæ, dolorem affert. Quũ verò in ipſa quiete media figura partim ſimpliciter eſt, partim nõ ſimpliciter: ſimpliciter quidẽ media omniũ membri ſuperantiũ figurarũ: non ſimpliciter autẽ, quæ alterius oppoſitionis ſolius eſt: quę quidem ſimpliciter media eſt, ea ſine fatigatione duntaxat fuerit: de nulla tamẽ aliarũ exactè id dici poſsit. Huius autem ſermonis in manu conſtituamus exemplum. Etenim quum in ipſa extremæ figuræ ſint quatuor, prona, ſupina, ſumma extenſio, & flexiò ſumma: atq; figura quidem ſupina manus fit, quum eius concaua pars, ſurſum eſt, cõvexa autem deorſum: prona verò huic cõtraria: ſicuti media ambarũ, quum intrinſecus quidem ſit concauũ, extrinſecus autem convexum: ac ſubiectus quidem eſt paruus digitus cæteris: os verò cubiti, oſsi radij: quæ figura media, poteſt quidem extenſa perfectè manu, poteſt etiam flexa conſtare: quemadmodum & alterius oppoſitiotus media figura conſtare poteſt, quum ſupina eſt manus, & quum etiam eſt prona: certè quæ quidem ſimpliciter media figura eſt, omnium iſtarum eſt media. Quæ autem non ſimpliciter media, vnius eſt media vtriuſvis oppoſitionũ. Alia enim extenſionis atque flexionis extremæ, alia ſupinæ & pronæ, media figura exiſtit. Media itaq; ſimpliciter ex concurſu ambarum dictarum mediarũ figurarum conflatur. Aliæ verò mediæ quatuor quidem erunt vniuerſæ, ſed nulla ipſarum ſimpliciter media totius mẽbri erit, ſed vnius tantũ oppoſitionis. Aut enim extentionis & cõtractionis ſolùm erit media, aut ſupinę & pronæ. At quum vtraq; ipſarũ ſit duplex, iuncta viciſsim exceſsibus reliquæ oppoſitionis, ſic neceſſe eſt quatuor omnino fiant. In ſingulis autem ipſarum, aliud quidem commune eſt omnium, aliud verò proprium cuiuſq;. Commune quidem, quòd omnino vnum aliquod genus muſculorum agit: reliqua verò tria tenduntur quidẽ per accidens, non autem agunt. Propriũ verò cuiuſq; angularis quidem & pronæ eſt, vt agant ij quidẽ muſculi, qui intus convertunt os radij, alij autẽ omnes quieſcentes tendũtur. Cæterùm angularis quidẽ, ſed ſupinę, eſt proprium, vt qui extra circunducunt, agant, reliqui verò quieſcentes tendantur. Eodem aũt modo & in media inter pronam & ſupinam, vt cum ſumma quidem extenſionè ſoli extendentes agant, eſt proprium: cum flexione verò ſoli flectentes, quum cæteri omnes ocioſi quidem ſint, ſed tendantur. Rem autem accuratius examinemus in hunc modum. Brachium eſt pars totius manus maxima: cuius termini ſunt articuli duo, quorũ alter in flexura brachij, alter in humero cernitur: eſtq; illi vnicũ os rotũdum & magnum. Altera pars totius manus, quam vlnam dicimus, brachio quidẽ iungitur per cubiti articulum: carpo autem, per ipſum. Conſtátq; vlna ipſa duobus oſsibus: vno quidẽ, quod etiam dicitur vlna: altero verò, quod radius. Inarticulantur autem ambo ad brachij inferiorem oram: vlna quidem vbi medius locus condylorum brachij eſt: radius verò externum brachij ipſius cõdylum amplectitur, in glenem deſinens, atq; circum ipſum velvti axem quendam, manus cõverſiones regit: quare intro quidem dum circumagitur, ꝓna figura manus: extrà verò, ſupina ſequitur. Extendere autem & flectere manum, dearticulationis cubiti ad brachium eſt actio. Brachij enim ora inferior dilatata, nodis circunſcribitur. Vlna verò, ꝓceſſus duos flexos faciens ſibi invicem oppoſitos, me-

Media figura qua cum tenſione vtriuſque ſit muſculi, affert dolorem.
Figura media dupliciter dicitur.
Figura manus quatuor extrema.
Figura manus ſimpliciter media, quæ ſit.
Figura nõ ſimpliciter media exiſtit quadruplex.
Angularis figura proprium.
Brachij deſcriptio.
Vlna.
Radius.

diámq; ipsorum cauitatem figura z literæ similem efficiens, hac cauitate amplectitur medium locum condylorum brachij. Quum igitur concauitas vlnę circunfertur circa concauitatẽ brachij, extendi atq; flecti accidit toti membro. Vt autem in neutrã partem inclinet, supercilia mediæ cauitatis, causæ sunt, coarctantes vlnæ apophyses. Quum igitur anterior apophysis, motus dux est, flectitur membrum: extenditur autem, quum posterior. Terminus verò, flexionis quidem, vt anteriorem apophysin affirmet ad os brachij: extensionis verò, vt posteriorem. Duo autem musculi in partibus anterioribus brachij, ac totidẽ in posterioribus orti sunt, validis ligamentis vlnæ inserti. Incipiunt enim maiores eorum à capite brachij: minores multò inferiùs: feruntúrq; omnes quatuor rectà ad vlnam: & inseruntur in hunc maximè locum, vnde oriri incipiunt coronæ. Ab his igitur musculis vlnam attrahentibus, extensio, & flexio fit.

Extensio, flexióque brachij, à quibus musculis fiant.

Quatuor autem alij, principia quidem habent ab vlna, ex vtraq; parte flexuræ, quæ in gibbero est: duo quidem extrinsecus, duo verò intrinsecus. Omnes tamen quum sint obliqui, ossi radij inseruntur: ad finem quidem ipsius inferiorem, magni: in medio verò, parui: qui etiam ipsi dum tenduntur, ad principia simul attrahũt radium, & per hunc totam manum, pronam quidem interni, supinam externi efficiunt. Ex prædictis igitur facilè demonstrare licebit, in quatuor differentiis figurarum non simpliciter mediarum, vnum quidem genus musculorum semper agere: omne autem aliud quiescere quidẽ ab actione, verùm extendi: vt in angulari simul & prona figura, in qua musculi quidem interiores mouentes radium, operantur, exteriores autem otiosi extenduntur. Similiter & vlnæ musculi, & alij omnes in figura ea inuertuntur, quantũ tota manus discedit à figura secundũ naturã. Nec secus in figuris aliis non simpliciter mediis existimandum. Ergo media simpliciter figura, præterquàm quòd nullum musculum habet, nec agentem, nec qui violenter moueatur, ne aliquid quidem eorũ quæ in membris sunt distorquet: quare sola prorsus caret dolore.

Figura exquisite media, sola prorsus caret dolore.

Cæteræ verò omnes, aliæ magis, aliæ minus inuersos habent musculos omnes, & tendones, & neruos, & pręterea etiam arterias & venas, ac proinde dolorificæ sunt. In singulis autem ipsarum, quantum discedens ab extrema constitutione ducis membrum ad mediam, tanto minus dolorificam efficies figuram. Sola itaq; figura simpliciter media, musculos omnes perfectè quiescentes exhibet. Iam verò ex dormientibus ij tantum musculos omnes perfectè quiescentes habent, qui ob ebrietatem, aut defatigationem, aut virium infirmitatem, omnes corporis partes omnino exolutas habentes, in mediam eas figuram reducere, ipsis musculis permiserunt. Non tamen in extremis figuris vllam particulam quivis potest habere, dum dormit. Quęcunq; autẽ in medio sunt inter extremas & mediam figuram, in his vt plurimum, somnum capimus.

Somnus in quibus capiatur figuris.

In quacunque enim talium constituens membrum, musculis circa ipsum tonicè agentibus * commiseris ipsius figuræ conseruationem, adeò illam tuentur, vt sedẽtes quidã dormiuerint, & deambulantes nonnulli. Id quod mihi olim contigit, qui fermè stadium integrum dormiendo peregi.

Dormiens Gal. integrũ stadiũ absoluit.

Sunt qui paruum aliquod corpus flexis digitis etiam dormientes seruant, nec citra tonicam actionem vehementem. Ad hæc, inferior maxilla, nõ discedit à superiori, nisi aut ebrius, aut valde ignauus, aut defessus sit is qui dormiat. Et ipse quoque stertor, propter hæc fieri assolet, relaxata quidem inferiore maxilla, supino autem iacente homine.

Stertor quomodo accidat.

Itaq; & supinum iacere, & hiare * cum stertore, aut exolutionis, aut ebrietatis, aut ignauiæ sunt signa. Ob idque Hippocrates vtrunque damnat: decubitum autem in alterum latus commendat: sicvti & mediocrem hiatum.

Decubitus supinus damnatur.

Decubitũ in alterum latus cõmẽdari ab Hippocrate.

Extremæ igitur inferioris maxillæ figuræ, sunt, tum quæ maximè hiantibus, tum quæ dentes invicem firmantibus fit: quarum illa quidem à musculis qui in mento & collo sunt, deorsum trahentibus: hæc autem ab iis qui intra maxillam ex palato oriuntur, & eis qui temporales vocantur, perficitur.

Maxillæ inferioris figuræ extremæ à quib. musculis fiant.

Verùm mediocriter hiando, media figura fit, omnibus dictis musculis quiescentibus: ad quam morientibus maxilla inferior sponte sua meritò accedit: omnes enim tunc musculi sua actione priuantur.

Maxillæ figura media morientibus accidit.

Porrò meatuum excretoriorũ finibus, ceu portis quibusdam, custodes præsunt præualidi musculi, qui ne in dormientibus quidem permittũt quicquam excerni, priusquàm ratio iusserit.

Musculi excrementorum retẽtioni dicati.

Contingit autem inuitis nobis aliquod excrementum excerni, aut resolutis his musculis, aut ratione deprauata, vt in phreneticis: aut etiam ratione & musculis grauatis, vt in ebrietatibus. Temeraria igitur sententia est, quæ asserit dormientium animam quiescere: quandoquidem cessatio illa non quies perfecta, sed intermissio vigoris existit. Non enim sensus expertes penitus sunt dormientes, sed difficulter sentientes: ac proinde actiones quæ in illis fiunt, non omnes sunt naturales, sed ex eis multæ animales existunt, quum nimirum variè transferant membra, necnõ dormientes loquantur.

Dormientes nõ esse omnino sensus expertes.

Ac respiratio ipsa, actio existens phrenôn & musculorum thoracis, motu etiam fit voluntario, estq; animæ, non naturę opus, nempe iudicio subdita: quippe mouere musculos, animæ officiũ est.

Respiratio est voluntarius motus, opúsq; animæ.

Etenim si quæ fiunt, sedare potes quũ vis, & quæ nõ fiunt, facere, idq; citius aut tardius, crebrius & rarius, hic motus est volũtarius.

Motus voluntarius qui sit.

At motus arteriæ & cordis, quãdoquidem non subiicitur nostræ voluntatis imperio, non animæ, sed esse opus naturæ dicitur.

Motus arteriæ & cordis est naturalis.

Respirationi itaq; etiam inter dormiendum dominatur voluntas, etiamsi id non assequamur mente. Siquidem neq; palpebrarum motui, neq; aliis multis actionibus animalibus animũ adhibemus semper dum vigilamus. Quare quam causam in vigilantibus dixeris, quòd sæpe non animaduertant particulares actiones: hanc etiã & ad dormiẽtes & grauius oppressos transferre licet. Multos enim homines interdum actiones quasdam egisse constat, quarũ paulò pòst penitus sunt obliti, quòd intẽti actionibus tota mente non fuerint. Pars quippe animæ imaginatrix,

Imaginatricẽ vim recordari.

quæ

Memoria tenere, quid. Obliuisci, quid.

quę etiã & recordari videtur, si insignes impressiones rerum imaginatione cõceperit, cõseruat perpetuò eas: atq; id quidem est memoria tenere. Sin verò obscuras & penitus superficiarias, non conseruat: & hoc est obliuisci. Ob idq; in vehementibus animi affectibus, nullius eorũ quæ egerint, in posterum meminerunt. Quid igitur miri est, in somnis obscurè agente anima, obscuras etiã imaginationes fieri, ideóq; neq; stabiles, quũ id etiam in vigibis contingat? Quód autem totum opus respirationis voluntariè & spontè ab ipsa anima fiat, declarauit quidẽ id barbarus ille seruus, qui cohibita respiratione mortem sibi consciuit. Cæterùm voluntariorum operum, alia quidẽ libera esse, alia verò affectibus corporis inseruire videntur. Priora itaq;, vt ire ad aliquem, & alloqui (verbi gratia) perpetuò à nobis & absque obstaculo fiunt: quare absolutè sunt libera. Posteriora verò, vt egerere, mingeréq;, nõ perpetuò, sed in tempore quodã & cum mensura: súntq; corporis affectuũ remedia. Atqui nõnulli tacuerunt quidem vltrò annum integrum: egestionem verò vel vrinam retinere non modò annis, sed nec diebus quidẽ paucis nemo potuit. Simile igitur et his est spirationis opus: imò multò magis vrget, ac celeriorem necessitatem habet. Etenim periculum est, ne quis moriatur, nisi respirauerit. Quare non est quód quispiam existimet, naturale esse opus respirationẽ, quòd vsquequaq; retinere ipsam citra discrimẽ vitę nõ liceat. Sed iam quod deest sermoni de medijs figuris, deinceps absoluamus. Vt enim in manibus angularis figura, omnis prorsus doloris est expers: sic in cruribus illa dolore caret, quæ cõsistit inter mediã figuram, & extensionẽ extremã. Causa aũt cõsuetudo est. Plurimũ enim extensis cruribus vtimur: multóq; magis laboramus in extremis flexionibus, q̃ extensionibus. Tantum igitur à media figura ad extensionem progressum est, quod perfectè caret dolore, quantum à diuturna cõsuetudine membrorũ est coactum. Hæc igitur duo cõsiderãs in articulis vniuersis, naturam videlicet & consuetudinem, inuenies medium & dolore carens. Videtur autẽ in idem conspirare vbiq; consuetudo cum natura: figura verò dolore carẽs cum medio. Etenim in cruribus idem est quod dolore caret, & medium. In vniuersum igitur in omnibus articulis extremos motus cõsiderans, inuenies medium, & figuram doloris expertem. Vt enim in articulo ad gibberum, quod vocatur angulare: in articulo verò ad genu, quod propius est extensioni: sic in spina quod propius est flexioni, in articulo verò ad carpum, quod exquisitè rectum est, doloris expers existit. Etenim non vt carpi, sic etiam spinæ rectum ipsum est medium, sed aliquantum curuũ. Quapropter recti magis laboramus particulis spinæ, quàm sedentes, aut iacentes. Opus enim est stantibus quidẽ, tensam esse: iacentibus verò & sedentibus, nihil prohibet esse curuatam spinam. Porrò quicunque musculi siue articulis sunt, etiam in his media constitutio sine dolore est: sicvti in ano se habet, vesica, & lingua. Nam & summè constringere, & maximè dilatare anum, dolorem inducit: ac sic de cæteris. Atque omnes homines quo tempore cessant ab actionibus necessarijs, mediam figuram & dolore carentem in omnibus partibus habent. Verùm in lingua quidem per coniugationem omnes musculi orti sunt supernè, infernè, & à dextris, & à sinistris: quare nihil miri si in contrarios motus particula deducatur, à musculis oppositis. In musculo aũt ani et vesicę, necnõ diaphragmatis, aliter habet negotiũ. Nam quum singulis harũ partiũ vnicus tantùm sit rotundus, sine vllo opposito, musculus, in cõtrarios deduci motus hæ particulæ non æquè facilè possunt. At musculi qui est ad vesicam & anum, officiũ est, nõ excernere superflua alimẽti, sed retinere: nisi fortè per accidens, quum desierint agere. Cæterùm instrumenta excretionis, duplicia genere sunt. Eorum quippe alia animæ, alia naturę sunt. Atq; animæ quidem instrumenta semper motu voluntario agunt: instrumenta verò naturæ, citra ipsum. At phrenes quidem, & omnes musculi epigastrij, instrumenta animæ sunt. Intestinorum autem structura, vnà cum vẽtriculo, ipsius naturę. Musculi itaq; epigastrij omnes, quum agentes tenduntur, premunt intrò naturæ instrumenta: hęc autem, si phrenes ipsis cedant, in illarum locum abeuntia, musculorum violentiam exoluũt. Sin autem resistãt, tunc ceu à duabus manibus pressa, extrinsecus à musculis, intrinsecus à phrenibus, anteriore quidem parte cartilagini pectoris, posteriore spinæ cohærentibus, ea quæ continentur in cauitatibus illorum, fortiter propelluntur: quo tempore musculus ani est ociosus. Cæterùm in egerendo quidem, superiores: in meiendo autem, inferiores magis tendũtur musculi. Simul autem cum ambobus extenduntur musculi seruientes respirationi: vt videlicet occurrant ventriculo & intestinis, ab epigastrio ipso propulsatis ad regionẽ thoracis. Iam expirationis nullus musculus omnino est opifex: sed videtur hoc ipsum opus, aut potius affectus thoracis, omnino esse similis decidentiæ illi à nobis expositæ. Efflatio autem est spiritus confertim emissus ab intercostalibus musculis: quod etiam thoracis opus, dictæ reclinationi, quadã proportione respõdet. Verùm quũ expirationi contraria fit inspiratio, efflationi verò vehemẽs inspiratio, priorem quidem oppositionem solæ phrenes efficiunt: alteram verò intercostales, cum musculis qui ad thoracem ex collo, scapulisq; proueniunt. Quum autem maxima quidẽ inspiratio per externos, maxima verò expiratio per internos intercostales fiat, iustius vtiq; quispiam musculos thoracis externos, iis qui thoracis parte interna sunt, quàm phrenibus, oppositos esse dixerit. Porrò diaphragma ipsum, vbi agere desierit, laxiúsq; fuerit, nunc quidem ipsius cõuexitas versus spinã vergit, nunc verò ad ventrẽ: multò tamen promptius versus spinã fertur. Estq; in omnibus figuris hominis (vna excepta prona) superius quidem diaphragma, inferior verò spina: quare meritò ad eam vergit: tum q̃a grauatur quidẽ ab his quæ anteriori parte superiacent, tum quia retrò molissimum & tenuissimum omniũ viscerũ habet pulmonẽ. Duplex igitur quũ sit tensio omnib. mu-

Respirationẽ cohibita, seruum quendam sibi mortem consciuisse.

Voluntaria opera duplicia.

Tacuisse nõnullos annum integrum.

Respirationis necessitas.

Naturam consuetudinémq; cõsiderans, inuenies mediã figuram dolore carentem.

Doloris expertes figura.

Spinæ figura media non est recta.

Musculi ani & vesicæ munus est non excernere, sed constringere.

Excretionis instrumenta duplicia.

Phrenes.

Intestina sunt naturalia instrumenta.

Epigastrij musculorum opus.

Expirationis nullum musculum esse opificẽ.

Efflatio quid.

Inspiratio expirationi contraria.

Inspirationem maximam fieri per externos intercostales musculos, vt expirationem per internos.

Tensio duplex musculis omnibus inest.

sculis, vna quidem, quum agentes in seipsos coeunt: altera verò, quum à musculis oppositis extenduntur: priorem quidem phrenes, in inspirationibus non violentis habent: altera verò fit, aliàs musculis ventris agentibus, aliàs intercostalibus, & his etiam solis. Verùm musculi costarum & ventris, quandiu quiescũt, convexi perpetuò sunt: quum autem agunt, intrò cedũt, minúsque curui fiunt, contrà quàm cæteri omnes aliarum partium musculi.

GALENI PERGAMENI de Vteri dissectione, Liber Vnus.

Vterus inter vesicam & intestinum rectum.

Terus sub peritonæo, inter incumbentem vesicam, & rectum intestinum, suam sedem sortitur. At verò fœminarum vesica circa pubem sita est, collum breuius & laxius habens, quàm vesica virilis, quod inter ossa pubis ad fœmineum pudendum extẽditur. Rectũ verò intestinum ossi sacro, & quibusdam spinæ vertebris innititur: ac proinde spina circa id incuruatur. Magnitudo vteri non æqualis omnib. est. Cæterùm magnitudine moderatus, superna quidẽ extremitate est propinquus vmbilico, inferna aũt muliebri pudendo cõmittitur. Estque spatiũ ab illa extremitate suprema, vsque ad oram exteriorem pudendi, vt plurimum, quod moderatum est, vndecim digitorum. Secundum latitudinẽ verò, ad vtrunque latus per suos apices, siue cornua, extenditur. Ipsum autem muliebre pudendum circa externas partes pelliceam eminentiã adnatã habet, instar præputij virilis. Corpus vteri, vesicæ simile est: à lateribus tamen habet papillares exortus, versus lumbos nutãtes, qui apices & coenua appellantur. In mulierib. tamen minimè reperiuntur fœtus intra ipsa cornua, quẽadmodũ in cæteris animalib. numerosum partũ gestãtibus (multò enim minora sunt, quàm pro magnitudine fœtus) sed in reliqua tota vteri cauitate. Cõtingit aũt moderatæ magnitudinis vterus ipsa tenuia intestina: qui verò excellenter est paruus, ea solùm cum quibus coaluit. Rursus maximus vterus, nẽpe qui iam fœtum gestat, latera implet, ac imum ventrẽ, & multa intestina contingit. Appendet aũt per fibrosas quasdã & tenues distantias intestino recto & vesicæ. Appendet itẽ ossi sacro per quædã ligamenta robusta, ac per similia etiã, ipsius spinę vertebris: cuius musculis magnis (qui memorabiles vtrinque faciunt exortus, & in vtranque vteri partẽ, & in vesicę collũ, & in sedẽ distribuũtur) connexus est. Laxa sunt autem hæc omnia ligamenta, & ob id vterus plurimũ moueri, & habitu suo transmutari potest. Sunt ligamenta alia & appendices quæ in ipsum vterum inseruntur, partim quidem eius corpus texentia: quorum pars nõ exigua sunt nerui ab spinali medulla orti: partim verò incremẽti & nutrimẽti ipsius vteri, itémque fœtus gratia, constructa: vt sunt arteriæ atque venæ. Vesicæ autem & podici sic iuxta collum coalescit vterus, separari vt per excoriationem facilè ab ipsis possit. Coalescunt etiam ei testes & seminalia vasa: quemadmodum cum pudendo ipse circa extremitatẽ sui colli. Iam verò à vena caua, & arteria magna illi incumbente, exoriuntur duæ venę, & duæ arterię, vtrinque sanè vna, vena quidem à vena caua, arteria verò ab arteria. Deinde altera quidem à dextris ad dextram, altera verò à sinistris ad sinistrã vteri partem delata, antequam in ipsum vterum inferantur, ramulos ad testes extendũt, posteáque in vteri corpus se insinuant, atque intertexunt ipsum. Hæc itaque quatuor vasa, paulò inferiùs sunt sita, quàm quæ deferuntur sub renes: venæ tamen multò sunt arteriis maiores. Alię præterea venæ & arterię, ab vtraque vteri parte, circa collum ipsius inferuntur, ab ea quæ ad pudendum & sedem pervenit, manifestè distinctæ. Ipsum autem vteri corpus duæ constituunt tunicæ obversim positæ, ad distensionem & contractionem aptissimæ: quarum externa quidem, neruosior, simplex, & vna est: interna autem venosior & duplex: cuius partes committuntur quidem inter sese, non coalescunt tamen, nec prorsus vniuntur, sed se duntaxat contingunt, & à circumsita tunica continentur. Si igitur per excoriationẽ eas separare cõtendas, duo videbuntur tibi vteri esse, sub vna eadémque tunica siti. Hanc enim tunicam vel vn vterum in duas partes separare amplius non potes. Habet autem multas asperitates illa venosa tunica, maximè circa fundũ. At neruosa quæ ipsam ambit, multò crassior quàm vesicæ tunica est, & ipsa multis venis arteriisque interstincta. Cæterùm collum vteri musculosum existens, ex carne natum est dura cartilaginosáque: ac progressu temporis adeò cartilaginosum evadit, vt quę sæpius pepererunt, aut iam aniculæ sint, his multùm durum & cartilaginosum existat. Habet autem in se foramen, per quod excernuntur menses, ac tum viri semen excipitur, tum egreditur partus. Fit autem collum ipsum in muliebrem sinum non rectum, neque rectà in omnibus: sed declinat in sinistram, & dextrã, sursúmque & deorsum. Quod autem ad anteriorem & posteriorem partem attinet, similiter se habet in omnibus. Consistentiam etiam vteri, pro ætatum atque affectuum ratione, contingit variari. Quin secundùm naturam, crassus quidem & magnus, ac tumidus apparet vterus, lunari purgatione prodeunte. Siccus autem & tenuis est, qui longissimè ab eo tẽpore abest. Crassior item prægnantis: crassissimus, eius quæ sæpe peperit. Rursus, eius quæ iam concepit, crassus est: eius verò quæ partui est vicina, magnus simul & tenuis. At verò testes fœminei à lateribus vteri siti sunt, singuli ab vtraque fundi parte, prope coenua: magnitudine multò minores quàm in maribus: figura item & corporis miscella omnino multùm differentes. Lati enim sunt fœminis, rotundi verò & oblongi maribus: & glandulosi quidem illis, tenera verò carne masculis. Complectitur autem vtrumvis eorũ propria pellicula tenuis. At scrotum fœminei testes non habent: eis tamen & arteriæ & venæ inseruntur, ex eis quæ ad vterum tendunt, in singulos singulæ progredientes. Verùm cõmista inter se hæc vasa priusquã inferantur testibus, instar cæsariei intorquẽtur, nõ secus quàm

Collum vesicæ fœmineæ.

Rectum intestinum.

Vteri moderata magnitudo.

Pudendi muliebris descriptio.

Cornua, siue apices vteri.

Vteri cõnexiones.

Vteri vasa.

Vterum constituunt duæ tunicæ.

Vteri collũ cartilagineum.

Vterus prægnãtium crassior.

Testium fœmineorum situs.

Testium fœmineorum masculinorúmque discrimen.

Testiculorum pellicula.

Testes fœminarum carent scroto.

Testium fœm. vasa.

Seminaria vasa in foeminis.

quàm in ipsis maribus. Cæterū seminaria vasa, quæ & ipsa continent semen, prope testes quidē sunt ampla, sensilémq; possident cauitatem: angustiora verò ac veluti nō caua redduntur, paulò longiùs inde progressa. Deinde rursus iuxta cornua dilatantur, vbi sanè in vterum inseruntur. Porrò prægnante muliere, primò quidem in tra vterum secunda producitur: dein tunicæ fœtum ambientes, ac demum fœtus. Secunda ipsa, vasa multa sunt, tum venæ, tum arteriæ, ex propinquo inter se sitæ: quarum spatia intermedia, membranis quibusdam explentur. Ex tunicis autem ipsis, altera totum fœtum amplectitur, altera uicumbit duplicata circa caput, clunes, ac pedes eius. Ac vocatur quidem illa agnina, hæc autem farciminalis. Ambæ autem candidę sunt, ac tenues, ferè aranei telæ consimiles. Adnascitur secunda vtero in hunc modum. Vasorum vteri oscula, per quæ mulieri menses purgantur, aperiuntur quando mulier est conceptura. Con tingit autem hoc tempus, incipientibus fluere menstruis, aut desinentibus: Aperiuntur & reliquo omni purgationis tempore hæc vasa, sed tunc non cōcipit mulier: neq; enim in vtero potest semē manere, quòd multitudine sanguinis influctis eluatur. Quando verò cessant menses, & quum incipiūt, reserata sunt vasa, & purgatio ipsa nec multa, nec coaceruatim effunditur, sed modica et paulatim, ceu sanguineo humore exv dante. Quare ob asprediné quidem, semen vtero adhæret: sufficiés autem alimentū habet, pan citatem sanguinis in ipsum confluentis. Priusquàm enim fluere cœperint menses, mulier non concipiet, propterea quòd nutrimento priuatum sit semen, & vnde hæreat non habeat: læuis enim tunc vterus est, ob conclusionem vasorum: quare defluit semen, & ū tunica ipsius nō vnitur. Aptius enim ad concretionem asperum est, quàm læue. Ex quibus liquet, secundam iux ta vasorum oscula tantùm ipsi vtero accrescere, et iuxta aliud nihil. Vas etenim quod in secunda nascitur, principium habet extremitatem eius quod se in vterū ingerit, adeò vt quis duo hæc possit esse vnum dicere: vnita enim sunt iuxta oscula, alterumq; transsumit ab altero, vena qui dem sanguinē à vena, arteria verò spiritum ab arteria. Iuxta hæc vasa etiam cotyledones (quos acetabula vocant) habentur, vinculum firmum secundæ ad vterum existentes. Itaque ipsius secundæ vasa, vnde dictum est, inde initium sumentia, intertexunt secundam, mutuóque miscentur, & perinde ac variæ radices arborum, quę in vnum coëunt stipitem, sic ipsa mutuò inter se cōcrescentia, in duos ceu truncos degenerant, venosa quidem in venas, arteriosa verò in arterias. Qui stipites vtrique, ex vtraq; parte dextra & sinistra, ad ipsum fœtū circa vmbilicū confluunt. Neq; enim aliud quicquam vmbilicus est, quàm quatuor hæc vasa, mediū quendā & communem vragon, hoc est vrinæ ductorē, vel aquę ductum, habentia. Hic verò existit principium membranæ farciminalis, perforatúsque est ad fundum vesicæ ipsius fœtus amplo meatu, adeò vt vsicæ ynio sit ad tunicā farciminalē, per ipsum vragon in medio vtriusq; situm. Humor autem non modicus in vtraque continetur membrana: flauus quidem in farciminali, albidior verò in agnina, & corpiosior: quandoquidem hæc altera maior est, vtpote vniuersum fœtum contegens.

Prægnante muliere, quæ prius gignantur.
Secunda descriptio.
Agnina mēbrana.
Farciminalis.
Secunda connexio cum vtero.
Conceptionem fieri aut incipientibus fluere mēsibus, aut desinentibus.
Conceptio cur antequam fluere menses inceperint, fieri nequeat.
Asperum quàm læue, aptius ad concretionem.
Secundam iuxta vasorū oscula tantùm ipsi vtero accrescere.
Cotyledones, si ue acetabula.
Vasorum secundæ progressus.
Vmbilicus quid.
Vragos.
Agninam membranam contegere totum fœtum.

GALENI PERGAMENI
de Semine, Liber primus.

AN semen sit tum materiale, tum efficiens generationis principium, vt Hippocrates quidem professus est, an efficiens tantùm, vt Aristoteles autumat, nobis venit considerandum. Quòd igitur ex animalibus brutis, quæ quidem retinent semen, omnia etiam concipiāt, minimè antē quæ excernunt illud post coitum, ipse didici experimento: id quod etiam in mulieribus postea exploraui, quas quum hac de re percontatus essem, responderunt mihi, se quendam, circa vterum, motum percipere, vt qui velut vellatur, & paulatim in seipsum contrahatur, vbi semen concipiant. Quibus etiam & scripta medicorum subscribunt, & quæ ipse etiam expertus sum, per resectiones animalium prægnantium, quorum omnium vteri apparebant fœtibus obuoluti. Videntur enim vteri (vt Plato ait) velut animal quoddam, prolis desiderio affici, & ob id attrahere in seipsos semen, & circumcirca in rugas cōplicati continere, quemadmodum & hoc ipsum viris aliquando evidenti sensu est perceptum, nimirum ad cucurbitulæ medicinalis similitudinem attrahente vtero ipsorum pudendū. Maximè autem contingit hoc, cessantibus iam ipsis mensibus, quo præcipuè tēpore vteri semen concipiunt. Porrò qui putant Aristotelē quidē voluisse, semen masculi coniectū in vterum, principiū motus menstruo recremento imponere, ac mox excerni: quiq; id partem fieri fœtus ex Aristotelis sententia existimant, vtriq; mentē illius viri ignorarūt. Is quippe, velut ex ligno & fabro fit mensa, sic ex menstruo sanguine, & motiuo principio viri, fœtum constitui ait. Quapropter + nonnulla animalia, nec excernere genituram affirmat, sed distribuere tantùm in fœminam animalē caliditatem, esséq; talia ex insectis quædam: ita vt fœmina quidem articulum in marem demittat, commorataq; in complexu per multum tempus, corpus quidem accipiat nullum, sed solam facultatem formantem, & formam ipsam specificantem. Iam verò, quod ipsemet Aristoteles ait, inflari & dissolui genituram in vtero, alienum à ratione videtur: quum nimirum conceptionis tempore, minores & minus inflati cernantur vteri. Cæterùm, etiam si id concedamus, perscrutabimur postea, vtrum in ipsa amplitudine vteri, menstruum quidem recrementum consistat, semen autem aceruatim allabens, ipsum percutiat, atq; exhibito motus principio excernatur rursus, per ipsius vteri collum: an potius eo tempore quo fœmina masculo coit, semini obuiam menstruus sanguis feratur, vt suscipiat eam, quam illo assequitur, facultatem. Vtrunq; tamen absurdum. Nam si in ventre vteri aceruatiū, ac longo

Bruta excernētia semen post coitum, non cōcipere.
Vterū prolis desiderio affici, velut animalia quadam.
Semen quo præcipuè tempore concipiatur.
Aristotelem interpretatur Galenus.
Aristotelis opinio improbatur.

Grumus quando fiat.

tempore contineatur menstruum, non amplius vtiq; sanguis hoc fuerit, sed grumus. Quandocunq; enim exciderit sanguis ex vasis in quodq; organum cauum in animali, statim fit grumus. Nec reperio quo pacto etiam semen sine sanguine excerni possit, cũ quo conuenit & conspirat in idem iuxta amplitudinem vteri. Si verò obuiam venit semini sanguis, oportet sanè ipsorum congressum in vasorũ osculis fieri. Verùm si hoc ita habet, vnum in tot partes semen dicemus diuidi, quot sunt ipsa vasorũ oscula, vt ad singula sua pars deueniat? (id quod seminis viscositati aduersatur, & altera moderãte substãtia opus habet, quæ diuidat) aut cohærens sibi manere? quod longè conuenientius est ipsi substantiæ seminis. & tertia alia substantia nõ indiget, præterquam attractione vteri, & seminis eiectione. Quemadmodum enim venter vbi cibos appetit, cum fundo suo ad gulam recurrit, qua nimirum veluti manu vtitur: eodem modo vterus qualitatem seminis concupiscens, it obuiam, ac totus quidem ad pudendũ accurrens, collo ipso, veluti stomacho, ad similitudinẽ manus, vtitur, intrudenti confertim semen. Itaq; si quando hic stomachus debilitetur, semen attrahere nõ potest. Quòd si etiam allabatur vasorũ osculis semen, & rursus discedat, discutiatúrque in aërem, quod per Deos erit principium fœtus? Primùm etenim inuenire causam oportet ipsius elapsus sanguinis, semini appropinquantis, ex singulis osculis vasorum vteri: deinde alteram, quæ totum in idem coaceruet: postea autem & causam membranæ totum hunc sanguinem forinsecus cooperientis: quæ quidẽ nõ ex ratione tantùm, sed ex eo quod apparet, necessitatem habet. Apparet enim nobis orbiculatim ipsum conceptum continens statim post conceptionem primam. Nam & trium & quatuor à principio dierum sæpe excidit mulieribus genitura tenui contenta inuolucro: id quod ex resectione animalium licet deprehẽdere. Videbis enim manifestè vterum quidem totum circum semen contractum, membranam verò huic obuolutã: qualem quidẽ excreuit illa nequissima mulier, quam Hippocrates (vt ipsemet fatetur libro de fœtus natura) prudẽs ac volens coëgit facere abortum. Cohærens nanque sibiipsi semen, quo tempore ab vtero attrahitur, extenditur quidem & dilatatur, tempore omnibus vteri partibus æqualiter appetentibus ipsum. Propterea verò quòd viscosum & crassum est, calidis corporibus conuersatur, facilè in membranam coalescit, quæ iuxta vasorum ora ex ipso vtero pendet, de cætero in totũ illi subtenta. Porrò vena, arteria, & neruus, prima & cõmunissima animalium organa, à quibus omnes partes reguntur, nõ ex sanguine, vt Aristot. ait, sed ex semine generãtur: nimirũ alba & exiguia quũ sint. Quòd si sanguinem transmutãs natura, ex rubro faceret album, ex liquido crassum, viscosum ex tenui, vt ex eo rectè illa vasa cõpingi possent, laboraret vtiq; frustrà, studens huiusmodi parare sanguinem, quale à principio habet semen. Atqui natura ipsa nihil frustrà molitur: cui quidem nullũ maius operæpreciũ accidere potest, quàm

Vterum ad pudendum procurrere, vt eat obuiam semini.

Membranã obuolui semini in vtero.

Hippoc. coegit quandam facere abortum, contra quàm in suo illo iureiurando est pollicitus.

Semen præbere generationẽ venæ, arteriæ, & nerui, primis organis.

Naturã nihil frustra moliri.

principium optimè exceptum, vt quod nõ solùm medium tonus, sed potẽtia etiam totum esse dicatur, vel testimonio Aristotelis. Absurdũ itaq; fuerit dicere, statim in ipsis auspiciis frustra operari naturam: habentémq; album & crassum & viscosum humorem, ad neruorum, venarum, & arteriarum generationem, eiicere quidem hunc, vt Aristoteles putat, ex sanguine verò alium similem gignere. Si nanq; exanguem esse horum trium organorum substantiã natura vult, siue crassam, siue extendi, & in fistulæ modum cauari, ac quamlongissimè progredi citra diuulsionem, ad hæc omnia certè nihil substantia seminis reperiri possit aut cõmodius, aut aptius. Est autem semen vitali spiritu plenum. Quare maximè contrarius hic sermo naturæ operibus est, si excerni quidẽ in aërem dissolutum, ipsum dicamus, retineri autem sanguinem menstruũ, ceu benignissimum, quem vt alienum natura excernit singulis mensibus. Non enim est familiaris vtero sanguis mẽstruus, sed ipsum semen: & propterea susceptorium huius organum natura constituit vterum. Quantum igitur ex semine vterum ipsum cõtingit, hoc fit statim mẽbrana. Reliquum verò totum, habuit quidem & ipsum insitas facultates: attractricem quidẽ familiarium, &* per quam retenturum, & alteraturum, alimentúmq; sibi facturum erat: expultricem deniq; alienorum & superfluorum. Habuit præterea & familiares materias quas attracturum erat ab vtero, sanguinem videlicet & spiritum, per oscula quibus connexũ est. Et sanè hæc statim à principio per ambientẽ membranã nõdum duram factã, attraxit. Ad finem verò, tantùm per foramina illius, ob attractricem perpetuam, obq; interuẽtum humorũ, minimè coalescentia, sed adaperta magis, per quę scilicet ferebantur materiæ. Solet autem alimentum non semper pari copia, sed iuxta proportionem augmenti illius quod alitur, aut exiguum, aut copiosum affluere sanguis quidem ex venis, spiritus verò cum sanguine tenui, modico & calido, per arterias, vtrunq; ad propriam suam cauitatem. Quin & temporis progressu necessariũ est hanc viam in fistulæ modum cauari, ac vas fieri. Cæterùm quandoquidem impossibile erat, semen ad fundum vteri illapsum, ipsum totum illinire, vtpote qui exortus vtrinque velvti cornua quædam haberet, hæc sanè fœminæ seminis illeuit natura. In hæc siquidem cornua, singula ab vtraque parte existentia, vas seminale se ingerit, ex fœminæ profectum testibus. Quando igitur simul sub idem tempus, cum mare semen fœmina emiserit, ipsum muliebre semen per vtrunque eiectum cornu, delatúmq; in medium vteri spatium, simul quidem oblinit vias, simúlq; ad masculi semen perueniens, vnà cum illo miscetur. Sic ita per membranas ambo mutuò innectuntur, quas tunc in sua profectione ipsum muliebre semen produxit, vt totam genituram amplectens, hanc fœtui vtilitatem præstaret, & vt velvti alimentũ quoddam, masculo semini fieret: tenuius enim est illo, & frigidius, familiaris verò omni alio ad ipsius nutricationem. At verò fines illi vasorũ, per quos singulis men-

Principium dicitur potentia esse totum.

Seminis substãtia quibus rebus aptissima.

Semẽ vitali spiritu est plenũ.

Sanguinẽ menstruum non esse familiarem vtero.

Membrana ex qua seminis parte gignatur.

Semini inesse quatuor facultates naturales.

Semẽ quas materias trahat ab vtero, & per quas vias.

Seminalia vasa fœminea, profecta à testibus, inferũtur in cornua matricis.

Semẽ muliebre misceri virili in vtero.

Seminis fœminei vsus.

Semen fœmineum tenuius frigidiúsq; masculo.

Acetabula quae Cotyledones. Secunda quae dicatur.

mensibus superfluum sanguinis ex toto corpore in vterum deriuatur, existunt vera acetabula, siue cotyledones. Appellatur autem secunda, externa illa membrana, quam pertranseunt tum arteriæ, tum venæ, materias ipsas ad fœtum ex vtero deferentes. Altera autem membrana, quæ sursum ad cornua pertingit, farciminalis vocatur: quæ augescentibus liquidis excrementis in fœtu, ex ipsis suscipit alterum.

Farciminalis membrana fœtus suscipit lotium.

Porrò ex spiritu & tenuissimo sanguine, qui vnà cũ illo per arterias ad fœtum confluit, calidissimũ ex visceribus ipsa natura constituit. Alter verò sanguis crassus, speciem hepatis originalem producit: atq; hanc etiã pleræq; venę per secundam latæ perficiunt.

Cordis & hepatis generatio.

At arteriæ ad aliud calidissimũ viscus ferũtur, quod ob excellentem caliditatem, moueri velvti flamma quędã non cessat, sed semper vicissim distenditur & contrahitur.

Cor moueri perpetuò.

Et venæ quidem arteriæq;, materias in hęc viscera deducentes, velvti radices ipsorum existunt. Quę verò protenduntur in totũ fœtum, tunicis similes sunt, in multos ramos distractis.

Venarum, arteriarúmque generatio.

Generatio autẽ his est, ex substantia seminis in fistulæ modum cauata. Tertium verò principium, à quo omnes producti sunt nerui, generationẽ ex solo semine habet.

Cerebrum ex solo semine oriri.

In permistione quippe ipsius ad semẽ muliebre, multæ bullæ sunt ruptæ, ex quibus intrò & ad profundũ spiritus seipsum seruare cupiẽs, concessit. Neq; enim velvti vapor erat, sed per se mobile animalis principiũ, quemadmodum & cauitatem spiritus plenam, ex circunstante humore produxit semini. Quò autem neq; etiam inde promptè evacuaretur, firmam sibi domum fecit ex liquida seminis substantia, quæ ipsum ambit: id quod in ea crassius & durius erat, ad externum lineamentũ extrudens: quod vtiq; ipsum progressu temporis calefactum & resiccatum, erat futurum os.

Cranij productio.

Hoc in principio quidem facultas opifex, ac fingẽs animal operatur: nondum tamen apparet, præ paruitate. Quando verò primum apparere incipiũt, maxima sunt tria hæc ex vicino inter se sita, & se invicem contingentia. Principium quidem neruorum futurum, quod cerebrum appellamus, in altiori sede locatum: cor autem & hepar (quæ sese mutuò contingunt) ei subdita.

Cerebrum in altiori locari sede.

Quæ principia tria, longius progressu temporis disparantur, & in totum, quod eis efformatur, animalis corpus transmittunt germina. Spinalem nanq; medullam cerebrum velvti truncum quendam producit: cor verò arteriam maximam, quam aortam Aristoteles vocat: hepar denique venam cauam.

Spinalem medullam oriri à cerebro. Aortam oriri à corde. Venam cauam oriri ab hepate.

Et sanè apparet statim à principio circa medullam spina ipsa firmata: circa cerebrum verò, calua obducta: sicvti & iuxta cor thorax, *qui nõ solùm domus futurus erat in partu, sed primum & principalissimum respirationis organum.

Thorax primũ & principalissimum respirationis organũ.

Hæc igitur aliquanto posterius fiunt. Ipsius autem fœtuum generationis, quatuor in vniuersum sunt tempora.

Tempora generationis fœtuũ, quatuor.

Primum, in quo seminis species vincit, & dominatur: quæ quidem constitutio, non fœtus, sed genitura vocatur.

Genitura quid.

Vbi verò expletus quidem sanguine fuerit fœtus, cor autem, cerebrũq; & hepar adhuc inarticulata sunt & informia, firmitudinem tamẽ & magnitudinem momentaneam iam habent, hoc tempus secundum erit. Tertiũ deinde est tempus, quando illa principia tria manifestè videre licet, reliquarum verò partium designationem per lineamenta, & quasi obscuriorem quandam adumbrationem. Quartum denique & postremum tempus hoc est, quũ fœtus omnibus artubus suis est integrè consummatus & absolutus: quo tempore non fœtus solùm, sed iam puer ab Hippocrate nominatur. Fœtus itaq; velvti planta, omnem generationem & formationem à semine accipit, duplexq; principium motus & formationis statim ab ipso principio. Qualis enim est radicatio in plantis deorsum, talis est fœtibus insertio arteriarum & venarum in vterum. Qualis verò sursum vergens truncus in plantis, tales sunt in fœtibus à tribus principiis exortus.

Fœtuũ ad plantas comparatio pulcherrima.

Etenim natura seminis non aliis viribus producit plantam, aliis animal: sed quemadmodum plantæ semen terra indiget, vt nutriatur ex ipsa & augescat: sic nostrum indiget vtero semẽ, ob causas easdem. Ad hæc, radices sibi generat planta, quibus trahat alimentum ex terra: ita chorion, hoc est, secunda, gignit vasa, fœtuũ radices. Producit quidem truncum à seipso semen plantæ, & ab illo alios & alios ramos, vsq; ad extremas propagines: at non secus in fœtu videre licet iuxta illa tria principia tres truncos natos, arteriam nempe aortam, venam cauam, & spinalem medullam: qui in varios ramos diuaricantur, vsq; ad vltima germina. Quę triplex planta animal futura est, non reiecta illa, quam à principio habuit facultate vegetatrice, sed altera insuper acquisita.

Animal dicitur triplex planta.

Ex loco autem in locum ipsum transire oportet, vbi perfectum fuerit, ex vteroq; solutum: quod facere minimè posset, si frigidum vt arbores fieret, &, si organis ad ambulandum aptis careret. Quare duo principia acquisiuit, alterum organorum, quæ custoditura sunt ipsi naturalem caliditatẽ: alterũ eorum quæ subseruitura sunt omnibus ad quas concitatur actionibus. Sed his quidem posteriùs vtetur. Principio autem plantatitio primò est vsum, quod vtiq; nõ ex sanguine, sed ex semine, arteriam, venam, neruum, os & membranam produxit:

Principiũ plantatitiũ, quæ ex semine gignat.

& secundam quidem primùm ei forinsecus circundedit, ac simul cum ipsa farciminalem membranã condidit, tenuem quidem, angustámque & infirmam, futuram tamen adiumento secundæ, in materierum attractione, suscepturámq; formati animalis vrinam.

Secunda. Farciminalis.

Nam ad totum fœtum ambiendum, excipiendúmq; vaporem defluentem ab illo, generata est tunica agnina, satis ampla & robusta.

Agnina tunica.

Reliquarum autem membranarum, quibus varię partes teguntur, nulla in primis diebus necessariam habet generationem (neq; enim suffecisset ad ipsorum omnium opificium, substantia seminis) sed procedẽte tempore, dum quod antea erat semẽ, iam grandis factum est fœtus. Ad quarum generationem natura vtitur geniturae viscositate: ex qua quidem quicquid crassius magísque terreum, ac minus tractile est, ad ossium regionem delegat: quæ sanè arida & terrea, pinguitudinisq; expertia, sed obducta membranulis tenuibus, carnéque operta perfecit, ad id maximè vsa

Genitura viscositas, quibus sit generandis idonea. Ossium generatio.

caloris vi: qua nimirũ omnem glutinosam substantiam ab ossibus exugẽs, ligamentis quibus invicem copulãtur, imposuit. Cæterùm vbi ipsis ossibus carnẽ superseruit, prius quàm membranis integeret, ibi minus aridum totum os factum est. Extendit autem à membranis circumossalibus, etiam carnibus ipsis gracilia opercula. Quin & neruum in vnamquanq; ipsarum dispersit, vbi eos priùs in fibras araneorum telis tenuiores dissoluit. Sed alias etiam fibras & similiter tenues ex ligamẽtis productas & carnibus implicatas invexit, atq; ita rursus in vnum & idem ambo coëgit fibrarum genera, totum quidem organum in quo hæc fabricauit, musculum efficiendo: id verò vbi fibræ congrediũtur, tendinem. Ligamentorum etiam non modicam partem in ipsos musculos indidit: vt neruorum, non in hos solùm, sed & in viscera omnia. Est & aliud fibrarum genus in ventre, intestinis, & vtraq; vesica, adeòq; in vtero & corde, generationem ex semine habens, quibus velvti nexui cuipiam totum visceris corpus circumcirca accreuit, ex sanguine ortum. Omnia siquidem quæ carnosa specie prædita sunt, sunt ex sanguine cõdita. Membranosa verò omnia, ex semine suum ortum sortiuntur. Ob id quæ ex sanguine generata sunt, si corrumpantur quandoq;, facilè regenerantur, vt quæ materiam generationis largam possideant. Quæ verò ex semine, aut neq; prorsus, aut valde raró, regigni possunt: quandoquidem quam efficiens ipsius causa perfectis animalibus insit. Quòd si quicquam eorum quæ ex semine ortum duxere, carne nudatũ sit, caro quidem circumnascetur, simile verò illi quod denudatum est, nullo modo amplius innasci potest: vel si Aristoteles moneat, singulorum inesse naturis, vt sibiipsis similia faciant. Etenim in id quod naturæ eius quod transmutatur propinquius est, facilis est trãsmutatio. Ac proinde sanguini facillimum est carnem fieri: difficillimum verò * membranam, neruum, venam, arteriam, tunicámve. Primùm igitur vnumquodq; eorum quæ nutriri debent, familiarem sibi ex sanguine, ac similem succum trahit: qui postea dissolutus vaporis instar, his quæ ipsum attraxerunt, apponitur: ac tandem ab eis transmutatus, illis assimilatur. Non ergo videtur, vnamquanque primarũ partium animalis à principio quidem ex semine natam esse, aliud autem esse ipsarum vltimum & familiarissimum alimentum. Procedunt porrò arteria & vena in vtrunque testem non rectà via, sed flexuosa, multiformiq;, in qua quidem licet videre sanguinem albescentẽ paulatim: postea verò, vbi ipsum vas testem contingit, in eo planè seminis substantia iam perspicuè conspicitur. Est enim vtriq; tum arteriæ tum venæ, generatrix natura seminis. Verùm ex sanguine ipsum conficiunt, diutissimè in vernginibus illis versato. Alteratur enim sanguis transiens in semen: quum omne alterãs, in suam naturam ducat ipsum quod alteratur, quemadmodum etiam apparet. Album enim & crassum & viscosum est semen, aptum vt ex eo arteriæ & venæ nutriantur. Cæterùm amputatas venas, ac rursus generatas in magnis vlceribus vidimus:

Musculi constitutio.
Tendo.
Ligamentum.
Visceribus vniuersis esse neruos inditos.
Carnosa omnia esse ex sanguine orta.
Membranosa omnia à semine oriri.
Genita ex sanguine regenerari posse.
Genita ex semine regenerari vix posse.
Nutritio] vniuersis ex familiari illa portione sanguinis.
Sanguinis in semen degeneratio.
Vasis seminarius inesse vim generatricem seminis.
Semen ex sanguine gigni.
Venas amputatas, regeneratasq; vidit Galenus.

id quod assolet fieri conspirante in vnum robustissima facultate cum materia seminaria copiosa. Arteriam verò aut neruum nemo vnquam vidit regeneratum, ob penuriam materiæ, quam & copiosam & validæ facultati iunctam, adeò crassorum vasorum requirit generatio. Verùm iuxta primam generationem ex semine, coacervatus adhuc est humor, ex quo vasa ipsa formantur: opifex autem ipsius duplex est, tum facultas, quæ in ipso semine habetur, tum quæ in vteri vasis, quibus allapsum est. Quare nihil mirum, prima naturæ organa velociter formari in fœtibus. Sed nec tribuere vasis illis flexuosis totam seminis generationẽ est æquum, vt Aristoteles facit, priuãs testes facultate semen gignendi. Arteria itaq; & vena, à vasis quæ circa spinã sunt progredientes, per ilia deorsum feruntur, donec perveniant ad venam testicularem dictam, quæ iuxta caput testiculi incumbit, quod epididymis appellatur, ex qua fistulæ multę in testem perueniunt, seminario humore refertæ. Huic testiculari venę: & arteria & vena adnascuntur, circa paulò antè relatam obvolutionem: cui & paruam quandam à seipsis distributionem largiuntur, priusquam inserantur testi. Inde seminalis meatus genituram hauriens, ad pudendi exortum eam subvehit. Quovsq; enim intra ilia sunt arteria ipsa & vena, peritonæo integuntur. Hinc verò peritonęũ, vtrinq; momentaneo foramine perforatũ est, & meatus ab ipso maximus ad testes descendit. In quo & obvolutio vasorum gignitur, & vas seminale ex vena testiculari enascens, ad ilia ascendit: contingens quidem circa exortũ ipsum testiculum, non tamen ex ipso generationẽ habens. Iam verò iuxta vtrunq; meatum arteriam & venam descendentem reperias, ascendens aũt vas seminarium. Inde verò rursus non amplius extra pubis ossa, sed per profundũ & supra ipsa in decliue fertur, donec ad vesicæ perveniat collum, cui pudendum continenter colæreat. Quia enim vas seminarium longissimum factum est, ob id tantam viam circumcurrit. Contingit enim ita sanguinẽ in vasis morã tem concoqui, & in grumos cogi, & vas seminale longissimum & varicosum iuxta vesicæ collum existens, genituram quamlongissimè iaculari. Cæterũ in quibus testes exectĩ sunt, epididymide intacta, nihil patitur vas seminariũ. Deperit autem animalibus nõ solùm emissio seminis (hoc enim iis feliciter cederet, qui abstinere à venereis percupiunt) sed & virilitas & omnis masculina inclinatio. Sic etiã si animali fœminę excindas testiculos, neq; libidine concitabitur, neque marem admittet, sed amittet fœmineam naturam. Quo nomine scrofæ castrantur, fiũntque sic castratis masculis similes, atq; vberius alimẽtum accipiunt, pinguioremq; & suauiorem carnem, quàm reliquæ scrofæ, habent, quemadmodum & mares maribus. Non tamen similiter periculo vacans ablatio testiũ ipsis fœminis est. A lateribus enim ab vtraq; parte singuli adiacent, arteriam quidem & venam, velvti qui in masculis sunt, pampiniformiter sibi insertas habẽtes: vas verò seminale ad vtrunq; cornu finiens. Necessarium itaque est vtrunq; latus diffindere, si quis

Arteriam, neruúmve amputatum, cur regenerari non liceat.
Testes primarios Aristotel. facultate gignendi semen.
Testicularis vena.
Epididymis.
Seminalis meatus.
Peritonæi perforatio.
Seminarij vasis insertio in pudendum.
Spadonibus, omnem virilitatem perire.
Scrofa castrata.
Castratorũ carnes suauiores existere.
Testium ablatio in fœminis periculosior, & quare.

quis excindere velit: atq; in hoc sanè maius periculum est, quàm in maribus. Porrò quibus execti sunt testes, ij virili robore destituuntur, perfrigerantúrq;, ceu virium fomite: alteróq; insiti caloris principio priuati, neq; ampla illis est vena, neq; floridus sanguis, neq; validè pulsant arteriæ, súntq; glabri vniuersum corpus, neq; venerea appetunt, aliud quippiam magis existentes, quàm animal. Quare hac parte testes etiam ipso corde sunt præstantiores, nempe qui præter hoc, quòd caliditatem ac robur animalibus exhibent, amplius etiam generi conseruando prosunt. Quam eorum facultatem insignem, haud scio quomodo neglexerint veteres, conferántne, an non conferant semini, disceptantes. Alteratur enim totum corpus per ipsos testes. Nec solùm insuauior est caro victimarum nõ castratarum, sed & qualitas ipsa carnium simile quiddam testiculorum qualitati habet, graue nempe, & virosum. Testes itaque præsentia sua, tum calorem, tum robur, atque adeo coëundi appetentiam ipsi animali conciliant. Cæterùm tertium hoc, neque cor ipsum exhibere potest: quare illud quidem viuendi tantùm, testes verò bene viuendi principium fuerint. Quanto autem melius est bene viuere, quàm simpliciter & solùm viuere: tãto in animalibus testes corde sunt præstantiores. At in senescentibus & debilibus, testes ipsi sunt laxi, contrà quàm in iuuenibus, fortibúsve. Nõnullis ex quadrupedibus substricti quidem sunt testes, vt suibus: volucribus autem omnibus intra peritonæum prope spinam firmantur. Iam verò vnaquæque animalis pars humorẽ ad se loco alimenti influentem, in sui ipsius naturam permutat. *Est autem propria vniuscuiusq; particulæ essentia haud quidem secundùm humorum, qui in ipsis sunt, naturam, sed secundùm corporum solidorum substantiam, à quibus contentorum humorum fit alteratio. Quod quidem si sic se habet, continetur autem serosus humor in testibus, ab huiusmodi vtique ipsorum corpus nutritur. Vnaquæq; autem pars familiarissimum sibi alimentum conficit: quare testes semen etiam conficient. Sed operantur ipsum tum arteriæ, tum venæ, quamvis paucum longo tempore: at testes non solùm multum, atque id breui tempore, sed exactissimè elaboratum: syncerissima enim exactè est ipsis seminis qualitas: ac proinde omnibus animalis partibus quamcelerrimè illã communicãt. Fortes siquidem facultates in naturam suam alterant totum corpus. Pauxillum quippe deleterij humoris corpori animalis illapsum, totum ipsum trãsmutat quàm breuissimo tempore. Similiter auxiliaria medicamenta corpus vniuersum alterant, alteratione venenosis contraria, non substantia ipsorũ totum corpus persoluente (quod vtique impossibile esset tam breui tempore) sed qualitatis facta distributione. Quid igitur mirum est, ex testibus in totum corpus facultatem quãdam distribui, qualis neruis quidem sensus & motus ex cerebro, arteriis verò pulsandi facultas ex corde? Atq; ea quidem facultas in maribus, roboris & virilitatis, in fœminis verò effœminationis existit causa. Ob idq; fœmineum

Castratis quæ accidant.

Castrati sunt aliud quippiã magis, quàm animal.

Testes quo nomine præstent cordi.

Testes alterant vniuersum corpus.

Carnes non castratarũ redolere quippiam graue & virosum.

Testes quid præstent.

Cor viuendi principium tãtùm.

Testes bene viuendi principium.

Testium situs diuersi.

Essentiam cuiusq; particulæ duci secundum corporum solidorum substantiam.

Testium corpus nutriri ab humore seroso, quẽ continent.

Testes conficere semen.

Testes cur celerrimè toti corpori seminis qualitatem communicent.

Facultates fortes corpus in suam naturã mutare.

animal exectis testibus, castrato masculo assimilatur: reliquæ verò omnes partes easdem facultates in vtrisq; habent. Trahunt itaque serosum humorem testes, quem ipsis antè præparant vasorum involutiones. Deinde vbi qualitatis ex ipso fructum ceperunt, eámq; cæteris communicarunt partibus, id quod superfluum est, in meatus seminarios deponunt, hi verò foras in coitu excernunt. Idcirco per immoderatam quidem venerem, omnia spermatica organa, vacua & exhausta redduntur: turgentia verò, vbi adest vitæ ratio castissima. Trahunt itaque violenter semen ab ipsis venis testiculi: venæ rursus à suprapositis: atque hæ rursus ab his quæ deinceps sunt sitæ: qui tractus non cessat, donec ad omnem corporis partem transumptio ipsa perveniat: quo fit vt totius animalis partes omnes proprio alimento priuentur, donec omniũ fortissima expleatur. Neq; verò solam serosam humiditatem ab omnibus animalis partibus sic auferri contingit, sed etiam vitalem spiritum. Quare mirum non est, immodico vtentes coitu imbecilliores reddi: videlicet à toto corpore, vtroque humore syncerissimo ablato, accedentéque ad hæc voluptate, quæ ipsa per se est sufficiens, vt firmitudinem vitalem dissoluat, adeò vt iam quosdam ex nimia voluptate constet animam exhalasse. Igitur omnes solidæ corporis partes ex semine generantur atque nutriuntur. Quippe quæq; pars, ex qua primùm facta est substantia, ex eadem semper nutritur, quòd nutritio expletio sit substantiæ defluentis. Quapropter etiamnum generari licet, quęcunq; à principio ex sanguine sunt concreta: non generari autem præterquam alicvbi venam quandam, atque id raro (quibus sua ex semine generatio à principio contingit. Vt autem de vasis seminariis rursus aliquid dicam, sciendum est, ipsa esse plena semine, vel eo tempore quo animalia venere non vtuntur: id quod fieri potest trahentibus ipsis genituram à testibus, & ipsis testibus etiam ad illa eam relegantibus: idque per epididymidem maximam, per quam scilicet mediam, connectuntur ipsi grandulosi testiculi seminariis vasis. Imò verò si licet fateri quod verum est, epididymis ipsa est principium & radix vasorum seminalium, quæ ex toto testiculo semen in seipsam haurit.

Execta fœmina, castrato masculo assimilatur.

Testes trahere humorem serosum.

Vitalem spiritum etiã rapi cum humore seroso à seminarũ organis.

Coitu immodicè vtentes, cur imbecilliores reddantur.

Voluptas vitalem firmitudinem potest dissoluere.

Solidas partes ex semine generari & nutriri.

Nutritio est expletio substantiæ defluentis.

Spermatica vasa esse semper referta semine.

Epididymis est radix seminalium vasorum.

GALENI PERGAMENI de Semine, lib. II.

PORrò testes muliebres adiacent quidem vtero, vtrinque singuli, consimilem vasorum involutionẽ, velvti ij qui in maribus sunt, suscipientes. Non procedunt tamen in eundem locum hæc vasa, propterea quòd neque foras, quemadmodum marem, sed in ipsos vteros oportebat fœminam emittere semen. Ideóq; velvti seminali meatui obviam euntes vteri, à lateribus prælongos exortus extendunt, per quos semen susceptant. Maximè verò plenum est vas seminale in animalibus venerem appetẽtibus: sicvti vicissim vacuum à recenti coitu. Habet etiam idem aliquando non modicam co-

Fœminas non emittere foras semen, sed in ipsos vteros.

piam in iis quæ ex longo tēporis intervallo impręgnantur: in quarū sanè prælongis illis exortibus, quæ cornua appellantur, videbis manifestè humorē seminarium crassiusculum. Ad hunc enim locum farciminalis membrana pervenit, necnon genitura crassa. Admirari autem subit etiam hic eos, qui dicunt vas seminale extra vterum habere adaperta oscula, inferique in collum vesicæ, eodem quo in maribus modo, ac proinde fœminarum semen effluere. Cuius opinionis fuit assertor Herophilus. Neuter siquidem seminalis meatus, in vllo aliquo * fœmineo animali in ipsum vesicæ collum inseritur: imò neq; in ipsius vteri collum: verùm à lateralibus vteri partibus adnati, alter hinc, alter inde, ad summum perveniunt vterq; apicem, siue cornu, à sua parte situm: ibidem intra vterum effundentes semen, quod grauidis aceruatur circa eum ipsum locum. In profusionibus autem seminis quæ per somnum fiunt, primùm quidem in vterū ipsum illabitur, postea verò foras vacuatur. Itaq; in fœminis, tum vasa seminaria plena sunt semine, tum etiā testes. Quòd si in vtero ipsum muliebre semē cum virili misceatur, cogatúrque & crassescat, tunc formatio fœtus continget, vt pulchrè Hippocrates tradidit. Potest etiam natura, ex solo muliebri semine farciminalē membranam gignere. Potest & alimentum familiare & primum, subornare masculo semini. Posse autem ex vtrisq; mistis vnum fieri semen perfectū, Hippocrates opinatus est. * Sed quæ obsecro possibilia essent, si hęc forēt impossibilia? Quòd etiam fœmina ad venerem incitetur, vel maximè possibile est. In eis siquidem seminarij meatus pleni semine, excernunt ipsum, citra vllum congressum cum masculo: quin & seminis effusiones per somnum similiter vt mares patiuntur. Iam verò quòd opificis opus sit, similem aut dissimilem altervtri ex parentibus fœtum efficere, nemo ignorat. Pueros autē matri similes, ob alimentum illis assimilari, sunt qui contendant, idq; producentes omnes alterationes, quę tum animalibus, tum plantis, ob alimentū contingunt. Non intelligunt tamen, quòd nullam earum alterationum, quas dicunt, possunt speciem alterantem ostendere. Neq; omnino præterea quicquam immutat forma ex specie animalis, siue plantæ: sed ex seminibus omnia tale principium habent. Quinetiam similitudo ipsa ex partium fit formatione, non secundùm communem speciem, sed iuxta insitas differentias ipsarum. Generantur autem omnia animalia ex semine & sanguine menstruo. Quandoquidem igitur fœtus vtrisque parentibus assimilantur, commune habent principium, quod eos parentibus ipsis assimilat. Quippe fœtuū similitudo ad parentes, secundùm principium contingit. Quòd si sic res habeat, aut ex semine, aut ex menstruo, similitudo fœtuū ad parentes oritur. Sed non ex menstruo, quum substantia eius vtrique parenti non sit communis: à semine igitur proficiscitur. Si verò ex semine oriantur fœtuum similitudines, necessarium vtiq; fuerit fœminam semen emittere, quòd multi pueri matri simillimi appareant. Scrutemur autem nos iam, an quæ tandem sit causa, ob quam species animalis magis fiat secundùm matrem: iuxta altervtrum parentem ipsa similitudo: hoc tamen præmisso, quòd natura quidem corpus præparat animæ moribus & facultatibus aptū, * sed quod mores & facultates habet, ex temperamento secundùm substantiam insitos, vnde etiam prima ipsorum est generatio. Contingit igitur ex his suppositis, tanquam fulcris, concludi, species animalium, ad subiectas generationi substātias, hoc est materias, consequi: & esse ipsum animal, aut equum, aut bouem, aut hominē, iuxta substantiam ex qua factum est, & non secundùm facultatem illius substantiæ motricem, formatricémq;. Cæterùm nec semen ipsum facultas solùm est, sed & materia quædam: nec menstruum materia solùm, sed facultas. Vt enim semen ad materiale principium animalis maximè cōfert, sic menstruum ad potentialē conducit. Est autem semen sanguis accuratè percoctus, à vasis continentibus ipsum: vnde sanguis non solùm materia generandi ipsius fœtus fuerit, sed & semen potentia. Quòd igitur ex materia simul & facultate vnumquodque gignatur animal, omnibus in confesso est. Quòd verò tum semen, tum menstruum habeat vtraq; principia, non tamen æqualibus viribus prædita, sed semen quidem effectiuum fortissimū, materiale verò modicæ molis: menstruū autem materiale quidem plurimum, potentiale verò siue effectiuum, maximè debile, id etiam est confitendum. Si ergo materiale gignendi principium, iuxta quod species animalis absoluitur, in solo menstruo esset situm, fœtus vtique exactè eiusdem speciei cum matre generaretur: quemadmodum etiam, si effectiuum solùm in semine esset, semper vtiq; similis foret patri. Quando verò vtrunque ambo ipsa principia habet, ac prædominatur in menstruo quidem materiæ copia, in semine autem facultatis, aut roboris: meritò (opinor) speciem animalis à matre potius ipse suscipit fœtus, quàm à patre, etiamsi ipsius semen ad materiale principium conferat. Similitudinem verò non magis iuxta matrem, quàm patrem, refert: quamvis quod ad robur quidem seminis attinet, fœtum patri magis assimilari oportebat. Verùm genitura muliebris etiam ad valetudinem conferens, quum facultatem ex menstruo per nouem menses prodeuntē assumpserit, tanto exuperat, quanto circa primum congressum exuperabatur. Propriū enim muliebri semini est, suam ipsius substantiā ac facultatem magis quàm masculini, augere, atque corroborare. Non desunt qui, si fœmina non solùm materiæ, sed etiam facultatis principium sit, supervacaneos esse masculos dicant. Quidam verò gallinarum hac parte mentionem faciunt, quę subventanea & fauonia appellata oua pariunt, citra mixturā masculi. At Empedocles futuri fœtus partes divulsas esse contendit, easq; partim in masculo, partim in muliebri semine contineri, atque inde etiam ipsius venerei complexus appetentiam oriri animalibus, nimirum divulsis partibus inter se vniri appetentibus. Quę opinio longè absurdissima est, facileq; redargui potest. Quæ verò sit

Herophilus.

Seminales meatus in fœminis aperiri circa cornua, intra vterum, vnbiq; suum semen effundere.

Fœtus formandi ratio.

Semen muliebre quid possit præstare.

Semen vnum perfectum posse ex virili & muliebri constare.

Pollutiones contingere fœminis vel absque mare.

Similitudinis liberorum ad parentes consideratio.

Similitudo vnde oriatur.

Animalia omnia gigni ex menstruo, & semine.

Similitudinem oriri à semine.

Naturam præparare corpus animæ moribus aptum.

Morum generatio prima ex tēperamento.

Species animalium ad subiectas generationi materias cōsequi.

Semen esse facultatem atq; materiā. menstruum autem, materiam & facultatem.

Semen quid.

Sanguis est semen potentia.

Animal omne gigni ex materia simul & facultate.

Speciem animalis à matre potius suscipit fœtus.

Oua subventanea citra operā gallinacei oriuntur.

Empedoclis opinio refellitur.

rò sit causa ob quam quũ ipsum fœmineum animal etiam semen emittat, masculum tamen sit generatum: aut cur generato masculo, etiam ad huc seruatum sit ipsum semen fœmineum, considerandum. Præstabilius enim erat ipsum fœmineum animal habere excrementũ conferens ad fœtus generationem.

Semen fœmineũ masculino alimentum esse.

Quippe semẽ fœmineum, ex quo diximus gigni farciminalem membranam, proprium ac familiare alimentum masculo semini existit, quum sit illo tum humidius, tum frigidius, necnon magis tenue. Quare perperàm faciunt, qui frustra ipsum generatum esse pronunciant, impossibiléq; esse fœminam vtraque coaceruare excrementa, contendunt. Melius siquidem eos modicè castigato sermone erat dicere, impossibile esse fœminam & sanguineum habere excremẽtum, & etiam semen prolificum, vt cui frigidi temperamenti ratione, superfluus sanguis accumuletur: forti autem caliditate opus sit ad generationem seminis exactè elaborati & percocti.

Fœminam esse frigidiorem & humidiorem masculo.

Est enim humidior atq; frigidior fœmina: calidior autem & siccior masculus. Vnde meritò alteri quidem deest quidq; ad exactam seminis concoctionem: alteri verò impossibile est sanguineum excrementum habere, præ caliditate & siccitate idipsum totum siccante.

Animalia siccioris temperamenti, solent oua gignere absque commercio masculi.

Ob id igitur & animalia quæ ficciore temperamento prędita sunt, oua generare solent citra conversationem masculi. Deest tamen his quippiam ad perfectionem, si non assumant ex illo caliditatem. Itaq; possibile est animo concipere tale temperamentum corporis, quod * imperfectum animal generet absq; alterius miscella.

Cócipi aliquid perfectum animal absque alterius miscella, per difficile esse.

Perfectum verò in seipso id concipere, sanè difficile, & fortassis etiam impossibile est. Porrò tale debet esse generatiuum semen, vt statim simulatq; est diffusum, substantia ipsius partim in membranam abeat, partim in vas distendatur, partim deniq; pulset.

Semen prolificum, quale nã esse debeat.

Quod igitur in plantis est terra, hoc est in conceptibus mater, alimentum suggerens, donec totum animal perfectè absolutum fuerit. Et quemadmodum plantarum semini largus ex terra humor, sic animalium semini, materia in maternis venis insitum alimẽtum existit. Dicere autem quis possit: Si iuxta prædominans semen similitudinem particularum natorum ad parentes fieri cõtingit, omnes partes alteri parentũ necessariò futuras similes, cuiuscunq; tandem semen prædominabitur: id quod secus apparet.

Semen, similarium partium existere.

Cæterùm (vt discutiamus hæsitationem hanc) quum semen ipsum similatium partium existat, si fœmineum quidem in vtero semini virili misceatur, possibile sanè est ipsa circa effingendos fœtus invicem prædominari, iuxta partes diuersas. Imò verò, etiamsi dissimilarium partium ipsum semen existeret, posset tamẽ ex omni sui ipsius particula, pro eiaculationis modo alterata, omnes animalis partes efficere. Prædominatur autem iuxta mixtionem in aliquibus quidem partibus semen masculum, in aliquibus verò fœmineum. At vbicunq; ipsum præpolleat, ea pars dominãti sit similis. Etenim in omni particula materię opifex simul adest, seméq; semper mouet atque concinnat seipsum. Nihil itaq; miri est, vtriq; parenti natos assimilari circa diuersas partes.

Natos posse esse similes vtrique parenti secundum diuersas partes.

Num igitur etiam sic de genitalibus partibus eandem assignabimus causam? quòd ex ipsis hæc quidem masculina fiat, hæc autem prorsus fœminea? & quòd masculus toto corpore à fœmina in vniuerso animalium genere differat?

Masculorũ & fœminarum discrimen.

Barbæ nanq;, & cristæ, & calcaria, dentésq; exerti, necnon vniuersa cornua, vt in ceruis, masculorum sunt partes: secundum quas fœminæ maribus longè inferiores sunt. Differunt etiam ab illis secũdum alias. Arteriarum tamen omnium atque venarum numerus, formatio, & positio, eadem est, per totum masculorum & fœmineorum animalium corpus. Opinari autem, masculum animal, vbi præ valuerit masculum semen, & fœmineũ iuxta fœminei seminis gigni excellentiam, satis probabile est: pugnat tamen cum hoc, quòd fœminæ sæpenumero simillimæ patri gignantur, & ex masculis non pauci matri.

Generatio masculi & fœminæ, tribuitur temperamento actiuarũ qualitatum.

Quod igitur masculus aut fœmina generetur, mihi sanè videtur causam ipsam tribui debere qualitatum actiuarum (quæ caliditas & frigiditas sunt) temperamento.

Qualitates actiuæ caliditas & frigiditas.

Apparet siquidem masculus non solùm calidior fœmina, sed siccior etiam statim à principio esse: atq; ob id, quàm illa tempore breuiori ipsum formari traditur.

Masculus tẽpore breuiore formatur quam fœmina.

Est autẽ siccius, quod citius accipit formam, quòd nimirum ea quæ præ maximo humore diffluunt, vix effingi, aut formari queant, nisi prius compagem firmiã habuerint.

Siccius est, quod citius accipit formam.

Ad hęc amplas arterias, & venas, & thoracem, & omnes partium cauitates haber quod est inflatũ, * quandoquidem hoc à spiritu exuberanti & calido effici maximè solet.

Caloris prædominãtis signa.

Quare & arterias maiores, & fortius pulsantes habet, ac totum corpus concitatum & vegetum ad motum, aliáque id genus, quæ omnia non solùm in iam æditis, sed in his etiam quæ adhuc gestantur in vtero, signa sunt caliditatis prædominantis.

Masculi in dextro vtero, fœmina in sinistro gestantur.

Idcirco in dextro vtero ferè semper masculi gestari videntur, sicvti in sinistro fœmellæ.

Testiculus dexter masculos, sinister potius fœminas gignit.

Sic etiam testiculus dexter magis succulentus, quàm sinister existit: priúsq; in pubertatis tempore inflatus, generatores masculorum efficit: sinister verò macrior, & posterius tumescere incipiens, fœminarum genitores ostendit. Si igitur dextræ partes sinistris sunt calidiores, fuerit vtique hoc signum, masculum calidiorem existere, quem etiã esse ficciorem ostendimus.

Robur actionũ consequi ad calidum & siccũ tẽperamentũ.

Quòd verò ad calidum & siccum temperamentũ consequatur actionum robur, omnibus est in confesso. Cur autem eiusmodi temperamento præditus, extrà pendentes habeat testiculos, & iuxta ipsos pudendũ prælongũ, atq; ex nulla parte vterum: contrà verò humidior frigidiórq; fœtus, testiculos intus habeat reconditos, itémq; vteros, atq; adeò totum pudendum intrinsecus, impræsentiarũ venit nobis considerandum.

Genitalia masculi & fœminæ proportione sibi correspondere.

Est enim proportio maxima inter genitalia masculi & fœminæ. Omnia siquidem genitalia membra tum masculus, tum fœmina habere eadẽ videntur, positione tamen ac magnitudine differentia. Quin & vasa testes nutriẽtia, vtriq; sexui ex iisdẽ venis & arteriis procedũt. Eandem etiã proportionem sortiuntur principia vasorũ nutrientium vterũ, cum iis quę sunt in scroto viro-

rum. Nec verò neruorum principium vtrisq; diuersum est, sed ab iisdem medullę spinalis regionibus in maribus fœminisq; procedit. Omnia ergo quæ genitales partes constituũt, in vtroq; sexu existere apparet, in nullóq; penitus fœminã à masculo, aut masculum à fœmina, superari: sed vno solo differre, quòd alteræ partes intus, alterę foras existãt. Quare si animo volutabis, quòd in formatione animalis, quod hæret vtero, genitales partes primam delineationem, & quasi adumbrationem intra peritonæum accipiãt, postea verò emergant, sic vtiq; masculi animalis generationem didiceris. Atq; in hunc sanè modũ natura circa vnamquanq; genitaliũ partem omne extrinsecus lineamentũ, velvti septum munitum effingit. Postquam verò opificiŋ speciem delineauit, aceruato spiritus impetu vtens, simul & quod effictum est, propellit, & quod continet, & ambit, simul perrumpit. Si verò aliquando circa vltimum opus debilitetur, ipsum quod moliebatur imperfectum relinquit: quemadmodum profectò circa totum talparum genus apparet, quibus lineamenta quidem oculorum intus expressa sunt, verùm foras emergere non potuerunt, natura debiliori effecta, quàm vt id efficere posset. Canes porrò, cęcos catulos parere præ festinatione, in proverbio est. Satius tamen est ipsos recẽs editos catulos, imperfectos, quàm cæcos, dicere: vtpote post paucissimos dies visuros. Nihil igitur mirum est, quemadmodum talpæ oculos intus habent, quos natura extra producere non potuit, eodem modo & genitales partes fœminis intus effigiatas esse, & extrinsecus emergere nõ potuisse, propterea ꝙ tota natura ipsarũ debilior, & imperfectior sit. Verùm tanto sanè fœmineorum animalium natura perfectior est quàm talparum, in quantum talpæ nullo cæcitans commodo fruuntur. Non parum verò ad generis propagationem fœmineum animal confert: nam & humidius & frigidius productum, recrementa secum connutritu rum erat, ad alimentum fœtibus ipsis idonea. Quum enim primi & recentis fœtus compages liquidior fit & frigidior, tunc & principium formationis serius accipit, & finem adeò tardum & debilem, vt hæ partes foras emergere non possint. Et quum circa partes quæ postremum effigiantur, naturam delassari & debilitari contingat, ab soluuntur etiã alus imbecilliores. Expellitur autem semper excrementum supervacaneũ à fortioribus ad imbecilliores partes. Quia verò omnium fœminearum particularum debilissimæ sunt genitales, ob id sanè in has supervacaneus sanguis pervenit, qui salubris quidem purgatio fit fœminis, priusquàm concipiant: tempore verò gestationis in vtero, idonea materia in alimentum ipsis existit fœtibus. Manifestum igitur iam factum est, in calidiori & sicciori temperamento masculum generari: in frigidiore verò & humidiore, fœminam. Speciem autem, siue animalis genus, hominem videlicet, leonem, atq; equum, ad naturam materiæ, in animalis generationem subiectæ, consequi: quemadmodum sanè & formæ similitudinem ad vtrunq; parentem, effigiantis ac formantis facultatis esse,

Genitalia mascula à fœmineis hoc solum differre, quòd illa quidẽ foras promineãt, hæc autem intus existant.

Talparum oculos ob imbecillitatẽ naturæ, erumpere nõ potuisse.

Canes præ festinatione cæcos catulos edere.

Excrementa expelli semper à fortioribus ad imbecilliores partes.

Menstruus sanguis idoneũ est alimentum fœtibus.

Masculum gigni in calidiore & sicciori tẽperamento: in frigidiori & humidiori fœminam.

Speciem animalis ad naturam materiæ subiectæ consequi.

Similitudo formæ ad parẽtes, vnde oriatur.

quæ in semine continetur. Quare trium similitudinum, tria principia habebimus: similitudinem nempe generis animalis iuxta substantiam ex qua generatum est, fieri dicentes: formæ verò, iuxta motum ex semine: vt eam quæ est, aut masculi, aut fœminæ, secundùm vtrorunq; principiorum temperamentum. Vtraq; autem principia appello menstruum & semen. Ac de his hactenus. Deinceps aliquid & de astitibus glandulosis: quos quidem qui semen & continere & generare existimant, hallucinantur. Cur enim, si & hi seminis vasa sint, animalibus quibus testes execti sunt, deperit penitus coẽundi appetentia? Impossibile quippe est, organa seminis generandi viribus prædita habere, ipsorum verò vsum non habere. Natura etenim, quæ neq; inutilem, neq; supervacaneã aliquam particulã fecit, insitas facultates omnium corporis organorũ, animalibus dedit, easque nulla institutione edoctas, ad proprias actiones obeundas. Astites itaq; glandulosi ex testium castratione nihil perpessi, castratum animal ad venereum cõsortium non excitant, ceu quidvis aliud potius existentes, quàm organum seminale, & alterius cuiusdam vtilitatis grana geniti. Porrò duplicem omnium glandularum vtilitatẽ esse, Optimus Marinus tradidit. Aut enim fulciunt vasa sublimia, quæ findi solent, & divulsionis periculum circa vehementiores motus sustinere: aut ob humorum generationem partes madefacere possunt, quæ humectatione viscosa, & ex natura dispersa indigent, ne facilè resiccatæ, pigrè ad motum reddantur. Atq; in hoc secundum glandularum genus, quod viscidorum humorum est productiuum, inseri arterias & venas ait, & quasdam in vasorum mesenteriŋ glandulas desinere: Duplex nanque & harum glandularum genus esse, quòd & vtilitas duplex existat: densas quidem & siccas, quæ vasa quæ findi solent, fulciunt: raras verò & humectas, in quas vasa inseruntur. Si igitur & oris amplitudinẽ, & gulæ summum, & vniuersum intestinum certæ quædam glandulæ humectant, nihil sanè mirum est etiam collo vesicæ simile quoddam auxilium præparatum esse, ne resiccatum aliquando, ægrè mobile fiat. Ac multò magis verisimile est, huiusmodi auxilium ipsi virili pudendo à natura præparatum fuisse, propterea quòd memorabilis magnitudinis in viris hæ glandulæ existant. Periculum enim est, ne quum prælongum & nudum sit constructum pudendum, aliquando resiccatum obtorqueatur, & obstructus meatus eius cõniueat. In fœminis sanè ipsum vteri collum nec prælongum nec nudum est: sed intus sitũ, & ex ambientibus ipsum & circumsitis multam humectationem suscipit: imò ex ipsis menstruis etiam irrigatur. Poterit fortassis & natura verita mordacitatem vrinæ, hunc humorem velvti linimentum huic pudendi meatui præparasse. Si autem in astitibus glandulosis generaretur semen, castrata animalia ipsum vtiq; excernere appeterent: atqui appetere non videntur: palàm igitur est, quod neq; generatur: id quod incussum debet nobis seruari.

Similitudinum trium, principia tria.

Astites glandulosi.

Naturã nihil fecisse supervacaneum.

Glandularum duplex vtilitas.

Glandularum duplex genus.

Pudendum virile.

Astites glandulosos cõstructos fuisse ad leniendũ humore ipso penis ariditatẽ.

Semen non gigni in astitibus glandulosis.

Gale-

GALENI PERGAMENI
de fœtuum formatione, lib. vnus.

On est vnus limitatus ac certus terminus fœtib. manifestæ formationis, aut motionis, aut partus. Cęterùm qui libellũ de natura fœtus cõscripsit, siue is Hippocrates, siue Polybus fuerit, geniturã quæ vbi sex diebus in vtero mãsit, foras prolapsa est in quadã muliere, ait similem fuisse ouo crudo, cui adempta sit testa externa, & in cuius interna membrana pellucescat inclusus humor.

Librũ de natura fœtus dubitatur fuisse Hippocratis.

Genitura recẽs concreta descriptio.

At liquor ipse in ea genitura (vt autor ille recenset) ruber atq; rotundus erat: in membrana aũt ipsa fibræ quædã albæ crassæq; videbantur inesse, cũ cruore crasso & rubro obvolutæ, ac circa membranã foris etiã eruenta vestigia. Iuxta cuius medium, tenue quid eminebat, instar vmbilici, per quod sanè extrà & intrà spiratio primùm fieri apparebat. Quin & membrana quędam geniturã ambiens cõplectẽsq;, tota ex illo protendebatur. In qua descriptione membrana geniturã complectẽs, ea erat quæ secunda appellatur.

Secunda.

Albas verò atq; crassas fibras, quas cum cruore crasso & rubro in se videbatur habere, generationis venarũ & arteriarũ lineamenta fuisse putandũ est. Cõstat enim membrana ea ex numerosis arteriis & venis, coniunctis tenui & membranoso corpusculo.

Secunda constitutio.

Principiũ aũt generationis horum vasorũ, ex arteriis & venis vteri existit. Quarũ extrema, in internã vteri regionẽ oscula aperta habent, & per hæc vasa sola fœtibus ad imprægnatas communio existit. Ex nulla enim alia parte secunda perforata est, imò neq; contingit vterũ, pręterquàm iuxta hæc sola vasa. Reliquũ verò spatiũ interiacẽs, subtẽditur quidem vtero intrinsecus, at citra concretionẽ. Ipsa porrò secũdæ vasa, angustissima quidẽ principia habẽt, per quæ vnita sunt osculis vasorum vteri. Secedentia aũt ab ipso, in idem inter se mutuò remeant, velvti plantarũ variæ ac tenues radices, in principiũ trunci coëuntes. Sic siquidem, totus ille partialiũ vasorũ cõgressus in duas amplas arterias, ac totidẽ venas absoluitur.

Fœtus per quæ vasa alligetur vtero.

Secunda qua parte cõtingat vterum.

Secunda vasa in duas venas & totidem arterias coire.

In quarum medio, meatus quidam appellatus vragus, hoc est, ductor vrinæ, gignitur, in fundum vesicæ ipsius fœtus perforatus. Cuius pori alterum osculum, vbi à quatuor vasis segregatur, paulatim dilatatur, tenuem membranã farcimini similem generans: quæ forinsecus alteri agninæ nominatæ membranæ, in qua fœtus continetur, prætenditur. Atque hæc quidem extra fœtum existunt. Partium verò quæ ipsi fœtui sunt propriæ, prima omnium est cutis, ad regendum corpus producta.

Vragus.

Farciminalem membranã oriri ab vrago.

Agnina mẽbrana fœtum obvoluit.

Cutis.

Deinde consequenter sub ipsa, continuæ his quatuor vasis intra cutem partes, quarum nullam priùs possibile est generari, quàm omnia secundæ vasa, per quæ fœtui nutritio cõtingit, in prędicta quatuor sint cõgregata. Impossibile siquidem est, in fœtu aliquam generari particulã, citra substantiã sanguinis. * Non tamen quæ albæ & exangues sunt partes, gigni ipso ex sanguine possunt, velvti generatur substãtia hepatis. Celerrimã enim generationẽ hoc viscus ex sanguine habet, vtpote quod substantiam ipsi q̃simillimã possidet. Reliquæ partes omnes sanguineæ longiori tẽpore indigent, vt gignãtur.

Partẽ nullã in fœtu gigni posse citra substantiã sanguinis.

Hepar celerrime ex sanguine generari.

At venarũ, arteriarũ & membranarũ corpus omnino exangue quum sit, meritò à semine primam habet generationem, nimirum prædicto glutinosa substantia.

Partes à semine ortæ.

Facta aũt prima vasorũ radicatione in osculis eorum quę in vterum tendunt, verisimile est ipsorum opificem, videlicet semen, alimentũ ipsis suppeditare, trahẽdo ex vtero sanguinẽ: paulatimq; sic primũ genita dilatare, in longum extendere, augereq;: & sensim in idem coagmentare tenuiora, ad ampliorũ generationẽ. Apparet aũt ex his quatuor vasis, * quæ iuxta vmbilicum & porũ qui ad vragũ est, coagmentãtur, statim vbi cutẽ fœtus ipsius penetrarunt, alterũ par evestigiò vniri, atq; sic vnam magnã venã produci, eámq; inseri in hepar. Nec verò existimandũ est, quòd præexistẽti hepati hæc inferatur vena, sed quòd huius ipsius venæ rursus diuaricatæ & scissæ, vbi introrsum penetrat, alteri quidẽ eius fissuræ, iecoris substantia innascatur: alteri verò, quæ mesenteriũ gignit, adiungatur venter, splen, omentũ, & intestinorũ volumina, quũ nihil horũ antea extiterit, sed ad fissuram venarum cõcreta & congenita sint.

Naturaliũ mẽbrorum ortus.

Non tamen sic ipsæ arterię, vbi primùm permearunt cutim, statim aut adnascentem sibi aliam substantiã habent, aut in multas partes scinduntur, sed quamdiutissimè duæ permanent, & vesicam fœtus pertentant, ibiq; firmatæ, tum aliorsum, tum ad corporis ꝓfundũ feruntur, donec in os sacrũ perveniant.

Arteriarum secũdæ in fœtum progressus.

Iuxta quod duæ arteriæ apparent, quarũ singulæ ab vtraq; parte deferuntur in crura, maxima nimirum quæ in spina est, & quę sinistro cordis vẽtriculo annexa cernitur, in ipsas diuaricata. Cordi porrò generãdo materiã, ex prægnante aut per arterias, aut per medium hepar suppeditari est necesse, idq; secundùm venam, quæ ex ipso sublimis fertur ad supernarũ huius visceris partium generationem: id quod longũ tempus desiderat. At verò in aborsibus fœtuum supra triginta dies, propè inter se sita manifestè apparent tria hæc animalis membra, hepar, cor, & cerebrum: atque maius quidẽ vtrisq; aliis hepar. Itaq; possibile est in venire, quãdo cor principiũ suę formationis sortiatur.

Hepar videri maius aliis visceribus in prima generatione.

Quum igitur libros de semine scripsi, cor similiter vt hepar circa primos gestationis in vtero dies, velvti fundamentũ quoddã generationis dixi obnnere, ex vsu ipsius, q̃ in perfectis animalib. maximè insignis existit, ad hãc ratiocinationẽ ꝑductus. Vbi verò reliqs omnib. tũ medicis, tum philosophis complacitũ esse reperi, fœtum vsq; ad manifestã effigiationẽ similiter gubernari vt plantas, mihi probabilius est visum, nullã generationis ipsius in principio vtilitatẽ haberi, imò penitus hepate posterius ipsum formari: ex duob. his alterũ necessariũ iudicans, aut ex emergente ab hepate sanguine, vnà cum hepatitide vena etiã cor ipsum gigni: aut per magnam arteriã, quæ nõ solùm spiritum, sed etiam sanguinẽ habet.

Palinodia Galeni.

Cor hepate posterius formari. Cordis generatio.

Qui aũt in cõmentariis de respirationis & pulsuũ vsu à me conscriptis exercitati fuerint, cognoscent fœtũ in principio generationis, quandiu ab vnica anima, hoc est, à natura regitur, neq; arteriarũ,

Fœtũ, dum à sola natura regitur, nec arteriarum, nec cordis functione egere.

Fœtus cōparatio ad stirpes.

neq; pulsuū, neq; cordis functione necessariò egere, quemadmodū neq; plātas. Porrò quemadmodum vbi plantæ semen in terram moderatè calidā & humidā est coniectū, ex ipso statim duplex exortus videtur nasci, alter infra terrā, alter supra terrā, qui progressu tēporis & crassescunt, & in alios atq; alios exortus scindūtur, quos nutriri & augeri in dies cōstat, ferréq; tandē fructū in extremitatibus suis, planta iam absoluta & perfecta: sic fœtus primo suæ formationis tēpore exiguū augmentum habet: quando verò manifestè in articulos digeri incipit, vberius: quēadmodum maximū & vberrimū, vbi totus fuerit articulatus. Terminus igitur primi tēporis, in quo fœtus nondū corde habet opus, mihi videtur is esse, in quo iam vniuersa fissura venarum circa hepar est facta. Etenim ipsius magnę venę, quā videmus per vmbilicum ferri, vniuersæ aliæ corporis venę, tum partes, tū germina existūt: altiore quidē porta (est enim duplex fœtibus) gratia generationis omniū, quæ circa hepar sunt, facta: inferiori verò, causa productionis illarum, quæ in ventrem, splenem, omentum, intestináq; disseminantur. Cōpleto aūt hepate, ex venis quidem iuxta gibbū ipsius, velvti ex radicibus quibusdā stipes, coaceruatur maxima totius corporis vena, quam cauam ob excellentiā nominăt.

Vena porta duplex.

Vena caua vnde orta.

Vena caua diuisio.

Cuius venæ altera quidē pars infrà fertur iuxta spinam firmata, in renes ac lumborum regionē quædā germina emittens: altera sursum per mediū thoracē in collum tendit, primò quidē obiter in septū transversum, postea in membranas succingentes thoracē, inq; tunicam cordi obvolutam, ac deinde in dextrum cordis ventriculū, inq; ipsum thoracem varios faciens exortus. Ex quibus pars spinæ & thoracis supra septū transversum materiā generationis suscipiūt: quo tempore etiam cor ipsum formatur. Eodē verò tempore verisimile est etiam venas ex inferiori porta in omnes partes circa ventrem fissas, his ipsis fieri causam generationis. Formato corde, in ipsum inseri potest prædictū par arteriarū, iam coactū in vnā, quod in media spina firmatū cernimus, donec prope cor perveniat. Quū autem duo cordis ventriculi sint, in dextrum quidē sanguis ex hepate accedit calidus moderatè: in sinistrū verò multò calidior, & tenuior eo, per dictā arteriā fertur. Quare & vētriculos, & vtrasq; materias iam habens cor, pulsabit vtiq;, & arterias eodem suipsius motu mouebit, adeò vt nō amplius velvti planta, sed quemadmodū aliquod animal, fœtus gubernari videatur. Inest aūt pulsus corporibus calidis. Cæterùm vt nullū exangue animal est manifestè calidū, sic nec manifestè calidū, est exangue. Cor itaq; est inditum animalibus, velvti focus ignis: ex eo siquidē animalis corpus maiorem caliditatē acquirit ea, quæ insita est à natura venis ac hepati, & sanguini in ipsis contento. Quemadmodū aūt cor posteriùs hepate generari, consentaneum rationi erat, ob idq; prægnātis vtero est propinquius ipsum hepar locatū: sic cerebrū adhuc longius quàm cor ab vtero locari expediebat, vtpote quū etiā structura ipsius posterius sit producēda, propterea q; neq; indiget fœtus qui in vtero gestatur, cerebro, quū nec voluntario motu aut actione, nec sensu vllo aut exteriori aut interno habeat opus. Posterius itaq; circa tertium temporis ordinem, tum cerebrū, tum omnia circa faciem sunt efformata, quo tempore vniuersæ partes ad perfectionem suipsius structuræ pervenerunt. Manifestum est autē, quòd capitis os posterius omnibus aliis ossibus cōgelatur, confirmaturq;: & ob id iuxta sinciput adeò tenue & imbecille est, vt in recēs æditis puellis motū cerebri nō solùm tactu, sed visu etiam deprehendamus. Et iam quartū tempus adest à primo conceptu, in quo partes iuxta motū posterius formatæ corroborantur: quam ob rem sanè infantes actiones animę nutrinuę robustissimas possidēt. Secundam in illis sibi vendicāt sedem actiones profectæ à corde. Debilissimæ verò sunt quæ procedūt à cerebro, quū nec moueri, nec stare firmiter valeāt, tantū abest vt ratiocinari. Postremum omniū os capitis ipsis corroboratur, & enascūtur dentes, & calua pilosa redditur. Postea verò vnà cū organis absolutæ animæ facultates, actiones suas obeūt. Arterias igitur & venas, necessum est primas omniū ex semine generatas esse. At circa facultates vitā nostrā administrātes & gubernantes, ratio ipsa postrema omnium & sit, et absoluitur: quæ quidē feliciter dispēsat res hominū, vbi vniuersa anima iuxta naturam habet: infeliciter verò, quū præter naturā emora fuerit. Iam verò vnde nam corporis actiones oriātur, facile ex dignotionib. liquet. Prima igitur dignotio ex præcisis, aut laqueo interceptis arteriis & neruis est, in quibus partes quidē ex altera laquei parte, videntur ꝓprias obire actiones, ex altera verò eas prorsus amittere: vt si medulla spinalis (exempli grana) circa abquē spinę locū fuerit dissecta, nerui quidem, qui supra regionē spinæ, ipsi medullę incumbentis, sauciatā oriuntur, tum motū, tum sensum cōseruare videntur: q verò infrà, omnes vtrunq; amittūt. Vnde liquet, eas facultates ipsi spinali medullæ supernè ex cerebro influere. Similiter quū arteria q̃cunq; aliquo vinculo excepta, id quidē quod ex ipsa supra laqueū cōtinuū cordi est, pulsare, veluti antea, appareat, altera verò pars infra laqueū statim pulsu priuetur: cōspicuū sanè etiam hinc est, arteriis principiū motus ex corde esse. Ad hęc, medullę quidē spinalis ac neruorū, per omnia eadem, quæ cerebri, substantia existit: quemadmodum & continentium ipsa tegminū eadem etiā est cum involucris ambientibus cerebrū. Arteriarū verò substantia, nihil, ne propè quidē, cordis habet: quēadmodū neq; venarū, hepatis. De origine autē hepantidis venæ, dubitāt sectoriæ artis periti. Rationabile autē est coniectare, principia venarū in vtero, simiba esse extremitatibus radicum plantarum: stipiti verò cuipiam, venam per vmbilicū in hepar procedentem assimilari: atque omnes deinde venarum extremitates, quæ in animali videntur, ramubs, & non radicibus, consimilem proportionem habere. Semen igitur opificis rationem habet, à quo vasa, per quæ sanguis è prægnante attrahitur ad viscerum generationem, omniū prima generabuntur. Secunda autem ab his, hepar, & cor, veluti fundamentum

domus:

Spina supra septum vnde gignatur.

Cor quo formetur tempore.

Ventris partes vnde & quando gignantur.

Cordis ventriculi duo, quid & vnde recipiant.

Cor quando pulset.

Pulsus inest corporibus calidis.

Exangue nullū esse manifestè calidum.

Cor esse inditū animalibus, velvti focus ignis.

Cor posteriùs hepate generari par erat.

Cerebrum posterius gigni ipso corde.

Fœtum in vtero non indigere cerebro.

Caluariā post alia omnia ossa compingi.

Infantibus inesse robustissimas naturales actiones. animales autē admodum imbecillas.

Arteria & vena prima omnium ex semine oriuntur.

Ratio, postrema omnium & fit, & absoluitur.

Ratio quando feliciter suo fungatur munere.

Actiones corporis vnde oriantur, dignotio.

Cerebrum demittere motricem facultatē spinæ.

Cor esse principium motus arteriis.

Substantia cerebri, neruorum, & spinalis medullæ, eadem.

Hepatitidis venæ cōsideratio.

Semen habere rationem opificis.

Generatio quibus prius, & quibus posterius accedat.

domus: quo tempore & alia quædã finguntur. tum his vicina, tum inter hæc & vterum sita.

Substantiam partiũ nõ permanere, sed fluere, atq; mutari.

Quando verò neq; iuxta quantitatẽ, neq; iuxta qualitatem, substantia partium permanet, nimirum defluxu ipsarum magno quotidie fiente, & qualitate item multiformiter variante, auxilio vtiq; inter se mutuo opus habent, quo et evacuatum rursus expleatur, & quod variatum est, corrigatur.

Cor priuatum spiratione moueri cessat.
Respiratio à quibus causis inhibeatur.

Cor igitur postquam respiratione fuerit priuatum, ipsum moueri cessat, et cum ipso totum animal perit. Priuatur autem respiratione, non solùm strangulatis, aut ob inflammationẽ partium circa asperæ arteriæ summum, obturato meatu respirationis, sed & neruis thoracem mouentibus malè affectis, quorum omniũ principium est medulla spinalis, veluti cerebrum illius.

Neruos mouẽtes thoracem, à medulla spinali oriuntur.
Inspiratio expiratioq; quomodo fiant.

Quemadmodum igitur cerebrũ cordi vtile est, per neruos thoracem mouens, quo distento quidem inspiratio contingit, contracto autem expiratio: eodem modo cerebro cor vsum aliquem præstat, necnon his hepar.

Hepatis gratia fuisse cõditos renes atq; vesicas duas.
Lienis munus.
Venter hepati alimẽtum præcoquit.

Cæterùm propter hepar generati sunt renes, & vesicæ duæ: quarũ altera bilis susceptrix in ipsum viscus adnata est: altera verò, quæ lotium excipit, iuxta renes locatur. At fæculẽta huius visceris excremẽta repurgat lien. Quòd verò & venter hepati alimentum præcoquat, & intestinorum obvolutio gratia distributions sit facta, admodum est perspicuum.

Particulis singulis adesse suũ vsum, simulatque nata sunt animalia.

Porrò simul vt nata sunt animalia, ipsis particulis corporis suus vsus adest. Apparet autem vnumquodque animal illa corporis parte sese ad vindictam parare, quæ aliàs supereminet: vt vitulus quidẽ fronte impetere, priusquàm cornua innascãtur: pullus equinus calcitrare, nondum solidis vngulis: id quod videtur ostendere, animam vtentem particulis, nosse ipsarum vtilitatem, vt quæ ipsa illas construxit, & non ab alio factis vtatur.

Anima construit particulas.
Opificis artem quid indicat.

Vnum tamen solum est, quod mihi videtur artem opificis nostri manifestè indicare: quam ipsam artem si quis ingenuo & libero intueatur animo, impossibile est vt brutæ ac rationis experti fortunæ eam deferat. Quum etiam sint in corpore nostro musculi multò plures, quàm à quibus partes circa voluntarias actiones mouentur, vnusquisq; ipsorum & figuram decentem habet, & magnitudinem, & caput & finem, & positionẽ, & nerui, venæq; & arteriæ insitionem, ita vt pro magnitudine & loco insitionis, hæc ipsa quadrent. Atqui si trecentarum partium structuræ singulę, decem habeant scopos, appareántque omnes partes ritè absolutæ, omnes vtique scopi ter mille numero fient. Quum autem æqualis etiam sit numerus musculorum in sinistris partibus ad eos qui in dextris sunt, veluti etiam arteriarũ ad arterias, & venarum ad venas, ac deniq; neruorũ ad neruos, vtiq; ipsi ter mille scopi geminabũtur.

Ossa corporis plura ducentis.

Idem etiam in ossibus est, pluribus existentibus ducẽtis. Nam & in his, singulorũ scopi plures quàm quadraginta fiunt: quos geminatos palàm est plures futuros octonis millibus. Eadẽ ars & circa omnia viscera existit, & omnino circa quancunq; partem: vt si quis structuræ scopos numeret, in aliquot decies millenarios, numerus ipsorum excrescat.

Naturæ scopos circa corpus sine gradum.

Hos itaq; scopos haudquaquã ipse crediderim citra sapientissimum, eundémq; potentissimum opificem factos esse. Quis verò hic sit, pronunciare non audeo, præ consilij inopia obmutescens.

Conditoris magnifica commẽdatio.

Supremam enim video in formatione sapientiam & potestatẽ: neq; animam in semine plantatitiam quidem ab Aristotele, appetitricem verò à Platone, ab Stoicis denique appellatam naturam, fœtum ipsum formare existimo, quum nõ solùm non sit sapiens, sed & penitus bruta & rationis expers: neq; rursus discedere ab hac opinione valeo, propter natorum ad parentes similitudinem: apparet enim animam corpus formantem, ex parentibus in ipsum fœtum transfundi, ceu contentam in semine.

Animam plantatitiã esse brutam, et rationis expertem.

A rationali verò anima, quę post partum per omnẽ vitã se ostendit, recedo, propterea quòd ante corporũ dissectionem non cognoscamus, neq; partes corporũ, neq; ipsarũ actiones.

Rationalis anima nonformat fœtum.
Galenus fatetur se dubitare de opifice fœtus causa, & de substãtia animæ.

Itaq; dubitare me, consiliíque inopem esse fateor, de opifice fœtus causa, non secus quàm de substantia animę, quum de his nullam opinionem scientificè demonstratã repererim.

Principia motionum tria nostrum corpus regentia.

Hoc verò vt possibile pronũciare potero, videlicet vniuersum corpus, vbi iam efformatum est, per omnem vitam tribus principijs motuum gubernari atq; regi: eo quod ex cerebro est, per neruos, & musculos: quod ex corde, per arterias: quod ex hepate, per venas. Ex quibus autem principijs hæc fiant, hactenus nihil habeo quod pronunciare intrepidè possim.

GALENI PERGAMENI
de Septimestri partu, lib. Vnus.

X seminis cõceptionibus (siue quarum obseruatione fieri minimè potest, vt idoneum pariendi tempus quis ritè inveniat) plerasque mulieres grauidas in medio temporis spatio, intra centum nonaginta dies, & ducentos, peperisse animadverti: paucas tempestiuiùs, aut tardiùs: nullas planè celeriùs cẽtesimo & octogesimo secundo die cum dimidio, & quibusdam horis, vel post exactum quartum supra ducentesimum.

Septimestris partus ædendi primus terminus.

Iurè igitur septimestris partus ædendi, primus terminus esse censetur dimidij anni tempus: quum nimirum tempestiuiùs nulla partum ædiderit, sed tardiùs omnes. Tempus autem id centesimo & octogesimo tertio die, minus quibusdam horis absoluitur. Atque ego vnam semel mulierem reperi, quæ centesimo & octogesimoquarto die completo peperit.

Dies quid.

Diem imprȩsentia appello, interuallum vigintiquatuor horarum ęquinoctialium.

Annus quot diebus constet.

Sic enim & anni trecentis & sexaginta quinque diebus, & quarta insuper diei parte constare dicunt: tempus verò menstruum, circiter vigintinouem cum dimidio.

Menstruũ tempus.

Nimirum mensem appellari spatium id, quod ab vno lunæ congressu cum sole, vsque ad alium mox sequentem intercst, omnibus in confesso est. Si enim triginta diebus quilibet mensis constaret, nonimestres fœtus exactè vsque ad ducentesimum septuagesimum diem vtero gestarentur, quod nõ contingit. At annus dicitur tempus illud, quod

Annus quod tēpus dicatur.
Signum quid.
Hippocratis de septimestri fœtu sententia.

ab vno signo solem in idem signum restituit. Signum autem ipsum impræsentiarum pro puncto capitur. Porrò Hippocrates, septem quidem menses septimestri fœtui constituit: ex quibus quinque esse integros ait, qui inter primum & septimum medij habentur: duos autem deficientes, nempe primum & septimum: atnon ita deficientes, vt supra dimidium eis deficiat. Mensis etiam dimidium, est dierum quatuordecim cum dimidio, & quarta adhuc diei parte: quamobrem primi mensis & septimi tempus, prædicto hoc erit maius spatio. Si igitur primi mensis tempus à conceptu vicesimum diem excedat, sitque verbi gratia dierum vigintitrium, quum sequentes quinque menses centum & quadragintaseptem dies supra diei dimidium contineant, tempus sanè id, quod ex vtrisque conflabitur, dierum erit 170. cum dimidio. Septimester autem fœtus ab eo tempore, quindecim, ad minimum, actis diebus, in lucem produci poterit. Necesse quippe est, vt si sextum mensem partus debeat excedere, septimi plus quàm dimidium attingat. Qua ratione omnes hi in vniuersum dies erunt 185. cum dimidia adhuc diei parte. At sicvti citiùs his præscriptis diebus septimester infans ædi non potest, ita neque omnino tardiùs ducentis. Si enim centum & septuaginta diebus cum dimidio vigintinouem adiicias, omnes simul centum & nonagintanouem cum dimidio erunt. Fingamus rursus mulierem prioris mensis dies 28. gessisse vtero: qui sanè dies si adiiciantur quinque subsequentium mensium diebus 147. cum dimidio, atque his insuper septimi mensis dies 29. accedant, vniuersum hoc tempus quatuor & ducentis diebus ac insuper dimidio cōstabit. Quia verò in maximis distantiis primus & septimus extiterūt menses, infantem hunc non esse vitalē, Hippocrates profitetur.

Mensis lunaris.

Quod autem ad mensem lunarem pertinet, in minori etiam tempore quàm sit anni dimidium, fœtus septimester ędi posset: quod iam ostendam. Qua enim ratione necesse est vt septimester partus anni saltem dimidium attingat, ea nimirum ante centesimum & octogesimum secundum diem, & 15. horas, vel circiter, vitalis nullo pacto existet. Quatenus autem si dies ad menses lunares exactè computentur, prius etiam eo tempore liceat fœcundum partum existimare, nunc declaro. Fingamus enim primo mense mulierem sexdecim dies vtero gestasse: post quinque autem subsequentes menses, pariter sexdecim dies: quippe hac ratione tempus id omne 179. dies cum dimidio explebit. Verùm in minori interuallo quàm sit anni dimidium, septimestres fœtus vitales ædi negat Hippocrates. Atque idcirco tum primi, tum etiam septimi mensis plus quàm dimidiam partem fœtum attigisse est necesse, priusquàm ædatur in lucem.

LIBRI DE FOETVVM FORMATIONIS FINIS.

GALENI PERGAMENI de instrumento olfactus, Lib. Vnus.

Olfactus de quibus dicatur.

NOn modo perceptionem odorum, sed etiam facultatem, cuius est odorem percipere, medici olfactum appellant. Secundùm autem vtrunque significatum, vnum est instrumentum olfactus, quo facultas ea sibi sensibilia apprehendat. Porrò si ipsos nasi meatus aliquo odorato vnguento repleueris, nunquam prius senties, quàm aërem inspiraueris: & ob id nonnullis videtur nasum viam esse olfactilium: id verò corpus cuius est odores percipere, interius esse situm. Scire autem oportet, quòd quum nasus septum medium habeat, & duos hos omnibus patentes meatus, vtraque nare alterum, supra mediam nasi regionem vterque eorum bipartitur, ita vt pars quidem altera, in interiores oris partes declinet, altera verò rectà se ad cerebrum conferat. Nam sunt ibi duo quoque ipsius exortus oblongi, & caui, qui ex anterioribus cerebri ventriculis suam ducūt originem. Hi in eam caluariæ partem descendunt, vnde exoritur nasus: ibidémque ea ossa habent sedem, quæ colatoria vocantur. Sed & crassior membrana, qua parte hæc ossa attingit, exilibus quibusdam foraminibus est pertusa. Vnde per eam primùm, dein per iam dicta ossa in meatus illos excolantur crassiora excrementa cerebri. Nam quæ similiora vapori sunt, per caluarię suturas vacuantur. Extensa insuper est vniuersis illis nasi meatibus exanguis quædam tunica, crassior quàm sit membrana: atque ea quidem illi continens est, quæ ori, linguæ, gutturi, faucibus, asperæque arteriæ, & gulæ substernitur. In hanc autem tunicam à cerebro nonnulli nerui inseruntur, parui quidem omnes, præter illos qui deferuntur in linguam. Satis quippe crassi sunt, hi, quū ea particula copiosiori etiam egeat sensu, vtpote genita vt existet gustus sensorium. Ob hoc ipsum natura oculis impertita est neruos, eósque longè crassiores illis, qui ad linguam attinent: & secundùm hos, auribus, atque ori ventriculi, quod & ipsum sensu egebat quamplurimo. Oculus itaque visus est instrumentum: auris, auditus: lingua, gustus: appetentię verò cibi & potus, ventriculus, & præsertim os eius. At verò tactilem facultatem, quod ad cognitionem spectat, natura cæterarū crassissimam fecit: quam vni definito loco, sicuti alias omnes, minimè adscripsit, sed per corpus vniuersum dispersit: ac proinde plures illi neruos exiliores, durioresque & qui magna ex parte ab spinali medulla oriuntur, indidit. Eis verò quas recensuimus particulis, vtpote quibus ampliori sensu erat opus, maiores, & molliores, & omnes à cerebro prodeuntes, dedit. Iam igitur instrumentum visus, ad quod solum pertinet luminis atque splendoris sensus, quammaximè effecit lucidum: aëreum verò auditus, cuius erat eos percipere sonos, qui cum aëre feruntur. Linguam præterea ex humidiori corporis specie construxit, ceu instrumentum futurum, quo succi omnes discernerentur.

Nasus est via olfactilium.
Nasi meatum vtrunque bipartitum.
Cerebri exortus versus vndecem nasi.
Colatoria ossa.
Nasi tunica.
Linguæ nerui.
Lingua est gustus sensorium.
Sēsuum instrumenta.
Tactilem facultatem esse crassissimā omniū.
Tactilem facultatē esse per corpus dispersam.
Visus instrumētum lucidum.
Auditus instrumentum aereū.
Linguæ constructio.

Olfactus sensile.

Olfactiliū substantia.

tur. At verò sensile id quod sibi olfactus asciuit, inter aërem humorémque, & ignem est medium. Nam id quod à singulis corporib. diffluit, ipsa est olfactilium substātia. Quum autem pro suorum sensilium similitudine, instrumentū vnumquodque à natura paratum sit (instrumentum quippe visus, humidum ac pellucidum est, tactus verò, terrestre & durum) sensorium sanè quo percipiantur odores, opus est vt vaporosum existat. Quare neque os nasi, neque item membrana illa cuius nuper mentionem fecimus, sensorium esse posit olfactus, quum & dura corpora sint: neque tantus eis insit aut talis neruus, quantum & qualem olfaciendi facultas postulat. Neruus etenim qui visui inseruit, quamvis ad crystallinum tantùm pervenit corpus, eo longè maior est, qui defertur ad os ventricūli. Extrema & interior pars illius auditorij meatus, vbi situs auditus est, quanquàm breuissima sit, crassum tamen est neruum adepta. Nec lingua quoque exiguorum neruorum, ex iis qui à cerebro oriuntur, esse videtur particeps. Quāobrem haudquaquam verisimile est, facultati olfaciendi tributum esse à natura tam exiguum sensorium, vt est ea nasi pellicula. Nam quod pertinet ad os nasi, tantum abest vt sit odoratricis facultatis particeps, vt tactrice etiam careat. Sed ex hoc etiam, quòd eo tantùm tempore quo spiritum introducimus naribus, ipsos odores percipimus, planè constare videtur, neque ossa, neque tunicam nasi, neque eam quæ palatum, guttur, ac fauces vestit, sicvti nec colatorium meatum, esse odoratus sensorium, sed aliquam aliam particulam interius sitam, atque in penitiore corporis sede delitescentem. Porrò vbi pectus à musculis dilatatur, pulmones sequuntur ipsum: quos subinde externus aër per asperam arteriam, guttur, os, atque etiam nares, continuatione quadam, subsequitur. Potest autem cerebrum, quum inspiramus aerem, & ipsum sua actione, & suis etiam quibusdam quasi germinibus, pectus dilatans, aliquid in suos sinus attrahere. Fieri etiam potest, vt ipsum quod alia mouet, sibi quoque leuem aliquem motum, tum in seipsum, tum verò ex se præstet. Coarctatur enim dum sese contrahit: quum verò vndique se dilatat, funditur: atque ita externus aër, ex continui ratione, illud, quū se retrahit, subsequetur: sicvti etiam dum diffunditur, efflabitur. Quòd igitur olfaciendi sensus in anterioribus ventricubs cerebri situs sit, multis rationibus sum adductus vt credam. Primùm, quòd illos qui capitis grauedine, ob cerebrū crassis vaporib. oppletū, tenentur, atque inde obtusius olfaciunt, sternutamenta præcipuè iuuent: qualia ex nigella oleo intrita inspirātibus ægris, & capite resupino instillare naribus soleo, idque prius ore aqua repleto. Ad hæc quum cerebrū contento spiritu repleatur, incalescátque, consentaneum rationi videtur, expirationem ad ea quæ noxia sunt excutienda, inspirationem verò ad refrigerium illi summè conducere. Tertiò autem, quòd in eis quibus exvstū est, aut excalfactum caput, tum rosarum, tum aliorum refrigerantium odor, manifestè remedium

Tactus instrumētum esse terrestre.

Odoratus sensoriū vaporosum existere.

Olfaciendi sensorium neque esse nasi pelliculam neque os ::: eius.

Inspirationis modus.

Olfaciendi sensum in anterioribus cerebri ventriculis situ esse.

Nigellā oleo intritam & inspiratam, commodè sternutamenta mouere iis qui laborāt coryza.

Cerebrum incalescere contenta spiritu.

Odorem refrigerantium conferre capiti exusto.

calori adferat. Instrumentū itaque olfactus, minimè in illa nasi pellicula, sed interius reconditum est: ita tamen, vt foraminum nonnulla eò perveniant, quæ neque etiam perpetuò adaperta sunt, sed habent opercula quædā membranosa & tenuia. His igitur * per inspirationes violentia spiritus reseratis, patet rei sensili aditus ad eam particulā, cui vis illam dignoscendi indita est. Quare non quemadmodum palpebrarū motus pro nostro sit arbitratu, sic meatus illi opera nostra aperiuntur, quum nullum habeant voluntariū motum, imò nec naturalem, nec dilatentur etiam ab instrumentis quæ inspirationi deseruiunt, sed à solo per inspirationē insibente aëre. Nisi autem per inspirationem cerebrum dilatetur, expellatúrque ab eo antea contentus spiritus, fieri non potest, vt aër ad ipsum per dictos meatus irrumpat, quamvis sit is vehementissimè illatus: licet ipsius aëris occursum, tunica in quā ij meatus descendunt, facilè sentiat. Quare si secundùm nares meatus olfactorij consisterent, aperirentur vtique in maximo aëris impulsu: quibus adapertis, subinde odoris sensus subsequeretur. Non subsequitur autem, ergo nec secundum nares meatus olfactorij cōsistunt. Ad hæc, si meatus vllos secundùm nares ad odores percipiendos extruxisset natura, vtique non obstruxisset illos: quemadmodum neque eos qui in auribus sunt: quum longè præstet quencunque sensum semper esse ad sua sensilia apprehendenda promptum, quàm solum eo tempore quo fit respiratio. Neque ob eam causam natura oculis operimenta palpebrarum apposuit, quòd melius non sit eos vsquequaque operari: sed quòd molles illi sint, ac proinde expositi, facilè possint à rebus extrinsecus occurrentibus lædi. Iuuant etiam palpebræ ad capessendum somnum. Nemo siquidem in aëre lucido reclusis oculis potest dormire. Quare & illis animantibus, quibus nullæ sunt palpebræ, foueas quasdam natura indidit, quæ totos oculos, vbi somnus vrgeret, quasi in cubiculo receptos, admitterent. Est enim id naturæ institutum, vt in suis functionibus perpetuò sensus versentur: etsi rei cuiuspiam vtilioris oblata occasione, interquiescere aliquantisper cogantur. Nequit autem animal dormiens, sensus integrè sentientes seruare. Nam quæ simul esse non possunt, ne Dij quidem omnes, etiam si velint, coniungent. Quòd si eodem fuerint extructi modo ipsi olfactorij meatus, quo ait Aristoteles, erunt potius damno non leui, tantum abest vt allaturi sint nobis vllam vtilitatem: nimirum nos per maius vitæ spatium sensu olfactus priuantes, quod in nullo alio factum fuisse vnquā vidimus. Porrò sternutamenta, capitis grauedini auxilio sunt. Fiunt autē, quum maximas inspirationes progressas, quamcelerrimè efflatio subsequitur. At efflationem voco * cōfertim factam expirationē. Vnde si per sternutamenta nihil excernatur à cerebro, non solùm non leuant ipsa capitis grauitatem, sed magis etiam repletionem eius accumulant. Cæterum ægrotis ad solem conversis, proritamus sternutationem: quia vaporosus in cerebro spiritus ab eo funditur. Exturbant porrò

Olfaciendi ratio.

Palpebrarum vsus.

Palpebras iuuare ad capessendum somnū.

Aristotelis sententia de olfactorijs meatibus cōfutatur.

Sternutamēta auxiliari grauedini.

Efflatio quid.

Sternutatio provocatur ad solem.

Sternutamentorum vsus. *Odores vehementiores caput replere.*

crassiores & lentos de cerebro mucos sternutamenta, eos vnà cũ spiritu excusso explodentia. Quòd autem ab odoribus vehementioribus caput continuò lædatur, repleatúrque, atque reddatur grauius, ac nonnunquam excitetur delirium, id rectè argumento est, portionem aliquã substantiæ illorũ eò insilire: alioqui ex sola qualitatis cõmunione nunquam ab effectibus adeò repentinis & validis caput arriperetur.

Respiratio à cerebro qua de causa fiat.

Si igitur respiratio vniuersa à cerebro ea de causa ædditur, vt in corde seruetur quidam caloris modus, cur sibi quoq; non administrabit id ipsum, quum suapte natura facillimè à rebus tam calefacientibus quàm refrigerantibus lædi possit? Aut cur natura congenitam quandam motionẽ

Cerebrum inspirare, expirareque.

cerebro non tribueret, qua inspirando se ventilaret atq; excitaret ad pulsum: expirando verò pituitosa & mucosa excrementa à se abigeret?

GALENI PERGAMENI *de ossibus, ad Tyrones, lib. vnus.*

EX ossibus singula, qualia sint, & quam invicem structuram habeãt, nota esse medico debent, si rectè ea vel fracta, vel dimota sua sede, sit curaturus. Quare in omnibus quæ ad medicinam pertinent, id quod secundùm naturam est, tanquam scopum semper habere convenit.

Ossium natura & munus.

Sunt autem ossa inter animantis partes durissima & aridissima, necnon terrestria maximè: quæ quidem ceu fundamenta quædam, totam molem corporis sustinent, atque stabiliunt.

Ossium differẽtia.

Eorum tameo quædam grandia & ampliter cõcaua, medullosáque sunt: quædam parua, & solida, ac sine vlla medulla. Grandibus magna ex parte in extremo, aliorum ossium appendices adnascuntur: vtputa, humero superius, cubito inferius, radio verò ac fœmori, itémque tibiæ ac suræ, infrà supràque. Maxilla inferior medullosa est, adnascentiúmque appeodicis expers. Sed ex eius extremis partibus, quæ infrà est, vnitur per symphysin, hoc est, coalitum. Suprà in duos processus, in coronem videlicet, quæ in acutum tendit, ac ceruicem tantùm, desinit. Porrò compactio humani corporis ossium, sceleros appellatur.

Sceletos. *Articulus.* *Symphysis.*

Cæterùm alia per articulum, alia per symphysin ossa iunguntur. Articulus enim naturalis ossium est compositio: at symphysis, naturalis vnio eorundem. Articuli differentiæ sunt duæ: diarthrosis, & synarthrosis.

Diarthrosis. *Synarthrosis.*

Dicitur quidem diarthrosis, ossium structura, quorum motus est evidens. Synarthrosis verò ossium quoque compositio est, quæ obscurum invalidúmq; habent motum. Diarthroseos est triplex species, Enarthrosis, Arthrodia, & Giglymos.

Enarthrosis.

Enarthrosis, quum excipiens cauum, admodum altum est, capútq; quod in id inseritur, oblongum.

Arthrodia.

Arthrodia verò, quæ cauum leniter & in superficie, & capitulum etiam depressum habet. Ex cauis capitula ipsa excipientibus,

Cotyle, acetabulum. *Glene.* *Giglymus.*

quod altius descendit, cotyle, hoc est, acetabulũ: q̃d in superficie situm est, Glene à nõnullis appellatur. Ciglymus est, dum ossa sese invicem ingredientia, coniunguntur: quemadmodũ vertebræ inter se, ac humerus cubitúsq; alligantur. Synarthroseos quoq; triplex habetur species: Sutura, harmonia, & gomphosis.

Sutura.

Sutura compositio quędam est, ad consutarum rerum similitudinẽ.

Harmonia. *Gomphosis.*

Harmonia vero ossium structura est per simplicem lineam. Gomphosis, quũ instar claui os ossi infigitur. Symphysis dupliciter differt. Nam alia inter se invicem ossa, vt molliora: alia aliorũ interventu, vt duriora, coalescunt.

Synchondrosis. *Synneurosis.* *Syssarcosis.* *Neruorum tres differentiæ.*

Huius differentiæ vtriusq;, tres sunt species, Synchondrosis, Synneurosis, & Syssarcosis. Quia verò ipsa occasio se obtulit, nonnihil & de neruis dicamus; quorũ tres sunt species. Qui enim ex cerebro, & dorsi medulla oriũtur, voluntarij nerui: qui ex musculis, tendones: qui ab ossib. ligamẽta appellãtur.

DE CAPITIS OSSIBVS. CAP. I.

Capitis ossium consideratio. *Capitis naturalis figura.*

OS capitis caluaria dicitur, éstq; suturis distinctum: quarũ numerus posituráq;, pro capitis figura variatur. Naturalis capitis figura, ad oblõgæ sphærę similitudinẽ structa est: habétq; priorem & posteriorem partem prominentiorem.

Capitis tres suturæ: Labdoeides, coronalis, & media.

Ac tali quidem capiti tres insunt suturæ: duæ quidem transversæ, quarum altera in occipitio est labdoeides, ad similitudinem Λ literæ sic appellata: in sincipite altera, quæ coronalis vocatur: ac tertia, quæ à posterioris medio, per capitis longitudinem, ad mediam vsq; anteriorem, extenditur. Harum sututarum figura H literæ præcipuè similis est.

Caput fastigiatum dãnatur.

At quæ figura fastigiato est vertice, ea quidem vituperatur. Atq; vbi in ipsa quidem posterior eminẽtia perit, sutura labdoeides aboletur. Si anterior nõ adsit, coronalis etiã sutura deperditur: fitq; vtraq; remanentium suturarum figura T literæ similis. Harum autem vtrinq; eminentia deperdita, geminæ quæ seruantur suturæ, ad rectos se invicem angulos intersecantes, X literę similitudinẽ referũt. Nanq; altera quidẽ transversa per medium potissimũ capitis extẽditur: altera à parte posteriori per longitudinem in priorem, vti in cęteris caluariis omnibus, tendit.

Suturã per capitis longitudinem semper seruari. *Lepidoeides suturæ.*

Hæc quippe semper seruatur. reliquę cum totius capitis figura variantes intercidunt. Duæ quoq; ab hac æquè distantes lineæ super aures feruntur, duobus inter se ossibus, non per suturam, sed per appositionem, squamarum instar, cohærentibus: ob idq; lepidoeides vocantur.

Suturæ capitis quinque præcipuè.

Quo fit, vt quinq; peculiares suturę sint capitis: Labdoeides, coronalis, & quæ rectà per longitudinem fertur, ac duæ illę ab hac æquè distantes, quas lepidoeides appellant. Sunt & duæ aliæ communes superiori maxillæ, necnon ossi

Sphenoides os. *Pterygoeides apophyses.*

sphenoeidi, quòd cunei similitudinẽ referat, appelato. Id autem os apophyses quasdam fortitur, quas ab alarũ similitudine pterygoeides vocant: eæq; vtrinq; sunt concauę. Alia autẽ sutura capitis, quę ipsum à superiori maxilla diuidit, ex cauis temporis initiũ sumit: inde ad oculorũ sedes procedit, pérque eos medios tendens, iuxta mediũ superciliorũ sibiipsi iungitur.

Ossa capitis sex.

Sex itaq; in vniuersum sunt totius capitis ossa, idq; sphenoeide excepto: duo scilicet sincipitis: duo itẽ petrosa, vnũquodq; videlicet ad suam aurem: quintũ os occipitis: sextum deniq; frontis.

Sincipitis ossa quadrilatera. *Occipitis foramen maximũ.*

Sunt porrò sincipitis ossa quadrilatera: quæ verò iuxta aures hærent, trium laterũ sunt. Os occipitis, maximum omnium quę sunt in capite, foramen iuxta pri-

Oſsium capitis differentia.

xta primam vertebram habet. Horum autẽ ſex quę diximus, ſincipitis oſſa rariſsima & infirmiſſima: occipitium denſiſsimum, firmiſsimúmq;: medium inter hæc ipſa, os frontis habetur. Reliqua vtrinq; ad aures poſita, multifariam ſe habent. Nanq; horum pars, quia petræ ſpeciem refert, πετρώδης vocatur: id os, protenſis λαβδοειδοῦς ſuturæ finibus terminatur. In eo ſtyloeides (quia columnę eſt ſimilis) proceſſus ineſt, in eodémque continetur auditorius meatus. Altera deinceps pars, iuxta eos exortus habetur, quorum vnus mamillaris dicitur: alter oſsis iugalis eſt. Præter hanc tertia quoque pars à temporibus occupatur.

Columnaris proceſſus.

Mamillaris exortus.

DE OSSE IVGALI. CAP. II.

Iugalis oſsis conſideratio.

TEmporis muſculo præpoſitum eſt os, quod tranſverſam in medio ſuturam habet: eiúſq; poſterior pars omnis, cum capitis oſſe quod iuxta aurem habetur: anterior, cum parte ſupercilij extrema, ad paruum oculi angulum continuatur. Id os totum Zygoma, à noſtris iugale appellatur.

Zygoma.

DE OSSIBVS SVPERIORIS MAXILLAE. CAP. III.

Maxillæ ſuperioris ſuturæ.

DE ſuturis quæ in maxilla ſuperiori continentur, dicamus: quarum prima ſub oſſe iugali exoritur, cuius pars poſterius tendens, ſub eiuſdem oſsis concauo deſinit, ibiq; cum communi ſphenoeidis oſsis ſutura committitur. Altera partim rectè, partim obliquè ſurſum ad oculorum ſedes procedens, per medium illorum ambitum inferiorem fertur. Mox ibi tripartitò ſcinditur. Altera enim pars, magnum prope angulum, exteriore in parte ad medium ſuperciliorum procedit. Quæ deinceps huic ſuccedit, per concauũ ſub eodem angulo ad communem capitis ſuturam pertinet, eadémq; angulum ipſum comprehendit, & illi quoq; naturale foramentum ſubiectum, quod omnium quæ ſunt in eo loco foraminum maximum eſt. Sub dictis duabus ſuturis, tertia pars antedictæ ſciſſuræ, inferiorem in ſede oculi ambitum inſcendens, interius ad imũ tendit, ibiq; communi capitis ſuturæ iungitur. Quare terna maxillæ oſſa ab vtraq; parte cenſentur. Quorum habetur maximum, quod iuxta iugale ſitum eſt. Deinceps ſitu & magnitudine os illud in oculo ipſo habetur, quod neruos ad ſuperiorem maxillam cõtinet. Minimum omniũ, iuxta magnum oculi angulum eſt locatum. His tribus ab vtroq; latere os vnum inſigni magnitudine ſubiacet: cuius os mali, dentiúmque omnium, exceptis inciſoriis, alueoli, partes ſunt. Hæc autem oſſa diſcernuntur ſuturis quatuor. Adiacent verò & his maximis oſsibus duo alia exigua, quà ſcilicet naſi foramenta ad palatum tendunt.

Maxillæ oſſa terna.

DE OSSIBVS NASI. CAP. IIII.

Naſi oſsium cõſideratio.

NAſi quoq; oſſa duo ſunt, quę ſuturis à medio ſuperciliorum deſcendentibus diſcernũtur. His oſsibus inferiore in parte cartilaginea tenuiáq; corpuſcula (alas vocant) ab vtroq; latere adnaſcuntur. Omiſimus in maxillæ ſuperioris extremo, os vnũ, in quo dentiũ, qui ſecant, radices & alueoli continentur, id quod nonnulli ſimplex, nonnulli compoſitum eſſe tradunt: quemadmodum in ſuperiori maxilla, alij quindecim, alij tantum oſſa octo numerant.

DE DENTIBVS. CAP. V.

Dentes in vtraque maxilla ſedecim.

Inciſorij dẽtes.

Canini dẽtes.

Maxillares dentes.

DEntes in oſsium numero habendi ſunt, qui ſexdecim in vtraq; maxilla exiſtunt. Eorum autem priores quaterni, quòd ſecent, τομεῖς appellati, nituntur radicibus ſingulis. Deinceps illis canini hærent vtrinq;, quibus ſingulæ quoq; radices inſunt. Vltra hos maxillares, quini ab vtroq; latere: ſed qui maxillæ ſuperiori infiguntur, ternis: qui inferiori, binis radicibus maiori ex parte adhæreſcunt. Nonnullis autem non vtrinque quini maxillares, ſed quaterni ſenive oriuntur. Eos non maxillares modò, ſed molares etiã appellant, quòd iis cibi atterantur. Caninis nomẽ inditum eſt, quòd canum dentibus quamſimillimi exiſtant. Omnes in ſuorum oſsium concauis infiguntur. Ex oſsibus dẽtes tantummodo mollium cerebri neruorum participes ſunt, ob idq; evidentem ſentiendi vim poſsident.

Dentes tantùm recipere molles neruos à cerebro.

DE OSSIBVS MAXILLAE INFERIORIS. CAP. VI.

Maxillæ inferioris oſsium cõſideratio.

OSſis maxillæ inferioris, quod elixum in ſumma menti extremitate laxatur, pars quæ quaſi capitulata eſt, duobus ceu cornibus terminatur: quorum alterum in mucronem deſinens, tendonem à temporis muſculo deſcendentem recipit. Alterum capitis oſsi ſub eo exortu, quem maxillarem vocant, annectitur: ibiq; in paruulum ſinum rotundo quodam quaſi tuberculo ſeſe inſerit.

DE SPINA. CAP. VII.

Spinã conſtare ex vertebris.

SPina ex vertebris quatuor & viginti conſtat: quæ ſi plures pauciorésve ſint, præter naturam ſunt. Harum contextus omnis in ceruicem, dorſum, lumbos, & os ſacrum diuiditur. Ceruix capiti annectitur. Huic dein dorſum, cui par ineſt quæ & pectori longitudo: quod ſubeſt reliquũ, lumbi appellantur: cuius pars vltima ſacrolatóve oſſe finitur. Septem in collo vertebrę, duodecim ad coſtas, ad lumbos quinq;.

DE VERTEBRIS COLLI. CAP. VIII.

Colli vertebrarum cõſtructio.

EX vertebris colli, primæ quidem duæ inter ſe vndiq; colligantur. Reliquarũ verò quinq; anterior pars coaleſcit nexu conſtricta firmiſsimo, idq; interventu eius membranæ, quæ geminas ſpinalis medullæ tunicas ambit: qua ratione vertebræ omnes ſe habent, duabus primis exceptis, quæ vt capitis obſecundent motionibus, paulo laxiùs cohærent. Prima vertebra latiſsima & tenuiſsima eſt. Secunda anguſtior, validiórq;: ac reliquæ deinceps eodem modo ſe habent. Quò enim ſpinę medulla in gignendis neruis conſumitur, attenuatúrq; magis, eò inferiorum vertebrarum minuuntur foramina. Quum autem capitis duplex ſit motus, atque alter annuendo, abnuendóque fiat, alter in latera: illum quidem vertebræ ſecundæ proceſſus potiſsimum præſtat, hunc verò ipſius ſummæ vertebræ, & capitis tranſverſæ partes efficiunt. Poſteriorem proceſſum, quem ſpinam vocãt, omnes habent vertebræ, prima excepta, quæ duntaxat in parte anteriori exiguum quẽdam proceſſum exigit. In cęteris ceruicis vertebris, trãſverſi proceſſus ſemper ſunt perforati, ſeptima eadémque

Vertebrarum foramina anguſtari paulatim.

Capitis duplex motus.

Vertebrarum proceſſus.

vltima excepta, cui interdum etiam, sed raró, à lateribus foramina insunt. Hos ipsos processus solæ ceruicis vertebræ leniter quasi bipartitos gerunt, præter duas primas, in quibus simplices plané habentur: in sexta veró duplices manifesté apparent, & cæterorum omnium maximi: sicvt & ea ipsa maxima est: quorum internus, latus admodũ est. Pars cuiuslibet vertebræ anterior, qua inter se coalescunt, earum potissimum quæ in ceruice sunt, prima excepta, oblonga est. Neruis autem ab spinæ medulla orientibus, ac iuxta vertebrarum compages prodeuntibus, vtraq; vertebra parem primæ quasi operam confert. In cæteris superior aut magna ex parte, aut omnino id præstat.

DE VERTEBRIS DORSI. CAP. IX.

Dorsi vertebrarum consideratio.

THoracis vertebræ, quæ maiori ex parte sunt duodecim, omnes ad decimam vsque processus habent permagnos: tum eos qui sursum, deorsúmque versum spectãt, tum etiam transversos, quibus costæ annectuntur.

DE LVMBORVM VERTEBRIS. CAP. X.

Lumborũ vertebrarum consideratio.

LVmborum vertebræ quinq;, & omnium crassissimæ sunt: quibus sané perangustum inest foramen, tenuísq; medulla. Earum autem processus spectat sursum: atque ab ea tantùm vertebra, quæ præposita est, semper neruus erumpit. Habent singulæ lumborum vertebræ interiore in parte foramina nullo disposita ordine, in quæ se inserunt venulæ, satis manifestæ & conspicuæ, cùm in cæteris vertebris, vel nullæ vsquam, vel perexiguæ spectentur.

DE SACRO OSSE. CAP. XI.

Sacri ossis consideratio.

ID os vertebris, qua parte cum superiori alligatur, proportione respondet. Ipsius autẽ transversi processus grandes patentésq; sunt, quibus in exteriore parte sinus inest quidam leniter cauus, in cúmq; ilium ossa ingrediuntur. Id ipsum os ex tribus particulis constat, harúmq; in extremitate os aliud quartum, quod coccyx nominatur, additum est. Nerui autem, qui à spinę medulla per sacri ossis foramina prodeunt, iuxta suarum velvti vertebrarum compages, sicvti per spinam totam, prosiliunt: non tamen ab vtroque latere, sed intrinsecus quidem, atque extrinsecus: hiq; omnes tria constituunt paria.

Os sacrũ ex tribus cõstare particulis.

DE COCCYGE. CAP. XII.

Coccygis ossis consideratio.

AT coccyx ipsum ex tribus particulis constat, quæ plus cartilaginis, quàm latum os, habent. Iuxta earum compages nerui posteriore ex parte prodeunt. Gemini priores ex ea oriuntur parte, qua coccyx latũ os attingit. Insequens par inde ortum habet, vbi prima huius ossis pars cum secunda committitur. Duo alij inde egrediuntur, qua secunda eiusdem pars, cum tertia coniungitur. Iuxta tertiæ huius extremitatem, quod reliquum est ex spinæ medulla, simplex nullique associatum prosilit.

DE THORACIS OSSIBVS. CAP. XIII.

Thoracis ossiũ consideratio.
Costæ vtrinque duodecim.
Pectoris ossa septem.

OS pectoris, costæ, itémq; ex spina dorsi vertebræ, thoracis sunt ossa. Costæ ab vtraque parte duodecim, singulæ cum singulis vertebris connectuntur. Ossa pectoris per synarthrosin invicem alligantur. Sunt autem numero septẽ, sicvti veræ costæ, quæ cum eo alligantur. Nam quinq; inferiores costæ, quæ nothæ dicuntur, in cartilaginem parum firmam degenerant, & cum diaphragmate, non cum pectoce conglutinantur. Imò pectoris ossi cartilago triangula adnascitur, quam ensiformem appellant. Costis omnibus nõ par longitudo est, sed supernæ infernæq; medijs breuiores sunt.

Costæ veræ septem, mendosæ quinque.

Cartilago ensiformis.

DE SCAPVLIS. CAP. XIIII.

Scapularum consideratio.

SCapulæ post thoracem sunt sitæ, gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinsecus autem simæ: ad hæc in ima basi tenues, oblongæq;, in summa veró crassæ, paruæq; existunt. Os scapulæ maiori ex parte cartilagine, sed in imo vberius, contegitur, à spináque tenue inchoatur, & paulatim plenius efficitur, donec ad acromij locum peruenerit, vbi iugulo annectitur. Hanc enim compactionem, nonnulli acromion appellant. In ea parte, scapularum ossi processus quidam subest, quem scapulæ ceruicem nominant: isque in acetabulum desinens, cum humeri capite colligatur.

Acromion.

DE IVGVLIS. CAP. XV.

Iugulorum consideratio.

IVgula, hoc est, claues, ab vtroque latere summæ pectoralis ossis extremitati annectuntur: eáque fistulosa sunt, figuráq; & crassitie inæquabili. Pars nanque eorum inferior, quæ pectoris ossi alligatur, crassior cæteris, rotundiórq; est. Huic succedens, longé gracilior. Quod reliquum est, totum rotundum, inæquabiléq; est, quoad cum scapularum osse committitur, vbi quasi latiusculum est. Mediæ iuguli totius partes exterius gibbæ sunt, præsertim quę ad scapulas tendunt.

DE HVMERO. CAP. XVI.

Humeri consideratio.

MAximum omnium os humeri (fœmore excepto) est, idq; vtrinque suprá infráq; alligatur. summa eius pars grandiusculum habet caput, paruæ quidem ceruici coagmentatum, adnatúmq;. In eo iuxta anteriorem partem sinus quidam est, ceu alicui patulæ scissuræ similis, qui totum ipsum caput in duo quasi tubercula bifariam diuidit. Pars autem inferior, in tubercula desinit inæqualia: quorum ei quod extrinsecus situm est, capitulum radij annectitur. Cum eo veró quod est in interiori parte, nullum os processus committitur. In ima humeri parte sinus persimilis est concauis troclearum orbitis. Cubitus hunc circum mouetur. Vbi autem sinus hic desinit in extremis vtrinque lateribus, duo præterea sunt sinus, quorum anterior posteriore est minor. Ij coronas cubiti, hoc est, acutos processus excipiũt: horúmq; anteriorem, quum cubitus omnino flectitur, anterior sinus: quum tenditur, posterior posteriorem recipit. Cæteræ humeri partes gibbæ quidem anteriore atq; exteriore in parte: in posteriore, atque interiore, simæ sunt.

DE CVBITO. CAP. XVII.

Cubiti consideratio.
Cubitus radio subest.
Cubiti processus duo.

PArs omnis quæ inter humerum & carpum sita est, eiusdémque etiam partis os grandius, cubitus appellatur. Is alteri subest ossi, quod radium nominant. Huiúsque pars extrema superior leniter caua, exterius humeri tuberculum recipit, eiq; alligatur. Cuius quidem cõnexionis

est

Cubiti processus duo.

est munia, modò in pronũ, modò in supinum, totam manum adducere. Cubitus duos habet processus: quorum anterior minor est, alter verò grandior: ab iisq; cubiti ipsius sinus sigmæ literæ similis comprehenditur. In hunc sinum, humeri orbita inseritur. Huius autem nexum, tendendi, curuandiq; totam manum officiũ est. Radius suprà infráq; validis ligamentis cubito illigatur: media inter se omnino delitescunt. Vterq; adnatam appendicem iuxta carpi habet partes; sed extrinsecus gibbam, intrinsecus autem cauam: cubitus quidem iuxta minimum digitum, radius verò iuxta maximũ. In sinũ eiusmodi sese carpus insinuat, annectiturq;. Inest autem cubito ex abundantia quadam, processus quem columnarem appellant, isque brachiali etiam nectitur. Ad hunc quidem nexum pertinet carpum in obliquum ducere: ad alterũ verò, in rectum, cuius opera summam manum extendimus, inflectimúsq;.

Columnaris processus.

DE CARPO. CAP. XVIII.

Carpi consideratio.
Carpus constat ex ossibus octo.

PRima pars palmæ carpos dicitur, ex ossibus octo, duplici distinctus ordine, constans. Dura omnia, & paruula, nec medullosa, multiplicisq; figuræ sunt. Cuncta nerueis cartilagineisq; nexibus inter se per synarthrosin constructa, non cognata cernuntur: exteriore quidẽ in superficie, leniter gibba, sinuata intrinsecus. Pars carpi superior ex tribus ossibus constat, quæ in rotundam quasi formam constructa, cum cubito, radióq;, & columnari processu annectuntur: hoc tamen excepto, quód carpi os, quod minimum digitum respicit, exiguo leniq; sinu, columnarẽ cubiti processum admittit. Ex his autem mediũ, ibi positũ sedem habet, vbi cubitus radiúsq; inter se copulantur. Tertium, quod bipartitum est, à radio comprehenditur. Pars carpi inferior, quatuor ipsius ossibus metacarpio alligatur. At quintum, iis carpi partibus insidet, quæ iuxta cubiti processum columnarem sunt sitæ.

DE METACARPIO. CAP. XIX.

Metacarpij consideratio.

INter digitos & carpum ossa quæ palmam explent, metacarpium appellant: id quod per synarthrosin carpo, digitorum autem priori phalangi per diarthrosin alligatur; Pollicis tantummodo prius internodium, ex transuerso ipsi metacarpio est annexũ. Singuli autem digiti ex tribus ossibus constant, priori semper internodio in subsequentis sinum subeunte. Iuréque dicendum est, pollicem ipsum ex triplici osse constructum esse: ac primum ipsius internodium, cum metacarpio minimé connumerandum. Vnde rectè dixerit quispiam, ex quatuor duntaxat metacarpium, ipsos autem digitos ex quindecim ossibus constitutos esse.

Digitorum singuli ex ossibus tribus constare.

Metacarpium cõstare ex quatuor ossibus.

DE OSSIBVS QVAE CVM SACRO
osse committuntur. Cap. XX.

REctis ab vtroq; latere magnisq; lati ossis processibus, duo quædam ossa apposita adstructáq; sunt: quibus integris nullum nomen est inditum. Nam latæ ipsorum supernæ partes, ilium ossa: exteriores post fœmoris ingressum, inferioresque, coxendicum: quæ inde in anteriora protensæ, tenuésq; & foratæ, atque inter se in extremo cognatæ sunt, pectinis ossa appellantur. Vtrique coxendici prægrande acetabulum inest, cum fœmoris capite nexu validissimo copulatum, cognatúmq;.

DE FOEMORE. CAP. XXI.

Fœmoris consideratio.
Fœmoris os omnium aliorũ maximum.

OS fœmoris magnitudine cunctis animantis ossibus præstat: id suprà, coxendici: infrà, tibiæ alligatur. Superiori in parte rotundissimum caput habet, prolixæ quidem ceruici ad interiora inclinatæ adnatum. Infrà leniter patescens, in duo tubercula desinit, adeò quidem grandia, vt capita appellari possint: quæ sané tibiæ annectuntur, non modò membranosis ligamentis, sed tribus quoque aliis validis, rotundisq;: quorum vnum ab exteriori totius connexionis parte, ab interiori alterum, à medio posterioris interiorisq;, tertium porrigitur. Totius autẽ fœmoris forma, anteriori in parte exterioréque, gibba: in posteriori interiorique sima est. Sub huius ceruice sunt duo exigui processus (trochanteras vocant) quorum exteriorem, qui est maior, appellant natem.

Trochanteres.

DE TIBIA. CAP. XXII.

Tibiæ consideratio.

TOta pars cruris, quæ inter talum genúque posita est, eiusdémq; etiam partis os grãdius tibia, appellatur. Hæc interiore in parte sita est, eique tantummodo fœmur ipsum annectitur. Os autem quod extrinsecus locatum est, sura nominatur: quæ crassitudini tibiæ admodum cedit, nec adeó protenditur, vt genu ipsum contingat, verùm suprà infráq; tibiæ per synarthrosin alligatur: media inter se penitus delitescunt. Tibia, quæ fœmori copulatur, magna quidem adnata, coagmentatáq; appendice, duplicem in se sinum habente, capita fœmoris sese insinuantia recipit. Tibiæ quicquid anteriori in parte tenue & carnis est expers, Crea dicitur: imæ ab vtroque latere tibiæ, suræq; partes, malleoli nuncupantur. Hallucinantur autem qui eos talos appellant: nam sub his vtrinq; talus consistit, ac vndequaq; contegitur, vt ne eum tangere quidem possis. Malleoli verò extremæ tibiæ suræq; processuum partes sunt: gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinsecus cauæ.

Sura.

Crea.

Malleoli non rectè vocantur tali.

DA PATELLA. CAP. XXIII.

Patella cõsideratio.

QVa fęmur tibię annectitur, os extrinsecus cartilaginosum, rotundúmq; appositum est: quod gibba subiectorum ossium aptis finibus comprehendit: paulúmq; intumescẽs, quod inter fœmur, tibiámq; spatium patet, complectitur. Id ipsum os patella & mola appellatur.

Mola.

DE PEDIS OSSIBVS. CAP. XXIIII.

Pedis ossium consideratio.

TAlus ab imis tibiæ suræq; processibus comprehenditur. Eius pars quam [illegible] vocant, sursum vergit. Posteriores læuigatæ omnes, modicéque orbiculatæ sunt, & ad superiora potius spectant: anteriores rotundo quidem capite oblongæ ceruici adnato, cum osse connectuntur, quod scaphoeides dicitur. A dextro & sinistro latere, in duo extantia supercilia id desinens, sub tibiæ suræq; cauis excipitur. Ipsius quoque pars interna læuorem feré habet. Huic subest os pedis maximum, quod calcem vocant: idque ipsum & rotundas partes ex talo recipit, & geminos quos habet excessus, in sinum eius percommodé inserit. Pars verò qua ingredimur, leni-

Scaphoeides os.

Calx.

ter rotunda & latiuſcula eſt. Poſterior quoq; rotunda eſt, eaq; tibiæ rectitudinem excedit admodum. Ex partibus eius anterioribus, quæ è regione magni digiti ſita eſt, ipſius tali capiti ſubiacet, nec cum altero copulatur oſſe. At eius extremitas quæ minimo reſpondet digito, cum cyboeide oſſe per ſynarthroſin nectitur. Cyboeides autem à parte exteriore iuxta ſcaphoeides poſitum eſt. Verùm hoc, quà cum talo iungitur, ſinuatum, cyboeides verò gibbum exiſtit. Tria deinceps oſſa paruula inferiori ſcaphoeidis parti per ſynarthroſin copulantur: cum quibus etiã exteriore ex parte cyboeides pariter porrigitur.

Cyboeides os. Scaphoeides.

Poſt hæc quatuor oſſa, prima pars pedis quam tarſon vocant, finitur.

Tarſos.

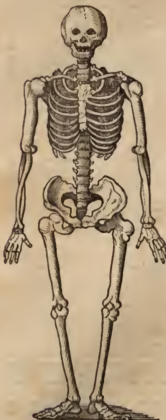
DE PLANTAE OSSIBVS.

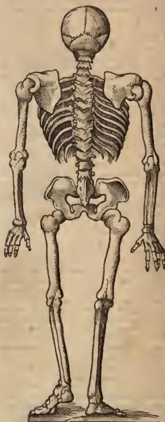
CAP. XXV.

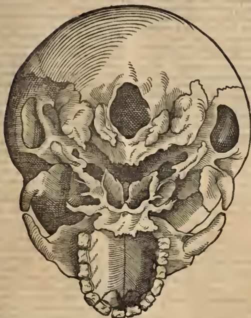
Planta inde inchoatur, quæ ex quinq; oſsibus conſtructa eſt. Poſt hæc deinceps pedis digiti ſiti ſunt, qui ex ternis internodiis omnes conſtant, pollice excepto, qui ex duplici tãtùm cõſtatur. Horum dearticulationes membranoſis: quę verò in talo calcéq; habentur, validioribus ligamentis coarctãtur. Satis autem ſint hæc tyronibus, prima de oſsibus rudimẽta addiſcentibus.

Planta pedis ex quinq; oſsibus conſtat.

LIBRI DE OSSIBVS FINIS.

GALENI PERGAMENI de dissectione venarum & arteriarum, liber vnus.

Cauæ venæ cõsideratio.

Væ in ventrem intestináq; deferuntur venæ, velvti radices arboris sunt. Ea verò quam cauam appellant, quidam ceu truncus existit, omnium quę toto corpore sparguntur venarum.

Cor omniũ arteriarum origo.

Aorta consideratio.

Eadem ratione arteriæ, quarum origo omnium est cor, quæ quidem pulmones petunt, imaginem radicũ ostendunt. Quam autem Aristoteles aortam nominauit, ea caudicis in arbore proportionem subit.

Meseraicarum venarum consideratio.

Igitur ab ea vena, quam iuxta caua iecoris, portas appellant, ceu ab vno principio prodentes], septem venæ in regionem ventris descendunt. Quarum prima, breuis quidem illa, atque interdum sola, interdum aliis associata minutulis, ad dodecadactylum intestinum descendit, carne quadam glandulosa, quam paucreon dicunt, suffulta.

Paucreon.

Pyloros.

Secunda autem, exigua etiam, ad pyloron, imam ventris partem, assurgit, atque in eam regionem ventriculi, quæ circa & ante pylorum est, disseminatur: idq; præter alios duos insignes ramos, qui à portæ vena orti, in ventriculum & lienem se expandunt. Tertia similiter, ex magna vena enascitur, quæ versus sinistram descendens, extremum magnorum intestinorũ mesenterium, ad sedem vsque complectitur. Quarta post hanc vena, à dextris partibus ex eadem magna vena, versus pylorum descendens, ad gibba ventriculi effertur. Quinta deinceps, ex eadem magna nascitur vena, in ipsius latere dextro, quæ coli mesenterium, numerosiori propagine venarum inuadit. Sexta similiter orta, ad spatium peruenit, quod inter duo iam dicta mesenteria iacet. Id enim plurimas venas habet, & in ieiunũ primùm, deinde in omne deinceps tenue intestinum fissura multiplici diuiditur. Postrema verò eius venæ pars, tum cæcum intestinum complectitur, tum quandam exiguam coli partem, qua ipsum cæco annectitur. Ad hunc sanè modum venæ illius quæ à portis prodit, in intestina, splenẽ, & ventriculũ, digestio perficił. Quin etiã omnes omẽto intextæ venæ, ab iisdem ipsis venis propagãtur.

Omenti venæ à meseraicis oriuntur.

Igitur per omnes iam dictas venas, cibus ad hepatis portas suggerił. Hinc verò per venas ad ipsius fibras pertinentes, in totũ iecur permanat.

Distributionis alimenti consideratio.

Indéq; rursum in alias assumitur venas, per gibbã quidẽ partẽ dispersas, cæterùm à maxima alia vena ortas, quã ob id cauã nominãt.

Cauæ venæ diuisio.

Ab ea etiã alię propaganł, quæ in omnes corporis partes sanguinẽ riuãt. A iecore enĩ vtrinq;

prolapsa, sursum quidem per septum transversum, ad cor attollitur: deorsum verò in spinam dorsi contorquetur, atque inibi super magnam defertur arteriam. Iam verò ab ea quæ sursum tendit, oriuntur primò quidem coniugatio ad septum transversum: dein capillorum modo tenues permultę, in membranas intercipiẽtes thoracem, móxque in pericardium tunicam. Post illas alia magnitudine insignis, in dextram cordis aurem fertur, atque inde ad dextrum ventriculum. Ab hoc alia duplicẽ, vt arteriæ, tunicam habens, in pulmones progreditur. Quinetiam alia quædam exigua per exteriorem cordis superficiem, in totũ eius visceris corpus spargitur. Quũ autem cor ipsum præterit vena caua, iamiam festinans ad iugulum, obiter quoddam sui germen diffundit in omnes thoracis partes, præter prima duo, interdum verò etiam tria, costarum intervalla. Deinde alias quasdam prætenues venulas, ad membranas mittit thoracem intersepientes, necnon ad thymum vocatum. Quum verò prope iugulum pervenit, in duas diducitur partes: atque ita obliquè in latus vtraque pars inclinata, à media paululũ regione divertit. De quibus, dum ad sibi vicinam vtræque ascendunt clauiculã, in media lanone, quæ ad thoracis anteriora perveniunt, radices sparguntur. Præter has, magnarũ venarum multiplici se fissura scindentium cõiugatio, intercostalia superioris thoracis alit spatia, & quæ circa scapulas sunt loca, tum nonnullos etiam ex interioribus colli musculis. Ab his ipsis venis etiam illæ nascuntur, quæ vbi ad sextam colli vertebram pervenerũt, in ipsa se foramenta insinuantes, ad caput vsque efferuntur. Quicquid aũt ex eis superest, ad axillas porrigitur: ac dein fissura multiplici, per manum excurrit toram intimis magni musculi partibus, in ipso brachio exporrecta. Ex eius autem propaginibus vna, per interna hæc quoque percurrens, circa brachium in orbem complicatur, posteriorémque ipsius regionem ita perreprat. Mox in exteriorem partẽ, eandémque anteriorẽ, subit ad cutem, atque illinc deorsum tendit, donec ad brachij cõmissuram perveniat. Postrema verò eius pars, aliquando exteriorem brachij nodum excedit paululum: nonnunquã multò vlterius progreditur, sub cute secundùm os cubiti deorsum tendens. At omne quod de magna vena reliquũ est, ad medium pervenit cubiti articulum, vnà cũ viciniori nervo ramos expandens ad intimas musculorum eius loci partes, vsque ad internus brachij caput, nihilóque minus per profundum ad posteriores, anterioresque musculos. Sed enim priusquàm in cubiti flexum ingrediatur, in venas scinditur complures, è quibus multæ in superficie extant: omnium maxima profundius demergitur. Atque magna ex parte vna quidem vena, à magna propagatur, ad inferiora magis obliquè declinãs: ac subinde altera ex inferioribus cubiti partibus, multiplici sparsa sobole, ad carpũ pervenit: ac tertia deinceps, circa medium maximè cubitũ. Cæterùm earũ fines iuxta carpum miscentur. Elatissimus autem simul & maximus ramus, qui ab ea vena de qua modò institutus est sermo, propagatur, in medium pervenit flexum, quà cubitus cum brachio coit: quò etiã obliquè confluit alterius venæ, quę per brachij anteriora sub cute sita est, nõ exigua portio. Duæ enim hæ totius sunt manus venæ: tum ea quæ per axillam in manum fertùr, tum ea quę per clauiculam, quam humerariam appellant. Verùm non semper idem harum venarum positus, sicuti nec par crassitudo est. At secundũ naturam maximè est, vt vtriusque venæ pars in interiorem cubiti flexum quadantenus deferatur: quæ partes posteaquàm coierint, venam producunt, quæ omnium in cubito exrantium fertur amplissima. Secundùm hanc præcipua magnitudine humeraria est. Ea hinc profecta, quà cubitus cũ brachio coarctatur, pérque radiũ porrecta, ad extremi cubiti tuberculum, quod carpo adhæret, pervenit: atque inde mox infimæ, eidémque extimæ carpi ipsius parti distribuitur. At illa, quam ex confluxu duarum venarum omniũ in superficie exrantium maximam fieri dixi, ab interioribus cubiti partibus incipiens, primùm conscendit radium: deinde in extimam evadit partem, vbi in ramos scissa duos, altero ad radij extremum procedit, altero ad summum pertingit cubitum, quà & ipse cohæret carpo: atque inibi venam contingit, quam ab humeraria propagari retulimus. Iam verò, quemadmodũ quæ in interiori cubiti parte sunt venæ, ferè iuxta carpum in multas exiles venas, & inter se commixtas scinduntur, sic etiam, multóque his magis venæ quæ per exteriorem cubiti partem feruntur. Porrò quæ altius per cubitum manúmque extremam venæ immerguntur, à duabus magnis oriuntur, hoc modo. Qua parte ab vtraque magna propagari quasdam ostendimus, quę ad flexum brachij tenderent, duo rami, ab vtraque singuli, in profundum procurrunt, ibique similiter mutuo complexu iunguntur. Ex quibus rursum aliæ duæ insignes venæ exoriuntur, quæ tandem suis germinibus musculos totius manus penetrant. Quæ autem ad interiorem thoracis regionem feruntur venę, ad hunc constant modum. E medio duarum venarum in quas cauam memorauimus findi, vena oritur, quæ ad dextram ossis pectoris tendit: ab sinistra autem cauæ parte, altera. Hæ igitur per totum feruntur thoracem, ossi pectoris subditæ, vsque ad radicem cartilaginis ensiformis: & ad singula obiter intervalla costarum, ramulum ex se mittunt, quo coniunguntur extremis eius venæ, quæ spatia intercostalia perreprat. Harum venarum portio extra thoracem emergit, ad substratos illic reficiendos musculos. Quæ verò ad mucronatam cartilaginem pertinent, tum in mammas assurgentes, tum in reliquũ pectus dispensatæ, deorsum procedunt, rectis subnixę musculis, in quos partem aliquam mittunt. Quà porrò clauiculę adiacent cauæ venæ partibus, in quas secari ipsam diximus, subiecta est venæ radix maxima, vtrinque vna. Quæ quidem confestim assurgens, bipartitò scinditur, duas ædens magnas venas: quarum altera per anteriorem, aversámque colli partem, ad interiora magis recedens effertur: altera in partem anteriorẽ deorsum quadantenus subsidens, mox sursum sublata, clauiculã ipsam ample-

Arteriosa vena.
Coronalis vena.
Thymus.
Iugulares venæ.
Cubiti venarum consideratio.
Axillaris vena.
Humeraria vena.
Mediæ venæ consideratio.
Venarũ altius perrepantium cubitum consideratio.
Venarũ pervadentiũ interiora thoracis, cõsideratio.

amplectitur, ad modò commemoratam venam contendens extrinsecus. Et confluentibus, sese que commiscentibus, gignitur in summo eminēs iugu

Iugularium venarum consideratio.

laris vtrinque vna. At non eodem semper aut modo aut loco nascentur. Duo autem hic huiusmodi venarum solent esse coniugia: obliquum alterum, coēuntium ipsarum, & sese inuicem contingentium in cauo iuguli: alterum autem minimè coēuntium. Declinant enim quasi in extimā colli partem obliquæ. Tres autem conspicuæ venæ oriuntur ab ea quę circa clauiculā cōtorque-

Humeralis vena.

tur. Vna quidem quæ humeraria dicit (quòd obliquè deflectat ad humerum) & sępè eadem visitur crassitudine, cum vena ad collum subeunte. Reliquæ duæ, radices vtrinque humeraria minores habent: quarum altera ad summum ascendit humerū, ac in proxima quæque corpora transiens, ita occultatur: humilior altera, per profunda magis surreptans, secundum magnū musculū ab osse pectoris exporrecta, ad caput brachij

Axillaris vena humerali est maior.

pervenit. Cæterùm axillaris vena multò humerali est maior, & numerosiorem quàm illa in brachio sobolem habet prodeuntium ex se ramorū. Porrò quantum reliquum est de magnis illis venis, in quas vena caua diducitur sub clauiculis rectā per collum, gulam habēs ante se positam, sursum effertur, producens interim varia germina, sed ab ipsa colli superficie remota: quæ nimirum nutriūt musculos altius delitescentes. Nam venæ ab extantibus in superficie iugularib. propagatæ, plurimæ & tenues sunt, quæ per totum ambitum colli, faciei, & capitis, vario plexu disse-

Lingua vnde venas accipiat.

minantur. Quin & lingua magnas accipit ab intimis iugularibus venas, posteaquàm eæ per ramos cum extimis se coniunxerunt. Reliquū autem omne ex internis iugularibus ad cerebrum assurgens, in caluam excedit per extremam suturæ labdoidis partem. Coniunguntur autem venarū omniū extrema circa ipsum caput, ipsiusque cum prima vertebra commissuram. At verò earum venarum quę in partes corporis inferiores

Caua vena lumborum est origo venarum quæ ad inferna descendunt

sanguinem riuant, caua in lumbis sita, est origo. Hæc enim vena simulatque è iecore primùm se ex prompsit, priusquàm in lumbos cōsidat, elatior adhuc existens, parte quidē dextra, in dextri renis tunicam ac circumiecta corpora, varios spargit ramulos. Sinistra autem, notabili magnitudine venam, quæ & ipsa in ramos scissa, corporibus inibi existentibus distribuitur. Ac sæpenumero à caua ipsa ad renem proficiscente, propagines mittuntur, quæ in renis tunica intexūtur, ac vicinis in ambitum locis; eæque nunc filorum

Emulgentes venæ amplissimæ.

araneæ similes sunt, nunc paruæ. Nam quæ à caua inseruntur in renes, facilè sunt omnium amplissimæ. Deinceps post has ad testes deferun-

Seminariū vasorum origo.

tur venæ. Ad sinistrū siquidem, ramus mittitur ab ea vena quæ in sinistrū præfertur renem. Quę autē in dextrū testem inseritur vena, ea quidē ab ipsa caua producitur. Quāquam hæc vena mihi semel obseruata est initia duo habere, sicuti ea etiam quæ in sinistrum testem se insinuat, persæpe. Hæ igitur venæ ad testes deferūtur, siue mas,

Testiculi fœminarum quales.

siue fœmina animans fuerit. Habet quippe etiā fœmina, ad vteri latera testes multò minores & densiores, quàm visuntur in maribus. Secūdùm eas venas, de singulis vertebris ad ilia venæ mit-

Abdominis vena.

tuntur, quarum postrema ad musculos qui abdomini prętenti sunt, attolluntur. Qui autem supra hos musculi extra thoracem iacent, alimen-

Thoracis musculi externi à quibus venis alantur.

tum accipiūt à vasis circa clauiculas exilioribus: tum etiam ab iis quæ per pectoris os ad mamas tendunt, sicuti etiam ab iis quæ sunt in spatiis intercostalibus. Quinetiam per singula foramenta spinæ, singulę venæ in medullā ipsam à caua lumbos perreptāte inseruntur. Porrò in vltimis lumborum vertebris non amplius videre est arteriam venę subiectam, sed elatior quidem arteria supra venam ceu prouehitur, vena autē per ipsas vertebras. Hac igitur parte & sese contingit vtrunque vas, & in duo membra diuaricatur, instar literę Λ. Vtraque autem cohærentiū vasorum pars ad sibi subiectum crus obliquior descendit: prius tamē ipsorum vasorum quibusdā ramulis, ad alendas lumborum carnes, atque interdum etiam ad eam peritonæi partem, quę ad lumbos spectat, revulsis. Vtriusque autem venarū coniugationis extrema, ad exteriores lati ossis partes se promūt, inque musculos eam regionem consternentes, distribuuntur. Deinde ad vteri

Vteri vena.

partes inferiores, aliæ venæ feruntur, quæ in ceruicem ipsam disseminantur, & quadam sui parte amplexantur testiculos, altera vsque ad vteri fundum pertinent: indéque aliæ subeunt vesicam: alię per pubis os ad exteriora cum eius neruo extenduntur, atque per inferiores illius regionis musculos disseminantur: aliæ per rectos ascendūt musculos, extremisque coniunguntur venarum, quæ per thoracem ad subcartilaginea descendūt. Ab eadem radice venulæ vtrinque singulæ in vterum perferuntur, per quas mammis cum vtero maxima necessitudo exsitit. Insuper aliud extra musculos est coniugium earum, quæ ad vtriusque sexus pudenda pertinent. Ab his autem statim

Pudendorum vena.

alia est vena vtrinque, quę ad internos fœmoris musculos tendit. Post has verò aliæ ab inguinibus ortæ, visuntur per ilium regionem ascendere. Aliæ etiam obscuræ, à mammarum venis deductæ, has quas nuper dixi, finibus suis contingunt. Reliqua magna vena in crus diuiditur, pri-

Cruris vena.

mam iuxta inguina emittens propaginem, quæ cum parua arteria in musculos anteriores spargitur: secundam vtrinque venam, quæ ex internis partibus ad genu vsque subter cutem disseminatur, ac alias non paucas ad profundiores fœmorum partes. Cæterùm paulò altius quàm fœmur cum tibia articulo iungitur, in tres partes diuiditur: quarum media, quæ maxima est, per ipsum deorsum ad poplitem fertur, atque inde per profundum suræ procedens, non modicam in musculos eius sobolem ramorum spargit. Altera autem parte quæ in superficie eminet, per exteriorem partem alterius tibiæ ossis porrecta, ad pedis pertingit articulum. Tertia verò quæ interior est, ad interiorem tibiæ partem procedit, ac inde ad malleolum pervenit, ad ipsum tibiæ extremum, vt sanguinē mittat, quam commodissima. Enimverò maxima quæ per profundum musculis distribuitur, duo cum arteria, extrema fiunt, quorum alterū quidem maius, à tibia fertur ad interiora: alterum verò, per mędiā duorū

tibiæ ossium regionem, ad interiora pedis perducitur, ac propagini alterius venæ immiscetur, quā ab exterioribus tibię partibus per fibulā dixi descendere.

Pedum venæ quatuor.

Ita fit vt sint venæ quatuor, quæ ad pedes descendunt: vna quidē omniū extima, per gibbosum fibulæ extremum: altera per partes ipsius interiores: tertia per anteriorem tibiæ extremi regionem: & quarta, quę ex interioribus partibus extuberātes tibiæ processus complexa est. Hoc igitur tibi dissectionis venarum principium esto. Deinceps de arteriis dicēdum.

Arteriarum origo, sinister cordis vētriculus.

Harū origo est sinister cordis ventriculus. Hinc autem in pulmones, gratia trahendi spiritus, deriuatur radicis instar, vna tenuis simplicíq; tunica constans: tum altera etiam hac multò crassior, quæ velvti truncus omnium arteriarum existit.

Arteria venosa. *Aorta.*

Habet præterea cordis ipsius corpus circunfusas in ambitum arterias duas: alteram quidē maiorem, quæ maximam ipsius partem amplectitur, alteram ea maximè regione distribuiam, vbi tertium ventriculum esse existimauit Aristoteles, quum tamen nusquam is reperiatur.

Tertium cordis vētriculum minimè reperiri. *Arteriæ magnæ diuisio.*

Has igitur arterias, simulatque maxima de corde se prompserit, ab ea produci videas, ipsámq; mox in membra haudquaquam paria diduci. Et horum quidem, quod minus est, sursum ferri, ipsúmq; cōfestim in partes rursum inæquales findi, ac subinde ipsarū maiorem, ad iugulum tendentem obliquam, de sinistra ad dextram thoracis partem porrigi, alterámq; oppositum habere situm. At verò arteriæ pars maior, quæ ad iugulum tendit, vbi prope thymū pervenerit, primùm quidem ad sinistram iugularem emittit ramum: post illum, alterum ad dexteriorem. Deinde quicquid ipsius restat, ad scapulam axillámq; sinistram tendit. Quinetiam quædam ad pectoris os, alia ad primas thoracis costas, alia ad spinales musculos, alia denique per foramina sex primarum colli vertebrarum deducta, vnà cum vena, ad spinalis medullæ membranas, descendit: alia ad summum humerum, scapulam, axillámq; dextram extenditur. Quæ quidem, sicvti & aliæ omnes, diuiduntur vnà cum adiacentibus venis: quemadmodum & quæ arteriæ carotides appellantur:

Carotides arteriæ.

ex quibus vnà cum iugulariis internis, ascendit quædam arteria. At quæ in superficie extrā iugulares, eæ sine arteriis conspiciuntur. Omne autem quod ex carotidibus reliquum est, sursum rectà procedens, in caluam penetrat, inibiq; plexū retiformem producit: deinde in duas rursus coiens arterias, subit ad cerebrum.

Plexum retiformē produci ab arteriis carotidibus sub caluaria.

Porrò arteriæ quæ à corde se promit, pars maior ad spinā deflectitur, quintámq; thoracis vertebram ascendit: & inde per totam spinam, vsq; ad latum os, descendit, primùm propaginem quandam tenuem emittens in eas thoracis partes, quibus pulmones adiacent. Extrema autem ipsius ad arteriam vsq; ascendunt: deinde per singulas vertebras rami tum in spatia intercostalia, tum ad spinalem medullam exoriuntur. Vbi autē egressa est magna arteria thoracem, primò duas in septum transversum arterias mittit: deinde in vētrem, lienem, ac iecur ingem vnam.

Inigem arteriam mitti singulis viscerib. vnam.

Interdum ex vna radice bifariā diducta, ventriculo quidem, & lieni, & hepati altera pars: altera intestinis distribuitur per duo mesenteria, tum id quod ad dextram situm habens, primarium est coli partium: tum id quod est omnium intestinorum medium.

Mesenterium triplex.

Nam tertium mesenterium, quod prope sedem pertingit, in sinistra situm, nullam inde assumit arteriam: sed de imis partibus in ipsum quædam inseritur, quæ propter renes à magna arteria infugis & ipsa nascitur. Atqui inter hanc & modò commemoratas, duæ magnitudine præcipuæ ad renes tendunt. Cum venis etiam quæ ad ilia & testes feruntur, arteriæ etiam ad eundem procurrunt modum. Cæterùm arteriæ magnæ pars extrema, quum ad latera lumborum pervenerit, suprà positam venam transcendit. Quod postea quàm factum fuerit, haud aliter quàm vena scissa, bipartitò arteria partem vtranque in sibi subiectum crus mittit: à quarum vtraque obiter singuli propagantur ramuli, qui conceptibus per vmbilicum inseruiutur: in perfectis autem animantibus, ipsi ad os latum excurrunt.

Arteriæ lumbis in crura dimaricatio.

At ipsa cruris vtrinque arteria ad intimas distributa partes fertur cum magna vena. Nam iis venis quæ in cruribus, manibus, abdomine, dorso, & collo per summam superficiem visuntur, ne vna quidem subest arteria.

Venæ quibus nulla subest arteria. *Arteriæ superficiales vbi cernantur.*

Sed enim arterias in solo capite iuxta cutem inveneris, tum eas quæ post aures, tum eas quæ ad vtraque tempora extant.

Venarum arteriarúmque in conceptibus cōsulcratio.

Porrò in conceptibus venæ arteriæq; intexuntur, ab extremis venarum osculis prodeuntes, quæ ad vterum pertinent. Quibus inter se coēuntibus, concurrentibúsque iis, quæ ex coitu sunt factæ, arteriis & venis, contingit ex ipsis fieri coniugium illud vtrorumq; vasorum, quod inseritur in vmbilicum. Arteriæ siquidem vesicā fœtus complexæ, ad arterias illas tendūt, quæ à magna per spinam porrecta mittuntur. Venæ autem, simulatque ex vmbilico se proiecerint, coēuntes, vnam magnam perficiunt quæ ad concauum iecinoris tendit, haud procul ab ea vena, quæ ad portas est.

Venæ absq; arteriis quæ sint.

Hæc igitur vena sine arteria est, ac post illam tota caua, donec ad spinam pervenerit. Sic nec septi transversi vena, nec illa quæ alit thoracem, nec humeraria item, nec axillaris (præterquàm vbi altius coarctantur, vt in cubiti articulo) habet vllam arteriam adiunctam. Omnes siquidem quæ per cubiti superficiem expansæ sunt, carent arteriis, sicvti & quæ tum iugulo, tum collo in superficie sparguntur. Omnibus denique superficiariis, aut quæ per dorsum, latera, totum thoracem, inferioremq; ventrem sub summa cute expanduntur, nullam invenias arteriam subditam. Quæ autem ab iis quæ profundius absconduntur, ortum habent, siquidem ex sublimi deorsum tendant, adiacentem habent arteriam: si verò ex vno subeuntes, supernè descendentibus venis iungantur, sine arteriis ad glandia quædam euadunt.

Venæ adiacentes arterias habentes.

Sed ne illæ quidem venæ cum arteriis coēunt, quæ in exteriores pudendi musculos inseruntur. Arteriæ autem sine venis eæ sunt, quæ vesicam fœtus amplexantur in vtero, propagóq; ea, quæ à magna arteria procedens, in conceptuum venam arteriosam se insinuat, non substantia modò corporis, sed vsu etiam & functione

Arteriæ absq; venis.

functione existens arteria. In perfectis autem animalibus, sine venis arteriæ visuntur, primùm magnæ illæ quæ ex corde prodeunt: vna quidē, quæ ad quintam vsq; thoracis vertebrā descendit, altera, quę prima omniū effertur ad iugulū. Post has ea etiā quæ ad scapulam & axillā sinistriorem se inclinat. Iam arteria sine vena est, ex carotide propago vna, quæ ad textum retiformem ascendit, quod etiā rete sine vena est. Tum verò, quæ ad septum transversum, earum nulla cum vena iungitur priusquàm in extrema inciderint venarum, quæ à caua exoriuntur, quemadmodum nec primæ illæ propagines: quæ ad iecur, & ventrem, & lienem, & intestina mittuntur. Nam ne illis quidem adiacent venæ, priusquàm incipiant coniungi.

Retiformē plexū carere venis.

GALENI PERGAMENI
de neruorum dissectione, lib. vnus.

Neruos esse opifices motus voluntarij, atq; sensus.

Vòd nulla particularum animalis nec motum arbitrarium, nec sensum sine neruo obtineat: quódq; si incidatur neruus, immobilis confestim, insensilisq; reddatur particula, inter omnes constat medicos. Quòd autem origo neruorum atq; spinalis medullæ sit cerebrum, quódq; alij nerui ex cerebro, alij ex medulla spinali oriantur, iam demonstrandum aggredior. Anteriores ventriculi cerebri in priorem procedentes partem, sensim leuitérque in angustum coarctantur, donec ad principium pertingant nasi, sese contingentes perpetuò, tenui tantùm membrana distincti. Horum autem sinuum, ad partem vtranque, vnus dextra, & alter sinistra, neruus est crassitudine insigni, & aliorum ferè omnium neruorum mollissimus, ex ipso quidem prodiens cerebro in oculos extra caluam, per foramē æquè patens ac latum, quanta est ipsius nerui crassitudo. Videntur porrò nerui ipsi, ceu quædam oculorum radices. Vterque siquidem in sibi adversum oculum sese quamlatissimè explicat, ipsúmque qui in oculo est, vitreum humorem, in orbem, sphæræ modo, ambit, inibi etiam naturam cerebri retinens. Sed in solis his neruis, antequā in oculos inserātur, sensibilis quidam meatus inest. Ac prima quidem hæc coniugatio est neruorum qui à cerebro oriuntur, longè aliarum omnium mollissima. Altera post hanc est coniugatio in musculos qui oculos mouent distributa, durior multò & tenuior ea quam nuper memorauimus. Huic, dum per caluam procedit, non etiam quum primùm nascitur, adiacet coniugatio neruorum tertia. Sunt autē molliores isti, tum secundæ, tum quartæ, atq; aliarum deinceps coniugationū neruis, multiq; circa primā statim radicē apparent. Paulò iis durior, neruorum ex cerebro prodeuntiū quarta coniugatio, statim post exortum, cum tertia miscetur, ac perreptat primùm quidem crassum involucrum cerebri, deinde etiam ipsum capiti obductum os: tum rursus ad palatum recedit. At tertia coniugatio vbi secundam attingit, variè scinditur, atque definit. Primùm igitur singulæ ipsius partes, per commune cal-

Cerebrū esse originem neruorum, & spinalis medulla.
Ventriculi anteriores cerebri.

Neruorum opticorum consideratio.

Neruis opticis solis, sensibiles inesse meatus.
Coniugatio prima neruorum.
Coniugatio secunda neruorū mollium.
Cōiugatio mollium neruorū tertia.

Cōiugatio mollium neruorū quarta.

uæ foramentum, ad inferiorem capitis partem descendunt. Intelligere autem convenit, nullum neruum aut à cerebro, aut ab spinali medulla emitti non coniugatum: sed semper alterum ad dextram, ad sinistram alterum, eadem prorsus vtrinque magnitudine, situm obtinere. Igitur pars exigua tertiæ coniugationis statim quà maxilla iungitur, ante aures erumpit. Quod autem velvti truncus est omnium indidem prodeuntium particularum, bipartitò scinditur primùm, deinde membrum vtrunq; in multas rursum partes: & alterum quidem tum in temporum ac superioris maxillæ musculos dispensatur, tum in gingiuas, dentes, & cutem, quæ faciei prætenditur: alterum verò in radices dentium inferioris mandibulæ, gingiuásq; & labra inferiora, necnon linguæ tunicam disseminatur. Quamobrem coniugationem hanc nonnulli gustatoriam appellant. At quarta coniugatio neruorum, à tertia recedens, sese in palatum insinuat. Est & quinta coniugatio, cuius nerui non prodeunt ex vna radice, sed sibi invicem sunt vicini. Sub hac enim auditorius neruus, in priori magis parte ad auditorium meatum descendit, vnà cum dura membrana, quæ indidem, vnde neruus, emergit: cum qua in latitudinem sese effundens, meatui leuiter obducitur. Alter verò, ex parte adversa in alterum quoddam ossis petriformis cæcum foramen inseritur. Coit autem mox neruus hic cum eo qui progreditur foras, quà maxilla iungitur. Quod autem ex ipsis duobus conflatur, in latum musculum scinditur, qui subiectus cuti, buccam siue maxillas mouet. Ad hunc itaque modum quinta digeritur coniugatio, quam duplicem esse constat. Sexta autem neruorum ex cerebro ortorum coniugatio, foramine vsa est, quod ad suturæ labdoædes extremitatem inferiorem interpatet. Principia autem statim è cerebro prodeuntium trium neruorum obtinet: quæ vbi è calua emerserint, multifariam cum inter se commiscentur, tum etiam cum adiacentibus aliis. Superest septima neruorum cerebri coniugatio, cuius pars maxima in linguæ musculos dispensatur. Exigua verò quæpiam particula ad musculos provenit communes cartilaginis in gutture scutiformis, & inferiorum laterum eius, quæ appellatur labdoædes, atque in alios quosdam non semper. Commiscentur autem inter sese nerui ad inferiora capitis tendentes, tum is qui à tertia coniugatione, tum is qui à duabus nouissime memoratis oritur. Ac sanè neruorum qui à spinali medulla nascuntur: prima secundáque coniugatio sæpius societatem init cum hisce neruis. Et tibi quidem persæpe videbitur, quod de altero in alterū traiicit, ceu vinculum aliquod duntaxat ambobus esse commune: id verò alterum auget, alterū exiliorem reddit. Porrò ignorarunt vniuersi anatomici, quomodo propriis laryngis musculis nerui è sexta coniugatione distribuantur, terni vtrinq; prodeuntes, vt sex numero omnes sint. Laryngis etenim musculi, ab illo neruo quædam accipiunt germina, qui per foramen ad extremam labdoædem futuram interpatēs exoritur: qui si laqueo quidem intercipiatur,

Neruos omnes coniugatos produci.

Cōiugatio neruorum quinta.

Latus musculus.

Cōiugatio mollium neruorum sexta.

Cōiugatio mollium neruorum septima.

Laryngis nerui omnes sex.
Mutū animal quo neruo intercepto reddatur.

statim mutum animal redditur. Aliorum porrò duorum, alter ad vtrosque faucium musculos, linguæque radicem, pertingit: alter ad scapulæ musculum, & ad eum qui latus est, aliósque quosdam illius loci musculos.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus, Liber I.

Ossium substantia vsus.

Vod pali in tentoriis præstant, & in ædibus muri, id nimirum iti animalibus ossium substãtia: ad cuius imitationem cætera in animãte solent effingi, formarique. Idcirco & simia, inter vniuersa animantium genera, tum visceribus, tum musculis, tum arteriis, & neruis (quandoquidem & ossiũ forma) homini simillima est. Quoniam igitur corporis forma ossibus similis est, quibus etiã natura aliarũ partiũ respondet, operæprecium fuerit in primis exactam humanorũ ossium indipisci peritiã: eámque haud quidem ex libris tãtùm, sed oculata inquisitione venari: id quod licebit tibi, si assiccata cadauera contempleris accuratissimè, aut etiam earum simiarum ossa, quæ homini quamsimillimæ existunt. Quanquam præstiterit in vtroque animali, & in simia & in homine, cognitionem ossium investigare, post quã mox ad concisionẽ musculorum est properandum. Deinde licebit quidvis discere primùm, siue arterias, siue venas, siue neruos. Atque in horum confectionibus versanti, viscerum & reliquorum omnium natura innotescet. Ac sanè positura ossium, seorsum nobis exposita est, sicvti & musculorũ anatome. Quare si in illis commentariis te exerceas priusquam ad hos accingaris, haud inutile fuerit. Quum autem per chirurgiam musculos ipsos propter abscessus altiores, incidere interdum cogamur, actionis ipsorum cognitio maximè ex vsu est, vt tum perdiscere, tum prædicere possis, omnem abigendo calumniam, functionem in magnis vulneribus, vbi musculus totus transversim dissectus fuerit, abolituram. Taceo qui musculorum actiones norit, eum chirurgum alios quidem musculos cautè, alios autem incisurum audaciùs. Præstat tamen pro fibrarum ductu, ipsorum diuisionem moliri. Nam incisiones transversæ, quæ vtique ad angulos rectos fiunt, actionem dissoluunt. Necesse autem est interim, partes quasdam vulneribus angustis altioribúsque confectas, adhuc amplius diuidere, alias ob alios vsus: quo in opere, fibrarum positurae, musculorúmque actionum intelligentia, omnium maximè desideratur. Hanc qui ambit, ne pigeat ipsum vel propriis manibus pellẽ auferre cadaueris. Nam octo statim musculos ignorarunt, qui ante me simias aliis excoriandas tradiderunt. Sunt verò horũ octo musculorum, duo ad buccarum motum à natura formati: alij autem duo, brachia lateribus adducentes. Porrò quatuor reliquos reperi, duos quidem sub illis glabris pelliculis, quæ vestiunt interna manuum: alios autem duos, sub illis quibus plantæ pedum teguntur. Ad hæc verò, quum simiæ cuipiã, quã in aqua extinxerã, detraxissem olim extremam cutem, inveni in illa etiam musculum tenuem & membranosum, costis omnibus incũbentem: qui habebat inferius principium, subter vniuersam illum cutem expansum. Vt igitur exordiamur à manibus, singuli in singulis digitis ad extremum vsque extendũtur musculi fibras quasdam exiguas, & telæ araneæ persimiles, in ossa post articulorum iuncturas sita, immitrentes. Similiter se habent hæc & in summo pede.

Simia cur sit quamsimillima homini.

Formã corporis esse ossibus similem.

Anatomica methodus.

Actionis musculorum cognitio maximè ex vsu est.

Musculorum sectionem moliendam esse pro fibrarum ductu. Trãsuersas musculorũ sectiones actionẽ dissoluere.

Musculi octo à veteribus ignorati.

Musculus costis vniuersis incũbens.

Musculi digitorum.

Primùm itaque totam cubiti atque digitorum cutem exteriorẽ detrahemus, ab ea solùm quę manum intus cooperit, abstinentes. Dein, quæ in carpi articulo sunt, studiosè adimere oportet, si fortè quæpiam membrana ex detracta cute reliqua sit. Verùm huiusmodi avellendis, scalpellus acutior est commodus: quemadmodũ musculis invicem separatidis, retusior. Iam verò membranis adẽptis, primóque post ipsas, medij cubiti sub cute summa, musculo, videbis ligamenta cõpagibus articulorũ iniecta, posita in vtraque membri parte, foris & intrinsecus transversa: quibus capita tendinum subiacẽt, interna parte digitos ipsos flectentiũ, externa intendentiũ. At ex vtraque ligamentorũ, quæ dixi, parte interna quidẽ, duo sunt musculi flectentes carpũ, quorũ hic recto tramite versùs paruũ digitũ, alter versùs indicẽ est porrectus: externa verò, vnus in cubito, qui carpum extendit, duo in radio, carpum vtrique mouentes. Alter ipsorum etiam magni digiti motor est, quem duos esse potius quàm vnũ, existimandum. Cæterùm omnium à foris musculorum, de quibus verba fecimus, capita ligamina habent transversim circundata. Iam alius quidam musculus desuper toti radio incumbit, nequaquã in tendinẽ aliis quos recẽsui similem cessans, sed inferius ipsius extremum, quo ad interiora convertitur, paulò membranosius atque carnosius obtinet. Qui musculus quanquã mediam videtur habere sedem, externis potius cubiti partibus, quàm internis, ascribendus venit. Extat sub cute in superficie internæ partis manus, medius inter radium & cubitum musculus, qui in latum tendinem desinens, depili manus parti subnascitur, mediúsque interiorum musculorum apparet. Tendo autem eius paulò ante carpi nodum manifestè emergit: quare hinc probè ipsius dissectionem incœperis: nempe scalpello obtusiori tendonis caput in sublime eleuans, incidénsque ipsum sursum versus ad cubiti iuncturam, ex qua originem duxit. Vbi autem transversum ipsum incideris, partem inferiorem attolles, divelléśque ipsam non modò à subiectis particulis, sed à cute etiam cui adhærescit. Sic enim cognosces, quòd ex tali musculo is tendo ortus sit, quòdque internæ omnium digitorum parti tendatur. Post hunc tendinem dilatatum, vasa & nerui inibi distributi se ostendunt: quibus etiam membranę incumbunt, quæ cum ipsis tollendæ sunt. Nam subsunt tendines qui digitos flectunt, à binis prodeuntes capitibus, illic maximè siti, vbi & ligamenti, & tendinis super illud dilatati caput, positum est. Horum autem subiectorum capitum, alterum quatuor producit tendines, digitis omnibus, præterquàm

Dissecãdi ordo.

Ligamenta.

Tendinum.

Musculi carpũ flectentes.

Volæ manus musculus.

Tendines mouẽtes digitos.

terquam magno, iuxta secundi internodij principium insertos, à quibus secundus eorum articulus flectitur. Alterum quod huic subiacet tendinum caput in quinque discretum particulas, in extremam vsque digitorum aciem pertingēs, inibi inseritur. *Tēdinum munimentum.* Tendines autem vniuersos valens aliquod munimentum, singulos priuatim ambit, multò sanè ipso tendine durius, atq; membranæ crassiori simile. Porrò si post caput in ramos scissum, tendines singulos vnà cum prædicto involucro attrahas, flecti per eos, qui subiecti digitorum ossibus insident, primum ipsorum tertiúmq; articulum cernes: hunc quidem, tanquam ibi tendine inserto: illum autem, per circumiacens ligamentum, quod ossibus adhæresit. *Pollicis motus vnde.* At pollici nihil neque ex subbmioribus illis tendinibus, neque ex communi eorum capite accedit, sed aliunde quidam tendo in tertium ipsius articulum exporrigitur, illúmq; similiter illis mouet. Nam internodium secundum, per tunicam quæ ipsum tendinem ambit, mouetur. Cæterùm aliorum duorum musculorū, qui carpum flectunt, confectionem, paulò supra articuli commissuram exordieris. Quippe secernens ipsos à circumiacentibus partibus, advsque superius inferiúsque extremum, tendines quidem inferioribus articuli partibus insinuari videbis: capita autem ipsorum, cubiti atque brachij nodum adire. Vnus itaque tendinum in carpo iuxta parui digiti rectitudinem, ossi cartilagineo columnarive inhæresit. Alter tendo statim ab articuli iunctura profundius mergitur, vt in carpi os aliquod putes eum inseri, quum inseratur tamen iuxta principium illius ossis, quod in metacarpio consistens, digito præponitur indici. Hi ergo quinque musculi totam interiorem cubiti occuparunt regionem, quibus ademptis, apparebunt radij motores. *Cubiti externorum musculorū dissectio.* At externorum dissectio sic administranda est. Sub cute, vasa neruiq; superficiarij extant: quibus cum membranis exemptis, quatuor ligamina transversa clarè cōspicis: vnum cubiti radiiq; extremum constringens, alterum in cubito duntaxat priori subiacet: reliqua duo soli radio inhærent. Sed primum quidem ipsorum, recta linea incidendum est. Dein diuisas particulas, ad suam quanque radicem revellere, aut penitus præcidere, oportet. Post hoc aūt, primum caput quatuor tendinum digitos, præter magnum, tendentium, in medio aliorum situm, hamo in altum attollere: mox id quod exiguos duos digitos ab aliis diducit in latera, in binos scissum tendines. Postea reliquum tertium, similem motum grādioribus tribus digitis suppeditans, similiter attollere expedit. Primum itaq; tendinum caput, sicvti & secundum, ex vno musculo prodit. Tertium bifariam tibi incidere licet. Nam quod duos digitos, indicem & mediū mouet, caput ex vno procedere musculo deprehendes: quod verò magnū, ex altero. Atq; hac ratione quatuor musculi prædictis ligamentis suberunt. His succedit qui carpum, iuxta paruū digitum, extendit tendine vnico, metacarpij ossi, quod exiguo digito præponitur, inserto. Continet ipsum haud valens ligamentum, quod ex solo cubiti tuberculo oritur. Prope magnum autem digitum, alterum hic quoq; validum ligamentum caput duorum constringit tendinum, quorum vnus in os, quod ante magnum digitum in carpo collocatum est, conicitur: alter in ipsum magnū digitū, statim à primi articuli iunctura, ingredit. Quos duos tendines è duobus musculis invicem coēuntes genitos dicere, haud inconveniens fuerit. Reliquus exteriorum cubiti musculorum, qui extendens carpum bifido tendine metacarpio se ante indicem mediúmq; digitum inserit, caput tendinis in radio fixum, iuxta carpi iuncturā exigit. *Musculorum in exteriori brachij nodo tria capita.* Porrò in exteriore brachij nodo, tria musculorū capita invenies: eius sanè qui digitos quatuor extendit, elatissimum: qui iuxta paruum digitum, carpum reflectit, humillimum: mediū verò inter illa, quod digitos duos minores abducit à cæteris. Sub his interius in vno, duo trium digitorum musculi recondūtur, qui ex toto osse cubiti invicem coēuntes originem ducūnt: qui quidem duobus digitis seruit maxima ex parte: qui verò magni digiti est, prope superius extremum. Incumbit huic alius, carpi cohæens musculo, qui maioris digiti caput extollit. Idem verò totā profunditatē regionis, quę intee vtrūq; os radij & cubiti habetur, occupat. Cuius musculi dissectionem, quemadmodum & aliorum omnium, à carpo auspicari cōvenit. Sub eo autem, vbi ipsum à ligamine atque à cohærente musculo avulseris, occurret quidam alius obliquus, exilisq;, de cubito in radium perveniens. Prius tamen adoriere musculum prædicto adnatum, qui cubitum superiori ipsius extremo attingit leniter. Dein elatiorē hoc musculum incidere oportet, qui in metacarpium ante indicem & medium digitum bipartito tendine inseritur. Huius musculi finis superior, iuxta sublimem exterioris brachij nodi regionem, quadantenus iam quoque conscendit ad superpositam nodo brachij partem. Qui verò & huic & radio supeenè expansus, totam manum reddit supinā, ac simul cum alterius exortu suas etiā mittit propagines, is musculus secundū extremitatem sui in tenues membranas degenerans, seséq; in musculos brachij insinuans, incisionis cōfundit opus. eius tamen caput ossi brachij alligari comperies, vbi huius musculos dissecueris. Exteriores itaq; cubiti musculi, talia quædā habent capita. *Interiorū cubiti musculorum origines.* Ex interioribus autem, qui quidem carpū iuxta paruum inflectit digitū, à nodo brachij interno incipit, attingitq; cubitū: qui verò iuxta magnū, ex eodem nodo ducit originem. Cæterùm inter vtrunque caput, exortus habetur musculi in manus cutem elabentis. Atq; hic rursus subsunt capita duorum musculorū, qui digitos mouent, & mediam cubiti, radiíque totam regionem implent. Verùm omnibus quos recensui exemptis, radij peculiares musculi apparent, per quos supina pronáque tota manus efficitur. *Radij musculi peculiares, sunt quatuor.* Quatuor autem sunt vniuersi: duo ad primas radij partes, duo ad propria carpi extrema pertinent. Ex iis qui ad carpum spectant, alterum ipsorum scito esse obliquum, radiū ac cubitum intercedētem: per ipsúmq; nempe agentem extrorsum, fieri supinam manum. Alter verò qui radium intrò cir-

eũ ducit, eam efficit pronã. Reliqui duo musculi radium in superiori parte mouentes, & ipsi quodammodo inuicem opponuntur, obliquum situm habẽtes: vnus ab interna parte situs, ex brachij nodo prodit, capitiq; flectentis carpum ad magnum digitum musculi adhæret: alter externus quidem est, sed hoc minor, atq; ideo transuersum magis fibrarũ sitũ obtinet. Constat autẽ omnib. interiore tenso pronã manũ constitui, supinam exteriore. Ac dicti mihi iam sunt omnes musculi, qui cubitũ radiũmq; in orbem ambiũt. Post quos tu summę manus exiguos aggredere.

Manus extrema musculi.

Etenim reperies exiles quosdã musculos, tendinibus tertium articulum digitorum mouẽtibus adnatos. Quatuor autem vt tendines ipsi, ita & digitorũ musculi, hi sunt: parui nẽpe, annularis, medij, & indicis.

Digitorum musculi.

At magnũ, alij mouẽt duo musculi: vnus enim illũ longissimè ab omnibus digitis abducit, ex primo carpi osse profectus: alius, indicẽ versus agit. Alius præterea musculus paruũ digitũ à cæteris plurimũ remouet, ex primo ossiũ carpi, quod secundũ illũ consistit, procedẽs. Hi igit septẽ musculi meritò anatomicos nõ latuerunt. *Aliorũ autẽ singuli, ipsis quatuor tendinibus metacarpij in vno sitis quũ adhærescãt, haud mirũ si non ita facilè conspiciãtur. Ex quibus bini ad priorẽ cuiusq; digiti articulũ intrinsecus perueniunt, ac ipsius latera iam quoq; attingunt: reliqui omnes ex carpi ac metacarpij ligamento iuxta ossiũ ferè commissurã processerunt. At pollicis musculi clariorem his processum exigunt, & ipsi ex ligamento nati, non quidem ossium dictorum, sed quod musculorũ maximorum bina capita, vnde mouentur digiti, cõstringit. Porrò ligamen hoc ex carpi ossibus vtrinq; prodit, nec cubiti extremum attingẽs, nec initium ossium quæ in metacarpio habẽtur. His ablatis musculis, neq; in extrema manu, neq; in cubito superest vllus alius secandus. Post quos ligamẽta scalpello acuto omnia sunt abscindenda.

Ligamẽtorum triplex in corpore est vsus.

Quorum ligamentorum triplex in corpore est vsus: ossa quippe cõnectunt: munimẽto sunt corporibus subditis: ac denique indumenta his ipsis tendinibus extrinsecus circundantur. Apparebit autem caput musculi qui radio incumbit, quum anteriorem musculum brachij detexeris. Cęterùm sectio ipsa prope venam humerariam, quæ per totum fertur brachiũ, declinis administretur, tota quæ inibi adhæret, cute ablata, & vniuersis musculorũ membranis. Sectionem verò quæ in superiori humeri parte facienda est, administrabis, fibrarum similitudinem dissimilitudinémq; obseruans.

Humeralis musculus.

Ex quibus etiam totam humeralis musculi circumscriptionem, ad vnum cacumen peruenientem, cognosces: cuius processus tanquam triangularis, in brachium conijcitur. Qui musculus peculiaris est humeri articulo. Verùm solus ex mouentibus ipsum, necessariò nunc iam aufertur, vt anteriores musculi, brachij caput biceps appareat. Brachij interior musculus, duo habet suspensa capita: vnum ad scapularum ceruicis supercilium, alterum ad processum anchoræ similem. Ligamen vtriusq; capitis abvndè trahens, est paulò minus toto rotundũ. Quapropter hæc duo capita ipsius deorsum procurrẽtia, sequẽtia: quippe quæ in idem coeuntia, hunc musculũ generãt, qui alteri, sed minori musculo, subdito (à quo etiã cubitus flectitur) iuxta cubiti articulum insidet, radióq; valido tendine adnascitur, ac totũ flectit articulum. At verò vt duo musculi anteriores sunt qui cubiti articulũ flectunt, sic tres alij connexi inuicem, extendunt huncipsum.

Musculorum totam manũ extendentiũ principia duo.

Vbi igitur musculum internis partibus brachij iniectum sustuleris, duo principia musculorũ totam manum extendentiũ considerato: quorum alterũ ab humili costa scapularum non tota, sed ex dimidio ferè ipsius partis superioris prodit: alterum verò ex posteriori brachij regione, subter caput. Hæc iã procedentia, in brachio coeunt: deinde per tendinẽ latum, cubiti tuberculũ ingrediuntur. Iam verò si disiunctã vtrãque musculi partem attraxis, totam extendi manum ab vtroq; videbis, hoc discrimine inclinationis ad latus facto, quòd prior in exteriora, secundus intrò obliquè deflectat. Cæterũ sub hoc, alius delitescit totus carnosus musculus, brachij os ambiens, qui secundo advnitur adeò, vt particula ipsius esse planè putetur. Quem si tendas musculum, interim recta & indeclinabilis circa cubiti articulũ intensio fieri videbitur: nonnunquam intrò paululum emergere. Dicti itaq; mihi iam sunt, omnes totius manus musculi.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus,
Liber II.

Anatomen veteribus familiarissimã.

Vòd veteres nihil scripserunt de cõsectionibus administrãdis, vertendum illis vitio non est: quãdoquidẽ erat eis tam frequẽs, tamq; in cõmuni vsu ipsa anatome, vt domi apud parentes etiã ab ipsa pueritia, in illa omnes olim exercerẽtur. Postea verò tam præclaro illo exercitio intermisso, opus certè nobis fuit commentarijs, quæ anatomicã disciplinã, chirurgicę medendi rationi maximè necessariã, integrã cõseruarent. Quæ quidem quòd ab alijs hactenus nõ vsqueadeò accuratè tradita sit, ob id nimirũ ad conscribendos hosce commẽtarios me accinxi. Ignorãtia quippe eorũ quæ per exquisitã anatomẽ inueniuntur, in reb. quidẽ securis timidos, in periculosissimis autem, maximè audaces quotidie reddit.

Anatomes pars præcipua circa quæ versetur.

Totius autem anatomes vtilissima pars, circa musculos, neruos, arterias, & venas extremarum partium versatur. Atq; ob id ipsum manuum & crurium anatomicas administrationes alijs præposui omnibus, quòd ad ea, quæ tũ vsui hominum necessario, tum arti maximè conducant, ire primùm iuuenes operæpreciũ sit: deinde verò, quòd eundem ita disciplinæ ordinem commentarij de vsu particularũ obseruem. Quũ igitur superiori libro, quo modo musculorum qui in manibus sunt, sectio administrari debeat, tradiderim, hic simili modo & de cruribus verba facere est animus. Ergo priusquàm exactè cognoscas musculos, dissecare neruos aut vasa, neque ipse poteris, nec aliũ item docere. Quare & hic cutis auferẽda est: attendendúmq; diligẽter, ne in primo plantę exortu iuxta calcis initiũ vnà cum cute tendinẽ subiectũ eo loco auellas: cuius

explicati

explicati interventu, cutis depilis rigidáq; membro subtensa est. Hac igitur cute intacta, oportet reliquam omnē adimere, ac ipsos fœmoris musculos omniū primos incidere: mox qualescūq; velis. Ac facilè quidem secundùm differentiā fibrarū musculus vnusquisq; cognoscitur. Omniū itaq; primus tendo, paulatim in carnem versus, sub cute summa apparebit, qui tibiæ infra genu innascitur. Superius aūt huius musculi initiū, carnoso exortu ex media maximè ilium ossis spina procedit. Cæterùm post neruosam huius musculi exilitatē, etiam alius quidam ex amussi tendo, ab osse pubis descendens, figuráq; teretē repræsentans, in anteriorē partē ossis tibiæ insertatur. Atq; hi duo numero musculi, in vtroq; crure vnus, sese mutuò iuxta primos exortus cōtingūt. Quibus sanè vel tuis manibus tractis versus musculorū exortus, in animali extincto, tibia ipsa elatiùs simul & interiùs attollitur. Porrò tertia à duabus prædictis insertio lati tendinis est, nominatæ in anteriori tibiæ parte cōtigua. Cuius exortus & caput inferiori exteriorìq; coxæ ossis parti debetur. Musculus itaque hic ab externa coxæ parte descēdens, obliquè in internā tibiæ insertatur. Necessum aūt est tibiā hac tractā ausa, retrorsum, sursúmq; ferri, atq; * omnino in orbē cōvolui. Quare nō simplex, sed compositus is motus erit. Sciendum verò est, rectos musculos rectum motū ministrare perpetuò: sicvti obliquos obliquū. Hi ergo tres musculi, tibiæ tendinibus innascuntur, q̄s auferre oportebit, si tibiā prius q̄ fœmur, dissecare instituas. Est & alius quartus musculus, qui ab extima ossis coxæ parte procedens, in externā tibiæ regionē inseritur: solúsq;, quantū ad loci rationē attinet, aliis tribus opponitur. Cuius quidē est munus, tibiam totā simplici motu in externam partem abducere. Iam post quatuor dictos musculos, quintus alius existit, ad inferius fœmoris caput, & musculi tibiæ principiū, à parte interna descendens, similiter à coxæ osse ortus. Atqui si nunc exemeris omnes fœmoris musculos iam expositos, adhuc magni, tum in priore, tū in posteriore, internáq; vniuersa fœmoris parte restabūt: ex quibus anteriores prius dissecabis. Omnes aūt extendunt articulū genu: nō tamen vel situm eundē habent, vel etiā similia capita: quæ quidē in totū quatuor existūt. Elatissimū quidem ex spina ilium ossis ꝓcedit, è directo musculi omniū primi dicti, idq; parte ipsius inferiore. Huic verò succedit aliud multò maius priore & humilius, quod in extrema potius fœmoris regione, propter natis processum, eminet: à quo maximus anteriorū fœmoris musculorū exortus est. His aūt resectis, alia musculorum capita duo subiecta, manifestò in conspectum veniunt: atq; eorū quidem alterum, primā grandioris in fœmore processus (Græci trochantera vocant) originem attingit, & præterea capitis fœmoris ceruicem: reliquum verò huius, infra ex anteriori ossis fœmoris sede emergit. At quòd omnium musculorū qui genu articulum mouent, validissimā functionē obire creduntur hi, qui extendunt, cuivis notum esse arbitror. Nam poplitis flexura, inter leues infirmásque eius actiones refertur. Quamobrem natura nec magnis, nec multis musculis ipsam cōmisit, sed vni soli ex cōmemoratis, qui in caput interioris suræ musculi inseritur: quiq; non magis tibiā flectere quàm abducere ad internā regionem videtur. Sed hunc cernere nō est, priusquā à tibia musculos ademeris surā cōstituentes. Fœmoris musculis præter magnū resectis, licebit tibi & coxæ articulū mouētes, necnon circa tibiā vniuersos deinceps incidere. Maximus igitur ille fœmoris musculus, rectis & posterioribus fibris suis coxæ articulū flectit. Iis aūt quæ in lateribus ad pubis os perveniūt, obliquū ad interiora totius fœmoris motū administrari deprehendes. Hunc itaq; à toto pectinis osse resecās, abstineto ab eo qui in illius foramē inseritur: necnon ab alio humili musculo, quē in hisce animalibus semper liuidū vidimus, orientē ex inferioribus pectinis ossis partibus, à quo obliquus intrò motus coxæ præstatur. Præter hunc est & alius musculus ex superiorib. lumborū, ilíumq; ossis partib. ortus, atq; descendens. Quocirca solus lumborū musculus cōspicitur triplex. Quippe interna sui parte, per validū tendinē, in illam partē descendit, vbi pectinis os coxæ cōmissum desinit. Externa aūt, altero tendine breuiore & tenuiore, iliū ossi insinuatur. Alia deniq; ipsius pars, quæ media inter neruea filamenta descēdit, tendinem quendam producit exiguo trochanteri adhærentē: qui tendo manifestè intrò flectit fœmur, erigitq;. Profectus aūt ad exteriores musculos, vniuersos comperis, q fœmoris caput ambiētes, in magnū trochantera immittuntur. Quorū primus sub cute summa positus est, ex tota iliū ossis spina rectà procedens: ac partim quidē carnosus, partim in membranā quandam degenerās. Incumbit hic musculus iis ossis iliū partibus, quæ magis eminent, & obliquè retrorsum spectāt: cæterùm spinalium musculorū extremo cōnexus est. Vbi verò hoc eius membraneum desinit, alius exortus carnulentus occurrit, è regione primi, qui ex iliū osse emergere dictus est. Auferēdus igitur is obtusiori scalpello est, sed ita, vt deorsum versus, fibras ipsas sequaris: similitérq; circumpositæ carnes circumcidendæ: sic enim fœmoris caput deteges, et bipartitū musculi finē invenies. Musculus igitur hic, retrorsum abducēdo, fœmur extēdit, per insertionem quæ è directo fit capitis, tum ex coccygis osse, tum ex coxarū osse enascētis, idq; fœmur ipsum paulùm in exteriora declinās. Verùm altero eius extremo dilatato, in latus magis fœmur sursum vergit. Ambob. aūt simul tensis, perfectissimā totius membri extensionē conspicies. Vbi hunc sustuleris musculum, alius valens & omnino carnosus occurrit, qui ex tota propemodum ilium ossis sede progrediens, vicinis etiā ossibus simul incumbit. Cuius tendo vertici magni trochāteris inseritur, adeóq; vlterius adhuc ad anteriora procedit. Caue aūt dum hunc musculū incidis, ne cū eo confundas quendam alium exiguū, qui ab externis infernisq; lati ossis finib. ortus, fœmur retrorsum erigit, cū leui ad interiora deflexu. Porrò alius inibi musculus, colore liuido, delitescēs, grādi quoq; musculo subiacet, ex interiorib. simul & lateralibus lati ossis partib. ortus. Atq; hi sanè tres muscu-

Musculus vnusquisq; cognoscitur secundū differentiam fibrarum.

Musculos rectos ministrare etiā rectos motus: obliquos autē, obliquos.

Musculi extendentes articulum genu.

Musculorū qui genu articulū mouēt, validissimam functionem obeūt qui extenduntur. Poplitis flexurā ab vnico musculo dispēsari.

Fœmoris motus obliquus ad interiora, à quibus musculis fiat.

Lumborum musculus solus conspicitur triplex.

Musculi tres in magnum trochantera inserti.

li in magnũ trochantera ingrediũtur. Ab his alij duo cõditi planè, introrsus fœmoris caput detorquent, ꝑ validos tendines in grandioris trochãteris sinũ inserti: quorũ vterq; ex osse pubis procedit. Numerosius aũt musculorũ exortus à foramine quod in pectinis osse est, ad vicina loca exporrigitur. Porrò exteriorẽ musculũ facilè ab ossibus ipsis dissolues. At interiorẽ, si totum voles cõtemplari exquisitè, ossium pectinis cõmissuram, quæ cartilaginea est, valenti prius scalpello dirimes. Nam ossibus à se invicem dissolutis, musculus innotescet. Cæterùm ambo hi musculi fœmoris caput introrsus circumagũt: vnus per totius articuli anteriora, alter per posteriora. Ac talis quidem est musculorũ coxæ articulum mouentium cõsectio. Iam verò ademptis iis, qui ex fœmore in tibiã descendũt, musculis, duo musculorum capita in tibia cõspiciuntur manifestissimè, quę ex posteriori fœmoris regione, illa potissimum, quà nodorum radix habetur, ducũt originem. Dein aũt poplitem prætergressa, eo in loco qui sura dicitur, miscẽtur invicẽ, vnum gignẽtes musculũ: in quem etiam haud exigua capitis exterioris portio propagatur, quę musculus per se efficitur, in tendinẽ latum paulatim cessans, qui subhærescit pedi. Nec minus ex vtroque musculi nuper in sura geniti capite producitur tendo, qui memorato cõtiguus incumbit, posteriorięq; calcis extremo inseritur, quod ad seipsum est trahere idoneus. His recitatis musculis alij etiam cohærẽt, qui ex lateribus tibię internis exorti, omnes ad pedem infimũ porrigũtur. At vbi tendines primùm generant, ibi ligamentũ ipsis extrinsecus est iniectum, ex tibia ad calcem pertinẽs: quo recta linea diuiso, si tendines deinde sequaris, digitis ipsos insertari cõperies, ambósq; mouere primũ, secundũ, atq; tertiũ articulum, si magnũ excipias digitũ. Nam ad secundum ac tertiũ, tendo qui ipsum mouet, porrigitur. Tertius verò alius tendo tibiæ fini adhærescit: eiq; innixus, ligamẽto iterũ peculiari cõstringitur: qui & ipse pedẽ vniuersum, sicvti qui calcem ingrediũtur, retrorsum flectit. Verùm ipsius extremũ in primũ tarsi os interius cõiicitur. His singulatim recisis, diuertendũ est ad exteriores tibiæ musculos, qui quantũ sanè ad superiores exortus attinet, tres existunt: sin autẽ tendines, motuúmq; differentiã spectes, plures. Has itaq; membranas adimẽs, hic etiam sub cute ligamẽtum situ obliquum conspicies, robustius longè, eo quod in manibus cernitur. Oportet autem & hoc incidere iuxta longitudinem membri, mox partes ad originẽ suam erigere, capitibúsq; tendinum subiectorũ detectis, hinc totorũ musculorum confectionẽ auspicari. Ac primũ sanè cõtueberis musculũ vsq; ad superius caput porrectum. cuius extremum ligamentis cõtinetur, & tarso ante digitũ magnum innascitur, paulũ in interiorẽ atq; inferiorẽ pedis regionẽ excedens. Secundum deni musculũ alium spectabis, huic adeò vicinũ, vt pars ipsius esse putetur. Verùm tẽdo eius in caput primi maioris digiti interno dŋ insinuatur. Huic aũt cohæret alius musculus gracilis, medio inter tibiã fibulámq; loco situs, qui totius pollicis latus ingreditur. Porrò post

Tibiæ exteriores musculi tres.

musculos quos nominaui, tendinũ caput, ligamento subiectũ, contemplator. A quo deorsum versus incipiẽs, tendines quatuor, quatertios digitos extendentes, invenies. Sursum verò, musculũ illum videbis fibulę advsq; superius caput adnatũ: cuius extremũ, tarsum ꝓpe digitos maiores ingreditur. Hi igitur musculi in prioribus magis totius tibiæ partibus consistunt: alij tres ab vno capite in exterioribus. Habent etiã & hi præpositum ligamentũ ex fibula ad calcẽ ipsam pertinens: quo soluto, tres neruosas musculorũ spectabis exilitates, quæ cognatas invicẽ propagines obtinẽt. Quarum prima, quæ ex supernis fibulæ partibus ad infimũ pedem pertingit, ex tenuibus ligamentis carni connexis efficitur. Secunda, vbi eius quę prius dicta est, caput desinit: & ipsa non multũ post principiũ in tendinem rotundũ degenerat, gracilis tota existẽs. Tertia verò quæ totum pedem efficit simũ, ex reliqua fibulæ parte procedit. Hæc itaq; pedẽ eleuat, simul & extrorsum declinat. At prior illa, quæ & in magnum descendit digitũ, introrsum ducit. Verùm vtręq; simul tensæ, indeclinabilẽ pedis eleuationem moliũtur. Hoc modo etiã ex musculis qui pedẽ retrorsum agunt, vterq; in latus sensim declinat: ambo aũt simul directè pedem ducunt retrorsum. Alius verò incognitus musculus in articulo poplitis delitescit, quẽ invenies ablatis posterioribus musculis ad surã porrectis: cuius caput si tendas, tibia flectitur. In pede quatuor musculorũ sunt genera: tria quidẽ infra pedem, vnũ supra, in adversa tarsi parte, quod duos cõplectitur musculos, qui obliquos motus quatuor digitis subministrãt. Qui sub pede habentur, septem & hi, cum septenis qui in manu visuntur, conveniunt, singulos digitos in obliquum mouentes. Quorũ duo enati à tarsi ossib. magnũ & paruũ pedis digitos plurimum ab aliis abducunt. Alij quatuor in inferioribus partibus parui sunt musculi, qui ex tendinib. digitos flectentibus, priusquã exactè scindantur, procedũt: quorũ munus est, medium vniuscuiusq; digiti articulum flectere. Septimus musculus is est, qui pollicem indici adducit. Duo alij musculi subter pedem ossibus adhærescunt, atq; cuiusq; digiti primo præpositi articulo, leuiter ipsos flectunt, simul quidẽ pari actione functi, priuatim aũt vterq; in latus sensim declinans. Cõsectis his musculis, nullus prętereà ex iis restat, qui in toto crure cõsistunt. Cõsiderare aũt oportet omniũ articulorũ, quos detexeris, ligamẽta. Etenim coxarũ articulus vnũ in orbem ambiens possidet ligamentũ, quale articuli omnes sortiuntur. Aliud aũt in imo reconditum, fœmoris caput coxę sinui connectit, velvti neruus cartilagineus existens. At genu articulus vnum ligamentũ habet in imo, ac præter id, alia duo in lateribus: vnũ videlicet internũ, atq; externũ alterũ. Quinetiã ab his alia cartilaginosa ligamenta in ipso genu cernuntur, vtriq; tibæ sinui orbiculatim circundata. Ad hæc sunt ligamenta nõnulla in pedibus, quæ nihil iuuant ossiũ articulos, sed in aliqua ossis particula provenientia, tendinũ capita firmãt & roborãt. Quæ verò ab osse in os perveniũt, vt quod à tibię extremo in calcẽ desinit, aut quod fibulæ tibiã vertit, ea sa-

Pedis musculorũ genera quatuor.

Coxarũ articulo inesse ligamentũ duplex.

Genu articulus tria ligamenta sortitur.

ea sanè vnà tendines subiectos cōstringunt, atq; ossa ipsa committunt. Sunt quatuor ligamenta alia, quæ veluti nerui quidam cartilaginei, talum ipsum ambientibus ossibus colligant, eandem proportionem habentia cum iis, quæ coxæ & genu articulum in imo coniungunt. Ita siquidem & in pede talo quatuor ossibus confirmato, ligamen cartilagineum creatum est, extrinsecus ad fibulæ os, intus ad tibiam, inferius ad calcem: sicuti in priori etiam parte ad os scaphoides. Atq; in vniuersum omnia tarsi ossa valido ligamento in imis comprehēduntur. Nunc verò superest, vt de vnguibus aliquid etiam dicamus.

Vnguium consideratio.

Vngues igit ossi, neruo, cuti, & carni adnascuntur: haudquaquam ex his ipsis eorum substantia conflatur, quod nonnulli putarunt. Nam singulæ partes similares, ex materia quæ animanti subiecta est, tales à natura fingūtur, quales sunt. Neq; enim ex brachio cubitus, perinde vt neruus ex cerebro, oritur. Quippe non parum differunt, cohærere cuipiā, & ex illo oriri. Nam quod ex aliquo nascitur, ceu propago quædam substantię illius à quo nascitur, similis speciei esse oportet cū origine sua. Sic igitur nerui ex substantia cerebri propagantur. Vngues autem non existunt extremi internodij digitorum soboles, sed diuersa essentiæ species est. Coniunxit autem natura illos extremis terminis digitorum, valido ligamento: idq; ipsorum radici, extrinsecus quidem cutim apponēs, intrinsecus autem carnem subdens. Cæterùm in radices ipsorum, non modò neruus, sed arteria etiam & vena porrigitur, vnde sensum, vitam, & alimentū, sicuti aliæ partes, accipiunt: quarum nulla ex trium horum vasorum temperie aut coitu conflata est.

Orta ab aliquo, similis speciei esse oportet cū origine sua. Nerui ex substantia cerebri propagantur.

Vnguium radici quæ insita.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus, Liber III.

Artuū natura ex quibus constatur.

Tota artuum natura cōstat ossibus, ligamentis, musculis, arteriis, venis, & neruis, communiq; omnium velamento, cui nomē est cuti. Quorum cognitio exacta desideratur, ad commodè curandos affectus. Quippe ob eorum ignorationem, contingit inter medendum medicos quam turpissimè hallucinari. quemadmodum illis methodicis accidit, qui insensibilibus cuiusdam digitis frustrà adhibebant omnē medēdi rationem, tanquā in ipsis esset affectus: quem ægrum postea ipse restitui medicamentis quæ digitis admouebantur, ad dorsi principiū (nimirum ex casu collisum) iuxta radicem nerui qui in digitos priuatos sensu porrigebatur, trālatis. Cæterùm advertendum est, non ex iisdem neruis sensum & motum singulis digitis dispensari. Interdum siquidem ob inscitiā chirurgi, sensus, interdum motus, sicuti aliquando vtraq; actio perit. Quamobrem operæprecium fuerit, quemadmodū de musculis fecimus, sic etiam in præsentiarum nos, quo modo vasorum, neruorúmq; confectionē administrare cōveniat, exponere, ab ipsa nimirū tota manu auspicatos, quæ ab humeri articulo incipit, nō secus quàm ab articulo carpi ipsa manus extrema.

Sensum & motum nō ab iisdem neruis dispensari singulis digitis.

Manus tota.

Manus extrema.

In primis igitur cutim ipsam per se solam acutiore scalpello à subdita membrana, quā venæ cutem nutrientes permeant, separare oportet, vbi prius eius pilos abraseris: promptius siquidem depilem, quàm pilosam, incides. Detracta cute, venas, neruósq; membranæ intextos expendas: nerui tamen in macilentis quàm in obesis evidentius apparēt: sicuti et venæ in iis qui sanguine abvndant. Semper autem radicem neruorum, atq; lationis modum, meminisse conator, vt si quando cogaris incidere, iuxta longitudinem ipsius lationis sectionē ducas, à radicibus quamlongissimè abscedens: hoc enim pacto, vel vnum, vel nullum neruū intersecueris. Sin autem transuersum scalpellum admoueas, multos simul diuides.

Sectio quo modo administrāda.

Exteriorum igitur neruorū qui in brachio sub cute summa versantur, hi quidem à neruo, qui musculum, à litera Δ, quam imitatur, Deltoïdem dictum, iuxta caput brachij intercurrit, veluti à radice quadam oriuntur, atq; ex imo prodeuntes, pilorùmque modo prætenues, vario plexu, per summa brachij, paulò vltra cubitum disseminantur. Hi autem, qui illinc vsq; ad extremā manum procedunt, à maximo neruorum omnium pertinentiū ad brachiū, qui & posteriores musculos intertexit, & ad exteriorem membri regionem permeat, cubitiq; articulo inseritur, propagantur. At verò anterior cutis, neruulos accipit, superiori quidē parte, ex primo ortu secundi nerui, inter eos qui de spinali medulla in brachium porriguntur: inferiore verò, ante cubiti articulū ex alio quopiā spinali. Sed internam, posterioremq; brachij cutē vniuersam, advsq; scapularū, quæ ibi sunt extrema, alius quidam neruus interreptat, ex secundo intercostali intervallo per axillam, sicuti & alij omnes, in brachium ipsum porrectus. Ac oportet eum qui clarè ipsos contueri velit, musculum paruū anatomicis prætermissum, prius incidere. * Iam verò glandibus etiā, membranis, vasisq; ab axilla exemptis, amplæ magnitudinis per profundum exporriguntur nerui. Initiū porrò sectionis facies propter venā humeralem, eúmq; musculū qui inter brachij lacertos anteriores, duo quidē habet capita, nerueā verò propaginē in radij principiū immittit. Vbi igitur duo huius musculi capita in vnū coitura sunt, primū neruū brachij os conscendere invenies: eodémq; in loco posterior axillæ musculus magnus in brachiū lato tendine inseritur: quò dein ꝓtēdit etiā tendo maximi musculorū, qui mittūtur à pectore: post húncq; rursus tendo deltoïdis musculi, qui supernam humeri partem cōplectitur. Porrò quum in vnū coaluerint illius iam dicti musculi capita, scinde separáq; directa linea vtriusq; musculi partē: nam iuxta eam neruus quoq; vnus deorsum mittitur. Dū hoc agis, alius quoq; neruus multò hoc inferior, in conspectū occurret, ascensum molitus in brachiū. In horū neruorum processu, interim ab altero, interim ab vtroq;, in caput minoris ex brachij anterioribus musculi, propagines transmittūtur. Deinde secundus neruus primo tantū de se ramum impartit, quantum illic primi reliquū fuisse apparet. Vnus aūt ex duobus neruus

Neruorum brachij externorū origines.

conflatus, ad cubitū, per mediū ipsius articuli cubiti flexū, porrigitur. Secūdus neruus humiliorem situm habet, insidetq́; ibidem brachij nodo, vbi planissimus est. Præter duos illos prædictos, tertius quidam maximúsq; neruus insequitur, ferè prope secundum, profundius tamen, brachium ipsum ingrediens, vnà cum grandibus vasis, arteria nempe, ac vena, quæ per axillam ad brachium etiam perveniunt. Qui neruus cū ipsis vasis in magnos brachij musculos propagatur, à quibus extenditur articulus cubiti, atq; magnos sui ramos vtrisq; ipsis transmittit, obliquus in externam partem emergens. Vbi verò effertur paulò supra articulum cubiti, ibi pars quædam ipsius ad cutim elabitur, vt prius est dictum. Reliquum per cubiti musculos disseminatur. * Detectis porrò multis iam brachij partibus, reliquos duos neruos prope internā ipsius regionē, in qua etiā prædicti tres inserūtur, conspicis paulò inferiores q̄ situs sit tertius neruus: quorum alter summa sub cute omnium primus apparet. Idem neruus in brachio ante cubiti cōmissurā in ramos propagari incipit, fertúrq; per totum ipsius flexum, scissa iam numerosiore ramorum serie. Insuper quintus alius neruus restat, ex iis qui de spinali medulla brachium adeunt. Hic per intimam ipsius regionem aliorum modo fertur, sed nulli brachij particulę aliquam sui portionem communicat. Iam verò ad cubiti confectionē accedens, secreta cute à membranosa substantia, neruorum quidem primum principium videbis eius esse, qui in narratione eorum qui in brachio sunt, quartus est dictus neruus. Quod principium internam cubiti regionem ferè totā occupans, inferiori vniuersæ, & exteriorum nō paucis inseritur partibus. Quantacunq; verò cubiti pars ad radium eminet, vtrinq; tum exterius, tum interius, aliorum neruorū processus exigit. interna ab omnium primo dicto, exterior à tertio neruo mutuatur. At fines magnorum neruorum, qui per nodum quo brachium cōmittitur cubito, ad cubitum ipsum feruntur, quinq; numero sunt. Sed horum vnus in solam ipsius cutem spargitur. Ex aliis quatuor, primus in mediū se articulum cubiti insinuans, ramum sui postea externis cubiti partibus vsque ad carpum ipsum transmittit. Secundus hoc humilior, super interiorē inferioremq; nodum brachij ingreditur: ac dein alium in eam partem dispergit, qua caput musculi bicorni tendine extendentis carpum, ascendit. Atq; huius quidem nerui propago vna, totam summæ manus exterioris partem dimidiam amplectitur, sub cute extrema ad summos procurrens digitos: paruos sanè totos, medij autem dimidium: reliqua verò soboles, musculo quatuor digitos extendenti, eiq; etiam qui duos paruos in obliquum agit, sicuti & illi qui carpum propter paruum extendit digitum, insertatur. Qui autem reliqui sunt alij duo nerui, internis omnibus cubiti & digitorum musculis distribuuntur. Quos incidens diligenter, assequeris neruos in ipsos disseminatos. Invenies quippe ab vtrisq; neruis processus, musculis qui digitos flectunt, & carpum, communicatos. Musculus autē ne vnus quidem in exteriore

Neruorum magnorum in cubitum descendentium fines quinque numero.

summæ manus regione, sicuti in interiore, habetur. Cæterùm vna arteria, duæ autem venæ, propagantur in totam manum. Ex venis igitur, illa quidē quæ in superficie extat, quæq; iuxta interius latus musculi Deltoeidis excurrēs, ad extremum ipsius proficiscitur, humeraria vocatur: quæ quidem iuxta articulū cubiti, radij musculū oblongum conscendit, inibiq; in pares ferè tres ramos scinditur: quorum vnus in altum demergitur, alter ad ipsius articuli flexum pertendit, vnitus parte alterius venæ, ex iis quæ in totam manum excurrūt. Reliquus tertius ramus, paulatim in exteriorē cubiti regionē declinat, ibiq; in ramos diffinditur. At vena per axillam procurrens, quum humerali multò sit maior, simul cum huius loci arteria, quæ axillam perreptat, per totum brachiū in ramos finditur. Ac prædicti nerui in singulos musculos æditi, vtrorúmq; vasorum, arteriæ dico & venæ, propaginem sibi cognatam habent. Quæ quum brachiū perreptauerint, in totum cum maiori ex anterioribus musculis, parte interna delatæ, arteria quidem penitus ad cubiti musculos tendit: vena autem bifariam scissa, paulò ante articuli cōmissuram, altera parte in profundum dilabitur, vbi arteriā contingit, vnáq; in ramos cum ipsa propagatur perpetuò: altera obliquè sub cutem producta cernitur. Huius igitur venæ soboles prima, deorsum ad cubiti os, obliqua ferri videtur: at vbi cubitum superauerit, reliquā ipsius partem oberrat. Secunda propago aliquatenus elatius defertur, mox bipartitò diuiditur. Cuius pars demissior, versus eam quæ ad os cubiti porrigi dicta est, defertur. At elatior, obliquè paulatim tendit, longiúsq; porrecta, interim ad eam venam peruenit, quæ cum cubito porrigitur, quæq; ad extrema vsque ipsius pertingit cubiti. Iam verò omnium quos retuli terminorum ora coëunt, & ex vnoquoq; duorum coitu, vas vnum confluit, ita vt quot vnita coiērint, præ multitudine & paruitate ne quidem numerare queas. Cæterùm quod vas ex humeraria et magna vena conflatur, in altiorem radij partem ascendit, ac dein per exteriorē ossis radij sedem binis ramis expanditur, vt duo hæc vasa Y literā repræsentent. Quippe alterum vasorum directè ad magnum extenditur digitum, alterum versus paruum declinat: in manu autem vterque ramus vario modo diuaricatur. Illius tamen quę versus paruū digitum tendit, exigua quædam propago mediā digiti medij & annularis regionem ingreditur. Quam venam nonnulli in sinistra manu secantes, sinentésq; sanguinē ex ea fluere quovsq; vltrò sistatur, lienem ex tali vacuatione iuuari asserunt. Conspiciuntur autem facilius omnes id genus venę, in calidiore cōstitutione aëris ambientis, ac præcipuè si mēbro ipso tum demisso, tum loro, eas laqueo intercipias. Quū igitur vniuersas venas, quas in hominibus ante cōcisionem conspicis, in simia dissecta videre liceat, consuluerim te prius in simia exerceri, vt si humani corporis dissecandi quandoq; copiā sis nactus, promptè singulas partes detegas. Porrò vbi sanguinem mittere est animus, in iis sanè qui totam manifestò venam habent conspicuā, quàm longissi-

Musculum nullum in exteriore manus extrema regione haberi.

Humeraria vena.

Axillarem venam esse longè humerali maiorem.

Vena media cōsiderata.

Vena inter annularē & medium digitum sita, in sinistra manu sectione, opitulari lieni.

Vena quæ sectione cōfundatur exactius.

Consilium prius exercendum in simia.

Venas secantibus, quam longissimè recedendum esse ab arteriis.

gifsimè recedendum est ab arteria. In quibus autem id solùm quod arteriæ incumbit, in tumorem attollitur, reliquum verò totum, conspectũ effugit, nunquã venam ipsam loco inflato secueris, sciens arteriam subditam, quæ lata & valida est, vbi intumescit plurimum, simul secum extollere, atq; vndequaq; circumtendere incumbentem venam. Accidit enim inde, venã in gibba arteriæ parte eleuatam, adeò penes regionem qua circuntenditur inaniri, vt scalpellus mediocriter iniectus, eam quidẽ subitò penetret, subiectã verò arteriã convulneret. Quare consilium est recedere ab hac, ad vicinarũ aliquam, maximè ex iis, quę ad cubiti os deferũtur. Sin autẽ ex his quoq; nulla cernatur, eam adibis quæ in flexu ex venarum coitu facta, ad radij superiora pervenit. Si hæc occultatur, illam feries, quæ ab humeraria ad cubiti flexum porrigitur. Quòd si hæc non appareat, eam diuides quæ ab ipsa in flexum deducitur. Si nec ipsa, illam quæ sursum ad radium obliqua expanditur. Si nec illa se ostendit, venã ab axilla ad cubiti flexum procurrentem incides: quæ accommodatissima est iis qui partibus infra clauiculas sitis laborant: sicuti & humeraria iis qui in superioribus. At cõmemoratæ, secundum tertiúmq; ordinem post ipsas obtinẽt. Communis autem vtriq; est, quæ ad radij superiora conscendit: quare tertium quoq; ordinem in ambabus manibus ei attribuimus. Atq; hactenus de superficiariis vsq; ad digitos totius cubiti venis: quibus ademptis, videre licebit tibi & profundiores, primò quidem mutuò coëuntes, mox vbi cõgressæ fuerint, iterũ in binos ramos dissolui: quorum demissior quidem, per os cubiti: elatior, per radium vnà cum arteriis in musculos propagatur: atq; vterq; tandem in propagines varias diffinditur, nonnullæ quarum paucis postea germinibus exteriorum venarum miscentur. Porrò arteria vna duntaxat in manum proficiscitur, vicina venæ quę ad illam permeat. Vtraq; autem thoracem elabitur cum nono pari neruorum à spinali descendentium medulla, & brachium illic ingrediuntur, quò tertius peruenit neruus. Inde omnibus brachij musculis processus notandos mittentes, decliues ad flexum articuli, quò brachium iungitur cubito, excurrũt. At vena in brachij extremo in duas diuisa est soboles, quarum altera vsq; ad cutem effertur, vt antea declaratum est. Quantum verò ipsius per profundiora cum arteria deducitur, id tertiam humerariæ partem assumens, bifariam scinditur, & cum vtraq; parte arteriæ, quæ & ipsa bipartitò diuisa est, simul tum porrigitur, tũ in vniuersos, vsq; ad digitorum initia, musculos ramorum serie dispensatur. Itaq; elatiorem arteriam quæ ad radij vsq; os decurrit, prope commissuram carpi tangimus, pulsum exploraturi. Sensibilem etiam in macilentis motum arteria quoq; ædit, quæ mediam indicis & magni digiti regionẽ perreptat, originem ab hac ducens. Humilioris verò motũ, haud facilè discernere possis. Iam verò in extremis cõvexisq; manibus nullam reperire est arteriã, quòd ne musculum quidem vnũ. At interna regio, quoniã multis septa est musculis, ideo multas quoq; arterias singulis

Vena quæ secãda.

Axillaris vena sectionẽ, accommodatissimam esse iis qui partibus infra claues laborant. Humeralis venæ sectio conducit particulis supra clauiculas laborantibus.

Arteriã vnam duntaxat proficisci in manum.

Arteriam carpi tangimus pulsum exploraturi.

Arteriam inter indicem & pollicem mediam, sensibiliter in macilentis moueri.

Manus cõvexa caret arteriis.

ipsorum porrectas obtinet. Verùm vniuersas arterias internas carpi, vnà cum venis coniugibus spectabis, lato amputato tendine. Arteriis aũt ipsis & venis, pro ratione magnitudinis virtus inest, non item neruis omnibus: sed alicubi exiguus neruus haud exiguam obtinet potestatem, vt qui musculos motores magni digiti & indicis, intercurrunt: qui soli si seruentur in naturali habitu, cæteris abolitis, non vtiq; mancus homo in totum evaserit. Rursus, si quatuor existant incolumes, musculus autem qui magnum flectit, vel tendit digitum, laborarit, omnia manus officia interibũt. Pariter enim musculorum qui sibi invicem sunt oppositi, * altero resoluto, vtriusque semper actio viciatur. At verò iuxta principiũ fœmoris, separata prius cute à mẽbrana subdita, quatuor radices neruorum in cutem excurrentium apparent, pares numero principiis grandium neruorum, qui in musculos disperguntur, vnde scilicet processere. Proinde vna est, quæ ab anterioribus musculis deorsum versus, in totam cutem ipsis vicinam fertur. Hac alia interior per inguina longo angustóq; musculo vehitur. Tertia autẽ iuxta os quod coccyga Græci vocant, minus cõspicua cæteris. Quarta deniq; adhuc magis condita, in pectinis foramine delitescit. Cæterùm exiles superficiarióśq; cutis neruos intuitus quum fueris, incidito omnes fœmoris musculos, quibus invicẽ separatis, grandium neruorũ distributiones planè apparebunt. Sunt igitur tria neruorum initia magnitudine sibi invicem coæqualia, quæ primùm exequar. Quartũ verò aliud maximũ, bifidum ipsis succedit, quo de posterius agam. Itaq; ex tribus principiis vnũ in anteriores musculos solos diffunditur: alterum simul cum magnis vasis porrigitur, ipsisq; vasis ramos telæ aranearum modo prętenues, vt musculis cõtiguis, impartit. Quod restat tertium neruorum initium, amplum ossis pectinis foramen permeat, duósq; paruos musculos id amplexos, vnum vtrinq; a foris alterũ, intrinsecus reliquum. Hæc iam tria principia intuitus, ad quartum duorum ramorum grandiũ, qui in crus deferuntur, mittúntq; ad extremos vsque digitos propagines quasdam, descendas. Evadet aũt & hoc conspicuum, musculis natum incisis, cum quibus incidantur etiam capita fœmoris musculorum, qui numero quatuor, ex coxendicis osse exoriuntur. Quippe grandes neruti illis subiecti apparẽt, qui foras ab interiore lati ossis parte cum neruulis tenuibus ex eo productis, emergunt. Verùm illi in omnes articuli iuncturæ musculos exteriores disseminantur: primùm ex vniuersis in ipsum superficiariũ, qui articulum retrorsum agit: mox in carnosum sub ipso magnũ: deinde in paruos infra hunc latentes. Nam grãdes soli per fœmoris regionem postremam excurrentes, apparent: qui in varios inde musculos disperguntur. Porrò in tibia etiam, duo soli grandes nerui, descendentes per fœmoris posteriorem sedem, sub vnico lato musculo cõspicui visuntur, qui ad tibiæ principium excurrunt, atque ibidem primùm separantur invicem: alter qui minor est, exterioribus ipsius musculis distribuendus: alter, puta maior, in-

Arteriis & venis pro ratione magnitudinis, virtus perpetuò inest. neruis autem nõ semper.

Neruorũ radices quatuor, in cutem fœmoris dispersorum.

Neruorũ in musculos fœmoris dispersorum, initia quatuor.

Fœmoris musculi quatuor.

Tibiæ nerui.

terioribus. Sed externus tibiam subter fibulæ caput ingreditur: interior iuxta suræ initium profundius mergitur. Atq; huius nerui pars reliqua non mediocris in pedis inferiora porrigitur. Alterius autem tenuia extrema supremis tarsi partibus dispensantur. Portio quędam ipsius etiam ad neruum alterum pervenit, qui per surã, prope inferiores tibiæ partes defertur. Cæterùm infimam pedis sedem neruus vnus subit haud exiguus, ex altero grandium, quem in posteriores tibiæ musculos digeri commemorauimus, propagatus. At in supernam partem pedis, exiles neruuli quatuor porriguntur, ab iis quos recensuimus, exorti. Ad hæc verò, exigua quædam vena crus per os pectinis adit, modicam ipsius partem nutriẽs. Vna autem alia maxima vena in totum crus ab interiore parte per inguina disseminatur. Cuius ramus vnus statim in priorem, internámq; fœmoris regionem perfertur, multifariam summa sub cute in ipsum distributus. Ab hoc, aliæ tenues propagines in cutem tres quatuórve disseminantur. Dein alius primo similis ramus in fœmore prope musculum angustũ cernitur, post eúmque aliæ duæ aut tres perpusillæ. Ab his alia insignis genu interius subit: quam sequitur alia duas in partes diuaricata, cui succedunt aliæ complures. Atq; hæ quidem subter cutem summã omnes consistunt. In imo aliæ quædam sic se habent. Prima enim post inguina anterioribus duobus musculis dispẽsatur. Mox alia * penitius grandis satis intra maximum omnium musculũ, & ex anterioribus internũ porrigitur: à qua plures venarum propagines in omnes propemodum fœmoris musculos dispergumtur. Post has alia quæpiam deinceps in grandem ex anterioribus musculum ingreditur, elatius ad externam fœmoris regionem emergens. Insuper post illã alia notatu digna profundius in maximum musculum eiq; vicinos inseritur. Atq; post has, in superficialiũ enumeratione prędicta, quæ ab interna genu parte adusq; tibię extremum multiplici ramorum serie cutem subit. Iam verò, præter alias quasdã propagines, quæ interdum in tibia visuntur, etiã ipsi fibulę bipartita venæ soboles apponitur: quarum altera in superficie externis partibus fibulæ ad malleolũ vsq;, ramorum seriem spargit: altera, per ima exteriorum musculorum ducta, ramos communicans singulis, intra tibiam fibulámq; iuxta inferiorem huius finem pervadit, in imámq; pedis regionẽ disseminatur. Ab hac autem procedunt duæ aliæ venæ, propè extuberantes tibiæ fibulæq; terminos, conspicuæ satis: quarum interior sanè miscetur ei, quæ iuxta genu descendens, intrinsecus supra suram tibiámq; totã ad malleolos est porrecta: at exterior societatem init cum venis ab illa exporrectis, quæ per exteriores fibulæ partes decliuis fertur. Verùm ab iis quæ ad tibiæ fibúlæq; extrema invicem coëunt, exiles, quædam ad tarsum, digitósq; pedis excurrunt, maiores autem ipsis ad imas partes evadunt, ex quibus tota pedis regio inferior alimentum accipit. Nam posterior pars, quæ ad calcẽ habetur, à proximis intus, forisq;, ramos invicẽ coëuntes suscipit. Vena igitur per inguina excurrens, hunc in modũ propagatur. Quæ verò pubis os perreptat, solis indidẽ partibus (qui tres musculi sunt) distribuitur, eásque nutrit. Porrò arteria maxima cruri per inguina inseritur, eo nimirum loco, quo vena magna. Vtrunque autem vas per interiora protendit fœmoris, arctiori ipsius musculo incumbens. Ac venæ quidẽ arteriis in musculos insertis cohærent: non tamen arteriæ superficiarias venas vnà conscendunt, verùm altiùs semper musculos ingrediuntur. Id autem inde liquidò constat, quòd carnosis nusquam in crure pulsus appareat, nisi in tarso rectè ad secundum digitum post maximum. Tangimus itaque subinde arteriam inibi sitam, quum eam quę carpo inest, percipere non potuerimus. Arteria autem quæ per ossis pubis foramen in fœmur pervenit, perinde ac vena, iisdem tribus musculis distribuitur.

Pedis nerui.

Vena in cutim cruris disseminata.

Vena cruris interiora inuadentes.

Pedis inferior regio vnde alimentum accipiat.

Arteria in crure distributio.

Arteriam tarsi tangendã esse vbi pulsus carpo occultatur.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus, Liber IIII.

Aud temerè in his commentariis à manibus sumpsi exordium, quòd nimirum has partes videre in solis hominibus liceat. Neq; absurdum fuit statim de cruribus commentari nonnulla, quandoquidem beneficio eorũ, solus homo ad amussim rectus incedit. Nũc verò de faciei & capitis partibus, opportunum videtur dicere. Porrò duo musculi tenues simul & lati in buccam & labra descendunt, à colli spina orti: vnde membraneum, fibrosúmq; ligamentum procedens, substantiã ipsorum constituit. Complures etiam fibræ ex scapularum spinę regionibus, quemadmodum et ex vniuersa clauiculę sede, in buccã terminãtur. Atq; oportet hosce musculos, quum vsus aliquis postulauerit, pro fibrarum natura incidere. Nam si experiantur magnam incisionem transversam, buccas ad alterã partem revellunt. At musculosa compages, quæ fronti subiecta est, & à qua supercilia attolluntur, & motus frõtis perficitur, suas fibras habet deorsum versus tendentes: quas transversim etiam chirurgi imperiti secãtes, in causa sunt, vt frontis cutis tota delabatur ad oculos. Iam verò alii musculi masticatores dicti, expassis inferioris maxillæ lateribus sunt subiecti, qui variis totam ipsam modis circumagunt. Nam temporales musculi, non circumagere, sed dum mordemus, vel edimus aliquid, aut os claudimus, adducere maxillam sunt nati. Etenim animalia omnia, præter crocodylum, inferiorẽ maxillã mouere, superiori immobili, natura voluit. Vniuersi autem motus ipsius tres sunt: vnus in mandendo, alter in ore claudendo, tertius in aperiundo peragitur. Atq; ab his secernitur labrorum atq; buccarum motus, qui fiunt immota maxilla: vt quinq; sint in ore functiones, quina verò musculorum genera. In simia igitur intra aquam extincta, vbi pilos abstuleris, leuissimè cutem incidas scapello acutissimo, rectam ducens lineã à mento vsq; ad pectus, iuxta ceruicis ipsius longitudinem: statim siquidem sub cute se ostendet latus tenuisq;

Manus reperiri in solis hominibus.

Homo solus ad amussim rectus incedit.

Labiorum musculi vnde.

Frontis musculus habet fibras deorsum versus tendentes.

Musculi masticatores.

Temporalium musculorum vsus.

Maxillam inferiorẽ, superiore immota, mouere animalia omnia, præter crocodylum.

Maxilla inferioris tres motus.

Oris functiones musculiq; quino genere ambiantur.

Lati musculi in venis ida ratio.

Lati musculi inveniendi ratio.

tenuisq; musculus, vnà cum numerosa serie neruorum, talem vtrinq; situm habentium, qualem fibræ quibus adnascitur. Quippe omnes ad labra desinunt, ex variis procedentes initiis. * Siquidẽ ab vniuersis colli vertebris incipiũt quædam, aliæ à scapulis, aliæ ab vtraque clauicula.

Lati musculi fibræ à quibus initiis oriãtur.

Quę igitur à scapulis ducunt originem, obliquè omnes per buccas in oris latera porrigũtur: quę à vertebris, transversæ magis: quæ uerò à clauiculis emergunt, propemodum rectæ sunt. Hæc autem omnia quamcommodissimè discernuntur in iis animalibus, quæ præ senio extenuata sunt. quare ad propositum opus taba sunt deligenda: post quæ, recens nata præstant magnis & pinguibus.

Animalia quæ sint aptiora anatome administranda.

Cognosces autem exortus singulorum neruorum, si vbi laqueo illos exceperis proximè ad ipsam maxillam, abstulerisque omnes fibras vtrinque eis adiacentes, iam nudos ipsos reducas ad propria principia. Posterius itaque musculi huius initium ex spina omnino procedit: inde ad occipitij ossis basim defertur, mox sub aurem, deinde musculum masticatorium dictum totum ascendit, ossique superioris maxillæ cõmittitur. His igitur omnium primis ademptis musculis, licebit vel occipitio, vel faciei adhærentes, ostendas.

Maxillã homo fortitur breuissimam.

Iam verò ex omni animantium genere, homo breuissimam, pro totius nimirũ corporis proportione, maxillã sortitus est. Mox simia: dein lynces & satyri: postea cynocephali. Hæc autem omnia & collum ita prolixum, & clauiculas hominis modo possident. Ac quædam ipsorum magis insistunt, quędam minus. Insistunt igitur rectà, gradiunturq;, alia peiùs, alia meliùs. At certè gradiũtur omnia binis innixa pedibus. Aliud autem nullũ (quod scimus) animal, duobus cruribus incedit.

Animalia duobus incedentia cruribus.

Labiorum substantia.

Labiorũ motus.

Labra itaque naturam singularem eximiámque obtinent, adhærescúntq; ossi maxillæ, tertiam quandam in se, eandémq; fungosam substantiam sortita, ita vt tota ipsorum natura, ex illa ipsa substantia, cute, & tribus lati musculi terminis, conflata sit. Proinde latiorũ musculorũ beneficio, in latera secundum transversas ipsorum fibras mouentur. Deorsum verò, sursúmq; versus, motum, tota ipsorum substantia suppeditat.

Labiorũ nerui.

Atque hos ob motus, neruos ipsis natura, tenuissimis foraminibus perforans maxillam, transmisit. Per quæ foramina elabuntur etiam reliquiæ neruorum, qui dentium sedibus adhærescunt: à quibus gingiuæ, dentes, & etiam membranę ambiẽtes, ipsum sensum accipiunt.

Dẽtium & gingiuarũ nerui.

Trahuntur porrò deorsum labra, beneficio neruorum qui ex imo sursum versus feruntur. Contrahuntur autem ab extremis vtrorunque musculorum, gracilium, & latorum, ipsis insertis. Sicuti autem his nerui ab inferiore maxilla, sic superioribus labris, à superiori subministrantur.

Nariũ musculi quales.

Latum musculũ inuenit Galenus.

At verò musculos qui narium alas mouent, tales natura esse pronunciare palàm oportet, qualem & latum musculũ, quem nos inuenimus. Hinc paulatim vsq; ad malas descẽdes, cutem à vicinis illarum partibus auferens.

Masseteres musculi.

Hoc enim confecto, bini musculi masseteres dicti, singuli proprio ex capite in extrema inferioris maxillæ profecti, clarè cernentur: neruis ipsos intercurrẽtibus, qui ad buccas desinunt, quiq; hamulis ad initium propriũ, quod post aures oritur, sunt reducendi, priusquàm masseteras, hoc est, masticatorios, incidas. Ex horum musculorũ capitibus, alterum in malis, vt vocãt, alterum iuxta os iugale cõsistit.

Oris musculi.

Post hos musculos, eos qui intra maxillã in ore habẽtur, adibis: tum temporales ipsos. quæ tria musculorũ paria maxillam mouẽt: temporales quidem, cum interiorib. sursum cõvellentes: masticatorij, in latera circumagẽtes.

Temporales musculi.

Os iugale.

Osse iugali ablato, evidẽter totus musculus temporalis cõspicitur, dictorúmq; simul trium musculorũ societas: quorũ duo quidem simplices, masticatorius autem duplex existit.

Maxilla inferior ex duobus ossibus cõstat.

At verò inferior maxilla, ex duobus ossibus circa infimam partem coẽuntibus constat: quæ diducenda sunt, vt rectè oris partes cernãtur. Porrò vniuersa capitis cute ablata, delineamenta quædam musculorũ circa aures cõspicies, quæ in reliquis animãtibus nõ delineamẽta solùm, sed perfectos etiam musculos spectabis. Habetur enim vnus in vtroq; spinæ latere musculus. Neuter tamẽ vsq; ad aurem procurrit, sed tantum vterq; abest, quantũ ab occipitio procedit.

Scapularũ musculi & motus.

Iam verò scapulæ magnis aguntur motibus, nec minus ipsis caput. Cęterùm musculus ille duplex ceruicis, qui in scapulas ipsas inseritur, nõ capitis, sed scapularum gratia est à natura cõditus, vt illas ad caput cõtrahat. Siquidẽ si transversim is in ceruice scindatur, confestim cõvelluntur, deorsum versus, scapulę: sursum autem nõ amplius moueri queunt, idq; capitis motu minimè resoluto. Sunt tamẽ alij musculi, qui caput agunt in latera.. In illum autem scapularũ musculum, à cerebro quidam neruus descendit, quem ignorauit Lycus, perinde vt par illud musculorum maxillas mouentiũ, quod intra os est situm. Secundum musculorũ par est, quod prædictis quibus subiectum est, longitudine respõdet. Nam ex eadẽ occipitij ossis regione procedens, sublimi scapularũ basis angulo inuehitur. Verùm latitudo ipsis æqualis non est, sed multò minor. Hi enim scapularum basim ceu ad occiput (vnde transversim oriũtur) retrahũt. Priores verò musculi, non modò basim, sed totas ipsas sursum revellunt. Vtriq; autem, à media occipitij ossis regione incidendi sunt.

Capitis motus.

Quibus sublatis, alia pleraq; musculorum coniugia comperies, quæ carnosis ansulis caput ad posteriora reflectunt, totius colli longitudini iniecta. Sunt et alij musculi, sic ab occipitij osse orti, vt obliquę ipsorum fibrę ad spinã sint inclinatæ: à quibus caput in obliquum convertitur. Ab vtrisq; autem ipsis incumbẽtibus, de obliqua hac inclinatione, ad rectitudinem æqualem, quæ naturalis est figura, reducitur. Exordiens igitur tria horum musculorum paria ab occipitij osse, cui inhærescunt, dissecare, perges vsque ad extremum inferius. Quibus ablatis, circa articulum capitis alia quatuor exilium musculorum paria cernuntur, quæ retrò habẽtur, absq; paruis in articulo, iuxta latera primæ vertebræ, reconditis. Succedit aliud quartum par musculorum obliquum, tertio obversim respondens. Hi musculi primã ceruicis vertebram secundæ connectunt. Eorũ verò extrema ad laterales primæ processus, &

ſecundæ ſpinam, evadunt. Porrò tria hæc paria, nempe, primum ex omnibus quæ recenſuimus, tertium, & quartũ, triangulũ æquis lateribus tibi conſtituere videbuntur. Itaq; in reflexione capitis, occipitij os cum ipſis primæ vertebræ finibus innititur, atq; ſecundã prærerca cõtingit maximè: ipſéq; extremus in renuendo capitis reflexus, hos ipſos terminos obtinet. Annuentibus rurſus, in priora caput recedit, & ſuper anteriorem primæ vertebræ proceſſum inuititur. Verùm extrema finibus laxa inſidẽt, à poſteriorib. partibus diſiuncta:* alioqui primam caput vertebram ad anteriora tranſcenderet, & muſculis & propria grauitate decuſſum, niſi in proceſſu anteriori ipſius primæ vertebræ, ſic conſtituto à natura, accuratè innitens confirmaretur. Verùm hinc exiguam ſecuritatẽ, maximam verò inde, qua prima cum ſecunda committitur vertebra, natura molita eſt. Nam quum particulam quandam turbini ſimilem, rectam ex hac produxiſſet, inferiora anterioribus conſtabiliuit, primã vertebram leuiter excauans, vbi maximè in anteriora proceſſus ædit. Poſteriorẽ quippe ipſius partem, ſecundę vertebræ proceſſus accliuis, extremũ ingreditur, ligamentúmq; validum è vertice ipſius ortũ, capiti inſeritur: itẽ aliud quoddam tranſverſum ex ipſa prima vertebra profectum, ſecundæ extremum turbinatum ad amuſſim conſtringit. Obliqui autem muſculi in latera caput convertunt. Iam verò qui torquent caput ad anteriora, ij muſculi ad pectus & primas clauicularum partes protendunt, ex duplici orti principio, altero poſt aurem, altero in ipſiſmet auribus ſito: quapropter duplici extremo etiam in prius nominatas particulas inſerũtur. Quòd autem & pectus & clauiculas cum ipſo thorace circumducunt, ſimul & ſurſum verſus ad capitis latera, aut caput ipſum in priora circumagunt, cuivis notũ eſſe exiſtimo: ſicvti & ipſos hoc pacto non poſſe mouere thoracem. Quare caput ab ipſis prorſum circumverti neceſſum eſt. Nam qui muſculi rectam poſituram obtinent (vt qui ad ſcapulas & ceruicem porrigebantur) ij omnes ſimplici motui præſunt: qui verò non rectam, compoſito. Quare muſculi qui à regione aurium ad clauiculas & pectus deſcendunt, quum obtineant ſitum non recto tramite, ſitui ſimilem motum ſortiuntur. His muſculis amputatis, ad eos qui in ſcapulis habentur, digredi licet. Duo ſanè iuxta ſpinã hærent, quos ſolos ſcapulas retrorſum agere dicimus. Alius tertius, à prima vertebra oritur, & in extremo ſcapularũ iuxta ſummum humerum deſinit. Quartus gracilis, lòngúsque, ab oſſe initio laryngis præpoſito, quod hyoides dicitur, originem ducens, ipſas illi connectit. Sunt & alij duo muſculi vtrinque per ſpinam dorſi exporrecti, à quibus ſcapulæ ſpinam verſus tendi videntur. Ab ėlatiore ſiquidem leniter ad ceruicem inclinari: ab altero ad inferiores dorſi partes deduci: ab vtriſque verò ſimul tenſis, totas ſcapulas retrorſum, nullam in partem inclinantes, deferri ad primas ſeptem thoracis vertebras, ad quas protenſi ſunt, videbis. Atque hi ſex muſculi peculiares ſcapularum exiſtunt. Alius autem humerorũ articulo communis eſt, ſcapulas deorſum verſus detrahens: quo de ſuo tempore agetur. Muſculis quos retuli ademptis, apparebit is, qui maxillã inferiorem aperit, incipiens à capitis ... etro ſo, ſurſum autem ad ſummas maxillas protendens: vt vterq; muſculus, & qui à dextris, & qui à ſiniſtris pergit, eodem coëant, ac medio itinere, ipſorum pars in neruoſa ligamenta degeneret. Quod par ſolum neruorum, tribus ori claudendo creatis natura oppoſuit,

Capitis motionum ſecuritas.

Capitis motus ad anteriora, à quibus orîatur muſculis.

Scapularũ muſculi ſex.

Os hyoides.

Maxilla inferior à quo aperiatur muſculo.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis adminiſtrationibus, liber V.

CVre quæ pectus contegit à ſubditis liberata, muſculum inibi ſpectabis in aliorum ſuperficie extantem, qui ex mammarum regione incipiens, ſurſum verſus ad humeri articulum obliquus porrigitur. Ipſum itaque à ſubiectis partibus dirimẽs, hamo quidem primùm ipſius fibrarum finem eleuans, dein vſque ad humeri articulum totum muſculum ſeparãs, poſt hunc ad alium eo maiorem accedis, qui ad eundem nimirũ articulum pervenit, ex toto pectoris oſſe oriens, mammęq; ſubiectus. Qui muſculus bipartitus quodammodo eſt, fibris ipſius in ſimilitudinem X literæ, mutuò ſibi incumbentibus: aliis ab humiliori oſsis pectoris ſede ad articuli eminentiorem porrectis, aliis ab elatiore ad demiſsiora inclinantibus, omnibus autem ſeſe interſecantibus invicem. Porrò ipſa axillæ concauitas à duobus gignitur muſculis: vno certè quo de hic agimus, altero ad coſtas porrecto. Quæ igitur prædicti muſculi fibrę ab elatiore pectoris oſsis ſede incipiunt, brachium thoraci adigunt, non deorſum revellentes: nam ab humilioribus fibris, os brachij vnà cum obductis ei carnibus ad thoracem adductum, deorſum leuiter declinatur. Iam verò alius his tertius ſuccedit motus ſecundum primi muſculi functionẽ, quem à regionibus propter mammas oriri diximus. Ad hæc alius quartus, quo brachium ad thoracis coſtas expanditur. Poſt confectionem illius qui ſeſe interſecat muſculi, alius tertius nobis ſe oſtendit muſculus, qui ex pectoris oſſe ducit etiam originem, qua ſecunda, tertia, quarta, quinta, & ſexta coſta cum ipſo coarctantur, eiúſque beneficio brachiũ elatius thoraci admouetur. Secundum hunc ſequitur, qui iuxta eminentiorem ſcapularum coſtam, euidenter iam brachium attollit. Omnes autem illi dicti tres muſculi, in tendines latos, brachiò ſeſe inſerẽtes deſinũt. Poſtquam igitur tres hoſce muſculos adusq; articuli iuncturã ſecueris, ſcapulæ à pectoris partibus ſeparantur. Verùm duo adhuc muſculi ab imo ſurſum procurrẽtes, ipſas ad thoracis latera continent: quorum alter quidem in ſuperficie tenuis, ex membranis quibuſdam gignitur ilium cuti connexis: alter verò inter muſculos, q ab imo ſurſum ferũtur, magnus, initiúmq; ſumens ex ſpinę vertebris, pręcipuè quibus ſpuriæ coſtæ coarctantur, cum ſcapularũ baſi haud mediocre conſortiũ obtinet. His verò muſculis

vſq;

Humeri muſculi.

Axillæ cauitatem à duobus fieri muſculis.

Brachij motus & muſculi.

Muſculi ſcapulas admouẽtes thoraci.

vsq; ad brachiũ cõfectis, * adhuc scapulæ vnius grandis musculi, ipsarum partibus cõcauis subnati, interventu, costis: & osse claviculæ intercedente, pectoris ossi continentur. Primùm igitur à clavicularum osse musculum, superiorem humeri partem amplexantem, amputato: dein claviculam à pectoris osse tollito, membranosa circa articulum ligamina intersecans, donec musculum ab interna infernáq; ipsius parte in primam costam obliquè insertum, euidenter conspicias. His ritè peractis, scapulisq; revulsis, vasa axillam perreptantia, & neruos cum membranis præcidito. Porrò functio illius musculi qui scapularũ concaua ipsis costis cõiectit, est thoracē vniuersum revellere. Sunt aũt alij duo musculi, in vtraq; thoracis parte vnus, hic videlicet in anteriori regione, ille in posteriori, costas etiã revellens: adeò vt tres hi musculi sint ipso thorace elatiores, prior scilicet, posterior, & medius. Quippe medius musculus est ille de quo nuper disserui, medio amborũ collocatus. Ac thorax solo hoc mediorum musculorum coniugio motus, ab vnde satis animanti subseruit. Altera prior rum musculorum coniugatio ex secunda ceruicis vertebra incipit, sed ab omnibus aliis consequentibus orta, in quinq; thoracis costas per valida ligamenta inseritur: quemadmodum & reliqua coniugatio musculorum subtilium, incipit quidem à spina extremarum trium colli vertebrarum, & primæ simul dorsi, ac supernascitur tertiæ costæ, in quartam, quintam, sextam, & septimam insertata. Quòd si caput ipsius prehensum in se attraxeris, costas sursum conuelli, distendiq; thoracem, videbis. Idem & in medio prioreq; molitus musculo, paria ipsorũ magnitudini intervalla thoracis fieri conspicies. Hæ igitur tres sublimium thoracis musculorum cõiugationes, sunt respirationis opifices. Quarta deinde, quæ in primis costis consistit. Nam ad pristinam sedem eius attollens musculos, priorum sanè costarum ossa retrahi sursum versus deprehendes: partem verò thoracis quæ hic est, disiungi. Cæterùm alia duo musculorum paria, thorace detecto, iuxta longitudinem apparebunt: hoc quod carnosius est, spinæ omnibusq; illi adiacentibus costis: illud quod membranosius, pectoris ossi expansum. Huius musculi tẽdo, recto abdominis musculo continuus est, omnibus costarũ terminis, qui ad pectus pertinet, incũbens. Etenim musculus hic in omni animãtium genere, ad primam vsq; costam pertendit, vbi & carnosus visitur, & tenui carni supernutrita tendini, latitudinẽ quandam accipit. Iam verò alius musculus huic similem habet functionem, qui per spinam porrigitur, & cum thorace simul incipit, definitq;, orbiculata circunscriptione. Cæterũ finis ipsius inferior, spinæ cohæresciti musculo, obliquus, in posteriora vergens, vt tẽsus costas intrò contrahat, stringatq;. Superest aliud vnũ musculorũ par extra thoracem bifidũ, quod in extremis costis, thoracis inibi finem de orsum versus detrahit. Cuius quoq; caput, vni inter abdominis musculos admiscetur. Musculis omnibus quos percensui ablatis, situs fibrarum manifestè apparebit obliquus, si omnes musculos intercostales respicias. Examen autem ipsarũ, à spinalibus auspicaberis musculis & duo cuiusque fibræ extrema contuebere: altius propter spinales magis situm, demissius inde longius remotum: tanquam singulis fibris obliquè in priora, non recto tramite, deorsum versus procurrẽtibus. Spinalibus præterea exemptis, fibras quoq; similiter obliquas ibidem ipsis subiectas spectabis, nonnunquam cùm costarum conuersione situm suum variantes. Non enim vt vnũquodq; costæ os à spina prodiit, ad pectoris os obliquum porrigitur, ab elatioribus animantis partibus ad humiliores inclinans: sed vbi prope os pectoris iam cartilago vice ossis creata cernitur, alium obtinet situm, priori cõtrarium, obliquè rursum, sed circulatim quodammodo, ad pectus cui coarctatur, protendens. Similiter itaq; fibræ ex imo sursum obliquiis platæ, subcontrariam posituram recipiunt. Hoc etenim iu costis omnibus cernitur, si spurias duntaxat exceperis, quarũ extrema, pectoris ossi non committuntur. Vniformis siquidem harum costarum ab initio ad vsq; finem latio exiſtit. Definũt porrò ipsæ non in os pectoris, sed in cartilaginem quandam, quæ exortus septi transuersi existit. Ab externis itaq; partibus fibræ musculorũ intercostalium obliquum situm sortiuntur, quatenus dictum est. Quæ verò in partibus internis habentur, contrario modo iuxta X literæ figuram exteriores secant. Conspicientur autem & & hæ facilè, costis ipsis ad spinam reflexis. Vnus igitur adhuc thoracis musculus superest minimè cõtemnendus, nempe septum transuersum: cuius munus existimauit Plato, distinguere duntaxat animosam à concupiscibili animæ facultate: quum præter id etiam maximè fit ex vsu ad respirandi functionem. Ligamenta complura te nuiáq; ex ossibus prodeuntia, quibus simplex circunducitur caro, hoc septum habet: cuius centrum, exiguus quidam circulus & membranosus existit. Verùm totam ipsius naturam manifestò prius contemplari nõ licet, quàm octo abdominis musculos dissecueris, ad quorum consectionem nuuc diuertendum est: quanquam tũ ipsorum, tum viscerum omniũ, quæ in imo ventre consistunt, primò omnium solitus eram consectionem moliri, ne videlicet diunus asseruata computrescerent: dein verò aliorum anatomen persequi. Nunc autem disciplinam prædictis suc cedentẽ nõ deserẽs, costas à pectoris osse reuulsas, rursus ad pectoris os reducas oportet. Dein de quod ex abdominis cute adhuc reliquum est detrahas: sub ea siquidem, primi & maximi duo tibi musculi occurrẽt, obliqui, atq; aliis omnib. abdominis musculis superstrati, vnus quidem à dextris partibus, alter à sinistris porrectus: quorum musculorũ suprema, maximo thoracis musculo circa sextã costam cõmunicantur. Nec tamen à sexta costa duntaxat, sed ab aliis etiam spuriis, quæ in cartilaginem magnam degenerant, hæc prima abdominis musculorum coniugatio oritur, obliquis fibris ad ventris anteriora protendens. Cuius vterq; musculus tum ad ilium ossa, tum ad inguina cõtraria procedit, ac pubis ossi, per membraneũ, sed validũ tendinẽ,

Costas reuellens musculi.

Respirationis opifices musculi.

Fibra musculorũ thoracis externa quam interna quemq; situ sortiantur.

Costarũ spuriarũ extrema ossi pectoris non committi, sed definere in cartilaginem.

Fibrae musculorũ thoracis internas habere latitonem cõtrariam externarum lationi.

Septi transuersi consideratio.

Anatomen cur Galenus ordiri soleat ab inferiori ventre.

Abdominis musculorum consideratio.

Obliqui musculi abdominis.

ante inguina ortum, inſeritur. Hoc interdū tendine relaxato (qui & peritonæum, & ea quæ ab ipſo ambiuntur permeat) aliquod inteſtinum, aut omenti pars, propriam ſedem egreditur, ac per ipſam laxitatem elabitur. Qui morbus cele, atque ramex dicitur. Pars autem horum muſculorum, quæ ad ventris anteriora porrigitur, in tendinem tenuiſsimum deſinit, rectis extrinſecus muſculis ſuperpoſitum. Pari modo & ſecundæ coniugationis muſculorum abdominis (qui obliquum fibrarum ſitum primis contrarium poſsident (tendo in membranam degenerans, anterioribus muſculis inſidet. Vterq; verò horum ex ilium oſſe ducit carnoſam originē. Hinc deinde obliquè ſurſum protēſi, muſculis trāſverſis inſident: poſtea quatuor notharum coſtarū finibus, caenoſa intercedente ſubſtātia, iniiciuntur. Tendo autem ipſorum tenuis, medius inter rectos muſculos, & prædictorū tendinem, pergit: vterq; ab ea regione ortus, quæ circa externa rectorū muſculorum latera poſita eſt. Porrò ipſi recti muſculi, qui tertiam coniugationem conſtituunt, tota ſubſtantia carnoſi, à ſupernis deorſum verſus deſcendūt, atq; in pubis os caenis interventu inſertantur: qua in parte exactè inuicē coëunt. Nā elatior ipſorū portio adiacet quidē nō aūt accuratè advnitur. Quarta & vltima cōiugatio tū ex recta iliū oſsis linea, tū ex lateralibus vertebrarū, q in lumbis viſuntur proceſsibus, ex oritur. Verùm nō ſtatim ſimulatq; vterq; enaſcitur, efficitur muſculus: ſed mēbranoſum ligamē valens ex cōmemoratis oſsibus productū, deinde in proceſſu fibris adauctū tranſuerſis, in muſculi figurā degenerat, partibúſq; internis cuiuſq; ſpuriæ coſtæ finium ſubhæreſcit, necnon rectis miſcetur muſculis. Cuius tendo curioſè à peritonæo auellendus eſt, cui vel maximè adhæret. At peritonæum latis araneórum telis ſimillimum eſt, ſimplex & tenue inſigniter. De octo igitur in abdomine muſculis, iuxta primam anatomicæ ipſorum adminiſtrationis ſpeciem, quæ longè facilior & aptior eſt, abvndè ſatis diſputatum exiſtimo. Ita verò & coniugationes ipſorum voces licet: primam ſanè maximorū obliquorūq;, qui à ſexta thoracis coſta incipiunt: ſecundam, his ſubcontrariorum obliquorum: tertiam, rectorum: & quartam, tranſuerſorum. Poteris etiam ab ipſis muſculis anatomē auſpicatus, vbi rectà linea vniuerſum abdomen in dextram & ſiniſtram regionem diſtinxeris, ab eóq; ipſam cutem detraxeris, à rectis muſculis ſeparare primum ſuperficiarium maximi muſculi tendinem: deinde ſecundum ab ipſo, qui à ſecundo naſcitur. Vbi verò vtrunq; vtriq; connexum oſtenderis, rectorum muſculorum conſectionem aggredere, ac dein eorum, qui ſubditi ſunt, ſemper fibrarum continuitatem vſq; ad ipſum muſculi caput ſequutus. Sic enim totum opus tibi clarum euadet, vt nihil confundatur. Atq; hactenus de præcordiorum muſculis. Inteſtinis exemptis, primum ſepti ex ſpuriis coſtis proceſſum indicare expediet: dein quo modo ſpinę inſeratur, patefacere: poſtea particulas ipſius diſtinguere. Etenim medium ipſarum eſt muſculus, qui in tendinem latum omni ex parte à carnoſis comprehēſum deſinit. Ex vtraque autem ipſius parte, ſuperiori puta & inferiore, tenuis membrana adhæreſcit: quarum elatior, quæ duplex eſt, totum thoracis cauum ſublinit, à dextra parte altera, à ſiniſtra quoq; altera. Non enim vna quædam eſt intra thoracem ſpacioſa laxitas ſibi cōtinua, ſed à prædictis membranis intercipitur, quæ rectà linea ad pectoris longitudinem mutuò ſibi cohærent, niſi quantum ea in parte abſcedunt, qua cor ſitum eſt. Hoc enim inter ſe medium capientes propria incluſum membrana, quæ pericardium dicitur, ita ad mucronatam vſque cartilaginem porriguntur. Totam itaq; vtranq; thoracis regionem internam, membranæ quædā ſuccingunt, natura ſimplices, telæ araneorum perſimiles. Baſis ipſarum ſupernis ſepti partibus obtecta eſt: quemadmodum inferioribus alia quædam membrana ſimilis huic ſubſtrata, quæ peritonæi vertex iure optimo nuncupatur. Cæterùm hæc membrana ſibi continua totam inferiorem ſepti tranſuerſi regionem ſublinit: ac vbi illud vſus neceſſarii gratia foratū eſt, ibi eis ipſis quæ permeant, circumhæret, ſimulq; expanditur. Sunt enim duo foramina ſepti: alterū grande, quà vertebris via exhibetur, ſtomacho & magnæ arteriæ præparatum. Reliquum verò minus, venam cauam ſupernis animalis partibus ſanguinem deriuantem, excipiens: quæ vena prius cæteris partibus diſſecanti occurrit, ceu & in ſublimi ſuſpenſa, & nihil ante ſe continens, muſculis ſublatis. Detectis quæ infra ſeptum habentur, nihil mali fuerit membranam lumborum caenibus ſuperſtratā detrahere. Eſt autem hæc, peritonæum lumbis cohæreſcens, quo avulſo carnes ipſorū clarè conſpicies: ſingulos nempe vtrinq; muſculos exactos per ſpinæ longitudinem ſibi mutuò connexos, deſupérq; toti lumborum longitudini expanſos. Qui quidē quum prope os ſacrum pervenerint, dirimuntur invicem, internis ilium adhæreſcentes: in quibus quidem muſculis duo tēdines reperiūtur, quos anatomici neruoſam muſculorum propaginem nominant. Prædictæ itaq; duæ lumborum carnis partes tenſæ, deorſum flectunt tum eam partem ſpinæ, quæ per lumbos totos habetur, tum etiam quæ dorſi continua eſt. Pari modo muſculi ſtomacho ſubditi ſuperiorem ſpinæ partem inflectunt. Verùm lumborum caenes in ſeipſis caput obtinēt tendinis, qui ad femoris trochātera pertinet. Iam verò poſt prædictos omnes muſculos, ſpinaliū totorū proceſſus diligenter cōſidera. Incipiūt etenim ex ſecunda ceruicis vertebra, ſinguli duo capita inuicem diſiuncta obtinentes. Semper autem magis ac magis corpulenti euadunt, quāvis à tenuibus oriantur capitibus. Nā ex vnaquaq; vertebra proceſſus aliquis ipſis miſcetur, ac inibi collum permeātes, tum magnitudine, tum robore inſignes ſunt. Et primùm in colli extremo in idem coëunt muſculi, inibi vtraque ſpinæ parte nati, hic dextra, ille ſiniſtra, vt omnia amborum muſculorum capita, quatuor numerētur. Fibræ autem ipſorum obliquæ ſunt: quædam à ſpina ad priora inferioráque decurrentes: nonnullæ contrà, ex lateralibus orientes proceſsibus, quæ retro, deorſumq; vergāt. Quibus

Cele. Ramex.

Recti muſculi abdominis.

Tranſuerſi abdominis muſculi.

Peritonæū araneorum telis ſimillimum.

Abdominis muſculorum quatuor cōiugationes.

Septum tranſuerſum naſci ab ſpuriis coſtis.

Septi tranſuerſi partes.

Membranæ ſublinentes thoracem.

Thoracis capacitatem eſſe in duas laxitates diuiſam.

Pericardiū inuoluit cor.

Peritonæi vertex.

Septi foramina duo.

Vena caua.

Lumborū muſculi duo.

Spinæ partes à quibus flectantur muſculis.

Spinalium muſculorum proceſſus.

Spinalium muſculorum capita quatuor.

Spinalium muſculorum obliqua fibra.

bus diligentem adhibe curam, dum vtroq; musculo dissecto, ad lumbos deveneris. Ibi siquidē musculi ex ligamēto quodā membraneo, quod à locis spinæ prodit, gignuntur, ex ima parte ad postremas thoracis costas sursum paulatim obliquè tendētes. Atq; hi musculi extremas costas detrahunt, ab anatomicisq; sunt prætermissi.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus
Liber VI.

Simiam homini simillimam esse.

IMIA igitur homini simillima est, præcipuè pedibus atque manibus: Quam si conspexeris aliquando currentem figura erecta, statim ex longinquo eam similem homini deprehēdes. Quēadmodum ergo præstat, simiarū homini quàm fieri poterit simillimarum dissecare artus, quum te in exemplo exercere studes: ita satius est in talis simiæ inopia etiam dissimilium aliquam capere: sicuti etiam si in totum simia desideretur, cynocephalū, vel satyrum, vel lyncem, summatimq; ea animantia, quibus artuū extrema in digitos quinq; discreta sunt. His animantibus succedunt, vrsus, leo, & quæ serratos dentes sortiūtur. Ex actionibus autem quas obeunt, & figura particularum, quam singula animantia extrinsecus habere videntur, nonnulla & de structura ipsorum tibi indicatio sumetur. Nam quæ animalia similem actionem obeunt, similemq; figurā exteriorem repræsentāt, iis similis nimirū & interna tota particularū natura existit. Quippe natura cuiq; animanti corpus animi affectibus idoneū cōdidit: atq; huius gratia simulatq; nata fuerunt omnia particulis vtuntur, tanquam à magistro edocta. Quare aliquod animal antea nō visum, intuitus, sępe equidē iudicaui, qualem nam sub cute structurā haberet, non aliunde eius cognitionem atq; peritiam indeptus, quàm ex firma persuasione, quòd singula animantia corporis structurā animi moribus facultatibúsq; propriā haberent. Quinetiam voce animantis audita, de illius instrumentis coniecturā aliquam sumere poteris. Sed de his alibi latius dicturi sumus. Nunc verò de cibi instrumentis differere animus est. Quum igitur vnus sit vsus communis animantibus cunctis, cuius gratia alimento indigeant, reperies instrumenta in singulis ipsorū generibus triplicia. Quędam prima ratione à natura facta, ad concipiendum alimentum, conficiendumq;, & in totum corpus distribuendum. Alia secunda ratione, quæ excrementorum sunt receptacula. Reliquas alias particulas tertia ratione extruxit, quæ horum excretionibus subseruiunt. In quam itaq; particulam cibum animantia recipiunt, ventriculus nominatur. In hoc lenem quandam & primā subeunt mutationē ingesta, ac præparantur iecinori, quod maximam cibi in ipsum permeantis alterationem molitur. Hinc venæ confectū ipsum, in totum corpus deriuāt. Vt autem ex iecinore purum, nulliúsq; superflui particeps, alimētum vniuerso corpori dispēsetur, natura instrumenta ad id accommoda cōdidit: idq; secunda ratione, nō primaria, sicuti nuper commemoraui. Ex his instrumentis, alia quod subtile & leue in ipso habetur, expurgāt: vt bilis meatus, vesicáq; bilis exceptrix: alia quod terrestre est & graue, vt lien, & ima pars intestini recti: alia quod inter hæc duo consistit, aquosum, serosumq;, vt vrinarū meatus, renes atq; vesica. Cæterùm vt pro arbitrio animantis superfluorū excretio fieret, musculos natura terminis vasorum ea continentiū affabricata est, qui tertia iam ratione inter cibi instrumenta habentur. Itaq; necessariò tria hæc instrumentorum genera in omnibus animantibus ad alimenti distributionem natura condidit. Atq; hoc est commune & idem in vniuersis. Quoniā verò nonnulla animalia validis aluntur cibis, quædam imbecillibus, eò natura respiciens, particulares ventris differentias est machinata. Quare si aliquando videris animal tibi nunquā cōspectum, quod alimētum ligneū & spinosum edat, magnum huic & asperum nores esse cōstructum ventriculum. Si aūt etiam superiores dentes non habeat, ventriculos ei necessariò plures existere, vt in primū statim pabulum ingerat: mox ex hoc ruminans, ore conficiat, ac deinde in alium atq; item alium ventrem deglutiat, est iudicandū. Contra verò quibus superior dentium acies concessa est, ea animalia nec ruminare possunt, nec ventres plures habēt. Iam cornigeris magna ex parte supernos dentes abesse nouimus, vt quibus terrestre capitis partiū recrementū in cornua absumatur. Itaque instrumenta quæ cibum conficiunt, tantam magnitudinē possident, talemq; formam, qualis alimento ingerendo requiritur. Omnes igitur venas quæ per intestina, ventriculum, lienem, omentumq; (quod velvti congenitū operculum, caloris gratia conditum est) intercurrūt, porrigi ad hepatis portas videbis. Porrò musculos vniuersos inferioris ventris mucronata cartilagine vsque ad pubis ossa diuidens, in corpus quoddam tenue, & latæ araneorum telæ simile incides, cui ob id nomen inditum est peritonęo, quòd simplex & similare existens, prætendatur omnibus tum visceribus, tum intestinis, tum vasis, cæterisq; aliis corporibus, quæ inter septum transversum & crura habentur. Ipsum aūt separare incipies invento loco, vbi per se consistit, nulli musculorū incumbentiū adhærens: nempe nō multò post regionē vmbilici, vbi primū à transversis secernitur musculis, atq; solum relinquitur. Etenim quum grande satis animal fuerit, licebit facilè peritonæum sibi continuum & integrum ad costas spurias vsq; seruare: vbi transversis musculis desinentibus, alius excipit musculus, nempe septum transversum. Siquidē huius quoq; substantia, musculus exactus: figura, circularis existit. Quod in medio ipsius habetur, totum neruosum est. Quod autem in orbem hoc ambit, vniuersum carnosum existit. Peritonęum itaq; carnosæ septi particulæ oboritur, à qua eodem modo detrahere ipsum convenit, quo & à reliquis musculis avulsum fuerit. Studiosè autem incumbentibus operi, facilè liberatur, quovsq; ad cauā venam perventū sit, propter quam gibba hepatis septo transverso adiacent, & connectuntur. Ab hoc cōuexu versus sinistrā regio-

Animalia sectioni apta, dū simia copia nō datur.

Animalia quæ similia dicantur.

Naturam cuiq; animanti corpus animi affectibus congruū fecisse.

Animalia omnia particulis vtuntur simul ac nata sunt.

Cibi instrumēta triplicia.

Ventriculus cibus conficiendo condens. Iecur maximā cibi alteratio[n]em molitur, quē postea per venas digerit.

Vesica bilis exceptrix.

Lien.

Intestinum rectum.

Renes. Vesica.

Ventris differētias pro differētia ciborum, esse à natura constructas.

Animalia carētia supernis dentibus, habere ventriculum geminum.

Cornigera cur magna ex parte supernis dentibus careant.

Omētum caloris fouendi gratia conditū est.

Mesaraicas venas omnes porrigi ad hepatis portas.

Peritonæū prætendi omnibus nutritionis organis.

Septi trāsuersi substātia exactus musculus: figura, circularis existit.

Septi trāsuersi connexiones.

nem, peritonæum humilius cum ore ventriculi coit, deinde toti capacitati crassius seipso factũ, obducitur, sic tamẽ vt non magno negotio possit ab illa seiungi. Quanto autem inibi crassius est, tanto tenuius iecori obtenditur, omnésque ipsius particulas, ceu tunica quædã peculiaris, cõtegit. Quòd verò adhæret ventriculo, germinibus venarum, quæ in illum descendunt, involucrum, vallũ, firmamentúmque efficitur. At quemadmodum exiguæ grandium vasorum propagines in ventriculum demergũtur, ita in proium, ceu ad vmbilicũ, aliæ paruæ, magnarũ soboles, ex alto deferuntur, duabus peritonæi partibus comprahensæ. Et hoc corpus ex duplici peritonæi, ceu plexu (intra quem continẽtur vasa) conflatum, dicitur tum omentum, tum epiploum.

Omentũ quid.
Epiploon.

Oportet autem venam vtrobique gibbum ventriculi intercurrentẽ persequi accuratissimè. Siquidem per dextram animantis partem deducet te ad processum, quo tenue intestinũ ex ventriculo oritur: altera parte ad lienis concaua, in sinistra positi. Cuius visceris gibba pars ad extrema notharum costarum conuersa est, & quicquid his ad sinistra ilia contiguum est. Concaua autem ad dextram partem inclinat, contra iecur & partes inibi sita. Mittit itaque à se vena illa ramos quosdam exiguos, partim in lienem, partim in omentũ. Non tamen vas in lienẽ absumitur, sed quod ex eo restat, vnà cum arteriæ sibi iunctæ reliquo, deorsum versus, per sinistra ilia pertendit, sitque omẽto generationis principium, penes hãc partem. Eodem modo in dextris illius omenti portio descendit, cum illius loci vasis, quæ in ventris gibbo sese contingunt. Quapropter & hic illud, tanquam indicem sequutus, adamussim ipsius originem, præter iam dictas, conspicies. Porrò inferior omenti portio, pauciores venas & numero & magnitudine obtinet. Enascitur autẽ ex ventris simis, vnde & vasa habet, reliquias quasdam simul ipsi deorsum versus abducentia.

Lienis positio.

Omnes autem hæ particulæ sibi mutuò continuæ sunt, corpúsque vnum, nempe omentum, constituũt, idque figura marsupij, quod orificiũ quidem ex ventriculo exortũ superius & inferius obtinet: totũ verò eius spatium, quatenus ex dictis cõsistit principiis, deorsum versus procedit. Aduascitur aũt interdũ omentũ ipsum alicui fibræ iecinoris, lieni, atque etiã colo. Sed quale nam sit omentum, & vnde oriatur, si ad prædictum modum consectionem moliaris, haud ægrè invenies.

Omenti figura

Quum aũt multæ sint coniugationes ex arteria, vena & neruo, in singulis orbibus intestinorũ: insuper multa inter eas spatia, in quibus duplex peritonæum habetur: ex his omnibus constare mesenterij substantiã, ipsi omẽto persimilem, intelligito. Hoc siquidẽ corpus, quod mesenterium, mesaræum, & lactes dicitur, medium inter intestina habet sitũ, & omnes venas ex iecore in ipsum descendentes, vnà cum vicinis arteriis & venis, in orbem complectitur, quemadmodum ipsa intestina singula. Vbi igitur vasis & intestinis obtenditur, simplex est: vbi verò ipsis medium interiacet, nõ amplius indumenti vsum, sed copulæ exhibet, nimirũ duplex quum sit. Quòd si obesum abvndè animal fuerit, eatenus augeri mesenterij pinguitudinẽ accidit, vt interdum vasa conscendat. Quanquã in huiuscemodi animantibus etiã alias plerasque peritonæi partes pinguedinẽ habere conspicimus, præcipuè in quibus non grandia vasa habentur, & viscera longius absunt: quippe à calore liquescit, à frigore conseruatur: atque ob id semper in neruosis consistit partibus, & iis qui otiosam vitam agunt, abvndat. Talis sanè peritonæi, & eorum quæ ex eo gignuntur, natura est.

Mesenterij substantia ex quibus constet.

Mesenterium.
Lactes.
Mesaræum.

Pinguitudinẽ à calore liquescere, conseruari à frigore.

Porrò mesenterij arteriæ ac venæ inuicem coẽuntes, ceu in arboribus ipsis radices, ad principium vnum omnes perveniunt. Iam verò ea quæ intra peritonæum consistunt, præstat singula per se, ex corpore exempta, inspicere. Licebit etiã, post excempta intestina, glandulas mesenterij vnã cũ vasis, quæ ad ipsas perveniunt, ab illis orta, quæ ferebantur ad intestina, intueri.

Meseraica vena.

Ventriculo igitur, atque singulis intestinorũ, duæ tunicæ insunt: vnica autẽ tum vesicæ, tum vuluæ. Habet aũt interior ventriculi tunica, fibras rectas, exterior orbiculares. At intestinis, pleræque circulares insunt fibræ, quibus pauculæ rectæ superpositæ sunt.

Ventriculo singulisque intestinorum duæ tunicæ insunt.
Vesica & vulua vnica tunica inest.
Fibræ ventris & intestinorũ.

Omnia igitur hæc cunctis animalibus sanguine præditis insunt: quibus omnibus etiã & iecur inest. Quæ verò iecur habent, iis & lien omnino est, & meatus qui bilem excipiant, etsi fellis vesica nonnulla careant. Cuius situs idem ipsam sortitis animalibus, sub maxima fibrarum iecoris perpetuò est.

Sanguine præditis quæ insint.

Vesica fellis situs.

Non tamen iecoris fibræ pares numero, vel genere, vel specie, vel magnitudine, in animalibus cunctis habentur. Gulosis enim & timidis inest magnum iecur, multifidúmque * diuersum autem, contrario modo affectus. At quibus magnum est, in plures maioresque fibras, quàm hominibus, scissum est: quanquã in hominibus vniuersis, nec magnitudo, nec fibrarũ numerus similis visatur. Occupat autem interdum paucis in hominibus partem sinistrã iecur, sicuti & in multis animalibus aliis.

Iecur magnum multifidũmque inesse gulosis & timidis.

Iecur nonnullis hominum in sinistra parte locatum.

Intestinorum natura, quatenus intestina sunt, omniũ eadem habetur: magnitudine autem & numero anfractuũ evariat. Primum igitur intestinũ est, quod exortum, siue ἔκφυσιν vocant, pyloro continuũ. Ab hoc secundum, quòd à duodecim digitorum longitudine, dodecadactylon dicitur: ieiunum autẽ, quòd cibo semper sit vacuum. Tertium tenuius intestinũ, est substantia huic simile. Differt autem, quòd neque reperiatur vacuum, nec tot vasis scateat. Quartum est, quod cæcum appellant. Quintum, quod colon. Ab hoc in extremo rectum intestinum ad sedem vsque porrectum est.

Intestinorũ natura, & ordo.
Exortum intestinum.
Dodecadactylõ, siue ieiunũ.
Tenue intestinũ, siue ileon.
Cæcum intestinum.
Colõ intestinũ.
Rectum intestinum.

Sic & lien in sinistra parte consistit, concauo ipsius in dextram conuerso. Atque vena quædam ex iecinore ad ipsum pertinet, cuius processus in ventriculũ deriuat. Porrò iecur venas ex mesenterio ad concauã ipsius partem pertinentes, excipit. Vocant autem hunc locum, in quem omnes venæ meseraicæ se colligũt, portas. Hic enim reperies maximũ venæ os, in quam aliquo specillo immisso, per singulas fibras leuiter ipsum propellẽs, substantiã incumbentẽ scalpello præcides, donec ad eam venam, in qua latet specillum, perveneris. Hac detecta, sic vt ipsam nõ dissecueris, carnẽ visceri circundatã vasis inde procedentibus,

Lienem sinistra parte locatum.
Vena à liene in ventriculũ.

Porta vena.

cedentibus intermediā adimito. Siquidē à portis in singulas fibras, quotquot fuerint, venā vnam grandē porrigi deprehendes, qua in exiles multas diffusa, sicvti & illis in alias, quantū vasa interiacet, totū visceris carne repletum est, quam tuismet digitis eximere poteris, vt vasa ipsa nuda cernere liceat. Quod aūt in vna tibi fibra conspectū fuerit, id comperies in omnibus. Quòd si exactè portarū regionem sequaris, spectabis etiam meatū ex bilis vesica, ad intestinorū productionis initiū pervenientē, non multò inferius, quā pylorus habetur. Qui meatus, quà huic inseritur, ramulum de se paulò supra pylorū emittit. Omnia itaq; hæc accuratè intuitus, deinde hepatis gibbū accedes, illā ipsius fibrā incidens, cuius concaua in parte venas detexeris: quippe venas similiter in gibba sine arteriis propagari cernes. Constat aūt vena ex vna duntaxat tunica, sicvti arteria ex duabus. Sed iam ad renes ire tempestiuū videtur, quorū dexter in omnibus animantibus elatior eminet, nonnunquā grandem iecoris fibram attingens. Porrò à spinæ vasis, arteria nēpe & vena, inseruntur in eos haud exiguæ magnitudinis vasa, simius quidem singula vtrinq; aliis autē quibusdā animalibus, bina. Insuper cō caua in sese renes cōversa obtinēt: gibba verò ad animantis latera adversa. Euidenter aūt renis sinum cernes, corpore quodā membranco circundatū: cui quidē haud ꝓcul à vasorū insertione, alterum quoddā corpus in vtroq; rene adnascitur, concauū & oblongū, q̄d à deferēdo lono, vretera, hoc est, vrinariū meatū nomināt: qui vna tantùm tunica cōstat, crassiori tamen q̄ quæ inest venis. Hi igitur duo pori, substantia quidē vesicę similes, obliquè simul in eam inseruntur, in cuius regione interna, tale sortiuntur operculū, quale in columbariis scyphones dicti. Est siquidē tam sapienter constructū, vt ab iis solùm recludi possit, quæ ꝑ meatū deferuntur. Mox aūt deprehendes, quū meatus vrinarios peritonæo (quo obvoluuntur) nudaueris, & arterias & venas similiter suspensas, ad peritonæi foramina obliquas deduci: has quidē vt testes nutriant, illas vt generationi subseruiant. Superest aūt vt tertiā tibi instrumentorū differentiam cōmemorem, quæ nimirum musculi sunt, alij in abdomine, nō excrementis tantū egerēdis, sed ad efflationes quoq; & voces ædendas, cōmodi: alij in sede ad stringendū, claudendúmq; meatus extremū, accōmodati: à quibus etiā revellitur sedes, si quando per deiectiones crebras ꝓlapsa fuerit. Vbi igitur pubis ossa, cartilaginis interventu coēuntia, diduxeris, in exterioremq; partē vtrūq; iliū os detorseris, conspicies sanè ligamentū quod tum ex lato osse, tum ex pectine oritur, in vnū musculi corpus degenerare, magni quidē, sed membranosi, latiq;, ad sedis vtrāq; partem producti. Eo igitur tempore, quo animal aluū exonerat, octo abdominis musculi pariter cum septo, pro cōmuni omnium musculorū functione tenduntur: orbiculari musculo relaxato, qui circulatim sedē complectitur. Reliquo omni tempore circularis hic musculus constrictus, sedis os claudit. Similiter dum vesicæ termini musculum, vbi primùm ipsius ceruix oritur, detexeris, haud dissimilē eū

Bilis meatus in exortum intestinorum descendens.
Hepatis gibba habere sine arteriis venas.
Vena cōstat ex vna tunica.
Arteria ex duabus tunicis constat.
Ren dexter elatior eminet.
Vasa in renes inserta à magna vena et arteria.
Renū ventres.
Vreteres pori vna tantū tunica constant.
Vreterum vasorum intra vesicam opercula.
Vasa in testes delata.
Abdominis musculorum vsus.
Sedis musculorum vsus.
Colli vesicæ musculus p omnia similis est sedis musculo.

esse ab illo sedis orbiculari comperies, tum functione, tum vsu: quippe & hic, sicvt ille, orificiū, cui præpositus est, constringit.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationib. lib. VII.

HOc libro quomodo spiritalium instrumentorū confectionē administres, explicare proposui. Pulmo igitur, cor, & thorax, principaliora spiritus instrumēta sunt. Mox arteriarum genus duplex: vnū à sinistro cordis ventriculo in vniuersum corpus propagatū: alterum quod earum est arteriarū, quas asperas vocant. Quarū quidē in ceruice vna maxima existit, quæ frequenti ramorū serie pulmones adit. Cuius superiori extremo, velvti caput quoddā, incumbit particula larynx dicta. Hæc itaq; vniuersa, primaria ratione natura condidit: quædā necessarij ad vitā ipsam vsus gratia: quædā vtilia, non tamen animantibus necessaria. Iam verò aliā quandam cōstruxit particulā, quæ & substantiæ peritonæo similis compos est, & eundē vsum omnibus spiritus instrumentis, velvti illud cibi, exhibet. Est aūt particula hæc, ipsa costas succingēs membrana, quæ omnibus intra thoracem instrumentis obducitur, quemadmodū peritonæū vasis quæ infra septū habentur. Ex ipsa aūt, membranę thoracem intercipientes nascuntur. Atq; hac sola re, structura ipsius à peritonæo evariat, quòd videlicet duplex omnino sit, non vna, quemadmodū illud. Porrò naturam ipsius accuratè perdisces, si os pectoris, vbi detectū prius fuerit, secundū longitudinem dissecueris, vsq; ad cartilaginem ensiformem, ac dein vtranq; pectoris partem leuiter in exteriora reduxeris, ita vt pericardium, q̄d ambit cor, minimè vulneretur. Quòd si id fieri nequeat, membranæ tamē thoracē intersepientes, ab affectu immunes permaneant. Sic siquidem vtraq; mēbrana, tam quę dextras, quàm quę sinistras succingit costas, quæq; supernis partibus, ipsiq; pulmoni obducitur, sibi cōtinua apparebit. At cordis tunica peculiaris, pericardios nomine, diuersa ab vtraq; harum existit, in medio ambarū sita, & vtrinq; ab ipsis cōprehensa. Non tamen ipsi cordis corpori pericardios hæc tunica annexa est: verùm circa alias quidem omnes ipsius partes, haud parua quædā regio intermedia existit, motui cordis accōmodata: ad basim verò eius, quę orbiculata est, prodeuntibus ab illo vasis, à quibus trahit ortū, connectitur. Porrò quemadmodū pulsans viscus, omnes appellant cor, sic etiā pulsantia vasa, arterias nuncupāt. Cęteras igitur omnes arterias pulsantes, quotquot toto insunt corpore, sensu dignoscere, nullius est negotij: & omniū ipsarū cum maiore arteria cōtinuitas, idem hoc indicat. Verùm in pulmone pulsantes, sensu admodum evidenter deprehendere nemo potest: inde tamen, quòd sinistro ventriculo sint continuæ, coniecturam aliquis fecerit. Etenim quod vas ex sinistro cordis ventriculo in pulmones defertur, tametsi corporis quidem substantia, sit vena, hoc est, venæ tunica constet, vsu tamen venosa arteria vocatur,

Spiritus instrumenta principaliora quæ.
Arteriarum genus duplex.
Aspera arteria.
Larynx.
Membrana costas succingens est duplex.
Pericardium ambire cor.
Pericardij situs.
Cor pulsans corpus.
Arteria vasa pulsantia.
Arteria venosa fertur in pulmones a sinistro cordis ventriculo, vnica tunica constās

Vena arteriosa duabus tunicis constans, producitur ad pulmones ex dextro cordis specu.

Quod verò ex dextro procedit, tametsi duas sortiatur tunicas, perinde vt arteria, quia tamen nõ pulsat, appellatur vena, sed arteriosa. Optimum quippe fuerit, pulsu, atque eius defectu ipsa vasa discernere. Verùm quum hoc sensibus nõ adeò clarè distingui queat, à communione quam cum vtroque cordis ventriculo habent, indi nomen debet: appendix verò, à corporea substantia. Cæterùm iuxta corpoream substantiã arteria quidem est illud vas, quod ex dextro cordis ventriculo oritur: vena autem, quod ex sinistro. Contrà, vsus ratione, quod ex sinistro prodit, arteria est: quod ex dextro, vena. Totius igitur corporis venæ, ex peculiari vna tunica constant: arteriæ verò, ex duabus; quarum exterior quidem, qualis venæ tunica existit: interior autem, crassitie huius ferè quintupla, duriórq; , & trãsversis fibris distincta: quæ interna superficie habet aliam, ceu cuticulam quãdam araneorũ telæ persimilem. At exterior, quam etiam venæ obtinẽt, rectis fibris, & quibusdã mediocriter obliquis, transversis nullis, contexta est. Ex tribus itaq; vasis pulmonem intertexentibus, quod à sinistro cordis ventriculo proficiscitur, nuncupetur arteria venosa: quod à dextro, arteriosa vena: tertiũ, arteria aspera, ex cartilaginibus quæ imaginem C referunt, fabrefacta. Quæ cartilagines circulares, tum in grandi arteria, quæ in collo caudicis rationem obtinet: tum in paruis, quæ ab illa in pulmones insertæ sunt, in priori parte situm habent: in collo quidem, vicinæ œsophago: in pulmone autem, venæ quam paulò antè vocauimus arteriosam. Porrò vasorum intercapedines, peculiari pulmonia substantia replentur. Licet autem pulmonem thorace exemptum, sicvti & cor ipsum, incidere, non tamen ita societatem ipsorum, quam cum membranis ineunt, cognoscere. Iam verò ossium thoracis naturam similiter speculabere, quæ evidenter quidem, corde animali exempto, in conspectũ prodit: quanquã & insito adhuc ipso, palàm cernatur. Præterea in tali administratione, præter iam commemoratum, hoc conspicies, nempe cor, inter vtraq; thoracis spacia medium, consistere. Motus autem ipsius indicat, quasi in parte sinistra sit collocatum: idque duplici de causa. Primùm, quia spiritus conceptaculum hic consistit: deinde, quia vertex eius ad hanc magis regionem inclinat. Porrò costæ singulæ deorsum versus simul & prorsum obliquè feruntur, ex spina ducentes ortum. Nam duplicibus inibi articulis cum vnaquaq; dorsi vertebra committuntur. Vbi verò ad pectoris regionem perveniunt, cõtrario modo, sed obliquè etiam ad os illius attolluntur: vbi cartilago vice ossis genita, diuersam naturam obtinet, facilè q; acuto simul & valenti scalpello potest incidi. Rectam itaq; vtraq; parte lineam deorsum versus per totius thoracis regionem ducens, eam pectoris partem attollas, quam vtrinq; ductæ lineæ diffiniunt: postea verò diducas latera, robore maximo adhibito, ad reflectendas eas partes costarum, quę vertebris vicinæ existunt. Sic enim omnes thoracis partes palàm intueri licebit, ac multò magis septo à costis abscisso: insuper hoc magis adhuc, si duabus costis diremptis invicem, omnem carnem intermediam præcidas. Sic igitur & venam cauã manifestè ad iugulum vsq; rectę tramite percurrentẽ cernes, & cordis processus, quos aures nominant, peculiarem naturę sortientes substantiam, quæ in alia nulla particula habeatur, quemadmodũ profectò & cordis ipsius essentiã. Quod autem corporea cordis substantia, permultum à musculo differat, ex illius sanè constat actione. Est enim cordis motus non arbitrarius, nec cessare, quoad animal vita fruitur, potest. Musculorum autem functio subinde quiescit, ac rursus excitatur, animantis arbitrio subseruiens. Actiones verò imitantur proprietatem substantiæ. Huius rei gratia, quæ quidem particulę eandem speciem substantiæ possident, similiter operantur, etsi diuersis permultæ animantibus insint; quæ verò non habent, diuersa harum est functio, quamvis vnius animantis particulę existant. Quapropter nec musculi eandem cũ corde functionem habent, quoniam neq; substantiam. Etenim si quis cor & musculum quemlibet pariter coctum, vtrunque gustarit, haud mediocrem ipsorum gustu differentiam persentiet: id quod substantiarũ differentię maxima nota existit. Hallucinantur igitur qui cor musculum esse existimant, aut neruis id ad suam functionẽ egere: non intelligentes actionis ipsius excellentiã, ex sua visceri substantia necessariò inesse. Cor siquidem thorace exemptũ, diu moueri videtur: quare neruis ad eum motum non indiget. Qui si similem motum præstare possent, cur cæteræ partes cui nerui insunt, non similiter pulsare videntur? Porrò omnes neruos vtranq; facultatem habere, sensitricem nempe & motricem, ratio est. Verùm molles ad sensum aptiores, duri ad motum existunt. Ab eadem tamen radice pluries discissa, apparent quidam nerui in musculos, alij in alias particulas inseri, quemadmodum & in tertia ipsorum coniugatione, & sexta nihilo minus, habere nouimus, à qua cor exilem quendã neruum accipit: vnde etiam pulmo, iecur, ventriculus, et mesenterium insuper totum, vnà cum intestinis, necnõ vniuersi laryngis musculi, suas excipiunt propagines. Iam verò cordi, quod animosæ virtutis initium est, ac velvti fons quidam natiui caloris, aures quædam annexæ sunt, neruosiores ac magis cuticulares ipsa cordis substantia. Quæ particulæ & colore nigriores sunt, & corpusculis cuticularibus manifestò similes, sinus cuiusdam ante cor efficiundi gratia: ob quam rem, ipsas natura & concauas & cuticulares condidit. Duæ verò hæ sunt, in vtroq; vasorum materiam invehentium singulæ. In dextra quidem parte, qua vena in cordis sinum inferitur: in sinisteriori verò, qua arteria venosa. Has aures quum aperueris, tum ipsum cordis corpus in conspectu erit, tum ex dictis orificiis vtrunq; deinde membranæ insertioni ipsorũ incumbentes, tres quidem in sinu dextro, duæ verò in sinistro: quarũ structuræ figura, similis telorũ cuspidi existit. Sed hęc quidem & corde thoraci exempto licet accuratè intueri, sicuti etiã reliqua duo orificia vasorum, quæ materias ex dextro quidem ventriculo in pulmonem educunt, vt venæ arteriosæ:

Venas totius corporis constare ex vnica tunica; arterias ex duabus.
Arteria tunica quales.
Arteria venosa.
Vena arteriosa.
Arteria aspera compositio.
Ossium thoracis cõsideratio.
Cor inter vtraq; thoracis spatia medium consistere.
Spiritus receptaculum esse sinistrũ cordis ventriculum.
Costarum lationes.
Cordis aures.
Cordis substantiam permultũ differre a musculo.
Cordis motum esse nõ arbitrarium.
Musculorũ functio arbitrio animalis subseruit.
Actiones imitãtur proprietatẽ substantiæ.
Gustus differentia, differentes esculentorũ substãtias arguit.
Cor nec musculus est, nec eget neruis ad obeũdas functiones.
Neruis omnib. sentiendi et mouendi facultas insita.
Neruos molles ad sensum, duros esse ad motum aptiores.
Viscera vnde neruos, recipiant.
Cor animosæ facultatis initiũ esse.
Cor sui auricula.
Cordis auricularũ numerus.
Cordis auriculis incumbentium membranarũ numerus, & figura.

arteriosæ: ex sinistro autem in totum animantis corpús, vt grandis arteriæ. In quibus iterum tres vtrinq; membranas ad C. literæ similitudinem factas comperies, extra cor tendentes, velvti trisulcas intrò. Prius verò quàm cor ex animante auferas, cauæ venæ ramos considera: ad hæc glandium magnum, quod Græci thymum vocant: rursúsq; cordis panniculi radicem.

Glandium. Thymon.

Insuper examina, quo modo à dextro sinu vena quędam ad spinam portendat, quintã dorsi conscendens vertebrã. Etenim quæ venæ ipsum cor nutriunt, perpetuò in omnibus animantibus, ex illo etiam sinu prodeũt: ac vocant ea vasa, cor involuentia: quoniam bina numero totum ipsum perrepant: quemadmodũ à læua parte duæ arteriæ, maioris soboles, post primũ extra membranam processum, in ipsum cordis corpus perveniunt.

Venæ cor nutrientes, vnde exoriantur.

Arteriæ duæ corpus cordis involvere.

Reperitur autẽ os vnũ in corde animaliũ omnium, quanquã non exactum, sed cartilaginis instar. Cæterùm quanto animãris genus fuerit corporis mole vastius, tanto plus osseæ substãtiæ cartilago illa sortietur. Quare in maximis, vbi plus osseæ substantiæ gignitur, convenit ipsam tunc appellare cartilagineum os, minimè cartilaginem osseam: quale nimirũ os, ipse haud magno negocio reperi, in illius elephanti corde, qui Romæ nuper fuit iugulatus.

Cordi inesse os vnum cartilagineum.

Cordis ossis vsus.

Suspenduntur autem ex tali osse ipsæ membranarũ radices, vasorúmq; arterialium processus, ibidem suspensi corroborantur: quem scopum sibi in illius generatione proposuit artificiosa natura. Cæterùm qui me administrantem non vidit, sed edoctus libris ad confectionem accedit, detecto quidem sinistro sinu, aperto autem in longũ toto aortæ processu, si studiosè radices aortæ & membranarum sequatur, ex facili os ipsum inveniet: siquidem huius radix, & venæ arteriosæ, membranarúmq; ipsarum, in osse cordis habentur.

Cordis ossis inveniendi ratio.

Quód verò Aristoteles ait, triplicem sinum inesse cordi, merum esse somnium videtur.

Cordi nõ inesse tres sinus.

Toto corde nudato, videbis sinisteriorem eius ventriculum ad summum patescere verticem: dextrum inferius multò cessare, & circunscriptionem subinde propriam habere. Omne autem animal, vel elephante grandius, vel alauda minutius, quod aërem inspiret, similem cordis strũcturã obtinet, vel potius specie eandem. Similiter & pulmonis: cuius fibræ 10 omnibus animantibus, de quibus verba fecimus, duæ quidem in dextra ipsius parte habentur, duæ verò in sinistra: præter has in dextra thoracis parte alia quædam quinta fibra exigua, velvti altervtrius soboles, cernitur.

Cordis structuram inspirãtibus autem esse omnibus eandem.

Pulmonis structuram esse omnibus eandẽ.

Pulmonis fibrarum numerus.

Licet autem cor ipsum, adhuc viuente animali, citra thoracis sinuum convulneratione̋, detegere, si pectoris os à subiacentibus liberans, te confestim ad involucrum ipsius cordis dissecandum convertas, membranis quæ thoracem intersepiunt, minimè vulneratis. Quæ quidẽ si, vt dixi, corde detecto illæsæ permaneant, omnes ipsius cordis functiones incolumes in viuo animali seruantur. Siquidẽ & respirare similiter, & clamare animal vides: ac si à vinculis ipsum liberes, currere, vt prius cõsueuit. Quòd si vulnus vinculis adhuc cõprimas, etiam cibum assumere, si esuriat, cõspicis: atq; si sitiat, bibere. Et quid oportet mirari, quũ Marylli Mimographi puer curatus sit, viuátq; adhuc, etsi cor illi aliquãdo fuerit detectum? Vbi igitur cor citra thoracis perforationem detectũ est, vasorum exortum fune excipere minimè possis: cordis autem basim possis, verùm animal statim cõmoritur.

Marylli puerũ curatum fuisse, cui detectũ cor fuerat.

Porrò altervtra, vel vtraq; capacitate thoracis forata, omnia quæ respirationi subseruiunt, destruuntur. Antè verò quàm perforata sit vna vel altera pars thoracis, non licet ipsum pulmonem cernere, nisi fortè costa excisa, succingentem membranam conserues integram. Si verò animus sit vtranq; thoracis capacitatem scindere, duas lineas per costarum flexus ad animalis longitudinem ducito, quibus ossa reflexa dirimes. Deinde aliam transversam lineam tertiam per mucronatam cartilaginem incides. Post hæc toto pectoris osse reflexo sursum, pericardióq; diuulso, ambos cordis sinus æquè pulsantes videbis.

Cordis vtrunq; sinum pulsare.

Cæterùm evidentius adhuc quàm antea cernes arterias, aut vicissim, aut eodem tempore & numero per totũ animal eleuari, submittiq;. Hæc igitur confestim ipso detecto innotescũt. Procedente tẽpore, breues vtriusq; ventriculi motus, longis intervallis intercipiuntur. Iam dextri sinus eleuatio, peculiari ipsius natura perficitur. Huiusmodi autem spectabis potissimum, vbi ipsi ventriculi immobiles propè evaserint. Primùm etenim, vtraq; ipsorum, quæ ad verticem cõsistunt, moueri cessant: mox quę his proxima sunt: atq; hoc fit perpetuò, donec solæ bases in motu versantur. Quibus cessantibus, languidus breuisque motus ex longis intervallis in cordis auribus cernitur. Enimverò qui pollicentur se ostensuros arteriam sanguine vacuam, inania illi, & minimè probabilia pronunciant.

Arteriis inesse sanguinem.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus
Liber VIII.

Thoracem porrò nominant, quod à costis cõprehenditur. Sunt autẽ hæ omnibus quæ prius retuli animantibus, in duodenum numerũ exporrectæ. Rarissimè siquidem decimatertia costa visitur: atq; hæc ita rara sunt, vt inter mille vix vnũ tali costarũ numero invenias.

Thorax dicitur quod à costis cõtinetur.

Costarum duodenus numerus.

Elatior autẽ thoracis finis, ipsæ claviculæ existunt: quemadmodũ demissior omni animantiũ generi, septũ transversum, quod phrenas & diaphragma nominant.

Clavicula.

Septum transversum. Phrenes. Diaphragma.

Sedes omnibus costis duplex: prior, pectoris os: posterior, vertebræ sunt, quæ totidem numero planè, quot & costæ habentur.

Costis omnibus duplex sedes.

Pectoris os, vnũ quidem apparet, ob structuræ concinnitatem. Membranis aũt derasis, quòd & plura ossa sint, & numero totidem, quot cum eo costæ cõmittuntur, palàm innotescit.

Pectoris ossa tot quot costæ cum eo committuntur.

At verò septem priores thoracis costæ, cum pectoris osse coarctantur.

Costarum septem priores cũ pectoris osse coarctari.

Octaua verò ad radicem cartilaginis ensiformis consistit. Reliquæ quatuor in thoracis latera desinunt, tantũ priori parte deficientes, quanto etiã aliis breuiores sunt. Minima inter ipsas est quæ postrema habetur. Omnes igitur retrò cũ dorsi vertebris coarctantur, idq; du-

Costas omnes vertebris dorsi alligari duplici nodo.

plici nodo: altiori quidē, ad ipsum vertebræ corpus: humiliori, ad lateralem ipsarum processum decliuē. Hinc aūt in priorem, inferuámq; regionem longiùs obliquæ procurrunt, & quum iam anterius fuerint, ab hac latione cessant: vbi naturam cartilagineā sortitæ, sursum ad pectoris os, cōtra priorē motum mouentur: quarū finis cartilago exquisita censetur. Ab huius aūt cartilaginis partibus infimis, septū transversum oritur.

Septi transversi origo.

Elatior, anteriórque ipsius pars, cartilagini mucronatę subnascitur: quēadmodū posterior atq; demissior, ipsi spinæ cohærescit. Verùm superior pectoris ossis finis cū prima semper costa committitur, necnō cū clauiculis, in quibus hæ nimirum habentur. Cæterùm nō omnes musculi, qui thoraci quocunq; modo cohærescunt, motus ipsius gratia sunt cōditi. Nam quidā à pectore & costarū spuriarū sedibus sursum tendentes, humeri subseruiūt articulo. Quidam ad abdomen descendentes, suos vsus habēt, & thoracē paululum detrahūt. Quemadmodū qui costarū extremis á foris obiecti, iuxta pectoris os prorsum, & vertebras retrorsum, iuncturas constringunt, & thoracē leuiter cōprimūt. Totū verò ipsius motū manifestè gubernat inferius septum ipsum transversum, dum intenditur, laxatúrq; vicissim: dilatans, cōpriménsq; indidem terminū, ac attrahēs ab ima parte per mucronatā cartilaginē pectoris os: costas aūt spurias sursum leuiter & prorsum. Iam verò respirationē (quæ naturale opus, nō animale putatur esse) septū transversum duntaxat suppeditat. quod nō modò substantia, sed vsu quoq; musculus est.

Respirationem (quæ putatur esse naturale opus) à solo septo transverso suppeditari.

Septum transversum est musculus.

Vt autē ad intercostales musculos nos cōvertamus, eorū fibras superficiarias ab elatiore costa ad humiliorē leniter obliquè in anteriora pertinētes cōspicies. Paulatim verò has dissecās in animali cōmortuo, tunc internas accedes situ his adversas, vt ambo ad X literæ similitudinē habitū inter se exigāt, quem vsque ad cartilaginosas singularū costarū particulas cōseruari videbis, in illis aūt variari.

Musculorum intercostalium fibræ.

Etenim in his exteriores fibræ talem haud dubiè sitū occupant, qualem interiorē sortitæ erant: cōtrà interiores, qualē possidebāt externæ. At in musculis costarū, quas nothas vocant, ad finem vsq; ipsorū, eadem fibrarū natura cōsistit: quoniā hæ nullo flexu incuruātur. In ipsis porrò intercostalibus musculis, proximè ad ipsius costæ os, arteriam, venam, & neruū, in ima cuiusq; ipsorū parte cōperies: propius tamē ipsum neruū.

Costarum singulis in propinquo esse arteriam, venam, & neruum.

Quare diligentiam adhibeas oportet, corporibus quæ fibris incidendis subiacēt: nam hæc tria mutuò se videntur cōtingere, nempe arteria, vena, atq; neruus. Cæterùm medio inter summas altásque fibras situ neruum cernes, si fibras ad amussim sequaris. Plures tamē superficiarię fibræ iis quæ in alto habentur, esse apparebūt. Porrò animal amplissima voce prędituū, aptissimū est ad cōsectiones, in quibus vox quædam læditur. Vtrisq; igitur fibris dissectis, vocem simul et efflationē animalis perire, ipsa res persuadebit.

Fibris vtrorúmque musculorū intercostalium dissectis perire vocem.

Quare præstat in huiusmodi admistratione suem magnū adhiberi. Valens enim ei membrana costas succingēs inest, quam ne perseces, sedulò curandū est. Hæc enim secta, dum thorax attollitur, nō parum aëris ambientis, in mediam thoracis pulmonisq; regionem trahitur.

Suem magnum esse aptissimū ad spiritualiū organorū anatomen.

Dum aūt submittitur, hoc ipsum rursum per vulnus egreditur. Notum verò est, ex aëre qui per inspirationē attrahitur, tantum necessariò ob vulnus perire, quantum videlicet in ipsum thoracē influit extrinsecus. Quanto autem per os minus quàm ad necessariū sibi vsum inspirauerit animans, tanto etiam minus efflabit. Cæterùm quanto efflatio ipsa decreuerit, tanto vocem sequi breuiorē necesse est. Iam verò in quocunq; musculorum intercostaliū, si incidatur costas succingens membrana, idq; linea notabili, animal semispirans protinus & semivocale redditur. Sin autem in altera thoracis parte æquè secta fuerit, spiratio & vox aboletur.

Spiratio et vox quādo pereāt.

* Quemadmodum si in cōtractatione thoracis vacui aëre, qui per vulnera elapsus est foras, plagas obturaueris ipsas, respirabit confestim animal, vocémq; emittet. Quòd autem vtrisq; fibris sectis in omnibus musculis intercostalibus, non vox modò, sed efflatio quoq; intereat, nostrum inventum est: quemadmodum etiam, vbi solis neruis præter dorsi medullam sectis, inoffensæ quidem musculorum fibræ seruantur, actio autem deperditur. Licet verò circa spinā dorsi neruos omnes, q in musculos intercostales perveniunt, lino excepto attollere, non tamen vinculo astringere. Clamat enim sic percussum animal: deinde subitò obmutescēs, ob neruos lino cōstrictos, spectatores redit attonitos.

Mutum qua ratione subitò reddi possit animal.

Nam miraculum esse videtur, neruis exiguis in dorso laqueo interceptis, vocem perire. Complures tamen in huiusmodi indicationibus nbi subseruiant oportet, vt quàm celerrimè laquei omnibus neruis circumponātur. At magnitudo offensæ haud æqualis in totum omnibus intercostalibus obvenit: sed iis qui costas spurias attingūt, tanto minor, quanto musculi earū elatioribus minutiores existunt: quanquā musculus qui ad primam pertinet costam, oblęsus, minimā etiam offensam adfert. Porrò in elatioribus costis, neruus ipsis porrectus altius invenitur: recedens autem paululum ad imam regionem, in humilioribus. Cauendum itaq;, ne quum fibras diuidis, neruum subditum lædas: cuius offensionem immobilitas musculorū intercostalium, cohibitio efflationis, atq; abolitio vocis sequūtur. Ad hæc, nerui propter arterias carotidas transcurrentes, si noxa aliqua momentanea afficiantur, animal reddunt mutū: non aūt iis similiter, qui intercostalia excurrunt.

Mutum reddi animal, insiguiter læsis neruis qui excurrunt propter arterias carotidas.

Quippe raucus quidā strepitus in iis relinquitur, qualis in somno stertētibus fieri apparet. Hic strepitus musculis intercostalib. resolutis obliteratur. Resoluuntur aūt cōfestim, aut fibris ipsorū confectis, aut costis excisis, aut neruo ad radicē vitiato, aut tota spinali medulla propter dorsi initiū incisa: qua sectione potissimū raucus strepitus aboletur, simúlq; omnes inferiores particulæ, quæ ad musculos intercostales, atq; imū ventrē spectant, cum eisq; etiā & sedis musculi, pudendorū, vesicæ, & crurū, subitò resoluuntur.

Intercostales musculi qua ratione resolui soleant.

Verùm diaphragma, licet infra musculos intercostales habeatur, non resoluitur tamen, quòd videlicet ipsius neruorum origo, tota sit elatior thorace. Neq; etiam illi musculi sex,

qui

Diaphragmatis neruos vniuersam originẽ esse elatiorem thorace.

Septo transuerso vti animal solo, ad paruas respirationes.

qui ex ceruice descendunt, attollentes supernam thoracis regionem, quicquam inde offendũtur: etenim & in hos nerui deferuntur à medulla spinali ceruicis. Vtitur aũt animal septo transverso solo in paruis respirationibus. Quũ verò maioris respirationis vsus ipsi oboritur, aut ob exercitia, aut febrim, aut vehemẽtem aëris calorem, necessitas quidem est, functioni diaphragmatis etiam intercostales musculos subvenire. Sin autem magis vsus respirandi increuerit, vel ipsis elatioribus musculis illã functionem obit. Commune autem hoc de omnibus musculis sciendũ est, quòd siue neruos ipsorũ læseris, siue amputaueris fibras omnes transversas, totos statim musculos suo motu priuabis.

Musculi qua ratione priuẽtur motu.

Quare necessariũ tibi admodum fuerit, principia neruorum, qui in ipsos distribuuntur, & fibrarũ situm, pernoscere. Etenim costę cuiusq; os, iuxta inferiorem circunferentiam nudare oportet. Vbi autem iam apparuerit neruus, vnà cum eo venit inspicienda vena, & arteria, quæ in superficie magis quàm nerui extant, humiliùs tamen paulatim sitæ. Igitur ab elatiori parte iuxta costæ circunferentiam hamulo exiguo subdito, licebit tibi neruum excipere, citra adiacentia vasa, præcipuè citra ipsam arteriam: quoniam ea, vehementiori sanguinis profluuio, neruum obscurat. Si verò ipsam quandoque vulneres, scalpello statim prehenso, transversam totam disseca: hęc nanque communis est omnium vasorum sanguinem mittentium prohibitio. At spinalem medullam totam transversim incides, nihil integrũ ex ipsa relinquens: nisi fortè ex industria dimidium eius tantùm velis resoluere. Iam verò spinalis medulla, quum iuxta longitudinem deorsum versus per medium ad rectam secatur lineam, nullum ex intercostalibus neruis resoluit: neq; eos qui lumbis vel cruribus insunt.

Medulla spinæ bincisa transversim, quod accidat.

Transversim autem quum dimidia duntaxat pars eius diuisa fuerit, siue sinistra ea sit, siue dextra, omnes nerui, iuxta rectum incisæ partis tramitem, ordine resoluuntur. Quum itaque semivocale animal voles reddere, in hũc secabis modum. Vbi autem mutũ subitò, totam spinę medullam transversam diuides. Quoniam verò costis etiam excisis, tum efflatio, tum vox animalis offenditur, quemadmodũ ob musculorum, neruorúmq; sectionem: dum animal vocem edit, transversam aliquam costam disseca, vsq; ad succingentem membranam, ita tamen vt illam nec convellas, nec vulneres. Vbi verò costam à subdita membrana deraseris, facillimum erit partes eius diuisas, ad vtrunq; terminũ, nempe ad os pectoris atq; spinam, reflectere, ac sic læsionem deprehendere. At si musculi altervtra in parte, aut dextra, aut sinistra, resolutionẽ experti fuerint, dimidiata efflationis ac vocis portio aboletur. Sin autem altervtrius dimidiata, tum ambarum functionum pars quarta vitiabitur. Nam pro musculorum qui resoluuntur numero & magnitudine, semper noxa voci succedit. Verùm fibris musculorũ intercostalium sectis, vel excisis costarũ ossibus, musculi quidã relinquuntur ex iis, qui thoracem comprimũt, tum qui costarũ extremis porriguntur, adeóq; eorũ qui in imo ventre consistunt, primum atq; tertiũ coniugium. Quum autẽ thorax modicè ab his comprimatur, modica etiã efflatio gignitur, cui vox ipsa proportionatur. Ac sanè intercostales musculos, per neruos qui de spinali medulla ad ipsos pertinent, motu destitues, in quẽ dixi modũ: diaphragma verò, vbi huius neruorũ principia similiter vt reliqua affeceris.

Diaphragmatis nerui vnde proficiscantur.

Descendũt enim in thoracẽ hi nerui per ceruicis latera inter duas grandes colli venas, deorsum versus obliqui, musculis collo subditis inhærẽtes, tres quidẽ vtraq; ex parte, qui plerũq; in simibus habẽtur: in simiis verò plurimùm duo. Tertius aũt rarò in his videt, vt in simibus quartus. Origo ipsorũ omniũ est ceruicis spinę medulla. Ex quartę siquidẽ & quintæ vertebræ intervallo, prima cõiugatio procedit: ex quintæ & sextæ spacio, secunda: ex regione pòst sextã vertebrã, tertia, quæ etiã exigua admodum est: quemadmodũ si quarta quandoq; accedat, eius quę post septimã vertebrã habetur cõiugationis, propago perpusilla existit. Igitur omnibus iis incisis, diaphragma motus fit expers. Pari modo si musculorum singulorũ ex ceruice ad thoracem descendentiũ, qui sex numero habentur, neruos affeceris, actionẽ vitias.

Neruorum affectus duplex.

Musculi nõ obibunt functionem, si capita eorum dissecentur.

Affectus aũt est duplex: vel dum secãtur, vel dum intercipiuntur. Hoc itaq; in vniuersum de omnibus musculis intelligito, quòd dissecto ipsorum capite, nõ amplius functionem obibunt. Quia verò in quibusdam musculis capitum numerus ne deprehendi quidem potest, quũ ex pluribus incipiat ossium processibus, tutius fuerit illic ipsos secare, vbi capita in idem primùm conspirãt. Atq; hoc quidẽ in anterioribus musculis factitare consueui, in quibus profunda sectione opus est, vt qui penitiorem sitũ occupent, vbi capita ipsorũ coierint. Nam in posterioribus expeditissima diuisio est, adeò vt vel vnguibus possit administrari.

Spinali medulla secta inter tertiã & quartam vertebrã, spiratione confestim destitui animal.

At verò si in regione media tertiæ quartæq; vertebræ, persecueris totam spinalem medullã, spiratione cõfestim totum animal destituitur, nõ solùm thorace, verumetiam infra sectionem toto corpore resoluto. Atqui perspicuum est, quòd si post secundam aut primam vertebram, aut in ipso spinalis medullæ principio sectionem ducas, repentè animal corrumpetur. Verùm si post sextã vertebram, medullã spinæ transversam totam secueris, vniuersi quidem thoracis musculi statim motum amittent: solius autem diaphragmatis beneficio animans respirabit. At inferiores hac vertebra sectiones spinalis medullæ, permultis ipsius partibus thoracem moueri concedunt. Et quanto magis ad humiliores vertebras sectio ipsa inclinauerit, tanto plures thoracis musculos actionem obeuntes habebis.

Sexta neruorũ coniugationis nullam particulam in aliquẽ thoracis musculum propagari.

Non tamen sexta neruorum à cerebro coniugatio, respirationis muneri subministrare videtur: quia ne vel particula quæpiam ipsius in vllum thoracis musculũ propagatur. Quod verò ad pulmonum situm spectat, costa excisa, atque vnà cum membrana quę illam ambit, quæq; ὑπεζωκὼς vocatur, ablata, succingens costas simplex soláq; relinquitur, * quæ adeò transparentem per se inspectionem efficit, vt omnes facilè cernãt illos, pulmones dico, in viuo animali esse thoraci coniunctos. At manifestior adhuc fit speculatio * per diaphragma

nudatum, vbi peritonæi vertex avellitur. Sic siquidem admodũ conspicua diaphragmatis neruosa pars redditur, vt omnes palàm fateantur, pulmonem semper thoraci appositum esse, siue inspiret, siue etiam expiret animal. Cæterùm vel si etiam id suffocaueris, pulmonem à septo plurimum seiunctum videbis: nec secus à thoracis lateribus: vnde liquet colligere, spiritum in ipso contentum, in regionem eius & thoracis mediã vacuari. Omnino siquidem in animalibus quomodocunque extinctis, pulmo à thorace distare videtur: quod fieri non posset, nisi spiritus aliquid per substantiam pulmonis transfluens, in amplam thoracis capacitatem transiret: id quod certè Erasistrati opinioni adversatur.

Pulmo à thorace distare videtur in animalibus quomodocunq; extinctis.

GALENI PERGAMENI *de anatomicis administrationibus,* *Liber IX.*

Vonam pacto ea quæ in cerebro & spinali medullà per consectionem apparent, optimè queas intueri, tum mortuò, tum viuo adhuc animãte, hoc librò indicabimus. Quũ aũt anatome quę in cadauere celebratur, cuiusq; particulę naturã & situm indicet, in viuo aũt, interim functionẽ ostendat, interim autẽ ad inventionem huius, ratiocinationes exhibeat, manifestum vtique est, mortui animãtis consectionem præcedere eam oportere, quæ in viuo administratur. Igitur ossibus caluariæ exẽptis, membranam quæ cerebrum in orbem contegit, quęq; dura siue crassa appellatur, ad amussim inspicies, iuxta mediã ipsius longitudinem multò crassiorem seipsa apparentẽ. Pari modo sub sutura quę à Græcorum literæ Λ similitudinè appellatur labdoides, crassam ipsam membranam, duplici structam plexu, cerebrúmq; aliquatenus ingredientem, cernes. Venæ porrò per ipsam vtrinq; singulæ iuxta suturæ labdoidis latera excurrunt. Vbi verò hæ in idem mutuò coiuerint, altissimus is ferè est locus, eorum qui in orbem circumiacẽt: quam regionem Herophilus vocat lenon, à torcularis similitudine. Non autem æqualis ab ea tum prior, tum posterior cerebri pars existit, sed anterior est multò maior. Verùm ad id quod elatissimum habetur, alter etiam crassæ membranę implexua accedit, necnon tertia quædam alia vena, præter duas prædictas, ad longitudinem porrigitur in anteriora excurrens. In superficie verò, alius venarum exilium, quæ leno incumbũt, cõgressus est, iuxta illã partẽ, vbi futura labdoides ossibus squãmatis cõnectitur. Quapropter venas has superficiarias prius secabis ad leni vsque summitatẽ. Dum autẽ secas, primum vacuabis, si grumus quispiã in ipsis coaluerit: deinde internã mẽbranæ superficiẽ intueberis, quomodo substãtię speciem, etsi non tenuitatẽ, venis habeat simillimã. Inde tenues venas ab vtraq; leno rum parte orientes spectabis, nõnullas quidem admodũ graciles, quasdam verò ampliores. Cernes aũt has quidẽ à parua leno, quęq; in superficie est, in propinquas cerebri particulas superficiarias disseminari: illas verò ab altitudine magna, tum in posteriorẽ totã cerebri partem, quæ à nõnullis cerebellũ: siue parencephalis dicitur, tum in priorẽ propagari regionẽ. Cerebello igitur venæ se inserentes, & ab iis quæ per suturæ labdoidis latera in lenum perveniunt, & ab ipso leno exactam venæ tunicam habẽt. At in ipsum cerebrum, quod nonnulli anterius cerebrum vocant, per crassam membranam, mediam exactè sitam, secantémq; cerebrũ in duas partes æquales, sanguis deriuatur. Cęterùm & hinc venæ frequentes omnino per totam longitudinem, in vtranq; cerebri partem, sinistram & dextrã distribuuntur, omnes tamen exiguæ, duabus tantùm exceptis, vna quidem ad lenum, in anteriora penitius procedente, ad totius capitis longitudinem, altera verò multò maiore, neq; propinqua admodum leni regioni, neq; remota, sed in medio totius cerebri sita. Hæc vena in altũ decliuis descendit, vnde & multifariam propagatur. Spectabis igitur omnia hæc, priusquàm cerebrũ aliqua ex parte diuiseris, in sola membrana crassa. Nudabis autem ipsam tribus in locis, quoniam & triplici plexu totum cerebrum secuit. Deinde iuxta sectiones tuis met digitis attolles seorsum partẽ ipsius sinistram, atq; seorsum dextrã, quibus contegebatur anterius cerebrum: seorsúmq; similiter reliquam, qua nimirũ posterius: omnésque venarũ processus in tres totius cerebri partes disseminari conspicies, nonnullas quidem tã superficiarias, vt ipsarum rami in conspectum prodeant: quasdam verò altè penetrantes: omnémq; tenuem membranã, quam barbari piã matrem appellant, & quæ enumeratas venas colligat, & cerebro extrinsecus circundatur, cum venis ipsis in ventriculum illius descendentem. Hæc itaque secundam, qua involuitur fœtus vtero, referens, cerebro semper, etiam in profundo, cohæret: crassa verò, ab illo plurimum distat. Vbi ea fueris intuitus, quæ cerebrum ambiunt, opportunum iam erit cerebrum consecare, anatomen ipsius exorsus à meninge illa tenui, bifariam anteriorem partem secante. Vnde abscẽtis vel avulsis venarum exortibus, à priori auspicatus termino, sursum tuis ipsius digitis illam attollito, donec ad grandem venam perveneris, ex ea procedẽtem, quàm in penitiora decliuem ferri retulimus: atque hic rursus in altum sublatam alteri tenendam dabis: mox ipse iuxta longitudinem dissolues, vtranque cerebri partem à mutuo connexu leniter tuis secernens digitis, quovsque ad venam in lõgum inibi porrectam veneris, quam prius magnitudinis esse notandę commemorauimus. Postquam verò decliuem illam venam, de qua facta est mentio, videas; atq; ipsius vsum simul inspiciendo * cognoris, venã ipsam à subiectis corporibus adimes, regionem interim quã detexeris, diligenter inspiciens, quę calli imaginem refert, ita vt naturalis quædam inibi concauitas esse videatur, quæ ex circunstãtibus partibus portionem alimenti non integrè elaborati recipit. Cæterùm leuiter avellere pergens, effigies etiam meatuum tenuium, qui ad medium vsque perveniunt ventriculum cerebri, invenies. Notitiam porrò assequêris ventriculorum cerebri, callosam illam portionem conspicatus,

Confectio animantis mortui debet præcedere illã, quæ administratur in viuo.

Membranarũ cerebri consideratio.

Lenon.

Parencephalis.

Cerebro sanguis qua via influat.

Meningem crassam secare tribus in locis cerebrum.

Meningem tenuiorẽ cum venis penetrare ad ventriculos cerebri.

Meatus pervenientes ad medium ventriculum cerebri.

ſpicatus, quæ manifeſtã adeò differentiã à diſſectis cerebri particulis obtinet. Cernes autem in his etiam plexus, ſecundarum modo eiformatos, cum quibus quidem aſcendunt tum arteriæ, tum venæ, atq; in varios ramos diſſeminantur. Quare plexus hos inviolatos ſeruare conaberis. In prima igitur vtriuſq; ventriculi confectione, plexuum dictorum, atque adeò calloſi corporis in cerebro aſpectus, tibi index fuerit. Mox verò corpus illud, quod dextrũ ventriculũ cerebri à ſiniſtro diſpeſcit, inſpicito: quod eandẽ cum toto cerebro ſubſtantiã poſsidet. Atq; hoc iam facilè abrumpitur, ſi vehemẽtius extendatur. At ſi hinc quoque totum ipſum ſimul cum vnitis particulis auferas, & ventriculi euidentius, & vena decliuis circa corpus quoddam turbinatum diſcindi apparebit. Cuius venæ propagines, tenuis quædam membrana, quemadmodum alias omnes venas, connectit: quæ à membrana ſubtili, nec ſubſtantia, nec continuitate evariat. Atq; huius membranæ interventu, corpus illud turbinatum, cui venæ incumbunt, abſconditur: neq; fieri poteſt vt prius ipſum videas, quàm membranas aliquatenus divulſeris. Quòd ſi à baſi illius propter verticem lineam rectam duxeris, ac poſtea vtrinq; tunicam inciſam detraxeris, facilè corpus ipſum detexeris. His peractis ſic, iam licet antequam mediam turbinati & ventriculorũ ſedem detexeris, vtraſq; venas conſiderare cum plexu ipſo, circa turbinatum tendentes. Siquidem vbi corpus intermediũ detexeris, manifeſtò illinc ipſas prodire condiſces. Contegitur autem ab illo corpore, præter iam dictos, quidam alius tertius ventriculus cerebri. Itaq; illis potiſſimum locis ipſum nudabis, per quæ venæ, tanquã foramina quædã irrumpentes, priorib. ventriculis incidũt: nam media regio ſimul cum anterioribus pateſcit ad ipſa foramina. Vocatur porrò illud corpus ψαλλιδοειδὲς, ob fornicis ſimilitudinem. Quòd ſi ipſum deſeces, callus occurret tibi, vt in ventriculis anterioribus. Ad baſim ipſius affirmatæ ſunt venæ, quæ concauitatem fornicis permeant. Extrinſecus ſiquidem gibbũ habetur, intrinſecus autem cauum, quemadmodũ faſtigiũ fornicis. Cæterùm ſi perpendas quomodo in animali viuente omnes craſſę membranæ partes, caluariæ adhæreant: cerebro autem ſoli, quę ad ipſius implexus eſt: credes vtiq; verticem cameræ, ſiue fornicis, ſurſum verſus tenſum ſeruari, ventriculum ſub ſe magnum efficientem. Sic autem quum priores etiam ventriculi grandiores exiſtant, totum ſepti caput in ſublime ſimul cum continuis corporibus attolli neceſſe eſt. Ex quo igitur corpora quæ ſuperiacent ſublimia & ſuſpenſa ſunt, latam intus trium ventriculorum capacitatẽ efficiunt, quam in confectionibus perire neceſſe eſt, corporibus quæ ſuperſtrata ſunt delabẽtibus. Inſuper meatus quidam maximus tertij huius ventriculi baſi ſubiacet, qui ex prioribus ſuperfluitates recipit, nec non ex * ſuprapoſitis partibus. Omnibus igitur quæ hic propoſitæ ſunt particulis probè detectis, tertium videbis ventriculũ, inter duos priores, & quartum poſteriorẽ, mediũ. Etenim meatum cui pars turbinata inſidet, ad mediũ ventriculum pertingentẽ cernes, vt foramina haud exigua duo videantur, vnum ad cerebellum, alterum ad medium ventriculum pertinens. At prædictus meatus, qui ex medio ventriculo ad poſteriorem pertinet, inter carunculas quaſdam, nates & teſtes cognominatas, quæ cerebri partes ſunt, conſiſtit, peculiari velatus tunica, qualis nimirũ eſt tenuis membrana cerebri. Quinetiam alia particula cerebri tali meatui incumbit, eũq; contegit, quæ ob ſimilitudinem quam habet cũ verme, excreſcẽtia vermicularis vocatur. Cuius duplex ſpectabis extremum: alterum in priori parte corpori turbinato exporrectum: alterum retrò, ab elatiore cerebelli parte occultatũ: quo quidem ad anteriora reflexo, nudari prorſus cõtingit quartum vltimũmq; ventriculum cerebri.

Vẽtriculus dexter atque ſiniſter cerebri.

Ventriculus cerebri tertius.

ψαλλιδοειδὲς corpus.

Craſſæ meningis partes omnes adhærẽſunt caluariæ, in animali viuente.

Ventriculos anteriores cerebri eſſe grãdiores.

Ventriculi cerebri tres.

Tertium vẽtriculum cerebri ſuperius eſſe inter duos priores, et quartum poſteriorem, mediũ.

Nates cerebri.

Vermicularis excreſcentia cerebri.

GALENI PERGAMENI
de Vſu partium corporis humani
Liber I.

Orpora quæ nec vndequaque propriam habent circunſcriptionem, nec vndequaque coniuncta ſunt aliis, ea omnia particulæ vocitantur. Quod quidem ſi verũ ſit, multæ erunt animaliũ particulæ, aliæ ſanè maiores, ſicvti & aliæ minores, atq; alię etiã omnino in aliã ſpeciẽ indiuiſibiles. Vtiles aũt hæ omnes ipſi animæ ſunt, quippe cuius organum corpus exiſtit: & propterea multum differunt à ſe invicem animalium particulæ, quoniam & ipſæ animæ. Omnibus verò aptum eſt corpus animę moribus & facultatibus. Equo ſiquidem fortibus vngulis & iuba eſt munitum: etenim velox, ſuperbum, ac generoſum eſt animal. Leoni autem, vtpote animoſo & feroci, dentibus & vnguibus validum. At ceruo & lepori, animalibus timidis, velox quidem eſt corpus, ſed nudum omnino, & inerme. Timidis quippe, velocitas: arma verò audacibus expediebant. Neque igitur timidum aliquod armauit natura, neq; audax quidpiam nudum deſtituit. Homini autem (ſapiens enim hoc animal eſt, & ſolum inter terreſtria omnia diuinum) pro omnibus ſimul defenſorijs armis, manus largita eſt, inſtrumentum ad omnes quidem artes pernecesſarium: paci verò, non minus quàm bello, idoneum. Non igitur indiguit cornu, aut vngula ſibi innata, quum meliora illis arma, quandocunq; volet, manibus poſsit accipere. Sed velocior eſt homine leo. Quid hoc tãdem eſt? Homo ſanè equum domuit ſapientia & manibus, velocius leone animal: quo vtens, & ſubterfugit & leonem perſequitur. Quin & ſedens ex alto, humilem illum percutit. Non igitur eſt nudus, neq; inermis, neq; facilis vulnerari, neq; calciamentorum expers homo, quum & thoracem ferreum, & multiplicem cùm armorum, tum etiam calceamẽtorum atq; operimentorũ ſpecies, inter quæ ſunt domus, turris, & murus, ſua ſibi parare poſsit induſtria. Si autem innatũ ei eſſet cornu in manibus, minimè poſſet eis vti ad earũ rerum omnium compoſitionẽ. Iiſdem manibus homo veſtem, rete, naſſam, velum, & ſagenam

Particula.

Anima organũ exiſtit corpus.

Moribus animæ eſſe aptum corpus, in omnibus.

Equi natura.

Leonis natura.

Timidis expedire velocitatem.

Audacibus expedire arma.

Homo ſapiens animal, & ſolum inter terreſtria diuinũ.

Manus homini tributas eſſe à natura, pro omnibus ſimul defenſorijs armis.

Equum velocior leone.

Hominis præro gatiua.

contexuit. Quare nõ solùm iis quæ in terra sunt animalibus, sed eis etiam quæ in mari & aëre, dominatur. Ac talia quidem homini ad fortitudinẽ arma sunt manus. Attamen pacificum & politicum animal homo, manibus & leges scripsit, & aras, & simulachra Diis erexit, & vniuersa artiũ instrumenta construxit, commentariósq; etiam speculationis eorũ scriptos reliquit. * Vt aũt sapientissimum omnium animalium est homo, sic manus sunt organa sapienti animali conuenientissima.

Manus esse organa sapienti animali cõuenientissima.

Non enim quia manus habuit, propterea est sapientissimum: sed quia sapientissimum erat, propter hoc manus habuit. Non siquidem manus ipsæ hominem artes docuerunt, sed ratio. Manus quippe ipsæ sunt artium organa, sicuti lyra musici, & forceps fabri.

Manus esse artium organa.

Vt igitur lyra non docuit musicũ, nec forceps fabrum, sed est vterque ipsorum artifex, per eam, qua præditus est, rationem: agere autem nõ potest ex arte absque organis: ita & vnaquælibet anima, facultates quasdam à sua ipsius substantia obtinet. efficere autem ea quæ nata efficere, sine organis nequaquam potest.

Animam habere facultates quasdam à sua ipsius substantia ortas, non posse tamẽ operari sine organis.

Quòd autem corporis particulæ animam non impellant, aut timidam, aut strenuam, aut sapientem fieri, manifestè videre licet, si animalia recens genita consideres, quæ quidem prius agere conantur, quàm perfectas habeant particulas.

Particulæ non impellunt animam ad agendum.

Etenim si oua tria acceperis, vnum aquilæ, alterum anatis, reliquum serpentis, & calore modico foueris, animaliáq; genita rupto putamine excluseris, illa quidem alis volare conantia, antè etiam quàm volare possint, hoc autem revolui videbis, & serpere affectans quamvis molle adhuc & invalidum fuerit. Omne siquidem animal suæ ipsius animæ facultates, ac in quos vsus partes suæ maximè polleant, nullo doctore præsentit.

Animalia præsentire sua animæ facultates absq; vllo doctore.

Naturæ quippe animalium (vt ait Hippocrates) à nullo doctæ sunt.

Animaliũ naturæ à nullo sunt doctæ.

Quapropter cætera quidem animalia mihi natura magis quàm ratione artem aliquam exercere videntur, vt tum formicæ, tum apes.

Animalia cætera natura potius quàm ratione nõnullas exercent artes.

Homo autem sicuti corpus armis nudum, ita & animam artibus destitutam habet.

Homo vt corpus nudum, sic animam artibus destitutam habet.

Proinde pro corporis nuditate, manus: pro artium imperitia, rationem accepit: quibus fretus, corpus quidem armat, & omnibus modis tuetur: animam autem vniuersis artibus ornat. Vt enim si innata sibi aliqua haberet arma, illa ei sola semper adessent, ita & si aliquam artem natura sortitus esset reliquas sanè ignoraret. Pulchrè igitur Aristoteles, manum velvti organum quoddam esse ante organa, dixit: quem ex nostris aliquis imitatus, rationem etiam, velvti quandam artem esse ante alias artes, haud invenustiùs asseuerauit.

Manum esse organum ante organa.

Rationem esse artem ante alias artes.

Homo igitur animalium omniũ solus, quum artem ante artes in anima habeat, nempe rationem, optimo sanè iure organum ante organa in corpore manum possedit. Cuius quidem constitutio, si aliter constructa fuisset quàm est, fuisset ne felicior ad actiones futura, considerandum. Porrò vnum, primúmque caput organi apprehensorij optimè compositi est, si omnes figuras, atq; omnes eas magnitudines, quas mouere homo potest, probè apprehendit.

Apprehensorij organi optimè constituti, primũ caput quod.

Ad quod munus præstandũ, multiformiter diuidi manũ fuit melius.

Manum cur diuisa.

Nam si indiuisa mansisset, cõtingere tantummodo sibi æqualem corporis cuiusque admoti magnitudinem posset. At in multas partes diuisa, moles seipsa multò maiores facilè amplectitur, & minimas quasq; res exactè etiam venatur, colligitq;. Quum autem eadẽ circum corpus sphæricum possit in orbem contrahi, rectum autem & cauum fideliter etiam amplecti, manifestè vtique omnem comprehendit figuram: quæ nimirũ omnis ex tribus lineis constat, aut curua, aut caua, aut recta.

Manus omnem comprehendit figuram.

Figurã omnem constare ex lineis curua, aut caua, aut recta.

Cæterùm quoniam corpora non pauca maiori mole sunt prædita, quàm quæ manu vna comprehendi queat, adiutricem alteri, alteram natura æqualem manum adiunxit, vt ambæ ex oppositis partibus ea corpora complectentes, vna manu maxima nihilo sint inferiores.

Manus cur binæ.

Nec verò ad firmiter comprehendendum sat erat manum esse diuisam, nisi etiam digitus vnus, aliis quatuor oppositus fuisset, vt cum eis actionem ipsam absolueret: quum nimirum aut vndique circulo, aut omnino ex duobus locis contrariis integra fiat comprehẽsio.

Pollex cur oppositus quatuor reliquis digitis.

Comprehensio integra quomodo fiat.

Quinetiam digitos ipsos tum molles, tum rotundos, tum vnguibus iuxta summitatem munitos * esse expediebat, si ad omnem corporum magnitudinem & consistentiam firmiter comprehendendam erant futuri ex vsu. Etenim qui immodicè prolixi sunt vngues, ac propterea mutuò sese supergrediuntur, tametsi ad excoriandum, aut radendum sint vtiles, minuta tamen corpora ægrè apprehendere possunt. Qui verò propter paruitatem ad fines vsque digitorum non extenduntur, naturam carneam firmitate priuantes, eam ad apprehendendum admodum invalidam reddunt. Qui autem summitatibus digitorum æquantur, ij omnium soli, vtilitatem cuius gratia sunt conditi, perfectissimè complent.

Vngues apti ad apprehendendũ, debent summitatibus digitorum æquari.

Pulchrè igitur monet Hippocrates (sententia cuius nobis est diuinum oraculum) particulas corporis vniuersas sibi invicem consentire, hoc est, conspirare in ministerium vnius operationis.

Particulas vniuersas sibi inuicem cõsentire.

Manifestum nanque est, manus apprehensionis gratia constructas esse. Quòd verò omnes earum particulæ & tales & tantæ sint, vt in vnam organi totius actionem conspirent, hoc nondum omnes cognoscunt.

Manus apprehendendi gratia condita.

Porrò ipsa particularum constructio, earum actionibus iuncta, optimæ habitudinis, veræq; pulchritudinis discernendæ regulam, mensuram, iudiciúmque præstat. Vera siquidem pulchritudo, aliud est nihil quàm constitutio optima, quæ actionibus exploratur: non albedine, non mollitie, vel id genus aliis, per quæ nec natiua, nec vera, sed fucata pulchritudo ostentatur.

Pulchritudo vera, est constitutio optima, quæ actionibus exploratur.

Deinceps itaq; omnẽ manus fabricam persequamur: quæ tamẽ corporibus insunt obiter distinguentes. Insunt autẽ primũ & maximè temperamenta: quippe quæ propriã particularũ substantiam complent.

Temperamẽta complent particularũ substantiam.

Nam singulis id esse quod sunt, ob quatuor qualitatum primarum certam quandam temperiem contingit. Hæc igitur eis secundum substantiæ rationem insunt.

Essentiam singulis à temperie quatuor qualitatũ primarũ accedere.

Consequũtur autem necessariò odores, sapores, colores, durities, atque mollities. Alia verò necessariò accidunt, vt positio, magnitudo, connexio, confirmatióq;.

Actio omnis magna ex parte à propria organi substãtia procedit.

matioq;. Cæterùm maiori ex parte omnis actio à propria organi substantia procedit, licet interdum fiat propter aliquid consequentium, vt visio propter colorem. Debet autem ipsa actio esse in proposita indagatione, principiũ simul inquisitionis, & inventorum examen.

Manus actio est apprehẽsio.

Motus voluntarij omnes à musculis fiunt.

Quoniam igitur actio quidem manus est apprehensio, apprehendere autẽ nihil posit ipsa immobilis permanens, vtique præcipua ipsi actionis pars ea erit, per quam mouebitur. Quum autem omnes voluntarij motus, quales manui sunt, à musculis fiant, hi vtique, primum motionis organum manui erunt: alia verò vniuersa, hæc quidem, vt melius actio fieret: alia, vt sine quibus fieri non poterat: sicuti & alia, pro custodia omnium horum condita sunt.

Vnguium genus gratia eius quod melius est, conditum. Vngues cur mediocriter duri.

Ac genus quidem vnguium, gratia eius quod est melius, videtur factum: quũ absq; illis manus apprehendere possent, at non æquè feliciter. Eorum autem securitati natura prospiciens, mediocriter ipsos duros effecit, vt neq; vtilitati, cuius gratia facti sunt, quicquam decederet, neque ipsi facilè paterentur. Omnes siquidem animalium particulas prominentes & nudas, ex tali substantia creauit, qualis neque quassari facilè propter mollitiẽ, nec rumpi propter siccitatẽ posset.

Vngues rotundi facti securitatis gratia. Figurarum sola rotunda patitur ægrè. Vngues cur sic augeantur.

Etiam securitatis grana rotundi constructi sunt vngues. Sola quippe figurarum rotunda ad vix patiendũ exquisitè comparata est, vt quæ nullum expositum angulum frangi potentem habeat. Sed quoniam scalpendo, vel aliud quodvis vnguibus agendo, exteri debebant nobis eorum extremitates, solas has animalis particulas ita construxit natura, vt semper augeri posint, quamvis iam totum corpus augeri desierit.

Vnguium augmentũ in longum tantum.

Augentur autem, pilorum instar, in longum tantum, subnascẽtibus alijs semper vnguibus nouis, & veteres propellentibus.

Osium genus in digitis, gratia eius quod melius est.

Osium verò genus in digitis, quòd & hoc ipsũ gratia eius quod est melius, factum sit, hinc discas licet, quòd moueri quidem multiformiter inesset eis, vel sine osibus, sicvti polypodibus: firmitatem autem in actionibus nunquam haberemus, carentes dura & obsistente particula: & quod inest propter morbum trementibus, id nobis inesset semper natura. Ad hæc, si sine osibus facti essent digiti, illas actiones solas probè perficerent, in quibus eos circulo implicari oporteret, circa comprehensibile. Si autẽ vnicum os haberent, illis actionibus solis rectè seruirent, in quibus eis egeremus extensis.

Digitorum singulis cur ex tribus osibus constent.

Quia verò nec sine osibus, nec ex vno solo creati sunt, sed ex tribus invicem per singulos connexis articulos vnusquisq; est factus, ob id sanè ad omnem actionẽ promptisimè figurantur. Plerunque enim quum neque omnibus extensis, neque omnibus curuatis egeamus, aliquando quidem primum solum, vel secundum, vel tertium articulum: aliquando autem, vel primum simul & secundum, vel secundum & tertium, vel primum simul & tertium extendẽres aut flecten tes, hoc modo sex figurarũ vniuersales differentias exprimimus: particulares aũt secundum magis & minus, innumeras.

Figurarum cuiusq; digiti sex vniuersales differentiæ circa ipsam apprehensionem.

Est autẽ molita carnis generationem natura, nõ quidem in externa digitorum regione, quòd illic esset futura oneri, sed sub internis partibus, vt quum eius consistentia sit mollis, & occursantibus cedat leuiter, osium rectitudinem corrigat, quando est aliquid circulo comprehensura.

Caro cur subtẽsa interna digitorum regioni, minimè autem externa.

Proinde in articulis quidem perpaucam, plurimam in partibus inter articulos mediis carnem produxit. At lateribus digitorũ, tantum carnis adnasci fecit, quãta medium inibi spatium repletura erat. Hæc igitur tot & talia commoda, manus à carne obtinet: præterea etiam, vt fricet, & molliat, quæcũque moderatè mollibus instrumentis egent, qualia in omnibus artubus plurima existũt. Propriæ igitur hæ sunt carnis manus vtilitates. Commu nis autem vtilitas, quòd velvti propugnaculum quoddam & tegmen sit, adversus omnes tam frigidas, quàm calidas iniurias extrinsecas, calidam in se quandam humiditatem posidens eáque vtrique intemperantiæ resistens, vt balneũ.

Balnei vsus.

Siquidem nihil invenias quod valido æstu occupatos præsentius refrigerare, aut rigentes frigore, promptius calefacere queat, quàm balneum. Quum enim natura humidum sit, & moderatè calidum, humiditate quidem, natam ex calore siccitatem irrigat: caliditate verò, ortam ex gelu frigiditatem persanat.

Digitorum omnium actiones per tria ossa cõpleri.

Quum igitur omniũ digitorum actiones, per ossa tria compleantur, cõstat sanè quòd nec pauciora, nec plura tribus illa fieri expediebat: quandò si plura essent, minus firmam extensionem præstarent: sicvti si pauciora, tam diuersas particulares figuras digiti non haberent.

Os postlocatũ prælocato minus esse debere.

Manifestum præterea est, postlocatum os minus esse debere, quàm prælocatum, à quo vtique vehitur: & quòd in valde paruum atq; rotundum desinere digitorum summitates oportuit, osiũ magnitudine decrescente paulatim, ad optimè apprehendendum.

Digitorũ ossa cur cõvexa quidẽ extrinsecus, intus verò nequaquam, sicuti neq; in lateribus.

Quòd autem vnumquodq; os extrinsecus quidẽ exactè convexum sit, intus verò & in lateribus non exactè, id melioris gratia factũ existimo. Internis siquidem partibus suis ipsi digiti molliunt & terunt, ac breuiter omnia accipiunt: quæ quidem deterius fierent, si ossa inibi convexa fuissent. Externis verò, quum nihil agant, reliquum fuit vt ad solam patiendi difficultatem exquisitè constructi essent. At in lateribus, vt nullum in medio spatium vacuum, dum adducuntur, relinquerent, hac parte eos minimè curuos fieri expediebat. Quare meritò magnus digitus supernam, sicuti & paruus infernã circumferentiã exactè cõvexam obtinet, quum ab hac parte neuter illorum aut ab aliquo custodiri, aut alteri adiungi debeat.

Osium structura in digitis.

Sed neq; simpliciter, neq; à casu aut temerè, ex tribus osibus vnusquisq; digitorum est factus: sed velvti ianuarum cardines, ita & articulorum vnusquisq; eminentiam cauitati appositè immissam & æqualem sortitus est.

Supercilia ambientia cauitates osium quibus cohærent.

Quas quidem cauitates osium, quasi supercilia eminẽtia circulo ambiunt: ad maximam firmitudinẽ articulorũ, ne aliquando excidant.

Motioni articulorum in digitis auxiliũ duplex.

Ad facilitatẽ autem motionis, atque osium securitatem, auxilium duplex excogitauit natura: vnum quidem, cartilagine os vtrunque subvngens, oblinénsq;: alterum verò, ipsis cartilaginibus humorem vnctuosum & viscosum, velvti oleum quoddam, suffundens, per quem facilè mobilis, & attri-

tu cõtumax omnis articulatio ossium est facta. Vt verò longè adhuc tutius articulus omnis inconcussus custodiretur, ligamenta quædam exvtroq; osse produxit, ab vno videlicet in alterū pervenientia: maxima quidem crassissimáq; ad præcipuos articulos continendos: minora verò, ad minores.

Ligamenta articulorum in digitis.

Labia ossium in digitis.

Cæterū labia ossiū, extrinsecus quidem maiora sunt, intrinsecus verò minora, tum propter firmitudinem extēsionis, tum propter flexionis diuersitatē.

Digitorum ossa qualia, et quare sint talia.

Sunt autem dura, densa, medullæq; expertia digitorū ossa: quia nuda sunt omnia, & propterea facilè patibilia. Nō potest tamen rectè inveniri vtilitas partis, antequā eius actio noscatur.

Neruorū principium est cerebrum, & spinalis medulla.
Cor est omniū arteriarū principium.
Hepar est venarum omniū principium.
Nerui deducūt facultatem sensus & motus.
Arteriarum munus.
Venarū vsus.
Tēdones mouētes digitos procedere à cubiti musculis.
Tendonū generatio & vsus.

Quòd igitur principiū neruorum omnium cerebrum sit, atq; spinalis medulla: & quòd ipsius rursus spinalis medullæ cerebrum, arteriarū verò omniū cor, vt hepar venarum: & quod nerui quidem à cerebro animalem virtutem, arteriæ autem à corde pulsatilem, sicuti venæ ab hepate vegetatiuam accipiunt, demonstratum alibi à nobis est. Erit itaq; vsus quē præstant nerui, facultates sensus & motus à principio in partes deducere. Arteriarum autem, custodire naturalem caliditatem, & nutrire animalem spiritum. Sanguinis autem generandi, simul & in omnes partes ferendi gratia, factæ sunt venæ. Quum igitur digitorū ossa ex se moueri motu voluntario non possent, natura ex cubiti musculis productos tendones, secundum rectitudinem digitorum deduxit, eósq; inseruit in articulos singulos, hoc est, in caput secundi ossis, quod nimirū mouendū erat. Quorū generatio tendonū, ex neruis & ligamentis in musculos dispersis, rursúsq; invicē coëuntibus, est. Sentiunt itaq; & mouentur motu voluntario tendones, ratione neruorum ex quibus constant: colligant autem musculos ossibus, ob ligamenta quæ in se recipiunt. At ligamentum ipsum album, exangue, & concauitatis expers quum sit, neruus esse videtur.

Ligamentū ab osse transire in os, esseq; insensibile penitus, nec posse quicquam mouere.
Extensio articuli fit ab externo tendone.
Flectuntur articuli ab interno tendone.
Tendones cur vestiti mēbranis atq; rotundi sint.
Digiti quadrifariam mouendi, quadrifariam applicantur tendones.

Verùm non est natum ex cerebro, neque ex spinali medulla, sed ex ossibus ad ossa trāsit, neruóq; multò durius, ac penitus insensibile est, nec mouere quicquam potest. Ossa igitur omnia quæ sublocantur, circa prælocatum sibi ipsis os immotum manens, mota, extendūtur quidem, quando exterior trahit tendo: flectuntur autē, quādo interior. Ne verò per longam viam & nudam carne, facilè colliderentur tendones, membranis vestiuit illos natura, eósq; à musculis vsque ad articulos, vt paterentur ægrius, exquisitè rotundos creauit. Nam quà applicantur, ibi vnusquisq; ipsorū e: inditur, vt facilius moueat, trahens apprehensionibus pluribus. Sed quoniam quatuor motibus, vnusquisq; digitorum moueri debebat, vno quidē, flexis, alio verò extensis, duobus item ad latera: quadrifariam illis applicantur tendones, orti partim à cubiti musculis, internis quidem flectentes, externis verò extendentes, mouentibus autem ad latera, deducentes ad paruum digitum: partim à paruis in manum musculis, qui reliquum ex obliquis motum, pollicem versus operantur.

Pollicis tendones et musculi.

Atq; is sanè maximus digitorū, internum quidem habet vnum tenuē tendonē, duos verò externos, eósq; robustos admodum: at ex lateribus, parte quidem quæ est versus indicem, paruum & tenuem habet musculū: altera verò parte, vbi manus assurgit, hoc multò maiorē.

Digitorum vniuersi tendones.

Reliqui omnes quatuor digiti, intus quidē duos tendones magnos, foris verò vnum sortiuntur, alteri illorū, scilicet minori, æqualem: tenuiorem autem hoc, eum qui ad latera exteriorū partium pervenit: reliquum verò omnium tenuissimū ad latera partium interiorum attinentem. Ac sic quidem rectè natura, molem ipsorum tendonum, actionis & vtilitatis excellentiæ respondentem construxit.

Flectendis digitis cur magni duplicesq; tendones sint dati.
Pollicis tendones cur tales.

Quum enim quatuor digitis flexis plurimas & vehementissimas actiones obeamus, nō magnos tantùm ipsos tēdones internos, sed etiam duplices erat nobis opus habere. Contrà res habet in magno digito. Ad nullā enim aliam actionem nobis flectendus est, nisi quando aliis iam curuatis illum desuper iniicere oportet. Quia verò primus eius articulus otiosus est, ad eum nullus interna parte tendo applicatur, sed ad secundum & tertium duntaxat eius articulum, vnus exiguus pervenit. Porrò duo illi tendones qui extrinsecus apparent in magno digito, si ambo quidē tendantur, digitū tendunt exactè: si verò alter eorum, partem alterā sibi proximā ad latus trahit. Atq; actionem quidem tendonis ad indicem perducentis, musculus paruus suscipit, ad hoc ibi locatus.

Thenar.

Contrarium verò, magnus, qui in palmæ altiori parte, quam thenar vocant, consistit. Atq; vnusquisq; tendo ad suum caput trahere particulam natus est, quę à seipso mouetur. Tendo igitur qui magnum flectit digitum, ab ea deneruationis, quæ in carpo est, parte, ducit originem, à qua nimirum oritur etiam qui ad medium pervenit digitū. Vectus enim super hunc multo spatio, & colligatus membranis fortibus, tum primùm decedens recedit ab eo, quum ad manus cauitatem accessit, modo persimili iugorum habenis, quæ per aliquos annulos super iugum locatæ excedunt. Et quemadmodū exteriorum tendonum illi quidem qui ad alios digitos pertinent, in superficie locantur, subiacent verò ipsis qui ad magnū spectant, sic è converso, qui interni ad digitos quatuor perveniunt, per profunditatem manus feruntur: supervehitur autem qui ad magnum defertur digitum.

Natura prouidentia.

Semper enim natura, in profundo quidem id quod pręcipuum est, in superficie verò id quod non est præcipuum, collocat.

Musculorū deneruationes duplices.

Porrò musculorum deneruationes apparent duplices, quo maximè loco ipsum carpum flectimus, sibi invicem superpositæ: maior quidem ea, quæ est in profundo: minor autem quæ in superficie: idq; diuisa planè ea quæ subiacet quidem, in quinq; tendones: quæ verò supergreditur, in quatuor: & omnibus ipsis rectà perlatis ad digitos, supervehuntur quidem minores maioribus, membranis verò fortibus quælibet quatuor coniugationum per totam viam munitur.

Tendonum in articulos digitorum insertionis ratio.

Quando autem descenderint ad primos digitorum articulos, ibi quisque subiacentium tendonum diffusus, caput primæ aciei flectit, per ambiens eum membranosum ligamen. Reliquū verò omne in vnaquaq; coniugatione fertur vlterius, secundum viam à principio cœptā, rectà ad digitorū extremitates. Vbi

verò

verò ad ſecundos articulos pervenerunt, ibi rurſus tendo ſuperior bifariam diuiſus, & vtraque parte amplificata circa ſubiectum tendonem inuolotus, in ternis partibus capitis ſecundæ aciei inſeritur. At ille qui ſubditus eſt, ſolus iode ad tertiam articulationem aſcendens, ad caput tertij & vltimi oſsis digitorum, etiam ipſe implantatur. Flectitur quidem vnuſquiſque qui iuxta ipſos eſt articulus à dictis tendonum implantationibus: extenditur autē ab externis carpi tendonibus. Sed tendones interim, qui per profundum feruntur, primū & tertiū articulum vniuſcuiuſq; quatuor digitorum mouent. Qui autem per ſuperficiem, hoc eſt, exigui, ad vnum, nempe mediū, implantantur duntaxat.

Carnem omnē eſſe ex ſe inſenſibilem.

Quia verò nulla caro ex ſeipſa ſenſum habet, & abſurdum erat apprehenſorium organum inſenſili tegi particula, non paruam neruorū portionem in carnes manuum natura diſſeminauit. Ex quibus ſic factis muſculis, produxit tendines, lateralibúſq; vniuſcuiuſq; digiti partibus eos implantauit: dextræ quidem manus, his partibus quę verſus ſiniſtrā: ſiniſtræ verò, eis quæ verſus dextram ſunt ſitæ. Reliquos verò tendones, qui ad lateralē vniuſcuiuſq; digiti partem perveniunt, à cubiti muſculis generauit.

Tendones digitorū vnde omnes oriantur.

Cæterùm oriuntur ipſi tendones ab eodē principio, quod iuxta carpū eſt, omnes: feruntur autem ad digitos ſecundum rectas lineas, æquales angulos ad caput ipſum efficientes. Quare principiū ipſum, ſummitates tendonum flecti ad ſeipſum cogit. Nam ſi ceſſantibus motibus iis qui ſunt ad latera, potius extenderis, vel flexeris digitos, extendente quidē te, diſtabunt: flectente aūt, in idem mutuò coibūt. Ad hæc, tenſos eos coniungere poſſumus, ſi dextri quidē digitorū eum, qui eſt in lateribus, ſiniſtrū tendonē, ſiniſtri verò, dextrū tendamus. Rurſus plurimū à ſe inuicē abducemus, ſi ipſius quidem dextri, dextrum, ſiniſtri verò ſiniſtrum ſimiliter diſtenderimus. Si verò neutro lateraliū tendonum agamus, ſed externis tantùm, mediam prędictarum conſtitutionē habebūt digiti.

Figura indolēs eſt in ſingulis articulis media.

Enimvero in vnoquoque articulo, vnica quidem nobis figura eſt iodolens, media videlicet: aliæ verò omnes vtrinq; doleot, ſed magis quæ lōgius à media recedit.

Figura extrema ſunt doloriſica.

Omnino aūt doloriſicę ſunt extremæ figuræ, poſt qoas nimirū nec flectere, nec extendere licet. Meritò igitur inter omnes figuras ea eſt maximè doloriſica, quū dux quidē mononis muſculus, extrema contractione, huic autem oppoſitus, perfecta extenſione cruciatur.

Figura media qui fiat.

Figuram verò medism vtrinq; circunſtantes operantur, aot ambo muſculi, ant alter omnino: poteſt tamen aliquando in ipſa oeuter eorum operari.

Tēdonum lateralium conſideratio.

Cæterùm paruorū tendonum motus non poterit vnquā magnis agentibus apparere. Nulla autem ex parte offendetur digitorum flexio aut extenſio, etiamſi abſcindantur laterales tendones: quorum is quidem imbecillior eſt, qoi eſt interior: vterq; autem operatur tenſis digitis, quieſcit verò flexis.

Articuli omniū digitorum manuum, triginta numero.

Quum autem in vtrauīq; manus digitis articuli triginta babeātur, quorū vnuſqoiſq; in locis quatuor implaorationes tendonū habet, præter primū magni digiti articulum, qui ſecundū quidē latera, extrinſecúſq; applicationes tendonū recipit, intus verò nullam: erunt vtiq; omnes applicationes ad digitos pertinentes centum & duodeviginti.

Implātationes tendonū ad digitos, centum et duodeviginti.

Simiarum ridicula anima ridiculum corpus tributum.

Porrò ſimiæ, vtpote ſecundum animam animali ridiculo, ridiculū quoq; corpus natura tribuit: id quod maximè licet cernere in formatione pollicis, qui & paruus & ridiculus eſt, parúmq; ab indice diſtās. Quòd aūt ſi pauciores digiti eſſent, multæ actiones imperfectius abſoluerentur: pluribus autē ad nullam rem indigeamus, id adeò perſpicuum eſt, vt demonſtrari non debeat.

Naturam nihil fruſtra operari.

Quare pulcrè quidem natura quinq; in vtraque manu digitos fabrefecit: quæ vt eſt ne quid deficiat ſolicita, ita nihil fruſtra operatur.

Digitorū inæqualitas ad quid conducat.

Cur autem inæquales digiti omnes ſunt facti, atq; medius omnium longiſsimus? Sanè quòd eorum ſummitates ad æqualitatem venire melius erat, quum magnas aliquas moles in circuitu comprehendunt, & quū in ſeipſis humidum vel paruum corpus continere conantur: ad quod quidem inæqualitas digitorum vtilitatem præſtat manifeſtiſsimam.

GALENI PERGAMENI de vſu partium lib. II.

Vnumquemque autem muſculum, ex iis qui radium & cubitum circulo comprehendunt, adeò adornauit natura, vt ne conſtructio quidem melior ulla poſsit excogitari.

Muſculi cubiti & manus viginti tres.

Porrò muſculorum omnium cubiti & manus numerus, ad viginti tres perveoit. Septem nanque parui ſunt in manu: alij totidem magni totam interiorem regionē cubiti, vt reliqui nouem totam exteriorem occupauerūt.

Muſculorū manus vſus.

Parui itaque manus extremæ muſculi, duces ſunt alterius obliquorum motuum.

Muſculorum cubiti vſus.

Eorum autem qui ſunt intra cubitum, duo quidem maximi, digitos flectunt: magnitudine autem hiis ſecundi, duo etiam numero, totum carpum: obliqui verò duo, primùm quidem radium, cum eo autem & totam manum, ad pronam figuram circumagunt. Reliquus eorum ſeptimus, qui minimus eſt eorum qui in longum extenſi ſunt, nullum digitum mouet, ſed alterius vtilitatis gratia factus eſt, quam procedente ſermone enarrabo. Ex iis verò nouem muſculis qui in cubiti externa parte conſiſtunt, vnus quidem digitos omnes, præterquàm magnum, extendit, duo autem alij eoſdem quatuor digitos ad tranſuerſum abducunt. At quartus alius muſculus, ſolum magnum digitum mouet, altero motu externorum duorū, ſcilicet obliquiori: alius item vous reliquum magni digiti motum præſtat, moderatéq; carpum totum extendit. Fortiter autem hoc circa carpum efficiunt alij duo muſculi: reliqui verò duo convertentes ad figuram ſupinam radium, cum eo & totam manum, ad eandem ducunt figuram.

Manus totius diuiſio.

Brachium.

Cubitus.

Extrema manus.

Cæterùm in tres magnas partes tota manus diuiditur: quarum vna brachium, alia cubitus ſiue vlna, tertia appellatur * extrema manus. Sed de brachio quidem nunc ſermo non eſt futurus. Cubitus dicitur totum membum, quod eſt inter articulationem carpi & anconis medium.

Ancon.

Ancon autē eſt pars illa cui innitimur, & quam etiā totius nomine, appellant cubitum.

Cæterùm osaium cubiti, alterũ quidem maius, cuius pars est ancon, specialiùs vocatur cubitus, quod in media manus figura, osai alteri, nempe radio, subiacet. Gibbi verò processus osium radij & cubiti, qui carpo inseruntur, vocãtur quidẽ & id ipsum qnod sunt, processus, & interdũ capita, & tuberãda. Vnicuiq; igit̃ digitorũ proprius vnus paruus mnsculns inest: duo autẽ alij maximi in manu thenara generãt, per quoa tum carnosa pars manus alta, media verò caua efficitur: tum digitorum vterq; maximns & minimus, plurimũ abducuntur ab aliis. Qui aũt inter magnũ & indicẽ cõsistit musculus, eam partẽ replet, pollicem'q; adducit ad indicẽ. Inseruntur ramẽ in ipsum pollicẽ alij fortiores tẽdones, à musculis vlnæ producti. Quare quũ quatuor quidẽ sint qui quatuor digitis insunt, duo aũt circa magnum, alius verò vnus ad paruũ digitũ, rationabiliter omnes manus musculi septẽ sunt facti, à quorũ singulis haud ab re vnicus est tendo productus. Iam verò dno illi musculi, qui intra cubitũ siti, ipsoa digitos flectunt, mediã exquisitè regionem obtinent: quoniam & capita tendonũ flectentiũ digitos, ad mediã regionẽ pervenire erat melius. Vtrinq; verò vnua est flectẽs carpũ. Alij autẽ duo intrinsecus in vlna consistũt, eam ad obliquũ ducentes. Reliquus extensorũ secundũ longũ musculorũ intra vlnã, tenuissimua omniũ, in superficie consistit, à quo quidem vnus tendo productus, sub interna cute manus disseminatur, nullũ quidem articulum mouens, sed ipsam perficiens tangendi vim, quæ ad apprehensoriam requiritur. Exteriorũ verò cubiti musculorum, qui quidem extendit qnatuor digitos, in superficie sub ipsa cute locatus est, mediã maximè totius membri regionem obtinens. Alij autem post eum, obliquè ad mediam descẽdentes regionem, tribus quidẽ maioribus digitis, duo: reliquis verò minoribus, reliquas explantationes mittit. Reliquorum verò trium, vnus qnidẽ qui in vlna est, carpum tendone simplici extendit: qui aũt sunt in radio, alter quidem condylum eius transcendens, obliquus, in duoq; diuisus, extendit simul carpum, & magnum, digitum abducit ab aliis: reliquus autem extrinsecus, ad pronum circunducit extremam manum, atq; ipsum carpum extendit. Sunt & alij duo in vlna, ipsam circumvertentes: obliqui quidem, quoniam & motus quẽ efficiunt, obliquus est: pervenientes autem ad radij os, quoniam hic motus est actio dearticulationis huius osaia, quæ ad brachium consistit. Apparent itaq; nouẽ quidẽ externi, septem antẽ interni musculi, si annumeres duplices illos mnsculos, qui circumagunt obliqui vlnã. Nam qui manus gratia sunt conditi, septem quidem externi, quinq; interni habentur. Quum antẽ quatuor sint motus carpi, extensio, flexio, ad pronum circunductio, & ad supinum: dno quidem tendones & musculi sunt duces flexionis, duo antem alij extensionis. Hi verò ipsi etiam conversiones laterales concinnant ad pronã figurã, simul adiuuante quippiã eo musculo, qui in externa vlna locatus, desinit in medium ponsimũ metacarpium, per tendonem duplicem. Flectentium igitur carpum tendonum, alter quidem ad eam quæ supra paruum digitum, alter autem ad eam quæ supra magnum est, regionem internã pervenit. Ad eundem verò modum extendentium vterqne, hic quidem supra paruum, ille autem supra magnum digitum, superna parte implantantur. Ac si vtriq; sanè tensi fuerint, flectũt quidem interni, tendunt externi manum: tenso verò altervtro ipsorum, altero quidem qui ad magnum digitum, parte interna, altero autem qui ad paruum, parte externa est, ad pronum sensim quodammodo manus circundncetur: eo verò qui ad paruum digitum, tenso intrinsecus, vel eo qui ad magnum est, extrinsecus, ad supinum. Si verò simul tensi fuerint, & qui ad magnũ digitũ intrinsecus est, & qui ad paruũ extrinsecus, non amplius sensim, sed quamplurimnm sic ad pronum circumagitur manus. Ita etiam & eo qui ad paruum digitum intrinsecus est, & simul eo, qui ad magnũ extrinsecus, tenso, admodum manus supina fit. Distinguere autem oportet carpi motus, à motibus totius vlnæ. Sunt enim & huic quatuor motus, proportione quatuor motibus respondentes, qui ab iis, quæ ad brachiũ sunt, dearticulationibus fiunt. Etenim extensam, & flexam, & circunductam ad pronũ & supinum, videbis totam vlnam, quiescẽte manu. Sed extensionẽ quidẽ & flexionẽ, vlnæ dearticulatio, quæ est ad media brachij, efficit: circunductionem verò ad latera, articulatio brachij ad externum eius caput. Ac duo quidem musculi ad pronum circundncunt, duo autem ad supinum convertunt radium: nam satius fuit duobus musculis, quàm vni talem motum cõmittere. Eorum autem musculorum, hic quidem in supernas partes quæ iuxta brachiũ sunt: ille in infernas, iuxta carpum inseritur: fertur verò vltrã amplius vterq;, neq; in ipsas solùm inserũtur extremitates, propterea quòd carnosis partibus immittuntur, antequam in tendones desinant. Ab eis siquidem nullus tendo producitur, quum impossibile sit ita propinquis sibi ossibus, incipientem ab vlna musculum, in neruosam tenuitatẽ mutatũ, inseri radio. Neruis quippe & ligamẽtis in carnes musculi disseminatis, postea paulanm in idẽ aceruatis, generatio fit tendonibus: paulatim autem illud longiori eget via, & maximè quando ex magno musculo aceruatio fit. Verum autem esse id quod dicitur, ostendit qui radio incumbit supernè musculus, à quo solo inter quatuor prædictos musculos, quòd minimus & longissimus sit, membranosus iuxta finẽ explanatur tendo, enatis à partibus radio internis, prope carpum. Collocauit autẽ natura, eos qnidem, qui ad pronam figuram membrum circundncunt, ex internis partibus, omnium primos securitatis gratia, quum plurimas & maximè necessarias, & vehementissimas, in hac figura, actiones obeamus: eorum verò qui ad supinũ abdncunt, alterum quidẽ occultauit in regione inter vlnam & radium media, eum ab vlna in radiũ producens: alterũ verò imposuit desuper ipsi radio, longissimũ faciendo hunc omnium, qui circa membrum hoc sunt musculorũ. Pervenit itaq; eius superior quidem extremitas ad externam brachij partem: inferior autem, per

Radius.

Processus cubiti.

Digitorum singulis proprium adesse musculum.

Manus musculi septem.

Tangendi vis in manu a quo perficiatur tendine.

Carpi motiones quot, & à quibus profecta tẽdonibus.

Vlnæ quatuor motus.

Musculi conuertentes radium ad pronum, supinum'q;.

Tendonum generatio.

per quam mouet radium, in membranosum tendonem desinens, applicatur intrinsecus eius partibus, prope ipsam cum carpo articulationẽ. Porrò vbi quis viderit, quando nerũ aut tendonẽ aliquem præterferri opus est magnam ossis conuexitatẽ, vnum horũ trium fieri, aut cauari particulam, aut perforari, aut omnino circa basim eius, neruum inuolui, nusquam autem nudum, aut non munitum vehi per conuexitatem, intelliget omnino tunc quantam artem in securitate singularum partium ostendit natura. Ac tendones quidem ipsos trium exteriorum manus musculorum carpum mouentium, radix, & vlnæ cauata excipiunt. Mox autem & ligamentis latis, & fortibus, & duris, quæ ossa ipsa suscipientia producunt, induuntur omnes eius loci tendones, vt neq; ab incidentibus extrinsecus promptè patiantur, neque à duritie ossium lædantur. Iam verò imbecilliores quidẽ actiones, paruis cõmisit natura musculis: ad vehementiores autem, non magnos solùm, sed etiam binos fecit. Quod pertinet ad carpi compositionem, is concauus quidem intus, conuexus foris, octo ex ossibus constat, quæ vnum putabis esse, nisi prorsus membranas abstuleris ea cooperientes. Habet aũt ad anteriorem sui finem, quatuor cauitates exiguas, quæ inarticulantur cum metacarpij ossibus, numero nimirum quaternis. Cartilago aũt non has modò, sed etiã eas quæ in ipso sunt carpo commissuras omnes oblinit: easque foris cõprimunt membranæ fortes, quæ sunt ligamenta simul ipsis articulis & operimentum, totis ossibus circumpositæ. Quatuor verò metacarpij ossa sibi invicẽ propinqua vsq; ad digitos protenduntur. Distant tamen à se invicem, nec sunt coniuncta, sicvti ossa carpi, quia plurimum invicem distantibus digitis debebant articulari. Sed & figura, conuexa foris quidem leuiter, intus verò sima magis facta sunt, vt post ossa carpi locata, illorũ speciem imitarentur. Tam igitur carpi, quàm metacarpij ossibus robur colligationũ auxilio est, vt minus laxentur in manus vehementi extensione. Extendimus autem organa quæ in carpo & metacarpio sunt, vt cauitatem quidem manus repleamus, complanemus autem conuexitatem. At concauam effecturi manum, prorsus cõtraria facimus, prius tenta flectentes. Quibus motibus minimè obsequerẽtur carpi & metacarpij ossa, si essent omnia vnum simplex. Iam verò si inter digitos & vlnam vnum simplex os esset, vbi semel confringeretur, mox totum præternaturã haberet, vtiq; vnum existens; id quod minimè accidere possit carpo, nec metacarpio, vel si aliquod eorum os confringatur. Quinetiã, vt omnino nihil patiantur, melius fuit ex multis componi, & potissimũ ita duris. Cedentia enim occursantibus ad suas articulationes, exoluunt ipsorum violentiam. Sagitta siquidem, tensa contra facilius quàm laxa penetrat. Ad hæc, multiformis figurarũ varietas, ad eam, quæ cõmunis est, patiendi difficultatẽ conducit incredibiliter. At verò primus articulus pollicis, ossi carpi propinquo inarticulatur. Nam si alicui ossiũ metacarpij cõmitteretur, parua vtiq; esset ei distantia ab indice. Constat aũt metacarpium ex quatuor

Natura solicitudo circa particularum securitatem.

Carpus ex octo ossibus constat.

Metacarpij ossa quaterna.

Carpi & metacarpij ossa cur plura.

Figurarum varietatem conferre ad patiendo difficultatem.

Metacarpium constat ex quatuor ossibus.

ossibus, quoniam quatuor tantùm digiti in ipsum articulari debebãt. Cæterùm quia in carpo multa fieri ossa fuit melius, componi verò fines eorum cum vlna non similiter vt cum metacarpio, in duos ordines ea digessit natura. Quum igitur necessariò sint quatuor metacarpij ossa, adiaceat autem eis in vno ordine primũ magni digiti os (quod sanè nonnulli propter hoc ipsum metacarpio attribuunt) & hic vniuersus ordo inarticuletur inferiori parti ipsius carpi, conuenienter ex quatuor quidem hæc pars, altera autem quæ vlnæ inarticulatur, ex tribus ossibus facta est. Quum itaque tres sint ordines inter vlnam & scissionem digitorum medij, qui quidem est ad vlnam, ex tribus ossibus quàmarctissimè iunctis: qui verò deinceps est, ex quatuor laxius compositis: tertius demũ huic inarticulatus, ex quinq; compactus est, quorũ vnum quidem est magni digiti, alia verò quatuor, metacarpij. Videbitur itaq; sic quidẽ carpus septẽ omnino constare ossibus, præter quæ est aliud prælongum, quod vehitur per internas eius partes, in quibus & inarticulatur ad tenuem vlnæ processum. Quoniam igitur carpum oportebat inarticulari, vlnæ, ac radij finibus, conuenienter horum os vtrunq; epiphysim habuit, gibbam quidã & rotundam extrinsecus, concauã verò intrinsecus; sed epiphysis quidem radij, vndiq; labium habet circumpositum, à quo exactè stringitur is terminus carpi, qui ad vlnam spectat: vlnæ autem epiphysis, nõ amplius similiter, sed interna quidem sua pars, & quæ spectat ad radiũ, est similis: alia verò extremitas, quæ secundum longitudinem & rectitudinẽ totius membri extat, in rotundũ caput finit, quo circundatur locatum ibi os carpi, cõcauitate leuiter profunda: vt duplex sit articulatio in carpo: altera quidem finium ipsius carpi ingredientium cõcauitatem inter epiphysim radij & vlnæ mediã: alia autem parua, ossis circumplectentis paruam apophysim vlnæ. Atq; hæc quidem gratia versionis manus ad pronum & supinum facta est: propter aliã verò magnam extenditur & flectitur carpi articulus. Ob hæc sanè, gibbositates factæ sunt finium vlnæ & radij. Quia tamẽ extrinsecus quidẽ magna erat altitudo ipsi extremitati vlnę, internæ verò partes imę & demissæ, propter apophysim eius paruã extrinsecus & infernẽ locatã, posuit hic natura, veluti quoddam vallum, prælongum os, intrò nutans rectum, à quo ea quæ ibi sunt sita, muniuntur. Atq; hoc est os carpi octauum de quo differere distuleram. Cuius finis quidẽ inferior, subtilis & cartilagineus est, validisq; quibusdã membranis alligatur circumiacentibus ossibus, atq; in ipsum tandẽ inseritur ille tendo, qui carpum flectit. Quinetiam aliam quandam σησαμοειδή ossis parui cartilaginosi natura creauit, per colligationes fortes copulati, partim huic nunc dicto ossi ipsius carpi, partim ei quod est post ipsum, articulato ad primam aciem magni digiti, vt & ibi cõtingat parte altera tendonem, à quo magnus digitus atq; carpus mouentur. Nam aliquis poterit hoc os numerare, sed non est numeratũ ab anatomicis, sicvti nec aliquod eorum quæ σησαμοειδῆ vocantur, quæ multis manuum & pedum

Carpi os octauum, quæ vehitur.

Epiphysis radij & vlnæ, quæ committuntur carpo.

Carpi articulatio duplex.

Carpi ossis octaui vsus.

Σησαμοειδῆ.

articulis natura velut auctariũ circumposuit, securitatis gratia. Iam verò ex quatuor tendonibus extendentibus & flectentibus carpum, qui quidem extrorsum sunt, manifestè apparẽt obliqui, & perveniunt, hic quidẽ magis ad externas partes aciei, quæ est ante paruũ digitum: ille aũt ad internas aciei, quæ est ante magnũ. At interni, obliquiores quodammodo sunt, vt non solùm extendant, & flectant, sed etiam circunducant manũ ad latera. Ad hæc positio ipsius radij, obliqua meritò fuit, quemadmodum vlnæ positio recta: hæc siquidẽ extensionibus & flexionibus, ille verò cõversionibus ad latera subseruit. Ob eam causam ad brachiũ vtriusq; ossis dearticulatio, dissimilis fuit. Porrò superiorem extremitatem radij, ad caput brachij externum produxit natura: inferiorem ad magnum extendens digitum, quòd videlicet talis obliquitas multò paratior sit, vt motibus ad pronum obediat, qui ad plures ac magis necessarias actiones sunt vtiles. Cur autem incumbit vlnæ radius? quia hoc illa longior est, & plurimum articulationis ad brachium ipsa obtinet. Sed cur vtriusq; partes, quę in medio quidem sunt, tenuiores: quæ in cubito autem & carpo, multò crassiores existunt? quia illas musculis locũ præbere oportebat, has crassescere per epiphyses. Cur ex ipsis finibus, ille quidem vlnæ, qui in cubito est, crassior: radij verò, is qui ad carpum consistit? an quòd vtriusque est ad carpum dearticulatio? In ea verò dearticulatione quæ est ad brachium, tantum superet vlna radium necesse est, quanto vlnæ dearticulatio cunctis manus actionibus cõmodior existit. Sunt sanè hoc loco quidam processus ipsius vlnę duplices, gibberosi quidem foris, caui autem intus: vnus ex posterioribus & infernis ipsius partibus, qui certè & maior est: alter ex anterioribus & supernis, multò minor priore. Conversis autem ad seinvicem eorũ cõcauitatibus, vna ex ambabus conficitur magna cauitas, similis literæ græcæ *S. quos quidem exortus vocant κορῶνας: atq; hæc vlnæ extremitas talem habet figuram. Brachij verò extremitas hoc modo secundum laterales partes capitis epiphysin habet: hanc quidem foris, illam autẽ intus: quarum in medio cauitas quædam est, lęuis & rotunda, similis rotularum vocatis cauitatibus, circa quam vlnæ coronæ mouentur. Vbi autem ipsa desinit, vtrinq; βαθμίδες, hoc est, brachij cauitates consistunt, quas extendentibus totam manum, & flectentibus, vlnæ κορῶναι ingrediuntur, suntq; hæ extremæ extensionis & flexionis terminus. Quæ dearticulatio tuta simul & accommoda actionibus facta est. Porrò brachij capitum, alterum quidem externum & minus, ob radij ad ipsum dearticulationem est factum: alterum verò maius, q̃d intrò spectat, nullum os sibi cõiunctum habet, sed nodus prominens, vasa munit quę illac perreptãt, in ipsũmq; annectuntur capita musculorum vlnæ internorum, qui secundum rectitudinẽ eius sunt siti. Non solùm aũt radium & vlnam brachio, sed etiam radium vlnę validis ligamentis natura cõiunxit, vt omnia quamfirmissimè cohærerẽt. Os igitur brachij rationabiliter quidem extrinsecus magis est gibberosum:

Tendones extẽdentes atq; flectentes carpũ.

Vlnæ positio recta.

Radij dearticulationes.

Radius cur vlnæ incumbat.

Radij & vlnæ, quod pertinet ad figuram & cõstitutionem, discrimina.

Corona.

Vlnæ extremitatis figura.

Brachij epiphyses.

Βαθμίδες brachij.

Brachij capita.

Brachij ossis figura.

internis verò partibus magis simũ, vt ad seinvicem converterentur manus, id quod longè erat melius. Talis etiam constructio brachij effecit aptiora, ad comprehendendũ cõvexa corpora, præparando simul locum vasis, quæ ad totas manus feruntur. Quum autẽ vlna duobus prædita motibus esset, extensione & flexione, necessariũ erat interna quidẽ ipsius brachij parte flexionis ducem musculũ, externa verò extensionis, locari, vt tum ipsam motionẽ vlnæ, tum brachio tegumentum præstarent. Ne autem regio illa quæ inter ipsos musculos media futura erat, superna nempe & inferna, omnino nuda relinqueretur, aut otiosa vestita carne, fortiores simul ac tutiores motus natura ædidit, duplicata multitudine musculorum. Ex vtraque siquidem parte duos obliquos musculos in ipso membro produxit, figura simili X græcæ literæ, sese mutuò secantes, prope dictas regiones: positione quorum tectò esse vndiq; brachio contingit. Hoc aũt est dignũ admiratione, quòd binis obliquis motibus, vnũ rectum cõficiunt, quemadmodũ carpum mouentes tendones. Atq; vnus quidẽ musculorum flectentiũ vlnam, ortũ habet ab internis partibus loci, qui ad humerũ vergit: inde autem perfertur ad anteriores brachij partes: alter autem minor, explantationem quidem ab internis brachij partibus habens, intrò illinc paulatim sese convertit. Maiori porrò musculo agente, manus tangit internas regiones articuli, ad humerum spectantis: minore verò, externas iis oppositas. Eodem modo & posteriores brachij musculos reperies factos, oppositum scilicet vtrunq; vtriq; internorũ, idq; pari seruata similitudine. Ambo nanq; inseruntur cubito, sed huius quidem maxima pars, ad internas cubiti regiones: illius autem, ad externas: & prioris quidem dictorum supernæ explantationes, in interna brachij magis: alterius autem, in posterioribus. Ergo musculi duo interni, secundum rectitudinem quidem exactè tendunt vlnã, si ambo tendantur. Sin autem alter quidem eorũ agat, alter verò quiescat, parum à rectitudine versus alteram partem deflectunt. Eadem ratio est habenda in extensione quam moliuntur hi oppositi musculi. Iam verò laxiora & cauernosiora, magisq; concaua semper sunt ossa maiora cunctis minoribus, ne maximo grauent onere. Sed intra cauitates eorũ medulla reposita est, familiare ossibus nutrimentum. Enimvero in cubiti & carpi articulis, non crassa modò, sed etiam dura quædam ligamenta vndiq; contranitentia, & prohibentia, ne articulorum ossa plurimum à mutuo connexu resiliant, ac distent, sunt facta. Quapropter etsi sæpe violenter moueri cogantur, minus tamen quàm in humeris, articulorum luxatio accidit. Non enim fieri potest, vt os aliquod suo articulo aberret, nisi plurimum à reliquis distet. Non autem omnes articulos natura firmos construxit: quoniam pugnam habebat necessariam varietas motuum, cum securitate constructionis, nec poterant in idem cõvenire ambę. Sequitur enim illa quidem laxitatem dearticulationis, hæc autem stabilimentum, & omni ex parte constructionẽ. Quare cũ duo sint quæ stabilitatem

Musculorum flectentium atq; extendentiũ vlnam, qui situs.

Musculi obliqui in brachio.

Rectum motũ fieri à musculis obliquis in brachio, dum obliquo simul motu mouentur.

Musculi vlnam flectentes vnde oriantur.

Ossa maiora cur semper cauernosiora minoribus.

Medullam esse familiare ossibus nutrimentum.

Motuum varietatem pugnare cum cõstructionis securitate.

Firmitudinē articulorum quæ efficiant.
Humerum carere exacta compositione, et firtudine ligamētorum.

tem articulorum efficiant, fortitudo videlicet ligamentorum, & exacta compositio, vtraq; quidem est in cubito & carpo, altera verò in digito: in humero autem neutra exactè invenitur.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium, lib. III.

Manus solus animaliū homo habuit.
Homo solus inter pedestria bipes, erectúsq;.
Naturam non posse miscere corpora plurimum differentia.
Centauros non vnquā fuisse Galenus.
Lupam concipere ex cane.
Canem concipere ex lupo, et ex vulpe, necnō è contra verso.
Equam aut nō recipere humanum semē, aut receptum corrumpere.
Homo solus sedere potest.

MAnus homo omnium animalium solus habuit, organa animali sapienti convenientia. Bipes verò ipse solus inter pedestria factus, & erectus, quia manus habuit. Cur autem non habuit quatuor crura, & præterea etiam manus, sicvt centaurus? Quoniam primò quidem impossibilis est ipsi naturæ, corporum adeò differentium mistio. Neq; enim si coitus quidam venereus homini cum equa fiat, perficient matrices sperma. Quare quod de centauris fertur, omnino fabula est. Equa siquidē asini, & asina equi poterit sperma recipere, perficeréq; ad animalis misti generationem. Ita & lupa masculi canis, canis verò ipsa non lupi solùm, sed & vulpis, sicvti & vulpes canis. Equa autem humanum semen fortè ne receperit quidem in sinus matricis: longiori enim pudendo opus fuerat. Quòd si quando id suscipiat, corrumpet vtiq; ipsum vel mox, vel nō multò pòst. Iam verò si homini quatuor adessent crura, esset ineptissimus ad vniuersas humanas actiones, ac ne sedere quidē posset. Etenim vt solus homo erectus stare, sic etiā solus sedere potest. At animalia cætera, quę destituta sunt manibus, oportuit hęc quidem anterioribus tibiis cibū admouere ori: alia verò, inclinata sumere.

Animalibus herbiuoris quæ insunt.
Carniuoris quæ insint.
Timidis animalibus quæ adsint.
Carniuora vti anterioribus pedibus vice manuum.
Exanguia animalia cur paruis & numerosis tibiis vtantur.
Iulus.
Scolopendra.

Cęterū quę herbis vescūtur, alia quidem solidas, alia verò bifidas habent vngulas: carnivora autē, habitu feroci quū sint, nō solùm habent multifidos pedes, sed etiā curuos vngues, firmissimósq; sortiūtur. Porrò quæcunq; omnino sunt timida, his neq; solida vngula, neq; cornu, vice propugnaculi, inest, sed vngula tantùm tenuis bifida: atq; hæc quidē inclinata pascuntur. Carnivora autem anterioribus pedibus pro manu vtuntur, & ad retinendū animal quod venata fuerint, & ad cibū ori afferendum. Quæcūq; verò animalia exanguia, ea sanè frigidiori temperie sunt: quapropter imbecilliora omnino, & ad motus pigriora, paruis & multis vtuntur tibiis. Quædam autem etiam ob id prælonga totis corporibus facta fuerunt, sicvti & iulus, & scolopendra, copiosæ tibiarum productioni natura locum suppeditante.

Quadrupedibus quæ commoditas adsit ex illa corporis fabrica.

Omnibus sanguineis pedestribus, quę maximè hominibus assimilantur, quatuor sunt pedes tributi. Tutius siquidem erat ipsis, quatuor ambulare tibiis, quàm rectis stare super duabus. Nam sic ambulantibus, vti ambulant, partes ventris, quæ sunt offensis magis obnoxiæ, occultantur, & custodiuntur à superiacentibus: expositæ autem sunt, quæ sunt patibiles minus. Erectis verò accideret prorsus contrarium. Neq; enim manibus & ratione vtentia, quemadmodum homo, oppositura erant ventri externum aliquod propugnaculum. E contrario autē horum, homini melius fuit esse bipedi, vt qui ea velocitate, quā ex tibiarum multitudine habent animantia cætera, nusquam indigeret, & ad multa, nisi bipes fuisset, deterior futurus erat.

Bipedes sunt aues.
Rectus est solus homo.
Spinā esse cen quandam carinam corporis.
Crura in solis hominibus ad rectam lineam subtēdi spinæ.
Quadrupeda cur nequeāt sedere.

At bipedes quidem & aues sunt. rectus tamen solus animalium est homo. Soli enim ipsi secundū rectitudinem crurū spina est, ceu corporis quædam carina existens: ad quā crura ipsa, in auibus quidem, vt & quadrupedibus, angulum rectū efficiunt: solis autē hominibus, instar rectæ lineæ extendūtur. Quare eorum animaliū nullum vnquā stare potest. Sed nec sedere, quòd ad sedendum oporteat crura coxis copulata, in fæmoris ad tibiā dearticulatione, retrorsum flecti, id quod fieri in illis non potest, quum omnia nimirum antrorsum posteriorum crurum habeant flexiones, quemadmodum priorū retrorsum, contrà quàm in hominibus cernimus. In eis siquidem manus ad anticā cubiti partē flectuntur, quòd melius sit eas ad se cōverti: crura autē flexionem in genu retrorsum obtinēt, nam hoc solo modo pulchrè licet sedere.

Figurari posse tripliciter animal, si rectam lineam efficiat spina cum cruribus.
Homo solus & rectus stare, & sedere potest.
Actiones omnes manuarias fieri, aut stātibus aut sedentibus nobis.
Οὐρανοσκόπος piscis perpetuò aspicit cœlum.
Sursum aspicere, est mente naturam rerū considerare.
Crus ambulationis organū.
Pedum constructio valde opportuna.

Vbi igitur vnā rectam lineā efficit spina cum cruribus, ad tres differentias figurarum agi animal potest: quū si ipsam quidem spinā humi reclinauerit, supinum omnino fiat: si ventrē, pronum: si firmetur pedibus, tum exactè stet rectū. Si verò aliquem angulum crura ad spinam fecerint, constat nullam earum figurarum exactè esse rectam. Solus igitur omnium animalium homo & rectus stare & sedere potest: etenim omnes manuum in opificiis actiones, duabus iis egent figuris: hæc nanq; erecti, hæc sedentes conficimus manibus. Nemo autem aut pronus, aut supinus molitur quicquā. At opinari ob id rectè stare hominem, vt promptè ad cœlum suspiciat, hominum est, qui nunquam viderunt *οὐρανοσκόπον* piscem: hic nanq; vel inuitus semper cœlum aspicit: quū homo, nisi collum reflexerit, cœlum nunquam videre possit: qui reflexus etiam asinis inest. Id autem nō est sursum aspicere, quum quis supinū seipsum reclinarit oscitās, sed quando mente naturam rerum considerat. Postea igitur quàm vt manus apprehensionis, ita crus ambulationis erat futurū organum, præstitit nō rotundos & duros, sed oblongos, latos, molles, multifidósq; subdici ipsis cruribus pedes: quum videlicet talis cōstructio, ad omnes locorū difficultates, & sicvbi oporteat sublimes muros, aut arbores, aut petras scandere, maximè opportuna videatur. Etenim equis & bobus, aliisq; id genus animalibus, quibus duri & vestiti sunt pedes, melius fuit quovis modo ad patiendi difficultatē eos cōparasse, vt quæ nec manus, nec artes habeant: homini verò (qui idoneū sibi calceamentū invenire potuit, sæpe etiā nudis pedibus vti, opus habuit) prę̄stitit esse eos tum detectos, tum molles.

Pedes homini præstitit esse tum detectos, tum molles.
Ambulatio quomodo fiat.
Stare posse homines duobus mutilis pedibus mouere autem non itidem.

Porrò ambulatio fit, altero quidem crure in terra firmato, altero autem circumlato. Sed firmari quidem, pedis: circumferri autem, totius cruris est actio. Nec verò ambulantibus tantùm, sed currentibus etiā, alter quidē pedum in terra firmus est, alter verò simul cum toto crure profertur. Cæterùm mutare quidem loca, beneficio cruris quod mouetur cōtingit: quòd verò non cadamus, hoc pes in terram fixus efficit. Iam stare quidem possunt, duobus mutilis pedibus homines, moueri autem non possunt. Vidi etenim quosdam, quorum digiti soli à niue mor

tificati exciderant: ſed hi quidem, neque ſtando, neq; ambulando, neq; item currendo, in planis ſaltem & læuibus, vincebantur à ſanis, invtiles tamen & impotētes, ad pervadendum aliquem præcipitem locum. Quibus autem non ſolùm digiti, ſed quæ ante digitos eſt, etiam planta computruit, fallax his greſſus eſt, etiam in planis locis. Si verò tarſus etiam corruptus fuerit, non ſolùm hi non poſſunt ambulare tutò, ſed ne ſtare quidem conſtanter.

Stationi firmæ amplos & oblongos pedes eſſe appoſitos.

Conſtat igitur hinc ad firmam ſtationem amplos & oblongos pedes eſſe appoſitos: quibus acceſsit multiplex illa fiſſura, necnon conſpicua in medio cauitas, ad ſecuritatem in gibboſis locis vtraq; maximè congruens.

Pes hominis imitatur manum.

Pes etiā apprehenſoriū organum.

Humanus itaque pes, quammaximè fieri poteſt, manum imitari videtur. Quare ſi apprehenſoriū organum manus fuit, fuerit vtiq; & pes ipſe, alio quodam modo, huiuſmodi. Non autem habet oppoſitum aliis digitum magnum, ſed in vno deinceps ordine conſtitutos omnes: nam ſic ad firmitudinem expediebat.

Ταρσὸς æquiparatur carpo.

Πεδίον, ſiue plā la, eſt quid metacarpio ſimile.

Iam verò quod in humano pede ταρσὸς dicitur, carpi manus ſimilitudinem refert: metacarpij autem, πεδίον, hoc eſt planta: nam digiti in pede, digitis manus ſunt ſimiles. Hæ igitur tres partes pedis ſunt, quales & manus, digiti, tarſus & planta.

Talus.

Calcaneum.

Nauiforme os.

Baſis inſtrumenta.

Subiacens verò ipſi tibiæ pars pedis, ex tribus oſsibus cōſtat, talo videlicet, calcaneo, & nauiformi oſſe. Atque iis quidem ſolis, nulla eſt in manu particula quæ proportione reſpondeat, ſed ſunt ſimpliciter baſis ſolius inſtrumenta. Aliæ verò omnes particulæ, baſis ſimul & apprehenſionis. Quæcunq; igitur pes, vt apprehenſorium inſtrumentū, manui ſimilia eſt ſortitus, ea ad ſermonem de manu habitum, remittenda ſunt: quęcunq; verò, vt ambulatorium, hìc enarrare oportet.

Pedum constructio.

Quòd itaque ex multis ac variis oſsibus conſtituti ſint, invicem quidem multifariam dearticulatis, per membranoſa verò ligamenta cōnexis, id vt apprehenſionis inſtrumentis, pedibus accidit. Quòd verò & minores quàm manibus, digiti, ſimiliq; omnes ſerie poſiti eis inſint, hoc proprium eſt pedibus, tanquam firmationis organis.

Pedum partes internæ, cur altiores, & magis cauæ externis.

Tutioris autem apprehenſionis ambulationiſq; gratia, altiores & magis cauæ factæ ſunt pedum partes internæ; externis: quæ quidem ſi fuiſſent æquales verſus crus eleuati pedis, alter ſemper pes inclinaret, ac ſic ambulãdo facilè everteremur. Internæ aūt pedis cōcauitatis gratia, calcanei anterior pars, tenuior eſt & anguſtior, magiſq; recedere ad digitum paruum videtur.

Aſtragalus.

Talus.

Propterea aſtragalus, ſiue talus, intrò magis vergere apparet, licet eius partes poſternæ, ad medium ſint calcaneum firmatæ.

Cubiforme os.

Scaphoides.

Tarſi oſſa tria.

Quæ autem coniunguntur his oſſa, quod calcaneo quidem cohæret, cubiforme vocatum, ab externis partibus pedis firmum in terra ſtatuitur: quod verò aſtragalo, ſcaphoides dictum, ſimiliter ipſi aſtragalo ſublime eſt, & ſublatum à terra, interna regione pedis locatur. Pari autem modo tria tarſi oſſa huic coniuncta, & ipſa ſublimia apparent, & internis pedis partibus poſita ſunt: quibus externa parte firmum ac humile os cubiforme appoſitum eſt.

Calcaneū ſubiacere ad perpendiculum toti cruri.

Sed calcaneum quidem ad exteriora pedis maximum quidem eſt factum, quoniam ad perpendiculum ſubiacet toti membro: læue autem partibus inferioribus, firmationis ſtabilis gratia: rotundum, vt non facilè pateretur.

Aſtragalus coniungitur nauiformi oſſi.

Plantæ oſſa.

Porrò aſtragalus altus, alto nauiformi coniungitur, fornici ſimilem perficiens figuram. His deinceps adiacent oſſa tarſi, tria quidem nauiformi coniuncta: quartum verò calcaneo. Poſt hæc ſunt plantæ oſſa, tertiam poſt aſtragalum contingentia, & nauiforme, & continua huic tria oſſa tarſi.

Pedis magnum digitum ex duobus tantum articulis conſtat.

Deinde ſunt digiti, quorū maximus eſt nō amplius ex trium oſsium ordinibus, vt reliqui, conſtitutus, ſed ex duobus. Cęterùm oſsi quod magno digito præpoſitum eſt, duo videntur ſubiecta eſſe inferiore parte, velvti ſuſtentacula quædam, & ſtabilimenta.

Planta proportione metacarpio reſpondet.

Tarſus proportione reſpondet carpo.

Ac planta quidem, proportione omnino metacarpio reſpondet. Verùm in pede, ceu vno ordine omnibus iacentibus digitis, quantus eſt illorum numerus, tantus meritò eſt & oſſium plantæ, quæ præponuntur illis. Sed nec carpi quidem ad tarſum proportio conſtructionis obſcura exiſtit. Siquidem ex quatuor oſsibus tarſus conflatus eſt, ex duplicatis autem carpus, ceu ex duobus ordinibus cōſtans. Nam ex pluribus & minoribus componi particulis apprehenſorium inſtrumentū erat expediens: vt ex maioribus, ſed paucioribus, ambulatoriū. Anteriores igitur partes pedis adamuſsim perſimiles comprehenſoris, ex æqualibus illis numero oſsibus conſtant. Poſteriores verò, quū inſtrumenta omnino ſint greſſus, nullā habent in manu proportione reſpondentē particulā. Reliqua pars media ambarum, qualis exiſtit tarſus, vtriuſq; imitatur naturam.

Cubiforme os.

Nauiforme os.

Aſtragalus.

Os itaq; quod ab externis ipſius partibus eſt locatū, quod ſanè & cubiforme dicitur, inarticulatur cauitati calcanei, ad finē adiacenti. Reliqua verò tria tres cubis nauiformis oſsis obequitant. Hoc autem ipſum rurſus circumambit caput aſtragali, qui iacet inter adnata tibiæ & fibulæ, ſupernè à lateribus, & præterea à tergo ab ipſis comprehenſus. Superiacet autem calcaneo duabus eminentiis, ibi in duabus cauitatibus eius firmatus.

Pedis motus à quibus dearticulationibus proficiſcantur.

Atq; extendere quidem & flectere pedem, ſupernæ aſtragali dearticulationis eſt opus: ad latera verò circumferre, opus eſt dearticulationis quæ fit ad os nauiforme.

Calcaneum eſſe maximū os, firmiſsimeq; dearticulatum.

At pedem & crus firmari, ſicvti & ſuſtinere vniuerſum corpus, ad ipſum præcipuè calcaneum pertinet: quod os, ea de cauſa nō ſolùm cætera oſſa, ſed ipſum etiā aſtragalum magnitudine ſuperat, cum quo etiā habet articulationes firmiſsimas. Vt autem firmius dearticularetur, in medio ipſius & tibiæ aſtragalus eſt locatus, cohærens illi validis ligamentis cartilagineis.

Calcanei cutis duriſsima.

Pedis cauitas trium commodorum gratia efformata eſt.

Duræ porrò calcanei naturæ, dura cutis ſubducta eſt, vt occurreret violentis occurſibus. At cauitas pedis, trium gratia conſtructa eſt, nempe internæ altitudinis, apprehenſionis, & leuitatis gratia.

Tibia. Fibula.

Femur eſſe omnium oſsium maximum.

Ad hæc, in fęmore quidem eſt vnicum os, quemadmodum & in brachio: duo autem in tibia iis ſimilia, quæ in vlna cernuntur: quorum vnum quidem vocatur tibia, alterum verò fibula. Maximum omnium corporis oſsium fæmur meritò fuit. Primum nanque hoc, firmatum eſt cauitate, primúmq; omnem corporis molem ſuperiacentem vehit: curuum quidem, priore & externa parte: reſimum

Blæsi ad genu qui fiant.
Fæmoris partē supernam pro sede ischij cotylem fortitur.

resimum verò, parsillius his contrariis. Quibus enim fæmur fuerit natura rectius, q̃ convenit, blæsi fiunt omnino ad genu. Superiori ipsius fæmoris parti, ischij cotylem præparauit natura sedem. Eius autem collum, statim ex cotyle obliquum foras abscedit, vt relinquatur locus internis fæmoris vasis & musculis: postea autem intrò rursus revertitur, versus genu. Ad hæc, magis quidem sima retrorsum, antrorsum verò magis curua quum sit structura fæmoris, ad sessiones idonea existit. Quin & tibiam ipsam circa supernas partes magis curuam extrinsecus natura fabricata est, firmitudinis & velocitatis ratione. Nam inferiores partes illius, quæ sunt ad malleolos, intrò sese reflectunt. Quemadmodū igitur singuli in manu digiti, à duplicibus quidem maximisq; flectuntur tendonibus: ab aliis autem simplicibus minoribúsque extenduntur: atq; ab aliis adhuc minoribus ad paruum digitū abducuntur: ac denique ab aliis illis minoribus reliquus motus internus ad pollicem obliquè agitur: ita dicamus etiā, & in vnoquoq; pedum digito hos quatuor motus meritò inesse, quum à maximis quidē tendonibus digiti pedū flectantur, à minimis autem parte interna cōvertantur obliquè. Porrò media inter vtrosque est magnitudo extendentibus, & parte externa circumagentibus. Non tamen æquè magni sunt in pedibus flectentes, ac in manibus: quia nō itidem vt manus, pedem constituere oportebat instrumentum apprehensorium, sed basis firmandæ organum. Quanto igitur pes manu est maior totus tota, tanto huius digiti, illius digitis, & tendones tendonibus sunt minores. Non ergo fuit æquum, quatuor genera tendonū mouentiū digitos pedū à musculis tibiæ produci, quēadmodū in manu à musculis vlnæ: sed duo sola, nempe alterum, quod eorum extensionē efficeret: alterū, quod flexionem primi & tertij eorum, qui sunt in quatuor digitis, articulorum. Motus itaque cuiq; articulo digitorū pedis molita est quatuor natura, & quinq; principia ipsorum, vt in manu: non tamen omnia ex locis proportione respondentibus prodeuntia. Tria siquidem ab ipsis pedibus motus principia oriuntur, duo verò deferuntur ex tibia. Etenim in ipso qui ad plantam est loco, musculos obliquo motui interno praefuturos cōstituit: in reliqua verò ipsius parte tota vsq; ad calcaneū eos locauit, qui secundum articulum cuiusq; quatuor digitorum flectunt, magno digito excepto, qui à maioribus tendonibus germinationem insertam secundo suipsius & tertio articulo habet, vt is qui est in manibus. Pariter & ex superioribus pedis partibus alios posuit musculos, motui externo obliquo inseruientes. Quare supernè quidem ex tibia, duo *principia motus descendūt: inferiore verò parte prodeunt ex pedibus tria. Tendones in pedes inserti, modo quodam simillimo neruis à spinali medulla colli in tota brachia productis, implicantur, cōmiscentúrq; inter se, vt offensionibus multò fortius resistant. Ob id ipsum nanq;, vel vbi magnitudo intervalli magna fuerit, vel locus periculosus, ibi mistionē huiusmodi machinatur natura. Musculi aūt valde parui, ab anatomicis nō animadversi, primum articulū cuiusq; digiti flectūt, pariter in manibus, pedibúsq;. Iam verò fines tibiæ, fibulæq; simul inter se vniti & coniuncti, fæmori exactè in genu ipso adaptantur. In tibia porrò tredecim capita sunt tendonum, retrorsum quidem sex, antrorsum autem septem, mouéntq; pedem secundum omnes convenientes eis motus. At conveniunt non pedi absq; digitis, motus quatuor, vt carpo. Etenim à musculo tibiæ supertenso antrorsum, enascitur quidam tendo robustus, qui in duas partes diuisus, partibus circa magnū digitū pedis inseritur. Ab eo verò musculo qui fibulæ circumtenditur, prodiens tendo alius, iis inditur partibus, quæ ante paruum digitum sunt. Qui duo si vtrinque tensi fuerint, attollunt, resimumque reddunt pedem vniuersum: altero verò actionem obeunte, motus ad obliqua fiunt. Quinetiam ex posterioribus partibus, proportione eorum qui sunt in manu, opposuit natura duas musculorum germinationes, quæ contrarios dictis motus pedis efficiunt. Quarū minor à musculo, qui per profundum fertur, orta, in eum, qui est ante magnū digitū, locum infernè implantatur. Altera verò maior est, conspicuus ille tendo, qui in calcaneū, fortissimum omnium pedis ossium, & principalissimum ambulationis instrumentum, retrorsum supernè inseritur: qui vel si solus aliquando patiatur, pes necessariò claudicat. * Is tendo solus, ex tribus aliis in ipsum venientibus, atque à maximis musculis ortis, conflatur: vt si vel vnus ipsorum, aut etiam duo afficiantur, reliqui, aut reliquus ipsam actionem obeat. Vbi enim hic tendo calcaneum ad seipsum trahit, sic membrū vniuersum obfirmat, vt si altero pede stare aliquando velis, non possis facilè everti, neque labefactari. Meminisse autem in vniuersum convenit, obliquos quidem in membris musculos, obliquos motus pręstare: rectos aūt exactam flexionem, aut extensionem moliri. Quum igitur tres suræ musculi ipsum calcaneum moueant, & depilem pedis partem constituant: post illos autem, tres alij digitos flectant, & in pede convenientem motionē ædant, iure optimo posterioris tibiæ partis sex omnino musculi fuerint, vnusquisq; secundum rectitudinē particulę quam est moturus, locatus. Quinetiam anteriores musculi tibiæ, sex aut septē censentur. Nempe vnus, qui quatuor extendit digitos. Ex vtraq; verò ipsius parte, rursus alius vnus, qui in triplicia tendonum capita desinit. Quibus tum ipsis, tum ipsorum vtilitatibus, si quis intendat animum, ipsos sex, aut septem vniuersos statuet. Quòd autem vnguibus pedes proportione respondeant manibus, quódq; eis hoc vt apprehensoris organis insit, verbis nihil est opus. Cutē ipsam, nō laxā, aut subtilem, aut mollem, sed constrictam & mediocriter duram, sensilémq;, vt nō facilè pateretur, subdidit pedi sapientissimus ille conditor noster: cui commentarios hos ceu hymnos quosdam compono, in eo veram esse pietatē existimans, non si taurorum ἑκατόμβας ei plurimas quispiam sacrificarit, & casias, aliáq; sexcenta vnguenta suffumigarit: sed si nouerim ipse primus, deinde exposuerim aliis, quæ sit ipsius sapien-

Fæmoris structura idonea ad sessiones exstat.
Tibiæ structura.
Digitorum pedis motiones.
Tendonum mouentiū digitos pedū, duo tantum genera producuntur a musculis tibiæ.
Tendonum qui inseruntur pedibus implicationes.
Musculi parui in pede ab anatomicis ignorati.
Tibiæ inesse tredecim tendonū capita.
Pedi cōvenientes motus quatuor.
Calcaneum fortissimū omniū pedis ossium, et principalissimum ambulationis organū.
Tendo in calcaneum insertus, ex tribus aliis tendonibus constat.
Obliqui musculi obliquos motus præstant.
Recti musculi, exactam flexionem aut extensionem moliuntur.
Tibiæ posterioris partis musculos sex inesse.
Tibiæ anterioris, musculi sex, aut septem.
Cutis pedi quæ subdita.
Commentarios hos Deo, ceu hymnos quosdam conscripsit Galenus.
Pietas vera quæ.

ria, quæ virtus, quæ providentia, quæ bonitas: ignoratio quorum, summa impietas est, non si à sacrificio abstineas. Quòd enim cultu cõvenienti exornarit omnia, nulliq; bona inviderit, id perfectissimæ bonitatis specimen esse statuo. Invenisse autẽ quo pacto omnia adornarentur, summæ sapientiæ est: at effecisse omnia quæ voluit, virtutis est invictæ. Ne igitur mireris, vniuersa cœlestia corpora summo esse artificio disposita ñéve eorum ordo vel pulchritudo adeò te attonitum reddat, vt si inferiora hæc comparaueris, parua tibi esse videantur, et omni ornatu carere: siquidem sapientiã, virtutem, & providentiam, hic quoque invenies. Nam tametsi ex sanguine menstruo & semine, immortale animal, aut impatibile, aut semper mobile, aut splendidum & pulchrum, æquè ac sol est, non potuerit constitui, in ipsa tamẽ vilitate materiæ, conditoris ars splendescit. Attonitum enim facit, idiotam quidem, materiæ: artificem autem, pulchritudo artificij. Etenim sol & luna, diuina quidem & cœlestia sunt corpora: nos autem terreæ statuæ: opificis tamen industria in vtroq; æqualis. Paruam & abiectam esse partem animalis pedem, quis inficietur? magnum verò & pulcherrimum omnium quę sunt in mundo esse solem, ne hoc quidem ignoramus. Neutrum tamen corpus commodius potuisset locari, q̃ est locatum. In mundo enim medium esse solem inter errantia sydera, infimum autem in animali pedem, necesse fuit. Maximum & pulcherrimũ rerum omnium esse mundum quis tandem negat? Sed & animal, velvti paruũ quendã mundũ esse, aiunt veteres naturæ periti: eandem nanq; in ambobus invenies sapientiam Creatoris. Quòd si solem quidem ostendere in corpore animalis non liceat, licebit certè oculum, organum lucidissimum, & quamsimillimum soli. Sed neq; oculo, nec cerebro deterius est pes cõstructus, si vtraq; pars ad actiones cuius gratia fuit facta, se habeat optimè. Neq; cerebrum sine pede se probè haberet, neq; pes sine cerebro: eget enim, opinor, illud quidem vehiculo, hic autem sensu. Vehiculum enim cerebri est pes, ac totum corpus reliquum: sensum autem ipsis cerebrum præbet. Etenim illius tendonis triplicis qui ad calcaneũ descendit, superficialis portio ad inferiorem partem pedis prætergressa, cum ad intrinsecum vestigium subducitur: profunditati autem pedis, quæ est sub cute, in qua etiam duo parui musculi sunt, distribuuntur parua germina eorum neruorum, qui à spinali medulla oriuntur. Per quæ organa pars pedis inferior facultatem sentiendi suscipit. Vt autem neq; admodum sensilis sit, neq; promptè patiatur, excessus vtrosq; vitauit natura, mediam exactè fabricata infernam pedis cutem, inter mollem & duram. Porrò fibula extrinsecus tibiæ est attensa, tenue admodũ os, & multò minus quàm tibia. Atq; vna quidem fibulæ vtilitas est, dearticulationis ad astragalum, à qua extenditur pes, atq; flectitur. Altera autem, quòd omnia vasa & musculos tibiæ custodiat ab iniuriis extrinsecus. Tertia vtilitas est in externo fæmoris capite, quod tibia sustinet. Ad id enim loci adfirmata, firmitudini & securitati non parum confert. Cæterùm quum tibiam portandi fæmoris gratia præstaret esse maiorem, vt autem ipsa moueretur facilè, minorem, essétq; necessarium alterum eligere, quum ambo simul convenire nõ possent: ratio quidem fuit eligere quod vtilius, alterum verò non omnino negligere. Propterea igitur minorem fecit fæmore tibiam, non tamen vsq; eò minorem, vt non posset iam tutò ipsum portare. Ad hęc, si absq; articulis fuisset constructum crus, nec extendi posset, nec flecti: in multas autem articulationes diuisum, lubricum ac fallax esset adeò, vt nunquam constanter vno crure stare possemus, quin confestim circumverteremur, & caderemus. Quare ipsa prudens natura, tantum ex vtroq; accepit, quantũ neq; motus facilitatem, neq; firmationis securitatem vitiaturũ erat. Iam verò adnata ossis ipsius fæmoris, adeò congruentes in tibia cauitates sortiuntur, vt neq; laxus sit incessus ipsorum, neq; motu difficilis propter loci angustiã. Circumposita quoq; ligamenta continent articulationem, adeò vt flectentibus nobis aliquando, aut extendentibus plurimùm, fæmur à tibia non excidat. Patella quoq; vocata, os cartilaginosum, anteriores partes articulationis omnes coërcet, prohibens quidem & ipsum fęmur prolabi ad anteriora, atq; ne nos cadamus haud modicam præbens vtilitatẽ. Quatuor enim quum sint regiones circa articulum genu, anterior, posterior, dextra, & sinistra: anteriori quidem, ceu magis fallaci, cæterisq; magis laboraturæ, apposuit patellam: externæ, quæ periculis magis obnoxia est, quàm interna, vnum ligamentum rotundum, validúmq;, simul cum fine lati cuiusdã musculi applicuit: internæ aliud indidit ligamentum. At posteriori, plus nimirum laboraturæ, quàm passuræ, neq; os neq; insigne ligamentum apposuit, pręter lata illa & tenuia, quibus omnis articulus copulatur. Omnes porrò musculi in fæmore, senario numero ambiuntur. Tres quidem maximi, qui in anteriori sunt fæmoris parte, rectà ad genu feruntur: quorũ vnus quidem implantatur patellæ, duo autem reliqui, vnum maximũ gignunt tendonem, qui dilatatus, inhæret etiã toti patellæ, constringens ipsam prorsus, & contingens subiectis. Postea verò, prætervectus articulum, inferitur anterioribus partibus tibiæ, ipsam, si tensus fuerit, attollens sursum, & totam extendens genu dearticulationẽ. Alij verò duo musculi vtraq; prædictorũ trium parte, hic quidem externus, ille autem internus, ad laterales tibiæ inferuntur partes, obliquæ motioni vterq; præfectus. Qui nanq; externus est, foras abducit: alter verò, crus intrò adducit. Enascitur autẽ hic quidem, ex cõmissura ossium pubis: ille, ab extimis partibus coxæ. In medio inter hos spatio, aliæ tres sunt musculorum explantationes, ordine positæ, paruis motibus ipsum genu mouẽtes. Flectit enim genu, & ad interiora adducit tibiam is, qui est interiori continuus. Abducit aũt foras simul flectendo, is qui tangit externum. Reliquus verò, qui & medius omnium est, in fæmoris caput internum insertus, flectit quidem totum quoq; fæmur, cum eo autem simul & tibiam attrahit. Qui superest aũt

nouem

Impietas summa quæ sit. *Bonitatis diuinæ specimẽ perfectissimum.* *Virtutis invictæ opus.* *Conditoris artẽ splendescere etiam in vilitate materiæ.* *Idiotam reddit attonitum pulchritudo materiæ.* *Artificem reddit stupidũ pulchritudo artificij.* *Homines esse terreas statuas.* *Solem esse pulcherrimum omniũ quæ sunt in mundo.* *Solem esse mediũ inter errantia sydera.* *Mundũ esse maximum & pulcherrimum rerum omnium.* *Animal esse veluti paruũ mũdum.* *Oculum esse organum lucidissimũ, & quàm simillimũ soli.* *Pes est vehiculum cerebri.* *Cerebrum præbet corpori sensum.* *Planta pedis vnde facultatẽ sensitricem suscipiat.* *Fibula extrinsecus tibiæ est attensa.* *Fibulæ vtilitates.*

Tibiam esse minorem fæmore. *Adnata fæmoris.* *Ligamenta fæmoris tibiam nectentia.* *Patellæ vsus.* *Genu regiones quatuor, quibus præsidiis fulciantur.* *Fæmoris musculi sex.*

nouem musculorum articulationem ipsius genu mouentium, strictus & longus ex osse ilium ortus tollit sursum tibiã, in illa maxime figura crus totum statuens, in qua emollientes & subigentes sursum ferimus pedem ad inguen alterius cruris. Præter hos omnes, est paruus musculus poplitis, qui flectit genu. Porrò primus actio cruris, cuius gratia factũ est, ambulatio est: ad quam tribus illis magnis musculis ipsum crus extendentibus (quibus debetur robur totius ferè motus qui fit in genu) maximè nobis est opus, quũ nimirum toti cruri extensionem rectam suppeditent. Tribus autẽ his tres opposuit retrorsum natura, non æquè robustos tamen, neq; in tendones, vt illi, validos desinentes, quum non sit æqualis dignitas extendentis genu motus, & flectentis. At motus cruris ad latera, ex abundantia est. Descendunt aũt musculi fęmoris semper ad caput tibiæ, prætetita articulatione. Nam quẽ admodum qui per quosdam funiculos lignea simulachra mouẽt, vltra articulos ad caput membri mouendi, eos applicãt, ita & natura multò prior quenq; articulum fabricata est. Ex dictis igitur constat liquidò, eandem cõuenientes animi moribus & potentiis vniuersas corporis particulas cunctis animalibus construxisse.

Poplitis musculum flectit genu. Ambulatio est prima actio cruris. Ambulationi qui sint necessarij musculi.

Motũ cruris ad latera, ex abundantia esse. Femoris musculos descendere ad caput mouendæ tibiæ, articulatione præterita. Particulas corporis esse à natura constructas cõgruentes animi moribus.

GALENI PERGAMENI *de vsu partium, lib. IIII.*

Quandoquidẽ nutriri necesse erat animalis particulas: ingressus verò cibariis in corpus, vnus adest per os: communis sanè & maxima, primáq; omnium via est, quæ ab ore ipso fert ad ventriculum, quasi ad promptuarium quoddam, omnium particularũ commune, in medio animali positũ. Cuius viæ, nomen quidẽ propriũ, œsophagus, seu gula est: commune aũt, stomachus: at promptuarium ipsum, alimentum vniuersum excipiens, illud accuratè elaborat, quod in eo quidẽ reperitur inutile, atq; recrementitium, infernè pellens: quod verò benignum, vtileq́, per venas quæ tum ad ipsum ventriculũ, tum ad intestina perueniũt, distribuens. Porrò venæ alimentum ipsum, prius in ventriculo elaboratũ, & suscipiũt auidè, & ad aliquem cõ coctionis locũ communem totius animalis deferunt, quem nominamus hepar. Ingressus autẽ in locũ hunc, multis angustis diuisum viis, vna est, quem appellamus portas. Nec verò solùm deducunt ex ventriculo nutrimentum venæ, sed attrahunt etiam illud ad hepar, præparantq;, modo, quo ipsum, simillimo: quippe quæ natura siut illi similes, & primum germen ex illo ducant. Ipsum autem hepar, postquã id nutrimentum acceperit, à famulis iam præparatũ, obscurámq; sanguinis speciem referens, inducit ei postremũ ornatum, ad sanguinis exacti generationem. Ac velim impræsentiarum intelligas, distributũ à ventriculo ad hepar chylum, à visceris caliditate, velvti vinum in dolio musteum, feruere, concoqui, alterariq; in sanguinis boni generationem: in ebullitione autem hac, ex ipsis excrementis, quod fæculentum quidem ac crassum est, subsidere: innatare verò, quod tenue ac leue existit, & velvti spumam quandam in superficie sanguinis fluitare. Quorũ excrementorum, huic quidem quod flauum & leue est, excipiendo, natura ad hepar vesicam quandam apposuit: illi autẽ, quod crassum & limosum existit, lienem in sinistris ventris partibus subdidit, & quendã velvti stomachũ ex sima regione ipsius splenis productum, venosum vas, ad portas extendit, vt nihilo minus hepar certè purgetur, q̃ si prope ipsum esset splen locatus. Postquam igitur humor, qui in cauis hepatis ad animalis nutrimentũ paratur, prædicta duo excrementa deposuit, & ab innata caliditate coctionem exactã indeptus est, ruberiam & purus sursum ad gibbas hepatis partes ascendit. Excipit aũt ipsum illic vna vena maxima, ex gibbis hepatis orta, quę velvti squæductus sanguine plenus, ad vtramq; animalis partẽ fertur, superiorẽ simul & inferiorẽ. vnde per totũ corpus, in ramos scissa varios disseminatur. At in hac quoq; vena, multo adhuc humore tenui & aquoso, qui vehiculum nutrimẽti existit, pleuus est sanguis. Eundẽ, quẽ ille, vsum præstat animalibus aqua. Siquidẽ ex ea nutriri nulla particula potest: distribui verò ex ventre, quod nutriturũ est, non poterat, nisi deductum fuisset à quopiã ita liquido. Has igitur tenues humiditates, postquã suo officio perfunctæ fuerint expurgãt renes, instrumẽta concaua, stomachis aliis quidem trahentia, aliis aũt eas emittentia. Adiacẽt enim vtrinq; ipsi venæ cauæ (quã paulò antè diximus maximã) paulũ sub hepate, vt quicquid in ipsam sanguinis assumatur, confestim purgetur, solúsq; postea is purus eat per totũ corpus, pauca omnino ipsi aquosa humiditate permista. Inseritur autẽ ipsius venæ superior pars, ad cordis ventriculũ dextrũ, saltem in quibus is inest. Porrò ventriculo inest facultas quędã propriæ qualitatis attractrix: inest & quędã alia receptorum retentrix: & rursus alia excretrix superfluorum: sicuti & antehas omnes, alteratrix quædam, propter quam illis quoq; ventriculus eguit. Sed aliis quidem omnibus animalis particulis, quanquã easdem facultates habeant, non indidit natura sensum eorum quæ desunt: sed in plantarum modum nutriuntur hæ, assiduè ex venis alimentum haurientes. Soli verò ventriculo, & maximè eius partibus, iis quæ ad orificiũ pertinent, sensum indigentiæ cõtulit, ad fumendum cibum animal excitantem. Quum enim totius corporis partes nutrimentum ex venis à caua prognatis trahant, ipsa rursus caua ex venis hepatis, hæ rursus ex iis quæ sursum ad portas feruntur, illæ rursum ex ventriculo & intestinis: certè vbi nulla iam superfit amplius particula, à qua ventriculum capere oporteat, necessum est animalibus, extrinsecus ipsum replere: in eóque differunt iam animalia à plantis. Siquidem his, etsi quammaximè illas quatuor facultates, paulò antè memoratas, habere cõtigerit, eis tamen sensus eorũ, quæ sibi desunt, nõ inest. Non enim per os nutriendæ erant, promptuariũ copiosi alimenti subiectã habentes terram, cui cohærentibus atq; vnitis semper alimenta adfluũt. Ipsi verò substantiæ animalũ, præterquàm quòd multum à terra differt, insuper etiam motus volun-

Ventriculũ esse velvti prõptuarium cõmune omnium corporis particularũ. Oesophagus. Gula. Stomachus. Ventriculo munus.

Venæ à ventriculo cibum elaboratum sugge runt hepati.

Porta. Venas preparare alimẽtum eodem modo quo hepar.

Hepar inducere sanguini extremũ ornatũ.

Sanguificatio- nis ad feruorẽ musti collatio.

Vesicã fellis sanguinẽ repurgare à bile.

Lienem in sinistris locatũ excipere melãcholicum succum à sanguine.

Vena caua diuaricatio.

Serũ esse vehiculũ sanguinis

Aquam haudquaquam nutrire, deducere tamen alimentũ per corpus. Serum expurgant renes à sanguine.

Vena caua insertatio in cordis ventriculũ dextrum. Vẽtriculo inesse quatuor naturales potentias, seu facultates.

Ventriculo soli sensum indigẽtiæ contulisse naturam.

Animalia à plantis quo differant. Plantis non inesse sensum eorum quæ sibi desunt.

Animalibus adesse arbitrarium motum.

tarius adest, & loci ex loco mutatio: vnde impossibile fuit ipsis, plantarum ritu, sugere humorem ex terra. Opus igitur erat vnũquodq; familiaribus sibi nutrimentis nutriri, eáq; id temporis edere, quo ventriculus indigentiam perciperet.

Particulã nullam ex se haberit sensum.

At quum nulla animalis particula ex se sensum habeat, affluere ventriculo huiusmodi facultatẽ aliunde oportebat, velvti per canales à principio sensifico.

Neruorum par vnum dissemmari in ventriculum.

Cuius rei gratia ad eum par neruorum haud mediocre superné defertur, & disseminatur: contexitq; maximé quidem os eius, & partes ipsi continuas, & in reliquas vsq; ad ventriculi fundum protenditur.

Thoracem esse inter os & ventriculum.

Positus est autem ventriculus non statim post os, sed quem vocamus thoracem, & quæ in ipso sunt viscera, præposuit natura, vt ille quidem in inferioribus partibus effluuia habeat superfluorum: hic autem per os attrahens, & rursus emittens aërem, vocis & respirationis fiat cõditor.

Fundum vẽtriculi cõsistere in dextra animalis parte, vndique fotum ab hepate.

At veró fundum vẽtriculi in dextra animalis parte cõsistit, quod iecur in regione similiter dextra superiorìq; amplexatur, septum transuersum contingens.

Lienẽ sinistris subtendi vẽtriculi partibus.

Lien autem sinistris ipsius ventriculi partibus inferioribúsq; est protensus.

Ventriculus cur rotundus.

Figura rotunda quæ insint.

Figura omniũ maxima.

Ac meritó sané rotundus simul & longus factus est ipse ventriculus: rotundus quidem, quód hæc figura minimé omnium existens læsioni obnoxia, etiam capacissima sit. Omnium siquidẽ figurarũ, æqualẽ in ambitu mensurã habentiũ, planarũ quidem, circulus: solidarũ autem sphæra, maximæ sunt.

Ventriculus cur oblongus.

Oblongus autem, quoniam inferné quidẽ explanatio eius ad intestina est: superné autem ad œsophagum ipse idem progreditur: quà veró incumbit vertebris, comprimitur: ob idq; ipsum vitiata est eius conuexitas.

Ventriculi orificiũ superius, cur inferiore latius.

Iam veró superius orificium ventriculi est inferiore latius, quód illud quidẽ moles duras, magnas, & integras aliquãdo trãsglutiat: hoc autem nihil exire permittat, non in chylum & læuorem conuersum.

Gulam esse partem ventriculi.

Atq; est quidem gula ipsa pars quædam prælonga ventriculi, intestinũ autem nequaquã. Quare tunicarũ natura, ventriculo quidem & gulæ adsimilis est, intestinis autem dissimilis.

Tunicis ventriculi & gulæ quæ fibræ adsint.

Interna nanq; tunica in ventriculo simul & gula, membranosior, villos rectos superné deorsum tendentes habet: externa veró, & carnosior, transuersos, quales habent

Intestinorũ ambas tunicas habere villos trãsuersos.

ambæ intestinorũ tunicę, idq; meritó. Siquidem ventriculus trahat ad seipsum per stomachũ cibum & potum, tanquam manibus, rectis his villis oportet, propellat autem transuersis.

Intestina nõ indigere facultate attractrice.

Intestinis veró (attractrice enim facultate non indigebant) soli ad propellendum idonei sunt facti villi.

Tunica ventriculo, gulæ, et omnium quæ in ore consistũt, cur sit una cõtinua.

Quinetiam continua est interna ventirculi, stomachi, & omnium quæ in ore consistunt, tunica, quum ad attractionem contentorum in ore ciborum, tum vt lingua deorsum trahatur cum musculis qui sunt ad tonsillas, à quorum omnium tensione, sublato larynge, & currente sursum ad epiglottida, obturatoq; ab ea, repenté ac simul humor influere in pulmonem prohibetur.

Intestina esse ad distributionem condita.

Ac duriora quidem & densiora sunt interna horum, quàm intestinorũ: quia intestina sané, ad distributionẽ: ventriculus veró, & stomachus, & os, ad patiendi difficultatem sunt cõparata, ob magnitudinem, asperitatem, atq; duritiem eorum quæ transglutiuntur. Ob id ipsum tunica quæ communis ori, stomacho, & ventriculo existit, rarior & mollior fit paulatim, vsque ad fundum vẽtriculi.

Venarum mesaraicarũ distributio inæqualis.

Neq; ob aliam rem quamplurimæ quidem ad singula intestina immittuntur venæ: paucæ autem ad inferiora ventriculi, paucæ etiam ad eius oris partes: & omnino obscuræ quędã ad œsophagũ: hic siquidem via erat ciborũ tantùm: ventriculus veró, coctionis organũ: vt intestinũ, distributionis.

Ventriculũ cur amplexetur hepar.

Ambit autem ventriculũ hepar, amplexatúrq; quibusdam lobis ceu digitis, vt ille quidem ab hoc, cibaria veró ab eo calefiant.

Lien.

Spina.

Habet etiam ventriculus vt ex sinistris longum lienem protensum, à quo sinistræ illius partes calefiunt, sic retrorsum spinã & spinales musculos: illam quidem ceu propugnaculum quoddam densum: hos autem velvti substerniculum molle, à quibus eius calor fouetur.

Omẽti natura.

In reliqua veró ipsius anteriori parte, calefactionis gratia, generauit natura omentum, corpus densum, simul & leue, ac præterea calidum: cuius argumento est, quód facilé in flammam vertatur.

Frigidum nihil prompté cõburi.

Omenti constitutio & vsus.

Nihil siquidem frigidũ prompté comburitur. Id igitur corpus, ex duabus quidem tunicis densis atq; subtilibus, sibiipsis incumbentibus, quamplurimis veró arteriis & venis, pinguitudineq; non pauca conflatũ, per totum ventrem extenditur, vt illius caliditatẽ foueat. Quare quibus pars huius, ob vulnera, adempta est, omnes infeliciter concoquunt, plurimisque fomentis egent.

Peritonæi cõstitutio & vsus.

Est & alia membrana peritonæos dicta, quæ viscera omnia, quæ in regione ventris sub septo transuerso sunt, contegit, ab eisque musculos incumbentes distinguit, citatq; excretionem aridorum excrementorum, ac breuiter impedimento est, quo minus facilé flatibus (quorum tamen pars ructu, pars crepitu ventris solet sæpe vacuari, sicvti & halituosior pars concoqui, vbi viscera sunt valentia) distendantur intestina & ventriculus, singulis priuatim firmum tegumentum existens.

Peritonæi connexio.

Siquidem anterioribus ipsorum omnium partibus est prætensum: procedit autem illinc ad dextram & sinistrã * per ilia, vsq; ad lumborũ vertebras: quo fit vt singulis intestinis ac visceribus, præterea tum arteriis omnibus, venis, & neruis circuntendatur. Quod veró ad reliquas eius extremitates pertinet, superior quidem septo transuerso inferné adhęrescit: inferior autem ossibus pubis, & præterea ilium. Porró instrumentorũ in illis duabus sitorũ partibus, quæ superiori quidem parte sunt (cuiusmodi est ventriculus atq; hepar) à peritonæi portione septo transuerso inferné adnata: quæ veró inferiori (vt tum vesica tum intestina) ab ea quæ ossibus pubis hæret, vestiuntur. Quod autẽ à septo transuerso adnascitur ori ventriculi extrinsecus, vnitur iis quę vtrinq; à dorso ascẽdũt: estq; id principiũ generationis tertiæ tunicæ vẽtriculi, extrinsecus ipsum vndiq; ambientis: quã

Ventriculi tertia tunica.

sané operimentũ quoddã ac propugnaculũ secundæ tunicæ carnosę circumposuit natura, eáq; existente crassa pro ligamento vtitur, ad ventriculum totum cum corporibus quę iuxta spinam sunt, colligandum.

Omenti origo.

At veró omentum oritur ab eis peritonæi partibus, quæ à dorso vtrinque ascendunt,

ascendũt, sibi invicem occurrentes ad altissimã partẽ ventriculi. Quum enim ex illa dorsi regione produxisset natura venas & arterias quamplurimas ab vtroque magno vase, simul produxit cum eis vtrinq; peritonæi particulas, vniuscuiusq; prædictorum vasorum partem ad sese attinentem, circumvestientes & colligantes. Mediam autem inter vasa regionem contexunt peritonæi portiones, velvti filamenta quædam, sibi invicem incumbentes, ibiq; plurimum adipis congerũt, quod fouet simul ventrem, invngitq; membranas, ac per mediam calore natiuo suggerit alimentum. Talis itaque constitutio omenti, siue epiploi existit, quod quidem etiam spleni inseritur, corporiq; παγκρέας vocato. Pari modo exortui, qui fit in tenue intestinum, & mesenterio, & colo, & ipsius deniq; ventriculi simæ parti alligatur. Est autem id, quod velvti hepatis caro existit, primum sanguinis gignendi organũ, atque venarum principium. Quare natura ipsius, sanguini esse videtur proxima. Etenim si hoc quidem agit caro hepatis, vt sibi chylũ assimilet: nihil autem contrarias, aut omnino multùm differentes qualitates potest recipere, nisi per media prius iter fecerit: medium vtiq; vtriusq; erit sanguis, tanto à hepatis relictus, quanto superat coctum in ventriculo chylum. Caro itaq; hepatis, quæ ipsius corpus atque substantia est, primum sanguinis gignendi organum, & venarum origo existit. Quapropter & venis quæ ad ventriculum & vniuersa intestina pertinẽt, inest facultas quædam effectrix sanguinis, qua succum qui ex cibis distribuitur, in sanguinem mutare sunt aptæ, prius quàm is ad hepar perveniat. Poros verò qui sunt in vesica bilem recipiente, perspicuum est gratia separandæ bilis constructos esse. Membrana autem exterior velvti cutis quędam hepatis est. Neruus in ipsum inseritur, ne omnino viscus sit sensus expers: quemadmodum certè & arteria distributa cum venis, vt caloris natiui moderationem ipsi conseruet. At verò multas venas illas quæ à ventriculo & intestinis omnibus ferunt sursum cibum ad hepar, quum semel vniuisset natura ad portas, rursus intra substantiam hepatis in quamplurimas angustissimásq; diuisit, vt diutius hærens ac morans alimentum in viscere, in sanguinem perfectè trãsmutaretur. Vbi enim diutius natura voluit immorari materias, ibi transitum ipsis est molita difficilem. Venæ autem illæ quæ sunt in hepate, omnium quæ sparguntur in totum corpus, longè tenuissimæ sunt, ceu nulli patiendi periculo expositæ (tutissimã enim habent sedem in viscere) & melius ita sanguinem elaboraturæ. At pori attrahentes ad se flauam bilem, post venas alimentũ ex ventriculo sursum ferentes, priores locati sunt alus venis id excepturis, vt videlicet sanguinem opportuna horum vasorũ positione purgatum, cõmodè vena caua suscipiat. Etenim his solis venis quæ in simis hepatis sunt, subiecit natura arterias, haud ignara gibbis illius continuum esse motum ex septi transuersi vicinia. Iurè autem & paruæ admodũ fuerunt, vt quæ refrigerationem solum simis visceris suppeditarẽt. Minimum autem neruum hepati dedit natura, vtpote neq; ad

Omenti pinguitudinis vsus.
Epiploon.
Παγκρέας corpus.
Hepatis caro primum sanguificationis organum venarúmq; principium.
Mutari in contraria nihil potest, nisi per medium.
Sanguinem esse medium inter chylum & carnem hepatis.
Venis inest facultas sanguifica.
Pori vesicæ fellis.
Hepatis tunica.
Hepatis neruus.
Hepatis arteria.
Hepatis vena.
Moræ materiarum diutinæ molitam esse naturam difficilem transitum.
Venas quæ sunt in hepate, aliarum omnium esse tenuissimas.
Pororum bilem recipientium situs.
Venis quæ in simis hepatis sunt solis subdidisse arterias naturam.
Hepatis cur neruus exiguus datus.

motum, neque ad sensum futuro ex vsu animali: quare eum aut non omnino in viscus, aut non in totum inseruit. Eiusmodi siquidem facultatis hepar principiũ est, eiq; actiones sunt tum ipsi, tum eius venis concreditæ, cuiusmodi & plantis insunt. Non licet autem rectè invenire vsum vllum cuiusvis particulæ, totius organi actione ignorata. Porrò hepar facultatis nutritoriæ principiũ, copulari oportuit duobus principiis alus, sicvti & illa sibi invicem. Hepar siquidem, pecus quoddam (vt inquit Plato) est agreste, ipsúmq; nutrire colligatum necesse est, si modò hominum genus sit duraturum. At ratio, quæ homo est, sedem in cerebro habens, velvti famulam quandam atq; adiutricem irascentiam accersit, quæ sibi adversus hoc pecus auxilio sit. Quo fit, vt ipsa principia tria, per processus, vtputa, neruos, venas, & arterias, coniuncta, cõditor noster sit machinatus, vt sibi vicissim obsequerentur. Ad hæc verò hepar, ventriculo, intestinisq; omnibus per venas, & colligantem ipsa tunicam iunctum, proprio etiam tegmine membranoso, quod oritur à peritonæo, proximis corporibus colligatur. Omnia siquidẽ tunica hac obvoluuntur. Magno præterea alio vinculo, septo transverso: atque alus quibusdam membranosis & paruis, costis nothis connexum est. Copulatur etiam & cordi hepar intercedente septo transuerso, vtpote medio inter vtrunq; viscus. Quippe vena caua, septum transuersum permeans, ab hepate ad cor ascendit. Cuius venæ indumẽtum crassum, tum venam ipsam, tum totum viscus, ad septum transuersum alligat. Quum autem venæ ipsius eo in loco læsio, omnibus quæ in toto animali sunt venis, esset futura communis (vulnerata enim ea, aut diuulsa, subitò velox sequitur mors) haud ab re natura, in anterioribus quidem eius venæ iuxta dictam regionem partibus, ad maiorem securitatem, crassissimum indumentum: in posterioribus autem tenuissimum, apposuit. Illæ enim his facilius læduntur. Quia verò septum transuersum non solùm à naturalibus distinguit vitalia, sed etiam organum nec minimũ respirationis existit, vtrunq; vicinorum viscerum, ne videlicet illud comprimerent, quantũ fieri potuit abduxit cõditor noster. Porrò lien limosos & melancholicos succos in hepate genitos trahit per venosum meatum: attractos autem, non protinus in ventriculum excernit, sed ipse prius per multum ocium conficit atque immutat, vtens ad hanc actionem potissimum ipsis arteriis, quæ certè multæ & magnæ per totum viscus feruntur: quarum assidua motione simul & innata caliditate, frangi & elaborari crassi illi succi possunt. Quicquid igitur eorum in succum huic visceri maximè convenientem translatum fuerit, alimentum spleni efficitur. Quod autem prorsus invtile elaborari non potest, hoc ad ventriculũ per alium venosum stomachum splen eructat. Est autem splenis corpus rarum admodum atq; laxum, spongię instar, sic vt crassos & melancholicos succos facilè trahat, excipiatq;. Cæterùm splenis caro, tametsi laxa sit, à pulmonis tamen carne magno spatio relinquitur. Laxissima siquidem ea est & le-

Hepar cuius facultatis principium.
Vsus partis inveniri non potest actione illius ignorata.
Hepar agreste est pecus.
Ratio (quæ est homo) in cerebro collocatur.
Principia animalis tria cur inter se sint coniuncta.
Hepatis cũ cæteris colligatio.
Septum transuersum intercedit cordi & hepati.
Vena caua indumentum.
Septi transuersi vsus.
Lienis vsus.
Lienem elaborare melancholicos succos.
Lienem nutriri succo melancholico, à se elaborato, atq; mitiori reddito.
Lienẽ mittere quod elaborari nõ potest ad vicinum ventriculum.
Lienis substantia.

Pulmonis carnē laxissimā, nutriri ex purissimo sanguine.

Lienē nutriri tenuiori, quàm hepar, portione sanguinis.

Sanguis qui ad splenem attrahitur, crassior est illo qui cōsistit in hepate.

Splenis caro rarior & leuior est illa, qua hepar constat.

Hepar benigno & crasso nutriri sanguine.

uissima, * parúmque abest quin alba, vtpote ex spuma quadam velvti coagulata. Nutritur enim ex purissimo sanguine, flauo, subtili, & spirituoso, tanquam delato à corde. Splenis autem corpus, quū tanto rarius hepate sit, quanto est crassius pulmone, meritò ex tenuiori sanguinis parte nutritur. Consentiens quippe est ex arteriis quidem, tenuius: ex venis autem crassius nutrimentum transumi, quum tunica arteriarū quàm venarum sit densior, & sanguis subtilior & vaporosior. Atq; ex tali præstitit laxam carnem nutriri, velvti ex crassiori densam. Cæterùm qui attrahitur ad splenem sanguis, crassior est eo qui est in hepate. Quia tamen elaboratus ab arteriis quæ illic sunt, atque adeo venis, multò densiorem tunicam habentibus, quàm quæ sunt in hepate, non affatim, neq; crassus, carni splenis, sed subtilis, & paulatim mittitur, ob id caro quidem huius visceris rarior & leuior est, quàm hepatis, nō tamen rubicundior aut flauior. Nam melancholicus erat is, quem purgauit humor, à quo elaborato nutrita est. Hepar verò benigno simul & crasso nutritur, tum propter subtilitatē tunicæ venarum quæ sunt in hepate, tum propter magnitudinem foraminum. In summa igitur, hepar ex rubicūdo & crasso sanguine: splen ex subtili, sed nigro: pulmo ex elaborato ad vnguem, flauo, subtili, spiritali, ac puro, alimentum capit.

Arterias cōtractione sua expellere excremēta splenis.

Lieni arterias multas esse, atque magnas tributas.

Hepar cur paruis indigeat arteriis.

Præstant etiam spleni maximum vsum arteriæ, contractione sua illius expellentes excrementa fuliginosa. Vt enim pulmo refrigeratione vehementi, quam dilatatæ arteriæ conciliant, sic splen insigni indiget purgatione, quæ contractis illis paratur. Quare illi arteriæ multæ, & magnæ tributæ sunt. Hepar verò nec tali egens purgatione, nec refrigerio magno, iure optimo paruis indiguit arteriis.

Alimentum coqui etiam in intestinis.

Sanguinem coqui in venis.

Venis inesse sāguificādi vim.

Conuersa autem sunt ad hepar atq; ventriculum, ipsius lienis sima, quæ quidem venarum & arteriarū immissiones, & quæ ad omentum pertinet, insertionem cōtinent. Coquitur porrò alimentū, & in ipso per intestina transitu: vt in venis omnibus, sanguis: quum tamen neq; intestinorū vllum coquendi alimenti, neq; venæ sanguinis gignēdi gratia extiterint. Quēadmodum igitur venis (quū eas instrumenta distributionis ipsa natura fecisset) facultatem sanguinis generatricē indidit, ne dum per illas fertur, tempus ipsi alimento periret frustra: ad eundem opinor modū & intestinis (substantia quorum haud multum à ventriculo differt) distributionis tantùm in venas gratia institutis, facultas quædam concoctrix ciborum inest: quod fieri omnino non posset, nisi singulæ animalis particulæ virtutem quandam haberent alteratricem.

Intestinorū substantia nō multum à ventriculo differt.

Alteratricem vim inesse singulis animalis particulis.

Intestina curuatè inuoluta.

Gulosa & inexplebilia essē, quibus vnicū intestinum est rectum.

Sunt autem conuoluta intestina plurimis cōuersionibus orbiculatis, ne alimentum ocyus elaberetur, inexplebilémq; vorandi semper necessitatem inducens, à philosophia & Musis nos reuocaret. Nam quæ animalia à ventriculo intestinū simplex & rectum vsq; ad anum sortiuntur, insatiabilia omnia & gulosa sunt, plantarúmq; modo cibo assiduè inhærent. Quæ circumvolutiones intestinorum quum innumerabilem venarū multitudinem ex hepate sibiipsis habeant insertam, omnem in ventriculo coctum succū sursum mittunt. Vnde fieri nequit, vt humor aliquis animali nutriēdo idoneus, ab animali labatur, quādo saltem naturaliter se habent corpora.

Arteriæ descendentes in intestina.

Arterias continere naturaliter sanguinem.

Attractionem fieri per villos rectos.

Expulsion ē fieri villis transuersis.

Ventriculū habere duas tunicas inter se differentes, ratione diuersorum villorum.

Intestinorū singulis inesse duplicem tunicā, vtranque villis transuersis constitam.

Peritonaeū esse originem tunicarum omniū viscerum sub septo transuerso.

At verò orificia arteriarū, quæ in intestina se aperiūt, modicum etiam nutrimenti assumunt, quemadmodum plurimum venæ. Naturaliter quippe continetur sanguis & in arteriis. Porrò vt attractrices potentiæ, rectorum villorū motu, sic expultrices, transuersorū actione constant. Quemadmodum igitur ventriculo vtrosq; villos sortito, duabus opus fuit tunicis, contrario inter se modo habentibus: ita & intestinū quodq; vnam speciem motus propultricem quum habeat, vnam pariter tunicæ speciem, in transuersos & circulares villos dissolutā, obtinuit. Habet autem etsi similem, duplicem tamen tunicam, quodque intestinum, partim vt facultas ipsorū expultrix valentior sit: partim vt ipsa instrumenta, ab iniuriis omnibus sint tutiora. Nonnullis verò intestinorum, præcipuè in animalibus iis, quæ subtiles ipsorum tunicas possident, quidam villi recti obtenduntur extrinsecus, ad transuersorum tutelam. At quòd peritonæum ipsum (à quo tunicæ omnium viscerum sub septo transuerso luminut originē) hanc secundam vestiat tunicam intestinorū, colligétq; omnia intestina, tum quæ ad spinam sunt corporibus, tum aliis, quódq; ab eo & septo transuerso, velvti à duabus compressa manibus, supernè quidē vnitis, infernè autem distantibus, excrementa explodātur, liquidò cōstat.

Vesica vsus.

Crassi intestini vsus.

Cæci intestini figura, et vsus.

Ne autem assiduè egererent, inerentur animalia, vt humidis quidem excrementis vesica subiacet, sic siccis intestinum, quod crassum dicimus: principium cuius cæcum intestinum existit. Vbi enim tenue intestinum desinit, illinc ad dextra quidem ilia, cæcum: ad sinistra autem colon emergit, per sinistra prius ilia sursum ductū. Porrò cæcum prorsus velvti venter quidam est crassus, excremētis recipiendis appositus, cui ad portionem colon respondet. Atq; plurimis sanè auibus propter actionis robur, cæcum intestinum est duplex. Nam si quid in transitu per tenue intestinum distributionem fefellerit, id omne, diuturna in cæco mora, planè exugitur.

Musculi retentioni excrementorum dicati.

Musculi sunt motus voluntarij instrumēta.

Venæ intestinorum ventriculiq; nutritioni dicatæ.

Sanguinē regeri ad intestina & ventriculū per meseraicas venas, in longiori inedia.

Meseraicas venas desinere in portam.

Vtrisque autem tam humidorum, quàm siccorum excrementorum effluuiis, musculi quidam incumbunt instar claustri cuiusdam, ne cōtinenter aut intempestiuè excernantur. Siquidem vesicæ collum musculosum existit: recti autem intestini ora inferior, à musculis in orbem circunfusis constringitur. Musculi namq; omnes quum sint motus voluntarij instrumenta, non sinunt foras ferri excrementa, antequam ratio iusserit. At verò ad perfectam intestinorum & ventriculi nutritionem, toti mesenterio & omento natura plures intexuit venas, nutriendis illis dicatas, haud quaquā ab eis traiicientes ad hepar. Quanquam reficiuntur etiam interdum ea, cremore illo quē ex cibis cōficiunt: necnon in longiori inedia, per quas venas prius distributio ad hepar facta est, per easdem rursus aliquando sanguis benignus ad eorum nutritionem retrahitur. Colligens ergo natura vt in arboribus exiguas radices, ita in animalibus vasa minora in maiora, & illa rursus in alia maiora, idq; semper agens vsq; ad hepar

par ab intestinis, in vnam omnia venam coëgit, quæ ad portas est sita: à qua etiam, vena quę tum ad ventriculū, tum ad splenē fertur, enascitur. Similiter & arterias omnes in vnā magnam dorso incumbentē, pari modo cōtraxit. Ne autē venæ ipsæ longo ductu perrumperentur, à tunica colligante ac vestiente intestina, similem peritonæo membranā, hoc est, mesenterium, produxit qua vasorum singula induit. In spatiis verò inter vasa inanibus, eandem hanc tunicam, sed iam duplicem, applicans, ad angulósque vasorum, quę in vnum coëunt, carnosam quandam naturā, quas glandulas appellamus, apponens, quòd ea nimirum regio iniuriis magis obnoxia sit, validissimum sic vinculum, præsidium, & munimentum ipsis vasis constituit, quod sanè totum mesenterium vocatur.

Arterias omnes in dorsi arteriam cōfluere.

Mesenterij origo & vsus.

Glandula mesenterij.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium, lib. V.

LOngè autem fuit satius, vnam venam portæ ab hepate ipso produci, ac deinde in varias meseraicas discissam, quemadmodum dictum est, in nutritoria membra disseminari, quàm si statim à multis partibus hepatis multæ venæ ortę, in illa tandem deducerentur: id quod maximè obesset, quum ipsarum venarum, tum etiam integritati iecinoris. Vt verò æqua quidem venarum distributio esset omnibus nutritoriis organis, vas autem id descendens ab hepate, sedem haberet stabilem, inter ventriculum atque intestina ipsum oportuit * ductum, incumbere ea parte subiacentibus vertebris. Cum ipsis autem venis per totum mesareū arterias diuisit etiam natura, necnon neruum vnum. Qum igitur oporteret venā, arteriā, neruū, & quartum cum eis bilis meatum, pervenire eò loci, sanè ad fulciendā & roborādam regionem illam, in qua primùm diuaricantur & diuiduntur prędicta vasa, vtpote periculo expositā, glandulosum quoddam corpus, quod πάγκρεας appellatur, fabricata natura, substrauit simul illud, atque in orbem omnibus circumposuit, diuisionésque omnino repleuit, vt nullum ipsorum facilè iam findatur, aut concussum possit labefactari. Quinetiam membranas fortes tum priuatis singulis vasis, tum communiter ipsis omnibus circundedit, vestientes ac iungentes ea circunfusis omnibus instrumentis. Ad hæc autem peragenda capax spatiū requirebatur: quare primū omniū intestinū, quod ventriculo coniunctum est exortúsque dicitur, natura quidem minimè in circumvolutiones reflexit. Quod autem hoc consequitur, circumuoluitur atque flectitur: vocatúrque ieiunum, quòd semper reperiatur inane, nec tantillum quidem in seipso alimenti contineat. Tertium autem est intestinum quod vocant tenue: quartum cæcum: quintum κῶλον: sextum denique rectum, in cuius fine sunt musculi, qui constringunt ac retinent excrementa. Porrò exortus ipse ex ventriculi fundo descendens, per dextram partem ad spinam deducitur, atque supra illam firmatur. At verò inanino ieiuni ex iis est, quæ nullum pręstant vsum, sed alia necessariò sequuntur, quæ propter aliquam vtilitatē sunt facta. Siquidem & quòd primum omnium intestinorum ieiunum, ipsum chylum excipiat, & quòd situm iuxta hepar sit, vasorum in sese multorum orificia continens, & quòd etiam bilis meatus paulò suprà implantetur ad ipsum vētriculi exortum: ob has inquam causas, inane semper ac vacuum cernitur. Nam præter cætera quæ citissimam ex ipso distributionem faciunt, etiam bilis ipsa nondum excrementis permista, sed syncera & pura in id intestinum confluens, sua mordacitate illius tunicas ad celerem excretionem excitat. Oportuit autem sic insinuari talem bilis meatum, quia breuior illi via erat commodior, ceu eorum etiam futuro participi, quæ natura ad tutelam vasorum eò pertinentium construxerat: & quia talis etiam eius positio expediebat excepturis bilem omnibus instrumentis, in quibus necessariò ac naturaliter indies maxima pituitosorum excrementorum copia colligitur: quam diuidere, incidere, comminuere, atque abstergere est opus. Meritò itaque natura excrementis id genus præsidium maximum est molita, acrem atque abstersorium hunc succum, quem omnino oportebat vacuari è corpore, non in intestinum aliquod ano proximum, sed in primum exortum demittens, ne quod inferiorum intestinorum, externo aliquando indigeret auxilio: quanquam certè vbi ex prauo corporis habitu, copiosius pituitosum excrementum colligitur, ileos, lienterias, tinesmósque, omnium qui ventri contingunt morborum grauissimos, inducere solet. At verò nullam bilis portionem in ventriculum immisit natura, quamvis & ipse non pauca gignat pituitosa excrementa: quia vitium quidē id adeò est exile, vt præsidio externo abvndè corrigi possit: mala verò quæ in ventriculum confluens bilis induceret, essent tanta, vt functiones ipsius funditus deturbarent. Flaua siquidem bilis, acrem, mordentem, atque omnia abradentem, obtinet facultatem. Cuius succi vomitum copiosiorem, morsus intestinorum, cardialgiæque, solent semper præcedere. Ventriculum itaque, quàm ieiunum, sensu exactiori præditum, bilis in ipsum confluens, cogeret alimentum prius deorsum trudere, quàm planè concoctum esset. Siquidem ventriculi propria actio est concoctio: postulant autem quæ concoquūtur, temporis diuturnitatem, quam sanè biliosus humor non patitur. Rectè igitur veteres medici, vomitus à cibis in singulos menses repeti præcipiebant, alij quidem semel, alij verò bis: omnes tamen ij, qualitates ipsas comedendorū in eum vsum acres & abstersorias deligere consulentes, vt pituita omnis è corpore purgaretur. Nam quę mordent & abstergūt cibaria, biliosa omnia sunt & cacochyma. Quòd autem bilis ab intestinis in corpus naturaliter sese habens non transumatur, ipsa indicat excrementorum varietas. Siquidem in ictericis, comestorum colorem referunt, bile videlicet minimè deorsum subeunte, sed sursum in totū corpus perlata. In sanis verò, quòd humor eis biliosus in intestina cōfluat, flauo colore sunt tincta. At melancholicum excrementum in ventriculum excreuit natura, ceu nullam

Arterias esse distributas cū meseraicis venis.

Πάγκρεας.

Intestinum primum carere spatio. Exortus.

Ieiunū intestinum semper reperiri inane.

Ileon, siue tenue intestinum.

Cæcum intestinum.

Κῶλον intestinum.

Rectū intestinū.

Inane inaniti vnde.

Meatum bilis implantari in ventriculi exortum.

Bilis crassis excrementis exterendis aptissima.

Pituitosum excrementum collectū copiosius, quæ inferat.

Bilis nullā portionem demisit natura in vētriculum.

Bilis flauæ facultas.

Bilis vomitum quæ præcedere soleant.

Ventriculi propria actio est concoctio.

Concoquenda egent tempore.

Vomitum qua ratione olim singulis mensibus veteres prouocabant.

Mordentia & abstergentia cibaria, esse biliosa, cacochymáque.

Ictericorū excrementa cur referant colorem ciborum.

Excrementa sanorum, flaua.

Melācholicum excrementū in ventriculū excreuit natura.

Atra bilis qua litas, facultasque.
Atra bilis iuuat actionem ventriculi.

noxam illi allaturum. Acerba siquidem, acidáq; quum sit atra bilis, contrahere ipsum, constringeréq;, non vt flaua, subvertere, est nata. Quare nō modò non lædit, sed actionem ipsius etiam iuuat. Nam ventriculum intendit, contrahitq; in seipsum, vt cibos ad vnguem circumplectatur retineátq;, quovsq; fuerint percocti.

Renes expurgant lotium.
Vesicā esse subditam renibus, velvti quandā cisternam.
Vesica musculus.
Vrinarij meatus.

Porrò ad secernendam vrinam, natura etiam renes propè hepar construxit: quibus velvti quandam cisternam, ipsam vesicam subdidit, ad cuius finem musculum fabricata est, custodem, ne superflua intempestiuè effluerent. Renes autem ipsi vesicæ connectunt meatus quidam prælongi, validíq;, quos ὀρητῆρας Græci, nos vrinarios vocamus. Sic igitur vrina vi renum segregatur à sanguine, & illinc per vreteras ad vesicā demittitur, indéque excernitur, quo tempore ratio iusserit.

Arterias inseri in renes.
Arteria sanguinem cōtinent.

Cæterùm quum arteriæ, pari magnitudine qua & ipsæ venæ, inserantur etiam in renes, indicium certè est sanguinem similiter in eis contineri, qui nimirum purgari postulet. Atq; alter quidem renum superiorem, alter inferiorem positionē sortitur. Nam quum serum trahendo, ita demum purgent sanguinem, certè si adversum haberent situm, alter tractu suo in contrarium, alterius tractui moram adferret. Nunc autem vterq; agit liberè, solúsq; attrahit, quum nihil sibi è regione habeat oppositū.

Ren dexter, est superior sinistro.
Hepar in dextris locatū.

Est itaq; dexter quidem ren, superior ac primus, sinister verò inferior ac secundus: quia viscus ipsum quod purgatur, in dextris locatum erat, & plurima cauæ venæ germina in dextram partem suis orificiis desinunt, ex gibba hepatis ad eam venam sanguinē deriuantia.

Trahēs omne, expeditius ex directè opposito trahere.
Vrinæ purgandæ cur natura duo instrumenta cōstruxerit: singulis aliorū excrementorū, vnicum.

Omne autem trahens, expeditius ex directè oppositis attrahit. Sed neq; locus pariter vacuus in sinistris erat sinistro reni, ob splenem hepate inferius locatum. At verò serosæ humiditati expurgandæ, natura duo instrumenta construxit: aliorum autem excrementorū singulis, vnicum tantùm: nam paucissimum quidem est melancholicum excrementum: copiosius autem ipso, biliosum: vtroq; aquosius, multò cumulatius. Sed & crassissimum quidem melancholicū: tenuissimum verò serosum: atque amborum medium, biliosum existit.

Renū spissitudinis causa duæ.

Iam verò ipsius renū spissitudinis sunt causæ duæ: facilis scilicet huiusmodi humidi attractio, atq; ex ipso necessaria renum nutritio. Siquidem orificiorum angustia, stipatióq; in causa est, vt familiaris succus, syncerus, impermistúsq; ad partes, quibus talia orificia insunt, trahatur.

Renes vnà cū lotio attrahere bilem & sanguinem.

Quanquam nec lien, nec renes, accommodatum sibi duntaxat eliciunt succum: verùm splen quidem, cum illo trahit etiam aliquid sanguinis: renum verò vterque sibi plurimum bilis conciliat: multum etiam tenuioris & humidioris sanguinis. At biliosi quidē excrementi, quicquid non admodum crassum fuerit, cum vrinis permeat:

Sanguinem aspergi renum substantiæ.

sanguis verò, carni ipsi renum aspergitur, instar fæcis cuiusdam. Inde iam vaporis modo paulatim in totam ipsam dispergitur, adhærescitq;, atq; demum alimentum fit renibus. Ne igitur cum vrinis, per aliquod foraminum quæ habentur in renibus, quemadmodum tenue biliosum, ita & sanguis elaberetur, densum esse eorum corpus præstiterat.

Renes ad sui nutritionē nō egere aliis vasis, præterquā emulgentibus.
Vesica vtraq; cur ad suā nutritionem alia vasa, præter poros, desiderat.

Eis autem ad sui nutritionem tertio quopiam alio vase opus non fuit, præter duo magna, quorum alterum oritur ab arteria quæ spinæ incubat, alterū à vena caua. Verùm vtraq; bilis & vrinæ vesica, purum atque ab aliis secretum quum attrahant sibi familiare excrementū, vasa alia, alimentū sibi suppeditantia, iure optimo flagitarunt. Quum autem copiosius multò serosum excrementū, quàm ipsum biliosum, esset, maiori certè receptaculo indiguit, cui ob id venis, arteriis, & neruis, multò maioribus haud iniuria fuit opus.

Vesica vtriusque vasa, vnde exoriantur.

Vesicæ igitur quæ vrinam excipit, neruos à spinali medulla, qua parte situm latū os est, inseruit natura: venasq; & arterias, à propinquis ipsi vasis. Altera verò vesicæ, quæ ad iecur positionem habet, arteriam quidē & neruum, ab iis, quæ in viscus ipsum inferuntur, deducens, paruū vtrunq; admodū, ac vix cōspicuum: at sensilem atq; conspicuā venam ab iis quæ sunt ad portas, producēs, hæc tria iuxta collū eius infixit: vnde vsq; ad fundū perveniunt.

Vesica vrinariæ sex vasa.

Pari modo & in vesicā aliā maiorē, ad collū ipsum vasa sex, vtrinq; videlicet tria inseruit: quę quidē tutelæ gratia membranis quibusdā tenuibus obvoluit, ac per easdē ita sibi mutuò cōiunxit. Eorum autem in ipso statim primo ingressu diuisorum bifariā, pars quidem in totam vesicam disseminatur: pars verò auersa fertur deorsum, secundum collum, exiguum quidem in fœminis, magnū verò in masculis, quòd hi particula quadam insigni, ad extremū collum vesicæ sita, exuperabant, quæ dicitur coles.

Coles.

Alia itaque per ea vasa, quæ excrementa secernunt, nutriuntur, vt lien & renes: alia aliis quibus alerentur, eguerunt, vt ipsa vesica.

Neruis exilib. quæ sint prædita.

Habent autem & renes ipsi, neruum, quantum hepar, lien, & bilem excipiens vesica: quibus omnibus exiles omnino sunt nerui, in suis ipsorum tunicis conspicui extrinsecus, sentiendi gratia.

Scopi naturæ propositi circa neruorū distributionem sunt tres.

Tres nanq; scopi naturæ ipsi in neruorum distributione extiterunt: primus quidē, vt sensoriis instrumentis sensum impertiret: secundus, vt motoriis motum: tertius, vt omnibus aliis facultatem daret, qua sibi infesta dignoscerent.

Nerui quibus gratia sensus tributi.

Porrò sensus causa, linguæ, oculis, auribus, maximi sunt nerui tributi: necnon partibus manuum internis, atqueadeo ipsius orificio ventriculi. Sunt enim quodammodo & hæc sensoria.

Tactū fieri per volam manus exquisitissimū.
Famis sensus.

Siquidē per manus ex tactu est dignotio certissima. Orificiū autem ventriculi sensum habet alimenti deficientis ipsi animali, quæ fames nuncupatur.

Nerui ad percipienda infestā, tia.

Secundo autem loco, in musculis, motus voluntarij instrumentis, reperire est neruos maximos. Ad discernenda verò quæ dolorem adferūt, nutritoriis organis aliis quidem liberalius; aliis autem parcius, pro cuiusq; nimirū constitutione neruos largita est natura. Nam si quibus afficiuntur iniuriis, eas non sentirent particulæ, animalia vtiq; breuissimo euerterentur tempore, facilè ab acribus excrementis exesa. Ob id in singulas circumvolutiones intestinorum, singuli disseminantur nerui, perinde ac vena, & arteria.

Dysenteria incipiens ab atra bile, letalis.

In hepar aūt, neruus insertus est minimus, vt quod musculorū ritu haudquaquam moueatur, neque vt intestina, sensu exquisitiore egeat: hæc quippe acrimonia retrimētorum exasperantur: vnde dysenteria, si ab atra bile incœperit, letalis est,

est, vt inquit Hippocrates: hepar verò à quatuor instrumentis purgatur, duobus quidem renibus, tertio autem splene, atqueadeò quarta ipsi inhærente vesica. Quæ instrumenta quatuor, quòd à propriis excrementis nihil acceptura essent incommodi, sensum maiorem non postularunt. Neq; enim trahere huiusmodi excrementa potuissent, nisi qualitatis communitas quædam cum excrementis ipsis intercessisset. Nihil autẽ ab eo quod cognatum & familiare est, dolore aliquo afficitur. At maiori vesicæ, quæ lotij receptaculũ est, nisi lotiũ id, quod biliosius acriusq; est, repentè excernatur, magnas sæpe noxas afferet. Quare vt sensu prædita esset maiore, plures, & eos quidẽ maiores neruos, ipsi natura tribuit: sicvti & validiorẽ quàm aliis tunicam, quòd passim distendenda & evacuanda esset. Porrò tunicæ quæ prædictis omnibus instrumentis extrinsecus sunt circumiectæ, nonnullæ quidem tenuitate ipsa, omnes tamen simul figura existunt araneis similes: quandoquidem earum nulla in fibras instar internarum dissoluitur, quæ ipsorũ instrumentorum sunt propriæ. At internæ, quæ corpora ipsa particularum constituunt, in ventriculo quidem ac stomacho duæ, fibras quidem orbiculatas externa, expellendi videlicet gratia, & obliquas interna, gratia attrahendi retinendiq;, habuerũt. Intestina autem (vt quibus nec attrahere, nec retinere necessium erat, sed cõtractis vndique prorsum pellere) quum simplici egerẽt motu, simplices quoq; fibras sortita sunt. Cæterùm vesicarum tunicæ, rectos, & circulares, & obliquos possident villos. Vna enim quũ sit vtriusq; vesicæ tunica, vt omnes species motus consequeretur, omne genus fibrarum obtinuit. At verò in ventriculo tunicæ duæ constructæ sunt, triplicis vsus gratia: variarum scilicet actionum, patiendi difficultatis, & crassitudinis. Quippe ad concoctionem ciborum, oportuit crassum esse atque carnosum ventriculum. Quæ causa sanè est, cur quibus corpus ventriculi est gracile, ij deterius concoquant, quàm quibus corpulentum. Ergo vtriq; vesicæ, durities adversus iniurias data est, quæ tunicarum tenuitatem pensaret: coquendi verò instrumẽtis, crassities, quæ mollitiem emendaret, ac cibos calore foueret suo, obtigit. Iam vt meatus bilis, eam suscipienti vesicæ, sic pori vreteres, substantia corporis, maiori vesicæ sunt similes. Et quemadmodum ille quidem in intestinum, ita hi obliquè intrò in laxiorẽ sinum vesicæ inserti, velvti membranam quandam ab interna parte succidunt, quæ ab excrementorũ quidem intrò irrumpentium impetu euertitur, ac patefit: reliquo verò tempore omni concidit, ac cõtrahitur, meatuiq; operculum tam exquisitum efficitur, vt non solum humoribus, sed etiã flatibus, reditus omnis sit interclusus. Etenim prima & principalissima nutrimenti instrumenta sunt, quæ concoquunt, vtileq; alimentum aliis transmittunt. Secunda verò quæ purgant, quæ deducunt, & excrementum excipiunt. Tertia, quæ excernendis excrementis sunt destinata: quorum alia quidem effluuium intempestiuũ ipsorum cohibent, vt musculi sedem constituentes: alia verò tem-

Hepar à quatuor instrumentis purgari.

Trahi excrementa non posse ab organis absque necessitudine aliqua.

Nihil à familiari infestari.

Vesica vrinaria ad maiorẽ sensum, plures & maiores neruos natura tribuit.

Vesica vrinaria tunica.

Tunica instrumentorũ interna et externa.

Fibrarum differentia et vsus.

Intestinis neq; attrahere, nec retinere necessum esse.

Vesica vtriusq; tunicam simplicem esse, fortiorẽ omnium differentiam fibrarum.

Ventriculi tunica cuius gratia sit duplex.

Meatuum cum vesicis in quas inseruntur similitudo.

Vrinariorum meatuum inserendi admiranda.

Instrumenta alimenti principalissima.

Instrumenta alimenti secunda.

Instrumenta alimenti tertia.

pestiuum incitant, vt musculi epigastrij omnes. Eorum igitur qui sunt ad anum, vnus quidem est sine pari, transuersus extremæ ipsius oræ circumfusus, vt rectum intestinum ad amussim ac fortiter claudat. Cuius musculi substantia est inter cutem ac musculum media. At reliqui duo musculi obliqui, vtrinq; vnus, supra ipsum rotundum situ, sedem sursum reuellunt, vbi in conatibus ipsa magnis prolabitur. Cæterùm octo abdominis musculorũ, recti quidem duo, sibi ipsis simillimi, per medium omnem ventrem rectas fibras ferentes, ab ossibus pectoris ad pubis ossa extenduntur, ibiq; sese mutuò contingunt. Alij verò duo transuersi, & ipsi per omnia similes, vniuersum peritonæum circumtegẽtes, rectum cum antedictis efficiunt angulum. Reliqui quatuor sunt obliqui, super hos incedentes: quorũ duo quidem, fibras ab hypochondriis ad ilium ossa extensas habent: alij autem duo, hos in speciem X græcæ literæ intersecantes, ab ilibus ad hypochondriorum partes descendunt. Omnes tamen in rectos ac medios musculos desinunt, suis tenuitatibus nerueis, producentes semper æquales ac similes fibras. Ergo quum fibrarum positiones omnino sint quatuor, musculi quoq; vtrinq; totidem meritò fuerunt, à quibus operantibus simul, alui excrementa, ceu manibus quibusdam cõpressa, fortiter expelluntur, conferente ad id plurimum septo transuerso, musculo magno, & rotundo, qui spiritus instrumenta, à naturalibus membris distinguit. Siquidẽ his superior est omnibus: illis autẽ subijcitur, existens etiam respirationis organũ. Hic musculus, ab ipsius pectoris ora inferiori (vnde etiã capita musculorum rectorũ abdominis pendent) superioris exortus initium ducens, atq; hinc ad fines costarum notharũ vtrinque descendens, posteriori parte ac inferiore obliquus admodum fit. Sine hoc igitur musculo, aliorũ octo, qui in abdomine sunt, cõpressio, nõ magis ad inferiora, quàm ad superiora ventris excrementa propelleret. Eius autem cõtractione illorũ compressioni accedente, necessum est retrimenta ipsa, velvti duabus cõpressa manibus, applicatis quidẽ sibi ipsis ad carpum, distantibus verò infernè plurimũ, ita deorsum trudi, vt ne tantillum quidem ipsorum sursum ad stomachum remeet. Ne autem vnicus existens hic musculus ab octo abdominis multis & magnis in thoracis sinum magnũ euerteretur, natura in subsidium eius, musculos intercostales construxit, qui thoracem ipsum cõtendere, atq; intrò contrahere possent. Ne verò inter comprimendum: efflationes contingerent, nimirum larynge aperto, musculos non paucos circumposuit laryngi, quorum alios quidem claudere ipsum, alios verò aperire instituit. Abvtitur autẽ natura ipsis abdominis musculis (quos, vt propugnaculum subiectarũ partium existerent, excretionisq; instrumenta, construxit) tum ad magnæ efflationis ac vocis generationem, tum ad partũ edendum, atqueadeò ad spiritus cohibitionem. Porrò musculus qui extrinsecus in vesicæ collo consistit, priori quidem ratione, vbi constringitur, pellit quicquid in meatu continetur: posteriori autem, cum claudit: quanquam

Ani musculi tres.

Octo abdominis musculi.

Recti abdominis musculi.

Trãsversi abdominis musculi.

Obliqui abdominis musculi.

Excrementa alui à quibus excernãtur musculis.

Septum transversum distinguere spiritualia instrumenta à naturalibus mẽbris, existens respirationis organũ.

Musculorum intercostalium vsus.

Laryngis musculi.

Abdominis musculorum varij vsus.

Musculi ad collum vesicæ locati, vsus duplex.

Vesicam claudi posse absq; musculo.
Vreterum obliquæ insertionis vsus.
Fibræ quæ quibus actionibus famulant.

uesica ipsa claudi etiā sine musculo posſit, quum præterquam quòd meatum habet angustum, omnis etiam ei fibrarū species insit, vt ventriculo atq; matrici. At verò, ne quid denuò à vesica sursum ad renes remeet, facit ipsorum vreterū obliqua in vesicam insertio: ne verò continua fiat vrinæ excretio, præstat fibrarum ipsius vesicæ varietas, sed obliquarum præcipuè. Quum enim omnes intendit, vndiq; circum ea quæ continet, vehementer astringitur, donec supra modum referta, grauetur pondere. Quum verò excretioni accingitur, cæteras quidem fibras laxat, solas autem intendit transversas. Quo tempore musculi quoq; suppetias ferunt: is quidem qui ad meatū est vrinarium, suum ipsius principium, quo vesicæ adnectitur, laxans: tensi verò omnes abdominis musculi, vt intrò propellant vesicam, & comprimant: contractúsq; postremò vndiq; ille idem qui circum collum est, preménsq; foras id lotij quod in meatum subierit, atq; ipsam deniq; excretionem accelerans. Subest autem vesicę collum, ipsius pubis ossibus: subiacéntq; ei infernè, rectum intestinum, os sacrum, atque in fœminis collum similiter vteri: quo loco omni, secundum animalis longitudinem fertur deorsum, quousque extra ossa emicuerit. Inde aūt secundum peritonæū fertur sursum, vsq; ad virgæ virilis exortum: pòst, hinc rursus per ipsam virgam, instar S. Romanæ literæ, obliquum. Sed in mulieribus vnicam habet meatus hic in collo vesicæ flexionem: in viris autem secunda, velvti auctarium, accesſit. Ne quid igitur in ipso subsisteret, musculus ille multis transversis præditus fibris, circunfusus est, qui simul vrinā à vesica ad pudendum vsq; deducat.

Colli vesicæ situs.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium, lib. VI.

Thorax quid.
Pisces esse omnes mutos, quòd careant pulmone.

Qvod à costis vtrinq; circūscribitur, pertinétq; anteriore quidem parte ad pectus, ac septū transversum, decumbit verò posteriore ad spinā, hoc omne spatiū medici appellant thoracem. In cuius amplo sinu, piscibus quidem cor solum continetur: ob eámq; causam genus ipsorū vniuersum est mutū, quòd pulmone ad vocis generationē necessario instrumento careat. Nam omnibus, quæ aërē inspirant, animantibus, ac rursus ipsum ore expirāt, pulmo impleuit thoracis capacitatē, vt qui vocis simul ac respirationis instrumentū existit. Cæterùm à thorace illi motus initiū accedit. Porrò vsus respirationis in animalibus, cordis causa est inventus, & quòd ipsum aëris substantiā requirat, & quòd simul etiā calore efferuescens, vn refrigerio desideret. Ac refrigerat ipsum inspiratio quidem, frigidam ei qualitatem affundens: expiratio verò, quod in ipso feruet & quasi combustum & fuliginosum est, ex eo profligans. Atq; attrahit quidem dilatatum, inanitur verò, contractum. Ipsum autem quod ceu invtile expirandum erat, materia vocis efficitur. Trahit igitur cor aërem externum, non protinus per fauces: sed vtriusq; medium pulmonem, quasi spiritus promptuarium quoddam statuit natura, qui ambabus simul actionibus seruire posset. Nam si cor dilatatum ex faucibus traheret, rursúsq; astrictum in illas aërem emitteret, eundem esse concentum repirationis, & pulsus cordis, esset necesse: id quod certè nō solum ad perfectè viuendum, sed ad viuendum etiam incommodaret. Nam nec verba diu continuare possemus, nec mergi in aquam, metu suffocationis, nec deniq; sine inspiratione fumum, aut puluerem, aut pestiferā aliquam aeris qualitatem percurrere. Vnde necessum esset, vel aërem pestilentē intempestiuè inspirare, vel omnino nihil inspirantes, suffocari confestim. Quocirca natura cor ipsum, non tantummodo respirandi instrumentū fecit, sed ipsi extrinsecus pulmonem ac thoracem circundedit, qui spiritum illi simul appararent, & vocem animanti efficerent. Quum autem ex pulmone cor spiritum ducat, eúmq; rursus in pulmonem reddat, licitum est nobis aliàs voce vti, & quidem diutissimè: aliàs etiam nihil omnino spirare, corde nihil impedito. At verò pulmonem quidem, velvti subsultus cordis mollitudine sua excepturum, thoracem autem, tanquā septum prævalidum tutelæ gratia, nō cordi modò, sed pulmonibus circundedit natura. Cor autem in medio omnino thoracis sinu, secundum omnes dimensiones ad æquilibrium consistit, loco quum ad securitatem aptissimo, tum ad æquabilem ex toto pulmone refrigerationem opportunissimo. Existimāt tamen id ad læuam regionē situm, ob sinistri ventriculi pulsationem, quæ circa sinistram mammam sentitur. Verùm ad eius dextram, ventriculus etiam alius existit, ad venam cauam atq; hepar conversus. Totus autem thorax secundum mediam sui longitudinem, à validis quibusdā membranis (quæ anteriori quidem parte, ossi pectoris: posteriore verò, spinæ vertebris inseruntur) in duos ventres distinguitur: vt si fortè magno vulnere in altervtram eius partem accepto, respirationis munus eius partis perierit, reliquus venter incolumis, dimidiū saltem actionis retineat. Nam si vterque venter confossus fuerit, voce simul & respiratione planè destituetur animal. Ad hæc verò, arteriæ quæ in ipso thorace sunt, & venæ, & nerui, & œsophagus, ac deniq; totus pulmo colligantur toti thoraci, teguntúrque omnia, hisce membranis obducta. Ne autem vena caua (quam necesse erat per medium septum transversum sursum ad cor ascendere, atque inde rursus ad nuncupatum iugulum) à respirationis organis, quæ in assiduo motu versantur, quicquam collideretur, dictę etiam tunicæ præstant, quæ tum illam, tum germina illius, adiacentibus particulis colligant, ac totam tunicæ molem robustiorem efficiunt, ipsam venam sursum veluti manu ducentes. Auxilium autem eius venæ partibus singulatim paratum, est triplex. Nam in medio quidem thorace, cor porrigit illi fortem productionē atq; neruosam, tanquam dextram quandam. Parte verò inferna quintus pulmonis lobus (qui in dextra parte consistit, quiq; propter eam duntaxat venam, quæ per dextrum latus ascendit, excogitatus est) sensim illi excauatus subiicitur. Superna deniq; maximum & mollissimum adena, quem vocant thymon,

Pulmo vocis & respirationis est instrumentum.
Respiratio, cordis causa est inventa.
Inspirationis vsus.
Expirationis vsus.
Cor dilatatum trahit.
Vocis materia.
Pulmonis vsus.
Respirationis & pulsus non seruari eundē concentum.
Cor respirandi instrumentum.
Cor trahere ex pulmone spiritum.
Thorax velvti murus est cordis & pulmonis positus.
Cor in thoracis medio ad æquilibrium locari.
Cordis ventriculo bini.
Thorax esse in duos ventres distinctus.
Vena caua securitas.
Pulmonis quintus locus cuius gratia cōditus.

Thymus.

thymon, ipsi natura subdidit. Porrò duo magni lobi in vtraque pulmonis parte existunt: quintus verò ille paruus, in dextris, venæ cauæ gratia, à transverso septo vsque ad cordis aurem pertingit.

Vena caua progressus ad superiora.

Hinc autem altera quidem pars venæ cauæ in ipsum cor inseritur: altera verò, eadémque maior, rectà ad iugulum fertur, deducta quadantenus à productionibus cordis, deinceps adene, quem thymon vocant, invecta.

Glandulis ad qua vtatur natura.

Id vetû naturæ est perpetuũ, vt quoties sublime vas aliquod diuidit, ibi mediam glandulam, diuisionẽ oppleturam, interserat. Sunt autem hoc in loco venarum germina maximarum, ad scapulas, & brachia, & mammas pertinentium: quibus ad munimentum & firmitudinem, ex prædictis glandulis natura commoditatem maximam conciliauit.

Oesophagi situs & vsus.

Cauæ autẽ venæ, opposita ductus via, œsophagus descendit, per quem ad ventriculum cibus ab ore delabitur. Ipse igitur spinæ vertebris iunctus & colligatus, totum ita permeat thoracem, quodammodo obliquè positus, tutissimamque sedem sortitus, vt neque ipse spiritus instrumentis aliquod negocium facessat, neque ab illis etiam quicquam lædatur. Per medias enim ad perpendiculum quatuor vertebras dorsi extensus, vbi ad quintam pertingit, deerrat quidem à recto cursu, digreditúrque ad dexteram, vt sedem præbeat meliorẽ, ac cedat instrumento magis præcipuo, maximæ omnium arteriæ:

Arteria magnæ progressus.

quæ vt firmitudinem nanciscatur, per viam omnium breuissimam, à corde ad illum spinæ locum se recipit.

Arteriam maximam, atque à sinistro cordis ventriculo.

Hanc enim ex sinistro cordis ventriculo exortam, in totum autem animantis corpus distribuendam, æquum fuit primùm quidem in duas partes impares diuidi, earúmque esse multò maiorem, quæ deorsum fertur, quòd totius animalis partes, quæ subiiciuntur cordi, multò plures superioribus sint, ac maiores: deinde per optimam vertebrarum partem ferri.

Arteria magnæ inferiorem ramum esse superiore maiorem.

Atque invehitur quidem ipsa arteria mediis vertebris: non tamen imperiosè admodum, nec superfluè stomachum deprimit, sed paululũ quidem & ipsa cedens, ipsum recipit & admittit socium vertebrarum sedis.

Stomachi, siue œsophagi descensus.

Ventriculi itaque stomachus, quatuor quidem thoracis primis spondylis prætertitis, propter reliquos octo, ad dexteram fertur.

Oesophagi implicatio in ventriculum.

Cumprimùm verò septum transversum contigerit (quod est sanè ora inferior thoracis) membranis fortibus admodum sublimè elatus, supra magnam rursus arteriam transit in alteram pàrtem: quo loco prælapsus septum transversum, ori ventriculi inseritur: sublimis quidem, ne in asperiorum ciborum transitu arteriam comprimat: in læuam verò declinans, quòd eo in loco satius fuit constitui os ventriculi.

Oris ventriculi situs.

Adde huc, quòd neruis, qui à cerebro in ventriculum iuxta stomachum deferuntur, obliqua via multò tutior futura erat, quàm recta. *Molles enim quũ sint hi, & tenues, si longo intervallo secundum rectitudinem tenderentur, habentes ventriculum à seipsis suspensum, quẽ subinde impleri cibo oportebat, vtique disrumperẽtur facilè.

Cor in medio constitutum, à pulmonis lobis comprehendi.

Cõstat igitur iam ex dictis, cor in medio thorace oportuisse locari, pulmonésque ei vndique circumfundi, suis lobis, ceu digitis quibusdã in orbem id cõplectentes; vtrique verò extrinsecus circundatũ esse thoracem.

Cordis figura.

Est autem cor non rotundum, sed turbinatum, ex basi cuius, ceu parte aliarum omnium principalissima simul atque tutissima, ipsa vasa exoriũtur.

Cordis vasa oriri ab illius basi aliarum partium principalissima.

Cordis partes.

Quæ verò ex vtraque parte cõsequuntur ad inferiorem finem, quasi latera quædam, ventriculorum generationi sunt destinata. At ipse finis inferior, processus quidam est fortis & densus, qui velut operculum ventriculorum, propugnaculúmque totius cordis existit. Atque hæc quidem cordis pars, si cum aliis eam conferas, longè abiectissima est.

Vtilitas partiũ triplex.

Etenim quum triplex sit partium vtilitas: aut enim refertur ad vitã ipsam, aut ad commodiorem vitam, aut ad horum duorum conseruationem: quæ sanè ad vitam ipsam particulæ conferunt, eæ principes sunt habendæ:

Particulæ principes quæ dicantur.

reliquorum verò duorum generum, à primi generis præstantia discedentium, eò minus aliis discedere sunt putandæ, quibus hæ principes facilè compatiuntur.

Cor esse caloris fontem.

Quum igitur cor caloris natiui, quo animal regitur, quasi fons quidam ac domicilium sit, omnis eo modo ipsius pars princeps dicenda fuerit: at magis hæ, quarũ vsus toti animali vitam conseruat: id quod faciũt duorũ vasorum orificia in sinistro ipsius ventriculo, quẽ medici spirituosum appellant.

Sinister cordis ventriculus.

Sinistri cordis ventriculi orificia duo.

Horũ enim duorum orificiorum, per minus quidem cor us, quæ in pulmone sunt, arteriis: per maius autem, omnibus quæ in toto animali habẽtur, continuũ est. Minus autem his præcipua sunt ea quæ in altero ipsius ventriculo, quem *sanguificum vocant, insunt. Sunt tamen quàm alia hæc quoque præstantiora:

Dextri cordis ventriculi orificia duo.

quorum alterum quidem, sanguinem in ipsum cor intromittit: alterum autem, ex ipso in pulmonem deducit. Atque ob magnitudinem duorum vasorum, cor ea parte fuit adeò magnum, & in media regione thoracis situm.

Cordis caro qualis.

Cor autem ipsum est caro dura, & ægrè patibilis, multiplicibus fibris conflata: quo nomine à musculo differt.

Musculis inesse vnum tantum fibrarũ genus.

Musculis siquidem vnũ tantùm inest fibrarum genus, rectarũ scilicet aut transversarum.

Cor sortiri omnia fibrarum genera.

Vtrasque autem cor, & præter illas, etiam obliquas sortitur, duritie, contentione, & patiendi difficultate plurimũ ab aliis omnibus differentes, ob actionis continuitatem, & vehementiam, in qua semper cor ipsum versatur.

Musculis singulos inesse singulos & simplices motus.

Porrò singuli musculi, singulos habent ac simplices motus, ob idque multiplici fibrarum varietate nõ egent, quemadmodum cor, ventriculus, matrix, atque vesica vtraque.

Fibrarũ actiones variæ.

Quippe horum singula, rectis quidem fibris attrahunt, excernunt transversis, retinent autem simul omnibus cooperantibus. Quarum omnium actiones in corde ipso, vel iamiam ab animali avulso, ac pulsante adhuc, vel detecto per anteriorẽ regionem pectoris, contemplari licebit.

Cordis dilatatio quãdo fiat.

Nam quũ rectis quidem fibris contrahentibus se, reliquis aũt diductis & laxis, contractior sanè fuerit facta longitudo, laxior verò vniuersa ipsius latitudo, hoc statu cor totũ videbis dilatari.

Cordis contractio quando fiat.

Contrà autem relaxantibus se iis quæ sunt secundum longitudinẽ, contractis autem quæ sunt secundum latitudinem, eo casu rursus contrahi ipsum perspicies, ac deprimi.

Cordis quies accidit, obliquis operantibus fibris.

Medio porrò inter has motiones interuallo, exigua quædam quies intercedit, corde qui-

Cordis contractionē quæ adiuuent, vel totā potius efficiāt.

dem circa ea quæ continet, vndiq; ad vnguē astricto, fibris autem tunc agentibus omnibus, & earum maximè obliquis. Adiuuant autem, imò totam ferè contractionem efficiunt, quæ in intimis ipsius cordis ventriculis nitidissima ligamenta tenduntur, desinentia in illud, quod interiacet inter ipsos ventriculos, septum. Ob eam igitur causam, tum fortia ligamenta, tum omne fibrarum genus cor habuit, vt facilè dilatetur, quando quod naturæ suæ est accommodatum, trahere appetit: astringatur verò vndiq;, quando iis quæ traxerit, frui tempestiuum fuerit: contrahatur deniq;, quando superfluis excernendis sese accinxerit.

Pulmo & dexter cordis ventriculus, quib. adsint.

Iis ergo quæ aërem per fauces, nares, & os inspirant, pulmo, & dexter cordis ventriculus inest. Reliquis verò omnibus neq; pulmo est, neq; ad dextram cordis partem latitudo vlla.

Pulmone intereunte, interire vocem, & dextrū cordis ventriculum.

Dextrum cordis ventriculū gratia pulmonis : pulmonem gratia vocis & respirationis cōditos esse.

Duo enim hæc necessariò vnà cū pulmone intereunt, animalis vox, & cordis dexter ventriculus. Nam dexter quidem ventriculus, grana pulmonis est factus: pulmo verò, respirationis simul & vocis est instrumentum.

Pisces respirare per branchias.

Piscem frigidiores esse, quàm vt magna refrigeratione cor ipsorū indigeat.

Pisces aerem inspirantes.

At vtilitas vocis piscibus rectè nulla est, vt qui in aqua degant: sed nec respirare ipsis quidem licet per fauces, quomodo ne nobis quidem ipsis, si in eam mergamur: respirant tamē per branchias aëri & vapori pervias, constructio quarum ipsis vice pulmonis est. Natura etiam frigidiores sunt pisces, quàm vt ipsorū cor magna refrigeratione indigeat: vtpote exiguo sanguine præditi. Cæterùm quæ aquatilia multum sanguinis possident, vt delphinus, vitulus, balæna, hæc omnia aërē inspirant quodam incredibili modo, quem aliquando exponemus.

Cordis cum pulmone commercium.

Iam verò pro eo spiritu quem cor à pulmone recipit, in illum per arteriosam venam à suo dextro ventriculo etiam sanguinem mittit, mutuam ei gratiam referens.

Vasorum tunicas in pulmone commutasse naturam.

Commutauit autem in pulmone natura ipsorum vasorum tunicas, venam quidem faciens arteriosam, venosam autem arteriam. Siquidem in solo pulmone arteria quidem venæ, vena autem arteriæ habuit tunicas. Etenim in toto animalis corpore satius fuit sanguinem quidem, vtpote crassum & grauem, tenui ac rara: spiritum autem, nimirum tenuem & leuem, densa & crassa concludi tunica: vt videlicet hic quidem facilè effluerer, ille autē æquè distribueretur. In pulmone autem diuersa ratione construxit vasa natura.

Pulmo ex se motus expers, mouetur ad motū thoracis.

Pulmonis vasa cur natura alterarit.

Quum enim pulmo ex se omnino motus expers, moueatur ad ipsius motum thoracis: ac venas quidem ipsas, quòd sint velvti promptuarium cibi, non conveniat eo motu moueri, sed pulmoni largiri purissimum sanguinem: arterias autem, ceu receptacula spiritus, omnino necessum sit, facilè quidem repleri, inspirantibus nobis: celeriter verò vacuari, expirantibus, & loquentibus: ob id sanè cōmodum fuit, his quidē molle, illis verò durū corpus efficere: siquidem has promptè obsequi vtriusq; thoracis actionibus, illas verò prorsus nihil eis obedire, præstiterat. Qua ex constructione contigit, vt quū pulmonis corpus leue ac rarum existens, sanguine vaporoso & tenui nutriri indigeat (non autem,

Iecur nutriri sanguine crasso & limoso.

quomodo iecur, limoso & crasso) foueriq; exuberantissimo spiritu: per angusta quidem ora ipsius venæ arteriosæ, quam tenuissimum sanguinem: per laxa verò venosæ arteriæ, copiosissimum recipiat spiritum. Quare nutriendi ratio pulmoni planè cōtraria est, ac cæteris omnibus partibus, quemadmodum & substantia corporis.

Pulmoni cur maximæ venæ insint.

Maximas autem venas in eo natura construxit, vt quantū propter tunicæ crassitudinē iustæ nutritioni detrahitur, id magnitudine ipsarum expleatur. Arripit autem violenter pulmo dilatatione sua, vel ex densissimis instrumentis, etiā aliquid nutrimenti, quod vehementi calore suo in minimas partes comminuit.

Venas arteriosas oriri à dextro cordis specu.

Porrò quum venæ illæ arteriosæ, ob tunicarum diuersitatem à caua oriri non possent, sicvti neq; ipsarum aduata: reliquum fuit, vt à dextro cordis specu orirentur, vnde sanguinem elaboratum à corde ad ipsos pulmones transvehunt.

Venæ arteriosæ ori membranas quasdā adiunctas.

Eum verò vt à thoracis motu non vinceretur vena arteriosa, consonū fuit illius ori membranas quasdam adiunctas esse, quot, & quales nunc sunt: sine quarum præsidio, in contractione pulmonis, ille sanguis semel ad ipsum missus, rursus reflueret ad cor; nec liceret sic arteriis & venis ex se inuicem sanguinem spiritumq; transumere per anastomoses ac osciellorum adapertiones, quæ lex in corpore vniuerso obseruatur. Nunc autem reditu ipsius sanguinis, per os magnum venæ intercluso, dū vndiq; ipsa vena cōprimitur, destillat quippiam per exigua illa orificia in arterias. Quantò igitur thorax contendit vehementius, sanguinē per contractionem versus cor exprimens, tantò membranæ exactius os ipsius venæ claudunt.

Vena arteriosa adnascī membranas tres intus foras vergentes.

Quippe ab interiore parte extra emergentes, totumq; orificiū in orbem ita obsidentes, vt si tensæ omnes atque erectæ simul fuerint, vnius magnæ totum orificiū obturantis speciem referant, ab iis quidem quæ ab internis extra erumpunt, euersæ, & extrorsus ad tunicas ipsius venæ decidentes, transitum ipsis, adaperto ac plurimùm diducto orificio, facilè dant. Quòd si quid extrinsecus intrò feratur, hoc ipsum cogit ita membranas in vnū, vt ex eis quandam velvti portam ad amussim clausam cōstituat.

Vasorum omnium proficiscentium à corde orificiis, quasdā membranas esse insitas.

Cordis orificia quatuor.

In omnibus itaq; vasorū à corde proficiscentiū orificiis membranæ aliæ alias ascendentes existūt, vt ea, si fuerint tensæ, obstruentes, materias remigrare prohibeant. Proprium autem ipsarum est, educentium quidem è corde materias, ne amplius ad ipsum remeent: inducentium verò, ne contrà ex ipso effluant. Cæterùm quū sint omnino orificia quatuor, bina in vtroq; ventriculo: alterum quidem inducit, alterum verò educit.

Cordis ventriculum dextrū fuisse gratia pulmonis factum.

Quum igitur vena caua simul & arteriosa, in dextrum cordis ventriculum desinant (qui pulmonis gratia fuit factus) per illam quidē trahitur sanguis, per hanc autem emittitur.

Pulmone carentia animalia habere sinistrū tantum cordis ventriculū.

At verò quæ animalia pulmone carent, iis solus ille ventriculus inest, qui motum arteriis largitur. Nam vt venæ ab hepate, ita arteriæ à corde originem ducunt.

Genera causarum quinq;.

Porrò prima agendorum causa, scopus actionis existit. Nam quum plura causarum sint genera, primum quidem ac potissimum illud est, cuius causa aliquid fit: secundum verò, à quo fit: tertium, ex quo: quartum, per quod: & quintū, si vis, secundum quod. Quibus quidem vtens opifex, ad optimam

mam speciē singula quæ fiunt, effingit: arterias quidem pulmonis, raras: venas aurē densas efficiens, propter eam quam diximus causam. Quorum vasorum efformationi, ceu materiam quandam subiecit humidi & sicci miscellam, usus calido & frigido invicē temperaris, tanquā instrumentis efficientibus circa ipsam materiam. Qua in mistione, partim quidem materiæ exiccari à calido constituit, partim autem frigido concrescere, atq; ex horum deniq; mistura, spiritū optimè temperatū gigni: quem postea flatu in latum extendens, diducēnsq; materiam, cauum vas ac prælongum effecit, copiosiorem quidem materiam affundens, cui melius erat esse crassiori: pauciorem aurē, cui tenuiori. Noster siquidem conditor in efformandis particulis, hunc perpetuò scopum sequitur, nempe vt quod melius est, semper eligat. Quum igitur quatuor in corde sint orificia, tres quidem singulis aliis insunt membranæ, duæ autem duntaxat arteriæ venosæ. Oriuntur sanè omnes ex orificiis ipsis: vnde profectæ, aliæ quidem intrò progrediuntur in cordis ventriculos, ad quos etiam ligamentis fortibus annectuntur: aliæ verò foras vergunt, quà primùm vtrunq; vas è corde emergit. Sunt itaque in vena arteriosa, quæ alit pulmonem, membranæ tres intus foras spectantes, quas à figura literæ σίγμα, sigmoeides appellant. In ea autem vena quæ sanguinem introducit, tres quoq; foris intrò pertinentes insunt membranæ, sed quæ multum crassitie, robore, ac magnitudine illas anteeant. Præterea etiam orificio illius maximæ arteriæ, quæ à sinistro ventriculo orta, principium est arteriarum omnium, tria quoq; membranarum σιγμοειδῶν intus foras vergentium adnata insunt. Reliquum verò arteriæ venosæ, quæ in pulmone distribuitur, orificium, duarum membranarum foris intrò pertinentiū, habet adnata. Corde igitur dilatato, omnia ipsius ligamenta pertensa, trahunt ad seipsa, & velvti resupinãt membranas ad corpus cordis: membranas inquam vasorum inducentium materias. Quibus membranis reflexis, vasorum orificia patefiunt, vt facillimè possit cor materias ipsas attrahere, nimirum causis omnibus, à quibus celerrima fit materiarum attractio, eòdem aspirantibus. Nam quod suo loco transfertur, aut trahi ipsum oportet, aut mitti ab aliquo, aut deduci. Quæ omnia simul adsunt materiis, si cor dilatetur. Cor siquidem trahit: mittunt præpositæ ad aures cauitates, atq; ipsa vasa deducunt. Quorum omniū vnum est motionis principiū, cordis ipsius dilatatio. At aures (quæ sunt adnata quędam neruosa, & caua, ante orificia) laxæ quidē reliquo tempore sunt, & idcirco concauæ: quum verò cor dilatatur, eodē quo membranæ modo tenduntur, & contrahuntur, ob idq; materias ex seipsis expressas præmittunt cordi, spiritum nempe ad refrigerationem, sanguinem ad nutritionē illius. Etenim quia vasa quæ materiam cordi suppeditant, si dilatato eo tracta violentius fuissent, quū tenues ac molles habeant tunicas, facili negocio diuellerentur: ob id aurium concauitates extrinsecus ad orificia singula excogitauit natura, vt ex illis, velvti ex promptuariis quibusdam, cor ipsum traheret, citra vllum vasorum discrimen. Vtriusq; autem auris substantia tenuis facta est, & neruosa, vt & contrahantur facilius, & etiam tutiores sint ab iniuriis extrinsecis. At verò membranarum ipsarum, eas quæ vasis adiacent materias introducentibus, tantò fortiores & maiores oportuit esse iis, quæ inducentibus insunt, quantò maior in dilatando, quàm in contrahendo vis est. Vt autē pauciores membranæ tribus, minus exactè ac tardius orificia vasorum clauderēt: sic etiam si plures fuissent, imbecilliorem actionē æderent. In solo tamen arteriæ venosæ orificio, meritò sunt duarum tantùm membranarum adnata. Solius siquidem huius orificij intererat, ne ad amussim clauderetur, propterea quòd solum ipsum oportebat esse transitū à corde ad pulmones, excrementis fuliginosis, quæ in illo ob copiā innati caloris necessariò gignuntur: quanquā etiam & per reliqua trium vasorū orificia, aliquid retrò fertur & effluit. Nam quēadmodū in ipsa aspera arteria fieri non potest quo minus transglutientibus nobis exiguum quiddam humidum transcolemr, sic membranæ illæ non possunt adeò accuratè occludere illorū orificia vasorum, quin vltro citróque aliquid sanguinis & spiritus permeet. Sunt enim omnia in omnibus, atque arteriæ quidem tenuem & purum & vaporosum continent sanguinem: venæ autem paucum, eundémq; caliginosum aërem. Simili ratione per stomachum spiritus transglutientibus atq; inspirantibus nobis ad ventriculum permeat: nihilque est syncerum in corpore, sed omnia commercium habent cum omnibus. Etenim ipsius cordis ventriculus pulsare quidem vterq; videntur, non tamen pari mensura vtriq; sanguis & spiritus adest. Copiosior quippe est, in dextro quidem sanguinis, in sinistro autem spiritus substantia: vacuatur tamen sanguis per vulneratas arterias, quem à venis per communionem orificiorū exugunt: adapertio quorum hic etiam efficit, vt respirationis atq; pulsus vtilitas, venis communicetur. Porrò cordis sinistra pars admodū crassa est & dura, vt quæ ventriculi spirituosi tegumentū esset futura. Dextra verò tenuis & mollis, simul quidem vt materiis vtrobiq; esset consentaneus locus, simul autem ne cor in alterutram partem propenderet. Quare cor ipsum, in medio illius duræ tunicæ (quam περικάρδιον appellant) rectè firmitérque libratur. Quæ tunica ex capite ipsius amplissima exoriens, postea secundum figuram eius paulatim in mucronem contrahitur, velvti vallum quoddam ac domicilium ei circumiecta, tantúmq; inter seipsam & cor spatij circunscribens, quantum cordi dilatato suscipiendo erat satis. Est autem substantia ipsius tunicæ mediocriter crassa & robusta, vt neq; collidatur, neq; etiam pulmones lædat. Cæterùm quo tēpore cor dilatatur, membranarum radices trahens, aperit quidem orificia vasorum intromittentiū materias, claudit autem educentiū. In vniuersum aūt leuiora omnia expeditius obsequuntur trahentibus. Iam verò quæ in corde apparent foramina, pertinentia potissimum ad medium ipsius septum, prædictæ communionis gratia extiterunt. Est autem am-

Vasorum generatio.

Arteria venosa duas membranas inesse.

Σιγμοειδεῖς membranæ.

Vena caua ducta ad cor sanguinē, tres membranas esse infixas foris intrò pertinentes.

Arteria aorta inesse membranas tres intus, foras vergētes.

Arteria venosa adnasci membranas duas foris, intrò tendentes.

Translationi materiarum quid requiratur.

Aurium cordis vtilitas.

Aurium cordis substantia.

Arteria venosa orificio, cur dua tantū membrana adnascantur.

Omnia esse in omnibus.

Syncerum nihil in corpore.

Cordis ventriculus vterq; pulsare videtur.

Venis communicari pulsuū et respirationis vsum.

Cordis sinistra pars cur sit crassior & durior dextra.

Περικάρδιον.

Pericardij substantia.

Leuiora expeditius obsequuntur trahentib.

Septi cordis foramina.

Animalis spiritus est exhalatio benignissimi sanguinis.

malis spiritus, exhalatio quædam benignissimi sanguinis. Quare meritò sanguis purus & tenuis cõtinetur in ipsis arteriis, vtpòte qui animali spiritui sit alimentò futurus. Ob cuius tenuitatem spiritus, necnon propter motũ perpetuum, valida & duplici tunica fuit ipsis arteriis opus.

Arteriis cur tunica duplex.

Cordis vasa quæ maiora minoráq;.

Ad hæc, quæ vena in cor infigitur, maior ea est, quæ ab eodem in pulmones inseritur, quum nimirum vehat sanguinem, qui per hanc defertur in illos, & qui in sinistrum cordis specum ad gignendos spiritus vitales transumitur. Ad eundem autem modum arteria etiam, quæ ex pulmone ad cor perducit spiritum, multò minor est magna arteria, quòd hæc quidem à dextro ventriculo aliquam sanguinis portionem assumat, omniúmque arteriarum, quæ toto animali insunt, fit futurum principium.

Cor egebat crassiori alimento, quàm sit spiritus.

Quia verò corpus ipsius cordis crassum erat ac densum, alimentóq; egebat crassiori, ob id sanguinẽ ducit à vena caua, quo nutriatur, priusquàm ea ad cor immigret. Cor itaq; pulmoni alimentũ præparat, sibi autem nequaquam.

Similibus vnũquodq; nutriri.

Quum enim quale est vnumquodq;, tali ipsum nutriri alimento oporteat, iure optimo cor quidem crasso, pulmo autem vaporoso sanguine indiguit.

Cor à qua vena alatur.

Quæ causa est, vt cor non alatur ex seipso, sed priusquàm vena caua dextro inseratur ventriculo, pars eius tanta, quãta cordi nutriendo erat satis, seiuncta circa cordis caput, extrinsecus obvoluatur, & in omnes ipsius partes disseminetur: cum qua etiã tanta arteriæ magnæ portio dispergitur, quanta ad prædictam venam refrigerandam, conseruandúmq; probum temperamentũ caloris innati externarũ cordis partium, esse videbatur sufficiens.

Neruus nullus videtur in cor distribui, neq; in hepar, renes, lienémq;.

Nullus autem videtur neruus in cor distribui, quemadmodum neque in hepar, renes, lienémq;. Solum nanque pericardium propagines tenuium neruorum recipit: à quibus diuisis, sensibiles alias ac manifestas in cordis ipsius tunicã etiam inseri, in maioribus saltẽ animalibus, constat. Quemadmodum enim musculis omnibus, quòd actionis animalis instrumenta essent, magnis neruis fuit opus:

Cor nullam actionem animalẽ sortitur.

ita & cordi nullam actionem animalem habenti, tantis neruis opus fuit, quantis prædictorum viscerum singulis: addam etiam & pulmoni. Cõmuniter enim omnia hæc, ne sensu omnino carerent, neruos etiam habuerunt: priuatim autem inter ea hepar & cor, quòd

Hepar animæ appetitoriæ sedes.

illud quidem animæ appetitoriæ, hoc autem irascibilis esset principium.

Cor principiũ irascibilis facultatis.

Cordis quale os insit.

Ad hæc, in magnorum quidem animalium corde, os quoddam reperitur cartilagineũ: in exiguis verò admodum, corpus ex cartilagine & neruo conflatum:

Cordis os ad quod vtile.

quod quidem tum ad ligamentorum principia tutius colliganda, tum ad totius cordis firmitatem, est constitutum. Hæc igitur sunt in perfectis iam animalibus cordis particulæ.

Fœtus in vtero dispensatio.

In iis autẽ quæ adhuc formantur in vtero, animadvertens natura pulmonem, qui neq; absolutus est, neq; motu præditus, non eandem postulare dispensationem, atq; is qui perfectus quum sit, mouetur etiam, vnum quidem vas validum, crassum & densum, ad arteriam magnam: alterum verò, imbecillum, & tenue, & rarum, ad venam cauam anastomosi applicuit. Quum igitur arteriam magnam, ad crassum illud ac densum pulmonis vas, ad tenue verò & rarum venam cauam per anastomoses *aperuisset, pulmoni quidem vtrasque materias iustè largita est, & cor nihilominus à pulmonis seruitute liberauit. Quocirca non oportet mirari, si quum in illis nec sanguinem, nec spiritum mittat pulmonibus cor: nec totius corporis arteriis suppeditet, vt in perfectis: ad solam propriam vitã quampaucissimo indiguerit spiritu, quem maximè etiam, vt opinor, ex ipsa magna arteria ducere poterat.

Cor in vtero accipere spiritũ à magna arteria.

Quinetiam licuit cordi per id orificium, cui soli tunicas duas foris intrò pertinentes diximus adhærescere, ex pulmone sanguinem ac spiritum sibi mista attrahere: Vas siquidem hoc in fœtibus ex caua quidem vena sanguinem per quandam memorandæ magnitudinis anastomosin recipit: quum sanguis aliis in perfectis quidem, ex sanguineis: in fœtibus verò, ex spirituosis instrumentis sumatur. Etenim si fœtu adhuc vtero matris hærente, per ipsius matricẽ penetrando, arterias quæ in vmbilico sunt, vinculo exceperis, quæ in secundis sunt arteriæ omnes, pulsu destituentur, quum tamen quæ ipsi embryo insunt, adhuc pulsent. Quòd si venas etiam quæ sunt in vmbilico laqueis complexus fueris, haudquaquam quæ in embryo sunt arteriæ amplius pulsauerint: quòd videlicet

Secundarũ arterias moueri à corde fœtus dilitescẽtis vtero.

Arterias fœtus per anastomoses recipere à venis spiritum.

vis illa quæ mouet secundarum arterias, à corde ipsius fœtus proficiscatur: à venis autem per anastomoses arteriæ recipiant spiritum, à quo calor natiuus, saltem aliquantisper, seruari potest. Fieri igitur potest in corde, vt ex vase sanguinem continente, commodum aliquod calori, qui in sinistro eius ventriculo est, accedat, cuius causa animalia & respirant, & pulsibus egent. Cor itaque non modò in perfectis animalibus, sed in fœtibus etiam, vim illam arteriis suppeditat, qua mouentur: nõ tamen ipsas ceu vtres flatu replet aut inflat. Non siquidem ob id dilatantur quòd implentur arteriæ, sed quia dilatantur, implentur.

Arteriæ implentur, quia dilatantur; non dilatantur quia implentur.

Porrò natura, quemadmodum venam illam quæ ab vmbilico pertinet ad iecur, & arterias quæ sunt ad spinam, tandem exiccat, & velvti funiculos quosdam tenues efficit: ad eundem modum & prædictas, quæ ad cor pertinent, vasorum anastomoses, in animali iam nato abolet: quæ vsui animalibus in lucem æditis futura non sunt, ea ne esse quidem permittens.

Inutilia animali natura ne esse quidem permittit.

GALENI PERGAMENI
de Vsu partium, lib. VII.

CAeterùm quemadmodũ hepar, sic etiã pulmo, quãplurimis est vasis cõtextus: quorum intervalla molli carne replentur.

Pulmonis vasa vnde oriantur.

Vasorũ porrò ipsius proficiscuntur, hoc quidẽ ex sinistro cordis ventriculo, illud aũt ex dextro: tertiũ deniq; ex faucibus. Deinde illinc progressa diuiduntur in quatuor lobos pulmonis.

Pulmonis quintus lobus.

In quintũ aũt lobum (quum paruus sit, ac velvti substerniculum venæ cauæ, in dextra thoracis regione) propagines quædam exiguæ, à vasis in lobum magnum illi propinquũ distributis, disseminantur.

Pulmonis tunica.

Ambit autem lobos omnes extrinsecus tenuis quædam membrana, portiones quasdam eorum

eorum neruorum, qui iuxta stomachum infernè ad ventriculum tendunt, accipiens. Porrò tertium illud vas, quod à faucibus in pulmonem

Aspera arteria cõstructio. Bronchus.

descendit, quódque aspera arteria, nec non bronchus dicitur, ex corpusculis quibusdam cartilagineis circularibúsque conflatur, per totam longi

Cartilaginum asperæ arteriæ figura.

tudinem colli optimè inter se ordinéque singulari compactis. At verò, qua parte contactura subiectum erant stomachũ huiuscemodi corpora, amplius cartilaginea non sunt, sed C Latinam

Asperæ arteriæ tunica interna.

literam referunt, vt videlicet cibis qui deglutiuntur cedant. Vestit autem intrinsecus ipsam arteriam asperã, eiúsque partes omnes subvngit, quędam tunica penitus circularis, densa simul & solida, fibras habens secundum longitudinem rectas: ac breuiter, continua illi, quæ ab ore in ventriculum ducitur. Quare per hanc membranã dũ animalia deglutiunt, cartilagines cum larynge

Asperæ arteriæ tunica exterior.

ad ipsas fauces trahuntur. Extrinsecus etiã alia circunducitur tunica, velvti totius asperę arterię non vulgare indumentũ. Per hanc igitur arteriã

Aspera arteria quarum actionum sit instrumentum.

asperam, quæ in omnes pulmonis partes est distributa, cum vasis quæ à corde proficiscũtur, inspiratio & expiratio, vox & efflatio perficitur. Atque hoc solum in pulmone vas omninò vacuũ est sanguine, quandiu animal secundum naturã se habet. Fuit autem instrumento vocis omninò

Cartilago cur ad elidendam vocẽ sit instrumentum aptissimum.

cartilagine opus, quũ molliora quàm pro ipsius natura præ imbecillitate aërem remissius percutiant: duriora autem, facilè ipsum evertant, sic vt fluere potius, quàm percuti aër ipse videatur. At cartilago est simplex quædam particula, vt aliarum omnium durissima, sic osse duntaxat mollior, ob idque ad elidendam vocem instrumentum aptissimum.

Asperæ arteriæ motus vnde proficiscantur.

Non est autem ex vna simplici cartilagine & sola, constituta aspera arteria, sed membranosam quoque assumpsit substãtiam, quæ circulares eius annulos colligat, vt per animalis inspirationes, expirationésque, facilè possit tum dilatari, tum contrahi, atque etiam longior, & breuior reddi. Siquidẽ mutationes pulmonis in longitudinem ac breuitatem, à ligamentis cartilagines inter se connectentibus, tensis quidem per inspirationes, per expirationes autem laxis, atque in se concidentibus, proficiscuntur: incrementum verò in latitudinem & concidentiam, ab iis quę interrupta annulorum complent, gibbis quidem factis extrorsum per ipsas inspirationes, laxis autem per expirationes, procedit. Ac proinde cartilagines ipsę, vocis sunt instrumẽta:

Cartilagines sunt instrumẽta vocis.

quæ verò eas ligamenta coniungunt, respirationis. At pars illa quæ cum faucibus asperã arteriã connectit, & quæ sursum nobis transglutientibus fertur, cuique vocem aspera arteria præparat,

Larynx primũ & principalissimum instrumentum vocis. Palatum. Columella. Vocis materia expiratio est. Pisces carent aspera arteria & pulmone.

larynx vocatur: qui totus cartilagineus existẽs, primum & principalissimum vocis est instrumentum. Quanquam vocem ab ipso æditam, palatum, velvti refractoriũ quoddã, & columella, tanquam plectrum, adaugent. Porrò ipsius vocis materia expiratio est, à thoracis musculis facta. Pulmonis itaque propria particula est hæc arteria, qua meritò pisces caruerũt, atque etiam pulmone, quòd ne voce quidem egerent, vtpote in aquis degentes. Erit igitur ipsa aspera arteria respirationis simul & vocis organum. Artificiosè autem natura cartilaginosam quidem partem arteriæ, ad anteriora colli: carnosam verò,

Aspera arteria cartilaginum situs.

quà stomachum contactura erat, ad posteriora convertit, ne facilè afficeretur, stomachus quidem ab ipsa arteria, hæc autem rursus ab iniuriis extrinsecus. Quare quum alio quidem tempore

Deglutitionem respirationémque nunquam eodem tempore fieri.

respiratio, alio autẽ transglutitio fiat, (nunquam enim simul contingunt) mutuis vicissim capacitatibus arteria stomachúsque vtuntur: adeò vt tempore exiguo plurima, per vtrosque meatus, feratur propria materia. Ob idque constructum est rotundum vtrunque organum, vt per locum minimum plurima pervadat materia, vtque vtrunque ab iniuriis sit tutius. Enimverò tunica illa (quam diximus) obtenditur internæ parti ipsius asperæ arteriæ,

Asperæ arteriæ membranæ internæ vsus.

vt destillationes tum cibi tum potus, nec non fuliginosi spiritus, atque etiam humorũ acriũ (quorum omnium delapsus prohiberi interdum non potest) excipiens, cartilagines eius tueatur.

Cartilaginum asperæ arteriæ affectus sanatu difficillimos esse.

Quarum quidem affectus aut insanabiles sunt, aut sanatu quàm difficillimi. Ac ipsius tunicæ incommoda facilè resarciuntur: nisi fortè aliquando à magna putredine, ipsius portio quædam erosa, cartilaginem penitus destituerit nudam.

Asperæ arteriæ tunica interna cur tenuis, densa & mediocriter sicca. Sicca quàm madida melius sonare.

Cæterùm tenuis simul & densa facta est illa tunica, vt neque fistulæ capacitatem sua mole angustiorem redderet, nec facilè defluentes succos imbiberet, vocémque sic efficeret raucam. Melius enim sonant sicca quàm madida. Quia verò si extremè sunt sicca, iis quæ talia sunt moderatè, vocem deteriorẽ elidunt, ob id tunicam quæ cartilaginibus subest, natura mediocriter siccã effecit, vtrunque excessum declinans. Verũ nec aspera arteria habet sanguinis copiam quo alatur, antequàm venæ quædam à corde ipsi fuerint

Cor esse colligatum pulmoni per laues arterias.

connexæ: neque ipsum cor fructum vllum ex respiratione percipit, priusquàm per alias arterias laues, quæ tenuem, purum, & vaporosum continent sanguinem, nec solius spiritus instrumenta sunt, coniunctum & colligatum huic fuerit.

Arteriarũ cordis in pulmonẽ oscula.

Quarum læuium arteriarum oscula, à natura nihil agente temerè, eò commoderationis adducta sunt, vt vapori quidem ac spiritui sint pervia: sanguini verò, & crassis similiter substantiis, invia.

Tussis quando excitetur.

Quòd si fortè aliquo tempore patula, naturalẽm cõmoderationẽ amiserint, portio aliqua sanguinis ex læuibus in asperas arterias effunditur, quẽm casum repentè tussis cõsequitur, & sanguinis per os profusio.

Pulmonis caro qualis, & quẽ vsum præstet.

Ipsa porrò caro pulmonum non solùm diuisionem vasorũ longè tutissimã reddit, sed etiam quemadmodũ hepatis caro ad cibi, sic ad aëris coctionẽ ea fuit comparata: ob idque mollis, foraminulenta, & spirituosa existit. Non enim confertim nec repentè aër quẽ inspiramus, nutrimentum spiritus animalis evadit: sed paulatim eum immutari est necesse, diuturnioréque tempore spiritui innato familiarem qualitatẽ acquirere. Cuius alterationis pulmonis caro primum est instrumentum.

Pulmonis carnẽ conficere spiritũ cordis.

Spiritus igitur qui trahitur ab asperis arteriis extrinsecus, primùm in pulmonis carne conficitur, deinde autem in corde atque vniuersis arteriis, sed in eis pręcipuè, quæ in plexu retiformi consistunt: ac vltimùm ac perfectissimè in ventriculis cerebri, vbi

Plexus retiformis.

vtique efficitur animalis. Cur autẽ nos ignorãtes

Spiritum animalem fieri in ventriculis cerebri.

Aspera arteria situs inter venam & leuem arteriam.

plane substantiam animæ, eum animalem vocemus, non est dicendi nunc locus. Fuit autẽ aspera arteria in medio læuis & venæ locata, quòd per mediam quidem læuem, respirationis vtilitatem cordi exhibitura erat: à vena autem, necessariò debebat nutriri. Ad hęc, à dorso quidem habet aspera arteria venam: ab anteriori autem parte, arteriam: quia longius à corde producere ipsam arteriam, quę tenuẽ atq; imbecillã sortitur tunicã, non erat tutum. Quare illam natura subitò à corde ortam, in pulmonem disseminauit. Alterum verò vas quod fortius erat, abduxit longius.

Venis arteriosis cur tunica dura tributa sint.

Facta est venarum tunica dura, tum quòd eas comprimi facilè ac dilatari in respirationibus non oporteret (vt videlicet ipsa thoracis capacitas spiritus instrumentis esset perpetuò patens: & ne sanguis ad cor ex eis violenter recurreret) tum etiã quòd sanguine vaporoso & tenui quàm crasso, pulmonẽ ali erat melius.

Arteriis venosis cur tunica rara insunt.

Respirationis vsus.

Arteriarum contrà tunica est rara, vt liberalius pulmones foueãt suo tenuissimo sanguine, cordiq; trahenti spiritus, longè facilius cedant. Quum itaq; vsus respirationis primus & maximus sit, vt caloris symmetriam conseruet: secundus aũt, nec minor, vt nutriat animales spiritus, tum ad hæc, tum ad vocis generationẽ, pulmonẽ accõmodauit natura.

Arterias leues insertas esse cordis sinistro ventriculo.

Fuliginem cordis expelli in systole per leues, & per magnã arteriam.

Pulmo ad thoracis motũ mouetur.

Applicuit autem omnes arterias læues sinistro cordis ventriculo, in quo caloris natiui est principiũ, perennẽ illi refrigerationem hinc comparans. At verò quod fuliginosum ac fumidũ in ipso corde est, in illius cõpressionibus per has ipsas læues arterias explodit, multóq; adhuc magis per magnam arteriam ad alias. Pulmo igitur totam implens thoracis capacitatẽ, ad ipsiusmet thoracis motus mouetur. Cõsequutione aũt ad id qđ vacuatur, prius semper leue quàm graue, attrahentia instrumẽta sequitur: quæ p ampla orificia multò facilius implentur. At asperarũ arteriarũ omniũ vnũ est maximum os, pertinens ad pharyngem: læuium autem aliud vnum ad sinistrum cordis ventriculum, vt venarum etiam ad dextrum. Sed ex pharynge quidem, aër solus ad arterias asperas: ex dextro vẽtriculo sanguis solus ad venas: ex sinistro, mixtũ quid ex ambobus peruenit.

Pulmonis vasa quo ordine prius materia impleantur.

Pulmone igitur dilatato, primò quidem externus aër asperas arterias implebit: secundò autem, quod ex sinistro cordis ventriculo effertur, læues: postremò deniq; ac tertiò horum omnium, sanguis implebit venas. Antè verò quàm asperæ arteriæ repleantur aëre, ad quoduis aliorum nihil transumitur. Fuerunt enim asperæ arteriæ à natura institutæ, vt pulmonem in maximam distensionẽ agerent. Ac proinde in inspirationibus aër externus in has solas necessariò ingreditur.

Spiritum trahi à corde in diastole, expelli in systole.

Cordis motus, à natura.

Thoracis motus ab anima.

Respirationem esse arbitrariam.

At spiritus in cor ipsum attrahitur, dilatato eo: quemadmodum rursus compresso, excernitur. At læues quidem arteriæ, cordis motibus: asperæ verò pulmonis, inseruiunt. Verùm vt cordis motus à natura, sic thoracis ab anima perficiscitur: melius siquidem fuit ipsam respirationem voluntati inseruire animalis. Iam pulmo neruis minimis præditus, vt totus facilè dilatetur & comprimatur, in lobos dissectus est, quibus tanquam quibusdam digitis cor accuratè complectitur. Larynx porrò ex tribus magnis cartilaginibus constat.

Larynx ex tribus cartilaginibus constat, mouetúrq; à propriis duodecim musculis.

Scutiformis & prima cartilago laryngis, quam positionem habeat.

Mouetur autem à musculis, propria quidem suã compositione, duodecim: quatenus verò commercium habet cum vicinis particulis, ab aliis octo. Harum igitur laryngis cartilaginum, anterior est maxima, extrinsecus quidem conuexa, intus autem concaua, prælongo scuto persimilis: quare scutiformis vocatur. Secunda verò cartilago, quanto minor est prima, tanto maior quàm tertia est: internis partibus, quà consistit stomachus, positionem habẽs. Cæterùm quantũ maxima deficit à perfecta figura circuli, hoc ipsa perficit.

Laryngis cartilago secunda.

Etenim vbi desinit vltima cartilago asperæ arteriæ, ibi primùm quidem hæc secunda incipit, omnibus partibus totam illam contingens: hoc est, anteriore, posteriore, & obliqua. Paulò verò supra anteriores ipsius partes cartilago scutiformis incipit: secunda videlicet retrorsum cedente. Articulantur autem & committuntur inter se partibus obliquis. Atq; etiam paulò superius ligamenta quædam membranosa & neruosa, ex prima pertinent ad secundam. Verùm vbi minor quæ intus est, desiuit, duæ quidem superiacent paruæ conuexitates.

Laryngis tertia cartilago arytænoides.

Incipit autem illinc tertia cartilago, quam arytænoidem appellant ob formam vasis, conuenientes ad amussim eminentiis illius cauitates habens, adeò vt commissio harum duarum cartilaginum, duplicem dearticulationem efficiat. Est autem strictior, quàm inferna basis, secunda cartilago: ob eámque causam totius laryngis ora infima, qua asperam arteriam attingit, amplior est superiori orificio, quod in pharynga desinit. Atque etiam tertia cartilago in angustum valde & ipsa desinit. Conuersa autem est huius quoq; cartilaginis cauitas ad meatum spiritus, vt veluti fistula quædam fiat, quod ex tribus iis est compositum.

Lingulæ constitutio.

Parte verò interna, in ipso meatu laryngis, corpus quoddã incumbit membranosum, adiposum & glandulosum, figuráq; linguã fistulę referens.

Vocem primò in larynge formari.

Larynx cur nõ ex simplici cartilagine cõstet.

Quòd igitur primum in larynge vox efficiatur, quódq; dilatetur plurimùm, & cõprimatur ad vnguem supernum eius orificiũ, alibi demonstrauimus: ob quas nimirũ motiones necessum fuit laryngem non ex simplici vna, sed ex pluribus simul cõmissis cartilaginibus confici, motúmq; ipsius non naturalem, vt arteriarum, sed voluntarium existere, ad quem perficiendũ musculi instituti fuerunt.

Laryngis cartilagines coniungentes musculi.

In animalibus igitur magna voce præditis, in quibus homo etiã annumeratur, quatuor sunt musculi, qui cum secunda cartilaginem primam connectunt. Alij verò quatuor in omnibus animalibus sunt, qui secundã tertiæ; & alij duo, qui primam tertiæ cõmittunt. Deriuantur autẽ ex prima cartilagine scutiformi ad secundam, hoc pacto. Secundùm finem inferiorem vtriusq; cartilaginum, vbi tracheam arteriã, & seinuicem tangunt, ex magna cartilagine perueniũt ad secundam, extrorsum quidem duo musculi, introrsum aũt duo, vtraq; parte externi externis, & interni internis omnino æquales. Hi igitur exactè coarctãt, angustãq; efficiunt oram laryngis infernam, primam cartilaginem secundæ simul applicantes. Alij verò quatuor, qui secundam cum tertia iungunt,

finem

finem laryngis superiorem aperiunt. Quorum qui parte sunt posteriore, cartilaginem arytænoidem retrò flectunr: ad obliqua verò plurimùm diducunt, qui situm ibi habent obliquum. Porrò reliqui duo, iis quatuor actionem & positionem contrariam habentes, claudunt ad vnguem os superiuum laryngis, ad internam capacitatem, primam cartilaginem adducentes.

Musculi decem cõmunes tribus laryngis cartilaginibus.

Decem igitur dicti musculi, trium cartilaginum sunt cõmunes: alij verò duo sunt in basi arytænoidis. Cæterùm alij sunt his multò maiores, solíq; scutiformis proprij: quorum duo quidem, ex inferioribus ossis hyoidis lateribus habent originẽ, indéq; secundũ longitudinẽ omnẽ primæ cartilaginis producuntur parte anteriore. Alij verò duo, ab ipsa quidem cartilagine exorti, sed ad pectus tendentes, alijs duobus miscẽtur. Reliqui duo transuersi musculi, ex obliquis scutiformis partibus enati, deinde in orbem stomachum cõplectentes, simul inter se coëunt.

Laryngis cartilaginibus inesse duplices articulationes & motus.

Quoniam igitur duplices genere oportebat ipsis cartilaginibus inesse articulationes & motus, alios quidem, qui eas dilatarent, & comprimerent: alios autẽ, qui clauderent & aperirent: ad priorum quidem motuum constitutionem, primæ ad secundam facta est articulatio: ad secundorum verò, secundæ ad tertiam. At motus alio tertio genere præterea quũ minimè egeret larynx, neque articulatione tertia, & proinde neq; particula quarta indiguit.

Laryngis musculi decem.

Laryngẽ alijs partibus colligantes musculi, octonumero.

Illi igitur primi musculi decem, in larynge ipso cõsistunt, cum nullo adiacentium instrumentorũ connexi. Alij verò octo musculi, colligantes ipsum cum circunfusis corporibus, alterius motus sunt duces, quo nimirum totius spirationis meatus amplificatur, constringitúrq;. Quorum qui ab osse hyoide ad partes anteriores ac superiores pertinẽt, cartilaginẽ primam trahentes, à posterioribus eam cartilaginibus abducunt, meatúmque amplificant. Musculi verò obliqui, contrariam his actionem habentes, ac positionem, qui ex scutiformi cartilagine deorsum feruntur, partes cartilaginis inferiores contrahunt trahúntque infrà, cum hoc leniter asperam arteriam contrahentes, & constringentes. Reliqui autem, qui ex obliquis scutiformis partibus prodeunt, has partes primæ cartilaginis protrahunt, secundæq; applicant, quo meatus constringatur.

Pharynx principalissimum instrumentum vocis.

At pharynx, substantia & figura ab alijs corporis partibus differens, principalissimum vocis est instrumentum, linguam alicuius fistulæ referens. Melius autem fit corpus hoc fistularum linguis minimè assimilare, sed eas huic potius:

Natura est prior atq; sapientior arte.

quãdoquidem natura & prior tẽpore, & in operibus sapiens magis quàm ars ipsa existit.

Ars imitatur naturæ opera.

Quare si corpus hoc naturæ est opus, illud autem quod in fistulis est, artis invẽtum, nimirum hoc ad illius imitationem ab aliquo sapienti viro excogitatum fuerit, qui intelligere ac imitari naturæ opera potuit. Cæterũ qđ absque lingua inutilis sit fistula, res ipsa indicat:

Vox fieri nõ potest, nisi transitus sit angustior.

sicuti etiã vocẽ fieri nõ posse, nisi trãsitus sit angustior. Etenim ad ædẽdã vocẽ, opus est motione spiritus, quę ab infernis repentè simul erũpat: necnon angustiori transitu, eóq; non simpliciter, sed qui paulatim quidẽ ex amplo adstrictius tendat, paulatim rursus ex strictiori amplificetur: id quod penitus efficit ipsius laryngis ligula, quam epiglottida vocant:

Epiglottis ad vocem & cohibitionem spiritus maximè necessaria.

quæ non modò ad vocem est necessaria, sed etiam ad cohibitionem spiritus. Nam particulæ ipsius tum dextræ, tum sinistræ, adeò in idem coëunt, vt sibiipsis incidãt, claudántq; exactè meatum.

Ligulæ fissura & ventriculi.

In vtraque autem ipsius ligulæ parte dextra & sinistra, natura foramen vnum, vel potius rimam ac fissuram quandã effecit, cui parte interna ventriculum etiã vnũ minimè paruum apposuit. Quare à dextris ac sinistris spiritus intrò præterfluẽs, nullam habet causam, cur aut rimam ipsam aperiat, aut etiam ventriculum oppleat. At quum pulsus ab internis quidẽ violenter spiritus fuerit, sed supernè, quo minus rectà feratur, inhibetur, ibi refractus, & facto velut vertigine, ad latera meatus cõvertitur, quibus magna vi incidens, membranas vtriusq; fissuræ, ad subiectas vsq; cauitates diducit; totam autem opplet ligulam, atque inflat, quam rem subsequitur necessariò exacta meatus ipsius obturatio.

Epiglottidis corpus quale.

Porrò corpus ipsius epiglottidos membranosum quidem existit, vt ne ab spiritu impletum, aut à motibus laryngis commotum, rumpatur. Humidum autem simul & viscidum, & quodammodo pingue est, vt propria humiditate, eáq; non facilè dissolubili (qualis est vnctuosa & viscosa) madeat perpetuò: id quod maximè ad vocem desideratur.

Voci necessariũ esse madorem faucium.

Vnde neque ij qui ex ardentissimis resiccati sunt febribus, nec qui per magnos æstus fecerunt iter, loqui prius possunt, quàm perfusus larynx eis fuerit. Quum igitur musculi laryngẽ claudẽtes, qui ipsam quoq; ligulam comprehendunt, quíq; resistunt musculis vniuersis thoracem ipsum contrahentibus, ex media basis scutiformis emergant, rectà verò protendantur, tantum spatij parte posteriori atque obliqua circunscribentes, vt proxime tertiæ cartilaginis articulationẽ pertineant, necessariũ fuit in partes eius inferiores aliquot neruos inseri.

Musculis omnibus inseri neruum aut in ipsum caput, aut in partium aliquã quæ citra medium sunt.

Siquidẽ musculis omnibus, aut in ipsum caput neruus infigitur, à cerebro, vel spinali medulla facultatem sensificam ac motricem ad ipsos perferens: aut omnino in partiũ aliquam, quæ sub caput sunt, aut certè non infra mediũ corpus, ad caudam verò nunquã: alioqui principium ea esset musculi, non finis.

Musculi ad eã partem trahũtur diuisi, ad quam vergunt ipsorum fibræ.

Omnibus autem commune est musculis, vt ad eam partem diuisi extendantur, ad quã vergunt ipsorũ fibrę. Necessariũ est etiam, reliquis quoq; duabus neruorum coniugationibus, à quibus laryngis os reseratur, ex parte inferna neruos immitti. Non tamen æquales magnitudine, aut æquè pollentes robore neruos postulant duo musculi aperientes laryngẽ, & alij duo qui eundem claudũt: hi siquidem omnibus thoracis musculis, in spiritus cohibitione obsistunt: illi autem per expirationes eisdẽ obsequium præstant.

Neruus omnis vel à cerebro vel à spinali medulla oritur.

At verò quum satis constet neruũ omnẽ manare vel à cerebro, vel à spinali medulla, cæteris quidem musculis omnibus, qui ad caput sunt & collum, motus est facilis. Siquidẽ in eos qui supernè feruntur deorsum, à cerebro neruus manifestè inseritur: in obliquos verò, à spinali medulla colli, ex septima coniugatione, quòd & ipsa exortum habeat

Laryngis musculi vnde suos neruos recipiant.

obliquum. Videndum igitur est, vnde tiam sex illi prædicti musculi, qui recti, secundum laryngis longitudinẽ, à partibus inferioribus sursum tendunt, suos neruos sortiantur. Enimverò à cerebro posteriori neruorum est recta productio per totum collum deorsum, & vtraq; asperæ arteriæ procedens: cui parua quædã alia se iungit. Ab hac productione reliqui laryngis musculi (præter sex illos) atq; etiam eorum nonnulli qui in collo sunt recti, distributiones accipiunt. Verùm quum sexta hæc neruorum coniugatio fit maxima, non parua etiam eius propago totum collum præterlapsa, decidit in thoracem: & primam quidem neruorũ coniugationem producit ad thoracẽ ipsum, & radicem costarũ pertinentem. Alias autem præter has multas, partim ad cor, partim ad pulmonem, ac stomachũ, partim deniq; ad omnia viscera inferiora, delegat. Dum igitur nerui hi per thoracem deferuntur, propago quædam vtrinq; enata, per eandem reuertitur viam, qua prius descenderat, ceu cursum reciprocans. Siquidem vbi vterque neruus vsque ad regionem cordis processit, sinister quidẽ longius progressus, circũ maximã arteriã, velvti circa rotulam aut metã quandã fortem atq; transuersam obvoluitur, potissimum ea in parte, qua primum à corde emergens, sese ad spinam inflectit. Dexter verò, quum nullũ haberet in ea thoracis parte, per quam fertur, ascensum similem, circa illam arteriæ partem, quæ obliqua à corde sursum ad dextrã axillam fertur, obducitur. Sed quia flexio hæc erat multò deterior, quàm illa sinistra ad cor, vtpote obliqua, partim multitudine productionum nerui in vtranque partem, ab eadem regione emissi, partim etiã ligamentorũ vi corroborauit ipsam natura, cuius opera non modò laudibus, sed sunt etiam hymnis maiora. Neruus itaq; vterq; (quatenus dictũ est) circunductus, sursum ad asperæ arteriæ caput recurrit, idem quidem iter conficiens, ac prius: nulli verò amplius musculo, ne minimam quidem sui portionem distribuens, quòd nullum alium musculum principium motionis suæ ex partibus inferioribus necesse erat accipere. Dispergitur autem eorum vterq; in laryngis musculos sibi correspondentes: qui dextra quidẽ est parte, in tres illi è directo positos: qui autem sinistra, in reliquos tres, ambò uerò in sex, à quibus aperiri & claudi larynga contingit. Conciliarunt autem sibi prædicti nerui, robur non mediocre, ex itineris longitudine: quum in productionibus primis, nerui omnes sint molles, & cerebro ipsi adsimiles: progredientes uerò, magis magisq; seipsis duriores evadant. Iam inter respirãdum, in meatum spiritus nõ potio modò, sed cibus etiã repente incideret, nisi natura prouidè orificio laryngis epiglottida, ueluti operculũ, admouisset: rectam quidem alio tempore omni quo animal respirat stantem: quum autem quidvis transglutit, laryngi ipsi assidentem. Siquidẽ ipsum quod transglutitur, ceu primùm ipsius radici incidens, pòst autem dorso invectum, incliuari ipsam cogit, ac collabi, ut cuius substantia cartilago sit, eaq; prætenuis. Figura autem epiglottis rotunda est: at magnitudine, paulò maior orificio laryngis. Vergit porrò ad stomachum, positionémq; habet tertiæ cartilagini ἀρυταινοειδεῖ cõtrariam, vtpote ex adversa illi regione exorta. Verùm quemadmodum à cibariis epiglottis in laryngis meatum compellitur, ita ab iis quæ evomuntur, cartilago ἀρυταινοειδὴς. Spectat enim & illa in laryngis capacitatem: quo fit, vt eorum impetus quæ sursum à stomacho suggeruntur, dorso ipsius incidens, totam cartilaginem facilè in locum cedentem evertat. Nec tamen ita claudunt meatum laryngis huiusmodi cartilagines, vt nihil prorsus transfluere possit, sed ne multum, néve confertim. Siquidem exiguum quiddam potionis semper in asperam arteriam delabitur, non per mediam laxitatem iter suum faciens, sed in orbem secundum tunicas eius invnctum, quo nimirum madescit atq; fouetur pulmo. Quin & glandulę ipsæ quæ laryngi adiacẽt, laxiores & fungosiores quum sint, portionem eius humoris excipiũt, vt eo videlicet partes omnes circunstantes perfundãt. Quòd aũt transglutientibus nobis cibos, œsophagus à larynge toto cartilaginoso minimè coarctetur, ob id fit, quia tunc commutatur positio eorum: quippe stomachi initium, ad asperam descendit arteriam, larynx verò sursum ad fauces recurrit. Porrò bona pars musculorum linguæ, necnon musculorum laryngis coniugatio anterior, aliique nonnulli qui ad omoplatas feruntur, præterea robustus alius geminus, qui ad os pectoris fertur, postremò alij duo musculi pertinẽtes ad genas, sicvti & reliqui parui, qui siut ad radices propaginũ, quos columnares appellãt, hi inquã omnes musculi, ab osse hyoide ob similitudinem υ literæ sic appellato, oriuntur. At musculi vltimò omnium dicti, & qui ante illos sunt, genæ ipsius sunt proprij, quam mouent obliquis motibus sibi oppositis. Qui autem ab osse hyoide inseruntur linguæ, illius gratia extiterunt: quibus oppositus simul est is, qui duplex ad pectoris os descendit, vt deorsum hyoides detrahat, si fortè à superioribus musculis violentius sursum tendatur: existens etiã cartilagini scutiformi propugnaculũ quoddã, quemadmodũ & ipsum hyoides. Huc adde, quòd is musculus tracheam arteriã simul coërcet ac dirigit. Quin etiã & qui ad omoplatas feruntur musculi, tum laryngis, tum ossis hyoidis motum versus collum efficiunt. Invectũ igitur gibbis ipsius laryngis hoc os, à multis musculis oppositis sibi invicem & ęquipollentibus communitur, atq; in medio firmatur. Verùm ad maiorem securitatem, non solùm duobus ipsius ossis lateribus applicuit natura ligamenta quædam robusta, sed etiam cartilaginosa quædã alia & rotunda producens, ea vtriq; lateri inseruit. Connectitur autem nihilominus per membranas quasdam, non modò ad laryngem & epiglottidem, verumetiam ad stomachum, à quibus firmiter connnectu annexũ capiti, his quidem osseum magis, aliis cartilagineũ, pro ratione musculorum qui ab eo exoriuntur. Quod pertinet ad thoracem, alibi demonstrauimus, multa esse illi motus principia: respirationémq; aliam omni carere vi, aliam violentam existere: atque vtriq; proprios inesse musculos.

Porrò

Recurrentium neruorũ laryngis consideratio.

Naturæ opera esse longè hymnis maiora.

Neruos quo magis digrediũtur à cerebro, eo magis durescere.

Epiglottidis vsus.

Epiglottidis substantia, magnitudo, situsque.

Arytænoides cartilago.

Asperam in arteriam illabi semper nonnihil potionis.

Glãdulæ adiacentes laryngi.

Laryngẽ recurrere ad fauces transglutientibus nobis.

Musculi ab osse hyoide producti.

Hyoides os existere propugnaculum cartilagini scutiformi.

Hyoidis ossis ligamenta duplicia.

Respiratio duplex.

Musculorum intercostalium fibra qualē inter se positionē habeant.

Porrò musculorum, qui inter costas sunt, fibræ, ab vna costa ad aliam perveniunt, cum parua ad obliquū declinatione: quinetiam internæ fibræ, externis situm contrarium habent: necnon illæ quæ ad os pectoris in partibus costarum cartilaginosis consistunt, contrariæ sunt iis, quæ in osseis sunt, usq; ad vertebras.

Septi transuersi substātia & tunicæ.

Propria septi trāsversi substantia, musculus est: tunicæ verò ipsi duæ insunt: inferior quidem, peritonæi tunicæ summitas: superior aūt, basis tunicæ succingentis costas.

Diaphragmatis vsus.

Costæ mendosæ cur ad finē cartilaginea.

Confert autē diaphragma, non solùm ad pellenda excrementa alui, sed etiam ad ipsam respirationē. At cartilago multa notharū costarum extremitatibus circunfusa est, quò tutiores sint ipsæ ab iniuriis extrinsecis, ac per eas subiecta corpora. Nā pulsata cartilago minimè comminuitur, aut frangitur.

Pectoris os.

Cartilago ensiformis.

Costarum, septē veras esse, & quinq; mendosas.

Iā verò pectorale os (cuius vltima pars est cartilago ensiformis, oris ventriculi, septi transuersi, cordisq; similiter propugnaculum) ex septem ossibus constat, quòd septem in ipsum costæ veræ inarticulatæ sint: nam reliquæ mendosæ sunt quinq;.

Principia animalis tria.

Quum enim tria essent principia, quæ animal ipsum dispensant, os quidem immobile sine musculis primo principio circumiecit natura: Solos autem musculos tertio elargita est. At medio inter vtrunq; posito, & ossa & musculos.

Cerebrum non eguisse musculis cum fons sit arbitrarij motus.

Craniū immobile, propugnaculum cerebri.

Cerebrum nanque in nullos vsus indiguit musculis, ceu fons motus voluntarij & principiū. Quo fit, vt cranium immobile, quasi murus, ipsi sit circundatum. Quòd si hepati aut ventriculo septum eius generis aliquod circumfusum fuisset, vbi cibus & potus exciperetur? vbi fœtus moles reconderetur? Quæ deniq; excernerētur superflua, si nullus illis præesset musculus?

Thorax cur ex ossibus simul et musculis cōstet.

At thorax motū penitus amisisset, si ex solis constaret ossibus. Sin verò contrà ex solis musculis, inciderent hi pulmoni & cordi, nemine eos explodente. Vt igitur simul quidem spatium intus esset, simul autem totum instrumentum moueretur, musculi alternatim fuerunt ossibus interpositi.

Lac esse recrementum vtilis alimenti.

Lac, quibus animalibus colligi in pectore nequeat.

Mammas inesse plures numerosam vno partu prolem edentibus.

Quod verò ad mammas spectat, quum lac vtilis alimenti superfluū sit, iure optimo quibus animantibus in cornua & alia id genus, in partibus superioribus copia superfluorum absumebatur, in his quidem ad thoracem non poterat aceruari aliud vtile recrementum. Vnde ad ventrem eorum, ex thorace natura mammas deduxit: atq; illic numerosam quidem vno partu prolem ædentibus, multas: contrariis autem binas tantùm apposuit.

Mammæ quibus in pectore duæ.

Mammas tegumento esse cordi.

Porrò quibus animalibus in partibus supernis superflui nihil absumitur, his in pectora eas collocauit. Et si vnū aut duo concipiant, duas: sin verò plura, duas quidē in pectore, alias verò inferius adhibet. At in homine meritò mammæ pectori adhærent, vbi & cordi tegumēto esse possunt, vtpote glandulosæ existentes, crassisq; indumētis persimiles, & multò melius quàm alibi, ex sanguine in venis elaborato, copiam optimi lactis conficere.

Lac gigni ex sanguine elaborato.

Mammarū vasa vnde exorientur.

Siquidem ex vena caua, vbi iam propè claues pervenit, natura duas venarū cōmemorabilium, ac duas item cum eis arteriarū propagines, quatuor simul eas infra per totum pectus deduxit: eóq; modo binas demū vtriq; mamillæ inseruit, in tā longo isto itinere id molita, vt plurimū in vasis esset sanguis percoctus.

Lactis elaborationi quæ conferant.

Qui quum fertur sursum, per cor sanè iter facit: rursúsque deorsum tendens, occurrit: exagitatúrq; semper quidem à motu thoracis, & in his eiusmodi vagationibus incalescit, parti perpetuo motu præditæ diu immoratus: quæ omnia simul ad perfectam ipsi coctionem conferunt.

Mammæ quando hæreant ad pectus masculis.

Porrò quibus animalibus mammæ in pectore sunt, seruantur & in masculis: quibus verò in ventre solū insunt, non adhuc seruantur, nisi partus similitudinem corporis cum matre potius quàm cum patre obtineat.

Fœminas omnes esse masculis frigidiores.

In vniuersum autem constat, omnem fœminam esse masculo frigidiorem.

GALENI PERGAMENI de vsu partium, lib. VIII.

Collum fuisse factum gratia asperæ arteriæ.

Collum nasci, interireq; cum pulmone.

AT collum fuit constitutū vnius asperæ arteriæ gratia, videtúrque ob id semper vnà cum pulmone interire. Quam ob rem pisces omnes, quòd pulmonem non habeant, collo carent: contrà autē, quibus animalibus inest pulmo, ea & collo prædita sunt, & spiritū attrahunt in pulmonē per arteriā asperā, rursúsq; eiiciunt per eandē.

Efflatio existit vocis materia.

Larynx est principalissimū instrumentum vocis.

Pharynx.

Ligula.

Ad hæc efflatio, quæ vocis materia est, eiusdem arteriæ est actio, citra quàm nec vox efficitur. Estq; primum & principalissimum vocis instrumentum (cui larynx nomen est) finis superior asperæ arteriæ, quam etiam pharynga nominant, quemadmodū & ligulā, quæ laryngi incumbit.

Collo priuata sunt muta.

Idcirco, si pulmoni aspera arteria est affinis, tantósq; animali vsus præstat, eius sanè gratia collum formatum extitit: ob idq; priuata collo animalia, sunt muta. Etenim quum in thorace contineatur pulmo, asperáq; arteria ex ipso emergens, ad os, magno interuallò remotū, necessariò pertineat, spatium sanè quod ori & thoraci interiacet, quum asperæ arteriæ sit transitus, eorum etiam existit via, quæ tum supernè deorsum, tum infernè sursum feruntur. Ac supernè quidem feruntur deorsum nerui, stomachus, musculi, & spinalis medulla: infernè verò sursum venæ, arteriæ, atq; ipsa pharynx.

Spinalem medullam muniri à vertebris.

Glandulas replere diuisiones vasorum.

Cutis operimētum commune.

At spinali medullæ munimento sunt circumpositæ vertebræ: vasorū verò diuisiones glandulæ replent: membranæ item ac ligamenta quædam, muniunt simul prædicta & colligant. Quibus omnibus cutis commune operimentum existit.

Colli longitudo in variis animalib. varia.

Animalia quæ alimentum sibi à terra ore suppeditant, collum habent longitudine cruribus simile. At homo, & quæ similia ei animalia sunt, quum propter pharyngē collū, & illam vocis & respirationis gratia possideāt, magnitudinē etiam colli sortiūtur tantā, quanta pharyngi necessaria ad prædictas actiones erat.

Colli vertebra quibus partibus neruos largiantur.

Ad hæc etiā, quū oporteret partes eas quæ ad humerum, brachium, vlnam, extremā manū, ac deniq; septum transuersum spectant, à spinali medulla colli neruos accipere, horum neruorum gratia, in spatio inter caput atq; thoracē medio, alij generati sunt spondyli, ex quibus collum conflatur. Caput autem plurimis visum est propter cerebrum factum fuisse, ob eámq; causam sensus omnes in se continere, tanquam seruos quosdam & magni regis stipatores.

Cancros carere capite.

At canceris & aliis molli crusta in

tectis, caput quidem non est: particula tamen quæ sensuum dux est, ac motus voluntarij, omnino certè eis in thorace consistit, vbi omnia ipsis sensuũ instrumenta insunt. Itaque quod in nobis est cerebrum, id in illis sanè animalibus erit pars ea, ad quam prædictorum quodque refertur.

Aristotelis opinio refellitur.

Cæterùm existimare, caloris qui cordi inest refrigerandi gratia, cerebrum fuisse constructũ (qualis fuit sententia Aristotelis) omnino absurdum videtur, nec absimile, ac si quis dicat, calcaneum cordis causa extitisse. Nam qui obsecro fieri potest, vt cor assidua respiratione aëris commodissimè refrigeratum (vtpote refertum arterijs & venis, quibus nulla est calidior in corpore animalis particula) à cerebro quod remotissimum est, crassissimisque interceptum ossibus, ac semper ipso aëre calidius, aliquod refrigerium desideret?

Cerebrum semper esse calidius aëre.
Cranio fracto quid agendum præcipuè.
Cerebri refrigerationẽ in cranij fractura esse malorum vltimum.
Cerebrum facilè ab aëre refrigerari.

Etenim vbi cranium est fractum, id curamus præcipuè, vt quamcitissimè ossa fracta excidamus, ne videlicet ipsum cerebrum occursu aëris refrigeretur: id quod certè esset malorum vltimum, illi cui fractum est caput. Atqui si aër cerebro esset calidior, haudquaquam refrigeraretur ab eo. Nunc autem vel si æstas fuerit, refrigeratur facilè, indigetque etiam tum foueri citissimè, tanquam non solùm id non sit frigidum, sed ne citra molestiã quidem occursum substantiæ frigidæ toleret. Aut quomodo satis cordi refrigerando esse potest, cor autem non multò magis cerebrum supra se positum possit excalfacere, quum calor omnis feratur sublimè?

Calor omnis sublimè fertur.
Cerebrum cordi exiguã, sensuũ organa immensam neruorum apophysin mittere.
Aurium nerui.
Naribus demitti portionem cerebri.
Oculorũ nerui.
Linguæ nerui.

Cur etiã, ad cor quidem obscura quædã apophysis ab ipso pertinet, sensuum verò instrumẽta à cerebro portionem immensam recipiunt? Etenim in vtranque aurem insignis neruus vnà cum meningibus insertatur. In vtrasque etiam nares portio cerebri pertinet, multò maior ea, quæ ad aures peruenit. Similiter in vtrunque oculum, vnus quidẽ mollis neruus in radicem ipsius, vnus autem durus, in musculos mouentes inseritur. Ad linguã verò, nónne quatuor, duo quidem molles per palatum tendunt: duo autem duri, secus vtranque aurem feruntur? In vniuersum autẽ omnia cum ipso cerebro communionem habent. Quod quidem quum longinqua quidem refrigeret, proxima autem non afficiat similiter, monstrũ quoddam esse mihi videtur. Fieri autem non potest, vt particulæ alicuius vtilitatem ritè exponamus, nisi totius instrumenti actionem prius inuenerimus.

Cerebrũ est neruorũ, sensuũque ac motus voluntarij principium.
Cor est arteriarum insitique caloris origo.

Cerebrum igitur principium existit neruorum, sensusque & voluntarij motus. Cor autem, arteriarum atque caloris insiti. Porrò etsi cerebrũ (quod ἐγκέφαλον, hoc est, in capite situm, dicitur) in animalibus capitis expertibus iuxta pectus collocatum cernatur, non ob id tamen aliud quippiam cerebro proportionale, dicemus illis inesse, sed idem ipsum, licet vetus nomen ei non conueniat. Siquidẽ quod sensus ac motus principium est, vnum atque idem est in omnibus animalibus, etiamsi in locis diuersis inueniantur. Quum igitur in animalibus capite destitutis, cerebrum atque etiam os sint ad pectus: sicuti & aures & nares, manifestum vtique est, propter nullam earum particularum caput conditum fuisse à natura.

Animalibus capite destitutis quales oculi insunt.

Cæterùm eisdem animalibus capite destitutis, vt cancris, balænis, scarabæisque, oculi sublimes, vt qui duri & robusti futuri erãt, reconditi prælongis ceruicibus insunt, quòd illorum actio locum æditum postularet. Quæ causa etiã fuit, vt qui hostiũ aut prædonum longè infestas incursiones speculantur, muros aut turres altas, aut montes quosdam conscendant. Homini autem, cæterisque animalibus ei similibus, totos oculos molles necessariò habituris, prælongis ceruicibus oculos imponere erat periculosum.

Oculorũ situm longè tutissimum.

Quum igitur neque in imo constitui eos, è re ipsorũ esset, natura inuenit qua arte faceret ipsis particulam, quæ alta simul esset, & eos tueri satis posset; suprà quidem supercilia constituens: infrà verò quas malas appellamus, attollens: interius præterea partibus nasum applicans, vt externis, ossis processum, quod iugale appellamus.

Sensoria postulant neruum mollem.
Sensoriũ dum sentit, patitur.
Mollia ad patiendum aptiora.
Dura, ad agendum aptiora.
Sensoria, quæ voluntariè mouentur, duplex neruorum genus nacta esse.

Iam verò sensoria omnia neruum postulãt mollem: neruũ quidem, quia is sensuũ est instrumentum; mollem autem, quia sensorium, vt sentiat, pati & affici debet: verùm quod molle est, ad patiendum: quod durum, ad agendum est aptum. Proinde sensoria quæ motu voluntario aguntur, vt oculus ipse & lingua, duplex habuerunt neruorum genus, non vnum duntaxat molle, perinde ac aures & nares. Quòd si quando alterum eorum læsum fuerit, ea facultas vitiabitur quam læsus neruus præstabat. Videre nanque sæpe est linguam, alias quidem ad motũ, alias autẽ ad saporũ dignotionẽ, esse impeditam.

Neruorũ molliũ, durorumque ortus atque progressus.
Linguæ nerui vnde oriãtur.

Oriũtur autem nerui molles, ex mollibus cerebri partibus: duri aũt, ex duris. Rursus illi quidẽ rectà ad sensoria, hi verò per circuitũ tendunt. Neruorũ itaque descendentium ad linguam, illi quidem ex inferioribus & anterioribus orti, statim insigniuntur in ipsam: hi autẽ ex posterioribus, obliquisque emergentes, circum collum prius obuoluuntur. Cæterùm molles quidem, in extimam linguæ superficiem ad sapores diiudicandos, in musculos verò ad motum duri dissemināntur.

Oculorũ nerui.
Crystallinus humor, principalissimum visus organum.

Eadem porrò ratio est & in oculorum neruis: duri quippe in ipsorum musculos inseruntur: alij verò in primum & principalissimum visus instrumentum, humorem scilicet crystallinum. Quorum mollium neruorũ nullus vltra sensoria progreditur: alioqui facilè rumperentur progressi.

Cerebrum propter oculos in capite collocatur, propter cerebrũ aũt sensoria reliqua.
Linguæ vsus.
Cerebrum neruis esse simillimum, mollius tamen.
Cerebrum recipit sensus, imaginationesque et intellectus complectitur.
Cerebri pars anterior est mollior, mollibus, posterior durior, duris neruis gignendis.

Ob hanc igitur causam sensoria omnia prope cerebrum esse oportebat. Quod quidem si verum est, constat vtique cerebrum propter oculos in capite collocatum esse: reliqua autem sensoria omnia, propter cerebrũ. Similiter etiam de ore liquet, quòd hoc quoque adiacere capiti erat necesse: aut potius in se cõtinere linguã, vt quæ ad iudicandos sapores, concinnandum sermonem, ac denique ad masticandos & transglutiendos cibos, neutiquam alibi quàm in ore commodius collocari potuisset. Est autem cerebrum substantia quidẽ neruis simillimum (quorum ipsum principium erat futurũ) nisi quòd illis est mollius. Nam id etiam illi expediebat, vt quod sensus quidem omnes recipit, omnesque imaginationes, & intellectus cõplectitur. Quia verò neruorũ oportebat duplicem esse materiã, duplex etiam cerebrum extitit, mollius quidẽ anterius, ad producendos molles: posterius autem durius, quod παρεγκεφαλίδα

Cerebri anteriora à posterioribus diremta, intercedente dura meninge.
Oculorum mouentes neruos vnde oriantur.

quæ ibi dominant, ad duriorum neruorum generationem. Quum autem mollis cum duro non admodum conueniẽs futurus esset contractus, dictæ cerebri partes duplicata dura meninge, quæ cõplexura erat totum cerebrũ, dirimuntur; & per meatũ solum, qui sub capitis vertice est, & corpora meatum ipsum ambientia, coniunguntur. Ad hæc, ipsius anterioris cerebri, quæ partes duram meningem contingunt, medius duriores sunt, quum ad patiendi difficultatẽ, tum ad productionem durorũ neruorum: quales sunt qui oculos mouent: nam à mediis commodè molles oriuntur. At ex ea parte cerebri posteriori, mollis neruus penitus nullus producitur. Igitur nerui omnes consistentia cerebro sunt duriores, opticis tantùm exceptis, qui cerebro densiores quũ sint, duriores eo non apparent, seu soli ex cerebri substantia veluti concreta, non tamen exiccata, constant. Qui soli etiam sensibiles quosdam poros in seipsis habere videntur. Quum igitur in capite quatuor sint instrumenta sensoria, quæ à cerebro sensus principium habent, etsi hac ratione similia appareãt, inest tamẽ eis secundum speciem dissimilitudo, nõ modò in ipsis sentiendi facultatibus, verumetiam in corporibus, per quæ facultates ipsæ feruntur. Quandoquidem facultatum alia odorũ, alia saporum, alia sonorum, alia est colorũ diiudicatrix. Virium autem, ea quidem quæ fert ab vtroque ventriculo ad nares, productio est prælonga, nihil ab ipsis ventriculis discrepans. Quæ verò ad oculos ducit, variat iam quodammodo & dissidet, non tamen planè certus est neruus. Quæ ad linguam descendit, perfectè quidem est neruus, sed mollis. Quæ denique ad aures, nec similiter quidem mollis; nec tamen certè est durus. Quinta verò virium facultatis à cerebro descendentis, fortis simul ac durus est neruus, ad motus quidẽ, & ad ea quæ crassarum sunt partium sensu tactus dignoscenda, optimè accommodatus: ad exquisitiorem autem aliquam dignotionem, cuiusmodi aliis sensoriis inest, admodum ineptus atque impotens. Quandoquidem omnia hæc, vt sensus fiat, immutentur omnino est necesse. Immutatur autem non à quovis sensibili omne sensorium: sed splendidum quidem ac luminosum, à coloribus: aëreum, à sonis: vaporosum, ab odoribus: atque (vt in summa dicam) simile simili est notum & familiare. Igitur nullum sensorium, præterquàm visus, à coloribus immutabitur. Solus etiam visus sensorium habet lucidum, & purum, splendidumque, humorem videlicet crystallinum. At nullum præstaret visum ipsius sensorii alteratio, nisi eam imaginatio, ratiocinatio, & memoria (quæ ad principem animæ pertinent facultatem) perciperent. Producit itaque cerebrum ad humorem crystallinum quandam à sese portionem, vt affectus eius humoris agnoscat: quæ productio sola meritò meatũ habuit sensibilem, vt per eum, ad lucidum splẽdidumque sensorium, maxima copia spiritus à principio ipso transmitteretur. Cæterùm ea ipsa productio, vsque ad viam quidem quæ fert ad oculum, * mollis, rara, pura, & syncera extenditur: vbi verò iam elapsura est cranio, securitatis gratia, durior & compactior efficitur. Quum autem in cauitates quæ superciliis subsunt inciderit, amplificatur plurimum, pristinamque naturam recipit, sic vt cerebrum esse videatur. Postea verò ad pupillam coalescit, eadẽ ipsa propago quæ oculis inest: ad quam nimirũ propaginem cornea tunica (cui humor crystallinus incumbit) tenuis, alba, & pura quum sit, facilè colorum externorum alterationem transmittit. Quia verò etiam ad aures propaginẽ quandam à cerebro erat necessium descendere, excepturam occursurum sensibile (quod erat sonus & vox, aut repercussio aëris) os durum ac densum auribus oppositum, flexibus obliquis instar labyrinthi natura ipsa pertudit, quo frigidi quidem aëris vires integras, flexuum varietate, sensim exolueret: aliorum aũt corporum exiguorũ impetũ propulsaret. Igitur propter patiendi difficultatem ita constructi sunt auditorii meatus: necnõ vterque auditorius neruus, durior effectus est, quàm vt ipsi actioni cõueniat. Linguæ autem neruus (etsi quartũ hoc sensoriũ dixerimus esse) est mollior: & qualem esse oportebat: quia natura illi poterat oris tegumento ad maximã securitatẽ consulere. Auditorius verò, ad patiendi difficultatẽ, potius quàm ad sentiendi promptitudinem, fuit comparatus. At solum sensoriũ olfactus intra craniũ consistit, nempe in ipsis ventriculis anterioribus cerebri, qui etiã vaporosum quendam spiritũ continent. Ad cuius quidẽ sensibile transmittendum liberè, & conseruandum, oportebat reperire viam tantò rariorẽ atque latiorem auditorio meatu, quanto sensibile huius, quàm auditus, crassiorũ erat partiũ. Ferè enim, quantũ aër partium tenuitate à luce relinquitur, tantum vapor etiã ab aëre. Quum igitur cerebri ventriculi loco inferiori sint siti, ex partibusque sibi propinquis necessariò etiam excrementa affluentiã excipiant, ne melior quidem vlla via excogitari eis potuit, quæ ampla simul atque decliuis esset: Ac talis quidem est narium meatus, per quem intus foras excrementa excernuntur: foris autem intrò, penetrant sensibilia olfaciendi. Quarum vtilitatum, altera ad vitam necessaria est, altera ad commodiorem vitam. Sunt tamen & alii canales duo, qui per palatum in os, totius cerebri excrementa eructant: qui duo soli purgando sufficiunt cerebro, quando animal omninò rectè habet. Quare propter odorum dignotionem potissimum atque hac adhuc antiquiorem, & necessariam ad vitam inspirationem in cerebrum, facta sunt illa in nares foramina. Ex abundanti verò cerebri malè affecti excremẽta repurgantur. Opposuit autem natura ipsi olfaciendi sensorio, os quoddam variè pertusum, veluti spongiam quandam, simul ne aliud corpus durũ extrinsecus incidat, simul ne viribus integris aër frigidus inspirantibus nobis rectà in cerebri irrumpat ventriculos. Qua ratione etiam, quæ sunt ante meningas ossa, ἠθμοειδῆ à cribri similitudine dicta, spongiarum instar admodum foraminulenta videntur, meatib. tortuosis distincta. Quinetiam & dura meninx, quæ cerebrum contegit, similiter perforata est. Cæterùm non facilè per foramina illius expurgarentur pituitosa excrementa cerebri, nec sine magno negotio ipse

Optici nerui soli cerebro nõ apparẽt duriores.
Optici nerui soli, sensibiles meatus sortiuntur.
Sensoria in capite quatuor.
Facultas sentiens quadruplex.
Productionũ à cerebro ad sensoria discrimina.
Neruus durus & fortis præest motui, conferique ad ea quæ crassarum sunt partium, tactu diiudicanda.
Sensorium non immutari à quouis sensibili.
Simile simili notum & familiare.
Visus sensoriũ quale.
Sensoriũ alterationem, vt fiat sensus ab imaginatione, ratiocinatione, & memoria, debere percipi.
Visio quo modo fiat.
Opticorum neruorum progressus.
Cornea tunica qualis.
Auditus sensibile sonus et vox.
Auditorij meatus vtilitas.
Linguæ neruus.
Olfactus sensorium solum cõtineri in ventriculis cerebri.
Olfactus sensibile esse crassiorum partium, quàm sensibile auditus.
Narium meatus vtilitas.
Palati foraminum vsus.
Inspirationẽ in cerebrũ esse necessariam ad vitam.
Ossis colatorij vsus.
Ἠθμοειδῆ ossa.
Meningem duram esse foraminulentam.

Odorum dignotio promouetur ab inspirãte cerebro. Excrementorũ expulsio à cerebro expirãte innatur. Odorum dignotio iuuat plurimum totam respirationem: instrumentum vnicum pluribus actionibus sufficit.

vapor ascenderet, qui est sensibile olfactus, nisi vtrunq; opus inspiratione simul & expiratione, cerebri natura proveheret. Quare illapsu quidẽ inspirationis, quæ fit à cerebro, promouetur odorum dignotio: expirationis verò impetu, superfluorum excretio: nempe vehementia spiritus, vnà secum excrementa pertinacia trahente. At quæ in meatu nimis impacta sunt, ea efflatione expurgantur. Ipsa verò rursus odorũ dignotio, non parum iuuat totam respirationem: non sinens vapores prauos, qui alioqui nos laterent, vnà cum puro spiritu ingredi. Porrò vnicum sæpe instrumentum multis actionibus sufficit: vt videlicet tenuis meninx, quæ secundæ persimilis cerebrum stabilit ac tegit, vasáque ipsius omnia colligat. Sed in omnes etiam cerebri partes hæc membrana se insinuat, totum ipsum contexens, extendénsq; se vsq; ad ventriculorũ capacitatem. Est tamen & tegumentũ cerebri crassa meninx, aut potius propugnaculum quoddam, propulsandis oppressionibus cranij oppositum.

Meningis tenuioris vsus. Crassa meningis vsus. Meningem tenuẽ inter cerebrum & crassam consistere: crassam, inter tenuem & cranium. Medium natura quid sit.

Tenuis autem meninx, naturale operimentum eius existit. Nam crassa certè ab ipso est seiuncta, excidentibus autem vasis cohærens. Quòd si tenuem illam meningem non interposuisset natura, cerebri cum crassa meninge vicinitas non vacaret dolore. Sola autem si fuisset illa, adhæsisset haud citra noxam cranio. Quũ igitur id natura dicendum sit medium, quod eadem proportione ab extremis distat, neutra verò meninx ad portionem à cranio & cerebro distet, meritò certè, ne cerebrum aut eius operimentũ quicquam afficeretur, prior quidem tenuis meninx, post ipsam autẽ, crassa locata est, quæ quantò osse est mollior, tantò tenui membrana est durior: quantò autem hac tenuis est mollior, tantò tenui cerebrum mollius etiam existit. Duobus itaq; mediis & vinculis natura ipsa tutò inter cranium & cerebrum necessitudinẽ conciliauit. Quemadmodum igitur cerebrum tenuis meninx, sic illam crassa, atque hanc deniq; cranium ambit, & cõprehendit, eiq; per multa vincula annectitur: quæ quidem ab ipsa meninge, membranarũ instar exorta, extenduntur singula versus partem cranij sibi è directo correspondentem: inde per suturas progressa, sibi mutuò occurrunt, coaptantur, & coalescunt, cõmunémq; ex seipsis omnibus pericranium procreant membranam, quæ cum cranio duram meningem connectit.

Pericranium à crassa meninge ortũ, cranio illam annectit. Cerebri anteriores ventriculos inspirationem, expirationem, atq; efflationem efficere. Sensorium omne esse geminum. Geminorum vtilitas. Cerebri altero ventriculo vulnerato, fuisse quendam seruatum.

Iam verò duo anteriores ventriculi cerebri (qui cerebro spiritum animalem prius & conficiunt, & præparant) inspirationem, & expirationem, ipsámq; efflationẽ efficiunt. Eos autem præstitit esse duos quàm vnum, quòd esset infernus canalis duplex, & sensoriũ omne, cerebrúmq; ipsum sit geminum. Prima tamen, maximéq; communis geminorum instrumentorum vtilitas est, vt si alterum eorum læsum fuerit, subseruiat reliquum. In Ionia siquidem vidimus quendã adolescentem vulnere in alterum anteriorũ cerebri ventriculorum accepto, fuisse superstitẽ: qui ne momentum quidem temporis potuisset viuere, si vulnus vtrunq; simul violasset. Itaq; tutius est, in quibus licet, quod geminum est, quàm quod simplex. At in vno animali duas facere spinas non licuit, quare nec duas spinales medullas: ac proinde nec duplex esse cerebri posterior ventriculus poterat, quum ex ipso spinalis medulla oriatur.

Ventriculum cerebri posteriorem omnium maximum, ab anterioribus, per insignem meatũ, animalem spiritum recipere. Parencephalis.

Sed quoniam nerui omnes qui sub capite in totum sparguntur corpus, aut ex posteriore cerebro, aut ex medulla spinali oriuntur, ventriculum hunc oportuit maximum esse, à ventriculisq; anterioribus per meatum insignẽ, animalem spiritum antea in illis elaboratum, exciperet: per quem nimirum meatum, procedentem ab extremitate communi anteriorum ventriculorum, quem nonnulli quartum ventriculum vocant, cum cerebro, hoc est, anteriori cerebri parte (quę postica maior est) parencephalis, hoc est, cerebellum cõmittitur.

Καμάριον.

Pars autem cerebri quæ supra communem illam cauitatem est sita, veluti domus tectum, in sphæræ superficiem cõcauam circunducta, haud ab re appellatur καμάριον, & θολοειδὲς, quòd testudinis aut fornicis instar sit fabrefacta. Quæ quidem partem omnem cerebri incumbentem, sine labore sustinet.

Figuram circularem esse difficillimã ad patiendum, capacissiméq;.

Vndiq; enim sibiipsi simillimum est, quod rotũdum est, atq; orbiculare: ob idq; omniũ figurarum ad patiendum est difficillimum, omniúmque etiam est capacissimũ, earum quæ æqualem dimẽsionem sortiuntur. Est autem commodum id minimè contemnendũ in organis vniuersis, quæ ad continendũ substantias quasdam fuerunt comparata: id quod re ipsa constat, etiã in illo meatu, qui à ventriculo, quem cameratum diximus, ducit ad parencephalida. Omnes etenim meatus corporis, quemadmodum & vniuersi ventriculi, secundum ipsorum mediũ, omnino sphærici sunt, quòd sic capaciores existant, ac difficilius etiam patiantur.

Ventriculum cerebelli cur anterioribus minor.

Quum autem ventriculos qui materiales magis substantias recipiunt, expediat esse maiores: minores verò, qui materias maiorum virium ac facultatis, hoc est, elaboratas magis & absolutas, continent: sanè ventriculus posterioris cerebri, minor meritò fuit anterioribus. Iam cerebellum ipsum minimè quidem ex magnis flexibus tenui meninge interceptis, vt cerebrum, sed ex multis quidem, & his admodum paruis, alióq; modo structis, conflatur.

Animalem spiritum cõtineri, non in ventriculis modo, sed etiam in toto cerebro.

Quia verò nõ in solis ventriculis, sed in toto cerebri corpore continetur multus animalis spiritus, existimandum est plurimum etiam in posteriori cerebro contineri, vt quod omniũ qui in totum corpus distribuuntur neruorum principium futurũ sit: mediáq; illa intervalla, quæ partes eius connectunt, spiritus esse vias.

Intellectus temperiem sequitur.

At intellectus sequitur non compositionis varietatem, sed corporis cogitantis, intelligentísque, bonam temperiem. Neq; enim bonitas ac perfectio intellectus multitudini spiritus animalis potius attribuenda videtur, quàm qualitati.

Κωνάριον corpus. Γλουτία. Epiphysis vermi similis.

Ad principium aũt illius meatus qui ventriculos anteriores cũ cerebello cõiungit, appositũ est glandulosum corpus, à figura coni κωνάριον dictum: quod quidem cerebri pars nõ existens, diuisionẽ illius magnę venę explet ac firmat, à qua omnes ferè anteriorũ ventriculorum plexus χοροειδῶν constantur. Extenditur præterea secundum totum meatũ inter ambas eminentias cerebri, quas γλουτία, hoc est, paruas nates, appellant, epiphysis quædam vermi similis,

similis, ex particulis quamplurimis, cōnexis per membranas tenues, composita: quæ quidem cerebri pars existens, altera parte sui, posteriori cerebri ventriculo annectitur. Inde autē paulatim adaucta, ac secundū meatum porrecta, ipsum totum planè obstruit. Cæterū vbi contracta reflectitur, idq; transversis flexibus, meatum totum in tantum aperit, in quantum retrorsum cesserit. Etenim cùm sic in seipsam cōsidens rotundetur, quantum minuitur longitudo, tantum latitudo eius augetur. Quare constat ea sic pauló magis amplificata, in solas meatus partes, quæ ad basim sunt, strictissimas, nequaquam ingredi posse fines ipsius inferiores. Semper autem tantum de meatu aperitur, quantum de illius convexitate, in ipsum ingressura, minuitur.

Vermiculare corpus trāsitui spirituū præest.

Quibus quidem motionibus hoc ipsum corpus transitui spirituum præest, dominaturq;. Alligatur autē eminentiis cerebri, ligamentis quibusdam, à quibus vtrinq; constricta & coërcita, cōtinetur, ne diuagari possit: cuius quidem epiphysis cōstructione, alia nulla melior potuit excogitari. Nullam siquidem invenias cōstructionis bonitatem ad actionis perfectionem, meliorem ea, quæ adeò exquisita existit, vt si vel tantillum immutes, tota confestim vitietur.

GALENI PERGAMENI de vsu partium, lib. IX.

Qvum autē succi eius quod ad partē confluit, hoc quidē, ceu vtile, assimiletur illi: hoc verò, tanquam alienū, omnino excerni conveniat: certè ad hanc excretionē natura meatus opportunos desiderat. Quos nisi nacta fuerit, aceruatum ibi excrementum, primùm quidem instar oneris grauat, deinde prohibet quo minus succi benigni illuc confluant, illorū vias præoccupans: quo fit vt membrū nutriri nō sinat: sed quemadmodū animalia esurientia, lutum, aut aliud quidvis simile vorant, ita partes accōmodato sibi alimento carentes, cogantur aliquid vel ex ipsis prauis succis attrahere.

Partes destitutæ familiari alimento expleri succis vitiosis.

Vnde postea in ipsis collecta excrementa, putrescunt tandem, ac sic acriora simul & calidiora reddita, inflammationes, erysipelata, herpetas, carbunculos, febres, innumerabilémq; aliorum morborū turbam exuscitant.

Excrementa putrescentia quæ mala inferant.

Quare magnam semper curam natura adhibuit, vt excernerentur superflua.

Excrementorū duo genera.

Quæ cum genere sint duplicia (alia enim vaporosa & fumosa, naturaliter ad sublimia feruntur: alia autem aquosa & limosa, motu suo deorsum decumbūt) vacuandis quidem iis quæ ad superna volitant, meatus quosdam tenues in altū duxit: decliues autē & amplos eis subdidit, quæ suo pondere delabuntur ad inferiora.

Cerebri meatuum decliuiū vsus.

Cæterùm decliues cerebri meatus, tum per palatum in os, tum per corpus nariū, sensibilia excrementa eructant.

Excretiones vaporosæ sensum effugere.

At vaporosæ excretiones, præ tenuitate sensum nostrum effugiunt.

Corporum humidorum natura.

Porrò in humidis quidem & mollibus corporis partibus, nulla est præscripta recta quædam tali excretioni via, quū humidum omne ac molle corpus, cedere quidem expeditè iis quæ impetu concitatiore per ipsum feruntur: trāsmissis verò his, rursus coire atq; coalescere soleat. At in duris corporibus, nisi via quædam prius parata sit, transire per eam nihil potest.

Cranio inesse meatus sensiles per quos fuliginosa excernantur.

Idcirco in cranio, quod cerebri ceu galea quædam existit, cōspicuas ac sensiles vias natura vaporosis his fuliginosisq; excrementis aperuit: simul quidem ipsum cauernosum efficiens, simul & variis suturis coarticulatū. Alioqui nec potuisset caput ipsum purgari, quod quidem quum à subiectis partibus omnia quæ sursum feruntur fuliginosa excremēta excipiat, largiori eget evacuatione.

Suturis cranij qualia ossa desiderentur.

Ossium autem quæ adaptantur ad suturæ generationem, vtrunq; eminentiam habet & cauitatem, non vna serie, sed situ alternantes, vt duarum serrarum sese invicem ingredientium instar, mutuò inter se cohærescant, vtroq; nimirum osse cauitatibus suis excipiente eminentias alterius. Quæ structura maximum ad securitatē & firmitudinē videtur habere momentum, præter id, quòd etiam per suturas fit transpiratio. Non sunt autem foraminibus pertusa capitis ossa, sed intus cauernulas cōplures sortiuntur, quòd oporteret vtrāq; eorum superficiem læuem & æqualem existere, ne videlicet aspredine sua, quam vtiq; foratæ obnoxiæ fuissent, colliderēt tum pericranium, tum ipsas meninges cerebri.

Cerebri excrementa crassiora, per suturas expelli.

Crassiora igitur fuliginosorum excrementorū per suturas solas vacuantur: nam tenuioribus, vel cranium ipsum est perviū. Nec verò ad transpiratum duntaxat, sed ad excidentia etiam vasa tenuia suturis ipsis natura est abusa.

Cranium crassum, rarum, & cauernosum.

Non est factum capitis os tenue simul & densum, sicvti neque densum & crassum, sed rarum, cauernosum, & crassum, quòd sic neq; grauaturum esset, nec viam in cerebrum breuem, vulnerantibus se, daturum.

Cerebri meatuum ad palatum descensus.

Meatuum porrò qui ad palatum descendunt, alter quidē profectus ex fundo medij ventriculi cerebri, fertur deorsum: reliquus verò emergit à meatu qui cerebrum cerebello connectit. Fertur autem obliquus deorsum, versus alterum. Quum verò primùm simul in idem convenerint, locus quidam cōmunis, constitutus à tenui meninge, vtrosque excipit, cauus ac decliuis, velvti quædam lacuna, cuius labrū superiū absolutus est circulus.

Lacuna cerebri.

Aden subiectus cerebro.

Inde magis ac magis arctatus descēdens in subiectū adenē, manifestam cauitatem habentem, excrementáq; transcolantem, immittitur. Excipit autem hunc, os cribro simile in palatum desinens.

Os colatorium.

Locus omnium tutissimus.

Quum igitur locorum omnium quæ in toto sunt corpore, longè tutissimus sit, qui circa adenem prædictum versatur, inter cerebrum & os palati consistens, meritò retiformis plexus, omnium quæ illic visuntur maximè admiranda particula, inibi collocatus est, complectēs quidem in orbem & ipsum adenem, pertingens autem retrò longissimè.

Retiformis plexus vbi locatus.

Retiformis plexus ex pluribus arteriis contextus.

Toti siquidem cerebri basi propemodum hic plexus subiicitur, ex maxima portione earum arteriarum quæ à corde sursum ad caput feruntur, contextus. Est autem non simplex rete, sed cuiusmodi vulgaria hæc piscatorum retia, si plura alia aliis cumulata superiniicias. Reliqua porrò arteriarum pars, quæ rectà ad caput ascendit, vbi cranium sunt prætergressæ, medio inter hoc & crassam meningem loco, primùm quidem diuiduntur in crebras, eaéq; admodum

tenues arterias: quarum aliæ in capitis anteriora, aliæ in posteriora, aliæ ad læuam, aliæ ad dextram feruntur, inter se mutuò cōplexæ. Postea verò ex ipsis, velvti radicibus in truncum suum coalescentibus, coniugatio alia arteriarū enascitur, ei quæ initio à corde sursum ferebatur, æquabilis: eóq; modo iam per crassæ meningis foramina subit ad cerebrum.

Concoquendis exactè humoribus procurat natura mora diuturnitatem in vasis.

Variciformes testiculorum flexus.

Etenim vbi natura vult exactè materiā conficere, diuturnā ei moram in coctionis instrumentis comparat: id quod licet planè videre in flexibus illis variciformibus, qui ad testiculos pertinēt. Venæ siquidē & arteriæ in primis flexuū partibus sanguinem syncerū continent, qui certè in vltimis flexibus ad ipsos testiculos, nō amplius ruber est, sed iam quodāmodo albicat, exiguū adhuc requirēs ad substantiæ seminis generationē, quod ei à testiculis cōciliatur. At quanto spiritus animalis cerebri exactiorem semine concoctionem desiderabat, tanto plexus retiformis flexuosior variciformi existit, vt in eo immoratus diutissimè, pro dignitate coquatur.

Animalis spiritus gignitur ex vitali.

Anima ratiocinalis habet sedem in cerebro.

Generatio aūt animalis spiritus, materiā propriam spiritū habet vitalem. Quū igitur anima ratiocinatrix resideat in cerebro, per quod quidem nos ipsi ratiocinamur, necessum fuit in eo contineri plurimū animalem spiritū, qualitatis pcoprietatē ex sui ipsius concoctione adeptū.

Arterias effundere animalem spiritum in vētriculos cerebri.

Quare totū cerebrū iis arteriis multipliciter diuisis contextum est, multæq; ipsarum diuisiones, à basi in ipsius ventriculos desinūt, quemadmodum & venarū, ex eius vertice descendentium. Verùm vt hæ quidem in illos excernunt superflua, sic arteriæ largiter spiritum ipsum respirant. Fruitur autem vniuersum cerebri corpus, tum ipso venarum sanguine, tum arteriarum spiritu.

Partium singulis inesse facultatem propriā materiam trahendi.

Siquidem partes omnes facultatem habent, propriam sibi materiam trahendi. Porrò in cæteris corporis partibus adeò propinquæ sunt semper vena & arteria, vt mutuò sese contingant, ac vena semper arteriæ incumbat. At in cerebro, quòd satius esset ex locis diuersis, aut potius omnino contrariis, vasa in ipsum inseri, à corde sursum per collum venæ atque arteriæ ad ipsum vsq; caput simul productæ, inde hæ quidem ad plexum retiformem, illæ autem ad summum capitis verticem diverterunt, cōmunitæ crassa meninge, quæ quidem duplicata, venas in seipsam mediam recepit: idq; vasis tutissimam præbens viam, simúlq; vtraq; sui parte, altera quidem cerebrum, altera verò cerebellum complectens: ac deniq; ex suiipsius duplicatione hac, valida ligamenta producēs, quibus caluariæ annectitur.

Crassæ meningis vsus.

Labdoides sutura.

Quia verò ligamenta ea emergere per suturas erat necesse, natura illic suturam à specie Λ græcæ literæ labdoidem dictam, adhibuit. Postquam autē facta hæc fuerunt, quamplurimis, in transitu sanguinis per crassam meningē, foraminibus factis, per ea venas, alias quidem magnas, alias verò paruas produxit: sursum quidem, ad cranij duplicationem, quæq; * ex ea oritur, pericraniū membranam: infernè autem, ad subiectam tenuem meningem. Coëuntes autem in vertice capitis, quæ sanguinem deducunt meningis duplicationes, in locum quendam vacuum, quasi lacunam, quem torcular appellat Herophilus,

Torcular.

ibiq; relinquentes bonam portionē sanguinis, inde velvti ab arce quadam, omnibus subiectis partibus, quæ innumeræ sunt, riuos numerosissimos mittunt. Reliquū verò sanguinis, riuulus ex ipsius crassæ meningis confectus partibus, in regionem anteriorē deducit, à quo quidem medium accedente ventriculū, magnæ exoriuntur venę, quę in plexus tenuis meningis disseminantur: cum quibus etiā securitatis gratia aden semper glandulosus extenditur. Quod reliquū est, rectà secundum longitudinem, vt initio cœperat, prorsum longissimè fertur, multas producens venas, quę in totum cerebrū disperguntur. Atq; huic quidem crassę meningis portioni, quæ prædictum sanguinis riuum efficit, cerebrúmq; in binas partes dispescit, aliam quoq; suturā natura addidit, quæ à vertice ad frontem rectà per caput medium fertur.

Sutura recta.

Ipsius autem ad frontem pertinentis meningis, pars illa quæ meatui distinguenti anterius cerebrum à cerebello, necnō epiphysi vermiculari incumbit, cū sursum ad seipsam tendit propinqua corpora, impedit quo minus ab eis productio meatus premuntur. Pari modo & duplicatio illa quæ inest suturæ labdoidi, corpora posteriora incumbētia ventriculo, sursum trahit. Nec minus tertia & coronalis sutura, quę per medium anteriorum ventriculorum transversa fertur, ab omni compressione subiectos ventriculos liberat, incumbentia corpora in sublime revellens.

Coronalis sutura, per medium anteriorū ventriculorum cerebri fertur trāsversa.

Cerebri ea productiones sunt maximæ, quæ ad nares pertinent.

Igitur ex productionibus cerebri, maximæ quidē sunt quæ ad nares pertinent: quarum parte vtraq; pori sunt oculorum, iuxta quos sunt nerui, qui eorum musculos mouent. At poris opticis coëuntibus prius quàm ex crassa meninge excidant, * ac separatis rursus post eam, qua parte quidem vniuntur, est peluis, quam arteriæ vtrinq; tangunt.

Peluis iuxta cōgressum opticorum neruorum consistens.

Lingua duplex.

Lingua vtraq; pars à posteriori basi ipsius cerebri neruū possidet.

Cæterùm lingua duplex quū sit, quemadmodū & reliqua omnia sensoria, partémq; omnem dextrā situiste habeat æqualem (qua ambæ ram molendi transgluttiendiq; cibi, quàm etiā loquendi gratia coaluerunt) meritò in vtranq; eius partē, à posteriori basi ipsius cerebri, natura pcopriū neruum deduxit. Quum aūt omnibus quoq; oris partibus ab iisdē locis sensum gustatoriū esset melius tribuere, & ad has etiā neruos illinc produxit, vicinitatis atq; situs ratione obseruata: quibus etiā adiunxit comitem, ipsam tenuem meningem, vt simul illos nutriret ac tegeret.

Oris partes vnde neruos ad sapores discernendos recipiant.

Vt verò crassa meninx has productiones admitteret, in modū fistulæ dilatauit ipsam vsq; ad ossa anteriora, quæ illic perforauit, & cum vtraq; meninge, partem quidem ipsorum neruorum in ipsam linguam, partem in superiorem, partem in inferiorem maxillam infixit. Ante quorum distributionem, obiter quendam neruum vtriq; pcoductum musculo temporali inseruit, duriorem certè illis omnibus, quòd non ad gustum, sed destinatus ad motum esset.

Temporales musculi quales neruos sortiantur.

Maxillæ superioris nerui, qua parte in eam inserātur.

Verùm quòd nerui maxillæ inferiori, necnon * linguæ infixi, decliues ducantur, earum partiū positio fecit. Qui autem in superiorē maxillam feruntur, eos natura versus anteriora deducēs, nō per oculorū foramina (sic enim offendisset mollissimos opticos neruos, propter quos totus factus est oculus, vt in quibus præ-

Oculus est factus propter opticos neruos.

cipua

cipua pars consistat) sed per aliud tertium prælongum, nec vsqueadeò rotundum, quod iuxta magnum oculi canthon est, per quod nerui oculorum musculis inseruntur, traiecit. Plura nanq; fecisse foramina, firmitudini ossium non expediebat. Vbi igitur prædicti nerui ad oculorum cauitatem perveniunt, vterq; eorum ad nuncupatum malum fertur, perforatis rursus illic, quæ sub oculis sunt, ossibus, transitúmq; ei præbentibus, ne contingens musculos, aut offendat illos, aut ab eis collidatur: ac sic deniq; in regionem sibi è directo correspondētem dispergitur. Ergo si exortus illos, qui ad nares feruntur, non numeremus, ceu à quibus nullæ neruorum productiones oriantur, Prima coniugatio erit, mollium neruorū qui ad oculos tendunt. Secunda, eorum qui oculorū musculos mouent. Tertia, de qua nuper differebamus, quæ illinc oritur, vbi pars cerebri anterior, cum posteriori connectitur. Quarta neruorū coniugatio, pauló posterius his est locata, magis quidem quàm priores à basi emergēs. Propagines aūt eius omnes sunt sibipsis propinquæ. Ac cōmiscetur quidem statim neruis tertiæ coniugationis, cum quibus fertur longissimè: posteà tamen seiungitur, totiq; palati tunicæ inseritur. Exigui porrò admodum sunt hi nerui, neruisq; tertiæ coniugationis pauló duriores: quia tunica quę os vestit, durior est, non lingua modò, sed etiam aliis propemodum omnibus faciei partibus. Ob id etiā producuntur ex pauló duriori regione cerebri, quàm nerui tertiæ coniugationis. Quanto enim magis retrò progredimur, tanto seipso durius effectum cerebrū cernimus. Atq; etiam partes quæ ad basim ipsius pertinēt, aliis duriores existunt. Quinta mollium neruorū coniugatio, productiones eas continet, quæ à lateribus capitis, versus ossa lapidea extenduntur. Earum autem vtraq; diuiditur in ipso per ossa trāsitu, in duas partes: quarum maior quidem in meatū auditorium inseritur: minor verò extra craniū in cæcum nuncupatum foramen, quod tamen cæcum non est, licet existimetur tale, ob suam flexuosam obliquitatem. Est & sexta alia neruorum coniugatio, à basi cerebri productorū, qui nondum etiam sunt duri: omnibus tamen prædictis tanto duriores sunt, quanto spinali medullæ propiores. Hæc enim durorum neruorum principium est, ob idq; cerebro est multò durior & quo magis deorsum progreditur, eo durior semper seipsa evadit. Descendunt autem hi nerui vsq; ad os latum, quæ spinæ extremitas est, in omnia ferè intestina & viscera distributi, quòd nimirū ea, mollia quum sint, voluntarióq; motu priuata, molles neruos desiderent, ne omnino sensus maneant experta. Ventriculo tamen præcipuè tales erant ex vsu, vt cui adesse exactissimum sensum deficientis cibi, & potionis, maximè conveniebat. Quare horum neruorū pars maxima in ipsum distributa videtur, & potissimum in partes ori eius circumiacentes, quæ ob id sensu acutissimo præditæ sunt, atq; iis qui vehementer esuriunt, contrahi & convelli sentiuntur. Ne autem nerui hi, molles quū sint, per longum iter deducti, periclitarentur atq; in discrimen venirēt, membranis fortibus ipsos obduxit natura, corporibúsq; propinquis connexuit, quæ multa descendentibus illis occurrunt. Quæ connexio plerunq; illis etiam corporibus cōmodum adfert non contemnendum: quemadmodū & septimæ coniugationis neruis, quos quidem copulatos illis qui à sexta cōiugatione oriuntur, simulatq; capitis osse excesserūt, membranis fortibus circundedit natura, ad vnguémq; vndiq; cōmuniuit, vtrisq; cōmune hoc cōmodum machinata. Quippe nerui coniuncti, copulatiq;, quàm simplices, multò tutiores ab iniuriis existūt. Postea verò quàm neruos septimæ coniugationis ab ipsis (vbi paululum erant vnà cum illis progressi) seiungere ad linguā esset necesse, rursus eos cū arteriis carotidibus iunxit, per totúmq; cum illis collum traduxit, cōmunibus colligatos membranis. At in thorace, quū arteriæ ad sinistrum cordis ventriculum tenderent, rursus eos separauit, ac dextrū quidem in læuam, sinistrum autem in dextram ventriculi partem, vtrunq; obliquo ductu insertauit, id quod longè erat tutius, quàm si rectà descēdentes, postea in ventre diuisi fuissent. Porrò illinc nerui septimæ coniugationis oriuntur, vbi & cerebrum desinit, & spinali medullæ est initiū, progressi quadantenus vnà cum neruis sextæ coniugationis. Pòst autem ab ipsis seiuncti, parte quadam sui, eadémq; minima, rectos laryngis contexunt musculos: maiori verò, in totam linguam disseminantur. * In vniuersum autem, ex neruis hi existūt primi, qui exquisitè sunt duri. Nam prædictorum omnium neruorū, nullus similiter durus est, ac hi nerui. Iam verò in musculos oculorū, etsi prorsus minimos, magni tamen nerui inseruntur, quòd consistentia ij sint molliores, quàm motoriis conveniat. Vtriq; etiā musculo temporali, tres infiguntur nerui: duo quidem à tertia coniugatione (de quibus loquuti sumus) tertius autem durior, de quo mox verba faciemus. Musculi quoq; genarum, narium, ac labiorum, vt mole, sic etiam duritia, mediocres neruorum productiones recipiunt. Quum enim per ossa longius ferantur, ex viæ longitudine ipsis durities accedit. Nerui igitur qui linguam mouent, neq; produci aliunde cōmodiùs potuissent, nec via vti opportuniore, quàm qua nunc vtuntur. Etenim sensifici nerui, simulatq; inseruntur, amplificati, tunicā linguæ externam contexunt, subiectos musculos ne attingentes quidem. * Hi autem motorij, qui ad septimam coniugationē pertinent, tenues quidem, sed validi, atque in multas fibras soluti, omnes linguæ musculos texunt, idq; meritò. Illis quippe sapores diiudicat, his autē lingua mouetur: quas actiones duas nō poterat altero genere neruorū præstare. Quum igitur quinta illa (quam memorauimus) neruorum copula, ex obliquis capitis partibus in ossa lapidea emergens, à duobus foraminibus inæqualibus duplex facta excipiatur, eiúsque grandior portio per foramen latius rectà ad aures feratur: minor verò, in angustius, quod cæcum vocant, illapsa per foramen quoddam, quod iuxta aures est, penetret, viáq; omnis media inter huius nerui principium internum, atq; finem externum, variè instar labyrinthi tor-

Prima copula mollium neruorum. Secunda. Tertia. Quarta.

Oris tunica durior est omnib. fere faciei partibus.

Cerebri quæ partes duriores sint.

Quinta mollium neruorum copula.

Cæcum foramen.

Sexta mollium neruorum copula.

Spinalis medulla est origo durorum neruorum.

Os latum, spinæ extremitas. Sexta copula neruos molles, in quas partes distribuantur.

Oris ventriculi partes, cur sensu acutissimo prædita.

Septima coniugationis neruos, cum illis qui à sexta oriuntur, copulauit natura.

Arteriæ carotides.

Neruorum sextæ coniugationis in ventriculum obliqua implantatio.

Septima coniugationis nerui vnde exoriantur, & in quas partes disseminentur.

Septima copula nerui, sunt primi exquisitè duri.

Temporali musculo vtriq; tres neruos infigi.

Lingua nerui sensifici.

Lingua motores musculi à septima oriuntur coniugatione.

queatur, satè per hunc labyrinthum, durum illum neruum produxit, qui maxima quidem sui parte latum buccarum aperit musculum: exigua verò, quæ reliqua est, neruis à tertia coniugatione, ad temporales musculos pertinentibus, opitulatur. Ad cuius quidem generationem & deductionem, os illud lapideũ fuit maximè & opportunum, & aptum.

Lapideum os.

Neruorum mollities ac durities æstimandæ methodus.

Duos porrò mihi neruos concipias, vnum quidem omnium durissimum, alterũ contrà mollissimũ, ac deniq; tertium inter vtrunq;, medium ad æquilibrium. Qui igitur inter medium hunc sunt & durissimum, omnes simul duros: reliquos verò alios, qui ab eodem medio sunt vsq; ad mollissimũ, appelles molles.

Neruos duros, ad motum: molles ad sensum esse optimè comparatos.

Ac duros quidem ad motũ esse optimè comparatos, ad sensum contrà ineptissimos, iudices. Rursus mollibus esse ad sensum aptitudinẽ exactiorem: sicuti imbecillitatem ad robur actionis. Neruorum igitur omniũ durorum principiũ est spinalis medulla. durissimorũ autem, eius finis inferior.

Cerebrum est neruorũ omniũ mollium origo.

Cerebrum verò est omnium neruorum mollium origo: vt mollissimorum, quod in medio anteriorum eius partiũ consistit. At substantiæ mediorum neruorum principium ea regio est, quà cerebrũ & spinalis medulla iunguntur. Cæterùm mollium neruorum, alij quidem procedentes siccescunt, ob idque motorij euadunt: alij verò perpetuò propriam naturã retinent, vt qui ad ventriculũ deferuntur, quos sensificos semper manere oportebat.

Labiorum neruus vnde.

Rursus, neruorum tertiæ coniugationis, qui ad ossa quidem maxillæ inferioris * descendunt, magnósq; dentes * prætergrediuntur, ij exiccati, & duriores effecti, iuxtaq; dentes caninos elapsi, in labiorũ musculos disperguntur. Qui verò per oculorum cauitates ad malarum ossa pertinẽt, adeò etiam duri sunt redditi in transitu, vt eos musculos moueant, qui in superiori maxilla, & in narium alis consistunt.

Dentes omnes à tertia neruorum coniugatione accipiunt propagines.

At gingiuæ, dentésq; omnes, necnon tota cutis faciei, cum tunica narium interna, à tertia neruorum coniugatione recipiunt propagines, * sed molæ quidem cõspicuas & magnas, per eam viam, quæ per genam deducitur: gingiuæ autem & reliqui dentes, tenues & vix conspicuas.

Gingiuæ.

Ab his verò neruis, qui ex regione oculorum ad musculos temporales ascendunt, palpebræ, & quæ circa supercilia sunt omnia, & frons tota neruos recipit. A neruo autem qui ex cæcis foraminibus excidens, temporalibus obscuram mittit distributionem, feruntur quædam propagines ad glandulas & partes illas quæ iuxta aures sunt, atque adeo ad partes maxillarũ tenues. Maxima tamẽ eius nerui pars maxillarũ motum ad latera efficit per latum musculum, de quo postea dicendum est.

Latus musculus.

Ipsa verò cutis pilosa, sensus gratia duntaxat, propagines paucas & tenues, instar araneæ filorum, ex omnibus subiectis recepit partibus.

Frontis cutis.

At cutis frontis, quòd motus voluntarij sit particeps, coëatque cum subiecta illi musculosa natura, eodémq; cum illa motu moueatur, fibras neruorum conspicuas adepta est. Porrò labiorũ cutis adeò coalescit cum musculis, vt nec musculum, nec cutim vocare queas, quod ex vtrisq; conflatum est: quæ constructio ad illorum exactam conniuentiam & diductionem requirebatur. Iam verò per foramen illud quod cernitur in maiori oculi angulo, neruus haudquaquam exiguus ab oculorũ cauitate enatus, in internam narium membranã, atq; in palatum etiam (cuius tunica à crassa meninge prolapsa, per foramina oris & narium orta quum sit, ori ac narium membranæ est cõmunis) disseminatur.

Crassam meningem esse connexam cranio.

Porrò crassa meninx, tum suturis, tum fortissimis ligamentis, cum supernis cranij partibus atq; obliquis connectitur, vt minimè cerebrum comprimat. Partibus verò anterioribus perexigua quædam ligamenta, atq; imbecilla cohæret: vbi nullam membranam producit, qualis partibus superioribus est pericranios tunica. Ad basim autem, vbi crassior est, paucis etiam illi & imbecillis ligamentis fuit opus, quum suopte nutu deorsum semper feratur.

Retiformẽ plexum recipere productionem quandam à crassa meninge.

Cæterùm in eadem basi portionẽ quandam à se productam, retiformi plexui substrauit, ne scilicet à subiectis ossibus comprimeretur.

Cranium cur ex pluribus ossibus constet.

Conflatur autẽ ex multis ossibus cranium, vt si quando confractum fuerit, rupturæ eius per totum non progrediantur. Verùm cùm caput veluti perlonga quædam sphæra sit, iurè vna quidem sutura recta per medium ipsius à posterioribus ad anteriora est extensa: duæ autẽ transuersæ hanc excipiunt: quarum posterior quidem labdoides, anterior coronalis vocatur.

Suturæ cerebri.

Ϊ

Fitq; ex illis tribus suturis figura * ⌶ literæ similis. In acutis tamẽ & turbinatis capitibus, non omnes ex suturæ cernuntur.

Capitum acutorum figuræ.

Sunt autem in vniuersum tres capitum acutorum figuræ. Prima est, vbi caput anteriorem simul & posteriorem eminentiam amisit. Duæ verò aliæ figuræ sunt, quarũ altera quidem in fronte, altera rursus in occipitio nullam eminentiã habet. At suturæ capitis rotundi & sphærici, X græcæ literæ sunt persimiles. Vbi caput in occipitio nullum habet tumorem, perit labdoides sutura, recta & coronali manente, ex quibus constat sutura instar literæ T. Similiter cùm frontis eminentia perierit, dispungitur coronalis, relictis recta & labdoide, quæ literam ⊥ reversam constituunt. At verò quæ à media sutura æquidistant, & ad vtranq; aurem constitutæ, secundum capitis longitudinem deferuntur, rectè squamosæ agglutinationes vocantur: quum non hic vt in suturis ossa sese mutuò ingrediantur, sed extenuati in subtiles quasdam squamas, ad maiorẽ firmitudinem earum partium, supra ossa descendentia applicentur.

Squamosæ appositiones.

Ossium autem in temporibus compositiones atq; structuræ, sicuti & quæ in superiori maxilla cernuntur, suturæ mihi planè esse videntur.

GALENI PERGAMENI
de Vsu partium, lib. X.

Quòd autem in parte corporis anteriore, in quam mouemur, præstitit oculos collocari, eósq; geminos esse, nemini obscurum existimo. Cæterùm non insunt oculi posterioribus etiam capitis partibus, quia ab illis oriri nerui molles non poterant, quales in vtrunq; mittuntur oculũ: ad quos quidem dum per ossa contendunt, densantur & compinguntur. Vbi

Opticorum neruorum progressus.

verò

Vitreus humor. Crystallinus humor primũ videndi organum.

verò ad illos pervenerint, amplificati denuò, in orbémq; humorẽ vitreum complexi, sese in crystallinum humorem inserunt, qui existit primũ videndi organum: id quod planè suffusiones ostendunt, quæ inter humorem crystallinũ & corneam intericentes, impediũt visum, quoad deprimantur.

Suffusiones gignũtur inter crystallinum & corneam. Crystallinum humorem nutriri à vitreo. Crystallinus qualis. Vitreus qualis.

Humor autem crystallinus, qui albus est atq; splendens (hac enim sola ratione, à coloribus immuratur) ab humore vitreo nutritur, qui quanto crassior & candidior est sanguine, tãto à crystallino humore relinquitur humiditate & albedine. Hic enim albus est planissimè, ac mediocriter durus: vitreus verò, humidus quidem est, instar vitri cuiusdam fusi: albus autem, albedine quadam adulterata. Quum igitur in neutro horum humorum sit vena, verisimile est vtrunq; per transumptionem nutriri: crystallinũ quidem à vitreo, vitreum autem ab amplificata

Productionis cerebri in oculos, vsus.

illa retiformique productione, quæ ipsum ambiens, duos vsus præstat: primùm, vt crystallini alterationem persentiat: secundum, vt plurimis arteriis & venis (quas ducit portio tenuis meningis) referta, vitreo humori alimentum adferat.

Productio choroidis tunicæ in oculos.

Ipsa aũt productio choroidis tunicæ, non solùm corpus illud retiforme alit, sed quibusdã filamentis tenuibus à se productis etiam texit & colligat. Cæterùm vbi primùm neruus in oculum ipsum inseritur, natura ab eo vtrasq; productiones membranatũ abducens (quod nusquam in aliis neruis molita est) easque crassas ac duras efficiens, duram quidẽ meningẽ ossibus alligauit, choroidem autem solam diuagari permisit. Quæ quidem tunc destituta suis vasis, ac paulò pòst à supernis omnibus locis, quamplurimas vasorum immissiones recipiens, revertitur tandem, immensam quandã vasorum tenuium, sibi

Optimum insertio crystallinum.

ipsis propinquorũ, copiam, velvti ex foro adferens: cum quibus omnibus rursus in superiorem productionem inseritur. Vbi autem productio ipsius nerui in humorem crystallinum se inseruit (cuius nimirum gratia descenderat) neutiquam amplius progreditur: quandoquidẽ illic hærẽs, affectuũ illius verax crebro esse nuncius potest.

Productionem optici nerui, esse veracẽ nunciũ affectuũ crystallini humoris, ad cerebrum.

Verumenimverò quum ipsa insertio in medium crystallinum humorem (qui sphæricus est) vndiq; facta sit, necessariò maximus in crystallino circulus describetur, illũ in duas partes diuidens.

Connexionem ad maximum circulum esse tutissimam, omnium, quæ rotunda corpora sunt. Crystallinus vehitur in vitreo, velvti sphæra semisecta in aqua. Circulus omnium humoris oculi.

Omniũ siquidẽ quæ rotundis corporibus connectuntur, ad maximum in ipsis circulũ connexio est tutissima. Ad hunc igitur circulum consentaneum erat humorem vitreum motu vlteriore inhibere. Quocirca medius * in ipso vehitur crystallinus humor, quasi semisecta quæpiam sphæra in aqua. Ab altera etiã interna parte ipsius crystallini humoris, quæ illius velvti hemisphæriũ existit, firmitatis gratia * humores ipsos circulus vnus maximus omnium coniunxit: qui quidem vtrique terminus existens communis, ligamentũ his ipsis efficitur, & præterea corpori retiformi, & quartò ipsi choroidi tunicę: quæ etiam vt ægrius afficeretur, à crassæ meningis tunica, vt in cerebro, ita hic quoq; circumvestitur. Nam quũ hæc ab ea in aliis omnibus partibus, præterquàm in vasorum productionibus, distet, cum illa tamen in hoc memorato circulo iungitur. Quæ quidẽ quintà coniunctio, præter illas quatuor in vno loco prædictas, subiectas partes munit, tegit, & roborat. Dura igitur meninx tutò choroidi est applicita: hæc verò retiformi: retiformis deniq; vitreo & crystallino humoribus: illi quidem, per totum ipsum: huic autem per solam iridem.

Oculi humoribus qua productiones incumbant.

Itaque per corpora media humor vitreus illi tunicæ omnium extimæ, durissimæq; est vnitus. Propè ad illum eundem circulũ extrinsecus alia quædam tunica accedit, quæ se in duram illam membranã insinuans, sextam insertionẽ facit, [illegible] (hoc est, dissolutio nervea) musculorũ oculos mouentium, existens.

Aponeurosis musculorũ mouentiũ oculos. Periostij insertio.

Septima autẽ præter has omnino est alia, scilicet periostij insertio, quæ totum sanè oculum cum ossibus colligat, simúlq; mouentes ipsum musculos operit. Ac cernitur quidẽ membrana hæc, candida: desinit verò in circulum cui aliæ omnes subiectæ sunt, vbi albũ nigro coniũgitur: qui locus, tum iris, tum corona appellatur.

Iris. Circuli ad irim oculi, septem, quem seruent ordinem, & à quibus oriantur.

Quòd si hæc dissecueris probè, circulos videbis hic septẽ, sibiipsis deinceps mutuò insidentes, crassitie tamen & colore discrepantes: vt ne si velis quidem, locum hunc aliter quàm irim appellare queas. Ac primum quidem circulũ circa mediũ crystallinũ, vitreus humor facit. Secundum, retiformis membrana. Tertiũ, choroides tunica. Quartus circulus est, qui illa simul comprehendit & colligat. Quintum ædit tunica orta ex crassa meninge. Sextũ, quam diximus aponeurosim esse. Septimũ deniq; circulum circumscribit tunica quæ à periostio deducitur.

Ceratoidem tunicam gignĩ à crassa meninge tenuiori reddita.

Iã verò ipsam meningem duriorem, quæ choroidem (vt dixi) complectitur, ad anteriorem crystallini humoris regionem ipsa natura producens, partem eius maximè mediam, longè tenuissimã ac densissimam fecit, cornibus extenuatis persimilem: vnde ea ceratoeides, hoc est, corniformis vocatur, existens instrumẽti visorij fortissimũ propugnaculum. Tenuis igitur, dura, & densa cùm esset facta huiuscemodi ceratoeides tunica, protinus vtique erat futura splendida, ad splendorémq; transmittendũ opportunissima, perinde vt cornua ad amussim polita & derasa.

Natura artificium admirari, non imitari possumus.

Quod summum artificium naturæ, vt cunctis admirari licet, sic imitari nemini. Quanquam multò facilius est invenire aliquid, quod animadversum non fuerat, in iis quæ facta iam sunt, cauillariq;, quàm inculpata omnia à principio construere. Quia verò periculum erat, ne ipsa tunica cornea laboraret alimẽti penuria, aut duritie sua humorem crystallinũ collideret: aut deniq; immissam oculis supernè visoriam facultatẽ (cuius substantia est splẽdida) suo splendore discuteret, his incommodis omnibus natura perfidio vnico occurrit, quod declarabimus postea.

Oculi offendũtur à vehementi splendore. Xenophontis milites. Dionysij tyranni inclemẽtia.

Quòd autem vehementi splendore oculi nostri offendãtur, docuerunt id quidẽ milites Xenophontis, qui per multã niuem iter facientes, vehementer læsi oculis fuerunt. Experti sunt etiam id illi miseri, qui ex obscurissimo carcere in splendidissimam domum, calcéq; illitam, & læuigatam, à Dionysio tyranno repentè ducti subitò occæcabantur, minimè repentinum illum occursum splendidæ lucis ferentes. Quare meritò sanè pictores, quum

Pictores fuscis et cœruleis coloribus recreare atq; reficere visum.

pingunt in coriis albis, à quibus visus offenditur, colores fuscos ac cœruleos opponunt, in quos subinde intuentes, recreant atq; reficiunt oculos.

Ophthalmia laborantes offendit lux & coarguit.

Similiter ophthalmia laborantes offendit lux & * redarguit: qui tamẽ fusca & cœrulea sine dolore intuentur. Percipere etiam clara nos à longinquo cupientes, ad supercilia manus obtendimus.

Astra videri à nobis per defectus solis insignes: quæ etiã cernimus ex profundissimis puteis.

Quare in magnis solis defectibus stellæ nobis apparent, quas cernimus etiam ex profundissimis puteis, potissimum quando non est sol in meridie. Quòd si solem ipsum explicatis oculis intueri velis, illos celeriter perdes: quemadmodũ contingit multis, qui post eclipsim solis, fixis oculis ipsum quũ intuerentur, nosse affectum eius cupientes, prorsus sunt occæcati.

Flammula sub ardẽti sole marcescit, extinguiturq; prope maiorem flammã.

Etenim si flammulam quandam exiguam in sole luculento constituas, marcescet: imò extinguitur etiam, si eam prope aliam maiorẽ flammam locaueris: quum minor lux à maiori vincatur semper, ac dissipetur. Ne igitur crystallini & vitrei humoris splendor, à splendore corneæ discuteretur,

Choroidis tunica origo & colores.

natura ipsam choroidem tunicam, à tenui meninge ortam, ex iride vnà cum cornea promouens, multis partibus illam tum nigrã, tum fuscam, tum cœruleam, extrinsecus autem densam effecit,

Choroidis tunica vsus.

quò videlicet tres prædictos vsus præstaret: nimirum corneam sibi vicinam alens, eandémque ne humori crystallino incideret, prohibens: ac visui deniq; affecto spectaculum medicamentosum existens.

Palpebras cur claudamus, vbi splendor nos læsit.

Quæ causa est, vt omnes natura duce, quum lucis splendore offendimur, palpebras repentè claudamus, properantes ad naturale remedium. Cæterùm humida & mollis instar spongiæ quum sit, qua parte humorẽ crystallinũ cõtingit, ipsa choroides tunica impedimento est quo minus asperitas retiformis membranæ, aliqua ex parte illi noceat.

Ragoides tunica.

His omnibus admirabilior est tunicæ huius cœruleæ (quã ragoidem etiã, hoc est, vuiformẽ appellãt, idq; acino vuæ læuitatẽ eius externam, & asperitatẽ internam, haud perperàm comparantes) pupillam versus, foramen.

Choroidis tunica foramen.

Ea siquidem in centro sui est pertusa: & quà hoc duntaxat foramen consistit, nulla tunica alia est inter corneã & crystallinum media: sed velvti pertenue admodum & candidum cornu,

Splendorẽ oculi internũ, cum externo misceri.

splendor internus cum externo cõmunicat, commiscetúrq;. Vt autem quà foramẽ, hoc est, cornea tunica neutiquam humorem crystalinum contingeret, portionem ipsius natura longius foras abduxit:

Albuginei humoris vsus.

simul autem humorem quendam syncerum & tenuem (cuiusmodi inest ouis) crystallino ipso obduxit: spiritúq; aëreo & splendido, omnem pupillæ locum oppleuit. Id quod ex suffusorum compunctionibus disces.

Suffusionũ purgandarum ratio.

Nam quum suffusiones omnes loco inter corneam & crystallinũ medio consistant, instrumentum quod deducturum eam per externum angulum oculi immittitur, in orbem & quoquoversum circumactum, neutrum illorum corporum tangit, tanquã magna à se invicem distent intercapedine.

Oculo vno clauso, amplificari alterius pupillam.

Porrò si alterũ oculorũ clauserimus, alterũ aperientes, amplificatã & dilatatam, ac veluti inflatã pupillã cernemus, quòd illuc maior copia spiritus cõfluat.

Mortuo animali cur sit laxa pupilla.

At in mortuo animali, vel si humor tenuis evacuatus non sit, laxa tamen pupilla videtur, quòd nimirũ spiritus quidẽ ipse leuior & tenuior existens, facilè ante anatomen evacuetur: humor autem adhuc remaneat, sensibilem evacuationem postulans. Iis præterea qui maximè sunt ætate provecti, ob spiritus supernè affluentis inopiam, adeò cornea tunica corrugatur, vt alij quidem prorsus nihil, alij verò malè, ac vix adhuc videant.

Phthisis oculi.

Affectus aũt quẽ φθίσιν appellant, quiq; alteri oculorum * vt plurimum accidit, solius est imminutæ pupillæ, nihil cornea priuatim affecta.

Spiritus oculi.

Spiritus igitur ipse, lucidus omnino quũ sit, ad oculorum etiam actionem confert: humor verò, præter dictum à nobis vsum, hoc etiam præstat, ne crystallinus humor ac portio vuæ interna exiccetur.

Γλαύκωσις.

Siquidem crystallini exiccatio γλαύκωσιν morbum inducit, à quo cæcitas vel maximè oritur.

Arachnoeides tunica.

Propria ipsius crystallini humoris tunica, & quæ partẽm illius anteriorem vestit, araneis tenuibus est subtilior & albior: in qua quidem ipsius pupillæ imago, veluti in speculo quodam conspicitur: quandoquidem leuis est hæc tunica & fulgens, supra omnia specula.

Choroides tunica natura & vsus.

Quod verò naturali huic crystallini operimento est proximum, venosum, molle, nigrum, atq; pertusum est. Venosum quidem, quò corneã aliunde nutriat. Molle autẽ, ne contactu suo humorem crystallinum affligat. Nigrum, vt splendorem colligat, atq; ad pupillam transmittat. Pertusum deniq;, vt quem transmisit splendorem, foras emittat.

Corneæ tunicæ vsus.

Quod autem omnium est extremum operimentum ac propugnaculum, tenue, album, ac durum est, quasi cornu. Tenue quidem & album, vt splendores promptè transmittat: durum, vt tutò conseruet.

Crystallinus humor cur non sit factus omnino sphæricus.

Porrò crystallinus humor nõ fuit factus omnino sphæricus, vt & circulos coalescentes in iride facilè admitteret, & per violentas plagas aut motus, minimè exturbaretur à vitreo.

Connexiones in exquisitè rotundis esse fallaciores quam in planioribus.

Cõnexiones quippe ac sedes in absolutè rotundis, sunt fallaciores, quàm in planioribus. Quia verò cornea tunica maximè exposita erat iniuriis extrinsecis, ob id illam natura, quamvis ex se robustissimã, palpebris, ciliis, circumiacentibus ossibus, atq; etiam cute muniuit.

Ciliorum vsus.

At cilia quidẽ, quasi vallum quoddã pilorum propulsandis exiguis corporibus, ne facilè oculis apertis inciderent, primo loco construit.

Palpebrarum vsus.

Palpebras verò ipsas, tanquam scuta quædã, vt simul coirẽt atq; cõplicarentur, oculúmq; clauderẽt, si quid fortè maiorũ corporum in ipsum illaberetur, apposuit.

Superciliorum vsus.
Malæ.
Nasus.
Os iugale.

Porrò adversus maiorũ ad hoc moliũ incursus, supernè quidem supercilia locauit, infernè autẽ malas: ad maiorem angulum, nasum: ad minorem deniq;, productionẽ ossis iugalis. A quibus omnibus oculus in medio comprehenditur, atq; illæsus seruatur, cutis motu ad patiendi difficultatẽ non mediocriter conferente.

Palpebrarum constitutio.

Quum igitur ex dura quidem omnino substãtia, sed quæ moueri facilè, & cum cornea versari sine eius noxa posset, palpebras fieri esset consonũ, atq; etiam connecti ossibus:

Περιόστεον.

membranã quam περιόστεον vocant, à superciliorũ labiis natura abducens, in longitudinémq; tantam producens, in quantã palpebras extendi oportebat, rursus eam per partes palpebrarũ infernas, internásve reduxit, illámque non ad

principium

principium vnde emersit, sed ad subiectos tali principio musculos, qui vtique oculos mouent, applicuit: indéq; ad iridem vsq; produxit, vbi ipsam in corneam tunicã insertauit. Spatium verò inter duas portiones periostij corporis medium, viscosa atque vnctuosa occuparunt, cum membranis quibusdam à musculis ipsis extensis: quo loco quas vocant *ὑδατίδας* gigni contingit. Ad portionẽ autem huius cõstructionis, palpebræ inferiores conflantur, à malarũ periostio, quadantenus quidem extenso, revertente autẽ rursus ad corneam. Qua parte verò hæc periostios remeare incipit, substantia quædam membrana durior adtensa est, quam *ταρσὸν* nominãt, constringens quidem & comprehendens quod convexum efficitur ex eius duplicatione: sedem autem atq; extensionis rectitudinem palpebrarum pilis suppeditans, propter innatam sibi duritiem. Nam quemadmodũ superciliorũ pilos, vtpote excepturos quod à fronte atque à capite defluit, sibiipsis incidere mutuò præstiterat, ita hos & rectos, & tensos, pariq; & cõvenienti intervallo dispositos, necnon antrorsum vergentes, semper conseruari expediebat, vt qui puluerem, & animalcula volitantia, vt minus illaberẽtur oculis, essent prohibituri. At quũ oculi nõ ex quavis positione visibilia omnia cernere possint, sed illud duntaxat cernant, quod ipsi pupillæ est directum, ob id natura sic disposuit eos, vt possent plurimum circumagi: & cum ipsis totum collum ad motũ habile fecit. Qua de causa etiã, non vnũ, sed geminos oculos cõdidit. Postquam igitur oculorum motus voluntarij sunt quatuor: vnus quidem quo sursum, alius autem quo deorsum, ac duo etiam quibus adducuntur ad latera: consentaneũ fuit, & musculos qui motuum illorum duces essent, totidem esse numero: duos quidẽ à lateribus, nempe vnum vtrinq; consistentem: alios autem duos, quorum vnus est infernus, alter supernus. * Dissoluti namq; hi omnes in neruosa filamenta, circulum vnum efficiunt lati tendonis, in iridem definẽtis. Quum verò oculũ circumagi esset melius, natura duos alios musculos, positione obliquos effecit: singulos in singulis palpebris, versus minorẽ angulum suprà atq; infrà extensos: quorum beneficio oculum, quoquoversus torquemus. Est & alius quidam musculus magnus circa eorũ radicem: constringens quidẽ ac muniens nerui illius mollis immissionem, ne disrumpatur: oculum autẽ attollens sursum, ac deorsum contrahens, nonnihilq; etiam convertens. Cæterùm quum partes omnes quæ motu voluntario sunt præditæ, duobus vt minimum egeant musculis sibiipsis oppositis, altero scilicet extendente, atq; flectente altero (nõ potest enim ab vno vterq; motus præstari) superiores autem palpebræ motu voluntario moueantur (inferiores quippe ne mouentur quidẽ) natura duos exiguos musculos singulis eorũ applicuit, sub membrana quæ cuti subiacet, atq; à neruosis tenuitatibus tarsi extenditur, delitescentes. Quorum sanè musculorũ, alter quidem in maiori angulo apud nasum constitutus obliquè, ad tarsi partẽ dimidiam, quæ illic est, pertingit: alter verò totus & ipse obliquus, & ad minorem extensus angulum, ad reliquam tarsi partem dimidiam sibi propinquã prorumpit. Dum igitur prior musculus agit, quum caput eius ad maiorem angulum constet, partem palpebræ sibi continuam deorsum trahit. Dum verò alter, reliquã sursum attollit: vt cuius caput ad supercilium spectet. Trahunt enim musculi versus proprium principiũ. Quòd si vterq; eodem tempore tendant, oculus nõ magis erit apertus, quàm clausus: quã eversionem palpebrarũ in morbis, Hippocrates *ἴλλωσιν* nominat, illam dicens esse signum perniciosissimum. Fit autem affectus is vtroq; musculorum convulso, partémq; tarsi continuã ad seipsum trahente. Cæterùm si alter quidem musculus agat, altero prorsus cessante, aperiri & claudi totam contingit palpebram, quum pars altera tarsi, quæ mouetur, semper vnà secum trahat & reliquam. Cuius causa est durities quam illi dedit natura, durũ ipsum & cartilaginosum efficiens, in omniq; vtriusque musculi finem inserens. At palpebra inferior minor superiori est constructa: nam si maior fuisset, complicaretur, atq; in seipsam recideret, plurimáq; excrementa colligeret. Non indiget autem motu, quia pusilla & exigua est. Porrò ad vtrunq; forámen, quod iuxta magnum angulũ est, per quod oculorũ excrementa expurgantur in nares, natura carunculam quandam veluti operimentum apposuit, cuius beneficio contingit, vt excrementa oculorum minimè quidem vacuentur per angulos, ad proprios autem impellantur meatus. Confluunt siquidem per foramina illa, in ipsum os atq; in nares ab oculis excrementa. Vnde medicamenta ocularia, non multò post invnctionem, alij quidem expuerunt, alij verò emunxerunt. Quam ob rem qui carunculam illam neruosam, quæ iuxta vtrunq; angulum est, pharmacis acribus colliquarunt, aut resciderunt, ij chirurgi effluxum excrementis ea parte aperuerunt: quem affectum vocamus *ῥοιάδα*. Sunt in palpebris paulò extra maiorẽ angulum, tenuia quædam alia foramina, pertinentia vsq; ad nasum: quæ quidem tenuem humorem dant vicissim, accipiúntq;, ad symmetriam naturalem seruandam, quæ motuum præstat agilitatem: ad quam similiter perficiendam, glandulæ etiam duæ in vtroq; extiterunt oculo, altera infernis, altera supernis partibus hærens: quæ meatibus non obscuris, humidũ in illos effundũt, perinde vt glandulæ, quæ linguæ radici adiunctæ, saliuam in os deriuant. Humectandi etiam eós gratia, pinguitudo est oculis circunfusa. Iam ipsi nerui sensifici (quibus solis viæ spiritus conspicuæ ác sensibiles insunt) ex diuersis quidem locis cerebri proficiscuntur: progressi verò (essem enim in diuinissimũ quidẽ instrumentũ iniquus, impius aũt in conditorem ipsius, si hæc prædictis non adderem) sibi mutuò cohærent: ac postea rursus à se invicem digrediuntur, & instar literæ X separantur, idq; minimè cõmutari, aut intersecti à se invicem, sed cohærentes primò, ac post vterque ad regionem propriam diducti, sic, vt ob aliud nihil cõvenisse videãtur, quàm vt meatus suos coniungerent. Vt autẽ modũ quo fit visio percipias, intelligito circulum ab vno tantum oculorũ cer

Marginal notes (left column): *Ὑδατίδες.* — *Ταρσός.* — *Ciliorum productio & vsus.* — *Oculus cernere tantum quæ pupillæ è directo opposita sunt: ob id q; volubiles esse.* — *Oculi quare gemini.* — *Oculorum voluntarij motus sunt quatuor: totidemq; illis præfecti musculi.* — *Oculorum musculi obliqui.* — *Oculi musculus magnus.* — *Palpebræ inferiores haudquaquam mouentur.* — *Palpebrarum superiorũ musculi.*

Marginal notes (right column): *Palpebrarum motus.* — *Musculi semper trahunt versus proprium principium.* — *Ἴλλωσις quo pacto fiat.* — *Palpebra inferior cur superiori minor, motúsq; expers.* — *Oculorũ excrementa qua parte expurgentur in nares.* — *Rhœas.* — *Glandularum oculorum vsus.* — *Glandula linguæ adiacẽtes.* — *Opticus neruus solus inesse meatus sensibiles.* — *Opticorum neruorum conspiratio in vnum, diductioq;.* — *Visionis modus.*

Circulus quid.

ni. Est enim circulus figura quæ à medio vndiq; distat æqualiter.

Centrũ quid.

Ab eius autem puncto medio (quod centrum dicitur) vsq; ad pupillam videntem id, rectam duci lineam existima, quemadmodum plures alias & similes duci à pupilla ad ipsam circunferentiã.

Conus.

At figurã quæ ab his omnibus rectis lineis circuli circũscribitur, conum nomina: cuius verticẽ pupillã: basim esse circulũ tene.

Axis.

Lineam verò rectam quæ à pupilla ad centrum circuli extensa est, tonus figuræ axem appella. Dum autem intelligis convexum & concauum, intelligis etiam amborum medium,

Laue, medium esse inter conuexum & concauum.

videlicet læue ac planum, cui nihil nec cauitatis, nec convexitatis inest: cuius superna pars, plana superficies existit. Quemadmodum igitur si ex axe ipsius coni, qui à pupilla ad centrum circuli per aërem protenditur, mili granũ aliquod pendeat, conspectũ centri pupilli eripiet, ita quodvis corpus, quod in medio visus & rei videndæ positũ fuerit, ꝓhibiturũ est, quo minus id quod ante oculos est, amplius cernatur. Quandoquidem vt aliquid conspiciatur, opus est id careat omni caligine, nullúmq; inter se & pupillam habeat impedimẽtũ.

Visionem fieri per rectas lineas.

Visionem solis radiis assimilari.

Siquidem per rectas lineas fit visio: quæ haud dubiè ipsius solis radiis excidentibus per angustum foramen, prorsúmq; semper rectà & citra flexionẽ tendentibus, assimilatur.

Videri nihil solum, aut nudũ.

Sciendum autem est, vnumquodq; corporũ quę vidẽtur, nec videri solũ nec nudũ, sed quippiam circum ipsum etiam omnino cerni: quum visiones quæ corpus id complectuntur, accidant interdum iis, quę vltra corpus videndum sunt.

Visus hallucinationes.

Secundò etiam disce, corpus quod à solo dextro oculo cernitur, id si propius sit, in sinistris magis partibus esse putari: siu longius absit, magis quodãmodo in dextris. Quod verò à sinistro solo conspicitur, in dextris situm videtur esse, si id est propinquius: magis autẽ in sinistris, si est remotius. Quod autem ab vtroq;, in medio.

Pupilla alterius oculorum compressa, apparere duplicia, quæ antea simplicia erãt.

Tertium præter hæc tibi discendum venit, alterius oculorũ pupilla compressa, sursúmve aut deorsum adducta, apparere duplicia, quæ antea simplicia apparebant. Cæterum si deorsum quidem fuerit pupilla detracta, humilius id apparebit, quod intuebere: contrariũ autẽ, si sursum sublata fuerit. At dum pupillã ad maiorẽ aut minorẽ canthum adducimus, facimus vt quod cernitur, sinistrum magis, aut dextrum appareat, nõ tamẽ duplex. Est aũt necesse axes conorũ visoriorum in vno eodémque plano positionem habere, ne quod est vnum, duplex appareat. Verùm prædicta axiomata tametsi rationibus philosophicis, mathematicisq; facillimè comprobari possint, quia tamen experientia ea omnia constant, breuitatis gratia ab illorũ accurata demonstratione supersedebo.

Optici nerui cur intra craneum quidem iungantur, postea autem diuaricentur.

Iam verò quòd pori illi optici intra cranium quidem iungantur, atq; in vnum conspirent, postea autem diuaricẽtur, vtilitates duæ in causa extiterunt: quarum prima ac maxima necessaria est, ne quod extrà intuemur, appareat duplex. Secunda, vt si quando alter oculorũ sit clausus, aut omnino mutilus, in alterum, per illum porum communem, vniuersus spiritus confluat. Quippe facultate visoria duplicata eo modo, longè acutior futurus est visus. Quum igitur quæ videntur, secundũ rectas lineas videantur: ante humorem autem crystallinum, foramen vuæ sit situm, per quod cum suis obiectis erat habiturus commercium: perspicuum certè iam est, quod figura exactè rotũda, paucioribus sui partibus, plana autẽ pluribus, cum suis obiectis communicabit.

Crystallinus humor cur rotundus simul & oblongus sit factus.

Quocirca diuinus ille architectus, rotundũ ipsum, sed paulò oblongius, crystallini corpus compegit, vt tutior ab ipsis iniuriis esset, ac simul pluribus sui partibus, species rerum videndarum exciperet.

GALENI PERGAMENI de vsu partium, lib. XI.

Temporales musculi gratia inferioris maxillæ sunt conditi.

Porrò musculi temporales, quum gratia inferioris maxillæ à natura sint constituti, secundum magnitudinem cuius, atq; in mordendo robur, suam magnitudinẽ atq; structurã contrahunt: meritò in animalibus quidẽ iis, quę serratos dentes sortiuntur, maximi simul & fortissimi habentur: quandoquidẽ non solùm magnã, sed validam etiam maxillam obtinent.

Tẽporales musculi quib. sint maximi.

Maximi autem, sed nec neruosi, nec in agẽdo præpotentes, in asinis, bubus, & suibus, ac breuiter in iis omnibus; quibus magna quidem inferior maxilla inest, minimè tamen robusta ad mordendum.

Homini fortitudo non consistit in dẽtibus, sed in ratione & manibus.

Homini verò, ceu genam paruam habenti, dentésq; ad solum esum idoneos (non enim in morsu, hominis fortitudo consistit, nec dentibus domiturus est animantia cætera, sed ratione & manibus) musculus temporalis, haud iniuria, debilis simul & minimus extitit:

Homini debilis & minimus temporalis musculus inest.

Iustitia diuina quid proprium.

nimirum ipsa natura non modò inveniente quæ oportet, sed ea etiã cuiq; pro dignitate tribuente: id quod diuinæ iustitiæ est propriũ. Lynces etiã, sicuti & cebi, & simiæ, similiter habent musculos temporales exiles simul & imbecillos.

Simia est hominis imitatio ridicula.

Est autem simia homini quamsimillima, illiúsq; velut imitatio quædam ridicula: vt quæ rotundissimam habet faciem, dentes caninos paruos, latum pectus, claues longiores, minimùm hirsuta, quæ recta etiam stat bellè, vt & gradiri sine errore, & currere celeriter possit.

Collũ quæ prolixiorẽ habeãt.

Iam verò quę animalia prona ore cibum assumũt, ea vt collũ maius, sic prolixiorem habent inferiorem maxillam.

Tẽporales musculi læsi, quæ symptomata inducant.

Verumenimvero quũ inter omnes musculos, si temporales potissimum læsi fuerint, convulsiones, febres, sopores, deliria, symptomatáq; letalia inducant, vtpote cerebro existentes proximi

Temporalibus musculis nihil propinquius cerebro.

(neq; enim reperitur ipsis quicquam propinquius cerebro, sicuti neq; vllus musculus, qui per plures neruos ipsi cerebro hæreat) meritò natura eos

Temporalium musculorum situs securus cur.

propemodum totos, ne facilè afficerẽtur ab iniuriis extrinsecis, in capitis ossibus abdidit, ossa quidem ea quibus ipsi incubant, excauãs admodũ, exculpénsq;: alia autẽ dura, ac præcipuè quæ illis præposita, ζυγώματα nominantur, rigida, & medullæ expertia, in orbẽ quasi septũ quoddam eis circumiiciens: ita vt exigua quædam eorum pars tantùm, ad finem frontis emineat.

Ζυγώματα.

Os qua ratione claudatur.

Vterque autẽ musculus temporalis in vnum tendonem desinens, curuo maxillę inferioris acuminis infigitur: qui si tensus fuerit, sursum eam trahit: ac sic os animalis clauditur. Sunt tamẽ alij duo musculi

sculi in inferiori maxilla, vtrinq; vnus, ambo verò nuper dictis oppositi. Qui quidem ex posterioribus oriũtur capitis partibus, quo loco sunt quos vocant columnares processus. Maxillæ autem inferiori insiguntur statim post flexionem, ad eum vsq; pervenientes locum, qui est ad mentum: vnus vtrinq; ex internis partibus adhærescens. Qui certè si tensi fuerint, os recludũt, quẽadmodum temporales claudũt. Alij autem quidam duo musculi, ad mandibulæ in masticationibus circumactionẽ à natura fuerũt comparati, qui carnosam quoq; genarũ partem cõstituunt. Quorum vtrunq; nonnulli non simplicẽ musculum, sed triplicẽ esse existimant, quòd tres ipsorum in maxillam sint insertiones, instar principiorum quorundam. Vterq; enim triangularis existit, habens verticem iuxta vocatam malam, vbi neruosior est: atq; ex lateribus ipsis, hóc quidem ad zygomatis extremitatem hinc exporrectũ, illud autẽ versus inferiorẽ mandibulam: tertium nanq;, velvti basis quædam, prædicta latera partibus inferioris genæ coniungens, secundum longitudinem ipsius extenditur. Mouet autem ac circumagit maxillam, aliás alias fibris & insertionibus, vt motibus aliis alios vicissim excipientibus, multiplices fiant actiones in masticationibus. Quare haud ineptè hi musculi masticatores vocantur: tametsi ad musculos tẽporales hæc quoq; appellatio pertineat, quòd dentes inter se vehementer committant, vt si quid inter eos fuerit, cõminuatur. Cæterùm cibũ læuigari, atq; in partes minimas redigi à molaribus, quasi à molis, masticatorum musculorum est actio: ad quam etiam lingua nõ minimum confert, in ore cibos assiduè voluens, & transferens, quò pars ipsorũ omnis itidem conteratur. Maximo etiam ad eam rem ei sunt auxilio fines buccarum inferiores, qui cutacei sunt, spectántq; ad labia, ad quos perveniũt tenues ac lati musculi, vtraq; parte vnus, toti collo circumiecti. Mouentur enim ab his buccæ, cum labiis, etiam si gena immobilis omnino fuerit. Temporales porrò musculi, quiq; eis infrà oppositi sunt, os aperientes, omnibus aliis musculis hac ratione sunt dissimiles, quòd ex ipsis quidem temporalibus mediis, tendo ille nascatur, qui in coronem sublimẽ inferioris maxillæ inseritur: oppositorum autẽ illis musculorum partes, carnosæ in principio ac fine existentes, neruosę in medio cernãtur: quod in nullis aliis reperias musculis. Etenim quũ medium temporaliũ musculorũ, coronæ quæ motu indigebat, esset directum, tendonem iam hinc emergere fuit necesse. At quod pertinet ad os aperientes musculos, quum ab eo loco produci deberent, qui multis instrumentis refertus esset, eorum vterque tendo excarnis circa tonsillas est factus. Quandoquidem si crassiores essent, penetrare præ locorum angustia non possent. Vbi verò natura eos extra angustias deduxit, tunc iam paulatim ipsos carne circumvestiens, musculos rursus effecit. Tria itaq; hæc musculorum genera, natura ad os mouendũ adhibuit: quorum alij quidẽ aperiũt, alij claudũt, alij variè circumagũt. Suntq; claudentes quidẽ, maximi omniũ: aperientes autẽ, minimi: magnitudine verò

Maxillæ inferioris musculi.
Columnares processus.
Os qua ratione aperiatur.
Maxillam inferiorem circumagites musculi.
Masticatores musculi.
Tẽporales musculi inseruiũt etiam masticationi.
Linguam conferre plurimũ ad ipsam masticationem.
Buccarum fines inferni.
Ori mouendo, tria musculorũ genera destinata. aperientiũ, atq;, clauden-

medij, qui mediam etiam positionẽ sortiuntur. Alij musculi duo ex internis genę inferioris partibus, qua ipsa est maximè caua, situm habentes, sursum extensi versus os capitis, musculis temporalibus adiutores sunt dati, vt qui etiã genam sursum trahere queant. Cæterùm neruorũ principiũ omnibus faciei musculis, aliisq; propemodum omnibus ipsius partibus, tertia neruorum est coniugatio, qui à cerebro proficiscũtur. Quorum sanè distributio tam recta, sicuti & aliorum omnium æquissima dispensatio, non fortunæ aut casui, sed arti ac providentiæ debetur. Quod verò ad dentes pertinet, duos & triginta in vniuersum habemus, vno ordine, in vtraq; maxilla sexdecim collocatos: parte quidem anteriore, quos incisores appellãt, acutos ac latos, qui morsu possunt incidere. Proximos autem iis caninos, inferiori quidem basi latos, parte autem superna acutos: ut si quid propter duritiem ab incisoriis minus scindi potuit, id possint ipsi confringere. Hos maxillares sequuntur (quos etiam molares appellant) asperi & lati, duri ac magni: vt incisa ab incisoriis, ac fracta à caninis, læuigare planè ac terere queant. Ad hæc inter eos, paruis quidem vna, duæ autem aut tres maioribus, quatuor verò maximis insunt radices. Quorum omnium si vnumquidvis mente immutaueris, vtilitatem repentè eorum cernes labefactatam. Præterea ipsorum molarium dentium, medij quidem maximi sunt: qui autem vtraque ipsorum parte locantur, minores existunt: quòd minimè congruum videatur, angustis quidem oris partibus magnos, amplis verò dentes exiguos inseri. Quinetiam quum linguam ad radicem esse oporteret ampliorẽ, magnos illic dentes minimè locari præstiterat. Habet autem vtraq; gena tenues quosdam processus, quorum singuli cauitatibus suis, singulos dentes excipiũt, eosq; validis ligamentis adeò constringunt & continent, præcipuè circa illorum radices, quibus etiã nerui inseruntur, vt non facilè cõcutiantur. Porrò quòd inferni supernis dentibus omnino æquabiles sint, quódq; dextri sinistris, ac cauitates quidẽ cauitatibus, quódq; numerus vtrorumq; sit idem dextris ac sinistris vtriusq; maxillæ partibus, nónne id est etiam æquitatis cuiusdam specimen, artisq; potius quàm fortunæ opus? Ad hęc, quòd fortibus animalib. acuti multi dentes, ac fortes sint comparati, quemadmodum etiam vngues: nihil aũt in timidis sit huiusmodi, sed vt fragiles dẽtes, ita lati, molles atq; obtusi vngues, hoc est magis adhuc admirandũ. Verùm quum leones, canes, & lupi, vtrinque multos habeant caninos dentes, homo certè vnicum parte vtraque caninum dentem produxit: cogitante nimirum natura, se animal ciuile atque mansuetum effingere, cui robur ac vires essent ex sapientia, nõ ex corporis fortitudine. Quãtũ igitur ad frangendũ quippiam duriorum videbatur necesse, id ipsum duo satis erant præstituri: proinde incisores plures numero duplo effecit, quòd ipsorũ vtilitas latius patebat: & his adhuc plures molares, q; ipsorũ vsus patẽret latissimè. Horum tamẽ dentium numerus definitus non est: sed qui longiores quidem habent genas, iis quinq; insunt

tiũ & circumagentium.
Faciei musculos omnes recipere neruos à tertia coniugatione.
Dentes in vniuersum inesse ori triginta-duos, in vtraq; maxilla sexdecim.
Incisorij dẽtes.
Canini dentes.
Molares dẽtes.
Dentium radices.
Molarium dentium magnitudines.
Genarum processus.
Dentes inferiores superiorib. esse per omnia æquabiles.
Fortibus animalibus inesse dẽtes fortes ac multos, quemadmodũ etiam vngues: timidis aliis cõtrarios.
Caninus dens homini vtrinque vnicus inest, in vtraque maxilla.
Hominis, animalis, mansueto, vires comparari ex sapientia.
Incisores dentes esse plures duplo caninos.

vtrinq;: qui verò minores, quatuor. Maxima tamen ex parte, sunt vtroq; latere quinq;, inferiores superioribus semper magnitudine & numero æquales. Porrò lingua, quum animaliũ nonnullis, vtputa serpentibus, sit diuisa, in homine partes eius coiuerunt, quòd tum ad sermonem, tum ad comestionẽ, id esset longè commodius, Mouetur autem in omnem partem, idq; liberè: quod requiritur ad perficiundas oris actiones liberas. Quòd si ipsa est gemina, quemadmodum & reliqua instrumenta sensuum, non alienũ fuit vtraq; ipsius parte numero ac magnitudine musculos esse æquabiles. Pari modo enim & duas habuit in seipsam insertas arterias, vtrinq; videlicet vnam: duas itidem venas, ac neruorum coniugationes duas: vnam quidem mollem, alteram verò duram: atque illam sanè in extremam ipsius pelliculam distributã, hanc autem dispersam in musculos: quandoquidem illa coniugatione sapores discernere, hac motu voluntario moueri ipsam oportebat. Porrò quòd sedis ac firmitudinis gratia, magna ac fortis ad basim fuit: celeris verò motus causa, ad extremitatem tenuis: quódq; ab aliis quidẽ musculorũ sursum, ab aliis deorsum, ab aliis deniq; trahatur ad latera, musculis vniuersis partes ipsas versus propriũ principiũ trahentibus, mihi certè hæc quoq; cuiuspiam esse providentiæ videntur. Sed ne ipsa fortè aliquando exiccata, ad motus tardior efficeretur, quemadmodum ad laryngem, sic natura illi glandulas spongiis similes, vnam vtrinque apposuit. A quibus meatus ducti per obliquas atq; inferiores partes, in eam humorem pituitosum eructant, non ipsam modò, sed omnia etiã quæ infra illam, in eiúsq; lateribus sunt, humectantes. Superiora siquidem à meatu descendente à cerebro perluuntur. Iam illius ligamenti quod partibus eius infernis inest, quódq; ipsam linguã, veluti quoddã frænum, coërcet & temperat, ne aut nimis cõvellatur à musculis, aut plus quàm par sit soluta divagetur, quis non admiretur symmetriã, atq; cõmoderationẽ? Adeò enim mensurata est, & certa ipsius cõnexionis cõmoderatio, vt si vel tantillũ adieceris, aut ademeris, totius instrumẽti actionem vitiaueris. Est verò & hoc summè in natura admirandũ, quòd peccata & vitia eorũ qui nos procrearunt, ipsa sua industria resarciat. Ebrij siquidẽ cũ ebrus coëunt: & qui præ crapula, vbi terrarum sint, nesciunt, cum mulieribus ita affectis consuescunt. Quo fit vt dgeniturae principium, statim ea ratione vitiosum sit: postea verò ob omnimodam intemperantiam illius quæ concepit mulieris, in vtero longè deterius reddatur. Attamen adversus tot errores natura obsistit, eósq; plerunq; corrigit, sic vt partus mentis compos ædatur. Etenim quum vniuersi agricolæ primùm quidem, cuiusmodi terræ sua committant semina, diu multúmque provideant: postea autem admodum etiam caueant, ne multo humore demersa putrescant, aut extabescant frigore, nullus sanè ex hominibus eam in serendo diligentiam adhibuit, neq; in eo quod conceptũ iam est, educando, sed quemadmodum in omni vita aliis rebus omnibus seipsos ducũt posteriores, alij quidẽ insatiabilibus voluptatibus, abdominiq; inseruientes: alij diuitias, aut magistratus, aut denique potentiam ambientes: ad eundem modum & ipsam posthabuerunt primam generationem. Tunicam quæ omnis oris partes subiungit, à cerebro etiam recipere neruorum molliũ momentaneã portionẽ, vt quo modo lingua ipsa sit etiã diiudicatrix saporũ, iam diximus. At verò vua, quã gurgulionẽ & columellam vocant, ad magnitudinem atque elegantiam voci auxiliatur. A qua quidẽ aër ingrediens, inciditur prius, impetúsq; ipsius violentia, & frigiditas frangitur. Vnde nonnulli quibus ad basim vsq; illa fuit amputata, non modò deterius loquuti sunt, verumetiã frigidiorem senserunt respirationẽ. Pleriq; eiusmodi, pulmone & thorace nimis refrigerato, perierũt. Ac proinde nunquã ita temerè abscindenda est, vt pars quædã basis nõ relinquatur. Scripsimus autem prius & de foraminibus narium, quo pacto mirificè ea os quoddam excipit, ventriculis cerebri prælocatum: tum & de ipsorũ in os perforatione, quæ est in palato. Quæ quidem extitit, ne inspirationis initium sit secundum rectitudinem tracheæ arteriæ, sed quædã deflexio habeatur, ac veluti ambages, priusquàm spiritus ad arteriã perveniat. Proinde fit, vt spiritus quidem obiter per hunc flexum contemperatus, vlterius tandem feratur: hæreant autem corpuscula exigua, aut si quid fortè ad os vsq; permearit, sistatur etiam circa palati columnam: sic nanque vuam ipsam appellant. Hinc fit, vt qui in multo puluere colluctati fuerint, hi paulo pòst emungant puluerem, expuántq;. At nisi prius quidem nasi pori rectà ad caput sursum ferrentur, postea autem obliqui ad palatũ reverterentur, vuámq; ibi sese excipientẽ haberent, quid obstaret quo minus in arteriã hæc omnia delaberentur? Nam id etiam accidet, si quis per os inspirarit, magna indigens inspiratione. Cæterùm vbi sani homines sunt, ore ad respirandum nihil est opus, nisi quis æstimate multo ac vehementi vrgeatur. Quare nasus, primum ordine respirandi instrumentum est: os verò, si nullus affectus infestet animal, nullo pacto respirandi instrumentum existit. Quum autem nudæ ac eminentes particulæ, quæq; externis iniuriis expositæ sunt, ex ea oporteret esse substantia conditas, quæ neq; contundi, neq; frangi facilè posset, meritò quidem aures ipsas natura cartilaginosas effecit. Nam si duræ penitus vt ossa extitissent, facilè frangerentur: si molles vt carnes, contunderentur paruo negocio. Nunc verò mediocriter molles quum sint, eóq; facilè incidentibus cedant, vim illorum exoluunt. Cæterùm prominent aures, vt meatui auditorio operimẽtum ac murus existant, simúlque & ipsæ aliquem sonum refundant. Quippe Hadrianus Romanus consul, quum haberet læsum auditum, manus, cauas, quò audiret facilius, à posterioribus ad anteriora spectantes, auribus obtendebat. Aristoteles etiã dicebat, animalia grandes aures habentia, semper eas agitare, ac circumvertere ad sonos & voces, vsum partiũ à natura edocta. At in hominibus, quũ paruas eas esse oporteret, nihil aut certè parũ iuuare poterant si mobiles ac versatiles

Molarium dentium numerũ definitum non esse: vt plurimũ tamen haberi vtroq; in latere quinq;.

Lingua diuisa serpẽtibus, cur coierit hominibus.

Linguã in omnem partẽ moueri liberè: esseq; geminam, vt sensoria reliqua.

Lingua arteria, vena, atq; neruus.

Musculi vniuersi trahunt partes versus proprium principium.

Glandularum linguæ adiacẽtium vsus.

Linguæ vinculi inferni vsus.

Naturam sarcire errores & vitia eorum, qui nos procrearunt.

Genituræ principium vitiari ob genitorũ intemperãtiam.

Generationem primam negligenter tractari ab vniuersis hominibus.

Oris tunicam diiudicare sapores, quemadmodum lingua diiudicat.

Vuam conferre ad vocis commoditatem.

Gurgulionis siue columellæ vsus.

Gurgulionem non esse abscindendum radicitus.

Narium foramina, cur obliquè in os detorqueantur.

Sanis ad respirandum ore nõ esse opus.

Aures cur sint cartilagineæ.

Aures cur promineant.

Hadrianus Romanus consul, quò audiret facilius manus cauas à posteriorib. ad anteriora spectãtes obtendebat auribus.

Aures hominibus cur immobiles.

satiles

Aures cur intrinsecus quidē caua, extrinsecus autem conuexa.

satiles fuissent: ac proinde immobiles sunt, aut obscuro motu mouentur. Porrò quòd extrinsecus quidem convexæ, intrinsecus autem cauæ extiterint, factum id propterea est, ne quid meatui incideret, néve ipsæ facilè afficerentur. Vtraq; autem est flexuosa, vt complicari, ac in seipsas replicari facilius possint.

Artifices boni munus.

Iam verò quemadmodum boni artifices, præter opus institutū, artem suam ostentant, sic natura ex abvndanti tum aures ipsas, tum omnia humana membra exornauit, ita vt primò quidem actionibus, vtilitatibúsq; partium incumberet: postea verò cohonestaret illas, in eisque velvti operis additamenta, ac ludicra quædam faceret, vt in ipsis natium carnibus constat.

Natiū carnes.

Evidenter quippe partis ipsius turpitudinem, si nuda carnibus fuisset, simiam conspicatus agnosces.

Particularum ornamenta obscurari à splendore ipsius vtilitatis.

Obscurantur tamen ornamenta particularum, à splendore ipsius vtilitatis. Pro nihilo siquidem ducitur oculi pulchritudo, sicvti & nasi, & labiorū ornatus, quòd ipsorum vtilitas valde sit admiranda. Cæterùm partis actio, vt constructione ac generatione prior est, sic dignitate quàm ipsa vtilitas est posterior.

Pulchritudo vera ad quod refertur.

Scopus primus constructionis particularū, est vtilitas.

At vera pulchritudo, ad vtilitatis successum, & bonitatem refertur: primúsq; partium omnium constructionis scopus, vtilitas est.

Pilorum menti vsus.

At pili qui in mento oriuntur, non modò genas operiunt, verum etiam decus mari, ornamentum, & seueritatem cōciliant.

Mulieres glabræ.

Malæ autem & nasus destituuntur pilis, pulchritudinis gratia. Etenim mulieri, totum corpus molle atq; depile, puerorum instar habēti, ipsius faciei glabrities plurimum ad pulchritudinem addit.

Mulieri nō fuisse opus venerāda facie, quandoquidem nec moribus veneranda est prædita.

Nam quum mores non habeat æquè venerandos vt masculus, nec forma quidē ei veneranda opus erat.

Moribus dari corporis formā congruentem.

Semper quippe natura, moribus animæ, formam corporis aptam & congruentem effingit.

Capillorum generatio.

Præterea quum ex humoribus ipsis halitus semper quidam sursum ad caput feratur, crassioribus excrementis illius, ad pilorum alimentū præcipuè natura abvtitur, pilorum inquam, ornatum & tegumentum capiti conciliantium.

Viris adesse evacuationē duplicem fuliginosorū excrementorum.

In viris autem, quātò hi mulieribus sunt calidiores, tantò hæc quoque excrementa sunt plura: proinde duplicem iis natura invenit evacuationem, alteram ex capitis, alteram ex genarum pilis.

Frons pilis nudata.

Pilos nō habet frons, quòd tegi possit à pilis capitis, quantum volumus: quódq; si eos produxisset, tondere ipsam nobis assiduè fuisset necesse, qꝫ oculis nimirū incumbat, propter quos etiam motu voluntario mouetur. Motus siquidē cutis vndiq; oculis circunfusæ, ad oculos exactè aperiendos & concludendos, maximè opitulatur.

Pili palpebrarum atq; superciliorū cur eandem magnitudinē semper tueantur.

Porrò quum pili capitis & maxillarum augeri ac minui plurimùm possint, secundum sexus, ætatis, temporum, & locorum naturam: qui superciliis & palpebris insiunt, eandem semper magnitudinem seruant: vtpote quorum hi quidem, ne quod corporum exiguorum oculis patefactis incidat, veluti vallum quoddam, ipsis appositi sint: hos autem instar muri cuiusdam, propulsare oporteat, ac primos omnia quæ à capite defluunt, excipere. Si igitur eos aut minores, aut rariores, aut lōgiores, aut densiores effeceris, tantundem eorū vtilitatē vitiaueris. Postea verò quàm eiusmodi facere pilos constituit Deus, his quidem durum corpus subiecit, illis autem cutem duram, cartilagini per superiora connexam. Non enim sat erat, eos duntaxat velle tales esse. Neq; enim si lapidem repentè velit facere hominem, efficere id poterit.

Mosaica sententia reiicitur à Galeno.

Atq; in hoc opinio nostra & Platonis à Mose dissidet. Omnia enim ipse Deum facere posse arbitratur, etiamsi ex cineribus equum aut bouem facere velit.

Natura non esse possibilia omnia.

Nos autem non ita sentimus, sed confirmamus quædam naturam neutiquā facere posse, eáq; Deum ne aggredi quidem omnino: sed ex iis quæ facere potest, quod melius est eligere. Etenim quum pilos in palpebris satius esset æquales semper esse magnitudine ac numero, non ipsum id quidem voluisse affirmamus: illos autem mox factos fuisse (neque enim id facere potuisset) sed contendimus potius eos, etiamsi millies voluisset, nunquam tamen tales futuros, si ex cute molli producti fuissent: quum nec recti quidem stare possent, nisi in duro fixi essent.

Deo quæ attribuat Galenus.

Vtraq; itaque attribiumus Deo: tum eius quod est melius, in ipsis opificiis electionem, tum etiam materiæ delectum. Quòd si substantiæ cuipiam molli & carnosæ pilos eos infixisset, non Mose modò, verumetiam aliquo malo duce videretur inertior, qui murum in palude, aut vallum iaceret. Nam quemadmodum herbæ ac plantæ, quæ ex terra humida & pingui proveniunt, altissimè crescunt: quæ verò ex petrosa, squallentéq;, paruæ ac duræ, nulliúsq; incrementi permanent: ad eundem, opinor, modum & pili, qui ex humidis ac mollibus emergunt partibus, plurimi sunt incrementi, cuiusmodi apparent in capite, axillis, pudendisq;: qui verò ex duris & aridis, exiles atq; incrementi nullius.

Pilorum origo duplex, quēadmodū herbis et plantis.

Quocirca duplex ipsis origo existit, quemadmodum herbis ac plantis: alia quidem à conditoris providentia, alia verò à loci natura. Ordo autem æqualitásq; ortus ipsorum, discrimen facit.

Pili orti à loci natura.

Atq; à loci quidem natura oriuntur pili tum axillarum, tum aliorum membrorum, nullis certis lineis descripti (quemadmodum sunt ij, qui in palpebris sunt, superciliis, & capite) sed inæquales habētes terminos, nullóq; proiecti ordine: quandoquidem à loci humore proveniunt, neq; sunt ipsius opificis opera.

Pili naturis calidis plurimi, frigidis nulli, aut perpauci gignuntur.

Quo fit vt calidis quidem naturis sint plurimi, frigidis autem nulli omnino, aut perpauci gignantur.

Pilos à conditoris providentia ortos, singulis naturis inesse.

Quorum autem opifex curā habet, ij in omnibus naturis insunt, calidis, frigidis, humidis, siccis, nisi quādo prorsus fuerint intemperatæ, cuiusmodi est petrosa atq; arenosa terra.

Alopecia quando accidat.

Nō defluunt aūt palpebrarū, aut superciliorum pili, nisi in magnis partiū affectibus. Sed neq; à capite defluūt, nisi etiā in eius affectibus quidē, verùm quàm prædictorū, minoribus. Nam plantæ quæ in terra dura aridáq; provenīūt, vt generationem habent difficilem, multámq; providentiam requirunt, ita non facilè intereunt.

Aethiopes ob siccitatem cutis habēt pilos paruos, & incremēti nullius, caluescunt tamen ægrè.

Ad eundem vnq; modum & Aethiopum capita, paruos quidem, nulliúsq; incrementi habent capillos, præ siccitate cutis: verùm caluescunt ægrè.

Palpebrarū cutis cur dura cartilagineáq;.

Quæ omnia quum opifex provideret, in palpebris quidem & superciliis sanus esse ratus exiguos quidem & nullius incrementi pilos, verùm stabiles, gignere, in cute dura &

cartilaginosa radices eorũ, quasi in lapidosa quadam atq; argillacea terra, defixit. Iam verò & circum pudenda pili quoq; necessariò proveniunt,

Pudendorum pili cuius gratia orti.

(calida enim & humida sunt hęc loca) operimentúmq; ac ornamentũ eius loci partibus præbent, vt nates ano, atq; præputiũ pudendo. Frontis cutis cum musculosa quadã & tenui substanna, quę illi subdita est, vnitur: vt partes manuũ internæ, & plantæ pedum, cũ tendone coalescunt.

Frontis cutis.

Tertia verò præter has differentia cutis est, quæ in toto animali videtur, substantiæ quidẽ subiectæ hære scens, non aũt coalescens cum illa.

Cutis totius animalis.

Quarta deinde est labiorũ, cui musculi per totum miscentur.

Labiorũ cutis.

Quòd aũt frons à subiectis quidem ossibus per membranã periostiũ distincta sit, soláq; ex duabus cutibus mobilibus constans, ac breuiter tota in se laxa, ob id certè motu voluntario mouetur.

Periostion est membrana cranio adhærescẽs.

Cæterùm labiorũ substantia, quam moueri etiam motu voluntario oportebat, eiusmodi extitit, vt eam, aut musculũ pro cute, aut cutẽ musculosam meritò voces.

Labiorum substantia.

Quatuor aũt sunt musculorum ad labia perveniennum principia: perspicua quidẽ anteq̃ cuti misceantur: obscura verò, & quę à substanna illius separari nõ possunt, vbi semel in vnum coiuerunt.

Labiis inferiorum musculorũ principia quatuor.

Quare tondem etiam erunt musculi, vtriq; scilicet duo: vnus quidem, qui ad læuam: alter autem, qui ad dextram, ipsa circumagat. Capita autẽ sunt appensa, aliis quidem supernè, versus malas, vt qui motus obliquos vtriq; labij parti essent præbituri. Inferiorum rursus obliqua quoq; positio est, quoniã & obliqui sunt motus. Ac per hos quidẽ quatuor musculos opifex octo motus instituit: quatuor sanè obliquos, in vtroq; labio duos: ac totidem etiam rectos: duos quidem omnino rectos, quũ labia plurimum à se tum distant, tum etiam in se cõmittuntur. Nam quemadmodum in carpo & brachio ostẽdimus ex obliquis motibus rectos fieri, sic & in labiis accidit.

Labiorum motus rectos fieri à duobus obliquis.

Quare si musculus solus vtriusvis labij agat, motus fit ad obliquum. Sin verò tensi vtriq; fuerint, eo modo iam totũ simul labrũ sursum quidem à musculis superioribus trahitur: deorsum autem ab inferioribus. Atq; etiam tensis fibris externis, labia foras deflectere: intrò autem cedere & complicari, ab infernis accidit: vt si duos hos motus, iis qui planè sunt recti, adnumeres, octo omnino labiorũ motus reperias.

Labiorum motus in vniversum sunt octo.

Vt autem maximi non solùm hi, sed cum eis etiam illi qui in genis sunt, motus efficerentur, musculum latum ac tenuẽ natura extrinsecus subdidit, vnum in parte vtraq; vsq; ad colli spinam pertinentẽ, ex omnibúsq; ferè colli partibus nervorum maximã vim recipientem.

Lati musculi origo.

Qui musculus ad sermonem & masticationem valde confert. At verò quum ad inspirationes paulò maiores & subitas, item ad eflationes, nasi alæ non parum conducant, oportuit certè eas mobiles esse, idq; pro voluntatis imperio.

Nasi alarum vtilitas.

Caetilaginosæ autẽ fuerunt, quòd ea substantia non facilè contundi nec rumpi possit. Verùm musculi in illas inserti, subtus malas oriũtur exigui, iuxta principia musculorum qui ad labia descendunt.

Nasi alarũ musculi & nervus.

Cum quibus quadantenus coniuncti musculis, semper magis magísq; obliqui digrediuntur ad nasum, recipiúntq; à nervis qui per maxillam superiorem feruntur, exiguas quasdam propagines. Interna autẽ ipsius nasi tunica fuit constructa, tum vt illum intus succingeret, tum vt illi sensum tribueret: quandoquidem neque os eius, nec cartilago, sensum habere poterat.

Nasi tunica interna, in quem vsum facta.

Porrò cõstructio ossium, aut motus gratia, aut perspiratus, aut transitus cuiusdam, aut partiũ discriminis, aut securitatis, & pariendi difficultatis, extitit, vt liquet in ipsarum particularĩ propositis nobis exemplis.

Ossium structura, cuius gratia.

Vbi os medullam habet in se, eius finibus vtrinque caput instar operculi cuiusdam, vt plurimum videmus adnasci. Nullum tamen paruum os habet medullam, quòd sinum nullum habet cõmemorabilem, sed cauernulas angustas & exiles.

Ossibus medullosis insunt vtrinq; capita. Ossa parua carere medulla.

Nam si exiguũ & cauum fuisset, careret robore: quemadmodum si quodvis magnorum densum fuisset ac sine sinu, grauissimum foret, ac gestatu difficile. Omnibus autem imbecillioribus animãribus ossa sunt laxiora & concaua magis: fortioribus verò densiora, magísq; compacta. Quin & leo, qui omnium est ferocissimus, ac fortissimus, ossa omnia medullæ expertia habeee creditur.

Leonum ossa omnia medulla expertia.

Natura quippe, musculorũ imbecillitatem atq; robur intuita, ad ipsorum portionẽ, ossium pondera effecit.

Ossa sunt dispensata iuxta musculorũ imbecillitatem & robur.

Quũ igitur ad propriam securitatem, durities: ad animalis verò motum leuitas ossium requireretur, (nec adesse simul duo hæc esset facile) id oportebat eligere, quod erat commodius. Commodior porrò animalibus motus est, vt qui fit ex ipsorum substantia.

Motum esse ex substantia animalium.

Non enim quatenus est animal, omnino ab iniuriis est tutum: at ex seipso mouetur. In quibus tamẽ propter musculorum robur, ac totius corporis fortitudinem, vtrunq; comparare erat licitum, his omnibus densa ac dura, instar lapidum quorundam, ossa compegit, vt in leone. Quia verò homo non est æquè fortis ac leo, iure optimo, quæ ossa in eo sunt maxima, ea non caua modò, verumetiam laxa extiterunt, plena tamen medulla, quæ proprium alimentum est ossibus.

Ossa humana qualia.

Ossium nutrimentum, medulla.

Nam quibus cauitas nulla inest, iis ossibus tale quid in eorum cauernulis continetur. At capitum processus (quos Græci vocant ἐπιφύσεις) non protinus omnia quæ medullam habent sortiuntur.

ἐπιφύσεις.

Quandoquidem maxilla inferior medullæ quippiam in seipsa continet, ac processum nullum sortitur, quum sit densior, quàm vt processu indigeat, atque ita facilè possit medullam sibi sine vlla externa epiphysi claudere.

Maxilla inferior nullũ processum sortitur, tametsi medullam in seipsa contineat.

Causa autẽ cur sit hoc os brachio & fęmore densius, est nuditas. Vbi verò laxitas simul & cauitas adsunt ossibus, eorum capitibus ossa densa ac dura, cartilaginis glutinosę interventu, adeò fuerunt accuratè apposita, vt cõmissio eorum non facilè cerni queat, nisi ossa ipsa concocta, aut exiccata fuerint. At superior maxilla omnino medullæ fuit expers, quòd prorsus non moueretur, ob idq; illi necessaria non esset leuitas, quemadmodum inferiori.

Maxilla superior cur sit destituta medulla.

Quare ad solam pariendi difficultatẽ, ex ossium multitudine fuit cõpacta. Nam quũ vtilitates habet et diuersas, ex diuersis quoque substantia ossibus manifestè cõflatur. Malarũ siquidem ossa, crassissima sunt: nasi tenuissima: reliqua verò durissima.

Malarum ossa crassissima. Nasi ossa tenuissima.

Quum enim ossa nasi, si læsa fuerint, minimam animali

adferant

adferant noxā, multùm ab aliis principalioribus duritie & crassitie vincuntur. Reperitur autem

Maxillarum sutura.

sutura vna secundum longitudinem in vtraque maxilla, quòd nimirū vtraq; corpus sit geminū. Obscura tamē ea in densissimis ossib. est: cuiusmodi est occipitis, frontis, palati, & summæ maxillæ.

Verticis ossa cur rara simul & cauernosa. Frontis ossa cur dura simul & densa.

Quum igitur ossa quæ ad verticem capitis pertinent, nec plagis similiter essent obnoxia, vt ossa frontis & occipitij, necnon quę in lateribus sunt, evacuationéq; indigerent copiosa: hæc autem vulnera sæpenumero exceptura essent, vacuationémq; non postularent: natura rectè illa quidem rara simul & cauernosa, hæc verò dura & densa cōstruxit.

Palati os cur durum & densum.

Palati autem os durum etiam ac densum extitit, q̀ ad basim capitis sit: quódq; ab excrementis quæ per ipsum transfluunt, breui extabuisset, si fuisset laxum.

Ossium aliis similium vsus.

Ossium porrò aliis similium productio, ex ipso facta est, sedem simul atq; operimentū musculis oris à lateribus exhibitura.

Bregmatis ossa.

At ossa bregmatis (quę duo laxa sunt capiti desuper incumbentia, ac vndique à duris ac densis ossibus circundata) parte quidem posteriore ab osse occipitij, anteriore verò frontis, vtrinq; verò ab ossibus temporū, meritò lineis fuerunt distincta. Septimum est os palati, quod nonnulli superiori maxillæ, nonnulli capiti attribuunt.

Maxillæ superioris ossa nouem.

Reliqua omnia maxillæ superioris nouē sunt numero: duo nasi: tertium, cui hærent incisores dentes: vtrinque autem duo, quæ molares ac reliquos dentes excipiunt: supra quę alia duo sunt, quæ ad anteriorem zygomatis productionem, atq; internā oculorum cauitatem spectant. Reliqua duo sunt iuxta nasi in os meatus.

Κορώνη. Zygoma. Mamillares productiones.

Porrò articulorum inferioris maxillæ, alteri quidem, qui κορώνη dicitur, zygoma circumposuit natura, maximúmque musculi temporalis tendonem, à quo nimirum os clauditur: alteri verò mamillares capitis productiones apposuit, ne quando in violentis motibus, à subiecta cauitate elabatur.

Os à quibus aperiatur organis.

Aperiunt autem os ipsum tum posterior articulus, qui est ad mamillares eas productiones: tum musculi articulum mouentes, oppositi temporalibus musculis.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium, lib. XII.

SVnt autem partes collo & capiti cōmunes, per quas caput in omnē partem mouemus: id quod sine articulis, ligamentis, ac musculis agere nobis non licet.

Articulatio quid. Componendis ossibus quæ requirantur.

Porrò articulatio, ossium est compositio, propter motū voluntarium comparata. Cæterùm quæ componuntur, pauciora duobus esse non possunt: oportétq; vt musculi ab vno osse producti, inserantur in alterū.

Motus quæ requirantur. Ligamentorum vsus & munus.

Motus autem fieri non potest, nisi ossa articulentur simul, ac per musculos cōnectantur. At ligamenta, quū ossa in suis articulationibus exactè contineant ne excidant, ad rectè etiam mouendum conferunt: adeò quidem dura existentia, vt in motibus vehemētioribus minimè disrumpantur: in tantū autem mollia, ratione cuiusdam humiditatis viscidæ, quæ articulis innutritur, vt tractis ossibus facilè & obsecundēt, & cedant. Quū igitur cartilagine, ligamento, & neruo, corporis machina indigeat:

Corporis machina quæ desideret.

ac cartilago quidem sit durior, neruus autem mollior: medium verò sit ligamentum: mirabiliter sanè natura singulis vtitur in omnibus animalis partibus, nunquam loco vnius constituens alterum.

Cartilaginis vsus. Neruus quantū mollities, tantundem sensus sortitur.

At verò cartilago subiungit quodammodo articulos: neruus, quantū habet mollitiei, tantundem & sensus habet. Verùm imbecillior est, quàm vt totos artus mouere & transferre queat. Ligamentū autem valde colligare potest, nec impedit quo minus membra moueantur: motorium tamen instrumentum esse non potuit, quum nec sensum nec motū habeat, nec ex principio animal mouente, sed ex osse exoriatur.

Ligamentū nec sensum, nec motum possidet: oritur autem ab osse.

Convenienter igitur, vbi membrum solo vinculo indiget, ibi solum est ligamentū: vbi verò sensu solo, neruus: vbi motu voluntario est opus, vtrunq; ibi reperias: neruū quidem, qui missum à ratione imperium perferat, motúsq; principium præbeat: ligamentum verò, quod robur ad ea quæ à neruis mouentur gestanda suppeditet. Proinde mistum quoddam instrumentum motus ex ambobus, primùm quidem in tenues fibras solutis, postea verò coalescentibus, intercapedinésq; medias molli carne repletas habentibus, efficere oportuit, quod omnino neruo quidem durius, ligamento autem mollius existens, reliquarū etiam contrariarum affectionum quæ illis insunt, medium locum teneret.

Tendonis generatio, ex ligamēto & neruo. Tendo primum est instrumentum motus. Musculi vsus.

Atq; hoc quidem instrumentum est tendo, qui ex iisdem illis fibris inter se commistis constatur. Tendo igitur primum instrumentum est motus. Musculus autem, ad constituendum ipsum fuit comparatus, carnísq; coagmentatæ & compositæ animali contra iniurias extrinsecas præbet vtilitates.

Articuli capitis luxatio, quæ inferat mala.

Porrò articulus capitis adeò magni est momenti animalibus, vt omnium solus, non dico luxationē magnā, sed ne deflexionē quidem, vel temporis momento ferre queat. Repentè siquidē respiratione ac voce, motúque simul & sensu, totum priuatur animal, ipsa nimirum neruorum radice affecta.

Cerebrum esse omnium neruorum principium. Spinalis medulla velvti truncus arboris.

Est enim principium omnium neruorum cerebrum, in ipsúmq;, velvti in aruū quoddam anima ratiocinatrix semen mittit: germen verò inde, velvti truncus quidam in arbore exurgens, medulla spinalis existit: à quo trunco per totam spinam extenso, deducti nerui quamplurimi, instar ramorum quorundā, in sexcentas propagines distribuuntur.

Neruos largiri corpori motum & sensum. Articuli capitis constructio & securitas.

Corpus autē vniuersum, per eos sumit primum quidem & maximè motum: dein verò, sensum. Cæterùm articulus capitis tutissimā omnium constructionem sortitur, quòd in seipso radicē neruorum omniū, partes inferiores mouentium, contineat. Accedit ei hæc securitas à ligamentorum crassitie, musculorum multitudine, & ossium exacta compositione. Fortissima enim ligamenta ossa ipsa connectunt: quorum vnum maximum ac latum, in orbem totam articulationem complectitur. Alia autem sunt duo mediocriter, instar neruorū, rotunda: quorum alterum quidem, finem productionis prælongæ, vertebræ secundæ, cum capitis osse connectit: alterū verò transuersum, velvti angulum rectum efficiens; à partibus primi spondyli dextris, ad læuum pertingit.

Capitis articulo osto incumbentes musculi.

Octo autem musculi

ex ipsis duntaxat partibus posterioribus, articulationi incumbũt, ipsam tegentes simul atq; mouentes.

Capitis totius duo motuum genera.

Quum igitur capitis totius motus duos genere esse oporteret: vnũ quidẽ, dum deorsum inclinamus, ac sursum attollimus ipsum: alterũ verò, dum ad latera circumagimus: nec ex duobus simplicibus motibus rectus vnus illic effici posset, vtrisque priuatim præstitit musculos atq; articulationes efficere. Quocirca dearticulationes ipsæ, duplices, musculorum autem mouentium ipsas, genera duplicia exstiterunt, quatuor differentiis comprehensa. Alij enim caput attollunt, alij deprimunt: alij ad dextrã, alij ad læuam circumagunt. Igitur motuũ in vtranq; partem grana, primo spondylo natura duas cauitates indidit, alteram in sinistris, alterã in dextris, capitis cõvexitatibus, quæ ibidem sunt, prorsus æquales.

Spondylo primo duas cauitates inesse.

Nam tametsi potuisset natura vnum maximum processum, atq; rotundum vndique, in primi spondyli maximam cauitatem inserens (quemadmodum in humeri articulo fecit) capiti omnes motuũ differentias præstare, quia tamen sine laxa articulatione & fallaci fieri id non poterat (ob quam nimirum omniũ maximè articulorum, luxationi humerus est obnoxius) maluit paucissimos capiti motus, eósq; tutò tribuere, quàm varios simul, atq; periculosos.

Humerus omnium maximè articulorũ cur luxationi est obnoxius.

At verò secundo spondylo vtrinque vnus dentiformis processus inest, accliuis atq; prælongus, qui robustissimo ligamento capiti connexus est. Atq; eius quidem beneficio caput attollitur, deprimitúrq;, quemadmodum per articulos cum primo spondylo ad obliqua mouetur.

Capitis motus sursum deorsumq;, et in obliquum, vnde proficiscantur.

Dentiformis processus.

Quũ autẽ ex partibus anterioribus secundæ vertebræ, ille dentiformis processus exortus, invehi deberet secundum supremam sui oram partibus primæ vertebræ anterioribus atque internis, meritò natura, vertebræ partem eam excauauit, dentémque ipsum ibi indidit, validum ligamentum atq; trãsversum extrinsecus ei circundans, quod simul ipsum à spinali medulla abduceręt (ne videlic[et] illam collideret) simul autem ad primæ vertebræ cauitatem alligaret. Quinetiam supernis primæ vertebræ cauitatibus, quæ capitis eminentias excipiunt, aliæ quædam cauitates parte inferna consimiles subiacent, quæ eiusdem primæ vertebræ complectuntur convexitates. Quarum beneficio neq; vertebræ secundæ cum capite connexio (cuius actio erat caput sursum attollere, deprimereq;) à prima quicquam habet negotij: neq; reliquus motus ad latera, propter articulationẽ cum prima, impeditur quicquã à secunda.

Vertebras spinæ totius esse vigintiquatuor.

Verùm quũ quatuor & viginti totius spinæ sint vertebrę, quòd in nulla quidẽ alia eiusmodi ligamenta, qualia in prima, cernantur, neq; in hac etiam secundum aliam partẽ, quàm sit expediens, sint facta, nemo opinor audebit dicere id accidisse fortuitò.

Musculos caput ambiẽtes esse octo & viginti.

Musculi qui caput mouent sunt octo & viginti, aut plures, ipsum in orbẽ circumvestientes: quorum alius aliam habet actionem. Sunt autem ipsorum, octo quidem partibus anterioribus, quatuordecim autem posterioribus, ex diametro sibiipsis oppositi. Alij verò, vtraq; parte duo, quorum hi quidem ex dextris, illi autem ex sinistris, oppositi & ipsi inter se, primùm quidem & maximè collum ad seipsos trahunt, cum illo autem & totum caput: natura semper singulis motu præditis musculis opponente alios contrarij motus autores.

Musculorũ mouentium singulis, natura oppositos esse alios contrarij motus autores.

Musculorũ caput attollentium & inclinantium, octo quidem, iidémq; parui, retrò, circum articulum ipsum sunt siti: quibus maiores alij in toto collo extensi, per primas quidẽ fibras, solius capitis motibus inseruientes, eos obeunt, qui ad primam sunt atq; secundam vertebram: per proximas verò, mouent quinq; reliquas colli vertebras. Cæterũ ex octo musculis, quos paruos esse diximus, quatuor sunt recti motus autores, qui ex osse occipitis exoriuntur, paulò suprà articulationem: inseruntur autem in secundi spondyli posteriorem processum, atq; in partem primi proximã. Reliquorum verò quatuor, duo quidem, quo modo prædicti, ab osse occipitis nati, foras tamen obliqui digredientes, obliquis primi spondyli processibus inseruntur, motũ totius capitis obliquum præstantes. Reliqui autem duo, primum spondylum secundo coniungentes, obliqui, positionem habent duobus prædictis contrariam, ac motum oppositũ. Illi enim caput habentes obliquum, vnà cum eo secundam vertebram ad primam adducunt: hi autem in rectum & naturalem statum, inclinatũ caput reducunt.

Capitis musculorum actiones variæ.

At tres musculorum magnorum cõiugationes, eundem cum dorsalibus musculis habent motum, quem paulò pòst explicabo. Mouent autem per primas quidem fibras (quæ in primũ & secundum spondylum inseruntur) solum caput: per reliquas verò, primum quidem reliquos colli spondylos: simul autem cum eis, caput retrorsum agunt. Obliqui tamen, sensim motus obliquos efficiunt. Anteriorum verò, qui stomacho quidem subiacent, per primas fibras (quæ in primũ ac secundum spondylum defixæ sunt) caput duntaxat flectunt, ac simul obliquis fibris, ad obliqua deducunt: per quas musculorum etiam paruorum propriam habent circumscriptionẽ: per reliquas verò collum flectentes, simul cum eo caput cogunt nutare. At reliqui sex, non rectum, vt hi, capitis nutum, sed sensim obliquũ efficiunt: cum quo etiam caput in anteriora convertunt. Quatuor autem alij musculi robusti & magni, vtraq; parte duo, dextra & sinistra, locati, collum ad latera cum parua declinatione mouent: atq; antrorsum, anterior ipsorum coniugatio paululum inclinans, reliqua autem retrorsum: illa sanè ex perforata secundæ vertebræ apophysi productionem habet, hæc autem ex primæ obliqua eminentia nascitur.

Musculorum actio fit pro fibrarum positionis modo.

Fit autem omnium musculorum actio pro fibrarũ positionis modo, quas vt plurimum habent secundum sui longitudinem exporrectas: rarò autem obliquas, vt spinales musculi, qui quidem recti secundum spinã extensi, fibras in obliquũ producunt.

Musculis maiori ex parte esse fibras secundum longitudinem exporrectas.

Securitas itaque articulis capitis, ex iis quæ diximus, accessit: motuum autem detrimentum, quod eam sequebatur, musculorũ multitudine, magnitudine ac situ vario natura ita pensauit, vt nullus capiti desit motus. Cæterùm omnium musculorum sunt minimi, posteriores, vt qui soli exactè articulationẽ comprehendũt.

Aequè

Aequè autem opportunam cum his positionem habet prima portio musculorũ stomacho subiectorum, quæ ad flectendum caput est comparata. Verùm quod ipsorum est reliquum, progrediturq; vsq; ad quintam thoracis vertebram, flexionẽ rectam efficit, nõ modò vertebris subditis, sed etiam cum eis vniuerso capiti. Postquã verò ex musculis octo exiguis & posterioribus, qui caput ad obliqua inclinant, rectam quidem erectionem efficiunt, quum coniunctim ac bini agunt: obliquam autem, quando alter eorum solus agit: similiterq; etiã qui maiores ipsis incumbunt, vsq; ad collum extensi: ob idque necessum erat quosdam illis parte anteriori opponere musculos, obliquam flexionem ædentes: ideo musculi sex qui ad clauem & pectus perveniunt, fuerunt comparati qui caput possunt flectere, atq; etiam antrorsum circumagere. Pari modo, & musculorum quatuor qui collum flectunt ad latera, si vnus solus egerit, ad illum inclinatur. Tota verò anterior coniugatio, exiguum quiddam flectit antrorsum, nusquam præterea flectens ad latera: quemadmodum & quum posterior agit, paulatim quidem attollitur, in neutram partem se inclinans. Omnibus verò quatuor simul agentibus, in nullam omnino partem propensum perstat. Quum autem nusquã alibi tantùm alterum os, alterum superet, quantùm capitis os primorum spondylorum ossa, quibus iungitur, magnitudine superat (præter enim inferiorem maxillam sedecim insunt capiti ossa) certè opus fuit multis ac robustissimis musculis, qui pendentes omnino à capite, insererentur, non omnes quidẽ in primas vertebras, sed illis tantùm quibus licitum esset. Erat id autem tantùm licitum iis, qui motum rectum ad vnguem suppeditant capiti, aut alicui eorum, qui ad obliquũ deflectunt. Meritò igitur nõ omnes qui caput mouent, in primos spondylos infiguntur musculi, sed parte quidẽ posteriore, parui soli: anteriore verò, prima portio musculorũ stomacho subiectorum: à lateribus parui alij musculi, qui capiti vertebram primam coniungunt: ac proinde paruas vertebras nõ oportuit esse maiores.

Capitis ossa sexdecim, præter inferiorem maxillam.

At verò spinam natura animalibus velvti carinam quandam corporis ad vitam necessariam, non ex vno simplici osse molita, intus eius omnes vertebras excauauit: viam hanc præparans opportunam portioni cerebri, quæ per ipsam erat descensura. Non cõstruxit autem eam simplicem (quanquã ad sedem tutam, & patiendi difficultatem, talis structura erat longè cõmodior) quòd multis ac variis motibus animal esset vsurum, quibus spina ex vnico formata osse, minimè obsecũdaret. Quare natura quidem rectè vtrunq; scopum simul considerans, iudicansq;, priorem quidem dignitate, actionem: post illam autem, securitatem: sicvti rursus, ad sanitatis diuturnitatem, securitatẽ esse quidem priorẽ, posteriorem autem actionẽ: vtriusq; scopi, actionis scilicet & incolumitatis, in spinæ vertebris exquisitam fecit miscellam. Quòd autem necessum fuerit spinalem medullam velvti fluuium quendam ex cerebro, tanquam fonte, manantem, locis omnibus quæ præterit, neruum semper immittere, tanquam sensus ac motus riuulũ: longèq; melius sic in vniuersas corporis partes transmitti eas facultates, quàm si nullius intervẽtu, à cerebro per tenuem aliquem neruum dispergerentur, neminem opinor latère.

Spina quæ corporis velvti quædam carina est, constructio.

Spina cur ex pluribus sit cõpacta ossibus.

Dignitatẽ quidẽ actionem priorem esse: secundam autem securitatem.

Ad hæc verò, spina, quòd sit velvti quædã carina, totiusq; animalis stabilimentũ, ex duris ossibus est conflata. Quòd autem medullæ spinalis sit via, ob id intus est caua. Quia verò ipsi, & visceribus instar muri est, ea de causa multis propugnaculis in orbem est cõmunita. At quia motus est instrumentum, ob id ex pluribus & paruis ossibus per articulos cõmissis inter sese constitit. Conflatur enim ex quatuor & viginti ossibus, præter os latum, quod extremæ ipsi subiacet. Maximæ igitur partes spinæ sunt quatuor in vniuersum: collum, dorsum, lumbus, & sacrum os. Ex quibus collum quidem septem spondylis, dorsum duodecim, lumbi quinque, os denique sacrũ aut latum, quatuor ossibus constat.

Spinæ vsus, consistentia, et constructio.

Spina constat ex quatuor & viginti ossibus.

Spina extremum, os latum.

Spinæ maxima partes quatuor: collum, dorsum, lumbi, & os sacrum.

Iam verò læso spondylo, motus simul & sensus omnium partium quæ illi subditæ sunt, læduntur. Quare, vt rectè monuit Hippocrates, si multi quidem spondyli ordine sese consequentes, emoti fuerint, malum id est. Sin verò vnusquivis ex cæterorum harmonia & compage exilierit, exitiosum: quòd illa quidem prima, spinalis medullæ sit circularis, hæc autem secunda, angularis perversio, qua maximè ipsa medulla comprimitur, sustinere magnam simultaneámq; flexionem non potens.

Luxationum spinæ, quæ pessima.

Circularis perversio.

Angularis perversio spinæ.

Quia igitur per magnos ac laxos articulos, multumq; dissitos, moueri spina sine molestia non poterat, melius fuit ex multis, paruis, singulis paulùm conferentibus, totam ipsam conflari, vt secundum circuli circunferentiam, citra angularem medullæ perversionẽ, tota flecti & moueri posset. Quũ itaq; necessum sit plures esse in spina spondylos, consentaneum etiam rationi fuerit, cuiq; ipsorum motum inesse proprium: id quod fieri non posset, si duo illi musculi à capite vsq; ad os sacrum extensi, haberent fibras secundum longitudinẽ exporrectas, quæ nimirum omnes itidem traherent. Nunc verò, quum obliquæ in quoq; spondylo fibræ fuerint, tum ad latera circumagere, tum flectere, atque erigere, nunc hanc, nunc illam spinæ partem possumus. Sed quum mouere ipsam spinam sigillatim possimus, poterimus & totam simul mouere, fibrisq; musculorum omnibus simul agere. Quòd si fibras secundum spinæ longitudinem tenderemus, simul quidem totam promptè moueremus, singulos tamen spondylos non item. Melior igitur habenda est constructio, quæ vtrunq; simul probè præstare potest, necnon conversiones ad latera, quàm quæ alterum tantùm.

Spondylorũ singulis fibras inesse obliquas.

Quòd autem propter instrumentorum copiam, quæ locanda ibi omnino erant, primi spondyli magni esse non poterant, nõ obscurum existimo. Sicvti neq; etiam, quòd expediebat subiacentibus quidem semper superiores esse minores: siquidem quod gestatur, minus esse oportet eo quod gestat. Quæ causa fuit, cur natura omnium spinæ ossium infimum, fecerit maximum, ipsum velvti fundamentum quoddam, ossibus omnibus subdens. Secundũ magnitudinis locum habet spondylus illi secun

Gestata ossa, minora esse debere iis, à quibus gestantur.

Os latum, cur omnium spinæ ossium sit maximum.

dus coniectus. Reliqui autem, quantum situ ab infimo discedunt, tantum & magnitudine distant. Veruntamen quum spinalis medulla transiens per primas vertebras, longè corpulentior exustat, quàm vbi vlterius progreditur: consonũ fuit rationi, eorum spondylorũ latitudinem esse omnium maximam. Quòd si læues etiam debebant esse, vt omnibus alijs incumberent, perspicuum est, quòd eas tenues etiam esse par erat. In hoc tamen videtur natura summè admiranda, quòd tantã à cerebro produxerit spinalem medullam, quanta maximè partibus omnibus infernis suffectura esset. Siquidem quũ in neruos octo & quinquaginta spinalis medulla diuidenda esset, tantam ex cerebro produxit, vt distributioni in neruos planè esset æqualis, neq; in ipsa quicquam deficeret, nec redvndaret. Cæterùm loca vnde emergũt, adeò omni ex parte sunt tuta, vt neq; lædantur quicquã, nec in tot, ac eiusmodi spinæ morbus, afficiantur. Moles verò cuiusque est tanta, quantam pars recipiens postular. At via omnis quæ est inter primam productionem, * & inferiorem ipsius, mirabiliter ad cuiusque securitatem est comparata. Quum igitur spinalis medulla velvti alterum quoddam cerebrum, partibus sub capite sitis futura esset: & spina ipsi via simul induertibibs, necnon firmũ præsidium, destinaretur: ob eam causam tum alia multa in spondylis est machinata, tum quam ἄκανθαν, hoc est, spinam vocant, ex medijs postremisq; eorum produxit partibus, quæ esser velvti vallum quoddam ante spinam totam oppositum. Quantũ aũt os ipsum, quod hic spinã vocamus, versus posteriores partes extenditur, tantum illi, tegumenn grana, cartilaginis circunducitur. Huic autem rursus cartilagini ligamenta neruosa, crassa, lata, fortia, & mediocriter dura natura indidit, seruatura simul, ac totam spinam colligatura. Productionum autem spinæ, quæ quidem sinim suprà habent, deorsum: quæ infrà, sursum spectant, vt ipsarum figuræ fornices aut testudines referant: quarum forma figurarum omnium ad patiendum est difficillima. Non debet autem esse mirum, si soli spondylo qui in medio est spinæ, productio posterior, quæ acantham efficit, in neutrã partem inclinet: hoc est, neq; in collum, neq; in lumbos, sed omnino sit recta: quandoquidem non potuisset natura similem fornici totã spinam construere, nisi productiones omnes tam infernas, quàm supernas, in terminum quendam cõmunem rectum, ac nusquam inclinantẽ iunxisset, qui velvti fornicis summitas quædam esset futurus. Iam verò quum in thorace cor esset locatum, magnaq; arteria spinæ incumberet, natura longissimas fecit illic productiones, quæ spinam constituunt: in alijs autem partibus omnibus, quambreuissimas. Quemadmodum verò productionẽ cuiusque spondyli parte posteriore, quæ spinam efficit, propugnaculi vsum ostendebamus pręstare: ita & aliæ productiones trãsversę spondylis sunt duæ, quæ simul quidem lateralibus ipsorum partibus simile præbent præsidium, simul etiam veluti sedes quædam sunt, musculis spinæ internis atq; externis subditæ. Prædictarum autem productionũ fines, quemadmodum & acanthæ totius, sunt ad mediam spinam couversi. Cur autem crassæ sunt productiones laterales spondylorum thoracis, tenues autem in spondylis lumbi & magni ossis, in colli verò spondylis crassæ & bifidæ? An quòd in thorace quidem, quum costæ non solùm eis essent inarticulatæ, verumetiam per totum incumberent, consentaneum fuit, firmas atque stabiles facere productiones? Lumbi aũt & ossis magni productionibus, quũ vasa solùm ac musculi incumberẽt, nihil erat robore opus? Quæ verò sunt in collo, meritissimè extiterunt bifidæ & crassæ, vt quod securitatis, propter acantharum breuitatem eius spondylis deerat, id ex transversis compensaretur? Porrò spondyli omnes, præter duos primos, partibus quidem anterioribus rutò inter se colligati, posteriori verò articulati, firmitudinem simul sunt atq; ad motum facilitatem indepti. Atq; ob eam causam antrorsum quidem plurimũ flecti possumus, retrorsum verò non item: quemadmodum certè expediebat ad omnes humanas actiones. Siquidem facilè rumperentur multa & præstanna vasa, si extensa plurimũ ac refracta, dum spinam totam retorqueremus, essent.

Vertebrarum primarum cur latitudo sit omnium maxima.

Spinalem medullã distribui in neruos quinquaginta octo.

Ἄκανθαν.

Spondylus medius in tota spina, cur productionem posticam in neutrã inclinet partẽ.

Productiones spondylorum transversa.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium, lib. XIII.

QVum autẽ spondylorũ locus posterior, in tres diuidatur partes: primã, quæ exactè posterior est, q̃ loco sunt spinæ: duas, quæ vtraque huius parte sunt, quas productionum transversarum radices terminant, meritò ex vtroque harum duarum posteriori loco, inter se articulantur ipsi spondyli: quandoquidem alivnde id fieri nec licebat, nec erat expediens. Cæterum quum ipsorum spondylorum quisq; parte superna & inferna, iis qui vtrinq; è regione sunt, cõmittatur, meritò duæ quidem accliues, totidem autem decliues productiones eis extiterunt: hæ siquidem omnibus sunt communes. Ex abvndanti autem, velvti cumulus, magnis spondylis aliæ duæ decliues insunt. Quum enim ex decliuibus productionibus, accliuibus invectis, spondyli articularentur, ad securitatem maiorem natura alteram decliuium totam articulationi subiecit, ligamentúmq; validum ex ipsius fine productum, sub accliuem totam submisit. Verùm si prædictis tribus productionibus (quarum vna est omnium maxima, quæ spinam constituit, ac duæ transversæ) duas quidem accliues, quatuor autem decliues adiunxeris, nouem omnino ipsas reperies, quot sanè & quales in lumbi spondylis cernuntur: quemadmodum in collo vndecim, præter mediã illam quæ antrorsum consistit. Porrò dorsi spondylis singulis, productiones septem extiterunt, tametsi non omnes formã habent similem, quòd spondylorum eius, nouem superni, productionem superiorem habeant maximam, transversas verò crassissimas, tum accliues ac decliues, crassas simul ac latas. Decimus autem qui hos sequitur, cætera quidem est similis, non tamen productionem posteriorem, vt illi, habet longam, de-

Spondyli quã parte inarticulentur mutuò.

Productiones spondylorum quot habeantur.

Lumbi spondylorum productiones nouem. Colli spondylorum productiones vndecim. Dorsi spondylis singulis septem productiones inesse.

cliuem & tenuem: neq; etiam ipsas quatuor, per quas cum aliis vtrinq; spondylis articulatur, habet similes: sed superné quidem duas, prælocatorum nouem spondylorum productionibus accliuibus: reliquæ verò duæ decliues, reliquis sunt decliuibus similes. Huic enim soli spondylorum omnium id est eximium, quòd vtraque articulatione propinquo sibi spondylo vtrique invehitur. Reliquis verò omnibus qui sub hoc decimo sunt locati, id inest, quòd accliues quidē productiones sint cauæ, decliues verò convexæ. Ob id convexis quidem, subiectis spondylis invehuntur: accliuibus autem, superiores excipiunt. Qui verò supra hunc in dorso sunt & collo, hi omnes recipiunt simul, ac decliuibus productionibus ambiunt accliues, quæ sensim fiunt convexæ. Postremi autem duo dorsi spondyli, productiones duas reliquas decliues ex partib. infernis ad tutandos articulos summissas, atq; ab aliis seiunctas habent: qui soli spondylorū omnium obliquas vtrinq; productiones, quas appellauimus transuersas, non possident: pro quibus decliues illas habuerunt.

Spinam totam esse diuisam in partes omnino æquales, per decimum spondylum.

Per decimum igitur illū dorsi spondylum, qui immotus in medio manet, natura totā spinā in partes omnino æquales diuisit, mole spondylorum æstimata, nō numero.

Vertebras superiores decimo, habere accliues quidem productiones, convexas: decliues autem, concauas: inferiores autē decimo, cōtrà.

At verò superioribus ipso medio spondylis fecit productiones natura, cōvexas quidem accliues, cauas verò sensim decliues: inferioribus autem contrà, cauas quidem effecit accliues, convexas autem decliues. Quæ structura tum ad flectendam spinam, tum ad erigendam requirebatur. Est autem vtriusq; figuræ terminus, vt quum flectimur, spondyli, quàm possunt longissimé, à se invicem digrediantur, perinde ac si spina tum longior esse deberet. Quum verò erigimur, contrà, vt cuncti coëant, ad medium spondylorum accedentes, ac si spinam expediat esse breuiorem. Quòd autem cauitates quæ circū ossium inter se dearticulatorū convexitates vtroq; vertūtur, sint ad motus obliquos aptissimæ: quódq; motus ex duobus obliquis, parum à motu medio partem vtroq; simul circūagentibus constitutus, necessariò vnus rectus fiat: necnon quòd in spina satius fuerit, ex obliquis rectos efficere motus, ex dictis facilé constat.

Colli spondylū primum posteriore productione carere, foraminibusq; obliquis.

Porrò primus colli spondylus posteriorem productionem non habet, quòd recti musculi & breues, qui caput totum erigunt, omnem ipsius regionem occupent. Cui soli primo spondylo non insunt obliqua foramina, per quæ nerui à spinali medulla excidūt, & qualia omnibus aliis colli spondylis natura insculpsit, qua parte inter se coniunguntur, sic vt ex ambobus vnum foramen instar semicirculi, neruo aptum, oriatur: ita enim non modò foramina ipsa, sed nerui etiam, qui per ea emergunt, sub productionum accliuium ac decliuium radicibus (vbi primū ipsorū spondylorū latera desinūt) sita, adeò cōmuniuntur vndiq;, vt alibi melius ea minimé collocari potuerint. In lumbis autem, si alteram productionū decliuium accuratius consideres, non ad ligamenti firmandi duntaxat vsum reperies vtilem, sed multò etiam magis, primæ nerui productionis gratia comparatam. Siquidem exporrecta post neruum, murus revera efficitur, & propugnaculum adversus ea quæ illi quoquo modo incident. Hanc igitur productionem in lumbi spondylis videas magnam (quòd ipsi maximi sint) & duobus postremis thoracis similem. In aliis verò spondylis decem, eandem vtilitatem neruis præstant productiones laterales, quibus costarum ossa invehuntur, atq; inarticulantur. Reliqui etiam, præter primū, colli spondyli, neruorū productiones ab vtriusq; spondyli finibus lateralibus prominētes, habēt à transuersis productionibus (quas bifidas esse diximus) tectas atq; stipatas. Etenim in lumbi spondylis, aperté neruus lateribus partium infernarum invehitur. In spondylis autem dorsi, invehitur etiam hic quidem fini superni spondyli evidenter, sic tamen vt infernum attingere spondylum videatur.

Colli vtrunque spondylū æqualem portionem ad viam nerui conferre.

In colli verò spondylis, quòd omniū minimi essent, vterq; spondylus æqualē portionem ad viam nerui contulit. Quum autem spondyli singuli, primum constructionis scopum haberēt duplicem, sedem scilicet tutam spinæ totius, atq; etiam motum, aliorum quidē omnium qui sunt sub collo spondylorum vsus in securitate est maior: superiorum verò, in motione.

Natura industria circa formandas vertebras.

At quia nec inferni spondyli, alij aliis incumbere tutò poterant sine lata basi, ac forti ligamento: nec superni moueri facilé, sine longo processu, aut ligamento laxiori, vtrique spinæ parti natura congruente structura consuluit, prælongas quidem inferné, cauas verò superné colli vertebras faciens, non modò ad motum facilem, sed ad tutum etiam obeundum: alias aūt omnes in planum, læuem, atq; vndiq; æqualem, solidúmq; circulum, terminans. Quæ vbi primus spōdylus crassissimus est, ibi ipsum prope supernas articulationes foraminibus pertudit tenuissimis, quibus omnibus rebus potuit, patiendi difficultatem tum ipsi spondylo, tum neruo producendo comparans. Cui spondylo crassities illa ob tutam perforationem fuit comparata, & vt parte quidem inferna, secundi spondyli convexitates, superna verò, capitis eminentias exciperet. Quæ enim ipsius spondyli partes maximé erant laboraturæ, has præter cæteras, satius fuit fortes efficere. Vtrunque autem excidentium neruorū, in musculos ipsi primo spondylo incumbētes, natura distribuit.

Prima coniugatio neruorum à spinali medulla ortorum.

Verùm quū prima coniugatio sit tenuis, ob idq; ex ipsa portio capiti distribui nequeat, ex secunda coniugatione natura id effecit. Nam per supernos musculos neruus vterque perlabitur, qui obliquus quidem primò in partem posteriorem ac superiorem tendit: obliquus autem rursus post hæc, prorsum ac sursum progressus, in caput totum demum dispergitur. Quod autem ex secunda ipsa cōiugatione infrà supererat, in propinquos omnes musculos est distributum, à quibus primorum spondylorum motus, tum inter se, tum cum capite fiunt.

Secunda.

Cæterùm egreditur secunda hæc coniugatio, ab vtraque ipsius acanthæ parte, ex regione inter primum & secundum spondylū media.

Tertia.

Tertia verò neruorum, quæ à spinali medulla oriuntur, cōiugatio, ex cōmuni foramine secundi & tertij spondyli emergit, musculisq;

genas mouentibus, & illis qui collũ totum cum capite retrò erigunt, distribuitur. Pars verò ipsius quæ prorsum fertur, secundę & quartæ coniugationi miscetur.

Quarta.

Nam tertia & quarta coniugatio, neruos communibus colli & capitis musculis suppeditat, ac præterea musculis genas mouentibus, quemadmodum certè & partibus omnibus quæ sunt post aures.

Quinta.

Quinta coniugatio productionem habet, qua quartus spondylus cum quinto coniungitur. Distribuitur autem quemadmodum & prædictæ. Pars tamen ipsius quædam retrò per profundum fertur in communes colli & capitis musculos: alia verò pars antrorsum in musculos genas mouentes, & caput inclinãtes: sicvti alia & tertia, in medio prædictarũ partium, sursum, versus scapulæ summitatem, fertur. Iuxta radicẽ autem neruorũ, pars eius vtriqꝫ vicinarum coniugationum, sextæ videlicet & quartæ, miscetur: & qui neruus à quarta ad ipsam descendit tenuis, is manifestò cernitur parti eius misceri, qua maximam portionem ex eius loci spondylis, neruus diaphragmatis colligit, vtrinqꝫ vnus, qui sub membranas thoracem sepientes fertur.

Sexta.

Sextæ post hanc coniugationis, sub quinto spondylo excidentis, mistio fit magna cum propinquis vtrinqꝫ, sed plurima eius pars ad sima scapularum extenditur. Auget autem quodammodo partibus anterioribus & diaphragmatis neruum, quemadmodum & aliis omnibus eius loci spondylis propagines quasdam exiguas mittit.

Septima.

Septimę coniugationis, quæ ex communi sexti & septimi spondyli oritur foramine, magna fit permistio cum proximis. Ea tamen partem sui maximam extendit ad brachium: quemadmodum certè &

Octaua.

ab octaua coniugatione, quæ post septimũ spondylum oritur, maxima pars in vlnam peruenit.

Nona.

Sic à nona coniugatione, quæ post octauũ spondylum præcedenti miscetur, pars non exigua ad manus extrema peruenit: qui nerui circa primum intercostale spatium minimum locum occupant, quòd primæ etiam costæ sint minimæ.

Costa prima sunt minima.

Ob idqꝫ post septimum spondylum natura cepit thoracem effingere, quòd ea coniugatione, quæ est post octauum spondylum, ad vtraqꝫ vti poterat, ad primum scilicet inter costas spatium & manum. Ad diaphragma etiam mirabiliter admodum neruos ex spinali medulla colli, & ad musculos intercostales ex singulis propinquis spondylis, deduxit.

Septi trãsuersi figura, et situs.

Est autem septi transuersi figura rotunda, situs verò obliquus, partibusque anterioribus ac superioribus ad pectus pertingit: inde retrò semper ad dorsum fertur, donec spinam contingat, cui adhæreſcit ad lumbum. Caput autem eius, ad quod annectuntur fibræ, & in quod ipsi nerui descendunt, in medio eius consistit. Quam ob rem diaphragma solum, earum partium quæ sunt sub clauibus, neruos ab spinali medullæ colli recipit, membranis thoracem dispescentibus, stabilitos: aliarum verò inferiorum nulla. Melius siquidem fuit spinalem medullam thoracis, neruorũ propagines ex propinquo omnibus quæ illic sunt, suggerere. Ob eamque causam à neruis qui singulis insunt spatiis intercostalibus, portio nõ exigua per musculos ad externa excidit. Iuxta radices autem costarum, in instrumenta quæ sunt ad spinam, dispergitur. Pòst verò, prope conuexa maximè singularum costarum, in corpora thoraci circũfusa, velvti & prope pectus, partibus quæ illic sunt, disseminatur.

Collũ ex septẽ spondylis cõstat.

Homini igitur, ac similibus, collum ex septem spõdylis iurè est compactum: quum eiusmodi magnitudo laryngi, primo instrumento vocis, conueniat, ex eòqꝫ partes omnes, quas à spinali medulla colli præstiterat neruos recipere, recipiant quod satis est.

Larynx primũ instrumentum est vocis.

Thoracem esse necessarium voci atqꝫ respirationi.

Qũum aũt nec respiratio, nec vox possit sine thorace fieri, cuius præsidio indigent cor ipsum atqꝫ pulmones, in illius certè structura hos quatuor scopos sibi natura proposuit, vocem scilicet, respirationem, ac tum cordis, tum pulmonis magnitudinem.

Scopi quos proposuit sibi natura thoracem fingens.

Sequitur quippe vt arteriam asperam generatio pulmonis, sic magnitudinem huius, magnitudo thoracis. Quin & cor positionẽ & magnitudinem in thorace sibi congruentẽ sortitur.

Thorax ex duodecim vertebris constat.

Nec minus thorax, qui quidem ex duodecim vertebris constat: quæ verò has deinceps sequuntur quinqꝫ spinæ vertebræ, eadem ratione sunt factæ, qua illæ quæ sunt in collo. Nam quũ nerui qui à spinali medulla proficiscuntur, in spinales atqꝫ hypochondrij musculos diuidantur, primas quidem productiones oportuit ad eas partes mitti: pòst autem, & ad crura: ac tum os sacrum oriri, quod simul quidem velvti fundamentum quoddam spinæ futurum esset, simul autem ossa coxendicum atqꝫ ilium incumbentia sibi, excepturum: sine quibus nec pubis ossa constare poterant, crurũqꝫ ad ischion dearticulatio omnino non fuisset.

Ossis sacri vsus.

Pubis ossa.

Horum enim primorum gratia, tum autem vteri, vesicæ, atqꝫ intestini recti os latum, siue sacrum molita est natura. Per cuius quidem foramen primum qui neruus excidit, iis qui ad crus feruntur, miscetur. Proinde coniugationes quę sunt sub diaphragmate, neruorum à spinali medulla proficiscentium, qui ad musculos prædictos & crura feruntur, quinque quidem spondylia eguerunt: sexta verò quæ eas excipit cõiugatio, primis ossis magni foraminibus. Sunt autem & aliæ tres in eo cõiugationes, quæ in partes superiores distribuuntur. Constat itaqꝫ collum meritò ex septem spondylis compingi, thoracẽ ex duodecim, lumbum ex quinqꝫ.

Lumbi ex quinque spondylis constant.

Porrò os sacrum cum vltimo articulatum lumbi spondylo, ad finem cartilaginis habet quandam epiphysim, vt multò difficilius patiatur.

Vertebrarum ligamentum.

At verò validum ligamentum anteriores omnium spondylorũ partes validissimè colligans, desinit posteriore quidem parte in tunicam meningas spinalis medullæ ambientem: anteriore verò, paulum progressum, vtraqꝫ sui parte inseritur in cartilaginẽ, quæ spondylos iungit.

Humiditas vertebrarum.

Cæterum spondyli omnes ab ea connexione, quam parte anteriore habent retrò progressi, paulatim à se diducuntur, locum omnem medium refertũ habentes humiditate crassa & viscosa, quæ ad motionis facilitatem conducit. Meninges autem vestientes spinalem medullam, cerebri inuolucra similitudine referunt, nisi quòd crassa medullæ spinalis meninx, vndique tenuem rangit & comprehendit. Sunt enim cõmunia spinali medul-

Spinali medullæ quæ sint cõmunia cum cerebro, & quæ etiam vtrique propria.

medullæ cum cerebro, quòd corporis substantia sit illi hæc similis, & neruorum etiam principium existat. Propria aũt, quòd quũ cerebrũ pulset ac moueatur, quanquam osse immobili delitescens, ipsa tamen non moueatur, tametsi à mobilibus vertebris contineatur. Non ab re igitur duæ meninges ipsis similiter fuerunt datæ: altera quidem ad vasa quæ ipsis insunt, colliganda, totamq́ eorum substantiam, quæ mollis est admodum, constringendam: altera verò quæ tegat, & aduersus ossa circumfusa muniat. Ossa etiam ipsa extrinsecus sunt attributa, velvti propugnaculũ atq; murus, contra iniurias extrinsecas. Priuatim verò vtrisq; quòd cerebrum quidem pulsabat, crassa meninx tantum ab eo discessit, quoad ipsi, dum dilataretur, suscipiendo esset satis. Quòd verò spinalis medulla non pulsaret, crassa meninx cum tenui vndiq; se coniunxit. Quòd etiam capitis ossibus conspicuus nullus motus inesset, spinali autem medullæ ossibus vehemens, cerebro quidem nullum extra crassam meningem aliud operimentum fuit circumdatum: spinali autem medullæ, tertia illa fortis atque neruosa tunica: cui etiã viscidus ille humor est circunfusus, ne assiduo motu exiccetur.

Cerebrum pulsare.

Spinalem medullam nõ pulsare.

Spinalis medullæ tertia tunica.

Spinæ inserta vasa, quæ vna inferantur.

Singulis autem spinæ partibus ab adiacentibus vasis, per foramina quæ neruos ipsos deducunt, propagines natura suppeditauit, vnam singulis spondylis coniugationem tantæ magnitudinis, vt in corpora omnia spondylo circumiacentia, diuidi planè queat. Sed quoniam coniugatio neruorum vna ex singulis spondylis enascebatur, planum est, quòd ipsorum numerus, venarum & arteriarum numero æqualis erat futurus. Cæterùm paruis quidem spondylis prædicta duo foramina satis esse possunt, per quæ intrò quidem venæ & arteriæ, foras verò nerui ferantur. Magnis autem, non hæc modò, verumetiam quæ vasis nutritiis seruirent, natura decenter est machinata.

Spondylorum singulos emittere vnã neruorũ copulam.

Scapularum vsus.

At verò scapulas ipsas, primò quidem propter humeri articulationem, dein autem ex abvndanti, propter partium thoracis, quæ illic sunt, custodiam, excogitauit natura. Thorax siquidem respirationis est instrumentum, non minus quàm pulmo: cor autem vitæ principium. Quia igitur thoracis partibus posterioribus non aderãt nobis oculi, quibus prævidere nocitura liceret: ne omnino negligerentur, natura regionem illam vallo quodam spondylorum, atq; productionum spinæ, muniuit, quibus sursum porrectis, primum quidem scapulas vtrinq; applicuit, dein carnis copiam apposuit. Ad hæc leuiter superiorem spinæ finem adaugens, rectúmque illum attollens, atque ibi claui coniugens, ἀκρώμιον, quod vocant, effecit, tum humeri articulationi, tum brachij, capiti, atque adeò scapulæ ipsi præsidium, & firmamentum futurum. Quòd si inter os pectoris & spinæ finem, quæ ad scapulas est, connexa clauis non fuisset, nihil vtique prohiberet, quo minus os latum scapularum, nusquam stabilitum, thoraci incideret, coarctaréq; ibi humeri articulum, multósque motus brachij impediret. Non temerè autem natura in homine qui dem humeri articulum longissimè à thorace abduxit: in quadrupedibus verò, proximè collocauit: quòd in illo quidem manus ad varios vsus seruientes, spatiosum locum desiderent: in brutis autem nequaquam, quòd in eis anteriores artus tantùm ambulationi subseruiant. Meritò itaq; homo, ut si velit quidem ambulare quatuor artubus queat, quòd in ipso scapularum articuli longè sint à thorace abducti. Meritò etiam simia, vt in cæteris est hominis imitatio ridicula, ita & in artubus. Cæterùm quemadmodum simia, quòd animam habet ridiculam, corpus ob id habuit ridiculum: ita homo, quòd animã rationalem haberet, ob id etiam corpus solum inter ea quæ sunt super terram, habuit diuinum. Porrò iuxta iugulum ipsum est clauis, conuexa quidem foris, intus verò caua: quò videlicet locum iis instrumentis præbeat, quæ per illas partes feruntur. Vbi verò à iugulo cœpit discedere, tantùm paulatim antrorsum redit, vsque ad humeri summitatem, quantum finis particulæ ipsius clauis intumescentis, retrò secesserat. Colligat autem ibi ipsam spinæ, os paruum & cartilaginosum scapulæ. Quum autem manus tota ad multos ac varios motus comparata esset, caput quidem brachij rotundum habere ipsam oportuit, cauitatem verò ei subditam, nec magno pere profundam, nec in magna supercilia finien tem. Qua quidem structura ad varias motiones apta, quum constet humeri articulus, parũ abest quin assiduè brachij caput luxetur, quippe quod cauitate adeò exigua vehatur, vt pars ipsius magna extrà sit, nullóque innixa sublimis pendeat.

Thorax respirationis organum.

Cor vitæ principium.

Ἀκρώμιον.

Clauicularum vsus.

Humeri articulus cur in homine quã longissimè à thorace abductus.

Simia est hominis imitatio ridicula.

Simia, quòd animam habeat ridiculã, corpus sortita est ridiculum.

Homini soli inter animalia terrestria, cur diuinum corpus tributum.

Clauicula colligatio.

Humeri articulatio cur luxationi obnoxia.

Cui discrimini occurrens natura, tria ligamenta valida, os brachij cum scapulæ ceruice iungentia, præter commune omnium articulorum, rotundum est machinata: duos præterea scapulæ processus recuruos, qui articulum muniunt, atq; ex vtraq; horũ parte, musculos ipsum maximos constringentes. Quorum trium ligamentorum duo quidem prorsus sunt rotunda, tertium verò leuiter latum. Enascitur autem, primum quidem ex fine apophyseos, quæ anchoram refert, internisq; brachij attenditur partibus. Alterum verò, quod hoc est maius, ex ceruice scapulæ, qua parte supercilium cauitatis illius est altissimum: atq; hinc caput brachij sedem præbet firmissimam, sua lata fissura. Reliquum deniq; & tertium, ex eodem loco, quo secundum, oritur: obliquum autem sub eo inseritur & ipsum in primum capitis brachij initium, quo modo latum ligamentum, quod in orbem articulum totum complectitur. Quæ ligamenta duo, ad musculum brachio incumbentẽ peruenient, quem roborant. * Munitur humeri articulus, à scapulæ etiam processibus superioribus, nempe ab illo qui est ad summitatem humeri (quẽ cornisormem appellant) & ab externo, qui anchoræ est similis: necnon à maximis musculis tendonibúsque, qui totam mouent articulationem, constringitur vndique: quorum musculorum fines ossi brachij insiguntur. Cæterùm ad pectus brachium adducit, leuitérq; trahit deorsum, is musculus qui iuxta mammas oritur, magnitudine mediocris. Alius autem contrà, ex ædinis enatus pectoris partibus, adductionis sursum est

Humeri ligamenta tria.

Scapulæ processus recurui.

Brachij motus à quibus oriantur musculis.

autoe. Tertius præter hos geminus, aut ex duobus coalescens, à toto pectoris osse exortus, æquabiliter ad illud totum brachiū adducit, si vtercp tendatur. Nā altero solùm agente, aut deorsum, aut sursum, modicè motus brachij inclinabit. Porrò musculus ille, qui à sublimi pectoris parte iuxta claues oritur, duo habet capita, internis quidem partibus epomidi insertus, externis autem adhærescens infernis scapulæ partibus. Ac solius musculi huius tensi actuo, brachiū extrorsum extenditur: alterius verò, qui ad clauē pervenit, versus interiora convertit. Tensis autem æquè fortiter ambobus capitibus, brachium rectam planè ac mediam extensionem assumit. Atque alij etiā duo musculi, vtracp spinæ, quæ est ad scapulam, parte, similem prædicto habent actionem. Octauus verò alius vltra prædictos est musculus, qui ortus * à maxima parte inferioris, qui in scapula est, lateris, brachium extrorsum abducit, iis qui sunt ad pectus, oppositus, qui brachiū sursum attollunt. Duæ sunt post hanc musculorū motiones, brachium extrorsum ac deorsum circumagentes: verùm amplius quidem extrà abducit musculus, * qui ab inferiori ora lateris, quod in scapula est, proficiscitur. Nam qui scapulæ partem simam complectitur, minus quidem extrà, sed deorsum magis brachium circunagit. Reliquus verò alius vnus est musculus, qui deprimit, ipsumq; retrò agit: cui prædictus musculus paruus succedit, qui efficit ne brachiū dum deprimitur, vllam in partem inclinet. Contenta autem fuit hoc natura, tametsi omniū minimo, propter naturalem manus ad inferiora impetum. At qui musculi brachium attollunt, actione indigent vehementiori, ob idq; tum ipsi, tum qui brachia circumagunt (est enim hic motus violentissimus omnium) in omnibus articulis robustissimi sunt, ac tendones maximè neruosos sortiuntur. Verùm scapulam deorsum trahit musculus, ex inferiori quidem thoracis spondylo enatus, inferioribus autem partibus scapulæ insertus. Trahit autem eam sursum musculus latus ac magnus, qui à spina enatus, sursum ad os occipitis pervenit. Trahit etiam sursum & musculus tenuis, qui ab iisdem capitis ossibus ortus, ipsi ad spinæ basim inseritur. Retrò autem alij duo musculi abducunt ad totam animalis spinam: quorū editior ipsam inflectit sursum, ad colli spondylos: reliquus autem abducit ad spondylos dorsi. Tensis verò ambobus simul secundum proprij situs rectitudinem, fertur ad * dorsum. Quum autem tensus est is musculus, qui ex laterali primi spondyli apophysi exoritur, scapulæq; finibus, qui sunt ad summitatem humeri, inseritur, maximè quidem ipsum humerum trahit: cum eo autem & scapulam totā, ad partes colli laterales, vt ad anteriores musculus tenuis, qui à labdoide oritur, convertit. Quinetiam ex musculis qui è pectore ad eam sursum feruntur, qui est editior, non solùm mihi videtur caput brachij trahere, sed etiam scapulam, vt qui ligamento articulationem totam continenti inseratur.

Brachium attollentes et circumagētes musculos esse robustissimos omnium.

Scapularū motus à quib. proficiscantur musculis.

GALENI PERGAMENI de vsu partium, lib. XIIII.

Particularum tria genera.

Qvum ipsarum animalis partium, nōnullæ quidem ad viuendum sint necessariæ, vt cerebrum, cor, & iecur: aliæ ad viuēdum commodius, vt oculi, nares, & manus: atq; aliæ deniq; ad instaurationē generis, vt pudenda, testes, atque matrices: de his quidem vltimis hoc libro agendum est, quandoquidem superiores illas iam explicuimus. Ergo natura, si fieri potuisset, maximè optasset suum opificium esse immortale. Quod quum per materiam minimè illi liceret, subsidium quod potuit ipsi ad immortalitatem est fabricata, sapientis cuiusdam vrbis conditoris exemplo. Quanquam nulla ciuitas comperitur adeò floruisse, vt non ipsa exedens vetustas, memoriam conditoris deleuerit. Naturæ verò opificium iam multis annorum millibus constitit, atq; stabit perpetuò. Nam mirabilem quādam rationem invenit, qua in demortui animalis locum, nouum aliud sufficiat. Omnibus siquidem animalibus natura concipiendi instrumenta congruentia tribuit: ipsisq; instrumentis eximiam quandam vim voluptaris effectricem: animæ verò ipsis vsuræ, incredibilem vtendi cupiditatem cōiunxit: à qua animalia incitata, stimulataq;, etiamsi rationis expertia, ætateq; tenera sint, provident tamen non secus, ac si prudentissima essent, vt genus suum sit superstes. Porrò in fœmineo sexu matrices ventri subiecit, qui locus est tum ad vsum venereorū, tum ad recipiendum sperma, necnon ad incrementū fœtus, & perfecti enixum, opportunissimus. Etenim collum matricis, in pudendum muliebre desinit: quod quum animal concepit, adeò ad vnguem clauditur, vt ne minimum quidem aut intus foras laxet, aut foris intrò recipiat. In coitu autem eousq; patet ac tenditur, vt semen per latam viam progrediens, facilè in matricis sinū perveniat. Plurimum etiam & in partu distenditur, sic vt totum embryon facilè ea via expellatur. Quare meritò à natura factum est neruosum simul ac mediocriter durum, vt citra noxam plurimum contrahatur & dilatetur, dirigaturq; ad excipiendum semen. Nam si præ mollitie in seipsum concidens, plexus quosdam efficeret, ab iis semen prohiberetur, quo minus ad sinus matricis perveniret celeriter, ac sic humor spiritusq; à se mutuò separarentur, quos tamen coire est necesse, hunc quidem vt motus principiū, illum autem vt materiam ad fœtuum generationem appositam. Cæterùm sanguis menstruus neutiquam prima est materia, atq; gignendi animalis propria: sed quum seminis humiditas à calore insito * ducta, tunicis matricum inciderit, non secus ac pinguitudo facilè agglutinatur. Atq; inde vno temporis momento multa fiunt, eáq; admirabilia naturæ, circa animalis generationis principiū, opera. Nam matrix ipsa quàm celerrimè vndique semini adhæret: collum autem totum couniuet, & eius maximè orificium internum. Qui igitur humor matricis asperitates illinit, toti superficiei internæ subtensus, membrana tenuis efficitur, Interea autem spiritus

Naturæ opificiū perpetuū.

Concipiendi instrumenta.

Generandi cupiditas venereis animantibus insita.

Matricum situs opportunissimus.

Matricis collū.

Matricis collū cur neruosum, ac mediocriter durum.

Spiritum esse motus principiū in ipsa generatione.

Sanguis menstruus non est prima materia, gignendiq; animalis propria.

Generationis ordo.

tus vndique ad vnguem retentus, non elabitur, sed motus naturales primus ordiur. At verò quo tempore nec semen intrò, nec fœtus extrà fertur, matricis collum in flexus & contorsiones concidit: quæ ne matricis regio perfrigeretur, plurimum habent momenti. Neq; enim alia ratione in menstruis purgationibus partubúsq; mulieres refrigerantur, quàm quòd tunc matricis collum sit rectum, reseratúmq;. Porrò in animalibus numerosos fœtus gestantibus, natura fecit sinus matricis plures: in homine verò, ac eiusmodi, quemadmodum corpus totum est geminum, ita & matricis sinus est duplex, alter quidem in dextris, alter verò in sinistris locatus. Si quidem quæ ob corporis imbecillitatem, breuioris vitæ futura erant, aut etiã præda fortioribus, iis animalibus omnibus assidui interitus remedium excogitauit natura, fœcundam scilicet generationem: semper receptaculorum matricis numerum, æqualem numero mamillarum præscribens. Mammis autem lac tunc accedit, quo tempore iam absolutus est fœtus. Nam quum tenera adhuc sint atq; imbecilla recens nata animalia, nec possint solidos cibos conficere, alimentũ ob id natura eis comparauit, perinde ac si vtero adhuc gestarentur. Quibus verò animalibus propter corporis siccitatem superfluus humor subnutriri non poterat, vt volucribus omnibus, iis natura præcipuum quendam amorem in ea quæ procrearunt, ingenerauit: quo impulsa, bellum pro pullis cum ferocibus animalibus, quæ antea declinabant, suscipiunt intrepidè, victúmq; illis conuenientem suppeditant. Vt igitur matrices duæ mulieribus in vnum collum desinentes sunt factæ, ita & vbera duo, vtrunq; suæ matrici, instar ministri boni, subseruiens. Vnde Hippocrates ait: Si mulieri geminos gerenti, mammarũ altera gracilescat, si dextra quidem, masculi: sin sinistra, fœminæ aborsum faciet. Siquidẽ mares in dextris, fœminæ in sinistris maiori ex parte locantur. Etenim exiguæ, dum fœtus augentur, sunt mammæ, quo modo etiam matrices. Quum autem perfecti fuerint, & pariendi tempus instituerit, simul cum matricibus, quod satis est intumescunt. Matricis itaq; partes sunt, sperma recipere, atque fœtum absoluere: mammarum verò, quod iam natum est educare. Quòd si animalia attentius dissecueris, reperies in iis quidem quæ adhuc augentur, vesicas matricibus multò maiores: in perfectis autem, matrices vesicis. Vesica namq; ad portionem omnium aliarum partium augetur, vt quæ omnibus ætatibus æqualiter seruat: matrix verò, nec dum augentur adhuc animalia, nec quum iam consenescunt, ritè actionem suam potest obire. Siquidem alimento benigno abvndantíq; fœtibus opus est, cuiusmodi in solis florentibus abvndare potest: quum in declinantibus quidem, alimentum non ritè coquatur: in iis autem quæ augentur, quamvis rectè concoctum sit, in nutritionem & auctionem totum id absumatur. Est autem fœmina mare imperfectior, vna quidem & prima ratione, quia frigidior. Siquidem in animalibus calidum est magis actiuũ frigido. Cæterùm omnea quæ viris insunt partes, in mulieribus etiam reperias, eo discrepantes duntaxat, quòd in mulieribus quidem ipsæ intus sunt conditæ, in viris autem extrà pendent, iuxta nuncupatum perinæum. Quòd si muliebres quidẽ partes evertas extrorsum, viriles autẽ intrò reuertas, replicésq;, invenies omnes inter se similes: cuiusmodi & in talparum oculis sumere licet exemplum. Hæ enim vitreum & crystallinum humorem, & præterea tunicas his circundatas, nõ minus habent, quàm animalia quę vtuntur oculis. At neq; eis aperti fuerunt oculi, nec foras prodierunt, sed imperfecti fuerunt relicti. Sunt enim animaliũ naturę varię. Alia quippe non longè recesserunt à plantis, súntq; ea animalium omnium imperfectissima, sensu vnico tactus prædita: vt ostreorum plurima. His recesserũt amplius, quibus gustus inest: his adhuc amplius, quæ odoratus instrumentum sortiuntur. Quibus adhuc multò magis, quæ instrumento audiendi sunt prædita. At perfectis proxima sunt, quibus præter hæc omnia, adest visus. Solis autem hominibus ratio inest, qua diuina nihil mortali animali est concessum. Sicvt igitur homo animal est perfectissimum omniũ, sic tantò est fœmina imperfectior mare, quantò frigidior. Genitalia autem eius, formata intus fuerũt, dum ipsa vtero adhuc gestaretur. Quum enim extare & foras propulsari præ caloris imbecillitate non possent, ipsum quidem animal quod cõformabatur, imperfectius eo, quod vndiq; est absolutum, reddiderunt: quam imperfectionem tamen consequuta est vtilitas nõ aspernanda, ad instaurãdum humanum genus. Nam quum fœtus ipse materiam copiosam postulet, tam ad primam sui constitutionem, quàm ad omne incrementum, si calidissima quidem ipsa fœmina esset, vtiq; discuteret talem materiã, nec sineret coaceruari eam: quemadmodum si impensè frigida, ne humorem quidem ipsum concoqueret. Frigidiorem igitur eam eousq; fieri satius fuit, quoad alimentum quod concoxisset & cõfecisset, discutere totum non posset. Hæc itaque est frigiditatis fœmineæ vtilitas, quam mox sequutura erat partium imperfectio, quum ipsæ præ caloris imbecillitate prorumpere foras non possent. Quod commodum ad instaurandum genus, est secundum ac maximum. Nam si extrà produssent, scrotum vtiq; extitisset: quod quum intus iam delitescat, matricum substantia est factum instrumentum semini recipiendo, ac retinendo, fœtui præterea alendo, ac perficiendo, aptissimũ. Statim autem & testiculos fœmina erat habitura minores, imperfectiorésque: ac sperma in ipsis, tum parcius, tum frigidius, humidiúsq;. Sequuntur enim hæc quoq; necessariò caloris penuriã. Non igitur semen eiusmodi, generando animali satis esse poterat, licet in eam rem fuerit & ipsum vtile. Mas verò quantò est calidior, tantò ipsius testiculi extiterũt maiores. Semen autẽ quod in ipsis gignitur, quum sit summè coctum, principium effectiuum est animalia. Ex vno itaq; principio, ab opifice sapienter invento, iuxta quod fœmina mare fuit imperfectior, nata sunt omnia, quæ ad animalis generationem pertinent: tum quòd muliebres par-

Puerperæ, aut quibus menses fluunt, cur facilè refrigerentur.
Matrices plures sinus numerosos partus edentibus.
Matricis sinum esse hominis duplicem.
Generationis fœcunditatem quibus natura concesserit.
Matricis receptaculorum numerum, mamillarum esse numero æqualem.
Lac quo tempore accedat.
Lac cur genuerit natura.
Amor in procreata.
Vbera duo, vt matrices duæ, mulieribus insunt.
Aborsus quando accedat.
Mares in dextris, fœminæ in sinistris matricis partibus, maiori ex parte locari.
Matricis munus.
Mammarum munus.
Fœmina mare imperfectior, quia frigidior. Calidum esse magis actiuũ frigido.
Muliebres partes pudendi, virilib. esse similes, nisi quòd sunt inuersa.
Talparum oculi [illegible] perfecti.
Natura animalium varia. Animalia omnium imperfectissima.
Ratio inest soli homini, qua diuinius nihil animali mortali est cõcessum.
Genitalia fœminea fuisse intus formata, quia in vtero præ imbecillitate caloris foras propulsari haud quaquã potuerunt.
Frigiditatis fœminea vtilitas.
Testiculi fœminæ & semen qualia.
Testiculi masculini calidiores fœmineis. Semen masculi esse principium effectiuum animalis.

Pudendum virile quale. Semen virile quale.

tes intus reconditæ sint, quatenus dictum est: tum quód virile pudendum, extrà oblongum promineat, ad venerem, atq; ad semen excernendum aptissimum, quódq; semen ipsum virile sit multum, & crassum & calidum. Quod quidem non alia quadam ratione ad maris, alia ad fœminæ procreationem mouetur (sic enim principiũ animalis non esset simplex, si motus omnino repugnãtes haberet) verùm * quod imperfectius quidem mouetur semen, fit fœmina: quod perfectius autem, masculus.

Semẽ quod imperfectius mouetur, fit fœmina: quod perfectius, masculus.

Ipsum autem motum perfectum aut imperfectum, inæqualitati quæ in calido & frigido est, iurè tribueris, ad quod vnum principium, particulares omnes revocabis actiones. Iam ipsum fœmineum semen gignere per se fœtum non potest, sed maris semen omnino flagitat, cum quo oportet misceatur, ita vt vtrunq; semen in vnum motum conspiret.

Semen vtrunq; necessario miscẽdum esse ad fœtus generationem.

Nam tametsi gallinæ citra gallinacei operam, oua subventanea concipiant, ex illis tamen animalia excludere nequeunt: quandoquidem vt ea perficerentur, masculi caliditatem desiderabant.

Oua subventanea animalis excludendo inepta.

Sed ne id quidẽ in gressilibus animalibus vnquam potest contingere. Solum nanq; si quod animalis est genus temperatura eousq; siccum, vt humoris frigidi redundantiam in fœmineo semine quadantenus possit absumere, id fœtum eiusmodi, qualia in gallinis sunt ea oua, sine mare potest efficere.

Animalia absque commercio maris, oua generantia.

At mulierem nemo vnquam vidit sine viro vel molam, vel eiusmodi quippiam concepisse.

Molã absq; viro concipi à muliere non posse.

Quamobrem satius fuerit maris semen motus principium existimare: fœminæ verò, ad animalis generationem aliquid etiam ipsi conferre.

Semen masculi esse motus principium.

Vena caua.

Porrò vena caua, quã primùm adhuc ex hepate emergens, sublimis ad spinã flectitur, dextrum habet renem, ad dextram sibi adiacentem: tum deinceps pauld infrà ad læuam, sinistrum.

Ren sinister dextro inferior.

Vasa emulgentia.

Producitur autem ex ipsa vas venosum maximum in vtrũq; renem, sicvti & arteriosum, ex maxima arteria quæ dorso incumbit. Quoniam verò genitalia organa his vasis subiacent, hinc iugũ venarum & arteriarũ ad ea proficisci erat necesse.

Spermatica vasa dextra, oriri à magna dorsi vena & arteria, raro autẽ ab emulgentibus dextris.

Quocirca vasorum quæ ad ipsa feruntur, quæ ad dextram quidem matricem atq; ipsius testiculum progrediuntur, à magnis ipsis vasis, quæ sunt ad spinam, proficiscuntur, vena quidem à caua vena, arteria autem ab arteria magna: etsi rarò à vasis quæ in dextrum procedunt renem, oriãtur, vbi dexter ren sinistro propinquus fuerit.

Spermatica vasa sinistra, à sinistris oriri emulgentibus.

Quæ verò ad sinistrum testiculum in masculis, aut ad matricem sinistrã in fœminis tendunt (sunt autem hæc etiam duo, arteria scilicet vna, atq; alia vena) non amplius à magnis vasis, sed ab eis quæ in renes feruntur, emergunt.

Testiculum sinistrum in viris, & matricem sinistrã in fœminis, recipere impurissimum sanguinem.

Ex quo intelligi potest, testiculum sinistrum in masculis, & matricem sinistrã in fœminis, sanguinem impurum adhuc, excrementosum, humidum, ac serosum recipere. Qua ex re accidit, vt ipsa quoque recipientia instrumenta, temperamentum habeant diuersum.

Partes matricis dextra cur sint calidiores sinistris.

Quemadmodum enim sanguis purus excrementoso est calidior, ita & partes dextræ quæ ex ipso nutriũtur, sinistris sunt calidiores: id quod principiò etiã erant, vel ratione hac, quòd secundũ hepatis rectitudinem locarentur. Quod quidẽ si verum est ac præterea masculus est calidior fœmina, ꝓbabile vtique fuerit, partes quidem dextras, masculorum: sinistras autem, fœminarum esse generatrices.

Dextras partes, masculorũ: sinistras, fœminarum esse generatrices.

Eôdem pertinent & quæ ab Hippocrate dicta sunt: Si dexter quidem testiculus attollatur, hoc est, si valentior sit, masculum gignet: sin verò sinister, fœminam.

Fortius vnum altero, bifariã dicitur.

Cæterùm pars aliqua dicitur fortior aut imbecillior altera, bifariam: vno quidem modo, simpliciter: atq; ita cor hepate, arteriæ venis, nerui carnibus, ac denique omnia dextra sinistris in omni animalium genere sunt fortiora: alio autem, secundum huius indiuidui constitutionem. Leoni siquidẽ potest esse sinister testiculus fortior, si præcipuè in prima compactione, dextro aliquis affectus acciderit: quum nimirũ quælibet pars, morbida magis atq; imbecillior in omnem vitam reddatur, si quod vitium vel exiguum, in prima cõformatione contraxerit. Cuius vitij culpa, tum in primum maris cum fœmina coitum intempestiuũ, tum in grauidæ victus rationem sequentem, est referenda.

Principium generationis masculorũ duplex.

Quum igitur duplex sit masculorum generationis principium, in fœminis quidem dextra matrix, in masculis verò dexter testiculus: consentaneum est masculum in dextra matrice, fœminã in sinistra maiori ex parte inveniri. Fieri tamen potest, licet rarenter, vt sinistra matrix à calore seminis victa, pro fœmina masculum in seipsa gigni permittat. Quemadmodum contingit etiam interdum, vt semen quod fœminã erat generaturum, calefactum à dextra matrice fœtum efficiat masculum: contrà, quod masculum erat geniturum, à sinistra refrigeratum, in contrarium mutetur.

Venæ alentes matricẽ, mammisq; eam colligantes, fœtus gratia constructæ.

Ipsorum autem fœtuum causa, existit principium venarum, matrices ipsas nutrientium, ac mammas cum eis colligantium. Sola enim hæc instrumenta per vasa cõiungi expediebat, vt quando in matricibus augeretur fœtus, atq; conformaretur, illi soli venæ communes, ex vtrisq; partibus alimentum affunderent: quando verò in lucem æditus esset, mammis rursum totum alimentum surreperet.

Lactante fœmina, menses probè non fluere.

Quæ causa est, cur eodẽ tempore menstrua bellè procedere nequeant, & fœmina ipsa lactare.

Menstrua euacuatio.

Porrò ante conceptum in muliere ætate florente, quicquid sanguinis superflui colligitur, natura singulis mensibus per venas ad vterum pertinentes excernit. Quum autem iam conceperit, ex iisdem vasis fœtus trahit alimentum copiosum. Quod verò reliquum est, ad pectoris regionem suggeritur. Itaq; meritò dixit Hippocrates, lac germanũ esse sanguini menstruo.

Lac germanũ esse sanguini menstruo.

Cæterùm quũ fœtus imbecillior effectus, sufficiens alimentũ non trahit, ante tempus lacte intumescunt vbera: gracilescunt autem, quum matrices alimenti penuria laborant: quam constitutionem abortus sequitur.

Abortus quam constitutionem sequatur.

Venerea voluptatis, appetentiaq; causam, in materia & instrumentis consistere.

Iam verò non ob id tantùm, quòd dij voluerint genitalibus quidem voluptatẽ maximam esse cum vsu venereorũ coniunctam, florentibus aũt insanã quandã atq; immensam veneris cupiditatẽ ingenitam, protinus voluptas atq; cupiditas animalibus accesserũt: sed ex materia atq; instrumẽtis ad ea ipsa cõparatis, vtraq; affectio exoritur. Siquidem arteriæ & venæ prędictæ, quæ ad partes genitales feruntur, matricum

cum quidem fundum prætervehuntur: lateralibus verò ipsarum partibus postea invectæ, in duo diuaricantur. Tum autem pars alia illinc à lateribus ad fœminæ testes secedit, qui & ipsi matricibus adiacent.

Testium fœmineorum situs.

Altera verò in fundū progressa, multipliciter tota in ipsum distribuitur. Committuntur autem hic fines vasorum, quæ in sinistrū sinū matricis diuisa sunt, cum finibus eorū, quæ in dextrum eiusdem sinum sunt distributa.

Serosam humiditatem quæ in matricem confluit, vbi incaluerit, partes excitare ad agendum, voluptatemq; maximam conciliare.

Quo fit vt dextra etiam matrix assumat serosam humiditatem, quamvis exiguam. Siquidem nō solùm auget in sinistris partibus frigiditatem ea ipsa humiditas, sed etiam cum spiritu iuncta, vbi incalescit, atque evacuari postulat, acrimonia & mordacitate sua, omnium maximè potest partes ipsas excitare ad agendum, voluptatemq; incredibilem interim dum agunt, præbere, acrium humorum exemplo, qui delitescentes sub cute, maximum etiam pruritum inferunt, ac suo motu voluptatem non exiguam inducunt. Sunt autem genitales particulæ longè, quàm cutis ipsa, sensibiliores, ac proinde maiori voluptate afficiuntur.

Seminis substantia.

Semen igitur (cuius humiditas crassa, viscosa, spumosa, ac vitali spiritu plena existit) quando in propriū locum inciderit, principium fit animalis generationis. Quum autem in alienum, exiccatur & contabescit: nimirum expirante quidem repentè spiritu, considente autem humiditate viscosa.

Semen fœmineū quo pacto gignatur.

Causa generationis fœminei seminis, est huiusmodi. Ex iis vasis quæ ad matrices accedunt, pars illa quæ fertur deorsum, involuitur, modo persimili iis vasis, quæ in testiculos masculorum perveniūt. Itaq; superiacens quidem vena, subiacens autem arteria, vtraq; inflexus numerosos atque æquales torquetur: in quibus plexibus sanguis & spiritus qui ad testes descendunt, diutissimè cōcoquuntur.

Testes viriles, quàm muliebres, cur semen exactius concoquant.

Testes verò quū sint laxi, cauernosiq;, excipientes humorem qui in vasis cœptus erat concoqui, rursus eum & ipsi percoquūt: perfectius quidem ad fœtus procreationem, viriles testes, maiores & calidiores quum sint, genituramq; magis elaboratam excipiant: imperfectius autem muliebres, vtpote minores, & frigidiores, excipientesq; humorem non vsqueadeo concoctū.

Partes omnes alimentum sibiipsis assimilare.

Quum igitur omnes particulę alimentum sibiipsis assimilent, mirum esse non debet, si tunicæ vasorum albæ existentes, sanguinem in formam sibiipsis similem, propter longam moram, immutent.

Semen cur candidum.

Fœmina in seipsam eiaculatur semen.

Meatuum excipientium à testiculo semē, implantationes.

Quum autem marem quidem semen foras eiaculari, fœminam verò in seipsam, oporteret: ob eam caussam & vasa quæ à testibus semen exciperent, in maribus quidem ad pudendum exporrexit natura, & ad meatū per quem etiam lotium emittitur, orificio adaptauit: in fœminis autem tum in ipsas matrices inseruit, tum constituit, vt in capacitatem internam semen excernerent. Ad hæc etiam, virile vas spermaticū, latum ac longum existens, quum iam prope pudendum accesserit, contrahit velvti quosdam sinus: at muliebre, simul est angustum ac breue, quòd nec multū, nec crassum semen deducturum, vt illud, esset.

Cōvulsio organorum spermaticorū ad semen excernendū conducit.

Ad excernenda ea quæ continentur in vasis, ipsa partium genitalium velvti convulsio quædam, quæ in coitu venereo accidit, haud exiguum habet momentum. Nam quòd in morbo comitiali, & gonorrhœa, contrahantur vasa testiculorū, ob id etiam coguntur semen ipsum exprimere. Iam verò muliebre semen, præterquàm quòd confert animalis generationi, etiam ad voluptatem in coitu excitandam conducit.

Semē virile est membranarum & vasorum omnium origo.

Semen virile à muliebri ali.

Est autem virile semen membranarum atque vasorum omnium origo. Ipsum quippe * statim concoquitur, atq; initio ex muliebri nutritur semine, tanq̄ id natura sit familiare magis quàm sanguis. Quicquid enim nutritur, à similibus augeri facilius potest.

Humoris geniti in glandulosis corporib. vtrinque adhærentibus collo vesicæ, vsus.

Porrò qui humor in illis corporibus glandulosis gignitur, quæ vtraq; parte colli vesicæ locata sunt, is in meatum vrinarium effunditur: atq; in masculis quidem, vnà cum semine in matricem delabitur: in fœminis autem, & foras, & in muliebre pudendum erumpit. Vtilitates autem eius in sexu vtroque sunt, quòd ad venerem excitet, in coitúque delectet, ac denique meatum vrinarium madore suo perfundat, habilioremq; ad vrinæ transitum reddat.

Spadones inter coëundum qua ratione voluptate fruantur.

Cuius humoris virtute etiam ipsi spadones voluptate inter coëundum fruuntur. Effluit autem tunc fœminis, quum vehementer oblectantur in coitu. Quo tempore qui concumbunt, circa pudendum sibi eum effundi percipiunt. In masculis autem propria & pręcipua eius vtilitas est, qualis seminis existit in fœminis. Sunt enim inter se specie simillima, muliebre semen, & humor qui glandulosis marium corporibus inest: quum & robur & calor masculorum, detentum in iis partibus humorē ita concoquat, vt nihil ei ad fœminarum semen desit.

Astites glandulosi.

Astites varicosi.

Vnde & meatus qui ex iis corporibus proficiscuntur, non dubitant nonnulli vasa spermatica nuncupare, & astites glandulosos: sicvti & varicosos astites, eos qui à testiculis explantantur. At in fœminis ille humor, tenuis atq; crudus existit, ineptúsq; ad gignendum.

Semen esse succum matrici familiarissimum.

Collū matricis.

Cornuum matricis vsus, & situs.

Verumenimverò quū semen matricibus sit succus familiarissimus (cuius recipiendi gratia extiterunt) idq; duplex habeatur, ad virile quidem trahendum, matricis collum est destinatum: ad semen autem à propriis trahendum testiculis, comparata ipsa cornua fuerunt: quæ propterea sursum ad ilia spectant, paulatimq; arctata desinūt in angustissimos fines, testiculis qui è directo sunt, coniuncta. Quod autem eò pertingit vas, marium spermaticis vasis quadam proportione respondet. * Cui insunt etiā & musculosa corpora, quæ ad testiculos ipsos descendunt, qualia in masculis à musculis hypogastrij oriuntur.

Spermaticorū vasorum situs & progressus in masculis.

Quū aūt ut testiculos, sic uasa spermatica, in maribus oporteret esse maiora, ac testes ipsi utrinq; pudendi radici adhærerent, longum quendam viæ circuitum ipsis uasis excogitauit natura: ea primò ducēs sursum ad ilia: rursus autem per interna deducens, ad eum vsq; locum vnde pudendum enascitur, vbi semen erant eructatura. Quo loco multis flexibus ea contorquens, varicosáq; efficiens, plurimúmq; amplificans atq; dilatans vndiq;, proventui seminis sic præparauit quamplurima receptacula.

Testiculorū fœmineorum positio.

At fœminarum testiculi, quum parui penitus existentes, vasa etiam exigua producturi essent, loco, quē nunc possident, opportunissimo sunt locati: vtraq; quidem matricis parte po-

Meatus à peritonæo descendentis vsus.

stiti: paulò autem supra cornua, abducti. Præterea quo meatu descendente à peritonæo, velut fistula quadam, nutrientia viriles testes vasa deduxit natura, eodē est ad spermatici vasis ascensum abusa, communem tribus vasorū generibus securitatem, vnum hunc meatum inveniens. Illinc autem rursus deducens, coxendicū quidem ossibus, à lateribus: pubis verò, ex anterioribus: osse denique lato, ex posterioribus, ipsum muniuit.

Vesicæ situs.

Cæterùm vesica prima pubis ossibus subiacet. Post hanc autem, sunt matrices in fœminis.

Matricum locus inter vesicā & intestinum rectum.

Post matrices intestinum rectum, tanquam substerniculum molle. Quum autem masculorū vasa spermatica, tendi contrahiq; magis quàm fœminarum in ipso coitu oporteat, ob id ea etiam robustiori tunica constant.

Genitaliū nerui, venæ, arteriæq; quales.

Porrò ad genitales particulas, nerui quidem mediocres, venæ verò & arteriæ maximæ, duplicésq;, feruntur.

Vasorum in testes implantationes.

Siquidem alterum iugum earum, ex locis propinquis renibus in testiculos & matricis fundum (vt diximus) proficiscitur: alterum autem ex vasis, quæ sunt ad os sacrum, seiunctum, infernis partibus insertatur, vbi primū in fœminis quidem matricis collum, in maribus autem virga, exoritur. Quandoquidē ex hac copula, inferiores illæ partes nutriuntur. Sed neruorum etiam iugum quoddā mediocre, ab illa ossis magni regione, simul cum vasis ipsis natura ad partes easdē deduxit.

Scopi in neruis distribuendis tres.

Quum enim tres sint scopi in neruis partibus singulis distribuendis: sensus quidē in instrumentis sensificis: motionis, in motorijs: dignotionis doloris in reliquis omnibus: matricibus quidem totis, & partibus quæ ad mariū testiculos pertinent, paucissimis opus fuit neruis, qui in ipsas distribuerentur, vt quæ neq; ad sensum exactiorem, neq; ad motum aliquē voluntarium inseruiāt, nec sint item excrementorū meatus.

Neruis paucissimis fuisse opus matricibus, & partib. quæ ad marium testiculos pertinent.
Virga virilis, et collo matricis, cur plures nerui inserantur.

At virga maris, & collum matricis, cæteraq; quæ ad pudendum spectant, quòd sensum absolutiorem postulent, venereorū ratione, meritò sanè sunt plures neruos indepta.

Matrix cur vnica tunica cōstet.

Constat autem matrix vna duntaxat tunica, quòd sanguine puro atq; benigno alatur, nec periculum sit, ne exulceretur ab acribus succis, quemadmodū ventriculus & intestina, quibus nimirum ob id est tunica duplex tributa.

Intestinis cur duplex tunica insit.
Vesica vtrique vnica tunica est data.

Quinetiam vesicę vtriq; vnica tunica est data, dura tamen & robustissima, ægréq; patibilis, quum videlicet ea instrumenta, ad excipienda tantùm excrementa sint destinata.

Matrici tunica cur insit omne genus fibrarum.

Verùm genus omne fibrarum tunicæ matricis est inditū, quò rectis quidem fibris ad sese trahere, transversis excernere, retinere aūt simul omnibus possit. Quæ verò membrana intrinsecus circundata est matrici, vtrunq; illius sinū in idem iungit.

Matricis connexiones ad vicina corpora.

Alligantur aūt matrices corporib. circumiacentibus per quædam ligamenta ita soluta & laxa, vt tensioni quidem ipsarū & concidentiæ facilè cedant & obsequantur, eas tamen minimè avelli aut deturbari permittant. Iam verò quum collum quidem matricis, deorsum in pudendum inclinet, reliquā totam capacitatē in ventre esse sitam oportuit. Quia autem laxi admodum testes & carnosi & molles, cum spermaticis vasis, densis, duris, & fortibus, coalescere tutò non poterant, ob id natura, non in ipsos testes, sed in vocatam ἐπιδιδυμίδα, mediam amborum, spermaticum vas inseruit.

Epididymida.

Epididymides tamen in fœminarū testiculis maximè sunt obscuræ; quia & testiculi earum, & etiam vasa spermatica, admodum sunt exigua; substantiæ quorum inter se nō magno discrimine dissident.

Testes marium humidiores sunt ac molliores fœmineis.

Porrò marium testes humidiores sunt ac molliores fœminarum testibus, & vasa seminaria duriora.

GALENI PERGAMENI de vsu partium, lib. XV.

Qvum igitur duo facere animalia quæ procrearent, esset melius, quàm vnum, pulchrè mea quidem sententia, ipsarum particularum alias quidem ad recipiendum, alias autem ad excernendū semen, natura fecit accommodatas: quarum nulla aut perfectius constitui, aut melius vsquam locari potuit. Ipsius autem transmutationis tam subitæ, qua pudendū virile in cōtrarias dispositiones mutatur, quum venæ in causa esse non possent (sanguinis enim substantia non potuisset tam celeriter aut repleri, aut vacuari, sed aër vel spiritus) nec arteriæ etiam, ob perpetuam illam dilatationis & concidentiæ necessitatem: nec nerui qui à cerebro aut spinali medulla oriuntur (nullam enim habent hi cauitatem conspicuam, nec dilatari aut contrahi naturaliter possunt)

Neruis nō inesse cauitatē conspicuam.

nec denique ligamenta, aut tendones, aut carnes, aut ossa, aut cartilagines: necessarium vtique fuit illud corpus neruosum, quod à pubis ossibus nascitur, canum simul & omni vacuum humore (id quod cæteris ligamentis nō contigit) vt vicissim tum intumesceret, tum mole deprimeretur.

Erectione, depressioneq; pudendi virilis necessariā fuisse generationē illius neruosi corporis, quod a pubis ossibus nascitur.

Quo pacto autem id corpus talem constructionē sit nactum, si nimis anxiè scruteris, convinceris quidem non intelligere, neq; tuam imbecillitatem, nec tui facultatem creatoris. Oportuit autem ipsum ex mediis superioribúsq; ossium, quę in pube sunt, partibus, exoriri. Nam sic plurimum ab ano erit ipsum pudendum dissitum, ad coitúmq; locum oppurtuniorem habebit.

Coniuge carentem particulā, requirere positionem mediā.

Etenim quandocunq; pars aliqua caret coniuge, maiori ex parte positionē mediam requirit. Vbi verò duarum partium coniugium adest, vtraque pars æquabiliter vult à media recedere.

Tensi pudendi causa.

Porrò non solum ipsius coitus causa, per venerem oportet esse exactè tensum pudendū, sed etiam quò meatu diducto ac directo, semen evibretur longissimè. Siquidem si concideret aut flecteretur ipse meatus, hæreret semē.

Generare qui nequeant.

Quam ob rem quibus ob vinculum quod ad virgæ glandem habetur, meatus contortus est, ij generare non possunt. Fœcundi autem redduntur, vinculo abscisso.

Penis quando intendatur.

Cæterùm extenditur penis, atq; in tumiorem attollitur, dum spiritu neruus ille cauus repletur.

Seminarij meatus positio.
Pudendi neruus cauus.

Iam verò in partibus pudendi inferioribus, seminis meatus secundū longitudinē exporrectus, medius est constitutus. Incubat autem huic neruus cauus.

Pudendi musculi duo.

Vtraq; verò horum parte, musculi duo, quò meatus ceu à manibus quibusdā in vtranque partem distractus, quammaximè dilatetur, toto pudendo stabili permanente. At quum vesica etiam propè constituta esset, non erat opus adex-

Colli vesicæ positio.

ad excernendum lotiũ alium meatum cõstruere, sed seminis vti meatu. Quare meritò collũ vesicę totum peritonæum occupat, vtpote sursum ab ano (cui incubabat primò) vsq; ad pudendi exortum se extendens.

Pudendi muliebris positio.

In mulieribus autem, pudendum quidem ipsum ano incumbit: in finem autem eius superiorem, collum vesicæ desinit, vnde lotium profunditur.

Pudendi vtriusque epiphyses, cuius gratia cõstructæ.

Quod verò ad cutis epiphyses, quæ sunt in finibus vtriusque pudendi, pertinet, in mulieribus quidem tum ornamenti gratia extiterunt, tum ne matrices refrigerarentur: viris autem, præterquàm quòd ornamentũ adferunt, carere ipsi omnino iis non poterant.

Nympha.

Cuiusmodi autem pharyngi vua est propugnaculum, tale est matricibus, quam nympham appellant.

Agnina membrana.

At fœtui delitescenti in vtero, tenuis quædam membrana, quam agninã vocant, vndiq; est circumiecta, ipsius velvti sudorem excipiens.

Farciminalis membrana.

Huic autẽ extrinsecus alia tenuior incumbit, farciminalis dicta, ad vesicã vsq; fœtus perrusa, quæ vsq; ad horam partus in seipsa lotium illius colligit.

Secundarum vsus.

His rursus in orbem chorion, hoc est, secundæ, sunt circunfusæ, matricẽ totam intrinsecus subvngentes, vt per eas medias fœtus matrici annectatur.

Vasa quæ intra matricem fœtum alendo gignuntur.

In singulis porrò orificiis vasorum, quæ intrinsecus ad matricem pertinent, (per quæ etiam sanguis menstruus in ipsam deferebatur) quo tẽpore vtero geritur, aliud vas gignitur, arteria quidem in arteriæ, vena verò in venæ orificio: vt sint ea quæ generantur, numero æqualia iis orificiis, quæ intrò in matricẽ desinunt. Colligat autem ea inter se tenuis quidem, sed fortis membrana, quæ extrinsecus vasis omnibus circumhæret, partibus verò matricis internis inseritur. Exiguũ sanè est illorum vasorũ quodque, quum primùm à matrice exoriuntur, cuiusmodi sunt arboris radices extremæ, in terram defixæ. Ea tamen progressa paululum, per coniugationem coalescunt, ex duobúsq; vnum procreatur, rursúsq; illorum singula cum singulis eiusdem generis coëunt, fitq; id perpetuò, donec paria omnia in duo magna coalescant, quæ velvti stipites quidam, fœtui per vmbilicũ inserantur. Quatuor itaq; omnino sunt iam hic vasa, duæ scilicet arteriæ, & vesicæ totidẽ, nullis diuersi generis inter se cõmistis, sed venis semper cum venis, arteriis cum arteriis in idem coëuntibus.

Venam prætergressam vmbilicum in sima hepatis inserta. Arteriam prætergressam vmbilicum, in lumborũ arteriam inseri.

Quòd aũt venæ ipsæ vmbilicũ prætergressę, in partes hepatis simas, arteriæ verò in partem arteriæ magnæ, quæ ad lumbos est, inserantur, quomodo non sit dignum admiratione? Siquidem venas videre est, statim vt vmbilicũ superarint, inter sese mutuò coire, vnãq; effici, quæ postea membranis fortibus cõvestita, viciniśq; corporibus colligata, rectà ad viscus vsq; progreditur. Oportebat enim ipsam prius ad venarũ principium in fœtu accedere, postea illinc in omnes partes distribui. Arterias autem expediebat & ipsas sanè in arteriarum principium, sinistrum videlicet cordis ventriculum inseri. Verùm quum hic ventriculus à locia vmbilici sit dissitus quàm longissimè, nõ erat tutum eas velvti pendentes, tanto itinere sursum ducere. Quare gratia maioris securitatis, primò quidem ad propinquã vesicam produxit illas: dein verò per totam ipsam (cui vinculis alligantur) tutò ad magnam vsque arteriam, quæ à corde fuit exorta, deduxit.

Vmbilici vasa quatuor.

Οὐραχὸς. Vrinaculi vsus.

Quatuor itaq; sunt prædicta in vmbilico vasa, duæ scilicet arteriæ, & totidem venæ, in medio sui habentes ὀυραχὸν, hoc est, vrinarium meatum, qui ex fundo vesicæ exortus, lotium in farciminalem membranam deriuat. Cæterùm superioribus ipsius meatus partibus, venæ: inferioribus arteriæ adhærescunt. Per quæ vasa, velvti per truncos quosdã, ex matrice trahit fœtus sanguinem & spiritũ.

Chorion.

Inter hæc verò omnia, & vasa illa exigua, quæ in matricem feruntur, media est quædam ceu trunci radicatio, quam chorion appellant, existẽs prodigiosa multitudo vasorum, quæ à membrana tenui quidem, sed forti & duplici, amiciuntur, connectuntur, & colligantur.

Humoris contenti in agnina membrana, vsus.

Est autem vtilitas minimè cõtemnenda illius humoris, qui intra amiculum, hoc est, agninã continetur membranã. Fœtus siquidem in eo quasi innatans, sursum tollitur ac vehitur, vt minus sit grauis iis vinculis, per quæ matrici cohæreścit. Ad hæc etiam cùm partus instat, eo humore perfusus, faciliùs collo matricis elabitur.

Acetabula.

Veruntamen si acetabula, quæ sunt ad matricem peruenientium orificia vasorum, mucore referta fuerint, nequeunt fœtum gestare. At verò vt matricis capacitas tota fœtui cederet, ipsáque grauida pondere premeretur minus, atq; in partu etiam facilè rumperetur, iurè natura membranas omnes, quæ ad fœtum spectant, efficiendo pertenues, ex mutua inter se contexione securitatem eis comparauit.

Vrinæ excretio quo fiat modo.

Quum autem fiat excretio vrinæ, dum vesica motu naturali circum humores quos in seipsa continet, vndique tota contrahitur: adsit verò infantulo delitescenti in vtero ad ipsum collum vesicæ vrinarius meatus: quid potest in causa esse, cur per eum nihil lotij reddatur, sed totum sursum ad vrinaculum dictum ascendat?

Vrina fœtus cur per vesicæ collum non excernatur.

In causa certè sunt, tum latitudo vrinaculi, multis numeris maior ea quæ collo inest: tum rectitudo maxima eiusdem, quæ ad educendam vrinã, colli obliquitate est præstantior. Taceo nullum musculũ esse extrinsecus vrinaculo appositum, qui effluxum excrementorum prohibeat, cuiusmodi reperitur ad collum vesicæ. At verò maiori mensura, quàm pro aliarum partium portione, hepar in primo conformationis tempore excedit: excedit etiam non mediocriter vsq; ad partum. Secundum ipsum, cerebrum, & cor, excellunt magis quàm pro aliarum ratione particularum.

Hepar est venarũ principium.

Venarum vsum fuisse necessarium cerebro & cordi gignẽdis.

Hepati ac venis nõ fuisse vsquequaq; opus arteriis aut neruis in prima generatione.

Causa autem eius rei est, quod hepar quidem venarum principiũ existit. Quia igitur fœtus dum formatur, atq; augescit in vtero, magis eo vsu indiget, quem venæ præstant (vt qui diutissimè plantarũ more regatur) principium harum mox à prima generatione natura robustissimum fecit. Cerebro quippe & cordi, & instrumentis quæ ab illis emergunt, vtilitas quæ à venis proficiscitur, necessaria erat, quòd ea sine sanguine, nec generari, nec augeri possint. Hepati verò ac venis, arteriarum quidem vsus erat exiguus: neruorum autem nullus, antequàm absoluta essent.

Pulmo cur in iis qui gestantur vtero, admodũ ruber sit.

At cur pulmo in iis qui geruntur vtero, est ruber: nõ aũt vt in perfectis animalibus, albicãs? Quia tũc nutritur per vasa vm-

cam tunicã, & eam tenuem habentia, ad quę quidem ex vena caua fluit sanguis: in natis verò, occæcatur quidem vasorum referatio: aër autem copiosissimus tunc incidit, sanguisque parcissimus, atque idem tenuissimus. Quinetiam pulmo tunc motu perpetuo agitatur, animali nimirum tunc respirante. Quo fit vt sanguis à spiritu incisus, motuq; agitatus duplici, altero quem ex arteriis habet, altero quē ex toto pulmone acquirit, tenuior adhuc seipso & mollior, ac velvti spumosus reddatur, pulmonisq; carnē sibi similem reddat. In fœtibus itaq; vena caua est in arteriã venosam pertusa. Quum aūt id vas, nempe arteria venosa, venæ officiū pulmoni præstaret, necessum fuit vas alterum in arteriæ vsum accōmodari: quocirca natura id quoq; in magnam arteriam pertudit. Verùm quum hic vasa aliquantulum inter se distarent, aliud tertiū vas exiguum, quod vtrunq; contingeret, effecit. In reliquis verò duobus, quum hæc quoq; mutuò se contingerent, velvti foramen quoddam vtriq; commune aperuit: tum membranam quandam in eo, instar operculi, est machinata, quæ ad pulmonis vas facilè resupinaretur, quò sanguini à vena caua impetu affluenti cederet quidem: prohiberet autē, ne sanguis rursus in venam cauam reverteretur. Quod foramen, quamprimùm animans est in lucem emissum, aut certè non multò pòst, coalescente membranula, conglutinatur. Pari modo id vas, quod magnam arteriam venæ, quę fertur ad pulmonem, connectit, quum aliæ omnes animalis particulæ augeantur, non modò non augetur, verumetiã tenuius semper efficitur, adeò vt tēpore procedente penitus tabescat, atq; exicetur. Quòd igitur hæc omnia natura affabrefaciat, declarat singulorum vsus. Invenire autem facultatem qua talia efficiat, humani ingenij nō est. Iam verò quòd os matricis, quo tempore fœmina in vtero gerit, adeò constrictum fit, vt ne specilli quidem cuspidem in matricis collum immittere queas: quum tempus autem pariendi appetit (nempe quum fœtus iam ita perfectus est, vt possit per os nutriri) adeò aperiatur & dilatetur, vt integrum animal reddat: quonam pacto id accidat, mirari quidem possumus, intelligere autem non item. Caput autem fœtus in ipso partu natura primū collo matricis indidit, tum per id alias ipsius partibus viam muniuit, intelligens nimirum contrarias huic alias pariendi formas longè periculosissimas esse. Cæterùm hoc omnem admirationē superat, quòd natura animalia quæ in lucem æduntur, actiones omniū partium docuerit, facultatem quandam sapientiæ ipsiã à sese doctam ingenerãs, qua instructa, subitò ad alimentum sibi ipsis familiare festinant. At homini recens ædito proprium alimentū est lac in mamillis contentum, ad quas suopte conatu mouetur. Producuntur autem postea dentes infantulo, ne ia semper matri molestus fit. At quū dentibus mandendi actio accedit, quæ & ipsa à nemine docta est, reliquæ deinceps actiones omnes sequuntur. Sed de musculis articulū ischij mouentibus, pauca impræsentiarū dicamus. Natura solis hominibus inter pedestria omnia, duo crura tribuit, quæ essent ambulationis organa.

Venam cauam in fœtibus in arteriam venosam pertundi, atq; hãc in magnam arteriã.

Facultatem invenire, qua natura singula efficiat, humani ingenij nō esse.

Caput fœtus in ipso partu primum adi à matrice; huic autē cōtrarias alias pariendi formas, periculosissimas esse.

Animalia ædita in lucem, statim docta esse actiones omniū particularum.

Lac esse alimētum proprium hominis recēs in lucem ædito.

Actiones reliquas sequi in tam aditu, post actionem mandendi.

Crura duo solis hominibus data esse inter pedestria omnia.

Simiæ verò quatuor, sed talia dedit, qualia adsunt infanti, nunc primū eis vti conanti. Etenim quatuor artubus, quadrupedū instar, graditur: & præterea anterioribus tanquam manibus vtitur. At vbi homo increuit, non amplius anterioribus artubus, tanquam pedibus, vtitur. Simia verò perpetuò inter vtraq; ambigit. Ad hæc, quos musculos nanum ridiculos ac decurtatos simia sortitur, eosdē homo habet sitos bellissimè, tum ad decus partium necessariarum, tum ne anus contundatur sedendo. Quū igitur articulum coxæ flecti quidem oporteret crure sublato, extendi verò eodem depresso, in iisq; actio eius præcipua constaret, musculos crus extendentes atq; flectentes, fecit natura tum maximos, tum plurimos: secundum illos, magnitudine ac numero, eos fecit qui crua circumagunt. Prima itaq; musculorum differentia est triplex, quarum singulæ in alias duas diuiduntur. Nam flectentes, extendentibus magnitudine & numero sunt minores: sicvti adducentes intrò, foras abducentibus. Porrò qui fæmur in orbem circumagunt, quodammodo sunt æquales. Est autem crurū actio, ambulatio, cursus, & statio. Verùm ambulatio quidem & cursus, cruribus ipsis contrario inter se modo affecta: statio verò, itidē habentibus, hoc est, fixis in terrā perficitur. Flectitur autem crus ad inguen, quum ipsum attollimus: extenditur, quū id ad terram deprimimus. Summã verò extensionem & statum vltimum habet, quum stamus. Proinde natura fortibus, multis, ac magnis musculis hanc actionem cōmisit. Primùm quidem ei, qui totū articulum ex posterioribus partibus tegit. Pòst autem illi, qui ipsum excipit, quiq; ab osse ilium exortus, in altissimã magni trochanteris partē inseritur. Tertiò ei, qui post hunc ab externis & inferioribus ossis ilium emergēs partibus, in primas internas magni trochanteris partes infigitur. Quartò præter hos ei, qui ab osse lato profectus, inseritur omnibus posterioribus partibus, vsq; ad summitatē, magno trochanteri. Sed primus omnium commemoratus, inclinabilem extensionē fortem efficit, dum fæmur duobus finibus sursum trahit. Nam si altero tantùm agat, paululum deducet ad latera. Secundus extendit simul, & fæmoris caput intrò retrahit. Reliquorū vterq;, sursum quidem tendit paululum, sed alter quidem fæmur extrà circumagit, alter autem intrò paulò magis tendit, quàm sursum. Alius præter hos est quintus musculus, omniū qui sunt in corpore, maximus, internis & posterioribus partibus vsque ad genu, toti ossi fæmoris circumhærens. Cuius musculi posteriores fibræ, quæ à coxendice emanant, crus firmum stabiliunt, extendentes articulationem. Porrò qui prædictis quinq; musculis sunt oppositi, ipsamque articulationem flectunt, illis sunt inferiores, tum numero, tum magnitudine. Quorum supernus est rectus, vnicoq; tendone, ex duplici exortu, conflato, in summitatem parui trochãteris inseritur. Sed qui cum eo in ipsum quoque trochanterem descendit, insertatur inferius. Musculus item alius, ex partibus anterioribus ossis pubis enatus, obliquus attenditur, similem actionē cum eo habens. Tum quartus, qui

Infantes quatuor artubus quadrupedum instar, gradiri.

Simia gressus.

Natium musculos esse simiæ ridiculos, & decurtatos, homini autem bellè constructos.

Musculos crus extendentes atque flectentes fecit natura multos & maximos.

Crurum actiones quæ.

Ambulatio, cursus statioq;, quomodo fiāt.

Cruris flexio extensioq; quādo accidant.

Musculi crus extendentes.

Musculus omniū maximus, quis nam sit.

qui articulationem quæ genu inest extendit per aponeurosin, quæ patellam genu supergreditur. Verùm hic quidē per accidens fæmur flectit, vtpote mouendæ tibiæ gratia productus: alij verò tres, prima actione.

Fæmur intrò abducentes musculi.

Qui verò intrò fæmur abducunt (sunt enim duo, à partibus ossis pubis anterioribus orti) nō modò crus intus trahere, sed flectere etiam mediocriter possunt. Cui etiam actioni inseruit tertius alius prælongus musculus, qui productus ex pubis ossis anterioribus partibus, in caput internū genu inseratur. Quā etiam actionē præstat, primi quem diximus musculi pars interna.

Fæmur extrorsum agētes musculi.

Extrorsum autē fæmur abducit, tum pars altera huius eiusdē musculi qui primus omnium fuit numeratus: tum etiam musculus ille, qui ab osse lato emergens, paululum circumagit fæmur. Reliqui autem alij sunt duo musculi, qui fæmur mouent, vnus quidem ex internis, alter verò ab externis ossis pubis partibus ortus: qui ambo circa articulum coxæ obuoluti coalescunt.

Fæmur circumagētes musculi.

Atque hi omnium prædictorum musculorum soli, vterq; versus seipsum trahens, fæmur invertit, ac circumagit. Nam quemadmodum ex superioribus quidem partibus oportet musculus is descendat, qui crus sursum trahit: eorum verò qui ad latera mouent, intrinsecus quidem exoriri est necesse eos qui intrò crus abducunt, extrinsecus autem qui foras: sic etiam qui musculi fæmur torquent & circunducunt, vt in orbem convoluantur est necessarium.

GALENI PERGAMENI de Vsu partium, lib. XVI.

Cerebrum principium esse neruorum.
Cor esse arteriarum principium.
Hepar esse venarum originem.

QVum autem cerebrum principiū neruorum, cor arteriarum, ac deniq; hepar venarum esset futurū, atq; hæc quidem instrumenta, æquissimè simul & tutissimè in singulas corporis partes distribui oporteret, satius existimauit natura, nec tot numero producere, quot ipsæ existunt particulæ: nec prorsus multa, sed vbi maximū vnum organum, ceu truncū, ab vnoquoq; produxisset principio, tum demū ab eo progrediente, velut ramos quosdam dispertire in partes propinquas, secundum dignitatē cuiusq;: quemadmodum aquam potabilem, qui huius rei sunt periti, in totam vrbem distribuūt.

Venam cauam esse trunco bifido similem.
Arteriæ magnæ diuaricatio.

Meritò igitur vena caua, quæ ex gibbis partibus hepatis sursum ac deorsum procedit, trunco bifido est similis, propterea quòd corporis nostri, alia quidem pars hepate est altior, alia verò humilior. Ad eundem modum arteriā, quæ ex corde enascitur, cernes protinus imparibus sectionibus bifariam esse diuisam: altera maiore, quæ fertur deorsum, quòd ibi corpus sit maius: altera minore, altioribus corporis partibus distributa.

Spinalis medulla veluti quidam neruorum truncus.
Neruis partes carentes.
Glandularum natura duplex.

Simile quippiam prædictis, à cerebro etiā producitur spinalis medulla, quæ partib. omnibus quæ sunt sub capite, neruos immittit. Nullus tamen neruus neq; in ossa, neq; in cartilagines, neq; in ligamēta, neq; in quasvis glandulas, quarū duplex natura existit, inseritur: quandoquidem supervacaneū erat illis motum voluntarium, aut sensum tribuere.

Adeps quibus adhæreat.
Adipis vsus.

Nec verò adeps quoque vlla in re neruos desiderat, quæ ex parte pinguiore sanguinis per tenues venas affusa, partibus animantis membranosis, tenuibus atq; siccis, instar olei pinguis, adhæret, * vt eas videlicet per diuturnas inedias, exercitationes vehementes, atque calores improbos, ocyssimè resiccatas, natiua sua pinguitudine humectet.

Glandulæ stabiliunt diuisiones vasorum.
Glandulæ neruis præditæ.

Glandulæ verò, quæ sunt velut stabilimentū diuisionis vasorum, nullis sanè ad id neruis indigent, quum nec sensum, nec motum voluntarium ad id desiderent. Quæ autem ad succos animanti vtiles fuerunt comparatæ, quemadmodum venas & arterias nonnunquam perspicuas, ita & neruos habuerūt, vnius sensus gratia.

Musculi, voluntarij sunt motus autores.
Musculos solos voluntario motu esse præditos.

Siquidem ad voluntarium motum obeundum, natura in animalibus vnū genus instrumentorū construxit, quos musculos vocant. Proinde quanquam nerui omnes motū habeant & sensum, nulla tamen pars alia, quæ neruos recipit, motu voluntario est prædita, sed sentit duntaxat: vt cutis, membranæ, tunicæ, arteria, vena, intestina, matrix, vesica, ventriculus, ac viscera omnia, & glandularum species altera. Quòd verò & sensuum organa, neruos ad sensum flagitabant, quid opus est cōmemorare?

Neruos molles quibus tribuerit natura.
Neruos duros quibus tribuat.

Cæterùm quibus sensu exactiori erat opus, iis neruos molles natura tribuit: vt illis quæ motum voluntarium postulabant, duros omnes: quibus autem vtraq; actione erat opus, neruorum genus vtrunq; inseruit: ad sensum quidem, neruū qui pateretur facilius, accommodans: ad motum autem, qui valentius ageret.

Neruus mollis semper in ipsa sensoria inseritur: vt durus, in musculos illa mouentes.
Dentibus cur inter ossa cætera, solis sit mollis neruus tributus.
Dentes diiudicare sapores.

At neruus mollis semper in ipsa sensoria inseritur: durus autem, in musculos qui ea mouent. Porrò inest mollis neruus ventriculo, hepati, intestinis omnibus, ac visceribus, quemadmodum & ex ossibus omnibus, solis dentibus, tum quòd hi, iis quæ sibi occurrūt, nudi sint expositi, tum quòd ipsos vnà cum lingua sentire oporteret sapores atq; diiudicare, nō aliter quàm cæteras oris particulas. At verò in cutem ipsam à subiectis partibus fibræ quędam neruorū perveniunt, quę simul ipsam cum subditis corporibus colligant, simul etiam ei sentiendi facultatē suppeditant.

Oculos sortiri maiores et molliores neruos, quàm vlla alia pars.
Oculorum sensum esse aliorū omnium certissimum.
Sensus in passione consistit.
Motus in actione versatur.
Linguæ duo neruorum genera inesse.

Soli autem oculi, propter vtilitatis dignitatem, maiores & molliores, quàm vlla alia pars, sunt neruos sortiti, quòd videlicet eorū sensus sit aliorum omniū certissimus. Quum igitur sensus quidem in patiendo sit: motus aūt quo nerui & musculi mouent, in agendo: optimo sanè iure ipsi quidem primo videndi instrumento in oculo neruus mollis, mouentibus verò ipsum musculis, durus insertus est. Ad eundem modum & linguæ ipsi natura duo neruorum genera tribuit: alterum quidem molle, quo sapores diiudicaret: alterum verò durum, quo multiformiter moueretur. Ad aurem etiam vtranque, neruum mollem induxit, aliósq; duros auribus iis immiscuit, quæ habituræ motum aliquem erant. Mollium quoque neruorum nasus etiam fuit particeps, & dentes, & totum palatū: nam hæc quoq; sensu exactiori indigebant.

Opticis neruis meatus inesse sensibiles.

Rursum nerui optici meatus habent sensibiles, per quos ad cerebri ventriculum pertingentes, ad oculos spiritus sensibilis defluit: quæ etiā causa fuit, cur crassi extiterint. Etenim vbi vterq; anterior ventri-

Opticorum neruorum ortus.

Nerui duri quibus tribuãtur partibus à spinali medulla.

culus ad latera desinit, illinc optici nerui exoriuntur, ipséq; ventriculorũ ceu thalamus, propter illos neruos existit. Ob vehementiam autẽ actionis, consistentiæ duritiem, atq; situm remotum, cæteris omnibus partibus, quæ sub facie consistunt, suggeruntur nerui duri à spinali medulla, præterquàm intestinis, visceribus atq; instrumentis vocis. Quorum nõnulla quidem, vt cor atq; os ventriculi, cum cerebro colligari oportebat: alia verò, q; prope ipsum sita essent, solóq; sensu indigerẽt, neruos molles habuerunt.

Vox principalissima est omnium animæ actionum.

Vox cogitationis mentis est nuncia.

Laryngis munus & compositio.

Laryngis musculorum situs & positiones.

Porrò quòd vox principalissima sit omnium animæ actionum (nam cogitationum mentis est nuncia) oportuit eam quoq; fieri per instrumenta quæ neruos à cerebro assumerent. Quum igitur larynx sit primum & principalissimum instrumentum vocis, ex tribus quidem conflatum cartilaginibus, habens autem in medio sui epiglottidem, ac musculos circiter viginti, ei ferè vsui seruientes, quorum musculorum nonnulli transversam magis quodammodo, alij obliquã habent positionem, alij deniq; rectam: sic tamen vt eorum quidam supernè orti, finibus suis infernis partes quasdam laryngis moueant: alij contrà, oriantur quidem infernè, ac superioribus finibus agant: æquum certè fuit, iis qui supernè deorsum feruntur, neruum supernè immitti: eis verò qui sursum ex inferioribus partibus, indidem esse neruorũ principium, quemadmodum obliquis atq; transversis, etiam secundum positionis figuram. Ac supernè quidem deorsum feruntur, tum ij qui ab osse hyoide ad cartilaginem scutiformem perveniunt musculi, tum qui ab ambobus ad pectus proficiscuntur. Ab infernis autem partibus sursum se attollunt, qui arytænoidem cartilaginem mouent. Recti itaque sunt prorsus quatuor, duo ad obliquum inclinant. Quanquam leuiter etiam obliqui sunt, qui fines inferiores cartilaginis θυρεοειδοῦς, siue scutiformis, cum cartilagine, quę nomine caret, connectunt. Quin & ij musculi qui triuin cartilaginum maximam connectunt stomacho, fibras transversas, sed in obliquum spectantes, sortiuntur. Atq; his certè natura, à sexta coniugatione neruos immittit, quorum alter quidem ad verticem cartilaginis ὑψοειδοῦς, intrò in ipsum laryngem pertinet, alter autem ad trãsversos accedit musculos: à quo etiam ad musculos ad pectus porrectos, fines quidam perrumpunt. Duæ itaque sunt hæ roniugationes neruorum, ad positionem obliquam spectantium. Tertia verò est alia eorum, qui ad musculos cartilaginem sursum tollentes perveniunt; quæ quum altius principium postularet, nõ potuit à sexta coniugatione produci. Quare à cerebro per totum laryngem vtraq; parte duo nerui recti extenduntur, vnus ad læuam, alter ad dextram. Quũ verò tres supersint in larynge musculorũ coniugationes, maximè quidem necessariorum ad vocis generationem, rectam autem positionem habentiũ, ita vt capita sint infernè, fines autem ipsorum supernè, quibus necessum erat à cerebro per partes inferiores neruos ipsos immitti: natura ex sexta coniugatione, à qua oportuit cordi & ventriculo & hepati neruos etiam distribui, neruos quosdam carotidibus arteriis stabilitos, ad infernam thoracis partẽ deduxit.

Recurrentium neruorũ ortus, progressus, & reditus.

Vbi verò pervenerunt illuc, vnde germina arteriæ magnę exoriuntur, quum aliquã ipsorum partem reverti ad laryngem esset necesse, duo ab aliis atq; à seinvicem separati & diducti, sinister quidẽ paulò longius progressus, ad radicem maximæ arteriæ se inflexit, velvti circa aliquam rotulam, atq; illinc denuò ad laryngem reversus est. Dextrum autem dorso illius arteriæ impositum, quæ in dextra thoracis parte obliquam positionem tuetur, & à qua accliuis carotis oritur, circa eum angulum natura inflexit, qui fit in ipsius carotidis productione, ac rursus versus laryngem produxit. Quia verò talis inflexio erat lubrica, natura apophysim quandam à sexta coniugatione, ei tanquam manum porrexit. Quæ quidem cum magno neruo eum colligans, flexionem simul & reditum quamtutissimum illi effecit. Portio etiam neruorũ quædam à cerebro ad viscera mittitur, exigua quidem ad partes cæteras, magna autem ad os ventriculi, quòd natura partẽ hanc fecerit instrumentũ appetitus ciborum, ad portam (vt sic dicam) situm, omnium organorum quæ ad alimenti dispensationem fuerunt comparata.

Os vẽtriculi est instrumentum appetitus ciborum, ob hocq; à cerebro neruũ syncerissimum recipit.

Quare natura in id neruum quendam syncerum, & cum nullo duro mistum deduxit. Ex quo portionem exiguam in ipso transitu decidens, stomacho, pulmoni, & asperæ arteriæ illam communicauit. Ex eadem etiam coniugatione syncerum neruum cordi & hepati indidit. Ad alia verò omnia quę sunt sub diaphragmate, intra peritonæũ, ab his quoq; neruis pars quædam accedit, non amplius syncera, sed iis neruis qui à spinali medulla oriuntur, permista. Quare partes in quas deferuntur, robur quidem ac vires, ex spinalis medullæ: sensum autem cæteris exactiorem, à cerebri miscella recipiunt. Porrò vbi natura per longum iter neruum est ductura, aut motui musculi vehementi ministraturũ, ibi substantiam eius rorpore crassiori quidem, cætera autem simili intercipit: beneficio cuius contingit neruo ipsi crassescere atq; corroborari.

Lati scapularũ musculi vnde neruos recipiant.

In primos autem eosdémq; latos scapularum musculos, qui ab occipitio oriuntur, ac desinunt in dorsum ossium scapularum (quod sursum trahunt) à cerebro magnus neruus inseritur, emergens vnà cum aliis, quos diximus oriri à sexta coniugatione. Maximo enim neruo erat opus iis musculis, nõ modò propter magnitudinem, verumetiam propter actionis vehementiam, vt qui totam scapulam sursum trahant. Post hos autem nerui rommemorabiles, musculis à primo quidem spondylo ortis, in sublimem autem scapulæ partem insertis, à natura sunt dati. Primæ verò productioni musculorum circumagentium caput, à neruis ad magnos musculos vtriusque scapulæ pertinentibus, propago quædam inseritur: deinceps autem à colli spondylis, vt quodque principium ad seipsum trahens musculum vicatim motum efficiat. Quin & musculis duobus qui sunt ad tonsillas, & iis qui ad imam partem hyoidis perveniunt, neruus à cerebro datur. Alia præterea neruorum tenuium coniugatio, quæ à sexta oritur, ad linguæ radicem

cem pervenit. Nullus autem alius à cerebro infra faciem descendit. At à secunda copula eorum qui à collo oriuntur, nerui ad caput ascendunt, duo quidem ex partibus posterioribus, duo autem à lateribus in cutem faciei distributi, atque aurem vtranque. Quum autem musculus latus, qui buccas & oris latera mouet, multa principia sortiatur, desinatque in buccas ipsas & labia, os aperiens ad latera, idcirco fibras omnes etiam à colli spondylis recipit, ad eas partes tendentes, & cum eis neruos transuersos, maximósque & plurimos. Fibris verò quæ in scapulas & claues sursum ferũtur, nerui minores insunt, qui simul cum fibris procedũt. Quæ verò ipsius lati musculi partes à radice auriũ per buccas, super musculũ mansorẽ natę, neruis vtũtur per foramen excidentibus cæcum, positionem habentę fibris, quæ ei parti insunt, similem, & principium propinquius. Quemadmodum autem ad musculos colli nerui ab inferioribus partibus sursum feruntur, quòd ii caput antrorsum moueãt: ita & duobus musculis qui retrò ad dorsum totam scapulam contrahunt, iuxta posticam apophysim, quam acantham vocant, neruorũ principium est constitutũ. Pari modo & reliquos scapularũ neruos, & eos qui ad costas perveniunt, reperias secundũ ipsas musculorũ fibras disseminatos. Nam iis musculis qui sursum feruntur, ex partibus thoracis intercostalibus nerui excidentes distribuuntur. Qui verò à collo deorsum ad thoracem descendunt, iis spinalis medulla colli neruos demittit. Quum autem musculi qui ad epomida sunt, totum brachium sursum tollentes, validum neruum desiderarent, à regione inter quartum & quintum colli spondylum sita, ex ipsa spinali medulla duplicem neruum produxit, quem ad partem epomidos externam simul & superiorem extendit, ita profundum vtrunque, vt ne appareant quidem. Solet etenim securitatis gratia non solùm copulare neruos natura, sed etiã per interna deducere, quemadmodum arterias & venas. Sic etiam nerui qui ad extremas manus perveniunt, per internam brachij partem, imi ad vlnam vehuntur, prope vlnæ articulationem prætereuntes. Deinde vterque musculis internis vlnæ occultatus ad carpum extenditur, ac sic tandem in digitos distribuitur. Tertium præter hos neruum ad externam vlnæ partem deduxit natura, musculo carnosissimo, qui illic est, vsa vice propugnaculi. Maiores enim neruos meritò internis partibus manuum distribuit, quòd manuum actiones omnes, per eas nimirum obeat. Differunt autem nerui manuum à neruis crurum, itineris quo feruntur ratione, eò quòd nerui omnes ad manus per internũ brachiũ accedunt: ad crura verò, omnes, præter paucissimos, per partes fœmoris posteriores deorsum feruntur, à sacro osse, lumborúmque vertebris, propagati: in ipso autem eorum descensu ad poplitem, obiter distribuente neruum natura singulis musculis fęmoris, prout cuiusque ratio postulat. A poplite autem, per suram, quæ tota est carnosa, alios quidem in externã tibiã, alios in internam duxit, alios per mediam ipsam porrexit, musculis qui illic sunt, ipsos distribuens.

Latum musculum fibras omnes recipere à colli spondylis.

Musculi retrò ad dorsum totam scapulam contrahentes vnde recipiant neruos.

Epomidis musculi.

Nerui manuũ & crurũ, quo differant.

Eos igitur qui per internam suram feruntur, ad talum ac tibiam occultans, ad inferiorem pedis partem deduxit: illós verò qui per externam, ad talum & fibulam abdens, ad anteriora simul & superiora pedis porrexit. Nullum itaque neruũ nec ad curuaturam cubiti, nec ad genu & tibiam anteriorem reperias: sed vbique omnes, in profundo; inter ossium propugnacula, aut cartilaginum, aut ligamentorum, aut denique carnium, delitescentes. At verò per magnum ossis pubis foramen, cum aliis vasis, nerui quædam propago penetrans, in internos eos fęmoris musculos, qui ab eodem osse pubis oriuntur, ad ipsorum capita inseritur, atque ad ipsum vsque genu descendit. Ab illa eadem propagine, cutis tota quæ illic est, productiones recipit: quemadmodũ certè & à foraminibus quæ sunt ad os latum, parui musculi qui iuxta os ipsum consistunt; tum qui ad anum, vesicam, atque pudendum pertinẽt: ad hæc etiam membranæ quæ illic sunt, nec secus matrix, & peritonæum, neruos sortiuntur. Semper quippe solet natura, neruos, venas, arterias, à partibus propinquis immittere, modò nihil aliud prohibeat. Quum autem de neruis abundè dixerimus, tempestiuum iam est ad arteriarum atque venarum distributionem transire. Est igitur vas quoddam maximum, quod à sinistro cordis ventriculo, velvti stipes enatum, in totum corpus distribuitur. Cæterùm vbi primùm à corde emergit, statim in duas partes diuiditur: quarum altera quæ maior est, ad spinã deflectitur, partibus omnibus inferioribus arterias dispensatura: altera verò sursum ad caput fertur, & ipsa omnibus quæ sunt supra cor, vasorũ propagines præbitura. Porrò pars illa quæ fertur deorsum, ad locum productioni suæ è directo oppositum, fertur: à quo nusquã declinans tramite, sed rectissima & cõpendiosissima via progrediens, quintũ thoracis spondylum conscendit: altera verò pars statim post productionem primam, portionem quandã à se mittit sursum, ad sinistram scapulam & axillam: quæ pulmoni invecta, & membranis fulta, sursum vsque ad primam costam producitur, nusquam diuisa. Illinc autem iam quandam à sese partem mittit ad prima intercostalia spatia, dein ad hypochondrion ac mammã mittit alteram, quæ toto pectori est subdita: tum tertiam ad spinalem medullam colli, quæ per sex spondylorum foramina penetrat, mittitque etiam obiter musculis propinquis propagines. Reliquum autem huius arteriæ, in totam manum sinistram, & scapulam distribuitur. Altera verò maior pars totius arteriæ, maximæ mollissimæque glandulæ præsidio firmata, vbi in dextrum brachium germen emisit, sursum ad iugulum tendit, quæ & ipsa celerrimè ossi medio pectoris iungitur. Per quam regionem vena caua & stomachus transeuntes, hic quidem spinæ spondylis adhæret, illa autem pectori subditur. Ex quo etiam arteriis positio cõparatur opportunissima: vt quum per collum diuisæ feruntur, arteriæ quidem in profundo sint, venæ autem ipsis incumbant. Quum autem arteria magna trãsit per thoracis partes infernas, obiter mittit portionem maximã in eos qui illic sunt siti, mu-

Arteria magna ortus, distributióque.

ſculos intercoſtales: non exiguam tamen in muſculos thoracis externos, quemadmodum & in ſeptum tranſuerſum. Sed nec ventriculum, nec lienem, nec hepar, nec inteſtina, nec renes, præſtiterat arterias aliunde recipere, quàm ab hac ſola maxima, quum primùm ad loca, quæ ſub phrenibus ſunt, pervenerit. * Productio tamen arteriæ, quæ in dextrum renem prorumpit, ſuperiorem habet exortum, quàm ea quæ ad ſiniſtrum tendit, quòd renum poſitio fit inæqualis.

Renum poſitionem eſſe inæqualem.

Arteriæ autem quæ ad teſticulos deferuntur, eas ordine conſequuntur, quæ accedunt ad renes. Nam quæ à partibus ſiniſtris proficiſcitur, omnino aliquid perpetuò ex ea quę fertur ad renem aſſumit: quæ verò à dextris procedit, ſemper quidem ab ipſa magna arteria exoritur: interdum autem aſſumit etiam aliquid ab ea quæ ad renem fertur.

Lac & ſemen ex ſanguine exactè cocto gignuntur.

Plexus vaſorũ circa teſtes & mammas, cuius gratia ſit factus,

Quum autem lac & ſemen ex ſanguine exactè cocto gignantur, quæ abſoluta cõcoctio fieri citra moram ſanguinis in vaſis ipſis non poteſt: ob eam cauſam, non ſolùm à longinquo natura venas & arterias ad teſticulos atque mammas porrexit, ſed præterea multipliciter eas, prius quàm inſertaret, involuit: diuturnam, opinor, ex eo, cum vaſe ferente, conſuetudinem ipſi materiæ comparans. Sed venæ quidem in hoc ſolo loco involuuntur: arteriæ autem, etiam in retiformi plexu.

Retiformis plexus.

Arteriæ nutriunt animalem ſpiritum cerebri.

Nutriunt enim hæ ſpiritum animalem cerebri, qui certè multum ab aliis ſpiritibus diſtans, elaboratiſsimo alimento indiget. A magna item arteria, aliæ ſunt, poſt prædictas apophyſes, ad muſculos epigaſtrij: aliæq; etiam minutorum vaſorum propagines, in ſpinalem prorumpentes medullam. Quarum pars quidem non contemnenda, per commiſſuras ſpondylorum penetrat in dextros ſpinæ muſculos, pars autem in ſiniſtros diſſeminatur. Quæ germina ſunt neruis qui ab ipſa ſpinali medulla oriuntur, numero æqualia, obducunturq; tenui meninge, quæ ſpinalem medullam ambit. Ob has igitur productiones craſſitudo ſemper minuitur arteriæ.

Arteriæ ſubiacet vena circa vltimũ ſpinæ ſpondylum.

Porrò ad vltimum ſpinæ ſpondylum arteriæ ſubiacet vena, quæ antea ſupra eam ferebatur. Poſtea verò quàm peritonæum prætergreſſæ, in crura diuidendæ erant, rurſus venæ incubuerunt arteriis, quò tutior eſſet ipſarum per crura delatio, A quibus vaſis tranſeuntibus, veſica quidem exiguas, magnas verò duplicéſq; propagines acceperunt

Matricis vaſa.

matrices, vt quæ non eas ſolas, ſed fœtum in ipſis matricibus concipiendum, nutrituræ eſſent. Quæ igitur à regione renum in teſticulos perveniunt, vſq; ad matricum fundum diſſeminantur. Quæ verò tum ad partes, quæ ad collum pertinent, tum ad eas quæ ſunt infrà, poſt teſticulos, perveniunt, à vaſis quæ ad crura feruntur, productæ ſunt, eodem loco, vnde in maſculis ad virgam accedunt. Ex iis autem locis rurſum vaſa venoſa ſurſum feruntur, quæ propter commercium, cum iis copulantur vaſis, quę deorſum à mammis deſcendunt. Ab iiſdem locis vna coniugatio exiguorum vaſorum, ad ea quę ad pudendum pertinent, accedit.

Inguinum glãdulæ quorſum productæ fuerint.

Ad inguen autem natura magnas glandulas diuiſionibus vaſorum velut fulcimentum, & adverſus iniurias externas operimentũ, indidit. Vbi igitur arteria magna quæ ad ſuperiores partes perreptat, iis quæ in thorace ſunt, diſtribuit propagines, quod ex ea reliquum eſt, vna ſcilicet vtrinq; arteria, ſurſum ad caput fertur. Quorum productiones vaſorum, omnes faciei & colli partes contexunt. Ex eis autem quæ in ſcapulas diuiduntur, dorſales muſculi ſuas recipiunt propagines. Ab iis etiam ipſis, quum primùm ad collũ extra thoracem iam emicuerint, feruntur germina per foramina cuiuſq; ſex primarum vertebrarum, quæ ſunt ad latera, vſque ad caput. Verùm qua parte neruis qui à ſpinali medulla proficiſcuntur, exortus eſt, eadem certè ab arteria & vena, quædam exigua propago in ſpinalem medullam inſeritur. Finis autem vaſorum, quæ ſurſum ad caput vſque feruntur, poſtquam egreſſus primum eſt ſpondylum, bifariã diuiditur: atq; altera quidem parte ad cerebrum poſterius intrò fertur: reliqua verò ad muſculos articulo capitis circunfuſos diſſeminatur, finibus vaſorum quæ in tenui meninge ſunt locata, ſeipſum coniungens. Nam muſculos qui ſunt in ſuperficie, & cutem, vaſorum propagines quæ in ſcapulis ſunt, contexunt. Nuſquam enim in corpore vllum reperias muſculũ, qui vena & arteria careat.

Muſculum nullum deſtitui arteria, nec vena.

Glandularum vſus.

Iam verò arterias quæ in axillis ad manus diuaricantur, validis quibuſdam glandulis natura (vt non facilè rumperentur) iuxta diuiſiones corroborauit.

Carotidum arteriarum diuiſio, proceſſuſq;.

Eſt præterea iugum arteriarum carondum, quod fertur ſurſum rectum ad caput, in profundiſsimis colli partibus abditum. Cuius quidem vtraque arteria quum diuidatur bifariam, & altera ſanè pars retrorſum, altera verò magis antrorſum vergat, rurſum harum vtraque in duas alias diuiditur. Deinde altera pars eius quam antrorſum tendere diximus, ad linguam accedit, & internos maxillæ inferioris muſculos. Altera verò magis quidem in ſuperficie, quàm illa, eſt locata: magnis tamen & ipſa glandulis tecta, ſurſum ad interiora aurium, vſque ad temporalem muſculum, fertur: ibiq; diuiditur, atque à poſterioribus ſurſum vſque ad verticem tollitur. Reliqua verò arteriæ carotidos pars, quam retrò magis ferri dicebam, diuiditur & ipſa in duas partes maximas. Quarum minor, retrò magis ad baſim cerebelli aſcendit, magno ac prælongo ipſam excipiente foramine, quod eſt in fine ſuturæ labdoidis. Reliqua verò, anterioribus partibus per foramen quod oſsi lapideo ineſt, ſurſum fertur & ipſa, ad plexum retiformem, qui toti baſi cerebri ſubiacet, & ex memoratis arteriis texitur.

Retiformẽ plexum eſſe toto baſi cerebri ſubditum.

Plexus χοροειδὴς.

In cerebrum autem ipſum, arteriarum haud exiguum iugum aſcendit, ex quo plexus χοροειδὴς, qui eſt in illius ventriculis, gignitur. Vt verò ſummatim dicam, natura in facie & toto capite, arterias quidem quamplurimas cum arteriis, venas autem cum venis, tum à dextris ad ſiniſtra, tum ex ſiniſtris ad dextra, tum à poſteriore parte ad anteriorem, & rurſus ab * anteriore ad poſteriorem, & ab externis intrò, & ab internis foras ducens, committit.

Complicari inter ſe omnia inſtrumenta in corpore.

Commiſcentur autem arteriæ venis, & venæ arteriis, & vtraq; hæc neruis, & his ambobus nerui, in toto animalis corpore. Etenim

cuiuſq;

Sensu destitutas esse arterias & venas.

cuiusque partis arteriæ & venæ sunt omnino sensus expertes, siue illas frangere velis, siue vrere, siue incidere: id quod cognosces, neruis eiusdē partis vinculo exceptis. Inserunt autem ea vasa in partes sibi circumvicinas, tenues quasdā propagines: venæ quidem numero interdū quamplurimas, & magnitudine insignes: arteriæ autem, tum pauciores, tum mole inferiores: mittunt tamen & ipsæ.

Alimento omnes partes indigent.

Causa huius est, quòd partes omnes alimento indigent, calidæ, frigidæ, duræ, & molles. Vt autem caloris natiui modus ad vnguem seruetur, non amplius similiter omnes postulant. Nam partes naturali temperamento frigidæ, vel si ad vitimum aliquando frigiditatis pervenerint, sustinent tamen & viuunt, & rursus sine dolore, pristino calori restituūtur. Quare sine arteriis venas quasdā reperire licebit: sed arteriam nullam sine sua coniuge vena.

Arteriā nullā reperiri sine sua coniuge vena.

Coniugem autem intelligo, quę propter eundem vsum extiterit. Quum igitur nutriri corpora sit necesse, quòd ea vacuentur, alimentum sit æquale est necesse, copiæ substantiæ effluentis.

Alimentum debet æquale esse copiæ materiæ effluentis.

Effluxum quæ corpora maiorem, & quæ minorem patiantur.

Defluit autē plurimum à calidis, mollibúsque corporibus, & iis quę assiduè aut vehementer mouentur: minimū verò à frigidis, atque duris, & quæ moderatas obeunt actiones.

Frigoris opera.
Caloris opera.

Frigus enim corpora dēsat, cogit, constringitque, ac prohibet substantiæ defluuium. Calor autem contrà, corpora rarefacit, liquat, tenuat, & digerit. Rursus, quod ad ipsam substantiam attinet, quæ durior quidem est & lapidea, permanens est, nec facilè dissipatur: quæ verò humida & mollis, celeriter quidē à calore in halitus soluitur, eóque citò exhalat, ac perit.

Pulmoni omnia inesse, quæ ad celerem vacuationem pertinent.

Pulmoni igitur omnia insunt, quæ ad celerem vacuationem pertinent: nam & mollissimus, & calidissimus est, motúque agitatur perpetuo. Ossibus verò insunt, velvti ex diametro, cum eo pugnātia: etenim frigida sunt & dura, bonámque totius vitæ partem quiescunt: ob quas nimirum causas perdurat ipsorum substantia, neque soluitur facilè.

Ossium substātiam non solui facilè.

Ne igitur mireris, si iis natura iustissima exiguas adeò tribuit venas, vt ne clarè quidem cernantur: pulmoni verò, vena maxima sit à corde implantata. Duas itaque partes inter se comparaui, quarum altera quidem plurimo, altera verò paucissimo alimento indiget. In medio autem harum sunt reliquę omnes, quarum alię quidem magis, aliæ verò minus vacuantur, nutritique postulant.

Venā nusquā ab arteria relinqui.

Nusquam autem vena ab arteria relinquitur: sed vbi vas arteriosum videris, ibi necessum est venam etiam adesse: paucis tamen venis in corpora, quæ ad cutim pertinent, sine arteriis diuisis. Porrò quā vena caua primùm fertur sursū à gibbis hepatis, iam inde propagines magnas ad septum transuersum mittit. Vbi verò ipsum cor attingit, ibi eam quæ octo costas vtrinque alit, producit.

Vena absque arteriis.

Quemadmodum autem in cruribus, ita etiā in externis & anterioribus brachij partibus, natura sine arteriis proprias disseminauit venas per superficiem. Et quemadmodum ipsum brachium & crus vena vna abvndat, ita in superficie colli altera vena iugularis sine coniuge cernitur.

GALENI PERGAMENI
de Vsu partium, lib. XVII.

Actio partis, est motus actiuus.
Vsus partis, est aptitudo ad vtendum.

At verò partis actio, ab eiusdē vsu differt: quòd actio quidem motus actiuus sit: vsus verò nihil aliud existat, quàm aptitudo ad vtendum. Porro dixi actionem esse motum actiuum, quòd plerique motus fiant patiendo, quos sanè passiuos nuncupant: qui tum partibus quibusdam accidunt, quum ab aliis mouentur.

Motus passiui qui.

Atque is motus sanè inest ossibus, quæ in brachiis & cruribus sunt, fitque à musculis illa mouentibus. Cæterùm si ad primū mouens (quod est princeps animæ facultas) ipsos musculos cōpares, rationem instrumenti habebunt: si verò ad id os quod mouent, non modò hanc, sed opificis etiam rationem sortientur.

Vtilitatem primam animalibus ab actione accedere, secundam a partibus.

Idcircò prima vtilitas animalibus ab actionibus ipsis accedit, secunda à partibus. Nullam siquidem partem propter seipsam habere cupimus.

Partem nullā propter seipsam habere cupimus.

Supervacanea quippe esset, si actione esset orbata, & abscindenda potius, quàm optanda.

Partium actioni semper etiā vsum esse coniunctum.

In omnibus autem animalium partibus, vnà cum actione ipsarum, vsus etiā adest coniunctus: quemadmodum, exempli gratia, videre est in elephanti proboscide, qua parte, etsi aliquando ea mihi visa fuerit ociosa, animal tamen ipsum, ceu manibus quamaptissimis, vtitur: ac per eam etiam, perforata quum sit, velvti per nares quasdam respirat.

Elephantū vti proboscide tanquam manib. ac per eam respirare.

Sunt igitur in vniuersum opera naturæ admiranda, quæ præter partium omnium æqualitatem, actiones etiam exhibuit, ac præterea statim vt fuit genitum animal, ipsum earum vsum edocuit: ac breuiter, non solùm proportionē omniū membrorū extrinsecus, more statuariorū, sed in profundo etiam seruauit.

Polycletum in canone suo illo celebri, fuisse imitatum naturam.

Siquidē Polycletus canonem illum suum tam celebrē affabrè faciens, naturā est imitatus, in quibus potuit eam imitari. Potuit autem in solis externis partibus, in quibus artem considerauit. Sunt itaque opera naturæ digna quæ suspiciantur: cuius nimirum arte & industria, ex multis omnia ferè optimè fiunt: quum tamen à fortuna ipsa, ex innumeris contingat fortè fieri rectè vnum tantùm, aut alterū.

Fortunam rarò quicquam rectè operari.

Quis igitur ex ortu & structura animalium non statim concipit animo, mentem quandam esse, quæ vim habeat admirabilem, quæque terras omnes pervadens, in omnes orbis partes extenditur? Vbique certè animalia procreari videas, quæ constructionem habent dignam admiratione. Quanquam quænam vniuersi pars ignobilior est terra? Attamen mens quædam cernitur ad ipsam à corporibus superioribus pervenisse: quę si quis contemplatus fuerit, statim substantiæ pulchritudinem admirabitur: primùm ac maximè solis: post ipsum, lunæ: deinde syderum: in quibus par est, quantò corporis substātia eis est purior, tantò etiam mentē inhabitare, quàm in corporibus his terrestribus, & meliorē & perfectiorem.

Terra infusam esse vim superiorum corporum.

Mentem habitare in syderibus tātò meliorē & perfectiorem, quàm in corporibus his terrestribus, quantò substātia illorum est purior.

Quum enim in limo, in colluuie, in paludibus, in plantis denique ac fructibus putrescentibus, animalia gignantur, quæ mirificas conditoris vires ostendunt, quid de corporibus superioribus est putandum? Licet autem * ratiocinatricem quandam naturam, etiamnum vel in

Ratiocinatricem naturã inesse hominibus.

ipsis hominibus cernere, si Platonem, Aristotelẽ, Hipparchum, Archimedem, & complures alios contempleris accuratissimè. Si igitur in tanta colluuie (quo enim alio nomine quis appellet id quod ex carne, sanguine, pituita, ac bile vtraque est conflatum?) mens gignatur adeò eximia & excellens, quantam eiusdem putandum est esse excellentiam, in sole, luna, alisq; etiam syderibus? Mihi quidem dum hæc mecum voluto, non exigua quædã mens talis, per ipsum etiam nos aërem ambientem, esse extensa videtur. Fieri enim non potest, quũ lucis ipsius Solis sit particeps, quin vim etiam ab ipso assumat. Quæ omnia qui exquisitè perpenderit, tum sapientiã opificis, tum humanæ mentis prærogatiuam intelliget: ac deniq; hoc opus de vsu particularum, quod prius despiciebat, tanquam exiguum, perfectissimæ theologiæ verum principium constituet, quæ theologia multò est maior atq; præstãtior tota medicina. Idcirco non soli medico, opus de vsu partium est vtile, sed multò certè magis philosopho, qui totius naturæ scientiam sibi cõparare studeat, circa cuius indagationẽ nos consenescere oportet. Nec verò in solo homine videre est ipsam summã artem naturę, sed quodcunq; animal dissecare velis, parem in eo industriam opificis, & sapiẽtiam reperies. Et quantò ipsum minus fuerit, tantò maiorem tibi excitabit admirationem. Quod declarãt opifices, quũ in corporibus paruis, aliquid magnum sculpũt: quemadmodum is, qui nuper in annulo exiguo Phaëtonta quatuor invectum equis sculpsit, spectaculum certè incredibile. Quanquam horum nihil structuram cruris pulicis superabat. Quum igitur tanta opificis ars velvti actuarium atque parergon quoddam in tam abiectis animalibus elucescat, quantã eius vim ac sapientiam, in præstantioribus inesse putabimus? Vnum igitur ex hoc opere ac maximũ, non vt medicis, sed vt naturæ studiosis, hoc nobis accedit cõmodum, nẽpe facultatis (quæ inest conditori) cognitio. Secunda autem vtilitas est, ad affectus partiũ, quæ intus in alto corpore delitescunt, cognoscẽdos: quam ad rem, actionis cognitio magnum habet momentum. Quandoquidem qui iam exploratum habet, quòd actio crurum est ambulatio, si quem viderit qui ambulare non possit, statim iudicat partem cruris aliquam esse affectam. Sed quemadmodum in actionibus, ita & in vtilitatibus res se habet. Vt enim ambulatio tollitur, si nerui ac musculi qui cruribus insunt, affecti fuerint: ita tolletur, si os aliquod fuerit fractum, aut sua sede dimotũ. Si verò nescimus, quòd per ossa cruribus innitamur, haudquaquam scire possumus, quòd ossibus læsis animal etiam læditur. Eóq; modo fit, vt ad cognoscendum quænã pars sit affecta, non minus conferat vtilitatum quàm actionum cognitio. Eadem est ratio & de futurorum pręcognitione. Nam qui affectus insunt cruribus incurabiles (vt luxationes quæ cũ vlcere incidunt, aut perversiones coxendicum) insanabilem in futurum tempus significant ambulationis noxam. Tertia, præter prædictas, huius operis vtilitas est adversus sophistas, qui nobis non concedunt crises morborũ à natura fieri, quiq; ipsam vllam animantium habere rationem pernegant. Iam verò in partibus quibusdã scindendis, aut circuncidendis, aut abscindẽdis, quemadmodum & in eximendis sagittis, vel iaculis, qui partium vtilitates probè calluerit, pręscribet quas nam audacter & securè, quásve trepidè & cautè incidere oporteat. Hæc itaq; tot ac tanta huius, quod ad vmbilicum iam perduximus, operis commoda, liber iste, velvti bonus quidam ἱστωδὸς, explicat.

Diuinam mentem esse extensam per aërem, arbitratur Galenum.

Opus de vsu partiũ esse constituendæ perfectissimæ theologiæ verũ principiũ, quæ longe medicina est maior.

Opus de vsu partium philosophis esse longe vtilissimũ.

Cõmoda quæ opus hoc de vsu partium conciliet nobis.

Actionum cognitio plurimum confert ad cognoscendos affectus partiũ, quæ in alto corpore delitescũt.

Vtilitatum nõ minus quam actionũ cognitio cõfert ad cognoscendam affectam sedem.

Luxationem cum vlcere esse incurabilem.

Crises morborum fieri à natura.

Vtilitatis partium cognitio, chirurgos facit intrepidos.

GAL. LIBRORVM DE VSV PARTIVM FINIS.

ILLVSTRI AC GENEROSISSIMO

VIRO, D. D. FERDINANDO, COGNOMENTO A' Mendozza, literarum patrono, Andreas Lacuna, Sec. Doc. M. Miles Sancti Petri, S.

Commentarios Galeni de placitis Hippocratis & Platonis à me haud ita pridem elaboratos, atq; (vt ita dixerim) ad meliorem frugem redactos, multis de caussis adductus sum, tibi vt dicarem, Ferd. generosiss. Primùm, quòd rationi esse consonum ducerem, vt aliquãtulus ad te rediret mearum meditationum fructus, qui fouere indies illas atq; provehere non desinis. Dein, quòd te conspicerẽ diuino quodam affectu præditũ, sapientiæq; ardentissimo amore inflammatũ, diu noctúq; ipsi philosophiæ incumbere, eiq; nauare haud instrenuã operam: ac proinde eorum philosophorum dogmata fore tibi non minus accepta, quàm tuis studiis apta, sperarem. Quocirca vt officiũ meum obseruantiámq; erga T. Dignationẽ testarer, simúlq; lucubrationibus meis conciliarẽ patronum optimum (qualem hac virulentissima ætate omnes ingenuæ artes & disciplinæ desiderant) non alia fieri posse ratione apud me existimaui, quàm si nominis tui præfatione illustratum, idipsum laboris quod est, ederetur in lucem. Tuum igitur est, Vir clariss. hasce vigilias nostras neutiquam pœnitendas, vultu hilari in tuos sinus excipere, exceptásq; contra viros malè feriatos defendere: vt verè sis id quod diceris, Philanthropos, μισεπόνηρος, philalethes, φιλόσοφος. Vale. Venetiis, XII. Calend. April.

GALE-

GALENI PERGAMENI de Hippocratis & Platonis placitis, liber. II.

Nam primus desideratur etiam in græco exemplari.

Animam delitescere in corde, quib. Chrysippus rationibus nitatur probare.

Porrò Chrysippus his friuolis assumptionibus, animam rationalem delitescere in corde persuadere conatur, quòd dum animi sententiam exprimimus, atq; indicantes nosipsos, hanc vocem, Ego, proferimus, in priori syllaba, E, os & mentũ inferius velut ad pectora deducamus: quódque etiam manum interdum admoueamus pectori similiter indicantes nosipsos: vt cùm dicimus, Mihi hoc conuenit. Cæterùm quòd etiam nasum similiter homines quandoq; attingunt, dicentes, mihi hoc da, tamenſi in eo anima non resideat, omnino esse oblitus videtur. Cur autẽ, dum cõcedimus aliquid annuẽtes capite, in quã partem ipsum flectimus, in illa principiũ animi esse potius ostẽdimus, quàm in ea quę mouetur? Etenim quæ primũ in nobis mouetur particula, dum annuimus, eam nimirũ probabilius est animæ principium in se cõtinere, quàm aliarũ vllã, ad quã motu perfertur: vt interim illos homines non cõmemorem, qui capite renuũt, cùm assentiuntur. Oportebat itaq; ab ipsa rei substantia, quã tractabat, Chrysippũ orsum, tum per cõuenientes, tum per proprias assumptiones inuestigare. Nam quæ demõstrationes ab ea rei substãtia recedũt, vt minimè scientificæ sunt, sic eas aut exercitatorias probabilésve, siue dialecticas, aut rhetoricas, aut deniq; sophisticas nominaueris. Ac traditum sanè à veteribus de singulis est: de sophisticis quidem, in elenchis: de rhetoricis autẽ, in rhetoricis artibus: in topicis, de dialecticis sicvt in libris de demõstratione (quæ dicuntur secunda analytica) de scientificis: in quibus omnibus, quirectè demonstraturus est, sese oportet exerceat. Quia igitur propositũ est nobis cõsiderare, num animæ principatus in corde consistat, omnia quæ cordi insunt, & à quibus demõstrationes desumi possunt, dinumeremus. Cordi sanè insunt, situs, magnitudo, plexus, cõformatio, dispositio, & motus. Situm autem est cor, thoracis quidẽ ratione, quodãmodo mediũ magis: totius verò animantis respectu, tantò superius medijs partibus eius, quantò ab vmbilici regionibus (quæ ad amussim sunt mediæ) distat. Versus ipsam etiã arteriam asperam, per quã respiramus, ita quodammodo situm est, vt per medium pulmonẽ ei cõmitatur. Nã ex sinistro cordis ventriculo arteria quædã venosa in pulmonum fibras disseminatur, ad cuius quidẽ numerosas propagines, fines asperæ arteriæ perueniunt, quæ & ipsa in rotũ viscus simili distribuitur modo, quó arteria venosa. Quinetiam iuxta pulmonem ita locatũ est cor, vt extrinsecus ab eo vndiq; cõtegatur. Verùm neq; ex situ, neq; ex cõmunione cordis cum illis partibus, licet eius quod petimus scientificũ vllum argumentũ discere: quãdoquidem nondũ per ea colligitur, cor sensus motúsq; voluntarij principium esse: quẽadmodũ neq; etiam quòd cor vocis opifex sit, qualis est quorũdam sententia. Etenim vocis instrumentũ & primum & peculiare, est summa pars gutturis, quã Græci laryngã vocant. Si igitur infra ipsum aspe rãm arteriã incideris, non amplius animal vociferari audies, etsi respirate ipsum sine impedimẽto, etiamnum videas. Iam verò thoracis musculos, vnà cum iis qui in abdomine sunt, quum animal vocem molitur ædere, vehementer extendi cõspicies, corde nullã nouam insuper actionẽ interim acquirẽte. Non itaq; iam spiritus qui ab imo sursum effertur, priusquàm ab ipso concinnetur larynge, vocis habet speciem, sed solius tantùm sibili. Ista autẽ à supremi asperæ arteriæ finis cartilaginibus, velut plectris quibusdam, efflatio hæc, vox efficitur. Cæterùm cõposita est summa gutturis regio, larynx dicta, ex tribus cartilaginibus, quas complures musculi mouent, tã quam motus voluntarij instrumenta. At musculi, vt ipsi moueantur, neruos à cerebro orientes requirunt. Ex quibus si aliquem fune interceperis, dissecueris ve, statim immobilem illũ musculum reddes, in quem inferitur neruus: immobile etiã animantis membrũ, quod prius à musculo mouebatur, quàm neruus esset incisus. Ac sit qui dem ab aliis instrumentis, musculisq; & neruis, inspiratio libera, qualis sanis adest nulla forti motu agitatis: ab aliis aũt violenta, quam efflationẽ appellare solemus: ad quam perficiendam videbis omnes scapularũ particulas simul attolli. Est tamen proprium vocis instrumentum larynx, ac tum eius motores musculi, neruiq; à cerebro in musculos ipsos demissi: deinde lingua, quæ non vocis modò, sed loquelæ etiam instrumẽtum existit. At verò pulmo, à thorace motus, distentus quidẽ, externum aërem, id quod est inspiratio, attrahit: contractus aũt, eundẽ in asperam arteriam, atq; in os ipsum, extrudit: quod opus est expiratio. Atqui, si vox ab eo, qui in corde est spiritu, fieret, nõ aboleretur statim, neruis quibusdam vel in collo, vel in capite sectis: multóq; minus aut contuso aut vulnerato cerebro, aut spinali medulla dissecta: sed potius oblæso corde, id quod non accidit. Etenim si nudaueris cor, contuderisq; ipsum atq; depresseris, nec voce, nec spiratione, nec vlla prorsus voluntaria actione impediri animal cernes. Quòd si nimẽ perforaueris concauitatem thoracis, licebit tibi etiam vniuersum ac semel cor ipsum eximere, illæsis voluntarijs actionibus: id quod in nonnullis sacrificiis contingit, in quibus animãtia cernuntur, corde iam aris imposito, non respirare tantùm, aut clamare fortiter, sed etiam fugere, quoasque perfusione sanguinis cõmoriantur. Cerebrum autem ossibus si detexeris, aut quencunque ipsius sinum compresseris, nõ mutum duntaxat, ac protinus spirationis expers efficies, sed etiam omnino sensu, omnibúsq; arbitrariis actionibus animal ipsum priuabis. Porrò tauris, quibus spinalis medullæ origo iuxta primam vertebram dissecatur quotidie, simul cum sectione ipsa, motus, respirano, & vox exoluuntur, illæso motu cordis & arteriarum: quòd ipsa

Anima sedem confitendam debere particulã, quæ primò, dũ annuimus, mouetur.

Assumptiones propriæ, substantialésq;.

Secunda analytica.

Cordi quæ insunt.

Cordis situs, positióq;.

Vmbilici regionem in toto corpore esse ad amussim mediã.

Aspera arteria.

Arteria venosa, & vnguę cordis pulmones.

Larynx est primũ instrumentum vocis.

Thoracis musculi.

Abdominis musculi.

Vox qua ratione efficiatur.

Larynx ex tribus cartilaginibus constat.

Musculi motus voluntarij instrumenta.

Neruos productos à cerebro, largiri suis musculis motum.

Inspiratio libera.

Inspiratio violenta.

Lingua, vocis & loquelæ instrumentum existit.

Inspiratio quid.

Expiratio quid.

Corde nudato & contuso, nulla prorsus voluntaria actione impediri animal.

Corde iam aris imposito, animantia respirare, clamare, & fugere.

Cerebro detecto ossibus, aut compressis eius ventriculis, quænam accidant.

pulsandi vis, à cerebro non descendat. Vt enim pulsatio ipsa motus alterius generis est, sic etiam principiorum alterum non indiget altero. Quare neque respirationis, neque vocis, cor existit principium: tametsi propter illud maiori ex parte contingat fieri respirationem. Argumenta autem Zenonis, Diogenis Babylonij, & Chrysippi, quibus freti, in corde rationalem animam habitare, ab eóque emitti vocem contendunt, in hoc vnum ferè conspirant omnia. Vnde vox ac sermo eliditur, illic necessum est fiat ratiocinatio, intelligentiáque, & meditatio omnis, ibidémque etiam mens delitescat. Est enim sermo veluti mentis nuncius, qui ex ea procedit; nec alia existit vocis origo, alia animæ pars præcipua. Atqui vox & sermo, qui vox articulata est, à pectore proficiscuntur, cùm per asperam emittantur arteriam, id quod nõ fieret si à cerebro emitterentur. Mens igitur & omnes eius actiones, in pectore, ac præcipuè circa cor, non in capite, delitescunt. Quæ quidem argumentatio facilè redargui potest. Primò siquidem, dum situs obseruantes propinquitatem, aiunt, si ex cerebro sermo oriretur, non per asperam arteriam procederet, perperam hallucinantur: cùm nimirũ mens ipsa, aut voluntas (siue eam in cerebro, siue in corde posueris) quælibet instrumenta, etiam lõgissimè sita, actutùm mouere possit, nihil ex interuallo, ad celeritatem, impedimenti recipiens. Vt enim nullum sensibile tempus est, interea dum particula vulneratur, & ipsum animal sentit: ita nec interim dum homo respirare aut loqui vult, atque ipsam actionem obit. Quare nihil prohibet, quò minus voce per asperam arteriam emissa, cerebrum motus asperæ arteriæ sit causa. Falluntur etiam secundò, sermonem procedere ex mente dicentes: Sermo quippe, aut vox significatiua, à mente (quemadmodum voluntaria omnia) non tamẽ ex mente, sed ex summo gutture, quod larynx dicitur, proficiscitur. Prius autem nondum vox, id quod effertur, extitit: sed materia quædam vocis (quam efflationem aut sibilum vocamus) ex asperis arterijs profecta, quarum nulla cor attingit: id quod certè sensui manifestum cùm sit, fidem ex seipso facit. Ergo non dicemus, vt illi, vnde sermo emittitur, illic etiam ratiocinationem fieri: sed, à qua parte sermo emittitur, secundum illam quoque, & in illa fieri ipsam ratiocinationem, quæ principis animæ est actio. Licet namque pro mente, principem animæ partem dicere, sicut & dominantem, imperantem, præsidentem, ratiocinantem, atque intelligentem. Iam verò cùm tria vasorum genera, venæ scilicet, arteriæ, & nerui, cerebro cor connectant: si primum quidem ea in superiori & inferiore ceruicis regione funiculis exceperis validis, ne sanguinis perfusio magna sequatur: dein autem, vinculorum medium secueris: videbis planè, ipsis quidem neruis qui iuxta arterias consistunt incisis, statim obmutescere animal, illæsis alijs vniuersis actionibus: arterijs autem solis aut sectis, aut interceptis, minimè reddi animal mutum, priuari tamen pulsu omnes quæ supra vulnus aut vinculũ sunt, eius particulas: ijs quæ infrà consistunt, semper eodẽ modo pulsantibus: venis deniq; aut incisis aut interceptis, nullam manifestè aboleri functionẽ. Vnde liquidũ constat, neq; cor, ad pulsũ motũ cerebro egere: neq; cerebrũ corde, vt sentiat animal, moueturq; pro voluntatis imperio. Porrò si intelligẽdo, discendo, docẽdóve, nullus insignis motus in corde apparet: in omnibus autẽ perturbationibus is manifestè innotescit (quod etiã Chrysippus confirmat) clarum vtiq; euadit, ratiocinatricem animæ facultatem non esse in corde: irrationalem autem, & affectibus obnoxiã, in ipso comprehendi. Cæterùm qui per cardialgiam cor dolere autumant, vocis æquiuocationem non sentiunt, qua nimirum os ventriculi veteres cor appellabant. Quæ pars cùm ab acribus humoribus irritatur, tali sensu tristitiæ afficitur: id quod maximè ijs contingere solet, qui impendiò diutius à cibo abstinuerunt, præcipuè post exercitationes vehementes. Nam exercitatis valentius, in ventriculo flaua bilis colligitur, à quo morsi, cardialgia laborant. Ad hæc autem, etiam si concesserimus, cor primum omniũ particularum formari, non ob id tamẽ inferre oportebit, cor initium facultate existere, sed secũdum generationem. Quòd autem cor primum omnium particularum moueri incipiat, atque vltimum cesset, ostendit quidem, id motus initium esse, nõn tamen omnis, sed solius qui in pulsibus est: qui genere à voluntario differt, cuius cerebrum origo existit. Quòd si nobis obiiciant, in corde copiam neruorum conspici: respondebimus, non neruos, sed neruosa quædam esse corpora in corde, quæ specie solùm neruis respondent, nõ actione & vsu. Dicunt prætereà, in corde consistere nutritionis animalium originem, ac proinde in eo vim ratiocinatricem esse debere. Verùm in vtroq; mentiuntur lemmate. Nam primum nutrimenti principium sunt os, stomachus, & ventriculus: alterum, mèseraicæ venæ, in quibus primis fit sanguis: tertium iecur ipsum: quartum post iecur, vena caua, in qua primùm purus à recrementis sanguis relinquitur: ab hac enim, quemadmodum aliæ omnes animalis particulæ, cor alimentum recipit. Sed nec si cor nutritionis esse principium admitteremus, consequens esset, in qua parte id genus principium est, in eadem ratiocinatricem facultatem haberi. Prætereà vbi aiunt, vnde spiritus suggeritur, ibidem esse animæ principatum: cogimur id cõcedere, si quidem de animali spiritu intelligãt. Vbi verò postea subdunt, ex corde spiritum suppeditari, vitalem quidem fatebimur, animalem autem non item. Quid si neutrum horum spirituũ intelligere se fateantur, sed naturalem, qui sicco humidóq; alimento proportione respondet, audient dicentem Hippocratem: Principium alimenti spiritus, os est, nasus, aspera arteria, pulmo, ac reliqua perspiratio: quibus sanè instrumentis initium motus à capite nos transmitti fatemur. An verò animæ substantia sit euaporatio siue ex alimento, siue ex spiritu, hac de re nihil ad præsens in dubium vertimus, ne per omnia Diogeni videamur infesti esse, qui sanguinem esse animam, vt Empedocles & Critias, existimauit.

Cor neq; respirationis, neque vocis, principium est.
Animæ sedem in corde esse, quibus argumentis probabant veteres.
Mentem, vbicũque ea sit, quælibet instrumẽta, vel longissimè sita, subitò mouere posse.
Sermo à mente nõ ex mẽte, sed ex summo gutture proficiscitur.
Ratiocinationem esse principis animæ actionem.
Mentis nomenclatura.
Cor per quæ vasa cerebro connectatur.
Cor ad pulsũ motum nõ eget cerebro.
Cerebrum non eget corde, vt sentiat & moueatur animal.
Animã irrationalem, affectibusq; obnoxiã, in corde comprehendi.
Os ventriculi veteres cor nominabant.
Os ventriculi quibus præcipuè irritetur.
Cardialgia.
Nutrimenti principia.
Mìseraicas venas primũ conficere sanguinem.
Cauã venam suggerere alimentũ vniuerso corpori.
Spiritus vitalis à corde nascitur.
Spiritus naturalis.
Principium alimenti spiritus.
Animam esse sanguinẽ qui putarint.

GA-

GALENI PERGAMENI
de Placitis Hippocratis & Platonis, lib. III.

QVòd sanè necessariũ existat, non solùm medicis, sed philosophis etiam, nosse, quot genere sint, & quales secundum speciem singulæ, quámque potissimũ animantis particulã occupent, facultates corpus nostrũ regentes, primo libro demonstratũ à nobis est. Secundo autem, de sumptionũ differentiis sermonem habui: quæ quidem in vniuersum sunt quatuor. Nõnullæ quippe ipsarum, ab iis quæ particulæ insunt, iuxta problematis substantiam sumũtur; aliæ verò ab iis, sanè quæ insunt, non tamen secundũ id quod propositũ est, ac de quo quæstio habetur: aliæ ab externis testibus, vt rhetoricæ: aliæ denique à principiis sophisticis, vocularũ ambiguitate. & impostura obarmatæ. De quibus cùm iam disseruerim (idque illorum qui eis vtuntur, exemplis propositis) operæprecium videtur nunc in tertio hoc commentario, numerum & substantias facultatum docere, numerúmque etiam atque discrimina eorum quæ illis accidunt. Satis autem mirari non possum, videns Chrysippum, qui deberet ostendere, ánimam rationalem in corde domicilium habere (est enim hoc illius dogma) sese nimis anxiè torquentem, vt tum rationibus, tum innumeris poetarum exemplis (quæ breuitatis grana prætereo) irascibilem facultatem, perturbationibúsque obnoxiam, in thorace habitare demonstret: id quod iampridem est à veteribus demonstratum: qui quidem feruorem innati caloris aliquem in corde per iracundiam oriri dicunt: cuius ratione accidit, vt tota facies infletur, corpus vniuersum rubescat, incalescátque, & vehementer cor vnà cum animantis arteriis subsiliat: quæ omnia pulchrè describit Plato in Timæo. Ad hæc verò, cùm debuisset Chrysippus, quæ suam quidem fouent sententiam, ea tantùm testimonia poëtarum eligere: quæ euertunt autem, & labefaciunt, explodere: ille sanè ex æquo omnium meminit: imò verò maximè præcipua, & quæ ipsi patrocinabantur, omisit. Qualia sunt illa:

Sumptionũ differentiæ sunt quatuor.

Iracundia quæ superveniant.

Iuppiter exemit tunc ipsi ex pectore mentem. &
Consilium Neptune meum, hoc in pectore nosti. &
Non mihi stat talis sententia pectore.

Hæc igitur testimonia sola, & similia alia, quæ rationalem vim in corde sitam esse portendunt, seligere conveniebat Chrysippum, si omnino testibus litem dirimere statuebat. Nam numerosa illa quæ adduxit, tametsi vera sint, eius tamen prorsus opinionem deiiciunt, præsertim quæ iracundiæ manifestè adversantem faciũt rationem: velut & hæc sonant:

Pectora sed feriens, ipsum cor increpat ira:
Suffer & hæc cor, nam grauiora aliquando tulisti.

Hæc siquidem Vlyssem ad se dicentem introduxit Homerus, cùm ob ea quæ ab ancillis domi agi videret, calor in corde ipsius efferuesceret: & animus, siue iracundia, ratione devicta, ad intempestiuam mulierum punitionem, ipsum iam vt præcipitem actura esset. Nam quam eques ad equum, aut venator etiam ad canem, rationem obtinet, hanc ratio ad animum, siue iracundiam. Etenim imperare in omnibus & prævalere iustius est, id quod natura præcellit: equitem sanè equo, venatorem autem cani, necnon iracundiæ rationem. At non semper accidit, vt tale coniugium, lege administretur naturæ. Verùm quemadmodum equus, nonnunquam retractarius & contumax, non pro decoro elatus, insessorem vitium imbecillitate, aut equestris scientiæ ignorantia victum, simul secum rapit, trahitque longius: sic iracundia effrenis, & ad præcipitem vim dictam erumpens, rationem interdum imbecillam, ignarámve, vnà secum solet præcipitare. Si igitur robur scientiámque habeat, vincet nimirum & ratio iram. (quale exemplum in Vlysse proponitur) & auriga equum. Sin autem aut altervtro, aut vtroque priuetur, periculum ibi est, ne id quod præstantius est, à deteriore vincatur: id quod certè in Medea contigit. In qua quidem, priusquàm filiis occidendis admoliretur impias manus, diu multúmque ratio reluctata cum iracundia est. Nouerat enim quàm impium facinus perpetraret. Cæterùm postea tandem à perturbatione devicta, ipsi iracundiæ concessit, dicens:

Vlyssis in ancillas excandescentia.

Rationẽ præesse animo, vt equo præesse videtur eques.

Noui equidem cuiusmodi faciam mala,
Sed fortior iracundia consiliis meis.

Nouit itaque magnitudinem malorum, quæ erat perpetratura, à ratione edocta. Verùm iracundiam longè fortiorem esse ratione ait, ac propterea se ab illa violenter ad scelus perpetrandum abduci. Vlysses autem contrà, ratione iracundiam coërcuit. Sæpe igitur in alio irascibilem animæ partem ratio adeò superat, vt ne pugna quidem vnquam ipsis inter se oriatur, sed hæc dominetur, illa obtemperet: id quod sanè iis adest, qui ad summum philosophiæ peruenerunt. Rursus iracundia subinde ita rationem vincit, vt imperet, ac ducat perpetuò: quemadmodum in multis barbaris, & pueris natura iracundis, necnon in ferarum non paucis, & hominibus belluinis videre licet. Est quum ne alterum quidem vsqueadeo valens sit, vt statim alterum trahat: sed adversantur invicem, pugnántque, & temporis spacio alterum vincit: vt in Vlysse quidem ratio, in Medea autem iracundia. Quas animæ aut partes aut facultates maximè inter se differentes, Chrysippus quum in vnum confundat, carminum tamen Vlysis & Medeæ meminit, qui evidenter ipsius opinionem subvertunt. Taceo etiam Chrysippum, qui leonibus iracundiam ademit, carmen illud Tyrtæi inter alia adducere, Leonis animum continens in pectore: quod leonibus maximam inesse iracundiam suadet. Et quum pronunciet, ideo nonnullos vocari excordes, quòd vniuersi homines animæ principatum in corde statuant; miror sanè quòd nõ intelligat, nullum stolidum aut imprudentẽ, excordem dici: sed illos quidem omnes, vacuos cerebro: menculosos autẽ, excordes: sicuti & euisceratos eos, qui nullo affectu mouentur: omnibus nimirũ putantibus, in cerebro quidem rationẽ, in corde iracundiam consistere. At quia tertiũ quoque viscus iecur existit, in quo appetitoria animæ vis consistat, huic etiam

Medeæ facinus.

Medea iracundiam, superasse rationem.

Vlyssem coërcuisse iracundiam ratione.

Rationi semper iracundia obsecũdat, in iis qui ad summũ philosophia peruenerunt.

Cerebro vacui. Excordes. Euiscerati.

Iecori inesse vim animæ appetitoriam.

Medeam fuisse magnis donatā visceribus, ait Euripides, quòd possideret tres illas animæ facultates vehementissimas.

commoderationem quandam propriorum motuum inesse oportet, si homo in totum ornari anima debet. Quas quidem tres animę facultates Euripides in Medea vehementissimas esse describens (appetitricē enim ardentissimus ille amor quo Iasonem ardebat: irascibilem, immanis eius furor in liberos: rationalē deniq;, suadela qua se ipsam à tanto scelere dehortabatur, satis abvndè declarant) eam magnis visceribus donatam fuisse ait. * Quanquam neq; Euripides, neque vllus alius poëta (quorum testimonia præter morem recitare, me Chrysippi garrulitas cogit) imò verò neq; ipse etiam Hippocrates, omnium medicorum calculo, præstantissimus, quemadmodum neque Plato philosophorum princeps (cuius nec opinionem sectatores Chrysippi superare vnquam poterunt, nec imitari demonstrationis ornatum) de proposito placito fidem facere posit, citra demonstrationem. Chrysippus autem cùm nullius demonstrationis meminerit, interim non erubescit Tyrtæum & Stesichorum testes nobis citare: quos si etiam viuos aliquis interrogaret, an de horum dogmatū scienna ambigerent, faterentur vtique voce vna, nihil se ipsorum sensisse: ipsiq; potius à Chrysippo nonnihil discere, quàm de illis demonstrare (vt arbitror) mallent.

Hippocratis Platonisq; encomia.

Rationalis facultatis, quæ cerebro inest opera.

Irascibilis facultatis, quæ cordi inest, quod proprium.

Ratiocinari igitur, & quæ dicuntur considerare, item pugnannam, aut cōsequentiam rerum nouisse, rationalis facultatis (quæ cerebro inest) est opus. Ob cōvicia autem, aut minas, neque irasci, neque excandescere, animosæ (quæ cordi hæret) est proprium. Etenim dum ea quæ in homine sunt, convenienter administrantur, cerebrum quidem imperat: cor autē paret, & obsecundat.

Cerebrum esse originem neruorum, quæ motus voluntarij & sensus sunt instrumenta.

Cor esse arteriarum principium.

Diximus autem, neruorū, quæ motus voluntarij, atque sensus sunt instrumenta, cerebrum originem esse: quemadmodū arteriarum, cor: ad hæc etiam, contusis aut vulneratis ventriculis cerebri, totum animal subitò evadere torpidum, illæso motu cordis & arteriarum: sicvti & vbi cor similiter affectum fuerit, arteriarum motus offendi, citra vllam noxam voluntarij motus, & sensus, quòd eorum principiorum neutrum cōmemoratas facultates alteri subministraret.

Cerebri affecti symptomata.

Cordis affecti symptomata.

Aristoteles plures animæ facultates diuersas in vno corde constituit.

Chrysippi de partibus animæ opinio.

Appetitoriā animam inesse iecinori.

Tityo apud inferos hepar exedi à vulturibus.

Porrò patiente cerebro, promptè animal desipit, motuq; & sensu priuatur. At corde affecto, syncope arripitur, interitq;, prædictorum nullo quicquam perpesso. Iam verò Aristoteles, plures animæ facultates genere diuersas esse concedit, etsi illas in vno corde constituat: Chrysippus autem neque eas omnes differre inter se profitetur, neq; alia quadam vi animal irasci, alia concupiscere, alia ratiocinari: cùm tamen vel testimoniis poëtarum, quos citat, asserere contraria cogatur. Etenim in iecinore delitescere appetitoriam animæ facultatem, illic planè Homerus nos docet, vbi ait, vultures apud inferos Tityo iecur exedere, quòd concupiisset constuprare Latonam: * partem nimirum illam plectentes, quæ illatæ contumeliæ fuerat velvti origo & radix.

Mineruam ex Iouis cerebro fuisse ortā, fingūt poëta.

Quod pertinet ad rationalem animæ facultatem, cùm sentiret Chrysippus, fabulam de Minerua, quæ post deglutitam Metidem, ex Iouis capite orta esse putatur, suis ipsius dogmatis adversari, maximè illam detorquere conatur, hinc figmentum illud habuisse originem dicens, * quod artes quidem vniuersæ concipiantur & consistant in corde: à ratione autem per caput, hoc est, per os (quæ capitis particula existit) emittantur sermone.

Cordis motus duplex.

Spiritum animalem contineri in ventriculis cerebri.

Cerebri motus.

Spiritum animalem partim à venis gigni, partim & præcipuè ab arteriis.

Retiformē plexum consistere ad basim cerebri.

Ventriculum cerebri principalissimum, vertici inesse capitis.

Cæterùm (vt figmentum secus interpretemur) quemadmodum cordis corpus virtute sua distentum & contractum vicissim, proprias materias attrahit, expellitque: pari modo cerebrum, vbi statuerit spiritum animalem, in suis contentum ventriculis, particulæ cuipiam transmittere, motu ad id idoneo incitatum, distribuit ipsum. Hunc autem spiritum qui in ventriculis ipsius est, fortassis quidem paucum, etiam venæ ad ipsos pertinentes generant: copiosissimum verò & principalissimum arteriæ, plexum reticularem, qui ad cerebri basim est, perreptantes, suppeditant, quæ à corde sursum feruntur. Quare si quis fabulam veris velit connectere, in partibus inferioribus prudentiam conceptam (hoc est, animalem spiritum) in capite natura perfici * dixerit, præsertim in vertice: quandoquidem in eo medius & principalissimus cerebri sinus habetur. Verùm si scientificas demonstrationes sequutus, omisisset Chryppus fabulas, etymologias, reclinationes, declinationésque capitis, manuum motiones, labiorúmq; figuras, vnà cum mulierculis, & aliis idiotis, vtique veritatem ipse invenisset, nec nobis periisset tempus, ostendentibus ipsum nihil ex iis quæ adducit, iuuari.

GALENI PERGAMENI
de placitis Hippocratis & Platonis, lib. IIII.

AT verò vbi Chrysippus affectum definiens, eum esse ait irrationalem, & præter naturam animi motum, hoc est, reluctantem rationi: rectè sanè ipsum qui in affectu est motū, ab inanimis irrationabilibúsq; distinxit. Mouetur siquidem lapis & lignum, sic tamen vt nō reluctentur rationi. Cuius enim neutiquam interest vt obtemperet, sequatúrq; rationem, hoc quomodo repugnare rationi poterit? Meritò itaq; id nō vti ratione dicetur: sicvti reluctari rationi, quod naturā quidem habet sequendi, obtēperandiq;, sed interim præter sui naturā, alio modo fertur. Vnde liquet, nec inanimato cuipiam, neq; irrationali animanti, affectū innasci posse animalem. Perdecenter etiam ab erroribus affectus ipsos distinguit. Quādoquidem errores, praua sunt iudicia, & ratio veritatem mentita, implicitáq; errori. Affectus contrà, nullum quidem erratū, neq; prætermissum in ratiocinatione: sed est animi motus rationi inobediens. Nam qui vt patriam seruet, liberorū vitā cōtemnit, vel iugulandos tradit, honesti imaginatione id facit, ac ratiocinio vsus. Medea autem, quæ sciebat qualia perpetraret flagitia, non errore, vt ille, sed perturbatione ducta, trahebatur.

Rationi reluctari, quæ sint dicenda.

Affectū animalem nō posse innasci inanimato alicui, sicuti neq; irrationali animali.

Errores sunt praua iudicia.

Affectus est motus animi, rationi inobediens.

Currentiū per accliuia, decliuia, & plana, consideratio.

Quinetiam, vbi celeriter currentium, qui ne si sistere quidem velint, statim id possunt, Chrysippus meminit, apertè illo exemplo aliam vim præter rationalem, nobis posuit ob oculos, à qua affectiones ipsæ absoluuntur. Etenim eorum qui per accliuia currunt, nulli adest ea difficultas sisten-

Currentiū per accliuia, decliuia, & plana, consideratio.

sistendi: sed iis tantùm, qui per planam quandā aut decliuem feruntur viam. Quippe composita inest ipsorum lationis causa: vna, tanquam animalium, quæ animæ impetu mouentur: altera, tanquam inanimatorum corporum quæ corpore inclinant. Cæterùm qui in plana regione retrorsum corporis inclinationem inter currendum molitur, sistendi potens est, & sui iuris: qui verò in anteriorem partem, vtiq; ab illa impeditur. Qua de causa hoc pacto omnes currunt, ab ipsa res natura edocti, corporis inclinationem in anteriora, celeritati motus conferre.

Inclinationem corporis in anteriora, celeritati motus conferre.

Quemadmodum igitur iis, qui nihil à corporis pondere ad motus celeritatem iuuantur, in promptu est vt sistant: illis verò qui ex duplici causa celeritatem generant, non amplius voluntas est satis: eodem modo in animi impetu, quum ratiocinatio sola causam habuerit, promptum est propter ipsam cessare impetum: vbi verò aut iracundia ei, aut cupiditas quædam accesserit, quæ sunt vires irrationales, & corporis grauitati persimiles, statim quidem neutiquam posse consistere, verisimile est: etsi tēporis spatio fortè hoc quoque fiet, quemadmodum in currentibus.

Impetum posse & à ratione, & ab iracundia moueri.

Nam quum ratiocinatio, & iracundia, mouere ipsum impetū possint, si quidem à sola ratione fiat, & compescere ipsum, & rursus excitare sola voluntate licebit. Sin ab iracundia quadam & cupiditate, quum illæ cessauerint. Sin ab vtrisque operantibus fiat, ratione simul, & facultate quadam irrationali: ratione quidē renitente, quod valentius est, præcellet: simul autem concurrente, nunquam cessabit.

Ratio quando concurrat affectui.

Concurrit affectui ratio, quum quæ ille facit, etiam ratio opinatur: quemadmodum in intemperantibus & proteruis hominibus, qui summum bonum in voluptatum fruitione collocant, vltro ratio ipsam cupiditatem sequitur.

Ratio quando reluctetur affectui.

At reniti ac repugnare affectus rationem dico, quum homo non opinatur propositæ voluptatis fruitionem, honestum aut bonum esse: trahitur autē quodammodo ad eam, propter valentem appetitoriæ virtutis motum.

Continens qui dicatur.

Verùm si ratio superauerit, talis homo tum sui, tum suorum affectuum continens, & est, & dicitur.

Incontinens qui vocatur.

Sin autem cupiditas, contrariam huic appellationem sortitus, incontinens nominatur.

Temperans qui.

Quum verò à ratione sola ad suauium vsum ducitur, talis vocatur temperans, hoc consilio ea deligens, non vt fruatur, sed vt iuuetur:

Proteruus qui.

quemadmodum etiam proteruus, qui à sola cupiditate ducitur, ratione tanquam famulo quodam eam subsequente. Eiusmodi ergo causarum, impetus animi exiccantium, complexui, attestatur etiam Chrysippi exemplum. Etenim adversus accliue currētes, sola vi rationali ducuntur. Qui autem inuiti feruntur ad præcipitium, irrationali: quam sanè corporis esse pondus diximus:

Irrationalis animæ vis, corporis ponderi comparatur.

in decliue currentes, vtrisque: perinde vt qui in plano currunt, si prorsum tendant. Nam si renitantur retrorsum, current quidem alius minus, sed vbi voluerint, sistētur. Quare nihil Chrysippus vsq; ad definitionū expositionem veteribus contrarium pronunciat. Maximè autem ab eis recedit, ac sibimet adversatur, dum affectus esse iudicia existimat. In summa verò, Chrysippus semper velvti in vnda fluctuat: nunc quidē sine omni ratione fieri dicens affectus, nunc ad solā rationalē pertinere animæ facultatē: ac proinde eos, iudicia quum sint, irrationabilibus animalibus non inesse.

Affectus distinguit à vitiis.

Oblitus autem esse videtur interim, quòd à vitiis oppido quàm decenter affectus ipsos distinxerit. Ratio siquidem, etiam ex Chrysippi sententia, siue sana & vera, siue praua & mendax extiterit, is qui secundum ipsam mouetur, nunquam in affectum incidit. Quandoquidem secundū veram, rectè & venustè mouetur: secundum falsam, prauè & vitiosè.

Ratione duce, virtutē aut vitium sequi: affectum nunquā. Voluptatē non esse in bonis ponendam.

Vbi enim ratio dux est, aut virtus sequitur, aut vitiū: affectus nunquam. Itaq; putare voluptatem bonum existere, quemadmodum Epicurus existimabat, peccās, vitiosa & falsa ratio est: omnésq; actiones & particulares animi motus, qui voluptatem, tāquam finem respiciunt prauè, prauos sanè necessariò, & aberrantes facit, ac vitiosos: non tamen iam affectus quoque.

Affectus proprium.

Quippe proprium affectus hoc ipsum est, vt anima citra rationem moueatur: id quod pulchrè etiā scripsit Chrysippus.

Nihil sine causa oritur.

Ratio non præest affectibus.

Affectus vnde proficiscantur.

Quum aūt nihil sine causa oriatur, ratio verò minimè præsit affectibus, iustum est iam nobis Chrysippus respondeat, quidnam affectus ipsos producat. Nos siquidē affirmamus, interim quidem ab irascibili, interim ab appetitoria animæ facultate illos ducere originem. At Chrysippus nulli firmiter hærens sententiæ, modò eos præter rationem oriri ait, modò secundum rationem, modò temerè atq; à casu procedere: quocirca reprehensionem vllo pacto effugere nequit. Nam si dicat affectuum insultus ab ipsa ratione oriri, discernere iam vitium ab affectu non potest. Si verò rationem adimat, in motum quendam causæ expertem incidit: quum liceat illi ex facili ambas absurditates vitare, si cōfiteatur irrationales quasdam facultates in anima, affectuum ipsius causas existere.

Facultates quasdam irrationales in anima, affectuum causas existere.

Quanquā vbi ea quę nō rectè homines faciunt, partim quidem ad prauū iudiciū refert, partim ad infirmitatem animi, imbecillitatémq;: quemadmodū vbi rursus iis quæ rectè administrant, rectum iudicium cum bono animi robore præesse ait; illic sanè diuersam à ratiocinatrice vim quandā esse in animis hominum, causam talium affectuum fateri, velit nolit, cōpellitur. Siquidem vt iudiciū, facultatis rationalis est opus: ita firmitas, robur virtúsq;, facultatis est diuersæ à ratiocinatione.

Scientiam habens, nulla in re potest hallucinari.

Porrò vt scientiam habere (secundum quam, ex Platonis sententia, nemo vlla in re potest hallucinari) non est affectus: ita neque obliuio illius affectus dicenda est, sed inscitia potius, aut ignorantia. At si quis iracundia, aut voluptate deceptus, ab iis quæ initio statuerat recesserit, imbecillis quidem huic anima & infirma est: motus autem ipsius, est affectus dicendus:

Menelai imbecillitas, mollitiesq; animi.

vt constat in Menelao, qui quum Helenā occidere decreuisset, eámq; districto gladio invasisset, propius accedens, ac mammas illius candidissimas conspicatus, attonitúsq; ob pulchritudinē eius, propter infirmitatē imbecillitatémq; animi, nō solum gladium abiecit, sed mulierem etiam est osculatus, eique seipsum mancipium obtulit, citra iudicium, citráq; rationem, impetu ad cōtra-

ria ductus, eorum quę initio decreuerat. Quemadmodum igitur in Medea iracundia oppressit rationem, eamq; ad perpetrandum scelus pertraxit: sic animam Menelai ipsa decipiens cupiditas, revocauit illam ab instituto. Quæ quidem exempla ab ipso Chrysippo adducta, maxime illi adversantur, quum ex eis constet, tres facultates diuersas inesse hominibus: nec esse affectus ipsos iudicia; ut qui præter iudicium oriantur. Nec verò à veteri placito illa carmina abhorrent, quæ, vt suam opinionẽ tueatur, citat etiam de animantibus.

Venus siquidem admonita laxat nihil,
Si nanq; cogas, amplius intendere appetit.
Admonitus autem amor, magis premit.

Quibus postea subdit, affectus ipsos amantium declinare semper rationem, tanquam intempestiuum increpatorem. Reperies & alia innumera in libro De affectibus, ab eo prodita, pugnantia quidem iis dogmatis, quæ ipse statuit: consentanea autem & manifestò apparentibus, & opinioni Platonis.

Tristitia quid.

Quum autem Chrysippus dixisset, tristitiam esse opinionem recentem præsentis mali: ab eo Posidonius exigit causam, cur mali quidem opinio, si recens sit, tristitiam inferat: inveterata autem, neutiquam, aut non perinde angat animum.

Tristitiam cur inferat opinio recens præsentis mali: inveterata aũt, nequaquam aut non perinde.

Quam causam, quòd eam ignoraret Chrysippus, ipsemet Posidonius reddens, ait, omne immodicum & peregrinum subitò irruens, animum permutare: vsitatum verò & consuetum, inueteratúmq;, aut minimè affectus mouere, aut parum admodum.

Immodicum omne irruens subitò, permutat animũ: consuetum verò, nõ vsquead eo.

Quare domesticum & familiare sibi facere dicit, rebus non pręsentibus, tanquam pręsentibus vti. Ac proinde sapientes complures, etiamsi existiment se in maximis bonis, aut etiam malis versari, esse tamen ab affectu omni immunissimos.

Immunes ab affectu esse, quo non præsentib. tanquã præsentibus rebus vtuntur.

Quocirca dictum Anaxagoræ assumpsit, qui quidem, quũ aliquis filium mortuum ei renunciasset, admodum constanter respondit, Noui me mortalem genuisse. In hunc sensum etiam Euripides Theseum introduxit loquentem:

Anaxagoræ dictum heroicũ.

A sapiente aliquo perdoctus ego,
In curas animum & calamitates indidi.
Atq; exulem me proposui à patria mea ad mortes
Immaturas, & vias malas alias:
Vt si quid paterer ex iis quæ putaueram
Aliquando, animum non morderent recentia.

Eòdem pertinent & illa.

Si hic primus esset malorum dies mihi,
Et non diu uexarer in laboribus,
Forsan reniterer, ut pullus iugo recens
Subditus, excutiens frænum susceptum nuper.
At nunc malis obdurui, & occallui.
Hæc interim emollescent longo tempore,
Malum pubescit nunc.

Affectus sedari tempore, etiãsi opinio ipsorum permaneat.

Tempore itaque affectus cessant, etiamsi opinio eorum & iudicia permaneant. Vt enim pars animæ obnoxia affectibus, peculiaria quædam concupiscit appetibilia: ita etiam ipsis, quum accidunt, repletur & saturatur, atq; in hoc suum ipsius motum sistit, qui animalis impetui præerat.

Affectus quomodo compescantur.

Nihil autem tam clarum est, quàm vires quasdam in nostris animis inesse natura concupiscentes, hanc voluptatis, illam dominij & victoriæ. Iam verò sunt qui nolentes plorant, lachrymas cohibere impotentes. Sunt contrà, qui plorare cupientes, protinus cessant, ob motiones affectibus subditas, vehementer ita inhærentes, vt non evincantur à voluntate: aut ita omnino cessantes, vt ab ipsis excitari nequeant. Quorum causas investigantes, inveniemus quo pacto ratio cum affectu pugnet, atque ab eo differat, simulq; servabimus animæ facultates. Consuetudines itaque & tempus, ad affectuum motus plurimum posse videntur.

Consuetudine mollescit animæ irrationabilitas.

Consuetudine quippe mollescit animæ irrationabilitas, in quocunque educetur.

Tempore affectus conquiescunt.

Tempore autem affectus conquiescunt, repletis irrationabilibus potentiis animæ, iis quæ antea desiderabant. At rationales cognitiones, iudicia, & summatim scientiæ omnes, & artes, neq; difficiles ad dissolutionem fieri apparent propter solum tempus nudum (quemadmodum consuetudines secundum affectum) neq; transponi & cessare, sicvti tristitia, aliiq; affectus id genus.

GALENI PERGAMENI de Placitis Hippocratis & Platonis, lib. V.

Chrysippi sectatorum discursus.

Qvum igitur sectatores Chrysippi ostenderint, quemadmodũ ipsi quidem existimant, vniuersos affectus in corde consistere: vt autem veritas habet, solos eos, qui circa irascibilem facultatem versantur: ac dein assumpserint, vbicunq; animi affectiones sint, ibidem quoque ratiocinatricem ipsius facultatem haberi: ita demum concludunt, in corde ratiocinatricem existere. Nos verò, quòd inde iracundia nascatur, vnà cum ipsis fatemur: quòd autem in loco eodem delitescant vis irascibilis & ratiocinatrix, non item: neq; quòd vnius opera facultatis existant.

Affectus quid.

Porrò affectum animi, motionem quandam esse præter naturam, rationis expertem, quę ciuilium animis non innascatur, nõ veteres tantùm, sed Chrysippus quoque fatetur.

Animi constitutionem corporis cõstitutione esse similem.

Est autem inter animi constitutionem, & eam quæ corpori inest, quædam similitudo & proportio. Quare Posidonium laudo, quòd prauorum animas, quum extra affectus constiterint, sanis corporibus similiter se habere prædicat: non probo autem, quòd eiusmodi constitutionem morbum nominet.

Animarũ cum corporibus comparationes diuersæ.

Oportebat nanque, si rectè sapientium animas vellet assimilare, dicere, * eas similes esse corporibus iis, quæ ab affectibus sunt immunia. At prouidorum, bono habitu prædits. Mediocrium verò virorum, sanis sine bona habitudine. Vulgariũ & iniquorum, iis qui vel ex occasione leuissima in morbos incidunt. Irascentium deniq;, aut furibundorum, aut lugentium, amantiúmve, aut obsessorũ aliquo affectu, iis quæ iam ægrotant. Siquidem quocunque tempore vel dormiunt, vel ad aliud mentem hi transferunt, extra affectum feruntur. Paulò pòst vbi ipsorum meminerint, in constitutionem perveniunt febrium insultibus similem.

Sanitas corporis quæ.

Quemadmodum autem sanitas corporis, est cõmoderatio simplicissimarum eius particularum, quę iam elementa vocamus:

Sanitas animi.
Morbus animi.

mus: eodem modò etiā erit animi sanitas, commoderatio quædam simplicium particularum ipsius. Quinetiam morbus animi similiter immoderatio quædam est, & discordia ipsarum harum particularum inter se, quarum cōmoderatio erat animi sanitas. Sunt autem hæ particulæ iuxta Platonis sententiam, irascibilis, rationalis, & præter has etiam appetitoria. Etenim concordes invicem, & in nullo dissidentes hæ tres, sanitatem animi efficiunt: discordes autem & contendentes, morbum. Vbi autem Chrysippus ait, animæ partes esse, per quas ratio in ea consistit: intelligens animam, notionum & præsumptionum quandam collectionem existere, dupliciter errat. Primùm enim non animi, sed rationis has dicendum erat esse particulas. Quippe non idem est anima & ratio, quum hæc in ea contineatur. Quòd si hoc etiam aliquis irreprehensum permiserit, certè notiones & præsumptiones, non particulas animæ, sed actiones animæ dicere oportet. Nihil autem ex propriis functionibus constat. Ad hæc etiam Chrysippus sanitatem animæ & pulchritudinē in vnum atque idem confundit. Porrò corporis pulchritudo, in particularum commoderatione (qualis in Polycleti regula cernitur) secundum omnes medicos philosophósque, cōsistit. Sanitas verò, elementorum, quæcunque illa sint, inter se est cōmoderatio. Cæterum animæ pulchritudo, ad moderatos ac decentes ipsius animæ motus (qualis est Platonis sententia) refertur: ad immodicos autem & efferatos, turpitudo eiusdem. Siquidem in cōmoderatione motionum particularium, pulchritudo actionum est cognita: sicuti turpitudo in immoderatione. Quòd autem anima nostra composita ex particulis diuersi generis, & substantia & sede inter se differentibus sit, quódque innumeras vires sortiatur, Hippocrates est atque Platonis Placitum. Quare neque in vna particula animæ, neque in vna ipsius facultate, tum iudicia, tum etiam affectus fient, vt Chrysippus existimauit. Iam verò pueris multò plures & vehementiores quàm adultis oboriuntur affectus: quum à nullo docti magistro, sed naturali ductu illi omnes ad voluptates flectantur, auersentur autem labores. Videmus enim ipsos & irascentes, & calcitrantes, & mordentes, & prævalere cupientes, vt nonnulla animantia, nullo præmio proposito, præter ipsam victoriam. Neque verò à ratione impetus eorum coërceri dicere possis, vt qui rationem necdum habeant: neque quòd non innumeris affectibus implicentur. At vbi processerint, quoniam ad honestum, naturalem quandam propensionem habent, & erubescunt peccantes, & iustitiam, aliásque virtutes amplectuntur, facientes plurima secundū earum notiones: etsi prius, quum essent parui, ex affectu viuerent, nullámque præceptorum ex ratione curam haberent. Cæterùm animæ constitutiones, ex diuersis corporis temperamentis oriuntur: quum videamus animalium, quæ lati pectoris & calidiora sunt, omnia sortiri naturam iracundiorem: vt timidiorem, quæ latis coxis, & frigidiora. Ac secundum varietatem regionum, haud parum etiam moribus homines ad timorem & audaciam, vel voluptatis laborisque studium, differūt. Quare, mea sententia, curatio animi affectuum, in nonnullis quidem prompta & facilis est, eò quòd neque affectuum motus ipsis insint validi, neque ratiocinatrix pars, imbecillis natura & imprudens, sed propter inscitiam prauásque consuetudines, id genus hominum viuere ex affectu cogantur. Nonnullis verò difficilis, quum motus affectuum, qui ex corporis constitutione necessariò obveniunt, magni & vehemētes extiterint: ratiocinatrix autem facultas imbecillis, imprudénsque. Hunc quippe veri scientiam indipisci oportet, ac affectuum motus retundere, probis institutionibus assuescentem. Sic itaque & ab initio hominem ad optimum conformare oportet, ante omnia quidem, ipsorum seminum, dein victus quo grauida vtetur, ac præterea cibi, potus, exercitiorum, atque adeo quietis & somni ratione habita. Oportet autē (ut inquit Plato) pueros iam æditos, ita educari & institui, vt reddant partem animi affectibus opportunam & irrationalem, motibus commoderatam, ac rationis iussis audientem. In pueritia tamen exiguam & imbecillam * hanc ipsam rationem esse verisimile est: magnam verò & valentem evadere, circa quartumdecimum ætatis annum: quandò iam dominari & imperare ipsam conuenit, tanquam aurigam quendam pari connatorum equorum, nempe cupiditati, iracundiæque, dum non valentes nimium sunt, neque imbecillæ, nec pigræ, nec effrenes, nec contumaces omnino, aut indecoræ, aut contumeliosæ, sed in omne promptæ, tum sequi, tum obsecundare rationi. Huius autem institutionem, virtutémque, scientiam esse oportet rerum naturę: quemadmodum aurigę, speculationum artis aurigandi. Nam in irrationabilibus animæ viribus, scientiæ non solent innasci, sicuti neque equis: sed his sanè propria virtus, ex consuetudine quadam irrationali proficiscitur, aurigis autem ex disciplina rationali. Quemadmodum igitur irrationaliū animæ partium necesse est irrationales quoque virtutes esse, ita rationalem, solius ratiocinatricis. Quapropter meritò illarum virtutes, facultates dicendæ sunt: solius autem ratiocinatricis, scientia. Quum itaque in nobis alia potior sit animæ pars, alia deterior: qui potiorem sequitur, consentaneam naturæ vitam dicetur agere: qui deteriorem, repugnantem. Hic enim ex affectu, ille secundum rationem, viuit. Quum igitur hæ tres propensiones nobis natura insint: ad voluptatem sanè, propter appetitoriam: ad victoriam verò, propter irascibilem: ad honestum denique, propter ratiocinatricem animæ facultatem: Epicurus quidem infimæ animę partis tantùm proportionem conspexit: Chrysippus autem, optimæ, quum dixerit peculiariter nos affici erga solum honestum. At vniuersas tres proprietates perspicere solis veteribus philosophis licuit. Porrò qui ex affectu viuit, hic irrationalem & attonitam animæ partem: qui verò sine affectu, rationalem atque diuinam sequitur. Quare affectuum causa cognita, plurimum ad remedij inventionem confert. Idcirco Damon musicus quum esset apud tibicinam Phrygium modulantem, ebriis quibusdam

Animæ partes sunt, irascibilis, rationalis, & appetitoria.
Chrysippi error duplex.
Anima & ratio non sunt idem, quum ratio in anima contineatur.
Nihil ex propriis constat actionibus.
Pulchritudo corporis, in particularum commoderatione consistit.
Sanitas est elementorum commoderatio.
Pulchritudo animæ, ad decentes eius motus refertur: et turpitudo, ad immodicos & efferatos eiusdem.
Anima nostra constat ex partibus omnino inter se differentibus.
Pueris vehementiores, pluresque affectus, quàm adultis, sunt.
Animæ constitutiones ex diverso corporū temperamento nasci.
Iracundiora esse animalia quæ lati pectoris, & calidiora existunt.
Regionum varietas, discrimē in moribus facit.
Hominem ab initio, quo pacto secundū virtutem formare atque instituere oporteat.
Pueris rationē ipsam esse imbecillam: valentē autem evadere, circa quartumdecimum annum.
Scientiam non innasci irrationalibus animæ facultatibus.
Irrationalium animæ partiū, irrationales virtutes: sed rationalem autē, solius ratiocinatricis.
Viuere qui ex affectu, & qui secundum rationē dicatur.
Propensiones quibus mouemur natura, sunt tres.
Affectuum causa cognita plurimum ad remedij inventionem confert.

adolescentibus,& insana quædã peragentibus, Doricũ canere iussit: illi verò statim à motu insulso cessarunt: non quòd opiniones ratiocinatricis facultatis docerentur à cantionibus tibicinæ, sed quòd affectibus obnoxia pars animæ, quũ esset irrationalis, excitaretur, mitigaretúrq; motibus irrationabilibus. Siquidem irrationali, ab irrationabilibus & cõmodum & noxa obvenit: rationali verò, à scientia bonáque disciplina. Verùm pars animę affectibus obnoxia, temporis spatio partim repletur propriis cupiditatibus, partim diuturnis laborat motibus. Quapropter amborum nomine ea conquiescente, & mediocriter mota, superior esse ratio iam potest: quemadmodum & equo effreni insessorem violenter excutiente, deinde laborãte simul cursu, & præterea saturato iis quæ concupiuit, rursus auriga superior evadit. At Chrysippus neq; diuersam animæ partem affectibus deditam, à rationali arbitratur: & affectus tollit à brutis animantibus, quum tamen libidine & iracundia regantur.

Bruta, libidine & iracũdia regi.

Posidonius autem rectius, quæ animantia ægré mouentur, & stirpium modo adhærescunt petris, ea cupiditate sola gubernari pronunciat.

Animalia quæ à quibus animæ facultatib. dispensentur.

Reliqua verò bruta vniuersa, vtrisq; facultatibus vti, & appetitoria, & irascibili. Hominem autem solum, tribus: quippe rationale principium, hunc sumere. Quòd igitur pars animæ appetitoria, diuersa sit à ratiocinatrice, hinc colligere licet, quòd pueri dum sumus, instar brutorum animalium prompté ad repletionem ferimur, neq; an id conducat, aut obsit, considerantes.

Animæ partem appetitoriã, diuersam à ratiocinatrice existere.

Aetate verò & ratione provecti, sæpe ne bibimus quidem omnino, vbi persuasum habuerimus, ex potu noxam subsecuturã: sæpe minus quàm appetimus, si & hic copia obfutura est. Interim aquam bibimus, vinum concupiscentes. Rationis autem expertes homines, similiter infantibus atq; feris, neq; tempus expectant, neq; quantitatẽ, qualitatẽmve corporis inspicere sustinent. Quòd ergo nec feræ, nec infantes, ratione vtantur, etiam apud Chrysippum in confesso est. At quòd vi alia præter rationẽ ad fruendum iis quæ concupiscunt, alliciantur, modò ait, modò negat. Etenim irrationalis in nobis facultas, ad singula quæ desiderantur, requirentem allicit: ratio retrahit, & inopportunã cõmotionem continet, ac pugna frequenter vtrisq; valida inter se oboritur, evidenter indicans duplicem esse in nobis naturam facultatũ invicem dissidentium.

Naturam facultatũ nobis inesse duplicem.

Si enim vna esset sola, quemadmodum in pueris, nihil sané prohiberet intempestiué nos frui appetibilibus. Quemadmodum etiam si sola esset ratio, nullum esset negocium, sitientem non bibere, aut esurientem non esse: neq; continens, neq; sobrius, qui non bibit, nominaretur: sicvti nec qui non vadit, nisi velit. Sitientis itaq;, nolentis autem bibere, anima, vna quidem facultate, aut parte, potum concupiscit: altera verò, fugit, & aversatur. Vni enim & eidem arripere aliquid fugeréq;, non licet. At verò rationi iracundia, vt subseruiat & auxilietur illi, perinde ac venatori canis, contra tertiam animæ speciem, à natura tributa est.

Iracundiam esse à natura tributam rationi contrà cupiditatem, cen venatori canem.

Quare vbi vltro sequitur ratio appetentiam, consequitur & iracundia rationem. Vbi autem adversatur illi, atq; renititur, iracundia à ratione stat; atq; illi fert opem, præcipué cùm ratio ipsa ab aliquo vel intus, vel extrinsecus se affici iniuria, & vi compelli, autumat. Siquidem autumare se iniuria affici, rationalis est facultatis, eam autem vlcisci, animosæ proprium existit. Quum igitur appetitoria facultas, immoderaté ad aliquid irruens, inuitam rationem eò secum attraxerit, irascibilis contra illam rationi suppetias fert. At vbi à nullo affici iniuria putatur ratio, minimé sané iracundia efferuescit, etsi quàm maximè tunc corpus iusté puniatur ab aliquo, vel algere, vel famescere, vel sitire coactum. Vnde liquet, iracundiam naturali statu præditam, opiniones rationis sequi. Fieri tamen quandoq; potest, vt hæc quoq; prauè affecta, immorigera rationi moueatur.

Iracundia se naturaliter habens opinionẽ rationis sequitur.

Quòd autẽ iracundia à ratione diuersa sit, hinc docet Plato; quòd pueri, perinde vt feræ maximé iracundi existentes, ratione careant.

Pueros carere ratione.

Eodem siquidem modo irascuntur pueri, quo & ætate provecti: hoc intersectio discrimine, quòd iis sané in multis, ratione continent iracundiam, quemadmodũ generosum canem, ferocius proximos insilientem aliquis pastor: in pueris autem, nihil eiusmodi accidit, quemadmodum neq; in bestiis: quòd in * illis quidem, nõdum, in his autem nunquam, ratio impetus animi inhibeat.

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis, lib. VI.

Est autẽ actio, motus quidam efficiens, hoc est, qui ex se existit: affectus verò, motus in altero, ab altero, vt necessarió sæpe in vnũ subiectum cum affectu actio conveniat.

Actio quid. Affectus quid.

Nam à secante facta diuisio in eo quod secatur, vna & eadem res quum sit, secantis quidem actio: eius autem quod secatur, affectus est. Ita sané & iracundia, actio quidem est irascibilis animæ: affectus autem, reliquarum ipsius duarum partium, & præterea totius nostri corporis, quum ab iracundia violenter ad actiones ducitur.

Iracundiam esse actionem & affectum secundum varias animæ partes.

Atque hoc vnum est significatum vtriusque nominis. Alterum autem, si actionem quidem, motum quendam naturalem intelligamus: idq; primaria ratione: affectum autem, præter naturam.

Actionis affectúsq; duplex significatum.

Etenim primaria ratione illa fieri à natura dicimus, quæ velvti scopos natura amplectitur: nec ex aliqua consequentia, alia necessarió sequitur.

Primaria ratione quæ fieri à natura dicãtur.

Vt autem res magis innotescat exemplis, cordis motus, * qui in pulsibus quidem fit, actio dicitur: qui verò in palpitationibus, affectus: pro secunda huius dictionis (affectus) significatione. Atque ita non omnis pulsus est actio, sed is tantùm, qui naturalis existit. Iracundia igitur & omnes animi affectus, actiones quędã sunt, secundum primum significatum. Quatenus autem effrenes & immoderati existũt, neq; secundum naturã, affectus esse dicentur, ex significatione secunda. Qualis enim res in arteriarum motu magnus est pulsus, talis in irascibilis animæ motu, iracũdia. Qualis rursus paruus pulsus, talis timiditas. Porrò iracundiam ipsam frequenter alia

duo

duo sequuntur: sæpe verò cõcupiscentiã, tanquã abstracta, compulsáq; iugalium equorũ instar, quorum alter valentius impellens, alterũ secum trahit, vnà cum auriga & curru. Tunc enim in eo freni equo motus, actio & affectus eius dicetur: priori quidem significato, actio (motus enim ex seipso est) secundo autem, nõ actio, cùm sit motus ei præter naturam, sed iam affectus. Aurigæ verò motus, ne secundum alterũ quidem significatum actio est, sed secundum vtrunq; affectus: cùm neq; ex seipso, neq; secundum naturã ei adsit motus. Iam verò facultates illas tres corpus nostrũ regentes, rationalem, irascibilem, & appetitoriã, tum species, tum partes animæ rectè aliquis nominarit. Quarũ appetitoriã quidem, belluæ variç, multicipitiq;: irascibilem autem, leoni: homini deniq; rationalem Plato interdum comparat. Quãvis idem in Phædro, priores quidem illas equinam quandam formã referre ait: aurigam verò, tertiam. Quamobrem Plato locis eas esse distinctas, & substantiis permultũ variare arbitratus, meritò illas tum species, tum partes appellat. Aristoteles autem & Posidonius, facultates eas esse vnius substantiæ ex corde proficiscẽtis, affirmant. At Chrysippus, tanquàm ad vnã substantiam, ita & ad vnã facultatem ratiocinatricem diducit tum iracundiam, tum ipsam concupiscentiã. Porrò in stirpibus solam speciẽ appetitoriam habitare, professus est Plato: in diis autem ratiocinatricem. Irascibilẽ verò in hominibus creatam esse ait, rationali animæ auxiliatricem, tanquàm canem quendã, cõtra multicipitẽ illam & agrestem ferã, cupiditatẽ. Plato item nos docuit, quòd quæcunq; fuerit species, hæc, pars nominari etiam possit: nõ tamen quælibet pars, statim species erit. Cùm igitur ex iis quę superius à nobis sunt tradita, constet iam ratiocinatricem quidem animæ partem fontémq; voluntariarũ actionũ consistere in cerebro: in corde autẽ tum irascibilem, tum pulsificam facultatem (etenim si funi intercipiantur, aut dissecentur nerui, particulæ quidem continuæ cerebro, principij sui retinere facultates apparent: quæ verò infra funẽ habentur, statim & sensum perdunt, & motum: quemadmodum etiã arteriæ, quæ quidem cordi cõtinuæ sunt, originis suæ perpetuò functiones obeunt: quæ verò vinculo interveniente, illius cõmercio priuantur, prorsus nõ pulsant. ac præterea affectus animi qui ex iracũdia & motu accidunt, cor palàm immutare à sua actione videntur) reliquũ est vt appetitoriã delitescere in hepate, similiter ostendamus. Quippe hoc viscere læso, etsi non subitò afficiantur reliquæ partes, quẽadmodum per aliorũ læsiones, temporis tamen processu animal nutrimenti inopi elanguescit, atq; in pallidum colorẽ mutatur. Eiusmodi nãq; facultatis initium est iecur, qualis & stirpibus inest. Ad cuius demonstrationẽ, optimũ prius fuerit considerare, quo modo stirpes gignãtur. Proiecto in terram semine qualicunq;, si squalida illa fuerit, ac sicca, nihil amplius ad stirpis generationem ipsum semen molietur, cùm nimirũ omnem eius madorem ad se ipsa terra alliciat. Vbi verò mediocriter humida est, molle redditur semen, intumescitq; iuxta ambiens ipsum operculum: quod vtiq; rumpitur quidem primũ, madore seminis in aërem converso: deinde protenditur iuxta rupturam germen quoddam tenue, & vtrobiq; molle: ac superior seminis portio ceu ad aërem, inferior in terrã vergit. Atq; hæc quidem continuò videntur augescere, ac semper ferri in quæ ab initio inclinabant. Processu temporis, si arboris cuiusdã magnæ sit semen, pars quæ in aërem fertur, caudex ipsius evadit: quę in imũ terræ declinat, radix: & vtraq; portio variis scissuris diuaricatur, si multifidæ arboris ipsum semen extiterit. Vnum itaq; principium generationis & incrementi omnibus stirpis partibus est locus ille, vnde sursum quidem caudex, initium verò radicis nascitur: ac apparet velvti ex loco quodam, virtus dispensans arborem, illinc procedere. Quale autẽ est animantibus os, tale stirpibus extremũ radicationis videtur, osculis pluribus ex terra alimentũ trahentibus, fabricatũ. In hũc igitur arboris modum licet magnã arteriam cernere, quæ caudicis instar ex corde procedens diuaricatur, altera quidem parte minore ad caput perreptans, altera verò maiore per spinã sese detorquens: à quibus propagines omniũ corporis arteriarũ oriuntur. Cõtemplare rursus alterã arteriam ex ipso cordis sinu profectam, quæ in pulmones, nõ secus ac radicis pars in terram, diffunditur. Quemadmodũ enim ex terra per radices totũ alimentũ trahit arbos, ita ex pulmone cor per dictam arteriã haurit. Quare arteria quæ veluti caudex apparet, maxima est omnium quæ in tota animali habentur: quæ in pulmonẽ inseritur, omniũ maxima est, quę inibi existunt: ipsum verò cor, medium ambarũ est, & origo facultatum eas gubernantiũ. Constat nanq; maiora minorum semper esse principia, sicuti & fontem, riuorum in quos dispensatur: quamvis nõnulli eò veniunt absurditatis, vt principiò ea quæ pòst ipsum sunt, esse maiora existiment, decepti ob flumina, quæ exigua planè cùm prope fontes existãt, progressu augentur. Non vident tamẽ id sic accidere, quòd in se alios decursus aquarũ exceperint. Quippe nullũ flumen ex vno procedens fonte, minus caput obtinet iis quæ subsequũtur. Esset autẽ summa impudentia, aliud viscus à corde statuere arteriarũ principium, cùm hoc solum viscus animalis corpore exemptũ, diutissimè naturalem functionẽ retineat, ceu initium motus tum sibi, tum iis quæ ab ipso proficiscuntur, arteriis. Hæ autẽ ab eo segregatæ, aut funibus interceptæ, aut diuisæ sectionibus, vnà cum affectu ipso, motum etiam amittaut. Porrò venæ quæ à iecore ad ventrem pertinent, similes sunt radicibus. Nam vt arboribus terra, sic est animãtibus venter. Cæterũ vena caua truncus quidam existens, atq; à gibbis partibus hepatis orta, in superiorem & inferiorẽ corporis regionem excurrit. Cuius latissima portio est, quæ infra iecur descendit: minus autem lata, quæ sursum per septũ transuersum adit: his verò duabus minor, quæ in cor inseritur: quanquàm si esset cor venę cauę, sicuti arteriæ magnæ, principiũ, maxima esset (opinor) portio venæ ei cõtinua. Est itaq; tũ venarum, tum sanguinis, tum nutriẽtis facultatis initiũ hepar: quod viscus in vniuersas corporis par

Animæ partiũ singulas, quib. animalibus cõparant Plato.

Aristotelis & Posidonij sentẽtia de speciebus animæ.

Stirpibus inesse solam appetitoriam vim, ait Plato.

Species omnis potest vocari pars: non tamẽ omnis pars, species statim erit.

Ratiocinatrix facultas consistit in cerebro.

Neruo secto, partes supra sectionem, vicinas cerebro, solas retinere motũ & sensum.

Irascibilem facultatem consistere in corde.

Iecur esse eiusdem facultatis initium, qualis stirpibus inest.

Stirpes quo ratione gignantur.

Arteria magna ortus, diuaricatioq;.

Arteria venosa.

Cor haurire spiritum à pulmone per arteriã.

Maiora minorũ semper esse principia.

Venter animalibus est, quod arborib. terra.

Vena caua (quæ ab hepate nascitur) diuisio, processúsque.

Hepar esse tum venarum, tum sanguinis, tum nutrientis facultatis initiũ.

tes benignum alimentum distribuit. Quòd autē sanguis perficiatur in hepate, argumēto sunt recrementorum purgatoria instrumenta, quæ natura illi fabricata est, renes videlicet, lien, ac receptrix bilis vesica.

Hepatis recrementa, expurgātia organa.

Nam quartū aliud alimenti excrementū, vel materiæ qualiscunq; à calore mutatæ, ne cogitare quidem licet. At in corde, neq; aliud quoddam purgans instrumentum natura fecit, neq; alium machinata est humorē. Similis nanq; sanguis est, & qui in dextro cordis sinu, & qui in omnibus venis per totum animal cōtinetur: quemadmodū & qui in arteriis habetur, ei responder, qui in sinu sinistro existit. Maximam facit fidem, iecur nullū humorem præparare ipsi cordi, ad particularū nutricationē (quemadmodum nōnulli putabāt) sed ipsum vniuersam eius speciem absoluere, quòd cùm vna sit vena quæ ex iecore in cor procedit, alia nulla feratur ex altera ipsius cordis parte, quæ elaboratum humorem in totum corpus deducat: etsi alia quidem arteria inferat, alia educat spiritū.

Vasis non iisdē vti naturā ad semielaboratas materias, et ad omnino confectas.

Videtur quippe natura non eisdem vti vasis, & ad semielaboratas materias, & ad omnino confectas: imò ne eisdem quidem viis. Taceo complura animalia, dextro cordis sinu carere. Vnde existimari nō potest, cauam venam ex hoc oriri ventriculo, cùm in permultis animaliū generibus, iecur quidem existat, & caua vena: sinus autem dexter nequaquam.

Animalia non respirantia ex aere, neq; pulmonē habere, neq; cordis ventriculū dextrū, qui cum pulmone perit, & generatur.

Etenim quæ non respirant ex aëre animalia, ea neque pulmonem habent, neque cordis ventriculum dextrum: qui sanè simul cum pulmone perit, & generatur. Igitur quemadmodū arteria magna ex corde, sic semper vena caua ex iecinoris gibbo oritur, vel si dexter cordis sinus non adsit. Quæ quidem vbi septum transuersum subter cor penetrauerit, in duos magnos ramos diuaricatur.

Vena caua diuaricatio.

Vena porta.

Quin etiam ex cauis hepatis, altera vena (quam portas, aut portis vicinam appellant) producta, in partes ventris varias demittit propagines. Quarum omnium cùm nulla cordi cōtinua sit, meritò dictum est, venarū omnium esse radicationem hepar, arteriarum cor: sicuti & arboris, partem illam, quam occupauit semen proiectum.

Venarum radicatio est hepar. Cor est radicatio arteriarū.

At Pelops venarum principium cerebrum esse existimans, cōfectionem ipsarum à iecore est auspicatus: affirmans hoc viscus, ad disciplinam fieri initium sermoni: cùm tamē initium à natura cōstitutum, etiam disciplinam cogat à seipso fieri.

Initium à natura constitutum, cogit disciplinā à seipso fieri.

Quare inquirendum non est aliud rei naturæ principium, aliud ipsius disciplinæ.

Cordi inesse quatuor tantū ora vasorum.

Iam verò, cùm in corde reperiantur tantùm quatuor ora vasorum: duo in sinistro ventriculo, quorum venam quidem ex pulmone spiritum introducit, alterum educit à corde in vniuersas arterias: atq; in dextro similiter duo, quorum alterum sanguinem vehit in pulmones, alterum in dextrū sinum cordis introducit ab hepate: habeatq; hoc orificium quartum, tres quasdam in se membranas foris intrò vergentes, quæ ad orificium id concidentes, impedimento sunt, quò minus contracto corde, sanguis semel in cor ingressus, reuertatur rursus ad venā cauam: nec reperiatur quintū aliud ab his orificium, quo sanguinem ex iecore ad ipsum cor peruenientē, in totū corpus transmittat: sanè liquidò cōstat, cor neq; esse initium sanguinis totū corpus nutrientis opifex, neq; instrumentū ipsius.

Cor neque esse initium opificem sanguinis, neq; instrumentum ipsum.

Quàm verò necessaria sit animantiū vitæ, ipsa sanguificatio, hinc discas licet, quòd cùm possimus viuere, etiā si cibos venter non cōterat (interdum enim succos tantū, aut ipsum lac propinamus) necessariò moriendum sit nobis, sanguinis generatione pereunte.

Viuere licere nobis, etiam si vēter cibos nō conterat: pereunte autē sanguificatione, non item.

Quòd autem ipsæ venæ non procedant à corde, vel in ipsa in vtero fœtuum conformatione, facilè perspicere est. Omnes siquidē secundarum venæ, quæ vtero conceptum annectunt, propagines sunt vnius venæ maximæ, prodeuntis ab hepate. Siquidē ostensum est, maxima vasa vicinorum esse principia. Quarum venarū extrema, velut radicata in vtero, sanguinem ex eo ad iecur, tāquam totius stirpis principiū, sursum videntur transmittere. Vena itaq; procedens ex iecore, venarū omniū quæ secundas perreptant, initium existit: sicuti & arteriarum, arteria quæ à corde trahit ortum.

Secundarum tam arterias, quam venas, à vena caua, & maxima arteria produci.

Etenim hæc quoq; omnib. quæ in secundis sunt, propriam facultatem suppeditat, non illæ huic. Quippe ex semine infantibus prouenit initium facultatum eos gubernantium, nō ex vtero. Porrò si fune interceperis, aut tuismet digitis vmbilici arterias compresseris: omnes quæ in secundis habentur, statim pulsu destitutas videbis: cuius contrarium cerneres, si motus initiū ipsis præstaret vterus.

Vmbilici arteriis vinculo interceptis, ōēs quæ in secundis habentur, destitui pulsu.

Vterū non præstare motus initium secundarum arteriis.

In quod igitur omnes desinunt secundarum venæ, inde necessariò procedunt. Atqui (vt manifestè ex confectionibus liquet) vniuersæ in vnam coëunt venam ex iecore enatam: sicuti & arteriæ omnes, in duas magnas degenerant, quæ cōscendentes vesicam, atq; in decliue pergentes, in illas terminātur arterias, quæ à magna lumborum arteria ortæ, in crura fœtus feruntur. Quare multò magis hepar venarum principium dicendum est, quàm cor arteriarum.

Hepar cur magis principium venarū dicendum sit, quàm cor arteriarū.

Sed neq; illud te oportet lateat, quòd omnino pulsarent venæ, si ex corde originem ducerent. Pulsat nanq; totum ipsius cordis corpus, sublatum, contractumq; ex seipso: quam quidem eandem vim à se ortis elargitur arteriis. Quòd si cor opermētis nudaueris, dextri ipsius ventriculi pulsum euidenter contuebere. Nec te latebit etiam, ei vas insertū, quod cauæ venæ est propago, similiter arteriis pulsare: quāuis etiam pulsatio minimè communicetur cæteris quæ per vniuersum corpus feruntur venis: vt motus arteriæ magnæ.

Cordis ventriculum dextrū pulsare, necnon venam illi à iecore insertam.

At verò non quia implentur arteriæ, ob id dilatantur: sed quia dilatantur, implentur.

Arteriæ non dilatantur quia implentur: sed ob id implētur, quia dilatantur.

Vt igitur denuò sermonem repetam, si requiras exordiū primæ generationis venarū, id iecur esse, si materiæ dispensationis, qua vniuersum corpus nutritur, & virtutis, aliud nullū viscus reperias, quod aptius initiū censeatur. Ad hæc verò, si id quod mutatur, in similem speciem cum eo quod mutat, peruenit, iecoris ipsius carne nihil ad sanguinis generationem reperiri possit accōmodatius. Nam sanguis si incrassatus fuerit, tum colore, tum cōsistentia, exacta iecoris caro efficietur.

Caro hepatis. Sanguinem fieri à propria hepatis carnis substantia.

Ac proinde si humor qui ex ventriculo in iecur distribuitur, fieri sanguis debeat, necessum est vt ipsius à propria hepatis substantia fiat mutatio: quandoquidem ipsæ venarum tunicæ, ex sua ipsarum natura generare sanguinem nequeunt.

Venarum tunicas ex sua ipsarū natura non posse sanguinē gignere.

Non

Venarum nutritio vnde.

Non enim rubrum illum humorẽ, sed album & viscosum reddere idoneæ sunt, vnde & generatio ipsis est, & incrementum, & nutritio. Porrò

Ventriculũ sui ipsius tantum gratia cibos coquere.

ventriculus circa cibos sui tantũ ipsius gratia cõtractus, peculiarem sibi ex ipsis humorem sugit: quo quidem vbi fuerit expletus, superfluum totum ad ieiunum intestinum propellit. Inde rursus iecur trahit ipsum, atq; elaborat. Sicvt autem ventris reliquũ iecinori fit idoneũ, ita huius rursus ipsius superfluũ, iis quæ post iecur habentur

Iecur nullius partis gratia alimentum permutat.

Distributio alimenti.

omnibus, cũ neq; iecur ipsum, eorũ causa alimẽtũ permutet. Quemadmodũ igitur iecur per venas ex ventriculo & intestinis alimentum attraxit, quod sibiipsi, hoc est, suæ carni assimilat, ita quæ post illud constitutæ sunt partes, per alias ad se venas alliciunt, deinde rursus aliæ, donec in omnem animantis particulam alimentum sit distributũ: ac pręparat semper præcoquitq; vnaquæq; particula ei quæ sequitur, secundum distributionis continuitatem.

Instrumentariæ partes.

Singulæ autem animalis instrumentariæ partes cùm ex aliis simplicioribus cõstent, omnino peculiari quadã eiusmodi substantia sunt præditæ, quali nõ aliud totius animantis corpus. Arteriæ verò, nerui, atq; venæ, instrumentis inserũtur cõmunis vsus gratia:

Vasorum actio[illegible] nequaquã immutari ratione corporum quibus inserta sunt.

quorum actio neutiquã ex corporis loco immutatur, sed vbicunq; sint, semper illũ vsum cõmunem præstant. Quinetiam proprium cuiusq; corporis, sine his ipsis existit: ac proinde actionem propriã, eximiéq; diuersam ab aliis, singula possident, propter proprietatem substantiæ.

Singulis inesse propriam actionem, propter proprietatem substantiæ.

Iecur est veluti sanguis quidã concretus.

Grumi generatio.

Nihil itaq; mirum est, iecoris proprium corpus secundum ipsius naturã esse gignẽdo sanguini aptissimum, vt quod rubertimũ sit, tanquã sanguis, & solum hoc, quòd coagulatum sit, ab eo differens. Grumi siquidem coagulatio, ab ambiente fit, extinguente quidem calorẽ ipsius: denigrante autem substantiã, propter refrigerationẽ. At non ita etiam in hepate accidit, sed ab insita caliditate, quæ excoquet id magis, quàm corrumpat. Alteratur enim vtroq; modo sanguis, siue grumus euaserit, siue iecoris caro. Verùm alteratio in grumum, via ad corruptionẽ est: in iecoris autem substantiam, actio naturæ. Cor etiam rubei coloris est particeps, at nõ quantũ iecur: quippe hoc viscus, corde est humidius, cóque rubrius,

Cor est siccius atque calidius hepate.

molliúsq;: cor aũt siccius, calidiúsq; iecore existit. Ita enim futurũ est simul durius, & duplici motu, arteriis similiter, agitabitur: vt eiusmodi agitatione, conseruetur caloris natiui symmetria.

Sanguinis humidi & rubri, prima in iecore generatio consistit.

Sanguinis flaui spiritalisq; prima in sinistro cordis sinu est origo: vbi anima irascibilis habitat.

Igitur sanguinis humidi & rubei, prima in iecore generatio consistit. Riui autẽ venæ eam in totum corpus distribuunt. At sanguinis flaui, tenuis, subtilis, spirituosi, calidissimiq;, & qui rapidè per omnia membra fertur, vt inquit Plato, prima in sinistro cordis sinu est origo: adeóq; irascibilis anima ibidem habitare ostenditur. Sanguinem autẽ hunc arteriæ in vniuersum corpus dispensant: quas vetustissimi medici etiam similiter appellarũt venas: etsi ab aliis, quod quidem vas

Arteria.

Vena.

Arteria cubitalis motus quid indicet.

pulsat, arteria: quod autẽ pulsus est expers, vena cõmuniter appelletur. Porrò cùm motus arteriæ quæ cubitum, ac præsertim sinistrum, excurrit, ex generatione est citatus, & magnus, validúsq;, robustam in corde vim irascibilem innuit: calorem verò in eo vigentem, & feruidum, quem nominare furiosum iracundúmq; mos est. Eam autem arteriam appellãs venam Hippocrates, ait:

Hippocrates.

Cui celeriter vena in cubito pulsat, is furiosus & iracundus erit: cui autem lentè, torpidus. Quòd autem in iecore collocarit Plato eam animæ partem, quæ esculenta potulentáq; expetit, illic maximè significare videtur, vbi ait: Verùm eam animi partem, quæ cibum potúmque, & reliqua omnino quibus corpus indiget concupiscit, media regione inter septum transuersum, & vmbilici terminum collocarunt: quoddã quasi præsepe ad totius corporis alimoniã fabricati, ac ibidem illam animi vim, ceu feram agrestem illigarunt: quam sanè corpus suum alere necessarium est, si mortalium genus aliquandiu sit permansurum.

Appetitoriam animam Plato in hepate collocat.

Et paulo post: Quod, inquit, Deus perpendens, hanc ipsius iecoris speciem constituit, &c. Nihil autem refert, venarũ principium dicas iecur, aut sanguinis, aut appetitoriæ animæ: familiarius tamen est medico, de corporis instrumentis: philosopho, de animæ facultatibus disciplinam instituere: id quod facit Hippocrates, dicens: Venarum radicatio, iecur, arteriarum cor est.

Venarum radicatio hepar.

Cor radicatio arteriarum.

Platonis de corde sententia.

Etenim de corde Plato sic disserit: Cor, & venarum, & sanguinis, qui per omnes partes vehementer circumfertur, fontem, in domicilium munitum constituerũt: vt cùm iracundiæ vehementia ferueret, ratione hortãte, si quid iniquè in eis fiat extrinsecus, vel etiam ab internis cupiditatibus, statim per omnes angustos meatus, quicquid sensus est particeps in corpore, iussa minásq; sentiens, fiat morigerũ, & vndequaq; obsequatur, præstantissimúmq; in ipsis omnib. principatum gerere sinat.

Iracũdia quibus sit excitanda.

At Hippocrates, dum prauo colori corporis, gracilitatiq; in habitu perfrigerato medetur, iracundiam dicit studiosè excitandam esse, tum coloris recipiendi gratia, tum effusionis humorũ.

Iracundia quid.

Iracundiam porrò esse definiũt philosophi, caloris efferuescentiã in corde.

Homerus.

Quod autẽ vel testimonio Homeri possimus cõfirmare appetitoriam vim in hepate delitescere, facilè cognoscent ij, qui apud illum Tityi fabulã legent: cui nimirum finxit à vulturibus hepar exedi, quòd Latonam cõpellasset stupri. Quemadmodum nunc factitare solent, qui peccantes famulos puniũt: eorũ sanè qui fugitiui sunt, crura exurentes, sacrificantes, atq; ferientes: eorum qui sunt in furto deprehensi, manus: gulosorũ, ventrem: garrientium, linguam: summatim verò eas plectentes particulas, quibus illi prauas obeunt actiones.

Particulas eas plecti solere, quib. quis prauas obit actiones.

GALENI PERGAMENI de Hippocratis & Platonis placitis, liber VII.

QVemadmodum autem affectus ab ipsa tolluntur anima, si sit sola ratiocinatrix facultas, nulla neq; appetitoria, neq; irascibili, præter eã, existente: sic & virtutes omnes, præter prudentiã, exterminãtur. Quia verò (vt prius est demonstratũ) alia vis ratiocinatrix, alia irascibilis, alia denique appetitoria existit, vna quædam in singulis earum existit virtus: quan-

Animæ facultatibus singulis, vnam virtutem inesse.

Vnū esse, quod præstantissimū est.
Ratiocinatricis animæ virtus, prudentia.
Irascibilis animæ virtus, virilitas.
Appetitoria animæ virtus, est temperātia.
Iustitia nascitur ex symmetria mutua triū animæ particularum.

doquidem quod præstantissimum est in singulis, vnum tantùm existit: sicvti & perfectio vna, quam virtutem vocamus. Eam igitur quæ in ratiocinatrice est, sapientiam, aut prudentiam, aut scientiam appellare licebit: eam quæ in irascibili rursus habetur, fortitudinem, aut virilitatem: sicvti & eam quæ in appetitoria oritur, appellare poteris temperantiam. Ex quarum quidem animæ trium particularum mutua cōmoderatione, ac venustate decente, quarta virtus iustitia nascitur: ac proinde meritò totam animam dixeris iustam. Cæterùm virtutes ipsæ in partibus animæ irrationabilibus, habitus quidam sunt, & facultates solummodo. In rationali autem, non habitus modò, sed etiā scientia, aut virtus. Sola enim hæc animæ pars, scientiæ compos est: aliæ autē, facultates sanè quasdam, habitúsve, aut meliores, aut peiores comparare possunt: scientia autem fieri participes, nō item, quatenus neq; etiā rationis.

Habitus quæ virtutes dicantur.
Sciētiæ compos dicitur sola ratiocinatrix pars animæ.
Platonis de virtute sententia.

At Plato sciētias omnes rectè, mea quidem sententia, vnam esse virtutem ait, cognitionem videlicet bonorum atq; malorum: hoc est, eligibilium, & eorum quæ declinari debēt. Cùm autem in omnibus vitæ actionibus, deligamus id quod videtur bonū: quod autem apparet malum, vitemus: habeamúsq; natura impetus hos ad horum vtrunq;: philosophia, quæ verè bonū malūq; docet, à peccatis immunes reddit.

Philosophia reddit à peccatis immunes.
Principia tria dispensantia animal.
Rationalis principij opera.

Ostendimus igitur dispensationem animalis in lucem æditi, à tribus administrari principiis: vno in capite collocato, cuius opera per se quidem, imaginatio, memoria, intellectio, cogitatióq;: in relatione autem ad aliud, sensum partibus animalis sensibilibus impartiri, motúmq; arbitrarium iis quæ mouentur: secundo autem in corde consistente, cuius opera per se quidem, robur est animi, firmitudóque in iis, quæcunq; ipsa ratio iusserit: atq; etiam invictus animus: secundum affectum autem, velvti feruor natiui caloris, anima tunc eum qui iniuriā inferre est visus, punire desiderante: at relatione ad aliud, initium esse particularis caloris, singulis corporis partibus: sicvti pulsatilis motus, arteriis. Tertiæ vltimæq; virtutis in hepate collocatæ opera sunt, quæ ad animalis nutritionem spectant omnia: necnon suauium fruitio: per quam vehementius, quàm par sit, mota, intemperantiam atq; libidinem gignit.

Irascibilis principij opera.
Appetitorij principij opera.

Demonstrato autem quòd neruorum principiū in capite delitescat, simul etiam cognoscitur neruos ipsos non à cerebri dura meninge, quemadmodum aliquādo opinatus est Erasistratus, sed ab eius medulla oriri: etsi primò quidem, tenuis membranæ processu, secundò autem crassioris, sint involuti. Porrò exciso capitis osse, viuēte adhuc animali, & crassiori detecta membrana, si vtrobiq; medio rectitudinis, quà cerebro hæc plexu duplici incumbit, per hamulos eleuatam, aut solam ipsam incideris, aut totam excideris, neq; insensile, neq; immobile ipsum evadet animal: quemadmodum nec si obtegentem ipsius partem totum posterius cerebrum, * aut solam incideris, aut excideris: * imò verò ne si cerebrū ab ipsis quomodocunq; excindas, sic quoq; animās motus aut sensus expers reddetur, prius quàm ad aliquem ventriculorū ipsius, talis sectio perveniat.

Nerui non à dura meninge cerebri, sed à medulla illius exoriri.
Cerebro exciso, animāl nō priuari motu, nec sensu, priusquā ad aliquē ventriculorum ipsa sectio peruenerit.

Maximè autem ventriculus posterior offendit animal: deinde medius: minorē verò anteriorum vterq; noxam adfert. Cùm igitur coniunctis ventriculis cerebri (diuisio quorū abstulerat motū & sensum) paulò pòst rursus sentiat ac moueatur animal, dicendum est in ipsius quidem cerebri corpore animam habitare: primum autem eius organum, tum ad vniuersos animantis sensus, tum ad motus voluntarios, esse animalem spiritum: qui quidem si animę substantia esset (quod aliquis posset existimare) simul cum eo, dum evacuatur, periret anima: cuius contrarium contingit. Nam evacuatus, donec recolligatur, sensu, motúq;, non vita destituit animal.

Cerebri ventriculi quatuor.
Animam habitare in ipso cerebri corpore, primū autem illius instrumentum esse animalem spiritū.
Animalis spiritus non est substātia animæ.

Meritò igitur generatur hic spiritus * iuxta ventriculos cerebri, atq; ideo illinc desinit arteriarū venarúmq; nō exigua copia, ex qua sunt plexus choroides formati. Nam ex arteriis conscendentibus caput, ac postea sese ad cerebri basim torquentibus, conficitur plexus reticularis, in quo elaboratur ipse animalis spiritus. Etenim arteriarum spiritus, vitalis & est, & dicitur: * sicvti & animalis, qui consistit in cerebro: non tanquā animæ substantia is sit, sed velvti primarium ipsius organum, habitantis in cerebro, qualiscunq; illa substantia existat.

Choroidis plexus.
Retiformis plexus.
Spiritus vitalis.
Spiritus animalis.

Quemadmodū autem vitalis spiritus in arteriis & corde gignitur, ex inspiratione & humorum vapore, ita animalis ex vitali accuratius elaborato ducit originē: ad quā quidem elaborationē retiformis ille plexus fuit fabrefactus. Nam si exactè semen ipsum & lac natura elaborare desiderāt, fecit vt diutius ea in coctionis instrumentis immorarentur: ac propterea semini quidē anfractū quendam ante testiculos præparauit, lacti verò longitudinē vasorum ad mammas tendentiū: merito etiam ad cōficiēdum animalem spiritum ex vitali, velvti labyrinthum varium, prædictum illum plexum construxit.

Seminis & lactis elaboratio.

At verò cùm nerui ipsi ex cerebro & membranis id ambientibus contrahantur, per eam ipsorum partem quæ ex cerebro oritur, sensus omnibus mēbris atq; motus suppeditatur. Quæ autē vtriusq; membranæ propago est, eundem neruis vsum præbet, quem cerebro illæ exhibebāt. Quare vel si ambas exemeris, nihil lædetur particula, in quam neruus inserebatur: quemadmodum neq; si ipsi cerebro exteriores membranas abstuleris, in præsenti quicquam offendes, etsi processu temporis aliquid sequi possit incommodi.

Sensus & motus membris qua via suppeditetur.
Cerebro nudato à membranis, animal nihil offendi.

Quòd autem ad facultatem, quæ à cerebro descendit, spectat, nō licet nobis promptè affirmare, an quemadmodum ex solari splendore qualitas quædam profecta, in omnem aēris ambientis partem disseminatur, ipsa Solis substantia in loco suo permanente: sic etiam ex cerebro virtus quædam mēbris per neruos influat: an potius substantia spiritus vsq; ad sensibiles mobilésq; particulas proficiscatur: aut aliqua ex parte in neruos incidens, ita ipsos immutet, vt alteratio eorum in mobilia membra distribuatur: cuiusmodi quippiā fieri in sensu visorio cōtingit. Siquidem per opticos neruos, qui ab anterioribus ventriculis cerebri (qua parte versus medium ventriculum in obliquum & angustū se contrahunt) oriuntur, & manifestè cōcaui sunt, splen-

Facultas à cerebro descendens per neruos, sit ne corporea, an incorporea, Galenus ambigit.
Opticorum neruorū exortus.

splēdidus spiritus ad oculos fertur: id quod ipsa structura docet; & praeterea quòd vno quidē oculo clauso, dilatescat alterius pupilla: aperto autē, statim rursus in naturalem magnitudinē redeat. Caeterùm quòd inanitionis repletionisque celeritas, non humoris cuiusdā influentis, sed solius spiritalis substantiae sit opus, haud negociosum est cōtueri. Quoniā verò in idem vtriq; meatus perveniūt, verisimile est, cōmunem regionē ex vtrisq; meatibus spiritū recipientem, dum alter oculus clauditur, alteri totū ipsum trāsmittere. Quare si iis qui suffusione laborant, dilatetur pupillae foramē, clauso altero oculo, incolumis vis visoria seruatur: sin aūt hoc eis non eveniat, perierit omnino: ac proinde licet probè suffusio curata sit, ipsi non cernent. Aliis verò quibusdā accidit, vt non videant, vel citra suffusionem, ob visoriorū obstructionem meatuum. Verūenimvero minimè quidem arbitror neruis omnibus inesse meatus, sed iis tantùm qui corpulentiores existunt: quemadmodū est processus ille spinalis medullae, cui potius ita sensilis inest vt visoriis neruis, ad vehementiorem virtutis distributionem. At verò quod ab omnibus vocatur distributio virtutis, alterationis quaedā est impartitio: qualis etiam in aëre à solari splendore accidit. Sic vtiq; consentaneum est, etiam spiritū qui in oculos proficiscitur, primo illapsu vniri cum aëre ambiente, & simul ipsum in suam ipsius naturam inalterare, non tamen extendi plurimū. * Corpus siquidem quod videtur, aut mittens de se aliquid ad nos, cum illo etiam propriam indicat dignotionem: aut si ipsum nihil mittit, expectat aliquā à nobis ab se venire facultatem sensificam. Vtrum igitur ipsorū sit neruis, hoc iudicabitur modo. Per pupillae foramen fit visio, quod quidem si expectaret portionem aliquam, aut facultatem, aut imaginem, aut qualitatē corporū extrinsecus subiectorū, ad se proficisci, nūquam eius quod videtur, magnitudinem cognosceremus: vt montis, exempli gratia, maximi: alioqui tanta imago eius oculis nostris incideret, * quātus est ipse mons: quod omnino ratione caret: quemadmodum & si quis dicat, eam vna temporis occasione, ad singulos videntes, etiam si fuerint mille, permeare posse: cùm visorius etiam spiritus nequeat fluore suo tantū extendi, vt toto corpori quod videtur, circumfundatur. Relinquitur itaq; adhuc, aërem ambientem tale nobis instrumentū fieri, quo tēpore videmus, quale in corpore neruus perpetuò existit. Eiusmodi autem quippiam accidere videtur ambienti nos aëri, ab excidente spiritu, cuiusmodi etiam ab splendore solis. Ille siquidem supernū aëris extremum attingens, in totum virtutem cōmunicat. Visus autem per neruos visorios exiliens, cùm substantiā habeat spiritalem, vbi in ambientē incidit, primo incursu alterationem efficiens, * ac se quamlongissimè extendens, illuminat quod illi continuū est, nempe quod ambit corpus, sic vt in momento temporis alterationē in totū ipsum transmittat. Apparet autē similis quidā affectus vtrique accidere, & neruo, & ambienti aëri. Nam quemadmodū si interponatur aliquod solidum corpus in medio subsequētis aëris, statim

Oculo vno clauso, dilatari alterius pupillam.

Opticorum neruorū in unum locū confluxus.

Suffusione laborātes, quonam cernere possint.

Neruis omnibus non inesse meatus.

Spinalis medullae exortus inesse porum sensibilem.

Distributio virtutis quid.

Visionem fieri extrà mittēdo.

Visio fit per pupillae foramen.

Aër ambiens tale nobis instrumentum inter videndum efficitur, quale existit neruus in corpore.

Visio qua fiat ratione.

videmus eius splendorē perire, ceu qui dum immutatur evadat lucidus, nō autē quòd permutatus fuerit (sic enim lumen perpetuò seruaret, vel si ablatū id quod illuminat esset) ita & neruo secto, quantū sectio à cōtinuitate cerebri separauerit, tantū is insensibilis statim reddetur. Sed in arteriis etiam eadem natura, quae in neruis, cernitur. Dissectę siquidē, interceptaeuę funiculo, non pulsant, destitutae, non vt Erasistratus putat, eo quod à corde mittitur, sed facultate illa quam tunicae ipsarū, corpori cordis cōtinuae, influentē ab eo semper obtinent. Cōmune igitur omnium est sensus facultatū, quae à cerebro originem ducūt, per neruos vsq; ad propria instrumenta deferri. Item quòd neruus substantia cerebro est similis, nisi quòd quantū, ne esset ad patiendū facilior, statim condensatus est, tantū à cerebri natura recessit. Quantū igitur singuli nerui propriè dicti sensorij, à cerebri natura recedunt, tantū etiā ab ipsius facultate. Vocantur autē propriè sensorij nerui, qui instrumētis immittūtur sensoriis, molliores aliis, qui particulas mouent: idq; meritò. Sensus quippe non fit, absq; hoc quòd quoquo modo afficiantur nerui: motus autē, in agendo solùm actionē obtinet: ac proinde nō ab re sensorius mollior, durior autē motorius neruus est factus. At motorij omnes, sunt sensus tactus participes, quoniā huius sensibile crassiorū est partiū. Porrò visorius neruus, omniū neruorū maximus, inter cerebrū & oculū totus medius cōsistit: interiorē quidem sui partē, molliorē habēs, externā verò duriorē, vt & facilè per ipsum multa ex cerebro spiritalis substantia in oculi regionem perveniat, & etiam aegrè afficiatur. Quantò aūt oculi primū sensibile exactius est, & tenuius, quàm sensoriorū aliorū, tantò etiam oculus magis quàm illa, cerebri naturae est particeps. Quare cum sub tunicis oculorū duo cōtineantur humores orbiculares, vnus qui vitrum, alter qui refert crystallum, vbi primū visificus neruus exteriorem oculi tunicam permeat, spiritus quidem per eius porum illapsus, humoribus illis miscetur, vt substantia eorū fiat tota sensibilis: ipsius autem nerui substantia soluta, dilatataq;, amplectitur vitreum humorem, in maximum crystalloidis circulum desinens. At plexus quē efficiūt fibrae ipsius nerui optici dilatati, vocatur tunica amphiblestroides, ac si dicas reticularis: quam si velis rursus in vnū cogere, coaceruareq;, cerebrū tibi esse apparebit. Ac meritò sanè si constructus is neruus fuit, instrumento vsurus aëre circumfluo. Tale autē instrumentū neruo fit aër, ad propriam sensibilium explorationem, quale existit ipsi cerebro neruus. Proinde quam cerebrum rationem habet ad neruum, talem habet ad aërem oculus. At propriū visus sensibile (quod primum antea appellaui) colorum est genus. Illud siquidem primum, & per se, & solus inter alios sentit, quēadmodū gustus * sapores: quanquàm & coloratū corpus simul cum eo cognoscit, perinde vt gustus * id quod sapores edit. Caeterū vt gustus atq; alij sensus fiant, opus est vt ad animātis corpus ipsum perveniat sensibile. Visus autē per mediū aërem ad coloratū extēditur, vnde ipse solus vnà cū colore illius quod videtur, cognoscit

Neruus quando reddatur insensilis.

Arteriae quando nō pulsent.

Arteriarū tunicis influere pulsificam vim à corde.

Animales facultates descendere per neruos à cerebro, vsq; ad propria instrumenta.

Nerui sensorij sunt molliores iis, qui mouent particulas.

Sensum absque neruis affectu non fieri.

Motus in actione consistit.

Nerui motores omnes sensu tactus sunt praediti.

Optici nerui situs, et consistentia, & constructio.

Oculi fabrica.

Vitreus humor.

Crystallinus humor.

Amphiblestroides tunica.

Colorum genus esse proprium visus sensibile.

Gustus sapores percipit.

Visus quae percipiat.

& magnitudinem, & figuram, & situm, & intervallum, id quod sensibus aliis non licet, nisi per accidēs nōnunquam tactui. Si igitur visus solus percipit sensile quod ipsum mouet per medium aërem, nō ceu per baculum quendā, sed particulam cōsimilem specie, & cognatā ipsi, ac soli hoc illi eximium est datum, simul quòd per reflexum videt, meritò opus habuit spiritu desuper influēte pellucido; qui ambienti aëri incidens (qualis est Platonis, Empedoclisque sententia) & veluti converberans ipsum, sibi illum assimularet. Visus igitur necessariò dicetur esse instrumentū pellucidū, splendidúmq;: auditus, aëreum: olfactus, vaporosum: gustus, liquidum: tactus denique terreum. Neque enim aliter consistere possent, vt quæ ex similibus alterationē requirant. Sedem in instrumentū olfactus, minimè in nariū meatibus, sed in extremitatibus anteriorū cerebri ventriculorum consistit: in quas vtiq; nariū meatus perveniunt. Cæterū cōmunis quædam facultas (de qua etiā disseruit Plato) ex cerebro per neruos in singula sensoria perveniens, alterationes quæ in ipsis sunt, persentiscit. Porrò quemadmodum tactilis sensus instrumenta per reliquum, sic gustatorij per humiditatem & succos in sensus cognitionem perveniunt. Vnde si inarefacta vehemēter sit lingua, corrumpitur ipsa saporū dignotio. At obstructis narium meatibus, odorū sensus labefactatur: non secus quàm auditorius, si aures obstructę fuerunt. Eiusmodi obstructionibus respondet oculorū suffusio, in qua sic obstruitur solaris luminis meatus, qui in tunica rhagoide habetur, vt propriū visus instrumentum non amplius cum aëre, qui totum extrinsecus oculū ambit, iungatur. At sensus ipse neutiquam est alteratio, sed alterationis dignotio. Quare dispositio in qua corpora excedentia naturæ modum cōsistunt, & sensus ipsius, invicem differunt. Quippe id genus dispositiones labores vocans Hippocrates, ait: Qui laborātes aliqua parte corporis, plerunq; laborē non sentiunt, iis mens ægrotat. Patiuntur porrò singula exiguas mutationes ex finitimis genere. Idcirco visus instrumentū, quoniam coloribus discernendis idoneū ipsum esse expediebat, splendidum creatū est; quòd sola huiusmodi corpora à colorib. alterari soleāt: quemadmodū iudicat etiam aera mbiens, qui cùm maximè purus est, tunc à coloribus alteratur. Vt enim à Solis splendore solùm contractus aer, totus ei cōsertim assimilatur, sic protinus à colore mutatur. Neruus itaq; cerebri pars existit, veluti germē arboris. * Pars aūt in quam inseritur, virtutem ipsius totā in sese excipiens, omnino redditur habilis, vt discernat ea quæ seipsam cōtingunt. Persimile quid etiam in aëre nobis circunfluo accidit. Nam illuminatus à sole, tale iam est nobis visus instrumentū, quale ex cerebro proficiscens spiritus. At si de animę substantia aliquid pronunciare oporteat, altervtrū necessariò dicemus: aut hanc esse velvti lucidū æthereúmq; corpus: aut prorsus incorpoream substantiā, cuius primū vehiculum hoc ipsum corpus lucidum sit, per totū cerebrū means, & continuitate quadam spiritū visificum, etiam splendidum reddens: intercessu cuius, cum reliquis corporibus communionem ipsa anima habet. Alteratur itaq; sensus instrumentum: dignotio autem ipsius alterationis, fit ex vna facultate omnibus sensoriis cōmuni, quæ à principio influit. Cæterùm initiū ipsorum, siue cōmunem sensum, siue princeps sensorium nuncupare voles, nihil intererit. Atq; hoc prior disputatio indicauit esse cerebrum, à quo omnes particulæ sensum & motū obtinent; descendentibus aliis neruis in sensuum instrumenta, vt sensilia dignoscantur: aliis mouentibus ea quæ moueri desiderant. Etenim à cerebro oritur & ipsa spinalis medulla, à qua nerui sexaginta procedūt. Quæ sanè vt cerebrum, duas etiam sortitur membranas: quas si quando iuxta singulos neruos ademeris, nulla pars offendetur, in quā neruus demissus fuerit; cùm videlicet membranæ ipsæ, tegmina tantùm sint & cerebri & spinalis medullę: sensus autem & motus vis, in medulla, quam comprehendunt, exstat. Quòd si nerui partem medullarem secueris, statim membrum in quod neruus deferebatur, sensus motúsq; omnino expers reddetur. Quòd autem spinalis medulla à cerebro suscipiat facultatum originē, hinc licet perpendere, quòd secta ipsa quacunq; in parte, quæ regio supra sectionem habetur; cōseruetur incolumis: at quę infra eam sunt, destituuntur motu simul & sensu.

Platonis de visione sententia.
Sensoriorum instrumentorū singula, qualia esse dicantur.
Olfactorij instrumēti sedes.
Tactus & gustus, quibus intercedentibus fiant.
Suffusioni quæ accidant.
Sensus est non alteratio, sed alterationis dignotio.
Hippocrates. Mens quibus ægrotet.
Pati modicè singula, a finitimo genere.
Visus instrumentum cur splendidum.
Aer purus à colore mutatur.
Aër quale visus instrumentum sit nobis.
Animæ substantia quæ sit.
Sensus instrumētum alterari; dignotio autem ... sensorium.
Sensoriorum motiuum esse cōmunem sensum.
Cerebrum esse princeps sensorum.
Neruos sexaginta oriri à spinali medulla.
Spinalis medulla membranæ.
Spinali medulla secta, quid accidat.

GALENI PERGAMENI de Hippocratis & Platonis placitis, lib. VIII.

DIximus igitur animę principatum id esse, quod sensui ac voluntario præest motui. Voluntario enim dico, nam cordis & arteriarum motus, non pro arbitrio nostro perficitur: sicuti nec tertium motionis genus, quod circa alimenti dispensationem versatur. Iam verò, vbi principium neruorum est, ibi animæ principatus existit. Atqui principium neruorum in cerebro est: illic igitur animæ principatus est nobis statuendus. Omnes porrò animantium particulæ, neruorum compotes sunt: hæ manifestò ex cerebro descendentium in ipsas, illæ per mediam spinæ medullam. At iecur virtutis vegetatricis, quemadmodum & venarum, origo existit: nec reperitur alia in animante particula, cui omnes venæ connatæ sint. Si enim vena caua oriretur ex dextro cordis ventriculo, quòd nonnulli existimāt, omnino hæc, vt arteria, bifariam scissa, altera parte sui ad iugulum, altera ad iecur ferretur. Quod quum non appareat, clarum est, neq; ex corde ipsam originem ducere. Quòd autem cor tum arteriarum, tum irascibilis animę principium existat, abundè à nobis est demonstratum. Deinceps verò de naturalibus elementis, secundum Hippocratis & Platonis doctrinā, similiter disseramus. Elementum est minima illius quod constituit portio. Quare ex iis quæ ad aliquid sunt, vox hæc elimentum dicitur: quemadmodum etiam pars. Vt igitur sermonis nostri quatuor & viginti sunt elementa, eodem modo omnium generabilium & corruptibilium corporum, terra, aer, aqua, & ignis, minimæ particulæ existunt. At minimum dicitur, quod neutiquam

sectionem

Animæ principatus quod.
Cordis & arteriarū motū, voluntarium nō esse.
Animæ principatus in cerebro.
Partes omnes corporis, esse neruorum compotes.
Iecur esse virtutis vegetatricis, et venarum originem.
Cor esse arteriarum principiū, atq; irascibilis animæ facultatis.
Elementum est minima illius quod cōstituit, portio.
Elementa omnium generabilium & corruptibilium quæ.
Minimū quod dicatur.

sectionem admittit. Quum autem nullum corpus tam paruum sit, quod secundum magnitudinem per sectionem reddi minus non possit; certè quæ in diuersam aliam speciem amplius diuidi nequeunt, ea corpora & minima, & insectilia, & elementa vocamus. Etenim pro cõfesso habetur, in vnoquoq; rerũ genere reperiri indiuiduã quandam speciem talem, qualis est in naturalibus corporibus terra, aqua, aër, & ignis. Hæc enim elementa naturalium rerum, Hippocratem sequutus, Plato in Timæo statuens, sic differit: Quum enim ex terra, igni, aqua, & aëre compactum sit corpus, horum præter naturam excessus, defectúsque, & ex loco proprio in alienum translatio, seditiones ac morbos procreat. Quæ quidem elementa postea in materiam atque figuram diuidit. Quòd igitur excessus defectúsq; bonam temperiem corrumpat, in qua consistit primorum corporum sanitas, omnibus est perspicuum: item & quod translatio: si consideremus, quomodo simulatq; thoracis & asperiæ arteriæ instrumentis sanguis, aut alius quidam humor concidit, inculpata ipsorum sanitas abolétur. Cur autem humectet aqua, vrat ignis, ac reliqua etiam vnde suas vires sortiantur, inquirere (quod anxiè indagauit Plato) ad morborum curationes nihil conducit. Sufficit siquidem sanitatem cõseruaturo, curaturóq; morbos, scire, propter bonam temperiem calidi, frigidi, humidi, & sicci, sanitatẽ adesse animantibus: ob malas autẽ horũ intemperantias procreari morbos. Ex elementis itaq; mutuò inter se atq; sæpius mutatis, tum Plato, tum Hippocrates aiunt, nostra cõstari corpora. Etenim ex quatuor elementis & stirpium generatio est, & ex ipsis tum fructus, tũ semina. Alimentum verò hæc omnia, ouibus, suibus, capris, bubus, aliísq; animantibus quæ herbas, aut arborum fructus, aut surculos, aut radices comedunt: hominibus hæc eadem animalia alimento sunt: atq; hinc ipsis generatur sanguis, pituita, & bilis vtraq;. Est autem sanguis ceu generationis nostræ materia, ex quatuor humoribus cõstans: ex quo quidem in vtero primã conformationẽ accipimus, ac postea particulis efformatis, artuũ confirmationẽ, incrementũ, & absolutionem, æditi in lucem recipimus: ac primũ sanè ex lacte nutrimur, à sanguine qui in venis est generationem ducente: deinde solidioribus alimentis, vnde rursus sanguis, pituita, bilis flaua & atra proveniunt. Quę omnia Hippocrates primus omniũ definiẽs, morbos primorum corporũ ex intemperie fieri dicebat. Porrò prima corpora appello similares particulas, quæ in diuersi generis alias minimè diuidũtur, & ex quibus instrumentariæ cõstant. Prima itaq; generatio nostri, ex sanguine, qui ex alimento quod intra corpus assumitur fit, est, & ex semine. Ex his primariæ particulæ generãtur, cartilago, os, neruus, membrana, ligamentũ, aliáq; eiusmodi. Ex his rursus instrumentariæ, oculus, lingua, caput, viscera, & artus: ex quibus tandẽ vniuersum corpus conflatur. Sunt autem elementa in corporibus, non actu, sed facultate: hoc est, quatuor nobis humores insunt, ex illis, alimentorũ interventu, procreati: sanguis videlicet, pituita, bilisque

Indiuiduã speciem reperiri in singulis rerũ generibus.

Platonis de elementis sententia.

Sanitatem primorum corporum in bona temperie consistere.

Medico quid sufficiat.

Sanguinem ex quatuor constare humoribus.

Lac gigni ex sanguine.

Morbos similarium particularum in intemperie consistere.

Prima corpora quæ.

Generatio prima vnde.

Partes primariæ quæ.

Partes instrumentariæ.

Quatuor humores qui.

tum flaua, tum atra. Igni siquidem flaua bilis respondet: atra, terræ: pituita, aquæ. Ideóq; calida & sicca ipsa flaua bilis existit, quẽadmodũ ignis: atra, frigida & sicca, consimiliter terræ: pituita verò frigida & humida, quemadmodũ aqua. At solum aëreum elementũ in animantiũ corporibus, propinquum suæ ipsius naturæ, videtur, & in respirationibus & in pulsibus. Moderata ex omnibus quatuor elementis temperie, exactum produxit sanguinem. Sanum igitur maximè est corpus (vt Hippocrates nobis est autor) cùm mediocriter & virtute & copia hæc inter se habuerint. Dolet autẽ, cùm aliquid horum minus aut maius fuerit, aut dum ab aliis semotum, in alienam sedem trãscurrit. Etenim hi quatuor humores, ad quamcunq; particulam transfluant, in ea morbos efficiunt: erysipelata & herpetas, flaua bilis: cancros, atra: œdemata, pituita. At sanguis cùm in pulmone, & spacio inter pulmonem & costas medio, ex propriis instrumentis effusus constiterit, putrescens tempore, tabem efficit. In ventre etiam, & per magna vulnera in grumũ coalescens, extrema pericula inducit. Terrã verò nusquam per se videre est solam in corpore coaceruatam: quemadmodũ neq; ignem etiã per se solũ, neq; aquam elementũ. Porrò Hippocrates multò accuratius quàm Plato, demõstrauit quatuor esse in corpore humores, & lege & natura distinctos: videlicet sanguinẽ, pituitam, bilem flauam, & atram: illorum simul opinionem convellens; qui vnum tantũ humorem elementum hominis constituebant. Cùm igitur astruxisset quatuor humores inesse nobis secundum naturam, eósq; vt quantitate excedentes, sic qualitate alteratos, morborum autores fieri: postea ostendit, hyeme quidem redvndare pituitam, vere sanguinem, æstate flauam bilem, autumno denique nigram. Cæterũ de anni temporibus disserens, virtute etiam, de ætatibus, regionibúsq; disseruit: cùm nimirum aliàs semper iubeat cum anni tempore, regionẽ & ætatem considerari. Ex regionibus, temperata quidẽ, veri respõdet: calida æstati: inæqualis calore & frigiditate, sed frigore & siccitate redvndans, autumno: humida deniq; & frigida, hyemi. Hæc itaq; vbi docuit Hippocrates, & præterea quòd contraria contrariorum remedia existunt, artis methodi elementa tradidit. Postea verò, traditis iis quæ ad aphorismos pertinent, de exvperantibus in vnoquoq; anni tempore & ætate, morbis, velvti syllabas his àdiunxit. At verò Plato, aëris quidem excessui, quotidianas: aquæ autẽ exvberantiæ, febres tertianas tribuens, hallucinatus est. Primũ quidem, quòd in cõmunia omniũ corporũ, nõ in sanguineorũ animantium elementa, febrium circuitu remeantium, causam retulit: deinde, quoniam ad veram earum febrium causam, ne propè quidem accessit. Apparet enim evidenter, in quotidianis pituitosus superare humor, qui humidus est & frigidus: in tertianis flaua bilis, quæ sicca & calida existit. Gignuntur tamen acutissimæ & ardentissimæ febres à flaua bile: atque ex genere ardentium febrium ipsa quoq; tertiana existit. Etenim de ipsius flauæ bilis natura, sic Plato scribit: Quæ autẽ corporis partes incendi dicũtur, à bilis æstu-

Humorũ singuli, quales natura sint, quibúsq; elementis proportione respondeant.

Sanguinẽ productum fuisse à moderata quatuor elementorũ temperie.

Sanũ esse quando dicatur corpus.

Dolor quando accidat.

Morbi ex humorum affluxu.

Sanguinem putrescentem in ventre, aut in grumũ coactũ, extrema pericula inducere.

Humorum qui in quibus redvndant temporibus.

Regionum cum temporibus cõparatio.

Contraria contrariorum remedia existere.

Platonis duplex error circa febrium substantias.

Quotidianas febres oriri à pituitoso humore.

Tertianas febres à flaua bile produci.

Tertianam febrem ex genere ardentium esse.

& flamma omnes infestantur: & post hæc deinceps. Quæ quũ respirat extrinsecus, omnigenas tuberculorũ species feruens emittit: intus autem cohibita, igneos, plurimósq; morbos procreat. Verùm dum Hippocrates tradit, semper insitum calidum, omnium naturæ operum esse quammaximè causam, Plato non calidum dicit, sed ignem: quum tamen si ab igne ciborum cõcoctio fieret, necnon distributio, sanguificatio, & nutritio, melius vtiq; in acutè febrientibus hæc perfici viderentur. At insitus calor temperatus existens, substantia quidem in sanguine & pituita consistit: qualitate autem, mixtus est temperatè, ex caliditate atq; frigiditate. Tutius igitur dixit Hippocrates, qui crescunt, plurimum habent calidi innati. atq; illud: Vẽtres hyeme & vere natura calidissimi sunt: & hic etiã calore insito intelligens. Falsus etiam est Plato, dum attractionem pulmonis inter respirandum è medio tollit, inspirationémq; ipsam successione ad id quod vacuatur, nempe succedente vno spiritu atq; subingrediente per cutis poros, in locum alterius, qui expulsus est, necessariò fieri contendit. Quippe nerui ab spinali medulla orti, arbitrarium motum musculis thoracis largiuntur: à quibus eleuatus quidem, externum aërem per fauces & asperam arteriam, in pulmonẽ attrahit: cõtractus autem, per eadem expellit. Pulsus autem à corde & arteriis fit: atq; in eleuatione quidem, per arteriarum ora in cutem pertinentia, externus aër intra corpus attrahitur, triplicis vsus gratia: refrigerij, euentilationis, & spiritus animalis generationis: in contractione verò, arteriæ explodunt quicquid fuliginosum fumosúmve in ipsis procreatum est. Sermo itaque Platonis coarguitur: primò quidem, quòd inspirationem affectum supervenientem, non actionem voluntariam constituat: cùm tamen in nostro situm sit arbitratu, citius, tardius, minus, magis, & frequentius inspirare, quemadmodum expirare. Secundò autem, quia post arteriarum contractionem, oporteret statim inspirationem fieri: sicuti & post expirationem, protinus arteriarum eleuationem. Cæterùm licet nobis longiori tempore respirationem cohibere, nec ob id tamen desinunt moueri arteriæ cum corde. Quinetiam eleuantur nõnunquam hæ inspirantibus nobis: sicuti & expirantibus contrahuntur: & in vnius respirationis tempore, septies, aut octies, cor cum arteriis attollitur, deprimitúrque. At qui Platonem credunt fuisse adeò imperitum & rudem, vt cùm dixerit, spiritum potúmq; pulmones ipsos excipere, existimarit potum omnem in pulmones deferri, ij sanè manifestè falluntur: quandoquidem non fuit talis eius viri sententia, sed nonnihil ex ipsa potione, per fauces, pérque asperam arteriam in subditum pulmonem defluere, non per mediam instrumenti laxitatem delatum, sed circa tunicam, ceu lenimentũ quoddam, aëris modo descendens: id quod verissimum est, atque rationi cõsonum. Quòd si aliquis accepta, dum stat, copiosa aqua intra os, dein supinus decumbat, eiusmodi percipiet defluxũ, si aperuerit modicè gutturis orificium. Verùm cumulata potio et copiosa, tantáq; vt spiritus vias intercipiat, animal ad tussim irritat: modica autẽ, nec omnino sensum sui, cùm per arteriam delabitur, exhibet. Ad hæc, si sitibundo animali coloratam aquam propines, ac dein statim iugulatũ id disseces, pulmonem eius similiter coloratũ invenies. Liquet itaq; manifestè, aliquid ex potione ipsos pulmones allabi.

Calorem insitũ consistere in pituita & in sanguine, mistúmque temperatè esse, ex caliditate ac frigiditate.

Respiratio quomodo fiat.

Pulsum fieri à corde & arteriis.

Dilatationis arteriarum triplex vsus.

Platonis opinio de inspiratione & respiratione convellitur.

Inspirationem esse voluntariã actionem.

Potionis partẽ aliquã in pulmonem semper defluere, per ipsam arteriam asperam.

Tussis vnde irritari soleat.

GALENI PERGAMENI

de placitis Hippocratis & Platonis, lib. IX.

CVm autem facultatem discernendi rerum similitudines plurimi fecerint tum Hippocrates, tum etiam Plato, atq; ad discretionem huiusmodi necessaria sit veritatis cognitio, equidem veritatem eorum quæ inquiris inventurum te affirmo, si primum ostium viæ quæ ad ea ducit, cognoueris: à qua aberrans, in permagnam verborum captionem, errorémque decides. Est autem principium, dimidium, & (vt Plato ait) totius operis maximum. Si igitur nullum nobis insit naturale iudicij instrumentum, neq; artificiosum, nihil poterimus invenire. At cùm naturalia & cõmunia omnes habeamus, inveniremus etiam aliquod artificiosum. Quæ autem sunt illa naturalia iudicij instrumenta, quæ nobis cõmunia adsunt? Oculi secundum naturam habentes, qui visibilia conspiciunt: aures naturali modo dispositæ, quæ audibilia percipiunt: lingua saporum diiudicatrix: nares odorum: & tota cutis tactuum. Ad hæc intellectus, vel notio, vel mens, vel ratio, qua consequentiam repugnantiámq; internoscimus: atque alia præterea quæ his incidunt, in quibus est diuisio, & compositio, similitudo, & dissimilitudo. Vt enim sensibilium iudex est sensus, ita & intelligibilium alia quædam facultas, quam vt quisque appellare voluerit, illi permittimus. Rectè itaq; dixit Hippocrates, rerum naturam inveniri, si à maximis quidem vsu, facillimis autem cognitu, inceperimus. Etenim natura ambo nobis hæc dedit, & ipsa iudicij instrumenta, & quòd ipsis à nullo docti præceptore credamus. Ea igitur quibus iudicamus, & instrumẽta sensuum sunt, & facultates instrumentis vtentes. At fides ipsorum, citra disciplinam, & natura, non hominibus tantùm, sed aliis etiam animantibus inest. Quum igitur appareant artium opera vitæ hominum conducibilia, vtique naturalibus iudiciis fidem accommodantes homines, de ipsis iudicium fecerunt: ac nos illis eò feliciores sumus, quòd quæ illi longo tempore, laboréq; improbo adinuenere vtilia, ipsi breui condiscimus tempore, futuri etiam præstantiores prioribus, si pari ac illi studio, similium dissimiliúmq; dignotioni indefessè insistamus, idq; semper auspicantes à facillimis cognitu. Enimvero Plato, cũ prius nos in ciuitate exercuisset, iudicassetq; aliã populi partem dominari, aliam propugnare, tertiam aliam opificem esse in ea: digressus tandem ad animam, etiam in ea ostendit aliam partem esse quæ dominetur, cum bene habet: alterã quæ ipsi ministret, quemadmodũ in vrbibus ministrare militaris consueuit: ac reliquam deniq; tertiam,

Facultatẽ discernẽdi rerũ similitudines, plurimi fecerũt veteres.

Veritatis inveniendæ methodus.

Principium est totius operis maximum.

Iudicij naturalia instrumẽta, quæ nobis communia adsunt.

Sensibilium iudex est sensus. Intellectus est intelligibilium iudex.

Natura rerum quo pacto inveniatur.

Iudicia fieri per instrumẽta sensuum, & facultates instrumẽtis vtentes.

Feliciores qua ratione simus veteribus.

Platonem tres animæ facultates, tribus reipublicæ partibus comparasse.

tertiũ, quam alendi corporis gratia opifices nostri apposuerunt: etsi discernendi similitudines imperiti, vnam esse omnes sentiant, nõ tres commemoratas particulas. Similiter etiam Plato in Phædro nos docet, ne vnam quidem in se dubitationem habere, quæ naturalibus iudicij instrumentis manifestò subduntur: in cæteris verò ambiguitatem fieri. Laborandum autem est in vnaquaq; artis exercitatione circa materias, quarum actiones, vitæ vtiles, expetimus. Atqui vno mulierum proposito exemplo in quinto de Repubu lib. nos Plato exercuit, quo modo invenire discernerécq; possimus, in quo similia naturis, & in quo dissimilia, quę conferuntur, existant. Ait enim illic, mulierem omniũ studiorum natura compotem esse: ac proinde non esse præter naturam, si vxores custodum musicen, gymnasticénq; exerceant: in omnibus tamen fœminã viro imbecilliorẽ existere. Mulieres porrò viris similes sunt, quatenus hæ rationalia animalia existũt, hoc est, scientiæ capacia. Quatenus autem virorũ genus est fortius, & ad omne opus & disciplinam præstantius, mulieres autem imbecilliores, deterioresq;, dissimiles in hoc fuerint. Differunt præterea à nobis mulieres, quatenus hæ quidem sunt fœminæ, eóq; ad concipiendum idoneæ. Mulieribus siquidem certæ quædam corporis particulæ insunt, quibus masculi carẽt. Quare verè aliquis dixerit, in aliquo mulieres viris respondere structura simili, in aliquo ab illis differre. Hippocrates autem faciem ægri nos inspicere iubet, vtrũ similis sit, an dissimilis sanis: pręsertim an ipse sibi respondeat. Est quãdo elapsum articulũ sano Hippoc. cõparat, collatione in ipso affecto homine facta: nam deceptio plerunq; accidit, si alienis articulis ipsum conferas. Consueuerunt autem Græci similia nonnunquam vocare quæ idem aliquid obtinẽt. Ad hæc, exempla secundũ idem, in iis quæ conferuntur, Plato nos facere iussit: qui quidem in Philebo & Phædro, diuisoriam compositoriámq; speculationẽ maximè necessariam esse ad artium constitutionem ostendit: in qua sanè duplici modo exerceri nos voluit, à primo quidem & generalissimo descendẽtes, ad ea quę non amplius diuidi queunt, per differentias in medio consistentes: quibus & diffinitiones specierum constitui, in Sophista & Politico commonstrarat. Contrà verò, à specialissimis, quæ multa sunt, ad primum genus, per compositionẽ ascendentes. Viam nanq; esse vtriusq; vnam, sed iter duplex, ab altero primorum, ad alterum vicissim eunti. Nequit autem rationalis artiũ constitutio fieri, nisi in diuisione & cõpositione exercitatio accesserit. Porrò speculationem circa medicorum dissidia, magnam vim obtinere, nõ ægris tantũ ad sanitatem recuperandam, sed valentibus etiam, ad tuendam eandem, autor est nobis Hippocrates. Mirari autẽ licet, cur artem medici pertractantes, in qua ea quæ offeruntur remedia, vsu possunt diiudicare, vtrũ prosint, an noceant, maximè cõtraria de iis quæ prosunt aut nocent, intrepidè pronunciarint. Siquidẽ in philosophia nõ sedatas esse plurimas dissensiones, nihil miri est, cùm res experientia iudicari perinde nequeat, vt ea de quibus medici digladiãtur.

Mulierẽ omniũ studiorũ natura cõpotẽ esse.

Fœminas viris imbecilliores existere.

Fœminas viris longè deteriores existere.

Mulierũ similitudo, dissimilitudóq; ad viros.

Faciem ægri inspiciendam esse.

Plato. Diuisoriã, compositoriámque speculationem, maximè necessariam esse ad artiũ constitutionem.

Speculatio circa medicorum dissidia, quid prosit.

Cæterũ hinc nascitur hæc cõtroversia, quòd medicis quidem illis qui experientia sola artẽ constituerũt, illud solum visum est vtile, quod fortefortuna ipsis frequenter profuisse apparuit: neq; etiã ad contrariã victus rationẽ transire audent, vt illam quoq; experiantur, nimirũ veriti successum improsperũ. Solus autẽ qui naturã ægrotantis nouit, & morbi dispositionẽ, et vim auxilij quod adhibebitur, præterea tempus quo vtendũ ipso est, audere possit, vsus auxilio iam ratione explorato, spem confirmare experientia. Quare hic solus inveniet dissidij causam, et distinctiones, quibus animũ adhibens, ad id quod ægrotanti cõducit, perveniet. Aliorũ verò nullus hoc ipsum cognoscet. Nam qui cognitis per experientiam adhærent, immorãturq;, illa sola assumunt, causantes naturam, aut artem, aut eiusmodi aliquid causam offensæ extitisse: id quod etiam in opere de fracturis ostendit luculenter Hippocrates, qui de vino, mulsa, melle, aqua, oxymlite, prisana, & balneis, distinctiones conscripsit, accusatis eos, qui in omnibus laborantibus grauiter, vel iubent, vel prohibẽt, singulis cõmemoratis vti. Nam interroganti an vinũ febrienti sit exhibendum, respõderi debet, quòd huic alicui dandum est. Idem verò hoc de voluptate Plato factitasse videtur quasdem ipsarum, nempe ab honestis rebus profectas, appetere nos præcipiens: quasdã verò fugere, quales sunt quę ad ventrẽ spectant: quæ autem nihil ab his secretum obtinent, illas neq; fugere, neq; persequi. Invensũtur porrò generis voluptatum differentiæ ex methodo diuisoria: quare quæ huius via inveniuntur, affinia & communia sunt iis, quæ ex similis cognitione intelligi solent. At voluptates habent similitudinem quidem inter se invicem: communitatẽ autem secundum genus. Elegantissimè itaque omniũ Hippocrates atq; Plato tractarũt eas duas speculationes, dico illam quę discretione similiũ & dissimilium constat, et eam quæ via iuxta diuisionem generum vsq; ad indiuidua tendit, ac rursus à particularibus ad primum genus per differentias intercedentes reditum reciprocum facit. In vniuersum autem, rei de qua disputatur in primis oportet habere substantiam cognitã. Nam qui nouit, non simplicem vnam animæ in nobis speciem esse, sicuti in stirpibus appetitoriam, in diis rationalem, sed in homine ambas cõsistere, & tertiam præterea irascibilem, nouit cum hoc etiam virtutum numerũ, vim, & possessionem: quemadmodum qui naturalem corporis nostri structuram habet perspectam, atque in similaribus quidem, secundum elementorũ commoderationem: in instrumentariis autem, ex similarium quantitate & qualitate, item vniuscuiusque conformatione & situ, didicerit naturalem habitum effici, is morborũ curationis cuique convenientis, & præseruationis copiam habebit. Meritò igitur nõnulli exactã similiũ & dissimiliũ cognitionẽ sufficere ad methodicã cuiuslibet artis constitutionẽ existimatit. Siquidẽ etiam ad iudicandum de iis quæ in ambiguo sunt, dux hæc est abvndè faciẽs. Speculari porrò, num hic mũdus generatus sit, an ingenitus: sicvti etiam, an genitus ipsius deus aliqs opifex fuerit: an deus nullus

Experiri tutò quis possit medicus.

Hippocrates

Voluptatũ eas nobis sequẽdas ait Plato, quæ ab honestis rebus proficiscuntur: fugiẽdas autem, quæ à turpibus.

Voluptates habent similitudinem quidem inter se invicẽ, communionem autẽ secundum genus.

Rei de qua disputatur, in primis oportet habere substantiã cognitam.

Animam nostram esse triplicem.

Bonus habitus similarium & dissimilarium particularum, in quo cõsistat.

Cognitionẽ similium & dissimilium sufficere ad methodicam cuiuslibet artis constitutionem.

Quæstiones inutiles humanis actionibus, quænam sint.

quidem, sed causa quædam irrationalia & inartificiosa, fortuitò ipsum adeò pulchrum effecerit: an etiā Deus præsit mundi structuræ, sapientissimus simul & potentissimus: huiuscemodi inquā quæstiones nihil conferunt ad honestè rem familiarem administrandā, aut ciuitatis negocia cōmodè consulendum, aut denique ad morales virtutes ac ciuiles adipiscendas. Cæterùm nō sicvti mundus genitúsne an non genitus sit, quærere invtile est, ita etiā de providentia & de diis. Nam quòd sit aliquid homine præstantius, virtute & sapientia in mundo, omnibus nobis investigare præstat: nō tamen quales dij sint substantia, vtrū incorporei omnino, an corporei existāt, necessarium est cōsiderare. Sunt autē multa falsa, quamsimillima veris: imò etiam ipsa sophismata, ex similitudine quam cum veris sermonibus habēt, cōstituuntur. Sed internoscere ea, & invicem discernere possunt, in illa materia, circa quam ars versatur, exercitati, & præditi naturali industria: quam oportebat potissimū in puerili ætate, à cuiusque ciuitatis senioribus prudentissimis indicari, ac dein vnumquenque artem suæ naturæ congruam doceri: quandoquidem permultos videmus hodie artes rationales exercentes, qui ne ea sanè quæ ipsi dicūt, assequūtur. Cùm igitur quod in omnibus rectè fit, omnes ad artem referant: quod autem in vno aut duobus, non ad artem, sed ad fortunam: meritò ex nostri structura corporis, licet admirari summam artem, æquitatem, & vim naturæ, quæ nos cōstruxit. Constat siquidem corpus nostrum ex ossibus pluribus q̄ ducentis. Ad singula verò ossa pervenit nutriēs vena, sicvti ad musculos: cum hac, etiam arteria, & nerui: paria que ad amussim sunt & omnino similia in dextra animantis parte sita, iis quæ in altera sunt, os ossi, musculus musculo, vena venæ, arteria arteriæ, ac neruus neruo: idque exceptis visceribus, atque nōnullis particulis, quæ habere propriam descriptionē videntur. Duplices itaque nostri corporis partes, omnino inter se sunt similes, & magnitudine, & conformatione, sicvti & consistentia, quam voco iuxta mollitiem duritiémque differentiam. Quemadmodum igitur de humanis affectibus iudicium facimus, ex naui summa arte cōstructa cognoscentes peritiam artificis, ita etiam de diuinis facere convenit, corporisque nostri opificem admirari, quicunque tandem is deorum existat, etiam si eum non videamus. Vocat autē ipsum naturam cōmuni nomine Hippocrates, cuius ministrū medicū esse ait. Plato etiam, Deum causam quæ nos construxit, mundi opificem pronunciauit, qui suis filiis iusserit humanum genus compingere, à se quidem accepta substantia immortalis animæ: in ea autē apposito eo quod generatur. Cæterū quæ de animi substātia & de diis à diuinissimo Platone traduntur, probabilia tantū & verisimilia cùm sint, quomodo possim de ipsis audacter pronunciare, non video. Contrà autem, quòd plures animæ sint species, quódque sede triplici collocatæ: & quòd diuina ex ipsis sit, qua ratiocinamur: reliquę autē duæ affectibus obnoxiæ: hæc qua irascimur, illa qua corporis voluptates expetimus: quinetiā quòd alia in cerebro, alia in corde, alia in iecinore delitescat, me scientificas habere demonstrationes affirmo. Iustum tamen est admirari Platonem, qui non solùm methodos cōpendiosè exposuerit, sed etiam nos exercuerit in singulis. Sunt enim tria capita. Primum, quod diuisione & compositione constat: secundum, quod sequentium, & pugnantium cognitione: tertium denique, rerū inter se mutatione, in maioris & minoris, æqualis & similis ratione. Itaque scopi secūdum quos singula rectè aliquis aggrediatur, omnino pauci sunt: *secundum autem ipsos exercitatio, non parum temporis postulat: id quod Plato quarto de Repub. ostendit, vbi conatur animam nostram nō simplicem, neque vniformem substantia, sed ex tribus partibus cōpositam demonstrare, quæ singulæ propriam habent speciem, non vnam autem vim, sed plures. Vnum enim appellat, quodcunque subiectum cùm sit, peculiarem obtinet substantiam, aut accidens. Porrò substantia dicitur, quæ nō potest contraria circa idem eodem tempore pariter facere ac pati. At verò hæc vox diuisio dicitur propriè, cùm totum aliquod cōtinuum, in particulas scinditur. Sed metaphoricè dicitur, cùm in differētias, aut species diuiditur: vt tertio modo, cùm vox diuiditur in significata.

Sophismata cōstitui ex similitudine quā cū veris sermonib. habent.

Sophismata à quibus possint discerni.

Indolem & naturam cuiusque explorādam in puerili ætate esse; ac dein vnūquemque artē naturæ suæ aptā docendum.

Arti quæ tribuantur.

Fortunæ quæ tribuantur.

Naturæ cōmendatio.

Ossa plura ducentis inesse humano corpori.

Dextras partes sinistris esse numero pares.

Consistentia quid.

Deum vocat naturam Hippocrates: eius autē ministrū, medicum. Platonis opinio de Deo.

Animæ species, sedes, & differentia.

Scopi secundū quos singula rectè quis aggrediatur.

Vnum quid.

Substantia quid.

Diuisio quid.

EPITOMES GALENI OPERVM

sectionis primæ, finis.

EPITOMES OMNIVM GALENI
OPERVM SECTIO SECVNDA.

SANCTISSIMO D. N. P. III. P. M. ANDREAS LACVNA SECOBIENSIS, MILES S. PETRI, S. P. D.

VI ut Medicam artem exterminent, eámq; non esse ex usu mortalibus persuadeant, summum diem ita hominibus esse à Deo præfinitum contendunt, ut non modò non produci, sed ne quidem ante illam metam ullo pacto vita intercipi queat, ij, Beatiß. Pater, præterquàm quòd falsa & inania loquuntur, omnem ferè humanam prouidentiam è medio tollunt. Quocirca tametsi sycophantæ id genus, infestißimi sint Medicinæ ipsius hostes, eámq; aßiduis saucient vulneribus, eius tamen sunt ope & præsidio curandi, cùm grauißimo laborent animi morbo, correptique phrenitide, aut alia quauis animi alienatione, talia insanire cogantur. Infixit autem hanc opinionem complurium mentibus, quod legitur apud prophetam Iob, Deum constituisse terminos homini, qui præteriri non possent: id quod sanè est verißimum. Deus quippe & natura non hominibus tantùm, sed etiam animantibus vniuersis (sub quibus comprehendo stirpes) constituerunt ceu quendam suæ durationis atque periodi apicem, ad quem singula peruenire possent, si omnes occasiones effugerent, quæ interitum præcocẽ accersunt. Cùm autem hic vitæ cursus in singulis animalibus, ab insito vitaliq; humore proficiscatur, portionem cuius in prima generatione non omnia fuerunt parem sortita, meritò, mea quidem sententia, illa durabiliora erunt, quibus eius copia largior obtigerit: vitæ verò breuioris, quibus humoris insit parcior. Quemadmodum igitur si conseruemus oleum purißimum, semper illi inardebit flammula, quandiu oleum ipsum durauerit: extinguetur autem, ipso oleo absumpto: pari etiam ratione, si humorem natiui caloris fomitem, immunem ab omni corruptela tueamur, non defungemur vita, donec ipse prorsus nos deserat: quod vbi acciderit, produci amplius dies nostri non possunt: ac proinde is erit verè vltimus vitæ terminus, quem nimirum transgredi nulla homo industria, aut ratione potest. Quòd si quispiam Dei donum ac beneficium contemnens, aut vitam exosam habens, prius quàm ad finem sibi designatum aduentet, det seipsum præcipitem, dirumpátue crapula & vino: præuidit quidem huic talem Deus exitum, nõ præfiniuit autem, cùm ipsum suo in consilio atque imperio voluntatis reliquerit. Est itaq; singulis iam sua extrema dies, ad quam vtiq; peruenire, vsi optima victus ratione, poßint, à Parcis ipsis præfixa: quã quidem vt præterire nemini ab illis est datum, sic etiam vt eam consequantur, solis contingit illis, qui præceptis Medicorum audientes, & temperantißimè viuunt, & fouere vapidum illum humorẽ, vitæ autorem, omnibus modis conantur: ad quam rem plurimum confert cum exquisitißimo victu, exercitijsque modicis, etiam regio vel admodum temperata, vel ad frigus magis quàm ad calorem declinans. Pro varijs siquidem ipsius cœli constitutionibus, constat hominum temperamenta, adeóq; ætates ipsas variari. Æthiopes quippe (id quod tradit ex Asclepiade Galenus libro de philosophica historia) circa tricesimum annum senescunt, quòd sub ardentißimo sole, eorum calor genuinus quàm citißimè vnà cum subiecto humore euanescat. Angli verò Danique, ob contrariam causam, ad vicesimum supra centesimum annum, nisi propria pereant intemperantia, solent vitam ipsam protrahere. At Hispani, vt situ sunt medij inter hos, sic vitam illi quidem longiorem, his autem longè breuiorem sortiuntur. Inter omnes porrò temperies atque constitutiones ambientis, quas mihi experiri contigit, nullam hactenus adeò propitiam reperi tum hominibus, tum fructibus vniuersis, atq; est hæc qua perfruuntur Veneti: apud quos, fructus quidem ipsi quamdiutißimè incorrupti & succulenti seruantur: homines autem, vegeti, floridíq;, rarò nisi extremo senio absumuntur. Id quod sanè est in causa, vt Venetijs paßim tot senes, támq; reuerendi, cernantur. Romæ verò contrà, perpauci inueniuntur veri atque genuini ciues sexagenarij. Quòd si qui exteri illuc ætate ingrauescentes confluãt, intercipiuntur breui: quod certè argumentũ efficacißimũ est, te, Beatißime Pater, singulari modestia & temperantia tua, peruicisse malignitatẽ syderis: quippe qui sensibus vniuersis integris, absolutißimisq;, tam venerandam canitiem indeptus atq; assecutus fueris: ad quam quidem nobis feliciter cõseruandam, producẽdámq; in multa annorũ curricula, quæcunq; de tuenda valetudine Galenus Pergamenus conscripsit, ea omnia nuper instigatione Excellentißimi viri Ioan. Aquilerij, tui medici longè vigilantißimi, à me et castigata, et in enchiridiõ coacta, dicare Tuæ Beatitudini statui: [illegible] hoc erga T. S. officiũ meũ pijs omnib. quã gratißimũ esset, ac præcipuè illustriß. et reue- [illegible] Bonadilla et Mendozza, Cardinali Caurienſi, Patronóq; meo singulari: qui

GALENI

PERGAMENI AD THRASYBULUM, *Num ratio tuendæ sanitatis, ad medicinalem artem, an ad exercitatoriam spectet, liber vnus.*

Initium inventionis optimum quod sit. Rationalē contemplationem pernecessariā ad inventionē esse.

IN omni cōtemplatione optimū inventionis initium est, prius exactè cognoscere quidnam sit id de quo disputetur. Qui autem rationalem cōtemplationem satis diligenter tractarit, is quodlibet sanè quæsitum æquè discutere poterit: sine qua quidem commentarios evoluere, nihil aliud est, quàm oleū & operam ludere. Cùm igitur in controversiam vertatur, num ars sanitatis tuendæ ad medicinalem artem spectet, an ad exercitatoriam: qui medicinā esse curatricem ægrorū, & sanorum conseruatricem, definiunt, ij certè medicinæ partem, salubrem esse confirmant. Qui verò medicinam laborantiū tantùm curam habere aiunt, ab ea sanitatis conseruatricem abstrahūt.

Medicinā esse curatricē ægrorum, & sanorū conseruatricē.

Exercitatoria.

Ita & exercitatoriam si quispiam sanitatis seruatricem statuat, quæsitum pro comperto habuerit: quemadmodum & qui solum boni habitus eam opificem tradat, diuerso modo & ille ambiguum pro certo assumet. Nunquid igitur sic medicinam definire præstiterit, eam esse cuius finis est sanitas? Gymnasticam verò, cuius finis est bonus habitus? At sic etiam gymnasticæ salubrem, tanquam nihil sit dubium, detrahemus: medicinæ autem adhuc obscurū attribuemus. quæcunque enim definitiones constituuntur à fine, non exiguas ambiguitates pariunt. At qui salubrium scientiam medicinam esse affirmauerit, is etiam nimis audacter salubre, tanquā medicinæ partē, accepisse videbitur. Non deerunt siquidem contrariæ factionis nōnulli, qui ægrotabilium tantùm scientiam esse medicinā contendant: hi tamen primū ignorant, contrariorū omniū vnam esse scientiā: & quicunq; ægrotabilia norit, hunc & salubria non latêre necesse esse. Dein verò nesciunt, quòd & salubre dicimus signum, quod ægroto adveniens, futuram sanitatem portendit: necnon causam salubrem, quæ sanitatis est procreatrix: sicvt & salubre corpus, quod est sanitate præditum: quorum omniū medicus scientiam habet. Periculum autem fuerit, ne si vnam transeamus, septem circa humanū corpus artes constituamus: primam & manifestissimā, & penè solam controversia carentem, eam scilicet quæ expellit morbos: duas alias, vnam à sanitate secundùm affectionē, & lubrica, ad eam quæ est in habitu, ducentem: alteram, in ea conseruantē: duas item alias circa bonum simpliciter habitum, effectricem vnam, alteram quæ cōseruat: præter has etiam duas alias, circa bonum habitum Athletarum versantes, qui non simpliciter bonus est, sed cum adiectione, atq; periculosus. Ab his autē septem, alias possemus etiam numerare artes, cuiusmodi est & comptiua, quæ corpori pulchritudinem quandam adulterinā conciliat, vitiosa & adulatrix existens. Huic etenim est cōtraria, quæ circa legitimā, verámq; pulchritudinē (quæ in vegeto colore, carnis moderata copia, membrorúmq; congrua coagmentatione consistit) versatur. Porrò sanitas & bonus habitus nō idem nobis significāt: cùm sanitas quidem, salubrē quandam affectionē: bonus autem habitus, non affectionem simpliciter, sed fixam & permanentem significet, quam nimirum omnes desideramus.

Definitiones cōstitutas à fine, nō exiguas ambiguitates parere.

Contrariorum vnam esse scientiam.

Salubre signū.

Causa salubris.

Salubre corpus.

Athletarum habitum periculosum.

Comptiua ars vitiosa & adulatrix.

Pulchritudo vera in quibus cōsistat.

Sanitas quid.

Bonus habitus quid.

Cùm autem omnes actiuæ artes proponant sibi quod in materia circa quam versantur, est valde optimū, ac maximè duraturum: earúmq; finis sit vnus, nempe ipsius propositi consecutio: vtique manifestum evadit, artis circa corpus nostrum versantis, finem etiam vnum, vt propositū vnū, existere, siue id quispiam integritatem, siue bonū habitum, siue sanitatem, siue naturalem corporis structuram, siue naturalem actionē, aut affectionem nominare voluerit. Vt enim corpus humanū vna res est, sic huius quoq; vna perfectio habetur, quam & præsentem custodire, & absentem revocare, alicuius artis officium est. Quare nec multa corporis bona ponenda sunt, neque ipsius boni, quod est, aliam opificem, aliam conseruatricem artē statuere oportet. Ita verò cùm vnum sit corporis bonū primariè ac propriè dictum, vtputa sanitas, ad quod cętera referuntur, vt actio integra, pulchritudóq;, certè nō per alia exquisitè sanescet corpus, per alia robustum atq; pulchrum evadet: vnde vna circa corpus esse ars concluditur. Quemadmodum igitur animi, sic etiam corporis bona multipliciter dici solent: vnū quidem ratione primaria, vt sanitas: aliud, tanquā fructus illius, vt actio: tertium denique necessariò consequens, vt videlicet pulchritudo: nec licet alicui horum prodesse, aut obesse, quin omnibus tribus aut prosis, aut noceas. Ars itaq; in primis efficere sanitatē videtur, quam necesse est actio naturalis pulchritudóq; sequatur. Quod enim primū artifex cùm fecerit, acquiescit, id eius planè finis existit: at naturali affectione per quam agimus (hoc est, sanitate) restituta, cōquiescit: finis igitur medicinæ sanitas est, quam cùm induxit, nihil circa actionem pulchritudinémve laborat, vt quę vel inuito artifice sanitatē sequātur. Sed neque in vlla materia ars vna finis effectiuo, altera conseruatrix habetur. Qui autem sanitatem propria ratione tuetur, circa illa, iudicio meo, versatur, quibus, velimus nolimus, corpus nostrū vtitur: qualia sunt, ipse nos ambiens aër, somnus, vigilia, quies, motus, ac deniq; cibus & potus. Hæc siquidem quæ per se lædendi iuuandiq; potestatem habent, sanitatis custos speculatur, id semper ante oculos habens, vt in corpore exactè sano, validóq;, nihil nouare audeat: cùm verò aliquantulum moderationē transierit, continuò quod deficit, priusquā latius id malum serpat, resarciat. Siue enim plenitudine, siue inanitione laboret corpus, vtrūq; vitium ars vna vno modo emendat, quod deficit nimium instaurans. Cæterū in quanto, nō in quali, correctionis differentia versatur. Atqui secūdum quantū in his quæ fiunt differentia, ad vnam artem pertinet: quòd si alterius artis esse debeat, oportet prorsus qualitate etiam differat. Porrò cùm multæ ac variæ sint medendi rationes, quarum aliæ ferro,

Artium omnium scopus.

Artis cuiusq. finis, est consequutio scopi.

Artis medicæ finis.

Perfectio humani corporis, vna tantum existit.

Vnicam esse artem, quæ circa humanum corpus versatur.

Bona animi & corporis multipliciter dici.

Sanitatē actio naturalis, pulchritudóq; consequitur.

Finis artis quod sit.

Medicinæ finis est sanitas.

Res expendenda à medico.

Nouandum nihil in sanis corporibus.

Medendi rationes variæ.

aliæ igni, aliæ medicamentis, aliæ victus ratione

Artes distinguendas nõ esse, per actiones singulas.

curantur, hallucinantur sanè qui per singulas actiones, artes esse distinguendas putant. Nam quis adeò fatuus atque stupidus est, vt à medicina modò propositas actiones deducat, atque aliam quampiã artẽ pro vnaquaque ipsarũ statuat? Ete-

Scopus cõmunis medentium omnium, est sanitas.

nim ob cõmune propositũ, quæ sanitas est, omnes qui quocũque modo medẽtur, medici vocitantur: sed propter actiones, aut materiæ, aut membri diuersitatẽ, hic manuarius, ille medicamentarius, alter ocularius, & est, & dicitur manuarius ab actione, medicamentarius à materia, sicvti ocularius à membro: & cùm omnes sanitatis gra-

Artes omnes in subiectæ substãtiæ bono versari.

tia operentur (artes enim omnes in subiectæ substantiæ bono versantur, atque illi operam nauant) sequũtur operationis modos diuersos. Erit itaque

Medicinæ vnius variæ species, siue partes sunt, omnes ad sanitatem tendentes.

medicina vnica, sed ipsius variæ species ac partes, omnes ad eundem scopũ tendentes, ad sanitatẽ videlicet. Ac proinde nõ multitudine agentium, sed propositis exploratis, artes sunt distinguendæ. Siquidem singularia innumera sunt, sed

Artes esse distinguendas scopo.

generale quoddam opus omnibus est cõmune. Nam & corpori aliquid vt supervacuum detrahens, aut aliquid quod deficiat adiiciens, vnum vterque opus prẹstat, corpori naturalem modum, hoc est, sanitatẽ cõparans: proinde verò & calefaciens, & refrigerans, sicvti & madefaciẽs & siccans. Non est autem vnius artis, opus facere: alterius, vitiatũ corrigere: sed eiusdem. Quòd si non eiusdẽ, at certè medicina nihil quod prius nõ esset,

Medicinam arti laceras vestes sarcienti, esse similem.

procreat, sed arti laceras ac tritas vestes sarcienti oppido quàm similis est: sanitatisque conseruatio, parũ labefactata corrigit, minimè existẽs diuersum genus à curatiuo. Est porrò id artis finis, quod quie-

Finis artis quid sit.

scẽte artifice, demõstrare valemus, vt sanitas: qua

Artes effectiuæ ab actiuis, quo differant.

ratione effectiuæ artes ab actiuis, quarum finis ipsa actio est, tantũ dissentiũt. Nam quamprimũ actiuæ àb agendo desierint, finis quoque vnà desũt. Nihil siquidem in saltatoria præter ipsam actionem ostendere possimus, vt in fabrili grabatum, in ẹdificatoria domũ, sanitatẽ in medicina. Quare nec sanitatem custodire, aut vitiatam emendare, aut prorsus amissam recuperare, finis est: sed

Sanitas est medicinæ finis.

omnia hæc actiones sunt, finis autem est sanitas.

Artes nõ esse ex materiis diiudicandas.

Sed neque ex materiis ipsis artes diiudicãdæ sunt: quandoquidem materiã vnam constat pluribus artibus subiici (vt lignum, exempli gratia, nauiũ artifici, carpentario, machinarúmque structori) sicuti & vnam eandémque artem, permultis vti ma-

Medicinæ infinitas materias subiici.

teriis. Quippe medicæ arti, vna cùm sit, infinitæ materiæ subsunt: corpus nempe sanitatem suscipiens, cibi, ac potus, & medicamenta omnia, sicuti & vocata diætemata. Hæc igitur materiæ sunt causarum vim obtinentes: corpus autẽ, tanquam id ex quo finis, aut in quo. Itaque ad finem

Artes iudicandas ex fine esse.

properare omni ex parte, ab eo artes iudicare, præcipit ratio. Propter hunc enim & cõmunibus actionibus, & propriis præceptis atque principiis differunt: nam hæc & secundum artiũ fines eva-

Artis cuiusque cõstitutio, à fine sumit initium.

riant: & cuiusque artis constitutio à fine (quæ regula omnium artis præceptorum existit) sumit initium. Igitur vnum tantũ cùm sit humani corporis bonum, sicvti & aliarum omnium substantiarum, atque vna similiter ars, quæ circa illud versatur, huius artis iam omnes particulas speculemur: cuius quidem finis cùm nõ in sola contemplatione sit situs, sicvti Arithmeticẹ, Astronomiæ, ac Physicæ: nec simul cum actione ipsa desistat, quod cõtigit in saltatoria: manifestum vtique

Medicinam esse inter factiuas artes connumerandam.

est, neque inter actiuas, neque cõtemplatiuas, sed inter effectiuas aut acquisitiuas, quales suns quæ ex parte vitiatum corrigunt, eam esse connumerandam: sic vt natura quidem & corpus fabrice-

Medicinam esse ministram naturæ.

tur, & ipsum imbecillum confirmet: eius autẽ ministra sit ars, quẹ in præsentiarũ investigatur. Appelletur igitur correctiua: quæ quidem aut multùm subitò corrigit, aut pauxillum. Etenim quæ

Medicatrix medicinæ pars.

ipsius pars multùm semel corrigit, eam medicatiuam aut curatiuam dicamus: cuius sanè, quemadmodũ quantitatis, differentia permagna existit. quæ verò pauxillum, conseruatiuam. Atque

Conseruatrix medicinæ pars, triplex.

hæc quidem insignibus differentiis tripartitò distingui videtur. Aut enim exactè valentem accipiens, in hoc ipsum gradu conseruat, dicitúrque

Euectice.

euectice, hoc est, boni habitus conseruatrix: aut eos qui iam evaserũt morbum, ac secundũ habi-

Analeptice.

tudinem sani existunt, reficit, appellatúrque analeptice, hoc est, instauratrix: nam quẹ inter vtranque pars collocatur, versatúrque circa corpora in habitu, non in bono habitu, sana, ea conseruatiua si-

Salubris.

mul & salubris nuncupatur. Tres igitur hæ partes conseruatiuẹ, analeptice, salubris, & euectice, sunt quidem omnes sub ea medicinæ parte, quæ exigua tollit vitia: inter se autem ratione maioris minorísque dissentiunt. Minora enim castigat euectice: paulò his maiora salubris: adhuc maiora analeptice. Quidam verò & quartã his par-

Prophylactice.

ticulam prophylacticen, hoc est, præseruatricem addunt, facultatẽ ei habentem oppositam, quæ à morbo reficit liberatos. Curatiua igitur, magna vitia: euectice autem atque salubris, parua tollit: in medio verò harũ interstitio analeptice & prophylactice positæ sunt, si ad salubrem atque euecticen comparẽtur, haud exigua vitia emendantes: si ad curatiuam, non magna. Quocirca non immeritò neutrẹ appellari possunt. Ergo vt totum sermonem repetam, circa corpus humanum vnam quandã artem constituo, eiúsque duas has esse partes, efficientem vnam, corrigentẽ alteram: ambásque hasce prius natura inesse, sed i-

Correctrici artis parti, humanam artem opitulari.

psarum alteri, emendatrici scilicet, humanam artem opitulari. quæ & ipsa bipartitò diuiditur, in curatricem partem, seu medicatricem, atque in alteram conseruatricem, quæ & salubris vocatur. Huius rursus tres partes sunt, analeptice, euectice, ac toti generi cognominis, salubris. Cùm au-

Quæstionem omnem sub definitionẽ cadere.

tem omnis quæstio sub definitionem cadat, sanè si quid tum medicina, tum gymnastica sit, didicerimus, nec amplius difficile fuerit invenire ad vtram ipsarum salubris referatur. Cùm ergo vna tantùm ars circa corpus versetur, poterit qui volet, medicinam eam appellare: sin hoc nõ placet, exercitatoriam. Sin id quoque displiceat, totam artem nomine carere dicens, vnam eius partem, medicinam, alteram exercitatoriam appellet. Si neque id probas, salubrem quandam artem curatiuæ ex diuerso distinctam, eiúsque partes diæteticen, gymnasticénque dicito. Singula enim nomina si interpretabere, ita vniuersum quod quærebas indeptus fueris. Quòd autẽ vt artẽ corpora

malè

Iatrice.

malè affecta curantem, iatricen, hoc eſt, medicinam, ſic artificem etiam ipſum, Medicum appellet Homerus, perinde atque alij Græci, verba illius indicant vbi ait:

Vir medicus multis alijs tibi dignior eſto,
Dira venena trahens, & pharmaca mitia fundens,
Multa ſalubria miſcens, & letalia multa:
**Vnicus exiſtens, ruit tamen omnia callens.*

Medicinæ quæ ſint partes præcipuæ.

Gymnaſtarum ars quando fuerit exorta.

Præcipuas porrò medicinæ partes eſſe pharmaceuticen, chirurgicen, & diæteticen, nemo ferè inficiatur. At gymnaſticæ artis nomen, Homeri ſeculo nõdum repertum erat. Nam paulò ante Platonis tempora gymnaſtarum ars exorta eſt: quo etiam tempore Athletarum exercitatio emerſit: quorũ quidem bonus habitus vt vituperandus eſt, ſic etiam ipſos inſtruens gymnaſtica, cõtumelia nõ caret.

Athletarũ habitum eſſe vituperandum.

Bonus habitus quæ laudãdus.

Eum autem habitũ bonum laudamus, qui & tutiſsimus eſt, & ad obeundas naturales actiones maximè idoneus: cuius materię effectiuæ ſimul & conſeruatiuæ, duæ ſunt, & ſalubris vocata victus ratio, & exercitatio.

Materia alterantes corpus, ſunt quatuor in vniuerſum.

Nã cùm quatuor ſint genere omnes materiæ, à quib. noſtrum alteratur corpus, manuaria functio, medicatio, exercitium, ac victus ratio: vna quidem eſt ægrotis inutilis, duę verò ſecundum naturam ſe habentibus.

Aegri exercitio non egent.

Sani exquiſitè, quæ neceſſaria.

Aeger quippe in multis medicamina, manuum operam, victúſq; rationem poſtulans, nulla ex parte exercitatione eget: exquiſitè autẽ ſanus, corpus exerceat, & certa quadam victus ratione vtatur neceſſe eſt, ſed medicamenta, aut manus miniſterium, nõ poſtulat.

Salubris artis partẽ eſſe gymnaſticam.

Salubris igitur artis cõſtat partem quandam eſſe gymnaſticam. Siquidem etiam Plato in Gorgia, aliam gymnaſticã eſſe ait, vt artis corpus regentis partem: atque aliam qua vtuntur Athletæ: quam nimirum ceu omnium flagitioſiſsimam criminatur plurimis modis: huius quidem finem, viriũ eſſe incrementum, quo adverſarios proſternant: illius autem, vſum ad naturales actiones, confirmans.

Sanitatẽ in moderatione conſiſtere.

Athletarum gymnaſtica intẽperiem exceſſumq; molitur.

Ventrẽ craſſum ſubtilem mentẽ non gignere.

Athletas eſſe morbis obnoxios.

Cùm igitur in quadam moderatione ſanitas ſita ſit, Athletarum autem gymnaſtica intemperiem exceſſumq; moliatur, multã ac ſolidam carnem procreãs, ſanguiniſq; copiam quamtenaciſsimi adaugens: haud difficile inventu fuerit, artem hanc omnibus naturalibus animalibuſq; actionibus prorſus inutilem eſſe (craſſus enim venter ſubtilem mentem nõ parit) atq; obnoxiam periculis. Quare Athletarũ nonnulli repentè obmutuerunt: alij ſenſum motúmq; amiſerunt, ac penitus attoniti facti ſunt, mole illa præter naturã, ac multitudine, inſitum extinguẽte calorem, liberúmq; ſpiritui tranſitũ intercludente. Quicunq; autem ex ipſis minora mala patiuntur, rupto vaſe ſanguinem vomunt, aut exſpuunt.

Gymnaſtica legitimæ autores.

Cæterùm legitimæ gymnaſticæ autores ſunt, Hippocrates, Diocles, Praxagoras, Philotimus, Eraſiſtratus, atq; Herophilus, & quicunq; alij totam artem ad corpus pertinentem optimè didicerunt: quorũ ſanè dogmatis congruit illud Platonis: Vna cùm ſit corporis curatio, duas eius partes appello, vnam gymnaſticen, alterã curatricem. Licebit etiam in ipſa arte corporis præſide, ſi quis invenire partes eius deſiderat, ægros curantẽ, medicatiuã: ſanis cõſulentem, ſalubrem appellare. Vel melius ſic vt diximus antea: Ars corporis curam habens emẽdatrix cùm ſit, qua parte magna vitia corrigit, medicatrix dicetur: qua verò exiguas noxas tollit, vocabitur conſeruatrix.

Correctrix ars Medicatrix.

Conſeruatrix.

Quinetiam aptius à materiis has partes, morbidam vna, ſalubrem alteram appellaueris: quæ vt antè à nobis eſt dictum, in refectricẽ, ſalubrem ſecundùm habitum, & euecticen, ſiue boni habitus effectricem, diducitur. Nam dictarum partiũ ſingulis propria materia ſubiicitur: primæ quidem, ſecundum habitudinẽ ſiue affectionem valens corpus: ſecundæ, ſecundum habitum: tertiæ deniq;, bono habitu præditũ.

Corpus ſecundum affectionẽ ſanum, quodnã eſſe dicatur.

Corpus ſanum ſecundum habitum.

Corpus bono habitu præditum.

Etenim corpus ſecundum affectionẽ ſanum appello, quod iam extra morbum cùm ſit, leui tamen noxa pulſatum, facilè in morbum relabitur: imbecillum etiam ad actiones exiſtens. Secundum habitum autem, quod iam periculis obnoxium non eſt, abſolutũ tamen actionũ robur nondum eſt cõſecutum. At bono habitu præditum, quod extra omne verſatur periculũ, ac prę ſe fert etiam inſigne quoddam omnium actionum robur.

Sanitatem tripliciter dici.

De ſanitate etiam ſimiliter iudicandũ. Sanitas nanque ſecundum habitum, inter ſanitatem ſecundum affectionem & bonum habitũ, actionibus media eſt. Nam ſanitas in affectione, debiles actiones producit: bonus habitus firmiores. Sanitas autem in habitu, nondum quidem firmas, non amplius tamen debiles.

Cõſeruatricem artem, ſecundũ auxiliorũ materias eſſe quadruplicem.

Quòd ſi ſecundum auxiliorũ materias artem hanc ſalutarẽ, conſeruatricémq; diſtribuas, in quatuor partes ſecabitur. Vna ſiquidem in aſſumptis, altera in iis quæ fiunt, tertia in his quæ evacuantur, quarta in forinſecus occurſantibus, prorſus verſari videbitur: per hæc enim ſanitas cuſtoditur. Pars igitur quæ in his quæ aſſumuntur verſatur, ciborũ potionúmq; ad ſanitatis cuſtodiam pertinentiũ eſt ſcientia. Quæ verò in iis quæ evacuantur, excrementorũ omnium eſt exploratrix. Quæ exterius incidentiũ eſt, aërẽ, aquam, oleũ, & cætera id genus ſpeculatur. At quarta pars artis quæ ſupereſt, in iis quæ aguntur poſita, ſtudiis exercitationibúſq; cõtinetur. Inſomnietas nanque, vigilia, ſomnus, venus, ira, lauatio, ex hoc genere ſunt. Cæterùm ſingulorũ enumeratorũ ſalubriũ quãtitas, qualitas, & occaſio, dignoſcenda eſt.

Exercitatoriã eſſe minimam artis ſalubris partem.

Minima igitur ſalubris artis pars eſt de exercitationibus ſcientia: rectius enim puto gymnaſtica ars appellabitur, quæ omnium exercitiorũ facultatis cognitio eſt. Nam quæ ad palæſtram ſolũ pertinent, cognoſcere, perquàm exiguum eſt, omnibúſq; mortalibus minimè vtile. Vnde tibi iam intueri licet, non modò ſalubris artis quota ſit portio gymnaſtica, ſed etiam gymnaſticæ minimam eſſe particulam luctandi ſtudiũ, & huic cognatum Athletarum exercitium, affectionis cuiuſdam non naturalis effectiuũ. Idcirco eos malè ſentire cõſtat, qui in diuidenda tota arte, gymnaſticam medicatiuæ opponunt: illa nanq; à materia, hæc à generali cõmuniq; actione appellationẽ habet. Similiter etiã quiſquis ꝑ diuiſionẽ, medicatiuo conſeruatiuum opponit, cognatorũ oppoſitionem facit.

Artes omnes mechanicas, mutua ope indigere.

Porrò cùm vniuerſæ artes mechanicæ mutua ope indigeant, perfectioribúſq; materias ex quibus finẽ ſuum conſequantur, ſuppeditent: inſtrumentáq; optima, per quæ

Artem medicã præsidere vniuersis mechãnicis artibus.

illas adornẽt, conficiant: eis omnibus, ceu quædam architectonica, ars corporis curatiua, quæ vna est, præsidet. Siquidem ædificatoriæ, vt tales quasdam ædes extruat, præcipit: calceariæ, vt calceum: panifici, vt panem: culinariæ, vt obsoniũ: alijsq; singulis, vt quæque apta est, imperat.

Salubris medicina pars.
Gymnastice.
Pædotriba.
Gymnasta.

Sed huiusce artis corpus nostrum curantis, salubris appellata pars est, cuius quadripartitò diuisæ, partis vnius gymnastica particula existit. Cauendum tamẽ est ne pædotribam, aut palæstræ præfectũ, cum gymnaste confundamus. Nam qui luctas omnes & frictionũ sigillatim omnes actiones ritè obire valet, iste panifici et coquo proportione respondet, facere quidem panem & obsonia scientibus, minimè tamen quid in ipsis optimum sit, quid nõ optimũ, intelligentibus: quámve facultatẽ ipsorũ vnumquodq; ad sanitatẽ habeat, nõ dignoscentibus.

Panifex.
Coquus.

Pædotribam esse ministrũ gymnasticæ.
Gymnasticam duabus artib. inseruire diuersis.

Vt igitur miles artis imperatoriæ, sic pædotriba gymnasticę minister est. Vocant tamen nõ solùm pædotribas eos qui exercent athletas, sed etiã gymnastas. * Quare gymnastica duabus artibus maximè separatis inseruit: quemadmodũ culinaria, quæ salutare obsonium medico salubriq; concinnat: gustui verò iucundum, ac voluptuosum, nõ amplius id arti cuipiam, sed adulationi potius cuidam, finẽ sibi nõ sanitatem, sed voluptatem cõstituenti.

Luctatoria.
Cabalice.

Similiter & luctatoria, id quod ad sanitatem bonũ est, salubribus & gymnasticis dictis cõciliat. Quod autem ad affectionem athleticam pertinet, illi vitiosæ parti comparat, quæ se gymnasticam vocat, cùm tamen prostratoria potius, aut cabalice appellari mereatur.

Luctatoriam artem vitæ robur prosternere.

Verùm omnis bene instituta respublica hoc genus artis odit ac detestatur, vt quæ omne vitæ robur prosternat, haud in bonã affectionem traducens corpora.

Curatiuam artis partẽ primò omnium fuisse institutam.
Medicina.
Medicus.

Iam verò cùm prima totius artis pars curatiua, quòd sic expediret maximè, constituta sit: deinde per multũ ociũ conseruatiua salubrisq; vocata, et adiecta fuerit: totam artem à pręcipua magis parte medicinam denominari cõtingit, sicvti & medicũ illius professorem. Idcirco non ab re nunc quispiam interrogatus, cuiúsnam artis pars sit illa facultas, quæ tuendæ sanitatis noticiam tradit, medicinæ respondere poterit, latius fuso & amplificato vocabulo, neq; adhuc partem, sed integram humani corporis artem significante.

Medicina præcipua partes.

Cuius sanè duas maximas partes esse curatricem & salubrem, sicvti & huius salubris, gymnasticam membrum existere constat.

GALENI PERGAMENI
de exercitatione paruæ sphæræ libellus.

Exercitationũ vtilissima sũt, quæ exercentes corpus, oblectãt animum.

ILlæ mihi sanè videntur vtilissimæ omnium exercitationum, quæ non corpus solùm exercere, verumetiã animum oblectare possunt. Vnde & sapiẽtes, & naturæ humanæ illos probè fuisse peritos iudico, quicũq; venationes, & alias animalium capturas, primi omnium adinvenerunt, laborẽ qui in illis est, voluptate, oblectatione, laudisq; cupiditate lenientes & temperantes.

Animi affectus ad pellendos et conciliandos morbos quantã vim habeant.

Adeò enim potentes sunt, quæ in id genus exercitiis contingunt motiones animi, vt multi morbis sæpe liberati ex delectatione fuerint: multi rursus ex nimia cõturbatione, in morbos inciderint. Nullus est autem corporis affectus tantus, vt vehementior animæ affectionibus esse possit.

Animi affectuũ quam corporis, cur maior habenda cura.

Quamobrem diligentior istarũ, quàm corporis passionũ habenda ratio est, tum alijs de causis, tum quia corpore longè præstantior est anima.

Paruæ sphæræ exercitium alijs longè antecellere.

Cæterùm alijs omnibus paruæ sphæræ exercitium multis nominibus antecellit. Primò siquidem cùm cæteræ exercitationes maximum apparatum, hominémq; ociosæ admodum vitæ requirant, huic certè vna tantùm pila, eáq; perexigua est opus, quam vel pauperrimus quisque comparare sibi facilè poterit: neq; is qui ea se exercet, cogitur reliqua negociorum relinquere.

Paruæ sphæræ exercitiũ, omni fortunæ, omniq; negocio conuenit: ex æquo item omnes corporis partes exercet, potestq; intendi & remitti.

Quid igitur eo esse possit commodius, q̃d omni fortunæ, omni item negocio cõuenit? Iam verò quę ex æquo exercere partes corporis vniuersas, seséq; nunc in summam vehementiam intendere, nunc in summam facilitatem remittere possit, aliarum, præter hanc paruæ pilæ, nullam quidem exercitationem inuenies, quæ modò celerrima, modò tardissima, iam vehementissima, rursúsq; leuissima, vtcunque sanè volueris, corpúsq; toleret, fieri assolet: hac enim membra simul omnia, si commodùm tibi videatur, aut alia præ alijs, si id magis placet, studiosius exercere potes. Vbi enim inuicem sibi oppositi, alter alteri pilã ipsam præripiunt, in ea certè cõcertatione caput quidẽ ceruixq;, colli permotionibus exercetur: latera autem, pectus, & venter, faciei subleuationibus, depressionibus, obnixibus, cæterisq; id genus prehensionibus, vehementer laborant: validéq; tum lumbi tenduntur, tum etiã crura firmantur. Hæc itaq; vna exercitatio omnes corporis partes quamfidelissimè exercet. Siquidem progredientibus, alij nerui musculiq; alij item subeuntibus, plus agitantur: quemadmodum etiam alij illis qui in obliquũ se transferũt, & quotquot vno modo crura ipsa commouent. Quinetiam eorum membra qui transuersi feruntur, mouentur planè inæqualiter, sicvti & illorũ qui impariter currunt. Sed quemadmodum cruribus, ita & brachijs exercitatio hæc, cuiq; æquã portionem largitur: quandoquidem pilam excipere in omni figura studẽt. Accidit autẽ, vt dum necesse habent varijs subinde modis se transmouere, alijs musculis alij fortius tendantur: hiq; inuices omnes laborent, æqualiter quietè partita, alijs requiescentibus dum fatigãtur reliqui: sicq; vicissim et laborent cuncti, et requiescãt, nec sint ociosi omnes, nec laborent omnes.

Paruæ pilæ ludum, etiam exercere oculos.

Quod porrò etiã visum exerceat, patebit, si reputemus quàm diligenter pila sit oculis obseruanda, vt statim quò dilapsura sit, præsentiatur, ne in illius apprehensione aberrare necesse sit. Vnde etiã animus intentus atq; solicitus redditur.

Solicitudinem exercitationi & gloriæ cupiditati coniunctam, in voluptatem abire.

Et licet sola solicitudo macerare nos extenuaréq; soleat, exercitationi tamen & gloriæ cupiditati cõiuncta, in voluptatem abit, plurimúmq; & ad corporis sanitatem, & ad animi prudentiam confert.

Paruæ pilæ exercitiũ, exercere ad res maximas corpus simul & animũ.

Quòd autem & ad res maximas, adeóq; eas, quas subire præstaréq; imperatores, vrbiũ reginæ leges præcipiunt, animum & corpus exerceat, demonstratu nõ est difficile. Quandoquidem & aggredi in

di iri tempore, & insidiarido latêre, & occasionem præbitam momento arripere, & aut vi, aut improviso astu, quæ hostium sunt occupare, occupatáq; tueri, bonorum imperatorum sunt opera. Etenim egregiè cautum, subdolúmq; esse ducem oportet. At quotquot in palæstris dimicāt, corporis obesitatem, potius quàm virtutis exercitationem, consequuntur. Vnde multi ad tantam pervenere crassitiem, vt vix etiam respirare possent. Et sanè genus hoc hominū vel ad bella gerenda, vel ad regia vel ciuilia obeunda munera, minimè valent: ac suibus propemodū potius, quàm his, rem quampiam quis possit cōmittere. Sed cursum fortasse, & cætera exercitia, quæcunq; gracile reddunt corpus, laudaturū me suspicaberis. At hoc nō ita se habet. Nimium enim quod est, reprehendo semper: omnémq; qua exerceri velimus artem, esse moderatā volo: quæ si modum excedat, iam bona esse desinit. Qua ratione ipse neq; cursus cōmendo, vt qui nimium extenuent corporis habitum, ac ne tantillum virilis habeant exercitationis. Non enim celeriter fugiendo, sed fortiter stando, pugnandóq; paratur victoria. Iam si ad sanitatem respicias, quatenus per cursum inæqualiter exercentur membra, eatenus valetudo læditur. Necessariò etiam fit, vt alia defatigentur, alia autē sint omnino ociosa. Horum verò neutrum bonum, sed vtrunq; & morborū seminariū est, & vires in primis debilitat. Quapropter eam potissimum exercitationē probo, quæ & corpus conseruare validum, & membra retinere integra, compositáq;, & animū præterea vegetum, alacrémq; reddere est potis. Quæ quidem facultas, in ea quæ parua pila fit exercitatione, reperitur. Quòd autem placidissima sit, hinc discas licet, quòd pueris, senibus, atque à morbo cōvalescentibus, hoc etiā nomine, aliis omnibus exercitatio hæc esse præstantior videatur. Quippe facilius nullū est exercitium, si præmissa molli ex oleo vnctione, eo leniter, adeóq; moderatè vtaris, vt ipsius qualitas minimè à quantitate obscuretur. Illud siquidem omnium lenissimū est, q̄d laxatis requieturisq; vtile in primis, potentissimúmq; ad debilitatas vires revocandas existit, iunioribus iuxtà senioribúsq; cōducens maximè. Inter alia eius quæ recensui cōmoda, neq; hoc esse prætermittendū videtur, quòd maximè omnium extra pericula sit, quæ frequenter adeò in reliquas cadunt exercitationes. Celeres enim cursus, iam multos rupto vase præcipuo perdiderūt. Quemadmodū & voces magnæ, vehementésq; & confertim emissæ, maximorū nō paucis malorū causa extiterūt. Sic equitationes etiam concitatæ, sæpe renes ruperunt, & pectori frequēter nocuerūt: poris quoq; nōnunq̄ spermaticis: vt ea interim prætereā incōmoda, quæ ab ipsis equis existere solent, ita vt multi equites sellis excussi subitò sint exanimati. Similes iis saltus, discus, & quæcūq; nimis inflectunt corpus exercitia sunt. Nam de illis qui ad palæstram proficiscūtur, quid attinet dicere, cùm eos videas aut claudos, aut distortos, aut fractos, aut aliqua omnino parte mutilatos redire? Quamobrem cùm præter reliqua cōmoda, paruæ huius pilæ exercitio adsit etiam securitas, nimirum aliarum omnium vtilissima hæc exercitatio meritò censenda est.

Ducem oportere esse cautum subdolúmq;.

Athletarum genus inutile.

Nimium omne est vitiosum.

Cursum extenuare nimium corporis habitum.

Victoriā non fugendo, sed stando, pugnandóq; parari.

Parua sphæra exercitium omnium placidissimum esse.

Vnctionem ex oleo molli, debere pilæ exercitiū præcedere.

Parua sphæra exercitium omnino vacare periculo.

Exercitationes reliquas quorū malorum causas esse soleant.

...one pila exer... securitas.

GALENI PERGAMENI
de alimentorum facultatibus, liber primus.

Acultates alimentorū meritò præstantissimorū medicorū plurimi diligenter perverstigarunt, quòd aliis quidē præsidiis minimè omni tempore vtamur, sine alimento autem, ne viuere quidem, nec secunda nec adversa valetudine liceat. Porrò cùm demonstrationum duo genere sint principia (aut enim à sensu, aut à notione evidenti, demōstratio omnis ac fides proficiscitur) nos de iisdem facultatibus conscripturi, satius esse duximus ab experientia auspicari, eóq; maximè, quòd bona pars medicorū, hac sola vires alimentorum esse pronunciarint inventas: inter quos præcipuè Diocles, experientia sola, facultates alimentorum nobis notas esse arbitratur, non ex indicationibus, quæ tum à temperamento, tum à saporibus desumūtur. Quòd verò experientia, vt alia pleraq;, ita & qui cibi facilè concoquantur, aut secus, quæq; stomachū iuuent, aut offendant, aluúmq; laxent, aut sistant, nos doceat, nemo sanæ mentis ignorat. Cæterū in iis ipsis pleriq; falluntur, qui citra limitationē faciunt de rebus periculum. Etenim quibus flauæ bilis copia in ventriculo, vel ob prauā quampiam temperiem, vel ob peculiarem constructionem colligitur, ij cibos corruptu difficiles, melius quàm faciles, concoquunt: quandò quæ facilè concoquuntur, facilè item alterantur, & corrumpuntur: contrà quæ concoctu sunt difficilia, nō facilè quoq; tum alterantur, tum corrumpuntur. Hæc itaq; si in multum calorem inciderint, coquuntur magis, quàm si moderato occurrerint. Atq; hac profectò ratione accidit, vt nōnulli bubulam facilius quàm saxatiles pisces cōficiant. Lens autē quibuidam aluum mouet magis quàm inhibeat: melicratum verò magis sistit quàm laxet, ob naturā ex pugnantibus compositam facultatibus. Nam solidum cuiusq; corpus tardè permeat, aluúmq; sistit: humor verò, ad excretionē stimulat. Quare lentis aut brassicæ decoctū, aluū subducit: ipsa verò corpora, inhibet. Siquidem brassica bis cocta, sunt qui ad ventris cohibitionē vtantur. Omnibus enim quæ in humore coquuntur vsu venit, vt quiddam ab eius facultate in se deriuent, ac de sua vicissim portionem aliquam ipsi impartiantur. Quare si aut lentem, aut brassicam, aut aliquem marinorum piscium, quibus testa pro cute est, decoxeris, ac postea decoctum ipsum oleo, garo, piperéq; conditum, propinaueris cuipiam, videbis planè portione quidem aluum dilui, esu autē solidi corporis constipari: sicuti & tormina & inflationes oriri, si vnà cum ipsorū iure, solidū etiā corpus sumatur. Sic nanq; pugna quædā inter vtrūq; fit, cùm solidum quidem corpus hæreat subinde, succus autem ad excretionem properet. At cùm nōnullis quidem venter ad egerendum sit natura propensus, aliis autem difficilis, vtriq; pro sua natura symptomatis quæ ab huiusmodi cibis fiunt,

Viuere absque alimento non licet.

Demōstratio omnis aut à sensu proficiscitur, aut ab evidenti notione.

Diocles.

Experiētia quæ cognoscantur.

Biliosum stricos ventriculū, cibos corruptu difficilés, quàm faciles, multò melius cōcoquere.

Bubulā, quàm saxatiles pisces, cur nonnulli multò faciliùs conficiant.

Lentis & brassica decoctum, aluum subducere, ipsas autem substantias, sistere.

Elixa omnia deponere in aqua nonnihil propriæ substātiæ, & vicissim sibi aliquid ab illa accipere.

Tormina fieri, edulcorum contrariis facultatibus inter se pugnantibus.

afficiuntur, quum venter alius succi, alius solidi corporis facultati opituletur. Interdum etism pituitosum in ventre humorem, interdum biliosum acerusri contingit.

Pituitosi humoris quadruplex differentia.

Atque ipsius pituitosi, alius quidem est acidus, alius salsus, alius dulcis, alius denique sensibilis qualitatis expers. Rursus alius est liquidus, alins crassus, alius viscidus, alius dissipatu difficilis.

Biliosi humoris discrimina.

Humoris etiam biliosi, abus est flauus, alius pallidus: in quorum vtroq; maximũ est, pro maioris minorisq; ratione, discrimen. Singub igitur memorati humores, cùm aut ad alui excretionem, aut eiusdem cohibitionem plurimum habeant momenti, postquàm integra ciborum memoratorum corpora cum suis succis in ventrem pervenerint, iis qnidem qui eiusdem secum sunt facultatis, ferunt suppetias.

Alimentorũ celer tardùsq; descensus, à quib. proficisci occasionibus possit.

Alimenta ergo citi tardive transitus esse comperiuntur, aliàs ob naturalem nostrã ab initio constitutionem, aliàs ob ventris dispositionẽ acquisititiam, nõnunquam ob peculiarem esculentorum ac potulentorum substantiam.

Olera quæ ob lentorẽ descendunt facilè.

Siquidem atriplex, blitum, malua, cucurbita, quia sunt lenta & perhumida, aliis quæ talia non sunt, celerius subsidunt, in iis potissimum, qui sumptis illis, leuiter in pauimento obambulant.

Fructus subducenda aluo idonei.

Eodem in genere aliquis ponere possit, mora, dulcia cerasia, & ex vinis quæ dulcia simul sunt atq; crassa.

Peponibus, melopeponibúsq; vim inesse diureticam.

Pepones quoque & melopepones, quòd humidi sint ac lenti, ventri sunt subducendo idonei, facultatémq; mediocriter abstergẽdi habẽt, ideóq; inter ea quæ vrinam mouent, connumerantur. Ex numero etiam humidorum atq; aquosorum corporum sunt & illa quæ præcoccia, & Persica vocant: & omnino quæ nullam gustantibus aut olfacientibus qualitatẽ repræsentant. Quæ quidem si venter sit ad deiiciendum procliuis, non ægrè subsident: sin minus, hærent & ipsa subbmia, medium quodammodo inter aluum sistentia, & proritantia, locum sortita.

Melicratum quando excretionem exciet.

At melicratum, in quibus celeriter distribui anticipat, nihil aluo ad excretionem confert: quinimò cibis secum commistis, ad distributionem præit. Quòd si distribui celeriter non antevertat, excretionem, non secus ac flaua bilis, sua acrimonia & mordacitate proritat. Atque horum cibariorum potionúmq; genus, duntaxat mordicatione sua ventris partes ad expulsionẽ exuscitat.

Alimenta medicamentosa.

Alia autem sunt, quæ ventrem subducunt, quòd facultates in se medicamentosas habeant commistas: ac proinde horum substantia ex cibo pharmacóq; conflatur.

Alimenta tantum.

Porrò quæ medij temperamenti sunt, nulláq; vincenti qualitate prædita, ea solùm sunt alimenta, non etiam medicamenta, quum nullam aliam dispositionem in animantis corpore ingenerent, sed quale animalis, quod nutritur, corpus assumpserant, tale prorsus conseruent.

Temperata corpora, tẽperatis alimẽtis seruanda esse.

Cæterùm si hominis quidem corpus medij planè temperamenti sit, per alimenta medij temperamenti eo in statu seruabitur.

Intemperata corpora, reducenda ad mediocritatẽ sunt, per alimenta quæ contrariã illis intemperiẽ sortiuntur.

Sin autem frigidius, calidiúsve, aut siccius, aut humidius id fuerit, medij temperamenti cibum & potum perperàm exhibueris. Quippe huiuscemodi corpus, quatenus ab exactè media constitutione recessit, catenus in diuersum statum traducatur oportet: idque per præsentis intemperantiæ contraria, in eodem gradu adhibita.

Temperamẽta hominum et ciborum esse consideranda.

Quare ad præsentem speculationẽ summè necessarium esse videtur, hominum pariter ac ciborum temperamenta considerasse, vt cognoscamus quænam quibus sint adhibenda.

Mel calidis & siccis naturis esse aduersissimum, humidis autem & frigidis, maximè ex vsu.

Etenim mel, verbi gratia, calidis & siccis naturis est aduersissimum: frigidis verò ac humidis vtilissimum, siue ea temperies sit eis naturalis, siue accesserit propter ætatem, siue propter regionem, aut anni tempus, aut vitæ conditionem.

Alimentorũ secundas qualitates etiam esse explorandas.

Saporum commercium quid indicet.

Neque verò satis est principalissimam cuiusque cibi temperiem nouisse, sed qualitates etiam quæ hanc sequuntur, callere oportet: quarum multæ quidem in saporibus, quædam in odoribus videntur consistere: quandoquidem cibi ipsi eandem cum iis medicamentis obtinent facultatem, quibus cum sapore conveniunt. Cæterùm in commentariis de medicamentis causam explicuimus, quamobrem astringentia quædam non eadem cum aliis astringentibus agant, vt aloë, æs vstum, atramentum sutorium, flos æris, squammáque, & chalcitis. Siquidem quòd in quoque istorum, astringenti facultati alia quæpiam sit mista, evenit vt opera quæ sigilatim edunt, sint diuersa, perinde ac si mâlo cydonio scammoniam intus inseueris:

Cydoniũ mâli cum scãmonio præparatio, ad soluendã aluũ.

quod interdum vtiq; facimus, partes mali quæ circum semen sunt, exculpentes, deinde cauitatem scammonio replentes, ac postea luto* circumlinentes, assantésq;, atque ita mâlum mandendum dantes. Quod nanq; hunc in modum præparatum est, absq; stomachi subversione aluum subducit. Quare minimè dubitandum est, quin saporum facultates, actionem suam quam à natura habent, efficiant.

Astringentis qualitatis opera.

Porrò in quo qualitas inest astringens, ipsa quantum in seipsa est, vicina corpora cogit, constringit, refrigerat. Idem tamen corpus nonnunquam alias sui partes calefacientes, alias refrigerantes habere potest.

Edulium soluendæ aluo, quomodo ex beta & lente paretur.

Nos autem ex beta & lente cum sale & garo interdum edulium paramus, alui soluendæ gratia. Sin minus velis subducere, vbi lentem excorticatam bis coxeris (nempe aqua priore effusa) ac dein portiunculam gari atque salis indideris, tantum aceti iniicito, quantum gustum minimè offendat. Ita enim pharmacum iucundissimum vtilissimúmq; reddideris, & cibum non paucis eorum qui diuturna cõflictantur diarrhœa.

Affectuũ cognitio existit remediorũ materia.

Libros esse monimenta quædam eruditorum.

Artifex nemo ex libro euasit.

Doctrina illa est optima, quæ viua voce explicatur.

Cæterùm affectuum cognitio, existit remediorum materia, non autem remedia ipsa: de quorum facultatibus differere in hisce commentariis est animus: quanquam libri solent esse monumenta quædam eruditorum, non rudium & indoctorum perfecta doctrina. Neq; enim quisquam ex libro nauclerus, aut artifex alterius artis euasit. Ac proinde rectè illud vulgò dici videtur, optimam esse doctrinam, quæ viua voce traditur.

De Tritico.

Tritici differentia.

PLVRIMVM exigua mole habet redditq; alimenti id triticum, quod densum est, dentibúsq; vix diuidi potest. Quod huic contrarium existit, magna mole exiguum alimentum largitur. Est autem quod densum est, laxo longè grauius & põderosius, coloréq; magis flauescens. Porrò

Furfuracei panes & parum alere, & ventrem multis excrementis implere, ob idq; subduci facile.

furfuracei panes parum quidem alunt, ventrem verò multis excrementis implent, ob eámq; causam facilè etiam descendunt. Ad hæc, quòd furfur nonnihil facultatis detersoriæ sortiatur, meritò intestinis exasperatis, celeris eorum fit deiectio. Iis autem cõtrarij sunt panes purissimi, plurimum ponderis exigua mole habentes: qui omnium tardissimè deiiciũtur: quare copiosiori fermento egent quàm furfuracei, subactionéq; longiori: nec statim post ipsam assari postulãt. Iidem assationem diuturniorem, quàm furfuracei, requirunt. Est autem & alia panum species inter hos planè media, quos αὐτοπύρους & συγκομιστούς, hoc est, miscellaneos ex farina & furfure, appellant. At verò purissimus panis apud Romanos, siligineus dicitur: quemadmodum qui huic est proximus, similaceus. Inter panes igitur siligineus plurimum alimenti præstat: post ipsum similaceus: tertio loco medius, qui & miscellaneus dicitur: post hunc, sordidorum est quartum genus: in quib. furfuraceus postremus est, minimúmq; omnium nutrit, sed omnium maximè per aluum * descendit. Cõcoctu autem sunt inter panes facillimi, qui plurimum sunt fermentati, probéq; subacti, quíq; in clibano igne moderato fuerint assati. Iam ex panibus is athletæ quidem est commodus, qui neq; est bellissimè assatus, neq; multum fermenti recepit: priuato autem & seni, qui in clibano probè coctus cùm sit, habet etiam fermenti multum. At qui omnino caret fermento, prorsus nemini est cõmodus. Quòd si casei etiã aliquid illi addatur (sic enim rustici apud nos festis diebus panes quos vocant azymos conficere solent) eius vsu promptè omnes læduntur, etiam si fortissimo sint corporis habitu: cuiusmodi sunt messorum ac fossorum robustissimi, qui in Alexandria, asinina & camelina vescuntur carne, ob idq; grauissimis cruditatis morbis tentantur, atq; ante senectam intereunt. Quòd autem eorum plerique, qui se confecerunt laboribus, minus à prauis cibis læduntur, in causa est, quòd iis somni sint profundiores: quæ res ad coctiones multum ipsis adfert momenti. Athletæ verò alimentis vtuntur crassi & viscidi succi, & quæ per exercitia improba, non facilè aut computrescãt, aut in vapores soluantur. Quibus cibis si priuatus aliquis, aut ab exercitiis alienus vti voluerit, celerrimè in plenitudinis morbum incidet, copiam crudi & crassi succi coaceruans: qualis est ille humor qui in vrinis subsidet, puri quandoque assimilis: nisi quòd pus & graueolens est, & lentum, crudus verò succus non item. Inter panes rursus, optimi sunt clibanitæ: his proximi, qui assantur in furno minori. At qui super craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentũ, ceu in clibano, assantur, praui omnes sunt, vt qui se inæqualiter habeant. Omnium autem pessimi sunt, quãtum ad modum assandi pertinet, quos eò subcinericios nuncupant, quòd cineribus tecti assentur.

Furfur nõnihil facultatis detersoriæ sortiri.
Panes qui tardissimè deiiciantur.
Miscellanei panes.
Siligineus panis plurimum alimenti præstat.
Similaceus panis vt nutriat.
Furfuraceus panis omnium minimum nutrit.
Panes concoctu facillimi.
Panis athletæ commodus.
Panis seni aptus.
Panes azymos esse nemini cõmodos.
Azymi panis vsu, qui aliquid casei receperit, promptè omnes lædi.
Alexandrini fossores, camelino vescuntur carnibus.
Somnos profundiores plurimũ conferre ad coctionem.
Athletarum crassam plenamq; victus rationem, iis qui non exercentur esse periculosam.
Puris à crudo humore discernendo ratio.
Panis coquendi forma qua præstantiores habeantur.
Panis subcinericij pessimi.

De Placenta, quam τηγανίτην appellant.

QVAE placenta ex farina triticea læuigata sufficienti aquæ portione, atque oleo intra sartaginem fricta, conficitur, appellatúrq; τηγανίτης ab Atticis, ea quidem cohibet ventrem, & crudorũ succorum est generatrix. Quapropter & quibusdam mellis quippiam ei admiscetur. Sunt qui & salem marinum misceant.

τηγανίτης aluum sistit, & crudorum humorum est generatrix.

De Itriorum compositione.

DVPLEX autem est Itriorum species: præstantior quidem, quam rhyemata: deterior, quã lachana appellant. Quæ sanè ex his ac similagine componuntur, crassi sunt succi, & tardè subsident, iecorisq; obstruunt meatus: ad hæc lienis imbecillitatem augent, calculósq; in renibus gignunt. Quòd si cocta bellè fuerint, atque mutata in sanguinem, admodum nutrient. Quæ verò cum melle parantur, mistam possident facultatem. Quanquam in iis qui obstructionis principium habent, aut inflammatione, aut scirrho sunt aliquo obsessi, nihil minus quàm illa nocẽt: nonnunquàm etiam grauius. Vt autem de pane sermonem repetam, is saluberrimus est homini neq; iuueni, neq; exercitationibus dedito, qui tũ salis, tum fermenti habet plurimum, maximéq; fuerit, antequàm assetur, subactus. Modus autẽ fermenti & salis sit is, qui gustui sensum tristem non inferat.

Itriorum compositiones, & noxa.
Panis saluberrimus homini nec iuueni, nec exercitiis dedito, qualis nam esse debeat.

De Pane loto.

QVI panis abluendi rationem excogitarũt, minoris sanè alimenti cibum, sed qui ab obstructionis noxa absit, quoad licet, longissimè, inuenerunt. Siquidem panis hic, succum crassum & lẽtum habet minimum, vt qui ex terrestri aëreus sit factus. Cæterùm id edulium quod ex multa triticea farina lacti permista constat, tametsi boni succi & multi alimenti sit, ex iis tamen est, quæ ob assiduum vsum, hepatis obstructiones, & calculos renum procreant: ad hoc etiam conferente renum temperamento acri simul & igneo.

Panis lotus nutrit minus, omniumq; minimè obstruit.
Panis loti substantia.
Pultẽ ex lacte & farina, hepatis obstructiones & renũ calculos gignere.

De Alica, siue Chondro.

ALICA ex genere est tritici, & valenter nutrit; succúmq; lentũ habet. Proinde huius vsum multum vitare conuenit, idq; potissimum quibus iecur facilè obstruitur, aut renes calculis gignẽdis sunt prompti. Quod autem ad sorbitiones alicæ pertinet, oportet succum eius (qui sanè magnam concoctionem desiderat) tum multæ aquæ admixtum super carbones coquere, plurimum mouendo, quoad exactè percoctus fuerit: tum verò salis quippiam etiam inicere, oleúmque in principio, si placeat. Quòd si quando sani ob vehementem ventris mordicationem, aut biliosi humoris & multi transitum, sorbitione eguerint, iis alicam plurimum coctã donec extabuerit, ac dein colatam propina.

Alica.
Chondri vsus quibus debet esse suspectus.
Alicæ sorbitio quibus sit propinanda.

De Tritico elixo.

ELIXVM triticum ventrem, ceu pondus maximum, premit, nauseam ciborum inducit, flatus generat, dolorem capitis, calígineḿq; oculorum conciliat, ac denique immodicè sistit aluum: cuius facilitas, vnicum in cruditatibus est remedium. Nutrit tamen validè corpus: & robur insigne iis, qui ipso vsi fuerint, comparat.

Tritici elixi incommoda.
Alui facilitas in cruditatib. vnicum est remedium.

De Amylo, hoc est, farina citra molam ex tritico facta.

AMYLVM ex tritico fit, partes exasperatas læuigandi vim obtinens: lotísque panibus similem facultatem sortitus. Nam vtilli, minus

Amyli facultas.

quàm panes non hori, corpori alimentũ præbet & non calefacit, cùm cæteri panes calefaciant.

Panes calfacere.

De Hordeo.

Hordeum refrigerat.
Hordeum quomodo à tritico differat.

HORDEVM, quoquomodo ipso vtaris, vim quandam habere refrigerandi cernitur: qua quidem ratione à tritico differt, necnon quòd triticum sanè crassum & lentum humorem gignat, hordeum autem, & tenuem, & detersorium nõnihil. Cæterũ polenta quæ ex frixo hordeo conficitur, siccare conspicuè cernitur: quum tamen ipsa ptisana humectet, vbi plurimum intumuerit coctione longa, tandémq; in chylum degenerauerit. Acetum autem tunc ei admiscetur, cùm planè intumuerit: cùm verò cocta fuerit exactè, sub edendi tempus salem tenuem iniicere oportet. Oleum etiam, si in principio statim inieceris, coctioni nihil nocueris. Porrò hordeum ex quo conficienda est ptisana, aliquandiu in aqua præmacerandum est, postea verò in mortarium coniectum, vsque eò terendum est re aliqua aspera, dum is qui in superficie est cortex, abiectus sit. Quòd si non quicquid est paleaceum deciderit, elixa ptisana magis quidem deterget, nulla autem aliam noxam accipiet. Sic præparatæ ipsius ptisanæ lentor, læuis, continuus, blandus, lubricus, & moderatè humidus est: sitímq; arcet, ad abluendúmq; idoneus, nec astrictionem habet, nec tormina gignit, nec denique in ventre exturgescit, cùm intumuerit inter coquendum, quantum intumescere poterat.

Ptisana humectat.
Ptisana conficiunda ratio.
Ptisanam detergere magis, vbi ex hordeo non planè decorticato confecta fuerit.
Ptisana magnifica commendatio.

De panibus hordeaceis.

Hordeacei panes nutriunt multo minus triticeis, magisq; subducuntur per aluum.
Hordeum laudatissimum quale.

HORDEACEI panes (quorum similes sunt differẽtiæ illis quas de triticeis tradidimus) multò minus triticeis alunt, magísq; subducuntur per aluum, & potissimum si facti ex peiori hordeo fuerint. Laudatissimum autem est hordeum quod candidum, vbi pinsitum est, apparet, nonnihilq; habet densitatis & ponderis. Porrò quod totum plenum est, & circunscriptionem externam habet tensam, melius eo est, quod gracile est & rugosum: id quod seminum omnium tibi sit indicium commune. Cæterùm non debes vti seminibus statim post collectionem, sed vbi ea in locis reposueris, diu ab eis abstinere, quò interea pars quidem humoris superflui exhalet, pars autem etiam coquatur. Defluit enim à plantis, fructibus, & seminibus, postquàm collecta et reposita fuerint, primum quidem quicquid in ipsis aquosum est, ac tenue: pòst autem, & nonnihil humidi naturalis. Quare quæ diutissimè fuerunt reposita, vires habent imbecilliores. Verũ huius terminus sit, cùm ab ipsis diuisis puluis quidam tenuis excidit.

Rugosa semina, deteriora esse.
Seminib. quando vtendum.
Semina qua diu fuerunt reposita, cur vires habeant imbecilliores.

De Polenta.

EX recenti hordeo mediocriter frixo laudatissima fit polenta. Quum autem polenta omnis quæ rectè est facta, boni sit odoris, ea est suaueolentissima, quæ ex optimo ac recenti hordeo, & quod aristam non admodum habeat siccam, cõfecta est. Quæ quidem si cum vino austero fuerit epota, ventrem desiccat. In vniuersum autem, priuatis quidem & in ocio degẽtibus, plurimum alimenti largitur: iis verò qui quoquo modo exercentur, minus quàm quòd sit satis.

Polenta epota cum vino austero, ventrem siccare.
Polenta quib. plurimũ alimẽti largiatur.

De Maza.

AT maza (quæ ex polenta frixa conficitur) tantùm in alendo corpore, à panibus hordeaceis, quantùm hi à triticeis, relinquitur. Quippe cùm hordeum initio suapte natura furfurem haberet nõ paucum, vel ex se ad concoctionem ineptum, frixum iam, eum ipsum habebit tum sicciorem, tum fractu & comminutu difficiliorem: sicuti & cremorem illum ex quo corpus alimentũ sumebat, similiter aridiorem. Quo fit vt maza panibus hordeaceis, ægrius coquatur, magisq; ventriculum flatu impleat: in quo etiam si diutius manserit turbationem excitat. Citius autem subducitur, si cõmista diutius, atque subacta fuerit. Quòd si mel quoq; addatur, citius etiam ob id ventrem excitabit ad excretionem. Porrò ptisana detersoria & incisoria est: qđ in cute nostra indicat, ipsius sordes eluens. Iã si paulò pòst, quàm ipsam cuipiam sorbendam dederis: vomere ipsum compuleris, pituitam quæ in ventriculo continebatur, deterget, & omnia vomitu simul cum ea eiiciet.

Maza ægrius coquitur panibus hordeaceis, flatúq; magis ventriculũ implet.
Ptisanæ facultas.

De Zea, Typha, & Olyra.

Spelta.
Zea media inter hordeum et triticum.
Olyra.
Typha.
Tragum quomodo præparetur.

ZEA (quam vulgò speltã vocant) nutrit quidem hordeo valentius, at impotentius tritico: ac proinde mediam inter triticum & hordeum naturam possidet. Olyra eiusdem cum Zea est generis. Quæ quidem si bona sit, panes ex ea confecti, post triticeos saltem sunt præstantissimi. Secundi ab his sunt qui ex typha parantur. Ex nobilissima autem olyra, vt decet, excorticata, sunt qui nominatũ tragum conficiant: quo plerique vtuntur, primũ in aqua coquentes, deinde ea effusa infundentes sapam, aut vinũ dulce, aut mulsum, quibus postea superiniiciunt & pineas nuces aqua præmaceratas, donec plurimũ intũuerint. Quod verò ad colorem natiuũ pertinet, in hordeo quidem & olyra est albus, in tritico & zea subflauus. At typha flauior tritico existit. In vniuersum autẽ, quæ semina parua mole multã reddunt substãtiam, eámq; crassam & viscidam, optimi succi sunt, ac multi alimenti: nõ tamen facilè per aluum secedunt. Quæ verò his sunt contraria, mollem quidem ac laxam habent substantiam: partes autem ipsorum furfureæ, citius quidem subducuntur, sed alunt minus. In iis ipsis, quæ graueolentia sunt, & gustum quendam habent iniucundum, perspicuum est quòd omnia & praui sunt succi, & difficilia concoctu.

Semina optimi succi & multi alimenti sunt, quæ parua mole multam reddunt substantiam.
Semina praui succi quæ.

De Auena, quæ Bromus dicitur.

Bromus.

AVENA, iumentorũ, non hominum, est alimentum, nisi eos extrema fames illa nutriri compellat. Est autem admodum calida, minúsq; nutrit quàm typha: & panis inde confectus, insuauis existit, non tamen aluum aut sistit, aut proritat, sed quod ad id saltem pertinet, medium locum obtinet.

Auena est admodũ calida.

De Milio & Panico.

Panicum.

PANIS qui ex milio fit & panico, exigui est alimenti, & frigidus: ac præter id, tum præaridus, tum friabilis, cùm nihil in sese habeat nec lentoris, nec pinguitudinis. Quare aluum humentem desiccat. Porrò milium ad omnia est panico præstantius, suauiúsq; editur: ad hæc cõcoquitur facilè, ventrem minus sistit, ac magis nutrit.

Milium ad omnia est panico præstantius.

De

DE LEGVMINIBVS, HOC EST, SEMINIBVS CEREALIBVS, EX quibus panis non fit: ac primùm de Oryza.

Oryza omnes ad sistendã aluum vtuntur.

ORYZA omnes ad sistendam aluum vtuntur: quod semen difficilius quàm alica concoquitur, ac minus alit, illa insuauior existens.

De Lentibus.

Lentis substantia.
Lentis succus.
Lens bis cocta ventrem fluentem supprimit, corroboratq;.
Lens, si quis ea largius vtatur, elephantiasim & cancros inducit.
Lens visum inculpatum hebetat.

SVBSTANTIA lentis crassa, terrea, austera & astringens existit. Succus autem qualitatẽ astringenti contrariam possidet. Quare decoctũ ipsarum sale, garo, aut oleo etiam conditum, aluum deiicit. Cæterũ lens bis cocta supprimit alui profluuia: stomachum, intestina, & totum denique ventrẽ corroborat. Lens porrò decorticata magis nutrit quàm quæ cortice spoliata nõ est: succum tamen crassum & prauum gignit, nec sic alui profluuia desiccat. Iure igitur qui largius hoc edulio vtuntur, elephantiasim & cancros incurrunt: iis tantùm qui laborant cachexia, vtiliter talis cibus præbetur. Qui quidem integrũ & inculpatũ visum hebetat, ipsum immoderatè exiccans: ei verò qui contrario modo se habet, confert: retinétq; muliebria profluuia. Cùm autem ptisana, in eo saltem, contrariam ipsi facultatem possideat, ex amborum mistione præstantissimũ edulium conficitur, idq; minori portione ipsius ptisanæ iniecta, necnõ satureia, aut pulegio addito. In summa verò, lẽs aduersatur iis, qui crasso melancholicóq; succo redundant. Cæterũ in ipsa victus ratione, temporum ratio est habenda, sicvti & regionum, & anni temporũ. Etenim autumno melancholicis ac siccantibus cibis abstinere, hyeme autem vti oportet: quemadmodum æstate humectantibus simul & refrigerantibus. At vere, quòd medij temperamenti sit, mediæ facultatis cibi sunt dandi.

Lens ptisanæ immista, optimum edulium reddit.
Lens aduersatur iis qui crasso melancholicóq; redundãt succo.
Tẽporibus singulis quales cibi conueniãt.
Ver, medij temperamenti existere.

De Fabis.

Fabaceus cibus est flatulẽtus.
Flatum à cibus disipari per calfacientia & tenuantia.
Fabarum substantia.
Fabacea farina lentes faciei tergit.
Legumina omnia frixa reddi concoctu difficiliora.

CIBVS qui ex fabis conficitur flatulentus est, etiã si coquatur diutissimè: id quod sentientes nonnulli, cepas ipsis adiiciunt: cùm quicquid flatulentum cibariis inest, corrigatur per calefacientia & tenuantia. Habent autem fabæ substãtiam non densam nec grauem, sed fungosam ac leuem, quæ vim quandam detergendi possidet. Quare fabacea farina mulieres faciem deungũt: tollit enim lentes quæ in facie apparẽt: ob quam sanè facultatem, ventrem non cunctanter fabæ ipsæ permeant. Porrò si frixæ fuerint, sicvti & legumina omnia, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficillimæ, tardéq; prætereunt, & crassi succi alimentũ exhibent. Quæ fabæ si virides quidem collectæ sunt, postea verò exiccatæ, vt minus nutriũt, sic deiiciuntur promptius.

De Faba Aegyptia.

FABA Aegyptia vt magnitudine, sic insita humiditate, quàm nostra, est lõgè superior, magisq; etiam excrementitia.

De Pisis.

Pisa ægrius deiiciuntur quàm faba.

PISA tota substantia cum fabis sunt consimilia, eodémq; modo sumuntur: non sunt tamen flatulenta vsqueadeo, nec sortiuntur vim detergendi, ideóq; magis in aluo morantur.

De Ciceribus.

Cicer prouocat venerem.
Cicera nigra, calculos renum frangunt.

CICER edulium est non minùs flatulentum quàm faba: sed valentius nutrit illa. Ad venerem autem incitat, creditúmq; etiam est semen gignere. Abstergit præterea cicer magis quàm faba: sic vt nigra & exigua cicera manifestè calculos renum, vel hærentes, cõminuant. Satius tamen est succum ipsorum in aqua coctum ebibere.

De Lupinis.

Lupinus est concoctu difficilis, crassúmq; succum producit.
Lupinus alimẽtum copiosum, perdurabiléq; largitur.

ELIXVS lupinus, ac deinde maceratus in aqua dulci donec omnẽ insuauitatem exuerit, sic demum manditur cum garo & oxygaro, vel solùm cum sale mediocri conditus. Lupini porrò substantia, dura & terrestris existit: quocirca ipse concoctu difficilis sit, succumq; crassum gignat, est necessarium. Ex quo nõ probè in venis confecto, crudus propriè appellatus succus colligitur. Quare lupinus ipse tardè ac difficulter descendit. In vniuersum autem, vt ea quæ humidiora sunt consistentia, exiguum corpori dant alimentum, & quod celeriter in halitus digeratur, sic dura & terrestria (è quorum numero lupinus existit) perdurabile, copiosum, & quod ægrè absumatur, largiuntur.

De Fœnograeco, quod τῆλις dicitur.

τῆλις.
Fœnumgræcum calfacit, lenit, atq; dolorẽ mitigat, facultatẽ etiam possidet abstergentem.
Fœnigræci succum auxiliari diuturnis thoracis affectib.

INTER manifestè calefacientia hoc semen cẽsetur, eundemque hominibus in cibo vsum præstat, quem lupini. Præsumitur autem ipsum cum garo, alui subducendæ gratia. Caput, si sumatur copiosius, ferit. Succus elixi fœnigræci sumptus ex melle, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos est commodus: suo quidem lentore, leniens: calore autem, dolorem mitigans. Quòd autem abstersoriæ qualitatis quoq; sit particeps, intestina etiam ad excretionẽ instigat. Sed parcius mel ei est miscendum, ne mordacitas ipsa exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrim affectibus, pingues cum eo quidem palmulas elixare oportet: vbi autẽ succum ipsum expressum copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum eo vti præstat.

De Phaselis & Eruala.

Phaselorum & eruala facultas.

HAEC quoque semina homines, quo modo & fœnumgræcũ, prius in aqua, quoad radicem produxerint, macerãtes, ventris subducendi gratia mandunt ante alios cibos, garo intingentes. Succum autem, cùm cocta est, atque in corpus distributus, habent copiosioris alimenti, quàm fœnumgræcum. Inter ea tamen quæ succum bonum ac prauum generant, inter concoctu facilia & difficilia, tardè & celeriter transeuntia, flatulenta & flatus expertia, multum ac parum nutrientia, medium sibi vendicant locum.

De Cicercula.

Cicercula vis.

SVCCVM habet phaselis & eruialis facultate quodammodo similem, sed consistentia crassiorem: ob eámq; ipsam causam, plus aliquantulo, quàm illa, nutrit.

De Aracis.

Aracorum facultas.

SEMEN hoc & vsu & facultate semini cicerculæ est simile, nisi quòd durius est, ægriúsq; elixatur, ac proinde in ventre difficilius concoquitur.

De Dolichis, siue Smilace hortensi.

Dolichus, siue smilax hortensis.

QVEMADMODVM frumētacea semina spicis, ita memorata legumina siliquis cōtinentur, similitérque ipsos dolichos siliquæ continent: qui quidem minus sunt flatulenti quàm pisa, nec nō affluentius nutriunt, ac celerius etiam descendunt. Cæterùm integros ipsos atque etianum virides vnà cū suis siliquis, ex oleo & garo, vt plurimum homines mandunt. Nonnulli etiam vinum adiiciunt. Sed eos, nisi prius reficcentur, nō reponunt, propter copiosiorem humiditatem, cuius occasione solent corrumpi. In summa verò, dolichus videtur species esse illius plātæ, quā hodie phaseolum appellant.

Dolichus videtur esse species phaseoli.

De Orobo siue Eruo.

Eruum. *Orobus praui est succi.* *Orobi expurgant pectus.* *Orobi duplices.*

ERVVM insuauissimū est, & praui succi: quare homines ab eo, nisi in summa fame, abstinent. Vtimur autem orobis ipsis cum melle, ceu medicamentis humores crassos thoracis pulmonisque expurgantibus. Porrò inter orobos, albi minus sunt medicamentosi iis, qui ad flauitiem, aut pallorem recedunt. Bis cocti, insuauitatem, ac simul detergendi incidendíque vim amittunt, ac sic citra insignem amarorem desiccandi vim possident.

De Sesamo & Erysimo.

SESAMI semen pingue est, ideóque repositum, celerrimè fit oleosum. Quamobrem eos qui ipso vescuntur, celeriter implet, stomachúmque subvertit, vt pinguia omnia, ac tardè concoquitur, pinguéque corpori alimentum præbet. Est autem crassi succi: ideóque non properè pervadit. Cæterùm ipso solò nō vsqueadeo vescuntur, sed cum melle coacto in placentulas. Panibus etiam inspergitur. Erysimum sesamo quodammodo esse affine videtur, sed eo omnino deterius. Vtrunque tamē temperie est calidum, quamobrem sitim excitant.

Sesamum subuertit stomachum. *Sesamum crassi est succi.* *Sesamum cum melle in placentulas cogitur.* *Erysimum.* *Sesamum calfacit.*

De Papaueris semine.

Papaueris semē cōmodè permiscetur panib. *Papaueris facultates insignes.*

SATIVI papaueris semen, panibus vtiliter ceu condimentum inspergitur: est tamen album nigro præstantius. Refrigerandi autem possidet facultatem, ideóque somniferum est. Quòd si sumptum liberalius fuerit, soporem etiam inducit, atque coquitur ægrè. Inhibet præterea quæ ex pulmone ac thorace tussi expuuntur. Confert verò iis qui catarrhis fluxu tenui à capite defluentibus infestantur: corpori autem multùm commemorabile alimentum præstat.

De Lini semine, quod Linospermon vocant.

Linospermon. *Lini semen modicè vrinā mouet.*

STOMACHO noxiū est, & coctu difficile, exiguúmque alimentum corpori exhibet: modicam tamen mouendæ vrinæ possidet facultatē: quæ magis apparet, cùm frixum sumitur. Tunc autē magis quoque aluum sistit.

De Ormino, vulgò Gallitricho appellato.

Orminum. *Gallitrichum.*

PARVM in seipso habet alimēti, vt quod mediæ inter erysimum & cuminum naturæ existat.

De Cannabis semine.

HOC semen concoctu est difficile, stomachóque & capiti nocet, ac breuiter prauum succum producit. Multùm autem calefacit, ideóque sumptum paulò largius, caput ferit, vaporem suū ad ipsum mittens, calidum simul & medicamentosum.

Cannabis semen calidū est, capútque ferit.

De Viticis, siue Agni casti semine.

Vitex.

ID semen etiam per se frixum manditur, creditúrque appetitus inhibere venereos. Alimētum autem corpori præbet exiguū, idque siccans refrigeránsque. Flatus autem valde dissipat: quorum omnium occasione, iis qui à venere puros se seruare conantur, est accommodum.

Agni casti semē flatus discutit, quo nomine arcet venerem.

De Aphace & Vicia.

Aphace. *Vicia.*

HAE legumina non insuauia modò, sed concoctu etiā sunt difficilia, aluúmque inhibent: quare alimentum haud boni succi, sed crassum, atque ad humorem melancholicum gignendum, idoneum exhibent.

De seminibus alienigenis, quæ in quoque genere permista reperiuntur.

Lolium. *Aegilops.*

IN tritico quidem frequens lolium reperitur: in hordeis etiam, sed paucum. Quam autem ægilopem vocant, ea in hordeis frequens inuenitur: sicvti in lente aracum, & securinum, & planta illa, quam aparinem dicunt, quæ ipsam lentē strāgulat. Melampyrum autem nuncupatum ex tritici quoque mutatione gignitur, sed prauitate quā plurimum à lolio relinquitur. Non igitur oportet nos in purgandis seminibus, quæ ad esum cō parantur, esse negligentes: persuasos, etiam si noxam quæ quotidie fit, ob exiguitatem sensu non percipimus, quod tamen longo tempore ex ipsa aceruatur, tandem erupturum.

Aracum. *Securinum.* *Aparine.* *Melampyrum.* *Semina quibus vescimur, esse diligenter purganda.*

GALENI PERGAMENI *de alimentorum facultate, liber secundus.*

OMNIA edulia, quæ primo libro fuerunt commemorata, plantarum erāt semina, exiguum quiddam à fructibus discrepātia: nunc verò de fructibus agere instituo, in quorum visceribus reperiuntur & alia semina, quæ ab ipsis fructibus maximè dissident: cuiusmodi sunt quæ in ficubus, vuarum acinis, piris, ac denique aliis plantarum fructibus, vt cucurbitis, peponibus & melopeponibus, licet cernere semina. Cæterùm in fabis, lupinis, dolichis, lente, & aliis id genus seminibus, quæ siliquis obvoluuntur, quod quidem ex siliqua seminéque est cō positum, ipse fructus existit. Plurima tamen substantiæ pars in seminibus inest. Porrò aliorum propémodum omnium, quæ primo memorauimus libro, semen duntaxat manditur: solius autem dolichi, dum adhuc virescit, fructus integer editur. Vnde veterum nonnullos arbitror sub phaseolorum nomine dolichos comprehendisse.

Fructuum semina. *Dolichos edi simul cū siliquis.*

De fructibus fugacibus, quos Græci ὡραίους nuncupant.

HORAM anni, Græci id tempus appellant, in cuius medio caniculam exoriri contingit. Tempus autem id dierum est quadraginta: quo tempore omnes horarij (quos vocant) fructus, consistunt, vt cucurbitæ, mora, pepones, melopepones, persica, & consimilia. Vocant autem ipsos horarios, quòd eos ab iis qui ad reponēdū idonei sunt, distinguant. Corrumpuntur siquidē facilè, nec probè asseruari queūt, quemadmodum

Hora quod tempus anni dicatur. *Horarios fructus corrūpi facilè, neque asseruari posse.*

cerealia

Cucurbitæ quomodo reponantur in hyemē.

cerealia omnia. Nonnulli tamen è cucurbitis ſemen vacuantes, dein earum velut carnē ſiccātes, in hyemem reponunt. Porrò quæ corpus habent cōpactum, ea vt permanentem, ſic ſolidam, terream, multiq; nutrimenti ſubſtantiam poſsident. Quæ verò cōſiſtentia ſunt humida, corrumpuntur, exiguúmq; habent alimentū, & quod excernatur facilè, potiſsimum cùm nitroſum quippiam ipſis ineſt, ac detergendi facultas. Talia ſanè deterioris ſucci eſſe perlubemus iis, quæ nullam ſaporis qualitatem habent ſenſibilem, quomodo aqua optima nullam habet. Hæc igitur omnia, & iis multò magis quæ ante exactam maturitatem mandimus, flatulenta quidem ſunt, verùm ſubducuntur celerius: quemadmodū etiam quæ ſuccum habent tenuem, citius diſtribuūtur. Sunt autem omnia hæc praui ſucci, ſolúſq; is vtiliter ipſis vtetur, qui æſtu vehementiore, & longiore itinere ſeſe cōfecerit: tunc enim iuuant, corporis ſqualorem humectantia: & ſi frigida ſumātur, moderatè refrigerantia. Etenim humectandi quidem ſemper habent facultatem: refrigerandi verò nequaquam, ſi calida, ſic vt dixi affectis, fuerint comeſta.

Aqua optima nullam guſtus qualitatem oſtendit.

De Cucurbita.

CRVDA quidem inſuauis eſt, concoctúq; difficillima: ſtomachū lædit, niſi vomitione reddatur. Hanc igitur & alia fugaciſſi pleraq;, aut poſtq̃ elixa fuerint, aut ſtatim certè, aut in ſartagine frixa, aut aſſa, omnes homines eſſe conſueuerunt. Siquidem cucurbita elixa, prorſus inſipida eſt: quocirca multos apparandi modos admittit, vt quæ in medio omnis exceſſus conſiſtat, ob idq; ad quemvis exceſſum ex æquo duci queat: ac proinde illis quibus miſta fuerit, aſsimilatur. Iā verò cucurbita, quantum in ſe eſt, humidum frigidúmq;, & ob id exiguum corpori alimentum præbet: facilè tamen deſcendit. Sed neq; coquitur ægrè, ſi modò prius corrupta non fuerit: id quod interdum ei, vt aliis omnibus humidis, ſimulac fugacibus accidit, ſi diutius in ventriculo hæreat. Aſſa autem vel frixa in ſartagine, quamplurimum quidem de propria humiditate deponit. Cæterùm ob aqueam ſibi qualitatem innatam, meritò gaudet origano.

Cucurbita quū ſit inſipida, multos apparādi modos admittit, conducitq; illis quibus iuncta fuerit, aſsimilatur, humidū tamē frigidūq; alimentum largitur.

Fugaciſsi, celeres corrūpi, ſi diu in ventriculo hæſerint.

De Peponibus.

Peponum facultas.

Vrinam cient.

VNIVERSA Peponum natura frigidior eſt, cum humiditate copioſa. Habent aūt vim quandam abſtergendi, cuius beneficio vrinam cient, & deorſum expeditius quàm cucurbita, melopeponéſq;, permeant. Semen autē potentius quàm ipſorum veluti caro, deterget: adeò vt adverſus renes calculo infeſtatos conveniat. Succum tamen in corpore gignit vitioſum, idq; potiſsimū, cùm concoctum probè nō fuerit: quo caſu choleræ morbo obnoxios conſueuit efficere. Quin etiam priuſquàm corruptum fuerit, ad vomitum quoq; eſt idoneum, præcipuè ſi largius ſumat.

Peponum ſemē comminuit calculos renum.

Vomitum provocat.

De Melopeponibus.

Melopeponum facultas.

MELOPEPONES minus quàm pepones ſunt humidi, nec adeò praui ſunt ſucci. Minus item vrinas mouent, tradúſq; deorſum deſcendunt. Ad vomitum præterea excitandum, non tantum, quantum pepones, habent momenti, nec adeò celeriter in ventriculo corrumpuntur, etſi in iuuādo eo, autumnalibus fructibus longè ſint inferiores.

De Cucumeribus.

Cucumeres mouent vrinam.

VRINAM quidem & ipſi, quomodo pepones, cient, minus tamen quàm illi, quia ipſorum ſubſtantia minus humida eſt, ideóq; non facilè, vt illi in ventriculo corrumpuntur. Invenias autem qui ipſos concoquant, ob naturæ cum eis familiaritatem. Siquidem à totius ſubſtantiæ proprietate, ſuus cuiq; animantium generi cibus eſt familiaris: vt coturnicibus quidem elleborus, ſturnis autem cicuta. Cæterùm quibus bilioſus humor, aut omnino prauum excrementū quodvis, in ventriculo ſæpe congeritur, in iis quæ natura concoctu facilia ſunt, celeriter corrumpuntur. Quòd ſi quiſpiam eorum aliquid, quæ cæteris concoctu ſunt difficilia, concoxerit, ſuccus tamen qui ex eo in corpus diſtribuetur, eandem ſemper retinebit naturam. Quare omnibus praui ſucci eduliis cenſeo abſtinendum, etiamſi eā quibuſdam eſſe concoctu facilia videantur.

Coturnices veſcuntur elleboro.

Sturni aluntur cicuta.

Bile redundantē ventriculū, corrūpere cibos concoctu faciles.

De fructibus qui ab arboribus colliguntur.

EX fructibus quibus veſcuntur homines, humidi quidem, tenue humidúmq; corpori alimentum præbent: quod ob id per corpus celeriter permeat, excernitúrq; tum per cutim, tum per vrinas. Conſiſtentia autem ſolidi, vt alimentum copioſius exhibent, ſic etiam ad permeandum tardius.

De Ficubus.

FICVS quanquam prauitatem non potuerunt omnino effugere, facilè tamen totum corpus pervadunt. Nam & abſtergendi quoque inſignem obtinent facultatem: quo fit, vt poſt ipſarum eſum, nephritici arenulas multas excernant. Nutriunt præterea vberius cæteris autumnalibus fructibus: flatibus tamen hæ quoque implent. At quæ ficus prorſus iam maturuerūt, propemodum nihil omnino lædunt, quomodo nec caricæ, quæ multiplicem quidem præſtāt vtilitatem: ſi quis tamen largius eas eſitauerit, offendetur ab ipſis, quandoquidem ſanguinē non admodum probum gignunt. Quo fit vt ex ipſarum eſu pediculorum multitudo proveniat. Habent etiam tenuandi facultatem, & incidendi, quia ventrem quoq; ad excretionem irritant, renéſq; expurgant. Cæterùm iecori, lieniq; inflammatione obſeſsis ſunt noxiæ: quemadmodum & ficus, cōmuni omnium dulcium ciborum ac potuum ratione. Obſtructis tamen illis, aut ſcirrho affectis, ipſæ ex ſeſe nihil cōmodant, nec officiūt: ſed medicamentis incidentibus, extenuantibus, & abſtergentibus miſtæ, non mediocriter iuuāt, tum caricæ tum ficus.

Ficus pellūt arenulas facultate extergendi prædita, flatibus tamen implent.

Caricas vberius ſumptas, pediculorum multitudinem gignere.

Caricas, ficúſque adverſari inflammatis viſceribus cōmuni omnium dulcium ratione.

De Vuis.

FICVS & vua quemadmodum inter autumnales fructus principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimúmq; praui ſucci habent: laxam tamen carnē ac præhumidam gignunt, ob idq; celeriter flacceſcentē. Verùm vuæ minus alunt quàm ficus, maximūq; id ipſis ineſt cōmodum, quòd deſcendant velociter. Quocirca ſi quādo hæſerint, grauiter lædūt, quum id minimè maturis ficubus inſit. Etenim

Vuæ minus alunt quàm ficus, deſcendúntque velociter.

Acinorum substantia ex quibus constet.

Acinorum semina astringere, nihilq; mutari in corpore.

acinorum substantia, composita est ex carne, humore, seminibus, atq; ambiente pellicula. Cæterùm substantia seminia sicca est, & quodammodo astringens, omniaq; intestina pervadit, nihil, quod sensu queat deprehendi, à se mutata: non secus ac in ficubus κεγχραμίδες. Exiguam etiam & tegumentū acini recipit in ventriculo mutationem. Quare si sola acinorum caro cum succo sit transglutita, magia aluua laxabitur. Laxatur autem impensius, cùm solus ipse succus expressua (vulgo mustū appellant) fuerit epotus: qui ventrem, ni pertranseat velociter, nonnihil flatibua implet. Ex hoc sanè alimenti nōnihil corpori accedit: copiosius tamen ex carnea substantia.

Mustum nonnihil ventrē flatibus replet, ni pertranseat velociter.

Vua quæ nutriant magis, & quæ deiiciātur promptius.

Vuæ generosæ quæ sint.

Ergo quibus vuis exiguua est succus, eæ magis nutriunt. Quibus verò vberior, minus quidem nutriunt, sed promptius deiiciuntur. Vocant autē vuaa huiusmodi generosas, quæ humidam quidem substantiam habent exiguam, solidiorē autem nō paucam.

Vuas asseruādi industria diuersa.

Vuarum asseruatarum discrimina.

Quaa quidem reponentea, eas in mustum coniiciunt, aut impletas eis nouaa ollas, sic in vinaceia, hoc est, in vuarum reliquūa, recondunt, vt ne minimam quidem habeant respirationem. Atq; huiuscemodi sanè vuæ, ventriculum dissolutum corroborantes, hominibus appetentiam restituunt, nō tamen per aluū descendunt. Quòd si sumātur largius, feriunt caput: minua tamen quàm quæ in mustd conduntur. At pensilis, nihil prorsua caput lædit: ventrē autem nec sistit, nec ad deiectionē irritat. Porrò vuæ in musto, aut in ollia reconditæ, aliarum omniū facillimè concoquuntur.

Vuæ dulces quam vini possideant.

Vuæ austera.

Acida.

Acerba.

Vinosa.

Cùm autē non sit parua differentia inter vuaa, quæ sanè dulces existunt, calidiorē possident succū, ob idq; siticulosę sunt, atq; aluum subducunt: austerę verò, acidæ, acerbæq;, frigidiorem: ac proinde nō excretioni modò, sed coctioni, distributioni, & nutritioni sunt noxiæ. At qualitatis expertes, quas vinosaa appellant, locum inter calidum & frigidum, mediū obtinent.

Mustum dulcissimum, subducere aluum maximè.

Loræ cōpositio.

Maximè autem subducit aluum, ipsum mustum dulcisimū. Quod verò ab vuis austeria aut acidis est expressum, ad omnia pessimū est. Solent præterea coniectia in parua dolia vinaceis, tantū aquæ superaffundere, quoad omnia permadeant. Quod vbi satis factum videtur, in doliį fundo foramē aperiunt, vt dilutum (quam nos appellamus loram) effluat: id quod postea pro vino bibunt. Capitia tamen dolorem affert, nisi quia dilutiorem loram ipsam ebibat: quamvis ocyus per vrinas excernitur.

Lora qua ratione vinosior reddatur.

Cæterùm dilutū id multò vinosius efficitur, si vinaceus ad ver, aut æstatem, repositus fuerit.

De Vuis pasaia.

Vuarum passarum discrimina & facultates.

VVAE passæ cum aliis vuis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Cæterum vt dulces temperamento sunt calidiore, ita austeræ frigidiore: quæ quidem stomachum roborāt, & ventrem constipant, & his multò magia, acerbæ: inter quas mediam qnodammodo constitutionem dulces obtinent. His enim vt vis quædā semper inest contemperandi, ita & mediocriter detergēdi: vnde exiguas mordicationes, quæ oa ventriculi infestant, obtundunt.

Passarum quæ præstātiores habeantur.

Inter passas autem præstantiores sunt, quæ tum pingues sunt, tum cuticulam habent tenuem. Quæ quidem si inveteratæ sint, aqua præmaceratæ, purgatæq; à seminibus, multò præstantiores reddūtur.

Passulas expertes seminum in Cilicia crescere.

In Cilicia tamen crescunt nonnullæ solidæ, minutulæq;, nullum semen prorsùs habentes.

Vuas non maturescere in regionib. frigidis.

Porrò in regionibus frigidis, ne vuæ quidem ipsæ exquisitè maturari queunt, nedum passarū quæpiam: ob idq; resinam vinis immittunt, ne acescant celeriter.

Passarum quale & quantum corpori alimentum largiantur.

Alimentū ex pasis tale qualitate in corpus distribuetur, qualis ipsarū natura fuerit: quātitate verò, copiosius ex pinguib. dulcibúsq;: parcius ex austeris & macria.

Passæ valētius nutriūt quam vuæ.

Quòd si pinguiū dulciúmq; repurgatarū parem molem cum pari vuarum mole contuleris, passas valentius nutrire deprehendes.

De Sycaminia, quæ & mora appellantur.

Diamoron ori gratum.

Mora debere alios cibos præcedere.

MORA (quorum succum recipit medicamen diamoron, ori gratum) celerrimè pertranseunt, cibiaq; aliis præeunt, si in ventriculum purū inciderint, & sumpta in primis epulis fuerint. Quòd si post alios cibos sumātur, aut prauum succum in ventriculo offenderint, celerrimè computrescūt cum aliis cibis, vt in cucurbitis accidit.

Cibos qui tardè quidem permeant, posteriores sumendos esse: qui celeriter autem, priores.

Quare vt posteriores iį cibi sumendi sunt, qui tardè permeant: sic omniū primi, qui celeriter quidem permeant: corrumpuntur tamen, si in ventriculo cōmorentur diutius.

Mora vtendū esse, dum ventriculus æstuat.

Tempus verò vtendi vt peponibua, ita & moris est, cum corpus ventriculi squalore æstuat: quo tempore necesse quodammodo est hepati quoq; idem accidere.

Mora immatura vesiccataq; alui profluuio congruunt.

Mororum maturorum vires.

Porrò moria, cùm nō admodum maturuerint, qualitas quædam astringens inest, sicvti & immaturioribua acida: vnde nonnulli iis resiccatia, ad diuturna alui profluuia vtuntur. Matura autē, si corrupta non fuerint, omnino quidē humectāt: non tamen omnino refrigerant, nisi sumpta frigida fuerint. Alimentū verò corpori præbent minimum, quomodo pepones: non tamē vt iį, vomitum excitant, neq; stomachum lædunt.

De Cerasiis.

Cerasiorum species & facultates.

EX cerasiia quędam sunt moris similia, cuiusmodi sunt quæ nullam liabent astrictionem: alia ruborum fructui, vt quæ evidentius astringunt. Quædam autem sunt quæ vel valentius astringunt. Proinde memoratæ cuiusq; speciei facultatem, ex iia quæ de moris & rubi fructibua dicimus, potes colligere.

De Rubi fructibus quos βάτινα vocant.

Batina.

MAGIS astringunt quàm mora: quòd si quia largius ipsis vescatur, capitis dolorē sentiet. Aliį stomacho anguntur. Proinde vt mora, sic fructū hunc, priusquàm edatur, maximè abluere oportet.

Rubi fructuū vires & facultates.

Cohibet autem ventrem: atq; medicamenta omnia quæ ex mororū succo parantur, si ex hoc rubi fructu fiāt, facultatē habebunt efficaciorē.

De fructibus Canirubi, κυνόβατον appellant.

Cynobaton.

Canirubi fructuū facultas.

MVLTO magis quàm ruborū fructus astringūt, ac vētrē cohibēt: parūq; alimēti suggerunt.

De Iuniperi fructibus.

Iuniperi fructus facultas.

FRVCTVS iuniperi, acris admodum est, cum exigua dulcedine, & minori præterea astrictione. Habet aūt & aromaticū quiddam: vnde constat, quòd calefacit.

Aroma omne calidum.

Omne enim aroma calidū. Hepar autem & renes purgat: succoa crassos & lentos tenuat: vnde medicamentis salubribua admiscetur. Cæterùm alimentū præbet exiguū.

At

At largius sumptus mordet stomachũ, caput calfacit: ob idq; ipsum nonnunquã replet infestátq; doloribus: ventrémq; nec proritat, nec cohibet: vrinas tamen mediocriter vacuat.

De fructibus Cedri.

Cedri baccarũ facultas.

FRVCTVS cedri, fructui iuniperi est similis, nisi quòd eo est durior, siccior, exilior & acrior, nihil, vt ille, aromaticũ habens. Quare nisi quis ipsum aqua præmacerauerit, nullum corpori alimentum præstat. Valde autem stomachum mordicat, capitiq; dolorẽ infert, nisi quis ipsum parcissimè sumpserit.

De Nucepinea, siue Strobilo.

Strobilus. Nux pinea.

SVCCI boni est & crassi, multúmq; nutrit, nõ tamen facilè coquitur.

De fructu Myrti.

Myrti fructus cũ astrictione est acris.

NVTRIT tenuiter, astringitq; valenter, atq; ob id aluum sistit. Cęterũ astrictioni habet quandam acrimoniam admistam.

De Persicis.

Persica cur non sint post alios cibos mãdẽda.

CORRVMPITVR horũ tum succus, tum caro: prauáq; omnino sunt. Quarè nõ sunt post alios cibos mandenda (alioqui corrumpũtur, in superficie natantia) sed in primis mensis, vt cætera quæ & mali sunt succi, & subduci facilè queũt.

De Armeniacis & præcoccibus.

Armeniaca.

HAEC quoq; ex genere sunt persicorum, bonitate nõnihil ea superantia. Neq; enim in ventriculo corrumpuntur vt illa, neq; etiã acescunt; vulgò autem suauiora apparent, vnde etiam stomacho sunt gratiora. Præcoccia tamẽ Armeniacis præstant. Porrò ventriculus, quæ deorsum quidẽ vergunt, ex molestantibus, ea per aluum expellit. Quæ verò supernatant, per vomitus eiicit.

Præcoccia. Ventriculus quo pellat exundãtia excrementa.

De Mâlis.

Malorum differentia atq; facultates diuersæ.

MALA quidem quæ astringunt, succum habent frigidum atq; terreum. Quæ verò acida apparent, frigidũ simul atq; tenuium partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ tamen ad calidius vergunt: vt ea quæ omnis sunt qualitatis expertia, & veluti aquosa, ad frigidius inclinant. Porrò hæc tria saporum nomina, astringens, austerum, acerbum, qualitatem quidem vnam significant. Acerba tamen valentius austeris astringunt. Austeris igitur potius vtẽris, cùm ventriculus, vel propter calidam intemperiem, vel multam humiditatẽ, est imbecillus: acerbis autem, cùm duo hæc aucta admodũ fuerint: acidis, quando succum crassum, qui non magnopere frigidus sit, suspicaberis esse in ipso collectũ. Quandoquidem succus frigidus, non acida, sed acria postulat. Vtraq; certè & acida & acria, succos crassos incidunt: sed hæc quidem cum calefactione, illa cum refrigeratione id pręstant. Iam verò astringentia quidem alui deiectiones perpetuò cohibent, acida autem cùm succum crassum in ventre offenderint, incidunt ipsum, atq; deorsum trudunt, ob idq; deiectiones humectant. Quòd si purum ventrẽ inuenerint, ipsum magis sistunt. At succus dulcis, cùm purus & per se fuerit, distribuitur celerius: si verò acrimoniã aut crassitiem sortitur, citius subducitur. Est & aliud succi genus, non pomis modò, sed cæteris omnibus, aqueum & qualitatis expers, quod in medio memoratarum facultatum, quemadmodum aqua ipsa, consistit. Optima poma (quæ colligi ante maturitatem non debent) sæpe in morbis maximũ præsidium afferunt, vel cataplasmatis modo cum farina admota; vel in calidis cineribus mediocriter assa, vel in aquæ bullientis vapore percocta. Cæterùm post cibum statim dare ipsa conuenit iis, qui deiecta sunt appetentia, tardéq; concoquunt, aut vomitu, diarrhœa, & dysenteria infestantur. Sed in hunc vsum acerba sunt commodissima.

Austeris malis quando est vtendum. Acerbis malis quãdo vti expedeat. Acidorũ malorum vsus quãdo vtilis. Acerba cum calore incidunt, acida cum refrigeratione. Malorũ astringentium atque acidorum differentia.

Mala quãdo et quibus offerre debeant. Mala acerba quibus sint cõmodissima.

Qui fiat vt poma aut pira astringentia, ventrem quibusdam laxent.

Astringẽtia si quidem sumantur post fluida, deiectionẽ accelerant: si verò lubricis præsumãtur, aluum constringunt.

VBI post ea quæ fluida & lubrica sunt, astringentia sumuntur, in iis potissimũ qui stomachũ imbecillum sortiuntur, deiectionẽ ipsam accelerant, ventriculũ roborantia; & ad expellendum deorsum, quæ in sese continet, incitantia. Quòd si prima omniũ astringentia ingerantur, ac deinde quæ pinguiora & magis fluida existunt, os quidem subuertetur vẽtriculi, aluus autẽ ipsa firmabitur: id quod in Prota Rhetore, vsu & experientia exploraui. Quamobrem vbi pallida bilis, aut alius quispiã humor ventriculũ turbat, si is qui sic est affectus, aliquod astringentiũ gustarit, repentè deorsum succum infestantem excernet.

De Cydoniis & Struthomelis.

Cydoniorum struthomelorũmq; succum diu cum melle asseruari, firmareq; exoluti ventriculi firmitudinem. Diacytonite vulgo appellatum.

HIS pomis eximium quiddam, quod in aliis non inuenitur, inest. Nam præterquàm quòd astrictionẽ possident copiosiorem, succus etiam eorũ diu permanet, si quis ipsum cum melle coctum asseruet: cùm aliorum succus si reponatur, acescat, ob exuberantem humiditatem. Quocirca ad exoluti ventriculi robur vti succo illorum solemus; ita vt monui, confecto. Sed ex carne ipsorum & melle placentæ quędam parantur prodigiosæ perennitatis. Nos verò medicamini quod ex eorum succo & melle conficitur, nonnihil piperis albi, zingiberis, atq; aceti miscemus.

De Piris & Punicis.

Pirorum vsus, qualis malorũ.

QVAE de malorũ differentiis diximus, si ad pira puniciáq; trãstuleris, nihil erit quod nos de ipsis dicere oporteat. Pirorũ igitur vsus, pomorum vsui est similis. Punica verò, cætera quidem sunt similia: in eo tamen discrepant, quòd nunquam cum hordei farina assentur, neq; in aqua aut vaporibus elixentur. Succum autem habent piris & pomis tum copiosiorem, tum gustu suauiorem, interdúmq; etiam vtiliorẽ: vtputa dum cardialgia, hoc est, mordicatio oris vẽtriculi, infestat. Cùm autem minimi nutrimenti sint punica, nunquam ipsis ceu alimento, sed tantùm vt medicamẽto egemus. At pira aliquantulum nutriũt. Quibus quidem in tenues orbes dissectis, & exiccatis, ac postea tandem elixis, hyeme & vere, vice ciborum vtuntur.

Punicorum malorum succum cardialgia esse vtilem.

Pira quomodo exiccari debeant.

De Mespilis & Sorbis.

Mespila. Sorba.

AMBO enim astringunt, verũ mespila multò valentius quàm sorba: proinde ventri fluenti cibus est, cõmodissimus: sorba tamen in cibo ipsis sunt suauiora. Quamvis neutro ipsorũ vt nutrimento, sed tantùm vt medicamento, egemus.

De Palmæ fructu, quem phœnicem, dactylum, & palmulam vocant.

Phœnix. Dactylus. Palmula.

PALMVLARVM aliæ quidẽ sunt siccę, astrin

Palmulæ Aegyptiæ. *καρυῶται.*

gentésq;, vt Aegyptiæ: aliæ molles, humidæ, & dulces, vt quæ καρυῶται appellantur. Reliquæ omnes palmæ inter hæc duo genera videntur mediæ. Omnes autẽ difficiles concoctu sunt, capitiq; dolorẽ conciliant, si largius sumantur. Porrò succus qui ab ipsis in corpus digeritur, crassus omnino est: habet etiam & lentoris quippiã, cùm palma ipsa pinguis fuerit. Cùm autẽ dulcedo tali succo permista sit, celerrimè quidẽ hepar ab ipsa obstruitur. Læditur autem vel maximè à palmularũ esu, * vel inflammatũ, vel scirrho affectum. Post hepar etiam lien & obstruitur, & læditur. Quòd autem dulces palmæ succum calidiorem possideant, sicuti & astringentes, magis frigidum: quódq; virides, flatus gignant, nec in regionibus non admodum calidis possint maturescere exactè, perspicuum est.

Palmularum esu quamcelerrimè hepar obstrui.

Palmulas non maturescere nisi in regionibus admodum calidis.

De Oliuis.

Oliuas parum nutrimenti largiri. *Oliuas halmadas & colymbadas, edi ante alios cibos, ventris subducendi gratia.*

EXIGVVM quidem & ipsæ corpori alimentum præbent, potissimúmq; caducæ. Edunt autem homines has quidem cum pane, maiori ex parte: sine illo verò, quas halmadas & colymbadas vocant, idq; garo perfusas, & ante alios cibos, ventris subducendi gratia. Porrò quemadmodum caducę, pinguitudinis habent plurimũ, ita hæ succum astringentem: proinde stomachũ roborant, & appetentiam excitant. In vniuersum autem, quod suauius est, facilius iis quæ ex æquo sunt salubria, concoquitur.

Suauiorem cibum, iis quæ ex æquo sunt salubres, facilius concoqui.

De Nucibus.

Nuces Ponticæ. Auellanæ. *Regiæ nuces astringunt nonnihil.*

NVCES corpori alimentũ præbent exiguum: copiosius tamen Ponticæ nuncupatæ, quas auellanas appellant, quòd substantia ipsarum coactior sit, minúsq; oleosa quàm regiarũ, hoc est, cõmunium. Habet tamen & astringentis facultatis exiguũ ipsa nux regia, quæ procedente marcescit tempore, tota ipsius substantia, in cibum pinguem transmutata. Coquitur autẽ hæc nux facilius, quàm Pontica, stomachóq; est gratior, & multò magis quando manditur cum caricis. Hominẽ à pharmacis letalibus nihil magnópere læsum iri, si vtrasq; has ante alios cibos cũ ruta sumpserit, proditũ est. Liquet præterea, quòd humida quidem apta ad deiectionem est, sicca verò minus. Plerique autem ventris subducendi gratia, cum garo etiã ipsam præsumunt: in quem vsum viridis est accõmodatior, vtpote minus astringẽs. Quin & siccarũ quoq;, si in aqua fuerint præmaceratæ, facultas, viridibus est assimilis.

Nucem regiã, si cum carica et ruta sumatur, fieri alexipharmacum. *Nucem regiã, viridem, esse aptam ventri soluendo.*

De Amygdalis.

Amygdalarum facultas.

SOLA in amygdalis tenuandi facultas ac detergendi præpollet, qua tum viscera purgant, tũ humores è pulmonibus ac thorace, sputis expectorant: sed potentius quæ amaræ sunt. Sunt autem omnes oleosæ & pinguis qualitatis participes, minus tamen quàm nuces: quare tardius illis oleosæ fieri cernuntur. Cæterùm nec ventri subducendo conferunt, nec corpus multùm nutriunt.

Amygdalas amaras dulcib. potentiores existere. *Amygdala nõ multũ nutriũt.*

De Pistaciis, vulgò fisticis appellatis.

Pistacia. Fistici.

QVALITATEM obtinent aromaticam, subamaram, & subastringentem. Quare parum quidem nutriunt, verùm ad hepar roborandum, & succos in ipsius viis infarctos purgandos, conducunt.

De Prunis.

Prunorum vires. *Damascena pruna.* *Pruna Hispanica.* *Pruna cocta in melicrato, aluũ subducere.*

HIC fructus minimũ quidem nutrit, sed ventrem mediocriter humectat, atque refrigerat, ipsumq; tum humiditate sua, tum lentore, subducit. Siccatus porrò esse esui potest, vt ficus. Damascena pruna perhibẽtur pręstãtissima omniũ. Secũdæ tribuũtur partes iis quæ in Hispania ,proueniunt. Maximè illa omniũ probãtur, quæ cum mediocri astrictione, magna simul sunt, & laxa. Cocta in melicrato, in quo plusculũ sit mellis, admodũ aluũ deiciũt, etiã si quis sola ipsa sumpserit, & multò magis, si postea melicratum biberit. Confert etiã ad subducendam aluũ, post sumpta ipsa, vinũ dulce exhibere, temporisq; aliquid interponere, non autẽ statim pòst prandere: quod in omnibus solutiuis sit præceptum commune.

Solutiuũ quod vis vbi aliquis sumpserit, non statim illi prãdendum esse.

De fructu quem Serica appellant.

Serica.

EXIGVI quidem est alimenti, & cõcoctu difficilis, nec iuuat quicquam stomachum.

De Ceratiis, hoc est, siliquis. Algarrobas Hispani vocant.

Ceratia. Siliqua.

EDVLIVM lignosum est, ob idq; praui succi, & concoctu difficile existens, nõ deiicitur facilè.

De Cappare.

Capparis facultates insignes. *Cappare vtendum in primis epulis esse, idq; ex oxymelite, vel oxelæo.*

TENVIVM quidem est partiũ, ac proinde minimũ alimenti exhibet. Vtimur autẽ fructu huius plantæ magis vt medicamento, quàm vt alimento. Sale enim cõspersus ad nos importatur, propterea quòd putrescit, si reponatur solus. Vbi igitur salsuginem deposuerit elota, collapsam appetendi vim excitat, pituitam ventris detergit, atq; subducit, purgatq; tum lienis, tum hepatis obstructiones. Vti autem ad eas res oportet ante alios omnes cibos ex oxymelite, vel oxelæo. Huius etiam plantę, virides ac teneros surculos, nõ aliter quàm terebinthi, mandunt, in aceto simul & muria, aut solo aceto condientes.

De Sycomoris.

Sycomora.

PLANTA est paruæ ficui albæ persimilis: cuius fructus exiguæ est dulcedinis particeps, in mororum atque ficuum medio consistens, vnde nomen contraxit.

De Persea planta, quæ à Persica diuersa existit.

Perseæ fructus.

HVIVS arboris fructũ apud Persas adeò esse noxium fertur, vt perimat: esculentum aũt euadere, in Aegyptum translatum.

De Citrio, quod etiam malum Medicum vocant.

Malum Medicum. *Citrium ex quibus completur partibus.* *Citrij cortex concoctionis auxiliatur.* *Acetum imbecillum cũ citrij acore fit acrius*

TRES huius fructus partes existũt: acida, quę in medio ipsius sita est: præterea quæ velvti fructus est caro: & tertia, quæ vt tegumentum extrinsecus circundatur, suaueolens & aromatica existens. Atq; hæc sanè concoctu difficilis est, vtpote dura & callosa: quanquàm vt medicamentũ exhibita, cõcoctioni auxiliatur. Partẽ autẽ ipsius mali acidam, in acetum imbecillum coniiciunt, quò ipsum longè acrius reddant. Cęterùm pars inter dictas media, quæ neque acidam neq; acrem qualitatem sortitur, propter duritiem etiã concoctu est difficilis: quare ipsam omnes cum garo & aceto edunt.

De fructibus plantarum agrestium, inter quos sunt quercuum glandes.

Plantæ agrestes, quæ sint. *Glandes quercinæ.*

PLANTAS illæ vocãtur agrestes, quę citra mã

gonij

gonij industriam proveniunt, vt fagus, quercus, ilex, cornus, comarus, rubus, canirubus, acherdus, pirus, atque agricoccymelus; cuius fructus appellatur in Italia vnedo, stomachóque nocet, & capitis dolorem conciliat: estque acerbus cum exigua quadam dulcedine. Porrò glandes æquè nutriunt, ac frumentaceorum eduliorum pleraque. Alimentum autem quod ex eis sumitur; tardi est transitus, & crassi succi: ob idque sunt concoctu difficiles. Cæterùm Comari fructus: μιμαίκυλος appellatus, glande quernа ad omnia est deterior: quemadmodum hæc glande, quam vocant castaneam.

Vnedonem conciliare dolorem capitis.

Comari fructus.

Castanea.

De alimento quod à plantis ipsis agrestibus sumitur.

NON modò plantarum semina & fructus, sed etiam integras ipsas sæpenumero mandimus: idque aut vrgente necessitate, aut etiam suauitatis gratia. Siquidem palmæ verticem edimus, necnon tenellas spinas, aut elixas, aut crudas, vel si ad id fame adacti non simus. Cæterùm omnia id genus & parcissimè nutriunt, & praui succi sunt productiua. Quædã etiam ex ipsis, noxam ventriculo adferunt, prter spinas, quæ nunc primum è terra emerserint.

Palmæ vertex est vescus.

Spinæ recentes.

De Lactuca.

HOC olus succi est, quàm alia omnia, laudabilioris. Nam quum reliqua omnia sanguinem gignant paucissimum, ac praui succi, lactuca nõ multum quidem generat: id tamen nec mali succi est, neque omnino laudabilis. Porrò dum essem iuuenis, ventriculusque mihi infestaretur bili, lactuca, quò ipsum refrigerarem, vtebar: quum verò ad ætatem declinantem perueni, hoc ipsum olus fuit mihi contra vigilias auxilio, quæ senibus esse annexæ videntur. Habet itaque lactuca succum quidem frigidum atque humidum, minimè tamen prauum. Quare nec concoctioni resistit, nec perinde vt reliqua olera, ventrem cohibet: sicuti neque etiam proritat.

Olera omnia gignere paucissimum sanguinem, prauique succi, excepta lactuca.
Lactucam refrigerare, & somniferam esse.
Vigilias esse cognatas senibus

De Seri, siue Intybo.

INTYBI facultatem habent lactucis similem: suauitate tamen & cæteris quæ lactucis insunt, ab eis relinquuntur.

Seris.
Intybus.

De Malua.

DISSIDENT agrestis malua & satiua, quòd hæc quidem humiditate, illa siccitate exuperet. Vtraque autem calorem habet moderatum & tepidum, faciléque subducitur, non modò propter humiditatẽ, verumetiam propter lentorem, præsertim si cum oleo & garo, copiosa ipsa ingeratur. Nutrit tamen mediocriter.

Maluæ vtriusque facultates.

De Beta.

SVCCVS betæ abstergendi vim adeò manifestam sortitur, vt ventrem ad excernendum excitet, atque stomachum mordicet, præsertim quibus sensu exactiori est præditus. Ob idque edulium id est stomacho noxium, si largius sumatur. Corpori autem ab ipsa, vt ab aliis oleribus, paucum alimentum accedit. Verùm obstructũ hepar magis quàm malua aperit, præcipuè si cum sinapi, aut saltem cum aceto mandatur. Lienosis item eodẽ modo sumpta, vtile medicamentum existit.

Betæ succũ insigni extergẽdi facultate esse præditum.

De Brassica.

Brassicæ succus quidẽ purgat, corpus autem magis sistit, quàm laxet.

BRASSICAE quidem succus purgatricẽ possidet facultatem, estque non probus, vt lactuca, sed prauus graueoléusque: at corpus, cõmuni siccantium ratione, magis sistit quàm laxat. Quare dum humentem aluum resiccare est consilium, brassica ipsa discocta in secũda aqua donec extabescat, vtimur. Quippe nihil quod accuratè coquitur, proprium succum seruare omnino potest: sed necesse quidem est vt totũ abiiciat, si coctum diutius fuerit. Quin & lenticulã diximus eodem quo brassicam modo, oportere parari, vt quæ vtrumque possit efficere, ventris subductionẽ scilicet, & cohibitionem. Cæterũ nihil ex iis quæ bis coquũtur, aërem frigidum, aut frigidam aquam attingat, alioqui non extabescet: sed oportet calidam in promptu habere, vt cùm ex priori extraxeris, protinus in illam conicias. Lens itaque & brassica, æquali inter se mensura siccant, ob idque visum hebetant. At lens quidem, non exiguum corpori alimentum præstat, idque crassum, & melancholicum: brassica verò paucum habet alimentum, verùm quàm lens humidius.

Brassica discocta.

Lenticulam aluum soluere, sistereque.

Lens brassicaque visum hebetant.

De Atriplice & Blito.

HAEC sunt aliis oleribus aquosiora, necnon qualitatis expertia magis quàm cucurbita, aut saltem non minus, cùm cocta videlicet fuerint. Quo fit, vt non ex solo oleo & garo ipsa mandant, sed acetum etiam iniiciant: alioqui sunt stomacho noxia. Corpori porrò alimentũ præstant exiguum, nonnihilque ad deiectionem inclinant,

Atriplex.
Blitum.

De Portulaca.

NVTRIMENTVM exiguum exhibet, idque humidum, frigidum, atque lentum. Quo sanè lentore suo mordicationis experte, stuporem dentium persanat.

Portulacam sanare stuporem dentium.

De Lapatho, quod licet appellare betam agrestem.

NON gustu modò, sed viribus etiam betæ hortensi est persimile. Quia tamen beta lapatho est suauior, idcirco nemo est, qui ipsa non libentius vescatur.

Lapathum.

De Oxylapatho, siue Rumice, siue Lapatho acido.

Oxylapathũ.
Rumex.
Lapathum acidum.

MVLIERES rusticæ laborantes pica, necnon pueri quidem gulosi, oxylapathum crudum interdum mandunt: quod quidem olus non nutrit multò magis quàm lapathum.

De Solano, siue Solatro, siue Morella.

Solanum.
Morella.
Morella astringit, refrigeratque.

RARO ipso vtimur vt alimento: vt medicamento autem, assiduè. Efficax enim est in iis, in quibus astrictionis refrigerãtis vsus incidit. Minimi autem est nutrimenti.

De plantis spinosis.

PLERIQVE rusticorũ plantis huiuscemodi è terra nuper emersis, priusquàm ipsarũ folia desinant in spinas, vescuntur, non crudis modò, sed in aqua etiam elixis: crudas quidẽm aceto & garo intingentes, coctis verò præter hæc affundentes oleum. Mediocriter enim iuuant ventriculũ.

Plantæ spinosæ.

De Cinnara, quam Romani Caccopham, Galli Artichao vocant.

PRAVI succi est edulium, maximè cùm pluscululum obduruerit. Tunc siquidem ex ea succus melancholicus: ex ipsius autem succo, tenuis ac biliosissimus gignitur. Quare longè satius fuerit ipsam elixam, aut frixam mandere.

Cinnaram praui esse succi.

De Apio, Hipposelino, Sio, & Smyrnio.

Apium. Petroselinum. Sion. Smyrnium.

HAEC omnia vrinas cient: inter quæ apiũ est vsitatissimũ, & suaue, atq; stomacho gratum. Petroselinum autem, & Sion, insuauiora. Smyrniũ verò non est inusitatum. Siquidem Romæ maxima copia manditur, acriúsq; multò est quàm apium, necnõ calidius: prçterea aromaticũ etiam nõnihil possidet. Proinde vrinas valentius prouocat quàm apium, quámque Hipposelinum & Sion, mensésq; mulieribus mouet. Cæterũ Hipposelinum ipsum & Sion, cocta mandunt, cùm vtrunq; ipsorum crudum sit insuaue. Nam tametsi nos vtilitatem quæ ex cibis prouenit spectemus, non voluptatem, quia tamen cibi insuauitas magna ex parte causa est, quo minus ipsum nonnulli conficiant, ob id nimirum satius fuerit cibos condire interdum mediocriter: non vti coqui faciunt, cõdimenta quorum plus interdum concoctioni obsunt, quàm prosint.

Smyrnij habetur magnũ prouentũ Romæ.

Hipposelinon.

Cibi insuauitas magna ex parte in causa est, quò minus nõnulli ipsum conficiant.

Condimẽta coquorũ plus interdum obsunt, quàm prosint.

De Eruca.

Hoc olus manifestissimè calfacit, seménq; gignere creditur, & coẽundi excitare appetitum. Capiti etiam dolorem infert, præsertim si quis ipso solo vescatur.

Eruca facultas creditur spermatica.

De Acalyphe, siue Vrtica.

Acalyphe.

TENVIVM est virium & partium: vnde nemo ipsa vt alimẽto vtitur, nisi fame extrema prematur. Vtilis autem est, vt obsonium, ac medicamentum quod aluum deiicit.

Vrtica aluum deiicit.

De Scandice, Gingidio, quod Chærefolium vocant.

Gingidium. Scandix.

GINGIDIVM non aliter q̃ scandix manditur apud nos, stomachúmq; admodum iuuat, collapsámq; illius appetẽtiam, si cum aceto sumatur, excitat, siue elixum siue crudum mandere velis. Elixa nonẽ tamen diuturniorem nõ tolerat. Est porro non tam alimentũ, quàm medicamentũ, astrictionẽ & amarorẽ nõ mediocrem sortitum.

De Ocymo, quod vulgò Basilicon vocant.

Ocymum. Basilicon.

Hoc olus ventriculo existit noxium, prauiq; succi, & concoctu difficile.

De Fœniculo.

ASSIDVE vtuntur anetho quidem in condimentis, fœniculo autem etiam in obsoniis. Nam apud nos sanè reponunt ipsum, eodem modo quo pyrethrum & terebinthum, adeò vt in totum annum sit vtile.

Fœniculũ olim etiam in totũ annum reponebatur.

De Asparagis.

Asparagos communiter dico omnes teneros caules, quo tempore ad seminis productionem augescunt.

OMNES propémodum Græci, teneros caules, quo tempore ad fructus ac seminis productionẽ augescunt, asparagos cõmuniter vocant. Brassicç igitur germen, minus q̃ brassica ipsa siccat: tametsi aliorũ olerum caulis temperatura sit vtplurimum q̃ folia siccior: vt atriplicis, lactucæ, bliti, betæ, maluçq;. At radiculç asparagus, ficuti & rapæ, sinapi, cardami, pyrethri, & omniũ propémodum acriũ & calidorũ, humidior existit. Bulbus autem, apium, sion, eruca, ocymum, oxylapathum, lapathum, & omnes oleracei generis herbç, antequàm semen effundant, eiusmodi caulem quendam producunt, qui post semen effusum siccatur, fitq; ad cibum hominibus vtilis. Hæc autẽ omnia aquç incocta mandunt cum oleo & garo, pauco aceto adiecto. Alimentũ tamen paucum dant corpori, neq; id boni succi.

Asparagi diuersorum olerum.

De alio genere asparagorum.

Asparagi innũ bei ventriculo, quinam sint.

QVI asparagi in oxymyrsine, chamædaphne, oxyacantha, & bryonia proueniũt, ac tum is qui regius, tum qui [illegible] vocatur, omnes inquam hi stomachũ iuuant, vrinásq; cient, ac parũ nutriũt.

De germinibus.

Arborũ & fruticũ germina.

ARBORVM ac truncum germina, olerum asparagis proportione respondent: Quæ quidem omnia aquæ incocta manduntur, præter insuauia quædam ac medicamentosa. Quibus etiam vrgente fame, homines vesci coguntur. Omniũ tamen præstantissima sunt, terebinthi, viticis, vitis, iunci, rubi, & caniurubi germina.

De discrimine quod partibus plantarum esculentarum inest.

Mnesitheus.

NON est autem Mnesitheus audiendus, vbi ait, radices omnes concoctu difficiles esse, longéq; ipsis foliis crudiores. Radiculæ siquidem, radicem habent caule ipso, ac foliis acriorem: similiter cepa, ampeloprasum, porrũ, & allium. Quòd si betæ quoq;, & maluæ, & rapæ radicẽ cõparare ad folia volueris, plus virũ in ea deprehendes: quemadmodũ & in althææ, quæ agrestis quædã esse malua videtur. Nã radix ipsius, vt & betæ, cũ tumores multos pituitosos discutiat (id quod folia præstare nequeũt) planè facultatẽ suam indicat. Etenim quod in radicib. id genus probè cõfectũ non fuerit, in folia & caulem ipsa natura excernit: vt facere videtur etiã in ceruis, totius substantiæ excremẽta, ad gignenda cornua, minimè necessaria transmittens. Tutius itaq; est, gustantẽ prius atq; olfacientem, singulas plantarũ partes ipsas per se explorare: post autem experiri mandentem: quandoquidem olfactus & gustus, omne ipsius plantæ temperamentum ostendunt.

Radices caule & foliis acriores & potentiores, quæ sint.

Radicem altheæ, & betæ, discutere pituitosos humores, quod non datur foliis earundem.

Ceruus totius substantiæ excremẽta ad gignenda cornua transmitti.

Plantarũ temperamentum ostendi ab olfactu & gustu.

De Rapa siue Buniade.

Rapa. Bunias.

DVRA quidem est, minimèq; esculenta, nisi coquatur. In aqua autẽ cocta non nutrit minus cõgeneribus aliis. Succũ autẽ in corpus distribuit, mediocri crassiorẽ, coctionemq; diuturniorẽ desiderat: atq; illa vnicè cõmẽdatur, quæ bis cocta fuerit. Quod si crudior sumatur, cõcoctu difficilior, & flatulenta redditur, stomachóq; noxia.

De Aro.

Arum.

MANDITVR & huius plantæ radix eodẽ modo quo rapæ. Cæterũ dum ipsam coquis, priore aqua effusa, in aliam calidam, eam cõiicere conuenit. Quæ autẽ acrior & medicamentosior existit (qualis in nõnullis regionib. crescit) ad eliciẽdos tussi crassos pulmonis succos est prçferẽda.

De Dracontio.

Dracontij vsus.

HVIVS quoq; radicẽ bis térve elixãtes, quoad medicamentosum omne posuerit, nõnunquã exhibemus mandendam: quemadmodũ & ari, quando humores crassi & lenti, qui in thorace ac pulmonibus habentur, vi maiori indigent. In vniuersum autẽ, acria quidẽ et amara si edantur, corpus parciùs nutriunt: insipida autẽ, & iis adhuc magis dulcia, multũ: & multò magis, si compactam adhuc habeant substantiam.

Nutrire corpus quæ parciùs, et quæ vberius possint.

De Asphodelo.

Asphodeli radicis vires.

RADIX asphodeli & magnitudine, & figura, & amarore, scillæ radici quodãmodo est similis: facultatémq; habet tenuandi, atq; aperiẽdi. Si tamen, vt lupini, paretur, maximam sui amaroris

partem

partem deponit: scillæ autem qualitas difficillimè eluitur.

De Bulbis.

Bulborum vis.

BVLBVS quoq; eiusdem cum prædictis est generis: manditur enim ipsius radix sine foliis: vere autem, interdum & asparagus. Facultatem habet in se amarā & austeram, eamq; insignem: vnde etiam stomachum exolutum, ad appetentiam quodammodo excitat. Cæterū si bulbi elixi bis fuerint, magis quidem nutrient: verùm cùm amarorem omnem iam deposuerint, adversabuntur iis, quæ sputo sunt eiicienda. Quidam ex ipsorum esu liberaliore, semen sibi inauctum, seq; ad venerem alacriores manifestè senserunt. Alimentum porrò dant mali succi, nisi probè coquātur.

De Pastinaca, Dauco, & Caro.

Pastinaca.

HORVM quoq; radices manduntur: minus tamen quàm rapæ & arum Cyrenaicū nutriunt. Calefaciunt autē insigniter, aromaticúmq; nonnihil ostentant: conficiendi tamen difficultas iis inest. Vrinam porrò cient: & si quis eis copiosius vtatur, mediocriter vitiosum succum producūt.

Carum.

Cari tamen radix melioris est succi, quàm pastinacæ. Sunt qui pastinacam agrestem appellent daucum: qui vrinas quidem mouet potentiùs; sed medicamentosior existit.

Daucus.

De Tuberibus.

Tubera.

HAEC quoq; radicibus aut bulbis annumeranda sunt, vt quæ nullam qualitatem habēt insignem: crassum autem alimentum largiuntur.

De Fungis.

Fungi. Boleti.

EX fungis quidem boleti, si bellè in aqua fuerint elixi, propè accedunt ad insipidos cibos. Alimētum autem ex ipsis est pituitosum, frigidum, prauiq; succi. Omnium tamen ij minimum noxij existunt. Secundi autem post hos, sunt amanitæ. Reliquos verò omnes tutius est ne attingere quidem: multi enim ex ipsorum esu interierunt. Cæterùm oxymeli per se, & cum hyssopo & origano, quibus nitri spuma fuerit inspersa, si propinetur, auxiliatur iis qui ex fungorum esu habent pessimè.

Amanitæ. Fungorū esum esse periculosum. Fungorū noxa qua opitulentur.

De Radicula.

RADIX eius ex iis est quibus assiduè vescimur: estq; obsonium magis quàm alimentum: nimirum quæ & ipsa cum manifesta calefactione attenuandi facultatem sortitur, nam qualitas acris in ipsa superat. Sed caulis eius elixus magis nutrit quàm cruda radicula: paucissimum tamē & ipse alimentum præstat. Mirari autem subit eos medicos & idiotas, qui non sine multorum incommodo, post cœnam crudas eas esitandas tradunt.

Radiculæ facultates. Radiculas crudas perperàm esitari post cœnam.

De Cepis, Alliis, Porris, & Ampeloprasis.

CORPVS calefaciunt, & qui in ipso sunt humores crassos attenuant, lentósq; incidunt. Si cocta autem bis térve fuerint, acrimoniam quidem deponunt, tenuant tamen adhuc, & alimētum corpori dant paucissimum: quod certè priusquàm elixa essent, omnino non dabant. Cæterùm allium quidem mandūt non vt obsonium, sed vt salubre medicamentum, quod digerendi, & obstructiones aperiendi habet facultatem: quod si elixum parum fuerit, vires quidem imbecilliores, succi autem prauitatem nō amplius retinet: quemadmodum nec porra, nec cepæ, quum elixa bis fuerint. Ampeloprasa verò tantùm à porris dissident, quantùm in aliis omnibus cogeneribus agrestia à domesticis. Abstinendum autem ab assiduo vsu omnium acrium est, præcipuè natura biliosis. Solis enim qui vel succum pituitosum, vel crudum & crassum ac lentū acervarint, eiusmodi cibi expediunt.

Allium esitari vt medicamentum. Allium elixū, imbecillius quidem, benignius tamen reddi. Porra. Cepa. Ampeloprasa. Acres cibi quibus tantum cōueniant.

GALENI PERGAMENI de alimentis, lib. III.

De alimento quod à gressilibus animalibus sumitur.

PARTES animalium omnes non eadem facultate sunt præditæ: sed carnes quidem, cùm probè elixæ fuerint, optimum gignunt sanguinem, & potissimum, si ex animalium boni succi fuerint, cuiusmodi est suum suū genus: nā partes neruosę, iusto sunt pituitosiores. Omniū itaq; ciborū, suū caro potentissimè nutrit. At bubula, alimentū quidē & ipsa corpori suggerit non mediocre, nec dissipatu facilè: sanguinem tamē gignit, quàm cōveniat, crassiorem. Quòd si quis naturali temperamento melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehendetur, si largius ea vescatur. Affectus melancholici sunt, cancer, elephas, scabies, lepra, febris quartana, & quæ peculiari nomine melancholia nominatur. Lien autem quibusdā à tali succo intumuit: quam rem cachexia & hydropes sunt consecuti. Cæterùm quantū carnes bubulæ totius suæ substantiæ crassitie suillā superant, tantò suillæ bubulas lentore antecedūt. Vt autem iis iuuenibus qui bono sunt corporis habitu, sues ætate florentes magis quàm porcelli congruunt, sic vituli perfectis bobus, hœdiq; capris, sunt præferendi, vtpote quorū carnes multo facilius atq; præstantius coquantur. Porrò capra temperamento minus quàm bos est sicca: si tamen sui & homini comparetur, multū superat. Suillæ autē carnis similitudinē cum humana ex eo poteris intelligere, quòd nonnulli carnes humanas pro suillis exhibitas ab hospitibus improbis, sine vlla in gustu vel olfactu suspicione comederint. Meritò igitur porcelli alimentū nobis præbent tantò magnis suibus excrementosius, quantò ipsi sunt humidiores: ac meritò etiā minus nutriunt. Nam alimentum humidius vt distribuitur, ita etiam discutitur longē celerius. At agni carnem habent humidissimā, pituitosamq;: ouiū verò excrementosior est, ac deterioris succi. Caprarum quoq; caro, præter succū vitiosum, acrimoniam etiam sortitur. Hircorum autē, tum ad coquendum, tum ad succum bonum gignendum, est deterrima. Hanc sequitur arietum, pòst taurorum. Porrò in iis omnibus carnes castratorum sunt præstantiores: quemadmodū senū pessimæ. Ad hæc caro leporum, sanguinē quidem gignit crassiorem, sed melioris succi, quàm bubula ouillaq;. Ceruina autem nō minus iis succum vitiosum generat, & concoctu difficilem. His agrestium asinorum bene habitorum, ac iuuenū caro est propinqua. Sunt tamen qui asinorum,

Carnes elixas optimum gignere sanguinem. Neruosas partes suis pituitosiores existere. Suilla caro omnium potentissimè nutrit. Bubulā gignere melancholicum sanguinē. Melancholici affectus qui sint. Iuuenibus ætate florentibus, suillas, vitulinas, atq; hœdinas carnes cōgruere. Capra temperamentum. Suillas carnes esse humanis simillimas. Porcelli quale alimentum exhibeant. Alimentum humidius distribui discutiq; celerius. Agnina carnes. Ouilla. Caprilla. Hircina. Arietina. Taurina. Castratorum carnes sunt præstantiores, vt senū pessima. Leporina. Ceruina. Asinina.

domesticorum, vbi senuerint, carnes mandunt, quæ pessimi succi sunt, concoctúq; difficillimæ, atq; stomachū lædūt, etiā insuaues inter edendū: quemadmodū equorū & camelorū carnes, quibus & ipsis homines animo & corpore asinini cameliniq; vescuntur. Sunt qui & vrsis, & iis adhuc deterioribus, leonibus ac pardis vescātur, semel aut bis elixantes. Vulpiū aūt carnibus autumno apud nos venatores vescuntur: tunc siquidem vuarū vsu pinguescunt. Porrò animalia omnia quibus alimenta propria affatim suppetunt, longè seipsis in cibo præstantiora evadunt: quēadmodum deteriora fiunt, quibus ea minus adsunt.

Equinæ carnes. Camelinæ. Vrsinæ. Leoninæ. Pardorum. Vulpinæ.

Cæterùm quæ assantes homines mandunt, aut in sartagine frigentes, ea corpori siccius dant alimentum: quæ verò in aqua præcoquunt, humidius: quæ in patinis cōdiuntur, inter hæc media sunt: quanquam & illa ipsa pro modo conditurę inter se multū discrepant. Siquidem quæ vinum aut garum habēt copiosum, ea sunt aliis quæ ipsa non habent, sicciora. Rursus quæ exiguam quidem illorū portionem, aut sapæ etiam ampliorem habent, aut io simplici & plebeio, albóq; appellato iure elixa sunt, ea prędictis longè sunt humidiora. Quę autē in sola aqua coquuntur, iis quoq; adhuc humidiora existūt. Maximū præterea in præparatione discrimen accidit, pro eorum quæ iniciuntur potentia: vt cùm omnia siccant quidem, sed alia magis, alia minus. Sunt porrò hæc ex seminibus quidem, anethū, apium, carum, libysticum, cuminū: ex plantis, porrū, cepa, anethum, saturea, thymum, pulegium, mentha odorata, origanū, & alia id genus pertinentia ad obsonatricem commentationem.

Assa frixáue siccius quàm elixa, dant alimentum corpori.

Garum.

Album ius.

Cōdimentorū genera varia.

De limacibus.

LIMACES Græci omnes quotidie mandunt, carnem quidem duram habentes, eóq; cōcoctu difficilem, sed quæ confecta potentissimè nutriat. Succus autem ipsis inest qui ventrem subducit: quemadmodum & iis, quibus testa pro cute est. Quapropter quidam oleo, garo, vinóq; ipsos condientes, eo iusculo ad aluum deiiciendam vtuntur. Huius porrò animalis caro bis terq; elixa, conditáq; aluum sistit, alimentúmq; dat corpori minimè contemnendum.

Limaces

Limacum succus subducit aluum.

Limacis caro bis cocta, aluū sistit.

De animalium pedestrium partibus excarnibus.

EXTREMAE corporis partes, vt pinguedinis ita substantiæ carnosæ habent minimū. Neruosa enim, hoc est, ligamētosa, & cutacea natura in ipsis præpollet: non tamen tales hi nerui, cutisve sunt, quales in reliquo corpore: nam in excarnibus magis exercitatoria sunt, eóq; magis lenta. Quare meritò quidem corpus minus alunt: ob lentorē tamen facilius deiiciuntur per aluū. Meliores autē sunt pedes suum quàm rostrū: quemadmodum hoc auribus est præstantius. Porcellorum pedes ptisanæ elixæ iniecti, illam meliorē efficiunt, ipsi etiam meliores redditi: quare sic in ore & ventriculo melius elaborantur. Quantò aūt aliorum animalium carnes alimenti bonitate suilla sunt inferiores, tantò illorum partes excarnes partibus suū excarnibus sunt deteriores.

Extrema membra minus alūt, sed deiciū tur promptius. Porcellorū pedes coniecti in ptisanam, meliorē reddunt.

De animalium pedestrium lingua.

PECVLIARIS quædam huic parti substantia inest: carnem enim habet fungosiorē, ac sanguineam magis: eam tamen haudquaquam solam, sed cum musculis, glādulis, venis, arteriis, & neruis (quæ illi communia sunt) exemptam, solent coquere & mandere.

Lingua caro.

De Glandulis.

QVANTVM lingua à carnis substantia, tantùm glandulæ à linguæ substantia recesserunt. Porrò glandulas quæ iuxta linguam consistunt, ad saliuam generandam comparauit natura: ad conficiendum autem lac, mamillares: ob idq; post fœtum cōceptum laxescunt, atque lacte replentur. Omnibus autem glandulis illud cōmune inest, vt suaues in cibo, friabilésq; appareant. Cæterùm mamillares, cùm imbutæ sunt lacte, de ipsius etiam dulcedine aliquid præ seferunt. Alimentum autem quod ex iis probè quidem in vētriculo concoctis provenit, propè sanè ad carniū alimentum accedit. Quod si minus quàm par est sint confectæ, succum crudum aut pituitosum generant: humidiores quidem pituitosum, duriores verò crudum.

Glandularum linguæ, & mā marum vsus.

Glandulas omnes esse in cibo suaues.

De testibus.

TESTES autem, cùm ex genere sint glandularum, non perinde tamen sunt laudabilis succi vt mamillares: sed habent virosum quiddam, seminis, quod in se generant, naturam referētes, ceu renes vrinæ. Animalium gressilium testes, concoctu sunt longè difficiliores. Nam testes gallinaceorū altilium & suauissimi sunt, & laudabile corpori alimentū præbent. Renes admodū praui sunt succi, & concoctu difficiles, vt adultiorū animalium testes. Iuniorū quippe sunt præstantiores. Porrò taurorū, hircorum & arietum, insuaues sunt & mali succi, concoctúq; difficiles. Snes quidem apud nos execant, quod videlicet castratorum caro suauior fit, & alimenti plenioris, concoctúq; facilior: boues autem, vt multò melius eis ad agriculturam vtantur, cùm non facilè tauri domentur. Capræ autem & ones, propter vtrunq; vsum castrantur. Cæterùm omnes memoratorum animalium testes, concoctioni resistunt, ac mali sunt succi: nutriunt tamen, si bellè conficiantur. Quantò autem suum caro aliis præstantior est, tantò horum quoque testes, aliorum animantium testibus sunt meliores. Soli autem gallorum gallinaceorum vndequaque sunt præstantissimi, & potissimum eorum qui saginati fuerint.

Testes esse ex genere glandularum.

Testes gallinaceorum præstās corpori alimētū laudabile.

Renes praui sunt succi.

Testes arietinos mali esse succi.

Castratorum carnes suauiores, & succulētiores existere.

Suillam carnē esse cæteris præstantiorem.

Gallorum testes.

De Cerebro.

CEREBRVM omne cibus est pituitosior, crassiq; succi, & tardè permeans, atq; ad coctionem difficilis: nec minimū lędit vētriculū. Excitat pręterea nauseā, omninóq; vomitioni est accōmodatius, si cōcionatū cū incidētibus & calefacientibus fuerit. Si tamen rectè concoqui possit, alimentum corpori præstabit nō contemnendum.

Cerebrum nauseam excitat.

Cerebrum quale alimentum præstet.

De ossium medulla.

HAEC cerebro est dulcior, iucundior & pinguior, nauseámq; provocat, si liberalius sumatur: nutrit tamen & ipsa, si conficiatur probè.

Medulla ossiū.

De spinali medulla.

SPINALIS medulla (quæ perperàm medulla appellatur) cerebro cōtinua, eiusdémq; cū eo naturæ existit: nisi quòd ipso multò est durior, potissimum

Spinalis medulla.

tissimũ in infernis spinæ finibus. Quantũ enim à cerebro abscedit, tantùm magis durescit. Pinguitudinis præterea habet minimum, quo fit, vt nauseam non provocet: ac si probè conficiatur, non exiguum corpori alimentum suggerit.

De pinguedine & adipe.

Pinguedo. Adeps.

PINGVEDO, humida quæpiã res est, oleo longa vetustate incrassato assimilis: adeps verò pinguitudine multò est siccior, ideóq; fusus concrescit facilè. Pauci vtraq; est nutrimẽti, potiúsq; carnium nos alentium sunt cõdimenta, q̃ alimenta.

De pedestrium animalium visceribus.

Iecur quale nutrimentum exhibeat.

OMNIVM quidẽ animaliũ iecur crassi est succi, ac ad coquendũ difficile, tardéq; permeat. Omnium autẽ est præstantissimũ, nõ modò ad voluptatem, sed ad alia omnia, quod ex caricarũ esu optimè præparatũ fuerit. At lien gustu est suauissimus: in eo tamẽ reperitur perspicua quędã acerbitas. Meritò etiã praui succi esse creditur, vt qui sanguinẽ melancholicũ gignat. Vtroq; verò tantò pulmo facilius coquitur, quãtò est rarior. Multò tamen quod ad nutriendum attinet, est hepati inferior. Pituitosius autem est alimentũ quod exhibet. Cor substantia quidem caro est fibrosa ac dura, ideóq; concoctu difficile: & tardè permeat. Si tamen probè conficiatur, alimentũ corpori dat vt non paucum, ita nec mali succi.

Lien sanguinẽ melancholicum gignit.

Pulmo.

Cor.

De quadrupedum animalium ventriculo, vtero, & intestinis.

Interanea quale alimentum præbeant.

DVRIORES carnibus sunt hæ partes: ob id, etiam si ritè conficiantur, succum tamen gignũt non planè sanguineum, sed frigidiorem, atq; crudiorem. Proinde multùm temporis postulant, priusquàm sane confici queant.

De agrestium ac domesticorum animalium differentia.

Agrestium animaliũ carnes, valẽtius nutriunt, & succũ gignunt meliorẽ.

DOMESTICA animalia, temperie humidiora sunt q̃ agrestia, tum ob aëris in quo degunt, humiditatẽ, tum ob vitæ ignauiã. Caro eorũ quę in montibus degũt, ob cõtrarias causas est durior, nulliúsque prorsus pinguedinis, aut paucissimæ particeps. Ob idq; pluribus diebus q̃ domesticorum, imputris seruatur: alimentúmq; exhibet minus excrementitiũ, eo q̃d à domesticis sumitur: ac proinde & nutrit valentius, & succum gignit meliorem.

De lacte.

Lactis differentia.

LAC bouum crassissimũ ac pinguissimũ est: liquidissimũ ac minimè pingue, camelorũ: mox equarum: deinde asinarũ: mediæ autem consistentiæ est caprarũ: hoc crassius, ouium. Secundùm autem anni tempora, lac post partũ est liquidissimum. Temporis verò progressu, magis semper ac magis crassescit. At media æstate, ipsum etiam in suæ naturæ medio consistit. Post id autẽ tempus, sensim iam crassescit, quoad penitus deficiat: sed Vere, vt liquidissimum, ita copiosissimũ est. Porrò liquidissimum lac, serum: crassissimũ, caseum habet plurimum. Meritò igitur liquidius quidem lac, magis: crassius autem, minus aluum subducit. Quinetiam lac quod ignitos lapillos, aut orbiculos ferreos extinxerit, & ventrem sistit, & iis auxiliatur, quibus venter acrium excrementorũ morsu infestatur. Facilè tamen sic paratum lac in ventriculo cogitur: ob idq; mel illi, & salem, adiicimus: sicuti & aquam etiam, quæ seri acrimoniam corrigit. Constat siquidem lac omnino ex cõtrariis substãtiis, sero scilicet, caseo, & pinguitudine, ex qua butyrum conflatur: quo in frigidis plerisq; regionibus, pro oleo vtũtur. Cuius pinguis succi asininũ lac habet minimũ. Quocirca rarò alicui in ventriculo cogitur, si statim vt mammis excidit, calidum fuerit epotum. Quòd si sal & mel adiiciantur, fieri nõ potest, vt ipsum in ventriculo coaguletur. Eandem ob causam magis per aluũ deiicitur, vt quod serũ multum habeat, à quo lac omne facultatẽ accipit deiiciendi, vti à caseosa substantia sistendi. Quare plurimo sero ad deiiciendam aluum vsi sunt veteres. Cui quidem tantùm mellis optimi & salis est adiiciendũ, quantũ suaue citra stomachi euersionem sentietur. Porrò inter omnia quæ mandimus, lac optimũ, optimi succi est. Nam quod vitiosum existit, prauo succo vtentium corpora replet. Quòd si capræ, aut alterius animalis, scammonii tithymalúmve depasti, lac cibi loco quis sumpserit, omnino aluus ei fluet. Lac igitur q̃d seri habet plurimũ, etiamsi semper eo vtaris, nihil penitus periculi adfert. Quod verò huiusmodi humiditatẽ habet exiguam, caseosam autẽ crassitiem multam, eos quidem offendet, qui calculis generandis sunt prompti: iecúrq; obstruet iis, qui hoc affectu facilè prehendi possunt. Thoracis autẽ ac pulmonis partibus lac omne est vtile: capiti verò, nisi quis ipsum habeat admodum firmum, non est accõmodum: vt neq; hypochondriis, quę leui de causa inflantur: plurimis siquidem in ventriculo in flatus vertitur. Si verò cum aliquo eorum cibariorum, quæ crassi sunt succi, diutius elixum fuerit, flatuosam quidem naturam deponit, sed iecur magis obstruit, & promptius calculos in renibus gignit. Illud igitur lac boni succi & multi alimenti existit, quod ex contrariis substantiis & facultatibus constat, subducendi scilicet, ac sistendi, obstruẽdi ac tenuandi. Nocet autem ipsius vsus assiduus tum dentibus, tum gingiuis: has quippe humidas, dentes putrefactioni reddit obnoxios. Cæterùm occurres huic malo, si aut diluto, aut meraco vino, cui nonnihil mellis permistũ sit, aut primò quidem melicrato, dein verò astringẽte vino, sumpto lacte, os ipsum abllueris.

Lac quod lapillos ignitos extinxerit, aluũ huncẽ sistere.

Lac ex quibus substantiis constet.

Lac asininũ rarò alicui in vẽtre cogi.

Lac asininũ habere plurimum substantiæ serosæ.

Sero vtebantur veteres ad deiiciendam aluũ.

Lac optimum optimi est succi.

Lac nimis serosum, obesse non potest.

Lac admodum caseosum quibus noceat.

Lac omne esse vtile pectori.

Lac quibus noceat.

Lac optimum quale.

Lac nocet dentibus gingiuísque.

Lactis noxam qua corrigant.

De oxygalacte, hoc est, acido lacte.

Oxygala quibus conveniat, aut minimè.

DENTES qui secundum naturam habent, nihil offendit: eos autẽ lædit, qui iustò frigidiores existũt. Iam verò ventriculus quavis de causa frigidior, oxygala non bellè cõcoquit: temperatus verò, quamvis ægrè, conficit tamen id aliquando. Contrà, ventriculi calidiores, præterq̃ quòd nihil ab huiuscemodi edulis læduntur, aliquo etiam fruuntur cõmodo. Pro diuersa autem ventriculorum natura accidit, vt lac ipsum interdum acescat. Siquidem caloris inopia, in acorẽ: eiusdem excessus, in nidorem & fumum vertit. Porrò oxygala etsi in ventriculo non coquatur, nunquam tamen in nidorem convertitur, potissimum si in feruentissimum ac biliosissimum ventriculũ incidat. Est autẽ natura tum frigidũ, tum crassi succi: quare nõ facilè à modicæ naturæ corpore cõcoctionẽ suscipit. Quinetiã cõsentaneum est crudũ succũ à cibis huiusmodi gigni.

Lac quibus modis scindatur.

Non ab re autem eduliũ hoc calidissimis est ventriculis vtile: quemadmodum frigidioribus adversissimũ. At partes ipsius lactis, citra coagulũ, etiam scissio, quam vocant, discernit, cùm lacti abvndè calido oxymel frigidũ instillamus. Idem etiam mulso efficimus. Interdum citra vllam liquoris instillationem, vase frigidissimã aquã habente, in lac demisso, ipsum scindimus. Præterea sine coagulo id lac, quod post editum fœtũ emulsum fuerit, cõcrescit pronius, si super cineres calidos parũper calefiat. Nutrit autẽ vberius ex lacte id quod concretũ est: parcius verò, quod serosum existit. Cęterùm quod lac à partu concrescens, nihil recipit mellis, concoctu quidẽ est difficilius, atq; succi crassioris: præterea per aluum tardius secedit, corpus tamen abvndè nutrit.

Lactis partes quæ magis, & quæ minus alant.

De Caseo.

DVM caseus cõficitur, assumit ab iniecto coagulo acrimoniam quandam, humiditatémq; omnem deponit, & potissimũ si inveterauerit: tunc enim quàm prius, longè acrior evadit, ac manifestè calidior, atque ardentior redditur: ob idq; ipsum, siticulosior, & difficilior concoctu, & peioris succi efficitur: ac proinde calculis est generandis. Vbi enim succorũ crassities cum ardenti calore iungitur, illic calculi generãtur. Itaq; caseus id genus, omnium ad omnia est pessimus. Deinceps autem malus quidem, sed prædicto minus putandus est, qui neq; est vetus, neq; acris. Omnium autem caseorum recentium, præstantissimus is habetur, qui à nostris incolis oxygalactinus dicitur, suauissimus quidem in cibo, stomacho autẽ minimè noxius, aliisq; omnibus caseis cõcoctu transitúq; facilior: succum habens nõ vitiosum, neq; vsqueadeo crassum. Præstãtissimus etiam est is, quẽ Romani *Salui* appellant. In vniuersum autẽ, mollior caseus duriorę est præstantior: rarus verò ac laxus, denso admodum, & cõpacto. Iam verò cùm glutinosus valde, & is qui ad asperitatẽ vsq; est friabilis, sint vinosi, præstantior est qui inter hos duos est medius. Quod autem ad gustũ pertinet, is omniũ est præstantissimus, qui nullã vehementẽ obtinet qualitatẽ, sed dulcem habet supra alias pãrum eminentẽ. Ructu etiã, cuius qualitas paulatim marcescit, præstantior: cuius contrà perdurat, non bonus.

Caseus inveteratus calculũ gignit.
Calculi à quibus à causis gignantur.
Oxygalactinũ caseum esse omnium caseorum optimum.
Salui caseus.
Caseorum qui præferendi.

De pedestrium animalium sanguine.

SANGVIS omnis concoctu est difficilis, præcipuè crassus & melancholicus, qualis bobus & apris inest. Leporinus autem, caprinúsq;, vt suauissimi celebrantur.

Sanguis omnis est concoctu difficilis.

De alimento quod à volucribus animalibus sumitur.

AVIVM omniũ volatilium genus paucissimum præstat alimentũ, si ad genus gressiliũ conferatur: potissimũ si ad suillam, qua nõ aliud invenias, quod copiosioris sit nutrimenti. Volucrium tamen caro concoctu facilior est, præcipuè perdicis, attagenis, columbę, galli gallinacei & gallinæ. Turdorum verò & merularũ, minutorúmq; passerculorũ caro, quàm prædictorum, est durior. His autẽ ipsis, turturis, palumbi, anatísq; caro etiam durior existit. At phasianorum caro, quod ad concoctionem & nutrimentũ attinet, carni gallinarũ est similis: voluptate tamen in edendo eam superat. His durior est pauonum caro, & fibrosior, & difficilior concoctu. In vniuersum autem, augescentium caro multò est pręstantior, quàm inclinantium ætate: media verò est inter vtranq;, florentium. Praua autem admodum est nouellorũ, sed diuersa ratione ac sensũ. Siquidem horum caro, dura est & sicca, ac neruosa, ideóq; concoctu difficilis, & nutrimenti exigui: contra animalium nuperrimè æditorũ corpora, mucosa sunt ac humida, eóq; excrementis plena: facilius tamen per aluum descendunt. Secundum etiam præparationis modos, & locos in quibus ipsa animalia viuunt, non mediocris eorum est differentia.

Suilla carne nihil nutrire copiosius.
Volucrium carnes quæ faciliùs, & quæ ægrius coquantur.
Phasianorum caro.
Pauonum caro.
Carnis differentia secundũ ætates.

De anseribus & struthocamelis.

CARO horum excrementitia existit, multóq; difficilior concoctu, quàm prædictorum volucrium. Ipsorum tamen alæ, non sunt cæterorum alis deteriores: quandoquidem in multis, alarũ substantia fibrosa est & dura. Quarundam autẽ caro, tota est eiusmodi: cuiusmodi gruum: quas tamen & ipsas manduut, plurimis antè diebus macerantes & mortificantes. Inter grues & anseres, caro tardarum est media.

Anserum caro.
Struthocamelorum caro.
Gruina caro.
Tardarũ caro.

De differerentia quæ est in partibus animalium volucrium.

NON manduntur intestina volucrium: ventriculi autem & vesci sunt, & nutriunt. Quidam autem ipsorum valde etiam sunt iucundi, ceu anserum: secundum quos, sunt altilium gallinarum. Ad hæc anserum quibus lac in alimentis miscetur, iecur est iucundissimũ, atq; potenter nutrit: & cùm sit optimi succi, deiicitur facilè, probéque in ventre cõcoquitur. Ad hæc alæ anserum, & his adhucmagis gallinarum, minimo negocio coquuntur. Pedes autem paulò minus omniũ, cibo sunt inepti. Cæterùm iuniorum & probè nutritorum caro, gracilium carni atq; annosorum præstat. Gallorum testes, præcipuè altilium, pręstantissimi sunt, & multo magis, si cibus ipsorũ, quo sunt nutriti, seroso lacte fuerit imbutus. Porrò volucria, exiguum quidem habent cerebrũ: ipsum tamen tantò pedestrium cerebro præstantius est, quanto durius. Ac montana sanè, quàm palustria, cerebrum habent præstantius.

Anserinum ventriculum esse suauissimum.
Anserinum hepar vnice commendatur.
Ala anserina, gallinaceaq;.
Testes gallorũ.
Cerebrũ auiũ.

De Ouis.

GALLINARVM & phasianorum oua, omnibus sunt præstantiora: deteriora autem anserum & struthocamelorum. Porrò quæ oua dicuntur tremula, ad nutriendum omniũ sunt præstantissima: Sorbilia autem, minus quidem nutriunt, sed subducuntur facilius, & pharyngis asperitates læuigant. Cocta verò, et ad coquendum sunt difficilia, & tardi transitus, corporiq; crassius alimentum largiuntur. His autẽ tardius permeant, & crassioris sunt succi, quæ in calidis assantur cineribus. Quæ verò in sartagine sunt inspissata, pessimum habent modis omnibus alimentum. Porrò quæ suffocata appellant, sunt elixis atque assis meliora. parantur autem ad hunc modum: Vbi enim ipsa oleo & garo, & pauco vini cõspersa fuerint, vas quo cõtinentur, cacabo aquam calidam habenti indunt. Deinde vbi ipsum totum supernè obturarint, ignem substruunt, quoad oua mediocrem consistentiam sortiantur.

Ouorum differentia.
Oua tremula.
Oua sorbilia.
Oua cocta.
Oua assa in cineribus.
Oua frixa.
Oua suffocata parãdi modus.

De volucrium animalium sanguine.

Sanguis gallinarum. Columbinus. Leporinus. Sanguis omnis excrementitius.

GALLINARVM & columbarũ sanguine nõnulli vescuntur, maximè altiliũ: qui suum sanguine haudquaq̃ inferior est, neq; * suauitate, neq; concoctionis facilitate. Plurimũ tamen à leporino relinquitur. Cæterùm sanguis omnis concoctu est difficilis & excrementitius.

De nutrimento quod ab aquatilibus animalibus sumitur: & primùm de Mugile.

Mugilum caro.

MVGILES ex squamatorum piscium sunt genere. Verùm eorũ caro, qui in aquis limosis, sordidis & stagnantibus degunt, excrementitia admodum atq; mucosa existit. Optima autẽ eorum est, qui in puro mari viuunt, præcipuè cùm ventorum procellis ipsum mare agitatur, atque ad Boream spectat. Nam in quieto, nullisq; agitato fluctibus, tantò piscium caro deterior fit, quantò minus exercitatur. Eorum autem qui in fluuiis gignuntur, præstantiores sunt, qui in iis gignuntur, in quibus aqua rapidè fluit, & copiosa. Qui verò in stagnantibus, nõ laudabiles. Præterea penes alimenta ipsa pisces meliores peioresve evadunt. Etenim qui in fluminibus vrbem magnam præterfluentibus, hominum stercoribus, & prauis id genus escis victitant, omniũ deterrimi sunt. Porrò qui mugil in mari gignitur, is à mari longissimè abscedens, adverso flumine natat, numerosasq; ac paruas spinas non habet. Qui verò à fluuiis stagnisq; ingreditur mare, huiusmodi spinarũ est plenus. Nam omniũ ferè piscium caro, qui in stagnis aut fluminibus crescunt, tenuibus spinis plena invenitur, quas nullus marinorũ habet. Pauci autem fluuialiũ mare ingrediuntur: at marini omnes, fluuiis gaudent. Mugilis præstantioris caro est iucundior & acrior, necnon expers pinguedinis. Nam pingues, & soluti saporis, & vitiosi sunt succi. Quapropter eos cum origano præparant. Hic piscis vnus eorum est, qui conditi sale asseruantur.

Piscium carnis differentia, pro diversitate locorũ in quib. degunt, et alimentorũ quibus vescuntur.

Piscũ qui multis tenuibusque spinis abundãt, & qui minime.

Marinos pisces omnes gaudere fluuiis.

Mugil conditus sale asseruatur.

De Lupo seu Laurace.

Lupus. Laurax.

HVNC piscem natum in aquis dulcibus non vidimus, sed è mari in flumina aut stagna, ipsum ascendisse cõspeximus: ideòq; patuus raro, quẽadmodum mugil sæpe, invenitur. Alimentũ sanè quod tum ex hoc, tum ex aliis piscibus provenit, sanguinem gignit cõsistentia tenuiorem, quàm quod ex pedestribus animalibus sumitur: adeò vt nõ affluenter nutriat, & discutiatur celerius.

De Mullo seu Trigla.

Trigla. Mulli caro.

HIC quoq; pelagicis piscibus annumeratur: habetq; aliorum fermè omniũ carnem durissimã, & valde friabilem. Ac nutrit sanè cùm probè confectus fuerit, copiosius omnibus aliis piscibus, quòd durior & crassiorum partium existat, habeatq; substantiam alendo corpori accõmodatam. Quare mulli caro iucunda est: quæ quidem licet aliorum carne fit durior, mandi tamen quotidie potest, propterea quòd friabilis est, & pinguedinis expers, cũ quadã acrimonia. Nam pinguia & lenta cibaria statim vt sumpta fuerint, celeriter implent, & appetentiã evertũt. Mulli etiã hepar propter voluptatẽ à gulosis summopere expetitur. Optimi autem mulli fiunt, vt alij etiã omnes pisces, cùm propter mare purum, tum vel maximè propter alimenta.

Pinguia cibaria appetentiã evertere. Mulli hepar.

De piscibus saxatilibus.

Saxatiles pisces vnde dicãtur.

SCARVM, merulam, turdum, iuliam, fucam, percam, à petrosis promõtoriis maris, in quibus comperiũtur versari, saxatiles appellantur. Inter eos autẽ scarus excellere suauitate creditur. Secundùm hunc, merulæ, ac turdi. Tertio loco iuliæ, fucæ, ac percæ. Porrò alimentũ quod ex eis sumitur, nõ modò concoctu est facilè, sed hominum etiã corporibus saluberrimũ, vt quod sanguinem medium consistentia generet.

Saxatiles pisces præbere alimẽtum saluberrimum corpori.

De Gobione.

Gobiorum caro.

GOBIO littoralis est piscis, ex numero etiã eorum, qui parui perpetuò manent. Præstantissimus autẽ omniũ ad voluptatẽ, coctionẽ, distributionem, ac deniq; succi bonitatem is est, qui in arenosis littoribus, aut saxosis promõtoriis degit. Cæterũ gobiorum caro, vt carne saxatilium est durior, ita mollior quàm mullorũ. Ipsa igitur pro portione, vescentium corpus nutrit.

De piscibus molli carne præditis.

Scarus. Mulli. Cancelli.

SCARVS itaque primas inter pisces saxatiles obtinet: quibus omnib. caro inest quàm aliis piscibus mollior & friabilior. Sũt q carnis tantùm duritie à saxatilibus dissident, cuiusmodi sunt pelagici propemodũ omnes: nisi si q ipsorũ prauo alimento propriã carnẽ corrumpant, vt mulli, q cancellos, animalia flauo colore, minimis cãeris similia, mandũt. Porrò saxatiles pisces, nec loca, nec alimenta mutant, nec dulcibus aquis vtũtur: ob eamq; causam omnes perpetuò sunt inculpati. At aselli dicti, si probo alimento vtãtur, & mari puro, carnis bonitate contendent cum saxatilibus. Qui verò prauo alimento vtuntur, aut in aquis mistis, aut vinosis versantur, carnis quidẽ non abiiciũt mollitiem, sed pinguitudinem atq; lentorẽ contrahunt. Quare neq; suaues persistũt, sed alimentũ excrementitiũ reddunt. In vniuersum autem, pessimi pisces gignuntur in eorũ fluuiorum ostiis, quæ purgamenta cuiuspiam ciuitatis magnæ recipiũt. Idcirco in eiusmodi fluuiorum ostiis (qualis est Romam præterfluens Tyberis) muræna pessima gignitur: eòq; in eã vrbe omniũ ferè marinorũ piscium ea minimo venditur, cùm tamẽ meliores sint eius fluminis pisces, priusquã is ad vrbem perveniat. Quin & alius etiam est fluuius, trecẽtis & quinquaginta stadiis ab vrbe in Tyberim profluens, Nar appellatus, qui pisces habet longè Tyberinis meliores. Similes autem quodammodo inter se sunt, passer & solea: non tamen omnino eiusdem sunt speciei. Solea nanq; mollior est, & cibo suauior, atque in totum præstantior quàm passer. Quin & lacerti medij quodãmodo sunt inter pisces carnis mollis & duræ. Nullus tamen memoratorũ piscium, aceto, aut sinapi, aut origano indiget: velvti pingues, lenti, atq; duri. Quidam etiam frixis iis in sartagine aluntur: alij assant, aut in patinis condiunt, vt rhombos, & citharos. Optimè autẽ omnium condimentum ex albo iure concoquitur, quod in hunc modũ paratur. Copiosam aquam primùm inijce: dein olei quod satis sit affundito, cum pauco anethi, & porri. Vbi verò pisces semicocti fuerint, salis tantum aspergito, quoad totum ius salsum nõdum appareat. Hæc

Pisces pessimi vbi locorũ gignantur. Tyberis. Murænam Romæ omnium ferè marinorũ piscium minimo vendi.

Nar flumẽ, producere pisces longè Tyberinis meliores. Passer. Solea. Lacerti.

Albi iuris condimentum.

siquidem præparatio vel ægrotis ipsis est cõmoda. Quibus autem inculpata sanitas est, iis piscium in sartagine frixorum, secundo loco super craticula assorum, præparanò est conveniens. Hæc tamẽ, oleum garúmq; cum pauco vino exposcit. At frixis, plus vini, garíq; addere expedit, minimè verò olei. Quòd si cui id subvertat stomachum, paratum habeat acetum, modicum in se gari, piperísq; cõtinens. Omnium autem memoratorum piscium alimentum, hominibus ociosis, senibus, imbecillibus, & ægrotis est accõmodatissimum. Qui verò corpus exercẽt, cibos firmiores postulant.

De piscibus duræ carnis.

Pisces duræ carnis qui sint.

DRACONES quidem, libellę, cuculi, scorpius, trachurus, mullus, cernua, glaucus, conger, pager, hamya, & aquila, inter duræ carnis pisces annumerantur: nonnullæq; mustellórum species. Nam celeber ille qui apud Romanos galexia dicitur, in eorum numero, qui dura carne cõstant, habetur. At canis ad cetaceorum genus refertur, vt qui carnem duram habeat, atque excrementitiam. Quapropter ipso in partes secto & salito, vescuntur vulgares homines. Ingratı enim saporis est, ac mucosus, ideóq; cum sinapi & oxelæo, atque id genus acribus condimentis eum mandunt. Ex hoc item genere sunt balenæ, delphini, & phocæ: ad quos proximè magni thunni accedunt: quanquam non æquè sunt vt prædictı, iucundi. Insuaues enim sunt hi, præsertim recentes; nam salsi evadũt meliores. Thunorũ autẽ caro, qui & ætate & corpóris molé sunt minores, nõ perinde durã est, ideóq; hi facilius etiã coquũtur: & iis adhuc magis pelámides, quæ sale cõditæ, laudatissimis salsamentis nõ cedunt. Post sardas autẽ & pelamides, myli qui ex Pontó afferũtur, præcipuè cõmendantur. Post ipsos sunt graculi. Porrò duræ carnis pisces, ægrius quàm molles cõcoquuntur. Siquidem quę molliora sunt, facilius alterantur, quòd facilius patiãtur. Durior etiã cibus crassiorẽ habet substantiã, vt mollior tenuiorẽ: ac proinde ille succũ crassiorẽ gignit.

Galexia.

Canis piscis.

Balenæ. Delphinus. Phoca.

Thunnos salsos evadere meliores recentibus.

Sardæ. Myli. Pelamides. Graculi. Molliora facilius alterãtur.

An dura omnia per decoctionem salsos succos gignant, vt Praxagoras & Philotimus existimarunt:

Decoctum omnium, quandiu coquitur, semper salsius evadere.

EQVIDEM omniũ decoctũ, quandiu coquitur, salsius semper evadere, pòst autem, amarum, deprehendo. Nam corpus ipsum solidum quod in aqua elixatur, qualitátes quæ initiò sibi inerant, in ea deponit, sic vt qualitátis expers evadat. Clarius autem huiusce rei veritatem intelligés, si quando quod elixas, in aliam aquã transfusum, secũdò & tertiò recoquas. Invenies quippe id quod decoquitur, propriã amisisse qualitatem, siue salsam, siue acrem, siue etiam acerbam: aquam autem, eam in se recepisse. Si verò succos ipsos solos concoxeris, primũ quidem salsiores, postea autẽ amari etiam fient: Siquidem vel ipsa aqua optima diutius cocta, salsam qualitátẽ tandem assumit. Quamobrem, quod ad succos attinet, Praxagoram ac Philotimũ rectè sensisse, nobis est concedendum: quod verò ad solida corpora pertinet, non item.

Omnia quæ decoquuntur, propriam qualitatem amittere: aquam autem, illam in se recipere.

Praxagoras. Philotimus.

De animalibus quibus testa pro cute est.

OMNIBVS id genus piscibus cõmune est, vt salsum in carne succum contineant, qui aluum subducit: quod seorsum cuiq; magis minúsve inest, pro qualitatis & quantitatis ratione. Siquidem ostrea, inter alia testacea, carnẽ habent mollissimam: paruæ autem hiatulæ, vertebræ, vngues, purpuræ, buccinæ, omniáq; eiusmodi, duram. Non ab re igitur ostrea quidem, aluum valentius subducunt, corpus autem imbecillius alunt. Duriora verò, difficilius quidem coquũtur, sed firmióris sunt nutrimẽti. Verũ hæc quidẽ omnia elixãtur. Ostrea verò etiã citra elixationẽ mãduntur. Sunt qui ea in sartagine frigant. Quemadmodum autẽ ex ipsis testaceis, quæ dura sunt, carnem habent concoctu difficiliorem, sic etiam quæ corrumpatur ægrè. Quare ipsa bis térve cocta, eis exhibemus, quibus ob prauos succus cibi in ventriculo corrumpuntur: gignitur tamen ex ipsis succus crudus plurimus, vt ex iis quæ molli sunt carne, pituita.

Testaceorũ succum aluum subducere.

Ostrea.

Ostrea edi etiã cruda.

Testacea duræ carnis, quibus conferant.

De Crustatis.

Crustata.

ASTACI, paguri, cancri, locustæ, carides, gammari, atque id genus alia, tenui testa concluduntur, durinéq; sunt testaceis similia: sed salsi humoris minus quàm illa continent, quanquam eum habent satis multum. Dura in totum carne constant: ideóq; & concoctu sunt difficilia, & firmi alimenti, quum scilicet in aqua potulenta percocta fuerint. Horum quoq; caro, vt ostreorum, vbi percocta, vt dictum est, in aqua succum salsum reliquerit, aluum sistit: ægrè etiam corrumpuntur, non secus ac testacea, quæ duram carnem possident.

De mollibus.

Molli cute intecta.

MOLLIA vocantur, quæ neq; squamas, neq; asperã cutem, aut testaceam habent, sed mollem: vt polypi, sepiæ, lolligines, & his consimilia: quæ omnia mollia tangenti apparent, duræ tamen sunt carnis, & difficilia cõcoctu, exiguúmq; in se succum salsum continent. Cæterũ si concoquantur, alimentum exhibebunt non paucum corpori: succi tamen crudi plurimum gignent.

De Cartilagineis.

Cartilaginea. Torpedo. Pastinaca.

HORVM animalium cutis est aspara, ac noctu splendicans. Inter ea autem torpedo & pastinaca carnem habent mollem atq; iucundam, ceu mediocriter per ventrem subeuntem, nec concoctu difficilem. Nutriunt item mediocriter. Raia autem, leuitaia, squatina, omniáque huiusmodi, duriora sunt, & concoctu difficiliora, alimentiq; copiosioris, quàm torpedo & pastinaca.

Raia.

De Cetaceis animalibus.

Cetacea.

OMNIA eiusmodi duram & praui succi, excrementitiámq; habent carnem.

De Echinis marinis.

Echini marini.

EX mulso eduntur hi & garo, alui subducendæ gratia: parãturq; in pannis, ouis, pipere, melléq; iniectis. Imbecillis sunt alimenti, ac medij inter ea quæ humores extenuant & densant.

De Melle.

Mel.

MEL oritur in foliis plantarum, eiusdem cum rore generis. Porrò in monte Libano quotannis persæpe coria super terram extendũt, ac dein arbores excutientes, quód ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent: vocántq; id mel roscidum, & aẽreum. Proinde constat

Manna vulgò appellata oritur.

Mel roscidum. Mel aẽreum.

materiam

materiam ex qua mel gignitur, rori esse congenerem. Videtur autem & ex plantis, in quarum foliis colligitur, boni malive quidpiam ipsi accedere. Ideoq; laudatissimũ in locis mel gignitur, in quibus thymus, & aliæ quædam herbæ & frutices temperamento calido & sicco, affatim proveniunt. Tenuiorũ enim est partium id mel: ideóq; in calidis corporibus prompté in bilem convertitur. Frigidis veró est accõmodatissimum. Cùm autem tenuium sit partium, acrimoniç quiddam habeat etiam necesse est, qua aluum ad excretionem proritet. Quam quidem adimentes per iniectionem aquæ, atque coctionem, ipsum reddemus ad distributionem atq; concoctionem accõmodatius. At melicratum quod paulisper aut nihil omnino concoctum fuerit, prius deiicitur, quàm concoqui, & in corpus distribui, & nutrire possit. Præterea mel nõ plané coctum, in ventriculo & intestinis flatus quosdam gignit: contrà quod in decoctione spumam omnem abiecerit, flatus est expers, & vrinam mouet. Quód si quis citra aquæ admistionẽ mel solum deligat, nutriet quidem infirmius, sed aluũ prõptius deiiciet. Largius veró sumptũ, ventrẽ superiorẽ cõcitare ad vomitũ solet. Coctum autẽ sine aqua, neq; vomitũ similiter mouet, neq; aluũ subducit: verũ distribuitur & nutrit magis: vrinã autẽ minus eo quod cum aqua coctum est, mouet. Senibus itaq; mel cõmodissimũ est: ætate autem florentibus & calidis, in bilem vertitur.

Mel laudatissimum vbi gignatur.
Mel quibus facile in bilẽ vertatur, & quib. sit maxime ex vsu.
Mellis acrimonia quomodo corrigatur.
Melicratum.
Mel crudum.
Mel coctum, vrinam mouet.
Mel largius sumptũ, vomitum provocat.
Mel senibus cõmodissimum, ætate florentibus in bilẽ vertitur.

De Vino.

SI MODO quicquid alit, cibus est, vinũ etiam in genere ciborum est collocandum. Cæterũ vinorum omnium, rubra simul & crassa, sanguini generando sunt accõmodatissima, ceu quæ minima mutatione indigeant vt fiant sanguis. Post ipsa sunt nigra, crassaq; & dulcia: tum quæ colore quidem rubra sunt & nigra, cõsistentia autem crassa, vná cum qualitate astringente. His autem minus sua natura alunt, quæ alba sunt, simul & crassa, & acerba. Omnium autem minimum nutriunt, quæ colore quidem sunt alba, consistentia autem tenuia, & aquis hydromeliti faciendo appositis, similia quodãmodo. Dulcia veró conficiuntur in ventriculo, & distribuuntur facilius, quàm austera, vt quæ facultate sunt calidiora. Quia autem sunt admodum crassa, tardius quidem perficiuntur, atq; distribuuntur. Si tamen in ventriculum adeó robustum incidant, vt confici recté ab eo possint, alimentum copiosius corpori dabunt. Constat præterea, quód quemadmodum hæc corpori alendo tenuioribus sunt præstantiora, ita ad vrinam ciendam sunt deteriora.

Vinorum differentiæ.
Vina rubra simul & crassa, sanguini gignendo esse accommodatissima.
Vina alba & tenuia, minimum omnium nutrire.
Vina dulcia.

De cibis sale conditis.

ANIMALIVM corpora, quorũ carnes simul duræ sunt & excrementitiæ, sunt ad saliendum accõmoda. Quæ veró aut admodũ mollem, aut valde siccum, & minimé excremẽtosum habent corporis habitum, sunt ad saliendum inepta. Salis nanq; facultas, humores superfluos tenuat, & digerit, corporaq; cogit atq; condensat: cùm nitri spuma, & laxum aphronitrũ, tenuare quidem & discutere possint, cogere veró & condensare non possint. Sunt igitur obesorum & ætate florentium carnes, ad saliendum sunt cõgruentissima, vt quæ ab vtroq; extremo absint. Quemadmodum enim corpora sicca salita, corius evadũt similia: sic cõtrà, quæ immodica humiditate diffluunt, salis commercio tabescunt. Ob eam causam neque pisces mollis carnis, & excrementis vacui, vt saxatiles & aselli, ad saliendum sunt apti. Graculi veró, pelamides, myli, sardæ, & sardenæ, quæq; ὡραῖα vocant, & salsamenta, ad saliendum appositi sunt. Mulli veró, quód dura eorum sit caro, & ab excrementis pura, non sunt ad saliendum accommodi. Ex his autem perspicuum est, ea esse concoctu admodum difficilia, quæ sale condita, dura & neruosa evadunt, ac velvti coriacea. Quæ veró contrà habent, tenuia quidem ipsa redduntur, mansa autem humores crassos & glutinosos attenuant. At præstantissima omnium quæ mihi licuit experientia cognoscere, sunt quæ à veteribus medicis Sardica salsamenta appellantur.

Cõdiuntur quæ animalia sint apta, et quæ inepta.
Sal humores superfluos digerit.
Nitri spuma.
Aphronitrum.
[...]um carnes.
Pisces apti ad saliendum.
Sardica salsamenta.

De mediis eduliis.

IN singulis differentiis, quas alimentis inesse diximus, quædam sunt media. Animalibus autem naturalem temperiem atque inculpatam seruantibus, similia suis naturis cibaria conveniunt: iis veró quæ prauam temperiem, aut ab initio sunt sortita, aut póst acquisiuerunt, non similium sibiipsis esus, sed contrariorum est vtilis. Itaque singulæ naturæ suum proprium medium habebunt, idq; secundum ætatum, vitæ cõditionum, institutionum, & regionum, in quibus tandiu habitant, differentias.

Animalibus tẽperiẽ naturalẽ seruantibus similia naturis suis cibaria congruunt: contraria veró, iis quæ prauam temperaturam sortiuntur.

GALENI PERGAMENI de euchymia & cacochymia, liber vnus.

Nnonæ caritas assidua, quæ nõ paucos abhinc annos multas nationes Romano imperio subditas afflixit, coêgitq; vesci alimentis pessimi nutrimenti, ac proinde varios, & maxumé perniciosos morbos induxit, plané significauit, quantam vitiosi succi ad gignendos morbos vim habeant. Etenim ab iis alimur, quæ naturæ nostræ sunt familiaria: quæ veró illi aduersantur, nos in perniciem deducunt. Cçterùm qui haustu letalium venenorum pereunt, facilé seruari ab iis possunt, qui ab aliqua corporis affectione extinguuntur. Neq; etiam quispiam inficias ibit, ob humorem quem venenata animantia in ictam particulam infligunt, vel illam celeriter vita priuari, vel in putredinem labi, vel doloribus vehementissimis, aut phlegmone vrgeri: necnon scorpionem ieiuni hominis sputo bis térve aspersum, protinus interire. Nam sicvti naturæ quædam cum aliis quoq; naturis conveniunt, sic altera quoque adversatur alteri, eàmque corrumpit. Porró quandiu ipse patris consilium sequutus, ab vsu immodico fructuum, quos horarios vocant, abstinui, obseruauiq; ab illo traditam optimam victus rationem, tandiu immunis ab omni intemperie perstiti. Quoties autem eius præcepta negligẽs, vná cum coætaneis meis vltra modũ fructibus illis me impleui, semper in morbos incidi, qui sanguinis missionem

Succos vitiosos ad gignendos morbos maximam vim habere.
Nutriri nos ab iis quæ naturæ nostræ sunt familiaria.
Scorpionem hominis ieiuni sputo conspersum perimi.
Galenus quandiu ab omni intemperie immunis perstiterit.

Galeni pater in omni disciplinarum genere fuit versatus.

desiderarent. Erat enim pater meus geometriæ, architecturæ, astronomiæ, arithmeticæ, logisticésq; studiis excellens, maximéq; omnibus quibus erat notus, ob ipsius iustitiam, modestiam, bonitatémq;, vt quivis ex philosophis alius, admirationi.

Cibis admodũ exquisitis non egere qui possunt exerceri ante cibum.

Cæterũ qui potest exerceri ante cibũ, is haud sanè admodum exquisitos cibos desiderat: cui verò negocia & occupationes impedimẽto sunt, non modò huic probato innoxióq; victu, sed salubribus quoq; medicamẽtis est opus. In primis igitur iis qui quiete ac pro animi sententia vitam traducunt, eam victus rationẽ describam, ex qua gigni sanguis optimus possit. Dein enitendũ est, vt quædam his etiam præcepta tradantur, qui turbulentã vitam, atq; negociis deditam agunt.

Panis optimus quis sit.

Cibi itaq; succi probati sunt, ex frumentaceorũ genere panes purissimi probéq; confecti, adhibita prius maceratione atque fermentatione debita, necnon sale iniecto. At cocti in clibano præstant: post quos furnaceis secũdæ debentur partes.

Alica.
Suilla caro.

Alica verò, sicvti & suilla caro, si exactè in ventriculo concoquantur, in sanguinémq; à iecinore cõvertãtur, probatissimos gignunt humores: aliquid tamen glutinosi in se habent, ob idq; in iis iecur obstruunt, & renes, quibus hæc à natura astrictos meatus sortiũtur, ac proinde distributionẽ impediunt. Horũ quoque vsus vberior, in supradictis particulis vel grauitatẽ, vel dolorem nonnunquã facit. Quinetiã in venis quæ per caua iecinoris, aut per mesaræon ferũtur, redundans humor periculũ adfert, ne vel putredinẽ contrahat, vel ex ipsæ particulæ in quibus cõgeritur, afficiantur phlegmone.

Crudos humores necessariò debere aut concoqui, aut computrescere.

Quippe necesse est crudos crassósq; humores, vel concoqui, vertiq; in sanguinem, vel computrescere: non secus ac quæ calidis in locis diutius manent. Quamobrem inventã medicamenta salubria sunt, quæ tenuandi vim possidẽt, quę obstructionibus liberant. Quanquã horum frequentior vsus, vel serosum, vel biliosum, vel melancholicum procedente tempore sanguinẽ reddit. Quandoquidem id genus medicamenta, nõ solùm incidunt & tenuant, sed etiam immodicè calefaciunt: ob idq; & solida membra exiccant, & crassum humorẽ reddunt, quo in renibus asso, gignuntur calculi.

Calculorum generatio.

Optima itaq; corporis constitutio, quæ tẽperantissima est, meatus, per quos humor fertur, patentiores habet: quam quidem talem conseruat ante cibos exercitiũ mediocre.

Exercitiũ ante cibũ mediocre.
Tragus.

Tragus ex frumentacei generis alimentis, eiusdem cum alica naturæ est: ægrius tamen concoquitur. Propè etiam natura ouorũ atq; vires accedunt. Iam verò quæ glutinosos crassósq; humores gignunt, si in hepate convertantur in sanguinem probum, potentissimè nutriunt.

Cibi consistentes in mediocritate, omniũ cõmendatissimi sunt.

Cæterùm qui cibi in omnis excessus mediocritate cõsistunt, ij omniũ cõmendatissimi sunt. Eius generis panes optimi habentur: præterea gallinarum gallinaceorúmq; carnes, necnon phasianorum, perdicum, attagenarũ, columbarũ, merularum, turdorum, turturúmq;, & omniũ passerculorũ. Pisces item saxatiles, pelagici, littorales, gobij, murenæ, buglossi, aselli, & simpliciter pisces omnes, qui neq; insuaue, neq; mali odoris, neq; glutinosum quicq̃ gustu repræsentant. Verùm ad sanitatem tuendam, si ante cibum corpora moderatè exerceantur, mirum in modum prodest: at contrà, quies & ocium diuturnũ, iis maximo nocumento est.

Exercitiũ ante prandium mediocre, confert ad sanitatem tuendam.
Motiones post cibum incõmoda.

Qualiscunq; autem post cibum motus, alimentũ ex ventre crudum in diuersas corporis partes distribuit.

Panis vitiosus.

Porrò panis qui nec fermenti, nec salis quod sat est continet, neq; probè maceratus nec coctus est, is glutinosum succum producit.

Caseorum differentia.

Caseus omnis, crassi: vetus, mali succi est: recens verò, succi prauitate caret: qui quidem ex melle sumptus, aluum subducit.

Lactis substantia triplex.
Lactis differentia.
Lac caprillum.

Lac autẽ cùm ex triplici, dissimiliq; substantia constet, nempe serosa, crassa, & pingui: camelinũ, asininũq; lac, serosi humoris plus habet: plus crassi & caseosi, ouillum: plus pinguitudinis bubulum. At lac caprillũ, inter cætera lactis genera moderatè se habet, ob idq; in corporibus nostris mediũ etiam præstat effectum.

Lac serosum.
Lac crassius.

Etenim lac quod serosum & tenue est, minus nutrit, sed aluũ magis deiicit: contrà crassius, minus aluum subducit, cæterũ magis nutrit.

Lac caprillum absque melle sumptum, periculosum.
Sanguis in grumos coactus grauissima symptomata inducit.

At lac caprillum, sine mellè sumptum, periculosum existit, quòd nimirũ in ventriculo concrescens strangulet: quemadmodum vbi sanguis in grumos cõcretus, aut in vulnus aliquod, aut in ventrem, aut in aliquod intestinorũ defluxerit, grauissima symptomata inducit.

Lac statim vbi est mulctum, hauriendum.

Lac itaq;, statim vbi est emulctum, hauriatur. Cui quidem ne in ventre concrescat, mellis, aquæ, & salis aliqui solent nõnihil miscere.

Serum lactis aluum subducit.

At quod ex lactis cõcretione defluit serum, aluum egregiè mouet.

Placentarũ natura.
Cochleæ.
Oua.

Quæ ex lacte & caseo placenta conficitur, itriáq; etiam, quæ ex lacte & similagine constant, crassi succi alimoniam præstant. Cochleæ crassi succi censentur: itémq; oua, quæ vel elixa, vel tosta, penitus sint densata. Frixa verò, mali succi, fumosæq; in ventriculo cocturæ existunt, secum etiam corrumpentes admistos cibos.

Oua tremula.
Oua sorbilia.

Mediocriter verò cocta, quæ ideo appellãtur tremula, ad coctionem, digestionem, nutritionem, boniq; succi generationem, sicvti & quæ sorbilia dicimus, ad leniẽdas gutturis asperitates, idonea sunt.

Pisces molles.
Cetacei pisces.

In aquatilibus verò, quæ mollia dicuntur, videlicet lolligines, sepiæ, polypi, aliáq; id genus, crasso & tenaci sunt succo: necnon ex piscibus, quæ cetacei generis habẽtur, cuiusmodi sunt thynni. Sed pelamides ex his magis ad mediocritatẽ tendunt.

Testacea.

Ostreæ item, buccinæ, purpuræ, crassi admodũ succi sunt: ac omnia breuiter, quæ dura testa integuntur, necnon chamæ, patellæ, pectines, pinnæ, & alia id genus. Quorum omniũ succum scire debes, nõ secus ac serum lactis, aluum deiicere: at solidiores ipsarum partes, serius ob crassitiem cõcoqui, crudúmq; & crassum, & frigidum humorem gignere: quales vires in brassica & lente etiam videre licet. Quorum tamen succus, nõ glutinosus, sed nitrosus, & deiiciendo aluo efficax est:

Dracunculus.
Aron.
Bulbi.

sicvti dracunculi acerrimus, & amarissimus. Vtrunq; etiam aron præstat, sed minus efficaciter. Bulbi austero amaróq; sunt succo: ex quibus lotis coctisq; sæpius, quicqd superest, crassi succi habetur.

Fungi.
Boleti.

Sed fungi inter huius generis cibos, frigidissimo, tenacissimo, & crasso succo redundant: à boletis tantùm neminẽ interiisse memoriæ proditum est. Sed hi vbi concoqui nequiuerunt, in nonnullis choleram excitarunt. Alij

omnes

omnes fungi periculosissimi sunt. *Tuber.* Tuber, leniter crassi, non mali succi est: cuius generis amylũ habetur. *Nux pinea.* Indem nux pinea se habet. *Iecur. Renes. Testes gallinacei.* In his quę crassi succi censentur, Iecur, renes, & testes annumerandi sunt. Verùm iecur mali succi non est: renes testésq; nõ boni, testibus gallinaceorũ exceptis. *Lien.* Lien ex cæteris animalibus, satis vitiosi est succi, melancholicúsq;: minus verò nocet suillus. *Cor.* Cordis substantia durior ac magis fibrosa est, quàm quę in aliis habetur visceribus: quare ipsum nõnulli inter musculos collocant. *Musculi.* Sed musculorũ verorum capita, neruosiora quoquomodo cætera carne sunt, in eáq; ex ossibus ligamenta orta disseminantur. *Tendones.* In fine autẽ musculi tendones oriuntur: eámq; ob causam extremæ vtrinq; musculorũ partes neruosiores: sicvti & mediæ carnosæ sunt, & vberrimè nutrisit. Porrò totus musculus propriis quibusdam lineamentis circunscriptus, seiunctúsq; ab aliis partibus cernitur, obitq; functionẽ vnam, quæ est ex motibus voluntariis. *Extrema partes.* Extremæ animaliũ partes, ligamentosæ existunt, corporiq; alimentũ lentum & glutinosum præbent. *Rostra.* Partes etiã quæ penes labia pedestrium sunt, lentum, sed non crassum humorẽ gignũt, coquunturq; cõmodè: *Ala volucriũ.* itémq; & volatilium alæ, cõmuni quadã cum corporibus se exercentibus ratione. Nam hæc omnia excrementis carent: quæ verò in ocio degunt, excrementosa sunt. *Suilla cutis.* Suilla cutis præpinguis, vbi probè fuerit elixa, glutinosum, sed non satis quidem crassum succum præstat: nec veluti extremæ partes, concoctionẽ admittit: nec bonũ succum, sed excrementotiorem producit. *Cerebrum. Spinalis medulla.* Cerebrũ quoq; pars crassi succi est, & quæ dorso medulla excipitur. *Glandula.* Sunt glandulę eiusdem naturæ, sed mediocriter: necnon iuuenũ victimarũ testes. *Partiũ natura pro differentia ætatum.* In vniuersum autem, partes seniorum, duræ, siccæ, & cõcoctu difficiles sunt: sicvti & iuniorum, humidæ, molléśq; atq;, idcirco faciliores concoctu: his tamen exceptis, quæ vbi in lucem æditæ sunt, protinus in cibo sumũtur. Sunt enim id genus omnes mucosæ. *Mammarum glandula.* Quę in mammis glandulæ habentur, si lac in sese contineant, crassi sunt succi edulia. Quòd si animal ex quo sumuntur, boni habitus fuerit, abvndè nutriũt, & bonũ succũ efficiunt. Etenim lac probatissimi succi habetur. *Lac sanare pulmonis vlcera.* Quare nonnulli pulmonis vlcere affectos, potione tantũ lactis curari putãt, antea scilicet quàm idipsum vlcus vastius atq; callosum fiat. *Lac muliebre nobis esse familiarissimum.* Sed præ cęteris lac muliebre, tanq̃ naturæ eiusdem, nobisq; familiarissimum, cõmendatur cùm ab aliis medicis, tum vel maximè ab Herodoto & Euriphone, q quidem vbera ab ira affectis sugenda esse pronunciant. Lac siquidem, simulatq; est emulctum, nõ nihil natiuæ bonitatis amittit. Scire autẽ oportet, lac ex iis animantibus quidem, quæ boni habitus fuerint, boni esse succi: ex iis autẽ quæ deprauato, nõ secus ac sanguis q in illis habetur, cacochymũ existere. Inter crassi succi cibos annumeratur vtraq; balauorũ species, querna videlicet, ac fructus etiam palmarũ. *Glandes querna. Palmarum fructus.* Ex his autẽ quas quercus ferunt, gratæ sunt castaneæ & suaues: *Castanea.* quæ quidẽ & cõcoquuntur cõmodius, & prauũ succũ non gignunt: eæ enim assæ vel elixæ manduntur. At quæ figura oblonga sunt, & similes palmulis, suibus sunt certè nutriẽdis, haud item hominibus congruæ. *Iligna glandes.* Ilignæ verò glandes duræ sunt & acerbæ, ægréq; concoctionẽ admittunt, atq; crassum succũ largiuntur: ac proinde vitandæ sunt. Est autem in austeris quidem remissa astringendi qualitas, in acerbis autẽ intensa. Sed quantò ilignæ glandes valentiore astringendi potestate cæteras superant, tantò hac in re ab ipsis glandibus superantur castaneæ: *Castanea.* à quarum tamen vsu vberiori cauendum, quòd & crassi sint succi, ægréq; coquantur, ac tum aluum astringere, tum excitare inflationes possint. *Phœnices facile iecur obstruũt.* Porrò palmarũ fructus dulcis sunt succi, crassiq;, & astringentem facultatẽ habentis: quare facilè iecur obstruit. *Dulces cibi, qua mala inducant.* Siquidem dulces cibi, crassiq; succi, iecinoris ac lienis obstructiones faciunt: inchoãtémq; in visceribus phlegmonẽ augent: necnon inflationes, scirrhosa vitia, adeóq; abscessuũ generationes proritãt. Nostris autẽ corporibus alimentum accõmodatissimũ est, quod ex iis rebus cõficitur, quæ nec crassi, nec tenacis sunt succi: hæc siquidem moderatæ consistentiæ sanguinem gignunt. Quod verò tenue admodum est, parum nutrit. *Friabiles cibi.* In his quoq; vitium est cibis, qui omnino friabiles sunt, vt qui paucissimum in se habeant lentorem. *Panicum. Milium.* Panis quippe ex panico, milióve confectus, dum estur, arenidum quiddam, vel quasi cinerem sapit: nisi ei aliquid indideris pinguitudinis. Quare ad bonam valetudinẽ ij cibi cõmodissimi sunt, qui mediam quandam naturã inter ea quæ diximus obtinent. *Semina præstãtiora qua sint.* Cæterũ quæ ex seminibus, aut omnino ex fructibus intumescunt, veterémq; protinus siccitatem atq; duritiem deponunt, mollioráq; & humidiora redduntur, præstantiora existunt: deteriora verò, quę pristinam duritiem retinent, atque etiam minimè tument. *Ptisana qua præstantior.* Quòd verò ad ptisanam pertinet, quæ celeriter quidem turget, probatissima est: quæ autẽ post multũ temporis intumuit parum, vitiosa. *Triticum.* Porrò quod præstantius est triticũ, plus quidem: quod deterius, minus farinæ reddit. *Fructus ad reponendum aptiores.* Ii autem fructus cõmodè, iudicio meo, asseruantur, qui priusq̃uã marcescant, siccantur. *Cucurbita.* Nonnulli cucurbitas in tenues offas dissectas, arescere sinunt. *Fungi.* At fungi cùm siccari nequeant, vitium in se habere maximum indicant. *Fructus qui siccari non possunt.* Paucissimos tamen fructus reperias, qui siccari nõ possint, præter pepones, melopepones, Armeniaca, Persica, & quæ à Romanis præcoccia appellantur. *Ficus. Cucumeres.* Ficus etiã siccatæ durant, & cucumeres vt cucurbitæ similiter reponuntur. Qui cibi ilicò in tumorem crescunt, interim dum in aqua coquuntur, ij & cõficiuntur aptius, & ad bonos humores gignendos sunt præstantiores. Nihil autem in cibariis omnibus ad bõni succi generationẽ tam pertinet, quàm si probè in ventriculo cõcoquantur: *Concoctio triplex.* hæc siquidem & secundam, quæ in iecore & venis fit, & tertiã, quæ in particulis quæ nutriuntur, perficitur, facilius concoctionem admittunt. *Nutritio quomodo fiat.* Fit enim nutritio, alimento secundum qualitatẽ mutato, & partibus quæ nutriuntur assimilato. *Præcocta melius transmutari quàm cruda.* Cæterũ præparata præcoctáq;, cõmodius transmutantur, q̃ cruda, cùm ad invicem cõcoctiones succedant. *Concoctionis organa.* Cunctis igitur corporis partibus iecur alimentum præparat, illi ventriculus, huic os, tri ars

S.

obſonatrix, quæ variis modis concinnat cibos: quibus deniq; omnibus gubernatrix natura fructiferas plantas diſpoſuit. *Interanea animalium.* At ventriculi, vuluæ, inteſtináq; animaliũ, quò duriori ſubſtantia q̃ caro conſtant, eò etiam cõcoctu difficiliora, nec adeò boni ſucci ſunt, nec tam apta ad nutriendũ. *Cauda.* Sed caudæ ſunt his quoq; duriores: reliqua verò in ipſis, quæ ad concoctionem & nutritionẽ ſpectant, duritiei proportione reſpondent: hoc tamen excepto, quòd motionis cauſa minimè excrementis redundant. *Colla volucrũ.* Cum his volatilium colla, ſimilitudinem quandam habent. Ventriculi pedeſtriũ & volantiũ, maximè inter ſe differunt. Nanq; ex volatilibus craſſus, durúſq; eſt, & concoctu difficilis: at ſi coquatur, vberrimè nutrit. *Ventriculi gallinaces anſeriníq;.* Gallinæ & anſeris præſtantiſsimus eſt. *Anſerinæ carnes.* Cæteræ verò anſerinæ partes, aliis exceptis, ſunt duræ, & excrementoſæ, nec facilè concoctionem admittunt. *Struthocamelorum partes.* Struthocamelorũ membra omnia, dura, excrementitia, & cõcoctu ſunt difficilia. *Aures.* Aurũ cartilago & ſicca eſt, & minimè nutrit: earum cutis exterior tenuis aridáq;: ægrè item cõcoquitur, & parciſsimè nutrit. *Oculi.* Oculi à paucis edũtur: conſtãt enim ex ſubſtantia diſsimili. Cæterũ eorum muſculi tantùm facillimè cõcoquuntur. Ex animantibus quorũ natura eſt ad gignendos bonos humores aptiſsima, *Sues.* ſues mediocris iam ætatis habentur. *Porcelli.* Caro ex porcellis paruulis, excrementis ſcatet. *Suilla caro.* Itaq; ex pedeſtribus animalibus ſuilla caro cibus probatiſsimus eſt: *Hœdina.* deinde hœdina, *Vitulina.* mox vitulina. *Agnina.* Agnina verò, humida, tum lentorem, mucorémq; in ſe habere cenſetur. A cęteris pedeſtris generis, meo iudicio, abſtineat, quiſquis boni ſucci generationi animũ curámq; intendit. *Ptiſana.* Ptiſana probè ex optimo hordeo confecta, inter cibaria omnia prorſus omni noxa caret: nutrit tamen quàm panis minus. *Fœnogræcum.* Fœnogræcum nõ boni ſucci eſt, ſi quis eo liberalius vtatur. Ptiſanam verò, etſi quotidie ad ſatietatẽ ſumpſeris, nõ idcirco boni ſucci generationẽ impedias. Idẽ quoq; de fabis dicerem, *Faba inflationes gignunt.* cùm nec mali ſint ſucci, nec ob vim illam detergendi, quam habent, obſtructiones faciant, niſi inflationes parerẽt. *Piſa.* At piſum extergendi quidẽ vim nõ æquè habet, ac faba: ſed inflatione caret. *Lentes.* Lentes & vitioſi ſucci, & melancholici ſunt. *Ochri. Dolichi.* Ochri præterea & dolichi his quæ diximus deteriores, *Cicercula.* & cicerculis meliores habẽtur. *Olyra.* Poſt hordeum olyra annumeranda eſt: *Typhe.* poſt hãc typhe. *Panicum.* A panico prorſus abſtineas. *Milium.* Huic milium conſimilis eſt generis, ſed minus malũ. *Cicer.* Cicer egregiè nutrit, ſed nec boni ſucci eſt, & inflat nõ minus q̃ faba, ſeménq; auget, ac veneris deſiderium. *Lupinus.* Lupinus nõ mali, ſed craſsi ſucci eſt, proptereáq; nutrit egregiè. Fructus quos arbores ferunt, omnes ferè mali ſunt ſucci, *Caſtanea.* caſtaneis tamẽ exceptis, quæ ſi in ventriculo concoquantur, efficaciter nutriũt: atq; eæ craſsi quidem, nunq̃ autem ſunt mali ſucci. *Horæi fructus ſi corrumpãtur in ventre, ſimiles letalibus venenis redduntur.* Cæterùm qui fructus horæi appellantur, humorem vitioſum gignunt: quòd ſi fortè in ventriculo corrumpantur, ſimiles letalibus venenis redduntur. *Ficus. Vua.* At ficus & vuæ cæteris autumnalibus fructibus ſunt præſtantiores. Quippe maturæ ficus ferè innoxiæ ſunt: vuæ deinde, & eæ quidem appenſæ. *Carica quando pediculos gignant.* Verùm caricæ, ſi diutius immorentur in corpore, mali ſunt ſucci, & pediculorum copiam producunt. Cum nucibus autem ſumptæ, cibi præſtantiſsimi ſunt, cum amygdaliſq; ſimiliter: ſed cum his obſtructiones aperiunt, non tamen ita bonum ſuccum præſtant, nutriúntq;, vt cùm miſcentur cum nucibus. *Caricas cum ruta nucibúſque præſumptas, adverſari venenis.* Sunt qui caricas cum ruta nucibúſq; præſumptas, venenis vniuerſis adverſari fatcantur. Reliqui arborum fructus mali ſucci ſunt, iiq; potiſsimum, quos ſylueſtres plantæ & frutices ferunt. *Fructus quibus vt medicamentis vtimur.* Sed malis, piris, puniciſq;, et meſpillis, non alimentorũ, ſed medicamẽtorũ loco vtimur, ad ventriculi firmitudinẽ. *Cucumeres. Pepones. Melopepones.* Inter fructus quoq;, cucumeres, pepones, melopeponéſq; cõnumerãtur: quorum nullus boni ſucci eſt. Quòd ſi celeriter perfici, digeriq; nõ poſsint, in ſuccum ferè letalibus venenis ſimilem convertuntur. *Cucurbita.* Cucurbita duntaxat ex huiuſcemodi fructibus damnanda nõ eſt. Si tamen in ventriculo corrumpatur, ipſa etiam malum ſuccum producit. *Mora.* Mora itidem, ſi perficiantur citò, & priuſq̃ corrumpãtur tranſierint, innoxia ſunt: niſi iis quiſpiam liberalius vtatur. *Oleracea omnia cacochyma.* Ex oleraceis nihil eſt quod bonũ ſuccum præſtet. Lactuca tamen in iis quæ boni malique ſucci ſunt, mediocriter ſe habet. *Olerum varia ſpecies.* Poſt illam malua habetur. Poſt hanc portulaca, atriplex, bliũ, rumex. Sed lactuca agreſtis, chondrilla, ſcandix, gingidium, ſeris, cichorium, aliáq; ex oleraceis agreſtibus omnia, ſuccum vitioſiſsimũ gignunt. *Radices olerum acrimoniã habentium.* Radices olerum in ſe acrimoniã habentium, vt allij, cepæ, porri, raphani, & paſtinacæ ſylueſtris, malum ſuccũ producunt. Sed ari, cariq; radix, & rapi, in iis quæ boni prauiq; ſucci ſunt, media habetur. *Aues, Piſces.* Aues piſcéſq; ferè omnes, boni ſucci cenſentur, exceptis lacuſtribus, paluſtribus, et qui in immundis fluminibus atq; turbidis degunt. Minus enim hæ natationibus ſeſe exercẽt, vitiatóq; aëre, & prauo victus genere vtuntur. Quæ verò in meliores aquas ſe transferũt, adhuc animalia ea iis deteriora ſunt, quę puro ex mari victitant. Omnia ſiquidem propemodũ animãtia, quæ in ea maris parte verſantur, quæ dulci aquæ ſe non immiſcet, innoxia ſunt: *Pelagici piſces. Saxatiles.* vt pelagica, & ſaxatilia, quę tum ad bonos humores gignendos, tum ad guſtus ipſius voluptatẽ, cæteris multò ſunt præſtantiora. Horũ itaq; frequẽs vſus, tutiſsimus eſt. *Piſces duplici ex aqua viuentes.* Nonnulla præterea ſunt quæ duplici ex humore viuũt, tum marino, tum dulci: vt lupi, capitones, cancri, gobij, murenæ, anguillæ. *Piſces puro ex mari victum capientes.* Sed quæ puro ex mari victũ petũt, ea & boni odoris ſunt, & guſtu ſuauia: pinguedinis autẽ aut nihil omnino, vel pauciſsimũ in ſe cõtinent: diutiúſq; à putredine illæſa durant (quibus ſignis diſcernuntur ab aliis) pręſertim ſi niue obducãtur. Ad hunc enim modum quæ duriori ſunt carne, præſtantiores evadunt. *Murænæ.* Murænæ igitur ex aquis impuris, peſsimæ. *Anguillæ nunquã boni ſunt ſucci.* Anguillæ nunq̃ boni ſunt ſucci, vel ſi in puro humore verſentur, nedũ in eo qui purgamẽta vrbium recipit. Secundũ quoq; locorũ paſturas, piſces & meliores & deteriores fiũt: id quod odore & guſtu explorabis facilè. Cæterùm neq; auxiliorũ, neq; exactam ſalubrium ciborũ notitiam cõſequetur is, q illorũ vires accuratiſsimè norit, niſi corporũ quoq; atq; particularũ naturas, quorũ cauſa cibi expetũtur, agnoſcat. *Corporum differentia.* Ex his enim nonnulla ſunt denſa, & quæ ſpirare non

poſſunt:

possunt: laxa nonnulla, & quę insaniuntur facilè: eámq; ob causam humidiore illa alimēto egent, hæc siccione. Alia item glutinosius, alia tenacius, alia parcius, alia vberius alimentū desiderāt. Similiter, quibus sanguis est admodū melancholicus, humidi calidiq; cibi sunt dandi: quibus verò biliosior, frigidi & humidi. Verùm vbi pituitosus existit, cibis tunc opus est qui calefaciendi siccandiq; vires obtineant. Qui probo sanguine abvndant, alendi sunt parcius iis cibis, qui naturam mediam sortiantur, sic vt neq; aliqua primarum qualitatum excellant, nec crassi aut tenues, nec lenti aut aridi, aut deniq; friabiles sint. Porrò ariditas in duris valdéq; siccis rebus: friabilitas autem, in mollibus, mediisq; inter humida & sicca invenitur. Commune tamen vtriq; est, vt tenaci lentore careat omnino. Ex vinis quæ aquosa tenuiáq; sunt, vrinas mouent, & paucissimi sunt nutrimenti: crassa verò, vt Theræum & Scybelites, quæ absolutæ dulcedinis sunt, non leuiter quidem nutriunt. Cilicium vinum, austerū simul & dulce existit. Quæ Aegis & Perperinæ proveniunt, medium inter dulcem & exquisitè astringentem qualitatem, saporem reddunt: nigráq; hæc omnia sunt. Nulla enim vina invenies crassa pariter & dulcia, quæ nigra non sint. Alba vina haudquaquā dulcia sunt, sed alia austera & crassa, alia aquosa & tenuia. Ex flauis autem, rutilisq;, nonnulla mediocriter dulcia sunt, sicvti Hippodamantiū, Faustinum, Falernum: nonnulla omnino dulcedine carent. Sunt autem his rubra crassiora, & ex rubris, quæ proxima colore ipso nigris sunt. Nutriunt autē hæc omnia crassitudinis proportione: eámq; ob causam, qui indigent refectione, vt dulce vinū potent, suadendi sunt: ac tum præcipuè, cùm horum iecur, lien, & renes, vino penitus carent. Verùm cui crassus succus per venas redvndat, tenuis substantiæ vinum: cui frigidus, acre & vetustum: cui non frigidus, quod neq; acre neq; vetustum sit, accommodatum est. Ad bonos autē humores gignendos, odoratū præstantius: sed tamen caput tentat. Tenue, ciendæ vrinæ magis idoneum, capiti nullam infert noxam. Vitanda quæ crassa simul, malique odoris, gustuiq; ingrata & austera sunt. Ex vinis, ꝓbatissimi succi Falernū habetur, potissimúmq; id q̃d dulcius. Ad alui fluxiones sistendas, austeris vtimur vinis: quæ ad nullos alios vsus accōmodare solemus. Cæterū in ipsorum vinorū exhibitione, non minus regionum, temporū, exercitiorúmq;, quàm affectuū, & temperaturarū hominū, ratio est habenda, sic vt moderata conseruemus similibus, immoderata corrigamus contrariis. Temperaturis igitur frigidioribus, fuluum dulcéq; vinū, vtpote calidum, accōmodatū est. Contrariū verò, temperamentis atq; dispositionibus calidis: quòd illud calefaciat impensè, capitisq; dolores, & febres facilè inferat, neruosq; nonnunq̃ lædat. Quòd autē crassa vina dulciáq; deiiciant aluum, nemini obscurum est. Mustum etenim, licet coquatur ægrè, crassúmque succum & inflationes gignat, aluum tamen subducit: id quod si interdum efficere nequeat, mirum in modum nocet. Vitanda ergo quæ nimis vetusta sunt, nimisve recentia. Nanq;

Naturas diuersas, diuersa esse alendas victus ratione.
Ariditas in quibus adsit.
Friabilitas in quibus.
Vina alba et tenuia, mouere vrinas.
Vinorū differentia.
Vinum omne crassum & dulce, esse nigrum.
Vinum dulce quibus sit propinandum.
Vinum odoratum caput tentat.
Vinum tenue mouet vrinas.
Moderata esse cōseruanda similibus, immoderata corrigē da contrariis.
Mustum deiicere aluum.

illa præter modum, hæc nullatenus, quandiu recentia fuerint, calfaciunt: quæ tantùm abest vt aliquem vsum cibis concoquendis afferant, vt etiam ipsimet conficiantur ægerrimè. Præterea nec cōmodè per aluum transeunt, nec digeruntur, nec vrinas mouent, nec sanguinis confectioni nutritioniq; idonea sunt. Sæpe etiam, vt aqua, in ventre suspensa remanēt: vt si pauld amplius ex iis hauseris, facillimè coacescant. Sed ex recentibus vinis genus illud duntaxat tutò bibitur, quod tenuis substantiæ est: sicvti ex Italicis, Cauchanum, Albanum, & ex Sabinis Thuscisq; nonnulla. Aminæū quoq; quod in eo colle nascitur qui Neapoli imminet, citò vt bibatur idoneum redditur: quale apud nos in Asia est Tibinū, Arsinium, & Titacazenum. Quæ sanè tenuia, candida, & aquosa existunt, ideóq; oligophora vocantur. Et quemadmodū rutila vina, cùm calida potestate sint, replent protinus caput, sic illa, nempe tenuia, & aquosa, leniterq; astringentia, non modò capiti innoxia sunt, sed etiam leues eos capitis dolores nonnunquam tollunt, qui ab humoribus in ventriculo collectis proficiscuntur. Quin & aquæ potio, vitium præcipuè in se habentis, nonnullis capitis dolores infert: nam & ipsa corripitur, & naturale robur exoluit. Quo fit, vt vbi ventriculum invalidum reddidit, in cauas eius partes ex reliquo corpore sanies quædam biliosa defluere consueuerit, more eorum quos premit inedia. Quibus sanè offensis, noxiisq;, dictum vinū, sui temperamēti ratione, hominem actutùm liberat: pauloq; post, vbi firmarit ventriculū, quæ illi noxia sunt, ad partes infernas desert. His ergo qui calido admodū temperamento sunt, aquæ potus longè accōmodatior est vino: quod vtiq; si interdū propinare expediat, sit quidem tenue, leniterq; austerū. Ex vinis itaq; quod vetustissimū est, adeò ab albo & austero, necnō recente & crasso distinguitur, vt illud quidem efficacissimè calefaciat, sensibilem hoc refrigerandi facultatem obtineat. Dulcissimum autē acerrimúmq; mel, eximiæ æstimationis est. Verū cuiuslibet generis mel calefaciendi vires sortitur, sumptúmq; à calidis corporibus facilè in bilem vertitur. Idcirco pituitosis admodum naturis, ætatéque & senio confectis, vtiliter datur: frigidis quoq; morbis accōmodatissimū est. Acetū mulsum, hoc est, oxymel, sanitatis tuendæ gratia ætatibus naturisq; omnibus vtilissimum est: siquidē obstructiones omnes discutit, astrictósque meatus ita aperit, vt nulla in parte crassi glutinosiq; succi adhærescant. Quare medicamenta salubria, tenuandi omnia in se potestatem habēt, tutioraq; ad valetudinē tuendam cēsentur, quàm quæ crassiores humores gignūt: sed bonā habitudinē, robúrq; efficere nequeūt. Vitanda autē penitus quæ vitiosi sunt succi, præterquàm æstate, cùm languentium corporū siccitati & calori occurrendum est. His enim hoc ipso tempore, mala, pruna, cerasa, moráq; idonea sunt: item cucumeres, pepones, melopeponésq;: sed parcius his vti cōvenit. Dantur quoq; præcoccia, persica, & quæ à Romanis milce dicitur, refrigerata tamen: necnon spuma lactis, atq; etiā cibaria ex lacte confecta. Ficus item frigidæ,

Vina vetusta calfacere impēsius, recētia nullatenus.
Vinorum recentium noxa.
Aminæum vinum.
Aqua potio qua mala inferat.
Aquæ potus quibus conveniat.
Mel omne calfacit, atq; in corporibus calidis bilescit facilè.
Mel quibus conveniat.
Oxymel ætatibus & naturis esse omnibus vtile.
Cibi æstate admittēdi.

Aestuantibus victus ratio conveniens.

& cucurbitæ, ita affectis accommodæ sunt. Prudens tamen vir, ad refrigerandos æstus ex balneis rediēs, epota prius aqua, mox vino mediocriter aquoso, iisq; per vomitum redditis, lactucam edat, quę innoxia est, simúlq; vires habet refrigerandi. Sumat postea suillos pedes bene decoctos, ex aceto & garo: itémq; alas gallinæ vel anseris, & eiusdem etiam ventriculum, necnon pisces nonnullos frixos, ex iis qui molli sunt carne. Danda item ex oleribus quæ mali succi non sunt, sicuti malua cucurbitáque. Vinum postea, vbi frigida aqua dilutum sit, potet. Mihi sæpius similes æstus & calores perpesso, ptisanæ cremor bene refrigeratus fuit satis. Sunt qui niue refrigerentur. Sed hæc illis præcepta traduntur, qui assiduis occupationibus impediuntur: qui verò huiusmodi sunt soluti negociis, si exercitatione vti solent, quamrarissimè frigido potu indigent. Qui minimè exercitantur, summa æstate cùm vehementi calore vrgentur, aquam fontanam bibant, ab vsúq; niuis abstineant. Hæc siquidem, quamvis protinus nullam corporibus iuuenum læsionem sensibilem inferat, sensim tamen, occultéq; crescente vitio, cùm iam ætas progressu temporis inclinarit, articulos, viscera, neruósq; iis morbis vexat, qui vel difficulter admodum, vel omnino tolli nō possunt: nimirū semper imbecilliori particula, facilè quancunq; excipiente læsionem. Quòd autem vitiosi humores morbos gignant, cruditas assidua maximè in causa est. Ea autem cruditas deterior est aliis, quam vitiosi succi cibaria effecerūt. Quæ cùm duplici modo se habeant, si tenuem quidem succum reddant, acutos morbos cum maleficis quoq; febribus invehunt: succorúmq; vitio in vnam duntaxat particulam decumbente, tunc erysipelata, herpetes, aliæq; affectiones calidæ oriuntur. Si verò crassum succum efficiant, articulorum & renum vitia, podagræ, anhelationes, tum lienis iecinorísq; scirrhosi affectus gignuntur. At quibus malus corporis humor melancholicus fuerit, affectus melancholici orientur. Sed ex humoribus mixtis, mixtæ affectiones proveniunt.

Exercitatos quamrarissimè frigido potu egere.

Niuis vsum esse periculosum.

Cruditas quæ sit aliis deterior.

Affectus à tenui fluxione orti.

Affectus à crassa fluxione.

GALENI PERGAMENI de attenuante victus ratione liber vnus.

Tenuans victus ratio quibus affectibus conferat.

Cvm victus ratio attenuans plerisq; diuturnis morbis, vt arthritidi, dyspnϾ, tumoribus lienis & hepatis, necnon morbo comitiali incipienti, adeò conferat, vt sola ea, sine vllo alio medicamento, sublati sępe ii fuerint, operæprecium videtur aliquid & de ipsa perscribere. Vocant autem eam attenuantem, quemadmodum incrassantem, quæ illi contraria existit: pro eo humore scilicet, quem vtraque in nostris corporibus gignit. Etenim olfactus & gustus, mentem nostram ad omnes eiusmodi cibos discernendos, satis abvndè instruunt. Quippe quæ sensus nostros pungunt & mordicant, ea omnia constat esse acria, & quæ succos crassos tenuare queāt. Quæ etiā, si largius æquo sumpta fuerint, ventriculū mordicant, ciborúmq; nauseam magnam inducunt, & halitus acres emittūt. Plurima autem eorū vrinas & sudores graueolentes & acres promouent: alia autem divellunt, erodunt atq; pertundunt. Cæterū corpora in quibus humores frigidi, crassi & lenti redvndant, huiusmodi cibor vsu maiori ex parte iuuantur. Nemo igitur est qui allium, cepam, nasturtium, porrum, & sinapi, in genere ignoret esse tenuantium: post illa autem, smyrniū, pyrethrum, origanum, calaminthen, sisymbrium, pulegium, saturriam, thymū: quæ omnia viridia quidem manduntur: exiccata verò, iam non amplius sunt cibi, sed medicamenta. In summa, omne quod siccum est, viridi valentius exsistit. Eorū verò quæ sicca non sunt, maturiora minus maturis: & quæ in montibus & locis siccis proveniunt, iis quæ in campestribus, planis, hortis, & paludibus crescunt, sunt fortiora. Prędictus autem ordine proxima est capparis, & terebinthi fructus: his autem eruca, sium, apium, petroselinum, orminū, raphanis, brassica, & beta. Malua verò & blitū, & atriplex, tametsi iis specie sint proxima, facultatibus tamen dissident: aquea enim sunt, minimúq; acris facultatis sortiūtur: quomodo cucurbitæ, citrulli, melones, melopepones, & prunæ: humida siquidē sunt hæc omnia, necnō frigida, & pituitosa, potissimū si cruda & non elixa mandantur. Omnia igitur tenera & increscentia, facultatibus moderata existunt. Quo fit vt pleraque medicamenta, dum oriuntur & adolescunt, non secus ac cibi mandantur: vt silphii, sinapis, pyrethri, & iringii stolones, quæ omnia vbi commaturuerunt, magnam habent vim incidendi. Tenuant verò admodum, dum oriuntur, atque adolescunt. Pari modo & vrtica, priusquàm exiccetur est esculenta: præterea fœniculus, ruta, coriandrum, anethum, eiusdem cum illis sunt speciei, evidentérq; etiam calfaciunt. At verò agrestia olera, inter ea quæ diximus, naturam mediam sortiuntur. Si quid igitur olfactui, aut gustui, aut vtriq; simul, acre, mordicans & calidum apparebit, scito facultatem id habere tenuandi, atq; incidendi. Ad hæc, si quid olfactui bonū odorem inferens, aromatis speciem repræsentet, id quoq; viribus calidum esse oportet: sed non æquè ac mordicantia & rodentia, & insigniter calfacientia. Incidunt præterea & quæ saporem habent nitrosum, aut salsum: quorū plurima etiā aluum deiiciunt, nec minus iis amara, facultate tenuandi sunt prædita. Incidendi autē in illis facultas, aceto & melle intēditur, oleo verò minuitur. Mixacanthus porrò, mediæ quodammodo est facultatis: ab eo autem elii & chamædaphne vtrinq; nō multùm differunt. Stomacho autem minus prædictis cōmodant vitis albæ, & viticis, & spinæ asparagi: omnium autem maximè austeri atq; astringentes, quales sunt vitis, ac rubi. Spinæ verò asparagus aluum deiicit. Iuuat etiā ventriculū, facultatisq; est mediocris, & palmæ germen. Qui asparagi amaroris quippiā præferunt, quātò amariores, tantò iis sunt sicciores, & incidentes magis. Semina sunt facultate suæ plantæ similia: nisi quòd illis prorsus licciora sunt, magisq; ad calorē propensa, eóq; magis tenuantia.

Non

Olfactus.

Gustus.

Acria quæ dicantur.

Acria largius sumpta, quæ mala inferant.

Acria quibus vtilia.

Tenuantia medicamenta.

Sicca esse valentiora viridibus.

Mōtana esse valentiora campestribus.

Acria habere facultatem tenuandi.

Tenuandi facultatem aceto intendi atque melle, remitti autem oleo.

Palmæ germē.

Semina esse facultate sua plātæ similia.

Nou omnia tamen sunt vesca, vt nec herbæ ipsę: Est itaq; papaueris semen herba ipsa præstantius, adeó vt tanq̃ innoxiū panibus ipsum & placentis permisceant. Refrigerare tamen & ipsum paulàm ex hoc intelliges, quód caput grauat, & soporiferū est, sed nō perinde ac succus ipsius. Soporiferū est & lactucæ semen: quandoquidem & olus ipsum frigidū est & humidū. Ab his igitur frigidis humidisque seminibus ei est cauendum, qui tenuante victus ratione vti volet. Sesami semen, succum crassum ac lentum in corpore gignit: apij verò, petroselini, cumini, carui, anisi, libystici, sinapi, ameos, dauci, seseleos, & omnium deniq; odoratorū & acriū, euidentérq; calfacientium semen, tenuante diæta vtentibus congruit. Cæterū rutæ semen vehementissimam tenuandi vim possidet. Pari modo & lini & cannabis semina: quæ etiā & caput tentant. Quibus tunc præcipue vtendū est, dum sanguinē per vrinas purgare volumus. Cerealia omnia generaliter appellantur legumina. Quæ verò manu leguntur, speciatim dicūtur chedropa: sicuti & frumenta, quæ falce putantur. Triticū igitur firmissimi est alimenti: succúmq; crassum admodum gignit ac lentū. Quare illo simpliciter elixo nō est vescendum: nam cōcoctioni renititur, & crassum succū producit. Sola autē ea præparatio est probanda, quæ fermento constat, sale, & clibano. Paulò deterior quæ minori furno. Triticum quod graue est & densum, ac in profundo flauum, copiosissimi alimenti est, crassique succi ac lenti. Contrà quod leue est, & rarum, & album, minus nutrit, succúmq; gignit crassum minus, ac lentū. Similago autē & alica, multū alunt, crassiq; sunt succi, ac lenti. Verū similaginem quidem nō conuenit eos attingere, qui extenuante victu vtūtur. Alica verò possunt vesci moderatè, tum sola aquæ incocta, tum verò cum mulso, aut vino dulci, flauóq; ac tenui, quódq; viribus Falerno sit proximum. Licebit etiā miscere tum betas tritas, tum anethi nōnihil, vel porri, vel pulegij, vel calaminthes, vel hyssopi, vel piperis. Prisana autem ipsa per se nōnihil absterget, vt hyssopo nō magnoopere egeat. Mel prisanæ immiscere opus non est, nisi quis ea quæ in thorace ac pulmonibus continentur, studeat expectorare. In hepatis verò ac lienis affectibus ipsum admiscere nō conuenit. Hordeacei panes, quouis illi modo parentur, exigui alimenti sunt, succúmq; crassum, ac flatus minimū generant. Polenta verò, similiter ac panes, nutrit: nisi quód siccat magis, propterea quód frixa existit. At farina est vtrisq; humidior, excremētosáq; magis ac flatulenta, & potissimū si cum lacte coquatur. Ex typha porrò & auena, panes similiter cōficiuntur, qui & ægrè coquuntur, & succum reddunt nō probum. Inter hæc & triticum, olyra medium locum sortitur: tantū tantó deterior tritico, quantó fit melior existit. Quod verò ad zeam pertinet, non arbitror esse aliud frumenti genus, ab olyra & typha diuersum: sed existimo, id quod nos appellamus typham, à veteribus zeam appellari. Quod semen vbi à cortice spoliatum fuerit, tritico, hordeo, & olyra, longè tenuius atq; exilius existit. Flauum præterea est, vt triticū: nō autē album, vt hordeū.

Papaueris semē tanquam innocuum, panib. et placentis misceri: soporiferū tamen existere. Lactucæ semen soporiferū esse. Semina tenuādi vim possidētia. Rutæ semen. Cerealia. Chedropa. Frumenta. Triticum. Tritico elixo cur non sit vescendum. Panis optimè compositus. Tritici differentiæ. Similago. Alica. Prisana. Mel quādo miscendum prisanæ. Mel incommodum hepatis et lienis affectib. Hordeacei panes. Polenta. Farina. Typha. Auena. Olyra. Zeam et typhā esse idem frumenti genus.

Fabæ minus quidē quàm hordeū tergēt: verùm sunt concoctu difficiles, atq; admodū flatulentæ. Fabis pisa ad omnia sunt præstantiora. Eruilæ verò, & dolichi, & phaseoli, multò fabis sunt deteriores. Lentes autē tametsi succum crassum gignant, non omninò tamen sunt aspernandæ: Lupini similes sunt lentibus, nisi quód multum siccant. Cicer cibus est flatulentus, & concoctu difficilis, atq; excrementitius: ad mouendas tamen vrinas cōmodum. Eruū boum magis q̃ hominum est alimentū: incidendi tamen facultate insignitur. Vnde et ex eo medicamentū paratur, quod in iis quæ in thorace hærent expectorandis, nulli est secundū. Fœnograeci nō incōmodè alui deiciendæ gratia, ante alios cibos sumitur: Cum melle quoq; eius succū exhibent, vt qui calfaciendi ac detergendi vim habeat. Quód tamē caput tentet, vsus eius multus cauendus est. Pruna Damascena hydromelite incocta, præmandunt ij, quibus extenuante victus ratione est vtendum. Verū his magis aluū deiiciunt, quæ ex Iberia exportātur. Ventrē præterea subducūt echini marini, & concharū omniū atq; annosorū gallinaceorū iuscula. Panicū & miliū praui sunt succi, flatulenta, & difficilia cōcoctu: Nam alui fluorem impensè siccant. Hortenses lobi cibo adaptantur crassi tamē, pituitosiq; sunt succi. Ex frumentaceis cibis solū hordeū, tenuanti victui est immotū. Secundū hoc sunt panes clibanitæ, qui ex tritico fiunt. A reliquis abstinendū censeo. Ex piscibus saxatilibus, montanisq; auiculis, multū copiosumq; potes alimentū ad tenuantē victum accōmodare. Animalia siquidem quæ in stagnis ac locis aquosis & campestribus degunt, humidiora sunt, atq; excrementitia: quæ verò in montibus viuūt, omnia sunt tum sicciora, tum calidiora reperie: eorūq; caro minimē pituitosa ac viscida existit. Quare animalia omnia in montib. nata, multò iis quæ in locis oriūtur planis, sunt præstantiora: Mandēdæ etiā sunt aues eæ, quæ in turribus vineisq; agūt vitā. Quare columbæ turricolæ domesticis sunt meliores: tum etiā pari modo & apri, suibus domesticis: atq; vt in summa dicam, omnia quę exercētur, iis quæ sunt ociosa: et quę cibis siccioribus, iis quę humidiorib. vtūtur: & quæ purū ac tenuē aërem inspirāt, iis quæ cōtrarium, ad tenuē victū sunt præferēda. Etenim suū domesticorū caro omniū aliorum ciborū firmissimè nutrit: plurimum tamē habet lentoris. Quód si is qui talē victū requirit, sese multū exerceat, licebit ei & auribus, & rostris; & pedibus suillis vesci: ventre præterea, & matrice, si modò ea elixa bellè fuerint. Qui autē vitam in maiori ocio degunt, abunde eis fuerit montanis auibus vesci, & piscibus saxatilibus, ac breuiter omnib. quæ carnē habent simul mollem atq; friabilem. Nam ab iis quę aut durā habent, aut lentā, omninò abstinendū est, nisi aliorum penuria nos aliquādo talia esse cōpellat. Porrò anguillæ, & mollium piscium pars maxima, tametsi carnē mollem sortiantur, quód tamen succo lento ac pituitoso redundent, iis qui victu tenuante vti volunt, plurimū noxia est. Hirci autē & boues, carnē quidē habēt satis friabilem, nocent tamen propter duritiem, & in alterando difficultatem. At sola car-

Faba. Pisa. Eruila. Dolichi. Phaseoli. Lentes. Lupini. Cicer. Eruum. Fœnogræcum. Pruna Damascena. Pruna Iberica. Echini marini. Panicum. Milium. Lobi hortenses. Hordeum. Saxatiles pisces. Montana auicula. Montana animalia campestribus, omnia esse calidiora et sicciora, atq; ob id præstantiora. Columbas turricolas, domesticis præstantiores esse. Apri sunt meliores suibus domesticis. Tenui victui quæ animalia conducant magis. Suilla carnes. Anguilla victui tenui aduersatur. Hircina carnes. Bubula.

tilagineorum torpedo & turtur laudantur: possisq; nonnunq̃ in saxatiliũ penuria iis vti. Ex terrestribus verò animalibus, hirci & arietes, & genus omne ouiũ caprariũq;, non vsquequaq; sunt alimẽtu laudabilis. Solis autẽ hœdis innoxiè vtẽris. Agnorum esus propter insignem est humiditatem fugiendus. Equorum & asinorũ esum, hominibus asininis: vt pardorum, & vrsorũ, & leonum, hominibus tantùm feris permitto. Proximi sunt asinis cerui, eóq; ab eorum esu abstinendum. Caro autem leporũ, ad aliam victus rationem siccantẽ est, nõ ad propositã, cõmoda: sanguinẽ enim vehementer crassum producit. Sanguis omniũ animaliũ in cibo est vitãdus, & multò adhuc magis in tenuante diæta. Pari modo à visceribus est abstinendũ: sunt enim excrementitia, difficiliáque concoctu, necnon crassi succi. Canum & vulpium carnem equidem nunq̃ gustaui: sunt tamen ea animalia sicco temperamento. Vt autem suum extremis partibus vesci aliquando cõcessimus, ita & vri gallinarũ alis permittimus: testes tamen & viscera tenuanti victui non competunt. At corporum gallinarũ esum, si quis exerceatur, nõ veto: & potissimũ earum, quæ in montibus enutritæ fuerint. Qui verò nõ exercetur, mandendæ ei erunt modicè, non modò gallinæ, sed columbæ etiam ac turtures. Cæterùm nec recens turtur, nec perdix mandenda est, nec alia omnia, quæ carnẽ habent moderatẽ siccam: sed vbi vnum diem ad summum suspenderis, ita demũ edas licet. Porrò palumbes, præterquàm quòd carnem habet columbis, perdicibus, turturibúsq; duriorẽ, etiam concoctu difficilem, excrementitiámq; sortitur. Perdices verò ac turtures nec durissimas habent carnes, nec concoctu difficiles, nec prauo succo refertas: sed ipsarum durities, si mortuæ vno die asseruẽtur, facilè vincitur, fiúntq; omnino friabiles, atq; inculpatæ. Alimentũ autem dant corpori laudabile, sanguinémq; minimè viscidum generant, & crassi ac tenuis medium. Proinde quibus salubris cibus curæ est, eos, vt arbitror, vti his conuenit. Olerũ omniũ radices excrementitiæ sunt, & concoctu difficiles: adversissimæ autẽ sunt rapæ. His paulò minus adversi sunt bulbi. Omniũ pessimi fungi existunt. Itaq; eorum omniũ quæ gustu nullum morsum, nec acrimoniam, nec calorem referunt, radices suspectas habere oportet. Quid iam olera memorem, quorũ nõ solùm radices, sed etiã germina, stipitésq; ac folia, succum gignunt admodũ pituitosum? Solæ itaque radices acres & calidæ sunt gustandæ, vt allia, cepæ, & radiculæ, eæq; pro pharmacia potius q̃ pro alimentis habendæ. Quod verò ad fructus pertinet, rei propositæ minus sunt noxij, qui ventrem lubricant: vt mora, pruna, cerasia, & ficus. Deteriores autem sunt qui tardè permeant, maximè si cõsistentia sint duri: à quibus prorsus est temperandũ. Mandendi autem qui ad reponendum sunt apti, qualia sunt pira, cydonia, & pletaq; vuarum genera: in quibus molliora potius quàm duriora mandenda sunt. Nemo tamen vllo horum ad sanitatẽ vtitur: quemadmodũ neq; pomis, nec persicis, nec Armeniacis, quæ latinis præcoccia appellãtur: & iis multò adhuc minus,

Torpedo.
Turtur piscis.
Arietes.
Hœdina carnes.
Agnina.
Equina.
Asinina.
Pardorum carnes.
Vrsina.
Leonina.
Ceruina.
Leporina.
Sanguine in cibo vtendũ non esse, sicuti neq; visceribus.
Canina carnes.
Vulpina carnes.
Testes gallinacei tenui victui non cõgruunt.
Perdices nõ esse mãdendas recẽtes, priusquã vnum diem suspensæ fuerint.
Palumbes.
Perdices turturésque asseruatas vnum diẽ, meliores reddi.
Olerum omniũ radices excrementitiæ sunt.
Rapa.
Bulbi.
Fungi.
Radices gustandæ ad tenuẽ victus rationem, quæ sint.
Fructus tenui victus rationi apti.

sericis, quæ vocant, & myrtis, & aliis eiusmodi. Pari modo nec mespilis, nec sorbis: quibus tamẽ rectè quis ad alia vtetur. Summatim verò quæ vehementer sunt austera, & pontica, huic sunt victus rationi adversa. Soli autem ventris fluxui, aut ventriculo stomachóve imbecillis, cõferunt. Porrò inter ea quæ in hyemem seruari possunt, caricæ ac nuces tum ad id sunt accommodatissimæ, tum etiam nihilominus ad tenuẽ victus rationem. Pistacia præterea, & amaræ amygdalæ, haudquaq̃ sunt improbandæ. His duriores sunt nuces ponticæ, nullámq; abstergendi ex visceribus excrementa vim possident. Castaneæ verò, siue elixentur, siue assentur, siue etiam frigantur, semper sunt prauæ: & multò magis, si crudæ mandantur. Oliuæ, quod quidem ad propositam diætam attinet, medium quodammodo sunt edulium. Quæ vuæ in vinaceis conduntur, ventriculi quidem imbecillitati conferunt, præsenti autem scopo nõ item: & his adhuc minus, quæ in vinis seruantur. Vuæ passæ si astringentes nõ sint, tumentibus lieni & hepati nõ conducũt: thoracis aũt ac pulmonis affectibus auxiliantur. Noxia etiam sunt mala punica, si fuerint pontica: imbecillũ tamẽ ventriculũ iuuant. In summa verò, duri omnes ac pontici fructus, sunt praui: reliquis autẽ moderatè vti poteris. Quòd si quis existat, qui in variis sui partibus sapores habeat diuersos (mali enim citrij cortex est acris, acida autẽ pars intima: at caro, tum pituitosa, tum crassi succi) partes quidem acidæ & acres sumendæ; ab aliis autẽ est temperandum. Quæ in aceto & muria condũtur, ea tantũ à pristinis viribus esse immutata putanda sunt, quantũ à cõditura alterata fuerint. Quamobrem cùm acetum & muria palàm ex eorum numero sint, quæ incidunt, tenuántq;: certè pisces aridi exuccíq;, qui in illis cõditi fuerint, humores crassos ac lentos attenuabunt vehemẽter. Eligendi tamen sunt, qui natura carnẽ mollem sortiũtur: fugiẽdi verò cetacei, & iis adhuc magis ipsa cete. Præterea suilla exucca tutò adhiberi poterit: quæ vtiq; alioqui esset vitanda, vt quæ succũ crassum ac lentũ generet. Mel nõ modò est ciborũ omniũ dulcissimũ, sed succũ etiã cõsistentia tenuissimũ gignit. At vina quæ admodũ dulcia existũt, omnia crassum sanguinẽ gignunt: nigra nanq; hæc sunt, & cõsistentia crassa: & iis adhuc magis sapa, quod est mustum plurimũ coctũ. Porrò ficus exactè maturæ, nec succos evidenter cõdensant, nec tenuãt. Aliæ verò omnes hoc genere sunt inferiores. Quæ vina clara sunt & pellucida, coloréq; pallida & flauã, ea fortè minimum dulcia invenias. Præterea nullũ albũ dulce cõperies: quemadmodũ nec flauum quodvis admodũ dulce existit. Quæ verò crassa sunt, nigráq; simul & dulcia, crasso sanguine venas referciunt. At alba simul atq; tenuia, humores crassos incidũt, & sanguinẽ per renes expurgãt. Quæ autẽ inter hæc cõsistentia sunt media, vt sunt flaua simulac dulcia, et splẽdida, ea vina neq; vt crassa sanguinẽ crassum generãt, neq; vt alba per vrinas secedũt. Cæterũ Ariusiũ vinũ, Lesbiũ, Falernũ, et Tmolites, vnicè cõmendãtur: quæ quidẽ sanguinẽ bonũ & cõsistentia mediocrem gignũt. At quæ odorata sunt, & cæteria va-

lidiora

Tenui victus rationi quæ sunt adversa.
Caricæ.
Nuces.
Pistacia.
Amygdalæ.
Nuces Ponticæ.
Castaneæ crassum generant succum.
Oliuæ.
Vuæ.
Vuas passas si astringentes nõ sint, non conducere lieni et hepati tumescentibus, sed prodesse thoracis affectibus.
Punica mala.
Citrorum malũ ex quibus constet partibus.
Aceti facultas.
Muriæ facultas.
Mel.
Vina dulcia.
Sapa est mustũ plurimũ coctũ.
Ficus exactè maturæ.
Vinũ aliquod album non reperiri dulce.
Vina crassa, nigráq; & dulcia.
Vina alba & tenuia sanguinem per renes expurgant.

Vina odorata caput tentant.

lidiora, meritò caput tentant: quocirca vitanda iis sunt, qui cephalæa, aut hemicrania, aut cephalalgia, aut morbo comitiali, aut denique mania laborãt. Affectus verò omnes thoracis ac pulmonis, qui diuturni sunt, & sine febre infestant, à vinis huiusmodi iuuantur mirũ in modũ, & potissimũ qui humoris per sputa expectoratione purgantur. Siquiden quæ vina sunt crassa & dulcia, propterea quòd humiditatẽ possident crassam, & ob id perdurantẽ, in thoracis ac pulmonũ affectibus, si cum tenuantibus medicamentis sumantur, multũ adferent cõmodi. Verũ nec acerbam, nec austeram, nec omnino astringentẽ vim eis inesse oportet: sed ad melleam magis, odore, gustu, & facultate, spectare ipsa expediet: ac tale sanè est quod Tmolites dicitur. Porrò vina Pontica multum implent, ac tardè permeãt, ambásque excretiones morantur: tum eam quæ fit per sedem, tum etiam quę per vesicam: hærentque in hypochondriis diutissimè: & facilè acescunt, nauseamque prouocant. Soli autem ventri fluenti cõferunt, idque si moderatè sumantur.

Vina crassa simul & dulcia, cur prosint morbis thoracis.

Vina pontica.

GALENI PERGAMENI de cognoscendis curandisque animi affectibus, liber vnus.

Peccata à falsa opinione nasci. Affectus vnde proficiscantur. Error omnium hominum.

Eccata quidem hominũ à falsa opinione proficiscũtur: affectus aũt, siue perturbationes, à vi quadam rationis experte, quę minimè rationi obtemperat. Etenim cernimus cunctos homines existimare seipsos aut esse omnino sine peccato, aut paucis exiguisque rebus rectã rationẽ offendere: cùm ab aliis fortè omniũ flagitiosissimi habeãtur. Quicunque igitur aliis permiserũt, vt de seipsis ferrent sententiã, ac iudicarent quales nam essent, eos in paucissimis aberrare solitos animaduerti. At quicũque seipsos optimos existimarũt, nec aliis iudiciũ suipsorũ facere permiserũt, hos contrà, & in maximis rebus, & in plurimis offendẽtes cõspexi. Quamobrem meritò cõmendatur illud præceptũ Pythiũ, quo iubetur vnusquisque seipsum cognoscere. Is tamẽ solus qui sapientissimus est, perfectè seipsum cognoscere poterit: reliquorũ autẽ omniũ, perfectè quidem nullus, alius autem alio, & magis & minus. Quod enim in vita vniuersa & in artibus omnibus cernimus, vt magnas quidem atque insignes rerum eminẽtias differentiásque, vnusquisque facilè possit discernere: exiguas autẽ ac tenues, ii duntaxat qui & prudentes sint, & ipsarũ artiũ periti: idem quoque in peccatis affectibúsque solet vsu venire. Si quidem perturbationes maximas vniuersi facilè deprehendũt: mediocres aũt & leues & quæ etiã correctionẽ desiderant (tametsi eas vitare propterea quòd paruæ existunt, magis sit arduũ) nõ item omnes agnoscunt. Quisquis igitur velit honestus atque probus euadere, is cogitabit necessũ esse, vt plurima à se peccata sua ignorẽtur. Nam cùm duplicẽ manticam (vt ille Aesopus aiebat) è collo suspensam geramus, vnã quidem ante pectus alienorũ, alteram verò à tergo, nostrorũ criminũ plenã: aliena sanè spectamus semper, propria autem cernere nunquã possumus,

Pythium præceptum. Sapientissimũ solũ, seipsum perfectè posse cognoscere.

Perturbationes maximas facilè deprehendi ab omnibus, leues autem nequaquam. Duplicem nos manticam è collo suspensam gerere. Peccata aliena, quàm nostra, clarius perspici à nobis.

Etenim quicquid amat, vt inquit Plato, cæcũ est erga eam rem, quam amat. Ac proinde si nostrũ quiuis seipsum omnium maximè diligit, vnusquisque nostrùm erga seipsum maximè cæcutiat est necessarium. Quomodo igitur propria mala inspiciet, aut se peccantem intelliget? Si ante omnia se ab affectibus liberarit: quãdoquidem par est ab iis nos detentos, semper falsa opinari. Sũt autem animi affectus, quæ omnes nouimus, excandescẽtia, ira, timor, mœror, inuidia, vehemẽs cupiditas, ac denique alicuius rei excellens amor, aut odium. Quare probè dictum est illud, mensuram esse optimã: tanquã nil rectè fieri possit sine illa. Quomodo igitur quis ista vnquã eiiciet, nisi si prius ea se habere cognorit? At verò vt quis cognoscat, fieri non potest ob philautiam. Si igitur ratio tibi hæc nõ permittit, vt de teipso iudices: at saltẽ vt de alio, quẽ neque ames neque oderis, iudicium feras, tibi non admit potestatem. Cùm ergo audieris in vrbe quempiã à multis laudari, quòd nullis hominibus aduletur: tunc ipse, vbi ad illum propius accesseris, num sit talis, qualis vtique perhibetur, huiuscemodi periculũ fac. Primũ, si videas ab eo frequentari ędes magnatum, ac principum, non existimes illum fore veridicũ. Obsequia quippe istiusmodi, mendacium sequi cõsueuit. Deinde, siue id genus hominũ salutantem, siue illis seipsum comitem exhibentem, conuiuiisue illorum ac cœnis ingerentẽ conspicias, non solùm nõ veracem, sed omnis etiam nequitiæ alumnum illum talem esse ne dubites: quippe qui aut pecuniarum, aut principatus, aut gloriæ, aut honoris cupiditate trahatur. Quem verò nec salutare, nec comitari id genus hominũ, nec cum valde potentibus cœnitare, sed frugi ac temperato victu vti solitum indies magisque cõpereris, sperauerisque tibi vera dicturum, conare hunc quoque profundius altiúsque cognoscere, vt scias cuiusmodi tandem sit vita: quã cognitionẽ ex longiori cum eo consuetudine comparabis. Quòd si talem offenderis, qualẽ ipsum fore spectasti, seuoca aliquando hominẽ, rogáque, vt si quẽ tibi ex illis animi affectibus turbulentis inhærere notauerit, continuò admoneat, téque illi maximam habiturũ gratiam, existimaturúmque te ab ipso magis seruatũ, quàm si corpore ægrotantẽ sanasset. Quòd si ille recipiat se facturũ, cum primùm aliquo tali uitio te laborantẽ inspexerit, ac deinde longo temporis interuallo interiecto, nihil dixerit, accusa hominẽ, rogáque iterũ aliquantò blandius quàm prius, vt quicquid talium perturbationũ in te residere animaduerterit, ilicò tibi significet. Qui si tibi respondeat, propterea se nihil tibi dixisse, quòd tali tẽpore nihil in te istiusmodi deprehenderit, ne ob id quidem continuò illi fidem adhibeas: néue existimes te repente omnino euasisse inculpabilem; sed duorũ alterũ in causa esse, aut negligentiorẽ amicũ fuisse, aut illũ redarguendi verecundia impeditũ, tacuisse, aut etiam nolle tibi in odium venire: cùm haud ignarus sit, omnibus (vt ita dicam) hominibus hũc morẽ esse, vt eos oderint, qui vera loquuntur. Aut si nihil horũ est, scito hominẽ propterea tacere, quòd nolit tibi prodesse: aut ob aliud quippiam, nempe quòd nõ sibi obseruãdũ putauerit, quę

Amans omnia, esse cæcum erga eam rem, quam amat.

Quisque seipsum omnium maximè diligit.

Affectus animi qui.

Mensuram esse optimam.

Philautia.

Veraces esse nõ posse, qui magnatum ædes frequentant.

Methodus cognoscendi mores alienos.

à te perperàm agitentur: id quod certè non probo. Est autē sapiēs omnino à peccato immunis: ac proinde philosophi, non hominē, sed Deo similem sapientē esse dixerunt. At tu repentè Deo similis nunquam effici poteris. Cęterùm si ei qui te reprehenderit gratias egeris, pòst autē diligenter tecū expenderis, verène te ille, an falsò increpauerit, ex ea re senties te magnā percipere vtilitatem. Si verò idem assiduè egeris, tibiq; animus sit ad meliorem frugem te morésq; tuos componere, facilè absolutus euaseris. Cæterū hæc sit tibi exercitatio præcipua, vt calumnias & contumelias æquo animo feras: quod vbi feceris, atq; sedatus fueris, habuerisq; tuas perturbationes perspectas, tum aggreditor respōdere calumniatoribus: quorū audiris rationibus, quammitissimè cum eis lites tuas cōponas: atq; ita rem omnē agas, ac si pædagogis mox sis redditurus rationem. Porrò si quis sit vel apprimè potens, vel opulentus, qui velit in virū egregiū euadere, habereq; admonitores liberos, necessum est illū maiestatē relinquat his præsertim temporibus, in quibus nullus adest Diogenes, qui vel opulentissimo Principi, vel alicui Monarchæ sit ipsam veritatē dicturus. Iis autē monitoribus duntaxat credendum est, qui & inculpatissimè vixerint, & ætate prouecti sunt. Cùm aūt nullus sine peccatis, aut sine affectib. viuat, vel si optima quis natura sit præditus, sed necessum sit vnūquemq; labi & errare in aliquibus, eóq; etiam magis, quò iunior quispiā fuerit, hauddubiè quisq; nostrū exercitatione per totā indiget vitā, vt vir perfectus reddatur. Nec tamen deterreri quempiam oportet, quò minus seipsum conetur meliorē facere, etiā si iam factus sexagenarius, sentiat sibi animū vitio immedicabili deformatū. Nā tametsi nobis cōpertū sit, animū nos nō posse sapientis consequi (id quod fortè liceret etiā, si à teneris illū excoleremus) at saltē ne totū illū omnino deformē geramus, vt Thersites corpus, sedulò nobis curandum est. Etenim si supremā quispiā animi excellentiā assequi haudquaquàm possit, at certè post supremos illos sapiētes, in secundis, aut tertius, aut quartus vt collocetur, id facere lōgiori tēpore atq; assidua exercitatione poterit. Primò igitur saus erit, si neq; in deos maledicta iactabis, neq; calcibus feries, aut dentibus aggredieris lapides, neq; efferato vultu intueberis, sed intra teipsum cōtinebis, atq; occultabis iracundiā. Nam ab ira prorsus liberari simulac quis velit, nō cōtinuò quis potest: cōprimere autē illius perturbationis intēperantiā, atq; insolentiā potest. Quod remediū si sæpius quis vsurpauerit, agnoscet tādem adeò seipsum minus quàm antea propēsum ad irā, vt ne ob magnas quidē causas irasci possit. Porrò seruū à me vnquàm mea manu verberatū fuisse, nō memini: id quod etiā pater meus perpetuò cauit, qui complures amicos increpare solitus erat, q ferociter sæuirent in famulos. Id igitur quod in nobis est iracundiæ ac furoris, ratione coërcere atq; erudire oportet: erudietur autē exercitatione improba. Turpe enim est quempiam multos annos cōtinenter laborare, exercerīq;, vt vel medicus, vel grāmaticus fiat: vt autē in virū bonū euadat, in tanto curriculo tēporis nunquam sibi quicquā laboris assumere. Ergò nec tuis ipsius manibus seruum cędas, nec quandiu iratus fueris, alij vt id facias imperes, sed in posterum differas. Postquàm enim furor refrigeratus fuerit, prudentius, temperantiùsq; dispicies, quot verberib. famulus plectendus sit dignus: & nisi fortè melius esse videatur, initio statim concessa venia, negociū ipsum transigere, & vbi lorum afferri iusseris, tum verbis duntaxat corrigere, minitariq;, te non amplius cōdonaturum, si rursus ille idem scelus patrarit. Præstat itaque te facere omnia quæ facis, vbi impetus ille animi deferbuerit: quo tempore iam ratione opitulante, punitionis modum sis inuēturus: cùm nimirum impetus irascentis nihil ab insania, vel à furore differat. Quamobrem à veteribus haud immeritò animi affectus hæc quinque appellata fuerunt: mœror videlicet, ira, excandescentia, cupiditas, metúsq;. Singulis itaq; diebus atque horis habere hanc in promptu opinionem oportet, quid præstet quidem vnumquenq; sese exhibere dignum, qui egregius ac frugi ab omnibus appelletur: hoc autem fieri nō posse vt contingat nobis, nisi eum, qui singula errata indicet, censorē admonitorémq; habuerimus: quem sanè ipsum nostrorū peccatorum iudicem, & seruatorem nostrum, & amicum maximū existimare conuenit. Qui quidem & si tibi visus fuerit aliquādo falsa crimina obiicere, ne ob id quidem irasci oportet: & quòd multò melius quàm tu, ille singula peccata tua perspicere possit: & quòd licet falsum quandoq; tibi crimen obiiciat, in eo tamen tibi sit vtilis, quòd tui ad eorum quæ agis diligentiorem obseruationem excitet. Curabis autem perpetuò, vt quàm dignus sis, quantiq; faciendus, à teipso, non ab alio, accipias: habénsq; in memoria semper, quanta sit eorum qui irascūtur, deformitas animi, quantáq; rursus venustas eorum qui sine ira viuunt. Omnibus accusandi teipsum potestatem facias, gratiámq; habeas nō adulantibus, sed obiurgantibus potius. Pateant autem semper domicilij tui fores, vt liceat notis ac familiaribus omni tempore ingredi: cùm sic affecto, atq; omnia ritè facienti, verendum tibi non sit, ne ab ingredientibus aliquo magno scelere implicitus deprehendaris. Volo itaq; vt non modò alios omnes, sed teipsum in primis etiam verearis, illiúq; auscultes qui dixit: Omniū autem maximè teipsius te pudeat. Quod sanè si feceris, poteris quandoque expertem illam rationis vim, qua excandescimus, quasi feram quandam reprimere, mansuefaceréq;. Vt autem longè turpissimum est, hominem iracundia percitum intemperanter, aliquid agere, sic etiam ob amorem, viniq; & crapulæ cupiditatem: quæ omnia facultatis appetitoriæ sunt affectus & opera, ob quæ homo non iam equo vel cani, disciplinæ capacibus, euadit similis, veluti ob illa priora, sed vel petulanti apro, vel hirco, vel cuipiam agresti belluæ, quæ mansuefieri non possit. Quocirca libido hæc perduci ad obedientiam non potest, quemadmodum illa poterat: castigari autē quodammodo potest, si rebus potiri ac frui prohibeatur, quarum appetens est. Nam si potiatur, crescit, maiórq; ac vehementior fit. Sin castigetur, tenuis

Sapiens est omnino à peccato immunis.

Sapiens Deo similis.

Contumelias esse æquo ferendas animo.

Temporum suorum deplorat infelicitatem Galenus.

Exercitationē per totam vitā requiri, vt quis vir perfectus reddatur.

Iracundiam si non vinci, at certè posse reprimi à nobis.

Galeni in seruos benignitas.

Furore refrigerato prudentius multò vindictam sumi.

Irascentis impetum nihil ab insania differre.

Affectus animi quinq;.

Iracundorum deformitas animi.

Quisq; non alios modò, sed seipsum etiam debet vereri.

Appetitoriæ facultatis affectus & opera.

Libido nos reddit similes belluis agrestibus.

Libido qua ratione castigari queat.

tenuis atq; imbecilla redditur, ac sic imbecillitate coacta, nō vltrò, ipsam rationē sequitur, vel vti quoddam mancipiū. Duplex itaq; in nobis est animi vis expers rationis: vna, cuius & citò excandescere & irasci est officium: altera, quæ ad id quod ipsi iucundum, suauéq; visum sit, præceps fertur, antequàm vtilé ne sit atq; honestū, an noxium & turpe, cognorit. Hanc igitur, quæ vehetissima est, cohibere actutum oportet, priusquā vbi incrementū acceperit, viribus invictā inexpugnabiléq; se exhibeat: tunc enim vel si volueris, non poteris illam cōpescere, sed dices (qđ audiui olim quendam amantē) velle te quidem desinere, at nō posse. Quippe vt nōnulla corporis vitia propter magnitudinē insanabilis sunt: sic vis illa, cuius est temerè cōcupiscere, plerunq; amore accenditur insanabili, nō corporum modò quæ sunt formosa, aut rerū quæ pertinēt ad venerē, sed etiā crapulæ & vinolentiæ, itémq; ob scœuitatū quæ præter naturam patrantur. Quæ igitur de ira & excandescentia vincenda dixi, eadem puta de aliis affectibus me dixisse. Quæ omnia tibi sæpius revocanda in memoriā sunt, q; si nō possis tam crebrò, at saltē matutinis horis, semper anteq̃ aliquid eorū quæ acturus es aggrediaris, & vespertinis anteq̃ cubitū eas. Ego siquidem cōsueui admonitiones has, primū quidem bis legere singulis diebus, pòst verò etiam ore enunciare. Neq; autē sat esse putes ab ira vna duntaxat liberū te conseruare, nisi etiā ab omni edacitate, vinolentia, nequitia, curiositate, & invidia, te purū integrúmq; cōserues. Nam nec propter sitim decet, sorbentiū instar, totum calicem exhaurire: nec propter famem in conspectu omniū, insatiabiliter ipsum ventrē explere: sed danda opera est, vt omnibus vnà cœnātibus, minus obsonij assumamus, & à cibis gulam nimiū irritantibus abstineamus: moderatè interim vescētes iis, quæ salubria habentur. Progressu verò tēporis, ne respicere quidem te ad conviuantes velim * (magnū quippe nō fuerit, si in cibo & potu illis continentior esse videaris) verùm, si hoc honore te afficere decreuisti, cura sedulò, vt continētius viuas hodie q̃ heri. Quod si feceris, senties hauddubiè te indiés ab iis, quæ dixi, multò minori negocio abstinere: maximáq; perfundēris lætitia, si quando verus modestiæ, temperantiæq; amator extiteris. Sic enim gaudet, quicūq; in ea re promouetur, cuius amore flagrat. Hāc enim si ingrediamus viā, nō satis esse putabimus, si plusquam dissoluti homines consecuti simus modestiæ, probitatis, & continentiæ: sed primū quidem eos qui hisce student virtutibus, superare conabimur (est enim hæc concertatio atq; æmulatio pulcherrima) pòst verò, etiam nosipsos: idq; memores semper pulcherrimorū dictorum, quorū vel hoc in primis est vnum: Delige optimum vitæ genus, quod reddet consuetudo iucundum. Quemadmodum igitur cùm te adversus iracundiā exercere iubebam, tum argumento vti poteras, te aliquid profecisse, quòd nō amplius te excandescentem cerneres: ita in iis quæ ad modestiam pertinent, hoc indicio intelliges quantū profeceris, quòd nec cupiditate quidem suauissimarū rerum tangaris. Cæterùm ad modestiam vna est via per cōtinentiam. Hoc siquidem modestus superat continentē, quòd ille ne cupit quidē amplius titillantes palatū cibos. Laboriosa tamē ab initio via hæc est & aspera, quēadmodū cæteræ omnes honestorū studiorū exercitationes. Verùm si pro malitia cupis habere virtutē, ac pro voluptatibus corporis, tranquillitatem animi: per continentiā, ratione duce, ad modestiam cōtendas oportet. At verò & contentionis, & gloriæ, & principatus appetitio, animi planè est affectus, licet illis iam dictis minor. De invidia autē quid attinet dicere, cùm omniū sit vitiorum fœdissimū? Est enim invidia, dolor ex alienis bonis conceptus. Sic itaq; id genus affectus omnes sunt dispungendi, vt ne radicē quidem eorū vllam in nostris animis relinquamus. Nam ex iis quæ sic relinquuntur, solet rursus aliquid pullulare, dum idipsum à nequitia & prauitate irrigatur. Porrò natura in puerili ætate ad vitam perficiendam, in cunctis plurimū potest: secundo autē loco, studia, exercitationésq; disciplinarū. Cæterùm ipsa puerorū ingenia plurimū inter se differunt, cum alia magis, alia minus virtutes ipsas sectentur: omnia tamen sunt vel maximè ad affectus propensa. Verùm educatio puerorum, similis quodāmodo est sedulitati, qua in plantis alendis vtimur. Siquidem, vel si optimus sis plantarū sator & cultor, nunquàm tamē efficies, vt rubus vuā producat, quòd natura illius talem à principio perfectionem capere nequeat. Rursus vites, quę, quod ad ipsas pertinet, fructū ferre paratæ sunt, si neglexeris, reliquerísq; soli naturæ curandas, aut multò deteriorē, aut planè nullum edere fructum animadvertes. Mihi autē ingenti quadam felicitate contigit, vt patrem ab omni iracundia alienum, iustissimum, frugalissimum, humanissimúmq; haberem: at matrē vsq; adeò iracundā, vt interdū etiam morderet ancillas, seméreq; & vociferaretur, & cum patre contenderit, idq; longè quidē odiosius, quàm Xantippe illa cum Socrate. Inter omnia porrò admonebat me pater, vt à nulla secta cognomen sumerem: sed illas perpetuò artes ediscerem, per quas iustitiam, modestiam, animi magnitudinem, atq; prudentiam consequerer. Laudant autem (dicebat mihi) virtutes has cūcti, tametsi sibiipsis sint conscij, nullam se harū habere: dántq; operā pro virili, vt aliis appareant fortes, modesti, iusti, & prudentes. Vt verè autē mœroris sint atq; tristitiæ expertes, vel si minimè tales esse videātur, id magno studio contendunt. Quare etiā huic à me rei in primis studendum esse, cui omnes mortales student, præq; omnibus aliis virtutibus, vnū hoc quærendum suadebat. Quæ documenta paterna in hanc vsq; diem retinens, nec vllius sectę nomenclaturæ me addixi, neq; ob vllam fortunæ vicissitudinē sui perturbatus animo. Quippe assuefecit me pater gloriam & honorem contemnere, atque vnam tantùm, eámq; nudam veritatem suspicere. Suadebat etiam, ne ob vllam pecuniæ iacturā mœrore afficerer, quandiu quę reliqua essent, ad curandum corpus sufficerent. Hunc enim primū finem illis quę possiderentur, statuebat, non esurire, non algere, nō sitim pati: quòd si cui plura suppeterēt, quàm horum vsus

Animi vis expers rationis est duplex.

Concupiscibilis facultatis immoderatio.

Edendum esse sobriè & salubriter.

Continentius viuendum esse hodie quam heri.

Gaudent qui in ea re promouentur, cuius amore flagrāt.

Concertatio pulcherrima quæ dicatur.

Consuetudine reddi iucundum optimum vitæ genus.

Viam ad modestiā esse vnam, per cōtinentiā. Modestus quā in re continentem superet.

Via quæ ad virtutem ducit est laboriosa.

Invidia est omnium vitiorū fœdissimum. Invidia est dolor ex alienis bonis cōceptus.

Natura in puerili ætate quantā vim habeat ad mores formandos.

Exercitia disciplinarū plurimum posse, ad virtutes adipiscendas.

Puerilia ingenia omnia esse ad affectus propensa.

Puerorū educationem esse similem culturæ plantarum.

Galeni pater quas laudes habuit decātat.

Galeni mater iracunda.

Galeni constantia.

Diuitiarum primus finis qui sit.

Galeni opulentia.

postulat, iis sanè ad eas res agendas, quæ honestæ essent, esse vtendũ censebat. Nec me latet (aiebat ille) te fortunarũ plus duplo quàm ipse habeam, possidere, in nostráq; hac ciuitate nõ mediocri honore esse præditũ: vsqueadeo vt quænam mœroris tibi causa futura sit, nullã videã, præter inexplebilem ac summã quandam cupiditatem. Comparabat autem insatiabilem illam habendi libidinẽ, voracitati ventriculi, qua plus quàm satis sit, ciborum ingeritur. Etenim cibo, vt dicebat, nulla alia causa egemus, nisi vt alamus corpus. Nutrit verò corpus, si bene concoctus fuerit: bene autem coquetur, si modicus. Nam si immodicus fuerit, concoctionẽ nõ experietur, sed vsus ipsius corrumpetur. Siquidem aut deiectus per inferiora, profusionẽ alui excitabit: aut distributus per vniuersum corporis habitum, malum intra venas humorẽ gignet. Quæ igitur in corpore didicisti, ad animũ licet transferas: cuius inexhausta cupiditas, plura perpetuò expetit, q̃ ipse vsus postulet, vnicáq; omnis mœroris atq; tristitiæ est causa. Ea nanq; accensi nõnulli, qui præsentiũ rerum inexplebiles sunt, nunq̃ concupiscere desinũt, sed si duplum quippiam habeant, triplũ ilicò student acquirere. Triplum nacti, quadruplum appetere incipiũt. Qui quidem nunq̃ sibi proponunt eos, qui pauciora possident: sed illos tantùm, qui plura: quos etiã superare conãtur. Quanq̃ certè multò satius est ciuem in eo cæteris antecellere, quòd iis quæ nunc habeat, sit omnino cõtentus: id quod certè (dicebat pater) in tua manu est. Contrà, diuitiis præstare, nõ virtutis, sed fortunæ munus existit, quæ plerunq; seruos atq; libertos facit longè ditiores nobis, qui & generosi, & nobiles appellamur. Quòd si tu (quo in nostra repub. reperiũtur pauci ditiores) quantũ optas aliquando assequaris, hoc est, vt plus vniuersis possideas ciuibus, ne sic quidẽ satis sis habiturus: sed ilicò circunspicies, num quis in alia ciuitate sit ditior: quem quidem si superaueris, tibi obsecundante fortuna, ad alias progredieris nationes, & iis q̃s apud illas opulentos offenderis, fieri opulẽtior cõtendes. Quare nunq̃ tu sanè omnibus ditior, sed propter immensas cupiditates, semper futurus es pauper. Quòd si ipso vsu rerũ metieris id quod modulo tuo respondeat, iam teipsum vnũ ex diuitibus numeraueris: aut saltẽ ex iis, qui eo quod opus est abvndent: erisq; quatenus ad rationẽ pecuniarũ spectat, beatus, cùm earũ causa minimè futurus sis tristis. Si verò etiã illã, quę ad honores appetendos pertinet, insatiabilitatẽ exploseris, hac quoq; parte iucundè ac sine molestia vitam ipsam traduces. Sin autem tibi non satis fuerit honorari ab iis, qui tua consuetudine vtantur, sed velis ab omnibus omnino qui sunt in ciuitate laudari, etiam ab illis scilicet à quibus ignoraris prorsus: fortasse primũ quidem ab iis ipsis cognosci voles: tum autẽ, vbi cognitus fueris, suspici. At illud quidem, velle cognosci ab omnibus, ab immẽsa quadam proficiscitur glorię cupiditate: hoc autẽ quod est, velle honorari & suspici, ab inani planè & stulta ambitione. Quocirca tibi necesse erit, vt nec pecuniis quærendis invigilanti, sic tunc ad gloriæ honorisq; studiũ cupidinẽ intẽdenti, ob illos qui cùm plures sint te neq; cognoscent, neq; honorabunt, maiori q̃ nunc tristitia & dolore affici. Si igitur in his semper nos exercuerimus, iam exploratũ habentes, insatiabilitatem vitium esse animi pessimũ, fundamentumq; omniũ cupiditatum, pecuniæ, gloriæ, honorum, principatus, & cõtentionis, haud dubiè citra omnem molestiam viuemus. Qui enim sua sorte contentus fuerit, is omni mœrore ac tristitia carebit. Quis autem nolit omnẽ ætatem citra mœrorem transigere? aut quis nõ hoc omnibus præposuerit immobilibus, imò verò sceleratis diuitiis? Ille igitur hæc & alia multa mihi & aliis quamverissimè pronunciabat. Turpe siquidem est libertatem eam, quæ humanis legibus accepta refertur, maximi facere: eam autem quæ & verè, & natura ipsa est libertas, non omni studio venari, sed inhonestis, impuris, atq; tyrannicis dominis inseruire, lucris videlicet, minutissimisq; quibusque pecuniariis rationibus, ac principatus, glorię, honorisq; ambitiosis cupiditatibus. Quorũ sanè omniũ matrẽ ego haud dubitauerim dicere, inexplebilem habendi libidinem. Quis igitur talem in animo pestem habẽs, possit vnquã aut honestus, aut probus evadere? aut cur nõ mille sit mortibus dignus, qui nõ toto animo talem turpitudinẽ oderit? Porrò autẽ hanc ipsam multò magis & odisse & fugere debent adolescentes, qui se saluos esse velint. Nam si fortè initiò assueuerunt pecuniam insatiabiliter cupere, fieri iam certè non poterit, vt cùm ad annum pervenerint quadragesimũ, seipsos recuperent. Cęterùm tametsi difficile atq; arduum videatur, adolescentes ipsos in principio sese liberare ab affectibus, progressu tamen temporis omnia faciliora reddentur. Quò enim maius rationalis nostri animi pars in huiuscemodi exercitationibus ac studiis incrementũ acceperit, eò perfectiorem obedientiã habebit. Nam cùm ea quæ maxima sunt, ratio nondum exercitata pervicerit, minimè dubium est, quin vbi duplicem excellentiam indepta spacio temporis fuerit, sit multò facilius superatura: quippe ex eo quòd iam sese exercuerit, evaserit multò generosior quàm antea: proindéq; sic abvndè sufficiet exterminandis affectibus, iam etiam imbecillioribus redditis.

Inexplebilem habendi libidinẽ cõparari insatiabilitati ventriculi.

Cupiditatem esse vnicam omnis mœroris atq; tristitiæ causam.

Diuitiis præstare, nõ virtutis, sed fortunæ munus existit.

Galeni genus clarum.

Velle cognosci ab omnibus, vnde proficiscatur.

Velle honorari ab omnibus à stulta ambitione procedit.

Insatiabilitas est fundamentum omnium cupiditatum.

Contentus sua sorte qui fuerit, is omni carebit tristitia.

Adolescentes si fortè initio assueuerint pecuniam insatiabiliter cupere, fieri non posse, vt cùm ad annum peruenerint quadragesimum, seipsos recuperẽt.

Rationem per experientiam indies reddi generosiorem.

GALENI PERGAMENI
de consuetudine, liber vnus.

Vod consuetudinis ratio ad inventionem eorum quæ sanitati conducunt, magnam sibi vendicarit facultatem, non modò Hippocrates, sed Erasistratus etiã professus est: quã quidem negligentes medici, interdum ægros q̃ miserrimè iugularunt: vt in Ario Peripatetico factitatum fuisse videtur, qui cùm gracilis natura esset, & os ventriculi frigidissimum sortiretur, ita vt vel ex leuissima refrigeratione singultu statim corriperetur, ob idq; nunquã fuisset ausus aquam gustare, tandẽ febri occupatus, à medicisq; præter consuetudinem coactus potu frigidæ vti, subitò fuit quidem exanimatus. Aliis

Arius Peripateticus fuit insciti a medicorum extinctus.

verò

verò contrà, nisi audacter potus is propinetur, periculum sanè est, ne exiguantur celerrimè. Sũt enim quibusdã aliqua peculiaria ex propria natura, aliudq́ alimentum alij corpori accõmodatur. Ob idq́ animalia ipsa absque vlla disciplina, sed tracta à natura, ad ea pabula accedunt, quæ sibi magis sunt familiaria: iumẽta nimirũ ad herbas, fœnum, paleas, & hordeum: ad carnes verò, tum leones, tum lupi. Vt autem nõ parua in animantibus iuxta varia genera propriorũ alimentorum reperitur differentia, sic in eodem etiam genere multa intersunt atq; magna discrimina. Nam multa sunt quæ vinum (exempli gratia) ne gustare quidem possint, quod tamẽ ab aliis plurimum sine vlla modestia bibitur: ac de cæteris quidem pari iudicio. Solẽt quippe homines alia aliis auidius mandere, pro suæ naturæ ratione, quòd videlicet talia ipsis faciliora concoctu videantur: contrà verò quæ gustui sunt ingrata, fugere & fastidire, tanq̃ ea quæ ab ipsis concoqui nequeant. Est igitur hic consuetudo ipsa signum naturalis cuiusdã proprietatis. Sed quòd ea nõnunquàm sit etiã illius causa, hinc liquidò constat, quòd aliquib. rerũ quarundã vsus inter initia ingratus & noxius cùm sit, vbi paulatim assueuerint, iam ea illis neq; amplius ingrata, neq; noxia redduntur. Nam vt vnũ quodq; eorũ quæ vel comeduntur, vel bibuntur, alteratur secundũ qualitatẽ: ita & ipsum quoq;, id à quo alteratur, quoquomodo afficit. Quòd autem similitudo quædã sit inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur, tum semina, tum plantæ, euidenti argumẽto esse possunt, quæ ita sæpissimè alterantur & transmutantur, vt quæ in vno loco soleant esse exitiosa, ad aliũ translata, maximè cõseruatia reddantur. Iam verò vt corpus cibo & potu immutatur; sic etiã iis quæ extrinsecus occurrunt nobis, quæq; nõ minus cõsuetudini inseruiunt. Primũ igitur à refrigerantibus rebus cutis ipsa colligitur: dein cæteræ partes quæ illi proximæ sunt, donec ad profundiores alteratio ipsa perveniat: idq; primò & per se. Nam per accidens, calor in alto collectus corpore, cute densata præ frigore, increscit. At verò sicut causa refrigerans eiusmodi alterationes inuehit, sic calefaciens, istis contrarias. Cæterùm ab vna & eadem causa sæpe contraria fiunt. Sol siquidẽ inter initia, dum nos calfacit, fundit humores, cutem lenit, carnémq; reddit molliorem. Si quis tamen æstiuo tempore pluribus diebus nudus sub eo sit diuersatus, illi tum cutis, tum caro, dura aridáq; redderetur: id quod nõ est caloris solius, sed siccitatis etiam illi annexæ opus. Porrò balnea dulcium aquarum calefaciunt nos & humectant, quòd calori habeant humorem cõiunctum. Quare necessum est nos nouisse, aliam quidem esse rationẽ caloris humidi, aliam verò sicci. Cæterũ corpus rarum & molle facilè ab extrinsecis iniuriis afficitur: durum autẽ multò facilius eas tolerat, ægerriméq; ab illis labefactatur, ad quã etiam patiendi facilitatẽ & dyspathiã, consuetudo nõ exiguam vim obtinet. Quod verò ad exercitia pertinet, exercitatæ particulæ fortiores pariter & solidiores reddũtur, ac proinde motiones suas obire ac ferre, q̃ cæteræ, longè facilius possunt: quæ, quòd exercitio caruerint, molles atq; languidæ existunt. Eòdem etiã animi exercitationes spectant, quibus exerceri solemus: primũ quidem grãmaticis rudimentis, dum sumus pueri: mox rhetoricis, geometricis, arithmeticis, logicisq; theorematis. Cùm enim facultates illæ, quæ ad animi principem vim spectãt, ad omnes artes pernecessariæ sint, quarũ altera quidem cognoscimus quid consequens, quidve repugnans est, altera verò memores sumus: à prima sanè id habemus, vt sapientiores simus: à secunda autẽ, vt magis memores. Eam tamen naturam hæ facultates habent, vt exercitatione vires indipiscantur & crescãt: ocio aũt languescãt, ac minuantur: id quod disertissimè explicuit Plato in Timæo, secutus Hippocratem, qui vsum robur addere, ocium verò dissoluere pronũciauit. Verùm ipsis exercitationibus, sicvti & cibo, & potui, vigiliisq; & veneri, mensura congrua adhibenda est, quæ rem ipsam neq; vltrà quàm par sit, protrahat, neq; etiam de illa adimat: quia excessus dissoluunt vires: defectus verò tantum de vtilitate detrahunt, quantùm ipsi à recta mensura deficiũt. Facultates itaq; nostræ robur sibi cõparant, si moderatis congruentibusq; exercitiis foueantur. Atq; hæ quidem sunt consuetudinũ differentiæ, à vi materierum in quibus illæ consistunt, & à quibus fiunt, desumptæ. At vacuationes non debentur corporibus ob consuetudinẽ aliquam; quemadmodum Erasistratus existimauit: sed ob causam quæ illas postulat. Sunt siquidem qui ex malo victu, sunt qui ex praua corporis affectione sanguinẽ plurimũ, aut vitiosos humores aggregent: quos plurimum iuuare solet, cùm aut à natura, aut à medico, quod redundat, antequàm in morbum labantur, detrahitur: quo remedio toties vtuntur, quoties aut morbum præsentem vident, aut eum adventare præsentiunt: adeò vt talis medendi ratio in consuetudinem illis esse versa videatur.

Animalia naturaliter ad ea pabula accedere, quæ illis magis sunt familiaria.

Consuetudo est signum naturalis cuiusdã proprietatis, atq; etiam interdũ causa.

Nutrimentum vt alteratur, sic etiam quoquomodo alterat id quod nutritur.

Similitudinem esse inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur.

Calor internus ex accidenti crescit, cute refrigerata.

Contraria persæpe oriri ab vna eademq; causa.

Balnea dulcia calfaciunt nos & humectant.

Corpus rarum. Corpus durũ. Cõsuetudo ad dyspatheiam haud exiguam vim obtinet.

Exercitatas particulas reddi fortiores & solidiores.

Exercitatio in artium liberalium studiis.

Intellectus. Memoria.

Animæ facultates exercitatione vires indipiscuntur, & crescunt: ocio languescunt, & minuuntur.

Exercitia debere esse modica.

Excessus dissoluunt vires.

Vacuationes fieri ob causas, quæ illas postulant.

GALENI PERGAMENI

de tuenda sanitate liber primus.

Vm vna sit ars, quæ circa humanum corpus versatur, eius primæ ac maximæ partes sunt duæ: quarum altera sanitatis tuendæ, altera morbi profligandi facultas est. Ac sunt quidem officia earum contraria: illi quippe tueri, huic immutare statum corporis, est propositum. Quoniam autẽ & dignitate & tempore sanitas morbũ præcedit, vtiq; & nos, quemadmodũ lege seruanda sit, prius tractare conveniet: post autẽ, quo pacto cõmodissimè sit abigendus morbus. Vtriusq; facultatis inveniẽdæ cõmunis ratio est, vt quidnam ea corporis affectio sit, quæ sanitas dicitur, liquidò cõstet: quandoquidem nec præsentẽ seruare, nec amissam restituere, si eam penitus ignores, licet. At similariũ partiũ sanitas, calidi, frigidi, humidi, & sicci symmetria est. Instrumentaliũ verò, ex similariũ ipsarũ cõpositione, numero, magnitudine, & figura cõstat. Quare quisquis hæc cõmodè tueri possit, is optimus sanitatis custos fuerit. Tuebitur hæc, qui modos

Medicinæ primæ ac maximæ partes sunt duæ.

Medicinæ partium officia cõtraria.

Sanitas morbo, dignitate & tempore est prior.

Sanitas similarium partium quid sit.

Sanitas partiũ instrumentalium in quibus consistat.

omnes quibus vitiantur, cōpertos prius habuerit.

Lædēbia corrūpētiaq; corpus, genere duplicia exsistere.

Sanè quæ corpus nostrū lædūt corrūpūntq;, ea sunt genere duplicia: altera nobiscū congenita, & quæ evitare nequeas, quæq; ex ipsis generationis principiis oriuntur: altera, quæ & declinare possis, & orta à nobis nō sunt, sed aliunde perveniunt: quæ tamen nō minus q̃ illa corpus nostrū conficiūt.

Primordia nostra generationis esse sanguinem, & genitale semen: illū tanquam materiam, hoc opificis rationē obtinens.

Etenim sanguis, semēnq; genitale, generationis nostræ primordia sunt: ille, ceu materies quædam apta; hoc opificis rationē obtinens. Constat horū vtrunq; ex iisdem genere elementis, nempe calido, frigido, humido, & sicco. Cæterū in semine plus est igneæ substātiæ, & aëreç: in sanguine aqueç, terreæq;: quanq̃ præpollet in hoc quoq; calidum frigido, & humidū sicco.

Semen esse ipso sanguine sicciū.

Semen itaq; sanguine siccius est, etsi sit ipsum quoq; humidum atq; fluxile. Quare nobis vtrinq; ex humida substātia geniturç origo proficiscitur. Hanc autē siccari oportuit ad generationem siccarū particularū, elemento nempe facultate siccandi prædito confluente illuc liberalius.

Siccantia elementa sunt ignis & terra: Ignis maiorē copiam cōfluxisse ad vtrunq; nostra generationis principium.

Siccat autē tum ignis, tum terra. Ex illo tamen ad vtrunq; principiū maior cōfluxit copia, vt scilicet tum siccaret abundè, tum calore suo ad motiones agilitatem præstaret. Ab hoc siquidem primùm cogitur atq; concrescit fœtus. Mox siccior redditus, velvti lineamenta quædam cuiusq; membri obtinet. Vlterius verò siccescens, exactam vniuscuiusq; speciē ostendit: ac tandem in lucem editus, magnitudine augetur, sicciórq; & valentior vsq; ad summum incrementū efficitur. Quo tempore vniuersa membra, non solùm robusta & integra sunt, sed vires suas etiam summas sortiūtur. In eo verò quod sequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescētibus, nō solùm cuiusq; officiū minus probè administratur, sed etiam corpus ipsum maciletius, gracilius, atq; rugosius redditur, artúsq; omnes invalidi, atq; ad motus suos pigri & inconstantes cernūtur.

Senij accurata descriptio.

Quæ affectio appellatur seniū, ipsi marcori plantarū, provenienti ob siccitatis excessum, quadam proportione respondens.

Corruptela interitusq; duplicem inesse nobis necessitatē.

Vna igitur hæc est omni genito corpori corruptelæ, Interitúsq; connata necessitas. Altera autē, quæ præcipuè in ipsis animalibus cernitur, totius substantiæ fluor, quē insitus calor excitat. Hæc itaq; incōmodā, nullum quod genitū sit corpus effugere potest. Reliqua quæ hæc sequuntur, & quæ ad victus rationē pertinent, providētia cōsilióq; certè potest. Neq; enim his aliunde origo est, q̃ ex ipsis iam dictis incommodis corrigendis atq; sarciendis.

Animaliū corpora in perpetuò fluore versari.

Nam cùm tota moles animalium in perpetuo fluore sit, ni similis altera substātia pro ea quæ defluxit, restituta fuerit, evaporabitur certè, dissipabitúrque vniuersa.

Animantibus vniversis esse insitas quasdā vires, deficientis ac desiderati appetentes.

Idcirco natura non modò animalibus, sed stirpibus etiam, insitas quasdam vires, deficientis ac desiderati semper appetentes, statim ab initio indidit. Cibo igitur, quicquid siccioris substātiæ effluxit, restituimus; potione, quicquid humidioris. Ita verò & aëreç, igneæq; substantiæ modum, respiratu, arteriarúmque pulsu tuemur. Necesse autem est, ex his omnibus colligi excrementorū proventū, cùm nimirū iis quæ effluxerunt, prorsus similia non sint, sed varias mutationes alterationésq; priusquàm assimilentur, postulent.

Excrementis pellendis varia organa diversis facultatibus prædita instituisse naturā.

Cùm igitur esse, bibereq;, necessaria animantibus sint, has autem res generatio excrementorum sequatur, natura non solùm eis excernendis instituit organa, verumetiam organis ipsis facultates inseruit, quibus incitata, quædam ad se trahunt, quædam aliis transmittunt, quædam omnino explodunt ipsa excrementa. Porrò hæc, quò semper tuendum corpus ipsum seruetur, nec obstrui aliquatenus, nec ad proprias functiones imbecilla esse oportet.

Salubris victus geminus scopus.

Atq; ita geminū iam scopū salubris victus sermo noster exposuit: alterū eius quod exhaustum est reficiendi, alterū excrementa expellendi. Nam tertius, qui huc spectat, ne animal præproperè senescat, duos iam dictos necessariò comitatur.

Corpus ex se duplici ratione consumi.

Ex se itaq; duplici ratione cōsumitur corpus: & quòd vel ætatis cursu, vel assiduo fluore ad interitum tendat: & quòd etiam excrementorum copia obruatur.

Aërem ambientem esse velutì cognatū corpori.

Eorum verò quæ extrinsecus incidunt, vnum certè est, quod ab eo separari nō potest, sed perpetuò illi velvti cognatum adhæret, aër ipse ambiens. Alia nec necessariò, & in certis temporibus nobis accedunt. Aër igitur circunfusus nos lædit, calidos immodicè, vel frigidos, vel humidos, vel siccos efficiens. Hæc, quòd cōtundant, divellant, vulnerēt, articulūq; aliquem sua sede dimoueant.

Sanitas similarium corporum quid.

Est autem sanitas, haud quidem absolutè ipsorū elementorum, sed duntaxat partiū similariū temperamentū commoderatum.

Sanitas instrumentorū in quibus consistat.

Quemadmodū & instrumentaliū sanitas, in figura, numero, magnitudine, & compositione similarium consistit.

Sanitatis habitus discernitur ex functionibus secundum naturā obitis.

Porrò habitū sanitatis discernimus, ex functionibus secundum naturam obitis: in ipsáq; latitudine sanitatis, sanitas quædā optima, cōsummatáq; existit: quædam velvti recedens ab hac, nec ita planè absoluta, quæ & ipsa suam etiam nec paruam latitudinem habet.

Sanitatis inesse latitudinē amplam.

Sanitas est symmetria.

Symmetriam omnem duplici dici ratione.

Nam cùm sanitas symmetria quędam existat, symmetria autem omnis duplici ratione dicatur: aut enim veluti summa & perfecta, aut tanquā à perfectione hac deficiens paululum: vtiq; & sanitatis symmetria similiter duplex erit, hæc quidē absoluta & optima, illa paulò recedēs ab hac, nō tamen eatenus, vt animali sit grauis. Quemadmodū igitur corpus aliud magis, aliud minus album cernitur: ita quod sanum dicimus, magis minúsq; tale esse mihi videtur: id quod ex mutatione ætatum atq; actionū diuersitate licet planè colligere.

Sanitates hominum esse diversas.

Siquidem cùm ipsæ actiones quæ debitæ respondent temperaturæ, corporisq; constitutioni (quæ sanitas est) sint variæ, necessariū profectò est, vt temperaturas atq; constitutiones hominū, sic sanitates etiā varias & diuersas existere, secundū maioria minorisq; rationē. Non itaq; absoluta illa tantùm, quæ inculpabilis est, simul est & dicitur sanitas, sed etiā quæ ab hac deficit, & in qua nec doloribus cruciamur, nec vitæ actionibus impedimur.

Imbecillitas functionum, nisi præter naturam sit non est indicium morbi.

Sed nec functionū imbecillitas, morbi statim est nota, nisi adiicias, quæ præter naturam cuiusq; sit.

Sanitas quid. Morbus est affectus præter naturam, impediens actionē.

Nam vt sanitas est naturalis affectio actionem perficiens; sic morbus affectio præter naturam, impediens actionem. Quare nō omnis affectus secundum naturam, cōtinuò etiam sanitas erit. Siquidem Aegyptiorum nigritia, licet naturalis affectus

affectus fit, nõ tamen dicitur sanitas, cùm ea minimè in colore consistat. Neq; si præter naturam aliquis affectus se habeat, protinus morbus est: alioquin morbus esset nigredo ex insolatu contracta. Permagnam itaq; haberi sanitatis latitudinem cõstat, nec eam in nobis omnibus æqualiter prorsus inesse. Iudicabimus autẽ ipsam eucrasiam & dyscrasiam, in quibus sanitas & morbus consistunt, vnius sensus opera; is siquidem ad omnia vitæ munia vbique nobis est iudex. Quare actionis vitium, non antè pronunciabimus morbum, quàm ad sensibilem pervenerit magnitudinem. Porrò actiones ipsæ, cõstitutiones corporis necessariò sequũtur, eam quæ proba est, inculpatæ probæq;: quæ contrà est, culpabiles ac vitiosæ. Ac proinde nihil refert impræsentiarũ, si quis in genere functionũ, aut constitutionũ, sanitatẽ & morbũ collocet: modò intelligat, in naturali cõstitutione corporis illa maximè seruanda esse, quorũ beneficio obeuntur functiones: & quòd similariũ quidem partiũ eucrasia, instrumentalium autẽ forma, positura, numerus, & magnitudo, causæ existunt functionum: quódq; hæc omnia spectentur in latitudine quadam. At verò diuersitatem eucrasiæ in corporibus sanis, ex ætatibus ad amussim cognosces, cùm nimirũ ad omnes volũtarias actiones adolescentiũ ætas q̃ aptissima sit, ineptior autẽ infantium & senum, propterea quód humor in illis, in his siccitas frigiditásque nimis abvndet. Quanq̃ certè in functionib. naturalibus, infantium ætas cæteris omnibus antecellit. Neq; tamẽ eò secius omnib. per omnes ætates licet esse sanis. Et quẽ admodũ in ætatibus sese habet, ita etiã in naturis eorũ immensam esse differentiã temperamẽtorum invenies. Quibuscunq; igitur corporibus multò supra iustũ calidis, frigidis, humidis, aut siccis esse cõtigit, iis planè optima temperies nõ est. In quibus autem ab eo quod absolutissimè temperatũ est, diuersitas quędam intelligitur, minor tamen q̃ quæ sensu discerni possit, hæc certè ꝓ absolutissimis accipimus: ita vt sanitatis, quã in latitudine contemplamur, hæc quidem medij temperamenti sit, nec vlli vitio obnoxia, quod saltem sensu percipiatur: hæc ceu intemperata, vitióq; exposita. Quocirca illi quã inculpatã diximus, exacta absolutáq; debetur custodia: alteri quæ vitio nõ caret, haud ita exacta. Quippe intemperies quæ intra sanitatis consistunt terminos, ita corrigere oportet, vt per contraria reducantur ad moderatius temperamentũ. Sicvti igitur nec nimis gracile corpus probamus, nec q̃d valde est obesum: ita nec temperamenta eorũ, à quibus videlicet habitudines id genus oriuntur, planè laudabimus, tametsi vtrunq; maximè sanũ esse cõspicimus. Sed quæ in medio horũ habitudinis sunt, εὔσαρκοι Græcis dictæ, sicvti ipsæ debitam partium convenientiam, speciémq; inculpatam habent: ita id totũ cõvenientis laudabilisq; temperamenti beneficio acceptũ ferunt. Cæterùm ne tales quidem corporũ habitus absoluta exactáq; temperie dixeris tẽperatos: quòd nunquam eodem in statu permaneant: licet secundũ sensum, & quatenus ad vsum sit satis, nõ inculpabiles modò, sed etiã optimos eos esse censueris.

Sensu iudicandam esse eucrasiam & dyscrasiam.

Actiones sequũtur constitutiones corporum.

Functionũ causa quæ consistãt.

Adolescẽtes esse quamaptissimos ad omnes voluntarias actiones.

Infantiũ ætas habet naturales functiones vehementiores multò, quam reliquæ ætates.

Sanitas est duplex: vna temperatissima, altera vel vix vitio exposita.

Sanitas inculpabilis conseruanda est: quæ vitio nõ caret, reducenda per contraria est ad moderatius temperamẽtũ.

Eusarcoi.

Est autem optima corporis cõstitutio, si substantiam eius spectes, & quæ optimo temperamento sit, & quę figuram partium, omnémq; tum numerum, tum magnitudinẽ, tum mutuũ earũ, inter se contexturam, ad functiones egregiè comparatam habet. Si verò indicia notásq; respicias, cuius corpus carnis mediocritatem præfert, atq; secundum singulas partes, in medio excessuum omniũ libratur, pulcherrimũ simul & cõmoderatum existens. Huius ergo sortis homo, si statim vbi editus est in lucẽ, arti sanitatis tuendæ educandus tradatur, erit vtique fortunatissimus. Sic nanq; ad animi quoq; affectus nonnihil lucrifaciet, ipsa nimirũ recta victus ratione mores quoque probos reddente. Ergo recens is natus infantulus, cuius corporis constitutio omni nota vacat, primum quidem fasciis deligetur, sed corpori prius toti sale modicè insperso, quò cutis eius densior solidiórq; iis quæ intus sunt partibus reddatur, vt resistat facilè iniuriis extrinsecis. Vbi verò involutus iam fuerit, lacte pro alimẽto vtatur, & balneis salubriũ aquarũ. Vniuersam nanq; victus rationẽ, humidã sibi adhiberi postulat, vt qui cæteris ætatibus temperamento sit humidiore. Id quod sentiẽs Hippocrates, ait, humidam omnẽ victus rationẽ febricitantibus esse vtilẽ, præcipuè verò puellis, & iis qui tali refici victu sunt assueti: vbi à morbo quidem contrarij adhibendi indicationẽ accipit: ab ætate & consuetudine similiũ. Quæ enim corpora secundum naturã se habent, iis custodiri suum habitũ decet: quæ aliquo morbo premuntur, iis contrà, alterari & ad contrarium trahi habitũ expedit. Ac seruatur quidem similibus vnumquodq;, alteratur contrariis. Si itaq; nulla præter naturam humiditas subsit, pro naturæ ratione alendi, ac dulciũ aquarum balneis humectandi sunt pueli. Nam sulphureæ, bituminosæ, aluminosǽq; aquæ, planè omnes siccant. Cùm igitur sanguine in vtero ali nos constet, ex sanguine autem exiguam in mamillis mutationẽ perpesso gignatur lac, erit vtiq; lac maternũ non modò alimentum consuetũ, sed etiam maximè propriũ cunctis infantibus, ac præcipuè optimè temperato: quippe cuius maternũ non corpus modò totum, sed etiam lac, à vitio esse alienũ non sit absimile. Tribus autẽ remediis nutrices ipso vsu edoctę mulcere solent infantes, dũ aut offenduntur, aut plorant: nempe ipsa papilla ori indita, motu mediocri, necnon vocis modulatione. Quibus non solùm eos mitigant, sed etiam somnum conciliãt: vel hoc ipso testificante natura, ad musicen eos & exercitia suopte esse ingenio propẽsos. Adeò quisquis his artibus probè vti sciet, is corpus & animam optimè instituet. Nutricibus porrò triplex infantibus excogitata dimotio est: in cunis, in pendentibus lectulis, in suis ipsarum vlnis: totidémq; in vniuersum notantur etiã prima exercitationum genera. Quippe aut à nobisipsis mouemur, aut ab aliis, aut medicamento. Horum tamen tertia species, ad sanos nequaq̃ pertinet. Sed qui ab altero præstatur motus, nauigando, equitando, vehendo, atq; in cunis, lectulis, & vlnis obitur. Recens tamẽ nati pueli, tam valentẽ motũ, quàm est qui vehiculis, nauigiis equisve

Optima corporis constitutio quæ dicatur.

Mores reddi probos à recta victus ratione.

Infantuli educandi ratio.

Infantulo, prius quàm involuatur, salẽ esse inspergendum.

Lac.

Balnea.

Humida victus ratio quibus conveniat.

Corpora secundum naturã se habẽtia seruãda esse: alteranda, quæ aliquo morbo premuntur.

Similibus singula cõseruari.

Alteratio fit per contraria.

Aquæ siccantes quæ.

Sanguine in vtero alimur.

Lac fit ex sanguine.

Lac familiare alimentum infantulo.

Infantes mulcẽdi ratio triplex.

Infantes natura propensos esse ad musicẽ, atq; exercitia.

Infantibus motionem triplicẽ excogitarunt nutrices.

Exercitiorum prima genera tria.

præstatur, adhuc non desiderant. At qui iam tertium aut quartū annū agunt, is vehiculo, nauigióq; modicè agitari licet. Septennes verò, iam equitare assuescunt. Ac per se tum primū pueris moueri licet, cùm iam repere cœperunt, magisq; etiam cùm ingredi. Immaturè autem cogendi omnino nō sunt, ne pondere crura eorum vitientur. Sanè vel hac ætate facilè declaratur, quanta sit naturæ nostræ cum exercitiis societas: cùm pueros, nec si cōclusieris loco aliquo, prohibeas quo minus discurrant, ac pullorum vitulorúmq; modo lasciuiant. Quippe sua cuiq; animanti natura satis est ad proprias convenientésque excitandas appetitiones, quibus sanitatem tueatur.

Puelli cur non sint immaturè cogendi ad motum.

Natura nostra cum exercitiis habetur magna necessitudo.

Iam verò qui optimo corporis habitu præditi sunt infantes, his animi quoq; mores citra vitiū esse par est. Qui enim sunt ag iram magis procliues, aut animo planè demisso, *aut intelligentes magis, aut stupidi, aut appetentes vltra modum, hos parum idoneo temperamento esse iis partibus, quibus prædictorum singula administrant, necesse est. Infantis autem quem absolutum inculpatúmq; proponimus, vt nullū ex animi moribus corrigere, sic eosdem seruare ne quo vitientur, oportet. Seruatur verò quidq; iisdem planè generibus quibus corrumpitur. Corrumpuntur animi mores praua cōsuetudine cuiusq; horū, cibi, potionis, exercitationis, vidēdi, audiendi, totius deniq; musices. Quare peritū horū omnium esse eū medicū oportet, qui sanitatis tuendę curā suscipiet. Etenim iracūdia, fletus, ira, cura immodica, & multæ super his vigiliæ, febres accendūt, ac grauissimis ægritudinibus initia prębent: vel vti è diuerso, cogitationis mentisq; segnitiæ, ac animus omnino deses, decoloratos, atq; ex atrophia graciles, ob naturalis caloris imbecillitatē, reddunt. Hunc enim calorē, præter cætera intra sanitatis fines custodire oportet. Custoditur autem cùm corporis, tū animi exercitiis modicis. Siquidem qui motus nimis modum excesserint, biliosum animās reddūt: si intra modum nimis subsistunt, frigidū & pituitosum efficiunt. Quinetiam priorē habitudinē febres, & qui calidiores affectus sunt: posteriorē iecinoris & viscerū obstructiones, comitiales morbi, apoplexię, in summa destillationū fluxionúmq; morbi plerūq; excipiunt. Et nos ægros quotannis nō paucos persanauimus, solis animi motibus ad debitū modum revocatis.

Puelli optimo præditi corporu habitu, animi quoq; mores inculpatos sortiuntur.

Seruari quidq; iisdem generibus a quib. corrumpitur.

Mores animi qua corrumpere soleant.

Caloris naturalis custodiendi ratio.

Motus vehemētes quorum malorum existant causa.

Motus admodum languidus quid efficiat.

Itaq; infantes qui optimū sortiti sunt temperamentū, non leui cura egēt, ne quos animi motus immodicos incurrant. Quippe loquelæ adhuc expertes, ploratu, clamore, iracundia, & inordinato sui motu, dolorē indicant. Nostrum igitur officiū est, cōiectantes quid optent, assiduè id suppeditare, priusq̃ auctus dolor, in nimiū atq; inordinatū motum vnà cum corpore etiā animū rapiat. Siquidē dentientes, aut ab externo quopiam offensi, aut aluū exonerare, aut meiere, aut esse, bibereve cupientes, aut multitudinem stratorū, vinculáq; arctiora nō tolerātes, aut deniq; diuturnā quietem pertæsi, perinde ac discruciati plorant, enormitérq; mouētur. Nullū enim animal vllo immodico delectatur, sed semper medium modum expetit. At medius ipse modus non vnus omnibus est, sed ex eorū semper est numero, quæ in collatione ad aliud spectantur.

Infantes ne incidant in vehementes animi motus, curandum.

Infantes quibus de causis plorent.

Immodico nullum animal delectatur.

Mediū semper expeti, consisteréq; in relatione ad aliud.

Eum igitur qui curam infantis educandi suscipiet, acrem mediocritatis, convenientisq; coniectorem esse oportet. Hæc autem omnia, vsq; in tertium à natali annum, circa puerū peragenda censeo: in primisq; de nutrice ipsa nō minimam habendam esse curam, quid edat, quid bibat, quo pacto in somno, venere, & exercitatione se habeat, vt videlicet lac eius egregiè sit temperatū, quale certè erit, si sanguis eius quàm optimus sit. Sanguis porrò fit optimus, à modica exercitatione, & cibis tum boni succi, tum iusto tempore modóq; assumptis: præterea potione tempestiua, modicéq; assumpta. A venere omnino abstinendam esse, quæcunq; lac præbebit, moneo. Nam & menses vsu consuetudine prouocantur, & lac odoris gratiam in deterius mutat. Quinetiam aliquæ concipiunt in vtero, quo alienius à puello adhuc lactente nihil est: cùm quicquid sanguinis optimum est, absumatur in fœtū. Quare vbi mater concepit, vel aliquo morbo est affecta, alia nutrix est invenienda: cuius lac gustu, odoratu, visuq; explorandum est diligenter. Siquidem quod optimum est, id gustanti, olfacientiq; planè suaue, intuenti candidum, æquabile, ac medium liquidi crassiq; apparebit. Quod vitiosum est, è diuerso aut crassum & caseosum, aut liquidum & serosum ac liuidū, tum consistentia ipsa, coloréq; inæquabile nobis videbitur. Idem gustantibus amarorem, aut salsedinem, aut qualitatem quampiam extraneam exhibebit. Tale verò nec olfacienti suaue erit. Atq; lactis probi improbiq; hæc sunt indicia.

Nutricis victus rationem quàm diligentissimè constituendum esse.

Sanguis optimus à quibus gignatur.

Venere interdicendum nutricibus, quòd ab ea citentur menses, & lac odoris gratiam amittat.

Nutricem grauidam esse ineptam lactando infantulo.

Lactis optimi nota.

Lactis vitiosi nota.

Puellum autem ipsum primò quidem solo lacte nutrire: at vbi primores dentes emiserit, eum solidiori quodammodo iam cibo assuefacere convenit. Corpus autem infantis confricare oportet oleo dulci, idq; posteaquàm vniuersum lac accuratè concoctū fuerit: alioqui alimento crudo vniuersum corpus replebitur. Quare post lōgissimum somnū fricandi occasio captanda est. Maiorum tamen puerorum, qui parére plagis & minis norūt, iis duplex tum fricandi, tum lauandi temporis occasio est. Prior ac cōmodior, cùm à matutino somno surrexerint, deinde luserint, ac iam cibum petant. Quòd si qua occupatione, qui puellum alit, avocetur, modico pane præbito, ludere permittat quantùm velit. Dein cùm rursus cibum petierit, tum fricet, lauétq;. Minimè tamen bibere ei permittendum post cibum est, quem balneum excipit: quando ita præcipitatior eorum quæ ventriculus cōtinet, distributio in corpus fiet, id quod in corporibus prorsus sanis cauendum est. Præstiterit autē semper, vt in nobis proposito puello, balneum cibus sequatur. Nam quibus vtilius est ante balneum cibum dedisse, horū planè improbandæ habitudines sunt. Cæterū nec Germanis, nec hominib. id genus aliis agrestibus, hęc documēta prodimus, nō magis q̃ apris & vrsis, sed Græcis, & iis qui eorum æmulātur studia. Nam quis obsecro nostrū tulerit, modò editū in lucem infantulum, atq; ab vtero calentem, ad flumen deferri, ibiq; (sicvti fieri apud Germanos aiunt) ceu candens ferrum, in frigidum humorē submergi, vt & roboretur corpus,

v.

Infantulū primò quidem solo lacte nutriēdū esse, postea verò assuefaciendum solidioribus cibis.

Infantis corpus fricandum oleo dulci esse, idq; post longissimū somnum.

Pueris maioribus duplex fricandi & lauandi tempus.

Puero post cibū quem balneū exceperit cur statim non sit bibendum.

Balneum cibum in optimi habitus puero sequatur.

Germanorū agrestes mores Galenus damnat.

Infantuli olim apud Germanos quamprimum erant editi in lucē, demergebantur in frigidam.

Cutis quatenus sit densanda.

corpus,& periculũ de vigore illius sumatur. Pręstat itaque nec adeò densare cutem, vt corporis transpiratũ prohibeat: nec rarefacere ita, vt facilè à qualibet extrinsecus incidenti occasione lædatur. Corpus autẽ proposin nobis puelli, medium excessus omnis existit: At verò cùm mitti iam is in ludum est habilis, non necesse erit assiduis præterea balneis vti, sed interim cùm luctari condiscit, mediocriter illi ibi ante cibum exerceri sat erit, ac balneo plerunq; abstinere.

Puero iam habili ad ludos reddito, quæ peragenda.

Pueris optimè temperatis cur interdicendum sit vino.

Vinũ sanè quamdiutissimè qui ea natura puer est, ne gustare quidem suaserim, quòd humectet nimis & calfaciat corpus, capútq; halitu repleat. Quare nec iam adultis vinũ, nisi modicè sumptũ, est vtile: quòd videlicet ad iram & libidinem præcipites facit, & partem animæ rationalem, hebetem atq; turbidam reddit. quanq̃ his ipsis ad bilis excrementa vel mitiganda vel expellenda, est sanè nõ invtile: non minimè verò ad eam siccitatem, quæ in solidis partibus aut ex immodicis laboribus, aut ex proprio temperamento provenit.

Vinum cur nec adultis quidẽ, nisi modicè propinandum sit.

Vinum ad quod vtile.

Puellis potio frigida à cibo est commoda.

Aqua optima, omnis qualitatis est expers.

Aquarum differentia.

Iam puellis potio frigidę, ac præcipuè à cibo & per calores, non incõmoda est. Aqua tamen fontana & recens aliis est præferenda. Quæ autẽ omnium optima est, ea penitus nõ gustui modò, verumetiam olfactui, omnis qualitatis expers videbitur: eritq; iucunda gustui, & celeriter pertransibit præcordia. Porrò quæ aqua ex petra cõtra septentrionẽ fluit, solémq; aversum habet, ægrè quidem concoquitur, ac tardi trãsitus est, tardéq; incalescit, atq; refrigeratur, Cuius ad orientem solem erumpit fons, quæq; per terram puram colatur, eadem calefit ac refrigeratur ocyssimè, omniq; ætati vtilissima est.

Aëris differentia.

Idem de aëre etiã est iudicandum: quem optimum, hoc est, purissimum, in pulmones trahere, omnibus iuxtà salubre est. Nam impurus aër, omni ætati adversatur. At verò quæ ex calore, frigore, siccitate, humiditatéq; diuersitas aëris contingit, nõ perinde se ad omnes homines habet: sed corporibus quæ optimo temperamento sunt, etiam optimè temperatus aër est saluberrimus. In quibus verò aliqua exvperans qualitas dominatur, iis vtilissimus aër est, qui ei qualitati pari gradu adversatur.

Aëris qualitatum temperatus quidem naturam, temperatam intemperatus aër contrarià requiri.

Pueri secundũ septennium ingressi, temperamentum.

Porrò vbi puer iam est secundũ septenniũ ingressus, calidum est, eodem gradu quo prius, illi temperamentũ: humidũ verò nõ eodem, quandoquidem omne animans ab ipso statim ortu, siccius indies efficitur. Cui igitur optimi status corpus contingit, is ad quartumdecimũ vsq; annum iam traditam victus rationẽ obseruet, modo semper exercitij seruato. Lauetur autẽ calida potius q̃ gelida, vt qui nondũ hanc citra noxam pertulerit: adhibeatúrq; illi educatio optima, q̃ probis consuetudinibus, & grauibus disciplinis paratur.

Educatio optima probis consuetudinib. & grauibus disciplinis paratur.

Pueri mores perficiendos esse tertio septennio.

Victuro diu & salubriter debent esse à negocio communi, sibíq; indulgere corpusculo.

A secundo autem septennio vsq; ad expletum tertium, licebit tibi ad robustissimũ corporis habitum provehere hominẽ, aut instruere iis animi dotibus quæ ad scientiã, sapientiãq; pertinent. Non est tamen eadem vtrobiq; victus ratio. Atq; hac maximè ętate perfici absoluiq; cõvenit, quæ spectant ad mores. Vt aliquis autẽ in longissimũ prolata vita, etiam bona valetudine perpetuò vtatur, is liber oportet sit ab omni negocio publico, nimirũ sibi viuens duntaxat, solíq; indulgens corpusculo. Etenim immortale fieri quod genitum est, planè non potest: vt verò in longum perduret tempus, id maximè fieri potest. Nam qui optimũ sortitus est corporis habitum, si ab omnibus quæ ad publicum in vita spectant, secedat, sibíq; tantũ vacet, nec morbo vllo quoad fieri poterit vnquam tentabitur, neq; ante longissimũ vitæ tempus morte occupabitur. Cæterùm cùm huic tali edendum, bibendúmq; sit, ad reparanda quæ ex corpore effluũt, necesse vtiq; est, excernendorum habeat rationẽ.

Excrementi à syncera substãtia secretio, quo modo fiat.

Musculi expulsioni excrementorũ seruiẽtes.

In primis igitur excrementum à syncero separatur, & paulatim impellitur per omnia intestina, vsque ad rectum vocatũ: ad culus exitum musculi quidam inserti sunt, qui ipsum, ne immaturè effluat, coërcent. Postea verò quàm plurimũ congestum iam graue animali fuerit, tum foras agi sinũt, ad celeritatem emissionis etiam abdominis musculis vnà cum transverso septo adiuuantibus. Iecinoris excrementorũ aliud est, quale quod florẽ in vino appellant: aliud, quale quod fæx dicitur.

Bilis flaua in exortũ intestinã exceruitur.

Atra bilis à liene in ventriculum mittitur.

Vrinam secerni à sanguine, per renésq; in vesicã demitti.

Colli vesicæ musculus.

Attrahitur alterum à vesicula quæ iecinori subditur, alterũ à liene. In his collecta excernuntur; alterum in priorem intestini tenuioris partem, alterum in ventriculum, ab hisq; per omnia intestina permeant. Quod autẽ in venis & arteriis excrementũ aceruatur, eiusmodi planè est, quale in lacte concreto serum. Hoc renes à sanguine secernentes, ad vesicam transmittunt. Cuius collo transuersus etiam musculus inest: quo arctato supprimitur, laxato emittitur lotiũ, ad id conferentibus etiam abdominis musculis.

Excrementis quæ in singulis gignuntur particulis, excernendis, non fuisse aliquem certũ meatum à natura præscriptum.

Pilorum generatio.

Reliquũ excrementorũ genus in singulis animalis nascitur partibus, ex ipso vnde aluntur succo. Huic excremẽto nullus certus à natura præscriptus meatus est: expellitur tamen partim per ipsa molliora corpora, ac partim per sudorẽ, partim per latentem trãspiratũ discutitur. Sed in hoc perflatu insensibili, etiã crassioris excrementi nõnihil excernitur, à quo tum pili, tum ipsius cutis sordes gignuntur. Cùm igitur eiici omnia excrementa hæc oporter, expedit arbitror primum nouisse, quibus maximè causis remorentur: dein rationem iniri, qua nec in ipsas incidatur: ac si quando inciditur, q̃primùm error corrigatur. Atque ne incidatur quidem, hinc licet assequamur, vtique si excreta abvndè sint, nec ne, compertũ habuerimus.

Excrementa alui supprimi quibus de causis possint.

Porrò iis quæ in ventre continentur excremẽtis mora cõtingit, aut ipsius cibi potionisve culpa, aut ipsius ventriculi vnà cum intestinis. Et cibi quidem potionisq; vitio, aut propter qualitatem eorum, aut quantitatẽ, aut propter ordinẽ, vtendiq; modum. Et propter qualitatem quidem, si acerba, austera, aut siccę naturę fuerint: propter quantitatem, si iusto plura aut pauciora sint assumpta. Ordinis culpa, si quę sicca, astringentiáve sunt, primò: quæ humida, pinguia & dulcia, secundo exhibeantur loco. Modi vsus ratione, si cùm bis fuit edendum, totum semel sumpserit. Quæ ventris aut intestinorũ vitium sequitur excrementorũ mora, vel ob naturalẽ eorũ affectum accidit, vel certè acquisititiũ. Ac quæ quidem naturæ eorũ vitio causæ proveniunt, ex prauis corporis habitibus aliqui sunt. Recentiũ autẽ ventris affectionũ acquisititiarũ,

Affectionũ vẽtris acquisititiarum, differẽtia octo.

octo sunt differentiæ: quatuor nempe simplices intemperies, totidémque cõpositæ: à quibus maximè inualescentibus, inualida potest reddi expultrix facultas cùm ventris, tum omnium intestinorũ.

Intẽperies ventris à quibus gignantur.

Creantur porrò eiusmodi intemperies, aut à cibo & potione, quibus vis insit medicinalis: aut à vitio aëris ambientis, aut à lauacro, aut ab vnctione, aut denique ab alia re, quæ extrinsecus ventri adhærescens, eum alterandi vim possidet. His igitur de causis excrementum ventris supprimitur.

Flauæ bilis retineri quibus de causis possit.

At flauæ bilis excrementum moratur, aut propter attrahentis expellentísve facultatis infirmitatem, aut propter vasorum quibus deducitur atque excernitur angustiam. Porrò infirmitas tum vesiculæ totius quæ subiicitur hepati, tum eorũ meatuũ qui ab ea in iecur subeũt, tum eorum quibus in intestinum evomitur bilis, ex recenti provenire potest intemperãtia.

Angustia vasorum vnde exoriri possit.

Angustia verò vasorũ, aut phlegmonis vitio fit, aut propter scirrhos, aut obstructionẽ, aut circumiacentiũ partiũ innixũ, aut oscillorũ cõniuentiã. Iam ipsa proximarũ partium cõpressio, aut propter immodicam copiam eorum quæ in se continent, aut propter phlegmonẽ aut scirrhum accidit. Aequè & oscillorum conniuentiæ, aut propter horum quicquã, aut siccitatem.

Astringẽtia siccare.

Siccitatẽ conciliant & quæ valenter astringunt, & quę partim calfaciunt & siccant.

Atræ bilis quãdo sistatur.

Ad eundem modũ atræ bilis excrementũ aliquãdo sistetur, si lien quidem proportione respõdeat bilem excipienti vesicæ: venã verò quę à porta iecoris in ipsum inseritur, vasis illis quæ excrementũ biliosum attrahunt: atque ea denique vena quę ex liene in ventriculũ fertur, proportione etiam respõdeat meatui illi qui excernit bilem.

Excremẽtũ singulis particulis insitum, à quibus supprimi possit.

At excrementũ quod per singulas cõgeritur animalis particulas, & copia sui, & crassitudine, & præterea lentore remoratur. Ad hæc, ob imbecillitatem caloris, transitúsque angustiam.

Meatus latentes quibus partibus sint tributi, ad excernenda excremẽta.

Sunt tamẽ partes quæ præter latẽtes meatus, alios quosdam patentes atque conspicuos obtinent, vt cerebrũ, & oculus: idque aut ob principatum particulæ, aut propter actionẽ exquisitius obeundam, aut propter continentiũ corporum spissitudinẽ.

Cerebrum animæ domiciliũ plurimis canalibus expurgatur.

Est nanque cerebrũ rationalis animæ ceu domiciliũ: quòd cùm osse solido vndique septum sit, plurimis maximisque canalibus expurgatur: primum per nares & palatum, secundò per vtranque aurem, tertiò per caluæ cõmissuras. Nec absimile est etiam aliquid ab eo cõfluere ad oculos.

Oculi qua parte expurgẽtur.

Oculus verò ipse per evidẽtes meatus eiicit quicquid in eo excremẽti gignitur, idque iuxta nares & genas.

Retẽtionis excremẽtorũ causis, cõtraria alia sunt adhibenda.

Illud autem cõmune omniũ excrementorũ sit documentum, vt retentionis causæ, contrariã semper causam admoueas. Vt, exempli gratia, si ex comestorum paucitate & siccitate restricta aluus sit, plura & humidiora exhibebis: ac sic de cæteris. Obstructa quippe sunt aperienda: intemperata reducenda per cõtraria ad naturalẽ temperiẽ: sicvti & quæ crassa & viscida sunt, incidenda, tenuatoria victus ratione, ac præcipuè exercitiis,

Exercitia quãtò præstẽt cibis & medicamentis tenuãtibus.

quę tam cibis quàm medicamentis tenuantibus tantò præstant, quantò sanus est nullo corporis nostri habitus incõmodo exigi quæ redvndãt, quàm pariter & carne liquãda, & solidis extenuandis. In his autẽ tribus primis generib. cõsistit sanitatis tuendæ studiũ, æquè ac medendi methodus: nempe corporibus, causis, & signis.

Sanitatis tuendæ studium, methodũque medendi, consistere in corporibus, causis & signis.

Corporib. quidẽ, iis quæ & sani iam sunt, & eo statu seruari debẽt. Signis verò, corporũ accidentibus, ex quibus ipsa corpora dignoscũtur.

Causarũ medicinalium quatuor genera.

Causæ sunt, ex quib. custodia sanitatis perficitur. Harũ materiã quatuor generib. iuniorũ probatissimi sunt cõplexi: admouendis, educendis, faciendis, extrinsecus incidentib.

Alterari corpus quotupliciter possit.

Satius tamẽ fortasse fuerit admouendis, educẽdis, faciendis, & incidentibus, alterari immutarique corpus dicere.

Mutationẽ fieri aut in qualitate, aut in quantitate.

Mutationẽ verò aut in qualitate fieri, aut in quantitate. In qualitate, dum aut incalescit, aut refrigeratur, aut siccescit, aut humectũ redditur. In quãtitate, dum alitur aut nutritur.

Inanitio duplex.

Iam inanitionem ipsam duplicẽ quoque esse, alteram excrementorum, alterã naturalis substantiæ nostræ, assiduè defluẽtis, quæ nutritioni ex adverso opponitur.

Alimentum triplex, secundum Hippocratem.

Porrò alimentũ est secundum Hippocratem, triplex. Aliud enim est nutriens, aliud velvti nutriens, aliud quod nutriturum est. Quarũ differentiarum primæ, ipsius substantiæ fluorem opponas rectè. Secundæ autem, tum hæmorrhagiam, tum omnem sanguinis inanitionem. Tertiæ denique lienteriam & vomitum. Iámque in hoc loco primum commentarium claudamus.

GALENI PERGAMENI
de sanitate tuenda, lib. II.

PRoponatur nobis in hoc cõmentario saluberrimæ naturæ puer, qui iam tertiũ ætatis suæ septenniũ ingreditur: cuius corpus effingere quoad fieri potest quàm optimè, propositum sit. Cùm autem vt corporum ipsorum numerosa diuersitas est, ita vitæ rationum quibus viuimus, sint species diuersæ: fieri nequit sanè, vt in qualibet proposita vita absolutè optimam corporis nostri curam exhibeas, sed eam tantùm quæ cuique optima sit. Quare omnibus iis qui aut seruitute, aut etiã impediti negociis, corpori curando vacare nequeunt, optimam prorsus corporis curam scripsisse, supervacaneum fuerit. Iis autem qui omni modo liberam vitam degunt, præcepisse fas est, quemadmodum victuri sint feliciterque & diutissimè.

Inculpatissimũ quod in omni genere est, præponi cæteris ceu regula debet.

Porrò quod simplex inculpatúmque in omni genere est, id cæteris omnibus ceu regula quædã præponi postulat. Ac simplex inculpatúmque in corporib. quidem est quod optimo est habitu: in vitæ generibus, quod omnino liberũ est. Primũ igitur hoc libro duo hæc coniuncta tractemus. Itaque in optimæ notæ puero, qui tertiũ septenniũ ingressus est, ac vni corporis curæ vacat,

Labor cibum præcedat.
Mediocria debere esse omnia.

labor cibum præcedat, sintque mediocria omnia, labor scilicet, cibus, potio, somnus, & venus, quemadmodum rectè monuit Hippocrates.

Venus, quæ somnũ debet excipere, à florentibus tãtùm est exercenda.

Quanquàm certè venus, quæ somnum debet excipere, tantũ florentiũ est, vtique quo tempore etiam eius est vsus. Quæ autẽ hanc vel pręcedunt, vel sequuntur ætates, aut planè semen non effundunt, aut certè infœcundum, aut malè fœcundum.

Motus vehemẽtior tantùm, dicitur exercitatio.

Porrò laboris ipsa appellatio, idem mihi significare videtur, cũ cõmuni exercitationis appellatione. At nõ quivis motus exercitatio videtur, sed tãtũ qui vehemẽtior est. Quoniã

autem

autem eorum quæ ad aliquid dicuntur, est quod vehementius, dicitur, fieri potest, vt idem motus alteri fit exercitatio, alteri non sit. Terminus igitur vehementiæ est alteratio respirationis: quandò in quibus nulla fit respirationis mutatio, hos nondum exercitationes vocamus. Sunt autem excitationis duplicia commoda: hæc quidem ad excrementorum inanitionem, illa ad solidarum partium bonam habitudinẽ conferentia. Nam quoniam vehemẽtior motus exercitatio est, instrumentorum duritiem, genuini caloris augmẽtum, & spiritus valentiorem motum necessariò inducit. At ex instrumentorum duritia sequitur ad labores robur & renitentia: ex calore, distributio validior, immutatio expeditior, nutritio absolutior, omniúmq; corporũ fusio, ob quam solida mollescunt, humida tenuantur, exigui meatus laxiores fiunt. Sed ex valentiori spiritus impetu, & purgari hos omnes meatus necesse est, & excrementa expelli.

Exercitationis terminum fit alteratio respirationis.

Exercitationis duplicia commoda.

Caloris opera.

Quoniam autem exercitatio digestionem in corpus adiuuat, non debet, cùm administrabitur, aut cruditas, aut multitudo succorum, vel in ventre, vel in vasis consistere. Quoniam verò & exiguos meatus expurgat, & excrementa expellit, vtilius est ante cibum eam administrare. Siquidem quæ impura corpora sunt, atq; ab excrementis parum purgata, hęc quò magis nutries, magis lædes. Quare tunc ad exercitationem commodissimum tempus est, cùm hesternus cibus duplici concoctione iam prorsus cõfectus fuerit, & ea quæ in ventriculo, & ea quę in vasis sanguinis agitur, ac iam denuò cibandi tempus instet. Quòd si prius aut posterius exercitatione vtare, aut crudis humoribus hominem impleueris, aut pallidę bilis proventum auxeris. Atque huiusce temporis nota, color est vrinæ. Quæ enim aquæ speciem pręfert, crudum adhuc in venis esse indicat succũ eum, qui à ventre submittitur. Quæ verò rufa, biliosáq; est, iamdudum concoctum esse huiusmodi succum. Quæ modicè pallet, peractæ modò secundæ concoctionis est signum. Cùm nanq; bili infecta vrina nondũ est, aquæ speciem alborémq; præfert: cùm verò plus iusto eiua bilis acceperit, rufa cernitur. Ergo cùm mediocriter est rufa, mediocritérve pallens, tum est exercitatio adeunda: sed expulsis prius excremẽtis, quæ vel in vesica, vel in inferioribus intestinis continentur, ac partibus solidis molli frictione sensim concalfactis, crassisq; tenuatis humoribus, necnon reclusis per exiguis meatibus, ne vel excrementis repleatur vniuersus corporis habitus, vel rumpatur aliqua pars ex solidis, vel prædicti obturẽtur meatus.

Exercitari, si adsit cruditas, aut humorum plenitudo, cor bono non debeat.

Exercitatio cur ante cibum administranda.

Impura corpora quò magis nutries, eo magis lædes.

Exercitationi commodissimũ tempus.

Vrina color tẽpus exercitatus aptũ indicat.

Vrina alba indicat cruditatem.

Vrina rufa quod indicet.

Vrina modicè pallida quod indicet.

Exercitium esse adeundũ prius alvo & vesica solutis, necnon solidis partib. molli frictione concalfactis.

Oportet itaque, vbi linteolo suaniter perfricando sic calfeceris totũ corpus, vt floridus quidam rubor per totam eius cutem fundatur, oleo tandẽ ipsum sublgere: id quod nunquam tentandum est, priusquàm incalescat cutis, & laxentur eius meatus. Vnctio autem ipsa fieri nudis manibus debet, ac medium, inter mollem & durum, modum seruãtibus: infricandúmq; prima contrectatione blãdius, inde sensim paulò fortius, donec caro manifestè citra contusionem prematur, adeóq; vniuersum corpus legitimè compactum esse videatur. Haudquaquam tamen tam valida frictione diu vtendum, sed semel aut bis in quaq; parte, ne eius pueri corpus duretur, exiccetúrve, quod seruare in medio temperamẽto est animus. At procedente tempore, vbi iam adolescit, tum duriore frictione vtemur, ac præterea frigida ab exercitando lauatione. In præparatoria verò illa antẽ exercẽdum frictione, quæ huc spectat, vt corpus molliat, mollis duræq; mediam qualitatem dominari oportet, ac pro eiusdem qualitatis ratione, compleri singula. Variæ autem quàmmaximè ex manuum iniectu circumactúq; frictiones esse debebunt, quò vniuersæ musculorum fibræ, omni ex parte fricentur, nec supernè modò deorsum, aut infernè sursum adhibitæ, sed etiam tum in subrectum, tum in obliquum, tum in transuersum, tum in subtransuersum. Quas quidem differentias frictionum, discere ex hac figura licebit

Oleo post frictionem membra subigenda esse.

Vnctio.

Frictio qualis non esse debeat.

Frictionibus varijs vtendũ.

Dura porrò frictione ligari corpus, molli solui, multa extenuari, mediocri crassescere, autor est nobis Hippocrates. Quę differentiæ quatuor ex quadruplici omnis frictionis tum virtute, tum vsu oriuntur. Quòd si medias quoq; harũ annumeres, sex in vniuersum differentiæ existent. Iam verò mollem frictionem necessariò consequitur vt corpora emolliat: sicvti duram, vt impingat indurétq; illa. Si igitur dura ligandi, mollis soluendi vim habet: quæ supra modum soluta corpora sunt, ea duriter planè fricanda sunt: contrà; quæ cõstricta sunt, molliter. Quæ modicè se habent, manifestum est ea nec molliter nec duriter, sed mediocriter esse fricanda. Sicvti verò in iis differentiis quæ in qualitate spectantur, non solùm dura mollisq; consistunt, sed etiam media, ita & in iis quæ ex quantitate ducuntur non solùm multa, & pauca, sed etiam media internoscitur. Cur autem in iis differentiis quæ ex qualitate trahuntur, omiserit mediam Hippocrates: in iis verò quæ ex quantitate, exiguam, iam dicam. Cùm enim ex contrarietatibus, aliæ quidem in frictionum genere (vt dura & mollis, multa & pauca) aliæ in affectuum qui ab iis proveniunt, necessariò consistant, vt colligatio & solutio, gracilitas & crassitudo: ac prior quidem affectuum contrarietas, ex priori frictionis contrarietate nascatur: secunda autem non item (evenit enim in hac, vt gracilitas proveniat ex multa, carnis incrementũ ex mediocri frictione: quandoquidem pauca augendæ carni non sufficit, sed exci-

Frictionum diuersarum varij vsus.

Frictiones media.

Contrarietatũ aliæ in frictionum genere, aliæ in affectuũ qui ab iis proveniunt consistunt.

Frictionū vtiles differentias cur distinxerit Hippocrates, secūdū affectuū cōtrarietates.

tando calori modico, id quod aliis cōmune est omnibus) ob id nimirum secundum affectuum contrarietates, ceu longè vtiliores iis, quæ in frictionibus spectantur, ipsarum frictionū distinxit vtiles differentias Hippocrates. Meminit itaque duræ, mollis, multę, & mediocris frictionis; subticens cæteras, quòd ab his corpus in cōtrarias affectiones ducatur: quódq; vnà cum ipsis pronnus se promarit, tum media earum opera, tum ea quæ per coniugationem faciunt. Media, cùm neq; ligare corpus, nec soluere, nec carnem augere, nec minuere studemus. Quæ per coniugationem, cùm, verbi gratia, pariter colligare, & carnem addere. Quis enim nō videat, cùm duram carnem adducere corpori volumus, frictionem duram vnà cùm mediocri modo petendam esse? velvti cùm mollem addere studemus, frictionem mollem & quantitate mediocrem adhibendam? & per alias coniugationes ad portionem? Particulares porrò frictionū coniugationes, sunt nouē in vniuersum. Quippe si tres quæ à qualitate frictionum sumuntur differentiæ, tribus quæ à quantitate ducuntur iunxeris, nouem coniugationes effeceris, vt per subiectam formulam constat.

Frictionū particulares cōiugationes nouē.

Qualitas.	Quantitas.
Dura.	Pauca. Multa. Mediocris.
Mollis.	Pauca. Multa. Mediocris.
Mediocris.	Pauca. Multa. Mediocris.

Frictionū genera omnia dici respectu collationeq́;.

Puero habitudinis optimæ qualis frictio conueniat.

Meminisse autem oportet, hæc omnia frictionum genera respectu collationeq́; dicī: quandò quæ huic dura est, alteri mollis fuerit: ac sic intelligendum de cæteris. Igitur optimæ habitudinis nobis propositum puerum, cuius volumus pristinam mediocritatem seruari, neq; duriter, neq; molliter, neq; multis frictionibus, neq; quantitate mediocribus, sed paucis, & qualitate mediocribus, infricabimus: nihil vltrà moliri, quàm vt ad exercitandum corpus ipsius præparemus: ac rursus, cùm iam satis exercitatum sit, apotherapia curemus. In traditione autē harū differentiarū, Hippocrates vsus est doctrina quæ per rerū elementa instituitur, ceu aliis omnibus vtiliori: quippe quæ & sub cōpendium rem omnē cogit, & memoriæ affigit, & reminiscentiæ facilè suggerit, ac omnium quæ singulatim agentur, rectum vsum promptè suppeditat, ceu ad pauca & certa elementa referens. Quis enim non facilè membratim frictionum differentias, vsum, ac vires inueniat, si intelligat illam senis sententiā, quę docet, constringere quidem frictionem duram, soluere mollem, minuere multam, augere mediocrem posse? Ex horum nanq; notitia ac memoria, primùm sanè quæ omissæ in verborū cōtextu sunt, differentias inuenias: mox omnibus inter se cōplicatis, nouem illas cōiugationes efficias, quas paulò suprà descripsimus. Sed iam de affectuum

Doctrinā quæ per rerū elemēta instituitur, esse aliis omnibus vtiliorem.

Frictionē durā cōstringere: mollē, soluere: multā, minuere: mediocrem augere posse.

nominibus nōnihil dicendū est. Ac duri quidem & mollis vocabulū, quidnā significet, planè constat: rari autē & densi, nō vsqueadeo. Est enim propriè rarū, quod meatus magnos per totū obtinet: sicvti è diuerso densum, quod eosdē paruos. Tametsi per metaphorā, de laxo coactóq; hęc ipsa vocabula dici audias. Qua ratione & aërem & ignē aliquādo raros dicimus, aquā & terrā dēsas, quę tamen & vnita sunt, & ex similaribus natura partibus constant, nec vllos eiusmodi meatus obtinēt. Oportet autē nō nominū inspicere numerū, sed affectuū genera duplicia in totū existimare, alterū quod in similarib. obseruatur, de quo molle durúmve dicitur: alterū quod in instrumētalibus, meatuū ratione, consistit, quod densum, vel rarum vocatur. Hi nanq; corporū ipsorū proprij affectus existunt. Cęterùm ad institutū redeundo, frictio ipsa interdū per se corporibus nostris cōmodū aliquod affert: interdum iis quæ cōmodum afferunt, subministrat. Efficit autē frictio, rara densando, & mollia durando: atq; hæc quidē omnino dura esse postulat: præterea dura molliendo, densáq; laxando: quæ contrà fit mollis oportet. Pari modo & quæ carnis augēdæ minuendǽve causa suscepta est, vtraq; per se vtile aliquid corpori præstat. Quæ tamen ad exercendū corpora præparat, itē quæ post exercitationē adhibetur, hæ exercitationibus subseruiūt: illa modicè calfaciēdo tenues meatus recludēs, & simul excrementa carnis fluxilis reddens, & solidas emolliēs particulas: altera, quam apotherapeuticen, hoc est, recuratricē appellāt, cum plusculo oleo administrata, simul sua pinguetudine humectat, & solidas emollit particulas, & quæ in corporis meatibus cōtinentur, discutit. Sed præparatoria illa frictio in optimi status natura calfaciēdi corporis causa suscepta, fiat mollis primū: mox verò exercitationem aggressuro, dura. Quòd si quid erroris contingat, id potius ad durum atq; densum deflectat, quàm ad laxum & molle. Nam transpirandi defectū, exercitio farcire licebit: alterius verò affectionis vitium, quod est ad externas iniurias opportunitas, neq; aliàs corrigi facilè potest, faciúq; vetiō excrementū modò, veruméetiam corporis nutrimentū evaporetur. In iis autē frictionibus quę à quātitate ducūtur, in proposita natura & ætate, si quid delinquitur, versus id quod minus est id esto, cùm augendi eiusmodi corpus, haudquāquā siccandi, nobis studium sit. At verò ipsa frictionū mensura, secundū temperaturā aëris qui corpus fricandum ambiet, secundúmq; anni aut diei tempus, atqueadeo constitutionē regionis; debet variari. Cæterū dum proposui hominē eo corporis statu de quo queri non posset, obiter etiam regionē ipsius potestate nimirum definiui: cùm nec optimo temperamento, nec irreprehensibili omnino membrorū modulo, corpus vllū in iis regionibus quæ à temperamenti modo recesserint, gigni possit. Quippe sicci, graciles, & velvti torrefacti, in æstuosis tractibus homines fiunt. Rursus frigidioris plagæ incolæ, inæquali temperamento vtuntur, vt in quibus externa frigeant, interiora impensè caleant. Itaque apud Gallos, Scythas, Aegyptios, Arabas, ne per somnium quidem vsquā est vidisse id corpus, quod velvti

Rarum quid.
Densum quid.

Elemēta carere prorsus meatibus.

Affectuū duplicia genera.

Frictio dura.
Frictio mollis.

Frictiones exercitationib. subseruientes.

Apotherapeutice frictio quē vsum præstet.

Frictio præparatoria qualiter administrāda sit.

Frictionū mensura iuxta quæ sit varianda.

Corpus optimè constitutum in regionibus intemperatis gigni non posse.

Regiones intēperata qualia producant corpora.

velvti Polycleti regula existit. Cui in nostro situ, non pauca similia videas. Siquidem nostræ regionis, quæ in latitudinē non paruam extenditur, id quod in medio habetur, optimè sanè temperatum est, euiusmodi patria est Hippocratis. Eiusmodi igitur locum cùm corpori proposito dederis, anni quoque tempus, veris mediū ipsum dabis: ex die autem, meridiem. Eadem exigit ratio, vt ne domus quidem in qua exercendus est, ipso præsertim die calidior frigidiórve sit, quàm publicus totius vrbis aër, qui hyeme quidem calidior, æstate autem frigidior, vel arte parandus est, quò exacta temperie corpus, frictionis tempore fruatur. Sunt autem rubor & tumor in aëris temperie & corporis statu temperato, mediæ frictionis notæ. Velvti enim si calidam infundas, primū quidem corpus intumescit: si largius infundas, decumbit: ita frictio quoque attollit quidem primùm, postea contrahit, ac molem deponit. His ergo qui carnis augendæ causa fricantur, tunc planè finienda frictio est, cùm corpus & intumuit, & ad summū ferè tumorem peruenit. Qui autem ad exercitandum iam præparantur, his minimè id tempus expectandū, sed longè prius desistendum à frictione est, potissimum cùm optimi temperamenti sunt, & ætate adhuc pueri. Præparatoriæ verò frictionis est finis, vt solidæ partes molliātur, humidæ soluantur, corporis exigui meatus laxentur. Porrò expedit neque paulò animosiorem esse, qui exercitatur, vt lassis iam viribus etiā exerceri aueat, quod contingit iis qui sunt calidiori temperamento: neque item ignauū, qui integris adhuc viribus, laborē tamen detrectet, quod solent ii qui aut laborant plethora, vel frigidum temperamentum sortiuntur. Porrò natura optima, quæ hic est nobis proposita, frictionis, exercitationisque, ac tum cibi, tum somni mensuras apertè indicat. Hæc tunc primū quodlibet horum respuit, cùm eius vltrà non eget. Quare ipsius quidem naturæ ad singula quæ agi debent promptitudo & alacritas, ei qui tali præficitur corpori, fuerit index mensuræ. Quippe sanū corpus ipsum, sibi ipsi omnia inuenit proprio naturæ suæ impetu directum: maximè si in iis quæ ad animum pertinent, eectè sit educatū. Nam multi in mala moribus à pueris educati cùm sint, in desidiaque & intemperantia viuentes, bonitatem naturæ corrumpunt. Sicuti contrà nonnulli vitiosam corporis naturā fortiti, temperantia vitæ, & tempestiuis exercitiis, naturæ vitia cōmutarunt in melius. Genera exercitiorum sunt, lucta, pancratiū, pugillatus, cursus, & alia id genus: quorū nōnulla tantū sunt exercitia, vt illa ipsa quæ modò diximus: nōnulla verò exercitia simul & opera, vt cùm aliquis, exempli gratia, fodit, aut remigat, aliúdve quippiam exercet, in vsum mortaliū. Atque horū etiam plerisque est, quādo velvti pro exercitatione tantum vtare. Triplex autē ipsorū in vniuersum est vsus: cùm interim operis tantū gratia vsurpentur: interim meditationis, sed quæ ad vsum futuri sit operis: interim pro exercitatione tantum. At nullum exercitium, vt exercitium, aut perpetuum diem obitur, aut alio tempore quàm ante cibū. Seruari verò tum modum exercitationum in hiis oportet, tum vocatam apotherapiam. Quòd si etiam idonea frictione visus, ad ea quis accedat, iam omnes exercitationis numeros impleuerit. Ac genera quidē exercitationū sunt ea quæ diximus: qualitas verò seu differentia, velocitas, tarditásque mouendi sunt: præterea quòd aliud robustum, aliud imbecillum est: ad hæc, vehementia & lenitas. Vtendi verò rationes sunt huiusmodi. Nam aut perpetuus motus est, aut intercisus: & si perpetuus, æquabilis, aut inæquabilis. Sin intercisus, aut certo ordine, aut citra ordinē. Hæ igitur vtendi rationes ab ipso negocio capiūtur. Quæ verò ab iis quæ extrinsecus sunt posita ducuntur, eiusmodi sunt, quòd aut sub dio exercitatio fit, aut sub tecto, aut in mixta vmbra, aut calenti loco, aut frigido, aut tēperato, aut sicco, aut humido, aut medio, aut cū puluere exiguo multóque, aut cū exiguo aut exuberanti oleo, aut etiā sine vtroque. Omniū autē exercitationū cōmune est illud, quòd earū auxilio, animalibus ex ipsorum corporibus, insiti caloris augmentū excitatur. Is tamen proprius exercitationū effectus nō est, siquidem modò & iratis, & perturbatis, & pudore affectis naturalis etiam calor augetur. Quanquā ira, nō augmentū, sed velvti feruor est caloris in corde. Iam verò ex exercitiis ipsis, aliam partem aliud alio magis fatigat: quædam leuitè motis fiunt, quædam ocyssimè agitatis, quædam robore & nixu adhibitis, quædam sine his: ad hæc, quædam cum robore pariter & celeritate, quædā lāguidè. Fodere ergo, robusta exercitatio est. Similiter, & quatuor simul equos habenis coërcere, impensè robusta exercitatio est, nō tamen celeris. Ad hæc sublatio maximi oneris, inambulatióque accliuis, huius quoque generis sunt. Præterea si quis per funem manibus apprehensum scandat, aut ex eo arrepto sublimis pēdeat, ac diu ipsum teneat, robustū is, validúmque laborē exercet, citra tamē celeritatē. Ita verò & si quis manibus in pugnū reductis, iisdē prolatis, vel in altū sublatis, diutissimè in habitu eodem consistat. Quòd si adhibitū quempiam deducere sibi manus iubeat, nec tamen ipse remittat, vel impensius hic tum musculos omnes, tum neruos ad robur cōparat, vt quorum maximè propria sunt omnia id genus exercitia. Iam si cuipiam iusseris vt te violenter detrahat, inflectátque, dum toto erectus es corpore, nō leuem ad membrorum robur exercitationem obieris. Robur autē partium & exercet & firmat, qui aut quē complectitur mediā, absoluere sese iubeat, aut ipse se à cōplectente soluat. Ita etiā & si quis antagonistam suum à latere aggressus, ilibus apprehensum, ceu aliquod onus sublatū, vicissim proferat, educátque. Aequè verò qui pectoribus ex adverso innixi, magno se conatu retrudunt inuicē. Etiā qui à ceruicibus pendentes deorsum trahunt, ad robur præparant. Cæterū talia omnia exerceri citra palæstrā aut copiosum puluerem queunt, quocunque cōculcato loco, erectis atque stantibus. Quæ verò luctantes inter se moliuntur, cùm robori augēdo student, hæc aut puluerem altum, aut palæstram desiderant. Sunt infinitæ aliæ in palæstra exercitationes id genus robustæ, quarū omniū peritiā vsúmque pædotriba callet, sic ipse à gymnaste diuersus, vt à medico

Hippocratis patriam esse temperatissimam.
Ver.
Meridies.
Domus exercendo puero, qualis nā esse debeat.
Frictionis mediæ indicia sūt rubor et tumor.
Frictionis terminus, dū carnis augendæ gratia præstatur, sit in genis tumor.
Frictionis præparatoriæ finis.
Natura optima omniū exhibendorū mensuras indicat.
Sanum corpus ipsum sibi sufficit natura omnia cōgruentia inuenit.
Naturam bonam qui corrumpunt, & qui in meliorem, cum quæ vitiosa est commutent.
Exercitiorum genera.
Exercitiorum triplex vsus.
Exercitiū nullum alio tempore, quàm ante cibum administrari.
Exercitationū qualitas.
Exercitiis vtendi rationes.
Exercitationū omnium quid sit commune.
Calor in quibus augeatur perturbationibus.
Ira est velvti feruor caloris in corde.
Exercitiorū diuersa genera.
Exercitia robusta absque celeritate.
Exercitia musculorum maximè propria quæ.
Exercitiorum quæ sine palæstra [illegible]
Pædotribā differre a gymnaste, vt differt à medico coquus.

Exercitia quæ celeritate absq; robore peraguntur.

coquus. Peraguntur autem celeritate, citra robur & violentiam, cursus, vmbratilis armorum contentio, necnon quæ summis manibus fit concertatio, tum quæ per corycum & pilam exercitatio à distantibus & currentibus administratur. Huius generis est & quod ἐκπλεθρίζειν Græci dicunt, & quod πιτυλίζειν, necnon celeris volutatio & circuitio in palæstra. Potest & solis cruribus, manibúsve, idq; erectus, ac vno loco consistens, celeriter exerceri.

ἐκπλεθρίζειν. πιτυλίζειν.

Exercitatio vehemens ex robusta celeriq; composita est.

Porrò exercitatio vehemēs, ex robusta celeriq; cõposita est. Non in postremis verò vehementes hæ sunt, fodere, discũ mittere, saltare, idq; sine intermissione: similiter, graue quodvis telum iaculari, cõtinuatis sibi q̃maximè iactibus: aut graui armatura tectũ, celeriter agitari. Sed qui aliquo tallũ exercetur, intermittere paululum solent. Quæ verò remissiores exercitationes sunt, ex fine interposita quiete magis fiunt.

Exercitia crurum. Manuum. Lumborum.

Cæterũ incessus, cursúsq;, crurũ exercitationes sunt: acrochirismi & sciamachiæ, brachiorum ac manuũ propriæ. Lumborũ autẽ, assiduè se in omnes partes torquere inclinaréq;, idq; aut pondus aliquod è terra tollentẽ, aut assiduè in manibus sustinentẽ.

Exercitationes thoracis sunt respirationes et voces.

Thoracis verò & pulmonis, maximæ respirationes, propriæ exercitationes sunt. Maxima aũt vox præter iam dicta, vocis quoq; instrumenta omnia permouet.

Voluntaria actiones, quarũ partium sint propriæ.

Porrò volũtariæ actiones, musculorũ, neruorũ, atq; tendonũ sunt omnes propriæ: cum ipsis tamẽ vnà mouẽtur ex accidenti & cæteræ animalis partes, si motus ipse celerius & vehementius edatur.

Motuum naturaliũ species diuersæ.

Reliquorũ autem motuum qui vel naturales sunt, vel pro animi eduntur affectibus, alij cordis & arteriarum, alij venarum & iecinoris actiones sunt: atq; horum quidem primũ & maximè: secũdo loco, reliquarũ omniũ partiũ: quandoquidẽ quatuor naturalibus facultatibus omnes gubernãtur.

Facultatibus naturalibus quatuor gubernari omnes partes.

Motus cordis arteriarúmq; intermittitur nunquam.

Pulsus à quib. causis mutẽtur.

Ac arteriarũ quidẽ cordisq; motus nunq̃ sanè omnino intermittitur. Cæterũ magnitudine, paruitate, velocitate, tarditate, & vehementia, variè intẽditur atq; remittitur. Vna igitur mutãdi pulsus causa est, naturalis caloris auctio, diminutióq;: atq; hæc quidem pro anni tempore, nutrimẽto, potione, balneo, frictione, somno, vigilia, itémq; animi affectibus, & volũtariis actionib. incidit. Altera causa est, secundũ quantitatẽ animalis spiritus alteratio, quæ pro motus voluntarij differentiis variatur. Tertia, quæ ex firmitate, infirmitatéq; naturalis virtutis accipitur, pro substãtiæ ipsius cordis & arteriarũ bono contrarióve temperamento accidens. Quarta deniq; est, quę ex instrumenti ipsius malo affectu æstimatur.

Venarũ opus à quib. causis variari possit.

At venarum opus, vnà cũ aliis instrumẽtis, quæcũq; natura ad alimenti dispensationẽ excogitauit, pro cibo potionéq;, tum verò pro distributionis in corpus, & cõcoctionis, & nutricationis ratione variatur. Huius verò mutationis, arteriæ quoq; participes sunt.

Motuum qui actiones nõ sunt, differentia triplex.

Qui verò motus actiones nõ sunt, horũ triplex intelligitur differẽtia. Alij nãq; animantibus ex seipsis insunt, vt q̃s antea cõmemorauimus. Alij extrinsecus adueniunt, vt nauigatio. Alios medicamẽta proritãt. Nonnulli tñ motus planè sunt mixti, vt equitatio: qua quidẽ qui exercetur, simul & agit & agitatur.

Equitatione cõcuti viscera.

Concutitur aũt præcipuè secundũ viscera. Quæ quidẽ vbi quispiam fricare voluerit, statuatur is qui fricat, à tergo, ac modò in dextrã, modò in sinistrã, manus iniiciat.

Viscera fricandi ratio.

Viscera quæ concutiant.

Sanè cõcutiunt nõnihil ea quæ sub septo viscera sunt, & maximæ tum respirationes, tum voces, pariq; modo efflatus.

Spiritus cohibitio, est musculorũ thoracis abdominisq; exercitatio.

Iam ipsa spiritus cohibitio, exercitatio quædam musculorum est, nõ minus certè eorũ qui in abdomine, q̃ qui in thorace insunt.

Motuum diuersorum effectus diuersi.

In summa verò, validi & ocyssimi motus, gracile, musculosum, durũ, compactum, atq; vegetũ corpus efficiunt. At remissi, tardi, & languidi, diuersam omnino affectionẽ inducũt.

Pedotribam esse ministrũ gymnastæ.

Pædotriba igitur, quicquid in palæstra motuum geritur, accuratè pernouit: quid q̃sq; motus efficere queat, ignorat: cùm hoc ipsum ad gymnastam solum spectet, cuius pędotriba minister est, indicans nimirũ illi omnẽ actionũ exercitiorũq; materiã. Ergo gymnastes propositi nobis adolescentis, omniũ quidem exercitationũ vires cùm sciat, deligit illi ex omni genere quod moderatũ mediúmq; inter vtrunq; excessum est: quãdò nõ alterare, sed planè seruare optimũ corporis statũ conuenit.

Mediocritatem in omnibus eligendam, ad cõseruandum optimum corporis habitum.

Ac proinde ex omni genere mediocritas adhibenda est, frictione, exercitatione, balneo, cibo, somno, ita vt neq; durior illi, densiórve, nec mollior aut rarior corporis habitudo reddatur: hęc quippe ab extrinsecus imminentibus facilè offenditur: illa corporis inhibet auctum. Exuat autẽ se puer ipse propositus, vbi in lotio iam pfecta cõcoctio cernitur. Mox frictionis ratio huc spectet, vt membra molliãtur.

Puer quousque exerceri debeat.

Post hæc exercitetur, dum & corpus intumescit, & color illi floridus apparet, & motus prõptè, æquabiliter, & concinnè edit. Inter hæc verò sudorem cum calido vapore mixtũ cernes.

Exercitatio quando inhibenda sit.

Exercitatũ corpus quando lauandum sit.

Inhibenda verò exercitatio tum primũ est, cùm aliquod horũ fuerit mutatũ. Nec tamẽ protinus lauandũ eius est corpus, sed vbi summus exercitationis vigor remissus atq; sedatus fuerit. Quòd si ilia velit cohibito anhelitu implere, perfundi oleo, atq; apotherapia vti deinceps debebit: de qua in sequẽti libro dicemus.

Lauacrũ quale esse debeat exercitatis.

Lauacrũ autẽ ipsum omnino medio temperamẽto eligendũ est, ad propositã ætatem atq; naturã. Cui ne puluere quidẽ est opus, si domus in qua exercitabitur, optimè constituta sit. Quæ si fuerit calidior, tum puluere vtendum. At eo si vtetur, omnino erit lauandũ. Sin nõ vtetur, liceat & illotũ dimittere, præsertim hyeme.

GALENI PERGAMENI
de sanitate tuenda, lib. III.

Apotherapia duplex.

EST autem apotherapia duplex. Vna quidẽ ceu exercitationis species: altera verò ceu pars, de qua impræsentiarũ agendũ est.

Apotherapia quid.

Apotherapia duplex vsus.

Apotherapia proprius scopus.

Omnis igitur exercitationis probè peractæ postrema pars, apotherapia dicitur: quę duplici cõsilio suscipitur, & vt excremẽta expurget, & vt corpus à lassitudine tutum reddat. Proprius tamẽ apotherapiæ scopus est, vt lassitudinẽ quæ succedere immodico exercitio solet, submoueat, atque prohibeat. Cæterũ optimè constituto, à nobisq; proposito puero, cum eóq; aliis, qui tuendæ tantùm bonæ valetudinis gratia exercentur, etsi rarò lassitudo succedat, quemadmodum superuenire solet athletis, cæterisq; etiã qui corpus opere ex necessitate fatigant: eis tamen apotherapia

est ex

est ex vsu, si nõ lassitudinis nomine (à qua etiam nos securiores reddet) at certè excrementa purgandi gratia. Qualis autẽ apotherapia sit adhibenda, ipsa finiũ, ad quos tendimus, demonstrabit natura. Cùm igitur & excrementa digeri, & quæ tensa ex exercitatione sunt, molliri expediat, duræ certæ frictiones fugiendæ sunt, nec his minus à lentis cauendũ arbitror. Nam postq̃ à se corpus non amplius dimouetur, periculũ est ne frigescat ac densescat, dũ nulla ope externa calfit: quare nõ solũ celeriter, sed adhibitis plurium manibus, largioriq; oleo circũfuso, fricandũ est. Oleũ quippe ad velocitatẽ frictionis cõducit, remittit tensa, simúlq; mulcet ac mollit mẽbra defatigata. Sed nimiũ mollis frictio etiã vitãda est, vt quæ neq; alnus penetret, neq; ea quæ in angustis meatibus hærent, discutiat: cuius profectò causa, tum ipsam fricãdarũ partiũ tensionẽ, tum spiritus cohibitionem iniungimus. Media igitur frictio, quæ ab vtriusq; distat incõmodo, eligenda est. Nõ exigua autẽ apotherapiæ portio spiritus cohibitio videtur: cũ qua si leuiter cõtrahantur abdominis musculi, partes quæ in ventre cõsistunt, quicquid excrementi est in ipsis, exprimunt. Si verò feriari planè patiaris abdominis musculos, nullius earũ partium excrementa vacuabis. Quæ tamẽ in thorace & pulmonibus delitescũt, ea deorsum trãsferes. Expedit autẽ huc transferãtur potius, q̃ in illis maneant, tantò profectò magis, quantò etiã eorũ quæ in ventre, q̃ quæ in pulmonib. & pectore cõtinentur, promptior exitus patet: hæc enim vel evomũtur facilè, vel deiiciuntur: illa cum conatu & vi eiiciũtur per tusses. Verũ si quis perinde vt septum transversum, ita abdominis quoq; musculos anhelitus cohibitione intẽdat, exquisitius planè expurgabit ea quę sub septo sunt viscera: nõ transferetur tñ quicq̃ à spiritus instrumentis, ad ea quę nutrimento sunt delegata, sed totũ in ipso thorace pulmonibúsq; excrementũ manebit. Quare cohibitionẽ anhelitus id genus impræsentiarũ nõ probo: multóq; minus, si quis omnino nõ distento septo, validè ac vehemẽter musculos abdominis contrahat: quandò ita necesse est venas omnes, partésq; quæ circa collũ sunt, flatu ac sanguine impleri: excremẽta verò sursum atq; ad caput, nõ deorsum & ad ventrẽ ferri, vt in tibicinibus, acutámq; & maximã vocẽ edentibus indies videre licet. Est autẽ omne huiusmodi opus, mixtũ ex maxima expiratione, & ex cohibitione spiritus: nimirũ in efflatibus cõfertim factis, maximo expiratu edito, idq; cum validissima musculorũ tum qui costis insident, tum qui in abdomine sunt, tensione. At in spiritus cohibitione, eadem vtrorũq; musculorũ facta tensione, nullo tamen spiritu elabi permisso. In iis qui tibia sonant, aut acutã vocẽ edunt, musculis pari modo tensis spiritu tamẽ nec penitus cohibito, nec toto simul emisso, sed mediã rationẽ seruãte. Causa autẽ harum actionũ triũ est pharynx, qui in totius quidem spiritus simul cõpulsi efflatu, latissimè se expandit: in spiritus cohibitione, prorsus clauditur: in iis qui tibia sonãt, aut voce acuta simul & magna vtũtur, mediũ quendã habitũ seruat. Cæterũ cohibitio spiritus, quæ ad apotherapiã est vtilis, attollit ea quæ ad ventrẽ spectãt, idq; tensis thoracis musculis, & remissis qui sunt in septo & abdomine: ita nanq; deorsum excremẽta ferẽtur. Secundo autem loco habenda est, quæ mediocriter eos qui in abdomine sunt musculos tendit, quò videlicet ea quæ sub septo sunt viscera, apotherapiæ fructũ sentiant. Atq; his ipsis de causis fasciarum circumactus fiant, quas fricantes ipsi dum à tergo fricandorũ cõsistunt, circa totũ ventrẽ adhibent. Alias verò cùm à frõte se collocarint, ceruicibus circa dorsum circũvolutiones efficiunt, duabus manibus circũducentes. Alias præterea costis, spinæ, & pectori accõmodant, idq; cõverso pariter cum his quodãmodo eo qui fricatur. Circa lumbos verò similis fasciarũ circumiectio fiet, tendente se ad singulas eo qui fricatur, nõ tamen cum omnibus pariter se revertente: cùm neque cõtinuos motus, nec vehemẽtes ei cõtingere ex apotherapia, sicvti ex præparatoria, conveniat: sed certè aliquos, & quibus ex intervallo frictiones sint interpositæ. Hac enim vel maximè ratione, & calorem qui exercitando est adauctus seruauerit, & simul excrementa propriis ipsius tum tensionibus, tum motibus eiecerit. Ad quod sanè opus cohibitio spiritus cõducere non parum mihi videtur. Quippe exilia instrumentorum foramina, vehementiori spiritus inflatu videas etiam expurgãtes opifices: extruduntur siquidem quæ antè occurrũt: attrahuntur quæ ad latus sunt posita, impetu ipsius spiritus vtraque acta. Cùm autẽ vehementissimi materiæ impetus, diuersis tẽporibus ac rationibus, contrarios edere effectus possint: obstruere quidem, cùm crassum & multũ fuerit, quod confertim ac præceps agitur: purgare verò, cùm exiguũ tenuéq; est, nec præproperè, nec violenter cogitur simul vniuersum expelli: rectè mea quidem sententia illi faciunt gymnastæ, qui inter ipsam vehementem exercitationẽ interponunt cohibitionẽ spiritus, necnon frictionẽ quæ apotherapiæ debetur, simul hominẽ recreantes, paulatimq; ipsius cutis expurgantes meatus. Nobis autem proposito iuueni, cùm mediocri exercitio atque etiam victus ratione vtatur, non est opus interpositione id genus, quam ob contrarias causas athletæ postulant. Ac de apotherapia quidem abvndè nobis est dictum. Nunc de balneis agere tempestiuum videtur, ac primũ quidem de aquis dulcibus calefactis. Earum igitur, si media temperie sint, vis calida & humida est: sin tepidiores, humida & frigida. Quòd si iusto calidiores reddantur, calida quidẽ, sed non perinde humida. Quippe horrere corpora, contrahíq; exiles eorũ meatus cogunt, ita vt neq; madescere ab extrinsecus accedente humore possint, nec excremẽti quod intus latet, quicquam emittere. Cæterùm ab iis incipiendum, quæ medium temperamentũ obtinent, quæ per se semper calfaciunt & humectant, licet interdum ex accidenti aut per halitum digerant humores, aut supervacua fluxione corporis particulas impleant, aut molliant, aut concoquãt, aut vires firment, aut soluãnt: ad hæc siquidem quantitas quoq; earum non minimũ confert. Huius autẽ balnei iuueni à nobis descripto perexiguus est vsus, vt qui omnium iam ex

Exercitatum corpus qualem ab apotherapia frictionem expetat.

Olei commoda.

Frictio media inter mollem et durã adhibenda.

Spiritus cohibitio quid conferat.

Musculis abdominis vnà cum septo transverso intensis, quid accidat.

Spiritus cohibitiones quæ non probandæ.

Efflatus quomodo fiant.

Spiritus cohibitio quomodo fiat.

Pharyngem esse causam tum efflationum, tum cohibeti spiritus, atque adeo ipsius vociferationum.

Spiritus cohibitio, qua ad apotherapiã est vtilis, quo fiat modo.

Fasciarum circumactus quorsum, & quotupliciter fiant.

Spiritus cohibitio cui operi cõferat.

Materiæ impetus, cõtrarios edere affectus posse.

Spiritus cohibitionem interponendã esse exercitio vehemẽti.

Aquam dulcem calfactam, pro intẽsione ac remissione caloris quem suscipit, varias facultates sortiri.

Aqua medioc. calfacta, per se humectans semper & calfaciens: ex accidenti vires alias sortita.

mediocri exercitatione, & dicta apotherapia sit consequutus. Nihilo secius tamen si probè balneum adhibeas, ipsum quoq; apotherapiæ pars aliqua fit. Siquidem duras tensásq; partes emollit: excrementũ, liquamentũq;, si q̃d intus ad cutim hæret, evocat. Verũ neutrius horũ eget talis adolescẽtulus: quare elui sibi in balneo sudorem & puluerẽ, si quãdo hoc vtitur, magis postulat, q̃ calefieri. Ergo transire tantũ ad soliũ vsq;, nõ in balneo morari is debet. Sed nec immorari huic in piscina est opus: imò lotus quatenus dictum est, festinet cõfestim ad mediocriter frigidam. Siquidem optimũ corpus quoad augescit, frigida lauandum uon est, ne eius incrementũ moretur. Vbi verò iam abvndè est auctum, tum frigidæ quoq; assuefaciendum, vt quæ & illud roboret, & cutem duram atque densam efficiat. Tempus autẽ ad id percõmodum, est æstatis initium, vt ante hyemẽ, toto interposito tempore, cõsuetudo minimè spernenda inducatur. Esto præterea dies, quo auspicabimur, q̃maximè tranquillus, & quoad id tempus feret, calidissimus: cuius etiam calidissima pars eligenda est: sicvti & gymnasterium mediocriter temperatum. Qui verò frigida vtetur, in quarti maximè septẽnij medio coustat, pristinã salubritatẽ ad vnguem seruãs: sitq; is cùm animo hilari, tum minimè abiecto: ac primùm quidem linteis durioribus fricetur, q̃ antea, vehementius: dein oleo provt assueuit fricetur: ac postmodũ exercitetur exercitationib. multitudine paribus, sed citatiorib. q̃ antea. Ab his iu frigidã, eámq; nec tepidam, nec glacialem, totus simul iusiliat: altera nanq; repercussum caloris non facit: altera ferit insuetos, atq; impensè refrigerat. Quanq̃ hac procedẽte tẽpore vtetur, si uecessitas exigat. Exeunti verò ab aqua fricari olco, idq; à pluribus, expedit, quoad cutis ipsa incalescat. Post hæc cibũ plusq̃ cõsuetũ, potionẽ intra consuetudinẽ, capiat: quæ vltro ipsę facturus est, modò sint omnia ritè peracta. Nam à frigida lauatione & plus appetũt, & melius cõcoquunt, ac minus sitiũt, veniũtq; ad exercitationes postri die planè meliori habitu: corporis quidẽ mole, pari ei quæ antè, cæterũ cõpacta & musculosiore, ac vegetiore: cute verò duriore ac densiore. In hoc ergo secundo præterea die, similiter omnia suut peragenda, etiã tertio & quarto. Postea verò procedente tempore, ad eundem modũ frigidam iterum ingredi iubebimus, videlicet post eam quæ priori ingressui successit frictionẽ: verũ tertiò eam ingredi, minimè laudo. Nam & secundò id fecisse est abvndè, præsertim cùm pro arbitrio nostro remorari ac detinere illic hominẽ liceat. Cæterũ si egressus frigidam, coloratior ex frictione citò reddatur, id mediocriter moratũ fuisse indicat. Sin & tardius ei calor redeat, & decolor diutius maneat, plus æquo moratum docet. quare ex notis quæ in cute sunt, disces moræ mensuram. Quia verò fieri nõ potest, quin iuuenis exercitationibus deditus, aut suiipsius, aut etiã gymnastæ errore aliquãdo in lassitudinẽ incidat, nõnihil de ipsa dicendum est. Porrò lassitudinis in vniuersum octo sunt differentiæ: quatuor simplices, totidémq; cõpositæ. Nam quòd incendi tendiq; corpus videatur, & quòd mouẽti se, vel vlceris, vel phlegmonis sensus oboriatur, affectiones nõ sunt, sed symptomata. Simpliciũ igitur lassitudinis differentiarũ, prima est vlcerosa: quæ oritur ab excrementorũ copia tenuiũ simul & acriũ, adeò pungentiũ ac velvti vulnerantiũ tum cutem, tum carnẽ inter exercitandum, vt etiã horror ac ceu cõcussio vniuersi corporis interim oboriatur. Secũda est lassitudo tensiua, citra vllum vlceris sensum. Accidit nanq; in vehemẽti tensione, omnes musculorũ fibras tendi, eas tamen in primis lassari, quæ per longitudinem tensionis porrigũtur: quippe vbi tensæ fuerunt immoderatius, tendi adhuc vidẽtur, etiam si nulla iam tensione vrgeãtur. Tertia differentia dicitur concussoria, qua nimirũ ceu contusas aut phlegmone obsessas partes sentimus: eáq; tum solet maximè incidere, cùm musculi nimiũ excalfacti attraxerũt quippiã ex circunfusis sibi excrementis. Quòd si etiã tum tendonibus, tum neruis idem affectus incidat, ὀστεόκοπον, quasi ossiũ laborem, ob penitiorem sensum, eum vocant. At differentia quarta, quæ impropriè dicitur lassitudo, tum incidit, cùm musculi supra iustum siccantur, sic vt squalens contractúmq; corpus videatur, atq; ad motũ quodammodo pigrũ, citra tamen vllum nũc descriptorũ symptomatũ. Harum autẽ quatuor differentiarũ singulis, sua remedia sunt. Cæterũ lassitudo vlcerosa, maximè in ea incidit corpora, quæ & mali succi sunt, & excrementis abvndant. Succedit verò recentibus cruditatib. cùm aut exercitantur immoderatius, aut in sole sunt morati. Nihil tamen obstat, quo minus in corpore boni succi & citra cruditatem proveniat, vtiq; ob exercitationis excessum. Remedium aũt huius est redvndantis evaporatio, quæ fiet frictione tum multa, tum molli, cum oleo adhibita, à quo omnis astringendi vis absit: quod genus maximè Sabinũ est. Adversissimum verò huic affectioni est, q̃d ὠμοτριβὲς ex Hispania & Iberia portatur: quódq; etiã fit circa Aulonẽ. Vtendum itaque est dulcissimo olco & copioso, primo quidem die, quò suspecta lassitudo omnino nõ sit futura. Secundo verò, vt si qua incidit, discutiatur. Discutit porrò eam apotherapia, in qua scilicet motus adhibeas quantitate mediocres, qualitate tardiores: idq; cum frequenti interposita his quiete, qua vtiq; fricare hominem oportet, pluribus cõtrectantibus, quò nec frigescat pars vlla, & excrementa ocyssimè digerãtur. Porrò frictionũ plus adhibebitur iis, qui in cute & sub cute excrementorũ collectam vim habẽt: motuũ verò, quos ipsimet edant, in altera lassitudine, in qua plus est in ipsis congestum musculis. At lassitudo tensiua, pro remedio relaxationem postulat: ea nanque tensioui contraria est, quemadmodum & duritati mollities. Hac autẽ lassitudine affecti, relaxabuntur pauca mollique ex oleo dulci egelidóq; frictione: tum intermissione omnino, aut quiete, aut lauatione medij temperamẽti, atq; in calida plusculа mora: quòd si bis térve laueris, plus proderis. Hi verò & post balneum vngi desideranr, priusquàm vestiãtur. Quinetiam postero die, cùm è cubili surgunt, vngi his expedit: nũquam tamen oleo extremè frigido, nec dura frictione. Tertia lassitudo, quæ ex ve-

Balnei moderate calentis vsus

Frigida lauandum nõ est optimũ corpus, quã diu augescit.

Frigidæ lauationis vsus.

Frigidæ lauationis tempus, et gymnasterium aptum.

Frigida lauatione vsurus, medium quarti septennij attingat.

Aqua glacialis ferit insuetos atq; impensè refrigerat.

Frigidæ lauationis cõmoda.

Mensurã moræ futura in frigida balneo, ex notis quæ in cute visuntur sumi.

Lassitudinis differentiæ in vniuersũ sunt octo.

Lassitudo vlcerosa vnde proficiscatur.

Lassitudo tensiua quando accidat.

Lassitudo concussoria qualis, & quando fiat.

ὀστεόκοπος.

Lassitudo squalida.

Lassitudo vlcerosa quæ potissimum corpora infestet.

Lassitudinis vlcerosæ remedia.

Oleũ Sabinũ.

Lassitudine affectis vlcerosa quibus motib. ac frictionibus sint tractandi.

Lassitudinis tẽsiuæ curatio.

ex vehementissimis nascitur motibus, atq; eos maximè invadit, qui exercitationibus assueti nõ sunt, vacuationẽ supervacanei, extenti requiem, & inflammationis refrigerationẽ desiderat. Ergo & oleum copiosum & tepidum cum frictione mollissima, & longissima in medij temperamenti aquis mora, huiusmodi lassitudines corrigit. Quòd si pauló tepidior aqua sit, præstiterit. Ad eundem modũ & multa quies, & vnctio assidua, breuiterq; omnia quæ id quod lassatum est, quiete, lenimentóq; recreant, ac quod supervacuum est per halitũ digerant.

Lassitudinis quassantis remedia.

Differẽtia autẽ quarta, quæ gracilitatem tantũ, atq; ariditatem inducit, primo quidem die nihil diuersum postulat ab iis quæ iam dicta sunt, præter calidiorem aquam, quæ sensim contrahat, calefaciat, & roboret cutem. Secundo die apotherapiæ exercitationem, quæ tum motu, tum frictione, & pauca, & mollis, & tarda sit. Præterea soliũ similiter calidum: verũ protinus insiliant in frigidam, quò videlicet ipsis robur in cute vnà cum calore constet: nam & minus sic diffiabuntur, & facilè in carnem & cutẽ nutrimentũ resument. Postulat autẽ id corpus nutriri simul & madefieri, id quod simul vtrunq; præstat humidum nutrimentũ.

Lassitudinis arida remedia.

Cæterùm lassitudo vlcerosa post legitimã apotherapiam consuetum nutrimentũ desiderat, aut etiam parcius, præterea humidius. At quæ tensionem lassitudo præfert, ea etiam magis quàm vlcerosa, parcè nutriri postulat. Quæ verò phlegmones sensum affert, ea supra reliquas omnes, tum humidissimũ, tum minimũ, tum verò quod refrigerans quippiam habeat, requirit. Boni succi tamen nutrimentũ omnes qui lassitudine grauantur, iuxtà postulant. Cauendus tamen in vlcerosa & ea quæ phlegmones sensum exhibet, glutinosus cibus est, ceu qui excrementorũ digestionem moretur. At in tensionia lassitudine, etiam exhibendum eiusmodi nutrimentũ est, sed minuto eius modo.

Victus ratio singulis lassitudinum generibus congruens.

Lassitudo autẽ interdũ lassitudine soluitur, cùm videlicet hesternis exercitationibus, pares postridie adhibẽdas videtur expediens. Sicuti & lassitudinis interdũ medela est quies, partim in iis quæ ex congestis excrementis lassitudines consistunt: partim in iis quæ tensionis & phlegmones emphasim præbent: parcius tamẽ nutriendi sunt in hac lassitudine quæ phlegmones sensum præfert: in vlcerosa verò, pro cõsuetudine, vbi rectè apotherapia sunt vsi. Sicuti & vberius cibandũ, in ementita illa quarta lassitudinis differẽtia. Simili ratione, & medij temperamẽti aquis lauandũ in iis tantũ differentiis lassitudinis est, quæ ex redvndantia supervacuorũ sunt natæ. Porrò humidũ nutrimentũ siccitati medetur: ipsum tamẽ nec remediũ nec cautio lassitudinũ est. Sed cùm mẽbra icciora sunt facta, nulla tamen nec tensio subest, nec tenue acreq; excrementũ, nec phlegmonæ affectus similis, reficere nutrimẽto humectante expedit, quæ exhausto humore sunt siccata: alioqui gracilius & aridius q̃ fuerat, postero die cernetur corpus. Porrigitur autem interdum minus q̃ pro cõsuetudine, aut propterea quòd pari opus nõ est, aut quòd cõcoqui id nõ possit. Iam verò, in eo quidem affectu qui ex neruosarum partiũ tensione cõsistit, calidiori q̃ ex cõsuetudine lauari nõ convenit: simili ratione neq; in iis quos excremẽta excitarũt.

Lassitudo interdum lassitudine soluitur. Lassitudo in quibus soluenda sit quiete.

In gracilitate autẽ quæ citra hæc cõsistit, expedit calidiore aqua, quàm quæ mediocriter se habeat, lauari. Siquidem sic affectorũ refectio, in appositione eius quod est detractũ, cõsistit: id quod nequit accidere cuti existente laxa. Cogere ergo hãc prius, astringereq; atq; densare oportet, si qua plenioris nutrimẽti expectanda est vtilitas.

Calidiore aqua quàm quæ mediocriter se habeat, in quo sit affectu vtendum.

Sanè cogit, clauditq; tum frigida, tum feruens aqua. Verũ à frigidæ vsu lædi hominẽ metus est, vtpote qui iam ex multa exercitatione & laxior, & vacuus est redditus. Ex feruenti, vt noxa certè nulla, ita secura in cute densitas paritur, ipso qui in ea derelinquitur calore nonnihil conferente. Vnde nec immorari in frigida nimiũ debet qui ita est lauatus, vt quæ feruentis lauationis cõmoda frustretur.

Cutim cogi claudiq; ab aqua tum frigida, tum feruenti. Frigida lauatio vbi periculosior sit, quàm quæ administratur per calidam.

Cæterũ his duntaxat corporibus quæ bona habitudine sunt, quarta illa impropria lassitudinis differentia incidit: cuiusmodi sunt athletarũ qui bene sunt nutriti, necnon propositi nũc in disputatione iuuenis. Sunt itaq; tres propriæ ac simplices lassitudinis differentiæ, illæ primæ de quibus iam egimus. Post has ex binis copulatis aliæ fiunt tres: Ab iis verò septima est, vbi in vnũ coeunt tres notæ. Remedij verò cõmune in omnibus complicatis cõsilium est, vt ei quod superat, sis intentus: nec tamen quod reliquum est, planè contemnas: proprium verò, ab iis membratim affectibus accipiendum est.

Lassitudinis tres alias differentias oriri ex trib. primis, dũ bina inter se copulantur: ac septimam denique dum in vnum simul omnes tres coëunt.

Sicuti verò lassitudines ipsæ numero tres, si invicẽ illas cõiungas, quatuor cõiugationes efficiunt: ita sanè si his quartũ affectũ addas, multò plures existent. Quod dicimus, ex descriptione licet clarius intelligas. In ea primũ locum vlcerosus habeto. Secundũ, in quo tẽsio est molesta. Tertiũ, qui phlegmonę similis est. Quartum, in quo corpus gracilius est redditum. Ex his igitur, aut primus cum secundo cõiungetur, aut cum tertio, aut cum quarto: aut rursus, secundus cum tertio, vel quarto: aut deniq; tertius cum quarto: ita nimirum vt ex binis cõiunctis affectibus, sex in vniuersum complexiones oriantur. Rursus, cùm tres vna miscueris, quatuor aliæ fiunt. Nam aut primum iunxeris cum secundo & tertio, aut cum secundo & quarto, aut cum tertio & quarto: aut rursus secundum cum tertio & quarto. Postrema omnium complexionum erit, vbi quatuor simul coierint, ita vt vndecim numero in totum fiant. Erant verò & simplices quatuor: efficiuntur itaq; in vniuersum quindecim.

Complicatorũ affectuum illis esse intentos debemus, qui superant, interim nõ negligentes alterum.

Lassitudinum coniugationes quindecim.

Simplices affectus.

Vlcerosus A. Tensionis B. In quo phlegmones sensus est, C. Gracilitatis, D.

Compositi.

AB. AC. AD. BC. BD. CD. ABC. ABD. ACD. BCD. ABCD.

Quòd si præterea occlusæ cutis aut aliorũ symptomatum differẽtias, tum secum, tum cum his quindecim complicueris, innumeras alias cõplexiones inveneris. Vnusquisq; igitur horum affectuum, si quidem per se consistat, simplex remedium exiget. Sin alteri sit coniunctus, illi præcipua medendi ratio adhibenda est, qui dignitate

Affectus simplices, simplex remedium postulant.

& viribus antecellit. Ac dignitate quidem & viribus maior lassitudo est, quæ phlegmones sensum præfert, quàm excrementosa. Est affectus iam dictis pròximus, & ipsa meatuum cutis angustia, quæ obstructis illis aut densatis cõtingit.

Obstructio vnde oriatur. Densitas vnde.

Ac obstructio quidem ex lentis crassisq; excrementis oritur: densitas, tum ab iis quæ astringunt, tum quæ refrigerant. Verùm obstrui propositi nobis corporis cutis, si ad pręscriptam rationem ritè agatur, non potest: densari certè aliquãdo potest, tum ex valido frigore, tum aluminoso balneo. Fieri autẽ potest, vt & post balneũ, sudorémve, prius laxata cute, auræ flatus incidens, obstructionẽ quampiam densationémque efficiat. Cui remedium est calfactio: ac proinde valentiore exercitatione, ac balneo calidiore vtendum. Magis autẽ ad rem pertinebit, si in prima domo pinguiter oleo aliquo annquo, relaxantéq; (quale Sabinum est) volutetur. Mora verò in frigido solio diuturna ne fit, sed neq; aqua frigida. Inducẽdi autem, vngantur aliquo, quod mediocriter calefaciat.

Olea calida & relaxantia.

Oleis quidem, ex iis quæ in Aegypto habentur, cicino & raphanino in reliquo orbe, dulci, tenui, ac modicè antiquo.

Vnguenta relaxantia.

Vnguentis verò, susino, gleucino, irino, amaricino, & cõmagino. Ex quibus sanè gleucinũ, prorsus acopum est, ac relaxans. Paulò hoc calidius, magisq; relaxans, susinum est. Irinum verò & amaricinum, & cõmaginum, etiã susino calefacere potentiora, iis affectibus qui propriè frigiditates dicuntur, sunt idonea. Cutis tamen densitati sanandæ, etiam anethinũ est satis, maximè si ex viridi anetho fiat.

Anethinum vnguentũ esse aptum cutis densa laxanda.

Facit & ad tales affectus acopũ quod ex abietis semine conficitur. In vniuersum autem, cùm in idem varij affectus coierint, hi, si vnam medendi rationem indicent, vtiq; intendi magis eam rationem conveniet, quàm si singuli seorsum consisterent. Sin cõtrarij siut, is qui vincit affectus prius est corrigendus, ita tamen ne reliquum omnino negligas.

Affectus varij si in vnum conspirent, quid agendum.

At qui vel propter ætatem, vel etiam alia ratione imbecilles, concubuere, iu his virium infirmitas necesse est superet. Qui verò firmiores & iuuenes, velvti qui nunc est propositus, horum habitus corporis in raritatem magis, quàm vires in imbecillitatem, mutatur. Itaq; etiam corrigũtur hi per ea quæ cogunt & contrahunt, qualis præparatoria existit.

Venereo ex vsu imbecilliores redditi, aut exoluti, aut refrigerati, qua ratione corrigi debeant.

Quòd si etiã ex venere, & refrigeratio sentiatur, tum præcipuè præparatoria exercitatione est vtendum: quandoquidem ea nõ solùm calorẽ excitat, sed habitũ etiam cogit, atq; constringit. Si verò anni tempus non dissuadeat, neq; à frigido balneo abstinendum censeo. Sit autem cibus & humidior, & parcior, medióque temperamento, vel calidiore. Nam cùm corpus à venere & laxius, & frigidius, & imbecillius, & siccius sit redditum, debent planè quæ densent, & calefaciant, & vires reparent, adhiberi, atq; ad hæc studium omne impendi.

Venus reddit corpus laxius, frigidius, imbecillius & siccius.

Post vigiliam autem vel tristitiã, vel ambas, quæ apotherapia dicitur exercitatio idonea est, si tamẽ cruditas absit. Nam si qua subsit, omnino exercitandũ nõ est.

Apotherapia quando sit vtilis.

Exercendũ non esse si subsit cruditas.

Cùm autẽ à vigiliis & tristitia graciles magisq; aridi, ac minus dicto audiẽtes planè cernãtur, siccius existimandũ est his redditũ esse corpus. Quare tales affectus, partim molli frictione ex multo oleo, partim tẽperato balneo sanantur: partim tarda & modica agitatione, quæq; subinde interponat quietẽ. Is verò apotherapeutici exercitij erat modus.

Siccitates à vigiliis & animi affectibus ortæ, quomodo corrigenda.

Ad eundem modum eæ quæ ab ira, vel potionis penuria siccitates fiunt, corrigendæ sunt. Cõtraria prorsus à iam dictis ratione humiditates emendare conveniet, quacunq; ex occasione proveniant: quippe studium in his ad siccationẽ dirigitur. Cæterũ si ex longiori desidia, & humectantis alimenti immodico intempestiuóq; vsu, cõtracta humiditas est, longiori remedio est opus: sin ex liberaliori potione quæ pridie sit hausta, citra vllum capitis, aut oris ventriculi affectum constiterit, eam vel vnico die persanare licebit, si sicca frictione largius, & exercitatione veloci, & parciori potione, & sicciori cibo vtêre.

Humiditatũ curationes diuersa, secundũ varietatem causarum.

Porrò si lassitudinis sensus vllus à somno appareat in proposito iuuene, atq; is siccior iusto cernatur, vngendus dulci oleo est: fricandúsq; vt omnino parcissimè, ita neq; duriter, nec molliter est, idq; matutino tempore. Quòd si etiam cutis densitatem corrigere studes, vtiq; ei quæ ex duris tum frictione, tum contrectatione, præterea vehementi exercitatione orta est, mollis frictio cum copioso, & dulci oleo medetur.

Cutis densa quomodo relaxanda.

Quæ verò cõtracta ex frigore est, eam primũ frictione sicca ac celeri, deinde cum oleo adhibito calefacientes, naturæ suæ restituemus. Laxitatẽ verò, quæ frequens balneum, & mollem frictionem, & veneris vsum consecuta est, paucula frictione, primùm quidem sicca, deinde cum oleo quopiam eorum quæ astringant sanaueris.

Laxitas cutis qua ratione sananda.

Humiditatem quę nimię potioni successit, sicca frictio cum linteo administrata, vel cum manica, interdũ etiam solis manibus, corrigit. At vespertina frictio iis vtilis est, quos vel lassitudo valida premit, vel siccitas malè habet, vel atrophia macerat.

Frictio vespertina quibus vtilis.

Igitur in natura proposita, cùm valida lassitudo, vel immodica siccitas corpus afficit, prandium minus esto: tum ab eo ad cœnam longius interponatur tempus.

Prandiũ quando esse debeat minus.

Prætetea plurimũ quiescat: modò cùm tamen inambulet, quò cibus per erectã agitationem concussus subsidat. Vtilius etiam fit, si & aluũ exonerare possit. His etenim probè peractis, securus oleo dulci frices, idq; ventre prorsus intacto. Quòd si in musculis ei vicinis vel lassitudinis sensus aliquis, vel siccitas appareat maior, vngi debebunt mediocriter, & blandè, & suspensa manu.

GALENI PERGAMENI
de sanitate tuenda, lib. IIII.

NVnc autem primò de morbosis symptomatis disserere est animus, provt citra exercitationem incidunt. Secundo loco de illis quæ similitudinem quandam cum his habent. Ac quæ immodicas quidem exercitationes lassitudo excipit, sanorũ symptoma est: quæ verò sine his cõsistit, morbosum. Itaq; & ab Hippocrate cõmodissimè dictum esse videtur, lassitudines spontè natas nunciare morbos. Atq; vlcerosus quidẽ sensus symptoma lassitudinis est. Causa verò vnde ea nascitur, affectus lassitudinis

Lassitudines spõtè natæ morbos pronunciãt

nis est. Huius rursus ipsius causa bifariam scinditur. Aut enim intra ipsum animalis continetur corpus, diciturq; antecedens interna: aut omnino nõ inest, ac procatarctica nominatur, siue primitiua, siue etiã externa. Itaq; tria in vniuersum genera sunt, de quibus habendus sermo est: ipsius lassitudinis symptoma: affectus vnde hoc oritur, & affectus ipsius causa. Cuiusq; igitur horum species quædam differentes sunt. Causarũ; externa & interna: affectus, is qui vlceris, & qui tensionis, & qui phlegmones sensum inuehit: symptomatis verò, ipsi tres sensus. Qui igitur vlceris sensum facit, is affectus motis quidem grauem excitat sensum, ceu corpus vlceretur: idque vel circa cutim tantũ, vnq; cùm est moderatior: vel circa subiectã illi carnẽ, cùm est valentior: vel circa vtrãq;, cùm adhuc est atrocior. Atq; sensus ipse est symptoma. Affectio verò ex qua id nascitur, acrimonia est tenuis & calidi humoris, qui corpus erodit & pungit. Oritur hæc aliquando ex immodico motu, aliquando ex vinoso succo. Ac tales lassitudines, spõtaneas appellat Hippocrates. Tensiuę lassitudinis genus plethoricis solet superuenire. At tertium lassitudinis genus, quod phlegmones sensum affert, ex ambobus oritur, tum nimia boni succi abvndãtia, tum prędicto vinoso succo. Solus autem rodens & acris succus lassitudinẽ vlcerosam inducit, idq; dum à venis ad carnes atq; cutẽ trãsfertur. Qui verò ex abvndantia nasci hanc lassitudinem putant, falluntur: nam neque ex ea copia quam plethoram dicimus, neq; ex ea quæ vires prægrauat, vlcera sensus procedit, sed grauitas, vel ad motiones segnitia, vel vitia quædã in pulsibus. Porrò vbi erodentib. succis corpus ipsum scatet, minimum quidẽ motus, lassitudinis duntaxat sensum inducit: vehementior, rigorẽ excitat: medius inter vtrunq; horrorẽ parit. Potest enim tum horror, tum rigor, à calida causa excitari. Impellitur autẽ ipse acris humor, interdũ à sensibili corpore, quod repellendi alieni vim possidet: interdum à vehementiori motione, id quod rum ab exercitando, tum frictione, tum balneo cõquirit. Quòd si calida & putria excrementa sint, vbi vehementius mouetur, nõ horrorẽ modò rigoremve, sed etiã febrem accendunt. At quæ frigida sunt, & ex partibus tenuibus cõstant, ea horrorẽ quidem rigoremq; inducũt, nõ tamen febrẽ. Porrò vim quandam vtriusq; congestam esse oportet, si hæc fuerint. Oportet igitur excrementũ, siue calidum id sit, siue frigidum, ipsum aut expellas, aut certè alteres. Cæterùm quod prorsus alienũ est, id ęgrè alterari à natura potest: ac proinde educere id quamprimùm tentandum est: æquè certè vt quæ in ventre corrupta prorsus sunt, ea vel vomitione, vel deiectione expelli profectò est optimum. Non tamen perinde promptũ est in carne, atque aliis corporibus imbibitũ vitiosum succum educere. Cõmunes igitur scopos, quibus quis omnium excrementorũ vitiis medeatur, iam diximus vacuationẽ & alterationem esse: propriora verò vtriusq; generis adiiciamus. Neq; enim vna tantùm ratione educendum alterandúmve est: sed explorata quæ ei quod affligit, magis accõmodata sit, ei est insistendum. Ea autem ex cuiusque contrario debet administrari. Quoniam igitur lassitudo vlcerosa, vitio acrium excrementorum oritur, ante omnia considerandum est, in solidis ne tantùm corporibus, an intra venarum sinus, malus succus cõtineatur. De iis verò quæ intra venas sunt, nullum planè nec manifestum, nec euidens signum habemus, præter solam vrinam. Conicere tamen licebit ex natura, consuetudineq;, ac breuiter ex vniuersa victus & exercitij ratione, corporis ea lassitudine affecti, qualis ipsius mali succi sit modus. Nec minus profectò ex vniuersis affectibus curis, quibus aliquando tentari est solitum: ac denique ex evacuationibus aut retentis, aut intermissis. Vbi igitur omnino exiguus, & ad cutim tantũ collectus ipse vinosus est humor, mediocrius remedium postulat: valentius autem, si multus & in profundo. Porrò si à nobis ille boni succi antea propositus iuuenis, nunc necessitate quapiam vrgente, longi temporis iter confecerit, in quo praua victus & exercitij ratione vsus fuerit, nihil tamẽ in modo assumptorũ deliquerit, ac proinde neq; in cruditatem inciderit, talis certè multũ mali succi congessisse non potuit: quare sola apotherapia curatur, huc omni reuocato consilio, vt excrementa quæ circa cutem sunt, educantur, propterea quod affectus in hac vna consistit. Quòd si præter alia etiam in cruditates inciderit, sennãtq; nõ cute tenus modò, verũ in alto corpore vlceratio nis sensum, sic vt totum id malis succis refertum suspicere, huic nec exercitationẽ, neq; vllum omnino minimum motũ, sed quiescere ac dormire iussum, in abstinentia totum diem exigere cogemus. Dein vesperi pinguiter vnctó, & temperato balneo mediocriter lauato, pro cibo dabimus sorbitionẽ aliquam boni succi, sed planè q̃minimã. Nec tamen à vino eum abstinebimus: concoquit enim id semicrudos humores, tum sudorem, vrinámq; promouet, ac somnũ conciliat. Quod igitur mali succi iam planè corruptũ est, nec concoqui potest, in sudore, vrinãq; expellatur: quod semicoctum adhuc est, concoquatur, atq; vtile reddatur. Id autem quies & somnus optimè præstant. Si ergo his peractis malũ cõstiterit, ad consuetudinem rursus reducendus homo est. Sin in posterum etiam diem duret, de valentiore iam remedio est cogitandũ: maximè si per noctem vel lassitudo magis q̃ antea, vel fastidium infestet, vel peruigiles, vel somnos turbatos, & imaginationib. inquietos habeat. His siquidem, si vires nõ dissuadent, aut sanguis mittendus est, aut purgatio exhibenda. Nam si vires imbecilliores dehortantur, sanguis mittẽdus nõ est, sed deiectione mediocri vtendum. At cõstante robore viriũ, si lassitudo adhuc infestet, ac vitiosus quidem humor qui ipsam gignit, cum sanguinis copia cõsistat, vena tundenda est, aut aliquid quod tantundem valeat agendũ. Sanè tantundem potest, hæmorrhoidũ, menstruorúmq; prouocatio, quibus suppressa sunt. Quibus autẽ horũ est nihil, malleolorũ incisio cum scalpello: Post hæc aluus eo medicamẽto deijcienda est, quod malo succo maximè accõmodatũ sit. Quòd si vitiosi tantũ succi citra sanguinis copiam subsint, purgatio petenda est, quæ infestanti excremẽto

Causa antecedens quæ dicatur.
Causa procatarctica quæ.
Vlcerosus sensus triplex.
Vlcerosus sensus vnde proueniat.
Lassitudo tensiua solet superuenire plethoricis.
Lassitudo phlegmonosa vnde contrahatur.
Lassitudinẽ vlcerosam ex abvndantia non nasci.
Horror vnde. Rigor.
Febris quando accendatur.
Excrementorum vitiis qui curentur. vacuationẽ & alterationẽ scopos cõmunes habet.
Vrinam solam indicare naturam humorum delitescentium in venis.
Apotherapia sola quando sit lassitudinis vlcerosæ sufficiens remedium.
Lassitudinis vlcerosæ, coniunctæ cruditati, curatio.
Balneorũ vsus in cruditatib.
Vini opera.
Corrupta vacuanda esse. Cruda esse concoquenda. Cruda cõcoqui à quiete & somno.
Sanguis quando mittendus. Deiectione quando est vtendum.
Malleolorũ incisio quãdo molienda.

Cacochymiæ nota vnde sumenda sint.

sit etiam cōmoda. Hinc autē mali succi notæ sumentur. Qui in ocio degunt, hi pituitosum succum solent accumulare. Quos multus labor exercet, hi biliosum, vel melancholicū, illum æstate, hunc autumno gignunt. Quantò autem diuturniores labores fuerint, tantò sunt ad atram generandam bilem magis procliues. Præterea

Humores crassiores gigni per labores qui cum sudore obeuntur; tenuiores autem in illis, qui absque sudore fiūt.

qui cum multo sudore obeuntur, hi crassius excrementū faciunt: qui sine sudore peragūtur, magis tenue: velvti qui hyeme, & frigido aëris statu colliguntur. Ad hæc etiam, nō solùm vrinæ multitudo & qualitas, sed ipsius etiam sudoris considerāda est. Cuius in eo qualitatis dignotio nō modò ex gustu & olfactu, sed ex colore etiā facilis est. Pallidus quippe cernitur sudor, pro eiusmodi bilis ratione. Sæpe tamē post validissimos labores & vehementē æstū, planè flauus conspicitur: aliquando medius, atque ex ambobus mixtus. Ad eundē modū & ipse bilis humor se habet. Qualiscunque verò is in corpore habetur, tale necesse est eius appareat serum. Ac sudor quidem succorū qui in vniuerso corpore abvndāt,

Sudorem esse notam succorū qui in vniuerso corpore abundant.

Vrina indicat tantū qua continentur in vasis.

nota est: vrina eorū tantū qui vasis continentur. Itaque tum consistentiam, tum colorē vrinæ, necnon quæ in ea pendent, aut sidunt, perpendere oportet, vt quæ ostendant qualisnam sanguis sit qui in vasis habetur. Quandò si is biliosus sit, serum quoque eius biliosum esse necesse est. Simili modo pituitosum, si pituitosus. At vbi crudus

Vrina aquosa & tenuis quid indicet.

planè is est, vtique tenuis aquosáque vrina cernitur, nihil nec quod sidat, nec quod pendeat in se habens. Vbi autem concoctus, hæc in vrina apparent, desuperque tenues quædā nubeculæ. Quòd

Turbulenta vrina quod indicet.

si turbida sit, qualis veterinorum visitur, crudis succis refertas venas indicat, non tamen cessare naturā, sed eos valenter concoquere. Si verò celeris separatio crassi à liquido in ea cernitur, sitque quod subsidet album, læue, & æquale, iamiam superaturā ipsos omnes succos naturā indicat. Sin

Vrina permutationis species varia.

cùm emingitur, pura sit, protinus verò turbetur, iam crudi succi concoctionē aggredi naturā docet. At si interposito tempore turbetur, nō protinus, sed pòst aggressuram insinuat. Similiter si protinus separatio fiat, & id quod subsidet, sit album, læue, & æquale, superiorem longè naturā succis quos concoquit, indicat. Sin bonum sit quod subsidet, sed longiori tempore colligatur, etiam naturam temporis spacio superaturā succos declarat. Si verò vel omnino nulla separatio, vel id quod subsidet malum sit, imbecillitas naturæ significatur, egétque ope aliqua ad succos percoquendos. Sicvti verò vrina succorū qui in

Sudor quid indicet.

vasis sunt constitutionē prodit: ita sudor, & alia quæ per vniuersum animalis habitū conspiciuntur, eorum qui illic sunt affectus demonstrant. Quippe superantibus in eo calidis succis, insolitus caloris sensus percipitur: frigoris verò, cùm frigidi dominantur. Iam albiores, pituita domi-

Color à succo proficiscitur, nō à solidis animalis partibus. Succi à quibus causis intrò pellantur.

nante: pallidiores, bili abvndāte, cernuntur. Siquidem color à succo provenit, nō à solidis animalis partibus, vtique cùm se succi in altum non recepērūt. Accidit verò id illis propter frigora, rigores, vel animi affectus: velvti timorē, vel ingentem tristitiam, vel incipientē verecundiam: quorum si adsit nullum, nunquam se in altum recipiunt succi. Aequè neque in cutem violentius irruentes, hanc advrent vnquam, nisi animus aliquo modo affectus sit, aut æstu immodico animal extrinsecus obsessum. Ergo si neque ambien-

Color corporis quando sit exquisita nota eorum, qui subsunt, humorū.

tis violentia, neque vllus animi affectus subsit, certissima succi animalis cognitio ex colore datur. Quare si ad rubicūdius quàm pro natura mutatū sit corpus, sanguinis abundantiā subesse significat: si ad nigrius, nigram superesse bilem ostendit.

Color plumbeus quid indicet.

Porrò color plumbeus, quique mixtus ex albo & liuido est, crudos & pituitosos dominari succos indicāt, minus tamē humidos quàm sit pituita cōmuniter dicta: cui si adsit lentor, vitreus succus dicitur à Praxagora.

Vitreus succus.

Generaliter igitur eiusmodi succi omnes albi crudique sunt: nomenclaturā verò alius aliam sortitur. Ipsorū autē & biliosorū sanguis in medio est: hi siquidem ex eo supra iustū percocto fiunt: illi autem, ex nondum perfecto. Ac singulorū quidem variæ sunt differentiæ. Cæ-

Sanguis mittendus quando in lassitudine sit.

terùm in corpore lassitudine affecto, vbi paululum vel citra sanguinem restitum, vel vltrà processum est succis, audacter mittēdus est sanguis: vbi plus, consideratius agendum: vbi plurimū, in hoc nullus omnino mittendus. Inspicere verò & quantitatē conveniet: vt, verbi gratia, si bonus sanguis exiguus sit, reliquus verò succus plurimus, vtique in his abstinendū à detractione sanguinis est. Sin is quidem exiguus, sanguis verò copiosus, audacter incidenda vena est. Dein deiicere aluum oportet, ratione habita de abundantis succi copia & specie. Quòd si quis detra-

Aluum esse largius vacuandā iis quos per lassitudinem vicerosam detrahi sibi sanguinem nolunt.

hi sibi sanguinē nolit, huic deiicienda largius est aluus: aut si id quoque suspectū habeat, alia ratione educendum est supervacuum. Iam verò, si in venoso vasorū genere copia semicrudorum humorū subsit, in reliquo autem corpore multitudo horū mordaciū, cùm duo hi nobis scopi sint, nempe semicoctorū percoctio, atque acriū & mordacium eductio, abstinere eos cōvenit ab omni valido motu, quos lassitudo secuta fuerit. Blandè tamen vnctos atque oleo perfrictos, perquàm suaui lauare balneo expedit: inde in ocio abstinentiáque habere, atque etiā somno, si id fieri possit.

Somnum à balneo cōcoquere, ac malos succos discutere.

Nihil enim æquè cōcoquit, aut malos succos discutit, vt somnus à balneo. Conducit autem ad somnum non in postremis etiam & balneum ipsum.

Balneum cōducere ad somnū.

Quòd si secunda die & tertia, similiter grauatum sentiamus hominem, iterum atque iterum vtemur eadem medendi ratione. Sitque tibi somnus & causa & signum speratæ vtilitatis percōmodum: sicvti è diverso, non posse à balneo dormire, nec causa, nec signū est cōmodum. Sed ex somno vigiliisque plerunque redundantis succi in-

Frigidos quidē succos, soporem: calidos autē, vigilias gignere.

dicia sumuntur. Frigidi nanque succi, * soporem & longiores somnos inducunt: calidi & mordaces, vigilias. Sicvti autem in primo, ita in secundo die, ex simplici cremore ptisanæ, aut ex alica, cui pauxillum aceti ad incidendum permistum sit, si cruditatis suspicio subsit, sorbitionem minimam eis exhibebimus.

Cruditatis quæ sorbitio commoda.

Abstinentia omnimoda inducit nauseā, ac prauum succū accumulat.

Quippe vt largior nutritió nocet, sic abstinentia omnimoda, nauseā inducit, ventriculum lædit, resoluit vires, ac prauū succum accumulat. At boni quidem succi est alica. Cæterùm nisi lentor ipsius corrigatur, adiectis aceti & porri modico, non solùm obstruet;

Alica lentor corrigendus aceto & porro.

sed

sed etiam nutriet plenius, q̃ propositis fit ex vsu:

Ptisanæ cremor cruditatibus cōmodissimus.

Hac itaq; ex causa ptisanę cremor in hoc casu tutior est, vt qui tum modicè nutriat, tum facilè per angusta permeet, dissecétq; & dissolnat quicquid in crudis habetur succis. Horū ipsorū gratia & mulsa his idonea est, & oxymeli, & apomeli, & piper, & zingiber, atq; omnia breuiter, quæ citra vitiosi generationem succi, humorem crassum

Cruditatibus quæ cibo potissimè congruant.

dissecant, solnúntq;. Frugum itaq; maximè apta est ptisana: olerum, sola lactuca: piscium, qui dicuntur saxatiles: panis, qui in clibano coctus, & fermentatus, & modicè purus est: aues monticolæ: potio, oxymeli, mulsa, vinum tenue, & albū. Quæ verò vrinam cient, hoc casu non probo:

Diuretica prævalentia, non esse cruditati vtilia.

maximè quæ prævalentia ex his sunt, & sanguinem calefaciunt, & liquant. Quippe quod concoquendum probè est, huic tanta vexatio non convenit. Hæc itaq; omnia secūdo die ita facienda sunt, atq; etiam tertio, quartóq;. Quòd si tum lassitudinis sensus leuetur, tum cætera pro naturæ ordine appareant, fricare quidem liberalius, exercere verò parcè hominem audebis. His ita peractis, si nullus lassitudinis sensus præterea supersit, ad consuetas statim exercitationes reduces ipsum. Sin quicquam appareat priorum aut symptomatum, ant notarum, rursus tu quoque in id intentus, mutare tentabis ea quæ particu-

Lassato corpore, cui sanguis quidem bonus exiguus sit, crudi aūt humores plurimi, quæ medendi ratio adhibenda.

latim non rectè habent. At si in eodem lassato corpore, reliqua eadem habeantur, sanguis autem bonus exiguus sit, crudiq; humores plurimi, huic nec sanguis mittendus, nec alui deiectio, aut exercitatio, aut omnino motus, aut balneum adhibendum: sed seruandus in omni quiete is est, dandáq; ipsi cibus, potio, medicamentáque sunt singula eius generis, quæ attenuent, dissecent, & cōficiant succorum crassitudinem, idq; citra manifestū calorem. Ergo nutries hos maximè oxymelite, aliquando etiam ptisanæ &

Crudis succis refertis cur tenuissimam victus rationem perferant.

mulsi exiguo quopiam. Sustinent enim hi victū, si modò alij vlli, tenuem, ipsa nimirum crudorum humorum copia, quos paulatim concoquunt, ad corporis alimentum abvtentes. Quoniam autem præcordia istiusmodi omnibus turgida inflatáq; sunt, & facilè quicquid assumpserint, in flatum vertitur, non invtile fuerit & lon-

Piper cum cibo exhibēdum per cruditates esse.

gi piperis, aut albi, aut nigri aliquid cum cibo dare. Sed album quidèm supra reliqua duo genera aluum roborat. Nigrum id eligendum est, quod præcellit pondere. Vtilius tamē fit & Dio-

Diospolitico medicamēti cōpositio duplex, vtraq; cruditatibus apta.

spolitico medicamento vti, cuius duplex est cōpositio. Nam aliàs ex paribus omnibus; cumino, pipere, ruta, nitróq; id cōficitur: ac potest sic magis ventrem soluere: aliàs cum reliquorū pari pondere miscetur nitri dimidiū. Præstiterit aūt cuminū esse quod Aethiopicū vocant, piper verò vel longum vel album. Macerabitur cuminū in aceto maximè acri: dein cōtinuò id tunditur, aut etiam prius modicè frigitur in vase fictili, q̃d coctum in camino q̃optimè fit. Suntu verò & rutæ folia modicè exiccata. Sumitur & per se medicamentum hoc, & cum ptisanæ cremore, & ante & post cibum. Porrò ad eum vsum maximè commendatur, quod mel optimum, optiméq; despumatum admixtum habet. Appositum sanè remedium sic affectis est, & quod ex tribus piperibus

Diatrion peperōn simplex, cruditatibus esse medicamen appositissimum.

constat, vtiq; cùm non admodum medicamentosum sit, atq; ex variis confectum, quale est illud quo vtimur in iis fluxionibus quæ à capite descendunt ad pectus. Expedit autem præparatum habere vtrunq; ad manū. Simplex igitur illud, quo ad cruditatē quæ in primis est venis vtimur, huiusmodi est:

Diatrion peperon simplicis compositio.

Ad cuiusq; trium piperū drachmas quinquaginta, abvndè adduntur anisi, & thymi, & zingiberis, singulorū drachmæ octo. Hoc magis simplex est, à quo detractū sit zingiber. Alterū verò est, quod ex iisdem conficitur: verū ad cuiusq; triū piperū drachmas quinquaginta, reliquorū cuiusq; sexdecim drachmarū inicitur pondus. Debet autē, si haberi potest, anisum Cretense esse. Thymum aut Atticum, aut ex editis locis & siccis: cuius quicquid lignosum est circūciso, coma ipsa vnà cum floribus inicietur. Esto verò & piper, quod longū quidem est, integrum, miniméq; foratū: æquè verò & zingiber.

Piper longum quale sit eligendum.

Quod autē piperis qualitatē retinet, ac nec maceratum resoluitur, nec etiam pertusum est, piper id longum vt maximè idoneum est, sic minimè fuerit adulterinū.

Piperis nigri, albiq; electio.

Nigrum verò nec exile, nec rugosum, nec crassi corticis esto, sed maximum plenissimúmq;: quæ duæ notæ album etiā piper cōmendant. Deinde omnibus simul tusis, & per tenue cribrū transmissis, mel optimū, curioséq; despumatū miscetur:

Mellis optimi nota.

id quod debet esse odoratū, flauum, acerrimū, dulcissimúmq;, atq; crassitudine quadam mediocri, & quæ suam cōtinuitatē tueatur.

Diatrion peperon quo offerendum modo.

Hoc igitur medicamen & ante cibum, & post, & euntibus cubitum rectè datur, cochlearij pleni mensura: atque huius quidem, vt paruis parui, & maximis maximi, ita mediis ad portionē: præterea etiam zingiber, quod ex barbaris affertur, aceto maceratum.

Zingiber quid.

Est id virentis herbæ radix, à collectu statim in acetū iniecta. Extinguitur enim eiusmodi medicamentorum calor circa ipsas primas venas: neq; in

Piperatorū calorem circa primas venas extingui.

totum perfertur corpus, velvti aliorū quorūdam, cuiusmodi est quod diacalaminthen appellant. Idcirco etiam oxymeli his vtilissimum est, cuius

Oxymelitos cōpositio.

talis est cōpositio. Cùm melli optimo super carbones spumam abstuleris, cōiicies in ipsum aceti tantùm, vnde gustanti nec acidum nimis, nec dulce videbitur, ac denuò super prunas coques, quoad planè vnitæ amborum qualitates sint. Hinc ab igni depones, cúmq; vti voles, aquam ei miscebis, ita nimirū temperans vt vinū. Quò autem pluribus id cōveniat, vni aceti parti, mellis à quo detracta spuma sit, duplum est miscendum. Pro vniuscuiusque tum gustu aut natura, plus aut aceti, aut mellis nos adiicere convenit, id esse sumentis naturæ convenientissimū oxymeli ratos, quod illi vtiq; iucundissimū est.

Oxymelitos aquati faciendi modus.

Cum aqua verò ita facies oxymeli. Quadruplū optimæ aquæ miscebis melli: dein coques modico igni, donec spumare desinat.

Mel vitiosum multum spumæ egerit: optimū verò, minimū, breuissimóq; coquitur tēpore.

Ac malū quidē mel multā egerit spumā: quò etiam diutius cōcoqui debebit. Optimum verò vt breuissimo coquitur tempore, ita minimū spumæ evomit. Pòst verò dimidio aceti adiecto, rursus coquendū, donec qualitatum omnino fit vnitas, nec acetum crudum sentiatur. Conficitur sanè oxymeli, etiam tribus statim à principio mixtis, ad hunc modū.

Aceti vni parti, additur mellis duplum, & aquæ quadruplũ: atq; hæc ad tertiam vel etiam quartam partem coquuntur, spuma interim detenta. Quòd si valentius id facere studes, tantundẽ inijcies aceti, quantũm mellis. Apomeli optimum aqua conficitur, bibitúrq; tota æstate refrigerantis vice. Potest verò cui id libet, & ad quam proposuimus affectionem eo cõmodè vti, potissimum vbi coacuit: id quod sæpe contingit ei, aliàs magis, aliàs minus, vtpote ex aqua confecto non pluuia, sicvt mulsa, sed qualibet. Quanquam potest qui volet, & ex aqua pluuia id conficere, ipséq; si pluuiam aquã probarem, id suaderem: verùm neq; ipsam probo, & nihilo est deterius si acescit, potissimũ ad ea quæ nunc sunt proposita. Quinimò mediocriter etiam acet, q̃d non omnino iucuriose est confectum. Sauè cura conficiendi in eo est, vt nec fauus admodum sit vitiosus, coquatúrque bene in fontana aqua, quæ & pura sit, & dulcis. Oportet enim expresso à fauis melle, eatenus in aqua coquere, quoad nulla inde spuma existat. Ergo tum hac vtendum potione est, tum verò è vinis iis quę leuiter acescunt. Nutriendũ præterea cibis est, qui citra calorem extenuent, cuiusmodi capparis est, si ex oxymelite vel oleo sumatur. Quod si crudos iã succos satis attenuatos speras, vinũ dabis quod & substantia sit tenue, & colore fuluũ albúmve: hoc enim ad succi bonitatem, & concoctionem facit: illud vrinã mouet. Sunt verò in Italia, prioris generis Falernum, & Surrentinum: posterioris, Sabinum & Albanum, & Adrianum. In Asia verò, prioris generis Lesbium, & Arnisium. Secundi Titacazenum, & Arsyinum. At crassa & nigra vina sunt reiicienda. Quòd si his adhibitis melius habere se senserit, etiã lauare tum hominem debebis, vngeréq;, ac molliter fricare. Vt verò primũ in vrina hypostasis cernitur, tũ frictiones augere, tum ad cõsuetas exercitationes paulatim reducere. Hoc tẽpore vnguentis iis quoq; vtendum, quæ per halitũ evocent. Vomitu autẽ minimè in affectibus id genus vtaris, ne succi reuellantur intrò mordaces, qui videlicet carni inhærent. Quemadmodum autem exercitatio, frictio, balneũ, fomenta calida, vnctio calefaciens, iracundiáq;, humores ab alto revocant, ita quæ refrigerant astringúntq; cutim, ad hæc tristitia, horróq; à quacũq; causa calida frigidáve procedens, necnon omnia quæ introrsum impetũ faciunt, ea in quã à cute ipsa motũ humorũ ad interna cõcitant. Hæc itaq; omnia devitanda tum sunt, cùm idem homo pariter & lassitudinẽ sentit, & venas habet crudis succis refertas. Nam nec qui extrà sunt, rectè intrò revocãtur: nec qui intus, foras. Imò qui foris sunt, leuiter educendi per halitũ sunt. Ergo quibus intus crudi succi copia est, & foris lassitudinis sensus, iis hyssopum in mulso coquens, nũ statim nec primo die, sed in sequentibus dabis: vomitu verò abstinebis, nisi vbi crudos citra lassitudinẽ succos evacuare contendis. At verò si vnà cum sensu vlceroso, etiã crudorũ copia aut à calore, aut ab immodico motu in corporis habitũ sit transmissa, quæ quidẽ iã non in venis, sed in solidis animalis partibus hæreat, tũc sanè ea exhibenda sunt, quę vel ad cutim vsq; suum calorẽ transfundant: fricandúmq; largiter oleo quod relaxãdi vim habeat, ac potissimũ manè, cùm surgunt à somno. Nam ea frictio concoquit crudum succũ, simúlq; corpoream molem animãtis nutrit. Quiescendũ verò diu post hæc est. Cedet autẽ negociũ felicius, si homo exiguũ cibũ pridie sumpserit, nec aliud à cœna biberit, quàm tenue vinũ, fuluũmq;. Post ipsam autem quietem diuturnam, modicè inambulandum est: ac dein tum denuò multa frictione, tum balneo modicè calidu, & alimentis quæ boni sint succi, vtendũ. Quinetiam medicamen eis diacalaminthen audacter dabis: cuius talis est compositio: Accipe calaminthes, pulegij, petroselini, seseleos, cuiusq; vncias ij. seminis apij, cacuminum thymi, singulorum vnc.iiij. Libystici, vnc.xvj. piperis vnc.xlviij. Hæc omnia vbi electissima fuerint, simul tundenda cribrandáq; sunt tenui cribro. Tenuia quippe medicamenta in totum corporis habitũ maximè digeruntur: velvti è diuerso, crassiora in ventre hærent. Idcirco Diospoliticon medicamen crassius facere soleo, quoties deiicere aluum per id studeo. Miscendum his ita præparatis mel optimũ est, curiose despumatum. Porrò vsus eius erit post matutinam frictionem, ante exercitationem & balneum: potéstq; etiam cum aliquo cibo mixtum assumi. Post cibum autem nunquam nec hoc medicamen, nec aliud vllum quod ad distributionem vehementiorem facit, sumendum est. Licet & sine admixto melle siccum medicamentũ reponere, eóq; salis vice vti. Ad ipsorũ autem concoctionem ciborũ, præstat sanè aut medicamen diatrion pepercon simplex, aut ipsum piper potioni inspersum, aut etiã quod ex succo mali cydonij cõstat medicamentum porrigere. Verùm ad ea quæ nunc agimus, optimum omnium est, quod constat ex calaminthe. Nam crassa lentáq; attenuat, & per halitum educit, & vrinas mouet, & muliebria provocat, estq; iucundissimum gustui. Vbi igitur circiter duos vel tres primos dies ita præparatus homo est, exercitationibus cõsuetis tradatur, animaduersis prius vniuersis quas iam diximus notis. Nam si omnia cõmodè se habere videntur, plenè exercitandus est. Sin minus, etiam ante mediocritatem desistet, prius dicta victus & medendi ratione tractandus, donec postridie circa exercitia omnibus ex sententia se habentibus, ad consuetum victum revocari iam postulet. Quia verò & acopo q̃d ex abiete fit, vti expeditus qui in carne & tota corporis mole succos congesserunt, qui aut concoqui desiderent, aut per halitum digeri, apponamus eius compositionem. Igitur abietis pulcherrimum semẽ, quale circa Septembrem colligitur, conijcere oportet in oleum, quolibet anni tempore, vbi prius contusum fuerit. Postea verò q̃ spacium dierũ ad minimũ quadraginta in ipso oleo relaxante (quale Sabinum videtur esse) maduerit, ipse liquor est percolandus. Conijcietur autẽ in quinq; & viginti olei heminas, eius seminis modius Italicus. Excolato oleo, quatuor ceræ libras adiungito: resinæ verò abietinæ tertiã vnius libræ partẽ: inijcies etiam & pineæ resinæ tantundem. Quòd si harũ copia nõ sit, earũ loco tere-

Apomeli refrigerat.
Mulsam ex pluuia aqua confici.
Pluuiam aquã non probat Galenus.
Apomelites cõpositio.
Vina quæ acescunt leuiter, & in cruditatibus commoda.
Capparis ex oxymelite facit ad cruditates.
Vinorum genera varia.
Vina cruditati adversantia.
Vomitu cur nõ vtendũ per cruditates lassitudini copulatas.
Humores revocantia ab alto.
Humores intrò pellentia.
Vomitu quãdo vtendum.
Vlceroso præsenti sensũ, crudisque humoribus ab alto in corporis habitum distributis, quo vtendum sit ratione medendi.
Diacalaminthes confectio.
Tenuia facilè digeri.
Crassiora in ventre hærere.
Purgantia medicamenta debent crassiora relinqui.
Distributioni conferens medicamen nullum statim à cibo dandum.
Concoctioni ciborum quæ conferant.
Diacalaminthes medicaminis vsus.
Acopi ex abiete compositio contra omnem lassitudinem valens.

terebinthina vtendum. Coques autē cōmodius hæc in vase duplici, aut certè igni lento. Medicamentum enim hoc aptissimū ad omnē lassitūdinem est. Vtile etiam est & quod ex populi floribus fit.

Medicaminis quod ex populi floribus fit, cōpositio.

Est autē id tale: Ex illis enim adhuc cōnivētibus mediocriterq́; contritis, modius Italicus in quindecim aut viginti libras Sabini olei aut alterius similis, immittitur, quotidieq́; sub sole feruido simul totū id dimouebitur, si id fieri liceat. Itaq; post binos aut ternos menses potes flore expresso habere oleū, quod sine vlla mordicatione, nihilo minus quàm abietinū, per halitum digerat. Cui tantundē ceræ & resinæ licebit addere, quantum illi esse adiiciendum diximus. Si quā verò humidū id quod exprimitur, crassius vi debitur, sat fuerit vel quintam partem ceræ adiici. Sunt qui in duplici vase eleganter id medicamentū conficiant. Qui verò celerius id præparare cogitur, hunc necesse est aquę vinive quartam aut quintā partem, ne torreatur, iniicere. Atq; ad ea quidē de quibus nunc agitur, vtilior aqua est: vinum verò ad articulares affectus. Ergo & hæc medicamenta succos quicunq; nō crassi nec lenti in carne cuteq́; resident, evaporant: necnō qd' ex chamæmelo fit oleum, tum ipsum solum, tum ceræ quarta, resinæ duodecima parte immixta.

Succos carni cutiq; hærentes, evaporantia.
Chamæmelinū oleum.
Anethinum oleum.

Potest etiam & anethinum oleum, aut per se, aut cum cera & resina, similiter discutere in halitum. Præparetur autem in duplici vase, fiatq; ex anetho viridi, maturóq;. Iam sampsychinum oleum, hyeme, & regione frigida, ac tempestate simili, idoneum medicamentum est.

Sampsychinū oleum.
Discutientia efficaciter quæ.

Simili ratione ros maris herba, aut betæ albæ radix, aut agrestis cucumeris, aut altheæ, aut vitis albæ, efficaciter etiam discutit, vbi suas vires in oleo similis facultatis quæque ipsarum dimiserit. Quòd si eorum singulis, vel ceram solam, vel cum ea resinam inieceris, non solùm pulcherrimū, sed etiam quod in loco bene hæreat vnguentum facies. Abundè autē omnino erit, si ceræ quartam partē, resinæ duodecimā addas. Si verò abietinam simul & pineam resinam iniicias, aut cum his etiā terebinthinam, aut si hæ desint, humidā pini resinā, aut resinam quæ in fictilibus est, aut etiam quam frixam appellant, sic quoque medicamentum feceris, quod evaporandi vim habet.

Resinarum species variæ.

Porrò vbi præter vlcerosum sensum, etiam copia humorū crudorum in toto corpore abvndat, concoquenda quidem ipsa cruditas primarum venarum est, concoquendáq; simul & discutienda quæ extremas obsidet corporis partes: semper ipsius curationis studio in id propenso, quod affligere magis videtur.

Vlcerosi sensus si sit coniuncta cruditas, tā in primis venis, quàm in extremo consistēs corporis habitu, quid agendum.

Nam si pari noxa ipsi infestent affectus, respectu æquali curādi sunt: sed ita tamen, vt inter initia potiores medendi partes ei præstentur, qui in primis venis consistit: in fine verò, ei qui in carne. Medio inter hæc tempore, ambæ rationes ęquabiliter miscebūtur. At lassitudo tensiua, cùm citra exercitationem incidit, abvndantiam indicat, quæ solidas animalis partes distendit.

Lassitudinis tēsiuæ sine plenitudinis curatio.

Vbi igitur sanguinis redvndantia grauat, optimū est vel venam tundere, vel scarificare malleolum. Ex iis autem quæ in vlceroso affectu retulimus, vbi vitioso succo miscetur, licet ratiocinari & de alio quovis, cùm solus constiterit. Iam verò lassitudo quæ phlegmones sensum infert, si quidem sponte oriatur, subitò accendit vehementissimam febrem, nisi missione sanguinis malo prius sit occursum.

Lassitudinis quæ phlegmones sensum infert, curatio per sanguinis missionem vsq; ad animi deliquium, administratur.

Itaq; nec cūctari, nec parū detrahere convenit, sed (nisi quid obstet) ad animi vsq; defectum. Optimum verò fuerit, bis eodem die, si fieri possit, detrahere: ac primum quidem ita mittere expedit, vt animi defectum homo non adeat: secundò verò, ne defectus quidem ipse est formidandus.

Sāguinis missio quando sit eodē die repetenda.

Quippe, qui priore detractione resolutus est, secundam sustinere haud poterit: in hac verò si quid tale homini incidit, facilè revocabitur. Qui verò sic affecti sanguinem non miserint, hi si evaserint, vtrique fortunæ beneficio id acceptum ferent. Aestimare autem diligenter oportet, qui sanguinem sunt missuri, in thoracéne, dorso, & lumbis tensio, pulsansq; dolor figatur: an in capite potius & collo. His nanq; affectis, humeralem venam diuides, maximè si repletum caput & calidum sentiunt: illis verò internam.

Humeralis vena quādo secāda.
Interna vena in quibus tundenda.

Si verò omnino ęqualiter lassitudo occupat corpus, ambarum mediam.

Media quando aperiēda vena.

Ac si ab incisa quidem vena febrire cœperint, alterius est artis, nempe curationæ, ius prospicere. Sin autē tum non febricitent, primo die post incisam venam, aut ptisanæ cremorem, aut sorbitionē ex alica solùm dabis.

Lassitudini phlegmonosæ victus ratio conveniens.

Secundo verò etiā lauare licet cum copioso oleo, nutrire autē moderatissimè, lactucæ, vel cucurbitæ, vel ptisanæ aliquid offerens. Est & alica nō inutilis. Si cucurbitæ copia nō sit, malua, betáq;, & lapatho, & atriplice vtendum. Quòd si carnē quoq; gustare velit, saxatiles pisces, vel oniscos in albo iure (quod anetho, sale, oleo, & porri exiguo in aquam coniectis conficitur) bene elixos dabis.

Albi iuris compositio.

Vino autē vtiliter etiam ipso secundo die parcet. Tertio verò, si quidem aquæ potionem facilè toleret, tunc quoq; vino abstinuebit: si non ferat, ponsissimum quidem apomeli dabis. Hoc si non fit, album & tenue vinum offeres, aliáque pro ratione exhibebis, quæ vt boni sint succi, ita minimè calefaciant. Cauendum tamen vel maximè est, ne properè & multū, sed sensim, & paulatim renutrias. Alioqui minimè ipse ventriculus poterit tantam ciborū colluuiem pro dignitate concoquere, ac proinde plurimū crudi succi rapietur in vniuersum corporis habitum. Venter quippe sua ipsius causa nutrimentū suscipit, vt eo nimirū fruatur.

Ventriculus sua ipsius causa nutrimentum suscipit.

Vbi autem expletus fuerit, quod reliquū ciborū est, exprimit, pessimúmq; ceu onus alienum deiicit, videlicet ad ipsa intestina. Ab iis verò rursus ad venas suggeritur, a quibus tandem in vniuersas animalis partes differminatur: vbi alimentum ipsum nactum iam concoctionem ternam, alendo corpori assimilatur.

Nutritionis modus.

Vnde multi exinanito corporis habitu, nisi reficiantur lentè, plurimum excrementorum in toto eo congerunt, atq; ex iis nō leuiter ægrotant. Quoniam autem per lassitudinē quæ phlegmonem repræsentat, vis calidi sanguinis congesta in corporis mole est, venæ autem sectio succos è vasis emittit, vtile est post priorem detractionem tantisper intermittere, dum aliquid eorum qui in corpore sunt humores, remigrare possit ad venas, Quod tamen quoniam cōmittendum

Sanguinis detractione prima & secunda cur interponendum sit tēpus.

Sanguinis detractio cur iteranda sit.

non est vt in iis maneat, vtpote ex dimidio corruptum, idcirco detractionem sanguinis etiam secundo die iteramus: aliquando verò & in tertio, vbi videlicet & revellere, & ex aliis in alia transferre visum est conducere.

GALENI PERGAMENI

de sanitate tuenda, lib. V.

Hominũ natura diuersa.

Ars sanitatis tuẽda quod præstet.

Galenũ vixisse sanissimum.

CVm hominũ naturæ sint numerosæ, diuersam victus & exercitij rationẽ postulant, quæ ex arte quæ valetudinẽ tuetur petenda est. Huius enim beneficio cõtingit, vt qui ab ipso ortu imbecillum corpus nõ sunt sortiti, sensibus illæsis, ab omniq; prorsus morbo & dolore alieni, ad summam senectutem perveniant. Ego verò, tametsi nec salubrem corporis statũ ab ortu ipso sim nactus, nec vitam planè liberã egerim, hac tamen ipsa arte vsus, post octauum & vicesimũ annum ne minimo quidem laboraui morbo, nisi fortè diaria febri, ob lassitudinẽ aliquando contracta, cùm alioqui liceat nõ modò hanc, sed bubonẽ etiam effugere, si quis liberam vitam sit nactus, vacétq; ab vtroq; genere excrementorũ, & eo quod in quãtitate, & eo quod in qualitate cõsistit. Ergo corpus optimè constitutũ, ad sui custodiam, tum in exercitationibus, tum in potulentis & esculentis, necnon in somno, vigiliis, balneis, atq; vniuersis animi actionibus, medium vtriusq; excessus, idq; in qualitate, quantitate, & facultate, postulat.

Corpus optimè constitutũ, ad custodiã sui desiderare omniũ excessuũ medium.

Excessum corrigendum esse per contrarij excessus vsurpationem.

Affectuũ cognitio quid iuuet.

Recordatio præteritorum quid conferat.

Quòd si in aliquo sit erratũ, corrigendus error est, per contrarij excessus vsurpationẽ. Vt autem corrigẽdo nõ erres, primũ corporis affectus ad vnguem scire oportet. Deinde omniũ eorũ quæ priore die facta videris, meminisse. Nam affectus quidẽ, quod delictũ sit, docebunt: recordatio eorũ quæ pridie sunt acta, quantũ tibi à consuetis sit recedendum, insinuat. Imò verò id quod peccatũ est, memoria factorũ ostendet: & prout corrigetur, ex præsentium collatione docebit. Vt, exempli gratia, si mollius quàm prius postridie corpus videatur, primũ quidem frictionũ meminisse conveniet, an molles, & cũ pinguitudine & balneis leniter tepidis sint adhibitæ. Ab his revocari ad memoriã debebit, an exercitationes tardæ & exiguæ præcesserint. Dein, an potio vberior fuerit. Mox, an cibos plures, aut natura humidiores acceperit. Postremũ, an multùm dormierit. Proximus molli corporis affectui, est humidus: hoc differens, quòd mollis ipsorum corporum propria qualitas est: humidus, qui in eo continentur, humorum. Discernũtur hi tactu: nam humidus affectus cũ madore cutis est: mollis sine hoc: quanquam est profectò & molle corpus humidum suis ipsius partibus: non tamen cum mollitie necessariò cõiunctus est humidus affectus. Potest nanq; durata caro esse, & tamen mador sudórve è corpore emitti. Ac siccus quidẽ immodicè affectus, habitũ statim durum efficit: indicat autẽ, aut cibi potionisve penuriam, aut vigilias, aut vitæ sollicitudinem, aut multam frictionem, aut deniq; exercitationem immodicam. Hæc itaq; considerans, corrigere quotidie errorem poteris, priusquàm is inauctus, curatu difficilior evadat. Semper autem memineris, excessum omnem contrario excessu emendandum esse.

Humidus affectus à molli quo differat.

Siccus immodicè affectus quid indicet.

Excessus omnis contrario est corrigẽdus excessu.

Medicinæ vsus.

Cui præcepto si corporũ dignoscendorũ peritiam adieceris, & singulorũ remediorũ facultates adiunxeris, vniuersæ iam artis quæ corpori hominis tuendo dicata est, peritus fueris: cuius ope licet præsentem sanitatẽ tueri, & amissam recuperare. Atq; optimum quidem corpus cuiusmodi sit, dictum iam est. Quod ab huius perfectione defecit, scire licet tribus id de causis defecisse: aut quòd statim in vtero, vitioso statu fuit: aut quòd qualibet de causa in non naturalem affectum pòst concessit: aut ætatis ratione. Omnia verò corrigenda per contrarium excessum sunt.

Deficere ab optima constitutione, tribus de causis contingit.

Senum siccum & frigidũ, humectãtibus simul & calfacientibus corrigendum esse.

Nam senium, frigidum & siccum cùm sit, per ea quæ calefaciunt & humectant, corrigitur. Talia sunt balneum dulcis & calidæ aquæ, vini potio: præterea ex cibis quicũq; humectare calefacereq; sunt nati. Quod pertinet ad exercitationem, frictionem, atq; omnem motum (qui cibum debet præcedere) scire licet poëtam ex parte verum dixisse:

Vt lauit, sumpsitq; cibum, det membra sopori.
Nanq; hæc iusta seni.

Senum nemo quietem ex toto postulat: sed neq; exercitiũ vehement.

Senum corpora plurimum iuuari pingui frictione, post somnum matutinum adhibita.

Frictionis matutinæ post somnum adhibitæ vtilitas.

Senibus qualis esse debeat exercitatio.

Postulat autem senum, non secus quàm iuuenũ, corpus, dimoueri aliquando. Imò corporũ quæ in florenti ætate sunt, nõ desunt quæ quietem requirant. Senum verò nemo quietem ex toto postulat: sed neq; exercitiũ vehemẽs. Ceu enim ventulo quodam excitari, accendiq; calor eorũ desiderat: vehementiori autẽ motu deiicitur. Cùm igitur senum omne corpus sit frigidum, nec potens alimentũ ad sese trahere, atq; id probè conficere, ex eóq; nutriri, plurimũ frictione pingui adhibita post somnũ matutinũ iuuatur: quippe quæ vitale robur excitet, ac modicè calefaciat, efficiátq; vt sit distributio nutrimẽti facilior, atq; nutritio promptior. Quare multos etiam laborantes atrophia, eiusmodi frictione adhibita, facilè paucis diebus carne impleuimus. Frictio itaque ex oleo administrata manè, velvti exercitatio quædã sit senibus. Post hanc inambulatio, gestatióq;, ex senis viribus cõiectatæ. Etenim exercitatio acuta corpus tenuat: cõtraria crassius reddit: multa corpus siccat: mediocris obesum præstat.

Exercitationis formæ, quæ senib. vtiles sunt, vnde sint coniectanda.

Verũ exercitationis formæ quæ senibus vtiles alienę've sint, tum ex corporis totius affectu, cõsuetudinéq;, tum vitiis ipsis quæ infestant, intelligentur. Ex totius corporis affectu: nam optimi status corpus, sicvti in iuuẽtute ad vehementissimos quosq; labores maximè idoneũ est, ita in senecta se habet ad omnes mediocres. Quod verò à mediocritate recedit corpus, ad plerasq; id exercitationũ ineptũ est. Quippe vitiosæ figuræ thorax, in iis quæ per vocem administrãtur offenditur. Per ambulationẽ gracilia crura læduntur: de cæterisq; pari iudicio censendum.

Membra infeliciter ab initio formata, fieri exercitãdo imbecillia.

Consuetudinis exercitatorum esse habendam rationem.

Quicquid autem ex his parum ritè ab initio cõditum est, id exercitando imbecillũ redditur. Senibus verò quæ præcipua ad sanitatem exercitia sunt, hæc per valẽtiores corporis partes sunt obeunda. Sed habenda consuetudinis in primis est ratio. Nam quæ consueta sunt, vt minimè lassantia quos exercent, etiã delectãt: sicvti è diuerso, quæ insueta sunt, tum displicent, tum verò lassant. Porrò quibus operibus arte opus est, ea ne attingere

Senes consuetis laboribus sunt exercendi.

gere quidem senes debebunt. Senes igitur consuetis laboribus exercendi sunt, sed tamen vehementia eorũ remissa. Tertiũ quo dirigit qui exercitationis formã præscribit, ab affectione sumitur. Nam quos comitiales morbi, vertigines, grauis ophthalmia, vel auriũ dolores ex leui occasione malè habent, iis inclinato capite, dorsóve, aut humi volutatis, exercitari non expedit: sed tum ambulatione sæpe, tum cursu mediocri, tum gestatione in vehiculis citra fatigationẽ vti. Simili modo quibus aut in fauces, aut in partes eas quæ circa collum aut totũ caput consistunt, fluxiones procumbunt, minimè quæ caput impleat exercitationẽ sustinent: sed sunt his omnibus quæ per crura gerũtur vtilia: sicvti è diuerso, qui imbecillis sunt cruribus, his superiorib. partibus exercitari est satius.

Exercitari qui superioribus & qui inferius partib. debeāt.

At quorum mediæ crurum brachiorúmq; partes opportunæ offensionibus sunt iis quodvis exercitationũ genus idoneum fuerit, modò ne reliquarũ considerationũ vlla prohibeat. Quæ tamen circa thoracem partes sunt, magis inferiorũ exercitatione iuuãtur: quæ circa vesicã & renes, superiorum. Lien, ventriculus, iecur, & intestina, vt in medio superiorum & inferiorũ sunt, ita se ad exercitationes habent.

Infirmæ partes dum laborãt, non sunt fricãdæ.

Frictio prohibet dolores per circuitum venientes, si duas vel tres horas ante accessionẽ adhibita sit.

Frictiones tamen partibus infirmis, quo tempore laborant, admouere non convenit. Vbi sanæ sunt, convenit vel magis quàm aliis, & potissimũ siccas. Quin etiam qui certa periodo redeunt quibusdam partibus dolores, hi ne fiant, nõ exigua ex eiusmodi frictione cautio est, præcipuéq; si duas vel tres horas ante accessionem adhibita sit: firmantur enim eæ partes, & cõsuetas fluxiones minus admittũt. Atq; hæc quidem omnibus ætatibus cõmunia existunt. Non exercitari verò imbecillis partibus, solis senibus suadeo: ex cæteris, quantò quisque remotior à senio fuerit: tantò illi magis exercitari pars debet.

Crura gracilia picanda esse, et cursu exercẽda.

Cæterùm si crura gracilia sortiatur, ea sanè picari, modicéq; fricari, & cursu vti potius quàm alio exercitio conducet. Si igitur nec lassitudo, nec calor præter modum sentiatur, augeri ambulationem & cursum oportet, necnon alternis diebus picari. Sin aliquid eorum cernitur, crura sursum habita in lecto collocare cõveniet, & copiam exercitationis minuere, atque infernè sursum vti frictione. Vbi verò, his obitis, consecuta fuerint naturalem habitum crura, ad eum quem cœpisti remediorũ vsum redibis: adhibitis & rotundis frictionibus, quæ durarum ac mollium sunt mediæ. Aliquando etiam & pingui puluere prius inspersis cruribus, oleum infundes, & mox fricabis.

Brachia gracilia & picãda, & omni modo exercẽda.

Si cui verò crassiora quidem crura sunt, brachia verò cubitiq; gracilia, huic omnia quæ per manus fiunt exercitia, sunt petenda: fugienda verò quæ cruribus obeuntur. Frictiones tamen & picationes simili modo fiant.

Gestatione in quibus vtẽdũ.

Porrò qui imbecilliores sunt, hos gestatione potius quàm inambulatione dimouebis: validiores vtroq; genere exercitabis, agésq; ad secundam frictionem vtrosq;, sed semper imbecilliorẽ citius. Nam vbi imbecillæ sunt vires, crebra exiguáq; frictione vtendum: vbi validæ, rara multáq;.

Senibus eadem qua convalescentibus expedit victus ratio.

Scire autẽ licet, senilis statum corporis, quoniam ex leui momento in morbum incidit, simili ratione iis qui ex morbo convalescunt, in victu esse curandum.

Senes crebrius & parcius cibandos esse.

Antiochus qua vsus victus ratione, sensibus & membris omnibus integris ad extremum durarit.

Tutius ergo est imbecillo seni exiguum dare ter die, sicvti Antiochus medicus solitus est se cibare, qui circa tertiam vel ad summũ quartam horam, panem cum attico melle sumebat. Post sextã autem, iam exercitatus & lotus, prãdebat mediocriter, primũ iis sumptis quæ aluum deiiciũt: post hæc maximè piscibus, vel quos saxatiles vocant, vel qui in alto mari degunt. Rursus in cœna à piscium vsu abstinuit: sumpsit autem aut far cum mulso, aut auem ex iure simplici: qua quidem victus ratione sensibus & membris omnibus integris ad extremũ durauit.

Vinum vt pueris est aduersissimũ, ita quã aptissimũ senibus.

Sciendum autem est, vt pueris vinum est adversissimũ, ita esse quàm aptissimũ senibus. Esto autẽ id ex his quæ calidioris naturæ existunt, qualia sunt in Græcia quidem Ariusium, & Lesbium, & Mysium: ex Italicis verò Falernum & Surrentinũ. Proxima his sunt in Italia quidẽ Tiburtinum & Signinũ, ambo vetera: quando nouella diu fluitant in vẽtre. Secundo ab his loco sunt Adrianum & Sabinum, & Albanum, & Gabrianum, & Triphilinũ: præterea omnia Aminæa quæ in Italia nascũtur, & circa Neapolim & in Tuscia.

Senibus qualia vina sint commoda.

Ergo de his modicæ antiquitatis bibendum senibus est, vtique quibus valentius caput non est. Quibus autem est, his & Falernum, & Surrentinũ, & Ariusium, & Lesbiũ, & Mysium, & Tmolites, idonea sunt. Huc autem dirigi omne consilium debet, vt vinum ipsum sit substantia tenuissimũ, atq; fuluo colore: quanquam pallidum cõmodum etiam existit.

Vinum flauum calidissimum esse, album verò minimè calidum.

Vinum quæ cõmoda præstat senibus.

Calidissimũ autem vinum, si colorẽ spectes, est flauum: minimè verò calidum, album. Quæ media inter hæc sunt, provt altervtri magis accedunt, ita vim eius exhibent. Vnũ igitur illud maximũ senibus cõmodum ex vino accedit, quod omnia eorum membra calefacit: alterum, quod per vrinas serum sanguinis expurgat. Quæ omnia præstat tenue simul & flauũ vinum. Quæ verò ex pallidis aut flauis vinis substantiæ pinguis sunt, hæc & sanguinẽ augent, & corpus nutriũt: quo fit vt ea vtilia senibus interdum sint, vtique quo tempore nec serosam humiditatem in venis habent, & alii liberalius desiderant.

Vina incommoda senibus.

Cæterùm quæ diu in ventre morantur, vt crassa simul & astringentia vina, eorum sanè nullum aptum est seni. Si quis ergo senum dulci vino vti à balneo velit, vbi manè comederit, huic optimum Faustianum Falernum fuerit, aut aliquod illi similè. Possunt etiam vinis iis vti senes, quæ melle condiuntur: maximè vbi suspicio est gignendi calculi in renibus, aut podagræ, articularísve morbi impetus futuri.

Senes à quibus cibis cauere debeant.

Verùm quia obstructio à cibis crassum atq; lentum succum gignentibus, difficilior curatu est ea quæ à vinis procedit, ideo cauendum senibus est à multo alicæ, aut casei, aut ouorum, aut cochlearum, aut bulborum, aut lentis, aut suillæ carnis esu: multóq; magis ne anguillarum, aut ostrearum, aut cartilagineorum, aut thynnorum, aut cetariorum vsum frequentent.

Carnes omni ætati inutiles, sunt ceruina, caprina, & bubula.

Sed neq; ex carnibus ceruina, caprináve, aut bubula est vtilis, nõ modò senibus, sed neq; vlli ætati. Ouilla verò iuuenibus quidem nõ malus est cibus. Senibus tamẽ, nec ea est cõmoda: atq; hac etiã multò minus agnina. Hœdina verò seni nõ

incõmoda est: præterea aues eę quæ extra paludes ac flumina, stagnáq; degunt. Salita autem omnia meliora recentibus sunt. Ergo ante omnia cauendum ab obstruentibus est. Quòd si res cogat aliquando copiosius iis vti, promptus sumendum medicamen Diacalaminthes est, aut etiam diatrion pepereon: aut piper album & redactum in pollinem, cum ipsis cibis ac potione est miscendum. Sed & cepas esitare tunc expediet, alliúmque, si huic assueuerint. Quòd si post obstruentes cibos, ea quę obstructiones aperiãt, dederis, atq; ab iis ipsis soluta aluus sit, vtilissimè postridie theriacen propinaueris, sicvti & Ambrosiam, & Athanasiã. Iam illud patêre arbitror, panẽ quoq; his exhibẽdum, qui nec salem, nec fermentũ, nec subactionẽ, nec iustam coctionem desideret: nõ autẽ aut similaginem, aut quæ ex ea fiũt bellaria, cùm nimirũ viscera obstruãt. Quippe nisi placentis quæ ex butyro & similagine fiunt, mel affatim admixtũ esset, nullus cibus omnibus hominibus, nedum senibus, magis aduersus esset. Panis itaq; quò purior fuerit, eò magis seni adversatur. Siquidem nisi multũ fermenti & salis receperit, diligentissimèque sit coctus, obstructiones in iecinore, liene, & renibus facit: maximè quibus in his visceribus vasorũ exitus angustiores natura sunt: pro quorũ sanè diuersitate contingit etiam, vt alij citra noxam diu lacte nutriantur, alij grauitatẽ in pręcordiis ac maximũ pondus, dum vtũtur illo, persentiant. Noui autem quendam, cui ex lactis vsu dentes omnes perierunt: idq; quod ea de causa contingit multis aliis. Porro lactis cõmoda sunt, ventris moderata deiectio, succi bonitas & nutritio: pascuis ipsis quoq; animaliũ, quorum lacte sumus vsuri, nõ parũ ad hæc conferentibus. Nam si scammonia, aut tithymalorũ quopiam vescantur, cõstat in lacte etiam laxandi vires inesse. Quare animaliũ quorũ velvti optimi succi lacte sis vsurus, neq; acris, neq; acuta, neq; admodum austera nutrimenta esse debent. Animal autem ipsum sit ætate florens oportet, habitúq; inculpato corporis. Satiúsq; fuerit alterum capram, alterũ asinam esse, earũq; lacte vicibus vti. Quippe asinæ lac tenue serosúmq; est: capræ, mediocris substantiæ existit. Itaq; hoc nutriet magis, illud omnino tutius est. Nam & si quando solum cum pane sumitur, tum citius subducitur, tum minimè est flatulentũ: sed neq; in ventre cogitur, potissimũ si prius salis aliquid & mellis immiseris. Lac tamẽ nõ omnibus exhibendum est, sed iis solis, qui id probè concoquant, nec vllũm ex eo symptoma in dextra præcordiorũ parte sentiant. Vina autẽ quæ calidiora sunt, & quæ ipsas vrinas mouent, ea magis conducunt senibus. Cùm autem senile corpus, quantum ad ipsas partes attinet, frigidum siccúmq; sit: facilè autem serosis & pituitosis excrementis, ob virium infirmitatem, impleatur, hæc quidem purganda sunt, solidæ autẽ partes calefaciẽdæ simul & humectandæ. Iam quòd moderato motu & somno senes indigeant, satis magna documenta sunt, quò victus eorum consilium dirigi debeat. Quare si quando propter pituitam aut obstructiónes cogimur aliquid ex iis quæ incidant ac dissecent petere, reuertendũ

Senibus salsa esse meliora recentibus.

Senes quib. vti debeant præsidiis ne in obstructiones incidant.

Panis qualis exhibendus senibus.

Bellaria esse abigenda à senibus.

Melle corrigi grauitatẽ placentularum.

Panis quò purior fuerit, eò magis senis aduersatur.

Lac esse aduersissimum dentibus.

Lactis commoda.

Pascua animaliũ cõferre plurimum ad bonitatem lactis, malitiámve.

Asininum lac quale.

Caprillũ lac.

Lac asininum minimè in ventre cogitur.

Lac quibus sit exhibendum.

Vina senibus quæ conducãt.

Senile corpus, partibus quidẽ solidis esse siccum et frigidũ, colligere tamen in se pituitosa & serosa excremẽta, quæ sunt purganda.

sine mora ad humectantẽ victum est: atq; alica ex melle, cui aceti aliquid mistum sit, aut ex mulso, vinóve Falerno exhibenda: aut lacte vtendũ, aut ptisana bene cocta, quę piperis pollinem acceperit. Ita verò & maturi fici, præ cæteris autumnalibus fructibus eligendi sunt, sicvti hyeme caricæ. Panis autẽ præparatus sic vti diximus exhibeatur. Sed vrinas quotidie moueri cõuenit, nõ per pharmaca, sed apio, et melle, vinisq; ad id facientibus: necnon aluum soluere, potissimum oleo ante cibum absorpto, atq; oleribus ex oleo garóq; ante cibum assumptis. Quin & ficis, prunis, aliisq; id genus quę æstate autũnóq; vigent, soluitur nõnullis aluus. Hyeme verò tũ caricis, tum Damascenis prunis, aut elixis, aut in mulso, cui plusculum insit Attici mellis, maceratis. Longè autem ad deiiciendã aluum Damascenis Hispana præstant. Oliuas etiam ex muria præsumere aliquando licet. Aloën verò (quod multos senum, quibus siccus vẽter est, facere video) haudquaquam sumi suaserim, nisi maior aliqua necessitas vrgeat. Quòd si biduo astrictus venter tertio die nõ soluitur, sat eo tempore fuerit mercurialem herbam, & marinam brassicam, & cnicum in ptisana, dedisse. Similiter & terebinthi resinam, nucis ponticæ magnitudine: aliquando duarum triũmve. Quippe non modò aluum soluere citra noxam potest, sed etiã viscera omnia, iecur, lienem, renes, pulmonésq; abstergere. * Vicatim autem prædicta exhibere oportet, tum verò id medicamentũ quod ex caricarum eniciiq;, à pelliculis exutorum tusorúmq;, pari mensura constat. Sumere verò cõuenit duarum triũmve caricarum magnitudinis modum. Cæterum nullum eorum quæ dicta sunt exhiberi admodum copiose debebit. Siquidem nonnulli in præsens gaudent, si copiosius desederint: verum quantò magis sunt vacuati, tantò his venter sequentibus diebus magis astringitur. Quo fit vt ipse, si qui sunt quibus in diuturnis morbis venter sistitur (contingit enim id post longum morbum in conualescentia) iis aluum ducam non acribus per inferna infusis, sed tantũ oleo: id quod sanis similiter vtile est. Omnis porrò affectionis corporalis providentia, in duobus cõsistit: nempe propria eius internoscenda essentia, & materiæ præsidiorum viribus. Vt statim in proposito nunc senio, qui scienter pernouit senectutem esse siccum & frigidum corporis temperamentum, annorum multitudinis ratione proveniẽs, si quidem quæ humectẽnt pariter & calfaciant præsidiorum materias norit, is idoneus senum medicus fuerit. Quadruplex verò materiæ genus cùm sit, quæ sumuntur, quæ geruntur, quæ educuntur, quæ foris admouentur: vtiq; ex singulis eligere oportet, quæ calefacere humectareq; possint. Quod autẽ ad exercitia pertinet, vt iuuenibus ea mutare quę nocent, tentandum est, etiã si à pueris his maximè insueuerint: sic vtilius est senibus consueto opere exercitari, vel si modicè noxium sit. Sicuti verò senum ipsorum inter se non parua differentia est, ita & eorum qui natura sicciore frigidioreq; sunt, si ad mediocrem statum compares, non paruum intemperiei discrimen invenias. Atq; humectare quidem hos

cale-

Senibus victus humectans congruus.

Ficos maturos congruere senibus.

Senibus vrina & aluus quib. medicamentis atque cibis mouenda.

Damascena pruna.

Oliuæ.

Aloës vsum improbat Galenus in senibus.

Ventrẽ soluentia tutò.

Terebinthinã soluere aluum abstergereque viscera.

** vomitiue*

Medicamen ex caricis & cnico, aluo soluendo cõmodum.

Ventrem tantò magis astringi sequenti tempore, quò magis fuerit vacuatus.

Clysmos ex solo oleo ad deiiciẽdam aluũ commodissimos esse.

Affectionum corporis providentia, in propria eius internoscẽda essentia, & viribus præsidiorũ consistit.

Senium quid.

Materiæ remediorũ quadruplex genus.

Senibus diligenda quæ humectent, & calfaciant.

Senes exercendi consueto opere, vel si modicè noxium sit.

calefacereq́ conveniet: audacius tamen eos, qui per ætatem maiori exercitio ferendo sunt. Conducit autem ad certiorẽ affectuũ notitiam, cùm ætatis consuetudinisq́, tum causarum quas procatarcticas vocant, consideratio. Qui verò affectum exactè norit, facilè adinveniet remedia, cùm contraria contrariis auxilio sint. Male itaq; affecto corpori, semper contraria: optimè se habenti, viribus similia exhibeantur. Quinetiam intemperies ipsas, quæcunq; adhuc intra sanitatis fines subsistunt, si corrigere studebis, contraria quodammodo victus ratione curabis: quod tamen per multum fit ocium. Nam si in negocio sint, similibus vteris, potissimum cùm ita fuerint corpora assueta. Atque hactenus malè affecto corpori contraria exhibebimus, quoad pristinum statum sit consecutum. Cæterùm ea victus ratio quę intemperies corrigit, longius plerunq; procedit, propterea quòd similibus maiori ex parte morbis tentamur. Facilius itaq; quicquid intemperatũ est, ad propriam naturã redit, quàm ad optimũ temperamentũ accedat. Quippe id cùm in medio omnis intemperantiæ sit, quisquis conueniente naturæ suæ morbo laborat, ab eo longius abest: qui dissimili, minus. Ergo nec assuetudines ipsæ, tametsi paruæ sint, displicentibus adhuc sibi corporibus, sunt mutandæ. Cùm autem cõtrarij inter se multorũ hominum corporis status sint, certè mirandum non est, nõnullos vtilitatem ex contrariis percipere. Ac proinde sicuti fieri non potest, vt vnum calopodium ad omnes homines sutor accõmodet, ita nec medicus vnam omnibus vitæ speciẽ quæ conducat, potest accõmodare. Nonnullos siquidem noui, qui si triduo se ab exercitatione abstinerent, protinus ægrotabant: alios in perpetua quiete degentes, tamen secundam tueri valetudinem: atq; horum ipsorũ alios minimè lauare: alios nisi lauissent, ilicò febricitare: sicuti Primigenem Mitylenæum, cui nimirum ob excrementa fumida sub cute collecta cohibitaq;, febris excitabatur. Quare naturis eiusmodi balneum est vtilissimũ, nõ modò quòd fumidum euocet, sed etiam quòd humectet, idq; dulci humore. Facillimè igitur id qđ quæritur, ratiocinatio inuenit: fidem verò eius experientia cõprobat. Porrò vbi Hippocrates ait, labores debere ipsos cibos precedere: illic agit de ordine exercitationis & cibi, nequaquam illud affirmans, quòd omnibus hominibus hæc ambo cõducant, sed quòd iis quibus exercitari expedit, præcedere exercitatio ipsos cibos debeat: cum nimirũ in lib. De morbis vulgò grassantibus, calidis naturis quiescẽdum esse suadeat, hoc est, à vehemẽti motione cauendum: quandoquidem ex ipsa in totũ desidia, nemo vnquã adiutus est. Quibus itaq; mordax calor à natura est, adeò vt fumida gignat excremẽta iis balneum salubre est, tum motus qui exiguus & lentus sit: multus autem & celer, adversissimus est. Quare istis non semel modò, verumetiam bis lauari die cõducit, potissimum æstate. Esse quoq; boni succi nutrimentũ, in quo nihil sit acre. In sole autẽ versari, & irasci, & multũ cogitare, his inimica sunt. Qui diuersæ ab his naturæ sunt (hi autẽ sunt frigido & humido temperamento) valentiores motus desiderãt, ac victũ in quo superet quod tenuem succũ facit. Hi verò, nec si in sole exerceãtur, læduntur: nec etiam si balneo abstineant. Porrò senescũt celeriter, quæ corpora frigida & sicca sunt. At humidum & calidũ temperamentũ est fluxionũ vitiis obnoxiũ. Iam verò omnes intẽperatas naturas corrigere quidem contrariis oportet, dum planè in ocio sunt: seruare autẽ similibus, dum per negocia vacare sibi nõ possunt. Cæterũ plus laborandũ est propter humiditatẽ corporis: præceleri motu non vtendum, propter calorẽ. Ad hæc, cùm ex segniore vitæ ratione ad exercitationes & balnea se transferũt, ilicò fluxionũ tentantur morbis, nisi prius sint vacuati, quàm exercitationes adeant: quare antevertere per veris vitiũ sanguinis detractione oportet, aut per incisam venã, aut scarificatis malleolis. Quòd si ita naturi recusent, purgandi medicamento sunt, non simplicis facultatis, sed quod trahere flauam bilem, & pituitam, & serosa excrementa possit. Vinum autem frigidis & siccis naturis vtilissimũ esse prius dictum est: circuncidendũ verò iis est, qui summè calidi propter intemperiẽ existunt. Nam qui media temperie sunt, vtiq; plurimus iis fuerit naturalis calor: ac tali quidem naturæ mediocre dandum est vinum, sicuti ipsa quoq; mediocris est. Sed cùm triplex genere sit calidi temperamenti differentia: vna, in qua reliqua cõtrarietas (nempe quæ in humido & sicco cõsistit) mediam temperiem seruat: altera, in qua siccitas subsultat: & tertia, in qua vnà cum calido etiã redundat humidum: ei quidem quam primo loco diximus, tantùm albi, tenuis, atque diluti vini offeremus, quantũ ipsa à summis intemperie recessit. Reliquarũ autẽ differentiarũ neutri, cùm summæ caliditates existant. At quod calidissimum vinum est, id frigidissimis intemperantiis est vtile: reliquum autem quod portione respondet. Hæc verò dicta mihi de iis sunt, qui mediam senectutis ætatem agunt.

Affectu cognito, facilè inveniri remedia.
Contraria contrariis auxilio esse.
Sana esse conseruanda similibus.
Intemperies quæ intra sanitatis fines consistunt, per ociũ quidem contraria postulant: per labores autem similia.
Similibus maiori ex parte, morbis tentamur.
Intemperatum quod vis facilius ad propriã naturã redit, quã ad temperamentum optimum.
Assuetudines mutandas non esse.
Vnam vitæ rationem nõ posse omnibus accommodari.
Balneũ quibus sit vtilissimũ.
Ratio inuenit. Experientia fidem inuentorum cõprobat.
Labor in quib. debeat cibos præcedere.
Calidis naturis quiescendũ esse.
Desidia neminem iuuit vnquam.
Balneum quibus salubre.
Calore mordaci præditis quæ conferant.
Naturis frigidis ac humidis, quæ cõveniant.
Senescentia celeriter corpora quæ.
Intemperatæ naturæ dum sunt in ocio, corrigenda cõtrariis, vt seruãda similibus, dum sibi vacare nõ possunt.
Sanguinis detractione, aut purgatione, quibus ...
Vinum frigidis & siccis naturis est vtilissimum.
Vinum mediocre, mediocri naturæ dandum.
Calidi temperamenti differentia triplex.
Calido temperamento absq; excessu humoris & siccitatis quantum vini offere debeat.

GALENI PERGAMENI de sanitate tuenda, lib. VI.

CVm autẽ anterioribus quinq; libris, quo pacto quis eum qui optimo corporis sit statu, ab omniq; ciuili negocio immunis, propriæ tantũ valetudini indulget, à prima ineunte ætate ad vltimam vsq; senectutem in sanitate custodiat, iam abundè docuerimus: nunc sani ad eos veniemus, quibus per negocia esse, bibere, atque exerceri debito tempore haud licet: præterea ad eos, qui statim ab ortu sunt valetudinarium corporis statum sortiti. Vitiosi autem corporũ status, genere duplices sunt. Alij siquidem vniuersas similares particulas similiter habent intemperatas: alij verò dissimiliter, inæqualiterq́. Quinetiam instrumentalium partium compositione, quædam æqualiter, quædam inæqualiter conditæ sunt. At primũ quidem dicam hîc quoq;, qui status corporum sint maximè valetudinarij: sicuti & prius, qui maximè sanus esset, ostendi. Verum is vnicus erat. Etenim in omnium rerum genere, quod optimum est, id vnum est.

Vitiosos statum corporum esse duplices genere.
Vnum vbiq; esse, quod optimum est.

Vitiosa esse plurima.

Vitiosa verò plurima sunt. Eorum autē quæ per omnes partes similem habent intemperantiam, maximè improbanda sunt, quæ validas habent ipsas intemperantias, ac potissimum frigidas simul & siccas. At eorū quibus inæqualiter se habent corporis partes, illa quidem maximè morbis patent, quorū principes maximè partes contrariis temperamētis affectæ sunt. Minus obnoxiæ valetudini sunt, quibus ignobiliores partes ita se habent. Afficiūtur autem interdum partes per consensum aliarum, atq; consortij lege. Primùm ergo de iis verba faciā, qui æquali sunt intemperie, idq; ab iis qui præcalidi sunt, auspicatus.

Intemperiem vnā per se diu durare non posse.

Dictū autē alibi à nobis est, nō posse diu intemperiem vnā solam per se durare: quādò ipsa sibiipsi alteram ex necessitate asciscit.

Temperiem optimam soli adolescentiæ accidere.

Sciendum etiam est, temperiem optimā corpori in adolescentia accedere: reliquas autē ætates, hac deteriores existere: necnō corporales quidem actiones, præcipuas adesse pueris: animales autem, ei ætati, quę à pueritia ad remissionē vsq; succedit.

Actiones corporeas adesse præcipuas pueris, vt animales, provectioribus vsque ad declinationem.

Aetates circumscribi numero annorum non posse.

Nec tamen est has ætates annorū numero circūscribere: nisi fortè in latitudine quadam. Pubescere quippe incipiunt aliqui, vbi expleuerunt quartumdecimū annum. Quidam vno pòst annó, aut etiam amplius. Initium præterea remissionis nōnulli habent statim à trigesimo anno: nonnulli post quintū & trigesimū. Ac robur quidem omnibus minuitur, post ipsam summi vigoris ætatem: nō tamen hi sanitatem amittunt, tametsi minus hanc quàm antea laudabilem habeant.

Robur imminui omnib. post vigentem ætatem.

Sanitatis latitudo est ampla.

Sanitas senum non est sanitas absoluta.

Nam cùm latitudo sanitatis sit ampla, nō solùm vsque ad initium senectutis, verumetiam in ipsa senectute totā (quæ quibusdam naturalis esse morbus videtur) sani dicuntur homines, sanitate senectuti congruente: quæ tamen, sanitas absolutè non est, cùm actiones in senibus nō sint perinde validæ & firmæ, vt in iis qui ætate florescunt. Quare horum sanitas, propter ipsam actionum virtutem integra est, & de qua queri non possit: senum sanitas, querimoniis non vacat. Quamvis enim omnes actiones habet, nullam tamē validam possidet.

Corpora ab initio pessimè constituta, nō pervenire ad senectam: aut aliquo semper morbo teneri.

Porrò corpora quæ à prima statim genitura pronum ad morbos statum sortita sunt, ea sanè ad senectutē nunquam perveniunt: aut si quando pervenerint, vno saltem diutino morbo penitus laborant. Qui autem salubrem viuendi rationem ignorant, credibile etiam est, hos citius quàm pro naturę ratione interire. Sed iam ad illos cōvertamus sermonem, qui æqualiter per omnes partes, calidius sunt sortiti temperamentū: cæterùm in humiditate & siccitate se habēt módicé.

Calidiori absque excessu humiditatis aut siccitatis temperamento quæ adsint.

Ac talis quidem corporis natura, ab initio statim magis apparet sana, quàm quæ in vtraq; oppositione est vitiosa. Citius quippe edet dentes, & citius articulatam vocem, ingredieturq; citius, & singulis annis ad portionem increscet. Postea verò q̄ adolescentiæ annos compleuerit, exinde ad remissionem vsq; manifestè apparebit calidior, ita vt tum morbis, tum symptomatis quæ à bile oriuntur, facilè sit obnoxia. Multus nanq; calor dum humorem absumit, siccius reddit temperamentum. At cùm florens iam ætas item calida sit, nimirum composita eorum temperies, calida simul & sicca erit. In talibus autem temperamentis, bilis abundare tum pallida, tum flaua solet.

Bilem abundare in calido & sicco temperamento.

Sunt verò, qui hac natura sunt, ad ætatem vsque adolescentiæ, similiter educandi iis, qui optimæ sunt naturæ.

Bilis purgatio quomodo sit molienda.

Si igitur bilis ipsa ventrem superiorem petat, per vomitum expellenda est, post exercitationes aqua tepida propinata: nam vino tunc vtendum nō est, nisi difficulter vomant ex aqua. Quippe eiusmodi quædam naturæ sunt, quibus vtiq; vinum dulce, vbi aquam præbiberint, est concedendū. Præterea etiam magis, vbi temperamentum eorum ab initio calidius sicciusq; fuit, vomitio petenda est. Quin & exercitari his vtilius est, non acutis exercitationibus & præuegetis, sed potius tardis, & mollibus.

Calido & sicco temperamento præditis, tardis mollibusq; exercitiis sunt exercendi.

Sunt enim om̄es qui hoc statu sunt, graciliores. Acutæ autem exercitationes extenuant: lentæ implent corpus. Sunt verò ex iis qui impensè calido temperamento sunt, & qui exercitari prorsus nō debeant: sed abvndè his satisfacit inambulatio, balneū, & mollis ex oleo frictio.

Macilenti quali victus ratione pinguescere soleant.

Quos etiam iuuat à cibis balneum, nisi in dextra præcordiorū parte dolorem, tensionémve aut grauitatem sentiant. Etenim quidam eorum incredibile est, quàm etiam obesi sint reddiri ex tali victus ratione. Antiquū autem vinum inimicū iis est: album verò & tenue, idoneum. At si quando eorum quæ dixi aliquod circa dextra præcordia sentiatur, ilicò dandum aliquid est eorū quæ iecur obstructū liberent, abstinendūq; ab iis cibis, qui crassum efficiūt succum: idq; donec affectus sese remiserit.

Obstructioni viscerum opportuni absinthiū, anisum, amaræ amygdalæ, & medicamentum diacalaminthes.

Vtile sanè fuerit & liquorē in quo macerata sit absinthij coma, offerre: præterea ād tum ex ea, tum ex aniso & amaris amygdalis cōficitur: quod etiam bibere ex oxymelite præstat in eo tempore, quod inter surgendum à somno, lauandúmq; intervenit. Non inutile est & medicamentum diacalaminthes, ex oxymelite: cuius tamē assiduum vsum cauere oportet in biliosis temperamentis. Porrò alimēti species, si quis horum temperamentū vertere in melius studet, cōtraria esse intemperantiæ debet.

Occupati negociis, non debent temperamentū mutare.

Cæterū qui versatur in rebus ciuilibus, & multis negociis distringitur, huic tutius est, vt nec tentet suum temperamentum mutare, sed similia sibi nutrimenta assumat.

Nutritio fit, cū nutriens cibus alendo corpori assimulatur.

Nutritio siquidem fit, cùm is qui nutrit cibus, corpori quod alit, assimilatur. Citius autem assimilantur sicca siccis, & humida humidis. Quibus verò æquale temperamentū est, iis quātò iucundius fuerit quod edunt, tantò vtiq; fit magis nutriens. At qui inæqualē temperiem sortiti sunt, iis diuersum est, quod assumptu iucundum est, ab eo quod cuiq; est particulæ idoneum.

Cōueniens cuique dupliciter dici: aut secundum qualitates, aut secundum totā substantiam.

Duplex autē est, idipsum quod cuiq; cōueniēs dicitur. Aliud quippe secūdū simplices qualitates, aliud secundū totam substantiā esse cōueniens dicitur. Atq; illo quidem vtimur, dum aut mutaré intemperiem per ociū volumus, aut seruare, propter negocia. Hoc autē quod tota substantia maximè idoneū est, sola experiēntia discernitur, habétq; vim non vulgarem, ad mutationē alimentorum in substantiā animalis nutriendi, totius substantiæ conuenientia.

Temperamēta esse seruanda similibus, vt alteranda cōtrariis.

Fiunt autem & qualitatibus cōuenientiæ, vtiq; si seruare temperamentum studes: humidis naturis humectante

cibo

Calidis, frigidisve intemperantiis, cur semper contraria exhibenda.

cibo maximè quadrante: siccis verò eo qui siccet: sin alterare placet, contrariis. In eo verò qui est in calido frigidóve ad intemperātiam lapsus, contraria dare semper expedit: cùm efficaciores quàm quæ ex siccitate & humiditate consistunt, eiusmodi intemperies sint, faciléq́ similibus nutrimentis in morbosam intemperantiam abeāt. At si siccius quodvis membrū efficias, nihil manifestè lædes. Pari modo nec si humidiori suam serues humiditatem. Evidenti verò argumento tibi ætates sint. Quæ enim à prima genitura, adolescentiam vsq; habentur, humidissima iis caro est.

Similes partes esse admodum siccas, licet mediæ capacitates superflua humiditate redundent.

At senili ætati, tum caro, tum cæteræ partes admodum siccæ sunt, licet mediæ capacitates superflua humiditate impleantur. Corpus itaque iusto calidius, si quidem in prima constitutione medium siccitatis humiditatisq; habitum obtinuerit, omnino id in incrementi statu siccius efficitur: idq; tum magis, tum celerius, si etiam natura erat siccius. Sed & senescet idem citius, quantò vtiq; ad summum incrementum pervenit citius.

Calido & sicco temperamento quibus victus ratio conveniat.

Venus siccis temperamentis inimicissima est.

Hi ergo in præcipui vigoris ætate potissimum humidam victus rationem postulant: quæ humectantibus cibis & balneis, tum exercitationum, quæ prævalidæ & multæ sint, abstinentia, perficitur. Prodest his & frigidæ potio. At Venus siccis temperamentis inimicissima est. Vitandæ quàmmaximè his sunt exustiones, & lassitudines, & solicitudines, & vigiliæ, & motus omnis celer.

Iracundia vitanda.

Iracundia verò, cùm biliosas naturas maximè accendat, acutas febres parit. Eatenus autem intendere, remittere've speciem victus oportet, quatenus supra naturalem habitum aucta diminutáve sunt temperamenti elementa. Ac mutatur quidem temperamentū contraria victus ratione: custoditur simili.

Calidiores humidioresq; naturæ in puerili ætate, fluxionum, putredinisq; morbis tentantur.

Sanè calidioris humidioris'q; naturæ in puerili ætate, fluxionum, putredinis, & redundantiæ morbis tentantur maximè. Quo magis & pluribus exercitationibus, & exacta ventris concoctione indigent: Itaque & ante cibū bis terq; hi si lauent, & calidis spontè ortis vtantur, maximum inde cōmodum sentient. Quippe huc dirigitur in his consilium, vt ipsas animalis particulas seruemus humidas. Quæ res omnis temperamenti cōmunis est, si modò contraria ratio omnium animantiū corpora citius ad senectutem perducit, ipsaq; est, cuius culpa omne genitū corpus mortale fit.

Corruptionis necessitas vnde accidat nobis.

Nam cùm non liceat corpori effugere progressum ad siccitatem, idcirco senescere nobis, corrumpiq; est necesse. Erit tamen id maximè diuturnum, quicquid erit minimè siccatum: Ac proinde qui maximè humidi sunt, ij maximè sunt longæui, & sanitate, vbi corpus ad robur pervenit, plus cæteris fruuntur: & reliquis qui parem ætatem agunt, valentiores ad extremum vsque senium persistunt.

Longævos maximè esse, qui maximè existunt humidi.

Humidum temperamentum in principio deterius esse, postea verò reliquis melius evadere.

Nam tametsi humidū temperamentorum in principio deterius sit, tempore tamen reliquis præstantius evadit. Quo magis qui tuendæ huius corporis sanitati præficitur, excretioni omnium recrementorum oportet maximam operam nauet, tum balneis ante cibū plurimis, tum exercitatione, tum apophlegmatismis & purgationibus: sed ante omnia cibis boni succi, necnon vini potione, quod vrinas promoueat.

Frigidorum temperamētorum differētiæ tres.

At frigidorū temperamentorū tres summæ differentiæ existunt. Nam aut modicè se habent in altera oppositione: aut altera qualitas in his exuperat, vtique uel siccitas, uel humiditas.

Sicca tēperies cur pessima existat.

Pessima tamen meritò sicca tēperatura est: quippe quòd temporis spacio senescentibus accidit, id iis statim à principio contingit.

Sicco frigidoq; temperamento præditi, qua ratione calfaciendi simul & humectandi.

Ergo istos humectare calefacereq; oportebit: quod fiet exercitatione modica, & nutrimento humectante, & calido: præterea calidi vini potione, & somno liberaliore: illud interim providentibus nobis, vt quotidie excrementa omnia expellantur.

Venus adversatur temperamentis sicco & frigido.

Venus quibus innoxia.

Venerem autem adversissimam esse temperamentis siccis, iam diximus. Quare adversari eam iis qui præter siccitatem sunt quoq; frigidi, etiam verisimile est. Nam innoxia venus iis tantùm est, qui calidi sunt & humidi, tum verò qui genitura naturaliter abvndant. Malum verò & illud frigidum temperamentū est, quod cum humiditate coniungitur: maximéq; est id fluxionū morbis obiectum.

Humido & frigido temperamento, qua sit occurrendum victus ratione.

Succurritur huic & balnei abstinentia, & exercitio, & tenuiori victu, & vnctionibus quæ modicè calefaciant. At qui frigidi natura sunt, cæterùm in sicci humidiq; temperatura se modicè habent, minus ij vel ad sanitatem, vel ad corporis robur sunt inepti, quàm qui sunt in illis intemperati. Horum igitur excitare, firmaréque calorem expedit: in humiditatis verò siccitatisq; specie, tota victus ratio fit media.

Salubris corporum constitutio, vt sanitas, etiā latitudinē habet.

Nunc autem de iis dicamus, quibus corporis status est inculpatus, viuunt tamen vitam seruilem, aut negociis implicitam: sed ita, vt ad extremum diei liberè possint sibi vacare. Salubris & inculpatus corporis status, in latitudine intelligi debet, sicuti & ipsa sanitas. Cùm autem ad extremum diei dico, distinguendum est: circane solstitium æstiuum, hybernúmve, an circa æquinoctia, dies ipsa sit æstimanda.

Dies maximi & minimi quot sint horarum Romæ, & in magna Alexandria.

Romæ siquidem maximi dies ac noctes paulò maiores quindecim æquinoctialibus horis sunt: cōtrà minimi, paulò intra nouē. In magna verò Alexandria, maximus dies quatuordecim horarū est, minimus decē. Ergo qui in breuissimis diebus & longissimis noctibus à ministerio sole occidente redit, huic fricari per ocium, & lauari, & modicè dormire licet. Nemo autem tam infelici est sorte, qui in maximis, & etiam in minimis diebus, non possit aliquid mediocriter agere. Cæterū qui exercitationi nō assueuerint, sed citra frictionē protinus perfusi oleo cōsueuerūt lauari, satis per se transpirabiles, ita vt neq; assiduè, nec longo tempore ægrotēt, ij ad aliā consuetudinē transferendi non sunt: sicuti neq; vlli alij, nisi qui iam longo tempore ægrotant. Aegrotare autem solent, aut redundantia, aut succi vitio. At si quidē redundantiæ vitiis ægrotent, succi ad cōvenientem modum sunt reuocandi. Sin succorum vitio, ad meliorem frugē ij reducantur oportet.

Redundantiæ morbi quando soleant oriri.

Vbi igitur quod exhalat à corpore, minus est iis quæ accepit, redundātiæ oriri morbi solēt. Quare prospiciendū est, vt eorum quę eduntur & bibuntur, respectu eorū quę expelluntur, seruetur conveniens mediocritas. Seruabitur sanè is modus, si ponderetur à nobis in vtrisq; quantitas. Detrahimus porrò de nutrimenti vel quantitate, vel qualitate, vel etiam

ca

vtraq;. Ac quemadmodū de quātitate dematur, notum est. De qualitate demitur, cùm vnius maximè alentis cibi loco, aliùs exigui nutrimēti apponitur.

Nutrimenti quādo minuenda quantitas, aut mutanda qualitas, aut vtrunq; faciendum sit.

Qui igitur celeriter notabilem abvndantiam aceruant, iis de vtraq;: qui nō celeriter, aut nō notabilem, iis de altera demptum esse sat fuerit; vtra videlicet homo ipse potius voluerit. Qui verò vitiosos congerunt succos, ij non perinde vt qui redundantiam cogunt, vni tantùm rei sunt intenti: quandoquidem neq; vnica est vitiosi succi species. Cuiq; tamen horum ab iis cibis potionibúsq; abstinendum est, qui, cùm quē ipsi congesserunt vitiosum succū facilè gignant. Ac sanè omnibus his cōmune auxiliū est alui deiectio, sicvti & veneris conveniens mediocritas.

Alui deiectio quibus sit auxilium cōmune.

Nam quibus inculpata corporis constitutio est, nō debent ij, velvti siccis suprà præceptum est, à venere omnino abstinere. An verò semel in die, an bis, sit iis qui eiusmodi vitā agunt, comedisse exvsu, cùm ex corporis ipsorū natura, tum ex cōsuetudine, atque adeo tolerantia ad ipsius cōsuetudinis mutationē, indicationes petendæ sunt.

Nutrimēta ventrem soluētia, quibus ante alios cibos sint ingerenda.

Et corū quidem quibus biliosus venter est, primi semper ciborū ac potionū sint, qui aluū deiciāt. Nempe ex vinis dulcia, & quæ mollire ventrem possint. Ex cibis olera cū oleo & garo. Vitanda verò ex vinis sunt austera: ex cibis, qui astringūt: nisi si firmandi oris ventris gratia, post totā comestionem exhibeantur.

Astringentium vsus in iis qui os ventriculi imbecillū possident, ad aluū deiiciendam conducit.

Siquidem astringentiū vsus, in iis qui imbecillius os ventris obtinent, nō solùm aluum non cōprimit, sed etiam ad deiiciendam illam conducit.

Apotherapia vsus quibus cōveniat.

Quicūq; verò palæstræ exercitiis ante balneum sunt vsi, priusquàm districtæ negociis vitæ se addicerent, iis vt ab ipsis abstinuisse est incōmodissimum, ita vt similiter vtantur, præter incōmodum etiam fieri non potest. Ergo apotherapia istis vtendum censeo: & simul de suillæ carnis modo nonnihil demendū. Quibus autē ante balneū aliqnid esitasse est melius, si quidem in die (gratia exempli) tredecim horarum æquinoctialium, circa horam decimā curaturi sint corpus, ij hora quarta solum panē assumāt, id quod ipse sum solitus facere. Modus autem eius sit is, qui decima hora possit esse concoctus. Sed nec post assumptū ipsum bibendum est.

Exercitia post crapulam, quæ mala soleant producere.

Eorum porrò qui repleti cibo se exercent, nō nullis caput repletur vaporibus; & in iecinore aut ponderis, aut distentionis, aut vtriusq; sensus percipitur.

Capiti pleno succurrendum ambulationib.

Si igitur caput repletum sit, succurrendum ambulationibus est, sed potissimū ante cibum. Nihil tamen vetat quin & post cibū. Cæterùm has quammaximè lētas esse oportet, illas his celeriores.

Obstructionis remedia etiam ad concoctionē facere.

Si iecur obstructum sit iis quæ in viis eius hærentia expediāt. At quæ obstructos heparis meatus aperiunt, eadem tarditati concoctionis conducunt.

Oxymeli.

Diatrion pepereon.

Horum optima sunt oxymeli, & diatriō pepereon, quod nihil non familiare receperit: ad hæc extenuatorius victus.

Deiicere aluū leniter Diospoliticum medicamen, & quæ ex ficu, & cnico, & epithymo constant.

Vbi verò corruptio ciborū in ventre accidit, quibus id quod corrumpitur, per aluum descendit, iis maximum id compendiū ad sanitatem est. Quibus autem nō descendit, ij provocandi iis sunt, quæ deiiciunt leuiter: cuiusmodi sunt diospoliticon, vtiq; cùm pari cum reliquis pondere nitrum immixtum habet: & quod ex ficis & cnico componitur, aliáq; quæ ex cnico vel epithymo cōficiūtur.

Vomitus ante cibum quibus conducat.

Porrò iis qui sic sunt affecti, etiam vomitus ante cibum ex vini dulcis potione conducit: nec non alui subductio, ex convenienti intervallo, medicamine dialoēs (quod amarum vocant) exhibito.

Dialoes.

Nam si lōgo tempore vinosum succum augeri finas, grauis quispiam ipsis incidet morbus. Consulendum verò his est, ne quid fumidum, aut malè olens, aut facilè corruptibile nutrimentum accipiant, sed qui boni succi sunt potius eligant.

Ars sanitatis tuendæ, iis qui sibi paruerint, firmissimam sanitatē promittit.

Ars quippe quæ sanitatē tuetur, iis qui sibi paruerint, firmissimam sanitatem promittit: qui verò aut voluptate, aut ambitione victi, parere recusant, iis perinde est, ac si omnino nō esset.

Gracilitas vnde.

Iam verò, iis qui nimis graciles sunt (solet enim accidere nonnullis gracilitas ob frigidā & siccam intemperantiam, nonnullis propter digerentis in corpus, vel nutrientis, vel ambarum facultatū naturalem imbecillitatē) illitio ex pice cōducit maximè.

Gracilitatis remedia.

Dein vnguentū illud quod dropax dicitur. Prodest tamē si ante balneum manu mediocriter molli corpus perfrices, quoad rubo rē contrahat: deinde dura frictione, non multa, cutem cogens, densam eam durámq; efficias. Ab his, si mediocri exercitatione vsum, ac lotum, citra longam tamen in solio moram, hominē abstergas, móxq; vngas oleo exiguo, & cibum offeras.

Nutriendi vis qua ratione firmetur.

Oleo corpus vnctio prohibet exhalationem succorum.

Quippe studium in his est, vbi bonum sanguinē in corporis molem attraxeris, vt tum nutricem vim firmes, tum ne quod attractū est exhalet, prospicias. Ac firmatur quidem nutriendi vis excitato in carnibus calore. Non exhalabit qui in has sanguis attractus est, si oleo vnxeris: vtpote quod emplastici medicamēti vim habet. Quòd si ætas non reclamet, etiam si frigida lauatione vnà cum prædictis vtatur, magno fruetur cōmodo.

Obesis esse cibi digestionem minuendā, augendam autem exhalationem.

Exhalationem molientia.

Contrà verò in iis qui immodicè sunt obesi, minuenda digestio est, augenda verò corporis exhalatio. Minuetur porrò digestio, assidua ventris deiectione. Corporis autem exhalatio inaugebitur celeri exercitatione: cuius generis cursus est: prçterea vnguentis iis quæ evaporandi vim habent, fricando q̃plurimū. Frictio tamen ipsa esse mollis debet, ac quæ laxum corpus efficiat. Qua ratione præpinguē quendam paruo tempore ad mediocritatē carnis reduxi. Sed & alias quæ totum occupant corpus intemperantias, simili methodo corrigere convenit: primùm, eorum quæ agi expediet, invento scopo: mox materiis quæ ipsa præstare queant. At iam ad inæquales corporis status accingor.

Inæquales status trifariam fieri.

Constitutio corporis triplex.

Sanè inæquales status trifariam fiunt, provt compositio corporis nostri est triplex. Vna ex primis elementis; ex quibus constant similares particulæ. Secunda ex iis ipsis similaribus, ex quibus instrumentalium compositio consistit. Tertia ab his, compositio tonus corporis ex ipsis instrumentalibus. Ac facillima quidem, tum ad discernendum, tum ad curandum, tertia est: difficilior secunda: maximè lubrica est prima. Cōmodius ergo à tertia incipitur. Quare exordiamur disputationem à capite, quod intemperatæ naturę sit, aded vt multa excremēta gignat, vnde lædi subiecta membra cōtingat, in quodcūq; excrementa decubuerint. Ac promptissimè quidem in os

& nares

Capitis excrementa in quas partes soleãt decumbere.

Larynx instrumentum est vocis, quæ si recipiat fluxionem; illam potest adimere.

& nares excrementa impetũ faciũt. Decidunt verò & in oculos: nõnullis etiam in aures. Sed excrementi in os decursum, tum gula excipit, tum aspera arteria, cuios summa pars ori coniuncta, quæ larynx dicitur, instrumentũ est vocis. Ergo is larynx ab iis quę capite decidunt madefactus, principiò quidem raucã vocem facit: procedente verò tempore paruam. Si verò longius etiam procedit malum, totam adimit: quippe cum larynge, arteria quoq; ipsa vnà humectat. Quòd si acris fluxio fit, nõ solùm ad vocem ineptæ prædictæ partes fiunt, sed etiam grauissima eis erosio accedit, qua & pulmo simul exvlceratur, qui morbus tabes dicitur. At si in gulam & ventrem feratur fluxio, quæ quidem frigida est, in frigidã intemperiem corpora mutat: quæ calida, in calidam. Hæc verò etiam spacio exulcerat. Verũ inter initia appetentiã & concoctionẽ prosternit. At frigida quidem fluxio tarditatem concoctionis & cruditatẽ, & acidos ructus creat. Quòd si etiam corrupta sit, alimentũ quoq; vertit in corruptelam. Si verò inferius se noxa recipiat, & ieiunum, & colon intestinum affligit, tangitq́; vasa quæ in mesenterio sunt, per quæ fit in iecur cibi digestio. Ac nõnullos quidem fastidium ciborũ excipit: alios appetẽtia canina, aut etiam vinosi cibi cupiditas, qualis est citta affectus in grauidis. Nec latet vuam quoq;, & paristhmia, & paru lides, & antiades, & erosiones dentium, & vlcera, & in ore putredioes, hanc saniem quæ à capite in ipsa decidit, consequi. Satius autem in his omnibus est, ipsum mali ceu fontem prius tollere, caput firmãdo, quàm ad eorũ curatioẽ oos convertamus. Aut si id præ magnitudine naturalis intemperantiæ non licet, saltem illi prospicere, ab ipsa scilicet vitę specie, providentiæ indicatione semper accepta. Quibus igitur ex calida intemperie caput malè habet, hos frequẽti balneo dulcis aquæ fouere expedit. Calidarum autem quæ spontè nascuntur, noxius his vsus est. Siquidem quæ ex iis sulfureæ bituminosæue sunt, eæ propterea quòd calefaciunt, inimicissimę calido naturaliter capiti sunt: aluminosę verò, quoniam angustos meatus claudũt. Solis autem iis spontè natis quæ dulces sunt (si tamen ipsis vtendum sit) vti citra noxam poterunt. Nam quòd vtile etiã aliquid ipsæ præstare posśint, hoc dicere nõ perinde tutũ est: quãdò nec calidæ fortasse forent, si omnis calefacientis medicamẽtosæ virtutis essent expertes. Quibus verò caput vehementer calidum æstuànsq; est, iis præstat æstatis tempore rosaceò pervngi, quod ex rosis in oleũ omphacinũ salis expers iniectis, cõponitur. Sũt capita quæ propter arteriarũ temperamentũ in vertigines & capitis dolores incidunt: in quibus etiam incidere arterias solemus. Sed hoc genus propositæ artis limites egreditur. Quæ autẽ ex nimis acuto neruorũ sensu (qui à capite orti, inter alia os etiã ventriculi texunt) frequenter dolent, his sanè mederi, propositæ artis officiũ est. Potius tamẽ consiliũ est id agere, quò minus hęc vllo modo incidant, curando ne aut biliosus humor in ventrem prorsus confluat, aut q̃celerrimè inde expellatur. Atq; vt ne prorsus quidẽ confluat consulueris, si citius cibum exhibeas. Vbi

Tabes vnde gignatur.

Calida in ventriculo fluxio quid molitatur.

Frigida in ventriculo fluxio quid faciat.

Citta.

Capiti prospiciendũ esse, prius quàm ad curandos morbos à defluxo humore ex ipso ortos, nos cõvertamus.

Capiti laborãti intemperie calida, frequenti balneo dulcis aquæ medendum esse.

Caput vehementer æstuãs, rosaceo recreandum esse.

Arteriæ quando secandæ in capite.

Bilem non confluere in vẽtriculum, si cibũ citius exhibeas.

enim totius corporis biliosius temperamentum est, necnon imbecillus venter, nisi is corroboretur cibo, defluũt in eum quas corpus accumulat superfluæ sanies: ex quarũ vapore dolores capitis, suffusiones, atq; morbi comitiales gignũtur. Horum itaq; omniũ vniuersa victus ratio ad frigidius potius, humidiúsq; mutãda est. Quod autem in ventrẽ cõfluit, id vomitione ac ventris solutione expellendũ. Stomachus verò cibis quidem quotidie priusquam bilem cõtrahat firmandus. Purgetur etiã medicamẽtis ex maiori intervallo, absinthij coma, & compositione ex aloẽ, quã picram nominant: quippe hæc quod altius in tunicas biliosi ventris se recipit, expurgat: absinthio parum id præstare valente, vt cui vis insit tantũ detergendi astringendiq́;, ac talis, quæ sordes tunicarũ ventris detergeat: nõ si quid altius in eo imbibitũ est, foras extrahat expellàtq;, sicvt aloẽ. Quæ verò post hanc ventri extrinsecus admouentur vnctiones, eæ modicè astringẽtes sunto: vt melinũ, mastichinũ, & nardinũ. Ac æstate quidẽ potius melinũ, hyeme nardinũ, vere mástichinũ sumendũ. Est autẽ opulentis mulierib. & quod præstantius nardino vnguentũ sit, nempe foliatũ: præterea quæ spicata vocantur, quæ ventrem & roborare possunt, & calefacere. Si verò nõ modò caput calidam saniẽ transmittit ventri, sed etiam venter ipse calidam intemperiẽ habeat, vtiq; refrigerante tum potione, tum cibo, semper vti cõveniet: atq; eam qualitatem in his pro temporũ anni ratione intendere variè, ac remittere: nusquã tamen ad contrariũ pervenire. Ad eundẽ modũ si vtraq; pars sit frigida intemperie affecta, illis calefacientibus est vtendũ: variè tamẽ ea pro ratione temporũ intendenda remittẽdáq; sunt. Porrò difficilis cõnexio est, quoties vel in calidum ventrẽ frigida & pituitosa sanies defluit, vel in frigidũ calida. Atq; harũ duarũ alterã semper expertus sum magis ad curandũ rebellem: nempe in qua frigidi pituitosiq́; succi in calidũ decidunt ventrẽ. Pessimus verò is status est, si præter id, homo etiam ea natura sit, vt neq; aluum facilè solubilem habeat, nec vomere ex facili possit. Si verò pituitosus succus à capite in frigidum natura ventrem decurrat, facilè his succurritur, si manè aliquid medicaminis diatriõ pepereon sumpserint. Sed & piper solum, præcipuè quod album est, cõminutũ, atq; aquæ immixtum, bibere iis licet. At potio absinthij his adversissima est, vt quæ pituitosum succũ ipsorum ventri affigat. Sed neq; aloẽ valde his conducit, cùm ei biliosi trahendi humoris facultas sit: eóq; excogitata salubriter est cõpositio quam picram dicunt, quæ acrimonia caloréq; eorum quæ in se habet, crassos & lentos succos dissecat, ac deterget. Verùm asśiduè vti hoc medicamento nõ licet, sicvti diatrion pepereõ, aut diacalaminthes. In totũ ergo ad aloẽs drachmas centũ, reliquorum cuiusq; coniiciuntur sex drachmæ, quæ ipsa quoq; sex sunt. Atq; hæc est picra quã Romæ omnes præparãt. Ego verò etiã alias duas cõpono: atq; in altera, eorũ quæ calefaciũt, plus: in altera, minus cõiicio. Vtrũq; autẽ fiet, si aloẽs solius põderi nunc præscripto, aut addamus, aut detrahamus viginti drachmas. Cæterũ si cinnamomi co

Ventriculũ imbecillũ, nisi corroboretur cibo, recipere totius excremẽta corporis.

Picram ex aloe expurgare humores altius imbibitos in ipsius ventriculi tunicis.

Absinthij vires.

Vnctiones roborantes ventriculum.

Foliata vnguẽta.

Spicata vnguẽta.

Frigidæ intemperantiæ capitis & vẽtriculi quomodo succurrendum.

Status ventriculi pessimus quis.

Diatrion pepereon, piperq́; ex aqua succurrere ventriculo frigido in quẽ pituita descendit à capite: absinthium autẽ illi esse adversissimũ. neq; aloen valde vtilem.

Picra vsus, atq; cõpositiones diversæ.

pia nõ sit, ponendũ pro eo est optimæ casiæ duplum. At in quibus quidem venter aut frigidus est, aut etiã temperatus, ad frigus tamen propensior, iis aptũ diospoliticõ est: quod dupliciter cõfici assueuit: iis nempe qui aluo sunt astricta, nitro, quod Berenicariũ vocãt, cum cumino, ruta, & pipere, pari põdere admixto: iis verò qui sunt soluta, dimidio.

Diospolitici cõpositio duplex.

Grauis autẽ nec facilè tractabilis cõplexio est ventris, qui intemperanter calidus sit, cum frigido capite: quippe os ventris ab iis quæ calorẽ accendũt, offenditur. Ergo in iis qui sic sunt affecti, id agẽdum, vt pituitã disseces, detergeásq; iis quæ minimè calefaciũt, quod genus oxymeli esse nouimus.

Ventriculi intemperie calida coeũte cum capitis frigida, quid agẽdum.

Oxymeli.

Iam lubrica atq; ad curatioõẽ difficilis connexio est, vbi tales partiũ affectus coierint, in quibus os ventris imbecillũ ac nauseosum est, sistitur autem venter. Iis igitur cõvenit primo loco olera cũ oleo & garo, aliáq; quæ ventrẽ mollire solent, sumere. Post iostũ autem cibi modum, aliquid eorũ quæ stomachum roborent, accipere. Ea sunt mala, & pira, & punica. Ipse autẽ qui affligitur, omnibus seorsum vsu exploratis, quòd minimè noxium, iucundissimúmq; inuenerit, eo in quantitate mediocri vtatur. Atq; in totum magis qui ita sunt affecti deiiciunt, si quid astringens post cibũ sumpserint, q̃ si eo caruerint. Siquidem eorũ vsu roboratus vẽtriculus, natãtes succos pellit ad intestina, quos ea etiam cõtinuata expulsione propellunt. quẽadmodũ è converso, vbi humor aliquis mordax, ad expulsionẽ sui circa sedem nos irritat, quẽ tamen cohibere propter ciuilia negocia coacti, ne qoe ab his expedin eum expellimos, signum est illum ipsum humorẽ, conversione facta, ab intestinis pulsum esse versus superna, vnde sæpenumero capitis dolore tentamor.

Ore ventriculi nauseabundo existente, cum astrictione alui, quid agendum.

At vbi renes calculos aut tophos gignũt, totus verò habitus gracilis est (quæ inæqualis cõnexio cæteris malignitate nõ cedit) hi medicamenta & victũ quę extenuare possint, requirũt: ea tamen gracili corpori inimicissima sunt. Cæterũ cùm interrogaret me quispiam, qui ob tales renum affectus, siccissimi victus ratione vsus, in maximam siccitatem inciderat, quo vtiq; victu, citra renum noxam, mederi quis posset siccitati illi suæ, ptisanæ cremorem excogitaui, & pisces tum saxatiles, tum qui in alto mari degunt. Simili ratione & ex volatilibus quæcunq; similem carnẽ habent, Porrò multæ ex mõtanis volucribus tali sunt temperamento. Quas nanq; in vrbibus cõclusas humido nutrimento impinguant caupones, adversissimæ his sunt. Optima verò sic affectis caro est, vt ex auibus, perdicum: proxima attagenarum, & sturnorum, & merularũ, & turdorum. Quòd si montanarũ auium copia nõ est, de iis quæ in agro victitãt, & gregalibus columbis, passeribúsq;, qui in turribus nidificant, sumere licebit. Sunto autem in editis locis huiuscemodi turres. Ita nanq; & gallinis, & gallinaceis qui in corte aluntur, vti licet.

Renes si gignãt calculos, totum autẽ corpus sit gracile, qua vtendum victus ratione.

Ex lactibus autem, solum asininũ est concedendũ, propterea quòd cæteris omnibus est tenuius. Ac breuiter, media inter extenuantem impinguantémq; sit eorũ victus ratio. At si obesus sit quẽ calculus infestat, audacter huic tenuẽ victum iniungito. Eadem & iis qui articulorum vitiis laborant, convenire præcepta censebis.

Lac asininum solum esse vtile renibus calculosis, cum totius corporis siccitate.

Scire tamen licet, podagrica antidota multũ distare à nephriticis, nõ tantũ quòd crassos glutinosósq; succos attenuent, sed quòd etiã calefaciãt & siccent. Nam calculosis, quæ valde calefaciũt, dare nullo modo cõvenit.

Podagrica remedia differre à nephriticis.

Calculosis nullo modo dãda valde calefacientia.

Iam verò partes quæ læsæ sunt ob defluxionem à capite, nõ omnes corroborandæ veniũt, sed ex tantùm, quarum permagnus est vsus: vt oculus, atq; auris. Idcirco decidentibus in has partes excrementis à capite, deriuatio per vicinas partes molienda est, ac ad nasum potissimum trahẽda, quæ in illa decumbũt, idq; per ea quæ sternutamenta mouent, atq; eius obstructiones aperiunt. Si ad nasum nõ sequontur, in os ipsum apophlegmatismis sunt deducenda.

Deriuatio per vicinas partes molienda est.

Oculis verò ipsis robur adiicies, si sicco collyrio, quod ex Phrygio lapide constat, vtare: ac sic palpebris specillo inducas, ne oculi mẽbranam intus cõtingas. Ita nanq; mulieres quotidie faciunt, cùm stibio oculis gratiam cõciliant.

Collyrium siccum ex phrygio lapide oculis robur addere.

Ad aurium verò robur adhibeas vel glaucium solũ super cote tritum cum aceto, ac mox tepidũ: aut collyrium quòd diaglaucium vocatur, aut diarhodon, aut crocodes, aut nardinum, aut quod *Di oinu* dicitur, aut deniq; foliata & spicata vnguẽta. Cæterũ vbi satis firmatæ sunt, ita vt nihil tam in has confluat, assiduè aliquid instillandum est optimi vnguenti nardini. Porrò auriũ vlceri, Andronis medicamento, similibúsq; medeberis. Interim tamen auertere materiam ad nasum & os oportet.

Auribus auxiliantia remedia.

Vt autem ex iis quæ à capite defluunt, læduntur nõnulla eorũ quæ illi subiecta sunt, sic ex iecinore & renibus, & liene, in alias partes quæ ipsis sunt imbecilliores, morbi incidunt: nimirum semper ipso excremento à fortiori ad imbecilliorem partem demisso, donec ad imbecillimam omniũ deventũ sit. Atq; ad hunc modum, quorũ nulla sui cura est, alius alia parte assiduè vexatur. Qui verò nihil colligũt supervacui, nec qualitate, nec quantitate, iis manent imbecillæ partes semper in tuto.

Excrementa semper à fortioribus ad imbecilliores partes defluere.

Iam quod redundat, aut per totum colligitur corpus dicitúrque affectus plethora: aut in parte aliqua principe: sed quæ alioqoi natura sit imbecillior.

Plethora quid.

Ante omnia tamen est definiendũ, propriòne affectu laboret membrum: an propter aliud, quod prius ipso sit affectum. Sed extrinsecus etiã imbecillæ parti noxa potest accidere: plurimũ tamen ex vitiosa victus ratione. Attẽdere itaq; magnitudini naturalis infirmitatis membri conveniet, ac tenuiorem quidem victum quàm antea, exhibere homini: tum idoneam exercitationem iniongere, cauendo ne quid ab externis causis noxę incidat. Postea si ab his neq; ipse gracilis fiat, neq; imbecilla eius pars affligatur, insistendum eidem victus rationi est. Sin aotẽ aut omnibus membris fiat gracilis, aut malè afficiatur quod vitioso est habitu, mutare talem victus rationem debebis vtiq; si affligitur, aut victum hominis in tenuiorem mutabis, aut certo anni tempore purgatione vteris. Ac aliis quidem vna quotannis purgatio vere incipiẽte satisfacit: aliis altera quoq; post hanc, autũno est opus. At si sanguinis quidem abondantiam corpus accumulauit, mittendus is est. Sin vitiosum succũ, vacuãdus proprio ad id medicamẽto fuerit. Quòd

Picatione quādo vtendum.

rit. Quòd si ex tenui victua pars afflicta leuatur, sed corpus emaciatur, picatione vtendũ. Porrò status corporis eorũ etiã est pessimus, qui genitale semen copiosum calidúmq; gignunt, quod eos ad expulsionẽ sui prorritat: post quã & vẽtris os illis resoluitur, & ipsi toto corpore nõ solum relaxantur, imbecillíq; fiunt, sed etiam sicci, graciles, pallidi, cauisq; oculis cõspiciũtur. Quòd si propterea quòd ex cõcubitu sic vexãtur, ab hoc se retrahant, nõ modò capitis molestiam, sed stomachi offensionẽ, fastidiáq; sentiunt, nec ex continentia magnopere iuuantur. Accidunt enim ipsis per nocturnas imagines nõ minora incommoda iis, quæ à cõcubitu senserunt. Sumere igitur ij debent non cibos modò, verumetiam medicamenta quæ semen extinguant: tum verò exercitationibus vti, quæ superuas tantùm partes exerceant: ac deniq; à balneo lumbos totos vngere vnctione aliqua refrigerante, qualis ex omphacino oleo, & rosaceo, & melino conficitur. Ipsis autem oleis, ne defluant, ceram adiicere poteris. Vbi verò ceratum id in mortario subegeris, cum eo succum aliquem refrigerantem miscebis accuratissimè: videlicet semperuiui, aut solani, aut vmbilici Veneris, aut psyllij, aut polygoni, aut tribuli, aut portulacæ, aut lactucæ. Portulaca tamen succũ suum non remittit, nisi dum in mortario tunditur, affusum sit humoris quippiã tenuis aquosæq; substantiæ, qualis vuæ immaturæ est, & rosarum. Quinetiam lini semen si in aqua coquas, refrigerantem cremorẽ efficit. Ego verò cùm è plebe cuidam consulerem, vt plumbi laminam renibus superponeret, quò nocturnis careret Veneris imaginibus, tali præsidio adiutus postea mihi egit gratias. Alter autem qui plumbi duritiam non tulit, ex dictarum herbarum, cum eisq; mollium amerinæ & rutæ foliorum appositione, necnon ex assiduo esu seminis ipsius amerinæ, singulare præsidium sensit. At quæcũq; ex papauere mandragoráve vnctiones fiunt, omnino fugiendæ sunt. Sed neque vt prædictis, ita his quoq; substratis vtendum est, cùm in vigore cõsistunt. Quin rosas experiri cuidam suasi, sensitq; ex iis substratis leuamen citra vllam renũ noxam. Alios autẽ, qui vbi cibis boni succi modicè se impleuerunt in cœna, postea concubuere dormientes, postero die cùm sana dormierint, ac surrexerint, iubeo linteo fricari, quoad rubor per cutem appareat: mox aliqua ex oleo frictione modicè vti: tum exiguo interposito tempore panis aliquid fermentati & in clibano cocti, & puri, ex vino mixto, illis gustandum porrigo: atq; ita ad cõsuetum opus dimitto, magnam hinc vtilitatem expertos. Non dissimilem roborandi per cibum stomachi rationẽ, & grammatico cuidam, quẽ assiduè morbus comitialis vrgebat, suasi: ac mirificè contulit. Maximè verò in fiduciam veni hominis iuuandi, vbi didici tum spasmos incidere, cùm diutius à cibo abstinuisset, magisq; si dolor interim, iráve interuenisset. Quinetiam habitũ eius intuebar gracilem: sciscitantiq; mihi de hac ipsa re, stomachum assiduè bili vrgeri est fassus. Nõnulli itaq; immodicę veneris vsu lædũtur. Alij citra noxã vsu eius ad seniũ vsq; sufficiũt. Verũ hæc ambo genera ra-

Semen calidũ copiosúmq; gignentibus, adeò vt ipsos ad expulsionẽ sui prouocet, qualis victus ac medendi ratio cõueniat.

Semen cohibẽtia.

Lini semen in aqua coctum, refrigerantem cremorem efficere.

Plumbeã laminã lumbis habentem, facere contra Veneris nocturnas imagines.

Vnctiones ex papauere mandragoráve fugiendæ.

ra. Totum verò quod in medio est, id cum maioris minorisq; discrimine, ad magnũ hominũ numerum se extendit. Ac de his hactenus. Huic autem cõmentario iam colophonẽ imponam, vbi medicamen illud descripsero, quod ex malorum succo conficitur, tum ad appetendi vim excitandam, tum ad iuuandam facultatẽ coctricem, robúrq; conciliandum ventriculo, maximè conferens. Accipies igitur succi malorũ cotoneorum, quæ dulciora maioráq; sint, sextarios Romanos duos, quibus mellis optimi tantũdem miscebis: aceti sextariũ vnum & semissem. Hæc cùm super prunas modicè coxeris, & spumã detraxeris, immittes zingiberis vncias tres, piperis albi vnc. ij. Dein rursus in simili igni recoques, donec mellis crassitudo consistat. Qua vtiq; crassitudine, stomachica medicamẽta parari solent. Hoc porrò pharmacũ, etiam iis quibus inualidum iecur est, salutare in primis existit. Illud verò latere nõ debet, ieiunis id maximè dandum esse, mediocris cochlearis modo. Quanquã nec si à cibo sit sumptum, quicquam lædit. Cõmodè quoq; dabitur, etiam si prius pransus quispiam, ante cœnam id sumpserit. Maximè tamen tempestiuè id duabus horis aut tribus ante cibum obtuleris. Quòd si id astringere magis voles, ex succo acerborum cotoneorũ conficies ipsum. Licebit autẽ piperis zingiberisq; portioni addere, sicuti etiã detrahere, atque omnino nihil illorum miscere, prout is qui tali est medicamine vsurus, aut calidum biliosúmq; ventrem sortitur: aut contrà, frigidum atq; refertum pituita: aut deniq; in medio constitutum temperamento.

Medicaminis ex cydoneorum succo & vsus, & compositio.

GALENI PERGAMENI
de vsu respirationis, lib. vnus.

Inimè sanè vulgarem esse respirationis vsum, hinc liquet, quòd ea priuari, ne momentum quidem possimus viuere. Ex quo manifestũ est, respirationẽ ipsam, ad nullam particularem actionẽ, sed ad solam vitam * conferre. Cùm igitur actio animæ, vita sit, quæ plurimũ à respiratione iuuatur: tandiu certè vtilitatis modum nos ignorare oportet, quandiu animæ substantiam (quæ nobis incognita est) ignorauerimus. Coarguitur autẽ facilè Erasistrati opinio, dicentis, impossibile esse vt cor ex pulmone aërem transumat, circa respirationis cohibitionem. Nam si millies quis inspirationem faciat, plurimúmq; vndique premat thoracem, & nihil rursus expiret, apparebit certè nihilominus in ipso cor pulsans, hoc est, tum attrahens, tum expellens: suffocatur tamen interim homo idq; eò magis & citius, quò plus inspirauerit: quòd nimirum tunc non substantia, sed qualitate spiritus, cor opus habeat. Quare huius suffocationis medela, vnica expiratio existit: quæ quidem si confertim & cum magno strepitu fiat, validè compresso thorace, & reserato asperæ arteriæ orificio, efflatio appellatur. Si igitur ipsum cor substantia tantùm egeret spiritus (quod nimirum Erasistratus existimabat) magis vtique ex penuria ipsius, quàm ex abundantia oboriretur.

Respiratione priuati, ne momentum quidẽ possumus viuere.

Vita est actio animæ.

Anima substãtia est nobis incognita.

Suffocationis medela, expiratio.

Efflatio quid.

læsiones, id quòd minimè apparet, cùm tũc præcipuè affligatur, dum maximè illius copia redundat. Similiter confutatur illorum etiam opinio, qui solius nutricationis ipsius animalis spiritus gratia, nos respirare contendunt, cùm suffocatio, respiratione cohibita, non propter inopiam nutrimenti animalis spiritus accidat. Adest siquidem largus tunc in pulmone spiritus: longiúsq; requiritur tempus ad hoc, vt animal propter inopiam nutrientis spiritus pereat. Etenim substãtia animæ, etiam si non vna sit, per omnem tamẽ vitam, ad multum tempus durat. Ergo si non ob substantiæ, relinquitur quòd ob qualitatis penuriam, animalia in respirationis cohibitione extinguantur. Quæ igitur ista qualitas sit, inquirendum venit. Porrò quandoquidem vbi amplior quàm secũdum naturam caliditas in locis circa cor & thoracem fuerit collecta, statim, & amplius solito, respirare appetimus: videri vtiq; possit refrigerationis gratia, respiratio fieri. Rursus, si perfrigeratis iisdem organis (quemadmodum in magna fame, & vbi quis in magno frigore sit versatus, contingit) non solùm non refrigerare eam, quæ in nobis est, caliditatem oportet, sed etiam calfacere, refrigerationis gratia respiratio minimè fieri apparet. Nõnulli tamen huic obiectioni occurrentes, insitum calorem semper egere refrigeratione contendunt: verùm cùm auctus is sit, ampliori: pauciori verò, cùm imbecillior est redditus. Hanc autem controversiam diluemus, flammæ exemplo proposito: quę quidem (vt animalia) aëre priuata extinguitur: quemadmodum indicant cucurbitæ medicinales, vndique circumpositæ. Nec verò tantùm si quis cauum quid circumponat flammis, sed in balneis etiam, & Solis ardoribus, & frigoribus excellentibus, & vehementer ventilatæ, & materiæ multitudine obrutæ, sicuti & inopia alimenti, similiter extingui videntur. Augentur autem ac roborantur à moderato frigore, & si moderatè ventiles, & cõmoderato alimento nutritæ. Omnes autẽ flammæ duplici moueri motu videntur: altero à materia ex qua accenduntur, per quem maximè sursum feruntur, & vndequaque disperguntur: altero huic contrario, ad sui ipsarum principium, ac velvti radices vergente, per quem considunt & contrahuntur. Etenim si facis q̃maximè supernam extremitatem accenderis, confestim ad infernam perveniet ignis. Siquidem cùm omnis flamma celerrimè corrumpatur, ob id necessarium est, velocissimam eius esse generationẽ. Atqui generatio vniuscuiusq; flammæ, est ex subiecta materia accẽdi. Corrumpi igitur omnem flammam est necessariũ, si aut materia, aut altero motu priuetur. Quippe ex contrariis motibus, quorum alter alterum mutuò excipit & consequitur, alterum sine altero conseruari impossibile est. Ob id igitur, moderatè frigido ambiente aëre omnis flamma opus habet. Qui enim excellenter calidus est, motum alterum ipsius immodicè extrà extendendo, frigidus verò alterum immoderatè intrà protrudendo, extinguit. Vterq; autem * modicè ventilatus, flammam materiæ applicat, vt frigidus aër temperatè: supra modum verò moueri, flammã dispergit velvti etiam calidus vehemẽter ambiens. At verò moderatio, omniũ cõseruatrix flammarum existit. Eodem igitur modo caliditas animantibus insita, materiam vnde accenditur, sanguinem habet: necnon à natura insitum principium motus in vtranq; partem, ita vt altero priuata, etiam reliquo ex necessitate destituatur: & ob idipsum, siue à respiratione prohibeas, siue à sanguine, statim corrumpitur: nam & lucernæ flammã tolles suffocando, aut omnino oleo priuando. Simile itaque pônito cor funiculo, oleo sanguinẽ alicui organo cauo pulmonẽ: nam circunsitus est cordi forinsecus, ad cucurbitæ similitudinem. Verùm quo tempore expirat animal, assimilaueris potius ipsum cucurbitæ foratæ: vbi verò respiratio cohibetur, imperforatæ & vndiq; occlusæ. Quemadmodũ itaq; cucurbita perforata intra se non potest flammam extinguere, respirantem per ipsum foramen: quæ verò è vestigio est conclusa, eam per suffocationem extinguit: ad eundem modum pulmo arctus & densus, qualis est in respiratione cohibita, extinguit: perforatus autem & rarus (talis enim existit circa respirationem) insitam caliditatem cõseruat. Iam expiratio ipsa, ad evacuandum id quod veluti fuligo sanguinis est, mirè conducit. Fauilla quippe, & fumus, & fuligo, & omnis eiusmodi vstæ materię superfluitas, non secus quàm aqua, consueuit ignem extinguere. Ex omnibus itaq; sunt recipiendi ij, qui dicunt, insiti caloris gratia respirare animalia. Nam & moderatè illum tum ventilari, tum refrigerari expedit: motúmq; aliquem præfici fuliginoso excremento, quod nascitur ex vstione sanguinis, explodendo. Itaque ex ventilatione principij caloris insiti, & ex moderata refrigeratione, & ex eius quod in ipso veluti fumosum est, defluxione, vnum coaceruatur caput & summa, conseruatio videlicet naturalis caloris. Quare in balneis diutius versantes exoluimur, ac tandem morimur: idq; non ob evacuatum ex toto corpore spiritum, sed quòd perspiratio tam quæ per vniuersum corpus, quàm quæ per os fit, offendatur, calidum spiritũ attrahens. Nam cùm torpedini talis vis insit, vt vel per infixum ipsi tridentem piscatores maximè stupefaciat: certè mirum esse non debet, si aër etiam ambiens, suam nobis, qualiscunque illa sit, qualitatem cõmunicet. Porrò per vehementes exercitationes, perq; ardentissimas febres, amplius & frequentius respirare solemus: minus autem & rarius, vbi loci circa cor & pulmonem refrigerati sunt. Valde nanque & crebrò ventilare paruam caliditatem non convenit. Siquidem maior flamma ampliori aëre, minor pauciori habet opus: omnis tamen flamma eo indiget, ac proinde & calor omnis aliquam ventilationem desiderat. Iam verò pueri, q̃ puberes, plus & crebrius respirant, ob id fortè quòd plurimũ habẽt calidi innati (necessariò enim sequitur ad magnitudinem caliditatis, magnitudo & frequentia respirationis) aut quòd eorum spiritus, si quidem à respiratione nutritur, ampliorem aërem desideret: quem dum conficiunt, plurimũ fuliginis procreant. Vbi enim amplius alimentũ elaboratur, ibi amplior superfluitas gignitur. At senibus,

cùm

Animæ substãtiam ad multũ tẽpus durare.

Suffocari animalia ob qualitatis penuriã, dum respiratio cohibetur.

Flamma quot modis extingui possunt.

Flamma à quibus augeãtur.

Flammarũ motus duplex.

Motuũ sinuatiocem consequentium, alterũ sine altero seruari, non est possibile.

Flammã omnem egere moderatè frigido aëre.

Caliditatis animantiũ materia, est sanguis.

Pulmonem esse medica cucurbitula similẽ.

Expirationẽm conferre ad sanguinis expellendam fuliginem.

Respirationem fieri tuendi caloris insiti gratia.

Balnea diutius cur nos exoluant, moriq; tradant.

Torpedinis vires.

Respiratio magna & parua quando accedat.

Calor omnis eget ventulo.

Pueri quàm puberes, cur plus & crebrius respirent.

Senibus respiratio est peruia ꝗua & rara.

cùm pueris adoleſcentibuſq; frigidiores exiſtãt, reſpiratio adeſt minor,& rara. In calidis prætetea regionibus & naturis,ſemper editur reſpiratio maior,& denſior: frigidis verò, minor,et rarior.

Reſpiratio parua frequensq; in quib. diſpoſitionib. adſit.

Parum etiam & frequenter reſpirant, qui cibum acceperunt & potum,ob ſepti tranſuerſi coarctationem:ſic & prægnantes.In aqua etiam inter cutem, & in hepatis, ventriſque & ſplenis inflammationibus,ſimiliter reſpirant eadē de cauſa. Iam verò quandoquidem vbi ventriculi animalis ſpiritus iuxta cerebrum vulnerantur,ſtatim immobiles ac ſenſus expertes nos reddunt:

Spiritũ animali eſſe aut ſubſtantiam animæ, aut primũ ipſius inſtrumentum.

Spiritus animalis vnde nutriatur.

opportet vtique omnino hunc ipſum ſpiritum, aut ſubſtantiam animæ exiſtere, aut primum ipſius inſtrumentum. Qui ſanè ſpiritus cùm neceſſariò nutriri debeat,certè rationi eſt conſonũ, partim ab aëre per inſpirationem attracto, partim à ſanguinis evaporatione,illi nutritionē accedere.Nam ſi arteriæ carondes circa collum vinculis conſtringantur, nihil offenditur animal, quod pertinet ad reſpirationem, nec non ad motum & ſenſum. Vnde liquet cerebrum ſpiritu per eas à corde allato,non valde habere opus.Reliquum itaque eſt, aut evaporationem ex ſanguine ipſi ſufficientem exiſtere,aut per nares inſpirationem .Atqui nec evaporationem largam contingere veriſimile eſt,ſi arteriæ laqueo excipiantur:

Spiritum animali præcipuè nutriri ex inſpiratione quæ fit per nares.

quare neceſſum eſt ex inſpiratione per nares potiſsimam alimenti partem animali ſpiritui accedere: id quod ſenſit Hippocrates dicens: Principium alimenti ſpiritus, os, nares, guttur, pulmo,& cætera reſpiratio. Ex omnibus enim his nutritur nullatenus impeditis. At ſi quod ex iis impediatur, per reliqua tamen ei alimentum ſuggeritur.

Caliditatem moderatã vniuerſo corpori eſſe maximè neceſſariam.

Eſt itaque maximè & vtilis & neceſſaria animalibus moderata caliditas, præſertim animali ſpiritui,& principaliſsimis organis,imò verò etiam vniuerſo corpori. Iurè igitur principium naturalis caliditatis, ipſum videlicet cor, reſpiratione in tantum egens habemus, quantùm etiam ipſi moderata caliditate indigemus.

Caliditas abſque reſpiratione ſalua eſſe nõ poteſt.

Siquidem citra reſpirationem impoſsibile eſt ſaluam eſſe caliditatem: proinde totum corpus eſt tranſpirabile. Cæterùm reſpiratio moderata omnibus aliis membris per arterias contingit.

Reſpirationis organa.

Cerebro verò & cordi duo præcipua adiacent reſpirationis organa: illi nares, huic pulmo. Verùm vt moueatur pulmo, thorace opus habuit. Quòd ſi etiam ſanguinis evaporatione ad nutricationem animalis ſpiritus indiget, id quod credibile eſt, maximum habuerint ſanè animalia & hoc à moderata caliditate cõmodum.

Delirium in æſtuoſis febribus cur accidat.

* Etenim vbi ſanguis melãcholicus aut etiam biliosus eſt, in vitioſos vapores ſoluitur: atque alter ad atram bilem,alter ad animi alienationem perducit: propterea'que in æſtuoſis febribus ægri ipſi delirant. Confert moderata caliditas ad vniuſcuiuſque membri conſeruandam propriam conſtitutionem, actionémque ſimiliter:

Actionem membri promptiſsimè à calore immodico lædi.

Conſtitutio mẽbri in quo conſiſtat.

quæ à nulla re promptius læditur, quàm à calore immodico: quemadmodum & conſtitutio ipſa, quæ in debita temperatura quatuor qualitatum conſiſtit. Atque in aliis quidem organis actionum offenſa parui momenti eſt. In his verò quæ ad vitam pertinent,magni refert, . Poſtremò in his quæ non ſolum ad vitam conducunt, ſed ad alia etiam rationem principij habent, maximè. Talia autem ſunt cor & cerebrum:quorũ conſtitutionis læſio vitæ damnũ infert. Nequit autem conſtitutio ipſorum aliter breui offendi, quàm per caliditatem immoderatam. Nec ob aliã cauſam in ſpiritus cohibitionibus defungimur vita, quàm ob immoderatam caliditatem.

Reſpirationis prima vtilitas.

Reſpirationis ſecunda vtilitas.

Prima itaque reſpirationis vtilitas, per inſpirationem & expirationem completur: alteram nimirũ refrigerantem & ventilantem, alteram expellentem fuliginosa. Secunda verò, quæ eſt nutritio animalis ſpiritus, per inſpirationem duntaxat accidit.

Expiratus aër cur ſit par inſpirato.

Quòd verò cùm cor à pulmone aërem partim quidem ad ſe attrahat, partim vicinis arteriis tranſmittat, ipſe aër qui expiratur nihilo parcior appareat eo, qui per inſpirationẽ attractus eſt,in cauſa eſſe videtur, quòd vapor quidam omnino expiratur, par copia portioni ſpiritus in cor & arterias tranſumptæ.

GALENI PERGAMENI
de cauſis reſpirationis, lib. vnus.

Vi reſpirationis cauſam efficientem deprehēderit, is demum ſolus tum oſtenſionis differentiam, tum curandi modum cognoſcet.

Reſpirationis cauſas eſſe in genere tres,

Vtilitatem reſpirationis, inter cauſas illius obtinere principem locum.

Voluntas.

Cæterum cùm tres ſint in genere reſpirationis cauſæ, facultas voluntaria, inſtrumenta voluntati ſeruientia,& ad hæc vtilitas ipſa, ob quã etiam prioribus cauſis opus habemus: vtilitas ſanè principem inter reſpirationis cauſas locum obtinet, vtpote quæ innati caloris commoderationem conſeruat, & animalis ſpiritus ſubſtantiam alit. Voluntas verò diſponit, & velut ad rhythmum coaptat reſpiratorias actiones.

Inſtrumentorũ reſpirationis ſpecies multiplices.

Verùm inſtrumentorum ſpecies multifida & multiformis exiſtit. Quædam enim ad vecturam ſpiritus deſtinata ſunt, quædam aërem ſuſceptant, quædam ea quæ mouentur mouent.

Aër eſt materia reſpirationis.

Principium itaque eſt aër,qui per os & nares attrahitur, materia exiſtens vtilitatis reſpirandi, bifariam partitus:

Aëris portionẽ vnam ad cerebrum, aliã ad pulmones illabi.

cuius altera quidem & minor pars, ad cerebrum per nares ſuggeritur: altera verò maior, per aſperam arteriam ad pulmones illabitur.

Arteria aſpera vſus.

At qui arteria ipſe organum vocis, via eſt etiam reſpirationis.

Pulmonis vſus.

Thoracis vſus.

Septum tranſuerſum.

Pulmo autem, velut profundus ventriculus, deſtinatus ſpiritui eſt: cuius dilatationem & cõtractionem thorax gubernat, qui muſculis mouetur,& oſſibus inarticulatur: præterea ſeptum tranſuerſum, reſpirationis ſimiliter organũ. Circulare enim id eſt,in centro quidem neruoſum, circumcirca verò carnoſum.

Intercoſtales muſculi duo & viginti.

Muſculi abdominis octo.

Muſculorũ inſeruientium reſpirationi, dinumeratio.

Sic etiã in mediis coſtarũ regionibus duo & viginti muſculi numerantur, præter duos alios primarum cõſtarum, & totidem extremarum. Vltra hos, tres alij ex collo vtrinque provenientes: deinde qui iuxta ſpinam porrecti, & cum ipſis,qui circa * abdomen conſiſtunt, octo. Ac tot ſanè ſunt muſculi inſeruientes reſpirationi.

Muſculorũ thoracis actiones particulares.

Muſculi intercoſtales duplices.

Actiones autẽ ſingulatim, eorum quidem qui in ſepto tranſuerſo ſunt, vt reſpirationẽ inviolentam operentur: eorũ verò qui iuxta coſtas conſiſtunt, vt thoracem exactè dilatent, & cõtrahant. Qui cùm du

plices sint, externi expirationem, interni inspirationem perficiunt. Et primorũ quidem duorum actio est, vt supernam tantùm thoracis partē dilatent: infernorũ verò, vt infernam eius partem constringant. Qui ex collo descendunt, retrahũt simul & dilatant sublimes thoracis partes. Ex rectis etiam * iuxta ipsum collum musculis, hi qui ad clauiculas extenduntur, fines cartilaginum quæ illic sunt, contrahunt: quemadmodũ etiam iĳ, qui ad costarũ in spina radices pertinent. Musculi demum * abdominis, firmitudo existentes septi transversi, thoracis contractionem adiuuant. Cùm itaq; duo genera respirationum sint, nempe facilis & violenta, habeátq; vtraq; ipsarũ inspirationem & expirationē, fit vt in totũ quatuor sint respirationis partes. Cæterùm singulis his quatuor partibus, propria quædam instrumentorũ natura inest. Quippe facili inspirationi septum transversum subseruit: violentæ * tum sima scapularum pars, tum interni musculi intercostales. At facili expirationi * musculi famulantur abdominis: violentæ autem, * externi musculi intercostales. Atq; hoc quidem modo res musculorũ se habet. Porrò nerui duo qui ad septum pertingunt, ex cōnexione inter quartum & quintum colli vertibulũ procedentes, in ipsam septi neruosam partem se inserunt. Qui verò à spina disperguntur in musculos intercostales, transuersim progrediuntur ad pectus. At qui in alios musculos respirationis opifices feruntur nerui, ferè omnes ex spinali medulla oriuntur. Volũtas igitur similis equiti existit, qui habenarum motu equos ipsos impellit. Habenis autem sunt nerui similes, quemadmodum equis musculi. Sic verò & vtilitas extremũ est respirationis votum, perinde ac victoria artis aurigandi.

Musculi abdominis.

Respirationis partes sunt quatuor.
Spirationi facili violentæq; quæ organa inseruiant.

Septi transuersi nerui.

Musculorũ inspirationi inseruientium nerui.
Voluntas est equiti similis.
Nerui habenis sunt similes.

GALENI PERGAMENI de difficultate respirationis, liber primus.

Vod respirandi difficultas respirationis quædam sit læsio, nomen aperte indicat. Cùm igitur id quod secundùm naturam habet, vnum atq; idem sibiq; semper simile existat, velvti regula quædam: varium autem atque dissimile multiplicíq; errore involutum, ac proinde & infinitum numero, & arte incomprehensibile, quod præter naturā: impossibile certè est, huius immensitatē certis terminis comprehendere, citra cognitionem eius quod habet secundum naturam. Cùm itaq; vnum sit hoc, & animali cōmodum, palàm est etiam id moderatum existere. Quare immoderatum fuerit, quod præter naturam habet. Cùm igitur immoderatum omne duplex sit genere (aut enim deest quid ab eo quod secundum naturam habet, aut excedit) tot sanè in seipso particulares differentias sortietur, quod possibile est rem ipsam suscipere, circa moderati excessus defectúsq;. Suscipit autem simplex duplices: compositum verò ex pluribus, duplicatas, iuxta numerum eorum ex quibus constatur. At verò, cùm duæ quidem sint primæ & principalissimæ totius respirationis partes, inspiratio videlicet, & expiratio: duæ verò aliæ per accidens, nimirum quæ interveniunt cessationes: in quatuor sanè his vniuersa consideratio de respirandi difficultate cōsistit. Quare oportebit omnino vnam ex prædictis, aut plures, aut simul omnes vitiari, aut corrumpi, ut respirandi difficultati sit locus. Fuerit autem optimum, simplicem appellare respirandi difficultatem, quæ vnam tantùm respirationis partem occupat: compositam verò, qua plures læduntur. At cùm posterius sit semper compositum simplicibus, à simplicibus auspicabimur respirandi difficultatibus. Quandoquidem igitur ex iis quas diximus partibus, duo motus sint, inspiratio videlicet, expiratióque: duæ verò hos cessationes distingunt: ac generatio quidem motibus composita est, cessationibus verò simplex: manifestum vtique fuerit, immoderationes illorum, plures: cessationum verò, binas tantùm produci. Hæ nanq; simplices existentes, iuxta temporis quantitatem solùm differentias sortiuntur: motus verò nō solùm iuxta hanc, sed iuxta quantitatem etiam spaciĳ localis, per quod instrumenta respirationis mouentur. Itaq; duplices erunt immoderationes ipsorũ, quemadmodum & cessationum, vtręq; iuxta temporis quātitatem deductę, secundum quas aut veloces aut * tardi motus dicuntur: duæ verò adhuc aliæ, iuxta quantitatem distensionis instrumentorũ distinctę, quarum nimirũ ratione, aut * magni, aut parui appellantur. Siquidem inseparabilia sunt ab omni circa locum motione, tum tempus, tum spacium, per quod id quod agitur motu, mouetur. Quemadmodum autem motus propria sunt velocitas atq; tarditas: ita & quantitati cessationũ, raritas & densitas. Præterea cùm & ipsa respiratio ex contrariis motibus per cessationes distinctis cōposita sit, densam ipsam reddet breuitas cessationũ, raram verò longitudo. Atq; hæ sanè vniuersæ sunt simplices respirandi difficultates. Cùm itaq; respiratio ex duobus contrariis motibus constet, inspiratione videlicet, & expiratione: necnon ex cessationibus binis: offensiones vtiq; circa motus cōtingent, in velocitatem & tarditatem, magnitudinémq; & paruitatē: circa cessationes verò, in raritatem & densitatem: nec præter has, simplicem aliam difficultatis respirandi differentiam reperias. Porrò cùm vnũquodq; ab iisdem peius aut melius reddatur, per quæ omnino produci solet: certè si sciuerimus à quibus causis respiratio producitur, sciemus etiam & respirandi difficultatis causas. Igitur animalis facultas thoracem mouet, cum quo simul pulmo mouetur: ad distentionem cuius sequitur inspiratio, sicvti ad contractionem ipsa expiratio. Etenim principalissima respirationis vtilitas, est conseruatio caloris insiti, animalísq; spiritus nutricatio. Si ergo & facultas, & vsus, & vnumquodq; organorũ optimè habuerint, iuxta naturæ legem animal respirabit: sin verò ex eis fuerit quicq̃ vitiatũ, iuxta illud etiam respirationem impediri est necesse. Inquirendũ igitur iam, quænam causæ esse possint respirationis celeris. Enimverò si illud est verum, eandem vtilitatem à respiratione quidem, ei qui circa cor est calori: à pulsi-

Dyspnœa est respirationis læsio.

Vnũ esse quod secundum naturam est.
Varium esse quod præter naturam existit.
Immoderatum omne esse duplex.

Respirationis partes præcipua duæ.

Dyspnœa simplex quæ sit dicenda, & quæ præterea cōposita.

Inseparabilia ab omni latione esse, tempus, et spacium, per quod mobile corpus mouetur.
Motus propria.
Cessationum quantitati propria.

Respiratio constat ex contrariis motibus intermissione distinctis.

Respirationis vtilitas principalissima est cōseruatio caloris insiti, animalisq; spiritus nutricatio.

Vsum eundē esse respirationis & pulsus.

Pulsus velox vnde oriatur.

Respirationis velocis possunt esse eaedem causae, quae pulsus velocis.

Densitatis actionum causa vna est prioris actionis defectus.

Respiratio ferè omnis pulsui proportione respondet.

Inspirationis vsus.

Expirationis vsus.

à pulsibus verò, ei qui per totũ animal est dispersus, contingere: ac velox quidem pulsus, sicuti & omnis motus, ab vtilitate vrgente, facultate integra, & promptis organis perficiatur (quae quidẽ à nobis alibi sunt demonstrata) eaedem certè esse possint causae velocis respirationis. Possibile tamen est vtilitate sufficienter vrgente, etiam si facultas moderatè debilior fit, quandoque motum fieri velocem. Si verò magis debilitetur, nõ amplius possibile est velocem actionẽ fieri, sed pro veloci densam. Omnis autem densitans actionũ vna causa assignatur, prioris videlicet actionis defectus: siquidem illa vrgente, coguntur festinare expeditius. * Porrò sermo à nobis habitus in cõmentariis de pulsibus, respirationi videtur fuisse cõmunis. Primũ quidem, nam de omni motu illic disseruimus in vniuersum. Deinde, quia parum abest, quin omnis respiratio pulsui proportione respondeat. Quippe similiter vt ille, est composita ex contrariis motibus per cessationes distinctis: atque eiusdem vtilitatis gratia contingit. Praeterea ex partibus eius, inspiratio quidem consimilis existens pulsus dilatationi, insitam caliditatẽ refrigerat: expiratio verò, velut contractio pulsuum, fumidum sanguinis excrementũ excernit. Quin & ad nutritionẽ animalis spiritus ambas actiones conferre: & ex cessationibus, eam quidem quae post dilatationẽ fit, breuiorem esse: quae verò contractionem sequitur, longiorẽ: ambobus cõmunia existunt. Eundem autem causarũ concursum magnitudo respirationis, quem velocitas, postulat: nempe vtilitatem vrgentem, facultatis robur, & promptitudinem organorũ. At tarditas paruitásque, non omnino opus habent cõtrariis omnibus simul, sed vnum ex ipsis prorsus adesse oportet: plura non est necesse. Quemadmodũ igitur si parum sit aucta caliditas, perspicuè maior, nõ tamen velocior: sin autem plurimum, & maxima & velox & densa inspiratio redditur: eodem modo vbi caliditas secundum naturam imminuta fuerit, aliis causis immotis manentibus, necesse est paruam, tardam, & raram inspirationẽ fieri: sed paulò tamen quàm secundum naturam minorem, multò verò tardiorem, plurimũ autem rariorẽ.

Quietem quae post dilatationem fit, breuiorem: quae post compressionẽ, longiorẽ esse in respiratione & in pulsibus.

Respirationis magnitudo eundem causarum concursum quẽ velocitas postulat.

Facultate robusta existente, dilatationem thoracis nõ posse multò minorem fieri.

Robusta enim existente facultate, non est possibile multò minorẽ fieri dilatationem. Sed si quae ad vtilitatem pertinent, admodum exoluantur, plurimam cessationẽ fieri verisimile est: non tamen propterea omnino tardè moueri, modò facultas robusta sit. Porrò quae in aucto calore, eadem & in animali spiritu ad nutritionem vrgente, species erunt respirationis difficultatis, eius videlicet quae circa * inspirationes consistit. * Quemadmodũ etiã immoderatio fuliginis easdem respirãdi difficultates circa expirationẽ efficiet, quae circa respirationẽ relatae sunt. Veloces quippe erũt, & magnę & dẽsae, vbi multa eiusmodi superfluitas collecta fuerit: tardae autẽ & paruae & rarę, circa affectiones cõtrarias. * An igitur sic ratio poscit, reluctatur autẽ aliquid eorũ quae evidẽter apparẽt? Ego sanè omnia haec circa aetates, regiones, vniuersas cõstitutiones aëris ambientis, exercitia denique & morbos, maximè consentientia reperio. Vbi. n. abundat caliditas, ve-

Fuliginis immoderatio, quas respirãdi difficultates inducat.

Inspirationes ob caloris excessum, quales.

Inspirationes ob immodicum frigus, quales.

Inspirationes ob exhaustum spiritum.

loces, magnas, & densas videre est inspirationes fieri: vbi rursus frigiditas, contrarias, nempe tardas, paruas, & raras: At verò quibus animalis spiritus evacuatur, & ob id cità renutritione habent opus, hi nõ solùm valde, sed & citò & densè inspirant: quibus nihil vacuatur, hi contrariã illis habent inspirationis speciem. Si verò ambo concurrant, & caloris augmentũ, & spiritus consumptio, hi omniũ maximam, & velocissimam, & densissimam inspirationẽ sortiuntur: & maximè si ambo fuerint aucta vehementer: quemadmodum vbi ambo fuerint admodum imminuta, minimae, tardissimae, & rarissimae fiunt inspirationes. Ipsa etiam expirationis species, si quidem multae fumosae superfluitates collectae sint, maxima, velocissima, & densissima erit. Si verò paucissimae penitus fuerint superfluitates, minima, tardissima, rarissimáque. Etenim ex aetatibus omnes quae in augmento sunt, magnam, velocem, & densam facere inspirationem cernimus: quae verò decrescunt, raram, paruam, & tardam, propterea quòd illis caliditas amplior, his longè minor existit: & illis quidem animalis spiritus substantiam cum corpore coaugeri est necesse, his verò cõtabescere. Iam verò cùm in aetatibus quidem crescentibus, ob insiti caloris robur, atque adeo ob ipsum augmentũ, maxima humorũ copia absumatur: in decrescentibus autẽ, quantùm necesse est ad ipsam vitam duntaxat, vtpote quae neque augescunt amplius, & iam sunt perfrigeratae: meritò sanè illis velox, magna & densa: his vice versa, per omnia cõtraria editur expiratio. Quemadmodũ verò secundum aetates, ita & iuxta tempora, & regiones, & omnes ambientis constitutiones, tum pulsus cum respirationibus, tum respirationes cum pulsibus proportionem habent: in calidis quidem ad magnitudinẽ, velocitatẽ, & densitatem, mutatae: in frigidis verò, cõtrario modo. Quinetiã in exercitiis improbis (quòd in eis augeatur quidem caliditas, absumatur autẽ animalis spiritus) valde, velociter, & densè respirare solemus: quiescentes verò, parũ, tardè, rarèque: quando quidem sic marcescit caliditas, spiritus autẽ neque in totũ, aut omnino modicè absumitur. Ex balneis etiã, calida quidem, velocem, magnã, & densam faciũt respirationẽ: frigida verò, contrariã. Porrò in somnis, magnitudine & velocitate motus, expiratio inspirationẽ excellit: quandò ciborũ cõsumptiones & concoctiones maximè tum perficiũtur. Vnde verisimile est, coaceruari in illis plurimũ fuliginosi excrementi. At per affectus febriles, maximè vbi circa aliquod respirationis organũ, aut circa cor, maxima caloris copia est collecta, omnis respiratio magna, velox, & densa redditur. In quib. verò perfrigeratus est calor, cõtraria prorsus. Atque his etiam, vt in aliis omnibus, pulsus & respiratio proportionẽ habere vidẽtur. Neutrũ namque ipsorũ in totũ perire est possibile, quãdiu vixerit animal: etsi interdũ ob paruitatẽ nõnullis periisse putentur. Hoc autẽ discrimen est inter respirationẽ & pulsum: quòd illã quidẽ, cùm sit animale opus, volũtas possit coërcere, ac proinde in varias species mutare, vel si vtilitas bona sit, & facultas integra, & organa respirationis ad operãdũ promptis-

Expirationis species pro causarũ differẽtijs variantur.

Augescentiũ & decrescentium inspirationes.

Exercitiis improbis augeri quidem caliditatem, spiritum autem animalem absumi.

Balnea qualẽ reddant respirationem.

Expiratio in dormientib. cur magnitudine & velocitate inspirationem excedat.

Febrientiũ respiratio qualis.

Perfrigeratorũ pulsus.

Vita manente, nec pulsum nec respirationẽ omnino perire posse.

Respiratio est voluntarium opus.

Pulsus est naturalis actio.

sima: pulsus autē, vtpote existēs opus vitale, nec supprimi, nec variari posit, quandiu tres illę causæ inculpabiles conspirarint in vnum. Ob idque circa inflammatas partes dolor vehemens ob arteriarum motū oritur, quòd in nostra manu nō sit motum facere magnitudine minorē, aut velocitate tardiorem.

Respiratio inflammato thorace.

Thorax itaq; vnum ex respirationis organis, quādoquidem respiratio motus voluntarius existit, ad similitudinē crurum mouebitur. Quamobrem si sit inflāmatus, & ad motum cogatur, tardius multò q̃ oportebit, dilatabitur, ac proinde cum respiratione difficili, animal in discrimen suffocationis perducet. Cæterum ne suffocetur, dēsiores actiones edit, nō amplius tantùm cessans, quantū solebat cùm secundum naturam haberet. Quamobrem tunc est necesse totam respirationē fieri paruam, tardam, & densam, multóq; sanè minorem, q̃ par est, nō autem ita multò tardiorem. Dolor quippe nō adeò grauiter vexat thoracem, ob motus velocitatem, sicuti ob magnitudinem dilatationis. Quòd si solus dolor thoracis particulas affligat, manente calore cordis intra naturæ terminos, tunc motus thoracis manifestè tardior reddetur. Si verò ardor quidam in ipso corde oboriatur, velocitas quidem minimè exoluitur, aufertur autē hic etiam multū de magnitudine, pro qua densitas generatur, ob vrgentē vtilitatē.

Dispnœa ob solum ardorem producta, qualis.

At quæ ob solū ardorem coniungit dyspnœa, ea magnū & velocem & densum spiritum efficit. Ob idq; magnitudine tantùm & velocitate, ab ea quæ propter dolorem solùm orta est, distinguitur. Quæ verò ex ambabus causis coëuntibus generatur, ab ea quidem quæ ob ardorem fit, sola paruitate differt: ab ea autem quæ propter dolorē, sola velocitate. Cæterùm difficultas respirandi ob perfrigerationem naturalis caloris, paruum, tardum, & rarum spiritū reddit: cùm aliarum nulli simul tarditas & raritas accidat. At quantū in defectibus & excessibus caliditatis, ipsa respirationis species à rhythmo naturæ excedit, tantum etiam cum pulsibus cōmunitet & eodem modo habet. Differt autem ab illis, in eis quæ ob dolorificos organorū affectus accidunt. Nam reliquæ affectiones instrumentorū, quæ citra dolorem per obturationes, aut durities, aut compresiones, aut omnino coarctationes quasdam fiunt, consimiles variationes in vtrisq; actionibus, animalibus & vitalibus faciūt. Quippe in id genus affectibus, paruus & velox, & densus spiritus redditur circa pulsus & respirationes, necnon inæqualis, quæ vel præcipua earum affectionū est nota.

Spiritus inæqualitas, quarum affectionū sit nota.

Ac paruus quidem tunc spiritus agitur, propterea quòd ob angustiā susceptoriorū instrumentorum, paucior q̃ oportet attrahitur: densus autem, quia nō expletur votū vtilitatis: atq; ob eandem causam densus. Vt autem quæ respiratoriis instrumentis sunt propria cōmemorem, tumores præter naturam, qui circa ventrē, hepar, splenem, colon, hisq; coniunctas partes consistunt, ob septi transuersi coarctationem, paruum & velocem & densum faciūt spiritum.

Tumores præter naturam coarctantes septum transuersum, paruum, velocem, & densum faciunt spiritū.

Iuxta eundem modum & aqua inter cutem laborantibus, & gerentibus vterum, & iis qui se supra modum cibo expleuerunt, & qui prominētem ventrem habent, huiusmodi fit respirationis species.

Orthopnœa quid sit, & vnde gignatur.

In orthopnœa etiam (quæ erecta ceruice spiratio est, fitq; collectis viscidis & crassis humoribus circa asperas pulmonis arterias) & similiter vbi circa pulmonē aliquid induratur, aut tuberculū gignitur premens atq; coarctans ipsam arteriam asperam, paruus, densus, velóxque spiritus redditur. Ad eundē modū si in thorace tuberculū tale cōstiterit, paruus & densus & velox spiritus generabitur: occupante nimirū tumore præter naturam, pulmonis regionē, in quā dilatatus extendebatur. *Perinde autē est, ad hoc vt compressus pulmo nō possit sufficientē aërē attrahere, siue thorax totus angustus reddatur in affectu quovis, siue media regio occupetur à quibusdā præter naturā corpusculis, siue ipse etiā pulmo induretur, aut obturetur, aut intumescat, velvti in peripneumonicis vitiis cōtingit. Vna enim in iis omnibus cōiuncta est causa, ob quā parua inspiratio redditur, coarctatio videlicet asperæ arteriæ.

Inspirationis paruitatē densitas & velocitas sequitur, si facultas robusta fuerit.

Cæterùm paruitatem inspirationis densitas & velocitas sequitur, si facultas robusta fuerit. At cùm iuxta pulmonē affectus ipse consistit, q̃vis thorax distendi plurimū possit, parū tamen inspirāt: ita etiam vbi intermediæ ipsorū organorū regiones fuerint occupatæ. Vbi verò totus thorax aut fœtibus, aut aliter paruus & augustus redditur, tūc distentionē paruam efficiens, pulmoni causa est velocis inspirationis: quemadmodū & septum transuersum, quādo ab aliqua mole iuxta infernam regionē opprimitur.

Empyema reddit paruam inspirationem.

Porrò suppuratorum affectio, q̃vis sæpe ex pleuritide oriatur, his proximè relatis annumerabitur, quæ videlicet iuxta pulmonē coarctationē citra dolorem faciendo, paruā reddunt inspirationē.* Quo modo igitur hæc respiratoriorū organorū vitia citra dolorē consistentia, ab iis quæ cum dolore fiunt distinguentur, si & paruus & densus vtrisque similiter spiritus redditur? Motus velocitate.

Motus velocitas distinguit affectus dolorificos organorū respirationis, ab iis qui citra dolorem infestant.

In affectibus siquidē dolorificis modicè respirant & densè, nō tamen velociter, nisi fortè etiā febris adsit. Qua præsente, licet iuxta paruitatē & velocitatē respirent similiter, tamen densitudine distinguuntur: quippe non modicè densatur ipsis spiritus: id q̃d nō evenit illis, qui ob solam coarctationē instrumentorū difficulter respirant.

Expiratio febricitantibus qualis.

Quin & expiratio febrientibus maior simúlq; calidior est: quod nō cōtingit iis, qui ob coarctationē parum & densè expirant.

Spiritus paruus & densus, quibus superueniat affectibus.

Verùm in doloribus organorū respirationis, minimè quidem ob affectionē ipsam, sed ob actionis facultatē, quæ animalis existit, spiritus paruus & densus redditur. At species difficultatis respirandi, quæ ad coarctationē pulmonis cōsequitur, nihil opus habet facultate ad sui generationem. Perspicuum igitur est, q̃ amplius in magnis thoracis motibus dolore vexantur partes quæ in vētre consistūt, minus verò in paruis: & ob id paruus & dēsus erit spiritus, nō solùm in pleuriticis, sed & quibus stomachum, aut ventrem, aut hepar, aut splenem, aut peritonæū, aut intestina, aut præcordiorū musculos, dolorifica affectio infestat: cùm nimirum ea omnia partim appensa sint, partim agnata respiratoriis organis, atq; ad eorum motū moueantur, ac proinde offendantur in respirationibus. Quare illis etiā

non

Respiratoriis organis prouidentiam inesse, qua cauent, ne graui dolore affligatur animal.

Pulmo ferè est insensilis.

Spiritus paruus & densus, doloris existit signum.

non vulgaris prouidentia inest, vt * ne grauius dolore affligatur animal. Quod verò ad pulmonem spectat, parũ abest quin omnino sensus sit expers. Itaq; licebit pronunciare iam nobis in vniuersum, paruum & densum spiritum signũ esse doloris, nõ modò respiratoriarũ particularũ, sed etiam aliarum omniũ, quæ cum respirationis organis cõmouentur. Igitur naturales facultates omnes, semper necessariis sibi operibus vacant, & nunquam torpent, aut negligentes sunt: quæ verò sub voluntatis potestatem cadunt, eæ sæpe, vbi voluntas ipsa circa alias actiones detenta fuerit, negligentius perficiũtur.

Alienati mente obliuiscũtur animalium actionum, quas postea cõfertim & magnas obeunt.

Quare qui animi alienatione laborant, animalium actionum obliuiscuntur: quas omnes, vt longo interposito tempore faciũt, sic confertim & magnas. Cæterũ si quis minus quàm oportet bibat, non ad dies tantùm, sed ad integros menses durare posuit: sin verò minus ꝙ par sit respiret, nec minimam diei partem durare queat. Proinde respirationis vtilitas nõ expleta in iis qui cõmoti sunt mente, sollicitè ad actiones excitat: quibus sanè maximis, totũ illud recuperat, quo per cessationis tempus fuit defraudata.

Alienati mẽte, et rarũ & magnum spiritũ reddant.

Atq; ita nõ rarus modò, sed magnus alienatorũ mente spiritus redditur, tantóq; quàm cõuenit maior, quantò videlicet rarior: contrà quàm in potu contingit: multò enim rarius, paulò verò plus bibunt.

Spiritus quantitas distẽtioni organorum spiritaliũ semper proportione respõdet, quãdiu pro natura modo se habent.

Porrò vbi secundum naturã se habent organa, quantitas spiritus semper est ipsorum distentionibus similis: nõ autẽ cùm præter naturã fuerint disposita: nam possibile aliquando est plurimũ distendi thoracẽ, verũ ob coarctationẽ pulmonis, aut ob aliam causam, parum inspirari aëris externi. Nequaꝗ igitur ad affectionũ omniũ spiritalium instrumentorum proportionẽ, sed solùm asperarũ arteriarũ, inspirationes fiunt. Sufficit autem ad dignoscenda omnia hæc, inspicere quantus aër suspiretur, & quantus per expirationem reddatur. * Etenim cõtractiones thoracis citra abdominis musculorũ cõcitationem, nunquam magnam possunt facere expirationẽ. Quæ verò illorũ etiam impulsu fiunt, quæq; efflationes existunt, magnitudinis sunt opifices.

Inspirãdi cõposita difficultates sunt numero quatuor: totidemq; similiter expirandi.

Vt autem ad compositas respirandi difficultates veniamus, cùm aliqua sit magna inspiratio, & aliqua velox, sintq; contrariæ his parua & tarda, necessum est quatuor fieri omnes inspirandi compositas difficultates: magnam videlicet & tardam, magnã & velocem, paruam & tardam, paruam & velocem: totidémq; similiter expirationis. In cessationibus verò impossibile est cõpositam respirandi difficultatis speciem fieri, cùm vna tantùm in eis oppositio habeatur, iuxta raritatem & densitatem consistens.

Inspirationis cũ expiratione collatio.

At verò ipsis motibus mutuò inter se collatis, inspiratione dico cum expiratione, species quædam erunt consonantiæ totius respirationis. Possibile est enim inspirationem fieri magnã, expirationem autem paruam: aut vice versa, paruam inspirationẽ, & expirationem magnam: aut vtrasq; paruas, aut vtrasq; magnas: sic & veloces, aut tardas vtrasq;: aut alteram velocem, alteram tardam.

Respirationem dari inæqualẽ.

Quin & inæqualis est aliqua respiratio, quemadmodũ & pulsus, tum circa motuũ cõiugationes, tum circa motũ vnũ.

Respiratio ordinata, inordinataq;.

Similiter & ordinata & inordinata fieri respiratio potest, perinde ac pulsus. Et sanè quot differentiæ inæqualium pulsuum, tum circa vnũ motũ, tum circa plures consistentiũ existunt, tot etiam reperiuntur respirationum. Etenim si inspiratio aut expiratio varietur, siue ex tarditate in velocitatẽ, siue ex velocitate in tarditatẽ motu transeunte, cõpositam siue inæqualem ipsam actionẽ dicemus. Similiter si cessatio aliqua interceperit, secueritve alterum motum, siue inspirationem, siue expirationẽ, compositam etiam esse dicemus tunc eam quæ interrupta est, vtra tandem ea existat. Aliquando autem, licet rarò, est visum in vno eodémq; homine simul intercipi vtranq;, nimirum à collecta in arteriis asperis tanta humorum colluuie, quæ suffocare animal posset, ob pleuritidẽ perniciosam, aut peripneumoniam, aut deniq; suppurationẽ non expurgatam. Quemadmodum etiam ob arteriarum læuium obturationes compressionésq;, interdum pulsuũ inæqualitas gignitur.

Respirationis inæqualitas vnde soleat accidere.

Ob facultatis præterea imbecillitatem, quæ vna vice non potest ipsam actionem perficere, vt in pulsu, sic etiam in respiratione, est quando inæqualitas cernitur: hoc tamẽ interiecto discrimine, quòd ad ipsam sanè respirationem, quandoquidem actio animalis existit, plurimùm ipsa voluntas confert: nihil autem ad pulsuum motus, quòd ij à facultate vitali proficiscantur. Vbi igitur voluntas nihil ad actionem cõducit, vt in pulsuũ inæqualitate, eadem prænotio affectionis est in vniuersis hominibus.

Mores ægri quando expendendi.

Vbi verò aut totum, aut plurimũ confert, vt in ipsa respiratione, ibi amplius mores ægri expendere oportet. Sed quemadmodũ differentia facultatum efficientium actiones, tum circa pulsus, tum circa respirationes, differẽtes prænotiones facit: sic etiam circa ipsam organorũ naturã, quædam iudicationis alteratio erit.

Pulsus per læues arterias fit. Respiratio fit per asperas arterias, & musculos.

Pulsus enim per læues arterias, respiratio verò tum per asperas, tum per musculosum genus perficitur. Primò siquidem animalis facultas mouet musculos ad respirationis generationem: hi thoracem: qui tandem pulmones cõmouet, quorũ pars asperæ arteriæ existunt, in quas aer qui inspiratur, illabitur. Quemadmodũ igitur harum coarctationes totam respirationẽ sæpe inæqualem reddunt, sic & musculorum aberrantes motus & inordinati. Atq; illarum quidem, vt receptaculorum spiritus: horum verò, vt organorũ motionis est noxa. Cæterùm coarctationis in arteriis asperis, tumores præter naturam declarauerint reos.

Musculorũ affectiones & aberrantes motus.

Porrò affectiones simul & aberrantes motus musculorum existunt, conuulsiones, concussiones, atq; tremores, ob quos nimirum respiratio inæqualis redderetur.

Respirationis inæqualitatis causæ.

Omnium itaque respirationis inæqualitatum, aut asperarum arteriarũ coarctatio, aut thoracis musculorũ aberrans motus, aut facultatis ipsam efficientis debilitas, in causa est. Musculorũ igitur genus proprium & priuatim destinatum respirationibus est, præter pulsuum rationẽ.

Respiratio est arbitrio subdita.

Vitalis facultas est libera.

Præterea facultatis quidem respiratoriæ arbitriũ, voluntati permissum est: vitalis autẽ facultas, nullũ dominũ superiorẽ agnoscit, sed prorsus libera existit. * Quin etiam eximiũ quid ad inæqualitatis generationẽ

respiratio habebit, præter pulsuum rationē: dum videlicet partim quidem à sola proficiſcitur facultate animali, partim verò à complexu ipſius cùm doloribus.

Delirãtium reſpiratio qualis.

Porrò in delirijs ſuperat quidē raritas & magnitudo: apparet autē quædam inæqualitas, & ordinis perturbatio, tum iuxta plures reſpirationes, tum iuxta vnam ſolam: quòd nimirū * ſpectra & phantaſmata aliquãdo plus, aliquando minus, rationem à naturalibus operibus revocent.

Dolores organorum reſpirationis, reddunt actionē ipſam inæqualem inordinatámq́.

In doloribus etiam instrumentorū cõtingit totam reſpirationē inæqualem & inordinatã reddi, cùm neq; in illis etiam expleatur vtilitas iuxta actiones ſingulas: qppe nec velociter, nec denſe, nec amplius thoracē diſtendere poſſunt. Omnia enim hæc ipſis moleſta ſunt, & præſertim magnitudo: deinde velocitas: poſtremò autē denſitas. Dolentibus nanq; minus moleſtum eſt per longius tempus, q̃ per breuius moueri. Cæterū dum ob ipſorū motuū imminutiones, parū abeſt quin animal ſuffocetur, voluntas tunc cogitur ad aliquod tempus maiorē facere reſpirationem, & multò velociorē, & priore denſiorē. At cùm in eiuſmodi actionibus vtilitas quidē expleatur, animal verò affligatur doloribus

Vtilitatem explentia exacerbare dolores.

(omnia ſiquidem quæ vtilitatem explent, exacerbant dolores) voluntas rurſus à magnitudine & velocitate & denſitate detrahit aliquando plus, aliquando minus: vtpote quę cõſilij inops, nec ſiſtere actionē poſsit, ob ſuffocationis periculū, nec reperire aliquam doloris medelã; quare modò ad hoc, modò ad illud tranſit. Vnde tum inęqualitas circa ſingulas & omnes deinceps reſpirationes, tum multiformis illa ordinis perturbatio oritur.

Parilitatis corruptio, cuius ſit cauſa.
Aequalitas quid.
Ordo quid.

Siquidē ex corruptione parilitatis, inæqualitatū omniū, itémq; ordinis perturbationū generatio cõſtat. Parilitas quippe cõtinua, æqualitas eſt: parilitas verò iuxta circuitus, eſt ordo. Ob idq; vbi paritas cõtinua corrũpitur, gignitur inęqualitas: vbi verò iuxta circuitus revertens, ordinis perturbatio introducitur. Cæterū q̃vis multa inæqualitas & ordinis perturbatio in eiuſmodi affectionibus incidat, ſuperat tamen id genus reſpirandi difficultatis, q̃d iuxta paruitatē & denſitatē cõſiſtit.

Reſpirationis dolentia organa, qualis conſequatur ſpiritus.
Delirantiū ſpiritus magnus ſimul et rarus.

Quare rectè videtur dictū, quòd ad omnia dolore afflicta organa, quæ cõmouentur circa reſpirationes, paruus & denſus ſpiritus conſequatur: & iuxta eandē rationē in delirijs magnū fieri & rarum ſpiritū, idq; inæqualiter: nuuq̃ autē paruū & denſum.

Inſpirationis magnæ & velocis cauſæ.

Igitur inſpiratio magna ſimul & velox, ob vtilitatē vrgentem, prompta organa, & integram, aut certè parū remiſſam, gignitur facultatē. At magna ſimul & tarda, ſolis mente motis cõtingit, atq; hia non ſemper. Cõſpicua aũt etiam hic eſt ex prędictis, cauſæ cõſideratio: quemadmodū etiã, cùm paruã habēt inſpirationem & tardam ij, quibus calor inſitus eſt nimis perfrigeratus.

Inſpiratio parua ſimul & velox.

Quæ reſtat adhuc cõiugatio quarta, paruitas erat cum velocitate: fitq; penitus in nulla affectione ſimplici, quemadmodū neq; magna ſimul & tarda, quam aliquando alienatis mente accidere diximus: ſequitur tamen vtplurimū, vbi ſimul dolor & vtilitatis incrementū concurrũt. Ad eundē cum prædictis modū etiam in cõiugationibus circa expirationem perſcrutari ipſas affectiones oportet. Nam & in his, aut facultatem, aut aliquod organum læſum, aut caloris modum alteratū deprehendimus.

Expirationis magnæ & velocis cauſa.

Si igitur quis fumoſa caliditate in corporibus redvndante, expirationem magnam ſimúlq; velocem fieri dicat, nõ vtiq; errarit. Manifeſtum eſt autē quòd & facultatē integram tunc eſſe oportet, & ex organis nullum vitiatū.

Expiratio magna ſimul & tarda in delirantib. accidit.
Expiratio parua ſimul et tarda, quibus.
Expiratio parua ſimul & velox, quibus.

Similiter autē magnã ſimul & tardam in quibuſdam delirantibus fieri, eodē modo quo inſpirationē, contigit. Sic paruã ſimul & tardam fieri iis, quibus nullum fumoſum recrementū fuerit collectum. Sicvti tum paruam, tum velocem illis, qui cùm recrementū fuliginoſum collegerint, dolēt etiam aliqua parte earum quæ circa reſpirationem mouētur.

Diſſonantium motuum reſpirationis cauſa.

Ad diſſonantias aũt deveniendo motuū reſpirationis, ſi tardior quidem & minor quàm ſecundū naturã ſit inſpiratio, expiratio autem & velocior & maior, dicemus ſanè imminutum eſſe calorē ſecundū naturã, auctum verò excrementū fumoſum. Si cõtrà, inſpiratio quidem ſit magna & velox, expiratio autē parua ſimul & tarda, auctū naturalem calorē dicemus, nullũq; ineſſe recrementū fumoſum.

Reſpirandi ſimplices quidē difficultates, nil certi indicant: coniugata autem, ad iudiciū minimè fallax perducunt.

Porrò ſimplices reſpirandi difficultates, plurium affectionū cõmunes exiſtunt: ob idq; nil certi indicant. Coniugatæ autem aliis, ad iudicium minimè fallax perducunt. Magnitudo ſiquidem * inſpirationis, ipſa per ſe reſpirandi quædam difficultas eſt ſimplex, verùm nullius certæ cognitionis eſt ſignū. Nam & vrgente vtilitate, & læſa fieri mente aſſolet. At ſi cum denſitate conſiſtat, vtilitatem vrgentem: ſi verò cum raritate, delirių indicat. Similiter & cùm per ſeipſam paruitas nil certi ſit, aut dolere afflictam particulam aliquã, aut exolutam vtilitatem oſtendit: at denſitati iuncta, dolorem: ſicvti raritati, vtilitatis exolutionem portendit. Per ſe etiam nec rara quidem, nec denſa firmi quicquam oſtendunt. At denſa ſimul & magna, vtilitatis augmentum indicat: denſa verò ſimul & parua, organi alicuius quod inter reſpirandum mouetur, dolorem. Rara ſimiliter, ſi cum magnitudine quidem coēat, deliria: ſi verò cum paruitate, perfrigerationes oſtēdit.

Reſpirãdi difficultatum cõpoſitarum, quæ ſint vtiliſsimæ coniugationes.
Ceſſationũ circa reſpirationē eſt oppoſitio vnica, penes raritatem & denſitatem.

Atq; ob id ſanè omnium compoſitarū reſpirandi difficultatum hæ quatuor vltimæ coniugationes ſunt vtiliſsimæ. Fiunt autē, differentiis actionū iuxta magnitudinem & paruitatē, ad ceſſationū differentias permiſtis. Cæterū ex ceſſationum oppoſitione (quæ vnica tantum eſt penes raritatem & denſitatem) aliis differentiis permiſta, quatuor etiam oriuntur coniugationes. Prima quidem eſt denſa & velox: ſecunda, denſa ſimul & tarda: tertia, rara & velox: quarta deniq; rara ſimul & tarda. Nullum tamen certæ cognitionis ſignum ſimpliciter & neceſſariò exhibent, quemadmodū priores quatuor: quare his ad prænotiones neutiq̃ indigemus, cùm nimirũ ſi qd ſignificēt, id iam diſtinctū per priores illas habeamus.

Reſpiratoriæ animaliſq; facultatis extremæ refrigeratæ, propria ſigna quæ ſint.
Naſi alæ quando ſpiritus ductum adiuuēt.

Porrò ſi qs ægrotantis facultatis reſpiratoriæ, omniſq; facultatis animalis, præcipuè refrigeratæ, propria ſigna cupit habere, is alarū naſi motū habebit, & omniū muſculorũ, q circa ſcapulas ſunt, actionē, & cõfertim factã cõcidentiã thoracis. Quãdo.n. hic debilius q̃ expediat mouetur, circa reſpirationes qdē, ſpiritus ductū naſi alæ adiuuant: circa expirationes

autem

Cōcidentia thoracis & consīdentia dimissionis differentia.

Septum transuersum.

Efflatus fieri ab intercostalibus musculis.

Respirationū duplex cessatio.

Respirationis motionū offensio duplex.

Cessationes inter respirandū breues & longæ, à quibus causis proficiscantur.

antē, thorax confertim delabitur, nō autem paulatim demittitur. Etenim cōcidentia differt à demissione: quòd illa quidem, facultate ægrotante fiat: hæc autem, integra & valente eadem. Etenim septum transuersum thoracis tensionē adiuuat, solúmque illam per expirationes resoluit, nōnihil etiam opitulantibus intercostalibus musculis, per quorum actiones ipsi fiunt efflatus. Cùm autē duplex existat cessatio in respirationibus, vna ante inspirationē, altera ante expirationem: vter sanè motus offendatur, cessationē precedentem, ab eo quod secundum naturam habet, immutat. Duplici igitur existente in motibus offensione, ac duplici item in cessationibus: vtilitatis quidē defectus, diuturni temporis semper cessationes efficiunt: redvndantiæ verò, breuioris. Itaq; abvndantia caloris secundum naturam, reddens inspirationē magnā, statim etiam præcedentē ipsam cessationem, breuis temporis efficit. Abvndantia verò caloris præter naturā, fuliginosiq;, vt expirationem magnam, sic etiam cessationem præcedentē reddit breuiorē. Quare magnus & densus penitus fit spiritus, vbi caliditatis genus redvndat. Sic etiam si sublata vtilitas sit, ob caloris videlicet imminutionem, vbi quidem naturalis calor imminutus paruam reddit inspirationem, etiam longa cessatio præcedit. Vbi verò calor præter naturam deperditus fuerit, parua quidem expiratio, longa verò ante ipsam cessatio accidit. Sæpenumero verò calor præter naturam est auctus, imminuto calore secundum naturam. Atq; ita cessatio ante expirationem * breuis temporis redditur: altera verò ante inspirationem * longioris. Vtrum enim ex motibus ipsa vrgebit vtilitas, is præcedentē cessationem cunctari non permittit.

Respirationis verius motus de vsu impulsu præcedentē cessationem cōtrahit.

GALENI PERGAMENI
de difficultate respirationis, liber secundus.

Desipiētiæ proprium symptoma est respiratio magna simul & rara.

PRoprium itaq; desipientiæ symptoma est, magnam & raram, hoc est, per longū tempus, respirationē facere: videnturq; ambæ hæ, velvti obliuiosæ actionis affectus esse. Nam immoderatam facere spiritus attractionem, rursúmq; immodicā quietem, eius est, qui nec quando desinere ab actione oporteat, nouit, nec quando rursus incipere: sed in vtrisque mensuram egreditur, ob convenientis ignorationem. Cùm igitur respiratio animale opus sit, desipientes autem habeant oblæsam rationem, obliuiosiores tum circa actiones, tum circa ipsarum interstitia fiunt. Quamobrem & actiones & quietes in multo facientes tempore, hoc modo magnitudinem & raritatem circa totam respirationem efficiunt: id quod Hippocrates cùm in aliis locis, tum etiam in prænotionibus, sensisse videtur, vbi ait: Spiritus magnus & per multum tempus, desipientium significat. Quo sanè oraculo, magnum & rarum spiritum desipientiæ signum esse contendit: non tamen necessum esse, vt is qui delirat, magnum simul & raram faciat inspirationem. Nec enim inseparabilem magnum & rarum spiritū, sed proprium esse delirij diximus.

Desipientes cur obliuiosi reddantur.

Respiratio magna simul & rara, non est inseparabilis à delirio.

Proprium omne non statim est etiam inseparabile.

Quicquid autem proprium existit, haud continuò est etiam inseparabile. Esse quippe geometram, propriū hominis est, nō autem inseparabile, quemadmodum rationale, existit. Licet itaq; discere ex doctrina Hippocratis, omnibus quidem deliriis magnū & rarum spiritū iuxta propriam ipsorum rationē comitem esse: nō autem deliris omnibus, sed illis tantū, qui nō per aliam quandam affectionē delirio maiorē, habent respirationem aliter alteratam. Hippocrates siquidem aliquando magnū & rarum spiritū fieri deliris nouit, aliquando verò ipsius cōtrarium: interdum in eodem homine vtrunq; vicissim incidere. Porrò qui in mœrore & luctu suspirant, duplici de causa post longum tempus inspirationem magnā efficiunt: tum quòd circa curam, ob quam tristantur, conversi, per multas ex ordine actiones respirarint minus & rarius, ob idq; tandem cogātur vno actu totam semel explere atq; reparare iacturā: tum amplius etiā, propterea q per mœrores, & spiritus & calor intus moueatur, q quidē homini facessens negociū, eum ad maiorē expirationē compellit. At in affectionibus delirantiū, necessitas quidem magnæ respirationis à prima quidem causa, est persimilis: à secunda verò nō item, cùm nō intrò magis q̄ extra his calor moueatur, nisi alia fortè quædā accessio fiat. Differunt autem & febris ratione delirl ab iis, qui aliàs aliquo mœrore cruciantur. Igitur revocatis in memoriam quæ in primo libro sunt tradita, si à solo delirio pervertatur respirationis cōcinnitas, omnino erit spiritus magnus simul & rarus. Si verò à solo dolore, paruus & densus. At si conspirent ambo, & dolor * præcelluerit vehemēter, obscura omnino alteratio ex delirio erit. Sin autē moderatus fuerit dolor, aut plus quidem à dolore, minus verò à delirio respirationē alterari cōtinget, aut vice versa, aut æqualiter iuxta vtrunq;. Sic etiam si cum alia quapiam affectione deliriū complexū sit, respirationis speciem interdū aliam efficiet, provt superat, aut superatur, aut æqua potentia est prædictum: aut nunc quidem (si ita contingat) superat, rursus alio morbi tempore superabitur. At verò in peripneumonicis, pleuriticis, & in angina, ac breuiter in omnibus quibus aliquid circa thoracem aut pulmonem, aut etiam in ventre inferiore sit phlegmone (hoc est, tumore dolente, duro & calido) obsessum, paruus omninò & densus spiritus sequitur: qualis etiā hydropicos, & eos qui se aut potu aut cibis expleuerūt intemperantius, necnō prægnantes, ventre prominulo præditos, anhelosos, purulentos, atque eos denique quibus dorsi spina contorta est, comitatur. Verùm Hippocrates de his quidem respirandi difficultatibus, quæ sunt vel idiotis notissimæ, nihil memoriæ prodidit. Porrò in pleuritide quatuor mala semper se ostendūt symptomata: videlicet febris ardens, assiduus dolor, tussis, ac difficilis respiratio, parua simul & dēsa existēs. Dolor quippe, non secus quàm perfrigeratio, paruā solet facere respirationē: verùm dolor quidē, cum densitate: perfrigeratio autē, cum raritate. Cùm autem splen sit viscus minimè obnoxiū dolori, nec septum transversum, primū & principalissimum

Suspirantes ex luctu, cur post longum tempus inspirationem magnam efficiant.

Respiratio delirantium simul & dolentium qualis.

Phlegmone quid.

Spiritus paruus & densus quas comitetur dispositiones.

Pleuritidis symptomata sunt, febris ardēs, assiduus dolor, tussis, ac difficilis respiratio, parua scilicet simul & dēsa.

Splen est viscus minimè obnoxium dolori.

Septum transversum est principalissimum respirationis organum.

respirationis organum, ipsius tumor cõprimat, nisi maximus sit, & caput illius occupet, haud quidem sufficiens est vt respirandi difficultatem ex delirio inductam superet, spiritũ paruum & densum reddens. Quandoquidem opus est dolorem ipsum consistere circa aliquam partẽ, quæ iuxta respirationem mouetur: aut aliquod ex organis respiratoriis coarctari, vt paruus & densus spiritus fiat.

GALENI PERGAMENI de difficultate respirationis liber tertius.

Respirationis difficilis quatuor coniugationes.

RECtè autem Hippocrates rationaliq; diuisione vsus, sexto populariũ morborum libro duas oppositiones difficilis respirationis inter se complicans, eam scilicet quæ secundum magnitudinẽ & paruitatẽ est, illi quæ secundum raritatem & densitatẽ, quatuor in vniuersum fecit cõiugationes: vnam videlicet, magnã & raram: secundam, paruam & raram: tertiam, magnã simul & densam: quartã, paruam & densam. Quibus etiam adiecit ibidem, & reliquas duas cõiugationes, quę ex collatione inspirationis cum expiratione oriuntur: vtputa magnam inspirationẽ & expirationẽ paruam. Inspirationem exiguam, & magnã expirationẽ. Duę siquidem oppositiones inter se complicatæ, quatuor coniugationes efficiũt. Porrò qui methodicè velit diuidere, in primis expendat oportet, qualis naturæ existat, quod diuidendũ venit. Quòd si simplex esse videatur, quæ iuxta substãtiæ ipsius rationẽ sunt, quot sint, & quæ, ac qualia, considerandum. Si verò compositũ, vtranq;, aut singulas eius partes diuidere expedit: totum autẽ, ex modo compositionis. Igitur dictio Hippocratis ita habet: Spiritus parui densi, magni rari, parui rari, magni densi, extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus, alius extendens, alius vrgens, dupla intra revocatio velvti super inspirantibus, calidus, frigidus. Quòd itaq; ex spiritus intrà & extrà meatu, totius respirationis actio composita sit, quódq; altera eius pars inspiratio, altera expiratio appelletur, ignorat nemo. Quòd verò nullius alterius rei, q̃ motus, propria sint velocitas atq; tarditas, iam est à nobis expositũ. Cæterũ magnitudo & paruitas, vt motui propria sunt, sic omnino inseparabilia existunt ab eo, quod per localem distantiam fertur: ob idq; iuxta vtranq; respirationis partem duæ differentes oppositiones erunt: altera iuxta velocitatem ac tarditatẽ, altera iuxta magnitudinẽ & paruitatem. Est autem & alia oppositio iuxta densitatem & raritatem consistens: quæ quidem nõ tanq̃ motui, sed tanquã alicui rei ex ipsis distantiis conflatæ, inest respirationi. Quare in his tribus oppositionũ generibus omnes respirationis differentias esse necesse est. In velocitate quidem & tarditate, propterea quòd hæc propria, & ab omni motu inseparabilia sint. In magnitudine & paruitate, quòd per distantiam * organa respirationis moueantur. Densitas autem & raritas (quæ tertia oppositio est) neutrius propriarum ac primarũ respirationis partiũ proprium aut inseparabile existit, verùm totius respirationis pars fit per accidens: quãdoquidem ex duobus cõtrariis motibus quietè distinctis constat. Hæc itaq; sunt primæ differentiæ totius respirationis. Cæterùm cùm respiratio res sit, quę & facere aliquid, & pati possit, aliud vtiq; fuerit differentiarum genus in ipsa, vtraq; videlicet parte æqualiter inæqualitérve perfecta: aliúdq; rursus ipsius totius vt compositæ, partibus inter se mutuò collatis. Hæc cùm ita habeant, sciendum primas quatuor differẽtias difficilis respirationis, in proposita Hippocratis dictione assignatas, totius respirationis esse, cùm ad neutrã eius partem raritas densitásve pertineat. Similiter etiam sequentes duas: nam & in iis duæ totius respirationis partes mutuò inter se conferuntur. Quæ verò deinceps aliæ duæ sequuntur, vbi ait: Alius extendens, alius vrgens (quibus tardus & velox pulsus significatur) eas sanè alterius ipsius respirationis partis proprias, maximéq; substantiales, putandũ est. Tarditas nanq; & velocitas ab omni motu inseparabilia sunt. Quod postea deinceps habetur, Dupla intrò revocatio, veluti super inspirãtibus, inæqualem inspirationẽ ostendit. Inquirenda est aũt eadem oppositio & in expiratione, quam ego omissam puto à transcribentibus, potius quàm ab ipso Hippocrate. Addidit præterea & optimè differẽtus prædictis, calidum frigidúmq; spiritũ. Quanq̃ certè in Prænotionum libro, horum trium, densi, & magni, & frigidi tantùm spiritus meminit, tali dictione vtens: Spiritus densus existens, dolorẽ, aut caloris efferuescentiã in locis supra septum transversum significat. Magnus autẽ & per multum tempus, desipientiam ostendit. Frigidus verò ex naribus & ore prodiens, valde iam perniciosus est. Reliquas autem differentias subticuit, tum propter breuitatẽ veteribus familiarissimã, tum propter altitudinẽ animi, quæ ipsimet erat genuina Hippocrati. Demõstratũ enim à nobis est, q̃ grauis sit semper hic vir, vt qui ea quæ aliis medicis nota sunt, prætereat, velvti quæ à nemine eorũ qui artẽ ingenuè exercent, ignorari queant: quæ verò talibus sunt ignota, omnia diligenter, simúlq; perspicuè exponat. Meritò itaq; differentias densitatis, vt quæ medicis esse ignotæ non possunt, vna summa comprehensas exposuit, dicens: Spiritus densus, dolorem, aut maximũ incendium significat, in locis supra septum transversum: tanq̃ sanè possimus nos intelligere, q cum paruitate quidem, dolorem significet: cum magnitudine verò, incendiũ inexpugnabile partium supra diaphragma, quòd immodicæ caliditates partiũ quę infra id sunt, respirationẽ in magnitudinem & densitatem augere nõ possint. In pleuritide itaq; & peripneumoniis, anginisq; & orthopnœis, densus fit ac paruus spiritus. * Imò verò etiam si pleuritis nõ adsit, solus autem dolor costas infestet, spiritus densus & paruus redditur. In vniuersum autẽ, siue tumor quis sit premens coarctánsq; quodcunq; respiratoriũ organum, siue dolor circa quamcunq; partem, sic appropinquantẽ respiratoriis organis, vt ipsis motis simul moueatur, densus ac paruus ipse spiritus erit. At calore maximo in respiratoriis organis coa-

Methodicè diuisoris quæ sint consideranda.

Respirationis differentias omnes in tribus oppositionib. comprehendi.

Respirationis totius quænam sint differẽtiæ.

Spiritus frigidus, ore & naribus prodiens, admodũ perniciosus est.

Breuitatẽ fuisse veteribus familiarissimã.

Hippocratis grauitas.

Spiritus densus quid significet.

Spiritus e paruus & densus in quibus affectibus accidat.

Spiritus densus simul & magnus quando redditur.

tis coaceruato, spiritus densus simul & magnus agetur: id quod indies in omnibus exvrentibus febribus est conspicuū. Quare ignorandum non est Hippocratem, densum quidem & paruū, dolori: spiritū autem densum & magnū, incendio caliditatis tribuisse. Quemadmodū enim dolentibus cruribus, progredi multū non possumus, eodem modo vbi aliquod organū ex iis quæ inter respirandum mouentur, doluerit, parum respirare cogimur, & citius desistere cupimus: q̄ sic citius à dolore immunes reddamur. Cæterū quantò citius quàm oportuit, motus respirationis cohibetur, tantò ipsum animal defectuosius est inspiratione recreatū. Quemadmodum igitur si quis pauciores cibos, quàm sit ex vsu, accipiat, hic statim aliorū ciborū opus habebit; sic si quis minus quàm expediens sit, inspirauerit, is citius inspiratione indigebit: qua ex occasione spiritū densari cōtingit: id quod etiam sentiens Hippocrates in libro de Victus ratione in acutis morbis, ait: Sputū intrà retentum, prohibet quidem spiritū intrò ferri, cogitq; eum citò expirari. Porrò iuxta copiam eius quæ inspiratur, substantiæ, oportet magnitudinē ipsius respirationis metiri. Reliquit autem Hippocrates exemplum difficilis respirationis ortæ à dolore, quòd multis locis iam ipse dixerit, actiones organorū à dolore impediri, quódq; illius cognitio oppidò q̄ facilis sit. Nec verò tantū à dolore & retento spiritu, oriri densitas respirationis potest, sed vel maximè etiā ab incendio febrilis caliditatis: cuius quidem est multū densúmq; spiritum reddere. Magnus spiritus, quantitate circa singulas iudicatur respirationes: multum verò, possibile est aliquando ex multis paruis coaceruari: vt videre est in pleuriticis, qui cùm magnū quidem spiritū semel ducere ob dolorē nō possint, quamvis aēre largiori ob febrim opus habeant, continuitate tamen actionis, ęqualē multitudinem spiritus magnis respirationibus colligunt. Quod enim paucæ magnæ, hoc multæ paruæ præstant. Similiter in peripneumonicis multo est opus spiritu, verùm ob coarctationē locorum parum inspiratur: quare densitas iacturam paruæ inspirationis restaurat. Quòd autē in orthopnœis paruus & densus ob coarctationem fiat spiritus, haud scio an quisquam ignoret. Cęterùm omnes qui ob talem coarctationem sufficienter inspirare nō possunt, stertorosam faciunt respirationem, & in suffocationis discrimen veniunt, si decumbant: ob id tum totum thoracē, tum collum, eos rectū habere oportet, cùm non paruum auxiliū ipsis ex huiusmodi figura accedat. Quippe ampliora simúlq; longiora sic fiunt omnia respirationis organa, partim quidem per rectam figuram in directam extenta, partim verò minus in sese cōcidere prohibita. Iam verò relicta etiam parua simul & rara respiratione, Hippocrates frigidæ meminit, quòd nimirū nō alia sit parua simul & rara, alia verò frigida. Nam cùm magna & densa ex immoderato calore collecto in organis respiratoriis gignatur, necessariò certè parua & rara (quæ illius contraria existit) his ipsis organis perfrigeratis orietur. Siquidem calida respiratio, cuius similiter meminit,

Organorū respirationis dolentium, cur paruus, sed crebrū agunt spiritū.

Febribus caliditas multū densumq; spiritum reddit.

Peripneumonicis spiritus est paruus & densus.

Orthopnœam quale comitetur spiritus.

Orthopnœa laborantes cur in recta spiratio recta.

Respirationem paruam & raram oriri ab organis respirationis refrigeratis.

eadem est cum densa & magna, sub qua videlicet cōprehenditur. Etenim spiritus frigidus, omnino paruus & rarus est: densum autē & magnū * indicare incendiū organorū respirationis, minimè satię quis dixerit, nisi & ipse etiam efferetur calidus. Solam verò frigidam expirationē dixit esse perniciosam Hippocrates, mortisq; nunciā, quòd perfrigerari respiratoriis organis planè sit perniciosum, cùm nimirū inter ea sit cor situm, insiti caloris fons & principiū. At vehemens illorum caliditas, aut dolor, aut desipientia, nō omnino sunt perniciosa, licet nō sint extra periculum. Nam si facilis respiratio valde magnā vim ad salutem habere putanda est, in omnibus acutis morbis, qui cum febribus sunt, & intra quadraginta dies iudicantur (quale documentū nobis reliquit Hippocrates) vtiq; respirationes difficiles minimè vacabunt periculo. Verùm quæ iam morientibus accidunt, vt videlicet ipsa expiratio frigida, ea nullū magnū momentū in prænotionibus habent. Est enim boniorū medicorū opus, non quæ iam idiotis apparent, præsagire; sed quę & ipsos latent, & cùm nihil mali æger habere putetur, cernuntur. At frigidæ spirationis Hippocrates meminit, vt omnes respirandi difficultates complecteretur, & quòd etiam magnæ simul & densæ ipsa opposita existeret. Porrò in Prænotionū libro nihil de inæquali respirationis difficultate scripsit nobis Hippocrates, quandoquidem propositū illi erat in prænotionibus solum ea quæ verè acutorum morborū propria sunt, recensere: quæ verò diuturnis propria essent relinquere. Quare rationabiliter etiam illic inæqualem respirationis difficultatem, ex alio morborū genere, conuulsorio videlicet, procedentem, omisit. Acuti autē sunt morbi, qui omnino cum febribus cōtinentibus fiunt: vt pleuritis, peripneumonia, phrenitis, ac febris æstuans. Nec meminit in prænotionibus de iis respirandi difficultatibus, in quibus aut sola inspiratio, aut sola expiratio est magna: sicvti nec velocis, nec tardæ respirationis: quòd ad quinq; iam dictas difficilis respirationis differētias hæ omnes reduci possint. Iam verò expiratio rara simul & magna (id quod etiam docuit Hippocrates) continuarum oscitationum & signum & causa medicatoria existit. Nam cùm oscitatio continua fiat ob vaporosum quendam crassúmq; spiritū in genere musculorū contentum, certè expiratio quæ rara est & magna, erit quidē signū, vt affectionis in contrarium mutatæ: causa vero medicatoria, quòd contrariorū sint cōtraria remedia. Etenim per talem expirationē spiritus diutius cohibitus, qua ratione singultus sanat, videlicet alterna evacuando, eadem etiam mederi oscitationibus poterit. Quemadmodū autem ipsa detentio spiritus superflua excernere potest, sic respiratio continua, ventilare simul potest & excalfacere perfrigerata: existens eorum & signū, & causa salubris. Iuxta hanc igitur rationē etiam in secundo Morborū populariū consuluit Hippocrates, vt iis qui perfrigerati essent, excandescentiam induceremus, & revocandi caloris, et sanguinis in vasa subter cuticulam colligendi gratia: tanq̄ sanè innatū calorē excitare queat excandescentia.

Expiratio frigida quur mortis nuncia.

Cor est insiti caloris fons & principium.

Spiratio facilis, ad salutem magnam vim obtinet.

Medici optimi munus quod sit.

Acuti morbi sunt, qui omnino cum febrib. continentibus fiunt.

Expiratio rara simul & magna continuarum oscitationum signū atq; medela existit.

Oscitationis cōtinua causa.

Contrariorum sunt contraria remedia.

Spiritus diu cohibitus, sanat singultum.

Respiratio continua ventilare simul potest & excalfacere refrigerata.

Refrigerati cur sint excitandi ad iram.

Excandescentia innatum calorem revocat, et densiorem reddit respirationem.

quæ quidem quòd densiorẽ etiam omnino reddat respirationem, nemo ignorat. Vtemur itaq; ipsa in refrigeratis, decoloratis, gracilibúsq;, nũ tamen perpetuò, sed ex intervallis, & opportunis temporibus, ne videlicet facultatẽ valdè lædamus. Verumenimvero quod Hippocrates ait, spiritũ frigidum ex naribus & ore prodeuntem, valde perniciosum existere, id in morbis acutis intelligendum est. In aliis autem morbis, qui citra febrem consistunt, sæpe frigiditas totum animalis habitũ apprehendit: & accidit quidem neque his extrà periculum, nõ tamen penitus perniciosa. Ex his enim est strangulatio vteri, omnésque spiritus interceptiones, quæ mulieribus quidem assiduè, viduis præsertim, accidunt: rarò autẽ aliquando & viris. In huiusmodi enim omnibus affectionibus, præ multitudine materię frigidæ, innatus calor opprimitur, ad similitudinẽ flãmæ, quæ suffocatur multis humidis lignis obruta. Quare etiã accendere quandoq; possibile est hanc, vbi materiam exvperauerit. Aliquandò tamen cõsumpta materia, necessariò etiam & ipsa extinguitur: *quare in iis qui p acutos morbos sic expirant, nulla spes salutis relinquitur.

Spiritus frigidus ore & naribus effluẽs, in acutis tantùm morbis est perniciosus admodum.

Quòd autẽ in spiritus interceptionibus nõ omnino respiratio perierit, licet minimus rarissimúsq; spiritus per illas trahatur, hinc cognosces manifestissimè, quòd si aut pilũ, aut tenuissimã lanã, ægri prætendas naribus, illam moueri percipies. Atq; in affectibus sanè id genus omnibus spiritus densus, causa simúlq; signũ salubre existit: quemadmodũ continuarũ oscitationũ, expiratio rara simul & magna.

Respirationem non omnino perisse per interceptiones spiritnum qua ratione cognosci posit.

At verò anhelosa respiratio, quæ & densum spiritum facit, & thoracem nimis distendit, oritur aliquãdo quidem in affectibus multa inspiratione indigentibus. Fit tamen interdũ à cursu, aut ab alio quovis exercitio improbo. Eiusmodi etiam spiritus accidit in omnibus ardentibus febribus: & quando obturatio, aut compressio, aut coarctatio, instrumenta respirationis infestat. In vniuersum autẽ, quãdo aut tumor, aut dolor quispiã, in partibus iuxta ilia constiterit, paruus & densus necessariò spiritus ducitur. Porrò spiritũ impensè densatũ, anhelationẽ cõsueuit vocare Hippocrates: quẽadmodũ & sublimem eum, qui paruus simul & densus fuerit, qualis in anginis percipitur. At obscucum spiritũ ait esse tabescentibus malũ, sicuti & nõ parientibus. Etenim nõ pariẽtes mulieres (sunt autẽ hæ omnino quæ nõ probè purgãtur) maximè à spiritus interceptionib. apprehenduntur: perinde vt illæ, quæ diu sunt orbatæ suis viris. Quare spiritus qui conspicui & insignes non sunt, eos obscuros nominat. Ac sermo de respiratione difficili suum iam hic finem sortiatur.

Anhelosa respiratio vnde proficiscatur.

Spiritus paruus et densus quando ducatur.
Anhelatio.
Sublimis spiritus.

Spiritus obscurus, quibus sit malus.
Spiritus interceptione steriles ac viduas frequentissime corripi.

GALENI PERGAMENI de pulsuum vsu, lib. vnus.

NOn esse eundem vsum pulsus & respirationis, cõtrà quàm medici existimãt, certè rationibus his quispiã cõtendere possit. Primũ: nam respirationem si cui adimas, illicò mortẽ afferes. At pulsu si complures particulas priues, nõ magnopere lædes. Quippe si vel arterias quę per inguina descendũt ad crura, vel quæ per alas ferũtur ad manus, laqueo cõplecti velis, vniuersas quidem, quæ in iis artubus sunt, arterias pulsu priuabis: nõ tamẽ artubus ipsis aut motũ adimes voluntariũ, aut sensum.

Pulsus & respirationis non esse eundẽ vsum, quibus suaderi posit rationib. Pulso priuatas particulas, non magnopere lædi.

At si neruos funiculo religes, immotas prorsus, insensibilésq; extemplò reddes particulas. Debebãt igitur & arteriæ, vbi similiter neruis essent affectæ, quod singulis membris antea cõtulissent vtile, idipsum protinus præstare desistere.

Neruis fune interceptis, partes in quas feruntur destituuntur simul & sensu.

Ad hæc si ipsas quæ in collo sunt arterias vinculo exceperis, nullã evidentem noxã animali attuleris: tametsi cor cum cerebro, princeps scilicet instrumentũ actionũ vitalium, cum principe animaliũ, cõnectant. Si igitur cùm sine læsæ arteriæ, nihil tamen officiunt, cõstat vtiq; & cùm valentes sunt, nihil eas cõferre.* At si obiiciamus illi qui arteriarum vsum sic negligit, nos maximè præsagire ex pulsu: id mini mè quidem fieri vt ex causis id genus, quæ plurimũm habeãt momenti, sed vt ex opportunis signis, responsum dabit: vt si quis mortẽ ex incuruis vnguibus nigricantibúsq; conlectet.

Præsagium ex pulsibus sum.

Cor siquidem princeps viscus existere, ex quo omnes arteriæ oriũtur: ac proinde eas eundem cum illo motũ seruare, offendiq; similiter, atq; ita nõ exiguę rei indices esse posse. At maior medicorũ atq; philosophorũ pars, inde eundem vtrinsque motus esse vsum existimant, quòd vterq; similes iisdem ex causis mutationes accipiat. Nam & qui exercitãtur, & qui in balneo lauãtur, & qui aliter quovis modo excalfiunt, eorũ nõ modò respirationem celeriorẽ frequentiorémq; ac maiorẽ cõtueri licet, sed pulsus etiam pari modo mutatos.

Cor esse arteriarum originem.

Pulsuum & respirationis vnde colligant esse vnum eundemq; vsum.

Præterea qui algent, alitérve quolibet modo perfrigerati sunt, horum sicuti respiratio rarior, tardior, ac minor visitur, ita & pulsus. Similiter qui vrentibus prehensi sunt febribus, vt maximè ij & celerrimè densissiméq; respirant, sic etiam maximè, densissimè, & velocissimè, iis pulsant arteriæ.

Respiratio & pulsus iisdẽ ex causis mutationes similes recipiunt.

Quòd si ab immodica repletione pulsus sentiãtur maiores, respirationes minores, ne id quidem sermonẽ hunc reddat ambiguum. Quippe minorẽ tam respiratũ quàm pulsum idcirco habent, quòd angustius transverso eorum septo superſit locus. Cęterũ quantò minorẽ, tantò hunc & crebriorẽ habent: scilicet respirandi paruitatem, assiduitatis eius ope pensantes. Ideóq; tantundem minor simul & frequẽtior respiratio potest, quantũ maior simul atq; infrequentior. Dicimus autem hoc loco rariorẽ pulsum eum qui comestioni succedit, non vtiq; cum eo qui comestionem præcedit comparantes (quippe quo est frequentior) sed ad respirationis speciem referentes. Igitur si respiratio pari cum pulsu modo, iisdem ex causis mutatur, non tamen parem noxam, cùm perit, affert, licebit vtique hinc etiam colligere opposita: nempe tum ambos motus à natura eiusdem vsus gratia esse datos, tum non eiusdem: id quod est impossibile.

Repletiones immodica reddũt pulsus quidem maiores, respirationes autem minores atque crebriores.

Itaque nobis investigandum est, qua parte altera rationum claudicet, ipso respirationis vsu pro norma nobis proposito. Qui quidem duplex existit: nempe alter qui maior est, insiti caloris custodia: alter qui minor, animalis spiritus nutricatio: in quorum vtroque ex attracto per nares spiritu accedere

Respirationis vsus est duplex: vnus insiti caloris custodia, alter animalis spiritus nutricatio.

Cerebrum frui respiratione per nares.

Retiforme plexũ fieri à carotidibus ad basim cerebri convolutis.

accedere cerebro vtilitatem dicimus. Id quod videri posit in causa, vt carotidibus arteriis (quæ sanguine calido & halituoso plenæ, cùm perrepant ad cerebrum, antequàm duram eius membranam transierint, iuxta ipsius cerebri basim multis ac variis plexibus involutæ, admirãdum quoddam rete conficiunt; vt quemadmodum in vasorum testium revolutionibus semen, atque in voluminibus intestinorum chylus, ita in eo sanguis ille diutius hærens, perfectisimè elaboretur, adsitq; simul animali qui in cerebro est spiritui, alimentum copiosum) vinculo exceptis, per diem integrum animal sine noxa perduret. Quanquam certè si cogatur tale animal currere, diu quidem id facit probè, postea verò fatiscit, atq; elanguescit: cùm nimirum ille animalis spiritus, quo pleni sunt ventriculi cerebri, asiduè nutriri postulet, absumaturq; per voluntarias, præcipuèq; violentas motiones. Cæterùm si animal quiescat, quãvis cõmercium cum corde sit interceptum cerebro, satisfacere tamen ei diu textus ille reticularis potest, ceu animali spiritu in motum voluntarium minimè tum consumpto. Mirum autem esse non debet, si alicuius partis haud omnino pereat caliditas, etiam si arteriæ illius vinculo constringantur. Nam cùm totum corpus sit sibi conspirabile & fluxile, certè si non per arterias, at per alia, & præcipuè per venas, propter eum qui est de vna in alteram transitum, in omnẽ particulam deferetur à corde caloris aliquid. Nec vero simile est, aut insiti caloris principium pati, aut aliquod eorum quæ ab illo calorem accipiũt. Id siquidem semper feruere est opus, vt quod tum cæteris pulsandi vim præstet, tum ea calfaciat: his autem ad salutẽ est satis, si nõ omnino sint frigida. Nec mirari prætereа debemus, si principium ipsum, vbi respiratione priuatur, plus quàm cætera noxæ contrahit: quippe sub cucurbitulis medicinalibus flamma ilicò extinguitur. Iam verò si cor nudatũ refrigeres, celerrimè perit animal: sin calidũ serues, patitur nihil. Quòd si corde refrigerato, ac propterea animali iam mortuo, in altervtrũ ventriculo ruin eius, & præcipuè in sinistrum, inseras digitum, magnũ inibi calorem deprehẽdes, longèq; maiorem quàm in aliis sit partibus, dummodo pro naturæ modo se habeant. Siquidem vt par hæc caloris portio cordi est minima, sic reliquis partibus omnino est magna. Proinde vbi quod pro naturæ modo est, non seruatur, cordis quidem calor, qui velvti flamma est, perit: reliquorũ calor longo tempore durat. Porrò illi sola respiratio calorem tuetur. Aliis autem partibus duplex eius custodia est: pulsus videlicet, qui velvti quædam est respiratio. & quod ex abvndantiore naturæ gratia accedit, qd à corde confluit. Quòd autẽ non solùm per arterias, sed etiam per venas confluat à corde calor, hinc colligere licet, quòd quibus ex vinculo exceptæ fuerunt, ob vulnera, partes in quas ferebantur, fuerint perfrigeratæ. Cùm igitur nihil iam adversari videatur, quo minus vnus respirationis & pulsuum vsus, finisque sit, facilè promptúmq; collectu arbitror, caloris in quaq; parte custodiendi gratia pulsum conditum esse: atq; ita, quod ex respiratione vni præ

Spiritum animalem exhauriri per violentas motiones.

Corpus vniversum esse sibi transpirabile & fluxile.

Flammã extingui citò sub cucurbitis medicinalibus.

Respiratio sola, cordis calorem tuetur.

Caloris custodia reliquis post cor partibus duplex.

Calorem à corde membris etiam demitti per venas.

Respirationis & pulsus est vsus idem.

Pulsus est datus caloris servandi gratia.

statur cordi, id ex pulsu calori illi qui in toto est animali, accedere: cõmunem verò vtriusq; esse, & animalis spiritus nutritionem: magis tamen arteriarũ propriam. Quoniam igitur in iis quæ de respirationis vsu tradidimus, nobis monstratum est, natiuũ calorẽ per inspirationẽ quidem refrigerari: per expirationẽ autem purgari, fumido scilicet excremẽto excusso: ambas verò actiones ad eius custodiam conferre aliquid vtile: par et arbitror, quòd in pulsu etiam idem dicendũ erit: nempe in diastole arteriæ, substantiã quampiam attrahi: in systole, qd ex humorũ devstione in toto animali contractum est, velvti fumida superfluitas, expelli. Verùm quemadmodũ & fauces, & pulmones, & vniuersum pectus, dum recipiunt spiritũ dilatantur: itidem arterias, quo trahunt tempore, dilatari oportet, non quo spiritum reddunt, vt existimauit Archigenes. Quin & quies illa quę arteriarũ contractioni succedit, cùm multò maior sit ea quę dilatationem sequitur, sicvti quæ inspirationem præcedit, ea quæ supervenit illi: ostendit sanè, etiam secundum hoc esse quandam similitudinem inter ipsam respirationem & pulsum. Cuiusmodi enim instrumentis spiritus res inspiratio est, eiusmodi arteriis dilatatio existit. Et cuiusmodi est illis emisio spiritus, eiusmodi est arteriis contractio. Cuius quidem duplicis & compositi arteriarum motus, quẽ nominamus pulsum, autor & origo est cor. Cæterùm cùm vis illa, vnde cor contrahitur dilataturq;, in omnes arterias per tunicas earũ influẽs, eas cogat aperiatq;, quemadmodũ ipsum cor: vtiq; sicvt illud dum dilatatur, ea quæ osculis suis appropinquant, trahit: cùm contrahitur, expellit: sic & arteriæ, cùm se aperiunt, ad se vndiq; trahunt, cùm contrahuntur, in omnem partem expellunt, videlicet per vniuersos meatus, quibus in intestina, ventriculum, vniuersam cutim, atque adeò in venas se aperiũt. Quippe si animali alicui, ex iis quibus arteriæ sunt amplæ, magnas multásq; arterias quis vulneret, vniuersum per eas sanguinẽ evacuarit. Sunt itaq; arteriis & venis communia oscula, per quæ quidem, dum dilatantur arteriæ, ex venis trahunt: in eas, dum cõtrahuntur, regerũt. Sicvti nimirũ per ora quæ in cutem finiuntur, quicquid halituosum sumidúmve excrementũ habẽt, excernũt: recipiũt autẽ ex aëre ambiente, nõ exiguam in se portionem, per aliáq; spiramenta similiter. At à corde quidem accipiũt plus: reddũt autẽ ei minus, propter membranas illas, quæ in earũ superna nascuntur parte: quanq̃ certè aliquid impertiũtur. Iam verò cùm sanguis in arteriis, etiã rectè se habente animali, cõtineatur: manifestũ est nõ ideo dilatari arterias, quòd spiritu profecto à corde impleãtur: sed potius ob id impleri, quòd dilatẽtur. Quippe si essent sanguine vacuæ, fieri fortasse posset, vt exiguo tempore, quod à corde confluit, ad fines earũ perveniret: sanguinẽ verò in se habentibus, fieri omnino nequit, vt motus celeritas cum ea dilatatione cõsentiat, quæ ex iis a corde implendis proveniat. Arteriæ itaq; seipsas mouẽt, vicisim se atollẽtes summittẽtésq;: idq; eadẽ qua cor vi: quã scilicet ab ipso corde ortã, per tunicas earũ transmitti diximus. Est enim vt

Animalis spiritus nutritionẽ esse munus commune respirationis et pulsus.

Calorem innatum refrigerari per inspirationẽ, purgari aũt per expirationem.

Diastole arteriarum substãtiam spiritus attrahi, systole expelli fuliginem.

Arteriæ dilatantur dũ trahunt spiritum.

Pulsuũ et respirationis similitudo.

Cor est principium compositi arteriarum motus.

Pulsificã facultatẽ à corde influere arteriis, per ipsarum tunicarũ substantias.

Arteriæ trahunt, dum dilatantur, expellunt cum contrahuntur.

Arterias trahere à venis, et in illas pellere per communia orificia.

Arterias parũ cordi suggerere.

Sanguinem contineri in arteriis.

Arteriæ non quia implẽtur dilatantur, sed quia dilatãtur implentur.

Arteriæ seipsas mouent, eadem qua cor facultate.

Respirationem esse opus animalis potentiæ: pulsum, vitalis.

respirationis vis animalis, quæ à cerebro proficiscitur, sic pulsuum vitalis facultas, quæ à corde emanat, effectrix. Porrò venæ, animali vita iam functo, simulac vacuæ sunt sanguine, prorsus in seipsas sidunt, ita vt superna earũ tunicæ pars, cõmittatur cum inferiore: at arteriæ, partibus dissidentibus nunq̃ nõ conspiciũtur: quod sanè propter alteram earũ tunicam, quæ dura est, evenit.

Diastolem esse etiam arteriarum actionem.

Quòd autẽ nõ modò systole, sed diastole sit etiã actio arteriarum, contrà q̃ nõnulli arbitrantur, admodum perspicuũ videtur: cùm nimirũ ipsa diastole sub virium robore magna fit: sicvn è diuerso parua, sub facultate imbecilla.

Expiratio est actionis remissio.

Ad hæc, si quemadmodũ expiratio, sic diastole actionis esset remissio, vtique nec intensio in ea, nec remissio, sicvn nec in spiritus emissione, perciperẽtur: nec omnino robur & vehemẽtia ictus, quæ percipiuntur. Diastole itaq; mihi ex genere actionũ videtur. Deinceps considerandum, an sicvti expiratio remissio actionis thoracis est, ac tanquã cessatio quędam: efflatio verò actio, atq; idcirco intensionem & remissionẽ admittens, quod expiratio non facit: sic systole in pulsibus relaxatio

Systolem naturalem esse relaxationẽ actionis.

sit arteriarũ operis, aliáq; huic annexa inveniatur, quæ efflationi respondeat, actio. Ac mihi id quoq; videtur esse verissimũ. Etenim rationabile est, vbi ex humorũ devstione collectus fuliginosus vapor plurimus fuerit, tum animal efflatũ appetere. Contrà cùm vel ob succi temperiẽ, vel caloris mediocritatẽ, nihil talis excremẽti colligitur, tũ expirationẽ duntaxat. In arteriis quoq;, v-

Systolem reperiri, quæ efflationi proportione respondeat.

bi tale excrementũ redvndat, similẽ efflatum systolem edi. Reliquas, cùm id q̃d ex ipsis vacuatur, halitui q̃ fumo est similius. Quãobrem iis qui se ingurgitarũt cibo, per somnũ fit remissior qui-

Ingurgitatorũ cibo diastole et systole qualis.

Calorem per somnum ad interna converti.

dem diastole, systole autẽ intensior: quippe tunc intrò magis q̃ foras naturali calore se cõferente: eóq; etiam circa viscera & ventrem, qui succos & cibos cõcoquit, iam plurimo collecto, necessum est excrementũ, quoniã id quoq; copiosius gignitur, naturalẽ vacuationẽ desideret. Proinde expiratio quidẽ maior, & plerũq; cũ efflatione perficitur: cõtractio autẽ arteriæ, illi propor-

Pueris expiratio et systole excellunt.

Senibus systole tardior.

tione respõdens. Similiter ambæ & in pueris excellunt, quòd sit in eis vehemens propter incrementũ concoctio. Contrà senũ ætas tardiorẽ & minorẽ videtur habere systolen, vtpote minus necessariã, cùm & imbecilliter cõcoquant, & minimè succos cõficiant. Ad proportionẽ horũ o-

Pulsus à quibus mutari possunt.

mniũ, tum anni tempus, tum regio, tum omnis vno verbo circundantis nos aëris ad frigus et calorem mutatio, pulsus alterare videtur. Pari modo & animi affectus omes, & vitæ sortes, & morbi, arteriarum motum introrsus extorsúsve promouent. Qui verò inquiunt, arterias nõ agendo aliquid, celerius interiúsq; descendere: sed propter tunicarũ mollitiem, vbi à diastole dimittuntur, & vlterius & celerius, q̃ duras, in seipsas recidere: facilè redargui possunt. Quippe faciliores

Molles tunicæ quãdo sint agiliores ad motũ, & quando tardiores duris.

ad motus erũt molles tunicæ, cùm scilicet facultates ipsę aliquid per eas moliũtur, vtpote sic magis eis obseqnentes. Dum verò postq̃ ab iis sunt motæ, rursum permittuntur ad statũ propriũ redire, tum vnq; duræ, q̃ molles, ob impetũ, robur & firmitudinẽ suę cõstitutionis, revertũtur multò celerius: quemadmodũ grandiores arbores, quæ vt cum renixu trahuntur, sic dimissæ, reflectuntur celerrimè.

Pulsuum vsus.

Diximus igitur, & quòd pulsus naturalis qui per totum corpus diffunditur, caloris gratia sit conditus: & quòd dilatata arteria, is calor refrigeretur, contracta rursus purgetur: & quòd motus hi, spirtus motibus omnino sint similes: & q; animali spiritui cõducant: & q; vna re tantũ, respiratio & pulsus dissideãt, nẽpe q; illa ab animali facultate, hic à vitali oriatur.

Respiratio & pulsus quomodo differant.

GALENI PERGAMENI introductio in pulsus.

Pulsum habent cor et omnes arteriæ similem.

Niuersæ arteriæ pulsum habent nõ modò sibi inter se, verumetiã cordi ipsi persimilẽ, adeò vt ex vna ipsarũ possis de reliquis iudiciũ facere: nõ tamen motũ omniũ æquabiliter sentias, sed earũ quidem quæ partibus excarnibus

Pulsum non æqualiter percipi in arteriis omnibus.

insunt, clarius: quæ verò in carnosis, obscurius: quæ autẽ carne multa integuntur, aut intra ossa sunt, aut aliis corporibus subiacẽt, earũ motum sensu haudquaq̃ deprehenderis, nisi fortè extabuerit animal. Nam sic motus arteriæ quæ spinæ incumbit, tangentibus epigastriũ plerũq; deprehendi solet. Porrò quę in temporibus sunt, tarsis

Arteriæ sensibilem pulsum edentes.

pedũ, & interna parte carporũ, ex perpetuo motu sensibili præditæ sunt. Verũ neq; expeditius, neq; honestius, nec si vsum spectes, maiori commodo aliam attigeris, si eas quæ in carpis sunt

Carporum arterias esse omniũ aptissimas, vt tangantur.

prætericris, & quòd maximè perspicuæ & expositæ sint, & secundum rectitudinem sitæ.

De quantitate dilatationis.

Arteria in omnem dimensionem extẽditur.

Dimẽsiones corporum esse tres.

Tibi autẽ tangenti, arteria sentietur in omnẽ dimensionẽ extendi. At dimensiones corporum omniũ sunt tres: in longũ scilicet, latum, & profundum. Cæterũ cùm animal secundum naturã habet, cõperies arteriam moderatè admodũ dilatari: cùm autem contrà præter naturam habet, interdum secundum quamvis dimensionẽ partim minuitur, partim exvperat: quo casu memoria tenere oportet, cuiusmodi pusus naturalis extiterat. Tum si is qui est præter naturam, auctus

Pulsuũ, qui naturæ modum egressi sunt, dignoscendorũ ratio.

latitudine inveniatur, latũ: sin longitudine, longum: si profunditate, altum appellare. Ad portionem & iis contrarios, qui videlicet naturali sunt minores, angustum, breuem, atq; humilem vocitabis. Pulsuũ verò secundum omnem dimẽsionem in statum præter naturã traductorũ, qui vndiq; est diminutus, paruus: qui auctus vndiq; est, magnus nuncupatur. Atq; hæ pulsus sunt in dilatationis quantitate differentiæ.

De motus qualitate.

Propriæ motus differentiæ sunt, celeritas & tarditas: quarum illa quidem, motus quidam est

Pulsus celeritas quid.

Tarditas.

concitatus, hæc autem exolutus: quas ita demũ diiudicabimus, si eas ad motum naturalem comparauerimus. In occursus porrò qualitate, languor ac vehementia consistunt.

Languidus pulsus.

Vehemens.

Pulsus duritiẽ atq; mollitiem, ad tunicas arteriarũ referri.

Cæterũ durities atq; mollities, tunicæ ipsius arteriæ sunt qualitates: minimè autem propriam pulsus differentiam constituũt, licet cum eo percipiantur. Tres igitur has differentias pulsuũ; & præterea quartam illam quæ in magnitudine erat & paruitate, in percussione arteriæ reperies.

De

De tempore quietis.

Pulsum dici frequentē, rarum, & moderatum, pro ratiōe quietis intercedentis systolem & diastolem.

Quintā autē aliam numerabis, quæ est in intermissione, quæ inter percussiones intercedit. Voco enim percussiones, cùm arteria tactui nostro occurrit: intermissionē autem, quietem quæ inter duas percussiones intercedit: secundum quam, frequēs, rarus, atq; inter vtrunq; medius pulsus iudicatur: quo in medio pulsus secūdum naturam consistunt. Porrò omnes ij temporis etiam quantitate diiudicātur. Nam frequēs dicitur, cùm quietis tempus breue fuerit: rarus, cùm diuturnum. Non fuerit autem alienum, si tyronibus contractio arteriæ ponatur esse insensibilis.

De æqualitate atq; inæqualitate.

Aequalitas pulsus quomodo iudicāda veniat.

Aequalitas autem & inæqualitas in dictis omnibus differentiis inueniuntur. Nam vbi in illis ordine se consequentibus est æqualitas ac similitudo, æqualitatem tunc vocitamus. Verbi graria, si pulsuum ordine subsequentium magnitudo fuerit æquabilis, ibi tum pulsum in magnitudine æqualem dicere possumus: sin in celeritate, celeritate æqualem. Ad eundem etiam modum in vehementia, frequentia, & languore. Inæqualitas porrò, æquabilitatis est labes, in quauis pulsuum differentia ipsa accidat.

Inæqualitas pulsuū quid.

De pulsu ordinato inordinatóq;.

Nonnunq̄ autem & post certam quandā percussionū numero præfinitarum seriem, pulsibus æqualibus inæqualis vnus intercidit, idq; multis modis. Nam tres æquales, quartus inæqualis subsequitur, seruatúrq; id deinceps vno tenore: aut quatuor, quintus: pari modo & in omni alio numero. In quibus certè omnibus æqualitas nō seruatur, ob eámq; causam pulsus fit inæqualis. Quia verò certa quędam series seruatur, ob id ordinatus vocatur. Quæ certa periodos si minimè seruaretur, pulsus is diceretur etiā inordinatus.

Pulsus ordinatus, inordinatúsq; quomodo dijcernendus.

De inæqualitate quæ in vno pulsu accidit.

Inæqualitas in vno pulsu quādo accidat.

Accidit autē & in vno pulsu inæqualitas, tum partibus arteriæ situ & motu inter se dissidentibus, tum cuiusq; pulsus motu sibiipsi non consentiente. Inæqualitas igitur in partium situ accidit, cùm arteria ipsa à propria sede traducitur. In motu autem, cùm arteriæ velocius aut tardius, tempestiuius aut serius, vehementius aut languidius, tempore diuturniore aut breuiore, assiduè aut penitus nihil, mouentur. At in singulis pulsus partibus est inæqualitas, cùm pulsus est intercisus, repetitve. Præterea cùm motu celeritatem eandem, aut vehementiam, aut languorē, aut magnitudinem, aut paruitatem non seruat. Sunt igitur hæ simplices inæqualitates.

Inæqualitates simplices pulsuum.

De pulsuum inæqualitate composita.

Inæqualitates compositæ pulsuum.

Compositæ autē fuerint, quatenus licuerit alteram alteri, ac singulas singulis, aut vnam pluribus, aut plures pluribus copulari. Quarū nōnullæ quidem adeptæ sunt propriam appellationē: quemadmodum pulsus vermicans, formicās, & hecticus. Vermicans quidem, cùm arteria velvt reptantē vermem, atq; fluctus instar subsilientē nobis repræsentat, nō autē tota ipsa vno tempore dilatatur. Cæterū si cum exigua dilatatione id accidat, vermicās: sin cū magna, fluctuosus simpliciter appellatur. Perspicuū autem est, q; vermicans pulsus, languidus est & frequens. Qui verò languidus summè fuerit, frequens ac paruus, is formicās cognominabitur: qui tametsi celeritatē præ se ferat, nō tamē est revera celer. Hecticus verò, q̄ modo febris, ita pulsus quoq; nuncupatur, quòd nihil magnopere immutetur, sed perpetuò sui similis, cohærēs, ac nunq̄ solutus permaneat, vtpote toto corporis habitu in febribus eiusmodi ac pulsibus, in statū morbosum mutato. Vt igitur quæ sunt dicta, denuò in memoriā revocem:

Vermicans pulsus quando accidat.

Fluctuosus pulsus.

Formicans pulsus qui dicatur.

Formicans pulsus non est celer.

Hecticus pulsus.

Pulsus magnus est, qui fit cùm arteria multū in longū, latū, & ꝓfundū diducitur. Lōgus, cùm in longitudinē tantū. Latus, cùm in latitudinē. Altus, cùm in profunditatē. Pulsus autē vehemens est, qui validè tactū percutit. Mollis, in quo arteriæ tunica blāda est ac tenera. Celer, qui fit dum arteria exiguo tempore dilatatur. Frequēs, cùm paruo interposito repetit. Aequalis, qui serie cōtinua sibi est æqualis. Ordinatus, qui singulis periodis est æqualis. Qui verò in vna percussione est inæqualis, in vna percussione dicitur inæqualis. Pulsus omnibus his cōtrarij, satis sunt perspicui. Liquet prĕterea, quòd aliorū contrariorū omniū vnus est medius: æqualis verò & inæqualis, nullus est medius: sicvti nec ordinati, & inordinati: quódq; illorū quidem omniū medij ipsi sunt secundum naturam, in his verò solus ęqualis & ordinatus.

Pulsus magnus.

Longus.

Latus.

Altus.

Vehemens.

Mollis.

Celer.

Frequens.

Aequalis.

Ordinatus.

Pulsus inter æqualem & inæqualem nullus est medius; sicvti neq; inter ordinatum & inordinatū.

De causis pulsuum.

Pulsuum mutationis differentia triplex.

Cùm ab omni causa pulsus mutari soleant, triplicem & generalissimā mutationis ipsorū differentiam statuo. Ac prima quidem mutatio, naturalis existit: secunda nō naturalis, q̄vis nondum præter naturā: tertia deniq; præter naturā. Verū omnes hę mutationes, differentias naturales sequuntur. Arteriæ siquidem, alij aliter natura mouentur. Proinde primas eas illi esse exploratas oportet, qui velit dignoscere, à qua causa, & quatenus pulsum ipsum mutatū esse cōtigerit. Proprium autē cuiusq; pulsum experientia certò didicerit: ob ídq; arteriā tangere sæpe cōvenit, potissimū quidē perfectè sani, ac dum ab omni vehementi motu quiescit: pòst autē, & in ipsis affectibus. At cùm fieri nequeat vt pulsus omniū experientia explorētur, certè artifex plurimū poterit, si eorum quæ multis passim similiter insunt, scientiam sibi cōpararit. Nam cōmunio quædā naturę viris inter se est, quemadmodū etiam mulieribus; quam qui probè calluerit, à recto aberrare non poterit. Ac viri sanè in vniuersum mulieribus pulsum habent maiorem multò, vehementiorémq;: cæterùm tardiorem paulò, ac longè rariorem. Qui natura sunt calidiores, ij quidem pulsum habent maiorem & celeriorem, ac longè frequentiorē, non multò tamen vehementiorem. Qui autē natura sunt graciliores, maiorem quidem, ac longè rariorem, verùm non multò vehementiorem. Mutatur verò pulsus, & per ætates. Puero recens in lucem ædito, pulsus frequentior est, sicvti seni rarior. Qui verò ætate sunt inter hos media, iis pulsus ad portionē respondent, pro vt scilicet propius ad pueri aut senis ætatē accesserint. Pari modo puero quidem celerrimus est, seni verò tardissimus: mediū mediæ ætates sortiuntur. Cæterùm inter ætates,

Pulsum cuiusq; proprium experiētia cognosci.

Pulsus virorū.

Pulsus calidiorum.

Pulsus graciliorum.

Pulsus infantuli.

Pulsus senis.

Pulsus florentium.

maximus florentiũ est pulsus: minimus autẽ senum: medius inter ipsos puerorũ, est paulò maior. Præterea florentium quidem vehementissimus, senum autem languidus, puerorum deniq; medius.

Pulsuum differentia secundũ diversa tẽpora.

Sed per anni tempora pulsus etiam mutantur. Siquidem vere medio, pulsus sunt maximi & vehementissimi, celeritate verò ac frequentia, moderati. Pariter etiã & autumno medio se habent. At progrediente vere, magnitudo quidem ac vehementia ipsius minuuntur: augetur aũt celeritas & frequentia: ac tandem vbi æstas advenerit, fiũt languidi, parui, celeres, ac frequẽtes. Autũno verò progrediente, omnia minuuntur, magnitudo, vehemẽtia, celeritas, & frequentia: vt cum hyems accesserit, iam sint pulsus in paruitatem, languorem, tarditatem, ac raritatẽ mutati. Porrò vt veris initium, autumni exitui; ita veris exitus, autumni initio respondet. Tum quemadmodum æstatis initium, æstatis exitui: sic hyemis initium, hyemis exitui respõdet. Proinde quæ ab æstate media, hyemeq; media, in vtranq; partem distant, itidem æqualiter pulsum immutant. At æstas media, partim hyemi mediæ est similis, partim dissimilis. In vtraq; enim pulsus sunt parui, ac languidi: æstate tamen sunt celeres, ac frequentes: hyeme verò tardi, ac rari. Non tamen sunt parui pariter hyeme atq; æstate, sed æstate minus: nec pariter hyeme atq; æstate languent, sed minus hyeme.

Pulsuũ differentia pro diversitate regionum.

Mutantur & per regiones pulsus, pérq; alias constitutiones aëris ambientis. In calidis quippe, tales reddũtur pulsus, quales æstate media: in valde frigidis, quales hyeme media: in temperatis, quales vere medio: quæ verò inter has sunt mediæ, ad portionem se habent.

Pulsus gerentiũ vtero.

Mulieribus vtero gerẽtibus, pulsus sunt maiores, frequentiores, ac celeriores: cætera verò modũ suum naturalem retinent.

Pulsus dormientium.

Somnus etiã permutat pulsus. Nam principio quidem minorem ipsum, tardiorem, rariorem, & languidiorẽ efficit: procedente verò tempore, tarditatem intendit, & raritatem, idque præcipuè post cibum. Maior autem fit tunc & vehementior. Quòd si diuturnior is fuerit, rursum in languorem mutatur ac paruitatẽ: tarditatẽ autem & raritatẽ retinet.

Pulsus expergefactorũ à somno.

Qui à somno sunt exciti, protinus quidẽ iis pulsus sunt magni, vehementes, celeres, frequentes, & turbati quodammodo: verùm nõ ita multò pòst, reuertuntur ad mediocritatẽ. Quòd verò ad status corporis acquisititiós pertinet, non aliter ii, q̃ naturales, pulsus immutant. Quandoquidem qui natura erat gracilis, factus posteà quadratus (quẽ Græci [illegible] vocant) pulsum habet ei, qui talis natura est, similem: de cæterísq; pari iudicio.

Pulsum mutari ab acquisititiis habitibus & temperamẽtis, perinde ac à naturalibus.

Corporis quoq; temperamenta acquisititia, haud secus q̃ naturalia, pulsus immutant.

Pulsuum differentia pro exercitiorum diversitate.

Inter causas autẽ non naturales, incipientes quidem exercitationes, quovsq; ad mediocritatem pervenerint, pulsus vehementiores efficiunt, magnos, celeres, ac frequentes. Si quis verò multũ ac supra vires laboret, paruos, languidos, celeres, ac frequentissimos. Sin modũ plurimùm excesserit, adeò vt vires fiãt exolutæ magnopere, paruos admodum, languidos, tardos, ac raros pulsus habebit. Quòd si ad virium progrediatur dissolutionẽ, pulsus habebit viriũ dissolutarum propriós.

Pulsuũ differentia pro balneorum diversitate.

Balneorũ quæ moderatè calida sunt, magnos, celeres, frequentes ac vehemẽtes: quæ verò immodicè, paruos ac languidos, præterea celeres & frequẽtes pulsus efficiũt. Quòd si ibi nõ cessetur, paruos & tardos, raros, & languidos. Quæ autẽ frigida sunt, repentè quidem paruos ac tardos, raros & rariores pulsus reddunt: pòst autẽ aut stuporẽ, aut robur inducent. Quòd si refrigerarint, stuporémq; induxerint, paruos ac languidos, tardos & raros: sin calorem conciliarint & robur, magnos quidem ac vehementes, celeritate tamen ac frequentia moderatos efficiẽt.

Pulsuum differentia pro modo cibo assumpti.

Copiosior cibus, q̃ vt vinci possit, pulsus inæquales iuxtà & inordinatos efficit: moderatus autẽ, magnos, vehementes, celeres, atq; frequentes: parcior, q̃ sit ex vsu, minorem & breuiorẽ pulsus mutationẽ efficiet.

Vinũ qualiter pulsum immutet.

Vinũ, cæterà quidem, ciborũ instar, pulsus immutat: in eo tamen differt, quòd repentè immutet, quódq; mutatio quæ ab eo proficiscitur, citius desinat, q̃ quæ à cibis provenit: ac deniq; quòd celeritatẽ magis augeat & magnitudinẽ, q̃ vehementiam & frequentiã.

Aqua quomodo pulsum immutet.

Aqua omniũ quæ sumũtur, mutationẽ minimã efficit: mutat tamen & ipsa ad portionẽ ciborũ. Reliqua verò omnia, quantũ possũt aut alere, aut calfacere, aut refrigerare, tantũ arteriarum motũ immutant.

Immodica omnia esse præter naturam.

At aëris constitutiones, ac ciborũ copia tanta, vt vires opprimat: præterea exercitationes, balnea, & somni, vbi modũ excedunt, omnia sunt præter naturã. Nam causæ quas naturales & non naturales diximus, quantitatis excessu cedunt in causas præter naturã. Causarũ verò quæ nõ quantitate modò, verumetiã genere sunt præter naturã, numerus est infinitus.

Causarũ præter naturã differentia.

Vitalem facultatem soluentia.

Porrò causarũ omniũ præter naturã, aliæ quidem vires vitales velvti soluunt & dissipant: aliæ autẽ velvti premũt & grauãt. Ac soluũt quidẽ, alimenti inopia, morborũ malignitas, eorúmq; aut diuturnitas, aut vehementia: præterea affectus animi immodici, necnõ vacuationes immoderatæ.

Vitalem facultatem quæ opprimant.

Opprimũt autẽ, tum ipsa materiæ copia, tum instrumentorũ affectus: inflãmationes videlicet, scirrhi, tumorũ moles, abscessus, & corruptiones variæ.

Pulsus facultate soluta.

Pulsus facultate oppressa.

Solutæ itaq; vires, paruũ, languidũ, ac valde frequentẽ pulsum efficiũt: pressæ verò, pulsus mutant, cùm in reliquam omnẽ inæqualitatẽ, & ordinis cõfusionẽ, tum in eam quæ in vehementia spectatur, & magnitudine: nam inæqualitates hæ, oppressarũ viriũ maximè propriæ existunt. Quinetiã in eiusmodi affectibus, motus quidam funditus pereũt, aut intercidunt. Cæterũ qui intercidunt, minorẽ: qui pereunt, maiorem læsionem indicãt.

Pulsus facultate soluta ob alimenti inopiã.

Solutarũ igitur ob alimenti inopiã viriũ, pulsus vertuntur principiò quidem, in languorem, paruitatẽ, celeritatem, ac frequentiã; ad medium aũt, in languorem, paruitatẽ, tarditatẽ, & raritatẽ: postremò in paruitatem summã, languorem, frequentiam, & ementitam celeritatis imaginem: qui pulsus est, quem formicantẽ appellant.

Formicans pulsus.

Vermicãs pulsus.

Vermicãs autem pulsus, fit quoq; & ipse viribus iam dissolutis, sed aliquantũ adhuc resistentibus; in eóque à formicante discrepat, quòd nõ itidem in summũ languorem ac paruitatẽ redactus sit, tùm quòd perspicuam habeat in vno ictu inæqualitatem, quæ fit, dum partes mouerẽ tempe-

tempestiuius aut serius incipiũt: Vnde tardus est minus q paruus. nonnunq̃ autẽ nihil penitus habet tarditatis, ob idq; ipsum, minimè malignus existit. At quæ à febribus exitialibus atq; acutis oriuntur syncopæ, pulsum vermicantem nõ habent: qualis vtiq; reliquas virium solutiones vt plurimũ comitatur, ac eas præcipuè, quæ sine febribus accidunt: aut certè cum exiguis admodũ.

Pulsuũ differẽtia secundũ diuersas syncopas.

Ob eam vtiq; causam syncopas quidem cardiacas, formicantes: choleras verò morbos, ac fluxus ventris vehementes, hæmorrhagias, fluxus muliebres, reliquósque affectus qui corpus inaniunt celeriter, vt plurimũ vermicãtes: cùm autẽ extremũ affligãt, formicãtes sequũtur. Iam verò ab ira pulsus fit altus, magnus, vehemens, celer ac frequens: A voluptate autẽ, magnus; ac rarus, nõ tamen vehementia diuersus. A mœstitia, paruus, tardus, languidus, atq; rarus. A metu recenti quidem ac vehementi, celer, turbulentus, inordinatus, atq; inæqualis: inueterato autẽ, pulsui à mœstitia est similis. In omnibus porrò his, si diu perseuerarint, aut vehementes admodum fuerint, tales pulsus fiunt, quales consequuntur solutas vires.

Iracundorum pulsus.
Voluptas quomodo immutet pulsum.
Mœstorum pulsus.
Metuentiũ pulsus.

Dolor autem qui pulsus immutat, aut quia vehemens, aut quia in partibus principalibus est, id facit: quemadmodũ inflammatio. Cùm igitur adhuc paruus est, atque in ipso ortu; maiorem, vehementiorẽ, celeriorem ac frequentiorem pulsum efficit: auctus autẽ, vehemensq; admodũ factus, vt iam robori vitali noxam inferat, minorem, languidiorem, celerem ac frequentẽ. Qui verò vires iam dissoluit, pulsus mutat in languorem, paruitatem, & falsam celeritatis imaginem, immensámq; frequentiam.

Pulsuũ differentia pro varietate dolorum.

Inflammationum pulsus, cõmunis quidem omnium, quasi serratilis est: vt pars quidem arteriæ alia quidem dilatari videatur, alia autẽ minimè, quæ videlicet durior sentitur. Habet autẽ pulsus hic & turbationis nonnihil: præterea celer quidem est ac frequens, magnus verò non semper. Principio cuiusq;, incipientis quidem, maior est naturali, vehementior, celerior, frequentiórq;. At in ea quæ adhuc increscit, omnia hæc fiunt auctiora, pulsúsque iam palàm est durior & turbulentior. Cùm verò ad vigorem peruenerit, euidentior quidem est, durior, ac turbulentior, sed minor quàm antea: non tamen languidior, nisi morbus vires exuperarit, quo casu frequentior & celer redditur. Quòd si diu admodũ perseueret, ritúq; scirrhosorum durescat, pulsus tenuitas ac durities prædictis accedet. Hæc itaq; illi phlegmoni accidũt, quæ totius animalis pulsum immutat. Eius verò quæ animal totũ nõ turbat pulsus, in parte saltem inflãmatione accensa, est cuiusmodi esse illum in toto corpore diximus.

Pulsus inflammationum omniũ serratilis.

Intenditur autẽ ac remittitur prædictorũ quodq;, aut pro inflammationis qualitate, aut pro ipsius instrumẽti phlegmone obsessi natura. Nam quæ partes magis sunt neruosæ, eæ duriores, serratilésq; magis, ac minores pulsus efficiũt: quę verò sunt venosæ magis atq; arteriosæ, cõtrarios. His autẽ ipsis maior est in partibus magis arteriosis, ibidémq; facilè inæqualis & inordinatus efficitur. At præter ipsius pulsus differentiã, quibus septũ transuersum est inflammatum, celeriter ij conuelluntur: suffocãtur aũt quibus pulmones. Syncopę prehendũtur, quibus os ventriculi. Atrophia laborãt, quibus hepar. Non cõcoquunt, quibus vẽtriculus. Vrinæ supprimũtur, quibus renes experiuntur inflãmationẽ. Ad hęc partes sensu exactiori præditæ, pulsus, propter dolores, immutant: hebetiori autẽ, duntaxat propter affectũ.

Pulsuũ differẽtiæ pro inflammationum, & partium inflãmatarum natura diuersa.

Septo transuerso inflãmato, quàm celerrimè conuulsiones oriũtur: suffocationes pulmone phlegmone obsesso.

Itaq; pulsus pleuriticorũ celer ac frequẽs est, non tamen magnus admodũ. Est præterea nõ languidus quidem, nõ tamen, quod ad affectũ spectat, vehemens. Porrò quantitas frequentiæ in pulsu excedit consuetũ modũ pleuritidi, cùm pleuritis ipsa in peripneumoniã transit, aut etiã minatur syncopen. Infra modũ autẽ subsistit, cùm in caraphoram, aut neruorũ læsionem desinit.

Pleuriticorum pulsus.

Eodem modo & inæqualitas illa serratilis, quæ pleuritidis maximè est propria, remittit quidem, si pleuritis sit mollis, ac facilè cõcoquatur: intẽditur autem, si eã sit exitialis: indicítq; ipsam esse coctu difficilẽ.

Serratilis inæqualitas pleuriticorum.

Tales autẽ pleuritides, si simul adsit imbecillitas viriũ, periculũ præsens minãtur. Sin virium robur nõ desit, signũ est eas concoctas iam esse, aut in empyema translatas, aut in tabidum marcorem degenerasse.

Pleuritidum differentia.

Cæterùm si pleuritis coquatur, sensim deponit pulsus omnem mutationem præter naturã. Cùm verò transit in empyema, fiunt pulsus empyematum proprij. Pari modo & marcoris proprij eis accidunt, qui tabidos marcores sunt incursuri. Talis autẽ est purulentorum nuper ordientiũ pulsus, qualis vigentis inflãmationis: hæc siquidem ipsarũ est suppurationum principiũ. Nonnunq̃ autem est inæqualis & inordinatus: omnibus tamen est hecticus. Cùm verò iam pus instat, cæterã quidem est similis, nisi quòd magis æqualis: Postquã autẽ est ruptum, languidior, latior, tardior ac rarior.

Purulentorum pulsus, est qualis vigentiũ inflammationũ.

Marcescentium pulsus nõ simpliciter, neq; secundum vnam speciẽ, mutatur. Qui nanq; vnà cum phlegmone nõdum soluta paulatim emarcuerũt, pulsus habent languidos, celeriores, frequentes valde, atq; cum depressione in angustum redactos: quos vtiq; myuros vocant. Porrò marcescentibus omnibus cõmunis est pulsus hecticus: dein autẽ in diastoles magnitudine myuron imitans inæqualitas: postremò verò ea quæ in frequẽtia consistit: quę omnibus etiam perpetuò inest, qui in marasmum inciderunt propter inflammationes: aut quibus propter cardiacos affectus, vel syncopas stomachicas, periculũ præsens imminet: quiq; vino epoto periculũ quidẽ præceps effugerũt, nihilominus tamen tempore procedente marcuerunt.

Marcescentiũ pulsus.
Myuri pulsus.
Pulsus hecticus omnium marcescentium cõmunis.

Phthisicorum pulsus, paruus, languidus, mollis & celer est, hecticúsq; mediocriter. Peripneumonicorũ verò, magnus, aliquantulum fluctuosus, languidus, mollis, non aliter quàm lethargicorũ: nisi quòd inæqualitate superat, tum eã quæ in vna percussione cõsistit, tum ea quam systematicam vocant. Cùm autẽ peripneumonici omnes aut febri acuta infestent, aut soporis grauis nõnihil habeãt, vtrumuis præualuerit horũ, secũdum illud frequentiæ quantitas maximè deprehẽditur. Nam si in peripneumonia sit inflãmatior febris, pulsus erit admodũ frequẽs: sin sopor paulò magis polleat, infrequentior. Lethargicorũ pulsus, cùm sit magnitudine,

Phthisicorum pulsus.
Peripneumonicorum pulsus.
Peripneumonicis quæ adsint.
Lethargicorũ pulsus.

languore, & mollitie, peripneumonicorũ pulsui cõsimilis, eodem tamen est tardior, languidior, minus inæqualis, magisq; deficiẽs quàm intercidens. Porrò cõfusio ordinis vtplurimũ inæqualitates sequitur: nam inæqualẽ pulsum raro quidem ordinatũ reperias. Cæterũ minores noxæ, inæquales & ordinatos: maiores verò, inæquales & inordinatos efficiunt.

Inæqualis pulsus, quo ordinatus sit, reperitur raro.

Phreniticorum pulsus.

Phreniticorum pulsus est paruus: rarissimè autem magnus fuit visus, roburq; mediocre habere. Durus præterea est, ac neruosus & frequens, & valde celer. Videas autem licet & speciem inæqualitatis in situ, in eo nonnunq̃ vehementer accidere. Quin & tibi sæpe videbitur tota arteria suo ipsius loco relicto, sursum deorsúmq; ferri turbulentissimè: cuius magna frequentia eminentem minatur syncopen.

Catalepticorũ signa, & pulsus.

Est & alius quidam nomine carens affectus, ex phrenitidis & lethargi generibus mistus: quo detenti, bonam quidem temporis partem oculos claudunt, suntq; somnolenti ac stertunt: pòst autem oculis incõniuentibus atq; immotis intuentur diutissimè, nõ aliter q̃ catochi: tum si quis eos interroget, invitósque ad colloquium trahat, tardi erunt ad respondendũ, difficilésq;: plerunq; autẽ turbulenter effutiunt, quicquid primũ in buccam venerit. Atq; eius sanè affectus pulsus sunt frequentes & celeres, quo modo phreniticorum, sed minus. Pari modo & roboris habent minus quàm illi, verùm lati sunt, atq; parui, nec dum extrà mouẽtur, quicq̃ habẽt cõfertim ac simul intercisum: sed alia ratione veluti intrò properantes suffugiũt, systolem quidẽ accelerantes, suffurantes autem diastolem. Non tamen, ne in hac quidem sunt phreniticis similes, cùm non habeãt, nescio quid intercisum.

Catochon, hoc est, detentorũ, pulsus.

Catochôn, hoc est, detentorum pulsus, cæterà quidem similes sunt lethargicis, magnitudine, tarditate, ac raritate: quemadmodũ & totus affectus à lethargo specie nõ multũ discrepat. Catochôn tamen pulsus imbecilli non sunt, nec molles, sed in his vel multùm dissident: quemadmodũ certè & quòd lethargicis totus habitus sit solutus, ac tumens, catochis verò constrictus, coactúsq;. Præterea detentorũ pulsus æqualis est: inæqualis autem lethargicorũ.

Conuulsorum pulsus.

In convulsis, ipsum quidem corpus arteriæ coactum esse videtur, compactúmq; vndiq;, nõ tanquam à quoquam compressum, aut arctatum: nec rigidum planè, vt in febribus, & maximè in earum accessionibus: nec propter duritiem dilatatu difficile, quod temporis longinquitate accidere solet, præsertim si vitia quædam, aut viscerũ affectus adfuerint: sed nõ aliter quàm si corpus neruosum cauũ, vt intestinum, ab vtroq; fine fuerit extensum. Talis est motus inæqualis arteriæ, quæ instar funis, sursum & deorsum traducitur. Nec enim vllum est diastoles aut systoles signum, sed confusioni potius simile quippiã hic accidit. Apparet autẽ vehemens esse ac magnus convulsorũ pulsus: is verò nec languidus est, nec paruus: nõ tamen adeò vehemens aut magnus vti videtur.

Percussionẽ arteriæ multis imponere.

Percussio enim multis imponit, quæ propter tensionẽ quidem, robusta: propter turbationẽ autem, exilire apparet. Vnde aliàs quidẽ altior, aliàs quasi strepitum quendã asperũ ad tactum nostrũ videtur efficere. Quem pulsum, qui fuerit exercitatus, facilè deprehendet, cùm nulli sit alteri similis.

Paralyticorum pulsus.

Paralyseos pulsus paruus est, languidúsq; & tardus: nonnullis tamẽ rarus: sicvti aliis frequens quidem verùm penè deficiens inordinatè.

Epilepticorum apoplecticorũ que pulsus sunt similes.

Epilepticorũ autẽ & apoplecticorũ pulsus, sunt similes: quocirca quæ de epilepticis memorabũtur, eadem & de apoplecticis dicta fuisse est putãdum, nisi quòd omnia sunt in his intensiora.

Epilepticorum pulsus.

Porrò quatidiu mediocriter natura ipso affectu turbatur, tantisper nullam mutationẽ in pulsu est reperire cõmemorabilem: sed solũ velvti tensa in vtranq; partẽ videtur arteria, quemadmodum in convulsis. Vbi verò invaluerit affectus, ita vt opprimat vires, inæqualitatẽ quandam ac tensionẽ fortẽ asciscit, longiórq; fit pulsus, languidior & rarior. Quòd si affectus ipsas vires deiecerit, pulsus efficiet languidos, frequentes ac celeres.

Angina laborantium pulsus.

Angina laborantium pulsus, tensionem quandam habet cõvulsioni assimilem: magnus tamen est, ac fluctuosus, quo modo peripneumonicorum. Atq; vtrumvis in eo prævaluerit insigniter, secundum illud est trãsmutatio expectanda. Nam si pulsus peripneumonicorum similis præpollet, in peripneumoniam: sin cõvulsionis, in convulsionẽ, angina terminabitur. Cæterũ qui ex ipsis nimis anguntur, iis pulsus fit paruus & rarus: expirantiũ aũt, iam frequens & inæqualis.

Orthopnœa acuta pulsus.

Orthopnœæ acutę pulsus est inæqualis, inordinatus, & penè deficiens, cùm autem mediocriter est maligna, frequens: cùm ad extremũ vrget, tardus ac deficiens: cùm hominem iam è medio tollit, frequens ac languidus.

Suffocationis productæ ab vtero pulsus.

Suffocationis à matrice ortæ pulsus, est cõvulsoriè extensus, ac rarus: eius autẽ quæ est exitialis, frequens, languidus, inordinatus, & penè deficiens.

Pulsuum differentiæ diuersæ, pro varijs oris ventriculi affectibus.

Os ventriculi affectum, si quidem infestetur inflãmatione, eã facit mutationẽ duntaxat, cuiusmodi in inflãmatione corporis neruosi fieri iam diximus. At morsus illius, vomitus, nausea, singultus, appetitus priuatio, atq; dissolutiones, præterq̃ quòd pulsum paruũ efficiũt & languidũ, ipsum etiã nimis frequentẽ reddũt, & quibusdã moderatè celeriorem. Cõpressio autẽ sola, citra ea omnia, rarum, tardũ, paruũ, obscurũ. Præterea quibus fames est magna, pulsus est eiusmodi. Qui verò affectus in frequentiã ipsum pulsum permutãt, si diutius perseuerarint, aut vehemẽtius afflixerint, ij pulsum vermicantẽ efficiẽt. Qui in raritatẽ, præterq̃ quòd memoratas differentias intendunt, talem præterea quãdã pulsus speciẽ in ea inæqualitate, quæ in vno pulsu accidit, efficiũt, vt corpus arteriç in multas partes cõminutũ esse videatur.

Hydropicorum pulsus.

Hydropis trina species.

Hydropum pulsus, ascitæ quidẽ, longus, frequens, & subdurus cum quadã tensione est: tympanitæ autẽ longior, nõ imbecillus, celerior, frequens, subdurus, cum quadã tensione. Eius verò qui in toto nascitur corporis habitu (quẽ Grȩci ἀνὰ σάρκα nominant) fluctuosus, latior, ac mollis.

Elephantiacorum pulsus.

Elephantiasi laborantiũ pulsus paruus, imbecillus, tardus, & frequens.

Ictericorum pulsus.

Ictericorũ pulsus sine febri, minor, freqnentior, durior, non languidus, neq; celer.

Pulsus eorũ qui sumpserunt helleborum.

Eorum qui sumpserunt helleborũ, paulò quidem anteq̃ vomant, latus rarus, languidior: cùm autem vomunt ac divelluntur, inęqualis, &

inordina-

inordinatus: cùm meliuſculè iam habent, ordinatus quidem, ſed adhuc inæqualis, minus tamē quàm prius. Cùm autē ſaneſcūt iam, & penè ad ſtatū naturalem redierūt, æqualis & maior q̄ antea, vehementiórq́. Qui verò ex iis syncope corripiuntur, convelluntur, atq; ſingultiunt, iis pulſus paruus & languidus, inordinatus, celerior, atque admodū frequēs. Qui ex eis ſuffocātur, paruus, languidus, inordinatus, inæqualis, nō tamē frequens, neq; celer, ſed ſubtardus magis. Præ ſe fert aūt & fluctuoſum quiddam & latum, & nōnunquam exiguam quandam arteriæ tenſionē.

GALENI PERGAMENI
de differentiis pulſuum, liber primus.

Prima genera pulſuum.

Arteria corpus quale.

Vandoquidem arteriæ corpus eſt cauum, longū & circunductile, habétq; perpetuū geminū motum ex contrariis conſtitutū partibus (aut enim in ſeipſam vndiq; cōſidet, aut in omnē partē diſtēditur: qui duplex motus vocatur pulſus) in vtroq; ei gemina quies accidat neceſſe eſt: altera à diſtentione, priuſquā cōtrahatur: altera à contractione, priuſquā diſtendatur. Quas quidem binas quietes experientiū tactus cognoſcit, nec minus demonſtrat ratio. Nam priùs contrariū motum natura, q̄ priorē ſedauerit, nō exorditur. Atqui ſedari, ſubſiſtere eſt, & in quiete eſſe. Sic motibus intercedit quies. Exprimit ergo neceſſitas, quoddam eſſe tempus proprium vtriuſq; motus: aliquod etiam intermiſſionum, & harum item vtriuſq; proprium. Iam quia tres arteria dimenſiones, vt reliqua omnia corpora, obtinet, longitudinem, latitudinē, profunditatē: non poteſt in ſingulis dimenſionibus nō fieri quantitas aliqua diſtentionis & contractionis. Præterea contentionē quandam neceſſariò habet, vt aut ægrè, aut languidè, aut prōptè, valentérq; operetur. Eſt etiam ipſa arteriæ tunica aut mollis aut dura: necnon intercapedo interna, aut vacua quodammodo, aut plena. Atq; hæc omnia aliquando æqualia, aliquando inæqualia ſunt. Temporis item diſtentionis aliqua proportio eſt cum tempore contractionis. Aliā in vno pulſu differentiam conſtituas præter has nullam: ſed ſunt omnes quę in vnum pulſum incidunt differentiæ generales, quas retulimus. Quibus duæ accedunt alię, quas collectiuas appellant. Ex his in plurium pulſuum mutua contentione, æqualitatem & inæqualitatem, ordinē & eius perturbationem æſtimamus.

Pulſus quid. Pulſus ineſt qui es gemina.

Motum cōtrarium non exordiri naturam prius, quam priorem ſedauerit.

Arteriā ſortiri tres dimenſiones, perinde vt reliqua corpora.

Quantitas diſtentionis et contractionis.

Arteriis contentionem ineſſe.

Arteriis conſiſtentia ineſt & cauitas.

Proportio vtriuſque motionis pulſus ad alterā.

Differentia in vnum pulſum incidentes, quæ ſint.

Differentiæ cuiuſq; generis pulſuum.

At motum ipſum pulſus, aut moderatū & naturalem eſſe, aut tardiorem, aut celeriorē, oportet: quæ tres pulſuum circa motū differentiæ exiſtunt. Fit igitur pulſus celer, vbi modico tempore ipſa arteria mouetur: tardus, cùm multo: moderatus, vbi mediocri. Differentiæ pulſuū in diſtentionis quantitate, ſi quidem in ſingulis concipiantur dimenſionibus, nouem numero ſunt, in vnaquaq; trium dimenſionū tres. In longitudine arteriæ, qui moderatus in ea eſt, & qui hunc excellit, vel eo eſt inferior. Vocatur qui excellit, longus: qui inferior eſt, breuis. In latitudine, moderatus, & alij immoderati duo: nempe latus, qui moderatum excellit: huic contrarius, anguſtus. Itidem in dimenſione profunditatis arteriæ, vnus moderatus eſt, alius altus, & alius humilis. Hæ pulſuum ſunt in vna dimenſione acceptorum differentiæ. At differentiæ pulſuum in trinis ſimul dimenſionibus, ſunt ſeptem & viginti. Perſpicies has manifeſtè in tabella. Vnus enim erit longus ſimul & latus, altúſq;, qui omnibus præponatur: alius longus, latus, & profunditate moderata, ſcribatúrq; ſecundus: alius longus, latus, humilis, qui ſit ordine tertius: ſimilique reliqui omnes cognoſcentur via & ratione, vt duæ primæ dimenſiones maneāt immotæ, trifariam vltima varier, hoc pacto. Quartus longus, moderata latitudine, & altus. Quintus longus, moderata latitudine, ſimulq; moderata profunditate. Sextus longus, latitudine moderata, humilis. Deinde alij tres, prima dimenſione longum ſeruante, ſecunda anguſtum, tertia trifariā variante. In his nouem, vnā dimēſio permanet, longitudinis longæ: aliæ omnino cōmutantur. Mox alteri nouem, dimenſione longitudinis in mediocritate ſeruata, variantibus reliquis. Ad hæc nouem alij, vbi longitudinis breuis dimenſio ſit, & aliæ immutentur.

Pulſuū differentiæ circa motū, ſunt tres.

Celer pulſus.

Tardus.

Moderatus.

Differentia pulſuum in diſtentione, ſecūdum ſingulas dimenſiones pompeorū ſunt nouē.

Longus pulſus.

Breuis.

Latus.

Anguſtus.

Altus.

Humilis.

Pulſuū differentiæ in trinis ſimul dimenſionibus acceptorum, ſunt ſeptē & viginti.

TABELLA.

1	*Longus*	*latus*	*altus*	*magnus.*
2	*Longus*	*latus*	*moderatus*	
3	*Longus*	*latus*	*humilis*	
4	*Longus*	*moderatus*	*altus*	
5	*Longus*	*moderatus*	*moderatus*	*gracilis.*
6	*Longus*	*moderatus*	*humilis*	*gracilis.*
7	*Longus*	*anguſtus*	*altus*	
8	*Longus*	*anguſtus*	*moderatus*	*gracilis.*
9	*Longus*	*anguſtus*	*humilis*	*gracilis.*
10	*Moderatus*	*latus*	*altus*	*turgidus.*
11	*Moderatus*	*latus*	*moderatus*	
12	*Moderatus*	*latus*	*humilis.*	
13	*Moderatus*	*moderatus*	*altus*	
14	*Moderatus*	*moderatus*	*moderatus*	*medi[illegible]*
15	*Moderatus*	*moderatus*	*humilis.*	
16	*Moderatus*	*anguſtus*	*altus*	
17	*Moderatus*	*anguſtus*	*moderatus*	
18	*Moderatus*	*anguſtus*	*humilis*	*gracilis.*
19	*Breuis*	*latus*	*altus*	*turgidus.*
20	*Breuis*	*latus*	*moderatus*	*turgidus.*
21	*Breuis*	*latus*	*humilis.*	
22	*Breuis*	*moderatus*	*altus*	*turgidus.*
23	*Breuis*	*moderatus*	*moderatus*	*turgidus.*
24	*Breuis*	*moderatus*	*humilis.*	
25	*Breuis*	*anguſtus*	*altus*	
26	*Breuis*	*anguſtus*	*moderatus*	
27	*Breuis*	*anguſtus*	*humilis*	*paruus.*

Pulsus magnus paruus. *Gracilis.* *Turgidus.*

Atque intereà uigintiseptē hos pulsus qui ex ternis dimensionibus constant, primus quidem ab omnibus magnus dicitur, vltimus autē paruus. Reliqui verò proprio nomine carēt. Neque enim qui graciles dicūtur & turgidi, certū vnum significant, sed multis simul generatim tribuuntur. Nam in quibus longitudinis dimensio duabus reliquis prę̨stat, omnes hos tenues & graciles vocant: in quibus duæ reliquæ ab hac, tum crassos, tum turgidos. At moderatū dimensionibus pulsum, mediū inter magnū & paruum nominant.

De differentiis reliquorum generum pulsuum.

Pulsus vehemens. *Languidus.* *Durus.* *Mollis.* *Plenus.* *Vacuus.*

Tertij generis pulsuū, quod in cōtentione cōsistit, tres differentiæ existūt. Vnus quippe est validus cōtentione, qui vehemēs vocatur: alter imbecillus, qui languidus: & tertius inter vtrunque, qui medius dicitur. Quarti etiā generis, quod circa arteriæ corpus versatur, totidem sunt differentiæ: durus videlicet, mollis, & medius. Similiter quinti generis, quod arteriæ velut infusionē declarat, sunt differētiæ tres: plenus, vacuus, & inter vtrunque medium tenens. Quæ quidem differentiæ quinque, cum æqualitatibus & inæqualitatibus suis, in vno arteriæ motu consistunt.

De differentiis pulsuum quæ in tempore intermissionis consistunt.

Quietem pulsuum superam, quanta sit, tactu posse dicere: inferam autē, nō item planè.

Qui contractionē pulsuum percipere se fatentur, tarditatē quidem & celeritatem in distentionis contractionisque tempore collocant: crebritatem verò & raritatem, in quiete vtraque: at rhythmum, in distentionis tempore, vnà cum tempore insequētis eam quietis, ad tempus collato contractionis, simul & excipientis eam quietis. Porrò quietem quam vocant superam, quæ secundum distentionem contractionē præcedit, quanta sit, tactu quoque ad vnguem assequi: inferā non item planè, quòd vtrinque sibi asciscat partes, ad initium, contractionis extremitatem: ad finem, principium distentionis.

De differentiis quietis & rhythmi.

Pulsuum differentia secundū quietē arteriæ, sunt tres: rarus, creber, & medius. *Eurhythmus pulsus.* *Arhythmus pulsus.* *Eurhythmus pulsus cur dictus.* *Arhythmus pulsus est triplex.* *Rhythmorum differentia multiplices.*

Itaque in genere quietis arteriæ, tres pulsuum differentiæ consistunt, rarus, creber, & medius. At verò cùm omnis pulsus aliquo rhythmo constet, erit vtique arhythmo pulsui eurhythmus contrarius: eurhythmus autem, genus commune vtriusque. Cæterùm pulsus eurhythmus indiuisus & vnus manet, Arhythmi tres differentiæ sunt: pararhythmus, heterorhythmus, ecrhythmus. Etenim cuique ætati suus est naturalis pulsus. Qui ex iis igitur rhythmum seruat, vocatur eurhythmus: qui labefactat, arhythmus. Atque labefactans ipse, interim vicinæ ætatis rhythmum mutuatur, qui pararhythmus: interim cuiusvis alterius, qui heterorhythmus dicitur: sicuti qui rhythmum prorsus nullius ætatis retinet, ecrhythmus. Easdem differentias & in naturis, annique temporibus, necnon regionibus, ac breuiter in omnibus, statuere oportet. Iam verò inter omnes rhythmos, hi quidem pari proportione, illi impari constant. Pari, vbi distentionis tēpus æquet tempus contractionis. Impari, si altervter eorū excedat: id quod modò certis, modò incertis fit excessibus. Certis bifariam, aut ex multiplici proportione, aut vt numeri ad numerū. Ac proportio quidē multiplex, aut dupla est, aut tripla, aut quadrupla, aut insequentiū aliqua. Vt numeri ad numerum, vbi quot est distentio temporum, totidem fuerit contractio. Incertis, in vniuersum tripliciter. Nam aut distentionis est tempus incertum, aut contractionis, aut vtrunque.

De æqualitate, inæqualitate, ordine, & ordinis perturbatione.

Aequalitatem inæqualitatem que in vno pulsu & in pluribus fieri: ordinem confusionemque, in pluribus tantum. *Pulsus absolutè æqualis.* *Pulsus absolutè inæqualis.* *Pulsus ordinatus in circuituum paritate consistit.* *Pulsus inordinatus in absoluta consistit circuituum imparitate.* *Pulsus absolutè æqualis nō admittit sectionē.* *Pulsus absolutè ordinatus, pares sortitur circuitus oēs.* *Pulsus inordinatus simpliciter.* *Pulsus circulatim inordinatus.*

Porrò æqualitas & inæqualitas tū in vno pulsu fiūt, tum in pluribus. Ordo & perturbatio ordinis, in pluribus duntaxat. Ergo (vt à facilioribus cognitu ordiamur) quę in pluribus pulsibus æqualitas inæqualitásque cernuntur, quas collectiuas vocitant, in contentione omnium differentiarum æstimantur primi pulsus cum reliquorum differentiis. Nam pares si omnino maneant, æqualis absolutè is pulsus vocatur: sin omnino impares, absolutè inæqualis. Quòd si in vna vel pluribus pares existāt, & in vna vel pluribus impares: quatenus pares sunt, hactenus dicetur æqualis pulsus: quatenus impares, hactenus inæqualis. Nam pulsus absolutè æqualis, nec magnitudine, nec velocitatem, nec aliud habet impar quicquā. At verò ordinatus & inordinatus pulsus diuisa inæqualitate in paritatē circuituū, & in absolutam imparitatem, in vtroque membro gignūtur: in circuituum paritate, ordinatus: in absoluta imparitate, inordinatus. Sint itaque omnes vnius pulsus differentiæ, insequentium differentiis omni in genere pares. Absolutè æqualis talis pulsus dicetur. Contra omnes sint omnibus impares: erit ille absolutè inæqualis. Quòd si aliqua vel aliquæ pares existant, & aliqua vel aliquæ impares: in aliqua pulsus vel aliquibus æqualis erit, in aliqua vel aliquibus inæqualis. Qui enim absolutè est æqualis, aut vna, aut pluribus differentiis, non admittit sectionē. Qui autem absolutè inæqualis est, hunc per vnam aut plures species secātes, circuituum paritate & imparitate ordinatū reperiemus & inordinatū vel absolutè, vel pluribus in differentiis, vel vna. Cęterùm qui absolutè ordinatus est, pares sortitur circuitus omnes. Qui circulatim ordinatus est, nō omnes æquales, sed certos. E diuerso inordinatus absolutè, nec habet deinceps omnes pares circuitus, nec certos. Circulatim verò inordinatus, ambo hæc nō habet alterū habet. Ita vtriusque medius fit, ordinati & inordinati: atque illud vtriusque commune habet, hoc non habet.

De collectiuæ inæqualitatis differentiis: ac primò de æqualibus inæqualitatibus.

Aequaliter mutari quæ dicantur. *Inæqualiter inæqualia quæ nominentur.* *Pulsus myuri.*

Collectiuæ inæqualitates, quæ in aceruo plurium pulsuum consistunt, primam habent differentiam, qua interim æqualiter, interim inæqualiter fiunt. Quippe inæquales pulsus, sicuti & cætera ferè omnia, pristinam naturam mutantia, quatenus æquam semper mutationem recipiunt, æqualiter dicuntur mutati. Quæ verò parem mutationem minimè asciscunt, eæ inæqualiter inæqualia vocantur: Vbi igitur primo pulsu secundus est paulò minor, & tertius tantò secundo, & quartus similiter tertio, ac sic deinceps: tales sanè pulsus μύουρος, quasi imminutos, à turbinatis figuris sumpto nomine, appellant. Iam qui ex ipsis perpetuò diminuūtur, nec minui desistūt

deniq;

Deficientes myuri pulsus.
Myurorum pulsuum differentiae multiplices.
Pulsus imminuti reciproci.

denique ad quietem omnino recidunt, motúque deficiuntur, quos vocant deficientes μύουρος. At qui desinunt, duplici sunt differentia. Quidam enim in quā primum paruitate minui destiterunt, hāc constantissimé seruant. Alij autem rursus augentur, quos imminutos reciprocos vocant. Quorum quidem ipsorum nonnulli ad parem reuertunt pristinae magnitudinē, alij ad minorem: alij iisdem excessibus quibus fuerant prius imminuti, rursus augentur. Sunt qui minoribus accessionibus, maioribúsve vtantur.

De inaequalium inaequalitatum differentiis.

Inaequalium inaequalitatum differentiae.

Inaequalium Inaequalitatum quaedam nullam prorsus aequalitatem retinent: aliquae retinent ad tres vsque, vel quatuor, vel quinque pulsus, sed postea amittunt: in quorum inest vtrisque vel ordo, vel perturbatio ordinis: ordo, si circuitus seruent aliquos pares: perturbatio ordinis, si & hos quoque violent. Atque hi quidem ex ipsis & motibus deficiuntur, vt illi qui aequaliter agitātur. Caeterum vt illos decurtatos deficientes, sic hos inaequales deficientes vocamus. Porrò intercurrens pulsus ex sola inaequalitate crebritatis nascitur: intermittens verò, ex inaequalitate raritatis & paruitatis, alio atque alio vtrobique modo, constat. In raritatis inaequalitate, quòd quies sit producta lōgissimè: in paruitate, quòd minima fuerit distētio. Vel potius, ex pulsuum paruitatibus deficientes cōstant: Intermittētes, ex raritatibus.

Decurtati deficientes pulsus.
Inaequales deficientes pulsus.
Intercurrens pulsus.
Intermittens pulsus.

De inaequalitatis vnius pulsus differentiis.

Inaequalitatis motus in vno pulsu differentia.

At inaequalitatis motus in vno pulsu, duae primae differentiae constituendae sunt. Quarū vna, in vna arteriae parte gignitur: in pluribus altera. Earum autē vtraque potest iterum in plures distribui. Auspicabimur tamen ab ea, quae circa vnam arteriae partem versatur, licet distinctis temporibus: quòd nimirū inaequalitas illa saepe inveniatur in pulsibus, multáque denotare consueuerit. Tres igitur illius sunt differentiae primae: cùm videlicet quies interpellat motum particulae: aut cùm ille continuus apparet, non paris tamen velocitatis: aut cùm interdū recurrit. In prima autem, vbi à quiete motus interpellatur, pulsuū nouem differentiae inveniuntur.

Primae differentiae inaequalitatis motus, membra.

Pulsus differentia vna in parte inaequaliter inaequalium.

Sit prior motus celer: alter verò, aut celer, aut tardus, aut moderatus: iam hinc tres differentiae oriuntur. Rursus alterae tres, vbi prior manet tardus, & trifariam secundus variat. Aliae item tres, si permaneat moderatus primus, varietur autē tribus secundus modis. At verò inter non intermittentes distentionem inaequales motu pulsus, quidam velociter motum exordientes, tarditate finiunt: alij contrà, tardi sunt initio, celerésque semper magis ac magis evadunt: idque horum vtrique habent aut aequaliter, aut inaequaliter. Illorum ergo qui motum aequalitēr minuunt, vel augent, quidam ab extrema tarditate ad moderatum motum perveniunt: quidam à moderato motu ad vltimam tarditatem: alij à prima celeritate ad moderatum motum: sicuti & alij ab hoc ad extremam celeritatē. Sunt praeterea qui vtrinque à moderato motu paululum deflectunt, hique bifariam: modò enim celeriores, modò tardiores fiunt, vt sex sint cunctae eorum differentiae, tametsi plures excogitari possint. In solis autem inaequalibus pulsibus qui inaequaliter variant, interdum (licet rarò) accidit motus ex tardissimo velocissimus, sicuti & ex velocissimo tardissimus redditur.

Differentiae pulsuum vna in parte inaequaliter inaequalium.

Eorum verò pulsuū qui inaequales cùm sint, inaequali in mutatione versantur, interim duae planè, interim tres motus differentiae cernuntur. Nos quartum aliquando, sed obscurè animaduertimus. Vbi igitur motus arteriae duas sensibiles differentias efficit, sex erunt formae concursuum: vbi autem tres, quatuor & viginti. Quód autem cùm in vtroque disparium motuum insint tres pulsus, velox, tardus, & moderatus, ex concursibus eorum nō nouem dicamus, sed sex differentias prodire, hac ratione intelliges, si noris, qui eundē bis deinceps pulsum ponat nulla intercedente quiete fieri, vnum eum totum aequalem pulsum effecturum. Itaque de nouem cōmissuris tres detrahuntur, in quibus non inaequalis iam pulsus, sed aequalis redditur, vel celer, vel tardus, vel moderatus: id quod ex tabella evadet apertum. Nam secundus in ea, & quartus, & nonus, sunt aequales: celer secundus, tardus quartus, nonus moderatus.

TABELLA.

1	Celer	tardus
2	Celer	celer
3	Celer	moderatus
4	Tardus	tardus
5	Tardus	celer
6	Tardus	moderatus
7	Moderatus	tardus
8	Moderatus	celer
9	Moderatus	moderatus.

Eadem ratione si tribus positis inter se dispatibus motibus, in singulis iis ternos pulsus commutatos commiitas, viginti septem numero formae erunt. Ex quibus tres necesse est inaequalitatem recidant: estque id ens ipsum ex tabella planū.

TABELLA.

1	Celer	celer	tardus
2	Celer	celer	celer
3	Celer	celer	moderatus
4	Celer	tardus	tardus
5	Celer	tardus	celer
6	Celer	tardus	moderatus
7	Celer	moderatus	tardus
8	Celer	moderatus	celer
9	Celer	moderatus	moderatus.
10	Tardus	celer	tardus
11	Tardus	celer	celer
12	Tardus	celer	moderatus
13	Tardus	tardus	tardus
14	Tardus	tardus	celer
15	Tardus	tardus	moderatus
16	Tardus	moderatus	tardus
17	Tardus	moderatus	celer
18	Tardus	moderatus	moderatus

19	Moderatus	celer	tardus
20	Moderatus	celer	celer
21	Moderatus	celer	moderatus
22	Moderatus	tardus	tardus
23	Moderatus	tardus	celer
24	Moderatus	tardus	moderatus
25	Moderatus	moderatus	tardus
26	Moderatus	moderatus	celer
27	Moderatus	moderatus	moderatus.

Itaque tres in his ſunt æquales, ſecundus in tabella, & tertiuſdecimus, & vigeſimuſſeptimus. Celer enim ſecundus eſt: tardus tertiuſdecimus: medius vltimus. Et iam alij duodecim pulſus, in primam tabellam tranſeunt. Nam primo primæ tabellæ, duo fient ſimiles, primus nempe & quartus ſecundæ tabellæ, hic tarditatis plus, ille celeritatis habẽs. Et tertio, tertius & nonus, ille plus obtinens celeritatis, hic mediocritatis. Quinto vndecimus & quartuſdecimus, ille maiori celeritate, hic tarditate pręditus. Sexto decimuſquintus, atq; decimuſoctauus, hic plus habẽs mediocritatis, ille tarditatis. Septimo vigeſimuſſecundus, & vigeſimuſquintus: hic mediocritate, ille tarditate excellens. Reliqui de ſecunda tabella duo, vigeſimus, & vigeſimuſſextus, octauo ſunt primæ tabellæ ſimiles, hic mediocritate præſtãs, ille celeritate. At duodecim ſecundæ tabellæ reliquos, qui prorſus ſunt inæquales, nihil cũ illis prioris tabellæ conſentire, clariſsimũ eſt: in quibus ſanè ipſa eſt aſcripta inæqualitas, non quòd alij illi duodecim qui conueniunt cum prima tabella inęquales nõ ſint, ſed quòd in ternis hi differentiis motuũ aperta inæqualitate ſint prædití, cùm in binis differentiis eam habeãt alij. Sunt autẽ, ſi ordine à primo numeres, quintus, ſextus, ſeptimus, octauus, decimus, duodecimus, decimuſſextus, decimuſſeptimus, decimuſnonus, vigeſimuſprimus, vigeſimuſtertius, vigeſimuſquartus.

De tertia differentia pulſuum in vna parte inæqualium.

Dicrotum pulſum, ſiue ferientem iterum, nõ duos, ſed vnũ tãtum pulſum exiſtere.

Qui repetentem pulſum, ſiue ferictem iterum (quem Archigenes dicrotum vocat) duos eſſe pulſus exiſtimant, hallucinantur. Nam qui in vna diſtentione intermittũt, quanq̃ iterũ feriant, non ob id tamen eos dixeris duos pulſus exiſtere. Quemadmodum enim dum malleo ad incudem ex longo interuallo prior validéq; pulſans incutitur ictus, illi ſecundus mitior accedit, velvti reſultante haud ita multùm ab incude malleo, recidentéq; in eam languidius & breuiori interuallo, ſic dicrotæ pulſationes in vna dilatatione inæquales oriuntur. Arteria ſiquidem in occurſu quaſi repellitur, móxq; redit. Cuius delapſum à * primæ diſtentionis fine nulla dirimit manifeſta quies, qualis animaduertitur inter ſyſtolem & diaſtolem, ſed ſimulatq; attolli deſtitit, ipſa arteria recedit, atq; pauliſper vibrata, mox occurrit iterum: id quod etiam vi tractis ramis deindéq; dimiſsis accidit. Atq; vbi eum vi maiori tales pulſus contingunt, ipſius arteriæ partes vno eodémq; tempore, hæ quidem attolli, decidere illę videntur. Sic itaq; cùm gignãtur dicroti, differentiæ eorũ in illis omnib. quæ retulimus generibus erunt, plenitudinis, duritiei, magnitudinis, vehemẽtiæ, celeritatis, & his contrariorum, tam in ipſo primo motu, quàm in reditu ab ipſorum diſceſſu. Nã magnus poteſt eſſe & non magnus, ſicvti & ęqualis & inęqualis: ac ſic de cæteris differentiis, quarum ſanè cõmutationes, multas ſpecies conſtituunt dicrotorum pulſuum: quorũ hę quidem in vna diſtentione ſunt differentiæ, inæqualitate occupante vnam partem duntaxat.

Dicrota pulſationes quomodo fiãt in vna dilatatione inæquales.

Dicrotorũ differentia in quibus cõſiſtant generibus.

De inæqualitate diuerſarum partium in vna diſtentione.

Inæqualitatis pulſuũ, quæ ſecundum diuerſas arteriæ partes, ſit differentiæ.

Inæqualitatis quæ ſecundum diuerſas fit partes, primæ differentiæ ſunt duæ, iuxta quas aut continuus eſt motus, aut interciſus. Reliquæ ex harum diuiſione gignuntur. Nam cõtinuus, aut eſt æqualis, aut inæqualis. Si æqualis, aut remittatur celeritas, aut increſcat à primo, ſex modis, neceſſe eſt, vt paulò antè expoſuimus. Inæqualis ſunt differentiæ plures, pro pulſus magnitudine longa, vel breui, vel moderata. Nanque duobus digitis ſi motus occurrat, ſex differentiæ exiſtẽt: ſi tribus, quatuor & viginti: ſi quatuor, ſeptuagintaocto. Nam cùm eorum quæ tres differentias habent, coniugationes exiſtant vigintiſeptẽ, ſi quartũ illis accedat, cui tres differentiæ inſint, vnam & octoginta numero eſſe ratio poſtulat. Quibus ſi tres quæ creant æquales pulſus, eripias, reliqui quidem erunt ſeptuagintaocto.

De differentiis motus interrupti.

Interrupti motus in pulſu, differentiæ quatuor.

Interrupti motus primæ differentiæ ſunt quatuor, quarum ſingularũ complures. At quatuor in hunc modum. Aut primus & tertius digitus motum ſentiunt, non ſecundus autẽ & quartus: aut primus & tertius & quartus, nõ autẽ ſecundus: aut primus, ſecũdus, & quartus, minimè verò tertius: aut primus deniq; & quartus, ſecũdus & tertius nequaq̃. Vbi igitur primus & tertius duntaxat ſentiunt, nouenæ pulſuum in ſingulis generibus differentiæ fiunt: vbi verò primus & tertius, & quartus, vigenæ ſeptenæ. Totidẽ cùm primus, ſecundus, & quartus: at cùm primus & quartus, nouenæ. Atq; hæc quidem eſt iam inæqualitatis diuiſio, quæ diuerſis in partibus fit. Cõmiſcentur porrò variis modis ambæ inter ſe primæ differentiæ, vt non iam diuerſas tantùm partes, verumetiam ſingulas teneat inęqualitas.

De inæqualitate quantitatis diſtentionis in diuerſis arteriæ partibus.

Inæqualitas quantitatis dilatationis diuerſas arteriæ partes occupans.

At verò inæqualitas quantitatis diſtentionis diuerſas quidem arteriæ partes occupans, cùm animaduertitur crebrò, tum percipitur facillimè, & interrupta, & continua, æqualiter & inæqualiter. In vna verò arteriæ parte nõ recipit huius generis inæqualitatem vnus pulſus, quòd prius quàm finem motus attingat, magnitudo minimè deprehendi poſsit. Siquidem magnitudinis & paruitatis differentiam, niſi iam moueri arteria deſtiterit, neutiquam cognoſcere poſsis.

Inæqualitatis vitalis contentionis differentiæ.

Inæqualitatis vitalis contentionis differentia.

Inæqualitas verò contentionis vitalis, eandem diſtributionem ac inæqualitas motus habet. Nam aut eandem partem, aut diſtinctas tenet. Eandem tribus modis: aut interrupto motu, aut perpetuo, aut dicroto. Diſtinctas bifariã, vel cõtinuo motu, vel interciſo. Singulorũ præterea

terea horũ generũ totidem sunt singulares differentiæ, quot motus. Quin & cõmisceri etiam positas vna in parte inæqualitates necesse est, vt illas quæ in diuersis fiunt.

De inæqualitate corporis arteriæ.

Inæqualitas corporis arteriæ, esse in vna parte non potest: in diuersis potest, modis duobus.

Sed inæqualitas corporis arteriæ, ex qua pulsus aut mollis aut durus redditur, in vna quidẽ nõ potest parte fieri: in diuersis fieri duobus modis videtur (non aliter ac inæqualitas motus & contentionis) vt aut continuus motus fit, aut intercisus. Quo fit vt differentiæ huius generis sint eædem, atq; prædictæ illorum. Verùm arteriæ pars vna non potest initio esse distentionis, mollis, dura in fine: aut contrà primò dura, in exitu mollis. Quare hactenus quidem ab hoc pulsuũ genere duritiei & mollitudinis, duo genera dissident priora, motus & contentionis.

De inæqualitate ab infusa materia in cauitatem arteriæ.

Inæqualitas pulsus ab infusa materia.

Pulsuum genus quod efficit infusa materia, in quo quidem pulsus plenus & vacuus est, easdem habet quæstiones ac superius quod quantitate distẽtionis constabat. Videbitur itaq; hic quoq; obtinere diuersas partes posse in vno pulsu inæqualitas: vnam autem eandemq; non posse. Porrò quia evidentius in arteriæ sede febris calor qui sit, quàm si aliam tangas partem, cognoscitur, ideo probabatur quibusdam, inter alia hoc etiam genus pulsuum annumerari, quo caloris qualitatem pernoscimus. Cuius quidem generis æqualitas & inæqualitas in vna distentione versantur. Ac inæqualitatis erũt differentiæ, prima, tum quæ diuersas partes, tum quæ singulas tenet. Quas iterũ si prædictis rationibus seces, alteræ particulares plures nascentur.

De inæqualitate à sede arteriæ.

Inæqualitas vnius pulsus à sede arteriæ profecta.

Est & aliud genus diuersum inæqualitatis in vno pulsu, quod à sede arteriæ proficiscitur: vbi pars quidẽ eius dextrorsum, pars sinistrorsum, pars sursum, pars deorsum deflectitur: id quod accidit aut in duobus locis, aut pluribus.

De pulsu vndoso & vermiculante.

Vndosus pulsus quomodo fiat.

Aliud item inæqualitatis vnius pulsus genus est, quod vocatur vndosum. Ad cuius sanè generationem minimè videtur arteria in ea inæqualitate simul distendi vniuersa: sed primò prima eius pars, deinde secunda, mox tertia, & sic consequenter: idq; cum eleuatione quadam vndosa, altera vnda semper priorem excipiente. Prioris siquidem partis arteriæ dilatationem, secundæ cõsequitur, ut interveniat pars à motu libera nulla: verùm pcopémodũ quieti similis est finis vndarum. At non reperias tamen vllam partẽ prorsus quiescentẽ. A vermiculante porrò hic pulsus magnitudine differt. Neque enim eos qualitas, sed quantitas separat. Vtriq; tamen, omnibusq; eorum speciebus aliquid inest cõmune, sicvti & aliquid propriũ. cõmune, vnde nomen vterque invenit, vndoso quidem, exurgere quasi vndas in arteria alteram ab altera: vermiculanti verò, esse vermis gressui consimilem. Differentiæ autem eorum hoc modo speciatim fiunt. Quibusdam enim rectà fertur vnda: quibusdam in obliquum deflectit. Quidam etiam breui longitudine, altitudinem insignem sortiuntur. Sunt con-

Vermiculãtem pulsum ab vndoso non qualitas, sed quãtitas sola distinguit.

Vndoso & vermiculãti pulsui, quæ communia et quæ propria insint.

trà, qui longiores altitudinem humilem: aliqui lati sunt, nonnulli angusti, alij etiam pari celeritate præditi, alij secus. Et cõtentionis hæc etiam vnda plus, illa habet minus: interim simul est istarum differentiarum inæqualitas. Habent autem vtriq; hi, tum vndosi, tum vermiculãtes pulsus, vt tales sint, à sola distentionis inæqualitate ipsius quantitatis. Vna enim hæc inæqualitas, adiuncto sibi, vt partium motus alter anteuertat, alter cunctetur, huiuscemodi pulsus gignit.

De pulsu formicante.

Iam verò vt vndoso pulsui succedit vermiculans imminuto ita formicans vermiculanti, vbi multis amissis motibus, in vnũ eundemq; prorsus paruũ desiuerit. Quare inæqualitas eius præ exiguitate nos fugit. Est porrò hic pulsus paruus (quo nec alius est minor) languidissimusq; & creberrimus: non tamen (vt quibusdam visus est) celer.

Vndoso pulsui succedit vermiculans.

Vermiculanti pulsui succedit formicans.

Formicans pulsus est omnium minimus, non tamen est celer.

De vibrato & convulso pulsu.

Supersunt autem vibrati & convulsiui, qui hactenus quidem sunt inter se similes, quòd vnum locum arteria non teneat, sed sursum deorsumq; agitetur, naturali sese deserta. Distant tamen vel hoc ipso, quòd non adeò is affectus in convulsiuos cadat: in vibratos magnopere, admodumq; perspicuè: ac præterea, quatenus ex terminis vtrisq; retrahi, contendiq; & convelli convulsiui videntur. Vibrati omni isto vacant. Ad hæc magna frequenter est dilatatio vibratis, at convulsiuis parua. Et partes arteriæ quædam superiora petere, quædam demitti vno eodemq; tempore apertè in vibratis cernũtur: convulsiuis verò id perpaucis & obscurè accidit. Breuiter sentias vel vti fidem quandam intensam in cõvulsiuo pulsu, quæ illi res cum nullo alio convenit. In vibratis nihil simile animaduertas. Maximè enim iaculis motum eorum, quæ magna vi emissa, celeri impetu vibrantur, assimiles. Omnes autem hosce pulsus qui præter quinq; illa prima genera in vna distentione inæquales sunt, horũ duorum accessio constituit, quæ sunt, genus inæqualitatis in arteriæ sede, & cùm maturius aut serius motum partes auspicantur.

Convulsi pulsus.

Vibrati pulsus.

De pulsu caprizante.

Pulsus etiam caprizans inter inæquales in vno pulsu refertur: estq; etiam compositus, expers tamen inæqualitatis vtriusque, quæ primis quinque generibus adiuncta erat. Verùm vbi motum arteria interpellat quapiam in parte, tum potissimùm generatur, licet nõ semper, sed vbi motus à quiete alter celerior primo & vehementior oritur.

Caprizãs pulsus quando generatur.

De inæqualitate crebritatis, raritatis & rhythmi, in diuersis pulsibus: quã collectiuam inæqualitatem appellant.

Collectiua inæqualitas.

Vbi omnia ordine æqua ictuum sunt interualla per omnes pulsus, æqualem dictitãt haud ab re tunc pulsum esse: vbi verò partim maiora, partim minora, inæqualem in crebritate, raritateq;. Rhythmũ iam etiam eodem modo ex proportione temporis ictus ad interualli tempus constantem, cùm deinceps maneat eadem, æqualem eum esse aiunt: quemadmodũ inæqualem, vbi talis proportio variatur.

Inæqualitas in crebritate, raritateq; secundũ diuersos pulsus.

Rhythmus quãdo æqualis, & quãdo inæqualis dicatur.

De inæqualitate crebritatis, raritatis, rhythmiq́ue, in vno pulsu.

Inæqualitas crebritatis, raritatis & rhythmi, in vno pulsu contingens examinatur.

Partes arteriæ aut omnes vnà motum exordiuntur, aut hæ quidem maturius, illæ autem tardius. Si * igitur moueri omnes simul cœperint, postea autē motæ, minus æquis temporibus dilatationem alterā aggrediantur, duorum generum in vno pulsu inæqualitas erit: quód videlicet illa fit quidem cognita, vbi primū secunda distentio cœpit, in secunda tamen ipsa minimè cōtineatur: sicvti neq; ipse * rhythmus, nec genus crebritatis & raritatis, cùm & hæc ipsa fiant in vno pulsu, * quamvis vt cognoscantur, omnino secundum desiderent: quandoquidem ante huius initium, prioris nequit finis cognosci: quo incognito, nec crebritatem, nec raritatē, nec rhythmum valeas cognoscere. At verò tempus partis quæ * præ cæteris prima motu deficitur, minimum est: maximum eius quæ vltima: proportione autem media, in quantū aut à prima, aut à postrema absint. Contrà ac tempora motus, quietum tempora, longiora sunt illis quæ primæ à motu desistunt: in illis quæ postremæ, breuiora. Quare tempus motus quem habuit pars, quæ prima moueri desiit, minimum, cum maximo tempore quietis eiusdem comparatur. Et vltimæ tempus, quod maximum erat omniū motus temporū, ad minimū confertur quietis eiusdem partis. Atq; ita rhythmus in singulis cōmutatur, quatenus proportio temporis motus ad quietis tempus non eadem in omnibus manet.

Rhythmi inæqualitas quomodo fiat.

Si itaque dilatatio quidem prior, in omnibus simul partibus auspicetur motum, sed non pari in omnibus tempore: secunda autem deinde & ipsa motum incipiat, non tamen simul omnium partium, sed prius quidem eius quæ prior quieuerat, secundò autem illius quæ secunda, atque ita deinceps: inæqualitas quidem ita rhythmi fiet, crebritatis & raritatis nō item. Nam quies cùm in omnibus æqua sit, differentiam in crebritate & raritate efficit nullam: nō respōdet tamen motus tempus, tēpori quietis. Siquidem motionis tempus nō erat omnib. par: quietis erat, ac proinde nō idem omnibus rhythmus erit. Quòd si cùm moueri arteriæ simul omnes partes cœperunt, non item simul omnes alteram distentionē ordiantur, nec priorem terminauerint simul, sed ne quies quidem in omnibus æqua sit, binas in eo necesse est differentias esse. Nam crebritatis & raritatis in altervtra differentia inæqualitas fit, at nō rhythmi tamē necessariò. Possunt quippe omnium partium tempora motus, quietum temporibus respondere. Et si hoc, erit quidem rhythmus æqualis. Sin autem eadem in omnib. partibus proportio non constet, simul perdetur rhythmus. Iam verò vbi vnà omnes partes moueri cœperint, motæq; æquo sint tempore, si * secundæ dilatationis nō idem omnes initium partes ordiantur, sed quædam maturius, quædam incœperint seriùs, non erit iam rhythmus æqualis, nec crebritatis raritatisq; differentia. Hanc enim impares quietes inæqualem efficiunt: rhythmum verò, proportionum commutatio. Ac tot sunt inæqualitatis vtriusq; vno in pulsu generis differentiæ, cùm omnes vnà partes arteriæ distēdi cœperint. At vbi hæc primò, illa secundò distēdi cœperit, si omnes simul quieuerint, ac deinde distentionem vnà alteram auspicatæ sint, necessariò inæqualitas in altero tantū genere fiet rhythmi. Quòd si alteram distentionem arteria iuxtà orsa sit, ac priorem, vt in vtraq; distentione eadē pars prior altera pari intervallo incipiat, idq; fit in omnibus partibus constans: atq; illæ etiam simul priorem distentionem absoluerint, * necessariò vtriq; in vtroq; genere inæqualitas erit. Nā omne tempus quod est ex motu & intervallo cōflatum, omnibus est æquabile arteriæ particulis. Sed motuū proportiones, quòd totum tempus in æquas partes non distribuatur, non respondēt proportionibus quietum. Quare simul inæqualis rhythmus necessariò erit singularum partiū: & quatenus tempora intermissionum differunt, etiam crebritatis raritatisq; coniungi cum iis inæqualitatem est necessarium. Si verò altera distētio, perinde ac prior fecerat, initium motus partium fit orsa, non fit autem prioris distentionis finis omnibus idem, duæ differentiæ orientur. Potest enim & longè quidē quiescere prius, quæ prius motum est auspicata: potest etiam posterius. * Si igitur tantò quieuerit prius, quantò cœpit, fiet ita æqualis in vtroque genere pulsus. Sin multò prius atq; est auspicata quieuerit, duorum generum inæqualem pulsum efficiet. At si quæ prior cœpit desistat posterior, duorū generū omnino inæqualitatē creabit: si videlicet aut multò tardius, aut paulò, quieuerit. At verò si nec prioris distentionis initiū ex omnibus simul partib. fiat, neq; secundæ, est cùm rhythmus possit esse inæqualis, necnon crebritatis & raritatis genus. Verùm si sic motuū tempora temporibus quietum respondeant, rhythmus æqualis erit. Si verò tempora sola paria fuerint intermissionum, æqualitas erit in altero genere. Sed hæc infrequētia sunt: inæqualitates verò permultæ. Nam omnes possūt simul partes à motu cessare, & nō simul. Et cū nō cessaut simul, hæ prius, illæ posterius: iam etiā vel longè prius, vel longè tardius.

GALENI PERGAMENI
de differentiis pulsuum, lib. II.

Non eundem vsum hic liber pollicetur, ac primus: sed quam verarum rationem habet, vel sermonum cum pane, & carnib. eandem quæ nunc dicemus, cum superioribus habent. Nutrire enim mentes illa sanas, hæc resecare prauas sententias valent, vt morbos quosdam. In primis autem mihi cum sophistis est bellum circa vsurpanda nomina. Illi quippe ipsas res negligentes, barbaras quasdam voces, vndique citra delectum contractas, Græcorum commiscent nominibus: neq; iis sanè integris, legitimisve, sed corruptissimis: atque ita nobis aures obtundunt, qui perpetuò sumus soliciti, vt nominibus quàm purissimis sensum interpretemur: vt clarissimè quis mentem suam possit significare, ita sermone vti eum optimè, existimantes. Ad hæc verò, illi priusquàm homonymiam distinxerint, singula definire conantur: vnde necessum est eos quàm turpissimè hallucinari. Neq; enim nominū sunt, sed rerū definitiones. Proinde quando

Sophistæ res ipsas negligūt, de nominibus anxij & soliciti.

Definitiones sunt rerum, nō nominum.

Definitiones ipsas tot debere esse, quot res.

quando ab vno nomine res indicantur multæ, tot definitiones, quot res, necessariò desiderantur. Vbi verò vnius rei plura nomina habentur, vnâ tantùm definitione est opus. Porrò vbi Archigenes etiam de octo qualitatibus pulsuum temerariam illam suam nobis sententiam protulit, debuisset aliquam addere, si non firmam demõstrationē, at certè rationem validam: vt ne quis initio statim, velvti in Mosis & Christi scholam impingens, leges audiret nulla stabilitas demõstratione. Olim etenim homo duarum linguarũ peritus, ostendebatur digito, omnibúsque erat admirationi. At sophistæ hodie nos multas ediscere volunt, cæterùm barbarissimas, cùm tamen præstaret ipsos doceri vnam græcam adeò ornatam & cultam, præterea communem omnibus, ac plenam humanitatis. Qua quidem si imbutus fueris, neutiquam vt illi fateberis, omnia prima genera pulsuum, qualitates existere. Siquidem inter differentias ipsorum referri tum magnum, tum paruum, tum medium constat; necnon longum, breuem, latum, angustum, atque alios denique aliter nominatos: quorum quidem omnium vnum esse cõmune genus consistens in qualitate, nemo sanæ mentis fateatur. Quippe ipsius magni pulsus & parui, nõ qualitatem, sed aut quantitatem, aut ad aliquid, aut cõiunctam cum ad aliquid quantitatem esse genus, rationi consentaneum videtur. Neque enim sumus nescij, multis generibus esse cõmune Ad aliquid. Siquidem albius & nigrius sunt in coloris genere. Atqui color qualitas est. Iam superius & inferius etiam in genere Vbi: maturius item & tardius, in genere Quãdo. In aliis etiam pluribus generalibus prædicamentis, versatur Ad aliquid. Proinde mirum non est, si in prædicamento quantitatis illi adsit etiam locus. Quare optimè sanè valeas moderatum pulsum, qui desideratur, ostendere, si exquisitè moderatũ cognoris. Cæterũ in maiori pulsu, qui videlicet moderatũ excellit, sat fuerit cõstituere quinque aut sex differentias. Etenim illum qui omnes superet, maximũ appellabimus. Qui medius est inter maximũ & mediũ, simpliciter magnum. Iam interponendi huic & illi vtrinque bini alteri: vnus paulò maior moderato, alter qui magno paulùm cõcedit. Alius item qui magnum superet: sicvti & alius qui sit proximus maximo. Dicimus itaque maximum & paruum pulsum, sub prædicamento Ad aliquid esse, & quantitatem significare: inesséque vtrique magnitudinem, vt magno magnam, ita paruo pusillam. At longus dicitur, qui longitudine excedit medium: latus, qui latitudine: altus, qui profunditate: quorum intelligitur nullus in tribus dimensionibus arteriæ, citra quas nulla magnitudo consisterit. Siquidem quantitas vnius extensionis, non magnitudo, sed longitudo est: ex qua nõnullos longos & breues dicimus, nõ magnos vel paruos. Nec verò ita lineam vnquã appellamus, sed aut longam, aut breuem. Verùm corpora quæ trinam dimensionē sortiuntur, ea magna & parua appellamus. Proinde pulsus qui ab vna dimensione cognominantur, à magnitudinis quidem genere reuciuntur: sub eo autem qui secundum quantitatē est, continentur. Vbi igitur

Christi doctrinam tempore sub finem Galenus.

Græcā linguā vnicè commendat Galenus.

Ad aliquid, esse commune multis generibus.

Pulsus maioris dicto, cõstitue quinque aut sex differentias.

Maximus pulsus.

Magnus simpliciter pulsus.

Pulsus magnus & paruus, sub prædicamento Ad aliquid est, & quantitatē significat.

Longus pulsus.

Latus.

Altus.

Magnitudo nulla constare potest absque dimensionibus tribus.

Quantitatem vnius extensionis, nõ esse magnitudinem.

à proportione tres illæ dimensiones discedunt, atque aliqua vel aliquæ illarũ minuũtur, vel superant, quatuor & viginti pulsuum differentiæ nascuntur: quas nos, quòd viginti septem esse obtineant tres dimensiones pulsuũ differentias ostenderemus, cũ prædictis tribus in tabella proposuimus. Quibus omnibus vnum commune genus, quantitatē scilicet distentionis arteriæ, inuenimus. Quòd si liceat etiã contractionē tactu discernere, & in hac quoque reperiētur totidē differentiæ. Enimvero qui nullũ aiunt longũ se simpliciter pulsum posse animo cõprehendere, cùm omnino is aliqua sit præditus latitudine & profunditate, mihi rudes primarũ disciplinarũ videntur: quandoquidem nec magnũ etiam sic concipere possent, quòd videlicet is simplex non detur, nisi simul celer vel tardus, vel vehemens, vel languidus, vel particeps sit aliarũ differentiarũ. Etenim quæ sine aliis esse nõ possunt, nõne mera fatuitas est, ne cognitioni quidem repræsentari citra illa profiteri? Porrò ex vnica dimensione pulsus, multa nos cognoscere possumus. Nã vt certã rem demõstrare magnus pulsus potest, ita etiam altus solus, non simul cum ipso conceptis aliis dimensionibus animo. At verò pulsus binarum dimensionum, nec ad viam & rationē quicquam faciunt eorum; qui trinis simul dimensionibus intelliguntur, & à diuidendi sunt methodo abducti. Porrò vbi ex omnibus differentiis volumus intelligere compositũ ipsum, tunc ars iubet, vt propositæ rei totam perspiciamus naturam. Eam itaque nos in simplices differentias resoluimus, quòd absque eo, compositum exactè intelligi nequeat. Nisi verò totam rei naturam in vnum complecti, neque in vna differentia & simplici consistere valeas, nulla erit ars, nulla via vel ratio, nulla denique vtilitas. Quamobrem nos primùm pulsuum vniuersam naturam diduximus in differentias, quæ ipsam constituunt: atque hanc quantitatem distentionis vocauimus, illam qualitatis ictus, aliam qualitatis tunicæ, aliásque ordine commemoratas. Deinde in his rursus simplices notiones inuestigauimus: vt quam habet rationem differentia quantitatis distentionis ad totam pulsuum ex omnibus cõflatam naturam, ita inveniatur aliud, ad hanc ipsam se similiter habens. Sunt autem differentiæ omnes vniuscuiusque dimensionis, aliarum omnibus copulandæ: vt in vnaquaque binarum dimensionum copulatione existant nouem differentiæ, omnes vigintiseptem. Adscribam vnã, postea de reliquis etiam licebit discere.

Pulsuum differentiæ vigintiseptem.

Compositum non posse intelligi absque ipsius resolutione in simplices differentias.

1	Longus	latus
2	Longus	moderatus
3	Longus	angustus
4	Latus	moderatus
5	Moderatus	moderatus
6	Angustus	moderatus
7	Breuis	latus
8	Breuis	moderatus
9	Breuis	angustus.

In hac ergo tabella tres longitudinis differentias cõplicantes cum tribus latitudinis, nouē ef-

ficimus differentias. Altera erit eodem modo tabella, cum tribus longitudinis differentiis, coniunctas profunditatis tres habens. Tertia praeterea, in qua profunditatis tribus, copulabuntur tres latitudinis. Erunt itaque omnes differentiae vigintiseptem, cùm singulæ tabellæ nouem contineant. Cæterùm hos omnes pulsus, qui concipiuntur bini, ob dictas causas omisimus: tradidimus autem eos, qui singulis dimensionibus intelliguntur, numero nouem: atque eos qui trinis simul, quos in tabella descripsimus, vigintiseptem: quorum omniũ fecimus cõmune genus quantitatẽ distentionis. Porrò excessus pulsuum atq; defectus, qui vna dimensione intelliguntur, à principio diuidere poteris: vt in magno nobis est demonstratũ. Nam moderati soli singulis generibus indiuisibiles sunt: alij autem, plures diuisiones recipiunt, ac sua quidem natura infinitas.

Moderati pulsus soli singulis generibus indiuisibiles sunt.

Quod enim genus maiorẽ & minorẽ excessum & defectum obtinet, infinitas necesse est differentias sortiatur, non tamen secundum sensum. Ergo esse quoddam genus pulsuũ, qui in quantitate distensionis consistunt, satis ostensum est. At quandoquidẽ celer quidam est, & tardus, & moderatus, in arteriæ motu pulsus: atq; horum cõmune genus qualitas est motus: num aliquod invenire cõmune genus valeamus qualitatis & quantitatis, nobis est attendendũ. Quod si nequeamus, in prima referemus genera, tum quantitatẽ distentionis, tum qualitatem motus. Cùm aũt qualitas motus differat à qualitate corporis ipsius arteriæ, certè qualitatis prædicamentũ cõmune erit vtriq; generi: tamen genus haud item ambæ qualitates vllum cõmune obtinent. Nam per homonymiã vtraq; affectio qualitas dicitur. Neq; enim eadem est in ambabus qualitas, sicvti in albo & nigro, atq; frigido & calido. Genus autem pulsuũ in quantitate distentionis, à genere motus, corporisq; arteriæ, planẽ distat: quãtitas siquidem à qualitate dissidet: atq; idcirco etiã à genere contentionis, necnon à rhythmo, & à genere ordinis & perturbationis illius, sicvti & æqualitatis inæqualitatisq;. Quæ quidem prædicamento Ad aliquid attribuuntur omnia. Proinde superest, vt illud cõparemus cum genere crebritatis & raritatis: nam hoc constituere videtur quantitas temporis quietis. Sed sub idem fortè sui prædicamentũ reducentur: genus amborum tamen non erit idem. Nam genere toto quantitas dimensionis corporis, à quãtitate abest temporis. Ac nullum sanè esse, apertũ est, in pulsibus genus alius, quantitatis genere distentionis. Verùm differentiæ ipsæ interdum quidem atq; cõmuniter accipiũtur, tum pro generibus, tum pro speciebus: peculiarius autem pro illis quæ in diuisionibus reperiũtur, quæ nec species sunt, nec genera. Differentiæ tamen nomen potest omnibus assignari qualitatibus, quantitatibus, relationibus, & vno verbo, vniuersis. Nam ab eo quòd differat vnum ab altero, nomen differentiæ factũ est & conceptum. Differunt autẽ quædam statim primis generibus prædicamentorũ, vt homo, album, bicubitale, dextrũ. Nam vnum illorum est substantia, alterum qualitas, aliud quantitas, aliud Ad aliquid. Quædam subiectis generibus sub his: vt album & triangulare. Color enim, illius est genus: huius figura. Hæc rursus ambo prædicamento subiecta sunt Qualitatis. Itaq; albo primũ prædicamentum cum triangulari convenit: est enim vtrunq; qualitas: cæterùm generis sunt diuersi, hoc figurarũ, illud colorum. Alia iam specie differunt, cùm non differant genere: vt album & flauũ. Similiter alia differunt numero: vt, gratia exempli, album ab hoc albo, peculiari quadam differentia dissidet, sed eidem speciei subditum est, albo: præterea vtriusque idem genus est color, & commune prædicamentũ Qualitas. Atq; ita sanè quodlibet à quouis, alterum ab altero prorsus aliquatenus differt. Quandò igitur differentia à differendo appellata est, & inventa: differre autem tum indiuidua, tum species, tum genera inveniuntur subalterna, & semel omnia quæ aliquo modo sunt: differentiaq; rebus omnibus inest, nõ autẽ qualitas: malè vtiq; Archigenes prima genera differentiarũ pulsuum, qualitates vocauit: nos autẽ rectè, atq; ordine, cùm hæc, tum alia omnia, differentias. Quare etiam vniuerso operi titulũ fecimus, De differentiis pulsuum.

Differentias interdum accipi pro generibus speciebúsq;.

Differentiæ nomẽ quibus possit accommodari.

Differentia nomen vnde sit ductum.

Pulsuũ differentiarum genera prima. Archigenes perperam qualitates vocauit.

GALENI PERGAMENI de differentiis pulsuum, lib. III.

SI amor sapientiæ atq; honesti singulis iuxta placeret (vt ait tragicus) nulla foret mortalibus contentio ambigua. Nunc quia non videtur omnibus idem nec honestum, nec sapiens esse, neq; etiam verum, necessariò controversia nascitur. Cæterùm qui in dubia opinione versatur, quòd non assequatur scientiam, ei condonandum fuerit. At qui de nominibus digladiantur, nec vllum hic faciunt finem aut modum, minimè mihi venia digni uidentur. Nam rerũ cùm sit ea obscuritas, vt si vel in triplum hæc vita nostra prorogaretur, ne tum quidem exactè cognoscere omnia possemus (qua ratione adductus Hippocrates, vitam ait esse breuem, & artem longam) quo modo, qui in iis quæ ab re sunt tempus conterit, absurditatis impudentiæq; notam abiiciet? Etenim de nominibus laborare, est prorsus operam ludere: res autem ipsas expendere, artes locupletare. Perinde siquidem est si vocemus ipsum pulsum Dionem: dicamus autem illum dignosci exactè, si comprimamus arteriam, nec leuiter attingamus: necnon pulsum proficisci à robore facultatis vitalis, esseq; signũ salubre in morbis: & præterea quales indicationes solet promittere. Porrò ipsius robur ictus, in tactus impulsu, repulsu, subuersionéque positum esse, omnibus in professo est: at à qua causa fiat, controversum existit: vnusquisque siquidem propriam opinionem tuetur. Citius autem Mosis asseclæ & Christi sua deserant dogmata, quàm qui sectis addicti & consecrati sunt, tum medici, tum philosophi. Itaque inter pulsus est quidam, qui tactum ipsum subvertit: id est, valdè & cum renixu quodam pulsat. Dignoscitur autem is, vbi plurimùm infigimus digitos, non leniter palpamus. Causa eius existit, facultatis robur pulsus efficientis. Proinde si de medicis vocabulis primò omnis nostra potestas sit instituendis,

Controversia vnde nascatur.

Vita breuis. Ars longa.

Pulsum proficisci à robore facultatis vitalis.

Robur ipsius arteriarum vlterius in quonã positum sit.

Christianorũ cõstantiã summam Galenus exprimit.

Pulsus contentus.

tuendis, contentum eum pulsum, non vehementem vocemus. Nunc quia à pluribus iampridem vehemens est vociratus, nomen nihil mutamus: tametsi non simus nescij, vehementiæ nomen actioni semper tribui, contentæ simulátque citatæ.

Vacuum nihil in orbe dari. Pulsus vacuus, quomodo intelligendus sit.

Iam verò dum vacuum pulsum appellant, cùm nihil omnino vacuum in orbe detur, bifariam illum interpretabimur. Nam aut arteriam sic intelligemus vacuam, vt quæ aërem tantùm contineat: & quanquam sit plurimùm inflata & distenta, vacua tamen sit appellanda, vt inflatus culeus vacuus dicitur vino: aut ita illam vacuã esse dicemus vt vtres ipsos, quãdo aëre expulso, eorum tunicæ considunt. Ac prima sanè significatione erit pulsus talis, qualem Erasistratus natura eum semper asserit esse: altera nihil à paruo differet. Itaq; necessum videtur, vt aut paruum pulsum, aut aëreum, vocemus vacuum: itemq; contrarios iis plenos, magnum scilicet, atq; eum qui humidam speciem refert.

Plenum aut vacuũ vas præcipuè dici infusæ substantiæ ratione. Metaphorã esse ablegandã ab artificiosa doctrina. Similare corpus nullum esse plenum aut vacuum.

Præcipuè tamen infusæ substantiæ ratione appellare licebit plenum aut vacuum vas: ratione autem tunicarum arteriæ, aliter: quas rectius sanè duras & molles, non plenas vel vacuas appelles: cùm similare corpus (nisi per metaphoram, quæ à disciplina artificiosa ableganda est) quod vacuum vocetur vel plenum, sit nullum.

Dura quæ sint, Mollia quæ.

Quãdoquidem autem omnia corpora, ex terra, aqua, igne, & aëre conflata sunt: in quibus exuperat quidem vel terrestre elementum, vel aqueum à gelu concretum, non possunt ea non dura esse: in quibus verò igneum, vel aëreum, vel humidum elemẽtum excellit, non concretum, necessum est ea mollia existant. Præterea si prædita foraminibus sint, vel meatibus, si superior ibi sit terrestris substantia, vel aquosa concreta, facit necessariò ad totius duritiem corporis: sin subtilis vel humida, sed non concreta, ad molliriem.

Tactus est index duri, molliśq;. Mollia esse quæ cedant tactui. Dura esse quæ nostrum repellunt tactum.

Est autem in nobis tactus iudex corporis duri mollisq;. Quem quidem dum applicamus obiectis, quæ offendimus illum admittere, & quasi subeunti cedere, mollia appellamus. Contrà, quæ vim afferunt tacti nostræ, & protrudunt, si hæc cedens vrgentia intus excipiat, dura illa vocamus. At si omnino cedat & deiiciatur ab vrgente, id quod concidit, imbecillius omnes: quod deiicit, validius appellant.

Aristoteles præfertur Platoni.

Porrò Aristoteles elimatius quàm Plato non id quod cedit, appellat molle: sed ei addit, modò, quod in seipsum: modò, quod loco non dimouetur.

Molle esse quod in seipsum cedit nec migrat alio.

Quòd si simul vtrunq; addamus, vt in secundo libro de Generatione & interitu Aristoteles fecit, ac molle dicamus esse, quod in seipsum cedit, nec migrat aliò, adhuc definiemus apertius: vtrunq; siquidẽ soli accidit molli. Nam cedere quidem, commune symptoma est mollis, & imbecilli: at in seipsum, solius est mollis: vt nõ in seipsum, imbecilli tantùm. Præterea, vt in vicinum locum migratio, propriũ infirmi est: ita nõ demigrare, vnius mollis. Iam verò, vt tangibile est corpus durum, sic durities est qualitas tactilis.

Durities est qualitas tactilis. Qualitates tactiles quænam sint.

Siquidem qualitates tactiles sunt, calor, frigus, humiditas, siccitas, grauitas, leuitas, durities, mollities, lentor, friabilitas, asperitas, læuor, crassities atq; tenuitas. Quæ omnes exprimi tangibiles qualitates possunt, & corpora non secus iis prædita.

Tactilium corporum septem oppositiones.

Quippe horum pariter septem sunt oppositæ coniugationes, & nomina quatuordecim. Prima est oppositio calidi & frigidi. Secunda, sicci & humidi. Tertia, grauis & leuis. Quarta duri & mollis. Quinta, lenti & friabilis. Sexta, asperi & læuis. Septima, crassi atq; tenuis.

Durum corpus simpliciter.

Durum igitur corpus, quod sic propriè & primariè appellatur, renititur, & nihil tangẽti cedit.

Metaphoræ quæ nam sint recipienda.

Quia verò multa corpori duro accidunt, vnumquodq; eorũ metaphoras nobis suppeditat: inter quas sanè vt repudiamus obscuras & tectas, sic probamus illas, quæ apertam illustrémq; similitudinẽ præ se ferunt. Vt, dum legem duram & iudicẽ dicunt, qui à venia danda sunt omnino alieni.

Pulsum dici durum aut mollẽ ex accidenti.

Corpus itaq; arteriæ, vel durum, vel molle primò & præcipuè est dicendum. At pulsus eius statũ denuncians, non propriè, nec primò, sed per accidens venit durus aut mollis vocandus.

GALENI PERGAMENI
de differentiis pulsuum, lib. IIII.

At verò, vbi etiam ante definitiones, ipsæ res notæ existunt, nullus profectò est vsus definitionum: quemadmodum in pulsus appellatione, quam intelligunt etiam omnes mortales, nedũ medici. Proinde incusandi sunt, qui circa definitionem pulsuum inter se maximè digladiantur, alij aliud esse pulsum censentes.

Definitionum prima genera duo, notionale videlicet, atq; essentiale.

Sunt porrò definitionũ prima genera duo: alterum quod planè rei notionem explicat: alterum, quod ipsam essentiam docet. Virtus est sua vtrique definitioni: illi quæ notionem explicat, vt omnibus sit testata, qui eodem sermone vtuntur, & ad rei essentiam ne aspiret. Huic quæ essentiam docet, vt ei quæ notionem subiicit, consentiat, non sit tamen cum ea eadem. Ac prima quidem debet ex seipsa fidem habere, res perspicuas explicans, manifestásq;.

Definitio nominis. Definitio quid sit explanans.

Vnde Aristoteles eam definitionem nominis appellauit: sicuti alteram esse definitionem ait, quæ quid sit, explanat.

Arteriarũ motum in carpo esse oculis perceptibilem.

Etenim quibusdam in partibus cutis, nõ modò tactu, sed etiam oculis, motum quendam percipimus. Qui quidem in iis qui rectè se habent, in multis corporis partibus cernitur: de quibus est carpus manus. Palàm siquidem illic deprehendimus ascensum quendam atq; descensum, præterea mediam intermissionem. Quam sanè motionem omnes pulsum appellant. Hunc qui breuibus possit interpretari, optimè definitionem ille notionis effecerit, si nec omittat quicquam, nec superflui aliquid addat. Vt si dicat, eum talem motum, esse arteriarum pulsum. At si quis tunicas arteriæ explorarit, facultatémq; repererit quæ arteriarum motionem excitat, ipsiúsq; motionis vsum cognorit, is certè vt prætergressus notionem est, sic vniuersam essentiam pulsuum generationis tenuerit.

Pulsuum essentia'is definitio, quæ breuis sit, nulla constitui potest. Pulsus quid.

Verũtamen ista quidem nequeas definitione vniuersa complecti. Vnde fit, vt nulla pulsuum definitio prorsus essentialis constitui possit: aut certè prælonga erit. Sensibilis itaq; ille arteriarum motus (quem quiete interpellari diximus) pulsus vocatur. Nihil autem apertius est, quàm motum ipsum in altum latum & longum extendi, in gracilibus corporum, atque in maximis pulsibus. Cæterùm

Pulsuum vsus est tutela innati caloris.

integram pulsus definitionem feceris, si vsum eorum generationis adiunxeris, quæ tutela innati caloris existit. Facit autem ad procreandum animalem spiritum, illa spiritalis substantia, quam arteriæ continent. Atq; attrahunt quidem arteriæ, dum dilatantur: excernunt autem dum contrahuntur.

Arteriæ attrahunt dum dilatantur: expellunt dum contrahuntur.

Igitur definitio essentialis, quæ oratio est rei essentiam edocẽs, necessariò est genus explicatura, & differentias, & vsum generationis: causam item efficientem, & materialem, aut instrumentalem, aut vtcunque appellare volueris. vt Genus, aut motum, aut actionem, aut passionem arteriarũ. Differentias, quòd per distentionem & cõtractionem, quódq; sponte. Vsum, quòd innati caloris nomine, vel spiritus vitalis gignendi, aut herclè etiam animalis. Causam efficientem, quòd vis sit quædam cor distendens & arterias, aut vitalis, aut animalis, aut vtraque. Materialem denique & instrumentalem, conformationem arteriarum ad actionem, videtur demonstratura. Atq; ita suam quæq; secta rationalis, sortiretur definitionem.

Pulsus definitio essentialis.

Nos verò dicemus pulsum esse peculiarem actionem, cordis præcipuè, deinde arteriarum, quæ distentione & contractione mouentur à facultate vitali, quò caloris natiui mediocritas retineatur, generetur autem in cerebro spiritus animalis. Verum apud tyrones cuiusvis disciplinæ, minimè sanè proferendæ substantiales definitiones sunt: sed vbi à notione exorsi, ad essentiæ eos notitiam ducemus, hic iam, promptæ memoriæ gratia, rem vniuersam limitata complecti ratione fuerit expediẽs. Cùm valemus igitur, cordis & arteriarum motus, quando illa distenduntur vndequaque, rursúsq; in se considunt, pro dignitate obeuntur. Sin autem ægrotemus, vt palpitans, vel concutiens, vel convulsiuus, vel tremulus motus arteriarum appareat, nil noui est, si pulsum vocemus modò convulsiuũ, modò vibratũ, interdum palpitantem, interdum tremulum.

Conuulsio & tremor, in solis cõsistit neruis. Palpitationem, fieri etiam in cute.

Quanquam certè convulsio ipsa tremórq;, in solis contingit neruis. Nam palpitationẽ perspicuè etiã fieri in cute cernas: sicvti & in carnosis partibus, quæ portiones sunt musculorũ. Porrò quietes pulsuum longè obscuriores sunt, quàm respirationis: ob idq; nonnulli eas inter partes pulsuum minimè annumerarunt. Quiescit autẽ thorax & pulmo id temporis quod intercedit inter ingressum spiritus, & eiusdem exitum.

Rarum & crebrum dici pulsum, vt respirationem, pro differentia quietum intercedentium motibus.

Ac pro tempore quidem harum quietum, raram appellant, vel crebram respirationem. Similiter dicuntur rarus & creber pulsus: suntque vnà cum æqualitate sua & inæqualitate, cúmq; ordine & illius perturbatione, ex eorum genere, quæ non parua nunciant. Itidem intermittens pulsus & intercurrens, ex eodem hoc genere, futurorum sunt haud negligenda signa.

Pulsum esse mistum motũ, ait Zeno. Definitio rerũ quæ in generatione cõsistunt, quæ habeatur optima.

Non perperam autem Zeno mixtum quendam motũ ait esse pulsum, non simplicem, neq; vniformem: cùm ex cõtrariis motibus constet, vt motus respirationis. Porrò quod commune est omnibus pulsibus, id debet in definitione proferri: nempe res per quam pulsus concipiuntur, dicunturq;, non per quam certi quidam pulsus. Ad hæc, rerum quæ in generatione sunt, definitio causam efficientem complectens, optima habetur: de quibus est pulsus, qui vt cæteri motus, dum fit, est.

Definitione quando est vtẽ explicanda, & quãdo minimè.

In vniuersum igitur, definitione quidem significationem explicare propositi nominis, si quidem propositã rem non omnes planè assequantur, non dico conducit, sed necessarium est. Necessarium etiam, vbi quis vel versutia de industria, vel præ stupore imprudẽs, significationes cõmutet nominũ, tribuẽs aliis rebus, ac omnes homines. At si absq; vtroq; horum fit, omnino res nõ est aperienda definitione: quòd suũ ipsam nomen abundè declaret.

Definire omnia velle, ad sophisticam pertinet disciplinam.

Nam definire omnia velle, ad sophisticã pertinet disciplinã.

GALENI PERGAMENI de dignoscendis pulsibus, liber primus.

Pulsuum dignotione admodũ longum tempus desiderari.

SPeculario autem hæc quæ ad pulsuum dignotionẽ spectat, minimè quidem orationẽ prolixam desiderat, sed tempus aliis simul omnibus longius: quandoquidem tactu est nobis opus exercitato, vt vel paruam eorum exactè differentiam sentiamus: nec in nostra manu est illius exercitatio. Itaq; ad exercendũ tactum medicus plurimũ temporis postulat; vtpote cui plurimi vno eodémq; tempore affectus arteriæ sint perpendendi: primũ distentionis quantitas: dein qualitas & tempus motus: quin & mouentis facultatis cõtentio, ac deniq; ipsius tunicæ arteriæ status.

Tangenti arteriã, quæ simul sint perpendenda, ad dignotionẽ pulsuum.

Hæc enim simulatq; illa attollitur, omnia sunt cognoscenda. Quin etiã caloris qualitatem, * impulsus, qui in arteriæ motione fit, apertius indicat: & etiam æqualiter an inæqualiter illa quæ memorauimus omnia, vna in parte & in diuersis fiant. Atq; in distentione hæc consideranda sunt. In contractione sanè similia illis: præterea tempus inter vtrunq; mediũ, quo quiescit, duplex illud: vnũ à distentione ante contractionẽ: alterũ à contractione ante distentionem: & horum mutua proportio, videlicet temporis motus ad tempus motus, temporis quietis ad tempus quietis, & vtriusq; simul ad vtrũq;. Quæ sunt vniuersa ante alterũ arteriæ ictum cognoscenda, cõfecto iam primo pulsu. Nam cùm iam alter incœperit, cum ipso prima sunt attendenda, quæ declarata in priori fuerũt: tum verò quo æqualitatem eorũ & inæqualitatem perspicias, omnésq; differentias, quæ in illo sunt expositæ, cum iis quæ in hoc, conferenda sunt. Inde tres, quatuor, quinque, atqueadeo multi deinceps sunt pulsus videndi, vt ordo tibi atq; cõfusio sit explorata.

Vitã humanã totam desiderari ad exactam dignotionem pulsuum.

Ad quorum omniũ absolutissimam cognitionem, totam humanã requiri vitam existimo. Quanquã certè exercitatio assidua, vsum tandem scientificámq; cognitionem conciliat, cum maximo emolumẽto: vbi quispiam fuerit, vt veritatis studio accensus, sic ab immensa diuitiarum siti, ac gloriæ cupiditate (quæ hodie dominatur inter mortales) alienus.

Exercitatio assidua vsum, & scientificam cognitionem conciliat.

Neq; verò deliciis deditos, sed egregiè nauos industriósq;, hæc cõmentatio desiderat.

Pulsui vehemẽti firmius imprimenda est manus: vt languido applicanda leuius.

Porrò dum pulsui admouetur manus, hic quidem firmius est infigenda, illic applicanda leuius, vt in vehementi & languido pulsu. Nam illum, nisi premas arteriam,

non

nō dignoscas: hunc tantum abest vt cognoscas premendo, vt semel etiam si ita facias, videatur immotus. In convulsiuo autē pulsu, aut minimè sentiri distētio, aut parum certè & obscurè videtur: arteria nimirum ipsa in fidis modum sursum deorsúmque iactata. Similiter etiam fit & vibratus pulsus, vbi arteria propriam sedem deseruit. Si tamen animum inteudamus, nō modò ictus (vt opinantur Empirici) sed distentio etiam omnium pulsuum, tactu ipso cognoscitur. Quòd autem contractio etiam sentiri possit, his rationibus evadet perspicuum. Quandoquidem tangentia corpora partim leniter sese ac mutuò tangunt, palpitantia duntaxat: partim verò vrgent, impellunt, evertúntque: atque ita quod fortius est & durius, velvti subit imbecillius & mollius: alterum autē cedit, evertitúrque, ac velvti amplectitur id quod vrget: sanè discessus eorum mutuus nō potest eodem modo effici: cæterùm quæ in superficie tangunt, discedunt subitò. At quæ cedente molliore, longius progressa, velvti intrāt illud, nō revertunt item subitò: sed quantò à primo occursu progressa penitus vrgebāt, tantum illis discedentibus sensibile superest. Tempus nanque intercedet inter primū impetum discedendi, & extremū finem, secundum quem non discedere amplius, sed subsistere iam dicentur. Quo tempore toto, paulatim discedente altero, paulatim etiam alterius remisso pressu, vtriusque sentietur motus. Iam si hoc accedat, vt quod ab imo movetur, feratur sursum: & quod tangit, supernè incumbat: præter hoc, quòd pressus ei quod incumbit, detrahetur, etiam accidet ei, vt velvti subsidat: quia quod prius excipiebat, & sursum impellebat, nunc desertur. Quorum sanè omniū in vesicis ipsis & vtribus, possis periculum facere, cognoscerèque, sic se habere contactus corporum, atque recessus, vt diximus. Sentimus itaque ab impressione vehementium pulsuum, carnem nostram, vnà cum ambiente illam cutè, repelli: huic autem est adiuncta mon & prementis cognitio. Quinetiam recedente arteria sentimus in ipso corpore nostro motum. Siquidem intrò compressa, siue ea cutis est, siue carnis pars, comitatur descendentem arteriam, pristinam sedem, qua deiecta erat, occupans: simúlque fit, vt in recessus cognitionem veniamus. Nam sentimus primos omniū, affectus nostrorū corporū: deinde, quæ hos induxerunt foris obiecta. Vbi igitur à premendo recedit arteria, sola inæqualitas pressus, reditum & contractionē eius annunciat. Porrò languidos pulsus, si quis leniter tangendos illos ignoret, fortasse abolitum homini pulsum dicet: qui quidem mentietur inde, quòd non rectè ipsos tetigerit. Contrà planè vehementes, quò ipsorū deprehendatur robur, requirunt vt qui tangunt, digitos validè infigant. Repelli enim hoc tibi magis videbuntur, quò eos vrgeas magis. Vnde etiam contractionem omnes vehementes pulsus habent sensibilem: languidorum verò nullus. Cæterùm qui maximus simul & vehementissimus durúsque sit (quatenus coniungi cum magnitudine durities valeat) non autē velox, hic apertissimā habet contractionē. Omnes alij, quatenus plus vel minus de illorum aliquo habeant adiunctum, eatenus percipientur aut facilius aut ægrius. At verò non vt maximos simul & vehementissimos, ita durissimos eosdémque maximos vnquam pulsus reperias: ac ne duros pariter & maximos: sed qui inter durum & mollem medius est pulsus, cum maximo connexus invenitur frequenter. Etiam durum simul ac vehementem non rarò eundem cernas: sicvti & durum simul & vehementissimū. At vehementissimus & durissimus nunquam idem pulsus existit: nec maximus, vehementissimúsque, atque idem tardissimus. Quippe maximi & vehementissimi maiori ex parte sunt celeres: sin minus, at nō tardi. Vehemētissimus ergo & maximus, qui nec mollis sit, nec velox, clarissimam contractionem adducet. Claram etiam vehementissimus certè, & magnus, & durus, & etiam vehementes simul & magni, & duri. Minus autem quàm horum, sed evidens tamen contractio vehementis, magni, & mollis existit. Manifesta adhuc vehementis simul & moderati magnitudine atque duritia. Imò verò qui tribus differentiis est moderatus, perspicuam adhuc contractionem sortitur. At non facilè contractio vehementis & parui, qui omnino etiam durus est, cognoscitur. At parui, durique, sed contentione moderata, etiam obscurior est. Iam si paruus nec durus sit, & moderato robore, vt deprehendatur is, sensum flagitat probè exercitatum. Languidus pulsus, neque cum magno coniunctus, neque cum paruo, apertam obtinet contractionem. Is si cum duro iungatur, necessariò erit minimus. Itaque non cuiusvis pulsus potest cōtractio sentiri: nec quorū potest, perinde omnium est evidens. Cæterùm vel vehemens, vel non languidus is pulsus sit, est necesse, qui sensibilē tangentibus contractionem fuerit repræsentaturus. Porrò ex sanis, qui moderato sunt corpore, & temperata natura, in flore ætatis, maximè Vere inter anni tempora, regionémque incolunt temperatam, atque robusti sunt, & omni mœrore, metu, saturitate, motúque vacui, hi pulsum vehementem magnúmque omnes habent. Qui si se moderatè exercuerint, fotique sint modicis balneis, vel vini non permultum hauserint, vel irati sint, vel aliquam operam strenuam navauerint, non magnos iam & vehementes tantùm, sed quàmmaximos, vehementissimósque pulsus habebunt. Iidem si laborent syncera tertiana, vel ardenti, miti, & simplici, vel qua alia magnopere calida, & velvti feruente febri: præterea diariarum aliqua, quæ ex bubone proficiscuntur, & ex advstionibus, modicisque lassitudinibus, maximos etiā tum, & vehementissimos pulsus habebunt. Quorum quidem si arterias contingas, clarissimè contractionem perscrutes. Nam vt maximum recessus arteriæ spatium & tempus in illis est, sic apertissima eius erit cognitio. Sed nōnihil etiā conducit durities, ad percipiendam systolem, quum ad vim ictus magnopere conferat. Quòd igitur distentionis violentiæ semper respondeat contractionis sensus, hoc contractiones dignoscentur clarius, quò violētiorib. succedūt dilatationib. Magnus tamē pulsus haud facilè cū duro miscetur. Cæterū quib. valida vitalis facultas est, sed in victu

Convulsiuus pulsus.

Vibratus pulsus.

Contractionem pulsus etiā sentiri posse.

Arteriæ systole quādo deprehē datur.

Pulsus languidos esse leniter contrectandos. Pulsus vehemētes sunt validè apprehēdendi.

Durissimum simul & maximum pulsum non reperiri vnquam. Pulsus inter se coeuntes, et qui coire non possint.

Contractio arteriarum in quibus conspicua sit pulsibus, & in quibus obscura.

Cōtractionem exhibiturum sensibilem pulsus, qualis nam esse debeat.

Pulsus vehemētis magnique quibus adsit.

Diariæ febris vnde proficiscantur.

Arteriæ durities cōferre plurimū ad percipiendā systolem.

delinquũt, ac præcipuè in vini intempestiua potione, iis tales pulsus cõtingunt, conspicuaq; est in eis ipsius arteriæ cõtractio. Iam tarditas, quãtum auget recessus tempus, tantò manifestiorẽ motum ostendet. Quòd verò ad manus applicationem pertinet, si comprimendo applicemus tactum, nulla differentia sensibilis ex manus super arteriã, vel subter, applicatione inuenietur. Vel si palpando tantùm, velvti suspensis digitis, ne tum quidem vllam differentiam animaduertamus. At tertius applicandi modus, qui medius est inter compressionem & palpitationẽ leuem, ne obiri quidem potest, si infernè tangas arteriam. Siquidem liberare oportet tum manum omnibus voluntariis motibus, & velvti languidã admouere. Quod ni fecerimus, delabetur manus à grauitate depressa, vt minus contrectare possit arteriam. Proinde supernè attingere tantùm licebit, infernè autem nequaquã. Quatenus igitur in vehementibus magnis, nec velocibus pulsibus, ab arteriæ distentionibus tactũ repelli accidit: hactenus recedente illa, sensibilis contractio fiat, necesse est. At verò contractionẽ magis comprimendo, quàm leniter attingendo, dignosces: nec minus si infernè tangamus, quàm si supernè: quòd perinde vtrobique arteriæ contractionem tactus sequatur. Verùm manus ipsa quæ tanget, non modò promptè sentiat oportet, verumetiam sit mollis: sic enim vel minimos motus dignoscet. Similiter etiam, si per longius intervallum feratur, clarius cõtractionem percipiet. Etenim media applicatio quæ citra vllam vim fit, hactenus motum sentiet in pulsibus minimè certè languidis, quatenus visus: in languidis verò sentiendis, etiam visus concedet. Altera, cùm premimus, in languidis, supra primam, motum arteriæ obscurabit: in vehementibus percipiet præ cæteris. At tertia, qua velvti suspendimus manum, motum sanè quambreuem sentiet. Iam verò maximæ quidem arteriæ, quæ secundum dorsum est sita, cuius fugit pridem motus, simulatque contabuit animal, ad abdomen motus percipitur. Arteriæ quippe, leuiora corpora, vbi distenduntur, facilè secum attollunt: grauiora ægrius, prægrauia autem ne mouent quidem. Hinc fit, vt crassis pulsus exiguus insit, quòd videlicet longitudo eius minuatur, & latitudo fiat limitatior, cõstricta nimirũ à multa carne. Ascensus item in illis vbertate corporũ incumbentiũ supprimitur. Gracilium verò, cæterùm robustorum, insignem latitudinẽ & longitudinem pulsus haber, conspicuum etiam ascensum. Verumenimverò initium distentionis nostrum sensum effugere, cùm ob corpora quæ degrauant arteriã, tum interdum etiam ob internæ quietis magnitudinẽ, nemini obscurũ existimo: quemadmodum & ipsius contractionis finem. Nam cùm maiorem motum in contractionibus nõ sentiamus, sed vel parẽ ac in distentionibus, vel quod verum est, minorem: omnem autem in distentionibus non percipimus: planum est vtiq;, nec totum nos percepturos in contractionibus. Tanta autẽ pars distentionis nõ sentitur, quanta inter arteriæ primum impetum motus, & ictus vsq; ad nostrum tactum distributionem intercedit. Similiter quando tantã sentimus contractionis partem, quantã distentionis, aut paulò minorẽ: erit etiam contractionis pars illa quæ nõ sentitur, par distentionis parti, aut aliquantò maior. At verò arteriæ interna & externa quies, per accidens pulsus partes dicũtur. Quarũ externam quidem, simpliciter manũ admouens, quanta illa sit, maximè deprehendes: aut si etiã premere libeat, idq; in vehementissimis pulsibus, videlicet vrgendo hactenus, vt motum ipsum nõ lædas. Internam autem si premas, quoad tibi per præsentem liceat vehementiam, ita maximè illam dignosces. Atque externam quidem totam quietem, si ordine attingas, planè animadvertes: internam verò, vnà cum partibus quæ sentiri nequeunt, vtriusq; motus, fine videlicet contractionis, & distentionis initio. Vbi igitur dignoscere externam quietem est animus, citra vllam vim applicare tactum debemus. Contrà, internam, ni vrgeas comprimásque, non cognoscas. Nam contractioni arteriæ constantissimè debet hærere tactus. At premere minimè nisi in vehementioribus licet. Liquet itaq;, in his etiam solis internam quietem posse dignosci: imò ne hic quidem exactè, sed plerunq; sanè multò maiorem quàm revera sit: interdum paulò, attamen adhuc illam maiorem animadvertes. Necessariò enim duo ei tempora accedunt partium insensibilium vtriusq; motus: & quod ad finem contractionis est, & quod in distentionis principio. Quæ cùm aliàs aliam longitudinem habeant, nec parem semper accessionem tempus internæ quietis habebit, nec exactè vnquam dignosci poterit.

Applicatio manus ad carpum qualis molienda sit.

Contractio arteriæ qualiter discernẽda sit.

Manus tangendo apta qualis nam esse debeat.

Applicationis manus ad carpum tres differentiæ.

Arteriæ dorsalis pulsum in tabidis ad abdomen discerni.

Crassis pulsus exiguus cur adsit.

Gracilibus simul & validis pulsum esse omni dimensione conspicuum. Initium dilatationis arteriæ, & contractionis finem, cur nostrũ sensum effugiat.

Quietes arteriæ per accidens pulsus partes dicuntur.

Quietũ arteriæ dignoscẽdarum ratio.

Quietis internæ tempus in pulsu non posse exactè dignosci.

GALENI PERGAMENI de dignoscendis pulsibus, liber secundus.

DEinceps autem quæ partibus pulsuũ insunt, accuratè exponamus, à distentione auspicati: quòd princeps hæc pulsuum pars sit, & plurimam habeat cognitionis in se varietatem, plurimúmq; ad præsagiendum sit vtilis. Porrò cùm multa sint quæ distentionibus insunt, inter ea omnia motus principalissimas partes occupat, ex ratione substantiæ pulsuum maximè ad illas pertinens. Omnis autem motus tempus habet, quo fit: præterea celeritatem vel tarditatem, vel æqualitatem, vel inæqualitatem: ad hæc, vbi feratur, spacium. At aliter videtur tempus dignosci, aliter tarditas & celeritas. Neque enim si motionis sit breuius tempus, continuò pulsum dixero celeriorem existere. Est autem pulsus celer, qui in pauco tempore motum finit: tardus, qui multo. Cæterùm motus præditi longiori tempore pulsus, est nõ rarò velocior eo, qui breuius obtinet. Hallucinãtur igitur qui formicantẽ pulsum, quòd imbecillus, crebér, & paruus sit, celerem esse existimant. Siquidem ad iudicandam motus alicuius celeritatẽ, non modò temporis, sed spacij etiam in quo fit motus, ratio est habenda. Nam fieri non potest, quin arteria quæ breuissimo intervallo vehitur, minus consumat temporis, quàm quæ maximo.

Distensionẽ esse principẽ pulsus partem, plurimúmq; ad præsagiendum conducere.

Motui quæ insunt.

Pulsus celer & tardus, qui sint.

Formicantem pulsum non esse celerem.

Si igitur

Celeritati pulsuum diiudicandæ, quid expendere oporteat.

Si igitur & spacium spacio, & tempus respōdeat tempori, æque celeres fieri motus dicemus. Si verò maior sit proportio spacij ad spacium, quàm temporis ad tempus: vel temporis ad tempus, quàm spacij ad spacium: hos motus minimè existimamus pari celeritate fieri. Siquidem si spacij cum spacio collati maior sit proportio, quàm temporis comparati cum tempore, manifestum est eum motum necessariò celeriorem existere. Contrà, si prioris motus spatium minorem habeat proportionem ad spacium alterius, quàm tempus, prior necessariò erit tardior. Fingamus igitur iam duos ascensu impares pulsus, sitq; profunditas profunditatis decupla, & tempus temporis duplū: pulsus certè, cuius altitudo erit decupla, multò erit celerior altero. Nam similis si in eodem constans motu, decuplo in profunditatis dimensione increuerit, fiet ille quidē æquè ac alter altus, sed tēpore longè minori, q̄ ille. Inuentus itaq; est humilis pulsus breui tēpore durans, qui alto diuturno sit tardior. Iam verò vermicans atq; formicans pulsus mutuò inter se cōuertuntur: quippe vt vermiculantis extremitatis delapsus formicantem gignit, ita formicantis incrementum generat vermiculantem. Quamplurimū autem interest, tardiorem dicas aliquē motum, an tardum: celeriorem, an celerem. Siquidem celer & tardus proferuntur absoluto sermone: at celerior tardiórq;, referuntur ad alterum, simillisq; in aliis differentiis esse ratio videtur. Porrò magnus & paruus, sicvti & maior & minor pulsus, si non ad relationis, at certè ad quantitatis prædicamentum spectant. Dicimus autem vnamquanq; rem magnam vel paruam, non absolutè, sed cum aliis sui generis comparatam. Atq; hoc sanè inter magnū & maius interest, quòd maius quidem omni minori possit maius dici: magnū verò nō quolibet maius, sed tantùm cognatis. Eadem de minore & paruo distinctio est: necnō de celeri & celeriore, tardo & tardiore, duro & duriore, molli & molliori, crebro & crebriori: ac sic de cæteris omnibus, quæ partim cum altero quolibet cōparata, partim cum iis tantùm cum quibus conueniunt, talia vel talia dicuntur. Nec verò si cum omnibus quæ sunt eiusdem generis magnum comparemus, statim sic nominabimus. Cæterùm cum medio ipso, moderatóq; in vnoquoq; genere, ceu cum regula, singula comparantes, quæ illud quidem excedunt, magna esse dicemus omnia: quæ contrà, parua: id quod vsu venit in omni vita, & præcipuè in artibus vniuersis. Nam ad moderati omnes examen referuntur. Verùm pro ratione ætatum, habitudinum corporum, temperamentorum, anni temporum, locorum, statuum, institutorum vitæ, ac deniq; animi affectuum, alios magnos, alios paruos, alios moderatos pulsus dicimus esse. Iam hos celeres, illos tardos, quosdam moderatos: parique modo in cæteris differentiis. Siquidem pro singulis earum causarum indies ipsi pulsus variantur. Quæ causæ quum semper mutuò permistæ sint, difficile, ac potius impossibile fuerit, reperire distinctam aliquam differentiam pulsus, quæ omnino & sigillatim earū cuipiam respondeat. Quare satius fuerit à tali inquisitione supersedere: per singulas aūt earum causarum exercere hominē, cuius pulsum ipse iam exploraris: ac sic perpendere, quam in illum mutationem eiusdem pulsus moliantur: id quod etiā in aliis atq; aliis hominibus est faciendum periculum. Cæterùm si neq; id quod commune est, in suas diuiserimus partes, nec causas quæ per se & primariò agunt, ab iis quæ ex accidenti sunt distinxerimus; hauddubiè in iudicio pulsuum turpissimè hallucinabimur. Nam si dixeris exercitatorum tales pulsus existere, nec addideris quorum exercitatorum, nec explicaueris ipsius exercitij speciem, nec modum, nec qualitatem, nec denique quantitatem, vtiq; magnum lapsum committes, quòd videlicet rem communem minimè in suas differētias secueris. At verò si qui plethoricus sit, ac thorace & pulmone affecto, simul vt cœpit exerceri velociter, in dyspnœam inciderit, vtique pro dyspnœa ipsi pulsus variabunt: quorum alterationem tu exercitationi attribues, quòd causam ex accidenti minimè à propria distinxeris. Ergo ne in experiundo fallamur, corpus propositum designabimus ad experientiam, cùm sanum sit, ac nulli externæ obnoxium alterationi: tum exercitationem qua ad id vtemur, moderatā quantitate seruabimus: præterea in mutatione id attendemus, ecquid casu inciderit, non ex ipsa exercitationis natura. Si enim tria hæc respicias, nulla negocio inueneris, quemadmodum & quatenus omnis aduentitia causa pulsum ipsum immutet. Itaque si in omni genere causæ, alterationem experientia didiceris, non est quòd sis solicitus, vt qualis sit, qui natura moderatus est pulsus, præscias. Sed si, qui sit singulis, de quibus agitur, peculiaris, teneas, quatenus mutatus hic est, cùm ab aliis causis, tum verò ab ipso morbo, noscas licebit. Porrò moderata exercitia pulsus in magnitudinem, celeritatem, vehementiam & crebritatem cōuertunt. Pro ætatibus autem, maximi sunt iuuenum pulsus: senum minimi: eorum quorum ætas declinat, maiores quidem quàm senum, minores tamen quàm iuuenum: senum deniq; minimi. Exoriri autem quæstio possit, cur paruus pueris sit pulsus: quanquā certè nullam reperio causam, cur debeat in eis esse talis. Proinde moderatum pulsum cognoscere, adhuc magis necessariū videtur. Potest quippe vel pueri pulsus moderatū excellere. Quare nisi moderatū prius pulsum inuenerit, ne Empiricus quidem ipse obseruationem accuratè instituere poterit: cùm nō omnium ægrotorum vsus sit consuetudine per sanitatē, quò experientia naturam illorū agnoscat, indéq; memor illius, cum ægrotantibus eam comparet. Vbi igitur optimam constitutionem humani inuenerimus corporis, primū animaduertendum est, qui nam eius sint pulsus: idque nec obiter, nec negligenter: sed in eo statu hominem accipiemus, vbi suum proprium motum pulsus, à nulla externa causa immutati, retinent. Hoc fiet si homo ipse ab omni excessu & defectu sit immunis & liber. Postea inuestigandæ sunt corporū vitiosæ constitutiones: earumq; excessus atq; defectus, cum moderata & optima conferendi. Dein verò, vbi quantū oporteat earum

Vermicantē & formicantē pulsum sibi mutuò succedere.

Magni & maioris discrimen.

Comparationē magni & parui faciendam esse ad ipsius generis modum.

Pulsus variari pro ratione diversarum causarum.

Pulsuum examen qualiter ineundum sit.

Pulsuum regulatoru permutationes, tria spectanda esse.

Exercitia moderata quomodo immutent pulsus.

Pulsuū differentia secundum ætates.

Pueris cur pulsus sit paruus.

Pulsum moderatum esse inueniendum.

Pulsum moderatum immediciq; inueniendi ratio.

naturarum pulsus dissidere ab inculpatissimæ pulsu perpenderis, longóque vsu exercueris rationem simul & tactum, iam demum certò putabis te moderatũ tenere in omni genere pulsuum: illósque etiam, qui aliquo modo vltra hunc sunt, & citra. Idcirco quicunque aut corporis nostri optimam naturã, aut vitiosas non nouit, aut ratione quidem perspexit eas, sed vsu vt dignosceret nõ laborauit, nihil huic fructus feret hic sermo: siquidem illa prius sunt ediscenda, postea huc veniendum.

Pulsum naturæ optimæ, aliorũ omniũ regulã et mensurã existere.

Naturæ igitur optimæ pulsus, aliorũ omnium medius, ac velvti mensura & regula quædam existit: cum quo vbi cæteros comparamus, celeres, tardos, magnos & paruos dicimus esse. Ipse verò qui medius & est & dicitur, nullo nomine quod immoderationẽ significet, nominatur: sicvti neque homo eo ipso præditus: quem quidem non crassum, non gracilem, non calidum, frigidum, humidum, aut siccum dicimus, sed omnibus partibus corporis temperatũ. Cæterùm dubitauerit quispiam in hunc modum: Cùm omnes quæ in corpore sunt arteriæ, esse æquales non possint, ac proinde nec etiam distendi æqualiter, vtique non poterit pulsus vnus in quantitate distentionis moderatus existere, ne si optima quidem natura fuerit: sed in motu & robore, cæterísque generibus vnus esse per omnes arterias potest.

Arterias inter se mutuò, & simul cum corde similem semper motũ seruare.

Quippe similem cùm inter se mutuò, tum cum corde motum, omnes necesse est habeant: magnitudine verò, vt earum differunt corpora, sic distentiones par est esse diuersas. Verùm hæc qui dicit, ignorat, æquè in magnis corporibus ac in paruis constare eandem naturam posse. *Quod quidem si exploratũ haberet, neutiquam amplius requireret, nec arteriarũ quæ in singulis partibus sunt, nec item ipsarũ dilatationum, parem magnitudinẽ esse in vniuersis inculpatis naturis, cuùm pro magnitudine & paruitate corporũ, illa etiam variet. Porrò vesicarũ, follium, vtrium, omniũ denique rerum quæ prædita cauitate aliqua sunt, magnas & paruas distentiones solemus dicere. Dicimus etiam interdum vesicam esse distentam maximè: vtrem autẽ & saccum, qui viginti eiusmodi vesicas facilè capiant, nondum maximam distentionem esse consecutos. Censemus siquidem distentionem ad cuiusque cauitatẽ corporis esse æstimandam, non absolutè pronunciandam ad eundem vbique modũ. Nam est certus in re qualibet modus, in quo nec contendi tunicas, quæ cauitatem ipsam complectuntur, nec remitti cõtingit. Vbi igitur aut tensio, aut cauitas in ipsis percipitur, tum magnas dicimus eis aut paruas distentiones inesse. Vbi verò nec sensibilis cauitas sese ostẽdit, nec tunicæ laborant tensæ sub ipsa dilatatione, modicam sanè & moderatam, natiuámque corporis distentionem illam censemus existere.

Arteriæ iustã distentio.

Similiter igitur est iusta quædam ipsius arteriæ distentio, ita vt nec contendatur, vel laxam aliquam sui partẽ relinquat. Nam vt omnino considat, tunicarum dura natura prohibet. Atque eam sanè distentionẽ moderatã & naturalem dicemus. Etenim in naturis optimis hactenus dilatatur arteriã, quoad vsus expleatur largiter, & nihil lædantur tunicæ. Proinde qui regulam velit attendere in magnis pulsibus & tardis dignoscendis; optima natura inventa, cognitáque vnius in illa arteriæ cuiuscunque magnitudine corporis atque distentionis, recordandum illi & æstimandũ est, arteriam hac maiorẽ, quantò oporteat maiorẽ distentionem habere, in naturis optimis.

Pulsus moderatus quomodo iudicandus sit.

Quæ si tanta reperiatur esse, quantã fore conijciebat, sic moderatum pulsum appellabit: sin vel maiorẽ hac, vel minorem, magnum vel paruum.

Arteriæ deprehendet in optima natura magnitudinẽ, aut per dissectionem, aut ex collectione signorũ.

Arteriæ magnitudo quomodo cognoscenda.

Quòd si nesciat etiam quanta sit arteria præditis optima natura, certè eorum pulsus memor, si in alterum postea incidat, & colligere possit, num par sit maiores hunc aut minores, quàm illum habere arterias: cum magnitudine iam distentionis cõferre poterit, coniectaréque, an magnus, an paruus, an moderatus sit pulsus. * Etenim si quantò videtur arterias maiores habere homo qui comparatur, tantò maiorem etiam distentionẽ sortiatur, moderatum esse illius dicemus pulsum.

Pulsus magnus vel paruꝰ quãdo dicendus.

Quòd si arteriæ magnitudo videatur superare magnitudinẽ distentionis, aut minor quàm illa sit, magnum tunc, vel paruũ pulsum vocabimus. Præterea si arteriæ corpus videatur esse maius quàm pulsus, paruum: sin arteriæ minus, & pulsus maior, magnum.

Pulsus in omni genere, moderatos immoderatósque inueniendi ratio.

Haud secus in reliquis generibus pulsuum: vt in ipsius motus genere, in quo celeritatem & tarditatem dignoscimus: in genere quietis, in quo crebritatem & raritatem: contentionis, in quo vehementiam & remissionem: ad hæc, corporis arteriæ, in quo duritiem & mollitudinem. Nam per hæc omnia, tum moderatum inveniemus in optima natura, tum immoderatos vel ob excessum, vel ob defectũ, non inter se, sed cum moderato comparabimus.

GALENI PERGAMENI de dignoscendis pulsibus, liber tertius.

Pulsus celer & tardus quis sit.

Celer autẽ pulsus vocatur, qui pauco tempore suum motum absoluit: quemadmodum tardus, qui multo. Etenim si hoc prius nobis constet, moderatus pulsus quanto tempore, quantum confecerit intervallum: deinde alterius offendamus, qui par habuit tempus, spacium minus: multo tempore dicemus hunc motum fuisse. Siquidem si duo pueri dimissi in diuersos locos non æquè distantes sint, & simul reversi: alterum, quòd iter pauco tempore absoluerit, collaudamus: alterum increpamus, quòd multo. Nam ex viæ longitudine æstimamus, quum paucum vel multum temporis dicimus, non absoluto sermone.

Pulsuum celeritatem vel tarditatem vt cognoscamus, neque temporis, neque intervalli quantitatẽ esse spectandam.

Cæterùm ad dignoscendum celerem pulsum vel tardum, nec quantitatem temporis, nec intervalli (vt iam quod verum est fatear) considerandam censemus: imò ne proportiones quidem illorum, de quibus (ad extirpandum errorem quorundam, qui ex solius temporis quantitate, indicium ipsorum pulsuum ferebant) verba fecimus in superiori libro. Nam celeritatem quidem & tarditatem, vt primùm occurrit arteria, noscimus: rationem verò temporis ad tempus, & intervalli

intervalli ad intervallum, vt exploremus, opus nobis est longo tempore. Quemadmodum itaq; si ob oculos moueri quempiã videamus, impetus ipse indicare potest motus celeritatem: sic & in arteria contingit. Nam aut incitatum, aut remissum eius motum invenias. Omnia enim corpora quæ mouentur, ex locis vbi semper mouentur, quo modo moueantur, dignoscimus. Siquidem si in iis immorentur, tardum esse motũ eum dicimus: si verò descendant leuiter, celerẽ.

Motus celeritatem aut tarditatem, ex locis vbi mouentur corpora iudicari.

Vnus itaq; sensus celeres & tardos pulsus declarat, ex ipso locorũ transitu iudiciũ nobis confirmans. Quare celeritatis & tarditatis facilè notitiã consequimur: non perinde consecuturi, si quantitate temporis & intervallorũ aucupata, eorũ proportiones obseruare sustineremus. Atqui nõ sustinemus: nam vt primũ aciem intendimus, momento temporis obiectum motumq; corpus deprehendimus, ex quo coniicimus transitũ. Quæ igitur eminus cernimus, ea diutius videntur nobis consistere, vel si agitentur celerrimè. Vnde liquet, ratione nos motum colligere, minimè sensu deprehendere. Quia verò sensui ratio coniuncta est, & transcursus mentis est velocissimus, sæpenumero non ratione, sed deprehendi sensu videtur.

Motum non sensu, sed ratione colligimus.
Ratio est sensui connexa.
Mentis trãscursus est velocissimus.

Non est itaq; temporis neq; intervallorũ quantitas inspicienda, sed ipsa qualitas motus, licet explicatu difficilis: à qua etiã dignotio inæqualium celeritate & tarditate pulsuum ducit originem. Quippe vnius distentionis sæpe initiũ motus planè celerius videtur: proximũ tardius: iterum finis celerior. Quo minus leuiter palpandum est, vbi genus hoc pulsuum perpendimus: alioqui extremum motus finem sentiemus duntaxat, nõ integrum motum. Ex quibus liquet, eiusce modi pulsus nec paruos, nec languidos esse. Neq; enim trifariam possis secare motum, nec in paruis intervallis, nec in viribus imbecillis. Quamobrem nec in pulsibus lethargicis deprehenderis inæqualitatem. Porrò maximus & vehementissimus pulsus validam fert compressionem: atq; alius quisq; quantũ à vehementia vel magnitudine abest, tantò minorem. Quare qui cuiq; pulsui inventurus sit contrectationẽ appositam, hunc singulari prudentia esse, & expertũ in dignoscendo oportet.

Pulsum maximum vehementissimumq; ferre validã compressionem.

Moderatus igitur motu pulsus in optima constitutione, nõ ex intervalli aut temporis quantitate est, sed ex ipsa qualitate explorandus. Quo quidem qui percipientur celerius decedere, celeres: qui tardius, tardos vocemus.

Pulsum moderatum esse ex sola motus qualitate explorandum.

Cæterũ si pulsus æqualis sit, vniuersam distentionem nõ expectamus, sed ex parte eius, facere de tota coniecturam licebit. Si verò inæqualis, integram assequi expediet, tactũmq; pro magnitudine pulsus & vehementia variè applicare.

Pulsuum æqualitas et inæqualitas quomodo cognoscenda.

Deinceps de quãtitate distentionis agamus. Enimvero cùm corporis arteriæ dimensiones sint tres, lõgitudo, latitudo & profunditas: nullã earum possumus totam sentire. Ac de longitudine quidem apertissimũ est. Vtrinq; enim arteria, plerunq; longa tres cubitos, vsq; ad extremum terminũ pulsat, cùm tamen tribus aut quatuor duntaxat digitis motus ipsius percipiatur. Sed nec in dimensionibus cæteris, quod diximus obscurum videtur, cùm à corporibus incumbentibus adeò circumvallentur & contegantur arteriæ, vt nec latitudo nec profunditas motus exactè deprehendi possint.

Arteriæ dimensiones sunt tres, quarum nullã totam percipimus.

Est tamen in singulis corporum naturis aliquid sub ipsa cute elucescens, verùm in natura optima, moderatũ. Etenim si quid supra hoc secundum longitudinem sit, longum: si quid infra, breuem pulsum efficiet, qui definiri numero digitorum non potest. Eodem modo iuxta dimensionem secundam, tum latos, tum angustos pulsus cum moderato collatos deprehendes: similiter altos & humiles iuxta tertiam: sicvti in tribus simul dimensionibus, magnum & paruum.

Pulsuum dimẽsiones deprehendendi ratio.

At verò singulos esse in singulis aliis pulsuum generibus moderatos, sed in sola quantitate non planè vnum, sed suum cuiq; corporis parti, antea explicatum est. Quandoquidem igitur dimensiones pulsuũ nõ facilè deprehenduntur, danda nobis opera est, vt cõmonstremus rationẽ qua in optimam singularum cognitionem veniamus: *ac primũ sanè de illa dicemus, quæ circa longitudinem tota versatur. Esse autem eam censendam optimam, quæ motus maximam partem sentiat, clarissimum est. Porrò in tribus his, natura videlicet, exercitatione, & applicationis modo, sensibilium cognitionum omnes differentiæ sunt sitæ. Nam qui naturam habet appositissimam ad sentiendum, & probè ipsum tactum exercitatum, quem sensibilibus etiam decenter admoueat, optimus hic explorator fuerit eorum quæ intus sunt condita. At qui hoc aliquatenus est inferior, quammaximè ab illo abest, tam pessimè absolutam cognitionem consequitur.

Sensibilium cognitionum omnes differentiæ, in natura, exercitatione, et applicationis modo, consistunt.

Qui igitur ad tangendum fuerit optimè comparatus, is cogniturus longitudinem pulsus, omnino nõ premat, imò sæpe cõtrectet leniter, ac velvti suspendat manum. Qui modus accõmodatus in primis est, paruis pariter & imbecillis pulsib. Quorum quidem, si eos aliquatenus premas, magna ex parte motus exoluitur, imò verò perit sæpe vniuersus. At modicum pressum non grauiter ferunt quidem pulsus vehementes: non lædentur tamen ne hi quidem, si nihil premas. Qui modus tangendi cùm optimus sit languidis pulsibus, nec incõmodus vehementibus, nulli alteri est postponendus.

Arteriam cõtrectandi modus.

Porrò vbi diuersas partes secundum arteriæ longitudinem premis, non perinde videtur in omnibus lædi motus. Sed si cordi viciniores premantur, magnã iniuriam subiectis inferũt: si remotiores, sæpenumero nullam, quæ animaduerti possit, si bene pulsus sit vehemens: interim tamen manifestam, in non vehementibus. Porrò vt sensu percipimus differentias latitudinis & profunditatis, sic nos sæpe circularem figuram deprehendere in pulsu manifestè fatemur.

Arteriæ circularem figuram in pulsu deprehendi posse.

Quod igitur ad dignoscendas eas duas dimensiones pertinet, si leniter palpes, aut pluribus in partibus necessum est arteriæ occursum percipias, aut in paucioribus. Quo cognito, ad sensum ratio adiuncta, nobis magnam distentionem suggeret esse, quæ multis partibus mouet tactũ: paruam, quæ paucis.

Distentio magna quæ sit.

Age fac circularem eius occursum esse: quid, nõnne clarũ est, si insigni sit circunferentia circuli magnitudine, totam etiam crassam esse distentionem

arteriæ, & vniuersam distentionem gracilem, si circunferentia sit parua. Quòd si gibbosiores ac præruptiores videantur obliqui occursus arteriæ, præterea cauior quodam modo & humilior in profunditate, adeò vt ne circuli quidem circunferentia cernatur amplius, sed velut recta linea: profectò apertū est talem pulsum latum fore atq; humilem. E diuerso, si motus obliqui partes, longè citra medium constiterint, ac medium ipsum satis gibbosum appareat, planè is pulsus altus & angustus existet. Si semel angustus eius in latitudine occursus euadat, vt non modò imminutus esse obliquus motus, sed & totus perijsse omnino videatur, difficilis cognitu est, vel potius cognosci non potest, quantum in his est, qualis sit pulsus. Iam verò opportunum est & de rhythmo etiā aliquid dicere. Qui quidem cùm in collatione temporis distentionis, cum tempore contractionis consistat, prius paranda nobis separatim vtriusq; temporis notitia est, id quod fuerit laboriosissimū: quandoquidem initiū distentionis, & contractionis finis, cognosci non possunt. Iam quatenus aliquid motus nos latet, catenus etiam præteribit & tempus. Cæterū ad explorandam quantitatē motus, quantum pro mora spacij fit, perpendimus. Quòd si finem distentionis accuratè teneamus, ratio cum sensu coniuncta, nobis eius quantitatē subuciet. Possumus itaq; (nisi partem aliam præter finem motus sentiamus) quantū habeat temporis ignorare: scire tamen quantū intervalli pervecta sit. At verò in vehementioribus pulsibus, si modicè arteriam compresserimus, perspiciemus quidem initium motus, sed quantitatē ignorabimus intervalli. Non potest aūt simul et examinari quantitas temporis motus, & celeritas vel tarditas percipi. Porrò ad dignoscendum rhythmum, solam quantitatem temporis quæ in motu absumitur, exploramus. Quare instituēda manus ea applicatio est, quæ arteriæ omnem motū intuetur accuratissimè. Si igitur pulsus magnus, sed languidus fuerit, in eo certè nō possis deprehendere totius dilatationis motū, sed externi finis duntaxat. Sic etiam cōtractionis initium duntaxat, recessūmq;, prætrea nihil. Proinde leniter istiusmodi pulsus sunt palpitandi: qua tactus applicatione quantitatē animaduertere intervalli distentionis poteris: temporis motus nō poteris. At verò in cōtractione non tantū temporis motus non invenies quantitatem, sed ne ipsius quidem intervalli: cuius etiam vel qualitas nobis ignota erit. Qui enim motus etiamnum qualitas dignoscatur, vniuerso sensum latente motu? Nimirū requiritur prius essentia rei, quàm ipsa qualitas. Quæ quidem si fugiat sensum, parari nequit ipsius qualitatis notitia. Quandoquidē igitur motum distentionis & contractionis arteriæ noscimus in iis tantum pulsibus, qui minimè languidi existūt, in eorum sanè solorū notitiam rhythmi veniemus, digitis ita moderatè applicatis, vt nihil motus externi interpellent. In solis itaq; vehementissimis pulsibus exactè rhythmus dignoscitur: quòd in cæteris magna pars initij distentionis, & contractionis finis, nos fugiat, id quod maximè rhythmum offendit.

Rhythmus in quo consistat.

Distentionis arteriæ initium, & cōtractionis finem, imperceptibilem esse.

Rhythmo dignoscendo quid explorandum.

Essentiam rei prius requiri quàm qualitatem.

Rhythmum in solis dignosci vehementissimis pulsibus.

GALENI PERGAMENI *de dignoscendis pulsib. lib. IIII.*

EST autē in distētione arteriæ velut quidam ictus, qui, dum tangimus, tactū ferit. Hūc, si violentus sit, propriè existimabis ictum vocari: at si violentia careat, nō item. Comitatur porrò ictus ipse multas ac varias species pulsuū. Duri siquidem pulsus, vehementis, magni, celeritis, alti, convulsiui, & vibrati est comes, atq; commune symptoma. Quare cōfundendi illi pulsus non sunt, sed discernendi suis notis. Cùm igitur tactum impelli à pulsu, si illius debeat sentire occursum, necesse sit (impellitur enim non perinde semper, sed nunc plus, nunc minus, interdum vt palpet tantū) quicunq; motus eum protrudunt, & longè submouent, ij sanè violenti ictus speciē referūt. Ac protrudere quidem longè potest motus arteriæ duræ, velut tactum contundens: & qui robore mouentis eam facultatis velut evertit: præterea qui magnitudine distentionis progreditur plurimū: iam etiam, qui qua fertur celeritate impellit valenter, & qui præ altitudine veluti subit ac intrat: quique quòd tensus sit, ægrè mouetur: ac deniq; is, qui ob vibrationem, simul tensionis & duritiei, celerisq; occursus imaginē repræsentat. Cæterùm incidas in multos quotidie medicos, qui illos omnes pulsus vel maximè discrepantes, dicant vehementes esse. Etenim quòd occursus celeritas, non eadem sit cum violentia ictus, hinc cognoscere licet, quòd nec longius celer pulsus impellere valet tactum, nisi simul sit magnus. Vnde liquet, non hoc eum sua sponte obtinere symptoma, sed ob magnitudinem iunctam. Quippe longè impellere magis ad magnitudinem pertinet: vel etiam ad hanc per accidēs, videlicet vehementiæ rationis. Magnitudo siquidem, non quòd longius intret, sed quòd multis in partibus longitudinis pariter & latitudinis & profunditatis attingat tactum, cognoscitur. Si enim pulsus circunferentiā quæ satis magna est perceperimus, ex ea facilè ascensum, qui ex multa profunditate fit, cōijciemus.* vel si tactus totum intervallum assecutus nō fuerit, sed externū tantū finem persenserit. Si verò * à primo dilatationis impetu, velimus motū ipsum sentire, magna ex parte magnitudinē interpellabimus, ita vt ne magnus iam esse pulsus videatur: idq; vbi magnitudini vehemētia est adiuncta. Nam si in pulsibus qui citra vehementiam sunt magni, aut ascensui occurras, aut ipsam arteriam cōprimas, mox totus pulsus perierit. Iam verò si magnus pulsus tribus dimensionibus præditus, nisi etiā vehemens fuerit, minimè tactum protrudit longius, manifestum vtiq; est, nec altum id sua natura effecturum, qui vna tantū dimensione operatur, sed quòd simul aut vehemēs sit, aut certè minimè languidus. Omnes itaq; illi pulsus, vt longè propulsent tactum, planè vehementiā desiderant. Quanquam & alij etiam, à quibus diuelli durities non potest, violenter feriunt, vt vibratus, & cōvulsiuus. Qui quidem non aliunde cōpararunt ictus violentiam, quàm à duritie perpetua. Quamobrem duo tantū genera habētur pulsuum violenter ferientium: nempe vehemen-

num

Ictus quos comitetur pulsus.

Tactum nostrū qui motus repellant.

Impellere tactū solius magnitudinis est, cum vehementia tamen iuncta.

Magnitudo pulsus vnde cognoscatur.

Pulsum nullum absq; vehementia posse tactū protrudere.

Pulsuum vehementer ferientiū, duo tantū genera haberi.

Dura quæ dicantur. Mollia quæ sint.

tium, atq; durorũ. Etenim quibus carnis nostræ natura cedit, ea dura vocantur: quæ verò carni, vt aqua, hæc mollia dicũtur. Fingamus itaq; manum nostram nunc aquæ rapido fluctui ex aduersò occurrere: nũc lapidi, quem altera manus sensim admoueat: nónne ab aqua perspicies planè ipsam euerti, non pressam tamen: & lapidem ab hac euerti, sed pressa ab illo? Nam durum quidem, quò minus progrediamur, obstare per se non potest: sed aut per pondus, aut motum acquisititium impedire interdũ poterit: vehemens autem, suapte natura reprimere, cohibere, repellere, ac deturbare intelligitur. Liquet igitur, aliud nos cùm vehementia tangimus, aliud cùm dura, sentire: nam hæc premunt carnem tantũ, illa impediunt progressum. At quia sæpe fit vt ambo conueniant, atq; id quod occurrit sit durum, pariterq; vehementer moueatur, non potest sensus etiam non duplex nobis offerri: vnus velvti prementis, alter velvti euertentis. Quę si sint ita, vt sunt certè, duri pulsus, in premendo tactu, cognitio ponenda est, vt vtrisq; ictus violentia conueniat: sed proprium duri sit premere, euertere vehementis. Hallucinatur autem Archigenes, dum pulsum, cùm arteriæ status cognoscitur, plenum pulsum appellat: potius is durus, aut mollis, aut moderatus dici mereatur. Dum verò ait, secundo alio pleni pulsus genere cognosci qualitatem substantiæ in arteriis cõtentæ. quam qualitatem intelligat, haud pro dignitate explicat. Cæterũ grauissimè peccat tertium aliud genus pleni pulsus assignans, cuius vi, ea quæ in arteriis sunt, innotescant nobis. Quippe tactus, spiritúsne in arteriis tantum sit, an simul humores aliqui, indicare nõ valet. Quinetiã nullus prorsus est sensus, qui cõmonstrare valeat, in arteriis contentus sanguis, quàm sit multus & qualis. Imò verò in ipsa aqua inter cutem neutiquam licet nobis, humórne sit an spiritus, qui in regionibus continetur ventris, ipso tactu explorare, nisi pressu cute cauata: quam nec frequenter cauari conspicias in synceris ascitis, & in eò hydrope, quem tympanitem appellant. Sed ad veram notitiam comparandam pulsare cogimur abdomen, vt attẽdamus si velvti tympanum resonet: secundo loco aliter componere hominẽ, conuerterèq; in latera, quò fluctuationem aliquam exaudiamus. Siquidem vt strepitus in motũ tympani spiritũ nobis annunciat, sic fluctuatio humorem. Vno aurẽ admoto tactu, haud facilè deprehenderis, flatúsne an aqua subsit, tametsi cutis his contabuerit: tantũ abest, vt per crassam arteriæ tunicam, & quæ peritonæi est sexcupla, q̃d latitat in ipsa arteria noscamus. Præterea ex magnitudine quidem pulsus, copiam contenti humoris cognoscimus. Sed nõ perpetuò hinc nobis (quod ille arbitratur) humidum esse ipsum humorem constat. Solæ itaque fluctuationes & strepitus sunt, ex quibus cognosci possit quid sit, aut quale, quod contineatur. Sensus autem tactus, manet sui semper similis.

Duri proprium est premere. Vehementis est proprium euertere.

Archigenẽ suggillat Galenus.

Ascites. Hydrops. Tympanites.

Contentorum quantitas quæ lisq;, vnde deprehendatur.

GALENI PERGAMENI
de causis pulsuum, lib. I.

QVæ immutant pulsus, partim eorũ generationis sunt causæ, partim tantùm alterationis. Ac generationis quidem, tum vsus, cuius gratia fiũt: tum facultas abs qua, tum instrumenta per quæ distenduntur. Alterationis, cæteræ omnes, & quæ præcedentes vocantur, & quæ harum sunt procatarcticæ. Nam triplex sanè, nõ in pulsibus modò, sed in aliis cunctis, causarum genus existit. Vnum quidem primũ atq; præcipuum, quod cõtinens ideò appellatur, quia eorũ essentiam complectitur, nimirum generationis (vt modò diximus) existens causa. Reliqua verò duo genera, vt fiant pulsus, in causa nõ sunt: causæ tamen existunt illorũ qui iam sunt, mutationis. Quippe humorum crassitudo, abundantia, lentor, acredo, efficere nõ valent pulsus, alterare valent. Ita frigidum balneum, vel calidum, & hyems, æstásq;, breuiter frigus & calor, alterandorum pulsuum sunt, non gignendorũ, causæ.* Cæterùm quas vltimò cõmemorauimus, procatarcticæ siue præincipientes dicuntur. Quas verò ante has, illæ nempe quæ circa humores versantur, antecedentes. In summa autem, quæcunque extra corpus positæ, quicquam in corpore immutãt, procatarcticæ causæ, siue præincipientes vocãtur, * ceu incipientes prius quàm dispositiones corporum. * Quæ quidem ipsæ dispositione, quando continentes excitant, ipsarũ antecedentes causæ redduntur. Densetur enim ab occursu externi frigoris, cutis: cuius densitas, naturalem halitus digestionem reprimat. Repressus ille coaceruetur, tandémq; febrim accendat, ob quam vsus pulsuum mutetur, ipsíq; similiter pulsus. Hic certè occursus externi frigoris est procatarctica causa: cæteræ vsq; ad vsum pulsuum omnes antecedentes. Causa igitur procatarctica, antecedentibus causis mediantibus, quia vsum pulsuum permutat, quæ vna ex cõntinentibus causis existit, dicitur etiã pulsus ipsos variare. Neq; enim possit vlla cõtinẽs causa mutari, vt constans maneat eius effectus. At priusquàm continentes alteratio attingat, pulsus immutari non possunt. Ideóq; principes hæ, & pręcipuæ sunt, primæq; causæ pulsuũ. Cæteræ sunt harũ gratia, nec per se alterare ipsos pulsus possunt. Quare illum qui peritus euadere artis de pulsibus velit, in omnibus causarum generibus apprimè esse exercitatum oportet. Porrò quatenus gignendorum pulsuum origines sunt continentes causæ, eatenus etiam alterandorum. Siquidem differentiæ causarũ in quantitate qualitatéq;, pulsuum differentias in qualitate & quantitate constituunt. At verò cùm perpetuò cor ipsum vnà cum arteriis omnibus, quãdiu superstes est animal, cernamus habere motum illum pulsatilem: homine autem iam vita functo, tum arterias, tum cor, ipso pulsu destitui: sanè constat aliquam fuisse causam, à qua ille motus excitaretur. Quam quidem causam, licet eius essentia nos fugiat, quòd facultatẽ tamen habeat faciendi pulsus, illam facultatem vocamus. Quum

Pulsus à quibus mutentur.

Causarum genera tria.

Causæ continentes.

Causa procatarctica.

Causa antecedentes.

Causarum quæ pulsus mutant, generalis vno exemplo traditio.

Causa continens alterationis pulsuum, est vsus eiusdem.

Causæ præcipuæ pulsuum, sunt continentes.

Animæ essentiã ignorauit Galenus.

autē omnis facultas, alicuius facultas sit, haudquaquam dubiè eius notio erit relationi subiecta. Cæterū dum robur facultatis, virtutémve dicimus, aut contrà infirmitatem & vinum, hæc nomina ad functionem referimus. Siquidem quæ obit efficitque functionem causa, interim ad eam melius est apposita, interim deterius. Quo fit, vt modò præclarius: postea si res ferat, deterius, functio ipsa obeatur. Ac præstantior ad functionē dispositio, facultatis virtus & robur est: deterior, infirmitas atq; vinum. Quod verò ad pulsuum vsum spectat, gratia tuendi caloris vniuersi corporis, instituti videntur, vt videlicet illum refrigerent: & id quod fit fuliginis ex succorū advstione contractū, id evestigio excernant. Conferūt etiā ad gignendum animalem spiritum. Reliqua & tertia gignendorum pulsuum continens causa, ipsum est arteriarū corpus. Siquidem omnis facultas quæ alicuius causa agit, instrumenta quærit ad opus apposita. Erat autem hic instrumentum accōmodum, quod spissa tunica esset, atq; intus cauum. Vbi igitur illa facultas refrigerantem substantiam trahit, arteriarū corpus distenditur. Vbi verò fuliginosum expurgat, contrahitur. Nunc itaq; præpollet dilatationis vsus, nunc contractionis: consequiturque omnino alteram motus partem reliqua. Cūm ergo ex his causis pulsus proficiscantur, omnes variationes illorū pro causarū alterationibus fiant est necesse. Vnde tot fiunt primæ & generales pulsuum differentiæ, quot causarum. Et facultatis quidem differentiæ sunt, robur & imbecillitas. Natiui caloris, advstio, refrigeratioq;. Arteriæ tunicæ, durities, & mollitudo: atque præ his omnibus, in singulis generibus, cōmemoratorū mediocritates: quæ vt naturales efficiunt pulsus, qui medium locum inter excedentes sortiuntur, ita excessus ipsi, pulsus gignunt præter naturam. At facultatis robur necessariò pulsum vehementem facit, infirmitas languidum: sicvti instrumentorū durities, durum, mollitudo mollem. Vt autem incremento vel decremento natiui caloris consequatur semper vnum & idem genus pulsuum, non est necesse. Nec enim celer, nec magnus, aut creber incidit semper, vbi natura advritur: nec dum extinguitur, tardus, vel paruus, vel rarus. * Disputat autem contra magnum Archigenes, quòd celeritas pulsus non à robore ponis, quàm à facultatis imbecillitate proficiscatur. At neutrū sequitur necessariò. Magis tamen peculiaris celeritas robori facultatis est, abvndantiæq; caloris, necnon mollitudini instrumentorū: tarditas autē contrariis. Eodem modo validæ facultati magnitudo, & copiæ caloris, tum etiā mollibus instrumentis familiaris existit: paruitas verò contrarus. At crebritas nulli necessariò ex cōmemoratis inhæret: magis tamen facultatis imbecillitati est propria, copiæq; caloris, ac duritiei item instrumentorū. Similiter raritas magis ad cōtraria declinat, non tamen illis perpetuò annexa. Si amplior in corpore fuerit collectus calor, animanti cùm maiori erit opus respiratione, tum maioribus pulsibus: & quia maioribus: cōtinuò etiā celerioribus & crebrioribus. Vt enim qui festinabundi sunt, nō multū modò, sed & celeriter potant, & crebrò: ita qui refrigerio indigent, copiosum simul & celeriter, crebrò q; attrahūt. Quamobrem peculiares dixi esse pulsus copioso calori, magnū, celerem, crebrúmq;, nō tamen illi perpetuò annexos. Postulāt enim vt tales evadant, facultatē validam, atq; ipsa instrumenta mollia. Quòd si infirma facultas sit, aut instrumentū durum, nec magni esse, nec celeres possint, cùm instrumentū quidem sit per duritiā adversus motum, facultatē contumax: illa verò attollere quatenus oportet arterias, per imbecillitatē impos. Quare vt celer pulsus vel magnus fiat, tria oportet causarum genera inter se coëant: nempe, vt vsus illorum generationis vrgeat: facultas valida sit: mollésq; arteriarū tunicæ, aut certè nō rigidæ. Porrò vbi sola calor increuerit, & manserit facultas, tunicæq; arteriarum immotæ: pulsus necessariò maiores & celeriores fient, vnàq; cum calore augebuntur, donec ad maximam distentionem pervenerint. Celerrimi verò ne sic quidem prius erunt, quàm calor ipse superauerit maximam distentionem, ita vt ab ea satis refrigerari non posait: tunc enim celeritate resarcietur motus defectus, atq; sic evadent pulsus celerrimi. Cæterùm neq; hæc satisfaciunt calori vehementer incenso. Nam quod temporis inter duos motus antea quiescebat, nunc id præsecat etiā, adeóq; efficit breue, vt totus vnus esse motus cōtinuus nulla interceptus quiete videatur. Hoc tamen accidit, vbi extremè calor fuerit accensus: tunc enim, cùm tres sint præsidij rationes in excessibus vniuersis, omnibus simul vtitur. Nam & plurimum consequitur refrigerantis substantiæ, celerrimè q;, & in primis assiduè. Quorum primū maximos pulsus, secundum celerrimos, tertium creberrimos reddit. Nec vbi liberaliter illum magnitudo distentionis refrigerat, irritat celeritatem: sicvti nec crebritatem vbi ab ambabus auxilium recipit: sed alterius illarū semper defectus, corrigitur altera: magnitudinis, celeritate: celeritatis, crebritate. Quid multis? crebritatis pulsuum causa vna est, prioris actionis defectus. Iam quoq; defectū naturalis caloris nullus comitatur ex necessitate pulsus: familiares sunt tamen ei paruus & tardus præcipuè, mox etiam rarus. Nam vt natura quæ iampridem refrigerata est, nec multū requirit, nec celere refrigeriū, sic nec breuibus intervallis. Porrò inter magnū pulsum & parvum, naturalis intercedit & moderatus: cum quo comparantes & æstimantes reliquos omnes, qui maiores sunt eo, hos magnos vocamus: qui minores, paruos. Itidem inter celerem & tardum medius moderatúsq;, naturalis existit. Sic inter crebrum & ratū, durum & mollem, medij sunt naturales. At naturalis nō item videtur, qui inter vehementem est medius & languidum. Validæ quippe facultatis est opus, vehemens pulsus: velvti infirmæ, languidus. Cuius sanè nō est contra naturam firmitas: imò hæc virtus est, & secundum naturā: infirmitas verò facultatis, vitium, atq; præter naturam. Iam verò vino modicè epoto, cùm maiores & celeriores, tum vehementiores apertè pulsus evadunt. In ira autē, & exercitationibus modicis, nō perinde apertè: imò si quid illis accedat vehe-

Pulsus fuisse institutos gratia tuendi vniuersi caloris, gignendique animalis spiritus.

Arteriarum corpus annumerare inter cōtinentes pulsuū generationis causas.

Pulsuū variationes, pro causarum alterationibus fieri.

Pulsuū tot esse primas differentias, quot causarum.

Mediocritates efficere naturales pulsus.

Pulsuum alterationes qua à quibus causis magis proficiscantur.

Calori copioso quinam pulsus sint familiares.

Pulsui celeri vel magno gignendo, conspirare tria vnam qua causa debeant.

Celerrimi pulsus quando gignantur.

Pulsus creberrimus est causa calor extremè accensus.

Crebritatis pulsuum causa est prioris actionis defectus.

Caloris naturalis defectui qui pulsus sint familiares.

Pulsus omnes medij sunt naturales, excepto illo qui habetur inter vehementem & languidum.

Vino modicè epoto, quales pulsus gignantur.

Iracundia comites pulsus, quales.

vehementiæ, id adeò est minutū, vt animadverti ægrè possit. Cùm igitur in cōfesso sit, à facultate distendi arterias, probabile est ipsam plus & celerius eas attollere validam, minus autem & tardius infirmam. Vt autem priora repetam, quorū pulsuū postulat generatio vnā causam, huic perpetuò illi adhærebunt, eiúsq; fidelissimum signū existent: vt vehemens, valentis facultatis: languidus, imbecillæ. At quorum nisi plures interuint causæ, constitui generatio nequit, hos familiares causis esse dicemus, non autē significare certam ex illis aliquam. Eodem modo, si ex vna aliquando causa pulsus proficiscatur, sed non semper ab ea, familiaris quidē omnibus causis erit, quæ efficiunt eum: cōstanter verò nullam ex eis indicabit. Neq; enim si celeritas pulsuum adsit, statim robur quoq; necessariò facultatis adfuerit. Imò est, cùm maior sit vsus generati animalis spiritus: & est cùm caloris sit copia, vel instrumentorū mollities, vel horum quædam, vel omnia simul. Haud aliter si magnitudo sit pulsuum, erit vel facultatis robur, vel impendiū animalis spiritus maius, vel calor in corde abundantior, vel mollitudo organorū; vel quædam horum, vel vniuersa. Qui igitur optimè constitutus ac temperatus fuerit, is homo si calidior solito evaserit, atq; hac re sit alteratus duntaxat, vehementiam pulsuum non immutauerit: imò nec duritiæ, nec mollitudinis genus: sed in magnitudinem & celeritatem vertet, interim etiam in crebritatem, prout magis vel minus eius calor increuerit. At si frigidior iustò sit factus, primū raritas perspicua erit, deinde tarditas, postremò paruitas. Nam cùm valida facultas existit, etsi paulò minor sit vsus, primam actionem nec paruam necesse est, nec tardam esse: secundam verò post longius tempus, quàm si vrgeret vsus, est consentaneū rationi. Iam si maior fuerit refrigeratio, eóq; magnopere vsus ipse remissus, vnà elanguescet celeritas motus, atq; minor statim erit distentio. Si plurimū sit refrigeratio progressa, necessum est pulsus ipsos rarissimos quidem esse, cæterùm nec tardissimos, nec etiā minimos. Nam perfectè tardi vel parui, si valida facultas sit, vel si admodū sit ipse vsus remissus, nunquā fient pulsus. Eadem & in respiratione est ratio. At verò vbi non modò vsus, verumetiā facultas mutatur, quatuor tum differentiæ diuersæ in vniuersum erunt. Quarū prima quidem circa facultatis imbecillitatem, calorisq; augmentū versatur. Si igitur magnopere sit imbecillis facultas, calor autē igneus, parui & tardi pulsus, creberrimiq; orientur. Sin noxa sit moderata, æquè fiunt crebri, sed in distentione & motu mediocres. Secunda coniugatio in imbecillitate & perfrigeratione cōsistit: cui pulsus competit cùm imbecillus, tum paruus, tardúsq;, sicut pulsus prioris cōiugationis: sed nō æquè vt illi, ad extremam deuenit crebritatem, nisi vbi omnino facultas prostrata fuerit: tunc enim pulsus minimus erit, intermittétq; & deficiet frequenter. At si modicè sit facultas infirma, validáque refrigeratio, creber minimè evadit pulsus, q; videlicet vsui faciat talis facultas satis. Tertia cōiugatio fit, vbi calor simulatq; facultas augētur: quā qdē coniugationē

Pulsuum quidam vni semper causæ adhærescant, eámq; fideliter indicant: & qui rursus familiares tantùm ipsis causis dicātur.

Celeritas pulsuum à quibus causis oriri possit.

Pulsuum magnitudo oriri ex quibus occasionibus possit.

Facultate existente valida, nunquā pulsus fiut perfectè tardi vel parui.

Pulsuū differentia quatuor, dū facultas simulatq; vsus mutatur.

vehementissimi pulsus & maximi comitantur, sed non perinde celerrimi. Creberrimi verò ferè non sunt apertè. Quarta coniugatio est, in qua coëunt robur facultatis, & caloris penuria: cuius sanè sunt pulsus magnitudine moderati, sed tardiores, & satis rari. Nam cùm sit paruus tum pulsuum vsus, totúmq; facilè magnitudo distentionis tueatur, haud immeritò diutissimè quiescunt arteriæ: tamen ob facultatis robur, distentionis nō impeditur apertè vel dilucidè quantitas. Qua ratione etiam, nec multū præpollet tarditas. In vniuersum autē, ipsius ictus qualitas; ferientis naturæ respondet. Porrò molle instrumentū, quia promptè in omnē partē extenditur, facilè dilatatur: durū non absq; magno negocio. Iam comes est promptitudinis distentionis, magnitudo: renixus & cōtumaciæ, paruitas: itémq; celeritas, prioris generis: sicut alterius, tarditas: non tamen ex æquo & magnitudo & paruitas. Paulò enim celerior est pulsus profectus à mollitudine instrumētorum, eo quem procreat durities: maior autē permultò: quia tunicæ ipsius arteriæ, quāuis duriores interim sint, ad celeritatem quandā motus sunt faciles: ad magnitudinē verò distentionis, ineptissimæ omniū. Nam opus est, vt in omnē partem extēdatur facilè, quod maximā dilatationē sit effecturū: huiusmodi enim est molle. Cæterū vbi à natura longissimè aut ad mollitudinē, aut ad duritiē, corpus arteriarū recesserit, tardior mollis pulsus fit duro: magnitudine tamen nō modò eum etiamnū superat, sed illum etiam qui secundum naturā habet. Iam verò cùm durorum instrumentorū dura distentio fit, ac proinde minus expleatur vsus: molliū contrà, insignis distentio fiat, & quæ vsui par sit explendo, meritò cum duris pulsibus crebritates; cum mollibus raritates cohærent. Quòd si quando incidat, vt cum duritie concurrat refrigeratio, & calor cum mollitudine, tum pulsus duri, mollibus evadent rariores. Si igitur durum corpus arteriarum sit coniunctum cum innati caloris refrigeratione, pulsus efficiet iusto minores, tardioresq;. Si superet durities, minores quàm tardiores. Sin autem refrigeratio, contrà tardiores quàm minores. Ad eundē modum crebriores, si durities refrigeratione superior sit: sin vincat refrigeratio, rariores. At si par sit vtrisq; à natura flexus, tantò fient pulsus minores, quantò tardiores: à raritate verò & crebritate nō abducentur. Est altera coniugatio, in qua cum calore superat mollitudo. Quæ etiā tres necessariò primas differētias producit. Interim enim par mollitudinis est & caloris mutatio: interim præpollet vel mollitudo, vel calor. Quare si quantū naturam mollitudo reliquerit, tantūdem desciscat etiam ab ea calor, magnos necesse est, & celeres fieri pulsus: nō tamen statim crebros, sed vbi generandorum eorum vsus vincat magnitudinem distentionis. Si mollitudo præstet, magnitudo etiam superabit celeritatem. Si verò ita præpolleat calor, vt vsum actio complere nequeat, celeriores vt fiant necesse est, quàm maiores pulsus, simúlq; etiā crebri. Quòd si abundè natura fruatur vsu, æquè magni atque celeres. Sed & tertia erit causarum complexio, quæ pulsum in hoc

Ictus qualitas, ferientis naturam sequitur. Molle instrumētum facilè dilatari, contra quàm durum.

Pulsuum differentiæ, pro mollitudine vel duritie organorū.

Duris pulsibus crebritates, mollibus raritates annexas esse.

Calore coëunte cum mollitudine instrumētorū, quæ pulsuū differentiæ oriantur.

Calori si sit adiuncta instrumentorũ durities, quas pulsus differentias admittat.

genere variant, vbi calori sit adiuncta durities. Quum igitur vterque plurimùm à natura declinat, pulsus erunt celerrimi, creberrimique: mini mi autem nequaquam (nisi simul facultas oblæsa fuerit) sed aliquatenus iusto minores. At si immodicus calor sit, & instrumentum non magnopere durum, verùm paululum à moderato variet, tantùm abest vt iusto fiat distentio arteriarum minor, vt etiam maior evadat. Erit autem celeris, vtra causarum excellat: maximè tamen cùm calor: quo tempore luculentior erit & breuitas.

Frigiditati mollities organorũ si coniungatur, quæ pulsuum differentiæ proveniant.

Superest cõiugatio ex mollitie & frigiditate. Quia verò magnus pulsus hic quoque est mollitudini affinis, & paruus frigiditatibus, vtra longius à natura deflectat qualitas, illi necesse est pulsus assimilentur. Enimvero omnes naturales pulsus inter excessus moderatos & medios annumerantur: non tamen quicunque sunt moderati, etiam naturales existunt.

Pulsus omnes qui moderati sunt, non continuò et naturales existunt.

Pulsuum differentiæ, pro miscellæ modo quib. facultas & instrumẽta miscentur.

At verò quot excellentiam caloris affectus sequuntur pulsuum, tot etiã vsus generandi animalis spiritus. Sic instrumentorum durities facultatis imbecillitati coniuncta, paruos pulsus, & tardos, & crebros concitat: robori, paruos & crebros, non etiam tardos, imò longè interim quàm par sit, celeriores. Verùm si instrumentũ sit molle, facultas autẽ valida, maiores quidem manifestò pulsus fiunt, at aliquantò tardiores, rarioresque. Quòd si ad mollitudinem instrumentorũ infirmitas adiuncta sit facultatis, si quidẽ æquus vtriusque, simúlque modicus fuerit à natura flexus, moderati simul & naturales videbuntur ij pulsus esse, nisi quòd erunt mollitie varij. Sin valde immodicus sit, parui, tardi, atque crebri fient. Si verò imbecillitas multò præpolleat, tunc etiam erunt parui, tardi, crebrique. Si superior sit mollitudo, accedent pulsus ad moderatos.

Continentium causarum variantiũ pulsus, octo cõiugationes.

Restat iam vt omnes simul cõmittamus differentias continentiũ causarum pulsuum: ex quibus octo coniugationes constantur. Duæ, quum remissa facultate pariter & vsu, modò mollius solito fit instrumentũ, modò durius. Duæ alteræ, vbi languescat facultas, & vsus auctus sit, instrumentáque vel mollia, vel dura. Præterea aliæ duæ, quando valida sit facultas, sed remissus vsus, vnà cum variante instrumentorum differentia. Reliquæ duæ, quum valens facultas sit, auctus vsus, accedátque instrumentorum, quam diximus, differẽtia. Ac languida quidem facultate simul & remisso vsu, omnino in paruitatem & tarditatem mutantur pulsus, in vtraque differentia instrumentorum. Cæterùm non redduntur necessariò crebri vel rari. Sed si paruus facultatis offensio sit, nec insignis instrumentorum duritia, nihil crebritate pulsus variant:

Actiones omnes reddi crebriores ob defectũ qui accedit illis.

siquidem non pulsus modò, sed vniuersæ actiones crebriores ob defectum evadunt, qui earum accidit singulis. Iã defectus, vsu æstimatur. Quũ ergo remissus hic fuerit, paruáque læsio facultatis, nisi per instrumentorum nimiam duritiem, nihil in actione desiderabitur. At si facultas sit magnopere læsa, modicè vsus remissus, instrumentáque bene dura evaserint, non poterunt non pulsus fieri, quàm postulat vsus, minores: itaque imperfectũ simul officium: ac quantò quidem imperfectius, tantò etiam crebrius. Verùm prout facultas plus vel minus, aut vsus offensus est, etiam pulsus ipsi necesse est plus vel minus ad paruitatem transeant & tarditatem. Nec verò existimandum est, alterationem pulsuum quæ ex omnibus simul causis moderatè oblæsis procedit, maiorem oportere ea esse, quam facit vna. Possunt siquidem, vel ob vnicam tantũ causam exactè affectam, ad vltimam devenire ipsi pulsus alterationem.

Facultas extremè deiecta, minimos efficit pulsus.

Igitur facultas extremè deiecta, minimos efficit pulsus, etiã si molles quidẽ tunicæ instrumentorũ sint, vrgeat aũt necessitas. Itaque ad pulsus extremos constituendos, interdũ plures causæ desiderantur, interdũ satis est vna. Maximus quippe pulsus neutiquam fieri possit ob facultatis robur summum, citra opem aliarum: minimus autẽ nõnunquam ob imbecillitatem fit solam. Quare ante omnia in pulsuum alterationibus, attẽdenda quantitas est causarum offensionis. Vt autem ad tertiã & quartã coniugationẽ explicandas nos convertamus, vbi languescat facultas, vrgeat vsus, durũque instrumentum sit, potissimũ ad crebritatẽ, deinde ad paruitatẽ, postea ad tarditatẽ, pulsus videbis vergere: non necessariò tamen, nec perpetuò, nec etiã in quolibet illorum, nec simul concurrunt omnia. Etenim vbi læsæ insigniter sint omnes causæ, minimi, creberrimi, & tardi ipsi pulsus fiunt. At si offensio sit instrumentorum & facultatis parua, ac generationis eorũ multus vsus, hi non erunt iusto minores, nec tardiores: imò interdũ manifestè celeriores: maiores autẽ si non apertè, pares certè perspicuè moderatis. Si verò infirma facultas sit, & maior vsus, vnà cum mollitudine instrumentorum (quod in quarta coniugatione contingit) si quidem permultùm vsus non crescat, nec longè à natura absint facultas & instrumenta, multò magis increscet pulsus in magnitudinem, quàm in celeritatem. Crebrior etiam iusto erit, sed non perinde ac ille tertij cõplexus, quòd vsui quàm ille magis hic satisfaciat. Quòd si paululum vsus & facultas à naturali statu deflectant, instrumẽta verò multùm ad mollitiẽ desciscant, ad mediocritatem pulsus horum affectuũ accedẽt, tum quantitate distentionis, tum qualitate motus, præterea quietis tempore, tantúmque vna occursus mollitudine statũ naturalem excedent. Si verò non ita deflectant multũ vsus & instrumẽta, facultas aũt vehementer laboret, tales pulsus admodũ parui erunt & crebri, modicè verò tardi. Si autẽ durũ sit instrumentũ, facultas valida, & vsus remissior (hoc enim erit quintum coniugium) minores pulsus gignentur, non tamen necessariò tardiores, sicuti nec crebriores. Verùm si admodum remissus sit vsus, & instrumenta modicè dura, non minores modò, verùm & perspicuè tardiores atque rariores fient. Si vitium vsus, à vitio instrumentorũ vincatur, abvndè fuerit is pulsus paruus, & creber. Si verò instrumenta sint mollia (quemadmodũ per sextam coniugationẽ) neutiquam minor quàm naturalis, quod quidem cõspici possit, pulsus ipse videbitur, nisi singulariter vsus sit imminutus: & omino hòc rarior apparebit, quò dissolutior sit vsus. Porrò si vsu aucto facultatéque valente, mollia sint instrumenta (hanc enim

constituo

constituo coniugationē septimam) prorsus magni erunt pulsus & celeres: crebri verò non semper, sed vbi modicè ipse vsus increuerit. At si arteriarum duræ sint tunicæ (quæ octaua & vltima est coniugatio) si parua quidem durities sit, sed vsus insignis mutatio, maiores, celeriores, crebrioresq́; quàm iustum sit, ipsi pulsus evadent. Sin autē æquo vtraq; causa, nec illo admodū longo intervallo, à natura deflexerit, pares quidem naturalibus, sed celeriores atq; crebriores fient. Iam si insignis læsio vsus & instrumentorū sit, vt hæc planè duriora sint reddita, ille vrgeat impensè, celeriores etiamnum moderatis erunt, minoresq́; & crebriores. Cùm igitur à valida facultate vehemens discludi pulsus non possit, nec mollis à mollibus instrumentis: si quando pulsum deprehenderis celerem (qualem diximus familiarem esse robori facultatis, vsuíque vrgenti, & mollitudini instrumentorum) si quidem cum neutro illorum celeritas sit coniuncta, intelligas eum pulsum oriri à solo vsu vrgēte: si verò cum altero, omnino ex illo orietur, quod signum tale producet, necessarióque etiam ex incremento vsus. Non possunt siquidem celeres pulsus existere, sicvti nec magni, nisi vsus postulet. At quatenus ad robur, vel imbecillitatem facultas trāsiit, ex propriis eius pulsibus dignoscas licet. Eadem est ratio & in qualitate instrumentorum noscenda. Quantus autem pulsuum generationis sit vsus; colligendum est ex commutatione magnitudinis, crebritatis atque celeritatis. Si enim pulsus maximus sit, creberrimúsque & celerrimus, summè vrget vsus. Sin magnus tantùm, & paulò celerior sit, non tamen maximus, nec creber, vsus nō erit magna immutatio. Ex aliis etiā signis, citra pulsus, ipse vsus cognoscitur. Nam siue copiosus sit calor, siue exhauriatur animalis spiritus, id haud magno negocio exploratur: quòd videlicet calor quidem tactum nō fugiat, ac præterea spirandi difficultate, siti, atq; interno laborantis sensu prodatur: animalis autem spiritus absumatur in iis qui exercentur immodicè, ac per halitum digeruntur: & quibus humores fluunt ad interna.

Pulsus nec celeres posse esse, nec magnos, nisi vsus postulet.

Calor quibus signis deprehendatur.

Animalis spiritus in quib. soleat absumi.

GALENI PERGAMENI
de causis pulsuum, lib. II.

INæqualium pulsuum quidam in arteriæ vno motu labefactant æqualitatē, alij illam evertunt in pluribus: quam medici collectiuam inæqualitatem appellant. De cuius sanè causis primo loco considerabimus. Comitantur enim eiuscemodi pulsus inæqualem cordis temperiē, vitiáq; instrumentorū & facultatis. Nam aut obstructionibus, aut compressionibus, aut duritiei, aut plenitudini superveniunt, sic vt intelligas plenitudinem quæ æstimatur ad vires, seu facultatem. Cùm igitur tres causæ sint continentes pulsus generationis, instrumentum, facultas & vsus: non potest ex vsus alteratione constitui collectiua, quæ aperta sit, inæqualitas: quòd nec repentè, nec cumulatè adeò vnquam immutari vsus possit, vt pulsus (verbi gratia) prior sit magnus, vel celer, vel crebrior: alter tardus, vel paruus, vel rarus. Cæterùm non quos ratio colligit esse impares, vocare inæquales solemus: sed quos dilucidè comperimus sensu tales existere. Porrò iracundia (quæ videtur innati caloris esse velvti quidam feruor) habet sanè interdum & ipsa inæquales pulsus: nō illos quidem sua sponte (semper enim haberet tales) sed vbi adiūctus ad eam aliquis timor fuerit. Iurè ergo tunc & inæquales apparent, cùm nō tantùm à diuersis alterentur causis, sed etiam natura cōtrariis. Nam propter vindictæ cupiditatē, alti, magni, celeres, vehementes: quia verò timor est maior accipiendi mali, quàm spes inferendi, parui, humiles, languidi, & tardi fiunt. Quare invicem vtrique pro causæ præpollentis natura, vidētur variari: ac excellit modò quidem ira, modò metus. Quinimò ipse timor vehemens existens, inæquales efficit pulsus, idq; nō vsu, sed facultate oblæsa, nec imperante omnibus instrumentis. Non tamen omni facultatis læsioni succedit collectiua inæqualitas. Siquidem cùm per se infirma est, gignit pulsus nō ita crebrò inæquales. Vbi verò suaptè natura est valida, opprimitur aūt à copia humorū, aut etiam cōtumacia instrumenta sortitur, tunc illā inæqualitatē efficit. Cùm itaq; delapsa in imbecillitatē insignē facultas arteriæ fuerit, pulsus ędūtur languidi, parui, tardiq;. Sin illa, quantū in ea est, valeat, sed aliqua copia opprimatur, varios ita & inæquales cōficit pulsus: plurimos qdē languidos, tardos & paruos, cùm videlicet graui oneri est pressa: plurimos autē vehemētes, celeres atq; tardos, vbi leuiori. Quòd si nec admodum grauis, nec nimiū leuis offensio sit, cōtrarij ex æquo, paresq́; numero ipsi pulsus conspirant.

Pulsus inæquales à quibus causis proficiscantur.

Pulsuū generationis causæ cōtinentes sunt tres, instrumentum, facultas et vsus.

Iracundia est velvti innati caloris feruor.

Iracūdia, dum illi est timor adiunctus, pulsus inæquales efficit.

Timorem esse affectū iracundiæ cōtrarium.

Timor vehemēs qua ratione pulsus inæquales efficiat.

Facultas arteriæ extremè imbecilla, vel aliqua mole humorum oppressa, quos pulsus edat.

At instrumentorū vitia, in hunc modum gignunt inæqualitatē. Vbi enim circūiectas regiones arteriæ, quæ ad hoc destinatæ sunt, vt illam distentam excipiant, aliud corpus insederit, non possunt per illud restrictæ arteriæ distendi satis. Itaq; singularū actionū defectus,* tandem confertim vnū magnū opus absoluit, quòd alioqui vsus nō expleatur. Quo tempore violenter & vehementer agere ipsa facultas cogitur, vt explodat omnino illa, quæ sua instrumēta obsederūt, & prohibuerūt motu. Ac sic sanè maiorē prioribus, & vehementiorē, & celeriorē, necesse est pulsum evadere, qui etiā crebrior vel ab ipso principio fuerat: quādoquidem impariū vsui actionum, necessariò comes est crebritas. Si igitur parem impetū facultas in omnibus quæ cōsequuntur distentionib. retineret, æquè magni semper fierēt, & vehemētes, & celeres pulsus: quia verò non retinet, sed refert se ad pristinū motū, ne incassū defatigetur, varia oritur & cōtinua inæqualitas. Accidit etiā interim inæqualitas ob sanguinis copiā, aut in venas, aut in arterias ipsas infusam. Ea tamen facillimè sanguinis detractione sedatur. Siquidem sanguinis copia in venis, vicinas arterias nō secus ac tumor præter naturā cōstringēs & premens, si per venæ vacuetur sectionem, subitò arteriis amplū exhibet locū. Quòd verò sanguis in ipsas arterias influens, præcipuè si crassus vel lentus sit, viam intercipiat spiritus, variásq; & difficillimas edat inæqualitates, nemo est qui nesciat. Vbi igitur aut validè comprimuntur, aut obstruūtur arteriæ, vel si integra sit

Instrumētorum vitia quomodo inæquales pulsus efficiant.

Pulsuū inæqualitatem accidere interdum ob sanguinis copiā in venas aut in arterias infusam.

facultas, inæqualitas corripit pulsus. Quòd si vitiū cum instrumentorū affectu, facultas etiā perpessa fuerit, clarissimū est magis variam inæqualitatē existere. Verū si instrumentorū illæsus status sit, sed magnopere facultas infirma, decurtata inæqualitas fiet. Ab admotis enim digitis victa facultas, minores semper imbecillioresq; pulsus creat.

Facultatis oblasiones diuersa, varias pulsuū inæqualitates producunt.

Cæterū ipsarū facultatis imbecillitatum, quæ quidem prima & exigua existit, minores languidioresq;, nō autem decurtatos pulsus efficit. Quæ verò est hac tantò maior, vt iam facultati sint oneri applicati digiti, hæc pulsuū decurtatorū est causa.

Decurtatorum pulsuum discrimen.

Quorū ij quidem, qui ad pristinū reuertūtur motū, reciprociq; vocantur, minorem imbecillitatē ostendunt: qui verò alicvbi testitant, maiorē. Quemadmodū si perfectè pulsus deficeret, extremam imbecillitatem nunciaret. Verùm hæc omnia exploranda esse applicitis arteriæ digitis, non suspensis, apertissimū est.

Pulsuū abolitio à deficiēte pulsu quomodo differat.

Differt autem abolitio pulsus, ab eo deficiente: quòd illa quidem velvti priuatio sit totius functionis: hic, dimidiæ tantū amissio. Qui sanè deficiens pulsus quantò decurtatis est grauior, tantò leuior existit ipsa pulsus abolitione. Atque hi quidē tres status quātitate noxæ differūt.

Pulsus decurtati reciproci.
Pulsus intermittentes.

Quartus est reciprocorū decurtatorū: nempe omniū leuissimus. Quintus his additur intermittentiū, qui præcedit deficientium statum. Quod enim in vno aut altero erat, aut certè in numero pulsuum certo, id status deficientium in omnibus efficit.

Pulsus intercidentes.

Porrò intercidentes pulsus, contraria ratione ac intermittentes, noscuntur: qui quidem etiam inter æquales, qui aceruatim fiunt, consistunt: incidūtq; vbi valens facultas copia humorum, vel instrumentorum obstructione impeditur. Vt ergo ad repellenda quæ molestant, maiores sæpe & vehementiores ædit, celerioresq; pulsus: ita plures quoque in eiuscemodi præsertim statibus, atq; alti pulsus fiunt: itaq; decretoriam excretionem portendunt.

Decretoriā excretionem qui pulsus indicēt.
Intermittens pulsus à quibus causis oriri possit.

Nec verò tantùm facultatis infirmitas inducit intermittentem pulsum, sed instrumentorum etiam valida obstructio, compressioq; & constrictio, vbi in se nihil prorsus arteriæ allicere valeant. Nunc verò de causis inæqualitatis in vno pulsu est agendum.

Inæqualitatis in vno pulsu causa.

Solet igitur celeriter quidem primū concitata arteria, deinde parua interposita quiete, motu quodam tardo reliquū distentionis absoluere, dum & vsus vrget, & facultas, quantùm in ea est, obsecundat: interrumpitur tamen ab instrumentorum vitio, aut ab humorum insigni abvndantia. Etenim facultatis robur, prioris motus celeritas indicat: sicvti vrgentem vsum, motus qui sequitur quietē. Quippe nisi vsus vrgeret, nunquā inceptum motū facultas absolueret: sed vbi inhibitus primū eius motus esset, ibi desineret distentionem, vnúmq; hunc faceret paruū pulsum. Est & alia differentia distentionis per mediam quietem distinctæ, in qua motus vtrinq; est celer. Videturq; tunc facultas propriam contentionem tueri, copiæq; humorū reluctari: quare differentia hæc omniū est saluberrima. Est præterea quidam alius status medius inter vtrunq;, vbi motus secundus medius est inter tardum & celerē, hoc est, moderatus. Hæ sunt tres differentiæ distentionum quiete interpellatarum.

Distentionum pulsus quiete interpellatarū tres differētiæ.

Sunt præter has & tres aliæ, vbi tardo priore motu, alter trifariam variat: vt aut tardus, aut celer, aut moderatus fiat. Ex quibus pessimus est, qui pulsus vtrunq; motū tardum habet. Ac longè hoc commodior, in quo celer alter: medius inter vtrūq;, vbi sit moderatus. Haud aliter cùm à primo motu moderato, alter tribus modis conuertitur, cōmodiorem significabit statum celer motus: perniciosiorem tardus: medium moderatus. Quinetiam tempus quietis, quò fuerit in singulis harum differentiarum longius, hòc est deterius. E diuerso, diuturnius motuum tempus meliorem declarat statū. Præterea vtriusq; distentionis magnitudo, optima: contrà pessima est paruitas. Similiter vehementia optima, remissio pessima. Quòd si omnia quæ cōmemorauimus mala, in vno pulsu cōueniant, hic illorum pessimus erit: contrà, si omnia cōmoda, optimus. Transeundo autem ad eos pulsus, qui totius distentionis habent quidem perpetuum motum, non vniuersum tamen pari celeritate, certè qui iam inde ab initio in celeritatem insurgunt, minus onerari facultatem annunciant: qui contrà, magis. Cæterùm facultate oppressa, nullus horum existit.

Pulsuum in cōtraria affatim permutatorū, quod propriū.

Est autē propriū iis qui in contraria affatim mutantur, non solùm grauari facultatē, sed etiā obstrui & premi instrumenta. At in cōtraria affatim mutari intelligo, si cùm moueantur celeriter, subitò fiant tardi: aut si ex tardo primo motu euadant celeres. Oriuntur enim hi, cùm ex obstructionibus & compressionibus, tum ob facultatem humorum colluuie oneratam.

Vibratus pulsus vnde fiat.

At verò vibratus pulsus fit, facultate existente valida, instrumento duro, vsúq; vrgente. Quorū si absit quicquā, *minimè vibratus existet. Cæterū violenta duræ arteriæ distentio, proximè illius generationē cōstituit.

Vsus pulsuum quādo vrgeat.

Vrget autē vsus, vbi functio ipsi nō satisfacit, idq; aut ob propriā imbecillitatē, aut cōtumaciam instrumentorū, vt etiam maiorē vsum. Cùm igitur in proposito pulsuū genere facultas requiratur vegeta: relinquitur vt vel vsu increscēte, vel redvndantibus instrumētis, vel vtrisq; iunctis, distentio in vibratis pulsibus ipsi vsui sit impar.

Vsus pulsuum abvndātia caloris augetur, vel exhausto animali spiritu.

At vsus, abvndantia caloris augetur, vel exhausto animali spiritu. Contumacia instrumenta fiunt, ob obstructiones, cōpressiones, atq; duritiem. Quæ sanè durities inflāmatis, scirrho affectis, resiccatis, perfrigeratis, ac deniq; distentis accidit instrumētis.

Instrumenta cōtumacia quomodo fiant.

Itaq; iam omnes invenimus causas originis vibratorū. Nam intemperata inæqualitas, si ꝓgrediatur, vibrationē quidē augebit, nō tamen causa est eorū generationis.

Dicrotus pulsus (qui necessariò etiam vibrat) est generatio.

Dicrotus autē pulsus (qui fieri nō potest, quin sit vibratus) in hūc gignitur modū. Vbi parte illa arteriæ, quā tangimus, duriores sint frigidioresq;, atque ita difficilius moueātur partes vtrinq; sitæ, quas nō attingimus: ac deinde partē mediā distentione sua cōcitauerint, retraxerintq; intrò, ac secum rursus extulerint, bis necesse est ipse tactus feriatur. Atq; huiuscemodi pulsus est dicrotus tantùm, nō autē vibratus perspicuè.

Dicrotus tantū pulsus qui dicatur.
Dicrotus vibratus vnde.

Alter verò qui iuxtà & satis vibratus est & dicrotus, fit ad hunc modū. Vbi enim arteriæ sublatæ cum vibratione pars illa quæ sola cute est intecta, iactetur facilè, aliæ

aliæ autẽ partes vtrinq; sitæ, crassitudine numeroq; onerẽtur corporũ incũbentium, adeò vt ne motus quidẽ earũ occurrat tangentibus: necessetum est, parte hac, quæ est aperta, omni iã sublata, reliquas non manifestas, quæ vtrinq; sunt, adhuc attolli: ac proinde etiã media, quæ delata iandudũ est, de integro vnà cum illis quę vtrinq; sunt, attolletur, ita vt redeat, occurrátq; iterũ foris ipsam tangentibus. Planũ est igitur dicrotum pulsum, interim ex magna intemperie ortũ trahere, paruáq; durine arteriæ: interim ex ingenti durine, cõiuncta cum intẽperie aliqua, vel crassitudine, vel colluuie humoris, vel carnis.

Caprizantis dicrotiq; pulsus discrimen.

Caprizanti verò pulsui hoc cũ dicroto convenit, quòd bis pulsat, causa autẽ nõ cõvenit. Neq; enim cum instrumentorũ duritia necesse illi est, nec cum intemperie, vt iungatur. Verùm vbi facultas cõtentionẽ natiuã retinet, arcetur autẽ à motu, vel ob humorũ colluuiem, vel obstructionem, vel compressionem instrumentorũ, quies tũ distentionẽ intercipit. Cuius altera pars post quietẽ, iurè robustior est illa, quæ eam antecedit, quòd ab impetu collectæ facultatis oriatur. Quòd si etiam ille secundus impetus inferior atq; imbecillior fuerit, erit sanè is caprizante deterior pulsus, non tamen dicetur caprizans.

Vndosi & vermiculantes pulsus sola differunt quantitate.

At vndosi & vermiculantes pulsus, sola differunt quantitate, sub vno cõprehensi genere. At sunt sanè inter eos nõnulli, qui in diuersis partibus arteriæ, inæqualitatẽ, idq; in vna distentione, sortiãtur. Sunt aũt illorũ generationis causę, imbecillitas facultatis, vel copia humorum, vel instrumentorũ summa mollities. Nam cùm vis à principio in arterias permeans, totum vas attollere pari firmitudine nequeat, hic quæ propinquior est parti principi, motum primò auspicatur: sicvti quæ remotior, serius: id quod Erasistratus perpetuò fieri, cæterùm falsò, arbitratur.

Arteriarũ partes omnes, dum pro natura modo se habent, eodem mouentur tempore.

Siquidem nemo ignorat, omnes arteriarũ partes naturaliter eodem moueri tempore. Raro autẽ, idq; præter naturã, partes cordi viciniores mouẽtur prius, ac dein remotiores. Qui pulsus nec vndosus, nec vermiculans est, nisi etiã hoc illi accesserit, vt quod fluere per arterias videtur, sisti alicubi, & quiescere appareat: mox verò iterũ fluere, ac iterũ retineri, atq; hoc per vniuersam arteriã. Porrò qui ex his à copia humorũ gignũtur, ab illis quos imbecillitas facultatis, citra humorũ copiã, induxit, sola magnitudine differunt: vnde hi ob paruitatẽ, vermiculantes: illi ob magnitudinẽ, vndosi appellati sunt.

Vermiculantes pulsus. Vndosi.

Et causam habẽt illi facultatis languorẽ, hi abvndantiã humorũ. Sed consequũtur etiam extremã mollitudinẽ instrumentorũ huiuscemodi pulsus. Cuius rei molles ac tenellæ virgæ, quę vndoso modo tendũtur, nobis exemplũ suggerũt. Validam itaq; facultatẽ vndosus habet: cuius nimirum ope, magnas poterit arteriarũ partes attollere: imbecilliorẽ vermiculans, quòd paruis intervallis tum * ipsa facultas moueatur. Quem certè necesse est, inæqualem alioqui, etiã intermittentem evadere.

Decurtati pulsus vnde proueniant.

Decurtati etiam pulsus cõsequũtur imbecillitatẽ ipsius facultatis, à qua nimirũ pulsus creantur. Vbi enim à corde vis permeãs in arterias singulas, magis ac magis dissoluitur in partibus remotioribus, minores tunc languidioresq; necessariò earum motus fient. Si autem verum sit illud, reperiri nõnunquam minores motus in partibus origini propinquioribus, ad inæqualitatem intemperiei arteriarum causa id genus pulsuum est referenda. Siquidem instrumentũ à pari robore, eodémq;, si humiditate & calore sit modico temperatũ, facilius ac magis mouetur: squalidum autem, aut impensè humidum, aut frigidum, lentius minúsq;.

Annuentes pulsus, circumnuẽtesq; vnde gignantur.

Annuentes autem & circũnuentes pulsus, fieri aliquando simili modo possunt: sæpe alus de causis accidere. Si enim valida sit facultas, corpora autẽ incumbentia arteriis marcescant, qua parte illorum maximè marcida, atque eo leuiore, emicare motus possit, ibi etiam maximè illius magnitudo elucescit. Quòd si huius partis dilatationẽ alus vtrinq; minoribus compares, decurtatum motum in vtrisque partibus cernes: id quod fieri in facultatibus validissimis nequit.

Inæqualitatis ex situ arteriæ causa.

At verò ex situ arteriæ fit inæqualitas pulsuum, vbi tẽduntur in illas corporis partes, in quas distorquentur. Porrò inflammationes, scirrhi, abscessus, & crudorum quorũdam generatio tuberculorũ, ac breuiter omnes præter naturã tumores, vicinas partes ad sese trahere valent. Squallida præterea durities, frigúsq; immodicum, necnon convulsiua intentio, ac breuiter intemperatura inæqualis, arterias ipsas distorquet.

Convulsiui pulsus causa.

Convulsiuus autem pulsus ab ipsa specie, & affectu, quẽ denotare solet, rectè nomẽ accepit. Tendi enim ad vtrunque arteriam putaueris, statimq; homo convulsione corripitur.

Confluxio in toto corpore est vna.

Est enim confluxio vna (vt rectè dixit Hippocrates) & conspiratio vna, & omnia consentiunt omnibus, estq; omniũ natura cõmunis. Nam nisi hoc esset, duo animalia esset, non vnum, quisq; nostrùm.

Membrorum principalium ne estudo.

Arteriis singulis inesse fibras à neruis deductas.

Cor igitur cerebro arterias, vinculum societatis, transmittit: cerebrum neruos cordi, pari vicissitudine: qui quanquam non magni sint, mandatũ tamen rationis perferre possunt. * Singulis præterea arteriis fibræ à neruis deductæ ad societatem cohærent, per quas fit mutuus quidam, non modò actionum, sed affectuum etiam consensus. Nihil itaq; mirum, si cùm vniuersum neruosum genus coniunctum arteriis sit, cõmunis appareat affectus. Vt autem de alti, humilis, lati, angusti, longi, & breuis pulsus etiam generatione dicamus, sciendum est, in valentibus omnibus & ægrotantiũ plerisq;, dum dilatãtur arteriæ, nos earum superficiem * supernam multò clarius percipere, quàm partes obliquas, & quòd illa propius ad nostrũ accedat tactum, & quòd eum * paucioribus interpositis corporib. feriat.

Pulsus naturalis cur altior semper videatur.

Proinde si rectè expẽdas, naturalis pulsus est altior, quòd deficiat semper eius in latũ motus, præpolleat autẽ in altum. Verũ quia is aliorũ omniũ nobis est mensura, & velvti regula quędã, nec altũ ipsum, nec angustũ vocamus, sed moderatũ, atq; inter omnes excessus mediũ. Etenim lõgus & breuis ad hũc collatus dicitur.

Pulsus moderatus quo dicatur.

* At verò dũ moderatũ eũ pulsũ dicimus, nõ sensum, sed naturalẽ proportionẽ & mediocritatẽ, cõstituimus æqualitatis normã. Nã si pro sensu iudiciũ facias, in illo pulsu lõgitudo pręstat profunditati: quẽadmodũ hęc latitudini. Equidem altos pulsus in iracũdia & ante iudicationes

Pulsus alti, latiq; vbi cernãtur.

Pulsus alti qui sint dicendi.

fieri manifestè cõperio: latos autē vt plurimū in excretionibus decretoriis. Pulsus igitur moderati memores, si quādo offendamus ipsius motus admodū altitudinē auctā, latitudinē autē aut nihil, aut parū, rectè vocabimus eos pulsus altos. Quòd si latitudini manifestū incrementū accedat, eos magnos simul & altus dicemus. Si ambo increuerint, altitudo simul & latitudo, sed nō multū latitudinē altitudo superet, hos magnos appellamus duntaxat. Cùm verò eadem proportione altitudo adaucta latitudinem vincat, qua etiam in naturali pulsu superaret, is pulsus eandem, quā moderatus, retinebit speciē. Itaq; non altus, vt neq; ille, sed maior tantùm illo videtur. Quinetiā eadem est & in lōgitudine ratio. Nam vbi eadem proportione augetur, qua profunditas & latitudo, vniuersum pulsum, vti diximus modò, repræsentat maiorē. Quare vt magnus fit pulsus, nō requiritur vt pares sint motus qui in dimensionib. trinis augentur, sed tantùm vt proportione æquales existant. At constat eorū proportio, vbi nulla præter naturā insignis in crassitudinē mutatio, aut in gracilitatē corporis fiat: præterea nec siccitas immodica, vel humiditas, vel maximè distentionis necessitas. Perit autem, aut perturbatur, cuiuspiā horū præsentia. Vt, si cętera omnia se rectè habeant, facultas autē cōpellatur ita magnā facere distentionē, vt eius tumorem circūiecta arteriis loca nō capiant, in eo affectu necessum est altus pulsus appareat. Dū enim in eā attollitur magnitudinē distentio arteriæ, vt nusquā coarctetur, naturalē trium dimensionū proportionē tuebitur. At coarctata, tantū detrahet de illa dimensione quantū est progressu prohibita. Quocirca iratis, licet corpore sint optimè cōparato, fit pulsus altus. Distentionis enim summum excessum, ne is quidem cōmodè ferat habitus, sed iam ex imo premitur, & ex obliquo arteria. Sola ergo pars illius ea, quæ instrata sola cute est, nempe superna, omnē calorē excipit: quare necessariò fit altus pulsus. Cæterū multis gracili corpore, nec facultate admodum firma, pulsus, si irascātur, magni, & nō alti videntur esse. Nā cùm in altis pulsibus tantū facultatis robur desideretur, vt maximā distentionē moliri possit, & quā loca arterias ambientia excipere nequeant: manifestū vtiq; est, in cōmemoratos affectus nō posse altos pulsus incidere. Iam verò vbi naturali robore facultas aliquatenus deficiatur, & laxitudo sit insignis locorū, pondúsq; accedat arterus ex superioribus partibus, hic pulsus collatus ad moderatū, est latior. Etenim aut altitudo imminuta, aut latitudo aucta, potest latum pulsum efficere. Invenitur aūt motus nonnunq̄, qui quatuor occurrat digitis, sed ita angustus & obscurus vt subtilis fidis speciē referat: atq; is quidem pulsus lōgus vocatur. Ac talis quidē pulsus, qui videlicet fidem aut pilum refert, nō solùm tunicarum maximā siccitatē ostendit, sed etiam indicat facultatē imbecilliorē, quàm quæ possit contumax instrumentū distēdere. Quid igitur si hæc vera sunt,* non statim talis pulsus fit breuis? an quòd huiuscemodi pulsus, in tenui corpore, cōtentáq; & aliquāto duriori cute accidat? Etenim si cutis remissa & crassa, magnā partem motus * obscurat, vtiq; tenuis simul cōtentáq;, totū omnino seruabit. Vnde liquet conspirare gracilitatē totius corporis oportere, & duritiem cutis simul & instrumentorū, cum facultatis imbecillitate, nō summa tamē, ad talem pulsum gignendū. Ac vocatur quidem per excellentiam longus: propriè autē tenuis & gracilis. Nam propriè & absolutè dicitur longus, cuius neutram aliquarū dimensionū percipimus. At verò breuis fit pulsus, vbi in parua quapiam particula, arteria sola cute contegitur, ob idq; sensibiliter pulsat: partes autem ex vtroq; illius latere omnes in profundum merguntur, vnde prodere motū nequeunt sensibilem. Dicitur etiam per excellentiam hic pulsus breuis. Propriū tamen eius nomen est, crassus & turgidus. Nam qui simpliciter breuis est, vel ex corpulentia nascitur, vel ex paruitate. Proximū est vt de ordinatis & inordinatis agamus. Qui quidem quandoquidem inęquales omnes sunt, sed in eo variant, quòd æqualitatē hi certis orbibus seruent, illi cōfusi vndequaq; sint: intelligendum est, causam, quæcunq; inæqualitatē efficiat, semper firmam in ordinatis & fixam esse: in inordinatis autem, nequaq̄. Insuper ordo, vt æqualitas, naturæ, si quid aliud, est familiaris. Quare si alterum eorum sit cōturbatum, minorem significat offensam: sin vtrunq;, maiorem. Concurrunt autem ambo in inordinatis: alterum in ordinatis qui sunt inæquales. Quòd verò ad mutatorum rhythmorū causas pertinet, si rectè quidem est demonstratū, allici per arteriarum dilatationes aëream quandam substantiam: in contractionibus autem excrementa excerni, & quasi fuliginem adustorum humorum: certè necessum est, cùm distentionis vsus instet, maiorem fieri, celerioremq; distentionem: cùm contractionis, contractionem. Quamobrem, quibus in ætatibus plurimi insumuntur humores, ac proinde plurimum excrementi colligitur (semper enim quantitati confectorū succorum, excrementorū respondet quantitas) quæ sunt vsq; ad iuuentutem in iis nonnihil cedit contractioni distentio. In quibus autem paucissimi (quod contingit in senibus) longè maius est distentionis tempus tēpore contractionis.

Pulsus magno gignendo quid requiratur.

Iratis fit pulsus altus.

Pulsus latus quando accidat.

Pulsus longus qualis, & quid significet.

Pulsus longus qui propriè dicatur.

Pulsus simpliciter breuis qui fit.

Pulsus ordinati inordinatiq; causa.

Ordo æqualitasq; naturæ familiaris existit.

Rhythmorum mutatorum causa.

Arteriæ dilatatæ trahunt aërē, contractæ expellunt fuliginem.

Excrementorū quātitas respōdet quantitati confectorum succorum.

GALENI PERGAMENI de causis pulsuum, lib. III.

QVandoquidē pulsuum alterationes, quę ex primis & pręcipuis causis, pficiscūtur, abunde * sermo antè habitus enarrauit, illas nunc explicabimus: quæ ab aliis omnibus fiunt, quæq; non per se planè, sed quòd mutent primas, causæ pulsuū vocantur. Cæterū quia hæ partim præter naturā sunt, partim naturales, partim etiam inter has mediæ, quas nō naturales appellant: rationi videtur consonū, vt à naturalibus exordiamur, idq; eundem sequētes ordinē, quē in libro tyronibus descripto obseruauimus.

Causarum differentia triplex.

Viri igitur * in vniuersum, mulieribus habent pulsum longè & maiorem, & vehementiorē, paulò tamen tardiorem, sicuti & satis rariorem. Siquidem cùm mas sit calidior & siccior fœmina, necessum est vsum generationis pulsuum, & instrumentorum* constitutionē, differre in illis: ac proin-

Viri in vniuersum mulierib. habent pulsum longè & maiorem & vehementiorem.

Mas est calidior & siccior fœmina.

proinde ipsos pulsus. Atqui copiosi caloris magnum pulsum esse familiarem ostendimus. Igitur cùm mas sit nõ calidior modò, sed multò calidior fœmina, vtiq; maiores, ac multò maiores quàm illa pulsus habebit. Siquidem pro naturali temperamento, maior tantũ, non multò maior erit ipsius viri pulsus: si autẽ accesserit à peculiaribus vitæ institutis vtriq; differentia (illa enim in ocio viuit, hic in multis laborib.) vt sanè multò ita calidior vir redditur, sic pulsibus est q̃ fœmina longè maioribus. Addidimus autẽ sermoni particulam illam, *in uniuersum*, vt studiosis vice stimuli esse, ad totius rei perscrutandum naturam. Sic enim statim de naturali differẽtia viri & mulieris meditabũtur, repericotq; vniuersum genus in omnibus animalibus, masculinum valentius fœmineo esse. Cæterũ secundum alias differentias præter naturam (vt videlicet si hominem frigido præditũ temperamento, molliterq; educatum, cum biliosa viragine cõferas) certè in muliere ipsa reperies quàm in viro pulsum longè maiorem. Naturalis itaque differentia, vt maris quidem ad fœmellam, maiores tantũ, atq; vehementiores: vt viri autẽ ad mulierẽ, multò maiores ac vehementiores pulsus producit: quòd nimirum viris naturale robur laboribus crescat.

Viris naturale robur laboribus crescit.

Quinetiam & facultatis robur, quod maribus adest, & ipsum aliquid conferet ad magnitudinem pulsuum. Quippe validis facultatibus magni pulsus peculiares existunt.

Facultatibus validis magni pulsus peculiares existunt.

Taceo totũ corpus virile, ad perspiratũ esse optimè comparatũ, purum, excrementisq; vacuũ, neq; compressum; fœmineis autem cõtrario modo dispositũ. Quare vt illorum habitus ad magnitudinem, sic harum ad paruitatem pulsus videtur aptus. Nam etsi ipsis adsit instrumentorum mollities, quæ ad pulsus magnitudinem facit, plures tamen fortiores quàm aliæ, sunt paruitatis causæ: nec plurimùm viri à mulieribus dissident mollitudine.

Mollitie instrumentorum, ad pulsuum magnitudinem facere.

Quòd si multò mulieris instrumentum sit mollius, cùm facilius sic sit cessurum humoribus infestantibus, id ipsum erit etiam in causa, vt minores in eis pulsus fiant. Est autem mulieris pulsus celerior quidem pulsu virorum, non tamen excessu insigni.

Mulierum pulsus est quàm virorum celerior.

Si quidem cùm earũ pulsus sit multò minor, quàm vt possit vsum explere, auget quantùm potest celeritatem: cui eandem ob causam accedit crebritas. At verò infans masculus maiorem tantùm, vehementiorem, rariorem, non item multò, pulsum habet, quàm infans fœmella. Qui natura calidi sunt, multò habent maiorem, celeriorem, atque crebriorem pulsum: non autem multò vehementiorem.

Calidiorum natura pulsus.

Cæterùm impræsentiarum calidos (vt moris est) dicimus, qui humiditate, siccitateque temperati cùm sint, caliditate exvperant. Hi igitur quò calidiores sunt temperatis, eò maiores habent, celeriores, atq; crebriores pulsus. Cur autem non multò vehementiores, id quidem iam exposuimus prius, de ipsóq; nonnihil postea dicetur.

Graciliorũ pulsus quales.

Graciliores citra vllum affectum alium, maiorẽ, rarioremq; multò, vehementiorem pauló pulsum sortiuntur. Nam cùm gracilitas ipsa, regiones arteriarum magis dilatet, leuioraq; incumbentia corpora reddat, pulsibus magnitudinem haud contemnendam conciliat. Atqui, vbi pari relicto vsu, crescit magnitudo, rariores tũc necesse est pulsus fiant, idq; tantò, quãtò scilicet sunt maiores. Maiores verò erãt multò, proinde rariores etiã multò erunt. At vehementiores esse apparebũt, nõ quód vllam acquisierint robur, sed quód magis prodant quã habebant tensionem. Pro ætatibus hoc pacto pulsus variãtur.

Pulsuum secundum ætates discrimina.

Infãtis pulsus creberrimus est, rarissimus senis: omnes qui inter hos intercedunt, proportionẽ seruant, prout vel ad puerũ, vel ad senem accedũt propius. Celerrimus item pueri pulsus, tardior senis existit. Reliquarũ ætatum pulsus ambigũt inter hos. At senex à puero, longè magis raritate, quàm celeritate distat. In vehemẽtiæ & magnitudinis differentia, maximus est, vt in ætatibus, pulsus iuuenũ, minimus senum, medius & pauló maior pulsus puerorũ.

Iuuenũ pulsus est maximus.

Iam vehementissimus iuuenũ, languidissimus senũ, medius inter hos, puerorũ est pulsus. Etenim cùm calore nõ pauco pueri præditi sint, substantiã quoq; quæ refrigeret illũ, nõ paucam postulant. Quinetiã substantiã animalis spiritus in illis nõ tantũ nutriri oportet, vt in adultis, sed etiã vná cum instrumẽtis augeri. Itaq; his nominibus pueri magnis dilatationibus egent. Quia veró etiã humores exhauriũt plurimos (videlicet nutrimenti & incremẽti ratione) ob idq; fuliginosorũ excrementorũ aceruũ per totũ corporis habitũ contrahant, vtiq; desiderant etiam arteriarũ maximas cõtractiones. Maximũ ergo, simúlq; celerrimũ pueri vtrunq; motũ requirũt: sicq; infra vsum est fuoctio in iis.

Puerorum pulsus celerrimi, magni, & crebri.

Nam licet q̃maximè celeres sint, & magni, vsum tamen non explent: quàre hic crebris opus est motibus. In senibus autẽ planè contrà habet, calor paucus, cui par est generatio fuliginosorũ excrementorũ, spiritúsq; animalis nutritio. Iure itaq; habent contrarios illis pulsus, paruos, tardos & raros.

Senum pulsus parui, tardi, atque rari.

Sunt ergo pulsus puerorũ magni, si cum magnitudine eos arteriarũ cõferas: parui autẽ, si quantitatẽ tantũ distentionis spectes, eámq; ad pulsus iuuenum cõferas. Sed tamen nõ maximos pulsus sortiuntur poeri, ne si ad magnitudinẽ quidem eos arteriarũ perpendas. Siquidẽ q; nec facultas eorum perveniat ad summũ robur, & coarctẽtur in eis molles arteriarũ tunicæ, multũ de maxima distentione detrahitur, tametsi pulsus eorũ mediũ superet. Porrò mollitudines instrumentorũ, quę remotæ à coarctatione sunt, ad pulsuum magnitudinẽ conferũt; quæ verò premũtur atq; grauãtur, ad paruitatẽ: præcipuè si facultas destituatur robore.

Mollities instrumentorũ quando ad pulsuum magnitudinẽ conferant, & quando secus.

Cùm autẽ vtriusq; motus plurimus infantibus vsus sit, minimus senibus, & omne interpositũ tempus ætatũ vtrunq; vsum remittat, magis autẽ cõtractionis: rationi consonũ est, vt quantũ à pueris recedant ad senes, tantò semper vtrũq; motũ habeant tardiorẽ: magis autẽ cõtractionis. Atq; ex his nascũtur differentię rhythmorum pro ætatibus. Est autẽ vehementissimus iuuenũ pulsus, & languidissimus senũ: quoniã illis quidẽ facultas validissima est, his debilissima. In aliis etiã ætatibus, pro robore illarũ vel imbecillitate, pulsus remissione & vehemẽtia different. At verò pro anni temporibus, medio quidẽ Vere pulsus maximi & vehemẽtissimi sunt, vt in tẽ-

poribus: celeritate verò & crebritate commoderati. Pari modo medio autumno. * Progrediens autem Ver, nõnihil de magnitudine & vehementia detrahit, sed auget celeritatem & crebritatẽ, ita vt ineunte æstate iam languidi, parui, celeres, crebriq; fiant. Autumni progressus cuncta imminuit, magnitudinem, vehementiam, celeritatem, & crebritatem. Sic ineunte hyeme, in paruitatem conuertuntur, remißionem, tarditatem, & raritatem. Respondet autem initium veris, extremitati autumni: illius finis, initio huius. Aestatis item principiũ, suo, & principiũ hyemis, suo fini. Proinde quæ pari spacio à media æstate & media hyeme in vtranque deflexerunt partem, similiter variant. Porrò media æstas, partim conuenit cum media hyeme, partim dißidet. Nam parui vtrobiq; & languidi sunt: sed celeres: crebriq; æstate: tardi, rariq; hyemé. Non perinde tamen parui æstate ac hyeme: sed æstate minus. Nec ita hyeme languidi, vt æstate. Quæ igitur secundum tempora accidunt, ad has referuntur tres causas: ad vsum, facultatem, & instrumenta. Nam provt in ipsis horum singula variant, mutantur pulsus. Ac medio quidem Vere, aëris status nos amplectentis, temperatißimus est: itaq; corpora etiam sunt sana. Siquidem eo præcipuè tempore, facultas est robustißima, & moderatißimus calor, necnon instrumenta ipsa libera ab omni excessu. Vnde & pulsus corporibus quidem optimè comparatis, maximi & vehementißimi fiunt. Nam hi peculiares sunt validæ facultati, & moderato vsui, instrumentisq; naturali lege constitutis. Si verò vsus nonnihil mediocritatem excedat, non modò magni & vehementes, sed etiam celeres fient. Quòd si ne sic quidem functio explcat vsum, mutatio transibit in crebritatem. Aestate porrò crescit vsus, sed languescit facultas. Quamobrem aliquatenus decrescit illa vehementia simul & magnitudo: sed tamen hæc minus. Nam quia vrget vsus, augetur nonnihil: vnde etiam celeritati & crebritati accedit momentum non contemnendũ. Hyeme contrà, quàm æstate, est validior facultas, non æquè tamen ac Vere: sed vsus remittitur generationis pulsuum. Quare languidiores pulsus hyeme quàm Vere sunt, & vehementiores quàm æstate: cæterùm satis sunt parui, quòd & facultas infra summum sit robur, & vsus remissus admodum: quæ ipsa in causa remißio est, cur tardi, rariq; existant. Iam verò vbi Hippocrates dixit, Quæ augentur, plurimũ habent calidi: non simpliciter calidi dixit, sed innati addidit, vt qui alterum sciret calidum acquisititium esse, cuius magna copia iuuenibus suppetit. Est enim temperatus calor natiuus, acquisititius autem intemperatus, & quasi igneus. Similiter quando inquit, Ventres hyeme & Vere natura calidißimi sunt: de calore natiuo intelligit. Quę quidem cùm obtineant æstate paucißimũ, adventitio calore abvndant: vnde marcescit potius, quàm nutritur, corpus. Ad hæc, is adventitius calor tantũ abest vt functiones meliores reddat, vt eas etiã longè inferiores efficiat illis, quæ à moderato proficiscuntur. Pro regionibus etiam, perinde vt pro natura temporũ. In vehementer calidis, sicvti media æstate: in magnopere frigidis, vt media hyeme: in temperatis, ita vt medio Vere. Ad harum proportionẽ, quę mediũ locum sortiuntur. Similiter alij status aëris nos circundantis, calidi quidem, temporibus calidis, frigidi frigidis, medij medio Veri respondent.

Autumno quales fiãt pulsus.

Hyeme quales fiant pulsus.

Pulsuũ differentia secundum tempora referũtur ad vsum, facultatem, & instrumenta.

Ver medium esse temperatißimũ: quo tempore habent optimè corpora.

Pulsus peculiares optima constitutioni corporu, quales.

Aestate crescit vsus pulsuum, sed languescit facultas.

Hyeme augetur facultas, sed pulsuũ vsus minuitur.

Crescentia plurimũ habent calidi innati.

Calor innatus est tẽperatus, vt acquisititius intemperatus.

Calor adventitius functiones reddit imbecilliores.

Pulsus immutari à regionibus, nõ secus quam à temporibus.

Prægnantiũ pulsus, maiores, crebriores & celeriores sunt: * cætera verò tuentur. In eis siquidem, præter vsum, priorum mutatum est nihil. Increscit autem is, & augetur, quòd mulier non sibi iam soli respiret ac pulset, sed fœtui etiam cogatur: quare celeriores, maiores, & crebriores fiunt pulsus. Somni etiam, si quid aliud, inter naturalia censentur, qui & ipsi variant pulsus: initio siquidem minores, languidiores, tardiores, rarioresq; illos efficiunt: * procedentes, tarditatem pedetentim augent, & raritatem, præsertim à cibo: tunc tamen sunt maiores, vehementioresq; pulsus: tandémq; si diuturni ij fuerint, ad remißionem & paruitatem redeunt, tarditatem & raritatem seruantes. Etenim facultas concoctrix per somnum se intrò recipit magis. Cùm ergo intrò moueatur, conficiatq; materiam, primò quidem velvti imbecillior redditur, oneratúrq;: paulò autem pòst, dum alimento fruitur, quod conficit, confirmatur ipsa, calórq; animantis augetur. Quia igitur oneratur facultas initio somni, atque debilitatur, oportet minores pulsus & languidiores existere: at mox ea confirmata, è diuerso maiores, vehementioresq;. Cur autem concoctiones per somnum exactius fiant non in ventriculo modò, sed in arteriis & venis, non est huius loci explicare. At verò quãdoquidem dormientibus motus caloris qui foras tendit, est imminutus: viget autem, qui intrò: contractionem quidem oportet celeriorem fieri, distentionem verò tardiorem: ac proinde totus ille pulsus non est absolutè tardus, potius quàm velox, sed tantũ altera parte tardus. Nam si motus qui intrò pergit, præpollcat, prorsúsque consideat: ac rursus inde incipiat, qui foras tendit, haudquaquã hic pulsus distentionem producet plurimam. Si verò præpolleat motus qui cõcitatur foras, contrario existente debili, minimè sanè tũc ab extremo orditur collapsu in distentione, ac summã tandem assequitur magnitudinem. Porrò dormientum pulsus, qua parte foras mouetur, similis est vigilantium pulsibus: qua intrò, permultum videtur distare, quòd terminos internos motuum sensus noster non assequatur. Minor tamen est & languidor, præsertim in ipso principio. Præterea tardus in distentionibus est, & in contractionibus velox, intróq; recurrens magis. Quare si vehementem eum in contractionibus dicas, nihil erres. Etenim excrementũ fuliginosum, quod tunc ex confectis succis copiosius colligitur, arteria excernere vehementius desiderat. At verò vbi absolutè [illegible] confecti sunt, si in somno permaneat homo, immoderatus erit vtique talis somnus: ob idq; meritò vterque motus erit minor, tardus, imbecillus & rarus, cùm nimirum somnus sit mortis frater. Nam si alimenti elaborationem excipias, quæ communis somno cum viuentibus adest, cætera mortem referunt: non videre

Prægnantium pulsus maiores, crebriores & celeriores.

Somni quos pulsus faciant.

Concoctrix facultas per somnũ se intro recipit magis.

Contractiones arteriarum per somnos cur celeriores ipsis dilatationibus fiant.

Somnus post cõfectos succos perdurans, immoderatus existit.

Somnus est mortis frater.

Somnus est via ad interitum. Experrectorũ pulsus.

videre, non audire, nihil intelligere, vel cogitare, vel sentire, ratione carere, ac breuiter, proiectum esse. Quid itaq; aliud est somnus, illo communi ablato, quàm ad interitũ via? Qui expergiscuntur, evestigiò pulsus magnos, vehementes, celeres, crebros, & cum quadam vibratione habent: qui mox mediocritatem assequuntur. Non perinde autem in somnum incidimus vigiles, ac ex somno evigilamur: quòd hoc ferè subitò, illud omnino pedetentim fiat. Etenim turbulenta insomnia, vel si quis vociferetur, perstrepat, aut ipsum dormientem tangat, celerem sic, & subitaneam cõcitat mutationem. Quare tunc pulsus illi quos nuper cõmemorauimus, clarissimè percipiuntur.

Somnus quo fiat modo.

Fit autem somnus, vbi natiuus calor aut ex fatigatione, & nimia siccitate ad alimentum sese cõvertit: aut ob immodicam humiditatẽ foras nequit progredi.

Somnus naturalis quis. Somnus prater naturam. Vigiliae immodica. Ascititia habitudines, pulsus vt naturales immutant.

Quorum primus quidem saluber & naturalis existit: secundus autem, qualis est in comatibus & lethargis. Cui opposita est phrenitidum & vigiliarum nõ naturalium vigilantia, vbi desiccatus natiuus calor est, & quasi inflammatus, atque idcirco foras etiam mouetur immodicè. Ascititiæ habitudines corporis, perinde pulsus vt naturales immutant. Nam gracilis natura, si quadratus evaserit, et qui talis natura est, assimilem pulsum habet: ac sic de cæteris habitudinibus est dicendum, semota tamen omni virium immutatione.

Ascititia temperamenta perinde vt naturalia permutant pulsus.

Iam etiam temperamenta corporis ascititia, pulsus naturalibus temperamẽtis mutant similiter. Calida siquidem calidis, frigida frigidis, assimiles pulsus creant. Nam temperamentorũ in humiditate & siccitate discrimen, continetur in habitudinibus corporis. Siccis quippe gracilitas, corpulentia est humidis familiaris. Præterea duritia corporis, sicca temperamenta: mollitudo, humida comitatur: atque ita pulsus his mollis est, illis durus.

Pulsuũ pro exercitationum varietate mutatio.

Vt autem mutationes alias, quæ causis naturalibus carent, recenseamus: exercitationes quidem, si moderatæ sint, vehementes, magnos, celeres & crebros pulsus efficiunt: sin autẽ multæ, viresq; laborantis excedant, paruos, languidos, celeres & crebros in summo. Nimiũ immodicæ, adeò vt ægrè iam se possit homo mouere, et multis interpositis quietibus, aut nihil prorsus possit, sed remissæ vires impensè sint, pulsus mirè paruos & languidos, tardosq; & raros. Quòd si perventum eò sit, vt vires oppressę sint, pulsus creant illis proprios. Etenim facultas in exercitationibus, vniuersam adhibet contentionem: vnde pulsus excitantur vehementes:

Vsum pulsuum augeri ob exhalationem spiritus, & incrementum caloris.

vsus autem increscit, vnde magni, celeresq;. Cùm verò ille duplici ex occasione augeatur, nempe & exhalatione spiritus, & incremento caloris: ob id nimirũ crebri fiunt pulsus, quòd eorum vsus haud satis magnitudine & celeritate compleatur. Quòd si adeò quis laborare cogatur, vt non modò superiores facultate labores sint, sed continenter necesse habeat interquiescere, huic vniuersum corpus refrigeratur. Quare pulsus ob imbecillam facultatẽ, languidi sunt & parui: ob frigus, nec celeres, nec crebri.

Pulsuũ pro varietate calidarum balnearũ mutatio.

Balneæ calidæ, moderatæ si sint, pulsus creant magnos, celeres, crebros, vehementes: si immodicæ, paruos & languidos, tamen adhuc celeres & crebros. Quòd si hic non cessetur, paruos languidos, tardos & raros.

Balneorum moderatorum cõmoda.

Etenim ex balneis commodaratis, si quis eis opportunè vtatur, videlicet vbi defessi fuerimus, incaluerimus, refrigerati, resiccati, nauseauè affecti, aut inæquali intemperie fuerimus, aut denique evacuationẽ desiderauerimus, manifestè corpus iuuatur. Nam corpori restituunt mediocritatem temperamenti, vires corrigunt, opportunum calorem augent, ac denique vnà cum sudoribus nonnihil * flatuum discutiunt.

Balnea immodica facultatẽ dissoluunt. Balnea frigida quomodo pulsus immutent.

At immodicæ balneæ, ipsam facultatem dissoluunt, vsúmque præter modum intenduot. Frigidæ balneæ, ilicò paruos & languidiores, & tardos, rarósq; pulsus efficiunt. Postea, provt id fit quod induxerunt, omnino vel torporem conciliabunt, vel robur. Quæ torporem induxerunt & refrigerarunt, paruos & languidiores, & tardos & raros efficiunt. Quæ excalfecerunt, & robur concitarunt, magnos, vehementes, celeritate & crebritate moderatos. Etenim balneæ frigidæ statim refrigerant omnino: postea verò vel confirmant, vel obruunt facultatem, vnáq; perfrigerant. Itaq; & pulsus pró ratione immutantur causarum. Porrò in lotione frigida, arteriarum motus plus intrò quàm foras fertur: quòd & calor illuc ilicò magis feratur.

Pulsuum pro cibi varia modis mutatio.

Cibus adeò copiosus, vt opprimat facultatem, pulsus inæquales atque inordinatos concitat. Modicus, magnos, celeres, crebros, vehementes. Parcior quàm qui satis nutriat, non æquè ac moderatus, cæterùm minus mutat, neque id diu.

Vinum quàm celerrimè ipsos pulsus immutat.

Vinum pulsus cæterà vt cibus variat: hoc verò interest, quòd ilicò immutet, & citius mutatio à vino profecta recedat, quàm illa quæ à cibo: quòd item celeritatem amplius & magnitudinem, quàm vehementiam & crebritatem augeat. Etenim appositio quam facit vinum, celeris est, quòd humidum sit & calidum.

Vini appositio ad corpora, vt celeris, ita minimè diuturna existit. Vinum cur pulsum, quàm cibus, maiorem & celeriorem reddat.

Præterea, quæ affatim ac subitò nutriunt, hæc celeriter permeant. Quamobrem, vt celerem, ita minimè diuturnam à vino appositionem corpora accipiunt, cùm facilè digeratur per halitum. Porrò quòd nutriat, pulsus ita vt cibus variabit: quòd autẽ amplius quàm ille calfaciat, insigniorem addiciet illis & magnitudinem, & celeritatem.

Vermiculantes pulsus quibus affectibus accidant. Formicantes pulsus quando gignantur. Cacoethes febres.

Iam verò in choleris, magnis alui fluorib. mensibus, ac omnibus deniq; iis, quæ immodicè corpus vacuantia, ipsam facultatem debilitant, cõtinenter pulsus vermiculantes accidunt. Vbi autem oppressa est à febre cacoēthe facultas formicantes oriuntur. Siquidem vt pulsus vermiculans fit, tardus omninò esse atque rarus debet. At in acutis febribus (cuiusmodi necessariò sunt cacoēthes) non sustinet pulsum caloris copia, vel tardum in summo, vel semel fieri rarum. Cæterùm tardus est, aut certè nõ celer pulsus, vbi facultas opprimitur.

GALENI PERGAMENI de causis pulsuum, lib. IIII.

Iræ pulsus qualis.

IN hoc autem libro, de causis pulsuum præter naturam dicamus, ab animi perturbationibus orsi. Iræ igitur altus est pulsus, magnus, vehemens, celer & creber. Siquidem

facultates animalis moderatrices, si quando impendeat necessitas, maiore vi suas obeunt functiones; id quod in iracundia conspicitur. Similiter etiam per bonas iudicationes, pulsus fiunt manifestè vehementes. Tunc siquidem facultas, vt molesta explodat, seipsam excitat. Lætitiæ magnus, rarus, & tardus est pulsus: at nihil differt vehementia. Lætis enim diffunditur per vniuersum corpus calor, ac plus foras eius motus effertur, vt tristibus intrò. Vnde maior fit meritò pulsus illorum, nō tamen vehementior. Cæterùm ea quæ diximus, * de moderata lætitia, & quæ propria ratione pulsus ipsos immutat, non de immodica, quæ vires ipsas * resoluit, intelligenda veniunt. Tristitiæ paruus, languidus, tardus & rarus est. Nam cùm tristitia ipsa refrigeret, caloremq; intrò concitet, meritò contrarios pulsus superioribus efficit, qui lętitiā sequuntur.

Pulsus reddi vehementes, per bonas indicationes. Lætitiæ pulsus. Lætis diffundi calorē per vniuersum corpus. Tristibus intrò cōverti caloris motum. Tristitiæ pulsus. Tristitia refrigerat.

Timoris recentis, vehementisq;, celer, vibratus, inordinatus, atq; inæqualis est pulsus. Nam inveteratus, similem habet tristitiæ. Neque enim quicquam à tristitia abest diuturnus timor. Omnibus autē his, si diuturna, aut vehementia fuerint, pulsus succedunt, quales viribus dissolutis: cùm nimirū dissoluant omnia hæc facultatē: breui quidem, vehementia: tempore verò cōtraria.

Timoris pulsus. Timor inveteratus à tristitia non differt.

Dolor, qui quidem variat pulsus (variat autē ingens, aut qui principes occupat partes, quemadmodum & inflammatio) si paruus sit, atq; incipiens, pulsum ædit maiorem, vehementiorem, celeriorem, crebriorē. Auctus verò iam, admodumq; validus vt etiam vitale robur offendat, minorem, languidiorem, celerem, atq; crebrū. Et quò diuturnior fit aut vehementior, hòc illorū quodq; increscet magis. Qui verò iam facultatē dissoluit, in remissionem & paruitatem, ementitamq; celeritatis speciem, atq; ingentem crebritatem commutat. Siquidem vt in omni molestia facultas, ita in doloribus sese solet, ad reiiciendū id quod infestat, accingere. Quare in magnitudinem & celeritatem, vehementiamq; ipsos pulsus permutat. Quæ si in eo nihil proficiat, velvti ex inani labore vis eius atq; contentio opprimitur: ac sic pulsus in remissionē recidūt.

Pulsuū pro dolorū varietate mutatio.

Inflammatio omnis habet cōmunem pulsum, velvti serrātem: vt alia pars attolli arteriæ, alia haudquaq̃ videatur. Habet etiā vibrationis aliquid hic pulsus, ac celer quidem & creber est, nō tamen perpetuò magnus. At singulis est suus proprius. Orientibus quidem, maior iusto, vehementior, celerior & crebrior. Augescentibus adhuc, cùm illa omnia increscunt, tum clarè iam durior, magisq; vibratus est. Vigescentibus autem manifestior est, duriórq;, atq; vibratus magis, sed minor est quàm dudum, non tamen languidior, nisi superet facultatē affectus: quinetiam crebrior fit, atque celer. Quòd si diuturnior fit inflammatio, atq; durescat in scirrhum, accedet dictis gracilitas pulsus, duritiésq;. Atq; hæc quidē in inflammatione cernuntur, quæ pulsum per totum corpus immutat, vel quia magna est, vel quia principem partem obsidet. Si verò minimè vniuersum corpus afficiat, talis erit pulsus in parte inflammata, qualem descripsimus. At verò partes neruosiores, duriores ædunt pulsus, magisq; serrantes, & minores: quæ plurib. venis præditæ sunt, & arteriis, contrà. Atq; inter hos maior est, dum arteriæ in parte abvndant: fitq; tunc inæqualis, ac facilè inordinatus.

Pulsuū pro ratione inflāmationū mutatio. Neruosiores partes pulsus duriores edūt.

Porrò quibus septū transversum est inflammatū, hi convulsionibus sunt obnoxij: quibus pulmo, suffocationibus: quibus os ventriculi, syncopis: quibus iecur, atrophiæ: quibus ventriculus, cruditati: quibus renes, vrinæ suppressioni. Ad hęc, partes insigniori præditæ sensu, pulsus etiam dolorum nomine mutant: quæ minus sentiunt, pro affectu tantū.

Inflāmationes diuersarū partiū, varia symptomata inducunt.

Etenim omni parti quæ inflammata est, hæc necessariò duo accidunt, calor immodicus, & tensio: quę corpori vniuerso cōmunicantur, vbi aut pars nobilis inflammata fuerit, aut insigni prædita inflāmatione. Atqui immodicus calor qui vniuersum corpus occupet, febris est, quæ vsum pulsuum alterabit dilucidè. At partis inflammatæ tensio pervadet arterias: quamobrem pulsus durior reddetur, præcipuè in neruosis partibus, quòd præ cæteris hæ tendantur inflammationibus, vt quæ sunt sua natura iam tensæ, atq; vnà secum partes vicinas contendunt. Nihil autem est mirum, si inæquales in arteriosis partibus inflammatis fiant pulsus, cùm eorum facultas effectrix, opprimatur humorū colluuie, ipsaq; sint affecta instrumēta.

Inflāmatis partib. accidit necessariò immodicus calor, & tensio. Febris quid. Arteriosis partibus inflāmatis cur inæquales fiāt pulsus.

Pleuriticorū celer est pulsus & creber, nec admodum magnus. Videri etiam possit vehemens. Est tamen nec vehemens, nec languidus, quod ad affectū attinet. Etenim pleuriticorū pulsus, quia neruosiorē duriorémq; arteriā prodit, imperitis imponit, vt videlicet durum pulsum, esse vehementē existiment. At verò illa inæqualitatis species, quæ serrantis præbet imaginem, pleuritidis in primis propriū est signum: si quidem remissa sit, mollis & facilè maturandæ: si verò magna, difficilis, & admodum crudæ pleuritidis. Tales cum imbecilli facultate coniunctæ, periculosæ existunt: cum firma autē, aut tardè coquentur, aut ad suppurationem deflectent, aut tabidus eas excipiet marcor. Ac illius sanè quæ maturescit, pulsus pedetentim deponit omnem mutationē præter naturam. Quæ vergit ad suppurationē, pulsus suppuratorū proprios sortitur: sicut & marcorum illa, quæ in tabem degenerat.

Pleuriticorum pulsus. Pleuritidis proprium signum est serrās vocatus pulsus.

Est autē ipsa pleuritis inflammatio costas succingentis membranæ. Itaq; febriūt acutè, quia pars affecta, cordi est vicina. Quia verò eo modo febricitant, ideo habent & pulsum celerem: durum autē insigniter, quòd pars neruosa affligatur. Iam quia ita habet, ideo minor est pulsus, quàm febri expediat. Quare vt & creber fiat, par est: quòd magnos pulsus calor postulet, refragetur autem durities. Siquidem quantū ab vsu abest magnitudo ipsius pulsus, tantùm à crebritate pensatur. Inæqualis autē in iis est crebritas, quòd neq; humorū qui inflammationem cōmittunt, vna sit species. Quare si sint biliosiores, etiam febris acutior erit, cōsequetúrq; facultatis offensio quædam. Sin pituitosiores, & leuior erit febris, & ad soporem procliuior. Nunq̃ enim in pleuritide & peripneumonia fit, vt caput non afficiatur, quòd humorū excipiat in illis inflammationibus putrescentiū fuliginē. Verùm si putris humor fuerit biliosus, vaporē edit

instar

Pleuritis est inflāmatio costas succingētis membranæ. Pleuritici cur acutè febricitent. Pleuriticorum pulsus celer, durus, minor quā febris expediat, nec non creber existit. Pleuritidis varia symptomata pro differentiis humorū à quib. gignuntur. Pleuriticis et peripneumonicis cur caput perpetuò afficiatur.

instar fuliginis acrem, qui mordicat & erodit, irritatq; cerebrũ: itaq; ad delirium perducit. Si pituitosus sit, nec fumo acri similis, sed caligini crassæ turbulentæq;, quasi nubem quandam ad caput attollens, humectat id grauatq; cerebrũ, cogitq; in grauem somnum deferri, atque sopiri hominem.

Pleuriticorum pulsus si in maiorem crebritatem mutantur, nunciant peripneumoniam, aut syncopem.

Rectè ergo, cùm pulsus in maiorem crebritatem mutantur, aut peripneumoniã, aut syncopem nunciant. Peripneumoniam, quòd occupet semper, offendatq; lateris inflammatio vicinas partes, vt quæ à calido gignatur ferventéq; humore, atq; facilè mobili: syncopem verò, ex affecta facultate, vel per neruorum læsionem, vel soporem, cùm ex pituitosis humoribus vaporantibus cerebrũ ipsum repletur. Quòd si læsio progredi ad ramulos valeat, consequetur offensio neruorũ: sicvti sopor, si nequeat. Ac talibus quidem humoribus, rariores: contrariis, puta biliosis, crebriores iusto modo pleuriticis pulsus eveniunt. Porrò autem medius est inter raritatem & crebritatem modus in pleuritide, vbi qui morbum committit humor sanguineus sit. Sic etiam modus medius duritiei ex tali humore, ac

Pulsuum duritie a quibus augeri soleat.

moderata inflammatione oritur. Augetur verò, aut ob inflammationis immodicam magnitudinem, aut ob humores biliosos. Itémq; per contraria imminuitur.

Suppuratorum pulsus.

Suppuratorum pulsus initio statim pulsum refert vigescẽtis inflammationis: nonnunquam est inæqualis & inordinatus ob vitiata instrumenta & facultatem imbecilliorẽ, sed omnibus hecticus. Vbi verò iam pus adfuerit, cætera quidem fit pulsus similis, æqualior tamen. At quum erumpit, languidior, latior, tardior & rarior.

Suppurati qui dicantur. Suppuratio quando accidat.

Qui igitur multum puris inter thoracem & pulmonem collectum habent, ij suppurati appellantur. Qui fiunt, vbi maxima iuxta costas inflammatio, pervenit ad suppurationẽ. Interim affectus is comitatur peripneumonias. In vniversum autem, omnes quibus inflammatum viscus aliquod conversum ad suppurationem est, suppurati siue purulenti dicuntur.

Marcoris nomẽ vnde trãslatum. Marcescentium calore pulsus.

Marcoris nomen translatum à marcescentibus flãmis est, quæ * penuria alimenti extinguũtur. Vbi igitur animantium natiuus calor eodẽ modo marcescit, oportet esse languidos pulsus. Siquidem sic affectis, redditur facultas languida, ac proinde etiam fiunt parui. Iam celeritate etiam quadã videntur præditi, quòd neq; hæc abesse à febriẽtibus possit.

Marcescentes febricitare.

Quia verò & febricitant, & facultate sunt imbecilla, itaque pulsum habent paruũ, necessariò iam simul & crebrum obtinent. Porrò facultatis imbecillitatem comitatur etiam circumuens pulsus, qui in vtraq; parte decurtatus existit.

Marcescentium pulsus est vndequaq; æqualis, quum consistat in solidis partibus. Hecticum pulsus.

Planum autem est, sic affectos habituros pulsum semper vndequaque similem, quòd non ex humoribus morbus, neq; spiritu oriatur, sed in ipsis consistat solidis partibus. In his enim corporis habitus vniuersus, vt carbo quidam, est factus: qua de re hecticos neoterici medici hos pulsus appellant. At quibus iam calor extinctus est totus, quod accidit potissimum senibus, rarior quoque fit pulsus.

Senium ex morbo.

Hunc marcorem Philippus vocat ex morbo senium: quo * præcipuè occupantur provectiores ætate, & interim etiam iuuenes. Qui igitur vna cùm inflamma-

Marcidorum simul cum inflãmatione, quales sint pulsus.

tione, quæ nondum discussa sit, emarcuerunt, lãguidos & celeriores, mirèq; crebros pulsus habent, ac decurtatos magnitudine in vno ictu. At verò hecticus pulsus omnibus marcescentibus inest: estq; eis communissimus. Post illum autem inæqualitas distentionis magnitudine decurtata: quæ etiam adest plerisq;, deinde crebritas: etenim hæc quoque omnibus qui ex inflammatione marcuerint, perpetua adhæret. Paucis autem marcescentibus in aliam inæqualitatem pulsus, ac illam quæ penes magnitudinem est, permutatur.

Phthisicorum pulsus.

Phthisici habent pulsum paruum & languidum, ob facultatis imbecillitatem: at non nimium celerem, vt plerique febricitantes, quòd vrente febri non detineantur.

Phthisici habẽt vt febrim, sic pulsum hecticum.

Cæterùm habẽt & hi, vt febrim, sic pulsum hecticum.

Peripneumonicorum pulsus.

Peripneumonicorum magnus est pulsus & languidus, mollisq;, similiter atque lethargicorum pulsus, nisi quatenus præpollet inæqualitate, & in vno pulsu, & collectiua, quam vocant: In vno ictu, nam velvti interpellatur, vndosúsq;, ac interdum bis feriens redditur. In collectiua autem, cùm alias differentias sortitur, tum modò intermittit, modò intercurrit. Neq; enim est mirum, vel magnum esse pulsum illorum, vel languidũ, vel inæqualem, ob pulmonis inflammationem, visceris tam laxi & mollis, fistulisq; manibus vndiq; infinitis caui, támq; vicini cordi.

Pulmonis substantia laxa, mollisq; cum sit, à pituitosiore inflãmatur sanguine.

Nam quia laxum est & molle, & vndique vacuum, à pituitosiore atq; crassiore inflammatur sanguine. Talis enim fluxio, tunicam vasorum irrigat, frangit autem vim facultatis, quæ in illis est: quo fit vt magnos simul & languidos pulsus efficiat. Quia verò cordi est ipsum viscus coniunctum, multiformis inæqualitas gignitur: nimirum pulmonis arteriis oppressis, constrictis, atq; languidis redditis. Raró itaq; in peripneumoniis pulsus dicrotus accidit: quòd is vasorũ duritiem postulet. Iã pro offensæ magnitudine, vel intermittentes pulsus, vel intercurrentes cernentur.

Peripneumonicis omnibus adesse febrem acutam, nõnihilq; comatis.

Cùm autem febre teneantur acuta omnes peripneumonici, atque habeant adiunctum nõnihil comatis, si insignior esse videatur febris, pulsus erit admodum creber: sin maius coma, minus creber existet.

Lethargicorum pulsus.

Lethargicorum pulsus, pulsui peripneumonicorum est similis, magnitudine, remissione, mollitudine: sed eo est tardior, rariórq;, ac minus inæqualis, intermittens potius quàm intercurrẽs. Est cùm dicrotus fiat. At vndosus semper in altis quidem soporibus est.

Lethargum gigni ex pituitoso humore.

Gignitur autẽ lethargus etiam ex pituitoso humore. Vnde meritò eius pulsus simillimus est peripneumonicorũ pulsui: verũ hoc tardior, quòd procul sit à corde remotum cerebrum. Est autẽ intermittens potius quàm intercurrens, cùm longè frigidior sit, atq;, vt ita dicã, letalior morbus lethargus, quàm peripneumonia.

Lethargũ esse perniciosiorem morbum peripneumonia.

Etenim affectui frigido, facultatique valde refrigeratæ, proprius pulsus intermittẽs existit.

Phreniticorum pulsus.

Phreniticorũ pulsus est paruus, modicéq; contentus. Rarissimè autem conspectus est magnus. Est præterea durus, neruosus, miréq; celer & creber. Habet præterea nonnihil vndosi: atq; interim subtremere tibi videbitur: interim etiã præcisus cum convulsione quadam. Etenim febriũ propriũ celeritatis symptoma hic obtinet

evidentisſimè, in vtroque termino diſtentionis, præcipuè extremo. Invenias etiam inæqualitatis in poſitu genus, inſigniter aliquando in illo apparere. Imò totam ſubinde arteriam, ſua ſede deſerta, cōſpicias attolli potius cum vibratione ebullientē, quàm more pulſus diſtentā. Pari modo detractam potius, quàm cōtractam.

Phreniticorum pulſuū immodica crebritas, proximā denūciat ſyncopam. Phrenitim à bilioſo produci humore. Lethargum ab humore pituitoſo exoriri. Lethargū gigni in cerebro. Phrenitim gigni in tenui meninge, & in ſepto tranſuerſo.

At verò immodica eius crebritas proximā denunciat ſyncopam. Nec ſanè cauſas illorū quæ diximus invenire magni laboris fuerit, ſi ſcias generari à bilioſo humore phrenitim, vt lethargum à pituitoſo. Præterea lethargum præcipuè gigni in cerebro: phrenitim verò in tenui meninge, atq; ſepto tranſuerſo. Quæ ſi memineris, etiam paruos meritò pulſus & duros eſſe, nō habebis neceſſe diſcere. Atqui ſi affectus calidus eſt, pulſus autem parui, omnino etiam crebri ſunt. Porrò phreniticorum pulſus rariſsimè vndoſus percipitur, quòd mollitudine vacet. Quòd verò ſubtremere imbecillæ facultatis ſit ſignum, alibi à nobis oſtenſum eſt. Vbi enim arteriarum facultas ob caloris copiam diſtendere illas amplius conatur, idq; tunicæ durities prohibeat, quodammodo videtur pulſus ſubtremere: id quod tunc potiſsimùm accidit, vbi ſyncopa imminet: quo modo vbi convulſio, etiam motus pulſuum eſt convulſiuus.

Phreniticorum pulſibus quidnam adſit perpetuò.

At hoc phrenitici pulſus habent perpetuum, vt cum convulſione quadam motus eorum abrumpatur, non autem paulatim deſinat: calor ſiquidem viget, ſúntque dura inſtrumenta. Iam verò inſignis illa crebritas, rùm ab imbecilla facultate exoriatur, ſyncopem inſtare portendit.

Catalepticorū deſcriptio & pulſus.

Eſt & alius quidam affectus ex phrenitide & lethargo conflatus: quo quidem qui tenentur, vt plurimùm oculis conniuent, ſomnolentique ſunt & ſtertunt. Rurſus oculis fixis, inconniuentibúſque diutiſsimè, vt catochi, intuentur. Quòd ſi illos ad colloquium compelles, difficiles ſunt, ad reſpondendúmq; tardi: plerunq; etiam ſtultè loquuntur, temeréq; reſpondent. Horum igitur pulſus ſunt celeres crebriq;, perinde vt phreniticorum, minus tamen: & roboris item minus quàm illi obtinent. Lati autem ſunt, ac breues. Externum motum non habent ſubitò truncatum, ſed alio modo velut intrò ſe proripientes ſubterfugiunt, ac concitant contractionem, & quaſi ſuffurantur diſtentionem. Catochorum pulſus cætera lethargicis ſimiles ſunt, magnitudine, tarditate, crebritate: vt nec totius huius affectus ſpecies latè ab illo diſsidet.

Catochorum pulſus.

Catochorum tamen nō imbecillis eſt pulſus, nec mollis, ſed in his ſanè multùm differt: vt etiam in hoc, quòd laxatur lethargicis atq; intumeſcit totus habitus, contrà ſtipatur cogitúrq; catochis.

Catochorum lethargicorūq; diſcrimen.

Præterea æquabis eſt catochorum pulſus, inæqualis lethargicorum.

Convulſorum pulſus.

Convulſorum ipſum corpus arteriæ videtur compactum, & vndiq; coactum eſſe, velut inſtrumentū cauum ex vtroq; fine diſtentum. Motus autem ipſius arteriæ eſt in modum chordæ ſurſum deorſúmq; agitatæ, inæqualis, idq; minimè certis temporibus. Cæterū vehemens & magnus convulſorum pulſus videtur. Eſt verò hic non imbecillus nec paruus: non perinde tamen vt videtur, vehemens vel magnus. Ictus enim imponit, dum ob tenſionem validus, ob vibrationem exilire apparet.

Paralyticorum pulſus.

Paralyticorum paruus pulſus, languidus, tardúſq; eſt. Nōnullis rarus quoque, alijs creber, ſed nonnihil inordinatè intermittens. Eſt enim paruus & tardus, quia morbus eſt frigidus: languidus, quòd facultas infirmior.

Paralyſis eſt morbus frigidus. Comitialium pulſus eſſe pulſibus apoplecticorum ſimiles.

Comitialium & attonitorum pulſus ſunt ſimiles: quare quæ de comitialibus exponemus, eadem de attonitis, ſed cumulatius, ſunt accipienda. Dum affectus non vſqueadeo invaluit, nulla inſignis in pulſu mutatio cernitur. Tantùm eſt convulſis intenta iuxtà vtrinque arteria. Sin autem affectus ſuperet facultatem, inæqualitatem atq; tenſionem validam ſibi contrahit pulſus: necnon minor, languidior, rarus, tardúſq; efficitur. Si morbus opprimat facultatem, languidos, paruos, celeréſq; pulſus conciliat.

Anginæ pulſus.

Anginæ pulſus tenſione quadam præditus eſt, convulſiuo perſimili. Magnus eſt & vndoſus, vt pulſus peripneumonicorū. Cæterùm ſi peripneumonica ſpecies ſuperior ſit, in peripneumoniam: ſi verò convulſiua, in ſpaſmum angina deſinet. Quicunque autem ex anginoſis ſuffocantur vehementer, paruum hi habent & rarum pulſum: vbi verò iam animam agunt, crebrum atq; inæqualem. Plus autē vel minus tenſionis habet anginæ pulſus, provt humor in fauces influens aut bilioſior, aut pituitoſior fuerit: necnon pro ipſorum inſtrumentorū in aſpredine diuerſitate. Siquidem neruoſiora & contentiora vehementius pulſum tendunt: carnoſa & remiſſa, illum vndoſiorem efficiunt.

Orthopnœa pulſus.

Orthopnœa acuta (talis enim eſt, quæ diuturna) inæqualem habet pulſum, & inordinatum, deficientémq; nonnihil. Quæ mediocriter eſt grauis, crebrum. Quæ violentiſsima, tardum & deficientem. Quæ iam perimit hominē, crebrum, & languidum. Cæterùm pro diuerſitate offenſæ, vel creber magis, vel rarus fit pulſus. Nam celer, ob facultatis imbecillitatem fit nunquam.

Vteri ſuffocationis pulſus.

Vteri ſuffocationis pulſus, vt ſi convelleretur, protenſus eſt, atq; rarus. Quòd ſi exitialis ſit ſuffocatio, creber, inordinatus, & nonnihil deficiens. Cùm enim neruoſus ſit locus affectus, par eſt vt protendatur pulſus, quaſi cōvulſus exiſtat. Quia verò affectus eſt frigidus, adiuncta eſt raritas. At vbi oppreſſa iam prorſus facultas ſit, rectè fit creber, inæqualis, & nonnihil deficiens.

Pulſuū differentia pro variis oris ventriculi affectibus.

Os ventriculi affectum, ſi duntaxat ſit inflāmatum, ita pulſum immutat, vt ſolet corporis neruoſi inflammatio, ſi comprimatur, vellicetur, langueſcat, ſingultiat, vomat, nauſeet, faſtidiat, doleat; pro genere cuiuſque ſymptomatis. Nam vellicationes, vomitus, nauſeæ: ſingultus, languor, non ſolùm paruum & languidum reddunt, & interim modicè celeriorem, ſed etiam admodum crebrum. Sola verò compreſsio, rarum, tardum, paruum, & languidum, qualis etiam per caninam famem conſpicitur.

Fames canina.

Porrò omnes affectus qui in crebritatem mutant, ſi ſint diuturni, vel grauiores evaſerint, pulſum gignunt vermiculantem. Qui verò in raritatem, non ſolùm commemoratas differentias adaugent, ſed ſpeciem etiam inæqualitatis in vno pulſu generant, vt multis locis pertuſum corpus arteriæ videatur: nimirum ob ipſius inſtru-

Hydropum singula species quam pulsuū differentiam sortiantur.

strumenti intemperiem. Aquæ inter cutem pulsus: Ascitæ paruus crebrior, subdurus, & cū quadam tensione est. Tympanitæ longior, non imbecillus, celerior, creber, subdurus, cum quadam tensione. Illius quam anasarca vocant, vndosus, latior, mollisq́. Ascites siquidem, copiam aceruans nō modicam secundum ventrem humoris aquosi, simul magnas arterias intendit, grauat, refrigeratq́. At tensionis quidem nomine meritò reddit pulsum cum tensione quadam subdurum. Quia verò facultas læsa & refrigerata est, minorem. Iam quò minorē iusto, hòc etiam crebriorem, præsertim vbi adiuncta sit febris. Tympanites minus grauat, verùm nō minus tendit: quare pulsus etiam subduros gignit, cum nōnulla tensione, sed aliquanto celeriores, minúsq́ imbecillos, quàm ascites: at crebros, iisdem de causis ac ille. Longiores, ob leuitatem tegentium arterias corporū, quæ quidem in tympanite adest: etenim spiritu vniuersum corpus replet. Anasarca autē, quia imbuit vniuersum corporis habitum humiditate copiosa, tunicas reddit arteriarum molles, ac proinde pulsus molliores, vndosos, latioresq́ efficit. Elephantiasis pulsus paruus, languidus, tardus, creberq́ est. Ictericorum pulsus est, si absit febris, minor, durior, crebrior, non languidus, nec celer. Vim enim possidet desiccandi flaua bilis, vt muria, & mare. Quamobrem tunicam arteriarū indurando & desiccādo, pulsum quodq́ reddit duriorem atq́ minorē, ac proinde etiam crebriorem. Cæterū nec languidus est, nec celer, quia nec imbecillitas, nec febris adest. Qui sumpserunt veratrum, hi paulò ante vomitum, vbi comprimūtur, pulsum habent latum, rarum, languidiorem, atq́ tardiorē: interea dum vomunt & divelluntur, inæqualem & inordinatum. Cùm rectius habere cœperint, ordinatum quidem, sed inęqualem ad adhuc, minus tamen quàm antea. Vbi verò iam ad naturalem revertuntur statum, æqualem ac maiorem quàm dudum, vehemētioremq́. Qui horum syncopa corripiuntur, convelluntur, atque singultiunt, paruum hi, & languidum, inordinatúmq́, & celeriorem, atq́ multùm crebrum sortiuntur. Qui ex his suffocantur, paruum, languidum, inordinatum, inęqualem, non autem crebrum, nec celerem, sed potius tardum. Repræsentat etiam nonnihil vndosi & lati, atq́ interdum paruā arteriæ tensionem.

Ascites.

Tympanites replet vniuersum corpus spiritu.

Anasarca imbuit humiditate vniuersum corporis habitum.

Elephantiasis pulsus.

Ictericorum pulsus.

Flaua bilis obtinet vim desiccandi.

Veratrum epotum qualiter soleat pulsus mutare.

GALENI PERGAMENI *de præcognitione ex pulsibus, liber primus.*

Præscientiā habere non futurorum modo, sed præsentium etiam, atq́ præteritorum.

Vòd non tantùm * futurorum præscientia sit, sed præsentiū etiam atq́ præteritorum, satis id Hippocrates demonstrauit. Cuius quidem qui peritus futurus sit, cum in iis quę de dignoscendis pulsibus, deq́ differentiis, & causis pulsuum à nobis tradita sunt, prius exerceri oportet. At verò causarū pulsuum diximus esse vnum genus, eorū generationi coniunctū, quod scilicet naturale existit: alterum autem contrariū, nempe causarum præter naturam: ac tertium denique causarum non naturalium. Quæ tria genera referuntur ad illorū essentiam veram: aliud autem quartum, ad apparentem. Quod quidem, quia proprium est in primis præsagiendi commentationi, diligentissimè est explicandum. Porrò nullus pulsus mutari potest, nisi effectrix eius facultas, vel tunica arteriæ, vel vsus, quamobrē fit, in aliqua sint mutatione & alteratione. Vbi igitur pulsus, exempli gratia, maior ęquo videatur, expendendum est, facultásne sit robustior: an hęc eadem manserit, mollis autem evaserit tunica arteriæ: an quòd increuerit vsus, talis mutatio acciderit. At si facultas robusta sit, pulsus erit vehemētior. posuimus autem eum maiorem duntaxat videri. Quòd si tunica tantum arteriæ emollita fuerit, pulsus necessariò erit mollior. Si igitur neutrum appareat, clarum est mutatū aliquatenus esse vsum pulsuum generandorū, quē esse docuimus duplicem: primum atq́ maximū, tutelam natiui caloris: alterum, animalis spiritus generationem. Sic voco illum quo vtitur anima ad voluntarias functiones. Cæterū si parua fiat à natura * alteratio ob vsum, sola perspicua erit magnitudo, nōdum autē celeritas. Si maior, increscet magis magnitudo, & clarè celeritas apparebit. Sin adhuc amplificabitur, magnitudo celeritásq́ augebuntur, atque accedet præterea crebritas. Sin autem nō sit factus maior pulsus, sed talis esse videatur, gracilius solito aliqua de causa evasit hominis corpus. His cognitis, ineundum examen est, primùm in corporibus simpliciter sanis: mox in iis, vbi adiunctus est aliquis ascititius motus: postea in corporibus * simpliciter ægrotantibus: ac postremò in iis, quibus alteratio quæpiam adest externa. Etenim in corporibus inculpata valetudine præditis, docebit magnus pulsus & temperamentum hominis, & corporis habitudinem. In corporibus vbi adiunctus est ascititius status, illum præpollere motum, cui magnus pulsus est peculiaris. At in iis qui ægrotant simpliciter, indicabit magnus pulsus calidam * morbi cōstitutionem. Si vnà cum morbo recens aliqua * externáque alteratio adsit, illum vincere motum, cui magnus pulsus sit familiaris. Revocandus autē ad memoriam pulsus est moderatus (qualis reperitur in corporibus optimè temperatis, atq́ ab omni qualitate adventitia alienis) & quē nunc invenimus, magnus, vt in comparatione illius considerandus est, ex qua causa in magnitudinem ipsam excreuerit. Aut enim ex gracilitate corporis, aut ex calore temperamenti, aut ex ascititio motu. Cæterùm motus ascititij mox desinunt: permanent verò amplius ob gracilitatem & temperamentum. At verò omnium alterationū quæ corpori accidunt, certissimā assequimur in illis corporibus cognitionem, quorum naturam noscimus. Hāc autem non agnoscimus semper, quare nec in exactam vbique cognitionem veniemus: verùm à cognitione absoluta tantùm aberimus, quantū ab ipsius naturæ cognitione. Igitur mutationes pulsuum ex causa externa, in hunc modum sunt discernendæ: Quæ ex balneis, cursibus, frictionibus, cæterísque motibus fit, non est diuturna, sed mox ad pristinum statum revertitur. At ma-

Causarum gignentium pulsus tria genera.

Pulsuum vsum esse mutatum, qua ratione deprehendamus.

Pulsuū generādorum vsus est duplex: tutela natiui caloris, & animalis spiritus conseruatio.

Pulsus moderatus in quibus nā reperiatur.

Ascititij motus mox desinunt.

Pulsuum mutationes à causa externa, quomodo discernēda sint.

gnitudo pulsuum ex vino & cibo profecta, diuturna existit: Hæc ex vehementia exploratur, quæ illi coniuncta est. Nunc tantùm is propositus est, qui duntaxat sit maior. Iam etiam magnitudo quam ira concitat, adiunctam habet vehementiam: quæ alioqui prudentem non latet, si oculos irati respiciat, vniuersúmq; corpus. Etenim calor quidam copiosior secundum pectus iratorum, non secus quàm exercitatorum, percipitur. Atq; hi sanè sunt artificiales modi causarum dignoscendarũ. Externos autem, vbi minimè in tentatores, ac pessimos sycophantas, fraudulentósve incideris, partim per inuestigationem, partim ex eo quòd non discesseris ab ægroto, quam optimos fore iudicò. Nam qui fiũt dum medicus non semper ægrotis adest, nec illi volunt veritatem exponere, hi sunt difficillimi, & medicum requirunt accuratè prudentem. Cui sanè ad veritatem pervestigandam esse primus scopus debet ipsius accessionis tẽpus: dein ægrotantis cõsuetudo & mores. Sunt siquidem qui medico imponant, nihilq; magis habeant in votis, quàm vt coarguant illum, eumq; nihil firmi scire demonstrent. Quare tunc habenda omnia suspecta sunt, distinguendáq;, tum quæ propria artis ratione pertineant ad dignoscendum, tum quæ adveniunt extrinsecus. Alij contrà sunt candidi, modestiq;, nec celãt quicq̃, dissimulántve: quare in his nil clàm factum, est suspicãdum.

Causarũ digno scēdarum qui sunt artificiales modi.

Causarũ digno scendarum modi extra medicam artem positi.

Fraudulenti quorundam sycophantarum mores.

Porrò cùm magnus pulsus nũc ad moderatum, nunc ad alium quemlibet referatur: cúmque duplex sit hic quilibet, aut minor moderato, aut maior: deinceps de incremento ad magnitudinem est dicendum vtriusq; pulsus: dico enim minoris eo qui mediocris est, & maioris. Commune igitur est omnis ad magnitudinem incrementi, solùm auctum calorẽ esse, quo scilicet tempore nec facultas affecta sit, nec instrumenta, sitq; immotus ægrotans. Proprium autem est deffuxui illius à natura, vnius magnitudinis incrementum. Reliquorum duorum etiam, nempe celeritatis & crebritatis nonnunquam. Cõmutationis etiam pulsuũ in paruitatẽ, tres numero sunt differentię. Aut enim ex moderato, aut ex maiore quàm hic sit, aut ex minore, mutationes in paruitatem contingit fieri. Vocatur autẽ qui moderato est maior, absolutè magnus: qui minor, paruus. Sit igitur pulsus cuipiam homini minor q̃ dudum, mutatione præditus præterea nulla vllius generis. Etenim minor solito pulsus fit, aut cùm imbecillior facta sit facultas, aut instrumenta duriora, aut vsus remissus. Nunc autẽ nec imbecillior facta facultas est, alioqui coniuncta sit cum paruitate remissio: nec corpus arteriæ durius (neq; enim tum minor tantùm, sed & durior pulsus esset) superest ergo solùm esse alteratum vsum: ac si id tẽporis quietus homo fuerit, quantitati refrigerationis quantitatẽ respondere mutationi. Quæ quidem mutatio accidit ex maiori pulsu, q̃ qui sit naturalis. Nam de naturali statu ob frigiditatem mutatio ad paruitatẽ, simul etiã rariorem eum atq; tardiorem reddit. At imminutio ex magno supra modum aucto, statim adiungit sibi celeritatis & crebritatis aliquid: quòd qui multũ vltra modũ sit auctus, tribus in generibus variet. Quamobrẽ qui magnitudinẽ tantũ imminuit pulsus, & reliqua seruat immota, hic est qui paulò maior sit iusto, solúsq; ex paruo incremento caloris constat. Iam verò, quemadmodum vbi corpus calfit præter modũ, magnitudo planè prima, mox celeritas, inde crebritas apparet in pulsu: sic etiam vbi refrigeratur, raritas primò percipitur, dein tarditas, ac vltimo loco paruitas. Porrò causæ refrigerãtes totidem numero sunt, quod numerantur calfacientes. Aẽr siquidẽ frigidus nos circunstans, inspiratúsque, & aqua frigida, vel balneum; vel medicamentũ corpori invnctũ, refrigerat. Quinetiã longa quies, & vel vmlatebræ, & pituitosus cibus, medicamináq; refrigerãtia, ac breuiter, metus diuturnus, corpus frigidius efficiunt. Ex contentis in corpore humoribus, qui frigidi tẽperamento cùm antea quiescerẽt, nũc cõmoti, aut tenuiores quodammodo calidi sunt effecti, etiã corpus refrigerãt.

Pulsuum mutationis in paruitatem, tres numero sunt differentiæ.

Refrigerantes causæ tot numero sunt, quot calfacientes.

Timor diuturnus corpus refrigerat.

Arteriæ altitudo semper æqualem latitudini distentionẽ habet: sed fit vt occultetur aut arceatur sæpe à corporibus circumiectis & oppositis, vel vniuersus motus, vel certè eius quædã pars: idq; aut in profunditate magis, aut in latitudine, aut simul in vtraq; dimẽsione. Vbi igitur per totum corpus sensu nostro pulsare nulla arteria percipitur, is affectus dicitur pulsus priuatio: reuera tamẽ in corpus viuum nunq̃ cadere potest. Neq; enim est vnquã, quin cor vnà cũ arteriis, in omnib. agitetur. At verò longi dicuntur pulsus, quibus sensibilis motus longitudo naturalẽ excedit: breues, quibus infrà naturalem statũ est: quibus par est naturali status, moderati. Tantũ enim animadvertitur semper de motu arteriarũ, quantùm permittunt adiacentia corpora. Vnde fit, vt corpulenti breues pulsus sortiantur: graciles verò, longos, & quadratis, moderatisq; esse moderati videantur. Iam etiam apparentis motus his, non æquè semper vt profunditas, latitudo impeditur. Verùm vbi arteriarum regiones in obliquo, vel adipis, vel carnis, vel vaporum, vel humorũ sint plenæ, ac incumbens supernè cutis nihil eas oneret, latitudinis tãtũ obscuratur motus: & magis si vehemẽs pulsus & magnus, quantùm in ipso est, fuerit. Cùm verò regiones vicinę sunt mundę, rugosa autẽ quæ eas tegit cutis, magis profunditatis motus latet in eo corpore, ac potius si non vehemens pulsus & magnus, quod in eo est, sit. Si igitur pulsum invenias lõgiorem iusto, si quidem vnà latitudo eius profunditásq; increuerit, vide gracilior homo solito, an calidior evaserit, remoto motu adventitio. Nam si factus gracilior sit, idq; tantò, quantò est pulsus maior, vnum hoc tantũ eum immutauit. Sin autem nõ tantò, non hoc modò est causa, verumetiam calor. Quòd si in eadem constiterit habitudine corpus, solus mutatus est calor. Sin crassior evaserit, duplo auctum calorem æstima. Sin longior sit factus pulsus, & latior, nõ autem perinde auctus profunditate, sed moderatus, huic præter superiores notas, necesse est rugosiorem evasisse supernè arteriæ incumbentẽ cutem. At si convertas membrũ, vt quæ eius pars modò superior erat, nunc sit inferior, nulla tum profunditas videbitur impedita. Atque hi quidem duo

Pulsuum priuatio in corpus viuum nunquã non cadere potest.

Pulsus lõgi qui nam dicantur.

Pulsus breues qui.

Pulsus moderatus.

Latitudinis motus quando in pulsu obscuretur.

pulsus

pulsus, in primo libro de eorum differentiis, omnium primi inter vigintiseptem pulsus constantes ex dimensionibus ternis, sunt in tabellam relati. Reliquorũ autẽ viginti quinq; haud difficile fuerit causas simili etiam methodo investigare. Igitur vbi supra proportionẽ profunditatis & latitudinis longitudo fuerit extensa, corporis significat gracilitatẽ: non tamen vbi * imminuta infra proportionem profunditatis est, corpulentiam denotat, sed vel naturalem quandam conformationem, vel situm arteriæ inæqualem. At verò quæ quidem in omniũ primo, ac magno di stincta sunt pulsu, eadem etiã in vltimo, nempe breui, angusto, humili q; (qui nimirũ vocatur paruus) sunt distinguenda. Nam si naturaliter comparata sit corporis habitudo, hic pulsus nõ solũ videtur paruus, sed etiã talis existit. At cùm crassior sit, si * quantò homo seipso crassior euasit, tantò sit pulsus minor, erit tum quidem quod ad ipsum attinet, moderatus: sed ob corporis crassitudinem minor moderato videtur. Si longè sit crassior quàm pulsus minor, is pulsus quantum in ipso est, mediocri erit maior. Sin autẽ minus sit crassus quàm paruus pulsus, hic, si eius naturam spectes, naturali erit minor. Quòd si gracilius corpus sit, quàm videatur pulsus paruus, is sanè est paruus natura, sed non perinde videtur paruus, ac verè est: quòd gracilitas, quatenus à natura recessit, hactenus ei speciẽ magnitudinis augeat. Similiter etiam in aliis pulsibus omnib. adhibenda eadem est distinctio, quæ de paruo & magno pulsu est adhibita: sciendúmq; illorum quenq; vel paruum esse natura, vel magnum, vel moderatũ. Ac tres hi pulsus in quantitate distentionis positi sunt, quod ad ipsius rei naturã attinet. Videntur verò esse vigintiseptem, ob crassitudinem vel gracilitatẽ corporis, vel ob rugosiorem cutem, vel regionũ arteriarũ inæqualem angustiam, vel proprietatẽ cõformationis. Iam verò longus, angustus, & humilis pulsus, quod qui dem ad suam naturam pertinet, idem erit & paruus: nimirum longitudine ipsa accedente ob tenuem habitudinem corporis. Quòd autẽ & languidus sit, hinc euadit perspicuum, quòd nunq; facultate valente, pulsus esse paruus ad summũ possit. At durinem nihil est necesse coniunctam esse huic pulsui. Oportet tamen cor vnà cum arteriis esse refrigeratũ, atq; etiamnum perfrigerari. Quòd verò refrigeratũ esse, læsam esse facultatem sit: refrigerari autẽ, mutari vsum, vtriq; intelligere oportet. Facultatis essentia singularum partium, in singularũ illarũ posita cõmodo temperamento est. Nam tum demũ suum quæq; munus obit strenuè, vbi sit temperatissima. Contrà malè fungitur, si intemperata sit: atq; hactenus malè, quatenus sit intemperata. Ad eundem modum cordis corpus cùm immodicè fuerit refrigeratum, calfactum, humectatũ, aut exiccatum, pulsus pro suæ intemperiei modo facit languidos: id quod illi est facultatẽ oblæsam esse. At verò consuetudinẽ habere cum sanguine in ipsius contento finibus, & cum spiritu, qui calidior longè ac naturalis status requirit, sit, aut cum eo qui in inuolucro cor ambiente cõsistit, vel in pulmone, aut cum ipso etiam inuolucro cor ambiente, & pulmone: vsum est tantũ variasse, citra facultatis offensam. Ac sic eandem rationẽ habet, refrigeratum esse, & refrigerari. Nam si in ipsa cordis temperie frigidum elementũ præpolleat, facultas læditur. Sin verò in tunica cor ambiente, & in pulmone, sanguinéq; & spiritu, quos eius ventriculi continent, vsus est remissio. Iam humiditates & siccitates, si in ipso corpore cordis consistant, nocẽt facultati: si in quopiam vicino, non immutant vsum. Siquidem proba temperatura, intemperiési; ex quatuor fiunt elementis: vsus verò incremẽta vel remissiones, duntaxat ex calido & frigido. Porrò vbi iam ad vltimam vsus dissolutionẽ deuenitur, corporibus vicinis cordi vehementer refrigeratis, non poterit etiam cordis corpus nõ intemperatũ existere: id quod nihil est aliud, quàm facultatem debilitari. At verò vbi cum durities coniunctus est pulsus ille oblongus, angustus, & humilis: necessariò etiã ei adest vel languidus, vel medius inter languidũ ac vehementẽ: declaratúrq; esse is affectus in corpore, qui reddit arteriam duram. Hæc est siccitas, vel constrictio à frigore, vel tensio. Siccitas quidem fit in ardentissimis febribus, vbi pessimè inueterarint: ac præcipuè * in marcore torrido, certisq; melancholiæ & quartanæ febris generibus. Constrictio fit à rebus refrigerantibus. Tensio ab affectibus conuellentibus, & ingentibus inflammationibus. Ex scirrhis verò constrictio arteriarũ & tensio nascitur, cùm aliàs, tum vel maximè vbi lien & hepar scirrho indurantur. Sed tactu eiusmodi affectus deprehendẽtur, & per vrinas, & alui excrementa, perq; tum linguæ, tum vniuersi colorem corporis, atqueadeo etiam per febrium genus. Qui autẽ alij corporis affectus pulsum creant durũ, partim originem ex recentibus offensionibus repentinam trahunt, reliqui omnes pedetentim. Offensiones quæ inducunt eiusmodi affectus, sunt vini potio & frigidæ intempestiua. Sæpe etiam fructus refrigerantes, balneúmq; frigidum. Deprehendes noxam à vino illatam, cùm subitò pulsus non durus modò, sed maior etiam fit, celerior & vehementior. Cæteras à vino in cõmuni discernes, quòd nec magnitudinem adiunctam, nec vehementiam, nec celeritatem habent: singulas autem seorsum, vbi symptoma aliquod apparuerit, eorum quæ fructibus id genus ingestis solent supervenire: vt delirium, exempli gratia, quod à vinosis fructibus proficiscitur. Iam verò si neruorum originem aliquis dictorum affectuum occupet, conuulsiuas dispositiones inducit. Sic enim illas appello, quas ante mortem, conuulsionis aliquod necessariò comitatur symptoma. Ac moriuntur sanè omnes in hunc modũ affecti, etiamnum calidi, contrà ac illi, qui corripiuntur syncopa: hi siquidem vehementer etiam frigidi, viuunt adhuc. Est autem operæpretium nosse, omnes duros simul & paruos pulsus, quamcitissimè fieri vibratos: & si qui vibrati non sunt, eos aut ob vitalis facultatis imbecillitatem, aut remissionem vsus, aut vtriusque concursum, non admittere vibrationem. Nam si quidem vsus magnam postulet distentionem, visq; operari valeat vitalis, sed vnum refragetur corpus

Gracilitatem corporis quo pulsus significet.

Facultate valente nunquã pulsum esse paruum ad summũ posse.

Essentiã facultatum cuiusque partis, in commodo eiusdem partis tempera mento consistere.

Temperiem intemperiémq; cordis, ex quatuor elementis constare.

Siccitas in quibus morbis arterias inuadat.

Constrictio.

Noxa illata à vino, quomodo deprehendẽda.

Conuulsiuæ dispositiones quæ sint.

Duros simul & paruos pulsus, omnes ferè fieri vibratos.

Vibratio pulsus quãdo accidat.

arteriæ, quod attolli in magnam distentionem præ duritie non possit, vibratio in eum statum incidit. Nulla præterea ratione fiat arteriæ vibratus motus. Quocirca hic pulsus qui videtur vibratione carere, aut extremam imbecillitatem virtutis, aut remissionem vsus declarat maximam.

Vibratus pulsus si adsit, non nihil roboris facultatẽ possidere declarat.

At vibratus si sit, nonnihil roboris facultatem possidere portendit, nec pulsuum vsum prorsus dissolutũ existere. Ad eundem modum si pulsus citra vibrationem * longior sit naturali, angustiórq; & humilior, non longissimè tamen à natura in singulis his recesserit, sed aliquantulum: si quidem etiam sit durus, frigiditatem, vel facultatis imbecillitatem indicat, vel vtrunq; simul. Atq; hæc ex cõsequentibus discernuntur. Sin verò simul & durus sit, & vibratus, illos significabit affectus, à quibus durus pulsus producitur: facultatẽ tamen nõ imbecillam, vt in illis, nec dissolutũ vsum. Quanta verò vtriusq; sit tioxa, in facultate indicabit vehemẽtiæ & remissionis differentia, vnà cum quãtitate ipsius vibrationis: in vsu, differẽtia celeritatis & crebritatis, cum vibrationis item quãtitate. Reliqua ex antedictis coniicito. Haud aliter si nõ paulum, nec multũ tribus differentiis pulsus ille à naturali recedat, sed mediocriter & moderatè, ex dictis notato discrimina. Celer etiam pulsus dicitur, interim cõparatus cum moderato, interim cum quolibet alio.

Moderatus pulsus quot modis dicatur.

Præterea ille ipse moderatus, nũc absolutè dicitur, quem in optima natura conspicimus: nunc de vnoquoq; homine, qui inculpata sanitate fruatur. Atq; hic ex comparatione absolutè temperati æstimatur, docétq; quale nam sit ipsum temperamentum.

Celerior pulsus, calidius: tardior, frigidius temperamentum declarat.

Ac celerior quidem calidius, tardior frigidius temperamentum declarat. Verùm solam non est reperire mutationẽ in celeritatem & tarditatem, nec in sanis, nec in affectis corporibus. Nam qui calidiore est temperamento, quàm simpliciter moderatus, si videatur habere celeriorẽ pulsum, cum habet necessariò maiorem. Et cui pulsus est aliqua ex occasione celerior solito, omnino etiam est maior: neuter tamen horum necessariò est crebrior: siquidem crebritas illis, vbi calor accumuletur copiosior, accedit.

Celeri pulsui modò magnitudo, modò adiũgitur crebritas.

Itaq; cum celeritate, modò magnitudo, modò etiam crebritas est coniuncta. Similiter mutationes in tarditatem pulsuum, partim ex moderato statim in raritatem simul mutantur: subinde etiam in paruitatẽ, vbi amplius vsus sit imminutus: partim ex statibus nõ naturalibus, nunc aucto vsu, sæpe vnà cum mutatione in paruitatem, interim cum raritate, nonnunquam cum mutatione in vtranq;. Cæterùm mutationes pulsuum ob imminutũ vsum, in tarditatem fiunt, cum raritate & paruitate.

Mutationes primæ & simplicissimæ pulsuũ in celeritatem & tarditatem.

Habes primas & simplicissimas pulsuũ mutationes in celeritatem & tarditatem: * quarum causæ antecedentes & primitiuę, eadem inueniuntur ratione, atq; illæ quas de magnitudine & paruitate exposuimus. Mixtæ verò mutationes atque compositæ, cum vehementia, vel remissione, vel duritie, vel mollitudine coeunt. Quæ etiam examinandæ discernendęq; sunt eadem via & ratione, quã cùm de longo, angusto & humili disputaremus, declarauimus. Vt, exempli gratia, si simul & celerior esse & mollior videatur pulsus, animaduertendum est, tantóne celerior sit, quantò mollior, an magis. Nam si quantò est mollior, tantò etiã celerior sit, à sola mollitudine ipsa mutatio est facta. Sin celerior q̃ mollior, nõ à mollitudine tantũ, sed etiam ab vsu aucto. Contrà si mollior quàm celerior, quantò mollior est, tantùm detraxit solius vsus remissio. Similiter in aliis cõiugationibus danda opera est, vt præpollentem causam inuestigemus: magnitudinẽ quarum ex proportionis excessu deprehendes.

Distentionis arteriæ quatuor generales sunt differentiæ.

Cùm igitur in distentione arterię quatuor generales sint differentiæ: prima, eadémq; inter omnes maximè pulsuum propria, quæ in qualitate consistit motus: secunda, quæ in quantitate distentionis: tertia, quę facultatẽ: quarta deniq; & vltima, quę tunicam arteriæ indicat; hoc certè postremũ genus, non est proprium pulsuum, sed adventitiũ. Cæterùm tum ipsum, tum penultimum genus, causam semper à qua gignuntur, manifestè declarant: duo autem reliqua genera superiora, nõ perpetuò. Etenim duobus obvenit generibus posterioribus, vt ab vna vtrunq; causa constituatur: primis verò duobus, vt ab omnibus causis, quas tres demonstrauimus esse: quare in primis illis ad inueniendam causam, q̃ in vltimis, pluribus opus est distinctionibus.

Quantitatẽ dilatationis arteriæ, septẽ & viginti pulsuum differentias cõplecti.

Porrò secundũ genus, quod circa distentionis quantitatem versatur, hoc præter cætera habet, quòd septem & viginti pulsuũ differentias cõplecti videatur, quæ tamen sunt tres duntaxat.

Vehementem pulsum à facultatis semper robore fieri.

Porrò vehemens pulsus à facultatis semper robore fit: proinde * quantò vehementior fuerit, tantò facultatis maius esse robur significabit: languidus, ex facultatis imbecillitate: quare * quantò languidior sit, tantò facultatem ostendet imbecilliorẽ.

Pulsus durus et mollis vnde proficiscantur.

Haud aliter durus pulsus efficitur ab arteriæ tunica dura: mollis à molli. Præterea quantitas pulsus duritiei mollitudinisq;, quantitatem duritiei mollitudinisq; arteriæ declarat. Cæterùm qui medius est inter durum & mollem (qualis dicitur moderatus) primus natura est inter eos, solúsque dicitur naturalis.

Mediũ pulsum qui naturalis sit dari nullũ inter languidũ & vehementẽ posse.

At inter languidum & vehementem hac ratione medius est nullus: quòd languidus sit oriundus ex facultate imbecilla, & deficiente à natura: vehemens autẽ à firma & rectissimè habente. Verùm alio modo, inter languidũ & vehementẽ medius aliquis esse possit.

Medius pulsus inter languidũ & vehementẽ quomodo dignoscatur.

Modus autẽ dignoscendi per tactum adlubitũ est. Nam cùm à pulsu euertitur, eum vehementem vocamus: vbi tactus euertit pulsum, languidum: vbi neutrum fit, medium eum pulsum dicimus inter vehementẽ & languidum: qui quidem nõ aliter atq; languidus, præter naturam est. Porrò alterationes pulsuum, * quæ quidem in remissionem & vehementiam fiunt, illæ certè & solæ frequenter fiunt, hoc est, citra vllam aliarum differentiarum miscellam, atque etiam ab vna causa: vt si cæteris causis naturalem modum seruantibus, facultatis robur sit paululum auctum, aut imminutum: interdum tamen ab vna quidem causa gignuntur, at non solæ: quemadmodum vbi facultas aut imbecillima, aut robustissima effecta fuerit. At mutatio pulsuũ in duritiem & mollitudinẽ, si quidem ab vna causa procedat,

om-

omnino aliquod vnà generum aliorum mutabitur. Quòd si sola constet, ex concursu plurium causarũ gignitur. Simul autem & sola & ab vna causa nequaquam fiat, nisi minimo planè spacio à natura recesserit. Causæ antecedentes quæ robur facultatis adaugent, partim in ipso insunt corpore: ac huiores quidam sunt semicocti & crudi, qui iam concoquantur: & naturæ ad iudicationem impetus: ac præterea iracundia. Partim adveniunt extrinsecus, vt vinum, cibus, modicæ exercitationes, & omnia quæ intemperies corrigunt. Deprimunt verò facultatem inedia, vigiliæ, solicitudines, mœrores, vacuationes immodicæ, vehementes dolores, vel cum quadam proprietate accidentes, vt quem stomachicũ affectum appellant, qui animi deliquium inducit. His adiunge omnia quæ cordis vel arteriarum creant intemperiem. Mollem reddunt arteriam humidi cibi, frequentiores balneæ, somni multi, mollior vita, & deliciæ: quæ omnia intra septa naturæ manent. Præter naturam autem sunt, simúlq; idem moliuntur, lethargus, coma, hydrops, & si quæ sint alia quæ largo humore ac maximè pituitoso arteriarum tunicas imbuunt.

Causæ antecedentes quæ facultatis robur adaugent, sunt duplices.

Facultatẽ quæ deprimant.

Arteriam mollem reddentia.

Igitur præsentem cõstitutionem singularum coniunctarum causarum pulsus primam omniũ indicat: qua cognita, antecedentes & externæ causæ, quæ coniunctas introduxerũt, deprehenduntur. Atq; in hoc præteritorum præcognitio consistit. Nam futurorũ, ex iis quæ comitantur dispositiones, præsagia sumuntur,

Pulsus ante alia omnia, unde est coniuncta causa naturã atque constitutionem.

GALENI PERGAMENI de præcognitione ex pulsibus, liber secundus.

Contractio etiã habet quatuor genera pulsuum, quot scilicet dilatatio. Siquidem velocior & tardior, maior & minor, vehementior & languidior (si naturam ipsam spectes rei) fit contractionis motus: ac præterea etiam arteriæ corpus, aut durum, aut molle redditur. Haud dignoscas tamen horum generum, præter tarditatem & celeritatem, vllum. Porrò tum distentio tum contractio arteriarum, naturalis caloris tuetur mediocritatem: distentio, velvti inspiratio quædam, excessum caloris refrigerando, & ventilatione quod extinguitur incendendo: cõtractio in modum expirationis fuliginem expurgando. Ergo celeritas contractionis indicio erit fuliginosorum excrementorum ingentem colligi * multitudinem, expurgaríq; id temporis, quandocunq; inveniatur. Tarditas contrà, nec eius multùm coaceruari excremẽti, eóq; neq; evacuationẽ desiderari. Atq; aceruatur quidem magna copia fuliginis, * vbi humores putrescunt: quo tempore necessum est febres accendi: pauca autem, dum corpus bonos humores continet. In aliis statibus qui medij inter hos sunt, pro portione singulorum statuum. Inter edendum & dormiendũ, plus: per vigilias & inedias, minus. Eadem planè ratione pro ciborũ natura, ex illis qui pravos humores gignunt, plus: minus ex iis qui probos. In febribus ad eundem modũ, in accessionib. plus: aliis temporibus minus: adeóq; plus ex crassis & lentis humoribus, qui pituitosi sunt, & quos crudos appellant: ex biliosis minus & melancholicis: medio modo ex sanguine, qui & ipse putrescit in inflammationibus: vnde oriuntur febres, cùm aliæ, tum illæ, quarũ adeò est immodicus ardor, vt cutem devorant, & carbunculum generent. Eiusdem ferè naturæ sunt herpetes depascentes: in omnib. quippe his, ipsi humores putrescunt. Alio autem modo putrescentes in asperis arteriis succi, Pulmonem enim suo vitio contaminant: quod viscus tempore etiam ipsum putrescit. Colliguntur autem in asperis arteriis id genus succi, vel per destillationem à capite, vel ex pleuritide, vel peripneumonia, vel pulmonis affectu, vel angina, vel ex translato pure. Originem hinc ducunt putredinis, quòd minus probè expuantur. Nam vt sunt vitiosi, & locus calidus, maturam desiderãt evacuationem. Subinde etiam fit, vt cùm pulmonis rumpitur vas, immittat sanguinis aliquid in ipsas arterias asperas: qui quidem diuturnitate putrescens, tabem excitat. Quò etiã devenit celerius, quem vasa emittunt exvlcerata. Ergo in omnibus his, contractio arteriarum secundum quantitatem augetur, etsi sensu id planè nõ percipiatur. At celeritatis clarè incrementũ dignoscitur.

Contractioni arteriæ insunt quatuor genera pulsuum.

Distentionis cõtractionisq; arteriarum vsus.

Contractionis interna celeritas, magnam vim excrementorum fuliginosorum indicat.

Fuliginosi excrementi quando plus, & quãdo minus aceruetur.

Sanguis in inflammationib. computrescens, quas febres gignere soleat.

Herpetes.

Humores in asperis pulmonum arteriis destagnantes, vnde illuc confluãt, & quã de causa putrescant.

Tabes vnde contrahatur.

Nunc ad crebritatem, raritatémq; nos convertamus: quarum duplex est vtraque, quòd etiam quietibus contigit arteriæ duplicibus esse: vni ab distentione ante contractionem: alteri post contractionem ante distentionem. At quiddam ambabus est commune: aliquid proprium vtriq;. Cõmune, quòd duabus de causis abbreuiãtur, vel quòd prior productus sit motus, vel quòd sequens anticipet. Contrà protenduntur, si vel breuior fuerit prior motus, vel si remoretur posterior. Vtriq; proprium, quòd denotare possunt. Illud autẽ ab eis cõstat significari, quod ex producto altero motu, vel anticipante altero potest prodi. aut cõtrà, ex abbreuiato altero motu, & morante altero. Quando enim syncerus calor, paucissimisq; excrementis pollutus, distentionem maiorẽ & celeriorẽ concitat: contrà qui confusus excrementis est putribus, contractionem: vbi ex anticipatione vel magnitudine distentionis pulsus creber fuerit, calorẽ purum indicabit plurimum increuisse in corpore. Vbi verò quòd maturius incipiat cõtractio, impuri copiam, atque excrementis referti caloris, arguet. Nec aliter, cùm rarior pulsus externa quiete fit: siquidem ob distentionis breuitatem, indicabit esse refrigeratum calorem: sin ob contractionis moram, fumosa imminuta esse excrementa. In quiete interna è diuerso, si ex productione contractionis creber sit pulsus, suppullulare abvndantiam fumosorũ excrementorũ: si ob maturiorem distentionis exorsum, auctum calorem esse. At verò cùm rarior in hac quiete pulsus est, si ob imminutam cõtractionem, pauciora excrementa annunciabit: imminutum calorem esse, si ob distentionis moram. Quòd si coniuncta ambo sint, vt & protendatur motus prior, & alter anticipet, siue in externa hoc quiete, siue accidat in interna, compositũ declarauerit affectum ex illis, quorum sigillatim significabat vtrunque,

Quies arteriæ duplex.

Quietibus arteriarum quid sit commune.

Quieti arteriarũ vtriq; quid sit proprium.

Itidem si pulsus sit rarior, in vtra hi coierint ambo quiete, cōtractus prior motus, & alter nimis tardatus, erit status tunc quoque duplex, atq; ex vtroq; compositus. Cæterū externa quies clarè sentitur, interna autem ne obscurè quidem. Eam tamen cōiectura quis assequi posſit, ex vtriusq; motionis impetu. Iam verò cōtractio ipsa, interim nō tam diuturna est, quàm distentio: interim æquè diuturna est, cùm diuturnior sit, non tamen quintuplo (vt ait Herophilus) sed pauld maior.

Herophilus.

Inæqualium pulsuum quidam in vno ictu inæqualitatem sortiuntur: alij verò in pluriū aceruo, quam collectiuam inæqualitatem appellant.

Collectiua inæqualitas.

Inæquales pulsus vnde gignantur.

Omnes autem in vniuersum, aut ex obstructionibus, aut ex compresſionibus instrumentorum, aut abvndantia humorum, ad facultatem collata, aut cordis inæquali intemperie constant: éstq; inæqualitas incōmodior, quæ circa vnum pulsum, quàm quæ circa aceruum, versatur. Iam verò intermiſsio motus arteriæ, siue in vno pulsu, siue conriogat in pluribus, periculosior est aliis inæqualitatibus omnibus.

Intermiſsio arteriæ periculosior est aliis inæqualitatibus omnibus.

Intermittentes pulsus vnde exoriantur.

Vt igitur à collectiua (quæ apertior est) auspicemur, facultas ipsa gignit intermittentes pulsus, vel grauata, vel impedita ob crassitudinem aut copiam humorum obstruentium, aut opprimentium arterias, aut etiam occupantium spacia, in quibus illæ distendi solent. Est cùm inflammatio vel scirrhus corpora incumbentia arteriis infestans, earum distentionem coërceat. Si verò ipsarum arteriarum tunicas tale quid occupauerit, maius periculum imminet: sicvti extremum malum, si cordis corpus invaserit: nam ij subitò syncope corripiuntur. At intemperies cordis nō est periude exitialis, sed est lougè mitior inflammatione.

Intemperies cordis est mitior inflammatione.

Cordis intemperiei comes est imbecillitas facultatis.

Cuius quidem iutemperiei comes facultatis imbecillitas est: pulsúsque languidus, præter talem affectum, indicat nihil. Nam moderato cor præditum temperamento, pulsum edit vehementem: prauo, languidum. Paruum itaque & languidum pulsum sola intemperies reddit: non tamen continuò inæqualem, nisi humoribus contentis in ipso corde, & in arteriis & venis coniunctis illi, sit facultas inferior: aut etiam ipsius cordis corpus, inæquali intemperie affligatur.

Inæquali pulsu gignēdo quæ requirantur.

Sunt autem raris pulsus intermittentes finitimi: hoc ab eis differentes, quòd rhythmum vniuersum amittant. Qui quidem eò periculosiores existent, quò fuerit ipsa intermiſsio maior. Porrò si arteria duorum pulsuum tempus moretur, haud scio an quispiam esse superstes posſit: at vnius pulsus tempus, aut pauld amplius, intermittente arteriarum motu, sæpenumero conspeximus hominem liberari, præsertim quum ætatem senilem ageret.

Pulsuum duorū motu intermiſso Galenus dubitat an quispiam viuere posſit.

Etenim facultates languidæ, à paruis sæpe occasionibus offenduntur: firmæ autem, tantùm deiiciuntur à maximis.

Validæ facultates tātùm deiiciuntur à maximis occasionibus.

Proinde qui habitu sunt valente, diúq; à morbis immunes fuerunt, periclitantur si eis prehendantur. At imbecilli, quíque asſiduè obiecti ad omnes sunt causas, facillimè restituuntur: quòd scilicet horum nemo, quum à qualibet lædatur vel minima, magnam causam expectet.

Imbecillia corpora cur vbi inciderunt in morbos, facillimè restituātur.

Itaque intermittentes pulsus minus perniciosos posſident senes quàm iuuenes: mox pueri ab illis, quòd concoquant digerántq; per halitum, humorum copiam & crasſitudinē, quæ intemperies inæquales produxit: cùm nimirum concoctrice facultate sint validisſima, corporéq; mollisſimo, ac facilè perspirabili.

Intermittentes pulsus minus perniciosos obtinent senes & pueri, quàm iuuenes.

Iam verò naturalis arteriæ motus, sanitatē refert: vitiosus, morbum: omnino intermiſſus, mortem.

Pulsus omnino intermiſſus mortem refert.

Et quemadmodum soluere apoplexiam ingentem quidem est imposſibile, leuem autem non facilè: sic intermiſsio diuturna pulsuum vt tollatur, fieri non potest: breuis autem potest, haud tamen citra negocium. Cæterùm diuturnam voco, quæ excedit duorum pulsuum curriculum: breuem, quæ intra duorum pulsuum tempus manet. Iam mors à pulsibus intermittentibus repentina corripit, non aliter ac ab apoplexia. Vtrobiq; enim cordis calor extinguitur, destitutus respiratione. At raritas quidem ab intermittente pulsu discernitur diuturnitate temporis: interdum etiā, quòd raritas interim habet æqualitatem cōiunctam omnium ictuum: intermittens autem pulsus necessariò inæqualis existit.

Raritas ab intermittente pulsu quomodo distinguatur.

Ad hæc, ingens frigiditas raros pulsus producit: quæ quidem vel corpus cordis, vel sanguinem spiritúmq; illius, vel * consentientem ei aliquam partem occupat.

Rarus pulsus vnde gignatur.

Si igitur corpus ipsum cordis prehendat, ita languidos, tardos, & paruos reddit pulsus, vt ipsa præpotens est. Quæ verò à parte proficiscitur alia, raritatē longius quàm cætera genera, à natura avertit. At mors tum minus potest declinari, vbi frigiditas corpus cordis invaserit: quanq̄ & repentina etiā in altera differentia oritur. Ac moriuntur quidem priores illi inter dormiendum potius. Alteri autem, hi cùm illo modo, tum etiam inter loquendum. Intermittentes pulsus perniciosiores sunt raris: * siquidem generatio ipsorum fit raritate producta: solutio autem, est reditus quidam per raritatem, in commoderationem pristinam.

Intermittētes pulsus cur perniciosiores sint raris.

Raro pulsui adversatur creber, sicvti intermittenti intercurrens.

Intercurrēs pulsus intermittenti adversatur.

Fit autem ipse intercurrens ex crebritate inæquali, quòd functionem obeat cor minus plenam, quàm vsus postulet: id quod fit sanè, vbi ab humorū colluuie oneratum est cor, aut instrumenta obstructa, aut in arctū coacta. Quæ quidem causa erat etiā intermittentiū. At disſident inter se, quòd repugnat in intercurrentibus, ac decertat cum noxiis causis facultas: in intermittentibus autē, hoc nō sustineat facere.

Intermittēs pulsus vnde creatur.

Quare iudicationem sæpe attulerunt pulsus intercurrentes. Iam verò omnes ardentisſimæ febres, pulsum crebrum sortiuntur: quarum quædam extra periculū sunt.

Ardentisſimæ febres omnes, pulsum crebrū sortiuntur.

At qui in syncope sunt crebri pulsus, propter remisſionem (quæ perpetuò couiuncta est cum omnibus syncopis) existunt periculosi. Cæterū raritas nunquam vacat periculo, sicvti nec remisſio, nec paruitas.

Raritas pulsū nunquā vacat periculo, sicvti nec remisſio, nec paruitas.

Sola autem extrema vehementia in pulsibus, non modò vacat periculo, sed est etiam maximè vtilis.

Vehemētia pulsuum est vtilis.

Magnitudo autem summa, vbi coniuncta est cum mollitie morbosa, periculum nunciat: sin cum salubri aliquo arteriæ statu, nihil subest ei mali. Prçterea veloces pulsus tardis sunt securiores: siquidem summa celeritas, summa tarditate est securior.

Veloces pulsus tardis sunt securiores.

Summa quippe tarditas, non secus ac raritas,

tum

tum incidit, cùm calor natiuus extinguitur. Celeritatis incrementum procedit ab viu vrgente, atq; à valida facultate. Verùm formicans pulsus, nec omnino est celer, nec summum attigit crebritatis. Durissimus pulsus perinde est, vt mollissimus, periculosus. Nam ex scirrho ille, aut inflammatione insigni visceris, aut ex constrictione per frigus, aut ex siccitate ab ardentissima febre profecta, aut ex valida conuulsione: hic ex alto comate, & leucophlegmatia, atq; ex immodica humiditate habitus gignitur. In summa verò, omnes pulsus, qui longè à naturæ modo recedunt, non sunt laudabiles. At languidissimus, tardissimus, rarissimúsq;, omnium pessimi sunt: ab illis, minimus, mollissimus, durissimus: inde creberrimus. At non celerrimus vel maximus: sed sunt hi modicè periculosi. Vnus verò inter omnes extremos optimus est vehementissimus. Inæqualitas etiam intermittens in vno pulsu, omnium periculosissima est, præsentémq; mortem annunciat. Hæc fit, vbi distentionem interpellat quies. Vbi igitur vehementior secundus motus sit priore, commodius est: vbi languidior, periculosius. Iam tardior item, signum periculosius existit: celerior, tutius. Gignuntur quippe hi pulsus, dum simul & certat natura, & impeditur ab insalubribus causis. Est etiam melior motus vehemens, & celeris langui do & tardo. At verò prior motus alterum nihil excellit ferè, in magnitudinis paruitatisq; differentia: sicvti neque in duritia, aut mollitie: etsi quòd interdum vibratus sit, durior alter occursus videatur. Etenim vibratio est duræ arteriæ symptoma, vbi amplius cogitur vi distendi. Pessimus autem est pulsus is intermittens, cuius tempus quietis prolixius fuerit. Inæqualitas igitur intermittens in vno pulsu, causas habet genere easdem, ac collectiua: sed quàm illa est deterior longè. Corpus cordis facultatè quandam obtinet, quæ distendit & contrahit, tuendi gratia innati caloris. Hæc in contractionibus fuliginosum excrementum effundit: in distentionibus allicit refrigerium. Vbi igitur ex æquo calidum, vel frigidum, vel purum, vel turbidum, ipsum cor fuerit, omnes eius partes pari impetu ad functionem contendunt. Vbi verò aliæ calidiores, aliæ frigidiores extiterint: ac hæ omnino mundæ, illæ abvndantia excrementorum confusæ: non eodem omnes impetu ad munus feruntur, sed hæ antevertunt, illæ cunctantur. Vt autem plures & maiori vi ad actionem properantes fuerint, vniuersum cor excitant: ita contrà, vbi pauciores sint quæ ad motum festinant, quæ consistunt plures, vniuersum in longiore quiete continent. Iam verò calidiores si motui præsint, maturior simul & celerior, maiórq; distentio edi turs in frigidæ, serior, tardior & minor. Motus itaque principatus maiori numero partium defertur: sæpe etiam magnitudini vsus. At verò si alteræ partes alteris vel paulò sint plures, vel pla nè pares, vicissim vincunt, atque vincuntur, varióśq; efficiunt & inæquales totius visceris motus. Captizans pulsus ex genere est illorum, qui intercipiuntur quiete: succeditque interdum talibus cordis affectibus, quemadmodũ etiam

Formicans pulsus. *Durissimus pulsus vnde accidat.* *Mollissimi pulsus causa.* *Pulsus omnium pessimi, qui.* *Pulsus vehementissimus, optimus.* *Inæqualitas in intermittẽ in vno pulsu, mortẽ annunciat.* *Pulsuum intermittentiũ qui existant periculosiores.* *Vibratio quid.* *Inæqualitas vnius pulsus, longè est quàm collectiua deterior.* *Cordis facultas* *Cor moueri catenus, quatenus à particulis suis excitatur ad motum.* *Caprizans pulsus.*

dicrotus, qui ex genere est intrò retractorum: & comitatur nõnunquam inæqualem cordis intemperantiam. Etenim si vnà contingat, vt quædam sint partes cordis præcalidæ, aliæ fumosa fuligine præfocentur, ad contrarios prosilient motus, vt hæ quidem distentionem moliantur; illæ considant. Ac tunc sanè distentioni contractio potest succedere tribus modis. Primò, cùm distentionem, prius quàm mensuram impleat, contractio exceperit: secundò, vbi prorsus completæ succedat, externa quiete deperdita: tertiò denique, dum distentionem nõdum perfectam contractio retrahit, cæterùm debilior reddita, reliquum permittit compleri. Haud aliter etiam contractionem distentio, nunc absolutam consequitur, nec permittit consistere: nunc etiam prius quàm sit completa, impeditam & victam excipit: nõnunquam retrahit nonnihil, superatur tamen. Atque hi arteriarum motus fiunt interdum vel citra affectum cordis, aut propter earum inæqualem intemperiem, aut facultatis imbecillitatem, aut etiam duritiem tunicæ. Porrò ipsius facultatis essentiam, nihil aliud putamus esse, præter qualitatem temperamenti. Tres autem affectus hactenus, origineśq; bis ferientium pulsuum inuenimus: vnam vibratorum, hac sola re ab illis distinctam, quòd cùm breuem pulsus longitudinem habeat ex vtraque parte arteriæ, obscura vibratio sit: quamobrem dicrotus, non vibratus videtur. Alteram, in qua non vibratus est pulsus, sed arteria dura, & imbecilla facultas, vt à corporibus decumbentibus opprimatur, aliqua tamen parte iuxta cutem sita, attollatur liberè. Atque hi quidem duo pulsus tum dicroti sunt, tum duri. Tertius qui ex intemperie nascitur, haud est dicrotus, sed bis modò pulsans, nec necessariò durus: possumus tamen eum dicrotum appellare. Etenim intemperiem qua cordis corpus affligitur, comitatur pulsus bis feriens: consequitúrq; etiam ille, cuius externa quies est amissa, & cuius impeditur distentio. Est & aliud frequens genus inæqualitatis in vno pulsu, vbi arteriæ principio propinquior pars, prius mouetur. In quo genere vndosus atq; vermiculans pulsus consistunt, à molli arteria & non valida facultate profecti. Ac vermiculans quidem, non modò non validam, sed infirmam etiam facultatem denunciat. Vndosus autem, interdum non satis firmam, ac nonnunquam mediocriter validam, cùm præsertim sudorem decretorium promittit. In humidis enim reperitur & pituitosis morbis: in quibus etiam tarditatem & raritatem, magnitudinémq; solet acquirere. Quòd si altitudinem præterea, & vehementiam sit nactus, decretorium hauddubiè sudorem significabit. Magis hic sperandus est, si plures vehementes & alti appareant, quàm cõtrarij. Qui si æqualiter etiam fiant, salubrẽ simul & breui pollicentur sudorem, maximè si cõcoctionis morbi appareãt indicia. Vndosus itaq; pulsus, ex humidã molliq; arteria oritur, simúlq; ex facultate modicè affecta: vermiculans autem, ex molli quidem, verùm ex imbecilla insigniter facultate. Quãobrem etiã sine febribus solet supervenire vniuersis largis evacuationibus. Decurtatorũ pulsuũ

Dicrot' pulsus *Essentiã facultatis nihil esse aliud præter qualitatẽ temperamenti.* *Pulsuum bis ferientium generationes tres.* *Vermicans pulsus infirmã facultatẽ denunciat.* *Vndosus pulsus quãdo sudorem decretoriũ promittat.* *Vndosus pulsus ex humida molliq; arteria nascitur.* *Vermicans pulsus solet citra febrem accidere.*

Decurtatorum pulsuũ duplex genus.

duplex est genus:alterũ in vnica distentione, alterum in aceruo. Quod in vnica distentione fit, facultatis imbecillitatem vnà cum corporis gracilitate arguit. Est autem ad modum digitis arteria tangenda.

Decurtatorum pulsuum dignoscendorũ ratio.

Deinde si animadvertatur interea in arteriæ primis partibus maior pulsus, vel vehementior, vel vterq; in postremis minor, vel languidior, vel ambo: primus digitorũ applicatorum est attollendus, perspiciendúmq;, vtrum similẽ illi qui antea erat, quàm hic sustolleretur, sequentes digiti motũ percipiant, an vehementiorem atq; maiorem. Ergo si motũ similem, digiti sequentes sublatũ digitũ, sentiant, sua sponte arteria decurtatã distentionem habebat: quod nobis infirmæ facultatis à corde prodeuntis, vestigium erit. Nàm illa quando rectè se habet, vsque ad finem arteriarũ omnium contentio quæ attollit eas, similiter permeat. At in pulsibus decurtatis, paulatim remittitur, tantóq; efficitur imbecillior solito, quantum est à principio remota. Quòd si eleuato tu primo digito, postea motum percipias validiorem, ac maiorem quàm antea: declarat ille quidem etiamnum facultatis arteriæ imbecillitatem, sed minorem certè quàm alter: quòd illic facultas remitteretur à principio discedens: hic maneat, quantũ in ipsa est, par, sed grauata ab iniectis digitis, imbecillius moueatur arteria: quod quidem minus habet periculi. Neq; enim ita ipsius cordis, vt arteriæ quam tangimus, ostendit affectum. Alterum autẽ, potius cor esse imbecillum significat. Porrò si omnino pulsus deficiant, tum multò magis declarabunt facultatis imbecillitatẽ: quo tempore sunt submouendi omnes digiti, ac deiu spacio paruo interposito, deintegro admouẽdi.

Pulsum aboleri bifariam.

Bifariam autem ipse aboletur pulsus: vel quia prorsus nõ pulsant arteriæ, id quod extremum est malum: vel quia pulsant quidem, sed ita languidè & parum, vt fugiant sensum: éstq; sanè hic affectus, si citra deliquium aliquod animi repentinum accidat, difficillimus.

Pulsus deficiens reciprocus.
Pulsus reciprocus decurtatus.
Arterias tãgendi ratio.

Reciprocatur autẽ motus, modò ex vltima pulsus abolitione, modò ex paruo pulsu & languido. Sed ille quidem *deficiens reciprocus dicitur, hic reciprocus decurtatus. In huiuscemodi æstumandis, sic debemus partem componere, quancunq; tangamus, vt subter arteriam noster sit tactus. Omniũ verò sunt pessimi pulsus, qui ab amisso motu minimè reciprocantur inverso membro. Minus his, qui inverso illo videntur moueri. Quibus etiam minus, qui sunt decurtati, non tamen perdunt planè omnẽ motum. Iam etiam his minus reciproci decurtati, adeóq; si multis simul occurrant digitis. Cæterùm numerus digitorũ, quibus motus sit occursurus, suus cuiq; est arteriæ. Ad quã rem magnopere refert naturam tenere ægrotantis. Quibusdã enim natura sua pulsus existit minor: sicvti & aliquibus breuior. Quòd si nos naturæ ipsius ægroti proprietas lateat, ex cõmunioribus differentiis coniecturam faciemus, temperamenti scilicet, & habitudinis corporis. At in temperamento, præsertim calidi & frigidi differentiam expendimus: in habitudine, gracilitatis & corpulentiæ. Ac fit interdum, vt ambæ inæqualitates pulsuum, tum quæ in vno pulsu, tum quæ in aceruo consistit, concurrant. Sæpe quoq; illa quæ in vno pulsu consistit, nõ adest: quæ autem in aceruo, manifestè conspicitur. Latet autẽ inæqualitas vnius pulsus, aut ob affectionis exiguitatem, aut ob ipsorum pulsuũ breuitatẽ.

Decurtati pulsus significãt facultatis imbecillitatem.

Vtrunque itaq; genus decurtatorũ pulsuum, significat facultatis imbecillitatem. Verùm si in vna fiat distentione, etiam gracilitatem indicat. Fit igitur decurtatus pulsus in quibusdam, ex causis præter naturam: in nonnullis tamen invenitur ex propria conformatione: quo modo innuens & circumnuens pulsus.

Pulsuũ innuentium & circũnuentiũ causa.

Qui quidem fit, si arteria ita sit conformata, vt eius pars duntaxat media, nudæ cuti subiecta sit: partes autẽ vtrinq; altius demergantur. Quanquam fit etiam ob facultatis imbecillitatem, quæ attollere onus non potest. Ex horum etiam genere est pulsus tremulus, qui non perinde est conspicuus. Quia verò imbecillitatem facultatis sequitur tremor, necessarium est ideo etiam tremulum pulsum languidum simul & paruũ esse: qua de re fugit sensum.

Pulsus tremulus quod indicet.

Pulsus igitur tremulus, facultatem imbecillam, tunicam arteriæ mollem, corporisq; gracilem nunciat habitum.

Ordo est familiaris naturæ nostræ.
Ordo pulsuum quid indicet.

Videtur autem quisque ordo perturbationi eiusdem generis præstare, propterea quòd ordo naturæ nostræ in primis familiaris existit. Ordo etenim fixam quodãmodo causam esse & perpetuam, indicare videtur: perturbatio autem illius, variantem, nec in vna manentem vel magnitudine, vel specie, vel regione.

Perturbatio ordinis quod significet.

Cæterùm talis causa non perniciosior, sed incertior censenda est. Itaque nihil certi, nihil ordinis perturbatio firmi habet: nec tale, quale ordo, vel bonum, vel malum.

GALENI PERGAMENI *de præcognitione ex pulsibus, liber tertius.*

Rerum præter naturã esse tres differẽtias, affectus, causas, symptomata.

DEinceps agendum de iis pulsibus est, qui dispositionibus præter naturam peculiares existunt. Etenim quicquid præter naturam est, aut affectus sunt, aut causæ horũ, aut symptomata.

Affectus similarium particularũ sunt octo numero: quatuor simplices, quatuor compositi.

Cùm igitur ex affectibus, hi quidem similarium, hi autem instrumentalium partium sint proprij: exordiar à similarium affectibus, qui quidem sunt octo numero, ab intemperie omnes profecti. Quorum quatuor dicuntur simplices, calor, siccitas, frigiditas, humiditas: quatuor compositi, frigiditas siccitati, caliditas siccitati, frigiditas humiditati, caliditas humiditati cõiuncta. At verò pulsus per intemperiem, nisi arteriæ sint affectę, vel cor, alterari nõ queũt: possunt tamen arteriæ nihil læso corde affici.

Corde affecto, necessario etiã arterias affici.
Caloris peculiares pulsus qui sint.

At affecto corde vt innoxiæ permaneãt arteriæ, impossibile est. Cæterũ frigida & calida intemperies cordis promptè in omnes arterias permeat: humida & sicca ægrius. Peculiares igitur pulsus copioso calori sunt, magnus, celer & creber. At magnus, non tantũ calorem excellentem, sed & instrumenta requirit mollia, facultatémq; validam: itaq; non erit calidæ intemperiei perpetuus. Celer etiam firmam postulat facultatẽ, ac instrumenta quæ distendantur promptè: quare nec hic quidem perpetuus erit. Creber similiter,

si largè

si largè vsui à magnitudine & celeritate sit factum satis, nulla fiat ratione: si non expleatur vsus, fiat: proinde perpetuus ne hic quidem fuerit. Quamobrem ex peculiaribus nullus erit inseparabilis.

Caloris peculiarium pulsuum nullus erit inseparabilis.

Si igitur calor solus increuerit, & in naturali statu maneat facultas, instrumentáque, quum mutatio ipsa est parua, magnitudo tantùm pulsuum augetur: quum maior, etiam celeritas: vbi insignis, iam etiam crebritas. Proinde maximus pulsus, idémque celerrimus & creberrimus, summum incrementum caloris significabit. At si celerrimus & creberrimus sit, non autem maximus, hoc nisi facultas sit imbecillior, vel arteria durior, accidere nulla alia ratione pòssit. Similiter vbi ingens sit crebritas, nec simul celeritatis & magnitudinis par incrementum, calorem quidem etiam tunc oportet esse copiosum, sed vel facultatis imbecillitatem, vel instrumentorum duritiam. Cæterùm imbecillitati erit adiunctus languidus: duritiei durus pariter & vibratus. Si durus citra vibrationem sit pulsus, ac summè creber, imbecillam facultatem vnà cum calore magno nunciabit: & quum talis languidus sit, minabitur syncopem. Est autem aliud, cor & incalescere & incaluisse. Etenim vbi à substantia quam in suis ventriculis continet, ipsum cor calfit, potest firma facultas esse: vbi verò & incaluit, & in eandem incidit caloris intemperantiam, qua tenebantur sanguis & spiritus ventriculorum, tunc sanè eam intemperiem sequitur necessariò imbecillitas facultatis. Quòd si incaluerit largius, & per ipsum totum calor febrilis permeauerit, febrem excitat hecticam. A calore itaque cordis ipsi pulsus variantur. Qui quidem calor duplex quum sit, aut est certè à putribus humoribus genitus, vnde acrem qualitatem atque fumosam contraxit: aut cum * vapida quadam & suaui humiditate coniunctus, sola quantitate à natura recessit. Ille igitur prior constans & * ægrè solubilis est: secundus autem, nō vsqueadeo obfirmatus: qui quidem balneis, exercitationibus, cibo calido, vini potu, atque ex animi affectibus * amori & iracundiæ solet supervenire. Porrò calor qui diuersus est à natiuo, breuem habet externam quietem: celeriorem autem, quàm pro portione distentionis, contractionem. Qui quantitate sola variat, maiorem simul & celeriorem distentionem, contractione. At qui etiam fuliginosus est, longè citatiorem distentionem, contractionémque celerrimam reddet. At verò si cor quidem calidius sit, frigidiores autem arteriæ, ipsa motuum exordia simul vtrobique fient, si modò venæ à corde facultatem citra læsionem recipiant. Cor tamen singulis arterijs maiorem, celeriorem, vehementioremque pulsum habebit. Etenim motus principium à corde illæ omnes habent: eius autem speciem sortiuntur singulæ, prout cum ipso corde temperatura consenserint. Porrò nonnunquam accidet, vt arteriæ eodem tempore nō accipiant ex corde influentem facultatem: verùm quæ cordi propiores sunt, primæ: posteriores, quæ remotiores: quod potissimùm euenit, si arteriæ frigidiores & cor imbecillius coierint.

Hectica febris quando excitetur.
Pulsus à calore cordis variantur.
Cordis calor duplex.
Arteriæ habent motus principium à corde.
Arteriæ nōnunquam non eodē omnes tempore à corde influentem facultatem recipere.

Nonnunquam etiam in corde ipso percipitur temperamentorum pugnantia. Nam modò frigidius visceris corpus æquo est, & in ventriculis contenta substantia calidior: modò è diuerso, substantia frigidior, cor autem calidius: vbi etiam pulsus fiunt moderatis similes. At vbi aër quem inspiramus, infectus putredine sit, putredóque ipsa ad cordis corpus peruenerit, febrem pestilentem ac letalem accendit: quæ quidem ex caloris acredine, ipsóque caloris genere agnoscitur: & ex pulsu etiam, qui parum à naturæ modo recedens, in eodem statu perpetuò manet: quemadmodum in hecticis febribus, quarum sanè duo hæc propria sunt signa, si perpetuò sibi illæ videantur similes, nec inuasionem vllam accessionis, nec incrementum, nec vigorem, nec remissionem habeant, nec febricitare se percipiat ægrotus. Hos pulsus nihil est necesse maiores iusto, atque interim nec crebriores quidem esse: at omnino celeres tamen, cùm febrientium pulsibus vniuersis adsit perpetuò celeritas. Cæterum quibus putridus ille calor, non cordis corpus inuasit, sed humores in ventriculis illius contentos, (deprehenduntur enim affecti hac peste, si febrem primum percipiant, nec dein æqualiter semper febricitent. ad hæc, si pulsum non habeant perualidum) multi horum seruantur. Frigidæ intemperaturæ ipsius cordis, pulsus paruos, tardos, atque raros efficiunt. Ac primùm sanè crebritas immutabitur, dein celeritas, ac vltimò magnitudo, si quidē illæsa facultas sit: nam si ipsa fuerit offensa, ad paruitatem & tarditatem potius, quàm ad raritatem pulsus mutabitur. Cæterùm vbi facultas laboret plurimum, etsi coniuncta frigiditas sit, pulsus extremè quidem fiunt parui, sed non tardi extremè: imò nonnunquam moderatis similes: crebritatem tamen non abiiciunt pristinam, sed etiam adaugent. At vbi paululum debilitata facultas sit, & frigiditas vigeat plurimum, longissimè ad raritatem pulsus deflectunt, parum ad paruitatem, medio modo ad tarditatem. Eodem etiam arteriæ modo, si in natiuo temperamento constent, mouebuntur. Nam si corde frigidiore existente, ipsæ calidiores sint æquo, tantùm alterabunt pulsum illius, quantùm à natura recesserint. Vacant huiuscemodi affectus febre, quòd fiant refrigerato corde à succis frigidis, iisdémque lentis & crassis. At verò si perinde vt cor arteriæ etiam iusto sint frigidiores, remissionem motuum illius augebunt idque in genere eodem. Accidit autem interdum frigidius iusto esse cor, fumidorúmque excrementorum plenum: quo tempore pariter & minor & rarior distentio fit, contractio verò celerior. At si ipsum corpus cordis inciderit in intemperiem aliquam inæqualem, necessum est pulsus ipsius cordis, adeóque arteriarum omnium, variè inæquales fieri. Si quidem & collectiua, & circa vnum pulsum inæqualitas, in omni genere accidit: quòd * subita fiat in magnitudinem, paruitatem, celeritatem, tarditatem, remissionem, crebritatem & raritatem, mutatio. Verùm in duritiam & mollitudinem, subita mutatio fieri vnquam non

Cordi inesse nonnunquam varia temperamenta.
Pestilentium febrium pulsum parum à naturali recedere.
Hecticarum febrium duo signa propria.
Febrientiū pulsibus vniuersis adest semper celeritas.
Frigidam cordis temperiem qui comitentur pulsus.
Cor, si laboret inæquali intēperie, pulsus vniuersos variè inæquales efficere.

*315

potest. Non vibratus autem interdum & vibratus, subita quadã vicissitudine sese in affectibus excipiunt, adiuncta ad cordis intemperiem duritia vel tensione arteriarum.

Pulsus bis feriens, intemperies corporis cordis propriũ symptoma est.

Porrò pulsus bis feriens, intemperiei corporis cordis propriũ symptoma est. Cæterũ si durities accesserit, iam hoc indicium labefactatur: nam in dicrotum convertitur cõmunem plurium affectuum. At vibratus dicrotus gignitur, vbi pulsus qui absolutè est vibratus, deminuta fit longitudo. Dicrotus verò non vibratus, æquè est ac vibratus durus: sed talis per suam tarditatem efficitur, & corporum onus incumbentium. Iam verò vbi cordis corpus præter modum est calidum, materiæ autem contentæ in eo frigidiores, aut etiã partes illi adhærentes, tribus id contingere differentiis potest. Aut enim illud tantò calidius est, quantò hæ frigidiores: aut multò illud calidius, quàm hæ frigidiores: aut minus illud calidius, quàm hæ frigidiores. Quarum prima differentia pulsum repræsentat ad vnguem moderatũ, magnitudine, celeritate & crebritate. Ad remissionẽ autẽ tantùm depellit, quanto spacio naturalem temperaturam viscus ipsum reliquit.

Pestilentes non paucas febres esse ab initio hecticas.

Sunt autẽ pestilentes non paucæ febres inde ab initio hecticæ, distántq; ab omibus aliis febribus, quæ ex magna putredine oriuntur.

Hectica febres quandã ab initio fiant.

Præterea mœrorem interdum sequuntur & iram à principio quædam hecticæ febres: aliter nescio an inde ab initio fiat hectica. At successu temporis, multis aliis succedũt hecticæ, quas perpetua æqualitas satis manifestè declarat.

Hecticarum febrium notitiã ex vrina investigari nõ posse.

Notitia autem firma in huiuscemodi affectibus ex vrina quidem investigari nõ potest: ex pulsibus autem inino adhuc atque primis diebus per febres hecticas nõ facilè cõparatur, cùm speciem cõmunem habeant tunc cum diariis febribus. Verùm elapso triduo, iam clariores fiunt etiam pulsuũ iudicio. Siquidem apertè hæ celeriores, quàm deceat, pulsus habent, tantóq; languidiores iusto, quantùm calor increuerit. Deinceps de illis febrib. dicamus, in quibus cor calidius est, quàm vicina frigidiora. Nam in huiuscemodi affectibus, pulsus celeriores simul & maiores, & crebriores, lãguidioresq; iusto erũt. Longius tamen ad remissionẽ & celeritatem, minus ad crebritatem & magnitudinẽ, divertent à natura. Stabilis & cõstans harum generatio est, vt cæterarũ hecticarum. Quòd si non ita longè viscus à natura desciscat ad calorem, vicina ei longius ad frigiditatẽ: minores pulsus in his & rariores erunt: at celeritate vel similes erunt naturalibus, vel tardiores. Similes, si non multò frigidiora vicina sint: tardiores, vbi multò longiori intervallo, hæc ad frigiditatem à natura deflexerint, quàm ad calorem cor. Remissio hic etiã quantitati caloris respondebit. At verò si frigidius iusto sit ipsum cordis corpus, materia porrò, reliquáq; vicina, eo calidiora, erũt & hic tres numero differentiæ, & variabunt pulsus in vnaquaq;, sicuti superiores. Primũ æquè refrigeratũ sit cor, vt incaluerunt vicina: tardior æquo erit is pulsus, si insignis fuerit alteratio: cui etiam remissio respondet.

Diaria febre vel putrida quando febricitabit homo.

Cæterùm si viscus sit frigidius omnino, quàm postulet naturalis modus, & vicina similiter calidiora, febricitabit vtiq; homo, nõ hectica tamen febre, sed vel diaria, vel ea quæ humorũ putredinem sequitur. * Vtriusq; autem sunt propria signa.

Diariæ febris indicia propria.

* Diariæ quidem coniunctæ cum frigidiore corpore cordis, si ex æquo à natura vterq; pulsus recesserit, nihilq; magnitudine à naturali differat, nec crebritate ferè, nec celeritate, nl vtraq; insignis sit mutatio. Erit etiam tunc tantò languidior pulsus, quantò viscus frigidius.

Febris putrida propria signa.

* Eius autem quæ humorũ putredinem sequitur sunt indicia, par semper magnitudo in pulsu: nõ tamen vt in eo qui secundum naturam erat: nec eadẽ erit paritas in aliis generibus. Verùm vbi à natura * parum recessum est, nihil ferè: vbi maiori intervallo, apertè in contractione pulsus celerior fit. Iam etiam clatè in extrema quiete crebrior & lãguidior apparet tantò, quantùm refrigeratum est cor. Fingamus rursus, magis refrigeratum cor esse, quàm vicina incaluerint, sitq; febris ephemera: horum pulsus manifestè languidiores erunt, & minores: at tardi non perinde apertè, sed * pro ratione excessus, quo vicinis partibus est cordis corpus frigidius. Si verò sit febris putrida, pulsus languidus aderit, perinde vt superior: sed illo enã minor in distentione, tardiórque: at contractio naturali celerior erit. Ponatur rursus tertium genus cõmutationis, hoc est, minus ad frigiditatẽ cor declinasse, q̃ ei cõiuncta ad calorem: ac febrem esse diariã: pulsus habebit hoc corpus tantò q̃ par est imbecilliores, quãtò corpus cordis fuerit intemperatius: ac maiores & celeriores naturali, sed maiores q̃ celeriores: ad hæc crebriores erunt. Hæc omĩa sunt accipiẽda, pulsibus nec in duritiã, nec in mollitudinem apertè mutatis.

Diaria febres qualiter pulsum mutent.

Omnes febres diariæ, in magnitudinẽ, celeritatẽ, crebritatémq;, pulsus, quantũ in ipsis est, mutant. Nam si cõcurrat alius affectus, mistam oportebit mutationẽ esse, ex illa, & hac, quæ comitatur febrim. Similiter febres hecticæ, pulsus in easdem differentias convertũt, quantũ in iis est: ampliúsq; in iis mutatur celeritas.

Febres putrida quales pulsus sortiantur.

At quæ ortæ sunt ex putredine humorũ, in vigoribus vtrunq; habent motũ celerem, & distentionis, & contractionis. Præterea crebritatem ex æquo mutant, cùm externæ quietis, tum internæ. In initio accessionis, non perinde, sed magis augent contractionis celeritatem. In incrementis cùm hanc, tum etiam externam quietem plurimũ concitant, vt pulsus in illa creberrimus esse videatur. Atq; hi pulsus febriũ per se sunt proprij. Reliqui omnes qui febrientibus accidunt, alios potius affectus, quàm febres, sequuntur. Quorũ etiam affectuum sunt duo genera: aut facultatis, aut instrumentorum virium.

Causa mutantes pulsum vt inveniãtur, cõsiderare oportet instrumentum, vsum, & facultatem.

Quippe ad causas inveniendas, quæ immutant pulsum, tria hæc sunt animadvertenda, instrumentũ, vsus, & facultas. Porrò pulsus qui ab inflammatione excitantur, ab iis quos humorum putredo effecit, sola distinguuntur duritia. Siquidem pulsuum ortorũ ex inflammationibus, durus occursus existit.

Arteria à quibus causis durentur.

Quare si durum occursum, quem efficit tensio arteriæ, discernere ab eo vales quẽ generat frigiditas atq; duritia, tres prædicere hinc causas præteritas poteris, potum frigidæ, meracius vinum, inflammatione. Siquidẽ indurescunt ex immodicis frigidæ potionibus

arte-

Hectica febris rarissimè à principio oritur.

Hecticis nunquã adest magnus pulsus, nec vehemens.

Celeritas, febris putridæ propria.

arteriarum tunicæ, & à vino immodicè poto exiccantur. Iam verò frebris hectica * rarissimè à principio oritur, quanquam eo tempore nonnunquam fint ortæ. Ad hæc, nec magnus pulsus, nec vehemens, vnquam cum febribus hecticis coëunt: sed si altervtrum habeant horum, minimè sanè sunt hecticæ. Si simul vtrũq; habeant, planè sunt diariæ, si quidem eorum contractio non properet. Propria est enim eius quæ sequitur putredinem humorũ, celeritas. Cæterùm in remissionibus accessionũ, celeritas contractionis exoluitur: initiò autem gignitur, ac per incrementum augetur. At vbi iam propè vigor adfuerit, ingens incrementũ suscipit distentionis celeritas, contractionis pari celeritate manente. Vbi verò vigeat iam planè febris, in illa accessione ad summã celeritatem distentio pervenit, imminuiturq; celeritas contractionis. At verò pulsus in vtranq; partem mutatio (si adiecerimus * distinctionẽ) accessionis initium nunciat. *Distinctio autẽ ipsa erit, si mutatio citra alienam occasionem acciderit. Atq; occasiones quidem ipsæ, partim externæ sunt, partim ab ipso corpore oriuntur: quarum vtræq; sunt notæ. Verùm clarioris doctrinæ gratia, appellabimus quæ procedunt ex corpore causas, vnde vel facultas, vel instrumenta alterantur, antecedentes: harum autẽ ipsarũ causas, quæ extra corpus positæ induxerunt alterationem, externas, seu procatarcticas. Porrò inæqualitas pulsuũ, quæ ferè invadit vnà cum accessionibus, compressarũ vel obstructarum modò arteriarũ, vel copiæ humorũ opprimentium facultatẽ, est signum. Quæ igitur pulsuum mutationes fiunt, dum cordis calor augetur, aut confluunt intrò humores, apertè accessionis initium annunciant, si quidem ab aliis occasionibus sint remotæ. Existimare autem convenit, vbi aceruus materiæ humidæ initio accessionis ad cor pervenerit, in primis quidem, mortis periculũ esse: quod periculum maxima mutatio pulsuum in raritatẽ, tarditatẽ, paruitatémq;, prænunciat. Nam si his insignis remissio successerit, extemplò peribunt. Sin autem absit remissio, contendit natura eam superare, atq; arteriarum motũ maiorem, celeriorẽ, crebriorémq; excitat: vt vterq; motus celerior quidẽ fiat, sed clarius contractionis, increscátq; hic breui manifestè, donec augescat accessio. Tandem vbi materiam superauerit, calor quasi flamma succẽditur: atq; is est vigor accessionũ, vbi fuliginosum natura excrementũ, expiratione & cõtractione arteriarũ expellit. Quod verò est velvti cineritium, non perinde, quia crassum est, potest excernere, sed per insignes quosdam meatus educit. Hoc in partibus inflammatis, pus est: in ipsis vasis, sedimentũ vrinæ. At si cor siccius quàm pro modo naturæ evaserit, vnà secum omnes alterabit arterias: id quod interdum in vna animalis parte ipsis arteriis accidet, interdum autem in pluribus. Est cùm sint contrà quàm cor affectæ ipsæ arteriæ, sed tamen eius affectionẽ recipiãt: ita vt confletur illis medius quidam affectus in humiditate siccitatéq;. Præcedentes causæ quæ indurant arterias, sunt aqua sulfurea aluminosáq;, & omnia breuiter quæ exiccandi vim possident.

Pulsus in vtrãque partẽ mutatio, accessionis initiũ nunciat.

Causarum genus duplex.

Causæ antecedentes quæ dicantur.

Causa externa, seu procatarctica, quæ vocetur.

Inæqualitas pulsuum iuxta accessiones, quod indicet.

Vigor accessionum quid sit.

Causa indurãtes arterias quæ sint.

Cor exiccare quæ possint.

Humida intemperies causa.

Pulsus molles & duros quæ efficiant.

Pulsuũ generandorum prima causa sũt, vsus atq. facultas.

Cordi nunquã oboriri tumores qui pulsum duriorẽ efficiãt.

Quæ quidem intemperies vbicunq; arterias invaserit, pulsum reddit duriorem. * In corde autem siccam intemperiẽ producit sicca victus ratio, diutius administrata: præterea medicamentorũ exiccantiũ tum esus tum potio, in quibus est vinũ merum: ad hæc cibi potionisq; abstinentia, immodicus labor, seniũ, solicitudo, tristitiæ, diuturnæ vigiliæ, febris hectica, præq; cæteris, marcida. Causæ humidæ intemperiei sunt œdemata, quæ partes diutius tenuerunt: leucophlegmatiæ, quæ ipsum etiam cor mutãt: omnia deniq; principum viscerum œdemata cùm arterias humectant & cor, tum pulsus efficiunt molles. Pulsuum causæ mollitudinis mediocris sunt, ciborum copia humidorũ, multũ ocium, somnus longus, balneæ à cibo. At durorũ pulsuum antea ostendimus esse paruitatem, vt mollium magnitudinem * comitem: quas quidem celeritas atq; tarditas, crebritásq; & raritas cõsequuntur. Sunt autẽ primæ ac velvti cõiunctæ causæ generationis pulsuũ, vsus atq; facultas. Porrò in corde nõ excitãtur tumores, qui pulsum duriorẽ efficiant, quemadmodũ in aliis visceribus inflãmationes & scirrhi: siquidem prius homo correptus syncope interear, in illorum tumorum auspiciis.

GALENI PERGAMENI

de præcognitione ex pulsibus, liber quartus.

Pulsum totius corporis, antequàm cor cõsentiat parti prius affectæ, pertrahi in cõmunem alterationem non posse.

Respirationis organa.

Nutritionis organa.

Pulmonis situs.

Cor pulmoni cõsentiens quales pulsus soleat efficere.

Pulmonis calida intẽperie affecti notæ.

RElìquum autem in hoc libro fuerit, cæterarum partium dispositiones, quibus cor consentiens cõmutat pulsus, omnes explicare suo ordine: vbi hoc ante omnia admonuerimus, totius corporis pulsus, antequã cor consentiat parti prius affectæ, fieri nõ posse vt in cõmunem alterationẽ trahatur: in parte tamen aliqua, licet offensionẽ cor non percipiat, arteriarum motus variari posse. Partes animalis respirationi seruientes duæ tantũ sunt, pulmo & thorax. Nutritionis multò plura quàm duo instrumenta, iecur, ventriculus, intestina, lien, renes, & vtraq; vesica. Celerrimam cordi & omniũ maximam noxam, dat pulmo. Sedem habet enim omnium ei cõiunctissimam, illiq; vasis q̃ maximè affinis est, & confluens per maxima ostia in ventriculos eius. Quamobrem si quando solito calidior evaserit, continuò cor calfacit: sicvti & refrigerat, frigidior effectus. At humiditatis & siccitatis intemperiem, non perinde ac illas, sed citius etiam has tamen, quàm cætera instrumenta, impartit. Vbi igitur ob pulmonẽ excalfactũ, cor prauum calorem contraxerit, pulsus efficit, quales solet vsus auctus efficere. Qui affectus si sit diuturnior, in periculũ vocabitur illud, ne in febrem hecticam incidat. Atq; perinde respiratio & pulsus alterabuntur, siue solùm per se cor intemperatum sit, siue consentiat pulmoni. Maiorem tamẽ in toto sinu thoracis æstum percipiet, qui ex pulmone laborat, calidúmq; planè expirabit, & sitiet etiam altero magis, & calidioribus erit faucibus atq; lingua, eáq; maiori ex parte sicciore: quæ, si ingrauescat malum, cum aspredine quadam nigrescet. At si pulmo refrigeratus sit, cor ei consentiens, pulsus primò in eam alterationem adducet, quæ vsum exolutum consequi-

tur: processu temporis, vbi hecticam frigiditatē contraxerit, pulsus excitabit, quales huic, si polleat, tribuūtur. Cæterū quibus primus refrigeratus est pulmo, frigidam respirationē persentiūt. Si siccitate fuerit intemperatus pulmo, à primo pulsus penè nihil mutabit: tandē cōsentiente illi corde, ipsos duriores efficiet. His fauces, tametsi nihil sinant, promptè arescūt. Humida intemperies vuidas reddit fauces, sitim extinguit, temporéq; ad mollitudinem pulsus ipsos traducit. Atq; ex simplicibus his, discernere cōpositas intemperies licebit.

Fluxionum omnium in pulmonem irruentiū, cōmunis est inæqualitas pulsuum.

At verò fluxionū omniū quæ in pulmonē impingunt, cōmunis est inæqualitas pulsuū: verū minor quidē, à subtilibus simul & paucis: insignior autē à crassis & viscidis, copiosisq; fluxionibus ꝓficiscitur: quòd videlicet hę magis obstruant, grauent, & cōprimant. Duriores q̃ oporteat fiunt pulsus, per intemperiem siccam, & inflāmatos induratósq; tumores pulmonis: contrà, molliores, per œdemata.

Pulmo frigida fluxione infestatus qualē edat respirationem.

Frigida intēperies paruā, tardam, rarámq; respirationē gignit, non aliter ac pulsus. At fluxiones frigidæ, pulsus similiter mutant: respirationē autem, nec paruā, nec tardam, nec rarā reddunt. Quia enim cōstrictus pulmo est, paucus spiritus recipitur: qui cùm naturæ nō faciat satis, cōtingit vt altera actio, statim celeris efficiatur & magna.

Fluxiones conctas pulmonis eadē comitatur species respirationis.

Respiratiōis itaq; * species est omnibus fluxionibus eadem: at non omnibus accidit similiter suffocatio, * sed calidioribus omnibus magis: quādo quidem largiorem attrahi spiritū natura tum postulat. Solā intemperiem nullū suffocationis periculū excipit. Porrò si arteriæ tantū asperæ sint oppletæ, nihil pulsus duritia variant: sin læues, quia totius animantis arteriæ intēduntur, pulsum efficiunt duriorem.

Thoracis intemperies, tumorésque qualē pulsus alterationē inducant.

Intemperies thoracis easdem alterationes inducūt, ac paulò antè illæ pulmonis: tumores, pro multitudine & genere humorū qui efficiunt eos. Variāt autē, quòd cinus cor, ac magis pulmoni q̃ thoraci consentiat: & quòd interim pars thoracis affecta sit • musculus, interim succingens costas mēbrana. Maior siquidem tensio oritur, vbi duræ partes & spissæ intumescūt. Vnde etiam pleuritici semper duriorē pulsum quàm peripneumonici habent: æqualem tamen, nō vt illi inæqualem.

Iecur affectum quales pulsus producat.

Iecinore affecto pulsus ex intēperie variant, vt superius docuimus. Si excitati sint tumores præter naturā, conueniūt ferè etiā in his, sed minus ex inflammationib. indurescūt, quàm ex thoracis inflāmationibus, & tantò quidem, quantò quàm ex pulmonis magis.

Oedemate nec thoracem, nec iecur infestari vnquam.

Nunq̃ autem ex thoracis vel iecinoris tumore pulsus mollis gignitur, quòd nec instrumēta ea vnquā œdemate pituitoso affligantur.

Cor consentit hepati, vinculo caua vena.

At cor cōsentit iecinori, vinculo cauæ venæ.

Cor qualiter cōsentiat septo transverso.

Consentit autē septo transverso cor præter omnes alias thoracis partes, quòd ex ipsa caua vena in illud venæ inserantur. Tensionē verò nulla perinde alia pars infert arteriis, præcipuè si neruosa eius pars sit affecta. Quòd si à solis excrementis * quæ in eo gignuntur, absq; febre intendatur, dòlor ac dyspnœa ab ipso principio orietur, postea putrescentibus excrementis febricitabūt. Si ex fluxione quæ aliunde in ipsum decumbit (omnino autē hæc sit vel flauę bilis, vel calidi sanguinis & tenuis oportet: nam crassum sanguinē & pituitam lentam, propter densitatē, nunq̃ recipiat) necessariò hi delirabunt, pulsúmq; habebūt insigniter durū: itaq; etiam paruū, ac proinde creberrimū, cùm nimirum etiā copiosus sit calor.

Septi transversi affectus, vt pulsus variant.

Iam verò omnia quæ magnis pleuritidibus accidunt, respondent symptomatibus partis neruosæ septi transversi: tum quòd succingēs costas tunica multis neruis prædita sit, tum quòd adhæreat septo transverso, membranisq; thoracē intersepiētibus, per quas ad cor cōtinuatur.

Pleuritidē exitialem qui pulsus significet.

Ac maximū sanè indicium exitialis pleuritidis est, si pulsus sit magnopere durus, ob idq; similiter paruus, & ob ambo hæc, caloréq;, creberrimus. Pleuriticus nanq; cum tali pulsu est nullus vnq̃ seruatus.

Diaphragma inflammatum cur deliria sequantur.

Cæterū hi minus, quàm quibus inflammatū est septū transversum, delirant: siquidem propius accedit ad cerebrum, diaphragmatis neruorū exortus.

Vētriculus affectus quales pulsus efficiat.

Ventriculus intemperie affectus, pulsus ita vt superiora immutabit. Si tumore secundū fundum, aliorū more. Si ad eius os is constiterit, pulsus ob neruorū multitudinem erit durior: non ita durus tamen vt ex septo transverso, aut costas succingente membrana.

Oris ventriculi nerui quales.

Siquidem quia ꝗ nerui insigni sensu præditi futuri erant, ob id molles & magni sunt cōditi, atq; à principio ipso producti. Igitur ob mollitiē ipsoꝝ, & quòd ea pars sit carnosa, nunq̃ ex ore vētriculi ita durus fit pulsus, sed tum paruus, tum creber: quia propter eximiū sensum defatigatur q̃primū, deiicitúrq; facultas: quæ quidem ne paulisper quidem illic copiam humorū sustinet, sed degrauatur, pulsúsq; inæquales, atq; interdum languidos efficit. Cætera instrumenta nutricationis, quæ propiora quidem sunt cordi, & magnis vasis ei copulata, celerius & magis id in cōsensum trahent: quæ remotiora sunt, & paruis affixa, minus & tardius. Eodem modo quæ dura & cōtenta, neruisq; prædita sunt plurimis duris, facilè hæc duros pulsus efficiunt: quæ contrà, molles. Quæ sensu vigent, vtroq; incōmodo facultatem afficiunt. Porrò qui inclusi in spissioribus corporibus & constipati sunt humores, ꝗ maiorem dolorem, q̃ qui in rarioribus & mollibus sunt, concitant.

Cerebri aut meningum inflammatione necessariò febris atq; delirium sequitur.

At verò si cerebrū, aut illius etiā meninges, laborēt inflāmatione, necessariò febris atq; deliriū sequitur: nō necessariò autem per aliarū capitis partiū inflammationes. Nam musculorū temporaliū inflāmationes, si magnæ sint, febres, deliria, spasmos, soporésq; frequenter inducūt, non tamen semper: quippe si paruæ sint, nunq̃ talia symptomata excitant.

Cerebrum intēperie affectum qualia symptomata inducat.

Vigilia vnde.

Cerebrū ipsum vbi in morbosam intemperiem incurrerit, symptoma necessariò, q̃d intemperiei familiare est, inducit: in caloribus immoderatis, si quando soli per se acciderint, deliriū: si siccitati coniūcti, vnà cum vigiliis. Vigilia siquidem proprium est siccitans symptoma: vt humiditatis, somnus profundus: ac refrigerationis, fatuitas.

Somnus profundus.

Fatuitas.

Vigilans sopor.

Cæterū si cum frigiditate humiditas coēat, altus sopor inducitur. Si verò longè calidius humidiúsq; cerebrū, q̃ sit ęquū, evaserit, sopor vigilus atq; delirio iūctus orietur. Vehemēs frigiditas cerebri, siccitati cōiuncta, motu priuat vniuersū corpus. Si cerebrū admodū calidū fit, nec adsit siccitas, *in cōsistētia arterię pulsus moderati erūt: magnitudine

verò,

verò, celeritate, & crebritate hactenus superabunt, quatenus prauus calor nanuũ excesserit. Si non modò sit calidius, sed siccius præter naturã, statim vtiq; etiam tenuis meninx, quæ tegit cerebrum, in eandẽ affectionẽ incidit, vnàq; cum ea omnes nerui: atq; arteriæ inde pulsum nanciscũtur duriorem, q earũ tunicæ & exiccentur & contendãtur. Quòd si ex biliosi humoris affluẽtia cerebrum in affectũ calidũ & siccũ deuenerit, etiã magis tendãtur arteriæ: si verò ex calidi ac velutí feruẽtis sanguinis, siccitas minor & maior tensio cũ ipsas meningas corripit, tum neruos atq; etiã arterias. Si igitur arteriæ corpus cum siccitate videatur durius, alterutrũ est existimandũ obsidere ipsum cerebrũ, vel intemperiem calidã & siccam, vel copiam bilis: inflammationẽ autẽ, si cum tensione. At si cum ambabus dispositionibus, affectũ puta conflatum esse ex sanguineo & bilioso humore. Ac delirant sanè omnes in hunc modũ affecti: modicè tamen qui sola intẽperie laborant, habẽntq; infirmas omnes voluntarias actiones. Qui verò à bilioso humore affligũtur, nõ eas habẽt infirmas, sed delirãt impẽsius. Qui ex * atra bile feruescẽte ob putredinẽ id patiũtur, facilè mente alienãtur: quorũ pulsus etiã sunt duri, siccitatis atq; tensionis ratione: simúlq; parui ob duritiẽ, & iusto celeriores, quia febriunt: necnõ crebri, quòd vsui nõ fiat satis. Humidæ intemperantiæ cerebri, molles tẽpore efficiunt pulsus, somnolentúmq; hominẽ. Si ad illas febrilis calor accesserit, morbus appellatur lethargus, pulsúsq; speciẽ referet arteriæ cõtentæ, quanquã illa sit mollis. At magni pulsus in morbis hisce omnib. hactenus erũt, quatenus auctus sit calor. Celeritas aut omnino minima est, aut his nihil prorsus intẽditur: crebritásq; similiter. Si verò ex bile simul & pituita ipse affectus sit mistus, nec prorsus vigilant, nec alio sopore tenẽtur, sed somnolẽti desipiunt, genásq; attollere nequeũt: quare pulsus eorũ etiã sunt miscellanei. Si morbosa frigiditas citra materiã in cerebro oriatur, cui cor cõsentiat, * minores, tardiores, atq; rariores æquo pulsus ædẽtur, idq; absq; vlla tẽsione. Sin aũt cum ea intẽperie materia etiam melancholica affluxerit, aut crassa & glutinosa pituita, fiet vt arteriæ tendãtur, ac proinde pulsus durior videatur. Si humida & flatulenta pituita comitata sit intemperiem, sine tensione molliter pulsabit arteria. Si mista fuerit pituita, simul mollis erit, & nõnihil intẽtus pulsus. Neq; autẽ obscurũ est, quin si pulsus sit mollior, erit etiã maior q̃ antea. Subtilis meninx quæ * disiungit cerebrũ, absq; illo perpeti dictorũ quicq̃ nõ potest, neq; etiã absq; meninge cerebrũ: sed statim sibi affectũ vltrò citroq; cõmunicant. At dura meninx, quia longissimè à cerebro distans est, affecta esse sola potest. Cuius affectus si insignis sit, vt cor ad cõsensum atq; arterias solicitet, pulsus, quemadmodũ in affectibus cerebri, alterabuntur. Calidi itaq; affectus illius vsum augent: frigidi cùm hũc remittũt, tum arterias sensim indurãt, præcipuè eas quæ corde sunt altiores. Sicci intentũ & durũ pulsum efficiũt, humidi mollẽ: attamen nõ ita mollẽ & durũ, vt cerebrũ, sed duriorem & minus mollem. Siquidem corpora sua spõte dura, si in affectus indurantes inciderint, maximã cõtrahent duritiẽ. Quæ autẽ natura sunt mollia, si in humectantes & soluẽtes incurrãt, semel remittũtur atq; mollescũt. Sin dura arripiãtur affectibus humectantibus, aut mollia indurantibus, nequaq̃ assequũtur extremũ sibi cõtrariũ statũ. Porrò qui cerebri & pulmonis gratia molles sunt pulsus, ita sunt molles, vt nullus alius. His præ cæteris vicinior est ille, qui ex iecinore & liene oritur œdemate affectis. Nam scirrho etiã hæc viscera obsessa, pulsus satis duros efficiũt: minus, si sint inflãmata, q̃ si laborent scirrho. Cerebrũ atq; pulmo, fortassis ne scirrhũ quidẽ admiserint: duris enim corporibus & spissis hic affectus, non raris & mollibus familiaris existit. Igitur affectus supra omnẽ modũ frigidi, pulsus duros efficiũt, alioqui nequaq̃. Ad hæc arteriæ viciniores affectui, promptius in mollitudinem atq; duritiẽ transeunt. Quæ verò longius dissitæ sunt, aut si cor interpositum adsit, minus. Quod si teneas, non est quod dubites in cæteris morbis faciei, colli, & artuum, quales pulsus gignantur. Nam pars affecta si sit spissa atq; dura, pulsus efficiet duros, siue inflãmata, siue scirrho affecta, siue supra modum refrigerata ipsas arterias solicitet. Si sit carnosior, eáq; vel inflammata sit, vel scirrho indurauerit, duros quidem, sed minus superiorib. Sin œdema habuerit, molles. Cõsentient autẽ arteriosis celerius vicinæ omnes arteriæ, & cor venosis secundũ has: tardissimè autem neruosis. Iam verò cùm insigni lien scirrho esset affectus, frequenter cõspeximus non consecutam aquã inter cutẽ, quæ indurato iecinori necessariò succedit, fitq; tum pulsus præditus signis vtriusq; affectus, existens partim mollis, partim durus & tensus. Oritur porrò hydrops ob hæmorrhoidũ mensiũq; immodicã vacuationẽ, aut suppressionẽ insolitã. Testes, etsi * extra inguina sint, statim tamẽ febres propter vasorũ vicinitatẽ accendũt. Etenim supernè à renũ regionibus vena & arteria descendũt per peritonæi foramina ad testes, vasa sanè magnitudine insigni. Præterea ipsa erythroides tunica adnata peritonæo est: ob idq; si sit inflãmata, pulsum efficit durũ, ac proinde minorẽ. A testibus inflãmatis nõ perinde durus oritur, sed magnus tamen, febris ratione. Quæ enim partes arteriosæ & venosæ sunt, maiores pulsus excitant: quæ neruosæ, aut omnino nihil, aut paruos: at tetanos & spasmos generãt.

Ac præsentiũ quidẽ cognitio nihil est aliud, q̃ affectuũ inventio. Cognitio autẽ præteritorũ est inventio causarũ, quæ induxerũt affectus. At ex præsentibus præsagia * futurorũ sumuntur. Vnũ igitur ac primũ quod præcognoscere cupimus, est, qualẽ exitũ habiturus sit morbus. Secundũ, quo tẽpore iudicabitur ad salutẽ aut mortẽ. Tertium, quinam modus erit aut salutis, aut mortis. Quæ omia ex * dispositionibus præsagiũtur, ex quib. morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur, dignoscitur. Morb. porrò cognoscitur ex loco affecto, eiúsq; * dispositione. Facultas ex cõmodo temperamẽto, vel intemperie corporũ solidorũ. Nam si imbecillitates quædã ob spiritũ accidãt animalẽ, breues sunt illæ, & symptomatũ ratione cõsequũtur. Ergo si facultas vigori morbi sit sustinendo, homo necessariò seruabitur: si

Delirium quos cerebri affectus sequatur.

Cerebri intemperies humidas quæ sequãtur. Lethargus quãdo gignatur.

Meningem tenuiorẽ affici nõ posse absq; cerebro, neq; hoc absq; illa. Meninx durior affecta quos pulsus gignat.

Pulsus mollissimos esse, qui ex affectu cerebri & pulmonis oriuntur.

Scirrhus duris tantũ corporib. familiaris existit.

Partes spissas et duras, pulsus duros efficere.

Aquam inter cutem necessariò succedere indurato iecinori.

Hydropis causa.

Testes inflammati cur statim febres accendunt.

Cognoscere quæ maximè optemus.

Morbus vnde cognoscatur.

Facultas vnde cognoscatur.

Salutis spes quando adsit, & quando sit deplorata.

quidem nihil * delictũ fuerit extrinsecus. Sin autem facultas sit impar, moriatur is est necesse. Iĩ verò qui sunt evasuri, eo liberabuntur tempore, quo natura morbũ superauerit * absolutissimè. Qui autẽ sunt morituri, tunc peribunt sanè, cùm facultas adeò vincetur à morbo, vt functio aliqua necessariarũ ad vitã penitus extinguatur. At ratio tum salutis, tum morbi, indidem etiã præscietur.

Functionũ requisitarum ad vitã, tres differentiæ.

Porrò functiones requisitæ ad vitam, vbi extinguuntur, hæ quidẽ suffocant, hæ vitalem facultatẽ prosternunt: aliæ simul & hanc prosternunt & suffocãt. Quæ igitur facultatem vitalem suffocant, à thoracis, pulmonis, asperæ arteriæ, gutturis, fauciúmq; procedunt * dispositionibus; nõnullæ etiam in ipso corde consistunt. Quæ facultatẽ prosternũt, ab stomachicis dispositionibus (quas sequitur syncope) hepaticisq; diuturnis, ob quas * ciborũ vsu nõ ꝓmouẽtur, præterea ex longis doloribus, vel vehementibus, ad hæc ex omnibus hecticis febribus, ac breuiter cordis ingenti intemperie ortæ, deiiciunt illam. Similiter animalis facultatis imbecillitates quidẽ comitantur maximas intemperantias cerebri: quæ verò velvti suffocationes sunt, tum repletiones vẽtriculorũ illius, obstructionésq; meatuũ illuc ducentium.

Prænoscendis futuris quis sit peritissimus medicus.

Proinde cui status facultatis ad vnguẽ pspectus sit, locúsq; affectus, ac illius dispositio, hic ad futura prænoscenda peritissimus erit.

Facultas vnde noscatur.

Cognoscitur autẽ ipsa facultas & ex actionibus, & ex intemperie agentium.

Pulsuum languor quãdo per vniuersum corpus, & quando in vnica parte accidat.

At verò vbi oẽs pulsus per se languidi sunt, facultas vitalis est imbecilla: id quod accidet per vniuersum corpus, si ipsum cordis corpus intẽperatum fuerit: in vna parte, si sola illa pars. Vbi verò earundẽ arteriarum nunc languidus pulsus fit, nunc vehemẽs, facultas nõ est per se quidẽ imbecilla, sed abvndantia humorum degrauatur: quę inæqualitas ob eandẽ occasionem fit & in cæteris differentiis pulsuum. Cęterũ si pulsus vehementes & magni, numero contrarios vincãt, minus facultas à copia ipsa offenditur: sin parui & languidi, magis. Præterea inæquales in vno ictu, si fines motuum validiores & celeriores efficiãt, nunciãt facultatẽ robustiorem cæteris, qui languidiores & tardiores effecerint. Si verò in tali cõstitutione altus pulsus videatur, statim is magnus erit, ostendétq; naturam plenitudine superiorem. At languidus pulsus nunq̃ altus existet. Verùm magis & minus vehemẽs, quò altior simul & vehementior evaserit, robur facultatis, motúmq; minimè impeditum declarat.

Crisim morbi cum excretione, qui pulsus indicent.

Omnes igitur huiuscemodi pulsus iudicium morbi cum excretione futurum indicãt. Quare contractionis motus est spectandus: ea siquidẽ semper abiicit priorem illam celeritatem, idq; nunc magis, nunc minus. Melior autẽ iudicatio expectari solet, contractionis celeritate plus exoluta. Quòd si etiã signa cõcoctionis accesserint, optimam iudicationem hic status ꝓmittit. At pulsus magnus & vehemens, si non præcedat eum inæqualitas, non semper excretionem portendit. Altus autem semper quidem, sed si inæqualitas nõ præcesserit, modicas excretiones prænunciat: copiosas, cùm multas sequatur inæqualitates, quæ declarent facultatem copia onerari. Non est autem eadem facultas vitalis & nutritiua, naturalisve.

Facultatis vitalis opus.

Illius siquidẽ hoc vnũ opus est, generatio pulsus.

Facultatis naturalis opera.

Naturalis, id q̃d familiare est ad nutritionem, allicere, & q̃d est alienũ, excernere: pręterea retinere, alterareq; familiare alimentum. Hæc qppe ad nutrienda corpora desiderantur, sicvti ad natiui caloris mediocritatem tuendam, distẽtio & cõtractio cordis & arteriarum.

Facultas vitalis quibus negata, & quibus vehementissima data sit animalibus.

Quam facultatem neq; in stirpib. invenias, neq; in animalibus frigidis: cuius generis sunt ostrea, & quæ petris, vel aliis solidis corporibus adnascuntur. Animalia calida, maximè sanguine prędita, apertissimã hanc facultatẽ, & vehementissimã obtinent.

Contractione arteriarũ excerni fuliginem.

Dilatatione arteriarum attrahi spiritum.

Hęc in contractionibus pulsuum tantum eiicit excrementum fuliginosum, q̃d obesse potest caloris mediocritati: in distẽtionibus item, q̃d se refrigeret, allicit. Altera facultas nutritiua, convenićs attrahit alimentum, excernitq; incommodum.

Facultatũ principia distincta esse, ipsas autẽ misceri in singulis instrumentis.

Distincta igitur facultatum principia sunt, ipsæ tñ mutuò in singulis instrumentis inter se confunduntur. Nam arteriæ, quatenus nutriuntur, facultate nutritoria gubernantur: cuius excernere alimenti excrementa est munus: * quemadmodum alterius vitalis, fuliginosa excremẽta expellere. Quę cùm abvndant, maximã simul & celerrimam cõtractionem ipsæ arterię moliuntur. Vbi verò nulla hæc excrementa fuerint, humores autem, qui putrescebãt antè, sint assecuti coctionem, ab altera naturali vi concoctorũ excrementa expelluntur. Quæ facultas sanè nõ per solas arterias & venas dispergitur, sed per omnia animantis membra, pérq; carnem, neruos, ligamenta & ossa, disseminatur.

Expultricem facultatem esse, quæ crises faciat.

Hæc igitur est illa facultas, quæ iudicationes efficit: cuius quatenus arterię participes sunt, nutrimenti excrementum expellunt. Altera facultate pulsatrice, quam solæ ipsæ obtinent, in cõtractionibus recremẽtum fuliginosum explodunt: distentionibus autem refrigerium alliciũt. At vsus nõ perpetuò par vtriusq; est actionis, sed prępollentis vsus excellit nonnunq̃. Itaq; ex se etiam pulsum figurat, si quidem ei facultas respõdeat. At verò si fumidum excrementum præpolleat, cõtrahitur plurimum: distenditur autem nõ plurimum cor cum arteriis, sed hactenus duntaxat, vt satis refrigerari ab extrema contractione suppetat iis. Sin autem paucus fuerit fumosus calor, copiosissimus autẽ mundus & purus & quasi flammeus, in plurimum distenduntur: at contrahuntur eatenus, quatenus satisfiat alteri vsui. Quare semper ęqua magnitudine distentio fit & contractio, nisi casu nobis admouentibus digitis, fiat repentina mutatio.

Altus pulsus quando excretionẽ significet.

Excretio naturalis semper sequitur concoctionem.

Vnde altus pulsus excretionem significat, concoctis qui inducebant febrẽ humoribus superveniens. Semper enim omnis excretio, naturæ lege pfecta, sequitur cõcoctionem: quippe secundum ventrem conspicitur natura excrementũ à cõcoctione excernere. Cæteras excretiones quæ cibi concoctionem præcedunt, nunc q vellicetur ab illis quę cõtinet, nunc q degrauetur, ante tempus concoctionis moliri cogitur. Haud aliter totius corporis facultas, posteaquam satis familiarem succum singularum partium concoxerit, tum demum excrementum excernit, nisi quid eam irritet importunè.

Excrementorum copia vnde deprehendatur.

Copia excrementorum, tum ex plethoricis signis quæ pręcesserunt, tum ex præsenti caloris inflamma-

tione

Excretiones pessimæ quæ.

tione prænoscitur, ob quẽ ipsũ calorẽ pulsus magni videntur & alti. Quare pessimæ omniũ sunt excretiones, in quib. pulsus est minimè magnus: at celer in contractione. Porrò autẽ si etiã se plus intrò recipiat, fumidi excremẽti affluentis in primis est nuncius, simúlq; morbi crudi. Si præterea sit pulsus languidus, syncopæ periculum imminet. Si verò pituitosior sit morbus, cùm ab inæqualibus pulsibus mutatio fiat in plures vehementes & magnos, iudicatio fiet per abscessum.

GALENI PERGAMENI
de diebus decretoriis, lib. I.

Solutioni morborũ fixæ, quæ adesse debent.

Recidiua morbi quando timenda.

Vò solutiones morborum qui non paulatim, sed subitò finierũt, certas esse cognoscamus, aliqua excretio copiosa, vel insignis abscessus *desideratur. Nam qui morbi citra hæc finiuntur, in iis recidiua timenda est. Quare tunc ægrũ modis omibus obseruare oportet, ne quæ omino sanis vel in cibo, vel in potu, vel balneis, vel motu, vel deniq; in aliis quibuslibet concedimus, agere ipsum permittamus. Si nanq; cõquiescens morbus exiguus fuerit, forsan ob tam exactam victus rationem prorsus subsederit, vt postea nunq̃ revertatur. At si malignior existat, etiã tunc, cùm hoc viuẽdi modo vsus fueris, redibit, sed tamen non cum summo discrimine. Si verò tanq̃ planè solutũ neglexeris, evadet multò grauior quàm antè. Firmã itaq; solutionẽ vehementis morbi, oportet solutoria signa præcedãt. Præcedunt autem ipsas creticas excretiones abscessúsq;, grauia quædam symptomata, ac nõ mediocris in ægri corpore perturbatio: adeò vt nihil ille ab iis distare videatur, qui in foro de capite iudicãtur. Quam sanè turbationẽ subitam, nos appellamus crisim: eámq; finire interdum quidem ad salutẽ, interdum aũt ad exitium, affirmamus.

Creticas excretiones grauia præcedũt symptomata, ægrique maxima perturbatio.

Crisis quid.

Crises accidere singulis diebus.

At verò ipsæ crises singulis diebus accidunt, sed neq; pares numero, neq; ex æquali fide. Hoc intercedit etiã discriminis inter illas, quòd aliæ salubres, aliæ perniciosæ accedãt. Quædam enim cum pluribus & difficilioribus symptomatibus, & maiori certamine, nõnullæ statim ab initio tutissimè eveniunt. Quinetiã in hoc plurimũ differunt, quòd hæ deficientes, illæ perfectæ sunt: nec minus, quòd aliæ certis statisq; diebus indicatæ prius, fiũt: aliæ repentè, & ex improviso evenĩũt.

Iudiciorum tot differẽtiæ quot dierum decretoriorum existunt.

Septimũ diem esse optimũ decretorium.

Sextum diẽ esse decretoriũ pessimum.

Tot autẽ iudiciorũ, quot dierum decretoriorũ, differentiæ existunt. Cæterũ in duodecimo & decimosexto, nullum vnq̃ iudicatum vidi. In septimo, ne vel numerare omnes adhuc possum. In sexto iudicãtur, sed cum difficilibus symptomatis, & periculo nõ mediocri: ad hæc, absq; fide, imperfectè, obscurè, sine notis, & ad perniciem. Etenim multi morbi iudicãtur septimo die absolutè pariter & securè, apertéq;, & cum signis salubribus: duodecimo autẽ rari adeò, vt nobis nõdum sint visi.

Indicationum differentiæ variæ.

Porrò imperfectã indicationẽ vocamus, vbi ex morbo quippiam relinquitur: infidam siue incertã, quam morbi sequitur recidiua: periculosam, quæ cum grauibus symptomatis accidit: obscuram, quæ citra excretionẽ, vel evidentem abscessum evenit: sine signis evenire dicitur, quæ à nullo priore die indicata est: mala, quòd in ægri perniciem omnino desinat. Rursus absolutam eam dico, quæ ex morbo nihil facit reliqui: fidam, firmã, securam, certam, quæ redit nunq̃: tutam, quæ sine periculosis symptomatis accidit: manifestam, cui excretio quædam, aut abscessus insignis atq; cõspicuus adest. cum bonis accidit signis, quæ ab *indice die præmõstrata iam fuerit. bona deniq; est illa, quæ in sanitatẽ definit. Cæterũ nõ sat est, rarò vidisse diem aliquem iudicantẽ morbos, vt is decretorius dicatur, sed oportet in illo crebrò iudicia fieri: præterea vt crisis sit bona, perfecta, secura, manifesta, tuta, necnõ præmonstrata.

Decretorij dies qui existant.

Quis igitur vel septimum, vel vndecimũ, vel decimumquartũ, vel alios quosdam eis similes, nõ dixerit decretorios? nemo, opinor, cùm omnes notæ iudicationũ in illis adsint. Est enim decretoriorũ dierũ natura quædam propria & eximia.

Decretoriorum dierum cognitio ad curationes morborum non leue momẽtum adfert.

Quare cognitio ipsorum, ad curationes morborũ nõ leue momentũ adfert: ne videlicet iis timeamus, qui fidis diebus sunt iudicati: aut tenuem victum eis iniungamus: néve perfidis iudicatos diebus, parũ accuratè obseruemus.

Septimus dies est inter decretorios præcipu°.

Primũ igitur omniũ dierum decretoriorũ septimũ dicimus, idq; nõ numero, aut ordine, sed dignitate & potentia: omnes quippe decretoriorũ notas sortitur. Nam plurimos iudicat, & absolutè: item cum manifesta excretione, vel abscessu, & sine periculo vehementi: éstque vt plurimũ quartus index illius.

Septimi quartus est index.

Nam si vrinæ, vel sputi, vel deiectionis, vel appetentiæ, vel cogitationis, vel sensus mutatio manifesta in quarto die cõtigerit, rationi consonum est, vt similis iudicatio cõsequatur illam in septimo: bona videlicet, si ad salutem: mala, si ad mortẽ mutatio illa aspirauerit. Plerunq; itaq; bona iudicia eveniunt in septimo: quanq̃ nõnulli etiam in eo moriantur, alij evidenti conversione ad peiora vergentes, in seqũẽti quodam decretorio intereant.

Sextus dies quantò malignior sit septimo.

Sextum verò diem, quãtò pauciores in eo indicantur, quàm in septimo, tantò eum maligniorem invenio, vt qui ferè ex adverso natura septimo oppositus sit. Quinetiam qui in quarto ad peiorẽ statũ recidunt, pleriq; sexto moriũtur. E cõtrario rursus si bona conversio cõtingat, septimũ expectabit. Quòd si rarò interim ad meliora conversionẽ in quarto die factã excipiens sextus, eàm iudicauerit, dici nõ potest quanta cũ perturbatione, periculo, & metu id fiat, quasi æger statim adeò fato sit functurus. Nam si quæ excretio accidat, omnino cõsternantur, pulsus ipsorum cõcidunt, color abit, tremũt & collabuntur. At septimus dies, pro excretionis portione reficit semper ipsos magis ac recreat. Præterea sexto die maligna, acria, fœtidáq; maiori ex parte tum deiiciũt, tum vomũt: rarò autem sudores æquales, toto manãtes corpore, calidiq; visuntur: quales si qñ oboriãtur, *intercipiuntur.

Sexto die qualia excernãtur.

Interdũ parotides malignæ, vel arcuatus morbus, vel alius quidam abscessus, alterũ certamen, quo discutiatur requirẽs, emergit. Sed neq; in vrinis boni quicq̃ inveneris. Etenim crudę, decolores, tenues, boni nihil, quod subsideat, habentes, sed copia tantũ conducẽs, in die sexto visuntur. Atq; hæc moderatissima leuissimáque sunt, quæ illo die incolumi futuro contingunt. Nam plurimos

alios syncope statim corripuit, vel sanguinis larga effusione, aut evacuatione immodica exanimauit, vel in catochem aut insaniã perduxit: aliis deniq; perniciẽ insanabilẽ conciliauit. Mihi sanè frequenter in mentẽ venit septimi dies naturam regi cuipiam assimilare, sexti verò tyranno. Ille siquidẽ longè clementior, ceu benignus aliquis princeps, iis quos iudicat, vel supplicij partẽ adimit, vel illustrat victoriã: hic è contrario, vel pernicie illius, quem iudicandũ suscipit, gaudet, vel salute dolet, quæritq; vbi animũ expleat, & malè ægrum, qui in ipsum incidit, tractet, & longa punitione exerceat. Est itaq; sextus dies decretorius quidẽ, sed malus: quẽadmodum septimus, bonus. Cæterũ sexti dies vt septimi quartus etiã est index. At verò naturã septimi, maximè imitatur decimusquartus. Proximi his sunt nonus, vndecimus & vigesimus: prope hos verò * septimusdecimus & quintus: post hos quartus: hunc sequuntur tertius & decimusoctauus. Sexti autẽ naturã nullus exactè aliorũ dierũ imitatur. Si aliquando in octauũ diem, vel decimũ, subita morbi solutio incidat, similis ferè ei est, quæ sexto accidat. Verũ raro in his soluitur, nec cum fide, nec bene, nec perfectè, sed obscurè simul & citra notas: quare alterius esse naturæ cum supradictis apparet. Quemadmodũ autẽ in his subitò morbus nõ soluitur, ita neq; in duodecimo, sextodecimo & nonodecimo. Medius autẽ inter eos qui subitò morbũ nõ soluunt, & eos qui subitam iudicationẽ faciunt, videtur mihi esse decimustertius. Atq; huiuscemodi quædã dictorũ dierũ, ad vigesimum vsq; differẽtia est. Cęterũ cùm exactũ morbi principiũ statuere semper sit laboriosum: morbis iis, in quibus obscura principia sunt, omissis, decretorios dies in manifestissimis experiamur: initiũ morbi tempus illud in vniuersum existimantes, cùm ægri manifestè incipientes febrire decubuerint: id q̃d cœnatis, & exercitatis, & lotis, facilimè subitoq; plerisq; cõtingit. In quẽ sanè modum Hippocrates iudicationes ipsas, à primo die quo febricitauit homo, nõ ab illo quo doluit capite, vel eiusmodi aliud quippiã est passus, accuratè explorauit: q̃ in principus huiusmodi experientia dierũ decretoriorũ sit medicis sita. Porrò quẽadmodũ vndecimus quartidecimi est index, ita septimi quartus. Si igitur vel quarto vel vndecimo facto indice, crisis quolibet modo attigerit vel septimũ, vel decimumquartũ, illorũ ipsam crisim esse, arbitrari est opus. At si iudiciũ extra illos dies cadat, vt neq; in illis incipiat neq; compleatur, constat non adhuc esse dicendum, morbum in septimo aut decimoquarto iudicatum fuisse: verum in alio quopiam die, qui totã crisim in se comprehendat. Quòd si nullo indice prius habito, crisis contingat subitò, duos attingens dies, vtriusnam sit distingues, proportione accessionũ, natura dierũ, numero decretoriorũ temporũ, ac tempore iudicij exploratis. Sic autẽ exploratur accessionũ ꝓportio. Nam si ęger diebus imparibus laborauerit magis, diei imparis erit magis propriũ iudiciũ: quemadmodũ paris, si paribus: quãdoquidẽ in accessionibus iudicia maiori ex parte cõtingunt. Dierũ aũt natura obseruatur hoc pacto: Si ambigas vtrum noni diei, vel decimi sit iudiciũ, si quidẽ salubre, perfectũ, atq; sine periculo sit, noni est magis: si imperfectum, malũ atq; periculosum, decimi. Quod verò ad numerũ decretoriorũ temporum pertinet (sunt enim tria: nẽpe decretoriæ accessionis initium, decretoriæ motionis principiũ, ac deniq; ipse iudicij finis) qui dies sibi tempora duo vendicauerit, magis sibi iudiciũ assumit. Sic & ipsum tempus iudicij, vtra die longius fuerit, illi magis iudiciũ attribui debet. Si itaq; quatuor hæ notæ vno die introducãtur, huic tu quoq; iudiciũ attribues. At si vna ex his relinquatur, ei ascribes similiter, sic tamẽ vt iam alterum etiã diem existimes ipsius crisis esse participem. Si verò æquales sint notæ, iudiciũ vtriq; diei putabis esse cõmune. Interim non duos modò, sed tres etiã dies iudiciũ attingit. Ac tũc sanè, quantũ ad temporis longitudinẽ attinet, medius est præferendus: nõ tamẽ vniuersum ei iudiciũ tribuendũ. At verò si præceps ac subita in ægrotantis corpore perturbatio, morbi solutionẽ præcedẽs, crisis sit appellanda, vtiq; nec primũ, nec secundum diem, decretorios esse censebimus. Sin autẽ solutio simpliciter appellanda est crisis, hi quoq; erunt decretorij. Quare omnes febres diarię solutionẽ partim primo statim die, partim secundo nanciscuntur. Ad hęc perturbatio illa, quæ fit ante exactã solutionẽ morbi, absoluto sermone dici crisis meretur: aliarum aũt nulla absolutè: verũ quę ad perniciẽ tendit, mala crisis: quę autẽ insigne quidem momentũ attulit, morbũ verò exactè nõ soluit, deficiens crisis dicatur. Alia quæ insigniter ad peiora declinat, imperfecta simul & mala. In vniuersum autẽ, quæ omniũ crisium notas sortitur, crisis absolutè vocatur: aliæ autẽ, cum appositione nominis appellabũtur. Qđ pertinet ad decretorios dies post vigesimũ, equidem vigesimo vigesimũprimũ postpono, licet enim illi præposuerit Archigenes. Similiter vigesimumseptimũ vigesimooctauo antepono. Habet præterea & trigesimusquartus vim neutiq̃ negligendam: atq; hoc maiorẽ quadragesimus. His minus decernũt vigesimusquartus & vigesimusprimus, & multò adhuc minus trigesimusseptimus: ita vt in dierũ decernentiũ, & eorũ qui non decernunt, medio collocatus esse videatur, magisq; ex nõ decernentibus esse. Reliqua multitudo dierũ inter vigesimum & quadragesimũ, prorsus facultatis decernendi est expers. Ii sunt duodecim numero: nempe vigesimussecundus, vigesimustertius, vigesimusquintus, vigesimussextus, vigesimusnonus, trigesimus, trigesimussecũdus, trigesimustertius trigesimusquintus, trigesimussextus, trigesimusoctauus, ac trigesimusnonus. Atq; vsq; ad quartumdecimũ quidẽ, magnæ sunt perturbationes in morbis: proximo loco succedunt, quæ vsq; ad vigesimũ habẽtur: quę post hunc ad quadragesimũ pergũt, paulatim vehementiã remittũt. Dies autẽ omnes post quadragesimũ, prorsus languẽt, cõcoctione potius morbos & abscessibus, q̃ crisibus, terminantes. Accidũt in his quoq; per excretiones iudicia interdum, sed raro, nec magnã habentia efficaciã. Et frequenter iudicia ipsa pluribus dieb. cõplentur, maximè cùm in abscessum desierint. Ac cæteros quidẽ post quadragesimũ dies

Septimus dies assimilatur regi.
Sextus dies tyranno similis.
Quartus dies vt septimo, sic sexto etiam est index.
Septimum qui dies imitentur.
Sextum diem qui referant.
Dies qui subitò morbos non soluunt.
Principiũ morbi inuenire, laboriosum existit.
Initium morbi quod sit.
Vndecimus quartidecimi est index.
Quartus septimi est index.
Accessionũ proportio quomodo exploranda sit.
Iudicia maiori ex parte in accessionibus fiũt.
Decretoria tempora tria.
Iudicia quæ in ancipiti sunt, quibus diebus sint tribuẽda.
Crisis quid.
Dies primus atque secũdus appellari critici quomodo possint.
Ephemeræ quãdo soluantur.
Dierũ ordo post vigesimum.
Dies facultatis decernendi omnino expertes qui sint.
Dies omnes post quadragesimũ concoctione potius morbos & abscessib. quàm crisibus, terminant.

dies, contĕnere videtur Hippocrates: sexagesimi tamĕ, octogesimi, centesimiq; rationĕ habet. Ab iis alios qdem septĕ mensibus, alios septĕ annis finiri ait, alios verò in binis annorū hebdomadis, vel in ternis. Vbi igitur morbus acutus nullum signū periculosum portendat, & quarto die evidens quædā cōcoctionis nota apparuerit, septimo crisis futura est. Quare signa periculosa salutariáq; in primis sunt cognoscĕda, vnà cum coctionis indiciis, vt hæc præsagire valeamus. Porrò si periculosa symptomata quarto die adsint, vnà cum nota coctionis, iudiciū, si parib. diebus accessio fiat, sexto expectandū est: q si hunc excesserit, octauo: si imparib. diebus, septimo. Bonis signis apparētib. septimo die discutietur morbus: at letalia signa, cum cōcoctionis notis coibunt nunq̄. Hęc autĕ nō minus q̄ periculosa & salutaria inspiciūda sunt: qa si quarto apparuerint, septimo aderit mors: quæ crisis est mala. Cæterū animum advertere necesse est letaliū signorū magnitudini & copiæ. Si nanq; multa & magna die quarto evenerint, accessionib. distinguendū erit de morte futura, cognoscendúmq; hominĕ sexto die moriturum, si diebus parib. ipsa accessio sit facta: quemadmodū si imparib. septimo. Interdū sextus hominem iugulat, vel si accessio cōtigerit in imparibus, idq; propter morbi celeritatĕ, magnitudinem, & symptomatum in quarto die eveuientium copiā. Est itaq; quartus dies suapte natura index septimi: hoc est, si nihil extrinsecus accidat, quod inclinationĕ illius intercipiat. Etenim vbi malum aliq̄d extrinsecus præter spem euenerit, morbúsq; peracutus fuerit, & vires ægri imbecillæ, signū malum, quod quarto die se ostĕdit, septimum diem non expectat: verū sexto morietur æger, præsertim si paribus diebus accessiones invaserint. Quòd si nihil extrinsecus fit erratum, & morbi motus haud ita pręceps & velox, ægérq; validus sit, si qdem manifestum in quarto die malum indiciū fuerit, septimo interibit die: si verò obscurum, excedet hunc quoq;. Iam verò si accessiones paribus diebus cōtigerint, octauo: si imparibus, nono æger decedet. At si quarto die bonum indicium videatur, in nullo autem æger versetur discrimine, fieri non potest, quin septimo die iudicetur morbus, si nihil extrinsecus sit peccatum. Committuntur autem quædā peccata, interdum qdem ab ægro, interdū ab ipso medico: est cùm assistentium culpa, & ob ea quæ extrinsecus accidunt, similiter delinquatur circa ægrum, vnde virtus diei obscuratur: id quod perpendens Hippocrates ait: Natura quidem sufficit, peccatur tamen in hanc extrinsecus: cataplasmate, vnctione, totiúsq; & partis fomentis. Præterea sursus in ipso statim aphorismorū initio, id exactius cōfirmans, ait: Oportet autem non solùm ipsum, medicum scilicet, quæ res postulat, facere, sed & ægrum, & assistentes, & exteriora. Quo in loco exteriora intelligit omnia illa, quæ extrinsecus accidētia possunt aut obesse, aut prodesse ægrotanti. Hæc igitur quatuor genera, quę plures habent differentias particulares, * si naturæ motus præpediant, ordinem circuituum subvertunt. * At vbi quartus dies evidens iudicii signum attulerit, si nec medicus quid peccauerit, nec æger, nec ministrorum quisqnam, ad hæc etiam nec extrinsecus error admissus sit, necessariò morbus die septimo iudicabitur. Cùm autem omnis circa victus rationem error, iudicium ipsum impediat, nec victus ratio proba sine præcognitione vigoris & crisis morbi vnquam institui possit, vtique non alius quispiam medicus rectè curauerit, alius præsagiet exactè: sed quicunq; præstantissimus fuerit, is simul præsagiétque & medebitur. Porrò si leuis error quarto die vnà cum bonis indiciis contigerit, eveniet sanè etiam die septimo crisis, non tamen exactè inculpabilis: sin magnus, vt à septimo in sequentium aliquem differatur, magnitudo ipsius noxæ indicabit, an nono vel vndecimo die, morbus sit iudicandus. [illegible] culo sunt, diut[illegible] columitatem promittunt, no tamen vacant periculosis symptomatis, ob errata letales fiunt. Imò vero qui minime existunt periculosi, multis magnisq; deinceps cōmissis erroribus, in letalium naturam degenerant: id quod mirum esse non debet. Nam si in rectè valentibus delicta grauia, morborum letalium fiunt causæ, quid in ægrotis est expectandum? At verò si in letali morbo dies quartus signum letale habuerit, septimo die mala expectanda est crisis. Cæterùm si peccatum aliquod non ita exiguum interea temporis accidat, septimum diem crisis nō expectabit: sed si accessiones quidem ipsæ fiant diebus imparibus, morbus autem sit peracutus, & peccata non admodum leuia in ipso quarto contigerint, miraculum nō est in quinto hominem interire. Sin autem accessiones fiant paribus diebus, nec morbus sit peracutus, nec magna læsio erratorum, sextum diem expectabit. Vbi verò diem mortis cognoueris, considerandum est inde, in qua potissimum cuiusque accessionis parte æger grauetur maximè, grauioráq; adsint symptomata. Quippe non ignorandum est, in pessimo accessionis tempore hominem moriturum. Ac proinde non magni negocij fuerit, vti diem, sic etiam crisis horam prædicere. * Si igitur secundus dies (exempli gratia) & quartus, longè vehementiorem accessionem, quàm primus, tertius & quintus, afferant, ad sextum diem mors prædicĕda est. Quòd si etiam cuiusq; accessionis pars (gratia exempli) sit circa sextam horā grauissima, non fuerit difficile præsagire, in die iudicationis, illa eadē hora hominem moriturum. Nam tametsi speculatione hac interdum falli possimus, maiori tamē ex parte hoc verum esse deprehendemus. Cæterum in omni principio non licet futura cognoscere, nisi quis morbi speciem adamussim perspectam habet. Porrò si quis primo die acuta febre infestetur, nullum autem ei adsit signum periculosum, sed in vrinis aliqua concoctionis nota apparuerit, intra quartum diem soluetur morbus. Si verò multa letalia signa primo statim die deprehendantur, æger intra quartum morietur. At si acutè febricitet: nullum verò adsit signū letale, sed nec aliqua cōcoctionis nota; fieri nō potest, vt hic quartanus decedat. Quòd si nec cōcoctionis, nec lōgitudinis morbi indicia adfuerint in secundo quaternione morbus statū accipiet.

Septimo quando crisis futura sit.

Letalia signa coire nunquā cum concoctionis signis.

Letalia signa cōsideranda.

Dierum paritatem imparitatémq; expendere oportet.

Quartus natura sua est index septimi.

Erroribus circa ægrū cōmissis, virtutem decretorij dies obscurari.

Victus ratio proba sine præcognitione vigoris & crisis morbi, nunquā institui potest.

Morbi faciles ob delicta producuntur, atq; interdum letales fiunt.

Moriuntur homines in pessimo totius accessionis tempore.

Horam crisis posse etiam dinosci.

Nutriendi modus vnde colligi possit.

Cibum vberiorem eò dandum quò longius abfuerit status, et morbus clementior fuerit.

Si longitudinis indicia adsint, secundum quaternionem excedet, hoc est, diē septimū: ex qua quidem præcognitione, qualis debeat esse nutriendi modus, perdisces. Siquidem quò longiùs abfuerit status morbi, ac morbus ipse clementior fuerit, eò nutries vberius. At morbi qui ad decimumquartum omnino sunt crudi, tardiúsq; mouentur quodāmodo, nō finiuntur ante quadragesimū diem. Quare signorum vires maximè cognoscere oportet. Vt igitur quartus septimi, sic vndecimus decimiquarti est index. At vigesimi & vigesimiprimi, index est decimusseptimus: magis tamē vigesimi, vt decimusoctauus * solius vigesimiprimi. Cōsiderare aūt in vniuersum oportet, totius morbi motū, omniáq; indicia & symptomata [illegible] valeamus.

Decimusseptimus est index vigesimi & vigesimiprimi, magis tamen vigesimi.

AMENI

— de diebus decretorm, lib. II.

Natura in singulis prouidentia.

QVanta sit prouidentia naturæ, quātus ordo & ornatus in motionibus suis animaliū generationes, ortus, & incremēta indicant. Siquidem cuiusq; animantis conceptui, suū tempus est statutū, natura scilicet ordinatos semper motus seruante. Post part[illegible] etiā animantia singula increscunt, perficiuntur atq; fatiscūt, idq; præfinitis temporibus. Cæterū si recorderis quantopere prouidentia & ordine superetur caduca hæc atq; inferior natura, ab æetherea illa & cœlesti, vtiq; huius nostræ substantię motui non ordinē, sed illius perturbationē tribueris: necnō quicquid in ea pulchrum ordinatúmq; est & artificiosum, omne id à superna illa natura omnino emanare putabis: sicvti inordinatū omne & erraticum, à nostra proficisci materia. Est autē natura in nobis quædam res ordinata. Quæ quidē vbi superarit materiā proportionibus quibusdā certis, ordinatisq; periodis, suas motiones perficit. At quæ aliquando præter rationē eveniunt, ordinémq; cōfundunt, tunc ipsi obveniunt, cùm nō planè materiam vicerit, sed impeditur ab ea, prohibeturq; moueri proportionib. suis. Si igitur cœlestes substantiæ, necnō quæ terrenis animantibus insunt, certa quadā proportione manifestè mouētur, nemini sanè debet videri mirū, si decretorij dies numerū ordinatum sortiantur.

Naturam hanc inferiorem à cœlesti magnopere superari, ab eaq; quicquid habet boni, recipere.

Natura quid.

Septimanam esse perfectam periodum.

Constat aūt vnāquanq; septimanā esse perfectā periodum. Quippe medium ipsius ab vtroq; extremo æqualiter distat, ob idq; ad ambo simulem cōmunionem sortitur. Etenim quartus dies morbos qui primo die non cessarunt, soluit: vndecimus rursum, quos septimus nō discussit. Quòd si morbus maior sit, q̄ vt iudicari quarto die possit; solutio quidem ipsius in eodem * præparabitur, finis autem septimo die adiicietur. Pari modo qui septimo nō desierunt, eos natura soluere vndecimo die molitur: quare aut in ipso eos iudicat, aut decimoquarto disponit. Verū septimanæ præcipuas sibi vendicant vires, dein quaterniones. Nec negligere tamen oportet dies intercalares, tertium puta, quintum, sextum & nonū. Porrò finit vigesimū diem tres septimanæ finiuntur (vt Hippocrates arbitratur) oportet haud dubiè decimumseptimū diem esse vigesimi indicē: excidere autem è primo dierum decretoriorum ordine, decimumoctauū & vigesimum primū. At si integræ hebdomades connumerandæ sint, decimusoctauus vigesimiprimi erit index: ratione verò nullam decretoriam habebunt, decimusseptimus, & vigesimus dies. Cùm autem nō solùm iudicari morbos decimoseptimo die, sed firmiter iudicari & absq; reciduæ timore, profiteatur Hippocrates, sanè inter validos & primos decretorios debet annumerari. Quare si cōstituamus decimumquartū diem vt finem secundæ, sic initium tertiæ septimanæ existere (quod Hippocratis doctrinæ est consentiens) vtiq; decimusseptimus primi quaternionis in tertia septimana erit finis, atq; index vigesimi, tertiam hebdomadam terminantis. Quippe vigesimo die plures absolutè fuisse factas morborū iudicationes, experientia didicit etiam Hippocrates: id quod naturam decimiseptimi satis abvndè cōprobat. Quinetiā in permultis alijs diebus, qui ex ordine decimiseptimi sunt post vigesimum, fuisse morbos integrè ac feliciter iudicatos meminit: vt in vigesimoquarto, vigesimoseptimo, trigesimoquarto, quadragesimo, & octogesimo: in nullo autē eorum, qui à decimooctauo procedunt, facta supputatione per septimanas integras, tale quid cōtigisse prodidit: excepto vigesimoprimo, in quo aliquando morbi facta fuit crisis. Constat itaq; decimiseptimi ordinem altero longè fortiorem existere: ipsúmq; decimumseptimū decimooctauo, & vigesimū vigesimoprimo, quod pertinet ad iudicandi vim, multis numeris antecellere. Porrò quantò vlterius morbi processerint, diuturnioresq; evaserint, perturbatio quæ præcipitem immutationem præcedit, tantò magis conquiescit: iudiciáq; ipsa tunc paulatim venientia, duos aut tres dies in totum occupant. Vnde medicorum nōnulli diuturnos morbos minimè iudicari pronunciant. Quanq̄ certè nihil aliud esse iudiciū, q̄ solutionē morbi, vel testimonio Dioclis, liquet. Non tamen putandum est, diuturniores morbos necessariò absq; vlla conspicua iudicari excretione: aut eorum crisim plures semper dies occupare. Aliquando siquidē morbi diuturni fuerūt iudicati die vnico, idq; per excretionē. Differūt autē huiuscemodi omnes inter se dies, tum natura, tum vsu. Natura sanè, quia omnib. pulchrè evenientibus ad quaternionis circuitus iudicia omnino perveniūt: erratis autē quibusdam, in coincidentes recidunt. Vsu verò, nam ad futuræ crisis cognitionē quaternionis circuitus sufficit. Cæterùm ad iam factā crisim iudicandā, omnibus semper opus est cognitis. Est autē lōgè tutior crisis quæ nono die accidit, quàm quæ octauo. Porrò certitudo iudicij, ad bonā victus rationem iudicatis morbo præscribendam conducit. Prænoscere autem quando crisis adveniet, ad nondum iudicatos est necessarium. Dierum igitur differentias haud ignorās. Hippocrates, meritò eorū tantū in prognosticis atq; aphorismis meminit, qui secūdum quaterniones inter se cōplicantur. Ait quippe in prognostico: Febres, siue sanus ab iis quis evadat, siue pereat, æquali dierum numero finiuntur. Verū vt saluberrimæ febres, quæ videlicet tutissimis fulciuntur notis, die quarto vel antea quiescere solent: ita pessimæ

Intercalares dies.

Vigesimū diem esse finem triū septimanarū.

Decimumseptimum diem esse vigesimi indicem.

Decimusquartus vt finis secūdæ, sic initium tertiæ septimanæ existit.

Vigesimo die plures absolutè fuisse factas morborum iudicationes.

Decimiseptimi ordinem, altero qui à decimooctauo fit, longè fortiorem existere.

Crisim nihil aliud esse quā solutionem morbi.

Dierum decretoriorum differentia duplex.

Iudicij iā facti & faciendi cognitio, ad quid conf[illegible].

Hippocratis de diebus decretorijs sententia.

mæ qnæq;, & quibus periculosissima signa adsunt, die quarto, vel citiùs interficiunt. Primus itaq; eàrum insultus sic finitur. Secundus quaternio in septimũ diem producitur. Tertius in vndecimũ. Quartua in decimumquartũ. Quintus in decimũseptimũ. Sextus in vigesimũ. In aphorismia etiam sic ait: Septimorũ quartus est index, Alterius septimanæ octauus initiũ. Contemplatorius autẽ rursus vndecimus. Hic enim est quartus secũdæ septimanæ. Cõtemplatorius iterũ decimusseptimus. Hic etiam quartus est à decimoquarto, vt septimus ab vndecimo. At in primo Epidemiôn, omniũ dierum mentionẽ fecit, sic dicens: Est autẽ primus decretorius circuituũ, qui paribus diebus decernunt, quartus, sextus, decimus, decimusquartus, dicimusoctauua, vigesimus, vigesimusqnartus, vigesimusoctauus, trigesimus, trigesimusquartus, quadragesimus, sexagesimus, octogesimus, centesimus, cẽtesimus vigesimus. Eorum qni imparibus circuitibus iudicant, primus est tertius, dein quintus, septimus, nonus, vndecimus, decimusseprimua, vigesimus primus, vigesimusseptimus, trigesimus primus.

Septimus est omnium decretoriorum fortissimus.

Quarto diei quæ adsint.

Decretorius itaq; fortissimus omniũ est diea septimus: quẽ dies quartus prænunciat, hæc duo habens, vt & decretorius sit minor, & index septimi. Deinde vndecimus & decimusquartus, eandem naturã & proportionẽ invicẽ cõseruantes, quã cum septimo quartus. Post hos frequenter quidẽ decimusseptimus ad vigesimũ, raro autem decimusoctauus ad vigesimũprimũ, eãdem rationẽ habet, quã cum septimo quartus, & vndecimus cum decimoquarto. Hi igitur quaternario aucti, ad viginti perveniũt.

Coincidentes dies.

Sextus malus est decretorius.

Decimus tertius dies in medio decretoriorum & minime decernentium consistit.

Coincidũt eis nonua, quintus, & tertius. Ac plurimos quidem nonus iudicat, secundam vim quintus obtinet, & post hunc tertius. Sextus malus est decretorius. Decimustertiua omniũ imbecillimus decretoriorum, cæterum omniũ qui nõ decernunt fortissimua, in medio quodã virtutis vtrorũq; est situs. Vehemẽnsimæ itaq; sunt crises, quæ ad decimũ quartũ diẽ veniũt: minna his, quæ ad vigesimum vsq; pertingunt: inde ad quadragesimũ productæ, adhuc imbecilliores evadunt, sed in illo absolutè exoluuntur.

Decretoriorum dierum semper proportionem seruari.

Proportio aũt dierum decretoriorũ ppetuò seruatur. Vt enim decimusquartus & secundæ septimanæ finis est, & tertiæ principium, ita trigesimusquartus quintæ terminus est simul, & sextæ initiũ. Quare tres septimanæ viginti diebus semper describuntur: ideóq; sexagesimus, nõ sexagesimustertius, decretorius existet. Pari modo octogesimus, & centesimus, & centesimus vigesimus. Respondebit ergo trigesimusquartus decimoquarto circuitus, cùm ex duabus septimania disiunctia fiat: & quadragesimua vigesimo, vt qui tertiam hebdomadam cõiunctã expleat.

Circuitus minores qui.

Dicuntur aũt minores circuitua illi, qui diebua quaternis fiunt. Secundaa partea obtinent, qui diebus septem cõplentur. Hos accedunt qui septimanis duabua constant, licet imperfecti quodammodo. Omnium perfectissimi sunt, qui ex trinis septimanis constantur. Morbi tamen ipsi, partim quidem diebus, partim mensibus, partim annis sortiũtur suas iudicationes. Atq; in horũ singulis, differentiæ quædam particulares existunt.

Curatio adolescentis valido morbo correpti.

Proponatur igitur adolescẽs validò morbo correptus, qui in primo quaternione sit discutiendus, in eo certè est aphorismus ille imitandus: Vbi morbus est peracutua, statim etiã extremi dolores adsunt, tenuissimóq; victu est vtendum. Quare nihil ei alimẽti exhibueris: imò etiã ab aqua, quantũ potest, ipsum abstinere iubeto. Si verò septimo die crisim sit habiturus, paululũ hãc victus rationẽ immuta, vel mulsam ei exhibens, vel aliã quampiã potionẽ morbi naturæ familiarẽ. Quòd si æger facilè dissoluatur inedia, eiúsq; offendatur vẽtriculus, ptisanæ cremorẽ exactè percolatũ quotidie modicè ppinabis, memor illius præcepti.

Consuetudini esse aliquid cõdonandum.

Sed aliquid tum cõsuetudinia gratia, tum ne vasorũ magna fiat inanitio, ingerere oportet. At si iam septimus dies instet, nequaq̃ ægrũ nutrire cõvenit, sed pridie, vel antea, minus est exhibendum. Rursus, si tertio vel quarto die morbũ finitũ iri spes adsit, nec malignitatẽ stomachi, nec suspiceris inanitionẽ habitus, ipséq; etiã æger validissimis virib. sit faciléq; longã inediã toleret, nec morbua aut oxymeli, aut mulsam requirat, is certè ad septimũ vsq; diẽ à cibis poterit abstinere. Quòd si ad tertium vel quartũ quaternionẽ crisis futura videatur, nõ ita abstinere potest, nec sola potione seruari.

Peracutus communiter dicitur morbus qui tantum ad septimum vsque diẽ extenditur.

Peracutus exactè morb. qui.

Acutus exactè morbus qui.

At verò peracutus morbus vocatur, qui tãtũ ad septimũ vsq; diẽ extenditur. Qui lõgius procedit, simpliciter acutus. Cæterũ exactè peracutua is est, q vsq; ad diẽ quartum progreditur: nõ exactè, qui ad septimũ vsq; producitur. Similiter qui vsq; ad decimũquartũ extẽditur, exactè acutus vocatur: nõ exactè verò, q durat vsq; ad vigesimum: quãq̃ est & ipse etiã acutus. Est & aliud morborũ genus, ad quadragesimum vsq; diẽ pveniẽs, qđ ab acuto nõ integrè iudicato ducit originẽ.

Morborum qui ad quadragesimũ vsq; perveniunt diem natura duplex.

Cõtinua febris dicitur quæ nũquam remittit.

Spiratio facilis in quibus acutis morbis ad salutẽ magnũ habeat momentum.

Acuti ex decidentia morbi.

Nõnulli præterea statim ab initio tanquã prohibiti, ad quadragesimum pducũtur: quorũ duplex natura est. Aut enim remissiones paroxysmorũ in exactã integritatẽ desinunt, aut semper cõtinua febris perdurat. Noui eñ cõplures ad quadragesimum vsq; diẽ cõtinua febre cõflictatos esse: sic enim voco illã, quæ nunq̃ remittit: de quib. sermonem videtur fecisse Hippocrates in prognostico, vbi ait: Existimare autem oportet, q facilis spiratio in omnib. acutis morbis, qnibus febris copulatur, quiq; intra quadraginta dies iudicantur, magnum ad salutem habet momentum. Atque hoc sanè vltimò prædictum genus, acutum ex decidentia vocari debet.

Diuturni morbi qui.

Nullus autem morbua à primò acutua in vigesimum diem illabitur, qui nõ prius iudicium expertua sit. Qui verò ab initio submersi lentiq; apparent, & inde ad quadragesimum perseuerant tales, sed rursus intendi videntur, hos iure diuturnoa appellaueris.

GALENI PERGAMENI
de diebus decretoriis, lib. III.

IGitur non omnes dies de morbis decernere, experimento cõstat: sicuti & q septimani circuitua validissima sunt virtute prædĭti: post hos quaternarij, quidam verò extra hoa coincidant. Imò quòd nec omnes septimanæ invicem separentur, sed aliquæ ipsarum etiam cõiungantur; nec omnes quaternarij, sed horum aliqui

Acutis morbis impari dierum numero, longis pari iudicia adveniunt.

separentur, aliqui cõiungãtur. Insuper, quòd acutis morbis impari dierũ numero, longis pari, iudicia omnino accidant. Porrò causas horũ ratione nobis indagantibus, duo prima omniũ quæ fiunt primordia esse statuenda videntur: mordinatum videlicet, quod ex hac mũdi materie proficiscitur: ordine verò ornatúq; procedẽs, quod cœlestibus originẽ fert acceptã. Omnia siquidẽ

Inferiora hæc omnia recipere ornamentum à superioribus.
Sol autor tẽporum, animalia etiam gignit.

hæc inferiora ab illis venustatẽ & ornamentum suscipiunt. Fruimur nanq; superiorum omnium, astrorũ virtute. Verũ Sol maximè hunc orbẽ exornat, & cõcinnè disponit. Quippe veris, æstatis, autumni, & hyemis autor nemo alius extat: nec alius tam manifestò vel ex terrestri fæce animalia gignere potest, vel maturare fruges, vel ad coitũ & generis propagationẽ animalia incitare. Magna sanè & Lunę opera in hac rerũ substantia apparent, verũ Solis effectibus inferiora.

Luna opera Solis effectibus inferiora.
Luna menses atq; dies eius disponit.
Novilunium quandò fiat.
Lunam quãdo deficit lumen.
Lunam à solis recessu suas omnes mutationes recipere.
Lunares forma.

Etenim menses hęc perpetuò, atq; omnes eius dies disponit, idq; evidẽter adeo in marinis belluis: quanq; & hoc ipsum Solis beneficio debet. Nouũ enim lumen sortitur, cùm Sole primùm fruitur: tãtáq; semper eius portio illucescit, quãtam Sol aspicit. Prorsus autẽ deficit, lucisq; expers redditur, vbi terra suo intervẽtu ipsam obtenebrarit. Quapropter à Solis recessu omnes sustiner mutationes. Etenim plena est, cùm diametra apparet. Aequa portione diuisa, cùm est quadrangula. Gibbosa, cùm triãgula. Falcatã speciẽ refert, sexangularis. Ac tũ primũ recens est, cùm post Solis congressũ ostenditur. Obscuratur omnino, * cùm sub ipso Sole coruscat. Igitur fructus auget, incrassátq;: animantia implet, mẽstruorũ statutũ tempus cõseruat mulieribus: comitialiũq; circuitus gignit, * quatenus Solis plus, vel minus participat. Om-

Luna opera invalescere, quũ ipsa est plena.

nia siquidẽ quę facere nata est, vbi falcis figuram repræsentat, languida fiunt: invalescũt, cùm plena fuerit. Quapropter & fruges interea adauget & maturat celerrimè: ferarũ occisa corpora in tabem visu suo resoluit: somnóq; sopitis sub eius lumine, vel aliter immoratis diutius, pallorẽ, & * capitis grauitatẽ cõciliat.

Luna eis qui sub lumine ipsius immorati diutius fuerint, pallorem, & capitis grauitatem conciliat.
Luna Solis auxilio eget.
Sol nullius astri opem desiderat.
Temporum ortus.
Sol vel vti rex quispiam maximus est.
Luna est velvti princeps inter solem atq; nos medium.
Mutationum quæ à facultate luna proficiscuntur differentia multiplices.

Cęterũ vt Luna Solis auxilio in omnibus indiget, ita Sol nihil vel maximi alterius cuiusdã astri, vel ipsius Lunæ opem desiderat. A nullo enim impeditur, quo minus æstatẽ faciat, cùm in vertice nostro cõstiterit: aut frigus adducat, si humilis eius cursus fuerit: aut æquinoctiũ vtrunq; cõstituat: cùm modicè obliquus videtur. Sed ipse velvti rex quispiam maximus est: Luna verò, vt princeps nõ mediocris inter illum & nos medius cõstitutus, meritò terrestrem hanc regionẽ gubernat: nõ potentia cæteros planetas, sed vicinitate exuperans. Porrò vehementiores mutationes eveniũt, vbi ipsa cum Sole coit: dein autem, in apparitionibus plenilunij: minores his cõtingunt, dum medio orbe apparet: obscuræ, dum curuata in cornua, & falcata videtur. * Etenim diametra Lunę statio, ceu distinguens dispescénsq;, maximè cõtrarias ipsius Lunæ dispositiones (maximè enim Lunæ incrementũ, eiusdem imminutioni adversatur) earũ omniũ est validissima. Dein verò duę dispositiones dichotomi, in quibus Luna per mediũ videtur secta, vtranque ipsius differentiam, dico augmentũ & decrementũ, ad æquilibrium secant: prior quidem augmẽtum, decrementũ secunda. At omniũ extremę obscurissimæq; aëris nos ambientis * permutationes in falcatis, incuruisq; apparitionibus fiunt: magis autẽ, in ipsis incuruis. Iam verò plenitudines Lunæ, celerrimas mutationes efficiunt: nouilunia verò, inæquales, diuturnásq;. Nam quid ante Lunam apparentẽ manifestè pronũcies, nõ est.

Lunæ occultationis tempus quàm longum sit.

Longum autẽ hoc tempus occultationis est, integri ferè signi cursum explens. At mutationẽ ex incremento ad imminutionẽ, punctum exactè distinguit: quod punctum à Luna quasi momento absoluitur.

Plenilunij coniunctiones breues existunt, diuturnæ coniunctionales.
Crisis tuta quãdo accidat.

Quare breues plenilunij coniunctiones existunt, diuturnæ coniunctionales. Tuta igitur crisis evadet, quãdo in toto mense status secũdò die fiet, quo primo & manifestò Luna, & longo satis tẽpore super terrã iam apparet, & lumen sensibile de se mittit, ad hæc vmbram evidenter ostendit. Primus autẽ dies tandiu Lunã supra terrã vagantem habet, quandiu adhuc Solis enã lumen post occasum retinet. Quare in hoc Luna simul cum Sole occidit: subinde verò & prior est occidua, & secunda die prius elucescit, nunc minus, nũc magis apparet. Atq; hoc ei accidit longitudine à Sole recessus. Plerũq; autẽ Luna triduò in coitu Solis morata, planè invisibilis est: quo nõdum hæc terrena immutare potest.

Luna circuitus viginti septem diebus & tertia fere diei parte peragitur.

Cuius circuitus vicenis diebus septenisq;, & tertia ferè diei parte peragitur. In tanto enim tempore totũ signiferi circulum percurrit. At quòd is circuitus, quo nobis lucescit, eidẽ quoq; numero cõveniat, perspicuè intelliges, si occultationis tempus ex toto menstruo tempore eximas.

Mensis non omnino constat triginta dieb.

Quòd autẽ menstruũ tẽpus nõ omnino triginta diebus constet, sed minus vnius ferè diei dimidio: quòdq; mensium alius quasi mutilus & imperfectus, dies viginnnouem sortiatur: alius verò, nẽpe absolutus, triginta, liquidò constat.

Sol annum absoluit.

Quemadmodũ igitur annũ integrũ Sol absoluit, ita Luna mensem, immutatione per septimanas ei accidente. Nam vtrunq; tempus, & quo post primã apparitionẽ in mediũ orbem accrescit, & quo inde plenã efficit, septem diebus absoluitur, ambo quatuordecim. Simili modo, si inde, cùm æquali portione est diuisa, ad secundam diuisionẽ eiusmodi rationẽ subduxeris, & hos dies, reliquósque, cùm planè ab oculis Luna declinata est, septẽ invenies. Quòd autem aër nos circũstans, maximas mutationes sortiatur, dum Luna primũ occultatur, ac dein rursus se ostendit, nemo mortaliũ ignorat.

Mensem à luna immutari per septimanas, vt alia omnia.

Itaq; mẽsem à Luna immutari secundũ septimanas, ac proinde cætera omnia, admodũ est perspicuũ. Iam verò quæ omnib. subsistentibus accidunt, horum causam Luna habere obseruata est, maximè in tetragonis & diametris stationibus ea immutans.

Luna motũ esse causam omniũ permutationũ, quæ in corporibus accidunt.

Nam si Luna in tauro existente semen conceptũ fuerit, vel etiã partus cõtigerit, magnas eius mutationes inuenias, cùm in leone, scorpio, & aquario signiferũ ambit. Verũ in leone tetragonos septimanæ vnius existit: in scorpio diametra duas septimanas habet. Ita quoq; in aquario, secunda quadrangularis statio necessariò in tertiam septimanam procedit: quòd Luna vicenis diebus, septenisq;, & particula quadam adiecta, maximè tertia diei parte, vniuersum signiferi ambitum peragat.

Lunã indicare felicem aut infelicem progressum cuiusq; nõ modo ægris, sed sanis etiã posse.

peragat. Nec verò ægris tantum luna, sed etiã sanis, dies quales tandẽ futuri sint, prænũciare potest. Etenim Luna, si planetas salutares ac tẽperatos aspexerit, faustos ac bonos ꝓducet dies: molestos autẽ, si intemperatos. Ad hæc, alterationes magnas, quas in tetragonis & diametris per septimanas fieri diximus, in letalibus quidẽ morbis, letales & ipsas: in salubribus, bonas evenire est necesse. Lunæ igitur tetragonæ, diametræq́ stationes, in principijs bonis, bonas faciunt alterationes: in malis, malas.

Circuituũ differentia.

Circuituũ autẽ alij numero quodã dierũ constãt, alij mensibus. Cæterùm qui diebus cõstant, septimani sunt, & Lunæ modo incedũt. Qui mensibus, ad Solẽ referũtur, eodem modo evenientes. Ac sic illud intelligendum est, q̃d ait Hippoc. æstiuos morbos hyeme, hyemales æstate solui.

Diuturnorum morborum iudicationis constitutum tempus, est annus.

Hoc enim diuturnorũ annalíumve morborũ iudicationis tempus statum est, quẽadmodũ acutorũ decimusquartus. Cùm enim à mensis principio ad vsq; pleniluniũ tempus, totius lunaris circuitus dimidiũ existat, eandem rationẽ habet cum intervallo, q̃d ab hyeme ad æstatẽ vsq; intercidit. Quinetiã à plenilunio ad occultationẽ tempus, spacio q̃d ab æstate ad hyemẽ vsq; porrigitur, ꝓportione respõdet. Sed horũ vtroq; bifariã secto, in acutis morbis est septimana: diuturnis, clarissimorũ syderum exortus: quorũ ratione ver, æstas, hyems, & autumnus, describũtur. Quemadmodũ autẽ septimana acutorũ morborũ est decretoria, sic temporis annui mutatio, diuturnos morbos discutit: vt hyeme q̃dem cõstitutum morbũ ver dissoluat: in vere cõflatum, æstas. Simili ratione per ęstatem cõtractum, autũnus: in hoc paratũ, hyems. Cæterũ anni tempora singulis partib. bifariã diuisis, mẽsis quaternionib. proportione respõdent. Et quẽadmodum anni temporis cuiusq; & initium et finis, syderum manifestorum ortu & occasu describitur: ita etiã medietas singuli, alterius rursus syderis exortu distinguitur. Itaq; vniuersas particulares morborũ mutationes, vel tanq̃ ad propriũ ipsorũ principiũ, vel ambientis nos aëris conversionẽ, evenire est necesse. Qui igitur ex proprio principio mutãtur, Lunã sequũtur: qui verò ceu ab aëre nobis circunfluo immutãtur, in toto quidem anno, Solem: in singulis mensibus, Lunam.

Mutationes validissimas esse quæ cuiq; per septimanos dies propriè contingunt.

Hinc iam accidit, mutationes validissimas esse, quę cuiq; per septimanos dies propriè cõtingũt: q̃vis ipsis ferè cõmisceãtur, quas aër excitat. Atq; in acutis q̃dem morbis coincidentes decretorij sunt plures: quoniã & corpus mutationi accõmodum, in motu & perturbatione vehemẽti cõstitutum est: in longioribus, via & ordine magis septimanarũ circuitus procedit.

Tertiũ diem esse principiũ decernentiũ acutè.

Principiũ igitur dierũ qui acutẽ decernunt, & cũm quadã perturbatione morbos immutãt, tertiũ diẽ ab ipso principio statuere oportet: quippe qui nullã iã cum prima septimana cõmunionẽ habeat, sed ex coincidentib. sit.

Excrementa cur interdũ citius, interdum tardius, quam oporteat à natura expellãtur. Expultricẽ vim crises in morbis facere.

Iam verò perturbationis violẽtia, naturã ea quæ molestant, etiã ante tempus propulsare cõpellit: id quod alioqui nunq̃ factura fuissent ante coctionẽ perfectã: qua interdum iã absoluta, sæpius tardari solet, propter facultatis (quæ aliena excernit, & crises in morbis efficit) infirmitatẽ.

Crises optimæ quãdo fiant.

Fiũt itaq; iudicationes optimæ, cùm iã omnia in animantis corpore fuerint accurratè cõcocta. Perniciosum autẽ est, si quando ipsa crisis præveniat. Nam idonea simul cum iis quæ lædunt, excernũtur: id q̃d fit natura incitata, vel ab exteriore quodam, vel ab iis quę in ipso corpore detinentur.

Accessio morbi naturam commouet.

Atq; vnum q̃dem ex illis quæ naturã stimulant, & velvti provoceant, accessio est, nullã quietem, nec moram cõcedens, verum incitans, monẽnsq;, & ceu pugnã indicẽs.

Acutorum morborum iudicia in diebus imparibus fiũt, quia & accessiones.

Vnde acutorum morborum in diebus imparibus iudicium contingit. In his enim & accessiones fiunt. Nã secunda accessio ab initio ad tertium diem delabetur, tertia ad quintum, quarta ad septimum, quinta ad nonum, omnes deniq; in imparibus fient.

Dies nõ primariò, sed ex accidẽtis decernũt.

At dies ipsi primariã decernendi virtutẽ nõ habent, sed per accidẽs id cõsequuntur: q; videlicet in accessionib. iudicentur morbi, illę autẽ in dies impares incidant. Neq; enim septimi, vel quarti numerus, crisis est autor: sed quòd Luna innouante, et terrena immutante, motuũ quoq; circuitus ad hos principes numeros venire contingat, merito in ipsis tanq̃ stata alterationum tempora inveniuntur. Quippe mutationes nõ numeris, sed Lunæ terrena debent. At cùm id quod mutat in motu cõsistat, tempus mutationib. necessariò cõiunctũ est: quare necessariò & numerus. Luna itaq; omnia terrena immutat, atq; in septimanis præcipuè magnas mutationes inducit: dein autẽ paruas in quaternionibus.

Dies tertius & quintus qua ratione decernãt.

Porrò tertius & quintus dies decernunt, non ex lunari circuitu talem facultatẽ sortiti, sed quòd tertius violenta accessione crisim quarto die futuram pręvertat: natura autem quarto die defatigata, minimeq́; irritata conquiescat, ac postea in quinto ad iudicium moueatur.

Noni diei facultas.

Iam verò & nonus, inter duos decretorios septimum & vndecimũ medius, vel nõ factum in septimo die iudicium, vel vndecimo futurum, ipse sibi vendicat: at rarius quidem septimi, sæpius vndecimi assumit crisim. Porrò in diuturnis morbis, vt accessionis vehementia, sic numerus coincidentiũ dierũ minuitur.

Peracutos morbos (quorũ vltimus decretorius est septimus) in omnibus ferè diebus iudicari contingit.

In omnibus autem ferè dieb. peracutos morbos iudicari contingit, quoniã vltimus decretorius ipsorum est septimus: & ante hunc nõ quartus modò, sed tertius, quintus & sextus aliquando decernunt. At peracuti omnes morbi vel cõtinuam febrem, vniformémq;, à principio vsq; ad crisim sibi habẽt comitem: vel aliã, quæ etsi manifestas habeat declinationes & accessiones, nõ tamen tertio quoque die manifestas tantùm habet, verùm in ipsorum quoq; dierum mediis, quemadmodũ & semitertiana.

Peracutorum morborum duplex differentia.

Proinde prima peracutorũ differentia, velvti vna quædã accessio est. Quamobrem nihil (quantum ad accessionem pertinet) impares paribus præstant, cùm febris singulis diebus æqualis existat. At in altera differentia, cùm quidem velvti ad septimum diem festinat, & secundùm ipsius rationem in eodem finiturus est: medię verò accessionis magnitudo, naturã ante suũ tempus venire ad crisim compellat, vel si extrinsecus aliquid eveniens ipsam irritet, crisis haudubiè sexto die prærumpet: Etenim in secundo die natura aliquo modo est valida: item in quarto magis quàm in sexto: sed nondum in certamen venire audet: in sexto autem accessionis

vehementia frequēter eam ad certamen prouocat: quare vel in eo deiicitur prius, q̄ quæ infestāt excreuerit, extinguiturq;: vel eorū magnā partē propulsat: reliquū verò adhuc nō potest sed imbecilla & defatigata prorsus cadit, & victa iacet. Deinde si postero tempore recreari ac refici possit, morbū paulatim concoquit. At si morbi reliquiæ robore illius maiores sint, tandiu æger superviuet, quādiu natura sufficere poterit: morietur tamen postea. Decernit autem vigesimus, & vigesimusprimus, sed multò magis vigesimus: quoniam huiusmodi morbus diuturnus iam est, & paribus diebus accesSiones fiūt: dein, quia septimana nō integris septem diebus constat. Etenim vti annus ad trecētos sexagintaquinq; dies particulam diei maiorē quarta adiectam habet: ac mensis ad triginta dies absoluendos, vnius dimidiū desiderat: sic & septimana, sexta maximè diei parte, vt septē integros habeat, indiget. Quāobrem tres septimanæ nō vnū & viginti dies integros, sed minus ferè vnius tota dimidia parte cōsequuntur. Ob quod etiā, numerū huiuscemodi nō magis viginti, q̄ vni & viginti diebus vicinum, vtriq; parti cōvenire videas. Quoniam igitur vigesimus exactā periodum propinquā sibi vendicat, tales iam morbi inueterascūt, & accessiones paribus diebus accipiūt. Quorū autē accessiones in imparib. accidūt, horū & iudicia ad vigesimūprimū delabūtur. Non solū autē Lunæ circuitus, sed menstruū etiam tempus apparitionis, virtutē quandā in nos possidet. Quod quidem tēpus, septē & viginti dies propémodū necessariò cōtinet: ideóq; septimana eius minor adhuc prius dicta meritò evadet. Siue enī à triginta, tres illos coitionis dies, in quibus nihil de aëre decernitur, auferre cogites, siue à viginti nouē cum dimidio, reliquū tempus, quo Luna manifestum de se lumen prębet, priore modo septē & viginti dies, altero vigintisex & dimidiū habebit. Cùm ergo apparitionis manifestę efficacisq; tēpus sit dies vigesimussextus & dimidius: siguiferi verò circuitus expleant vigintiseptē dies cum tertia vnius parte, liquet medium ipsorū fore vigesimumsextū diem, ad hęc dimidiū, & tertiā maximè & duodecimā vnius diei partē. Horū itaq; nihil supputari potest per dies integros citra fracturam, nec septimana, nec quaternio, nec mensis, nec annus, nec aliud quicq̄ omniū. Quoniam verò inter septimanas ipsas duæ solùm primę separantur, tertia copulatur: perspicuū est quaterniones quoq; nōnullos necessariò cōiūgi, alios separari. Itaq; secūdus ternio & primus coniungentur, quòd vnius septimanæ primæ bifariā diuisæ particula vterq; sit. Tertius à secūdo disiungetur, quoniā & septimana secūda à priore distincta est. Tertius aūt quarto copulatur, quoniā secūdæ septimanę vterq; particula est. Hic itaq; rursum quartus propter tertiā septimanā secūdę cōiunctā, quinto copulabitur. Adiungetur etiā sextus quaternio quinto, in decimoseptimo die, tāquā tertiæ septimanæ pars vterq; existens. Porrò falluntur nōnulli medici, omnē morbū breuem esse acutū existimātes: sicvti & omnē tardū, diuturnū. Siquidē omnis acutus (qui ex motus celeritate hunc in modū vocatur) planè exigui est tēporis: & omnis diuturnus, necessariò tardus. Nō tamen si breuis temporis sit, acutus statim fuerit (cùm multæ ephemerę lōgè breuissimę sint, omniq; periculo vacēt) nec si tardus, longi tēporis.

Vigesimus cur decernat magis quàm vigesimusprimus.

Annus.

Mensis.

Septimana.

Vigesimus dies quos morbos iudicet.

Apparitionis lunæ tempus quantum.

Quaternionū qui separētur, & qui inuicē coniungantur.

Acuti morbi omnes sunt tēporis exigui, non tamen omnes breues morbi continuò existunt acuti.

GALENI PERGAMENI
de crisibus, lib. I.

TOtius morbi tempora sunt quatuor in vniuersum: principium videlicet, augmentū, status, & declinatio. Quędam verò ægritudines ob earum malignitatem, atq; ægrotantis imbecillitatem, in ipso statim * augmenti tempore hominem iugulant: sicvti & quædam aliæ in vigore. Definiuntur aūt ea tempora minimè dictū numero. Porrò an ipse morbus augeatur, non ex eo tantùm cōiecturari oportet, quòd accessiones anticipent (sæpe enim talis anticipatio, morbi proprietatē consequitur, potius quàm incrementum, cùm & quartanæ, & tertianæ, & quotidianæ febris quidam circuitus vsq; ad integrā solutionē ita anticipare sint visi) sed quòd etiā longiores & maligniores existāt: id quod similiter est in intermissione & declinatione considerandū. Voco enim intermissionē, quādo febris in quietem desierit: declinationē, omnē eius partem, quæ vigorem ipsū subsequitur, vsq; ad secūdæ accessionis principiū. Etenim si accessio (exempli gratia) consuetam anticipet horam, longior etiam fiat, & vehementior, maligniórq;, & cū multis prauisq; symptomatis accidat: ad hæc, ipsum declinationis tēpus fiat breue, nec omnino facilè, nec * symptomatum accessionis omnino expers, is certè morbus ad magnitudinem crescit. Si verò accessionis initium tardet, longitudo autem eius ac magnitudo minor existat, cessétq; etiā malignitas, necnon intermissio vel declinatio sit facilis toleratu, longiuscula, omniáq; accessionis delens * symptomata, hauddubiè declinationis morbi hæc fuerint aperta indicia. Vbi verò quæ ad accessiones duas pertinent, æqualia fuerint, morbum demonstrant consistere. Quare Hippocrates ait, ad morbi incrementū noscendum, esse accessiones invicē conferendas. Iam verò sæpe quidē in morbis nullum reperitur sensibile ipsius vigoris tempus: sed habente adhuc quarta (si ita cōtigerit) accessione indicia augmenti, quinta superveniet accessio, declinationis habens principiū. Simile quiddam accidit in morborū augmentis. Nam sępe prior accessio principiū simul habuit, ascensúmq; & vigorē: dein secūda videtur manifestè inclinare. Generosi aūt medici est munus, futurum statū pręcognoscere, cùm omnē victus rationē ad ipsum inspiciēs instituat. Eadē ratione principium atq; augmentū morbi, nō vbi iam perfecta sunt, sed multò antea præstat cognoscere. At accessiones & constitutiones (quemadmodū inquit Hippoc.) morbi indicant & anni tempora, & circuituū successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue in longiori tempore fiant. Præterea si in laterali morbo sputum statim appareat, incipientē morbū facit breuiorē: si verò posterius, longiorem. Porrò quæ propria sunt morbi accidentia, simul cum morbo inuadunt, incipiūtq;: reliqua verò omnia mox apparent.

Tēpora totius morbi sunt quatuor.

Tempora morbi non definiri dictū numero.

Anticipatio accessionū non semper morbi incrementum arguit.

Incrementum morbi vnde cōiicere oportet.

Intermissio.

Declinatio.

Morbi crescentis ad magnitudinem nota.

Declinationis morbi argumenta.

Morbi vigentis indicia.

Status morbi docet qualis et quanta victus ratio esse debeat.

Pleuritidis propria symptomata.

rēt. Invadunt igitur vnà cū laterali morbo febris acuta, lateris dolor pugenti simili, tussis, & difficilis respiratio. Mox autē apparēt quædā, vt ipsi morbo ꝓpria: nonnulla, vt cōmunia omnib. febricitātib. Propria sanè ipsius morbi, primùm q̄dem, si nihil cum sputo educatur: q̄d sufficiēs crudi morbi est indicium. Secundò autē, si educatur q̄dem, sed nō bonum. Est aūt & hoc duplex: vnū q̄dem, q̄d solum caret coctione: alterū verò, q̄d etiā prauum existit. Ab his omnibus, id quod coctum est, separatur: quod etiā propriè sputum appellāt. Si igitur hoc statim appareat, morbum facit breuiorē: cùm verò nullo modo educitur, aut crudum, lōgitudinē morbi ostendit. Si q̄d autem prauum expuitur, periculū imminere significat: mortē verò, si prorsus malignum fuerit. At quæ propriè expuitiones vocantur, ex his, quæcunq; subflauæ, & subruffæ, & subpallidæ, & subspumosæ, & tenues existunt, solā cruditatē significant: nullū verò insigne malū prænunciāt. Quæ verò sine alia cōmistione sunt flauæ, ruffæ, crassæ, spumosæ, virides, viscosæ, rotundæ, atq; his etiā magis nigræ, sunt perniciosæ. Præterea facilitas expuitionis, bona est: vt difficultas, mala: id q̄d pulchrè in prognosticis docuit Hippocrates, dicens: Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pulmonē & latera infestant, celeriter expui ac facilè, cōmistúmq; vehemēter videri flauum sputo. Eadem autē & in vrinis, & in alui excrementis faciēda distinctio est, quā in ipsis sputis fecimus. Siq̄dem nōnulla eorum, coctionis sunt signa: nōnulla verò cruditatis: quædā mortis indicia existūt. Etenim vt nigrum sputum, præter id q̄d crudum est, etiā mortē portendit: sic & vrina nigra, non cruda solùm, sed etiā letalis existit. Est autē simpliciter crudum, quod album est ac tenue: quod aquosum vocamus. Porrò quoties de principio morbi fecit sermonem Hippocrates, nō de indiuisibili illo primæ accessionis insultu, in quo nihil possumus obseruare, sed de alio quodā principio, q̄d sensibilē habet latitudinē, nobis suam mentē exposuit. At verò principium secundū latitudinē, cōmuni quadā imaginatione, absq; vllo artificio, continetur in prima accessione. Atq; idcirco quædā statim cùm incipiunt, statum accepisse dicuntur, quemadmodum in primo Epidemiarum, vbi ait idem Hippoc. Statim enim continua est, quę incipiens florescit ac viget. Nā verbum illud, *incipiens*, non dicitur hoc loco de vero morbi tempore, sed de eo q̄d subsequitur exquisitum principium, quod vt plurimum ad tertium diē extenditur. Cuiusq; itaq; partis superfluitas, eam quæ illi inest dispositione ostendit: si cocta q̄dem fuerit, salubre: cruda autē, ægram. Alui excrementa (Hippocrate autore) optima sunt quæ mollia & cohærentia existunt: & quæ eandē eius horā seruāt, quā in sanitate habuerunt. Quātitas verò esse debet pro ratione cibi, qui assumitur. Nā si exeuntia talia fuerint, ventrē inferiorē sanescere indicant. Et sputum quoq; cùm fuerit exquisitè simile illi quod sanis advenit, integrā sanitatem instrumentorum respirationis significat. Si quo modo autem à naturali modo recesserit, tantum ea læsa esse demonstrat, quantum ipsam formā naturalem amiserit. Quod verò illi q̄d secundum naturā est, maximè cōtrarium videtur, existit crudum, magnámq; patientium membrorum imbecillitatē indicat. Quod vitiosæ causæ aliquod signum habuerit, quēadmodū nigrū, est perniciosum. Ita etiā in vrinis res habet. Nam & hæ, quę sanis similes sunt, venosum instrumētorū genus satis robustū esse indicāt. Quæ verò crudiores sunt, eiusdē imbecillitatem significāt. Rursus quæ maximè sunt sanis cōtrariæ, hæ quidem omnino sunt crudæ, & maximè vniuersi venosi generis imbecillitatē declarāt. Quæ, siq; verò & superantis causæ prauitatē ostendunt, velvti nigræ, hæ sunt penitus exitiales. Hęc itaq; tria signorum genera, singula quæq; coctionis præbent indicium: vrinæ q̄dem, eius quę fit in venis: deiectiones autē, eius quæ in ventre: sputa verò, eius quæ in respirādi instrumētis. Sanguinis aūt profluuium è naribus, sudores & tumores qui iuxta aures fiunt, reliquiq; desfluxus, si in tēpore q̄dem fiāt opportuno, prodesse possunt: inopportuna autē, nihil iuuāt. Nō sunt aūt eadem decretoria, & quæ coctionis indicia dicuntur. Siquidem fieri nō potest, quin ista omnino vel benè, vel malè se habeāt. At cōcoctionis signa, salutem q̄dem hominis, nō tamē per crisim omnino, futurā nobis ostendunt. Porrò in febrib. vniuersis, quoniā venosi generis sunt passiones (nā & arterias in hoc genere cōprehendimus) ad vrinas præcipuè attendere oportet. In iis autem qui laterali morbo afficiuntur, primum q̄dem sputa, secundo loco, vrinas: quoniā is morbus omnino cū febrib. iungitur. vt in passionib. ventris, si sine febre fuerint, sola excremēta inspicere oportet: si aūt cum febre, etiā vrinas. Proprium igitur vniuscuiusq; morbi principium, coctionis signis determinatur: potéstq; vsq; ad multos quaterniones extendi. Ceterum tunc finitur, cum primum cōcoctionis signa apparuerint. Reliquum verò deinceps tempus vsq; ad statum, iā alterum tempus est, q̄d augmentum & ascensus vocatur. Dein posthac, status: qui est vehemētissima totius morbi pars. Vltima verò omnium est declinatio. Coctionis igitur signa (sæpius enim quæ vtilia sunt, repetere cōvenit) nunq̄ malè apparent: decretoria autē, est vbi malè: neq; enim in augmentis, neq; in principiis, sed in statibus illa apparere convenit. Quippe nec sudores, nec vomitus, nec alui excremēta, nec tumores post aures, nec profluuia sanguinis, ante cōcoctionē morbi venientia, vnq̄ per crisim finierunt morbos. Hæc igitur iā velvti causæ, morbos creduntur soluere; quæ verò velvti horum indicatiua sunt signa, deliria existunt, vigiliæ, graues sopores, dolores, lachrymæ, respirādi difficultates, oculis tenebræ obortæ, & quæcunq; similia: quę omnia si absq; coctionis signis in morbi principio appareant, pessimarum sunt dispositionū indicia. At reliqua tria quæ coctionū ostendunt signa, etiamsi in prima protinus accessionis hora apparuerint, ad bonum apparēt. Sicvti igitur non habetur exquisita principij cognitio, anteq̄ incipiat ascensus: ita neq; ascensus, anteq̄ status invadat. Exercitandum itaq; hoc in loco est, vt ingruentē cognoscamus statum: deinde, vt præcognoscamus. Quòd verò principiū morbi intellexerit Hippocrates esse, totum illud

Sputare nihil, signum esse crudæ pleuritidis. Sputum nō bonum, duplex.

Sputum concoctum, morbum facit breuiorē. Sputum prauū malignumq́; periculum atq; perniciem indicat.

Expuitiones quæ perniciosæ existant. Sputum facile, bonum.

Vrina nigra, perinde vt sputum nigrum, mortem prænunciat.

Principium secundum latitudinem contineri in prima accessione.

Superfluitas partis cuiusq; illius propriam dispositionem indicat. Excrementa alui qualia esse debeant.

Vrina indicāt concoctionem quæ fit in venis.

Decretoria signa à signis coctionis quomodo differāt.

Febres esse affectum venosi generis.

Vrinas esse spectandas in febribus.

Sputa esse inspicienda in pleuritide.

Principiū proprium cuiusq; morbi, coctionis signis determinatur.

Augmenti tempus quod sit.

Status est vehementissima totius morbi pars.

Declinatio.

Decretoria signa ante concoctionem venientia, nunquam per crisim finierunt morbos.

Concoctionis indicia, quocunque tēpore appareant, salutis apparent.

Statum morbi esse cognoscendum atq; præcognoscendum.

tempus quo ipse morbus est crudus, colligere ex hac eius dictione licet: Cõcocta medicari & mouere, nõ cruda, nec in principijs, modò non gliscant. Eodẽ illa pertinẽt. Quicũq; inflãmationes statim in principio morborũ soluere tentant, ex eo quidem q̃d distentũ est atq; inflãmatum, nihil adimũt: neq; enim cedit cruda adhuc passio: quę verò morbo resistunt, & sana sunt, colliquescere faciũt. Præfinies autẽ manifestũ aliquẽ terminũ vltimæ parti ascensus, quemadmodũ fini, si statu indicia inspexeris, memineris q; Hippocraticarũ admonitionũ, quibus ait: In principijs quidem omnia sunt imbecilliora, in statu verò, fortiora. Ad hæc: Vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores. Cõtingit autẽ nõnunq̃ duas accessiones, vbi maximæ aliarũ factæ fuerint, inuicem verò æquales, circumscribere ipsius vigoris tempus: nõnunq̃ verò vnã omniũ aliarũ præcedentiũ reliquarumq; sequentiũ, esse maximam. Ad tres autẽ extendi accessiones vigoris tempus, in morbis acutis nõ admodum accidit: in diuturnis verò, nõ modò ad totidẽ, sed ad longè plurimas. Alui igitur excrementũ optimũ (ait Hippocrates) est molle atq; coniunctũ, quod ea hora exierit, qua tempore sanitatis consueuerat. Quantitas verò eius, sit pro ratione cibi assumpti. Tale enim vim cõcoquendi in inferiori ventre validã liquidò ostendit, ac digestionẽ optimè fieri, nullãmq; ventris partibus inflãmationem inesse. Nõ meminit autẽ coloris ipsius excrementi, quoniã nõ magnã vim habet ad inferioris vẽtris indicandam dispositionẽ. Iam verò tale excrementũ cõiunctum cùm sit, necessariò etiã erit & læue. Quòd si præter dicta, etiã subrufum fuerit, & nõ admodũ fœtidum, exquisitè secundum naturã se habebit: ac neq; in vẽtre, neq; in circunstantibus organis, aliquod erratũ esse significabit. At si vel rufum purũ, vel nullo modo subrufum extiterit, sed etiã secundum ciborum colorem, alterũ duorũ significat, scilicet plus rufæ bilis in ventrem defluere, aut nihil omnino. Horũ verò primũ quidem si circa initia fiat, biliosiorẽ morbum ostendit: si verò declinationis tempore, corpus expurgari integrè. Incoctum autẽ alui excrementũ est album, tenue, asperũ, humoris expers, ac ciborũ retinens qualitatẽ. Secundum præter hæc est excrementorũ genus, quod nõ ex ciborũ fit dispositione, sed ex cõfluentibus à toto corpore ad ventrẽ superfluitatibus q̃d aliquid etiã indicare potest. Etenim si sit viride, indicium bilis æruginosæ existit: si autẽ nigrũ, vel atræ bilis, vel sanguinis eo in loco peruſti. Si autẽ velvti humidũ quoddã in excremento apparuerit, vbi non fuerit tale aliquid intra corpus assumptũ (id quod semper subintelligere oportet) partiũ internarũ validũ frigus, ac velvti mortificationem ostendit. Si verò pingue, pinguis colliquationis est signum: quemadmodũ etiam si glutinosum, colliquatione solidarũ partium portendit, quæ longè periculosior existit. Præterea q̃d vehementer fœtet, vehementem putrefactionem indicat. Excrementũ stridẽs, inflatũ quidem sibi cum tenui humiditate permistũ esse declarat: organa autem in vnũ coacta, atq; in angustũ restricta. Spumosum verò fit, vel re aliqua feruente, vel cũ aliquis flatulentus spiritus colluctatur cum humiditate. Ac primùm sanè immoderatæ caliditatis corpus colliquantis: secundũ verò, est inæqualis perturbationis effectus. Variũ autẽ, varijs corpus affectibus esse obnoxiũ ostendit: & ob hoc ipsum, & diuturnũ & malignũ existit. Etenim simplex affectus facilius cõcoquitur, & minus est, q̃ multiformis, periculosus. Vrinarũ autem illa optima est, quę vrinę sanorũ simillima. Quęcũq; verò nõ est talis, simpliciter est incocta, vel præter hoc, etiã perniciosa. Vrinã igitur optimè coctam, in iis qui supremũ sanitatis obtineot gradum explorare oportet. Talis enim est subrufa, vel subflaua: magisq; subrufa q̃ subflaua: statim enim & hæc mediocrẽ crassitudinem possidet. Nam quę hac ipsa crassior est, aut tenuior, coctioοem imperfectam significat. Siquidem altera nondum in humorem cõversa est, altera verò adhuc cõturbata existit. Cæterũ cùm triplex sit vrinarũ turbidarũ differentia: qa vel cùm tales mictæ fuerint, paulò pòst resident, vel semper similes permanẽt, vel puræ quidem minguntur, postea verò conturbãtur: praua quidem ex dictis tertia, bona autẽ prima, media verò inter vtrãq; est secunda: Siquidem quæ statim residet, parũ aliquid inæqualis turbulentiæ superesse demõstrat: quæ verò semper manet similis, vigere adhuc quę est in sanguine agitationẽ ostendit. At quæ extrà cõturbatur, debet incipere cõcoqui: quare & meritò deterrima est: nam longiori tẽpore, & virtute forti, indiget ad coctionẽ. Porrò quæ ad summũ incocta est, has omnes malignitate superãt: est eni aquosa exquisitè: ac proinde velvti desperatæ coctionis accidens, affectioq; venosæ naturæ existit: & quẽ admodũ ventris, cruditas. Vbi verò vrina ipsa celeriter mingitur (hæc enim passio διαβήτης & diabete vocatur: estq; talis, qualis circa aluum intestinorũ læuitas: nempe extinctio vtriusq; virtutis, retentricis simul & alteratricis) tunc sanè inter omnes vrinas crudas ea pessima existit. Sed post ipsam est aquosa, quæ quidẽ solius facultatis alteratricis imbecillitatẽ demõstrat. Huic proxima est altera vrina, quæ in multis apparet morbis, vt videatur mistã habere formã vini tenuis & albi. Gignitur autem ex ipsa alba & aquosa, vt quæ paucum liquorẽ ex bili rufa susceperit. Atq; hæc sanè vrina proximè accedit ad crudam. Post hanc est suppallida. Pallida verò iam & subrufa est. Optima autem omniũ vrina, subrufa & subflaua existit. Etenim cùm adhuc coqtur sanguis, vrina quæ mingitur, lęuem, æqualẽ, albã ac multam facit hypostasim. Perfecta coctione, color quidem vrinæ intenditur, minus autẽ subsidet. Quòd si diutius homo à cibo abstineat, vrina magis rufa reddetur: siquidem q̃cquid alimenti supra modum calfit, præsertim si dulce fuerit & pingue, in amaram bilem convertitur. Porrò color rufus ad flauũ proximè accedit: in hoc autem differũt, quòd rufus quidem magis ad albũ, flauus autem ad splendidum vergit. Quantũ verò flauo rufum est albius, tantũ illo pallidũ. Quantò rursus minus album est flauum q̃ rufum, tantò flauo rubicundũ. Iam verò in pueris ferè omnibus, & perfectam ætatẽ habentibus, qui ociosam vitam degunt, aut quovis alio modo sunt pleni,

Inflãmationes non esse statim in principio soluendas.

Incrementi terminus vnde possit dignosci.

Vigoris distinctio in morbis, quantus esse soleat.

Excrementum alui laudabile quale nam esse debeat.

Excrementorũ color, non magnã vim habet ad inferioris vẽtris indicãdam dispositionem.

Excrementum incoctum alui, quale nam esse soleat.

Excrementorũ alui species cõplures præter naturam.

Excrementum vehementer fœtidum, vehementẽ putrefactionem indicat.

Excrementum varium varijs corpus affectibus esse obnoxium ostendit.

Vrinarũ quæ sit optima.

Vrinarũ turbidarum differẽtia triplex.

Vrina cruda.

Diabete.

Vrinarũ crudarum quæ existat pessima.

Vrina aquosa.

Vrina suppallida.

Vrina pallida.

Vrina subrufa & subflaua omnium optima existit.

Coloris rufi flauiq; differentia.

Color flauus.

Color rubicundus.

Vrinæ in quibus habeant subsidentiam plurimam.

pleni, satis multã habent vrinæ subsidentiã: quia in his omnib. plurimũ crudi humoris colligitur. Quare iis qui ex ocio & repletione febricirant, si sanitati restitui debeant, in vrina plurimũ necessariò subsidet. Contra iis, qui ex inedia & labore rubidæ simul & biliosæ vrinæ excernuntur. Soluitur quippe morbus plerunq; priusquã subsideat aliqd: sufficitq; in his & nebula, & suspensio optima, qualis est alba, læuis, æqualis. Nec verò vrinã rufam, simpliciter vituperauit Hippocrates, sed quamdiu rufa simul atq; subtilis esset: quòd tunc cruditatem significaret.

Subsidentia farinæ hordeaceæ crassiori similis quid significet.

Cæterũ quæ farinæ hordeaceæ crassiori in vrina sunt subsidentiæ similes, grandis colliquationis & ardentissimi incendij sunt signa.

Vrina laminas repræsentãtes, furfureaq;, quid indicent.

At quę folia repræsentant, sunt vasorum partes superficiales, quæ scilicet contabuerunt. Ita & furfureæ: nisi quòd illis crassiores atq; minores sunt. Nigræ verò subsidentiæ, vel excedentẽ caliditatem, atq; igneam ostendunt: vel ex frigiditate vehementi, extinctionẽ.

Vrina nigra cur omnium pessima.

Pessima igitur est omnis denigrata vrina, adeò vt neminem vnquam seruatum viderim, ex iis qui talem minxerunt. Minus verò perniciosa est, si sola sit hypostasis nigra: atq; adhuc minus, si solùm id quod in medio pendet, ac multò minus etiam si nebula.

Viridis color quomodo fiat.

Color verò viridis fit in transitu ad nigrum, * estq; velvti quoddam initiũ nigri. Nam si morbus malignus fuerit, & vomitibus, & alui excrementis, & vrinis viridibus, postmodum nigræ superveniũt.

Vrina liuida. Vrina fœtida. Vrina oleaginosa. Vrina optima.

Color autẽ liuidus, est tantũ frigiditatis effectus: odor grauis, putrefactionis. Quòd si velvti oleũ mingatur, colliquationis est signũ: tales quidem vrinæ prauæ sunt. Quæ autem bono colore sunt præditæ, & subsidentias habent albas, & leues, & æquales, aut nebulas quasdam, aut suspensa similia, omnes vrinas bonitate præcellunt: & præsertim in quibus subsidentia læuis fuerit. Secundũ bonitatis obtinent locum, in quibus suspensa sunt talia. Tertium, in quibus nebulæ.

Coctionis signa.

Hæc igitur coctionis sunt signa. Reliquę verò omnes partim cruditatem, partim perniciem portendunt. Nam quæ alba, & quæ tenuis, & quæ turbulenta, cruditatem. At quę farinæ hordei crassiori, aut foliis, aut furfuribus similia habet: quæq; nigra, aut viridis, aut liuida, aut oleaginea, aut fœtida est, perniciem significat.

Subrufa vrina. Subflaua vrina.

Subrufa & subflaua, si tenuis sit, media est inter exactè coctas & crudas: sicvti & illa etiam, in qua alba quædam & læuia suprà efferantur, aut subsident: diuulsa verò, minimèq; sibi continua. Siquidem morbum semicoctũ ostendunt.

Subrubea vrina.

At subrubeæ vrinæ, habentesq; statim subrubeam atq; leuem hypostasim, sunt quidem salutares satis, sed semicoctis iis diuturniores.

Vrinæ quæ in virisq; mulieribus, & quæ item pueris malæ existant.

Iam verò in viris quidẽ atq; mulieribus, vrinæ nigræ sunt pessimæ: in pueris autem aquæ similes. Quoniam igitur neq; signum vllum ita fidele est, vt exquisitè ostendat singula ex futuris temporibus: nec quę secundum concursus signa sunt complicata, sola possunt iudicari experiẽtia: idcirco necessum est signi cuiusq; naturã accuratè considerare, si quis vult rectè prægnoscere, vt ex vi vniuscuiusque præcognitionẽ faciat. Etenim sæpe vnum signũ forte, multis debilibus fidelius existit.

Victus institui nõ poterit, nisi præsciatur status morbi.

Omnino autẽ malè quis victũ instituet, nisi per fida signa, statũ futurũ præcognorit.

Signorum differentia triplex.

Triplex in vniuersum signorũ omniũ est differẽtia. Nõnulla siquidem cruditatis & coctionis sunt signa: nõnulla salutis & mortis: tertiũ autẽ signorũ genus est, quod crisibus adiacet.

Coctionis signa.

Coctionis igitur cruditatisq; signa, alui excrementa, & vrinas, & sputa, statuere oportet.

Signa mortem & salutem nunciantia.

Mortẽ autẽ atq; salutẽ nunciantia sunt, quæ vna cum his excernuntur, & quæ per totum apparent corpus. Quantũ ad crises attinet, aliqd quidem valent nõnulla ex his: est tamen propriũ atq; præcipuũ eorũ signorũ genus.

Decretoriorum signorũ genus haberi propriũ.

At cruditatis atq; coctionis signa, propriã vim habent semper stabilẽ, siue statim in primo die, siue in sequẽtib. apparuerint. Quædam itaq; horũ signorũ in vrinis, & alui excremẽtis, & sputis apparent: quædã in dispositione totius corporis inveniuntur: quędam in naturalib. & animalib. cõspiciuntur operationib. Hæc tamen nõ omnia fidelia sunt, in omnib. morbi tẽporib.

Criticorũ symptomatum duplex natura.

Etenim criticorũ symptomatũ duplex natura est. Siquidẽ eorũ aliqua sunt tanq causæ & signa: aliqua tanq signa duntaxat.

Criticorũ symptomatum naturam esse infidam.

Infida verò est vniuersa eorũ natura, & contraria significans in diuersis morbi temporib. In his autem totum est præcognitionis studium. Nam in alio quidẽ tempore secundum aliã dispositionẽ critica sunt: secundũ verò aliã dispositionẽ, symptomata, vel signa praua fiunt: critica autẽ non item omnino.

Crisis celeritatem concoctio indicat.

Coctio igitur celeritatẽ crisis, & salubrem securitatẽ significat:

Cruditas quid commonstret.

cruda autẽ & incocta, & in malos cõversa abscessus, crisiũ defectũ, aut vehementes labores, aut mortes, aut eorundem malorũ reversiones.

Crisis in primis quatuor diebus accessuræ, exemplum.

Porrò si quis primo statim die, nullũ habens signũ periculosum, sed potius salutaria omnia, acutè quidem febricitet: vrinã autem mingat bene coloratã, ac mediocriter crassam: is certè in primis quatuor diebus crisim est habiturus; & eò magis, si nebula aliqua vel suspẽsio optima in vrina videatur: magisq; adhuc, si hypostasis bona se ostendat. Cuius rei nõ ignarus Hippocrates, ait: Mitissimæ febres, quæ cum signis securissimis fiunt, quarto soluũtur die, vel prius. At quæ malignitate excellũt, & cum signis grauissimis accidunt, quarto die vel citius occidunt. Sicvti igitur quæ omnia habet signa tutissima febris acuta, in primo periodo decretoriorũ dierũ solutionẽ habet; sic quæ isti proximè adiacet, diẽ septimã nõ transcendet. Similiter etsi maligna, & cum grauibus facta signis, quantũ absit à malignissima, & cum grauissimis accedente signis, tantò tardiorẽ mortẽ inducet. Sit itaq; primo die vrina quidẽ exquisitè aquea, febris verò debilis, hęc sanè in longũ protrahetur tẽpus. Sed quantũ hoc erit, in primis diebus cognosci non potest, nec cognitu est vtile. At præsens principij tẽpus nõ solũ internoscere datur, sed etiã sæpius præcognoscere quo finietur. Atq; in his quidem adeò diuturnis, sufficienter est tempus principij longũ: in peracutis extremè angustũ. Nam si statim in prima die, in vrinis appareat aliqd signũ coctionis, iam hic principiũ transgressum est. Similiter etiã acuti principij, ne præcognitionẽ quidem finis inquirere oportet: sed satis putare, si dum adest, cognosci possit:

Principij in acuto morbo cognoscẽdi ratio.

& cùm quprimum ad ascẽsum cõvertitur, manifestè deprehẽdatur. Si itaq; aliqd manifestũ appareat coctionis signum,

quicqd interiacet temporis, erit principium morbi. Quantum autem desit ad perspicuum illud cōctionis indicium, & à morbi motu, & natura, & anni tempore, & regione, & ætate, & temperatura ipsius laborantis, invenies. Nam si morbus natura longus extiterit, quemadmodum febris amphimerina, & videatur tardè in hoc ægrotante moueri: tempúsq; anni sit hyems, & regio frigida, ætásq; & natura laborantis ad frigidū declinarit, multū interim temporis ad manifesti signi generationē desiderabitur: quod totū tēpus principio erit contribuendū.

Amphimerina febris diuturna.

At verò perfecta coctio est, quādo in vrinis subsederit aliquid album, læue, æquale, & continuū: debilis autē est, quando ex aquosa mediocriter suppallida facta fuerit: aut etiā turbulenta existens, talis permaneat. Rufa etiam & tenuis ad idem genus spectāt. Sed nihil horum iam principium esse finitum ostendit. Hoc enim manifestius iudicium semper expetit, vel solam nebulam albā, vel suspensionem æqualem, cōtinuā atq; albam. Præterea rubens nubecula, & subsidentia talis, & absq; subsidentia probè colorata vrina, & crassitudine mediocris, principij finem declarat.

Concoctionis absolutæ imbecillæq; signa.

Principij finē quæ indicent.

Sic & in laterum & pulmonū passionibus, ea quæ propriè sputa vocātur, vrinarum subsidentiis assimilātur. Nihil verò omnino expuere, sed tussim tantummodo siccā habere, tale quiddam est, quale in vrinis extremè crudum, q̄d nominamus aquosum. Quòd si ab eo quod est nihil expuere, * ad expuendū quidem, verū liquida, & omnino cruda, fiat trāsmutatio, debilis & occulta ea permutatio erit: nec absolutum erit tunc ipsum principij tēpus. At vbi æger cœperit expuere pauca cōcocta, ac reliquo omni tempore hinc vsq; ad statū, plura & meliora, & facilius excreuerit, tūc sanè expirabit principiū, augmentúmq; morbi invalescet.

Sputa in pleuritide, vrinarum subsidentiis sunt persimilia.

Cùm verò exquisitè cōcocta fuerint & multa, eductáq; sine difficultate, nunc status est tempus. Quādo verò similiter exquisitè cocta, & sine molestia educta, sed eorū copia imminuta fuerit, dolórq; nō amplius adsit, tunc cessare statū oportet, subsequi autē declinationem. Sciendum autē est, secundum ipsas præcognitiones temporum, vndecimū diem esse indicem decimiquarti: sicvti & vigesimi decimumseptimū. Cōtingit autem laborantem pleuritide, die quidem decimoseptimo pauca quædā concocta expuere: sequi autem crisim, sed imperfectam vigesimo: ac postea tandem iudicari absolutè morbū trigesimoquarto: quemadmodū contigit in Anaxione, cuius Hippocrates meminit tertio Epidemiorum libro. Porrò primi dies tum indices, tum decretorij, valentiores quidem sunt vltimis, vbi morbus est breuis: eo tamē producto, lōgè imbecilliores redduntur.

Status tempus in pleuritide quando sit adesse significabitur.

Declinatio in pleuritide quādo adsit.

Vndecimum esse indicem decimiquarti.

Vigesimū est index decimiseptimi.

Pleuritidem iudicari posse die trigesimoquarto.

Primi dies in morbis breuibus valentiores sunt vltimis contra in longis.

Igitur perfecti ac iam finiti principij manifestum & firmū, est signum manifesta concoctio. Finitori autem, & morbi natura, & tempus anni, & ætas laborātis: ex abvndanti verò, & regio in qua ægrotat, & modus eius qui antecesserit victus, cùm nondum morbo correptus esset. Specialiora verò indicia futuri finis primo ægritudinis tempore, cōctionis indicia sunt. Cæterùm si integræ cruditatis indicia in primis quatuor diebus morbi permaneant, longū erit huic morbo principij tempus: si verò debilis mediocriter in ipso apparuerint, lōgum quidē & hoc erit, sed nō priori similiter. Si aūt parua fuerint cruditatis signa, futurū etiā principij tempus erit exiguū. Meminisse autē cōvenit illius aphorismi: Frigidi sudores cum acuta quidem febre, mortē significant: cum mitiori verò, morbi prolixitatē. Quæ sanè prolixitas vniuersis ipsius morbi temporibus cōmunicabitur.

Sudores frigidi quid indicent.

Iam verò post summi vigoris tēpus sæpe qdē nulla fit crisis, sed paulatim soluitur morbus, longo tempore concoctionē recipiēs: at huiuscemodi solutionem absolutè crisim non nomino. Si qua verò confertim fiat permutatio, & multò magis adhuc * agitationē quæ illam præcedit, ita appellare consueui.

Crisis absolutè est agitatio præcedens morbi permutationē.

GALENI PERGAMENI
de crisibus, lib. II.

DEinceps autē, quo pacto quis primo statim die posit morbi naturā cognoscere, est aduciendum. Cæterū diem per totum hunc sermonē nostrum, in ea significatione accipiemus, vt nō solùm lucem, sed etiā noctem complectatur. Sicvti & mensem ex triginta diebus cōstare dicimus: nō id tempus tantùm, quo Sol supra terram fertur appellantes diem, sed noctem etiā ei copulantes. Atq; in hunc modum annum quodammodo dicimus trecentos & sexaginta quinq; dies cōtinere.

Dies.

Mensis.

Annū constare ex trecentis sexaginta quinq; diebus.

Morbus est dispositio quædam functiones lædens: quæ quidem duplex sæpe consistit. Simplicē tamen dispositionē, nemo qui perspicaci sit ingenio, in primo die ignorabit: habet enim propria indicia. Eam verò quæ cōmista est, nō omnibus per initia cōtingit agnoscere. Oportet autē in omnib. simplicibus dispositionibus sic exerceri, vt earū singulas seorsum, & iam perfectas promptè noscamus. Simplicem itaq; morborum singulorum dispositionē, ante omnia ipsā per seipsam cognoscere expedit: primum quidem ac maximè, ex iis quæ secundum propriā ipsi insunt substantiā: deinde iam ex iis quę sæpius ei accidunt.

Morbus quid.

Simplices dispositiones esse per se noscendas.

Velvti in ea febre quæ tertiana dicitur, non hoc tantum advertas, si tertio quoq; die fiant accessiones desinentes integrè. Nam si duæ tertianæ fierent, aut duæ quintanæ: duæ quidem tertianæ quolibet die, per tertium autē duæ quintanæ accēderētur. Quare vel duas tertianas vnam sic quotidianā putares, vel duas quintanas vnam tertianā. Forma itaq; accessionum maximè inspiciēda est. Porrò exquisitæ tertianæ longissimus terminus, septem absoluitur circuitib. Fiunt autē tertianæ plurimæ, vt etiā cōtinuæ & ardentes, æstiuo tempore, vbi secundum naturā se habet. Etenim quemadmodum hyems præ omnibus anni temporibus humidissima & frigidissima existit: sic æstas, siccissima simul & calidissima, dummodo propriā naturā retineat.

Tertianas duas copulatas reddere singulis diebus.

Quintanas duas copulatas, tertio quoq; die accessionem facere.

Tertiana exquisita longissimum terminum septem absolui circuitibus.

Hyemis tempories.

Æstatis tempories.

Nec enim debes existimare, q; propter anni temporū appellationes, singulæ ægritudines accidāt tales scilicet vel tales: sed propter ambiētes aëris temperaturā. Nam qualem hic naturā sortitus, ita etiam nos afficit. Similiter etiam regio & temperies hominis calida & sicca, plurimarū febriū feracior est, iis quæ tēperamentum contrariū possident. Quòd si etiam victu calidiori & sicciori vsus

vsus aliquis fuerit, hoc est, laboribus, vigiliis, curis, & anxietatibus, cibisq; paucioribus & biliosioribus, nõne etiam in hoc ipse seipso biliosior reddetur, ac proinde calidior & siccior? Atq; hæc

Febres ardẽtes & tertianas quæ gignant.

sanè quæ diximus, cõmunia sunt ardentium febrium & tertianarũ generationis. Etenim tertiana accessio ab acutissimis maximéq; adurentibus febribus nullo modo relinquitur: sed hoc di

Tertianarũ ad ardentiumq; febriũ discrimẽ.

scrimen interest, quòd in hac, per totum corpus bilis defertur, atq; ideo vehemens fit rigor, bilisque supervenit vomitus, atq; vrinę & sudores biliosi adsunt: in aliis verò adurentibus febribus, quæ nullam habent intermissionẽ, flaua bilis in vasis vnà cum sanguine cõnectur: id quod certè est in causa, vt tertiana febris per sudores vomitúsq; finiatur: in adurẽtibus autẽ, singulæ accessiones ad infebricitationẽ nõ perveniant: quoniã qui earum est causa humor, non expurgatur. Sed quãdo in his bilis agitatur vehementius, ac velvti efferuescit, à naturáq; invalescente impellitur, tunc rigor supervenit, & febris soluitur. Nã

Ardens febris si superveniat ei rigor, soluitur. Rigorem fieri à frigida & à calida causa.

ardens febris, si superveniat ei rigor (vt inquit Hippocrates) soluitur. Quòd verò non modò causa frigida, sed acris etiam & calida, rigorem faciat, in libro de symptomatum causis ostendimus. Etenim acres & mordaces humores vehementius emoti agitatíq;, & per sentientia corpora violenter delati, stimulant, pungunt & feriũt: atq; hinc sensum inæqualem, rigorem, cõcussionemq; invehũt.

Tertianam febrem oriri à flaua bile per corpus mota. Rigor tertianæ & quartanæ quomodo differant.

Tertiana itaq; febris, quæ ex flaua bile mota ortũ habet, rationabiliter statim ab initio rigorẽ affert nõ mediocrẽ: hoc ipso primũ à quartanæ rigore differentẽ, quoniã in illa quidem pungi videtur ac percuti corpus (talis enim est in tertianis febribus sensus rigoris) in quartana autẽ frebre similem frigefactionẽ habet, qualis per gelu, tempore hyberno sentitur. Quippe

Quartanã gigni à bile atra. Febris quotidiana fit a pituita.

in quartana febre atra bilis redundat: sicvti in quotidiana, pituita. Tertianã igitur febrem * minimè quidem licet absq; rigore vehementi, pungente atq; feriente carnem, oriri. At quartana febris nõ primo statim die cum rigore invadit vehementi, sed progrediente ipsa, atq; aucta, vnà etiam rigor quidam grauis, ac velvti ossa cõtundens, augetur.

Quotidianæ nõ cum rigore, sed cum refrigeratione quadam invadunt.

Quotidianas autẽ nõ comitatur rigor, nec in initio, nec in progressu, sed frigefactio dũtaxat. Præterea quartanæ febres paruos, debiles, tardos & raros adeò pulsus efficiunt in invasionibus, vt nulla altera dispositio: tertianis verò parui quidẽ ac debiles, tardiq; ac rari, cùm invadunt, pulsus necessariò adsunt. Verũ tarditas ac raritas nõ paruo ab iis intervallo relinquitur, quæ in quartanis accidunt.

Tertianarum quartanarũq; secundum pulsus discrimen.

Nam in quartanarum principiis videbitur tibi arteria quodammodo ad interiora retractã, impeditáq;: in tertianis verò, nec aliqd tale percipitur, tarditásq; propè accedit ad eum qui secundum naturã est motus: ac prętterea certus ordo æqualitásq; pulsibus inest. Habet etiam tertiana febris per incrementa, æqualem liberámque celeritatem: statimq; ad magnitudinẽ atq; vehementiã excitatur, hisq; omnibus frequentiã correspõdentẽ: neq; ipsi vllã adest inflãmationis signũ.

Tertianarum signa & symptomata.

Iam igitur & sitim invehit, & hominẽ exvrit, & paulò pòst in vigore consistit: calor æqualiter quaqueversus extenditur nihilóq; plus thorax extremitatibus calet: & si manum imposueris, in primo occursu quidem percipitur calor multus & acris, quiq; velvti quodem cum vapore efferatur: paulò post verò superatur à manu: non vt in febribus malis & adurentibus accidit.

Tertiana correptis quo accessionis tempore est potio dãda.

Ac jam sanè bibendi tempus ægrotanti instat. statimq; post potũ plurimus vapor calens per cutem exhalat, sudoris nuncius, bilisq; supervenit vomitus, venterq; soluitur, & biliosum mingunt. Incipit itaq; sudor vapidus calidusq;, velvti in balneis: totum verò ipsis corpus æqualiter sudat, talisq; est pulsus, qualis in iis qui rectè valentes exercitantur & balneãtur: velox scilicet, magnus, vehemens & creber.

Tertiana accessio vltra duodecim non protrahitur horas.

Sed præter hæc omnia statim ad infebricitationẽ definit, vniuersum accessionis tẽpus vltra duodecim horas nõ protrahẽs. Sæpius aũt septẽ horas accessio cõtinet. Nõnunq̃ citius aut tardius, sed non multò, finitur.

Tertiana exquisita descriptio.

Descripsimus itaq; veram & exquisitã tertianam.

Tertianæ brevem solutionẽ quæ vrinæ indicent.

Quòd si vrina reddatur rufa, aut subflaua, appareatque crassitudo mediocris: ac paulò pòst, vel albam nebulam, vel supẽsionem optimam fecerit, febris ipsa vltra quartũ circuitum non progredietur. Rufiore verò vrina existente, neq; suspensione aliqua, nec nebula in primo circuitu apparente, ad septimum extendetur. Quòd si præter alia signa, in vrinis appareat subsidentia læuis, æqualisq; circa primũ statim diem, vltra tertium circuitum ipsa febris nõ divagabitur. Ingruente autem accessione quartana, eximia quædam ad tarditatem ac raritatẽ fit pulsuum conversio. Solet porrò quartana febris maximè oriri in autumno, præcipuè si tempus ipsum frigidam & siccam, & inęqualem sortiatur temperaturam.

Quartanarum febrium signa & symptomata.

Quòd si etiam regio taliũ febrium sit generatrix, & ægrotãtis natura atræ bili obnoxia, talisque victus ratio antecesserit, quæ huiusmodi aggregarit humorẽ: & si eo tempore quartanæ febres populariter fiant, homóq; lienosus fuerit, vel febres erraticas passus: si augmentum & status plurimũ contraria fuerint, tenuésq; & albæ & aquosæ vrinæ reddantur: si inquã hæc omnia indicia in prima accessione adsint, quartanam esse febrem non dubites.

Quotidiana et tertiana febris discrimen.

Sed quotidianam à tertiana distinguere facilius est. Neq; enim primo statim die cum rigore invadit, sed progressu temporis refrigerationes potius quàm rigores ipsis adveniunt: neq; vllus ordo aut æqualitas pulsibus assidet, cùm primũ accessiones fiunt. Sed nec devrũt laborantes, nec denudare corpora, & pallia iactare cogũt: nec multùm ac frequenter respirare, ac velvti flammam ex ore efflare, frigidúmq; potum expetere.

Quotidianarũ febrium indicia.

Verũ isti cùm febricitant, minimè sitiunt: vrinæq; ipsis in primis diebus tales sunt, quales quartanis incipientibus adsunt. Atq; in primis diebus minimè sudant: sed progrediente tempore hoc etiam illis advenit. Eget autem hæc frebris, natura humidiore, vitáq; ociosa, & plena crapulis.

Quotidiana cur assiduè pueros invadant.

Quare in pueris assiduè fit: ac perrarum est, quin & os ventriculi, & hepar in ipsis malè afficiatur. Sed et cruditates antecedunt plurimæ, & coquẽdi moræ, & acidi ructus: & cùm primũ febrire incipiũt, præcordia vltra naturalem habitũ intumescunt. Color his cum pallore albus: taliúmq; morborũ

hybernum tempus est ferax, & status temporis humidus, & eiusdem naturæ locus: sitq; accessionum principiũ circa vesperam. Ita quidem quotidiana, tertiana, & quartana, prima die invicem discernuntur. Cõtinuas autem febres, quæ idem genus cum iis quas diximus habet, similiter primo die vir exercitatus cognoscet. Etenim exquisita ardens, cùm omniã alia seruet exquisitæ tertianæ indicia, eo solo differt, quòd neq; cum rigore invadit, neq; ad infebricitationem desinit. Quæ verò quotidie accessionẽm facit, quando temporis statum, & ætatem, & naturam corporis, & victus rationem antecedentem, ac prætera pulsuum formã, coloremq; eundem habuerit cum exquisitis quotidianis, non pervenerit autem ad infebricitationem, idem genus cum illis obtinet. Eodem modo & quæ quarto quoq; die accessionẽ facit sine vlla intermissione, nulla interposita febris quiete, eiusdem est generis cum quartana. Et palàm est, quòd nec rigor in ea accessiones antecedet, neq; sequetur sudor. Quę igitur in sola flaua bile febris accenditur, sine aliquo affectu visceris, si quidem manente adhuc intra vasa bile accendatur, exquisita febris ardẽs dicetur: si verò per totum corpus deferatur, tertiana. Sic & si ab atra bile fiat febris, cùm per totum corpus delata fuerit, quartana efficitur: cùm immobilis, illa quæ quarto quoq; die excrescit: quẽadmodũ si ex pituita ortũ habeãt, vel quotidianæ sunt, vel quæ accẽduntur singulis diebus. In vniuersum autẽ voco cõtinuam febrem, quæ ad infebricitationẽ, anteq̃ ex toto soluatur, non desinit: etsi declinatio aliqua sensibilis in ea deprehẽdatur. Cùm verò nec declinatio aliqua sensibilis fiat, semper verò à primo principio febris vsq; ad crisim similis perseuerauerit, erit hæc ex genere febrium devrentiũ, ab iisdem verò acutie differet. Sed nec in primo die, nec in secundo est huiusmodi febrem præcognoscere, nec aliter vtile. Sat enim est genus agnoscere, q̃ scilicet biliosa sit, devrens, & peracuta. Atq; huius generis febres omnes in prima septimana diiudicantur: si verò tertiana pura fuerit, intra septimum circuitum. Omnino autem diuturnæ sunt, & quotidiana intermittens, & illi adhærens continua, sicvti & quartana, & quæ per quartum exerescit. Quare tria erunt vniuersa simplicium febrium genera. Singula verò ipsorũ in duas primas differentias scindentur: vel enim intermittentes, vel febres continuæ erunt. At si morbus compositus fuerit, non æquè facilè cognoscetur. Dupliciter verò genus febris cõpositum cõstituitur: in prima quidem sectione, vel quia ex quas diximus febres citra alicuius membri affectũ miscentur: vel quia ex membri cuiuspiam inflãmatione accendantur. Quæ igitur citra membri affectum cõsistunt, dupliciter cõmiscentur: aliquando implicatæ, nonnunq̃ verò per se totas confusæ. Sic quoq; membra inflãmata: nam ex ipsis quædam sanè velvti complicantur tantũmodo, quædam verò velvti confusionẽ quandam habent dispositionum. Ac febres sanè, quædam complicantur vnius generis cum aliis eiusdẽ generis, vel vnius speciei cum aliis eiusdem speciei. Cõtingit verò nonnunq̃, vt etiam differentes misceantur. Nam

quotidianæ tertianis, & his quartanæ, & quæ eãdem speciem seruant, invicẽ plerunq; implicantur. Quo fit, vt idem homo tres interdũ habeat quartanos circuitus: sed hos quidem nõ est difficile agnoscere. Quandoq; verò aliqua ex intermittentiũ genere cum cõtinua, difficillimã vixq; explorabilem facit mistionẽ. Porrò quemadmodum febres, ita & patientia loca mistionem recipiunt: vel quia differẽtia membra propriã singula febrim accendunt, vt lien & iecur: vel quia dispositio mista, velvti inflammatio cum erysipelate, aut erysipelas cum inflãmatione miscetur. Pro differentia enim affectarũ particularũ, atq; etiã earum affectuum, solent etiam ipsæ febres variari. Vbi igitur singula accuratè distinxeris, tunc sanè facilè mistionẽ deprehendes. Nulla autem est nec species, nec genus, qđ circa tertiam vel quartam diem, cuius naturæ sit, innotescere nequeat. Invadat igitur febres aliquis horrida, atq; omnino inæqualis in pulsibus, & in eo qui per totum corpus sentitur calore, vt sæpius propius statum esse existimetur, vel medium augmẽti obtinere. Rursus verò horrida fiat, & pulsus minores, debiliores, tardiores, atq; rariores habeat: & calorem quidem ab extremis partibus recedentem, circa verò ventrẽ atq; thoracẽ, copiosum. Hanc non absq; ratione quispiam hemitritęũ fore sperauerit, vel potius iam esse: à multis autem tertio die noscetur. Sed hæc quidem mixta est, ex biliosa pituitosáque febre, non invicem complicatis, sed per se totas confusis. Quæ autem ex complicatione fit, quadrupliciter consistit. Vel enim tertiana quotidianæ commista: vel ea quę quotidie accessionem habet continua, illi quæ per tertiũ continua est: vel tertiana ei quæ singulis diebus accessionem facit continuæ: vel quotidiana ei quæ per tertium continua est. Si qua verò febris in primo die exquisita tertiana deprehẽsa, deinde sequenti die similem priori omnino fecerit accessionem, hęc duplex tertiana existit. Sic autem & duæ & tres quartanæ sæpius invicem complicantur, quas accessionũ forma à quotidianis distinguit. Tria igitur sunt omnia quæ ex humorũ putredine febrium accenduntur genera: quædã enim ex flaua bile (hæq; plurimæ sunt) quædam ex atra, quædam ex pituita consistunt. Aliarũ autem omnium febrium varietas, ex miscella horũ humorũ nascitur. At ephemerę & hecticę febres, alia duo constituunt genera, ab iis, quæ dicũtur acutæ febres, distincta. Porrò febris acuta, vel aliquo dictorum humorũ cõputrescente, vel membro phlegmone obsesso, gignitur. Mirantur autem nõnulli, quòd possit intermittens febris cũ cõtinua misceri, quodq; nulla intermissione secedente febris, interdũ solæ intermittentes mutuò inter se misceantur: id qđ accidit nõ in tertianis tantũ, aut quotidianis intermittentibus, sed etiã in ipsis quartanis. Cùm enim plures invicẽ cõplicantur, siue eiusdẽ generis, siue diuersi, accidit vt febris secunda plurimũ anticipet advenire, anteq̃ prima in exactam integritatẽ desinat. Deinde rursus tertia eidem succedit, antequàm perfectè soluatur. Hoc verò maximè accidit in longioribus accessionibus. Etenim trium tertianarum complicatio, in secundo statim die nobis mani-

Ardentis exquisitæ & tertianæ exquisitæ discrimen.

Cõtinua quartana descriptio.

Continuarum & intermittentium febriũ differentiæ, secundum modum generationis.

Febris cõtinua quæ ad infebricitationem, anteq̃uam soluatur, non desinit.

Devrentes febres.

Tertiana pura intra septimũ circuitum absoluitur.

Febres diuturnæ quæ.

Febrium simplicium tria genera.

Febrium genus compositum, consistit dupliciter.

Febres quomodo inter se misceantur.

Quartanos circuitus tres posse vnum eundemq; simul hominem corripere.

Patientia loca quomodo affectus sunt implicent.

Hemitritæi febris descriptio.

Hemitritæũ constare ex biliosa pituitosáq; febre per se totas confusis, vel ex iisdem inter se complicatis. quod fieri quadrupliciter potest.

Tertiana duplex quando adesse dicatur.

Febriũ putridarũ tria genera.

Febris acuta quibus generetur occasionibus possit.

Febriũ quæ ex locis patiẽtibus accidunt, formam esse compositam.

Pleuritidis generatio, signa, & symptomata.

manifestè est conspecta. Earũ verò febrium quæ ex locis patientibus accidunt, forma composita est. Quædam enim loci indicia præ se ferũt: quædam autem eius, ob quam consistunt, causæ. Vel vti in morbo laterali locus quidem patiens est, costas succingẽs membrana. Quæ quidem cùm inflammata sit, necessariò dolorem inveniet, quoniam neruosa est: sed hunc pungentem, & longe extensum, quoniam pars affecta, est membrana. Quæ quidem cùm vnum sit ex spirandi instrumentis necessariò difficilem habebit respirationem animal. Quia verò & cordi & pulmoni proxima est, necessariò & febricitabit, & statim infestabitur tussi: nõ tamen statim expuet. Sed si quidem multũ ac crassum ab inflãmatione defluxerit, tunc tussi expuet: si verò paucũ & tenue, irritabitur quidẽ necessariò, ita vt tussis moueatur: nõ tamen expuet, anteq̃ collectum simul atq; cõcoctum ad multitudinẽ crassitudinémq; peruenerit. Nunquid verò magis pituitosus [...], vel biliosus humor, is qui inflãmationem [...] forma sputorũ cognosces. Nam si sputa [...]umosa, fluxum maximè pituitosum osten[...]: flaua autem, biliosum impermistũ: quę ve[...] sunt, amaram quidem & ista referunt b[...]d non paucam serosam humiditatem cu[...]misceri significant: & multò ampliorem, qu[...]do pallida quis expuerit. Sic & nigra, atræ bilis fluxum ostẽdunt: sicvti quæ magis rubida sunt, plurimũ quidem sanguinis: minimum aũt amaræ bilis, in eo qui inflãmationem facit, contineri significãt.

Sputorum colores ostendunt differentias humorum gignentium pleuritidem.

Sputa mitiora quænã sint in pleuritide & quæ exitialia magis.

Pleuriticorum pulsus quales.

Atq; ideo inter omnia sputa hæc sunt minora: sicvti nigra, magis exitialia. Pulsus igitur pleuriticorum, quà quidem duram præ se fert tensionẽ, neruosum esse locum affectum ostendit: quà verò serræ similis est, inflãmationis affectum. Quà velox simul & frequens, ac magnus, ad inflammationem consequi febrem. Quà singula quæ diximus, maiora aut minora sunt, vel magnam esse, vel paruam ostendit dispositionem.

Febrium diuisio.

Igitur aut simplex est febris, aut cõposita: vel cum loco patiẽte, vel ephemera, vel hectica. Si simplex omnino fuerit, humoris indicia affert, ex quo genita est. Si verò composita, ex quot simplicibus febribus composita est, totidem numero humorũ multitudinem indicabit. At si hoc indicet, illud etiam significabit, nũquid morbus diu durabit, an citò finietur.

Febrium longitudinẽ & breuitatem deprehendi posse ex notitia humorum ex quibus gignuntur, vel dispositionum partium à quibus procedunt.

Nam si humor pituitosus extiterit, necessariò diuturnus erit: longè verò magis, si atræ bilis naturam referat. Quòd si ad flauam bilem incliner, minimè quidem diuturnus erit. Sic & locus patiẽs, qui quidem motu multo exercetur, calidúsq; est, ac rarus, & principatum gerit, acutiorem fore morbum portẽdit. Qui verò neq; in motu continuo est, frigidúsq; ac densus, & sine principatu existit, ad longius tempus debere extendi significat. Eodem modo & dispositio, si quidem difficilem motum habuerit, frigidiórq; fuerit ac densior, diu duraturum: sin autẽ facilè moueatur, calidiórq; fuerit, & rarior, citò solutum iri. Similiter & de causis est iud[...]um.

Crises repẽtinæ violentæq; calidarum febriũ sunt propriæ.

Eas igitur quæ cum magno ac repent[...]mine fiunt solutiones morborum (q[...] crises vocantur) febrium earum q[...] humoribus accenduntur, proprias [...]dum. Post has, earum, quæcunq; membrorum sunt principatum habentium, facilè mobiles calidæq; dispositiones. Ephemeræ verò & hecticæ febres, sine magna pturbatione, & minimè subitas faciunt permutationes.

Constipatio febrem qua ratione gignat.

Ergo in omnibus inflammatis particulis constipatio ipsa, quę locum probè difflari prohibet, statim quidem putrefacit humores, simulq; quendam calorem excitat, qualis & in reliquis omnibus putrescentibus gignitur. Cuius caloris modus, cùm simplex fuerit, necessariò alicui earum, quas diximus, febriũ assimilatur: vel potius vna ex illis est, vel ad amaram bilem, vel ad atram, vel ad pituitam attinens.

Inflãmationẽ gignit vel flaua bilis, vel atra, vel pituita.

Bilis quos edat tumores.

Atra bilis quales tumores gignat.

Pituita gignit œdemata.

Omnino enim humor qui inflammationem efficit, vel flauæ bilis est, vel atræ, vel pituitæ. Si igitur impermistæ multæq; flauæ bilis fuerit, tum facit erysipelata, & eos qui herpetes nominantur: sicvti si nigræ, cancros, & phagedænas, aut elephantos, aut aliquem ex his adeò incurabilibus morbis. Quæcunq; verò ingruente pituita in tumorem attolluntur, hæc œdemata nuncupantur. At qui sanguis atræ bilis est permistus, duras gignit inflammationes: erysipelatibus verò similes, qui amaræ: inflatas, qui pituitæ.

Sanguis producit propriè dictam inflammationem.

Cùm verò ipse secundum naturam se habens sanguis, trusus in locum fluxioni obnoxium putruerit, hic quidem affectus inflãmatio est. Simplex verò ex ipsa febris accenditur, maximè ephemeris similis, quæ ex inflammationibus inguinum accidunt: nam & ipsa inguinis inflammatio ex optimo sanguine fit.

Sanguinem putrescentem ad amaræ bilis naturam transire.

Liquet autem, q cùm hic putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed iam ad amaræ bilis naturam transit. Atq; in hoc illud seruatur, triplex esse genus vniuersum simplicium febrium. Quæ enim ex sanguinis putredine fit, iam quodammodo biliosa est.

Humorũ generationes atque transmutationes.

Etenim sanguis ex moderato calore gignitur: flaua antẽ bilis, ex maiore: atra verò ex impense immodico. Quicquid igitur pingue ac tenue in sanguine est, fit flaua bilis: crassum verò, ac velvti fæx, quando immodicè exaruerit excalfactum, atra. Flaua etiam bilis quandoq; in atram cõuertitur, cùm assata fuerit. Omnes igitur quæ in particula aliqua accenduntur febres, vnum aliquem ex dictis, vel simplicem, vel compositum characterem habebunt.

Febrium mistionem nõ ignorabit, qui singulas simplicium cognõrit.

Qui verò singulas per se febres exquisitè cognõrit, earum & mistionem nõ ignorabit.

Ephemeræ febres, solius spiritus sunt passiones.

Ephemerarum febrium causæ.

Ephemerarũ febrium indicia.

Ephemeræ febres solius spiritus sunt passiones, absq; humorũ putredine, aut membri inflammatione, nisi inflammatis inguinibus accidant. Earum autem generationis sunt occasiones cõmunes, vigiliæ, cruditas, tristitia, timor, curæ, iracundia, deustio, refrigeratio, lassitudo, ebrietas, & quæcunq; similia. Cõmuniter omniũ pulsus pmouetur ad paruitatẽ atq; frequentiam, & nonnunq̃ ad magnitudinẽ. Exquisitè autẽ seruat eam quę secundum naturã est, æqualitatem, mollitiem, & ordinem. Sic & vrinæ, nõnullæ quidem, suspensiones, nõnullæ verò subsidentias bonas habent, quædam autẽ nebulas. Omnes verò probè coloratæ sunt, sicvti & in omnibus calor vapidus est: atq; ab omnibus ipsis absunt maligna accidentia. Cõmunes autẽ sunt omnib. & vrinæ rufiores. Cæterũ iis qui ob tristitiam febricitãt, acrimonia potius

Tristitiam quæ signa arguant.

adest, q̃ multitudo caloris: sicvti iis qui ob iram, contrario modo. Sed & tenuitas corporis in iis qui tristitia, q̃ in iis qui curis vexati sunt, manifestius apparet, & oculorum cõcauitas, & insolita quædã decoloratio. Et hæc quidem cõmunia omniũ etiã aliorũ, qui quocunq; modo cogitationibus implicitĩ fuerint, indicia sunt. *Sed præcipuè ex oculis sunt discernendi: licet enim ex his etiã in sanis animi affectum cõgnoscere. Eos qui nimiũ vigilauerunt, distinguit decolorationis modus: subtumida præterea ipsis est facies, palpebrásq; nõ facilè attollũt, oculósq; habent præhumidos. Iracũdis neq; oculorũ cõcauitas, nec manifesta inest decoloratio. Sed nec magnitudo pulsuũ aufertur. Eorũ verò qui febriũt ex lassitudine, cutis est siccior, q̃ in aliqua alia febrium ephemerarũ. Quæ ex densata cute febres oriũtur, solæ inter omnes ephemeras in passione astricta cõsistunt, facilèq; dignoscũtur ex tactu: sicvti & aridæ febres quæ ex lassitudine fiũt. Caliditatia aũt motus vrinis quodãmodo augescit. Earũ verò febriũ ephemerarũ, quæ ex bubone accendun tur, pulsus maximi sunt, veloces atq; frequentes, calórq; plurimus, qui post statum statim ex profundo attollitur, sed suauis. Præterea rubea facies magna ex parte ipsis inest, & maior tumor, & vrinæ subalbę. Cõmunis autẽ his febribus inest æqualitas pulsuũ. Quia verò nulla hecticarũ febrium in primis diebus, sed in progressu tẽporis fit, de illis non agemus impræsentiarum.

Oculorum ex signis, in sanis etiam animi affectum cognosci. Vigiliis maceratorum signa. Iracundorum signa. Febrientiũ ex lassitudine signa. Ephemera ex densata cute. Ephemeras ex bubone ortas quæ arguant. Hecticarum febrium nulla fit statim in primis diebus, sed in progressu.

GALENI PERGAMENI de crisibus, lib. III.

Crisis per excellentiã dicitur subita permutatio morbi ad salutem. Crisis mala. Crisis imperfecta.

VBi morbus subitò ad sanitatem pervenit, ea permutatio omniũ optima est, atque ideo ipsam per excellentiam crisim vocamus. Ex aliis autẽ permutationibus, quæ quidẽ ad subitam mortẽ fit, mala crisis existit. Quæ verò aliquam effatu dignam mutationẽ efficiunt, non tamen integram solutionẽ, imperfectæ crises vocantur: sicvti & quæ sensim emoriente vel virtute, vel morbo contingunt: quæ solutiones simpliciter, non crises vocari debent. Sola igitur subita ad sanitatẽ conversio, simpliciter crisis vocatur: quæ fit subitis quibusdam excretionibus, aut effatu dignis abscessibus. Quicunq; enim aliter quieuerint, retrocedunt malignius. Antecedit autẽ huiusmodi excretiones abscessúsq; non mediocris perturbatio in ægrotantis corpore. Nam anxietates, vigiliæ, dementiæ graues somni, respirationes difficiles, vertigines, sensuum difficultates, dolores capitis, colli, stomachi, & multorum aliorum membrorũ: nonnullis verò, aurium sonitus, & vanæ ante oculos apparent imagines, & lachrymæ involuntariæ effluunt, & vrina retinetur, & labrũ agitatur, & aliquid tremulum fit: obliuio præterea, & præsentiũ ignorantia, & vehemens rigor accidit, & plurimum accessio consuetam anticipat horam, & multus æstus, sitisq; inexpugnabilis sequitur: clamant & saliunt, sicvti furentes, nec possunt in eodem situ recumbere. Deinde repentè multus sudor erumpit, aut vomitus nõ exiguus insequitur, aut venter subitò soluitur, aut abvndans fit fluxus sanguinis, aut hæc omnia simul contingunt, vnde non paruus invadit timor adstantes. Vt igitur qualẽ sit habitura exitũ præsens crisis, agnoscas, prævideas autem futurã, primũ ac maximè omniũ expendendæ coctiones sunt ex vrinis, aliui excrementis, atq; ex ipsis sputis. Quippe neminem vidi intereuntẽ, qui præcedentibus coctionibus, crisim ipsam habuisset. Non tamen æqua omniũ signorũ dignitas existimanda est: sed in morbis quidem thoracis atq; pulmonis, præcipuè sputa sunt exploranda: non tamen vrinarũ contemplatio explodenda: sed & excrementa sunt inspicienda. Si verò tantùm febricitẽt absq; alicuius visceris affectione, aut si etiam aliquid eorum quæ circa hepar, renes, vesicam, atq; splenem habentur, phlegmone obsessum sit, maximè vrinis est intendendus animus. Sicvti si circa ventriculum passio consistat, primum excrementa alui inspiciunda: sed neque interim sunt negligendæ vrinæ. Primũ itaq; & maximum instantis bonæ crisis indicium, sunt concoctiones. Secu[illegible] autem, quod ab aliqua die indicatoria, indicata prius fuerit, cui annexa sit diei ipsius indica[illegible] facultas. Deinceps verò inspicere oportet [illegible]ciem morbi, & morem: ac postea, si formæ [illegible] ipsa excretio respondeat. Etenim si febris [illegible]us sit, vel sanguis è naribus profluet, vel post vehementem rigorem sudor multus & calidus per totum corpus manabit: aut per vomitum, aut per aluum, biliosum aliquid excernetur. Ita & tertiana vomitibus & excrementis biliosis, & sudoribus toto corpore fluẽtibus, finiri debet. Plurimum autem pituitę in febribus excernitur quotidianis, & multi per totum corpus sudores fiunt. Finit autem & phrenitidem sudor multus, præcipuè si calidus è capite fluxerit, sudante simul reliquo corpore. Contingit etiam interdum, vt per sanguinem fluentem è naribus phrenitis etiam soluatur. Non tamen lethargus, aut peripneumonia fluxũ sanguinis amãt. Inter ipsas autem pleuritis medium obtinet locũ. Lienis etiam hepatisq; soluit inflammationes, si simul adsit acuta febris, sanguis è naribus profluens: sicvti & reliquas omnes, quæ sub præcordiis fiunt, feruentes & acutas inflammationes. Oportet autem per directum fluere sanguinem, ex dextra quidem nare, patiente hepate; vel locis sub dextris pręcordiis positis: ex sinistra autẽ, liene, & locis vicinis. Iuuat etiã & sudor bonus omnes quæ sunt iuxta præcordia inflãmationes calidas & acutas. Hepatis verò cõvexæ quidem partes patientes, fluxibus sanguinis è nare dextra, sudoribus bonis, copiosisq; vrinis soluũtur. Causæ autem partes excrementis biliosis atq; sudoribus: nõnunq̃ verò & vomitibus. Sudores tamen omnibus febribus proprij sunt, & præcipuè ex vrentibus. Finiunt autem quartanas febres, si atra simul cum eis atq; varia excernantur: semitertianas verò, si biliosa simul & pituitosa. Soluunt etiam parotides, lethargos, reliquósq; omnes affectus capitis. Porrò cæteri abscessus, febr[illegible]nes diuturnas securè soluere consueue[illegible] verò ægrotantis ætas atq; natura, pertẽ[illegible]atio antecedens, locus in quo ægro[illegible]pus, præsénsq; status temporis ve[illegible]anda. Atq; ex his quæ diximus licet exer-

Concoctiones esse expendendas, ad cognoscendam præsentem crisim, ac prævidendã futuram. Interiisse aliquem qui crisim post coctiones præcedẽtes habuisset, non vidit Galenus vnquam. Excretiones corporis, quæ in quibus morbis præcipuè sint expendenda. Crisis bonæ & instantis indicia. Ardentis febris solutio cũ quibus excretionibus fiat. Tertiana solutionẽ excretio bilis testatur. Quotidianarũ solutio quas excretiones adferat. Phrenitis quibus excretionibus soluatur. Sanguis è naribus atq; è directo profluens, quas soluat inflammationes. Hepatis partes quibus excretionibus solui solent. Sudores omnium sunt febrium proprij. Sudores, quos dissoluant affectus.

Crisi futura praecognoscenda qua requirantur.

exercitatis viris praesentē crisim cognoscere. Ad praecognoscendam vero futurā, illa quae nuper diximus, vnà cum natura morbi similiter expendenda sunt. Post haec autem & accessionū circuitus veniunt considerandi, an per tertiū, vel per quartū, vel per singuloa dies eveniant, vel nullo modo eveniāt, sicvti in synochis accidit. Si enim properauerint, ac semper proportionabiliter anticipauerint horā, aut multò vehementius infestauerint, & per tertiū occursauerint, citò crisim subsecuturā denunciāt. Si verò lente moueātur, atq; eadē invaserint hora, & singulis diebus fiāt, post longius tempus crisim futurā portendunt. Praeterea coctiones inspicere oportet: quarū insignes permutationes, si in diebus indicatoriis accidant, indicia sunt, quòd sequentes indicatorij dies aegrotū absoluent morbo. Minimè autē contingit, febrem omnia signa securissima habentem, nec illam, in qua sunt omnia maximè perniciosa, alteram quidem nō liberare, alteram verò non occidere in primo quaternario aegrotantem. Cùm autem vnaquaeque accessio quatuor habeat partes, principium, augmentū, statum, & declinationem: vel has omnes breui tempore accessio percurrit, vel tardo: vel nonnullas quidem citius, nonnullas verò serius. Si omnes igitur celeriter peragat, manifestū inde fit, quòd ad crisim properat: omninóq; huiusmodi febris est de numero intermittentiū. Neq; enim contingit, vt illa quae omnes celeriter peragat, amplius continua permaneat: sicvti neque vt quae in omnibus partibus prolixitatem seruat, sit intermittens. Voco febrem intermittentem, quae ad infebricitationē pervenit. Porrò febris synochae longus est status: * imò verò tota haec febris status est. Cùm igitur morbi species, & magnitudo, & motus, & mos, inter se distinguantur: & species quidem sit ex propriis accidētibus cognita: magnitudo verò, ex eorundem quantitate: motus, ex tempore accessionis partiū: mos, ex accidentibus supervenientibus: his quoq; adiuncta consideratione temporis anni, & naturae, & regionis, & similium: nunquid morietur aeger, aut senabitur, ad haec illa respiciens invenies, ad speciem, & morem, & magnitudinem: sed praecipuè morem expendere oportet. Vtrùm verò per crisim terminabitur morbus, an non, primū quidem ex motu ac magnitudine perspicies: deinceps autē ex ipsius specie: postea èx anni tempore, & ex aliis quae eiusdem sunt ordinis, & ex supervenientibus accidentibus, quae vel vnà cum crisi sb initio invadūt, vel paululum anticipant. Nam cùm supervenientia accidentia diuidātur trifariam: in ea scilicet quae more morbi natura ostendere apta sunt, & in ea quae affuturam proximè crisim denunciant, & in ea quae non solum signa, sed etiā causae crisis existunt, primū quidem ex his simplex est genus: secundum verò & tertium nō semper, neq; idem facere neq; ostendere est aptum, sed variatur secundum tempora. Si aeger igitur primo die habeat signa salutis manifestissima, huic in primo quaternione solvitur morbus. Vtrùm verò per solutionem vel crisim magnitudine & paruitate distinguit. Magna quidem, iudicantur omnino: parua autem duntaxat

Synochas febres nullum habere circuitum.

Crisim citò & tardam futuram, qua indicent.

Coctionū permutationes qua indicent.

Accessiones singula quatuor sortiuntur tempora. initium, augmentū, statum, & declinationem.

Intermittens febris est, qua ad integritatē desinit.

Synocha febris tota vnus status constat.

Crisim salutarem aut perniciosam cognoscas, ad speciem morbi, morem, & magnitudinem, si respexeris.

Solutio morbi, sit ne futura per crisim, an secus, vnde cognosci possit.

Accidentia supervenientia, trifariam diuidi.

soluūtur. At dies crisia ex ipso motu invenietur. Nam si febris synocha fuerit, nullúsque acciderit error, sperandum est crisim quarto futuram die. Si verò continua fuerit, magnitudinē ac motum inspicere oportet. Conveuit nanq; in tertio vel quinto die crisim fieri: in tertio quidē, si morbus sit magnus, ac motum habeat velocem: in quinto autem, si nec valde magnus sit, nec moueatur velociter. Oportet enim crisim in idem tempus incidere cum accessione. Ob idq; rarò accidit, vt in quarto die continuarū crisis videat. Continuae itaq; febres, quae in accessionibus crisim habent, tertio die, vel quinto rationabiliter finiuntur. Adiuuat motus celeritatē morbi magnitudo, & anni tempus, & regio, & aetas, & quaecunq; alia amarae bili conveniunt. Tarditati autē motus insunt contraria. Caeterū principij signa, si diutius perseuerarint, diuturnū fore morbum significant. Augmenti verò, si in quarta vel septima die apparuerint, sperandum aliquid in quartodecimo est: * id tamē vndecimo designabitur. Nam si haec tria in eo die coniuncta fuerint, & motus velocitas, & febris magnitudo, & manifestum coctionis indicium, fiet crisis in quartodecimo. Si verò solùm manifestum coctionis signum die vndecima appareat, nec tamen morbi magnitudo, aut morbi velocitas festinarint, tūc vltra diē decimūquartū differetur crisis. At si nec die quartodecimo aliquid innouatum fuerit, quod sit exquisitū, tunc ad diem decimūseptimū est respiciendum. Si enim in eo apparuerit aliquod signum, id fidissimū erit, quāvis sit perexiguū, crisimq; vigesimi diei praemonstrabit. Quae igitur crises post signa optima, & exquisitā factae fuerint coctionē, eae necessariò erunt optimae: quoniā & sola coctio, crisis celeritatē salubrē ostendit. Exquisita verò fit coctio tēpore status. Cùm igitur forma victus ad statū instituat, & crisis optima in illo fiat, vtiq; omnium crisium ipse erit regula. Quae enim huic est proximior, altera magis distante est potior. Quare in nulla re adeò exercitandus est medicus, vt in status praecognitione. Etenim quicūq; morbi status tēpus praeterierint iniudicati, hi sine crisi perseuerāt, & paulatim soluuntur: nullúmq; periculū est, statu tempore elapso, quantū iudicio assequi possum. Qui verò pereunt in declinationibus, omnes ij aut proprio sunt, aut errore medicorū extincti, nequaquā autem vi morbi. Vbi enim natura superior evasit, restitit q; vehementiori morbi conatui, & quae infestabant oppressit (hoc enim est ipsa coctio) fieri nou potest, vt deinceps succumbat. Quòd si à morbo nō vincatur natura, mortem subsequi nullo modo contingit. Siquidē nihil aliud mors est, quàm omnimoda naturae prostratio. Igitur an moriturus sit aeger, nec ne, praecognoscet nemo, nisi status tempus praesciuerit. Vt autem scire non possumus, an portando oneri quispiam sufficiens erit, hominis robore, oneris magnitudine, ac vix longitudine antea nō exploratis: sic nihil de aegrotantis salute prius pronunciare licebit, quàm magnitudine morbi, naturae robur, ac futurum statum investigarimus. At verò si ex tribus iis cognouerimus, nunquid liberabitur aut morietur aeger, colligere ita poterimus aliquid

Synochas diuersas esse à continuis febribus.

Crisis in idem cotre tempus debet cum accessione.

Continua febres, quare tertio vel quinto die soluantur.

Motus celeritatem tarditatémq; adiuuantia.

Crises optima qua.

Victus rationē iuxta statum institui.

Status morbi, omniū crisium est regula.

Status praecognitio maximè cura esse medico debet.

Statu tempore elapso morbi solui paulatim morbos omnésq; absq; periculo.

Mors est omnimoda naturae prostratio.

Praedicturus salutē vel mortē, debet prius magnitudinē morbi, naturae robur ac futurū statū investigare.

Nutriendi modus vnde colligi posit. *Cibum vberiorem eò dãdum quò longius ab fuerit status, et morbus clementior fuerit.*

Si longitudinis indicia adsint, secundum quaternionem excedet, hoc est, diẽ septimũ: ex qua quidem præcognitione, qualis debeat esse nutriendi modus, perdisces. Siquidem quò longiùs abfuerit status morbi, ac morbus ipse clementior fuerit, eò nutries vberius. At morbi qui ad decimumquartum omnino sunt crudi, tardiúsque mouentur quodãmodo, nõ finiuntur ante quadragesimũ diem. Quare signorum vires maximè cognoscere oportet. Vt igitur quartus septimi, sic vndecimus decimiquarti est index. At vigesimi & vigesimiprimi, index est decimusseptimus: magis tamẽ vigesimi, vt decimusoctauus * solius vigesimiprimi. Cõsiderare aũt in vniuersum oportet, totius morbi motũ, omniáque indicia & symptomata ... valeamus.

Decimus septimus est index vigesimi & vigesimiprimi, magis tamen vigesimi.

AMENI
— de diebus decretoriis, lib. II.

Natura in singulis providentia.

QVanta sit providentia naturæ, quãtus ordo & ornatus in motionibus suis animaliũ generationes, ortus, & incremẽta indicant. Siquidem cuiusque animantis conceptui, suũ tempus est statutũ, natura scilicet ordinatos semper motus seruante. Post partũ etiã animantia singula increscunt, perficiuntur atque fatiscũt, idque præfinitis temporibus. Cæterũ si recorderis quantopere providentia & ordine superetur caduca hæc atque inferior natura, ab ætherea illa & cœlesti, vtique huius nostræ substantię motui non ordinẽ, sed illius perturbationẽ tribueris: necnõ quicquid in ea pulchrum ordinatúmque est & artificiosum, omne id à superna illa natura omnino emanare putabis: sicvti inordinatũ omne & erraticum, à nostra proficisci materia. Est autẽ natura in nobis quædam res ordinata. Quæ quidẽ vbi superarit materiã proportionibus quibusdã certis, ordinatisque periodis, suas motiones perficit. At quæ aliquando præter rationẽ eveniunt, ordinémque cõfundunt, tunc ipsi obveniunt, cùm nõ planè materiam vicerit, sed impeditur ab ea, prohibeturque moueri proportionib. suis. Si igitur cœlestes substantiæ, necnõ quæ terrenis animantibus insunt, certa quadã proportione manifestè mouẽtur, nemini sanè debet videri mirũ, si decretorij dies numerũ ordinatum sortiantur.

Naturam hãc inferiorem à cœlesti magnopere superari, ab eaq; quicquid habet boni, recipere.

Natura quid.

Septimanam esse perfectam periodum.

Constat aũt vnãquanque septimanã esse perfectã periodum. Quippe medium ipsius ab vtroque extremo æqualiter distat, ob idque ad ambo similem cõmunionem sortitur. Etenim quartus dies morbos qui primo die non cessarunt, soluit: vndecimus rursum, quos septimus nõ discussit. Quòd si morbus maior sit, q̃ vt iudicari quarto die possit, solutio quidem ipsius in eodem * præparabitur, finis autem septimo die adiicietur. Pari modo qui septimo nõ desierunt, eos natura soluere vndecimo die molitur: quare aut in ipso eos iudicat, aut decimoquarto disponit. Verũ septimanæ præcipuas sibi vendicant vires, dein quaterniones. Nec negligere tamen oportet dies intercalares, tertium puta, quintum, sextum & nonũ. Porrò si in vigesimũ diem tres septimanæ finiuntur (vt Hippocrates arbitratur) oportet haud dubiè decimumseptimũ diem esse vigesimi indicẽ: excidere autem è primo dierum decretoriorum ordine, decimumoctauũ & vigesimumprimũ. At si integræ hebdomades connumerandæ sint, decimusoctauus vigesimiprimi erit index: rationẽ verò nullam decretoriam habebunt, decimusseptimus, & vigesimus dies. Cùm autem nõ solùm iudicari morbos decimoseptimo die, sed firmiter iudicari & absque recidiuæ timore, profiteatur Hippocrates, sanè inter validos & primos decretorios debet annumerari. Quare si cõstituamus decimumquartũ diem vt finem secundæ, sic initium tertiæ septimanæ existere (quod Hippocratis doctrinæ est consentiens) vtique decimusseptimus primi quaternionis in tertia septimana erit finis, atque index vigesimi, tertiam hebdomadam terminantis. Quippe vigesimo die plures absolutè fuisse factas morborũ iudicationes, experiẽtia didicit etiam Hippocrates: id quod naturam decimiseptimi satis abvndè cõprobat. Quinetiã in permultis alijs diebus, qui ex ordine decimiseptimi sunt post vigesimum, fuisse morbos integrè ac feliciter iudicatos meminit: vt in vigesimoquarto, vigesimoseptimo, trigesimoquarto, quadragesimo, & octogesimo: in nullo autẽ eorum, qui à decimooctauo procedunt, facta supputatione per septimanas integras, tale quid cõtigisse prodidit: excepto vigesimoprimo, in quo aliquando morbi facta fuit crisis. Constat itaque, decimiseptimi ordinem altero longè fortiorem existere: ipsúmque decimumseptimũ decimooctauo, & vigesimũ vigesimoprimo, quod pertinet ad iudicandi vim, multis numeris antecellere. Porrò quantò vlterius morbi processerint, diuturnioresque evaserint, perturbatio quæ præcipitem immutationem præcedit, tantò magis conquiescit: iudiciáque ipsa tunc paulatim venientia, duos aut tres dies in totum occupant. Vnde medicorum nõnulli diuturnos morbos minimè iudicari pronunciant. Quanq̃ certè nihil aliud esse iudiciũ, q̃ solutionẽ morbi, vel testimonio Dioclis, liquet. Non tamen putandum est, diuturniores morbos necessariò absque vlla conspicua iudicari excretione: aut eorum crisim plures semper dies occupare. Aliquando siquidẽ morbi diuturni fuerũt iudicati die vnico, idque per excretionẽ. Differũt autẽ huiuscemodi omnes inter se dies, tum natura, tum vsu. Natura sanè, quia omnib. pulchrè evenientibus ad quaternionis circuitus iudicia omnino perveniũt: erraticis autẽ quibusdam, in coincidentes recidunt. Vsu verò, nam ad futuræ crisis cognitionẽ quaternionis circuitus sufficit. Cæterùm ad iam factã crisim iudicandã, omnibus semper opus est cognitis. Est autẽ lõgè minor crisis quæ nono die accidit, quàm quæ octauo. Porrò certitudo iudicij, ad bonã victus rationem iudicatis morbo præscribendam conducit. Prænoscere autem quando crisis adveniet, ad nondum iudicatos est necessarium. Dierum igitur differentias haud ignorãs. Hippocrates, meritò eorũ tantũ in prognosticis atque aphorismis meminit, qui secũdum quaterniones inter se cõplicantur. Ait quippe in prognostico: Febres, siue sanus ab iis quis evadat, siue pereat, æquali dierum numero finiuntur. Verũ vt saluberrimæ febres, quæ videlicet tutissimis fulciuntur notis, die quarto vel antea quiescere solent: ita pessimæ

Septimum diẽ absoluere quod quartus non potuit.

Intercalares dies.

Vigesimũ diem esse finem triũ septimanarũ.

Decimum septimum diem esse vigesimi indicem.

Decimus quartus vt finis secũdæ, sic initium tertiæ septimanæ existit.

Vigesimo die plures absolutè fuisse factas morborum iudicationes.

Decimiseptimi ordinem, altero qui à decimooctauo fit, longè fortiorẽ existere.

Crisim nihil aliud esse quã solutionem morbi.

Dierum decretoriorum differentia duplex.

Iudicij iã facti & faciendi cognitio, ad quid conferat.

Hippocratis de diebus decretorijs sententia.

mæ quæq;, & quibus periculosissima signa adsunt, die quarto, vel citius interficiunt. Primus itaq; eorum insultus sic finitur. Secundus quaternio in septimũ diem producitur. Tertius in vndecimũ. Quartus in decimumquartũ. Quintus in decimũseptimũ. Sextus in vigesimũ. In aphorismis etiam sic ait: Septimorũ quartus est index, Alterius septimanæ octauus initiũ. Contemplatorius autẽ rursus vndecimus. Hic enim est quartus secũdæ septimanæ. Cõtemplatorius iterũ decimusseptimus. Hic enim quartus est à decimoquarto, vt septimus ab vndecimo. At in primo Epidemiôn, omniũ dierum mentionẽ fecit, sic dicens: Est autẽ primus decretorius circuituũ, qui paribus diebus decernunt, quartus, sextus, decimus, decimusquartus, dicimusoctauus, vigesimus, vigesimusquartus, vigesimusoctauus, trigesimus, trigesimusquartus, quadragesimus, sexagesimus, octogesimus, centesimus, cẽtesimus vigesimus. Eorum qui imparibus circuitibus iudicant, primus est tertius, dein quintus, septimus, nonus, vndecimus, decimusseptimus, vigesimus primus, vigesimusseptimus, trigesimus primus. Decretorius itaq; fortissimus omniũ est dies septimus: quẽ dies quartus prænunciat, hæc duo habens, vt & decretorius sit minor, & index septimi. Deinde vndecimus & decimusquartus, eandem naturã & proportionẽ invicẽ cõseruantes, quã cum septimo quartus. Post hos frequenter quidẽ decimusseptimus ad vigesimũ, raró autem decimusoctauus ad vigesimũprimũ, eãdem rationẽ habet, quã cum septimo quartus, & vndecimus cum decimoquarto. Hi igitur quaternario aucti, ad viginti perveniũt. Coincidũt eis nonus, quintus, & tertius. Ac plurimos quidem nonus iudicat, secundam vim quintus obtinet, & post hunc tertius. Sextus malus est decretorius. Decimustertius omniũ imbecillimus decretoriorum, cæterum omniũ qui nõ decernunt fortissimus, in medio quodã virtutis vtrorũq; est situs. Vehemẽtissimæ itaq; sunt crises, quæ ad decimũ quartũ diẽ veniũt: minus his, quæ ad vigesimum vsq; pertingunt: inde ad quadragesimũ productæ, adhuc imbecilliores evadunt, sed in illo absoluté exoluuntur. Proportio aũt dierum decretoriorũ ꝑpetuò seruatur. Vt enim decimusquartus & secundæ septimanæ finis est, & tertiæ principium, ita trigesimusquartus quintæ terminus est simul, & sextæ initiũ. Quare tres septimanæ viginti diebus semper describuntur: ideóq; sexagesimus, nõ sexagesimustertius, decretorius existet. Pari modo octogesimus, & centesimus, & centesimus vigesimus. Respondebit ergo trigesimusquartus decimoquarto circuitus, cùm ex duabus septimanis disiunctis fiat: & quadragesimus vigesimo, vt qui tertiam hebdomadam cõiunctã expleat. Dicuntur aũt minores circuitus illi, qui diebus quaternis fiunt. Secundas partes obtinent, qui diebus septem cõplentur. Hos accedunt qui septimanis duabus constant, licet imperfecti quodammodo. Omnium perfectissimi sunt, qui ex trinis septimanis conflantur. Morbi tamen ipsi, partim quidem diebus, partim mensibus, partim annis sortiũtur suas iudicationes. Atq; in horũ singulis, differentiæ quædam particulares existunt. Proponatur igitur adolescẽs valido morbo correptus, qui in primo quaternione sit discutiendus, in eo certè est aphorismus ille imitandus: Vbi morbus est peracutus, statim etiã extremi dolores adsunt, tenuissimóq; victu est vtendum. Quare nihil ei alimẽti exhibueris: imò etiã ab aqua, quantũ potest, ipsum abstinere iubeto. Si verò septimo die crisim sit habiturus, paululũ hãc victus rationẽ immuta, vel mulsam ei exhibens, vel aliã quampiã potionẽ morbi naturæ familiarẽ. Quòd si æger facilè dissoluatur in edia, eiúsq; offendatur vẽtriculus, ptisanæ cremorẽ exactè percolatũ quotidie modicè ꝓpinabis, memor illius præcepti. Sed aliquid tum cõsuetudinis gratia, tum ne vasorũ magna fiat inanitio, ingerere oportet. At si iam septimus dies instet, nequaq̃ ægrũ nutrire cõvenit, sed pridie, vel antea, minus est exhibendum. Rursus, si tertio vel quarto die morbũ finitũ iri spes adsit, nec malignitatẽ stomachi, nec suspiceris inanitionẽ habitus, ipséq; etiã æger validissimis virib. sit faciléq; longã inediã toleret, nec morbus aut oxymeli, aut mulsam requirat, is certè ad septimũ vsq; diẽ à cibis poterit abstinere. Quòd si ad tertium vel quartũ quaternionẽ crisis futura videatur, nõ ita abstinere potest, nec sola potione seruari. At verò peracutus morbus vocatur, qui tãtũ ad septimũ vsq; diẽ extenditur. Qui lõgius procedit, simpliciter acutus. Cæterũ exactè peracutus is est, q vsq; ad diẽ quartum progreditur: nõ exactè, qui ad septimũ vsq; producitur. Similiter qui vsq; ad decimũquartũ extẽditur, exactè acutus vocatur: nõ exactè verò, q durat vsq; ad vigesimum: quãq̃ est & ipse etiã acutus. Est & aliud morborũ genus, ad quadragesimum vsq; diẽ ꝑveniẽs, q̃d ab acuto nõ integrè iudicato ducit originẽ. Nõnulli præterea statim ab initio tanquã prohibiti, ad quadragesimum ꝓducũtur: quorũ duplex natura est. Aut enim remissiones paroxysmorũ in exactã integritatẽ desinunt, aut semper cõtinua febris perdurat. Noui enĩ cõplures ad quadragesimum vsq; diẽ cõtinua febre cõflictatos esse: sic enim voco illã, quæ nunq̃ remittit: de quib. sermonem videtur fecisse Hippocrates in prognostico, vbi ait: Existimare autem oportet, ꝙ facilis spiratio in omnib. acutis morbis, quibus febris copulatur, quiq; intra quadraginta dies iudicantur, magnum ad salutem haber momentum. Atque hoc sanè vltimò prædictum genus, acutum ex decidentia vocari debet. Nullus autem morbus à primò acutus in vigesimum diem illabitur, qui nõ prius iudicium expertus sit. Qui verò ab initio submersi lentiq; apparent, & inde ad quadragesimum perseuerant tales, sed rursus intendi videntur, hos iure diuturnos appellaueris.

Septimus est omnium decretoriorum fortissimus. *Quarto dies quæ adsint.* *Coincidentes dies.* *Sextus malus est decretorius.* *Decimus tertius dies in medio decretoriorum & minime decernentium consistit.* *Decretoriorum dierum semper proportionem seruari.* *Circuitus minores qui.* *Curatio adolescentis valido morbo correpti.* *Consuetudini esse aliquid cõdonandum.* *Peracutus communiter dicitur morbus qui tantùm ad septimum vsque diẽ extenditur.* *Peracutus exactè morb. qui.* *Acutus exactè morbus qui.* *Morborum qui ad quadragesimũ vsq; perveniunt diem natura duplex.* *Cõtinua febris dicitur quæ nũquam remittit.* *Spiratio facilis in quibus acutis morbis ad salutẽ magnũ habeat momentum.* *Acuti ex decidentia morbi.* *Diuturni morbi qui.*

GALENI PERGAMENI

de diebus decretoriis, lib. III.

IGitur non omnes dies de morbis decernere, experimento cõstat: sicuti & ꝙ septimanæ circuitus validissima sunt virtute præditi: post hos quaternarij, quidam verò extra hos coincidant. Imò quòd nec omnes septimanæ invicem separentur, sed aliquæ ipsarum etiam cõiungantur; nec omnes quaternarij, sed horum aliqui

Acutis morbis impari dierum numero, longis pari iudicia adveniunt.

separentur, aliqui cõiungãtur. Insuper, quòd acutis morbis impari dierũ numero, longis pari, iudicia omnino accidant. Porrò causas horũ ratione nobis indagantibus, duo prima omniũ quæ fiunt primordia esse statuenda videntur: inordinatum videlicet, quod ex hac mũdi materie proficiscitur: ordine verò ornatúq; procedẽs, quod cœlestibus originẽ fert acceptã. Omnia siquidẽ hæc inferiora ab illis venustatẽ & ornamentum suscipiunt. Fruimur nanq; superiorum omnium, astrorũ virtute. Verũ Sol maximè hunc orbẽ exornat, & cõcinnè disponit. Quippe veris, æstatis, autumni, & hyemis autor nemo alius extat: nec alius tam manifestò vel ex terrestri fæce animalia gignere potest, vel maturare fruges, vel ad coitũ & generis propagationẽ animalia incitare. Magna sanè & Lunæ opera in hac rerũ substantia apparent, verũ Solis effectibus inferiora. Etenim menses hæc perpetuò, atq; omnes eius dies disponit, idq; evidẽter adeo in marinis belluis: quanquam & hoc ipsum Solis beneficio debet. Nouũ enim lumen sortitur, cùm Sole primùm fruitur: tantáq; semper eius portio illucescit, quãtam Sol aspicit. Prorsus autẽ deficit, lucisq; expers redditur, vbi terra suo interventu ipsam obtenebrarit. Quapropter à Solis recessu omnes sustinet mutationes. Etenim plena est, cùm diametra apparet. Aequa portione diuisa, cùm est quadrangula. Gibbosa, cùm triãgula. Falcatã speciẽ refert, sexangularis. Ac tũ primũ recens est, cùm post Solis congressũ ostenditur. Obscuratur omnino, * cùm sub ipso Sole coruscat. Igitur fructus auget, incrassátq;: animantia implet, mẽstruorũ statutũ tempus cõseruat mulieribus: comitialiũq; circuitus gignit, * quatenus Solis plus, vel minus participat. Omnia siquidẽ quę facere nata est, vbi falcis figuram repræsentat, languida fiunt: invalescũt, cùm plena fuerit. Quapropter & fruges interea adauget & maturat celerrimè: ferarũ occisa corpora in tabem visu suo resoluit: somnóq; sopitis sub eius lumine, vel aliter immoratis diutius, pallorẽ, & * capitis grauitatẽ cõciliat. Cęterũ vt Luna Solis auxilio in omnibus indiget, ita Sol nihil vel maximi alterius cuiusdã astri, vel ipsius Lunæ opem desiderat. A nullo enim impeditur, quo minus æstatẽ faciat, cùm in vertice nostro cõstiterit: aut frigus adducat, si humilis eius cursus fuerit: aut æquinoctiũ vtrunq; cõstituat: cùm modicè obliquus videtur. Sed ipse velvti rex quispiam maximus est: Luna verò, vt princeps nõ mediocris inter illum & nos medius cõstitutus, meritò terrestrem hanc regionẽ gubernat: nõ potentia cæteros planetas, sed vicinitate exuperans. Porrò vehementiores mutationes eveniũt, vbi ipsa cum Sole coit: dein autem, in apparitionibus plenilunij: minores his cõtingunt, dum medio orbe apparet: obscuræ, dum curuata in cornua, & falcata videtur. * Etenim diametra Lunę statio, ceu distinguens dispescénsq;, maximè cõtrarias ipsius Lunæ dispositiones (maximè enim Lunæ incrementũ, eiusdem imminutioni adversatur) earũ omniũ est validissima. Dein verò duę dispositiones dichotomi, in quibus Luna per mediũ videtur secta, vtranque ipsius differentiam, dico augmentũ & decrementũ, ad æquilibrium secant:

Inferiora hæc omnia recipere ornamentum à superioribus.
Sol autor temporum, animalia etiam gignit.
Luna opera Solis effectibus inferiora.
Luna menses atq; dies eius disponit.
Nouilunium quando fiat.
Lunam quãdo deficit lumen.
Lunam à Solis recessu suas omnes mutationes recipere.
Lunares formæ.
Luna opera in valescere, quũ ipsa est plena.
Luna eis qui sub lumine ipsius immorati diutius fuerint, pallorem, & capitis grauitatem conciliat.
Luna Solis auxilio eget.
Sol nullius astri opem desiderat.
Temporum ortus.
Sol velvti rex quispiam maximus est.
Luna est velvti princeps inter solem atq; nos medius.
Mutationum quæ à facultate luna proficiscuntur differentia multiplices.

prior quidem augmẽtum, decrementũ secunda. At omniũ extremę obscurissimæq; aëris nos ambientis * permutationes in falcatis, incuruisq; apparitionibus fiunt: magis autẽ, in ipsis incuruis. Iam verò plenitudines Lunæ, celerrimas mutationes efficiunt: nouilunia verò, inæquales, diuturnásq;. Nam quid ante Lunam apparentẽ manifestè pronũcies, nõ est. Longum autẽ hoc tempus occultationis est, integri ferè signi cursum explens. At mutationẽ ex incremento ad imminutionẽ, punctum exactè distinguit: quod punctum à Luna quasi momento absoluitur. Quare breues plenilunij coniunctiones existunt, diuturnæ coniunctionales. Tuta igitur crisis evadet, quãdo in toto mense status secũdo die fiet, quo primo & manifestò Luna, & longo satis tẽpore super terrã iam apparet, & lumen sensibile de se mittit, ad hæc vmbram evidenter ostendit. Primus autẽ dies tandiu Lunã supra terrã vagantem habet, quandiu adhuc Solis enã lumen post occasum retinet. Quare in hoc Luna simul cum Sole occidit: subinde verò & prior est occidura, & secunda die prius elucescit, nunc minus, nũc magis apparet. Atq; hoc ei accidit longitudine à Sole recessus. Plerũq; autẽ Luna triduò in coitu Solis morata, planè invisibilis est: quo nõdum hæc terrena immutare potest. Cuius circuitus vicenis diebus septenisq;, & tertia ferè diei parte peragitur. In tanto enim tempore totũ signiferi circulum percurrit. At quòd is circuitus, quo nobis lucescit, eidẽ quoq; numero cõveniat, perspicuè intelliges, si occultationis tempus ex toto menstruo tempore eximas. Quòd autẽ menstruũ tẽpus nõ omnino triginta diebus constet, sed minus vnius ferè diei dimidio: quòdq; mensium alius quasi mutilus & imperfectus, dies viginti nouem sortiatur: alius verò, nẽpe absolutus, triginta, liquidò constat. Quemadmodũ igitur annũ integrũ Sol absoluit, ita Luna mensem, immutatione per septimanas ei accidente. Nam vtrunq; tempus, & quo post primã apparitionẽ in mediũ orbem accrescit, & quo inde plenã efficit, septem diebus absoluitur, ambo quatuordecim. Simili modo, si inde, cùm æquali portione est diuisa, ad secundam diuisionẽ eiusmodi rationẽ subduxeris, & hos dies, reliquósque, cùm planè ab oculis Luna declinata est, septẽ invenies. Quòd autem aër nos circũstans, maximas mutationes sortiatur, dum Luna primũ occultatur, ac dein rursus se ostendit, nemo mortaliũ ignorat. Itaq; mẽsem à Luna immutari secundũ septimanas, ac proinde cætera omnia, admodũ est perspicuũ. Iam verò quæ omnib. subsistentibus accidunt, horum causam Luna habere obseruata est, maximè in tetragonis & diametris stationibus ea immutans: Nam si Luna in tauro existente semen conceptũ fuerit, vel etiã partus cõtigerit, magnas eius mutationes inuenias, cùm in leone, scorpio, & aquario signiferũ ambit. Verũ in leone tetragonos septimanæ vnius existit: in scorpio diametra duas septimanas habet. Ita quoq; in aquario, secunda quadrangularis statio necessariò in tertiam septimanam procedit: quòd Luna vicenis diebus, septenisq;, & particula quadam adiecta, maximè tertia diei parte, vniuersum signiferi ambitum peragat.

Lunæ occultationis tempus quàm longum sit.
Plenilunij coniunctiones breues existunt, diuturnæ coniunctionales.
Crisis tuta quando accidat.
Lunæ circuitus viginti septem diebus & tertia fere diei parte peragitur.
Mensis non omnino constat triginta dieb.
Sol annum absoluit.
Mensem à luna immutari per septimanas, vt alia omnia.
Lunæ motũ esse causam omniũ permutationũ, quæ in corporibus accidunt.

Lunā indicare felicem aut infelicem progressum exitū'q; nō modo ægris, sed sanis etiā posse.

peragat. Nec verò ægris tantum luna, sed etiā sanis, dies quales tandē futuri sint, prænūciare potest. Etenim Luna, si planetas salutares ac tēperatos aspexerit, faustos ac bonos ꝓducet dies: molestos autē, si intemperatos. Ad hæc, alterationes magnas, quas in tetragonis & diametris per septimanas fieri diximus, in letalibus quidē morbis, letales & ipsas: in salubribus, bonas evenire est necesse. Lunæ igitur tetragonæ, diametræq; stationes, in principiis bonis, bonas faciunt alterationes: in malis, malas. Circuituū autē alij numero quodā dierū constāt, alij mensibus. Cæterùm qui diebus cōstant, septimani sunt, & Lunæ modo incedūt. Qui mensibus, ad Solē referūtur, eodem modo evenientes. Ac sic illud intelligendum est, q̄d ait Hippoc. æstiuos morbos hyeme, hyemales æstate solui. Hoc enim diuturnorū annalúmve morborū iudicationis tempus statum est, quēadmodū acutorū decimusquartus. Cùm enim à mensis principio ad vsq; pleniluniū tempus, totius lunaris circuitus dimidiū existat, eandem ratonē habet cum intervallo, q̄d ab hyeme ad æstatē vsq; intercidit. Quinetiā à plenilunio ad occultationē tempus, spacio q̄d ab æstate ad hyemē vsq; porrigitur, ꝓportione respōdet. Sed horū vtroq; bifariā secto, in acutis morbis est septimana: diuturnis, clarissimorū syderum exortus: quorū ratione ver, æstas, hyems, & autumnus, describūtur. Quemadmodū autē septimana acutorū morborū est decretoria, sic temporis annui mutatio, diuturnos morbos discutit: vt hyeme q̄dem cōstitutum morbū ver dissoluat: in vere cōflatum, æstas. Simili ratione per æstatem cōtractum, autūnus: in hoc paratū, hyems. Cæterū anni tempora singulis partib. bifariā diuisis, mēsis quaternionib. proportione respōdent. Et quēadmodum anni temporis cuiusq; & initium et finis, syderum manifestorum ortu & occasu describitur: ita etiā medietas singuli, alterius rursus syderis exortu distinguitur. Itaq; vniuersas particulares morborū mutationes, vel tanq̄ ad propriū ipsorū principiū, vel ambientis nos aëris conversionē, evenire est necesse. Qui igitur ex proprio principio mutātur, Lunā sequūtur: qui verò ceu ab aëre nobis circunfluo immutātur, in toto quidem anno, Solem: in singulis mensibus, Lunam.

Circuituū differentia.

Diuturnorum morborum iudicationis constitutum tempus, est annus.

Mutationes validissimas esse quæ cuiq; per septimanos dies propriè contingunt.

Hinc iam accidit, mutationes validissimas esse, quę cuiq; per septimanos dies propriè cōtingūt: q̄vis ipsis ferè cōmisceātur, quas aër excitat. Atq; in acutis q̄dem morbis coincidentes decretorij sunt plures: quoniā & corpus mutationi accōmodum, in motu & perturbatione vehemēti cōstitutum est: in longioribus, via & ordine magis septimanarū circuitus procedit. Principiū igitur dierū qui acutē decernunt, & cūm quadā perturbatione morbos immutāt, tertiū diē ab ipso principio statuere oportet: quippe qui nullā iā cum prima septimana cōmunionē habeat, sed ex coincidentib. fit. Iam verò perturbationis violētia, naturā ea quæ molestant, etiā ante tempus propulsare cōpellit: id quod alioqui neutiq̄ factura fuissent ante coctionē perfectā: qua interdum iā absoluta, sæpius tardari solet, propter facultatis (quæ aliena excernit, & crises in morbis efficit) infirmitatē. Fiūt itaq; iudicationes optimæ, cūm iā omnia in animantis corpore fuerint accurratè cōcocta. Perniciosum autē est, si quando ipsa crisis præveniat. Nam idonea simul cum iis quæ lædunt, excernūtur: id q̄d fit natura incitata, vel ab exteriore quodam, vel ab iis quę in ipso corpore detinentur. Atq; vnum q̄dem ex illis quæ naturā stimulant, & velvti provocant, accessio est, nullā quietem, nec moram cōcedens, verum incitans, mouénsq;, & ceu pugnā indicēs. Vnde acutorum morborum in diebus imparibus iudicium contingit. In his enim & accessiones fiunt. Nā secunda accessio ab initio ad tertium diem delabetur, tertia ad quintum, quarta ad septimum, quinta ad nonum, omnes deniq; in imparibus fient. At dies ipsi primariā decernendi virtutē nō habent, sed per accidēs id cōsequuntur: ꝙ videlicet in accessionib. iudicentur morbi, illę autē in dies impares incidant. Neq; enim septimi, vel quarti numerus, crisis est autor: sed quòd Luna innouante, et terrena immutante, motuū quoq; circuitus ad hos principes numeros venire contingat, meritò in ipsis tanq̄ stata alterationum tempora inveniuntur. Quippe mutationes nō numeris, sed Lunæ terrena debent. At cùm id quod mutat in motu cōsistat, tempus mutationib. necessariò cōiunctū est: quare necessariò & numerus. Luna itaq; omnia terrena immutat, atq; in septimanis præcipuè magnas mutationes inducit: dein autē paruas in quaternionibus. Porrò tertius & quintus dies decernunt, non ex lunari circuitu talem facultatē sortiti, sed quòd tertius violenta accessione crisim quarto die futuram prævertat: natura autem quarto die defatigata, minimèq; irritata conquiescat, ac postea in quinto ad iudicium moueatur. Iam verò & nonus, inter duos decretorios septimum & vndecimū medius, vel nō factum in septimo die iudicium, vel vndecimo futurum, ipse sibi vendicat: at rarius quidem septimi, sæpius vndecimi assumit crisim. Porrò in diuturnis morbis, vt accessionis vehementia, sic numerus coincidentiū dierū minuitur. In omnibus autem ferè dieb. peracutos morbos iudicari contingit, quoniā vltimus decretorius ipsorum est septimus: & ante hunc nō quartus modò, sed tertius, quintus & sextus aliquando decernunt. At peracuti omnes morbi vel cōtinuam febrem, vniformémq;, à principio vsq; ad crisim sibi habēt comitem: vel aliā, quæ etsi manifestas habeat declinationes & accessiones, nō tamen tertio quoque die manifestas tantùm habet, verùm in ipsorum quoq; dierum mediis, quemadmodū & semitertiana. Proinde prima peracutorū differentia, velvti vna quædā accessio est. Quamobrem nihil (quantum ad accessionem pertinet) impares paribus præstant, cùm febris singulis diebus æqualis existat. At in altera differentia, cùm quidem velvti ad septimum diem festinat, & secundùm ipsius rationem in eodem finiturus est: medię verò accessionis magnitudo, naturā ante suū tempus venire ad crisim compellat, vel si extrinsecus aliquid eveniens ipsam irritet, crisis haudubiè sexto die prærumpet. Etenim in secundo die natura aliquo modo est valida: item in quarto magis quàm in sexto: sed nondum in certamen venire audet: in sexto autem accessionis

Tertiū diem esse principiū decernētiū acutè.

Excrementa cur interdū citius, interdum tardius, quam oporteat a natura expellātur. Expultricē vim crises in morbis facere.

Crises optimæ quādo fiant.

Accessio morbi naturam commouet.

Acutorum morborum iudicia in diebus imparibus fiūt, quia & accessiones.

Dies nō primariò, sed ex accidēti decernūt.

Dies tertius & quintus qua ratione decernūt.

Noni diei facultas.

Peracutos morbos (quorū vltimus decretorius est septimus) in omnibus ferè diebus iudicari contingit.

Peracutorum morborum duplex differētia.

vehementia frequēter eam ad certamen provocat: quare vel in eo deiicitur prius, q̃ quæ infestāt excreuerit, extinguiturq́: vel eorū magnā partē propulsat: reliquū verò adhuc nō potest sed imbecilla & defatigata prorsus cadit, & victa iacet. Deinde si postero tempore recreari ac refici possit, morbū paulatim concoquit. At si morbi reliquiæ robore illius maiores sint, tandiu æger superviuet, quādiu natura sufficere poterit: morietur tamen postea. Decernit autem vigesimus, & vigesimusprimus, sed multò magis vigesimus: quoniam huiusmodi morbus diuturnus iam est, & paribus diebus accessiones fiūt: dein, quia septimana nō integris septem diebus constat. Etenim vti annus ad trecētos sexagintaquinq; dies particulam diei maiorē quarta adiectam habet: ac mensis ad triginta dies absoluendos, vnius dimidiū desiderat: sic & septimana, sexta maximè diei parte, vt septē integros habeat, indiget. Quāobrem tres septimanæ nō vnū & viginti dies integros, sed minus ferè vnius tota dimidia parte cōsequuntur. Ob quod etiā, numerū huiuscemodi nō magis viginti, q̃ vni & viginti diebus vicinum, vtriq; parti cōvenire videas. Quoniam igitur vigesimus exactā periodum propinquā sibi vendicat, tales iam morbi inveterascūt, & accessiones paribus diebus accipiūt. Quorū autē accessiones in imparib. accidūt, horū & iudicia ad vigesimūprimū delabūtur. Non solū autē Lunæ circuitus, sed menstruū etiam tempus apparitionis, virtutē quandā in nos possidet. Quod quidem tēpus, septē & viginti dies propèmodū necessariò cōtinet: ideóq; septimana eius minor ad huc prius dicta meritò evadet. Siue em̄ à triginta, tres illos coitionis dies, in quibus nihil de aëre decernitur, auferre cogites, siue à viginti nouē cum dimidio, reliquū tempus, quo Luna manifestum de se lumen prębet, priore modo septē & viginti dies, altero viginti sex & dimidiū habebit. Cùm ergo apparitionis manifestę efficaciśq; tēpus sit dies vigesimussextus & dimidius: significri verò circuitus expleant vigintiseptē dies cum tertia vnius parte, liquet medium ipsorū fore vigesimumsextū diem, ad hęc dimidiū, & tertiā maximè & duodecimā vnius diei partē. Horū itaq; nihil supputari potest per dies integros citra fracturam, nec septimana, nec quaternio, nec mensis, nec annus, nec aliud quicq̃ omniū. Quoniam verò inter septimanas ipsas duæ solùm primę separantur, tertia copulatur: perspicuū est quaterniones quoq; nōnullos necessariò cōiūgi, alios separari. Itaq; secūdus ternio & primus coniungentur, quòd vnius septimanæ primæ bifariā diuisæ particula vterq; sit. Tertius à secūdo disiungetur, quoniā & septimana secūda à priore distincta est. Tertius aūt quarto copulatur, quoniā secūdæ septimanę vterq; particula est. Hic itaq; rursum quartus propter tertiā septimanā secūdę cōiunctā, quinto copulabitur. Adiungetur etiā sextus quaternio quinto, in decimoseptimo die, tāquā tertiæ septimanæ pars vterq; existens. Porrò falluntur nōnulli medici, omnē morbū breuem esse acutū existimātes: sicvti & omnē tardū, diuturnū. Siquidē omnis acutus (qui ex motus celeritate hunc in modū vocatur) planè exigui est tēporis: & omnis diuturnus, necessariò tardus. Nō tamen si breuis temporis sit, acutus statim fuerit (cùm multæ ephemerę lōgè breuissimę sint, omniq; periculo vacēt) nec si tardus, longi tēporis.

Vigesimus cur decernat magis quàm vigesimusprimus.

Annus.

Mensis.

Septimana.

Vigesimus dies quos morbos indicet.

Apparitionis lunæ tempus quantum.

Quaternionū qui separitur, & qui inuicē coniungantur.

Acuti morbi omnes sunt tēporis exigui, non tamen omnes breues morbi continuò existunt acuti.

GALENI PERGAMENI de crisibus, lib. I.

TOtius morbi tempora sunt quatuor in vniuersum: principium videlicet, augmentū, status, & declinatio. Quędam verò ægritudines ob earum malignitatem, atq; ægrotantis imbecillitatem, in ipso statim * augmenti tempore hominem iugulant: sicvti & quædam aliæ in vigore. Definiuntur aūt ea tempora minimè dierū numero. Porrò an ipse morbus augeatur, non ex eo tantùm cōiecturari oportet, quòd accessiones anticipent (sæpe enim talis anticipatio, morbi proprietatē consequitur, potius quàm incrementum, cùm & quartanæ, & tertianæ, & quotidianæ febris quidam circuitus vsq; ad integrā solutionē ita anticipare sint visi) sed quòd etiā longiores & maligniores existāt: id quod similiter est in intermissione & declinatione considerandū. Voco enim intermissionē, quādo febris in quietem desierit: declinationē, omnē eius partem, quæ vigorem ipsū subsequitur, vsq; ad secūdæ accessionis principiū. Etenim si accessio (exempli gratia) consuetam anticipet horam, longior etiam fiat, & vehementior, maligniórq;, & cū multis prauisq; symptomatis accidat: ad hæc, ipsum declinationis tēpus fiat breue, nec omnino facilè, nec * symptomatum accessionis omnino expers, is certè morbus ad magnitudinem crescit. Si verò accessionis initium tardet, longitudo autem eius ac magnitudo minor existat, cessétq; etiā malignitas, necnon intermissio vel declinatio sit facilis toleratu, longiuscula, omniúq; accessionis delens * symptomata, hauddubiè declinationis morbi hæc fuerint aperta indicia. Vbi verò quæ ad accessiones duas pertinent, æqualia fuerint, morbum demonstrant cōsistere. Quare Hippocrates ait, ad morbi incrementū noscendum, esse accessiones invicē conferendas. Iam verò sæpe quidē in morbis nullum reperitur sensibile ipsius vigoris tempus: sed habente adhuc quarta (si ita cōtigerit) accessione indicia augmenti, quinta superveniet accessio, declinationis habens principiū. Simile quiddam accidit in morborū augmentis. Nam sępe prior accessio principiū simul habuit, ascensúmq; & vigorē: dein secūda videtur manifestè inclinare. Generosi aūt medici est munus, futurum statū pręcognoscere, cùm omnē victus rationē ad ipsum inspiciēs instituat. Eadē ratione principii atq; augmentū morbi, nō vbi iam perfecta sunt, sed multò antea præstat cognoscere. At accessiones & constitutiones (quemadmodū inquit Hippoc.) morbi indicant & anni tempora, & circuituū successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue in longiori tempore fiant. Præterea si in laterali morbo sputum statim appareat, incipientē morbū facit breuiorē: si verò posterius, longiorem. Porrò quæ propria sunt morbi accidentia, simul cum morbo invadunt, incipiuntq;: reliqua verò omnia mox apparent.

Tēpora totius morbi sunt quatuor.

Tempora morbi non definiuntur dierū numero.

Anticipatio accessionum non semper morbi incrementum arguit.

Incrementum morbi vnde cōiicere oporteat.

Intermissio.

Declinatio.

Morbi crescentis ad magnitudinem nota.

Declinationis morbi argumenta.

Morbi vigentis indicia.

Status morbi docet qualis et quanta victus ratio esse debeat.

rēt. Invadunt igitur vnà cū laterali morbo febris acuta, lateris dolor pugenti simili, tussis, & difficilis respiratio. Mox autē apparēt quædā, vt ipsi morbo ꝓpria: nonnulla, vt cōmunia omnib. febricitānb. Propria sanè ipsius morbi, primùm q̄dem, si nihil cum sputo educatur: q̄d sufficiēs crudi morbi est indicium. Secundò autē, si educatur q̄dem, sed nō bonum. Est aūt & hoc duplex: vnū q̄dem, q̄d solum caret coctione: alterū verò, q̄d etiā prauum existit. Ab his omnibus, id quod coctum est, separatur: quod etiā propriè sputum appellāt. Si igitur hoc statim appareat, morbum facit breuiorē: cùm verò nullo modo educitur, aut crudum, lōgitudinē morbi ostendit. Si q̄d autem prauum expuitur, periculū imminere significat: mortē verò, si prorsus malignum fuerit. At quæ propriè expuitiones vocantur, ex his, quæcunq; subflauæ, & subrussæ, & subpallidæ, & subspumosæ, & tenues existunt, solā cruditatē significant: nullū verò insigne malū prænunciāt. Quæ verò sine alia cōmistione sunt flauæ, rufæ, crassæ, spumosæ, virides, viscosæ, rotundæ, atq; his etiā magis nigræ, sunt perniciosæ. Præterea facilitas expuitionis, bona est: vt difficultas, mala: id q̄d pulchrè in prognosticis docuit Hippocrates, dicens: Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pulmonē & latera infestant, celeriter expui ac facilè, cōmistúmq; vehemēter videri flauum sputo. Eadem autē & in vrinis, & in alui excrementis faciēda distinctio est, quā in ipsis sputis fecimus. Siquidem nōnulla eorum, coctionis sunt signa: nonnulla verò cruditatis: quædā mortis indicia existūt. Etenim vt nigrum sputum, præter id q̄d crudum est, etiā mortē portendit: sic & vrina nigra, non cruda solùm, sed etiā letalis existit. Est autē simpliciter crudum, quod album est ac tenue: quod aquosum vocamus. Porrò quoties de principio morbi fecit sermonem Hippocrates, nō de indiuisibili illo primæ accessionis insultu, in quo nihil possumus obseruare, sed de alio quodā principio, q̄d sensibilē habet latitudinē, nobis suam mentē exposuit. At verò principium secundū latitudinē, cōmuni quadā imaginatione, absq; vllo artificio, continetur in prima accessione. Atq; idcirco quædā statim cùm incipiunt, statum accepisse dicuntur, quemadmodum in primo Epidemiarum, vbi ait idem Hippoc. Statim enim continua est, quę incipiens florescit ac viget. Nā verbum illud, *incipiens*, non dicitur hoc loco de vero morbi tempore, sed de eo q̄d subsequitur exquisitum principium, quod vt plurimum ad tertium diē extenditur. Cuiusq; itaq; partis superfluitas, eam quæ illi inest dispositione ostendit: si cocta q̄dem fuerit, salubrē: cruda autē, ægram. Alui excrementa (Hippocrate autore) optima sunt quæ mollia & cohærentia existunt: & quæ eandē exitus horā seruāt, quā in sanitate habuerunt. Quātitas verò esse debet pro ratione cibi, qui assumitur. Nā si excunta talia fuerint, ventrē inferiorē sanescere indicant. Et sputum quoq; cùm fuerit exquisitè simile illi quod sanis advenit, integrā sanitatem instrumentorum respirationis significat. Si quo modo autem à naturali modo recesserit, tantum ea læsa esse demonstrat, quantum ipsam formā naturalem amiserit. Quod verò illi q̄d secundum naturā est, maximè cōtrarium videtur, existit crudum, magnámq; patientium membrorum imbecillitatē indicat. Quod vitiosæ causæ aliquod signum habuerit, quēadmodū nigrū, est perniciosum. Ita etiā in vrinis res habet. Nam & hæ, quę sanis similes sunt, venosum instrumentorū genus satis robustū esse indicāt. Quæ verò crudiores sunt, eiusdē imbecillitatem significāt. Rursus quæ maximè sunt sanis cōtrariæ, hæ quidem omnino sunt crudæ, & maximā vniuersi venosi generis imbecillitatē declarāt. Quæcūq; verò & superantis causæ prauitatē ostendunt, velvti nigræ, hæ sunt penitus exitiales. Hęc itaq; tria signorum genera, singula quæq; coctionis præbent indicium: vrinæ q̄dem, eius quę fit in venis: deiectiones autē, eius quæ in ventre: sputa verò, eius quæ in respirādi instrumētis. Sanguinis aūt profluuium è naribus, sudores & tumores qui iuxta aures fiunt, reliquiq; defluxus, si in tēpore q̄dem fiāt opportuno, prodesse possunt: intēpestiua autē, nihil iuuāt. Nō sunt autē eadem decretoria, & quæ coctionis indicia dicuntur. Siquidem fieri nō potest, quin ista omnino vel bene, vel malè se habeāt. At cōcoctionis signa, salutem q̄dem hominis: nō tamē per crisim omnino, futurā nobis ostendunt. Porrò in febrib. vniuersis, quoniā venosi generis sunt passiones (nā & arterias in hoc genere cōprehendimus) ad vrinas præcipuè attendere oportet. In iis autem qui laterali morbo afficiuntur, primum q̄dem sputa, secundo loco, vrinas: quoniā is morbus omnino cū febrib. iungitur. vt in passionib. ventris, si sine febre fuerint, sola excremēta inspicere oportet: si aūt cum febre, etiā vrinas. Proprium igitur vniuscuiusq; morbi principium, coctionis signis determinatur: potéstq; vsq; ad multos quaterniones extendi. Ceterum tunc finietur, cum primum cōcoctionis signa apparuerint. Reliquum vero deinceps tempus vsq; ad statum, iā alterum tempus est, q̄d augmentum & ascensus vocatur. Dein posthac, status: qui est vehemētissima totius morbi pars. Vltima verò omnium est declinatio. Coctionis igitur signa (sæpius enim quæ vtilia sunt, repetere cōvenit) nunq̄ malè apparent: decretoria autē, est vbi malè: neq; enim in augmentis, neq; in principiis, sed in statibus illa apparere convenit. Quippe nec sudores, nec vomitus, nec alui excrementa, nec tumores post aures, nec profluuia sanguinis, ante cōcoctionē morbi venientia, vnq̄ per crisim finierunt morbos. Hæc igitur iā velvti causæ, morbos creduntur soluere: quæ verò velvti horum indicatiua sunt signa, deliria existunt, vigiliæ, graues sopores, dolores, lachrymæ, respirādi difficultates, oculis tenebræ obortæ, & quæcunq; similia: quę omnia si absq; coctionis signis in morbi principio appareant, pessimarum sunt dispositionū indicia. At reliqua tria quæ coctionū ostenduut signa, etiamsi in prima protinus accessionis hora apparuerint, ad bonum apparēt. Sicvti igitur non habetur exquisita principij cognitio, anteq̄ incipiat ascensus: ita neq; ascensus, anteq̄ status invadat. Exercitandum itaq; hoc in loco est, vt ingruentē cognoscamus statum: deinde, vt præcognoscamus. Quòd verò principiū morbi intellexerit Hippocrates esse, totum illud

Pleuritidis propria symptomata.

Spuere nihil, signum esse crudæ pleuritidis. Sputum nō bonum, duplex.

Sputum concoctum, morbum facit breuiorē. Sputum prauū malignumq; periculum atq; perniciem indicat.

Expuitiones quæ perniciosæ existant. Sputum facile, bonum.

Vrina nigra, perinde vt sputum nigrum, mortem prænunciat.

Principium secundum latitudinem contineri in prima accessione.

Superfluitas partis cuiusq; illius propriam dispositionem indicat. Excrementa alui qualia esse debeant.

Vrinæ indicāt concoctionem quæ fit in venis.

Decretoria signa a signis cōctionis quomodo differāt.

Febres esse affectus venosi generis.

Vrinas esse spectandas in febribus.

Sputa esse inspicienda in pleuritide.

Principiū proprium cuiusq; morbi, coctionis signis determinatur.

Augmenti tempus quod sit.

Status est vehementissima totius morbi pars.

Declinatio.

Decretoria signa ante concoctionem venientia, nunquam per crisim finierunt morbos.

Concoctionis indicia, quocūque tēpore appareant, salutis apparent.

Statum morbi esse cognoscendum atq; præcognoscendum.

tempus quo ipse morbus est crudus, colligere ex hac eius dictione licet: Cõcocta medicari & mouere, nõ cruda, nec in principiis, modò non gliscant. Eòdẽ illa pertinẽt. Quicũq; inflãmationes statim in principio morborũ soluere tentant, ex eo quidem q̃d distentũ est atq; inflãmatum, nihil adimũt: neq; enim cedit cruda adhuc passio: quę verò morbo resistunt, & sana sunt, colliquescere faciũt. Præfinies autẽ manifestũ aliquẽ terminũ vltimæ parti ascensus, quemadmodũ fini, si status indicia inspexeris, memineris q; Hippocraticarũ admonitionũ, quibus ait: In principiis quidem omnia sunt imbecilliora, in statu verò, fortiora. Ad hæc: Vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores. Cõtingit autẽ nõnunq̃ duas accessiones, vbi maximæ aliarũ factæ fuerint, inuicem verò æquales, circumscribere ipsius vigoris tempus: nõnunq̃ verò vnã omniũ aliarũ præcedentiũ reliquarumq; sequentiũ, esse maximam. Ad tres autẽ extendi accessiones vigoris tempus, in morbis acutis nõ admodum accidit: in diuturnis verò, nõ modò ad totidẽ, sed ad longè plurimas.

Inflãmationes non esse statim in principio soluendas.

Incrementi terminus vnde possit dignosci.

Vigoris tempus in morbis quantum esse soleat.

Excrementum alui laudabile quale nam esse debeat.

Alui igitur excrementũ optimũ (ait Hippocrates) est molle atq; coniunctũ, quod ea hora exierit, qua tempore sanitatis consueuerat. Quantitas verò eius, sit pro ratione cibi assumpti. Tale enim vim cõcoquendi in inferiori ventre validã liquidò ostendit, ac digestionẽ optimè fieri, nullamq; ventris partibus inflãmationem inesse. Nõ meminit autẽ coloris ipsius excrementi, quoniã nõ magnã vim habet ad inferioris vẽtris indicandam dispositionẽ. Iam verò tale excrementũ cõiunctum cùm sit, necessariò etiã erit & læue. Quòd si præter dicta, etiã subrufum fuerit, & nõ admodũ fœtidum, exquisitè secundum naturã se habebit: ac neq; in vẽtre, neq; in circunstantibus organis, aliquod erratũ esse significabit. At si vel rufum purũ, vel nullo modo subrufum exiuerit, sed etiã secundum ciborum colorem, alterũ duorũ significat, scilicet plus rufæ bilis in ventrem defluere, aut nihil omnino. Horũ verò primũ quidem si circa initia fiat, biliosiorẽ morbum ostendit: si verò declinationis tempore, corpus expurgari integrè.

Excrementorũ color, non magnã vim habet ad inferioris vẽtris indicãdam dispositionem.

Excrementum incoctum alui, quale nam esse soleat.

Incoctum autẽ alui excrementũ est album, tenue, asperũ, humoris expers, ac ciborũ retinens qualitatẽ. Secundum præter hæc est excrementorũ genus, quod nõ ex ciborũ fit dispositione, sed ex cõfluentibus à toto corpore ad ventrẽ superfluitatibus q̃d aliquid etiã indicare potest. Etenim si sit viride, indicium bilis æruginosæ existit: si autẽ nigrũ, vel atræ bilis, vel sanguinis eo in loco peruersi. Si autẽ veluti humidũ quoddã in excremento apparuerit, vbi non fuerit tale aliquid intra corpus assumptũ (id quod semper subintelligere oportet) partiũ internarũ validũ frigus, ac veluti mortificationem ostendit. Si verò pingue, pinguis colliquationis est signum: quemadmodũ etiam si glutinosum, colliquationẽ solidarũ partium portendit, quæ longè periculosior existit. Præterea q̃d vehementer fœtet, vehementem putrefactionem indicat. Excrementũ stridẽs, flatũ quidem sibi cum tenui humiditate permistũ esse declarat: organa autem in vnũ coacta, atq; in angustũ restricta. Spumosum verò fit, vel re aliqua feruente, vel cũ aliquis flatulentus spiritus colluctatur cum humiditate. Ac primùm sanè immoderatæ caliditatis corpus colliquantis: secundũ verò, est inæqualis perturbationis effectus. Variũ autẽ, varijs corpus affectibus esse obnoxiũ ostendit: & ob hoc ipsum, & diuturnũ & malignũ existit. Etenim simplex affectus facilius cõcoquitur, & minus est, q̃ multiformis, periculosus.

Excrementorũ alui species cõplures præter naturam.

Excrementum vehementer fœtidum, vehementẽ putrefactionem indicat.

Excrementum varium varijs corpus affectibus esse obnoxium ostendit.

Vrinarũ quæ sit optima.

Vrinarũ autem illa optima est, quę vrinę sanorũ simillima. Quęcũq; verò nõ est talis, simpliciter est incocta, vel præter hoc, etiã pernitiosa. Vrinã igitur optimè coctam, in iis qui supremũ sanitatis obtinent gradum explorare oportet. Talis enim est subrufa, vel subflaua: magisq; subrufa q̃ subflaua: statim enim & hæc mediocrẽ crassitudinem possidet. Nam quę hac ipsa crassior est, aut tenuior, coctionem imperfectam significat. Siquidem altera nondum in humorem cõuersa est, altera verò adhuc cõturbata existit. Cæterũ cùm triplex sit vrinarũ turbidarũ differentia: quæ vel cùm tales mictæ fuerint, paulò pòst resident, vel semper similes permanẽt, vel puræ quidem minguntur, postea verò conturbãtur: praua quidem ex dictis tertia, bona autẽ prima, media verò inter vtranq; est secunda: Siquidem quæ statim residet, parũ aliquid inæqualis turbulentiæ superesse demõstrat: quæ verò semper manet similis, vigere adhuc quę est in sanguine agitationẽ ostendit. At quæ extra cõturbatur, debet incipere cõcoqui: quare merito deterrima est: nam longiori tẽpore, & virtute forti, indiget ad coctionẽ.

Vrinarũ turbidarum differẽtia triplex.

Vrina cruda.

Porrò quæ ad summũ incocta est, has omnes malignitate superat: est enim aquosa exquisitè: ac proinde veluti desperatæ coctionis accidens, affectioq; venosæ naturæ existit: quẽadmodũ ventris, cruditas. Vbi verò vrina ipsa celeriter mingitur (hæc enim passio διάβητος & diabete vocatur: estq; talis, qualis circa aluum intestinorũ læuitas: nempe extinctio vtriusq; virtutis, retentricis simul & alteratricis) tunc sanè inter omnes vrinas crudas ea pessima existit. Sed post ipsam est aquosa, quæ quidẽ solius facultatis alteratricis imbecillitatẽ demõstrat. Huic proxima est altera vrina, quæ in multis apparet morbis, vt videatur mistã habere formã vini tenuis & albi. Gignitur autem ex ipsa alba & aquosa, vt quæ paucum liquorẽ ex bili rufa susceperit. Atq; hæc sanè vrina proximè accedit ad crudam. Post hanc est suppallida. Pallida verò iam & subrufa est. Optima autem omniũ vrina, subrufa & subflaua existit. Etenim cùm adhuc coqtur sanguis, vrina quæ mingitur, læuem, æqualẽ, albã ac multam facit hypostasim. Perfecta coctione, color quidem vrinæ intenditur, minus autẽ subsidet. Quòd si diutius homo à cibo abstineat, vrina magis rufa reddetur: siquidem q̃cquid alimẽti supra modum calfit, præsertim si dulce fuerit & pingue, in amaram bilem conuertitur. Porrò color rufus ad flauũ proximè accedit: in hoc autem differũt, quòd rufus quidem magis ad albũ, flauus autem ad splendidum vergit. Quantũ verò flauo rufum est albius, tantũ illo pallidũ. Quantò rursus minus album est flauum q̃ rufum, tantò flauo rubicundũ. Iam verò in pueris ferè omnibus, & perfectam ætatẽ habentibus, qui ociosam vitam degunt, aut quovis alio modo sunt pleni,

Diabete.

Vrinarũ crudarum quæ existat pessima.

Vrina aquosa.

Vrina suppallida.

Vrina pallida.

Vrina subrufa & subflaua, omnium optima existit.

Coloris rufi flauiq; discrimen.

Color flauus.

Color rubicundus.

Vrina in quibus habeant subsidentiam plurimam.

pleni, satis multā habent vrinæ subsidentiā: quia in his omnib. plurimū crudi humoris colligitur. Quare iis qui ex ocio & replerione febricitanr, si sanitati restitui debeant, in vrina plurimū necessariò subsidet. Contra iis, qui ex inedia & labore rubidæ simul & biliosæ vrinæ excernuntur. Soluitur qppe morbus plerunq; priusquā subsideat aliqd: sufficitq; in his & nebula, & suspensio optima, qualis est alba, læuis, æqualis. Nec verò vrinā rufam, simpliciter vituperauit Hippocrates, sed quamdiu rufa simul atq; subtilis esset: quod tunc cruditatem significaret. Cæterū quæ farinæ hordeaceæ crassiori in vrina sunt subsidentiæ similes, grandis colliquationis & ardentissimi incendij sunt signa. At quę folia repræsentant, sunt vasorum partes superficiales, quæ scilicet contabuerunt. Ita & furfureæ: nisi quòd illis crassiores atq; minores sunt. Nigræ verò subsidentiæ, vel excedentē caliditatem, atq; igneam ostendunt: vel ex frigiditate vehementi, extinctionē. Pessima igitur est omnis denigrata vrina, adeò vt neminem vnquam seruatum viderim, ex iis qui talem minxerunt. Minus verò perniciosa est, si sola sit hypostasis nigra: atq; adhuc minus; si solùm id quod in medio pendet, ac multò minus etiam si nebula. Color verò viridis fit in transitu ad nigrum, * estq; velvti quoddam initiū nigri. Nam si morbus malignus fuerit, & vomitibus, & alui excrementis, & vrinis viridibus, postmodum nigræ supervenīūt. Color autē liuidus, est tantū frigiditatis effectus: odor grauis, putrefactionis. Quòd si velvti oleū mingatur, colliquationis est signū: tales quidem vrinæ prauæ sunt. Quæ autem bono colore sunt præditæ, & subsidentias habent albas, & lęues, & æquales, aut nebulas quasdam, aut suspensa similia, omnes vrinas bonitate præcellunt: & præsertim in quibus subsidentia læuis fuerit. Secundū bonitatis obtinent locum, in quibus suspensa sunt talia. Tertium, in quibus nebulæ. Hæc igitur coctionis sunt signa. Reliquę verò omnes partim cruditatem, partim perniciem portendunt. Nam quæ alba, & quæ tenuis, & quæ turbulenta, cruditatem. At quę farinæ hordei crassiori, aut foliis, aut furfuribus similia habet: quæq; nigra, aut viridis, aut liuida, aut oleaginea, aut fœtida est, perniciem significat. Subrufa & subflaua, si tenuis sit, media est inter exactè coctas & crudas: sicvti & illa etiam, in qua alba quædam & læuia suprà efferuntur, aut subsident: diuulsa verò, minimèq; sibi continua, siquidem morbum semicoctū ostendunt. At subrubeæ vrinæ, habentesq; statim subrubeam atq; lęuem hypostasim, sunt quidem salutares satis, sed semicoctis iis diuturniores. Iam verò in viris quidē atq; mulieribus, vrinæ nigræ sunt pessimæ: in pueris autem aquæ similes. Quoniam igitur neq; signum vllum ita fidele est, vt exquisitè ostendat singula ex futuris temporibus: nec quę secundum concursus signū sunt complicata, sola possunt iudicari experiētia: idcirco necessum est signi cuiusq; naturā accuratè considerare, si quis vult rectè precognoscere, vt ex vi vniuscuiusque præcognitionē faciat. Etenim sæpe vnum signū forte, multis debilibus fidelius existit. Omnino autē malè quis victū instituet, nisi per fida signa,

Subsidentia farinæ hordeaceæ crassiori similis quod significent.
Vrina laminas repræsentātes, furfureasq;. quod indicent.
Vrina nigra cur omnium pessima.
Viridis color quomodo fiat.
Vrina liuida.
Vrina fœtida.
Vrina oleaginosa.
Vrina optima.
Coctionis signa.
Subrufa vrina.
Subflaua vrina.
Subrubea vrina.
Vrina quæ in virisq; mulieribus, & quæ non pueris omnium sit constant.
Victus institui nō potest, nisi præsciatur status morbi.

statū futurū præcognorit. Triplex in vniuersum signorū omniū est differētia. Nōnulla siquidem cruditatis & coctionis sunt signa: nōnulla salutis & mortis: tertiū autē signorū genus est, quod crisibus adiacet. Coctionis igitur cruditatisq; signa, alui excrementa, & vrinas, & sputa, statuere oportet. Mortē autē atq; salutē nunciantia sunt, quæ vna cum his excernuntur, & quæ per totum apparent corpus. Quantū ad crises attinet, aliqd quidem valent nōnulla ex his: est tamen propriū atq; præcipuū eorū signorū genus. At cruditatis atq; coctionis signa, propriā vim habent semper stabilē, siue statim in primo die, siue in sequētib. apparuerint. Quædam itaq; horū signorū in vrinis, & alui excremētis, & sputis apparent: quædā in dispositione totius corporis inveniuntur: quędam in naturalib. & animalib. cōspiciuntur operationib. Hæc tamen nō omnia fidelia sunt, in omnib. morbi tēporib. Etenim criticorū symptomatū duplex natura est. Siquidē eorū aliqua sunt tanq causæ & signa: aliqua tanq signa duntaxat. Infida verò est vniuersa eorū natura, & contraria significans in diuersis morbi temporib. In his autem totum est præcognitionis studium. Nam in alio quidē tempore secundum aliā dispositionē critica sunt: secundū verò aliā dispositionē, symptomata, vel signa praua fiunt: critica autē non item omnino. Coctio igitur celeritatē crisis, & salubrem securitatē significat: cruda autē & incocta, & in malos cōuersa abscessus, crisiū defectū, aut vehementes labores, aut mortes, aut eorundem malorū reversiones. Porrò si quis primo statim die, nullū habens signū periculosum, sed potius salutaria omnia, acutè quidem febricitet: vrinā autem mingat bene coloratā, ac mediocriter crassam: is certè in primis quatuor diebus crisim est habiturus: & eò magis, si nebula aliqua vel suspēsio optima in vrina videatur: magisq; adhuc, si hypostasis bona se ostendat. Cuius rei nō ignarus Hippocrates, ait: Mitissimæ febres, quæ cum signis securissimis fiunt, quarto soluūtur die, vel prius. At quæ malignitate excellūt, & cum signis grauissimis accidunt, quarto die vel citius occidunt. Sicvti igitur quæ omnia habet signa tutissima febris acuta, in primo periodo decretoriorū dierū solutionē habet: sic quæ isti proximè adiacet, diē septimā nō transcendet. Similiter etiā maligna, & cum grauibus facta signis, quantū abfuit à malignissima, & cum grauissimis accedente signis, tantò tardiorē mortē inducet. Sit itaq; primo die vrina quidē exquisitè aquea, febris verò debilis, hęc sanè in longū protrahetur tēpus, Sed quantū hoc erit, in primis diebus cognosci non potest, nec cognitu est vtile. At præsens principij tēpus nō solū internoscere datur, sed etiā sæpius præcognoscere quo finietur. Atq; in his quidem adeò diuturnis, sufficienter est tempus principij longū: in peracutis extremè angustū. Nam si itaq; in prima die, in vrinis appareat aliqd signū coctionis, iam hic principiū transgressum est. Similiter etiā acuti principij, ne præcognitionē quidem finis inquirere oportet: sed satis putare, si dum adest, cognosci possit: & cùm quàmprimum ad ascēsum cōvertitur, manifestè deprehēdatur. Si itaq; aliqd manifestū appareat coctionis signum,

Signorum differentia triplex.
Coctionis signa.
Signa mortem & salutem nunciantia.
Decretoriorum signorū genus habet proprium.
Criticorū symptomatum duplex natura.
Criticorū symptomatum naturam esse infidam.
Crisis celeritatem concoctio indicat.
Cruditas quid commonstret.
Crisis in primis quatuor diebus accessuræ, exemplum.
Principij in acutis morbis cognoscēdi ratio.

quicqd interiacet temporis, erit principium morbi. Quantum autem desit ad perspicuum illud cõcoctionis indiciom, & à morbi motu, & natura, & anni tempore, & regione, & ætate, & temperatura ipsius laborantis, invenies. Nam si morbus natura longus extiterit, quemadmodum febris amphimerina, & videatur tardè in hoc ægrotante moueri: tempúsq; anni sit hyems, & regio frigida, ætásq; & natura laborantis ad frigidũ declinarit, multũ interim temporis ad manifesti signi generationẽ desiderabitur: quod totũ tẽpus principio erit contribuendũ. At verò perfecta coctio est, quãdo in vrinis subsederit aliquid album, læue, æquale, & continuũ: debilis autẽ est, quando ex aquosa mediocriter subpallida facta fuerit: aut etiã turbulenta existens, talis permaneat. Rufa etiam & tenuia ad idem genus spectãt. Sed nihil horum iam principium esse finitum ostendit. Hoc enim manifestius indicium semper expetit, vel solam nebulam albã, vel suspensionem æqualem, cõtinuã atq; albam. Præterea rubens nubecula, & subsidentia talis, & absq; subsidentia probè colorata vrina, & crassitudine mediocria, principij finem declarat. Sic & in laterum & pulmonũ passionibus, ea quæ propriè sputa vocãtur, vrinarum subsidentiis assimilãtur. Nihil verò omnino expuere, sed tussim tantumodo siccã habere, tale quiddam est, quale in vrinis extremè crudum, q̃d nominamus aquosum. Quòd si ab eo quod est nihil expuere, * ad expuendũ quidem, verũ liquida, & omnino cruda, fiat trãsmutatio, debilis & occulta ea permutatio erit: nec absolutum erit tunc ipsum principij tẽpus. At vbi æger cœperit expuere pauca cõcocta, ac reliquo omni tempore hinc vsq; ad statũ, plura & meliora, & facilius excreuerit, tũc sanè expirabit principiũ, augmentũmq; morbi invalescet. Cùm verò exquisitè cõcocta fuerint & multa, eductáq; sine difficultate, tunc status est tempus. Quãdo verò similiter exquisitè cocta, & sine molestia educta, sed eorũ copia imminuta fuerit, dolórq; nõ amplius adsit, tunc cessare statũ oportet, subsequi autẽ declinationem. Sciendum autẽ est, secundum ipsas præcognitiones temporum, vndecimũ diem esse indicem decimiquarti: sicvti & vigesimi decimomseptimũ. Cõtingit autem laborantem pleuritide, die quidem decimoseptimo pauca quædã concocta expuere: sequi autem crisim, sed imperfectam vigesimo: ac postea tandem iudicari absolutè morbũ trigesimoquarto: quemadmodũ contigit in Anaxione, cuius Hippocrates meminit tertio Epidemiorum libro. Porrò primi dies tum indices, tum decretorij, valentiores quidem sunt vltimis, vbi morbus est breuis: eo tamẽ producto, lõgè imbecilliores redduntur. Igitur perfecti ac iam finiti principij manifestum & firmũ est signum manifesta concoctio. Finitur autem, & morbi natura, & tempus anni, & ætas laborãtis: ex abvndanti verò, & regio in qua ægrotat, & modus eius qui antecesserit victus, cùm nondum morbo correptus esset. Specialiora verò indicia futuri finis primo ægritudinis tempore, coctionis indicia sunt. Cæterùm si integræ cruditatis indicia in primis quatuor diebus morbi permaneant, longũ erit huic morbo principij tempus: si verò debilis mediocriter in ipso apparuerint, lõgum quidẽ & hoc erit, sed nõ priori similiter. Si aũt parua fuerint cruditatis signa, futurũ etiã principij tempus erit exiguũ. Meminisse autẽ cõvenit illius aphorismi: Frigidi sudores cum acuta quidem febre, mortẽ significant: cum mitiori verò, morbi prolixitatẽ. Quæ sanè prolixitas vniuersis ipsius morbi temporibus cõmunicabitur. Iam verò post summi vigoris tẽpus sæpe qdẽ nulla fit crisis, sed paulatim soluitur morbus, longo tempore concoctionẽ recipiẽs: at huiuscemodi solutionem absolutè crisim non nomino. Si qua verò confertim fiat permutatio, & moltò magis adhuc * agitationẽ quæ illam præcedit, ita appellare consueui.

Amphimerina febris diuturna.

Concoctionis absolutæ imbecillæq; signa.

Principij finẽ quæ indicent.

Sputa in pleuritide, vrinarum subsidentiis sunt persimilia.

Status tempus in pleuritide quando sit adesse significabitur.

Declinatio in pleuritide quã do adsit.

Vndecimum esse indicem decimiquarti.

Vegesimus est index decimusseptimus.

Pleuritidem iudicari posse die trigesimoquarto.

Primi dies in morbis breuibus valentiores sunt vltimis: contrà in longis.

Sudores frigidi quid indicent.

Crisis absolutè est agitatio præcedens morbi permutationẽ.

GALENI PERGAMENI
de crisibus, lib. II.

DEinceps autẽ, quo pacto quis primo statim die possit morbi naturã cognoscere, est adducendum. Cæterũ diem per totum hunc sermonẽ nostrum, in ea significatione accipiemus, vt nõ solùm lucem, sed etiã noctem complectatur. Sicvti & mensem ex triginta diebus cõstare dicimus: nõ id tempus tantùm, quo Sol supra terram fertur appellantes diem, sed noctem etiã ei copulantes. Atq; in hunc modum annum quodammodo dicimus trecentos & sexaginta quinq; dies cõtinere. Morbus est dispositio quædam functiones lædens: quæ quidem duplex sæpe consistit. Simplicẽ tamen dispositionẽ, nemo qui perspicaci sit ingenio, in primo die ignorabit: habet enim propria indicia. Eam verò quæ cõmista est, nõ omnibus per initia cõtingit agnoscere. Oportet autẽ in omnib. simplicibus dispositionibus sic exerceri, vt earũ singulas seorsum, & iam perfectas promptè noscamus. Simplicem itaq; morborum singulorum dispositionẽ, ante omnia ipsã per seipsam cognoscere expedit: primum quidem ac maximè, ex iis quæ secundum propriã ipsi insunt substantiã: deinde iam ex iis quę sæpius ei accidunt. Velvti in ea febre quæ tertiana dicitur, non hoc tantum advertas, si tertio quoq; die fiant accessiones desinentes integrè. Nam si duæ tertianæ fierent, aut duæ quintanæ: duæ quidem tertianæ quolibet die, per tertium autẽ duæ quintanæ accẽderẽtur. Quare vel duas tertianas vnam sic quotidianã putares, vel duas quintanas vnam tertianã. Forma itaq; accessionum maximè inspiciẽda est. Porrò exquisitæ tertianæ longissimus terminus, septem absoluitur circuitib. Fiunt autẽ tertianæ plurimæ, vt etiã continuæ & ardentes, æstiuo tempore, vbi secũdum naturã se habet. Etenim quemadmodum hyems præ omnibus anni temporibus humidissima & frigidissima existit: sic æstas, siccissima simul & calidissima, dummodo propriã naturã retineat. Nec enim debes existimare, q; propter anni temporũ appellationes, singulæ ęgritudines accidãt tales scilicet vel tales: sed propter ambiẽtes aëris temperaturã. Nam qualem hic naturã sortitur, ita etiam nos afficit. Similiter etiam regio & temperies hominis calida & sicca, plurimarũ febrium feracior est, iis quæ tẽperamentum contrariũ possident. Quòd si etiam victu calidiori & sicciori vsus

Dies.

Mensis.

Annũ constare ex trecẽtis sexaginta quinq; diebus.

Morbus quid.

Simplices dispositiones esse per se noscendas.

Tertianas duas copulatas vna dare singulis diebus.

Quintanas duas copulatas, tertio quoq; die accessionem facere.

Tertiana exquisitæ longissimus terminus septem absoluitur circuitibus.

Hyemis tempores.

Æstatis tempores.

vsus aliquis fuerit, hoc est, laboribus, vigiliis, curis, & anxietatibus, cibisq; paucioribus & biliosioribus, nõne etiam in hoc ipse seipso biliosior reddetur, ac proinde calidior & siccior? Atq; hæc sanè quæ diximus, cõmunia sunt ardentium febrium & tertianarũ generationis. Etenim tertiana accessio ab acutissimis maximéq; adurentibus febribus nullo modo relinquitur: sed hoc discrimen interest, quòd in hac, per totum corpus bilis defertur, atq; ideo vehemens fit rigor, bilisque supervenit vomitus, atq; vrinę & sudores biliosi adsunt: in aliis verò adurentibus febribus, quæ nullam habent intermissionẽ, flaua bilis in vasis vnà cum sanguine cõtinetur: id quod certè est in causa, vt tertiana febris per sudores vomitúsq; finiatur: in adurẽtibus autẽ, singulæ accessiones ad infebricitationẽ nõ perveniant: quoniã qui earum est causa humor, non expurgatur. Sed quãdo in his bilis agitatur vehementius, ac velut efferuescit, à naturáq; invalescente impellitur, tunc rigor supervenit, & febris soluitur. Nã ardens febris, si superveniat ei rigor (vt inquit Hippocrates) soluitur. Quòd verò non modò causa frigida, sed acris etiam & calida, rigorem faciat, in libro de symptomatum causis ostendimus. Etenim acres & mordaces humores vehementius emori agitatiq;, & per sententia corpora violenter delati, stimulant, pungunt & feriũt: atq; hinc sensum inæqualem, rigorem, cõcussionémq; invehũt. Tertiana itaq; febris, quæ ex flaua bile mota ortũ habet, rationabiliter statim ab initio rigorẽ affert nõ mediocrẽ: hoc ipso primũ à quartanæ rigore differentẽ, quoniã in illa quidem pungi videtur ac percuti corpus (talis enim est in tertianis febribus sensus rigoris) in quartana autẽ frebre similem frigefactionẽ habet, qualis per gelu, tempore hyberno sentitur. Quippe in quartana febre atra bilis redundat: sicvti in quotidiana, pituita. Tertianã igitur febrem * minimè quidem licet absq; rigore vehementi, pungente atq; feriente carnem, oriri. At quartana febris nõ primo statim die cum rigore invadit vehementi, sed progrediente ipsa, atq; aucta, vnà etiam rigor quidam grauis, ac velvti ossa cõtundens, augetur. Quotidianas autẽ nõ comitatur rigor, nec in initio, nec in progressu, sed frigefactio dũtaxat. Præterea quartanæ febres paruos, debiles, tardos & raros adeò pulsus efficiunt in invasionibus, vt nulla altera dispositio: tertianis verò parui quidẽ ac debiles, tardiq; ac rari, cùm invadunt, pulsus necessariò adsunt. Verũ tarditas ac raritas nõ paruo ab iis intervallo relinquitur, quæ in quartanis accidunt. Nam in quartanarum principiis videbitur tibi arteria quodam modo ad interiora retracta, impeditaq;: in tertianis verò, nec aliqd tale percipitur, tarditásq; propè accedit ad eum qui secundum naturã est motus: ac prçterea certus ordo æqualitásq; pulsibus inest. Habet etiam tertiana febris per incrementa, æqualem liberámque celeritatem: statimq; ad magnitudinẽ atq; vehementiã excitatur, hisq; omnibus frequentiã correspõdentẽ: neq; ipsi vllũ adest inflãmationis signũ. Iam igitur & sitim invehit, & hominẽ exurit, & paulò pòst in vigore consistit: calor æqualiter quaqueversus extenditur nihilóq; plus thorax extremitatibus calet: & si manum imposueris, in primo occursu quidem percipitur calor multus & acris, quiq; velvti quodem cum vapore efferatur: paulò pòst verò superatur à manu: non vt in febribus malis & adurentibus accidit. Ac iam sanè bibendi tempus ægrotanti instat. statimq; post potũ plurimus vapor calens per cutem exhalat, sudoris nuncius, bilisq; supervenit vomitus, venterq; soluitur, & biliosum mingunt. Incipit itaq; sudor vapidus calidusq;, velut in balneis: totum verò ipsis corpus æqualiter sudat, talisq; est pulsus, qualis in iis qui rectè valentes exercitantur & balneãtur: velox scilicet, magnus, vehemens & creber. Sed præter hæc omnia statim ad infebricitationẽ desinit, vniuersum accessionis tẽpus vltra duodecim horas nõ protrahẽs. Sæpius aũt septẽ horas accessio cõtinet. Nõnunq̃ citius aut tardius, sed non multò, finitur. Descripsimus itaq; veram & exquisitã tertianam. Quòd si vrina reddatur rufa, aut subflaua, appareatque crassitudo mediocris: ac paulò pòst, vel albam nebulam, vel supẽsionem optimam fecerit, febris ipsa vltra quartũ circuitum non progredietur. Rufiore verò vrina existente, neq; suspensione aliqua, nec nebula in primo circuitu apparente, ad septimum extendetur. Quòd si præter alia signa, in vrinis appareat subsidentia læuis, æqualisq; circa primũ statim diem, vltra tertium circuitum ipsa febris nõ divagabitur. Ingruente autem accessione quartana, eximia quædam ad tarditatem ac raritatẽ fit pulsuum conversio. Solet porrò quartana febris maximè oriri in autumno, præcipuè si tempus ipsum frigidam & siccam, & inçqualem sortiatur temperaturam. Quòd si etiam regio taliũ febrium sit generatrix, & ægrotãtis natura atræ bili obnoxia, talisque victus ratio antecesserit, quæ huiusmodi aggregarit humorẽ: & si eo tempore quartanæ febres populariter fiant, homóq; lienosus fuerit, vel febres erraticas passus: si augmentum & status plurimũ contraria fuerint, tenuésq; & albæ & aquosæ vrinæ reddantur: si inquã hæc omnia indicia in prima accessione adsint, quartanam esse febrem non dubites. Sed quotidianam à tertiana distinguere facilius est. Neq; enim primo statim die cum rigore invadit, sed progressu temporis refrigerationes potius quàm rigores ipsis adveniunt: neq; vllus ordo aut æqualitas pulsibus assidet, cùm primũ accessiones fiunt. Sed nec devrũt laborantes, nec denudare corpora, & pallia iactare cogũt: nec multùm ac frequenter respirare, ac velvti flammam ex ore efflare, frigidúmq; potum expetere. Verũ isti cùm febricitant, minimè sitiunt: vrinæq; ipsis in primis diebus tales sunt, quales quartanis incipientibus adsunt. Atq; in primis diebus minimè sudant: sed progrediente tempore hoc etiam illis advenit. Eget autem hæc frebris, natura humidiore, vitáq; ociosa, & plena crapulis. Quare in pueris assiduè fit: ac perrarum est, quin & os ventriculi, & hepar in ipsis malè afficiatur. Sed et cruditates antecedunt plurimæ, & coquẽdi moræ, & acidi ructus: & cùm primũ febrire incipiũt, præcordia vltra naturalem habitũ intumescunt. Color his cum pallore albus: taliúmq; morborũ

Febres ardẽtes & tertianas quæ gignant.

Tertianarũ ad urentiumq; febriũ discrimẽ.

Ardens febris si superveniat ei rigor, soluitur. Rigorem fieri à frigida & à calida causa.

Tertianam febrem oriri à flaua bile per corpus mota. Rigor tertianæ & quartanæ quomodo differant.

Quartanã gigni à bile atra. Febrem quotidianã fit a pituita.

Quotidianã nõ cum rigore, sed cum refrigeratione quadam invadunt.

Tertianarum quartanarũq; secundum pulsum discrimen.

Tertianarum signa & symptomata.

Tertiana cõtempus quo accessionis tempore est potio dãda.

Tertiana accessio vltra duodecim non protrahitur horas.

Tertiana exquisita descriptio.

Tertiana breuem solutionẽ quæ vrinæ indicent.

Quartanarum febrium signa & symptomata.

Quotidianæ et tertianæ febris discrimen.

Quotidianarũ febriũ indicia.

Quotidianæ cur assiduè pueros invadant.

hybernum tempus est ferax, & status temporis humidus, & eiusdem naturæ locus: fitq; accessionum principiū circa vesperam. Ita quidem quotidiana, tertiana, & quartana, prima die invicem discernuntur. Cōtinuas autem febres, quæ idem genus cum iis quas diximus habet, similiter primo die vir exercitatus cognoscet. Etenim exquisita ardens, cùm omnia alia seruet exquisitæ tertianæ indicia, eo solo differt, quòd neq; cum rigore invadit, neq; ad infebricitationem desinit. Quæ verò quotidie accessionem facit, quando temporis statum, & ætatem, & naturam corporis, & victus rationem antecedentem, ac præterea pulsuum formā, coloremq; eundem habuerit cum exquisitis quotidianis, non pervenerit autem ad infebricitationem, idem genus cum illis obtinet. Eodem modo & quæ quarto quoq; die accessionē facit sine vlla intermissione, nulla interposita febris quiete, eiusdem est generis cum quartana. Et palàm est, quòd nec rigor in ea accessiones antecedet, neq; sequetur sudor. Quæ igitur in sola flaua bile febris accenditur, sine aliquo affectu visceris, si quidem manente adhuc intra vasa bile accendatur, exquisita febris ardēs dicetur: si verò per totum corpus deferatur, tertiana. Sic & si ab atra bile fiat febris, cùm per totum corpus delata fuerit, quartana efficitur: cùm immobilis, illa quæ quarto quoq; die excrescit: quēadmodū si ex pituita ortū habeāt, vel quotidianæ sunt, vel quæ accēduntur singulis diebus. In vniuersum autē voco cōtinuam febrem, quæ ad infebricitationē, anteq̄ ex toto soluatur, non desinit: etsi declinatio aliqua sensibilis in ea deprehēdatur. Cùm verò nec declinatio aliqua sensibilis fiat, semper verò à primo principio febris vsq; ad crisim similis perseuerauerit, erit hæc ex genere febrium devrentiū, ab iisdem verò acutie differet. Sed nec in primo die, nec in secundo est huiusmodi febrem præcognoscere, nec aliter vtile. Sat enim est genus agnoscere, q; scilicet biliosa sit, devrens, & peracuta. Atq; huius generis febres omnes in prima septimana diiudicantur: si verò tertiana pura fuerit, intra septimum circuitum. Omnino autem diuturnæ sunt, & quotidiana intermittens, & illi adhærens continua, sicuti & quartana, & quæ per quartum excrescit. Quare tria erunt vniuersa simplicium febrium genera. Singula verò ipsorū in duas primas differentias scindentur: vel enim intermittentes, vel febres continuæ erunt. At si morbus compositus fuerit, non æquè facilè cognoscetur. Dupliciter verò genus febris cōpositum cōstituitur: in prima quidem sectione, vel quia ex quas diximus febres citra alicuius membri affectū miscentur: vel quia ex membri cuiuspiam inflāmatione accenduntur. Quæ igitur citra membri affectum cōsistunt, dupliciter cōmiscentur: aliquando implicatæ, nonnunq̄ verò per se totas confusæ. Sic quoq; membra inflāmata: nam ex ipsis quædam sanè velvti complicantur tantūmodo, quædam verò velvti confusionē quandam habent dispositionum. Ac febres sanè, quædam complicantur vnius generis cum aliis eiusdē generis, vel vnius speciei cum aliis eiusdem speciei. Cōtingit verò nonnunq̄, vt etiam differentes misceantur. Nam quotidianæ tertianis, & his quartanæ, & quæ eandem speciem seruant, invicē plerunq; implicantur. Quo fit, vt idem homo tres interdū habeat quartanos circuitus: sed hos quidem nō est difficile agnoscere. Quandoq; verò aliqua ex intermittentiū genere cum cōtinua, difficillimā vixq; explorabilem facit mistionē. Porrò quemadmodum febres, ita & patientia loca mistionem recipiunt: vel quia differētia membra propriā singula febrim accendunt, vt lien & iecur: vel quia dispositio mista, velvti inflammatio cum erysipelate, aut erysipelas cum inflāmatione miscetur. Pro differentia enim affectarū particularū, atq; etiā earum affectuum, solent etiam ipsæ febres variari. Vbi igitur singula accuratè distinxeris, tunc sanè facilè mistionē deprehendes. Nulla autem est nec species, nec genus, q̄d circa tertiam vel quartam diem, cuius naturæ sit, innotescere nequeat. Invadat igitur febres aliqua horrida, atq; omnino inæqualis in pulsibus, & in eo qui per totum corpus sentitur calore, vt sæpius propius statum esse existimetur, vel medium augmēti obtinere. Rursus verò horrida fiat, & pulsus minores, debiliores, tardiores, atq; rariores habeat: & calorem quidem ab extremis partibus recedentem, circa verò ventrē atq; thoracē, copiosum. Hanc non absq; ratione quispiam hemitritæū fore sperauerit, vel potius iam esse: à multis autem tertio die noscetur. Sed hæc quidem mixta est, ex biliosa pituitosáque febre, non invicem complicatis, sed per se totas confusis. Quæ autem ex complicatione fit, quadrupliciter consistit. Vel enim tertiana quotidianæ commista: vel ea quę quotidie accessionem habet continua, illi quæ per tertiū continua est: vel tertiana ei quæ singulis diebus accessionem facit continuæ: vel quotidiana ei quæ per tertium continua est. Si qua verò febris in primo die exquisita tertiana deprehēsa, deinde sequenti die similem priori omnino fecerit accessionem, hęc duplex tertiana existit. Sic autem & duæ & tres quartanæ sæpius invicem complicantur, quas accessionū forma à quotidianis distinguit. Tria igitur sunt omnia quæ ex humorū putredine febrium accenduntur genera: quædā enim ex flaua bile (hæq; plurimæ sunt) quædam ex atra, quædam ex pituita consistunt. Aliarū autem omnium febrium varietas, ex miscella horū humorū nascitur. At ephemerę & hecticę febres, alia duo constituunt genera, ab iis, quæ dicūtur acutæ febres, distincta. Porrò febris acuta, vel aliquo dictorum humorū cōputrescente, vel membro phlegmone obsesso, gignitur. Mirantur autem nōnulli, quòd possit intermittens febris cū cōtinua misceri, quodq; nulla intermissione accedente febris, interdū solæ intermittentes mutuò inter se misceantur: id q̄d accidit nō in tertianis tantū, aut quotidianis intermittentibus, sed etiā in ipsis quartanis. Cùm enim plures invicē cōplicantur, siue eiusdē generis, siue diuersi, accidit vt febris secunda plurimū anticipet advenire, anteq̄ prima in exactam integritatē desinat. Deinde rursus tertia eidem succedit, antequàm perfectè soluatur. Hoc verò maximè accidit in longioribus accessionibus. Etenim trium tertianarum complicatio, in secundo statim die nobis mani-

Margin notes (left): Continuarum & intermittentium febrium differentiam, secundum modum generationis. — Cōtinua quartana descriptio. — Febris cōtinua quæ ad infebricitationem, anteq̄ ... non desinit. — Devrentes febres. — Tertiana pura intra septimum circuitum absoluitur. — Febres diuturnæ quæ. — Febrium simplicium tria genera. — Febrium genus compositum, consistens dupliciter. — Febres quomodo inter se misceantur.

Margin notes (right): Quartanos circuitus tribus posse vnum eundemq; simul hominem corripere. — Patientia loca quomodo affectus suos complicent. — Hemitritæi febris descriptio. — Hemitritæū esse flaua ex biliosa pituitosaq; febre per se totas confusis, vel ex iisdem inter se complicatis. quod fieri quadrupliciter potest. — Tertiana duplex quando adesse dicatur. — Febrium putridarum tria genera. — Febris acuta quibus ex causis et occasionibus possit.

Febriũ quæ ex locis patiẽtibus accidunt, formam esse compositam.
Pleuritidis generatio, signa, & symptomata.

manifestè est conspecta. Earũ verò febrium quæ ex locis patientibus accidunt, forma composita est. Quædam enim loci indicis præ se ferũt: quædam autem eius, ob quam consistunt, causæ. Vel vti in morbo laterali locus quidem patiens est, costas succingẽs membrana. Quæ quidem cùm inflammata sit, necessariò dolore inuellit, quoniam neruosa est: sed hunc pungentem, & longè extensum, quoniam pars affecta, est membrana. Quæ quidem cùm vnum sit ex spirandi instrumentis necessariò difficilem habebit respirationem animal. Quia verò & cordi & pulmoni proxima est, necessariò & febricitabit, & statim infestabitur tussi: nõ tamen statim expuet. Sed si quidem multũ ac crassum ab inflãmatione defluxerit, tunc tussi expuet: si verò paucũ & tenue, irritabitur quidẽ necessariò, ita vt tussis moueatur: nõ tamen expuet, anteq̃ collectum simul atq; cõ coctum ad multitudinẽ crassitudinémq; peruenerit. Nunquid verò magis pituitosus [illegible] vel biliosus humor, is qui inflãmationem [illegible] forma sputorũ cognosces. Nam si sputa [illegible]mo sa, fluxum maximè pituitosum osten[illegible] flaua autem, biliosum impermistũ: quæ ve[illegible] sunt, amaram quidem & ista referunt b[illegible]d non paucam serosam humiditatem cu[illegible]misceri significant: & multò ampliorem, qu[illegible]do pallida quis expuerit. Sic & nigra, atræ bilis fluxum ostẽdunt: sicvti quæ magis rubida sunt, plurimũ quidem sanguinis: minimum aũt amaræ bilis, in eo qui inflãmationem facit, contineri significãt.

Sputorum colores ostendunt differentias humorum gignentium pleuritidem.

Sputa mitiora quænã sint in pleuritide, & quæ exitialia magis.
Pleuriticorum pulsus quales.

Atq; ideo inter omnia sputa hæc sunt mitiora: sicvti nigra, magis exitialia. Pulsus igitur pleuriticorum, quã quidem duram præ se fert tensionẽ, neruosum esse locum affectum ostendit: quã verò serræ similis est, inflãmationis affectum. Quã velox simul & frequens, ac magnus, ad inflammationem consequi febrem. Quã singula quæ diximus, maiora sint minora sunt, vel magnam esse, vel paruam ostendit dispositionem.

Febrium diuisio.

Igitur aut simplex est febris, aut cõposita: vel cum loco patiẽte, vel ephemera, vel hectica. Si simplex omnino fuerit, humoris indicis affert, ex quo genita est. Si verò composita, ex quot simplicibus febribus composita est, tondem numero humorũ multitudinem indicabit. At si hoc indicet, illud etiam significabit, nũquid morbus diu durabit, an citò finietur. Nam si humor pituitosus extiterit, necessariò diuturnus erit: longè verò magis, si atræ bilis naturam referat. Quòd si ad flauam bilem inclinet, minimè quidem diuturnus erit.

Febrium longitudinẽ & breuitatem deprehendo possemus: notitia humorum ex quibus gignuntur, vel dispositionum partium à quibus procedunt.

Sic & locus patiẽs, qui quidem motu multo exercetur, calidúsq; est, ac rarus, & principatum gerit, acutiorem fore morbum portẽdit. Qui verò neq; in motu continuo est, frigidúsq; ac densus, & sine principatu existit, ad longius tempus debere extendi significat. Eodem modo & dispositio, si quidem difficilem motum habuerit, frigidiórq; fuerit ac densior, diu duraturum: sin autẽ facilè moueatur, calidiórq; fuerit, & rarior, citò solutum iri. Similiter & de causis est iudicandum.

Crises repẽtinæ violentæq; calidarum febriũ sunt propriæ.

Eas igitur quæ cum magno ac repent[illegible] mine fiunt solutiones morborum (q[illegible] crises vocantur) febrium earum q[illegible] humoribus accenduntur, proprias [illegible]dum. Post has, earum, quæcunq; membrorum sunt principatum habentium, facilè mobiles calidæq; dispositiones. Ephemeræ verò & hecticæ febres, sine magna pturbatione, & minimè subitas faciunt permutationes.

Constipatio febrem qua ratione gignat.

Ergo in omnibus inflammatis particulis constipatio ipsa, quæ locum probè difflari prohibet, statim quidem putrefacit humores, simulq; quendam calorem excitat, qualis & in reliquis omnibus putrescentibus gignitur. Cuius caloris modus, cùm simplex fuerit, necessariò alicui earum, quas diximus, febriũ assimilatur: vel potius vna ex illis est, vel ad amaram bilem, vel ad atram, vel ad pituitam attinens.

Inflãmationẽ gignit vel flaua bilis, vel atra, vel pituita.
Bilis quos edat tumores.
Atra bilis quales tumores gignat.
Pituita gignit œdemata.

Omnino enim humor qui inflammationem efficit, vel flauæ bilis est, vel atræ, vel pituitæ. Si igitur impermistæ multæq; flauæ bilis fuerit, tum facit erysipelata, & eos qui herpetes nominantur: sicvti si nigræ, cancros, & phagedænas, aut elephantos, aut aliquem ex his adeò incurabilibus morbis. Quæcunq; verò ingruente pituita in tumorem attolluntur, hæc œdemata nuncupantur. At qui sanguis atræ bilis est permistus, duras gignit inflammationes: erysipelatibus verò similes, qui amaræ: inflatas, qui pituitæ.

Sanguis producit propriè dictam inflammationem.

Cùm verò ipse secundum naturam se habens sanguis, trusus in locum fluxioni obnoxium putruerit, hic quidem affectus inflãmatio est. Simplex verò ex ipsa febris accenditur, maximè ephemeris similis, quæ ex inflammationibus inguinum accidunt: nam & ipsa inguinis inflammatio ex optimo sanguine fit.

Sanguinem putrescentem ad amaræ bilis naturam transire.

Liquet autem, q cùm hic putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed iam ad amaræ bilis naturam transit. Atq; in hoc illud seruatur, triplex esse genus vniuersum simplicium febrium. Quæ enim ex sanguinis putredine fit, iam quodammodo biliosa est. Etenim sanguis ex moderato calore gignitur: flaua autẽ bilis, ex maiore: atra verò ex impensè immodico.

Humorũ generationes atque transmutationes.

Quicquid igitur pingue ac tenue in sanguine est, fit flaua bilis: crassum verò, ac velvti fæx, quando immodicè exaruerit excalfactum, atra. Flaua etiam bilis quandoq; in atram couertitur, cùm assata fuerit. Omnes igitur quæ in particula aliqua accenduntur febres, vnum aliquem ex dictis, vel simplicem, vel compositum characterem habebunt.

Febrium mistionem nõ ignorabit, qui singulas simplicium cognorit.

Qui verò singulas per se febres exquisitè cognorit, earum & mistionem nõ ignorabit.

Ephemeræ febres, solius spiritus sunt passiones.
Ephemerarum febrium causæ.
Ephemerarũ febrium indicia.

Ephemeræ febres solius spiritus sunt passiones, absq; humorũ putredine, aut membri inflammatione, nisi inflammatis inguinibus accidant. Earum autem generationis sunt occasiones cõmunes, vigiliæ, cruditas, tristitia, timor, curæ, iracundia, deustio, refrigeratio, lassitudo, ebrietas, & quæcunq; similia. Cõmuniter omniũ pulsus pmouetur ad paruitatẽ atq; frequentiam, & nonnunq̃ ad magnitudinẽ. Exquisitè autẽ seruat eam quæ secundum naturã est, æqualitatem, mollitiem, & ordinem. Sic & vrinæ, nõnullæ quidem, suspensiones, nõnullæ verò subsidentias bonas habent, quædam autẽ nebulas. Omnes verò probè coloratæ sunt, sicvti & in omnibus calor vapidus est: atq; ab omnibus ipsis absunt maligna accidentia. Cõmunes autẽ sunt omnib. & vrinæ rufiores. Cæterũ iis qui ob tristitiam febricitãt, acrimonia potius

Tristitiam quæ signa arguant.

adest, quàm multitudo caloris: sicvti iis qui ob iram, contrario modo. Sed & tenuitas corporis in iis qui tristitia, quàm in iis qui curis vexati sunt, manifestius apparet, & oculorum cõcauitas, & insolita quædã decoloratio. Et hæc quidem cõmunia omniũ etiã aliorũ, qui quocunque modo cogitationibus impliciti fuerint, indicia sunt. *Sed præcipuè ex oculis sunt discernendi; licet enim ex his etiã in sanis animi affectum cõiicere. Eos qui insomniis vigilauerunt, distinguit decolorationis modus: subtumida præterea ipsis est facies, palpebrásque nõ facilè attollũt, oculósque habent præhumidos. Iracũdis neque oculorũ cõcauitas, nec manifesta inest decoloratio. Sed nec magnitudo pulsuũ aufertur. Eorũ verò qui febriũt ex lassitudine, cutis est siccior, quàm in aliqua alia febrium ephemerarũ. Quæ ex densata cute febres oriũtur, solæ inter omnes ephemeras in passione astricta cõsistunt, facilèque dignoscũtur ex tactu: sicvti & aridæ febres quæ ex lassitudine fiũt. Caliditatis aũt motus istis quodãmodo augescit. Earũ verò febriũ ephemerarũ, quæ ex bubone accenduntur, pulsus maximi sunt, veloces atque frequentes, calórque plurimus, qui post statum statim ex profundo attollitur, sed suauis. Præterea rubea facies magna ex parte ipsis inest, & maior tumor & vrinæ subalbę. Cõmunis autẽ his febribus inest æqualitas pulsuũ. Quia verò nulla hecticarũ febrium in primis diebus, sed in progressu tẽporis fit, de illis non agemus in præsentiarum.

Oculorum ex signis, in sanis etiam animi affectus cognosci.
Vigilus maceratorum signa.
Iracundorum signa.
Febrientiũ ex lassitudine signa.
Ephemera ex densata cute.
Ephemeras ex bubone ortas quæ arguant.
Hecticarum febrium nulla fit statim in primis diebus, sed in progressu.

GALENI PERGAMENI de crisibus, lib. III.

VBi morbus subitò ad sanitatem pervenit, ea permutatio omniũ optima est, atque ideò ipsam per excellentiam crisim vocamus. Ex aliis autẽ permutationibus, quæ quidẽ ad subitam mortẽ fit, mala crisis existit. Quæ verò aliquam effatu dignam mutationẽ efficiunt, non tamen integram solutionẽ, imperfectæ crises vocantur: sicvti & quæ sensim emoriente vel virtute, vel morbo contingunt: quæ solutiones simpliciter, non crises vocari debent. Sola igitur subita ad sanitatẽ conversio, simpliciter crisis vocatur: quæ fit subitis quibusdam excretionibus, aut effatu dignis abscessibus. Quicunque enim aliter quieuerint, retrocedunt malignius. Antecedit autẽ huiusmodi excretiones abscessúsque non mediocris perturbatio in ægrotantis corpore. Nam anxietates, vigiliæ, dementiæ graues somni, respirationes difficiles, vertigines, sensuum difficultates, dolores capitis, colli, stomachi, & multorum aliorum membrorũ: nonnullis verò, aurium sonitus, & vanæ ante oculos apparent imagines, & lachrymæ involuntariæ effluunt, & vrina retinetur, & labrũ agitatur, & aliquid tremulum fit: obliuio præterea, & præsentiũ ignorantia, & vehemens rigor accidit, & plurimum accessio consuetam anticipat horam, & multus æstus, sitisque inexpugnabilis sequitur: clamant & saliunt, sicvti furentes, nec possunt in eodem situ recumbere. Deinde repentè multus sudor erumpit, aut vomitus nõ exiguus insequitur, aut venter subitò soluitur, aut abvndans fit fluxus sanguinis, aut hæc omnia simul contingunt, vn-

Crisis per excellentiã dicitur subita permutatio morbi ad salubrem.
Crisis mala.
Crisis imperfecta.
Crisim subitis tantum subitis excretionibus aut effatu dignis abscessibus.
Crisim præcedentia symptomata.

de non paruus invadit timor adstantes. Vt igitur qualẽ sit habitura exitũ præsens crisis, agnoscas, prævideas autem futurã, primũ ac maximè omniũ expendendæ coctiones sunt ex vrinis, alui excrementis, atque ex ipsis sputis. Quippe neminem vidi intereuntẽ, qui præcedentibus coctionibus, crisim ipsam habuisset. Non tamen æqua omnium signorũ dignitas existimanda est: sed in morbis quidem thoracis atque pulmonis, præcipuè sputa sunt exploranda: non tamen vrinarũ contemplatio explodenda: sed & excrementa sunt inspiciunda. Si verò tantùm febricitẽt absque alicuius visceris affectione, aut si etiam aliquid eorum quæ circa hepar, renes, vesicam, atque splenem habentur, phlegmone obsessum sit, maximè vrinis est intendendus animus. Sicvti si circa ventriculum passio consistat, primùm excrementa alui inspiciunda: sed neque interim sunt negligendæ vrinæ. Primũ itaque & maximum instantis bonæ crisis indicium sunt concoctiones. Secu[illegible] autem, quod ab aliqua die indicatoria, indicata prius fuerit, cui annexa sit diei ipsius iudicantis facultas. Deinceps verò inspicere oportet [illegible]ciem morbi, & morem: ac postea, si formæ [illegible] ipsa excretio respondeat. Etenim si febris [illegible]us sit, vel sanguis è naribus profluet, vel post vehementem rigorem sudor multus & calidus per totum corpus manabit: aut per vomitum, aut per aluum, biliosum aliquid excernetur. Ita & tertiana vomitibus & excrementis biliosis, & sudoribus toto corpore fluẽtibus, finiri debet. Plurimum autem pituitę in febribus excernitur quotidianis, & multi per totum corpus sudores fiunt. Finit autem & phrenitidem sudor multus, præcipuè si calidus è capite fluxerit, sudante simul reliquo corpore. Contingit etiam interdum, vt per sanguinem fluentem è naribus phrenitis etiam soluatur. Non tamen lethargus, aut peripneumonia fluxũ sanguinis amãt. Inter ipsas autem pleuritis medium obtinet locũ. Lienis etiam hepatísque soluit inflammationes, si simul adsit acuta febris, sanguis è naribus profluens: sicvti & reliquas omnes, quæ sub præcordiis fiunt, feruentes & acutas inflammationes. Oportet autem per directum fluere sanguinem, ex dextra quidem nare, patiente hepate, vel locis sub dextris pręcordiis positis: ex sinistra autẽ, liene, & locis vicinis. Iuuat etiã & sudor bonus omnes quæ sunt iuxta præcordia inflãmationes calidas & acutas. Hepatis verò cõvexæ quidem partes patientes, fluxibus sanguinis è narẽ dextra, sudoribus bonis, copiosisque vrinis soluũtur. Cauæ autem partes excrementis biliosis atque sudoribus: nõnunquàm verò & vomitibus. Sudores tamen omnibus febribus proprij sunt, & præcipuè feruentibus. Finiunt autem quartanas febres, si atra simul cum eis atque varia excernantur: semitertianas verò, si biliosa simul & pituitosa. Soluunt etiam parotides, lethargos, reliquósque omnes affectus capitis. Porrò cæteri abscessus, fe[illegible]bres[illegible] diuturnas securè soluere consueue[illegible] verò ægrotantis ætas atque natura, præte[illegible]tio antecedens, locus in quo ægro[illegible]pus, præsénsque status temporis [illegible]anda. Atque ex his quæ diximus licet exer-

Concoctiones esse expendendas, ad cognoscendam præsentem crisim, ac prævidendã futuram, interiisse aliquem qui crisim post coctiones præcedẽtes habuisset, non vidit Galenus vnquam.
Excrementa corporis, quæ in quibus morbis præcipuè sint expendenda.
Crisis bonæ & instantis indicia.
Ardentis febris solutio cũ quibus excretionibus fiat.
Tertianæ solutionẽ excrementis biliosis fieri.
Quotidianarũ solutio quas excretiones adferat.
Phrenitis quib. excretionibus soluatur.
Sanguis è naribus atque è directo profluens, quas soluat inflammationes.
Hepatis partes quibus excretionibus solui soleant.
Sudores omnibus febribus proprij.
Sudores, quos dissoluant affectus.

exercitatis viris præsentē crisim cognoscere. Ad præcognoscendam verò futurā, illa quæ nuper diximus, vnà cum natura morbi similiter expendenda sunt. Post hæc autem & accessionū circuitus veniunt considerandi, an per tertiū, vel per quartū, vel per singulos dies eveniant, vel nullo modo eveniāt, sicvti in synochis accidit. Si enim properauerint, ac semper proportionabiliter anticipauerint horā, aut multò vehementius infestauerint, & per tertiū occursauerint, citò crisim subsecuturā denunciāt. Si verò lente moueātur, atq; eadē invaserint hora, & singulis diebus fiāt, post longius tempus crisim futurā portendunt. Præterea coctiones inspicere oportet: quarū insignes permutationes, si in diebus indicatoriis accidant, indicia sunt, quòd sequentes indicatorij dies ægrotū absoluent morbo. Minimè autē contingit, febrem omnia signa securissima habentem, nec illam, in qua sunt omnia maximè perniciosa, alteram quidem nō liberare, alteram verò non occidere in primo quaternario ægrotantem. Cùm autem vnaquæque accessio quatuor habeat partes, principium, augmentū, statum, & declinationem: vel has omnes breui tempore accessio percurrit, vel tardo: vel nonnullas quidem citius, nonnullas verò serius. Si omnes igitur celeriter peragat, manifestū inde fit, quòd ad crisim properat: omninóq; huiusmodi febris est de numero intermittentiū. Neq; enim contingit, vt illa quæ omnes celeriter peragat, amplius continua permaneat: sicvti neque vt quæ in omnibus partibus prolixitatem seruat, fit intermittens. Voco febrem intermittentem, quæ ad infebricitationē pervenit. Porrò febris synochæ longus est status: * imò verò tota hæc febris status est. Cùm igitur morbi species, & magnitudo, & motus, & mos, inter se distinguantur: & species quidem fit ex propriis accidētibus cognita: magnitudo verò, ex eorundem quantitate: motus, ex tempore accessionis partiū: mos, ex accidentibus supervenientibus: his quoq; adiuncta consideratione temporis anni, & naturæ, & regionis, & similium: nunquid morietur æger, aut sanabitur, ad hæc illa respiciens invenies, ad speciem, & morem, & magnitudinem: sed præcipuè morem expendere oportet. Vtrùm verò per crisim terminabitur morbus, an non, primū quidem ex motu ac magnitudine perspicies: deinceps autē ex ipsius specie: postea ex anni tempore, & ex aliis quæ eiusdem sunt ordinis, & ex supervenientibus accidentibus, quæ vel vnà cum crisi ab initio invadūt, vel paululum anticipant. Nam cùm supervenientia accidentia diuidātur trifariam: in ea scilicet quæ more morbi natura ostendere apta sunt, & in ea quæ affuturam proximè crisim denunciant & in ea quæ non solum signa, sed etiā causæ crisis existunt. primū quidem ex his simplex est genus: secundum verò & tertium nō semper, neq; idem facere neq; ostendere est aptum, sed variātur secundum tempora. Si æger igitur primo die habeat signa salutis manifestissima, huic in primo quaternione soluetur morbus. Vtrùm verò per solutionem vel [illegible] magnitudine & paruitate distinguit. M[illegible] quidem, iudicantur omnino: parua autem duntaxat

Crisis futuræ præcognoscēdæ quæ requirantur.

Synochas febres nullum habere circuitum.

Crisim citò & tardius futuram, quæ indicent.

Coctionū permutationes quæ indicent.

Accessiones singulæ quatuor sortiuntur tempora: initium, augmentū, statum, & declinationem.

Intermittens febris est, quæ ad integritatē deuenit.

Synochæ febris tota vnus status existit.

Crisim salutarem aut perniciosam cognoscens, ad speciem morbi, morem, & magnitudinem se respicere.

Solutio morbi, sit ne futura per crisim, an secus, vnde cognosci possit.

Accidentia supervenientia, trifariam diuidi.

soluūtur. At dies crisis ex ipso motu invenietur. Nam si febris synocha fuerit, nullúsque acciderit error, sperandum est crisim quarto futuram die. Si verò continua fuerit, magnitudinē ac motum inspicere oportet. Convenit namq; in tertio vel quinto die crisim fieri: in tertio quidē, si morbus sit magnus, ac motum habeat velocem: in quinto autem, si nec valde magnus sit, nec moueatur velociter. Oportet enim crisim in idem tempus incidere cum accessione. Ob idq; rarò accidit vt in quarto die continuarū crisis videat. Continuæ itaq; febres, quæ in accessionibus crisim habent, tertio die, vel quinto rationabiliter finiuntur. Adiuuat motus celeritatē morbi magnitudo, & anni tempus, & regio, & ætas, & quæcunq; alia amaræ bili conveniunt. Tarditati autē motus insunt contraria. Cæterū principij signa, si diutius perseuerarint, diuturnū fore morbum significant. Augmenti verò, si in quarta vel septima die apparuerint, sperandum aliquid in quartodecimo est: * id tamē vndecimo designabitur. Nam si hæc tria in eo die coniuncta fuerint, & motus velocitas, & febris magnitudo, & manifestum coctionis indicium, fiet crisis in quartodecimo. Si verò solùm manifestum coctionis signum die vndecima appareat, nec tamen morbi magnitudo, aut morbi velocitas festinarint, tūc vltra diē decimūquartū differetur crisis. At si nec die quartodecimo aliquid innouatum fuerit, quod sit exquisitū, tunc ad diem decimūseptimū est respiciendum. Si enim in eo apparuerit aliquod signum, id fidissimū erit, quāvis sit perexiguū, crisimq; vigesimi diei præmonstrabit. Quæ igitur crises post signa optima, & exquisitā factæ fuerint coctionē, eæ necessariò erunt optimæ: quoniā & sola coctio, crisis celeritatē salubrē ostendit. Exquisita verò fit coctio tēpore status. Cùm igitur forma victus ad statū instituat, & crisis optima in illo fiat, vtiq; omnium crisium ipse erit regula. Quæ enim huic est proximior, altera magis distante est potior. Quare in nulla re adeò exercitandus est medicus, vt in status præcognitione. Etenim quicūq; morbi status tēpus prætererint inindicati, hi sine crisi perseuerāt, & paulatim soluuntur: nullúmq; periculū est, status tempore elapso, quantū iudicio assequi possum. Qui verò perierint in declinationibus, omnes hi aut proprio sunt, aut errore medicorū extincti, nequaq; autem vi morbi. Vbi enim natura superior evasit, restititq; vehementiori morbi conatui, & quę infestabant oppressit (hoc enim est ipsa coctio) fieri non potest, vt deinceps succumbat. Quòd si à morbo nō vincatur natura, mortem subsequi nullo modo contingit. Siquidē nihil aliud mors est, quàm omnimoda naturæ prostratio. Igitur an moriturus sit æger, nec ne, præcognoscet nemo, nisi status tempus præsciuerit. Vt autem scire non possumus, an portando oneri quispiam sufficiens erit, hominis robore, oneris magnitudine, ac viæ longitudine antea nō exploratis: sic nihil de ægrotantis salute prius pronunciare licebit, quàm magnitudinē morbi, naturæ robur, ac futurum statum investigarimus. At verò si ex tribus iis cognouerimus, nunquid liberabitur aut morietur æger, colligere ita poterimus aliquid

Synochas diuersas esse à continuis febribus.

Crisis in idem currere tempus debet cum accessione.

Continuæ febres, quare tertio vel quinto die soluantur.

Motus celeritatem tarditatemq; adiuuantia.

Crises optimæ quæ.

Victus rationē iuxta statum instituas.

Status morbi, omniū criseōn est regula.

Status præcognitio maximè curæ esse medico debet.

Statu tempore elapso [illegible] solui paulatim morbos, omnéq; abesse periculum.

Mors est omnimoda naturæ prostratio.

Prædicturus salutē vel mortē, debet prius magnitudinē morbi, naturæ robur ac futurū statū investigare.

de crisis tempore & modo. Nam si morbus inveniatur salubris, & neq; eius acumen, nec magnitudo festinent, nec error aliquis cōmittatur circa ægrū, status tempus crisis expectat: quæ sanè optima erit, vt quæ morbo cōcocto fiat. Si verò vel propter morbi magnitudinē, vel motus celeritatem, ante statū crisis venire cogatur, tātò hæc deterior optima erit, quantū statum anticipauerit. Quòd si neq; vsq; ad statum sufficere possit, necessum est ægrum ex hoc morbo interire, non tamen omnino propter statū. Crisis enim vel in statu, vel parum ante ipsum fit: mors autē, in tribus temporibus, principio, augmento, & statu. Porro vbi quis subito liberatur a morbo, omnino huic aliqua evacuatio effatu digna, aut abscessus cōtingit, præcedente tamen insigni quadam perturbatione. Atque hunc sanè solutionis modum vocamus crisim. Est & alius solutionis modus, vbi scilicet nō omnino absoluitur æger: quæ crisis dicitur imperfecta. Vbi verò morbi paulatim & citra perturbationē soluūtur, solutio illa per abvsum crisis vocatur. Ac tres quidem hi sunt modi * permutationis morborū, cùm ægrotus est evasurus: tres verò alij istis proportionales, cùm videlicet est moriturus. Vel enim subitò moritur, cum perturbationibus, evacuationib. vel abscessibus momentaneis: vel mortem non subit quidem ex istis, sed multò deterius evadit. Vocentur autē hæ duæ crises nō bonæ: quarum prima quidem perfecta, secunda imperfecta existit. At tertia species malæ permutationis, quæ hominē paulatim ducit ad mortē, arefactio dicatur. Est & quartus modus subitæ permutationis ad peius, sine magnis excretionibus, vel materię in aliquē locū affluxibus, quam neq; crisim appello. Statuens igitur aliquā esse vitalem potentiam, stude vt agnoscas * ipsius ita in robore, vt in imbecillitate, dispositionē. Vbi verò in his exercitatus iam fueris, cura deinceps, vt omnes morborū tam in magnitudine, q̃ in more differentias, & post hæc, futuri status præcognitionē, perdiscas. Quæ vbi accuratè didiceris, tunc te exerceas oportet in cōprehendenda per exquisitā coniecturā, tam morbi magnitudine, q̃ ægrotantis robore: & quanto hæc tempore possint perdurare. Sicvti enim qui signa omnia bona præ se fert, in primo quaternione integrè liberabitur: ita qui omnia mala, intra primū quaternarium morietur. Cæterū qui quidem liberatur, omnia morbi tempora vniuersalia pertransit. Moriturus verò ad declinationis tempus pertingere minimè potest: * imò nec necessariò ad statū. Contingit quippe ipsum in augmēti & principij etiā tempore mori. Crisim verò subire nō est necessarium, & maximè si in principio morbi moriatur. Hoc autē accidit, vbi natura à morbo plurimum superatur. Tunc siquidem nec certare adversus ipsum aggreditur: atqui sine certamine non fit crisis. Hic igitur est quartus modus mortis, qui nulli salutariu assimilatur. Nemo siquidē subitò morbū evasit sine crisi. Multi verò sine hac subitò intereunt, plurimiq; in accessionū principiis, illi præsertim qui propter materiæ multitudinē & crassitiem, aut inflammationis magnitudinē, exitialiter laborant. In accessionū etiam particularium declinationibus, ob virium imbecillitatem moriutur. In totius aut morbi declinatione, nullus vnquā extinguitur propria morbi ratione, sed ob errorē cōmissum. Quandoquidē vbi morbi status præteriit, natura evasit superior: alioqui nō declinasset morbus. Fit aūt semper vehementior pulsus, ęqualiórq; & ordinatior, in optima declinatione. Debilior verò, inordinatior, & inæqualior, in exitiali. Tres itaq; sunt omnes mortis modi, iis qui sine crisi moriūtur. Primus quidē in accessionū principiis, q in magnis inflāmationibus principaliū membrorū contingit plurimum, vel ob humorū multitudinē, crassitudinē, & tenacitatē. Secundus in tempore status, à morbi vi natura superata. Tertius in declinationib. qui rarissimè accidit, vigore soluto vitali. Horū verò nullus cōtingit cum crisi. Neq; enim morbum depellere in huiusmodi mortis modis ab initio natura tentauit. Vbi verò tentauerit, sed succubuerit, malam crisim talem eventū appello: fitq; omnino cum excretionibus, aut abscessibus momentaneis. Sicvti autē in malis crisibus est plurima incertitudo cōiecturáq;, ita in bonis scientia, & firmitas prævalet. Determinati siquidem sunt; atq; ordinati naturæ motus, si & valida sit, & dominetur materiæ, ꝓpriásq; perficiat operationes. Indeterminati verò, inordinatique & incogniti, si quando succumbat. Porrò si morbo pernicioso existente, quarto die letalia signa se ostendant: si quidem imparibus diebus accessio fiat, septimo accedet crisis: si verò paribus, sexto. Certiorē tamen expectationē faciet ipsius morbi motus. Nam si is acutè moueatur, crisim sexto die venturā significat. Sin verò tardè, ad septimā differetur. Cùm verò dies indicatrix nullum de mala crisi futura signū ostenderit, præcognitio eius minimè facilis erit. Est autem primū & maximū morbis mortalibus signū, quod sine crisi mors sit subsecutura, virium imbecillitas. Secundum verò, si nullum adsit signum coctionis: & præter hæc, si magnus sit morbus malignúsq;, & moueatur celeriter. Cùm enim hæc affuerint, omnino absq; crisi mors subsequetur. Mortis autem dies præcognoscitur, quantò superet morbus naturam considerando, & grauiores accessiones inspiciendo. Si enim effatu dignus fuerit excessus, & parū resistere adhuc vis naturę videatur, mors citò subsequetur. Si verò cōtraria affuerint, tardius. Sit igitur, gratia exēpli, multus excessus, nō tamen manifestus: an ad vnum diem, vel duos extendi poterit, hoc certè distinguetur accessionū circuitibus. Quo enim die debet accessio fieri, in illo morietur. Constet rursus morbum esse exitialem, nec multam prostrationē virium adesse: liquet primū ex hoc mortē nō esse propinquā. Deinde inquirendū est, an crisis fieri possit. Si igitur virtus robusta fuerit, & morbus moueatur velociter, & aliquod signū coctionis affuerit, nō extra rationē est, quòd natura tentabit crisim. At si virtus quodāmodo succubuerit, ac morbus tardū habuerit motū, nullūq; adfuerit coctionis signū, in hoc subsequi haud crisim contingeget. Itaq; optimæ crises in statibus fiūt: in augmentis verò, si salus sit subsecutura, vel imperfectæ, vel nō securæ. At in morituris, vel interimunt

Crisis quo morbi tēpore fiat.

Mors quo morbi tempore accidat.

Permutationis morborum tres differentiæ.

Crisis perfecta quod.

Crisis imperfecta.

Crisis per abvsum quando dicatur.

Permutationis morborū, cùm æger est interiturus, tres modi.

Crises non bonæ.

Arefactio.

Euasurus morbum, necessariò debet trāsire illius vniuersalia temporā.

Moriturus ad declinationis tēpus pertingere minimè potest.

Crisim vt moriatur quispiā, non esse necessariam.

Crisis non fit absq; certamine.

Nemo absq; crisi subitò morbū evasit.

Mors absq; crisi quibus contingat in accessionum principiis.

Mori cur nemo possit in totius morbi declinatione, nisi ob errorē cōmissum.

Mortis esse tres modos, iis qui absq; crisi moriuntur.

Naturæ motus quādo determinati, ordinatique sint, et quādo istē cōtrarij.

Mortem absq; crisi accessurā quæ indicent.

Mortis dies qua via cognoscatur.

Crisim quādo tētabit natura.

Crises optimas fieri in statib⁹.

rimunt subitò, vel magnam ad peius mutationẽ efficiunt. In principio autem morbi, crises non fiunt. Quando igitur futura crisis ostenditur, & nox præcedens molesta fuerit, & post ipsam accessio citius invaserit cũ quibusdã insolitis accidentibus, necesse est in eadem accessione fieri crisim. Qualis autem futura sit crisis, vtrùm per sanguinis fluxum, vel vomitum, vel sudorem, vel per aliquod aliud ex iis, quæ sæpe enumerauimus antea, autor bonarum disciplinarũ Hippocrates accuratissimè exposuit, cùm in primo Epidemiarũ libro, tum vel maximè in cõmentario prognosticorũ. In vniuersum autem, nihil aliud oportet considerare in modo crisis, præter naturæ ipsius inclinationẽ. Distinguendum autem est, an calidus & acutus sit morbus, crisisq; in primis fiat periodis: quippe necesse est tunc post crisim, non abscessum, sed excretionem subsequi. At tardi & diuturni morbi per abscessus quiescere consueuerunt: præcipuè si vrinæ tenues & crudæ longo tempore exierint. Nam si multam & optimam subsidentiam habuerint, rationabile est morbum potius paulatim concoctum iri, non per abscessus soluendum esse. His præfinitis, deinceps considerandum est, si quidem per excretionem debeat terminari morbus, nũquid profluuiũ sanguinis, vel vomitus, vel sudor, vel alui subductio sequetur: si verò p abscessum, quodnã membrũ, & quis articulus abscessum suscipiet. Cæterũ in iis qui per excretionem debent terminari, dupliciter distinguere oportet: & futuræ excretionis signis, si affuerint: & aliorum, si minimè adsint. Si igitur præter rationem aluus supprimitur, vel vrina, iam propè crisi existente, rigorem sperare oportet. * Qui si accidat, distinguendũ tunc est, nunquid sudor post ipsum sequatur, vel vomitus, vel subductio ventris, vel aliqua horum, vel omnia. Et primũ quidem ad morbi speciem est inspiciendum. Si enim exquisitè fuerit incendens, statim certior erit rigoris ipsius præcognitio. Quod enim incendit, biliosum est. Atqui biliosus humor, vbi vehementius mouetur, rigorem facit. Post hæc autẽ & illud considerandum est, nunquid vrinis tantùm, vel etiam aluo cõpressa, riguit. Si enim ambobus, necessariò rigor plurimus subsequetur. Si vrinis solis, considerare oportet, nunquid alui excrementa plura quàm priora, vel pauciora ante crisim exierint. Si enim * plura, manifestius motus naturæ ad hunc locum est agnoscendus: sin pauciora, ad sudores. Si verò & vomitus signa adfuerint, per has ambas crises iudicabitur. At si vomitus signa non adsint, solos sudores expectare oportet, & magis quando ægrotantes delirauerint increscente accessione, & partes exteriores calidiores ac rubidiores extiterint, & vapor quidam calidus exeat, qualis antea nõ aderat. Quòd si pulsus etiam vndosus fiat, & insigniter mollis, adhuc etiã amplius sudores expectare oportet. Durus autẽ pulsus, vomitus magis q̃ sudores præostendit. At altus, omnimodæ excretionis est index, perinde ac vehemẽs. Si verò magnus extiterit, motus ad exteriora potius, quàm ad interiora, signũ existit. Cùm verò vterq; fiat modo duplici, hic quidẽ qui ad exteriora, per fluxum sanguinis è naribus, atq; sudores: alter autem qui ad interiora, per aluum atq; stomachũ: vndosus quidem pulsus, sudores: magnus autẽ, simpliciter sanguinis fluxũ præostendit. At motu superante ad interna, cùm non adesunt signa vomituũ, per ventris excrementa fiet crisis: si verò affuerint, & venter insigniter subducatur, per vtraq; perficietur. Inæqualis autẽ pulsus in plurimis quidem crisibus fit, & præcipuè cùm non fiunt sine periculo & pugna. Vomituum signa sunt, oris ventriculi morsus, vnà cum dolore capitis, oborteq; vertigines, agitatio labri inferioris, magnusq; sputi tenuis defluxus. Propria verò signa profluuij sanguinis, quidam fulgoris motus oculis apparentes, quoniã humor est flauus. Obtusiones autẽ, quoniã multus, & totus simul elatus ad superiora, spirituũ meatus obserat. Ita autẽ & oculi lachrymantur, ob multitudinẽ fluxus. Eodem modo rubidi aliquãdo videntur in malis: nonnunq̃ & naribus. Proprium verò signum sanguinis fluxus è naribus est, etiam præcordiorũ tensio sine dolore. Nam & hoc nõ paruum indicium est sanguinis ad superiora tendentis: sicvti etiã difficultas respirationis, quæ cõtingit sanguine transeunte in thoracẽ. Si verò præcordia cum dolore extendantur, non modò fluxum sanguinis nunciant, sed etiam aliquam ibi adesse inflammationẽ significant. Sed & dolores capitis, qui quidem velvti mordaces sunt, vomituum: qui verò quodammodo graues atq; extendentes, pulsantésq; & calidi, sanguinis fluxũ propriè significant. Sic etiam viscerum sub præcordiis existentiũ inflãmationes, causæ sunt ac signa sanguinis fluxuũ, quando morbus per excretionem est iudicandus: * Cæterũ si ex contraria parte fluat sanguis, malum est: bonũ autem, si secundum rectitudinẽ visceris, vt inquit Hippocrates. Quare præcordia dextra per dextrã narem bonã afferũt crisim: per sinistram autẽ, sinistra. Si verò per excremẽta alui sit crisis subsecutura, manifestum quidem nullum est signum: sed ex eo quod adsunt quidẽ crisis signa, desunt autẽ vomituũ, & fluxus sanguinis, & sudorum, colligere licet. Quanquã vel si nullum horũ signorũ adsit, non hoc tantũ modo, sed etiam per hæmorrhoidas, fieri crises contingit, & mulieribus per purgationes menstruas. Non tamen impossibile omnino est talia distinguere. Grauitas quippe lumborũ effatu digna, & tensio, & dolor, menstrua hic antecedit. Hæmorrhoides verò, nõ omnibus sunt consuetæ. Quibus autẽ sunt consuetæ, in iis difficile fuerit distinguere. Igitur aliis omnibus, quando adfuerint signa coctionis & crisis, vomitus verò nõ adfuerint, vel fluxus sanguinis, vel sudorum, omnino venter turbabitur. Si verò morbi ad abscessum converti videantur, cõmunia quidem omnia indicia sunt, vbi ægri salus deplorata non est, quòd neq; morbus soluatur, neq; vrina multa, & multam habens subsistentiam, sed cruda & tenuis appareat. Propria verò non admodum diuturnorum morborũ, & æger in difficiliorem respirationem repentè incidens, breui quidem liberetur à tali respirandi difficultate: sed excipiat ipsum statim dolor, capitis grauitas, inexpugnabilis dormiendi necessitas,

Natura ipsius inclinationem tantum esse cõsiderãdam, ad crisis modũ inuestigandum.

Acuti morbi per excretiones, at diuturni per abscessus, magis soluũtur.

Rigor quando expectandus sit.

Biliosus humor vehementer motus, rigorem facit.

Sudores critici quando soli expectandi sint.

Vndosus pulsus nũciat sudores. Pulsus criticas excretiones significantes. Pulsus magnus præostendit sanguinis fluxum è naribus.

Inæquales pulsus quando in crises fiant. Vom[illegible]

Sanguinis [illegible]

Præcordiorũ dolor tensiuus, sanguinis fluxũ è naribus, inflãmationemq; illius partis indicat.

[illegible]

Menstruæ purgationes criticæ, quæ signa præcedere soleant.

Crisis p abscessus futura signa quæ sint.

surditásq;. Huic siquidem in glandulosis post aures partibus, necessum est abscessum oriri. At si morbus fuerit inveteratus, neq; vllum ex his signis affuerit, sed in ægroto ex locis inferioribus vel grauitas, vel tensio, vel * incendium, vel dolor aliquis apparuerit, huic abscessus ad partes inferiores est expectandus.

GALENI PERGAMENI de præcognitione lib. vnus.

CAPVT I.

Disciplinæ omnes vnde negligi ceperint.

Vòd fieri nequeat, vt quæ in singulis morbis sunt euētura ægris, præcognoscātur, quamplurimi medici existimant, o clarissime Epigenes. Postquam enim multos reperire est nō in Medicina modò, sed etiam in cæteris artibus, qui apparere, quàm esse, malūt: si quid in disciplinis inerit optimū, negligi cœpit: cōtrà exquiri ea, é quibus vulgo plurimi fiant: dicere inquā & agere in alienā gratiam, adulari, diuites & primarios ciues manè officiosissimè salutare, comitari postmodū, domúmq; reducere: cœnantibus insuper satellitum instar astare, scurrásq; agere.

Artium omniū infelicitas vnde emanarit.

Atq; hinc est orta cōmunis illa omniū artiū infelicitas, quæ nostra ætate irrepsit. Nam quod quidem ad medicam professionē pertinet, si quando aliquis medicorū qui rectè ꝓfiteatur artem, aliquod symptoma ægroto affore prædixerit, rarum quiddam & mōstrosum ipsi vulgo videtur: tantúmq; abest, vt admirationi sit, qui hoc prædixerit, vt etiā bene secū is agi putet, ni velvti impostorē aliquem aversentur. Iam verò aliorū medicorū invidiam adeò grandem in se concitabit,

Romanorū medicorū insidiæ.

vt ab eis tandem circūveniatur veneno (quo illi præcipue insidiari solent) aut pro splendido eruditionis suæ præmio, cogatur in exilium abirē: id quod olim fuit Quintus passus, qui cùm

Quintus medicus ab invidia olim fuit pulsus Roma.

Viri optimi cur subducant se in solitudinem.

Romanis medicis, multis nominibus antecelleret, Roma tamē est pulsus, idq; falso quodā prætextu, quòd ægros perderet. Quare multi syncerissimi viri, prauitatē, qua hæc nostra ætas delenita est, exploratā habentes, à turba & frequentia hominū, ceu à valida quadam tempestate & procella, in solitudinis salutarē portū sese recipiunt. Atq; erunt profectò hi multitudini ignoti: cæterùm non & amici primū & maximè diis immortalibus, deinde viris quoq; optimis. * Quinetiā vitam tranquillam agent, sinéntq; versutos illos * esse apud vulgus admirationi. Porrò diuitū &

Præpotentium mollities malorum omniū esse causa videtur.

præpotentium mollities, malorum omniū esse causa videtur: qui voluptatem præferentes virtuti, eos quoq; nihili faciunt, qui quæ verè bona sunt, norunt, & alios docere possunt: sed potius totos sese iis dedunt, qui voluptatem cōciliant, hos ditant, hos admirantur, hos evehunt sublimes, adeò vt saltatorū & aurigarū imagines inter deorum simulacra erectas videas. Viros autē eruditos eatenus suspiciūt, quatenus eorū opera indigent. Geometria igitur & arithmetica, ea duntaxat ratione in precio sunt, quòd ad supputandas sumptuū ratiūculas, aut domos extruendas, vsum ferunt. Astronomia verò & diuinatoria, ad præsciendas hæreditates vtuntur. Musica, quatenus oblectare potest auditū. Philosophiā autē harū omniū dominā, & demonstratiuā disciplinā, omnino negligūt: nisi quando rhetoribus sophistica arte, instrumento sanè maligno, vti in oratione est animus. Hi enī in medica disciplina necessariū illum vsum tantūmodo spectant, neq; hunc satis exactè: sed, vt Plato quandoq; ait, si quidem pueri & insipientes, de medicis & coquis ferre iudicium debeant, nō parum proculdubio coquus medico præferetur.

Coquus medico præferetur, si de vtroq; ipsorum pueri & insipientes ferre iudicium debeāt.

CAPVT II.

Cùm igitur primū Romam veni, horum omnium ignarus, nihilq; eiusmodi suspicatus, studui nō equidem ex solis verbis, sed ex operibus ipsis, & morbos curando, & futura præcognoscendo, omnibus innotescere, quovsq; mihi tandem evenerūt quæ paulò antè dicebam. Etenim tunc in Eudemo Peripatetico mirè quartanam febrem ab aliis ignoratam prædiximus: qua quidem vbi se manifestè correptum sensit, me miris laudibus extulit, ceu in contrectando pulsu admodum consummatum. Nam antea in sola philosophia me credebat præcellere, medicinam verò obiter attigisse: tametsi nō ignoraret patrem meum apertis insomniis admonitū, ex professo me ipsam medicinam docuisse.

Galenus Eudemo Peripatetico affuturā febrem quartanam prædixit.

Galenum insomniis patris allectum, nauasse arti medicæ operam.

Cùm igitur cæteris medicis videretur, vt summo mane eius diei, in quo febris invasura erat, Eudemus Theriacē biberet, ipse, vbi illi abierunt, rogauit me, ecquid mihi spei in pharmaci vsu foret. Ast ego nihil cunctatus, respondi, pharmacum non modò nihil præsidiq; allaturū, sed potius ex simplici quartana duplicem effecturū. Eam quippe illius medicamenti vim esse, vt vitiosis succos adhuc crudos mouere, & ad perturbationē perducere valeat: concoquere autem, aut per halitum digerere, nequeat, præsertim ineunte iam hyeme. Nec verò aliter contigit, q̃ ego ei affirmaram. Nam postridie summo mane accedentes medici, propinarunt illi Theriacem, & ex vna & simplici, nō modò duplicē, sed triplicem reddiderūt quartanam. Cùm igitur omnia, vt prædixeram, evenissent, obstupuit Eudemus, cunctisq; astantibus, ordine singula exposuit.

Theriacē posse crudos succos mouere, concoquere autem, aut discutere per halitū, minimè.

Aderāt enim forte quidam, si qui in vrbe Roma dignitate & eruditione erant celebres: vtputa Sergius, & Paulus, qui paulò pòst prætor creatur: Flauius quoq;, & ipse vir consularis, & Aristotelicæ disciplinæ studiosus: præterea Boëthus, & Barbarus (erat enī hic Lucij Imperatoris auunculus, qui tūc Mesopotamiæ præturā gerebat) cum ipsisq; Seuerus etiam vir cōsularis, & Aristotelicæ disciplinę addictus.

Barbarus Lucij Imperatoris auunculus.

Dein verò, posteaq̃ ex tribus illis quartanis, qua nam die singulæ soluendæ essent, prædicerem, quemadmodū etiam earum ortus prædixerā, nō modò ex prædictione ipsa (quæ ad votū successit) sed ex curatione etiā insignē gloriā sum consecutus.

Galenus liberauit Eudemū à tribus quartanis.

Atq; inde prima mihi invidiæ origo extitit, cùm iam & ob artis opera, & ob vitæ integritatem, esse admirationi cœpissem. Porrò Antigenes medicus, vnus ex Quinti discipulis, qui mirum in modum me irriserat, quòd Eudemum tres & sexaginta annos natum, triplici afflictum quartana, hyeméq; media, curandū suscipere, parum abfuit quin postea, vbi vidit eventum rei, obrueretur terra. At Martianus calūniari cœpit meas

Galeni iactantia.

Antigenes medicus.

Martianus.

meas prædictiones, ceu non ex Medica disciplina, sed ex diuinatoria quapiam arte profectas.

CAPVT III.

Galenus qua ratione Eudemo crisim triplicis quartanæ prædixerit.

Cognoui autem atque prædixi Eudemo, crisim illius quartanæ triplicis certa quadã nocte futurã, ex pulsu ipso. Siquidem arteriarũ motus plurimũ se efferebat in altũ, secundum vtrãq; dimensionẽ: quod nimirũ cõtingere solet, cùm natura infestantes succos è corpore excernere nititur. Recensens igitur illi omnia ea, quæ cæteras excretiones prænunciant: excretionis verò eius quę per deiectionẽ fit alui, nullas neq; proprias, neque efficaces esse notas asserens: tandem quia nullius ex cæteris excretionibus signa tũc apparebant, dixi alui profluuiũ esse expectandũ. Cuius rei successum vbi vidit philosophus, iam nõ solita moderatione, sed clamans dicebat omnibus, En amici, Pythius Apollo per os Galeni vult, nõ sanitatẽ modò ægris, sed diem etiã vaticinari, in qua omnino sint liberandi. Ipse enĩ opportuno vsu Theriaces me tribus quartanis afflictum, in sanitatẽ asseruit, quas ex intempestiua illius exhibitione incideram: nec quicquã præterit, quin omnia vti prædixerat, euenirent.

Galenus opportuno Theriaces vsu, à quartana triplici liberauit Eudemũ.

CAPVT IIII.

Cùm verò apud Eudemũ conquererer de illa animi prauitate, quam medicis inesse videbam, qui in vrbe Roma clari habebantur: Nolim, inquit ille, persuasum sit tibi, viros natura probos, cùm in hanc vrbẽ venerint, malos aliqua ex parte fieri: cæterũ qui iam antes prauo animo extiterant, cùm hic & negociorũ materia abvndent, mercésq; multò amplior, quàm in aliis vrbibus, vndiq; alliciat eos, cernántq; quotidie multos sibi ditari similes, multiplices actiones eorum accuratè imitari contendunt: itaq; multis de causis ad summam illam improbitatem deueniunt. Quòd si fortè improbi ab aliquo deprehendantur, habent alios in tanta vrbe quos adoriantur tutò, vtpote suorum morum ignaros. Vnde maximè fit, vt eadem semper perpetrare flagitia possint. Qui verò paruas ciuitates incolunt, capi lucri magnitudine nequeunt: tum quales sint, facilius à suis conciuibus dignoscuntur: nec si quid delinquãt vel minimum, crimen ipsum ita callidè operire norunt. Contrà euenit iis qui hic degunt. Nam quæ improbè agunt, plurimos latent, vnde innata illa malitia facilè augescit. Etenim ignotis atq; imparatis imponere est facile. His auditis, me breui Roma discedere iam constituisse respondi, vt quamcitissimè fieri posset, illorum declinarem improbitatem. Ad hæc ille: Non rescinere, inquit, hoc decreuisse te. Quanquam si rescissent, cùm ipsi assiduè mentiri soleant, eadem de te quoq; suspicarentur. Quemadmodum enim ipsi, indocti pariter atque inopes, idcirco vrbem hanc petunt, quòd in patria vitam agere nequeant (neq; enim quæ committunt quotidie, illic diu latère possent) alios etiã eadem de causa huc cõfluere existimant, nec nisi pecunia onustos, abituros sperant. Cùm hæc & alia multa dixisset, adiecit postremò, veneno quoq; mihi molituros insidias, vbi ad nocendũ alia via deesset. Sic quippe iuuenem quendam in arte maximè exercitatum, vnà cum duobus famulis, fuisse ab ipsis extinctum. Ad hæc ego: Gratias tibi ago præceptor longè charissime, quòd mihi adeo exquisitè, cuncta quæ ad eorũ improbitatẽ pertinent, enarraueris. Ego enim posthac *mihi cauebo sedulò, tum ipsis cedens, tum inscitiam ipsorũ* dissimulans: atq; ex hac vrbe maxima, populiq; frequentia admirabili, in paruã & paucorũ ciuium cõcedam, * in qua omnes inuicem nouimus, genus, eruditionẽ, mores, rem familiarẽ, ac demũ omnem vitæ rationẽ ciuis vniuscuiusq;. Hæc cùm ita facere decreuissem, inscitiam eorũ & improbitatẽ * redarguere destiti. Restitui tamẽ interim prę̨ter cõplures alios, tum Charilampis familiarẽ, tum Diomedem rhetorẽ in Sandalario, morbo diuturno afflictum. Quæ omnia, digna magna laude sunt visa. Quare me omnes magnopere suscipiebãt atq; venerabãtur: magnúmq; vbiq; erat Galeni nomen. At velvti indies gloria, sic pari quoq; passu augebatur inuidia.

Roma olim Medicus, quàm hac nostra tẽpestate infelices, multò maior merces atq; splendor proponebatur.

Imponere imparatis est facilè.

Galeni pusilla nimitas.

Galeno degenti Romæ, cum gloria ex æquo augebatur inuidia.

CAPVT V.

Flauius Boëthus.

Eo tempore Flauius Boëthus, vir consularis, summus virtutis amator, atq; discendi auidus, petiit à me, vt nõnulla ex dissectionibus, hoc est, qua ratione vox cõformetur, animantésq; respirent, exponerem. In quem vsum hœdos atq; porcellos nõ paucos iam comparauerat. Siquidem non hæc modò animalia, sed & pedestria ferè vniuersa, eandem earum partiũ structurã sortiuntur. Ad illud igitur spectaculum omnes sunt conuocati quicunque Romæ vel in Medicina, vel in Philosophia clari habebantur. Inter cæteros autem aderat Adrianus rhetor, qui nondum causas actitabat, sed adhuc cum Boëtho familiariter viuebat. Aderat & Demetrius Fauorini amicus, necnon Alexander * Damascenus, Boëthi præceptor, ad cõtradicendum promptus. Cùm itaq; multis diebus haberetur conuentus, monstraui primũ, inspirationem thoracis eleuatione fieri: depressione verò, expirationẽ. Dein musculos quibus attollitur, & neruos qui ex spinali medulla procedunt, ostendi. Præterea, quòd spiritus, si absq; violentia foras feratur, tacitam facit expirationẽ: cùm verò vi multa, strepentem atq; sonoram, quam etiam efflationẽ vocamus. Monstraui insuper, aërem solum, dum efflatur, ac circa gutturis exitũ à cartilagineis corporibus repercutitur, vocem efficere. Cartilagines verò ipsas à musculis, musculos à neruis moueri: qui si abscindãtur, aut excipiãtur vinculo, animal mutum redditur. Quæ omnia Boëthus per notarios cursim cõscribi iussit, eorum cõmentaria apud se habere percupiens.

Adrianus Rhetor.

Demetrius.

Inspirationem fieri dilatato thorace.

Expiratio fit thorace depresso.

Expiratio tacita, sonoráque, quomodo fiãt.

Efflatio quid.

Aër solus efficit vocem.

Neruis mouẽtes laryngis musculos, si abscindãtur, aut excipiantur vinculo, mutũ animal redditur.

CAPVT VI.

Iam verò rogatus interea sum, vt mulierem quandam inuiserem, quę noctes integras insomnes ducebat, ac subinde decubitus formam permutans, sese in lectulo huc & illuc iactabat. Quã quidem cùm febre omniq; affectu corporis vacare perspicerẽ, hanc illã Pyladis cuiusdam amore detentam cognoui, quòd eius nomine audito, non vultus illi modò permutabatur, sed pulsus etiã cõtrahebant sibi omnimodam inæqualitatem, vt qui satis perturbatũ animũ indicarẽt. Eiusmodi nãq; pulsus in iis inuenias, quib. rem arduã aggressuris fluctuat animus. Nec dissimili

Galenus qua ratione quandam matronã Romanã ex libidine ægrotare cognorit.

Inæquales pulsus inesse iis, qui facinus aliquod magnum sunt aggressuri.

quoque ratione diuitis cuiusdam œconomum, nõ morbo, sed mœrore cõfici deprehendi, quòd vniuersæ administrationis, ad quam cogebatur, rationẽ reddere pro dignitate non posset. Ex animi enim conflictatione & timore, pulsus statim evariant.

Pulsus variari in perturbationibus animi.

CAPVT VII.

Haud absimili industria Boëthi filium, qui sępius recidebat in morbum, animadverti, ob edulia, quibus clàm explebatur, id ipsum perpeti.

CAPVT VIII.

Cùm aũt Boëthi vxor laboraret muliebri profluuio, cui supervenit postea grandis in vẽtre tumor, tractaretúrq; ab obstetricibus, perinde ac si pręgnans esset, cõtigit vt in prima balnei domo, grauissimus dolor subitò eam invaderet. Ab eo verò aquosæ humiditatis vim adeò grandem excreuit, vt animo protinus linqueretur. Igitur clamore muliercularũ audito, insilio actutũ, eámq; in vlnas excipiens, nardino vnguento os ventris perfricui: iussiq; astantibus, vt partim officiis, hæc manus concalfaceret, illa pedes, aliæ bene olentia naribus admouerẽt. Atq; ita sanè q̃celerrimè illam restitui. Erãt autẽ inter fricandum quæ spectabãt ad ventris regionem, admodum mollia & præhumida. Fuit porrò visum medicis vniuersis, qui illuc confluximus, optimũ fore, si immodicã illam humidi affectus sobolem exiccaremus, ita tamẽ vt curatio nõ per siccantia tantùm, sed quæ excalfacere simul possent, procederet. In maris itaq; arena, & quidẽ excalfacta, eam reclinauimus. Talem autem ipse illi victum instituí, vt q̃minimo potu vteretur: frictionésq; & vnctiones vniuerso admoueret corpori, quæ solo melle cõstarent: primũ quidem elixato q̃optimè, dein instar fontanæ per æstatem aquæ, refrigerato. Sicuti verò superfluas humiditates per cutim cõmodissimè digeri iudicaui: sic & ad vesicam, per ea quæ vrinas proritant, deduci, & per aluum deiici. Atq; hæc quidem diebus septem à vacuatione illa magna, sumus experti. Postea verò, vbi mihi soli Boëthus vxorem suam permisit pro arbitrio meo tractandam: primũ quidem aquam ducente medicamento illam curaui. Dein propinaui illi, asari, apiiq; decoctũ. His duobus diebus peractis, cùm nihil iam profluuij appareret, rursus die tertia modicũ quippiã ex medicamento aluũ purgante exhibui. Post hæc diebus singulis melle illeui, corpúsq; perfricui, ex mollissimo primùm linteo, postmodũ ex asperrimo. victus interim, vel ex carnibus montanarũ auiũ erat, vel ex saxatilibus piscibus. Quibus per dies quindecim peractis, cùm ne minima quidem affectus nota extaret, præcauendi modũ postulauit Boëthus. Mense demũ exacto, cùm adeò bene colorata foret, vt distaret nihil à naturali habitu, quadringentos aureos mihi dono dedit.

Boëthi vxorem laborantẽ suffocatione vteri, qua ratione restituerit Galenus.

Boëthi vxori qualem victus rationem instituerit Galenus.

Boëthi vxorem qua ratione curauerit Galen. laborantẽ profluuio muliebri

Boëthum ob restitutam vxorẽ quadringentos aureos Galenũ donauit.

CAPVT IX.

Cæterũ invidiã apud illos insignes medicos nõ parum Boëthus auxit, magnificè de me prædicans. Iámq; sibi in animo erat, de me loqui apud Imperatorẽ M. Aureliũ Antoninũ, qui tunc Romæ agebat. Nam Lucius vrbe aberat, ad Parthicũ bellum cõpescendum. Dum hæc fiũt, bellicos tumultus in patria sedatos audio: quare statim Roma digredior, simulans me proficisci in Campaniã. Primũ itaq; Capuã petij, dein Brundusium, vt ibi nauim quæ Dirrachium, mox in Græciam transveheret, expectarem: metuens ne quis ex vrbis primatibus, aut ipse quoq; Imperator, vbi discessum rescissent meũ, missis qui me prosequerentur militibus, Romã quasi fugitiuũ reducerent. Postero deniq; die, Cassiopolim appuli. Non multò pòst, cùm Lucius Romã reversus esset, alterũ bellum, quod cum Germanis est gestum, initiũ habuit. Cùm itaq; mox vrbe exiissent, bellum aggressuri, Aquileiæ, vt delectus haberent, & copias cogerent, hyemare placuit. Interim ad me mittunt, qui imperẽt, vt illò me conferam. Cùm verò Lucius hyeme media migrasset ad superos, frater cadauere Romam asportato, & iustis mortuorũ peractis, apparatũ in Germanos suscepit, méq; insequi iussit. Quòd autẽ vir probus & benignus foret, facilè persuaderi potuit, vt me Romæ dimitteret, cùm præsertim breui rediturus videretur. Igitur toto expeditionis illius tempore, satis memor insitæ prauitatis tum medicorũ, tum philosophorum, qui Romæ agebant, optimũ iudicaui ab eis secedere, modò in hunc, modò in illum locum: idq; Cõmodum ipsius filium secutus, qui sub Pitholao educabatur. Nam huic Imperator Antoninus iusserat, vt si quando puer ægrotaret, curam mihi illius cõmitteret. Cùm verò vltra opinionem protraheretur bellum Germanicũ, scripsi interim multa, partim ad rem medicã spectantia, partim ad philosophicam. Quæ omnia post Imperatoris reditum, amicis efflagitantibus tradidi, persuasus nemini alteri ea esse legenda. Nam si vel minimum suspicatus fuissem in manus indignorũ ea perventura, profectò nec iis dedissem.

Galenum vixisse Romæ imperante Marco Aurelio Antonino.

Galeni in patriam reditus.

Lucij interitus.

Marci Aurelij clementiã Galenus testatur. Cõmodum sequebatur in Italia Galenus, dũ Marcus Aurelius inferebat bellum Germanis.

CAPVT X.

At verò Sextus Antonini filius, acutissima febre detinebatur, adeò vt septimam diem citra iudicationem pertransire non posset. Sæpe nanq; irritata crisis eam diem prævenit, quę tutò morbum erat iudicatura: id quod Sexto evenire posse, quarta die cognoram: rémq; omnẽ Pitholao prædixeram, affirmans morbum septimã diem pertransire non posse, sed sexta vel septima die affuturam crisim. Quòd si sexta, morbum omnino reversurum prædixi: sin septima, crisim habiturum firmissimam, eámq; omnino per sudores. Postquam igitur sexta die, quo prædixeram modo, morbus iudicatus est, rursus decimaquarta illum febris invasit. Interrogante verò Claudio Seuero, ecquid de recidiua illa sperarem: respondi (quòd & Sexto & Pitholao paulò antè dixeram) accessionem illam post triduum habiturã suum finem, affuturúmq; sudorem post decimũ septimũ diem, ad secundam noctis horam: quod præsagium ne tantillum quidem fefellit.

Crisis, dum irritatur, prævenit decretoriũ diẽ.

Galenus Sexto Antonini filio prædixit modum, horam, et recidiuam morbi.

CAPVT XI.

Credidit etiam aliquãdo ipse Imperator, nec minus Medici qui peregrinationis suæ comites fuerant, initium febrilis accessionis sibi adesse. Ascitus sum itaque & ego, atq; in palatio cubare iussus. Venit autem primis facibus quidam missus ab Imperatore, qui nos vocauit. Igitur cùm ex tribus medicis qui manè ipsum inviserant,

duo

duo pulsus tetigissent, ambobus pariter visum est febrem iam adventare. Vbi verò me quoque pulsum cōtrectare iussisset, equidem bona quadam fortuna tactū natura exquisitissimum nactus, pensitatis omnibus, habitaque tum aetatis, tum naturae ipsius ratione, ac semotum pulsum sentiens, qui accessionū principia significare solet, me nil tale suspicari dixi: sed potius ab assumpto cibo stomachum angorem quendam sentire. Ille verò quanti agnitionem hanc faceret significauit, ter statim repetēs, Ita est vt dicis: Profectò idipsum: Vt dixisti res habet. Nam à frigidiori alimento grauari me sentio. Quid igitur (subiunxit) oportet me facere? Cui sic respondi: Si quando in quemvis alium ita affectum incido, vinum iniecto pipere propinare consueui. Quia verò medici in regibus, securissimis medicamentis vtuntur, satis erit lanam calido nardino imbutam, ori ventris apponere. Consueuerat & ipse, si quando & venter malè haberet, ex purpurea lana vnguentum nardinū calidum applicare. Quare Pitholao, vt hoc faceret, imperauit, nósque dimitteret. Dum autē vnguentū ventri applicuisset, pedésque incaluissent, calidis manibus perfricari, Sabinum vinum cum pipere bibit: dixitque Pitholao, eo epoto, Singularem sanè medicum nacti sumus, eúmque valde ingenuum. Nec de me loqui cessabat, & medicum praestantissimū esse affirmās, & singularē philosophum.

Galenus fuit praeditus exquisitissimo tactu.

Marci Aurelij dispositionē nō fuisse febrilem, contrà quàm caeteri medici, deprehēdit Galenus.

Vinum cui iniectum sit piper. Vtricè auxiliari ventriculo, à frigidiori alimentorum vsu refrigerato, lanam nardino imbutam, atque ori eius applicitam.

Galenus à Marco Imperatore magnificè commendabatur.

CAPVT XII.

At Cōmodus aliquando è palaestra reversus, octaua hora prius quàm cibum caperet, febre admodum calida correptus est. Cùm igitur pulsum tetigissem, particulam ipsius quampiā phlegmone laborare sensi: neque id iniuria: quippe fauces habebat maximè rubētes & asperas, quas etiam gargarismate ex rhoē & melle magis exasperauerat. Iussi itaque vt pro eo, mulsam sumeret, rosis incoctis: qua per noctem, & insequentem diem, & quae huic successit noctem, crebrò vteretur. Tertio die manè phlegmone omnis sedata erat, & puer quasi febre liber. Suasi itaque Pitholao, vt ipsum in balneū duceret, ac postea eum victu consueto reficeret. Quod consilium tamen Annia, Faustinae cognatione coniuncta, non vsque adeò probauit: vt quae diatrito methodicorū faueret. Porrò Faustina* me ipsum prehensum manu ducebat, irridens quendam methodicū, eique dicens: Quantopere praestet doctrina huius Galeni, vestrae, modò satis apparuit. Nam cùm puer regius, absente patre, vehementi febre per biduum detineretur, non vtique passus est (vt vobis placet) octauam horam ieiunum ipsum & sordidum expectare, sed & manè lauit, & cibū dedit. Cui quidem inscensurae currum, ipse valedicens, subiunxi: Multò magis exosum reddidisti me apud hosce medicos, ô Imperatrix. Igitur affectuum corporis agnitio, speculatione investigatur: ex cognitione verò exquisita affectionū, futurorum praecognitio colligitur.

Commodi morbus.

Gargarismate ex mulsa, in qua rosae decoctae fuerant, locauit Galenus Commodo fauces nimiū exasperatas.

Faustina Galenum prehēsum manu ducebat.

Praecognitio futurorū ex affectuū cognitione paratur.

CAPVT XIII.

Iam verò, cùm semel in quodam aegro, qui quintum morbi diem agebat, vniuersi medici secare venam, & rectè quidem, deliberarent: ipse praesens submonui, si paululum cunctaremur, naturam ipsam per se moliturā sanguinis evacuationē, idque per dextrā narem. Etenim aeger ipse, cùm perinde ac si fugere vellet exiliret è lecto, interrogatus qua de causa id faceret, respondit, videre se rubrū anguē proserpentē è tecto. Ad haec dextrā narem ad genā vsque cernebam esse rubore magno perfusam, quod satis firmū esse solet indicium, quòd illac sit erupturus sanguis. Vbi igitur aegrum vidi, quasi nares scalperet, digitū in ipsas immittere, ac postea sanguinolentum extrahere, iussi vt vas subderetur (iam.n. effluebat sanguis) subiunxique vacuationē eam fore vehementē. Vires siquidē validae erant, necnō morbus crudus: quibus sanè causis immodicae vacuationes solēt succedere. Cùm itaque ad quatuor librarū & dimidiae pondus, sanguis iam effluxisset, tunc resupinum aegrū statuens, iussi vt frigidam poscam naribus exugeret: frontique spongiam frigida posca madentem apposui, artúsque devinxi. Verùm cùm neque his profluentis impetum possem supprimere, affixa demum dextro hypochondrio cucurbitula, fluorem statim compescui.

Galenus qua ratione praedixerit quendam affuturum sanguinis fluxum per nares.

Vacuationes immodicae quibus causis soleant succedere.

Galenus sanguinis fluxum vehementem è nare dextra, affixa cucurbitula hypochōdrio dextro, compescuit.

CAPVT XIIII.

Cùm verò oeconomus quidam incidisset in morbum, foretque eius cura aliis quibusdam medicis demandata, crisim in septima per sudores habuit. Postridie autē cùm pulsum eius tetigissent, vbi intermittentē sensere, malignū quēpiā affectum delitescere suspicati, magnopere sunt decepti. Nam cùm me ob eam rem cōsuluissent, perduxissentque ad aegrum, ipse pulsum eius contrectans, monui vt ad refectorium victum traducerent: esse enim tutò & integrè iudicatum. Quippe illam pulsus intermissionē, naturalem ipsi, non ex maligno quopiam affectu, existere: id quod postea sic esse deprehenderūt. Vbi enim pulsus vel in vnica tantummodo pulsatione, vel pluribus sibi invicem subsequentibus vnà comprehensis, nil aliud, intermissione illa excepta, praeter naturam habere videatur, scire licet, affectum illum ab ortu ipso extitisse.

Intermissio in pulsib. sit ne naturalis an praeter naturam, quomodo dignoscenda.

GALENI PERGAMENI

de praesagio ex insomniis sumendo, liber.

IN Se etiam ex insomniis, corporis dispositionem coniecturis quibusdam deprehendere. Si igitur incendium quis per somnum videat, eum flaua quidem bile infestari significatur. Si verò fumum, aut caliginem, aut profundas tenebras, atra bile grauatur. Rursus si imbres somniet, in eo frigidam humiditatem redvndare indicatur. Sic qui niuem, qui glaciem, qui grandinem, phlegmatis* frigidi est plenus. In his autem & tempus, & consueta viuendi ratio obseruanda venit. Etenim si niue aliquis conspergi sibi videatur, si quidem id post invasionē paroxysmi cum horrore, rigore, frigoréque veniētis, somniet, tum plus est tempori, quàm corporis affectioni tribuendū. Sin verò remittente iam paroxysmo, huiusmodi somnium sese offerat, firmiorem nobis praebet significationem, frigidos in eo humores praevalere. Quae certior fuerit, si praeterea

Insomnia multum locum adferre ad cognoscendas dispositiones corporeas, exemplis variis Galenus comprobat.

cibis pituitoſis vſus non fuerit: quibus ſumptis, huiuſmodi ſolent evenire phātaſiæ, vel ſi per vniuerſum corpus talis diſpoſitio nō adſit. Cùm igitur in ſomnis quidam crus ſibi alterū factū lapideum cerneret, præter omniū opinionē eo crure factus eſt paralyticus. Palæſtritā autē qui in ciſterna quadam ſanguinis plena ſtare ſibi erat viſus, ſanguine abvndare cōſecimus, vacuationéq; indigere. Quidā criſi inſtante ſudaturi, lauare, calidarúmq; aquarū lacus ſe natare ſomniabāt. Sic inexplebiliter bibere, viſio eſt ſitibundorū hominum frequens: quemadmodū inſatiabiliter edere, ſamelicorū: & veneri indulgere, eōrū quibus ſemen abvndat. Videtur nanq; in ſomnis anima corporis ꝓfundū ingreſſa, externis relictis ſenſibus, eas quæ corporis ſunt, diſpoſitiones ſentire: & omnibus quæ ipſa cupit, tanq̃ iam præſentibus, per hanc imaginationē perfrui. Quæ quidem animalis vis interdū adeò multitudine humorū grauatur, vt vix mouere ſe poſſe, aut grauia quædā ferre onera, nōnulli ſibi videātur. Ecōverſo quoq; accidit, vt adeò ſit leuis temperatáq; cōplexio corporis, vt nunc volare, nunc velociſſimè currere, per inſomniū ſe putēt. Sic etiā in cœno ſtercoréq; agere quidā ſe ſomniāt, q; eos nimīrum, corruptos, fœtidos, putridóſq; humores habere, aut inteſtina ſtercore oppleta, eſt indicium. Cōtrà alij in odoratis locis verſari ſe putāt, propter diuerſam ab illa diſpoſitionē. Quapropter quæ in ſomniis ſe facere putant ægri, q̃ ſæpiſsimè nobis & ad defectus, & ad exceſſus, & qualitates deniq; humorum cognoſcendas, conducunt.

Anima in ſomnis, corporis profundum ingreſſa, videtur ſolas corporis diſpoſitiones ſentire.

GALENI PERGAMENI quomodo morbum ſimulantes ſint coarguendi, lib. vnus.

Vm multæ ſint cauſæ, quas propter ægrotare ſe homines ſimulant, videtur & in iſtiuſmodi omnibus veritatis inuētio ad medicū ſpectare. Etenim phlegmonem, eryſipelas, & tumores laxos, per pharmaca appoſita extrinſecus, ex induſtria excitatos, medico ab iis quæ ex ipſo corpore ꝓficiſcuntur, licet diſcernere: ſicvti & ſanguinē ex oris partib. profluentē, ab eo qui ex ſtomacho, ventre, organiſve ſpiritalibus prouenit. Nam deprehēſi ſunt quidam, qui ſub finē tuſsis, quoties vellent, ſanguinē excrearēt: venula quadā in hoc prius circa gingiuas aperta, ſicq; cōparata, vt q̄ſi videretur, lingua illā ſugētes, ſtatímq; pòſt tuſsiētes, ſanguinē, quaſi ex inferioribus redditū, expuerent. Sic & delirare nonnulli, deſiperéq; ſe & alios, ſimulauerunt. Fit autē ſæpe, vt dolor quiſpiā ita ſimuletur, vt ingēs, feréq; intolerabilis eſſe videatur. Equidē ipſe quendā noui, in concionē vocatum à ciuibus, qui poſtq̃ id ſibi minimè ex vſu fore vidiſſet, proptereáq; intereſſe nollet, colica ſe paſsione torqueri fingebat: id q̄d ego certis cōiecturis deprehēdi. Nam & remedia reſpuebat, quibus fuerat aliàs eodem in morbo adiutus: & cōcione dimiſſa, extemplò conqueri deſiit. Quin & ipſa viuendi ratio quæ præceſſerat, talis erat, vt colicā in eo diſpoſitionē generare nō poſſet: quandoquidē ex * cruditate refrigerationéq;, huiuſcemodi gigni ſolent affectus: quorū neutrū in illo præceſſerat. Hoc igitur, q; nō ratione anteacti victus, ortus morbus ille eſſet, potuiſſe cognoſcere, medicę erat experientiæ opus. Alterū verò iſtud, q; ob cōcionem ſimulare hæc illum ſuſpicatus eram, medicinæ ꝓpriū non fuerat, ſed captus, & rationis eius, quæ communis dicitur: quā, licet omnibus ſit communis, pauci tamen exactā, perfectámq; habent, vt inuenire in quoq; negocio poſsint, q̄d faciundum, dicendúm ve ſit. Experientiæ igitur medicæ ſi coniungatur hæc externa facultas, alia quoq; ſimilia fingentes, validóſq; dolores ſimulantes, deprehendere licet. Quemadmodum ipſe nuper, cùm vtroq; genu vehementiſsimè dolere ſe pediſſequus quidam diceret, ſtatim doloris eius fictionem deprehendi: ex eo partim ſuſpicionē ſumēs, q; ad illam forte diem dominus ex vrbe profecturus erat: partim ex adoleſcentis moribus, qui talis eſſet, vt facilè in huiuſcemodi mētiretur, q̄dq; amore muliérculæ cuiuſdā flagraret, ob quam in vrbe reſtitare cupiebat. Quocirca per thapſiam admotā, ſibi in genu tumorē maximum excitauerat. Ego verò, cùm ꝓfecto domino pharmacum impoſuiſſem, q̄d dolorem quidē nihil leniebat, verùm thapſiæ ſolum qualitatē infrigidare poterat, poſt horā vnā illum cōfitentē habui, nihil amplius ſe doloris ſentire. Quòd ſi ex phlegmone dolor is natus fuiſſet, nō ſolum per id infrigidās non reſediſſet, ſed etiā redditus fuiſſet vehementior. Poteſt verò quis ex eo, q; leuius morbum ſerunt, indicium ficti doloris ſumere. Accidit enim iſtud omnino ſæpe (non aduertentibus iis q̄ morbi vehementiā ſimulāt) quòd in alium ſe, aliúmq; habitum, illi qui verè laborant, magnitudine videlicet doloris agitati, trāſiiciunt. Præterea ſi re vera morbo vehementi premātur, q̄d vis perpeti auxilium parati ſunt, accerſúntq; ipſi vltrò medicos, vt agant q̄d illis lubeat, quò affectus ipſe curetur. Sin verò leuiter, penitúſve non dolent, huiuſmodi auxilia refugiūt: neq; longiora ieiunia, neq; mordaciū pharmacorū oblationē ferentes. Quæ ſola quidē, cùm grauiter ſe laborare dicūt, huiuſmodi diſpoſitionib. cōferre, nos illis affirmare oportet: quēadmodū & ſectiones, & vſtiones, & omnis cibi potúſq;, cui videmus eos eſſe obnoxios, abſtinentiā. Morbū igitur ſimulātes, & magnitudo doloris arguet, & noſipſi deprehendemus, cùm ex aliis multis, tum ex medicinalis experientiæ notionibus: in quibus ſunt languere, infrigidari extrema, pallere, interdū quoque frigidū ſudare, pulſus inæquales (qui quidē iis etiā accidūt, qui mediocriter dolent) pluréſq; minorū, q̃ magnorū: & obſcurorū, q̃ vehemētiū, habere: præterea interrogatū de morbi ſpecie, pe cubarē affecti mēbri diſpoſitionē explicare poſſe. Quædā nanq;, dolores longè latéq; ſe diffundentes habēt: quædam verò tanquā fixos, vniq; tantùm parti inhærentes. Sic aliæ pungunt, pulſántq;: aliæ quaſi divellunt: aliæ quodammodo obſtupefacere, aliæ grauare videntur: nonnullæ deniq; vomitus, quædā ventris perturbationes, quædam caliginem inferunt.

Colici affectus ex cruditate refrigerationéque gignuntur.

Ratio communis.

Thapſia facultas.

Dolorem ficti vnde poſsit indicium ſumi.

Simulantes dolorem qua ratione deprehēdi poſsunt.

Morborum ſpecies diuerſæ.

EPITOMES GALENI OPERVM SECTIONIS SECVNDAE FINIS.

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM SECTIO TERTIA.

ILLVSTRISSIMO ET CLEMENTISS. PRINCIPI, COSMO MEDICES, TVSCORVM DVCI OPTIMO ET MAXIMO, Andreas Lacuna Secobiensis, Doctor Medicus, miles Sancti Petri, S.D.

Humani corporis fabricam ciuitati optimè institutæ esse similem, diuinus ille Plato professus est, clementissime Princeps: neq; id iniuria. Nam si constitutionem vtriusq;, dispensationémq; accuratè expendamus, nihil planè reperiemus in ciuitate, quod longè cumulatius absolutiúsq;, humano etiam non insit corpori. Etenim fortissima quæq; ciuitas, solet esse valido cincta muro, quo incursiones hostium atq; insultus arceantur. Vice muri cuiusdam est corpori etiam extima cutis, quæ tuetur ipsum ab iniuriis extrinsecis. Ciuitatem qui volunt inexpugnabilem reddere, miniméq; insidiis obnoxiam, solent semper optimi duces vnam tantùm illi portam amplam relinquere, excipiendis cōmeatibus peruiam: plures autem veluti canales & aquæ ductus, ad illius expurganda excrementa. Similiter etiam natura os vnicum corpori humano indidit, per quod nimirum ingrederentur quidem omnia quæ ad partes eius alendas pertinent: sermo autem eliderentur, instruendis animis hominum pietate & doctrina, maximè necessarius. ac præterea varios meatus, per quos excernerentur quæ nō erant futura ex vsu. Optima quæq; ciuitas, præsertim si duratura sit, vnica tantùm, sed prudentissimo, iustissimo, & clementissimo debet esse Principi subdita: quandoquidem Polyarchia semper fuit seditioni opportuna. Princeps autem ipse à ciuium commercio abstractus, à fidisq; stipatoribus custoditus, in sublimiori fortiorìq; vrbis parte se cōtinere, vt illinc, veluti ex quadam specula, vniuersos ciues suos contueri, & si qua coniuratio oriatur, eam facilè restinguere possit. Non aliter, dubio procul, ratio ipsa in homine, quæ reliquarum omnium facultatum est imperatrix, in cerebro, sublimiori corporis parte, veluti in arce quadam cōsistens, membris vniuersis sibi subditis imperat, eisq; viuendi leges imponit. Eius autem stipatores, ac veluti incorrupti quidam satellites, sensus exteriores existunt: qui nunquam nō facientes excubias, explorantésque singula, quæ aut rationi ipsi, aut cuipiam subiectorum illi membrorū, obesse aliqua ex parte possint, quicquid tandem perceperint, actutùm sensui cōmuni renunciant: qui ceu dux quidam, ipsi rationi coniunctus, illis præfectus est. Iam verò vt Principibus adsunt nonnulli viri à secretis, qui eos in expediundis negociis magna solicitudine liberant: sic adest rationi memoria, vniuersa quæ illi occurrunt, si alicuius ponderis sint, quamfidelissimè asseruans: eáq; dum occasio postulat, subitò, velut ex promptuario quodam, suppeditans. Solent habere Principes & pace & bello, milites quosdam sacramentarios, tum ad repellendas iniurias extrinsecas, tum ad continendos in obsequio & fide ipsos animos ciuium. Non secus profectò diuinus ille architectus noster, rationi vim irascibilem, à Platone θυμοειδῆ vocatam, adiunxit: vt si quando ratio immeritò ab aliquo infestaretur, confestim hæc excandescens, illi ferret manus auxiliatrices, omnémq; vim propulsaret. Collocauit autē natura hanc ipsam, qua irascimur, facultatē, in corde: vt media exquisitè esset inter rationē atq; cupiditates, quæ in iecinore sitæ, atq; illinc varias excursiones facientes, admodū seditiosæ existunt, rationiq; plurimū negocij facessunt. Quocirca inter ipsas & vim irascibilem, natura etiam vallum quoddam firmissimum, diaphragma nempe, interiecit, ne videlicet imparatam illæ iracundiam opprimerent, insurgentesq; postea contra rationem, arcem illius expugnarent. Reperiuntur in ciuitate opificia hominū varia: cùm alij, gratia exempli, conficiant panes: alij culinariā exerceant: alij retrimenta omnia expurgent: alij deniq; diuersas merces per totam vrbem in cōmunem vsum traducāt. An nō etiam in corpore humano ventriculus cibos concoquit, hepar sanguinem gignit, melancholicum succum expurgat lien, vesica vrinam, venæ per vniuersum corporis habitū (veluti baiuli quidam) sanguinem copiosissimū riuant, arteriæ vitalem spiritū, ac breuiter, neruus animalem, qui autor est motus & sensus? Corporis itaq; nostri harmonia ciuitatis optimam refert constitutionē: imò verò respublicæ, ciuitatésq; vniuersæ, ad exemplum corporis humani sunt conditæ, cùm arti natura ipsa tempore & dignitate antecellat. Quemadmodum igitur si in aliqua ciuitate princeps quidem, vt par est, dominetur: ciues autē omnes, militésq;, eius decretis audiant: atq; vnusquisq; opifex suo rectè fungatur munere, salus reipublicæ constat: labefactatur verò, si cōtraria accidant: sic etiam quandiu in nostro corpusculo ratio ipsa gesserit habenas imperij, affectus autē omnes atq; cupiditates obtemperauerint: sin-

GALENI PERGAMENI DE DIFFErentiis morborum, liber.

VNIVERSI tunc se sanos existimant, cùm optimè ad vitæ functiones ministerio particularũ vtuntur. At eam partem ægrotare arbitrãtur, cuius operatio sit læsa.

Sanitas in quibus inuestiganda.

Morbus est vel operationis, vel structuræ oblæsio.

Cùm igitur sanitas inuestiganda sit, aut in ipsis operationibus, aut in fabrica instrumentorũ: manifestũ vtiq; est, morbũ esse vel operationis, vel structuræ oblæsionẽ. Cæterùm sanitas nõ operationis actu, sed aptitudine potius est definiẽda.

Sanitas definitur aptitudine operationum, moderatióq; existit.

Morbus quorũ immoderatio dicatur.

Sanitas itaq; moderatio quædam existit: morbus autẽ, vtpote sanitati cõtrarius, in immoderatione eorũ consistit, quorũ sanitas est moderatio. At verò cùm animalium corpora magis & minus suscipiant, patiq; & alterascere possint (id quod fieri nõ posset, si ex elemento cõstarent vnico, aut ex atomis nulli alterationi obnoxiis) tot nimirũ genera morborum simpliciũ cõtrahent, quot sunt elementa ex quibus cõstantur.

Morborum simplicium genera tot sunt quot simplicia elemẽta.

Compositio corporis nostri est triplex.

Etenim cõpositio & formatio triplex reperitur in corpore. Prima quidem similarium particularũ est, vt arteriæ, venæ, ossis, nerui, cartilaginis, ligãmenti, membranæ & carnis: secunda autẽ, instrumentaliũ: vt cerebri, cordis, & consimiliũ: tertia deniq; totius corporis. Corpus siquidem ex instrumentalibus cõstat: instrumentales autẽ partes, ex similaribus: illæ deniq; ex simplicissimis elementis constituunt. Porrò si elementa cõstituamus impassibilia esse (vt nonnulli autumarunt) duobus tantũ morbis particulæ similares premẽtur: meatuũ videlicet astrictione, & eorundem relaxatione. Fruentur autẽ sanitate absoluta, dum eorũ elementorũ constructio fuerit cõmoderata.

Elemẽta corporis nostri mutuò inter se patiuntur, ac tota per tota miscentur.

At si nostri corporis elemẽta mutuò inter se patiant, & tota per tota implicentur (id quod incõcussè est tenendũ) totidem simplices morbi dicẽdi sunt, quot primaria elementa censent.

Elementa primaria sunt quatuor.

Sanitas & morbus vnde exoriantur.

Primaria autẽ elemẽta sunt quatuor, calidum scilicet, frigidum, humidum, siccum: ex quibus moderatè confusis, oritur sanitas: immoderatè verò, ægritudo. Erunt itaq; similariũ particularũ simplices morbi quatuor numero: caliditas videlicet, frigiditas, humiditas atq; siccitas, vbi earum qualitatum singulæ, naturę modũ excesserint.

Similariũ particularium simplices morbi quatuor.

At morbi partiũ instrumentaliũ, tum illis qui ex impatibilibus cõstare corpora dicunt: tum nobis, qui ex elementis affectioni subiectis, ea cõstari arbitramur, prorsus existunt cõmunes.

Dissimilarium partium morbi, quatuor generibus continentur.

Sunt autẽ eorũ genera quatuor. Primũ enim est, vbi forma cõueniens membro fuerit vitiata: secundum, vbi in numero reperitur vitiũ: vt si quid desit, quod haberi erat opportunũ: aut redvndat aliquid minimè necessariũ. Tertiũ genus consistit in organi magnitudine, vbi aliquid impẽsius adultum sit, aut similiter diminutũ. At quartũ genus refertur deprauatæ cõpositioni: quæ fieri solet aut naturali positu variato, aut mutata partis copula.

Instrumẽta prima sunt quæ ex similaribus partibus, vnius functionis gratia sunt constituta.

Porrò prima instrumenta dicuntur, quæ cùm constent ex particulis similaribus, vnius operationis gratia sunt cõstituta: vt musculus, atque vena. At quæ rursus ex his cõstantur, vt digitus, atq; hoc magis pes, instrumenta secunda dicuntur.

Instrumẽta secunda quæ.

Verũ vtrisq; instrumentis erũt ipsi morbi cõmunes. Aliud autem genus morbi, præter iam dicta, nullũ est reperire, quod sit propriũ vel simplicibus, vel cõpositis partibus.

Solutio cõtinui est morbus communis tam similarib. quàm dissimilaribus partibus.

Est tamen vnus morbus cõmunis corporibus similaribus iuxta & dissimilaribus, nempe vnitatis diuortium. Ad reliquas tamẽ simplicium morborũ in partib. similaribus differentias examinãdas nos cõuertamus.

Similariũ partium morbi, secundum constituentes impatibilia elementa, astrictio & laxatio.

Igitur impatibiliũ elemẽtorũ autores, duas in similaribus corporib. ægritudines statuebant: nempe aut astrictionẽ, aut relaxationẽ meatuũ: quarũ singulæ, in alias rursus differẽtias secãtur. Astrictio siquidẽ fit, cùm aut totũ corpus simul cõtrahitur, aut soli obstruũtur meatus: relaxatio autẽ, vbi vniuersum corpus simul in omnẽ partem laxatur, aut soli aperiũtur meatus.

Similariũ particularũ singuli morbi sunt duplices, quatenus aut solis qualitatibus, aut accedente humorum affluxu, afficiunt.

Similiter iuxta opinionẽ secundã, morborũ partiũ similarium duplex differẽtia nobis oritur. Nam interdum quidem solis qualitatib. alterantur: interdũ autẽ, cum humorũ affluxu: qui sanè secũdus modus, tumorem conspicuũ excitat. Cæterũ vna & item altera harum differentiarũ, varias differentias sortitur. Vt autẽ ad partium instrumentaliũ (quarum sanè imbecillitas vel ob meatuũ amentriam, vel ob intemperiem nascitur) discutiendos morbos nos conuertamus.

Instrumẽti functio quando vitietur.

Totius instrumenti functio tunc pręcipuè vitiabitur, vbi pars ipsa, quæ functionis est causa, ægrotarit. Quanq̃ & reliquarũ partiũ, illi inseruientiũ, vehementiores affectus, actionem ipsam impediunt.

Affectus primo lædẽtes functionem, sunt morbi.

Causa morborum quæ dicenda.

Oblæsiones igitur quæ omnino propria ratione, immediateq; operationẽ totius organi offendunt, aut saltem impediũt, ægritudines sunt putandæ. At si minimè id p se ipsas moliantur, sed ea solum ratione, quòd primi instrumenti officiũt operationi, causæ morborũ sunt, nõ item morbi.

Instrumentalis morbus dupliciter accedit.

Dupliciter autẽ solet vnusquisq; morbus cõtingere in partibus instrumentalib. Nam aut sequitur alios morbosos affectus, aut cõtrahitur à prima generatione. Porrò vbi pars aliqua in tumorẽ attollitur, atq; idcirco meatus illius occludũtur, si quidẽ talis particula nullã habeat propriã operationẽ, obstructio ipsa meatuũ dicetur morbus duntaxat: tumor verò nequaq̃, sed obstructionis causa. Cęterũ si affecta pars aliquod munus proprium obtineat, hac ratione tum obstructio ipsa, tum particulæ tumor, morbus est appellandus.

Morbus in formatione.

Quẽadmodũ (exempli gratia) si tunica alicuius venæ quæ in gibbis hepatis est, adeò intumescat, vt eius cauitas obstruatur: tumor quidẽ ipse, morb. dicetur, q sanguificationem oblædat: obstructio autẽ similiter, quòd impediat distributionẽ.

Functionis læsio, non morb⁹, sed passio aut symptoma vocatur.

Siquidem qui affectus primò lædũt operationẽ, hi & sunt, & verè dici morbi merentur. At operationis oblæsio, passio aut symptoma, nõ morbus, est appellanda. Qui verò ipsam induxit affectus, morbus absolutè vocatur: sicuti & causa morbifica, quicquid ipsum morbũ pepererit, si aliã læsionem nõ adferat.

Causa morbi quæ sit dicẽda.

Morbus in numero duplex, cuius vtraq; differentia bifariã scinditur.

Attulimus itaq; exemplũ morbi, quod in genere formationis cõsistit. At in numero, duas differentias morborũ assignaueramus: cùm scilicet aliqua particula crescit, aut superabvndat. Quarũ differentiarũ vtraq; rursus in bi-

nas alias secatur. Siquidem eorũ quæ superfluũt, nõnulla planè sunt ex genere naturali: vt si cui sextus adnascatur digitus: nõnulla verò toto genere præter naturam: velvti si in ventre gignantur vermes, aut in vesica lapis. Similiter deficientiũ particularum, nõnullæ quidem penitus abolitæ sunt, nonnullæ verò ex dimidio præcisæ: vtrunq; autẽ, aut natura, aut morbo. Ex his tamen, quæcunq; functionem impediunt, eadem ratione in morborũ genere cõtinentur. Quæcũq; verò partem aliquam operationi dicatam, vel refrigerãt, vel non satis ei alimenti transmittũt, causæ morborum dicuntur. Quædam tamen & morbi, & morborũ causæ censentur: vt si gurgulio radicitus præcidatur. Nam & vocem perturbat, & pectus & pulmonem refrigerat.

Gurgulio præcisus perturbat vocem, pectusq; & pulmonem refrigerat.

Morbus in magnitudine.

In magnitudine etiam varij morbi contingunt: vbi scilicet totum corpus, vel pars aliqua, aut in prima generatione, aut ob aliquem affectum pręter naturam, vel prodigiosam contraxit molem, vel præter modum est imminuta.

Morbi in deprauata compositione.

Qui morbi in deprauata cõpositura consistunt, varias differentias sortiunt. Alij siquidem fiunt, vbi naturalis partiũ situs variatur: alij vbi ligamenta nimis soluuntur, ac relaxantur: alij vbi illa impensè fuerint astricta. Quippe immodica linguæ vincula, loquẽdi mandendiq; impediũt functionẽ: pudendorũ verò, ob aversum meatũ, impedimento sunt, quo minus procul rectãq; excutiatur semen. Reliquũ autẽ est quintũ ægritudinis genus, nempe vnitatis solutio, quæ tam similaribus q̃ dissimilaribus partibus accidere potest.

Vnitatis solutio vtrisq; partibus existit morbus communis.

Nam si in manu (gratia exẽpli) neruus aliquis præcidatur omnino, talis solutio erit cõmunis & toti instrumento, & ipsi pręcisæ particulæ. Quòd si nõ integrè, sed aliqua ex parte præcisus fuerit, solius nerui propria iudicatur affectio, instrumẽti verò nequaq̃, nisi ex accidenti.

Solutionis continui species diuersa, pro differentia particularum.

Sed pro differentia particularũ, continui solutio varia sibi nomina vendicat. Siquidẽ quæ in osse fit, ab omnibus fractura vocat. Quæ verò in carne cõtingit, vlcus, vulnus, atq; ruptura. Quæ neruosis particulis accidit, cõvulsio nominari consueuit. Diximus itaq; simpliciũ differentias morborũ: superest autẽ nunc, vt ad compositorũ dignotionẽ veniamus. Erit igitur iuxta hæresim priorẽ in particula similari morbus cõpositus, dum illius, hi quidẽ adstringuntur, hi verò relaxantur, meatus.

Similariũ morborum cõpositorum differentia quatuor, iuxta cõstituentes patibilia elementa.

At iuxta eos, qui elemẽta esse alterationi obiecta cõtendunt, quatuor numero cõpositi morbi censentur: nempe calidus simul & humidus, calidus simul & siccus, frigidus iuxtà & humidus, frigidus atq; siccus: dum vtraque videlicet qualitas excellit plus q̃ naturæ cõveniat.

Affluxus humorũ gignit quatuor differentias morborum compositorum.

Quòd si etiã qualitatibus illis plus iusto auctis, accedat pariter humorũ affluxus, totidem morbi nascẽtur, differentes nimirũ ab illis, qui invadũt sine humorũ colluuie.

Solutio cõtinui.

Similiter solutio cõtinui miscetur morbis cõpositis secundum vnam & alterã sectam, necnõ simplicibus, quorum à principio mentionem fecimus.

Inflammata simul & exulcerata particula, quot morbos simul patiãtur.

Porrò omnes inflammatæ simul & exvlceratæ particulæ, tres quidẽ necessariò, nõnunq̃ quatuor morbos patiuntur.

Inflammatio quid.

Voco autẽ impræsentiarũ inflãmationem, rubentẽ renitentẽmq; tumorẽ, & qui dolorem inferat. Quia verò omnes ferè id genus tumores, mutuò inter se cõmiscentur, raróq; reperire aliquẽ ipsorũ purũ atq; syncerũ licet, necessariò dicendum est, erysipelas, herpetem, carbunculum, cancrum, atq; alios id genus tumores, esse compositas ægritudines.

Carbunculus invadit semper cum vlcere.

E quibus carbunculus quidem semper cum vlcere invadit, cætera verò interdum citra vlcus infestant.

Tumoribus præter naturã singulis sui humores tribuuntur.

Gignitur autẽ erysipelas à rufa bile, ab atra cancer, inflãmatio à sanguine, à pituita deniq; œdema, existens tumor laxus & cedens.

Humorũ quatuor, quali quisque temperie sit preditus.

Qui humores tametsi specie sint humidi, potentia tamen nõ omnes humidi sunt. Quippe atra bilis sicca est & frigida: flaua, calida & sicca, vt pituita, frigida & humida: ac sanguis deniq; humidus simul & calidus.

Dissimilarium partium morbi compositi, qui sint dicendi.

Igitur de morbis cõpositis similariũ particularũ dictũ nobis cùm sit, ad eos qui instrumenta discruciãt, sermonẽ iam convertamus. Proprij dissimilariũ partium dicentur morbi cõpositi, qui plures atq; diuersas partes simul afflixerint; ex accidenti autem, qui vnicam tantum instrumẽtorum particulam occupauerint.

Lippitudo est inflãmatio tunicæ incũbentis corneæ.

Etenim si lippitudine obsideatur tunica incumbẽs corneæ, cùm lippitudo quidem sit inflãmatio ipsius partis, inflammatio autem omnis existat cõpositus morbus, nemini dubiũ est, lippitudinẽ futurã etiã morbum compositum, tunicæ quidẽ ipsi proprium, ex accidẽti verò vniuerso instrumẽto. Cæterum si pterygiũ, suffusio, ac deniq; angulorum coarctatio simul ipsum oculum presserint, constitutio talis totius oculi dicetur ęgritudo composita, cùm nimirum vno eodémq; tempore diuersæ particulæ contristentur. Nihil autem refert si dixeris, vnicam esse compositam ægritudinem, an plures, sed in diuersis partibus constitutas.

GALENI PERGAMENI de causis morborum, lib.

Vnc verò ad morborum qui secundum sectã generosiorẽ partes similares invadũt, causas discutiẽdas nos cõvertamus, idq; à calore immoderato auspicari.

Calor immodicus à quib. accendi occasionibus possit.

Vniuersa corpora plus æquo incalescere solẽt, vel ex motu improbo, vel ex putredine, vel ex cõsortio alterius corporis feruidioris, vel ex astrictione, vel ex alimẽto ad accẽdendã caliditatẽ accõmodo.

Mouendi munus ad articulos & musculos pertinet.

Cæterum vbi q̃s immodica exercitatione vsus fuerit, si calor inde ortus non occupauerit totum corpus, lassitudinẽ tantum inducit, videlicet articulorum & musculorum, ad q̃s præcipuè mouendi munus spectat. Si verò extẽdatur per vniuersum corpus, febrim accẽdit.

Ira est calor qui iuxta cor est velvti quidam feruor.

Ex ira etiã, quæ caloris iuxta cor, est velvti quidã feruor, vbi is per totum corpus dispergitur, solet febris succẽdere. In tumorib. etiã præter naturã, vbi humores putrescunt, calor interdum cordi sensim communicat, ac deniq; excitat febris. Quare hic venit intelligẽda secunda & tertia causa caloris præter naturã. Nam ob putredinẽ, & ob viciniã partis cõtabescentis, in iis tumorib. febrilis calor accendit. Quarta species causæ consistebat in astrictione, & quidem meritò.

Febris ex astrictione quomodo oriatur.

Nam si ob astrictam cutim cohibeantur diflari ea, quæ prius difflari cõsueuerãt, si q̃dem fuliginosa fuerint, in specus cordis conversa, eos exurunt, protinúsq; febrim accendunt. Calido-

rum

rum etiam alimẽtorum vsus (in eo etiim quintũ genus constituebamus)interdum febrim accendit: sicvti & acria medicamẽta, siue remedia sint, siue deleteria & contratia. Non autem ex æquo omnes hasce ob causas febricitãt: quòd nec semper illis cõtingat par quantitas aut actiuitas causæ: quódq; animantiũ corpora plurimũ alterum ab altero differant. Etenim ad hoc vt accendatur febris in corpore, oportet vt corpus ipsum sit accõmodatũ & habile ad excipiendam febrilem caliditatẽ: causa autẽ efficiens existat valida, tempúsq; & patientis proximitatẽ sortiatur, vt videlicet in actione immoretur diutius, & passuro corpore superior evadat. Porrò causæ quæ in corpore humano præter naturã oriuntur, causæ antecedentes vocantur: procatarcticæ verò, siue evidentes, quæ extrinsecus advenientes occursant. Frigiditatis etiã plurimæ existunt causę: velvti frigidorũ propinquitas, alimentorũ quantitas atq; qualitas, adstrictio etiã atq; laxatio, ociũ deniq; & motus immoderatus, quibus ex occasionibus constat etiã ipsum ignẽ extingui. Prima igitur species causæ occursans extrinsecus, siue contactu ipso, siue etiã potentia, solet frigiditatis morbũ inducere. Ob secundam verò, nempe ob frigidiora alimenta, nonnullos correptos vidimus attonito aut epileptico morbo, aut alio quopiam modo refrigeratos: id q̃d ex ebrietate vel maximè accidere solet. Quanq̃ vinũ modicè haustũ, cùm familiare alimentũ sit, mirè calorem auget. In vniuersum autẽ omnes optimi cibi, qui animali plurimũ nutrimen adferũt, si supra modum sumantur, frigidos morbos generant: sicvti & cætera, quæ natura refrigeratoria cùm sint, similiter ingerũtur. Iuxta tertium genus causæ, nempe astrictionẽ, sæpissimè corporis habitus etiam refrigeratur: vt quæ interdũ sopores graues, veternúmque & apoplexiam inducat. Astrictione autem tunc præcipuè torquetur corpus, dum venæ ipsæ & arteriæ adeò turgent & intumescũt sanguine, vt nullus relinquatur locus inanis, in quem, vbi dilatantur, ambientem aërem possint excipere. Quo quidem dum defraudantur, natiuus calor subitò ferè extinguitur. Proinde qui sic sunt affecti, actutùm destituuntur motu simul & sensu: id q̃d Hippocrates significasse videtur, dicens, Venatum (hoc est, arteriarũ) interceptiones statim vocem eripere. Igitur cordis calor, per meatũ gutturis cum ambientẽ nos aëre cõmercium habet. Quam viam si præcluseris, ilicò præfocaueris animal. Calor autẽ qui in omnibus est arteriis, per cor quidem, quatenus viã habet ad fauces, & per vniuersam cutem, in circunfluũ aërem transpirat: ac ventilatur quidem, dum attolluntur arteriæ: purgatur verò à fuligine, dum contrahuntur. Atq; vtroq; horum, naturalis ipsius modus seruatur. Si igitur tali motionis vicissitudine ob astrictionẽ destituantur arteriæ, necessum est calorẽ extingui, corpúsq; omnino refrigeratũ emori. Cæterũ si corpus refertũ fuliginoso excremento astringatur, aut excitabitur febris, aut extinguetur calor natiuus: siu verò halituoso vapore sanguinis, aut fiet corpus ipsum plethoricum, aut eius calor increscet. Sed quemadmodũ astrictio sæpius frigefactionis est

Febrire cur non contingat ex æquo omnibus.
Febri gignendæ quæ requirantur.
Causas antecedẽtes dici, quæ in corpore oriuntur: vt procatarcticas, quæ adveniunt extrinsecus.
Frigiditatis immodica, causa.
Apoplexia vnde interdum cõtrahatur.
Epilepsiam vnde fieri contingat.
Vinum modicè sumptum, mirè calorem auget.
Cibi omnes alẽtes plurimũ, immodicè sumpti frigidos morbos generant.
Arteriarum interceptiones cur vocem eripiãt.
Suffocatio quãdo accidat.
Calorem cordis ventilari dilatatione arteriarum, purgari contractione earundem.
Astrictio sæpe frigefactionis causa.

causa: sic etiam & rarefactio, vbi plus q̃ ex vsu sit dissipat dispergitq; natiuum calorẽ, frigidius efficit corpus. At verò perinde ac astrictio ipsa interdum vniuerso corpori, nonnunq̃ alicui eius parti accidere solet: eodem etiam modo habet & rarefactio. Porrò quæ extrinsecus admouentur, partem ipsam raram vel constipatã reddere possunt. At vincula arctissima, & vita membrũ priuant, & ipsum impensè refrigerant. Sed iam de siccis affectibus opportunum est vt dicamus. Si quis multò magis diffletur, q̃ pro modo alimẽti assumpti, vtatúrq; cibis siccioribus, facilè in siccam ægritudinẽ delabetur: præsertim si curis & anxietatibus, necnõ vigiliis torqueatur. Sicca etiã tẽperies aëris, balnea quæ desiccãdi vim obtinent, necnõ medicamenta, quæ intus & foris administrata, exiccandi possident facultatẽ, similiter corpora exiccant. Humidorũ morborũ omnes sunt causæ cõtrariæ: nempe maxima ciborũ humectantiũ colluuies, molliuscula viuendi ratio, animi summa tranquillitas, ac deniq; balnearum dulciũ vsus immoderatus, maximéq; post cibũ. Ad idem facit desidiosa vita, pluuiarum copia, humida temporis cõstitutio, ac breuiter, humectantia medicamẽta. Iam verò causæ cõpositorum morborum, similiter cõpositæ sunt. Si .n. calida simul & sicca in vnum aliquãdo cõspirẽt, calidus simul & siccus sequetur morbus. Indẽ est cogitãdum & in aliis combinationib. At sæpius causæ natura similes, corpus ipsum immutãt. Plerunq; tamen viribus pugnant cõtrariis, ita vt aliquãdo cõtingat corpus simul fieri calidum atq; frigidum, sicvti & siccum & humidum, plus quã naturæ cõveniat, etiamsi minimè id fieri posse videatur: quę inæqualis intẽperies vocatur. Advertendum autẽ est rursus, corpora ipsa interdum à solis qualitatib. alterari, quandoq; etiã ab illis q̃dẽ, sed accedẽte aliquo affluxu, humido q̃dẽ specie, facultate verò non item. Flaua siquidem bilis potestate est calida & sicca: atra, sicca & frigida: sanguis, humidus atq; calidus: pituita deniq;, frigida & humida. Quorum humorum singuli, interdum synceri & puri, interdum invicẽ misti, solent in imbecilliorẽ partẽ cõfluere: ob idq; tumores partium variãtur. Etenĩ cùm quatuor sint facultates, quib. quælibet pars tum animalis, tum plantæ, prædita est: attractrix, retẽtrix, alteratrix, expultrix: excremẽtúmq; omne aut qualitate, aut quantitate offendat: nec sit par robur oĩm particularum: semper quę fortior est, excrementum ipsum ad imbecilliorẽ ꝓpellit. Omnium autẽ imbecillima est cutis, totius corporis excremẽta recipiẽs. Assignatis iam causis morborum similarium particularum, ad organicos deinceps nos convertamus, exordium à formatione vitiata sumẽtes. Evariat enim interdum naturalis figura, dum ob maximã materiæ colluuiẽ, aut ob qualitatẽ incõmodã, impedito seminis motu, in vtero deprauatur ipsius fœtus formatio. Secundò autẽ potest vitiari alicuius particulæ forma, dum infantes nõ rectè ab obstetricibus excipiuntur (facilè siquidẽ pervertuntur, molles fluxileśq; cùm sint) aut rudites in voluuntur fasciis, aut lac tabe factum sugunt, aut perperàm educãtur, siue inepta victus ratione, siue exercitiis intempestiuis.

Rarefactio qua ratione refrigeret.
Admota extrinsecus.
Vincula arctissima, vita mẽbrum priuant.
Sicca intemperies causa.
Humida intemperãtia causa.
Compositorum morborum causa composita sunt.
Cõtrariis intẽperãtum corpus nostrum simul posse affici.
Inæqualis intẽperies quæ sit dicenda.
Humorũ singulorum tẽperies.
Tumores partium variari pro humorũ differẽtiis fluentium.
Facultates naturales sunt quatuor.
Excrementum omne qualitate aut quantitate infestare: semperq; à fortioribus ad partes imbecilliores protrude.
Cutis est omniũ imbecillima pars.
Forma mẽbro conveniens à quibus causis possit vitiari.

Varij qui fiāt. & qui dicātur.
Vari qui.

Crura quippe, ob incumbentiū eis corporū pondus, interdum in exteriorem, nōnunq̃ in interiorem partē torquentur: idq; pro natiua ipsorū inclinatione. Nam quibus rectiora sunt, q̃ ordo naturæ postulet, magna ex parte fiunt vatij: vari autē, quibus magis curuata. Voco enim vatium, cui in exteriorem partem crus vertitur: varū, cui è conuerso. At posteaq̃ adoleuerint, sæpe ob repletionem immodicam, aut ob alimētī penuriā, figuram naturalem permutant, idq; primaria ratione. Illud enim in elephantiasi, hoc in tabe perspicuū est.

Elephantiasis. Tabes.

At ob resolutionem neruorū, distentionem, inflammationē, aut scirrhum, naturalis membri figura ex accidenti vitiatur. Siquidem in iis qui altera parte sunt resoluti, membrū trahitur à musculis actionem facientibus: at in iis quos in altera parte conuulsio exercet, aut phlegmone, aut scirrhus, aut dura cicatrix, pars sana trahit ab affectis musculis.

Resolutis altera parte musculi, membrū trahitur à reliquis, qui in actione versantur.
Conuulsi alterius partis musculi, ad se partem valentē alteram trahūt.

Cauitates partiū atq; meatus pereunt, vel offenduntur, q̃ nimirū coalescant, aut constipentur, aut obstruantur, aut cōfringantur, aut in sese cōcidant. At facultatis retentricis motus immoderatus, solet esse causa cōstipationis: quēadmodū laxitatis, operatio expultricis immodica, retentricisq; languor. Exasperantur læuia, & læuigantur aspera (nam hæc ad formā vitiatā pertinent) illa quidem ob acres humores, aut medicamēta abstergentia: hæc verò ob pinguitudinē succi, viscositatem ve.

Constipationis causa.
Laxitatis causa.
Numeri deprauati causa.

Secundi generis, hoc est, vitiati numeri causæ sunt, si quidem numerus sit diminutus, sectio, aut putrefactio, aut immodica refrigeratio: sin autē aliquid supercreuerit, quod nō sit è numero partiū natura constantium, formámque naturalem sortiatur, abvndantia optimæ materiæ erit causa. Quòd si id ipsum præ se formā nō naturalem ferat, materiæ qualitas non naturalis etiam erit in causa. Vtrobiq; tamē vires validas esse oportet: alioqui nec conformari potest q̃d est vtile, nec extrudi q̃d vitiosum existit: natura enim vtrūq; molitur.

Magnitudinem partis quæ causa possunt augere, ac minuere.

Magnitudo partiū augetur (in ea enim oblæsa tertium genus constituebamus) à copia materiæ benignæ, necnō à potentiæ robore: imminuitur autem à causis cōtrariis, vel ob sectionem, vel exustionem, vel putrefactionem, vel deniq; ob frigefactionē ingentem.

Compositio partis vitiosa vnde accidat.

Quartū verò morborū instrumentalium genus quod in praua compositione consistit, interdum ob repentinam improbamq; agitationem contingit: interdum ob articulorū humiditatē immodicā: quandoq; ob euersionem superciliorū in ipsis articulis: est cùm ob relaxationē compositio vitietur, quēmadmodū in intestinorū lapsu, quæ laxato peritonæo in scrotum descendūt.

Enterocelæ generatio.

Ex his itaq; & aliis plurimis occasionibus, organorū compositio peruertit. Nunc verò alterius generis causas examinemus, quod vtrisq;, tam corporibus similaribus, q̃ instrumentalibus, cōmuniter accidit: id enim est vnitatis solutio.

Solutæ vnitatis causa.

Quæ quidem si carni accidat, vlcus aut vulnus vocatur: sin autē ossi, dicitur vel fractura, vel caries, quæ ab erodentibus oritur humorib. Ad capitis ossa, cōplura instituta sunt nomina. Collisio magna ex parte accidit carni: quanq̃ & in osse nōnunq̃ etiā cōtingit, idq; maximè in pueris, subiruente extrinsecus aliquo violento, valido ac duro corpore. Ad solutionē etiam continui pertinent & ruptio & cōvulsio, hæc in neruis, illa in carne consistens: quæ causam suæ generationis habēt, repentinum, validum atq; inæqualem motū.

Caries vnde gignatur.
Collisionis causa.
Ruptio. Conuulsio.

Vt igitur paucis expediam, omniū huiusce generis ægritudinum causæ, nōnullæ quidem occurrūt extrinsecus, nōnullæ ab ipso corpore emanant. Porrò extrinsecæ sunt, ea omnia quæ percutere, collidere que sunt apta. Quæ verò à corpore emergunt, sunt immodicæ inordinatæq; animalis motiones, ac præterea humores vitiosi, erodendi vim possidentes. Hæ itaq; sunt simplices ægritudines similarib. partibus organicisq; cōmunes: ac præterea ipsarū simplices causæ. Compositas autem ægritudinū causas, nō est admodū inuenire difficile, cùm nimirū ex his quas diximus, cōstituātur.

GALENI PERGAMENI de symptomatum differentiis, liber vnus.

Affectus præter naturā est triplex.
Morbus est affectus præter naturam functionem lædens.
Affectus à morbus vt differat.

Omnis præter naturam affectus, aut morbus est, aut morbi causa, aut illius symptoma. Est autē morbus, affectus quidam præter naturam, functionē lædens. Cæterū differt affectus à morbo: nam ille quidem extēditur etiam ad sanos & neutros: hic verò solùm circa ægrotantes versat, cùm nimirū sanitati cōtrarius existat. At ab vtrisq; dissidet, quod Græci pathos, Latini passionē appellāt.

Passio quid. Actio quid.

Est enim passio, motus qui ab altero fit in alterū: ita vt agentis motus dicatur actio: motus verò, eius quod affectum est, passio.

Affici quodammodo est idem quod pati.
Passio versatur in motu.
Affectus consistit in permanentia.
Passio, vt affectus, ad sanos extenditur.

In summa, ipsum affici, quodammodō idem quod pati est. Differt itaq; ab affectu passio, ipsius tantū motionis ratione. Quandoquidem in ipso verti & mutari, præterea alterari & moueri, passio habet generationē: in eo verò q̃d manet, prorsus affectus consistit. Propriè igitur affectus dicitur passio iam facta, nō autē quæ etiamnū fit. Sed quemadmodū ad sanos & ægros ipse affectus extendit, sic etiā & passio: quo quidem nomine à morbo similiter differt. Rursus affectus ipse, alius quidē naturalē actionem efficit, alius verò euertit & labefactat.

Sanitas quid.

Est igitur sanitas, naturalis quidā affectus functionis autor: morbus autē, affectus præter naturā, oblæsæ functionis causa. At passio, motus est in materia, qui ab agente fit: actio verò, ipse motus agentis.

Causa quid.
Causa multipliciter dicitur.

Quod autē suapte natura aliquid cōfert ad eius quod fit generationē, causa vocat: quæ quidē & ipsa multiplex est. Nam materia, vtilitas, scopus, instrumentū, initiū deniq; vnde pficiscitur motus, hæc omnia causæ dicunt. Quæ verò nihil cōferunt, sed tamen ab iis quæ cōferunt seiungi nō possunt, hæc eius sine quo nō, rationē obtinent.

Causa rationē eius sine quo non, obtinentia.
Fieri per se, & ex accidenti, quid sit.

Adverte autē, aliquid fieri per se, idem esse quod primò: ex accidenti verò, q̃d secundò. Vt, si quis digito vnū calculū moueat, à quo moueat & alius, per se quidē dicetur mouere primū, ex accidenti autem secundū.

Morborum causa.
Morbi primò lædunt functionē

Ad eundē igitur modum, qui affectus præter naturā suapte ratione actionem nō labefactant, sed per morbos à se productos, ii non morbi, sed morborū causæ, sunt appellandi. Morbi enim sunt, qui primò lædunt actio-

Symptoma est quod sequitur morbum.

Symptoma large sumptum quid sit.

actionem. Porrò quod morbū velvti vmbra sequitur, id morbi symptoma vocatur: quēadmodum functionis læsio. Est autē symptoma largè sumptū, omnis à naturali statu mutatio: ob idq; quicquid animali præter naturā accidit, ea significatione est symptoma. Quamobrem morbus quadantenus etiam symptoma dicitur, sicut & causa præter naturā.

Symptoma à passione et morbo quo differat.

Differt aūt à passione symptoma (tametsi interdū in idem coëant) q passio quidem omnino in motu versetur, sitq; interim secundum naturam: symptoma verò nō in motu tantū, sed in habitu etiam & permanentia esse possit, omnino præter naturam. A morbo verò differt, quoniā neq; affectus necessariò est, neq; actionem ex necessitate lædit: quæ sanè ad constituendum morbū desiderantur.

Symptoma propriè dictum, est triplex.

Porrò symptomata propriè strictéq; sumpta (de quibus agere est animus) differentia triplici continentur. Alia siquidem nostri corporis sunt affectus, alia functionū læsiones, alia ambo hæc comitantur. vt sunt excrementorū immodicæ tum excretiones, tum suppressiones. Cæterū sub actionis læsione, priuatio quoq; mihi inaudiatur, quemadmodū immobilitas, insensibilitas, atq; cruditas: quæ quidem actionū læsiones sunt. Has igitur symptomatū differentias deinceps examinemus, ab actionis læsione auspicati.

Actionum læsio est duplex, altera ad animalem, altera ad naturalem functionē pertinens.

Actio animalis est triplex.

Sensibilis animæ functio est quintuplex.

Actionū læsio duplex est: altera enim ad animalem, altera verò ad naturalem functionē pertinet. Actiones siquidem duplices potissimū numerātur, naturalis videlicet & animalis. Rursus animalis diuiditur in sensibilem, motiuā atq; gubernatricē. Quorū membrorum singula rursus in alia secātur. Sensibilis quippe animæ functio, quinq; differentias sortitur, visiuam scilicet, olfactoriam, gustatoriā, auditoriam, atq; tactricem.

Motiua functio variatur pro instrumentorū diuersitate.

Gubernatrix animæ functio est triplex.

Sentiēdi actionum læsiones communes et particulares.

Motiua autē facultas, cùm vnicum instrumentū habeat, vnum tantùm habet motionis modū: variatur tamen pro particularium instrumentorū diuersitate. Vltima functio animæ, quam diximus esse gubernatricem, in imaginatricem, ratiocinatricem, ac deniq; memoratricē diducitur. Igitur noxæ omniū actionum sentiēdi, communes quidem vniuersalésq; sunt, insensibilitas, & difficultas sensus: particulares autem, quæ in singulis sensibus reperiuntur: quemadmodum in oculis cæcitas: & caligo: in auribus surditas & hebetatio: atq; in aliis similiter, vbi videlicet actio abolita est, aut deprauata, aut diminuta.

Tactus quàm reliqui sensus, multò grauius afficitur.

Sensus reliqui à tactu, ab externis contristātur duntaxat, idq; ratione tactus quem possident.

Sensus communis symptoma est vigilia veternusq;.

Tactus est omnibus sensoriis communis sensus.

Cęterū tactus in actione sua, quàm reliqui sensus, multò grauius symptoma, cùm ab extrinsecus occursantibus, tum vel maximè ab affectibus interioribus, solet recipere. Etenim alij sensus non ab internis, sed ab externis affectibus, in functionibus suis cōtristantur: ac ne id quidem per se, sed ex accidenti, quòd videlicet in se habeāt facultatē tangendi. Est enim tactus omnibus sensoriis sensus quidā cōmunis: reliqui verò quatuor, suo quisq; tantùm est proprius. Quamobrē oculi sæpissimè graui dolore cruciantur: cōtristato sensu tāgendi. At verò vigilia & veternus, sunt ipsius cōmunis sensus symptoma.

Motricis facultatis symptoma est triplex.

Motus deprauati species.

Epilepsia quid.

Apoplexia.

Motricis facultatis triplex reperitur symptoma, immobilitas, diminutus motus, ac denique deprauatus. Cæterū deprauatus motus, alius tremulus est, alius conuulsiuus, alius palpitans, alius deniq; vibrās. Porrò si cōvellatur vniuersum corpus, animæq; princeps potētia simul sit impedita, id symptoma epilepsia vocatur: apoplexia autē, dum totius corporis perit omnino motus, simúlq; principes actiones cohibentur. Hæc itaq; motiuarū actionū sunt vitia.

Imaginatricis facultatis symptomata.

Proximū est, vt gubernatricū functionum iā offensas tradamus, ac primū imaginatricis. Hæc enim interdum tota corrumpitur exoluitúrq;, quemadmodū in catalepsi: interdū aūt vitiatur, vt in delirio: est cùm deficit atq; debilitatur, q̄d in lethargo cōtingit.

Ratiocinatricis facultatis symptomata.

Amentia quid.

Fatuitas.

Delirium.

Sic etiā ratiocinatio, nunc exoluitur penitus, ipsúmq; symptoma est amentia: nunc deficit atq; remittitur, vocatúrq; id symptoma fatuitas: nunc læditur ac deprauatur, q̄d symptoma vocāt delirium. Plerunq; siquidem in vtrisq; simul cōsistit delirium, tum parum probè imaginādo, tum parum aptè ratiocinādo. Est quādo duntaxat in altero.

Rationē interdū vitiari, imaginatione, atq; memoria illæsis: vel contrà.

Interdum quippe ratio vitiatur, imaginatione simul atq; memoria illæsa. Quemadmodū etiā ratione integra, cōtingit tum imaginationē, tum memoriā vitiari. Quod autē in memorandi potentia consistant vitiā, nemini opinor obscurum. De animalium itaq; actionum symptomatis dictum nobis cùm sit, ad naturalium symptomata examināda nos conuertamus.

Naturalium facultatum singulis duplex inuenitur symptoma, nempe & abolitæ functionis, & non ritè obitæ.

Methodus autem eorum inueniendorum est, naturalium facultatum cognitio: in quarum singulis duplex reperitur symptoma, alterum abolitæ functionis, alterum nō ritè obitæ: quod quidem hoc est duplex: alterum quod in diminuta, alterum quod in vitiata actione cōsistit.

Vētriculi actionum symptomata sunt, cruditas, concoctionum tarditas prauitasq;.

Appetitricis facultatis symptomata.

Exemplum autem ponamus in cōcoctione ventriculi: quæ interdum quidem tota corrumpitur, interdum remittitur ob imbecillitatem, interdum vitiatur. Quorum primū symptoma dicitur cruditas: secundum, cōcoctionis tarditas: tertium prauitas & vitiū vocatur. Porrò appetitricis functionis symptomata sunt, abolita appetentia, & immodica cibi cupiditas.

Nutritionis actionum symptomata.

Facultates naturales sunt quatuor.

Naturalium instrumentorum singulis, duodecim attribuū symptomata.

Animalis instrumēto quindecim inesse posse symptomata.

Similarium particularū singulis quæ nutrimentum suscipiunt, duodecim attribuuntur symptomata.

Circa nutricationis actionem, si scopum minimè attigerit, atrophia & phthisis accidunt. Vitiatam verò nutricationē sequuntur, leuce, ophiasis, alopecia, & reliqua id genus symptomata. Cùm igitur naturales facultates sint quatuor, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, sanè in singulis naturalibus organis, quatenus naturalia sunt, duodecim oriri possunt symptomata: tribus videlicet in vnāquanq; facultatē cōgestis: in animalibus verò, quindecim. Quòd si animale instrumentum simul & mouendi & sentiendi vires obtineat, duodeviginti symptomatum formas habere poterit. Ventriculus igitur duodecim sortitur symptomata, quatenus est cōcoctionis organū: totidémq; quatenus pars similaris, quæ nutriri desiderat. Siquidē omnes particulæ quæ nutrimentū suscipiunt, duodecim recipiunt symptomata: nēpe tria (vt diximus) secundū singulas facultates, vbi videlicet aut nihil trahunt, aut languidè, aut vitiose: vbi id q̄d attractū est, aut nō retinent, aut languidè, aut vitiose: vbi q̄d iam retinuerunt, aut penitus crudum relinquūt, aut diminutè concoquunt, aut in alienam qualitatem cōuertunt: vbi excrementa ipsa expellere nequeunt, aut languidè, aut perperam: hoc est, citius aut tardius, q̄ animali expediat. Ex quibus

vtiq; accidit, particulas non nutriri, aut imbecilliter, aut perperàm & vitiose. Quod verò in facultatibus similariũ particularũ dicimus, id etiã intelligendũ est in iis quæ ad instrumentales spectant. Porrò alteratrix facultas in ventre tunc abolita censetur, vbi cibus talis relinquitur, qualis assumptus est. Imbecilla autẽ dicitur, quæ tardè concoctionẽ absoluit: sicvti deprauata, quæ in malignam qualitatẽ cibos ipsos permutat. At absoluta concoctio dicitur, vbi cibus in qualitatem animãti familiarẽ mutatur. Animadvertendum tamen hoc loco magnopere est, alteri symptoman alterũ nõnunq̃ succedere. Siquidẽ inuitum cõplectendi tẽpus, cõtinuò sequitur diminuta cõcoctio. Præterea celeris deiectionis ciborum inseparabilia symptomata sunt, excrementorum humiditas, alimentiq; per corpus imminuta digestio. Corruptelã cibi seq̃tur necessariò quidem excrementorũ fœtor, nõ necessariò verò, mordicatio & inflatio. Atq; horũ sanè omniũ iam dictorũ symptomatũ, quæ in actione oblæsa consistunt, sicvti & aliorũ duorum generum, sciẽdum est morbos causas existere. Symptomatum quæ in corporum cõsistunt affectibus, primæ differentiæ sunt quatuor. Siquidem alia ad visum, alia ad odoratũ, alia ad gustũ, alia deniq; ad tactum pertinent. Etenim quæ ad visum spectant, ea sunt quæ cõsistunt in colore præter naturam, siue is vniuersum corpus occupet, vt in arcuatis: siue aliquã eius partem, vt in carbunculis. At quæ pertinent ad odoratũ, ea in respiratu ac perspiratu deprehenduntur: vt si (gratia exẽpli) quod indies expirat è corpore, siue per arteriam asperã, siue per vniuersam cutim, graueolens ac putre sentiatur. In gustu autẽ symptomata sunt, omnes sapores qui ęgris præter solitũ accidunt: vt si alienas qualitates percipere sibi videantur. Tangibiles differentiæ sunt, vbi ea quæ subiiciuntur tactui, genuinã mutarunt constitutionẽ: vt si cutis quæ antea erat mollis, deprehendatur dura, rigidáq;: aut è converso. Cùm igitur omne quod naturale est, ex cõmoda temperatura nascatur: vtiq; id quod præter naturã existit, ex aliqua intẽperie orietur. Quãobrem cùm hæc omnia quæ diximus, prorsus præter naturã sint, meritò intemperiei feruntur accepta. Atqui intemperies omnis est morbus: ergo liquidò constat, has quatuor symptomatũ differẽtias, à morbis generationẽ cõtrahere. Quæ verò vel excernuntur à corpore, vel retinentur in eo pręter naturã (hæc enim ad tertiũ pertinebant genus symptomatũ) aut tota quidem substantia, aut qualitatibus tantũ, aut deniq; quantitatibus, à naturæ ordine digrediuntur. Atq; ipsa etiã vel immediatè sequuntur morbos, vel mediatè: intercidẽtibus scilicet symptomatibus aliis. Iam verò hæmorrhagia, quod ad excretam substantiã pertinet, toto est genere præter naturã, fitq; aut aperto vasis osculo, aut rupto vase, aut eroso. Etenim vulnus, ruptura, erosio, proprij similariũ partiũ sunt morbi: at apertio osculorũ, ad instrumenta pertinet. Accidit enim interdum ipse sanguinis fluor ob retentricis facultatis infirmitatẽ: interdum quia expultrix immodicè mouet: nõnunq̃ ob vtriusq; functionis noxam. Sic fit etiã muliebre profluuiũ, aut ob dictarũ functionũ symptomata, aut quia sanguis est nimis serosus atq; subtilis redditus. Sciendũ tamen est, nihil eorũ quæ tempestiuè, hoc est, ad animalis cõmodum, circa corpus cõtingunt, etiã si toto genere præter naturam sint, verè dici symptoma (quale vtiq; est id quod sequitur morbum, atq; in læsione actionis consistit) cùm nimirũ vnumquodq; eorũ sit elegans & absolutũ opus naturæ, tametsi ad alterũ symptomatũ genus, nempe ad affectum præter naturã, reduci possit: vt si sanguis per nares, aut hæmorrhoidas, commodè erumpat.

Alteratrix facultas ventriculi, quando abolita & imbecilla, & deprauata dicatur.

Symptoma vnum succedit alteri.

Deiectionem ciborum celerem quæ sequãtur, Corruptelã ciborum quæ sequantur.

Morbi, quorum sint causa symptomatum.

Symptomatum quæ in corporũ consistunt affectibus, prima differentia est quadruplex.

Naturalia omnia ex commoda tẽperie nascuntur.

Intemperies omnis est morb.

Hæmorrhagia quibus modis fiat.

Symptomata dici non debẽt quæ tempestiuè atq; ad animalis cõmodũ circa corpus contingunt, vel si tota sint genere præter naturam.

GALENI PERGAMENI
de symptomatum causis, lib. I.

N sensili actione triplex symptomatũ genus deprehenditur. Vnũ, cùm primũ sensus instrumẽtum quippiã perpessum est: alterũ, cùm sentiendi potentia: tertiũ, cùm ministrantium primo sensus instrumento partium aliqua fuerit affecta. vt, in oculo primũ sentiendi instrumentum est crystalloides humor, qui à coloribus alteratur. Vis sentiendi est quæ à cerebro per neruum opticum, qui solus manifestum habet foramen, in ipsum descendentẽ, procedit. Illius verò gratia creatæ sunt reliquæ omnes oculi partes. Quicquid igitur ex enumeratis sit lęsum, animal vel malè vel nihil omnino videbit. Solet crystallinus humor octo intẽperaturis à naturæ modo discedere. At facultas visoria offenditur, vel neruo affecto vel cerebro. Hæc aũt, quatenus similaria sunt, octo morborũ generib. cõflictãtur: quatenus instrumẽtalia, tũ obstructione, tum aliarũ rerũ innixu, atq; adeò diuortio cõtinui, q̃d quidẽ tam similaribus, q̃ ipsis instrumẽtalibus semper adest cõmune. Iam verò si crystalloides humor pervertatur ad alterũ angulorũ, haud ita notatu digna succedet noxa: sin verò vel ad superiora, vel ad inferiora decliner, tũc quicq̃d cernitur, duplum esse videtur. Illa porrò quæ ex vsu sunt primo instrumento, variis modis etiam cõtingit lædi: vtputa si albugineus humor, spiritúsve, q̃ ante crystalloidẽ locatur, vsqueadeo copiosus sit, vt visoriam facultatem impediat: aut similiter si foramen rhagoidis vel relaxetur, vel coarctetur, magis q̃ expediat visioni: aut si in aliquã divellatur partẽ, aut deniq; si rumpatur. Cæterum relaxatio illius, siue ab ortu sit, siue postea præter naturam accesserit, semper visui incõmodat: adstrictio autẽ & imminutio, si quidẽ à natiuitate contracta fuerit, acutissimæ visionis est causa: sin verò ex morbo talis coarctatio contigerit, visionẽ impedit manifestè: idq; nõ quatenus coarctatio est, sed quatenus à pessimis causis inducta. At reliquorũ vtrũ, siue à primo ortu, siue posteaq̃ quis genitus est, acciderit, visioni, incõmodũ notatu dignũ adferre potest. Etenim vbi alterũ oculum claudimus, dilatatur alterius pupilla: q; spiritus antea ambobus particulatim distributus, vniuersus in vnũ cõfluat. Idcirco quibus suffusis altero oculo clauso pupilla clarior apparet, ij spe rare debent fore aliquãdo, vt visum, punctione facta, recuperent. Quibus autem non dilatatur, ij omni spe recuperãdi visus sunt destituti. Vnde

liquidò

Sentiẽdi actio triplex symptomatũ genus in sesepsa admittit.

Crystallinus humor est primum sentiendi organum.

Opticus neruus snoli manifestũ foramen.

Crystallinus humor octo offendi solet intemperantiis.

Visoria facultas offenditur, vel neruo affecto, vel cerebro.

Solutionem cõtinui esse cõmunem morbum similaribus & instrumentariis particulis.

Crystallino humore sursum aut deorsum peruerso, obiecta videntur dupla.

Pupillæ foraminis relaxatio semper visui incõmodat: cõstrictio aũt si quidẽ natiua sit, acutissimæ visionis est causa: si verò à morbo producta, lædit visionem.

Oculo altero clauso cur dilatetur alterius pupilla.

Suffusorũ quinam possint visum recipere, et qui minimè.

Spiritũ animalem à cerebro demitti ad oculos.

liquidò cõstat, spiritum aliquẽ animalẽ à cerebro demitti ad oculos. Si igitur pupilla amplior fuerit, spiritus implere illã nõ potest: quare diffundi ipsum, dissolui, dissiparíq; est necesse. Si verò angustior, cogitur & cõstringitur, ac densior fit spiritus. At coactus spiritus cõstrictúsq;, ad facilitatẽ sensus conducit plurimũ. E diverso dissolutus dissipatúsq;, sentiẽdi difficultatẽ inducit. Est aũt albugineus humor velvti ꝓpugnaculum crystallini, cuius etiã nonnihil essentiã iuuat. Quãobrẽ si imminuatur quodammodo, ipse crystallinus arescit, ac super ipsum rhagoides tunica corrugatur & cõcidit, sic vt visio ipsa oblædatur: nimirũ externo lumine ꝑ exiguũ mediũ humori crystallino occurrente. Is verò instrumentum visionis, citra tædiũ tolerare splendorẽ nõ potest: ob idq; rhagoides tunica illi est obiecta, nigra existens simul atq; cœrulea, quibus colorib. oculus potissimum recreatur, quẽ infestauit splendor. Verùm coarctatio pupillæ, quẽadmodum amplitudo, si qdem ab humiditate superflua trahat ortũ, facilem: sin verò à siccitate quadã inexpugnabili, desperatã curationẽ sortitur. Porrò si rhagoides tunica ita sua cõtinuitate soluatur, vt tenuis ille humor prolabatur ad exteriora, maximè visio labefactatur. Ad hæc, si humor ille albugineus seipso crassior sit redditus, exactã cernendi aciem multò obtusiorẽ reddet. Quòd si plurimum aucta sit crassitudo, visum omnino prohibebit. At si non totum foramen à cõtento ibi crasso corpore obtenebretur, sed relinquatur eius aliqua particula pura, videre licebit, per illã externas res, idq; nihilo deterius q̃ antea: sed vnam quamlibet solã. At si in pupillæ centro exigua consistat suffusio, maneántq; partes quæ in circuitu sunt, puræ: qui sic sunt affecti, quicquid aspiciunt, id vel vn fenestratum putant. Vbi verò humor inter crystalloidem atq; rhagoidem medius, proprium colorẽ mutarit, si quidem ad fuscum declinet, arbitrabitur quis se per nebulã, vel per fumum etiã videre. Sin alio quovis colore inficiatur, huius quoq; imaginem, ea quæ spectantur, referent. Præterea, quibus adeò absoluta est cernendi facultas, vt ne minimum quidem visibile eos latere possit, si vapores à ventricul. sursum ferantur, hos symptomata suffusioni similia infestabũt. In vniuersum autem, vel parua, vel magna symptomata accedent, pro ipsius magnitudine affectus. Cui spiritus animalis simul & multus fuerit, & æthereus, is, res quæ porrò distant, & videre, & discernere potest. Cui verò paucus qdem fuerit, sed purus, is vt res propinquas planè discernit, sic distantes haudquaq̃ videt. Quòd si humidior simul fuerit & multus, res distantes videt quidem, sed nõ ad vnguem discernit: quẽadmodum cui humidior simul fuerit & exiguus, is neq; exactè, neq; porrò videre põt. Ceratoidis tunicæ pars illa quæ pupillæ est obiecta, si crassior densiórq; sit, aciem hebetem reddit. Si verò humidior densiórq; fuerit, nõ modò reddit visum obtusum, sed etiam efficit, vt qui sic est affectus, putet se ꝑ tenebras, aut nebulã, aut vaporem, aliquem, aut per fumum, res ipsas cernere. At si humores nõ multitudine, sed colore peccauerint, secundum eiusdem coloris naturam ipsa cæcutientia oboritur. Proinde qui morbo regio laborant, quicquid vident, id pallere arbitrantur. Quibus autem ea ceratoidis pars insigniter vlcerata est, aut vulnerata vsqueadeo, vt ipsum vulnus ad interiora pertingat, ij magna ex parte obcæcantur. Vidi tamen quendã puerum, cùm iuxta pupillam punctus fuisset stylo, sic vt aquosus humor effluxerit, ac tota omnino cornea corrugaretur, visum (incredibile q̃ppiã) recuperasse, instaurato scilicet paulatim humore qui per vulnus effluxerat. Solius etiam corneæ ipsius corrugatio (qualis senectute confectus solet semper accidere) similiter visum offendit. Cæterum si pupilla simul sit imminuta, scire licet, aquosum quoq; humorem imminutum existere: sin verò æqualis permanserit, ad solã ceratoidem affectus pertinet. Corneæ igitur morbi, si fuerint magni, in totum visionem impediunt: maximè si vel phlegmone, vel suppuratione, vel scirrho (quatenus instrumentũ est) infestetur. Inhærens verò membrana phlegmone obsessa, ex accidenti quoq; impedire potest visionẽ. At chymosis, vnguisq;, nõ ex accidenti, sed primaria ratione pupillã ipsam obscurãt: quemadmodũ genarum ingentes tumores præter naturam. Grauis auditio surditásq; animãti evenire solent, aut ob auris partẽ aliquã, aut ob neruũ à cerebro descendentẽ, aut ob cerebrum ipsum, si ea in parte, vnde neruus oritur, affectum fuerit. Igitur nerui cerebriq; offensis in his, haud aliter quàm in oculorum affectibus, accidit. Reliquarum verò partium noxæ, illis ad portionem respondent: verùm non omnino similis læsio existit. Partes itaque ad auditum pertinentes, quatenus similares sunt, octo intemperaturis vexentur, ac præterea solutione continui: quatenus autem instrumentales, tum hac, tum obstructionibus inuaduntur, ob tumorem aliquem præter naturam, aut ob sordem obturantem auditorium meatum.

Spiritum cõstrictum coactumq;, plurimũ cõducere ad sensum facilitatẽ: at dissolutum contrà obesse.

Albuginei humoris vsum.

Rhagoidis tunicæ vsum.

Pupillæ coarctatio quando sanabilis, & quando ægrè curationẽ recipiat. Rhagoidis solutio quando visum orbat.

Obiecta quando fenestrata videantur.

Obiecta quando fenestrata videantur.

Videre planè distantia obiecta quibus contingat.

Ceratoidis tunica.

Icterici putant omnia obiecta pallere.

Visum recuperasse puerum, cui albugineus humor effluebat, corneaque omnino corrugabatur, Galenus vidit.

Chymosis. Vnguis oculi.

Auditus symptomata vnde proficiscantur.

Cùm autem lingua sit duplici facultate prædita, ac per vnam quidem sentiat, per alteram voluntariè moueatur: contingit sanè ipsam aut minimè sapores percipere, aut deprauatè: idq; ob tunicæ, quæ illam inuoluit, vel corporis ipsius, vel mollium neruorum, vel eius cerebri partis, vnde illi exoriuntur, affectum aliquem præter naturam. Etenim deprauata saporum dignotio, vbi lingua alieno quopiam humore fuerit imbuta, evenire consueuit. Nam quemadmodum per suffusiones, ipsa visoris facultas foris videtur ea cernere, quæ in oculo apparent: ita & gustandi vis, internam linguæ affectionem rebus sensibilibus tribuit: quemadmodum etiã, vbi sonum aures percipiunt, nulla re extrinsecus obstrepente, sed ipsa circa membranas motione, phantasmata transmittente. Quod verò spectat ad olfactricem potentiam, odorandi sensoriũ est principium anteriorũ cerebri ventriculorũ: inseruit autẽ nasus odoratui simul & respirationi. Si igitur vel cõtundatur ipse, vel eius obstruatur meatus, idq; vel ab humore aliquo, vel à tumore præter naturam, olfaciendi facultas vel minus probè odores percipiet, vel eos omnino nõ sentiet. Obstructiones etiam ossium colatoriorũ, præterea cerebri membranarum, atqueadeò illæ quæ in processibus anteriorum cerebri ventri-

Linguæ esse duplicem facultatem, sensitricem atque motricem.

Gustãdi vis ob quarum partium affectus corrumpi, aut vitiari possit.

Odorandi sensoriũ esse principium anteriorũ cerebri ventriculorum.

Nasum inseruire odoratus & respirationi.

Olfaciendi vis à quibus soleat labefactari.

culorũ oriuntur, ac deniq; insignes dictarũ partium tum contusiones, tum sectiones, olfactricẽ vim maximè labefaciũt. Ob intemperiem etiam ipsarũ partium, solet fieri olfactus vitiosus.

Tactus inest omnibus sensibilibus.

Hæmodia vnde proficiscatur.

Torpor affectus compositus, à quibus causis oriri soleat.

Porrò tactus (qui sensus cõmunis est omnibus particulis sensibilibus) varia symptomata recipit: inter quæ annumeratur tũ hæmodia, tum torpor. Est enim hæmodia dentiũ stupor, qui ob acidos acerbósq; cibos magna ex parte oboritur. Torpor autẽ in toto corpore cõtingere solet, ex sentiendi mouendiq; difficultate affectus quidam cõpositus. Qui quidẽ manifestè videtur tum à refrigeratione, tum à compreßione corporũ neruosorũ, ac deniq; à torpedinis marini animalis contactu, procedere. Vbi verò citra aliquam huiuscemodi causam vltrò torpor acciderit, tũc vel vitæ ignauiam, vel ciborum multitudinẽ, crassitiem, lentitudinẽ, aut solitæ secretionis suppressionem antecesisse necesse est. Igitur eius causa cõiuncta, affectus nerui est talis, vt facultatẽ illi à principe parte missam impedire poßit.

Nerui ipsi sintne foraminib. prædit, an minimè, Galenus hæret.

Atqui impeditur, si neruus meatu aliquo præditus, vel obstructus sit, vel compressus. Si verò meatũ nõ habeat, sed vti Solis radij per aquam, aërémve transeunt, eodem modo facultas à principio per neruorum corpora permeet, ipsa in transitu præpeditur, si ad immodicam crassitudinẽ neruus ipse peruenerit: id quod illi cõtinget, aut crassis viscidisq; succis nutrito, aut violẽto frigore perfrigerato. Torpescunt etiam nerui, vbi vel laqueo, vel manibus constringuntur: aut extrinsecus à vicinæ partis phlegmone, vel scirrho comprimuntur: aut vbi luxatis fractis ve ossibus fiũt arctiores.

Paralysis à torpore sola magnitudine differt.

Principiò igitur stupidi fiunt, deinde omnino & sensum & motum amittunt: quod vitium ipsorũ, dicitur paralysis, à torpore sola magnitudine differens. Quòd si omnes occupauerit neruos, repentè vniuersum corpus sensu & motu priuabitur, succedétq; citißima mors, quòd prohibita sit respiratio. Si spinæ principiũ lædatur, solæ partes capitis, quoad vixerit animãs, & sentire & moueri possunt. Si tamẽ cerebro quoq; noxa ipsa acciderit, qui sic afficiuntur, iis omniũ partiũ perit simul & motus & sensus. Viuere autem possunt vtriq; tanto tempore, quanto viuũt ij qui præfocati strangulãtur. Spina verò in inferiori loco affectã, nempe sub ea neruorũ propagine, à quibus thorax attollitur, si quidem ingens fuerit affectus, partes inferiores omnes subitò & sentiendi & mouendi facultate priuantur.

Spina quinta vertebra affecta, resolui manus.

Vox quibus pereat.

Motum quarũdam partiũ voluntariũ exolui, prorsus illæso sensu, sicuti è cõtrà. id quod accidit in omnibus partibus quæ per diuersos neruos vtramq; facultatem recipiunt.

Si verò nõ ita vehemẽs affectus videatur, stuporem inducet. Atq; ij sanè mortẽ effugiũt, quando quidẽ in ipsis respiratio seruatur. At quibus quinta spinæ vertebra affecta est, eorũ manus omnino & sensum & motũ amittunt. Vox autẽ omnibus illis perit, quibus ea spinæ pars quæ in ceruice est, fuerit insigniter læsa. Porrò qui nerui, dum rectè valent, facultatẽ sentiendi suppeditãt, iidẽ lædũt ipsam si affecti fuerint. Cæterũ cùm partes aliquæ per quem neruũ volũtariè mouentur, per eundẽ sentiendi quoq; vim habeant, duplex necessariò noxa orietur ex ipsius nerui affectu: quarũ altera quidẽ sensum, altera motũ impediet. Interdũ tamẽ quarundã partiũ motus voluntarius exoluitur, sensu prorsus illæso: sicuti è cõuerso etiã contingit sensum perire: incolumi functione mouẽdi: vt in lingua & oculis planè videre licet, ac breuiter in omnibus partibus, quæ per diuersos neruos, hoc est, molles & duros, illas facultates recipiũt. At in quibus mẽbris duri duntaxat nerui inveniuntur, per quos vtraq; facultas defertur: ex ipsorum vehemẽti læsione functiones ambæ labefactãtur. Nam si ablata cute subiectus musculus, qui nudus est, videatur immobilis, sentiat tamẽ tãgentes, exiguã ei accidisse noxã putãdũ est: nempe quòd tantã animalis facultatis partẽ susceperit, quãta ad sensum excitãdũ sufficiat: ad musculi verò motũ, nõ item:

Tactus pati videtur potius quàm agere.

Tangendi functio cur ab exigua facultate perfici posit.

Motus cur plurima facultate indigeat.

quippe tangẽdi sensus, pati aliquid, potius quàm agere, deprehenditur: proinde ab exigua facultate functio eius perfici potest. At musculorũ motus in agendo, nõ in patiendo, actionis efficaciã poßidet. Is enim totũ corpus transferre debet: quaobrem plurima indiget facultate animali.

Delectatio & dolor quibus sensibus maior, & quibus minor adsit.

Doloris causa.

Voluptas quando fiat.

Delectatio autẽ & dolor omnibus accidit sensibus: sed in oculis minus quàm in cæteris evidẽter perspicitur: in tactu & gustu, luculentißimè: ab iis deinceps in odoratu: atq; hunc tandem auditus sequitur. Iã verò affectio præter naturã violenter affatimq; incidens, doloris (vt Plato inquit) est causa. Vbi verò corpus ad naturalem habitum redit, idq; rursus affatim, oboritur voluptas. Porrò vehementes eveniũt in tactu à naturali habitu transmutationes, ob violentem calidi frigidiq; occursum: atq; ob eas res, quæ cõtundere, secare, extendere, aut erodere possunt.

Dolorem nec siccitas, nec humiditas inferi propria ratione.

Nam siccitas humórq;, nisi calori frigorive iungãtur, occursu suo inferre vim minimè cõsueuerunt. Cæterũ sectio & ruptio dolorẽ infert, nõ vbi facta est (nisi fortè ex accidẽti aliquo) sed vbi etiamnum fit.

Gustandi sensorium à quibus nã afficiatur.

Olfactum acres vapores infestant.

Auditum quæ obtundant.

Visum quæ offendant.

Iam instrumentũ gustandi, quatenus habet facultatẽ tangendi, à iam dictis causis divellitur: quatenus verò ad gustũ propriè pertinet, ab amaris, acidis, acerbis atque acribus: quandoquidem horũ singula continuũ diuidere possunt. At ab humoribus acribus resoluti vapores, vim olfactricem infestant: nam & ipsi continuũ divellunt. Auditũ vox turbat aspera, grauis, maximáq; & celerrima: quemadmodũ omnis violentus strepitus. Visum autẽ, illustrißimi splendores offendũt corrumpuntq;, eò quòd nimiũ disgregent. Paßio itaq; molesta quatenus dictũ est, oriri in omnibus sensibus solet: delectatio autem illi adversa, à cõtrariis nascitur causis.

Cæruleus color est optatißimus oculis.

Etenim vt cœruleus color iucundißimũ est oculis spectaculum, ita splendor candicãs, qualis in sole cernitur, maximũ ipsis dolorem inferre potest. Post hos secundo loco molestus quidem est color albus, delectat verò fuscus: nam ille visificam essentiã dissoluit, hic eam cogit citra violẽtiam.

Niger color qua ratione visui adversetur.

Color siquidẽ niger hoc nomine visionis essentiæ adversatur, quòd cogat ipsam violentius, quàm vt eam reducat ad naturalẽ habitũ. Cæterùm id quod nigerrimũ est; splendidißimo minus visum offendit, quia crassiori cõstat substantia, ob idq; minus efficaciter agit: cùm nimirum omnis res tenuis crassam actiuitate superet.

Tenuis res omnis, crassam actiuitate superat.

Sol cur visum dissipet.

Sic igitur sol valde tenuis cùm sit, protinus visum dißipat. Quare si quis diu in dẽsißimis tenebris versatus fuerit, postea luci restituatur, occæcabitur is quodãmodo. Meritò itaq; cœruleus color,

vt visio-

vt visioni iucundissimus est, ita maximã quoq; præbet vtilitatẽ: sed nõ illi, quę à sole discussa fuerit. Huic enim vtpote iam ægrotanti, cõtrarium remedium (videlicet color niger) est adhibendũ: ei verò quę sana, sed fatigata est, color cœruleus, fuscúsq;, saluberrima spectacula existunt.

Color niger fessum, cæruleusq;, disgregationibus ipsius visum conferunt.

Porrò fuscus color, ex albo nigróq; contemperatis nascitur: cœruleus verò, vbi candor splendori iunctus, non ita parum in nigrum degenerat. Medij siquidem moderatiq; colores (vt inquit Plato) ex contrarijs inuicem confusis oriũtur.

Colores medij, ex cõtrarijs inuicem confusis oriuntur.

In auditu verò nõ malè affecto, vt iucũdissima vox censetur quæ & lenissima & tardissima est: ita asperrima, citissimáq;, maximã inferre solet molestiã. Vbi autem fatigatus auditus fuerit, præter lenẽ ac tardam, exigua quoq; est amica. At cùm ægrotat, lenissima simul & tardissima, atq; perquàm exigua, usq; multò magis absolutum silentium.

Auditui bene affecto, & ægroto, quæ voces sint infestæ, & quæ gratæ.

In hoc sensu manifestior conspicitur delectatio, quia crassior constat essentia: manifestiórq; adhuc quàm in hoc, voluptas percipitur à sensu olfactus, quòd ipsius quoq; essentia sit crassior. Etenim vt aër splendorem crassitudine vincit, ita vapor (qui extenuatus est humor) aëre crassior existit.

Sensuum qui maiori voluptate fruantur, & qui crassiora obiecta possideant.

Vapor est extenuatus humor.

Atqui splendor ad videndi, aër ad audiẽdi, vapor ad odorandi sensum pertinet: quemadmodum ad gustum, natura humida: ad tactu verò, solidũ corpus. Gustui igitur, cum à naturali habitu nõ declinat, maximã voluptatẽ adferũt omnes succi dulces, pinguésq;, ceu corporis essentię familiarissimi.

Gustum qui succi delectent.

Si verò ab aliquo ipsum infestante nuper vitiũ cõtraxerit, pingues. Nam ij exasperatas partes maximè lenire consuerũt.

Pingues succi, exasperata leniunt.

At vbi iam morbo afficitur, tunc succi contrarij iis qui morbũ excitarũt, delectare videntur. Ventriculus etenim visceribus & venis inseruit, huiusmodi succos appetens, quales illis sunt necessarij.

Ventriculus inseruit viscerib.

Pręcedit tamẽ iudiciũ linguæ, quæ iis potissimum delectatur succis, quibus ventriculus indigere videtur. Cõsensus aũt huiusmodi potissima causa est, vestiens ipsam membrana. Porrò odorandi via, q̃d ad ea pertinet quæ extrinsecus vel voluptatẽ, vel molestiam adferũt, gustandi facultati proportione respondet. At vapores qui intrinsecus continentur, si molesti fuerint, possunt sensu percipi: suaues verò & omnino delectabiles, sensum latent: quẽadmodũ in visu quoq;, & auditu, qui in se nullum patiuntur vehementem affectũ.

Odorandi vis, vapores quidẽ internos, vbi sunt graues, sentit: quæ verò delectabiles sunt, eã latent.

Sensus intra se nullum affectũ vehementem patiuntur.

Delectamur in id genus sensibus, ad naturalẽ habitũ redeuntes: hoc autẽ fit per idonea cõtraria. Idoneũ autẽ voco id, quod primariò & per se, nõ per mediũ alterius rei interventũ, fuerit effectus causa. Quare procatarcticę causæ impræsentiarũ spectandæ nõ sunt. Iam verò genitales partes proprio quodam & eximio sensu afficiuntur, vnde & validissima prædita sunt facultate, expultrice quidem seminis genitalis, in masculis: in fœminis autem tum hac, in testiculis & seminarijs vasis, tum attractrice per totum vterum.

Genitalium mẽbrorum vires.

At genitalis seminis tum excretionem, tum comprehensionẽ, ingens comitatur & cupiditas & voluptas.

Seminis excretionem comprehensionemq; comitatur ingens cupiditas, voluptasq;.

Molestia autem quæ ex redundante atq; intus retento semine oritur, paulatim & longo temporis tractu increscit.

Molestia ex retento semine.

Nulla autẽ est pars quæ vel adeò exactè sentiat, vel principum partium vtranq; pro suarũ affectionũ modo perinde afficiat, atq; orificium ventriculi, qui stomachus appellatur.

Os ventriculi est exquisitissimo sensu praditũ.

Siquidem syncope, cardialgia, dyspnœa, apnœa, morsus, epilepsia, delirium, insania, huius partis occasione euenire solent, idq; consortij lege.

Os ventriculi quorũ affectuũ consortij lege & propria ratione sit causa.

Abolitam verò, difficilem, & deprauatam appetentiam, ipsa per se sustinet. Abolitam voco appetentiam, dum quis nihil omnino appetit: difficilem, eam quæ est imbecilla. At deprauata, partim ad immoderatam cibi potionisq; exhibitionẽ vertitur, partim ad alienæ qualitatis desideriũ. Etenim cùm nutritoria functio nõ vitalis, sed naturalis sit: haud aliter in animalibus q̃ in plantis perficitur.

Nutritoriam functionem nõ aliter perfici in animalibus quã in plantis.

Idcirco animalibus vice terræ fabrefecit natura ventriculum, velut promptuarium cibi.

Ventriculus promptuarium cibi.

Addidit insuper facultatem qua penuriam sentiret: vt animalia ad cibum potionémq; excitata, eodem implerẽtur tempore: vocatúrq; huiusmodi plenitudinis desideriũ appetentia.

Appetentia quid.

Hæc ortum habet à penuriæ sensu, cùm venæ ex ipso ventriculo trahunt, velut mulgentes, sugentésq;. Igitur suctionis sensus est fames.

Fames quid.

Primũ itaq; symptoma omnium est inanitio. Secundum est inanitarũ partiũ naturalis appetentia. Hanc sequitur per venas, quæ porriguntur in ventriculum, suctio. Deinde suctionis sensus. Postremo ipsa animalis appetentia omnium vltima. Quam sanè functionẽ aboleri contingit, si vel suctionis sensus pereat, vel suctus non fiat, vel corpus non inaniatur. Imbecilla verò erit, si iam dictæ affectiones accedere proximè ad abolitionẽ videantur.

Appetentiam quando aboleri vel imbecillam reddi, vel vitiari contingat.

At deprauata fit appetentia, si vehementiæ modum excedat: vocatúrq; à nonnullis canina, vbi vel ob acidi humoris vitium ventriculus mordicus infestatur: vel dum totũ corpus exhaustum, assidua nutricatione indiget.

Canina appetentia à quibus causis proficiscatur.

Quippe frigidi humoris vitium, rosionem quæ suctui proportione respondeat, inducit: ac appetentiã, non aliter q̃ naturale pathema, excitat: magis tamen cibi q̃ potionis desiderium affert, idq; propter refrigerationem.

Frigidi succi appetentiã excitant,

Si verò salsi aut biliosi humoris vitio ventriculus mordicationẽ senserit, potionem magis quàm cibum desiderabit.

Sitim salsi humores atq; biliosi gignunt.

Itaq; ad excitandam famem frigus in ventriculo non parũ confert. Inter potissimas autem causas, quibus fames impeditur, calor annumeratur, vt qui solida quidẽ corpora laxando dissoluat, atq; ad attractionis functionẽ reddat imbecilliora: humida verò fundendo, supra modũ extendat.

Fames cur à calore impediatur.

Prauas autem qualitates appetunt ij, quibus ventriculi tunicæ sunt prauo aliquo excremento imbutę. Qui affectus citta, seu pica dicitur, & mulieres vitiosis succis refertas infestare cõsueuit, præcipuè vbi vtero gestant: quanq̃ viris etiã nõnunquã accidit, vbi ipsis quoque vitiati humores ad osculũ ventriculi confluunt.

Citta morbus quos maximè infestet.

Similiter circa potũ accidit quasi priuatio appetẽtiæ, vbi corpus nulla omnino eget potione, ob frigoris atq; humoris excessum: vel ventriculus propriã affectionẽ non sentit. Deficiens verò appetentia apparet, vbi hæc eadem fuerint imbecilliora. At deprauata potionis cupiditas, deprauatæ appetentiæ ciborum proportione respõdet. Siquidem immoderata potio appetitur, quando contenti in ventriculi tunicis vitiosi humores, aut salsi sunt, aut

Appetentia potionis quibus de causis aut pereat, aut minuatur, aut deprauetur.

biliosi: interdum etiã, cùm velyti feruet in eo natiua ipsius humiditas. At prauas potiones nonnulli appetunt, pro vitiosi humoris, qui in ipsis vincit, ratione.

Cardialgia vnde oriatur.
Bulimos quando accidat.

Est præterea & aliud symptoma nõnunquã osculum ventriculi infestãs, nempe cardialgia vocata, quæ à mordacibus succis oritur. Bulimos etiã, siue inexplebilis fames, symptoma est eiusdem particulæ, vbi penuria, imbecillitate, atq; refrigeratione afficitur.

Oris ventriculi cum principibus membris cõnexio.

Mirandum autẽ nõ est, si ob oris ventriculi affectus, animalia maximis interdum vehementissimis affectibus affligãtur, cùm nimirum pars illa per neruos quidem cerebro, per arterias autẽ cordi, vicino sibi, suas offensiones cõmunicet.

Sensationes quomodo fiãt.

At verò singuli sensus in singulis particulatim instrumẽtis à sensilibus alterati, perficiuntur. Hanc verò alterationẽ pars alterata sentit, eò quòd à cerebro suscipit facultatem, quæ ad ipsam per neruũ deriuatur.

Cerebrũ quorsum conditum.
Cerebrum vim sentiendi partibus per neruos largitur.

Quippe cerebrum nõ vt sit sentiendi instrumentũ, sed vt sensuum instrumẽtis vim sentiendi largiatur, à natura institutũ est. Nam quòd singulis animalis partibus per neruos sentiendi facultatẽ transmittat, liquidò patet, vbi neruus aliquis est dissectus. Siquidem pars ea in quam neruus ille distributus est, protinus sensum amittit. Taceo sensus inter dormiẽdum, aut ociosos omnino esse, aut debiliter agere: quod tunc exigua facultas à cerebro in reliquas partes defluat.

Facultas animalis per somnum quiescit: naturalis operatur vehemẽtius.

Quiescit itaque per somnum animalis facultas, naturalis autem validius operari videtur: cùm tunc cibus multò melius coquatur nõ in ventriculo modò, sed etiã per vniuersum corporis habitũ. Est etiã rationi consonũ, illud animalis membrũ, in quo anima rationalis, velyti in arce habitat, aliquando quiescere. Cor siquidem exiguã admodũ habere quietẽ videtur, quòd longiori nõ magnopere indigeat. At res aliter se habet in cerebro: quod quidem per vigilias officio suo semper fungitur, per somnũ verò feriatur.

Exercitati vehementius, cur altius dormiãt.

Quamobrem profundius vidẽtur dormire ij, qui fatigati multa exercitatione fuerũt: vtpote quibus inter exercitandũ plurimũ facultatis à principio defluebat: quocirca cerebrũ & requie & virium instauratione indiget, tum ob facultatis, quam transmisit, inanitionẽ: tũ ob labores, quibus per multas functiones defatigatũ est. Quemadmodũ autẽ exercitati & promiores sunt ad somnum, & grauius dormiũt: ita illi quoq; qui cibum ingesserũt.

Cibo ingesto cur proni ad somnum reddamur.

Atq; hi eò grauiori detinentur somno, quò ingestus cibus humidior suapte natura fuerit. Itidẽ & ij qui plurimo se vino ingurgitarunt, aut balneis multis, calidisq; liberaliter circa caput sunt vsi.

Cerebrum quæ possint implere.
Capitis repletio conciliat somnum.
Veterni causa.
Lethargi causa.
Sõnifera sunt humectantia.
Soporifera dicuntur quæ extremè refrigerant.

Quippe huiuscemodi omnia implere cerebrũ suo madore vidẽtur: qui alioqui nõ est inutilis ei quem multa exercitatio & lassum & aridum reddidit. Etenim quòd repletio capitis somnũ conciliet, satis Aristoteles demõstrauit. At verò si à frigida multaq; opprimatur humiditate ipsum cerebrũ, veternosum lethargicũq; somnũ inducit. Igitur ea quæ dũtaxat humectãt, nõ ab re somnifera nominãtur: quæ verò refrigerãt, ea nec somnũ cõciliare, nec indolentiã inducere verè dicetur: sed pro somno veternũ, grauemq; soporẽ: pro indolentia autẽ, vel abolitione, vel difficultate sensus efficient: idq; ob frigiditatis excessum. Rursus siccitas immoderatior, & calor, velvti in phrenitide, vigilias infert: quas neq; mœstitia, neq; solicitudo peperit.

Vigilias mouet siccitas & calor immoderatus.

Sed apoplexia etiã & morbus comitialis affecto cerebro fiunt. Verùm vt profundus somnus sentiendi functiones: ita apoplexia eas actiones quæ pendent à voluntatis imperio, offendit.

Apoplexia quales affectus sit.
Epilepsia qualis convulsio sit.

Ad hæc, qualis est insomnietas sentiendi functionibus, talis est cõvulsio per morbũ comitialem motibus voluntariis. Porrò convulsio quæ per totum corpus fit citra delirium, aut soporem, à spinalis medullæ, quæ in ceruice continetur, morbo dependet. Si verò vel manus, vel crus, vel musculus distendatur, aut convellatur violenter, ad illum semper neruum, qui partem mouet, referenda est noxa.

GALENI PERGAMENI
de symptomatum causis, lib. II.

Qvandoquidẽ iam exposuimus symptomata quæ circa sensum versantur, operæprecium fuerit deinceps illa etiam examinare, quæ sub deprauato motu, ceu cõmuni genere continentur: cuiusmodi sunt, convulsio, tremor, palpitatio, singultus, tussis, ructus, sternutatio, pandiculatio, & stridor dentiũ.

Sursus deprauati symptomata.

Quorũ sanè nõnulla quidem naturæ sunt opera, sed coacta ab aliqua causa præter naturam: alia morbidos sequuntur affectus, nihil ad ipsorũ generationem cõferente natura: alia deniq; à natura & morbo simul coeuntibus ducunt originem.

Symptomatum quæ ad motum deprauatũ spectant, alia quidem naturæ, alia morbi sunt opera, nonnulla vtriusq;.

Porrò naturæ opera sunt, sternutatio, tussis, oscitatio, pandiculatio, & singultus. Solius morbi, palpitatio, convulsio, resolutióq;. Sicvti amborum coëuntiũ, omnis torpor & tremor. Ad quorũ sanè omniũ particulares propriásq; differẽtias investigandas, sciendum est, quatuor esse facultates, quibus omnia quæ aluntur corpora gubernantur: attractricem videlicet, retentricem, alteratricem & expultricem.

Facultates naturales sunt quatuor.

Cùm igitur iuxta naturæ leges animal gubernatur, nullus ipsarum motus esse symptoma censetur. Quòd si quippiã in corpore præter naturã cõsistat, insurgatq; ad ipsum deiiciẽdum expultriciũ facultatũ aliqua, fit interim vt ipsarũ motus sensu minimè percipiãtur, interim vt nõ lateãt sensum, vtriq; tamẽ in naturam symptomatis transeant.

Motus voluntarij noxa.

Igitur functionis à voluntatis imperio prodeuntis noxa est, neruorum resolutio, convulsio, tremor, stupor.

Apnœa quid.
Aphonia quid.
Linguæ paralysis.
Ischuria naturalem functionem cohibet.

Cæterùm si instrumentorũ quibus respiratio perficitur, resoluti sint nerui, apnœa, hoc est, abolita spiratio: si verò vocales nerui, aphonia, id est, vocis priuatio, vocatur. At linguę paralysis, etsi sermonem, voluntatis opus, omnino tollat, nullũ tamen proprium obtinuit nomen. Rursus ischuria, hoc est, vrinę suppresßio, haud absimile quiddam apnϾ significare videtur: quandoquidem per ipsam functio, à natura, nõ à voluntatis imperio pendens, tollatur.

Excretiones in voluntaria quæ referenda sint.

Sed si quis invitus cogatur meiere, voluntariæ functionis offensa est. Haud aliter alui excremẽta, si supprimãtur, ad naturalem: si in deiiciantur, idq; homine invito, ad voluntariam functionẽ noxa referri debet.

Apoplexia est paralysis vniuersi corporis.

At si paralysis totum corpus invadat, symptoma ipsum apoplexia vocatur. Convulsio etiam ipsa pro varietate particularũ, varias appellationes sortitur. Nam

si man-

Dentium stridor. *Strabilismus.* *Gonorrhœa.*

si mandibularũ musculi cõvellantur, strido dentium: si verò oculorũ, tum perversio, tum strabilismus, symptoma dicitur. Iam verò si rigido pene semen effluat, velut cõvulsio quædã ipsa gonorrhœa existit: si nõ rigeat penis, referri debet ad retentricis facultatis imbecillitatem.

Singultus. *Inspirationis duplex refractio.* *Epilepsia.* *Stupor quo fiat modo.*

Non desunt & quibus uideãtur tum singultus, tum duplex inspirãdi aëris refractio, aliquãdo ex cõvulsione musculorũ qui inspirationi inseruiũt, procedere. Epilepsia autẽ est convulsio vniuersi corporis. At stupor imperfecta quædam est resolutiõ neruorũ, estq; ferè mistum symptoma, coeuntibus in vnũ pugnantibusq; morbo simul & facultate.

Tensio omnis fit aut à plenitudine aut ab inanitione.

Omnes autẽ affectus qui neruos intendere possunt, in duo capita reducũtur: plenitudinem scilicet, atq; etiam inanitionẽ. Ac phlegmonæ quidem plenitudinẽ pariũt: ardentissimæ autem & aridissimæ febres, inanitionẽ. Quod verò ad motum immobilitatemq; pertinet naturalem, si manũ extendere, extentamq; immobilem seruare valeamus, animalis facultatis hæc functio est: qui status, & motus & immobilitas dici potest. Sin autem supra rem aliquam solidam, rectè valentẽ manũ deponens; omnes musculorũ actiones laxaueris, hanc manus quietẽ neq; ad morbum, neq; ad facultatẽ, sed ad innatam animalibus grauitatem referre oportet. Quemadmodum autẽ extenta manus duobus æquè valentibus regitur motibus: sursum quidem ferente facultate, trahente verò deorsum insita grauitate: sic etiam tremor perficitur duabus motionibus: vna, qua cogitur membrũ ob grauitatem ad inferiora delilcere: altera, qua sursum fertur à facultate.

Tremor fit, ipso membro ponderante pugnante cum facultate.

Pugnat itaq; per tremorem manifestè facultas cum grauitate: vicissimq; facultas nunc vincit, nunc imbecilla vincitur. Quãobrem contrariorũ semper inter se motuũ successione, tremor fieri videtur, cùm sit motus cõpositus, quẽadmodum arteriarũ pulsatio.

Tremorem esse voluntariam actionem, sed imbecillam.

Patet ergo huius quoq; symptomatis generatio, & quòd omnino cum conatu fit mouendi, secundùmq; voluntatis imperiũ, cum facultatis tamẽ infirmitate. Porrò maximũ onus validam deiicit facultatẽ: invalidam verò, nõ solùm hoc, sed parua quoq; prosternit sarcina. Quòd si ad multã imbecillitatem deuenerit, vel sub proprio opprimetur corpore.

Animi affectus tremulas functiones efficere ac similiter morbi corporis. *Senectus est intemperies.* *Tremore cur senes, nonnulliq; ex iuuenib. corripiantur.*

Quemadmodũ autẽ animi affectus, qui motricem facultatẽ imbecilliorẽ reddũt, tremulas functiones efficiũt (vt in timore videre licet) sic morbi corporis incõmodãtes viribus, tremoris symptomata inducunt. In primis itaq; & omniũ maximè officit facultati, quicquid in intemperie cõsistit. At senectus quoq; intemperies quædã est, ad frigus & siccitatẽ procliuior. Quamobrem senes facilè tremore vexantur. Ex iuuenibus verò corripiuntur ij, qui vehementer fuerunt refrigerati, & qui multo meraco vino se repleuere, aut multas subinde cruditates congesserunt, aut qui diu multis cibis ingestis, nullo vsi sunt exercitio, sed ignaui in ocio vixerut, aut qui intempestiuè frigidam aquam biberut. Præterea crassi lentiq; succi, facultatis meatus obstruentes, tremorem efficere possunt.

Palpitatio quid et quibus partibus accidat.

Palpitatio autẽ est dilatatio præter naturam, omni parti, quæ dilatationẽ suapte natura admittit, accidere potens, aliarũ verò nulli. At dilatari sunt nata, omnia quæ naturaliter mollia existunt.

Palpitationem esse diuersum motum à pulsu.

Palpitationẽ itaq; nonnunquã cuti, subiectisq; illi musculis, & visceribus accidere cernimus: quemadmodũ ipsi cordi & arterijs, alio in eis præter pulsum (qui ab insita facultate fit) deprehenso motu.

Palpitationem fieri à vapore crasso simul et multo incluso in palpitante particula.

Cùm autẽ palpitatio ipsa celeriter oriatur & evanescat, necessum est illius causam esse aëream essentiã. Quæ quidem si pauca fuerit & tenuis, illicò à corpore defluet. Proinde videtur esse vapor crassus ac multus, idq; pro captu spacij in quo cõtinetur. Dilatat igitur, attollit, atq; inflat partem, donec violenter explosus, in cognatũ sibi aërem expiret. Verisimile autem est, refrigeratis quomodolibet partibus, atque interdũ etiã obstructis, palpitationes accidere.

Palpitationis motus existit præter naturã. *Palpitatio à tremore quo differat.*

Porrò vniuersus palpitationis motus, quo in vtranq; partẽ agi videtur membrũ, existit præter naturam: qua ratione à tremore distinguitur, & quòd etiam maiora interualla, quàm tremor ipse, sortiatur.

Rigori adesse motum multũ, citum atq; frequentem. *Rigor est referendus ad vim expultricem.* *Rigor est motus compositus ex causa præter naturam, & facultate animali.*

At verò, vt in membrorũ palpitatione fit motus paucus, paruus, & rarus: ita in rigore fit multus, citus, & frequens. Atqui multũ, voco ex ipso motionũ numero: citum, ex motionis impetu: frequentẽ, ex breui tempore quietis. Cæterùm motus hic nõ est vniuersus præter naturã, vt palpitatio & cõvulsio: sed potius totus ad expultricem facultatẽ est referendus: etsi ipsam irritans causa, cogensq; vt violenter moueat, præter naturam esse censeatur. Est itaq; rigor motus quidam cõpositus ex causa præter naturam, & facultate animantis, sed in quo virtus, quàm in tremore, est vegetior.

Vteri conniuentia & relaxatio opportuna.

Vt autẽ exempla facultatis expultricis proponam, vterus nõ alio pacto ad fœtus æditionẽ insurgit, quàm vt retentam expellat molem. Cùm enim nouẽ mensibus sustineat tum fœtus grauitatẽ, tum suam ipsius extensionem, atq; toto hoc tempore osculum ipsius adeò exactè claudatur, vt ne specilli quidem aculeum admittat: absoluto fœtu, ad ipsius secretionẽ accedit, diuersa omnino cõstitutione affectus. Nã fauces quidem ipsius antea clausæ, adeò patent, vt facilè per ipsas totus fœtus erumpat. Tunicæ verò plurimũ antea extentæ, & cõtrahuntur vndiq;, & fœtum explodunt, vt q; celeriter ab vteri ceruice decidat. Corruptũ verò fœtum eiicit illa facultas expultrix, aut tertio, aut quarto, aut alio quolibet mense, haud aliter q̃ instante pariendi tempore, matricis fauces aperiens.

Ventriculi retentrix, expultrixq; facultas.

Similiter etiã ventriculus, ingestis cibis, claudit inferius osculum, ac nihil egredi sinit, priusquã accuratè concoctum fuerit: si modò nihil aliud intercidere ipsam cogat functionẽ: quemadmodũ corruptela fœtus in vtero. Sic siquidem solet ventriculus natantes cibos evomere: ad inferiora verò tendentes, per inferiora deiicere. Sine cibis etiã insurgit sæpe vẽtriculi facultas ad vomitũ: idq; ob prauam aut bilem, aut pituitã, aut aliũ huiusmodi succũ, aut saniem. Iam verò qualis est per vomitiones in vẽtriculo expultricis actio, eiusmodi etiã per tusses, est in pectore, & in pulmonib. beneficio spiritus qui ad exteriora vehementer mouetur. Nullũ aũt animal aut nauseare, aut vomere, aut tussire didicit. Verũ si causa præter naturam, aut ventriculi osculum, aut respirationis meatũ obsederit, protinus animal vel vomitiõe,

Sternutatio. Nares sunt meatus respirationis.

vel tussi vexabitur. Ad horū genus refertur etiā sternutatio, qua expelluntur quæ recenta in naribus hæreāt: quæ & ipsæ, meatus respirationis existūt. Spiritus igitur vehementer motus, earū meatus expurgat, tibicinum exemplo, tibias fistulasq; expurgantium. Itaq; huiusmodi motus, naturæ opera existunt: annumerātur tamen symptomatis præter naturā, ob causas naturā ipsam vt sic moueatur cogentes.

Tussis quid sit.

Tussis porrò nihil est aliud, q̃ vehementissima efflatio, qua plurimus spiritus celerrimè foras erumpēs, impetu suo extrahit exploditque excrementa, meatum ipsius obstruentia.

Humores qui à pectore educantur facile.

Expelluntur autem facilè, quorum nec nimis aquosa, nec lenta essentia fuerit. Cæterum illos humores qui in arteria contumaciter hærent, & qui difficulter expectorantur, magis evellunt sternutamenta: vtpote quæ validiorē, q̃ tussis, habent spiritus impetū, licet aliam generationis suæ causam sortiātur.

Sternutamēta, quam tussis, validius à pectore impactos humores evellunt.

Quippe nō ob ea quæ asperis arteriis, sed naribus molesta sunt, spiritus violenter emittitur, cum quo ex prioribus ventriculis cerebri explodi nōnihil solet. Proinde tussis capiti nihil cōducit.

Tussis nihil cōducit capiti, Sternutatio iuvat plurimum caput, nisi ob destillationem accidat.

Sternutatio verò, nisi ob destillationem acciderit, haud mediocre præsidium affert capiti repleto vaporib. Nec mirum videri debet, spiritū vnico impetu & ex pulmone & ex capite emitti: nā cùm principiū insurgit, vt expellat quæ infestant nares, vtroq; vtitur expirationis meatu. Hæc igitur sunt facultatis à voluntate pendentis symptomata. Vomitus verò, q̃vis illis proportione quadā respondeat, ad facultatē naturalem refertur.

Nausea præcedit vomitum. Cerchnos præcedit tussim. Tussis reiiciēda esse, quæ spiritum intercipiunt.

Vt autē vomitum nausea præcedit, sic tussim cerchnos, exiguus ad tussiendum impetus. Porrò quicquid spiritū interceperit, id tussi reiicere oportet: siue humor sit à capite defluēs, siue illapsa portio cibi vel potus, siue aliquid in asperis arteriis collectū, vt in peripneumonia, pleuritide, & in convexarū iecinoris partium phlegmone, aut in gutturis ipsius asperitatibus.

Tussis ob refrigerata organa, spiritus cohibitione prohibetur. Spiritus cohibitio calorē in organis respirationis adauget.

Est & aliud tussis genus, quod accidit respirationis organis refrigeratis. Sed ita affecti nihil inter tussiendū expuunt: adeóq; est exigua ea tussis, vt spiritus cohibitione supprimi, & ne eveniat, prohiberi possit. Quippe augetur in instrumētis respirationis calor, ob cohibitā animā: spiritúsq; sub thorace violēter oppressus, in omnes arctos meatus penetrat. Hæc autē vtraq; dum fiunt, omnia læuigant, ad temperamentiq; æquabilitatē perducūt. Iam verò intemperies ipsa, interdū simplici qualitate, interdum duplici cōstat: nonnunq̃ eiusmodi qualitates comitatur id quod intemperatū est, velvti ros quidam.

Aequalis intēperies cur nullo afficiat dolore.

Sed enim æqualis intemperies nullo dolore affligit, cùm nimirum particulæ affectæ adsit iam velvti acquisititia quædam natura. Nullum autē corpus à sua ipsius natura infestatur.

Dolor quando accidat.

Nā quorum natura mutatur, corrumpiturq;, dolore afficiuntur: nō quorū iā mutata aut corrupta est.

Inæquales intēperies dolores secum inducunt.

Vbi verò in corpore quopiam sentiendi vi prædito, inæqualis suboritur intemperantia: quanta fuerit intemperiei magnitudo, tanta etiā erit molestia. Quare per tales intemperantias inæqualitatē quandam sentire se aiunt ægri, & pandiculātur, omnésq; partes distendūt, sese tuendi gratia. Distēduntur aūt maximè à somno experrecti, vtpote carnibus vaporātia excremēta sentientes, tum ob cōgesti cibi coctionē, tum ob huiusmodi motionū quietē.

Experrecti à somno cur se distendant.

Lassitudinis triplex potest oriri sensus.

Triplex autē in lassitudine potest oriri sensus: cōtundens scilicet, tensiuus, & vlcerosus: idq; à causis præter naturā omnes corporis partes quassantibus, distēdētibus, exvlcerātib.

Lassitudo tensiua spontanea.

Igitur vbi tēdi videtur corporis moles citra quampiā exercitationē, affectus is lassitudo tensionis spōtanea vocatur: quemadmodū vlcerosa, vbi vlceris sensus transcurrere per corpus apparet: id q̃d motis magis accidit, q̃ quiescentibus, nisi admodū magna sit lassitudo.

Lassitudo vlcerosa motu magis accedit, quā quiescentibus.

Lassitudo contundens.

Per tertiū verò lassitudinis genus, quo aiūt sibi quassa esse ossa, ne minimū quidem motū tolerare ægri possunt: sicvti nec per lassitudinē vlcerosam, vbi nimiū increuerit. Cæterū quemadmodū vbi vlcerosus fit sensus horrent ægri, si cōmouentur: ita horroris affectus, si aliquis motus accesserit, in rigorē transit.

Horror transit in rigorem, si motus adsit.

Atqui hæc omnia oriūtur ab excremētis mordacib. Differūt verò inter se excrementorū multitudine & motu: propterea quòd alia magis, alia minus erodant: quódq; ex corporibus ipsis alia sint imbecilla, alia facilius, alia ægrius & afficiantur & sentiāt. Facit etiā discrimē causa, vbi citius vel tardius mouetur. Ad hæc idē etiā homo, dum quiescit, solā interdum sentit inæqualitatē: dum mouetur, horrorē: dū verò exercitatur, rigorē. Quamobrem sic affectis consulunt medici, vt ab omni motu se abstineāt.

Excrementa à quibus causis moueantur.

Quinetiā sol, balneū, exercitatio, ad motū excitant excrementa, alioqui quiescentia: quemadmodū & ex animi affectibus ira. Porrò à seipsis ad motū excrementa insurgūt, si vel calfiāt, vel extenuētur, vel in spiritū dissoluātur.

Causa emota longe est molestior quiescente.

Causa itaq; emota longè est molestior quiescente, præsertim vbi defertur per corpora sensibilia. Cum enim quippiam per hæc transiens, violenter ad cutim fertur, in ipso per carnem cutémq; transitu necesse est vt stimulet, pungat, diuidat, vulnerétq; eas partes omnes, quib. obviū fuerit.

Mordax motáque omnis causa, siue frigida siue calida fuerit, horrorem rigoremq; inducere potest.

Omnis autē causa mordax motáque, siue frigidissimà, siue calidissima fuerit, & horrorē & rigorem animanti inducere potest. Cæterū febres tertianæ, vt omniū maximè biliosæ calidæq; sunt, ita præ cæteris maximè horrorē possunt efficere: & quò fuerint synceriores, eò in ipsis vehemētior fit rigor.

Rigor ardentem febrem, [illegible] soluat.

Porrò ardentem febrem rigor superveniēs soluit, q̃ bilis quæ interim in venis cōtinebatur, à natura p carnes ad cutem decretoriè excutiatur. Quare motionis eius, rigor & symptoma est & signū. Nam huiusmodi rigore affecti, postea sudāt, & liberātur à febre, nimirū eiecta bile. Quæ interdum etiam nō ad cutem, sed ad internas partes impetum faciēs, vel vomitione, vel alui solutione deiicitur. Sæpenumero & intrò & foras eadē die defertur, vt simul & sudore & vomitu & alui deiectione bilis vacuetur. Vbi igitur erodēs q̃ppiā in particulis cōtinetur, contristantur sanè, præcipuè si illud moueatur: quare maximè ad eius expulsionē festinant.

Concussio quomodo corpori accidat.

Cōtrahunt itaq; atq; cōstringunt sese, mox quælibet impellit eam quam cōtinet excrementi portionē. Atq; in hunc sanè modū motis vniuersis particulis, totum corpus concussione quassationeq; vexatur: qualis videtur in iis, qui sunt rigore correpti. Similiter etiā concutiuntur

thoracis

thoracis musculi, ea quæ carnibus ipsorũ molesta sunt, per pulmonũ arterias expellere properãtes. At verò nõnulli ægri cùm egeant reiectione sputi per regionẽ pulmonis, nec eam ob imbecillum thoracẽ moliri queant, sibi sternutationem prouocãt, naribus irritatis. vt ob violentum motionis impetum, ea expuãt, quæ tussiendo antea reiicere haudquaquã poterãt.

Sternutatione interdũ ea expui, quæ rursus per tussim non poterant.

Illa autẽ tussis, quæ ob intemperiẽ organorum respirationis accidit, ad horroris rigorisq́ genus pertinere videtur. Vbi verò quæ corpus infestãt, humida suapte natura fuerint, per tussim ac rigorẽ ab expultrice facultate impulsa, vltrò citroq́ feruntur, donec applicuerint ad conuenientẽ evacuationis locũ. Sin autẽ solus spiritus sine humore, immodicè vel calidus vel frigidus per corpus trãseat, is tunc horrorem excitat, ac nõnunquã rigorẽ: nulla tamen sequitur cõspicua evacuatio.

Rigor oriri à causa calida et frigida potest.

Cùm igitur & frigidã & calida causa possit excitare rigorẽ: calidæ quidẽ, si aërea fuerit, refrigeratio satis efficaciter auxiliatur. Si verò sit humor, eam febris necessariò sequetur. Curatur autẽ evacuatione.

Rigoris medela.

At frigidæ, si aërea fuerit, remediũ est calfactio. Sin verò sit humor, interdũ sola cõcoctio sufficit, interdum vacuatio, nõnunquã ambæ cõueniunt.

Rigores citra febrim quando gignantur. Intemperãtius viuitur nunc, quàm superiori seculo.

Etenim citra febrim nonnunquã oriontur rigores ob pessimam victus rationẽ, vbi quis per ociũ se impleuerit, et subinde à cibo lauerit. Quã rigoris speciem veteres ignorarunt medici, quòd homines superiori illo seculo, nec tam intemperãter viuerent, nec tã crebrò lauarẽt. Attamen rigor ille quo partes vehemẽter quatiuntur & cõcutiuntur, ob frigidos succos nunquã excitari videtur: quòd hi ob crassitudinẽ vehementer moueri nõ possint.

Rigor quando sit letalis.

Iã verò si rigor per febrẽ nõ intermittẽtẽ acciderit, idq́ ægro imbecillo, est letalis, vt inquit Hippoc. Siquidem in eiusmodi rigorib. insurgit natura cõtra res noxias, quò eas expellat: sed victa cadit, extinguiturq́, atq; hãc ob rem redditur perniciosum symptoma.

Atra bilis in quartanis qua ratione rigorem gignat.

Porrò in quartanis febribus succus ex calido frigidóq; mixtus, rigorem excitat quippe atra bilis suapte natura frigidus succus censetur. Vbi verò adeò putris effecta est, vt febrim inducat, quãta adfuerit illi putredo, tãtus & calor inerit.

Rigente homine sola partes extremæ refrigerantur, recurrente sanguine ad interiora.

Cùm autẽ rigor à calidis simul & rodentibus succis fiat, mirari haudquaquã oportet, si partes extremę omnes refrigerãtur, declinante animali facultate vnà cum sanguine ad interiora: qualem motum videre licet in cõplurib. animæ affectib.

Animæ substantiam Galenus definire non audet.

Quod verò ad animæ essentiam pertinet, quæcunq; illa fuerit, è duobus alterum fateri oportet. aut quòd ad omnes functiones vt primis instrumentis vtitur & spiritu & sanguine, ac vel alterius, vel vtriusq; calore aut quòd in his ipsis consistit.

Timore perfrigerari extrema, calore ad interna se recipiente.

Per timorem etiam & spiritus & sanguis intus sese recipiunt: quo fit vt algeãt partes in superficie positæ: idq; adeò interdum vehementer, vt nonnulli rigore quoq; arripiantur.

Ira calfacit partes extremas. Agonia quid.

Per iram verò soluuntur ac disperguntur, proindéq; exteriora incalescunt. At agonia, affectus ex vtrisq; cõflatus, inæquales habet motiones. Iam & cordis & arteriarũ pulsationes, & minimæ, & perquã debiles in trepidantibus esse videntur: sicuti in iratis maximæ & validissimæ. At in agonia sunt inæquales.

Verecundia, vt moueatur.

Per verecundiã, animalis facultas in primis quidẽ ad interiora mouetur, sed rursus affatim redit ad exteriora. Nam si nõ redierit, nõ verecundia, sed timor censeri debet.

Tristitia quam motionem sortiatur.

Vt autẽ in timore cõfertim, sic in tristitia paulatim ad interiora fit motus: magnitudine duntaxat ac vehemẽtia, nõ toto genere differentibus inter se pathematis.

Timor subitus quando perimat.

Atqui nõnulli ob subitum timorẽ perierunt: id quod solet cõtingere, vbi debilis suapte natura animula, sub valida perturbatione confertim & extinguitur & suffocatur.

Extinctio quid. Suffocatio quid.

Etenim extinctio, affectum ex refrigeratione ortum consequitur: suffocatio autem, concursum sanguinis vniuersi ad ipsum principiũ.

Iratorum esse nullum obierit.

At ex iratis nemo mortuus est vnquã: vtpote quibus neq; calor refrigeratur, neque robur dissoluitur.

Gaudio fuisse nonnullos exanimatos.

Præ gaudio autẽ nonnulli supra modũ pusillanimes animã exhalarunt, quemadmodũ & timentes.

Dolor qualia inducat symptomata.

Iam dolor è diuerso cogens moueri animã, haud leuiora symptomata, quã maximus timor, inducit. Quippe laborantes decolores fiunt, refrigerãtur, cõcutiuntur rigore, tremunt, pulsus habẽt minores, exolutósq;, ac tandem similiter iis qui perterrentur, moriũtur. Nã & in iis fugit insitus calor ad suum principium: animáq; simul & soluitur, & extinguitur.

Rigenti externa refrigerantur, & interna incalescunt.

Per rigorem itaq; frigus non internarum, sed externarũ partiũ sentitur. Quamobrẽ tunc nõnulli vehemẽter sibi cruciantur, nimirũ ipsis interno calore seruato. Conflictatur igitur, pugnatq; per rigores cõtra ea quæ infestant, facultas, donec radicitus euallantur, excutiantúrq;.

Rigori febris cur superueniat.

* Ob incursiones autẽ vehementes, & quia etiã in intimo corpore cogitur, rursus magna vi caloris reuertitur, febrimq; à rigore accendit, in eo certamine materiam habens auxiliatricẽ: vnde & febris evadit vehemẽtior. Quòd si aliquando in pugna defatigetur anteaquã dimouere res noxias possit, necessariò mors subsequetur.

Pruritus quid, & quos infestare soleat.

At pruritus, qui excrementorũ leuiter mordicãtium est sensus, eos vexare solet, qui aut balneum negligunt, aut strigmentis redundãt, aut cruditatibus sunt referti, aut praui succi cibis vescuntur: sed præcipuè affligit infectos psora vel lepra.

Pruritus causa. Vlcerosæ lassitudinis causa. Lepræ psoraq; causa. Horroris causa. Rigoris causa.

Vt autẽ prædictorum symptomatũ causas accuratius exponã, exigua quidem est, tenuis, salsa, & immota in pruritu. Exigua, tenuis, erodens, immotaq; in lassitudine vlcerosa. Multa, salsa, crassa & immota in lepra, psoraq;. Pauca, tenuis, mordax, ac breuẽ motum possidens, in horrore. Si verò aut vehementius moueatur, aut multũ abundet, aut sit mordacior, iam nõ horrorẽ, sed excitare rigorem est nata. Pro intensione autẽ aut remissione ipsius causæ, intendũtur aut remittũtur symptomata. Iam tussis causa in pulmone, gutture ac thorace consistit: sternutamenti, in naribus: singultus verò, in ventriculo & gula. Atq; in his omnibus expultrix facultas, quò excutiat molestã, se ad motus vehementissimos excitat.

Sternutatio nõnunquã ex accidenti conducit excrementis pectoris educendis, purgatq; ventrem & gulam.

Porrò sternutamentũ ipsum nõnunq ex accidenti, humorũ in pectore delitescentiũ, remediũ existit, licet eius rei gratia excitatũ nõ fuerit. Similiter purgat ventrẽ & gulam: qua ratione etiam singultui auxiliatur. Sed iam opportunũ est vt de iis dicamus symptomatis, quæ circa principes functiones versantur. Quorũ sanè tria genera deprehendũtur. Primũ, vbi perit omnino functio. Secundũ, vbi illa ob-

Stultitia oritur à frigore. Obliuio à frigore gignitur.

læditur. Tertiũ, quãdo in alienã speciem degenerat. At perit quidem functio in stultitia, obliuioneq́ue: qui affectus à frigore oriuntur. Quippe medicamentis quæ huiusmodi symptomata facere possunt, refrigerãdi facultas inest. Hæc itaq; symptomata cerebri corpus esse refrigeratum declarãt.

Apoplexia causa. Epilepsia causa.

Apoplexia verò epilepsiáq;, ex subitanea colluuione pituitæ, replentis ventriculos cerebri, nasci videtur. Proinde horum symptomatũ subita est generatio & discussio, qualis esse per corporũ intemperies nõ posset. At modica offendicula, ac veluti torpores tum rationis, tum memoriæ, ob minorẽ refrigerationẽ eveniũt.

Delirium quid, & vnde ortum habeat. Phrenitis quid. Mania. Melancholicæ alienationes. Phrenitidi gignendæ, requiritur phlegmone in cerebro, aut in mẽbranis illius.

Porrò delirium omne, deprauatus est principis facultatis motus, à prauis succis, aut cerebri intemperie ortum habens. Cæterùm phrenitis dicitur, si febris adsit: vt mania, si absq; febri accidat. Solæ autem melãcholicæ alienationes, à frigidiori succo ꝓducι solẽt. Nã phrenitis non simpliciter ob calidos succos accidit, sed cùm phlegmonem vel in cerebro, vel in ipsius membranis producunt. At quę deliria in acutissimarũ febriũ vigore oriuntur, mordacem calidúmq; vaporẽ habent, cerebrum occupantẽ.

Atra bilis sedẽ rationis occupans timorẽ, mæstitiam, ac mortis expectationẽ inducit. Tenebræ perterrefaciunt.

In omnib. autem animi alienationibus, si timor atq; tristitia diu perseuerent, atrã bilem in causa esse est indicium. Quòd verò atra bilis rationalem animæ arcem occupãs, timorem, mœstitiam, ac mortis expectationem inducat, nihil mirandum est, cùm videamus in rebus externis nihil magis nos, q̃ tenebras ipsas, perterrefacere. Si igitur quippiam tenebris simile rationali parti animę circunfundatur, hominem semper timere est necesse, vt qui timoris causam semper in corpore secum ferat: vt in flatulento illo morbo, quem hypochondriacum nominant, indies videre licet.

Hypochondriacus affectus.

GALENI PERGAMENI de symptomatum causis, lib. III.

Cõcoctio quid.

DEinceps autẽ de symptomatis quæ circa tum actiones, tũ facultates naturales versantur, dicẽdũ est. Quãdoquidẽ igitur cõcoctio nihil est aliud q̃ alteratio secundũ qualitatem, quã ventriculus nimirũ molitur, dum sibi cibos assimilat: nemo sanè negauerit alterationis errorẽ fore cõcoctionis symptoma.

Alterationis error est concoctionis symptoma. Cruditas quid.

Cęterũ si nulla penitus alteratio fiat, hoc symptoma absolutè vocatur cruditas. Si verò fiat qdem alteratio, sed nõ qualem fieri expedit, vocabitur & hæc cruditas, nõ qdem tanq̃ priuatio, sed ceu vitium cõcoctionis existens.

Concoctionis vitium contingit bifariam.

At vitiũ ipsum, bifariã accidere solet. Aut enim tardè alterãtur cibi, vt vix propriam transmutationẽ incipiãt: aut corrumpuntur omnino, vt nulla cõcoctionẽ admittere possint: atq; huiusmodi sunt cõcoctionis noxę. Quarum causa comunis quidem est alteratricis potentiæ ab scopo aberratio. Cuius aberrationis duo prima sunt genera. Vnũ, quod in potẽtia lęsa: alterum, quod in externo aliquo errore cõsistit.

Facultas bifariam læditur.

Cæterum potẽtia bifariã læditur: aut per suã ipsius essentiã, aut per aliquẽ morbũ instrumentorũ.

Essentiæ facultatis læsiones propriæ, sunt intemperies.

Error autem externus tripliciter accidit. Nã aut ab excremẽtis vẽtriculi, aut à cibis, aut à somni tempore oritur. Iã in propria essentia noxę, intemperies quædã agentium qualitatum existũt.

Instrumentorũ morbi.

Ad morbos instrumẽtorum pertinent tumores præter naturã, abscessúsq́, & alij affectus cõsimiles, quib. si crucietur vẽtriculus, impeditur facultas eius cõcoctrix. Quòd si cum intẽperie coẽat ipsi instrumentorũ affectus, vtroq; modo facultas illa patietur noxã. Atq; ob hasce omnes causas ventriculus malè cõcoquit, vel nullo extrinseco errore incidente.

Cruditatis, aut concoctionis vitiosæ causa illa sæ ventriculo.

E cõverso autẽ ventriculo nõ malè affecto, interdum nõ coquit animal, aut propter ciborũ pondus nimiũ, immodicã quantitatem, aut qualitatem alienã, aut quia intempestiuè, aut nõ recto ingeruntur ordine, aut ꝓpter excrementũ inutile, aut somnũ breuẽ.

Cydonia esitanda in vltimis. Intempestiuus ciborum vsus.

Ordine præposterũ voco, vbi qs aut cydonia, aut punica mala in primis ingesserit, mox olera sumat ex oleo & garo. Intempestiuus aũt dicetur, vt si in aurora anteq̃ hesternus cibus descẽderit, aut corpus fuerit modicè exercitatum, prãdium sumatur.

Corruptela fumosa acidaq́, à quibus cibis gignantur.

Porrò corruptelæ ipsæ, quę qdem fumosæ sunt, ex calidioribus, magisq; fumosis oriuntur cibis: acidæ verò, ex iis qui frigidiores natura sunt, magisq́ue pituitosi. Similiter etiã & in excrementis cõtingit. Acidas siquidem creãt, quæ pituitosa sunt & frigida: fumosas, quæ biliosa & calida. Nec secus vẽter, sub frigidiorib. quidẽ morbis acidas: sub calidioribus, fumosas mutatiões efficit.

Concoctionis tarditas vnde.

Tarda cõcoctio fit, qa cibi difficulter corrumpũtur: vel quia illos facultas nõ superat: vel quia somnus fuit breuior, q̃ vt eos vincere posset. Vbi verò citra corruptelam cibus omnino cõcoctione priuatur, sciendum est ventriculum planè esse victũ, vel ab immodica multitudine, vel ab ingẽti frigore. Ad eosdem reducuntur modos quæ in vasis cruditates cõtingunt: illæq; etiã quæ in tertia cõcoctione gignũtur. Atq; hęc omnia indicauit nobis præcognita cõcoctionis ratio.

Alterationis ciborum causa est temperies ventriculi.

Cùm enim temperiem huiusmodi, quæ ex quatuor elementis cõflatur, & quæ corporis ventriculi proprietatem cõstituit, sciuerimus esse causam alterationis ciborũ, quódq; ad hãc rem nõ mediocriter cõfert calidum elementum: facilè nobis via ostendetur, qua cruditatis causas quoq; inueniamus.

Symptomatum genera tria reperiri in vniuersis actionibus: nempe abolitam functionem, remissam, & deprauatã.

Igitur in vniuersis actionibus tria symptomatum genera reperiuntur. Quorum qdem primũ est, abolita actio. Secundũ, imperfecta, diminutáq;: tertiũ deniq;, vitiosa seu deprauata. Vẽtriculus itaq; actione priuatur, vbi ne minimũ quidem immutat cibos. Imperfectè concoquit, vbi tardè concoquit. Deprauatè verò, vbi cibos corrumpit. Eadẽ etiã habenda est ratio, & in coctione quæ fit in venis, & in vniuerso corpore.

Succi vitiosi quos affectus producant. Atrophia. Gracilitas. Leuca. Elephantiasis.

Porrò ex vitiatis succis gignuntur erysipelata, cacri, gangrænæ, phagedænę, carbones, herpetes, aliiq; id genus affectus. Circa nutritoriã autem actionem, priuatio quidem actionis, atrophia est: deficiens nutritio, gracilitas, at vitiosa in leucis, & elephantiasi cõsistit. Quorum sanè causæ, alię ad potentiæ imbecillitatem: aliæ ad errorẽ qui circa cibos cõmittitur: aliæ ad studia siue exercitia, & ea quæ extrinsecus animali accidunt, referuntur.

Imbecillitates facultatis quos morbos sequantur.

At verò imbecillitates potentiæ, quæ quidẽ propriæ sunt, similarũ intemperiẽ: quę verò nõ ꝓprię, instrumentales sequuntur morbos. Error autẽ circa cibos exhibitos, ad multitudinẽ, succorúmq; qualitatẽ refertur. Quemadmodũ & studia,

dia, & ea quæ extrinsecus occurrũt, ad ordinem præposterũ, & intempestiuũ vsum pertinere videntur. Oportet autē nō modò symptoma nosse, verũ eius semper causam investigare. Nam si ventriculus ciborũ causa nihil omnino cōcoxerit, facilè id symptoma corrigitur. Si verò ob extremum potentię lapsum, in lienteriã, aut in tympanitem mutabitur. Similis etiã & in sanguificatione, & in cōcoctione illa quę per totũ corporis habitũ fit, est inquisitio facienda.

Intemperies omnes vehemēs deiicit vires.

Omnis autē intemperies, si vehemēs fuerit, vires deiicit. Quòd si frigus vicerit, frigidos affectus efficiet: contrà, si calor: nec secus in reliqua oppositione.

Ventriculus æstuans, cibos in vapores nidorosos corrumpit.

Si itaq; ventriculus calore immodico æstuet, illicò corrũpentur. Quæ quidem corruptela nidorē cōmuniter refert; priuatim verò quilibet cibus id nidoris genus reddit, ꝗd naturæ suæ propriũ existit. Nullus autē cibus, si immodicè fuerit excalfactus, putredinē effugere potest. At qui sic sunt affecti, siti cruciãtur, atq; interdum paruis tenuibúsq; hecticis corripiuntur. Si ob frigoris vehementē intemperiem cibus omnino crudus permanserit, ita affecti nec sitiũt, nec febriũt: sed ciborũ qualitatē percipiũt, siue ad ructum, siue ad vomitũ provocẽtur.

Acidi à quibus edãtur ructus.

Quòd si leue aliquod cibis imprimatur coctionis vestigiũ, fueritq; ciborum natura aut modicè temperata, aut frigidior, acidi ructus incitabũtur. Si verò calidiore intēperie fuerint, aut suapte natura flatũ excitare possint, vapore spirituq; ventriculũ replent. Atq; in huiusmodi intemperies facilè ventriculus labitur. Ad tantã autē vel siccitatis, vel humiditatis intēperiem, vt actio eius aboleatur, ventriculus nisi in multo tempore, pervenire nō potest.

Retentrici potētiæ triplex symptoma tribuitur.

In retentrice potentia, triplex etiã reperitur symptoma. Nam aut nihil omnino complectitur, aut debiliter, aut deprauatè. Cùm igitur vel nihil penitus, vel debiliter retinet, tũ inflationes, tum fluctuationes sequũtur. Porrò vltimæ imbecillitatis vētriculi causa aliquis morbus existit.

Ventriculi morbi duplices.

Morborum autē qui accidunt illi, alij velvti similarē, alij tanꝗ instrumentalem partē, ipsum solent affligere. Miscentur autem interdum & morbi, & symptomata tum retentricis, tum expultricis potentiæ, vt in ea ventriculi cōmotione, quæ velvti cōvulsio illius est, eiq; per singultũ accidit.

Singultus causa.

Singultu expellũtur illa, quæ imbibita sunt in ipsius ventriculi corpore.

Vētriculus siquidem per singultũ, prauè cibos amplectitur: conatúrq; deprauato illo cōvulsiuóq; motu, etiã molesta expellere. Etenim quemadmodum per vomitiones expelluntur ea quæ in capacitate fluctuant: sic per singultũ illa, quæ imbuerũt ipsius ventriculi corpus.

Piper si tenue sumatur, postmodúmq; bibatur calida potio, singultum excitat.

Quòobrem piper, si in tenuissima cōminutũ (vt possit penetrare ipsius ventriculi corpus) sumatur, bibatúrq; postmodũ calida potio, singultũ vel maximè excitat. In vniuersum autē, siue calida sint, siue frigida, quæ permeant ventriculi corpus, excitabũt singultum: qui primum quidem expultricis, dein retentricis facultatis est motus.

Nausea, expultricis facultatis est deprauatus motus.

Nausea quoq;, expultricis facultatis est deprauatus motus, quò per gulam celerrimè vacuetur, ꝗd os ventriculi infestat.

Lienteriæ causa.

Inter hęc numeratur lienteria: vbi à re quapiã sic irritatur ventriculus, vt eam per inferius osculũ expellere cupiat. Illo siquidē ad expulsionē vtitur orificio, in ꝗd humores cōtristantes inclinant. Quòd si in vtrunq; repãt, vt in cholera morbo, vtrunq; orificiũ accōmodat.

Cholera morbus.

Attractricis facultatis symptomata.

Attractrix etiã facultas, aut omnino nequit cibos attrahere (quod symptoma dicitur gulæ paralysis) aut difficulter trahit, vbi incipit gula resolui: aut deprauatè trahit: de quo motu iam sæpe diximus. Est cùm ob innatã carunculam tota gula aut eius pars obstruatur: qui morbus instrumentalis vocatur. Cùm igitur ventriculus naturaliter habet, supernis partibus ad sese trahit, atq; per inferiores deiicit. Vbi verò præter naturã affectus est, etiam ab infernis assumit aliquid. Siquidem nōnullis clysmi vomitione sunt redditi: sicvti & stercus, per letales voluulos.

Voluulo morbo affligente, ventriculus ab intestinis excremẽta suppressa recipit.

Satius tamen est dicere, ventriculũ per id genus affectus, nō trahere, sed recipere ab intestinis excrementa violenter cōpressa. Id quod solet contingere iis, quibus ob negocia non licuit, quãdo expediens erat, deiicere.

Voluulus vnde soleat oriri.

Nonnunꝗ etiam fit voluulus, vbi intestina suo illo naturali cōstitutionis motu priuãtur. Quinetiã induratũ stercus tumoréisq; præter naturã, obstant aliquãdo, vt vel nihil excrementorũ feratur deorsum, vel nō satis copiose deiiciantur. In summa verò, omnia symptomata intestinorũ, ad ea quæ de vētriculo diximus, referẽtur.

Digestionis ciborum symptomata, atq; ipsorum symptomatum causa.

Alimenti per corpus digestio (quæ & ipsa naturale opus existit) tunc ad amussim perficitur, vbi quælibet pars peculiarē sibi allicit cibum. Accidunt autē illi tria symptomatum genera. Nam vel imbecilla est, vel deprauata vel omnino cessat. Quorũ sanè symptomatum causæ dicuntur, aut trahentiũ partiũ intemperies, aut instrumentorũ morbi, aut digerendi alimenti prauitas. Ac per intemperies quidem, facultas redditur imbecilla. Instrumentorũ verò morbi, alimēti meatus cōstringunt. Prauitas autem dicetur, si vel crassior, vel glutinosior sit eibus similiter impeditæ expulsionis excrementorum, triplices causæ inveniũtur.

Expulsionis excrementorũ nō respondentis, causa triplex.

Vnã, cùm partes quæ excrementa expurgant, sunt imbecillę: altera, viarũ angustia. Postrema est excrementi malitia. Imbecillitatē intemperies parit, angustiã verò, vel obturatio, vel aliquis instrumentorũ tumor. Atqui tumorũ causa est humorũ affluxus. Obturationē facit humorum vel crassitudo, vel lentor, vel innatũ tuberculũ. Excremētorum aũt malitia, est multitudo, crassitudo, & viscositas.

Excrementorum pervagantium venas cum sanguine, tria genera.

Per concoctionem in venis factã, tria redundãt excrementorum genera. Vnum bilis amara, quæ ab hepatis vesica expurgatur: alterum atra bilis, quæ à liene: tertium velvti serum, quod attrahitur à renibus.

Excrementorũ via duplices.

Cùm autem viarũ duo sunt genera: vnum per quod excrementũ trahitur; alterum per quod expellitur: vtriuslibet angustia excretionem lædere potest. Nonnunꝗ etiam horũ nullum est læsum, sed excremēti multitudo cùm immodica est, vt tota expurgari non possit, vnã cum sanguine per totum corpus defertur. Huius verò immoderationis duplex affertur causa: nēpe alteratrix potentia malè affecta, & alimentorum prauitas.

Bilis pallida quos morbos gignat, per corpus fusa.

Iam verò pallida bilis, si redundet per vniuersum corporis habitũ, regium morbũ: sin autē in vna tantum parte cōsistat, erysipelata & herpetes excitat.

Atra bilis quos morbos pariat.

Atram bilem, si in vniuerso adsit corpore, elephas: si in vna aliqua parte, cancer sequitur.

Pituita quos morbos gignat.

Pituitã, si per vniuersum corpus in-

creuerit, leucophlegmatia comitatur. Sin aũt in vna parte, œdema.

Serum sanguinis quos affectus producat.

Serosa excrementa si redundent, ascitẽ aquã inter cutim inducũt. Quæ si vnam aliquam partẽ invaserint, in ea pustulas gignunt. Pro miscella autẽ ipsorũ excremẽtorum, variari solẽt & morbi, & symptomata.

Nutritio est naturalium actionum prima.
Assimilatio alteratio est.
Nutritoria facultatis symptomata.

Porrò nutricatio, vt naturaliũ actionũ est prima, sic perq̃ necessaria existit: quippe quæ species alteratricis facultatis censetur. Assimilatio siquidem alteratio est: quæ quidem, licet nomen diuersum à nutricatione sortiatur, idem tamẽ vtriusq; est opus. Nutricatio autem à scopo aberrat, si vel nihil omnino agit, vel ab actione perfecta deficit, vel vitiosè agit: idq; ob altricem facultatẽ, quę sub alterationis genere continetur, vel ob materiæ tum defectũ, tum prauitatem. Ob defectũ quidem, vt in atrophiis, siue hæc ex defectu, siue ex priuatione dicãtur.

Atrophia.

Hic aũt in atrophiis defectus, nõ propriè ad cibũ qui ingeritur, sed ad materiã membro dicatã, est referendus. At prauitas cibi, leucas & elephãtiasim, eiúsq; genera alios affectus gignit.

Elephas quid.

Verũ vbi caro nigra pallidáq; fuerit, elephas nominatur. Nec aliter affectus hic gigni solet, quàm leuce.

Alphi.

Iam alphi haud diuersam à prædictis habent generationẽ. Cæterũ per hos non caro vniuersa afficitur, sed corporis superficies duntaxat, velvti squamis quibusdã inspergitur. Atq; albi quidem ex pituita, nigri verò ex melancholico humore prodeunt.

Alimenta ad suam naturã immutant carnẽ, & immutantur ab illa.
Persica plãta.
Commoda assi ci mutuò.

Siquidem alimenta carnem maximè permutare ad suam ipsorũ naturam possunt (etenim Persica planta, cùm in Persia fuisset letalis, postea in Aegyptum translata, quod inerat noxium amisit) quanq̃ à carne etiam, alimẽta ipsa immutãtur. Omnis siquidem res, vel si longè potentior sit, ab illa cum qua versatur, afficitur.

Alimenti priuatio vnde accidat.
Expultrix vis quãdo immodicè moueat.

At nõ solũ ob alteratricis facultatis imbecillitatem, pars aliqua alimẽto priuatur: sed etiã vbi attrahendi vis imbecillior fuerit, aut expultrix immodicè mouerit. Atqui tũc immodicè mouet expellendi vis, vbi retentrix potentia grauatur, vel ob excrementorũ multitudinem, vel acrimoniam, vel ob propriam imbecillitatẽ. Tunc siquidem necesse est, vt cum eo quod redũdat, simul etiã id quod vtile est, excernatur: vt in lienteria, dysenteria, choleráque fieri contingit.

Expultrice facultate existente imbecilla, quod accidat.

Quòd si expultrix facultas sit imbecilla, necesse est carnem tunc humidiorem fieri, pluribúsque excrementis impleri. At redundantia multorum excrementorum, ob alteratricis facultatis imbecillitatem accidit. Pro ipsorum autem excrementorum tum quantitate, tum qualitate, aliàs aliter caro immutatur.

Sãguinis excretiones omnes, menstruis exceptis, præter naturam existunt.

Quod verò ad sanguinis excretiones pertinet, si excipias eam quæ fœminis per singulos menses accidit, reliquæ omnes toto genere præter naturam existunt. Profluuia autẽ vteri, vbi modum in quantitate excesserint, tunc solùm præter naturam censeantur.

Sanguis quotuplíciter effluere possit.

Omnium autem sanguinis fluorum causa, trifariam potest accidere. Quippe vel facultas ora vasorum aperit, vt in sanguinis fluore è narib. est videre: vel sanguis est malè affectus, vel vasorum aliquod etiã malè affectum, vel ruptum.

Vasa quibus modis disrumpi possunt.

Etenim vasa rumpi cõtingit, aut ob plagã acceptam extrinsecus, aut ob saltum, aut ob casum ab alto, aut ob vociferationem vehemẽtem. Sanguinem malè affectum dico, vel cùm adeò vitiosus est, vt vasa quib. continetur, erodat: vel adeò auctus, vt à vasis cõtineri nõ possit.

Sanguis aut quãtitate, aut qualitate immodicus.
Vasa quotuplíciter malè affecta dicantur.

Vasa malè affecta dicũtur, si vel molliora, vel duriora, vel tenuiora fuerint. Siquidẽ quod immodicè molle est, facilè ob imbecillitatem rumpitur: sicvti & valde durum, quia nõ facilè multum extendi potest. At tenue, ob huiusmodi has vtrasq; affectiones, nõ solùm ab internis causis, verumetiam ab externis vt rumpatur facilè, est habile. Verùm nõ omnia vasa erodi similiter possunt. Nam durum crassúmq;, erosu est contumax. Similiter de reseratione est dicendũ. Nam vasa imbecilla, mollia & tenuia, prona sunt vt oscula ipsorum pateant: robusta verò, & crassa & dura, sunt ad talem reserationem inepta.

Reseratio vasorum vnde accidat.

Cęterùm reseratio accidit ab iis quæ ora vasorum irritant, & à plenitudine grauante: sicvti quandoq; à natura, cùm excernit ea quæ sibi molesta sunt. Sed iam de iis quæ vomitu reiiciuntur dicamus.

Vomitus à quibus causis moueri possit.

Excernũtur igitur hæc interdum, q̃ quantitate & mole sua ventriculũ grauent: vt cùm plurimum cibi est ingestum: interdum, q̃ sua mordacitate contristent: vt si nutrimentum assumptum vel acidum, vel nidorosum, vel amarũ, vel acre, ob vitium cõcoctionis evaserit. Eodem genere cõtinentur & biliosa, & pituitosa, & serosa excrementa, vel inibi nata, vel ex vniuerso corpore illuc confluentia.

Sanguis in ventriculo numeratur præter naturam.

Tertium causarum genus ventriculum ad vomitũ incitans, est quod haud quaq̃ irritans, in illo cõtinetur præter naturam: vt videlicet sanguis. Cõmuniter aũt dicũtur esse præter naturam, quæ etiam si sint concocta, minimè possunt alere.

Deiectionũ irritantes causæ.

Iam verò recrementorũ ad internas partes expulsio, nonnunq̃ solitum tempus prævenit, vel quia venter copia multi cibi grauatur, vel pungitur, vellicatúrq; vt à re mordente, quam vt alienam expellere nitatur.

Cibus multus quotupliciter dicatur.

At dicimus multum cibum, vel quia facultas seipsa imbecillior est reddita, vel quia existit assumptũ alimentum immodicũ: vel ob vtrunq; causam. Pręter iam dictas causas, alimenta tum humidiora, tum viscosiora ingesta, ipsam deiectionẽ accelerant. Quæ tum celerius delabuntur, cùm leuiter post eorum assumptionẽ deambulaueris. Cùm autem complura sint intestinorũ volumina, per quæ deferri alimenta est necesse, cibi sanè ipsi ob grauitatẽ diu immorari nõ possunt: quòd si eorum quippiam in ipsis circumvolutionibus fixum inhęreat, id subitò ab actione intestinorum (quibus inest vis expellendi infestantia, propellitur.

Aluum tardius deiicere quæ cõpellant.

Tardius q̃ pro consuetudine excernit venter, aut ob intestinorũ vel imbecillitatẽ, vel obtusum sensum: aut ob alimentorum tum paucitatem, tum qualitatem. Sed musculorum abdominis imbecillitas etiam deiectiones retardat, pręsertim si duriora sint excrementa: quo tempore thoracis musculi etiam auxilio sunt.

Excrementa cur nunc plura, nunc pauciora, quam pro ratione cibi assumpti, excernantur.

Pauciora q̃ pro ratione assumptorũ excrementa excernuntur, vbi plus ex cibis per corpus digeritur. E contrario plura deiiciũtur quàm pro portione ingestorum, interdum ob defectum digestionis per corpus, interdum ob excrementi quædam è supernis ad regionẽ vẽtris defluxa.

Fluxionis assiduæ causa.

Porrò assiduæ excretiones, vel ob imbecillitatẽ, vel ob morsum eveniunt. Imbecillitatem intemperies inducit.

At mor-

At mordicant humores contenti. Est & alius assiduæ deiectionis modus, quæ fit ob sedis musculos resolutos.

Deiectiones intempestiuæ, sunt præter voluntatis imperium.

Quippe huiusmodi deiectiones à voluntatis imperio nō pendēt: proinde & intempestiuæ, & inordinatæ, & assiduæ sunt. Iam verò solet flatus in ventriculi spaciis oriri, cùm vel humores pituitosi illic cōtenti, vel cibi, in vapores ab imbecillo calore soluunt.

Flatus in vētre gigni à pituitosis humoribus, & calore imbecillo.

Etenim vt ab solutum frigus vaporem haudquaq̃ excitat, sic vehemēs calor exactius magna ex parte cibum ipsum cōminuit, q̃ vaporis generationi conveniat: nisi fortè is suapte natura sit flatulentus. Quemadmodū enim frigidissima cōstitutio, maximè spirāte borea, aërem sereniorem reddit: ac rursus calidissima constitutio æstatis, efficit aërem nos ambientē purissimū: mediæ verò constitutiones nebulas pariunt: sic in animaliū corporibus, à solo moderato, imbecilloq; calore, * flatulentū gigni excrementū contingit.

Serenissimum reddi aërem, borea spirante.

Flatū in vētriculo genitum, quæ sequantur symptomata.

Hoc igitur si per os excutiatur, ructum efficit: sin autem per sedem, flatū molitur, interim strepētem, interim sine strepitu. Cùm verò per neutrā defertur partem, inflationē, symptoma ventriculi imbecilli, producit: quę etiam mota per vacua intestina, in illis varios gignit strepitus: qui quidem eò acutius atque tenuius resonant, quò purior spiritus fuerit, magisq; per intestina tenuiora & superiora delatus: eò autē minor, sed grauior resonatio sentietur, quò spiritus magis ad inferiora intestina descenderit.

Strepitum à flatu profectum acutiorem edi, quo flatus ipse tenuiora intestina magis pervadat: grauiorē autem, quò magis ille crassiora versus descenderit.

Quòd si intestina ipsa aliquā humiditatē cōtineāt, strepitus murmurillus dictus gignetur, qui humidi excremēti deiectionē nunciabit. Si verò strepitus editus, purus & clarus resonet, aut intestini ipsius inanitionē, aut in superiori eius parte excrementa dura cōtineri significabit.

Strepitus murmurillus purus stridensq; quod indicent.

Qui strepitus cū stridore fit, is ab instrumentorū angustia, & inflante spiritu, atq; pauca humiditate procedit. Defluxus à supernis partibus in ventriculū fit, vbi facultas prævalida, redundantia excrementa expellit: interdum vbi adeò imbecilla existit, vt ne id quidem quod vtile est, ferre possit.

Defluxus vnde in ventriculū accidat.

Excretio quib. fiat modis.

Excernit id quod redundat, tum per crises, tum per integrā valetudinē: vt in mulieribus singulis mensibus, & in iis quibus aliq̃d membrū est mutilatū: id quod etiam per definitos circuitus cōtingere in aliis multis videmus, qui prioris vitæ exercitia, cum ignauo ocio mutarunt. Atq; excrementū huiusmodi sola quantitate est alienū.

Excrementum sola quantitate alienū, quod sit.

Alterū qualitate aberrat, magnaq; ex parte in acutis morbis solet excerni per crisim. Inter hæc duo excrementorū genera, est aliud tertiū genus mediū: vt in ventriculo semicoctus cibus. Hoc autem per hepaticas affectiones maximè excernitur. Cæterū nominant hepatici, quos ob iecinoris imbecillitatem infestat morbus, etiā si nulla adsit phlegmone.

Hepatici qui dicantur.

Hepar igitur, si quando alimentū, quod per meseraicas venas attraxerat, nequeat conficere, per easdem rursus id semicoctū ac simile aquæ in qua fuerunt ablutæ carnes nuper mactatæ, respuit. Quòd si alimentū in hepate accurate concoctum fuerit, ob aliquod autē impedimētum distribui in corpus nō possit, vt ad * ventrem redeat est necessariū.

Alimentum ab hepate in ventrē regeri, quādo necessum sit.

Quo tēpore excretus sanguis apparet nigrior, splendidiorq; illo, qui naturalis existit: vtpote ex sanguine & atra bile cōmistus. Etenim sanguis solus per se ob refrigerationē nigricans, tantùm abest vt splendorē vllum acquirat, vt etiam eum quem ab initio habuit amittat. Atra autem bilis eo splendidior existit: quale maris mortui bitumen Iudaicū.

Atram bilē esse excreto sanguine splendidiorem.

Siquidem nō ex refrigerato sanguine, vt grumus, sed ex immodicè assato, feruidoque, velvti quidam cinis, gignitur atra bilis. Cæterùm ipsa est frigida, quia terrestris: nō tamē caloris expers: quemadmodū nec cinis, nec etiam acetum.

Atram bilē gigni ex sanguine immodicè assato, esseq; frigidam, non tamen caloris expertem.

Igitur cruentorum excrementorū quatuor sunt differentiæ. Prima est, vbi sanguis quatenus dictū est, per circuitus quosdam emanat. Secunda, cùm ob imbecillitatem iecinoris, haud absimilis lauacro ablutarū carnium sanguis deiicitur. Tertia (quā nuper diximus) ex melancholico splendenteque sanguine constat. Ac per has tres differentias, & multum est excrementum, & affatim excernitur.

Cruentorum excrementorū differentiæ quatuor.

Per quartam verò (quæ ex viscere intestinorū oritur, præcipueq; dysenteria vocatur) paulatim & breuibus intervallis deiectionem fieri cōtingit, nonnunq̃ synceri sanguinis, nōnunq̃ grumosi: cum quo interdū puris quoq; nōnihil excerni solet: quemadmodum & ramenta, & partes quædam membranis intestinorum consimiles. Sæpenumero densum quoq; stercus excernitur, cruentis guttis respersum.

Dysenteriæ signa.

Eiusdē generis cum prædicta dysenteria est tinesmos vocatus, ob recti intestini vlcus eveniens: qui quidem cætera symptomata dysenteriæ similia habet: tensionis verò vehementia, dysenteriā longè superat.

Tinesmus vritur ab vlcerē intestini recti.

Vrinæ tum suppressiones, tum deprauatæ expulsiones, excrementis quæ vel in ventre retinentur, vel præter morem naturę eiiciuntur, proportione respōdent. Supprimitur igitur, vel ob vesicæ imbecillitatē excernere nō potentis, vel ob ostioli ipsius angustiam.

Vrinam vnde suppressi accidat.

Quorū duorum morborū ischuria est vnum commune symptoma.

Ischuria, quodnā symptoma existat.

Est & aliud symptoma, cùm nihil penitus vrinæ in vesicam delabitur, abolita nimirum renū actione. Alius itaq; affectus censendus est, cùm oppleta vesica, alius cùm vacua, nihil vrinæ redditur. Nam in ea affectione qua vesica est plena, oportet aut orificium eius angustum, aut naturam imbeciliam existere. Os igitur fit angustū; quia obstruitur & cōniuet. Atq; obstruitur quidem à grumo, vel crasso pure, vel lapide, vel callo, vel tuberculo, quod in meatu creuit: cuiusmodi in externis partibus omnibus accidere cernimus.

Vrinæ meatus ex quib. obstrui occasionib. possit.

Vesicæ osculū, qua ex causā conniueat.

Conniuet autē, aut ob tumorem præter naturam, cuiusmodi est phlegmone: aut ob siccitatem ingentē, qualis per febres ardentissimas gignitur. Sunt verò deprehensi quidam vesicā oppletam habentes, qui veriti surgere à cœna, vt illam exonerarent, postea meiere nequiuerūt: qualis etiam affectus ventri & intestinis solet interdum accidere. Igitur iam dicti affectus, vim excernendi vrinā, sua functione defraudāt. Qui verò ab iis magnitudine relinquunt, actiones efficiunt obtusas, torpidásq;. Reliquos affectus tertium genus symptomatū (quod in motib. deprauatis cōsistit) comitari cōsueuit: cuius multæ species habentur. Primam stranguriam appellant, quæ vel ob imbecillitatem vesicæ, vel ob ácre lotium fieri videtur. Secundā species profluuio

Stranguria fit vel ob imbecillitatē vesicæ, vel ob lotij acrimoniam:

ventris est similis. Solet autem fieri quędam vel-vti resolutio, colliquatióve, interim vniuersi corporis, interim succorũ tantũ, quos venæ continẽt. Deinde quod ita liquatũ est, modò in ventrem, modò cum vrina defluit: nõnunq̃ in sudorem degenerat. Igitur venarũ succos in serosam saniem solutos, renes ad sese trahũt, vbi integrè valent, continentérq; ad vesicam transmittunt. Si verò invalidi fuerint, vt ipsos trahere nequeant, tunc venæ eiusmodi serum aut in ventrẽ demittunt, nimirum si crassius sit: aut in vniuersum corpus pellentes illud, vbi est tenuius, subitò totum habitum ad aquam inter cutem transmutant. Quòd si caro liquata sit, tum vel venter suscipit ipsam fluxionẽ, si sit crassiuscula: vel sudores profluent, si in vapores soluaĩ. Reliquorũ lotij symptomatũ, alia quidem vesicæ aut renũ quosdam affectus indicant: alia quantũ vel cruditatis vel cõcoctionis accesserit sanguini, ostendunt. Vt verò ad sudores transeamus, vbi ij resoluto corporis habitu eveniunt, affectus vocatur syncope: cuius sanè rei contrarium, per sudores creticos accidit, quippe qui robustas vires annunciãt. Eis autẽ sudores sunt similes, quos modica exercitatio, & balneũ, & calor æstiuus evocat. Per exercitationes autẽ immodicas, nõnihil vtilis humoris excernitur. Odorem verò & colorem excrementi quod expurgant, sudores obtinent. Cæterũ multus sudor effluit, aut ob corporis raritatem, aut excrementi tenuitatem, aut abvndantiam. At detinetur, si paucũ, viscidum, crassumq; excrementũ fuerit, aut cõstipati meatus: id quod accidit ipsis, quia vel obturantur, vel conniuent. Ac obturantur quidem à succis crassis & viscidis. Conniuent ob nutritionẽ pleniorem, vel ob refrigerationem, vel ob mollitiem. Ad hæc, sudoris tum excretio, tum suppressio, ob virium in carne imbecillitatem interdum accidere solet. Porrò nullius partis functio, manente ipsius essentia illæsa, impediri potest. Nulla autem qualitatũ agentium, res vicinas perinde alterare videtur, ac calor. Quare corpus calidum simul & humidum, q̃ celerrimè proprium sibi alimentũ cõcoquet, assimilabitq;. Quod verò ita sit durũ vt & flectatur facilè, & firmiter innitatur, id & trahere vehemẽter quidlibet, & impellere violenter, & detinere fortiter poterit. Optimè itaq; nutrientur calida & humida corpora, vt quæ & celerrimè immũtent, alliciántq; ad se, reponántq; & assimilent alimentũ. Pessimè omnium frigida, & sicca, vt quæ nec alterare, nec suscipere, nec apponere, nec assimilare sint apta. Quod verò humidiora corpora tum facilius, tum celerius adhæreant, cõalescántq;, duriorum autẽ alia nequaq̃, alia nõ facilè id perpetiantur, nemini obscurũ existimo. Cæterũ concoctio & nutritio, alterationes esse censentur. Appositio fit, cùm cibus in roris speciẽ redactus, à nutrito suscipitur. Adhæsio, est alimenti cum alito conglutinatio quædam, dum in vnum coalescunt. Atq; in his omnibus pueri, aliíq;, quorũ temperamentum calidius est & humidius, optimè degunt: nec infeliciter in illis distributio perficitur. Retentricem tamen facultatem pueri habent imbecilliorẽ, ob idq; excernunt celeriter. Similiter

Colliquationes partiũ quibus modis soluũtur.
Renũ facultas.
Aqua inter cutem quomodo generetur.
Syncope quid.
Sudores critici robustas vires annunciant.
Sudores retinẽt odorem & colorem eius, quem purgant, humoris.
Sudoris tum nimius fluxus, tum suppressio, causa.
Essentia partis illæsa, functio impediri non potest.
Calor vicinas res omniũ maximè alterare potest.
Calidũ & humidum corpus quamcelerrimè propriũ sibi alimentum assimilare.
Frigida et sicca corpora cur non trianturinfelicissimè.
Concoctio.
Nutritio.
Appositio.
Adhæsio.
Pueri vim retẽtricem habent imbecilliorem, expultricémq; non admodum fortem.

etiam expellendi facultas, vt retentrix, modicè illis est imbecilla. Eget autem longiori tempore facultas retentrix, quò suo fungatur munere: expultrix verò breuiori. Pueri igitur, vt alteratricis facultatis robore iuuenes superant, sic attrahendi vi sunt ipsis longè inferiores: atq; ab eis etiam in duabus reliquis facultatibus superãtur. Quanquam expultricis imbecillitas in eis minimè deprehenditur, idq; ob temporis breuitatem, quo suo fungitur munere. Quippe crebrius & deiiciunt & vomũt, q̃ iuuenes, nõ ob expultricis potentiæ robur, sed ob retentricis imbecillitatem. Atq; in cõcoctionibus quæ ad ventriculum pertinent, si humida molliáq; sumpserint, ea perinde ac iuuenes concoquunt: dura verò deterius conficiunt. Siquidem puerorũ calor, ad vaporis naturam: iuuenum, ad siccitatem magis accedit. Atqui humidiora corpora humidioribus indigent alimentis: icciora, siccioribus. Senes ad omnes ferè actiones corpus malè affectũ sortiuntur: quippe qui iuuenibus aridiores sint, præterea etiam frigidi. Quare nec probè concoqnunt, ob caloris penuriam: nec ritè nutriuntur, partim ob siccitatem, partim ob imbecillitatem alteratricis potentiæ. Iam digestio per corpus ipsis & tarda, & imbecilla est, nimirum instrumẽtis velvti torpentibus ob frigiditatem. Porrò ad functiones actiuas calidum instrumentũ & siccum, magis idoneum est: frigidum verò & humidum, imbecillius. Reliquæ duæ coniugationes medium inter has locum obtinent. At verò si ætates ipsas spectes, naturaliter frigidum & humidum corpus minimè deprehenderis: quanq̃ ob affectum præter naturam, talia reperiri contingat. In vniuersum igitur, frigidum vbiq; est debilius & torpidum, siue humori, siue siccitati iungatur. Haud aliter inter naturales potentias, retentrix robustior quidem videtur in aridioribus calidioribúsq; instrumentis: imbecillior verò, in humidioribus frigidioribúsq;. Similiter nerui, tendones, syndesmi, & musculi, quantò sicciores tantò robustiores evadent: nisi adeò modum excesserint, vt ob duritiem vix flecti possint. Nam si sic sint affecti, corripientur spasmo. Contrà naturalia instrumẽta, quò sunt humidiora, eò sunt ad nutricationem magis idonea, vel si ad extremam humiditatem pervenerint: ad concoctionem verò nõ sunt aptiora, nec seipsis, nec aridioribus, quibus similis adsit calor: nisi siccum aliquando cibũ exhibeas instrumẽto sicco & squalido, nõ liberaliter ei tribuens humiditatẽ. Cæterùm & ad digestionẽ per corpus, & ad excretiones, corpora admodum dura, ineptissima existunt: quòd haud facilè vel dilatantur, vel cõtrahuntur: quorũ alterũ attractionẽ, alterũ excretionem molitur. In summa verò, calor auctus ad omnem alterationẽ efficacissimus est, nisi ad tantam, vt colliquet, vehementiam increuerit. Siccitas ad robur & firmitudinem cõfert, nisi adeò sit cruda, vt corpora rigida, immobilia, ac friabilia efficiat. Humiditas ad nutricationem quidem mirificè facit: cæteris verò functionibus omnibus adversatur, excepta qua corpus auget. Deinceps autem de fluxionibus à cerebro oriundis aliquid etiam dicamus. Destillationis igitur & grauedinis

Pueri quibus facultatibus superant iuuenes, et quibus ab eis superantur.
Puerilis iuuenilisq; caloris discrimen.
Nutriũtur omnia similibus.
Senes cur sint ad vniuersas functiones corpus malè affectum sortiãtur.
Actiuis functionibus quæ instrumenta sint commodiora.
Frigidum et humidum naturaliter nullum corpus reperiri in ætatibus.
Frigidum vbiq; esse debilius, torpidumq;.
Naturalia instrumenta, quò sunt humidiora eò sũt ad nutricationẽ magis idonea. ad cõcoctionem verò ineptiora aridioribus, quibus adsit similis calor.
Qualitatum quæ in quibus sint efficaciores functionibus, & quæ inutiles.

Coryza. Catarrhus.

grauedinis (hæc coryza, illa Græcis catarrhus dicitur) cerebrum causa existit: vt pars quidem similaris vel à frigore, vel à solis ardore in intemperiem adactū: vt instrumētum verò, quatenus infestatur à plenitudine. Cæterū destillatio fit, si ad os excrementū defluxerit: grauedo, si ad nares: quemadmodū & raucedo, si ad fauces decūbat. Quòd si fluxio gurgulionē invadat, aut vuā pariet, aut ipsum in tumorē attollet. In glandulas quæ ad finē oris vtrinq; adiacēt, si decumbat, antiadas procreat: sicvti & paristhmia, invadens ea quæ illis proxima sunt. Ac defertur quidē fluxio à capite nōnunq̄ in ventrē, nōnunq̄ in asperam arteriā, vtrilibet maximè nocens. Quod verò ad vteri corpus spectat, si solidū fuerit aut durum, causa est, cur supprimātur menses. Duratur autē vel ilicò à primo ortu, aut tractu temporis post ipsam generationē: videlicet ob intemperiē aut affectus alios præter naturā. At intemperies vteri interdū à natura oritur, interdum sequitur morbos, perinde ac densitas. Detinentur etiam nōnunq̄ menses, ob materiā ipsam vacuandam, vbi vel crassa est, vel viscida: necnon vbi à crassis humoribus vasa, quæ ad vterum descendunt, obstruuntur. Ad hęc, vterus nihil omnino excernit, ob multas exercitationes, & victū tenuē, & cùm ad alias partes repunt humores. Minus excernit æquo, ob easdem causas, sed remissiores. Plus autem, ob diuturnū ocium, & victū opiparū. Cæterùm deprauatæ vteri fluxiones (quod symptoma fluxus muliebris dicitur) fiūt expurgato per hanc partem vniuerso corpore. Ac talem semper specie refert id quod excernitur, quale est quod in animali redvndat. Est & aliud ex vtero deprauatum profluuiū, ob affectum aliquē ipsum infestantem eveniens. Insuper interdum cohibentur menses sanguine, ob robustas vires in alias partes irruente. Ad hunc autē sermonē pertinet meminisse mulierum minimè foratarū, quibus vteri meatus coaluit. Iam priapismus est, cùm invito intumescit inflatúrq; masculinū pudendum: cuius symptomatis causa existit flatulentus spiritus. Porrò gonorrhœa si pudendo non intento acciderit, retentricis facultatis in seminarijs vasis imbecillitatem sequitur. Si verò intento pudendo eveniat, cōvulsioni quodāmodo erit affectus similis. Colorū vicissitudinem (vt summatim dicam) faciunt succi à sua naturali specie aberrantes, aut in profundum subeūtes, aut cutem velvti illuctes. Particulatim verò causæ, ob quas succos ad huiusmodi tum motus, tum affectus pervenire oportet, sunt affectiones animi: aëris nos ambientis vel ad calorē, vel ad frigus mutatio: corporis affectus vel calidiores, vel frigidiores: item sanguis vel paucus, vel plurimus, tum foras elatus, tum intrò revulsus. Huc accedit etiā quodlibet humoris vitium, ad suam ipsius speciē vniuersi corporis colorem permutare potens. A naturali autem figura deflectunt partes, immodicè vel repletæ, vel inanitæ, vel à proprijs sedibus deturbatæ, aut revulsæ. Vt autē hunc iam cōmentarium claudamus, operæprecium mihi videtur addere, quænam symptomata sibi mutuò & necessariò succedant, & quæ item non necessariò. Igitur id quod fit, vnáne ex causa fiat, an ex pluribus, considerandum. Nam si ab vnica tantùm fiat, necessariò causæ efficienti succedet: si à pluribus, non necessariò. Symptoma itaque quod ab vno alio dependet, necessariò cōsequitur illud. Vbi verò aliæ quædam causæ ad secundi symptomatis generationem accedunt, ipsum non necessariò ad primū cōsequitur. Neq; enim cruditatem (gratia exempli) inflatio ex necessitate sequitur, vel mordicatio, vel nausea: quanquā tum horum, tum reliquorū symptomatū ferè omnium nullum est, quod non aliquando cruditates sequi videatur. Verū & cruditatis magnitudo, & differentia, tum hominis natura, tum sensus vel acutus, vel obtusus, item singularum corporis partiū & robur & imbecillitas faciūt, vt alias aliud symptoma cruditatē sequatur. In summa verò, quæcunq; pars cruditatē fecerit, illa noxam percipiet, quę maximè imbecilla fuerit. Proinde nullū symptoma necessariò sequi cruditatem, possumus asseuerare. Vbi autem alimētum minimè per corpus digeritur, siue priuatio, siue imbecillitas fuerit actionis, atrophiam necessariò inducet, quemadmodū in singulis partibus alteratricis potentiæ noxa. Præterea expultricis facultatis circa excrementa, aut sanguificæ potentiæ aberratio, necessariò producit praui coloris symptoma.

Destillatio est defluxus in os. Grauedo est defluxus ad nares. Raucedo est ad fauces defluxus. Vua. Antiades. Paristhmia.

Vteri corpus à quib. causis durari possit.

Menses vnde interdum contineantur.

Menses quibus ex causis plus æquo fluant.

Muliebre profluuium.

Clausa mulieres.

Priapismus est inuoluntarius tumor virilis pudendi à flatulento spiritu.

Gonorrhœa species.

Colorum vicissitudines vnde oriantur.

Figura partiū à quibus causis mutetur.

Symptomatum quænā sese mutuo ac necessariò sequantur, et quæ minimè.

Cruditatē nullum necessariò symptoma sequatur.

Atrophia sequitur necessariò alimenti defectum.

GALENI PERGAMENI

de causis procatarcticis, lib. vnus.

Vas procatarcticas, siue externas, siue præincipientes appellāt, vt magnus calor, frigúsve ambientis, aut etiam aliquis animi affectus, invalida solū corpora cōmouent: ac proinde à nōnullis nō causæ, sed morborū occasiones vocant. Videmus etenim mille simul in theatro sedentes, è quorum numero quatuor duntaxat æstuant, & in eis à febre vnus solus arripitur: quod nuper familiari nostro Menandro contigit: quem nos secunda die invisentes, iussimus caput rosaceo foueri, mox dormire, postmodū impensè lauari: ac sic tandem est restitutus. Alios etiam complures, ob æstum & labores febrientes, reclamantibus cæteris medicis, plurimis balneis ac victu humidiori vsus, similiter persanaui. Non desunt tamen, qui varia connectentes sophismata, quas nuper causas procatarcticas diximus, eas morborū causas esse inficiantur: quòd videlicet nec semper, nec omnia corpora lędant. Qui quidem nō secus habendi sunt odio, ac illi, qui spinas & hamos in vijs, per quas sunt transituri homines, seminant. Nos itaq; horum impedimentorum nonnulla iam rescindamus, aliqua emendemus, alia conteramus, vt antiquam viā, quæ non ad ciuitatem, sed ad artem omnibus ciuitatibus vtilissimā ducit, purgemus. Quòd igitur tum frigus, tum immoderatus calor, & cōtristare, & morbos gignere soleant, id indies natura rerum nos docet: cùm nimirum vel ipsa animalia bruta, soleant loca & regiones mutare, vt æstate quidem calorem, frigus verò hyeme declinēt. Quòd si hæc noxia quidem, nō tamē morborū esse causas fateātur, quòd nec semper, nec omnibus noceant, iam nō de re, sed de nominibus

Procatarctica causa invalida tantùm corpora immutant.

Menādrum ex insolatu febriētem, qua ratione sanarit Gal.

Bruta mutant regiones, vt æstum & frigus vitent.

disputãt: quanq̃ ne sic quidem effugere poterũt quin convincant, saltẽ illas esse causas nocumenti iis, quibus nocent corporib. Sunt porrò duæ primæ causæ ac maximè principales in vniuersum, scopus videlicet, siue finis, cuius gratia fiũt omnia quæ fiunt: ac præterea id, à quo ea fiunt. Has dignitate sequuntur tertia & quarta, instrumenta nimirũ quibus, & materia ex qua. Etenim in humanis artibus, nisi causæ omnes cõspirent, nullus vnq̃ effectus absolui poterit. Nam tu si aliqua esset lecticæ vtilitas, nunq̃ faber illã cõstrueret. Sed si aliqua sit illius vtilitas, careat autẽ dolabra, serra, terebello, aliáque supellectili instrumentorũ, nec sic lecticã coagmentabit. Et si hæc illi omnia præstò sint, & mox ligna deficiãt, neq; ita componetur lectica. Sed nec si instrumẽta & materia parata sint, & vtilitas vrgeat, absit autẽ artifex, quicq̃ vnquam compingi possit. In iis tamen artibus quæ casu fiũnt, interdum finalis causa desideratur, cùm ea nullius gratia fiant. est etiã vbi id per quod fiunt, abest. At nihil invenire licebit, quod materia nõ egeat, ex qua cõstet: & efficiente, à quo fiat. Semper siquidem est necesse, vt sit cõventus alicuius patientis, quod vicem materiæ subeat: & alterius quod circa ipsum agat, & efficientis rationem obtineat. Hoc autẽ nonnunq̃ instrumento eget, si alicuius gratia operetur. Interdum sine instrumento agit, vbi nullius gratia, neq; ex proposito agit. Vbi igitur ex frigore vel æstu aëris ambientis aliquis læditur, aër ambiens dicitur causa effectrix: materia, corpus affectum. Nullus itaq; effectus oriri poterit, nisi efficiens & materia iungantur. Vnde oportet vt hæc vtraq; aliquid ad generationẽ rei conferãt. Quæ autem ad rei generationẽ cõducunt, meritò causæ appellandæ sunt. Reperire autem licet præter iam dictas, etiam alias causas, accidentales tamen: velvti intermediũ spacium minimè impediens, quo faber indiget, vt circa lignum agere possit: idque non quà artifex est, sed quà corpus, quod alium ab eo qui continet materiam circa quam operatur, occupat locũ. Hæc siquidem ex accidenti dicuntur, & tanq̃ ea sine quibus nõ. Solidum quippe corpus interiectum inter fabrum & lignũ, impedimento est, quo minus operari artifex possit. Quod si de medio tollatur, ex accidenti consequitur, vt aër in illius locum succedat, cùm nusquam in hoc orbe vacuũ possit consistere. Proinde cõstat fabrũ aëre ex accidenti indigere. Similiter ambulationis causæ sunt, ipsius vtilitas, vis animalis, atq; etiã crura: at causæ sine quibus id fieri nequit, aër circumfusus cedens, pauimentúmq; renitens. Quod autẽ ait Erasistratus, Si refrigerari febricitandi causa est, qui magis refriguerit, ille magis febricitabit: maximè absurdũ videtur. Nam si effectrix causa ipsa id absq; patiente apto efficere posset, qui magis refrigerarentur, magis quoq; febricitarẽt. At si frigus non omni corpori febrẽ adferre potest, sed illi tantũ, quod ad eam excipiendam est habile, vtiq; non amplius erit necesse, vt qui friguerunt magis, magis quoq; febricitent: imò facilè nõnullos reperias, qui ne semina quidem febris cõcipiant, fiant tamẽ attoniti, vel torpidi, vel tremuli, vel cõvulsi: vt accidit Alexandro, dum æstino tempore in Cydno, Ciliciæ flumine, se lauaret. At verò nec illud etiã revera cõiici potest, vt qui magis frigescit, magis quoq; lædatur: sicvti neq; hoc etiã, vt si magis lædatur, magis febricitet: cùm aliquando cõtingat aliquẽ magis lædi, qui tamen nõ modò non magis, sed nec omnino febricitet. Idem etiam dicendũ est de labore plenitudinéq;, & aliis id genus causis, quas eodem paralogismo, ab ordine procatarcticarum febris causarũ exterminabat. Sed cur interim operã ludimus, dum hæresim Erasistratiorũ cõvellimus, qui asserunt patriam potius prodendam esse, q̃ propriũ dogma? Adeò enim stupidi simul & pertinaces sunt, vt etiam omnes febres à phlegmone exoriri contendant: ob idq; nec potũ frigidæ, iis qui ardenti febre tenentur, cõcedant: cùm tamen ea opportunè exhibita, nisi obstet viscerum inflãmatio, ægri cõfestim sudent, liberiq; à morbo reddantur. At si in discernenda hypostasi purulenta, ab ea quæ in sanis, & post solutas febres conspicitur, essent exercitati, convincerentur. Quippe in sanis, & vbi febres solutæ fuerint, id quod residet, album est, nec fœtorem habet, nec colorem, nec lentorem, qualis cernitur vbi phlegmone in suppurationem cõversa soluitur. Sed hæc etiã est summa impudentia Erasistrati, quod cùm fateatur repletionẽ plethoram efficere: hãc verò, sanguinis paremptosin ad arterias: atque hanc deniq; phlegmonem: nolit tamen concedere, repletionẽ phlegmonis causam existere. Nam & nos pari modo dicemus, quòd qui plaga homini illata venas colli secuit, non extitit illi causa mortis: quoniam causa proxima fuit, non ille qui percussit, sed potius effusio sanguinis.

Causæ primæ & maximè principales in vniuersum, sunt finis cuius gratia fiunt omnia quæ fiũt, et præterea id à quo fiunt: quas postea sequũtur reliqua, nempe instrumenta simul atq; materia.

Effectus nullus absolui poterit in humanis artibus, nisi causæ in vnum omnes conspirent: id quod in iis quæ fortuitò cõtingunt minimè necessarium videtur.

Omnia egere materia ex qua & efficiẽte à quo fiant.

Causæ appellãdæ sunt, quæ ad rei generationẽ conducunt.

Causæ accidentariæ sine quib. operari non licet.

Vacuum nusquam dari.

Frigus illi tantum corpori febrem adferre potest quod ad eam excipiendam est habile. Alexãder torpore fuit correptus, dum in Cydno, Ciliciæ flumine, se lauaret.

Erasistratiorũ sententia, patriã potius prodendam esse, quàm proprium dogma.

Frigida opportunè exhibita iis, qui ardenti febre tenentur, nisi viscerũ inflammatio obstet, ab affectis liberat.

Puris hypostasis signa.

GALENI PERGAMENI
de plenitudine, liber vnus.

SIcvti nullũ est quod nostra tempestate in ore ferè omniũ medicorum crebrius verset, q̃ plenitudinis vocabulũ: ita nec aliud facilè invenias, quod magis ab eis ignoretur. Vt aũt eos qui ignorantię tenebris occęcãtur, quiq; absurda tuẽtur dogmata, impræsentiarũ missos faciamus, cum ingenuis verò ac veritatis amore flagrantib. cõfabulemur: duas in vniuersum notiones, relationésve plenitudinis proponamus: vnam quidem, secundũ robur viresq; illius qui talẽ plenitudinẽ defert: alterã, secundũ excipientis vasis capacitatẽ. Dein verò sedulò perscrutemur, quænã sint vniuersæ animãtis vires: & quo modo plenitudo, quæ secundũ earũ vnãquanq; consistere potest, sit & agnoscenda, & curanda. Postmodũ, quot sint eorũ humorũ species, qui vel vires aggrauent, vel à vasis cõtineri non possint. Igitur in libris de Placitis Hippocratis & Platonis satis à nobis monstratum est, q alia ea vis sit, quæ in venis cõsistit, alia quæ per arterias, sicvti & alia quæ per neruos diffunditur. Vbi etiam docuimus, cor *facultatis arteriarũ fontem atq; originẽ esse: neruorũ autẽ cerebrum, sicvti iecur venarũ. At in libris de Elemẽtis ostẽdimus, substantiã eorũ omniũ quæ generationi & interitui obnoxia sunt, à quatuor primis qualitatibus immutari: & ex earum certa quadam temperatura,

Plenitudo est duplex. vna iuxta vires illius, qui eam defert: altera iuxta vasis illam continentis capacitatem.

Cor est arteriarum origo. Cerebrum est fons neruorum. Hepar est venarũ principiũ.

omnium

Essentiam facultatũ corpus nostrum regentium, ex temperie quatuor qualitatum cõstare, essequ proprietatem temperamenti.

Facultas est causa effectrix.

omniũ corporũ substantiam, ac proinde virium earum essentiam, quæ corpus nostrũ dispensant, constare: quippe quæ non sit, nisi ipsius temperamenti quædam proprietas. Porrò vis ipsa siue facultas, causa effectrix existit, non materialis substantia, patibilisve. Facultas itaque erit alicuius actionis causa, quam mox necesse est esse motum ab agente in id quod patitur. Sicuti & affectus qui in patiente est, motus erit ab agente, in rem patientem. Vnde vires suam quidem ex alterius comparatione notionem habent: essentiam verò, *ex habitudine ad alterum. Quòd autẽ in seipsum aut agat, aut aliquid efficiat, omnem mentis captum excedit: sicuti etiã, quòd seipsum aliquid contineat. Quare non modò ex Herophileis multi, sed & ex Stoicis iuniores, dum contendunt ostẽdere, quòd spiritus atque ignis & sese, & cætera elementa cõtineant, terra verò & aqua ab iis cõtineantur, nullã demonstrationẽ adferunt. Nos quippe evidentissimè cernimus, ita nihil ab igne contineri, vt potius ab eo vniuersa soluantur. Etenim quod durum est, reniténsque ac densum, vel primo aspectu potius continere videri possit: contrà verò, quod molle, cedens, rarúmque est, altero indigere à quo cõtineatur. Dicamus igitur, quotiescũque præ multitudine aliquid nimis distenditur aut disrumpitur, affectum talem ad continentia vasa spectare, nõ verò ad aliquas vires: cùm verò grauatur, ad sensitricẽ potentiam. Nam neque idipsum omnino ad vires pertinet omnes, * cùm naturalis potentiæ hæc grauitas affectus nõ sit. At verò plenitudinis genus, quod ex loci continentis capacitate cõmensuratur, non modò in animantibus reperitur, verumetiam in rebus inanimis, quemadmodũ in vestibus, vinculis, pellibus, vasisque fictilib. Rumpuntur siquidem omnia hæc, vbi multa replentur flatuosa substantia. Porrò cùm quatuor sint naturales potentiæ, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix: alia sunt inquirenda indicia ad cognoscendam plenitudinẽ quæ secundũ earũ singulas accidit: nam nec grauitas in istis sufficere poterit. Etenim imbecillus ventriculus, vi sensitrice maxima est præditus, qua sibi grauia sentire possit. Iam quibus signis arteriarũ plenitudinem, quæ ex collatione ad earũ vires cõstat, probè deprehendere liceat, in cõmentariis de pulsibus exposuimus. Venarũ verò nec ego signum aliquod vnquã, quo id ex scientia haberi possit, præscripsi, neque ab alio quopiam literis mandatum reperire potui. Vt autẽ de plenitudine agamus, quæ sigillatim quascunque particulas occupat, sciendum est, ea membra quæ parũ sentiunt, vel sunt sensus omnino expertia, nequaquã parem cum ventriculo aut vesica, excrementorum quæ in ipsis congesta sunt, sensum habere: sed aut omnino exiguũ, aut penitus nullum: exiguũ quidem, vbi maxima plenitudo adfuerit: nullum, vbi illa non multa fuerit. Nam in pulmone, iecore, renibus, atque in nõnullis ossibus, aliquis nõnunquã oboritur alicuius ponderis sensus: quanquã is certè potius ad membranas referri debet, quã ad eorum viscerum carnes. At secũdum cerebrum, perquã manifestum sui sensum grauitas interdum excitat. In partibus autem sensu vacuis, nullus

Agere in seipsum nihil potest sicuti nec se continere.

Igne omnia dissoluit.

Continere videntur dura, renitentiáque: vt contineri, quæ mollia & cedẽtia existunt.

Plenitudo distẽdis aliquid, docente vaxa vasa.

Plenitudo grauans, etiã si nõ distẽdat, ad vires sensitrices refertur, minimè autẽ ad naturales.

Plenitudinẽ in exia vasa reperiri etiã in reb. inanimis.

Plenitudo intra venarum vires, qua ratione deprehendi queat, neque scripsit Galenus, neque ab alio scriptum reperit.

potest non modò grauitatis, sed nec alterius etiã symptomatis sensus haberi. Atqui sensu carere videntur nonnulla ossa, adeps, & glandulæ quędam: præterea medullæ omnes, sensus expertes sunt. Cerebrum tamen atque spinalem medullam, nõnulli in sentientibus particulis collocant. Tutius tamen poterit quispiam de carne, qua gibba iecoris pars constat, asserere, quòd absque vllo sit sensu, cùm neruus illi nulla ex parte inseratur. De parte autem illius caua, facilè dubitatio exorietur, cùm nerui qui iecori iuxta portas distribuuntur, adeò sint exiles, vt contexere solam membranam videantur. Grauitas igitur evidentissimũ signũ illius est plenitudinis, quæ ad vim sensitricẽ spectat. Nam si in aliqua particula quæ sensu prædita sit, vlla humorũ multitudo aggregetur, in ea etiam grauitatis sensus quoque excitatur. Nec tamen quotiescunque pondus loco alicui insederit, ibi etiam humorũ multitudo aggregabitur: quandoquidem si facultas sit imbecillior, poterit vel ex ipsismet solidioribus membris grauari, quemadmodum in corporibus resolutis contingit. Siquidem præ resolutione imbecillioribus redditis musculis, sentit ille qui resolutus est, in motu grauitatem insignem: ita tamen, vt infirmus musculus sibiipsi minimè grauis videatur. Grauitas quippe ab altero, & in altero, gignitur. Potest itaque musculus fieri se ipso invalidior, imbecilliórque: vt verò sibiipsi sit grauis, id fieri nequit. Agè igitur, maioris perspicuitatis gratia, ponamus nunc à spiritu per neruum delato, moueri musculum: à musculo verò, tibiam primùm, cui is inseritur. Qua mota, articulus in genu, vbi crus vniuersum cõmittitur, subinde etiã moueatur. Quibus sic constitutis, quisque verè asserere poterit, & musculum, & totam tibiam, invalido spiritui esse oneri. Quocirca minimè potest exquisitè dignosci, quid sit id quod primùm grauet, quódque primũ grauetur: nisi prius sciatur id, quod primũ in nobis vnãquanque mouet particulam. Ad quod quidem vir tum in discernendis potentiis, quæ nos gubernãt, peritus, tum in anatome exercitatus, desideratur. Iam verò, vt nulla est necessitas illis, qui in obeundis functionibus valentiores, quã prius forẽt, effecti sunt, humores aliqua ex parte accreuisse (quod Erasistratus existimabat) ita pernecessariũ videt, vt si qui validiores actiones habeant, eis viriũ robur accesserit. Actionũ siquidem fortitudo, ad viriũ robur cõsequitur: sicut & robur viriũ, fortitudinẽ comitatũ functionis. At à sanguinis multitudine, cõsecutio nulla necessariò est futura: cùm neque si is maiori sit copia quã antea, validior ex necessitate futurus sit homo: neque si minori, imbecillior: sicuti nec si æqualis sit, necessum est illũ viribus eodẽ se habere modo. Liquet itaque actiones validas propriã esse ac inseparabilem viriũ vigentiũ notam, sanguinis verò aucti nequaquã. Porrò vbi adest tensionis sensus, nec tamẽ exercitatio præcesserit, ibi necesse est plethoram esse cõgestam. Sanguis autẽ auctus, nõ tamẽ eò, vt venæ adhuc tensæ sint, nondum plethoram absoluit. Vt verò tensio, copiæ humorum propria vasa tendentium affinis est: ita vlcerosus sensus, acrem sequitur qualitatem humorum, potéstque vel ex solis

Sensu vacuas particulas, nec grauitatem, nec prorsus symptomatis vllius posse sensum percipere.

Medulla omnes insensiles.

Iecoris gibba insensilia esse.

Grauitas est certum indiciũ illius plenitudinis quæ ad vim sensitricem spectat.

Plenitudini ad vires nõ requiritur necessariò magna humorum colluuies.

Grauitas ab altero & in altero gignitur.

Actionum fortitudo ad viriũ robur consequitur.

Robur virium, fortitudinẽ comitatur functionum.

Actiones validæ, non aucti sanguinis, sed vigentium virium sunt inseparabilis nota.

Vlcerosus sensus acrem sequitur qualitatem humorum.

quandoq; motionibus gigni. Si igitur particula quæ distenditur, particeps sensus fuerit, necessum est, vt quæcunq; fuerit ea res, quæ eò ipsam distendit, vt capi nequeat, tensionis sensum in animante excitet. Atq; is affectus qui tunc mēbra occupat, tensio appellatur. Quæ si plurimum augeatur, erit etiam necesse, vt quod tendit dirumpatur. Cæterū nō tantū ex ipso sanguine, sed ex quacunque substantia humida & flatulenta, possunt partes tensiuo affectu occupari. In vniuersum autem, id quod grauat, multum: quod verò pungit, aut mordet, molestum esse dicemus. At plures reperiri humores mordaces, qui partim in nobis gignantur, partim accedāt extrinsecus, omnibus est compertū. Quorū quatuor penes magis & minus differentiæ extant. Etenim qui modicè mordent, pruritū inferunt, vti scilla: qui verò magis, rodūnt, vt cepa. Sed si aliqua præterea adhuc his fuerint acriora, horrorem excitabunt: præcipuè quidem, si particulis admoueantur exulceratis: prorogato verò, atq; aucto horrore, symptoma illud rigor vocatur. In nobis quoq; mordaces gignūtur succi eadem ratione, per has quatuor ideas distinctu. Quorū sanè pruriginosi illi sunt, qui modicè existunt acres: vlcerosum verò sensum pariunt, qui his sunt mordaciores: qui autē hos quoq; mordacitate superāt, horrorem: sicvti qui præterea iam mordacissimi sunt, hi rigorem inducūt. Affectio igitur vlcerosa, ex succis mordacibus gignitur. Grauitas autē à multitudine, pro viriū cōparatione. At tensionis affectio, & ipsa quidem humorū multitudinem sequitur, non tamen per collationē ad vires corporū continētium, sed tantū ad capacitatem qua continētur illi. Ad hanc ergo affectionē vltimam, tensio tantūmodo pertinet: vt ad secundā grauitas. Vlcerosus verò sensus, neutrius est propria nota, nec plenitudinis nuper dictæ, nec secundæ, quæ vires respicit. Ex symptomatis itaq; alia ad plenitudinē pertinent, quæ respicit vires: alia ad eam quæ in infusione consistit: nonnulla præterea nō sunt *simpliciter plenitudinis notæ, sed huiusce plenitudinis. Quædam verò nullius quidem plenitudinis, sed humorū potius prauitatis & corruptionis sunt signa, aut virium imbecillium, aut tumoris solidorū corporū. Ergo affectio tensiua, nisi exercitationis sit comes, plurimam omnino substantiā in corpore quod sensu præditū est, contineri insinuat: nō tamen qualis sit ipsa substantia, ostendit: nisi alia etiam indicia accedant. Actionū verò imbecillitas, vires invalidiores ostendit: * quòd mouens causa impediatur: quemadmodum accidit in languidiori manuum motione: id quod plures constitutiones consequi potest. Nam si in aliquo carneū ac adiposum particularū genus, viribus tamē eosdem fines seruantibus, adaugeatur, necesse fuerit motiones imbecilliores fieri, moto nimirum aucto, mouente verò æquali permanente. Sed si aut vnus quispiam ex humoribus, aut omnes etiā simul excrescant, nec vires alioquin simul vnà augeātur, sic quoq; necesse erit actiones invalidas reddi: nec secus si humores simul & effusiones creuerint, nullo autem in viribus incremento facto: quemadmodū & si pares illi se habuerint, vires verò imbecilliores evadant. Fieri etiā potest, vt & dematur de viriū robore, & humores vnà cum parenchymate, seu transfusione (quæ impræsentiarū molē carnis, pinguitudinisq; significat) vel plures fiant, vel pauciores. Horum itaq; vtrumvis eveniat, necessariò evadent * functiones imbecilliores. * Arbitrari autē quādiu solida corpora optimè nutricantur, posse nonnunquā edi imbecilliorē motum, hominū planè est minimè perpendentiū, facultates per vniuersa solidiora corpora permeare: sed per nodos ac fistulas, aut canales quosdā, sic spiritui venas & arterias constituentiū. Hallucinantur etiam, qui inter plethorica indicia, corporis tumorem reponunt: quippe venarū tumor poterit forsan esse plethoricū signum, inseparabileq;, vbi corpus ita se habuerit, vt neq; interna externis, neq; hæc illis caleant magis, nec præterea calor immodicus vniuersum corpus detineat. Carnis autē & adipis moles, eorundem multitudinē indicabit: nō tamen plethoricæ plenitudinis quæ desiderat evacuationem, signum existet. Cùm autē syncerus sanguis nunq̃ ita reperiatur in venis, quin illi aliqd aut bilis, aut pituitæ, aut serosi excrementi permistum sit: perinde sanè erit dicere, sanguinem ipsum augeri, ac si etiā humores dixeris. Venarū itaq; tumor, sanguinis plenitudinē indicat, si tamen is à nulla gignatur externa constitutione prorsus invalescente, aut ex fusione, aut ex ebullitione. Cauendum præterea erit, ne particula illa decliuis fuerit, neve paulò antè cæteris vehementius mota. In summa verò, plenitudo à venarum tumore indicabitur, si omnes corporis partes eandem constitutionē seruarint, idq; cum mediocri calore. Cæterùm tum tumor ipse, tum tensio, cùm à singulis humoribus, necnon à flatu excitari possint, plenitudinis quantitatē, potius quàm specificas differentias declarant. Siue igitur sanguis eò incrementi pervenerit, vt citra tunicarū tensionē, naturæ modum excedat, corporiq; grauis videatur: siue ita sit auctus, vt vasa continentia distendat: vtrunq; certè & multū, & plenitudo dicitur: sed prior illa, secundū vires, hæc penes vasa vocetur. Iam rubor, si nec ex sole, nec ex balneo, nec ex immoderato exercitio, neq; ex calore, nec ex ira verecundiàve, neque ex alia deniq; occasione extrinseca oriatur, sed vndequaq; corpus æqualiter fuerit affectū, sanguineæ plenitudinis nobis indiciū existit. Omnem autem plenitudinē, quæ in venis congesta est, facilè motus arteriarū ostendit, ob mutuam vasorum confluentiam: nisi vbi humores contenti in venis, q̃maximè sunt crassi & tenaces. Plenitudinis autem species, vbi in vniuersum illa corpus dispergitur, his notis sunt distinguendæ. Rubor plenitudini sanguineæ attestatur: color verò sup pallidus, flauæ bili. Cùm autē pituita nimis excreuerit, in album magis q̃ pro naturæ modo, color ipse mutatur: quemadmodū in atrū, si bilis atra. Opus tamen est, vt cum singulis horum humorum simul sanguis augeatur: alioq nō plenitudo aut plethora, sed cacochymia potius dicenda venit. Cæterū si grauitas vel tumor præter naturæ modum accesserit, affectio talis, plethora appellabitur: ipsiusq; humoris vincentis species, ex colore

Tendi possunt particulæ à quavis substantia humida & flatulenta.

Mordicantium humorū quatuor, secundum magis et minus differentiæ habentur.

Acres humores particulis exulceratis admoti, horrorē atq; rigorem excitāt.

Vlcerosus sensus neutrius plenitudinis est propria nota.

Symptomatum differentia varia.

Tensiuus affectus quid indicet.

Actionis languor, vires invalidiores ostēdit.

Facultates per vniuersa solidiora corpora permeare.

Tumorē corporis non omnem esse signum plethoricum.

Venarū tumor quando sanguinis plenitudinē indicet.

Plenitudo secūdum vires.

Plenitudo secūdum vasa.

Rubor insitus, sanguinis plenitudinem indicat.

Arteriarum motus, venarū plenitudinem indicat.

Plenitudinis species quibus notis sint distinguendæ.

Cacochymia quid.

lore diiudicabitur. Sola tamen bilis nec tumorem, nec pondus (quæ à plenitudine seiungi nequeunt) inferre potest. Nam anteq̃ ita ea increscat, alia illi superventura est affectio. At si sola pituita augeatur (inter cuius species annumeratur humor qui crudus dicitur, fabámq; imitatur elixam, q̃ alia pituita, crassior, ac minus flatulentus existens) duntaxat in leucophlegmaria solet per vniuersum corpus exvberare. Sunt enim & aliæ pituitæ species: dulcis nempe, acida & salsa. Verũ ex dulci fiunt somnolenti: ex acida cùm redvndat, famelici: quemadmodũ siticulosi, ex salsa. A cruda autẽ, deucitur appetentia, somnolentíq; etiam fiunt. Siquidem si humescat, refrigeretúrq; cerebrum, quod est sentiendi principiũ, statim suporosa affectio oboritur: quemadmodũ si siccescat, atq; incalescat, in vigilias illabitur. Proinde omnes qui vtraq; bile redvndant, insumnes degunt. Id tamen peculiare habent, qui atra bile cruciãtur, quòd difficiles sunt, atq; præter omnem rationẽ tristes. Vigiliæ itaq; & somni causa, in cerebro ipso cõsistit: appetentiæ autẽ & illius defectus, ad os ventriculi pertinet. In quo quidem si colligat pituita, appetitiones excitat: si flaua bilis, tum sitim, tum cibi fastidiũ pariet, ósq; fiet amarulentum. At si atra, morosi, tristes atq; formidabiles fiunt, & sine siti: saliuáq; plurimũ illis scatet: atq; nõnulli eorum sans vidẽtur famelici, in quibus nimirũ atra bilis, acida qualitate fuerit affecta: id q̃d sanè contingit, vbi ipsa malignior est reddita. Porrò vbi ea velvti fæx sanguinis permanet, neq; exactè est acida, satius fuerit illam appellare melancholicũ succum: nõ autem melancholiã, siue atram bilem. Quid verò ad pulsus pertinet, si in plenitudine flaua bilis redvndet, tales necesse est reddi pulsus, quales vbi cor calfit simul & exiccat. Si atra bilis, quales quum frigescit & exiccatur. Si pituita, quales edi solent in humida frigidáq; cõstitutione. Vbi verò sanguis se omnino secundum naturam habuerit, nulla fiet in pulsu ab antiquo statu mutatio: alterantur autem, secũdum ipsius sanguinis mutationẽ. At verò ex ocio & humido victu sanguis humidior seipso redditur: ex ira autem, exercitatione, æstu, frictione, medicamento alimẽtóq; calfaciẽtibus, necnõ meraciori antiquoríq; vino, calidior efficitur: quemadmodũ frigidior, ex recenti frigore. Quòd si quispiam alimentis temperaturæ siccioris diutius vtatur, quæ tamẽ alia nulla intemperie teneantur, sanguis siccior evadet. Sed secundum etiam varias complicationes causarum, in diuersas incidet sanguis cõpositas intemperies: idque citra miscellam aliam in eo superantis humoris. Quid si ob aliorum quoq; humorũ misturam, illabatur in intemperiem, certè absq; cacochymia cõstare talis dyscrasia nõ poterit: alias tamen octo differentias sortietur, sed diuerso modo, quàm vbi ille solus & per se fuerit talis. Verùm an intemperies ad solum pertineat sanguinem, an ad aliquem alium illi humorẽ permistum, ex iis quæ diximus, & ex aliis multis signis, facilè deprehendi potest. Fingamus igitur homini qui febre est vacuus, venas in tumorẽ attolli, ac totum corpus rubicundius evadere. Statim enim est expendendũ, num

Plenitudini per potiò adesse tumorem & pondus.

Pituita in leucophlegmatia duntaxat solet per vniuersum corpus exvberare.

Pituitæ species diuersæ, earũq; vires & facultates.

Sopor vnde.

Vigiliarũ causa.

Melancholici sunt difficiles, & præter omnẽ rationẽ tristes.

Pituita in ore ventris collecta, appetitiones facit.

Bilis vtriusq; facultates.

Melancholicus succus.

Pulsuum differentia pro varietate humorũ exuperãtium.

Sanguinis temperies a diuersis causis variatur.

& causæ aliquæ occurrerint, ex illis quæ vim calefaciendi habent: & si hoc fortè videatur, præstiterit huiusce rei dignotionem tantisper differre, donec motio ab illis in corpore vniuerso excitata cõquieuerit. Tunc autẽ, si qualem diximus, talis appareat, sanguinẽ sanè in eo abvndare, indicium erit. Mox verò grauitatẽ, tensionem, pigritiam ad motum, pulsus, vigiliam, somnũ, appetentiã, fastidiũ, præcedentémq; vitæ rationẽ, expedit revocare ad examen, expẽderéq; an aliqua excretio solita, illi suppressa sit, aut exercitatio neglecta: & an alimẽtis pluribus, aut plurimi nutrimenti sit vsus: vel si post cibum se præter morem lauerit: solitúsq; sit plethoricis morbis corripi. Quibus addenda est temporis & regionis cõsideratio. Nam hyeme & vere, locísq; tum frigidis, tum temperatis, maior colligitur plenitudo: minor verò locis & temporibus calidis atq; siccis. Sic etiam qui densa sunt cuti, frequentius plenitudinem colligunt: sicvti rarius, qui rara.

Plenitudo maior colligitur hyeme & vere.

GALENI PERGAMENI de atra bile liber vnus.

Anguis (qui humor omnibus hominibus est notissimus) vbi vel arteria, vel vena fuerit convulnerata, ilicò effundi videtur: rubens sanè magis è venis, flauior autẽ ex arteriis manans. Vndecunq; autẽ exeat, subitò concrescit in grumũ: idq; nõ solùm extra corpus, sed intra illud etiã, in quovis ipsius loco præter naturã cõtentus. Igitur magna ex parte in hoc humore rubeus color exvperat: & talis exactè optimus sanguis existit. Apparet autẽ nonnunq̃ hoc ipso flauior & nigrior: sicvti etiam ex cõsistentia crassior atq; tenuior. Quin & videtur quandoq; in cõcreto sanguine tenuis quædam humiditas, contracta à potu, innatare. Interdũ & pituitosus humor cum sanguine per venas defertur. Cæterùm hæ differentiæ humorũ nõ mutant sanguinis appellationẽ. Est & alius quidam humor sanguini crasso & nigro persimilis, qui tum per vomitum, tum per deiectionẽ excernitur: nõ tamẽ, etsi diutius aẽri ambienti expositus fuerit, omnino densatur. Atq; hic ipse humor aliquãdo à vomentibus acidus simul & acerbus sentitur: quandoq; verò nullam qualitatẽ manifestam præ sese fert. Cùm autẽ sanguis maiori ex parte dulcis esse videat. pituita autẽ insipida, velvti aqua: certè si quando hi humores sentiãtur salsi, morbosi erunt. Evadit autẽ interdum ipsa pituita dulcis. Porrò pituita omnis esse debet colore albo, miniméq; cõcrescere. Est & alius humor, qui dum vomitur, semper amarus apparet: nõ semper tamen flauus, sed quãdoq; pallidus. At semper qui flauus est, pallido crassior videtur. Iam verò, vt flaua bilis tenui serosæq; humiditati cõmixta, & pallidior, & aquosior evadit: sic vbi resoluti plurimũ, vitellis crudorũ ouorũ apparet similis: vnde idq; vitellina appellat. Igitur hæc bilis, siue pallida sit, siue flaua, siue vitellina, in vasis habet suã generationẽ. At in ventriculo quædã alia gignit bilis, quæ porri colorẽ refert: alia quæ ab æruginis similitudine, æruginosa vocat: alia, quæ isatidis imitatur colorẽ. Quibus omnib. est cõmune,

Sanguis extra sua vasa, subitò in grumum concrescit.

Serum sanguinis.

Atra bilis.

Salsos humores esse morbificos.

Pituita omnis esse debet colore albo, minimeq; concrescere.

Flaua bilis species.

Bilis porri colorem referens, in ventriculo gignitur.

Bilis æruginosa.

vt quales sunt, tales permaneant. Vt verò ad atram bilem redeamus, ea, quia non concrescit, à sanguine nigro distinguitur: nõ tamẽ ab iis quæ propriè excrementa nigra appellant, eo oomine differt.

Nigra excremẽta quomodo ab atra differant bile.

Hæc siquidem, cùm talia sæpius vomantur ac deiiciantur, ab atra bile ꝗplurimũ & facultate & qualitatibus differũt. Nam neq; acerbum saporem, neq; acidum manifestè participãt: cùm atra bilis tum gustui, tum olfactui talis esse videatur.

Atra bilis est acida, terrámq; fermentat.

Ad hæc, excrementa nigra minimè terrã fermentant, vt atra bilis. Quæ quidem * hac io re cùm sit aceto ꝗacerrimo similis, partiũ tamen crassitie ab eo ꝗmaximè dissidet.

Atra bilis differt crassitie ab aceto.

Quamobrem, quibus corporis partibus pura & impermixta adhæret, eas exedendo exvlcerat.

Atra bilis cur exedat, corrodátq;.

Acetũ etenim quod tenuium sit partiũ, permeat: at bilis atræ crassities, cùm illi sedem firmam exhibeat, corrosionis fit causa. Taceo quòd nullũ animal atram bilem gustare sustinet: sicvti nec meram salsuginem, in qua nullũ animal degere potest.

Atram bilem gustare nullum animal sustinet.

Mare mortuũ nullum in se piscem alit.

Cuius rei mare mortuũ firmum indiciũ præbet. Perniciosa itaq; illius generatio censetur, cùm ex humore atro supra modum assato cõtingat. Cæterùm ea bilis atra, quæ ex flaua bile immudicè assata ortum habet, tantò hac perniciosior est æstimanda, quãtò flaua bilis efficacior est sanguinis sedimento, quod amurcæ aut fæcis instar generari est proditum.

Atra bilis quæ flaua præassata oritur, est omniũ perniciosissima.

Atra bilis semper ad perniciẽ excernitur.

Igitur vt exactæ bilis atræ humorẽ semper excerni ad perniciem animadverti, sic eorum quæ nigra appellãtur evacuationẽ, nõ rarò salubrem extitisse cõperi.

Sanguis niger quib. secta vena vacuetur.

Porrò sanguis qui vena secta mittitur, nigrior esse videtur in siccis calidisq; temperamentis corporũ: sicvti & in huiuscemodi anni temporibus, & regionibus, constitutionibus, vitæ studiis, victus ratione, ac deniq; cibis crassis & siccis: quales sunt, lens, cochleæ, & carnes taurinæ hircinæq;, præsertim sale asseruatæ.

Melãcholicum succum gignentia.

Consimilis etiam naturæ est vinum nigrum, crassúmq; & austerũ. Pari etiã ratione, quæcunq; ægritudines fiunt ex calida siccáq; intemperie, cuiusmodi sunt febres ardentes, crassum & nigrum sanguinẽ gigount.

Tumores ab atra bile.

Carbunculus.

Elephantiasis.

Vbi igitur per febres ardentes melancholicus humor in cutim ipsam propellitur, carbunculus appellatus producitur. Si verò ad eam, citra febrim, decumbat, fueritq; permistus sanguini, elephantem gignere est aptus. Sin autẽ solus existat, ab initio quidem nigrũ tumorẽ gignit, qui procedente tempore terminatur in cancrum.

Cancer.

Cancer exvlceratus.

Rursus, vbi acrior & contumacior hic humor fuerit, cancrum exvlceratum: vbi autem mitior, latentem & citra vlcus producit. Quippe omnes huiusmodi affectus, & præsertim cancer, ab humore melancholico oriuntur: cæterũ vt à calidiori carbunculus, ita ab eo qui minus calidus est, oriri cancer consueuit. At vbi is humor niger, qualitates obtinuerit mitiores, nimirum permistus sanguini, subrubeos elephantos progignit: qui tamen processu temporis longè nigriores evadunt. Sæpius autẽ natura, vasorum quæ ad sedem sunt, reserans venam, huiusmodi humorem excernit commistum sanguoi: ob idq; excretio ipsa hæmorrhois appellatur.

Hæmorrhois.

Sæpenumero etiã eundem humorẽ ad crurium venas transmittit, à quo dilatatæ & distentæ, varicosæ redduntur, & cutis quæ huiuscemodi venas attingit, temporis processu nigrescit.

Varices.

Varices hæmorrhoidésq; si quis cohibere conetur, periculũ est ne homo corripiatur melancholia.

Quòd si venas illas turgentes melancholico humore quis moliatur excidere, periculum imminet, ne homo corripiatur melancholia: id quod fieri sæpius est visum, nõ in varicibus modò, verum etiã in hæmorrhoidibus, quæ ex huiusmodi humore consistunt. Quòd igitur in venis & arteriis humores omnes vnà cum sanguine cõtinentur, ostendit ipsius varietas, tum in colore, tum in consistentia: id quod etiã ex iis quæ diximus, & quæ in libro de Natura humana, ab Hippocrate prodita sunt, liquidò cõstat. Qui humores quandiu temperamenti obtinuerint mediocritatẽ, animal erit sanum: ægrotabit autẽ, vbi vel in omnibus vasis, vel in parte aliqua, eorũ aliquis à naturæ modo recesserit. Rationi autẽ est consentaneum, similes affectus oriri in partibus quæ profundo in corpore delitescũt, iis qui in cute consistunt. Cùm itaq; flaua quidem bilis in vnam quampiam decumbens partem, generet erysipelas: atra verò, carbunculum atq; cancrum: mirũ sanè esse nõ debet, si vtraq; in intestina descendens (quandoquidem internæ partes non sortiuntur constitutionẽ adamantinã) aliàs aliud ipsorum erodant, ac oonnuuꝗ prorsus insanabilem dysenteriam efficiant.

Erysipelas.

Carbunculus.

Cancer.

Dysenteria.

Exvlceratio omnis ab atra bile est insanabilis.

Omnes siquidẽ exvlcerationes ab atra bile sunt insanabiles: nisi quis curationẽ appellet, vbi affecta pars tota circunquaq; ad partem sanam vsq; dissecta, abscindatur. Quemadmodũ igitur intestina citra alicuius auxilii spem vlcerãtur ab atra bile: à flaua autem, difficulter curationem admittunt: sic in profundo sitis accidit cæteris partibus, atq; iis præcipuè, quæ intestinis sunt nobiliores. Adde quòd intestinorũ curatio facilior est, eò quòd medicamenta quæ iniiciũtur per sedem, statim locis affectis occurrũt: quod sanè in cæteris partibus fieri facilè nequit.

Intestinorum curatio, cur facilior sit, quàm aliarum internarum particularum.

Lien malè affectus, colorem toto corpore vitiat.

Porrò lien malè affectus, vel ex inflammatione, vel scirrho, vel imbecillitate, ad nigrius cõversus, colorẽ vitiosum in toto corpore efficit. Quin & ipse semper iecore nigrior existit: & præsertim in animalibus calidioribus & siccioribus, qualia sunt serratos dentes habentia. Hoc viscus etiã vel elixũ, gustui quippiam acerbũ refert, vt iecori nihil simile appareat.

Lien elixus gustui quippiã acerbum refert.

Hepar à liene expurgatur.

Vnde liquet iecur expurgari à liene: qui nimirũ attrahit quicquid in ipso sanguine fæculentum existit: quale vtique est fæx in vino, & io oleo amurca. Ex hoc verò quòd medicamenta flauã bilem trahentia, auxiliantur eis qui regio morbo laborant: quæ autem aquam educunt, hydropes ascitas evacuant: sicvti & quæ nigra expurgãt, elephãtos & cancros augeri prohibent: in confesso est etiã, vnumquodq; purgantiũ medicamentorũ familiarem sibi humorẽ attrahere.

Purgantiũ medicamentorum singula sibi familiares succos attrahere.

Lienem nutriri ab acido humore, quẽ recipit.

Vt autẽ ad lienem revertar: quandoquidẽ vnãquanq; corporis partẽ proprius alit humor: animaliũ verò serratos habentium dentes lien acerbam acidámq; exhibet qualitatẽ: manifestũ est, humorẽ qui illũ nutrit, talem etiã existere: non igitur erit aliam particulam excogitare, quæ melancholico humori excipiendo sit destinata.

Ventriculo demitti aliquid de humoribus p easdem venas, per quas solet suggeri alimentũ hepati.

Iam verò, per quas venas à ventriculo in hepar alimentũ suggerit, per easdẽ à toto corpore in illum etiã humor demittitur, tum in purgationibus quas moliuntur medicamenta,

menta, tum in iis quas natura in morborū crisibus efficit. Quinetiam in rectè valeutibus, nonnunq̄ optimus sanguis ad ventriculum cōmeat, ipsum videlicet nutriturus: id q̄d in longis inediis accidit. Porrò cùm natura quæ fœtū format & auget, prægnationis tempore optimū sanguinem attrahat, in venis relinquitur vitiosissimus, qui post partū tandem excernitur: quemadmodum singulis mensibus, qui nō solùm quantitate, sed qualitate etiam superfluus atq; inutilis est.

Menstruum sanguinem quantitate & qualitate esse inutilem.

At pituitosus humor, ex pituitosis cibariis, in prima cōcoctione, quæ in ventriculo fit, generationem obtinet: velvti biliosus melancholicusq;, in iecore. In cuius quidem coctione pituitosus humor etiam in sanguinem vertitur. Quam ob causam nullum ipsi proprium instrumentum molita est natura, ad sanguinis expurgationē, quemadmodum est vtraq; vesica & lien. Siquidem hæ sanguinē à bilioso humore & seroso expurgant: lien verò à melancholico humore. Itaq; pituitosus humor, qui in ventriculo gignitur, cùm deferatur in iecur simul cum humoribus genitis ex comestis & bibitis, vnà cum illis concoquitur, in sanguinémq; mutatur.

Pituitam in ventriculo gigni, at postea coctā à iecore, in sanguinem verti.

Pituitæ purgandæ cur nullum datū instrumētum sit à natura, vt reliquis excrementis.

In vniuersum igitur, omnes qui ab humore melancholico proveniunt affectus, statim inter initia medicamētis eum humorem vacuantibus validè purgās, quo minus augeantur prohibebis, vsque etiam ad cancros. Nō est autē eadem bilis atra in iis qui integra sanitate fruuntur, & in nōnullis eorū, qui olim naturalem habitū sunt egressi.

Melāncholici affectus quomodo inhibendi sint.

Porrò medicamenta singula propriū quendam similémq; sibi succum eliciūt: non autem in naturam suam corporis humores permutant. Nam si medicamenta morbo regio laborantibus propinaueris: quæ verò bilem educunt, his qui infestantur aqua inter cutim: q̄minimum proprij humoris videbis vtrobiq; vacuari: atque inde non solùm nihil iuueris ægrotantes, verumetiam q̄maximè læseris: haud aliter, quàm si ipsis venas incideres.

Medicamenta purgātia, similares sibi succos attrahere.

Adverte autem columbas, atq; alia animalia pleraque, destituta esse vesica fellis.

Columba caret fellis vesica.

GALENI PERGAMENI
de tumoribus præter naturam, liber vnus.

Nter ea corpora quæ naturaliter, & quæ præter naturā se habent, tertia quædam est constitutio eorū corporum, quæ nō secundum naturā affecta sunt. Siquidem qui crassior vel gracilior est factus, nō adhuc naturalis habitus fines egreditur: sed tantū alter supra naturæ modum, alter verò infra invenitur: vterq; aūt secundum naturā est minimè affectus: quanq̄ certè horum affectuū nō naturaliū, excessus quidē, præter naturā existunt: terminus autē eorum excessuum, est actionis oblæsio. At qui tumorē ex aqua inter cutem contraxit, & qui ex tabe evasit gracilior, præter naturā sanè vterq; est affectus. Igitur in præsenti libro, de tumoribus præter naturam, qui tum corpus vniuersum, tum quālibet illius partē occupāt, nobis disserere est animus, sumpto à phlegmone initio. Phlegmone dicitur tumor carnosarum particularū, vbi cum tensione, renitentiáq;, necnon dolore pulsatili & calido, ruboréq;, maiorem sibi tumorē contrahunt. Ex quibus quidem signis sanguinem redvndare in inflammatione ipsa, existimandū est.

Phlegmones accurata descriptio.

Cuius sanè defluxus, priusquā sit impactus, facillimè his quæ refrigerāt atq; astringūt, repellit, præsertim si tumor fuerit exiguus. Vbi autē fluxio impacta iam tenaciter hæserit, nullum ab astringentibus & refrigerantibus auxilium admittit: indiget autem vacuari.

Phlegmones curatio.

Iam verò pars phlegmone obsessa, nō statim ab initio fit immodicè calida, sed procedente tempore, pristina nimirū perspiratione impedita, ex obstructione omniū meatuū. Idcirco si inibi sanguis diu immoretur, necessum est vt omnino putrescat. Siquidem omnia corpora simul calida & humida, in calidum locū coacta, putrescunt promptè, si nec evacuentur, neq; refrigerentur. Quare & quæ ex ipsius putredine caliditas nascitur, ei supervenit, quam antè habebat.

Putrescere calida & humida, vbi in calidum locū impacta, nec vacuātur, nec refrigerantur.

In vniuersum autē, nihil in inflammata particula permanere potest exactè secundum naturam se habens, inflammatione perseuerante diutius: sed omnia simul cum carne, cuius videlicet, nerui, tendones, membranæ, atq; vasorū tunicæ, fluxionē ipsam suscipiunt. Quare & ossa interdū fluxio ipsa invadit: sicvti & ab ipsis primò affectis, nōnunq̄ oritur: quemadmodū etiam à neruis, vbi scilicet vulnerant.

Ossa interdum fluxionē ipsam suscipere.

Cutis igitur, vbi secundum naturā se habet, laxa est, in iis qui crassi nō admodum sunt: & locus medius, cui ipsa incumbit, existit vacuus. nec secus ea quæ in carne sunt spacia, cōspiciuntur inania. Omnia autē hæc per inflāmationes replentur sanguine, ex vasis quidem per eorum tunicas resudante: in quacunq; aūt carnis particula, ad modum roris permisto.

Phlegmonis generatio.

Vbi verò procedente tempore vicerit quidē natura: fluxio autē omnis concocta fuerit, ac genitum pus: extra carnē id pellitur à facultate, quæ in ea est, expultrice. Quòd si vel meatus naturalis conspicuus sit, vel locus rarus existat, pus sanè partim perspirat, partim sensibiliter effluit. At si incumbens cutis densa duráq; extiterit, ibi pus detinetur, atq; eam à subiecta ipsi carne dirimit: deinceps & sui acrimonia corrodit, & foras egreditur, nisi quis eam prævertat scarificare.

Abscessus quomodo fiant.

Cæterùm natura à fluxione victa, nō amplius ad pus, sed ad alienam quampiam mutationē, aliàs diuersam ꝑficiscitur sanguis. Porrò dum pus corpora excoriat, continentiáq; à subiectis diducit: ac deinceps eo vtcūq; vacuato, quæ dissident inter se, pristinā constitutionē nequeunt recuperare, is affectus vocat̃ sinus. Quinimirū nisi q̄celerrimè percuretur, callum contrahit, procedentéque tempore durus evadit, nec amplius subiectis ipsi partibus agglutinari potest. Astringitur tamen medicamentis, & victus ratione exiccat̃, ita vt particula integrè esse sana videatur.

Sinus quid.

Nō solùm tamen ex inflammatione gignuntur abscessus, hoc est, diductiones particularum: sed & statim à principio interdū proveniunt, propter humorem aliquē, qui temporis processu excoriet, atq; à cōtentis cōtinentia dispescat. Proinde & incisi omnimodam speciem humidorū ac solidorum corporum intus habere apparent: & non rarò etiam animantia in ipsis reperta sunt, omnibus

Animalcula interdū reperiri in abscessib⁹:

fere quæ ex putredine ortū habent, simillima.

Fistula quid.

Fistula, sinus est angustus & longus, alijs sinibus similis: qui sane astringit, & rursum diducitur etiā ob exerementorū effluxum.

Atheromata. Meliceris. Steatomata.

Iam in atheromate reperitur quiddam pulti consimile: in melicerídibus, melli: vt seuo, in steatomatis. Plerunq; autem quædam tunica membranosa singula hæc continet.

Gangræna. Carbunculi.

At gangræna carbunculiq; excitantur, cùm sanguis tanquam feruens & inflammationi propinquus, exurit cutim. Proinde & cum crusta fiunt, & bullæ vlcus præcedunt, quemadmodum in ambustis. Quin & acutissimā febrim inferunt, atq; in discrimen vitam trahūt.

Carbunculorū descriptio.

Nigra autem prorsus, ac cinerulenta, apparet crusta carbunculorū vlceris: nec tamen inflāmationis circunstantis color, sicvti in alijs, ruber cōspicitur: sed ad nigrius vergit, alio sane modo quàm in suggillatis, vel à gelu perfrigeratis. Non enim vehementer liuet, velvti in illis, tumor: verū habet quippiam splendidum, quemadmodū bitumen Iudaicū.

Atra bilis qualis.

Huiusmodi siquidem est exquisita atra bilis: vnde & malignitas vlcerum quę in carbunculis sunt, accidit. Siquidē sanguis, vel statim ab initio, vel in ipso feruore superassatus, melāncholicus fieri videtur.

Cancros gignit atra bilis nō feruida: quæ si acrior fuerit, illos producit exulceratos.

Verùm citra feruorem atra bilis cancros constituit: atq; eos cum vlcere, vbi acriorem illam esse contigerit. Quamobrem & nigriores sunt colore omnibus quæ inflammatione infestantur, & minus calidi. Venæ autē in his replentur & tenduntur magis, q̃ in ipsis inflāmationibus.

Gāgræna quid.

Ad hęc gangræna maximis succedit inflammationibus: quæ sane mortificatio quædā affectæ partis existit: & nisi curetur celerrime, vsqueadeo pars affecta extabescit, vt inuadat alias cōtinuas, atq; sic hominē perimat. Porrò in naturali statu, insensibilis nobis est arteriarū motus: in inflāmationibus autē, is cum dolore sentitur.

Dolor pulsatilis affligit inflammatas particulas, ob arteriarum motionē.

Arteria siquidem dum dilatatur, corpora circūiacentia percutit: atq; ex eorū plaga ob inflāmationē dolemus. Quòd si arteriæ tunica inflāmatione vrgeatur, tunc ratione percutientis simul & percussi, geminatur dolor. Si fluxio biliosa in aliquam partē decumbat, idq; ab exquisita bile profecta, cutē exulcerat: si verò sanies aquosas, vel etiam sanguinē habeat, minus erit acris, sed particulā magis in tumorē attollit, q̃ exulceret.

Erysipelas. Herpes.

Hoc igitur erysipelas nominatur, alterum verò herpes. Humor autem à quo vnumquodq; horum gignit, tum ex colore, tum ex caliditate partis affectæ, facile dignoscet. Rursus, cùm fluxio acris, hæc quidem minus, hæc verò magis, talis existat: sciendum est, ab acriori fieri herpetē exedentem, ab altera verò miliarem.

Herpes exedens gignitur ab acriori bile: vt miliaris, à minus acri.

Atq; hæc sane fluxio pituitam habere mistam mihi plane videtur: vt illa proficisci à meracissima bile: quare & cum erosione oritur, affectu semper proximam inuadente cutem. Verùm si ex æquo sanguis & bilis cōmista fuerint, huius affectus forma & natura, in medio erysipelatis & inflāmationis consistet. Quòd si alter ex humoribus longe exuperet, ab exuperante affectus nomē sortietur, cum adiectione tamen humoris admisti.

Erysipelas phlegmonosum. Inflāmatio erysipelatosa.

Dicetur itaque erysipelas inflammationis particeps, flaua bile superante: inflammatio verò erysipelatosa, vincente sanguine. Similis quoq; erit aliarū mistionum interpretatio. Quatuor enim sunt affectiones, quæ assidue ex humorū fluxione oriuntur: erysipelas, œdema, inflammatio, & scirrhus. Erysipelas igitur, vt dictum est, biliosa fluxione exuperante oritur: inflammatio, sanguinea: œdema verò, tenui pituita: quemadmodum & crassa & lenta, altera quædam scirrhorum species consistit:

Oedema.

Scirrhorum species duæ.

Fæcis sanguineæ duplex species.

nanq; alterā fæx sanguinis efficit: quæ ipsa rursus sanguinis fæx, est duplex: alterā enim speciem Hippocrates nigram nominat: altera verò & ipsa quidem est nigra, proprie tamen atra bilis vocatur. Istius itaq; cancri soboles sunt: alterius verò nigræ, vna quædam scirrhorū species: quæ sane ab altera quæ ex pituita consistit, colore distinguitur. Atq; vtrisq; cōmunia sunt, maior quàm sit pro naturæ ratione tumor, tum dolore vacans, tum durus: & quòd vtraq; species quandoq; ab initio gignat, quādoq; ex permutatione alicuius tumoris immoderatius refrigerati.

Ecchymomata. Melasmata.

Scirrhis propinqua sunt tum ecchymomata, hoc est transfusiones, tum melasmata, siue denigrationes. Qui affectus fiūt sanguine ex ipsis venis effuso, nunc tunicis earum cōtusis, nunc ipsarū finibus reseratis.

Aneurisma.

Quòd si arteria adaperta fuerit, affectus hic aneurisma vocatur. Fit autē, ea vulnerata, cùm ad cicatricē superposita cutis deuenerit, arteriæ verò vlcus permāserit, ipsa nequaq̃ cōglutinata, neq; ad cicatricē perducta, neq; carne obturata. Cæterū tumor ille compressus digito cedit.

Arteriarū sanguis qualis existat.

Cùm igitur sanguis quem arteriæ continent, tenuis & flauus existat, ac præterea mistus subtili spiritui & multo, proindeq; sit etiam calidior eo qui continetur in venis, adeò sane is effluit, vbi vulnerat arteria, vt ægre supprimi possit.

Oedema quomodo ab aneurismate differat.

Cedit etiam in œdematibus materia prementibus digitis, & pars ipsa foueæ modo excauat. At in hoc affectu pulsus non adest, vt percipitur in aneurismate: & color albicātior existit. Ad hęc œdema lōge latius & maius est aneurismate: nisi quādo grumus adnatus, coalitus ex aneurismate, sphacelum, hoc est, syderationē efficiat.

Sphacelos. Syderatio. Gangræna.

Sic enim vniuersam solidorū corporū corruptionem appello, ita vt ossibus quoq; insit. Gangræna autem, solidorū corporum mortificatio est & ipsa, verū ossa nequaq̃ corripit, maximéq; sequitur inflammationes. Repetendum autē rursus hoc est: atram bilem, si quidem mordax decubuerit in carnē, circumpositam cutem exulcerare: si verò mitior extiterit, cancros citra vlcus inducere.

Phagedæna. Herpes depascens.

Iam verò, qui affectus ex vlcere & tumore circumambiente constat, phagedæna vocatur. Depascitur etiā & herpes circumvicinas partes: solius tamen cutis exulceratio existit: phagedæna verò, vnà cum cute, attingit etiam subiecta.

Cacoëthe vlcera. Scabies. Lepra. Cancer. Elephas.

quæ vlcera omnia, cacoëthe, hoc est, maligna vocant. Porrò scabies & lepra, melancholici affectus, ad solam cutem spectant: quemadmodū si in solis venis & carne fiant, nomen obtinēt cancri. Præterea elephas affectus melāncholicus est, à sanguine quidem melancholico primam habens generationē: tempore verò procedente, atra bilis copia sanguinē ipsum exuperat: quo tempore corpus iam & grauiter olet, turpéq; & deformatum videtur, atq; interdū etiam exulceratur. Iam pudendorum tensiones præter naturam, quæ non

desistunt,

Satyriasmus. Priapismus. Achor.

desistũt, quidam satyriasmũ, quidam priapismũ appellant. Achor autem vlcus est in capitis cute, quod conijceres pituitæ salsæ, & nitrosæ esse sobolem. Ac defluit quidem ab eo sanies quædam nec aquosa simpliciter, nec ita, vt mel, crassa. Ceria (quos fauos nominant) cum tumore quodã exiguo & q̃plurimis foraminibus accidunt, melleo quodam humore fluentibus. Quin & alij tumores præter naturam his minores per cutem fiunt, nimirũ myrmeciæ, acrochordones, psydraces, & epinyctides: qui sanè affectus omnibus cogniti sunt. Non minus autẽ est notus furunculus: qui quidem mitis existit, si solam cutem obsederit: malignus autem, si descenderit altius. Sic enim tuberculo est similis, ab eo sola duritie differens. Vterq; autẽ affectus mistæ cum inflãmatione esse speciei videtur. His tertio loco succedit bubo, quarto is quem nonnulli vocant phygethlõ, caliditate simul & generationis celeritate id ab alijs tuberculis distinguentes. Qui affectus glandulosarũ partiũ est inflammatio. Hæ autem partes vbi ad scirrhum devenerint, is affectus struma & chœras vocatur: quemadmodũ etiam vbi indurãtur testes, σαρκοκήλη, & ramex carnosus dicitur. Cùm autẽ in eorũ tunicis humor aquosus colligitur, hydrocele nominatur: à quo affectu, epiplocele, & enterocele differunt: quòd alterum omenti, alterũ intestini cuiuspiam descensum in tunicas testium significet. Quemadmodũ autẽ vnumquodq; dictorũ nominũ partis morbum indicat, à qua affectus cognominatur: sic & κιρσοκήλη recens nomẽ, hoc est, varicosus ramex, in parte iam dicta declarat ipsum affectum consistere. Quanq̃ veteres, & alias etiam turgentes venas κιρσούς, hoc est, varices nominant. Fiũt quippe in cruribus etiam varices, ob imbecillitatẽ venarum quæ inibi existũt: & tunc præsertim, cùm sanguine corpus crasso redũdat. Peritonæo vulnerato, vel rupto, nec postea conglutinato, tumor quidã mollis eam regionẽ occupat. Quòd si id in inguine eveniat, tumor talis bubonocele nominatur. Si verò circa vmbilicum, sic affectos ἐξόμφαλον quidam appellãt. Cæterũ peritonæi solius nulla harum affectionũ existit: sed & nerueã propaginem musculo affici prorsus est necessarium. In hydropicis etiam copia quidem materiæ eadem in regione aggregatur: aquosæ sanè, in ascite: flatuosæ, per tympanitem: pituitosæ denique in affectu anasarca, & eo quem leucophlegmatiam appellant. Porrò epulides, parulides, thymi, & alia id genus, carneæ suppullulationes existunt. At vuæ, gurgulionis, tonsillæ, earum glandularũ quæ invicem in fauciũ initio opponuntur: paristhmia denique, eorum corporũ quæ in ipsis faucibus sunt, inflammationes existunt. Polypodes autẽ, aut inflammatione, aut tuberculo, aut alia quapiam suppullulatione in naribus consistente, gignuntur. Encanthis verò, in magnis oculorũ angulis fit, tumor non toto genere præter naturam, sed sola magnitudine. Vngues autem adnascentiæ quædam sunt membranæ exterius adnatæ oculis, quæ ab osse circũambiente delata, vsq; ad iridis coronã extẽditur. At quæ vocãtur staphylomata, hæc quidẽ solo situ, hęc verò dispositione ipsa, præter naturã existũt.

Ceria. Myrmeciæ. Acrochordones. Psydraces. Epinyctides. Furunculus. Tuberculum. Bubo. Phygethlon. Struma. Chœras. Sarcocele. Ramex carnosus. Hydrocele. Epiplocele. κιρσοκήλη. Ramex varicosus. Varices. Bubonocele. ἐξόμφαλος. Hydropis tres species. Epulides. Parulides. Thymus. Vua. Tonsilla. Paristhmia. Polypodes. Encanthis. Vngues oculi. Staphylomata.

GALENI PERGAMENI

de tremore, palpitatione, conuulsione, & rigore, liber vnus.

Ensiles motus in sanis animalium corporibus, duplices genere existũt. Alij siquidem fiunt secundũ voluntatis imperiũ: quos sanè à neruis & musculis editos, liberæ voluntatis actiones mos est medicis appellare. Alij autem à corde & arterijs profecti, functiones appellantur vitales. Est & tertia in venis insensilis motus species, de qua impræsentiarũ disserere nõ videtur expediens. Cæterũ motus à neruis & musculis editus, quo manus atque crura mouemus, in tremore & convulsione, morbosóque rigore, ac nõnunq̃ palpitatione, apparet. Etenim istiusmodi affectus, incompositi exorbitantésq; sunt motus instrumentorũ, quæ dum integrè valent, motus voluntarios perficiunt. Tremor igitur, imbecillitate facultatis quæ vehit atq; mouet corpus, efficitur. Etenim animalium partes graues cùm sint, deorsúmq; ferri natæ, ex se vsquequaq; moueri nequeunt: sed facultas à principio musculis per neruos delata, quasi vehiculum quoddam atq; ala, motus ipsarum est. Quę si exactè defecerit, partes vti relaxatæ resolutæq;, deorsum vergunt, atque instar auis expilatæ cõcidunt. Vnde membra hoc pacto affecta, omni motu priuantur. Verùm si facultas ad musculos per neruos fluat, exigua tamẽ & debilis, vt quantũ oportet, membra corporis vehere, libraréque, aut velut pondus aliquod ferre, non possit: membrum sic dispositũ, cum tremore dehiscere necessariò conspicimus. Siquidem motus coacti violentiq;, qui vires debilium superant, fiunt hauddubiè tremuli: vt constat in onera grauia gestantibus. Pari quoq; modo si quis timore correptus fuerit, manibúsq; siue quid agere, siue librare voluerit, tremulæ quidẽ manus agendo, tremula quoq; crura incedendo ei ob timorem fiunt. Timor quippe facultatis robur, nihilo minus q̃ onus, imminuit. Consimili modo senes imbecillitatis causa tremuli evadunt: & quibus olì ægritudinẽ laborauit ipsius corporis robur, his haud sine tremore perficitur motus. Tremor itaq; est compositus motus, fitq; vbi corpus propria grauitate deorsum vergit, sed rursus à facultate eleuat sursum, particulis nimirum ipsis vicissim loca mutantibus. Differunt autem invicem palpitatio & tremor, cùm nimirum non eodem loco quo tremuli, palpitatione correpti afficiantur, nec eadẽ causa, nec pręterea idem sit vtriusq; symptoma. Nullus enim tremit vnq;, nisi membrũ aliquod mouere prælegerit. At membra palpitantia, etsi reposita iaceant, nullóq; exagitentur motu, palpitant: id quod mirum esse non debet. Alia siquidem multa, licet immobilia videantur esse, vtpote in eodem permanentia loco, mouentur nihilominus tamen. Auis quippe in sublimi regione aëris suspensa, dum sese, quo minus ruat, sustinet, aliquo vti motu videt. Is igitur motus (quæ immobilitas fortasse tibi apparuerit) ex duobus certis motibus, qui in contraria loca deducere corpus queunt, est mistus. Quorũ sanè si alterũ,

Motus sensibilis duplex. vnus voluntarius, qui ad neruos & musculos. alius vitalis, qui ad cor & arterias pertinet.

Tremor quomodo fiat.

Motus violẽti, qui viribus superiores sunt, fiunt tremuli.

Perculsi animo edunt actiones tremulas.

Timor facultatis robur imminuit.

Senes cur tremuli.

Tremor est motus compositus.

Palpitatio à tremore quo differat.

Moueri multa quæ prorsus immota videntur: vt auis quæ sese in sublimi aëris regione sustinet.

nempe motum sursum, sustuleris, à reliquo deorsum deduci corpus minimo negocio videbis. Ob id etiam stare quàm incedere, iis qui viribus sunt imbecillibus, haud minus est laboriosum:

Statio est motus.

cùm statio sit quoque motus. Sublata namq; anima, quæ & mouet, & corpus erigit: corpus prius rectum, mox stratum facilè videremus. Quare non immeritò monuit Hippocrates: Si æger seipsum continere non posset, & ex lectica in pedes corruat, grauius est.

Iacentem in pedes delabi, facultatis extremè laborantis est signum.

Nam iacentem ad pedes delabi, facultatis extremè laborantis firmissimum est indicium. Etenim stare, aut sedere, aut surgere non posse, graue certè est, sed eo sanè minus graue. At more viuentis decumbere non posse, sed ceu demortuũ inanimatúmq; corpus deorsum irrepere, extremũ est malum.

Extensam manum habentes, mouentur.

Quòd autem vbi quis manum extensam aliquandiu in illa figura conseruat, aliquo motu moueatur, argumento sunt vtraq; genera musculorum simul & ex æquo tunc operantia. Liquet itaque, et qui nullo se mouere motu conatur, tremorem minimè accidere posse.

Palpitatio quibus partib. accidat, & quib. minimè.

Palpitatio autem, partibus etiam motu carentibus evenit. Etenim supercilium, palpebræq; & oculus, sæpenumero, nulla concurrente voluntate, attolluntur. Præterea in partibus palpitatione affectis, eleuationes depressionésq; apparentes, corporum quasi repletorum, móxq; evacuatorũ, extensiones & contractiones existunt: in tremoribus autem nec distenditur quicquã, nec etiam contrahitur. Cæterùm non omnia palpitant. Neruum siquidem, aut os, aut cartilaginem, palpitare non videas, cùm cauitate careant, qua nunc distenta, nunc contracta, attolli cùm distenduntur, cadere cùm cõtrahuntur, suis partibus possint.

Palpitatio est dilatatio & cõtractio præter naturæ ordinẽ.
Tremor est motus inuoluntarius.

Est itaq; palpitatio, dilatatio quædam atq; contractio, præter naturæ ordinem. Tremor verò, partium quæ vicissim sursum deorsúmq; feruntur, motus inuoluntarius. Vnde perspicuum est, membra quidem tremula priorẽ mutare locũ: palpitantes autem particulas, perpetuò eundem tueri.

Palpitationis causa.

At verò spiritũ crassum & vaporosum in aliqua cauitate collectum, exitúq; prohibitũ, palpitationum esse causam pronuncio. Nam quòd palpitatio à spiritu oriatur, celeritas ortus & solutionis illius indicat.

Constituentia corpus nostrum sunt, continentia, contenta, et quæ feruntur impetu.

Etenim corpus nostrũ constituunt (vt nos Hippocrates docuit) continentia, & contenta, & quæ feruntur impetu. Continentia siquidem appellauit solida: continent enim, ac liquida claudunt. Contenta autem, liquida: nam liquida solidis cõtinentur. Quæ verò impetu sempérq; feruntur, spiritus: namq; hi per vniuersas corporis partes facilè permeãt. Erit igitur spiritus quidẽ, sed crassus & vaporosus, palpitationis causa. Nã si ille clarus, tenuis, purúsq; fuerit, citra vllũ impedimentũ transfluet: ac proinde partes nec replebit, nec evacuabit. Porrò vt solis arteriis inesse palpitationem minimè verum est (quod profitebatur Praxagoras) sic reperiri posse arteriam non dubito, quæ & palpitationis & cõvulsionis aliquid sæpe ostendat.

Palpitatio quibus sit familiarior.

Iam verò palpitatione facilè corripiũtur frigidiores ætate. Ad hæc, natura corporis frigidior, regio frigida, hyems, mollis viuendi ratio, crapula, & vini vsus immoderatus, cibi flatulenti & frigidi, omnia breuiter quæ corpus absolutè refrigerãt, palpitationi sunt generandæ idonea. Sicvti illorum contraria, eandem submouere possunt.

Calfacientium vires.
Refrigerãtium facultas.

Calfaciẽtia quippe attenuant spiritum, corporáq; mollia simul & rara efficiunt, vt ille expirare possit. Verùm refrigerantia condensant, congregántque, ac corporis meatus arctiores reddunt: insuper crassum, densúmque, ac turbidum efficiunt spiritum, qui sua crassitie, corporúmq; ipsum continentiũ densitudine, retinetur, vt minimè exhalare possit.

Palpitationem quæ soluũt medicamenta.

Meritò igitur veteres, iis contra palpitationẽ sunt vsi medicamentis, quæ attenuare & excalfacere possunt: cuiusmodi sunt quæ ex pyrethro, adarce & pipere cõstant. Aquas quoq; calidas ex terra prodeuntes, & præcipuè nitrosas, sulphureas, bituminosásq; cõmendant. Et aqua marina actu calida, muriáq;, marinæ vice vtuntur, si mare absit. Porrò castoreum, nõ solùm bibitũ, sed etiam admotum extrinsecus, ad id optimũ est medicamen.

Palpitatio ex frigore tantum provenit.
Tremoris causæ diuersæ.

Cæterũ palpitationis generatio ex frigido duntaxat provenit: tremorẽ verò ob multas & alias causas fieri cõtingit. Nam dispositio hæc, facultatis quæ corpus mouet est imbecillitas: sed causa quæ hanc ipsam imbecillitatẽ inducere potest, specie variat. Aut enim alimenti defectu, aut exoluto vitali robore, aut violenta vehementiq; refrigeratione virtutem occupante, aut repletione ipsam instar ponderis aggrauãte, admodum imbecillis ad motũ facultas redditur. Vnde non sicvti palpitantibus, ita & trementibus vna duntaxat medicamentorũ species congruit, sed varia. Ac pro differentia ipsius causæ, oportet per contraria semper medendi rationẽ variare.

Trementẽ mulierẽ ob purgamenta post partum retenta, secta in malleolo vena curauit Hippoc.
Matrice laborante, vena secanda est in malleolo, aut poplite.

Etenim mulierẽ quæ post partum nec secundas expellere, nec sanguinẽ expurgare poterat, indéq; tremore correpta est, secta in malleolo vena, curauit Hippocrates. Quòd autẽ sanguine exvberante, venam incidere oporteat, omnibus notũ esse arbitror, cùm sanguis contineatur in venis. Quòd verò laborante matrice, in malleolo aut poplite incidere expediat, id docet cõmercium venarũ. Siquidem per venas cõmunicantes semper vacuare est opus. Nam si venas, quæ particulæ affectæ non consentiunt, pertundas, minimè affectum locum curabis, sed potius sanũ offendes. In animalibus itaque motus voluntarij opifex fabricatrixq; facultas est, quæ vniuersas animalium partes gubernat. Huius autem instrumenta, nerui & musculi existunt. Igitur motu priuari, aut non pro dignitate moueri contingit membra, vel ob instrumentorũ, vel ob facultatis affectus.

Palpitatio est organorum vitium.
Tremor, virtutis imbecillæ est affectus.
Tremor non fit sine consilio mouendo partem.
Rigor fit inuitis.
Rigor à tremore quo differat.

Palpitationes itaq; & convulsiones, & membrorum resolutiones, instrumentorũ vitia: tremores verò, virtutis imbecillæ affectus existunt. A rigore autem distinguitur tremor, quòd tremor quidem non sine consilio mouendi partem, contingat: quassatio verò, quæ vehementer rigentibus insidet, adeò violenter validéq; concutiat corpora, vt quietem agere minimè queant, vel si quis viriliter illis resistat. Insuper tremor, vnius duntaxat particulæ, rigor vniuersi corporis est affectus. Ad hæc, tremere quidem nonnullos, absq; vlla refrigeratione sensibili, compertũ est. At rigere, absq; hoc vt videatur corpus refrigeratum, est impossibile. Non tamẽ

refrige-

refrigeratũ esse, & videri, idem esse fatearis. Motus præterea in rigentibus, involuntarius omnino est: in trementibus autem, non absq; imperio voluntatis consistit.

Rigori quid requiratur.

Porrò vt motus aliquis dici rigor mereatur, opus est vt cum refrigeratione sensibili, inæqualis involuntariúsq; totius corporis motus accedat. Quæ sané quassatio, si in nõnullis accessibus solam superficiem concutiat, nec vniuersum corpus commoueat, is affectus horror vocatur.

Horror talis affectus est cutis, qualis totius corporis, rigor.

Horror itaq; talis duntaxat cutis, qualis vniuersi corporis rigor, affectus est. Cæterũ impræsentiarũ nõ de rigore aut horrore qui sana corpora infestãt, sed de illo qui ægris solet supervenire, disputare consilium est.

Rigor quid.

Igitur morbosus rigor secũdum Hippocratis dogma, refrigeratio quædam est dolorifica, cum inæquali totius corporis cõcussione. At verò rigore affici, innati calidi affectũ esse omnibus feré in confesso est. Verumenimverò calidum hoc innatũ, minimé gigni motu aut frictione arbitramur, sed corpus omni ex parte conspirabile, confluxiléq; esse contendimus:

Calidum innatum non est animalis generatione posterius.

calidum autem ipsum nõ adventitiũ, nec animalis generatione posterius, sed primariũ, primordiale, insitúmq; putamus.

Natura & anima nihil aliud quam calidum esse.

Nautura itaq;, animáq;, nihil aliud quàm calidũ est. Quocirca si hoc sponté sempérq; mobile esse cognoueris, errare minimé poteris. Qua igitur ratione is calor semper existit mobilis, ea nimirum nec intus solũ, nec foras mouetur, sed alter ipsius motus succedit alteri: citó enim immobilem ipsum redderet intus statio: foris autẽ, quies eum dissiparet. Nam calidũ moderaté extinctũ, rursúsq; moderaté accensum (vt ait Heraclitus) semper mobile remanet. Accenditur igitur, vbi appetens nutrimentũ versus centrũ inclinat. Extinguitur autem, vbi foras & vndequaq; dispergitur.

Calidum innatũ quomodo intro & foras mouetur.

Ac mouetur quidem ipsum innatũ calidũ à suo principio foras, caliditatis ratione: intrò verò, atq; ad propriũ principium illabitur, quia etiam frigiditatis est particeps.

Calidum innatũ esse mistum, atq; ex calore & frigore suũ ortum habere.

Hoc siquidem calidum, & mistum est, & ex calore frigoréq; ortũ haber. At prima quidem calidi ratio spontaneã suiipsius mobilitatem includit, hácq; ad operandum maximé eget. Nihilominus tamen magnũ quoq; à frigore adiumentum accipit. Nam cùm innatum calidum & eleuare in altum, & secum alimentum rapere natum sit, certé si frigus lationem calidi non coërceret, penitus evanesceret, atq; dissiparetur.

Animal quando & valere, & ægrotare dicatur.

Porrò animal tunc sanum existimatur, vbi temperamentũ, naturæ ipsius limites non excedit: hoc est, cùm calor frigúsq; temperatura mediocri mutuò inter se miscentur. Si verò altera qualitas immodicé alteram superet, tunc animal laborare morbo, qui congruens sit naturæ causæ superantis, necesse est.

Affectus calidi.

Etenim * inflammationes, erysipelata, vlceráq; serpẽtia, nec nõ carbones, omnesq; tum impensé calidi, tum febriles affectus, dum vis calidi dominatur, vtique fiũt.

Affectus frigidi.

At cõvulsiones & tetani, palpitationes, stupores, resolutiones, morbi comitiales, atq; ij affectus qui homines attonitos reddunt, facultate frigoris dominante oriuntur: inter quas affectiones rigor enumeratur,

Rigor est secundum sensum refrigeratio.

qui refrigeratio simpliciter non est, sed tantũ secundũ sensum. Fuerit itaq; rigor innati calidi, vehemens, confertimq; affligens, ac violenta secundum sensum refrigeratio.

Iucũdum quid. Dolorificum quid.

Iam verò quemadmodũ quod in naturam haud latenter revertitur, est iucundum: ita quod à natura pari modo recedit, dolorificum fuerit. Quare vnum idemq; frigus, aliàs quidem delectasse, aliàs verò tristitia affecisse credimus. Nam si frigus corpori extra modum calfacto, admotum fuerit, id prorsus delectat. At si corpus suam naturã retinens, cõfertim abvndéq; refrigeretur, dolebit vtiq; & tristitia afficietur. Igitur nec dum alimenti defectu innatũ calidum obscuratur, nec dum pabuli copia obruitur, nec dum ob imbecillitatem collabitur, rigorem fieri contingit:

Rigor quando oboriatur.

sed quoties ipsum validum existens, intenditur, ac dein coërcetur, reprimitúrq;: quod solet flamma vbi cõfertim aqua illi instillatur. Calor itaq; per rigores, nec substantia nec robore læsus, ad vniuersas corporis partes extendi ferriq; properat: impeditus autẽ, versus principium propriè consurgit, inibiq; permanere non valens (substantię enim semper mobili quies mors est) seipsúmque congregans, ac velvti in spirã contrahens, æqualiter quidem, nõ amplius tamen citra violentiã, extenditur.

Mobili substantia quies mors est.

Vbi verò exiliens infestantibus reluctantibúsq; rebus occurrit, ac nunc pellit illas, nunc pellitur, idq; impulsibus & conflictibus variis, tunc sané corpus mira quassatione ob duplicem illum atq; inæqualem motũ, haud citra dolorem cõcutitur, quãdiu molestantia adfuerint. Concussio igitur, quassatióq;, necnon omnium membrorũ fremitus, omnisq; irregularis, inordinatus, involuntariusq; motus, ob caloris innati, factiq; iam vaporosi, inæquales, validos, violentósq; occursus atq; resultationes, rigoris tempore perficiuntue.

Incalescit corpus à rigore vehementius, quàm antea, tribus de causis.

Quamobrẽ corpus in rigorib. rursus incalescit exactius, q̃ cùm naturaliter se ipsum habebat. Sudores quoq; effundũtur é corpore. Etenim vbi post multos conflictus molestantia fuerint explosa, exactéq; iam perspirauerit corpus, tribus de causis id calfieri est necesse: nempe qudd calidum vndiq; spiratione priuatũ, in profundo collectũ fuerit: quodq; postea vehementer ad exteriora se extenderit: ac tertiò denique, quòd per occursus illos, cõflictus, atq; violentos motus, natura calor reaccẽditur. Itaq; sæpe in huiusmodi reditu de profundo calidũ quasi ebulliens, cõfertim humidũ quoddã effundit, quod sudorẽ vocamus.

Rigentes nõ recalfieri, pravũ indicium est.

Ob idq; in rigore refrigerari, nec rursus calfieri, prauũ est, calidumq; succubuisse portendit.

Tertiana quomodo ab ardente cõtinua differat.

Est autẽ rigor indiciũ maximum exquisitæ tertianæ, quæ ab ingenti oritur ardore: eatenúsq; ab ardente continua deficit, quatenus in ea incendiũ ipsum facit intermissionem. Nam & sitis inexpugnabilis, & refrigerationis cupiditas, & bilis syinceræ vomitus, vomituq; peracto quies (quæ omnia signa sunt caloris exvberantis) comitantur exquisitã tertianã.

Rigor solet febres ardentes soluere.

Febribus etiã ex ingenti ardore cõtinuis, solet rigor supervenire, easq; soluere.

Acria vlceri admota, rigorem inferunt.

Prætetea acre calidúmq; medicamentũ vlceri admotũ, primò dolorem, mox horrorem, ac demum rigorem inducit.

Rigor accidit inflammationi in abscessum conversæ.

Inflammationi etiam in abscessum conversæ, rigorem horroremq; necessariò accidere novimus.

Formidabilia inducunt horrorem, rigorémq;.

Ad hæc, res auditu visuq; formidabilis, interdum horrorem, rigorémq; inducit. Ex qui-

Rigoris causa.

bus vtriq; liquet, non frigori duntaxat rigorē tribuendum esse, cùm ab aliis causis, & præcipuè ab acri & calido humore delato per sensibilia corpora, interdum proficiscatur. Cæterū neq; frigidum humorē, neq; acrem, ad rigoris generationem simpliciter excellere, sed propriū modū ipsorū vtriq; necessariò inesse oportet. Modus autem fuerit aut copiæ mensura, aut humoris qualitas, aut aliquis corporis locus, in quo illum aggregari conveniat. In quiete quoq;, motúq;, atque ipsius motionis modo, haud parua differentia oboritur.

Rigor fit vbi flaua bilis fertur per membra sensibilia.
Ardentes febres quomodo à tertianis differãt.
Frigere extrema per accessiones vnde accidat.

Vbi igitur flaua bilis non per vasa, sed per carnes mouetur, manifestè gignitur rigor. Hoc nanq; solo febres ex ingenti ardore à tertianis differūt, quòd illæ quidem in vasis bilem cōtineant: hæ autem, extra vasa diffusam per sensibilia corpora. Per quæ quidem dum bilis fertur, acredine sua tristitiā inferens, dolorē excitat. In hoc autē duo quædam eveniunt, nempe vt sanguis cōtrahatur in profunditatem corporis, ob idq; exteriores partes refrigerentur: & vt ille eædem corporis partes quæ à bile punguntur, impellant ipsam facultate expultrice, donec ab omnibus profligata partibus, per sudorem aut vomitum, aut deiectionē exterminetur. Hoc etiam iis qui non * concoxerunt, aut malis succis repleti sunt, aut in sole æstiuo, vel balneo diu sunt immorati, aut seipsos exercuerūt, contingit. Horū nanq; aliqui horrore confestim, ac dein rigore correpti sunt.

Rigor fit à causa non quiescēte, sed mota.

Verùm non solùm mordax causa, sed vehementer mota, si rigor fieri debeat, desideratur. Atq; hoc sanè tā frigidæ quàm calidæ causæ est commune, quòd vtraq; corpus cum dolore cōmoueant. * Idcirco per quartanas atq; tertianas febres, quamvis à contrariis oriantur humoribus, rigor tamen invadit. Etenim vt atra bilis est frigida, sic flaua calida existit.

Pituita vitrea inducit interdum rigorem.

Cæterùm nō solùm ex atra aut flaua bile, sed ex pituita vltra modum frigida (quam vitream appellauit Praxagoras) rigor fieri consueuit: idq; in mulieribus magis, & quæ in ocio vitam traducunt: qui rigor tamen vehemens non est, & qui escennbus, nullóque modo moris corporibus, ipse etiā conquiescit.

Rigentium ex frigido humore, curatio.

Iis autem qui simili affectu correpti sunt, in principio quidem medicamentū diatrion pepereon propino: subinde verò nostrū ex calamintha: deindéq; ex succo Cyrenaico, castoreóq; cōpositum, quod quartanæ exacerbationibus maximè confert, præsertim quando ingentis rigoris impetu ægri afficiuntur.

Quartanis exacerbationibus medicamē ex succo Cyrenaico & castoreo auxiliatur.

Porrò qui quartanis correpti sunt febribus, vsq; ad ossa sibi penetrare rigorē affirmant: & talem, qualis per immensa frigora, dum iter facerent, eis accidebat.

Tertianis rigor qualis.

In rigore autem qui tertianas, pariq; modo ab ingenti ardore ortas comitatur, quasi ab acutis tenuibúsq; acubus se perpungi fatentur. * Nunc verò de convulsione nōnihil dicamus.

Motus voluntarij à musculis fiunt.

Voluntarij omnes motus, per musculos absoluuntur.

Cōvulsio quid.

Vbi igitur musculi in propria retrahūtur capita, ad ea singulæ partes, quibus natura infixi sunt, retrahuntur, cōvelluntúrq;. Verū si passio aliqua suboriatur, quæ in tensionē ipsos adducat, hanc sequitur motus similis quidem naturali, involuntarius tamē: atq; hæc passio cōvulsio appellatur. Nam tendi cōtrahíq; musculū in proprium principium, secúmq; illam corporis partem, cui est insertus revellere, bene valentibus convulsisq; cōmune profectò est. At si invitò id agatur, præter naturæ ordinē dispositis, miniméq; sanis cōtingit.

Tensio neruorum interdum ab humectantibus, interdū à siccantibus causis oritur.

Tenduntur autem nerui: perinde ac cithararum chordæ, interdum quidem plurimo humore imbuti, interdum à causis exciccantibus arefacti. Evenire etiam potest, aliquam corporis partem aut ob inflammationem, aut aliqua alia de causa, vehementer affectam, neruos sibi vicinos vnà secum revellere. Porrò in febribus ab ingenti ardore contractis, convulsiones accidunt, ob solam siccitatē insignē vniuersi neruosi generis: in phrenitide autem, ob principij neruorum inflammationē.

Emprosthotonos.
Opisthotonos.
Tetanus.

Cæterùm cùm corporis partes anterius tenduntur, symptoma dicitur emprosthotonos: cùm verò posterius, opisthotonos: * at cùm in vtrunq; latus ex æquo inclinant, tetanus.

Convulsio à siccitate non recipit curationē.

Igitur convulsiones à siccitate ortas, minimè curandas susceperis. Nam qui iis sunt affecti, citissimè intereunt. Quæ verò vel ab humorum copia, vel ab inflammatione trahunt ortum, iis, si plenitudinem vacues, aut inflammationi cōmodis remediis succurras, mederi poteris.

GALENI PERGAMENI
de morborum temporibus, lib.

Tempus morborum cōparatur ætati animalium.

QVod in animalibus ætas, idem tempus in morbis significat. Etenim quemadmodū ipsi nos geniti ad vigorē vsq; augescimus: inde iam contabescere incipientes, ad extremam vsq; corruptionem declinamus, si omnes ætates pertransituri simus: ita singuli morbi à prima ipsorum constitutione ad statum vsq; increscunt, donec pro augmēti prioris portione decrescentes, in totū dissoluātur.

Tēpora morborum ab ætate animaliū quomodo differãt.
Morborū generationi nō esse certū quoddā tempus præscriptum.

Hoc tamen discrimen interest, quòd animalibus quidem, cùm sint corpora, proprium generationis tempus præscriptum est, quo omnes ad vitam necessariæ partes figurantur, formantúrq;: morborū autem, cùm sint accidentia corporū, nullū huiuscemodi tempus est præfinitū, sed à prima statim generatione augescunt. Figurationē itaq; generationémq;, proprietas corporū postulat: accidentia autem ipsorum, cùm nullam figurationē desiderent, statim vbi genita sunt, ad incrementū festinant. Siquidem phlegmone (exempli gratia) cùm primū inceperit esse, huiuscemodi speciē habere videtur, qualem habebit vbi erit maxima: sola autem magnitudine differt.

Phlegmones accidentia.

* Porrò pars phlegmone obsessa, calidior seipsa evadit, cum tremore maiori, item dolore & tensione. Sed hæc parua primo aditu sunt: inde autem ad magnitudinem quandam nō omnibus æqualem increscunt. * Postea verò aut discutitur remediis tumor ipse præter naturā, simúlq; illius dolor atq; calor resoluitur, aut certè in pus convertitur. Tempus itaq; nullū inflammationis generationi singulariter proprium tribuitur, ab eo, quod augmenti est, diuersum.

Febris quid.

Febris etiam (qui calor præter naturam est) propriū distinctúmq; generationis tempus non habet. Sed vbi corpus primū calidius quàm antea febrili calore fieri cœperit, inde aliud atq; aliud tēpus affectionis incrementū excipit, vsq; ad per-

Vigor in singulis rebus, est magnitudo summa. *Initiũ morbi.*

ad perfectum vigorem, quem in singulis rebus summã esse magnitudinẽ intelligimus. At verò principium specie quadam ab incremento post ipsum, diuersum esse demonstrare conabimur. Etenim initiũ vniuscuiusq; morbi esse censuerũt veteres, non primũ illum simplicémq; insultum duntaxat, sed temporis longitudinem latitudinémq; notatu dignam ipsi tribuerunt. Post principium ipsum, collocarunt, ascensum: dein, statũ: ab hoc, declinationem. Ex quibus sanè temporibus circuitus morborũ constãt. Ipsorum autem circuituum nonnulli describuntur horis viginti quatuor, quotidianiq; vocantur: alij quadragintaocto, hoc est, duabus diebus & noctibus, vocantúrq; tertiani. Alios (quos appellant quartanos) septuaginta duarum horarũ tempus describit. At hi circuitus omnes, aliquando ad integritatem perveniunt, vt in quotidiana, tertiana, & quartana febri: interdum ad declinationẽ solùm, vel propius ad integritatem, vel longius ab illa, accedent.

Incrementum. *Status.* *Declinatio.* *Circuitus quotidiani.* *Circuitus tertiani.* *Circuitus quartani.*

Tertianæ febris descriptio.

Igitur in auspiciis tertianæ febris (quam exempli gratia propono) horror mediocris oritur. Dein cum maiori horrore extrema omnia refrigerãtur. Postea verò & rigore & frigore cõcutiuntur plurimæ corporis partes. Quo tempore pulsus durior, minórq; q̃ prius, redditur, necnon in contractione velocior. Præterea quies post contractionẽ ferè maior contingit: post dilatationem, eodem cum illa modo: sæpe priori æqualis, etsi aliquando inæqualis. Atque hæc sanè in quibusdam tertianis, curriculo duarum horarum æquinoctialiũ solẽt sæpe cõtingere: in aliis autẽ longiori vel breuiori intervallo. Inde pulsus maior simul & celerior, densiórq; fieri incipiens, sensim singulis cõmemoratis increscit: statimq; ægri calidiores quàm antea reddũtur. In summa, inęqualitas quæpiam non mediocris in corporę per hoc tempus exuperat. Atque hoc sanè est secundum tempus à primo illo, in quo ex priori statu fuit vniuersum corpus refrigeratum, pulsúsque in contrariam constitutionem mutatus. Vbi verò febris ad integritatẽ desinit, tũc pulsus ad naturalem statum revertitur, si qua fides habẽda est sensibus. Primũ itaq; tempus totius periodi est, quo corpus cum prædictis mutationibus pulsũs inalserit. Aliud ab hoc secundum est, quod pulsum & calorem in contraria mutat, douec tota corporis moles æquabiliter concalescat. Post hoc tertium, quo calor etiamnum augescit, pulsibus magnitudine, celeritate & frequentia ei respondentibus. Quarta constitutio post tres cõmemoratas conspicitur, omnibus iam dictis æqualem sibi magnitudinem pro sensus nostri iudicio seruantib. Ad hæc quinta alia, cùm iã calor manifestò decrescit: halitus autem per cutem excernitur, pulsúsq; ad naturalem habitum redit, reiiciens omnia, quæ prę ter naturam in magnitudine, celeritate, frequentia, duritiéque conquisierat. Hoc tempore plurimis ipsorum sudor oritur. Post hoc autem, intermissionis, siue intervalli tempus succedit. Igitur primũ tempus integritati cohærens, quod frigoris sensum præbet, principiũ vocetur. Secundum verò, quod frigus paulatim deponit, tempus inæqualitatis dicatur. Ab hoc tertium, æqualis incrementi. At quartũ post hoc, consistentię. Quintum imminutionis. Sextum denicq; integritatis.

Tertianæ accessionis tempora sex describuntur: quæ & reperiũtur & in aliarum intermittentiũ circuitibus.

Quód igitur sex hæ temporũ differentiæ in tertianarum aliarúmq; intermittentiũ febrium circuitibus reperiantur, id sensu vel multitudo imperita iudicat. Nihil tamen obstat & alium quodammodo febris circuitum in duas, sed maiores partes diuidere: vnam, primæ accessionis à primo insultu ad extremam vsq; remissionẽ: alterã, quæ in declinationis & insultus secũdæ accessionis medio consistit. Quod igitur ab Hippocrate dictum est, in accessionibus abstinendũ esse, pro accessione intelligendũ existimo tempus à primo insultu, vsq; ad ipsam declinationem. Porrò clarioris doctrinæ gratia, omne id quod accessionem sequitur, remissionẽ vocabimus: quãvis in intermittentibus febribus, remissio ipsa ablatio etiam dici mereretur. Diuisimus itaq; febres desinentes ad integritatẽ, quotidianam, tertianam, quartam: quarũ singulæ sex distincta sortiuntur tempora. At verò quæ nõ intermittunt integrè, in quinq; tantũ soluuntur, ab eis nimirũ sola integritate remota. Quarum sanè nonnullæ quotidie accessionem habent: quædam tertio quoq; die. Quæ verò quarto habent, non frequenter, sed rarò evenire vidẽtur, vtpote quæ magna ex parte ad integritatem desinant. Ad hæc, febrium quotidianarũ, tertianarũ, & quartanarũ, quæ ad integritatẽ nõ desinunt, duplex species est. Quædam nanq; magnitudinem, celeritatem, frequentiam, atq; duritiem pulsus deponunt: quædam autem reliqua tria ad naturalem statum deducunt: at cõseruant celeritatem, hæ magis, illæ minus. Verùm in quibus febribus citra sensibilem systolen, accessionis insultus accidit, tria tempora in vnum recidere est necessarium, totúmq; id vsq; ad statum fieri incrementũ. Nam vbi nõ adfuit conspicua systole, ibi nec inæqualitas adessẽ potuit. Statum verò nunq defuisse memini: sed semper sensibili æqualitate in omnibus febribus aliquandiu permansisse. Insultũ etiam millies sine dictis conspexi symptomatis. Quibus febribus nullus circuitus adest, vt iis quas synochas vocant: nec accessio quædam omnino est, neq; prædictæ partes. Attamen hæ quoq; secundũ diuersa tempora totius morbi particulas obtinẽt, aliis modis innotescentes, q̃ per accessionũ tempora. Sed nunc tantùm de febrium circuitibus, iisq; nõ complicatis, sed simplicibus, nobis habetur sermo. Adverte autẽ, aliud esse misceri, aliud inter se complicari. Semitertiana quippe, ex miscella & temperamento quotidianæ & tertianæ febris oritur. Potest tamen ipsi semitertianæ copulari alia simplex febris, vel tertiana, vel quotidiana. At huiusmodi varietas minimè ad hunc librum pertinet. Cæterũ cognitis singularum febrium temporibus, facilè complicatarũ tempora cognoscemus. Igitur de simplicibus dictũ abvndè cùm sit, de commistis deinceps differam: in quibus interdũ horrificus insultus quidã cõtingit, omnes principij peculiares notas habens, præter rigorem: q̃vis interdum & huius quandam imaginẽ repræsentans. Siquidem vehemẽs horror, vel aliquod rigoris initiũ, vel paruus rigor videri potest. At exactũ rigorẽ, qualis in ter-

Febrium nõ intermittentium reperiri tempora quinq;. *Continuarum febrium se remittentiũ species.* *Quartana nõ intermittens, raro invenitur.*

Synochis febribus nullum circuitum adesse, ac proinde neque accessionẽ.

Mistionem febrium differre à complicatione earundem. *Semitertiana ex quibus constet.*

Rigor vehemẽs non adest miscellaneis febribus.

tianis quartanisq; est, febris miscellanea, cuiusmodi semitertiana existit, non recipit. Vbi igitur signa quædam secũdi temporis, febris hæc præmonstrarit, initiũ rursus alterius invasionis horrificum efficit, quod nonnulli repetitionẽ appellant. Aliquando hoc secundò molitur: quibusdam tertiò facit. Deinde vix æquabiliter simplex redditur, adusq; statum increscens. Hęc febris ad integritatẽ nunq̃ desinit. Nã permultum temporis vsq; ad vigorem habet, declinationémq; sine perspiratu sensibili: tantũ abest, vt integré cum sudore soluatur. Quemadmodũ igitur á primo insultu accessio ad vigorem vsq;, multo tempore pervenit, sic à vigore paulatim minuitur: ideóque postridie altera accessio advenit, horrifica quidẽ illa, sed quæ non item cum priori repetitiones habeat. Porrò hæc accessio ad vigorẽ etiã longo tempore ascendit, nec exiguo inclinat: atque ob hoc ipsum tertio die, eadem quæ primo accessio invadit: postea rursus quarto, similis ei quæ secundo habita est, idque perpetuo ordine.

Semitertiana febris accessio nunquam integre desinit.

Hanc igitur febrem, quæ maximé invalescit Romæ, vóco semitertianã. Sunt & aliæ differentiæ particulares febrium, multiq; alij circuituum modi differentiis particularibus variantes, quos ex industria omitto, ceu nihil conferentes ad præsentem commentationem. Atq; hactenus de particularibus morborum temporibus.

Semitertianã febrem invalescere maximé Romæ.

GALENI PERGAMENI de totius morbi temporibus liber vnus.

Totius morbi tempora quatuor.

Otius etiam morbi tempora, similiter ac animantium ætates, considerамus. Quorum vnum quidem & * primum, generationi ipsorum tribuitur, incremento secundum, tertium vigori, quartum denique declinationi, si ægri salui futuri sint. Nam si vel in ascensu, vel statu decesserint, liquet talem morbum non omnia tempora pertransiisse. Ridiculum autem fuerit, primum tempus primæ accessionis, totius morbi principium existimare: cùm nimirum principiũ morbi ad præsidia ferenda, vtiles præbeat indicationes. Ad id principium respiciens Hippocrates, ait: Incipientibus morbis, si quid mouendum videtur moue: cõsistentibus verò, præstat conquiescere. Præterea nõ minus absurdum fuerit, morbis qui intra diem soluuntur septimũ, & iis qui prorogantur in annum, æquale principium tribuere. Ostendimus autem primo libro de Crisibus, totius morbi principium, ipsius cruditatem existere. Porrò inflammationis principium, totum illud tempus existit, quo sanguinea substantia pars affecta repletur. Cùm autem influxus cessauerit, & quod in particula continetur, putrefieri inceperit, calor quidam ob putredinem nascitur, & fusio magis propter calorem: vnde etiam spiritus generatur, atq; ob hæc ambo, particula magis quàm antea distenditur, etiam si nihil influat. Hoc igitur secundum tempus, est inflammationis augmentũ. At cùm humor in pus iam vertitur, maximi tunc dolores partem ipsam corripiunt. Nam in puris generatione dolores, febrisq; magis quàm prius, infestant. Vocatur autem hoc tempus ægritudinis vigor. Quòd si humor in pus mutetur, vel digeratur, minorem tumorem atque tensionem efficiet: huiusmodiq; est declinationis principium. Sic itaq; in inflammatione tempora diuiduntur: nec secus in febri, quæ ab illa trahit ortũ.

Principiũ morbi ad præsidia ferenda, vtiles præbet indicationes.

Principiũ morbi totius, est eius cruditas. Inflãmationis quatuor tempora describũtur.

At quæ ab humore citra inflammationem oritur, molestantiũ humorum cruditatem pro initio habet. Hi vbi concoqui incipiunt, initium finitur, atq; ascensus siue incrementum adventat. Vbi verò maximé cõcoctio perficitur, vigor adest. Quam declinatio é vestigio sequitur; dum symptomatum magnitudo, & humorum copia est repressa: restat autem humorũ modicum, adhuc concoctionem desiderans.

Febrium ab humorum putredine ortarum tẽpora describuntur.

Vlcerum quoq; eadem habentur tempora. Primùm nanq; sanies aquosæ, incoctæ & tenues ab ipsis defluunt. Dein pauciores atq; crassiores. Postea iam pus tenue. Postremò minus quidem copia, sed crassius, & albidum magis redditur: quemadmodum apparet etiam in pleuritide & lippitudine. Quare nullus morborum solutorum existit, qui non hæc quatuor percurrat tempora. Non tamen ex quodam alio quàm cruditatis & concoctionis indiciis, quæ ex recrementis deprehenduntur, cognitio ipsorum constat. Etenim fluxionum quæ ex cerebro per palatum & nares fiunt, non secus quàm lippitudinis, initium quidem est, cùm aquei, tenuésq;, necnõ copiosi & acres, qui fluunt humores apparent: nam extremam hæc cruditatem significant. At concoctionem portendit, crassior & minus acris, modicúsq; humor descẽdens.

Vlcerum tempora.

Tempora morborum non aliunde cognosci, quàm ex cruditatis & concoctionis indiciis.

Iam verò quemadmodum in ætatibus, nõ ipsum vigorem modò, sed omnia quatuor tempora latitudinem habere comperimus: sic etiam particularium accessionum, ac totius morbi vniuersa tempora, latitudinem momentaneam sortiuntur. Vigor itaq; tum accessionis, tum totius morbi, sensibili tempore absoluitur. Igitur vniuscuiusq; morbi proprium quoddam tempus generationis existit, interim sensui manifestum, interim minimé. Post quod rursus augmenti tempus advenit, * nec id æquè manifestum in omnibus. * Post hæc vigoris sequitur tempus, omnino sensibile. Quòd si salus futura sit, declinationis etiam tempus sequetur, & hoc sensui subiectum, cùm nimirum amplam latitudinem habeat.

Tempora vniuersa morborũ latitudinẽ momentaneam sortiuntur.

Morbi cuiusq; generationis proprium quoddã est tempus. Tẽpora totius morbi quatuor.

At verò morborum qui non soluuntur, duplex natura est. Nonnulli enim ipsorum præparationem habent, vbi exactè illam absolutam sint consequuti: alij ex eorum natura sunt, qui soluuntur: id quod eis in ægri perniciem accidit. * Hoc autem contingit tripliciter. Nam aut propter ægrotantium imbecillitatem, vel propter propriam vehementiam, vel propter vtranque, prius perimunt, quàm soluantur. In vniuersum autem, nemo seruari potest, nisi natura superauerit morbum: nec perire, nisi illam morbus prostrauerit. Igitur morbi singuli ex sua quidẽ natura magnitudinẽ quandam possident, quę vel supra vires est, vt eas opprimat: vel viribus ęgri imbecillior, vt ab eis superetur, omnib. probé evenientibus. Proinde cùm supra vires fuerit, homo prorsus morietur. At morbi tẽpora tunc partim

Morborum qui non soluuntur, natura duplex.

Seruari nemo potest, nisi natura superauerit morbũ, nec perire, nisi illã morbus postrauerit.

simili

simili modo cum prædictis sumūtur, partim dissimili. Siquidem initium similiter in morbi generatione constituitur. Ascensus autē, haud in coctionis, sicvti in iis qui superstites sunt futuri, sed in cruditatis signis, letalibúsq; consistit. Ergo bene colorata vrina, & mediocriter crassa, omnium optima existit, quantū ad colorē & consistentiam pertinet. Conveniet autem præterea, vel eneoeema, vel nebulam, vel hypostasin salubrem adesse, vtcunq; morbi natura postulauerit.

Vrina optima qualis.

At cruda vrina est illa, quæ nec suspensum quicquam, nec subsidens, nec nebulā habet: imò quæ nec crassitiem aliquam, nec pallorem assumpsit, sed alba est, & consistentia tenuis, aquæ speciem referens. Quòd si aut nubecula, aut eneorema, aut hypostasis nigricare videatur, talis vrina est letalis: quemadmodū si quędā similia furfuri, vel lamis, in ea videantur. Iam verò si aut fœtida sit, aut pinguitudinē oleaceam in se contineat, mortem minatur. Hęc igitur sunt vrinæ, magni morbi notæ.

Vrina cruda indicans.

Vrina letalis nota.

Magnū etiam esse morbum cognosces, si sputum pleuritide & peripneumonia laborantibus, vel nigrum, vel * fuluum vehementer, vel spumans, vel impense fœtidum fuerit: vel nihil omnino expuatur: idq; ingenti dolore, vel spirandi difficultate hominē affligente. Respōdent his & alij morbi, qui iecur, ventriculúmq; exercent, eodem letalium signorū genere cōprehensi. Vnde in huiusmodi morbis vigorem similiter cum eo qui salubrium est, determinare non licet. Nam illic maximæ accessiones statum definiūt: hic verò nō licet maximas accessiones similiter determinare, cùm morbus quidem ipse à principio incoctus persistat: verū intellectu maximum capere oportet. Porrò in inflammatione quę terminatur, puris generatio, vigoris terminus est: in ea verò quæ nō finiet, homo etiā in eius ascensu mori potest. Cæterū vires validissimæ vsq; ad extremam phlegmones magnitudinē sufficere possunt: quæ magnitudo extrema, vel in gangrænam, vel in putredinē terminatur. Iam verò vno eodémq; tempore duobus tribúsve morbis homo infestari potest: quorū alius iam inclinat, alius principij tempus adhuc, vel augmenti primordia occupat: tertius plurimū auctus est. Deinde hominem mori contingit, non propter inclinantem, vel nunc incipientem, sed ob vehementer auctum.

Sputi pessimi signa.

Qua de causa, tria facultatū nostrū corpus regentium principia, summè considerabis, quonam statu sint prædita. Dico autem hæc, cerebrum, cor & hepar. Deinde alias quoq; vniuersas particulas, ex singulis principiis ortas, nēpe neruos, venas, arterias: ad hæc illas, quæ naturam quidem propriā habent, sed ab omnibus principiis reguntur. Nā ex hac speculatione, primùm, siue vnus, siue plures, in homine morbi sint, invenies. Proximū est, cuiusq; propria tempora ad præsidiorū inventionē necessaria inspicere. Etenim circa initium & fines, omnia imbecilliora sunt: in vigore fortiora: quæ hæc intercedunt, medio consistunt ordine. Igitur in vigore, quod mitigandi vim possidet, in curatione præpollere debet: in principio & fine, quod vehementiam habet. At media tempora, pro summorum proportione capiantur. Neque enim quam quis victus rationem instituet, invenire poterit, neq; vnq̄ nutrire, sine certa temporū distinctione. Etenim si vigoris tempori, etiam sine alimenti exhibitione sufficere possit æger, optimū sanè fuerit, donec morbus inclinet, à cibo abstinere. Si verò sufficere citra cibum nō possit, protinus ab initio in quolibet tempore, quod alimentum admittit, alendus est. Atque hoc remissionis est tempus. Voco remissionē modò, secundam partem totius circuitus in duo vniuersa diuisi, nempe accessionem & remissionem.

Principia facultatum nostrum corpus regentium, tria.

Victus & remedij rationē instituas iuxta ipsius morbi tempora.

GALENI PERGAMENI de locis affectis, lib. I.

Ro differentia partiū humani corporis, variari affectuū curationem cōtingit. Partes igitur quæ in superficie corporis sitæ sunt: vnà cum affectibus quibus vexantur, facilè sensibus deprehenduntur. At verò in imo corpore delitescunt, exercitatæ cogitationis virum desiderant, cùm in partium actione & vsu, tum vel maximè in arte secandi corpora, quæ nimirum nos docet acuratissimè proprietatem essentię vniuscuiusq; partis.* Si igitur inter tussiendum, bronchium aliquod expuatur (est enim id natura cartilagineum) maximo sanè vlcere affligi pulmonem existimemus. Nam tametsi aspera arteria similibus sit ex bronchiis cōpacta, tam grandis tamen exvlceratio, sine præmatura morte in illa gigni nō poterit. Nec verò tantū ex proprietate essentiæ, sed ex magnitudine etiā excrementi reiecti, affectus locus discernitur. vt, si vnà cū tussi excreetur aliqua portio vasis grandiuscula (quod aliquando contigit) tunc certè credendum est illam educi à pulmone. Quādoquidem venæ quæ in asperam arteriā disseminantur, minutissimę sunt, & capillorū instar. Similiter si per dysenteriam tunicam aliquam corpulentiorem aluus aliquando reddiderit, non ab re conicies vlcere crassiora intestina torqueri.

Curatio affectuum variatur, pro differētia affectarum particularum.

Ars secandi corpora, docet nos proprietatem essentia vniuscuiusq; partis.

Essentia proprietas.

Magnitudo excreta substātia.

Necnō ex rebus naturaliter in particulis quibusdam contentis, creberrimè sedes affecta cognoscitur. vt, si vrina per vulnus reddatur, vesicam: sin verò stercus, intestinorū aliquod: at si cibus, ventriculum liquet esse convulneratum. Similiter etiam si vulnerato thorace, spiritus per vulnus effletur, indicat membranam cingentem costas, solutam esse. Præterea sanguis eiectus saliendo, arteriam esse vulneratam denunciat. Qui quidem arteriarum sanguis, eo qui à venis effluit, calidior, tenuior atq; flauior apparet. Ex adhærentibus etiam rebus, affectæ sedis notæ petuntur, cùm nimirum & ipsæ etiam essentiæ proprietatem obtineant. Huius generis est ramentū. quod quidem ostendit illius partis vlcus, à qua reiicitur. Nam si id cum lotio excernatur, vrinæ meatuū: si tussiēdo, spiritalium instrumētorum: si per vomitū, gulæ aut ventriculi: si cum alui excrementis, intestinorum vlcerationē significat. Est præterea & alius diiudicādi motus sumptus à rebus alicubi cōtentis præter naturā. vt, si in vesica aut renib. cōtineatur lapis, in thorace pus: aut deniq; aliqs humor molestus in animalis corpore, illic genitus, vel adveniens extrinsecus. Fingamus igitur

Res naturaliter in particulis quibusdam contenta.

Sanguis arteriarum qualis.

Res adhærētes.

Res contenta præter naturā.

(gratia exempli) aliquẽ tribus diebus non reddidisse vrinã. Ad hæc, evidẽs quidã tumor circa pubem emineat, evidentẽ replerionem vesicæ indicans.

Vrina suppressa quæ sint considerãda.

In primis eñ cõsiderandũ est, num resolutę excretricis potẽnæ nomine id accidat, an ob obstructũ vrinariũ meatum: nã vtrunq; potest accidere. Prius tamen revocare in memoriã oportet, musculũ qui claudit collũ vesicæ, ab actione gescere, dum fungitur vesica suo munere.

Musculus vesicæ collis cõstringens, agit volũtariè.
Vesica non paret voluntatis imperio.

Cuius q̃dem musculi actio, paret voluntatis imperio. At vesica ipsa, vtpote naturaliter agens, minimè voluntati obsecũdat. Inest etenim illi, quẽadmodũ cæteris ferè omnib. partibus, facultas quædã expultrix, qua vtitur, dum cõtristatur ab excremẽtis. Quæ sanè excernendi vis, si aliquando fuerit affecta, fieri potest vt supprimatur vrina.

Vrinam suppressam ob resolutam vim excernẽdi quomodo expellere oporteat.

Proinde si hominem sic figuraueris, vt decbuis sit colli vesicæ positus, ac manibus pubis tumorẽ pressetis, tandem reddetur lotium. Quòd si sic faciendo nihil omnino promoueris, non resolutã eam vim, sed vrinæ fistulã constipatã esse, suspicari oportet. Quippe musculus ei circundatus, si resoluatur, nõ cohibiti, sed præter voluntatem emissi lotij, est causa.

Obstruitur collum vesicæ trifariam.

Trifariã autẽ cõtingit obstrui collum vesicæ. Aut enim corpus ipsius in tantum tumorem attollitur, vt meatus inde occupetur: aut aliquid ei præter naturã, vt caruncula vel callus, innascitur: aut denique à re quapiã adveniente, meatus ipse obstruitur. Porrò corpus eius ad magnitudinem insignem attollitur, si vel inflãmatione, vel scirrho, vel abscessu, vel alio quovis tumore fuerit affectum. In meatu caro quidem oritur, si præcesserit vlcus. Obstruitur meatus, vel à lapide, vel grumo, vel pure, vel crasso lentóq; humore: quæ omnia distinguere oportet, ex præsentibus præteritisq; accidentibus.

Lapidis incumbentis collo vesicæ, indicia.

Sit igitur aliquis puer, qui perpetuò pudendum scalpat. Eius autẽ vrina sit aquæ similis, in qua sabulosa quædam subsideant: dein verò repentè supprimatur vrina: nunquid optima ratione conieceris, huic lapidem incidisse in collum vesicæ? Itaq; supino collocato puero, vt crura reliquo corpore sint sublimiora, multifariã ipsum concuties: sic enim feceris, vt lapis à meatu recedat. Quibus peractis, iube vt puer vrinã conetur reddere. Quòd si profluxerit, notitiã causæ, ac simul curationis modum te invenisse, ne dubitaueris. Sin autem nihilominus supprimatur vrina, tunc demissa ænea fistula, simul lapidem à vesicæ collo repelles, & evocabis vrinam. At nulla lapidis nota præcedente retentum lotium, si sanguis simul cum vrina profluxerit, argumentũ est grumũ aliquẽ extitisse ipsius obstructionis causam. Quanq fieri potest, vt ob vlcus vesicæ, citra sanguinis profusionem, paulatim grumus concrescat. Potest etiã cõtingere, vt sangnis ex renibus per vreteras in vesicam defluens, grumũ efficiat. Ad hæc igitur omnia, sicvti etiã vbi pus, vel aliquis lentus humor meatũ vrinæ obstruxit, haud invtilis est ænea fistula immissa.

Aenea fistula ad quid vtilis.

Sic etiam vbi ob carunculam ab vlcere innatam, vesicæ ceruicem obstructam esse putamus, & ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo quòd immissa ænea fistula vrina vacuatur, id intelligere possumus.

Carũcula collo vesicæ innata argumenta.

Quippe demissa fistula, dolorem mouet in ea meatus parte, vbi vlcus esse coniicimus: fractáq; sub fistula carne, sequuntur cum vrinæ excretione, & cruor & carnis fragmenta.

Coniectura artificiosa.

In omnibus igitur his artificiosa coniectura nobis perq̃ vtilis est, vt quæ inter exactam notitiam, & omnimodam ignorantiam, media quodãmodo existimetur. Cęterũ cuiuslibet partis vsus, magnificè ad affectorũ locorum cognitionẽ conducit. Etenim actio, motus partium factiuus est: at vsus, omnibus inest, vel nihil etiam agentibus.

Vrinæ excretio à quibus fiat.

Fit itaq; excretionis vrinæ actio, à compressione vesicæ, opitulantibus etiã abdominis musculis, vbi vrinam admodum exiguam continet, aut vesica ipsa est infirma. Reliquæ autẽ partes omnes, ad actionẽ sunt vtiles. Porrò si vesica minimè in tumorẽ extensa, vrina reddi nõ possit, necessum est vel vreteras, vel renes obstructos esse. Quapropter hic rursus intueri oportet, num anteq̃ supprimeretur vrina, aut lapidis, aut inflammationis, aut alterius cuiuspiam mali accidentia præcesserint. Neq; interim negligenda est vniuersi corporis dispositio: vt possimus planè discernere, num in ipsis renibus, à lapide, vel crassis humoribus, fuerit obstructio oborta, an in vocatis vreteris.

Actionem lædi est necesse, instrumento efficiente ipsam quomodolibet læso.

Cùm igitur singulæ actiones corporis, peculiaria sortiũtur organa, quibus obeuntur, sanè actionẽ lædi est necesse, instrumento efficiente ipsam, quomodolibet læso. Verũ interdum facilè affectus productus soluitur, ita vt simulatq; opifex causa semota fuerit, prorsus ipse conquiescat. Interdum verò vsqueadeo pertinaciter hæret, vt permaneat diutissimè, etiam ablata causa. Accidit autẽ nonnunq̃, vt efficiens causa pertransiens, nõ firmum faciat affectum: velvti cùm suffusioni similia oculi imaginantur, collecto in ore ventriculi aliquo tenui excremento, vnde vapores sublati ad oculos, similes imagines mouent, quales per suffusiones cernũtur. Oportet siquidem oculos participes fieri eius dispositionis, quæ infestat vẽtriculum, si videndo debeant hallucinari.

Oculus cal[illegible] ...ibus quæ sint considerãda.

Itaque necessum est ordiri semper ab instrumẽto actionis oblæsæ. Dein aũt investigare, quisnam sit ipsius noxæ modus: num videlicet dispositio ipsa sit permanens, an adhuc in generatione cõsistẽs, nec nata perseuerare. Quòd si nunc quoq; fiat, vtrum causa quæ effectum producit, contineatur in ipsa parte, an per ipsam transeat, investigãdum. Etenim arefacto immodicè humore, quem crystalloidem vocant, perseuerans erit oblæsio, & essentiæ ipsius proprius affectus. Si verò crassus humor in pupilla cõstiterit, essentia quidem nondum est læsa, verùm accidẽtis causa in oculo ipso consistit. Tunc autem per ipsum transire dicitur, cùm evaporans humor in ventriculo continetur. Non autem necesse est ad hoc, vt pars aliqua esse affecta dicatur, in essentia ipsius permanentem essẽ dispositionem. Nam vbi vehemens dolor aliquod intestinum infestat, firmato in vna quapiã parte dolore, vt quasi perforari videatur, quo pacto quis vel nequaq̃ intestinum affici dixerit, vel in eo affectum nõ consistere? q̃vis huiuscemodi dolores interdum excreto quodam humore vitreo, vel temporis momento soluantur.

Humor vitreus.

Is igitur humor vitreus, causa illius doloris extitit. Id siquidem quo tangente afficimur,

Causa est id, quo tangente quidem afficimur ablato autem, affectus sedatur.

afficimur, & quo separato quiescit affectus, causam esse, omnibus in cõfesso est. At verò ipse affectus, nonnunquã à causa aliqua oritur: sed ita oritur, vt sublata causa effectrice, haudquaquã permanentẽ habeat dispositionẽ. Interdum autem partim iam factus est, partim etiamnũ fit. Sæpenumero etiam si fieri desinat, vtpote ablata causa, perseuerans tamen permanet dispositio. Velut in dysenteria, cuius affectus, mordax humor existit causa: vtpote qui ab initio extergat, abradátque, ac dein temporis tractu vlceret intestinũ. Quòd si anteaquã produxerit vlcus, * perfluere is humor desinat, affectus ipse nõdum dysenteria vocabitur. Sin verò vlcus iã intestinũ exerceat, etiãsi humor fluiatur, non ob id finitur affectus.

Dysenteriæ causa mordax est humor.

Morbus omnis protinus ab initio eandem sibi ipsi naturã atque essentiam sortitur, nec differt nisi magnitudine à iam absoluto et maximo.

Hoc autem summopere venit considerandũ, omnem morbũ protinus ab initio, vbi primũ corpus ipsum limites temperaturæ, quæ sanitati debetur, excesserit, eandem sibipsi naturam atque essentiam sortiri, nec differre, nisi magnitudine, à iam absoluto & maximo. Siquidem res similares, cùm nullam figuram naturalem desiderent, protinus ab initio eadem essentia constant. Dissimilares verò, & quibus varia est forma, vt domus, essentiam generatione posteriorem habere poterunt. Quum itaque causæ agunt in corpus, ipsa species affectus ab initio est eadem, tamen ob exiguitatẽ nõ planè cernitur: sicuti neque in saxo cõcauitas, quã vnica stilla produxit. Cæterùm id genus affectus exigui, separatis efficiẽtibus causis, illicò à natura vincuntur. Illi quippe duntaxat externo egent auxilio, quos ob magnitudinem vincere natura non potest.

Morbos exiguos subitò vinci à natura.

Igitur vbi primũ mordax humor aliquod intestinũ eroserit, quãuis id quod iam factum est, nondum apertè videatur, nihilominus dispositio ipsa sub dysenteriæ specie cõprehenditur.

Dysenteria est vlcus intestinorum.

Sit aũt hoc initiũ viæ ad inveniendas affectas sedes, nullam actionem lædi, nisi pars quæ illam efficit, afficiatur.

Actio nulla læditur, nisi pars quæ illã efficit afficiatur.

Verùm vt affectio & actio diuersæ sunt voces, ita diuersus quoque earum est vsus. Id siquidem agere dicitur, quod ex seipso motũ obtinet. Affici verò, quod motum habet ab alio. Cùm itaque duo sint motus genera, alterationis & lationis: vbi ad permanentem dispositionem alteratio peruenerit, fuerítque dispositio præter naturam, morbus vocatur: quãuis per abusionem nõnulli eam dispositionem affectum nominent.

Agere quid dicatur.

Affici quid dicatur.

Motus genera duo.

Morbus quid.

Distinguenda tamen est interim propria & primaria affectio, ab ea quæ per cõsensum accidit. Vt autẽ rectã propriáque nominũ appellatione vtar, afficitur quidẽ caput, quando condolescit ventriculo: ægrotat verò, cùm proprio morbo laborat. Similiter vẽtriculũ affici quidem dicemus, vbi à vitiosis molestatur humoribus: ægrotare verò, aut per intẽperiem propriã, aut cùm inflammationẽ, vel vlcus, vel abscessum habet præter naturam.

Affici quando dicatur caput. Ægrotare quã do dicatur caput.

Porrò corruptionis ciborũ tres primæ ac velut generalissimæ sunt differentiæ. Vna quidem per proprios ventriculi morbos, altera à vitiosis humoribus in ipso collectis, tertia ab alimentorũ qualitate inducitur.

Corruptionis ciborum tres differentiæ.

Licet itaque vitiosam ædi coctionem, ventriculo nõ primaria, sed secundaria ratione affecto, miniméque circa actionẽ propriam hallucinante: quemadmodum vbi vitiosi cibi & corruptioni obnoxij ingerũtur. Si igitur quispiã fumosum ructum emittat, igneo quodam calore ventriculũ eius esse dicemus præditũ.

Ructus fumosus significat igneum calorẽ ventriculi.

At deinde rursus distinguendo investigabimus, vtrũ ab intemperie corporis ipsius ventriculi, is calor oriatur: aut à flaua bile, eáque vel in ipsius spacio cõtenta, aut in tunicas ita, vt vix abstergi possit, demissa. At ne hic quidẽ cessabimus. Nam rursus quærere oportet, an iecinore malè suo officio fungente, huiusmodi humor accumuletur: an is ex vniuerso defluat corpore: an etiam in ipsomet gignatur ventriculo. Ergo si in vẽtriculo cibi in fumosam qualitatem mutentur, idque non ex sua ipsorũ natura, causam calidã: si verò acescãt, eam frigidam esse est necesse.

Acescere in vẽtriculo cibos, ob causam frigidam.

Vt discernas autẽ, num intemperies aliqua, an vitiosus quispiam humor ventriculi corpus infestet, offerre oportet cibos qui suapte natura quàm maximè corruptionis modo adversentur: vt panẽ aut chondrum illis, qui in fumũ transmutare cibum consueuerũt: mel autẽ his, qui à cibo acidum saporem percipiũt.

Ructu edito fumoso vel acido, quid agẽdum, considerãdumve, ad vtriusque causam peruestigandam.

Dein considerare excrementa, tum ea quæ vomũtur, tum quæ deiciuntur per aluum: num humor aliquis cum illis quidẽ biliosus & calidus, cum his verò pituitosus ac frigidus excernatur: an nullo vacuato humore, ipsa exiguam quandam mutationem obtineãt. Quippe vbi * citra humoris affluxum igneo calore ventriculus infestatur, panem aut chondrũ absque humore videbis deiici, perquã exigua in ipsis facta trãsmutatiõe. * Quòd si humor quoque prauus in ipso ventre consistens corrumpat cibos, videtur ij, vbi deiecti fuerint, in huiusmodi humore submersi, & ab ipsius actione manifestius alterati. Id quod à vomitione etiam clarius discernitur, si laborans sit procliuis ad vomitũ. Nam cogere eum qui nequeat vomere, absurdũ est.

Vomere nemo cogendus est, nisi sit ad vomendum procliuis.

Atque hæc ita deprehenduntur, si in spacio ventriculi noxius cõtineatur humor. Si verò in tunicis sit imbibitus, vt ad calidum nausea quædam inanis (hoc est, citra vomitum) sitísque vehemens cõsequitur, ita à frigido ciborum cupiditas excitatur.

Nausea inanis indicat calidũ succum imbibitum ventriculi tunicis.

Cupiditas cibi vnde excitetur.

Porrò calida dispositio, vbicunque fuerit, semper refrigeranda est. At quovsque, aut quo modo, aut qua materia refrigerare conveniat, locus affectus cõmonstrat.

Locus affectus quid indicet.

Iam verò iis qui acidũ ructũ ædunt, auxiliatur medicamẽ diatrion pepereõ, aut aliud simile ex aqua vel vino epotũ. Aliis autẽ qui nidorosum, tum absynthiũ, tum hiera picra est ex vsu.

Diatrion peperæon ructui acido confert.

Quo quidem medicamine (hiera videlicet, quæ ex aloẽ cõstat) in potu exhibito, quosdam olim colicos persanaui, quibus mordaciũ humorũ defluxus in intestinũ, conciliauerat affectionẽ.

Hiera picra quibus conducat affectibus.

Cæterũ intestinorũ proximæ ventriculo partes, exhibitis tum cibis, tum potibus: quæ verò nõ ita multũ à sede distant, clysmis promptius curantur.

Intestina supprema cibo & potu, infima propinqua clysmis curari.

Fingamus rursus per ventrẽ deiici excrementa quædam, aliquãdo quidẽ ramenta, aliquando cruentum aliquid, simúlque aliquãdo hæc ambo: tunc sanè intestinum vlcere affectum esse, dubitauerit nemo. At verò vtrum in exilibus intestinis, an crassis, ipsum vlcus consistat, id ex rasura, & exitus tempore, & ex mistione cum stercore, distinguere oportet. Siquidem infimarum partiũ vlcera, nullas omnino vlcerum habẽt notas alui excre-

Vlcus obsideatne tenuia intestina, an crassa, quomodo dignoscẽdum.

mentis admistas: earum verò partium, quæ paulò altius sunt sitæ, vlcera, mistas quidē cum stercore notas habent, sed id leuiter duntaxat. Quēadmodum si multū sint sublimiores, vehementior erit mistura. Præcipuè verò in supremis intestinis vlceris notæ stercori accuratè miscētur. Potest ex vno quandoq; indicio simul & locus & dispositio deprehēdi, aut locus vnà cum causa.

Locorum notæ vnde sumūtur.

Cæterùm locorū notæ, & ab actione læsa, & excrementis, & positu, & doloris proprietate; & propriis accidentibus desumūtur. Affectuū verò, & ab excrementorū specie, & loci natura, & doloris proprietate, & propriis accidentib.

Actio læsa partem affectam indicat.

Actio itaque læsa, affectam partē indicare potest, hoc modo. Si enim accidens aliquod circa cernendi officium euenerit, oculū affici cōstat.

Excrementorū species partem affectam indicat.

Excrementorū species partē affectā indicat, vel quid sint ex essentia illius, vel quòd ab ea cōtineantur.

Positus indicat partem læsam.

Positus etiā affectā partē commōstrat. Durus quippe in dextra præcordiorū parte tumor, nō lienis, sed iecoris affectū est nota: in sinistra autē, nō hepatis, sed splenis affectū indicat. Ad hæc, si membranosæ tunicæ frustulū vomendo fuerit reiectum, aut gulæ, aut ventriculi: si tussiendo, gutturis, aut asperæ arteriæ: si excreando, faucium: si cum vrina, eius fistulæ: si à sede, alicuius intestinorum: si per mulieris pudenda, vteri affectum portendit.

Dolores singuli affectā possunt partem ostendere.

Singuli etiā dolores, pro positus varietate, possunt affectam sedem ostendere. Nam si apparentibus per vomitū vlceris notis, in anterioribus partibus circa præcordia sentiatur dolor, ventriculum: si verò in posterioribus circa dorsum, gulam exulceratam esse est indiciū.

Accidentia propria indicāt locum affectum.

Ex propriis accidentibus etiam innotescit affectus locus. Nam ore ventriculi affecto, fastidium infestat. Per hepatis verò imbecillitatē, excrementa alui, aquæ in qua carnes nuper mactatæ ablutæ fuerūt, assimilantur.

Peripneumonicis videtur maxilla rubea.

At in peripneumonicis, maxillæ videntur rubeę.

Affectuum notæ vnde deprehendantur.

Quin etiam propriæ ipsorū affectuum notæ, in excrementis deprehenduntur: siquidem ramentū, vlceris: si in vrina sabulosum residet, lapidis: cucurbitæ verò seminibus excrementa similia, latorū vermiū indicia sunt. A locis etiam ipsis, morborū indicia sumuntur, eo quòd quibusdam solis morbus ille accidat, quibusdam verò solis nunq̄ eueniat. Quippe soli oculi suffusione laborant.

Lapis in quibus gignatur partibus.

Lapis in vesica & renibus duntaxat nascitur: atq; vt nonnullis placet, etiam in colo. Lumbrici in intestinis gignūtur.

Abscessum cor sustinere non potest.

Dolorē nec pulmo nec ligamentum patitur.

Rursus impossibile est, vt cor abscessum sustineat: aut pulmo, aut ligamenta, dolorē. Ab accidentiū quoq; proprietate affectuum indicia oriuntur. Nam quibusdam per tabificos morbos, vngues adunci euadunt.

Horror intempestiuus cum febre suppurationem inflāmationis indicat.

Intempestinus horror cum febre, inflāmationis ad suppurationē transeuntis indicium est. Lingua nigricans ardentē febrem portendit. Paucæ tamen affectuū sunt notæ, quæ nō simul affectam sedem ostendant.

Affectuum propria signa quæ sint.

Cæterū vt actionum noxæ affectā duntaxat particulā, sic differētię earum, ipsius affectū declarant. Ea igitur sola sunt affectuū propria signa, quę per accidens ipsos sequuntur.

Affici per consensum quando dicatur cerebrum.

Porrò cùm ob vapores vel etiā humores ipsos ascendentes ad cerebrū, mens læditur, nemo sanè dixerit cerebrum tunc laborare primogenio affectu: quanq̄ omni affectu carere, ipsum haudquaq̄ defendi potest. Quare dicendum est, illud per cōsensum, siue cōsortij lege affici: hoc est, ab altera parte talem affectionē recipere. Sunt præterea nōnullæ actiones, quæ idonea indigentes materia, ipsam ab aliis partibus præparatā accipiūt. Qua de re interdū optima ratione cōtingit, nulla existente in actionis cuiuspiam propriis instrumentis noxa, actionē ipsam perire, defectu scilicet eius materiæ, ex qua fieri cōsueuit: vel vti in voce accidit, cuius quidē materia efflatio existit.

Vocis materia est efflatio, quæ fit contracto thorace ab intercostalibus musculis.

* Hæc autē fit cōtractio thorace ab intercostalibus musculis. His igitur nihil agentibus, animal vocē amittit, & quidē nullo interdū in propriis vocis particulis apparente affectu.

Vocis propria instrumenta sunt tres cartilagines quæ cōstituunt laryngē ac præterea epiglottis.

Sunt verò hæ partes, tres cartilagines à tribus cōmotæ musculis; in quos inserūtur nerui demissi à cerebro. Est præterea in gutture ligula, siue epiglottis, maximè propriū vocis ipsius instrumentū. Etenim cecidit quidam ab alto, ita vt dorsi summū affligeretur. Is tertio die exiguam admodum vocem emisit. Quarto deinde die omnino obmutuit: resolutaq; simul fuerūt & crura, manibus prorsus illæsis. Sed nec spirationem amisit, nec difficulter spirabat. Nam cùm tota sub ceruice spina esset ei resoluta, accidit thoraci, vt & septum transuersum, & musculi superni, numero quidem sex, mouerentur. Quippe nerui ex spinali medulla, quæ in ceruice est, in ipsos descendunt. At nerui musculorū intercostaliū, qui efflatum efficiunt, omnes affecti erāt. Vbi igitur sedata fuit spinæ inflammatio, à septimo die vox restituta est iuueni, & crura motionis facultatē, antea interceptā, recuperarūt.

Affectionis per consensum species duæ.

Huiusmodi ergo noxæ speciem, magis propriè per consensum euenire dixeris, q̄ vbi ab humoribus in ventriculo contentis, exhalantibusq;, caput dolore tentatur. Iam verò, vt ad crura facultas quædam, sed citra essentiā substantiámve descendere ob phlegmonem prohibita est: sic ad oculos, cum essentia, vbi obstructi fuerint visorij meatus. Ad guttur autem, q̄uis materia perueniat per illam spinæ dorsi resolutionem, sufficiens tamen ipsius quantitas nequaq̄ accedit. Qui verò ab intercostaliū musculorū perforationē obmutuit, is totā vocis materiam amisit. Porrò quemadmodum crura resoluuntur ob inflammationē spinæ, ita etiam guttur, vocalibus siue recurrentibus neruis (quos ipse inveni) aut incisis, aut laqueo interceptis.

Recurrentes neruos inuenit Galenus.

Atq; idem est modus quo lædūtur gutturis musculi, siue recurrētes nerui, siue ij qui iuxta arterias sunt, vitientur. Vtrinq; enim animalis facultas desideratur, sine qua moueri nemo potest pro voluntatis imperio.

Moueri pro voluntatis imperio nemo potest, sine facultate animali.

Incisis præterea musculis qui epiglottida mouēt, animal etiā euadit mutū. At laqueus collo circundatus nō solū reddit animal mutum, sed etiam suffocat, ipsum respiratione priuando. Aspera autem arteria, si dissecetur, voci quidem nocet, sed animal non priuat respiratione.

Angina est inflammatio internarum gutturis partium.

Angina verò, cùm sit internarum gutturis partiū inflāmatio, strangulationi proportione respondens, respirationē tollere potest, ipsius meatum obstruendo. Idcirco vocalis instrumenti maximè proprius affectus est.

Loci affecti notitia qua ratione Galeno ipsam curationem ostenderit.

Qui autē ex affectu loci notitia ipse curationē inuenerim, ex hoc exēplo perducēs. Occurrit mihi olim

olim quidam, cui ſenſus trium digitorũ manus, iam triginta diebus perierat, prorſus illæſa motione: nec iuuabatur quicq̃ à medicamentis ipſi manui admotis. Cum igitur intellexiſſem ex illo, cùm proficiſceretur Romam, ſe decidiſſe à vehiculo, ac initium dorſi tunc ſibi cõtuſum fuiſſe, nec multò pòſt accidiſſe digitorũ affectũ: cõieci inde, * in primo ſtatim exortu nerui poſt ſeptimam vertebram, partẽ aliquam ob ictum fuiſſe inflammatã, eámq; iam induruiſſe in ſcirrhum. Quippe neruorũ qui à ceruice prodeunt, vltimi pars * humilior, quæ deſcendit per cubitũ, in cutem minorũ digitorũ diſſeminatur, ac præterea per medij digiti mediã partẽ diſpergitur. Quamobrem illi ſpinæ parti, * quæ affectæ particulæ principiũ in ſe continebat, congruenti medicamento cùm ſuccurriſſem, digitis ſuũ ſenſum reſtitui, cum maxima ſpectantiũ omnium admiratione. Quo autem modo ſenſus digitorũ perierit, motu prorſus illæſo, iam audies. Sentire etenim, velvti quiddam pati eſt: moueri autem, ceu quoddam eſt agere. Quamobrem vt quis moueatur, opus eſt robore: at vt ſentiat, vel minima facultas eſt ſatis. Ob idq; neceſſum eſt, vt ſenſu ipſo deperdito, ſimul exoluatur & motus, vbi per vnum eundémque neruum ambæ perficiuntur actiones. Porrò omnis voluntarius motus, ad muſculorum officium pertinet. Quippe nullus neruorũ per ſe, ſine muſculo, vllam huiuſmodi in animãtis particulis actionem efficere poſsit. Cæterũ ad partes mouẽdas muſculi ipſi aliquando quidem * immediatè perveniunt: aliquando verò per medios tendones: quales ſunt illi qui mouent digitos. Si igitur affici muſculorum neruos contingat, digitorum motus peribit: ſi verò eos qui ad cutim pertingũt, tangendi ſenſus corrumpitur. At vbi tota reſoluuntur membra, cùm videlicet cõmune principium eſt læſum, ſimul & motus & ſenſus pereunt. Ac tunc locum primariò affectum, ex læſorum neruorum multitudine duntaxat invenire poteris. Accidit aũt interdum, vt dextra tantùm pars ipſius ſpinæ afficiatur, altera omnino illæſa: aut è contrario, vt illa manente integra, ſiniſtra affectum ſuſtineat: atq; hac ratione nonnunq̃ tota pars ſiniſtra reſoluit, dextera illæſa manente: nonnunq̃ cõtrà, dextra pars duntaxat & afficitur & reſoluitur. Vbi verò non affecta ſpina, tantũ vnus nerui proceſſus eſt læſus, eas duntaxat partes reſolutio occupat, in quas ille neruus eſt diſtributus. Itaque ſi ſpina fuerit affecta, aut aliquod neruorũ principiũ, cõvertenda illuc tota medendi ratio eſt: alioqui fruſtra circa reſoluta membra occupaberis. Iam verò ob frigus immoderatũ, interdũ ſedis muſculus reſolui ſolet q̃maximè, ſiue ſederit quis ſuper lapidẽ frigidũ, ſiue in aquis frigida ſupra modũ fuerit verſatus. Qui ſanè reſolutionẽ ſequitur involuntaria excrementorũ deiectio. Qui igitur in anatome exercitatus fuerit, accuratéq; præcedentia & præſentia accidentia norit, ac ſic ad curandorum morborum experientiã methodo & ratione pervenerit, is inveniet & locum affectũ, & ipſam diſpoſitionẽ. Vt autem affecti muſculi, voluntarias: ſic veſica, necnon inteſtina oblæſa, naturales actiones lædere poſſunt: eò quòd ipſis

Sentire, eſt velut quiddam pati.

Moueri, eſt velut quoddam agere.

Senſu amiſſo, cur motus pereat, vbi per vnũ eundemq; neruũ vtraque actio perficitur.

Neruũ nullũ abſq; muſculo poſſe motũ præſtare.

Spinæ interdũ dextram, interdum ſiniſtram partẽ reſolui.

Medendi ratio nem eſſe cõvertendam ad affectuum originẽ.

Sedis muſculũ reſolui ob frigus immodicũ.

cõtractis excernantur ea quæ cõtinent. Ac differunt certè plurimũ naturalia ab animalibus inſtrumentis: quòd naturalibus quidem, cognata actionis vis inſit: animalibus verò inſtrumentis à principio, velvti lumẽ à ſole, ipſa defluat. Quamobrem ſolis partibus quæ & ſentiendi & mouendi vim habẽt, accidit, vt ipſis interdũ haudquaq̃ affectis, nihilominus eorum actio exoluatur: id quod naturalibus inſtrumentis minimè ſolet accidere. Quoties enim horũ actio læditur, ſemper ipſa primò afficiũtur. Cæterũ animalibus inſtrumentis omnibus, * naturalis quoq; diſpenſatio adeſt, cùm nimirum & arteriarũ & venarũ adminiculo indigeãt, ad eſſentiã propriam ſeruandã. Proinde alterari à vicinis, ipſis vt naturalibus: alterationem verò ſentire, vt animatis evenit.

Inſtrumẽtis naturalib. cognata actionis vis ineſt.

Inſtrumẽtis animalibus, velut lumẽ à ſole, à principio facultas deſfluit.

GALENI PERGAMENI de locis affectis, lib. II.

CAPVT I.

TRes ſunt exercitationis modi circa affectorum locorum notitiam. Quorum vnus circa ſingulas corporis partes, alter circa cauſas & diſpoſitiones, tertius circa differentiam accidentium verſatur. Igitur à locis ſumitur modus, vbi dicimus: Affecto cerebro huiuſcemodi accidentia ſequuntur. A diſpoſitionibus & cauſis ſumptus, exiſtit talis: vt ſi dixerimus: Inflammationis ſeorſum, aut refrigerationis, huiuſcemodi ſunt accidentia. Ab accidentibus, vt cùm dicimus: Hoc doloris genus haſce diſpoſitiones aut hoſce locos portendit.

Exercitationis circa affectorum locorũ notitiam, tres modi.

CAPVT II.

Hallucinatur autẽ Archigenes, vbi dolorem ſtupidum neruis tantũ evenire ait. Quippe ſtupor à frigida diſpoſitione oritur, non neruorum duntaxat, ſed etiam venarũ, arteriarum, carnis, membranarũ, tunicarum, & cutis. Quòd ſi ob id quòd hæc omnia per neruos ſenſum habent, ad neruos illam diſpoſitionem refert, cur non reliquas omnes dolorum differentias, proprias eſſe neruorũ ait? Etenim dolor, triſtis eſt ſenſus: quẽadmodum ipſa voluptas, blandus. Quòd ſi rem accuratius inſpexeris, haudquaq̃ doloris ſpecies dicendus eſt * ſtupidus dolor: ſicvti neq; ſpecies vlceris inflammatũ vlcus: ſed vtrobiq; duarũ diſpoſitionũ concurſus adeſt. Etenim ſtupor refrigeratio eſt inſignis: idcirco corporibus ita diſpoſitis & ſenſus & motus difficultatẽ inducit: quẽadmodum cõpleta refrigeratio, & ſenſum & motum omnino tollit. Quòd autẽ ſtupor diſpoſitionis, nõ doloris aut ſenſus ſit nomen, Hippocrates docet, vbi ait: Stupor enim mediocris dolorem ſoluere poteſt. Porrò cõſtrictas vehementer particulas, atque eos qui torpedinẽ animal dum adhuc viuit, tetigerint, infeſtare ſolet etiã ſtupor. At quibus membrũ aliquod ſtupidum fuerit, ij quicquid tetigerint, obſcuro & hebeti ſenſu percipiunt, neq; moueri poſſunt. Si verò moueri cogantur, dolent. Cæterũ citra hoc quòd moueri tentẽt, affectũ ipſum ſtuporis haud obſcurè perſentiũt, ſed tunc minimè dolent. Stupor itaq; nõ particulæ cuiuſpiam proprius affectus eſt, ſed diſpoſitio, quæ accidere quidem omnibus poteſt partibus, ab ijs tamen duntaxat manifeſtè ſenti-

Archigenis opinio refellitur.

Stupor à frigida oritur diſpoſitione.

Dolor, triſtis eſt ſenſus.

Voluptas eſt blãdus ſenſus.

Refrigeratio cõpleta ſenſum et motum tollit.

Stupor mediocris, dolorẽ ſoluere poteſt.

Stupor quos infeſtare ſoleat.

Stupor accidere omnibus partibus poteſt.

ri, quæ & suoa affectus percipere, & moueri pro voluntans imperio sunt natæ. Iam verò ex carne (quæ nusquā sola ac per se reperitur) ligamēnsq; & tendonibus per ipsam disseminatis, musculorum essentia cōstat: quæ vt permanere posset, venis indigebat, arterisq;. Verùm citra dolorē pulsare, ad solaa arterias pertinet, animali etiamnū rectè valente. Vbi verò ingens inflāmatio est oborta, vel erysipelas, vel abscessus, arteriarū pulsus cum dolore sentitur: cùm per bonam valetudinē, nec cum dolore, nec sine dolore ipsum discerneremua. Etenim duabus præcipuè occasionibus vehemens dolor particulis inflāmatis infertur: * nempe cùm mouentur, & cùm à re quapiam premūtur. Proinde inflammato musculo, duplici nomine, ob dilatataa arterias, dolorem percipimus: & quòd moueātur illæ, & cōprimatur ab adiacente carne, atq; ipsam similiter cōprimant. Quinetiā sine musculo, arteria inflammatoriū affectum sustinens, ipsa per se cum dolore pulsat. Quòd si aliquādo per id genua affectus, stupidus esse pulsus ipsi ægro videatur, tunc scire licet, dispositionē in musculi neruis ita cōsistere, vt ad resolutionē tendāt. Nam dispositio stuporis, media est inter resolutionē & integrā valetudinē. Cęterū neq; in peripneumonia, neq; in laterali morbo pulsatilis potest dolor contingere: idq; ob parnum naturā. Pulmo siquidem, sensum non habet: morbus verò lateralis, mēbranæ cingentis costaa affectus est. * Cuius quidē pars illa quæ costis adhæret, necessariò comprimitur: * quæ verò inter costas est collocata, comprimi nequaq̄ potest, sed inflammationis duntaxat ratione dolet. Siquidem in eo spacio arteriæ consistunt, per musculoa intercostales dispersæ: idq; altius, q̄ vt membranā cingentē costas attingant. At inflāmatis interdum intercostalibus musculis, dilatatio arteriarū dolorem necessariò infert. Proinde æger pro magnitudine inflāmationis, sennet in parte inflammata ipsum dolorē pulsatilem. Igitur pulsatilis dolor (qui vehementes partium sensibiliū inflāmationes sequitur) arteriaa ipsas primario affectu molestat: per consensum autē cæteras partes sensibiles, eò quòd à vicinorum contactu premantur. At neq; in hepate, neq; in renibus vnquam huiuscemodi pulsatio percipitur: quoniā nullus per totū corpus ipsorū, sicvti nec per pulmonē, neruua disseminatur. Quia verò membrana quæ eorū viscerū quodlibet ambit, & per quam dispergitur neruus, sensu prædita est: ob id nimirum in ipsia grauitatia sensus percipitur, vbi tumor aliquis præter naturam illa infestauerit. Etenim membranæ, cutia, adenésq;, cùm his partibus nullæ insint arteriæ, vbi Inflammatæ sunt, nō pulsatili, sed extensiuo dolore cruciantur. In vniuersum autē, primæ doloria species sunt duæ: vna quidem, dum subitò temperies mutatur: altera, dum cōtinuitas soluitur. Siquidem pars intenta, aut cōpressa, aut contusa, aut vulnerata, dolet ob continui diuortiū. Cæterùm nō eandem doloris speciem excitant mordax humor & plurimus: ille quippe rodendo, hic verò tendendo dolorem infert. Quantā autē vim habeat intemperantia ad inducendum dolorem, ex iis licet planè perpendere, qui vehementer refrigerati, ad ignem manus affatim calfacere tentant. Quippe intolerabilem sentiunt dolorem, præcipueq; iuxta vnguium radices. Similiter etiā per dolores vocatos colicos, vbi frigidissimus aliquis humor (qualis ille est quē vitreum Praxagoraa nominat) in quopiam intestino crassiori est impactus, adeò torquētur ægri, vt videantur sibi circa vreterarū regionem terebro perforari: id quod olim mihi etiam cōtigit: cæterū iniecto oleo rutaceo, cùm id paulò pòst conarer excernere, excreui humorem vitro fuso persimilem. Sunt & alij dolores, per quoa palus infixus videtur, q & ipsi corpus affectū crassum esse significāt. Differūt autē inter se, aut multitudine, aut crassitudine, aut rei dolorē facientia potentia siue ea humor fuerit, siue spiritus flatulentus. Siquidem paucus plurimo, & tenuis crasso, & permanens moto, ac denique minus refrigerans; eo qui vehementissimam refrigerandi vim obtinet, minorem solet excitare dolorem. Igitur siue clauo transfixua esse, siue terebro perforari locus videatur, is dolor ad crassum intestinū est referendus. Atqui huiuscemodi dolores, ab eo quo lapis impactua est, discerni nō possunt, nisi quis accidētia quæ postea cōsequuntur, expectauerit. Vtriusq; tamen doloris sunt cōmunia præsidia, & quidē calorifica in primis, siue ea extrinsecus adhibeantur, siue ea iniiciantur. Deinde, nisi mitigatus dolor fuerit, eorum medicamētorū quæ dolorem obtundere possunt, aliquod adhibendū est: cuiusmodi existit, quod à Philone instituitur. Verū si lapis dolorē excitauerit, ipse interdum solus, interdū vnà cū cruore excernitur, ėn vrinisq; subsident sabulosa quædā. At si in colo affectus cōstiterit, nihil horū videtur: sed protinus inflatio quædam & extentio, & flatus complures, & tormina, & excrementa flatibus plena cernuntur. Ea autē licet discernere, si & sup aquā natent, & bubulo stercori similentur. Quinetiā cibi tum cupiditas, tum concoctio, deterior euadit, & præsens, & præcedens, & quę sequetur. Vētriculū nanq; male affici accidit, vt qui parti primariò affectæ cōtinenter adhæreat. Insuper colicoa nominatos affectus magna ex parte præcedit cruditas, & spiritus flatulētus, & vomitus, & nausea, quæ multo tempore inania permanet, & in præcordiis mordacitas, & fastidiū, & indigentia plurima. Igitur id genus dolores vehementissimi, consistere in crassis intestinis putantur. Qui verò mitiores sunt, ex duobus alterū necessariū est: aut quòd in his ipsia sunt, sed à leuiori causa orti: aut quòd in tenuibus intestinis consistant. Porrò qui mordaces dolores sunt, ij à mordaci humore intestinū erodēte fiūt. Vnde dysenteriam semper huiusmodi dolores præcedūt, vtpote per quā intestina vlcerētur. Cæterū dysenteria illa, quæ velvti fæculentū sanguinē excernit abvndāntissimè, iecinoris affecti cēsetur esse symptoma. Ea verò per quā syncerua multúsq; sanguis excernitur, plerūq; vniuersum corpus euacuat, haud secus q̄ hæmorrhoides, aut muliebre profluuiū. Vt verò ad dolorū differentiaa reuertar, punctorius dolor potissimū circa membranas cōsistit. Quāobrem lateralis dolor, punctorius esse censetur. Iā verò hæmodia, siue dentiū stupor,

Caro per se reperitur nunquam.
Musculi compositio.
Pulsus dolorificus quando sentiatur.
Dolor inflāmatis musculis vnde accidat.
Stupor est dispositio media inter resolutionem et integrā valetudinem.
Pulsatilis dolor nec in peripneumonia, neque in pleuritide oritur.
Pulmo caret sensu.
Pleuritis quid.
Pulsatilis dolor quas inflāmationes sequatur, & quibus non accidat partibus.
Extensiuo dolore quæ afficiātur partes.
Doloris species primæ sunt duæ.
Intemperies dolores infert.
Colicos dolores oriri ab humore vitreo, impacto in aliquo intestino crassiori.
Oleum rutaceum colico dolori est remedium.
Dolorē qui humores maiorē, & qui minorē inferant.
Crassi intestini dolor, vt dignoscendus.
Doloris colici, & eius qui ab impacto lapide oritur, sunt communia præsidia calfacientia.
Philonium.
Colici doloris, & orti à lapide, signa diuersa.
Colicos dolores quæ præcedant symptomata.
Dysenteriā dolores mordaces præcedunt.
Dysenteria hepatica.
Dolor punctorius.
Hæmodia.

stupor, solis dentibus & gingiuis accidere solet, vbi quispiam & austeros & acidos cibos ingesserit. Cæterùm complura alia dolorū genera sunt ab Archigene prodita, sed quæ prorsus intelligi nequeant: qui sanè vir, ita omniū affectuū proprietates descripsit, ac si omnes ipse fuisset perpessus: quod non verisimile est. Præterea vbi ait, hemicraneas sphacelodes circunscribi, hoc est, submoueri à dissectione vasorū, minimè declarauit quidnā sphacelos esset: de cuius vocis significato varij variè opinātur. Dein dolorē pulsatorium & turgidum inferri ab arterijs cōtendit, vbi ipsæ per hemicraneas sphacelodes primogenia affectione laborāt. Est autē turgidus dolor, qui à parte primariò affecta, velvti à radice incipiens, celeriter in partes adiacentes transfertur. Id quod non solū in hemicrania, sed in cephalæa etiā solet accidere. Sed neq; illud etiā est verū, affectos neruos protinus intorqueri, indurariq;: cùm reperiātur nōnulli affectus, per quos laxiores evadūt nerui, quemadmodū per atrophiam conspicuum est. In inflammationibus autem & tumoribus præter naturam, manifestè intenduntur nerui. Cæterùm inflammatis partibus, præter tensionē accidit vt rubescant, renitantur, intumescant, & doleant. Adverte tamen interim, propriæ actionis læsionē, esse singularū partium proprium symptoma. Porrò convulsiones neruorum, Hippocratis testimonio, & à plenitudine, & ab inanitione oriuntur, cùm nimirum nerui per eas dispositiones immodicè tēdi possint: quemadmodū chordæ in cithara, quæ à contrarijs aëris statibus, siue humidus fuerit ille, vt rigare ipsas implereq; possit, siue vehementer aridus, ad vltimā tensionem perveniunt. Quamobrem citharistæ, vbi instrumenta post vsum reponunt, solent chordas ipsas laxare. At quod Archigenes dixit, profundos esse dolores neruorū: id ab accidentibus quæ plurimis neruorum eveniunt, est sumptum. Etenim cùm venæ quidem semper priores in superficie consistant: deinde post eas arteriæ, quibus tandē nerui subdūtur: idcirco laborātes tensionē in imo sentiūt. Quanquam multi tendones (quæ corpora sunt neruosa) non profundos, sed in superficie dolores habent, si quando ipsos sic quoq; tendi contigerit: vt sunt illi qui extendunt digitos. Minimè autem neruis accidere potest affixus dolor, vt falsò profitetur Archigenes, cùm magna ex parte doloris ipsorum ad infernas supernásq; extendantur partes. Iam verò membranarū dolores in latitudinem protenduntur: videntúrq; esse æquales, quòd vniuersum illarū corpus æquale existat. Semper tamen vbi intenta particula sensu acutiori est prædita, ibi vehemētior infestat dolor. Ad hæc pleuriticorū nōnulli iugulū dolent, porrecta in hūc locum succingente costas membrana. Aliquādo ad præcordia descēdit dolor, percepto ipsius sensu in septo transuerso, vtpote q̄d necessariò mouetur, cùm pleuritici respirant, idq; magis q̄ cæteræ ipsius thoracis partes. Vbi enim velvti radix doloris consistit in latere, tum laborātes, musculis qui illic sunt, respirare pigritant: ac proinde soli septo transuerso respirationis munus cōmittit natura: quemadmodū in bene valētibus, qui leni, ac minimè violenta vtuntur respiratione. Igitur cùm in internis partibus lateris inflāmatio aliqua oritur, septum transuersum intentum impensius dolet. Cùm verò in supernis, tunc iugulum potius dolor infestat. Vbi ingens in hepate inflammatio oritur, aut vbi ipsum est induratū, dolor qui tunc iugulum in dextra parte infestat, cauæ venæ magis, q̄ membranarū tensionem sequitur. Quòd autem membranarū quæ ossibus adiacent, dolores profundi sint, & velvti dolentium ossiū quandā imaginē referant, haud quidem mirādum est. Proprius autē arteriæ venæq; dolor, extensæ secundum longitudinē corporis, velvti chordæ cuiusdam speciem refert, nullam grauitatē inducens. Porrò vlcerosus dolor non solùm ad cutem, sed ad imas quoq; partes, vt ossa extenditur. Pruriginosus autē ad solam pertinet superficiem: nō tamen primariò, pro ratione ipsius propria, sed per accidens, * quòd nimirū cutis omnes sibi subiectas partes spissitudine superet. Horum ergo dolorū vterq; propriæ dispositionis est accidens. Fiunt autē ob quosdam humores acres: tantúmq; ipsi inter se, quantū dispositiones à quibus oriuntur, dissident. Verū quia crebrò dispositio pruriginosa, vlcerosam antecedit necnon soluta quiescentéq; vlcerosa in pruriginosam fieri trāsmutatio assolet, inde est quòd de ipsis scripserit indistinctè atq; confusè Archigenes. Qui quidem vbi etiam ait, * pungentē dolorem in profundo esse, perperàm hallucinatur: quandoquidem ad membranas is, non ad imas partes propriè pertinere videtur. Similiter vbi infixum dolorem vocat, cùm sinus accesserit, sermo illius absurditate nō caret. Quippe sinus cauitas quædam est, cùm partium antea cōiunctarum, altera distat ab altera. Vbi igitur fluxione impletur, ita vt adiacentes partes tendātur, tunc tensiuum dolorem sentiunt laborantes, nō quidem longo spacio porrectum, sed proprijs limitibus circunscriptum. Præterea dum ait, hepatis dolorē inhærentē, hoc est, eodem in loco permanentem, existere, an nō etiam veris cōtraria profert? Siquidem hepatis dolor, si quispiam alius, vicina corpora ad consensum perducit. Nam & ad iugulum vsq; porrigitur, & spirandi difficultatem creberrimè infert: atq; interdū tussim quoque, & dysenteriam excitat: nec rarò nothas costas infestat. Porrò inter vehementer respirandū nonnunq̄ grauitatē in dextra præcordiorū parte sentimus. Cæterùm si id citra febrim eveniat, aut obstructione, aut dura dispositione hepar laborare conijcito. Nam vbi inflammatione infestatur, tunc febrim adesse est necesse.

sphacelos.

Dolor turgidus.

Nerui in quibus laxantur affectibus, & in quibus tendantur.

Actionis læsio est affectæ partis symptoma.

Conuulsiones oriuntur à plenitudine, & ab inanitione.

Citharistæ cur chordas instrumentorum laxant.

Nerui subduntur arterijs & venis.

Tendones sunt neruosa corpora.

Dolor neruorū non est affixus.

Membranarū dolores sunt lati æqualesq;.

Pleuritide infestāte respiratio tota perficitur à solo septo trāsuerso.

Dolor ab inflā mato hepate.

Dolor membranarū ambientium ossa.

Dolor arteriæ & venæ.

Dolor vlcerosus & pruriginosus.

Cutis superat omnes subditas sibi partes spissitudine.

Dolor pungens.

Sinus quid.

Dolor tensiuus quādo accidat.

Dolor hepatis vicina corpora in consensum adducit.

Hepatis inflāmationi necessariò adest febris.

CAPVT III.

Igitur ad inveniendas affectas sedes, in primis quærere oportet, an singulorū locorū, quomodocunq; afficiantur, propria signa inveniri possint: an pro affectuū ratione alterētur. Deinde, vtrum singulorum affectuum propria sint signa: an circa quamlibet partem variētur. Postea verò expedit, loci simul & affectus memores, signa ipsa perstringere. Velvti si ita acciderit, vt pulmo inflāmatione laboret, tanta spirandi difficultas orietur, tātáq; angustia, vt suffocari laborātes videātur, ac rectè sedere conētur: quē affe-

Pulmonis inflāmati symptomata.

Orthopnœa.

ctum vocāt orthopnœam. Quinetiam calidam sentiunt * expirationē, idq; maximè si erysipelatis particeps ipsa inflāmatio fuerit: quamobrem vbi plurimū efflant, iuuantur, inspirareq; abundanter frigidum aërem desiderant. Sputū verò ipsum modò hoc, modò alio expuunt colore tinctum. Insuper grauitatis cuiusdā thoraci incumbentis sensum sæpenumero ægri percipiunt, ac dolorem ex imo ad ipsum pervenire, & ad pectus, & ad spinam. Præterea febris acuta ipsis adest. Pulsum verò habent, qualem in libro de Pulsibus diximus.

Pleuritidi quæ adsint symptomata.

Similiter vbi membrana costas succingens est inflammata, acuta febris infestat, simúlq; dolor punctorius, vnà cum spirandi difficultate. Magna etiam ex parte sputū colore infectū apparet, haud secus q̄ in peripneumonia. Igitur vtrunq; affectū, respirandi difficultas necessariò cōsequitur, eò quòd affecta particula spiritus instrumentū existat. Oritur autē febris, & propter affectū ipsum (calidus enim affectus est inflammatio) & propter positū. Nam & pulmo, & succingens costas membrana, prope cor consistunt. Sic etiam tussis ipsis vt spiritalibus convenit. Sed quòd aliquid expuatur, id ab affectu ꝓcedit.

Inflāmatio omnis ex affluente fit sanguine. Sputi pleuriticorum species diuersa.

Quippe iam ostendimus, omnē inflammationem ex affluente sanguine fieri. Quapropter si biliosus sanguis fuerit, flauum aut pallidū erit sputum: si pituitosus, spumans & candidū. Si melancholicus, aut nigrum aut liuidum. Si nihil horum infecerit sanguinē, rubrū. Quinetiā in laterali morbo sæpenumero magis biliosum: in peripneumonia verò magis pituitosum sequi sputum conspicuit.

Thoracis partes inflammatas expurgari per asperam arteriam.

Quòd autem inflammatarū thoracis partiū excrementa, per asperam expurgentur arteriam, in causa certè est, tum positus earū, tum formatio, vt quæ per solam hanc viam effluxum sortiantur. At verò ventriculus duos habet meatus: ac quod in eo vitiosum est, supernatare solet, vomitionéq; eiicitur: quod autē in intestinis subsidet, deiectione vacuatur: velvti renū vesicæq; excremēta, meiendo excernūtur.

Cerebri excrementa per quas regiones vacuentur. Sedes affecta vnde dignosci possit.

Nam quæ redvndant in cerebro, per nares præcipuè, nonnunq̄ per palatum & aures exterminātur. Sedes itaq; affectæ dignoscūtur & ab accidētibus, & ab actione læsa, & ab excrementorū qualitate, & à tumoribus præter naturam, & à doloribus, & à coloris vitio, quod sequitur, vel in vniuerso corpore, vel in vna quapiam parte, vel duabus, idq; maximè in oculis & lingua: quibus addere potes etiam eam affectionē, quæ per consensum affligit. Fit autē in hisce omnibus exercitatio, vbi particularia sub eandē viam & rationē ducūtur. In primis igitur intueri oportet, num sit actio aliqua læsa: quippe cum ipsa propriū aliquod instrumentū affici necesse est. Deinde, vbi actionē esse læsam perspexeris, ad modum læsionis accedendo, considera ad quem affectū propriè pertineat. Postea partē affectam expende, num tumore quodam, aut dolore infestetur, & quidem accuratè cuiuslibet horum speciem investigando. Fingamus ergo, vt quispiam inter respirandum, in nothiarū costarum regione doleat: non protinus hunc esse pleuriticum suspicari debes, sed in primis quidē, an tussiendo aliquid expuat, cōsiderare. Id enim si colorarū videris, tunc ægrum dices esse pleuriticū. Quòd si tussiendo nihil omnino expuat, fieri potest vt nihilominus pleuriticus sit ille quidem, sed inflammationē habeat incoctam adeò & impactā, vt nihil ab ea foras eiici possit. Fieri quoq; potest, vt ob hepatis inflammationē dolor in iam dicta sede excitetur.

Iecorarius affectus à pleuritico quomodo discernatur.

Cæterùm ex differentia pulsus, ex deiectionibus, ex tumore præter naturā, ex grauitate & pondere, ac deniq; ex aliis notis, quæ hepatis inflāmationi sæpe solent accidere, iecorariū affectū à pleuritico licebit nobis discernere. Verū in huiusmodi dispositionibus, solidum firmúmq; discernendi indicium, per omne tempus morbi, à pulsu sumendū est: deinde tractu temporis, reliqua etiā consideranda.

Hepate affecto, alteratur totius corporis color.

Nam & linguæ, & vniuersi corporis color alteratur, vbi hepar vitiatum est. Sicvti rursus thorace affectio, increscit tussis, atq; sputa cernuntur.

Affectus primarios ab iis qui per consensum accidūt, distinguendos esse.

Distinguendi tamen sunt interim affectus qui primarij dicuntur, ab iis qui per cōsensum affligūt. Nā si in pleuritide vel peripneumonia delirium aliquod incidat, existimandum est principem animæ sedem, in qua & scientia, & opinio, & cogitatio consistit, consentire thoraci, atq; ob eam necessitudinem affici:

Animæ principis sedes quādo per se, & quando per consensum lædatur. Propriæ functiones cerebri quæ dicantur.

in aliis autem affectibus, vt in lethargo & phrenitide, minimè consentire, sed laborare affectu primario: vndiq; verò affici, vbi propriarū ipsius functionū aliqua oblæsa fuerit. Proprias enim functiones dico, quæ à nulla alia parte vt instrumento, fiunt. Nam re vera videre animam, & audire, haudquaquā negandum est: sed videre oculis, & audire auribus. Atq; vt cogitet, reminiscatur, existimet, eligat, neq; oculis, nec lingua, nec alia quapiam parte vtitur.

Originē motus & sensus consistere in cerebro. Affectuum per consensum curatio.

Verùm quòd * dux sensus & voluntarij motus sedem habeat in cerebro: quódq; cerebrum cōtegatur menyngibus, alibi à nobis est declaratū. Si igitur per solum consensum cerebro affecto, illa pars quæ primitiuo affectu laborat, curata fuerit, priusquā cerebro propria aliqua dispositio eveniat, nullū in ipso accidens relinquetur. Quòd si ex cōsensu permanēs aliqua in ipso dispositio remaneat, nō solùm parti primariò affectæ, sed capiti quoq; remedia adhibenda sunt. Quapropter exactè definire, vtrū cerebrū, an membranæ ipsius primitiuè afficiantur, haud magnam vtilitatem afferre potest, cùm in vtraq; dispositione capiti succurratur eadem medendi ratione.

Cerebri & eius membranarū affectibus eadē succurri medendi ratione. Essentia morbi in primis est cognoscenda. Curationē per contraria moliendam esse.

Præcipuè verò danda opera est, vt morbi essentiā deprehendamus: qua cognita, facilè nobis licebit per contraria curationem moliri. Itaq; non tantū affectum locum, sed causam etiam inferentē noxam, cōsiderare oportet. vt, exempli gratia, delirium est eius actionis symptoma, quæ à loco mentis compote prodit: similiter sopor stupidus: sed à contrariis causis oriuntur.

Delirio & vigiliæ à causa calida oriūtur. Soporosi affectus oriuntur à causa frigida.

Siquidem & vigiliam, & delirium, causa potestate calida efficit. At quotquot somnolenti soporosíq; affectus existunt, omnes à frigida causa proveniūt: id quod ex medicamentorū natura planè discere licet. Quippe frigida stuporem soporémq;, calida verò vigilias & varias motiones inducunt.

Vinum meracum inducit vigilias.

Tenuis etiam victus ratio, & vinum meracius, vigilias pariunt, præcipuè si vinum ipsum fuerit suapte natura calidū, aut etiā antiquius valde. Etenim calida causa motum excitat

Calida cur vigilias efficiant. Frigida cur gignant soporem.

citat, ob idq; vigilias affert: frigus autē ocioſum, & ad motiones pigrum reddit animal: qua ratione ſomnium ſoporémq; conciliat. Igitur qui hæc intelligit, cùm per ardentium febrium vigorem, hominem viderit & vigilare & delirare, deinde inclinante iam febre, & dormire & rectè ſapere, in capite nullam propriam eſſe diſpoſitionē, ſed à febris abundanti calore delirium fieri, perpendet.

Affectus proprius quando putandus sit. Affectus per cōsensum quando dicatur.

Quippe tunc affectus proprius putandus eſt, cùm permanere in parte quapiam conſpicitur. At vbi pars aliqua ſimul cum alia ſic afficitur, vt irritata quidem vna, altera infeſtetur vehemētius: remiſſa verò irritatione, quieſcat, eam per conſenſum affici putandum eſt.

Accessione febris invadente, cur ægri corripiantur sopore.

Sic etiam cōtingit, vt cùm febrium acceſsiones invadere incipiunt, ſopore laborantes grauentur: quòd eo tempore cerebrum ſit vehementer refrigeratū, alioqui paratiſsimū, vt noxam eiuſmodi iubeat, cùm nimirū frigidiori intemperie ſit præditum.

Soporis causa.

Gignitur autem ſopor, vel ab intemperie frigida, vel à pituita in cerebro exuperante.

GALENI PERGAMENI

de locis affectis, lib. III.

IGitur ad cognoſcendas affectas ſedes, curandóſq; illarum affectus, accurata inquiſitione eſt opus.

Remediorū inventio quæ ex vera demōstratione paratur, in iis quæ rarò contingunt, longè experientia præstat.

Cæterùm per artis exercitationem comperi, eam remediorū inventionem, quæ ex vera demonſtratione oritur, in iis quæ rarò contingunt, experientiæ longè præſtare. Nam experimenta duntaxat ſectantes medici, non ea quæ rarò, ſed quæ crebrò accidunt, memoria & imitatione aſſequuntur. Quocirca diſpoſitionū rarò evenientium, nō ſolum curationem, ſed prævenientes etiam notiones ipſarum, negligunt. Ego verò ſemper inveſtigare ſtudui, quænam ſedes vel afficeretur ipſa, vel alteri conſentiret. Cúmq; eam inventam eſſe arbitrarer, tunc ad diſpoſitionem eius inveſtigandam, atq; ex vtriſq; totius curatiui generis indicationē ſumendam, ac denique remediorū qualitatem, quantitatem, idoneámq; materiam comparandam, me accinxi: haud neglecta interim, ætatis, naturæ, temporis, regionis, aliorúmq; id genus omniū contemplatione.

Affecta sedes vnde deprehendatur.

Deprehendi autem poſſunt affectæ ſedes ab excrementis, atq; ab iis quæ affectis partibus adnaſcuntur, necnon à functionū noxa: quibus connumeratur & color præter naturam, figuráq;. Verū vbi nulla mihi patêret aliàs via, ſola functionis læſio fuit ſatis, ad inventionē affectarum particularum.

CAPVT II.

Memoriam exoletam restituere quæ sint consideranda.

Cùm autem exoletam cuiuſdam memoriam reſtituere conarer, primùm quidem apud meipſum inveſtigaui, quænam pars eſſet affecta, cui localia adhiberem præſidia, prius videlicet vniuerſi corporis vacuatione præmiſſa, quod præceptum eſt in morbis omnibus obſeruandū. Deinde, qua via & ratione invenirem ſingula remediorum. Cæterū affectam ſedem eam ipſam exiſtimaui, qua princeps animi vis cōtinetur. Medicamenta autem ea adhibenda eſſe, quæ huius ſedis diſpoſitioni reluctarentur. Cùm igitur huius inquiſitionis gratia cōſuluiſſem epiſtolam quandam ad Marſum, ab Archigene ſcriptam, in qua iubet, deprauata memoria, raſo capiti affigi cucurbitulas, nō iniuria ſanè inconſtantiā hominis ſum demiratus: quòd nimirum neglecto corde (cui memoriā ipſe, ceu opus cognatū tribuit) ad caput remedia trāſferret.

Archigenis inconstantiā demiratur Galenus.

Nam quid per immortales deos ex affectorū locorū notitia (quā ipſe ad medendi rationē ait maximè neceſſariam exiſtere) conſequemur vtilitatis, niſi ab ipſis ad remediorum inventionē ducamur? Ad hęc, ſi affectio quæ oblædit memoriam, exiſtat frigida & ſicca, nullū vſum adferūt cucurbitulæ admotæ, ſiue ex inciſa prius cute, ſiue integra, adminiſtrentur.

Memoria oblæsa à causa frigida & sicca, cucurbitulas admotas non esse ex vsu.

Si quidem detractio ſanguinis, quæ fit, vbi ſcarificata prius cutis fuerit, ad extremū ducit periculum. At citra vllā ſcarificationē cucurbitulæ adhibitæ, ſolius excitandi caloris gratia vtiles eſſe cenſentur: quippe attrahunt ad ſeſe humorē ex imo, id quod magnopere aridæ diſpoſitioni adverſatur.

Cucurbitulæ sine scarificatione adhibitæ, solius excitandi caloris gratia sunt vtiles.

Animæ facultatū singulis quæ sedes tribuantur.

Porrò rationalem animæ vim in cerebro: virilem, iraſcibilémve, in corde: appetitoriā deniq; in iecore ſitam eſſe, nemini nō perſuaſum exiſtimo: id quod vel ex vulgarium ſermone indies diſcere licet. Fatuū ſiquidē aiunt carere cerebro: timido & puſillanimi, cor deeſſe.

Tityo erosum iecur ab aquila fingunt poetæ.

Tityo verò iecur ab aquila eroſum, non ſolùm poetæ, verumetiam pictores, ſculptoreſq; fingūt.

Ratione læsa, sæpe memoriā lædi contingit, vt è converso.

At verò, quē admodum ſi ratio lædatur, ſæpenumero contingit lædi memoriā: ſic ſi memoria vitietur, ratio ipſa quodāmodo etiā labefactatur, vtpote actionis vtriuſq; noxa procedente ab eadem diſpoſitione: quæ vbi vehemētius intēditur, ſimul cum memoria ratio quoq; omnino deperditur.

Stultitia quid.

Ac talis quidem affectio ſtultitia vocatur. Sic in lethargo etiā, in omnibuſq; ſoporoſis affectibus, vtræque ſimul pereūt actiones.

Frigida intēperies, animales actiones omnino reddit torpidas.

Quòd autē affectus hi à frigida intemperie oriātur, quæ animales actiones omnino torpidas reddit, ſanè id vel ex animalib. ipſis, quæ per frigora latêre cogūtur, ſatis liquidò cōſtat: necnon ex frigidis tum medicamētis, tum cibis.

Lactuca soporē gignit.

Lactuca quippe graues inducit ſomnos, ſi multam quis ipſius quantitatē ingeſſerit.

Apophlegmatismi quibus affectibus cōferāt.

Verū & capitis grauitates, quæ ſine mordaci infeſtant dolore, ſomnū ſoporémq; conciliant: quibus apophlegmatiſmi magnificè opitulari vident.

Vigilias qui morbi inferāt.

Igitur vt capitis ardor vigilias, ſic refrigeratio inducit ſoporem. Item bilioſi calidiq; morbi, vigilias, deliria, phrenitides: contrà pituitoſi frigidiq;, ignauiā ſoporémq; efficiunt. Nam quod ad vigilias ſoporéſque per morbos pertinet, calida frigidáq; intemperies primā ſibi facultatem vēdicat: altera verò ab hac, ad humiditatē ariditatémq; refert.

Balneæ cur soporiferæ.

Balneæ ſiquidē, eò quòd madefaciant caput, ſoporiferæ ſunt.

Vinum modicè sumptum inducit somnum.

Haud ſecus vini moderata potio, omnéſq; cibi humectantes.

Pueri cur somnolenti. Senes cur vigiles.

Ex ætatibus etiam, pueritia quidem ob humorē eſt ſomnolenta. Senes verò ob ariditatē, vigiliis vexantur. Omnia igitur hæc argumēto eſſe poſſunt, ad animi ignauiam inducendam, humiditatem præter naturā obtinere ſecundas partes, frigiditatem verò priores. Cæterū vt humiditas ſola, ſi abundet, longos profundoſq; ſomnos inducit: ita ariditas ſola, vigilias. Quòd ſi frigus cū humore intendatur vehementer, ſoporē ſtuporémq; conſtituit: ſine hoc verò memoriæ nocet, ſtultitiámq; inducit.

Stultitia vnde creatur.

Cùm itaque non ſolùm in

frigiditate humiditateq́, verumetiã in ariditate & calore, non paruũ secundum magis & minus, discrimen fit: nihil mirũ, si multifariæ inveniantur causæ quę animales actiones lædere possint.

Actiones principales. *Actiones morales.*

Impræsentiarum autem, clarioris doctrinæ gratia, rationalis animæ actiones, principales: irrationalis verò, morales vocentur. Cùm autem bifariam fieri cõtingat intemperies prædictas, duplex quoq; erit vtriusq; dispositionis modus: vnus quidem, in humidis siccisq; humoribus: alter in corporibus solidis, si quando in eandem intemperiẽ cum mollibus, solidæ partes inciderint. Præterea q̃vis ipsæ intemperies inter se sint contrariæ, *fit tamen ex ipsis interdum mixtum

Vigilans sopor.

quoddam temperamentũ: vt in vigilanti sopore, in quo pituitosus biliosusq; humor exuperat. Ita in calidi frigidiq; cõtrarietate, eosdem quoq; modos invenire licebit, tum per simplices intemperãtias, tum per cõpositas ex ambabus. Quòd si in solidis corporis partibus mixtã ex cõtrariis dispositionẽ fieri fateamur, tres sic prodibunt in vtraq; cõtrarietate intemperies. Igitur huiusmo-

Caput quadrupliciter afficitur.

di affectus omnes capiti advenire solent, sed inter se differũt, nõ solùm mistionis varietate, aut eo quòd magis minúsve intendũtur, verumetiã quia interdum afficiũtur ventriculi cerebri id genus intemperantiis, interdũ vniuersa eius vasa, aut humiditas dispersa per corpus cerebri. Accedit ad hæc quartus quoq; modus, cùm videlicet ipsummet corpus cerebri intemperatũ redditur.

CAPVT III.

Stulticia est intellectus amissio.

Quorum igitur vel memoria, vel intellectus periit (intellectus enim amisio, stultitia est) son nos obseruare oportet. Præterea, vtrum excernant quippiam, vel ex naribus, vel ab ore, quod à capite defluat: an aridæ huiusmodi partes sint. Quippe ex iis dispositionẽ ipsam consequi con-

Memoria excoleta, vel grauiter læsa, causam esse intemperiem frigidã cerebri, quæ calefacienda est.

iectura poterimus. Vbi igitur vel periit, vel grauiter læsa est memoria, frigida est omnino intemperies cerebri: quocirca calfacere ipsum oportet. At verò exiccare, vel humectare, nõ necessarium est: sed si humiditati copuletur, arefacere: si ariditati, madefacere. Cęterùm si inter has medium obtinet, ipsum est conseruandũ. Interdum verò vbi principales actiones sunt læsæ, febris quoque accedit: vt in phrenitide & lethargo. Interdum sine febre adest vitium: vt in mania, & melancholia: id quod modò per cõsensum, modò primaria affectione cerebro laborante, acci-

Affectus primogenij sine primarij, qui sint. Affectus per cõsensum, qui dicantur.

dit. Etenim vbi propriis accidentibus exprimuntur huiuscemodi vitia: permanentiaq; sunt, nec aliis præcedentibus superveniunt, primogenia dicũtur esse. Vbi verò propriis accidentibus minimè limitantur, neq; perpetuò permanent, atq; ad alias affectiones sequunt, per cõsensum ipsa evenire dicimus. Nec interim latére nos debet, vbi quis lege cõsortij afficitur, fiatq; adhuc affectio, quòd deletis efficiẽtibus eam causis, ipsa quoq; simul deletur. Sin autẽ consentientes partes permanentẽ iam habeat dispositionem, q̃vis causa efficiens cõquiescat, ipsa tamen permanebit affe-

Anima principaliũ facultatum affectus, cõsistunt in cerebro.

ctio. Quòd autẽ in cerebro cõsistant omnes principaliũ animæ viriũ affectus, pro confesso habẽt omnes medici, qui studio veritatis tenẽtur: sicuti & quòd omnes nerui qui volũtatis imperio audiunt, à cerebro ducant originẽ. Cõvulso siqui-

Neruos omnes à cerebro ducit originem.

dem vniuerso corpore, omnes profectò autumant, talem quampiã affici partẽ, quę vt in arbore caudex ramorũ, sic ipsa sit cõmunis omnium neruorũ origo. Si igitur partes omnes quæ infra faciẽ sunt sitæ, cõvulsæ sint, primas spinalis medullæ partes affectas esse putandũ est, ac proinde illis opitulandũ. Si verò simul cum vniuerso corpore facies quoq; cõvulsa videatur, nõ modò spinalis medullæ exortum, sed etiam cerebrũ ipsum, à quo nerui faciei oriũtur, curamus. At verò si crus tantũ, aut altera manus cõvulsione tentetur, totius membri convulsio neruorũ, qui ad ipsum feruntur, principium affectũ esse declarat. Cæterũ cùm omnis motus à voluntate profectus, attractis musculis in eas quibus innascũtur partes, fieri videat: nec fieri possit attractio, nisi ad suam originẽ retrahatur musculus, cõstat cõ-

Convulsio quo differat à naturali motu. *Convulsio fit ob plenitudinẽ vel inanitionẽ.*

vulsionẽ in cõvulsis partibus factam, hac sola ratione à motu naturali differre, quòd præter voluntatẽ fit. Porrò ipsam cõvulsionẽ neruorũ, ob plenitudinẽ vel inanitionẽ fieri, q̃verissimè professus est nobis Hippocrates: id quod vel ex fidiculis instrumẽtorum (quæ ob vtranq; intemperiem ambientis aëris, humidam nempe & aridã, adeò tenduntur vt disrumpãtur) liquidò cõstat. Si igitur convulsio fiat vel à labore, vel vigiliis, vel fame, vel solicitudine, vel arida æstuantiq; febre, qualẽ est videre in phreniticis, causam eius ariditatẽ, inanitionémq;, rectè putaueris. Sin verò temulento cupiam, ac omnino pleno homini convulsio accidat, oõ ab re ipsam à contraria causa iudicabis ortum habuisse. Atqui manitioni contraria est repletio. Iam comitialis morbus

Epilepsia est cõvulsio vniuersi corporis, quæ ex temporum accidit interuallis.

convulsio est omniũ corporis partium, minimè quidem perpetua (vt in emprosthotono, opisthotono & tetano) sed quæ ex temporũ accidit intervallis. Nec solùm hac re, sed mentis quoq; & memoriæ, ac sensuum oblæsione, à iam dictis

Epilepsia consistit in cerebro. *Epilepsia vnde gignatur.*

convulsionũ generibus differt. Vnde constat in cerebro hunc affectum consistere. Cæterũ velox eius discussio, crassum humorem spiritus meatũ in cerebri ventriculis obstruentẽ, hunc maximè affectum peperisse declarat: neruorũ principio seipsum quatiẽte, quò excutiat id quod infestat. Itaq; non ab ariditate, inanitionéve, sed à crasso & viscido humore, impediente animalem spiritum, quominus deferatur in corpus, hanc affectionẽ gigni, argumento est, quòd subitò & fiat, & soluatur. Siquidem breui tempore fieri nõ potest, vt vel cerebrum, vel tenuior ipsius membrana, ad tantam ariditatẽ perveniat, vt corio simi-

Anima collocatur in ipsius cerebri corpore, in quo & ratiocinatio fit, et memoria.

le quippiam patiatur. In corpore itaq; cerebri, animæ suam sedem sortitur: in quo etiam fit tum ipsa ratiocinatio, tum recordatio sensibiliũ imaginum. Primũ autem instrumentũ ipsius animæ, tum in sensibilibus actionibus vniuersis, tum iis quæ à consilio & voluntate proficiscũtur, spi-

Anima primũ organũ est animalis spiritus, qui in cerebri ventriculis continetur, sed præcipuè in postremo.

ritus est animalis, qui in cerebri ventriculis continetur, sed præcipuè in postremo: q̃vis nõ contemnendus sit medius ventriculus, quẽ amplecti multis rationibus cogimur, vt duos anteriores deferere. Satis tamen fuerit ad curationem, nosse sedem affectam esse ipsum cerebrũ: atq; in eius ventriculis humorẽ crassum & viscidũ comprehendi,

prehendi, nunc pituitosum, nunc melancholicũ. Pituitosum in præsentia humorẽ appello, in quo humiditas frigiditasq́ue: vt melancholicũ, in quo siccitas & frigiditas dominatur.

Pituitæ differẽtiæ.

Ac pituitæ quidem vnum genus est, quod quotidie vel screando, vel vomendo, vel emungendo educitur, vaporoso spiritu plenũ, vt ne sensu quidem lateat ipsum esse dissimilare. Alia verò pituita, similaris quidem videtur, licet fortassis nõ similaris existat: qualis est tum crudus humor, qui in vrinis subsidet: tum is qui à Praxagora vitreus vocat. Ex quo genere videtur esse & saliua, quæ neque fluida admodum fit, neq; aquosa. Verũ saliua nõ vnica duntaxat qualitate gustum solet afficere, nedum vniuersa pituita.

Atra bilis species.

Sic atra bilis quoq; ob substantiæ varietatem nõ obscuras differentias sortitur. Nam alia est velvti fæx sanguinis, quæ admodum spissa existit, fæcibus vini haud absimilis. Alia verò, q̃ superior essentiæ est multò tenuioris: atq; vomentibus ipsam & olfacientibus videtur acida. Hæc etiam attollit in bullas terrã, eámq; radit, atq; fermentat. At illa quam fæci vini similem esse dixi, in terrã effusa nõ inducit feruorem, nisi forte in ardenti febre ipsam præassari cõtingat: neq; vlla etiam acida qualitate participat: quare iudicio meo potius melancholicus aut succus aut sanguis, q̃ atra bilis, dicenda est.

Epilepsiam fieri à crassa pituita, vel à melancholico succo retento in meatibus ventriculorum cerebri. Melãcholia vnde oriatur. Maniæ causa. Phrenitidis differentia.

Igitur vt crassus pituitæ succus, ita hic quoq; cominalem morbũ solet efficere, vbi in meatibus ventriculorũ cerebri retinetur, siue is medius sit, siue postremus. Vbi verò in ipso cerebri corpore abvndat, eam insaniæ speciem, quam Græci vocant melancholiam, inducit. Quemadmodũ alter atræ bilis succus, qui præassata flaua bile nascitur, ferina gignit deliramenta, modò cum febre, modò absque illa, in cerebri corpore abvndans. Atq; hanc ob causam phrenitis nonnunq̃ est mitior, vbi à pallida bile ortũ traxit: interdũ vehemẽtior, vbi flaua bilis eam peperit. Deliria autẽ quæ per febriũ vigores accidũt, nõ propria cerebri affectione, sed per cõsensum fiunt. Quãobrem sic delirantes, minimè appellamus phreniticos: quia phreniticorũ insania nõ quiescit mitigato febrium vigore.

Phreniticorum insania quomodo ab ardentiũ febrium delirio differat. Deliriũ ardentium febrium quomodo fiat.

* Quemadmodũ igitur phreniticorũ febris, vnũ quoddã ex symptomatibus dispositionũ cerebri iudicatur, sic ardentiũ febriũ symptoma deliriũ est: quod nimirũ fit elatis ad cerebrũ multis vaporibus * calidis. Haud secus gignitur ea affectio, quæ suffusioni est persimilis, à ventriculi dispositionibus ortum trahens. Nanq; ventriculo cerebrũ, cerebróq; ventriculus, suas affectiones trãsmittit, idq; propter neruorũ à cerebro ad os ventriculi descendentium magnitudinẽ: per quos etiã sensus huic particulæ, q̃ vlli reliquarũ corporis partiũ, acutior est.

Ori ventriculi inesse acutiorẽ sensum quàm reliquis corporum partibus. Consensus atq; necessitudo cerebri cum ventriculo, vnde fiunt [illegible]. Hypochõdriacos affect. quæ sequantur.

Quocirca fracturas quidem capitis, vbi ad membranas vsq; perveniunt, biliosus vomitus: capitis autẽ dolores quomodocunq; fiant, nausea stomachiq; morsus consequitur. Hypochondriacas verò & flatulentas vocatas affectiones, melancholica comitat tristitia: haud secus q̃ acutas febres delirium, & * nonnullas oris ventriculi dispositiones, affectio suffusioni persimilis. Sic neruosis partibus inflammatis, promptius q̃ reliquis, deliriũ supervenire solet: idq; ascendente ad caput, interdum per cõtinuas partes solo calore, interdum spiritu vaporoso, vel fumoso, vel fuliginoso.

CAP. IIII.

Cerebrũ quando afficiatur vt instrumentum, & quãdo vt pars similaris.

Igitur crassi humores qui in cerebri substantia abvndant, interdum ei velvti instrumentali, interdum vt similari nocent. Cùm enim meatus obstruuntur, vt instrumentali: cùm verò alteratur temperamentũ, vt similari.

Melancholici magna ex parte epileptici fiunt, & è converso.

Proinde rectè ab Hippocrate dictum est: Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiũtur: & contra, morbo comitiali laborantes, melancholici evadunt. Atque horum vtrumlibet magis accidit, provt vel in hanc, vel in illam partem infirmitas repit. Si enim in corpus, epileptici: si verò in mentem, melancholici evadunt. Cùm autem non solùm ab atra bile, sed etiam à pituita morbus cominalis oriatur: sciendum est, solum eum qui ab atra bile ducit originem, in melancholiam transire posse.

Atra bilis quãdo in cerebri corpus, et quando in animam repat.

Etenim cùm anima ipsa, aut temperamentum actiuarum sit qualitatũ, aut ab ipsarum temperamento mutetur: bilem ipsam vbi cerebro, velvti parti instrumentali, nocet, ad cerebri corpus converti ait: id quod in obstructionibus fieri cõstat. Cùm verò temperamentum mutando, ei velvti similari nocet, ad mentem eam repere dicit. Accidit autem cerebro, vt nonnunq̃ vniuerso in venis sanguine melancholico effecto, ob cõmune vitium, ipsum quoq; lædatur. Nonnunq̃ verò, totius corporis sanguine prorsus innocuo, solus is qui in cerebro contentus est, alteratur: idq; bifariam fit. Aut enim aliunde in ipsum deriuatur: aut in ipsomet melãcholicus humor genitus est, cùm videlicet internus calor aut flauam bilem, aut crassum atrúmq; sanguinẽ superassauit. Si igitur vniuersum corpus redvndet melancholico sanguine, curationem à venæ sectione auspicari oportet: si verò cerebrum tantùm, æger tunc (quod ad hanc dispositionẽ pertinet) sanguinis detractione non indiget: quãuis ob aliã causam sanguis detrahi possit.

Melancholicus sanguis in quibus minime habeatur, & in quib. omnium maximè accumuletur.

Vtrum verò melancholicus sanguis vniuersum corpus, an solum cerebrum occupet, sic discernendum est. In primis vniuersi corporis habitum, qualis nam sit, accuratè consideres velim: memineris q́ue, quòd molles, & candidi, & obesi, nequaq̃ humorem melancholicũ possident. Macri verò, & nigri, & hirsuti, & quibus latæ sunt venæ, aptissimi sunt, vt huiusmodi in ipsis humor accumuletur. Fitq; interdum, vt * admodum rubicundi, affatim melancholicum temperamentum cõtrahant: atq; post hos etiam flaui, si præcipuè vigiliis, & multis laborib. & sollicitudine, & tenui victu educati fuerint. Cuius generis etiam hæ notæ existunt si hæmorrhois aliqua sit restricta, aut cõsueta aliqua sanguinis evacuatio: aut vsus fuerit æger cibis melancholici succi.

Cibi melancholicum succũ gignentes.

Porrò qui sanguinem melancholicum gignunt, hi ferè sunt: caprina bubuláq; caro, magisq; hircinæ & taurinæ: sed maximè asinorũ & camelorum carnes: itémq; vulpinæ & caninæ. Magnũ ad huiusmodi sanguinis generationẽ momentũ adfert etiam * leporis esus, sed multò magis aprorũ. Limaces quoq; sanguinẽ melancholicũ pariunt, si frequens sit eorum vsus. Præterea omnium animalium terrestrium carnes sale conditæ: necnõ

aquatilium carnes, vt thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis, atq; cetaceorũ omniũ. Ex oleribus autẽ, brasſica ferè ſola, gignere ſanguinẽ id genus cõſueuit: quemadmodum & arborum germina, vbi vel muria, vel oxyhalme condiuntur, præcipuè lentiſci, terebinthi, rubi, canirubi. Leguminũ verò omniũ maximè lentes inter melancholicos cibos annumerantur: mox furfuraceus panis, & qui ex typha & vitians ſeminibus factus eſt. Præterea vina craſſa, nigráq;, aptiſsima ſunt, vt ex ipſis humor melancholicus fiat. Vetus etiam caſeus, ſi ſupercalfactus in ipſo corpore fuerit, facilè huiuſmodi humorẽ procreat. Sunt etiam nõnulli, qui per febriles morbos contraxerunt melancholicũ ſuccum. Ad efficaciorẽ autem notitiam, non parũ confert anni tempus, ac præterita præſénſq; ipſius cõſtitutio: necnon regio, & laborantis ætas. His itaq; omnibus præmeditatis, ſi exiſtimas in vniuerſi corporis venis contineri ſanguinem melancholicũ, quò certiorem habeas notitiam, cubiti venam ſeca, præcipuéq; mediam, quæ cõmunis eſt, & ei quæ humeralis dicitur, & ei quæ per axillam ad manum fertur.

Venã mediam in cubito pertũdẽdam in eſſe, quo ſanguine melancholico abundant per vniuerſum corporis habitum.

Quòd ſi tum fluens ſanguis nõ videatur melancholicus eſſe, ſupprimatur cõfeſtim. Si verò talis appareat, vacua quantùm pro laborantis corporis habitu ſatis eſſe conieceris. Eſt præterea tertium melancholiæ genus, morbi comitialis exemplo, vbi ortum à ventriculo ſuſcipit: ſolétq; medicorum nonnulli hanc diſpoſitionem, hypochondriacũ, flatulentúmq; morbum vocare.

Hypochõdriaca ac flatulẽta melancholia, quæ à vẽtriculo oritur, ſigna.

Quem ſanè (vt Diocles teſtatur) ſumpto cibo concoctu difficili, ſtatim ructus acidus comitatur: cum eóq; flatus & æſtus. Ad hæc fluctuatio in præcordiis, non ilicò, ſed vbi cibos venter complexus fuerit. Interdum etiam ventriculi vehementes dolores, qui nõnullis ad dorſum vſq; extenduntur. Cæterũ ægri cibis concoctis quieſcunt: móxq; aliis ingeſtis, eadẽ revertuntur ſymptomata, quæ interdum ieiunos, interdũ etiam à cœna affligunt, ita vt ægri vomant cibos crudos, & pituitam ſubamaram, calidámq;, & adeò nonnunq̃ acidam, vt dentes torpere videantur. Atq; horũ plurima ſtatim ab ineunte ætate eveniunt. Vtcunq; tamen acciderint, omnibus protelantur.

Hypochõdriaca melãcholiæ cauſa.

Cuius morbi cauſam, calorẽ immoderatum venarum meſeraicarũ, obſtructionémq; earundem, à craſſo ſanguine ortam, idem Diocles aſsignat. Videtur autẽ in ipſo ventriculo per huiuſcemodi affectus, inflãmatio quædam conſiſtere: ſanguis autẽ in parte inflammata contentus, & craſsior eſſe, & atra bili ſimilior. Quo quidem exhalante ad cerebrum, melancholica eveniunt circa mentẽ ſymptomata. Frequentiſsimè etiam videmus, flaua in ventriculo bile contenta, caput dolore affici: illa verò eiecta per vomitum, ilicò dolorẽ compeſci. Atq; inter optimos medicos convenit, nõ ſolùm hæc accidentia, verumetiã epilepſiam, aliquando capiti à ventriculo oriri.

Epilepſiam aliquando oriri à ventriculo.

Cæterũ melancholicos vt nunq̃ deſerit timor: ita eorũ phantaſmata præter naturã, non ſemper eodem genere cõtinentur. Siquidẽ alius ſe teſtam factum putauit: atq; idcirco obvientibus cedebat, ne collideretur. Alius, ne Atlas, qui mundũ ſuſtinere dicii, grauatus ſub tanto onere, illum à ſeſe excuteret, atq; ipſe cõminueretur cum eo, pertimeſcebat. Differunt porrò inter ſe melancholici: nam omnes timent, mœrent, vitã damnant, odio habent homines, ſed nõ omnes mori cupiunt.

Melancholicos nunquam deſerit timor.

Melancholicorum ſpecies variæ.

Quippe hoc ipſum nõnullis melancholiæ caput exiſtit, quòd pertimeſcunt mortem. Sunt qui ſimul & mortem metuant, & mortem ſibi conſciſcant. Quemadmodũ igitur externæ tenebræ pauorem inducunt, ſic atræ bilis color, mentis ſedem tenebris ſimilem reddens, timorẽ efficit.

Atra bilis cur timorem inducet.

Siquidem tum humores, tum ipſa temperies corporis, poſſunt animę actiones mutare, id quod à nobis eſt demonſtratũ in eo libello cui titulus eſt, Quòd mores animæ corporis temperiem ſequant. Ergo ſi circa ventriculũ prima inceperint ipſius morbi ſymptomata: quib. auctis melancholica ſequat affectio: deinde alui deiectione, vomitu, proba coctione, ructibúſq; leuetur is qui laborat, hypochondriacũ flatuoſúmq; ipſum morbũ vocabimus.

Hypochõdriacus morbus qui dicendus.

Accidentia verò ipſius dicemus & mœſtitiam, & metũ. Vbi verò propria melancholiæ accidentia eſſe auctiora videntur: circa ventriculum aũt aut nulla, aut perexigua cernunt: haud ab re exiſtimaueris, primitiuam in cerebro affectionem conſiſtere, ob atram in ipſo bilem congeſtam. Quem morbum minimè inveteratũ, frequẽtibus balneis, victúq; humido & boni ſucci, nullo alio præſidio adhibito, ipſe aliàs curaui. Nam vbi diuturnus ipſe morbus eſt factus, fortiora remedia poſtulat.

Melancholiam recentẽ qua victus ratione curarit Galenus.

CAPVT V.

Epilepſia tres differentiæ.

Morbus comitialis, ſimiliter vt melancholia, tribus clauditur differentiis. Verùm omnibus cõmune eſt, quòd afficitur cerebrum, ſiue primaria affectione, ſiue conſortij lege. Prima igitur differentia exiſtit, vbi affectus in ipſo conſiſtit cerebro: id quod pluribus epilepticis accidit. Secunda, vbi ab ore ventriculi per cõſenſum diſpoſitio aſcendit ad cerebrum, quemadmodũ per ſuffuſiones contingit. Tertia denìq; fit raró, cùm à parte alia quavis ipſe affectus incipiens, inde, ſentiente id ægro, ad cerebrum vſq; perrepat. Quale genus morbi ipſe adhuc adoleſcens primùm vidi in puero tertiumdecimum ætatis annum agente: qui ſanè narrabat, diſpoſitionem ipſam à crure initium capere: mox illinc rectà aſcendere per fæmur & eminentes ei lumbos, ac per latus id, ad ceruicem, donec perveniret ad caput: quod cùm primùm tangeret, ipſum haudquaquam ſibi conſtare.

Curam huius epileptici habes ſeq. col. verſ. 20

Interrogantibus autem medicis, quale eſſet quod ferebatur ad caput, nihil habuit quod reſponderet puer. Alius tamen compos mentis dicebat, velvti frigidam quandam auram exiſtere. Vnde ex duobus alterũ Pelopi præceptori placuit: aùt quòd qualitas quædam, alteratis per continuationem partibus, aut ſpiritalis ſubſtantia trãſmitteretur.

Pelops Galeni præceptor.

Nec mirandũ eſſe dicebat, tam validam vim eſſe humori, in affecta particula præter naturã genito, vt cum perniciosarum ferarum venenis componi poſſet. Etenim vbi phalangium momordit aliquem, q̃uis paruũ exiſtat animal, exiſtimare tamen debemus, venenũ ex ipſius ore, primò quidem in ſuperficiem, dein verò in totũ corpus deferri.

Phalangij morſus.

Præterea marinę turturis, ſicvti & terreni ſcorpionis aculeus,

Turturis marinæ aculeus.

Scorpionis aculeus.

aculeus, q̄vis in extremam illam acutissimámq; partem finiatur, vbi nullum foramen est, per q̄d venenum deiici posit: necessum tamen est, vt excogitemus substantiam quandam inesse illi, aut spiritalem, aut fluidam, quæ vt mole minima, ita facultate est q̄ maxima. Siquidē cùm nuper fuisset quidam ictus à scorpione, videor mihi esse (inquit) percussus grandine: erátq; omnino frigidus, frigidóq; sudore perfusus. Quippe vbi ex icta parte per totam ipsam celeriter distributa fuerit veneni vis, contingit eam, eodem rursus contactu, in singulas subiectarū ei partium recipi: mox ex illis in alias cōtinuas, donec in aliquā pervenerit principem: quo tempore, mortis periculum instat. Ad hanc rem in primis conferunt vincula partibus supernis iniecta, abscissióq; partium venenatarū. Noui equidem rusticum, qui epoto è viperis medicamēto, rescisso prius digito, evasit: sicvti & aliū quendā, qui sola sectione, citra medicamen est liberatus. Sed epilepticū illum puerū medici quoq; sanarūt, primò quidem vniuersum eius corpus purgantes, dein medicamen ex thapsia & sinapi, parti primò affectæ adhibentes, ac supra illam medium membrū ligantes. Quod verò ad causam pertinet, ob quam in huiusmodi per consensum affectibus, epilepticæ cōvulsiones fiant: probabile satiè mihi videtur, quemadmodū frequentissimè singultū fieri videmus affecto stomacho, ita hanc oriri dispositionem. Etenim cùm ventriculus ciborum mole grauatur, aut vbi à corruptis cibis mordicus infestatur, singultu hauddubiè corripitur. Imò verò acris humor ipsum ventriculum mordicans nō singultum modò, sed convulsionē etiam, per vniuersum excitat corpus. Quo eiecto per vomitum, ilicò convulsio sedatur. Quo minus mirandum est, si neruorū principiū motu huiusmodi concutiatur, vt à se expellat, quicquid fuerit id, q̄d à parte primò affecta, ad ipsum transmittitur. Vbi verò deperdito sensu quis cōciderit, non accidente motu, quo vel cōvelli, vel salire videatur, affectum ipsum oriri à frigore censeo. Quo in genere cōtinetur lethargus. Apoplexiæ autē, quòd subitò eveniat, aut frigidum, aut crassum, aut viscidū quippiam, quod affatim principes cerebri ventriculos impleat, non totius substantiæ intemperiē, causam esse, est perspicuū: velvti lethargi, phreniridis, maniæ, melancholiæ, stultitiæ, amissæ memoriæ, sensuum hebetationis, & resoluti motus. Porrò in omnibus his affectibus in quorū numero apoplexia continetur, periculi magnitudinē ex nocumento respirationis conii cere oportet. Siquidem in cunctis soporosis affectibus, etsi corpus nec moueatur, nec sentiat, sola tamen spiratio, quæ musculorū * thoracē mouentiū est munus, seruatur. Porrò musculis vniuersis, principium motus ab innatis ipsis neruis accedit, qui à cerebro initium primariū sortiuntur. Quamvis enim ex medulla spinali permulti oriri nerui videant͂, vim tamen quam habet illa, cerebrum ipsi omnem suppeditat. Cùm itaq; spirationem vehemēter impeditam cōspexeris, nō paruam in cerebro morbidam dispositionē esse conicies, præcipuè in soporosis affectibus, qui omnes consistunt in cerebro.

Scorpionis venenū refrigerare.

Ictus à venenatis bestiis partesq; quomodo sint curanda.

Epilepticæ convulsiones quādo fiant in affectibus per consensum.

Singultus quādo concitetur.

Cōvulsionis epilepticorū causa.

Lethargus.

Apoplexiæ causa.

Apoplexia occupante, periculi magnitudo ex nocumēto respirationis colligi debet.

Nerui oriuntur à cerebro, musculisq; principiū motus largiuntur.

Soporosos affectus omnes consistere in cerebro.

CAPVT VI.

Affectus vertiginosus siue primariò, siue lege consortij accidat (quod solet ob consensum ventriculi) ad cerebrum ipsum pertinet. Quo detenti, vel à minima occasione hebetātur, adeò vt interdum cadant, si vel ipsi vnico duntaxat circuitu in gyrum agantur, aut quippiam aliud circūrotari viderint. Est autem rationi consonum, huiuscemodi affectionem fieri, elato per magnas illas arterias, quæ plexum retiformē constituunt, vapido calidóq; spiritu, atq; cerebrum ipsum replente. Fieri etiam potest, vt inæqualis intemperies cerebri, huiusmodi spiritum gignat.

Vertigo ad cerebrum pertinet.

Vertiginis causa.

CAPVT VII.

Cephalæa (qui affectus ad cerebrū etiam pertinet) est capitis dolor diuturnus, difficultérq; solubilis, qui à parua occasione vehementes possi der accessiones, ita vt qui eo torquetur, neq; strepitum, neq; vocē, neq; luminis splendorem, neq; motū perferre posit: sed tranquillitatem, obscurúmq; cubiculum quærat, idq; ob doloris vehementiam. Ad hæc, accessiones huiusmodi, velvti in comitiali morbo, intermissiones habēt, interceditq; tempus, quo perfectè liberari vidētur ægri. Differt autē à cephalalgia, quòd in hac non vsqueadeò imbecillæ reddātur partes affectæ, vt in cephalæa, licet in vtroque affectu caput minimo negocio afficiatur. Sunt tn̄ nonnulli, quibus caput aptissimum est vt impleatur: atq; vniuersi quoq; corporis habitus ad ipsum implendū idoneus. Alij, omnes capitis partes aptas habent, vt afficiātur. Quibus, vbi vitioso victu vtuntur, accidit vt cephalæa arripiantur. Quo minus mirandum est, si horum aliis membranæ cerebrum continentes, dolore afficiantur, aliis pericraniū duntaxat. At quibus intra caluariam est dispositio, iis ad oculorū vsq; radices, ipse dolor extenditur: quòd nimirū à cerebro, & ab vtraq; membrana, necnō à vasis quæ in ipsis sunt, velvti germina quædam illuc deducātur. Sed & eorū quibus dimidia capitis pars dolore infestatur (vocantur autē ij hemicranici) alij extra caluariam, alij in capitis intimis partibus dolorē percipiūt. At verò dextram capitis partem à sinistra distinguit sutura per longitudinem ipsius exporrecta. Sub qua, intra capitis ossa, linea mediū cerebrū diuidens manifestè protenditur: ad quam etiam pervenit anteriorum duorum ventriculorū septum. Ea porrò corpora suapte natura idonea sunt vt ipsis caput impleatur, in quibus vaporosus calidúsq; spiritus gignitur: aut quibus biliosa excremēta cumulātur in ore ventriculi. Atqui spiritus, dolores tensiuos pariunt: biliosa excrementa, dolore mordaci afficiunt. Dolores à plenitudine inducti, grauitatis sensum præ se ferunt. Quòd si rubor adsit & calor, calidos in causa esse humores est signū. Sunt quibus caput assidué dolet, vbi vel liberalius vinū ingesserint, vel meracius: idq; magis, si suapte natura calidū fuerit. Præterea calidi odores omnes, atq; in vniuersum odorata omnia, capiti dolorem conciliant. Nonnullos autē ob sensus exuperantiam dolor infestat: quemadmodū in ore ventriculi accidit.

Cephalæa quid.

Cephalalgia et cephalææ discrimen.

Caput intra caluariam dolentibus, dolor vsq; ad radices oculorum extēditur.

Hemicranici qui dicantur.

Caput quib. oppleatur facilè.

Odorata omnia conciliare dolorē capitis.

CAPVT VIII.

At verò si aliquādo per totū corpus, neruorū

actio vitiosa redditur, ipsorũ esse affectũ principium constat: id quod ex sola dignosci potest anatome. Cùm igitur omnes pariter nerui, tum sentiendi, tum mouendi vim amiserint, affectus is apoplexia appellat. Vbi verò alteri lateri, aut dextro aut sinistro id accidit, resoluno nominatur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus. Quòd si in aliquo membrorũ idem evenerit, eiusdem resolutio dicet. Cæterũ omnes animantis partes sub ceruice positæ, quę à consilio & voluntatis imperio moueri possunt, neruos habẽt qui eas moueant, procedentes ab spinali medulla. Porrò nerui qui mouent thoracem, ab ea spinæ parte quæ in ceruice est, exoriuntur. Si itaque tota spina trãsversim dissecta fuerit, omnes quæ sub ipsa sunt corporis partes, sensu motúq; priuantur: quòd per eam nimirũ facultas sentiendi & mouendi pro arbitrio, deferatur à cerebro. Quòd si transversim ad mediũ vsq; secundũ longitudinẽ ipsa spina incidatur, nõ omnes suppositæ corporis partes, sed eæ duntaxat quæ è regione sectionis sunt, resoluẽtur: dextra quidem, dextræ spinæ parte dissecta: sinistræ verò, sinistra. Videntur autẽ huiuscemodi resolutionũ aliquæ, faciem quoq; infestare: sed tum resolutum latus ad alteram faciei partem retrahitur. Cùm igitur nerui qui in faciei partes dispersi sunt, à cerebro oriantur, sanè si earũ aliqua simul cum toto corpore resoluta sit, scire oportet resolutionis dispositionem in cerebro ipso consistere. Vbi verò illæsæ permanserint, hauddubiè spinæ initiũ afficitur. Accidit verò nonnullis, vt faciei partes solæ afficiantur, vt lingua, oculus, mandibula, & labrum. Quippe nõ omnibus ab vno loco principium influit, cùm ex diuersis cerebri partibus suos neruos recipiant. Igitur apoplexia omnib. actionibus animalibus noxam inferẽs, cerebrũ affectum esse manifestè declarat. Discernitur autem magnitudo affectionis, ex noxæ quam spirationi infert, vehemẽna. Cùm enim naturalem ordinẽ plurimum egreditur, magnam: cùm verò paulùm impedimenti est, paruam in cerebro noxam esse, coniicere oportet. Sanè omniũ pessima spiratio putanda est, quæ & intermittitur, & magna cum violentia trahitur. Siquidem ob id contingit mori apoplecticos, quòd spirare non possint. At verò vbi pars aliqua cõvulsa est, neruus ei motioni deputatus, aut musculus, necessariò est affectus. Porissimũ autẽ dicitur resolutio neruorum, vbi motus deperditus est. Vbi verò partium aliquarũ sensus perit, eam partẽ sensus expertem esse: resolutam autẽ, nõ vsqueadeo dicimus. Quanq̃ perinde est, vt quisq; eam nominaee voluerit, modò sedem affectam, simúlq; illius dispositionem inveniat.

Apoplexia quid.

Resolutio quid.

Nerui mouentes thoracem, à colli spina exoriuntur.

Spinæ læsionib. quo pacto subditarũ illi partiũ læsiones respondeant.

Apoplexia omnibus actionib. animalibus noxam infert.

Spiratio pessima quanã sit.

Apoplecticos mori, quod priuentur respiratione.

Resolutio præcipuè dicitur, vbi motus periit.

CAPVT IX.

Vbi olfaciendi vis læditur, nõ eorum meatuũ qui in naribus sunt, sed vel anteriorum cerebri ventriculorũ, cùm aliqua intemperie laborant, est noxa: vel eorum meatuum, qui in ossibus colatoriis consistunt, si aliquando obturentur. Siquidem odoratorũ sensus, in anterioribus perficitur cerebri finibus, elatis ad ipsos, per foramina colatorij ossis, vaporibus.

Odoratorũ sensus in anterioribus perficitur cerebri finibus.

GALENI PERGAMENI
de locis affectis, lib. IIII.

CAPVT I.

At verò oculorum interdum quidem sensus, interdum motus, ac nonnunq̃ vtraq; functio resoluit: idq; nunc in altero, nunc in vtroq; contingit oculo. Est cùm solius palpebræ vel sensus, vel motus læditur. Vbi igitur nullo malo apparente in oculo, perierit facultas cernendi, neruo in ipsum descẽdenti à cerebro, causa tribuenda est, tumirũ vel inflammato, vel indurato, vel quomodocunq; aliter ob humorum affluxum læso, obstructóve secundũ propriũ foramen.* Quæ omnia accidere illi tanq̃ organicę parti, necessum est. Nam tanq̃ pars similaris, octo intemperieb. vexatur. Præter has causas exoluti oculorum sensus, est alia, vbi nihil omnino, vel exiguum admodũ visifici spiritus à principio (quod in cerebro consistere putandũ est) ad eos descenderit. Si verò vtervis oculorũ, motũ duntaxat amiserit, secundæ copulæ neruum, qui à ceebro oritur, molestari est necesse, ab aliquo videlicet eorũ affectuum, quos alteri neruo, qui à prima cõiugatione oritur, & cui soli meatus conspicuus inest, nuper accidere diximus. Quia verò musculi oculum ipsum mouentes senario numero constant, ac præter eos alij quoq; adsunt, qui descendẽtes in ipsum amplectuntur optici pori radicem, vt videlicet oculum retrahant & firment: nec mollis ille neruus, in processu pervertatur aliqua ex parte: accidit sanè interim, hoc ipso neruo nequaq̃ læso, musculorũ aliquem, aut in propria essentia, aut in neruo ad ipsum descendente, contristari ab aliquo dictorũ affectuum. Siquidem singulis eorũ musculorũ, pars quædã nerui à secunda cõiugatione orti, transmittitur. Cùm itaq; sex inveniantur mouentes oculũ musculi, si is quidem qui ipsum ad superiora trahit afficiatur, totus oculus delapsus videbitur. Si vero is qui ipsum detrahere solet, affectus fit, oculus sursum tractus cernetur. Sic si vincetur minoris anguli musculus, ad maiorem: si verò hic læsus sit, ad illum inclinat oculus. At si voluentiũ musculorum quispiam sit resolutus, obliqua totius oculi conversio ædetur. Cæterùm resolutis musculis circundantibus mollem neruũ, procidet totus oculus, atq; à sua sede mouebitur. Poreò cùm oculi à sede sua deturbantur, si ad altervtrum angulum perversio fiat, innocua permanebit cernẽdi vis. Si verò aut sursum, aut deorsum, aut in obliquum quoq; vertãtur, quicquid ipsis obieceris, id omne duplũ esse videbitur. Ex musculis supernam mouentibus palpebrã (nam inferior immobilis est) si is qui sursum eam retrahit, resolutus sit, laxam efficiet illam, adeò vt oculus aperiri non possit. Si verò qui eam detrahunt (gemini enim hi sunt) exoluantur, oculus claudi nõ poterit. Quorum si alter afficiatur duntaxat, ad oppositum musculum palpebra reflectetur. Hi sunt partiũ oculi peculiares affectus, qui latentibus locis insident. Ac sunt præterea alij, qui ex aliis partibus ei per consensum adveniunt, nempe aut oris ventriculi, aut cerebri cognatione. Cuius generis sunt symptomata suffusorum

Visum quibus modis oculus amittat.

Oculorum motum vnde perire accidat.

Optici nerui solis inesse conspicuos meatus.

Oculo mouendo musculi sunt sex tribus.

Oculi quotupliciter possint perverti.

Oculis sursum aut deorsum perversis obiecta videri duplicia.

Palpebra quotupliciter pervertantur.

Oculorum affectus per consensum orti.

Suffusiones quo modo differant à vaporib. ad oculos à ventriculo elatis.

sorum visis similia. Ceterū visa ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta, vtrique oculo similiter accidunt. Quæ verò per suffusiones apparent, nec incipiunt simul in vtroque, nec similiter. Præterea, si tribus quatuórve mensibus suffusionis accidentia apparuerint, pupilla autē pura splendidáque cernatur, ab ore ventriculi nasci affectum ne dubites. Si verò non ita multum temporis intercesserit, quærendum est in primis, num ex quo incœpit affectus, singulis diebus perpetuò hæc apparitio perseuerarit. Nam assiduitas suffusionē portendit: intermissio autem, quòd malum à ventriculo prodierit, suspicionē excitat: idque magis, si perfectè quis concoquens, nullū sibi visum apparere fatetur: ac multò magis, si cū apparuerint tales imagines, mordicus in ore ventriculi doluit: maximè verò, si post hæc, vomendo eiecta re mordente, mitigata accidentia fuerint. Quinetiam si à ventriculo symptoma id exoriatur, medicamine ex aloë potui daro, minimo negocio curatur, accedente simul proba coctione. Vbi verò altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut nō exactè pura conspicitur, suffusionis esse initiū censendum est.

Hiera picra in affectibus conueniat.

Similia quoque suffusioni accidentia in quibusdā phrenitidis speciebus (affecto scilicet cerebro) sæpenumero euenire solent. Sunt etenim phrenitici quidā, qui de iis quæ oculis offeruntur, rectè (quantū ad sensitiuam notitiam pertinet) iudicant: cogitando verò, à naturali iudicio aberrant. Alij rursus, cogitatione quidem falluntur minimè, sensibus tamen hallucinantur: id quod mihi olim contigisse videtur, cùm ardenti febre laborans, & floccos vellerem, & in vestibus festucas colligerem, idque animo cōstans. Sunt præterea qui simul sensus & cogitationis vitio laborant. Porrò vbi in cuiuspiā cerebro biliosus succus abvndat, acceditque febris ardens, ab illo oritur tunc fumus, velvti in lucernis ab oleo: qui, per vasa quæ ad oculum tendunt, delapsus, earū imaginum in ipsis esse causa censetur.

Phreniticorum varia symptomata.

CAPVT II.

Lingua recipit ab vsdē neruos tertia coniugationis, qui in illam descēdunt, simul gustū & tactum.

Sensoria, quæ quibus sensib. sint crassiora, aut tenuiora.

Facies vnde suos neruos recipiat.

In lingua etiam, interdum motū ipsius, interdum sensum, interdum vitiari quoque tactum contingit. Non tamē alio gustus, atque alio tactus neruo vtitur. Siquidem nerui à tertia coniugatione orti, qui in linguæ pelliculam disseminantur, nō solùm tangendi, sed gustandi etiā vim obtinent. Crebrius tamen læditur gustandi quàm tangendi facultas, cùm ad gustum exacto iudicio sit opus. Etenim tangendi sensorium, crassissimū: vt cernendi, tenuissimū est. Auditus verò sensoriū, vt in tenuitate à visu, ita sensoriū gustus in crassitudine, à tactu secundum locū obtinet. Olfaciendi verò sensorium, in illorū quatuor medio consistit. Igitur cùm posterior cerebri pars tam dextra quàm sinistra afficitur, ne apoplexia hominem rapiat, timendum est. Vbi autem altera tantùm, in paralysim finiri solet: quæ interdum alteram solùm linguæ partem motu destituit, illæso ipsius tum gustu, tum tactu: interdū partes sub capite constitutas, modò has, modò illas. Cùm autē à parte anteriore cerebri facies suos neruos recipiat: à posteriore verò oēs partes quæ sub capite sunt: à qua etiam oritur septima coniugatio neruorū, qui inserti in musculos linguæ, voluntarium illius motū perficiunt: non ab re quidem anteriore cerebri parte altera affecta, sola linguæ motio vino carebit: reliquæ verò faciei partes omnes, in altera parte, dextra aut sinistra, sensu & voluntario motu destituētur. Quemadmodū si afficiat posterior pars cerebri, reliquarū partiū faciei incolumi simul & motu & sensu, solius linguæ motus vitiabit. Quòd si aliquādo tota anterior cerebri pars afficiat, supremū ipsius vētrē ei cōsentire necesse est: atque cogitādi quoque actiones vitiari: Proinde qui ita est affectus, nec sentit, neque mouet: spirandi tamen facultas haud quaquā in illo læditur: vocaturque hic affectus caros, siue sopor.

Caros Sopor.

Apoplexia soluta solet paralysis succedere.

Qui si vehementer spirationē opprimat, apoplexia nominatur. At solutæ apoplexiæ creberrimè solet paralysis succedere. Sopore verò finito, magna ex parte bona valetudo subsequitur. Fit autem sopor, Hippocrate autore, affectis musculis temporū, atque in acutis morbis. Inter soporē & apoplexiam, morbus comitialis est medius, conuulsionē vniuerso corpori inducens: sed in paralysim non desinit. Quorū trium morborū, frigidus, crassúsque, aut omnino viscidus humor est causa.

Sopor fit affectis musculis temporum.

Epilepsia.

Cerebri corpus magis affici in apoplexia, quā in morbo comitiali & sopore: in his autē ventriculos magis.

Verùm & in sopore, & in morbo comitiali, ventres magis, cerebri corpus minus: in apoplexia verò, corpus magis affici solet. Atque in sopore anterior pars magis, in apoplexia & morbo comitiali vtraque afficitur. In catalepsi & vigilanti sopore, posteriora cerebri magis læduntur. Quum autem osse aliquo cerebra perforato, medius ventriculus fuerit attritus, sopor hominem occupat, sed neque cōvulsione, nec difficili spiratione oborta: hæc enim apoplexiæ, illa morbo comitiali est affinis: haud secus quā catalepsi, soporique, seruata secundum naturam spiratio. Verùm vt in sopore clauduntur palpebræ, ita in catalepsi manent apertæ.

Catalepsi detēti dormiunt apertis palpebris.

Sopor consueuit sequi vehementes dolores.

Animalis spiritus est primum instrumentū animæ.

Iam verò vehementes dolores sopor sequi consueuit, cōcidente videlicet robore animalis spiritus, quod primum animæ instrumentum existit in ventriculis cerebri: indéque fluens per neruos defert motum & sensum in vniuersas corporis partes. Igitur affectuum linguæ, alij quidem illi cōmunes sunt, *ob cōmercium quod habet cum cerebro & neruis: alij ipsius duntaxat proprij censentur. Quēadmodum ergo consortij lege, per septimā neruorū coniugationē motus ipsius vitiatur: sic sensus impediri potest per tertiā, quæ & mollis est, & in pelliculā illius, sicvti septima in musculos, disseminatur.

Linguæ proprij morbi, qui sint.

Quod verò ad proprios illius affectus pertinet, sicvti musculorū eius, vt similariū, intemperantiæ motum impediunt, ita ambientis ipsam extrinsecus membranæ intemperies, & tangendi & gustandi simul sensum vitiat. At instrumentalium affectionū speciem referunt inflammationes, scirrhi, œdemata, erysipelata, suppurationes, & alia id genus: de quibus, quia visu & tactu discerni possunt, nihil in hisce cōmentariis dicemus.

Audiendi facultas vnde possit læsionem accipere.

Vt autem de ipso auditu nōnihil inseramus sermoni, si illæso apparente auriū foramine, sola audiendi facultas læditur, neruum propriū esse affectū, licet existimare. Vbi verò reliquæ faciei partes simul cum functione audiendi lædunt, in cerebro esse dispositionē præter na-

turam, est verisimile: ipso vel vt similari, vel vt instrumentali parte affecto. Memineris aũt velim, temporũ maxillarũmq; musculis, item labris & nariũ pinnis, sensum & motũ: linguæ verò, omnibúsq; oris partibus, sensum duntaxat, à tertia cerebri cõiugatiooe oriri: à secũda, oculorũ musculis motũ, vt à prima, oculis ipsis cernendi sensum suppeditari. Vbi igitur vniuersæ particulæ, quibus à tertia cõiugatione inserũtur nerui, oblęsæ in altera tantũ parte vidẽtur, cõmunem neruũ primariò affectũ esse putandũ est. Si verò vtrãq; simul partẽ lędi cõtigerit, nõ nerui propriũ, sed loci cuiuspiã in cerebro, à quo oerui procedunt, est ipse affectus censendus: ac tunc sanè omnes vicinæ partes simul affici cõsueuerũt: proinde & quartæ & * secundæ cõiugationis oerui: vnde sequitur, vt oculorũ quoq; partes lædãtur. Quòd si vnus dũtaxat vel musculus, vel neruus, quoquo modo siue primaria affectione, siue per consensum, affectus fuerit, pars ipsa in adversum trahetur musculũ. Nam resoluto musculo qui dextrã partem labri mouet, ipsa ad sinistrũ flectetur. At si is qui sinistram mouet resoluitur, ipsa trahitur ad dextram. Haud secus & totam mandibulã, & nariũ pinnas, & genas quæ à lato mouẽtur musculo, in adversam partem flecti cõtingit. * At latus musculus nõ recipit neruos à tertia coniugatione: sed nerui à ceruicis vertebris prodeũtes, in illũ ferè totũ dissemināntur, exigua ipsius parte, sublimioriq; excepta, in quã deferuntur nerui à quinta coniugatione.

Neruorum tertia coniugatio in quas partes distribuatur.

Resoluto alicuius particulæ musculo, pars ipsa in cõtrariũ trahitur.

Latus musculus vnde neruos recipiat.

CAP. III.

Anginam aliquando ob vertebras luxatas accidere.

Poerò vbi afficiũtur priores vertebræ spinæ, licet rarò, evenire tamen interdum angina potest, idq; in pueris magis q̃ in adultis, nimirũ ob ipsas vertebras ad interiora luxatas: quemadmodum Hippoc. ait, secundo de popularib. morbis. Cæterùm per huiusmodi anginaa guttur nullo proprio affectu laborat. Cùm autẽ spinę partes, quò fuerint altiores, eò sint præstantiores: sanè quò affectio fuerit inferior primis duabus vertebris, eò inferet multò minorẽ noxam. At nerui septi transversi, sub quarta & quinta vertebra oriunt. Ab eo autẽ solo fit spiratio * lenis, accedente intercostaliũ musculorũ actiooe, vbi vehementiori est opua respiratione: quæ si vehementissima requiratur, supremos etiam musculoa cõcurrere oportet. Porrò vbi vnica duntaxat vertebra, aut etiam duæ, aut tres, sese consequentes invicem, distrahũtur, ea parte spinã cauari cõtingit. Vbi verò inter distractas vertebras, vel vna, vel plures, illæsæ manserint, sic affectis gibbus accidere solet. At si in altervtrã partẽ, vel dextram, vel sinistram, distrahatur vertebra, ibidẽ in obliquũ spina torquebitur. Cæterũ alia sequũtur symptomata, vbi proprio affectu laborat spinalis medulla: & alia, vbi vna vel plures vertebrę afflictæ luxantur. Nam cùm proprio affectu spina ipsa affligitur, citra vertebrarũ aliquã luxationẽ, si quidem in altera duntaxat parte afficiat, omniũ inferiorũ corporis partiũ, quæ è regione nocumenti consistunt, tam sensus q̃ motus læditur. Si verò vtraq; pars sit affecta, omnes particulæ tam in dextra, quàm in sinistra regione, ei quæ affecta est subiectæ, similiter resoluũtur. At luxata vel ad gibbũ, vel ad concauũ vertebra, fieri potest vt nulla omnino partiũ inferiorũ, vel in sentiendi, vel mouendi functione, aliquod vitiũ percipiat. Per angulosas tamen luxationes spinæ, subiectaa omnes particulas lædi est necesse. Paulatim verò facta luxatione, atq; in orbem magis, nihil notatu dignum patiũtur partes, quæ cõmotæ vertebræ subiiciunt. Sed in obliquũ luxatio, lędit omnino eas partes, ad quas nerui ex luxatis vertebris procedentes, perveniunt: idque magis in ceruice, in thorace minus, sed multò minus in lumbis accidere solet. Siquidem in ceruice, vertebræ inter se cõnexæ, æqualiter vtræq; foramini conferũt, vnde neruus procedit: in thorace autẽ, superior magis, inferior minus: sed in lumbis, totus neruus ex superna excidit vertebra. * Quare in eis transversa vertebrarũ luxatio, vnà secũ trahens & medullam, & neruũ, illæsum seruat naturalem ortũ ipsius. In ceruice autẽ, ex loco medio inter duas vertebras procedentes oerui, per obliquas luxationes, in ea quidem parte, ad quam spina deflectitur, opprimũtur: in altera verò tendũtur. Rursus tensiones quidem, vbi ingens quoq; inflãmatio accesserit, cõvulsio comitaẽ. Ad cõpressiones verò earũ partiũ, ad quaa oppressua neruus descendit, sequit resolutio. Igitur per eas quas nuper diximus vertebrarũ luxationes, reliquæ faciei partes omnes, neq; in sensu, neq; in motu noxam subeũt. Solę aũt genæ læduntur, vt quæ mouentur à lato musculo. * At vertebræ solent luxari, aut ob casum, aut ictum, aut tumorẽ præter naturam, neruosa corpora vertebris atq; medullæ cognata extendentẽ. Vt autẽ impræsentiarũ aliquid de angina dicamua, Hippocrates affectus omnes, qui cũ spiratione difficili, guttur aut fauces infestaut, synanchas, hoc est, anginas appellat. Ac sunt quidẽ anginæ genera quinq;. Primũ est, vbi inflãmantur fauces: hoc est, internus oris locua, vbi & gulæ & gutturis partes extremæ coẽunt. Secundũ est, vbi nec fauces, nec reliquæ oris partes, nec etiã externarũ partiũ vlla inflammata videtur: laborans tamen suffocationis periculum in gutture sentit. Tertiũ, vbi extrinsecus circa fauces inflãmatio apparet. Quartũ, vbi gutturis partes tam externæ q̃ internæ, similiter inflammatæ vidẽtur. Quintũ deniq;, cùm ad anteriores partes, colli luxantur vertebrę: id quod sanè cõtingit, vel solis musculis qui cum ipsis communicãt, tumore pręter naturã affectis: vel nato ibi tuberculo, vel gula pariter vitiata, nonnunq̃ musculis quoq; qui gulam gutturi iungunt, propriisque aliquando gutturis musculis, qui ipsum aperiunt, oblæsis. Hi igitur affectus omnes difficilem respirationẽ efficiunt, minimè tamen in discrimen suffocationis adducunt. At ægri & difficulter deglutiũt, & dolẽt, tum præcipuè, cùm eis potus per nares resilit. Nullo aũt spiritalium instrumentorũ nec primariò nec per cõsensum affecto, fieri minimè potest vt spiratio lædat. Quocirca ex sola spirãdi specie, ilicò nõnihil & de affecta sede, & de ipsa dispositione, coniicere licet. Quippe si videatur laborans, inter spirandũ, totum mouere thoracẽ, vt in parte quidẽ anteriore, ad iugulum: in vtroq; latere, ad ceruicẽ: in parte posteriore ad scapulas vsq;, motus ipsius ascendat: tres ex huiuscemodi spiratione dispositiones

Spinæ partes altiores præstantiores existere.

Septũ transuersum solum perficere lenem respirationem.

Gibbus vnde accidat.

Spina proprio si laboret affectu, quod accidat.

Angulosæ luxationes spinæ sunt nociuiores iis, quæ in orbẽ atq; paulatim fiunt.

Luxationes spinæ obliquæ.

Luxatio vertebrarũ vnde possit accidere.

Anginæ genera quinq;.

nes significant. Vna est flāmea in corde & pulmone caliditas. Secunda, in altero spiritalium instrumentorum angustia. Tertia, facultatis musculos mouētis debilitas. Cùm igitur huiusmodi spirationē cōspexeris, in primis arteriæ pulsationē perpendere oportet: hæc enim quātus sit calor, iudicat. Deinde spirationē ipsam expende, an multa, an frequens, an exsufflando fiat. Postremò thoracem in pectore tange, quem si præter cætera ardentē inveneris, iam omnes copiosi caloris notas te habere ne dubita. Quibus ex abundantia accedit faciei, oculorúmque rubor, capitis ardor, sitis vehemens, lingua arida, salebrosáque. Vbi verò incendij signis modū seruantibus, thorax dilatatur vehemēter, angustiam in spiritalibus instrumentis esse portendit. Solet aūt imbecillitas accidere spinæ, interdum cerebri vitio, vtpote à quo & sentiendi, & mouendi facultatem recipit: interdū ipsa duntaxar spina primario affectu laborante, idque ob peculiarē intemperiem, vel toti spinæ, vel diuersis ipsius partibus advenientem. Igitur ob ipsius imbecillitatē spinæ, omnib. thoracis partibus solet aēr inspirari, vel nullo ardente calore ægrū ad id cogente. Siquidem vbi animans quiescit, viresque validæ sunt, liberam respirationē solum septum trāsversum efficere solet. Vbi verò id ob imbecillitatē, spirādi munus perficere nequit, intercostaliū musculorū tunc concurrit auxilium. Quòd si præterea maiori animal egeat spiratione, tunc superni musculi omnes, quorū maximi scapulas secū manifestè mouent, ad spirandi actionē desiderātur. Cæterū tametsi per spiritaliū organorū imbecillitatē totus thorax moueatur, dilatentúrque narium pinnæ, dilatatio tamen thoracis est minor, quàm in ardentibus febribus: in quibus, si vires valeant, * totus thorax plurimū dilatari cōsueuit: minórque etiā quàm in angina, & dyspnœa, & peripneumonia. Quippe hoc morbo affecti, & maxima, & frequentissima spiratione vtūtur. At quemadmodū ob infirmitatem omniū organorum respirationis, sic ob vnius quoque particulæ imbecillitatē, omnes thoracis partes dilatari coguntur. In vniuersum autem, vnica pereunte actione, solum musculū qui ipsam efficere solet, aut neruū ipsius, esse affectū, putandū est. At vbi plures actiones viriatæ sunt in diuersis locis, accidit interdum omnes musculos, quibus perficiuntur, ab aliqua cōmuni causa esse oblæsos. Fieri etiam potest, vt neruus aliquis, qui musculis illis cōmunis est, afficiatur. Verùm si ex anatome, ad quā particulam porrigantur singuli nerui ab spina prodeuntes, didiceris, affectas sedes quàm facillimè invenies. Sic enim cùm ex refrigeratione primarū vertebrarum spinæ, à quibus quatuor nerui ad caput ascendūt, vt pericranio sensum largiantur, cuiusdam olim caput afficeretur: affecta sede explorata, illique remediis adhibitis, eum subitò persanauimus.

Caloris copiosi nota.

Angustiā spiritalium instrumentorum quid indicet.

Spinæ vnde accidere imbecillitas soleat.

Narium pinnas dilatari per spiritalium organorum imbecillitatem.

CAPVT IIII.

At verò sanguinē è ventriculo gulàque, vomitione: ex spiritalibus partibus, tussi: ex faucibus & gurgulione, screatu: ex ore, simplici expuitione expelli, apud omnes medicos in confesso est. Nos verò sanguinē qui à cerebro affatim descendebat ad fauces, tussiendo educi sæpenumero vidimus: quippe subitò gutturi irruēs, tussim mouere potest. Quare diligēter oportet huiuscemodi affectus distinguere. Cæterū cōtingit plerūque, vt vel erosa, vel exesa, vel rupta vena, sanguis tussiendo, affatim cōfestimque eiiciatur. At si spumosum aliquid simul eductum fuerit, efficacissimum est indiciū, ipsum educi à pulmone. Haud secus, si bronchi pars quæpiā, aut arteriæ, aut venæ tunica, aut etiam pulmonis ipsius caruncula reiiciat. Quippe nihil horū accidit iis, qui ex thorace sanguinē tussiendo producūt. Iam verò nullus dolor infestat eos, quib. à pulmone sanguis erumpit: vtpote qui duos neruos perquàm tenues à sexta neruorū à cerebro ortorū cōiugatione recipit, extrinsecus per membranam ipsam continentē dispersos: qui intrinsecus haudquaquàm per visceris profunditatē extēduntur. Verùm thoraci multi ab internis, multi etiam ab externis partibus adveniūt nerui, quibus facilè dolores percipi possunt. Præterea thorax quidem est musculosus & offulentus: pulmo verò & laxus, & tutus à cōtusione. Proinde thoracis dolores intensiores sunt, pulmonis remissiores. Cùm igitur dolente parte quapiā thoracis, sanguinē quis spuēdo reiecerit, nec multū, nec rubrū, sed nigricantēm grumosúmque, huic thorax primaria affectione infestatur. At sanguis affecto thorace per pulmonē educitur: vt in suppuratis affectibus pus, quod inter thoracē & pulmonē deprehēditur: ad eundémque modum, quod in pleuritide coloratū sputum emitti solet, per pulmonē excernit. Porrò vlcera quæ sanguinis reiectioni solent supervenire, in pulmone quidem ægrè curationē admittūt. At in thorace disrupta vasa, à quibus sanguis expuitur, magna ex parte conglutinantur. Investigandum verò est, num ob adhærescentē sanguisugam, vel in ipso nariū meatu, vel in illa oris parte, qua ad nares foramen tendit, sanguis aut emungatur, aut screetur. Ex ventriculo etiā cruor, epota hirudine, evomitur. Qui cruor tamen est tenuis, saniéique speciem referēs, siue is ex ventriculo, siue ex naribus, siue ex ore feratur.

Sanguis qua parte soleat excerni.

Sanguinis à pulmone reiecti, indicia.

Dolor non infestat eos quibus à pulmone sanguis erumpit.

Pulmonis dolores cur remissiores sint, quam thoracis.

Sanguis, affecto thorace per pulmonē educitur.

Pulmonis vlcera ægrè curationem recipere.

CAPVT V.

Quòd nō sit eadem res, vox atque sermo, neminem ignorare existimo. Vox siquidem vocaliū instrumentorū est munus: loquela verò, eorum quæ sermoni sunt deputata: inter quæ lingua principatū obtinet: cui nō parum conferūt & nasus, & labra, & dentes. Sic enī vocis instrumēta sunt guttur, & ipsum mouentes musculi, ac nerui qui à cerebro ipsis mouendi vim deferunt. Igitur si vel claudentes, vel aperiētes guttur musculi, immobiles redantur, qui sic afficitur obmutescet. Vbi verò vel difficulter mouētur, vel palpitant, vel tremunt, vel aliter afficiuntur, pro affectionis ipsius modo vox ipsa læditur. Quòd si alius quispiam ex mouentibus guttur musculis, quoquo modo lædatur, viriabitur quidem vox, sed exiguum. Quippe sic affectus, neque obmutescet omnino, neque ita paruam habebit vocem. Vt autem ex musculis guttur mouētibus, præcipui habentur ij, qui ipsum & aperiunt & claudunt: ita ex vocalibus neruis, ij quos recurrentes vocant: qui & ipsi, sextæ cōiugationis pars sunt neruorum, qui à cerebro oriūtur: quemadmodū &

Sermonis organa.

Vocis instrumenta.

Vox qua ex causa perire aut vitiari possit.

alij, qui quidem per ipsum dispersi, differūt ab illis, eò quòd à neruis sextæ coniugationis, nō in ceruice, sed cùm ad thoracis regionem pervenerint, separātur.

Recurrētes nerui refrigerati, vocē impediūt.

Per vulnera igitur recurrētes nerui refrigerati, tantisper vocem impedient, donec calfacti, naturalem temperiē recuperarint.

Vox in acumen & magnitudinem quādo vitietur.

Præterea vitiari vocem * in acumen & magnitudinē haud obscurè cōtingit, vbi fauces etiā à suis musculis contendi & cōtineri nō possunt. Item grauissimè læditur vox, cùm membrana faucibus gutturique continua, multa humiditate rigatur.

Vox vnde efficiatur rauca.

Quòd etiā destillationes eadem ratione vocem raucam efficiant, nemo nō intelligit. Vehemens quoq; exclamatio similiter vocem offendit. Cæterùm cùm gutturis musculi interni inflammantur, angina is affectus dicitur, quæ simul & vocem, & spirationē lædit.

Angina offendit vocē simul et respirationē.

Idem quoq; in vniuersum facere solent omnes præter naturam tumores, siue in spiritalibus viis exoriātur, siue extrinsecus ipsas cōprimant.

Voci qui affectus incommodent.

Sic enim gula quoq;, vbi inflammatione est affecta, vt comprimat asperæ arteriæ tunicam, qua cartilaginū ipsius extremitates, sigmoides dictæ, iungūtur, & spirationi & voci noxā afferre cōsueuit: quemadmodū & vertebrarū ceruicis in anteriorem partem luxatio. Igitur omnes huiusmodi affectus voci accidūt, propriis ipsius instrumentis vitio aliquo laborantibus.

Vocis materia est efflatio.

Sunt autem affectus alij, cùm peculiari sua materia priuat: quæ sanè est, generaliter quidem loquendo, expiratio: secundum speciem verò, efflatio.

Efflatio quomodo fiat.

Quæ quidem fit, cùm spiritus affatim foras effertur, cōcurrentibus ad hanc actionem intercostalibus musculis. Proinde accidit, vt per vehemētia thoracis vulnera, atq; omnino ipsius in altera parte resolutiones, in primis quidē semispirans, ac mox animal semivocale evadat: idque per accidens. In apoplexia verò, sopore, morbo comitiali, vigilāti sopore, communi ratione earum actionū, quæ ab imperio voluntatis proficiscuntur, vocē lædi contingit.

Actiones inter se cōvenientes, sunt quinq; circa respirationē.

His itaq; quinq; actionibus consequētia quadam inter se convenientibus, expiratione, efflatione citra strepitū, strepenti efflatione, voce, & loquela: si earum prima lædatur, reliquas omnes lædi necesse est. Vltima verò læsa, reliquæ haudquaq̃ læduntur. At cùm secunda, tres oblædūtur reliquæ. Cùm tertia, duæ vltimæ. Cùm quarta, sola postrema.

Expiratio. Efflatio. Efflatio strepēs. Vox. Loquela.

Atqui expirationē efficiunt vniuersi thoracem contrahentes musculi: efflationem (quæ vehemens expiratio est) intercostales maximè: strepentem efflationem, ij qui in faucibus sunt: vocem verò ipsam, gutturis musculi absoluunt. At lingua articulatim vocē distinguens, loquendi vsum largitur: ad quam rem nonnihil conferre videntur dentes, labra, narium foramina, palatum, gurgulio, mediocréq; ipsius linguæ vinculum. Quorū aliquod si fuerit vitiatum, vitiari quoq; sermonem ipsum contingit.

CAPVT VI.

Difficilis respiratio, in qua omnes thoracis mouētur musculi, à quib. causis oriri possit, inuestigatio.

Vt autē ad causas dyspnϾæ explorandas rursus hic sermo redeat, si videris aliquem respirantem ægrè, ita vt inter respirandum thoracis omnes moueātur musculi, pectúsq; etiam vnà cum scapulis attollatur: certè ex tribus vnum coniicere oportet, aut virium imbecillitatē, aut viarum spiritus angustiam, aut vehementem in corde & pulmone caliditatē. Quamvis interdum duæ, ac nōnunq̃ (licet rarò) tres quoq; ex iam dictis causis concurrere possunt. Atqui tribus quidem simul coëuntibus, proximam mortē timere oportet. Vbi verò duæ fuerint, difficile est ægrum seruare. Sed vna duntaxat infestāte, peculiari opus est finitione, vt sciatur, seruabitúrne æger, an ipsi malo succumbet. Igitur vbi vires duntaxat fuerint infirmæ, ad tria mouentiū musculorū genera venire, eósq; omnes ad motionē excitare solent, vno genere * vehemēter mouere nequeunte. Quippe si septum transversum solum, velvti cùm secundum naturā se habet, sufficienter mouere posset, vtique nec intercostalibus, nec superioribus musculis indigeret. Quoniā verò imbecillum est, omnes sensim commouet: sed nec frequentem, nec admodum raram actionem efficit. At plurimū aucto in spiritalibus instrumentis calore, omnibus quidem thoracis musculis agit animal: sed velox, frequens, & vehemens, est eorum actio, si citra virium imbecillitatē ipse calor infestet. Virium autem imbecillitatē, vbi nō accesserit flāmea caliditas, nec velox, nec frequens omnino comitatur motus: proinde non ita multùm omnes thoracis partes potest distendere. Præterea vbi ob plurimū calorē spiratio est difficilis, spiritus quidam calidus, feruidúsq; efflatur. Vbi verò ob solā imbecillitatē, * nulla facta per os efflatione, spiritus per nares tantū emittitur.

Narium pinnæ manifestè dilatatæ inter respirandum, robur prostratum indicant.

Quòd si per inspirationē cuiuspiam nariū pinnæ manifestè * dilatatæ videantur, id sanè efficax roboris prostrati est indiciū. Ob spiritaliū verò instrumentorum angustiam, totus quidem thorax * plurimū, celeriter atq; frequenter distenditur. Cæterū qui sic laborāt, * absq; vlla efflatione expirant. Si verò simul convenerint in spiritalibus instrumentis, & calor, & angustia (quod solet in peripneumonia) tunc sanè nec maxima, nec frequentissima, nec etiā celerrima spiratio sufficere potest: sed surgere tentant ægri, quòd sic melius eis thorax dilatari videatur.

Recti qui spirare soleant.

Similiter solēt respirare & ij, quibus asperæ pulmonis arteriæ, plurima defluxione opplentur: at neq; efflant, nec calidum emittūt spiritum.

Purulentis qualis fiat respiratio.

Purulentis etiam totus thorax attollitur: sed neq; ab eis fit efflatio, neq; spiritus emittitur calidus, nisi fortè advrēs febris accesserit.

Purulenti cur quamocyssimè suffocentur.

Verùm ij q̃celerrimè suffocantur, tum ob plenitudinē ipsam, tum quòd vires omnibus purulentis necessariò imbecilliores reddantur. Contrà autē per anhelantes affectus, humorib. crassis & viscidis in ipso pulmone impactis, permanere possunt vires robustæ & constantes.

Tuberculum in pulmone ortū, qualem respirationem efficiat.

Ad hæc, si tuberculū coctu difficile aliquando fuerit in ipso ortū, thorax maximè dilatabitur, sed non trahet ita multum spiritū, ob idq; crebrò spirare cogetur, * verùm absq; efflatione, quæ sanè aucti caloris est propria.

Aëris inspirati quātitas in quibus non respōdeat magnitudini dilatationis thoracis, & in quibus nequaquam.

Magna porrò interdū fit respiratio, ob magnitudinē dilatationis, quā thorax molitur: interdū verò ob inspirati aëris multam essentiam. Igitur quicunq; sine aliqua spiritalium instrumentorū angustia, per febres ardentes difficulter spirant, iis inspirati aëris quantitas, magnitudini dilatationis thoracis proportione respondet. Quibus verò vel tumor vel angustia

gustia sine flammeo calore in spiritalibus est, in his, thoracis quidem dilatatio fit maxima: id verò quod inspirat, nō solùm dilatationē proportione nō assequitur, verumetiam minus, q̃ secundum naturam inspirari solet, attrahitur. Cæterū

Inspiratio sublimis quæ.

inspiratio ea quæ ob virium imbecillitatē fit omnibus agentibus musculis, dicenda est sublimis; nō magna.

Spiritus magnus & rarus, delirium indicat.

Iam verò multus spiritus, & ex longis intervallis attractus (quemadmodū inquit Hippocrates) delriū declarat.

Spiratio exigua simul et rara, quod significat.

Spiratio exigua simul & rara, spiritabum instrumentorū frigiditatem:

Spiratio frequens quod indicat.

frequens verò, nō solùm spiritalium, sed eorum etiam quæ cum ipsis mouent, vt hepatis, lienis, ventriculi, & gulæ, laborem indicat. Est etiā alia dyspnœæ species, cùm velvti brevi quadam quiete intercipitur opus thoracis: idq; modò in inspiratione, modò in expiratione, siue hoc accidat ob convulsionē musculorū thoracis, siue ob caloris copiam, cogentis ægrum cōtinenter vel inspirare vel expirare. Est & alius spirationis affectus,

Apnœa.

apnœa, hoc est, priuatio spirationis, vocatus: qui tamen constare nequit. Nam videtur

Animal nō. posse viuere spiratione priuatū.

esse impossibile, vt animal omni spiratione exactè priuatū, in vita seruari possit. Quāvis anima

Latentia animalia.

lia ea quæ in cauernis delitescere consueuerunt, mouere thoracē videātur minimè. Proinde cōiicere oportet, aut adeò exiguam adesse illis respirationem, vt effugiat sensum: aut animalia eiusmodi, tunc nō indigere respiratione, sed transpi-

Trāspiratio fit per arterias.

rationē illis sufficere, quæ fit arteriarū motu per vniuersum corpus. Fieri autē cōtingit apnœam, minimè quidem affectis respirationis organis, sed principio à quo illa reguntur.

CAPVT VII.

Pulmo nunquā vehementi dolore cruciatur.

Verumenimvero pulmo nunq̃ vehementi dolore cruciatur: at grauitatis sensum, atq; aliquando extensionē, vel ad pectus, vel ad spinā (quandoquidem inde suspendūtur membranæ ipsum ambientes) percipere potest. Sæpenumero etiam pulmone affecto, ægri molestātur angustia, atq; ob id crebrò celeriterq; respirant, & thoracē vehementer attollunt, sed non ita multū aerem attrahunt. Hæc si citra febrem acciderint, aut tu-

Tuberculum in pulmone ortū quæ indicant.

berculum, aut plenitudinē crassorū humorū in eo consistere ostendunt. Cæterùm si inter respirandum ægri minimè videātur stertere, indiesq; augeatur symptoma, crudi tuberculi ortū suspicari oportet. Si verò stertendo strepitū fecerint, lentorum crassorumq; humorū pertinaciter impactorum multitudinē, pulmonis bronchia molestare est indiciū. Quòd si ilicò ab angustiæ sensu quis difficulter respiret, fluxionem vel à cerebro, vel à vicinis sedibus, irruere in pulmonis bronchia significatur. Porrò si vbi vehemens putrescit pleuritis, remissa iam febris excandescentia, in imo thoracis æger derelictam grauitatem percipiat, ac per varios decubitus, maximè dum repentè ab vno in alterum latus convertitur, ali-

Pure in thorace contento indicia.

quid transfluere sentiat, puris multitudinem ibi contineri, coniectura est certissima: præcipuè si nihil penè expuerit laborās. Si verò citra febrim serosus aut pituitosus humor subitò in thoracis spaciū defluens, excitauerit spirandi difficultatem, æger tunc tenue sputum, idq; ab initio quidem exiguum, sed cum vehementi tussi; vbi verò concoctum est, plus atq; crassius, & cum minori tussi expuere solet.

Pauca cum magna tussi expuuntur dupliciter.

Quippe bifariā accidere potest, vt vehementer tussiendo pauca quis expuat: nempe aut ob lentum crassúmve humorem, aut ob impensè tenuē. Siquidem tenuis humor cùm subleuatus est, inter tussiendum à spiritu diuisus refluit: lentus verò, aut omino crassus, difficulter effertur, vtpote qui nō tam facilè à corporibus, quibus impactus est, abstergi, neq; à quovis spiritu, nisi à vehementi & multo, potest impelli. Igitur sputū quod neq; liquidū, neq; aquosum admodum fuerit, neq; crassum etiam, aut lentū, id facilè efferri solet, maximè vbi vires validæ fuerint. Porrò vbi cum spirandi difficultate, cui & angustia & grauitas coniuncta est, acuta quoq; febris inciderit, is affectus est inflam-

Pulmonis inflāmatio.

matio pulmonis. At si intolerabile incendiū fuerit, angustiæ verò, grauitatisq; sensus minor, ery-

Pulmonis erysipelas.

sipelas ipsum vexare censendum est. Vexatur etiam pulmo interdum inæquali, sicvti & æquali intemperie, citra humorū affluxum.

Pulmonis intēperies æqualis & inæqualis indicia.

Igitur inæqualis tussim excitat: æqualis verò, si moderata sit, spirationis concinnitatem variat. Si autē vehemens, idq; vincente calore, frigidi aëris & potionis cupiditatem inducit, ac tractu temporis in febrem desinit. Per frigidam autem intemperiem, contraria evenire solent. Quippe si modū seruauerit, calidi aëris, & calidæ desideriū potionis excitat: si verò modum excedit, replet viscus ipsum fluxionib. Ob ruptionē etiam vasorū, contingit sanguinem in pulmones transfluere, atq; excitare tussim. At ruptiones in eo deprehēdes,

Rupta esse vasa in pulmone vnde deprehendemus.

tum ex multi sanguinis effusione, tum ex magna, notabiliq; aliqua causa, quæ subitò advenerit. Sunt autē causæ prægressæ, casus ab alto, colbsio, iracundia, exclamatio, atque aliæ id genus.

Pulmonis vasa à quibus rumpi occasionibus possunt.

Contingit quippe interdū vasa disrumpi, vbi nō præmissa lenitione pulmonis per præcedentes exclamationes, vehemēter abquis exclamare cōtendit. Ad hæc, nulla extrinsecus manifesta adveniente causa, sanguinis abvndantia potest in pulmone vas rumpere, si minimè extendi possit aut ob frigus à vicinis cōtractum, aut ob innatā tempetiem. At verò vbi oscula reserantur venarum, calidæ præcedunt semper dispositiones. Quæ verò eroso vase abquo affatim accidūt sanguinis evacuationes, eas præcedere solēt exigua sputa, acrésq; in pulmonē fluxiones à capite. Nōnunq̃ verò & pulmonis aliqua pars, aut crustula simul efferri videtur.

Pulmonis vlcus ab vlcere asperæ arteriæ & fauciū, quomodo distinguatur.

Distinguitur autē vlcus pulmonis ab vlcere asperæ arteriæ & gutturis, tum ob ea quæ cum sputo excernuntur, tum ob sputi ipsius quantitatē. Siquidem per vlcus pulmonis, plurimū sputi reiicitur: à partibus autē illis exvlceratis, admodum parum excernitur. Præterea pulmonū vlcera nō comitat dolor: ea verò quæ guttur & asperam arteriā infestant, dolorē quidem inducunt, nō tamen nimis vehementem.

GALENI PERGAMENI
de locis affectis, lib. V.

CAPVT I.

Cor innati caloris origo.

DEinceps autē symptomata quæ cordi primario affectu, & per cōsensum accidunt, cōsiderāda. Cor igitur innati caloris exi-

Principia nos gubernantia.

stit fons & origo: quemadmodum sensus & motus, cerebrū: ac hepar deniq; facultatis nutricatorix: à quib. sanè tribus principiis animal gubernatur.

Animal mori non posse, nisi prius cor afficiatur.

Cæterū animal omnino mori non potest, nisi prius ipsum cor afficiatur: ad cuius intemperantias immodicas mors necessariò sequitur.

Cordis temperiem esse necessariam cerebro & hepati: non aūt horum, illi. Latētia nec moueri, nec sentire, nec ali.

Siquidem cùm singulæ partes peculiari temperie cordis suas actiones perficiant, hac profectò pereunte, actiones quoq; ipsarū perire est necesse: ac proinde cerebri etiā & iecoris. Horū verò temperie deperdita, nō oportet cordis simul actionē perire. Nam etsi sensu & motu voluntario sit destitutū animal, nec nutriatur, velvti in latentib. evenit, nihilominus viuere ipsum posse, quādiu cor illæsum permanserit, haud inficiandū est. At verò si cor respiratione priuetur, hominem ilicò perire est necesse.

Respirationi quæ conferant.

Porrò ad ipsam respirationem conducūt thoracis musculi, in quos nerui à ceruicis medulla orti, motionis principiū deferunt. Qua quidē facultate motrice, quæ à cerebro influit, musculi si priuentur (vt videre est per vehementes apoplexias) perit opus respirationis. At verò qua ratione homines per somnū spirāt, reliquis musculis omnibus, præter eos qui ad thoracem pertinent, tunc feriantibus, eadem per minorem apoplexiā, atq; alios ei vicinos affectus, spirare possunt. Verùm per vehementes superni principij læsiones, tota spiratio resoluitur: vnde cordis quoq; temperies corrumpitur, peritq; necessariò animal. Ex iecinoris etiam affectu mori aliquādo cōtingit, alia tamē ratione, *atrophia videlicet. Quare in huiusmodi affectib. vita potest longius produci. Mori etiam contingit nōnullos ob syncopam vitio stomachi ortā, ac vehementem dolorē, & timorē grauem, ac deniq; voluptatē immensam.

Mortem contingere posse ob timorem grauem & voluptatem immēsam, atq; etiā mœstitiā.

Etenim quibus vitale robur infirmū est, animi verò affectiones, ob imperitiam, fortes, iis facilè animæ substantia resoluitur. Atq; horū aliqui etiam ob mœstitiam perierunt: sed non ilicò.

Magnanimus vir ob nullam animi perturbationem succubuit vnquā.

At vir magnanimus, ob nullam animi perturbationem vnquā succubuit. Proprio autem affectu laborare cōtingit cor, vel ob simplicē intemperiem, siue inæqualis, siue æqualis ea fuerit: vel ob inflammationem, vel erysipelas, idq; dum fieri incipit. Nam ilicò, antequā augeantur huiusmodi affectus, animal ipsum corrumpitur.

Syncope duplex.

Quos sanè affectus cardiaca sequitur syncope: quemadmodū stomachica eos, qui os ventriculi afficiūt. Hæ tamen etiam cōsentiente corde accidunt. Igitur exiguæ quidem cordis intemperantiæ, pulsus arteriarum, pro sua quæq; natura, variant: maiores verò, per proprias quidem similariū partium intemperies, subitā mortem non inducunt: per eas autem quæ ad partes instrumētales pertinent, subitò enecare possunt, sed præcedentibus signis quibusdam, quorum vnum ab Hippocrate est dictū: Qui sæpe & multum exoluuntur sine causa manifesta, ij repentè moriuntur.

Repentè mori quib. cōtingat. Palpitatio cordis.

Est præterea & alius affectus, palpitatio videlicet cordis, aut per se eueniens, aut cū suspicione quadam, quòd in humore cor ipsum moueatur.

Cordis vulnus nisi ad ventrem vsq; pertingat non statim perimit animal.

Inflāmato autem manifestè corde gladiatores vidimus, haud aliter q̄ qui syncope cardiaca pereunt, obiisse. Si ad ventrem cordis, præcipuéq; sinistrum, aliquando penetrauerit vulnus, protinus cum multo sanguine vitam exhalabit animal. Si verò nō ad ventrem vsq; pertingat, sed in cordis substantia consistat vulnus, ex ita affectis aliqui, nō solùm ea die qua vulnerati fuerūt, sed sequenti quoq; nocte potuerūt viuere: qui oborta deinde inflammatione fuerunt extincti. Cæterū quandiu vixerūt, mentis compotes inventi sunt.

Rationalis animæ vim consistit in corde.

Vnde evidens testimoniū sumere potest ea secta, quæ negat rationalem animæ vim, in corde consistere.

Palpitationi cordis conducit sectio venæ, tenuisq; victus, et medicinæ ratio.

Palpitatio autē visceris huius, plurimis per integram valetudinē accidere est visa: quos omnes detractio sanguinis iuuit, vnà cum extenuante victus & medicinæ ratione. Eorū tamen qui affecti sic fuerunt, nullus ad senectutē pervenit. Panniculus ambiens cor quomodocūq; affectus, nullū affert periculum, nisi ipso inflammatione affecto, cor cōsortij lege afficiatur.

Cor incalescens respirationē, quale edat spiritum.

Porrò supercalfactū cor, spirationem efficit magnā, densam & celerem: calidúmq; semper spiritum reflat. Contrà refrigeratū, exiguam reddit spirationem, & raram.

CAPVT II.

Thorax proprium respirationis organum. Thorax dolens exiguā dēsamq; edat respirationem.

Similiter etiam thorax (proprium ipsius respirationis organū) aut primariò, aut per consensum afficitur: à cuius quidem affectibus necessariò respiratio vitiatur. Igitur vbi dolorificis affectibus infestatur, exiguam densámq; reddit spirationē: id quod etiā vicinis partibus, & iis quæ simul mouentur affectis solet accidere. Quippe interdum læditur respiratio, thorace non laborante proprio aliquo affectu, sed vel neruo aliquo orto à spina, vel spina ipsa affecta. Eorum verò affectuum qui propriè ad thoracem pertinent, quidam in ipsius musculis, quidā in membrana costas succingente cōsistunt. Igitur intercostales musculi, qui in ima parte consistunt, grauiori q̄ externi dolore ob inflammationes cruciantur: faciléque membranæ subditæ suam affectionē cōmunicant: quemadmodū vbi ipsa primario aliquando affectu infestatur, intercostalium musculorū partes internæ, similiter ei condolescunt.

Pleuritis exquisita quādo fiat. Pleuritidi quæ adsint symptomata.

Verùm exquisita pleuritis fit, vbi succingēs costas membrana primario affectu laborat. Proinde dolor, vel ad iugulum, vel ad præcordia potest extendi: ad iugulum quidem, superioribus eius partibus: ad præcordia verò, inferioribus inflāmatis. Vehemens quoq; febris, huiusmodi inflammationē sequitur: quia sedes affecta & parum distat à corde, & cum panniculo inuoluente ipsum, ac septo transverso, cognationē habet. Iam verò inflāmari intercostales musculi, minus: cingens verò membrana, magis & tendit, & indurat arteriā. At in peripneumonia, nulla apparet talis durities.

Sputorum differentiæ, pro varietate humorū gignentiū pleuritidem.

Porrò effusa in vacuitatem thoracis sanies, in asperas pulmonis arterias recipit: ac dein per tussim excreta, naturā humoris qui peperit inflammationē, declarat. Etenim si bilis abvndat, pallidū aut flauū: si atra bilis, nigrū: si pituita, spumosum, & candidū: si sanguis, rubrū sputū reiicitur. Quòd verò ex thoracis capacitate aliquid expuat, hinc liquet manifestissimè: quòd si per vulnus thoracis penetrans, aqua mulsa infundat, móxq; tussiēdo expuatur, æger vel ex sapore mulsam esse deprehendet. Præterea in eo ipso spacio, quod inter pulmonē

atq;

atq; thoracem est, purulenti & pus continere, & ipsum tussiēdo expuere, haud obscurè cernūtur. Nec verò defendi potest, sanguinem in ea vena quæ circa spinā est, contentū, regurgitare ad cor, vt inde ad pulmones feratur: quod ex Erasistrati sermone colligitur. Nā è cōtrario, vena hæc, à dextra cordis auricula exorta, sanguinē secū defert, qui omnibus thoracis partibus, quę circa octo costas * inferiores cōsistunt, alimentū præbeat. Etenim superiores quatuor nō ab * ea, sed à vena perreptante ad iugulū, nutrimentū suscipiunt.

Pus in thoracis capacitate contentum, expirationis tempore, in pulmonis asperas arterias transmitti.

Pulmo nullam propriam habet motionem.

Pus itaq; in thoracis capacitate contentū, expirationis tempore in pulmonis asperas arterias transmittitur. Siquidē respirationis actio ad ipsum thoracem pertinet, pulmone nullam propriam habente motionē, quippe qui per consequentiā dilatato thorace, pariter ipse attollitur: eo verò cōstricto, spongiarū manibus cōpressarum exemplo, rursus in sese residet. Proinde thorax vehementer cōstrictus, humorē qui in vacuitate subdita cōtinetur, in asperas eius arterias cōprimit. Nisi verò thorax admodum vehementer pulmonē omni ex parte compresserit, humor in asperarū arteriarū ora recipi haudquaq̄ poterit.

Tussis quorsum animali indita.

Tussis naturale est symptoma.

Quamobrem quò robustior fieret compressio, animali adiunxit tussim natura, quę naturale est symptoma, sternutationi, singultui & nauseæ, cōsimile. Verùm quia viribus opus est, quibus excitetur huiusmodi naturale symptoma, contingit frequenter per suppuratos affectus interire ægros, viribus antea prostratis, quòd à validissima celerrimáq; cōstrictione thoracis fiat tussis, quam vires adeò imbecillæ præstare nequeunt.

Pleuritidis inseparabilia symptomata.

Porrò inseparabilia lateralis morbi symptomata sunt, febris acuta, dolor, perinde ac si locus vel intendatur, vel pungatur: spiratio frequēs & exigua, pulsus paruus, arteriam & duram, & quodammodo tensam indicās, tussis magna ex parte cum coloratis sputis, nonnunq̄ verò sine his.

Incocta pleuritides.

Atq; has sanè incoctas vocant pleuritides, quæ vel celerrimè hominē rapiunt, vel longo temporis spacio finiuntur. Sunt præterea alij laterū cū febre dolores, per quos spirationē exiguā reddi est necesse, sed nullum sputū redditur: vt in ea re nihil à pleuritide sine sputo cōstante differre videatur. Verùm hi facilè ab illis discerni possunt, quòd in his quidem nulla omnino tussis molestet (quemadmodū in illis, qui absq; sputo infestantur pleuritide, in quib. sicca adest tussis) neq; tensionē, neq; vllā duritiē pulsus referat, nec perinde acuta febre laborent, nec deniq; adeò difficulter spirent.

Pseudo pleuritis.

Sunt etiā nōnulli, qui extrinsecus presso inflammato loco, dolere sese fatētur. Atq; ij per sputū purgantur minimè: quia ab initio nihil eius succi, qui excitauit inflammationē, peruenire ad spaciū thoracis consueuit. At inflāmatione concocta, nisi pus prius discussum fuerit, ad cutim vsq; attollitur, inciditúrq;.

CAPVT III.

Phrenes.

Septum transuersum separat irascibilē animæ facultatem ab appetitoria.

Terminū quo thoracis pars inferior finitur, antiqui phrenas vocarūt, fortè quia eo inflāmato mens læditur. At Plato ipsum septū appellat, quòd irascibilem animi facultatē, quæ in corde est, ab appetitoria, cuius sedes est in iecinore, distinguat, separétq;. Cæterū recentiores septum transuersum id nominant, vt Aristoteles succinctură. Qui sanè musculus spirationis instrumentum cùm sit, nō immeritò, si afficiatur, ipsam lædit spirationē. Antea tamē q̄ quis ob affectum septum deliret, frequentē atq; exiguum: infestante verò delirio, multa varietate inæqualem spiritū reddit.

Deliria quibus ex causis oriantur.

Delirare tamen solent nōnulli, ob vitium cōsistens in ore vētriculi: sicvti per febres ardentes, pleuritidē, & peripneumoniā.

Deliria ex septo transuerso orta, non multùm à phrenitide differunt.

Phrenitidis nota præcipua quæ.

At quæ ob septum transuersum deliria oriuntur, non multū à phrenitide distant. Etenim per cæterarū partium affectus, & per ardentes febres, mitigari solet delirium, quoties morbus declinare videtur. Phrenitidis autem propria præcipuáq; nota est, ne in declinatione quidem febriū, delirium quiescere, cùm nimirū non per consensum sub huiusmodi morbo cerebrū, sed primaria affectione laboret. Proinde paulatim affectus hic gignitur, nec repentè subitóve alienātur ægri, vt in aliarū partiū affectib.

Phrenitidem præcedentia symptomata.

quinetiā prius q̄ invalescat is morbus, præcedunt ipsum nō pauca accidentia phrenitica: vtputa immensæ vigiliæ, aut somnus imaginibus variis turbatus, aut deniq; rerum omniū quæ faciūt, agrestis quædam obliuio. Interdum etiam, qui phrenitici evadūt, maiori cum tumultu aut temeritate respondent, cùm antea tamen fuerint mansueti. Atq; ij omnes, potu exiguo vtuntur. Nōnunq̄ occiput dolore infestatur.

Phrenitidis iā instantis symptomata.

Cùm verò ad phrenitidem iam proximè accedunt, oculi evadunt eis vehementer squalidi, aut ex altero ipsorum acris lachryma effunditur, ac dein lippitudo innatat, & venæ intumescunt sanguine, sanguisq; stillat è naribus: quo tempore nihil quod exactè ad prudentiā pertineat, respondent, & floccos vellunt, & festucas carpunt, atq; aridiori febri, cui non ita magnæ in altervtram partem mutationes accedunt, torquētur. Ad hęc lingua quoq; illis aspera est, nōnulliq; auditu falluntur, atq; interdum iacēt cogitabundi. Quin etiam dispositione dolorifica affectu, vel acrius premente aliquo, eam haudquaq̄ sentiunt. Ergo hoc modo per cerebri affectum, paulatim phrenitis gignitur.

Delirium nullum perpetuū, excepto phrenitico, & quod oritur à septo transuerso.

Delirium à septo transuerso ortum, quomodo à phrenitide distinguatur.

Ab aliarū verò partium nulla, perpetuum delirium oriri potest, dempto solo septo transuerso, cuius vitio excitatū delirium, parum à continuo distat: à phrenitide tamen distinguitur, & ex symptomatis, & ex sanguinis destillatione à naribus, ex ipsáq; spirationis specie. Siquidē spiratio phreniticorū est magna, & ex longis facta intervallis: inæqualis verò, vbi à septo delirium oritur. Cæterū præcordia * revelli, septi transuersi ilicò ab initio affecti, propriū indiciū est: id quod affecto cerebro, posterius accidit, videlicet non incipiente affectu, sed vbi formatus iam fuerit. Calor quoq; circa caput & faciem, vehemētior est iis, qui ob cerebri vitium delirant.

CAPVT IIII.

Oesophagus.

Stomachus.

Gula vsus duplex.

Illius partis quæ inter fauces & os ventriculi media est, & quæ œsophagus, stomachus, & gula dicitur, duplex est vsus. Vnus, quo velvti via fit eorū quæ devorātur: alter, quo circa vtrunq; progressum, tam devoratorū, q̄ eorū quæ à ventriculo in os reiiciuntur, aliquid moliri videatur.

Gula cur tunica duplici sit data.

Nā cū geminæ insint ei tunicæ, altera ad cibi potúsq; deglutitionē vtitur: altera ad eam, quæ vomēdo

fit, expulsionem. Proinde rationi est consonum, duo esse affectuum ipsius genera: vnum quidem quod velvti viæ tum ingestorũ, tum vomitione reiectorũ, ei accidit: alterum verò, quod ei, velvti vtriusque actionis instrumento, evenire potest.

Gulæ affectuũ genera duo.

Constat itaque, eorum duorũ vsuum, alterum quidem semper esse necessariũ, alterũ propter occasiones quasdam. Igitur eorũ symptomatum quæ gulam tanquam viam infestãt, genus vnum est, cùm ob tumorẽ aliquem præter naturam, angustior ipsius meatus redditur: alterum, cùm perficere proprias actiones nequit. Accedit etiã gulæ angustia ascititia, vbi à vertebris intrò luxatis comprimitur. Vbi verò gula inflammata, non à vicinis partibus cõciliata, sed propria familiarique angustia torquetur, grauissimus tunc inter deglutiendũ infestat dolor, accedente quoque perquam difficili transitu, præsertim si supinus, qui laborat, iacens, deglutire quippiã conetur. Nam erecta figura transglutitio multò facilius perficitur.

Gulæ inflãmatæ indicia.

Nec verò puto latere vos, partiũ inflammatarũ nullã nõ dolere, vbi suo munere fungitur: contrà, mitigari dolorẽ, vbi ab agendo destiterit.

Inflãmatæ omnes partes dolent, vbi suo funguntur munere, mitigatur dolor, vbi ab agendo destiterint.

Cùm autem gula sentiendi facultate sit prædita, ipsam quoque, velvti auctarium indicium, in vsum evocare oportet, quò plenius affectus illius dignoscantur. Quare iuvat ægros interrogare quidnã deglutiendo sentiant. Quippe imbecillitatẽ oõnunquam percipere se fatentur, vt longo vix temporis spacio per gulam transeãt ingesta. Interdũ ea in media via hærere & coërceri aiunt. Horũ primum actionis infirmitatẽ: alterum, particulæ cuiuspiam angustiam indicat. Verùm vtriusque differentias ex reliquis accidentibus intelligere licet.

Gulæ sensũ, tanquam indicio, esse vtendum, ad dignoscendos affectus illius.

Nam in imbecillitate quæ ex sola intemperie citra tumorẽ fit præter naturã, ingestorum in trãsitu tarditas, & æqualis, & sine dolore, & in supino quidẽ decubitu, maior: ceruice verò erecta, minor, sine vllo angustiæ sensu, accidere solet. Vbi verò cum tumore cõiuncta imbecillitas est, vnam quampiam particulam angustiorẽ cæteris efficiet, atque per eam ipsam tardior erit transitus. Quòd si tumor fuerit inflammationis aut erysipelatis particeps, accedet ei dolor & sitis, & multi caloris sensus, febrisque non admodum ardens, quæ siti proportione haudquaquam respondeat. Si verò tumor aliquis ex non ita calidis fuerit, tum citra febrim, & calorẽ, & sitim, deglutitionis inæqualitas aderit, retentis cibis in parte aliqua. Porrò affectus dolorificus gulæ, iuxta dorsum quoque sentitur, cùm gula incumbat spinæ. Iam verò si ob ruptũ aliquod vas ipsius gulæ, sanguis aliquando vomatur, dolor statim sentitur iuxta locum vbi talis ruptio cõtigerit. At reserato ore vasis, nullus percipitur dolor: quare à ruptione atque erosione vasis distinguitur: ac præterea, quòd neque ictus, neque casus hanc profusionẽ præcessit, id quod rupto vase videre est.

Reseratio vasis qua re à ruptione atque erosione differat.

Quanquam ob solam sanguinis plenitudinẽ, vasa interdum disrumpi possunt. Quæ verò per erosionẽ fit eiectio sanguinis, vlcere præcedente contingit. Fit autẽ vlcus, vel rupto vase, vel vitiosorum humorum influentia: id quod in cute quoque sæpenumero accidit.

Vlcus vnde fiat.

CAPVT. V.

Os vẽtriculi (quod veteres ob accidentia quæ inducit, cor nominabant) nõ solùm syncopam, sed cõvulsiones, sopores, morbum comitialem, atque melancholiam inferre solet: necnõ symptomata, qualia per suffusiones infestant. Quos quidem affectus omnes, consentientibus ei cæteris partibus, in ipso fieri contingit.

Os ventriculi quæ inferre soleat symptomata.

Quippe ad propriam eius rationẽ pertinet, * tum fastidire, tum natantes cibos corrumpere. Nam si cibi in ventriculi fundo firmentur, præcipuè si suapte natura nõ facilè corrumpantur, * neutrũ ex illis accidit.

Oris ventriculi affectus primarij.

Porrò cùm grammaticus quidam iuvenis, quoties vel nimis vehementer docebat, vel cogitabat, vel esuriebat, vel irascebatur, morbo comitiali, ob nimis acutũ sensum oris vẽtriculi, corriperetur, tertia vel quarta hora panẽ optimè præparatũ ei exhiberi iussi, solum quidem si nõ sitiret: si verò siti cruciaretur, ex vino madidum, & quidem albo, modicèque adstringente. Nam huiuscemodi vinum, vt vires addit ventriculo, sic minimè tentat caput, quod solẽt vina vehementia. Deinde verò singulis annis bis, aut ter, picrã ex aloë ei exhibens (quod quidem medicamen totum ventrẽ ab excrementis liberat, * ipsumque ad actiones proprias corroborat) ita restitui hominem, vt reliquũ vitæ integra sanitate frueretur.

Vinum album, modiceque adstringens, vires addit ventriculo, & minimè tentat caput. Picra ex aloë vsus.

Cõplures etiã nõ solũ insomnia & somni tumultuosi molestant, sed amentia quoque, propter vitiosum humorẽ collectũ in ore vẽtriculi. Iam verò flatulentũ illũ hypochondriorũ morbũ, omnes professi sunt, tristitiã, desperationẽ atque mœstitiam inducere, nihilque ad melancholiæ accidentia reliqui facere. Laborantes autem eo morbo, post cruditates, dictis accidentibus multò vehementius cruciãtur: ac quidam ipsorũ quoque splenetici fiunt.

Hypochõdriacæ melancholiæ symptomata & signa.

Quocirca coniiciendum est, ex hoc etiam viscere vitiosam saniem in ventriculũ relegari. Ergo ea accidentia quæ cerebrũ afficiunt, vel oculos, vitiosorũ humorũ vaporationem sequũtur. At syncopa quæ vitio stomachi, hoc est, oris vẽtriculi, accidit, ob dolorũ ipsius proprietatẽ exolutionẽ inducit, fortasse verò eius quoque intemperie ad cor perveniente. Quemadmodũ vbi cor vehementer intemperatũ est, vires agminatim cadant, oportet.

Syncopa vitio oris ventriculi accidens, quomodo vires exoluat.

Similiter etiam cittæ, hoc est, picæ, mulieribus accidũt, ore ventriculi affecto. Nausea præterea, cardialgia & singultus, inter huius partis affectus debent annumerari.

Cittæ fiunt ore ventriculi affecto. Nausea. Cardialgia. Singultus.

Afficitur autem ventriculi vniuersa capacitas, similibus dispositionibus quibus & os illius, cæterũ nõ perinde vehemẽtib. At quia coctionis opus perficitur in partib. ori subditis, necessum est eas ipsas partes, cùm malè dispositæ fuerint, cruditatis causam existere. Quòd verò sanguis à iecinore atque liene effluens, vacuari per ventriculũ possit, sanè de hac re latius alibi sumus dicturi.

Sanguinem à iecinore & liene vacuari per ventriculum posse.

CAPVT VI.

At iecori duplex etiam genus morborũ accidit: vnum à sola intemperie, citra tumorẽ præter naturam: alterũ, vbi vnà cum intemperie, tumor quoque adest, vt inflammatio, erysipelas, scirrhus, inflatio, & obstructio à crassis & viscosis humoribus, in extremis vasorum partibus, quæ à vena portæ exoriuntur, facta.

Iecori duplex genus morborũ accidit.

Verùm in iis laborans grauitatem percipit in dextra præcordiorum regione. Quòd si halituosus quoque spiritus, cui

Abdominis octo musculi, quatuor cõprehensi coniugationibus.

Iecoris situs.

Iecur inflãmatum quæ indicent.

Hepatis erysipelate affecti accidentia.

Febres ardentes à ventriculo & hepate ortæ, in marasmum sæpe degenerant.

Simi hepatis inflãmatio quæ edsint symptomata.

Gibbi hepatis inflãmatio quæ symptomata creantur.

Hepatis scirrhum illicò sequi hydrops cõsueuit.

cui nõ pateat exitus, illic concludatur, nõ solùm grauitas, sed tẽsionis quoq; sensus sequetur. Meminisse autem oportet, octo numero musculos per abdominis regionem extendi, quatuor comprehensos coniugationib. Quarũ prima ex musculis constat rectis, per totũ carneis; à pectore ad pubis ossa protensis. At reliquarũ trium cõiugationum musculi, vsq; ad rectorũ contactum, carnea substantia constant: vbi verò primũ illos attigerint, in menbranas nerueas degenerant. Horum itaq; musculorũ cõiugatio vna, quæ quidem reliquis est exterioe, à thorace obliqua deducitur, in anteriores partes descendens. Altera huic opposita, ab infernis exorta partibus, obliqua ad anteriores ascendit. Huic tertia musculorum cõiugatio subiicitur, qui transuersum habẽt positũ, atq; peritonæo innectuntur. Rectorũ igitur musculorũ tumores præter naturam, oblongi, ac per totũ extensi videntur: quapropter haud obscura est ipsorum dignotio, sicvt & eorũ qui obliqui à thorace descendunt. At multò difficilior est notitia musculorum, qui iis sunt subiecti: difficillima verò transuersorũ. Cùm igitur iecur sub peritonæo à tribus ex illis musculis contegatur, fieri nõ potest vt tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi vel magna in ipso inflammatio oriatur, vel incumbentes ei musculi admodum extenuentur. Iecur tamen declarant affici, in dextera præcordiorum parte grauitas, dolor tota præcordia retrahens, atq; ipsius ad iugulum vsq; extensio: exigua tussis, linguæ color, in primis quidem ruber, deinde verò niger: ingens cibi fastidium, inexplebilis sitis, vomitus tum syncerae bilis, tum eius quę ouorũ luteis assimilatur: quę aliquando æruginis quoq; colorẽ refert. Aluus quoq; astringitur, nisi vnà cum visceris huius imbecillitate, inflammatio ipsa acciderit. Erysipelatis accidentia his ferè similia sunt. Sed insuper febris quoq; cum vehementissima siti, laborantes cruciat. Etenim iecoris ac ventriculi flammeis dispositionibus, ardentes febres solent supervenire: quas etiam excitari continget in pulmonis inflãmatione participe erysipelatis. * queadmodum etiã per vniuersum corpus, ob putredinem biliosorũ humorũ immodicè efferuescentiũ. Verùm quæ aut iecoris aut vẽtriculi occasione eveniunt, eæ febres omniũ sunt vehementissimę, ac magna ex parte in marasmũ degenerãt. Quæ in simis iecoris partibus eveniũt inflãmationes, vt magis, q̃ illæ quæ in eius gibbo fiũt, fastidiũ, nauseam, vomitũ biliosum, ac sitim ingentem inducunt: sic è cõtrario hæ, maiori q̃ illæ inter spirandum dolore laborantẽ infestant, magisq; tussim excitant, atq; dolorem vsq; ad dextrũ iugulum, adeò vt detrahi videatur, extendunt. Vtriq; autẽ parti, cùm dolor adest, nõnunq̃ nothæ costæ cõsentiunt. Soli verò iecinori est proprium, vt tumoris cumulum cõprehensum habeat circunscriptum. Quare durus in ipso circa principium tumor (quem scirrhum vocant) multò evidentius ob duritiem dignosci potest, quàm inflammatio. At verò tractu temporis, q̃vis magis increscat scirrhus, nõ tamen æquè facilè deprehenditur, Intercipiente scilicet indicium aqua inter cutem, quæ & ilicò scirrhum sequi consueuit, & nisi afficiatur hepar, gigni minimè potest. Non tamẽ semper ob primariam excitatur affectionem illius, etsi hoc frequẽtissimè accidat. Etenim quia hepar facultatis sanguificatricis est instrumentum: consequens est, vt ipso vitiato, actio quoq; eius vitietur. Accidit tamẽ interdũ, vt ob intemperiem alicuius particulæ, earũ quæ aut per meseraicas, aut cauam venam, cum illo cõmercium habent, ipsum quoq; refrigeretur. Porrò simarũ partiũ venæ, ab ea quæ in porta est, exortæ, in tenuissimas extremitates finiuntur: ad quem similiter locũ, aliæ quoq; venarũ extremitates, à concaua vena in gibbas visceris partes distributarũ, perveniunt. Cibus igitur vniuerso corpori distributus, ex omnibus simarũ partiũ venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates transumitur. In qua quidem venularũ conspiratione, nõnulli fieri obstructiones existimant. Ergo ob refrigerationẽ iecinoris, in sanguinem mutari cibus non potest, refrigeranturq; cum illo totius corporis venæ. Sæpenumero etiam, nullo tumore apparente in iecinore, æger aqua inter cutem corripitur, vel ob vitium lienis, vel ieiuni, vel alicuius intestini tenuioris, aut mesenterij, aut pulmonis, aut renũ, aut ob immodicũ hæmorrhoidum, aut mensium profluuiũ, aut ob suppressionem menstruorũ, aut ob alium vteri momentaneum affectum. Ex intempestiua præterea frigidæ potatione iecur affatim refrigeratũ, statim aquã inter cutim inducit. Ac sic affecti, vehementi ciborum desiderio tenentur, quod solent omnes quibus os ventriculi fuerit perfrigeratum.

Hydrops gigni non potest, nisi afficiatur hepar.

Hepar est sanguificationis principium.

Venarum hepatis explantatio.

Hydropis causa diuersa.

Cibi desideriũ vehemens inesse iis, quibus os ventriculi fuerit perfrigeratum.

CAPVT VII.

Porrò vtrũ semper in morbo regio locus affectus sit hepar, an alia præterea dispositio hũc affectum efficere possit, deinceps considerandum. Siquidem videmus nonnunq̃ iecinore haud malè affecto, per morbi iudicationem effundi pallidam bilem per vniuersam cutim. Quinetiã citra morbi iudicationẽ interdũ aliena quadam corruptione, qualis ob ferarum morsum contingit, quandoq; sanguis in bilem mutatur. Fieri aũt potest, vt iecinoris naturali tẽperie mutata, humores huiusmodi vitio afficiantur, & quidem citra obstructionẽ, aut inflãmationẽ, aut scirrhũ. Ob splenis quoq; vitia, corporis color vitiatur; sed multò nigrior fit, q̃ ob affectum hepar. Cùm igitur sanguinis generatio hepatis munus existat, nullã sanè aliã causam huiusce generationis dicemus esse, à facultate ipsius visceris propria. Cæterùm omniũ facultatũ essentia, in peculiaribus partium temperaturis consistit. Proinde si hepar ad aliquã octo intemperantiarum aliquãdo labatur, accidit facultati ipsius noxa, quæ peculiariter illi intemperantiæ debetur. Igitur calidæ iecinoris intemperantiæ, cùm cõtentos in ipso humores, tum eos qui suggerũtur per mesenterij venas, advrũt & assant: frigidæ autẽ, succos iam in ipso cõtentos, crassos, ad fluxúmq; contumaces efficiunt. Quod verò ad ipsum suggeritur, pituitosum, crudũ & semicoctũ reddunt. Rursus aridæ intemperantiæ, sicciores crassioresq;: humidæ verò tenuiores, aquosioresq; humores efficiũt. Igitur cùm alui sedimina, aquę, in qua nuper mactatæ carnes fuerant ablutæ, similia videris,

Sanguis quãdo in bilem mutetur.

Color corporis quot modis vitiari possit.

Lienis, quàm hepatis, vitia, nigriorem colorem reddunt.

Essentia facultatum in proprio partium temperamento consistit.

Hepatis intemperantiarũ singulis quis effectus tribuatur.

Iecore affecto qualia excrementa excernantur.

Hepatica excrementa quæ dicantur.

Iecur esse affectũ existimabis. Nominãtur autem præcipuè hepatica, quæ ob imbecillitatem ipsius deiiciuntur. Vt autem tenue excrementum & saniem referens, infirmi iecinoris gignere sanguinem non valentis: ita id quod simulatur fæci, superassantis sanguinem hepatis est indicium. At verò nõnulli primò quidem saniem, & cruenta quædam: dein tractu temporis, crassum ac melancholicũ sanguinẽ: postremò atram quoq; bilem, atq; synceram, deiiciunt. Qui affectus interdum ob frigidam intemperiem, citra febrem, incipit: ac tunc quidem tenuis sanies excernitur: dein verò progressu temporis, corrupto in viscere sanguine, febris solet supervenire. Porrò nõnulli eorũ qui ob frigidam intemperiem laborare incœperũt, nõ solum nõ amittunt cibi cupiditatem, verumetiam multò magis q̃ antea appetunt. At calidas intemperies nunq̃ comitatur cibi cupiditas, sed fastidiũ graue, sitis vehemens, febris insignis, atq; prauorũ humorũ vomitus.

Calidas intemperies nunquã comitatur cibi cupiditas.

Facultates naturales quatuor inesse singulis nostri corporis partibus.

Sciendum autẽ est, singulis nostri corporis partibus quatuor naturales facultates inesse: quarũ prima appellatur attractrix, quæ peculiares parti succos, alendi ipsam gratia, & appetere, & attrahere potest. Altera deinde est, quæ alteratrix dicit; qua succus attractus, similis evadit ei quæ nutritur particulæ. Huic aliæ duæ ministrant: retentrix nempe, quæ suo munere fungitur, quando pars succũ attractum concoquit, donec eum in suam ipsius naturam cõverterit: & expultrix, quæ post absolutam coctionẽ, excernit id quod inutile est, atq; excrementum vocatur.

Facultatũ singularum læsiones in hepate, quæ signa indicent.

Signũ alicuius dicitur, quod ab eo proficiscitur, tanquam à causa.

Si igitur in iecinore attractrix facultas quomodocunq; afficiatur, cibum quem cõfecit ventriculus, atq; in chylum convertit, relinquet, vt liquidus excernatur per aluum. Atq; hoc sanè ipsius facultatis affectæ erit signũ. Siquidem quicquid ab aliquo proficiscitur, tanq̃ à causa, id etiã esse illius signum constat. Vbi autem hepar integrè valet, mesaraei venis velvti quibusdam manibus, quæ ex ventriculo ei cibum afferant, vtitur. Cæterùm vbi vel inflammatio vel erysipelas afficit mesenterium, nõ solùm qualia per iecinoris imbecillitatem excremẽta deiici consueuerũt, planè excernuntur, sed apparet etiã velvti ab inflãmatione, sanies quædam illis admista. Vt autẽ nõ potente ob imbecillitatẽ hepate succũ à ventriculo attrahere, attractrix facultas afficitur: sic vbi retinere nõ valet, retentrix vis infirma putãda est: ob idq; primò quidem cruenta sanies excernitur, dein crassior & fæculentior. Similiter aliæ quædã excretiones contingunt, non quidem ob imbecillitatem, sed ob expultricis facultatis robur, ratione plenitudinis, idq; interdum per integram valetudinem.

Partes aliquas purgari interdũ per hepar.

Sic plerunq; pars aliqua cùm affecta est, per hepar purgatur, viribus ipsius iam robustioribus factis. Quemadmodũ autẽ retentrix facultas dum imbecillior est, ac rem quæ ipsam grauat, retinere nõ potest, vix expultrix id quod infestat evacuat: sic infirma expultrice, retineri quędam res solẽt, facultate retentrice nõ vsque adeo grauata. Nam in quolibet instrumento aliàs alia facultas vel fit fortior, vel imbecillior, facta relatione ad actionem.

Particula omnis agit secundum proprietatem temperamenti.

Etenim omnis particula, secundum temperamẽti quod ei* perpetuo inest, agit, proprietatẽ.

Morbi regij causa.

Iam verò interdum etiam contingit, vt ob folliculi fellis imbecillitatẽ, ad se bilem minimè attrahere valentis, impurus vagetur sanguis per vniuersum corpus, aliæq; oriatur morbi arcuati species præter illas, quas superius exposui. Qui folliculus sic etiam nonnunq̃ impletur, quemadmodũ vrinæ vesica, aut evacuari nõ possit, aut quia obstructus est, vt quia secretoria ipsius facultas est imbecillior. Velvti etiam cùm obstructis aut infirmis vasis, quę ab ipso extenduntur in hepar, biliosum humorẽ interdum attrahere nõ potest.

Excrementorũ proprietas in regio morbo cõsideranda.

Proinde excrementorũ proprietatem in morbo regio considerare, perq̃ necessariũ est.

Regij morbi absq; febre invadentis curatio.

Porrò quibus citra febrim morbus regius accidit, vrgente in dextra præcordiorum parte grauitatis cuiusdam sensu: iis omnibus aperiens obstructiones cibis & potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde medicamentũ quod bilem ducere possit, exhibens, eorũ plurimos vna die sanitati restitui. Qui verò purgatione liberari nõ potuerũt, iis rursus valentiore ad aperiendum data potione, medicamentũ quod vehementius purgaret, exhibui: sic, vt sub purgationis fine, cœrulea magis q̃ flaua bilis cum acri mordacitate secerneretur. Atq; in iis conieci fellis folliculum similiter affici, vt solet vrinæ vesica, vbi magna humoris copia distenditur, quam excernere nequit, interdum ob excretoriæ facultatis imbecillitatẽ, interdum quòd ob grauẽ somnum, vel negocia quæpiam, vltra q̃ par est, vrinam supprimens, dein ab ea prosternatur, mirum in modũ intenta. At folliculus fellis, * cùm nutetur nihil ad excretionem à facultate animali, vnicũ habet imbecillitatis principium, velvti cętera quoq; naturalia instrumenta, à partia intemperie ortum.

GALENI PERGAMENI de locis affectis, lib. VI.

CAPVT I.

Lien sanguine alitur melancholico.

Lien autẽ, cùm ex hepate sanguinem melancholicũ trahat, quo ipse postea nutritur, sanè si in eo facultas attractrix facta sit imbecillior, sanguis ex iecore impurus in vniuersum corpus trãsmittitur, ac proinde color nigrior evadit. Quinetiam exemplo hepatis, sępenumerò ex se reiicit excremẽta quædã: ita vt per vomitũ, cui nausea accedit, nonnunq̃ excernatur melancholicus sanguis: qui interdũ etiam solet per inferna descendere. At huiusmodi vacuatione suppressa, nõnulli melancholica tristitia afficiuntur, cibósq; auidissimè cõcupiscunt: idq; præcipuè, si valde fuerint acida, quæ excrementa ad ventriculum trãsferuntur. Si autẽ alia melancholici humoris corruptio accidat, subverti, deiiciq; appetentiã videbis.

Liene indurato, aliq; consentiente iecinore, aqua inter cutem oritur.

Quòd verò indurato ipso, aqua inter cutẽ effundi possit, consentiente iecinore, iam antea est dictũ.

Regius morbus permistus.

Quinetiã laborante aliquando vtroq; viscere, regium morbum evenire conspeximus, nigriore q̃ pro cõsuetudine subsequẽte colore, ita vt videretur flaua bilis esse fuligini admista.

Frigida intempestiuè exhibita solet aquam intercutem efficere, præcipuè si vitiosa fuerit.

Quemadmodũ autem vitiosa aqua & frigida, * si confertim & intempestiuè bibatur, solet aquã inter cutem inducere (nocet enim sic ingesta interioribus partibus, maximè verò iis,

quæ

quæ tum temporis fuerint imbecilliores) sic ob refrigeratum vnà cum tumore lienem, vtpura si adsit scirrhus: vel citra tumorem, vt per iam nuper dictam aquæ potionem, aqua inter cutem etiam evenire consueuit. Cæterùm nisi ad hepar vsq; ipsa refrigeratio pervenerit, aqua inter cutē subsequi potest minimè.

Aquā inter cutem gigni non posse, nisi ad hepar refrigeratio pervenerit.

CAPVT II.

Dysenteria est vlcus intestinorum.

Dysenteriæ causa.

Dysenteria exquisita, intestinorū vlcus existit. Qui sanè affectus, non gignitur affatim, aut subitò, vt ille quem vitio hepatis accidere diximus: sed protinus quidem ab ipsius initio, bilis mordax excernitur, quā deinde intestinorum abrasiones sequūtur: postea verò paulùm cruoris deiici simul videtur, quando videlicet ipse affectus iā esse dysenteria censetur. Cùm itaq; huiusmodi abrasiones solæ excernuntur, cōsiderandum est, num pingue quippiam simul cum eis deiiciatur: ita enim vlcus in crassis intestinis consistere, existimandum est. Vbi verò cruorem quoq; excerni videris, intueri oportet, vtrum is reliquis excrementis adeò permistus sit, vt vniuersus vniuersis misceatur, an pars eius aliqua reliquis supernatet. Etenim si admistus sit, in superiobus: si verò supernatet, in humilioribus intestinis vlcus esse portendit. Idem etiam & in abrasis excrementis videre est, verùm non ita manifestè, vt in cruore. Similiter crustula, quodnā intestinum sit vlceratum declarāt, tum ex essentiæ proprietate, tum ex modo, quo vel misceri reliquis excremētis, vel vni eorū parti supernatare videntur. Nec verò mediocriter cōducit ad curationē, nosse in qua intestinorū parte consistat vlcus. Nam si in superioribus intestinis sit, ab eporis medicamentis præsidium petendum est: sin verò humilioribus hæreat, clysterem subiicere magis convenit. At huiusmodi dysenteriæ, ab iis quæ ab hepate profluunt, sic discernūtur. Nam ab initio tenuis sanies sanguinis ab hepate excernitur: deinde aucto malo, crassus humor fæcibus vini haud absimilis. Prætera, in hepaticis excretionibus nihil abrasum expellitur, atq; interdum duorum, aut trium dierū intervallo, supprimitur evacuatio: dein rursus malum revertitur, atq; excernuntur excrementa prioribus multò peiora. Id verò per intestinorū vlcera haudquaq̄ apparet: quippe in iis neq; affatim, neque ex longis temporis intervallis, laborantes deiicere consueuerunt. Porrò vlcera quæ in recto intestino oriuntur (tinesmū vocant) vehementi quidem tensione, & prompta deiiciendi cupiditate infestant, paucis admodum sequentibus excrementis: quæ quidem ab initio pituitosa, & pinguia, progressu verò temporis, etiā ramenti specie deiiciuntur: sed per totum morbi spacium, iis quæ à supernis descendunt, minimè misceri videntur. Iam verò vt doloris colici, nephriticiq; distinctio, in initio difficilis est, sic circa id tempus, non ita magna præsidiorū differentia desideratur. Cæterū & nausea, & vomitus, per id genus affectus vrgēt: sed multò grauiores, & magis assidui, dolēte colo. Evomuntq; ita laborantes pituitosa quædam, atque corrupta: hac in re longè superātes nephriticos: ac retinent etiam magis excrementa, vt ne flatū quidem, neq; etiam ructum excernere possint.

Intestinorum quænam exulcerata sint, crassiorane, an tenuia, ab excrementis dignoscitur.

Intestinis superius exulceratis, epotis medicamentis succurrere oportet: infernis, per clysteres iniectis.

Hepaticum fluxum à dysenteria quomodo distinguere oporteat.

Tinesmus descriptio.

Colicū dolorē nephriticumq; circa principia eandem ferè medendi rationem desiderare.

Colici dolores à nephriticis quomodo distinguantur.

Sæpenumero velvti circuire videtur dolor, modò hanc, modò illam partem infestans. Nephritici verò dolores eodem in loco stabiles, infestāt iugiter. Cùm itaq; dolor in loco fuerit altiore renibus, manifestum colicæ indicium portendit: si verò circa sedem renum infestet, vrinæ considerandæ sunt. Nam nephritici ab initio dilutas purasq; reddunt vrinas: dein sequentibus diebus, crassum aliquid in ipsis subsidere videtur: demū arenosæ minguntur. At in colica, si quid ab aluo deiicitur, id flatuosum quodammodo est, & sæpenumero aquæ supernatare consueuit, similem habens bubulo stercori consistentiam. Quinetiā cruciatus colici, quàm nephritici, multò magis lenientibus mitigantur clysteribus. Atq; interdum evenit, vt frigido aliquo humore simul eiecto, ilicò quiescant. Quare ipsum præsidiū mitigans, erit etiam curatiuū atq; prognosticū. Nephritici etiam dolores, cum vrina exeunte lapide, simul & soluuntur, & locū affectum indicant. Vt autē perseuerante dolore vtraq; pars eisdem auxiliis indiget, sic tempore subsequente ad prę seruationem oportet diuersa præsidia adhibere. Cùm autem omnia intestina ordine quodam à ventriculo ipso descendant, atq; omnium supremum, ieiunum sit: deinde, quod tenue vocatur: postea cæcum, quod vsq; ad infernas partes extēditur: deinde colon, quod ad superiores revertitur partes, ita vt sæpenumero hepar & lienem attingat, satis mirari non possum, quo pacto vehementissimos quosq; dolores, quacunq; in parte cōsistant, ab omnibus colo tribuantur. Igitur ob frigidum crassūmq;, aut etiam humorē viscidum, aut ob flatulentū spiritū, in corpore crasso densóq; alicuius intestini inferioris genitum, sed egredi nequeuntē, excitari dolor consueuit: vehemens quidem, ob intemperiem atq; tensionē corporū in quibus hæret impactus: longus verò, quia difficulter vacuatur. At dolor ille acerbissimus, quem ileon, voluulum & chordapson vocant, sublimiores intestinorū partes infestat, adeóq; impellit ad vomitum, vt nōnulli stercus per os reddentes, miserrima tandem morte moriantur. A quo affectu vix aliquis vnquam evadere potuit. Itaq; nō ab re visum est medicis antiquioribus, vel ab inflammatione, vel ab obstructione aridi stercoris, oriri huiusmodi tentiū intestinorū affectū. Sunt & alia symptomata, quæ & intestinis & ventriculo simul affectis evenire creduntur: vt quas lienterias cœliacas nominār, vbi materiæ ipsæ minimè mordaces existūt. Etenim vt mordaces ob mordendi vim omnia intestina ad excretionē excitant, sic nō mordaces, intestinorū imbecillitatē sequuntur: quia retinere contenta ne exiguo quidem tempore possunt.

Nephriticorum vrinæ quales.

Colica excrementa qualia.

Intestinorum ordo.

Dolor colicus.

Ileos.

Voluulus.

Chordapsos.

Voluulo laborantem vix aliquem evasisse.

Voluuli causa.

Lienteria cœliaca.

CAPVT III.

Igitur si nephritis repentè incidat, lapide notatu digno, vel in renū aliquo, vel in vreteris etiā impacto, dolorem excitabit haud absimilem colico: verùm distinguetur ab eo, per illa quæ in capite præcedēti accidere colo affecto iā diximus. Vbi verò ex iis quæ in vrinis resident, aut ex lapide excreto, discerni ipsi dolores possunt, quæstioni nullus locus relinquitur. Porrò vbi dolor alterius renis, cum horrore inordinato & vario,

Nephriticus dolor cũ horrore inordinato, ac febre etiã inordinata affligens, quando abscessum significet.

necnon inordinata febre affligit, si per pronum decubitum atq; in alterũ latus permutanouẽ, in ipso rene dolente suspensi cuiusdam põderis sensum æger percipiat, abscessum iam cõcretum esse coniicere oportet. Quo concocto, pus mictum vt laborantem à dolore liberat, sic vlceris in rene periculum affert: quòd nisi ilicò cicatrice inducatur, ægrè curationẽ recipiet. At perseuerantis vlceris notæ ex vrina haud obscurè deprehenduntur.

Renes exulcerati indicia.

Adde quòd laborans creberrimè in affecto rene dolorem sentit: atq; interdum cum vrina exiguum pus velvti ab vlcere excernitur. Similiter ramentũ nonnunquã cum vrina excerni videtur: atq; interim sanguis quoq;, qui erosi iam vlceris est indiciũ. Quanquã rupto aut reserato aliquo vase, sanguis potest etiam profluere.

Caruncula cũ vrina excreta: efficacissima vlceratorum renum sunt nota.

Verùm efficacissima exvlceratorũ renum est cõiectura, si exiguæ quædam carunculæ cum vrina excernantur: vtpote quas renum essentiæ partes, eásq; ob vehementẽ vlceris erosionẽ avulsas esse constat.

Pilis similia excrementa, quæ in vrinis cernũtur, in renibus gigni.

At quæ vnà cum lotio excernuntur pilis similia, probabilius mihi visum est, ea in venis, quàm in renum capacitate, gigni: idq; ex crassa lentáq; materia, quam calor calfecit exiccauitq;: cuius sanè affectionis per diuretica speraui curationem futuram, nec vnquã spes me fefellit. Iam vesica, vbi longo tempore acres per ipsam vrinæ transeunt, vlceribus affligi solet. Est & alius renũ affectus, quo tenuis sanies sanguinis mingitur: cuius quidem existet causa, aut ipsorum imbecillitas renũ, aut maxima relaxatio eorum meatuũ, per quos ex vena caua in renes percolatur vrina. Atq; ad renes quoq; pertinere is affectus videtur, quem alij matellæ hydropem, alij profluuiũ vrinæ, alij

Diabetes. Dipsacos.

diabetem, alij dipsacon vocant: qui certè quàm rarissimè accidit. Quo morbo affecti, inexplebili siti vexantur. Quare & exvberanter bibunt: & reddunt totum id quod biberũt, minimè à sua qualitate mutatũ. Hic igitur renũ vesicæq; affectus, similis est lęuitati ventriculi, intestinorúmq;. Igitur vt ex ventriculo iecur per mesenterij venas, velvti arbores à terra per radices, alimentum ad sese trahit: sic etiam renes sibi quicquid in venis

Vesica non trahit à renibus. Intestina non trahunt à ventriculo.

est aquosum, alliciunt. Cæterũ vesica nõ trahit à renibus: quemadmodũ neq; intestina à ventriculo: sed renes quidem per vreteras excernendo in vesicam mittunt: ventriculus autẽ in ieiunũ, per intestinũ ab Herophilo dictũ dodecadactylum.

Diabetis causa est imbecillitas renum.

Proinde diabetis causa, renũ imbecillitas, nõ potentium diutius continere vrinam, censenda est. Verumenimvero obiiciet aliquis: si imbecilli sint renes, qui fieri potest, vt vrinam ad sese tam celeriter attrahant? Cui quidem responde-

Appetentia canina.

re licebit: quemadmodum canina appetentia, in ventriculi ore consistens, nõ potente ipso sustinere pondus devoratorũ, multa impetuosè ingerere, eadémq; celeriter excernere cogit: sic in renibus etiam serosi humoris cupiditatem, vnà cum virium imbecillitate accidere. Vnde & humiditatem affatim trahere, & eam mox in vesicam pellere, ipsi renes coguntur. Quòd autẽ vrinæ fluor

Appetentiã cibi esse animale opus.

repentè evenire possit, lævitas intestinorum nõ possit, velvti nec canina appetẽtia: ob id fit, quia cupiditas qua cibum appetit venter, animale officium existit, quo citra sensum nostrũ fungi nequaquã potest. Renum verò desiderium est naturale, neq; ab ipso sensus nostri afficiuntur. Proinde cùm ad statũ pervenit, ne sensum quidem mouet, quemadmodũ appetentia canina.

Sitientes vehementer, quatuor accidentium discrimẽ à potione subire possunt.

Porrò laborantes vehementi siti, quatuor accidentiũ discrimen à potione subire solent. Vnũ, & quidem primũ, vomitio est: alterũ, velox per aluũ excretio, aut fluore, aut lævitate intestinorũ: tertium, quòd potus diutius quàm par est, in ventriculo manet: quartũ deniq; est diabete, siue vrinæ profluuium. Occurrit interdum affectus alius diabeti simillimus, & quidem ob ciborum multitudinem, qui nec crudi permanent, nec deiiciuntur per aluum, nec plenitudinem gignunt, nec etiam probè alere possunt, sed discutiuntur, dissipantúrq;. Cuius vt crebrior est, quàm dipsaci, eventus, ita faciliorem curationẽ admittit. Quippe si prius quàm ad summũ pervenerit, ipsum cognoueris, haud ita difficulter curabitur. Atq; is affectus, à celeri dissipatione ortum ducit, omnibus partibus attractricem, appetitricémq; facultatẽ seruantibus.

Sitis ingentis causa.

At verò ingentis sitis, quæ citra diabetem accidit, causa est ventriculus, aut calida, aut sicca, aut vtraq; intemperie laborans: maximè verò os ipsius: proximè ventriculo hepar, sed maximè pars eius sima, simul inflammatis meseraicis venis, & ieiuno, & ventriculo, atq; cum gula, pulmone. Quarum partium incendium marcor vt plurimũ comitatur.

Diabetes, proprius renum affectus est.

Diabetes itaq; proprius renum affectus existit, qui caninæ in ore ventriculi appetentiæ proportione respõdet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate.

CAPVT IIII.

Vesicæ superveniunt symptomata, partim cõmunia cæteris, velvti omnes ipsius præter naturã tumores, dolores, & quæ hos gignunt dispo-

Ischuria. Stranguria.

sitiones: partim ipsi propria, vt ischuria, hoc est, vrinæ retentio: stranguria, hoc est, stillicidium vrinæ, præterea immoderata vrinæ profusio. Quæ quidem evacuationes vesica ceu meatu vtuntur, ipsa haudquaquã affecta.

Stillicidiũ vrinæ quãdo symptoma vesicæ, & quando affectus eius proprius existat.

At verò stillicidium vrinæ, si ob vrinæ acrimoniã fiat, symptoma vesicæ est, affectus verò minimè. Si verò aut ab vlcere, aut ab imbecillitate procedat, * in vesicæ affectu consistit. Cæterùm cùm ab intemperie vesica fit imbecillior, propria ipsius actio læditur, quæ est vrinæ excretio: ad quã animal excitari solet, cùm vel à multitudine contentæ in ipsa materiæ vesica grauatur, vel à mordacitate convellitur. Quinetiã instrumentales affectus interdum imbecillitatem inducere possunt: præterea omnes intemperantiæ, præcipuéq; illæ, quæ sæpe nõnullis eveniunt, cùm frigore corripiuntur. Ad hæc, ischuriæ symptoma supervenire solet vesicæ, tanquã meiendi instrumẽto: interdũ quidẽ, cùm circa id quod in ea cõtinetur, cõtrahi non potest, vt ipsum exprimat: interdum etiam, obstructo inferiori meatu aut à crassis humoribus, aut à lapide impacto.

Meiendi munus non vesicæ, pendet à voluntatis imperio. Deiiciendi munus, nõ intestinorum, est voluntarium.

Atq; accidit nonnunquã vel ab inflammatione, vel ab alio id genus tumore, vt angustior reddatur meatus, vel etiam omnino obstruatur. Sciendum autẽ est, nõ vesicæ, sed meiendi munus, velvti etiã deiiciendi, nõ intestinorum officium, pendere à volũtatis imperio. Quippe vesicæ officium vnicum * est, cõtractio. At musculus qui

vrinæ

vrinæ meatum in circuitu ambit, in origine ceruicis vesicæ positus, instrumentum est, cuius opus ab electione excitatur. Similē quoq; & actionem & vsum habet musculus, qui recti intestini partem extremam ambit: proinde ipsis resolutis, neq; vrinam vesica, neq; aluus stercora, retinere potest: sed præter voluntatem, * vtraq; paulatim effluunt. Quare suppresio vrinæ fieri nequit ob affectum spinæ, aut neruorum ab illa in dictos musculos exortorum (quod nonnulli putarunt, credentes vesicæ officium à voluntate pendere) sed ipsius inuoluntaria excretio. Atqui vt nonnulli tum vrinarum, tum excrementorum alui deiectionem totam ab electione procedere existimantes, hallucinati sunt: sic rursus alij, his è diuerso totum hoc opus naturale putantes, ab scopo aberrarunt. Etenim cibi à ventriculo in ieiunum transmissio, tota naturæ opus est: voluntatis autem, extensio digiti. At alui deiectio, & vrinę redditio, vtroque instrumento proprijs suis facultatibus operante, perficitur. Rectum enim intestinum, atque vesica, naturali facultate vtuntur: musculi verò, ea quæ animalis & voluntaria vocatur. Quippe musculi qui solent cohibere fluores, ab opere quiescunt, abdominis musculis munere suo fungētibus: maximè verò medius.

Musculus vesicæ atq; sedis, ægit secundum voluntatis imperium: quibus resolutis, excrementa retineri non possunt.

Quum igitur vesicæ corpus ita fuerit affectum, vt quod in ea cōtinetur exprimere nequeat, vrina supprimitur, vocatúrq; symptoma id ischuria. Accidit etiam interdum, propter ipsius sensum obtusum, vt nō reddatur vrina, citra tamen expultricis facultatis læsionem: nimirum si proprij vesicæ nerui afficiantur, neruis musculi ceruicem eius constringentis, munere suo fungentibus. Qui quidem si resoluantur, vrina præter voluntatem excernitur. Ob spinæ etiam luxationem ad interiora, supprimi aliquando vrina consueuit: orta videlicet phlegmone in affecta particula. Quemadmodum vertebris ad externas partes luxatis, inuito vrinam profluere vidimus, ob resolutum neruum musculi vesicam ipsam claudentis. Retenta etiā longo tempore vrina, vel ob somnum diuturnum, vel ob negocia vrgentia, ipsa vesica extenditur, atque vrina supprimitur, contractrice facultate propter tensionem immodicam læsa. Præterea ob sanguinis grumum & pus crassiusculum, interdum retinetur vrina. In pueris etiam, quos lapis in vesica cruciabat, vidimus sæpenumero ipsam vrinam supprimi. Eos itaque, resupino figurato corpore, adeò concussimus, vt à meatu lapis dimoueretur.

Ischuria quando accidat.

Vrina suppressa causa.

Cęterùm grumos vocatos, non solùm eos qui in vesica, sed multò magis illos quoq; qui in intestinis, ventriculo, atque thorace nonnunquā continentur, animi defectio, & color pallidus sequi solet: pulsus verò paruus, obscurus, & frequens apparet: laboránsque ipse, cum anxietate resoluitur. Sunt autem ad intentionem affectæ sedis, non solùm præsentia symptomata, sed præterita etiam inuestiganda.

Grumos in corpore præter naturam contentos, quæ sequātur symptomata.

Nonnihil etiam confert quantitatem puris (si quando excernatur) & misturam eius cum vrina, considerare. Nam si pus cum lotio exactè permistum sit, à supernis alicunde partibus effluit. Si verò sine vrina excernatur, in vesica consistere suppurationem indicat. Sed quod mediam inter hæc conditionem seruauerit, id à renibus descendisse, certum indicium est. Similiter expendendum est, si rupta vomica, cum notis affecti loci, vlceris aliquod quoque signū appareat. Nam & hoc, aut exactè, aut mediocriter, aut omnino nihil cum vrina miscetur. Atq; vocatum quidē ramentū, vlceris: essentiæ verò proprietas, affectæ partis propriū indiciū est. Quippe partes à vesica auulsæ, lamis: à renib. verò, sunt carunculis similes. Similiter vbi ex sublimioribus pars aliqua affecta est, excremēta cū vrinis eiecta intueri, & ea suspectarum partium essentiæ cōparare oportet. Igitur cum vrina expurgātur gibbę hepatis partes, atq; omnes quotquot his superiores existūt: per aluum verò pars iecinoris sima, intestina, ventriculus, lien. Præter has aliæ quædam fiunt purgationes, sed raró: vt quū thorax & pulmo per aluum purgatur: quæ sub septo transuerso sunt positæ partes, per vrinas.

Pus si cum vrina excernatur, mistionē ipsius esse considerandam.

Ramentum est signum vlceris. Essentia proprietas, affectæ partis indiciū est.

Partes à vesica auulsa, lamis, à renibus, sunt carunculis similes.

Partium singula per quam regionem purgentur.

Vidimus etiā nos pulmonis vomicā expurgari similiter per vrinā: reiecto videlicet purè, à pulmone quidem per læuem arteriā, in sinistrum cordis ventriculum: à corde autem, per arteriam magnā, ad renes: atque illinc tandem per vreteras ad vesicam. Etenim vt à concaua vena, ita ex magna arteria, rami ad renes descendunt.

Pulmonis vomicam aliquādo per vrinam purgari.

Arteria magna ramulos mittit ad renes.

CAPVT V.

Vteri affectuum plurimę differentiæ existunt. Siquidem mulierum quæ histericis dispositionibus corripiuntur, aliæ quidem sine sensu immobiles iacent, cum obscuro paruóq; pulsu, vel omnino sint vllo pulsu. Aliæ autem sentiunt, atque moueri possunt, integráq; ratione fruuntur, sed tamen deliquio animi, difficiliq; spiratione laborant. Aliæ denique crura simul & brachia contrahunt.

Vteri affectuū plurima differentia.

Porrò nonnulli ad explorandum, num penitus respiratio perierit, flocculos lanę carptę, suspendi corā naribus iubent. Alij poculū aquæ plenum ori vētriculi imponūt. Quippe immotū omnino seruari humorē aiunt, si spiratio tota sit intercepta. Etenim in cōfesso est, & spirationem à vita, & vitā à spiratione separari nō posse: adeò vt viuentem non spirare, & spirantē non viuere, sit impossibile. Quòd si in animalibus, quæ in latebris delitescūt, nulla appareat respirationis nota, neq; ob id mirari debemus, quum videlicet ea animalia sint frigida. Quippe maximus vsus respirationis est, vt innimus calor & refrigeratione & ventilatione seruetur. Quare haud ita difficile fuerit perpendere, exiguum illum calorem in eis derelictum, arteriarū cordisq; motu seruari: quę actio à quibusdā medicis transpiratio vocatur. Similiter etiam, pereunte ob vteri affectum spiratione, quoniam vniuersum corpus refrigeratur, (id quod perspicuum est) fieri potest, vt * nullo attracto per os spiritu, aut reddito, transpiratio, quæ per arterias fit, perseueret, licet adeò interdum exigua, vt sensum omnino effugiat.

Respirationem perisse omnino, aut nō prorsus, quibus modis deprehendatur.

Spiratio à vita separari nō potest, nec à respiratione, ipsa vita.

Respirationis vsus.

Latentium animalium calor, motu cordis & arteriarum seruatur.

Transpiratio per arterias.

Accidit autē vteri suffocatio magna ex parte viduis mulieribus: iis præsertim, quæ quum antea probè repurgarentur, parerent, atque virorum congressu fruerentur, his omnibus postea priuantur. Quare verisimile est, ob retenta menstrua, vel semen cohibitum, eiusmodi mulieres vteri dispositionibus infestari: idq; fortasse magis ob se

Vteri suffocatio quibus præcipuè accidat.

Vteri suffocatio ob retenta mēstrua vel cohibitum semen solet accidere.

Semen muliebre quale.

men retentum. Nam quum muliebre semen humidius atq; frigidus sit, ipsum excerni oportet, præsertim si copia redvndet. Nec secus etiam in viris. Sunt quippe nonnulli eorum, quos protinus à iuuentute, concubitus imbecilliores reddit.

Semē retentum nonnullis viris quæ symptomata inducat.

Alij, nisi assiduè coëant, capitis grauitate infestātur, cibos fastidiunt, febrib. sunt obnoxij, deterius coquunt & appetunt, ac deniq; torpore, pigritia, ac melancholicis accidentib. molestantur.

Semen retentū quàm mēstrua quibus inferat grauiora symptomata.

Proinde ex retento semine, quàm ex suppressis menstruis, videtur mihi longè maior noxa evenire posse corporibus, eorū præsertim, qui suapte natura vitiosis abvndāt humoribus, plenię sūt, & in ocio educati: quiq; quū antea nihil fecissent ad libidinē reliqui, affatim cōtinere cœperunt. In quibus sanè cōucio, naturalē excernendi ipsum cupiditatē, læsionis causam existere. Etenim quū tale & tantum ipsum semē evaserit, neminem nō ad sui excrenonē vi quadā stimulat.

Libidini indulgere multos modestos viros valetudinis gratia.

Ob idq; planè constat, modestos viros, non ob voluptatem, sed vt ab impedimento præseruentur, indulgere libidini, perinde ac si nulla sit ei coniugata voluptas.

Diogenes Cynicus.

Ita Diogenem Cynicum narrant, virū alioqui mortalium omnium (quod ad cōtinentiam pertinet) cōstantissimū, libidini tamē nauasse operā, nō à cōiuncta illi voluptate velvti bono aliquo, illectum, sed vt noxā, quæ à retento semine provenire solet, arceret. Eum nanq; meretrix adire pollicita, quum diutius cessaret, ipse manu pudendis admota, semen excussit, ac venientem dein mulierculā remisit, inquiens: Manus hymenæum celebrando prævenit te.

Animalia omnia quo pacto excitentur ad venerem.

Sic etiā arbitror animalia omnia excitari ad coitum, non quòd existiment voluptatē boni cuiuspiā speciē præ se ferre, sed vt semen, quod retentum ipsa molestat, excernāt: haud secus quàm deiiciendi stercoris, excernendæq; vrinæ desiderio suapte natura mouentur. Fieri autē potest, vt profluentibus menstruis, retineatur in viduis semen, grauissimáq; inducat symptomata.

Phalāgij ictus.

Nec sanè cuipiā mirum videri debet, si exiguus humor in vna parte cōtentus, tantorū accidentiū sit causa: quū à phalangij ictu affici totū corpus videatur, exiguo veneno per minimū foramen iniecto.

Scorpionis ictus.

Præterea scorpionis ictus breui admodum tempore grauissima symptomata inducit, quāvis in illius aculeo foramē nullū videatur. Rationi tamen est cōsonum, vt vel à spiritu quodā, vel tenui humiditate iniecta, accidentia illa proficiscātur. Sunt qui putāt, res quasdā solo tactu per qualitatis vim, ea quæ ipsis vicina sūt, alterare posse: idq; planè videri in marina torpedine aiūt, vtpote cui tā vehemēs sit potentia, vt per piscatoris tridentem transmissa ad manū alteratione, totā reddat repentè torpidā.

Torpedo marina, piscatoris manum reddit torpidam, per medium tridētem.

Heraclius lapis.

Similis etiā facultas inest Heraclio lapidi: ferrum siquidē, q̄d tetigerit, ei adhæret. Deinde si aliud, id quod primò tactum fuerit, tetigerit, similiter vt primū illi inhærebit: ac sic deinceps. Porrò iidem affectus oriri possunt & ab humoribus in corpore putrescentibus, & ab epoto veneno.

Veneno extincti, quomodo distinguantur ab aliis qui ob prauos corporis succos intereūt.

Ii tamē qui venenum hauserunt, ab iis qui aliter sunt affecti, discerni possunt. Quū enim homo suapte natura probis succis abvndans, ac * salubri secundū omnia vsus victus ratione, repentè moritur (vt letali assumpto veneno fieri contingit) deinde corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium apparet, aut diffluēs, * aut grauem reddit odorem putredinis, hūc venenum sumpsisse aiunt. Igitur si eiusmodi affectibus nos infestari fateamur, qui ex nobismetipsis accepto suæ originis impetu, similes sint iis qui epoto veneno eveniūt: nihil mirum fuerit, si etiā vitiatū semen, aut menstruū, huiusmodi, quū retinetur, aut putrescit in corpore, grauia symptomata inducat, iis præsertim, qui vt afficiantur, sunt apti.

Afficiendæ rei aptitudo, maximā obtinet vim ad excipiendū affectū.

Siquidem quantā vim habeat afficiendę rei aptitudo, in canibus licet videre. Quum enim reliquorum animalium nullum rabie arripiatur, solus canis eo affectu corripitur, tantáq; fit in ipso humorū corruptio, vt vel solum eius sputum, si humanū corpus cōtigerit, rabiē excitare sit potens.

Canis solus rabie corripitur: eiusq; sputum rabiem excitare est potens.

Quòd verò ad gignendos vteri affectus maiorem vim habeat semen quàm menstruū retentum, vel ex hoc liquet, q̄ dum supprimuntur menses mulieribus cōiugatis, etsi pluribus accidentibus infestentur, nunquā tamen aut spiratione priuātur, aut animæ deliquio laborant: quod solent nonnullæ viduæ, licet æquè vt antea, aut paulò minus, quod pertinet ad menstrua, purgētur.

Plato.

Quæ sanè symptomata Plato exponere cupiens; sic in Timæo edisserit: Ea pars quę in mulieribus & vterus & vulua nominatur, quum sit animal auidum generādi, si intempestiuè diuq; infœcundū manserit, admodum indignatur, errānsq; per totum corpus, ac meatus spirituum obstruens, respiraréq; non sinens, in extremā anxietatē adducit, & alios morbos complures excitat. Hæc Plato.

Vterum non ascendere ad regionem diaphragmatis per vteri suffocationes, sed tum ipsum, tum ipsius vasa tendi, quæ ratione videtur vagari.

Cæterùm illius agitationis vteri, quam mulieres percipiunt, nō est causa ascensus eius vsq; ad regionem diaphragmatis, vt nōnulli putarunt. Nam si aliquid ex vtero videatur ascēdere, id p̄ exiguum est. Sed vteri ipsius tensiones esse potius in causa dixerim, cur tangentibus obstetricibus, modò sursum, modò retrahi in latus videatur. Nam simul cum vtero, ceruicē quoq; ipsius retrahi necesse est. Quum igitur ad vterum multa admodum venarum ora perveniant, per quas ex cōcaua vena sanguinem attrahere potest, * sanè ob plenitudinem tum earum, tum vinculorū quæ ex illis dependent, cōtingit vterum sursum, aut etiam ad latus retrahi.

Convulsio omnis fit aut à plenitudine, aut ab inanitione.

Siquidem omnis convulsio fit aut à plenitudine, aut ab inanitione. Plenitudo quippe, repleta corpora & in latum, & in profundum extendit, sed longitudinē reddit breuiorem. Quò autem breuiora fiunt, eò magis ad suam originem retrahuntur. Dum itaq; descendens sanguis ad vterum, ingredi ad ipsius internam capacitatē non potest, aut quia crassior est, quàm vt vasorum ora permeare possit: aut quia clausa sunt orificia, multiplicatus in venis, eas extēdit, atq; vicina ipsis vincula madefacit: ad quorum omnium tensionem, continuò vterum retrahi est necesse. * Qui si vndiq; trahatur æqualiter, recta erit & sine inclinatione ipsius transmutatio: sin verò inæqualiter, ad partem vehementius trahentem intenditur. Non ergo velvti animal errabundum, aliàs ad alium locum discurrit in mulierib. vterus, sed ab extensione retrahitur. Quòd si quispiam dixerit, vteri corpus tunc minimè affectū esse, sed peruersione laborare, haud absur-

Vteri perversiones ad suppressa sequitur menstrua.

Noxæ quæ absque vteri perversione viduas molestāt, ob retentum semen eveniunt.

absurda is dixisse videbitur. Igitur peruersiones vteri,eo quē diximus modo, ad suppressa sequūtur menstrua:eas tamē ob hoc,accidentium quæ in animalis corpore apparent,causas esse,nequaquam putandum est. Quæ verò citra peruersionem,aut menstruorum retentionem,viduas molestant noxæ, hæ ob retentum semen evenire putantur. Cæterùm pro multitudinis,qualitatisve ratione,tum menstruorum,tum seminis,aliàs aliæ accidentium species oriri solent. Etenim noxia causa vniuersum corpus refrigerare potente, adeò vehementer omnes partes refrigerātur, vt & respiratio, & arteriarum pulsus, sensu deprehendi non possint.Quę si vel crassa fuerit,vel acris,convulsiones: si verò atræ bilis naturā referat, mœstitiā inducet:quemadmodū animi quoque deliquia,& ad fortes extensiones, & refrigerationes,& otis ventriculi affectus,subsequi cōsueuerunt. Porrò si mulier nec prægnans, nec puerpera,lac possideat, menstrua ei defecerunt. At nullo in mammis lacte apparente, menstrua suppressa hisce notis deprehenduntur. Grauitas totum corpus infestat, necnon fastidium, atque inæqualis horror. Quòd si citra horrorem inæqualitas aliqua fuerit,atque fastidium,appetatq; mulier quædam aliena,vt (exempli gratia) extinctos carbones, iube vt obstetrix vteri ceruicem tangat. Nam si citra duritiem clausa inveniatur, eam prægnantem esse conijcies. Si verò etiam duritiés adsit,affectum aliquem in vtero esse portēdit. Oportet itaq; speculari obstetricem,ad quā partē vel declinet, vel retrahatur vterus:nā in ea parte affectā vteri sedē esse cōiicies. Atq; in quibusdā fœminis, eius partis dolor cum grauitate, nōnihil potest significare:quinetiā in coxā dolor interdum transit,& crus ipsum,& quę regione est, per incessum claudicat.Quòd si lōgiori tempore supprimātur menstrua, nullámq; medicus mulieri vacuationē ꝓmoueat,tumor aliquis ꝑter naturā,in ilibus interdum oritur, ostendens nimirum ex internis partib. quampiā esse inflāmatā. Nonnullis panus in extrema ilium parte excitatur, velvti viris quoq; eodem in loco nōnunquā oriri solet. * Qui panus in quadam muliere fuit suppuratus,adeò vt opus fuerit sectione.* Iuxta hāc ipsam partem vidimus colon intestinum & suppuratum,& sectum: interdum ignorātib. medicis imperitis quidnā inciderent, interdum intelligentibus quoq;. * Cæterùm quoties suppurari cōtigit colum, semper facilè curationem recepit:vteri verò sectiones, ægrius cōglutinātur. Itaq; symptomata huiusmodi consueuerunt sequi suppressa menstrua: ac præterea lumborū,& colli,& sincipitis dolor,qui ad oculorū vsq; radices extenditur: item febres ardentes,& nigricantes vrinę,cum rubra quadā sanie,perinde ac si aquę,in qua nuper mactatæ carnes ablutę fuerūt, fuliginem quis miscuisset.Quibusdam vrina aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. Quòd si per alium quempiā corporis locum sanguis effluxerit, aut inflāmatio,aut erysipelas excitetur, an menstrua purgentur interrogare debes. Siquidem nihil horum accidere solet,integrè repurgatis. Quum verò immodicè vacuātur menses,color sequitur fœdus,pedes molli tumore attollūtur, corporis robur prosternitur, viriatur ciborū tum cōcoctio, tum cupiditas. Sed accidit interdum fœminis muliebre vocatū profluuium,vel vtero haudquaquā affecto, quū videlicet vniuersum corpus per ipsum interdum purgatur: quemadmodum per renes quoq; aliquando solet vacuari. Id verò potissimū fit,si mulier laxis sit carnibus,& pituitosa.Atq; id quod excernitur,nōnunquam rubra sanies est, interdum aquosa, & subpallida. Quòd si purus fuerit sanguis, qualis ex dissecta vena profluit, diligenter animadvertere oportet, num erosio fit aliqua in vtero. Ea verò magna ex parte in ceruice potius quàm alibi cōtingere solet: discernitúrq; per excretā saniē,si fuerit profunda: si verò circa os ceruicis cōstiterit,non solùm per hanc,sed per tactū etiā cognosci potest.Atq; prægnātes quoq;, quū ora venarū in ceruice aperiuntur, excernunt sanguinem. Ergo si mulieri vtero graui,subitò extenuentur māmæ,abortus sequitur. Atq; geminos ferens,si altera māma extenuetur,alterum amittit:& omnino si dextra māma extenuata est,marē: si sinistra, fœminā ædet. Mares siquidem dextris,fœminę magis cōtinentur sinistris vteri partibus:atq; rarò aliter accidit. Si mulier promptè quidem conceperit, dein secundo, aut tertio, aut quarto imprægnationis mense fœtum eiecerit, circa vteri acetabula humorē pituitosum abvndare,atq; idcirco venarum arteriarúmq; eius loci ad ora vasorum in vterum descendennum,nexum debiliorem esse,cōiiciendum est, vt fœtum ob grauitatē ferre nequeat,sed abrūpatur facilè.

Menstrua defecerunt mulieri, cui lac inest, nec prægnanti,nec existenti puerperæ.

Menstruis deficientib. quo pacto deprehendamus, an sit grauida mulier nec ne.

Colon intestinum suppurari interdum instar bubonis.

Suppressos menses quæ sequantur symptomata.

Menstrua fluentia immodicè, quæ sequātur symptomata.

Profluuiū muliebris causa.

Prægnātis si extenuentur māmæ,abortus sequitur.

Mares continētur dextris, fœmina sinistris.

CAPVT VI.

Colis vlcus vnde deprehendatur.

Excreta à cole & vesica, quomodo discernēda.

Gonorrhœa est seminis assidua profusio,et invita, quæ fit cole haudquaquam extenso. Priapismus quid.

Excremēta corporis duob. modis vacuari.

Excretio quomodo fiat.

Retentio vt fiat.

At colis vlcus deprehenditur ex dolore infestante ipsum:necnon ex iis,quę familiaria vlceri, vnà cum vrina purgantur. Cæterùm hæc ab iis quæ à vesica excernuntur, miscellę modus distinguit. Nam quod ex cole defluit,in primo statim exitu excussum,vrinā prævenire cōsueuit.Quod verò à vesica emittitur, vrinæ admistum videtur. Quinetiam assiduè inter meiendū mordicus dolent pudendorū vlcera, præcipuè quum vel crustula,vel sordibus solutis,pura remanserint.Porrò gonorrhœa est seminis assidua excretio, & invita,quæ fit cole haudquaquam extenso.Priapismus verò est permanēs colis tumor extensióve in longitudinem atq; circulum,nullo stimulante ad libidinem aut desiderio, aut acquisito calore, vt quibusdam consueuit accidere, qui supini decumbunt.Igitur quemadmodum omnia corporis nostri excrementa,duobus modis vacuantur (interdum enim à cōtinentibus ipsa corporibus excernuntur,interdū spontè profluunt, eò quòd ob imbecillitatem ab ipsis retineri nequeant corporibus)ita de semine quoq; dicendum est.Nam in huiusmodi omnibus, vt excernere tēpestiuè, ita continere,naturæ est officium. Verùm secretio fit,aperto fluxionis meatu: ac reliquo conceptaculi spatio & contracto, & ad apertum iam meatum,quicquid intus continetur,pellente.Retentio fit, quum clausus manet meatus, & cōtentum à continente haudquaquam impellitur, sed potius per contractionem comprehenditur, & retinetur. Hoc modo cōtenti in cauls instrumentis humores,per integram valetudinem natura-

liter & excernuntur,& retinentur. In illis autem qui præter naturam se habent, retentio quidem, ob excretricis facultatis imbecillitatem: excretio verò, ob retentricis infirmitatem evenit: vel ob dispositionem aliquam, quæ haud secus quàm naturalis ipsa excretoria vis partes mouere possit.

Semen excerni in vito per convulsiones.

Id quòd in seminariis vasis videre licet, vbi quis vel comitiali morbo, vel convulsione violenter fuerit correptus. Cæterùm videmus alias quoq; partes, vt manus, pedes, aut digitos convelli, modò simul cũ totius corporis convulsione, modò ipsis solis affectis. Quare minimè prę ter rationem fuerit etiam in sẽminariis vasis, & quidem interdum solis, eiusmodi excitari dispositionem: quemadmòdum & gonorrhœam, quę vrinæ, quam quis invitus emittit, proportione respondet, quum retentricem videlicet facultatem resolui contigerit.

Gonorrhœa instrumentorum seminis est affectio.

Priapismus, colis est accidens.

Gonorrhœa igitur instrumentorum seminis est affectio, non pudendorũ, quibus ceu via per quam excernatur, vtitur semẽ. Priapismus verò planè colis est accidẽs, quã quam ad arterias eius potest referri: vtpote quæ solæ interdum huiusmodi habeant præter naturam dispositionem, quali affici cõsueuerunt, quũ naturaliter totus coles intenditur.

Colem à spiritu intendi.

Atqui à spiritu ipsum in tumorem attolli, manifestè patet iis, qui celeritatem eius, & quum iterum residet, perpendunt. Quippe nullus humor tam subitam in altervtram partem mutationem efficere posset. Quum igitur pudendi corpus sit vndique fistulosum, facilè à vaporoso spiritu per arterias affluente, vbi quis libidinis impetu stimulatur, aut dum ob supinum decubitum calfacti sunt lumbi, extenditur: glande ipsius semper magnitudinem ęqualem seruante, quòd fistulosus in ipsam neruus non ingrediatur.

Glandem penis semper magnitudinem eandem seruare.

Partes omnes citra doctrinã aggrediuntur proprias functiones.

Natura etenim corporis partes fingens, perficiénsque, fecit vt ipsæ citra doctrinam, proprias actiones aggrederẽtur. Quippe omnium quæ à cõsilio & voluntate pendent actionum instrumenta, esse per se docta videntur: animaliáq; omnia simulatq; genita sunt, & spirant, & vocem ædunt. Quare mirum esse non debet, genitales partes, eas actiones, quarum gratia à natura sunt institutæ, protinus ab initio cognoscere. Vterus siquidem, quum semẽ genitale conceperit, donec fuerit perfectus fœtus, exactè clausus permanet: perfecto verò fœtu, plurimùm aperitur, ac deinde sic apertus excludit.

Populares ea tantum quæ rarò vident, prosequuntur admiratione.

Populares autem hæc, propter crebrum eventum, contemnunt: vtpote qui nihil quod re vera sit admirabile, sed ea duntaxat, quæ rara vident, prosequuntur admiratione. Quid autem in rerum natura potest admirabilius contingere, quàm quòd nouem perpetuis mensibus clauditur os vteri adeò exactè, vt ne specilli quidem acumen admittat: perfecto autem fœtu, vsque adeo distenditur, vt totum animal per ipsum egredi possit? Ne igitur dubites pudendorũ vim per se doctã esse: vt fistulosum hoc, neruosúmq; corpus, vbi ad coitum insurgit animal, à naturali facultate, quæ ipsum potest attollere, protinus distendatur. Cuius rei simile, & in corde, & arteria planè videre est: nisi ꝙ horum motus perpetuus existit, qa necessaria nobis est eorũ actio: fistulosus verò neruus nõ semper mouetur, sed quũ vsus requirit. Quũ ergo sic fuerit extensus, sequitur atq; illũ replet ex arteriis spiritus: quẽadmodum pulmo thoracẽ, ob eã quam habet ad ipsius motum consequutionẽ.

Priapi tensionẽ ad neruum potius referẽdam esse, quàm ad arterias.

Atq; eam actionẽ sanius est vt ad neruũ, quàm ad arterias referas: quũ prę sertim omnes functiones, ex propria partiũ essentia, non ex earum situ, ꝓvenire, rationi cõsonum sit. Arteriæ itaq; nullã aliã in pudendo habẽt actionis vim, ꝙ̃ in vniuerso corpore: licet calfactis lumbis par sit, vt arteriæ calidiores reddãtur, & magis etiã pateant ipsarum ora.

Lumbis incalescentibus, arteria penis calidiores redduntur.

Penis essentia tota in neruo fistuloso consistit.

Quamobrem nõ exiguã tunc spiritus essentiam, in fistulosum neruũ effundũt: qui paulatim impletus, colem extendit, ita vt tota ipsius essentia consistere in fistuloso neruo videatur. Ex dictis igitur constat, vel ob arteriarũ ora immodicè patefacta, vel vaporosum spiritũ in fistuloso neruo ortũ, priapismum oriri.

Priapismus vnde oriatur.

Cęterùm ab vtrisq; ipsum fieri posse existimo, crebrius tamen ob arteriarũ ora patentia.

Medicamenta excitandæ tentiginis qualia existant.

Porrò medicamenta excitandæ tentiginis vim obtinentia, tum epota, tũ pubi lumbisq; admota, calida omniuo, ac flatulenta sunt: quemadmodũ cõtraria omnia, minimè flatus excitãt, ac potius refrigerant, quàm calfaciant.

Alimenta venerea.

Sunt præterea alimenta quædam, quæ, ꝙ plurimum gignãt seminis, excitare ad libidinẽ possunt.

Priapismo qui soleant vexari plurimum.

Iã verò qui quum plurimo semine abvndent, à cõcubitu abstinent, ij interdum priapismo vexari solent, prę sertim si venereis imaginibus molestentur, nec studeãt vt multa exercitatione sanguinis abvndantiã dissipent.

Cantores olim quàm nostro sæculo erant lõgè continentiores.

Pudenda castitas reddit exilia & rugosa.

At cantores & athletæ, qui iam inde ab initio nullam vitæ partem venereis illecebris contaminarũt, nullã admittentes eiusmodi vel cogitationem, vel imaginationem, iis pudenda & exilia, & rugosa fieri, velvti senibus, cõsueuerunt. Siquidẽ præter cætera quæ accidere solent iis, qui protinus iuuentute prima immodicè sese permiserunt libidini, id etiã evenit, vt horum locorum vasa, amplius patentia, maiorem ad se sanguinis copiã alliciant, & coeundi cupiditas magis increscat.

Ignauia robur exoluit.

Exercitatio vires augere solet.

Mammæ.

Ignauia siquidem (vt inquit Plato) exoluit: proprij autem officij exercitatio, robur augere solet. Sic mammæ quoq;, in iis quæ nondũ impraegnatæ fuerunt, cõtractæ permanẽt: in aliis verò à partu infantulos suos lactãtibus, vastissimæ evadunt, atq; ita magnę permanent, lac fundentes quandiu fœtũ lactauerint: quo ablato, haud ita multò pòst à lactis generatione desistunt.

GALENI PERGAMENI de differentiis febrium, lib. I.

CAPVT I.

Febrium differentiæ maximè principales sunt quæ sumũtur ab ipsa febris substãtia.

Febrium differentia ab accidẽs desumptæ.

PRopriæ ac maximè principales febrium differentiæ sunt, quæ sumuntur ab ipsa febris substantia, quæ in calore præter naturam consistit: vt si dixerimus, febrium aliæ quidem mordaces, aliæ verò sunt mites. At reliquæ differentiæ, ab accidente aliquo deducuntur: vt quũ dicimus, febrium aliæ pallidæ, aliæ rubeæ, aliæ liuidæ. Porrò differentiæ caloris præter naturam, & ex eo quod magis & minus, & ex materia in qua calor accẽditur, & ex modo motus eiusdem caloris, sumuntur. Sunt autẽ omnino evidentes,

quæ

Febrium differentiæ sumptæ à materia, cui hæret calor præter naturam, sunt tres.

Aëream substantiam esse mistam per omnia sanguini.

quæ in eo quòd magis aut minus calor est accensus, consistunt. Quo in genere differentiæ, cõsueuerunt medici magnam ac paruam febrem vocare, impropriè quidem rei quali, nomẽ quanti tribuentes. Quæ verò à caloris materia ducuntur, maximè propriæ differentiæ caloris præter naturam sunt. Atq; hæ sanè ternario numero ambiũtur. Nam aut incalescit ipsius cordis corpus: aut qui continentur in ventriculis eius humores: aut sola quidem aërea spiritalisq; substantia sufficiẽter incaluit: humores autem & solida corpora incalescunt quidem adhuc, nõdum autem sunt calefacta. Mista siquidem est in arteriis omnibus spirantibus per infinita foramina, aërea substantia sanguini, ac nihilo minus in corde ipso, ceu * confluxili & conspirabili cum vniuersis arteriis. Incipit itaque hic præter naturam calor, quem nominamus febrem, aliàs ex alio eorum, quæ nuper diximus: spargitur autem, atque vnà cum patiente afficit duo reliqua genera. Facillima igitur ab humoribus ad spiritum caliditatis transumptio: nõ æquè autem promptè vnà cum spiritu, accenduntur humores. Corpus etiam solidum, humoribus atque aëreæ substantiæ facilius impartitur calorem, quàm ipsum ab eisdem suscipiat. Omnis siquidẽ substantia tenuis, promptius alteratur quàm crassa. Est autem tenuissima quidem aëris: crassissima verò corporum solidorum: media humorum substantia existit. Cæterùm solidas partes, continentia: humores, contenta: spiritus, impellentia appellauit Hippocrates.

Tenuis substantia facilius alteratur quam crassa.

CAPVT II.

Ephemerarum causa.

Pestilenti morbo correptos, fugiendos esse.

Tabidos, & putridum expirãtes, esse abigendos.

Febres quæ occasiones accendant.

Quòd igitur ex laboribus, ira, tristitia, solis ardoribus, frigore, vigiliis, cruditate, ebrietate, & crapula, nonnulli febricitare cernantur, omnib. est in confesso: quemadmodum etiam, quòd pestilens aëris constitutio febres conciliet: quódq; periculosa sit conversatio cum laborantibus pestilenti morbo, quum nimirum is non secus sit contagiosus, quàm scabies aut lippitudo. Sed neque tutum est cum iis qui tabe correpti sunt, cõuersari: neq; (vt summatim dicã) cum illis q spiritum putrem reddunt. Iam verò qui consueta exercitia omiserint, & aliis morborum generibus, & frebribus maximè corripiuntur. Plethora etiam, vitiosi cibi, medicamenta, æstúsq; circa canis syderis ortum, atq; alia id genus complura, similiter febres accendunt.

CAPVT III.

Elementa corporum quæ.

Febris est calor præter naturã in corde accensus.

Causæ procatarcticæ.

Iracundia quid.

Igitur calidum, frigidum, humidum, atq; siccum, corporum elementa existunt; ex ipsorumq; temperaturis primi constituuntur morbi: quorũ vnus est febris, vbi in corde quædam præter naturam caliditas generatur. At differentiæ caloris, à triplici differentia materiæ desumebantur. Siquidẽ vel in ipso corpore cordis, vel in humoribus, vel in spiritu, calor præter naturam accenditur. Præincipiunt autem causæ quædam notissimæ, in omni febrium constitutione, quatenus dictum est. Sed neque sat est, si calor aliquis dicatur esse præter naturam, ad hoc vt dici febris mereatur: oportet siquidem prius vt cor illo incalescat: alioqui calor à sole aut ab igni inductus, febris esset dicendus. Porrò iracundia est veluti feruor quidã, ac motus vehemens potentiæ irascibilis, in corde * delitescentis. Simul autẽ cum eo feruore calfit aliquando spiritus, aliquando substantia sanguinis. Quòd si ita contigerit, vt ea corpora quæ in se admiserunt caliditatem, lõgo eam tempore retinere sint apta, licet motus cordis sedetur, in hisce tamen permanet calor præter naturam, atque inde hominem febricitare est necesse. Huiuscemodi autem febris habet originem à motu atque feruore natiuæ caliditatis. Quæ autem ex tristitia fit, ex solo motu, non autem ex feruore gignitur. At illius quæ labores sequitur, principium est musculorum, neruorum, copularum, & articulorum motus immoderatus. Ea siquidem primò, calorem quendam concipiunt. Dein verò continuatim calor ascẽdit ad cor, ac tunc homo necessariò febricitat. Quæ autem ex densitate cutis accenditur febris, qualis maximè constipatis atque astrictis corporibus accidere solet, mordaci effluxu in corpore coaceruato contingit. Semper enim corpora animalium difflantur, idq; duplici modo: nempe effusis ad exteriora vaporosis fuliginosisq; superfluitatibus, ac rursus intus attracta refrigerante ac ventilante natiuum calorem aërea substantia. Quum igitur vehemẽs aliqua causa cutim ipsam condensans, meatus angustiores reddiderit, sæpius in plethoricam dispositionem incidit corpus, si & vapidum & optimum, quod effluit, exstiterit. At si fuerit mordax & acre, nonnunquã febre corripitur: quo tẽpore etiã calor maximè augetur, refrigerio extrinsecus adveniente priuatus. Acris autem ac mordax superfluitas * effluit iis, qui aut natura vitiosos habent humores, aut prauis cibis vtuntur, aut sæpius cruditate vexantur, maximè si post eiusmodi cibos aquam vitiosam biberint. Idem his quoque accidit, qui supra modum laborant, aut vigilant, aut cogitant, aut medicamina acuta iugiter sumunt. Eorum igitur qui cruditatem patiuntur, ij quidem qui prauis succis redvndant, ac malè difflantur, aut intempestiuè laborant, aut balneis superfluis vtuntur, facilè corripiuntur febribus. Qui verò boni habitus sunt, integrèq; difflãtur, & quiescunt, regionémq; ventriculi & hepatis calfaciunt, impossibile est vt febricitet. Nam in eisdem residet ventriculi & hepatis partibus, quicquid corruptum est, ac paulatim coquitur, redditúrq; optimum: sicvti & iis qui se motibus vehementioribus torquent, aut æstiuo sole, aut balneis calidis dulcium aquarum vtuntur, quicquid vitiatum est, recipitur in corporis habitum. Quibus verò corrupti cibi descenderunt in ventrem, * eos febris non corripit, nisi ob alias causas; velvti si defatigati sint ob crebriorem deiiciendi necessitatem, aut ventrem inflammatio tentauerit. * Porrò per obstructiones meatuum, & humorum constipationes, ob putredinem solet febris oriri. Promptissimè nanque putrescunt omnia calida & humida, in calidis locis contenta, nisi difflari ipsa et refrigerari contigerit. * Quinetiam in altera plenitudine quæ ad vires dicitur, succi citò ad corruptionem deveniunt, * quum nec vincantur, nec concoquantur à facultate, vtpote imbecilla existente. Propterea autem quicunque cibi

Febris ab iracũdia quando generatur.

Febris orta à tristitia.

Febris ab exercitio immodico

Febris à cute densata.

Difflari animaliũ corpora duplici modo.

Astrictionem cutis, quomodo febris sequatur.

Cruditatẽ patientium, qui nam facile in febres incidãt, & qui ægrè.

Febres oriri solent ob obstructiones meatuum.

Putrescunt facile calida & humida, si conclusa in calidis locis nec difflentur, nec refrigerentur.

Plenitudo ad vires.

glutinoſi atq; craſsi ſunt, * ij ratione putredinis magis morbifici exiſtunt: quandoquidem ſucci ex ipſis geniti, longè promptiores ſunt, vt & in meatibus hæreant, & impingantur. At acres & attenuantes cibi, quòd mali ſucci ſint, febres etiā accendunt. Partes etiā quæ experiuntur inflammationem, ratione putredinis ſimiliter febres inducūt. Impactus ſiquidem in eis qui influxit humor, ſi natura calidus ſit, nec diſſletur, actutùm putreſcit. Si igitur fluxionem ipſam exquiſitè amara bilis pepererit, caliditas eryſipelatoſa partem occupat: ſi verò ſanguis, phlegmonoſa: at ſi ex vtriſq; miſcellaneus humor, vel ſit eryſipelas inflammationis particeps, vel inflammatio eryſipelatis: nomen quidem ab humore excellēte ſuſcipiens, cognomen autem ab altero. In hiſce autem omnibus conſortij lege febris accenditur. Nam proxima pars calefactæ particulæ, ſimul cum ea calfit, donec ad cor * diſpoſitio ipſa pervenerit. Etenim in carbunculis id quod continuum exiſtit, ſimiliter cōcaleſcit. Fiunt autem ex ſanguine quidem ſatis calido, & ad atræ bilis naturam, propter advſtionem, converſo.

Inflammatæ particulæ cur febres ſuccidant.

Caliditas eryſipelatoſa et phlegmonoſa, quando inſiſtens.

Carbunculi oriuntur à fervente & melancholico ſanguine.

CAPVT IIII.

Calidiores aëris ambientis ſtatus, per inſpirationem quidem manifeſtè cor calfaciunt: corpori autem extrinſecus circunfuſi, totum ipſum calidius reddunt: ſed præſertim arterias, vt quæ ipſius ſubſtantię aëris ambientis aliquid ad ſe alliciāt: * cum quibus omnibus affici etiam cor eſt neceſſe: & quum calidius impēdiò fuerit, ipſum primùm atque præcipuè, calorem febrilem ſuſcipere, ac dein vniuerſo corpori communicare. Peſtilentis autem febris, inſpiratio aëris vitiati & putridi, maximè eſſe in cauſa videtur. Fit aliquādo etiā ob eos qui ſunt in corpore humores ad putreſcendum paratos, quum exiguam aliquam occaſionem ad febris originem ab aëre ambiente acceperit animal. Aëris autem putredo accidit, vel ob cadauerum multitudinē minime crematorum: vel ob lacuum, vel paludum æſtiuo tempore evaporationem. Cæterùm nulla cauſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt: alioqui ex æquo omnes afficerentur ab eadem cauſa. Quæ igitur vitioſis ſuccis redvndant corpora, obſtructáq; ſunt, atq; inerti victus & exercitij ratione educata fuerūt, ea ſanè per peſtilentes cōſtitutiones ambientis, ſtatim à prima inſpiratione initium putredinis ſument, ac plurimum in malo provehentur. Quæ verò contrario modo diſpoſita, nonnulla quidem nihil, nōnulla verò adeò exiguū læſionis percipiēt, vt minimo negocio reverti ad naturalem habitū poſsint. Iam verò quum aëris temperatura, ad caliditatem atq; humiditatem immodicam fuerit converſa, peſtilentes morbi exorientur: qui ea tantum corripiēt corpora, quæ vt afficiantur, prompta & idonea erunt. Etenim ea corpora quorum diſpoſitiones conſentiunt cauſis morbificis, facillimè contaminantur: quorum verò renitūtur, ac reluctantur, quantùm viribus ac magnitudine contrarietas valet, tantùm invicta cōtingit permanere ea corpora. Quum enim corporum diſpoſitiones diſsimiles ac multiformes exiſtant, quædam facilè alterantur, ac patiūtur à cauſa in ipſa operāte: quædam inſuperabiles atq; impaſsibiles permanent: quædam ægrè patiuntur. Eſt autem ipſius medici opus, correctiuū errorum omnium, qui circa humanum corpus contingunt. Quare in iis omnibus prima eſſe debet, atque communis intentio, vt corpus quammaximè purum ſit, ac perſpirabile: ſecunda autem, vt præpotenti cauſæ adverſetur, quàmmaximè fieri poterit. Nam quibus horum contraria inſunt, corripiuntur celeriter, acerriméq; laborant.

Aër impendio calidior, quid in corpora noſtra molatur.

Peſtilētis febris cauſa eſt inſpiratio aëris vitiati & putridi. necnon vitioſus ſuccus in corpore, ad putreſcendum habilis.

Cauſam nullā poſſe agere: abſque patientis corporis aptitudine.

Peſtilenti febre, quæ corpora facilè, & quæ difficillime corripiantur.

Aëris conſtitutio calida & humida, peſtiferis eſt morbis obnoxia.

Corpora cōſentientia cauſis morbificis, facilè corripiūtur.

Corporum diſpoſitiones diſſimiles.

Corpus contra peſtilentem auram debet reddi perſpirabile, ac maximè tūc cauſæ præpotenti contrarium.

CAPVT V.

Igitur omnes peſtiferę febres à putredine originē ducunt. At ephemeræ, minimè putredinem humorum ſequuntur. Sed qui quidem ex ſolis incendio febricitat, ab agentis cauſæ caliditate affici natura eſt aptus. Qui ex ira, huic fervorem quidem fieri caloris qui in corde conſiſtit, eſt neceſſarium: non tamen etiam putredinem. Sic & ei qui ſupra modum exercitatus eſt, vehementior calor præter naturam ſine humorum putredine in corpore accenditur. Cui autem cutis adſtricta eſt, quum prius acriores ſuperfluitates expirarent per eam, poſteaquàm ſunt retentæ coaceruatæq;, in febrem incidit, nulla interveniente humorum putredine. Porrò quæ tumoribus inguinum superveniunt febres, omnes (authore Hippocrate) pernicioſæ ſunt, exceptis ephemeris. Sunt ſiquidem quædam febres è genere ephemerarum, ſupervenietes tumoribus inguinum: quæ quidem ab eis differunt quæ ex humorum putredine eveniunt, quæq; vel in aliquo viſcerū, vel in cauis & maximis vaſis radicem habēt ſuæ generationis. Quandoquidem quæ inguinum tumoribus ephemeræ ſuperveniunt, concalfaciunt ſemper partes vicinas, donec vſque ad cor febrilis calor perveniat: quò tamen putrida fuligo non pervenit, ſed ibidem, in loco inguinis circunſcripta remanet, ſola alteratione per continuum facta, atque vſque ad cor ipſum extenſa ſola caliditate. In putredine autem quæ aut in viſceribus, aut in magnis ſit vaſis, quidā velvti fumus, ex putreſcentibus ſuccis ad ventriculos cordis attollitur. Præterea in tumoribus inguinum omnes ſimul, collectiq; humores putreſcunt, ſiue per vnum, ſiue per duos continuos dies, vtpote in vno eodémq; loco compacti: at qui in viſceribus ſunt, vaſiſque magnis, quum perpetuò fluant, ſuóque contactu vicinos ad putredinem trahant, ſpatio temporis putridum calorem accendunt.

Peſtiferæ febres omnes a putredine.

Ephemeræ ſupervenientes tumoribus inguinum, quomodo a putridis differant.

CAPVT VI.

Humorum autem putredo, quæ in vaſis ſit, ſimilis eſt ei quæ in inflāmationibus, abſceſsibus, atque tuberibus accidit, duplex exiſtens ſecundum genus. Nam aut ſit vincente natura: aut omnimodo ſuperata, aut adeò imbecilli reddita, ut nullam amplius in putreſcente excremēto ad optimum moliri poſsit tranſmutationem: quod quidem tertium genus putredinis ex duobus primis conflatur. Per abſceſſus igitur, integrè ſuperante natura, optimum conficitur pus, aſpectui album & craſſum, & quaqueuerſum ſibi ſimile: læue autem tangenti, ac minimè fœtidum. Nam ſi ſemiputridum fuerit, tertium in tali tranſmutatione genus, quod paulò ante diximus,

Putredo humorum quæ in vaſis ſit, contingit dupliciter.

Pus laudabile quale eſſe debeat.

mus, fit: quódque secundú magis & minus, varias differentias sortitur. Quotcunque autem in abscessibus putredinis sunt differentiæ, totidem & in febribus quæ ex putredine succenduntur, sunt eorum quæ in vrinis apparent, formæ varietates. Optima verò vrina quæ ex putrescente humore perficitur, qui adhuc concoctionem á continenti vase suscipiat, est quę albam, leuem, æqualem, & minimé fœtidã habet hypostasim. Pessima aút est, quę in omnibus maximé cõtrario modo se habet. Quę verò intermedia existit, quantò ad alterã propius accesserit, tantò aut melior est, aut deterior.

Vrina optima ab humorib. putrescentibus, qualis.

Vrina pessima.

CAPVT VII.

Ephemeræ ob oriuntur à procatarctica causa.

Porrò febrium ephemerarum hoc vnum est præcipuum atque inseparabile indicium, quòd ab aliqua manifesta causa præincipientéque (quam procatarcticam vocant) oriatur. Non est tamen id signum earum proprium. Nam & aliarum quædam, à causa manifesta gignuntur, quæ nimirum pręcessit. Inseparabile verò ac proprium ephemerarum est, vrinæ statim prima die concoctio. pulsúsque ad magnitudinem & celeritatem effatu dignam accedens, ita vt frequentia á proportione deficiat secundum externam quietem. Est autem & magis inseparabile & proprium, quod nullo modo ad celeritatem ea pars pulsus, quæ dicitur systole, tendit: & si aliquando contingat hoc, minimum ac vix perceptibile existit, parumque á naturali tenore mutatum. Sed & caliditatis suauitas, proprium atque inseparabile est huiuscemodi febrium indicium. Inseparabile quoque, æqualis atque incompressus ascensus, in calore simul & pulsibus: non tamen proprium, quum & aliis quibusdam adsit: sicuti etiam consistente febre mediocritas. Neque enim hoc etiam est ephemerarum proprium, quanquam eis maximé inest. Proprium præterea inseparabiléque ephemerarum indicium est, cum sudore, aut rore, aut aliquo optimo vapore inclinatio, quam sequatur integritas. Atque hæc quidem est communis ephemerarum febrium dignotio. Earum verò quæ ex adverso ab ephemeris distinguuntur, quædam in putredine humorú consistunt, quædam solidas animalis particulas occupant. Atque has sané medici febres hecticas appellarũt, vel quia firmę atque fixæ, perinde ac habitus, sunt; vel quia corporis habitum comprehenderunt: sic enim partes solidas vocitant. Primum autem & proprium, non tamen inseparabile, putridarum febrium est signum, quòd nulla procatarctica causa eas antecedit: id quod neutri aliorum generum inest. Quandoquidem ephemeræ omnes oriuntur á procatarcticis. Hecticæ autem, quando sine his gignuntur, minimé ab initio inuadunt. Vbi quis igitur citra manifestam, præincipientémque causam cœpit febrire, scire oportet eius febris causam in humoribus esse. Interdum tamen aliqua ex procatarcticis causis sui ratione febrem accendit ephemeram: succedit autē altera ex putredine humorũ, qui quod afficitur corpus, & impurum, & superflui humoris colluuie redvndãs fuerit. Successionis autem ipsius, vna quidem propria inseparabilisque dignotio habetur, quód febris ephemera ad integritatem non

Ephemerarum vrina et pulsus qualis.

Ephemerarum calor est perpetuo suavis.

Ephemerarum solutio accidit cum sudore vel rore.

Putridæ febres. Hecticæ febres occupant solidas corporis partes.

Putridas febres nulla procatarctica antecedit causa.

Putrida febris quando succedat ephemeræ.

desinat. Contingit verò aliquando, vt per vigorem ephemerę, ac multò magis per declinationis initium, signum aliquod permutationis cernatur: videlicet si ea trãquillitas absit, quam adesse oportebat. Initium autē sumere á rigore febrem, vbi nec insolatus, nec præcessit aliqua refrigeratio vehemēs, putridarum febrium est proprium signum, non tamē inseparabile. Siquidem nõ inest putridis omnibus rigor: sicuti neque horror. Præterea inæqualitas pulsuum atque caloris, siue in principiis, siue in augmento contingat, huiuscemodi febrium est signum proprium, sed ne ipsum quidem inseparabile. Multò aút minus inseparabile existit, quòd accessiones ipsæ habeant plures velvti insultus: id quod superexacerbari vocamus: quemadmodum & pulsuum compressio, quæ putridarum febrium est propria (nisi alicuius symptomatis ratione citra febrim ea accidat) non tamen inseparabilis. Maximum etiam earum febrium quæ á putredine oriuntur indicium est, mordacitas & acrimonia caloris, quæ perinde ac fumus nares & oculos, sic ipsa erodere tactum videtur. Sed in principiis quidem accessionũ, vtpote in quibus calor adhuc suffocatur, superfluitatésque succenduntur intus, non statim ea qualitas, admota manu, discernitur. At per moram, prædicta caliditatis species effertur ex penitioribus partibus. Proprium præterea inseparabiléque putridarum febrium est signum, velocitas systoles, quæ manifestius quidem in crescentibus febribus, non obscuré autem in incipientibus & consistentibus fit. Comitatur autem has febres, in initiis quidem, pulsus paruus ac velox: quum verò consistunt, velox simul & magnus. Sic & quæ circa externam quietem versatur frequentia, in huiusmodi febribus deprehenditur manifesté. Cuius similis neque in ephemeris, neque in hecticis cernitur. Maximum verò & harum febrium indicium existit vrinæ cruditas: earundémque est proprium, imbecilla concoctio. Neque enim vnquam magnum aut effatu dignum concoctionis indiciũ per huiuscemodi febres in primis vrinis apparet, si quidem excipiamus eam, quæ fit ex ephemeris febribus, permutationem. At verò pulsus durus nullius generis febrium, quatenus febres sunt, est aut proprius, aut inseparabilis. Comitatur tamen magna ex parte hecticas febres: nonnunquam verò etiam duo genera alia, symptomate aliquo interveniente. Quippe durities accidit arteriarum tunicis, aut ob congelationem, aut tensionem, aut siccitatem. Congelationes igitur, vehementes algores efficiunt: tensionem verò, inflammationes, & duri tumores, & neruorum dispositio inflammationibus correspondens. At siccitatem, evacuationes diuturnæ, & longi temporis fames, & diuturnæ febres ardentes. In vniversum autem, quæcunque solidas animalis particulas vehementer exiccant, sicvti & hecticæ febres, arteriarum duritiem efficiunt.

Ephemeram permutari in putridam, quibus dignoscatur indiciis.

Putridarum febrium calor est mordax & acris.

Putridis febribus adesse velocem systolem.

Putridarum febrium pulsus.

Putridarum vrinæ quales.

Febrium nulli, quatenus febres, adest pulsus durus.

Duritiea vnde accidat arteriarum tunicis.

CAPVT VIII.

At verò hecticæ febres magna quidem ex parte ardentibus febribus solent supervenire, vsque adeò productis, vt humorem in corpore cor-

Hecticæ ardentibus solent supervenire.

dis contentum absumpserint: quanquam fieri etiam potest, vt magna adhuc eius portio seruetur. Cæterùm illæ non tantùm hecticæ sunt, sed etiam tabidæ. Quæ verò manente adhuc humiditate gignuntur, vbi cordis occupauerint corpus, hinc maximè succenduntur, quemadmodum lucernæ flamma ex ellychnio. Alio autem modo febres hecticæ oriuntur, vbi statim ab initio inuadentes, similem ortum cum ephemeris habent: videlicet aut ex ira, aut tristitia, aut lassitudine insigni, aut ardore solis contractum. Quæ igitur sic gignuntur, non admodum ægrè curantur. Quæ autem peruenerunt ad tabem, iis, vbi iam exquisitè consistunt, & iamdudum inceperunt, vt medeamur est impossibile. Siquidem earum natura calida est & sicca, quum per eas tale quid perpetiatur cor, quale lucernæ ellychnium, dum plurimum est exustum. Differt autem tabida febris à tabe, siue marasmo. Marasmus siquidem etiam absque febre in decrepita ætate solet accidere, extincto natiuo calore: id quod nihil aliud existit, quàm mors, quæ ferè sine sensu doloris, ac secundum naturam, ex siccitate contingit: sicuti & iis qui præter naturam tabescunt, altera species marasmi accidit, quæ à Philippo ex morbo senectus vocatur. Tabida verò febris non tantùm sicca, sed etiam calida est passio.

Tabida febres.
Hecticas febres interdu ab initio invadere, similem cũ ephemeris habentes generationem.
Hecticarum nonnullas quidem facile, alias ægrè curatio nem recipere.
Marasmus.
Tabida febris à tabe quomodo differat.

CAPVT IX.

Hectica igitur quæ in tabem incidit, febris, cognitu promptissima atque facillima existit. Nam priusquam pulsum atque calorem perpendas tactu, videbis oculos immodicè concauos, ac velvti in foueas quasdam reconditos, exhausto iam vniuerso ipsorum humore, ita vt ossium, quibus palpebræ cohærent, eminentiæ seruantur. Sordes præterea in ipsis siccæ ostenduntur, & quędam velvti squallida dispositio, qualis maximè inest iis, qui toto die sub solis ardore per puluerem iter longum fecerunt. Quinetiam in eis est coloris flos vitalis extinctus; frontisq; & faciei cutis rigida, ex siccitate, & squallida. Adhæc, sic affecti frequenter palpebras cõtrahunt, dormitantium instar: non tamen affectus eorum est somnus, sed potius vigilandi impotentia. Præ macie etiam sunt illis collapsa & concaua tempora: nihílq; in eorum corporibus cernitur præter cutim atq; ossa. Pulsus autem tenuis, durus, debilis, atque frequens apparet. Caliditas verò, quum primùm admouetur manus, languida est: paulatim autem acredinem, atque erosionem ostendit: ac magis, quum plus tangendo immoraberis. Porrò marasmus tunc incipit, dum cognatus humor qui in medijs partium similarium spacijs suspersus est, & ex quo primum vniuersæ partes nutriuntur, periclitatur circa corpus cordis non amplius adesse. Quandiu enim pars aliqua humoris illius conseruetur, solùm febris hectica existet, nondum etiam tabida. Vbi verò res eò discriminis iam peruenerit, vt nihil ex tali humore supersit, tunc exquisita tabes existet. Est autem hecticarum omnium dispositio difficilis, vbi præterierit principij tempus: quod non dierum aut horarum numero, sed ipso dispositionis modo determinãdum est,

Tabida febris indicia.
Marasmus quo modo incipiat.
Tabes exquisita quando dicatur.

Cæterùm quum naturalis temperies cordis primùm inuerti inceperit, neque natiua humiditas protinus dissipatur, neque virtus laborat plurimùm: sed primò fit velvti quædam efferuescentia ipsius humiditatis: quo tẽpore facilè est eiusmodi febrem sanare, tanquam nihil adhuc virtute perpessa. Tantùm autẽ virtus laborat, quantùm siccitas & caliditas in ipso corde invaluerit. Iam verò, quæ febris æqualiter ab vtraq; distat, ab ea scilicet quæ exquisitè tabida existit, & ab illa in qua nihil est adhuc tale, mediam quodammodo sese habet ad curationem, dubio ad partes ambas momento inclinans. Quæ autem tabidæ proximior existit, est vicinior periculo, quum quæ alteri primæ magis adhæret, non paruam salutis spem possit nobis promittere. Fingamus igitur aliquem esse correptũ febre, quam præcesserant conspicuæ & procatarcticæ causæ. Si enim febris ipsa ad sequentem diem extendatur, neque integrè desinat, neque exasperetur magis, ariditatem tamen maiorem in corpore repræsentet, talem hecticam fore tibi suspicandum fuerit. Quòd si & in tertio die sine cibo permanere voluerit æger, donécq; tertianæ accessionis præterierit horas suspectas, nihílq; effatu dignum priori accesserit febri, aut imminutum fuerit, sed tantummodo quædam exiguę reliquiæ primæ febris procedant, permaneántq; cum ariditate corporis, & caliditate, quæ primo quidem tactu mitis sentiatur, processu verò acris, mordax & sicca: huiuscemodi febrem hecticam esse existimandum est. Maximum verò & indubitatum erit eius naturæ indicium, si cibum homini post suspectas horas obtuleris. Statim siquidem vna vel altera hora post cibum exhibitum, quicunque ægrotantem tetigerint, alteram febris accessionẽ opinabuntur adesse. Omnibus namq; hecticis febribus hoc proprium inseparabiléq; adest indiciũ, scilicet quòd allato cibo accendatur * calor, pulsúsq; ad magnitudinem & velocitatem augeatur, sic vt videatur oborta esse incompressa quædam accessio, hoc est, libera ab omni inæqualitate, qualis comitari alias febres solet. Nam tametsi in aliis nonnullis febribus huiuscemodi insultus incompressi cernantur, ij tamen absque cibo solent accidere. In febribus autem hecticis nunquam aliqua accessio conspicitur, sed perpetuò cernitur vna febris continua, vt illa quæ synochos appellatur. Ea tamen quandam velvti flammam plurimam admouenti manum possidet occursantem: pulsúsq; edit celerrimos, frequentissimos, atque maximos. In hecticis autem febribus, neque multa occurrit caliditas, pulsúsque tantò minores, rariores, atque tardiores sunt iis, qui per synochos fiunt, quãtò etiam caliditas ipsa est minor. Commune itaq; omnibus hecticis febribus est, quod pusillæ, & semper à principio vsque ad finem æquales existant. Proprium autem est tabidarum, siccitas. Nam sine siccitate sæpius hecticæ febres consistunt, quum minimè in tabem degenerant. Iam cæteras febres quæ incompressas accessiones sortiuntur, omnino compressio aliqua comitatur, dum cibus ingestus fuerit in accessionis principio. Hecticis autem, post

Hectica febris inuestigatio.
Hecticae febres post sumptum cibum exãdescere, exacerbariq; æqualiter.
Hecticis febribus nulla adest accessio.
Synochos febris est tota vna febris continua.
Hectica omnes pusillæ et æquales semper à principio vsque ad finem existunt.
Tabidarum febrium propriũ est siccitas.
Hecticas sæpe absq; siccitate consistere.

Febri cuicunq; alterari pulsum post cibũ, in magnitudinem atq; velocitatem.

post cibũ assumptũ, quendam velut incõcussum insultum fieri contingit, qui tamen non est accessio, sed incrementum caloris, atq; promotio pulsus in magnitudinẽ atq; velocitatem, qualis cuicunq; alij post cibũ solet accidere. Quamobrem alteratio ipsa tandiu perdurabit, donec distributus cibus appositusq;, humectauerit cordis ariditatem. Postea verò corpus ad pristinum revertetur statum, in quo anteà quàm cibus exhiberet, cõspiciebatur. Quod si rursus nutrire velis, vel in diuersis temporibus, senties semper calorẽ post cibos adauctũ: pulsus aũt (vt dictũ est) alteratos: vtpote quibus idem videtur accidere, quod calci & lapidibus calefactis, quorũ nimirum caliditas arida, per aquæ affusionẽ, ab humida substantia nutritur. Humida enim caliditas, quàm sicca, vires habet non parum euidentiores. At verò siccã in hecticis febribus esse caliditatem, quãs consequitur tabes, hinc constat, quòd nullus eorũ qui habitu corporis sunt humidiori, statim ab initio huiuscemodi febre correptus fuerit. Quicũq; aũt sunt natura siccíores, ac præsertim si temperiem etiam calidiorẽ sortiantur, vitámq; elegerint in laboribus, vigiliis, curis, tenuiq; victus ratione, hos statim ab initio solet hectica febris invadere, ex ira, vel tristitia: ac magis æstate, statúq; temporis calido & sicco, ac loco præterea consimili. Ac terminus talium hecticarum principij est, si eo tempore, quo solent ephemeræ ad integritatẽ desinere, non solùm istis nihil tale accidat, sed siccitas etiã manifestè intendatur. Alter verò cuiusdam velvti ipsius augmenti, atq; integræ perfectionis terminus, est tertiæ diei accessio. Nam si tunc nec altera accessio supervenerit, neq; ægrotus absq; febre fuerit, adaucta insuper siccitate, proculdubio hic hectica febre laborat: quæ progressu temporis citò ad tabidam cõvertetur, nisi rectè curetur. Terminus autem permutationis ipsius ad tabem est, dum pulsus debilis simul atq; durus sentietur: qui quidẽ necessariò etiã erit paruus & frequens: non tamen propterea febris dicitur tabida, sed ob id potius, quòd debilis atq; durus existit. Debilitas siquidẽ, vehementẽ sequitur febris intemperantiam: durities aũt, ariditatem. Si igitur huiuscemodi affectus cor occupauerit, hinc febre tabida necessum est animal laborare. In eandem verò incidunt febrẽ ex ardentibus atq; acutis febribus plures, qui rectè curati nõ sunt: quiq; quũ egerent potione frigidæ, non solùm eam nõ biberunt, sed nullũ etiam aliud refrigerans medicamẽ applicuerunt thoraci & præcordiis. Quinetiã hepatis ac ventriculi inflammationibus, nisi rectè curẽtur, tabes supervenire cõsueuit, affectione ipsa cordi cõmunicata. Siquidem tabe corripitur cor, interdum quidem ex se ipso, sicvti per excandescentias, vehementésq; atque diuturnas tristitias: nonnunquam verò ex ardentibus febribus: aliquando autem ex pulmonis ac thoracis affectibus, ac præsertim ex empyemate & phthisi, atqueadeo ex diuturnis nobilium partium inflãmationibus. Similiter in lienteria & diarrhœa, si vel ab initio statim, vel progressu temporis, febris invaserit, tabidę postea febres succedunt. In vniuersum autem, quandocunq; præexiccatum cordis corpus febrilem caliditatem susceperit, & quæ cum difficultate extinguatur, tabida occupatur febre. Quare & quũ arteriæ circunstantibus partibus calidiores sentiuntur, maximum sunt hecticarum febrium indicium. Vbi igitur sola per seipsam consistit hectica febris, perspicua est, an sit absolutè hectica, an simul & marasmodes. Vbi verò hectica febris vnà cũ putrida coit, longè difficilius cognoscitur: quamvis ex arteriarum perseuerante calore, motúsq; celeritate & frequentia, eam discernere possumus.

Hectica statim ab initio, qui prehendantur.

Tabida febre tunc laborabit animal, quũ calor hecticus iã ipsum cor occupauerit.

Tabes quibus soleat supervenire.

Tabe corripi cor quib. ex causis possit.

Hecticam misceri interdum cum putrida.

CAPVT X.

Febris ex insolata.

Porrò qui ex feruore solis inciderũt in febrim, his cutis magis ad calorem & siccitatem, quàm pulsus ad febrilem vergit dispositionem: nam & minus sitibundi sunt iis, qui æqualem habent caliditatem: & quamprimum manus admouetur, ingens calor percipitur. Contrà res se habet in iis, qui ex cute densata & astricta laborant: nam in eis reaccenditur calor. At qui ex feruore solis ęgrotant, his maximè deuri caput videtur: plúsq; ex balneis frigidis vtilitatis & delectationis percipiunt. Oculi quoq; in eis rubicundiores & calidiores cum quadam ariditate videntur, si quidem sine grauedine ac destillatione affligantur. Est autem minus calida cutis iis qui ex frigiditate febricitant, corpúsq; eis in maiorem tumorem attollitur: ac nullus in frõte squallor, qualis illis qui ex insolatũ febricitant, sinẽ plenitudinẽ capitis. Siquidem magna ex parte his solet caput repleri, nisi quis purum, materiæq; invtilis expers corpus possideat. Solis quippe his caput calfieri contingit, sine aliqua plenitudinis noxa.

Febris ex cute astricta.

Febris ex frigiditate.

GALENI PERGAMENI
de differentiis febrium, lib. II.

CAPVT I.

SVperest autem nunc, vt de differẽtiis febriũ quæ ex humorum putredine oriuntur, similiter disseramus: idq; vbi admonuerimus prius, non sat esse (quemadmodũ multi opinantur) ad omnium febrium generationem, si in corpore amara bilis redvndet. Alioqui laborantes arquato morbo, ad vnum omnes maximis corriperentur febribus: id quod nequaquam contingit, priusquam bilis quæ in illis copiosissima est, cõputrescat. Absurdum etiam est credere, in quartanis & quotidianis febribus exquisitis, acervari bilem amaram, quemadmodum in tertianis, atq; in causonide, quum in illis nullum talis succi vestigium adsit. Etenim febres tertianæ magna ex parte in corporibus natura magis biliosis fiunt: in ætate vigenti (quæ omnium biliosissima est:) tempore æstiuo (in quo dominatur is humor:) in locis præterea quæ calidam & siccam temperiẽ possident, in similiq; aëris ambientis constitutione: ac breuiter in homine qui laboribus, curis, vigiliis, æstu, tenuis victus ratione, eadémq; calida & sicca, ac deniq; medicaminum calfacientium & exiccantium immodico vsu, fuerit commaceratus. Quotidianæ verò, naturis in quibus pituita superfluit, sunt familiares: in hyeméq; præcipuè, atque in omni locorum & temporum statu frigidiori atque humidiori giguuntur. Ex ætatibus porrò, senilem atq; pueri-

Tertianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

Quotidianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

lem infestant magis: præsertim si accedat otiosa vita, quam crapulæ comitantur: atq; etiã si post pituitosos cibos quispiam balneis vtatur. Neq; etiam ij qui quotidiana febre tenentur, amaram evomunt bilem, nec per ventrem inferiorem aut sudores illam excernunt, quod in febribus contingit tertianis: hæ siquidem flaua bile putrescente gignuntur. At quotidianæ ex pituita, quemadmodum quartanæ ex atra bile, ducunt originem. Proinde corporum naturæ magis ad atram bilem procliues, ex ętanbus, pręcipuè declinans: ex anni verò tẽporibus, maximè autũnus: ac breuiter victus vniuersus frigidus atq; siccus, quartanis febribus originẽ præstãt. Quare & rigor q vtrũq; genus febris antecedit, haudquaq̃ similis est: * sed q in tertianis quidẽ accidit, repræsentat sensum causæ efficiẽtis, velvti rei cuiusdã pungẽtis, feriẽtisq;: qui verò in quartanis, tanq̃ refrigerantis. Porrò febres intermittẽtes, quę nimirũ ad integritatẽ desinũt, ortũ habent ab humore qui per oẽs corporis partes suo motu defertur. At in cõtinuis, humor delitescit atq; cõtinetur in venis.

Tertianæ fiunt à flaua bile cõputrescente. Quotidianæ fiunt à pituita. Quartanæ febribus quæ originem præstẽt. Rigor qualis tertianis, quartanisq;.

Intermittentiũ febrium et continuarũ discrimen.

CAPVT II.

Intermittentiũ igitur tres sunt omnes numero differẽtię, quotidiana, tertiana, et quartana. quotidiana quidẽ, ex pituitę: tertiana aũt, ex flauę bilis: quartana deniq;, ex atræ putredine ꝓpagara. Continuarum aũt quę ex flaua bile ꝓveniũt, duplex species habetur: vna quidẽ, earũ quæ appellantur synochi: quarũ vniuersum tẽpus vnica accessio existit, à principio vsq; ad finẽ extensa: altera verò earũ quæ idẽ cum genere nomen habẽt, cõtinuæq; dicutur, atq; in pluribus * particularib. circuitibus cõtinentur. Earũ igitur quę appellantur synochi, tres differẽtiæ connumerãtur. Nam earũ quædã à principio ad finẽ vsq; perseuerãt ęquales: quædã paulatim augẽtur: aliæ decrescũt, atq; minuuntur. Vnde nonnulli primas quidem homotonas acmasticásq;, secundas epacmasticas, tertias paracmasticas, hoc est, vniformes, invalescentes, & decrescentes, nominant. At continuarum duæ sunt differentiæ primæ. Siquidem earum nonnullæ quidem, tertio quoq; die invalescunt exasperantúrq;, referentes naturam tertianæ febris: aliæ verò etiam die intermedio exacerbationem faciunt: neutræ tamẽ harum ad integritatem desinunt. Earum igitur continuarum quæ die intermedia accessionẽ faciunt, nonnullæ quidem formam quotidianarũ seruant, duas invicem accessiones simillimas conficientes: alię verò, quum duas dissimiles facianr, simillimam primæ tertiam efficiunt, atq; secundæ quartam, instar duarum tertianarũ progredientes. Hæ igitur ex bilioso magis, alterę verò quę singulis diebus similem accessionẽ faciunt, ex pituitoso humore consistunt. Est & tertium genus febriũ continuarum, quæ perrarò tamen eveniũt, quarum accessiones quartanarũ figuram progredientes ostendunt, nec desinunt tamen integrè. Quemadmodum autem febris tertiana aliquando fit duplex, & aliquando triplex: sic hæc etiam non duplex modò, sed triplex potest evadere.

Intermittentiũ febriũ tres differentiæ.

Continuarum species duplex. Synochi vniversum tempus est vnica accessio.

Synochorũ tres differentiæ.

Homotona febres. Acmastica febres. Epacmastica febres. Paracmastica febres. Continuarum duæ differẽtiæ.

Continuã quartanam reperiri perrarò.

CAPVT III.

Quæ igitur à flaua bile per sensibiles corporis partes delata oritur febris, ea cum rigore invadit, atq; ardentis febris similitudinem gerit, & biliosis vomitibus, aut deiectionibus, aut sudoribus, vel horũ quibusdam, vel omnibus simul, solvitur. Huius febris accessio duodecim ad summum horarum æquinoctialium intervallo finitur. Vocamus autem ipsam exquisitam tertianã, quæ in temperatura laborantis biliosa, & anni tempore, & regione, & victus ratione, calidis & siccis cõsistit. At verò copiosior bilis, ea quæ pauca est, longiorem facit accessionẽ: tenuis autem, crassa breuiorẽ. Sic & vigor, maior quidem, breuiorem: imbecillior autem longiorem. Præterea corporis dispositio, rara quidẽ breuiorem, densa verò longiorem. Tempus autem intermissionis in hac febre, nullũ habet humoris putrescentis ex pulsu perceptibile indicium, in die aut nocte, quæ consequitur accessionem. Quum verò parumper succenditur, vix agnosci potest in primis diei aut noctis subinde sequentis partibus: manifestius autem circa fines ipsius diei vel noctis: atq; adhuc manifestius die proxima, quæ videlicet antecedit accessionis diem vel noctẽ. In illa verò iam signum evidentius apparet, ac multò etiam magis accessione iam incipiẽte: atq; adhuc plus, invalescente febre. Quũ verò iam consistit, minus quàm quum augebatur: multóq; minus vbi iam declinauerit.

Tertianæ febris symptomata.

Tertiana exquisita quæ.

Accessiones febrium quæ faciãt breuiores, longioresq;.

CAPVT IIII.

Est & alia exquisitæ simplicitatis febris, quæ ex putrilaginosa pituita ortum habet, per sensibiles à natura partes impulsa. Incipit autem à refrigeratione extremorum, & horrore magis quàm rigore. Cum difficultate per eam accenditur calor, ac longum cõsumit tempus dum invalescendo pervenit ad summũ. Quoniã verò is ex quo constituitur humor, frigidus est & humidus, ac præterea lentus & tenax, idcirco ægrè accenditur, ac tardè mouetur, sæpiúsque in foraminibus hæret. Opprimit autem atq; aggrauat aliquãdo virtutem: vnde inæquales ac debiles magis, paruósq; efficit pulsus, quũ primùm accessiones invadunt, atq; in primis incremẽti partibus. Fiunt & in biliosa febri circa accessionum principia, singuli quos diximus pulsuũ affectus: in ea tamẽ statim desinunt: cætera verò, necnon inæqualitas, plerunq; tali febre invadente non adsunt. At postquam cessauerit rigor, non multùm pòst calor accenditur, velvti ignis effulgens, purúsq;, omnis fumosę fuliginis expers. Pituitosi autem humoris caliditas, ignem humidum ex accensis lignis viridibus refert. Idcirco & * exiguæ evacuationes ab ipso, & accessionis spacium longius producitur: neq; intermissionis tempus est adeò vt in tertiana syncerum, sed humoris putrefacti seruat indicium. Attamen quum exquisitè suam naturam seruauerit, plerisq; & mihi nõ rarò videtur habere puram intermissionem. Hęc febris, naturas cõsequitur corporum, & tempora, & loca, & status, artésque, & victus rationem, aliáq; omnia prorsus alumna pituitæ. Accenditur autem singulis diebus, etsi minus calida sit, quàm biliosa tertiana. Hæc enim, quũ humorem habeat minimo negocio inflammabilẽ, facilèq; quicqd ex eo efferbuerit, totũ propter subtilitatẽ in accessione expurgetur, ad puriorẽ quandam integri-

Quotidianæ febris descriptio.

Tertianæ & quotidianæ discrimen penes sensum caloris.

Quotidiana accenditur singulis diebus. quæ in accessionum declinationib. nõ expurgatur integrè, vt exquisita tertiana.

integritatē terminari videtur: atq; exiguū quoddam vestigiū post paroxysmū, putridę caliditatis relinquete. Quæ autē ex pituita febris accēditur, in accessionū declinationib. nō expurgatur integrē, neq; parū relinquit eius quod velvti succedi videtur: ac pinde intermissio eius logē deterior est, ac secundæ accessionis multò magis festinat insultus.

CAPVT V.

Quartana exquisita gignitur ab atra bile.

Tertiū febriū intermittentiū genus est exquisita quartana, quū ex solo atræ bilis humore gigni tur, qui frigida & sicca cōstat tēperatura. Succenditur aūt paulatim, velvti lapis aliqs, aut corpus similiter frigidū atq; siccū. Vbi verò aliqua ex eo flāma fuerit accēsa, nihil fumidū, aut semicombustum in accessione relinqt: atq; idcirco ex hoc humore, quàm ex pituita, plures evacuationes oriuntur, intermissioq; exquisite pura videtur: quādoquidē quicqd atræ bilis accēsum fuerit, exhauritur atq; discutitur. Quamobrē in sic affectis talis est rigor, qualis iis, q vehemēti gelu frigescūt.

Quartanarum rigor qualis.

Hanc aūt febrē necessariò antecedūt, quæcūq; atram bilem accumulāt. Cæterùm accessio ipsius, quod quidem ad longitudinem pertinet, similis est tertianæ: nonnunquā etiam & longior, quum videlicet exquisita persistit, nēpe à frigidiori humore producta. Pro multitudine autem & qualitate humoris, vigore & imbecillitate potentiæ, necnon ipsius ægrotantis dispositione, per omnes febres solet longitudo accessionum variari. Si igitur neq; putrescat, neq; vehementer per partes sensiles deferatur, melancholicus humor, nūquam efficiet exquisitum quartanum circuitum. Iam verò, regii quidem morbi passionibus, diuturni melācholicię; splenis affectus, et colores in toto corpore fœdi. herpetibus verò atq; erysipelatibus, quæ ex flaua bile gignuntur, cancri & phagedænę, proportione quadam respondent. Verū neq; in his, neq; in aliis atrę bilis affectibus necessariò febricitāt, nisi prius atra bilis putrescat. Semper quippe natura suis viribus freta, quicquid optimū reddi potest ex succis, id nutriendis partibus conatur assimilare: excernere autem, quod talem correctionem nō recipit. Quod si quando ob occasionem aliquam id ipsum nequeat expellere, necessum est, vt diutius delitescens in animalis corpore, corrumpatur. Sic igitur iis qui morbo regio, atq; atræ bilis passionibus infestantur, quando biliosi humores superabvndantes, diutius corpus obsederint, febris supervenire cōsuevit. Sed neq; ob redvndantem pituitā febris vnquam accenditur, nisi prius cōputruerit. Ob pituitam aūt visum est sępius (quod impossibile arbitrabantur veteres) oriri absq; febre rigorem.

Rigorem absq; febre aliquando ex pituita oriri.

CAPVT VI.

Hepiale est ex genere quotidianarum.

Hepiale oritur a vitrea pituita.

Ex genere quotidianarum est febris quam Hepialam vocant, vbi simul & febriunt, & rigent ægri, atq; eodem tempore in toto corpore vtrunq; sentiunt affectū. Oritur autem hæc febris ab humore illo, quem vitreū Praxagoras vocat, quiq; est species quædam pituitæ, sans frigidus atq; tenax existens. Siquidem omnis frigidus atq; humidus succus, ad pituitæ appellationem refertur. Cuius tamen plures sunt differētiæ. Est nanque vna species pituitæ, vsqueadeo frigida, vt quū detinetur alicvbi, dolores acerbissimos excitet. Atq; hæc sanè vitro fuso est persimilis. Est & alia pituitæ species haudquaquā exactè frigida, quam pleriq; cum screatu expuunt, sensibilem habens dulcedinem. Accedit tertia species pituitæ, quæ sentitur expuentibus acida: estq; minus frigida, quàm quæ dicitˉ vitrea: magis verò quàm dulcis. Præter has species, est salsa aut ob putredinē, aut ob serosæ humiditatis mistionē: ex qua quidem febricitantes non rigent, sed tantummodo horrēt. Acida verò ac vitrea pituita, si per partes sensiles deferatur, rigores citra febrem inducit. Quòd si modica aliqua in ipsis fiat putrefactio, febrem Hepialam concitant. At si vehementius putrescant, rigor quidē antecedit, febris verò sequitur, à multitudine caloris frigida materia devicta. At putrescente dulci pituita, rigor minimè antecedit febrem.

Pituitæ species quatuor.

Hepialam fieri etiam à pituita acida.

CAPVT VII.

Porrò si pituita putrescens misceatur amarę bili, duplex vt causa, sic etiam dispositio iungetur. Alter siquidem humor afferet quotidie accessionem, alter verò tertio quoq; die. Itaq; alter quidē dies duas accessiones habebit, alter verò vnam duntaxat: nisi accessionū tempora sibi mutuò cohæreant: cohærentibus siquidem fiet vna febris confusa, quæ neq; puræ tertianæ, nec quotidianæ formā præ sese feret. Quoniā verò vtriusq; febris duplex species est, quatuor ex ipsis fient coniugationes. Vna qdē in qua tertiana quotidianæ intermittenti miscet. Altera, in qua tertiana quotidianæ continuæ iungitur. Tertia, in qua quotidiana intermittens, tertianæ cōtinuæ miscetur. Quarta deniq;, in qua permiscet quotidiana cōtinua tertianæ continuę. Harū verò nuper dictarū coniugationum omnium, duæ sunt differentiæ: quum aliquando quidem in eandem horam accessiones occurrant: nonnunquam verò diversis temporibus superveniant. Cæterùm ex accessionis forma, non ex periodorum simili proportione, cognoscenda ipsa febris venit. At quæ singulis diebus accenditur atq; intermittitur febris, ea amphimerina hoc est, simpliciter quotidiana vocetur. Quæ verò intermissionem non habet, continua quotidiana dicatur. Idem etiam & in aliis febribus est faciendum iudicium. Iam verò ex quotidiana continua, & tertiana intermittente, hemitritæi natura constat. Quum igitur tertianæ insultus cum rigore invadat: quotidianæ autem continuæ, sine rigore: sanè si ambæ in vnam horam (quod interdum per hemitritæum contingit) conspirent ex æquo, febris conflata ex vtraq; horrorem præ se feret, rem quidem rigore minorem, sed maiorem refrigeratione. Quocirca dimidiam hæmitritæi portionem vtraq; illarum febrium (dico quotidianæ cōtinuæ, & intermittentis tertianæ) occupabit. Est autem hemitritęi duplex generationis modus. Nam aut illarum febriū accessiones in vnam eandèmq; horam coēunt, quòd altera quidē anticipet, atq; altera prorogetur: vel statim ab ipso initio ambæ febres miscentur & confunduntur. Quæ igitur fit, in vnum tempus conspirante vtraq; accessione, vnum duntaxat hemitritæi naturæ paroxysmum sortitur: altera autem omnes, à principio ægritudinis vsque ad finē: quę febris maximè ab

Tertiana febris & quotidiana mistarum, quatuor cōiugationes.

Amphimerina febris.

Hemitritæus constat ex quotidiana continua, & intermittente tertiana.

Hemitritæum invadere cum horrore.

Hemitritæi duplex generationis modus.

omnib. hemitritæos vocatur. Qui aũt intermittentis tertianæ & quotidianæ cõtinuę formã per se cognorit, facilè cõplicatas per symptomata ꝓpria distinguet. Porrò quænã ex eis cõplicatis citiua sit habitura finem, ex ipsarũ specie, accessionis prolixitate, magnitudinéq;, præterea ex more, motu, reditu periodorum, necnon ex coococtionis & cruditatis indiciis, coniecturandum.

CAPVT VIII.

Hemitritæus exquisita quomodo consistentur.

Febris igitur quæ ex intermittente tertiana, & quotidiana cõtinua, cõposita est (quam hemitritæum vocamus) aut flauam bilẽ habet exvperantem: atq; ob id, in ea fiunt tertianæ febris accidentia maiora: aut hæc quidem parcior, pituita verò abvndantior existit: ob idq; quotidianæ cõtinuę affectus firmiores: aut neuter horũ humorũ alterum vincit, sed ambo æquipollere vidẽtur, id q̃d in exquisitis hemitritęis, hoc est, semitertianis, cõtingit. Ergo si in mistione ipsa prævaluerit febris tertiana, horridior fit tota febris, & ooonihil sibi in invasiooe rigoris associat. Confestim verò & feruidior est huiuscemodi febris, & incendiĵ plus habet, magisq; ad summũ festinat: & aliquid bilis per vomitũ, aut per aluũ, aut per sudores excernitur. At si altera ex pituita febris sit præpotentior, tũc frigua vehemẽtius extremas occupat partes, & pauci adsunt horrores, ac pulsus magis, & diutius cõprimitur: tardiúsq; accessio invalescit, ac longũ pòst tempus cõsistit: non tamen aut sitim, aut magnum adfert incendium: nec in ea, vt in alia, bilis excernitur. Itaq; in hemitritæo exquisita, quæ ex æquali duarum febrium (quandoquidem humorũ duorum) temperatura est composita, velvti pugna quædam inter varios affectus oritur, quum æger nonnunquã invalescente febre tertiana, atq; ad cutem humores pellẽte, incalescat vehementius, remorante interim revellentéq; intrò ipsius motum febre quę ex pituita ortum habet: * quum nimirum is humor sit tardi ac difficilis motus, frigida & lenta existena materia.

Hemitritæus non exquisita quid do dicatur.

Dicitur aũt hemitritæus febris non exquisita, vbi aut bilem, aut pituitam habet vincentem. Est & alia secunda copula commistióq; duarum febrium, tertianæ scilicet & quotidianæ, ambarum intermittentium, quę similem quidem tuper dictæ accessionem facit: hoc tamen interiecto discrimine, quòd hæc quidem intermittatur, atq; necessariò ad integritatem desinat: quódq; die secunda cum rigore aut horrore, sola quotidiana febris invadat. Quamobrem huiuscemodi febris non est dicenda hemitritæus, si quidem ex numero continuarum hemitritæus existit.

Hemitritæus est continua.

At si in vtroque genere hemitritæua consistat, non hæc tantùm, sed multæ præterea aliæ febres, hemitritæi dicentur. Cæterùm minimè ex duabus continuis, quarum altera ex bile, altera ex pituita oriatur, potest hemitritæus produci: quandoquidem hæc cõmistio, febrem horridam, & quæ multas habeat reduplicationes, oon facit.

Cõtinuæ febres nec horrorem, nec rigorem faciunt.

Nam quum omnis febris continua, sui quidem ratione, si exquisita fuerit, neq; horrorem habeat, neque rigore: certè quæ ex ipsis componitur, haudquaquam horrida fiet. Necessum igitur est, si horridus simul atq; continuus sit hemitritæus futurus, ex duabus ipsum febribus generari, quarum altera sit intermittens, altera verò cõtinua.

Hemitritæus est.

Proinde tertiana mista quotidianæ continuæ, hemitritæum producit: quam febrem neque vtraque continua, neque vtraq; intermittẽs efficere potest. At verò si quotidiana intermittens, misceatur tertianæ continuæ, oriri poterit continua simul atque horrida febris. Hæc tamen contrario modo se habebit quàm prior: quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit: horrorẽ verò, ex pituita: reduplicationes autem, ex pugna mutua, ac tunc pręsertim, quum humores æquas vires habuerint. Porrò quæ de biliosa & pituitosa febre simul mistis conscripsimus, ea transferentes ad * melancholicã, poterimus ipsius cum vtraq; illarum cõmistiooem & confusionem similiter cõiecturari.

Febrium complexio & confusio quid.

Voco enim complexionem, dum invadunt differẽtibus horis: confusionem verò, si eodem tempore inceperint. Tres itaq; simul febres complecti quispiam & cõfundere poterit, ipse per se, ex iis quæ diximus, contemplatiooem exorsus. Nam horum omnium principium, fons, atque elementum est, singularum febrium formam atq; figuram exquisitè cognoscere: id quod perfacilè existit, quum tres tantum existãt numero: oempe quæ ex amara bile, & quę ex atra, & quæ ex pituita gignitur. Quare singulæ duas habent differentias, continuæ scilicet intermittentisq;: ita vt omnium quæ ex humorum putredine ortum habent, fiant sex numero differentiæ.

Putridarum febrium vniuersæ differentiæ simplices, sunt numero en.

Quòd si quæ alia accesserit particulatim præter has differentia, ea vel ex multitudine humoris, vel ex quãtitate vel ex qualitate putrefactionis, ac præterea ex modo motus, & particula in qua putredo consistit, habebit originẽ. Iam verò quæ intermissionem habuerint minorem febres, nempe accessione ipsa in longius tẽpus producta, eę sanè extensæ vocantur: quæ tamen in eo quod magis aut minus, varias differẽtiæ recipiunt. Ex accessionis autem & intermissionis spacio, opportunum ad exhibendum cibum tempus cognoscitur.

CAPVT IX.

Ephemeras interdum oriri à sanguine calefacto.

Quum autem oriri soleant ephemerę, sanguine nõ putrefacto, sed tantummodo calefacto: investigandum nobis iam est, si putrescere illum aliquando contingat, quęnam species febrium gignatur.

Putredo ab aliena producitur caliditate.

Porrò ab aliena caliditate exoriri putredinem, rectè professus est Aristoteles. Vocat autem alienam, externam: non familiarem, neq; nativam.

Calor nativus coquere, alienus corrumpere est natus.

Hæc siquidem coquere nata est, illa verò corrumpere, * quod est putrefacere.

Sanguis quando externo calore incalescat.

* Incalescit autẽ externo calore sanguis, & insolari devstione, & pestilẽti aëris statu, atq; in febribus vniuersis, quacunq; ex causa nascantur. Vbi verò in aliqua corporis parte sanguis plurimus accumulatus, eiusdem partis vim superat, corrumpi cõsueuit: præsertim si in paruis vasis propter crassitudinem constipetur, aut ob multitudinem impingatur: quemadmodum videre est in vniuersis inflammationibus: in quibus sanè duabus de causis ipse sanguis corrumpitur: & quia scilicet non difflatur, & quia à natura non vincitur.

Sanguis in inflãmatis particulis duplici de causa corrumpitur.

Febres à putredine sanguinis ortæ, simpliciores esse quã ab aliis humoribus.

Nõnunquam itaq; sanguis in inflammatis particulis subire potest putredinem. ex qua simpliciores quidem, quam ex aliis humoribus febres oriuntur: similem

similem tamen accessionũ proportionẽ seruantes, qualem tertianæ febres ostendunt. Sic enim in iis qui lateri inflammationes patiuntur, est obseruatum: quo tempore maxime rubidum exspuunt. Quòd si sanguis supra modum afferatur, pars quidem eius subtilior ac pinguior, omnino in flauam bilem conuertitur: crassior autem, in atram: quod in iis tumoribus, qui carbunculi appellantur, videre licet. Igitur pro varietate humorum in quos conuertitur sanguis, febres fient, for la bonitate vel malitia differentes. Illæ siquidem quæ sanguinis consequuntur transmutationem, sunt simpliciores, tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori. Nam etsi se plurima manui tangenti offert, est tamen omnino mitis: sicuti quæ in balneo cõtrahitur. Semper enim multitudo febrilis caliditatis, in multitudine effluxus consistit. Quòd verò tangenti manui calor molestus sentiatur, id prouenit ex humoris acredine. Si igitur calor & vapidus, & minus insuauis videatur, à sanguine proficiscitur. Qui verò molesti, rodentes atque mordaces existunt, consequuntur vtrãque bilem. At vbi in primo occursu, aliquid magis vaporosum q̃ acre, se repræsentat manui, sed per moram paulatim crescit mordacitas, eaque admodũ inæqualis, perinde ac si per cribrum excolari videatur, ex pituitæ putredine ortũ talem febrem ne dubites. Indaganti autẽ mihi, cur in febribus ista calor æqualis occursat: quæ verò ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatẽ ostendũt: tenacitas & pituitæ crassitudo, quæ dissoluitur ægrè, vita est esse in causa. Siquidem ex eo humore, sicuti ex aliis omnibus, ea pars prima omnino expirat, quæ iam attenuata fuerit: vix autem attenuatur, quod valde crassum existit. Quòd si etiam natura frigidũ fuerit, tunc difficultas augetur: ac proinde nõ totus humor, nec ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantũ, in qua putredo invaluerit, efflatur, atque attenuatum effertur.

Sanguinis supra modum affusi partẽ pinguiorem in flauam: crassiorẽ in atram bilẽ conuerti, atque vnamquanque ipsarum pro natura sua febres accendere.

Febres ortas ex permutatione sanguinis in alios humores, mitiores cæteris putridis esse.

Febres putridas ex tactu diiudicandi ratio.

Pituitosæ febres cur inæqualitatẽ caloris tactui obiiciant.

CAPVT X.

Affectꝰ infestantes per circuitus.

Solent autẽ per circuitus affligere, quẽadmodum febres, alij etiam morbi particulares: vt lippitudines quædam, nonnulliq; aurium, capitis, necnõ articulorum dolores. Vt igitur per hosce affectus videre licet, venas quidem in partibus quæ exacerbantur in tumorẽ attolli, atq; inflammationẽ augeri, doloréq; intendi, ac denique affluxum materiæ invtilis ad exteriora fieri: sic etiã in interioribus oportet imaginari ea omnia, quæ cùm minimè cadant sub sensum nostrum, eandem tamẽ cum illis perpetuò analogiam fortiuntur. Itaq; in laterum & pulmonis inflammationibus, circa accessionũ quidem principia, tumores increscũt: in declinationibus autem, euaporant, & submittuntur. Porrò alibi à nobis est proditũ, esse quatuor naturales potentias, à quibus dispensantur tũ plantæ, tum animalia. Quarum prima quidem est, similiũ attractrix: secunda, eorundem retentrix: tertia post has, alteratrix: quarta denique, alienorum expultrix. Duplex autem est in omnibus rebus alienum: alterum quidem qualitate, alterũ verò quantitate. Aceruatur autem hoc, ob earum potentiarum quæ in membris sunt, vel imbecillitatem, vel robur. Etenim si æquè valentes ipsæ partes extiterint, & meatus qui invtilem materiam deducunt, secundum naturam se habuerint, tunc membra sanitate fruuntur. Vbi verò plus assumptũ fuerit, quàm alterari possit, omne id quod superfluũ est, à virtute expultrice trusum, excernitur. Quòd si hæc imbecilla fuerit, in eodem residet loco. ac si multum sit, grauat, distenditque: sin acre, exedit, ac mordet: sicuti & quod calidũ est, calfacit: quod frigidum, manifestè refrigerat. Solet autem sæpe excrementum ab aliis in alias partes transfluere, fortioribus nempe id semper à se pellentibus, suscipientibus autem imbecillioribus. Qui motus non cessat, donec in eas, quæ omnium imbecillimæ sint, oberrans humor inciderit. Hinc verò ad fortiores relabi est impossibile. Idcirco per plethoras atq; cacochymias, imbecilliores particulæ infestari solent variis fluxionũ affectibus. Nihil igitur mirum, vel cerebrũ, vel vniuersum caput, excrementũ in se collectum, ad partes imbecilliores expellere, velvti ad aures, oculos, tẽpora, labra, dentes, malas, palatũ, gingiuas, gurgulionem, paristhmia, aut denique ad glandulas illic consistentes. Quòd si ex his nihil imbecillitatem patiatur, ad pectus, pulmonem, fauces, gulam, ventriculum, ipsa fluxio delabitur. Sicuti igitur causa talium omniũ morborũ sæpenumero est caput, ita & eas quæ in iecinore ac liene fiont inflammationes, aliquæ partes vicinæ, vel etiam ex remotioribus aliqua vna, vel plures, generant, augent, immittunt, ac per circuitum exasperant. Qui igitur nescius non fuerit, primam inflammationis originẽ, ex fluxione in hepar incidente, suum ortum traxisse: ac quòd deinceps exacerbetur, causam in ipsa parte patiente consistere: vnq; is non mirabitur in febribus quæ accenduntur ex hepate, ordinis proportionem. Confluit autem materia invtilis interdum quidem (quatenus dictum est) impulsa ad inferiores particulas, interdum ab illis attracta. Etenim calor natura est aptus ad conciliandas ac recipiendas fluxiones. Proinde in corporibus plenis, aut in quibus excrementa redundant, magna porno ad eas defluit partes, quæ incaluerint vehementius. In iis autem quæ superfluitatibus vacant, admodum pauca. Nõ parum verò & ad partes dolentes humoris solet confluere. Videntur itaque manifestè, fluxionũ causæ quæ ex ipsis partibus laborantibus originẽ trahunt, esse duplices: quarum altera est, in ipsis accensa caliditas: altera, excitatus dolor. At verò quod melius sit, aut deterius, quod influit, ex partibus mittentibus pendet: quod plus vel minus, tum ex iis quæ mittunt, tum ex eis quæ recipiunt. Hæ igitur sunt differentiæ fluxionũ, quæ sine partiũ, quæ fluxiones admittunt, imbecillitate consistunt. Aliæ verò, & propter harum imbecillitatem, & propter earum robur, quæ excrementa transmittunt. Cæterum omnes quæ citra vulnus & contusionẽ, partibus adueniũt inflammationes, ex recrementis quæ à fortiorib. membris propulsantur ad infirmiora, gignuntur. Vbi autem cõstipata excrementa in particula inflammata putruerint, calor quidam præter naturam accenditur, qui ab inflãmato membro in alia illi

Naturales potẽtiæ à quibus dispensantur tum plantæ, tum animalia, sunt quatuor.

Alienum duplex.

Excrementa quando aceruatim contingat.

Sanitate quando fruuntur membra.

Excrementa semper à fortiorib. ad partes omnium imbecillimas trudi.

Febres ex hepate accensæ.

Fluere solent humores ad dolentes particulas.

Inflãmatio particulæ quomodo superueniat febris.

Ll

Nephriticus dolor cũ horrore inordinato, ac febre etiã inordinata affligens, quando abscessum significet.

necnon inordinata febre affligit, si per pronum decubitum atq; in alterũ latus permutationẽ, in ipso rene dolente suspensi cuiusdam põderis sensum æger percipiat, abscessum iam cõcretum esse coniicere oportet. Quo concocto, pus mictum vt laborantem á dolore liberat, sic vlceris in rene periculum affert: quód nisi ilicó cicatrice inducatur, ægré curationẽ recipiet. At perseuerantis vlceris notæ ex vrina haud obscuré deprehenduntur. Adde quód laborans crebertimé in affecto rene dolorem sentit: atq; interdum cum vrina exiguum pus velvti ab vlcere excernitur. Similiter ramentũ nonnunq̃ cum vrina excerni videtur: atq; interim sanguis quoq;, qui erosi iam vlceris est indiciũ. Quanq̃ rupto aut reserato aliquo vase, sanguis potest etiam profluere. Verùm efficacissima exvlceratorũ renum est cõiectura, si exiguæ quædam carunculæ cum vrina excernantur: vtpote quas renum essentiæ partes, easq; ob vehementẽ vlceris erosionẽ avulsas esse constat. At quæ vná cum lotio excernuntur pilis similia, probabilius mihi visum est, ea in venis, q̃ in renum capacitate, gigni: idq; ex crassa lentáq; materia, quam calor calfecit exiccauitq;: cuius sané affectionis per diuretica sperauí curationem futuram, nec vnq̃ spes me fefellit. Iam vesica, vbi longo tempore acres per ipsam vrinę transeunt, vlceribus affligi solet. Est & alius renũ affectus, quo tenuis sanies sanguinis mingitur: cuius quidem existet causa, aut ipsorum imbecillitas renũ, aut maxima relaxatio eorum meatuũ, per quos ex vena caua in renes percolatur vrina. Atq; ad renes quoq; pertinere is affectus videtur, quem alij matellæ hydropem, alij profluuiũ vrinæ, alij diabetem, alij dipsacon vocant: qui certé q̃rarissimé accidit. Quo morbo affecti, inexplebili siti vexantur. Quare & exvberanter bibunt: & reddunt totum id quod biberũt, minimé á sua qualitate mutatũ. Hic igitur renũ vesicæ'q; affectus, similis est lęuitati ventriculi, intestinorúmq;. Igitur vt ex ventriculo iecur per mesenterij venas, velvti arbores á terra per radices, alimentum ad sese trahit: sic etiam renes sibi quicquid in venis est aquosum, alliciunt. Cæterũ vesica nõ trahit á renibus: quemadmodũ neq; intestina á ventriculo: sed renes quidem per vreteras excernendo in vesicam mittunt: ventriculus autẽ in ieiunũ, per intestinũ ab Herophilo dictũ dodecadactylum. Proinde diabetis causa, renũ imbecillitas, nõ potentium diutius continere vrinam, censenda est. Verumenimvero obiicier aliquis: si imbecilli sint renes, qui fieri potest, vt vrinam ad sese tam celeriter attrahant? Cui quidem respondere licebit: quemadmodum canina appetentia, in ventriculi ore consistens, nõ potente ipso sustinere pondus devoratorũ, multa impetuosé ingerere, eadémq; celeriter excernere cogit: sic in renibus etiam serosi humoris cupiditatem, vná cum virium imbecillitate accidere. Vnde & humiditatem affatim trahere, & eam mox in vesicam pellere, ipsi renes coguntur. Quód autẽ vrinæ fluor repenté evenire possit, læuitas intestinorum nõ possit, velvti nec canina appetẽtia: ob id fit, quia cupiditas qua cibum appetit venter, animale officium existit, quo citra sensum nostrũ fungi nequaq̃ potest. Renum veró desiderium est naturale, neq; ab ipso sensus nostri afficiuntur. Proinde cúm ad statũ pervenit, ne sensum quidem mouet, quemadmodũ appetentia canina. Porró laborantes vehementi siti, quatuor accidentiũ discrimen á potione subire solent. Vnũ, & quidem primũ, vomitio est: alterũ, velox per aluũ excretio, aut fluore, aut læuitate intestinorũ: tertium, quód potus diutius quàm par est, in ventriculo manet: quartũ deniq; est diabete, siue vrinę profluuium. Occurrit interdum affectus alius diabeti simillimus, & quidem ob ciborum multitudinem, qui nec crudi permanent, nec deiiciuntur per aluum, nec plenitudinem gignunt, nec etiam probé alere possunt, sed discutiuntur, dissipantúrq;. Cuius vt crebrior est, quàm dipsaci, eventus, ita faciliorem curationẽ admittit. Quippe si prius quàm ad summũ pervenerit, ipsum cognoueris, haud ita difficulter curabitur. Atq; is affectus, á celeri dissipatione ortum ducit, omnibus partibus attractricem, appetitricémq; facultatẽ seruantibus. At veró ingentis sitis, quæ citra diabetem accidit, causa est ventriculus, aut calida, aut sicca, aut vtraq; intemperie laborans: maximé veró os ipsius: proximé ventriculo hepar, sed maximé pars eius sima, simul inflammatis meseraicis venis, & ieiuno, & ventriculo, atq; cum gula, pulmone. Quarum partium incendium marcor vt plurimũ comitatur. Diabetes itaq; ꝓprius renum affectus existit, qui caninæ in oré ventriculi appetentiæ proportione respõdet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate.

Renis exulcerati indicia.

Carunculæ cũ vrina excretæ: efficacissima vlceratorum renum sunt nota.

Pilis similia excrementa, quæ in vrina cernũtur, in venis gigni.

Diabetes. Dipsacos.

Vesica non trahit á renibus. Intestina non trahunt á ventriculo.

Diabetis causa est imbecillitas renum.

Appetentia canina.

Appetentiã cibi esse animale opus.

Sitientes vehementer, quatuor accidentium discrimẽ á potione subire possunt.

Sitis ingentis causa.

Diabetes, proprius renum affectus est.

CAPVT IIII.

Vesicæ superveniunt symptomata, partim cõmunia cæteris, velvti omnes ipsius præter naturã tumores, dolores, & quæ hos gignunt dispositiones: partim ipsi propria, vt ischuria, hoc est, vrinæ retentio: stranguria, hoc est, stillicidium vrinæ, præterea immoderata vrinæ ꝓfusio. Quę quidem evacuationes vesica ceu meatu vtuntur, ipsa haudquaquã affecta. At veró stillicidium vrinæ, si ob vrinæ acrimoniã fiat, symptoma vesicæ est, affectus veró minimé. Si veró aut ab vlcere, aut ab imbecillitate procedat, * in vesicæ affectu consistit. Cæterùm cùm ab intemperie vesica fit imbecillior, propria ipsius actio læditur, quæ est vrinæ excretio: ad quã animal excitari solet, cùm vel á multitudine contentæ in ipsa materiæ vesica grauatur, vel á mordacitate convellitur. Quinetiã instrumentales affectus interdum imbecillitatem inducere possunt: præterea omnes intemperantiæ, præcipuéq; illæ, quæ sæpe nõnullis eveniunt, cùm frigore corripiuntur. Ad hæc, ischuriæ symptoma supervenire solet vesicæ, tanquã meiendi instrumẽto: interdũ quidẽ, cùm circa id quod in ea cõtinetur, cõtrahi non potest, vt ipsum exprimat: interdum etiam, obstructo inferiori meatu aut á crassis humoribus, aut á lapide impacto. Atq; accidit nonnunq̃ vel ab inflãmatione, vel ab alio id genus tumore, vt angustior reddatur meatus, vel etiam omnino obstruatur. Sciendum aũt est, nõ vesicæ, sed meiendi munus, velvti etiã deiiciendi, nõ intestinorum officium, pendere á volũtatis imperio. Quippe vesicæ officium vnicum * est, cõtractio. At musculus qui

Ischuria. Stranguria.

Stillicidiũ vrinæ quãdo symptoma vesicæ, & quando affectus eius proprius existat.

Meiendi munus non vesicæ, pendet á voluntatis imperio. Deiiciendi munus, nõ intestinorum, est voluntarium.

Musculus vesicae atque sedis, agit secundum voluntatis imperium: quibus resolutis, excrementa retineri non possunt.

vrinae meatum in circuitu ambit, in origine ceruicis vesicae positus, instrumentum est, cuius opus ab electione excitatur. Similē quoque & actionem & vsum habet musculus, qui recti intestini partem extremam ambit: proinde ipsis resolutis, neque vrinam vesica, neque aluus stercora, rennere potest: sed praeter voluutatem, * vtraque paulatim effluunt. Quare suppressio vrinae fieri nequit ob affectum spinae, aut neruorum ab illa in dictos musculos exortorum (quod nonnulli putarunt, credentes vesicae officium à voluntate pendere) sed ipsius involuntaria excretio. Atqui vt nonnulli tum vrinarum, tum excrementorum alui deiectionem totam ab electione procedere existimantes, hallucinati sunt: sic rursus alij, his è diuerso totum hoc opus naturale putantes, ab scopo aberrarunt. Etenim cibi à ventriculo in ieiunum transmissio, tota naturae opus est: voluntatis autem, extensio digiti. At alui deiectio, & vrinę redditio, vtroque instrumento propriis suis facultatibus operante, perficitur. Rectum enim intestinum, atque vesica, naturali facultate vtuntur: musculi verò, ea quae animalis & voluntaria vocatur. Quippe musculi qui solent cohibere fluores, ab opere quiescunt, abdominis musculis munere suo fungētibus: maximè verò medius.

Ischuria quando accidat.

Quum igitur vesicae corpus ita fuerit affectum, vt quod in ea cōtinetur exprimere nequeat, vrina supprimitur, vocatúrque symptoma id ischuria.

Vrinae suppressio causa.

Accidit etiam interdum, propter ipsius sensum obtusum, vt nō reddatur vrina, citra tamen expultricis facultatis laesionem: nimirum si proprij vesicae nerui afficiantur, neruis musculi ceruicem eius constringentis, munere suo fungentibus. Qui quidem si resoluantur, vrina praeter voluntatem excernitur. Ob spinae etiam luxationem ad interiora, supprimi aliquando vrinam consuenit: orta videlicet phlegmone in affecta particula. Quemadmodum vertebris ad exteruas partes luxatis, invito vriuam profluere vidimus, ob resolutum neruum musculi vesicam ipsam claudentis. Retenta etiā longo tempore vrina, vel ob somnum diuturnum, vel ob negocia vrgentia, ipsa vesica extenditur, atque vrina supprimitur, contractrice facultate propter tensionem immodicam laesa. Praeterea ob saguinis grumum & pus crassiusculum, interdum retinetur vrina. In pueris etiam, quos lapis in vesica eruciabat, vidimus saepenumero ipsam vrinam supprimi. Eos itaque, resupino figurato corpore, adeò concussimus, vt à meatu lapis dimoueretur.

Grumos in corpore praeter naturam contentos, quae sequantur symptomata.

Cęterùm grumos vocatos, non solùm eos qui in vesica, sed multò magis illos quoque qui in intestinis, ventriculo, atque thorace nonnunquā continentur, animi defectio, & color pallidus sequi solet: pulsus verò paruus, obscurus, & frequens apparet: laboránsque ipse, cum anxietate resoluitur. Sunt autem ad intentionem affectae sedis, non solùm praesentia symptomata, sed praeterita etiam investiganda. Nonnihil etiam confert quantitatem puris (si quando excernatur) & misturam eius cum vrina, considerare.

Pus si cum vrina excernatur, mistionē ipsius esse considerandam.

Nam si pus cum lotio exactè permistum sit, à supernis alicvnde partibus effluit. Si verò sine vrina excernatur, in vesica consistere suppurationem indicat. Sed quod mediam inter haec conditionem seruauerit, id à reuibus descendisse, certum iudicium est. Similiter expendendum est, si rupta vomica, cum notis affecti loci, vlceris aliquod quoque signū appareat. Nam & hoc, aut exactè, aut mediocriter, aut omnino nihil cum vrina miscetur.

Ramentum est signum vlceris.

Essentiae proprietas, affectae partis indiciū est.

Atque vocatum quidē ramentū, vlceris: essentiae verò proprietas, affectae partis propriū indiciū est. Quippe partes à vesica avulsae, laminis: à renib. verò, sunt caruuculis similes.

Partes à vesica auulsa, laminis, a renibus, sunt carunculis similes.

Similiter vbi ex sublimioribus pars aliqua affecta est, excremēta cū vrinis eiecta intueri, & ea suspectarum partium essentiae cōparare oportet.

Partium singula per quam regionem purgentur.

Igitur cum vrina expurgātur gibbę hepatis partes, atque omnes quotquot bis superiores existūt: per aluum verò pars iecinoris sima, intestina, ventriculus, lien. Praeter has aliae quaedam fiunt purgationes, sed rarò: vt quū thorax & pulmo per aluum purgatur: quae sub septo transuerso sunt positae partes, per vrinas.

Pulmonis vomicam aliquādo per vrinam purgari.

Vidimus etiā nos pulmonis vomicā expurgari similiter per vrinā: reiecto videlicet purē, à pulmone quidem per laeuem arteriā, in sinistrum cordis ventriculum: à corde autem, per arteriam magnā, ad renes: atque illinc tandem per vreteras ad vesicam.

Arteria magna ramulos mittit ad renes.

Etenim vt à concaua vena, ita ex magna arteria, rami ad renes descendunt.

CAPVT V.

Vteri affectuū plurima differentia.

Vteri affectuum plurimę differentiae existunt. Siquidem mulierum quae histericis dispositionibus corripiuntur, aliae quidem sine sensu immobiles iacent, cum obscuro paruóque pulsu, vel omnino sine vllo pulsu. Aliae autem sentiunt, atque moueri possunt, integráque ratione fruuntur, sed tamen deliquio animi, difficilique spiratione laborant. Aliae denique crura simul & brachia contrahunt.

Respirationem periisse omnino, aut nō prorsus, quibus modis deprehendatur.

Porrò nonnulli ad explorandum, num penitus respiratio perierit, flocculos lanę carptę, suspendi corā naribus iubent. Alij poculū aquae plenum ori vētriculi imponūt. Quippe immotū omnino seruari humorē aiunt, si spiratio tota sit intercepta.

Spiratio à vita separari nō potest nec à respiratione, ipsa vita.

Etenim in cōfesso est, & spirationem à vita, & vitā à spiratione separari nō posse: adeò vt viuentem non spirare, & spirantē non viuere, sit impossibile. Quòd si in animalibus, quae in latebris delitescūt, nulla appareat respirationis nota, neque ob id mirari debemus, quum videlicet ea animalia sint frigida.

Respirationis vsus.

Quippe maximus vsus respirationis est, vt intimus calor & refrigeratione & ventilatione seruetur.

Latentium animalium calor, motu cordis & arteriarum seruatur.

Quare haud ita difficile fuerit perpendere, exiguum illum calorem in eis derelictum, arteriarū cordisque motu seruari: quę actio à quibusdā medicis transpiratio vocatur.

Transpiratio per arterias.

Similiter etiam, pereunte ob vteri affectum spiratione, quoniam vniuersum corpus refrigeratur, (id quod perspicuum est) fieri potest, vt * nullo attracto per os spiritu, aut reddito, transpiratio, quae per arterias fit, perseueret, licet adeò interdum exigua, vt sensum omnino effugiat.

Vteri suffocatio quibus praecipuè accidat.

Vteri suffocatio ob retenta mēstrua vel cohibitum semen solet accidere.

Accidit autē vteri suffocatio magna ex parte viduis mulieribus: iis praesertim, quae quum antea probè repurgarentur, parerent, atque virorum congressu fruerentur, his omnibus postea priuantur. Quare verisimile est, ob retenta menstrua, vel semen cohibitum, eiusmodi mulieres vteri dispositionibus infestari: idque fortasse magis ob se

Semen muliebre quale.

men retentum. Nam quum muliebre semen humidius atq; frigidus sit, ipsum excerni oportet, præsertim si copia redvndet. Nec secus enam iviris. Sunt quippe nonnulli eorum, quos protinus à iuuentute, concubitus imbecilliores reddit.

Semē retentum nonnullis vero quæ symptomata inducat.

Alij, nisi asiduè coëant, capitis grauitate infestãtur, cibos fastidiunt, febrib. sunt obnoxij, deterius coquunt & appetuut, ac deniq; torpore, pigritia, ac melancholicis accidentib. molestaotur.

Semen retentū quàm mēstrua quibus infrat grauiora symptomata.

Proinde ex retento semine, quàm ex suppressis menstruis, videtur mihi longè maior noxa evenire posse corporibus, eorū pręsertim, qui suapte natura vitiosis abvndãt humoribus, plenią; sūt, & in ocio educati: quiq; quū antea nihil fecissent ad libidinē reliqui, affatim cōtinere cœperunt. In quibus sanè cōucio, naturalē excernendi ipsum cupiditatē, læsionis causam existere. Etenim quū tale & tantum ipsum semē evaserit, neminem nō ad sui excretionē vi quadā stimnlat.

Libidini indulgere multos modestos viros valetudinis gratia.

Ob idq; planè constat, modestos viros, non ob voluptatem, sed vt ab impedimento præseruentur, indulgere libidini, periode ac si nulla sit ei coniugara voluptas.

Diogenes Cynicus.

Ita Diogenem Cynicum narraut, virū alioqui mortalium omnium (quod ad cōtinentiam pertinet) cōstantissimū, libidini tamē nauasse operā, nō à cōiuncta illi voluptate velvti bono aliquo, illectum, sed vt noxā, quæ à retento semine provenire solet, arceret. Eum nanq; meretrix adire pollicita, quum diutius cessaret, ipse manu pudendis admota, semen excussit, ac venientem dein mulierculā remisit, inquiens: Manus hymenæum celebrando prævenit te. Sic etiā arbitror

Animalia omnia quo pacto excitentur ad venerem.

animalia omnia excitari ad coitum, non quòd existiment voluptatē boni cuiuspiā speciē præ se ferre, sed vt semen, quod retentum ipsa molestat, excernāt: haud secus quàm deiiciendi stercoris, excernendæq; vrinæ desiderio suapte oatura mouentur. Fieri autē potest, vt profluentibus menstruis, retineatur in viduis semen, grauissimáq; inducat symptomata. Nec sanè cuipiā mirum videri debet, si exiguus humor in vna parte cōtentus, tantorū accidentiū sit causa: quū à phalaogij

Phalāgij ictus.

ictu affici totū corpus videatur, exiguo veneno per minimū foramen iniecto.

Scorpionis ictus.

Præterea scorpionis ictus breui admodum tempore grauissima symptomata inducit, quāvis in illius aculeo foramē nullū videatur. Rationi tamen est cōsonum, vt vel à spiritu quodā, vel tenui humiditate iniecta, accidentia illa proficiscãtur. Sunt qui putãt, res quasdā solo tactu per qualitatis vim, ea quæ ipsis vicina sūt, alterare posse: idq; planè videri in

Torpedo marina, piscatoris manum reddit torpidam, per medium tridētem.

marina torpedine aiūt, vtpote cui tā vehemēs sit potentia, vt per piscatoris tridentem transmissa ad manū alteratione, totā reddat repentè torpidā.

Heraclius lapis.

Similis etiā facultas inest Heraclio lapidi: ferrum siquidē, q̃d tetigerit, ei adhæret. Deinde si aliud, id quod primò tactum fuerit, tetigerit, similiter vt primū illi inhærebit: ac sic deinceps. Porrò iidem affectus oriri possunt & ab humoribus in corpore putrescentibus, & ab epoto veneno.

Veneno extinctos, quomodo distinguamus ab aliis qui ob prauos corporis succos intereūt.

Ii tamē qui venenum hauserunt, ab iis qui aliter sunt affecti, discerni possunt. Quū enim homo suapte natura probis succis abvndans, ac * salubri secundū omnia vsus victus ratione, repentè moritur (vt letali assumpto veneno fieri contingit) deinde corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium apparet, aut diffluēs, * aut grauem reddit odorem putredinis, hūc venenum sumpsisse aiunt. Igitur si eiusmodi affectibus nos infestari fateamur, qui ex nobismetipsis accepto suæ originis impetu, similes sint iis qui epoto veneno evenuīt: nihil mirum fuerit, si etiā vitiatū semen, aut menstruū, huiusmodi, quū retinetur, aut putrescit io corpore, grauia symptomata inducat, iis præsertim, qui vt afficiantur, sunt apti. Siquidem quantā vim habeat afficiendę rei aptitudo, in canibus licet videre.

Afficiendæ rei aptitudo, maximā obtinet vim ad excipiendū affectū.

Quum enim reliquorum animalium nullum rabie arripiatur, solus canis eo affectu corripitur, tantáq; fit in ipso humorū corruptio, vt vel solum eius sputum, si humanū corpus cōtigerit, rabiē excitare sit potens.

Canis solus rabie corripitur: eiusq; sputum rabiem excitare est potens.

Quòd verò ad gignendos vteri affectus maiorem vim habeat semen quàm menstruū retentum, vel ex hoc liquet, q; dum supprimuntur menses mulieribus cōiugatis, etsi pluribus accidentibus infestentur, nunquā tamen aut spiratione priuãtur, aut animæ deliquio laborant: quod solent nonnullæ viduæ, licet æquè vt antea, aut paulò minus, quod pertinet ad menstrua, purgētur. Quæ sane symptomata Plato exponere cupiens, sic in

Plato.

Timæo edisserit: Ea pars quę in mulieribus & vterus & vulua nominatur, quum sit animal auidum generādi, si intempestiuè diuq; infœcundū manserit, admodum indignatur, erránsq; per totum corpus, ac meatus spirituum obstruens, respiraréq; oon sinens, in extremā anxietatē adducit, & alios morbos complures excitat. Hæc Plato.

Vterum non ascendere ad regionem diaphragmatis per vteri suffocationes, sed tum ipsum, tum ipsius vasa tendi, qua ratione videtur vagari.

Cæterùm illius agitationis vteri, quam mulieres percipiunt, nō est causa ascensus eius vsq; ad regionem diaphragmatis, vt nōnulli putarunt. Nam si aliquid ex vtero videatur ascēdere, id p exiguum est. Sed vteri ipsius tensiones esse potius in causa dixerim, cur tangentibus obstetricibus, modò sursum, modò retrabi in latus videatur. Nam simul cum vtero, ceruicē quoq; ipsius retrahi necesse est. Quum igitur ad vterum multa admodnm venarum ora perveniant, per quas ex cōcaua vena sanguinem attrahere potest, * sanè ob plenitudinem tum earum, tum vinculorū quæ ex illis dependent, cōtingit vterum sursum, aut etiam ad latus retrahi.

Conuulsio omnis fit aut a plenitudine, aut ab inanitione.

Siquidem omnis coovulsio fit aut à plenitudine, aut ab inanitione. Plenitudo quippe, repleta corpora & in latum, & io profundum extendit, sed longitudinē reddit breuiorem. Quò autem breuiora fiuot, eò magis ad suam originem retrahuntur. Dum itaq; descendens sanguis ad vterum, ingredi ad ipsius internam capacitatē non potest, aut quia crassior est, quàm vt vasorum ora permeare possit: aut quia clausa sunt orificia, multiplicatus in venis, eas extēdit, atq; vicina ipsis vincula madefacit: ad quorum omnium tensionem, continuò vterum retrahi est necesse. * Qui si vndiq; trahatur æqualiter, recta erit & sine inclinatione ipsius transmutatio: sin verò inæqualiter, ad partem vehementius trahentem intenditur. Non ergo velvti animal errabundum, aliàs ad alium locum discurrit in mulierib. vterus, sed ab extensione retrahitur. Quòd si quispiam dixerit, vteri corpus tunc minimè affectū esse, sed peruersione laborare, haud

absur-

Vteri peruersiones ad suppressa sequūtur menstrua.

Noxæ quæ absque vteri peruersione viduas molestāt, ob retentum semen oriuntur.

absurda is dixisse videbitur. Igitur peruersiones vteri, eo quē diximus modo, ad suppressa sequūtur menstrua: eas tamē ob hoc, accidentium quæ in animalis corpore apparent, causas esse, nequaquam putandum est. Quæ verò citra peruersionem, aut menstruorum retentionem, viduas molestant noxæ, hæ ob retentum semen evenire putantur. Cæterùm pro multitudinis, qualitatisve ratione, tum menstruorum, tum seminis, aliàs aliæ accidentium species oriri solent. Etenim uoxia causa vniuersum corpus refrigerare potente, adeò vehementer omnes partes refrigerātur, vt & respiratio, & arteriarum pulsus, sensu deprehendi non posint. Quę si vel crassa fuerit, vel acris, convulsiones: si verò atræ bilis naturā referat, mœstitiā inducet: quemadmodū animi quoque deliquia, & ad fortes extensiones, & refrigerationes, & oris ventriculi affectus, subsequi cōsueuerunt.

Menstrua deficiunt mulieri, cui lac inest, nec prægnanti, nec existenti puerperæ.

Porrò si mulier nec prægnans, nec puerpera, lac posideat, menstrua ei defecerunt. At nullo in mammis lacte apparente, menstrua suppressa hisce notis deprehenduntur. Grauitas totum corpus infestat, necnon fastidium, atque inæqualis horror. Quòd si citra horrorem inæqualitas aliqua fuerit, atque fastidium, appetatq; mulier quædam aliena, vt (exempli gratia) extinctos carbones, iube vt obstetrix vteri ceruicem tangat.

Menstruis deficientib. quo pacto deprehendendum, an sit grauida mulier nec ne.

Nam si citra duritiem clausa inveniatur, eam pręgnantem esse coniicies. Si verò etiam durities adsit, affectum aliquem in vtero esse portēdit. Oportet itaq; speculari obstetricem, ad quā partē vel declinet, vel retrahatur vterus: nā in ea parte affectā vteri sedē esse cōiicies: Atq; in quibusdā fœminis, eius partis dolor cum grauitate, nōnihil potest significare: quinetiā in coxā dolor interdum transit, & crus ipsum, q̄d è regione est, per incessum claudicat. Quòd si lōgiori tempore supprimātur menstrua, nullámq; medicus mulieri vacuationē ꝓmoueat, tumor aliquis p ter naturā, in ilibus interdum oritur, ostendens nimirum ex internis partib. quampiā esse inflāmatā. Nonnullis panus in extrema ilium parte excitatur, velvti viris quoq; eodem in loco nōnunquā oriri solet. * Qui panus in quadam muliere fuit suppuratus, adeò vt opus fuerit sectione.* Iuxta hāc ipsam partem vidimus colon intestinum & suppuratum, & sectum: interdum ignorātib. medicis imperitis quidnā inciderent, interdum intelligentibus quoq;.

Colon intestinum suppurari interdum iuxta bubones.

* Cæterùm quoties suppurari cōtigit colum, semper facilè curationem recepit: vteri verò sectiones, ægrius cōglutinātur.

Suppressos menses quæ sequantur symptomata.

Itaq; symptomata huiusmodi consueuerunt sequi suppressa menstrua: ac præterea lumborū, & colli, & sincipitis dolor, qui ad oculorū vsq; radices extenditur: item febres ardentes, & nigricātes vrinę, cum rubra quadā sanie, perinde ac si aquę, in qua nuper mactatæ carnes ablutę fuerūt, fuliginem quis miscuisset. Quibusdam vrina aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. Quòd si per alium quempiā corporis locum sanguis effluxerit, aut inflāmatio, aut erysipelas excitetur, an menstrua purgentur interrogare debes. Siquidem nihil horum accidere solet, integrè repurgatis.

Menstrua fluētia immodicè, quæ sequātur symptomata.

Quum verò immodicè vacuātur menses, color sequitur fœdus, pedes molli tumore attollūtur, corporis robur prosternitur, viriatur ciborū tum cōcoctio, tum cupiditas.

Profluuiŭ muliebris causa.

Sed accidit interdum fœminis muliebre vocatū profluuium, vel vtero haudquaquā affecto, quū videlicet vniuersum corpus per ipsum interdum purgatur: quemadmodum per renes quoq; aliquando solet vacuari. Id verò potisimū fit, si mulier laxis sit carnibus, & pituitosa. Atq; id quod excernitur, nōnunquam rubra sanies est, interdum aquosa, & suppallida. Quòd si purus fuerit sanguis, qualis ex dissecta vena profluit, diligenter animadvertere oportet, num erosio sit aliqua in vtero. Ea verò magna ex parte in cervice potius quàm alibi cōtingere solet: discerniturq; per excretā saniē, si fuerit profunda: si verò circa os ceruicis cōstiterit, non solùm per hanc, sed per tactū etiā cognosci potest. Atq; prægnātes quoq;, quū ora venarū in ceruice aperiuntur, excernunt sanguinem.

Prægnāti si extenuentur māmæ, abortus sequitur.

Ergo si mulieri vtero graui, subitò extenuentur māmæ, abortus sequitur. Atq; geminos ferens, si altera māma extenuetur, alterum amittit: & omnino si dextra māma extenuata est, marē: si sinistra, fœminā ædet.

Mares continētur dextris, fœminæ sinistris.

Mares siquidem dextris, fœminę magis cōtinentur sinistris vteri partibus: atq; rarò aliter accidit. Si mulier promptè quidem conceperit, dein secundo, aut tertio, aut quarto imprægnationis mense fœtum eiecerit, circa vteri acetabula humorē pituitosum abvndare, atq; idcirco venarum arteriarúmq; eius loci ad ora vasorum in vterum descendentium, nexum debiliorem esse, cōiiciendum est, vt fœtum ob grauitatē ferre nequeat, sed abrūpatur facilè.

CAPVT VI.

Colis vlcus vnde deprehendatur.

At colis vlcus deprehenditur ex dolore infestante ipsum: necnon ex iis, quę familiaria vlceri, vnà cum vrina purgantur: Cæterùm hæc ab iis quæ à vesica excernuntur, miscellę modus distinguit.

Excreta à cole & vesica, quomodo discernenda.

Nam quod ex cole defluit, in primo statim exitu excussum, vrinā prævenire cōsueuit. Quod verò à vesica emittitur, vrinæ admistum videtur. Quinetiam asiduè intermeiendū mordicus dolent pudendorū vlcera, præcipuè quum vel crustula, vel sordibus solutis, pura remanserint.

Gonorrhœa est seminis asidua profusio, et inuita, quæ fit cole haudquaquam extenso. Priapismus quid.

Porrò gonorrhœa est seminis asidua excretio, & inuita, quæ fit cole haudquaquam extenso. Priapismus verò est permanēs colis tumor extensiòve in longitudinem atq; circulum, nullo stimulante ad libidinem aut desiderio, aut acquisito calore, vt quibusdam consueuit accidere, qui supini decumbunt.

Excremēta corporis duob. modis vacuari.

Igitur quemadmodum omnia corporis nostri excrementa, duobus modis vacuantur (interdum enim à cōtinentibus ipsa corporibus excernuntur, interdū spontè profluunt, eò quòd ob imbecillitatem ab ipsis retineri nequeant corporibus) ita de semine quoq; dicendum est.

Excretio quomodo fiat.

Nam in huiusmodi omnibus, vt excernere tēpestiuè, ita continere, naturæ est officium. Verùm secretio fit, aperto fluxionis meatu: ac reliquo conceptaculi spatio & contracto, & ad apertum iam meatum, quicquid intus continetur, pellente.

Retentio vt fiat.

Retentio fit, quum clausus manet meatus, & cōtentum à continente haudquaquam impellitur, sed potius per contractionem comprehenditur, & retinetur. Hoc modo cōtenti in cauis instrumentis humores, per integram valetudinem natura-

liter & excernuntur, & retinentur. In illis autem qui præter naturam se habent, retentio quidem, ob excretricis facultatis imbecillitatem: excretio verò, ob retentricis infirmitatem evenit: vel ob dispositionem aliquam, quæ haud secus quàm naturalis ipsa excretoria vis partes mouere possit.

Semen excerni in vito per convulsiones.

Id quòd in seminariis vasis videre licet, vbi quis vel comitiali morbo, vel coovulsione violenter fuerit correptus. Cæterùm videmus alias quoque partes, vt manus, pedes, aut digitos convelli, modò simul cũ totius corporis convulsione, modò ipsis solis affectis. Quare minimè prę ter rationem fuerit etiam in seminariis vasis, & quidem interdum solis, eiusmodi excitari dispositionem: quemadmòdum & gonorrhœam, quę vrinæ, quam quis invitus emittit, proportione respondet, quum retentricem videlicet facultatem resolui contigerit.

Gonorrhœa instrumentorum seminis est affectio.

Gonorrhœa igitur instrumentorum seminis est affectio, non pudendorũ, quibus ceu via per quam excernatur, vtitur semẽ.

Priapismus, colis est accidens.

Priapismus verò planè colis est accidẽs, quãquam ad arterias eius potest referri: vtpote quæ solæ interdum huiusmodi habeant præter naturam dispositionem, quali affici cõsueuerunt, quũ naturaliter totus coles iotenditur.

Colem à spiritu intendi.

Atqui à spiritu ipsum in tumorem attolli, manifestè patet iis, qui celeritatem eius, & quum iterum residet, perpendunt. Quippe nullus humor tam subitam in altervtram partem mutationem efficere posset. Quum igitur pudendi corpus sit vndique fistulosum, facilè à vaporoso spiritu per arterias affluente, vbi quis libidinis impetu stimulatur, aut dum ob supinum decubitum calfacti sunt lumbi, extenditur: glande ipsius semper magnitudinem ęqualem seruante, quòd fistulosus in ipsam neruus non ingrediatur.

Glandem penis semper magnitudinem eandem seruare.

Partes omnes citra doctrinã aggrediuntur proprias functiones.

Natura etenim corporis partes fingens, perficiénsque, fecit vt ipsæ citra doctrinam, proprias actiones aggrederẽtur. Quippe omnium quæ à cõsilio & voluntate pendent actionum instrumenta, esse per se docta videntur: animaliáque omnia simulatque genita sunt, & spirant, & vocem ædunt. Quare mirum esse non debet, genitales partes, eas actiones, quarum gratia à natura sunt institutæ, protinus ab initio cognoscerè. Vterus siquidem, qnum semẽ genitale conceperit, donec fuerit perfectus fœtus, exactè clausus permanet: perfecto verò fœtu, plurimùm aperitur, ac deinde sic apertus excludit.

Populares ea tantum quæ rarò vident, prosequuntur admiratione.

Populares autem hæc, propter crebrum eventum, contemnunt: vtpote qui nihil quod re vera sit admirabile, sed ea duntaxat, quæ rara vident, prosequuntur admiratione. Quid autem in rerum natura potest admirabilius contingere, quàm quòd nouem perpetuis mensibus clauditur os vteri adeò exactè, vt ne specilli quidem acumen admittat: perfecto autem fœtu, vsque adeo distenditur, vt totum animal per ipsum egredi possit? Ne igitur dubites pudendorũ vim per se doctã esse: vt fistulosum hoc, neruosúmque corpus, vbi ad coitum insurgit animal, à naturali facultate, quæ ipsum potest attollere, protinus distendatur. Cuius rei simile, & in corde, & arteria planè videre est: nisi quòd horum motus perpetuus existit, quia necessaria nobis est eorũ actio: fistulosus verò neruus nõ semper mouetur, sed quũ vsus requirit. Quũ ergo sic fuerit extensus, sequitur atque illũ replet ex arteriis spiritus: quẽadmodum pulmo thoracẽ, ob eã quam habet ad ipsius motum consequutionẽ.

Priapi tensionẽ ad neruum potius referendam esse, quàm ad arterias.

Atque eam actionẽ satius est vt ad neruũ, quàm ad arterias referas: quũ prę sertim omnes functiones, ex propria partiũ essentia, non ex earum situ, prouenire, rationi cõsonum sit. Arteriæ itaque nullã aliã in pudendo habẽt actionis vim, quàm in vniuerso corpore: licet calfactis lumbis par sit, vt arteriæ calidiores reddãtur, & magis etiã pateant ipsarum ora.

Lumbis incalescentibus, arteria penis calidiores redduntur.

Quamobrem nõ exiguã tunc spiritus essentiam, in fistulosum neruũ effundũt: qui paulatim impletus, colem extendit, ita vt tota ipsius essentia consistere in fistuloso neruo videatur.

Penis essentia tota in neruo fistuloso consistit.

Ex dictis igitur constat, vel ob arteriarũ ora immodicè patefacta, vel vaporosum spiritũ in fistuloso neruo ortũ, priapismum oriri.

Priapismus vnde oriatur.

Cęterùm ab vtrisque ipsum fieri posse existimo, crebrius tamen ob arteriarũ ora patentia.

Medicamenta excitandæ tentiginis qualia existant.

Porrò medicamenta excitandæ tentiginis vim obtinentia, tum epota, tũ pubi lumbisque admota, calida omniuo, ac flatulenra sunt: quemadmodũ cõtraria omnia, minimè flatus excitãt, ac potius refrigerant, quàm calfaciant.

Alimenta venerea.

Sunt prætereà alimenta quædam, quæ, quòd plurimum gignãt seminis, excitare ad libidinẽ possunt.

Priapismo qui soleant vexari plurimum.

Iã verò qui quum plurimo semine abvndent, à cõcubitu abstinent, ij interdum priapismo vexari solent, pręsertim si venereis imaginibus molestentur, nec studeãt vt mulra exercitatione sanguinis abvndantiã dissipent.

Cantores olim quàm nostro sæculo erant lõge continentiores.

At cantores & athletæ, qui iam inde ab initio nullam vitæ partem venereis illecebris contaminarũt, nullã admittentes eiusmodi vel cogitationem, vel imaginationem, iis pudenda & exilia, & rugosa fieri, velvti senibus, cõsueuerunt.

Pudenda castitu reddi exilia & rugosa.

Siquidẽ præter cætera quæ accidere solent iis, qui protinus iuuentute prima immodicè sese permiserunt libidini, id etiã evenit, vt horum locorum vasa, amplius patentia, maiorem ad se sanguinis copiã alliciant, & coeundi cupiditas magis increscat.

Ignauia robur exoluit.

Ignauia siquidem (vt inquit Plato) exoluit: proprij autem officij exercitatio, robur augere solet.

Exercitatio vires augere solet.

Mammæ.

Sic mammæ quoque, in iis quæ nondũ imprægnatæ fuerunt, cõtractæ permanẽt: in aliis verò à partu infantulos suos lactãtibus, vastissimæ evadunt, atque ita magnę permanent, lac fundentes quandiu fœtũ lactauerint: quo ablato, haud ita multò pòst à lactis generatione desistunt.

GALENI PERGAMENI *de differentiis febrium, lib. I.*

CAPVT I.

Febrium differentiæ maximè principales sunt quæ sumũtur ab ipsa febrũ substãtia.

Ropriæ ac maximè principales febrium differentiæ sunt, quæ sumuntur ab ipsa febris substanna, quæ in calore præter naturam consistit: vt si dixerimus, febrium aliæ quidem mordaces, aliæ verò sunt mites.

Febrium differentiæ ab accidẽtis desumptæ.

At reliquæ differentiæ, ab accidente aliquo deducuntur: vt quũ dicimus, febrium aliæ pallidæ, aliæ rubeæ, aliæ liuidæ. Porrò differentiæ caloris præter naturam, & ex eo quod magis & minus, & ex materia in qua calor accẽditur, & ex modo motus eiusdem caloris, sumuntur. Sunt autẽ omnino evidentes,

quæ

quæ in eo quòd magis aut minus calor est accensus, consistunt. Quo in genere differentię, cōsueuerunt medici magnam ac paruam febrem vocare, impropriè quidem rei quali, nomē quanti tribuentes. Quæ verò à caloris materia ducuntur, maximè propriæ differentiæ caloris præter naturam sunt. Atq; hæ sanè ternario numero ambiūtur. Nam aut incalescit ipsius cordis corpus: aut qui continentur in ventriculis eius humores: aut sola quidem aërea spiritalisq; substantia sufficiēter incaluit: humores autem & solida corpora incalescunt quidem adhuc, nōdum autem sunt calefacta. Mista siquidem est in arteriis omnibus spirantibus per infinita foramina, aërea substantia sanguini, ac nihilo minus in corde ipso, ceu * confluxili & conspirabili cum vniuersis arteriis. Incipit itaque hic præter naturam calor, quem nominamus febrem, aliās ex alio eorum, quæ nuper diximus: spargitur autem, atque vnà cum patiente afficit duo reliqua genera. Facillima igitur ab humoribus ad spiritum caliditatis transumptio: nō æquè autem promptè vnà cum spiritu, accenduntur humores. Corpus etiam solidum, humoribus atque aëreæ substantiæ facilius impartitur calorem, quàm ipsum ab eisdem suscipiat. Omnis siquidē substantia tenuis, promptius alteratur quàm crassa. Est autem tenuissima quidem aëris: crassissima verò corporum solidorum: media humorum substantia existit. Cæterùm solidas partes, continentia: humores, contenta: spiritus, impellentia appellauit Hippocrates.

Febrium differentiæ sumptæ à materia, cui hæret calor præter naturam, sunt tres.

Aëream substantiam esse mistā per omnes sanguinis.

Tenuis substantia facilius alteratur quam crassa.

CAPVT II.

Quòd igitur ex laboribus, ira, tristitia, solis ardoribus, frigore, vigiliis, cruditate, ebrietate, & crapula, nonnulli febricitare cernantur, omnib. est in confesso: quemadmodum etiam, quòd pestilens aëris constitutio febres conciliet: quódq; periculosa sit conuersatio cum laborantibus pestilenti morbo, quum nimirum is non secus sit contagiosus, quàm scabies aut lippitudo. Sed neque tutum est cum iis qui tabe correpti sunt, cōuersari: neq; (vt summatim dicā) cum illis q spiritum putrem reddunt. Iam verò qui consueta exercitia omiserint, & aliis morborum generibus, & febribus maximè corripiuntur. Plethora etiam, vitiosi cibi, medicamenta, æstusq; circa caniis syderis ortum, atq; alia id genus complura, similiter febres accendunt.

Ephemerarum causa.

Pestilenti morbo correptos, fugiendos esse.

Tabidos, & putridum expirātes, esse abogendos.

Febres quæ occasiones accendunt.

CAPVT III.

Igitur calidum, frigidum, humidum, atq; siccum, corporum elementa existunt; ex ipsorumq; temperaturis primi constituuntur morbi: quorū vnus est febris, vbi in corde quædam præter naturam caliditas generatur. At differentiæ caloris, à triplici differentia materiæ desumebantur. Siquidē vel in ipso corpore cordis, vel in humoribus, vel in spiritu, calor præter naturam accenditur. Præincipiunt autem causæ quædam notissimæ, in omni febrium constitutione, quatenus dictum est. Sed neque sat est, si calor aliquis dicatur esse præter naturam, ad hoc vt dici febris mereatur: oportet siquidem prius vt cor illo incalescat: alioqui calor à sole aut ab igni inductus, febris esset dicendus. Porrò iracundia est velvti

Elementa corporum quæ.

Febris est calor præter naturā in corde accensus.

Causæ procatarcticæ.

Iracundia quid.

feruor quidā, ac motus vehemens potentiæ irascibilis, in corde * delitescentis. Simul autē cum eo feruore calfit aliquando spiritus, aliquando substantia sanguinis. Quòd si ita contigerit, vt ea corpora quæ in se admiserunt caliditatem, lōgo eam tempore retinere sint apta, licet motus cordis sedetur, in hisce tamen permanet calor præter naturam, atque inde hominem febricitare est necesse. Huiuscemodi autem febris habet originem à motu atque feruore natiuæ caliditatis. Quæ autem ex tristitia fit, ex solo motu, non autem ex feruore gignitur. At illius quæ labores sequitur, principium est musculorum, neruorum, copularum, & articulorum motus immoderatus. Ea siquidem primò, calorem quendam concipiunt. Dein verò continuatim calor ascēdit ad cor, ac tunc homo necessariò febricitat. Quæ autem ex densitate cutis accenditur febris, qualis maximè constipatis atque astrictis corporibus accidere solet, mordaci effluxu in corpore coaceruato contingit. Semper enim corpora animalium difflantur, idq; duplici modo: nempe effusis ad exteriora vaporosis fuliginosisq; superfluitatibus, ac rursus intus attracta refrigerante ac ventilante natiuum calorem aërea substantia. Quum igitur vehemēs aliqua causa cutim ipsam condensans, meatus angustiores reddiderit, sæpius in plethoricam dispositionem incidit corpus, si & vapidum & optimum, quod effluit, exterit. At si fuerit mordax & acre, nonnunquā febre corripitur: quo tēpore etiā calor maximè augetur, refrigerio extrinsecus adueniente priuatus. Acris autem ac mordax superfluitas * effluit iis, qui aut natura vitiosos habent humores, aut prauis cibis vtuntur, aut sæpius cruditate vexantur, maximè si post eiusmodi cibos aquam vitiosam biberint. Idem his quoque accidit, qui supra modum laborant, aut vigilant, aut cogitant, aut medicamina acuta iugiter sumunt. Eorum igitur qui cruditatem patiuntur, ij quidem qui prauis succis redundant, ac malè difflantur, aut intempestiuè laborant, aut balneis superfluis vtuntur, facilè corripiuntur febribus. Qui verò boni habitus sunt, integréq; difflātur, & quiescunt, regionémq; ventriculi & hepatis calfaciunt, impossibile est vt febricitet. Nam in eisdem residet ventriculi & hepatis partibus, quicquid corruptum est, ac paulatim coquitur, redditúrq; optimum: sicvti & iis qui se motibus vehementioribus torquent, aut æstiuo sole, aut balneis calidis dulcium aquatum vtuntur, quicquid vitiatum est, recipitur in corporis habitum. Quibus verò corrupti cibi descenderunt in ventrem, * eos febris non corripit, nisi ob alias causas: velvti si defatigati sint ob crebriorem deiciendi necessitatem, aut ventrem inflammatio tentauerit. * Porrò per obstructiones meatuum, & humorum constipationes, ob putredinem solet febris oriri. Promptissimè nanque putrescunt omnia calida & humida, in calidis locis contenta, nisi difflari ipsa et refrigerari contigerit. * Quinetiam in altera plenitudine quæ ad vires dicitur, succi citò ad corruptionem deueniunt, * quum nec vincantur, nec concoquantur à facultate, vtpote imbecilla existente. Propterea autem quicunque cibi

Febris ab iracūdia quando generatur.

Febris orta à tristitia.

Febris ab exercitio immodico

Febris à cute densata.

Difflari animaliū corpora duplici modo.

Astrictionem cutis, quomodo febris sequatur.

Cruditatē patientium, qui nam facilè in febres incidāt, & qui agrè.

Febres oriri solent ob obstructiones meatuum.

Putrescunt facile calida & humida, si conclusa in calidis locis nec difflentur, nec refrigerentur.

Plenitudo ad vires.

glutinosi atque crassi sunt, * ij ratione putredinis magis morbifici existunt: quandoquidem succi ex ipsis geniti, longè promptiores sunt, vt & in mearibus hæreant, & impingantur. At acres & attenuantes cibi, quòd mali succi sint, febres etiã accendunt. Partes etiã quæ experiuntur inflammationem, ratione putredinis similiter febres inducũt. Impactus siquidem in eis qui influxit humor, si natura calidus sit, nec diffletur, actutùm putrescit. Si igitur fluxionem ipsam exquisitè amara bilis pepererit, caliditas erysipelatosa partem occupat: si verò sanguis, phlegmonosa: at si ex vtrisque miscellaneus humor, vel fit erysipelas inflammationis particeps, vel inflammatio erysipelatis: nomen quidem ab humore excellẽte suscipiens, cognomen autem ab altero. In hisce autem omnibus consortij lege febris accenditur. Nam proxima pars calefactæ particulæ, simul cum ea calfit, donec ad cor * dispositio ipsa perveuerit. Etenim in carbunculis id quod contiuuum existit, similiter cõcalescit. Fiunt autem ex sanguine quidem satis calido, & ad atræ bilis naturam, propter advstionem, conuerso.

Inflammatæ particulæ cur febres succẽdant.

Caliditas erysipelatosa et phlegmonosa, quando insistens.

Carbunculi oriuntur à fervente & melancholico sanguine.

CAPVT IIII.

Calidiores aëris ambientis status, per inspirationem quidem manifestè cor calfaciunt: corpori autem extrinsecus circunfusi, totum ipsum calidius reddunt: sed præsertim arterias, vt quæ ipsius substantię aëris ambientis aliquid ad se alliciãt: * cum quibus omnibus affici etiam cor est necesse: & quum calidius impẽdiò fuerit, ipsum primùm atque præcipuè, calorem febrilem suscipere, ac dein vniuerso corpori communicare. Pestilentis autem febris, inspiratio aëris vitiati & putridi, maximè esse in causa videtur. Fit aliquãdo etiã ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, quum exiguam aliquam occasionem ad febris originem ab aëre ambiente acceperit animal. Aëris autem putredo accidit, vel ob cadauerum multitudinẽ minimè crematorum: vel ob lacuum, vel paludum æstiuo tempore evaporationem. Cæterùm nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest: alioqui ex æquo omnes afficerentur ab eadem causa. Quæ igitur vitiosis succis redvndant corpora, obstructáque sunt, atque inerti victus & exercitij ratione educata fuerũt, ea sanè per pestilentes cõstitutiones ambientis, statim à prima inspiratione initium putredinis sument, ac plurimum in malo provehentur. Quæ verò contrario modo disposita, nonnulla quidem nihil, nõnulla verò adeò exiguũ læsionis percipiẽt, vt minimo negocio reverti ad naturalem habitũ possint. Iam verò quum aëris temperatura, ad caliditatem atque humiditatem immodicam fuerit conversa, pestilentes morbi exorientur: qui ea tantùm corripient corpora, quæ vt afficiantur, prompta & idonea erunt. Etenim ea corpora quorum dispositiones consentiunt causis morbificis, facillimè contaminantur: quorum verò renitũtur, ac reluctantur, quantùm viribus ac magnitudine contrarietas valet, tantùm invicta cõtingit permanere ea corpora. Quum enim corporum dispositiones dissimiles ac multiformes existant, quædam facilè alterantur, ac patiũtur à causa in ipsa operãte: quædam insuperabiles atque impassibiles permanent: quædam ægrè patiuntur. Est autem ipsius medici opus, correctiuũ errorum omnium, qui circa humanum corpus contingunt. Quare in iis omnibus prima esse debet, atque communis intentio, vt corpus quammaximè purum sit, ac perspirabile: secunda autem, vt præpotenti causæ adversetur, quàmmaximè fieri poterit. Nam quibus horum contraria insunt, corripiuntur celeriter, acerrimèque laborant.

Aër impendio calidior, quid in corpora nostra moliatur.

Pestilẽtis febris causa est inspiratio aëris vitiati & putridi. necnon vitiosis succus in corpore, ad putrescendum habilis.

Causam nullã posse agere, absque patientis corporis aptitudine.

Pestilenti febre, quæ corpora facilè, & quæ difficillimè corripiantur.

Aëris constitutio calida & humida, pestiferis est morbis obnoxia.

Corpora cõsentientia causis morbificis, facilè corripiũtur.

Corporum dispositiones dissimiles.

Corpus contra pestilentem curam debet reddi purissimum, ac maximè tũ perspirabile, tum causæ præpotenti contrarium.

CAPVT V.

Igitur omnes pestiferę febres à putredine originẽ ducunt. At ephemeræ, minimè putredinem humorum sequuntur. Sed qui quidem ex solis incendio febricitat, ab agentis causæ caliditate affici natura est aptus. Qui ex ira, huic feruorem quidem fieri caloris qui in corde consistit, est necessarium: non tamen etiam putredinem. Sic & ei qui supra modum exercitatus est, vehementior calor præter naturam sine humorum putredine in corpore accenditur. Cui autem cutis adstricta est, quum prius acriores superfluitates expirarent per eam, posteaquàm sunt retentæ coaceruatæque, in febrem incidit, nulla interveniente humorum putredine. Porrò quæ tumoribus inguinum superveniunt febres, omnes (authore Hippocrate) perniciosæ sunt, exceptis ephemeris. Sunt siquidem quædam febres è genere ephemerarum, superveniẽtes tumoribus inguinum: quæ quidem ab eis differunt quæ ex humorum putredine eveniunt, quæque vel in aliquo viscerũ, vel in cauis & maximis vasis radicem habẽt suæ generationis. Quandoquidem quæ inguinum tumoribus ephemeræ superveniunt, concalfaciunt semper partes vicinas, donec vsque ad cor febrilis calor perveniat: quò tamen putrida fuligo non pervenit, sed ibidem, in loco inguinis circunscripta remanet, sola alteratione per continuum facta, atque vsque ad cor ipsum extensa sola caliditate. In putredine autem quæ aut in visceribus, aut in magnis fit vasis, quidã velvti fumus, ex putrescentibus succis ad ventriculos cordis attollitur. Præterea in tumoribus inguinum omnes simul, collectique humores putrescunt, siue per vnum, siue per duos continuos dies, vtpote in vno eodémque loco compacti: at qui in visceribus sunt, vasisque magnis, quum perpetuò fluant, suóque contactu vicinos ad putredinem trahant, spatio temporis putridum calorem accendunt.

Pestifera febres omnes à putredine.

Ephemera supervenientes tumoribus inguinum, quomodo à putridis differant.

CAPVT VI.

Humorum autem putredo, quæ in vasis fit, similis est ei quæ in inflãmationibus, abscessibus, atque tuberibus accidit, duplex existens secundum genus. Nam aut fit vincente natura: aut omnimodo superata, aut adeò imbecilli reddita, vt nullam amplius in putrescente excremẽto ad optimum moliri possit transmutationem: quod quidem tertium genus putredinis ex duobus primis conflatur. Per abscessus igitur, integrè superante natura, optimum conficitur pus, aspectui album & crassum, & quaqueuersum sibi simile: læue autem tangenti, ac minimè fœtidum. Nam si semiputridum fuerit, tertium in tali transmutatione genus, quod paulò ante diximus,

Putredo humorum quæ in vasis fit, contingit duplicater.

Pus laudabile quale esse debeat.

mus, fit: quódq; secundū magis & minus, varias differentias sortitur. Quotcunque autem in abscessibus putredinis sunt differentiæ, totidem & in febribus quæ ex putredine succenduntur, sunt eorum quæ in vrinis apparent, formæ varietates.

Vrina optima ab humoribus putrescentibus qualis.

Optima verò vrina quæ ex putrescente humore perficitur, qui adhuc concoctionem à continenti vase suscipiat, est quę albam, lęuem, æqualem, & minimè fœtidā habet hypostasim.

Vrina pessima.

Pessima aūt est, quę in omnibus maximè cōtrario modo se habet. Quę verò intermedia existit, quantò ad alterā propius accesserit, tantò aut melior est, aut deterior.

CAPVT VII.

Ephemeræ oriuntur à procatarctica causa.

Porrò febrium ephemerarum hoc vnum est præcipuum atq; inseparabile indicium, quòd ab aliqua manifesta causa præincipientéque (quam procatarcticam vocant) oriatur. Non est tamen id signum earum proprium. Nam & aliarum quædam, à causa manifesta gignuntur, quæ nimirum pręcessit.

Ephemerarum vrina et pulsus qualis.

Inseparabile verò ac proprium ephemerarum est, vrinæ statim prima die concoctio: pulsúsque ad magnitudinem & celeritatem effatu dignam accedens, ita vt frequentia à proportione deficiat secundum externam quietem. Est autem & magis inseparabile & proprium, quod nullo modo ad celeritatem ea pars pulsus, quæ dicitur systole, tendit: & si aliquando contingat hoc, minimum ac vix perceptibile existit, parumq; à naturali tenore mutatum.

Ephemerarum calor est perpetuò suauis.

Sed & caliditatis suauitas, proprium atque inseparabile est huiuscemodi febrium indicium. Inseparabile quoque, æqualis atq; incompressus ascensus, in calore simul & pulsibus: non tamen proprium, quum & aliis quibusdam adsit: sicuti etiam consistente febre mediocritas. Neq; enim hoc etiam est ephemerarum proprium, quanquam eis maximè insit.

Ephemerarum solutio accidit cum sudore vel rore.

Proprium præterea inseparabiléq; ephemerarum indicium est, cum sudore, aut rore, aut aliquo optimo vapore inclinatio, quam sequatur integritas. Atq; hæc quidem est communis ephemerarum febrium dignotio.

Putridæ febres. Hecticæ febres occupant solidas corporis partes.

Earum verò quæ ex adverso ab ephemeris distinguuntur, quædam in putredine humorū consistunt, quædam solidas animalis particulas occupant. Atque has sanè medici febres hecticas appellarūt, vel quia firmę atq; fixæ, perinde ac habitus, sunt; vel quia corporis habitum comprehenderunt: sic enim partes solidas vocitant.

Putridas febres nulla procatarctica antecedit causa.

Primum autem & proprium, non tamen inseparabile, putridarum febrium est signum, quòd nulla procatarctica causa eas antecedit: id quod neutri aliorum generum inest. Quandoquidem ephemeræ omnes oriuntur à procatarcticis. Hecticæ autem, quando sine his gignuntur, minimè ab initio invadunt. Vbi quis igitur citra manifestam, præincipientémq; causam cœpit febrire, scire oportet eius febris causam in humoribus esse.

Putrida febris quando succedat ephemeræ.

Interdum tamen aliqua ex procatarcticis causis sui ratione febrem accendit ephemeram: succedit autē altera ex putredine humorū, qui quod afficitur corpus, & impurum, & superflui humoris colluuie redvndās fuerit. Successionis autem ipsius, vna quidem propria inseparabilisq; dignotio habetur, quòd febris ephemera ad integritatem non desinat.

Ephemerā permutari in putridam, quibus dignoscatur indiciis.

Contingit verò aliquando, vt per vigorem ephemerę, ac multò magis per declinationis initium, signum aliquod permutationis cernatur: videlicet si ea trāquillitas absit, quam adesse oportebat. Initium autē sumere à rigore febrem, vbi nec insolatus, nec præcessit aliqua refrigeratio vehemēs, putridarum febrium est proprium signum, non tamē inseparabile. Siquidem nō inest putridis omnibus rigor: sicvti neque horror. Præterea inæqualitas pulsuum atq; caloris, siue in principiis, siue in augmento contingat, huiuscemodi febrium est signum proprium, sed ne ipsum quidem inseparabile. Multò aūt minus inseparabile existit, quòd accessiones ipsæ habeant plures velvti insultus: id quod superexacerbari vocamus: quemadmodum & pulsuum compressio, quæ putridarum febrium est propria (nisi alicuius symptomatis ratione citra febrim ea accidat) non tamen inseparabilis.

Putridarum febrium calor est mordax & acris.

Maximum etiam earum febrium quæ à putredine oriuntur indicium est, mordacitas & acrimonia caloris, quæ perinde ac fumus nares & oculos, sic ipsa erodere tactum videtur. Sed in principiis quidem accessionū, vtpote in quibus calor adhuc suffocatur, superfluitatésque succenduntur intus, non statim ea qualitas, admota manu, discernitur. At per moram, prædicta caliditatis species effertur ex penitioribus partibus.

Putridis febribus adesse velocem systolem.

Proprium præterea inseparabiléq; putridarum febrium est signum, velocitas systoles, quæ manifestius quidem in crescentibus febribus, non obscurè autem in incipientibus & consistentibus fit.

Putridarum febrium pulsus.

Comitatur autem has febres, in initiis quidem, pulsus paruus ac velox: quum verò consistunt, velox simul & magnus. Sic & quæ circa externam quietem versatur frequentia, in huiusmodi febribus deprehenditur manifestè. Cuius similis neque in ephemeris, neque in hecticis cernitur.

Putridarum vrina qualis.

Maximum verò & harum febrium indicium existit vrinæ cruditas: earundemq; est proprium, imbecilla concoctio. Neque enim vnquam magnum aut effatu dignum concoctionis indiciū per huiuscemodi febres in primis vrinis apparet, si quidem excipiamus eam, quæ fit ex ephemeris febribus, permutationem.

Febrium nulli, quatenus febris, adest pulsus durus.

At verò pulsus durus nullius generis febrium, quatenus febres sunt, est aut proprius, aut inseparabilis. Comitatur tamen magna ex parte hecticas febres: nonnunquam verò etiam duo genera alia, symptomate aliquo interveniente.

Durities vnde accidat arteriarum tunicis.

Quippe durities accidit arteriarum tunicis, aut ob congelationem, aut tensionem, aut siccitatem. Congelationes igitur, vehementes algores efficiunt: tensionem vero, inflammationes, & duri tumores, & neruorum dispositio inflammationibus correspondens. At siccitatem, evacuationes diuturnæ, & longi temporis fames, & diuturnæ febres ardentes. In vniuersum autem, quæcunque solidas animalis particulas vehementer exiccant, sicvti & hecticæ febres, arteriarum duritiem efficiunt.

CAPVT VIII.

Hecticæ ardentibus solent superuenire.

At verò hecticæ febres magna quidem ex parte ardentibus febribus solent supervenire, vsque adeò productis, vt humorem in corpore cor-

dis contentum absumpserint: quanquam fieri etiam potest, vt magna adhuc eius portio seruetur. Cæterùm illæ non tantùm hecticæ sunt, sed etiam tabidæ. Quæ verò manente adhuc humiditate gignuntur, vbi cordis occupauerint corpus, hinc maximè succenduntur, quemadmodum lucernæ flamma ex ellychnio. Alio autem modo febres hecticæ oriuntur, vbi statim ab initio inuadentes, similem ortum cum ephemeris habent: videlicet aut ex ira, aut tristitia, aut lassitudine insigni, aut ardore solis contractum. Quæ igitur sic gignuntur, non admodum ægrè curantur. Quæ autem peruenerunt ad tabem, iis, vbi tam exquisitè consistunt, & iamdudum inceperunt, vt medeamur est impossibile. Siquidem earum natura calida est & sicca, quum per eas tale quid perpetiatur cor, quale lucernæ ellychnium, dum plurimum est exvstum. Differt autem tabida febris à tabe, siue marasmo. Marasmus siquidem etiam absque febre in decrepita ætate solet accidere, extincto natiuo calore: id quod nihil aliud existit, quàm mors, quæ ferè sine sensu doloris, ac secundum naturam, ex siccitate contingit: sicvti & iis qui præter naturam tabescunt, altera species marasmi accidit, quæ à Philippo ex morbo senectus vocatur. Tabida verò febris non tantùm sicca, sed etiam calida est passio.

Tabidæ febres.

Hecticas febres interdu ab initio inuadere, similem cũ ephemeris habentes generationem.

Hecticarum nonnullas quidem facile, alias ægrè curationem recipere.

Marasmus.

Tabida febris à tabe quomodo differat.

CAPVT IX.

Hectica igitur quæ in tabem incidit, febris, cognitu promptissima atque facillima existit. Nam priusquam pulsum atque calorem perpendas tactu, videbis oculos immodicè concauos, ac velvti in foueas quasdam reconditos, exhausto iam vniuerso ipsorum humore, ita vt ossium, quibus palpebræ cohærent, eminentiæ cernantur. Sordes præterea in ipsis siccæ ostenduntur, & quędam velvti squallida dispositio, qualis maximè inest iis, qui toto die sub solis ardore per puluerem iter longum fecerunt. Quinetiam in eis est coloris flos vitalis extinctus; frontisq; & faciei cutis rigida, ex siccitate, & squallida. Adhæc, sic affecti frequenter palpebras cõtrahunt, dormitantium instar: non tamen affectus eorum est somnus, sed potius vigilandi impotentia. Præ macie etiam sunt illis collapsa & concaua tempora: nihilq; in eorum corporibus cernitur præter cutim atq; ossa. Pulsus autem tenuis, durus, debilis, atque frequens apparet. Caliditas verò, quum primùm admouetur manus, languida est: paulatim autem acredinem, atque erosionem ostendit: ac magis, quum plus tangendo immoraberis. Porrò marasmus tunc incipit, dum cognatus humor, qui in medijs partium similarium spacijs inspersus est, & ex quo primùm vniuersæ partes nutriuntur, periclitatur circa corpus cordis non amplius adesse. Quandiu enim pars aliqua humoris illius conseruetur, solùm febris hectica existet, nondum etiam tabida. Vbi verò res eò discriminis iam peruenerit, vt nihil ex tali humore supersit, tunc exquisita tabes existet. Est autem hecticarum omnium dispositio difficilis, vbi præterierit principij tempus: quod non dierum aut horarum numero, sed ipso dispositionis modo determinãdum est.

Tabidæ febris indicia.

Marasmus quomodo incipiat.

Tabes exquisita quando dicatur.

Cæterùm quum naturalis temperies cordis primùm inuerti inceperit, neque natiua humiditas protinus dissipatur, neque virtus laborat plurimùm: sed primò fit velvti quædam efferuescentia ipsius humiditatis: quo tẽpore facilè est eiusmodi febrem sanare, tanquam nihil adhuc virtute perpessa. Tantùm autẽ virtus laborat, quantùm siccitas & caliditas in ipso corde inualuerit. Iam verò, quæ febris æqualiter ab vtraq; distat, ab ea scilicet quæ exquisitè tabida existit, & ab illa in qua nihil est adhuc tale, mediam quodammodo sese habet ad curationem, dubio ad partes ambas momento inclinans. Quæ autem tabidæ proximior existit, est vicinior periculo, quum quæ alteri primæ magis adhæret, non paruam salutis spem possit nobis promittere. Fingamus igitur aliquem esse correptũ febre, quam præcesserant conspicuæ & procatarcticæ causæ. Si enim febris ipsa ad sequentem diem extendatur, neque integrè desinat, neque exasperetur magis, ariditatem tamen maiorem in corpore repræsentet, talem hecticam fore tibi suspicandum fuerit. Quòd si & in tertio die sine cibo permanere voluerit æger, donécq; tertianæ accessionis præterierit horas suspectas, nihilq; effatu dignum priori accesserit febri, aut imminutum fuerit, sed tantummodo quædam exiguę reliquiæ primæ febris procedant, permaneántq; cum ariditate corporis, & caliditate, quæ primo quidem tactu mitis sentiatur, processu verò acris, mordax & sicca: huiuscemodi febrem hecticam esse existimandum est. Maximum verò & indubitatum erit eius naturæ indicium, si cibum homini post suspectas horas obtuleris. Statim siquidem vna vel altera hora post cibum exhibitum, quicunque ægrotantem tetigerint, alteram febris accessionẽ opinabuntur adesse. Omnibus namq; hecticis febribus hoc proprium inseparabileq; adest indiciũ, scilicet quòd allato cibo accendatur * calor, pulsúsq; ad magnitudinem & velocitatem augeatur, sic vt videatur oborta esse incompressa quædam accessio, hoc est, libera ab omni inæqualitate, qualis comitari alias febres solet. Nam tametsi in aliis nonnullis febribus huiuscemodi * insultus incompressi cernantur, ij tamen absque cibo solent accidere. In febribus autem hecticis nunquam aliqua accessio conspicitur, sed perpetuò cernitur vna febris continua, vt illa quæ synochos appellatur. Ea tamen quandam velvti flammam plurimam admouenti manum possidet occursantem: pulsúsq; edit celerrimos, frequentissimos, atque maximos. In hecticis autem febribus, neque multa occurrit caliditas, pulsúsque tantò minores, rariores, atque tardiores sunt iis, qui per synochos fiunt, quãtò etiam caliditas ipsa est minor. Commune itaq; omnibus hecticis febribus est, quòd pusillæ, & semper à principio vsque ad finem æquales existant. Proprium autem est tabidarum, siccitas. Nam sine siccitate sæpius hecticæ febres consistunt, quum minimè in tabem degenerant. Iam cæteras febres quæ incompressas accessiones sortiuntur, omnino compressio aliqua comitatur, dum cibus ingestus fuerit in accessionis principio. Hecticis autem, post

Hectica febris inuestigatio.

Hecticas febres post sumptum cibum excãdescere, exacerbariq; æqualiter.

Hecticis febribus nulla adest accessio.

Synochos febris est tota vna febris continua.

Hectica omnes pusillæ et æquales semper a principio vsque ad finem existunt.

Tabidarum febrium propriũ est siccitas.

Hecticas sæpe absq; siccitate consistere.

post cibũ assumptũ, quendam velut incõcussum insultum fieri contingit, qui tamen non est accessio, sed incrementum caloris, atque promotio pulsus in magnitudinẽ atque velocitatem, qualis cuique [illegible] fieri post cibũ solet accidere. Quamobrẽ alteratio ipsa tandiu perdurabit, donec distributus cibus appositusque, humectauerit cordis ariditatem. Postea verò corpus ad pristinum revertetur statum, in quo antea quàm cibus exhiberet, cõspiciebatur. Quod si rursus nutrire velis, vel in diuersis temporibus, senties semper calorẽ post cibos adauctũ: pulsus aũt (vt dictũ est) alteratos: vtpote quibus idem videtur accidere, quod calci & lapidibus calefactis, quorũ nimirum caliditas arida, per aquæ affusionẽ, ab humida substantia nutritur. Humida enim caliditas, quàm sicca, vires habet non parum evidentiores. At verò siccã in hecticis febribus esse caliditatem, quãs consequitur tabes, hinc constat, quòd nullus eorũ qui habitu corporis sunt humidiori, statim ab initio huiuscemodi febre correptus fuerit. Quicũque aũt sunt natura sicciores, ac præsertim si temperiem etiam calidiorẽ sortiantur, vitámque elegerint in laboribus, vigiliis, curis, tenuique victus ratione, hos statim ab initio solet hectica febris invadere, ex ira, vel tristitia: ac magis æstate, statúque temporis calido & sicco, ac loco præterea consimili. Ac terminus talium hecticarum principij est, si eo tempore, quo solent ephemeræ ad integritatẽ desinere, non solùm istis nihil tale accidat, sed siccitas etiã manifestè intendatur. Alter verò cuiusdam velut ipsius augmenti, atque integræ perfectionis terminus, est tertiæ diei accessio. Nam si tunc nec altera accessio supervenerit, neque ægrotus absque febre fuerit, adaucta insuper siccitate, proculdubio hic hectica febre laborat: quæ progressu temporis citò ad tabidam cõvertetur, nisi rectè curetur. Terminus autem permutationis ipsius ad tabem est, dum pulsus debilis simul atque durus sentietur: qui quidẽ necessariò etiã erit paruus & frequens: non tamen propterea febris dicitur tabida, sed ob id potius, quòd debilis atque durus existit. Debilitas siquidẽ, vehementẽ sequitur febris intemperantiam: durities aũt, ariditatem. Si igitur huiuscemodi affectus cor occuparit, hinc febre tabida necessum est animal laborare. In eandem verò incidunt febrẽ ex ardentibus atque acutis febribus plures, qui rectè curati nõ sunt: quique quũ egerent potione frigidæ, non solùm eam nõ biberunt, sed nullũ etiam aliud refrigerans medicamẽ applicuerũt thoraci & præcordiis. Quinetiã hepatis ac ventriculi inflãmationibus, nisi rectè curẽtur, tabes supervenire cõsueuit, affectione ipsa cordi cõmunicata. Siquidem tabe corripitur cor, interdum quidem ex se ipso, sicuti per excandescentias, vehementésque atque diuturnas tristitias: nonnunquam verò ex ardentibus febribus: aliquando autem ex pulmonis ac thoracis affectibus, ac præsertim ex empyemate & phthisi, atque adeo ex diuturnis nobilium partium inflãmationibus. Similiter in lienteria & diarrhœa, si vel ab initio statim, vel progressu temporis, febris invaserit, tabidę postea febres succedunt. In vniuersum autem, quandocunque præexiccatum cordis corpus febrilem caliditatem susceperit, & quæ cum difficultate extinguatur, tabida occupatur febre. Quare & quũ arteriæ circumstantibus partibus calidiores sentiuntur, maximum sunt hecticarum febrium indicium. Vbi igitur sola per seipsam consistit hectica febris, perspicua est, an sit absolutè hectica, an simul & marasmodes. Vbi verò hectica febris vnà cũ putrida coit, longè difficilius cognoscitur: quamvis ex arteriarum perseuerante calore, motúsque celeritate & frequentia, eam discernere possumus.

Febri cuicunque alterari pulsum post cibũ, in magnitudinem atque velocitatem.

Hectica statim ab initio, qui prehendantur.

Tabida febre tunc laborabit animal, quũ calor hecticus iã ipsum cor occupauerit.

Tabes quibus soleat supervenire.

Tabe corripi cor quib. ex causis posit.

Hecticam misceri interdum cum putrida.

CAPVT X.

Porrò qui ex feruore solis inciderũt in febrim, his cutis magis ad calorem & siccitatem, quàm pulsus ad febrilem vergit dispositionem: nam & minus sitibundi sunt iis, qui æqualem habent caliditatem: & quamprimum manus admouetur, ingens calor percipitur. Contrà res se habet in iis, qui ex cute densata & astricta laborant: nam in eis reaccenditur calor. At qui ex feruore solis ęgrotant, his maximè deuri caput videtur: plurisque ex balneis frigidis vtilitatis & delectationis percipiunt. Oculi quoque in eis rubicundiores & calidiores cum quadam ariditate videntur, si quidem sine grauedine ac destillatione affligantur. Est autem minus calida cutis iis qui ex frigiditate febricitant, corpúsque eis in maiorem tumorem attollitur: ac nullus in frõte squallor, qualis illis qui ex insolatu febricitant, sine plenitudinẽ capitis. Siquidem magna ex parte his solet caput repleri, nisi quis purum, materiæque invtilis expers corpus posideat. Solis quippe his caput calefieri contingit, sine aliqua plenitudinis noxa.

Febris ex insolatu.

Febris ex cute astricta.

Febris ex frigiditate.

GALENI PERGAMENI
de differentiis febrium, lib. II.

CAPVT I.

SVperest autem nunc, vt de differẽtiis febriũ quæ ex humorum putredine oriuntur, similiter differamus: idque vbi admonuerimus prius, non sat esse (quemadmodũ multi opinantur) ad omnium febrium generationem, si in corpore amara bilis redvndet. Alioqui laborantes arquato morbo, ad vnum omnes maximis corriperentur febribus: id quod nequaquam contingit, priusquam bilis quæ in illis copiosissima est, cõputrescat. Absurdum etiam est credere, in quartanis & quotidianis febribus exquisitis, aceruari bilem amaram, quemadmodum in tertianis, atque in causonide, quum in illis nullum talis succi vestigium adsit. Etenim febres tertianæ magna ex parte in corporibus natura magis biliosis fiunt: in ætate vigenti (quæ omnium biliosissima est:) tempore æstiuo (in quo dominatur is humor:) in locis præterea quæ calidam & siccam temperiẽ possident, in similique aëris ambientis constitutione: ac breuiter in homine qui laboribus, curis, vigiliis, æstu, tenuis victus ratione, eademque calida & sicca, ac denique medicaminum calfacientium & exiccantium immodico vsu, fuerit commaceratus. Quotidianæ verò, naturis in quibus pituita superfluit, sunt familiares: in hyeméque præcipuè, atque in omni locorum & temporum statu frigidiori atque humidiori gignuntur. Ex ætatibus porrò, senilem atque pueri-

Tertianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

Quotidianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

Tertianæ fiunt à flaua bile cũo putreſcente. Quotidianæ fiunt à pituita. Quartanis febribus quæ originem præſtẽt. Rigor qualis tertianis, quartaniſq́. Intermittentiũ febrium et continuarũ diſcrimen.

lem infeſtant magis: præſertim ſi accedat otioſa vita, quam crapulæ comitantur: atq; etiã ſi poſt pituitoſos cibos quiſpiam balneis vtatur. Neq; etiam ij qui quotidiana febre tenentur, amaram evomunt bilem, nec per ventrem inferiorem aut ſudores illam excernunt, quod in febribus contingit tertianis: hæ ſiquidem flaua bile putreſcente gignuntur. At quotidianæ ex pituita, quemadmodum quartanæ ex atra bile, ducunt originem. Proinde corporum naturæ magis ad atram bilem procliues, ex ętatibus, pręcipuè declinans: ex anni verò tẽporibus, maximè autũnus: ac breuiter victus vniuerſus frigidus atq; ſiccus, quartanis febribus originẽ præſtãt. Quare & rigor q vtrũq; genus febris antecedit, haudquaq̃ ſimilis eſt: * ſed q in tertianis quidẽ accidit, repræſentat ſenſum cauſæ efficiẽtis, velvti rei cuiuſdã pungẽtis, feriẽtiſq;: qui verò in quartanis, tanq̃ refrigerantis. Porrò febres intermittẽtes, quę nimirũ ad integritatẽ deſinũt, ortũ habent ab humore qui per oẽs corporis partes ſuo motu defertur, At in cõtinuis, humor delitеſcit atq; cõtinetur in venis.

CAPVT II.

Intermittentiũ febriũ tres differentiæ.

Intermittentiũ igitur tres ſunt omnes numero differẽtię, quotidiana, tertiana, et quartana. quotidiana quidẽ, ex pituitę: tertiana aũt, ex flauę bilis: quartana deniq;, ex atræ putredine ꝓpagata.

Continuarum ſpecies duplex. Synochi vniverſum tempus eſt vnica acceſſio. Synochorũ tres differentiæ. Homotona febres. Acmaſtica febres. Epacmaſtica febres. Paracmaſtica febres. Continuarum duæ differẽtiæ.

Continuarum aũt quę ex flaua bile ꝓveniũt, duplex ſpecies habetur: vna quidẽ, earũ quæ appellantur ſynochi: quarũ vniuerſum tẽpus vnica acceſsio exiſtit, à principio vſq; ad finẽ extenſa: altera verò earũ quæ idẽ cum genere nomen habẽt, cõtinuæq; dicuntur, atq; in pluribus *particularib. circuitibus cõtinentur. Earũ igitur quę appellantur ſynochi, tres differẽtiæ connumerãtur. Nam earũ quædã à principio ad finẽ vſq; perſeuerãt ęquales: quædã paulatim augẽtur: aliæ decreſcũt, atq; minuuntur. Vnde nonnulli primas quidem homotonas acmaſticaſq;, ſecundas epacmaſticas, tertias paracmaſticas, hoc eſt, vniformes, invaleſcentes, & decreſcentes, nominant. At continuarum duæ ſunt differentiæ primæ. Siquidem earum nonnullæ quidem, tertio quoq; die invaleſcunt exaſperanturq́;, referentes naturam tertianæ febris: aliæ verò etiam die intermedio exacerbationem faciunt: neutræ tamẽ harum ad integritatem deſinunt. Earum igitur continuarum quæ die intermedia acceſsionẽ faciunt, nonnullæ quidem formam quotidianarũ ſeruant, duas invicem acceſsiones ſimillimas conficientes: alię verò, quum duas diſsimiles faciant, ſimillimam primæ tertiam efficiunt, atq; ſecundæ quartam, inſtar duarum tertianarũ progredientes. Hæ igitur ex bilioſo magis, alterę verò quę ſingulis diebus ſimilem acceſsionẽ faciunt, ex pituitoſo humore conſiſtunt. Eſt & tertium genus febriũ continuarum, quæ perrarò tamen eveniũt, quarum acceſsiones quartanarũ figuram progredientes oſtendunt, nec deſinunt tamen integrè. Quemadmodum autem febris tertiana aliquando fit duplex, & aliquando triplex: ſic hæc etiam non duplex modò, ſed triplex poteſt evadere.

Continuã quartanam reperiri perrarò.

CAPVT III.

Tertianæ febris ſymptomata. Tertiana exquiſita quæ. Acceſsiones febrium quæ faciãt breuiores, longioreſq;.

Quæ igitur à flaua bile per ſenſibiles corporis partes delata oritur febris, ea cum rigore invadit, atq; ardentis febris ſimilitudinem gerit, & biliosis vomitibus, aut deiectionibus, aut ſudoribus, vel horũ quibuſdam, vel omnibus ſimul, ſoluitur. Huius febris acceſsio duodecim ad ſummum horarum æquinoctialium intervallo finitur. Vocamus autem ipſam exquiſitam tertianã, quæ in temperatura laborantis bilioſa, & anni tempore, & regione, & victus ratione, calidis & ſiccis cõſiſtit. At verò copioſior bilis, ea quæ pãuca eſt, longiorem facit acceſsionẽ: tenuis autem, craſſa breuiorẽ. Sic & vigor, maior quidem, breuiorem: imbecillior autem longiorem. Præterea corporis diſpoſitio, rara quidẽ breuiorem, denſa verò longiorem. Tempus autem intermiſsionis in hac febre, nullũ habet humoris putreſcentis ex pulſu perceptibile indicium, in die aut nocte, quæ conſequitur acceſsionem. Quum verò parumper ſuccenditur, vix agnoſci poteſt in primis diei aut noctis ſubinde ſequentis partibus: manifeſtius autem circa fines ipſius diei vel noctis: atq; adhuc manifeſtius die proxima, quæ videlicet antecedit acceſsionis diem vel noctẽ. In illa verò iam ſignum evidentius apparet, ac multò etiam magis acceſsione iam incipiẽte: atq; adhuc plus, invaleſcente febre. Quũ verò iam conſiſtit, minus quàm quum augebatur: multóq; minus vbi iam declinauerit.

CAPVT IIII.

Quotidianæ febris deſcriptio.

Eſt & alia exquiſitæ ſimplicitatis febris, quæ ex putrilaginoſa pituita ortum habet, per ſenſiles à natura partes impulſa. Incipit autem à refrigeratione extremorum, & horrore magis quàm rigore. Cum difficultate per eam accenditur calor, ac longum cõſumit tempus dum invaleſcendo pervenit ad ſummũ. Quoniã verò is ex quo conſtituitur humor, frigidus eſt & humidus, ac prætereа lentus & tenax, idcirco ægrè accenditur, ac tardè mouetur, ſæpiúſque in foraminibus hæret. Opprimit autem atq; aggrauat aliquãdo virtutem: vnde inæquales ac debiles magis, paruóſq; efficit pulſus, quũ primùm acceſsiones invadunt, atq; in primis incremẽti partibus. Fiunt & in bilioſa febri circa acceſsionum principia, ſinguli quos diximus pulſuũ affectus: in ea tamẽ ſtatim deſinunt: cætera verò, necnon inæqualitas, plerunq; tali febre invadente non adſunt. At poſtquam ceſſauerit rigor, non multùm pòſt calor accenditur, velvti ignis effulgens, puruſq;, omnis fumoſę fuliginis expers. Pituitoſi autem humoris caliditas, ignem humidum ex accenſis lignis viridibus refert. Idcirco & * exiguæ evacuationes ab ipſo, & acceſsionis ſpacium longius producitur: neq; intermiſsionis tempus eſt adeò vt in tertiana ſyncerum, ſed humoris putrefacti ſeruat indicium. Attamen quum exquiſitè ſuam naturam ſeruauerit, plerisq; & mihi nõ rarò videtur habere puram intermiſsionem. Hęc febris, naturas cõſequitur corporum, & tempora, & loca, & ſtatus, artéſque, & victus rationem, aliáq; omnia prorſus alumna pituitæ. Accenditur autem ſingulis diebus, etſi minus calida ſit, quàm bilioſa tertiana. Hæc enim, quũ humorem habeat minimo negocio inflammabilẽ, facileq; quicqd ex eo efferbuerit, torũ propter ſubtilitatẽ in acceſsione expurgetur, ad puriorẽ quandam integri-

Tertiana & quotidiana diſcrimen penes ſenſum caloris. Quotidiana accenditur ſingulis diebus, quia in acceſsionum declinationib. nõ expurgatur integrè, vt exquiſita tertiana.

integritatẽ terminari videtur: atq; exiguũ quoddam vestigiũ post paroxysmũ, putridę caliditatis relinquere. Quæ autẽ ex pituita febris accẽditur, in accessionũ declinationib. nõ expurgatur integrè, neq; parũ relinquit eius quod velvti succedi videtur: ac ꝓinde intermissio eius lõgè deterior est, ac secundæ accessionis multò magis festinat insultus.

CAPVT V.

Quartana exquisita gignitur ab atra bile.

Tertiũ febriũ intermittentiũ genus est exquisita quartana, quũ ex solo atræ bilis humore gigni tur, qui frigida & sicca cõstat tẽperatura. Succenditur aũt paulatim, velvti lapis aliqs, aut corpus similiter frigidũ atq; siccũ. Vbi verò aliqua ex eo flãma fuerit accẽsa, nihil fumidũ, aut semicombustum in accessione relinqt: atq; idcirco ex hoc humore, quàm ex pituita, plures evacuationes oriuntur, intermissioq; exquisite pura videtur: quãdoquidẽ quicqd atræ bilis accẽsum fuerit, exhauritur atq; discutitur. Quamobrẽ in sic affectis talis est rigor, qualis iis, q vehemẽti gelu frigescũt. Hanc aũt febrẽ necessariò antecedũt, quæcũq; atram bilem accumulãt. Cæterùm accessio ipsius, quod quidem ad longitudinem pertinet, similis est tertianæ: nonnunquã etiam & longior, quum videlicet exquisita persistit, nẽpe à frigidiori humore producta. Pro multitudine autem & qualitate humoris, vigore & imbecillitate potentiæ, necnon ipsius ægrotantis dispositione, per omnes febres solet longitudo accessionum variari.

Quartanarum rigor qualis.

Si igitur neq; putrescat, neq; vehementer per partes sensiles deferatur, melancholicus humor, nũquam efficiet exquisitum quartanum circuitum. Iam verò, regii quidem morbi passionibus, diuturni melãcholiciq; splenis affectus, et colores in toto corpore fœdi: herpetibus verò atq; erysipelatibus, quæ ex flaua bile gignuntur, cancri & phagedænę, proportione quadam respondent. Verũ neq; in his, neq; in aliis atræ bilis affectibus necessariò febricitãt, nisi prius atra bilis putrescat. Semper quippe natura suis viribus freta, quicquid optimũ reddi potest ex succis, id nutriendis partibus conatur assimilare: excernere autem, quod talem correctionem nõ recipit. Quod si quando ob occasionem aliquam id ipsum nequeat expellere, necessum est, vt diutius delitescens in animalis corpore, corrumpatur. Sic igitur iis qui morbo regio, atq; atræ bilis passionibus infestantur, quando biliosi humores superabvndantes, diutius corpus obsederint, febris supervenire cõsueuit. Sed neq; ob redvndantem pituitã febris vnquam accenditur, nisi prius cõputruerit. Ob pituitam aũt visum est sępius (quod impossibile arbitrabantur veteres) oriri absq; febre rigorem.

Rigorem absq; febre aliquando ex pituita ortum.

CAPVT VI.

Hepiala est ex genere quotidianarum.

Hepiala oritur à vitrea pituita.

Ex genere quotidianarum est febris quam Hepialam vocant, vbi simul & febriunt, & rigent ægri, atq; eodem tempore in toto corpore vtrunq; sentiunt affectũ. Oritur autem hæc febris ab humore illo, quem vitreũ Praxagoras vocat, quiq; est species quædam pituitæ, satis frigidus atq; tenax existens. Siquidem omnis frigidus atq; humidus succus, ad pituitæ appellationem refertur. Cuius tamen plures sunt differẽtiæ. Est nanque vna species pituitæ, vsqueadeo frigida, vt quũ detinetur alicvbi, dolores acerbissimos excitet. Atq; hæc sanè vitro fuso est persimilis. Est & alia pituitæ species haudquaquã exactè frigida, quam plerią; cum screatu expuunt, sensibilem habens dulcedinem. Accedit tertia species pituitæ, quæ sentitur expuentibus acida: estq; minus frigida, quàm quæ dicit vitrea: magis verò quàm dulcis. Præter has species, est salsa aut ob putredinẽ, aut ob serosæ humiditatis mistionẽ: ex qua quidem febricitantes non rigent, sed tantummodo hoerẽt. Acida verò ac vitrea pituita, si per partes sensiles deferatur, rigores citra febrem inducit. Quòd si modica aliqua in ipsis fiat putrefactio, febrem Hepialam concitant. At si vehementius putrescant, rigor quidẽ antecedit, febris verò sequitur, à multitudine caloris frigida materia devicta. At putrescente dulci pituita, rigor minimè antecedit febrem.

Pituitæ species quatuor.

Hepialam fieri etiam à pituita acida.

CAPVT VII.

Porrò si pituita putrescens misceatur amarę bili, duplex vt causa, sic etiam dispositio iungetur. Alter siquidem humor afferet quotidie accessionem, alter verò tertio quoq; die. Itaq; alter quidẽ dies duas accessiones habebit, alter verò vnam duntaxat: nisi accessionũ tempora sibi mutuò cohæreant: cohærentibus siquidem fiet vna febris confusa, quæ neq; puræ tertianæ, nec quotidianæ formã præ sese feret. Quoniã verò vtriusq; febris duplex species est, quatuor ex ipsis fient coniugationes. Vna qdẽ in qua tertiana quotidianæ intermittenti miscet. Altera, in qua tertiana quotidianæ continuæ iungitur. Tertia, in qua quotidiana intermittens, tertianæ cõtinuæ miscetur. Quarta deniq;, in qua permiscet quotidiana cõtinua tertianæ continuę. Harũ verò nuper dictarũ coniugationum omnium, duæ sunt differentiæ: quum aliquando quidem in eandem horam accessiones occurrant: nonnunquam verò diuersis temporibus superveniant. Cæterùm ex accessionis forma, non ex periodorum simili proportione, cognoscenda ipsa febris venit. At quæ singulis diebus accenditur atq; intermittitur febris, ea amphimerina hoc est, simpliciter quotidiana vocetur. Quæ verò intermissionem non habet, continua quotidiana dicatur. Idem etiam & in aliis febribus est faciendum iudicium. Iam verò ex quotidiana continua, & tertiana intermittente, hemitritæi natura constat. Quum igitur tertianæ insultus cum rigore invadat: quotidianæ autem continuæ, sine rigore: sanè si ambæ in vnam horam (quod interdum per hemitritæum contingit) conspirent ex æquo, febris conflata ex vtraq; horrorem præ se feret, rem quidem rigore minorem, sed maiorem refrigeratione. Quocirca dimidiam hæmitritæi portionem vtraq; illarum febrium (dico quotidianæ cõtinuæ, & intermittentis tertianæ) occupabit. Est autem hemitritęi duplex generationis modus. Nam aut illarum febriũ accessiones in vnam eandémq; horam coẽunt, quòd altera quidẽ anticipet, atq; altera prorogetur: vel statim ab ipso initio ambæ febres miscentur & confunduntur. Quæ igitur fit, in vnum tempus conspirante vtraq; accessione, vnum duntaxat hemitritæi naturæ paroxysmum sortitur: altera autem omnes, à principio ægritudinis vsque ad finẽ: quę febris maximè ab

Tertiana febris & quotidiana mistarum, quatuor cõiugationes.

Amphimerina febris.

Hemitritæus constat ex quotidiana continua, & intermittẽte tertiana.

Hemitritæum invadere cum horrore.

Hemitritæi duplex generationis modus.

omnib. hemitritæos vocatur. Qui aũt intermittentis tertianæ & quotidianæ cõtinuę formã per se cognorit, facilè cõplicatas per symptomata ꝓpria distinguet. Porrò quænã ex eis cõplicatis citius sit habitura finem, ex ipsarũ specie, accessionis prolixitate, magnitudinéq́, præterea ex more, motu, reditu periodorum, necnon ex concoctionis & cruditatis indiciis, coniecturandum.

CAPVT VIII.

Hemitritæus exquisita quomodo constituatur.

Febris igitur quæ ex intermittente tertiana, & quotidiana cõtinua, cõposita est (quam hemitritæum vocamus) aut flauam bilẽ habet exvperantem: atq; ob id, in ea fiunt tertianæ febris accidentia maiora: aut hæc quidem parcior, pituita verò abvndantior existit: ob idq; quotidianæ cõtinuę affectus firmiores: aut neuter horũ humorũ alterum vincit, sed ambo æquipollere vidẽtur, id q̃d in exquisitis hemitritęis, hoc est, semitertianis, cõtingit. Ergo si in mistione ipsa prævaluerit febris tertiana, horridior fit tota febris, & nonnihil sibi in invasione rigoris associat. Confestim verò & feruidior est huiuscemodi febris, & incendij plus habet, magisq; ad summũ festinat: & aliquid bilis per vomitũ, aut per aluũ, aut per sudores excernitur. At si altera ex pituita febris sit præpotentior, tũc frigus vehemẽtius extremas occupat partes, & pauci adsunt horrores, ac pulsus magis, & diutius cõprimitur: tardiúsq; accessio invalescit, ac longũ pòst tempus cõsistit: non tamen aut sitim, aut magnum adfert incendium: nec in ea, vt in alia, bilis excernitur. Itaq; in hemitritæo exquisita, quæ ex æquali duarum febrium (quandoquidem humorũ duorum) temperatura est composita, velvti pugna quædam inter varios affectus oritur, quum æger nonnunquã invalescente febre tertiana, atq; ad cutem humores pellẽte, incalescat vehementius, remorante interim revellentéq; intrò ipsius motum febre quę ex pituita ortum habet: * quum nimirum is humor sit tardi ac difficilis motus, frigida & lenta existens materia.

Hemitritæus non exquisita quãdo dicatur.

Dicitur aũt hemitritæus febris non exquisita, vbi aut bilem, aut pituitam habet vincentem. Est & alia secunda copula commistióq; duarum febrium, tertianæ scilicet & quotidianæ, ambarum intermittentium, quę similem quidem nuper dictæ accessionem facit: hoc tamen interiecto discrimine, quòd hæc quidem intermittatur, atq; necessariò ad integritatem desinat: quódq; die secunda cum rigore aut horrore, sola quotidiana febris invadat. Quamobrem huiuscemodi febris non est dicenda hemitritæus, siquidem ex numero continuarum hemitritæus existit.

Hemitritæus est continua.

At si in vtroque genere hemitritæus consistat, non hæc tantùm, sed multæ præterea aliæ febres, hemitritæi dicentur. Cæterùm minimè ex duabus continuis, quarum altera ex bile, altera ex pituita oriatur, potest hemitritæus produci: quandoquidem hæc cõmistio, febrem horridam, & quæ multas habeat reduplicationes, non facit.

Cõtinuæ febres nec horrorem, nec rigorem faciunt.

Nam quum omnis febris continua, sui quidem ratione, si exquisita fuerit, neq; horrorem habeat, neque rigorẽ: certè quæ ex ipsis componitur, haudquaquam horrida fiet. Necessum igitur est, si horridus simul atq; continuus sit hemitritæus futurus, ex duabus ipsum febribus generari, quarum altera sit intermittens, altera verò cõtinua.

Hemitritæi ortus.

Proinde tertiana mista quotidianæ continuæ, hemitritæum producit: quam febrem neque vtraque continua, neque vtraq; intermittẽs efficere potest. At verò si quotidiana intermittens, misceatur tertianæ continuæ, oriri poterit continua simul atque horrida febris. Hæc tamen contrario modo se habebit quàm prior: quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit: horrorẽ verò, ex pituita: reduplicationes autem, ex pugna mutua, ac tunc pręsertim, quum humores æquas vires habuerint. Porrò quæ de biliosa & pituitosa febre simul mistis conscripsimus, ea transferentes ad melancholicã, poterimus ipsius cum vtraq; illarum cõmistionem & confusionem similiter cõiecturari.

Febrium complexio & confusio quid.

Voco enim complexionem, dum invadunt differẽtibus horis: confusionem verò, si eodem tempore inceperint. Tres itaq; simul febres complecti quispiam & cõfundere poterit, ipse per se, ex iis quæ diximus, contemplationem exorsus. Nam horum omnium principium, fons, atque elementum est, singularum febrium formam atq; figuram exquisitè cognoscere: id quod perfacilè existit, quum tres tantùm exstẽt numero: nempe quæ ex amara bile, & quę ex atra, & quæ ex pituita gignitur. Quare singulæ duas habent differentias, continuæ scilicet intermittentisq;: ita vt omnium quæ ex humorum putredine ortum habent, fiant sex numero differentiæ.

Putridarum febrium vniuersæ differentiæ simplices, sex numero ambiuntur.

Quòd si quæ alia accesserit particulatim præter has differentia, ea vel ex multitudine humoris, vel ex quãtitate vel ex qualitate putrefactionis, ac præterea ex modo motus, & particula in qua putredo consistit, habebit originẽ. Iam verò quæ intermissionem habuerint minorem febres, nempe accessione ipsa in longius tẽpus producta, eę sanè extensæ vocantur: quæ tamen in eo quod magis aut minus, varias differẽtiæ recipiunt. Ex accessionis autem & intermissionis spacio, opportunum ad exhibendum cibum tempus cognoscitur.

CAPVT IX.

Ephemeras interdum oriri à sanguine calfacto.

Quum autem oriri soleant ephemerę, sanguine nõ putrefacto, sed tantummodo calefacto: investigandum nobis iam est, si putrescere illum aliquando contingat, quęnam species febrium gignatur.

Putredo ab aliena producitur caliditate.

Porrò ab aliena caliditate exoriri putredinem, rectè professus est Aristoteles. Vocat autem alienam, externam: non familiarem, neq; natiuam.

Calor natiuus coquere, alienus corrumpere est natus.

Hæc siquidem coquere nata est, illa verò corrumpere, * quod est putrefacere.

Sanguis quando externo calore incalescat.

Incalescit autẽ externo calore sanguis, & in solari deustione, & pestilẽti aëris statu, atq; in febribus vniuersis, quacunq; ex causa nascantur.

Sanguis in inflãmata parte cuius duplici de causa corrumpitur.

Vbi verò in aliqua corporis parte sanguis plurimus accumulatus, eiusdem partis vim superat, corrumpi cõsueuit: præsertim si in paruis vasis propter crassitudinem constipetur, aut ob multitudinem impingatur: quemadmodum videre est in vniuersis inflammationibus: in quibus sanè duabus de causis ipse sanguis corrumpitur: & quia scilicet non difflatur, & quia à natura non vincitur.

Febres à putredine sanguinis ortas simpliciores esse quã ab aliis humorib.

Nõnunquam itaq; sanguis in inflammans particulis subire potest putredinem. ex qua simpliciores quidem, quam ex aliis humoribus febres oriuntur:

similem

ſimilem tamen acceſsionũ proportionẽ ſeruantes, qualem tertianæ febres oſtendunt. Sic enim in iis qui laterũ inflãmationes patiuntur, eſt obſeruatum: quo tempore maximè rubidum expuunt. Quòd ſi ſanguis ſupra modum aſſetur, pars quidem eius ſubtilior ac pinguior, omnino in flauam bilem conuertitur: craſsior autem, in atram: quod in iis tumoribus, qui carbunculi appellãtur, videre licet. Igitur pro varietate humorum in quos cõvertuntur ſanguis, febres fient, ſola bonitate vel malitia differentes. Illæ ſiquidem quæ ſanguinis cõſequuntur tranſmutationem, ſunt ſimpliciores, tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori. Nam etſi ſe plurima manui tangenti offert, eſt tamen omnino mitis: ſicuti quæ in balneo cõtrahitur. Semper enim multitudo febrilis caliditatis, in multitudine effluxus conſiſtit. Quòd verò tangenti manui calor moleſtus ſentiatur, id prouenit ex humoris acredine. Si igitur calor & vapidus, & minus inſuauis videatur, à ſanguine proficiſcitur. Qui verò moleſti, rodentes atq; mordaces exiſtunt, conſequuntur vtrãq; bilem. At vbi in primo occurſu, aliquid magis vaporoſum q̃ acre, ſe repræſentat manui, ſed per moram paulatim creſcit mordacitas, eaq; admodũ inæqualis, perinde ac ſi per cribrum excolari videatur, ex pituitæ putredine ortam talem febrem ne dubites. Indagandũ autẽ mihi, cur in febribus aliis calor æqualis occurſat: quæ verò ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatẽ oſtendũt: tenacitas & pituitæ craſſitudo, quæ diſſoluitur ægrè, viſa eſt eſſe in cauſa. Siquidem ex eo humore, ſicuti ex aliis omnibus, ea pars prima omniũ expirat, quæ iam attenuata fuerit: vix autem attenuatur, quod valde craſſum exiſtit. Quòd ſi etiam natura frigidũ fuerit, tunc difficultas augetur: ac proinde nõ totus humor, nec ex omni parte æqualiter, ſed ex illa tantũ, in qua putredo inualuerit, efflatur, atque attenuatum effertur.

Sanguinis ſupra modum aſſati partẽ pinguiorem in flauam: craſsiorẽ, in atram bilẽ conuerti, atque vnamquanque ipſarum pro natura ſua febres accendere.

Febres ortas ex permutatione ſanguinis in alios humores, mitiores cæteris putridis eſſe.

Febres putridas ex tactu dinoſcendi ratio.

Pituitoſæ febres cur inæqualitatẽ caloris tactui obiiciant.

CAPVT X.

Affect' infeſtantes per circuitus.

Solent autẽ per circuitus affligere, quẽadmodum febres, alij etiam morbi particulares: vt lippitudines quædam, nonnulliq; aurium, capitis, necnõ articulorum dolores. Vt igitur per hoſce affectus videre licet, venas quidem in partibus quæ exacerbantur in tumorẽ attolli, atq; inflammationẽ augeri, doloréſq; intendi, ac deniq; affluxum materiæ inutilis ad exteriora fieri: ſic etiã in interioribus oportet imaginari ea omnia, quæ cùm minimè cadant ſub ſenſum noſtrum, eandem tamẽ cum illis perpetuò analogiam ſortiuntur. Itaq; in laterum & pulmonis inflammationibus, circa acceſsionũ quidem principia, tumores increſcũt: in declinationibus autem, euaporant, & ſubmittuntur. Porrò alibi à nobis eſt proditũ, eſſe quatuor naturales potentias, à quibus diſpenſantur tũ plantæ, tum animalia. Quarum prima quidem eſt, ſimiliũ attractrix: ſecunda, eorundem retentrix: tertia poſt has, alteratrix: quarta deniq;, alienorum expultrix. Duplex autem eſt in omnibus rebus alienum: alterum quidem qualitate, alterũ verò quantitate. Aceruatur autem hoc, ob earum potentiarum quæ in membris ſunt, vel imbecillitatẽ, vel robur. Etenim ſi æquè valentes ipſæ partes extiterint, & meatus qui inutilem materiam deducunt, ſecundum naturam ſe habuerint, tunc membra ſanitate fruuntur. Vbi verò plus aſſumptũ fuerit, quàm alterari poſsit, omne id quod ſuperfluũ eſt, à virtute expultrice truſum, excernitur. Quòd ſi hæc imbecilla fuerit, in eodem reſidet loco: ac ſi multum ſit, grauat, diſtenditque: ſin acre, exedit, ac mordet: ſicuti & quod calidũ eſt, calfacit: quod frigidum, manifeſtè refrigerat. Solet autem ſæpe excrementum ab aliis in alias partes tranſilire, fortioribus nempe id ſemper à ſe pellẽtibus, ſuſcipientibus autem imbecillioribus. Qui motus nõ ceſſat, donec in eas quæ omniũ imbecillimæ ſint, oberrans humor inciderit. Hinc verò ad fortiores relabi eſt impoſsibile. Idcirco per plethoras atq; cacochymias, imbecilliores particulæ infeſtari ſolent variis fluxionũ affectibus. Nihil igitur mirum, vel cerebrũ, vel vniuerſum caput, excrementũ in ſe collectum, ad partes imbecilliores expellere, veluti ad aures, oculos, tẽpora, labra, dentes, malas, palatũ, gingiuas, gurgulionem, pariſthmia, aut deniq; ad glandulas illic conſiſtentes. Quòd ſi ex his nihil imbecillitatem patiatur, ad pectus, pulmonem, fauces, gulam, ventriculum, ipſa fluxio delabitur. Sicuti igitur cauſa talium omniũ morborũ ſæpenumero eſt caput, ita & eas quæ in iecinore ac liene fiunt inflammationes, aliquæ partes vicinæ, vel etiam ex remotioribus aliqua vna, vel plures, generant, augent, immittunt, ac per circuitum exaſperant. Qui igitur neſcius non fuerit, primam inflammationis originẽ, ex fluxione in hepar incidente, ſuum ortum traxiſſe: ac quòd deinceps exacerbetur, cauſam in ipſa parte patiente conſiſtere: vtiq; is non mirabitur in febribus quæ accenduntur ex hepate, ordinis proportionem. Confluit autem materia inutilis interdum quidem (quatenus dictum eſt) impulſa ad infirmiores particulas, interdum ab illis attracta. Etenim calor natura eſt aptus ad conciliandas ac recipiendas fluxiones. Proinde in corporibus plenis, aut in quibus excrementa redundant, magna portio ad eas defluit partes, quæ incaluerint vehementius. In iis autem quæ ſuperfluitatibus vacant, admodum pauca. Nõ parum verò & ad partes dolentes humoris ſolet confluere. Videntur itaq; manifeſtè, fluxionũ cauſæ quæ ex ipſis partibus laborantibus originẽ trahunt, eſſe duplices. quarum altera eſt, in ipſis accenſa caliditas: altera, excitatus dolor. At verò quod melius ſit, aut deterius, quod influit, ex partibus mittentibus pendet: quòd plus vel minus, tum ex iis quæ mittunt, tum ex eis quæ recipiunt. Hæ igitur ſunt differentiæ fluxionũ, quæ ſine partiũ, quæ fluxiones admittunt, imbecillitate conſiſtunt. Aliæ verò, & propter harum imbecillitatem, & propter earum robur, quæ excrementa tranſmittunt. Cæterum omnes quæ citra vulnus & contuſionẽ, partibus adueniũt inflammationes, ex recrementis quæ à fortiorib. membris propulſantur ad infirmiora, gignuntur. Vbi autem cõſtipata excrementa in particula inflammata putruerint, calor quidam præter naturam accenditur, qui ab inflãmato membro in alia illi

Naturales potẽtiæ à quibus diſpenſantur tum plãtæ, tum animalia, ſunt quatuor.

Alienum duplex.

Excrementa quando aceruari contingat.

Sanitate quando fruãtur membra.

Excremẽta ſemper à fortiorib. ad partes omnium imbecilliſsimas trudi.

Febres ex hepate accenſæ.

Fluere ſolẽt humores ad dolentes particulas.

Inflãmatis particulis quomodo ſuperueniat febris.

vicina, atq; ab his in alia, succesſione quadã extenditur, donec ad cor aliquando ipſe calor perveniat. Porrò vbi ſuperfluitas quæ ab vna in alteram partem transfertur, adeo copioſa & vitioſa eſt, vt facultatem recipientis particulæ opprimat diſſoluatq;, ſic vt iam nequeat vincere, quæ antea vincebat: tunc certè neceſſum eſt, vt ipſe etiam putreſcat ſanguis: idq; ratione duplici, * & quia humori, qui à proprio calore nõ vincitur, nihil amplius ſupereſt, niſi vt in putredinẽ tranſeat: & quia cum ſuperfluitatibus putreſcentibus ſimul ipſe putreſcit.

Sanguis quãdo neceſſario putreſcat.

Quòd ſi nec tanta, nec tam vitioſa ipſa ſuperfluitas exiſtat, vt facultatẽ omnino diſſoluat, atq; feriari compellat, ſemiputris ac ſemivitiatus in tali ſtatu reddetur ſanguis, ob cõmercium quidem putreſcentiũ excrementorum, ad putredinẽ raptus: tantũ verò in natura ſua perſeuerans, quantum ab ea, quæ exornat ipſum potẽtia, vincitur. Vtcunq; verò res habeat, qui in prima putredine accenditur calor, acrior atq; mordacior eſt eo, qui naturalis exiſtit. Tantùm autem augetur, quantũ natura ſuperfluitati ſuppeditat.

Excrementa ſo uẽt calorẽ præter naturam, quemadmodũ ligna ignem.

Hæ ſiquidem ad eum qui ab ipſis calor augetur, ferè ſimilem quandam rationem habent, quam ligna ad ignem. Etenim hæc minimè in infinitũ vſq; tempus ad alterationem ſufficiunt: ſed eſt quidam tranſmutationis terminus, cùm tandiu poſsint exvri, quandiu aliquid natiui caloris habuerint. Qui vbi conſumptus ex toto fuerit, tunc ardere iam deſinit: & quæ ſuperſunt reliquiæ, cineres appellantur. Eodem igitur modo putreſcentium humorũ caliditas permanet, donec prorſus fuerint aſſati. Parum autẽ reliquiarũ terreſtriũ reſtare ex humoribus eſt veriſimile, quoniam in eorũ ſubſtantia humidum & nõ ſiccum prævalet elementũ.

Febres per circuitus moueri, vnde accidat.

Cùm itaq; feruentes in putredine humores à calore extenuentur, ſubſtantia ipſorũ, vbi febres cõſiſtunt atq; declinant, in ambientem aërem diſcutitur: ſuperfluitas autẽ, vel exigua remanet, vel nulla penitus: ex craſsioribus quidem humoribus, pauca: ex ſeroſioribus verò nulla. Quòd ſi nullam imbecillitatem pars inflammata contraxerit, neq; iterum ſuperfluitates accedant, ægritudo finietur, nec rurſus homo febricitabit. At ſi illæ mittantur denuò, aut ne mittantur quidem, ſed adſit ſola potentiæ imbecillitas, hominẽ ſecundò febrire eſt neceſſe. Fingamus enim, primũ quidem validã eſſe particulæ facultatẽ: interim verò eaſdem in partibus, quæ prius tranſmiſerunt, aceruatas eſſe rurſus ſuperfluitates, & quantitate & qualitate pares, iis quas antea immiſerant: certè nemini dubiũ eſt, quin eodem quoq; circuitu ad eas expellendas, verſus imbecilliora membra, mouebuntur ipſæ immittentes partes.

Excretrix facultas quando moueatur.

Siquidẽ vis excretoria tunc primùm excitatur ad proprium opus, quando aut multitudine ſuperfluitatũ grauatur, aut qualitate pungitur.

Lippitudinem accedentem per circuitus quomodo curarit Galenus.

At verò cùm in lippitudine quæ per circuitus accedit, medici qui ſe ocularios vocant, ſemper oculis negociũ faceſſant, nos aliquando purgatione, aliquando balneo, interdum meri potione, interdum miſsione ſanguinis, atq; interdum clyſtere vſi ſumus. Qua induſtria nonnunq̃ ſtatim eſt ſubſecuta ſanitas, nonnunq̃ poſt curationem capiti adhibitam. Nam quandiu humor qui ad caput confluit ſimilis fuerit, eademque diſpoſitio capitis, tandiu ſuperfluitates æquali tempore, & ſimiles & æquales aceruabuntur, ſimileſque oculorum exaſperationes orientur. Quod igitur contingit in oculis, idem in pulmonis, cerebri, laterũ, & aliarum partium inflammationibus accidere poteſt, ſi illis quæ ſuperfluitates tranſmittunt, ſint eodem tempore imbecilliores. Mirandum autem non eſt, ſi non iiſdem ſtatis temporibus eadem excrementa aceruentur. Nam cum is qui pro alimento ſanguis defertur, non ſemper vſquequaq; ſit ſimilis, nec item nutriendarũ particularum eadem diſpoſitio: alij aliud ſufficit tempus ad colligendam tantam ſuperfluitatem, à qua quidem vbi primùm membri natura læditur, cogitur eam tanquam alienum onus protrudere.

Acceſsionum imparitas vnde accidat.

Sed neq; ob acceſsionũ imparitatem mirari oportet. * Nam ſi non eadem eſt nec ſpecies, nec multitudo ſuperfluitatũ, non oportet eas ſimiliter omnibus aut accendi, aut diſcuti.

Acceſsiones longiores aut breuiores ſunt, vnde accidat.

Nam quæ plura & frigidiora, tenacioraq; & craſsiora excrementa ſunt, faciunt acceſsiones longiores: quæ autẽ pauciora, calidiora, & ſubtiliora, breuiores. Præterea rarior quidem corporis habitus, breuiores ſui ratione acceſsiones reddit: denſior autem, longiores. Quinetiam potentiæ robur, minus diuturnas efficit acceſsiones: imbecillitas autem, in longius tempus producit.

Acceſsio longiſsima à quib. ſiat

Longiſsima itaq; acceſsio fiet ob materiæ invtilis multitudinem, craſsitudinem, lentorem, facultatis imbecillitatem, ac meatuum anguſtiam.

Acceſsio breuiſsima quãdo contingat.

Breuiſsima autem, propter materiæ invtilis ſubtilitatem, paucitatem, potentiæ vigorem, ac laxitatem meatuum. Cùm igitur primæ acceſsionis tempus adeò breue fuerit, vt antequàm ſuperveniat ſecunda, iam prima quieuerit, omne id temporis ſpacium, quod ſecundæ principiũ & primæ finem interiacet, ſine febre eſt. Si verò ſecunda invadere anticipauerit priuſquam omnino prima ſoluatur, nihil intervenit medium. Hoc autem fit, cùm facultas membri recipientis ſuperfluitates, ſanguinem in ſe contentũ, quemadmodum antea, cõvincit. Quòd ſi quando imbecillior reddatur, non ſolùm materia invtilis, ſed ſanguis etiam cum ea corrumpetur & putrefiet, ex eóq; accendetur febris: atque hinc orietur aliud principium earum, quæ per circuitum fiunt, acceſsionum. Si igitur caliditas ab excrementis orta, etiamnũ perſeueret, duplex febriũ ſe invicem complectentium ſpecies gignetur. At ſi illa ceſſauerit, membri verò fluxionem recipientis diſpoſitio remanſerit, quæcunq; de parte mittente prius expoſuimus, eadem de hac quoq; intelligantur. Nam & ipſa aliquas in ſe ſuperfluitates gignet: idq; duplici ratione, quemadmodum illa, & quia vitioſum ſanguinem continet, & quia facultas eius eſt imbecilla. Eodem modo ſi ex aliqua quavis cauſa membri vis adeò debilitetur, vt is qui adiacet ſanguis, illi ſit potius oneri, quàm nutrimento: cõtinget vt corrumpatur, aut ſi calidior ſit, putreſiat. Nam ſi frigidus fuerit, & pituitæ naturam gerat, non ſubitò, ſed tempore ad eandem veniet diſpoſitionẽ. Porrò ſi eas quæ in ipſa genitæ fuerint ſuperfluitates,

Excrementa cur nequeat pars vna ad aliam mittere.

tates, nequiuerit particula aut coquere, aut ad aliam partē detrudere, tale sibiipsi febriendi principium constituet, quale ea quæ transmittit alteri, affert. Nequit autem aliò superfluitates transmittere, aut ob propriam imbecillitatē, aut propter recipientis robur, aut deniq; ob constipationes meatuum, quæ fieri à lentis & crassis & multis humoribus consueuerunt. Quæcunq; autem naturales meatus obstruxerint, hæc necessariò putrescunt tempore, atq; etiam in causa sunt, vt in ea parte multitudo coaceruetur excrementorum, cuius solitam evacuationem & difflationē prohibent. Vnà igitur cum illis putrescūt & alia quæ postremò aceruantur, statimque simul omnia in membro febrilem caliditatem accendunt. At verò, vbicunq; accenditur atq; augetur caliditas, illuc ab aliis partibus sanguis solet cōfluere. Quo igitur tempore cōfluit, illas quidem priuari sanguine est necessarium: quod verò patitur membrum, grauari & distendi: ipsúmq; confluentem sanguinem alterari, & quòd aliis quæ iam putruerunt superfluitatibus permisceatur, & quod difflari, vtpote impactum, non possit. Proinde fit, vt instar lignorum humidiorū, quæ super exiguam flammulam proiiciūtur affatim, succendatur. Quod totum est accessionis principium. Vbi autem caliditas iam materiam conuicerit, id tempus augmentū vocatur. Vbi verò calore per vniuersum corpus disperso, inflammati humores ad summum feruorem peruenerint, id accessionis tempus, dicitur consistentia. Hinc igitur, si humores fuerint tenuiores, potentia robusta, corpus rarum, maxima humorū putrescentium pars in sudorem resoluta evacuatur. Sin verò hi crassi fuerint, & vis expultrix infirma, necnon meatus angusti, nihil quidem defluit sensibile: sed id solum, quod ita est extenuatum, * vt in subtilioris vaporis naturam transierit. Atque id sanè tempus declinatio appellatur, humorum efferuescētium difflatus quidam existens. Cæterùm cùm in parte adhuc remaneat affectus, necessum est in ipsa aliam gigni superfluitatem, cùm nimirū id quod denuo ad ipsam trahitur alimentū, non conficiatur exquisite vniuersum. Quæ quidem superfluitas rursus à putridis excrementis in parte relictis, necnon proprio ex vitio, initium putredinis suscipit: cúmq; satis caluerit, rursus ad ipsam influit, quemadmodum antea, ex reliquis animalis partibus sanguis: ac sic eodem rursus modo, principiū, ascensus, status, & declinatio, alterius fit accessionis. Nec hoc per circuitus definit fieri, quandiu in particula gignēte superfluitates perseuerarit affectio: quæ quidem existit duplex: altera quidem, imbecillitas partis, à qua superfluitates gignuntur: altera, quæ ex iisdem quotidie genitis ducit originem. Impossibile autem est solui remanentem illam dispositionē, si vniuersum corpus multis ac variis excrementis refertum fuerit: ac multò etiam magis, si iis accedat omniū, per quos excrementa membri excernūntur, astrictio meatuum. Sanitas autem succedet, si & meatus aperti sint, & facultas vegetior, & corrigatur affectus partis, vniuersúmq; corpus nec multis nec vitiosis humoribus opprimat. Nam

Accessionis febrilis tempora describuntur.

Declinatio accessionis febrilis, est humorū efferuescētium difflatus.

Affectio partis duplex.

Accessionum circuitus quando desinunt, & quando perseuerabunt.

quandiu hæc perdurauerint, tandim accessionū circuitum perseuerare est necesse. Quemadmodum in mulieribus accidit, in quibus quandiu æquales ac similes menstruorum causæ perstiterint, idem circuitus seruabitur. Earum igitur febrium, quæ per circuitum accessiones faciunt, nescio an aliqua fuerit nobis omissa causa: aliarum autē quæ carent ordine, nonnullæ ex transmutatione humoris, nonnullæ ob victus errorem, ad talem dispositionem deueniunt. Maxime autem transmutatur, atq; in alteram transit naturam sanguis, dum putrescit. Nam pars quidem ipsius vna fit flaua bilis: alia, nigra. Quantùm verò in ægrotantiū corpore humores mutantur, tantùm etiam accessionū circuitus. Quæcunq; autem circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, ordinem circuituum peruertunt. Sæpe verò ob complicationem circuituū: quæ à medicis ignoratur, videntur absq; ordine accessiones ægrotantibus fieri. Reliquum est id febrium genus, quæ synochi nominantur, quarum vniuersum tempus vnica accessione finitur: quæ vel semper in eodem vigore persistit, vel minuitur, vel augetur, donec finiatur. Hæ verò omnes ex tali causa ortum habent, qualem Praxagoras existimabat, humorum videlicet in caua vena putrefactionem. Quanquam absolutior & verior hic erit sermo: Quæcunq; per circuitus aliquos ægritudinū accessiones fiunt, ex membrorū dispositionibus ortum habent, quæ vel mittunt, vel recipiunt, vel generant, vel attrahunt superfluitates. At quæ circuitum non habent, in iis nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa. Qui autem in venis & arteriis omnibus continentur humores, præcipuè qui in maximis & plurimo calore abvndantibus delitescunt, aut ob aliam quamvis causam, quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionē feruentes, febrem accendunt synocham, quæ à principio vsque ad finem nullam habet intermissionem: ac tandin perseuerat, hominémque devrit, donec humores ipsam gignentes, aut cōsumantur penitus, aut coquantur, aut vtrunq; patiātur.

Sanguis putrescēs, in aliā naturam transit.

Circuituū ordinē quæ peruertant.

Synocharū vniuersum tempus vnica accessio est.

Circuitus facientes morbos, ex membrorum dispositionib. vniuersi oriuntur.

Synocha generatio.

GALENI PERGAMENI *de marasmo siue tabe, liber.*

MArasmus est viuentis corporis interitus præ siccitate. Cùm autem interitus bifariàm dicatur, tum de eo qui fit, tum de eo qui iam factus est, sanè secundum prius significatum oportet appellationem accipere. Similiter etiam marasmus, hoc est, tabes dupliciter dici poterit, nempe cùm iam aliquid tabuit, vel cùm adhuc tabescit: de qua quidem significatione secunda, impræsentiarum nobis est sermo. Porrò cùm genera viuentium sint tria, videlicet animalia, stirpes, & semina, ac propter hæc etiam fructus: tabem quidem esse horum affectum, propriè loquentes dicimus: quamvis per translationem & cæteros etiam interitus, cùm ex siccitate proueniunt, cōmuniter tabem appellent. Cùm igitur primi & simplices modi quibus omnia viuentia intereunt, sint quatuor, siquidem & elementa substantiæ eorum quaterno etiam nume-

Marasmus est viuentis corporis interitus præ siccitate.

Marasmus est duplex.

Viuentium genera tria.

Tabes quorum esse affectus dicatur.

Interitus modi sunt quatuor.

Elemēta viuentium sunt quatuor.

ro ambiuntur: tabescere sanè ea dicimus, quæ ex siccitate intereunt. Quòd si hæc tantùm habeant, quòd siccentur, altera verò contrarietas quæ inter calidum & frigidum intercidit, intra suos terminos maneat, simplex ea tabes erit. At si vel caloris vel frigoris accedat immoderatio, iam modus is interitus, duplex & compositus erit. Simplex itaq; tabes inedus solet superuenire, tam eorũ qui inediam spontè tolerant, quàm eorum qui præ alimentorum penuria, fame conficiuntur. Illa verò cui frigus accessit, solet senibus evenire: vel etiã illis, qui malo quodam affectu senectuti simili detinentur. Ea autem quæ cum calore est, in febribus locum habet, quæ hecticæ nominantur. Nec verò impræsentiarũ de partibus loquimur, quæ ex aliquo symptomate arescunt: sed potius cùm totum corpus hoc se habuerit modo. Quocirca si tabes affectio est vniuersi corporis, ea fieri nequit, nisi animantis principium etiam affectum sit. Quinetiam fieri non potest, vt alius affectus totum ipsum animal occupet, ab alio verò principium ipsius detineatur. Ac proinde necessum est, vt in tabidis, ipsius cordis corpus arescat. Quocirca si invenerimus causas omnes, quibus cor arescere possit, facilè tunc nouerimus, an omnes tabidi insanabiles sint, an ex his aliqui potius sanari queãt. Optimũ autem huius instituti principium erit, si perscrutati fuerimus omnes causas senectæ: quandoquidem ea inter omnes tabes vsqueadeo evitari minimè potest, vt esse secundum naturam videatur. Siquidem inevitabilia sunt omnia naturæ opera, vtpote habentia necessarium suæ generationis ordinem. At non eo modo dicimus senescere esse secũdum naturam, quo ali, & augeri (sunt enim hæc naturæ opera: senectus autem non opus, sed affectus quidam necessariò consequens illa) verùm hoc nomine, quòd nullum vnquam sit visum animal, quod ortũ fuerit, quin idem sit senio obnoxiũ. Quanquam non defuit nostris his temporibus philosophus quidam, qui librũ ædidit, quo docebat, qua quis posset ratione seruari penitus senij expers: qui tamẽ, posteaquam ad octogesimũ vsq; annum produxit vitam, adeò gracilis & exiccatus effectus erat, vt verè faciem illam exprimeret, quam descripsit in libro prænotionum Hippocrates. Num igitur propter id siccescunt tum animalia, tum plantæ (quod nõnulli affirmant) quia insitus animantibus calor, velvti ignis quidam, ex ea materia in qua accensus est, suum incrementum sortitur? Etenim illi semper affixus est, nec vnquam inde seiungi potest, vnde etiam sua omnia habet. Plantæ igitur, animantiáq; omnia, quandiu recens genita sunt, admodum humida existunt.* Quamobrem calor (vt illi aiũt) in ipsis tunc velvti suffocatus obrutúsq; præ humoris copia, vix se potest exerere: nimirum caliginosus, tardus, ad motúmq; piger cùm sit. Postea verò ipsam humiditatem progressu temporis superat, & cuicunq; materiæ præest: quo tempore iam purus æthereúsque redditus, suas omnes expeditè functiones ædit. Itaq; vsq; ad ætatem vigoris relucet, augetúrq;: cuius magnitudo q̃plurimum tunc attollitur. Mox verò inopia alimenti contingit, vt contabescat paulatim: atque id ipsum existit senectus. Sed & paulò pòst extinguitur penitus, id quod mors est. Hic itaq; sermo omnibus ferè tam philosophis, quàm medicis recentioribus placet, licet verus omni ex parte non sit. Hallucinantur nanq; dum flammã ignis omnino cum calore animalium cõferunt: idq; minimè animadvertentes, quòd ortus flammæ est ex materiæ interitu, de qua ea est accensa. Animalia verò, non sic suum, ab eo qui illa effinxit, insitum habuere calorem: sed potius vt ab eo augerentur regerenturq;. Nec vllum est tempus, quo innatus is calor per vniuersam eam materiam nõ diffundatur, vires non modò eas cõtinens, quibus animal format, verùm & alias prætera plures: quippe & alimentũ attrahit, & materiam dispensat, apponit, vnit, assimilat, omniaq;, vt in summa dicam, circa sibi congenitam materiam perficit, contrà quàm flamma faciat. Nam quæ vnquam flamma, materiã cui annexa est, adauget? vel quæ etiam materiæ potius alimenta assimilat, quàm eam sibi? Et quæ tot excogitauit modos, vt eam tueretur materiã? Itaq; cùm illi iidem natiuum calorem esse naturam fateantur, non rectè faciunt flammis eum comparantes. Nam quòd ait Hippocrates, eum calorẽ nos interficere, qui genuit corpora: certè si liber ille referri ad Hippocratem debeat, locus is requirit expositionẽ. Verum siquidem est, corpora ob innatum calorem senescere interireq;: modus tamen, quem isti aiunt, verus nõ est. Neque enim vt flamma ligna, ita innatus animantibus calor, eorum corpora absumit. Quod fortassis exemplum illis congrueret, qui ob febrilem caliditatem intereunt. Porrò natura, quæ tum animalia, tum plantas procreat, omnino corporeũ aliquod principiũ, ad illorum generatione assumit: cùm nihil sit, quod vnquam possit sui ortus initium habere, ab eo, quod penitus est non ens. Inde verò exorsa, semper in eum scopum ordinatè tendit, quem in ea procreatione statim ab initio sibi proposuerat. Id autẽ est, perfectum illud reddere, quod ab ea gignitur. Sanè perfectũ est, quando nulla suarum functionum deest illi. Ipsarum autem functionũ complures durioribus instrumentis egent. Vnde postea fit, vt multæ in animantibus particulæ duræ evadant. ✶ At principium generationis ipsarum, contrà quàm in animali perfecto, necessum est vt sit molle, vt & aptè cõpingi, efformariq; possit, & ad omnia tractabile se suo conditori exhibeat. Ac proinde, quantũcunq; semen sit durum, mollis tamen planta æditur, moderato nimirũ quodam humore prius macerata, vt pro semine fiat natura. Itaque si opus est, vt generatio animalis à substantia molli sua habeat exordia, quæ vt absoluitur, ita durescit: necesse vtiq; fuerit, vt in prima elementorum, vnde illa constituũtur, temperie, tum humidum, tum siccum præpolleat. Cæterùm humidum quidem ipsum est aqueum: siccum autẽ, naturaliter aut est terreum, aut igneum. Fieri verò minimè poterat, vt statim à primis exordiis, plus terreni cõmisceretur, cùm opus esset principium animalis fore humidum: reliquum igitur solum est igneum, quod in prima animalis generatione

Tabes simplex qua dicatur.
Tabes composita quæ.
Tabes simplex inedia solet supervenire.
Tabes composita quib. supervenire consueuerunt.
Tabes fieri non poteſt, niſi animantis principium affectum ſit.
Senectia vitari non poteſt.
Inevitabilia esse natura opera.
Natura opera quæ.
Senectus.
Senio animalia orta esse omnia obnoxia.
Calor noster quomodo augeatur & minuatur in corpore.
Senectus quid.
Mors.
Flammã non esse comparandã cum calore animaliũ.
Caloris nostri, et flamma quæ igne inest dissimilitudo.
Caloris opera.
Calorẽ natiuũ esse naturam.
Calor qui genuit corpora, perimit nos.
Senescũt ob innatum calorem corpora.
Nihil ex nihilo fieri.
Principium generationis particularũ, cur necessario sit humidum.

ratione

ratione & formatione, obtinet principatum. Si igitur fieri posset, vt natura cùm animal, vel plantam, ad consistendi vigorem perduxerit, aliam rursus elementorū dispositionem, proportione viribúsq; æqualem, apponeret, sic tantummodo sua illi fabrica posset expers tam senij, q̃ interitus perdurare, si tamen custodiæ sapientis alicuius viri mox demandata fuisset: alioqui si malam adhibuisset victus rationem, ab interitu immunis non esset. Nunc verò posteaquàm prima elemēta generationis tam animalium, quàm plantarum, nec transferri, nec transmutari possunt:

Siccescere necessariò corpus post consistendi vigorem.

idcirco necessum est, post consistendi vigorem corpus semper siccescere, quamvis non amplius egeat, vt idipsum patiatur, cùm iam illi vsui non sit, vt siccescat. Verùm ætas inclinationis, quæ siccitatem quidem, quamvis exiguam, habet, multos latet, ac si nondum aliqua tabes fit.

Senectus ab inclinante ætate, non genere, sed magnitudine differt.

Senectus autē, quæ ab ea non genere, sed tantùm magnitudine differt, facilè deprehendi potest. Hęc igitur causa est, quæ vniuersam animantibus tractu temporis siccitatem præstet: perspicuéq; ostendit, senium nec euitari, nec etiam sanari posse.

Senium nec euitari nec sanari potest.

Aetas vniuersa post vigorē est frigida et sicca.

Etenim vniuersa ætas, quæ vigori succedit, frigida est & sicca. Manifesti autem fines, inter eorū ætatem qui iam declinant, & eorum qui senescunt, humidorum est excrementorum exuperantia. Vnde quidam decepti, statuerunt senium esse humidum.

Senium ab inclinantibus, quib. notis possint distingui.

Cæterùm & omnes actiones statim in his fieri imbecilliores, manifestè videri possunt: atq; etiam via ad mortem, quæ latebat in inclinātibus, iam omnibus fit cōspicua. Quamobrem senectutis tabes nequit vlla ratione dissolui, licet ipsam plurimùm remorari possimus: quod munus ad gerocomicen, hoc est, ad artem senū curatricem, spectat.

Gerocomice.

Quæ quidem hoc sibi proponit, vt quoad eius fieri potest, obsistat, prohibeatq;, quò minus ipsum cordis corpus eousque arescat, vt ab omni opere vacet.

Vitæ terminus vacuitas cordis est ab actionib.

Senectuti qua ratione possit obsisti.

Siquidem vitæ terminus vacuitas cordis est ab actione: cùm impossibile sit mori animal, quandiu cor sua actione moueatur. Quare si possit substantia corporis ipsius cordis humidior fieri, vel per Iouē etiā iecinoris, poterit senectuti obsisti. Si verò nemo est, qui queat iecur vel cor humidiora reddere, quàm ipsa sint ex sese, sed potius semper tempore procedente ea necesse est indies sicciora fieri, cum eisq; arterias & venas, senium quidem prohiberi nō potest:

Senium detineri potest, ne citò ingruat: idque humectante adhibita victus ratione.

potest tamen detineri, ne citò ingruat, idq; humectante adhibita victus ratione, qua nimirum augere possumus illam humiditatem, quæ in corde iecinoréque est dispersa.

Cor est origo pulsuum & arteriarum.

Hepar est sanguinis origo & venarum.

Cùm autem cor (cui valentissima est attractrix facultas) sit origo pulsuum & arteriarum, quemadmodum venarum atq; sanguinis hepar: contingit vtiq;, vt hæc viscera nunquam moderatis alimentis destituantur, nisi cùm valida sanguinis penuria vniuersum occupauerit corpus. Vnde vbi corpus ex longo morbo extenuatum fuerit, putandum nō est, cor quoq; atq; etiam iecur, esse pro aliorum proportione extenuata.

Tabes vera cur ex æquo omnes partes occupet.

Cæterùm vera tabes, similiter partes omnes occupat, propterea quòd etiam * principia ipsa. Atq; hæc tabes in ætatibus quidem, est senium: in iis verò qui præter naturam affecti sunt, febris tabifica, & alia præterea affectio, quam senectam ex morbo cōmodè appellauerimus, idq; longè melius quàm Philippus, qui eam etiam tabidam febrem nominat.

Tabes, quā ex morbo senium appellant, non est tabida febris.

Senium ex morbo quomodo introducatur.

Nam neque febris vnquam huiusmodi erit affectus, vbi cor frigidius redditum est, quàm ratio naturæ postulet. Quòd autem per eum affectum sit talis ipsius cordis temperies, indicio est pulsus rarus & paruus, similiterq; spiratio rara simul & parua, necnon qui expiratur aēr, minimè calidus. Quæ sanè tabis species fit, febribus ob intempestiuā immoderatamq; refrigerationem in eam transeuntibus.

Tabes torrida vnde gignatur.

Tabes syncopalis quando accidat.

Est & alia tabis species, quæ dicitur torrida, sicuti & tertia, quam syncopalem appellant: quarum illa quidem ortum habet à calore, febribúsq; ardentissimis, maximè verò vbi habitus fuerit siccior: hæc autem gignitur, quando iis qui correpti fuerint deliquio animi, vbi vehemētiam periculi effugerint, aliquid ex eo affectu remanet, ita vt adhuc defectum illum animi sapiant.

Extenuatorum affectio est duplex.

Est autem duplex ipsa extenuatorum affectio: vna quidem, vbi is humor solidorum corporū periit, qui eorum proprium est alimentum, & præterea molliores carnes liquatæ sunt: altera verò, dum solidiora etiā corpora sunt exiccata, quæ vtiq; & prima, & similaria appellantur.

Tabes incurabilis quænam sit.

Hæc igitur nequit curari, sicuti nec senectus. Altera verò periculo quidem non caret, non tamen eousq;, vt nullo modo curari possit.

Tabes vniuersa quomodo sint curanda.

Igitur humectare oportet tres illas species tabis iam dictas: & hoc est illis commune, quippe quæ cōmunem siccitatē sortiantur. Sed earum vna eget vt calfiat: ea nimirū, quam comparauimus senectuti. Altera verò, quam esse torridam diximus, refrigerari postulat. At tertia, quæ habet animi deliquium coniunctum, si nōdum facta sit, sed etiamnum fiat, ita vt humiditas solidis membris innata absumatur, miscellaneam curationem desiderat.

Exiccatos manifestè videtur reficere balneū.

Conspicuè autem humectare reficeréq; exiccatos videtur balneū, vt facilè possumus in iis obseruare, qui æstate sub sole vel iter faciunt, vel alio quopiam modo exercentur, aut exuruntur. Hos enim omnes, atque etiam eos qui siticulosi sunt, humidos reddit, & siti liberat.

Balnei vsus.

Sed & alios omnes quocunque modo exiccatos, siue ex vigilia, siue ex curis, siue ex venere, siue ex eduliis, vel medicamētis exiccantibus, siue ex ira: hos inquam omnes madefacere fouereq; balneum videtur.

Febriū tres differentiæ generalissimæ.

Cùm autem sint tres differentiæ febrium generalissimæ, in præsentia quidem omittamus diarias: conuertamus verò sermonem ad eas, quæ ab humoribus proficiscuntur: & ad illas etiam, quæ quòd in habitu sint, hecticæ nominantur.

Putridis febribus, post concoctionem humorum, balneū opitulatur.

Illis igitur quæ ex putrescentibus humoribus accendūtur, si concocti ij fuerint, balneum remedio est.

Hecticis febribus, quibus aliæ non copulātur, balnea quouis tempore conferunt.

Hecticis verò quæ solæ consistunt, nec aliud quodpiam genus febris secum habent, balnea quouis tempore cōferunt. Sin autem illæ secum febrem aliam habuerint, ex iis quæ ab humoribus pendent, cùm ij concocti iam fuerint. Eadem etiam tempora putandum est esse cōmoda, ad propinandam frigidam: præterquàm quòd si in hoc aberraueris, id minimè fiet sine magno incōmodo. At balnearum vsus in iam dictis febribus

procul est ab omni periculo, nisi forsitan virium imbecillitas sit suspecta. Cæterùm quædam ex diariis febribus, cum hecticis cõmunionẽ quandam sortiũtur, quæ sanè statim in prima die exactè discerni nequeũt, sed circa secundam, vel omnino tertiam. Quo tempore, vbi quis primũ eas nouit, intrepidè offerre aquam frigidam poterit, cùm nimirum tunc & vires validæ sint, nec desit adhuc corpori sanguinis copia. Vbi verò immoratæ diutius fuerint, tunc sanè vires imbecilliores redduntur, & sanguis exiguus fit: vnde duplex ex potu frigidæ sequi solet incommodum. Primũ, quòd interim dum aquam bibunt, percutitur & refrigescit aliquod membrum. Deinde, quòd qui aquam exhibent, nisi debitã mensuram sint assequuti, præter alias particulas illam etiam refrigerabunt, in qua est situm principium generationis febris. Vbi verò supraquàm par sit cor refrigescit, si natiuam suam adhuc humiditatem seruet, vires concidunt. Si efficiatur siccius, ab eo affectu arripitur, qui similis senio existit. Sed eodem ipso tempore, quo primùm signa febrium hecticarum fuerint conspicua, expedit vt refrigerantia medicamenta adhibeantur extrinsecus, & super ipso febris * foco, & origine. Porrò cor primũ, si plus æquo incalescat, hecticam febrem affert. Dein verò iecur: hoc tamen non habet ex se, perinde vt cor, sed ob id, quòd illud secum in consortium trahit. Mox verò ventriculus, & post hunc quæcunque alia, consorti lege, possunt secum cor calfacere. At pulmo hecticã febrem non gignit, propterea quòd hoc viscus humidum est, & per inspirationem assiduè refrigeratum, non facilè in similem occasionem incidit. * Vt plurimum autem secũdum reliqua viscera febris hectica gignitur, infuso bilioso humore in ventrem ipsius loci patientis. Cùm itaque sola febris constiterit, absque vlla alterius morbi mistura, balneum exposcit, non secus ac cæteræ siccitates, quæcunque vel calidæ fuerint, vel frigidæ. Nam id sanè mirum balneis inest, quòd tam calidis prosint, quàm frigidis siccitatibus: quemadmodum & illud, quòd eos siticulosos efficiat, qui sitis sunt vacui: à siticulosis verò sitim abigat. Quandoque tamen cum hectica tabificaque febre adest etiam erysipelatosus affectus: qui exigit, vt prius cibo & potu, & iis etiam quæ apponuntur exterius, refrigeretur. Quo tempore omnino est supersedendum à balneo, frigida autem confertim in ipso morbi vigore viriliter exhibenda: à cuius tamen vsu abstinendum est in principio, nisi nos forsitan ipse cogat ægrotus, quippe qui sit assuetus potui frigidæ, nec sitim perferre velit. Exterius autẽ sunt applicanda ea quæ refrigerent: quæ si nihil profecerint, cogendi vt illa etiam intra corpus assumant. Præcipuè verò illis prosunt molles lactucæ, recentésque, solummodo in frigidam aquam demersæ, ac ita assumptæ: vel si placet, prius aceto diluto intinctæ. Extrinsecus etiam eiusdem lactucæ succus vtiliter adhibetur, sicvti & sempervivæ & intybi. Præstantissimum verò ad id etiam est medicamen confectum ex succo vuæ acerbæ, necnon portulacæ, cui parum albæ farinæ misceatur. Quod quidem exceptum duplici linteo, præcordiis est prætendendum, donec tepescere incipiat. Dein verò, ipso ablato, alterum admouendum est. Nonnunquam iis & oleum immaturum miscemus, vel rosaceum, præsertim verò si aliquid inflammationis detinuerit præcordia. Sciendum tamen est, fieri non posse, vt vbi erysipelatosa visceris dispositio constiterit, ea sit febris exquisitè hectica. Siquidem exquisitè febris hectica est, quæ nullum habet particularis accessionis principium, nullum incrementum, nullum vigorem, nullam inclinationem. Solummodo autem hecticæ febres post assumptũ cibum, perinde vt calx, inspersa aqua, efferuescũt. Quod incrementum si abstuleris, semper æquales permanent. Tabi igitur torridæ, quæ ab ardentibus febribus suam ducit originem, obsistitur remediis refrigerantibus, quæ tum exterius secundũ locum affectum administrantur, tum interius accipiuntur. Cùm verò senectus quæ ex morbo est, invaserit, ea quidem quæ absoluta est, nequit curari: quæ autem non est perfecta, eò tamen accessit, vt ferè iam facta sit, hunc solum habet curationis scopum, quem refectionem & nutritionem vocamus. Nam corpora solida, dum arescunt, cibus sanat. Cùm autem alimentum omne, non ipsum per se deferatur ad alendas particulas, sed potius ab eis trahatur: ob ariditatem verò atque frigiditatem, in tabidis sint illæ ad trahendum invalidæ semimortuæque: vnique alimenta desiderant, quæ facilè possint attrahi, vt imbecillitatem attrahentium virium, suppleat promptitudo materiæ. At ea sunt tractu facilia, quæ tenuioribus partibus constant, suntque natura calida: quæ sanè cum difficultate nutriunt, cùm alimentum omne debeat esse crassum & lentum, vt & permaneat diu, nec facilè possit difflari. Quare aliquod investigandum est, quod in mediocritate consistens, mediocriter vtraque possit præstare. Ac mihi sanè nihil ad hæc omnia lacte videtur præstantius, præcipuè si quis ore apprehensa mamma muliebri, lactet. Quòd si id fieri nequeat, bibat saltem lac asininum, dum adhuc calet, temporéque breuissimo aëri expositum fuerit. Quæ quidem alimentorum ratio tribus illis speciebus marcoris convenit. Quinetiam ptisana & alica illis ex vsu sunt: aceto tamen condiri debent, vt faciliùs distribuantur. Porrò mel, vt frigidioribus affectibus prodest plurimũ, sic calidioribus obest summopere. Quare torridæ quidem febri inimicissimum est: iis autem qui senili affectui expositi sunt, vtilissimum. At illis qui tabescunt ex defectu animi, nisi obstet ventriculi ratio, poterit coctum vel solum, vel aliis intermistum cibis offerri. Opportunus balnei vsus, optimum erit auxilium etiam ad alimentorum distributionẽ. Erit tamen administrandum, vbi cibus concoctus fuerit, nec longior inedia præcesserit. Iam & vini potus, vt summopere frigidæ tabi prodest, sic torridæ fugiendus est. At ea quæ in animi defectu consistit, sicvti affectus medius & miscellaneus est, sic in hoc mediam rationem obtinet.

Ephemera quædã cum hecticis habẽt necessitudinẽ quibus aqua est intrepidè propinanda.

Frigida potus in hecticis quæ incõmoda inferat.

Hectica febre cognita, refrigerantia esse extrinsecus admouenda cordi.

Hepar ventriculúsque qua ratione febrem hecticam inferat.

Pulmo cur hecticam febrem non gignat.

Hectica febris qua ratione secundũ reliqua viscera oriatur.

Balnea tam calidis, quàm frigidis siccitatib. conferunt, eósque siticulosos reddunt qui siti sunt vacui, atque sitim à sitibundis abigũt.

Hectica cui erysipelatosus affectus sit coniunctus, curatio.

Hectica exquisita nec principium nec augmentum, nec statum, nec declinationẽ particularis accessionis sortitur, sed tantũmodo post assumptũ cibũ efferuescit.

Tabes torrida qua ratione obsistatur.

Senium ex morbo absolutum quidẽ, est incurabile: non absolutum autem, est cibo instaurandum.

Solida corpora dum arescũt, cibus sanat.

Tabidæ partes qualia alimenta postulent.

Alimẽta tractu facilia quæ.

Alimentum omne cur esse debeat crassum & lentum.

Lac muliebre statim ex mammis suctum, cõmodissimum esse tabidis nutrimentum.

Lac asininũ tabidis vtile.

Ptisana.

Alica.

Mel cui marcori sit vtile.

Balneum quando administrãdum tabidis.

Vinum cui tabi conferat.

GALENI PERGAMENI

contra eos qui de typis siue circuitibus scripserunt, liber.

Periodus. Circuitus. Typus. Ordo. Accessionem futuram cognoscere, in febribus est maximè vtile.

VBi quid specie idem, rursus æquali sit tempore: totum ipsum curriculum, Græci periodum, siue circuitum, atq; inter eos nōnulli, typum etiam atq; ordinem vocāt. Cæterùm cùm nihil vtilius sit, præsertim in febribus, quàm futurarum accessionum principia prænosse: is plurimum ægro proderit per totum ipsius morbi spacium, qui nominum disputatione neglecta, statim à morbi initio, artificiali quadam coniectura poterit idipsum assequi. Quòd si quis prima statim die peruenire ad talem cognitionem non possit, poterit certè secunda, vel tertia, vel quarta. Si quis verò sit, qui neq; in hac morbi speciem nouerit, is non exiguam artis partem ignorat. Etenim tum alia, tum febrium accessiones, vel quotidie, vel tertio, vel quarto quoq; die invadunt. In quàmplurimis siquidem morbis, vbi sanè maximè vtilis sit futuræ accessionis prænotio, ea vel alternis diebus fit, vel quotidie, in paucis verò quibusdam per quartum. Qui verò præter has tres periodos, & quintanam, & sextanam, & septimanam, aliasq; innumeras esse arbitrantur, præterquàm quòd inania producunt, infinitósq; cogūtur dare periodorum complexus, nunq̃ poterūt futurā accessionem prænoscere. Porrò quis fuerit huiusce attonitæ sectæ autor primus, ignoro: dicam tamen, quādo primum illam explicari audiuerim. Decesserat paulò antè de vita Antoninus, qui Adriano in Imperio successerat. Regnabat autem Seuerus, qui seipsum nomine mutato, Antoninum appellauit: Lucium verò, quem Imperij participem fecerat, Seuerum appellauit. Cæterùm præstat illorum absurditatis ne meminisse quidē, Pythici præcepti memores, Esse parcendum tempori. Nos verò in præsentia diem, tempus id vniuersum dicimus, quod diem atq; noctem complectitur. Qua ratione dicunt annū constare diebus trecentis & sexaginta quinq;, & quarta vnius parte. Horæ itaq; quatuor & viginti, diem absoluunt: duos autem, octo & quadraginta: tres, duo & septuaginta. Typis autem nomina indita sunt, non ex diebus ipsos complentibus, sed ex accessionū reditu. Tertianā quippe appellamus, vbi accessio tertio quoq; die invadit, duobus interim absolutis: quartanā, in qua videlicet quarto, in hac quoq; tribus iam perfectis: & in aliis quoq; secundum eandem rationē. Si igitur periodum inueneris typi alicuius, quatuor continentem completos dies, illum quintanā dices. Neq; enim est idem, accessionē quinto oboriri die, & esse quinq; dierum circuitum. Siquidem numerus horarū periodicarū, qui inter duo initia accessionum est medius, considerandus est, atq; ex illo typus febrium metiendus. Sic enim dicimus, quotidianū typum sortiri horas vigintiquatuor, tertianū quadraginta octo, quartanū septuaginta duas, quintanū nonaginta sex. Quo similiter pacto cæteri perficiuntur ex horarum vigintiquatuor multiplicatione.

Antoninus Imperator. Adrianus Imp. Seuerus mutato nomine vocatus fuit Antoninus. Lucius fuit appellatus Seuerus. Tempori esse parcendum. Dies quod tempus sit. Annus ex quot diebus constet. Hora. Tertiana quæ dicatur. Quartana quæ dicatur. Typus febrium vnde metiendus sit. Febrium intermittentium typus singulis, quot expleantur horis.

GALENI PERGAMENI

de typis, lib. vnus.

Typus accessionum quid. Periodus accessionum quid.

TYpus est ordo intēsionis & remissionis: periodus verò est tempus intensionis & remissionis, quod in morbis existit. * Pauci autem ex affectibus carent typo: vt atrophia, neruorum resolutio, elephantiasis, & quicunq; his proportione respondent. Plurimi verò affectus typum quidē præ se ferunt, verùm rarius. Porrò omnium maximè febres typos admittunt, iis continuis exceptis, quæ vel remittunt nunq̃, vel inordinatę existunt. Typorum itaq; alij quidem sunt primi, alij verò secundi, alij permanentes, alij mobiles, alij simplices, alij cōpositi. Primi igitur sunt, qui breuem habent invasionem, longam autem remissionem: quales tertiani & quartani existunt. Secundi verò, qui longam habent invasionem, breuem autem remissionem: vt quotidianus & valde extensus semitertianus. At permanētes sunt, qui iisdem horis perpetuò invadunt remittúntque. Mobiles verò, qui diuersis semper horis accedunt. Ex quibus qui præueniunt, & celerius horas præoccupant, proleptici: qui verò tardius morantur, hysterici nominantur. Simplices sunt, qui vnum tantummodo insultum faciunt. Compositi, qui ex pluribus invasionibus & remissionibus constant. Cæterùm compositorum quidā ex homogeneis, id est, genere similibus: quidam verò ex heterogeneis, hoc est, dissimilibus constant. Ex genere quidem similibus, cùm quotidianus typus (exempli gratia) simplex, duplici quotidiano implicatur: aut duplices tertiani, aut tres tertiani existunt: vel rursum duo & tres quartani. Ex diuersis autem genere, cùm quotidianus (exempli causa) tertiano connectitur, aut tertianus quartano. Etenim quotidianus est, qui quotidie vnam invasionem longitudine cōmensuratam, vnamq; similiter remissionem efficit. Tertianus autem, qui tertio quoque die, vnā invasionem & remissionem similiter cōmensuratam adducit. Quartanus denique, qui quarto quoq; die suam invasionem & remissionem molitur. Atq; eadem intelligantur de quintano & septimano, & si quis alius typorum ordo inuenitur. Porrò quotidianum consequitur typum, humiditas habitus, vomitus pituitosi, sitis non admodum intensa, totius corporis grauitas, somnus grauis atq; profundus, pulsus magnus, rarus & laxus, facies subbuida, laxa & præmollis, & quæ multā prę se ferat materiæ tum prauitatē, tum mutationem. In hoc etiam typo splén durior evadit. Quòd si prot[illegible]atur diutius, tremuli & veternosi sopores sequentur, & thoracis fluxiones, & aquæ inter cutem affusiones. Potissimum autem hi stomacho malè affecto constituuntur. Tertianum verò comitatur sitis intensa, æstus, acres atq; biliosi vomitus, inediæ inquietudinésq;. Vt plurimum autem rigores hunc præcedunt, nonnunq̃ verò etiam refrigeratio. At pulsus in his qui tertiano typo vexantur, paruus & frequens subsequitur. Noctes, quæ accessionis dies præcedunt, molestæ admodum sunt. Vbi autem morbus producitur, non amplius molestæ

Typi carentes febres. Typorum differentia. Typi primi. Typi secundi. Typi permanentes. Typi mobiles. Typi proleptici. Typi hysterici. Typi simplices. Typi cōpositi. Typus quotidianus. Typus tertianus. Typus quartanus. Typum quotidianum quæ consequantur. Quotidiano laborantibus febre induratur lien. Quotidianus typus ventriculo male affecto consistere solet. Tertianum typum quæ consequantur.

existunt, sed febrem ipsam compescũt. Qui verò ita febricitant, quandoq; à tertiano in semitertianum transeunt. Hic autem tertianus typus omnium minimè vexat, præsertim si æstate fuerit cõtractus. Quod sanè indicauit Hippocrates, dicens: Tertiana exquisita septem circuitibus, q̊d longissimũ est, iudicatur. Rarò autem diuturna fit, nisi desinente autumno, adventantéq; hyeme gignatur. Vrinæ sunt flauæ, necnon vigiliæ infestant.

Hemitritæo ad esse quæcunq; comitantur tertianam. Hemitritæorũ typorum propria.

Omnia autẽ quæ comitãtur tertianam, eadem & semitertianæ contingunt, cùm eiusdem generis ambæ participes sint, tertio quoque die molie̅tes remissionũ & accessionũ repetitiones. Propriũ autem semitertianorũ typorum existit invasionũ extensio, & quòd plerunq; cum refrigeratione, & statu nõdum completo, rursus accessiones infestent. Atqui semitertiana periculũ semper minatur, eò quòd nõ solùm os ventriculi & neruosas partes attingat, & in vniuersum eas adhuc, quæ media cõpositione cõsistunt, verumetiã veternosos inducat sopores, & cum deliriis vigilias annexas: nõnunq & resolutiones, quas syncope comitantur: linguã etiã validè siccet, atq; animi defectum efficiat, ea quæ sunt in profundo vehementius cõmouens.

Hemitritæus typus est ferus, periculumq; vndecunq; portendens.

Vt autẽ summatim dicã, typus hic ferus est, periculúmq; vndecunq; portendens. Quandoq; autẽ primo die cõstituitur, quemadmodũ cæteri typi: interdum verò & à secundo & tertio incipit. Oritur autem nonnunq̃ à tertiana producta: nonnunq̃ etiam solutus, in tertianam degenerat: interdum verò & in duas tertianas & quotidianas, ob longitudinem invasionis, dirimitur.

Hemitritæus quibus magis sit familiaris.

Plerunq; autem, q̊d attinet ad naturas, virilem corripit: quod ad ætates, florentem maximè: quod verò ad anni tempora, in autumno præsertim, quãdo & valde periculosus existit.

Hemitritæus aliquando intermittit.

At nõ perpetuò continuus est, sed & intermittens quandoq; invenitur. Habet autem & tres, quò ad eius magnitudinẽ, differentias: alia siquidem semitertiana est exigua, alia media, & alia magna. Exigua igitur est, quæ circa vigintiquatuor horas torquet. Media, quæ circa triginta sex. Magna, quæ circa quadraginta octo: quæ & cõtinuæ febri est propinqua. Porrò Agãthinus à relatione ad tertianã, semitertianã fieri censet. Etenim tertio quoq; die vtrisq; fiunt invasiones.

Typum quartanum quæ consequantur. Quartani typi accurata descriptio.

Quartanũ verò typum rigoris quidem validi consequũtur, & vomitus pituitosi, & lienis inflammatio, & tumor: nonnunq̃ & abolita appetentia, & saliuæ copia. Interdum etiã ex contrariis appetitus intensus. Quandoq; & tussicula simul adest, si corporis habitus corrumpatur. Idcirco typi quartani difficile solubiles sunt, cæterisq; omnibus diuturniores, ita vt vsque ad bienniũ perdurent. Cùm autem invalescit quartanus typus, ipse sibimet complicatur, vt duas & tres quartanas efficiat, aut ad aliquam etiã deveniat continuitatẽ. Rursus verò cùm moderatior fit, in vnam convertitur. Interdum autem & ob symptomata quæ complicantur ipsis, adeò periculosæ huiuscemodi febres evadũt, vt ad phthisim tandem, aut ad aquæ inter cutem affusiones perducant. Frequentiores autẽ sunt quàm aliis temporibus in autumno potissimũ, quo etiam tempore soluuntur ægrè. Quæ verò æstate fiunt, omniũ minimè infestant, & magna ex parte aliis præcedentibus morbis superveniũt inordinatè. Quandoq; etiam, sed rarò, ab initio consistunt.

Quartanæ rarò ab initio incipiunt.

Cæterũ pulsus eis qui tertiana laborant, nõ tantùm magnitudine exiguus fit, quantũ iis qui vexantur quartana: neq; vsqueadeo in tumorẽ attollitur, quantũ illis qui quotidiana occupãtur. Nanq; in hoc typo, pulsuũ quædam mediocritas invenitur. Est autem quandoq; & in accessionũ initiis rarior eo, qui secundum naturam est. Verùm præter has tres, inveniuntur etiã febres quę typicos dierũ motus seruant: sicuti & aliæ typorum prorsus expertes, præter vnam. Quæ igitur seruant typicos dierũ motus, vel ante horas consuetas corripiunt, vel retardant. Fiunt antẽ inordinatæ, sed præter motus formam. Quare interdum prǫoccupant, interdum tardius morantur, at citra ordinẽ vtraq;: præter id tamen quòd modò inordinatè moueant, modò sistant, nusquam autẽ ordinem habeant, vbi etiam à nullo impediantur: verùm manente semper dierum figura, quam solę particulares inordinationes comitentur. Quæ verò omnino typorũ expertes sunt, & præter omnes modos eoumeratos, & adhuc citra dierum ordinẽ fiunt. Quędam enim invasiones adducunt, quædam existunt prorsus inordinatæ. At speciei huius differentias plures esse cõtingit. Licet itaq; modo prædicto cuiq; speculari, necnon vtcunq; voluerit, prædictorũ typorũ proprietates complicare.

Typi admittentes duplicationem qui sint. Quotidianus duplex.

Porrò ex typis duplicantur ij qui primi appellantur: vt quotidianus, tertianus atq; quartanus. Quotidianus itaq; duplex est, qui diebus singulis similiter bis invadit, & bis remittit.*

Tertianus duplex.

Duo autẽ tertiani sunt, qui per singulos dies diuersis accessionibus sibi invicẽ succedentibus, tertio quoq; die apprehendunt.

Quartanus duplex.

Quartani verò, cùm die vno salubri succedente, duobus deinceps sequentibus diebus contingat febricitare, in singulis invasionũ horis seruatis figuris, quæ nimirũ ex quaternario circuitu sunt æstimandæ.

Quotidianus typus tertiano iunctus. Quotidianus typus quartano iunctus. Quotidianus typus tertiano & quartano iunctus.

Quotidianus verò tertiano adiungitur, cùm primo quidem die bis invadit, & bis remittit: die autẽ sequenti, semel: tertio verò, rursum similiter primo. Quartano autem quotidianus miscetur, cùm primo quidẽ die bis invadit, duobus sequẽtibus semel: quarto verò die, bis, primo similiter. Porrò quotidianus, tertianus atque quartanus, invicem cõmiscentur, cùm dies quidem prima tres habet invasiones, & totidem remissiones: secunda vnam: tertia duas: quarta tres: quinta vnã: sex duas: septima rursum tres: atque in reliquis diebus idem cum primis ordo seruatur.

Tertianus typus quartano iunctus.

Tertianus aũt quartano iungitur, vbi prima dies duas invasiones adducit, totidémq; remissiones: secũda verò nullas omnino: tertia vnã, & quarta vnam similiter: quinta vnam: sexta nullã prorsus: septima duas: atq; in sequentibus pari modo.

Tertianus typus quartano & quintano mistus.

Cõmiscentur adhuc tertianus typus, quartanus & quintanus: cum scilicet primo die accessiones contigerint, secundo quieuerint: & tertio tertianus, quarto quartanus, quinto verò tertianus simul & quintanus invaserint. Sed aliter etiã quodammodo huius typi invasio cõtingit, in eundem nihil minus typi ordinem incidente, tertiani cum semitertiano cõiugatione.

GALENI

GALENI PERGAMENI

Ars medicinalis.

CAPVT I.

Doctrina ordinata sunt tres.

Tres sunt omnes doctrinæ quæ ordini inhærent. Prima quidem ex notione finis, quæ per resolutionem fit. Secunda ex cōpositione constat eorum quę per resolutionem inventa fuerunt. Tertia ex definitionis dissolutione, cui nūc incumbimus. Ex quibus sanè primam, quę oritur à finis notione, & ex qua omnes artes via quadam atq; ordine constituuntur, nemiuē ante nos scripsisse cōperimus. Hic itaq; definitiuam faciemus doctrinā, quæ quantum ab ea quæ ex resolutione consistit, & dignitate, & ipso docendi ordine linquitur, tantum & ad totius compendium, & ad singulorum memoriam præstare invenietur. Sufficienter siquidem, ac facillimè cōmendantur memoriæ vniuersa, ex definitionis dissolutione: q̄-niam totius artis capita in se optima definitio cō plectitur, quam quidem substantialem appellāt: ex adverso distinguentes eam ab aliis, quæ notionales vocantur. Illæ siquidem ab iis quæ accidunt rebus definitis, hæ verò ab ipsa essentia constituuntur.

Doctrinā à finis notione artem, nemo ante Galenum exposuit.
Doctrina definitiua vtitur Galenus in arte medicinali.

Definitio optima, in se capita totius artis complectitur.
Definitio est duplex, substātialis & notionalis.

Quid sit medicina. Cap. II.

Medicina est scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum.

Medicina est scientia salubrium, & insalubriū, & neutrorum. Nomen autem scientiæ cōmuniter, non propriè, accipere oportet. Porrò salubre ipsum insalubre & neutrum, vnumquodq; tripliciter dicitur: hoc quidem, vt corpus: hoc autem, vt causa: hoc verò, vt signum. Etenim corpus quod natura suscipere sanitatē est aptum, & causam quæ eandem efficere aut cōseruare, & signū quod potest indicare, hæc omnia salubria Græci appellare consueuerunt. Eadem ratione & susceptiua morborum corpora, & eosdem efficientea conseruanteśq; causas, & signa indicantia, insalubria vocant. Nec aliter corpora neutra, causas, signáve dixerunt. Cæterùm secundum quidem primam rationem, atq; præcipuam, causarum salubriū est medicina scientia. Propter eas autem, & aliarum: secundo autem loco, insalubrium: & tertio, neutrarum. Et post has eodem modo corporū, primò quidem & hic, salubrium: secundo loco, insalubrium: tertio, neutrorum. Eidem & de signis dicendum. In actionibus autem prima quidem est corporum cognitio, quæ habetur ex signis: post hæc, earum quæ in ipsis cognitio causarum.

Salubria quæ dicantur.
Insalubria quæ sint.
Neutra quæ.

Quot modis dicatur effectiuum, indicatiuum, & susceptiuum. Cap. III.

Sed quoniam & effectiuum, & indicatiuū, & susceptiuū, dupliciter vnumquodq; dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc verò vt nūc: nosse oportet, amborū esse medicinæ scientiam. Ipsum verò simpliciter, duobus dicitur modis: & quod semper, & quod vt plurimū: de quorum vtroq; medicina pertractat. Neutra verò, et causa, & corpus, & signum, & quod simpliciter dicitur, & q̄d vt nunc, tripliciter vnumquodq; appellatur: hoc quidem, quia neutrius contrariorum est particeps: hoc verò, quia vtriusq;: atq; hoc deniq;, quia aliquando huius, aliquando illius. Horum autē ipsorum secundum, rursus duobus dicitur modis: aut quia vtrunq; contrariorum ex æquo participat: aut quia aliquando plus alterū. Primùm igitur de corporibus ipsis dicemus, qualia nam sint, & salubria, & insalubria, & neutra: post hæc de signis & causis differemus.

Simpliciter dici modis duobus.
Neutra dici tripliciter.

De corpore salubri. Cap. IIII.

Salubre simpliciter corpus est, quod ab ipso naturæ ortu bonam temperaturā sortitur in simplicibus ac primis particulis: estq; in his quæ ex illis constant instrumentis cōmensuratum. Salubre verò nunc, est corpus, quod in pręsenti est sanum. Est verò & hoc, eo tempore quo sanū existit, bonam habens temperaturam & cōmensurationem: non tamen optimam, at sibi propriā. Ipsius verò salubris simpliciter corporis, semper quidem est tale, quod optimè temperatū ac maximè commensuratum existit: vt plurimum autem, quod à cōstitutione optima, non valde admodum deficit.

Salubre simpliciter corpus quod sit.
Salubre vt nunc, quod sit corpus.

De corpore insalubri. Cap. V.

Insalubre verò simpliciter corpus est, quod ab ipso ortu naturę, vel in consimilib. partibus malam temperiem possidet: vel in instrumētalibus incōmensurationem, vel vtrunq; vitium. Insalubre verò vt nunc, est illud, q̄d eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat: vel in consimilibus prauam temperaturā, vel in instrumentalibus incōmensurationem, vel vtrunq; vitium tunc habens. Est verò & semper insalubre, quod ex ipso naturæ ortu vel pessimam temperiem possidet in simplicibus & primis particulis omnib. vel in aliquibus, vel in iis quæ obtinent principatum: vel in instrumētatius incōmensuratum existit, idq; vel in omnibus, vel in nōnullis, vel in illis quæ principatum obtinent. Vt multum verò insalubre est corpus, quod ab huius quidē vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit.

Insalubre simpliciter corpus, quod sit.
Insalubre vt nunc, quod sit corpus.

De corpore neutro. Cap. VI.

Quoniam verò & neutrum corpus dicebatur tripliciter: vnum quidem, quod neutrius erat extremæ dispositionis particeps: aliud, q̄d vtriusque: aliud, quod aliquando huius, aliquando illius: iuxta primū significatū, neutrū erit corpus, quod exquisitè mediū est & saluberrimi & insaluberrimi corporis: & huius, hoc quidē simpliciter tale, quod ab ipso naturæ ortu, ita est cōstitutum: hoc autem vt nunc, quod in præsenti tempore, exquisitè medium existit, & saluberrimi, & insaluberrimi corporis. Ipsius verò simpliciter, semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus perdurat tale: vt multum autem, quod nonnullas recipit mutationes. At iuxta secundum significatum, neutrum erit corpus, quod ab ipso ortu naturæ, contrariarum simul est particeps dispositionum, aut scilicet in vna parte, aut in duabus differentibus. In vna quidem, si secundum alteram oppositionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit temperiem, vel etiam secundum vtranque, sed in formatione, vel magnitudine, vel numero partium, vel situ, delinquat: aut contrà, in his quidem rectè se habeat, vel omnibus, vel quibusdam, peccet autem in ipsa temperie. In differentibus verò partibus, & iuxta omnes oppositiones potest quisq; simul

Neutrū corpus quod sit, iuxta primum significatum.
Neutrum iuxta secūdum significatum quod sit.

esse particeps cootrariorum. Et semper quidem est tale, quod per omnes ætates in eodem perseuerat statu. Vt multū verò, quod aliqua ex parte evariat. Ita etiam & nunc neutrū erit corpus iuxta secundum significatū: quia vel parte in vna, hæc quidem sibi salubria sunt, illa verò insalubria: vel in differentibos ita afficitur partibus. Iuxta tertium significatum, neutrum erit corpus, quod aliquando quidem salubre, aliquando verò insalubre existit. In vno autē tempore, quod ita est neutrum, exactè quidem consistere oequit: lanus verò si accipiatur, potest.

Neutrū, iuxta tertium significatum quid.

De signis salubribus. Cap. VII.

Sunt autem ex signis, salubria quidem, quæcunq; præsentem indicant sanitatem, & futuram prænunciant, & præteritam memoriæ subiiciūt. Insalubria verò, quæ & præsentē indicant ægritudinem, & futuram prænunciant, & præteritam memoriæ subiiciunt. Eadem ratione neutra dicuntur, quæ neutram dispositionem ostendunt, prænunciant, & memoriæ subiiciunt: quæq; partim quidem salubrem, partim insalubrem dispositionem indicant: & quæ aliquando quidem salubrem, aliquando verò insalubrē. & hæc quoq; secundum tria tempora, velvti salubria & insalubria, appellantur. Dicuntur autem oonnunq̃ à vetustioribus medicis hæc omnia, signa prænunciatiua, quamvis sint præsenoium & præteritorum indicatiua. Porrò vsus non paruus ex prænunciatiuis atq; indicatiuis accedit: minor autē ex his quæ memoriæ subiiciunt.

Salubria signa quæ sint.
Insalubria signa quæ sint.
Neutra signa quæ sint.
Signa prænunciatiua, indicantiaq; esse vtiliora iis, quæ memoriæ subiiciunt.

De signis optimæ constitutionis.
Caput VIII.

Salubriū autem corporū dignotiones sumendæ sunt ab iis quæ secundum essentiæ rationem eis insunt, & ab his quæ necessariò sequuntur ipsa functionibus atq; symptomatis, quę propriè accidentia appellantur. Ab essentia quidem ipsa, eorum quæ optimam habent constitutionem, cōmensuratione: consimilium quidem, in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate: instrumētorum verò, in quantitate ac numero eorum ex quibus cōstant: ac præterea formatione, situ partium singularum, & totius instrumenti. Ex his verò quæ necessariò consequuntur consimilia, quantū quidem ad tactum attinet, à mediocritate quæ in mollitie & duritie consistit: quantum verò ad aspectum, à colore optimo, & lævitatis atq; hispiditatis mediocritate. In functionibus à perfectiooe, quam ipsarum esse virtutem dicimus. Ab iis verò quæ instrumentarias sequūtur partes, à cōmensuratione & pulchritudine omnium totius corporis instrumentorū: ac præterea, ab earū quæ ipsis insunt, virtute operationū. Optimæ igitur cōstitutionis corporū signa indicatina sunt hæc. Eorum autem quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, nōoulla quidem in consimilium temperatura vitium aliquod paruum habent: nonnulla verò in instrumentariorū vel omnium, vel aliqoorū cōmensuratiooe, & hoc quoq; perexiguum. Sunt quæ io vtrisq; vitium aliquod habeant. Vitiorum verò genera, eadem sunt his quæ virtutem perficiūt: temperatura quidem in consimilibus: numerus aūt, & formatio, & magnitudo, & situs, in instrumentariis: vtrisq; verò cōmonis vnitas, quā ipsorum continuitatem vocamus. In his autem ipsis generibus sunt corporū insalubrium vitia, secundum vtrunq; salubritatis significatū. Terminus autem qui vtrunq; distinguit, est operationū læsio sensibilis. Etenim quæ simpliciter insalubria sunt corpora, distinguuntur ob id, quòd facilè à causis morbificis superantur: & quoniā in vigore operationū deficiunt plurimū. In medio autē salubrium & insalubriū collocantur ea, quæ neutra exquisitè appellantur, & cum latitudine quadam. Quo fit, vt tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinem habent nō paruam, diuidatur. Erit autem prima quidem salubrium corporum, secunda neutrorū, tertia insalubrium. Post hæc deinceps sequūtur quæ iam ægrotant corpora: quæ sensibilibos operationum læsionibus distinguuntur. Hæc autem omnia sensu diiudicantur, oon ipsa natura rerum. Signa itaq; sanorum corporum, siue ea salubria, siue insalubria, siue neutra existant, quantitate distantiæ differunt, duobus invicem contrariis terminis à oobis cōstitutis, optima videlicet cōstitutione corporis, & nuper genito morbo: ac deinceps considerantibus, vtri eorum sint viciniora, quæ ad examen corpora veniunt. Quæ enim proximiora sunt optimæ constitutiooni, salubria: quæ verò ab hac loogius distant, atq; ad ea quæ iam ægrotāt, magis accedūt, insalubria: quę autem intermedia, atq; æqualiter ab vtrisq; distare videntur, neutra existunt. Optimæ igitur constitutionis corporis indicia explicauimus. Eorū verò quæ ab ipsa deficiunt, totidem sont numero genera, quę in magis & minus secari possuot.

Salubrium corporum dignotiones vnde petendæ sint.
Insalubria simpliciter corpora facilè à morbificis causis superantur.
Sanitatis latitudo vniuersa in tres partes diuiditur.
Ægrotātia corpora à cæteris sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur.
Salubria & insalubria corpora, quomodo discernenda.

Quot sint differentiæ partium. Cap. IX.

Partium vniuersæ differentiæ sunt quatuor. Siquidem earum nonnullæ principia quædam existunt: aliquæ ab ipsis originem habeot: aliquæ oeq; aliarum gubernationi præsunt, neque aliunde gubernantur, cùm insitas habeant à natura potentias, à quibus reguntur. Quædam verò sunt, quæ insitas simul & aliunde emanantes sortiuntur. Principia igitur sunt, cerebrum, cor, hepar, atque testiculi. His verò & originem debent, & famulantur: nerui quidem & spinalis medulla, cerebro: cordi autem, arteriæ, hepati, venæ: vt testiculis seminaria vasa. Quæ autem à seipsis gubernantur, sunt cartilago, os, copula seu ligamentum, membrana, adenes, adeps, & caro simplex. Reliquæ verò partes, cùm vnà cum istis habeant ex seipsis regimen, arteriis, oeruis, & venis insuper indiguerunt. Capillorum autem atque vnguium neq; regimen vllum est, sed generatio tantummodo.

Partium vniuersæ differentiæ sunt quatuor.
Principes partes sunt cerebrum, cor, hepar, atq; testiculi.
Capilli vnguesq; que minime gubernantur, sed gignuntur duntaxat.

De signis cerebri. Cap. X.

Cerebri autem naturam, quinq; indiciorum genera ostendunt. Primum quidem, totius capitis dispositio. Secundum, sensibilium operationum virtus & vitium. Tertium, actionum. Quartū, earum quæ principatū obtinent. Quintum deniq;, naturalium. Est & aliud sextum genus præter hæc dicta, alteratio quæ extrinsecus advenit. Porrò totius capitis dispositio, ex magnitudine ipsius atq; figura sumitur, necnon ex capillis.

Cerebri naturam quinq; indiciorum genera ostendunt.

De par-

De paruitate & magnitudine capitis.
Caput XI.

Caput magnũ quãdo sit bonũ indicium.

Paruũ igitur caput, vitiosæ constitutionis cerebri propriũ indicium est: magnũ verò non necessariò indicat bonam cerebri compositionem: sed si quidem ob insitæ virtutis robur, quæ multam ac optimam materiam afformarit, eveniat, optimũ signum est. At si ob materiæ tantũ multitudinem, haudquaquã bonum. Distinguenda verò sunt hæc, & ex figura ipsa, & ex his quæ ab eo habent ortum. Ex figura quidem, si sit cõcinna: semper nanq; hoc, bonum signum existit. Ex iis autem quæ ab eo ortum habent, si ceruici validè insideat, aliisq; ossibus optimè constet: atq; omnis præterea substãtia boni sit habitus, ac robur habeat intentum.

Capitis naturalis figura, qualis nam esse debeat.

Propria autem capitis figura est, velut si excogitares sphæram exquisitè rotundam ex cera cõstructam, paulatimq; vtrinq; depressam. In hac enim necesse est, vt posteriores * prioresq; partes plus gibbæ fiant, quã sphæræ cõveniat: quæ verò vtrinq; consistunt, magis rectæ. Quòd si ea quæ secundum occiput eminentia aliquatenus minuatur, simul intueri oportet neruos, atque ceruicem, vnà cum ossibus aliis. Nam si secundum naturam cõstiterint, materiæ defectu, nõ virtutis imbecillitate, contingit. Illis verò nõ rectè se habentibus, principium est debile. Vt plurimũ verò existit optimũ signum figura concinna parencephalidis, quam nõnulli medici posterius cerebrum vocant, vt est revera posterius, distinctum labdoide sutura. Est verò hæc pars principiũ spinalis medullæ, ac proinde neruorum omniũ, per totũ corpus animalis, actionibus subseruientiũ. Ipsa siquidem cerebri pars posterior, per seipsam, paucos admodum sensitiuos possidet neruos, plurimos autem actiuos. Anterior verò contrà, sensitiuos quidem plurimos, actiuos autẽ perpaucos. Quare vbi vtraq; fuerit optimè affecta, robustas habebũt eas, quę ab ipsis pẽdent, deriuationes. Eædem quoq; distinctiones faciendæ sunt ad partes capitis anteriores, quæ etiã ad posteriores: earundémq; paruitatem, magnitudinem, & figuram, necnon sensus ibi collocatos, visum, gustum, & odoratum, expendere oportet: siquidem sese invicem indicant attestantúrq;, & quæ à principiis oriuntur, principij virtutem & vitium: & principium, ea quæ ab ipso nascuntur.

Parencephalis.

Labdoides sutura.

Cerebellum est principium spinalis medullæ.

Principia et ea quæ ab illis oriuntur, sese inuicem attestantur & indicãt.

De operationibus obtinentibus principatum. Cap. XII.

Earum autem operationũ quæ obtinent principatum, virtus ac vitium, sunt ipsius principij seorsum tantũmodo iudicia. Voco autem operationes principatum obtinentes, quæ à solo principio proveniũt. Sagacitas igitur, subtilem cerebri substantiã indicat. Tarditas verò intellectus, crassam. At discendi facilitas, formarũ facilè susceptiuam. Memoria, stabilem atq; firmam. Difficultas discendi, formarum non facilè susceptiuam. Obliuio, fluidam. Mobilitas in opinionibus, calidam: vt stabilitas, frigidam.

Principalium animæ actionum singula quid significent.

Signa bonæ temperaturæ cerebri.
Caput XIII.

Si quidem cerebrũ sortiatur bonam primarũ quatuor qualitatum temperiem, omnia quæ diximus, habebit, quàm moderata. Excrementa quoq; quæ ab eo expurgantur, moderatè se habebunt, atq; ab iis quæ extrinsecus alterando occursant, nequaquam lædetur. Talibus igitur capilli capitis, cùm adhuc sunt infantes, subrufi: cũ verò pueri, subflaui: cùm iam adoleuerint, flaui fiunt: mediiq; inter omnino crispos * & lenes. Nec verò caluescunt facilè.

Signa calidi cerebri. Cap. XIIII.

Cerebri calidi indicia.

Signa calidi cerebri sunt, in iis quę circa caput consistunt, rubor & calor maior, & quæ in oculis visuntur venę, conspicuę magis. Capilli quoque in his statim in lucem æditis * celeriter generantur: & cùm plurimum in calore à mediocri temperatura recesserint, nigri & combusti & crispi fiunt: cùm verò non multũ, subflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant: ac progredientibus ætatibus, caluitiũ patiũtur: eòq; magis, quò temperies plus æquo calidior fuerit. Excrementa verò quæ per palatum, & nares, & oculos, & aures purgantur, pauca & concocta ipsis existũt, si integra sanitate fruantur. Si verò eis caput repleatur, plura quidem in ipsis excremẽta, sed nõ incocta, gignuntur. Implentur autem aggrauantúrq; eorum capita, à calfacientibus tum cibis, tũ potibus: necnõ ab odoribus, iisq; omnibus, quę extrinsecus nobis occursant: in quorum numero est aẽr circunfluus: ac tunc præcipuè, si nõ solum natura calida, sed etiã humida, ipsa corpora extiterint. Breuib. aũt somnis huiusmodi temperaturæ cõtentæ sunt, nec profundis admodum.

Cerebrum calidũ à quibus facile impleatur.

Calida & humida corpora somnis breuibus contenta sunt.

Signa frigidi cerebri. Cap. XV.

Cerebri frigidi indicia.

Frigidioris verò quàm oporteat cerebri indicia sunt plura in propriis meatibus excrementa: capilli recti, rufi, stabiles, & qui longo post natiuitatem tempore nascuntur tenues, atq; ab initio malè nutriti. Porrò quibus tale cerebrum obtigit, facilè à frigidis causis læduntur: quo sanè læsionis tempore destillationibus & grauedinibus corripiuntur. Sed nec partium quæ iuxta caput sunt calor magnus aut rubor, nec oculorum venæ illis conspicuæ insunt. Sunt autẽ quodammodo somnolentiores.

Cerebro frigido præditi facile à frigidis causis lædũtur.

Cerebro frigido præditi somnolentiores sunt.

Signa sicci cerebri. Cap. XVI.

Cerebri sicci indicia.

Siccioris autem cerebri indicia sunt paucæ superfluitates effluentes, & sensuum perspicacitas. Sunt autem ad vigilias prompti, & capillos habẽt robustos, crispos potius quàm rectos, & qui celerrimè eis genitis innascũtur. Citò autem caluescunt.

Humidi cerebri indicia. Cap. XVII.

Cerebri humidi indicia.

Humidioris verò cerebri indicia, capilli plani, quódq; minimè calui fiãt: sensus turbulenti, multitudo excrementorũ, somni multi & profundi. Atq; hæ quidem simplices sunt intemperies.

Signa calidi siccíq; cerebri. Cap. XVIII.

Cerebri calidi & sicci indicia.

Qui calido & sicco sunt cerebro, superfluitatibus carent, sensibus vigent, plurimũ vigilãt, atq; citò fiunt calui. Prima autẽ capillorũ generatio in illis celerrima est, ac plurimo alimento abundans. Capillos verò habẽt nigros & crispos: tangentibúsque caput sentiuntur calidi, rubicũdiq; sunt, vsq; ad consistentiæ ætatem.

Signa calidi & humidi cerebri. Cap. XIX.

Si verò humiditas caliditati iũgatur, sed parũ

Cerebri calidi & humidi indicia.

vtraque qualitas mediocritatem superet, adest color bonus calórque, & quæ in oculis sunt venæ, magnæ. Præterea excrementa plura, & mediocriter cocta, & capilli recti & subflaui: nec facilè calui fiunt. Impletur verò atque aggrauantur eorum capita à calidis. At si humectentur, tunc multò magis: & præcipuè vbi multitudine excrementorũ redvndant. Quòd si plurimũ caliditas atque humiditas creuerint, iis caput est morbis obnoxium, excrementisque abvndans: ac facilè à calfacientibus & humectantibus læditur. Proinde Auster semper talibus adversatur: atque optimè in Aquilone se habẽt. Hi nõ diu vigilare possunt, & cùm se ad somnum converterint, simul graui somno tentantur & vigilant, & somnia habent imaginationibus plena. Visus est eis turbulentus, nec satis sensibus vigent. Pro ratione autẽ ipsius qualitatis in mistione excellentis mediocritatem, solent etiam signa ipsa excellere.

Cerebro calido & humido præditis, vt aduersatur Auster, sic confert Aquilo.

Signa frigidi & sicci cerebri. Cap. XX.

Cerebri frigidi & sicci indicia.

Frigidæ verò & siccæ cerebri intemperantiæ, frigidum & minimè coloratũ, sui ratione, caput efficiunt. Qui autem sic sunt affecti, in oculis nullas habent venas conspicuas, facilèque à frigidis causis læduntur. Quare & inæquali sanitate fruũtur.

De sensibus. Cap. XXI.

Sensus autem eorũ, in iuuentute quidem omnes vigent, atque omni vitio carent: sed progrediẽte ætate citò marcescunt. Vt autem summatim dicam, omnia quę ad caput pertinent, celerrimè illis marcescunt: quamobrem citò cani fiunt. Capilli verò ipsis quidem genitis, vix exeunt, & malè nutriuntur, & rufi sunt. In progressu autem ætatis, superante magis frigiditate caliditatem, quàm siccitate humiditatem, non caluescunt. Contrà verò, si contigerit siccitatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem verò parum calori, calui fiunt hi.

Signa cerebri frigidi & humidi.
Caput XXII.

Cerebri frigidi & humidi indicia.

Humidæ verò & frigidæ cerebri temperaturæ, graues somnos conciliant, sensuum hebetudinem pariunt, vim excrementorum accumulãt, capútque reddunt frigori & plenitudini obnoxiũ. Sic affecti, destillationibus & grauedinibus facilè corripiuntur: at minimè calui fiunt.

De oculis. XXIIII.

Oculorum temperamẽta quomodo dignoscãtur.

Qui oculi tangentibus manifestè calidi apparent, & facilè ac crebro motu mouẽtur, & venas latas habent, hi calidi omnes sunt. Frigidi verò, his cõtrarij. Et humidi quidem, molles, multáque humiditate referti: sicci verò, duri simul & aridi.

Oculi à similibus temperaturæ suæ causis læduntur facilè: iuuantur verò à modico contrariorum vsu.

A similibus autem suæ temperaturæ causis facilè offenduntur: iuuantur verò à modico contrariorum vsu. Sed hoc quidem commune in omni cuiuscunque partis temperiei dignotione meminisse oportet.

De magnitudine oculorum. XXIIII.

Oculorum magnitudo quid indicet.

Magnitudo oculorum quidem, vbi concinnitas adsit, & operationum virtus, multitudinẽ bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati. Quæ si desint, multam quidem substantiam, non tamen bene temperatam indicat.

De prauitate oculorum. Cap. XXV.

Oculorum paruitas quid significat.

Paruitas verò oculorũ, adiuncta quidem concinnitate, atque operationũ virtute, paucam quidem, sed bene temperatam substantiam ostendit, ex qua sunt conformati. Si verò inconcinnitas adsit, atque functionum vitium, paucam simul atque vitiosam materiam demonstrat.

De colore oculorum. Cap. XXVI.

Oculi glauci et nigri vnde fiant.

Glauci oculi, qui pura humiditate ac nõ multa præfulgẽt, tales fiunt ob splẽdidi luminis abvndantiã. Cõtrà verò nigri, & qui intermediã naturã seruãt, causas quoque intermedias sortiũtur.

De glaucedine & nigredine oculorum.
Caput XXVII.

Glaucedinis oculorum causa.

Glaucus igitur oculus fit, vel propter magnitudinem, vel propter splendorem crystallini humoris, vel propter situm prominentem, vel propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla existit, paucitatem & puritatem. Omnibus autẽ his in vnum coëuntibus, fit glaucissimus oculus. Si verò aliqua adsint, aliqua desint, tunc maior minórve glaucedo contrahitur.

Nigredinis oculorum causa.

Niger verò oculus fit, aut ob paruitatem crystalloidis, aut propter profundũ situm, vel quia splendidus ac fulgidus exquisitè non est, vel quia tenuis humor vel superabvndat, vel impurus existit, vel propter vnam ex hisce causis, vel propter omnes fieri cõsueuit. Tenuis igitur humor quò magis ad aquæ naturam accedit, & superabvndat, humidiorem ostendit oculum: quemadmodum si crassior ac minor fiat, sicciorem. Crystalloides autem humor, si quidem durior existat, sicciorem efficit oculũ: si verò mollior, humidiorem. Sic & si plus modico tenuem humorem excesserit, sicciorẽ: si relinquatur ab illo, contrarium.

De cordis temperaturis. Cap. XXVIII.

Cor frigidissimum erit calidius calidissimo cerebro.

Vnamquanque partem calidiorem aut frigidiorem dicimus, nõ alicui rei alteri, sed ad seipsam, eam comparãtes. Sic enim vtcunque extiterit cor natura frigidissimũ, multò sanè calidiorem temperiem sortietur calidissimo cerebro.

Signa cordis calidi. Cap. XXIX.

Cordis calidi indicia.

Calidioris igitur cordis,* quàm pro naturali symmetria, indicia quædam sunt inseparabilia, & propria, magnitudo respirationis, pulsus velocitas & frequentia, audacia, & ad actiones natura prompta. Quòd si multum in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam iracundia, & temeritas adsunt. Est autem his thorax hispidus, & præsertim pectus, & quæcũque hypochondriis partes proximiores. Magna verò ex parte calidi cordis temperies vniuersum corpus calidũ reddit, nisi hepar vehementius obstiterit.

Thoracis latitudo quando sit caliditatis indicium.

Est præterea & latitudo thoracis, caliditatis indicium, nisi & hic quoque cerebrum plurimũ reluctetur: cui spinalis medullæ magnitudo proportione respondet. Tantæ verò erunt magnitudine vertebræ, quãta spinalis medulla: quare & spina vniuersa. Cõpingitur autẽ thorax ad eam spinæ partem, quæ iuxta metaphrenum, hoc est, dorsum, cõsistit, tanquàm ad nauis carinã. Quare necessariò eius longitudo æquabitur dorso. Latitudo verò erit pro vertebrarũ ratione, quando ad proportionem crassitudinis earum fuerit compactus. Cũ verò cordis caliditas superans perflauerit ac dilatuerit

dilatauerit in primo sui ortu thoracem, erit eiusdem caliditati proportione respondens. Quare quū caput paruum, thorax aūt latus extiterit, maximum hoc tibi fuerit cordis caliditatis indiciū. Quum verò magno existente capite, paruus fuerit, propriissimum hoc tibi sit cordis frigidioris signum & argumentum. Si verò capiti fuerit pro portione respondens, tunc aliis signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil iudicans.

Signa cordis frigidi. Cap. XXX.

Cordis frigidi indicia.

In frigidiore verò corde pulsus minores existunt, quàm modo naturæ conveniat: non tamē necessariò tardiores, vel rariores. Respiratio autem, si quidem tantò thorax minor extiterit, quātò cor frigidius, pulsibus erit proportionalis. Si verò maior fuerit, quàm pro frigiditatis portione, non solùm minor, sed etiam tardior & rarior ipsa respiratio erit. Sic affecti, sunt naturaliter timidi, pusillanimésq;, atque tardi: pectúsque glabrum sortiuntur.

Signa cordis sicci. Cap. XXXI.

Cordis siccioris indicia.

Cor autē siccius, pulsus duriores efficit: irámq; non promptam excitat, sed ferinam, quæq; facilè compesci non possit. Magna autē ex parte sic affectis vniuersum corpus siccius existit, nisi hepar obstiterit.

Signa cordis humidi. Cap. XXXII.

Cordis humidi indicia.

Cordis verò humidioris signa, pulsus molles, & mores ad iram quidē procliues, sed talem, quę sedari possit: at vniuersum corpus humidius existit, nisi hepar obsistat.

Signa cordis calidi & sicci. Cap. XXXIII.

Cordis calidi et sicci indicia.

Calidi & sicci cordis pulsus duri sunt, magni, veloces, atq; frequentes: similitèrque respirationes magnæ, veloces atq; frequentes. Multò autē magis ad velocitatem ac frequentiam vergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Sic affecti, præ cunctis, pectus habēt maximè hirsutum, & hypochondria. Ad actiones autem sunt prompti, iracundi, & * celeres, morésq; prę se ferunt tyrannicos. Sunt etenim ad furorem faciles, inexorabilésq;.

Signa cordis calidi & humidi.
Cap. XXXIIII.

Cordis calidi & humidi indicia.

Si verò caliditas cum humiditate pręcellat, minus quidem eis quos antea diximus, hi sunt hirsuti, ad actiones verò nihilò minus prompti: nō tamen ferus ipsis est animus, sed ad iram tantùm ꝓcliuis. Pulsus verò magni ac molles, velocésq; & frequētes existunt. At respiratio, si thorax quidem cordi fuerit proportionalis, eandem cum pulsibus speciem seruabit. Si verò minor extiterit, tantò illis velocior atq; frequentior erit, quātò & thorax minor extiterit. Quòd si múlta facta fuerit euersio in ipsa temperatura, atq; in humiditate præcipuè, præter ea quæ diximus, contingēt etiā ex putredine morbi, his, qui in ipsis fuerint, humoribus corruptis ac putrefactis. Expirationes autē maiores fient, ac velociores inspirationibus: necnon arteriæ contractio velox.

Signa cordis humidi & frigidi. Cap. XXXV.

Cordis frigidi & humidi indicia.

Qui humidiore & frigidiore sunt corde, pulsus molles sortiūtur, minimèq; audaces, sed timidi & segnes existunt. Tales etiam possident glabrum pectus: minimèq; iracundiam conseruant, ad quam etiam non sunt admodum prompti.

Signa cordis frigidi & sicci. Cap. XXXVI.

Cordis frigido & sicco argumenta.

Frigidius verò atq; siccius cor pulsus quidem duriores reddit & paruos: respirationem autem, si quidem thorax paruitatē cordis frigiditati ꝓportionalem habuerit, moderatā: si verò maior extiterit, raram & tardam. Hi verò præ omnibus minimè ad irascendum sunt prompti: quum autem coacti fuerint irasci quibusdam, retinent iracundiam. Habent autem maximè omnium pectus glabrum. * Cæterùm quæcunque de moribus, siue nunc, siue quovis alio sermone explicata sunt ad temperaturæ cognitionem: sciendum est, ea nō de optimis moribus, aut vitiosis, qui ex philosophia hominibus adveniunt, sed de insitis vnicuiq;, naturalibúsq;, à nobis exposita fuisse.

Mores ipsi sunt duplices nempe ciuiles & naturales, siue insiti.

Signa calidi hepatis. Cap. XXXVII.

Hepatis calidi indicia.

Hepatis calidioris indicia, venarū latitudo, flauabilis abvndantior: in cōsistente verò ętate, etiā atra: calidior ipsis sanguis, atq; eadē ratione vniuersum corpus, nisi cor obstiterit. His venter & hypochondria hirsuta.

Signa hepatis frigidi. Cap. XXXVIII.

Hepatis frigidi indicia.

Frigidioris verò, angustia venarū, pituita abvndantior, sanguis frigidior, adeóq; totius corporis habitus, nisi calefiat à corde. Vēter illis glaber est, atq; hypochondria.

Signa hepatis sicci. Cap. XXXIX.

Hepatis siccioris indicia.

Siccioris autem, sanguis quidē crassior, & minimè abvndans: venæ duriores, & totius corporis habitus siccior.

Signa humidi hepatis. Cap. XL.

Hepatis humidi indicia.

Humidioris autē, sanguis quidem copiosior, humidiórq;, atq; venæ molliores: ita verò & vniuersum corpus, nisi cor reluctetur.

Signa calidi & sicci hepatis. Cap. XLI.

Hepatis calidi et sicci indicia.

Calidioris verò simul ac siccioris hepatis sunt indicia, hypochondria plurimū hispida, sanguis crassior & siccior, flaua bilis plurima: consistente autem ætate, etiam atra: venarum autem latitudo & durities. Sic verò & vniuersum corpus se habet. Nam quæ ex corde caliditas originem duxit, potest obtundere eam, quæ ab hepate nascitur, frigiditatē: sicvti & frigiditas caliditatem. Siccitatem verò non potest humidius cor ad habitum contrarium perducere. At media inter has quæ dictæ sunt, ea quæ ab hepate humiditas nascitur. Magis enim à cordis siccitate superatur, quàm siccitas ab humiditate: minus autem à caliditate: adhuc verò multò minus à frigiditate. Hęc enim inter omnes qualitates quę eveniunt ab hepate, facillimè superatur. Vbi igitur in vnum convenerint vtriusq; principij temperaturæ, totum exquisitè secundum illas afficitur corpus.

Signa hepatis calidi & humidi.
Cap. XLII.

Hepatis calidi & humidi signa.

Humidius autem, ac simul calidius hepar, minus quidem quàm calidius & siccius hispida hypochondria reddit. Plurimum verò sanguinis, et venas amplas, habitúmq; calidiorē, et humidiorē facit, nisi obstiterit cor. Si verò amplius in ambabus qualitatib. à naturę modo recedat, à morbis qui ex putredine ac vitiosis humoribus fiūt, sic affectus minimo negocio corripit, præsertim si plurimū augeat humiditas: caliditas verò non ita. Sin aūt cōtrà, minimè humorū vitio laborat.

Signa hepatis humidi & frigidi. Cap. XLIII.

Hepatis humidi & frigidi indicia.

Humidius autē atq; frigidius hepar habet hypochondria glabra: sanguinem verò accedentē ad pituitæ naturam gignit, cum venarum angustia. Sic & reliquum afficit corpus, nisi à corde ad contrariam transferatur naturam.

Signa hepatis frigidi & sicci. Cap. XLIIII.

Hepatis frigidi & sicci indicia.

Frigidius & siccius hepar, parum sanguinis, et exiguas venas exhibet corpori: ipsumq; frigidius reddit, & hipochondria glabra, nisi & huc cor dominetur.

Signa calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLV.

Testiculorū temperaturas significantia.

Temperatura verò testiculorum, calida quidem, procliuis ad venerem, masculorumq; productrix, atq; fœcūda. Eadem celerrimè genitales partes obsepit pilis. Frigidior verò cōtraria efficit. At humida, multo & humido semine abundat. Sicca, paucū & modicè crasſū generat semē.

Signa calidę & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVI.

Testiculorū calidorum & siccorum indicia.

Calidior verò & siccior, crassissimū semen habet, & fœcundissima est, ac celeriter ab initio pronnus ad coitū excitat animal. Sed & his geni tales partes citissimè hispidæ fiunt: atque omnes quæ circūstant, suprà quidem, vsq; ad vmbilicū: infrà verò, vsq; ad media femora. Petulca igitur est, et ad libidinem prona eiusce modi temperatura: statim verò satiatur, & si cogatur, offenditur.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVII.

Testium calidorum et humidorum indicia.

Sin autem caliditas humiditati iūgatur, hirsuti quidē tales minus, plus verò semine abvndāt: non tamen plus cęteris appetunt, sed minori detrimento pręter modū venereis indulgēt. Quòd si caliditas & humiditas abvndanter exvperaverint, non sine detrimento à venereis abstinent.

Signa humidæ & frigidæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVIII.

Testium frigidorum et humidorum indicia.

Si verò frigidiorem & humidiorem temperaturā testiculi habuerint, partes circumpositæ glabræ sunt, & tardè rem exercere veneream incipiunt, nec proni ad actū huiuscemodi sunt. Aquosum verò & tenue ipsis est semē, infœcundūq;, & fœminarū generatiuū, uel omninonō generās.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLIX.

Testiū frigidorum et siccorū indicia.

At frigidior et siccior tēperatura, similis quidē in reliquis est antedictæ: crassius tamē in ipsa semen existit, atq; paucum omnino.

De totius corporis habitu. Cap. L.

Totius corporis habitus in illis maximè cōsistere dicitur partib. q̄ primæ oculis subiiciuntur. Sunt verò hæ, musculi, qui omnia ambiunt ossa, existentes quædā carnes compositæ, ex prima & simplici carne, & prętērea fibris, quibus innascūtur. Propria siquidē musculorū substātia constat ex his duob. Quę verò ad ipsos vasa pertingunt, velvti riui quidam sunt, qui non substantiā complent, sed eis subministrāt, vt in vita permaneāt.

Musculorū substantia ex quibus constet.

Signa moderatæ temperaturæ. Cap. LI.

Temperamenti moderati indicia.

Moderatæ temperaturæ indicia secundum totum animalis habitum, sunt: color quidem ex rubeo & albo cōmistus: capilli flaui, & vt plurimū mediocriter crispi: carnositatisq; mediocritas in qualitate et quantitate. Medium nanq; est exquisite, ac velvti Polycleti regula, huiuscemodi corpus, inter omnes excessus, ceu ad quod ipsi & dicantur, & cognoscantur.

De corpore calidiore. Cap. LII.

Temperaturæ calidioris indicia.

Quæcunque autem in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate, vel siccitate, hæc quātum ad carnosum genus attinet, videtur quidem tangentibus calidiora tantùm, quantùm & eorū tēperatura calidior. Tantò vero magis hirsuta sunt, quātò et calidiora, et minus pinguedinis habent. Colorem autem rubrum, & capillos nigros sortiuntur.

Signa frigidæ temperaturæ. Cap. LIII.

Tēperaturæ frigidioris indicia.

Frigidioris autem tēperaturæ indicia sunt, pilorum priuatio, pinguitudo, & occursans frigiditas. Color autem, vnà cum capillis, ruffus, & vbi frigiditas excesserit, liuidus quodāmodo existit.

Signa siccæ temperaturæ. Cap. LIIII.

Temperaturæ siccioris indicia.

Siccior temperatura tātò gracilior & durior est bona temperatura, quanto maior est siccitas.

Signa humidæ temperaturæ. Cap. LV.

Temperamenti humidioris indicia.

Humidior autē temperies, carnosior atq; mollior existit.

Signa calidæ & siccæ temperaturæ. Cap. LVI.

Tēperaturæ calidæ & siccæ indicia.

Calidior simul et siccior, magis hirsuta, necnō calida & dura existit: itaque pinguedine caret, tenuisq; est, & capillos nigros sortitur. Si verò multūm in caliditate excellat, color quoque niger illi adest.

Signa calidæ & humidæ tēperaturæ. Cap. LVII.

Tēperaturæ calidæ & humidæ indicia.

Calidior aūt & humidior temperatura, mollior & calidior & carnosior tanto existit bona tēperie, quātùm & vtraq; qualitatibus aucta fuerit. Quod si plurimum augeatur, citò similiter à putredinis corripitur morbis. *Si verò parum quidem humidior sit, multò autem calidior, molliores quidem parum huiuscemodi sunt, iis qui bonam habent temperiem, & magis carnosi: nō parum verò hirsutiores, & tangentibus etiā non parum calidiores. Nigri verò eis fiunt capilli, & caro pinguedine caret. Sin autem paulò quidem calidior, multò verò humidior, mollis his caro est, & multa: colorq; miscellaneus, ex albo simul & rubeo: tangentibusq; paulò calidiores apparent. In summa aūt, omnibus temperaturæ coniugationibus, semper excellentis qualitatis indicia eminebunt.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ Cap. LVIII.

Tēperaturæ frigidæ & humidæ indicia.

Frigidior autem atq; humidior temperatura, si parum quidem vtraq; augeatur, capillis nuda est & alba, mollisq; & crassa, & pinguis. Si verò magis excesserit, reliqua quidem sunt secundum proportionem qualitatum auctarum: color autem, vnà cum capillis, ruffus. Quemadmodum si plurimùm vtraq; augeatur, liuidus. Si verò qualitatum augmentum inæquale fuerit, eius quę superauerit, indicia eminebunt.

Signa frigidæ & siccæ tēperaturæ. Cap. LIX.

Tēperaturæ frigidæ et siccæ indicia.

Si autem frigiditas vnà cum siccitate augeatur æqualiter, natura durum ac tenue & glabrum corpus sic affecti sortiuntur, ac tangentibus frigidum: pinguedo tamen ipsis, etsi graciles sint, per carnes dispersa inest. Capilli autē & color, frigiditatis modū, ac proportionē sequūtur. Vbi verò calida & sicca temperatura, per decremen-

crementi tempus, in frigidū & ficcū labitur habitum, graciles hi tunc fiunt, & duri, atq; atra bilis in eis dominatur: & ob id nigri simul, hirsutiq; euadunt. In vniuersum autem, si membrum facilè frigesit, vel frigiditatis, vel raritatis est signū: si verò non facilè, vel caliditatis, vel densitatis. Si à deficcantib. offendatur, atq; aridum & ficcū, nec facilè mobile fiat, ficcitatis: quemadmodum & si ab humectantibus grauiter se habeat, humiditatis. Porrò pauca simul & dura caro, membrū ficcius efficit: multa aūt & mollis, humidius. Sic & intermedia spacia corporū similariū, vt plus vel minus humidæ substātiæ in se cōtinent, vel crassius vel tenuius, vel humidius vel ficcius, mēbrū ostendunt, humidius quidē, vbi subtilior & plurima est humiditas: ficcius verò, vbi crassior simul & minor. Ipsæ enim solidæ partes, quæ verè solidæ sunt ac primę, nullo modo effici humidiores possunt: intercepta aūt in ipsis spacia, hac vel illa humiditate complere possibile est. Hoc verò est proprium partiū similariū alimentū quod ex appositione fit, & non per vasa attrahitur.

Solidas partes non posse vllo modo humidiores effici.

Solidorum corporum alimentum quod sit.

Signa ficci ventriculi. Cap. LX.

Ventriculi ficcioris indicia.

Ventriculi indicia sunt, eius quidem qui natura ficcior existit, si celeriter sitibundi fiant, & paucus eis potus sufficiat: à plurimo autē aggrauentur, fluctuationibúsq; infestētur, aut superfluitet id quod abvndat, cibisq; delectētur ficcioribus.

Signa humidioris ventriculi. Cap. LXI.

Ventriculi humidioris indicia.

Humidioris aūt, si neq; sitibundi fiāt, & super abvndans humidū facilè tolerent, & cibis humidioribus gaudeant.

Signa calidi ventriculi. Cap. LXII.

Ventriculi calidioris indicia.

Calidior verò natura ventriculus, melius qui dē cōcoquit quàm appetat: & multò magis quęcunq; sunt dura, & non facilè alterationem suscipiunt. Nam quæ facilè alterantur, in eo corrumpūtur: gaudétq; calidis potibus ac cibis, nec à frigidis vllā percipit noxam, si modicè ipsis vtatur.

Signa ventriculi frigidi. Cap. LXIII.

Ventriculi frigidi indicia.

Frigidus natura ventriculus, ad appetēdū quidem plurimùm viget, ad cōcoquendum autem, minimè: tales præsertim cibos, qui & frigidi sunt, & non facilè alterationem suscipiunt. Citò itaq; in ipso acescunt: ac proinde acidis ructibus talis ventriculus abvndat plurimùm: gaudétq; frigidis, sed ab eorum vsu immodico offenditur. Sic & ea quæ extrinsecus frigida occursant, nequit lōgiori tempore tolerare: quemadmodum neq; calidus calida. Malę verò temperaturæ quæ morbi ratione ventriculū occupant, hoc differunt ab iis quæ naturales exiſtūt, quoniā contraria, non autem similia, appetūt, quemadmodū naturales.

Intemperies morbosæ, à naturalibus intēperantiis quo differant.

De siti à corde & pulmone profecta. Cap. LXIIII.

. Nec verò tantùm ventriculus sitibundos, minimèq; sitientes reddit, & frigidi calidiq; potus appetentiores, sed ea quoq; viscera quæ in thorace sunt, vt cor atq; pulmo. Cæterùm qui ob horum sitiunt caliditatē, plus inspirant, & longius expirant, atq; æstum in thorace percipiunt: non sicvti qui ventriculi ratione in hypochondriis caliditatem patiuntur. Præterea bibentes, non statim quiescunt, & frigidus potus magis eorum sitim restinguit. Refrigerat autem eosdem & frigidi aëris inspiratio: quæ nihil illos iuuat, qui ventriculi ratione sunt sitibundi. Sic qui contrario modo se habēt, sensibiliter à frigida inspiratione læduntur.

Sitis à visceribus thoracis orta quomodo distinguenda ab illa quam excitant ventriculus.

Signa pulmonis frigidi. Cap. LXV.

Pulmonis frigidi indicia.

Et hoc maximū sit frigidi pulmonis indicium. Vt etenim frigidum inspirātes, manifestè dolorē sentiunt atq; frigiditatem, ita & caliditas est ipsis amica. Sed & pituitosa excrementa tum loquentes, tum tussientes reiiciunt.

Signa pulmonis ficci. Cap. LXVI.

Pulmonis ficcioris indicia.

Vocem raucam quæ efficiant.

Pulmonis autē ficcitates excrementis vacant, & pituita: vocémq; claram efficiunt: quemadmodum humiditates obscuram eam reddunt, ac raucam. Et quum vehemētius aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

De voce. Cap. LXVII.

Vocis magnitudo & paruitas ad quæ consequantur.

Non tamen ipsa vocis magnitudo à caliditate, sicvti neq; paruitas à frigiditate oritur: sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur, & vehementiorem efflatum: paruitas verò, à contrariis procedit caufis. Quare nec semper, nec primò, sed ex accidēti, & solas naturales temperaturas, nō autem adventitias, vocis magnitudo aut paruitas sequitur. Quia enim talia instrumenta temperaturę ratione sunt facta, ad hæc autē con sequitur huiuscemodi vox: ob id nimirum contingit, ex voce de naturali temperie ratiocinari.

De leni & aspera voce. Cap. LXVIII.

Vox lenis asperáq; quid consequatur.

Nam lenis vox, arteriæ lenitatem cōsequitur, sicvti & aspera asperitatē. Lenitas igitur arteriæ, moderatā temperiem sequitur, vt asperitas ficcitatem. Asperitas quippe fit à duri corporis inæqualitate. Arteriam verò duram, similarium partium, ex quibus constat, ficcitas efficit: at inæqualem dispersæ in eisdem humiditatis defectus.

De voce acuta. Cap. LXIX.

Voci acutæ grauiq; quæ requirantur.

Virtus vitiúmq; cuiusque facultatis à temperie ipsa exoritur.

Eodem modo neq; acuta naturaliter vox, sine angustia faucium, nec grauis, sine latitudine fieri potest. Angustia igitur ab insita atq; innata frigiditate nascitur: latitudo autem à caliditate. ◦ Porrò cuiusq; facultatis virtus & vitium, à temperie ipsa, ceu à causa præcedente, exoritur.

De homine pituitoso bilem vomente. Cap. LXX.

Bilem cur pituitosi nōnulli assiduè vomant.

Vidi equidem hominem, cuius totus habitus pituitam præ se ferebat, quotidie tamē biliosum euomebat humorem. Censui itaq; inspiciūda alui excrementa esse, in quibus minimè apparebat bilis. Quare coniectura quadam comprehendi, eum meatū, qui biliosum humorem egurgitat, non minimā ipsius partem ad imum orificium ventriculi, quod Græci pyloron vocant, effundere, vt in quibusdam animalibus cernitur. Plurimùm itaq; ad eorum quæ latent sensuū cognitionē cōducit, ea quæ ex sectionis inspectione habetur peritia, operationúmq; atq; vtilitatū invētio.

Quomodo cognoscantur ægrotantia corpora. Cap. LXXI.

Ægrotātes particulas dignoscendi ratio.

Vbi igitur iam corpora ægrotāt, ipsorum partes quæ quidem subiiciuntur sensui, sunt dignoscendæ ex eorum quæ insunt eis secundum naturam permutatione, in magnitudine, colore, figura, numero, situ: & ea quę est secūdum duritiem, mollitiem, frigiditatem, & humiditatem, differētia. Quæ autem visum effugiūt, ex operationum læsionibus, aut iis quæ excernuntur, aut dolori-

bus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibusdam, vel omnibus.

De signis patientis cerebri. Cap. LXXII.

Cerebri morbi quo modo dignoscendi.

Igitur cerebri ægras dispositiones, aut ex desipientiæ speciebus, aut sensuum, aut imaginationum læsionibus, aut actuum qui secundum electionem fiunt, aut ex iis quæ excernuntur per palatum, vel nares, vel aures, aut ex dolorũ, qui ei eveniunt, differentiis, cognoscere oportet.

Signa cordis patientis. Cap. LXXIII.

Cordis morbi unde noscãtur.

Quæ verò in corde fiũt, ex difficilis anhelitus speciebus, & tremulis motibus, qui ipsi contingunt, & pulsibus quoq; eius & arteriarum, & ex iræ excandescẽtis celeritate vel tarditate, & ex febribus, & refrigerationibus, & in colore differẽtus, eisq;, quibus conflictatur, doloribus.

Signa patientis hepatis. Cap. LXXIIII.

Hepatis affectus unde sint cognoscendi.

Quæ in hepate fiunt, ex defectu humorũ atq; abundantia, & ad id, quod præter naturam est, eversione, & colore malo. Sed et ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus, nõ modò his qui in eo ortum habent, verùm & ex illis, qui consortij lege proveniunt: vt per aliquam difficilis respirationis, aut etiam tussis speciem.

Signa patientis ventriculi. Cap. LXXV.

Ventriculi affectus quo pacto deprehendẽdi.

Sic & ventriculi affectus agnoscitur, vbi in cõctione, & appetitu humidi vel sicci alimẽti, vel superfluitatũ excretione, delinquitur. Nec secus ex singultibus, eructationibus, nauseis, vomitibus, & ipsis eorum quæ vomuntur, speciebus.

Signa patientis thoracis. Cap. LXXVI.

Thoracis affectus unde sint dignoscendi.

Thoracis dignoscũtur affectus ex spirãdi difficultatibus, tussibus, & dolorib. qui in ipso fiũt, & ex eorum quæ cum tussi expuuntur, differentia. Sic & asperæ arteriæ ægritudines; spirationes difficiles, & tusses, & dolor in loco, & quæ expuũtur, & vocis offensiones ostendũt. In vniversum autem, ex tumore, dolore, operationũ læsione, & excrementorum differẽtia, omnium partium affectus noscuntur. Tumores igitur præter naturam, in inflammationibus, scirrhis, atque iis quæ vocantur œdemata, explorandi sunt.

Dolor quid indicet.

Dolor autem, quemcunque obsederit locum, aut solutam continuitatem, aut subitam alterationem, indicat.

Solui vnitas quot modis possit.

Soluitur autem continuitas incisione, exesione, fractione, & tensione. Alteratur verò substantia à caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate.

Operatio tripliciter læditur.

Tripliciter autẽ læditur operatio: aut quia debiliter, aut quia vitiosè, aut quia nullo fit modo.

Excretorũ differentia.

At verò quæcunque excernuntur, nonnulla quidem sunt velvti partes locorum patientium, nõ nulla verò ceu excrementa. Etenim quæ in ipsis naturaliter cõtinentur, singula propriam facient indicationem.

Signa futuræ ægritudinis. Cap. LXXVII.

Eorum autem indicia, quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formam habẽt inter ea quæ sanis & ægrotantibus accidunt. Siquidẽ sanis omnia secundum naturã insunt: præter naturam verò ægrotantibus, quatenus ægrotãt. In confinio autem horum, indicia neutrorum cõsistunt.

Morbũ futurũ signa indicãtia ex neutrorũ genere existunt.

Quocirca dispositiones corporum, quæ casura in morbum videntur, sunt ex neutrorum genere, simulq; etiam quæ ipsa indicant signa. Primò siquidem hæc sanitatem ostendunt, secundò autem ægritudinem. Ac proinde eadem signa secundum habitudinem, quæ ad aliquid est, neutra & insalubria dicuntur: quæ quidem præsentem dispositionem ostendunt, neutra: quæ verò futuram præmonstrant, insalubria. Eadem verò ratione, & quæcunque ægrotãtibus signa salutaria apparent, dicẽtur quidem salubria, quia futuram sanitatem ostendunt: ægra autem, quatenus præsentem indicant ægritudinem. Nec in ambiguo est, quòd quæ sunt vtrorumque indicatiua, neutra dicantur, secũdum vnum quoddam neutrius vocabuli significatum.

Ægritudinẽ futuram indicantium signorum natura duplex.

Quum igitur eorũ signorum quæ futuram ægritudinem indicant, duplex sit differentia, prius ea pertractemus, quæ quãtitatibus, vel qualitatibus, vel temporibus, non autem propriis speciebus, ab eo quòd secũdum naturam, evariant: velvti ciborum appetẽtia intenta, vel dissoluta, vel quæ non seruat consuetum tempus, aut quæ ad edulia nõ vsitata fertur. Ad hoc etiam genus pertinent excretiones cibi superfluitatum, quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores existunt. Sic humidiorum excrementorum vel defectus, vel præter consuetudinẽ abundãtia, aut in colore, aut in cõsistentia varietas, aut in excretionis tempore. Præterea vigiliæ plures, somniq;: aut nõ cõsueto tempore obiti. Eodem modo potus pluris aut paucioris, calidi aut frigidi insolens appetitus, venereorũmq; immodica aut intempestiua concupiscentia. Ad hæc plures aut pauciores sudores his qui sunt opportuni, & ad motus torpor: vel si moueri tẽtauerint, tarditas, exolutióve insignis. Huc pertinet menstruorũ suppressio, vel immodica, aut diminuta evacuatio. Similiter de fluxu hæmorrhoidũ est destinguendũ. Quòd si nõ eadẽ quæ prius ex cibo potuq; voluptas capiatur, est futuræ ægritudinis signum: quemadmodum hebetudo mentis sensuũq; minimè naturalis aut obliuio insolita, somnive turbati imaginibus.

Morbos futuros prænũciãt quæ à naturæ ordine recesserunt.

In summa verò, quæcunq; secundũ naturam inerãt, hæc quidẽ supra modũ auctã, hæc verò imminuta, hæc tẽporibus quibusdã, aut qualitatibus, aut quãtitatibus immutata, futuros morbos prænũciant. Porrò morsus ventris, vel in ore ventriculi, vel in aliquo intestinorũ, aut quum aluus subducitur, aut quum vomitus excitatur, aut quum mingitur, siue alius aliquis dolor mediocris, ex genere quidem existit eorũ quæ præter naturã: non tamẽ qui sic se habent, ægrotare dicũtur: sicvti nec qui capite grauantur, aut dolent, aut vigilant: quum nondum solitæ ipsorum impediuntur operationes. Hic siquidẽ in huiuscemodi operationibus terminus est. Atque idcirco in eo quod ad aliquid, eandem dispositionem ægram atque neutram dicemus. Nam pro vigore potentiæ, quæ vel facilè sustinet, vel vincitur, vnaquæque ex his quas antea diximus, vel morbus est, vel dispositio neutra. Sic & quæcunque in sensibus, non in eo quod magis aut minus invicem differunt, sed toto genere sunt præter naturã, signa morborum existunt, quandiu modica fuerint, ac nondum sufficiunt hominem à consuetis operibus amouere. Ea autem contingunt, vbi sensus ipsi circa sensibilia propria palàm hallucinantur.

Signa corporũ ægrotantiũ. Cap. LXXVIII.

At quæ iã in ægrotantib. signa videntur, nonnulla

Signa salubria. Signa perniciosa. nulla quidem salutem, nonnulla mortem portēdunt. Ac prima sanè salubria: secunda verò genere quidem ægra, secundum speciem autem, perniciosa dicuntur. Sumuntur autem, vt dicamus vniuersaliter, ex operationum virtute ac vitiis: secūdum partem verò, ex particularium operationibus: quarum genera prius diximus. Porrò excre- *Excrementa quid indicent.* menta, quandoquidē coctionis & cruditatis signa continent, fieri nō potest quin omnino significent, aut naturam materiei, aut materiam naturæ, aut neutrum alteri dominari. Salubria igitur signa dicentur, superante natura: insalubria verò, deuicta. Neutra autem, quæ pugnas habēt æquales. Cæterùm quæ manifestam coctionē indicant, ex salubribus sunt: sicuti quæ cruditatem, ægra. Quæ verò neque coctionem nec cruditatem, ex neutrorum natura existunt. Sunt verò & neutra, quæcunque nunc quidem hoc, nunc verò contrarium significant: veluti denigrati digiti. Ac ta- *Decretoria accidentia.* lia sanè sunt decretoria accidentia.

De causis salubribus, insalubribus, atque neutris. Cap. LXXIX.

Quoniam verò causarū hæ quidem salubres, hæ autem insalubres, hæ denique neutræ: primùm de salubribus disseremus. Cæterùm quandoqui- *Salubrium causarum differentia duplex.* dem nonnullæ earum conseruatrices, nonnullæ effectrices existunt: suntque & tempore & dignitate priores conseruatrices, ab illis nobis est auspicandum. Quum igitur non vnum tantùm sit sanum corpus, sed plura, in eorū singulis propria erit causa conseruatrix. Siquidem omnis causa, in eo quod ad aliquid, est. Hic igitur denuò sumēdum initium ab optima corporis constitutione: & quæ illi salubria sint, considerandum. Eorum autem inuentionem ipsius rei natura indicat.

Quot modis alteretur corpus. Cap. LXXX.

Conseruatrices causæ quot sint. Secundum quot igitur corpus nostrum alteratur modos, tot causarum conseruatricium genera habebit: quas liquet etiam correctrices existere. Alteratur autem corpus, à nonnullis quidem *Corpus necessario alterantia quæ sint, & quot numero.* necessariò, à quibusdam verò non necessariò. Necessariò enim alterant, quæ nulla ratione euitari possunt: non necessariò autem reliqua. Nam aërem quidem ambientem semper attingere, comedere, bibere, vigilare, & dormire, est necesse: ensibus autem, & exitialibus feris occurrere, non item. Quare iuxta primum causarum genus versatur pars corporis conseruatrix, circa secundam autem minimè. Quot igitur sint ea quæ ex necessitate corpus alterant, distinguentes, proprium in singulis eorum causarum salubrium genus inueniemus. Inest igitur vnum ex ambientis aëris adhæsu. Alterum, ex motu & quiete totius corporis, & singularum particularum. Tertium, ex somno & vigilia. Quartum, ex his quæ assumuntur. Quintum, ex iis quæ excernuntur & retinentur. Sextum, ex animi affectibus. Ex his itaque necesse est aliquo modo affici corpus. Ab aëre quidem *Aër cur nos afficiat.* ambiēte, quia vel calsit, vel frigefit, vel exiccatur, vel humectatur, vel secundum horū patitur coniugationem, aut in tota alteratur substantia. Ex *Motus. Quies.* motu verò & quiete, quum vtraque modū excesserint, aut calfactum, aut frigefactum, aut humectum, aut exiccatum, vel aliquid secundum ho- *Somnus.* rum patiens coniugationem. Sic & ex somno & vigilia ipsum pati est necesse, iuxta eandem ra- *Vigilia. Animi affectus.* tionem. Præterea & ex animi affectibus, & ex iis quæ assumuntur, aut excernuntur, aut retinētur. Hęc siquidem omnia, partim quidem euidenter, partim verò per alias causas medias, alterāt cor- *Salubrium causarum materiæ quæ sint.* pus, & sanitatē corrumpunt. Omnia igitur nunc dicta genera, mâteriæ quædam sunt salubriū causarum. At vsu opportuno adhibito, causæ fiunt cōseruatrices, atque salubres: si verò à modo aberrauerint, redduntur insalubres. Quocirca singulę earum rerum, quandoque salubres, quandoque insalubres sunt, quū ad aliquid referantur. Quippe vbi motum corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, ociū verò insalubre existit. Quum verò eget quiete, ocium salubre est, insalubris autem exercitatio. Eodem modo de cibis & potibus, ac de aliis omnibus statuendū. Horum autem singula, quando vt necessitas corporis exigit, cum mensura, & opportuna qualitate adhibentur, salubria fiunt. At quum citra omnem necessitatem, ac præter modum afferuntur, insalubria. Itaque hæ sunt circa salubre & insalu- *Intentiones circa salubre insalubreque, sunt qualitas exiguorum & quantitas.* bre intentiones: rei scilicet, quæ adhibetur, qualitas, & quantitas. Non est autem rationi consonum, etiam temporis occasionem, quæ in iis quę dicta sunt, continetur, velut tertium aliquod ab eisdem diuersum, introducere. Nam si tanta & talis re allata egeat corpus, nemini dubium est quin etiam in tempore opportuno afferatur. Siquidē *Occasio temporis.* inde temporis occasio est nata, quòd fluxile & transmutabile mortale corpus quum sit pro modo transmutationis, alia alio tempore auxilia postulet. Optimæ igitur corporis cōstitutioni, quū circunfusus aër optimè temperatus fuerit, omnium earum rerum, de quibus nuper sermonem fecimus, quantitas moderata conueniet. Quum verò aër à temperie recesserit, tantùm illas à mediocritate euariare oportet, quantus fuerit aëris ab optima temperatura recessus. Hi verò medio- *Mediocritatis termini in iis quibus vti corpus debet.* critatis termini existunt: in aëre quidem ambiente, vt neque horreat propter frigus, nec sudet propter æstum. In exercitiis autem, quum primùm lassari cœperit corpus, confestim quiescere. At in cibis, coctionis perfectio, & excremētorum modus, in quāto & quali cōueniens. Aequalis verò in his quodāmodo est coctione appetitus. Opti- *Natura optima appetit tantum, quantum concoquit.* ma quippe natura, quantū appetit, tātùm etiā cōcoquit. Sic & somno modū ipsa natura præfinit iis, qui optimam corporis constitutionem sortiuntur: nam hi tunc à somno excitantur, quum corpus ampliori quiete nō eget. Quumque talem victus rationem adhibuerint, nullum est in eorū excrementis delictum, quæ vel per ventrem, vel vrinæ meatum, vel per totum corpus vacuātur. Liquet igitur ipsos cauere debere ab immodicis animi affectibus, ab iracundia videlicet, tristitia, furore, timore, & inuidia. Hæc siquidem alterāt, atque à naturali statu corpus immutant.

De venereis. Cap. LXXXI.

Venus quatenus sit salubris. Venereorum verò iuxta Epicuri sententiam, nullus est vsus salubris. Re vera autem confert, si tantum interualli in eorum vsu adhibeatur, vt nec resolutio aliqua percipiatur, & ipse seipso homo quodammodo leuior factus, ac melius spira- *Venereis vsus aptus quod sit.* re videatur. Tempus autem ad vtendum opportunum, quum in omnium rerum circunstantium

exquisita mediocritate corpus fuerit constitutũ, vbi scilicet nec supra modum plenum, nec vacuũ extiterit: aut in calore, aut frigore, aut siccitate, aut humiditate excesserit. Quòd si aberrare contigerit, paruus sit error. Melius autem illi calefacto magis quàm frigefacto, & pleno quàm vacuo, & humecto potius corpore, quàm exiccato, vti venereis. Horum autem singulorum quæ dicta sunt qualitas, in * optima corporis constitutione est eligẽda: exercitij quidem, in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur, ita vt non alię quidem vltra modum fatigentur, aliæ verò citra. Cibi autem & potus optimam habeant temperiem. Eadem in reliquis etiã est ratio habenda. At si ab optima constitutione aliquod defecerit corpus, non autem vehementer, & hæ quæ ipsius sanitatem conseruant causæ, ad proportionem mutabũtur. Sed quum multa sint huiuscemodi corpora, per singula genera est seorsum dicendũ. Quod igitur in partium similarium temperie euariat, instrumẽtariarum autem partium seruat cõmensurationem, duplicem habet salubrium causarum formam: alteram quidẽ earum quæ ipsius conseruant temperiem, alterã verò earum quæ ad optimam transferunt. Quæ itaq; ipsius temperaturam conseruant, tantùm à causis optimè temperatæ naturæ distabunt, quã tùm & totius corporis tẽperatura ab illa euariabit. Calidiora siquidem corpora, calidiorem victus rationem postulant, frigidiora autem frigidiorem, sicciora sicciorem, & humidiora humidiorem. At secundum coniugationem, calidiora & sicciora, calidiorem simul atque sicciorem: eadem in reliquis quoque coniugationibus proportione seruata. Rectè siquidem causarum vtetur materia, qui naturales earum potẽtias agnouerit: videlicet quòd motus, alimenti penuria, vigiliæ, excretio, & omnes animi affectus, corpus exiccant: at quæ his contraria existunt, humectant. Ita verò & calfacientia, & refrigerantia vitæ instituta, & ciborum, ac potuum, vtq; simpliciter dicam, omnium quę corpori afferuntur, materias quis noscens atque potentias, salubribus vtetur causis, similia similibus adhibendo, si quidem eandem in qua acceperit, seruare corporis temperiem sit animus. Quòd si permutare, atq; ad melius eam traducere studeat, alterum est hic salubrium causarum genus, his quidem quas nuper diximus, contrarium: æqualiter verò declinãs ad alterã partem à bene tẽperatis & medijs, quæ optimis naturis cõueniũt. Calidior siquidẽ & siccior temperatura, à calidioris ac siccioris victus ratione, ad exactissimum bonę temperaturæ habitum non transfertur. At talium erit vsus necessarius, quæ tantùm eis quæ probè temperata existunt, frigidiora atq; humidiora sint, quantùm & natura naturam, in caliditate & siccitate superabat. Nam tale causarum genus insitas corrigit intemperantias: alterum verò de quo suprà diximus, temperaturam conseruat. Est autem vtriusque vicissim apud medicos vsus necessarius. Nam quum plurimum suppetit ocij, corrigere oportet, ac sensum ad meliora transferre. Neque enim natura patitur repentinas alterationes. Hominem autem occupationibus necessarijs districtum, in eodem præstat habitu conseruare. Porrò quę similem habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egent procuratione: dissimili, quæ dissimilem.

Optimè constituta natura omnia requirit mediocria.

Exiccantia corpus quæ sint.

Similia similib. esse adhibenda, dum seruare corporum temperamenta est animus.

Intemperantia quando ad melius sint traducenda, & quando sic conseruanda.

De causis salubribus partium Instrumentalium. Cap. LXXXII.

Instrumentariarum autem partium causę salubres, quatenus & hic ab optima cõstitutione delinquitur, ita & inuicẽ distabunt. Alię nanq; sunt salubres erroribus qui in formatione cõsistunt: aliæ iis qui in magnitudine, vel numero, vel positu. In formatione igitur plures contingunt errores: nã & figura partis, & si qua in ea cauitas est secũdum naturam, vel meatus, vel orificium, vel asperitas, vel lenitas, si quidem parum à naturali symmetria recesserint, salubrium corporum retinent appellationem: si verò amplius, insalubriũ. Quòd si tantus fuerit recessus, vt operationi afferat detrimentum, iam ægrotare dicentur. Secundum quantitatem autem, excessus atq; defectus ad easdem ducit differentias. In numero verò, siue vna, siue plures, quæcunq; ex similaribus partibus fuerint, aut deficiũt, aut superabundent. Ex hoc genere etiam sunt, quęcunque in nobis substantiæ pręter naturam consistunt. Reliquum est aliud genus, quod ad situm cuiuslibet simplicis attinet partis, in quo et ipso quatuor sunt omnes differentiæ. Prima quidem, quę optima existit. Secunda, quæ parum euariat, ob idq; salubre adhuc efficit corpus. Tertia, quæ insalubre, quãdo amplius à modo recesserit. Quarta, quæ iam ægrum recessu plurimo reddit. Quæcunque igitur partes in figura delinquunt, velvti quę blæsæ, varæ, & obliquæ appellantur, hæ, quum fœtus nuper natus atq; tenellus est, formatione & ligatura, ad naturalem habitum traducuntur. At si iam aucto infante, ad duritiem peruenerint, emendari non possunt. Si errores quidem qui ad cauitatem attinent, quum adhuc augeri perseuerãt, correctionem admittant. Quum autem iam ad vltimum peruenerint, nullus est remedio locus. Cauitates igitur quiete atq; alligatione paruæ redduntur: magnæ verò, partium operatione, & retentione spiritus. Sic & quæcunq; foramina, oráq;. Et quidẽ quæ naturalem magnitudinẽ partes exuperãt, quiete, ac cõmoda ligatione, minores reddũtur: augẽtur aũt & naturali motu, & frictione moderata, & quibuscũq; alijs plus sanguinis cõciliare valẽtibus. Deficiẽtes aũt partes, quęcunq; ex sanguine duxerũt originem, corrigi quidem nõ est impossibile. Quæ verò ex semine, propemodum impossibile existit. Licet tamẽ aliquãdo loco earum alias facere, quæ vsum haud dissimilem præstent. Earum verò omniũ natura opifex est, medicus aũt minister. Porrò quæ numero excedũt, iis ablatio, causa salubris existit. Inspicere verò oportet, in quibus id fieri possit. Nam si impossibile appareat, transponere tentandũ est. Eadem est & eorum, quæ in situ vitia sunt, emendatio. Nec verò in ambiguo est, quòd duo sępius aut tria vitia, eandẽ possunt partẽ cõprehẽdere. Reliquũ est id morbi genus, q. similarib. & instrumentalibus partibus existit cõmune, vnitatis diuortium.

Errores in formatione, quos implicitos consistere possunt.

Partes ex sanguine ortas posse corrigi si deficiant: ex semine autem ortas, vt instaurentur, esse ferè impossibile.

Naturã esse opificem generationis particularum.

Medicus naturæ minister.

De causis salubribus ceu ad eos, qui morbo tenentur. Cap. LXXXIII.

Salubrium causarum, aliæ quidem occurrunt

in

*intẽperiei iam genitæ: aliæ illi quæ in generatione cõsistit: aliæ illi, quę futura est. Igitur harũ quę sunt postremę, hę quidẽ in præseruatiua artis parte cõtinentur, hæ verò in salubri. Primæ aũt illæ inter oẽs, in curatiua tantũmodo: at illę quas inter vtrasq; collocauimus, in præseruatiua simul & curatiua. Siquidẽ factã iam ægritudinẽ curare oporteteam verò quæ nondũ adest, sed futura est, ꝓhibere ne fiat, ab ea quę est in corpore dispositione. Eius aũt quę adhuc fit, q̃d quidẽ factũ est, curare expedit, q̃d verò futurũ, prohibere ne fiat. Prohibebit aũt, sublata ea dispositione, quã seq. morbus natura est aptus. Talis etenĩ dispositio, causa antecedẽs dicitur. At facta iam ęgritudo curabitur, soluta ea dispositione, à qua primum læditur naturalis functio. Quã sanè ipsam dispositionem, morbi causam vocamus.

De communissima intentione curatiua.

Cap. LXXXIIII.

Curationis scopus.

Curatio verò vnũ pręcipuũ cõmunissimũmq; habet scopũ, nẽpe tollẽdę dispositioni contrariũ. Ex hoc siquidẽ genere sunt causæ illæ oẽs, quę sanitatẽ efficiũt: particulatim verò, ex vniuscuiq; dispositioni cõtrariis. Calido igitur affectui, causa frigida cõtraria existit, frigido aũt calida: eadẽq; in cęteris ꝓportione. Etenĩ si omne immoderatũ præter naturã est, moderatũ verò secundũ naturam: necesse est omnino, vt immoderatum ab immoderato cõtrario, ad mediocritatem trahatur. Cæterùm secundum potentiam, non secundum imaginationem, calfaciens refrigeránsq;, & alia id genus, sunt accipienda. Fingamus itaq; in humoribus putrescentibus febrem accẽdi. Indicatio in huiuscemodi affectu, est evacuatio simul et alteratio: hæc quidẽ, quæ putredinem finiat, manente adhuc substantia: evacuatio verò, quæ totam ex corpore substantiam putrem educat. Sed dicta qnidem alterationis species, concoctio existit. Evacuationes autem fiunt, & per sanguinis emissionem, & clysteris vsum, & per venæ vias, atq; eam quę per cutim fit transpirationem: ac præterea per eam quæ fit ad partes oppositas attractionẽ, atq; ad alias propinquas derivationem. Nam & ad hoc ipsum genus pertinet citare menstrua, hæmorrhoidésq; aperire, ac deniq; expurgare per palatum & nares. In vniuersum autem, si vnamquamq; prius effectricem causam resciderimus, dein verò ad illam quæ ab eadẽ causa facta est, ægritudinem accesserimus, causarum salubrium inventionẽ habebimus. At secundum compositas intemperies, ex simplicibus compositio commõstrabit salubria præcepta. Etenim si decem quidem gradibns ad caliditatem maiorẽ ea quæ naturæ cõveniat, labatur corpus, septem verò ad siccitatem maiorem, tunc salubrem causam in huiuscemodi affectibus esse oportebit, decem quidem gradibus frigidiorem, septem verò humidiorem. Quòd si particula affecta in penitioribus locis sit sita, machinari oportet insuper tale remedium salubre. cuius vis nequaquã in itinere antea exoluatur. Si itaq; calidius esse oportuerit eo quod est moderatũ, non solùm tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, sed vltra eandẽ mensurã tantùm adiiciatur, quãtùm ex situ, vt pertingere possit ad locum patientem,

Immoderatum omne est præter naturam.

Febris putridæ indicatio duplex.

Alteratio putrium humorũ cõcoctio est.

Evacuationum species.

**Sectus in alto situ, vehementiorum medicamentorum vim requirere, quã ex sua ipsi natura postulent.*

sit necessariũ. Si verò frigidius, nõ simpliciter tantùm frigiditatem oportet augere, sed & materia quoq; prius animadvertenda est. Si enĩ crassa sit, non admodũ poterit penetrare ad profunda: sed potius contrariũ præstabit effectũ, spissando superficiem, atq; densando. At si tenuioribus partibus constet, poterit sanè plurimum subire ꝓfundum. Idem in humectantibus atq; exiccantibus accidit, in quibus crassitudo & subtilitas partiũ substãtiæ inspicienda venit. A situ itaq; loci, invenit indicatio salubre remediũ. A formatione aũt & situ simul, quãdo effluxus sensibiles, atq; ad alium locũ foraminib. patentes habuerint, aut his omnino caruerint. Quos enim effluxus ad principales efferri partes cognouerimus, avertemus, atq; ad illas impellemus, quę minimè principatũ obtinent. Porrò causarum quæ intemperaturã efficiũt, curatio fit per evacuationem. Nam ipsæ intemperaturæ, sola alteratione sanantur.

Avertẽdos effluxus esse à partibus principalibus, ad ignobiliores.

Curatio solutionis continui in parte carnosa. Cap. LXXXV.

Vnio in partibus instrumentariis solutis est impossibilis.

Cõtinuitatis aũt solutionis curatio, intentionem quidẽ habet vnionẽ, quæ in partibus quidẽ instrumẽtarus impossibilis est, in similaribus verò non semper possibilis. Quandoq; verò, sicvti in carnosis, sanitas cõglutinatione perficitur. Ipsam verò antecedit, si vulnus maius extiterit, partiũ applicatio distantiũ, quæ ex formationis genere existit. Vt aũt hęc ipsa firma & stabilis fiat, alligatio cogens in vnum, & fibulæ & suturæ vtiles sunt. Coalescere autem facit ea quę distant invicem, ac pristinam restituit vnionem, ipsa natura. Nostrum verò opus est, primò quidem applicare extrema distantiũ partium: secundò autem, quæ in vnũ coacta sunt, sic cõseruare. At tertiò, cauere ne quid labris intercidat vlceris. Quartò deniq; ipsam partis substantiam conseruare salubrem, id quod per mediocriter exiccãtia fiet. Hęc igitur est solutę continuitatis curatio, quum ipsa sola seorsum in carnosa parte consistit.

Vnionẽ carnis solutæ, quæ præcedant.

Vnionem præstat natura.

Solutæ partis substantiã conseruare mediocriter exiccantia.

De solutione continuitatis in osse.

Cap. LXXXVI.

At fractio est in osse cõtinuitatis divortiũ: q̃d quidem quantùm ad intentionẽ primã, insanabile est: quò verò ad secundã, quodãmodo recipit curationẽ. Prima igit intẽtio est coalitus partiũ, qui ob ossis duritiẽ fieri non potest. Secũda, alligatio, quæ fit callo supernato partes fractas circumligãte. Calli aũt generatio, quã quidẽ ex materia & à natura fit, est & ad alia cõmunis. Quatenus vero formã ossi vicinã habet, ex eiusdẽ fit alimento. Molle verò & puerile os coalescere potest, sed perrarò fit talis affectus, qn associetur alteri. Magna enim ex parte adiacẽtes musculi, vnà cum corporibus aliis, per fracturã ossiũ patiuntur. Quocirca & curationis intentio orit duplex: quarũ altera quidem circa ossa, altera verò circa corpora adiacẽtia versatur. Quum igitur fracturę sanitas, callo adveniente fiat, ad huius autẽ generationem, proprii ossis alimenti superfluitatẽ naturæ suggerere oporteat, quæ quidẽ superfluitas in qualitate & quantitate debet modũ seruare, talis certè victus ratio adhibẽda est, quę influxurũ ossibus sanguinẽ tantũ ac talem præparet, qualis & quãtus generãdo callo sit opportunus,

Fractura quod pertinet ad intentionem primam, est incurabilis.

Calli generatio

Ossa puerilia coalescere posse.

Fracto osse simul affici musculos.

Fracturæ sanitas fit callo adveniente.

Fractura qualis victus ratio conveniat,

De punctura nerui & tendonis.
Cap. LXXXVII.

Punctura nerui, cur ad excitandam cõvulsionẽ sit prompta.

Puncturæ curatio.

Nerui verò & tendonis pũctura, ꝓpter sensus vehementiã, & quoniã hæc pars principio continuatur, prõpta est ad excitandã cõvulsionem neruorũ: ac tum præsertim, quũ nil extrorsum expirat, obcęcato cutis vulnere. Aperiendũ est igitur, atq; exiccandum substãtia tenui, quæ vsq; ad ima nerui oblæsi posſit descẽdere. In simplicib. igitur huiuscemodi affectibus, salubriũ causarũ forma talis existit. In cõpositis verò cõplicat vlceribus, prima quidem cauitas: quæ nõ differẽtia vlceris, sed est alterius ægritudinis genus, in quo facta est substãtię iactura. Curatio aũt in morbo duplici, duplicẽ exigit intẽtionẽ. Nam cõtinuitatis solutio, vnitate: substãtiæ aũt iactura, generatione indiget. Quòd aũt primò quidẽ hunc affectũ oporteat sanare, ac dein vnitatẽ restituere tentare, ipsa natura rerũ nos docet. Vbi verò repletum vlcus iam fuerit, ad æqualitatémq; perductũ, cute inducendum est: id quod si fieri nõ posſit, saltem carne quæ cuti vicina sit, cõmuniendum. Est aũt huiuscemodi, quæ & sicca, & calli similitudinem præ se fert. Ad cicatricẽ igitur inducendam, necessaria exiccantia erunt, ac sine mordacitate astringentia medicamẽta. Sic etsi sordities aliqua fuerit adnata, intentio abstergendi erit. Præterea si inflãmatio aliqua vel attritio, vel scirrhus, vel tumor mollis & laxus, vel intemperies vnà cum vlcere adsint, prius quidem eorum curationi insistendum est, ac dein ipsum vlcus curandum.

Cauitatis curatio vlceris.

Cicatrici inducenda, siccãtia desiderari.

Vlceri si adsit tumor, hic prius curãdus est, quàm succurramus illi.

De speciebus morborum qui iuxta formationem contingunt. Cap. LXXXVIII.

Quod verò ad figuræ permutationem pertinet, in iis sanè qui adhuc crescũt, posſibile est plurimarum partium perversionem corrigere: in eis aũt qui iam sunt aucti, minimè. *Scopus igitur in iis quæ curationẽ recipiũt, est, in contrariũ perversionis adducere. Si verò fractione aliqua nõ rectè conformata, alicuius membri figura vitiata fuerit, cui substãtia callosa innasci præveneri, si quidem hęc adhuc recens extiterit, perfringere os compactũ oportet, ac rursus rectè afformare, deinde callum superinducere.

Perversi membri curatio.

De obstructione. Cap. LXXXIX.

Est verò & obstructio ex eodem morborum genere, fitq; ex crassis & lentis humoribus, vnũ & ipsa scopum habens morbum contrarium, videlicet apertionem. Causæ autem salubres sunt, abstergentia & incidentia medicamenta. Quæ verò fit ab stercore duro, intersepiente intestinũ, obstructio, primùm quidem habebit duritiei remediũ, ex humidis pinguibusq; clysteribus: postea demum ab acribus evacuationem exposcet. Quæ autem à lapide fit in vesica, subitò quidem illius transpositionem requirit: integræ verò sanitatis gratia, incisionem & extractionem. At humiditatis quæ præter naturam continetur sanatio, in *exacta totius evacuatione cõsistit: quẽadmodum etiam in suppuratis. Immodica autem repletio, immodica evacuatione curatur. Quæcunq; igitur in pulmone vel pectore cõtinentur, *educuntur quidem per tusſim, sed à medicaminibus extenuantibus. Quæcunq; verò in hepate, vel venis, vel arteriis, vel renibus: aut per vrinã, aut per *inferiorem ventrem. Sed per vrinã quidem, ab iis quæ vehementer extenuant: per ventrem verò, ab eis quæ attrahendi aut aperiẽdi ora vim habent. Quæcũq; in superiori ventre comprehenduntur, per vomitum: sicuti quæ in inferiori, per subductionẽ. At quæcunq; sub cute, per sectionẽ, vel ignem, vel adurentia medicamenta. Sic aliquando etiam, quęcunq; in aliqua naturali cauitate, vt in thorace. Vt autem summatim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, eius sanationis intẽtio, est ablatio: vel si fieri hæc non posſit, trãspositio. Quæ verò non sunt ex genere pręter naturam, at quãtitate damnantur, in his scopus detractio existit. At inventio eorum, quæ ad ipsorum sanationem perducunt, partim quidem ex affectu, plurimum verò ex ipsis affectis particulis sumitur.

Obstructionis curatio.

Lapidis in vesica curatio.

Pectoris excrementa educi cũ tusſi à medicamentis tenuantibus.

Diuretica qualia esse debeãt.

Caustica in quibus veniãt medicamenta.

De asperitate & læuitate. Cap. XC.

Quæcunq; verò partes, quòd exasperatæ sint, naturalem amiserint habitum, iis læuitas naturalis restituenda est: ossa quidem læuigando, asperam verò arteriam vel linguam leniendo, humidis quæ nihil mordeant, atq; lentorem habeant. At quibuscunq; læuitas inest non naturalis, cognata asperitas revocãda est medicaminib. quæ sufficienter abstergãt, astringãntq; parum. Quæcunq; verò vel obstructiones, vel angustiæ meatuũ, alios morbos sequuntur, eorũ curatio prius est perficienda. Quòd si nonnulla ex proximè dictis invicem complicentur, varias habebunt indicationes. Si igitur in particulam aliquam tãta sanguinis copia confluxerit, vt vniuersæ ipsius venæ intumescant, & distendantur, nonnihilque in spacia vacua & intermedia trãsfundant, huius quidem affectus sanatio scopum habebit evacuationem: aut, vt apertiori vtamur vocabulo, detractionem: quandoquidẽ morbus est immodica partis repletio. Itaq; necessarium est vt superfluitas vacuetur, aut retrocedens, aut per ipsam patientem particulam. Retrocedet aũt, vel impulsa, vel attracta, vel transmissa, vel vno aliquo horum modorum, vel omnibus. Per locum verò patientem vacuabitur, partim quidem manifestè, sensibilitérq;, partim verò resoluta in vapores. Si igitur vniuersum corpus plus ęquo plenum fuerit, per patiẽtem locum minimè vacuare expedit. Nam si scarificationibus, aut sectionibus, sensibiliter aliquid evacuemus, plus ratione excitati doloris attrahemus in partem. Si verò calfacientibus conemur discutere, maior copia caloris vi ad partem trahetur, quàm dispergatur. Quòd si hac in re laboremus, vt retrocedat id quod influxit, corpus quum plenũ sit, non admittet. Vt igitur fieri hæc ambo posſint, in primis evacuare vniuersum corpus oportet, dein autẽ id quod in partem influit, ad contraria loca retrahere. Quod quidẽ vbi fecerimus, prius repellemus à parte, quàm aggrediamur discutere. At quò mitiora præsidia fuerint, eò erit longè aptior vacuatio. A patiẽte verò loco repellemus, astringendo, atq; refrigerando. Quinetiam loca inanita attrahunt ad seipsa quæcũq; repercutiuntur. Vasa præterea, vi medicaminum astringentium corroborata, à se ad alia remittũt. Si igitur superfluum omne hac via retrocesserit, bene

Aspera quibus sint læuigãda.

Læuia quibus exasperanda.

Vacuationem per partem læsam nõ esse moliendã, vniuerso corpore pleno existente.

Inflãmatæ partis curatio, vbi vniuersum corpus est plenum.

Repercusſionẽ fieri per astringentia & refrigerantia.

feres

ſe res habet. Si verò aliquid fuerit retentũ in parte, id lentum & craſſum eſſe, ob idq; ægrè ſolubile, conÿcere oportet. Poteſt etiam, vel ſi influens humor non ſit eiuſmodi, effuſus tamẽ eſſe ad intermedia ſpatia: quo tempore evacuãdus eſt per ipſum locum affectum: imponẽtibus nobis particulis ſuperiacentibus ea, quæ repellendi humorem vim habeant. Maximè verò evacuabis quod in ſpatiis iis deliteſcit, et ſcarificationum auxilio, & medicaminum quæ diſcutiendi vim habeant. At quia diſcutientia omnia vires calidas habẽt, effectus autem huius temperaturæ eſt mordere, vbi caliditatis modum exceſſerint: cauẽda ex eis ſunt vehementiſsimè calida, ac tum præſertim, quum patiens locus in ſuperficie cõſtiterit. Neq; enim paruus excitabitur dolor, ſi præter propriũ affectum, inſuper mordeatur. Taceo etiam dolorem omnem irritare fluxiones. Quod igitur mediocrẽ caliditatem obtinet, in hiſce dolorem ſedat, ac multò magis ſi humidũ fuerit. Et quidem quicquid per ſumma hæret, potens eſt id medicamen digerere, * etiamſi validas non ſortiatur ad diſcutiendum vires. Quòd ſi ſummę quidem partes omni noxa caruerint, id verò quod evacuari oportet in penitioribus partibus hæreat, intendendus atq; augendus diſcutientis medicamenti eſt calor: quum dubitandum ſit, ne prius quàm profundas partes attigerit, interim vires amittat. Nec tamẽ ex eo ſuperiores partes aliquem dolorem ſentient, quum omnes vacent affectu. Quare duo hæc ſimul invitant ad calidorũ pariter atque acrium medicaminum vſum, & ſummæ partes quæ tolerãt, & profundæ quę egent. Hanc igitur indicationẽ à ſitu partis deſumebamus. Porrò affectarum partium, in quibus retinetur ſuperfluitas fluxionis, nonnullę quidem rarę, laxæ, & molles natura exiſtunt: nonnullæ autem denſæ, preſſæ, ac duræ. Priores igitur evacuantur facilè: reliquæ autem medicamentis acrius vacuantibus, ac prçterea tenuiores partibus habẽtibus, egent: atq; eò magis, quò profundiorẽ ſitum habuerint. Hæc igitur tibi rurſus ſit indicatio, vna quidẽ à particulæ patientis ſubſtantia, altera verò à formatione & ſitu. Fingamus enim in hepate eſſe proximè dictum affectum, in anguſtis vaſorum finibus, impactis humoribus, qui vel lẽti & tenaces, vel craſsi exiſtant, vel ſuperabvndent: nónne in promptu eſt, primùm quidem craſsitiem vnà cum lentore & tenacitate, cibis ac potibus extenuantibus, ad ſubtiliorũ partiũ ſubſtantiam transferri oportere? Secundò autẽ, non per anguſtos tantùm inviſibileſq; meatus, ſed per latiores etiam, quicquid inibi infeſtũ eſt, evacuandum eſſe? Sunt enim in hepate venæ, non minus amplitudine quàm numero, inſignes. Terminantur autem, hæ quidem in gibbis, ad venam cauã: hæ verò in cauis, ad portam. Vnde haud difficilè tibi futurum eſt, vbicunq; preſsi conſtipatiq; humores fuerint, eoſdem expeditè evacuare: trahẽdo quidem ad ventrem, cum iis quæ attrahendi vim habent medicaminibus, quicunq; ex ipſis, in venis ad caua hepatis pertinentib. aceruati ſunt: ad vrinæ verò meatus promouendo, per cauam venã, quicunq; in venis ad eam pertinẽtibus hærẽt. Eſt & alia indicatio ab hepate ſumpta, velvti à venarũ principio. Nam quum non tantùm ſeipſum regere natura ſit aptũ, ſed largiatur etiam virtutẽ venis: verendũ eſt, ne ſi eius vigor fomentis & cataplaſmatis relaxãtibus exolutus fuerit, & ipſum primum ad proprium opus, & omnes ſubinde venæ, ratione illius, imbecilles reddantur. Quare in curationibus, eius aliqua ex aſtringẽtibus medicamẽtis ſemp miſcere oportet. Sed quoniã in profundo admodum loco ſitum eſt, dubitandum erit, ne adſtringentis medicaminis vis debilitetur, niſi ab aliqua altera ſubtiliũ partium ſubſtantia, qualis aromatũ eſt, traducatur. Melius verò fuerit, ſi & ipſum medicamen aſtringens, etiam aromaticum fuerit. Nam ſi duas habuerit natura inſitas qualitates ac poteſtates, valentius operabitur, ita vt evacuet quidem quod præter naturam in ipſum membrũ confluxit, ſeruet autem humorũ modum cõvenientẽ naturæ. Explorandũ itaq; eſt, num quid ab humoris confluentis qualitate, temperies eiuſdem membri ſit alterata: vt hanc ipſam curantes intemperiem, ſanitatẽ parti reſtituamus. Curabimus aũt, cõtrariã ex adverſo afferẽtes qualitatẽ: quantùm vnũquodq; calidius aut frigidius redditũ eſt, tantùm refrigerãtes, aut calfacientes. Quare & hîc rurſus agnoſcẽda eſt ipſius ſecundũ naturã temperies.

Diſcutientium quæ vehementiſsimè calida ſunt, in quibus ſit vſus cauendus.

Dolor omnis fluxionet excitat.

Diſcutientium calorem intendendum eſſe, vbi humor vacuãdus in penitioribus partibus hæret.

Partiũ quæ nõ vacuentur facilè, & quæ acriora medicamẽta deſiderent.

Hepatis obſtructi curatio.

Hepatis caua & gibba, quæ parte vacuanda ſint.

Hepar venarũ principium.

Hepaticis medicamẽtis aliqua ex aſtringentibus admiſcenda eſſe, & quæ aromaticã vim obtineant.

Intemperies eſſe per cõtraria curandas.

De morbo ſecundum numerum. Cap. XCI.

Quibus autem aliqua particula deficit, in iis quidem ſcopus eſt efficere alteram, ſubminiſtrando naturæ, eo quo diximus modo. Quibus autem redvndat, hanc reſecare oportet aut ſcalpello, aut igne, aut cauſtico medicamine. Hæc igitur omnia ſanare * fermè poſsibile eſt: at generari nõ omnia poſſunt. Quædam verò ſunt, quæ etſi generari nequeant, pro ipſis tamen licet alterum ſubſtituere: quemadmodũ oſſe ex toto ſublato, carnoſum quẽdam callum inducimus, qui proceſſu temporis duriorẽ naturam contrahit, quũ ab initio carnis imitaretur ſubſtãtiam. Vbi verò parte quacunq; ſublata, neq; eandem ſecundum ſpeciem ſubſtantiam, neq; ſimilem efficere poſſumus, tertius nobis ſcopus eſt, invenire decorem quendam quemadmodum in mutilationibus.

Redvndantes partes reſecarò tripliciter poſſe.

Mutilis membris arte conciliandũ eſſe decorem.

De morbo ſecundum magnitudinem. Cap. XCII.

Communicat autem hoc genus totum cum eo quod ad magnitudinẽ pertinet. Nam quodcunque ex eo eſt ſecundum naturam, illi propinquũ exiſtit. Id verò tantùm ſeiunctum eſt, quod inter minimè naturalia cõnumeratur. In quo quidem prima intentio eſt ablatio. Secunda verò, ſi illa ſit impoſsibilis, tranſpoſitio: quemadmodũ in ſuffuſionibus. Quęcunq; aũt non integris partibus, ſed earũ tantùm particulis, aut deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refectio quidem, vel generatio, in iis quæ deficiunt: ablatio verò & abolitio, in his quę ſuperabvndãt, ſcopus eſt. Quare neq; in ipſis altera intentio, neq; medicaminũ forma eſt diuerſa.

De morbo ſecundum ſitum. Cap. XCIII.

Sed iam veniendum eſt ad reliquum ſalubrium cauſarum genus, quod ea corpora emendat, quæ in ſitu ſunt vitiata: velvti luxationes, & in ſcroto inteſtinum. Quæ ſanè vitia contingũt, partim ex violenta tenſione atq; impulſu, partim

Luxationum cauſa & curatio.

ex dilatato continente, vel rupto. Quare modus etiã curationis est duplex: alter quidẽ ad oppositam partem ei * ad quã facta est permutatio, intendendo, & pellendo: alter verò, id quod continet, firmius solidiúsq; reddendo.

Præseruatiuarũ causarũ differẽtia triplex.

De causis præseruatiuis. Cap. XCIIII.

Porrò eorũ quæ præseruatiua dicũtur, triplex secundũ genus differẽtia existit. Prima quidẽ, hominis qui integra fruitur sanitate. Secunda verò, eius qui non integrè valet. Tertia deniq; eius qui iam ægrotat. Primũ igitur genus ad salubrẽ artẽ spectat, in duásq; partes diuiditur. Secundũ verò ad præseruatricem pertinet. Tertiũ ad curatiuã. Hoc aũt vniuersum genus præcipuè circa humores versatur, quos neq; lentos oportet esse, neq; crassos, neq; aquosos, neq; plurimos, neq; vehementer calidos aut frigidos, neq; mordaces, neq; putredini obnoxios, neq; veneni naturæ affines. Nam vbi aucti fuerint, generãt morbos. Augentur verò nonnunq̃ eadẽ ex causa, quæ ab initio eos generauit. Illud aũt plerũq; accidit, vt sua alteratione inficiãt illos, q̃ sunt in corpore humores. Scopus verò & horũ curationis duplex existit: alteratio scilicet, & evacuatio.

Alteratio humorũ a quib. fiat.

Alterãtur igitũ vel cõcocti à corpore, vel ab aliquibus facultatibus aliis, quæ vim medicamẽtosam sortiũtur. E' quorũ numero existũt ea, quæ adversant exitialiũ ferarũ venenis: quæq; etiã pharmaca virulẽta transmutant.

Evacuationis modus multiplex.

Evacuãtur autem satis calidis medicamentis, purgationibus, clysmis, sudoribus, & vomitibus. Hæ igitur sunt ipsorum cõmunes evacuationes. Propriæ autem, ex locis in quibus coaceruantur, sumuntur. At verò promptius evacuãtur per ventrem, quæcunq; continentur in primis venis superfluitates. Quæ autẽ in iis quæ in hepate sunt, per vrinæ meatus. At quæ in toto corpore, per sudores: sicvti quæ in capite, per palatum, vel nares, vel per vtrũq;. Cæterùm quæ in spatiis pectoris laxioribus continentur, per guttur simul cum tussi: quæ in renibus sunt, vel vesica, per vrinam.

Revulsio fit ad quãmaximè distantia loca. Deriuatio fit ad vicina.

Cõmunis autem in his indicatio est, * revulsio quidem ab omnibus partibus, ad quãmaximè distantia loca: deriuatio verò, ad vicina. Quæcunq; itaq; huiuscemodi curãt dispositiões, causas salubres vocamus: sicvti insalubres eas, quæ adaugent: & neutras, quæ neq; obsunt, neq; iuuãt. Pars igitur artis prçseruatiua talis est.

De illa artis parte, quæ convalescentes reficit, & senibus congruit. Cap. XCV.

Quæ autem reficit atq; restaurat, in convalescentibus atq; senibus locũ habet. Cæterùm quænam horum sit dispositio, & à quibus præcipuè causis ad naturalem habitũ reducatur, in methodo medẽdi explicauimus.

Convalescentium seniúmq; dispositio qualis.

Dispositio igitur talis est. Optimus quidẽ, sed exiguus est sanguis: atq; vnà cum ipso spiritus animalis, vitalisq;. Ipsæ verò solidæ partes sicciores: atq; ob id, earum vires imbecilliores: proindéq; vniuersum corpus, frigidius.

Convalescentes atq; senes reficiendi ratio.

Causæ verò salubres quç hanc emendant dispositionem, vt vno eas comprehẽdam capite, sunt quæcunq; præsentaneum tutúmq; exhibent alimentum. Particulatim autem, in motibus moderatis, & cibis, potibúsq;, ac somnis consistunt. Sunt porrò materiæ motus, vehicula, ambulationes, frictiones, & balneæ. Vbi igitur non parum se ex his profecisse senserint, paulatim se ad consueta opera transferant. Cibos autem assumant, in principio quidem, humidos, concoctúq; faciles, neq; frigidos: in processu verò, eos qui plurimũ alimẽti suppeditẽt. At potus eis opportunus est, vinũ, ętate quidẽ moderatè ꝓvectũ, substãtia aũt purũ, pellucidúmq;: quod scilicet vel subflauum, vel album existat, atq; suauiter olẽs: gustui verò neq; aqueum omnino, neq; aliquam qualitatum insignem aut dulcedinẽ, aut acritudinem, aut amarorem, aut deniq; astrictionem referens.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, lib. I.

INter alias causas quç à cõdenda medẽdi methodo me hactenus dehortatæ sunt, charissime Hiero, hæc fuit vna & præcipua, q̃ frustra me scripturum timerẽ, quum nemo propè dixerim hac nostra ętate, veritatis inquisitioni sit deditus: sed pecuniam, & ciuilem potentiam, & inexplebiles voluptatum delicias, omnes eousq; suspiciant, vt si quis sapientiæ quodvis studium sectetur, pro insano hunc habeant: quippe qui primam ipsam, & verè sapientiam, quæ diuinarum humanarúmq; rerum est scientia, ne esse quidem omnino existimẽt: ac proinde inter eos censeatur optimus, non qui plurimis instrumentis musicis, aut etiam sermone vti philosophico norit, sed qui multos, eósq; maximos calices exiccarit.

Tẽporis sui mores Galenus deplorat.

Sapiẽtia est diuinarũ humanarúmq; rerũ scientia.

Eóq; fit, vt quum ægrotare ij cœperint, medicos advocent locupletes atque, non quidem optimos, sed eos qui adulẽtur ipsis: quiq; & frigidam dabunt, si hanc poposcerint: & lauabunt, quum iusserint: & niuem, vinúmq; porrigent: ac breuiter, quicquid iubebitur, mancipiorũ ritu facient: cõtrà quàm veteres illi medici ab Aesculapio oriundi, qui velvti duces militibus, & reges subditis, imperare semper ęgris voluerũt: nequaquam verò emptitiorum Getarum more, parere & obsecundare: id quod facere Romæ erat solitus impudentissimus Thessalus, eò etiã temeritatis ꝓgressus, vt sex tantùm mensium curriculo, tradíturum se totam artem medicã profiteretur, citra vllam aliarũ disciplinarum institutionẽ.

Medici veteres imperabant ęgris velvti duces militibus.

Thessalus pollicebatur doctũrum se artẽ medicam curriculo mẽsium sex.

Quamobrẽ ipsius facilitate allecti, sutores, textores, fabriq;, seruilibus opificiis relictis, cateruatim hodie sese sub eo prçceptore ad professionem sacratissimam conferunt, in perniciem humani generis. At verò minimè licere alicui curare cõmodè morbos, nisi prius naturã corporis vniuersi perspexerit, apud omnes sapientiæ professores est in confesso.

Curaturo morbos necessaria est corporis naturæ cognitio.

Totius autem naturæ constitutionem, accuratissimè exposuit nobis Hippocrates. Quẽ quidem Peripatetici atq; Stoici sequuti, vtriq; sanè hoc illius dogma recipiũt, nempe, vniuersum corpus conspirabile & confluxile existere, omnésq; animalis particulas à se invicem affici: dissident tamen in eo, quòd Aristoteles quidem, qualitates tantùm in se mutuò transire, atq; omnino misceri: Stoici verò, non has modò, sed etiã substantias ipsas existiment.

Corpus vniuersum est conspirabile & fluxile.

Cæterùm medicinæ fuerit abvndè, si concedantur ea quæ ab vtrisq; sunt demonstrata: necnon quòd qualitates virtutésq; in mistis, totæ sint totis permistæ. Hac autem humani

Mistorum qualitates et facultates, sunt totæ per totas mistæ.

mani corporis cõtemplatione posthabita, nullâque vsus demõstratione, ille sapiẽtissimus Thessalus, duos tantùm esse morbos simplices tradit in vniuersum, nẽpe fluxũ & clausum: ex quibus simul coeũntibus, gignit tertiũ vnũ cõpositum: nõ intelligẽs se differentiã quandã morborũ, nõ numerũ, in mediũ adferre. Atqui minimè convenit, quũ de animaliũ numero quæritur, vnã differentiarũ oppositionẽ producere: alioqui duo sic vniuersa animalia erũt: vt, gratia excẽpli, rationale & irrationale. Proinde ad species quæ in substãtia, nõ quæ in differẽtia versantur, respicere oportet eum, qui numerũ morborũ sit traditurus. Porrò nõ omnis differẽtia generi addita, ad speciei constitutionẽ cõducit aliquid: sed quę ex generis ꝓpria diuisione nascitur. Hæ siquidem differentiæ sunt, quæ species cõstituunt: reliquæ oẽs, alienæ. Etẽm ꝓpriæ animalis differẽtiæ existũt, mortale & immortale, rationale & irrationale, mansuetũ & ferũ: aliáq; id genus. Molle verò ac durũ, graue & leue, rarũ & densum, magnũ & paruũ, animalis differẽtiæ nõ sunt, sed substãtiæ. Itaq; etiã si cũ animali vel molle vel durũ cõponas, ad speciem cõstituendam nihil sanè cõtulerint. Sin vel rationale & immortale, vel rationale & mortale, animali adieceris, efficitur iam illic Deus, hîc homo. Ita verò & si rationali animali duas illas differentias peculiares addideris, quæ sunt, gressile & bipes, sic quoq; hominis speciem effeceris. Vnde fieri nõ potest, vt vllius rei specificas differẽtias inveniat quis, nisi prius substantiam illius aut definiuerit, aut oratione circunscripserit accuratè. Si quis igitur tradere de morborum numero instituat, is nõ debet statim in prima differẽtia subsistere, sed diuisa illa procedere, donec ad aliquã infimarum specierũ, & quæ in aliam distrahi amplius non possit, perveniat: id quod facere illi tãtùm est promptum, qui in diuidẽdi arte magnopere fuerit exercitatus. Peccauit etiam vel grauissimè Thessalus, quòd ne principium quidem indemõstrabile, ac per se notum attigerit, illius rei quam pertractãdam suscepit. Principium autem intelligo, quæ sitæ vniuscuiusq; rei propriã essentiam: à qua necessariò est ordiendum, quũ ad inventionem specierum & differentiarum, tum vel maximè (vt ait Plato) ad diuisionem, atq; ad omnem cuiusvis rei absolutam inquisitionem. Sed nec ratione, nec experientia, ad fulcienda sua dogmata vsus vnquam est Thessalus: quæ quidem duo instrumẽta, iis quæ optimè inventa fuerint, apud homines solent semper patrocinari. Cæterùm in his cõmentariis animus nobis est agere, nõ de experiẽtia quæ ratione nõ vtitur, sed de iis præsidiis, quæ methodo & ratione inveniuntur. Etenim methodo quippiã inquirere, invenireq;, ex adverso opponitur ei, q̃d est fortuitò & temerè. Est siquidem illud, cum via quadam & ordine, quippiam investigare. Experientia autẽ amethodos, non artem, aut ordinem certum, sed tantùm fortunę vnius fauorem, ad rei inventionem desiderat. Qua quidem prorsus neglecta, nos demonstrationi insistamus, quæ à principiis indemonstrabilibus, & per se notis, intellectuiq; obiectis, nunquam non proficiscitur. Nam quod intellectui se vno occursu nõ exhibet, id protinus controversum existit, demõstrationémq; desiderat: nec artẽ vllam à tali principio incepisse convenit. Quãdoquidem igitur morbi curationem invenire est propositum, haud dubiè necesse est, prius morborum numerũ sciri. At quoniam fieri nequit, vt aut differentias generis vllius morbi, aut species invenias, ipso quod diuiditur non planè explorato: oportet profectò nunc, etiam quid morbus sit, enarremus, quò sic diuisionem eius ritè adeamus. Id verò fiet cõmodè, nobis à cõmuni notione auspicatis, sine qua invenire ꝓpositæ rei substantiam non licet. Vt igitur vbi citra offensam omniũ partiũ actiones obeunt, homines valere se dicunt: sic dum naturalium corporis actionũ senserint quampiam vel malè geri, vel prorsus non geri, & ægrotare se illa corporis parte existimant, cuius actionem oblæsam vident, & medicum de remedio consulunt. Ac tales sunt vniuersis hominibus notiones & sanitatis, & morbi. Ergo accepto illo, quod omnes cõfitentur, principio, nempe id in medendi methodo propositũ esse, vt ægra corpora in sanitatẽ restituamus, hoc est, naturales partium actiones, si quæ oblæsæ sint, emendemus: claritatis gratia oculum proponamus, huius nimirum particulæ opus esse vt videat, inter omnes homines convenit. Nec verò refert, partémne, an particulã, quispiam oculum dicat. Siquidẽ quicquid totũ complet, atq; integrat, id, corporis totius, quod complet, particula siue pars nominat. Est namq; pars ex iis quæ dicuntur ad aliquid. Quippe pars totius integrique pars dicitur: æquè profectò vt totum integrúmq;, per relationem ad partes & particulas suas nominatur. Cæterùm à rerum, nõ nominum differentia, in omni cõmentatione principium sumendum est. Est itaq; visio, oculorum actio: quemadmodũ locutio, linguæ: incessus autem, crurũ. Ipsa rursus actio, motus est actiuus. At motus est prioris habitus immutatio. Qui q̃dem actiuus dicitur, quum à se ęditur: passiuus verò, quum ab alio posito extrinsecus, excitatur. At verò immutatio prioris habitus dupliciter fit: nẽpe aut in qualitate, aut in loco. Cæterùm quæ circa locum versatur, latio dicitur: alteratio autem, quæ in qualitate consistit. Porrò instrumentum appello eam animalis partem, quæ perfectè ædere actionem potest. Qua significatione oculus pars animalis, & particula, & instrumentum vocabitur. Cornea verò tunica, particula quidem & pars: at instrumentum nõ item. Simili modo & quæ rhagoides, & quæ arachnoides, & quę amphiblestroides dicuntur: quarum nimirum singulę, primùm quidem ac maximè, oculi particulæ sunt: & quia is etiam faciei pars est, itidem & illæ faciei sunt partes, sed secundaria ratione. At verò similarem partem appellant, quæ vndique in particulas similes diuidi potest: velvti vitreus humor, & crystallinus, & tunicarum propria cuiusq; substantia. Est itaque instrumentum oculus, actio verò visio: vna ex eius particulis similaribus, ac primum instrumentum visionis, crystallinus humor. Id nãq; est, quod alterari debet ab aliquo extrinsecus occurrentiũ colorum, vt animal videat. Alterari verò nõ potuit, nisi purum omnino, perspicuúmq; esset. At purum ita,

Thessalus constituebat duos tantùm simplices morbos in vniuersum.

Differentia specifica.
Animalis differentia propria.

Deum animal rationale immortale, definit Galenus.

Essentiam cuiusque rei esse principium à quo ordiendũ est ad exactam omnem inquisitionem.
Instrumenta inventionis duo, ratio & experientia.

Methodo inquirere, quid sit.

Experientia amethodos, vnius fortunæ duntaxat fauorem desiderat.

Notio cõmunis.
Valere & ægrotare quando se dicãt homines.

Pars quid dicatur.

Visio est oculorum actio.
Actio quid.

Motus duplex.

Immutatio duplex.
Latio.
Alteratio.
Instrumentum quid.

Oculi tunicæ.

Similaris particula quæ dicatur.

Crystallin⁹ humor primũ instrumentum visionis.

pellucidúmq; esse non posset, sine eo quod nunc obtinet tēperamento. Quippe ostēsum est, vnāquanq; rem talem esse, qualis est propter calidi, frigidi, humidi & sicci temperaturā. Ideóq; si qd horum magnopere immuratū sit, aut planè nō videbit, aut malè videbit animal. Vbi igitur neutiq̃ videre oculum cernimus, qui tamen probè antea cernebat, subitò nos accingimus ad ipsius læsionis causam investigandā, quum sine causa nihil in natura rerum cōtingat.

Nihil sine causa contingit.

Causa inven[...] necessariò fatēdum est, aut morbū ipsum eam esse: aut, si morbus læsio actionis existat, affectū qui huic officit, morbi causam existere. Dubitauerit tamen aliquis, ipsúmne oculi affectum, à quo cernendi actio vitiatur, dicere morbum debeamus: an ipsum actionis vitiū. Quodcunq; tamen elegeris, necessum est vt de saturate enūcies, & quidem multò antea, cōtraria: nēpe eam esse vel incolumem oculi actionē: vel affectum, qui visionem absoluat. Sanitas quippe & morbus, maximè cōtraria quū sint, sub eodem genere cōtinentur. Contraria siquidē sunt, quæ in eodem genere posita, plurimū inter se dissident: velvti album & nigrum, quorū vnum est genus, color.

Sanitatem & morbū sub eodem genere contineri.
Contraria quæ dicantur.

Ergo si sanitas actio est, quæ secundum naturā se habet: omnino morbus, actio præter naturam erit. Sin autē affectio quæpiam, aut cōstitutio naturaliter se habēs, extiterit sanitas: & morbus affectio, cōstitutióve prter naturā, necessariò fuerit. Verùm quum duo rerum genera sint, nusquā inter se similium, sed tota differentium natura: quorum alterum quidem, corpus, certo modo affectum, vocatur: alterū verò, functio: fatendū proculdubio est, affectū ipsum corporis causam esse: functionem verò, id quod ab affectu ipso proficiscitur.

Affectus corporis existit functionis causa.

Comitatur quippe necessariò affectū naturaliter se habentē, naturalis actio. Cōtrà, si à natura recesserit, actio statim prter naturā se habebit. Atque hoc ipsum est velvti elemētum primū totius medēdi methodi, quū nihil aliud sit q̃d curatur à medicis, quàm ipsius affectus corporis. Contingit tamen nō ex nominū, sed rerum recta opinione, recta morborū curatio. Vt autem omnia methodo compēdiosa explicemus, quatuor in vniuersum res sunt, quę in præsenti contemplatione proximè inter se colligrent. Ac videtur sanè ex his esse vnum genus ipsorum corporū: alterū verò, actionū ac corporum quidem genus præcedere actiones, eásq; gignere: has verò sequi: idq;, si corpora se naturaliter habeāt, inculpabiles, naturalésq;: sin præter naturā sint affecta, aut nullas prorsus, aut omnino certè impeditas. Tertium prter hæc genus est causarū, quę hos affectus creāt. Nā quā rationē habet affectus ad actionē, hanc alterum quippiā ad ipsum affectum omnino habeat oportet: illud dūtaxat evariās, q affectus vnà cū actione consistit: nec potest vsquā aut proba actio esse, sine corporis naturali affectu: aut vitiosa, nisi quū corpus sit vitio affectū. Ipsius aūt affectus, q actionē impedit, causę possunt & adesse, & abesse. Ab hoc quartū aliud genus est eorū, q̃ quum corporib. & naturaliter & præter naturā se habētibus insint, actioni nec cōmodant, neq; incōmodant: vt, exempli gratia, color niger, ob diuturnā in sole moram contractus. Affectū igitur corporis præter naturam se habētis, qui actionem aliquam vitiat, morbum (si placet) vocemus.

Morbus est affectus prater naturam, functionem vitians.

Ipsum verò functionis vitium, insigue quoddam morbi symptoma. Quæ alia ratione accidunt, ceu colores, ea symptomata etiā, sed familiaria, propriáq; posit quispiam vocare.

Symptoma duplex.

At quarum ab his genus sit insalubriū siue morbificarū causarum. Quarum eas quidē, quę in ipso corpore animalis consistūt, internas siue antecedētes: quæ verò extrinsecus accidūt, externas aut procatarcticas appellabimus.

Causa morbifica.
Causarum differentia.

Vt autem hæc exemplo clarescant, phlegmonem esse pedis morbum cōstituamus: ipsum autem ingressum, esse insigne ipsius morbi symptoma. At rubor, tensio, renixus, & tumor prter naturā, diuersa quædam symptomata nominentur. Porrò sanguinis redvndantia, phlegmones causa interna dicatur. Sicvti externa, quæ prcessit abvndantia ciborum. Cæterū nullus affectus dici morbus meretur, nisi alicuius partis actionē vitiet. Quod aūt postulat curationē, aliud planè nō est, quàm affectus qui vitiat actionē. Etenim q̃d primùm, maximéq; omnium desideramus, id naturalis est actio. Vt igitur totā particulā actionis tantùm gratia requirimus, eodem (arbitror) modo & ipsius partis naturalē constitutionē, etiam actionis grana desideramus. Porrò quę cōstitutionē ipsam vnde actio nascitur, necessariò sequuntur, sanis quidē nobis, accidentia: ægrotātibus, symptomata nuncupātur.

Accidentia & symptomata quomodo differant.

Atq; hæc quatuor genera sunt omnium, quæ in nostro corpore habentur, siue secundū naturā nos, siue præter naturam habeamus: actiones, cōstitutiones, quę has præcedunt, quæq; etiam sequuntur.

Rerum quæ in nostro corpore habentur quatuor.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, lib. II.

Ergo affectus qui actionem vitiat, morbus vocetur. Hunc si quis sequitur, symptoma. Quod illū excitat, causa.

Morbus.
Symptoma:
Causa.

His ita distinctis, inspicienda diligenter est nominū diuersitas, quę ægritudinibus imposuerunt ipsorum primi autores. Partim nanq; à læsa particula fuerunt indita, vt pleuritis, id est, punctio lateris. Peripneumonia, id est, pulmonū phlegmone. Ischias, id est, coxendicum morbus. Podagra, id est, pedum vitiū. Nephritis, id est, renum affectus. Arthritis, id est, articulorum vitium. Ophthalmia, id est, oculorū phlegmone. Cephalalgia, id est, capitis dolor. Dysenteria, id est, intestinorū tormina.

Morborum nomina indita à læsa particula.

Subinde ab ipso symptomate, vt Ileos, hoc est, voluulus. Tinesmus, id est, desidēdi assidua cupiditas. Spasmos, id est, convulsio. Palpos, id est, palpitatio. Tromos, id est, tremor. Paralysis, id est, resolutio neruorum. Apepsia, id est, cruditas. Dyspnœa, id est, difficilis respiratio, vel inordinata spiratio. Apnœa, id est, spirādi defectus. Agrypnia, id est, vigilia. Paraphrosyne, id est, deliriū. Coma, id est, sopor.

Morborum nomina sumpta ab ipso symptomate.

Sæpe ab ambobus simul: vt, Cephalalgia, hoc est, capitis dolor. Otalgia, hoc est, dolor aurium. Cardialgia, id est, oris vētriculi (q̃d veteres appellabāt cor) dolor. Odontalgia, id est, dentiū dolor. Hysteralgia, id est, vteri dolor. Sępenumero à causa putata, vt Melāchólia. Nōnunq̃ à similitudine ad aliqd extra positū, vt Elephas, Cācer, Polypus, Staphyle, id est, vua. Leuce, id est vitiligo alba.

Morborum nomina tracta à parte affecta, et symptomate.
Morborum nomina sumpta à causa putata, vel ab aliquo simili.

go alba. Myrmecia, id est, formica. Atheroma, id est, tuber, cui pulticulæ quid simile inest. Steatoma, quod aliquid seuo simile continet. Staphyloma, id est, oculi morbus, cùm in summa tunica quiddam acino simile eminet. Meliceris, hoc est, capitis vlcera, saniē instar mellis fundentia. Anthrax, id est, carbo. Alopecia, id est, areæ in capite. Ophiasis, id est, vitium serpentis formam repræsentans. Sycosis, id est, ficus. Satyriasmi & priapismi, pudendi erectiones præter naturam. Ipsorum verò morborum, qui neq; locum affectum nomine repræsentāt, nec causam quæ eos effecit, perpauca sunt nomina, phlegmone, gangræna, scirrhus, erysipelas, apostema, œdema, empyema, vlcus, exarthrema, catagma, spasma, rhegma. Coloboma, id est, mutilatio. Dothien, id est, furunculus. Ionthos, id est, varus. Phyma, laxarum partium phlegmone. Quanquam horum quoq; nonnulla, partim locum corporis, siue particulam afflictam, subindicare videntur, partim à prægrauante symptomate nominati.

Vlcus quid.

Porrò vlceris (quod vnitatis solutio est in carnosa parte) differentiæ particulares partim ab iis qui primùm eas sanauerūt, dicuntur: partim ab ipsis qui iisdem affecti sunt, vt telephium.

Vlcerum varia nomina.
Phagedæna quid.
Herpes duplex.

Cancer autem, à similitudine ad animantem. Phagedæna herpésq;, à symptomate. Verùm phagedæna quidem, vlcus depascens est. Herpes autē nō semper existit vlcus. At quotiescunq; cum exulceratione inuadit, ritu serpentis bestiæ, ad vicinas partes progreditur, easq; depascit & populatur. Cauum verò vlcus, & sordidum, & cruentū, & purum, & æquale, & carne excrescens, hæ magis proprias appellationes sortiuntur, non tamen similiter omnes. Nam æquabile, cauum, & supercrescens, à propria differentia: at cruentum & purum, & sordidum, non à propriis differentiis, sed ab externis symptomatis appellantur.

Affectus præter naturam sunt tres: morbus, causa & symptoma.

Tres igitur esse in corpore affectus præter naturam, ostensum iam est: causas videlicet, morbos atq; symptomata. Causas, vel vti redundantiam & corruptelam. Morbos, vt phlegmonē, vlcus. Symptomata, vt prauum colorem atq; gracilitatem. Diuersa ab his sunt quæ immodicè excernuntur à corpore, aut retinentur præter naturā, & functionū vitia: omnia scilicet cōmuni nomine appellata symptomata, cæterū non vni generi subdita. Quippe affectus quidam corporis est vitiosus color. Quod excernitur autem, aut retinetur, affectus non est, sed affectum sequitur. Similiter actio vel læsa, vel integra, affectus sanè non est: particulæ autem vnde editur, necessariò comitatur affectum. Ac œdema quidem & phlegmone, ex iis sunt, quæ absolutè dicuntur esse. Eodem modo & redundantia, si ea sit sanguinis: & corporis pallor.

Actio cur non dicatur esse absolute.

Actio verò ex eorum numero nō est, quæ esse absolutè dicuntur, aut certè nō similiter sicut iam comprehensa. Siquidem nullo temporis spacio eius partes manent, sicuti nec sermonis, nec vllius motus: sed horū quilibet in generatione consistit.

Motus duplex.

Cùm verò duplex sit ipsius motionis genus, vnum in loco, aliud in qualitate: prius latio, secūdum alteratio dicitur.

Actio quid.
Alteratio quid.

Ac omnis quidem actio, motus est actiuus: omnis alteratio, eius quod alteratur, motus est passiuus: patitur nāq; quod alteratur. Ergo affectus dum alterantur, mouētur: vbi verò à motu cessauerint, iam alterati sunt, nō autem amplius alterantur. Quicquid enim quocūq; modo se habet, aliquo omnino affectu est præditū.

Habitu quid affectum dicatur.

Quod autē in constanti, ægréq; solubili affectu est, id habitu iam quodam affectum est. Sanè alteratur is qui nigrescit: alteratus est, qui obnigruit.

Alteratio quid.
Generatio est ad substantiā progressus.

Itaq; alteratio, generatio est qualitatis. Nam quæ absolutè dicitur generatio, ad substātiā via quædam est & progressus. Aliqua igitur in generatione, alteratione, & vt semel dicā, motu, suam essentiam obtinent: aliqua * permanentē habent substantiam. At sanitas quidem & morbus, & quæcunq; symptomatum causarúmq; affectus vel habitus sunt, ex permanentium numero existunt. Actiones autē omnes alterationésq;, circa rem quamlibet, in generatione propriam essentiā sortiuntur. Porrò corpus ipsum, secundum quodcunq; mouetur, secundum idem patitur: motúsq; eius pathos, siue passio, est.

Pathe.

Etenim prisci, motus omnes, etiā si naturales existant, tū si actiui sint, pathe, hoc est, passiones nominant; sicuti actiuos motus, actiones. Nos autē contrarium sanitati affectum, à quo lædi functionem diximus, tantū morbum vocamus, siue diutinus hic sit, siue breuis, siue momento duret. Ex reliquis affectibus præter naturā, eos qui hunc præcedunt, causǽq; rationē obtinent, causas tantū dicimus, non pathe.

Causa symptomata.

Qui illum sequūtur, si actionū offensæ sint, & symptomata, & pathe. Eodem modo, & immodicas vel inanitiones vel retētiones. Qui verò affectus sunt, velvti vitiosus color, supra affectionis & symptomatis appellationem, etiam affectus, vel affectiones vocamus: ita nimirū vt sunt. Omniū igitur horum cōmune id est, quòd præter naturā sunt. Propriū autē morbi quidem est, quòd actioni incommodet: symptomatis, quod morbum sequatur: causa deniq;, quòd præcedat.

Medici munus.

At verò medicorū proprium est munus, vt morbos adimant: quibus sanè sublatis, non modò actionis vitium evanescit statim, sed reliqua etiā omnia symptomata. *Quisquis igitur ex iis quæ particulis naturaliter insunt, tum eas quæ aliter accidunt, tum proprias functionis causas distinguere nescit, qui obsecro fieri potest, vt is dispositionem inveniat, à qua primū læditur functio? Etenim quæ fortuitò corporibus accidunt, etiā si millies sint alterata, nocere actioni non possunt, quandiu à quibus fiebat, omnia naturā suā seruauerint. Horū verò si vel vnum quodvis alteratū fuerit, actionē quoq; ipsam statim in tantum lædi est necesse, in quantū ab eo est, cùm secundum naturam se haberet, adiuta. Fieri autem nō potest, vt omnium morborū numerum methodo is comprehendat, qui numerum omniū actionis causarum, corpore secundum naturam se habente, non norit. Qui autem omnem morborum numerum methodo non invenerit, hic maximè labatur oportet in ipsis medendi auspiciis:

Medēdi tot esse rationes, quot morborū ideæ existunt.

cùm cōstet tot esse medendi rationes, quot morborum ideæ existunt. Verumenimvero primus omnium ille affectus investigandus est, qui dicitur functionis effectrix causa.

Functionis causa.

Hunc sanè eucrasiā nos diximus esse calidi, frigidi, humidi &

Fŭctiones edita à corporibus similaribus.

ſicci, ex intemperie quorum, primus morbus in particulis ſimilaribus naſcitur. Cùm autẽ à ſimilaribus ipſis, corporis functiones edantur, meritò inſtrumentis ſingulis vnica tantũ eſt attributa ſimilaris particula, à qua perfici ipſa actio poſsit. Reliquæ verò quæ cum hac quodvis inſtrumentũ abſoluũt, in aliquem vſum illius quæ prima exiſtit actionis cauſa, ſunt cõſtitutæ: q̃vis & ipſæ retinẽt ſuas peculiares actiones. Etenim inſtrumentũ viſus, eſt cryſtallinus humor. Reliquæ verò partes, eius gratia ſunt factæ. Singulæ tamen earũ aliquam ſeorſum actionẽ obtinent: ac vena quidẽ & arteria, & neruus, toti animanti cõmunem: membranulæ autem oculi omnes, cùm ſint nutrimẽti participes, præditæ omnino ſunt naturalibus facultatibus, ac proinde etiam functionibus quæ ab ipſis proficiſcuntur. Quoties igitur cryſtallinus humor intemperie laborat, omnino læditur oculorũ functio. Non eſt tamen affectus is, eorum, vt organa ſunt, morbus.

Cryſtallin' humor eſt inſtrumentum viſus.

Hypochyma, oculi totius seu inſtrumenti, eſt morbus.

At hypochyma, hoc eſt, ſuffuſio, nullius ſimilarium morbus exiſtit, ſed oculi totius, ceu inſtrumenti. Ad eundẽ modũ ſi in finibus venarũ, quæ ſunt in cauo iecinoris, obſtructio aliqua oriatur, digeſtio quidẽ in corpus per has morabitur: ægritudo tamen totius hepatis, ceu inſtrumenti cenſebitur, nulla ſimilarium eius partium adhuc ægrotante. At ſi intemperies venas illius infeſtauerit, ipſarum quidem illarũ morbus primũ erit, ex accidenti verò etiã iecinoris. Solent autẽ ſimilares particulæ, octo intemperaturis ſecundum nudas qualitates cruciari: nempe quatuor quidem ſimplicibus, quatuor autẽ cõpoſitis. Quòd ſi ad intemperiem accedat & humorũ affluxus, totidem rurſus intemperies orientur. Duplex itaq; erit morborũ genus: alterum in partibus ſimilaribus, alterum in organicis. Quod igitur ad particulas ſimilares pertinet, circa intemperantias verſat. Quod verò ad organa, vnũ quidem in figura, aliud in particularũ numero, tertiũ in magnitudine, quartũ deniq; in poſitura ſpectatur. Vtrarunq; verò partiũ, id eſt, ſimilariũ & inſtrumentalium, cõmunis affectus eſt, vnitatis divortium. Quare ſex in vniuerſum morborũ genera exiſtunt. Vnum, quod ſimilarium eſt proprium, nempe intẽperies. Quatuor, inſtrumentorum cuiuſq;. Et cum his ſextũ, quod vtriſq; partibus eſt cõmune, ipſius vnitatis ſolutio. Porrò omnis medendi methodus, ſeiuncta ab experientia procedit.

Similares particulæ ſolent octo intemperaturis cruciari, absq; humorũ affluxu: totidemq; etiã, dũ illi affluunt.

Morborũ genus duplex.

Morbus inſtrumentalis quadruplex.

Solutio cõtinui eſt communis morbus ſimilaribus & inſtrumentariis particulis.

At medicorũ pleriq; nõ tantùm experientiæ applicãtes animũ (per quã tamen liceret eis evadere in probos medicos) ſed perfectioris etiã rationis cupidi, cùm aut iis quæ citra demonſtrationem ſunt enunciata, credant, aut vitioſis fallantur demonſtrationibus, nõ ſolùm nihil excogitant boni, ſed etiam quæ per experientiam cognita ſunt, corrũpunt. Proinde talibus experientiæ vt incumbant conſulo: cùm nõ leue inſtet periculum iis, qui ſupra vires aliquid moliũtur, ne & id non conſequantur, & quæ intelligere aliàs poſſent, omnino omittant. Itaq; cõmittendum nõ eſt, vt vtraq; ſimul miſceantur, & quæ per experientiam inventa ſunt, & quæ ſola ratione inveſtigata: ſed cùm vtrunq; ſeorſum ſit tractatũ, pòſt ambo coniungantur. Etenim tota Empiricorum ars, obſeruatio quædam eſt & memoria eorum, quæ viſa ſunt inter ſe habere conſecutionem aliquam. At ex ipſa rei natura ordiri, atque ab ea, quod ſequens ſit, invenire citra experientiam, id eſt indicatione invenire. Voco autem indicationem, ipſam velvti conſecutionis imaginem. Omnis itaq; medendi methodus donec ad optatum finem perveniat, per indicationes progreditur. Quãdoquidem quicquid ab experientia eſt ſeiunctum, id totum indicatio vocatur. At finis propoſitæ tractationis eſt, invenire cuiuſq; morbi remedia. Huius autem inventionis principium, eſt ipſius morbi cognitio. Ergo primũ, quænam generalis, cõmuniſq; morborum omnium indicatio ſit, inveſtigandũ eſt. Ab hac deinde ad alias ſpeciatim eſt deſcendendum, donec finem eum conſequamur. Porrò quemadmodũ hominibus vniuerſis ineſt quippiã cõmune, cuius nimirũ ratione omnes dicunt eſſe homines, ita & vſu venit in morbis. Vt enim Socrates atq; Plato, ſpecie quidem ſunt vnus homo, numero autẽ varij: ſic, mea quidẽ ſententia, morbus qui vtrunq; eorũ infeſtat (ſit febris, exempli gratia) genere & ſpecie erit vnus, etſi duo numero exiſtunt. Id quod Plato ſignificare videtur, dicens: Multa vnum eſſe, & vnũ multa. Rectè igitur ab antiquis philoſophis dictum eſt, aliud numero, aliud ſpecie, aliud genere eſſe, quod tum idem, tum vnũ eſt. Cùm igitur omnis affectus præter naturã, functionẽ lædens, ſit morbus: neceſſum hauddubiè eſt, omnes id genus diſpoſitiones, quatenus tales ſunt, vel genere vel ſpecie vnum morbum exiſtere. Quamobrem, vnũ genere, ſpecie ac numero dici & eſſe qui nõ intelligunt, aſino (quo nullum eſt animal ſtupidius) mihi ſtolidiores videntur: nam hic, aliud eſſe vnũ quidẽ ſpecie, numero autẽ aliud, cognoſcit. Quæcunq; verò de morbo dicimus, eadem & de optima valetudine, & de aliis etiã diſpoſitionibus, intelligenda veniũt. Nam quemadmodũ hominis nomen eſt vnũ in vniuerſis hominibus, morbiq; in omnibus morbis: ſic ſanitatis denominatio, vna eademq; eſt, in omnibus illorum cõſtitutionibus, qui proſpera ſanitate fruuntur.

Experientiæ ſoli quo debeant incumbere.

Empiricorum ars quid ſit.

Indicatio quid.

Multa vnum eſſe, & vnũ multa.

Idem & vnum quot modis dicatur.

Morbus quid.

Aſino nullũ eſſe ſtupidius animal.

Aſinus vnũ ſpecie, ab eo quod numero eſt vnum, diſcernit.

Morbi nomen eſt vnum in vniuerſis morbis.

GALENI PERGAMENI
de medendi methodo, lib. III.

SI igitur indicatio quæ ab ipſa rei natura primum oritur, quid agendum ſit invenit, neceſſe eſt remediorum inveniendorum initium, ex morborum ipſorum natura ſumi. Cæterùm indicatio ipſa, quæ à morbis ſumitur, principium tantùm eſt, vnde medendi ratio promouet, nõ autem ipſius artis medicatricis pars: aut certè nec magna, nec propria, ſed quæ etiam plebi eſt cõmunis. Quamobrem eum ſolũ eſſe medicũ exiſtimamus, non qui nouit, quidnam morbi prima indicatio dictet, ſed qui illa perficere poteſt, quæ à tali præſcribũtur indicatione. Is igitur, ſi per experientiam ea invenit, obſeruator & Empiricus eſt vocandus: ſin ratione quadam & methodo, logicus, & methodicus, & dogmaticus. Empirici quippe per experientiam inveniri omnia cõtendunt. Nos partim experientia, partim ratione: cùm neq; illa invenire omnia queat,

Medicus quiſnam ſolus exiſtimandus.

Empiricus.

Logicus.

nec

Doctrinam empiricã, logicãq́, non esse confundendas, sed seorsum vtrãq́ tradendam.

Solutionis cõtinui species.

nec sola ratio. Verũ cõfusam mistámq; tradendã esse doctrinã nõ censemus: sed seorsum empiricam, & seorsum logicã: quò facilè appareat, quã vtraq; earum vim habeat. Igitur vnitatis solutio (quæ in osse quidẽ fractura, in carnosa autẽ parte vlcus dicitur) vnitionẽ postulat: quemadmodum & vulnus, & ruptio, & convulsio. E quibus vulnus quidẽ, solutio quædã ex vulnerando in carnosa parte relicta est: ruptio autẽ atq; convulsio, citra vulnerationẽ accidũt: ac prior quidem, carnosæ partis divisio existit: secunda autem, nervosæ. His itaq; omnibus vnitio molienda indicatur: quæ an præstari vbiq; possit, an in multis nõ possit, hoc vtiq; internoscere, primũ iam artificis est. Siquidem hoc ipsum primũ artis est opus, vt intelligas, sperarène id quò tendis debeas, an secus. Eius rei duplex cognitio est, nec potest addi terna. Altera per experientiam, cui longo vsu est opus: altera per ipsius rei naturam. Hæc siquidẽ, tum cuiusque substantiam particulæ, tum actionem, tum vsum, sitúmq; æstimabit. A quibus procedens, non solùm quod sanari non potest, prævidebit, sed etiam quod recipere sanitatem potest, de inveniẽdis ei remediis deliberabit. Constat aũt quòd à simplicissimis auspicabitur. Porrò nihil est simplicius vlcere, quod in summa carnosa parte consistit. Huius ergo, si quidem vlcus tantùm sit, vnus curationis scopus, vnitio est.

Vlceris caui curationis duplex scopus.

Sin autem cum cauitate adsit, erit duplex affectus: nempe vlcus, quod est vnitatis solutio: & cauitas, quæ ex amissa aliqua animalis propria substãtia cõtracta est. Ac ꝓinde duplex etiã proponitur eius curationis scopus: nempe vt inducatur cicatrix, & impleatur cauitas. Horum tamen alterum sæpe fieri non potest: vtputa, cùm non modò carnem, sed etiam illi subiectum os, perire cõtigerit. Quippe impleri ad vnguem huiusmodi minimè potest: cicatrice induci, facilè potest.

Instrumẽta inventionis remediorũ esse duo, experientiã atque rationem.

Inventionis autem, vt aliarum rerum, sic remediorũ omnium duo nobis sunt instrumenta: videlicet experientia & ratio.

Empiricos citra delectũ in vnũ medicamẽta cõtraria miscere.

Cæterùm qui sola experientia vtuntur, cùm videant, cui aristolochia vlcus carne nõ impleuit, huic thus conferre: cui autem thus nõ contulit, ei irim admotam esse vtilem: iudicant nõ omnes ab omnibus medicamentis similiter affici, ac proinde quamplurima eiusdem speciei medicamenta sarcotica in vnũ confundunt, quòd nulli corporis naturæ desit, q̃d sit ex vsu. Atq; hi quidem quàm turpissimè hallucinantur. Primò quidem, nam solius compositionis quæ ex similibus specie medicamentis conflatur, non eius quæ ex contrariis initur, instituunt methodum. Dein autem, quia in eius miscellæ multitudine, vnũ fortasse medicamentum laboranti prodesse poterit: fortasse neque vnum quidem: contra verò septem aut octo obesse: ita vt pluribus numeris eiusmodi medicamen obsit, quàm prosit. Ac proinde, quod quidem ad hanc rem pertinet, ꝗ plura mihi ignorare, quàm nouisse videntur.

Oleum cauo vlceri adversissimũ medicamẽtum esse.

Etenim oleum cauo vlceri infusum, adversissimum omnium medicamentũ est, ipsumq; & sordidum, & fœtidum reddit. Quòd si tempus quoq; anni calidius sit, ac vitio mali succi homo laboret, aut sit natura obnoxius fluxionibus, aut in victus ratione delinquat, timendum est ne pars illi ea computrescat ex vsu olei, quæ fuerit exvlcerata.

Ceræ vsus cauo vlceri existit periculosus.

Aeruginis vis.

Periculosus est etiam, & ceræ siue solius, siue in oleo solutæ, vsus. Hæc itaq; putrescere vlcus faciunt. At si æruginem, ad læuorem tusam, inspergas, ea quidem nullo modo putrefaciet, dolorem tamen & morsum nõ paruum inferet: præterea exedet, ac phlegmonem excitabit. Quòd si largius vtare, etiam convulsionem accerset. Quoniam igitur neq; oleum, neq; ærugo, neq; cera, cauum vlcus per se implere carne potest: cõstat quòd ex iis qui experientiã profitentur, nemo vsquã miscebit illa: id quod faciet rationalis intrepidè, videlicet haud ignarus, ex duobus temperamentis immodicis, cõtrariisq;, confici vnum modicũ posse.

Temperamentum vnũ modicum confici ex immodicis atq; cõtrariis posse.

Sarcoticũ medicamentũ vlceri aptissimũ cõfici ex oleo, cera & ærugine.

Non est ergo difficile, ex oleo, cera, & ærugine, medicamentũ sarcoticũ, & moderatè siccum conficere: quale vlceri cauo est aptissimum, ceu q̃d mediocriter exiccari postulet. Omnis igitur quæ præter naturã est cauitas, repleri postulat: quare & quæ in carnosa accidit parte. Ipsa verò repletio, inveniendorũ remediorũ finis, quò tenditur, est. Cæterùm vt illa quæ implent invenias, & multa ratione est opus, & multiplici particulatim indicatione, & methodo rationali exacta.

Oculis perniciosissima esse, quæ medicamẽta ex opio, mãdragora, & hyoscyamo constant.

Qua quidẽ destitutum vulgus medicorũ cùm sit, etiam oculorum doloribus illa medicamẽta adhibet, quæ ex opio, mandragora, & hyoscyamo parantur, maximam planè oculorũ perniciem: vtpote quæ nulla re alia sublati ad præsens speciem doloris præstant, quàm quòd ipsum sensum extinguant.

Oculorum dolores quanã medendi ratione Galenus sanarit.

Nos verò, dolores oculorũ grauissimos, aut balneo, aut vini potione, aut fomentis, aut missione sanguinis, aut denique purgatione sanauimus.

Carnis generãda materia est probus sanguis: opifex, ipsa natura.

Natura cuiusq; ex primarum qualitatũ temperie constat.

Vt igitur ad caui vlceris curationẽ revertar, in eo sanè proponitur nobis, vt quæ periit caro restituatur. Scire autem oportet, generandæ carnis materiam, sanguinem bonum existere: opificem verò atq; autorem, naturam illius, videlicet corporis, cui caro superinduci debet. Porrò natura cuiusque corporis, calidi, frigidi, humidi & sicci temperatura cõstat. Quare perspicuũ est, iustum horum temperamentum in subiectis particulis, quibus deficientẽ carnem sumus restituturi, opificis habere rationem. Ac primũ quidem in omni cauo vlcere hæc duo consideranda veniunt: iustàne sit temperie id quod subiectum est: nempe an secundum naturam se habeat (similarium quippe corporum sanitas, iusta est quatuor qualitatum temperies) & an sanguis qui influit, bonus ac mediocris existat.

Sanitas similarium partiũ est quatuor qualitatũ iusta temperies.

Nam si horum alterutrum sit vitiosum, multi affectus præter naturam constiterint. Verùm si & sana sit pars, & sanguinis cõfluxus citra omne vitium: nihil obest quominus prima carnis generatio cõtingat prosperè, idq; nullius externi medicamenti ope. Cæterùm quia in ipsa primæ carnis generatione duplex excrementũ oritur, alterũ quidem tenuius (quod in vlcere sanies dicitur) alterũ verò crassius, quod nuncupatur sordes: atq; ex tenui quidem, vlcus humidum redditur, ex crasso autem sordidum: duplicibus sanè medicamẽtis est opus: vtique vt humidum vlcus est, siccantibus: vt sordidum, quæ ipsum expurgent. Ergo cùm nullo vnquam tempore natura cesset, certè nec

tempus vllum erit, in quo nō ambo hæc in cauo vlcere colligantur. Quare nec tempus vllū erit, in quo nō vtrunq; medicamenti genus, & siccās & expurgans, desideretur. Sed nō sat est in venisse genus medicamenti, nisi etiā speciem eius disquiras. Cuius quidem inventio petenda est ex cōmentariis medicamentorū simplicium, vbi nimirum omniū medicaminū temperaturas, gradus, & differentias tradidimus. Debet autē medicamen producendæ carni cōveniens, ex iis esse, quæ primo ordine tum detergunt, tum siccāt: qualia sunt, thus, hordeacea, fabacea, & erui farina, iris, aristolochia, cadmia, panax, atq; pōpholyx. E quibus aristolochia quidē & panax, tum cæteris plus siccant, tum natura magis calent. At hordeacea fabaceáq; farina, multò his minus siccant, ac minimè calida existūt. Thus verò moderatè calet, minus tamen illis siccat. Erui farinæ & iris, horum, atque aristolochiæ & panacis, medium locum sortiuntur. Cæterū thus in humida corporis natura carnem producere potest, in sicca autem non potest: vim tamen mouendi pus habet, nimirum cum mediis ac temperatis naturis consentiens. Sunt nanq; duæ differentiæ primarum indicationum: quod secundum naturam se habet, custodiam sui indicante, & propterea quæ sibi similia sunt, postulante: quod præter naturam est, sublationē sui, eóq; requirente contraria. Perit enim quidq; in contrarium, & à contrario. Vlcus ergo, quò humidius fuerit, eò sanè medicamento quod magis siccet, indiget. Corporis verò natura, quātò est humidior, tantò quod minus siccet, medicamentum postulat. Quàobrem ex vlceribus æquè humidis, q̄d quidem in sicciori temperamento cōsistit, vtiq; magis siccari postulat: quod in humidiori autē, minus, quatenus natura naturæ interest. Siquidem productam carnē, ei quæ antea erat, similem esse oportet. Iam verò si medicamen vlceri admotum profuerit minimè, contiuget vtique id, aut quòd exiccarit impensius (hoc enim cognoscitur ex insigni vlceris puritate) aut quòd parcius id sit molitū: quod sanè ex ipsius vlceris sordib. facilè cōiiciemus. Quare haud magno negocio ex notis ipsis corrigemus siccitatis medicamenti & defectus, & exvperantias. Atq; hactenus de cauitatis quæ vlceri inest, curatione sit dictum. Propria autē curatio vlceris (est enim hoc cōmune similarium atq; instrumentaliū particularū vitiū) tum à laborantis particulæ temperamento, tum à medicamentorū proficiscitur facultate. Cæterùm ambo hæc à tractatione de elementis pendent, cùm nimirum genituræ corruptelæq; quatuor qualitates sint causæ. Quocirca nec similarium, nec instrumentalium partium licet curationem attingere, absque naturali scientia. Sed iam ad vlceris, quod solum cōsistit, curationem transire, tempestiuum videtur. Fuerit autem solum, si neque affectus vllus simul adsit, nec symptoma. Igitur dum solutio cutis contingit, citra fluxionem, aut intemperiem, aut cacochymiam, aut cauitatem, aut aliquam ipsius cutis deperditionem (quemadmodum vbi à telo aliquo acuto ipsa cutis convulneratur) vlcus ipsum est, & dicitur simplex, tantúmq; agglutinationem de-

Sarcoticum medicamen primo gradu debet detergere, & siccare.

Sarcotica medicamenta quæ sint.

Thuris facultates.

Naturaliter se habentia corpora, sibi similia postulant: præter naturā autem, contraria.

Vlceris propria curatio vnde proficiscatur.

Genitura corruptelæq; quatuor qualitates sunt causæ.

Vlcus simplex solam agglutinationem desiderat.

siderat. Quippe si commissæ simul sint cutis oræ, nulla intercedet cutis diuersi generis: quemadmodū in eo repleto, planóq; reddito, in quo scilicet oræ vlceris se non coniungunt, sed totius vlceratæ partis cuticula amissa est: quā vtiq; prius restituere, q̄ ora iungantur, oportet. Quoniā igitur in simplici vlcere sola diuisio proponitur, diducta labra coniungi, coniunctáq; manere oportet. At verò ex diductis corporibus, alia quidem per se, alia aliorum ope coniuncta manent. Per se quidem, quæcunq; secum cōcrescunt, coalescúntq;: vt caro, & quæ ex carne constant. Aliorū autem ope, tum quæ colligantur, tum quæ vinculo aliquo cōtinentur: vt ossa, & quæcūq; sunt dura. Est autē, sicvti in cauis vlceribus, vt producatur caro, ita in simplici vlcere, vt oræ ipsæ mutuò coalescant, natura opifex causa: ita, vt si quę dissident, in idem adamussim componas, citra omnē reliquam extrinsecus molitionē coalescant. Quæ diducta sunt, in idem adduces, aut vinculo ex duobus initiis circundato, aut sutura, aut fibulis impositis: aut horū quibusdam, aut omnibus. Expedit autē, quod circumiicit, nec molle nimium sit, quò videlicet tutò cōtineat: nec rursus ita durum, vt premendo offendat. Circūductio etiam ipsa, nec ita laxa sit, vt nihil efficiat: nec ita vehemens, vt dolorē premendo excitet. Hac itaq; medendi ratione, quale diximus vlcus simplex coibit. At si ob magnitudinē eius, vel ob intercidentem saniem, vel ob dolorem, aut insignem imbecillitatem particulæ, vel denique ob inclusum aërem, disiunctæ partes exactè ad imū vsq; coniungi nequeūt, eiusmodi sanè vlcus ex sola partium commissione agglutinari omnino non potest. Quare medendū prius est illis impedimentis, aliquo medicamento siccante: quod quidem si qua sanies iam subsit, absumat eam: & si qua in vacua loca influxura est, hanc prohibeat. Etenim medicamen glutinatoriū, aut omnino carnis generatione nō eget, aut planè exigua: ac proinde plus siccet oportet, q̄ quod carnē producit. Præterea, cùm carnis productiuū medicamentū facultate extergendi opus habeat, qua non modò redvndantiam humoris siccet, sed etiam expurget sordes: glutinatorium certè nec deterget, nec expurgat, sed contrà prorsus substantiam omnem in idem cogit: cuiusmodi facultatem habēt medicamenta ea, quæ austera, & astringentia vocantur. Quocirca, vbi carni gignendę studemus, maximè cauendum est à medicamento astringēte: vtpote quod sordes vlceribus arctius affigat, quàm vt facilè possint elui. Vinū igitur omnis vlceris, quatenus vlcus est, optimū medicamentū existit. Porrò ipsa medēdi methodus procedet nobis bellissimè, si de singulis simplicibus seorsum aliquid præceperimus: pòst verò, de cōpositis omnibus alteram aliquam methodū explicarimus. Quam quidem si ingrediamur viā, omne vlcus tum siccari, tum debere astringi inveniemus, non tamen detergeri. Contrà, cauitatem in carne, siccari quidem postulare & abstergeri, minimè autē astringi. Cæterū quātò corporis natura est humidior, tantò medicamentis minus siccantibus eget. Quātò autē siccior, tantò rursum quę vehemētius siccēt, magisq; astringant,

Diductæ partes in vnū quibus modis possunt adduci.

Glutinatorium medicamentum plus siccet, oportet quam quod carnē producit.

Astringentia medicamenta cur fugienda, vbi carnē producere est animus.

Vinū omnis vlceris optimū medicamentū esse.

Vlcus omne simplex tum siccari tum astringi debere. Cauitatē esse siccandam & abstergendam.

Vlcus in humidiore natura minus siccandum esse, in sicciori autem vehementius.

gant, desiderat. Iam verò vlceri mediocriter cano, statim quicquid volumus applicamus; siue siccum id, siue humidum medicamen existat. At in vulneribus quorum maior profunditas est, id nō licet. Etenim & cerussa & lithargyros siccant, astringuntq; modicè: ad vlceris tamen fundum vis eorum nō peruenit, nisi humori cuipiam misceantur.

Vlcus tum cauum tum plenum, quid postulent.

Porrò quemadmodū cauum vlcus vt repleatur, carnis generationē (cuius materia sanguis est) postulat: sic plenū, vt perducatur ad cicatricem, generationem cutis, quæ ex carne est, nō vnionem tantùm, desiderat. Verùm caro eadem specie cum ea quæ periit, gigni in cauo vlcere potest.

Cutem similem ei quæ periit, restitui non posse.

Cutis talis omnino, qualis erat quę periit, prorsus restitui non potest: sed simile quiddam cuti, & quod eius officium suppleat, potest.

Cutis gignendæ ratio.

Etenim cùm cutis carne ipsa tum siccior, tum densior sit, certè si resiccarimus & astrinxerimus carnem, persimilem illam cuti reddemus.

Cicatricē inducturum medicamentum quale nā esse debeat.

Cæterùm multò siccius quod cicatricē inducat, quàm quod agglutinet, esse oportet medicamentum. Quandoquidem glutinaturo, solum id propositum est, vt eius quod secūdum naturam est, redundantiam consumat: qui autē cicatricem inducet, nō hoc modò, verumetiam vt ei quod secundum naturā se habet, aliquid deradat.

Cicatricē inducentia medicamēta quæ sint.

Galla igitur immatura hoc loco, & malicorium, & Aegyptiæ spinæ fructus, modicè siccantia pharmaca sunt. Chalcitis, & æs vstum, & æris squama, & misy, multò his valentiora existunt: misy quidē & chalcitis, pręcipuè: mitior autē æris squama: atq; etiā hoc mitius æs vstum, præsertim si ablutū fuerit. Sed hoc quidē ad speculationē de cōponendis medicamentis pertinet, quæ medendi sequitē methodum: quemadmodū ipsam præcedit, simpliciū pharmacorū notitia. Deinceps autē agamus de excrescentia carnis in vlcere, quæ morbus in magnitudine existens, primò omniū sui ablationē indicat.

Excrescentia carnis in vlcere a vehementer siccantibus medicamentis exeditur.

At hæc, sola vehemēter siccantium medicamentorū ope perficitur, haud item naturæ opera: contrà q̃ in carne restituenda, aut glutinatione res habuit: hæc enim ipsius naturæ sunt opera, nec aliud medicamēta moliuntur, quàm submouere illa, quæ actioni eius obstant.

Naturæ opera quæ.

Carnē minuentia medicamenta.

Porrò medicamenta carnē minuentia, proxima tum his sunt quæ valenter detergūt, tum iis quæ cicatricem inducunt. Cæterū misy & chalcitis, si humidæ naturæ applicētur, potius carnē exedēt, quàm cicatricē inducant: nisi fortè in pollinem admodū tenuem redactis, parcissimè illis quispiam vtatur. Nam sic imposita, partibus cicatricem cōciliant. Quòd si minuere quæ supercreuere studemus, liberalius sunt imponēda. Aerugo autē, magis adhuc q̃ hæc, minuere carnē potest, ita vt genus eorū quæ cicatricē inducunt, prorsus egressa videat.

Carnē exedentia medicamenta reddi minus acria si comburātur. minúsq; adhuc, si abluta fuerint.

Iam verò si exvras hæc omnia, vt minus acria, sic etiā ad cicatricē inducendam ipsa reddes aptiora. Si verò etiā laues, adhuc euadent mitiora.

Naturam ægri in primis esse cōsiderandam.

Hoc autē semper curantis animo hæreat, nō omnē naturam eadē remedia requirere: sed infirmiores, molliorésq;, mitiora: validiores sicciorésq;, valētiora. Quare natura ægri in primis venit consideranda. Cùm autē cuiusq; naturæ proprietas ineffabilis sit, nec exactissima scientia cōprehensibilis, ac præterea cuiusq; hominis propria curatio habeat, is erit optimus cuiusq; particularis ægritudinis medicus, qui iam eam methodum cōparauit, ex qua & dignoscere naturas possit, & cōiectura cōsequi, quæ sint cuiusq; propria remedia.

Medicus cuiusque morbi optimus, quis sit dicendus.

Verū legitimi vlceratarū partiū temperamenti, quoties eas vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere studes, maior tibi solicitudo erit. Nam si ipsa exvlcerata caro calidior sit, aut frigidior æquo, vtiq; medelam exigit, quæ nō modò moderatè siccet, sed etiam in tantū calfaciat, refrigerétve, in quantum subiecta caro à naturali suo recessit habitu: cùm fieri nō possit, vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquā cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat.

Vlcus rectè curari non posse, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat.

Vt igitur si phlegmone vnà cum vlcere vrgeret, priusquā hæc esset discussa, nemo id vel carne implere, vel glutinare, vel inducere cicatrice tentaret: ad eundem (arbitror) modū, etiā si sine phlegmone sola intemperies subsit, nullū horū fore prius sperabimus, q̃ illa fuerit sanata.

Vlcera curaturus cauere debet ab extremè calfacientibus atq; refrigerantibus.

Cauenda tamen sunt interim immodicè cùm calfacientia, tum etiā refrigerantia. Ergo hyoscyamū, mandragorā & cicutam, ceu supra modū refrigerantes herbas vitabis: tametsi siccāt eæ quoq;, quantū sit vlceri ex vsu. Resina verò & pix, & asphaltus, quanq̃ modicè siccant, immodicè tamen sunt calida: ideóq; eis solis vtetur nemo, nec aliter, nisi admistis cū leniter refrigerantibus, vnū ex omnibus medicamen fecerit, q̃d sit temperatū.

Aëris temperaturam ad vlcerum curationē esse expēdendā.

Inspiciunda quoq; est & aëris nos circūdantis temperies. Siquidem veluti medicamentū quoddam is etiā corporib. nostris forinsecus incidens, vbi immodicus calore, vel frigore est, sanationē morat. Danda igitur opera est, vt medicamēta eius excessui occurrant. Ideóq; Hippocrates in calidiorib. anni temporibus, iis quibus frigidior facultas sit, medicamētis vtitur, calidioribus per frigidiora. Iam verò quemadmodū humidior natura, humidiora, siccior sicciora medicamenta exigebat: ita nūc, calidior calidiora, frigidior frigidiorā requiret: contrariā scilicet semper iis, quæ præter naturā, & quæ secundū naturā sunt, indicationē præstantibus.

Naturaliter se habentia corpora similia sibi: præter naturā autem, contraria postulant.

Quippe quæ secundū naturā sunt, similiū sibi indicatiua sunt: quæ præter naturā, cōtrariorum: si modò illa seruari, hæc submoueri est necesse. Quod verò ad cōtrarias indicationes pertinet, si quantò ægri temperamentū iusto est humidius, tantò particula iusto sit siccior, tale adhibendū est pharmacū, quale si vlcus in medij temperamenti particula, corporis mediocriter temperati cōsisteret, adhiberemus. Sin autē particula fuerit* siccior iusto, q̃ corporis temperamentū sit æquo humidius: vtiq; in tantū intendi siccitatem medicamēti cōveniet, quantū particulæ temperamentū, totius temperamentū excedit. Veluti si exvlcerata pars, quatuor numeris sit siccior medio temperamēto: ægri autē natura gradibus tribus humidior: manifestū est, particulam quæ nunc exvlcerata est, siccius vno gradu desideraturam medicamentū, q̃ quæ sit temperata particula. Simili modo & de aliis excessibus licet tibi ratiocinari.

Siccæ partes quæ sint.

Porrò sicciores particulæ sunt, quæ minus carnosæ existunt: cuius generis sunt, quæ

circa digitos articulósq; habētur: præterea, quæ circa aures, nasum, oculos, & dentes consistunt: atq; vt semel dicam, vbi crebræ cartilagines, & mēbranulæ, & ligamēta, & ossa, & nerui adsunt: adeps verò & caro, vel omnino nulla est, vel perexigua.

Vlceri sordidi & caui curādi methodus.

Ordo autē curandi vlceris sordidi & caui, à sorde expurgāda orietur, cùm nec glutinari quicq̃, nec carne impleri possit, priusquā purum fuerit. Secundū locū exiget cauitatis sanatio. Tertium, cicatricis obductio. Quòd si vnà cum illis vel phlegmone, vel erysipelas, vel gangræna, vel intemperies aliqua simplex cōpositáve, partem infestet, nisi quis prius eam sanarit, vlcus implere carne nō poterit.

Carnis generationem ex subiecta carne, si sana sit, fieri.

Carnis siquidē generatio, ex subiecta, quæ sana est, ortū ducit. Ex ea verò quā premit phlēgmone, quæq; intemperata est & ægrota, gigni caro noua non potest. Etenim iusta subiectæ carnis temperies, causæ rationē habet: vt quæ cōcrescere secū, quod vlceratū est, faciat, & cauitatē impleat. Puritas vlceris, rationē eius sine quo nō, atq; hanc sordes interpellans, curationem morantur. Habet aūt & vlcus ad cauitatē, rationē eius sine quo nō: quandoquidē si vlcus cicatrice fuerit obductū, nō amplius cauitas impleri carne poterit. Ergo si phlegmone, & cauitas, & vlcus, & sordes, in eadē particula simul adsint, primò phlegmonē, secūdo loco sordem, tertio cauitatē, & quarto vlcus sanare oportet. Cæterùm affectus vnde primū maximéq; imminet periculum homini, hic debet primus curari, atq; etiā solus interdū: velut si puncto capite musculi, cōvulsio, quæ cōgruentiū omniū medicamentorum vim respuit, accidat, præciso per transversum toto musculo, convulsionē quidem sanaueris, aliquē tamen ex particulæ motibus vitiaueris.

Puncto capite musculi, si convulsio oriatur immedicabilis, scindendum esse totū trāsversim musculum.

Ad eundē modū, cùm ex vena, arteriáve sanguis immodicè profluit, si totū vas per transversum præcideris, vlcus quidem eius postea sanare nō poteris: periculū tamen quod ex profluuio sanguinis impendebat, sustuleris.

Sanguinē fluentem immodicè, supprimi, si per transversum totum vas præcidatur: vlcus tamen eius postea sanari nō posse.

Iam neruum punctum sæpe cogimur transversim præcidere, quoties vel convulsiones, vel deliria, vel ambo, magna ægréq; sanabilia, supervenire vulnerationi cernimus.

Neruus quādo transversim secandus.

Similiter vbi luxatio cum vlcere in aliquo maiorū articulorū incidit, vlcus sanamus, luxationē autē insanatam relinquimus.

Luxatio cū vlcere quādo debeat insanata relinqui.

Nam si hanc quoq; sanare conemur, cōvulsiones haud dubiè sequētur. Primus igitur medendi in hisce est scopus, ille qui velut à causis sumitur, eius quod est futurū: alter, qui ceu rationē obtinet, eius sine quo nō. Tertius deniq; is de quo nuper diximus, qui ad id quod vrget dirigitur. Porrò quod cōsistere seorsum & per se potest, id nullius vnq̃ alterius differētia fuerit: sed quod alteri accidit, nec seorsum per se consistit.

Differētia nullius potest, quod per se consistere potest.

Quamobrem vlcus, phlegmone, gangræna, & putredo, cùm seorsum & per se consistere possint, affectus quidam præter naturam potius dicenda sunt, quàm vlceris differentiæ. At magnitudo, paruitas, æquabilitas, inæquabilitas, tempus & figura, ex eorū numero sunt quæ aliis accidūt: ac proinde ab iis sumūtur propriæ simplicium vlcerum differentiæ.

Vlceris simplicis differentiæ propriæ vnde sumantur.

Indicatio autē curationis à differentiis fit, sed non omnib. Nam nec recēs, nec vetus vlcus per se indicat aliquid. Siquidē quod vlcus tantū est, omniq; alio affectu liberū, siue recens, siue antiquum sit, eandem semper curationē desiderat: nihil planè proprium indicante discrimine eo, quod à tempore sumitur. At si cauitatē altè reconditā sub cute habeat, considerare oportet, vtrùm ea in superiore parte sit sita, vt sanies ex ea prona effluat: an in inferiore, sic vt illic sistatur. Eius igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorū curatio est. Cui non est, huic ipsi moliamur effluxum quendam oportet.

Effluxus moliēdi ratio in vlceribus quæ aptè expurgari non possunt.

Eius duplex ratio est: aliàs tota cauitate desecta, aliàs in fundo tantū aperta. Quando verò harū altervtra sit ineunda, docebit tum locorum ipsa natura, tum verò vlceris magnitudo. Si nanq; & loca ipsa periculosam sectionē faciunt, & vlcus magnū fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contrà se habeant, perscindere præstat. Deligatio verò eius incipiat quidē supernè, sed finiat infrà, vbi scilicet patet effluxus.

Deligandi vlcerum ratio.

Transversa vlcera diligentius quàm recta iungenda esse.

Iam verò trāsversa vlcera, quòd eorū labra magis dissideāt, à seséq; absint, diligentius cōiungi postulant: ideóq; tum suturis, tum fibulis, in eis est vtendum. Quæ verò per longitudinē musculorū sunt facta, hæc si duplici initio deliges, nec suturis egebis, nec fibulis. Sin aliter deligare placebit, vel fibulis, vel suturis vtere. Sufficient aūt paucissimæ omnino suturæ. Et magna quidem vlcera, iis quæ valentius siccent medicamentis curabis. Parua verò, vel quæ moderatè siccēt, abundè sanauerint. Cæterùm profunda vlcera, eadem etiā sunt magna, voluntq; tum à duobus initiis deligari, tum verò nec labra sua præproperè glutinari. At quæ profunda multū, longáq; sunt, vt duplici ratione sunt magna, sic duplicem quoq; præstant indicationem. Itaq; & quæ valenter siccent postulāt, & ne immaturè labra coniungas: & vt à duobus initiis deliges, & vt altis suturis cōnsuas.

GALENI PERGAMENI
de medendi methodo, lib. IIII.

EST itaq; vnum morborū genus, divortium continui vocatū: quod quidem in carnosa parte, vlcus: in osse, fractura: in neruo, cōvulsio appellatur. Eiusdem generis sunt avulsio, ruptio & contusio: illa quidem in ligamēto, hæc in vasis musculisq;, ex violento ictu, vel graui casu, vel alio quopiam valente motu excitatæ. Ecchymosis verò vt plurimū vnà cum contusione & ruptione incidit. Fit autem aliquando & ex oris vasorum apertione, quæ anastomosis dicitur, & ex ea quam diapedesin vocant, & ipsam existentem solutæ continuitatis aliam speciem. Iam verò & ex erosione etiam soluitur interdum in animalis partibus cōtinuitas. Verū is iam mistus affectus est. Porrò erosio, si intrinsecus ab ipso animali proveniat, vitiosi succi est soboles: sin extrinsecus, aut à valentibus medicamentis fit, aut ab igni. In vniuersum autem, simplices affectus à compositis distinguere oportet, cùm simplici morbo simplex curatio adhibenda sit, composito verò non simplex. Igitur omne vlcus, aut solum atq; per se, nullo nec cum eo simul invadente, nec ipsum præcedente, aut sequente alio affectu, partem infestat: aut cum alio quopiā vno, pluribúsve coniunctum: quorum alij, non modò statim ab initio excitarunt vlcus, sed nunc etiam

Vnitatis solutio. Vlcus. Fractura. Convulsio. Avulsio. Ruptio. Contusio. Ecchymosis. Anastomosis. Diapedesis. Erosionis causa.

etiam malus efficiunt: alij, eius sine quo non, vt ad curandi opus, rationem obtinent. Cæterùm qui vlcus maius efficiunt, submouendi è corpore sunt, aut pervincendũ id, quod inducũt, incõmodum. Hoc autẽ, si affectus exiguus sit, fieri licebit facilè: si verò magnus, duci ad cicatricẽ vlcus nõ poterit, priusquã illi affectui subventum fuerit.

Vlcera curando quæ requirantur.

Ergo omne vlcus subiectã sibi carnẽ præditam naturali dispositione, optat: & ne quid alienum inter oras cõglutinandas intersit, quod curationem morari possit. Subiectæ verò carnis affectus, causæ rationẽ obtinet, ad id quod efficitur. Quippe ex hac, & per hanc, tum quæ dissident, glutinantur: tum quæ caua sunt, carne implentur: quare pro natura sua se habeat oportet, quò hæc vtraq; cõmodè perficiatur. Rectè aũt illa se habuerit, si propriũ temperamentũ tueatur. Itaq; necessum est ad vlcera tum glutinãda, tum carne implenda, temperatam esse subiectam carnem. Nec sat hoc ipsum videtur esse, nisi etiã qui affluit sanguis & probus sit, & quãtitate mediocris.

Vlcera cacoëthe cur talia euadant.

Quippe ægrè sanabilium, rebelliúmq; vlcerum, alia ob intemperiẽ carnis exvlceratæ, alia ob affluentẽ humorẽ fiunt talia. Caro autẽ ipsa interdum solis qualitatibus naturæ modũ egreditur, interdum accedente tumore præter naturam. Iam humor confluens, aut qualitate aut quantitate, à naturæ modo discedit. Interdum verò miscentur dictorum affectuum, aut aliqui aut etiam pariter omnes.

Carnis siccæ intemperies, quomodo corrigenda.

Ac carnis quidem intẽperiem, si squalens siccáq; videatur, aqua temperata fouens humectánsq;, donec rubescat, attollatúrq; in tumorem, corriges. Si verò vltra perfuderis, id quod attraxisti evocabis: ac proinde nihil profeceris. Quinetiã medicamenta humidiora, q̃ sanæ carni, adhibeantur.

Carnis humidæ intemperies quomodo corrigenda.

Si verò humidior q̃ pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda est, ac medicamentorum facultas ad siccius transferẽda: aqua verò nullatenus admouenda: sed si lauãdum vlcus videtur, vinum, aut posca, aut decoctũ austeræ cuiuspiam herbę, præparandum. Eodem modo & calidiorẽ q̃ par est, carnis habitum refrigerabis, & frigidiorẽ calfacies.

Carnis intemperies quomodo dignoscẽda.

Agnosces verò horũ vtrunq;, partim colore, partim tactu, partim laborãtis sensu. Quippe aliàs vstionem se sentire fatentur, aliàs manifestum in particula frigus: gaudéntq; vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et aliis quidem rubor leuis insidet, aliis color magis albicat. Partiũ porrò quæ cum aliquo præter naturam tumore exvlceratæ sunt, earum prius sanandus est tumor.

Vlceris labra quando excidenda sint. Æger quando sit cõsulendus.

Vbi labra tantùm vlceris decolorata durave plusculum fuerint, excidenda ea sunt ad sanam vsq; carnem. Cùm verò altius id malum serpit, deliberatione est opus, excidendúmne omne sit, q̃d præter naturam cernitur, an temporis spacio curandum: qua in re certè consulendus etiam est æger.

Humor in particulas cõfluens exvlceratas, quando auertendus & reprimendus sit: et qua ratione.

Iam verò si prauus humor in particulas cõfluens exvlceratas, nec vberior sit iusto, nec multùm excellat malignitate, averti hunc, atq; repelli cõveniet: astrictis scilicet, refrigeratisq; iis particulis, quæ ante exvlceratã consistunt. Inchoanda etiam deligatio est à laborante particula, deducendáq; versus sanã. Quę autẽ vlceribus ipsis admouẽtur pharmaca, siccent valẽtius oportet, quàm quæ simplici applicantur vlceri. Quòd si sisti, cõpesciq; medicamentis influxus nequeat, causa eius investiganda est, atque hæc prius adimenda. Ac si quidem ob partis, quæ fluxum recipit, imbecillitatẽ aliquam id contingat, huic nimirum medendum est.

Imbecillitas partis ab intẽperie nascitur.

Imbecillitas autẽ partis, omnino ab intemperie nascitur: nõ tamen ab omni, sed ab excellentiori, quæ sanè per contrariã est abigenda. Vbi igitur intemperiẽ ipsam sanaueris, te ad curandũ vlcus cõvertes: nõ aliter planè nunc curata intemperie, q̃ si incidisset citra vlcus. Si verò ab alia quavis particula, vel etiam à toto corpore, vitiosus aliquis humor influxerit exvlceratis particulis, medendum ei primus est ipsius fluxionis radici.

Varices prius sanandas esse, quàm vlcus ab eis fluxum recipiens.

Ita igitur & varices, quæ sæpe supra exvlceratũ locum sunt, prius sanabimus, vt deinde mox vlcus sanemus. Advertendum autẽ est interim, nullam primitiuarũ causarum, quas procatarcticas vocant, nisi etiamnum affectum producant, esse curationis indicatricẽ: sed huius indicationem, ab ipso affectu initium habere.

Indicatio vlla nulla sumitur à causa nõ permanente. Procatarcticarum causarum vsus.

Siquidem à nullo eorũ, quæ adhuc non permanent, indicatio sumi eius quod ex vsu futurum sit, potest. Est tamen vtilis causarũ procatarcticarũ cognitio, ad noscendos affectus eos, qui tum rationẽ, tum sensum latent. Est itaq; rei quidem præsentis curatio: futuræ autem, providentia. Quod verò nec nunc lædit, nec læsurũ timetur, id ab vtroq; artis munere, tum eo quod curat, tum eo q̃d providet, excessit. Quare nec indicatio ab hoc ad curationem vlla, nec providẽtiæ ratio sumitur.

Indicatio curationis à causa præsente sumitur.

Si igitur à procatarctica causa indicatio curationis non sumitur, vtiq; manifestum evadit, quòd ab ea quæ præsens est, sumetur.

Prospectrix artis pars duplex.

Cæterùm prospectrix pars artis, est duplex: altera, quæ morbosum affectum iam præsentem submouet: altera, quæ illum qui nondum vrget, prohibet.

Vlcera sanescere quæ prohibeant.

Porrò cõtingit vlcera nõ sanescere, interdum quidem ob labra ipsa pessimè affecta, interdum ob intemperiem particulæ, absq; vllo tumore præter naturã: nonnunq̃ ob intemperantiam quidem, sed quæ cum tumore aliquo sit cõiuncta, nõ tamẽ qui omnino sibi labra excidi postulet. Fieri etiam potest, vt superiacẽs varix, vel auctior lien, vel aliq̃d vitiũ iecinoris, vel imbecillitas exvlceratæ particulæ (quæ ipsa quoq; intensa quædam est intemperies) vel totius corporis cacochymia, vel plethora, vt vlcera minus sanescant, prohibeat. Quare causa ipsa, quæcũq; illa sit, circumcidenda venit. Iam verò vlcus omne cacoëthe, hoc est, malignantis naturæ, continuò & cauum sit est necesse, cùm ex erosione nascatur.

Vlcera exasperanda non esse prius quam corpus vniuersum sit purum.

Nunq̃ autem id genus vlcera, sicvt neq; alia vlla, calido acriq; medicamẽto exasperes, priusquam vniuersum corpus à recrementis liberes: quemadmodũ faciebat imperitissimus Thessalus. Quippe eiusmodi medicamenta omnia, cucurbitę ritu ad se trahere à toto corpore sunt habilia. Itaq; nisi id prius vacuaris, materiã fluxiõis acri medicamẽto relinques. Etenim q; nec rectè sanare oculũ ante totum caput, neq; hoc ante totum corpus, vlla ratione liceat, tum philosophis tũ medicis vniuersis, qui methodo mederi sunt soliti, est in cõfesso. Voco autẽ methodũ, certam quandam vniuersalémq; viam, quæ sit omnium

Methodus est certa quædā et vniuersalis via, omnium particularium communis.

particulariū cōmunis. Cæterùm notitiam quandam habeat oportet, tum similis, tum dissimilis. qui methodo quidvis molitur. At verò, etiamsi in singulis morbis priuata quædam esse methodus medendi videatur, cōmune tamen genus in omnibus vnum existit. Quippe in omnibus curationibus, vnum est methodi ipsius principiū, quod ab affectus indicatione sumitur: viaq; etiā quæ ab eo principio ad finē vsq; perducit, est in omnibus particularibus similis.

Vlcera cacoëthe quæ dicantur.

Quæ igitur vlcera, omnibus ritè decenterq; factis, nō sanantur, ea medici cacoethe, hoc est, maligna, contumacia, rebelliaq; nuncupant. Protrahuntur autem, vbi quis illis, perinde ac si tantū vlcera sint, medetur. Cæterū ex diuturnitate ipsius vlceris, indicatio curationis nō sumitur, sed ex ipsius particulæ affectu. Si ergo tantū exvlceratæ partes affectæ sint, si eas curaueris, continuò sanaueris vlcus. Sin verò vniuersum corpus prauo succo redundet, si hūc evacuaueris, idem haud dubiè molieris.

Vlceris diuturnitas est succi vitiosi indiciū.

Ac signū quidem vitiosi succi, est ipsa diuturnitas vlceris: inventio autem eius quod expedit, nō ex diuturnitate, sed ex succi vitio suggeritur. Quare tria hæc sibi mutuò cohærēt, signū, affectio, & curatio: signum quidem, ipsa diuturnitas: affectus, succi vitium: curatio, eius vacuatio. Veteres autem, vtpote breuitatis studiosissimi, prætermisso medio, interdū tertiū statim primo subiiciunt. Velut Hippocrates fecit, cùm dixit: Tum ab inveteratis vlceribus confert vt assiduè sanguinē effluere facias, vtcunq; id opportunum videtur: non vtiq; curationem indicante diuturnitate, sed sanguinis vitio.

Vlcus omne, quà vlcus est, vt sanetur, mediocriter exiccari postulat.

Porrò omne vlcus, quà vlcus est, vt sanetur, mediocriter exiccari postulat. Si verò etiam habeat secum affectum alium coniunctum, primò quidem illius curationem: secundò autem, suam propriam requirit. Sed de curatione vlcerum, sic verba fecit Hippocrates: Quodcunq; vlcus cæsim, perversimuè acuto telo est diuisum, medicamentū enæmon, & siccans, & quod suppurari vetet, admittit. Sin caro aliqua telo tum contusa, tum cæsa sit, huic ita medendum est, vt q̃celerrimè suppuret. Nam & minus phlegmone vrgebitur, & necessum est carnes, quæ contusæ cæsæq; sint, putrefactas & in pus versas, liquare, postea nouam carnē producere.

Putredinem oriri à calido & humido.

Quo quidē sermone nos docet, oportere omnia siccari, præter ea quæ sunt cōtusa. Porrò omnia quæ putrefiunt, ex calido & humido sic afficiuntur. Ideóq; etiā ea cataplasmata quæ ex hordei farina constant, ceu quæ calfaciant humectentq;, omnibus iis affectibus, quibus moueri pus expedit, admouemus.

Pus mouentia quæ sint.

Hordei nanq; farina, ex aqua & oleo: itēq; panis, ex aqua & oleo: prętereà fomentū multæ calidæ aquæ: & tetrapharmaci vis, omnia deniq; calfacientia simul & humectantia, pus q̃ celerrimè mouēt.

Inflāmationi cur adhibeantur cataplasmata calida et humida.

Sciendum tamen est, admoueri cataplasma calidū atq; humidum inflāmationi, haud quidem tanq̃ remediū ipsius (phlegmones nanq; remedia facultatē sicciorē possident, vt verba scū coctū; & folia trifolij cruda, & epipatri folia cocta, & polium) sed vt lenimen quoddā symptomatis.

Hordei farina dolorē mitigat.

Ac proinde hordei farina, lenit quidē dolorem, minimè autē medetur inflāmationi. Igitur vel prauus succus non amplius confluit ad partē exvlceratā, aut etiamnum fluit. Si nō amplius fluat, ipsi tantū quod laborat, est succurrendum: si quidem vel liuidum, vel nigrum, vel rubrum conspicitur, scarificādo, ac sanguinē emittendo, mox spongiam sicciorē potius q humidiorē superimponendo: post hæc verò etiam siccantia remedia applicādo. Ab his, si res postulat, rursus sanguinem auferendo, ac mox iterū eadem peragendo, donec parta sanitas sit. Quòd si labra vlceris dura, callosáq; appareant, etiam ea excindendo. At si alicvnde humor ad partē fluat, fluxionis est occurrendū origini.

Sanguinē mittēdum esse vbicunq; magnitudo morbi cū virium robore cōsperauerit, vel si sanguinis cōcursus non adsit.

Si verò valens aliquis morbus, vnà cum virium robore affligat, vel si redundantis sanguinis concursus nō adsit, nemo est qui nō sanguinem detrahat, qui vtiq; in artis operibus fuerit exercitatus: Quippe sanguinis redvndātia haud quaq̃ sanguinē esse mittendum indicat, sed magnitudo morbi vnà cū virtute vegeta: exceptis tamē à sermone pueris.

Sāguinis redūdantiam nō postulare sectionem venæ.

Etenim si quis etiamnū sanus, nec adhuc quicq̃ læsus, sanguinis redundantia grauetur, non statim huic mitti sanguinē est necesse: imò alij satisfacit inedia, alij cibi parcitas, alij soluta aluus, vel purgatio, vel frequentius balneum: alij sola exercitatio, vel multa frictio, abvndè fuit.

Purgationē in sola cacochymia non administrari commodè, nisi etiā magnitudo ipsius morbi eam postulet.

Sed nec purgatio in sola vitiosi succi abundātia cōvenienter administratur, nisi etiā magnitudo ipsius morbi sit ipsi cacochymiæ, cōiuncta. Sic enim vlceribus atq; vulnerib. omnibus quoties valida sunt, purgationem esse vtilem est professus Hippocrates, quòd nimirū & insigniter vacuet, & ad diuersum trahat.

Vitia omnia trifariam grauia redduntur.

Vniuersa autē vitia, trifariā grauia validáq; redduntur: nempe vel propter affectæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinē, vel propterea quòd sint cacoēthe. Vulnus igitur quod intra thoracē, peritonęumúe penetrat, nō paruū periculum adfert, præcipuè si interiorū quicquā sit simul convulneratū.

Vulnera articulorum euadere cacoethe.

Quinetiam cacoēthe statim fieri, quæcunq; in articulis accepta vulnera sunt, id quoq; omnes ferè sciunt. Vbi enim tendones, & nerui, & carne vacua, osculentaq; sunt loca, hic doloris, vigiliarum, cōvulsionis, & delirij periculū instat. Tum hæc igitur vulnera, tum quæ adeò sunt magna, vt suturis aut ligaturis indigeant, purgationem desiderant. Ad hæc, quibus periculum corrumpendi ossis impendet, ea vtiq; non sunt absq; magnitudine phlegmones. Quæcunq; verò exeduntur, ea tū cacoēthe sunt, tum malorum succorū soboles.

Herpetes à bilioso excremento oriuntur.

Herpetes quoq; à bilioso excremento ortū habent: cæteraq; diuturna omnia, ex huiusmodi quapiam causa proveniunt. Quare in omnibus his meritò purgare per aluum iubet Hippocrates.

Revulsionē esse ad cōtraria loca moliendā.

Si igitur valenter etiamnum fluxio irruat, revellere ad cōtraria studebimus: vtique si in superioribus vlcus consistat, per inferna purgantes: sin autē in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes.

Deriuatio facienda est per vicina

At si iam fluxio restitit, atq; in membro inhæsit, deriuare per vicina magis expedit: cū & in propinquiora translatio, & purganti medicamento tum accessus, tum attractus, è vicino, sit promptior.

Morbi magnitudinē esse scopū sanguinis mittendi purgationisq; adhibendæ.

Magnitudo autem morbi, ceu scopus quidam sanguinis detrahendi, aut purgationis adhibendæ, à nobis cōstituenda est. Quē sanè scopū invenit

primus

Vlceri recenti expedire vt ex eo statim fluat sanguis.

primus omniũ Hippocrates: secundũ cuius quidem sentennam, omni recens facto vulneri, nisi in ventre consistat, expedit ex ipso statim sanguinem plus minúsve effluere. Quippe phlegmone sic mious tentabitur tum vlcus ipsum, tum quæ circumposita ei loca sunt. Idem etiam cõfirmat, debere scilicet imitatorem esse medicum, nõ tantùm naturæ, sed eorũ etiam, quæ cùm sua sponte eveniant, conferunt: nécnon conducere, si ab inveteratis vlceribus eorúmq; circũiacentibus partibus, crebrò sanguis fluere cogatur. Porrò quæ acuti sensus pars est, eam q̃maximè seruare citra dolorem tentandum. Quæ verò parum acri sensu est prædita, hæc, si affectus ita suadet, valentiora præsidia admittit. Rursus principis quidem membri robur seruari oportet. Quod tale nõ est, licet huic adhibere relaxantẽ medendi rationem. Quod verò ad positum pertinet, si ventriculus fuerit exvlceratus, medicamenta bibenda sunt. Si gula (quæ transitus comestorũ bibitorúmq; est) nõ semel, nec tota simul sumenda, sed paulanm, asiduéq; lingenda: & sanè tum crasiora, tum magis lenta esse debent. Nam ex transitu contactúq;, vulneribus quæ illic habẽtur, emolumentũ accedit: nõ ex cõtinendo, & diutius adhærendo: sicvt iis quæ in ventriculo sunt. Quæ verò vlcera in crasis sunt intestinis, iis quæ per sedem iniiciũtur remediis magis egent: quippe cui magis sunt propinqua. Quæ in tenuibus habentur (quoniam & looginquiora sunt, & medio situ posita) ambo requirũt, & quæ supernè sumuntur, & quæ infunduntur per sedem. Cõmunis autem omniũ internarum partium est indicatio, vt ea eligaotur, quæ animalis naturæ maximè sint familiaria, siue cibi siut, siue medicamenta: fugiantur respuantúrq; his cõtraria. Quanq̃ in iis quæ foris sunt vlceribus, innoxius etiam talium medicamentorũ sit vsus, æruginis, æris vsti, æris squamæ, cadmiæ, pompholygis, lithargyri, atq; cerussæ. Hæc igitur & similia, interioribus exhiberi nõ debent. Eligenda verò alimenta sunt, si quidem ad cicatricem perducere, aut vlcus glutinare studemus, tũ austera, tum glutinosa, & quæ minimè rodant. Sin emundare, quæ modicè abstergeant: quod munus mel non coctum, præter cætera præstat. Ac voco sanè austerũ, id quod astringens dicitur: vt acerbum, quod impensè est austerum. Ergo internis vlceribus opitulantur, hypocistis, balaustium, punicorum cytini, galla, malicoriũ, terra Samia, Lemniũ sigillum, rhois, rosarum succus, acacia, aliáq; id genus, quæ citra incõmodum viscerum, præsidium internis visceribus afferunt. Danda verò hæc sunt, ex aliquo astringennũ decocto, vel mâli cotonei, vel lentisci, vel clauiculorũ rubi, vitisve, vel myrtorum, vel deniq; ex vino aliquo austero. Cauendum tamẽ à vino est, vbi phlegmones suspicio adest. Sunt autẽ & præparanda id genus medicamenta, cum eisq; miscenda etiam, tum tragacantha, tum gummi: præsertim si ob gulæ vlceta exhibeantur. Sed & gargarizare quoq; iubendus est, qui ad fauces & paristhmia his vtetur. Ad vlcus autem quod in aspera fit arteria, vt supinus q̃diutisimè in ore teneat, ac omnes qui illic sunt musculos laxet, remittátq;, præcipiendum: influit nã

Gula exvlcerata medicamenta esse paulatim asiduéq; lingenda.

Intestinis exvlceratis quomodo succurrẽdum.

Intrò quæ propinanda non sint.

Mel crudum. Austerũ quid. Acerbum quid. Vlceribus internarũ partium quæ prosint medicamenta.

Vinum fugiendum esse, vbi phlegmones suspicio adest.

Aspera arteria vlceribus qua ratione medendum sit.

que sic sensim & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter & manifestè in ipsam arteriam. Nam & cùm naturaliter sese habet, scire licet potionis nõnihil illuc percolari. Semper autẽ cauẽdum est, oe largius quicq̃, & per mediam spiritus viam, influat: alioqui excitabit tussim. Iam verò medicamenns omnibus, quæ thoracis & pulmonis vlceribus sunt destinata, mel admiscendum est: quod quidẽ digestionis eorũ in corpus, acceleris trãsitus, velvn vehiculũ erit, cũ eo, quòd neque nocebit vlceri. Ad eundem modũq;, qnoties in vesica & renibus consistit vitium, noo solum mel ipsum, sed etiam diureticorũ aliquod vlcerũ medicamentis miscere oportet. Cæterùm partes exvlceratæ, tum ex earum substantia, tum functione, tum vtilitate, tum positu, tum figura, facilè discernuntur. Itaq; non modò illa quæ diximus, sed etiam complura alia, ex figura partium, positurâq; indicantur. Etenim catherere omnino probè vti nequeas, nisi & positum, et figuram totius vesicæ planè perspectam habeas. Ergo in hisce omnibus nõ parum ad totam curationem locus affectus indicat. Porrò valentiora medicamenta requirunt, affectus in alto delitescentes corpore, quàm qui in summa superficie consistunt. Ecchymosis omnis, vacuationem pro curationis remedio indicat. Quare calsacientibus huic, & modicè siccantibus medicamentis est opus. Quòd si ecchymosis alnus descendat, non fuerit vsus cucurbitulæ invtilis: quod quidem instrumentum fuit à medicis, ad violentam attractionem excogitatum. Ergo si evocatum celeriter ecchymoma sit, facilè coalescet rupta ipsa caro. Sio longiore spacio, sordes multa subnascẽs, medium inter vlceris labra spacium occupat, ita vt iam coire ruptio non posit, sed tantum ipsa labra propè admoueantur.

Potionis nonnihil semper in asperam delabi arteriam.

Mel permiscendum esse medicamentis iis, quæ thoracis pulmonisq; vlceribus instituuntur.

Diureticorum aliquod melq; ipsum miscendum esse medicamentis quæ ad vesicam & renes faciunt exvlceratos.

Affectus in alto sitos, valentiora medicamenta requirere, quàm qui in summa superficie consistunt.

Ecchymosis curatio.

Cucurbitulæ vsus.

GALENI PERGAMENI
de medendi methodo, lib. V.

MOnstratum igitur est, omne vlcus siccantia medicamenta requirere. Cæterùm quod sinum habet, vt minus sanè quàm reliqua, sic ea quæ præterquã quòd modicè siccent, etiam abstergendi facultatem posideant, desiderare. Quod verò coniungi sibi labra postulat (cuiusmodi sunt cruenta) huic tum quæ magis etiam siccent, tum quæ citra abstersionem leuiter astringant, esse opus. Iam quæ vlcera perduci ad cicatricem postulant, hæc non solum magis adhuc siccantibus, sed etiã strenuè astringentibus remediis egere. Quòd si caro eorum præter naturæ modum intumuit, acria, & demolientia desiderare. Si quod verò aliud symptoma vlceri adiunctum erat, ab eius natura curationis indicatio sumebatur: atque ex hac rursus petebatur remediorum facultas. Si nanq; sordes innasceretur, quæ hanc tollerent opus esse: eáque omnia abstergẽdi vim habere, multò sanè maiorem, q̃ ea quæ carne implerent. Ac si agglutinaturum medicamentũ esset, siccans, astringénsq; id esse debere. Si carne impleturum, siccans & abstergens: atq; in singulis reliquorum, vti dictum est. Si verò intemperata subiecta caro esset, primum per cõtraria succurrendũ esse illius intem-

Vlcus cauũ modice siccantia nec non detergẽtia postulat.

Glutinãtia medicamẽta qualia nam esse debeant.

Cicatricẽ inducentia medicamenta qualia esse oporteat.

Excrescens caro qualia requirat medicamẽta.

Sanguini supprimendo cur emplastica sint aptiora crustificis.

stica, q̃ inducentia crustas: quãdoquidem in his est verendũ, ne vbi crusta deciderit, rursum sanguinis profusio ab ipso vase excitetur, cùm vas magis nudatũ carne, q̃ pro ipsius naturali habitu, derelinquat. Siquidẽ generatio crustæ, ex subiectis fit, circumpositisq; corporibus semivstis,

Sanguini supprimendo optimum cataplasma.

Optimũ igitur omniũ quæ noui medicamentorum quo etiam ad cerebri membranarũ, necnon sphagitidum venenarũ hęmorrhagias tutissimè vtemur, est quod subiiciam. ℞, thuris partem j. Aloës partem S. misceãtur ita cum oui candido, vt perveniant ad crassitudinẽ mellis. Postea verò leporis mollissimis pilis excepta, tum vasi, tum vniuerso vlceri, liberaliter admoueãtur. Alligãdum autẽ id forinsecus fascia est ex tenui linteo: cuius fasciæ primi quatuor quinqueve amplexus, ipsi profluenti vasi iniicientur, ducẽturq; mox versus eius radicẽ: nisi in quibus partibus id nõ licet, vt in cerebri involucris. His factis, vbi tertio die solueris, si tutò adhuc medicamen vlceri adhæret, aliud rursus superimpones, deligabisq; vt antea, similiter. Quòd si prius linamentũ deciderit, impones alterum: ac sic, quoad carne munietur, curandũ ipsum vas est: necnon à principio ad finẽ vsq;, vulnerata particula, mediocriter supina seruanda. Vitandũ autem est ne dolor incidat, ac rursus profluuium excitet, cùm

Dolor omnium maximè tũ ipsum profluuiũ excitat, tũ phlegmonas auget.
Manna thuris.

nihil sit quod profluuium magis q̃ dolor prorritet, & phlegmonas augeat. Iam mãna thuris magis q̃ thus astringit: est autem minus emplastica. Constat verò in duris corporibus plus aloes immiscendum esse prædicto medicamento: in mollibus autẽ, plus thuris. Cæterũ vbi medicamentum id facere magis emplasticũ optas, deligere

Thus.

thus resinosius oportet, quod quidẽ & mollius est, & candidius, mansúmq; non cõminuitur, sed

Mastiche.
Canterium, causticaq; in quib. egeamur vti.

partes suas sibi cohærentes tuetur, vt mastiche. Maximã autem necessitatem vel crustificis medicamẽtis, vel ignitis ferramẽtis vtendi animaduerti, vbi ex erosione putrescentis alicuius, profluuiũ sanguinis excitatur: vt in pudẽdis & sede: quæ partes, & propter naturalem humiditatẽ, & quòd excrementorũ canales sint, ex leui occasione putrescũt. Vbi igitur totũ quod iam computruit sublatũ fuerit, tunc in hisce opus est radicẽ ipsam exvrere, idq; aut ferro candenti, aut medi-

Adurentia simul et astringẽtia, quæ sint.

camẽtis excitantibus crustam, sed quæ etiã facultatem astringendi possideant, qualis in chalcitide & mysi, et atramẽto sutorio visitur. Porrò quę ex calce nõ extincta cõficiuntur, ea vtiq; valẽtiora his sunt: cæterũ calx vim astringendi non habet. Excidunt igitur citius quæ ab his fiunt cru-

Crustas à causticis astringentib. excitatas, hærere diutius vlceri.

stæ: hærent autẽ diutius, quæ ab astringentibus: quod vtiq; longè est vtilius. Quare nec festinare quidẽ debemus ad amoliendas crustas, vbi hæmorrhagias periculũ adest, nisi in illis tantũ affectibus depascentibus, in quibus propter putredinẽ, candẽs ferrũ admouere corpori fuimus coacti. Porrò qui è vasis profluit sanguis, aut propterea quòd amplius non cõfluet, sistetur: aut qa occlusa diuisio erit, aut etiã ob vtranq; causam, id quod tutissimum fuerit. At confluere prohibetur, & propter deliquiũ animi, & cùm ad contraria revellitur, & cùm deriuatur ad proxima: & per refrigerationẽ, tum corporis totius, tum pręcipuè partis affectæ.

Refrigeratio totius corporis & particulæ affectæ, fluentẽ sanguinem supprimit.

Hac etiam ratione, frigida tum pota, tum parti foris affusa, sępe hæmorrhagias suppressit. Idem etiam moliũtur, & posca, & vinũ acerbum, aliáq; omnia quę vel astringendi, vel simpliciter refrigerandi vim habent. Clauditur ipsa diuisio, si vel contrahatur cõniueátq; id quod diuisum est, vel obstruatur. Sanè contrahitur tum astrictione, tum refrigeratione, tum deligatura, tum vinculo exceptũ. Obstruitur vel intrinsecus, vel extrinsecus. Et intrinsecus quidem à cõcreto sanguine: extrinsecus verò, tum ab hoc ipso, tum à linamento, & spongiis, & crustis, & medicamẽtis iis, quæ lẽtitia crassitieq; sua, meatus obserant: ad hæc, corporibus iis quæ circum iacẽt, propius admotis. Atq; hactenus de profluuiis sanguinis, quæ à partibus expositis sensui oriuntur.

Sanguinis profluuiis ex profundo erumpentibus qua ratione occurrendum sit.

Nam quæ de profũdo sanguinis profluuia erumpũt, ea nec vinculo nec deligatura sanaueris, vel vn neq; candenti ferro: sed per revulsionem, ac ad vicina loca deriuationẽ: necnon per cibum atq; potionem, quæ & emplasticam vim sortiantur refrigerentq;: necnõ per medicamenta astringentia. Pro differentia autem & proprietate partium quæ profluuium patiuntur, variis vtimur instrumentis. Siquidem per clysterem, in intestina: per metrenchytas in vterum: in vesicam deniq; per catheteras, idoneorum aliquod medicamentorũ immittimus. Equidem quaternis diebus vidi sanguinẽ è vulua profluere, nec potuisse vllo remedio sisti, quoad quarto die

Plãtaginis succus remediũ optimum est sanguinis effusionibus.

plantaginis succo vtentibus nobis, prorsus constiterit. Est quippe hoc medicamen, & ad ea quæ ex erosione excitantur profluuia sanguinis vtilissimum. Cui etiam valentius aliquod hoc casu medicamentũ, aliàs aliud miscere soleo, vtiq; ad totum respiciens affectum, id quod perpetuò est faciendum. Etenim in his ipsis quæ ex vulua, vesica, & intestinis profluuia oriuntur, æstimari debebit ipsius profusionis quantitas: vt videlicet hanc ipsam, vel vt primã, vel vt secundã indicationem curationis habeamus, nec tamen negligentes affectum. Nam si perruptum vas aliquod magnũ est, aut vehementer reclusum hiat, vtiq;

Astringentia medicamenta.

astringentibus medicamentis est opus, velvti balaustio, hypocistide, rhoe, omphacio, acacia, gallis immaturis & malicorio. Sin vel exiguum vas est, quod perruptum est, vel modicè reseratum, sic vt nõ multus sit ex eo sanguis produc͂s, etiam aloe & manna, & pini cortex, & lemnium sigillũ, & spinæ Aegyptiæ fructus, & crocũ, & lapis hæmatites, aliaque id genus, ex vino nigro austero, vtilia medicamenta sunt. Quòd si nec genus id vini adsit, nec plantago, nec solanũ (quippe hæc quoq; sunt idonea (rubi, & cynosbati, & myrti, & lentisci, & hederæ, & cotonæorum, & mespilorum, breuitérque, astringentium omnium decoctum ex vsu est. At si ex erosione profluuium aliquid incidit, erit vtiq; id exiguum, atque paulatim effluens.

Pastilli diuersi cõtra profluuia sanguinum, ex erosione oborta.

Quare Pasionis, vel Andronis, vel Polyidæ pastillis vtendum est: aut etiam nostro qui ex charta constat. Sin profusior hæmorrhagia sit, iis quæ vehementissimè astringant vtendum medicamentis, quoad vehemẽs eius frãgatur impetus. Mox deinde admiscẽdi illis pastilli sunt: postea ad ipsos solos veniẽdũ, cũ aliquo ex

Astringentium simul & refrigerantium vsum, quæ ad supprimendū sanguinem applicantur extrinsecus, non vbiq; probat Galenus.

antè dictis succis aut decoctis. At verò quæ extrinsecus profluenti particulę admouentur, tum astringentia, tum citra astrictionem frigida, hæc ipse nō vbiq; probo: sed mihi contrà omnino q̃ fieri res postulat, ipsum sanguinē intrò compellere, ac venas quæ in alto sunt implere videntur. Vidimus enim quosdam eorum, qui sanguinē à pulmone reiicerent, ex thorace refrigerato manifestè læsos: æquè vt qui sanguinē vomuerunt nonnullos, quòd venter esset foris refrigeratus. Eodem modo & eorum quibus ex naribus sanguis ꝓfluxit, aliqui ex capitis refrigeratione deterius habuerūt.

Refrigerantibus quādo circa partes vnde fluit sanguis vtendum.

Quare nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore loca quæ circa particulam vnde sanguis profluit, sunt sita, refrigeranda suaserim, sed posteaq̃ in alia diuerteris: vt exempli gratia, in naso, vbi sanguinis missione vsus fueris, vel artuum frictione, devinctionéq;, vel ad præcordia cucurbitis defixis. Quin ne sic quidem ad frontem capútq; refrigerantibus vtē dum est illicò, sed revellendū prius ad contraria:

Cucurbitam summa ceruici affixam, revellere à naribus sanguinem.

Sanguinis fluētis per nares, revulsio duplex.

vtiq; affixa in summa ceruice cucurbita. Quippe duplex est in sanguinis è naribus profusione auersio: & quæ est ad totius corporis inferna, & quæ ad capitis posteriora: propterea videlicet q̄ ipsæ nares & in superiore & in anteriore parte sunt sitæ.

Diapedesis quomodo sit curāda.

Iam verò sanguinis effusio diapedesis dicta, refrigerantibus & astringentibus est curāda: necnon victu crassiori, si ob tenuitatem sanguinis accidat. Porrò quod venæ insedit vlcus, si ad manum est, eandem curationem cum iis desiderat, quę in carne consistunt.

Dura omnia ægrè consolidescere.

Enimverò quemadmodum dura omnia ægrè consolidescunt (cartilago enim cum cartilagine per coitionem haud coalescit, sicuti nec os cum osse, sed per callum tātum coniungitur) sic etiam solutæ arteriæ cum difficultate ob substantiæ duritiem coalescunt, etsi eas aliquando conglutinari viderimus: idq; in mulierib. atq; pueris, tum circa frontem, tum circa malleolum carpúmq;, ac medium extremæ manus. Simile quiddam aliquando & agresti cōtigit iuueni, dum sanguinem sibi mittendum verno curaret tempore, quod nostratibus est maximè in vsu.

Verno tempore sanguinē mittere Græcis etiam erat consuetum.

Illi siquidem pro vena fuit secta arteria in cubito, quam postea nosipsi conglutinauimus. Est autem sanatu difficilior arteria incisa q̃ vena, tantóque siccioribus medicamentis eget, quantò ipsa est suapte natura q̃ illa, siccioris temperamenti. Cætera verò, eiusdē speciei ambæ medicamenta desiderant.

Vesica pro clystere Galenus vtitur.

Porrò ad ea quæ in recto intestino sunt vlcera, per vesicā, cui sit fistula recta ad finē annexa, iniicere liquatū medicamen atq; tepidū licet. Cæterū sicca medicamenta magis sunt idonea, q̃ quæ liquabilia vocantur: quoniam facilè vel plantaginis, vel alterius eius generis succo miscentur. Eiusmodi medicamenta sunt, & crocum, & pompholyx, & aloē, & quę dicuntur cephalica. In ipso autē primo producendæ carnis tempore, quod suppressionem sanguinis continenter excipit, etiam Lemnia terra salutare est præsidium.

Lemnia terra.

Romā esse maximè obnoxiā fluxionibus.

Pulmonis vlcera cur difficiliora sanatu sint.

At quæ pulmoni adhæserunt vlcera (cuiusmodi sæpe in vrbe Roma visuntur, loco profectò maximè obnoxio fluxionibus) difficiliora curatu existunt, ob assiduam ipsius visceris agitationē. Quod quidem laxū & spongiosum cùm sit, minimè etiam mirari convenit, si sanguis aut pus in thorace contentū, aliquando per membranam illius transmittatur ad arteriam asperam: quandoquidem per aliam longè duriorē in ossiū fracturis effūditur sanguis crassus ad calli generationem.

Pulmonis exesi curati indicia.

Vbi igitur vel ex casu, vel prævalida acutáq; voce vas aliquod in pulmone rumpitur, citráq; dolorē cōfertim sanguis feruens, floridus, multúsq; cum tussi expuitur, scire licet in viscere vulnus consistere.

Hemoptoici morbi curatio.

Itaq; laboranti iniungendum est, vt nec respiret vehementer, ac semper silentiū agat. Præterea vena cubiti interna protinus incidenda, à qua bis térq; postea sanguis est detrahendus, vtiq; avertendi gratia, tum artus omnes fricandi vinciendíq;.

Posca dissoluit grumos.

His peractis, primū posca tum diluta, tum tepida, potui offerenda est, quò si quis in viscere cruor concretus latitet, solutus expuatur. Atq; hoc nihil vetat bis térve, ternis horis facere. Ab iis verò etiā aliquod eorū quæ tum emplasticā vim habēt, tum astringunt, medicamentū est exhibendum: idq; aut ex posca diluta primū, aut ex malorū myrtorúmve decocto. Rursúsque vesperi medicamen hoc similiter dandum, circunciso (si valentior sit æger) omni nutrimēto. Sin aliter, sorbitionis q̄d satis est exhibendū.

Sanguinem ex puentibus repetendā esse missionē sanguinis.

Maximè verò ad rem pertinebit, si etiam postero die (modò æger robustus sit) parū sanguinis rursus ab incisa iam vena detrahas. Victu autē, medicamentisq; eodem modo in quartū vsq; diem vtatur: pectore interim, si æstas sit, vndiq; melino & rosaceo, madefacto: sin hyems, nardino vnguento. Iuuerit etiam vel maximè nō modò ad vulnus pulmonis, sed ad alia omnia, illud medicamen emplasticū, q̄d ex bitumine acetóq;, & aliis quæ illi misceri solent, conflatur. Quòd si mulieri pueróve, aut corpori quod mollis sit carnis, medearis, quod ex chalcitide fit, satis habile medicamentū fuerit.

Pulmonis vase disrupto, si inflāmatio successerit, cur affectus nequeat consolidari.

Cæterū si rupturæ vasis successerit inflammatio, exigua spes est cōglutinandi ipsius: quādoquidē inflammationis solutæ pus, expurgari sine tussi nō potest, quæ maximè rupturæ adversatur: in lōgius tamē tempus produci ipse affectus potest. At septi transversi vulnera, quæ foras nō perveniūt, in carnosis quidē partibus subinde visa sunt coalescere, eius motu minimè obstante. Quæ in neruosis eius hærent, insanabilia sunt. Sanè difficilis grauisq; curatio est etiam eorū quæ in carnosis sunt partibus, si has iam phlegmone obsederit, idq; non in diaphragmate solū, verum etiā in omnibus quæ intra peritonæū ambiūtur: quòd in ea scilicet sanies defluat. Danda tamen opera est, vt illa quacunque ratione siccemus, tum per ea præsidia quæ extrinsecus imponuntur, tum per ea quæ ex aqua, vinóve tenui bibuntur. Horum maximè idonea sunt, quæ diaspermaton vocant, & quod ex casia componitur.

Vlcerū curationem immutari plurimū per singulas animalis partes.

Immutatur autem plurimū ipsa curatio vlcerum, per singulas animalis partes. Indicat siquidem, velvti vitium ipsum, vt curetur, sibi applicandum esse cōtrarium: sic particula quæq;, quod sibi sit q̃similimum.

Aurium vlcera quibus medicamentis curentur.

Quamobrem auriū vlcera, cùm eæ partes longè siccissimæ sint, glaucio ex aceto curantur: necnon (si valentiore sit opus) medicamine Andronio, scoriáq; ferri in pollinem tenuissimū
lævigata,

leuigata, & cum acerrimo aceto, quovsque ad lubrici mellis cõsistentiam deveniat, coacta. Porrò

Tetrapharmacũ coquet phlegmonẽ, augetq; affectæ partis putredinem.

quod tetrapharmacum dicitur, siccare vlcera id genus prorsus nõ potest: at maturare phlegmonẽ potest, augetq; affectæ partis putredinẽ. Itaque audiendi locus, quoniã siccissimus est, idcirco medicamentis eget q̃ vehemẽtissimè siccent.

Oculi vlcera qualia medicamenta postulẽt.
Nasi vlcera qua medicamẽta postulent.
Oris vlcera qua medicamẽta requirant.

At oculo exvlcerato, collyrium fortasse quod ex thure cõficitur, expedit: narib. verò, quod multò sanè magis siccet, quàm vt conveniat oculis minus autem quàm vt auri quadret. Vlcerum verò quæ in ore accidunt, quæcunq; admodũ humida existunt, præsertim si proximè adhærent ossibus, ea medicamentis egent quæ vehementer siccẽt: velvti diphryge, tum ipso per se, tũ ex melle, & vino, & mulso: præterea & ea quæ iris dicitur, & quę anthera: hisque vel siccis, vel ex melle, vel mulso, vel vino. Vtile verò ad talia est & Musæ medicamentũ, præterea rhois succus, & omphacium, aliáq; strenuè siccantia.

Diamoron, oris vlceribus commodum.

At quæ simpliciora oris vlcera sunt, hęc sanare commodè possunt etiã medicamẽta quæ modicè siccãt: velvti quod ex moris conficitur, & quod ex rubi fructu, & q̃d ex succo corticis iuglãdium viridis, atq; etiã his magis, quod ex musto & cupressi sphærulis cõstat. In vniuersum aũt, genus quidẽ medicamenti, ab ipsa curandarũ partium substãtia & affectu est snmendũ: vtendi verò modus, à figura & situ.

Medicamẽti genus à substantia partis affecta, & ab affectu est sumendum.
Vtendi modus à figura & à situ sumitur.
Intestinorum vlceribus qua ratione medendum sit.
Clysmos non posse pervenire ad intestina ventriculo proxima.

Siquidẽ quæ in ventriculo, pectore, & pulmone vlcera constitere, per ea quæ eduntur, bibunturque curanda sunt. Quæ verò in intestinis, bifariã. Nam quæ vicina ventriculo sunt, his per comesta bibitáque succurritur. Quæ verò inferius sunt sita, per ea quæ iniiciũtur: quippe neq; ad ea quæ vicina ventriculo sunt, subire potest quod per sedẽ infunditur: nec integris virib. ad inferiora pertingere, quod per os sit ingestũ. Quamobrẽ thoracis atq; pulmonis vlcera, tũ difficilius iis quæ in ventriculo sunt, sanantur, vt quorũ situs longius absit, atq; idcirco medicamentorũ vis remittatur: tũ propter hoc ipsum multò valentiora ea quæ devorentur præsidia requirunt, quàm si ipsis statim vlceribus admouerentur.

Thoracis atq; pulmonis vlcera, valentiora præsidia requirere, quàm si ipsis statim vlceribus admouerentur.

Quòd igitur pulmonis atq; thoracis vlcera expurgẽtur per tussim, ventriculi aũt per vomitum & deiectionem, id ob ipsarum partiũ contingit formã. Cæterùm qui è ventriculo eluere pus volunt, nõ sine periculo vomitũ prouocant: sicvti si aliter infixã illi pituitã per oxymeli & radiculã detergerẽt. Tutius itaq; est deiectione vti, quũ vomenti periculum sit, ne & quod exvlceratum est dilaceret, & succũ quempiã invtilẽ ex vicinis attrahat.

Ventriculi exvlcerati pus, tutius expurgari deiectione, quàm vomitu.
Pulmonis vas ruptum, quando sit insanabile.
Aspera arteria vlcerum medicatio.
Tabiarum lac.

Porrò si in pulmone ruptũ vas sit, scire licet, nisi protinus, anteq̃ excitetur phlegmone, glutinetur, id postea insanabile fore. At vlcera interioris tunicæ asperæ arteriæ, & præcipuè laryngis, curationem sanè recipiunt per medicamẽta humida quidẽ, sed facultate exiccantia: quæ retinẽtur ore, paulatímq; per fauces defluunt, idq; ægro iacente supino. Lac etiã ad talia vlcera vnicè commendatur, sed præcipuè q̃d Tabiis habetur, quũ nimirũ illic locus sit satis æditus, & aër circundatus siccus, & pascuum pecoribus salubre. Licebit aũt tibi similẽ locum etiã arte parare, insererèq; in eo agrostim, lotum, polygonum, melissophyllum, lentiscum, arbutũ, rubũ, hederã, cytisum, & alia id genus.

Lac bubulum.
Asininum.
Caprillum.
Lac muliebre tabidis esse maximè congruũ.
Lac astãte animali, statimq; mulctum, bibendum esse.
Lacti quando sal & mel iniiciendum.
Sanguinis reiectionis à catarrho prodeuntis curatio.

Iam verò lac bubulũ, crassum natura est: asininum, tenue: caprillum deniq;, mediã consistentiã sortitur. Verùm muliebre lac tabidis auxiliatur eximiè, quũ naturæ humanæ sit admodum familiare. Hoc tamen de lactis vsu, sit maximum & cõmune præceptũ, vt ij quibus eo est opus, omnino id astante animali statim mulctum ebibant: etiam melle iniecto, si cui cogi in ventriculo solet, necnon sale, si ipsum citius ad aluum descendere cupis. Quod verò ad sanguinis reiectionẽ ex catharrho ortam pertinet, quum olim accersitus fuissem ad splendidã quandã matronã Romanam, tali affectu prehensam, incidere illi venam non placuit: quandoquidem iã quatriduum sine cibo egerat propter catarrhũ: sed iussi vt acri vteretur clystere, tum crura manúsq; calfacienti pharmaco plurimũ perfricaret, vinciretque: mox caput raderet: cui deinde medicamen, quod ex palumbium stercore cõstat, imposui: interpositisq; horis tribus, in balneum duxi, ac laui, nullo caput contingens pingui. Dein caput idoneo pilo contexi, & pro eo qui tum erat tẽporis statu, nutriui sola sorbitione: post quam, statim fructum aliquẽ autumnaliũ austerum dedi. Quum aũt dormitura esset, theriacem propinaui, circiter quatuor menses antè confectã.

Theriaces quadrimestris facultas.

Habet enim id ætatis adhuc prævalentẽ papaueris succum, qui in antiquitatis ignauus redditur: ideóque & somniferũ est, & fluxiones tum siccat, tum leuiter crassat. Secundo aũt die iussi omnes eius partes fricari, vno capite excepto: ad vesperã verò porrexi rursus theriaces ceu fabæ nostræ magnitudinẽ. Erat enim quod pridie acceperat, hoc lõgè amplius. Postea verò q̃ hac quoq; nocte probè dormiisset, tertio die manè mel coctũ copiosè exhibui, & in quiete seruaui. Procedente die totum corpus similiter fricui, ac ptisanæ cremorem cũ pane exiguo, pro cibo sumere iussi. Mox quarto die mane dedi theriacen cõsistentẽ in ætatia vigore, idq; cũ melle copioso. Capiti verò mulieris eodem pharmaco, quod vehementer tum siccat, tum calfacit, imposito, ac dein ipsa lota, nutritáque modicè, valentius iã pulmonem expurgare sum in quinto conatus. Ac de hinc rursum, rursúmq; ex intervallo, ad caput quidẽ cõsueto cerato, quod thapsiã recipit, sum vsus. Totã verò corporis curã, in gestatione, frictione, ambulatione, lauandiq; abstinentia, ac victu tũ moderato, tũ boni succi, ad reficiendũ direxi. Qua industria rectè se habet mulier, minimè lactis opem requirens.

Sanguinem bis eadem die & ex eadem vena detraxit Galenus, reiicienti sanguinem ob refrigerata spiritus instrumenta.
Diaspermaton medicamen.
Ceratum ex thapsia.

Alteri verò adolescenti, cui ex refrigeratis spiritus instrumentis orta tussis fuerat, quũ sanguinẽ ipse eiecisset ad dimidiã heminam, statim venã incidi, ac bis eodẽ die ex ea detraxi sanguinẽ: deinde rursus postridie bis: sed artuũ frictione & vinctura priore die vsus, ad vesperam dedi pharmacũ nostrum, quod diaspermaton dicitur. Secundo die post alterã detractionẽ imposui toti pectori ceratũ quod ex thapsia cõficitur: mox vesperi, ne supra modũ calfaceret, id auferẽs. Tertio die rursus ad treis horas imposito, hominem laui. Cibaui aũt similiter tribus his diebus; prioribus quidem duobus, sorbitiunculis: tertio verò, ptisanæ primùm cremore: dein, pisce statim

aliquo, qui facilis concoctu esset, adiecto. Dedi quoq; medicamentū diaspermatō & secundo & tertio die similiter circa vesperā: qppe & somnū cōciliat, & sensum doloris leuat, & siccandi vim habet. Vbi aūt & spiritui delegatæ partes in naturali essent temperie, & totū corpus vacuatū, ac nulla phlegmones suspicio iuxta ruptum vas superesset, tunc expurgare incepimus. Mox propinata theriace vigentis ætatis, illum ad Tabias dimisi. Ex iis verò qui vlcus in pulmone habent, ij demū insanabiles mihi esse videntur, qui ex succi vitiosi erosione id possident. Oportet autē in principio nullius rei æquè esse solicitū, quàm vt neq; tussiant, neq; ex capite aliquid in pulmonē defluat. Cauetur id triplici præsidio: purgatione primùm: secundò, medicamine q̄d diaspermatō dicitur: tertiò, ipsi capiti providendo. Quod purget, diuersas facultates habeat oportet: cuius generis nostræ sunt pilulæ, quæ ex Aloē, Scammonio, Colocynthide, Agarico, Bdellio, & Gummi Arabico cōficiuntur, ad plures videlicet purgandas species excremētorum. Capiti providebitur cerati vsu quod ex thapsia cōstat. Atq; hæc quidē sunt peragenda in principio. Pòst verò reficiendus est æger salubriter, cibis boni succi, frictione, inambulatione, & balneo, ac præterea lacte fouendus. Quicunq; parū habere sanguinis videbuntur, iis ad quendā succū probiorē reductis, detrahere sanguinē poteris: tum rursus reficere: eosdē etiā rursus purgare, ac rursus reficere: denuóq;, si res suadeat, sanguinē mittere, potissimū quibus velvti limus quidā vitiosus & crassus, totus est sanguis. Ac qui sanguine abvndāt, statim iis à principio minuēdus est. Itaq; per hæc tria, q planè deplorati non sunt, oēs seruātur: nēpe per detractionē sanguinis, & purgationē, & ea quæ caput roborāt. Quare minimè à paruis incipiendum auxilius est, in quib. morbis maximū impendet periculū. At in leuioribus, licet quidē leuiora experiri remedia. Sciendū aūt est interim, fieri nō posse vt glutinetur vlcus, si phlegmone pulmonem invaserit: omninóq;, si invaserit, febricitaturum hominē esse, ac purulenta deinde, quū soluetur phlegmone, exputurū tussi. Porrò vlcera quę citra phlegmonē in pene, sedéve cōsistunt, nullū cataplasma desiderāt, sed medicamē q̄d cicatricē inducat: nō tamen eius naturæ, quæ vlcera, quæ in carne sunt, inducere cicatrice possit: imò quæ tantò magis valeat siccare, quantò hæ partes carne sicciores existunt. At talia sanè medicamenta sunt, q̄d ex charta cōbusta cōstat: anethúmq; vstū atq; respersum, ac deniq; colocynthis combusta. Verùm ipsorum, quæ in pene sunt, vlcerum, magis siccari postulāt quæ in toto cole hæserunt, & quæ solam glandulam occupāt: minus verò quę in præputio sunt: atq; etiam his minus, quæcunque in reliqua sunt cute, quę totum colem vestit. Recentibus & sine madore tum sedis, tum pudēdorū vlceribus, sola aloè redacta in tenuissimū pollinē, inspersáq;, salutare medicamen existit. Similimā huic vim habet cadmia vino elota, & sicca. Ab hac nō longè abest lithargyros. Deinceps verò molybdęna sequitur. Cęterùm omnib. tum minus inferēs doloris, tum nullo minus efficax pōpholyx est. Sin humidiora sint vlcera, ipse per se pini cortex, itéq; lapis hæmatites, idoneus est. Quòd si profunditas quæpiam adsit, vbi exiccata fuerint, dictorū alicui tantū mannæ admiscendum est, quantū sit ad carnem gignendam satis.

Diaspermatō medicamini vsus.

Pulmonis vlcera contracta ex vitiosi succi erosione esse prorsus insanabilia.

Pulmonis exulcerati curatio.

Catapotia descripta à Galeno.

Pulmonis vlcera in iis qui deplorati non sunt, curari per detractionem sanguinis, purgationem, & ea quæ caput roborant.

Extremis morbis extrema remedia adhibēda esse.

Pudendorū vlcera qualia medicamenta postulent.

Aloēn inspersam, esse salutare medicamentum sedis et pudendorum vlceribus.

Medicamina vlceribus sedis & pudendorum apta.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, liber VI.

SOlutio continui, in carne quidem, vlcus: in osse, fractura: in neruosis fibris, spasma: in musculis deniq;, vlcus atq; ruptio vocatur. Singuli verò horū affectuū, quatenus quidā affectus sunt, sui per contraria sublationem indicāt: quatenus autem solutiones continui, vnitionē. Igitur si cutis tantùm acu (exempli gratia) alicui sit puncta, facileq; in eo sanescant vlcera, etiamsi citra medicamentum, nudóque membro, ipsum ad consueta dimittas opera, nihil sentiet mali: sin verò ægrè in illo satientur, primùm quidem dolebit, pòst etiam tum pulsu particula infestabitur, tū phlegmone. Quare minimè imponemus medicamen q̄d glutinet, sed molle, & blandū, & quod dolorē mitiget. Siquidē vbi magna diuisio est, ibi studium impendi debet, vt magis siccātibus remediis labra vlceris & vniantur, & coalescāt: vbi aūt acu stylóve facta diuisio fuerit, id dūtaxat curādū est, ne phlegmone tentetur particula. Porrò vbi aliquis neruus est punctus, cutim ipsam apertā seruare oportet: aut (q̄d tutius est) latius incidere, vt per eā ex neruo vulnerato effluat sanies: dein verò admouēda quæ simul dolorē mitigent, & exitum saniei patefaciat. Si virtus vegeta sit, sanguinis missio est expediēs, purgatióq; vniuersi corporis, si vitiosis succis redūdet. Aqua verò calida, quanquā reliquas phlegmonas valde mitigat, vulneratis tamē neruis inimicissima est, quum pręsertim eorū substantia ex refrigerata cōcretáq; humidiore materia sit cōdita. Omnis quippe eiusmodi constitutio, per ea quæ simul calfaciunt humectántq;, resoluitur, atq; putrescit. Quare præstat oleo tenuium partium, & veteri, & calido, neruos punctos fouere. Hoc siquidē, si frigidum applicetur, tenues meatus obstruit: sin calidum, digerit. Etenim medicamenta quæ nerui puncturæ auxiliantur, debent esse facultate tenuia, modicéq; calfaciētia, & quæ siccare citra dolorē possint: quādoquidē sola hæc trahere ex profūdo saniem, nec demorsa, nec cōtracta particula, valent. Ego itaq; sum vsus primùm resina terebinthina, tū per se, in iis qui molli erāt carne, tum cum euphorbio, in iis qui dura. Non secus etiā & propoli, nō per se modò, verumetiā cum euphorbio ipsam emolliens: q si durior esset, cum aliquo tenui oleo. Quin & sagapeno, opopanacéq;, sum in duris corporibus vsus, vtiq; cū oleo & terebinthina id miscēs. Sed emplastrū ex lachryma Cyrenaica nō invtile ad id fore mihi videt. Nec secus sulphur viuum, ac minime lapidosū, tenui oleo permistū, donec sordiū crassitudinē cōtrahat. Calx etiā lota, oleóq; cōmista, similiter auxiliat, pręcipuéq; si in æstu caniculę bis térve aqua marina abluat. Ego verò ad neruos punctos hoc vti consueui emplastro: Ceræ partē vnā: resinæ terebinthinæ, aut (loco eius) humidę pineæ, aut colophoniæ, aut abietinæ, vnius partis dimidiū: picis tātundē. Si itaq; humidā resinā

Solutæ vnitatis species.

Punctura curatio.

Puncto neruo vulnus est dilatandum.

Puncti nerui curatio.

Aquā calidam esse vulneratis neruis inimicissimam.

Neruos punctos oleo calido fouendos esse.

Puncti nerui qualia medicamenta postulent.

Terebinthinā auxiliari punctionis.

Puncti nerui emplastrū optimum.

miscebis

miscebis, tunsum cribratúmq; euphorbiũ reliquis immittes liquatis. Esto verò pôdus eius, pars ceræ duodecima. Sin siccũ, sicvti quæ colophonin dicitur, vtiq; oleũ pusillũ desiderabit euphorbiũ.

Puncto neruo qualia desiderentur medicamenta.

Itaq; vulnerati nerui curatio medicamẽta postulat, quæ & tepidũ calorẽ excitẽt, & valẽter siccẽt: tũ quæ ex substãtiæ suæ natura & attrahẽdi vim habeãt, & tenuiũ sint partiũ.

Neruò per dorsum cæsi curatio.

At si neruus nõ punctus, sed per directũ sit cęsus, nudúsq; diuisa cute ostẽdatur, vim euphorbij nõ feret, ita vt quũ interposita cutis est, ferre potest. Quare tũc optimè calce elota, & in plurimo oleo soluta vtẽre. Salutare etiã est medicamẽ, q̃d ex põpholyge medicamentũ fit, si in largo sit rosaceo liquatũ. Quod vtiq; melius fuerit, si tũ rosaceũ ipsum, tum oleũ, salis sit expers.

Metallica medicamenta debẽt elota esse, si citra morsum sint siccatura.

Porrò quę ex metallis cõstant medicamẽta, ea elota oĩa esse debẽt, si citra morsum sint siccatura. Salubre verò medicamentũ est, q̃d ex melle soluto in oleo insulso cõstat. Cera præterea, terebinthináq;, si his misceantur, elui prius debẽt. Quippe medicamẽtis omnib. quę laueris, acris mordénsq; sanies eluitur, abstergitúrq;. Si verò robustus sit q̃ vulnus accepit, & cui corpus sit à supervacuis humorib. mundũ, in hoc fas est valentioribus remediis nõnullis vti: cuiusmodi sunt linamẽta imbuta pastillis Polyidę, sapa soluti, & super aqua calida tepefactis.

Neruos vulneratos nihil debere admoueri frigidum.

Nã eorũ quæ vulneratũ neruũ contingũt, nihil esse frigidũ debet: quãdoquidem ea pars maximè sensilis est, & principũ partiũ primati cõtinua, et tẽperamento suo frigida. Quorũ omniũ occasione facilè à frigido offenditur, & suam offensam impertit cerebro. Quòd si ex iis fuerit qui perveniũt ad musculos (sunt. n. hi instrumẽta voluntariæ motionis) etiã convulsionẽ facilè accersit. Idẽ fore & in tendonibus expectabis, iisdẽ de causis.

Musculi sunt instrumenta voluntaria motionis.

Oleum reddit vlcera sordida.

Sanè oleo p̃fundere tale vlcus non cõvenit: nam oleum viribus illius pastilli est adversum, vlcúsq; sordidum reddit. Nec enĩ parũ interest, nudóne neruo, an per interpositã cutem admoueas. Abluenda igitur à vulnere est sanies per lanam mollẽ specillo circũvolutã, ac in principio quidẽ sapa madefactam, expressámq;: postea verò etiã vino dulci, sed omni mordẽte qualitate carente. Nam quæcunq; dulcia pariter & fulua sunt, vt Falernum, ad id invtilia existunt. Quippe acria sunt omnia talia, & supra modum calida. Vlcere verò iam ad cicatricem veniente, quæ alba planè sunt, & tenuia, nec multam aquã tolerant, nec odora sunt, ea dulcibus præstant.

Neruo vulnerato neque aquã, nec relaxans cataplasma admouere oportet.

Aquæ verò vsum ad neruũ vulneratũ perpetuò fugies, sicvti & cataplasma relaxãs. Ad iam dicti pastilli vsum proximè illud medicamentũ accedit, quod diachalciteos vocant. Liquari autem id debet, æstate rosaceo, hyẽme Sabino oleo. Quòd si Polyidæ pastillus nõ suppetat, Andronis vel Pasionis, loco eius sumendus est: vel noster, qui etiam omnibus eis est valentior.

Neruo transuersim vulnerato curatio.

Neruis vulneratis in brachio axillas: in crure, bubones largo oleo fouendos esse.

Vbi verò neruus alicui transversim est vulneratus, detrahere largius sanguinem expedit: ac tenui magis, quàm in illis, vti victus ratione: tum in quiete omnino ac lectulo molli hominem continere: tum oleo calẽti vbertim in axillis, collo, tendonibus, ligamẽtis, & capite vti. Quòd si vulneratus neruus ex iis sit qui in crure habẽtur, sicvti quũ in manu est, alæ, ita in his bubones largo oleo imbuendi: tũ per totã spinã ad collum & caput ascendendũ.

Contusi nerui curatio.

At contusi nerui, vbi cum eis est simul & ipsa cutis cõtusa, cataplasmate ex oxymelite et fabacea farinã curãtur. Qui verò absq; cutis simili affectu, contusi sunt, iis oleum calens, atq; tenuiũ partium, auxilio est. At si dolor vnà cum cõtusione cutis & nerui infestet, etiã picem liquidã immiscere illi cataplasmati, ac benè coquere, tum calens medicamentũ imponere oportet. Vbi verò magis siccans efficere voles, erui farinã iniicies. Quòd si vt amplius quoque siccet desidèras, irim immittes Illyricã. At si totus præcisus neruus sit, metus præterea nullus instat, debilis tñ remanebit particula. Curatio verò eius cõmunis est cum ea, quæ aliorũ est vlcerum.

Ligamenta sunt sensus expertia, neq; consentiunt cerebro.

Neruus oriũtur à cerebro.

Tendones constant ex ligamento & neruo.

Ligamenta oriuntur ab ossib.

Ligamenta ob noxia periculo cum vulnerantur quæ sint.

Ligamenta aũt, quũ similimã habeãt speciẽ tendonibus, valentissimorũ remediorũ vim tolerant: q̃ neq; ad cerebrum pertingant, & sensus sint expertia. Nã nerui omnes, alij ex ipso statim cerebro habent ortũ, alij spinali interveniẽte medulla. Tendones quoq;, quoniã ex neruo & ligamẽto cõstant, quatenus nerui participes sunt, eatenus ex cerebro oriuntur, minus tñ q̃ ipsi nerui cõvulsionem accersunt. Ligamenta verò, quũ ex osse ortũ habeãt, quæcunq; rotunda sunt, ea neruis sunt cõsimilia: duritie tamen plurimum dissident. Verùm in eo quòd alba sunt, & exanguia et cauitate carentia, & in fibras diuidũtur, similitudo illis cum neruis & tendonib. cõstat. Ligamentũ igitur vulneratũ, si id est quod ab osse ad os p̃meat, & maximè sine periculo est, & si id sicces q̃buslibet medicamẽtis, nihil hominẽ offenderis. Sin id q̃d se in musculum inserit, quãtò est neruo & tendone minus opportunũ periculo, tantò vtiq;, nisi rectè curetur, reliquis ligamentis magis terrere debet.

Abdominis descriptio.

Sed iã operæ precium est, vt de abdominis vulnere aliquid etiã dicamus. In abdomine extrinsecus cutis omnibus antestat: quæ in membranam finitur. Post cutem, medio circiter loco, neruea tenuitas musculorum gemina tenditur, membranarum ritu. Post has deinceps habẽtur duo musculi recti, et carnosi, qui à pectore ad ipsa pubis ossa perveniunt. Atq; hæc quidem omnia sibi mutuò cohærent, abdoménq; cõstituũt.

Peritonæum.

Quòd verò deinceps hoc excipit, peritonæũ vocatur, estq; ex corporibus duobus exanguibus & neruosis conflatum. Verùm alterũ eorum neruosa tenuitas eorum musculorũ est, qui per trãsuersum se agunt: alterum, membrana p̃tenuis, velvti aranea, quæ vtiq; verè est peritonæum. Ac tale quidem in medio sui est abdomen. Partes verò eius, quæ vtrinq; ad latus ad quatuor quasi digitos recedunt, hæ statim à cute obliquos musculos habent: priores quidem, qui à pectore demittuntur: secundos, qui ab ilibus ascendunt: deinde post hos, transuersum vtrinq; musculũ, sub quo est peritonæum.

Abdominis parte anteriore vulneratur, ægrius curari in quæ confi[...] sunt ad latera.

Ergo & minus periculi in hoc loco convulnerato est, quàm in medio: quum tenuem aponeurosim nullam habeat, & sutura in medio difficulter administretur: quum nimirum & hac parte maximè procidant intestina, & ægrè inibi cõtineri queant. Si igitur maius fit abdominis vulnus, tum plura necesse est intestina excidere, tum difficilius denuò immitti: quanquam & parua vulnera tractatu etiam sunt difficilia. Nã

Abdomine vulnerato, cur mediocre foramē sit salutarius angusto.

Intestinis excidentibus per abdominis vulnus quid agendum.

nisi ꝙ procidit, illicò in suum reponatur locū inflatur, surgitq; in tumorē: quo fit, vt per angustū foramē immitti nequeat. Quare minus graue ꝑ huiuscemodi vulnera, mediocre foramē est. Principiò itaq; id agendū est, vt intestina quæ exciderunt, in suum recōdantur locū. Secūdò, vt vlcus suatur. Tertiò, vt medicamē imponas. Quartò, vt ne qua præstātior pars simul afficiatur, prospicias. Si ergo adeò paruū sit vulnus, vt inflatū intestinum ex frigore ambientis aëris remitti nequeat, discutiemus flatum spongia molli, & ex calente aqua madenti, moxq; expressa, intestinū ipsum calfacientes. Præparetur verò interea vinum austerū calidum: quippe id magis calfacit q̄ aqua, robúrq; intestino addit. Quòd si huic quoque præsidio, intestini inflatio nō cesserit, incidēdum peritonæi tantulum syringotomis est, quātùm ei q̄d excidit, reponēdo sit satis. Scalpelli verò quib. acies vtrinq; habetur, aut quibus cuspis acuta est, sunt omnino fugiendi. Situs aūt laborātis sit talis, vt quæ vulnerata pars est, sublimiorē semper locum obtineat. Cauendúmq; magnope re est, ne id quod exciderit, degrauetur quicquā ab intestinis aliis. Qui igitur intestina per magnum vulnus prolapsa, reponere in propriā vult sedem, is vbi totum vulnus manibus suis extrinsecus apprehenderit, debet intrò reprimere, tum cōstringere, ac exiguum semper fuenti prænudare: quinetiā id ipsum quod assutum est, modicè cōprimere, quoad totum persuatur.

Abdomen vulneratum consuendi ratio.

Quoniā igitur coire coalescereq; oportet cū peritonæo abdomen, incipiendum quidē à cute est, atq; ab externo introrsus acus iniicienda. Vbi verò tum cutim, tum rectum musculum totum transierit, prę terito quod ei subest peritonęo, per reliquum peritonæum eam ab interno extrorsus iniicies, atq; inde per reliquū abdomen ab interno extrà trāsmittes. Vbi hoc penitus penetrauerit, rursus ab externo introrsus idē abdomen est perforādum. Mox vbi peritonæum quod illi quoq; subhæret prætericris, atq; ad contrarium veneris, hoc quoque ab interno extrorsus est perpungendum, vnàq; cum eo totum ipsi coniunctum abdomen. Deinde ab hoc incipiendum rursus, atq; id cum contrario peritonæo consuendum: ac rursus vicina quoq; cute transmissa, iterum ab ea parte acus introrsus est traiicienda, cōsuendúmq; abdomen id cum peritonæo contrario, etiam inibi vicina cute trāsmissa. Atq; hæc iterū iterúmq; faciēda, quoad totum vulnus similiter consuerimus. Quod verò ad intervallū punctionū, earundēq; altitudinem pertinet, mediocritas eligēda est. Filum etiam, inter durum & molle medium quoddam obtineat. At verò medicamenta, quibus in his vtemur, eiusdē materię sint, cū vulnera glutinantibus.

Abdomen vulneratum consuendi secundus modus.

Sunt qui aliter vulneratū abdomen cōsuant, ad hunc modum: Oportet à vicino nobis abdomine incipere, atq; ab externo introrsus ꝑ id tantùm acum transmittere. Post, prætcrito vtrisq; peritonæi labris, ex adversa parte ab externo introrsus per vtrūq; eius labrum acum revocare: dein rursus hāc revocare, atq; ab interno extrorsum per adversum abdomē traiicere. Atq; ita totū peritonæū sibi mutuò coalescēs, prorsus intra abdomē abscōditur. Deligatio verò extrinsecus, vel pręcipuè in his necessaria est. Ad hęc q̄d inter bubones & axillas est, id totū molli lana ex oleo mediocriter calido imbuta circūdare oportet. Satius itē fuerit, & si per clysterē intestinis aliud simile infūdas.

Intestino aliquo vulnerato quod agēdum.

Intestina crassa esse sanatu facilia: difficilia autem quæ tenuia existūt.

Ieiunum intestinum vulnus, cur incurabile.

Quòd si q̄d ipsorū intestinorū sit vulneratū, q̄ extrinsecus fieri debēt, omnia similiter vt diximus, sunt peragēda. Cęterùm q̄d iniicitur, vinū nigrū austerū, & tepēs erit. Ac crassa q̄dē intestina, sanatu facilia sunt: è cōtrario difficilia, q̄ tenuia existūt. Ieiunū aūt est omnino incurabile, tum ꝓpter magnitudinē multitudinēq; vasorū, tū ꝙ tunica eius neruosa, prætenuisq; sit. Adde ꝙ tum bilē synceram hoc intestinū recipit vniuersam, tum ꝙ omniū maximè est vicinū iecinori. Vētriculi aūt q̄ carnosę partes infernæ sunt, curare cū fiducia tētabis: q̄ verò in ore eius sunt, eę sensus acumē quo minus sauentur, obest: atq; hoc etiam ꝙ medicamenta illic diu hærere non possint.

Omento excidente per vulnus, quod agēdum.

At verò omentū si per vulnus exciderit (præstat enim hæc pars animali vsum nō vsqueadeo magnum: cōstátq; ex membrana tenui, arteriis atq; venis cōtexta) si q̄d ex eo nigricans sit, excipiemus id vinculo, ac sic, q̄d post vinculum est, amputabimus: atq; vt in imo fine iā prædictę suturæ abdominis, pendeāt ipsius vinculi extrema, curabimus, quò nimirum ea, quum ex vulnere suppurāte evomentur, facilè recipiamus.

Fracturæ sequens ratio.

Ossa vt coalescant inepta quæ sint.

Callum glutinandis ossibus nasci ex alimento eorundem.

Sed iā ad fracturę curationē veniendum est: cuius quidem scopus vnitio existit. Cęterùm coalescere nequeunt ossa iuuenum, adolescentum, cōsistentiū ætate, necnō senum, ob eorum maximā siccitatē duritiémq;: tametsi interveniente alia quapiam substātia crassiuscula (quæ ex proprio eodémq; crasso ipsorum ossium alimento redvndat) concrescentéq; in labris fracturæ, possint ceu quodā glutino separatæ ossis partes connecti invicem, atque cōglutinari.

Ossa puerorū sola posse in vnū coalescere.

At verò quę abvndè sunt mollia, qualia in puerulis cōspiciuntur, ea sola vnitionem recipiunt. Ergo si os aliquod per trāsversum frangatur, sic dissident à se eius partes, vt è directo nō iaceant: quare primò curandum est,

Fracturæ curatio.

vt in directum & contrarium agantur, iuxta integræ exemplum: à qua nimirum certissima trāspositionis fractorum ossium indicatio sumenda est. Quæcunq; igitur retrorsum (exempli gratia) magis sunt acta, ea prorsum magis impelli cōveniet: nec minus alteram quoque fracti ossis partem modicè ad contraria retrudi. Contrà, quæ prorsum sunt emota, hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquā verò partem sensim duci prorsum: nec secus de cęteris differentiis. Cauendum tamen est interim, ne in adducendis cōtrario motu partibus, extantiæ fractorum ossium frangantur. Quibus sanè confractis, non poterunt ad amussim inter se coaptari fracti ossis fines. Ob idque dissidentia ossa, è directo admota esse oportet: q̄d cōmodè fieri nequit, nisi retracta sint, idq; aut manibus, aut vinculis, aut instrumentis. Postea verò quàm abvndè revulsa fuerint, nec vllus supersit metus, ne se in adducendo tangant, tum in directū opponere, vinculáq; remittere, ac musculis ipsis diductorum in idem commissionem permittere expedit: interim verò te ipsum quoq; manib. subseruire: & sicvbi aliquid paululū subsultet, corrigere atq; formare. Ab iis secundum,

quò

quod diriges, fuerit, vt immotũ prorsus membrũ cõsistat, ne quid eorũ quæ effinxeris, moueatur. Ne verò per motiones ipsas disiungãtur ossa cõmissa, tuta deligatura cõplecti fracturam oportet. Quam sanè deligaturam nec adeò debemus arctare, vt eam cõprimat: nec remittere ita, vt sit laxa: Ac pectori quidem latissima fascia cõgruit: artubus aũt & iugulo, angusta, sed quæ tantum ex versuum numero securitatis adiiciat, quantũ ex angustia deficit. Ad hæc deligaturæ principiũ debet super ipsam fracturam iniici, ac circũduci bis terve: hinc verò ad membrum reliquum dispensari. Siquidẽ qui sic deligat, & ab integris ad laborãtem partem sanguinis cõfluxum arcet, & quod iam collectum in ea est, exprimit: prohibẽt que circa fracturam excitari tum phlegmonem, tum sphacelum, quæ ossium caries & corruptela existit. Cæterùm quum duæ partes sint, quæ & recipere aliquid à laborante particula, & transmittere ad eã possint: vtiq; quæ superiacent, tum propter multitudinem, tũ magnitudinẽ, ad ambo magis sunt habiles. Extremæ verò, ꝓpter causas cõtrarias, exiguum quidem aliquid vel recipere, vel transmittere possunt: at multùm nec ægris subministrare, nec ab ipsis recipere. Sed nec sola deligatura fasciarũ est satis ad cõmissorum ossium tutelã, nisi etiã & splenia vnà cùm fasciis exterioribus adhibeantur, quæ hæc quoq; ipsa stabiliant. Ne autem phlegmone oriatur, cerato est humido vtendum. Iam verò repositionis figura eligenda est, quæ à dolore maximè sit immunis, quod nec phlegmonẽ particula cõtrahat, & æger persistere in vna ea diutissimè immotus possit. Ac talis sanè est quàmmaximè naturalis membro, vt brachio quidẽ, angulosa: cruri verò, quę paulò minus porrecta est. Verùm ad dolorẽ vitãdũ, non modò naturalis habitus cuiuis instrumẽto est vtilis, sed etiam consuetudo quoq; cõducere nonnihil videtur. In vniuersum autem tum extendere, tum effingere, tũ deligare, tũ reponere, vna ea figura, quæ doloris minimum habeat, est studẽdum. Soluere autẽ deligaturã tertio die debes, ne in membro præter solitum cooperto, dolor aut pruritus creetur: nec eius, quod iã fracturæ est infixũ, perspiratio prohibeatur. Cuius occasione nõ modò noxius pruritus quibusdã accidit, sed etiã cutim ob acrimoniã saniei erosam exulcerari. Infundendũ igitur tantũ temperatæ aquæ est, quantũ ad evocandũ eiusmodi saniem sit satis. Quod si rursus quoq; simili modo facies, vtiq; septimo id à primo die facere debebis. Apparuerint verò iam omnia phlegmone libera, & q̃ pro naturali habitu magis aliquãdo gracilia. Tunc igitur licebit & ferulas circũponere, & soluere ex maiore intervallo. Nã antea quum phlegmones periculũ esset, nõ erat tutum ferulis premere. Quòd si ex longiori intervallo eas soluas, callus multò felicius cõcrescet. At vbi adeò excicata sunt ossa, vt callus produci nequeat, tertio vel quarto die modicè aquam calidam infundemus, donec carnes in rubrum tumorẽ attollantur: desistemúsq; prius q̃ subsidere incipiant. Vbi verò aliquid digerere volumus, nõ prius est desistendum, q̃ quod ex perfusione intumuit, subsidat. In quibus aũt, quo minus callus in fractura ꝓveniat, humiditas abundãtior obstat, ibi hanc siccare cõvenienti deligatura, & ꝑfusione aquæ, quæ vel minima omnino sit, vel plurima, conabimur. Minima quippe, humores qui in superficie sunt per spiritũ digerit: & qui in alto hærẽt, modicè liquat. Plurima verò, digerit plus q̃ attrahit. Cõstat aũt, in ea q̃dem deligatura quę exprimet, minus esse arctãdos fasciarum fines: in ea verò quæ ad renutriendum est comparata, nec minus hos esse arctãdos, & vniuersos circunductus laxiores faciendos. Quo tempore callus gignitur, nutriendum corpus est cibis optimi succi, & qui multùm nutriãt: ex quibus ꝓvenire succus consueuit, nõ solùm bonus, sed etiã tenax, qualis desideratur ad calli generationẽ. Magnitudo autẽ calli ea sit, quæ & ossibus tuto vinculo existat, nec musculos tñ cõprimat. Quare danda opera est, vt si minor iusto ꝓveniat, augeatur: vel inhibeatur, si immodicè crescat. Sunt verò quib. hæc efficies, ipsius perfusionis quantitas, qualitásq; præterea ciborum quãtitas, & medicaminũ quæ illi imponuntur extrinsecus, facultates. Etenim quæcunq; emplasticã substantiã habent, ac modicè calfaciunt, ea callos tum promouent, tum verò augent. Quę verò digerendi vim obtinent, ea magnos iã callos diminuunt. Cõseruant in proprio statu, medicamenta quæ cruentis adhibentur vulnerib. Atq; hactenus de transuersis fracturis. Longæ aũt, similiter sunt curãdæ, cæterùm cõprimendæ magis in ipso fracturæ loco: tũ quod recessit, retrudẽdũ introrsum est. Quæ verò multifariã cõfracta sunt, iis splenia circundentur fasciæ ritu incurua, vt monet Hippocrates. Medicamenta etiã omnia ex siccantiũ sint numero, atq; ex iis quæ enæma vocant. Capitis aũt fracturæ simplices, quæ ad secundã vsq; laminã caluariæ perveniũt, scalpellis angustis indigent. Expedit aũt hos, vt numero multos, sic esse magnitudine impares. Atq; vbi os vitiatum nudatũ fuerit, primò quidem vtendum latiore est: secũdo loco, eo qui sit illo angustior: mox ita deinceps reliquis, vsq; ad angustissimũ omnium: quo sanè est in ipsa secunda lamina, quã diploën appellãt, vtendum. Post hæc tum protinus, tum ad finem vsq; siccis est medicamentis medẽdum, quæ ob id cephalica vocitantur. Ea cõponuntur ex iri Illyrica, & erui farina, & mãna, & aristolochia, & panacis radicis cortice, & in summa, omnibus quæ extergere citra morsum possunt. Ipsa nanq; generatio carnis, naturæ opus est. Itaq; ægro ad eam rem nihil est opus arte medica. Vt autem quæ ꝓvenit caro coalescat, circumhæreátq; omni ossis parti, id inde maximè evenit, si nec sordes super eo sit, nec oleosa quæpiam pinguitudo. Id igitur est, quod ægris medici ad carnis productionem præstant, vt totus locus siccus sit, tum quælibet ossis vitiati pars planè pura. Ex fracturis verò quæ ad cerebri vsq; membranas pervenerunt, si simplex tantùm fractura sit, angustis scalpellis vtendum. Sin cum contusione aliqua, quod contusum est, excidi debebit: idq; vel terebellis prius in circuitu foratum, ac mox scalpris admotis, vel protinus ab initio cyclisc̃is. At quæ per terebellam quidem ratio fungitur, parum tuta est: propterea quòd dum audacius eam tractant, duram

Fracta ossa deligandi ratio.

Sphacelos est ossium caries & corruptela.

Splenia fractis ossibus confirmandis requiri.

Ceratum humidum.

Figuram eam esse fractis eligendam esse, quæ minimè doloris fica sit.

Fracta ossa, tertio die soluenda esse.

Ferulis quando vtendum ad fracta ossa firmanda.

Perfusione aqua calida quando vtendum circa ossa fracta.

Callo gignendo qualis victus ratio conveniat.

Callos promouent emplastica medicamenta, quæ modicè calfaciũt.

Callos minuentia.

Callos in statu proprio seruantia.

Longas fracturas curandi ratio.

Capitis fracturarũ curatio.

Cephalica medicamenta.

Carnis productio, naturæ opus est.

Fracti simul et contusi capitis ossis curatio. Terebella vsum in fracturis capitis, vt parũ tutum, Galen. damnat.

membranam, quę ossi substernitur, non rarò violant. Quod verò per cycliscos opus administratur, ne id quidem omnino vitio caret, quum quatiat immodicè caput, quod potius quietem postulat. Cæterùm si magnæ sint fracturæ, & ossa quæ fracta sunt vehementer mota, mihi cycliscorum vsus perplacet. Quippe paucis excisionibus facies lenticulatis excisorus locum. Sin firma plurimum ossa sint, foranda sunt terebella. Terebellis autem ipsis, vt mergi non possint, parum supra cuspidem, nonnulli supercilium extans efficiunt. Expedit itaq; id genus complures præparatas habere ad omnem caluariæ crassitiem. Cōmodissimè tamen cycliscis vtèris: & primo quidē aggressu latioribus, postea magis angustis, donec ad crassam membranā perveneris. Verùm quod excidi oportet, id totum cycliscis nudandum nō est, sed ex ea maximè parte, qua fractura est grauissima. Nam præter alia, etiā membrana ipsa ab ossibus quæ sunt vehementer afflicta, recedit celerrimè. Si verò vnam semel partem nudaueris, atq; scalprum in cuspide, habēs præfixam obtusámq; & læuem lenticulę speciem, aciem verò per longitudinem erectam, submiseris, vbi latam partem lenticulæ statueris super membranam, feries malleolo, ac sic caluariā quamtutissimè diuides. Neque enim qui minus cum periculo, nec qui celerius perficiatur, forandi modum alium invenias. Iam verò instrumento, quod ostagram vocant, nonnulla ossium vehementer cōminutorum vel exaltantes, vel cōvertentes, per eam potissimum partem lenticulato scalpro præparabimus aditū. Quod quidem vbi demissum fuerit, dicere possis illud proverbium celebre: Dimidium facti qui bene cœpit habet. Igitur quod vehementer confractum est, id totum est auferendum. Si verò ab eo fragmenta quædā longius excurrant, hæc persequi ad finem non expedit: vt illud persuasum habentes, minimè futurum ex eo noxa sequatur vlla, modò reliqua ritè sint nobis peracta. Atque indicatio agendorum hic quoq; ex natura ipsarum partium affectarum subministratur. Necessum itaq; in capite nobis (quatenus dictum est) primò fracturæ aliquid denudare, quò videlicet detergere & abluere à membrana saniem possimus. Pòst verò, quum phlegmones tempus præteriit, omniáq; ad vnguem sunt sicca, carnem producere, ac cicatrice locum includere. Porrò quum vnus atq; alter homo occurrisset mihi, habens sincipitis atq; temporis os confractum, equidem superius, hoc est sincipitis, os exemi: à temporali autem abstinui, cui callum inducēdum curaui. Nec infeliciter cessit nobis negocium. Quod verò ad medicamenta post foratum os infundenda pertinet, quandoquidem auditorius meatus (qui non solùm vsq; ad cerebri duram membranam penetrat, sed etiam neruum contingit, qui in ipsum descendit à cerebro) vehementissima medicamenta tolerat: nihil miri sit, si crassa membrana cerebri, antequam notabiliter occupetur phlegmone, valentissimis post forationes etiam medicamentis gaudeat, ceu naturaliter siccam substantiam possidens,

Cycliscorum vsum in magnis fracturis capitis quando probet Galenus.

Lenticularia scalpra.

Caluariæ forandæ ratio.

Ostagræ vsus.

Dimidium facti qui bene cœpit habet.

Fracturas transq; admodum exporrectas & longas non esse persequendas ad finem vsq;.

Cranio forato, valentissimis & siccissimis medicamentis gaudet dura membrana cerebri.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, liber VII.

MEdendi Methodum, Eugeniane charissime, quam olim in Hieronis gratiam scribendam susceperam, postesquàm illum functum vita intellexi, ipsi quoq; persequi destitimus. Tu nāq; mihi cōscius es, neq; hoc me opus, neq; aliud vllum, popularis auræ studio fuisse aggressum: sed quò vel amicis gratificarer, vel meipsum simul vtilissima ratione ad rem propositā exercitarē, simul ad obliuionē senij (vt Plato inquit) cōmentarios mihi reponerem. Quippe multitudinis laus, cōmodū ad vsus nōnullos instrumentum viuentibus aliquādo est: mortuis certè nihil prodest, sicvti neq; viuentium quibusdā. Nā qui viuere in tranquillo optarunt, & fructum ex philosophia ceperunt, suisq; iis quæ corpori curando sufficiunt contenti, eis vtiq; impedimento non paruo est apud vulgum fama, vt quæ ipsos à rebus pulcherrimis plus iusto transuersos auferat. Ego verò (haud scio qua ratione) ab ipsa vsq; adolescentia mirificè siue inspiratus, siue furore percitus, & vulgi famā cōtempsi, & veritatis sciētiæq; studio flagraui, nullā esse hominib. neq; honestiorem, nec diuiniorem possessionem ratus: ob idq; nulli meorum librorum meū nomen præscripsi. Quandoquidem igitur in præcedentibus cōmentariis, quemadmodū similariū instrumentaliúmq; partium cōmunem morbum, nempe solutionē cōtinui, curari cōveniat, scripsi: deinceps quod reliquū est, in tui & aliorum amicorum id flagitantiū gratiā adiiciā, revertárq; ad eum morbum, qui omnium est primus, nempe qui in similaribus nascitur, quibus scilicet primùm animantis functiones referuntur acceptæ. Est enim hoc morbi genus cognitu maximè necessarium: nec ratione curari potest, primis elementis corporis ignoratis. Ergo quoniā vnaquæq; animalis particula propriam actionem ædit, quæ tantùm ab aliarum actionibus differt, quātùm ipsa particula ab aliis, quæ illas ædunt, diuersa est, temperamenti ratione: sanè qui tueri partium actionem vult, hic temperiem earum custodiat oportet. Custodiet autem, si id quod ad calidius conuersum est refrigerabit: q̄d ad frigidius inclinatū, excalfaciet: ac de cæteris intēperantiis, tam simplicibus quàm compositis, eadē ratione. Quū enim octo earum sint differentię, octo nimirum erunt & medendi rationes, quibus particula, per contraria eorum quæ exuperant, ad naturalem symmetriā reducitur. Erit itaque curationis vna meta communis, quò diriguntur consilia medentis, ipsius similaris corporis alteratio: quandoquidem etiā morbus, ex naturalis temperamenti alteratione est ortus. Medicatio autem particularis, ex materiæ copia, & huius congruente vsu cōficitur. Sed horum iam proponamus exemplum, auspicati à ventriculo. Ac facillimæ quidem curatu eius alterationes sunt, quæ ex calido & frigido oriūtur, propterea quod maximè affectiuis qualitatibus corriguntur. Aegrius verò curantur, quæ in humido siccóq; habentur, q; qualitatibus imbecillis, curatio earum perficiatur. Ac tempus quidem caloris, frigorisq; reparandi, par quodammodo est: se-

Laudem popularem mortuis nihil prodesse, sicuti nec viuentium quibusdam.

Galeni iactantia.

Galenus nulli librorum suorū proprium nomē præscripsit.

Similaribus partibus primum animantis functiones referuntur accepta.

Intemperātiarum esse differentias octo, totidemq; medendi rationes.

Medicatio particularis ex materia copia & huius convenente vsu conficitur.

Ventriculi alterationes quæ ex calido et frigido oriuntur, esse curatu facillimas.

est:securitas tñ impar. Nisi.n. cunctę q̃ ei q̃d curaſ circũdatæ ſunt particulę, validæ planè ſint, verendum est, ne ab iis q̃ refrigerẽt, noxã contrahãt nõ leuẽ. In reliquis duabus qualitatib. est securitas similis. Tẽpus tamẽ curationis in ſicca intẽperie multò amplius est.

Sicca intemperies in ægro est, quod ſeniũ in ſanis.

Quippe q̃d ſenium in ſanis, id in ęgris ſicca intẽperies existit. Itaq; etiã insanabilis est, ſi ꝑſus ſit cõſummata: ſæpe vbi ſolida partiũ ſimilariũ ſubſtãtia reddita fuerit ſiccior.

Siccitas cõſummata est inſanabilis.

Siccitatis ſpecies variæ.

Nam est & altera ſiccitas, vtiq; quũ ea, quorũ ſubſtãtia ex humore cõcreto constat, ſicvti caro & adeps, ſunt liquata. Etiã tertia, quum ꝓpria humiditas, vnde partes nutriũtur, & quę in illis habet, velvti ros quidã ſparſus, omnino est abſumpta. Diuerſa ab iis ſiccitas est, quæ in ꝓpriis cuiuſq; particulæ exilib. arteriis atq; venis cõſiſtit. Provenit aũt & hæc ex penuria ſanguinis.

Austerorum vſus ſiccitatibus adverſatur maximè.

Omnib. igit̃ his ſiccitatibus maximè cõtrarius est austerorũ vſus: qppe quę ſi q̃d in iis ſuperest naturalis humoris, id abſumũt, partim ebibẽtia, partim in ſinũ vẽtris per exiguos meatus exprimẽtia, partim ad cõtinẽtes partes trudentia.

Siccitatum curatio.

Curabis ergo ipſas, ſi meatus q cõtractũ ſint, dilataueris, ac q̃d in vicinas particulas est impulſum, revellas: prætera ſingulas ſimilarium partium propria humiditate, humectantis nutrimenti ope, repleas.

Lac aſininum ſiccis affectibus maximè cõgruum eſſe.

Cui negocio lac aſininum ex ipſo animali ſuctum, vel maximè ex vſu est. Quòd ſi aſinam ſugere ęger ipſe grauetur, expedit vt quamminimo tempore lac in ambiente aëre moretur, ꝓpterea ꝙ celerrimè mutari est aptum, genitalis ſeminis ritu, quod nec ipſum aliquandiu extra propria vaſa morari patitur.

Lac ſi in aëre aliquãdiu immoretur, mutari promptè.

Semen genitale extra propria vaſa corrũpi.

Lac muliebre eſſe optimũ tabidis.

Optimum aũt, vtpote cognatum, existit muliebre lac: quod quidẽ ſugendũ iis ſuadet Prodicus, qui tabe abſumũtur. Sed quoniam id exhiberi ſibi ceu pueris plerię; recuſant, vtiq; ceu aſinis, aſininum ipſis dari conveniet.

Lactis aſinini prærogatiua.

Id ſiquidem reliquis omnibus ad propoſitum affectum vtilius est, quum & tenuiſsimũ ſit, coaguletúrq; minimè, & quoquo verſus ocyſsimè digeratur in corpus. Est itaq; lac ipſum iis tum per ſe dandũ, tum pauxillũ ei tepidi mellis miſcendũ.

Mel optimum quale eſſe debeat.

Cæterùm quod mel flauo est colore, odore ſuaui, tum purũ adeò, vt totũ pelluceat, ac guſtanti parum acre iucundiſsimúmq;: præterea tam ſibi hærens, vt ſi attollatur digito, cõtinuum ſibi, nec intercisum, ad humũ defluat, id omnium optimũ iudicatur. Si verò abrumpitur, nec demiſſum ad terram vſq; continuitatem tuet̃, id aut craſsius iuſto est, aut tenuius, aut diſsimilium partium. Debet autẽ nullam penitus alterius cuiuſpiam rei eminentem in ſe continere qualitatẽ optimum mel. Quare quod thymum planè redolet, minimè probo.

Lac optimum quale.

Ad eundem modum & lac nullam externã qualitatem odore guſtúve præ ſe ferat: ſed eſto quamdulciſsimũ, & ſibiipſi continuũ, & ꝓvt lacti cõvenit, ſplendens, ſuper omnia, quoad eius fieri poterit, ſimiles partes habeto.

Animal cuius lacte vti volumus, optima eſſe victus ratione educãdum.

Quò verò tale lac fiat, & idoneis nutrimẽtis alendũ animal est, & exercitationib. mediocribus exercendum, & pullus, ſi quem lactat, auferendus. Quòd autem ætatis quoq; florentis eſſe vel maximè debeat, id neminẽ latet. Curandum quoq;, vt quamoptimè concoquat: cõtemptis videlicet iis, qui ſi aſinis quoq; pręſcribemus victus rationẽ, ridebũt. Fingamus igitur ægrum aliquẽ tum lotum eſſe, tum lac hauſiſſe: hunc ad ſecundam vſq; lauationẽ quieſcere ꝑmittemus, tum modicè fricabimus, & pinguiter, vtiq; ſi lac quod ſumpſit, iam ad vnguem confecit: id quod tum ex ructu, tum ventriculi mole, nobis licebit coniicere. Modicum verò temporis inter primã & ſecundam lauationẽ intervallũ erit, ſi quatuor aut quinq; æquinoctialiũ horarum intervallum interſit, ſcilicet ſi tertiò adhuc lauare paras: ſin aliter, pluriũ. Sanè tertiò lauabis, ſi multis lauationibus fuit aſſuetus.

Vnctionẽ ex oleo obſtare, quo minus digerantur ac reſoluantur ſucci.

Quinetiã poſt quãq; lauationem hominẽ vngemus oleo priusq̃ ſe veſtiat: ne videlicet plus digeratur ęquo, ſed obſtruãtur exigua cutis ſpiramenta. Quippe conducit ad renutricationẽ id quoq;, ſicvti & frictio.

Carnis augenda minuendáq; qualis frictio perfuſióve deſideretur.

Iam verò ſiue cuilibet parti corporis temperatam infundas calidam aquam, ſiue frices, ſiue laues, ſiue aliter quomodocunq; calfacias, primùm quidẽ attollitur, mox efficitur gracilis: ideóq; vbi carne implere quodlibet corpus ſtudemus, id eatenus calfaciendum nobis est, dum intumeſcat: vbi verò primũ intumuerit, tunc ſuperſedendum est. At ſi digerere & evacuare contendimus, eatenus continuandum est, dum q̃d prius intumuit ſubſidat. Si æger igit̃ delectetur lacte, poſt ſecundã quoq; lauationẽ id exhibebis. Sin aliter, ptiſanã diligenter coctam, aut alicam ptiſanæ ritu præparatam. Hinc vbi rurſus quieuerit, ad tertiã reducendus est lauationem, aut illicò ad cœnam. Sit aũt præparatus illi panis purus, probè coctus in furno, quiq; tum fermenti, tum ſalis, quod ſatis est, habuerit.

Teſtes gallinacei.

Opſonium quoq; ſit ex ſaxatilibus piſcibus, aut ex albo iure aſellus: necnon alæ teſtéſq; gallinacei, qui lacte ſit altus. Quorũ ſi copia non est, aliis vtendum. Ad eundem modum & perdicibus, & montanis auiculis, quę mollem carnem ſortiuntur, veſcendum. Vitanda aũt & quæ paluſtria ſunt, & q̃ carne ſunt dura. In ſumma verò, alimentum ſit coctu facilè & nutriens, minimèq; glutinoſum aut excrementitiũ.

Suilla caro est maximi nutrimenti, ægrè tamen concoquitur.

Porrò omniũ ciborũ, quos nouimus, maximè nutriẽs ſuilla caro est, verùm nõ æquè ac prædicta, cõcoctu facilis: præterea glutinoſum ſuccum craſſúmq; generat. Quare hac vti ad propoſitũ affectum non cõvenit.

Vino vtantur omnes quib reficere corpus expedit, dummodo nõ febricitent.

Vinũ aquoſum

Vinũ vinoſum.

Vinũ nouellũ.

At vino vt vtantur omnes, quibus refici corpus est opus, cõſulo, modò nõ febricitẽt. Eſto tamẽ id & aquoſum & aſtringẽs leuiter. Aquoſum natura appello vinum, quod tenue est, & purũ, minimáq; aquæ miſtionẽ ferens. Cauendum aũt à vinoſo est, ꝙ feriat vires imbecilliores. Rurſus nouellũ vinũ tum aquoſius, tũ imbecillius quodãmodo est, q̃ vt vino cõveniat. Adde etiã ꝙ ęgrius cõcoquitur, ac magis excrementoſum est.

Vinum antiquum.

Aquæ vitia proveniunt ex eius frigiditate

Antiquius verò, vt vinoſius est, ita vehementius exiſtit, q̃ vt ꝓpoſitis ſit ex vſu. Porrò aquæ vitia pendent ex eius frigiditate oĩa: cuius culpa & moratur in præcordiis diutiſsimè, & fluctuationes excitat, & in flatũ vertitur, & corrũpitur, adeóq; vẽtriculi robur reſoluit, vt deterius proinde concoquat.

Aqua distribuendo alimento per corpus non videtur vſqueadeo cõducere.

Sed nec digerẽdo per corpus alimento magnopere videt̃ aqua cõducere. Quib. ſanè aquæ vitiis, quale nuper diximus vinũ cõtrarias virtutes obtinet. Potionis itaq; is erit modus, vt neq; in vẽtriculo innatet, nec fluctuationis vlli9 ſensũ invehat: ciborũ verò, vt vel nõ grauẽt, vel graua

re q̃citisſimè deſinant. Ab hoc tenſio inflatióque præcordiorũ vitandæ iis ſunt. Ergo ſi ob affectũ ventriculi totũ corpus macreſcat, exquiſitior victus ratio deſideratur, ꝓpter cõcoctionis imbecilitatẽ. Vbi verò æger ſanior eſt redditus, ad refectoriã eſt trãsferendus. Id fiet, ſi pluribus & frictionibus, & geſtationibus; q̃ antea, vtemur: ac cibor̃ tũ qualitatẽ, tum qnantitatẽ mutabimus, ita vt plures & valentiores q̃ prius exhibeantur.

Refectoria victus ratio, quomodo administretur.

Quũ verò ad ſanitatis ſtatũ, ꝓpemodũ ventũ iam ſit, cibandus volatilibus eſt: illiſq; iam offerre carnes ſuillas licet: primum quidẽ, porcelli pedes in ptiſana elixos, dein pernam: ab hac etiã reliquas partes. Quẽ porcellũ: ſi hyems ſit, pridie fuiſſe iugulatũ oportet: nam heſternus, q̃ recẽs necatus, facilius cõcoquitur. At æſtate ſat fuerit, ſi porcellus manè immolatus fuerit, ac iuxta occaſum ſolis edatur. Quippe ſemper alimentũ valentius ad veſperã exhibendũ eſt. Quũ igitur qui macilẽtiſſimi ſunt, plurimo nutrimẽto indigeãt, nequeant autẽ vel q̃d mediocre eſt concoquere: paulatim eos, ſed ſępius cibare erit melius. Atq; hac ſanè de cauſa ipſe eos ter cibare ſum ſolitus. Verùm quãdo iam manifeſtè meliores ſunt facti, etiã bis nutriuiſſe ſit ſatis. Quare tantã exhiberi primã cibationẽ eſt rationabile, quanta prius quàm ſecũda ſumatur, tota ꝓrſus erit cõcocta: id q̃d valẽtiori cõtingere alimẽto nõ poteſt. Idcirco primo loco leue ſumendũ eis eſt, ſecundũ aũt craſsius: quandoquidẽ & quies, & ſomnus, & lõgius tẽpus, huius naturalẽ adminiſtrationẽ excipit. Iã verò bibendũ illicò poſt cœnã nõ eſt, anteq̃ cibus fuerit cõcoctus. Siquidẽ innatãt cibi ſi bibãt, ita vt eos vẽtriculi corpus, ꝓpter humorẽ interpoſitũ, non cõtingat. Cæterùm ſi magna ſiti torqueãtur, tantillũ eſt ꝓpinandũ, q̃d & moleſtiam ſoletur, & ſitim leuet. Vbi verò nutrimẽtum cõcoxerint, abvndè bibere ſunt ſinendi. Manè autem poſt ſomnum, quum deiecerint, & paulùm inambulauerint, modicè ſunt fricãdi, videlicet donec corpus incaleat: mox geſtationibus vtẽdum. Deinde tũ lauãdi ſunt, tum fricandi, idq; intra vel circa meridiem.

Hesternũ quàm recens necatum porcellum, facilius concoqui.

Vespere exhibẽdum est alimẽtum valẽtius.

Macilentissimi sunt cibãdi parce, sed crebro.

Cibi cur crassiores in cœna dandi.

Bibendum illicò à cœna quibus non sit.

Quum igitur cõvaleſcentium victus ratio media quędam ſit inter eam quæ ſanorũ propria eſt, & quæ ægrorum: difficile minimè fuerit, ex iis quæ de vtraq; ſunt prodita, vt per ſeipſum quis mediã inveniat. Domus in qua cõvaleſcens nutritur, ſit temperata: laborãdúmq; vt ad eos cibos reducatur quiſq;, quibus inſueuit: naturarũ interim proprietate obſeruata, necnon regionis & temporis. Sciendum aũt eſt, vniuerſum corporis habitum exiccari à vigiliis: ac proinde eas infeſtiſsimas eſſe iis qui ex ſiccitate laborãt. Quod verò ad nutriendi modum ſpectat, ſi corpus modicè ſiccum ſit, vberius nutrire id licet: propterea quòd vires eius, quæ vtiq; alimentũ conficiunt, penitus nõ conciderunt. Si verò immodicè, parcius, contraria ratione. Porrò intemperies ſiccæ, vbi ſolida corpora cõtigerunt, ſi quidem in vna quapiam parte conſiſtant, vel vti nunc in ventriculo propoſitum eſt, nunquam integrè ſanabuntur: neque in eum ſtatum qui ante morbum fuit, revertentur: ſed in reliquam vitam particula affecta laborabit imbecillitate. Quòd ſi intemperies ſicca etiã ſolidas cordis partes occupet, celeriter ſic affecti inareſcunt: quem maraſmũ, Philippus vocat ex morbo ſeniũ. Is itaq; breui mortem conciliat. Proximè huic, qui à iecinore inceptus eſt. Mox qui à vẽtriculo. Qui ab aliis partibus ortũ habet, tantò tardius, quantò quælibet harum ignobilior quàm ille exiſtit. Cęterùm victus ratio eadẽ genere eſt, cùm in hac ſiccitate, tum in illa, quæ ſolam eam humiditatẽ abſumit, quæ nutrit ſolidas partes. Pręterea etiam in tertia, quam ſuprà memorauimus, ſiccitate. Facillima verò omniũ ſanatu quarta eſt, in qua venæ ſucco ſuo ſunt inanitę. Imò hic affectus vt frigiditas potius corporis, quàm vt ſiccitas, eſt curandus: ac proinde eius ſanatio eſt celerrima.

Convalescentium victus ratio, media est inter eam quæ sanis, & eam quæ ægris debetur.

Consuetis cibis vtendum.

Vigilia quibus sint adversissima.

Senium ex morbo.

Siccitatis species quatuor.

Scire autẽ licet, ſolidorum corporum ſiccitatibus, ſi perdurẽt, ſuccedere neceſſariò frigiditatem. Celerrimè nanq; ex nutrimenti defectu refrigerantur partes, propterea quòd ex calido ſanguinis ſucco nutriũtur. Si igitur ſiccitati partiũ iuncta frigiditas ſit, duplex erit medendi ratio, humectans ſcilicet, & modicè calfaciens. Nam quæ calfaciunt impensè, iis vehementer ſiccandi vis ineſt. Quare calfacientis materiæ humectantibus medicamentis tantùm miſcendum eſt, quantùm particula ad frigus ratione ſiccitatis inclinat.

Siccitati corporum solidorum si perduret, succedere necessario frigiditatẽ.

Proponamus ergo (exẽpli gratia) ventriculum tum ſiccum, tum modicè refrigeratum alicui eſſe: huic certè ſimul cum lacte vberius mel exhibebimus. Vinũ verò, quod minus aquoſum quàm prius ſit, & pluriũ annorũ, dabimus. Quinetiam eſculenta omnia calidiora offeremus: idq; tum naturali temperie, tum ignis opera, ſic cõparata. Nardino præterea vnguento vngendus aſsiduè eſt venter, ſic vt nunquam ſiccus remaneat. Eius ſi copia non adſit, vtere maſtichino, aut opobalſamo, & per ſe, & miſto dictis vnguentis. Quòd ſi cupis vt magis ea corpori adhæreãt, ceræ nonnihil eſt admiſcendum. Si aẽr ambiens ſit frigidus, lanam opobalſamo aut vnguento nardino imbutã, in quibus liquata prius Chia maſtiche fuerit, admouebis vẽtriculo. Præſtiterit autem imbuere optimã purpuram, qualis eſt Tyria: quandò & aſtringi ipſum modicè, & cutis eius meatus obſtrui expedit. Siquidem quę rarum habitum faciunt, & relaxant, ea tum digerunt ſuccus, tum particulas frigidis extrinſecus advenientibus obnoxias reddunt. Quæ verò valenter aſtringunt, ea ſiccant. Quo fit, vt medicamentum quod eiuſmodi corpora calfacit, id neque evocantem vim habere expediat, neq; aſtrictoriam multam ſibi immiſtã.

Ventriculo sicco, modiceq; refrigerato, quæ medendi ratio debeatur.

Ventriculo sicco & frigido reddito, quæ vnctiones conveniant.

Purpura Tyria.

Memineris etiã, qualitatem acerbam, ſua quidem ipſius virtute, & refrigerare & ſiccare: quare etiam prohibenda eſt in huiuſcemodi affectibus. At ſi cum ſicca intemperie multa frigiditas adſit, in nardino vnguento ſimiliter Chiam maſtichẽ quampinguiſſimam ſolues, ac purpura excipiens, vtẽris. Commodiſsimè etiam adieceris opobalſamum. Dandum præterea vberius cum lacte mel eſt, ſed ſuper prunas ex quercu vitéve, deſpumatum curioſè, quo & minus ſit excrementoſum, & magis nutriat. Quinetiam mel ipſum deſpumatum per ſe optimum nutrimentum frigido ventriculo eſt, vt adverſiſsimum calido. Vinum autem eligẽdum ſemper antiquũ eſt, eóq; antiquius, quò maior fuerit frigiditas. Sed nec adeò eſſe debet vetus,

Acerbam qualitatem refrigerare et siccare.

Mel cum lacte conferre ventriculo sicco, compensisq; refrigerato.

Vinum antiquum ventriculo refrigerato cõgruere.

Vina amara immodicè ſiccant.

Picatione in quibus vtendū.

tus, vt iam amaricet. Siquidē vina amara, immodicè ſiccāt. Sanè optimū medicamentū talib. omnibus ſit, quo picatores q̃tidie vtūtur. Ergo illinire eo totum ventrē, ſicvti & alias oēs particulas, quę alimentorū vſu nō ꝓmouentur, cōveniet, ac pòſt avelli, priuſq̃ refrigeret. Quod quidē ſi bis vno die feceris, abvndè fuerit.

Puellus admotus ventri, fouet calorem illius.

Naturalē vētriculi calorē tuetur & fouet admotus puellus qui boni habitus ſit, & minimè cute humecta. Sunt qui catellos pingues in hūc habeāt vſum: qui etiā ex vſu ſunt iis, qui ꝓpter ſiccitatē ſolā habēt imbecillum ventriculū.

Fomenta calida quibus nocentia ſint.

Nocēt aūt intēperantiis eiuſmodi, fomēta calida: quæ quidē ſicca ſunt, eò ꝙ rorē ſimilariū depaſcūt corporū: quæ verò humida, ꝙ hūc digerūt, potiſsimum vbi largius iis vtimur: præterea ꝙ nimis rarū, frigoriq; opportunū corpus efficiāt.

Ventriculo admodū ſicco, & modicè incaleſcēti præter naturā, qualis victus ratio ſit in vſu.

At ſi multę ſiccitati ſit calor nō admodum multus adiūctus, abſtinendū à melle eſt, vinūmq; minimè antiquū bibendū. Iam cibos offeremus tepētes: ſed ſi æſtas ſit, qualitate referentes aquā fontanā. Ventriculū autem vngemus oleo tum crudo, tum melino. Ac multò ſanè magis, ſi pluſcula caliditas ſit, ipſum vinum tum aquoſius exhibebimus, tum ſub eo frigore, quod fontis aqua per medium ver exhibet: illud nobis perſuadentes, eiuſmodi affectū febri proportione correſpōdere. Nam quod illa in toto aoimali, vel in corde eſt, id propoſitus nunc affectus eſt in ventriculo. Cæterùm vbi validè in ambabus qualitatibus immutata quævis particula eſt, omnis eius actio perit, atq; labefactatur: nec facilè quod ſic eſt affectū, ad ſuam naturam reverti poteſt. Vbi verò altera tantùm qualitas pluſculum immutata eſt (velvti nunc ſiccitatem finximus) reliquarum autem aliqua ſe habet mediocriter: vtiq; qui ita eſt affectus, ſanari poteſt.

Ventriculus intemperie laborans calida, cū humiditate mediocri, facilè frigidæ potione curatur.

Si ventriculus intēperie affligatur calida, cui mediocris humiditas iuncta ſit, facilè affectus is frigidæ potione curatur: quum minimè ex ea lædantur partes vicinæ, vtpote ſe habētes mediocriter.

Frigidæ potus quibus periculoſus exiſtat.

Nam in ſiccis ventriculi affectibus, neceſſe eſt nō ea modò quę proxima ſunt, ſed etiā totum corpus gracilius reddi: ac proinde tunc potus frigidæ maiori cum periculo adminiſtratur. Sicvbi verò adeò vehemens caloris intemperies ventriculum occupet, vt vſq; ad cor ipſum ꝑveniat, febricitare hominē eſt neceſſe.

Humida intemperies facillimè omniū curatur.

At intemperies humida vtcunq; accidat, facillimè omnium curatur. Cuius quidem, ſi ſola conſiſtat, remedia ſunt cibi citra valentem calefactionem, refrigerationémve ſiccantes: præterea conſuetę potionis parcitas. Eius autem quę cum caliditate coniuncta eſt aſtringētium tum ciborum, tum potionum minimè calfacientium vſus, necnō potus frigidæ, quemadmodum illius quæ frigori eſt iuncta, optima præſidia ſunt acria omnia: quibus admiſceri debent quæ acerba ſint, minimè tamen evideoter refrigerantia: prçterea potio exigua, eáq; vini inſigniter calidi, veteriſq;.

Ventriculi intēperātias eſſe corrigendas cōtrariis.

Ventriculi intemperies frigida & ſicca eſt omniū peſſima.

In vniuerſum autem, calida intemperies ventriculi refrigeranda eſt, frigida calfacienda, humida ſiccanda, ſicca madefacienda. Ad eundem modum quæ ex duabus qualitatibus intemperantiæ conſtant, reliquis contrariis ſunt retundendæ. Peſsima autem omnium eſt intemperies, inter ſimplices quidem, ſicca: inter compoſitas verò, ſicca ſimul & frigida. Atq; hactenus de ventriculi intēperantiis, citra humoris affluxum.

Ventriculi intēperantias quibus copulatus eſt humor, qua ratione curare conveniat.

Vbi verò aliquis humor aut in ipſo ſinu vētriculi deliteſcēs, aut imbibitus in illius tunicis, autor intemperantię extiterit, expurgandus ille eſt. Quòd ſi ab aliis partibus trāſmittatur (id quod ex toto corporis habitu, ac tum ſingularū partium exploratione, tum ex vacuationibus ſolitis retentiſq;, necnon cōſueta victus ratione cognoſces) primò illis eſt ſuccurrēdum: dein verò roborādus ventriculus, quò eorū quæ ad ſeſe confluunt, minus promptè quicq̃ admittat. Verùm ſi quidē ex minus momētaneis facta translatio ſit, quod ſuperfluū eſt, rurſus ad ea revelles. Sin ex iis quæ maioris momēti ſunt, ambobus ſimul conſules, eū ſemper affectū ſubmouēs, qui fluxionē excitet. Fiet id, ſi omnes corporis partes ad bonam reduxeris habitudinē: omnéſq; expulſiones naturæ, fluxiles ſemper reddideris. Quòd ſi ob æqualiū in toto corpore redvndantiā humorū, vētriculus fluxione tentetur, totum corpus eſt evacuandū. Si ꝓpter mali ſucci abvndantiā, ea purgāda eſt: atq; hoc ad vētriculum cōvertenda curatio. Quæ igitur in ſinu eius cōtinentur, cōmodè expurgantur per vomitum.

Abſinthij potio quibus ſit congruens præſidium.

Verùm ſi quòd plures dies prauus humor decubuerit in ipſum, vēter aliquid ſibi vitij cōtraxerit, haud intēpeſtiuè, qui ſic laborat, abſinthij potione vtetur. Per cōtraria aūt corrigi inducta intemperies debet. Si vitioſus ſuccus in vētriculi tunicis ſit receptus, curari is affect⁹ debet pharmacis quæ modicè purgēt.

Aloēn purgare humores in tunicis ventriculi imbibitos.

Aloës elota facultas.

Hiera picra duplex.

Hiera picra cōpoſitio.

Hiera ſicca vſum ex aqua vnicè Galenus cōmendat, contra vitioſos ſuccos ventriculi.

Cæterùm quę ex aloē componuntur, omniū ſunt longè aptiſsima: nec ſecus ipſa ſola aloē. Quæ quidem ſi illota ſit, valētius vacuat: elota aūt, purgat quidem minus, ſed roborat ventriculum magis. Expedit ergo paratam habere hierā, tum ex aloē illota, tum ex elota cōfectā. Admiſcentur aūt huius drachmis cētenis, cinnamomi, xylobalſami, aſari, ſpicæ nardi, croci, & Chiæ maſtiches, ſingulorū ſex drachmæ. Præſtātiſsimū hoc medicamē eſt cōtra vitioſos ſuccos, qui in tunicis ventriculi habētur: vtiliúſq; fuerit eo ſicco ex aqua vti duûm paruorum cochleariū menſura, vbi mediocriter illo vti ſtudemus. Siquidem maximus eius modus, eſt magnorum duûm cochlearium potio, in aquæ temperatæ cyathis tribus: vt minimus, vnius parui. Vtendum verò hoc tempore & ptiſanæ cremore eſt, qui primus à balneo ſumet. Nam medicamen ipſum ſolito purgātium medicamentorū tempore dabitur. Poſt id verò, vbi modicè inambulauerit, de reliqua victus ratione nihil eſt immutandum.

Hiera cum melle confecta minus ventriculū roborat, ſed magis aluum ſubducat.

Sunt q reponunt medicamentum, excipientes id deſpumato melle: & fit q̃dē ſic durabilius, cæterùm nō perinde ad propoſitos hoc loco affectus vtile, quum & minus ventriculum roboret, & magis aluum ſubducat.

Attenuandos eſſe prius craſſos ſuccos, quàm evacuandos.

Verùm quib. lenta pituita eſt infixa ventriculo, iis prius ſunt exhibenda, quęcunq; eā diſſecent: pòſt deinde purgandū.

Vomitus quibus & per quæ provocandus.

Quòd ſi ad vomendū ſint apti, nō inutile fuerit ꝑ radiculā ex oxymelite vomere. Sin verò nec lentus humor ſit, nec craſſus, vtiq; abvndè fuerit à ptiſanæ ſolius cremore vomuiſſe: item à mulſa. Quo caſu ſumendum vtriuſvis plus eſt, q̃ vel nutrimenti, vel etiā deiectionis cauſa ſumeret. Idoneū verò eſt, etſi mulſa, in q̃ coctū abſynthiū ſit,

Affectuū omniū maximè vrgenti, dirigi semper curantis consilium debet.

bibat. At verò si plures affectus in vnū coēant, ad eum qui magis vrget, dirigi primùm curantis consiliū debet. Vbi aliud efficiēs est, aliud quod ab eo efficitur, ipsa causa spectanda. Sin autē curari hoc ante illud non licet, ad id quod ordo dictat, est respiciendum. Atq; in eo quidem curationis consilio, quod ab vrgente initur, affectus magnitudo perpēdenda est: quę sanè triplex existit.

Affectus magnitudo est triplex

Alia namq; ex læsæ actionis præstātia spectatur, alia ex propria affectus essentia. Tertia præter has, ex facultate quæ læsum corpus gubernat. In eo verò consilio q̄d ex causæ ratione initur, animadvertēdum est, quidnā eorū quæ inter se sunt cōiuncta, augere aut gignere reliqua possit: quæ rursus vel gignātur, vel incrementū ab alio accipiant: at in eo q̄d ordo præscribit, qd ante q̄d, vel quid cū quo, vel quid post q̄d, sanari possit.

Ventriculi grauissimè laborātis ob defluxum humoris à capite descendentis, curatio.

Fingamus igitur in ventriculum defluere ex cerebro superfluū quendā humorē frigidū: atq; eius occasione intemperiē quandā in vētriculo contractā iam esse: vel potius malū iam succū per totū eius corpus media oīa similariū particularū spacia occupasse: ab eóq;, si placet, etiā mordicationis sensum, ac ꝓinde tum deliquiū animi, tum sudores, cū syncopes quadā dissolutione excitari. Manifestū vtiq; est, in primis esse occurrendū ei, q̄d vires resoluit. Vbi aūt vires firmatę erunt, nec plurimū vitiosi succi in vētriculo aderit, tūc nimirū ad fluxionis causam nos cōvertemus: illud ꝓ cōperto habentes, nō posse ad perfectionē vllū affectū sanari, manēte adhuc ipsa, vnde natus est, causa.

Affectum nullū perfectè sanari posse, manente adhuc ipsa, vnde ortus est, causa.

Ergo si sic ꝑsanarimus cerebrū, vt sensibilē amplius redvndantiā non creet, velvti fontē fluxionis in vētriculū evertemus. Cæterū si neq; copia notabilis excrementorū in vētriculo sit, nec eorū quæ in capacitate ipsius cōtinentur, nec eorū quæ in tunicis, sed nec mordicatio quæ officiat viribus, tū omniū primū sanandū ipsum cerebrū est. Ab hoc, sinus ipse vētriculi vacuādus, extergendúsq; est: postea expurgādæ tunicæ. Postremò intemperiei medendū. Ac reliquarū etiā partiū intēperantiæ, similiter iis quas in vētriculo ꝓposuimus, sanabuntur, adhibētibus semper nobis remediū affectui cōtrariū, illíq; remediorū indicationē, quę à laborātis mēbri natura sumitur, adiicientibus.

Indicatio remediorum à natura partis laborantis desumpta, est multiplex.

Ea aūt indicatio est multiplex. Vna quidē ac prima indicatio à laborātis loci tēperie sumit, quæ mensurā introducēdę qualitatis pręscribit. Secūda ex eo sumit, ꝙ actio eius omnib. animalis partibus sit cōmunis, aut ꝙ cōmunē virtutē subministret. Tertia, ab ipsa partis figura. Quarta, ab ipsius positura: cuius portio est ad vicinas partes societas. Tum pręter hæc omnia, ipsa sentiēdi vel acrimonia, vel hebetudo.

Recessibus à naturali temperie exiguis, exigua mutatione esse opus vt corrigantur: maximis verò, maxima.

Porrò quęcūq; calidiores natura partes ex frigore laborāt, hę & liberalius, & diutius calfieri postulant. Si verò calido morbo ægrotēt, exiguā breuísve tēporis refrigerationē desiderāt. Siquidē paruus hic est in id q̄d pręter naturam, lapsus: quare & in id quod secundum naturā, reditus. Eatenus nanq; redeat ad naturā suā vnūquodq; est necesse, quatenus à natura recessit: ac velvti quadā via retrò ferat, quæ in diuersum agat ei, quæ facta in ipso est, transmutationi.

Cognato naturæ suæ morbo laborantes minus periclitari.

Minus itaq; periclitantur, quicūq; cognato naturæ suo morbo laborant. Quemadmodū autem reducendā esse ad mediocritatē diximus calidam & frigidam intemperiem, sic reducētur & cæterę, siue eę simplices sint, siue cōiugatæ.

Partes affectæ quando audacter, & quādo trepidè vacuari debeant.

Porrò in iis temperaturis quæ sunt ex humoribus ortę, si particula sibi soli inseruiat, audacter evacues licet, provt affectus suadebit, sed tamē etiā virtuti attentus. Sin necessariū opus eius sit omnib. animalis partibus, velvti ventriculi & iecinoris, nō leuis habēda solicitudo de robore virtutis est, ne hāc, magna semel vacuatione vsus, dissoluas. Est aūt commune opus & venarū, & arteriarum, & cordis, & thoracis, & renū, & vtriusq; vesicæ.

Partiū officia quandā sint necessaria vitæ, et quæ duntaxat vtilia.

Cerebri verò opus, quū sani sumus, ad voluntarias actiones est necessarium, iis scilicet instrumētis, quibus eiusmodi actiones obimus. Quum ægri sumus, necessariū non est, nisi iis tantùm, quæ ad respiratū sunt deputata. Reliquorū verò organorum actio certè non est: ministerium tamē est ad vitam necessarium, velvti pulmonis, & asperæ arteriæ, & gutturis. Ergo ex eiusmodi particulis quamprimū vacuare redvndantiam licet, provt volueris. Ex ventriculo verò & iecinore vtcunq; vacuare non licet, sed cū cautione, vt ne quid virtuti officias. Habenda præterea est & dignitatis actionum ratio. Maxima autem est cordis officij dignitas, ægrotantibúsq; omniū maximè necessaria. Cerebri verò ad vitam par est momentum: nō tamen par robur eius in ægrotis requirimus, quum necesse omnibus non sit neruorum ac musculorum opera vti. At iecinoris opus omnibus particulis pernecessarium est: non tamē adeò saltem perpetuam necessitatem habet, sicvti ipsius cordis. Ad portionem autem iecinoris, etiā ventriculi opus se habet. Itaq; ex partium functionibus facilè intelliges, quatenus cuiusq; robur custodiri expediat. Ad eundem modū, & quæcunq; partes aliis sunt facultatū authores, harum quoque robur seruare decet, pro facultatis earum vsus portione.

Cerebrum.
Cor.
Hepar.

Etenim cerebrum neruis ac musculis, cor arteriis, iecur venis facultatem suppeditat.

Vacuationis modus quomodo à figura partis affectæ sumatur.

A' figura verò, indicatio ipsius modi vacuandi excrementi, ad hunc modum suggeritur. Ventriculus vomitu, deiectionéq; inanitur. Intestina deiectione tantū: sicvti & iecinoris caua. Renes verò, & vesica, & iecinoris gibba, si multo vitioso succo redvndent, per deiectiones & pharmaca deiectoria expurgātur: sin mediocri, per vrinarios meatus. Cerebrum, per palatum, & aures, & nares. Pectus & pulmones, per asperam arteriam, & fauces.

Situs partis affectæ quas indicationes exhibeat.

A' situ indicatio dabitur; tū ad solidarum intemperies, tum ad succorum vitiū, non leuis. Nam qui per summa corporis intemperie laborant, iis medicamēta quæ intemperies requirit, applicabimus. Quibus autem in summo corpore intemperies est, in iis rationē intervalli inibimus. Si eñ medicamentis iis vtēre, quę intemperies postulat, vtiq; multò imbecilliora, quàm pro vsu tuo, ad affectum locū pervenient. Iam ad vacuationes quoq; situs nōnihil indicat, dum societatē laborantis particulæ cum aliis docet.

Sensus partis affectæ quas præbeat indicationes.

Non spernēda verò indicatio est, & ea quam sensus partium acuitas, hebetudóq; suppeditant. Quandoquidē omne medicamen contemnunt, quæ tardi sunt sensus, etiam si non leuiter mordeat. At quæ acuti sunt sensus, earū vires dolore

soluun-

soluūtur. Expedit igitur his, nec cōfertim, nec semel, valentibus auxiliis mederi tentes, sed tutò potius in tempore. At vbi tardus est sensus, in his etiam celeriter obire quod iustum est, licet, semel vsus remedio quod sit idoneum.

GALENI PERGAMENI
de methodo medendi, lib. VIII.

Similarium partium natura ex quibus constet.

QVód igitur ex calido, frigido, humido, & sicco, similarium particularū natura cōstet: quódq; ipsæ simplices atq; primę particulæ secundū tales temperaturas inter se dissideāt, alibi à nobis est traditū: quemadmodū etiā duo esse morborū genera, quæ simplicibus ipsis particulis accidūt: alterū, q̄d cōpositis est etiā cōmune, & dicitur vnitatis solutio: alterū peculiare ipsarum, q̄d in calidi, frigidi, humidi, et sicci temperie cōsistit.

Similarium partium duo esse morborum genera.

Intemperantiarum genus est duplex.

Quarū sanè intēperantiarū, quatuor diximus esse simplices, quatuor verò cōpositas. Simplices quidē, quę secundū vnā qualitatē à naturę ordine aberrāt: cōpositas verò, in quib. secundū oppositionē vtranq; ipsa natura variatur.

Febris quando generatur.

Febris aūt, vnus morborū est, q̄s intēperies gignit: vtiq; quū adeò immodicè est auctus calor, vt & offendat hominē, & eius functiones lædat.

Febrium prima differentia.

Porrò primarū differentiarū febriū, vna illa est, in qua causa adhuc adest febrim creās: aut febri excitata, iā desiit. Altera verò, qua ægrè solubiles, à solutu facilibus febribus distinguūtur: illas hecticas, has Gręci schineas vocāt.

Hecticæ febres. Schineæ febres. Febrium indicationes.

At verò prima indicatio omnis febris, velvti à morbo est, ablationem eius præscribēs. Secunda aūt, velvti à tali est morbo, quæ certā quandā sublationē indicat: nēpe intēperiē febrilē, quū sit caloris excessus, p occursum refrigerantiū tollendā esse.

Excessus omnes per contrarios excessus sanandos esse.

Omnis quippe excessus per contrarium excessum sanatur. Ergo si febris ipsa sit genita, causa aūt quæ eam excitauit, iā desiit, huc tantùm sanādę eius dirigetur consiliū, vt refrigeretur. Si verò in generatione adhuc febris est, causa q̄ accēdit illā, est submouenda. Sin pars eius iam genita est, pars etiamnū gignitur, consulendū vtriq; fuerit: primùm quidē, submouendo quæ eā accēdit causam: dein extinguēdo, quæ ab hac accensa est, febrem.

Constipatio meatuū quando febrem gignere possit.

Excitare autem vel maximè febrem solet constipatio meatuum, in iis corporibus, quibus quod transpirat, halituosum nō est, sed mordax, acre, & fuligini simile.

Febris à constipatione producta, curatio.

His igitur corporibus saluberrima est ex aqua dulci temperatáq; lauatio, tum frictio quæ rarefaciat, & exercitationes mediocres, & victus q dulces efficiat succos. Adversissima verò sunt lauatio frigida, & aluminosa, & lauationis abstinētia, & exercitatio acuta, & frictio vel planè nulla, vel dura, & victus mali succi, & vigiliæ, & ira, & tristitia, & cura, vstióq; in sole, & fatigatio. Grauissimè aūt peccare mihi vidētur, à carnificibúsq; nihil differre, qui medici hominibus natura biliosis, tenuissimam per morbos rationē victus iniungūt, eósq; triduū inedia cōficiunt: quum nimirū tales naturæ, ex longiori abstinētia cibi, acerrimis acutissimisq; febribus corripiantur, à quibus promptus est in hecticas transitus, atq; ab his rursus in marasmū torridum, aut (si os ventriculi est iniuriis obnoxium) in eum qui syncopen infert.

Biliosas naturas, ex longiori inedia febribus acutissimis corripi.

Etenim in quorum temperie siccum pręvalet humido, & calidū frigido: his corporis habitus gracilis, hirsutus, & nigrior est: ac reliquis tribus intemperamentis, quę hac minus calidę sunt, tactu calidior advertetur. Plurima quoq; his flaua est bilis, vrinęq; ac deiectio bili satura, & pulsus magni, & somni leues & pauci, & animi impetus vehementes.

Calida et sicca temperatura [illegible] dicta.

Quare his tum refrigerationē, tum aquę potionē, atque adeò requiē & cibum largiorē congruere profitetur Hippocrates. Quum autē refrigeratio ipsa cōcilietur corporib. tum ex aliis quibusdā, tum nō minimè ex ciborum exhibitione: cōveniet vtiq; vbi corpus calidius sicciusq; solito est redditum, frigidum humidúmque nutrimentum exhiberi: sed quod nec medicamētosam vllam tactu perceptibilem facultatē obtineat: nec ipsum quod nutrit, plurimum; quemadmodum neq; minus quàm sit ex vsu.

Calidæ & siccæ naturæ qualis victus ratio conueniat.

Cōmodissimus itaq; tali corpori est ptisanę cremor ad vnguē coctus, in quo nullum sit cōdimentum superfluum: vtpote qui & refrigerare, & humectare, ac sine siti seruare hominē potest, cum eo q nec halituosum, nec humidum, nec siccum detinet excremētum: quum nec astringēdi, nec obstruēdi, aliquā vim sortiatur.

Ptisanæ cremoris laudes.

Ac quod nō astringat quidem, vel gustus ipse docet, cuius vnius id iudicare est proprium.

Gustui quid proprium.

Quod verò nec obstruat meatus, hinc licet etiā conijcere, quòd non secus q̄ aphronitrum, sordes cutis extergeat. vomitúq; à ventriculo mediocrem pituitam eliciat, nihilo infelicius quàm mulsa: quæ sane nec sitim restinguit, vt ptisana: & in naturis biliosis bilescit facilè.

Ptisanæ inesse vim detersoriā.

Mulsa in naturis biliosis bilescit facile.

At verò si multa, & vehementer glutinosa & crassa pituita ventriculo adhæreat, hanc radicula ex oxymelite, nō mulsa, aut ptisana detergere est habilis. Optimum itaq; biliosis tēperamentis nutrimentum est ptisana. Proximum huic, alica, cui paululum aceti ad faciliorē distributionē adiectum fuerit.

Alica biliosis naturis conuenit.

Tertium, quæ sine aceto liquida existit. Iniecisse verò huic, dum coquitur, aliquid porri, satius est. Nam quòd tum anethi, tum salis aliquid necessariò habebit, neminē latet. Quinctiam panis in furno coctus, est vtilis cibus: sicvti etiā omnes pisces saxatiles: nec ipsis minus aselli. Proxime asellos sunt, solea, torpedo, lupus, mullúsq; post, mugil è pelago.

Pisces biliosis naturis congruentes.

Oīs autē piscis deterior est, q prope lacum qui mari iungitur, aut magni fluminis ostium, pascit.

Pisces damnandi qui sint.

Ex volatilibus optimi sunt perdices, ac montanæ pēs auiculę. Ab his, gallinacei, & phasiani, & columbæ iuniores.

Volucria biliosis cōgruentia.

Sed nec hæ tamen intus claudendæ, quum excrementosa sint omnia, quæ exercitatione carēt.

Exercitatione carētia esse maxime excrementitia.

Excrementosa verò non minus sunt, tum lacustria, tum palustria omnia. Quo fit, vt ex ipsis etiā suillis carnibus, optima sit montana. Ab his deinceps sunt hœdi.

Hœdi biliosis apti.

In omnibus autem fugiēda tum vetula, tum recens ædita sunt: illa nanq; duriora, concoctúq; difficiliora sunt: hæc immodicè humida, & excrementosa.

Animalia vetula, recensq; edita, cur esse [illegible].

Igitur, quibus acre aliquid quotidie transpirat (revertamur enim rursus ad institutum) hi, si cutis eis constipetur, facilè corripiuntur febri. Stipant verò ipsam, tum quæ astringunt omnia: tum quæ lentitia, crassitudinéve sua, in exiguis hærent meatibus. Aliquādo etiā ipsius cutis immoderatior siccitas, exiguos meatus dēsat.

Stipantia cutem quæ sint.

Febrientes à cōstipata cute, qualiter sint fricandi & abluendi.

Qui ergo ex stipata cute febri laborant, hi inclināte prima accessione, ducendi om-

nes ad balneū sunt: tum pinguiter, molliterq́ fricandi, si quidē ex aliquo, q̃d astrinxit cutim, laboeent. Nam si ex siccitate, fricādi quidē & ipsi, sed parcius: lauādi aūt vberius. Respiciendū verò ad virtutis modū semper est, in huiuscemodi auxiliis.

Febris ab animi affectibus.

Atq; iræ quidem, tristitiæ, vigiliæ & curæ, nec frictione, nec lauatione multa indigent. Sed omnibus qui ex eiusmodi occasione febricitarint, oleū infundendū est tepidū largéq;, cui minimè astringēs vis insit: tum paululū fricādi, ex consuetudineq; lauādi.

Febris ab vstione inducta, curatio.

Vstio verò ꝓtinus ab initio refrigerationē desiderat: tum crebriorē lauationē: minimè tñ aut oleū largū, aut frictionē crebrā. Sunt aūt quæ refrigerent, & rosaceū, & omphacinū, salis omnino expertia.

Rosaceum refrigerādi modus.

Efficies hęc magis frigida, si ita vas, in quo cōtinentur, in puteo suspendas, vt aquam tangat.

Capitis refrigerandi ratio.

Præterea si defluxus frigidæ aquę vasi se illidat, magis humorē eefrigerat: magisq; adhuc nix circūposita. Infundere aūt oleū ipsum syncipiti, sublata in altū manu, per mediocrē lauæ modū oportet. Hæc vsq; ad inclinationem faciens, in balneū duces.

Febris à frigore orta curatio.

Si verò qui memorato est temperamento, ex frigore febriat, etiā ducendus ad balneū in remissione is est. Si aūt cum grauedine & destillatione febricitet, prius quàm hæc sint cōcocta, lauādus non est. At qui ex vstione febricitāt, ij vel quum hæc adsint, lauari debebunt. Post lauacrū verò iisdē quibus ante madefaciēda amborū capita sunt: eorū quidē qui ex vstione febricitarunt, refrigerantibus: qui ex frigore, calfacientibus: cuiusmodi sunt irinum & nardinum vnguentū. Porrò qui ex vstione febricitāt, iis intendēda, quę ex refrigerātibus cōstat, curatio est: iis verò qui ex frigore, quæ consistit in calfacientibus, eemittenda fuerit.

Diariarum febrium in bilioso temperamento, tum communis omnium, tū cuiusq; propria victus ratio.

Omniū autem cōditionum comprehensarū in proposito temperamento, vbi febri diaria laborat, victus communis est iis, q & sit boni succi, & cōcoctu facilis, & qui nusquam exiguis cutis meatibus hæreat. Sed iis qui exvsti sunt, cum eo quod refrigeret, & humectet. Pari modo iis, quos ira mala habuit. Iis verò qui refrigerati fuerunt, cum eo quod calfaciat modicè. Iis qui pervigilio, & tristitia, & nimia cura cōfecti sunt, victus esse debet humectans, atq; somnum cōcilians. Ad eundem modum iis qui defatigati sunt, magis nutriens: minus aūt, iis qui refrigerati. Reliquis, qui medius sit amborū.

Diaria febre detentis vinum esse propinandum aquosum.

Vinū verò ipse his omnibus exhibere soleo, sed quod tum aspectu, tum viribus sit aquosum. Id enim ad omnia vtilius quàm aqua est: vtpote quod & concoctionem iuuet, & vrinas ac sudores ꝓvocet.

Vinum acutis febribus Hippocrates porrigit. Calidæ naturæ frigida potione iuuantur.

Etenim constat Hippocratem, non in diariis modò febribus, verùm etiam in acutis, vinū porrigere. Cæterùm naturæ calidæ, magnopere frigidę potione iuuatur: neq; in diaria febri, iis quibus in vsu fuit, ipse eam circuncido.

Aquam in febribus non esse propinandam iis, qui vsi illa nō cōsueuerunt.

Si quis verò non assueuit, huic per febrim dare nō inceperim, nisi pristina sanitate prius eeddita. Porrò si propter obstructionem morata sit trāspiratio, si parua quidem ea sit, qui rectè deterserit, secūdam foee accessionē vetabit: sin momentanea, non possis ita promittere. Quòd si & multi, & crassi, & glutinosi impacti sint succi, quæ hos excipit febris, fieri non potest vt intra fines diariarum cōsistat: quandò ex necessitate huic in mali succi naturis, ea quæ ex putredine humorum accēditur, succedet.

Continentis febris speciem ab quam excitari posse absq; humorum putredine.

Nam in aliis saltem temperamētis, quæ in sequētibus exponam, excitari ex tali causa potest, citra humorum putredinem, aliqua cōtinentis febris species. Itaq; nisi vitiosus succus trāspiret penitus, necesse est vt putrescat: vt transpiret autem, valido auxilio est opus.

Sanguinē nec puero, nec seni detrahendum esse.

Ac si quidem vel puer, vel senex sit, sanguinem detrahere nō licet.

Sanguinem detrahēdum interdū esse, absque plenitudinis nota.

Inter has ætates, vbi robur ægro non deest, secāda vena est, vel si plenitudinis signa non adsint. Prętat enim vitiosi succi maiore parte emissa, ad detergēdas obstructiones accedere: quum alioqui verendum sit, ne si obstructionibus liberandis, prius q̃ vacuaueris, studeas, ipsas multò magis impingas.

Obstructiones soluūt, quæ detersoria facultate sunt prædita.

At soluunt quidem obstructiones, quæ detersoriam obtinent facultatem, seu foris admota cuti, seu intrò in corpus accepta. Periculum verò etiam est, ne quæ foras trahunt, vnà cum iis quæ obstruunt, etiam aliud quippiam attrahāt: & quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secū ex iis quæ in vasis continentur, rapiāt. Quod ipsum si tenax & crassum sit, obstructionem planè geminabit: sin aliter, multitudine certè sua, nō parum omnino nocebit.

Vacuandū est prius sit corpus quam obstructionibus liberandum.

Ne igitue hæc contingant, vtilissimum est inanisse corpus. Discernitur autē magnitudo obstructionis ex ipsa magnitudine febris, vt quę ex maiore obstructione, maior: ex minori, minoe inciderit. Vbi verò modicè iam vacuaueris, haud multò pòst aut nutrimentum aliquod, aut pharmacum ex iis quæ detergeāt, exhibebis. Atq; in alimentorum quidem ratione sunt prisana & mulsa: in pharmacorum, oxymeli, & quęcunq; incoquere in mulsa licet, ceu calamintham, hyssopum, origanum, serpyllum, irim, & apium. Verùm hæc omnia iusto sunt calidiora, ideóq; febres accendunt, æquè vt vinum.

Oxymeli esse aperiendis obstructionibus quàm aptissimum.

Oxymeli verò solum nec febres accēdit, & strenuè deterget, sic vt ea quæ glutinosa crassaq; sunt, dissoluat, & meatus obstructos liberet.

Apomeli.

Saccharum.

Inter mulsam & oxymeli medium locum habet quod apomeli dicitue. Nec immeritò arbitroe & saccharum inter hæc numerandū. Ex hoc victu obseruabis, quantùm de febrili calore minuitur. Etenim si tertio die manè videris minimum esse quod de febri relinquitur, ac nec putredinis humorum in pulsu nota subsit, neq; in vrina cruditatis, suspecta verò hora, qua primo die febris occupauit, extra meridiem sit: audacter hominem quamocyssimè lauabis, longè ante sextā horam. Abundè tamē sit, si intra tertiam horam lauationem compleueris. Ad eundem modum & si decimam horam suspectā habueris, vsq; ad septimā laues licet: quum tres æquinoctiales horas quatuórve, inter balneū accessionisq; tempus interponi abundè sit satis.

Balneum intra corpora febricitātia, prius inungi debent, moderatissiméq; fricari, ac dein detergi.

Debet autem in balneo corpus prius vnctum ac moderatissimè frictū, mox detergeri extrinsecus, abluíq;.

Detergentia quæ sint.

Moderatissimè detergent tum erui, tum hordei, tum fabarum farina. Præterea mulsa quæ sit aquosa. Magis verò quàm hæc, iris, & panacis radix, & aristolochia, & mulsa quę mediocri est mistura: velvti etiā hac magis quæ meracissima est. Possunt autē vel hac magis detergere, tum spuma nitri, tum nitrum ipsum, tum aphronitrū. Sapo etiam ex iis est, quæ maximè detergere valent. Egressus balneū, præter

ter aquã quæ parũ apij incoctũ in se habuerit, nihil est offerendũ. Iam verò diariæ febres (de quib. tantùm in præsenti cõmentario agere est animus) in ꝓpositis corporũ tẽperamentis sæpenumero etiã cruditatibus solẽt supervenire. Est aũt pessima in eiusmodi tẽperamẽtis cruditas illa, citissimẽq; febrem accẽdit, in qua cibus in nidorulentã & fumosam qualitatẽ corrũpitur: quãdò eã quæ in acidam vertit, vt rarò talibus naturis cõtingit, ita minus nocet. Nidorosa tñ cruditas, si aluus lubrica sit, minus est noxia: sin astringit, grauis existit. Febricitãt etiã nõnulli & ex iis, q̃s diarrhœa ex cruditate malè habet. Quib. vtiq; nõ minimè ꝑritat febris ex desurgẽdi frequentia. Est aũt eorũ quibus clausa aluus est, & quib. fluẽs, non eadẽ sanatio. Si igit ea tantùm quæ corrupta fuere, per diarrhœã vacuata esse videãtur, tum lauandũ, tum nutriendum in remissiune febris est: sed iis quæ circa ventriculũ sunt, prius cõsulto. Sin ita multa inanitio aut prius facta sit, aut nunc etiã in homine duret, vt virtus iam sit defessa, satius est omissa lauatione cibare, sed cõsulto prius iis q̃ circa ventrẽ sunt. Cõsuletur ita laborãtibus, si modò vacuatio amplius non perseuerer, fomento ex oleo & absynthio. Quòd si quis morsus, aut doloris sensus in ventriculo adhuc supersit, amiciri peniculo post fomentum debet, qui vel calidus sit, & siccus: vel ex oleo in quo absynthium incoctum fuit, vel ex vnguento nardino madens, ac plurimum expressus. Iam multò etiam satius sit, si purpura marina is fuerit: atq; etiam longè optimum, si optima sit Tyria. Quòd si os ventriculi imbecillius sit, tanta portione Chiæ mastiches in nardino tunsa, vnde sordium crassitudo existat, madefactã ex eo purpurã imponemus. Esto autem abvndè calens talium quodq; quum primùm admouet. Nam quæ tepida sunt, dissoluunt ventriculi firmitudinem. Vnguenta autem ipsa calfacere in duplici vase soleo: quandoquidem aliter calfactis, vitiatur eorũ facultas. Cæterùm fluente adhuc aluo, vtilius est optimu recentéq; melino, simili modo quo nardino, vti. Vtile autem ad omnia talia est & mastichinum: nec in postremis conferunt spicata & foliata vnguenta, quę Romanorum luxus invenit. Mirẽ etiam ventriculum roborat hoc ceratũ quod subdam. Ceræ Tyrrhenicæ, vnguenti nardini, singulorum vnciam j. Aloẽs, Mastiches, singulorum drachmas ij. Fiat ceratum. Si verò intus vratur ventriculus, ita vt affectus quidam phlegmonæ similis consistere in ipso videatur, vtilius est ceratum quod ex melino conficitur. Porrò cibandi sunt, fluente quidem etiamnum aluo, polenta & pane, qui pauxillum aceti receperit. Quòd si plus æquo aluus excernat, inspergere oporter polentam succo cotoneorum malorum, vel (si ægro magis arrideat) pirorum, aut malorum, aut myrtorum decocto. Sin venter non amplius excernit, suffecerit tum alica, similiter ptisanæ præparata, hoc est, aceti habẽs pauxillum: tum ex ea sine aceto sorbitio: tum gallinaceorum testiculi: & saxatiles ex albo iure pisces: præterea fructuum aliquis ex iis qui astringant, vel solius, vel cum pane. Quòd si appetentia deiecta sit, ex medicamento quod ex succo, vel ex carne cotoneorum conficitur, vnum aut duo cochlearia exhibebis. Atq; ita sanè in prima remissione iis qui ex cruditate febricitant, ventre excernente, mederi convenit. At si omninò venter astringitur, si quidẽ in superioribus intestinis, vel etiam in ipso ventriculo cibus crudus consistat, aliquid diatrion pipereon propina, eius videlicet quod in opere De tuẽda sanitate laudauimus, ceu & simplicissimum, & aptissimũ iis qui cruditate laborãt. Pòst deinde præcordia, omnémq; ventrẽ perfundes. Hoc verò, etiam si inferius descẽderint quæ vitiosa sunt, facies, pluris minorisq; ratione id varians. Siquidẽ plus & temporis & perfusionis exigũt ad præparationẽ eorũ quæ deinceps sunt agenda, quib. in superioribus vẽtris corruptũ nutrimentũ adhuc manet. Sin motũ id notabiliter ad inferiora fit, adiuuandum aut glande subdita, aut leui per inferna infusione est. Vtriq; si morsus simul adsit, hũc mitigantibus nobis. Sin flatus, hunc comprimẽtibus. Sin neutrum fuerit, ex melle, aqua, & paululo olei ipsum clysmũ facientibus. Vbi verò morsus vehementior vrget, Sabinum oleum, in quo aliquid seui anserini, vel gallinacei, vel caprilli liquatũ sit, est vtilius. Quorum copia si desit, iniiciendum oleo parum ceræ est elotæ. Flatus verò sanandi sunt oleo in quo ruta, & semina quæ flatus discutiunt, incocta fuere: cuiusmodi sunt, apij, cumini, marathri, sinonis, aliáq; id genus. Vacuata aluo, nutriendũ protinus in cæteris quidem iis quos memorauimus similiter est, astringentibus tamen amotis. His igitur prima & secunda die obitis, si secunda die febris desiit, hominem lauari permittes: ac vbi sequenti nocte citra offensam dormierit, sanum iam hominem prorsus existimabis. Si verò qui cruditati successit dies cum sequente nocte febrim attulerit, vel vñ in secundo die, ita tunc & accurandus, & nutriendus homo est. Quòd si nox tertiæ diei febrile quiddam paululũ afferat, ne sic quidem est formidandum, sed hos quoque postridie lauabis, nutriésq;, ac reliqua omnia in illis, vt antè definitum est, ad portionem exequeris. Acida autem cruditas non contingit in biliosis temperamentis, nisi admodum rarò, idq; ex cibis qui promptè acescunt: nec accendere febrem diariam solet, æquè vt nec concoctionis tarditas: quandoquidem sicubi ob talem cruditatem febricitant, quibus amara bilis abvndat in temperamento, obstructionis & humorum putredinis est suspicio. Ad hæc, fumidus vapor ex tarditate concoctionis, aut cruditate, in qua ructus sentiuntur acidi, nunquam excitatur. Quippe frigidi halitus abs talibus succis ascendunt, iique omnino paucissimi: minimè autem vapores multi, humidíq;, ac fuliginosi, quum neq; in iis quæ sunt extrà, aliter aut fumum edi, aut fuliginem videas, quàm fumum ex materiis semivstis, fuliginem ex immodicè assis, vstísque. Est nanq; fuligo vapor terrestris. Fumus mistio quædam ex terrestri, aqueáq; substantia. Absoluta iam in iis naturis, quibus amara bilis redvndat, diariarum febrium disputatione, ad aliud corporum temperamentum transeamus, in quo vt calidum frigido, sic sicco humidum prævalet. Est enim hæc intemperies omnium maximè obnoxia putredinis morbis, propterea quòd per ipsam sanitatẽ ad putredinem proximè accedit: id quod tum ex sudori-

Diarias ex cruditate fieri sæpe in biliosis temperatoru.

Cruditatũ differentiæ.

Febris ex desurgẽdi frequentia.

Febris à diarrhœa orta curatio.

Fomento ex oleo et absynthio quãdo vtendũ.

Purpura marina.

Purpura Tyria.

Ventriculũ imbecillũ quæ roborent.

Tepida, si admoueantur, dissoluere ventriculi firmitudinem.

Vnguenta esse calfacienda in duplici vase.

Aluo fluẽte quæ conferant.

Romanorũ luxus quæ vnguẽta invenerit.

Ceratum roborãdo ventriculo commodum.

Aluo fluenti victus ratio cõveniens.

Appetentiã reficiens ipse medicamenti ex succo cydoniorũ cõfecti.

Diatrion pipereon esse medicamen cruditatibus ventriculi aptissimum.

Intestinorum morsus lenientia.

Flatus discutiẽtia quæ sint.

Acidam cruditatem non contingere in temperatura biliosis, nisi admodũ rarò. neq; accendere febrim diariam.

Fumidum halitum non excitari ab acida cruditate.

Fumus ex materiis semi vstis nascitur.

Fuligo ex immodice vstis materiis gignitur.

Intemperiẽ calidam atq; humidam, esse maximè obnoxiam morbis putredinis.

bus coniicere est, qui grauiter his olent: tum verò ex vrinis, deiectione, atque adeo ipsa etiã expiratione. Etenim qualis est hircorum, talis est harum naturarum temperies. Ideóque prompta est ex qualibet occasione, tum aliis morbis, tum verò febribus corripi. Siquidem quum eorum cutis est stipata, effugere febrem non possunt. Sed nec quũ valentem cruditatem contraxerunt, aut peruſti fuerunt, aut tale quippiam aliud perpeſsi. Iam verò à cruditatibus nidorosis obstructionibúsque naturæ calidæ & humidæ, quàm siccæ, promptius læduntur. Itaque omnes diariæ febres accenduntur promptiſsime in istiusmodi temperamentis, idque ex qualibet earum causarum, quas in biliosis naturis retuli: curationémque persimilẽ illis habẽt, ac in paucis omnino diſsidentem.

Natura calida & humida, magis quam calida & sicca, famem & sitim perferunt.

Nam quum hæ naturæ humidiores sint, magis quàm illæ famem & sitim perferunt. Est igit illis ex vsu balneũ, quod cutim laxet, non aũt quod corpus humectet. Quæcunque verò de eiusmodi natura sunt dicta, eadem & de acquisito habitu dicta esse censendum. Quum autem octo intemperies existant in vniuersum,

Intemperies calida & sicca est ad excipiendas febres opportunissima.

Intemperãtiarũ omniũ, quanam sint magis obnoxia febrib.

opportunissima ad febres est calida & sicca: ac nisi quis illam (vt dictũ est) cibet, ocyſsimè in ea diaria febris in acutam mutatur. Propinqua huic est quatenus ad febrem spectat, quamvis sit ad alia deterior, intemperies calida & humida. Tertia ab his intemperies est, ea simplex intemperantia, in qua tantùm exuperat calidum. Huic proxima est simplex altera, in qua siccum humido prævalet. Ab hac deinceps media omnium est, scilicet quæ mediocritatẽ in vtraque oppositione tuetur. Quatuor quæ reliquæ sunt intemperies, neque facilè febribus, occasione iam dictarum causarum, patent: neque diaria tentatæ, si inediam tolerẽt, in plurium dierum febres transeunt: imò aliquæ saltem earum,

Intemperies frigida & humida quando ab inedia iuuetur.

vbi citra corruptelam contraxerunt redvndantiã humorum, vtilitatem ex inedia sentiunt, ac potiſsimum quæ frigida est & humida. Ab hac quæ humida est. Tertio loco quæ frigida. Quarto, quæ simul frigida & sicca. In eiusmodi ergo omnibus temperaturis, temperamenti quidem ratione, victus ratio varianda est. Nam ex eo quòd eadem febri febricitant, non diuersam,

Naturalem seruantia ordinẽ, semper similia postulant: vt cõtraria, quæ à natura ordine aberrant.

sed omnino eandem sortientur indicationem. Siquidem quod secundum naturam est, semper similia postulat. Quod autem præter naturam, contraria: quum nimirum quod se naturaliter habet, custodire: quod præter naturã est, tollere expediat. Porrò febris omnis præter naturam est:

Febris requirit victus rationẽ frigidam atque humidam.

ideóque victus rationem frigidam & humidam exigit. Temperamenta verò ipsa, aliàs similia, aliàs contraria postulant.

Temperamẽta inculpata similia postulant.

Quæ enim vitio carent, similia perpetuò: quippe quæ seruare expedit. Quæ vitium habent, aliàs similia, aliàs contraria. Similia quidẽ, tum in aliis de quibus mox dicemus, tum in vlceribus omnibus.

Temperamẽta vitiosa, quãdo requirant similia, & quando contraria.

Contraria aũt in eo victu qui per sanitatem adhibetur, dum corrigere eorum intemperantiam est animus: necnon vbi eiusmodi vitiosæ naturę à longo tempore contrariæ victus rationi assueuerunt: gaudent enim naturæ cõsuetis semper.

Natura gaudẽt semper cõsuetis.

Duplex itaque nobis in iis qui sani sunt, finis proponitur. Nempe vel corpus sanũ in pristina eius temperie tueri: vel hanc meliorẽ efficere. In ea tamen natura quæ haud dubiè in medio temperamento cõsistit, ab ipsa febri contrariorum indicatione accepta, eatenus humidum frigidúmque adhibebimus victum, quatenus siccius calidiúsque quàm antea iam redditum corpus apparet.

Humidus victus febrientib. omnibus conuenit, maximè verò pueris.

Humidus igitur victus (vt testatur etiam Hippocrates) febrientibus omnibus conuenit: maximè verò pueris, & aliis qui sic cibari assueuerunt. Etenim febrientibus, quatenus febriunt, ex ipsa contrariorum indicatione humidus victus conducit: pueris ex similiũ. Nam quũ ætas ex iis sit quæ natura nobis insunt, similem sibi victum postulat.

Cõsuetudinem esse seruandam nõ secus ac proprium temperamentum.

Quæ vero à consuetudine indicatio sumitur, sic sumpta est, sicvti & quæ ab ætate. Quippe seruare quoque hanc iubet Hippocrates, perinde ac proprium ętatis temperamentum. Sed à regione etiam & anni tempore interdũ indicationes sumuntur. Cæterùm à consuetudine quidem semper est indicatio similiũ, quoad scilicet ægrotant homines.

Indicatio ab ætate, natura, regione, anni tempore, & statu cœli, quando similiũ & quando dissimilium habeatur.

At ab ætate, natura, regione, anni tempore, & statu cœli, vbi temperata hæc sunt, similium semper præsidiorum est indicatio, siue valeant homines, siue etiam ægrotent. Contrà ab intemperatis, anni tempore, statu cœli, & regione, contrariorum est indicatio. Verùm ab ætate & natura non absolutè, sed cum consuetudine.

Indicationibus oppositis occurrentibus, expendendam esse magnitudinem eorũ quæ ad indicationẽ conferunt.

Porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum quæ ad indicationem conferunt: quæ quidem duplex existit: altera, quæ ex * eorum dignitatibus spectatur, altera quæ ex ipsorum propriis substantiis. Quas sane ex collatione cum mediocri, & quod secundum naturã est, esse accipiendas liquet. Omnibus igitur conspirantibus in vnum indicationibus, vnam prorsus victus rationem constituemus. Diſsidentibus verò inter se, quę valentiores & plures fuerint, eas pręferemus, ita vt victus speciem, quam hæ præscribent, anteponamus: minimè tamen negligamus contrariam.

Indicationẽ à febri sumptam reliquis superiorem existere.

Porrò quæ à febri sumitur indicatio, ea reliquis, quando omnes contrarium esse faciendum dictant, numero quidem inferior est: magnitudine tamen quæ ex dignitate spectatur, vtique superior existit, potiſsimum si longè à natura receſsit. Quippe duplex tunc ei magnitudo accedit: & quæ ex febris genere prouenit, quæ omnib. est cõmunis: & quæ propria, suáque ipsius existit. Sin verò parua sit febris, fas est reliquas omnes coniunctas indicationes vnà cum ipsa conferri. Ac si quidem pares videantur, media victus ratio eligenda est. Sin altera indicatio exuperet, tantùm receſsisse à temperato et medio victu par est, quantùm ea quæ pollent, sua contraria superant.

Indicationes tũ diariarum febriũ, tum earũ quæ pluribus diebus affligunt, ex quibus capiantur generibus.

Ac diariarum quidem febriũ indicationes ex his capiuntur generibus, raróque à laborantis virium modo. At febrium, quæ pluribus diebus affligunt, indicationes, tum virium respectum necessariò adhibent, tum causarũ quæ ipsas excitãt: exceptis tamen hecticis, vtpote quas

Hecticas febres nulla accendit causa.

nulla accendit causa: quemadmodum neque corpus id quod iam habitu calorem ignis in se recepit, siue id lapis sit, siue lignum.

Hectica cũ diariis in quo conueniant, & in quo discrepent.

Illud nanque commune cum diariis habent, quòd videlicet non amplius fiant: differunt autem in eo, quòd diariæ in leui affectu calorẽ habent, hecticæ in habitu qui ægrè soluatur.

GALENI PERGAMENI de methodo medendi, lib. IX.

Diariarum accessio est vnica, vnico circũscripta die.
Diarias transire in putridas, hecticasq;, nisi rectè tractētur.
Putrida febres quæ.
Hectica febres.

Diariarũ igitur curationem præcedẽti libro exposuimus. Quarũ sanè febriũ vnica accessio est, vnico plurimũ die, ex ipsarũ saltem natura, circũscripta. Cæterùm nisi qs eas commodè tractet, in reliqua duo genera febriũ, nẽpe in putridas & hecticas, transeũt. Putridas.n. appello, quæ ex humorũ putredine: hecticas verò, q̃ ex immodica solidarũ partiũ nascuntur calfactione. At verò in illo trãsitu à diariis in reliqua illa duo febriũ genera, alterũ quoddã febriũ genus mediũ licet imaginari, q̃d neutri extremitatũ fit idẽ. Cęterũ mediũ id, quũ inciderit, nec nosse ij possũt, nec reprimere, q extremitatũ, quarũ existit mediũ, speciẽ ignorant. Ergo ex advstione, cruditate, lassitudine, vigilia, pturbatione animi, vel bubone ab evidẽti causa aliqua oborto, nunq̃ ad tertiũ vsq; diem ,pgredietur febris accessio, nisi qd delictũ circa laborantẽ fuerit. At quib. stipatio febris occasio est, iis etiã vltra hos porrigi accessio potest.

Stipatio quotu plicter fiat.

Eterñ stipatio fit, vel obstructis exilib. meatibus, ,pter glutinosos, vel crassos, vel copiosos succos: aut cõniuentibus, ob ea q̃ corpus siccarũt: vel deniq; improbè cõdensatis, ob occursum causarũ refrigerantiũ.

Diaria febres quanã & sint, & dicantur.

Quas igit febres vel cõniuentia meatuũ, vel recẽs corporũ densatio excitãt, hæ & post primã accessionẽ desistũt, si qs rectè ipsas tractet: & verè diariæ rum sunt, tum dicuntur. At q̃ ex obstructione creantur, si hæc qdẽ pusilla sit, solui q̃q; ipsæ similiter vt aliæ diariæ possunt, si qs eas legitimè satiet. Sin aũt adeò vehemẽter sint humores impacti, vt valẽtius aliqd q̃d eos eximat, postulẽt, id genus febres porrigi vltra vnũ diẽ necesse est, ac ,pinde diariarũ genus videri egressas. Verùm si neq; humor putrescens subsit, neq; ipsum corpus febrilẽ calorẽ susceperit tanquam habitũ, vtiq; genus id febris, ab aliis duob. diuersum erit. Quare huiuscemodi febris natura quidẽ eadẽ est cũ diariis, nomen verò non idem.

Synocha febres quæ vocentur.
Synocharum febriũ genus duplex.

Siquidẽ quę febres ab initio ad finẽ vsq; vnicã accessionem sortiũtur, in multos dies porrectã, ex synochi, hoc est, cõtinentes vocant. Quarũ natura est duplex. Quędã nãq; earũ manifestã habent putredinis notam: quædã prorsus non habent: quas nimirũ ex diariarũ esse genere cõstat. Quũ enim accessionis remissio ex feruentiũ humorũ transpiratu contingere soleat, nõ transpirent aũt prorsus in stipatione vehementi: necesse hauddubie est, multorum dierum fieri accessionẽ. Igitur vbi in tali febri nulla subest occasio, quæ alterius accessionis principiũ excitet, non modò multorum dierum evadit febris, sed absq; invasione vllius accessionis, ab initio ad finem vna febris persistit, nec quotidianã, nec tertianam, nec quartanam referens.

Synocharum febrium tres differentiæ.

Quoniam igitur ex duobus his foueri febris potest, & quòd totus vapor nõ transpiret, & quòd idẽ vapor ea quę contingit excalfaciat: necessum est tres esse synochorum differentias in vniuersum: nempe vel pari permanente magnitudine ea, quam in primæ accessionis vigore habuit: vel adducente semper exiguum aliquid, minuenteve: atq; hæc vel æqualiter faciente, vel inæqualiter. Ac si quidem quod accenditur, ei quod transpirat par fuerit, nec augeri nec minui febrilis calor cernetur. Verùm si eorum alterum vicerit: vtiq; si quod vacuatur, necessariũ est febrim minui: sin quod adducitur, omnino increscere. Hæc itaque est continentium febrium species vna, quæ eatidem naturã cum diariis sortita, absque humorum putredine in plures dies extenditur. Altera verò contingit, vbi in omnibus vasis, ac potissimum maximis, æquabiliter succi putrescunt. Quarum sanè febrium in gracili & frigido corpore neutra solet cõsistere, sed plurimum in iis qui sanguine abvndant, & corpulentis: quando nec obstructio citra putredinem excitare febrim valet, nisi id quod trãspirat, & copiosum, & calidum sit: nec humorum putredo in omnes quæ inter inguina & alas intersunt venas, æquabiliter ac citò porrigi in frigido habitu potest.

Putredini quæ requirantur.
Cõtinentes febris in quibus non possit gigni corporibus.

Debent enim quæ putrescunt, tum calida & humida esse, tum difficilem habere transpirationem. Eóq; fit, vt neq; in frigida ætate, neq; in frigido corporis temperamento, continens excitetur febris: quemadmodum neq; in gracilibus, vel qui raro sint corporis habitu: sed prorsus in temperamentis, corporibus atq; naturis contrariis. Proinde fit, vt qui ita febricitant, iis & pulsus maximus sit, & æqualis, & vehemens, arteriæq; consistentia inter molle & durum mediocris. At celeritas atque frequentia pulsus, pro ipsius magnitudine febris. Hæc itaque sunt ambarum febrium communia. Alteri tamen priuatim insunt notæ putredinis, nõ modò in lotio, sed in pulsu etiam, calorisque qualitate iniucunda. Quarum sanè febrium dignotionem & curationem ipsi tum ratione, tum experientia didicimus, qui statim ab adolescentia philosophiæ studio capti, primũ nos ad eam contulimus: mox patris evidenti insomnio moniti, ad medicinæ studium excolendũ accessimus.

Galenus patris insomnio admonitus Medicinæ nauauit operã.
Continentiũ febrium præsidiũ maximum est, missio sanguinis vel ad animi deliquium vsq;.

Est porrò continentium febrium præsidium maximũ, si modò vires valentes sint, sanguinis diminutio, vel vsq; ad deliquium animi. Primùm nanque in contrarium statum agitur corpus, celerrimè ex animi defectu refrigeratũ. Hoc verò nihil inveniri possit neq; ipsis ægris, nec naturæ quę animantes gubernat, iucundius vtiliúsve. Postmodum in corporibus ipsis necessariò supervenit alui deiectio, nonnunquam & vomitus bilis. Quas res statim à toto corpore madores sudorésve excipiũt.

Sãguine detracto in ardentissimis febribus, interpositisq; horis duabus, esse modice alendũ ægrum permittendumq; vt quiescat.

Etenim vel sola sanguinis detractione sic obita, restitui olim ipse quendam adolescentem ardentissima laborantem synocho. Cui sanè post duas à sanguinis missione horas paulum nutrimenti exhibui, permisiq; vt quiesceret. Iam verò eorũ quos ex sola obstructione febricitantes mihi videre contigit, nemo in putredinis febrem incidit, qui sanguinem prius detraxisset.

Sãguinis missio quando sit celebranda vsq; ad animi defectionem.

Quem quidem, vbi valida virtus subest, & ætas permittit, vsq; ad animi defectũ (vt diximus) mittere expedit. Vbi horum alterũ haud satis respondet, tutius est, quantùm satis visum fuerit, tantùm principiò detrahere: quod defuit, iteratione supplere. Quo quidẽ pręsidio omisso, in summũ ægri discrimen veniunt: nisi eos vel viriũ robur, vel largum profluuium sanguinis, vel sudor copiosus, ex manifesta pernicie eripiat. Agimus itaq; impræsentiarũ de iis febribus, quæ ex stipatis per obstructionẽ meatibus oriũtur. Quas, si sine putredine

quidem consistant, ex diariarum esse genere dixi.

Synochi quando oriantur.

Sin iis putredo aliqua superveniat, vbi in omnib. venis ac præcipuè magnis ea constitit, synochas, siue continentes excitari febres: vbi in vnica animalis parte, exacerbationes quæ certo ambitu repetãt.

Accessiones febriles vnde originem ducant.

Sanguis quibus detrahẽdus sit.

Quib. igit corpus ex succorũ abundãtia inhabile ad transpirationẽ iam redditũ, tantũ caloris cõgessit, vt inde iam febriat, iis tantũ sanguinis detrahendũ est, quantũ vires tolerãt. Alioqui certè verendũ est, ne aut suffocent, aut corripiant syncope: nisi eos vel viriũ robur, vel plurimus sudor, vel largũ sanguinis ꝓfluuiũ à morte liberet.

Plenitudo secũdum vires.

Plenitudo secũdum vasa.

Nec verò existimes de plenitudine illa, quę cõparatur ad vires: hũc à nobis sermonẽ fieri (quippe quæ nec sic obstruit venarũ ora, vt refrigerationẽ ꝓhibeat, nec tunicas earũ distendit, nec ruborẽ, nec tumorẽ invehit) verùm de ea quæ contineri à vasis vltrà nõ valet, quæq; ob id ipsum solet prędicta symptomata inducere. Siquidẽ copia hæc, dum bonitatẽ suã seruat, vt pariter augeri cum virium robore est nata: ita si quãdo has grauat, nec de cætero augebitur, & bonitatẽ naturæ amitter: quare tunc fieri nequit vt nõ putrescat. Ergo festinare ad sanguinẽ detrahendũ oportet, quò vasorum natura, ex transpirãdo ventilandoq; naturalem temperiẽ seruãs, humoribus, eo quo intermitia modo, dominei: quandò si ad intemperiẽ versa laborabit, metuendũ est ne hi putrescãt. Excitatẽ aũt intẽperies in ea, ex febris calore.

Sanguinem esse quo vii die mittẽdum, etiã septimo, si id morbus atque vires suadeant.

Optimũ itaq; est in eiuscemodi febrib. statim nõ numero dierũ, sed vni viriũ robori attentũ esse. Quocirca nõ solum sexto septimò ve, sed etiã sequentib. dieb. sanguis mittẽdus est.

Frigida potu vtendũ, si æger nõ patiatur sibi secari venã.

Quòd si aut alij medici, aut æger, aut ꝓpinqui ipsius, nõ ꝑmittãt vt seces venã, ad frigidã exhibendã accedes, sed diligenter antè discernẽs, quantum nocumentũ ex ea cõtingere possit.

Frigida intempestiuus atque immodic⁹ vsus qua accersat mala.

Quippe intẽpestiuè immodicéq; exhibita, lentos & crassos humores attenuari, digeriq; prohibet: imbecillas particulas corporis cõcutit. Nõnullis illicò spirandi difficultatẽ, convulsionem, atq; tremorẽ conciliat.

Frigida quibus nõ offerenda, et quib. audacter danda.

Tum verò quibuscunq; in particula principe tumor aliquis ẽ phlegmones, œdematos, aut scirrhi genere constitit, iis frigidã offerre nõ licet. Sed neq; iis quibus obstructio, putridúsve humor non concoctus incõmodat. At si per continentes febres concoctionis humorũ notas videris, absq; impedimẽtis expositis, audacter ægris frigidã quantũ appetãt, dabis: pręcipuè si tali potioni assueuerint.

Erysipelas verũ cõsistens in aliquo viscere, nõ aliter quàm frigida potu sanatur.

Porrò erysipelas verũ, consistens in aliquo viscere, non aliter quàm frigidæ potu sanabis. Sin verò mistũ cum phlegmone sit, in hoc cõcoctionis expectandæ sunt notæ.

Frigida potus cur macilentos exãguesq; atq; ob id bellicos lædat.

Cæterùm minus tuta iis qui pauxillum sanguinis carnisq; obtinent, frigidæ potio est: celeriter nanque ad solidas animalis pervenit partes, nulli quod eius vim frangat, occurrens. Qua ratione etiã hecticæ febres nec prorsus frigidã, nec multã aquã desiderãt.

Continentium febrium detractionẽ sanguinis atq; potionẽ frigidã, esse summa remedia at quo illa quidẽ quouis tẽpore, si vires tolerẽt: hæc autem, apparentibus coctionis signis, vtendum esse.

At cõtinentiũ febriũ maxima remedia hæc duo sunt: detractio sanguinis, & potio frigida. Verùm illa nullo non tempore, modò vires sustineãt: hæc, quum & in pulsu & vrinis, cõcoctionis evidentes cernũtur notæ, febris autem est maxima. Est etiam habenda ratio in missione sanguinis, tam eorum quæ præcesserũt, quàm quę consequentur ipsam. Nam si præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre venę sectionẽ iubebis, quantũ satisfacere tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant, videbitur.

Sanguinem detracturo quæ sint consideranda.

Sin sequetur necessariò vacuatio quæpiã (vt, exẽpli gratia, muliebre profluuiũ) tantùm illi relinquẽdum est, ex eo quod superfluũ existit, quantùm est per eam vacuandum.

Sãguinis detractionẽ quæ prohibeant.

Sed nec negligẽda interim natura eius qui venit vacuandus: sicuti neq; ætas, nec cœli status, sub quo & regio, & anni tẽpus cõprehenditur. Sunt.n. nõnulli ad extrahendos digerẽdósq; succos, natura propensi: nempe qui humidi & calidi existũt, quiq; raro sunt corporis textu. Ad hæc, quib. os vẽtris aut amara bile redvndat, aut imbecillũ est, aut supra modum sensile. Pueri certè propter ætatẽ perpetuò. Cœli verò status vbi calidus nimiũ & siccus est, corpus in ambientẽ resoluit. Atq; hi quidẽ scopi sunt, qui à sanguinis detractione dehortãtur.

Sãguinis detractionẽ quæ postulent.

Eam aũt postulãt, vnà cum affectu, cuius causa primùm requirebatur, habitus durus densúsq;, quique digeritur ægrè: tum ambiens humidus frigidúsq;.

Methodus consistit in vniuersalibus.

Exercitatio in particularibus constat.

Quum autem in vniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistat, fieri non potest, vt sine multiplici in ægris singulatim exercitatione, quod ex vsu sit, facias: nec sine vniuersaliũ cognitione, probè exercitatio procedat.

Artis cuiusuis scientiã acquisiturus, opus habet vt methodũ quandã habeat per vniuersalia theoremata, & se in particularibus exẽplis exerceat.

Non licet siquidem vllius artis scientiam nancisci, nisi & methodum quandam habueris per vniuersalia theoremata, & in particularibus te exemplis exerceas. Vt igitur revertar ad methodum: equidem virtutis considerationem ad curationem morborum sæpe maximè necessariam arbitror, sic vt quæ circa ægrum administrantur, omnia fermè eius vnius causa fiant: aliquando mediocriter necessarium, sic vt aliquid ex hac quoque, ad ea quæ facienda sunt, consilij petatur, non tamen præcipua faciendorum ratio huc omnis dirigatur. Possum rursus ostendere, virtutem adeò exiguum ad invenienda remedia conferre, vt propter exilitatem etiam lateat: aliàs verò prætermitti, ac silentio præteriri, quasi prorsus ex vtiliter considerandis nõ sit: vt in diariis febribus, in quibus vires nullam providentiam requirunt, vtpote validæ.

Vires in diariis febribus negligi, quòd existentes validæ, nullam providentiam requirãt.

Verùm quod in virtute accidit, id in reliquis omnibus quæ aliquid faciendum indicant, vsu venit.

Hippocratis documenta inculta explanauit Galenus.

Traianus oĩ. Italiæ vias difficiles, instaurauit.

Horum autem omniũ aditum Hippocrates nobis ostendit, incultum tamen, quem methodo postea nos explanauimus: perinde vt Traianus fecit, qui omnes Italiæ vias asperitate difficiles refecit, instauráuitq;. Vt verò accuratius de ipsis viribus disseram, operæprecium est scire, tribus diuersi generis facultatibus siue animis vniuersum animal gubernari.

Anima naturalis siue appetitrix sedes, est hepar.

Quarum sanè prima, quæ stirpibus est communis, quámq; vocant naturalem, atq; etiam appetitricem, iecur pro fonte habet, per venásque illinc sparsas in vniuersum corpus, id alit. Secunda autem est, quæ non modò vt stirpibus, aut vita præditis, sed etiam vt animalibus anima, est insita.

Anima irascibilis collocatur in corde.

Hæc in corde, fonte caloris insiti, residens, ab ipso per arterias ab eodem ortas in totum corpus disseminatur: diciturq; tum vitalis facultas, tum irascibilis anima.

Anima rationalis consistit in cerebro.

Tertia deniq; est anima ratiocinatrix, q̃ in cerebro domiciliũ habẽs, voluntariis actionibus præsidet, per neruósq; ceu canales, toti corpori sensum & motũ largitur. Has igitur facultates

cultatea seruare, nihil planè est aliud, quàm vitam seruare. Siquidem qualibet earum amissa, necessum est reliquas simul perire. Ac proinde in opere De sanitate tuenda, huc omne cõsilium direximus.

Curatiua pars artis, & ea qua sanitatem tuetur, qua in re conueniant, & differant.

In hoc verò, primũ propositũ est, morbi sublatio. Nã cuiusmodi in illo est sanitatis tuitio, eiusmodi in hoc est morbi sublatio. Quorũ vtriq; cõmunis est ipsa vitæ custodia. Hoc tamẽ interest, quòd quæ secundæ valetudinis tuendæ gratia gerũtur, eadẽ statim vitam tuentur: quæ verò affectiones præter naturam in morbis discutiũt, ea nõ omnino vitã custodiant. Quippe aliqua einsmodi prædita sunt facultate, vt si immoderatè aut intempestiuè vtare, vitã adimãt: quod solent vacuationes immodicę.

Vacuãtia remedia omnia virtutem exoluũt.

Ergo quũ virtus tantopere necessaria sit, eam aũt lædãt oĩa vacuãtia remedia, si qs ipsis parum moderatè vtatur: vtiq; adversæ inter se faciẽdorum indicationes in talibus corporib. sunt, in quib. affectus, quò expugnetur, notabilẽ vacuationem desiderat: virtus aũt hanc ferre nõ valet. Cæterùm quemadmodũ nihil quod sanitatẽ tuet in valentibus vires corrumpit: sic in ægrotis aliquãdo virtus succedit iis, quæ velut in perniciẽ eius administrantur: vt si evacuemus in plenitudine quæ est supra vires, aliquãdo ab ipsis dissoluitur. Etenim in synochis febribus, ex meatuum stipatione ortis, quoniã valida plerunq; virtus est, citra periculum vacuatio adhibetur. In aliis verò quæ ex corruptela humorum gignuntur, existit maximè periculosa. Siquidẽ quod corruptũ est, alienũ à natura quũ sit, id se auferendũ dictat, vel vena incisa, vel purgatione. Horum autem præsidiorũ neutrũ feret imbecilla facultas, si quando cum corruptela coiuerit. Oportet igitur, vbi indicationes ita sibi adversantur, paulatim quod vitiosum est, vacuare: paulatimq;, quod salubre est, in eius locum reponere: quam curationem vitiosi succi, Medici epicrasin nominant.

Epicrasis quid.

Sanguis probus est possessio naturæ.

Sanguis dupliciter invtilis redditur.

Quum igitur sectio venæ, sanguinis sit vacuatio: sanguis aũt ipse vtilis, possessio naturæ existat: sic vtique oportet venæ sectionem fieri, vt quod invtile ex sanguine ipsi naturæ est, emittatur. Fit porrò sanguis bifariam naturæ invtilis: vel quum propriam qualitatem ad vnguem non seruat, nec amplius nutrire, sicut prius, potest: vel dum ita multitudine creuit vt premat vires, aut distendat vasa, vel rumpat ea, vel obstruat.

Sanguinis missio interdum est vtilis vt præsidium vacuans, interdum vt reuellens, aut deriuans.

Atq; in his quidem missio sanguinis vtilis est, ceu vacuantium præsidiorum vnum: in aliis autem, ceu quod humorum vehemẽtiorem impetum ad partem diuersam revocet, vel ad latera deriuet. Postulat autem semper valentes vires, quæ modo vacuationis eius respondeant.

Vires quando præbeant indicationes vtiles, & quando minimè.

Quoties igitur virtuti notabilis ex vacuantib. auxiliis noxa incidet, toties ipsa vtile aliquid indicabit, æquè vtique, vt quum manifestè iuuabitur. Vbi verò ex iis quæ affectum submouent, nec commodum illi accedit vllum, neque incommodum, ibi velvti invtilis prætermittitur. Porrò quicquid aliquam præstat indicationem, si natura id simplex sit, etiam quod indicatur, vtique simplex erit. At si illud compositum sit, & hoc erit quoque compositum.

Virtus semper custodiã sui indicat.

At sanè quędam custodiam sui, quædam amotionem indicant. Virtus itaque semper vnam rem indicabit, vtiq; sui custodiam. Custodietur autem, primò quidem, si quod ex substantia ipsius vel inanitum, vel alteratum est, correxerimus. Secundò verò, si quæ ipsius substantiam vacuare, alterareq; possunt, prohibuerimus.

Virtus quot modis seruãda sit.

Indicantiũ dignitates esse æstimandas.

Vitam esse aut vires ipsas, aut ipsarũ actiones.

Aestimari autem debebit interim, quod magnitudine, dignitatéve antecellit. Maxima igitur dignitas virium ipsarum est, quandò viuere ipsum nobis ex harum custodia constat: vtpote quum vitam, aut ipsas esse vires, aut earum actiones, necesse sit. Virtus ergo omnium prima custodienda hominibus est. A virium indicatione proxima existit, quę ab affectibus, quos curare conamur, subministratur: postea deinceps reliquæ. Quicquid igitur indicationi, quam vires præbent, adversatur, id secundi est loci. Quæ verò cum iis quæ conducunt viribus, in idem competunt, hæc vtrunq; calculum referunt, & eorum quæ primæ sunt notæ, & eorum quæ secundæ. Quare citra controversiam facienda. Quę verò adversantur, aliquando administranda prorsus non sunt, aliquando paulatim.

Indicatio omnium prima est quæ à virtute sumitur, non sic tamen vt curationem nos doceat.

Prima igitur indicatio omnium est, quę à virtute sumitur: non tamen sic prima, vt curationem nos doceat, quum ex numero curatricium indicationum non sit, sed vitalium. Nam neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur, ab ea quicquam primùm desumimus, sed vt viuamus: quamvis ex accidenti interdum virtutis roboratio ad affectus curationem conducat.

Indicationes medicatrices vnde sumantur.

At verò medicatrices indicationes à morbo ipso sumuntur, & à temperie corporis, & ab ambiente nos aëre, qui causæ sine qua non, rationem obtinet: quum sine ipso nec tolli morbus, nec teneri sanitas possit. In omni itaque curatione agendorum, indicationes in his tribus ad summum consistunt. Reliquæ autem omnes ab his in partes deductis, oriuntur. Cæterùm affectus ipse haudquaquam in causas diduci est aptus, quemadmodum temperies atque ambiens aër, sed tantummodo in differentias.

Morbi differentia.

Nam aut in similaribus consistit partibus, aut in instrumentariis. Ac in similaribus quidem, vel simplex est intemperies, vel composita. In instrumentariis, circa simplicium partium vel posituram, vel formam, vel numerum, vel magnitudinem, tum quæ horum sigillatim traditæ sunt differentiæ, consistit. Porrò affectuum qui simplices partes occupant vnus, est intemperies calida.

Febris quid.

Febris remedia humectatio, refrigeratioq; existit.

Quæ si in totum corpus diffusa sit, appellatur febris. Ideóq; omnis febris, quà febris est, humectatio refrigeratióq; remedia sunt. Ac si sola quidem sit febris, ad refrigerãdum humectandúmq;, velvti ad finem, dirigetur omne medentis cõsilium. Quare materia inventa, opportunum tempus ex quatuor febris temporibus sumes: quantitatem verò, ex conferendo cum naturali habitu morbum. Quippe quantùm is recessit à naturali habitu, tantùm opus est ægrum refrigeres & humectes.

Aëris commercium nos fugere haudquaquã posse.

Ambiens autem aër (cuius fugere commercium non licet) si contrariam morbo temperiem habeat, è præsidiorum numero est vnum: sin similem, vna est morbificarũ causarum. Idcirco tunc inhibenda eius noxa est, scilicet reliquorum auxiliorum humiditate ac frigore intensis, adauctisq;. Ipse autem arte reddendus est talis, qualis ad profligandam febrim, aut aliam quampiam dispositionem, desideratur. Si igitur morbus siccus & calidus sit, humidiores frigidioresque domos

Febrientibus quales ædes eligere, præparareq; debeamus.

& eligemus, & præparabimus. Sicvti è diuerso, si frigidus, humidúsq;, eas quæ calfaciant & siccent. Sunt itaq; deligendæ quæ ex seipsis eiusmodi sint: alioqui industria nostra præparabimus ipsas, per æstatē quidē eas subterraneas molientes, & ad Septentrionē conversas: ac pauimēta ipsarū assiduè humore aspergētes: tum vt ex euripo aliquo aura expiret, machinātes: flores præterea & germina, q̄ frigidæ humidæq; sint facultatis, per areā dissemi nantes: per hyemē verò, cōtraria horū facientes, præsertum vbi morbus suadet: vbi non suadet, excessus tantùm vtriusq; tēporis remittentes. Poterunt rursus tres illæ indicationes prædictæ ad duas tantùm reduci: nēpe ad morbū & sanitatē.

Sanatio quid.

Neque. n. aliud ipsa sanatio est, quàm morbi in sanitatem trāslatio. Qui affectus cōtrarij quū sint, necesse est per cōtraria fiat eorū alterius in alterum trāsmutatio.

Indicatio curationum generalissima, est vnica videlicet cōtrarietas.

Contrariorū exhibitioni, quarum rerum desideretur cognitio.

Atq; ita rursus vna erit sola curationum indicatio generalissima, videlicet cōtrarietas. Cæterùm ad accuratā contrariorū administrationem, necessum est curandorū corporū prius & naturas & tēperamenta cognoscere: quæ quidem tum ex iis quæ in libris temperamentorū tradita sunt, noscuntur: tum ex ætate, & tota anteacta vita, q̄ nimirū in victus & exercitij ratione consistit: præterea, in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cœli statu, cōversatione. Ex ipso aūt temperamento in vēto, administrandorū indicatio suppeditabitur.

Cōsuetudinem ad inventionem remediorum, et ad sanitatem tuendam plurimum posse.

Sed neq; paruū quid negligendúmve, ad remediorū inventionē consuetudo adfert: vel vti nec ad sanitatē tuendā, quū singulorū corporū etiā naturā ostēdat. Nos siquidē via rationéq; ab ea procedentes, invenimus ipsarū partium affectū: dein ex illo rursus pervenimus ad faciendorū indicationem.

Consuetudo quomodo curationis rationē indicet.

Corpora dissipatu facilia & difficilia quæ sint.

Consuetudo itaq; curationis rationem indicat, per corporis naturam intercedentē, quemadmodum ætas: quæ & ipsa temperamenti interventu, præstat indicationem. Advertere autem oportet, corpora frigida & sicca, quæq; ex terrestri natura cōstant (cuiusmodi sunt mineralia) quam ægerrimè solui. At quæ calida & humida sunt, eorum substantiā celerrimè dissipari in ambientem. Quæ verò in medio horum, ex diametro pugnantium, consistunt, ea corpora quo magis ad hæc vel ad illa accesserint, eò vel aptiora vt dissipentur erunt, vel contumacia magis. In summa, citra calorem non potest in halitum digeri corpus vllum, quandiu substātia eius coacta densatáq; manserit.

Puerorū substātia cur omniū facillimè digeratur.

Puerilis substātia cur minus cæteris egeat præsidio vacuante.

Sanguinis detractionē prohibentia.

Sanguinem detracturo quæ sint consideranda.

Puerorum autem substantia, facillimè omnium digeritur, dissipatúrque, propterea quòd est vt humidissima omnium, sic nulla frigidior. Quo minus vacuantis præsidij eget, quum ex se ipsa naturaliter abvndè vacuetur. Fit autem profectò & propter calidam siccámq; regionem, & tempus æstiuum, & statum cœli impensè siccum & calidum, notabilis per cutim vacuatio. Itaque hac de causa, qui sanguinis detractionem desiderant, iis aut prorsus nō secabimus venam, aut parum detrahemus. Erúntq; in hac detractione quoq; spectanda, natura ab initio, consuetudo, ætas, locus habitationis, anni tempus, cœli status, necnon is, quem curamus, affectus: aliáq; ratione ante hunc, laborātis facultas. Quū verò affectus sint numerosi, cuiq; ipsorū sua est curationis per contraria indicatio.

Intemperies simplicium partiū esse octo, totidemq; illarum particulares indicationes.

Solutionis cōtinui indicatio est vnitio.

Intemperies differentiæ.

Quocirca, octo intemperamenta quum sint, octo erunt etiam morborum, quibus simplicia corpora sunt obnoxia, particulares indicationes. Vltráq; has, vna eius affectus, qui instrumentalium cōmunis est, diciturq; continui divortium: cuius sanè est indicatio curationis, vnitio. Est igitur vnum morbi genus, quod similares & simplices animalis vexat particulas, quam intemperiem vocant. Huius aliquæ differentiæ oriuntur, vbi corpora nudis qualitatibus alterantur: aliquæ vbi accedente etiam humorum affluxu. Qua sanè dispositione vtraq;, vel afficitur vna pars corporis, vel plures, vel vniuersum corpus.

GALENI PERGAMENI
de methodo medendi, lib. X.

Diariarum affectus simplex.

ERgo in diariis febribus simplex quidem est in corpore præter naturam affectus: vtpote causis quæ primùm eas excitarunt, iam ademptis. In quib. verò causa quæ eas accendit adhuc manet, in iis neq; affectus simplex, neq; sanatio est. Siquidem quod febris iam receptū in corpore est, id ex propria ipsius curandi indicatione discutere oportet: q̄d adhuc est futurū, id propulsare, ac ne fiat, vetare. Vetabit aūt, si quæ id excitat causa prorsus summota sit.

Indicatio ipsa quādo a febre, & quando a febris causa sumenda sit.

Putredinē esse causam febriū quæ plures instant dies: ac proinde prius tollendam esse.

Itaq; in diariis faciēdorū indicationē maximè ex ipsa febre capiemus. In reliquis verò, quæ accensionis suæ causam intus habent, prima indicatio ab ipsa sumetur causa. Quare si febriū quæ multos dies cōtinuant, rectè ostēdimus putredinē esse causam, hæc nimirū sananda est prima. Sed nec interim extinguendæ febris, quæ per eam iam accensa est, ratio non habenda. Ac si quidem in idem consentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ oppugnant causam: in quod vtraq; cōspirant, quum vnum sit, sine cunctatione est agendum. Sin febris, quæ iam accensa sit, sanatio, causam quæ hanc excitauit, est auctura, aut quæ causam submouent, febrem exasperabūt, diligens habenda consideratio est de remediorum specie. Etenim si intolerabilis ægro sit magnitudo febris, committendum non est, vt per ea quibus causam adimimus, febrem augeamus. Sin ita mediocris sit febris, vt quo tempore contra causam tantùm pugnas, obiuendæ interim vires ægrotantis nō sint, vtiq; contemnendus is curationis modus non est. Non contemnendus autem nec ille est, qui contra id, cuius maius momentum est, instare iubet: nec tamen alterius omnino negligentem esse.

Indicationes agēdorum in putridis febrib. sumi à febre ipsa, & ab effectrice illius causa, & à facultate.

Quum autem in examinandis iis, ad hominis salutem non parum momenti facultas habere videatur, tria nimirum erunt, quæ in propositis iam ob putredinem febribus, agendorum indicationem nobis prima largiantur: febris videlicet: eius effectrix causa: præterea naturalis facultas. Cæterùm priora duo submouenda sunt, tertium est custodiendum. Erit itaq; rursus & hic necesse, vt tum febrem, tum eius causam, cum facultate ipsa conferas. Mox si eadem ambo remedia requirāt, ea promptè exequaris. Sin indicationes pugnabunt, vnam præferas, vel quę à viribus sumitur, vel quæ à causa, vel quæ à febre: sic vt quæ cæteris sit valentior, hanc magis sequaris, nec tamen cæteras negligas. Nunc verò ad particularium præsidiorum differentias nos convertamus,

Diarias febres dum imperitè tractãtur, diuturniores fieri. Diariarũ causa quando recedant, & quando persistãt in corpore.

verramus, repetita tñ mentione diariarum: quũ & ipsæ, inscitia medicorum, in plurium dierum febres aliquãdo degenerent: idq; vel earum effectrice causa abeunte, vel etiamnũ persistente. Porro abiit effectrix causa, quoties ab ira, dolore, vigilia, cura, æstiuo sole, fatigatione, & bubone qui iam desiuit, citra stipationẽ febris est excitata. Manet, quoties vel ab externa causa, vel ab ipsa febre, stipatio aliqua est orta. Nã & frigiditas, & astringentium vsus, per mediã stipationem semper febrem excitãt. Vstio præterea nõnunquam cõstipat corporis habitum. Iã ipsum febris principiũ, vbi cum horrore invasit, stipationem subinde fecit. Quinetiã glutinosi, & crassi, aut etiam copiosi succi, vbi mediocriter obstruxerunt, diariã aliquãdo febrem accendunt.

Stipationẽ quæ faciant.

Dicuntur autem id genus febres omnes diariæ, quia solui vno die sunt aptę: computata cum hoc vnà & nocte. Cæterùm non est idem diariarum omniũ affectus: sed ab aliquibus inseparabilis stipatio est: ab aliquibus minimè inseparabilis, sed vel vt plerunq; simul adest, vel ambigua sorte, vel rarò. Inseparabilis stipatio est iis, qui ex aluminosa aqua, vel chalcanthode, vel tali quapiam alia, aut ex frigore, aut leui obstructione febricitarunt. Plurimum verò iis adest, qui ex vstione febricitant. Ambigua sorte, iis, qui ex fatigatiõe. Quicũq; verò ex ira, vel tristitia, vel vigiliis, vel pertinaci studio, vel cruditate, vel bubone febricitant, iis rarò adiũcta stipatio est.

Diaria febres cur sic dicãtur. Diariarũ affectus multiplex.

Ephemeræ febres cu quibus excretionib. desinant.

Atq; harũ omniũ febriũ nulla (q̃d vtiq; ex ipsa sit) ad secundã vsq; accessionẽ perdurat, sed intra quatuor & viginti horas omnino desinit: idq; cum sudore, vel madore, vel trãspiratu quodã halituoso. Aut si quando earum aliquæ (quod tñ rarius contingit) longius trahunt, duæ iis accedũt causæ quæ ipsas solui vetant. Earũ vna frigus est, quod vel ex ambiente aëre, vel ex vnctione quapiam extrinsecus admota ꝓveniat. Altera egregia illa diatritos, est si qui videlicet hãc transire, medicorũ inscitia coguntur.

Diarias produci vnde accedat.

Diatritos.

Multæ igitur apparent diariarum esse febrium differentiæ particulares. Vna, quando iam prorsus recessit ipsarum effectrix causa: velvti vstio. Altera, quãdo hæc etiam adest: sicvti stipatio. Cuius duę sunt differentiæ: nempe exiguorũ meatuum & densitas, & obstructio. Sanè densitudo ipsa, aliàs ex siccitate ꝓvenit, aliàs ex frigore, eóq; vel simplici, vel cum astrictoria vi. Iã verò obstructionum ipsarum, alia est quę abvndãtia, alia quę ex qualitate succorũ, scilicet qui aut lenti, aut crassi sint, incidit. Præferetur autẽ inter remedia, in ea quã copia facit, sanguinis missio: in ea quæ ex humorum qualitate cõsistit, attenuantium vsus.

Diariarũ multiplex differentia. Stipatio duplex. Densitudo meatuum vnde accidat. Obstructionũ differentia.

Cõsilium verò sumptum à viribus, vt in diariis sanè est exiguum, ita in iis qui pluribus diebus vrgent, satis magni est momẽti, eóq; maioris, quò hę sunt longiores. Enimvero vbi naturaliter vires se habẽt, ne minimũ quidem in diuturnis febribus vacuationum vsum morantur: vbi autem sunt infirmiores, pro magnitudine imbecillitatis, impeditur vsus auxiliorum vacuantiũ.

Indicatio à viribus sumpta, in diariis quidem exigua, in plurium autẽ dierũ febribus, maximi solet esse momenti.

Rarius autem accidit, vt protinus in primo, secundóve die, vires imbecillæ cernantur: id quod tamen interdũ accidit, vel propter ægrotantis malum corporis habitum vel propter senium. Nõnullis etiã fatigatio, vbi tristitia, vigiliæq; præcesserũt, & inedia per totum secuta est diẽ, dein febris priusquàm homo cibaretur, circa vesperã occupauit, & nux insomnis est acta, vires impensè resoluit.

Vires prima aut secunda die ab initio morbi: vnde resolui accidat.

Porrò quibus temperies corporis ad siccum calidumq; conuersa, febrem accendit, ii interdum vel in prima invasione accessionis nutriendi sunt, nedum ante illã. Eis autem soleo ipse sorbitionẽ ex alica exhibere, iniectis in eam mali punici granis: qui cibus bilioso stomacho est optimus. Nam & roborat hunc malum punicũ: & alica, quũ diutissimè in eo citra corruptionẽ maneat, sensim cõcoquitur, idq; nec acescens, nec etiã ionatãs.

Nutriendi etiã in prima inuasione accessionis qui sint.

Punicum malum, ventriculum roborat.

Igitur mordẽs halitus, succusq;, vbi per sensibilia corpora fertur, horrores & inæquales totius corporis cõcussiones facit, in iis, quibus cute stipata, quæ prius transpirabat, iam sunt detenta. Quæ quidem, si fuliginosa sint, febres accẽdũt. Eiusmodi autem halitus, succosq;, tum multa & vehemens dimotio, tum vigiliæ, & ira, & dolor, & cura, augent: tum proximè ab istis, vnũ illud per se interdum augere eos sufficit, vtiq; si cibũ quis nõ sumpserit. Efficitur nanq; corporis halitus in iis naturis, quę facilè amaram bilem gignũt, ex longa inedia biliosus.

Succos acres quæ gignant.

Cõcussio itaq; siue rigor succedet, propter eorũ quæ feruntur excrementorũ, tum multitudinẽ, tum acrimoniam, tum impetus celeritatẽ, tum laborantis virium imbecillitatem. Horror verò fiet, vbi & qualitas eorum, & impetus velocitas est remissa: tum copia minor, ac potissimũ quũ vires tristãti obsistãt. Quòd si largius remittãtur iam dicta, ne horror quidem cõtinget: sed vel quidam ceu vlcerosus sensus, vel tantùm inæqualitas.

Rigor vnde accedat.

Horror vnde proueniat.

Vlcerosus sensus quãdo fiat.

Porrò quibuscunq; virtute existẽte imbecilla, squalidoq; ipsius corporis habitu, incipientis adhuc accessionis vidi adesse symptomata, iis omnibus panem ex vino diluto & calente, maturè exhibens, horrorem statim inhibui. Quantò verò hos citius cibaueris, tantò scilicet magis febrem prohibueris. Sin duæ horæ ab initio inæqualitatis interpositæ sint nutries tunc quoq;, modò adhuc duret horror: prædicens tamẽ, quòd hi febricitabunt, cæterùm innoxia febre, & cui cutis mador succedet: quo facto, tum lauare, tum nutrire debebis.

Horrorẽ inuadentem in principio accessionis, inhibet panis ex vino diluto & calente exhibitus.

Nutriri ibbe-rum dum horrẽt qui possunt.

Quòd si horror pręterierit, ac iam planè febricitent, id tẽporis non sunt cibandi: sed decrescente iam accessione, atq; interdũ in summo vigore, nutriendi sunt, solutionis integritate nõ expectata. In nullo nanq; squallido affectu cõmodè finitur accessio, priusq̃ illi vel ex lauacro, vel humido victu, humectatio accesserit.

Calidis itaq; & siccis naturis, siue à primo ortu sint tales, siue sint etiã acquisititię maximè inedia adversat, febriũ paratissima causa. Inter alia autẽ, calidus in summo, siccúsq; cœli status, iã dictã temperaturã efficit. Hic aũt status alio anni tempore, q̃ ęstate, planè incidere nequit: sicvti nec humidissimus pariter frigidissimúsque, in alio q̃ hyeme.

Inedia aduersatur calidis & siccis naturis.

Corpora igitur calida & sicca, ex inedia facilè in febres ardentes incidũt: à quibus, nisi prius mors occupet, in hecticas trãseunt: atq; ab his, in marasmũ: vel protinus ab initio, ardentibus prætermissis abeũt in hecticas. Maximè autem siccas, calidásque dispositiones corporum, à principio febris hectica corripit: id quod olim cuidam iuueni contigit, qui ex ira febricitauit. Cui quidem, quoties nutritus est, fontanæ planè gelidæ dedimus

Hecticis febribus à principio corripi calidas & siccas dispositiones.

interim binos cyathos, interim ternos: quãdò frigidam simul multam sibi dari, qui ita sunt affecti, citra noxam non ferunt. Quocirca vtilissimũ fuerit, vbi febris ideã perspexeris, in prima statim occasione, minori cũ periculo, copiosiori frigida vti, corporibus ad validam siccitatẽ nondum perductis. Iam verò quemadmodũ in quibus febris accenditur propter mordentem acrimoniam excalfacti attenuatiq; à Sole, inedia & laboribus, succi, maximum eius remedium est humidum nutrimentũ: sic è diuerso, vbi ob copiam, vel obstructionem, vel phlegmonem, vel humoris alicuius putredinem, febris est orta, maximo malo est cibus.

Nutriendi qui non sint, ne in ipsa quidem accessionis declinatione.

Quare hos quidem, nec in febris inclinatione, citra noxã nutrias, nedum ipsa accessione invadente: illos verò, omni certè tempore, sed potissimum per inclinationem. In summa verò, illa duo à primo statim die, sunt tibi in omni ægro spectanda: morbi summus vigor, & ægrotantis vires, à quib. cibandi consilia petas.

Nutriendi consilium sumendum esse à summo vigore morbi, & viribus ægrotantis.

Postea si transiri summum incrementũ sine omni cibo potest, in cibi abstinẽtia hominem ipsum seruabis. Sin exiguum adminiculum requirat, abundè erit sola mulsa. Quòd si maius desiderat quàm sit ex mulsa, ptisanæ cremor satis erit. At si fas non est summũ morbi incrementum aut tenui victu, aut inedia transmitti, id agendum, vt homo statim in prima accessionis inclinatione nutriatur. Aliquos verò ipsorum, & quum invasura adhuc est, & quũ incipit, cibabis. Sint porrò hi sicco temperamẽto & calido, oportet, tum viribus necessariò imbecillis: quũ fieri nequeat, vt abvndè siccũ calidumq; corpus, si febriciter, viribus sit valẽtibus. Si aũt cum eiusmodi febri & corpore, momentanei membri phlegmone sit coniuncta, omnino æger morietur, magisq; id certum est, si vel peripneumonia, vel pleuritis, vel angina, vel ventriculi, vel iecinoris phlegmone infester. In quibus sanè affectibus vna salus est, virium robur. Nam quod ad phlegmonem quæ in iis est partibus attinet, minimè planè est cibandum. Quod ad virium infirmitatem, vtique sæpe. Ac proinde necessum est, aut resoluantur vires, aut phlegmone augeatur.

Hectica febris quando sit expectanda.

Quoties igitur vel ex lassitudine, vel ira, vel pluribus curis, vel vigiliis, vel tristitia, vel longa inedia, vel vniuersis vnà coeuntibus, siccatũ corpus est, ac febris invasit, quæ & aridam reddit cutem, & igneum calorem refert: vtiq; hunc talem timor est hectica febri correptũ iri, potissimũ in æstate, ac cœli statu sicco calidoq;. Oportet autem quamprimum ptisanæ cremore, & sorbitione ex alica nutritum, paneq; pòst oblato, aquæ frigidæ potione hominem cures. Quippe protinus extinguitur, ac cessat omnino febris, modò nec phlegmone aliqua ei sit adiũcta, nec putridus humor. Quanquã ego etiam vel si hæc aderant, ægrotorum non paucis aquam frigidam dedi, tutius esse ratus, phlegmonas in præsens augere, quàm sinere hominem in hecticam febrem prolabi. Cæterùm si magnũ fore incõmodum, vel humori putri, vel phlegmone sit suspicio, à frigida quidem danda abstinebis: refrigerãtibus autẽ remediis, quæ foris applicantur, utêris: modò ea super os ventriculi, aut tota præcordia, modò super pectus imponens, vbi scilicet plurimum subesse caloris, maximè iudicabis. Balnea etiam iis qui siccato plurimum corpore sunt, & citra humorum putredinem febriunt, non incommoda existunt.

Balnea quibus conueniant.

At phlegmonas subsequuntur febres propter putredinem humorum, qui in ipsis impacti habentur. Possunt tamen vel citra phlegmonem, in ipsis vasis aliqui humores putrescere: idq; aut in vna animalis particula, in finibus ipsorum impacti: aut etiam in totis eorum capacitatibus, quę inter bubones & alas sunt, comprehensi.

Phlegmonas cur febres sequantur. Putredo humorum quot opificiis accidere possit.

Vbi igitur citra putredinem squallenti corpori febricitare contigerit, caput totius curationis in iis remediis quæ refrigerent humectentq;, statuere oportet. Porrò duplex genere est harum rerum prima materia. Vna, eorum quæ foris incidunt: altera, quæ intus in corpus sumuntur. Extrinsecus corpori incidunt, tum aer ipse qui nos ambit: tum pharmaca, quæcunq; humectandi refrigerandiq; vim obtinent: & tertium præter hæc, dulcis aquæ balneum. Intrò in corpus sumuntur, quæ eduntur, ac bibuntur, & inspiratus aer.

Remediorum refrigerãtium humectãtium que, duplex est materia.

Ab his generibus tentandum est propositis hoc loco febribus, tum humiditatem, tum refrigerationem comparare. Verùm refrigeratio, quoniam per efficacissimam qualitatem inducitur, & parui temporis est, & periculosa. Contrà siccitatis, per ea quæ humectent, curatio, vt longi temporis est opus, ita minus est, quàm refrigeratio, periculo exposita.

Refrigeratio in febribus cur breuis sit temporis, atque periculosa.

Si igitur tẽperatus sit aer, qualem se exhibet, tali eo est vtendũ, nihil amplius de eo nobis soliciris. Sin verò admodũ calidus, vel admodum frigidus sit, pro calido inducendus arte contrarius est, subterraneis inuentis domibus, quę & frigidissimę sint, maximeq; perflatæ: & ad septentriona conuersæ: tum auris quibusdam suauibus opera nostra paratis, aliàs ex euripis, in quos multi se aquarum fontes præcipitent: aliàs aqua frigida ex vasis in vasa transfusa, id quod etiã conciliat somnũ:

Aedes febricitantibus qualis esse conueniat.

præterea domo assiduè aqua, quæ prorsus frigida sit, aspersa: ac rosis plurimis humi fusis, aut vitium capreolis, aut ruborum clauiculis, aut lentisci ramis, aut deniq; reliquarum, quæ refrigerent, stirpium aliquibus:

Somnum conciliari ab aquarum strepitu.

turba quoq; hominum ingredi prohibita, vt quæ domũ similiter calfaciat. Ac sic quidem calidissimum aerem, qui scilicet in æstate calida & sicca accidit, refrigerare est tentandũ.

Turba hominũ incalescere ambientem. Aer calidissimus quomodo refrigerandus.

Qui sanè si modicè frigidus sit, hoc esse contentos oportet, nihil de eius temperie alterãtes. Qui verò frigidissimus est, vtiq; quatenus respirando attrahitur, admittendus est, vt qui admodum calorem cordis refrigeret: non tamen quatenus extrinsecus ægrum contingit. Quippe densat cogitq; cutim, putrilaginosorumq; humorum effluxum, atq; transpirationem cohibet.

Aeris frigidi effectus.

Siquidem per pulmonẽ, quod rarum est viscus, difficile non est, vt tum qualitas ipsius, tum etiam substantia, facilè ad cor perveniat: per cutim verò, vtpote densatam, fieri id non potest. Cæterùm ex frigida inspiratione maius sequitur cõmodum, quàm incommodum ex cute densanda, præsertim cùm operimentis hanc nobis calfacere liceat. Porrò vtendum maximè eiusmodi aere est in iis hecticis, in quibus primũ quod afficitur, ipsum est cor: æquè vt si ventriculus primũ affligeretur, ipsi per comesta & bibita succurrendũ esset. At iecinori ex inspirato aere nulla certè accedit vtilitas: à comestis

Iecinori ex inspirato aere nulla accedit vtilitas.

verò

verò & bibitis, minor planè quàm ventriculo, aliqua tamen haud obscurè advenit. Cōmunis autem omnium sanatio est, per ea quæ extrinsecus

Marasmodes febres ob quæ viscera maiori ex parte soleāt accidere.

applicata refrigerāt, & humectant. Atq; ob hæc quidem viscera, magna ex parte hecticas marasmodésq; febres accidere cōtemplari sumus. Superveniunt tamen aliquādo & pulmonū intemperantiæ calidæ & siccæ. Incidunt prætereà & pectori, & mesenterio, & ieiuno, & colo: interim verò, & vtero, & renibus. In septo aūt transuerso marasmū nō vi

Hecticam ex septo transuerso ortā dyspnœa & delirium comitat.

di, febrem hecticā vidi. Eiusmodi aūt affectum, & spirandi difficultas, & delirium excipere solet. Ex quibus magna ex parte prius moriuntur, quàm hectica sit prorsus perfecta. Est autem eorū agnitio fa-

Hecticæ ex septo transuerso quomodo dignoscantur.

cillima, tum ex pulsus duritia, tum ex eo quòd præcordia plurimum trahūtur sursum, tum ex difficultate respirationis, quæ illis est inæqualis, & varia: interdum admodum rara magnáq;, vtiq; quum de-

Aer frigidus quando maximè conferat.

lirij malum præcipuè dominatur. Frigidus itaque aër tunc vel maximè cōfert, quum quod primum afficitur, ipsum est cor: quamvis confert & in reliquis febribus non parum: quandoquidem in his quoq; necesse est cor similem intemperiem recipiat. Pulmones etiam vbi ij sunt qui primùm patiuntur, plus cæteris omnibus aërem refrigerantem postulant. Porrò ex medicamentis, quæ admota extrinsecus in eiusmodi affectibus, refrigerandi humectandíq; vim possident, deligenda ea

Refrigerantia extrinsecus, in febribus qualia esse debeāt. Aceti facultas.

sunt, quæ non modò citra astrictionem refrigerent, sed etiam corporis substantia sint tenui. Ac quæ quidem absolutissimè tenuium partium sit, substantiā exactè frigidā invenisse fortasse nō est. Dixi exactè, propter acetum: quod quum omniū (quæ novimus) potestate refrigerāntium, planè tenuissimarum sit partium, admistam sibi aliquam habet caliditatem. Prætereà corpora quæ contingit, siccat: quamvis ad imaginationē sit humidū.

Aceto quomodo vtendum.

Quo fit, vt ad eos affectus, quos humectari & refrigerari expedit, solo eo non vtamur, sed tanto aquæ frigidæ admisto, vt possit bibi. Hoc autē medicamen quod subdam, humectantium & refrigerantium omnium simplicissimum est, optimúmq; ad erysipelata, & pudendorum phlegmonas inter initia, prius quàm depascens aliqua subindicetur putredo. Olei rosacei ex omphacino oleo citra sa-

Refrigerantis humectantisq; cerati descriptio.

lem confecti, vncias iij. vel iiij. Ceræ albæ, & lotæ vnciam vnam. Liquentur simul in vase duplici, ac fiat ceratum humidum: cui abundè refrigerato, misceatur paulatim in mortario tantum frigidissimæ aquæ, quātùm in se, dum cum ea mollitur, accipere possit. Quòd si aceti quoq; admodum tenuis & clari paululum adiicere velis, vtiq; magis adhuc tum refrigerans, tum humectans medica-

Frigido Galeni cerato, quomodo vtendū sit.

mentum efficies. Non debebit autem medicamētum hoc eousq; super ægrum corpus manere, dum manifestè incaleat, sed assiduè subinde mutari. Aliud: Oxalidos, aut oxylapathi succus, cū exigua polenta mistus, excipiatur duplicato & detrito peniculo, aut linteo, affatimq; frigidū totum id ad-

Refrigeratoria præsidia varia.

moueatur. Quinetiam portulacæ, & sempervivi, & vuæ immaturæ succus similiter polentæ miscētur. Ad hæc lens palustris, & viridis tribuli, & polygoni, & lactucæ, & intybi succus, aliáq; refrigerantia, cum tenui polenta miscentur. Licet etiam absq; polenta vti integris herbis tusis. Iam verò

Refrigeratoriū ex palmulis.

quod epithema ex pinguibus conficitur palmulis, salutare medicamentum est. Porrò coquere oportet harum carnem, omni membranoso exempto, aliàs ex solo claro aceto, aliàs aqua ipsi permista: atq; hac, vbi tenera satis reddita est, tunc vti. Est verò salutare medicamē ad talia, etiam succus

Rosarum succus. Rosa

rosarum frigidus, vnà cum polenta. Salutares similiter sunt & ipsæ rosæ contusæ. Prætereà stirpiū quæ moderatè astringūt, germina trita. Ad quem modum vti aliquando licet herbis mediocriter astringentibus, vt solano. Huiusmodi tamen refrigerantia omnia, illi tantùm admouenda sunt parti, quæ primariò est affecta: non aliis quæ refrigerari non postulant. Ego nanq; hominem scio, qui imposito præcordiis refrigerante medicamento, laborarit statim dyspnœa: sicvti alterum, qui tus-

Refrigerantiū remediorum alia quidem per se, alia ex accidenti refrigerare.

sierit protinus. Verùm ex remediis ipsis, nonnulla quidem per se, neq; intercedente alio, refrigerare sunt nata: vt, gratia exempli, frigidæ potio, necnō succus vuæ immaturæ. Alia autem ex accidenti: vt sanguinis missio, quæ calidam aliquando intemperiem sanat. Ad eundē modum & clystere, & purgatio, & fomentum, & cataplasma: quæ videlicet digerant, concoquántve.

Balnei dulcis aquæ, temperatæq; facultas. Balnei partes diuersæ.

Vtranq; verò facultatem in se comprehensam habet dulcis aquæ balneum temperatum: vtpote ex partibus varia facultate præditis constans. Siquidem quum primùm in id ægri ingrediuntur, in aëre versantur calido: postea in calidam aquam descendunt. Mox ab hac egressi, in frigidam. Postremò sudorem detergēt. Potest autem prima eius pars materias per totum corpus tum calfacere, tum liquare: prætereà quæ inæqualia sunt, æquare: & cutim laxare: & multa, quæ sub hac ante detinebātur, vacuare. Secunda eius pars, vbi quis in sicco corporis affectu ea vtitur, potest madorē vtilem solidis partibus immittere. Tertia balnei pars potest, vbi quis frigida vtitur, & totum corpus refrigerare, & cutim densare, & vires firmare. Quarta verò, corpus per sudores, citra refrigerationis noxam, vacuare. At

Balneū intempestiuū horrores, cutisq; densitudinem gignit. Horroris causa

vbi quis intempestiuè lauatur, in horrores, cutisque densitudinem incidit. Est autem continens ipsius horroris causa, mordentium excrementorum, aut etiam crudorum humorū, confertim actorum, citatior motus. Proinde quibus horum est abundantia, caro verò ac cutis densæ, siue balneum sint ingressi, siue steterint in sole, siue quoquo modo vel gestati, vel perfricti, vel exercitati, vehementius dimoti fuerint, vtiq; iis horror incidit. Contrà, quibus hæc pauca sunt, & corporis habitus vt remittatur laxetúrque à balnei calore, promptus, ij non modò non horrent, sed etiā meliores redduntur, vtpote excremētis per id vacuatis.

Lauandū non esse accessionis initio, nec in ipsius incremento, febrientem esse.

Quo rationabilius, neq; in primo invasionis initio, nec in incremento, quisquam ægrotantē lauit. Quippe densata est hoc tēpore, coarctatáq; & cutis ipsa, & quæ sub hac habetur carnea substantia. At in febris inclinatione vel incipiēte, vel procedente, vel amplius progressa, sæpenumero nos

Balneum cōtulisse persæpe in accessionum declinationibus. Balnei tempestiuus vsus.

ægrotos lauantes, non parū eis cōtulimus. Si quis igitur balneum ingressus, minimè inhorruit, sed laxata illi, necnon rarefacta est cutis, huic succedent planè excrementorum vacuatio, æqualis per vniuersum corpus calor, exiguorum meatuum rarefactio, tensorum laxatio, densatorū fusio. Ac va

cuatio qdē excrementorū, omni febri est vtilissima. Pari modo & rarefactio, & relaxatio. Fusio tñ, & calor, nō item: sed calor omni febri inimicus est. At fundi æqualiter, id solidis qdem animalis partibus nō est alienū: succis certè nō perpetuò est vtile: sed quoties in animali vel phlegmone, vel affectus phlegmonæ similis cōstitit, vel vtravis plenitudo, omniū inimicissimū. Nā phlegmonę quidē, quū calfacti & liquati succi ad ipsas cōfluunt, augentur. Tunicæ verò vasorum, impares plenitudini, quæ iā ex liquatione est repleta spiritu, distenduntur, ac vires hoc nomine malè habent. Ergo calidis illis siccisq; affectibus, effusio mordentiū est salubris, liquatióq; eorū cōtingit citra periculū. Calfactio tñ noxa non caret. Atq; hæc qdem ex prima balnei parte optimè administrata sumuntur. In secunda aūt (quæ lauacrum erat) vt febrilia corpora ex humectatione iuuantur, sic ex calore nihil illis cōmodè accedit. At in tertia refrigerantur innoxiè quę fuerāt excalfacta, & vires firmantur. Si qua verò & laxata, & iusto plus sunt remissa, ea in naturalem redeunt mędiocritatē: id quod quarta balnei pars, quæ detersio est, indicat. Quippe quibus ritè sunt omnia adhibita, ij post frigidæ vsum adhuc sudāt, & omnia ipsis excrementa vacuantur. A balneis igitur (vt vnam omniū velvti summam colligā) vacuatur quicqd in corpore vel fumidum, vel fuliginosum præfuit. Reducūtur ad naturalē symmetriā, tum caro ipsa, tum cutis: corrigitur solidarū partium ariditas: & calor nō modò is qui ex lauacro accessit, sed qui etiā præfuit, ex frigidæ vsu extinguitur. Maximo huius rei documento est præsidiū, quod sentiunt homines ex huiuscemodi balneo, vbi à feruenti sole exiccati, lauantur. Quippe quum accedāt ad id, ritu stipulæ aridi, egressi è frigida, illicò in naturalem habitum redeunt. Si itaq; certam febricitantium naturæ haberemus notitiā, nō dubitaremus eorum aliquos assiduè in aquis frigidis citra balneū lauare. Quia verò exacta nobis dispositionum nō est notitia, ac maxima ex errore impendet noxa, vtique eiusmodi recusamus præsidia, potissimū in febribus hecticis: quādo per has & pauci sanguinis, & nudū carne, & expers adipis, corpus est redditū. Etenim iuuenis corpulentus, æstatis tempore, ac in febris summo vigore, modò nulla viscerum phlegmone subsit, sudabit, si in frigidā se coniecerit. Quòd si sit frigidæ lauationi assuetus, securè remedio vtetur. Qui aūt ex calida & sicca intemperie febricitāt hectica, ac potissimum qui iā marasmodes fiunt, iis vbi tale præsidium petunt, tutum non est in totam coniici: æquè vt nec gracilibus & imbecillis, qui æstate calida & sicca, lōga via peracta, refrigeratione indigent. Nam neq; his tutus est frigidi soliį vsus, nisi prius fuerint in balneo æqualiter excalfacti. Siquidem simile quiddā nobis videtur accidere, quum in frigidum solium post balneum ingredimur, ei quod ferro accidit, quum tingitur. Etenim tum refrigeramur, tum roboramur: quemadmodum & illud, vbi candens iā redditum frigidę mergitur. Atq; huius rei causa ad imbecilla corpora inventæ sunt balneæ, quæ ea præcalfaciant, atq; ad frigidum solium pręparent. Nō dissimile quiddam faciunt, & qui sine balneo frigida vtuntur, quum scilicet se ab exercitatione in eam saltu demittunt. Siquidē quod nobis balneū, id præstat illis exercitatio: vt quæ non calfaciat tā tùm, sed etiam insiti caloris motum à profundo corpore extrorsum concitet, sic vt & frigidæ impetui occurrat, & quo minus viscerum aliquod feriat, adversetur atque prohibeat. Neque enim ipsam frigidæ substantiam, neque eius qualitatem omnino integram, vsque ad viscera pertingere est salubre. Imò sanus & tutius fuerit, solam qualitatem, eámq; retusam calidorum occursu, descendere. Iam verò qui hectica febricitantes ad balneum accedunt, nisi in frigidam sint demissi, nihil iuuantur, contrà quàm aliis correpti febribus. Nam quum iis solidarum partium affectus candenti ferro sit similis, calfecisse duntaxat eos humectasśéq; haudquaquā videtur satis (sic enim alimentū incrementúmq; præbuerimus febri) sed opus est, vt mersis in frigidam, extinguamus calorem. Quòd si ex violento ipso subitoque frigidæ vsu malè fuerint affecti, vtpote in contrariam qualitatē mutari, hos licet in toto quod sequitur tempore calfaciendo sanare: quum neque par periculum sit in frigido affectu, nec in remediis quæ illi adhibentur. Quum autem insanabilis solidarum partium summa siccitas sit, ad quam per hecticas febres via expeditissima patet, melius est hominem in frigidam intemperiem transferre, ac cui curationem adhibeamus habere, quàm tendentem rectà ad interitum sinere, desperatámq; illi salutem facere. Ergo eos qui hectica febriunt, illicò omni ratione refrigeremus, antequàm progressi in marasmum perveniant. Nam quem iā occuparit marasmus, hunc neutiquam sanare tentaueris. Ipsum tamen in alterum transferre marasmum, quem appellant ex morbo senium, licebit: ac sic superstitem, non tantùm plures dies, sed etiam menses, seruare. In cæteris autem febribus, quas vel phlegmone, vel putrescentes succi accenderunt, nihil offendes, etiam si in frigidam ægrum ipsum non merseris. At in hecticis, id quod remedium affert, calidæ solium non est, sed frigidæ. Quicunque igitur hectica febre laborant, atque ex iis præcipuè, qui iam marasmode tenentur, modò his nulla alia febris, vel ex solo putrescente humore, vel cum phlegmone sit adiuncta, eos omnes audacter lauabis: sed prorsus citra omnem laborem, ne resoluantur vires. Sint ergo tres domus balnei: in quarum primam, quæ sanè esse calida debet, in lectulo cubans ducatur, ibique nudetur. Illinc autem valida sindone in secundam portari debet: quæ non tantùm situ sit media, sed etiam temperie: tantò scilicet prima calidior, quantò est tertia frigidior. In ea itaq; oleo tepido super sindone perfundatur. Hoc facto, ad ternam ducatur domum, vbi nimirum est solium. In cuius quidem moretur aqua mediocriter: idq; sustentus sindone, nullāq; infusione aquæ, cuiusmodi in aliis vti solemus, adhibita: imò nec capiti eius quicquam infundi velim, quum sit satis id quoque, bis térve vnà cum toto corpore in aqua mergi, demissa mediocriter deorsum sindone, ac rursum per quatuor iuuenes, qui eum portant, leuata. Mox hinc eductus, in frigidam semel totus tingatur, ne vel breuissimo quidem spacio illic moratus. Protinus verò alter paratam habens

Calor omni febri inimicus est.

Phlegmonæ quando augeantur.

Balnei singulæ partes quos vsus præstent.

Balneum frigidum quibus intrepidè, & quibus cautè debeat administrari.

Balnea calida ad solij frigidi vsum corpora præparant.

Exercitatio præparat corpus ad balneum frigidum.

Exercitiorum vsus.

Hecticos, dum ad balneum accedunt, nihil iuuari, nisi in frigidam sint demissi.

Siccitatem summam solidarū particularū esse insanabilē.

Hecticos statim esse omni ratione refrigerandos.

Marasmum esse incurabile.

Senium ex morbo.

Balnei partiū descriptio.

Hecticos quomodo sint per quatuor partes balneę tractandi.

bens calentem sindonẽ, ipsi iniiciat. Deinde æger suo in lectulo collocatus, primũ spõgiis detergeatur: dein mollibus linteis, quoad fieri potest, blandissimè. Postea verò vnctus, amictúsque vestibus, rursus super lectulo reducatur in aliquã aliam domũ vicinã, vbi cibari consueuit, inibique nutriatur. Porrò humidum esse ac frigidũ, q̃d hecticis febribus sit cõducturum, nemo nescit. Eiusmodi verò sunt tum cremor ptisanæ, quũ frigidus sumitur: tũ alica, similiter ptisanę cremori condita: id verò est ex aqua, & exiguo porri, & anetho, tum sale, oleo, & aceto. Cõmodus præterea iis qui sic laborant, est & exiguus in aqua frigida panis. Cæterùm nullius horũ pura frigiditas esse debebit, sicvti potionis. Quippe hæc maturè tum incalescit, tũ per corpus digeritur. Illa, quũ plusculum temporis in vẽtriculo morentur, ipsum fortassis refrigerãt, si fuerint immodicè frigida. Vbi aũt febris iam traxerit, dandum quoque asininum lac est: sed diligenter obseruato, ne in ventre concrescat. Cauebitur aũt id, si mel illi admisceas: aut salis, quo uescimur, exiguum. Abstinendum tamen in hecticis, quoad fieri poterit, à melle est: atque idcirco etiam à mulsa: quippe protinus in bilem cõuertitur, & sicciores, acriorisque caloris febres reddit. Dandus itaque principiò asinini lactis est non plus cyathus: sed inducta in ipsum cubiculum asina, quò nullum tẽpus interponatur: æger autẽ id protinus bibat. At verò si corruptũ in vẽtre lac fuerit, pulsus paruos atque inæquales invenies, quales accidunt in compressione ventriculi. Sin aũt nõ sit corruptũ, & maiores & valentiores eos, q̃ pro consuetudine, invenies. Qua ratione obseruata, licebit tũ lactis, tum aliorum ciborum omnium modũ sensim augere. Qui igitur iam marasmo vexantur, eos, sicvti dictum est, lauabis. Quos verò hectica premit, nondum tamen marasmò tentantur, eos licet etiã laues sine subiecta sindone, vtpote viribus adhuc valentes. At qui ex his minus sunt valẽtes, eos nõ tutum est pmittere in frigidã natationẽ descendere, sed foris ipsos potius perfundere, primùm tepida, secundò frigida, qualis fontana est. Ac si quidẽ omnia curiosè administrentur, vtique sanandi iam eius quem marasmus consumit, spes est. Sin error vel in vno cõmittatur, is reliqua subvertit omnia. Quippe quum exitialis horum affectus sit, ne leuissimũ quidem errorẽ tolerat. Ac si quis talium est seruatus, huic carnosam tantùm portionẽ marasmus iã occupauerat. Ipsis verò solidis resiccatis, fieri nequit vt homo prorsus sanetur. Etenim primùm eiusmodi febris propriã partium humiditatẽ, ex qua nutriuntur, depascit: hinc transit ad genus caenosum: deinde solidas populatur particulas. Vocatur aũt caro tantùm ea quæ in musculo est. Nã quæ in visceribus cõspiciuntur, non carnes, sed parenchymata nominãtur. Porrò singularũ particularum substantiæ moles, ex tali maximè cõpleta est natura, q̃ & perire, & regigni possit. At verò nec fibrosa, nec neruosa, membranosave natura eandem generationẽ habere cernitur: nec fas est eiusmodi singularũ partiũ fibras, à febrib. malignis liquari, perinde vt caenes: quandò animal ipsum, priusq̃ hæ prorsus sint exiccatæ, interemerint. Sanè sunt & quas marasmodes febres vocãt, vniuersæ ex earũ genere quæ colliquant: sed in eo differunt, q in his, quæ portio caenis colliquatur, ea semper vaporis vice digeritur: in illis defluit in ventrem. Nam quemadmodũ quo magis animal vel adipe, vel carne abvndat, eo, q̃d ab ipsius carnibus, dũ in craticulis torrẽtur, defluit, copiosius cernitur: ad eundẽ modũ in calidissimis, febribus, si caenes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas sensu liquari deprehendas. Sin absque adipe & siccæ sint, insensibiliter absumuntur, & in febres marasmodes trãseunt. Hæc præmonuimus, colliquantium febriũ iisdem methodis curam ages, tum ad frigidã exhibendã, quamprimũ properãs, tum iis quæ refrigerent & humectent, nutriens. Mulsam verò inimicissimam illis esse cẽsebimus.

Hecticis requiritur humidum et frigidum nutrimentum.
Hecticorum victus ratio.
Lac asininum cum melle sumptum non cogitur.
Mel esse inimicum hecticis.
Lactis in ventre corrupti nota.
Hecticas febres ne leuissimum quidem tolerare errorem.
Hecticæ febris species.
Caro quæ dicatur.
Parenchymata.
Marasmodes à colliquantibus febribus quomodo differãt.
Colliquantium febriũ curatio.

GALENI PERGAMENI
de methodo medendi, lib. XI.

MOdum igitur curandarũ ephemerarum, in octauo huius operis cõmentario: continentium, in nono: hecticarum denique in decimo, satis accuratè exposuimus. Nunc verò, quemadmodũ quæ ex putrescentibus humoribus excitantur, methodo sint sanandæ, aggredi est animus. Duo aũt sunt scopi curationis in vniuersum: affectus nempe ipse, atque ægrotantis tẽperies. Affectus quippe, ex iis quæ sibi contraria sint, adhibenda esse remedia indicat. Laborantiis verò temperies, simul cum ipso morbo, mensuram contrarietatis definit. Potest etiam ambiens nos aër (qui ex cœli statu, anni tempore, ac regionis natura suas mutationes sortitur) vnam efficere indicationem, ac vel ægritudinis causis, vel sanitatis, annumerari. Porrò auxilium, quo ad morbos tollendos vtimur, prima & vltima dicitur sanitatis causa, diuersis tamen rationibus. Dicitur quippe vltima tempore: quandoquidẽ & natura, & ars, & fortuna, priores, secundũ tempus, eo sanitatis existunt causæ. Prima verò est, quatenus id primò laborantis corpus tangit, alteratque eius effectũ. Ars siquidem artifexque & fortuna, nõ per se primùm, sed per auxilia morbos profligant, materiæque interventu operantur: quemadmodum per seipsam natura. Quæ nimirum ex tum spiritus, tum solidarũ particularum (quæ ex semine genitali oriuntur) tum carnosarum substantia, constat. Quarum trium substantiarum singulæ propriam pro natura sua tum qualitatem, tum quantitatẽ habent. Ac qualitas quidem earum, ex congrua temperie humidi, sicci, calidi, & frigidi efficitur. Quantitas verò solidarum partium par semper manet: sed iis qui adhuc inaugentur, numero duntaxat: qui verò absoluti iam sunt, etiam magnitudine. Carnosæ verò substantiæ magnitudo variatur, etiam si iam nõ augeatur animans. Pari modo & substantia spiritus * propemodum quolibet momento tum maior, tum minor conspicitur. Ergo ad duos illos scopos prius traditos, etiã vnica virtus addetur, iuxta earum trium substantiarũ enumerationem: aut temperies per se distinguetur, quę & ipsã rursus bifariã scinditur, nempe & in originalem naturam, & in acquisititiam dispositionem: sic nimirũ, vt ex istis, & aliis quæ prius dicta sunt, propria quædam cuiusque remediorũ sit indicatio. Ex ætate etiam, vitæ studiis, consuetudineque, remediorum indicationes sumuntur. Proponatur igitur

Curationis scopi sunt duo: affectus & ægri temperies.
Temperies laborantis quid indicet.
Aër vnde suas mutationes sortiatur.
Auxiliũ cur prima & vltima sanitatis causa dicatur.
Fortuna per auxilia morbos profligat.
Natura ex quibus constet.
Solidæ partes ex semine generantur.
Virtutem esse vnum ex curationis scopis.
Temperies est duplex.
Indicationes remediorũ vnde sumantur.

Intemperiem per contrariam aliam sanandam esse.

nobis intemperies quædam curanda: ea vtiq; per contrariam intemperiem sanabitur. At quoniam vniuersi febrium generis intemperies est calor, vtiq; per frigiditatem curabitur. Quemadmodum autem ab affectu ad materias præsidiorũ peruenimus, eodem etiã modo à singulis reliquorũ generum primorum, ad eas est descendendum: velvti à virtute, quæ morbo ceu aduersatrix opponitur, & cui omni ratione opitulari & subuenire est cõsilium. Quare virtus quidem ipsa erit vnus ac primus scopus: alter aũt atq; secũdus, qđ ab ea significatur, nempe custodia ipsius. Pari etiã ratione, morbus qdem dicitur esse primus scopus: secundus autẽ, sublatio ipsius.

Custodiam fieri per similia. Sublatio morbi fit per contraria.
Partium singula per quæ custodienda sint.

At verò custodia, similiũ indicabit exhibitionẽ: sublatio, cõtrariorũ. Quoniam verò virium substãtia tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tũ solidis ipsis cõpletur: ex iis quæ similia sunt, moliri cuiq; suam custodiã oportet. Spiritui, ex respiratione, transpiratione, & vapore qui ex sanguine attollitur. Solidorum verò generi, ex solido nutrimento. Carnoso generi, per eam naturam, quæ in medio humidorum ac solidorum corporum est. Porrò cuiusq; horum modum ex conseruandæ substantiæ modo inuenies: qualitatem verò, ex ipsius temperie.

Temperies optima, semper seruanda.
Intemperies vitiosa quãdo seruãda, & quando sit alterãda.

Quum autẽ horũ cuiusq; temperies, vel optima sit, vel aliqua tenus vitiosa: quæ qdem optima est, semp seruari debebit. Quæ verò omnino vitio nõ caret, hæc in sanis qdem vel seruãda est, vel alterãda: in ægris verò seruãda. Quum aũt diuersitas non parua sit in partium animalis temperamẽto, propriã cuiq; mensurã, eorũ quæ ipsi similia sint, oportet accõmodare. Nempe ei q̃ terrea est magis, eorũ q̃ magis sint terrea: & ei quæ humidior est, eorum quæ sint humidiora: ac sic de cæteris cõstitutionibus. Hinc verò iã materiæ particulares oẽs in cibis, potione, aëre, & omnibus peragi solitis, inueniẽdæ sunt.

Indicantiũ scoporum dignitates esse expendendas.

Quòd si mutuò inter se pugnent aliquæ indicationes, ppendenda * indicãtium scoporũ tũ magnitudo, tũ dignitas est, efficiendumq; id, qđ tum maiores, tũ digniores scopi admonent. Quorum dignitas qdem iudicãda est, vel vitæ, vel sanitatis respectu. Magnitudo aũt est duplex: vel propriæ substãtiæ ratione, vel declinationis à natura habitu. His igitur præmissis methodis, iã in febrium genere exerceamur, qđ ex putredine nascitur.

Synochus febris quæ dicatur. Synochorum curatio.

Ac primum ab illa febri exordiamur, quæ ex putredine humorũ in maximis vasis, vel in omnibus simul, cõputrescentiũ oritur: quãq; necessum est synochon, hoc est, continentem existere. Fieri autem nequit, vt talis febris sanetur, nisi inhibita prius ipsa putredo sit: quę sanè inhiberi, causa manente nõ potest. Quare submouẽda ipsius causa est, si modò putredo ipsa prior, mox post ipsam, febris sanari debeat.

Putrescunt calida & humida, quæ in simili loco conclusa, perflari nõ possunt.

Ostensum aũt est, illa tãtum putrescere corpora, quæ quum calida humidaq; natura sint, neq; perflata, neq; ventilata, in calido humidoq; loco includũtur. Quòd si in motu sint, ventilentúrq; ac perflentur, posse ea nõ putria, integráq; seruari: potissimũ quæcunq; corpora sua ipsorum natura reguntur, vt animaliũ, stirpiũq;. Ea nanq; ab initio cõgenitos secũ motus habent, quib. superflua excernãt. Nec minus etiã est demõstratum, quanta sit tum respirationis, tum pulsuum vtilitas, ad perflatum, ventilationémq; corporis, atq; eius natiuum calorem tuẽdum. Itaq; si

Transpirationes vnde prohiberi cõtingat.
Stipatio in finibus vasorũ vnde contingat.

quid in eo manifestè putrescere debeat, dictas trãspirationes esse impeditas oportet. Fieri aũt non potest, vt illę per totũ sistantur animal, nisi vel finibus vasorũ stipatis, vel tota cute. Porrò accidere in finibus vasorũ stipatio potest, vel ex vehementi extrinsecus refrigeratione, vel ex succorũ, qui extrorsum in ipsos confertim ruerint, crassitudine, multitudine, vel lentitia. Accidit hoc illis & ex iis exercitationib. quę in palæstra, vel aliàs obeũtur, & itinere laborioso: vel ambientis statu, quũ ex rigore in æstum mutatus est subitò. Nonnullis verò feruẽtes ex ira succi, ac foras simul impetu ruẽtes, effecerunt dictas stipationes. Quisquis igitur propositã sanaturus est febrem, hic simul causam eius oportet adimat: simul calorẽ qui in animali excitatus ab ea est, refrigeret. Ac quemadmodum quidem ille refrigerandus sit, prius est dictũ.

Stipationis curatio.

Causam verò adimi oportebit, propria cuiusq; naturæ inuenta contrarietate. Vtiq; si ex frigida causa stipatum, densumq; redditũ corpus est, relaxato eo, omniq; ratione rarefacto. Sin ex obstructione ita est affectum, hac reclusa. Quod verò recludet, hic quoq; ad cõtrarietatis indicationẽ attentus inuenies. Vbi nanq; abundantia humorum est, hos vacuabis. Vbi crassi, glutinosiq; sunt, eos tenues & fluxiles reddes. Si plures causæ aliquando coibũt, omnibus per contraria occurres. In eiusmodi aũt dictarum causarum cõplexu, cœpisse à sanguinis missione conueniet: ac abundantia vacuata, tum ad extenuandos humores venire. Ab hoc ad remittenda quæ sunt cõstricta, & rarefacienda quæ sunt densata. Atq; hæc quidem à morbi affectu indicatiuè sumenda sunt.

Nutrimenti quantitatem à virtute, qualitatem à temperie sumendam esse.

Quũ autem ciborum atq; potionũ, necnon spirituum decens quantitas qualitásq; virtutem ipsam custodiant: ac modus quidem quantitatis ipsorum à virtutis substantia inueniatur, qualitatis verò à temperie: nimirũ æstimari debebit, quemadmodum vires quæ corpus regunt, se habent. Quæ quidem si sint valentes, audacter vacuantibus præsidiis vtẽris. Sin infirmiores sint redditæ, vacuantia remedia cautius administrabis.

Tenuissimo cibo quando sit vtendum.

Sed & nutrimenti modus hinc tibi desumendus est. Quippe quum vires legitimum robur suum habent, & morbi summus vigor breui expectatur futurus, tenuissimo cibo vti licet. Vbi verò infirmiores fuerint, non licet sine graui noxa: sed adiicere ad nutrimẽta tantùm oportet, quãtùm est de robore virium detractum.

Nutrimẽti qualitas ab affectu & temperie est sumenda.

At nutrimenti qualitas, ex morbi affectu, vnà cum solidorum corporum temperamento præsenti, sumenda est.

Nutriendi tempus quale sit in synochis aptũ.

Tempus autem nutriendi, quod quidem ad reliquas febres pertinet quæ ex putredine oriuntur, in progressu sermonis dicetur. Quæ verò vnicam tantùm à principio ad finem vsq; accessionem habent, synochiq; dicuntur (de quibus impræsentiarum est sermo) iis tunc offerendus est cibus, dũ ægri melius se habent: eóque potissimum diei tempore, quo in sanitate prius cibari erant sueti.

Frigida quando sit propinanda iis qui laborant synocho.

Est autem frigida quoque iis propinanda, quum succi & iam concoquuntur, & crassitudo eorum est extenuata. Cæterùm iam operæprecium est explicare, quot sint febrium, quas putredo accendit, in vniuersum differentiæ. Dein, quænam sit ipsius generis earum communis vtilium auxiliorum indicatio. Mox, quæ sit singulatim cuiusque propria. Quod igitur ad differentias pertinet,

net, prima sanè ex eo est, ꝙ causę ipsius putredinis vel adsunt, vel non adsunt. Secunda ex eo, ꝙ per totum animal, aut eius partē aliquā, diffusa putredo sit. Tertia, quatenus cum phlegmone, aut citra hāc.

Putridarum febriũ differētia.

Ergo ordiamur ab humorum putredine, quæ primũ indicās in diuisione fuit. Cuius quidē natura, ad curationē erit inventionis principiũ. Porrò natura putredinis est mutatio totius putrescētis corporis ad corruptelā, à calido externo.

Putredo est mutatio corporis ad corruptelā à calido externo facta.

Non enim profectò à proprio calore corrumpitur quicquā: imò prorsus cōtrà, quicquid in rebus subsistit, id augetur, roboratur, sanum est, ac viuit, dum ꝓprio calore regitur: velvti nimirũ ipsa animaliũ corpora, quandiu seruatur proprius eorũ calor, in cordis quidem corpore, per respirationē: in reliquis omnibus partibus, tum per cōmunitatem quam habent cum corde, tum per aliam quādam respirationis speciem, quæ per totam agitur cutem, & transpiratio, perspiratiove dicitur. His verò læsis, vnà etiā calor natiuus læditur.

Calor naturalis auget atque conseruat omnia, illaq; vitā largitur.

Calor naturalis quomodo cō seruetur in corpore.

Alter verò quidā alienus, ac præter naturā in corporibus excitatus, primũ quidem ipsos succos propter humiditatē putrefacit corrumpitq;. Spacio verò, tum adipem invadit, tum etiam carnem. Putredinē in corporibus ortam sanabimus, id quod iam corruptum est, omni ratione vacuantes: quod reliquum est, moderatis motibus, & refrigerāte perspiratu ad exactam symmetriā reducentes.

Putredo quomodo sit sanāda.

Ac vacuationē quidem illius per vrinam, deiectiones, sudores, vomitúmq; moliemur, si putridus humor ad os ventriculi aliquādo sua sponte impetum faciat. Post hanc dimotiones mediocres, vnà cum ambientis bona temperie adhibebimus. Causam verò putredinis, si adhuc perseueret in corpore, per cōtraria tollemus. Itaq; quoniam trāspirationis prohibitio fuit occasio putredinis, hanc submouere oportet. Quia verò ea (quemadmodũ exposuimus) à variis causis est orta, ipsarũ singulis cōtraria medendi ratione occurremus. Sciendũ tñ est, nō easdem omnes partes vacuationes, medicamentáve requirere: cùm & temperamentis, & posituris, & forma, & omni deniq; cōstitutione, naturáq; inter se dissideant.

Putris humor quomodo sit vacuandus.

Cùm autem maior pars medicamentorũ vacuātium, febrem ipsam adaugeant, vtpote facultate calida & sicca: deligenda medico sunt, quæ citra calfactionem siccationémq; valentem, ipsas vacuationes moliantur: cuiusmodi sunt, cremor ptisanæ, aqua mulsa, oxymeli, apomeli, & apij radix, in aqua, quæ potui datur, incocta. Hęc autē ipsa ventri sunt quoque idonea: qui si nihil reddat, iniicienda per clysterem mulsa cum oleo est.

Vacuantiũ medicamentũ maior pars febres ipsas adauget. Vacuantia moderata quæ sint.

Sanè totum corpus, priusquā id vacuaris, rarefaciendum nō est. Vbi vacuatũ sit, vtiq; licebit id medicamento aliquo, cui calor tepidus insit, rarefacias: cuiusmodi est quod ex chamæmelo conficitur. Hoc tempore si vinũ quoq; aquosum bibatur, id omnes vacuationes promouerit. Idem faciet & temperatũ dulcis aquæ lauacrũ.

Rarefaciēdum non esse corpus prius, quàm sit vacuatum.

Vinũ aquosum promouet omnes vacuationes.

Cæterũ vbi magnitudo febris obstat, sicvti in cōtinentibus, nec vino est vtendum, nec lauacro, nec iis, quæ habitũ rarefaciāt, vnctionib. Iam verò id genus ardentissimis febribus, potus frigidæ confert: nisi subsint putrescentes humores, per aluum, vrinas, vel sudores vacuandi.

Continenti febre detentis, nec balneo, nec vino, nec vnctionibus rarefacientibus esse vtendum.

In vniuersum autē, dum plura simul coëunt symptomata, id q̄d maximũ omnium est, aggredi oportet, atq; ei vel soli, vel magis q̄ cæteris, subvenire. Porro ad corrigendos putrescentes humores, non tantũ requirimus vires ipsius pulsus firmas: sicvti nec eius facultatis quæ voluntariũ motũ largitur, sed multò magis ipsius cōcoctricis. Ergo si & vires cūctæ valentes sint, & ardentissima febris, & cōcoctionis notæ planè evidentes, frigidā intrepidè ꝓpinabis.

Frigida quādo sit propinanda intrepidè febre synocho affectis.

Quid si etiā æger bona corporis habitudine sit, iũ status cœli calidus ac siccus, etiam si in frigidam natationē hunc dimittas, haudquaq̄ lædetur.

Frigida natatione quando possimus vti in continentibus febribus.

At si mediocris est febris, & vires nō validæ, sed cum notis cōcoctionis, iis qui ita se habent, balneum prodest, & vini potio: tum verò ex vnctionibus eæ quæ rarefaciunt: idq; multò magis, cùm ambiens est frigidus.

Vinum quādo exhiberi possit per continentes febres.

Neq; enim aut frigidam in balneo lotionē, aut frigidam potionē in eiusmodi cœli statu ferè expetunt, vtpote inspirationibus assiduè refrigerati: cùm si quando in frigido ambiente vehementer vti ægrotũ cōtingat, exigua salutis eius habenda spes est.

Letalia signa in synocho.

Si verò nec coctionis habeat signa, nec vires validas, seruari is planè nō potest. Quo minus aut idem lauandus in balneo est, aut medicamentis iis quæ rarefaciāt, vngendus, aut vinũ illi dandum, frigidáve offerenda. In quo enim desperata omnino est salus, imprudētis consilij fuerit apud vulgum infamare præsidia, quę multis fuere saluti.

Infamanda salubria medicamenta non esse vbi salus est deplorata.

Febris igitur, pro vt febris est, aqua frigida est perpetuò remedium. Quod verò ad alia pertinet, nō perpetuò.

Febris, vt febris, aqua frigida est perpetuò remedium.

Velvti cùm ex obstructione glutinosi & crassi humoris putredo nascitur. Ponatur autem cum hoc, & redundantiam in toto esse corpore, tum virtutē nō imbecillam. In eiusmodi etenim complexionibus, cùm multa præter naturā in corpore sint, quædam eorũ præcedentes causæ erunt: velvti redundantia cum glutinosis & crassis humoribus. Horũ nanq; vitio obstructio est orta: quæ morbus instrumētalis est, eorũ quæ obstructa sunt corporũ.

Obstructio quid.

Hanc symptoma sequutũ est, ipsa transpirationis cohibitio: quā rursus putredo humorũ excepit, antecedens quædā ipsius febris causa.

Putredo est antecedens ipsius febris causa.

Ergo qui febrē curare vult, necesse est inhibeat putredinem. Ac sic duæ indicationes se exhibent, altera à febri, altera à putredine. Atq; à febri rursus duæ: scilicet vt portio febris, quæ iam accensa est, percuretur: quæ verò etiamnũ gignitur, inhibeatur. Aliæ autem duæ rursus à putredine erunt indicationes: vt & quod putredinis iam factum est, sanes: & quod in generatione adhuc est, sistas. Porrò q̄d in generatione est, id perspiratio impedita facit. Ita ab hac rursus aliæ duæ indicationes nascentur: tum vt quod retentum est, vacuetur: tum quod retinendum est, prohibeatur. Prohibebitur sanè, si obstructioni medeamur. Cuius quoq; ipsius, quod iam occupauit, sanandũ est, per ea quę obstructa liberant: quod futurũ est, propulsandum, per ea nimirũ, quæ affluxum obstruentium succorum compescunt. Ergo quod vltimũ in ipsa methodo resolutiua est inventum, id primũ omnium in curatione tibi est peragendum. Etenim si iis auxiliis, quæ obstructiones eximant, vti, non vacuata

Obstructa non esse aperienda, prius quàm plenitudo vacuetur.

Obstructionum curatio.

prius abvndantia, velimus, nō modò nihil proficiemus, sed maiorem etiam reddemus affectum. At si vacuata prius multitudine ad curandā obstructionem accedamus, medicamentis iis vtemur, quæ citra calorem obstructiones expedire sint apta. Vbi autem quæ obstruont detersa, dissectáq; sunt, per aluum, vrinas, atq; sudorem, ea vacuare tentandū, idq; medicamentis, quoad licet, minimè calfacientib. Hoc verò tempore etiā vires roborare, quo & putredinē superēt, & succos concoquant, studebimus. Quod autē febris ipsius iam accensum est, refrigerabimus. Itaq; in auxiliorū inveniendorū ordine, vltima est quæ ab hac sumitur indicatio: q̄vis alia ratione sit prima, cùm à febre videlicet cœperit inveniendorū præsidiorū methodus. Ac si nullum quidem interim vehemēs symptoma incidat, prohibeátq; quo minus auxilia ab initio morbi ad finem ita procedant, celerrimè febris finiet. Sin tale quippiam inciderit, quod totā ad se curationē revocet, ꝓducetur & curationis finis. Expendere aūt oportet medicamētorū tum vsum, tum noxam.

Mulsæ facultates.

Quippe aqua mulsa, quatenus crassos succos extenuat, glutinosos detērget, atq; excretionē ꝓmouet, optimū in iis synochis medicamē fuerit, quos habitus coarctatior, & putredo excitarūt. Quatenus verò calorē febris adauget, est noxia. Quare si hic immodicus sit, parcendū mulsæ est, vtendúmq; cremore ptisanæ. Quòd si difficiles & cōtumaces iudicaueris esse obstructiones, etiam oxymelite. At hoc ipsum rursus, si immodicè vtare, & intestina radit, & tussim excitat, & neruosa lædit.

Oxymelitos noxa.

Contrariorum esse remedia cōtraria.

Perpetuò autem dogma illud existit verum, Contrariorū contraria esse remedia. Quandoquidē fieri nō potest, vt eorū quæ præter naturā sint, quicq̄ per aliam vllam remediorum speciē curetur. Non tamē ex vsu est, semper omnibus quę pręter naturā sint, mederi: sed cùm sola per se subsistūt. Nam si cū aliis vnà incidant, aliis sæpe est ante illa medendum: sicvti in cauis vlceribus, vbi ea simul cum phlegmone sunt cōiuncta. Siquidē verū in his quoq; manet, quòd per ea quæ carne implent, curantur. Cæterū his vti nō licet prius q̄ curaueris phlegmonē. Quæ itaq; præter naturā sunt, omnia ab iis quæ ipsis sunt contraria, curantur.

Rerum præter naturam differentia duplex.

Cùm autem eorū quæ præter naturam sunt, duplex prima sit differentia, aliis per se subsistentibus, vtputa affectibus: aliis in generatione suam essentiā habentibus, ac vmbræ ritu affectus concomitantibus, nempe symptomatis: vtiq; sanatio quidem, affectuū sublatio est. Hanc verò symptomatū amotio sequitur. Quare affectuū ipsorū, qui verè & primariò curantur, potissimū dicuntur esse contraria remedia: symptomatū autem, ex accidenti.

Cōtraria quorū dicantur esse.

Cōtraria quæ.

At verò contraria dicuntur, quæ sub vno eodémq; genere, plurimū inter se dissident. Si autē in illo genere quod mediocre est, hoc est, mediū inter duo extrema, intellexeris, infinitā quandā contrariarum rerū multitudinē, quę maioris minorísq; ratione inter se dissideāt, ex eo invenies. Non em̄ in corporū modò qualitate, verum etiā in quantitate, eiusmodi contrarietatem inuenias: quam vtiq; Aristoteles nō contrarietatem, sed oppositionem nominat.

Oppositio quæ.

Verùm Hippocrati, omnia id genus contrariorū habent appellationem: sicvti etiam Platoni, qui ex contrariis esse dicit generationes. Contemnere tamen nomina oportet, minimè autem scientiam rerum. Cuius nō ignarus Hippocrates, ait: Medicina appositio est, et detractio: deficientium quidem appositio, redundantium autem detractio.

Medicina rō appositio et detractio.

Porrò deficiunt, redundantq; nōnulla quidem in quantitate, quædam autē in qualitate. In quantitate, cùm sanguis immodicè est auctus, aut rursus minor redditus. In qualitate, cùm vel calidus, vel frigidus, vel crassus, vel tenuis, plus iusto, minúsve, est effectus. Verū ad medendi indicationes propositi nobis febriū generis revertamur.

Causarum genera præter naturam.

Genera causarū quæ in nobis præter naturam oriuntur, sunt, multitudo, crassitudo, & lentor humoris. Causa simul atq; symptoma est, transpirabilis excrementi retentio. Simili modo causa pariter & affectus est ipsa putredo. Morbus verò tum obstructio, tum febris ipsa. Symptoma est, transpirabilis excrementi retentio. Ergo indicabit præcedentiū causarum quęlibet propriū aliquid, poscens nimirū ablationem sui per opposita.

Causarum præcedentiū febri putridam, quid singula indicēt.

Nempe multitudo ipsa, quæ ex eorum est numero, quæ sunt ad aliquid, in prędicamento quantitatis, vacuationē. Lentitia verò & crassitudo, quæ sunt in qualitatis affectu, incisionē & abstersionē. Obstructio autē, qui morbus instrumentalis est, reclusionē. At transpirabiliū retentio, excretionē eorundē. Sicvti & humorū putredo, excretionē, refrigerationem, ventilationē, & concoctionē, semiputridorum: quæ omnia illi ex adverso respondent. Ipsius verò febris, refrigeratio oppositio est. Singulæ itaq; res semper vnā indicationē exhibent. Ac si præter naturā ipsum indicans sit, semper indicabit contrariū: sicvti nō contrariū, sed simile, si secundum naturā se habeat.

Sanguis in principio statim mittendus est, si putrida febre laborātis valida vires sint, nec cruditas subsit.

Synochus non incidere in imbecillas vires.

Igitur si vires eius qui ex putredine humorū febricitat, valētes sint, mittēdus statim morbo incipiente est sanguis, si cruditas ventris nō adsit. Sin vires infirmæ sint, aut ætas dehortet, incidenda vena nō est. Eiusmodi tamen febris in virtutē imbecillam nō incidit. Quippe synochos, bene habiti corporis, & calentis ætatis est propria.

Puero ante annum quartumdecimū cur non sit sanguis mittendus, vel si laborent synocho.

At si in puerū incidat, qui quartūdecimū annū hactenus nō attigerit, mitti illi sanguis nō debet: propterea quòd tantillis, cùm præsertim calidi & humidi sint, plurimum corporis substantię quotidie defluat, ac digeratur. Ita q̄d ex incidenda vena moliendū nobis fuerat, id vltrò nobis ex curandi corporis natura præstat.

Pueris post quartumdecimum annum quando mittendus sit sanguis & quando minime.

Quòd si corpus quartūdecimū excesserit annū, æstimandū est, qualis eius natura sit, num gracilis, & spissa, & dura, & copiosi sanguinis, an contrà. Atq; ita in priori missionē sanguinis adhibebis: in secunda, nequaq̄. Quinetiā modus vacuandi sanguinis ex iisdē sumetur indicationibus. Si enī cui sanguis mittitur, triginta annos sit natus: sed laxus, & mollis, & pinguis, & albus, & gracilibus venis: huic aut planè sanguinē nō mittes, aut parū detrahes. Et omnino quidē nō mittes ęstiuo tēpore, regione ęstuosa, & cœli statu calido & sicco. Parū detrahes in reliquis tum anni tēporibus, tum regione, tum cœli statu. Iam verò si neq; obstructio, nec putredo subesset, sed sola redvndantia succorū, protinus

nus à missione sanguinis, pro naturæ suæ ratione homo se haberet. Verùm quoniã nec obstructio, nec putredo per solam curari missionẽ sanguinis potest, reponi sanguinis aliquid ad spacium curationis debebit, quo minus intempestiuè nutrire necessitate vlla cogamur.

Synocham febrem requirere tenuissimam victus rationem.

Quantum nanq; ad huiusmodi pertinet febrẽ, prorsus nutriendum nõ est. Siquidẽ ostensum prius est, solum virtutis respectũ esse, qui nutrimento præbeat indicationẽ. At verò evacuationis ratione, nutrire oportet.

Vires indicant formam nutriendi.

Sanguis cur nõ sit in synochis detrahendus immodicè.

Ita necessum est duorũ alterum, aut febrem, si nutris, augere: aut vires, si non nutris, deiicere. Satius itaque fuerit aliquid sanguinis, quòd propriũ partibus animalis nutrimentum sit, relinquas, ac ipse paucissimas sorbitiones, potionésq; exhibere cõtentus sis: quibus vtiq; ceu medicamẽtis, potius q̃ nutrimentis egemus.

Victum instituens pars artis, ex quibus constet.

Porrò cùm ars ipsa tota sit magna nõ leuissima eius pars est, scientia ordinãdi victus: quæ vtiq; ex his maximè remediis constituitur, cibo, potione, perfusione, cataplasmatis & clysterib.

Præcordiorum perfusiones quãdo sint perniciosa.

Cæterùm calfacere pręcordia cataplasmatis aut perfusionibus, nõ est perpetuò tutum: sed in iis tantũ ægris, quibus in toto corpore nullum erat superfluũ. Cæteris omnibus extrema est pernicies. Nam siue redundantia vtravis sit, vel ad vasa, vel iuxta virẹs: siue etiam in vna parte pluribúsve vitiosa excremẽta habeantur, omnia ad partem excalfactam trahuntur, inibiq; sępe phlegmonas excitant.

Diuites quàm pauperes cur interdum soleant deterius curari.

Quare in eiusmodi morbis diuites potius q̃ pauperes perperàm solẽt curari. Nempe & quòd rarò illis mittatur sanguis, vel si maximè tali egeant auxilio: & quòd medici, vt agere aliquid semper videantur, de perfundendis præcordiis maximè sint soliciti. Itaq; accidit, vt illo ipso tempore phlegmone incipiant diuitibus, quo iam pauperibus morbus propémodũ perductus ad finem.

Sanguinẽ mittere in omnib. putridis febrib. quando sit saluberrimum.

Saluberrimũ igitur est in febribus venam incidere, non synochis modò, verumetiam aliis omnibus, quas putrescens humor concitat: vbi præsertim neq; ætas, nec vires prohibent. Leuata enim quæ corpus nostrum regit natura, exonerataque eo quo velvti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquũ est, vincet: cõcoquens quod cõcoqui est habile, & excernens quod potest excerni.

Repellentia remedia esse idonea phlegmonis incipientibus.

Porrò vbi humor ad locũ affectum confluit, remittere repelleréq; hunc expedit, nõ ad ipsum trahere. At repellentia remedia, quæ certè astringendi vim obtinent, in principiis idonea sunt duplici ratione: & quòd robur affectis particulis inserãt (vnde minus prõptè affluxũ excrementorũ in se recipiũt) & quòd eorũ quæ in iis iam recepta sunt, tenuissimũ extrorsum exprimãt.

Relaxantibus quãdo sit nobis vtendum.

Quòd si tum fluxio humorũ per ea remedia cõpescitur, tum densitas quæ in affecta particula relicta est, crassiora detinet, iam tempestiua relaxatio est, quò ea quę retenta sunt, vacues.

Astringentib' us quãdo vtendũ.

Pręcipuè autẽ astringentib. est vtendum, vbi in iecur aut ventriculũ, supervacuũ aliquid profluit: quandò & è primoribus admodũ hæ partes sunt: & vt munus suũ obeant, vel in ipsis morbis est necessariũ, cùm alimentũ corpori vniuerso cõficiãt. Quare ciborũ cõcoctio, siue ea in iecinore, siue in ventriculo sit inprospera, febres intẽdit, ac succi vitio exacerbat.

Concoctioni ciborum magnopere prospiciendum esse in singulis febribus.

Quo magis in omni febri, ciborũ cõcoctioni prospicere magnopere oportet. Atq; eius rei gratia, roboris quoq; instrumentorũ quib. perficitur, non leuis habẽda est cura.

Absinthium hepati opitulatur.

Absinthij duplex facultas.

Si ergo vel minima sit suspicio iecur aut ventriculũ laborare, absinthiũ protinus oleo incoquemus, ac eas particulas perfundemus. Cùm autẽ duplex in omni absinthio facultas sit, vtiq; in pontico astringendi facultas nõ parua est. In reliquis omnibus amara quidẽ qualitas est vehementissima: astrictio verò, aut planè obscura, aut prorsus nulla sentitur.

Absinthium ponticum esse eligendum ad iecoris & ventris phlegmonas.

Proinde ponticũ ad iecinoris & ventris phlegmonas eligi pręstat. Est autẽ id tum folio, tum flore longè q̃ cætera absinthia minore. Odor quoq; huic nõ modò nõ insuauis, verumetiã quid aromaticum referẽs. Reliquis omnibus planè est fœdus. Quare hæc fugere oportet, vti autẽ semper pontico. Etiã reliquorũ medicamentorũ, in quibus mista cum amaritudine astringendi vis est, aliquid in oleũ cõiicere, atq; ad eundem modũ vti licet.

Amara qualitas viam astringenti facit.

Olei species diuersæ.

Amara siquidẽ qualitas præit, viãq; astringenti facit. Ac si quidẽ intendere astrictionẽ studes, oleũ ipsum etiã astringendi vim habeat: cuiusmodi est q̃d Hispanũ vocant, & quæcũq; cum oleæ frõdib. pręparãtur. Sin leuiore vti astrictione placet, aliud olei genus præparabis, præcipuè quod tenuiũ sit partiũ: quod genus Sabinũ est. Optimũ tamen vbi astringere vehemẽtius expedit, est histricũ oleũ. In penuria verò absinthij, interinitia vel melinũ, vel mastichinũ, vel lentiscinum satisfecerit. Quòd si exigua febris sit, etiam vnguentũ nardinũ: quod vtiq; valentius iis omnibus calfacit. Quare si aliorũ copia nõ est, invalescente febre rosaceũ illi admiscebis.

Myrtinum oleũ esse crassiorum partiũ, quàm vt altè descendere possit.

Sanè myrtini astrictio idonea nõ est: cùm crassiorũ sit partium, q̃ vt altè descendere possit. Ad eundẽ verò modũ & cataplasma cõpositam vim obtineat, ex ea quæ tenuiũ sit partiũ, ac relaxet: tum etiã ex amara, astringẽteq;. Superet autẽ in iis, vbi scilicet tum reprimere, tum robur addere studemus, quod astringat. Vbi tenuare ac digerere, amarũ: vbi evocare, quæ ex relaxãtibus tenuiũ maximè sint partiũ. Siquidem quæ crassæ substãtiæ sunt, ea pus mouentib. sunt accõmoda.

Phlegmonis hepatis cõmodissimũ cataplasma.

Cataplasmate aũt quod sequitur fuimus nos feliciter vsi, cõtra iecinoris phlegmonẽ. ℞. olei in quo absinthiũ decoctũ fuerit, & cydoniorũ decocti, sing. vnc. ij. myrobalanorũ & rad. ireos, pulverisatorum, sing. drach. ij. ceræ quod sit satis. Fiat emplastrũ iuxta artis præcepta. Coquitur & in vino austero cydoniũ, ex ipsiusq; carne aliq̃d eiusmodi cataplasmatis inditur: vbi videlicet et quod cõfluit copiosum est, & particula ipsa infirmior: tunc siquidem astringentẽ vim inaugemus.

Astringentibus in quarum partium affectibus non sit vtendum.

At verò nec colo laborante, nec reliquorũ intestinorum quovis, nec musculis qui in præcordiis habẽtur, aut ipso peritonæo, miscenda astringentia sunt. Sed nec cùm vesica malè habet, vterùsve: modò nihil vltrà ad locum fluat, nec sanguinis redundantia, nec excrementorũ copia, in toto sit corpore. Porrò renes & pectus in media prædictorum cõditione cõsistunt: quantũ scilicet à ventriculi iecinorisq; solicitudine absunt, tantùm reliquis antecellentia. Siquidẽ in ventriculo iecinoreq; resolui robur perniciosissimũ est, minimè in

illis periculosum. In his verò est quidem periculosum, nõ tamen perinde ac in illis: nisi pus educere ex pectore aut pulmone, aliquãdo sit opus. At in liene curando, si vel æger ex iis sit, qui atræ bilis excrementũ naturaliter congerant, vel etiã eo tempore succus is in eo redundet, necesse est reliquis astringentia permisceas, quò visceris robur custodias: ita enim & excrementa ad se trahet, & cũ corpus expurgarit, ipse rursus per ventriculũ excernet. Sin atræ bilis sit omnino excrementum nullum, aut prorsus astringendum nõ est, aut parcissimè.

Phlegmonas quarũ calor tumorẽ superat, quibus curare medicamentis debeamus.

Ad hæc, si in quavis phlegmone obsessa particula, calor tumorẽ superet, agendum vt sensim per ea quæ tepentẽ calorem obtinent, digeratur: quod genus est tum lini semen, tum chamæmelũ. Quibus adijci vel hordei, vel fabarũ farina debet: quippe quorũ neutrũ excalfacit.

Artomeli.

Sæpe verò & artomelite ad eiusmodi phlegmonas vtimur: cui aquæ aliquid admiscemus. Ad lienẽ verò etiã aceti aliquando aliquid.

Phlegmona quarum tumor calorẽ superat, qua ratione curanda sint.

Acetum quãdo miscendũ phlegmonarum medicamentis.

Si verò laborantis phlegmone partis calor nõ multũ à natura recesserit, tumor autẽ ipse fuerit notabilis, digerere haud timidè sine aqua debebis, etiã fœnigręci aliquid supradictis immiscens. Si vel vti scirrhosa duritie phlegmone sit, propter humoris quẽ cõtinet vel crassitudinẽ, vel lentorẽ, tum aceti aliquid, tum amara medicamenta, simul immiscenda curabis, potissimũ in liene. Etenim viscus hoc, ꝓpterea quòd ab iecinore crassum humorẽ trahit, eiusmodi humoris occasione plerunq; laborat.

Lieni affecto qua medicamẽta conveniãt.

Quo magis cataplasmata quæ ex oxymelite, & absinthio, & cappari fiunt, illi sunt idonea.

Putrida febre detentos, nec lauandos, nec relaxandos esse, antequàm corpus vacuatum fuerit.

Cæterũ nec eorum qui ex putrescẽte humore febricitãt, quenq̃ ipse lauabo: nec relaxantibus cataplasmatis, prius q̃ supervacua purgarim, vtar. His vacuatis, non solũ audacter lauem, sed etiã cataplasmatis vtar: in aliis quidẽ membris, iis quæ relaxent: in iecinore verò ac ventriculo, addins etiam quæ astringant mediocriter.

Hepatis cataplasmatis esse miscẽda astringentia.

Pectore affecto parcius miscenda esse cataplasmatis astringẽtia.

Parcius autẽ ad pectus, q̃ ad ea, vtendum astringentibus est: quandò talia humores qui phlegmonẽ excitãt, in pulmones & cor nõnunq̃ reprimũt. Ac cibis potius horum firmitudini est consulendũ. Neq; enim sicuti in iecinore & vẽtriculo phlegmone laborãtibus, ita hic tenuissimo victu est vtendũ.

Pulmone inflãmato, abstinendum ab astringentibus.

Ac longè quidem magis in pulmonis phlegmone abstinendũ ab astringẽtibus est: quãdò in eo ipsis quoq; relaxantibus admiscendum aliquid acriũ quodãmodo, & evidenter calfacientiũ est. Quippe foras trahere, potius quàm reprimere, in eo debemus.

Pulmoni inflãmato, applicandam cucurbitulã esse, si prius fuerit corpus vacuatum.

Itaq; etiã cucurbitula, in iis qui sic laborãt, si prius sint vacuati, applicabit. Si verò abundantia succorũ adsit, nõ magis ex pulmone in pectus aliquid excremẽti transferet, q̃ ex toto corpore attrahet in vtrũq;.

Cerebri & mẽbranarum eius inflammationibus, quando cucurbita conveniant.

Eadem ratione, neq; in cerebri & eius membranarum phlegmonis, cucurbitulis in morbi initio vtemur: verũ vbi nec influit adhuc quicq̃, & totũ corpus prius est vacuatũ. At reprimẽtibus in his quoq; inter initia vtendũ.

Tenuia quãdo miscẽda sint astringentibus.

Aceti facultas.

Sed cùm per cranij ossa mediã occupãtia regionẽ, in altũ descendere reprimentiũ vim cupimus, eorũ quæ præcipere, ac deducere ea possint, aliquid reprimẽtibus admiscebimus. Ea sunt, quorũ substantia ex tenuibus partibus cõstat. Sanè acetũ nõ modò tenuium partiũ est, sed etiã nõ mediocrẽ reprimendi vim obtinet. Quo profectò rationabilius in principiis affectuum ipso vtimur, rosaceo admiscentes. Procedente verò tẽpore, etiã spõdylij & serpylli aliquid miscẽt: quo scilicet tẽpore transire ad ea quæ cõcoquant, ac digerant, cõvenit. Sanè ad eum modũ & castoreo vtimur: cùm tamen ipso in aliis phlegmonis minimè vtamur, q̃vis etiã in summa inclinatione consistant. Est nanq; calidius id, q̃ vt phlegmonis sit idoneum.

Castoreum esse calidius, quàm vt conveniat phlegmonis.

Partium singularum meatus esse reddendos fluxiles.

Soleo autẽ ipse singularũ particularũ meatus, qui iis ad excrementorũ emissionẽ sunt destinati, fluxiles reddere. Intestino, vẽtriculo, mesenterio, et iecinoris cõcauis, intestinũ rectũ. Renibus, vesicæ, iecinoris gibbis, venæ cauæ, arteriæ magnæ, & omnibus quæ in lumbis habent, eum qui vesicę inseruit. Pulmonibus & pectori, arteriã asperã, atq; fauces. Cerebro & eius involucris, eum qui per palatũ & nares descẽdit.

Fluxibilitas meatuũ quibus medicamentis paretur.

Mulsa quibus non sit conveniens.

Paratur fluxibilitas iis quidem quæ per sedem excerni debent, mulsa, & cibis iis qui ventrem liquant, & pharmacis quæ modicè prouitare possunt. Ad ventriculum verò, iecur & lienẽ, si quãdo phlegmone sint vexata, nec mulsa ipsa est vtilis: quoniã ilico in bilem transit, ac viscerũ phlegmonas auget. Excrementa autẽ, vt cum vrina excernãtur, divreticis promouebis: quemadmodũ quæ in pectore & pulmone hærẽt, iis quæ tussim excitant, evacuabis.

Balneum quando conducat.

Porro balneũ in remissione febris administratũ, corpore iam mediocriter transpirãte, nõ exiguũ cõmodum affert, omnia ex eo tum fuliginosa excrementa, tum humida educens.

Balneum quomodo administrandum.

Curatidum tamẽ est primò, vt citra horrorem administretur. Secũdò, vt nullum primæ notæ viscus sit imbecillũ. Tertiò deniq;, ne multitudo crudi humoris in primis venis cõtineatur. Horror siquidem & auget, & gignit febrẽ. Partes verò imbecillæ, per balneũ liquatos humores multò facilius alliciunt: & quòd succi liquati sint, & ꝙ viæ dilatatæ. At crudorũ humorũ copia in totũ corpus digerit.

Balnei vsus duplex.

Horũ si nihil obstet, ex balneis duo hæc ægro cõpendia accedẽt: & quòd redundantiæ humorũ vacuabitur aliquid, & quòd multũ transpirabit caloris febrilis. At verò cùm particula, quã obstructio, aut putredo, aut phlegmone obsedit, febris ipsius velvti focus sit: si ei propter calorẽ sua sponte trahẽn, alia quæpiã occasio extrinsecus, ex iis quæ potestate excalfaciũt, accesserit, necesse est affectũ intendi. Si quis aũt prius toto vacuato corpore, relaxãtibus curet, vbi scilicet maxima febris nõ adest, vtiq; prodesse aliquãdo potest. Quo tẽpore etiã lauare citra noxã licet. Cauendũ tamẽ à frigido solio iis est: quãdo & crudi & putrescentes succi, minus apti sic ad exalandum redduntur. Itaq; in progressu morbi, vbi & assumpta iam supervacua sunt, & tum cruda, tum putrescentia cõcocta, & cataplasmatis relaxantibus, & balneis sine periculo vtare.

Balneo aptissimũ tempus in febrib. intermittentib. m, quodnam sit.

Nutriendi tempus vnde sit cõiectandum.

Porrò aptissimũ in febribus quæ intermittũt & repetunt, tempus est, cùm exhalare febrilis calor iam cœperit. Statim siquidem corpus ad nutrimentum præparaut: huius quoq; opportuno tẽpore ex duplici cõiectato respectu, nẽpe summo pręcedẽtis accessionis vigore, & futurę principio. Ad hæc nanque spectantes, operam dabimus,

mus, vt q̃ longissimè ab vtroq; nutriamus. Verũ si febris ipsa sit cõtinens, cõstat eam breui finiendam. Si igitur vltra septimũ neutiq̃ progressura videt, prorsus cõtinendus à cibo æger est, si virtutem nõ defuturã coniicimus. Sin ad nonũ, aut vndecimũ, aut quartumdecimũ vsq; progressura videatur, aut etiam finienda septimo, cæterũ æger vires infirmiores habere, quàm vt in tantum tempus sufficiat, necessum erit nutrire, ac deligere id, quod minus sit noxium. Etenim vbi vel iecur, vel ventriculum phlegmone prehendit, perniciosissimũ est ante accessionem cibare. Vbi hæc abest, quibus infirma est virtus, vtilissimum. Porrò summũ vigorem febrilis accessionis expendes, an circa magnitudinẽ febrilis caloris sit siccus, squalénsq;, an citra siccitatẽ vrẽs. Priorem nanq; humectante victu q̃ primum madefacere oportet. In secundo, dum plurimum sese calor remittat, manere. In principij verò accessionis more æstimabis, an corporis extrema refrigeret, & magnam sanguinis reuocationẽ ad interna corporis faciat: an omnino corpus non premat. Quippe secundum hoc, ceu facilè mansuetum, contemnes. In priore distinguas oportet. Nam si absq; visceris phlegmone, aut succorum redvndantia motus ad interiora in accessionibus pollet, nihil offendes paulò antè cibans. Sin vel phlegmone, vel redvndantia subsit, cauenda est ante accessionem cibatio, ceu res maximè noxia.

Continens si febre detentus, quandiu absq; cibo seruari debeat.

Phlegmone affligẽte ventriculũ, hepar ve, perniciosissimũ esse ante accessionem cibare.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, lib. XII.

QVæ cum symptomatis consistunt febres, non sunt ad febrium genus vllũ, aut species, aut differẽtias distincta. Porrò grauiorũ symptomatũ, & quæ ratẽter febrientibus incidunt, primæ differentiæ sunt tres. Aut enim in læsione actionũ cõsistunt, aut in retentorum vacuatorúmve immodico excessu, aut in corporum ipsorũ affectu. Ex quibus duę quidem differentiæ priores, si cõsistent, ad se totã curationẽ eõ vertunt, affectúmq; deserere cogũt. Tertia verò, alterius quidem quẽ curare oportet, affectus est signum: nullam tamen seorsum curationẽ exigit, vtpote cum affectu, vnde nascitur, vnà cessans. Nullũ autẽ symptoma, quà symptoma est, nec curationis rationẽ indicat, nec primũ immutat: licet ex accidẽti interdũ id faciat, vbi scilicet causæ locũ sortitur. Porrò eorũ omniũ, vbi velvti causæ curationẽ immutant, vnũ caput est, ipsa læsio, siue virtutis sit, siue dispositionis. Lædunt autẽ vires, vigiliæ, dolor, atq; vacuatio immodica. Affectui verò eadem, nõ vnq; semper, cæterũ magna ex parte, nocẽt: ac potissimũ cùm fuerint immodica. Qua de causa, quandoque cogimur prius submouere symptoma, q̃ morbũ, mutato videlicet instituto. Ergo si labant vires, nõ tamẽ vehementer sint resolutę, sed adhuc resistunt, ad symptoma tantũ sumus attenti, atq; id q̃ primũ tollere maturamus. Sin iam resolutæ vehemẽter sint vires, non modò symptoma sedare, sed illas etiam firmare cõtendimus. Vbi verò virium roboris fiducia est, adeò nunq̃ cõtra symptoma pugnamus, vt (quod prorsus contrariũ est) per ea nonnunq̃ præsidia, quæ dolorẽ afferũt, morbos ipsos curemus: velvti profectò dysenteriæ ipsi, mordentibus maximè medicamẽtis tum potissimũ medemur, cùm vtiq; est grauissima. Est autẽ duplex medicis contra dolorẽ instandi ratio. Altera, qua deliciis cubantiũ subscribunt: altera, ex artis ratione. Quippe si licet ægrũ dolorib. obnitentẽ valentib. remediis vno die persanari, q toto curatione neglecta dolori tantũ intentus est, nõ ex artis ratione, sed in gratiã ægrotantis id facit. At si ex dolore vires soluuntur, atq; ex eo impendet periculũ, mitigari dolor, & roborari vires debebunt, quo & morbo resistere, & curationis spacio sufficere valeãt. Esto igitur terminus in ægrotantibus, quem nõ transibit is, qui ex arte generosè contra morbũ pugnat, vt tutò medeetur. Ei verò qui dolorẽ mitigat, vt vires custodiat. Porrò dolorẽ mitigãt, quę ex papaueris succo, vel alterci semine, vel radice mandragoræ, vel deniq; styrace cõstant. Cæterũ si fas sit, iis remediis quę morbum sanent, vtendo, quod optamus efficere, cauendum ab id genus soporiferis medicamentis est. Sin verò ex vigiliis & viribus resoluẽdis, æger ad mortis discrimẽ tendat, tum profectò ipsis tempestiuè vtare: nõ ignarus scilicet corporis habitum nonnihil ex eis lædendum, eligendam tamen potius læsionẽ ipsam, q̃ mortẽ. Hac nimirũ persuasione ipse quoq;, tametsi omniũ maximè ab vsu grauiter sopientium abhorrens (quòd rebellem valentémq; in corpore frigiditatẽ relinquãt) aliquando tamen ea & colicis exhibeo, & iis qui vel oculorũ, vel aurium, vel aliarũ partium vehemẽtissimo dolore cruciantur. Interim verò, & cùm æger ex tenui destillatione, vigiliis, & vehemẽti tussi vrgetur, pauxillum eiusmodi medicamenti offero: facilè noxã eius, si quis semel sit vsus, spacio emendatum iri ratus. Omnia tamen id genus magis salubria sunt, si post annũ à cõpositione sumant: velvti quod ad Philonẽ refertur, quod ad dolores *stupefaciendo sedandos, nullo minus est celebre. Id verò etiam si duorũ, triúmve aut quatuor annorũ sit, multò sanè fuerit præstãtius: sed neq; invtile tamẽ sequentibus annis, ad decimũ vsq;. Ergo sicvti cauẽdus est, quoad fieri potest, eiusmodi medicamentorum vsus: ita si necessitas vrgeat, nec admodũ recentia sunt offerenda: quòd frigida quæ in his sunt, prævalentes vires adhuc habeant: nec ita antiqua, vt spem nostrã frustrentur: sed tandiu dimittẽda sunt, quoad violentia refrigerantiũ, ab eorũ quæ calfaciunt vi mitigetur. Et taliũ quidem medicamentorũ vsus, eorũ qui adversus symptoma pugnãt, est proprius, potissimũ vbi ex frigida causa dolor est excitatus. Obsunt enim talia plurimũ ton affectui, curationiq; contumacẽ eum reddunt. At sanguinis missio, quæ scilicet vires nõ deiicit, symptoma spectãtis medici opus nõ est, sed eius qui totũ affectũ adimere studet. Ad eundẽ modũ & balneũ, & purgatio, & fomẽta calida, & vini potio. Quæ omnia, dum affectus sanant, vnà cum ipsis etiã dolores sedant. Eodem modo & nutrimentũ exhibitũ, vbi sicco & squalente morbo os ventriculi afficitur, dum affectum ipsum sanat, hominem prehẽdi syncope prohibet. Porrò qui ex copia cru-

Symptomatum grauiorum tres differentiæ.

Symptomata ex se nec curationis rationẽ indicãt, nec primũ immutant.

Vires à quibus lædantur.

Symptomata submouere, quãdo neglecto morbo cogamur.

Dysenteriam grauissimã curare maximè mordẽtibus medicamentis.

Doloris expugnãdi ratio duplex.

Medendum tutò esse.

Vires esse seruãdas.

Dolorem quæ mitigent.

Soporifera, si fieri possit, vitanda.

Soporiferis quãdo vtendum.

Stupefacientibus medicamẽtis Galenus vtebatur interdũ in doloribus acerbissimis, & in tenuibus destillationibus.

Stupefacientia medicamẽta tutiora esse, si post annum à compositione sumãtur.

Philonium stupefaciens.

Stupefacientia medicamenta, cur nec recẽtia nimis, nec vetera impensè exhibenda sint.

Vacuatio per frictionem solã, quib. debeat administrari, & quomodo.

dorum humorũ, vnà cum oris ventriculi offensione febricitãt, ñ neq; missionẽ sanguinis, neq; purgationẽ tolerãt, cùm tamen vacuationẽ desiderent. Quare eis vacuatio per frictionẽ solã administratur. Ergo linteis mediocriter asperis statim in ipsis auspiciis morbi fricandi sunt, à cruribus supernè deorsum. Debet enim radi ab his cutis, cùm simul & calfieri per eam, & digeri corpus postulet. Dein tota brachia, simili modo ab humeris supernè deorsum. Vbi verò artus omnes abvndè calere iam videbũtur, & metꝰ fuerit ne qs ex multitudine frictionis, contusa iam carne, superveniat lasstudinis sensus, oleo relaxãte vtẽris: qđ genus est Sabinũ.

Oleum Sabinũ. Oleũ Hispanũ.

Ab astringente verò abstinebis, cuiusmodi Hispanũ existit. Hyems verò si fuerit, nihilo deterius fit, si ad digerentium aliquod transieris, quale Sicyoniũ est, aut etiam chamæmelinũ.

Oleũ Sicyoniũ. Oleum chamæmelinum.

Vbi igitur oleo membra ipsa abvndè fricueris, oleum est detergendum, atq; ad spinam dorsi transeundũ: quam totã pariter fricare, primũ quidẽ sicca frictione, pòst oleo, expedit. Ab hac rursus ad crura te conteres, & ab his ad brachia, denuóq; dein ad spinã: sic totũ diem agens, in domo & lucida, & tẽperata. Sanè mulsa, in qua coctũ hyssopum fuerit, his est aptissima: qua sola primis tribus diebus vtẽtur. Ipse verò eo tantũ tempore dictã intermittes frictionẽ, quo somnus hominẽ occupauerit. Ad quẽ etiã alliciendũ, & frictio vberior facit.

Frictio vberior allicit somnũ.

Cæterũ somnus vberior his minimè est salutaris: cùm nec crudos succos digeri sinat, & viscera reddat grauiora.

Somnus diutur nus crudos succos digeri prohibet; & viscera reddit grauiora.

Sed si quis alius affectus est, qui somnũ & vigilias modicas postulet, hic profectò in his est. Quippe somnus cõcoquit, vigiliæ digerunt.

Somnus concoquit. Vigiliæ digerũt.

Quorum vtroq; est opus iis qui ex multitudine crudorũ succorũ ęgrotãt. Ac si pulsus his paruus admodũ infirmúsq; sit, aut etiã supra hæc vehementer inæqualis, extremũ periculũ indicat: nec quicq̃, præter iam dicta, moliendũ est. Sin verò mediocriter sit robustus, nihilq; intercisus videatur, si sua quidẽ spõte aluus cõmodè nõ deiiciat, soluenda est, mulsa iniecta.

Mulsæ exhibitio.

Quòd si maior iusto superfluorũ impetus ad aluũ citetur, principiò q̃dem percoquere mulsam amplius oportet. Ea nanq; sicvt minus aluum subducit, ita magis nutrit. Post hæc, si supervacua largius descendant, ne sic quidem sistenda: sed exhibẽdus pro aqua mulsa ptisanæ cremor est. Si verò fluere pergãt, alicæ sorbitione ægrũ nutries. Si pulsus interim ad imbecillitatẽ, vel inæqualitatẽ, vel paruitatẽ mutẽtur, panẽ imbutũ diluto vino porrigere cõvenit: vtiq; si nec ventriculus, nec iecur laborent phlegmone: quandò si hæc infestentur, corpore crudis succis referto, salus deplorata est, pulsib. sic immutatis. Minimè antẽ vtendũ cataplasmatis aut perfusionibus est, priusq̃ supervacua magna ex parte partim vacuata sint, partim concocta.

Cataplasmatis vtendũ non esse priusquàm supervacua partim sint vacuata, partim concocta.

Interim q; sola mulsa, in qua coctum hyssopum sit, vsq; ad septimum diem vtantur. Siquidem longissimã sic affecti cibi abstinentiam ferunt, corpore scilicet ex crudis ipsis, quos continet, succis cõcoquendis alto.

Inediã longissimã ferunt, quibus corpus crudis succis redundat.

Verùm si aluus impensè fluat, vel æger mulsam fastidiat, ad ptisanæ cremorem est transeundum. Sin hunc quoq; aversetur, alica ad eundem quo ptisana modũ ei pręparabitur. Neq;.n. eis qui sic sint affecti, acetũ incõmodum est. Imò sicvbi crudos affatim succos esse animaduerteris, oxymeli assiduè pro mulsa dabis: si quidem æstas sit, & æger frigidæ assuetus, frigidum: siu hyems aũt, omnibus calidum.

Oxymeli congruere illis qui crudis succis redundant.

Maximè verò pulsus paruus, tardus & rarus, frigidos subesse succos ostẽdit.

Frigidos subesse succos quos pulsus indicet.

Sanè propositis adversissima sunt tum balneũ, tum aër ambiens, quoties vel nimiũ calidus est vel frigidus. Itaq; vt lauandi hi nõ sunt, sic & reclinãdi in domo sunt: æstate quidem, quę frigeat: hyeme, quę caleat. Læduntur nanq; nõ parũ ab vtroq; excessu. Atq; hæc quidẽ agenda sunt tibi, vbi à primo die curationẽ susceperis. Si aũt ad eos quos iam premit syncope accitus fueris, si ea quæ retuli loca phlegmone vacẽt, panẽ exhibebis nõ multũ, eumq; ex vino aliquo, quod celerẽ in corpus digestionẽ adiuuet: statimq; ad frictiones venies, quas vt diximus administrabis.

Syncopes à cruditate curatio.

Ac si quidẽ cœli status sit vehemẽter calidus, cum frigida vinum dabis: cum calida aũt mediocriter, si tẽperatus. Quæ tamẽ secundò & tertiò dabitur pono, omnino calidam exhibendã curabis, vt quæ succorum crudorũ concoctionẽ adiuuet. At quib. ex flaua bili, quę os vẽtriculi infestet, syncope incidit, iis frigida exhibenda potio est. Vinũ tamen quod & calidum natura sit, et deductionẽ in corpus promoueat, omnib. quos syncope male habet, offerre cõvenit.

Syncope laborantibus omnibus quale vinũ sit exhibendũ.

Constat aũt ex vinis ea deligenda esse, quæ & flauo colore sint, & substantia tenui, & ætate vetera. Talia nimirum & boni odoris cõtinuò fuerint. Qui netiã si paululũ vbl mista sunt, gustes, sentiès calorẽ per totũ corpus transmitti. Cæterũ amara præ vetustate vina ne sunto, præsertim quæ iis exhibebis, quibus stomachus flaua bile vrgetur. Cõmodissima igitur his vina sunt, quæ cùm naturaliter sint austera, sensilem iam astringendi vim, propter vetustatẽ nõ amplius exhibent: calorẽ tamẽ admodũ evidentẽ habent. Huius igitur generis vinorũ optima sunt, Surrentinũ, Signinũ, Sabinum, Tiburtinum, & Marsum, omnia quidẽ Italica, astringentiáq;.

Vinorum genera varia.

Quibus tamen ex crudis humorib. syncopes periculum imminet, sanè Falernũ tauid iam memoratis pręstat, quanto tũ melioris est succi, tum etiã calidius: vtpote q̃d & velocius illis digeretur per corpus, & crudis succis cõcoquẽdis auxilio erit. In summa verò, quibus ex abundantia crudorũ humorũ syncope incidit, iis crassa vina, ceu noxia: aquosa, ceu parũ efficacia, fugiẽda sunt. Deligenda aũt eorũ sunt media, quæq; flaua exstãt & calida. Neq; enim invenias ex albo vinorũ genere calidũ vllum: quãdo etiã austera, & mediocriter alba, cùm inveterauerint, quodã modo fuluiora reddũtur.

Vinum album quod calidũ sit, reperiri nullũ.

Quotquot aũt in ipsis calidissima sunt, omnia profectò sunt flaua. Reliquorũ vini generũ, austera quæ mediocriter alba, crassáq; sunt, certè nullũ ad digestionẽ in corpus est idoneum. Si tamẽ abvndè inveterarint, nec aliorũ copia sit, vti illis licebit, quòd stomachum roborent. Cæterũ vina quæ calfaciunt immodicè, iis offerenda nõ sunt, quib. caput est imbecillũ, facileq; ab id genus vinis repletur.

Vina impensè calida iis offerẽda nõ esse, quibus caput est imbecillum.

Porrò vina quæ odora fuluáq; sunt, quantũ ex ipsorum est natura, oĩa caput grauãt. Eóq; tũ Falernum,

Vina austera ventriculum roborant, caputq; minime tentant: syncope tamen prehensis nõ cõferunt.

lernum, tum Tmolites, tum Lesbiũ, infirmo capiti noxia sunt. At vina austera ventriculum roborant, caputq; inter omnia vina minime tentant: digestionẽ tamen in corpus nõ promouẽt: quo magis fugienda tibi in syncope prehensis sunt, nõ secus quàm aqua. In penuria verò vini quod accõmodũ vtrique syncope sit, ei inquã quę ex multitudine crudi succi oritur, & ei quæ ex bile incidit, coactus vti vino, vteris aquosis, magisq; si antiqua fuerint. Talia nanq;, tametsi nõ valenter excalfaciant, facilè tamẽ deducũtur in corpus: quo nomine vrinas præter cætera omnia promouent. A quibus secundum locũ obtinent, quæcũq; fuluorũ maximè sunt tenuia: quæ etiam ad syncopas præcipue sunt deligenda. Est

Syncope est præceps virium lapsus.

Essentia viriũ in quibus consistat.

autẽ syncope, præceps virium lapsus. Cùm autẽ essentia viriũ, quibus regitur corpus, tum in spiritu, tum in solidorũ corporũ temperamẽto consistat, hæc nobis, & vbi integra sunt, seruari: & vbi corrupta sunt, ad integrũ reuocari omninò debent. At verò substantia spiritus, ipsaq; solida corpora, sic nobis sunt custodienda in morbis, vt tum qualitate, tum quantitate, quoad fieri licet, se naturaliter habeãt. Curandum itaq; est, vt quę substantię porro ab eis deduit, hanc per appositionem sarciamus: quod in ipsis verò alterascit, in debitam temperiem per cõtrariam alterationẽ restituamus. Si igitur tum vacuatio, tũ alteratio sensim paulatimq; fiant, etiã correctio vtriusq; sensim administrabitur: quod munus ad artem sanitatis tuendæ pertinet. Sin cõfertim & semel, ac magna aliquando vacuatio, vel etiã adiectio incidat, sic sanè & efficietur morbus, & medendi methodum ad eorũ sanationẽ desiderabimus. Porrò animalis spiritus, à cerebro, veluti à fonte, nascitur. Qui partim ex inspirãdo, partim ex eo quod reticularis plexus suppeditat, irrigatur alitúrq;. At vitalis spiritus continetur in corde, & arteriis: nutritúrq; tum ex aëre inspirato, tum ex sanguine halituoso. Quòd si naturalis quoq; aliquis spiritus sit, vtiq; cõtinebitur in iecinore & venis. Viriũ igitur lapsus, qui quidem solidorũ corporũ substantię resolutæ succedit, in longissimis morbis subinde incidit, animante ex frequenti strophia extenuato: præterea in colliquantibus febribus. Qui verò ex substantiæ temperie mutata prouenit, is, vel vbi immodicè ipsa fuerint calfacta, frigefacta, madefacta, vel exiccata, vel horũ aliquib. copulatis affecta, prouenit. At alteratio spiritus, tum ex vitiosis oritur succis, tum ex ambientis aëria malitia: præterea venenatis facultatibus, aut animaliũ quę virus eiectant, venenis. Ipsius verò essentię spiritus corruptio (quæ tum ob animi affectus, cuiusmodi sunt, timor subitus vehemẽsq;, necnõ mœror, ira, curæ, atq; summa voluptas, tum ob ingentem dolorẽ: præterea ob plures motiones vigiliásq;, obiq; immodicam ipsius tenuitatem, & continentiũ cum vasorum raritudinem, atqueadeo ante hæc omnia, ob respiratũ prohibitum, & nutrimẽti defectũ incidit) diligentius corrigi postulat. Sciendum autẽ est, in omnibus perturbationibus, ipsam per seipsam moueri animam: quæ nimirũ in aliis actiuis functionib. mouet etiã & ipsa corpus. Ob idq; resolui eius

Spiritus animalis à cerebro nascitur.

Spiritus vitalis in corde et arteriis consistit.

Spiritus naturalis si quis sit, in iecore cõtinebitur.

Lapsus virium quibus succedere soleat.

Spiritus à quibus alterari soleat.

Spiritũ quæ corrumpant.

Animã per seipsam moueri in perturbationibus.

robur, vtroq; motuũ suorũ genere, si modum excedant. Ergo nec rarefaciendũ immodicè ægrotãtis est corpus, si spiritũ retineri in ipso studes: sed nec quæ in eo sunt, per comesta & bibita valenter extenuanda. Est etiã ad viriũ robur tuendum, ciborũ atq; potionũ habenda ratio, vt sint tum quantitate modici, tum qualitate exquisiti. Aër præterea quẽ inspiramus, debet esse vt optimè temperatus, sic ab omni corruptela & inquinamento alienissimus. Curandũ similiter est, vt ipsa corpora solida, in quibus vel maximè consistere virium substãtia videtur, sint sano temperamento. Quippe ad conseruandum virtutis robur, & syncopalem accessionem prohibendam, singulare præsidium est temperamẽti custodia: ante omnia quidem, trium principiorũ: mox verò reliquarũ partium, quæcunq; in consortium affectus, principia secũ ex facili trahunt. Cuiusmodi est os vẽtriculi, quod propter exquisitum sensum, accersit syncopas. At verò si humores crudi vires sua copia premant, ac propter multitudinẽ simul & crassitudinẽ exiguos animalis meatus obstruãt, is affectus multis nominibus exitialis est, ac syncopæ opportunos reddit. Quippe succi crudi nutrire prius quàm sint concocti, nequeunt. Quòd si nec obstruant, nec onerent, syncopen tamen cerrè nõ inferunt, sed deliquia animi. Siquidẽ resoluuntur ægrotãtes huiusmodi, nisi frequentius nutriãtur. Sunt aũt nutriendi hi extenuantibus calfacientibúsq;: idq; nõ copiosè, nec semel. Medicamenta similiter sint extenuantia calfaciẽtiáq;, sed moderatè. His & aquosum vinum idoneũ ab initio est, nisi tamẽ vehementer febricitent. Etenim qui laborant ex huiuscemodi succis, hos quotidie accessiones exercent, præcipuéq; ad vesperã, noctúq;. Qui verò ex tenuissimis succis vrgent syncope, diversa à iam dictis ratione curãdi sunt. Illos nanq; paulatim et assiduè vacuamus. At qui sic se habẽt, hos paulatim & assiduè nutriemus. Quòd si viribus imbecillis, aliquod his viscus phlegmone obsessum sit, eorũ salus est deplorata: quando nec ipsos licet assiduè nutrire, sed tantũ in remissioni bus: & seruari nõ possunt, si nõ nutriãtur. Nõ solũ aũt extenuatis ad eum modũ spiritu & sanguine solent sæpe vires resolui, sed etiã facultate expultrice per vniuersam corporis molẽ immoderatius concitata: id quod accidere maximè solet, ob retentricis imbecillitatem. Ergo nutrire, quicquid horum inciderit, est necesse: sicvti etiã corporis summa densare, non secus q̃ priorũ rarefacere. Frigidũ itaq; iis aërem astringentemq; comparabimus. Vngendi præterea sunt astrictoriis vnguentis. Tum cibi iis dandi, qui nõ admodum promptè diffluant: cuiusmodi sunt, panis, sorbitio ex alica, fructus austeri, & qui nõ facilè corrumpantur, ouorũ vitelli (quandoquidem album ægrè concoquitur) gallinaceorũ, qui lacte alti sint, testiculi, ac deniq; suillum cerebrum diligenter assum, vel in albo iure legitimè elixũ, porro & anetho iniectis. In summa, omni ratione agendum, vt & succorum materiam crassiorem reddas, & cutim denses, & exhalationẽ inhibeas. Vinum verò ipsis aquosum, necessarium inter initia est, sumptum post cibos. Quòd si ex

Virium roboris custodiẽdo quæ requirantur.

Syncopes ab ore ventriculi orta, curatio.

Vires resolui etiam ob excretricem vim immodicè concitatam.

Vires imbecilliores reddit ob excretricis motus immoderatos, quemodo reficienda.

Albumen ouorum ægrè concoqui.

ſententia nobis omnia reſponderint, etiam carne iis aliquid nutrimenti poſt alia dabimus, potiſsimũ poſt quartũ diem, ſuccis qui febrem excitauerunt, iam ad concoctionem venientibus. In omnibus autẽ eiuſmodi curationibus, ſi iã adſit ſyncope, omnis ſolicitudo medentis ad ſymptoma vertetur. Sin expectetur, vtriuſq; curam habebit, & vt ſymptoma non incidat, & vt paulatim diſcutiatur morbus: quẽ celerius diſcuteremus, ſi nullus ſymptomatis ſubeſſet metus. Quippe qui multitudine crudi ſucci grauatẽ, hũc ſi modò iuſtam ſemel vacuationem ferre poſſet, nec metus aliquis ſyncopes impenderet, ſemel, arbitror, vacuatũ explicaremus à morbo. Eum verò cuius ſpiritus & ſucci facilè exhalant, ſi ante acceſsionẽ cibare nõ cogeremur, longiorem illi morbum certè non redderemus. Sunt & aliæ quinq; occaſiones quibus ſuccedunt ſyncopæ: nempe dolor vehemens, vigiliæ, immodica ventris inanitio, motus in delirantibus, ac denique principiorum intemperantia, vel nuda, vel cum humorum affluxu. Si igitur cauſam ipſam vnde excitatur dolor, adimere poſsis, ita vtiq; contra ſymptoma non pugnaueris, ſed curaueris ægritudinem. At ſi qua occaſione prohibitus, affectui ſubmouendo intentum eſſe non licet, vehementiam mitigabis doloris. Dolent porrò tantùm particulæ ſenſibiles, idq; vel ob continuitatis divortiũ, vel ob aliquam alterationẽ, nõ ſenſim, ſed confertim & violenter factam. Quippe videntur corpora, nõ ſolùm cùm in non naturalem habitum confertim aguntur, triſtem mutationẽ ſentire, ſed etiam in ipſo ad naturalem ſtatum ſuum reditu, niſi is ſenſim fiat, torqueri. Ac ex alterantibus quidem dolore afficiunt, omnia vehementer calfacientia, atq; refrigerãtia. Ipſam autem ſolutionẽ continui, neceſſe eſt vel ruptionem, vel cõtuſionem, vel eroſionem exiſtere. At ruptio ex diſtentione quadam, contuſio ex grauante aliquo, eroſio ex mordente provenit qualitate. Ergo cùm nihil extrinſecus ſit, quod vel diſtendat, vel grauet, vel erodat, ſed ex ſeipſo horum aliquod corpus ſentiat, neminem latère poteſt, diſtentionem ab aliqua intrinſecus ſubſtantia, quæ multitudine ſua corpus ſe continens diſtendat, aut immodica ſiccitate, provenire: contuſionem, ex eo quòd aliquod corpus occurſarit extrinſecus, quod vel durum, vel magnũ, vel graue, vel ſimul ambo extitit: eroſionẽ verò, ex ſucco aliquo, cui mordens natura inſit. Qui quidem ſi ſit in tunicis inteſtinorũ imbibitus, commodiſsimè hiera picra expurgatur. Quòd ſi aliquam exulcerationẽ pepererit, nutriendus certè æger eſt calente alica, ſed iniectis màli punici granis. Potus autẽ illi offerẽdus eſt, màli punici cremor. Porrò ſi ſanguinis abundantia ſit q̃d diſtendit, protinus ſanguis mittẽdus eſt, modò vires ægri non ſint infirmæ. Sed ſi is vel ſanguinis miſsionẽ timeat, vel viribus ſit imbecillis, tum revellẽdus in diuerſum eſt ſanguis, tum per propinqua deriuandus. Quòd ſi his peractis dolor etiã perſtat, patet profectò in ægrotante particula impactũ eſſe quod cõtriſtat. Patet verò nõ minus, & quòd curatio ipſa per digerentia medicamẽta molienda ſit. Similiter etiã curanẽ dolores

Syncope quibus ſuccedat cauſis.

Doloris cauſa.

Solutio cõtinui quotuplex ſit. Ruptio. Contuſio. Eroſio.

Diſtentio ſpontanea vnde accidat. Contuſionis cauſa. Eroſio vnde fiat.

Hiera picra expurgat humores acres tunicis inteſtinorũ imbibitos.

Dyſenteria qualis victus conveniat.

Diſtentionis à ſanguinis copia curatio.

Revulſionẽ eſſe in cõtrarium moliendam.

Deriuatio fit per propinqua.

à flatulento ſpiritu orti: magis tamẽ q̃ extenuantia remedia deſiderant. Si moles aliqua grauando, contundendóve dolorẽ excitet, moli ipſi eſt medendum. Sin mordens humor, adverſiſsima huic ſunt, quæ extenuant & calfaciunt. Poſtulat nanq; huius generis affectus, vt ea quæ cõtriſtãt vacuẽtur, aut alterenẽ, aut medicamẽtis torporẽ inferẽtibus retundantur. Ea quippe minus hos affectus lædũt, q̃ alios, qui à craſsis glutinoſisq; humoribus ꝓficiſcuntur. Huiuſmodi tamen ſuccos, dolor vehemens nõ comitatur, niſi aliquis eis halituoſus ſpiritus copuletur, qui ex iis corporibus quibus cõtinetur, erũpere prorſus non poſsit. Nam ſic, grauiſsimi ſolent excitari dolores. Etenim cùm tunicæ inteſtinorum ſint duplices, ſi in medio ipſarum ſpacio frigidus ac viſcidus humor collectus ſit, à calore liquatus in flatulentũ mutatur ſpiritum: qui craſſus frigidúſq; cùm ſit, acerbiſsimos dolores inducit. Ac ad tẽpus quidẽ, poſt bibitũ medicamen ſtupefaciens, prorſus indolentes reddũtur ægri, cæterùm affectus iis variis modis fit maior. Nam & inteſtinorũ tunicæ medicamentorũ frigiditate denſiores, minúſq; flatui tranſmittẽdo habiles redduntur: & humor ipſe tum craſsior, tum ad motum ineptior evadit. Quare id genus dolores omnes, per ea quæ incidant & concoquant, præterea flatus diſcutiant, deſiccéntque citra valentem calfactionem, curandi ſunt. A nullo autem in eiuſmodi ſuccis tam eſt metuendum, quàm à calore qui & eos liquet, & in flatum vertat, ſed nõ valeat diſcutere. Porrò agreſtis quidam, allio comeſto, vinóq; ad veſperã meraciori bibito, à dolore colico fuit liberatus: neq; id iniuria: allium ſiquidem flatum diſcutit, ac minimè ſitim infert. Quamobrem ipſe allium theriacem agreſtium appello: éſtq; cõmodiſsimum iis omnibus, qui regionem frigidam incolunt. Quos igitur ex ſupradicta cauſa vehemens inteſtinorum dolor citra febrem exercet, iis & allium eſſe licet, & theriacem bibere. At ſi cum febri vnà talis dolor aliquando incidat, principiò quidem, ſi id ferunt, fomentum ſiccum ex milio adhibendum eſt. Si ab hoc non quieſcant, ſemen aliquod, quod flatum diſsipet, in oleo quod tenuium ſit partium, coquere, mox per linteũ, quò purum ſit, oleum colare, dein anſeris, aut gallinaceum ſeuum, nec ſalſum, nec admodum vetus, in ipſo oleo liquare, & per ſedem infundere oportet. At ſi neq; ex hoc remittãtur dolores, ſecundò rurſus iniiciendum eſt idem, adiecta etiamnum caſtorei & papaueris ſucci, vtriuſq; fabæ non amplius magnitudine. Olei verò hemina modus eſto. Excipitur & lanula ex hoc medicamento aliquid: quæ appenſa forti filo, quam penitiſsimè in rectum inteſtinũ inſeri debet, quò vtiq; & cùm libet, id facilè recipiatur, & evidentẽ vtilitatẽ cõferat. Similiter & oculorũ, & aurium dolores, qui ab iiſdẽ cauſis in febri excitãtur, ſedare conveniet fomẽto ex milio. Sed infundimus etiam auribus medicamentũ id q̃d ex caſtoreo & papaueris ſucco conficit, ſapa liquatũ. Quod ſanè auri inſtillatũ, oculorũ etiam ac dentiũ dolores lenit. Iam verò ſi cataplaſma imponi aliquãdo res ipſa ſuadeat, papaueris capitibus in aqua coctis, ac fœnigræci,

vel

Doloris à flatulento ſpiritu orti curatio.

Doloris à mordente humore orti, curatio.

Inteſtinorum tunicas eſſe duplices.

Stupefacientia medicamenta, obtundunt quidem dolorẽ, affectum tamẽ maiorem reddunt.

Dolores inteſtinorum à craſsis ſuccis producti qua ſint ratione curandi.

Allium auxiliatur dolori colico.

Alliũ flatum diſcutit.

Allium dicitur theriace ruſticorum.

Theriace quib. vtilis.

Colici doloris cum ſit annexa febris, curatio.

Peſſarii conficiendi modus, ad leniẽdos dolores colicos.

Dolores oculorum & aurium qua ratione leniendi.

Auribus inſtillatum medicamẽ ex caſtoreo ſucco papaueris et ſapa cõſtans, oculorũ atq; dentium dolores lenit.

Dolori mitigãdo cataplaſma optimum.

Opium recipientia collyria, vehementissimos oculorũ dolores laxãt, tametsi imbecilliores ex frigiditate ipsas relinquant particulas.

vel hordei, vel lini seminis farina aquæ immissa, cataplasma conficies. Porrò collyria ex opio cõfecta, vehemẽtissimos oculorũ dolores laxant: vtendúmq; his est, cùm maxima necessitas vrget. Nam tametsi imbecilliores ex frigiditate in reliquam vitam ipsas reddant particulas, occurrunt tamen præsenti discrimini: ac postea frigiditatem ab opio relictã, licet nobis corrigere, tum oleis calidis, tum etiam collyriis. Nempe auribus oleum id quod solum castoreum recipit, instillamus: oculis verò, ex cinnamomo collyriũ. Qui à solo spiritu flatuoso cruciantur, ilicò cucurbitula admota, tum à dolore liberi, tum omnino sani redduntur, in quacunq; corporis parte dolor sit excitatus. Quibus verò non spiritus modò flatuosus, sed etiam humor quispiam, vnde is oritur, ventris dolorẽ excitat, iis ilicò ad tempus dolor sedatur: redit tamen vel in sequenti nocte, vel postridie, vel etiam tertio die similis dolor. Quare in his primũ doloris accessio est curanda, admota scilicet cucurbitula. Postea vacuandus humor, infuso per sedem aliquo medicamento calfaciente simul & attenuãte. Ego verò oleo quopiã tenuis substantiæ vti assueui, rutam in eo præcoquens. Quo iniecto, nõnulli ægri paulò pòst excernunt humorẽ vitreũ: atq; ex hoc protinus simul & à dolore, & ab affectu liberantur. Si dolor ex tenui acriq; excitetur humore, qui cõvulsiones vehementes etiam inducere solet: si quidem in ventriculo talis humor consistat, vomitu expellendus est, aqua tepida propinata: sin autẽ in intestinis, iniicere per sedẽ oportet aliquod medicamen, quod blandè eluere, detergeréq; eiusmodi humorẽ possit. Cõmodissimus itaq; ad id fuerit cremor ptisanæ. Cibi verò exhibendi his sunt, qui & boni sint succi, nec facilè corrumpãtur. Qui ob siccitatem vehementem distenduntur, & discrutiantur, si curari ij debeant, humectationẽ desiderant. Cæterùm si affectus is, sit febris occasione cõtractus, percuratu est difficilis, vel potius curationem non recipit. Quippe convulsiones quæ ex plenitudine neruosarum partium, vel ex humore mordente, vel denique ex ingenti frigore oriuntur, curari possunt. Quæ verò ex neruosarũ particularum ariditate proveniunt, nullus certè iis ad sanitatem est locus.

Cucurbitula admota, dolorẽ à flatu excitatum soluit.

Rutaceum oleũ conuenire iis quorum dolor colicus à frigido sit ortus, describitur.

Doloris à tenui humore excitati curatio.

Conuulsiones à plenitudine quidem ortæ, curari possunt: à neruosarum autem partiũ ariditate, minimè curationem admittunt.

GALENI PERGAMENI
de methodo medendi, lib. XIII.

IN hoc tertiodecimo cõmentario acturi de tumoribus præter naturam, primò quidem tractemus de phlegmone, quòd hæc & frequentius incidat, & febres inferat, grauissimáq; inducat symptomata. Gignitur autem omnis phlegmone ob confluxum sanguinis, copiosioris scilicet, quàm pars postulet: quo tumore obsessa particula, auctior, quàm pro naturali habitu, calidior & rubicundior, redditur: tenditúrque, ac tangenti renititur, cum dolore ac pulsatione sensibili. De phlegmones tamen generatione, varij vario modo opinantur, licet ipsa curandi ratio omnibus cõmunis existat: nempe vacuatio sanguinis, in particula inflammata contenti. Cæterùm phlegmones quæ etiamnũ gignitur, est duplex curationis scopus: quippe quod ex ea generatum iam est, id profligare oportet, præsidio illius medicinæ partis, quæ morbos curat: quod verò superest generandũ, inhibendum est prorsus, beneficio alterius, quam præcautricem vocamus. Porrò sanguis copiosior influit, alia quapiam, aliisve particulis aliquando eum mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit, recipiente: aliquãdo particula quæ affligitur, ipsum ad se trahente. Sanè quæ mittunt partes, aliàs vt copia supervacuũ, vel qualitate molestum: aliàs vtroq; nomine succum propellunt. Quæ attrahunt, ea morboso calore trahunt. In doloribus, incipit quidem causa ab eo quod affligitur: sed quicquid est phlegmones, id superpositæ partes efficiunt. At verò tumorũ omniũ, qui præter naturam sunt, varietas, ex eius quod influit, natura nascitur. Vbi enim flatulenta materia vberior accessit, flatuosi magis tumores fiunt. Phlegmonæ magis similes, vbi sanguis: sicvti erysipelati, vbi flaua bilis: & œdemati, vbi pituita. Similiter scirrhosi, vbi vel crassus, vel vehementer lentus humor parti fuerit infixus. Cæterùm crassus humor quodammodo iam melancholicus est. Lentus autem, ex glutinosis provenit cibis. Vbi igitur particula aliqua, phlegmone vrgeri cœperit, videndum est, an propter calorem aliquem, qui in illa præter naturam sit ortus, an propter dolorem vel ipsius, vel propinquæ alicuius partis, hanc ipsam cõtraxerit, quò scilicet adempta causa, phlegmone non amplius increscat. Dein proximè expendendum est, nunquid vicina aliqua pars sanguinẽ largius ad particulam phlegmone obsessam transmittat. Postea verò, num totũ corpus plenitudine succorũ laboret. Siquidem supervacanea, quę expelluntur à valentioribus, ea semper in imbecilliores procumbunt. Vnde accidit, vt glandulosa corpora, imbecillima omnium cùm sint, facilè fluxiones ipsas recipiãt, tumoribúsq; præter naturam (quos bubones appellant) celerrimè corripiantur, cùm aliàs, tum vel maximè, vbi propter magnã arteriam aut venam, fuerit vlcus aliquod ortum. Quòd si scirrhosior earum partium phlegmone aliquando fuerit, hæc & curationi renititur, & struma vocatur. Ergo si vel totum corpus plethoricũ sit, vel prauo succo redvndet, difficilis bubonum curatio redditur. Sin sanum planè sit, facilis. Quippe excalfacere & humectare modicè totum membrum, quò dolor mitigetur, oportet, lana quidem imbuta calente oleo, id circundantes: ipsi autem vlceri tetrapharmacum liquatum oleo rosaceo, calidum, aut etiam Macedonicum pharmacum (quod solo thure tetrapharmaco præstat) ex linicinio imponentes: atq; insuper calidum cataplasma ex farina vel hordeacea, vel triticea, vel ambabus, aqua & pauxillo olei cõfusis constans, extrinsecus applicantes. Non secus verò ipsi adeni, qui phlegmone vrgeri cœpit, prima quidem die imponi debet lana oleo calente madẽs, sed citra salem. Cuius postea nõnihil indemus, vbi & tumor per totũ membrũ remissus fuerit, & vlceris dolor sedatus. At si vel plethoricum corpus sit, vel vitioso succo redvndet, curatio per ea quæ sic calẽt, fluxionẽ ad mẽbrũ citat;

Phlegmones generatio.

Phlegmones generalis curatio.

Tumorum præter naturã varietas, pro differentia fluentiũ humorum nascitur.

Phlegmonẽ curaturo quæ sint consideranda.

Supervacanea expelli semper à fortiorib. ad imbecilliores particulas.

Glandulæ cur sint maximè obnoxiæ fluxionibus.

Struma quid.

Bubonis curatio.

cogimúrq; aliás sanguinẽ mittere, idq; aut vena incisa, aut membris iis, quæ læsa nõ sunt, scarificatis.

Manu laborante scarificanda esse crura.

Crure altero affecto, reliquum scarificandum esse.

Manu etenim laborante, scarificabis crura. Altero crure malè habẽte, reliquũ. Has nanq; vacuationes indicat ipsa copia: sicvti etiam succorum vitium, redvndantis succi purgationẽ.

Phymata.

Phlegmone affectas particulas quando scarificare cogamur.

Sed quæ etiam græcè dicuntur phymata, glandulis, sicvbi fluxio in eas procubuit, citra vlceris occasionem accidunt. Vbi ergo distentæ vehementer glãdulæ sunt, aut alia quævis particula, quã premit phlegmone, cogimur, toto corpore prius vacuato, ipsam scarificare.

Vacuare quando soleamus corpus, etiam si mediocritatem succorũ contineat.

Fluxionis causa sunt dolor et membri calor.

Sanè vacuamus totũ corpus, etiam cùm mediocritatem succorũ continet, si morbi magnitudo id suadeat. Siquidem dolor, & membri inflammati calor, etiam si purum ab excrementis sit totum corpus, fluxionis causæ fiunt. Tunc tamen parcius vacuare expedit: idq; habita ratione ætatis, naturæ, anni temporis, regionis, ac denique consuetudinis ipsius ægrotantis.

Phlegmone quando sit digerenda.

At vbi iam phlegmones ipse velvti feruor subsedit, mitigatoriis emplastris dimissis, ad ea quæ digerunt, paulatim est transeundum. Ac primũ cum mitigatoriis ipsis paulùm mellis miscendum. Mox triticea farina in totum est auferenda, contentis hordeacea cum melle vberiore. Deinde ad aliquod eiusmodi digerentium medicamentorũ veniendum, quæ vel humida consistentia sint, vel cerati specie.

Phlegmones curatione advorsari dura medicamenta.

A' duris autem est abstinendum: nam & phlegmonarum reliquias contrahunt, & rursus phlegmonem in ægra particula excitãt.

Phlegmonem suppurantẽ nõ esse incidendã protinus, sed digerendã medicamentis ad id valentibus.

Quòd si pus aliquod notabile in suppurante particula sit contentũ, non expedit incidere protinus, sed digestionem moliri medicamentis ad id valentibus. Cùm autem quod ex phlegmone ipsa relinquitur, scirrhosum effectum videtur, fidenter iam valentibus medicamentis vtẽris. Si quãdo ergo ægram partem medicamenti acrimonia irritatam videris, mitigabis eam interea fomento, quod per spongiam administrabis. Id autem aliquãdo ex aqua dulci esto: aliquando etiam sal habente, vbi scilicet scirrhosiores sunt phlegmonæ.

Abscessus quando secandus sit, & qua in parte.

Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea videantur tibi totum digerere posse, quod sic abscessit secare, eo potissimũ loco oportet, quo est editissimum: obseruata interim effluxus indicatione: quippe tenuissimam illic etiam cutim invenies. Post sectionem verò, medicamentum aliquod, eorum quæ sine morsu siccent, impone. Quòd si cõputruisse portio aliqua suppurantis partis videbit, excidi eam est necesse.

Sectionis forma qualis esse debeat in suppurãte particula.

Inguinis suppurati sectionem per trãsversum esse ducendam.

Sectio igitur qua vtemur in suppurante particula, myrti imitetur folium, sitq; planè nõ magna: quali nos semper cõtenti fuimus. Cæterũ cùm in tali incisione longitudo maior q̃ latitudo sit, esto in inguine longitudo per transversum ducta, nõ autem per rectitudinem membri. Quippe ita dum membrũ inflectimus, naturaliter cutis sibi applicatur.

Mannã thuris bubone secto inspergẽdam esse.

Thus puri movendo idoneũ nullam astringendi vim habet.

Post excisam cutim, medicamento, quod mannã vocant, affectam partẽ implebimus. Est enim ea purgamentũ thuris, leui astrictione prædita: quo nomine etiam thure ipso ad nonnulla vtilior. Thus siquidem puris tantũ mouendi facultatem obtinet, vtpote nullam astringẽdi vim habens. Magisque id facit, quod pinguius ex eo est, & magis albicans. Sicvti quod magis est flauum, potentius siccat. Mannæ verò, etiam corticis thuris paululum est admistum, vnde astrictoriam vim habet.

Thuris cortex astringit & siccat.

Ipse autẽ cortex thuris, tum astringit, tum siccat insigniter. Itaque eo solo vtimur ad sanguinis perfusiones.

Incisas partes esse aliquo fomẽto circa incisionem leniendas.

Vlceris in parte secta relicti curatio.

Quinetiã mitigare prius incisam partẽ oportet, fomentis primũ, dein cataplasmate, mox humectãte aliquo medicamine, aut nõ siccante, singulis scilicet extrinsecus impositis. Nam in ipso vlcere tum mannam, tum pus mouentia, dein quæ expurgant, sunt imponenda. Post quę, si cauitas etiamnũ adsit, quæ impleant adhibenda sunt. Sin minus, ea quæ cicatricẽ inducant: velvti quod ex cadmia conficitur.

Cicatricẽ inducentibus medicamentis vtendum esse prius, quàm totũ vlcus prorsus impletum fuerit.

Vtendũ verò medicamentis id genus est prius, q̃ vlcus ad æqualitatẽ prorsus impletũ fuerit, ne ipsa fortè cicatrix circũposita sit cute eminentior.

Plethora quid.

Cacochymia quid.

Porrò vbi æquabiliter inter se succi omnes sunt aucti, plethora, siue plenitudo is affectus vocatur. Vbi verò vel flaua bile, vel nigra, vel pituita, vel serosis humoribus refertum corpus iam fuerit, eum habitũ cacochymiã vocamus.

Plethora curatio.

Cacochymia correctio.

Ergo plethora tum sanguinis missione curatur, tum balneo frequenti, tum exercitatione, tum frictione: præterea digerentibus medicamentis, atq; etiam inedia. At succorũ vitium, purgatione, quæ redvndanti succo sit accõmodata, corrigitur. Cæterùm si iam æger febricitet, nec exercitatione vacuare licet exvperantiam, nec vnctione quæ calefaciat, sed nec multa frictione, nec balneo: imò sanguinis missione, vnà cum inedia, vel purgatione aliqua. At si non febricitat, omnibus iam dictis vtare, optimum quodque ad id quod instat, deligens.

Crura phlegmone obsessa quomodo sint curanda.

Phlegmone superiorum partium quomodo sit curanda.

Verùm cui crura laborãt phlegmone, ambulatione vel cursu exercitandus non est: sed nec stare iubendus. Satius quippe est, vt sedens fricetũr plurimum, móxq; manuum motu exerceatur. At si quæ ex supernis partibus vrgeri videatur phlegmone, huic motus ex inambulatione aut cursu est admodum salutaris. Similiter & frictio ea tunc potior est quæ cruribus adhibetur, illis quæ in supernis partibus administrantur.

Revulsio debet fieri in contrariũ earum partium, quas phlegmone vrgentur.

Siquidem in omnibus talibus revulsio debet fieri in contrarium. Neq; igitur cùm vel circa sedem, vel aliquã huic partem vicinam, initium phlegmones incidit, aluum deiicies. Neq; cùm in vesica, vel cole, vel renibus cœpta est, pharmaca quæ vrinas provocent, bibenda dabis. Nec si mulieri in vtero, vel pudendo insedit, mẽses huic provocabis, sed ad partes quæ maximè longinquæ sint, semper revulsionẽ molieris, æstimata tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius statu. Nam si plurima succorũ abvndantia sit, nec exercitatione, nec balneo sine periculo vtare. Sin exigua sit, licet & per hæc vacues. Iam verò, si phlegmone oborta sit ab affectu partis quam vexat, primò quidem affectus ille sanãdus est: mox quicquid ex phlegmone est genitum.

Phlegmonis incipientibus, frigida & astringentia magis quàm digerentia conveniũt.

Phlegmona quãdo sint digerenda.

Quæ ambo interim iisdem præsidiis tollũtur. Cæterũ ad incipientes phlegmonas, frigidis astringentibúsq; magis vtendum est, quàm iis quæ digerunt: atq; etiamnum magis, vbi crassum quod confluit non est. Sed si sanguis in inflammata particula vehemẽter impactus fuerit, nõ est amplius vtendũ repercutientibus:

cutientibus: sed tunc digerere est tempestiuum.

Phlegmonas à puncto morsúve animalis excitatæ curatio.

Quòd si ex animalis punctu morsúve dolor incidit, à quo exorta sit phlegmone, duplex sanandi doloris ratio est, vel virus ipsum vacuãdo, vel quod dolorẽ excitat, alterando.

Virus à bestia relictũ, qua ratione vacuandum.

Ac vacuabis sanè id, eorum medicaminũ ope, quæ vehementer attrahunt: alterabis iis quæ sunt contraria. Vacuant itaq; tum calfcientia omnia, tum quæ ad se citra calfactionẽ alliciũt: vt cucurbitulę, & cornua quædã. Sunt qui & ore suo virus extrahant. Huc pertinet & cauterium, & medicamenta quę cauteriis similiter escharam efficiunt. Alterũ auxiliorũ genus est eorum, quæ qualitatẽ per contraria alterant.

Medicationes variari pro laborantium particularũ diuersitate.

Variantur autem medicationes, pro laborantium particularum diuersitate. Vna quippe indicatio ex similaribus sumitur partibus, altera ex instrumentariis. At ea quæ ex similaribus sumitur, modum calfaciendi, refrigerandi, siccandi & humectandi determinat. Quæ verò ex instrumẽtariis, tum locũ ipsum, per quem vacuare oportet, tum vacuationis rationẽ, tum verò in similis speciei medicamentorum vsu ipsum pluris minorísq; modum.

Erysipelatis curatio.

Porrò vacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationem vincit, contrà q̃ in erysipelate. In hoc nanq; refrigerationis indicatio magis vrget, q̃ vacuationis: etsi vbi refrigeratum erysipelas est, ad ea quæ digerũt medicamenta cõvertimur.

Refrigerationis vsus in phlegmone.

At in phlegmone tantispet refrigerandũ est, quatenus & ad incremẽtum eius sistendum, inlubendúmq; est cõmodum. Quippe refrigeratio repercutit id quod affluit, & ex eo quod in laborante cõtinetur particula, aliquid in proximas partes repellit.

Calfacientia modicè, dolorẽ sedant, et cõtenta in parte inflammata digerunt.

Simili modo & quę modicè excalfaciũt, vtraq; interdum ratione prosunt: quòd & dolorem sedent, & cõtenta in parte ægra digerãt. Siquidem mitigando dolorẽ, augeri phlegmonas vetant: digerendo, quod earũ iam conceptũ est, sanant.

Hepatis inflammati curatio.

Pueri sectionẽ venæ nõ ferũt.

Si iecur inflammationẽ cõtrahere cœperit, ac totũ corpus egeat inanitione, virtúsq; valida sit, atq; æger pubertatẽ attigerit (puer enim, quæ per dissectam venam fit vacuationem non feret) pariter tum revellendus, tum educendus, qui ad ipsum fluit, sanguis est, interna in dextro cubito insecta vena: propterea quòd & è directo, & ampla via, cum vena quæ caua dicitur, societatem habet.

Sanguinem vacuari & revelli ab hepate, secta interna dextro cubito vena.

Vena interna non apparente, mediã aut humeralem secandam esse.

Hac nõ apparente, media secanda est. Quòd si nec illa se ostẽderit, reliqua & tertia incidenda venit. Aç modum quidem vacuationis, ex redundantiæ modo, ætate, natura, anni tempore, regione, consuetudinéq;, atq; ante hæc, ipsa laborantis virtute, invenies. Venæ autem secandæ electio à parte laborãte indicatur.

Revulsionẽ esse molendam quàm longissimè à tentata fluxione particula.

In vniuersum aũt, quàm longissimè à tẽtata fluxione parte quod redundat revellere, nequaq̃ ad eam trahere, convenit. Hac ratione, nec si hepar, aut ventriculum, aut intestina phlegmone occupare iam cœperit, medicamine quod aluũ deiiciat, vti conveniet. Eandem cum his indicationem & vterus sortitur, sieut cum vrinæ vasis pudenda. At vomitu vti pudibundis laborantibus, in diuersa revellens auxilium est. Eadem ratione in omnibus quæ circa caput accidunt, alui subductio in contrariũ avertit. Si qua verò circa fauces, & palatum, aut linguam, aut denique in ore phlegmone laborare cœperint, In his omnibus cauenda sunt, quæ pituitam per os evocant, Græci apophlegmatismos appellãt.

Apophlegmatismos fugiẽdos esse, vbi partes oris sunt inflammata.

Phlegmone occupãte oris particulas, devertẽdũ ad nares esse, secandámq; humeralem in manu venam, aut mediam.

Sanus nanq; tũc fuerit deriuare ad nares, incideréq; humeralẽ in manu venã: vel, si ea nõ cernitur, mediam.

Vena secanda ratio in iecoris, pulmonis, pectoris, cordis, faucium occipitis, renũ vesica, pudendi, & vteri affectibus.

Vbi iecur, pectus, pulmo, aut cor sic afficiuntur, internã. In angina primas in manibus: secundas eas quæ sub lingua habent. At iis quæ in occipite sunt afflictis, etiã eam quæ in cubito est, necnõ eam quæ habetur in fronte. Renibus verò, & vesica, & pudendo, & vtero sic habentibus, eas quæ in cruribus sunt sitæ, ac potissimũ quæ sunt circa poplitẽ. Sin minus, eas quæ sunt iuxta malleolum. Ac perpetuò quidem in omnibus, eam quæ è directo est. Vbi iecur phlegmone invadit, quæ in dextra sunt manu: vbi lienẽ, cõtrà. Itaq; statim prima vacuationis diuersitas pro particularum diuersitate variatur: constátq; communẽ, quòd sit vacuandum, indicationẽ, nõ magis esse vtilitatis quàm noxę causam. Porrò vbi pectus, aut ventriculus, aut partes circa collum capútve laborant phlegmonę, etiã excogitatũ est artus vincire. Quippe ipsum quod infestatur phlilegmone, haudquaq̃ vinciendũ est. Sed si in manibus sit phlegmone oborta, crura. Sin in cruribus, manus.

Vincula non esse iniiciẽda inflammata particula, sed illi qua opposita est.

Iam verò nec refrigerare inter initia, aut astringere, citra laborãtis particulæ indicationẽ, vtilitatis magis quàm noxæ sunt causæ. Nam particulis quidẽ quæ iuxta artus sunt sitæ, tutò ministrare posis frigidam aliquam fomentationẽ.

Iecinori, si phlegmone infestari cœperit, nihil actu frigidũ esse applicandũ.

Iecinori verò, si phlegmone infestari cœperit, non licet imponere actu frigidum, aut fomentum, aut cataplasma. Rursus astringens oleum, nec oculis, nec oris partibus admouebis, sicvbi hęc tentari phlegmone cœperint.

Auri inflammatæ nihil nocebis, vel si acetũ cum rosaceo infundas.

Auri verò, etiam si acetum cum rosaceo infundas, nihil offendes.

Victus pro partiũ ratione variatur.

Victus etiam pro partiũ ratione variatur. Quippe iis quibus glandulæ, aut aliquid circa artus tentat phlegmone, tot & talia exhibenda sunt, quot & qualia facilimè cõcoquent.

Victus iecori vẽtriculoq; inflãmato cõvenit.

At si iecur ventriculúsve infestet phlegmone (cum munus eorũ sit toti animali cõmune) victu exquisitissimo est opus, qui videlicet meatus aperiat detergeátq; citra rosionẽ, ac breuiter omnis tenacitatis sit expers: qualis vtique in cibis est ptisana, & in pharmacis oxymeli, aqua distemperatũ.

Dulcibus intumescit tũ iecur tum lien.

Cæterùm dulcibus omnibus tum iecur, tum lien intumescit. Iam verò astringentia omnia, mala iecinoris phlegmonis sunt incõmoda, præsertim iis quæ in cauo eius consistunt. Similiter ea quæ mordent, phlegmonas quæ in cauo sunt visceris, quàm quę in gibbo cõsistunt, magis irritant. Iis quippe quæ in gibbis sunt, mutata iam veniũt quæ assumpta fuerũt: et quòd prius concocta sint, & quòd sanguini, qui in iecinore prius erat, admista.

Cauo hepatis phlegmone obsesso, venas meseraicas similiter inflãmari.

Cauo aũt iecinoris phlegmone obsesso, protinus etiã venas quę in mẽsenterio sunt, vnà phlegmone laborare est necesse, cùm ex vena portę exoriãtur: protinúsq; etiam, quæcunque osculis earum incidunt, vim suam ostendere.

Iecur phlegmone obsessum, cur mediocriter astringendũ sit, per cataplasma mista materia.

Porrò vbi iecur phlegmone obsessum est, mediocriter astringi per cataplasmata mistæ materiæ debet, quòd altricis facultatis principiũ animalibus sit, et venosum ab hoc exoriatur genus. Vt autẽ iecinoris cauum per aluũ

Hepatis partes per quas vias, & quibus purgãda remediis.

purgatur, sic gibba eius, per ea quæ modicè vrinis mouent. Cuius generis apium existit. Procedente autem tempore, vbi phlegmone iam concoquitur, etiam valentioribus vti licet: vt asaro, Celtica nardo, phu, petroselino, smyrno, & meo: sicvti etiam per ventrem vacuare, si cauum afficitur, cnico cibis admisto, & vrtica, & mercuriali, & epithymo, & filicula: omnibus præterea quæ modicè aluum deiiciunt. Magisq; in remissionibus, tum his ipsis audacius quàm antè vtendum: tum verò quæ iis sunt valentiora, partim in ptisana incoctis, partim tunsis, ac in mollissimum puluerem redactis. Exhibenda verò & hæc sunt vel ex ptisana, vel ex aqua. Ego nanq; etiam filiculæ aliquid in ptisana aliquando incoxi, & nigri vertari corticem. Sed clystere etiam ipsos vacuare expediet: inter initia quidem, vel sale, vel nitro, vel aphronitro cum mulsa distemperatis contentis: in remissione verò, potissimúmque si quid scirrhosum relictum è phlegmone est, etiã valentiora medicamenta miscentibus nobis.

Hepati obsesso phlegmone quales clysteres conueniant.

Quippe hyssopum eo casu aquæ incoquimus, & origanũ, & colocynthida, & minus centaurium. Opportunissima tanq; ad scirrhum sunt iecur, lienq;, si quis, parum habita de his ratione, glutinosis cibis vtatur. Etenim substantia lienis, tametsi rarior quàm iecinoris sit (est enim illis substantia lutosa) crebrius tamẽ scirrhosis vitiis affligitur, propter nutrimenti, quo alitur, speciem. Siquidem crasso nutritur sanguine, qui velvti limus purioris est, facillimèq; nigra bilis efficitur. Renes etiam facilè scirrhis deprehendi, atq; idcirco nephritidas alias omnino solui non posse, alias ægrè solubiles esse, ratio docet: cùm & crassa substantia sint, & nõ careant excrementorũ vitio. Quo fit, vt qui crassi succi cibis vescũtur, calculi vitio vexentur. Medicamina igitur horũ affectuum ea esse constat, quæ dissecent, dissoluãt & frangãt: quæ vtiq; ex eorum sunt genere, quæ obstructiones eruunt atq; detergent: cæterũ viribus valentiora. Curationẽ autem vnà coindicant, virtus, natura, ætas, anni tempus, regio denique, cõsuetudóq;.

Scirrho esse opportunissimum hepar lienéq;. Lienis substantiam quàm hepatis, esse rariorem. Lien crasso nutritur sanguine. Renes facile scirrhũ contrahũt. Calculos quæ soleant gignere. Calculis quæ medicamenta congruant.

Hepatis inflãmati curatio.

Iecinore itaq; laborante phlegmone, quæ extrinsecus applicant, ea mistæ esse facultatis esse debent: idque non in generatione phlegmones modò, sed etiã cùm nec affluit amplius quicq̃, nec repelli quod in laborante particula cõtinetur, potest. Quo quidem tempore duplex nobis indicatio suggeritur: altera quidem à phlegmone, sui evaporationẽ poscente, nimirũ digerentia: altera verò ab affecta parte, quæ per astringẽtia robur eius seruari iubet. Quare coeuntibus vnà contrariis indicationibus, compositum quoq; esse medicamentũ oportet: nempe astringens simul atq; relaxans. Verũ tuendi roboris indicatio, in iis tantùm partibus est cõmunis, quarum munus ex vsu est vniuerso corpori.

Lien nutritur ex melãcholico sanguine, quem expurgat ab hepate. Lien obstructũ, aut inflãmatũ, qualia medicamẽta postulet.

Igitur nec lienem tantũ relaxantibus curare oportet, cùm hic quoq; ex iecinore quicquid limosum & melancholicũ est expurget, propterea scilicet, quòd ex eo humore nutritur. Idcirco quoties obstructio aut phlegmone, sed præcipuè scirrhosa, in eum incidit, tum ea quæ obstructiones eximant, tum quæ dissecent, vehementiora exigit. Nam quale medicamentum iecinori absynthium est, tale est lieni capparis cortex. Quale rursus iecinori est eupatoriũ, tale scolopendriũ lieni.

Lien hepárq; similia nutrimẽta et medicamẽta requirunt. Lien crassiori vtitur alimento quàm hepar. Hepar per quã regionẽ vacuetur. Lien per intestina vacuatur.

Siquidem similia genere medicamẽta, quẽadmodum & nutrimenta, ambo viscera postulant: cæterùm tantò valentiora & acriora lien, quantò crassiore vtitur alimento. Iam verò cùm gibba iecinoris expurgari per renes oporteat, sicuti caua per inferiorem ventrem: lieni sanè per renes nulla administrari potest vacuatio, sed tantummodo per intestina. Proinde vbi phlegmone premit, deiectoriis ipsum medicamentis tum detergemus, tum lacessimus, quò demittat deponátq; superflua. Est autẽ duplex ratio eiusmodi medicamentorũ vsus. Nempe, vbi partes superius sitæ laborant, per ea quæ edunt bibunturq;: cùm inferiores, per id quod fit per clysterem infusum. Quandoquidem quæ eduntur ac bibuntur, eorum vis, anteq̃ ad inferiores partes perveniat, resoluitur. Quæ infusa sunt, ea omnino ad ieiunũ vsq; ascendere nequeũt.

Clysmorũ posse vsq; ad ieiunum ascendere. Gula affecta, cataplasma esse applicandũ super spinam dorsi.

Porrò gula (quæ stomachus propriè vocatur) affecta, cataplasmata super dorsi spinam imponimus: nõ autẽ in anteriori parte: quod facimus, vbi phlegmone os ventriculi vrgetur. Siquidem spinæ gula superiacet, per collum & pectus deorsum vsq; ad ventriculum exporrecta. Iam quemadmodũ lien & iecinoris caua, per intestina: gibba illius & renes per vrinas purgãtur: sic pectus, vbi interna eius tentantur phlegmone, per succingentem membranam, aliquid in mediũ sui pulmonúmq; spacium transmittit. Id autẽ expurgari per eandem qua pulmo viam debet.

Pectus per quã regionem purgetur.

Pectori phlegmone obsesso quæ medicamẽta conueniant.

Propinãda igitur iis qui sic affligũtur, sunt, quandiu quidẽ ipsa invalescit phlegmone, medicamẽta quæ mediocriter vias aperiant, & crassos humores dissecent: vt ptisana & mulsa: in exquisita autẽ declinatione phlegmones, dum educi iam excrementa postulant, quæ id valentius moliantur: vt vrticæ semen, & mulsa, in quam fuit cõiectum paululum acrium herbarum: quales sunt, origanum, hysopum, calaminthe, pulegium, & Illyricæ ireos radix. Oxymeli etiam quod ex marrubio conficitur, crassiora pectoris pulmonisq; excrementa incidere potest.

Inflãmationes altius sitæ, cur paulò medicamenta acriora postulẽt, quàm pro ipsarum ratione.

In vniuersum autẽ quæ in alto corpore affliguntur phlegmone, eæ partes paulò acriora, q̃ pro phlegmones natura, medicamenta desiderant. Resoluuntur siquidem eorum vires, dum altè descendunt. Hac ratione & cucurbitula (strenuum planè auxilium) est inventa, tum vt foras evocentur quæ sunt in alto, tum vt eximantur & eruantur, quæ iam in scirrhum abeunt.

Cucurbitula quorsum inventa.

Cucurbitula quando vtendum.

Verùm vtendum cucurbita in ipsa parte quæ phlegmone vrgetur, inter initia non est, sed posteaq̃ vniuersum corpus vacuaueris, * atq; ex vsu iam esse videatur, eorum quæ in inflammata particula cõtinentur, aliquid aut vacuare, aut versus exteriora revellere. Proinde vbi affectus * etiamnum in generatione consistunt, minimè ipsis membris quæ laborare incipiunt, sed iis quæ continua his sunt, cucurbita imponi debebit, avellendi in contrarium causa.

Cucurbitulæ quorsum ad mammas affigi soleant.

Sic nanq; ad mamillas cucurbitas imponimus, cùm sanguis ex vtero profluit, defixo maximè in ipsis cõmutuliis pectoris & vteri vasis, eius ore. Sic si è naribus sanguis profunditur, præcordiis maximas cucurbitas affigimus.

Sic &

Cucurbitulas sanguinẽ à parte revellere, atque ad ipsam si fuerit opus, attrahere.

Cucurbitula pubi affixa, mẽses evocat: oculorum autem fluxiones revellit occipiti admota.

Cucurbitula nõ esse vtendũ prius, quàm vniversum corp⁹ vacuetur.

Sic & omne aliud sanguinis profluuium, ad contrarium per communes venas avertimus: quẽadmodũ rursũ & sanguinẽ (si ita est opus) attrahimus. Siquidẽ quũ mẽses evocare in animo est, pubi & inguini cucurbitã affigimus. Ad hæc, in occipite cucurbita defixa, efficax est remediũ ad oculorũ fluxiones. Vacuari tamẽ prius totũ corpus expedit. Nam si refertũ sanguine corpus sit, in quacunq; parte capitis cucurbitã defixeris, totum ipsum implebis. Adverte autẽ, vbi dicimus, astringere incipientẽ phlegmonẽ esse opus, non quodlibet astringẽs in iis q̃ devorãda sunt, exhibendũ esse, sed ea tantùm, quib. nulla corruptrix admista vis insit. Nã chalcãthus inter præcipua astringit: sicvti etiã misy, & sori, & chalcitis, & diphryges, & æs vstũ, & squama eius, & flos. Verũ hæc medicamẽta, noxia devorata sunt: quocirca stomaticis ea miscere tutũ non est. Defluit nanq; interdũ ex his aliquid ad ventriculũ.

Aloẽn miscendam non esse medicamentis quæ gratia phlegmones proponantur, nisi alvum volumus ducere.

Aluũ tutè emolliendam.

Sed nec aloẽn ꝓbè miscueris iis medicamẽtis, q̃ phlegmones alicuius causa, quæ intus cõstiterit, devoranda sunt: quãdò huic quoq; purgãdi vis quædam inest. Cæterùm vbi phlegmone ꝓrsus inclinauerit, si quis paululũ aloẽs admisceat, deiiciẽdi ventris gratia, qui prorsus nõ deiecerit, nihil lædet. Quanq̃ satius fuerit mercuriali, vt vrtica, aut enico, aluũ sic laborantiũ subducere. Admodũ itaq; necessaria est indicatio quę à particulis sumitur. Quę nec ipsa sat est ad curandos morbos, nisi etiã methodos de medicamẽtis didiceris. Vt autẽ ad affectus capitis iam nostra revocetur oratio, oxyrhodinũ quo caput phreniticorũ perfundimus, sanè vniuersos redarguit, quicũq; principẽ animæ partẽ in corde statuũt. Siquidẽ per id genus affectus, nõ capiti, sed pectori præsidia admouẽda essent.

Lethargus est affectus contrarius phrenitidi. Animam rationalem cõsistere in capite.

Atqui non in phrenitide modò, sed in lethargo etiã (q̃d vitiũ illi contrariũ quodammodo secundum speciẽ existit) vniuersi applicant ipsa remedia capiti, in quo scilicet princeps animi pars residet. Ergo quum humor qui in capite redvndat frigidus est, insensibilitas immobilitásq; hominem opprimunt: quũ verò calidus est, ꝑpetuus potius motus, vnà cum rationis noxa.

Principis animæ facultatem singula symptomata vnde proficiscantur, & qua ratione sint curanda.

Accidit enĩ segnitia ex frigore: ex calore, immodicus motus: ex humoris verò vitio, dementia. Igitur in eiusmodi affectibus, si virtus valida sit, ac nihil aliud prohibeat, vt crudi humoris copia, vel ætas puerilis, vel anni tempus, vel regio in qua sit extremus calor, vel frigus, statim ab initio vena tundenda est. Atq; hoc quidẽ cõmune vtriq; vitio, & ei quod cùm sopore, & ei q̃d cum vigiliis incidit.

Oxyrhodinum quib. cõveniat affectibus.

Commune præterea vtriusq; est, vt oxyrhodinum in principio admoueas. Nam repellendus à capite humor est, quisquis is fuerit. Quę sequũtur, cõtraria sunt. Nam quæ cũ vigiliis cõiuncta sunt, ea lenire expedit: quæ cũ immobilitate, excitare.

Affectuum qui cum pervigilio & delirio infestant, curatio.

Affectuum qui cum sopore invadũt, curatio.

Iure ergo quũ in summo incremento sunt, iis vitiis quæ pervigilio & delirio infestant, perfusiones ex papaueris capitib. applicabimus. Odorẽ quoq; naribus obiiciemus: ac nariũ alas intus, vel frontẽ ex similibus medicamẽtis illinemus. Quippe sopire, ac stupefacere principẽ facultatem oportet, cerebrũ scilicet, quod supra modũ incaluit, refrigerãdo: in cõtrariis autem vitiis excitare: ac noxij humoris, q citra putredinẽ, & citra febrim, altos sopores invehit, crassitudinem incidere, excalfacereq;. Tales nimirũ altos sopores, Græci apoplexias, caros, & catochas appellant.

Lethargus quid.

Quòd si quãdo humor putrescat, vtiq; cum febri incidunt ea genera, vocatúrq; morbus græcè lethargus. Incoquentes igitur in aceto thymũ, & pulegiũ, & origanũ, aliaq; id genus, naribus sic affectorum admouebimus, quò vapor sublatus ad cerebrũ, humoris crassitudinẽ dissecet. Mox etiã palatũ valentib. & acribus medicamẽtis vngemus. Ab his verò etiã sternutamẽtis vtemur: tũ capiti similes præsidiorũ facultates imponemus, adauctã semper eorũ, etiã ad ipsum vsq; sinapi, vehemẽtia, si vitiũ diu ꝑseueret. Quinetiã cucurbitis ad vtrunq; vitiũ, si diutinũ sit, vtemur: itémq; castorco, qppe q̃d ipsum ꝓbe cõcoquit, debitè administratum.

Coronali suturæ esse applicãda medicamẽta, quorũ vim exactè ad cerebrum descendere volumus.

Quoties aũt medicamẽti alicuius vim exactè ad cerebrũ descẽdere voles, ad coronalẽ vocatã suturã (cuius plurima diuersitas in hominibus est) id applicabis. Nam præter reliqua, tenuissimũ, & rarissimum eo in loco est craniũ. Cõmodius etiã fuerit, si & cũ infrictione id facias, aut tonsis capillis, aut etiã planè abrasis.

Capiti instituta fomenta humido, esse illidẽda ab alto.

Quòd si humidũ sit q̃d applicandũ est, si id ex alto effundas, ac velvti fonnis ritu illidas: quippe penitus intrò ab ictu magis impellit. Sicvti autẽ hic vehemẽtior humoris casus cõducit, ita in oculis adversatur. In capite nanq; insensile os est q̃d ferit: in oculis mẽbranosa quædã & imbecilla, maximéq; sensilia corpora. Et in capite q̃dẽ, aliud est q̃d ictũ excipit, aliud q̃d curat: q̃dq; vt ictũ nõ sentit, ita facultate, quæ ex incussu ad ipsum ꝑvenit, fruit. At in oculo, q̃d est curandũ, idem valenter feritur. Quare infundere huic sensim medicamẽta, liquata humoribus mitissimæ facultatis, oportet, attollentes palpebrã superiorem blandissimè.

Oculorum phlegmonas iuvat albumen oui.

Meritò autem cõmendatur ad phlegmonem oculorũ, ex oui humore, id quod tum glutinosum est, tum minimè mordẽs. Cęterùm quæ terrea corpora ocularis medicamẽtis miscẽda sunt, ea læuigari exactissimè debẽt.

Oculorũ dolor vnde excitatur.

Dolẽt porrò vehemẽter oculi, aut ex vehemẽti acris cõfluentis humoris morsu, aut quòd eorũ tunicę plenitudine distendantur, aut propter crassorum humorum, flatuosive spiritus extẽsionem.

Oculorum morsus curatio.

At morsum quidem, tum purgantibus medicamentis, deorsum nempe revellendo, & vacuando, curare convenit: tum ipsi particulæ oui humore infuso, quò per eum acris fluxio sine offensa eluatur.

Oculorũ inflãmationi quando, & cur balneum cõducat.

Vbi autem concocta iam ipsa phlegmone fuerit, & simul corpus vacuatũ, tum vnique lauationes in balneo his sunt aptissimæ. Nã & dolorem statim sedant, & fluxionem quæ ad oculos fertur, sistũt, maxima quidem eius parte inter lauandum per totum corpus excreta, reliquo verò contemperato.

Oculorũ distentionis à plenitudine curatio.

At distẽtionem quæ ex repletione ꝓvenit partis, missione sanguinis, & alui deiectione, & infernarum partium frictione, curare conveniet. Quòd si necessitas aliquãdo vrgeat, etiam ligandis artubus: mox fomentis ex aqua dulci modicè calida, laboranti particulæ adhibitis.

Oculorum à flatulenta substãtia extensorum curatio.

Ad humorum, vel flatuosi spiritus extẽsiones curabimus, vacuato prius in his quoq; toto corpore: sed & humorum momen-

Fænograci decoctum oculorum tensioni cōfert. Digerētibus nō esse vtendū fidēter priusquā vniuerso corpori, aut parti quæ excrementum transmittit, consultū fuerit.

to averso deorsum. Mox localib. remediis vtendum: nō tamē medicamētis iis quæ repercutiāt, ac reprimant, sed potius iis quæ discutiāt. Igitur fœnogræci decoctū iis infundendū est: quod omnium maximè sine offensa digerat. Verùm tū reliquos morbos, tū phlegmonas, sicvbi curas, nullo evaporāte auxilio prius fidenter vtēris, q̄ totū corpus, aut pars quæ excrementū transmittit, vacuetur, aut cōtrariis qualitatib. alteretur, si aliquā intemperantiā sortiatur, quæ ipsius fluxionis existat causa. Sic.n. diutinas oculorū fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis, atq; ad capitis custodiā cōversi. Plurimum aūt vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida: nec dubiū est, quin etiam ambæ congrediantur. Rariores sunt, quæ propter calorē, acrem oculis fluxionē immittunt. In quibus oleo crudo, & Hispano, & rosaceo, vti expedit: tum frequēti ex aqua dulci in balneo lauatione.

Oculis vasa ad incommoda præcidēda tunc esse, dū imbecilliora reddita, aliorū vasorū excrementa recipiūt.

Vasa conspicua posse absq; chirurgia corroborari, illitis medicamentis quæ robur inserant.

Quòd si arteriæ, venæúe quæ iuxta oculos sunt, imbecilliores fint redditæ, adeò vt aliorū vasorū supervacua recipiant, aliqua earū parte excisa, aut etiā totis abvndè altè præcisis, dura cicatrice quod interest intercipiemus. Cæterū in reconditis vasis hoc fieri nequit, ac proinde eorū vitia ægrè curationē recipiunt. Vasa verò cōspicua, vel absq; chirurgia licet corroborare, illitis medicamētis quæ robur inserāt. Est & quādo calidus sanguis, ac vaporū plenus, ad caput ascendit, ac maximè in arteriis redundat. Cui vitio saluberrimum est remediū, vt eæ incidātur arteriæ, quę circa caput & calidiores apparent, & maiorē exhibent pulsum. Quæcunq; verò & paruæ, & prope cutem resident, harum vel si partem aliquā exciderīs, vel vti facere in varicibus crurū solemus, aptius erit.

Vasa excidendi ratio.

Quòd si inter nudandum appareat tibi vas magnū, aut magnū exhibere pulsum, tutius fuerit vinculo id prius excipere, mox q̄d in medio est, pręcidere. Sunto aūt eiusmodi vincula ex materia aliqua minimè putrescibili, potissimū si iis arteriæ fint excipiēdæ. Etenī quæ caro in abscissis vasorū partib. coalescit, ea ꝓ operculo est, atq; ipsorū oscula cludit. Quod quidē vbi factū iam cernimus, decidere tunc tutò vincula possunt.

Varices qua ratione curentur.

Ac sic etiam varices curamus, quæ dilatatæ sunt venæ, potissimùm circa crura & testiculos.

GALENI PERGAMENI
de methodo medendi, lib. XIIII.

Erysipelas vnde gignatur.

Erysipelas quomodo à phlegmone differat.

Haud lōgè verò abest à phlegmone alius morbus erysipelas dictus: qui quidem ex succo bilioso ortus, tumorē calorémque cū illa sortitur cōmunē. Dissident inter se tamē affectus ii, primū maximéq; colore. Quādoquidē si is ruber sit, vitiū vocat phlegmone. Sin pallidus, flauúsve, vel ex pallido flauóq; colore mistus, erysipelas.

Phlegmones generatio & symptomata.

Præterea pulsatio est magnæ phlegmones proprium symptoma: quippe quę copioso sanguine in aliquā particulā procūbente, orta, altè magis in corpus dimittitur: indéq; dolorē pulsatilē, cum tensione & renixu excitat. Erysipelas verò in cute potiùs consistit, ob tenuitatē ipsius pallidæ bilis. Ac corpore quidē ꝓ naturæ modo se habente, amaræ bilis succus exhalat insensibiliter. Vbi verò is vel longè copiosior, vel crassior, q̄ pro modo naturæ, redditus, vniuersus ad cutim cōpulsus fuerit, eam tū pervrit, tum in tumorē attollit, aliquid etiā subiectæ partis occupans. Hic itaq; affectus erysipelas nuncupatur.

Erysipelas qui...

Qui quidē interdū cum exvlceratione supremæ cuticulę accidit, vbi scilicet bilis ipsa crassior simul atq; acrior existit. interdū aūt sine hac incidit. Vbi verò nec planè biliosa, nec sanguinea fluxio est, sed ex ambab. cōflata: vtiq; ab eo q̄d in miscella exvperat, nomē tumori indatur, dicatúrq; de eo id q̄d præpollet, sic vt vel phlegmonē erysipelatosam affectum ipsum vocemus, vel erysipelas phlegmonosum.

Phlegmone erysipelatosa.

Erysipelas phlegmonosum.

Cæterùm vbi neutrū vincit, ibi vitiū phlegmones erysipelatósq; mediū vocetur. Ergo omnib. q̄ sic præter naturā cōsistunt tumoribus, cōmunis indicatio vacuatio est: quæ nimirū administrat dupliciter: vna repellentiū ad alias partes, altera ꝑ halitū digerentiū.

Evacuatio in tumoribus præter naturā, duplex.

At quoniā erysipelas nō quantitate modo affligit, sed etiā ob vehementē inflāmationē qualitate ipsa cruciat, requirit ampliorem refrigerationē q̄ phlegmone. Cauendū tamē est interim, ne in princeps aliquod membrū ipsam bilē repellas.

Erysipelatis curatio.

Ac ꝓinde, quemadmodum in phlegmones curatione, post totius corporis vacuationem auxilus repellentib. vtimur, sic facies in erysipelate: sed ꝓ sanguinis missione medicamento q̄d bilē trahat purgās, ipsam verò afflictam partē refrigerās. Cuius sanè refrigerationis terminus esto, ipsa coloris mutatio.

Erysipelatis refrigerādi terminus sit ipsa coloris mutatio.

Etenim q̄d purum erysipelas est, statim cum hoc cōquiescit. Quod nō purū, sed quodāmodo phlegmonodes, si plusculum refrigeres, liuidā cutim prefert: nigricátq;, si magis. Quā ob rem satius fuerit, vbi laborāntis particulæ alteratū colorē videris, à refrigerantib. astringentibúsq; ad cōtraria trāsire, prius q̄ vel liuida vel nigra prorsus fiat.

Erysipelati refrigerādo medicamenta idonea.

Refrigerāt porrò, solanū: sempviuū, portulaca, vmbilicus veneris, psyllium, altercum, lactuca, intybum, palustris lenticula, cerata ex aqua admodum frigida, & alia id genus. Vbi verò inflātio ægrotantis membri iam desiit, cataplasma illi, prius quàm liueat, ex hordei farina imponendū. Quòd si liuor iam occuparit, id incisa prius cute imponatur, perfundendúsq; locus plurimū quidē ex aqua calida. Sed & marina aqua, & muria cōducet interim. Quinetiā ipsi cataplasmati eiusmodi aqua, vel acetū, vel oxalme misceatur. Nullum autem valenter calfacientium est medela erysipelatis, prius q̄ id quod mutatur, desinat esse quod antea fuerat, atq; alterū iam, illiq; contrariū evaserit.

Erysipelas ædematosum vnde accidat.

Interdū etiā erysipelas miscetur œdemati, dicitúrq; erysipelas œdematosum: quē admodum vbi ex nimia refrigeratione durū ægréq; solubile est redditū, erysipelas scirrhosum vocabitur. Quod igitur ad curationē pertinet, potissimum contra exvperans est pugnandum, non neglecta interim alterius indicatione. Sicvti autē ex biliosa fluxione erysipelas, ita ex pituita constat œdema, existens laxus quidam tumor & indolens.

Oedema est tumor laxus et indolens, ortus à pituita.

Oedematū curatio.

Qui quidē in aquę inter cutim dispositionibus, necnon in phthiœ, solet etiā pedes affligere. In illis tamen affectibus, quum talis tumor symptoma sit, nullam seorsum ꝓpriā curationem requirit. Nam satis erit tunc perfricare

care

care crura, aliàs oxyrhodino, aliàs oleo cũ sale, aut etiam oxyrhodino sal habente. At si ex pituitoso humore in particulam influente œdema cõstitit, abvndè aliquãdo satisfacit spongia recẽs, potabili oxycrato madidata. Deligare verò ipsam debes, ab inferiore parte incipiẽs, ac suprà desinens. Si recentis copia non sit, antiquam detergebis, expurgabísq; nitro, aphronitro, et aqua lixiua.

Alumen œdemata discutit.

Quòd si sic œdema non subsidat, vbi rursus deligabis, pusillũ aliqd aluminis cõiicies, ac nouam spongiã admouebis: aut etiã ellychnion molle, madénsq; ex posca, quę aluminis nõnihil receperit. Sit aũt arctatio mediocris, velvti in ossis fractura. Ac primæ quidẽ fascię iniectiones, q̃ scilicet infernè incipiũt, magis arctandæ: q̃ deinceps sunt, sensim remittẽdæ.

Glaucium & diaglaucium, œdemata, erysipelata, & phlegmonas sanat.

Idoneũ etiã medicamentũ ad hæc est glauciũ ipsum, liquatum in posca: nostrũq; medicamẽ, q̃d ex eo cõficitur: q̃dq; nõ œdemata modò, verùm multò etiã magis tũ erysipelata, tũ phlegmonas incipientes sanat, ac potissimũ calidas.

Scirrhus non cõueniunt medicamenta vehementer calfacientia et siccãtia.

Porrò scirrhosis affectibus (q̃ à glutinosis, aut crassis, aut vtriusq; rationis participibus humorib. trahũt ortũ) nullũ vehementer excalefaciẽs, siccansve medicamentum est aptũ. Nam quę eiusmodi sunt, digerũt quidẽ subtilia: quod verò reliquũ est, multò magis impingũt.

Calculi quomodo generentur.

Qua ratione etiã calculi gignuntur in renibus, asso scilicet in his crasso glutinosóq; succo.

Scirrhis sunt admouenda, quæ molliendo digerere possunt.

Quare ea tantùm sunt admouenda tumorib. induratis, q̃ molliẽdo digerere possunt: cuiusmodi sunt, tũ ceruina medulla, tum vitulina, tũ seuũ hircinũ, taurinũ, & leoninũ. Ad hæc, ammoniacum thymiama, & bdelliũ vtrunq;, sicvti etiã styrax. Sed ex his, humẽtiora sunt præferẽda. His igitur attẽtus indicationibus, etiã cõplicatos affectus sanare poteris.

Induratos tendones qua ratione oporteat curare.

Cęterùm si tendones & ligamenta indurata fuerint, aliqd incidentiũ emollientib. admiscere oportet: cuiusmodi vel in primis acetũ est. Equidem pyritem lapidẽ, aut molarem, sed candentẽ, in aceto quamacerrimo extinguere soleo: deìn scirrhosum ligamentũ, vel tendonem exponere, vt calentẽ vaporem excipiat, in eóq; dimoueatur. Postea verò medicamen q̃d emolliat impono, oleóq; aliquo tenui, à principio curationis, particulã laborantẽ pfundo.

Aceti vsus quãdo indurata cõferat.

Itaque curatio q̃ per acetũ administratur, vtilis est vitio iam adulto: & quũ præparata iam sub mollientibus pars fuerit. Ad ligamenta autem & tendones, nec sæpe, nec inter initia, nec longo tẽpore, medicamẽtis quæ ex aceto componuntur vtendum est: quamvis in liene & carnosis musculi partibus tutus eius sit vsus.

Ammoniacum aceto liquatũ lienes indurata cõducit: nec aliter induratis musculis.

Ac ammoniacum quidem thymiama liquatũ aceto, ad luti scilicet crassitudinem, complures lieni imponunt: idq; solum in curatido sępe fuit satis. Induratis etiam musculis, vbi emolliti per alia medicamẽta iam fuerint, ammoniacum aceto liquatum maximũ vsum pręstat. Sufficit autem eo vno alteróve die vsos, rursus ad emolliẽtia reverti.

Althea radix seuo anserino liquata, salutare ad emolliendos scirrhos medicamen existit.

Ego verò medio tẽpore cataplasmate ex althea sum vsus. Cuius radix seuo anserino, aut gallinaceo, aut suillo liquata, salutare ad emolliẽdos scirrhos medicamẽ existit. Syluestris quoq; maluę, q̃ passim nascitur, folia, cum supradictorũ aliquo tunsa proficient. Meliora tñ crudis sunt, quæ modicè ante sunt cocta.

Curationis modum variari, pro differentiis particularum.

Variatur itaq; curationis motus pro differentiis particularũ. Quippe laborantib. pręcordiis œdemate, nemo ex posca frigidam applicuerit spongiã: nec absynthiũ oleo incoquẽs, genu quisquam perfudit. At iecinori ægrotanti & lieni, cum maxima vtilitate adhibetur.

Scirrhus quid.

Vocat igitur scirrhus imprąsentiarũ tumor durus & indolens, nõ tñ omnino absq; sensu. Talis. n. nõ est sanabilis. Reliqui oẽs, sicvti ęgrius sensilem ipsam partẽ affectam reddũt, ita oino insensibilẽ nõ efficiũt: vtiq; si sensilis sit natura.

Ligamenta esse insensilia.

Ligamẽta nãq; scimus insensilia esse. Sed iã ad inflãmationes nos cõvertamus, q̃ qdẽ ex flatuoso spiritu in aliqua cauitate collecto oriũtur.

Inflatio ab œdemate quomodo differat.

Differt aũt inflatio ab œdemate, q; ille tumor sit laxus & digitis cedẽs, vtpote à pituita exortus: inflatio aũt maximè renitatur tangẽti, sonitumq; velvti tympanũ reddat.

Inflationũ scopi.

Scopus autem omnium inflationũ communis est, vt quod præter naturam est, vacuetur, in quocunq; id cõtineatur: ꝓprius verò, vt tenuissimis & calidis potestate medicamentis.

Inflationes viscerũ quomodo discutiantur.

Atque in ventriculo quidem, inflatisq; visceribus, oleum quod tenuium sit partium, quódq; rutã habeat incoctã, aut semen cumini, aut apij, aut petroselini, id pręstabit.

Cucurbitula flatus discutiendo est idonea.

Aliquãdo verò & cucurbita magna bis térve sine incisione medio ventri affixa.

Lixiuium ex spongia applicitũ, extremarũ partium flatus discutit.

At in artubus & musculis, qui sub cute, aut etiã membranis quæ ossa vestiunt, sunt, inflatione orta, si citra dolorem sit, lixiuium noua spongia exceptum, abvndè fuerit. Sin dolor quoque vrgeat, vngenda pars est oleo, quod relaxandi, remittendiq; vim habeat.

Musculorum cõtusione quæ cõferant.

Musculi verò simul & inflati & dolentes ob contusionem, satius est, vt in principio sapa cũ vino & aceti pauxillo, mediocriq; olei portione, omnibus vnà modicè calfactis, atq; lana succida exceptis, foueãtur.

Oesypus.

Quòd si succidæ facultas nõ sit, ipsius œsypum iniiciẽdus supradictæ miscellę est. Ceratum etiam q̃d ex œsypo cõponitur, ad idẽ non inidoneũ fuerit.

Cõtusis musculis medicamenta qualia esse debeant.

Debent enim contusi musculi leniri medicamento, cui mista facultas sit, quæ simul concoquat, digerat, & modicè astringat. Quandoquidem si nihil astrictionis sortiatur, auget aliquãdo phlegmonas, præcipuè in iis corporibus, q̃ sunt plethorica. Igit̃ si dolor vehemẽs vrgeat, mitigatiua magis medẽdi ratione vtẽris. Sin verò ille absit, maiori vi cõtra inflationẽ instabis, p valẽtiora medicamenta: cuiusmodi sunt lixiuiũ, acetũ, & post hæc, vinũ. Quoties ergo de mitigãdo non laboras, illorũ plus in misturam cõiicies. Rursus vbi repellere studes, vini nigri, austeriq;, plus quàm ipsorũ, immitites. Ad si digerere malis, lixiuij plus indes.

Acetum mistas facultates sortitur.

Acetum verò si his miscebis, ad ambo erit vtile, propterea quòd mistas habet facultates. Quòd si musculus ꝓrsus sine dolore sit, licet in lixiuij penuria, pro illo aphronitrum immittere, idq; minimè lapidosum, sed spumosum magis.

Inflationes inueteratæ qua ratione curãdæ sint.

Inflationes aũt inveteratas, primò quidẽ aliquo ex iis q̃ ex lixiuio constant, fouebis. Secundò verò strigmẽtis gymnasiorum feruefactis, & mox colatis, pollinem calcis viuæ inspergito, vsq; ad crassitudinem luti, ac tandem cataplasma id affectę sedi admoueto. Salutare etiã his medicamen est, q̃d ex sycomoro conficitur.

Priapismus quid.

Est & alius inflationis affectus, priapismus dictus: quo detẽtis,

vel invitis, pudendum arrigitur. Etenim quum neruus propriã colis substantiã constituens, natura cauernosus existat, vbi halituoso spiritu impleri, eiusmodi affectũ excitat. At halituosus spiritus in animalis corpore gignitur, ex succis sensim excalfactis. In primis ergo ea vacuatione vniuersum vacuandũ est corpus, q̃ maximè videbitur ex vsu fore ægrotanti. Dein verò imponendũ ipsi laboranti particulæ medicamentũ est, si ea calidior sit effecta, q̃d ad portionẽ caloris abundantis refrigeret. Sin aliter, inter initia quidẽ, omnino q̃d modicè refrigeret: postea verò id necessum nõ est. Pari modo & q̃ circa lumbos sunt particulæ omnes, eiusdẽ facultatis medicamẽto cõprehendendæ sunt. Etiã reliquus victus exhibendus, qui & flatui adversetur, & siccet. Equidem quẽdam adolescentem sic affectum curaui, primum quidem sanguine misso: dein cerato, facto ex rosaceo simplici, imbutoq́; aqua frigida, pudẽdo ac lũbis imposito. Simili modo & aliũ, qui post missum sanguinem, humido medicamẽto, quod ex chamæmelo conficitur, est vsus. Porrò istis etiam nymphææ aliquid potandum exhiben, saltem in principio. Mox viticis semen: ac si traxerit adhuc vitium, rutæ semen copiosè comedendum. Est enim aliud cõmune præceptũ omnium fermè, quos vitiosus succus creat, morborum, quòd in fine calfacientibus & siccãtibus sit vtendum: quippe hæc, quod reliquum humoris est, prorsus absumunt. At verò maximè tumefactam cuiusdam linguã curauimus, catapotiis ex aloẽ, scãmonia, & colocynthide, vesperi datis, illum purgantes: lactucæ autem succo ipsam linguam colluentes. Quòd autem in priapismo vomitoriis medicamentis potius quàm subducentibus sit vtendum, in linguæ vitio contrà, id ex partium situ indicari perspicuum est. Nam aversionis in contrarium, non à substantia, sed à curandi membri positu, inventio præstatur. Porrò ex tumorib. rubeus quidẽ, subesse humorẽ sanguineum indicat: sicuti flauus & pallidus, persimilẽ ipsis bilem. Subalbidus verò & laxus, pituitam. Sunt & alij tumores fusci, liuidive, tactui admodũ renitentes. Quòd si membrũ sortiatur evidẽtiores venas, exaltatas eas iuxta hosce tumores à crasso & nigriore, quodãmodo sanguine, videre licet. Qui humor, vbi incaluerit impẽsius, aut propter putredinem, aut febrem phlegmonodẽ, nigram efficit bilem, quam ne muscæ quidem ipsi gustauerint. Terra quoq; ab ea raditur: ac partes quæ raduntur, omnes attolluntur in altum: vocaturq́; is affectus tum feruor, tum fermẽtatio. Est nanque is humor talis, quale esse acetum docuimus: in vomitiotubusq; nõ rarò percipitur acidus; vt amarus, qui pallida dicitur bilis. Quę igitur verè dicitur atra bilis, acida certè est, atque terram fermentans, omniq; animanti iniucunda. Quę verò vt talis fiat est apta, ea dicitur melancholicus humor, vel nigra etiã bilis: ita tamen vt distinguatur ab altera quæ ex assatione oritur. De nominibus tamen anxia disceptatione neglecta, nonnulli præter naturã tumores ex eiusmodi naturæ succo provensũt, cuiusmodi est fæx in vino, & amurca in oleo. Qui quidẽ spatio temporis putrescẽte humore, propterea q; sit impacto in vasis, exulcerant. Atq; huiusmodi sanè affectũ cõmuniter omnes cancrũ appellant. Quod vitium, perinde vt reliqua omnia, plurimã habet in maioris minorisq; ratione differentiã. Igitur cõmunis cancri curatio, est melancholici succi vacuatio. Mox ꝓhibitio, ne de cætero talis humor colligatur in venis: particulæq; ne amplius redundantẽ succũ recipiat, corroboratio. Soluemus aũt melancholicũ succum, drachmis quaternis epithymi, in sero lactis, aut mulsa exhibitis: aut propinato medicamine nostro, q̃d ex duob. & triginta simplicibus cõstat. Post purgationẽ, dictũ iam de omnib. eiusmodi affectib. est, q; vel repellere humorẽ q in membrũ ꝓcubuit oportet, vel ipsum digerere: præterea q; in principio quidem iam in ipso purgationis tempore, q̃ ante id, repellere: vbi iam totum corpus exquisitè purgaueris, digerere. Vbi tamẽ mediocris tantùm purgatio præcesserit, mistũ esse q; applicabitur pharmacũ, ex repellente digerenteq́; facultate cõveniet. Cæterũ ad discutiendos cancros, mediocriũ viriũ medicamentis est opus, quæ nec ꝓpter imbecillitatẽ vincãtur, nec ꝓpter effectus vehementiã, ipsum sanguinẽ crassent. Quia verò ipsius vitij malignitas, ab iis quæ mordẽt irritatur, & efferatur: ob id vtiq; nõ modò mediocria viribus, sed etiã minimè qualitate mordẽtia, eiusmodi affectib. sunt idonea: materia quorũ, ex vstis elotisq; metallicis desumetur. Quippe quæ medicamẽta ex his cõponũtur, ad sanandos incipiẽtes cancros, magnã vim obtinent. Maiores verò sat fuerit, si his prohibeãtur augeri. Cæterùm si quãdo cancrum per chirurgiã curare audebis, cœpisse quidem ab evacuãdo p purgationẽ melancholico humore oportebit. Vbi verò q̃d vitiatũ est, totũ prorsus excideris, sic vt nulla supersit radix, sines effluere sanguinẽ: nec ꝓperè eum inhibebis: imò premendo potius quæ circùm sunt, venas, exprimes ex his crassiorẽ sanguinẽ; mox alius vlcerib. similiter curabis. Est aliud vitiũ, carbunculus appellatus, q̃d ex humore crasso feruenteq; nascitur. Incipit hoc plerunq; à pustula: aliquando verò & sine hac. Cæterùm inter initia, quib. hoc instat, scabũt omnino particulã. Mox oritur pustula quædã, modò cineris colorẽ referẽs, modò etiam nigrior: qua rupta, vlcus cũ crusta gignitur. Omnibus præterea his circũposita caro, in summã pervenit inflammationẽ: colore, magis q̃ phlegmone, nigricãs. Necessariò aũt sic affectũ febricitãt: quare ab incisa vena incipiẽda curatio est, detrahendusq; sanguis ad animi vsq; deliquiũ: nisi aliud aliquid obsitet. Imponi verò sibi ægra particula, quod ad humorũ inflammationem spectat, refrigerantia desiderat: propter crassitudinẽ tamẽ humoris, atq; etiam malitiã, nec fluxionẽ avertere vnquã poteris: & si quando id feceris, aliud quippiã, q̃d in alto sit corpore, offendes. Atqui nec affluere is permittendus est. Quin potius inquirẽda remedia sunt, quę cũ modicè reprimendo: etiã digerere possint. Tale ꝓfectò est tum cataplasma quod ex plantagine conficitur, tum quod ex cocta lente: scilicet miscentibus nobis his tenerã micam panis, & miscellanei, & in clibano cocti. Etenĩ panis omni-

no

Halituosus spiritus gignitur ex succis sensim excalfactis.
Priapismi curatio.
Nymphea.
Viticis semen.
Rutæ semen.
Linguam maximè tumefactã qua ratione curarit Galenus.
Aversio est molienda in cõtrarium.
Color tumoris humorem à quo est ortus, declarat.
Atra bilis generatio, & facultas.
Fermentatio quid.
Melancholicus succus.
Cancri generatio.
Cancri curatio.
Melancholicũ succum purgantia.
Metallica medicamenta sanãdis incipiẽtibus cancris idonea.
Cancri per chirurgiã curatio.
Carbũculi descriptio.
Carbunculum absq; febre non reperiri.
Carbunculi curatio.
Carbunculo cataplasmata idonea.

Pauus puri substantia in cutis meatib. haret.

no puri substãtia in cutis meatibus hærere est apta. Furfuraceus autem, crassiorum est partium. Super ipsum verò vlcus valēs aliquod imponēdum est medicamē: cuiusmodi est Andronis, Pasionis, vel Polyidę: liquariq; id cum vino aliquo dulci ad sordium crassitudinem debet. Quæ autem pharmaca reliquis adhiberi vlceribus solēt, nempe quæ cōcoquant & pus moueant, ea nūc adhibenda nō sunt, quandò ita particulæ putredinem auxeris.

Carbūculos post sanguinis missionem esse scarificandos.

Scarificare etiam eiuscemodi tumores post sanguinis missionē alienum non est. Sunto aūt incisiones altiores mediocribus, propter infestantis humoris crassitudinem. Inflammatione cessante, vlcus ad cicatricē similiter reliquis, est perducendum. Atq; hactenus de carbunculis.

Chœrades.
Strumarum ortus.
Glandularum natura est duplex.

Nunc verò de strumis disseram, quas chœradas Græci vocant: quæq; fiunt, glandulis in scirrhosum affectum mutatis. Est autem duplex ipsa glandularum natura. Quippe nonnullæ earum in quorundam vasorum medio, diductorum in varios ramos, ad tuendum eorum robur, sunt constitutę: quarum haud magnus vsus animantibus est. Aliæ verò ad excipiendam saliuam, vel lac, vel semen, vel aliquem humorē alium gignendum, sunt fabrefactæ. Atq; harum sanè maior est vsus: nec aliter sanandæ sunt, si cō traxerint scirrhum, quàm cæteræ omnes corporis partes. At quæ medium vasorum spaciū implent, in iis alia curationis indicatio pręstat, qua simul cum vitio etiam pars ipsa tollitur: idq; dupliciter, vel excisione, vel medicamēto quod putrefaciat.

Abscessuum duplex genus.

Sed tempestiuum mihi iam est, vt nō nihil de abscessu etiam dicam: cuius duplex est genus. Vnum, quum phlegmone in pus versa, pus ipsum tanquam in aliquo est situ collectū. Alterum, quū nulla præcedente phlegmone, humor aliquis acris, isq; aliàs specie alius, statim ab initio in aliqua parte colligitur, circūposita corpora excorians.

Atheroma.
Steatoma.
Meliceris.

Frequentissima verò huius morbi sunt tria genera: nempe atheroma, steatoma, & meliceris: à similitudine contentarum in tumoribus substantiarum, sic appellata. Est enī aliud eorum velvti seuum, aliud velvti mel, aliud pulticulæ, quam atheram vocant, simile. Curationis ipsorum indicationes sunt communes: nempe id quod continetur, vel digerere, vel totū putre reddere, vel excidere. Aliqui igitur eiusmodi tumorum triplicem curationis rationem admittunt, quotquot scilicet ex tenuiore humore constant, vt meliceris. Aliqui duplicem tantùm, veluti atheroma: quippe quod tum excidere, tum putrefacere licet. Steatoma verò, sola manuū opera curatur, quum nec putrefieri possit, nec digeri.

Abscessibus qui in visceribus delitescunt, medicamēta quæ ex aromatis cōponūtur maximè sunt ex vsu.

In iis porrò abscessibus, qui in alto corpore delitescunt, ac potissimum in visceribus, medicamenta quæ ex aromatis componuntur, maximè sunt ex vsu: vtpote quorum vis collectum humorem tum in halitū resoluat, tum digerat. Theriace etiam, Athanasia, Ambrosia, medicaménque nostrum, ex Cretica calaminthа confectum, vnicè commendantur.

Tumores omnes præter naturā, sui ablationem indicant.

Quicunque igitur ex tumoribus toto genere existunt præter naturam, ij sui ablationem indicant: vt, exempli gratia, myrmecia, acrochordon, calculus in vesica, hypochyma, & mola in vtero, hoc est, caro quędam informis. Siquidē omnia eiusmodi summò uere in totum cōtendimus. Quorū verò etiā locus ipse affectus vna quæpiam naturaliū est partium, prima indicatio est, vt affectus sanetur. Secunda ab hac, si is insanabilis sit, vt vnà cum vitio pars quoq; ipsa excidatur: sicvti in cancro, et vlceribus omnibus, quę curationē respuūt.

Hypochymatis transpositio.

E cōtrario verò in suffusione, q̃d hypochyma vocāt, victi in prima indicatione, ad alium eam locū, q minoris sit momēti, trāsferimus. Non desunt tamē, qui hanc quoq; evacuare conētur.

Hydroceles curatio.
Ascites curatio.

Iam verò humor q in hydrocelis visitur, alienus à corporis substantia, tota natura est: sicvti etiam quę in ascitis hydropib. cōtinetur aqua. Quarū certè vacuationē vel medicamētis quæ digerāt, molimur, vel chirurgia: in hydrocele quidē, immisso siphone: in ascite verò, punctione adhibita.

Partes, quæ vnà cū affectu amputentur.

Quemadmodum aūt in iis quæ antè cōprehensa sunt, cum affectu ipso exciditur etiam affecta pars, sic & in herniosis aliquid peritonæi. Pari modo & columella aliquādo vnà cum vitio amputatur: itidemq; in crurib. & in testiculis vnà cum varicibus ipsæ venę. Ad hæc tunica in naso cum polypo, & foratus dens cum foramine. Verùm ex his nullum est, q̃d ad naturalē habitum reduci possit.

Columella quādo sit excidēda.

In collumella verò id omnino est conādum: nec properandū ad eam excidendam, sed quando ad lori videtur tenuitatē redacta, tunc auferenda est. Similiter & excrescentias carnis reducere ad mediocritatē oportet.

Medicis dandā operam esse vt citò citra dolorem & quamtutissimè curēt.

Danda autē in hisce semper opera est, vt tum breui tempore, tum citra dolorē, tum quamtutissimè cures. Verùm vt tutò cures, tribus sis intentus oportet. Vnum primumq; est, vt omnino absolutionē operis cōsequaris. Alterum, vt sicvbi hanc nō consequaris, saltem cubantē non lædas. Tertium, vt vitium nō facilè revertatur. Ex horū autem consideratione facilè cognitu est, quando ipsius chirurgię, & quando medicamentorū ope pugnandum sit.

Chirurgiæ studium.

At chirurgiæ quidem studium, in iis pręsertim quę nunc sunt proposita, ad interemptionem eorum festiuat. Quod verò ex medicamentis petitur, primū huc tendit, vt quod præter naturā est, tum vacuet, tum digerat: aut si per membri naturam, aut rebellionē vitij non licet, vt id tum in pus vertat, tum putrefaciat. Similem curationē desiderant iis quæ cōprehensa sunt, etiā ea quæ iu numero & magnitudine convenientē naturę modum excedunt, quęq; in iis ambobus deficiūt. In quibus amputare quidem cōveniet quod magnitudine redundat vel numero: reficere autem & fingere, quod deest, vbi videlicet fieri id licet.

Naturæ opera quæ.
Obesitatis curatio.

Quintum nanq; digitum non licet medico giguere, sed vnius naturę opus sunt omnia talia. Vt autem à prodigiosæ corpulentiæ curatioue auspicemur, si quis adeò obesus existat, vt nec incedere, nec respirare possit, ei calidior sicciórq; temperies (quādoquidē hęc corpus exile reddit) est procurāda: adhibitis nimirū acutis exercitationibus, tenuāte victu, & id genus medicamētis, ac deniq; cogitationib. animi.

Extenuādis corporibus, vitijsq; articularib. cōmoda medicamēta quæ sint.

Porrò quæ ad articularia vitia medicamēta adhibent, quæ scilicet valentē incidendi facultatē habent, iis tu quoq;, quū nimiā obesitatem curabis, vtitor. Sunt aūt talia, rutæ syluestris semen, aristo-

chia rotunda, minus centauriũ, gentiana, & polium. Præterea ex vrinã cientibus, ea quę pollentes habent vires, vt petroselinũ.

Sal Theriacus extenuat corpora.

Sed & sal quod ex cõbustis fit viperis, potenter etiam extenuat.

Obesum iuvenẽ qua victus & medicina ratione extenuarit Galenus.

Ego verò iuuenẽ quendã quadragenariũ, oppidoq̃ obesum percuraui, vsus tum antidoto, quę adversus articularia vitia est cõposita: tum sale theriaco, ipsáq; theriace, ac reliquo extenuante victu, & ꝓ exercitatione, cursu veloci. Præparaui tamẽ hominẽ ad cursum, perfricãdo primùm linteis asperis, quoad cutis ruberet: dein statim cũ oleo, q̃d in se digerẽs aliquod medicamentũ habebat: qualia sunt syluestris cucurbitæ radix, althea, gentiana, aristolochia, panacis radix, polium, atq; centauriũ. Per hyemẽ aũt etiam à balneo revnxisse hominẽ iam dicto oleo profuerit. Verùm cibum exhibere non statim à balneo, sed interposito somno, expediet. Quòd si velit rursus etiam ante cibũ lauari, permittes. Magis etiã ad rem pertinebit, si aquę ipsi digerẽdi facultas, aut insita, aut etiã acquisititia insit. Verisimile aũt est, aliquãdo ex multo simul obito motu, febri hominẽ corripi: quæ tamẽ ad rem ꝓpositã neutiq̃ erit aliena, vtiq; si medicus rectè omnia pegerit.

Vina extenuando corpori apta quæ sint.

Satiè fugere in obesis curãdis cõveniet vina quæ multum nutriũt, cuius generis crassa sunt: vti verò, vel aquosis, id est, colore albis, & substãtia tenuibus, vel quib. aqua marina sit mista.

Extenuata corpora reficiendi ratio.

At vbi eos qui extenuati sunt, reficere in animo est, iis vinũ exhibebimus crassum, cibũ verò q succũ efficiat crassum, exercitationes paucas, frictionẽ mediocrẽ, ac breuiter omnia iam comprehensis cõtraria moliemur.

Picatio macilẽtis conducit.

His verò etiã picari est cõmodum,* idq; trib. aut quatuor diebus. Hoc quippe ad carnis generationẽ optimum est præsidiũ, quum humectet & calfaciat, sanguinis multitudine accita. Ergo nec assiduè picari corpus ægrotãs oportet, nec quũ oportet, sæpe illinire: verũm in hyeme bis, in æstate semel id fecisse est satis.

Frictionis terminus, dum reficere est animus, fit tumor partis.

Itaq; quibuscunq; particulis bonã habitudinẽ reddere cupimus, has & fricare, & perfundere, & percutere, & picare oportebit, tantisper dum intumescãt. Hoc vbi factum est, ꝓtinus desistere cõvenit, prius q̃ digeri cœperint. Etenim quæ calfaciũt omnia, sicvti attrahere, sic sunt etiam digerere apta. Iam verò quibus totum corpus est extenuatũ, iis lauari quoq; post cibũ est cõgruum: quanquam timendum sic est, ne iecur eis obstruatur, potissimũ propter ciborum speciem: quùm nimirum aliter quoq; obstruere soleant, quæ succũ crassum gignũt, si quis his liberalius vtatur. Incidit etiam ex tali victu diutius exhibito, calculi in renib. generatio. Quòd si is qui dicto modo cibatur, grauitatis sensum in dextris præcordiis aut circa lumbos ꝑcipiat, protinus cappari ex oxymelite in pricipio cibationis donec cõstiterit grauitas, dabit.

Cappari ex oxymelite cõfert obstructionis iecinoris.

At mẽbra verò quæ ægrè reficiebant, ac plusculũ iam refrigerata erãt, vsus aliquãdo & thapsia sum, aliàs ea ex melle membrũ illinẽs, aliàs etiam ex cerato.

Thapsia sanguinẽ attrahit ad partes quib. fuerit applicata.

Siquidẽ attrahit ea quoq; partibus quibus superposita fuerit, sanguinis copiã.

Præputij reficiẽdi ratio.

Quibus autem exiguum aliquid pudendi præpurio de naturali deest quantitate, iis nõ rarò sola tentione debitum modum restitui, membranulã mollem, firmámq;* ex charta, cuti gummi illitæ extrinsecus circũvoluens. Ex interna tamen parte præputio ipsi rotundũ aliquid ac mediocre, aut ex plũbo, aut ex charta, velvti fulcrũ, supponi prius oportebit: q̃d videlicet, posteq̃ agglutinata membranula fuerit, facilè eximas.

Præputia instaurandi duplex ratio chirurgica.

Porrò imminutio pręputij, duplici chirurgiæ rationi subucit: interim superna pudẽdi parte circulo incisa cute, quò videlicet eius vnitate soluta, eatenus deorsum trahat, quoad glandẽ cooperiat: interim verò scalpro ex interna parte, qua glandis initiũ est, excoriata, mox deorsum tracta, ac deinde molli vinculo deligata.

Colobomata

Similiter q̃ in labiis, aut nariũ alis, aut aure deficiũt (Græci colobomata vocant) curatur: primùm quidẽ excoriata vtrinq; cute: dein adductis, coniunctísq; inter se curiũ oris, atq; vtriusq;, quod callosum est, detracto: mox quæ reliqua sunt, assutis agglutinatísq;. Eiusdem generis sunt, & quas in maiori oculi angulo rhæ-das Græci vocãt: vtiq; vel impẽsius minuto, vel ꝓrsus perdito ipso angulo. At ꝓrsus quidẽ perdito eo, omnino insanabile relinquit vitiũ.

Angulorum imminutiones in oculis quo modo sint curãdæ.

Minuto verò, iis quæ modicè astringunt curat, si tamen totũ corpus primùm antè purgaueris, dein caput. Sunt mediocriter astringẽtia medicamenta, quæ ex glaucio cõponuntur, & croco, & quæ nardina vocant: itẽ in primis et quę ex vino sunt cõfecta. In summa verò, quib. aliquid perit substantiæ, maximè quidẽ curandũ est, vt ei quàm simillima substituat. Si id fieri nequeat, saltẽ aliquid q̃d eundẽ præstet vsum machinabimur: vt, exempli gratia, producẽtes callum pro osse.

Venas sensibiles regeneratas vidit Galenus.

Porrò venas sensibiles regeneratas aliquando vidimus: verũm has, non tam similes iis quæ antea perierant, q̃ easdẽ renasci dixeris, velvti in cauis vlceribus carnẽ.

Cicatrix adnata vlceri nõ est cutis.

Cicatrix verò quæ in hac, calli modo durata, gignit, ea cuti quidẽ est q̃ simillima, cutis tamẽ non est. Nunc autẽ ad alia transeamus morborum genera.

Herpes eiusdẽ est generis cum exvlcerato erysipelate.

Serpens vlcus, q herpes dicit, eiusdẽ est generis cũ exvlcerato erysipelate.

Ramex.

Ramex verò (quã sarcocelẽ vocãt) cũ scirrhis. Etenĩ herpetas biliosus ꝓcreat succus, sub cute hærens. Quo fit, vt eatenus affectus is, eiusdem sit cũ erysipelate generis: atq; huius quoq; magis etiã cum eo q̃d exvlceratũ est.

Herpes ab erysipelate quemodo differat.

Differt aũt ab erysipelate, humoris tenuitate. Est enĩ admodum tenuis q herpetẽ excitat. Ex eo aũt q alter humor altero sit tenuior, crassiórve, vlcerũ differẽtiæ, quæ ex profunditate spectantur, proveniunt.

Phagedæna. Cancri exvlcerati.

Huius certè generis est, & quæ phagedæna græcè dicitur, & exvlcerati cãcri. Quorũ omnium communis curatio est, vt inhibeatur primùm humoris cõfluxus, pòst sanetur vlcus. Propria verò cuiusq; tum ex membri invenitur natura, tum ex humoris non solùm specie, sed etiã quantitate. At tenuissimus quidem in eiusmodi humoribus est is, qui exvlceratum herpetem excitat: crassissimus, qui cancrum. Proximum ab his locum occupat, quod ad crassitudinem attinet, qui phagedænas producit.

Chironiũ vlc. Telephium. Herpetis curatio.

Harum species quædam sunt, quæ Chironia, & Telephia dicuntur. Si quis igitur, toto prius purgato corpore, mox quæ influentem humorem reprimant, regerantq;, medicamentis vtatur, iam curauerit herpetem. Sin neutrum horum fecerit, sed tantum

tum ea quæ cicatricẽ inducunt, adhibuerit, vtiq; exulceratam cuticulam sic sanauerit: proximæ tamen illi, quo minus exulceretur, non cõsuluerit. Postmodũ verò illa quoq; cicatrice inclusa, quæ ipsi continua est, exulceratur: id'q; longo spacio, ceu malo ipso serpẽte, fit, donec humor, vnde oritur, sit inanitus. Vacuãdus itaq; est per eiusmodi affectus semper is q redvndat humor, aliquãdo medicamẽto q̃d flauã purget bilẽ: sæpe eo q̃d nigrã: modò eo q̃d mistæ sit facultatis, quódq; simul bilem & pituitã educat: velvti in miliari herpete, qui nõ protinus vlcus facit, quemadmodũ alter: sed admodũ exiguas pustulas ad speciẽ milij, quæ ipsa interposito spacio in vlcus etiã degenerant. Adeò non absq; ratione quibusdã est visum, in eiusmodi vitio bili esse aliqd pituitæ cõmistum. Cæterùm ad generationẽ vlceris, in iis quæ extrinsecus admouentur, exuperare debebunt, q̃ repellẽdi facultatẽ habent. Vbi verò non amplius cõfluit in ægrotantẽ particulã vitiosus humor, q̃ digerũt. Siquidẽ exiguũ vitiosi humoris etiã si quis ad viscera reprimat, leue damnum cõmittet. At si eius quantitas sit momẽtanea, in principis aliquod membrũ aliquãdo ꝓcumbit. Ac repellũt quidẽ, non solùm ea quæ astringũt, sed etiã quæ sine astrictione refrigerãt: digerunt verò q̃ calfaciunt. Porrò flauæ quidẽ bilis vacuatio est facilis: pituitæ verò & nigræ bilis, difficilior, quo magis purgãtis medicamenti ope indigent. In herpete aũt, quoniã tenuis est humor q ipsum creat, abvndè est etiã aluũ soluisse: vel vrinas, per ea q̃ id modicè efficiũt, citasse. Quod verò ad acrochordonas & myrmecias curãdas ptinet, nõ deest Romæ q eas apprehẽsas primorib. dentib. exterat. Sed & scalpro ad myrtacei folij speciẽ formato, & ferramẽto q̃d scolopomachærion dicit, eas facilè quispiã excidere possit. Atquè verò & valẽte aliqua pinna circulo myrmeciæ imposita, ipsam educimus. Debet tũ pinnæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, vt eam vndiq; ꝓrsus cõstringat. Quæ postea circũacta, ac simul deorsum impulsa, celerrimè ita myrmeciam totã etiã cum ipsa radice educet. Iam verò, q vehemẽter attrahentib. sursum myrmecia vellet, & putrefacientib. enecabit, ratione ab aliquo inventum est. Quum igitur interdum quædam partes deficiant, quæ adesse debuerãt: quædã verò redvndent, quorum non erat opus: adimere quidẽ q̃d supervacaneum est, sanè haud difficilè fuerit: aliud verò producere, q̃d simile ei sit, quod desit, id in quibusdã quidẽ est facilè, in quibusdam difficilè, in aliis planè fieri nõ potest. Si nãq; carnosum sit q̃d deest, haud magno negocio id reficias. Sin os sit, ipsum quidẽ instaurare nõ licet, cæterùm aliud pro eo durum efficere. Diximus autẽ vidisse nos venas alias sensibiliter generatas. At si digitus desit, is restitui nõ potest. Cæterùm quæ in naso, vel aure, vel labio sunt curta, ea quidem vt refecisse non licet, sic decorem aliquẽ iis adiicere licet, si quis diuisam vtrinq; cutim, mox in vnum conductam queat agglutinare. Porrò quemadmodũ in sinuosis vlceribus generatio carnis, sic in capite & palpebris productio pilorum, opus naturæ existit. Etenim ex succis qui per cutim transpirãt, quod limosum est, id pilos tum à principio gignit, tum de cætero velvti succrescendo auget. Hoc igitur, quoties vel prorsus perijt, vel redditum est vitiosum, toties pilos corrũpi est necesse. Corrũpunt nanq; & stirpes ipsæ duplici de causa: aliàs nutriẽte succo destitutæ, aliàs nõ idoneo vsæ. Ac prorsus quidem perdito eo qui pilos alat succo, caluities oritur. Eodẽ viciato, ophiases & alopeciæ ꝓveniunt. In quibus & inhibere quod influit, & absumere & digerere quod iam occupauit languentem locum, conveniet. Ergo ceu in vlceribus illis purgationem nocẽtis succi primùm adhibuisti, eodem modo in pilis ipsis ab hac primùm exordienda curatio est: scilicet æstimato prius cutis colore, cuius cernis corruptos pilos. Nam si is albidior quàm ꝓ naturæ habitu sit, pituitosi humoris purgationẽ molieris: sin pallidior, eiusmodi bilis purgationem: non secus quàm si nigrior conspicitur, quæ nigram detrahunt bilem offeres. Quũ autẽ iam planè purũ ex purgatione corpus æstimas, eum qui in cute cõtinetur humorẽ digerentibus medicamentis discuties: sic tamen vt in his caueas, ne adeò calida, acriáq; admoueas, vt cutis exulceretur. Quinetiã ea quæ valenter siccant, cauere conveniet: ne videlicet cũ vitiato humore, vtilẽ etiam absumas. Ego verò iis medicamentis quæ alopeciam sanarent, exiguum thapsiæ admiscui. Cæterùm vbi vel tumefactum plusculũ, vel excoriatum ex ipsius vsu, pericranium conspexi, illo quidem die à medicamento abstinui: illeui autem particulã, vel galli, vel anseris liquato seuo: deinde postero die, si nihil tale apparuerat, rursus eodem medicamento sum vsus. Iam eos quibus periere ciliorum pili, similibus genere medicamentis sanabis: neutiquam tamẽ cõmittes, vt medicamentũ intra oculorum tunicas cõfluat. Quare sicca longè tutiora existant. Porrò pterygium, tametsi à sanitatis habitu sit alienum, non tamen substantiæ ratione, quemadmodũ atheroma & meliceris, à natura alienum existit. Eius verò sanatio, si quidem paruum & molle sit, per ea medicamenta quæ detergent, perficitur. Vbi magnũ durúmq; evasit, chirurgiam postulat. Simili ratione & aquularum quæ magnæ sunt, chirurgia curabis. Quæ paruæ existunt, siccantibus medicamentis curantur. At chalazion, quũ toto genere sit à natura alienum, auferri postulat. Ad eundem modum & oculorũ pus. Verùm id plerunq; medicamentis digeritur. Hypochyma verò iam incipiens digeritur: vbi diu constitit, nõ potest. Iustus medicus ætate nostra concussione capitis multos hypopios sanauit. Mansit enim horũ pus deorsum, propter grauitatem substantiæ. Hypochyma autem leuius quum sit, nebulæq; similius q̃ pus, haud ita dehiscere potest. Cæterùm quod serosioris naturæ est, id punctione ad præsens discutitur: interposito tamen haud longo spacio, ceu vini fæx quædã revertitur. At quando pus oculorum digerere est animus, collyriis quæ myrrham habent, maximè vtemur. Quæ verò vehementer siccant, ad præsens certè valenter vacuant, sed quod reliquũ est, ita cogunt, vt ægrè resolui possit. Multum autem puris vacuabimus, diuisa tunica ceratoide, paulò supra coronam. Sunt præterea ex genere eorum

Herpetis miliaris descriptio.

Humores qui facilius & qui ægrius vacuentur.

Acrochordones. Myrmeciæ. Verrucarũ curatio.

Carnosa refici facilè.

Os instaurari non potest.

Naturæ opera quæ.

Pilorum generatio vnde.

Pilorum corruptela vnde accidat.

Stirpes duplici de causa corrũpi.

Caluities. Ophiasis. Alopecia.

Pilorum vitiis quomodo succurrendum.

Thapsia vtebatur Galenus ad alopeciam curandam.

Pterygij curatio.

Aquularum curatio. Chalazij curatio. Oculorum pus.

Hypopios sanabat Iustus capitis concussione.

Hypochyma semel discussum punctione, revertit.

Oculorum pus collyria ex myrrha discutiunt.

Pus oculorum vacuari diuisa tunica ceratoide, paulò supra coronam.

Ascarides. Helminthes.

quæ tota substantia pręter naturam dicuntur, & ascarides, & helminthes, siue eæ rotundæ sint, siue latæ. Quocirca expelli prorsus eas è corpore expedit. Expelles autem, si prius enecaueris. Enecabis amaris medicamētis. Ac teretes quidē absinthiū perimere potest. Latæ vehementiora medicamēta desiderāt, sicvti & quę ascaris græcè vocatur.

Vermes perimūtur ab amaris medicamentis.

GALENI PERGAMENI de arte curatiua ad Glauconem, lib. I.

CAP. I.

On cōmunē tantùm omniū hominum naturā medicū cognoscere oportet, sed etiā vniuscuiusq; propriā. Non tñ propriā singulorū naturā, æquè atq; cōmunē, possibile est scribere. Quū igitur ad rectè medendū plurimū conferre temporis occasio, & quātitas auxiliorū videatur, hæc aūt propria in vnoquoq; ægro se contemplanda obiiciāt, nec quicq; propriū possit sermone explicari: ob id nimirū qd cōmune est, scribere cogimur, q̄vis id sit vsu secundū. Etem quātùm quisq; à naturali recessit habitu, in tantum morbus magnitudinē pvenit. Distantiā verò recessus, facilè deprehendet is, qui naturalē vniuscuiusq; ęgri statū exquisitè cognorit. Quod quidem quū nobis non liceat, confugimus ad communes notiones, in qnib. artifex plus aliquid, q̄ inertes, assequit. Porrò qui omnia quæ secundū naturam & pręter naturam sunt, diuisione artificiosa complexus fuerit, atq; ab iis omnibus, quę sufficienter diuisa erūt, indicationes sumpserit, solus is, quantū humanis pmittitur viribus, minimè errabit medendo. Atq; illos quidem quorum habebit notitiā, melius curabit, quā cæteros. Ignotos verò, pximè illis, quoad fieri poterit, ad sanitatem perducet. Si quis enim primùm distinxerit differentiam ætatum: postea eam quę secundū temperaturas, potentias, colores, calores, habitudines, pulsuum motus, assuetudines, industrias, animiq; mores habet: atq; his quoq; adiunxerit maris fœminæq; discrimen, expenderitq; regionū, temporū, atqueadeo ambiētis aëris tēperies, hic ad propriam laborantis naturam agnoscendā proximè accedet. Nunc verò de his solùm ægrotis dicere proposuimus, quorū natura, antequā morbū contraherent, nobis erat exquisitè perspecta. Cum quibus tamen reliqui omnes intelligentur, qui nobis erant ignoti.

Naturā cuiusq; propriam medicum agnoscere oportet.

Errare inter medendū quis minimè possit.

Defebribus ephemeris. Cap. II.

Ephemerarum causæ.

Primò igit de ephemeris febribus, vtpote simplicissimis disseramus: quæ nimirū ob lassitudinem, ebrietatē, iram, excandescentiā, mœrorem, atq; alias vehementes animi solicitudines excitantur. Ex quarū genere sunt, quæ ab inguinum inflāmationibus trahunt ortum, præterquàm si absq; vlcere fiant manifesto: tunc siquidem & suspectæ sunt, minimèq; mites apparent. Vigiliæ plerūq; induxerunt simplicem febrem: sicvti frigefactio, & exvstio quandoq;. Atq; hæ omnes febres soluuntur facillimè, in hunc modum. Oportet enim ipsos cōfestim ducere ad balnea, deinq; ad consuetā victus rationē. Nam qui triduanū terminū absq; cibo expectāt, sæpius acriores febres efficiunt. Quū igitur ad ægrum accedes, primùm à maximis quæ circa ipsum sunt, est cōsideratio inchoanda: deinde & ab aliis, adeò vt nec minimū quicq; omittas. Nā vt magis aut minus ei q̄ fit ex maximis indicationi credamus, ex aliorum fit adiunctione. Maxima quidē in omnib. febriētib. signa in pulsibus atq; vrinis cōsistunt. His verò adhere oportet, quæcunq; alia circa faciē scribit Hippocrates: accubitū quoq; & respirationē. Item ea q̄ ab ore excernuntur, atq; alui sedimina: & si qd aliud accidere circa aliquā corporis partē, aut operationē videris. Quæ omnia cōmunia sunt omnibus febrib. Postquā itaq; ex pulsib. atq; vrinis febris naturā perceperis, quū pulsus nullū inflāmationis signū habuerit, neq; omino inęqualitas in aliqua arteriæ cōpulsione se ostenderit, aut si hoc adfuerit, omino sit imbecille: vrinæ aūt, aut prorsus similes iis quæ secundum naturā se habēt, aut nō multū à naturali statu recesserint: tunc sanè & ad omnia illa quæ nuper à nobis exposita sunt, accedere oportet: & quū velvti chorus quidā oīa cōcinnè loquūtur, tūc certè sidere oportet, ac, si libeat, interrogare, nunquid aliqua manifesta antecesserit causa. Si quid enim huiusmodi æger fateat, expectata prima febris solutione, statim oportet lauare: quū tūc certior sit tibi facta cognitio, ex ipso solutionis modo. Nam arteriarū motus in hoc ui totū assimilatur ei, qui in sanis deprehenditur, quum in nulla alia febre ad naturalē habitū revertat. Iam verò plurimis ephemerarū humidi qdā vapores, & quibusdā etiā sudores vtiles cōspiciuntur, accessione cessante. Quo tempore etiā vrinę multò meliores, q̄ circa febris initia, videbūtur: & si capitis aut alterius partis dolor simul invaserit, neq; hic amplius pſistet. Aegrotātis quoq; in tolerādo facilitas, magnū & ipsa signū, febris suauitatē tibi indicabit. Et si dū lauant, nec horror aliquis insolitus molestauerit, nec alia tristitia adfuerit, post balneūq; & deinceps bene se habere pseueret, tunc ne verearis offerre cibū, & vinum, adhibito tamē pro tempore modo. Cōmuniter aūt omnib. detentis ephemera, vrinæ rufæ excernūtur. Adiungitur verò his qui propter tristitiā febricitāt, acritudo potius q̄ abvndātia caloris: quemadmodū è diuerso iis, q propter furorem. Sed & extenuano corporis in iis quos tristitia aut cura vexaruit, cōspectior existit: oculorū pręterea cauitas, & quędā inconsueta decoloratio. Hæc quidē sunt & iis q̄ q̄vis modo aliter cogitarunt, cōmunia. Maximè itaq; ex oculis distinguere oportet. Nam ex his etiam in sanis animæ mores cōiicere possumus. At eos qui diu vigilarunt, arguit quædā palloris forma, faciesq; subtumens, * necnō ipse oculorum motus, quo vix palpebras, humore qdā imbutas, attollere possunt. At qui tristantur, aut cogitationibus detinentur, iis exiccantur palpebrę. Cauitas est commune accidēs omnibus, mœrori, vigilus, cogitationibus, non tamen furori. In hoc enim, nec oculorū cauitas, nec manifestus pallor, & plus caloris atq; celerius ex imo prumpit: nec pulsuum magnitudo destruitur, quemadmodum in vigilus, tristitia, & cogitationibus. Eorum etiā qui ex lassitudine in febrem inciderunt, cutis est siccior, quàm in aliqua alia ephemera. Quæ autem

ex

Febres cum bubone, si absque vlcere oriantur sunt suspectæ.

Ephemerarum curatio.

Inedia triduana ex ephemeris reddit acriores febres.

Signa maxima in omnibus febribus à pulsibus et vrinis petuntur.

Ephemerarum signa.

Pulsus in solutione febris ad naturalem statū reuerti præterquam in ephemera.

Diariarum solutionem quæ accedant.

Ephemeras ex tristitia & solicitudine indicat extenuatio corporis.

Mores animæ ex oculis etiam in sanis cognosci.

Vigiliarum nota.

Cauitas oculorum quid indicet.

Ephemeras à densata cute discernẽdi ratio.

ex densata cute accidunt febres (densatur enim aut ex frigore, aut ex aliqua qualitate astringente) hæ quidẽ solæ inter omnes febres passio astricta existunt: ac vel solo tactu noscuntur, tum ob densitatẽ cutis, tum ob differentiam caloris, qui mitis quidem in primo tactu sentitur, acria autem, si plusculum tardemus. Non tamẽ & his vrinæ sunt rufæ: neq; moles corporis cõcidit: neq; oculi redduntur aut caui, aut aridi: sicvti nec pulsus minores, quemadmodum in mœroribus, curis, vigiliis, aut exercitiis immoderatis.

De febribus ex inflammationibus inguinum. Cap. III.

Ephemeris ex inflammatione inguinum, quæ accidunt.

Febres quæ ex inguinũ inflammatione fiunt, pulsus habẽt maximos, veloces, atq; frequẽtes: plurimúsq; illis calor inest: ac postq̃ febris constiterit, statim ex profundo quædã emergit humiditas, calida quidem, sed mitis. Atq; in totum facies rubicũda illis, & magis tumẽs, vrinǽq; subalbidæ. Cõmonis autem omnibus huiusmodi febribus est pulsus æqualitas.

Ephemerarum curatio.

Curare igitur omes quidẽ oportet balneis. Cęterum qui ex cutis dẽsitate, aut inguinis inflãmatione febricitant, si in aëre balnei immorari iusseris, haudquaq̃ nocebis. Reliquos omnes quamcitissimè oportet ab aẽre semouere. Si verò diutius in aqua immorari voluerint, permittere. Oleo aũt multo, & tepido, & manibus mollibus perfricare quamplurimum, sed eos pręsertim, qui ex labore febricitãt. Secundo autẽ loco, qui meatus habẽt astrictos: at tertiò, qui inguinum patiuntur inflammationem, quos nimirum sępius lauare expedit.

Ephemeris victus ratio conveniens.

Cibũ autem cõcoctu facilẽ assumere qui ex labore febricitãt, possunt multoties: nõ æquè tamẽ, qui ex densitate cutis, aut inguinis inflãmatione laborãt, quorũ etiã vtrisq; tenuis victus est vtilis. Sed & vinum potare quantùm possunt convincere sunt permittendi, quibus labor febris occasio extitit.

Mensuræ ratio in exhibitione alimenti per ephemeras febres, ex quibus sumatur.

Mensuræ aũt ratio, ex viribus & ætate sumitur ægrotantis: necnon ex naturali temperie, consuetudine, anni tẽpore, & regione, aliisq; id genus.

Vini potus quibus conveniat ephemeris.

Qui verò ex inguinũ inflammatione febricitãt, arcẽdi sunt à vini potu, donec inflammationes soluantur. At qui cutis foramina habent astricta, aut refrigerati sunt, si quidem non moltùm hoc affectu laborent, nec plenũ corpus habeant, non sunt à vini potu prohibendi. Qui autẽ supra modum refrigerati sunt, aut pleniore corpore, prohibere vtile est. Rursus, qui ex vigiliis, aut aliquo animi affẽctu febriũt, postquã balneaueris, cibo humido ac boni succi reficere oportet: vinũ verò omnibus iis qui vigiliã passi sint, intrepidè offerre, nisi capitis dolore premant, aut pulsum venarũ in temporib. sentiant. Sed & iis qui ex ira aut mœrore aliquo, aut cogitatione febricitãt, vinum est exhibendum: sicvti & illis, qui furore perciti fuerunt, quandò omnino pturbatio fuerit refrigerata: nam prius sanè vsus vini erit periculosus.

Ephemerarum omnium contrarias esse adhibendas.

Tentare autẽ oportet semper adferre contrariũ ei quod infestat: labori quidem, quietem: vigiliis, somnum: iræ, furori & tristitiæ, sermonibus, actionibus, spectaculis, enarrationibus, animi iucunditatẽ. Sic qui ex cogitatione laborat, omnino ratiocinationes omittat.

Ephemera cum bubone inflãmato, ab vlcere inguini dato.

Et qui ex inguinum inflammatione febricitat, eius curationi intendat: ac multò prius vlceris, vnde originẽ habuit. Atq; hactenus de ephemerarũ indiciis, remediisq;. Reliquæ verò febres, nõnullæ ex inflãmationibus, nõnullæ ex humorib. accenduntur.

Febres ex inflãmatione sunt symptomata partium inflãmatarum.

Et quæ ex inflãmationibus fiunt, sunt velvti symptomata quædam partium inflammatarum.

De febribus putridis. Cap. IIII.

At q̃ ex humorũ putredine accẽduntur febres, eæ & dicũtur putridæ, & sunt nõ morborũ symptomata, sed ipsæ morbi.

Febrium putridarum differentia.

Ex his verò nõnullę quidem absq; accidentib. accidũt, & mitissimę sunt: nõnullæ item cum accidentib. vrgẽt. Earũ igitur quæ accidentibus carent, paucæ quidem ad exactam sui congnitionem, diem quartũ desiderãt.

De signis febrium intermittentium. Cap. V.

Quæ igitur cum rigore invadont, nõ ab re ex earum esse numero iudicabis, quæ per circuitus infestant. Tertianæ enim atque quartanæ in totum cũ rigore accessiones faciunt. Sed tertianæ quidem in primo insultu cum nimio sępe rigore incipiunt: quartanam autem non vidimus cum vehemẽti rigore incipientẽ, sed procedente tempore magnitudo ei supervenit, præter id, quòd nec statim ab initio hæc febris vt plurimũ solet invadere, sed aliis quæ antecesserint, subsequi.

Quartana non solet vt plurimum statim à principio invadere, sed alias subsequi.

Quartana itaq; solet errabundis febrib. supervenire. Quotidiana verò, rarò accidit absq; lesione oris vẽtriculi. Rursus quartana ex male affecto splene gignitur: vt tertiana ex affectu iecinoris.

Intermittentiũ singula, quarũ partium comitentur lesiones.

Febrem tertianam quæ arguant.

Quæ verò cũ valido rigore incipit, magis febris tertiana, q̃ aliqua aliarum febriũ fore speratur. Quòd si reliqua etiã signa attestentur; hanc dubio procul in prima statim die tertianam esse cognosces. Etenim calor multus & acris adesse debet: pulsus autẽ magni, calidi, vehementes, veloces, atq; frequẽtes, omnísq; inęqualitatis, pręterquàm febrilis, expertes. Rigor porrò, velvti si à re aliqua acuta, plus q̃ frigida, corpus perpungeretur: quum ii qui quartanã aut quotidianam intermittentem patiuntur, potius frigidum rigorem percipiant. Tempus autem anni æstiuũ: sicvti & locus, & præsens status calidus. Sit autem & ægrotantis natura calidior, & biliosior, & ætas adolescentis: & exercitationes potius quàm ociositas antecesserint: magisq; devstio, q̃ frigefactio, & parcitas cibi, potius quàm crapulæ. Vigiliæ quoq;, mœrores, atq; labores, & intensę cogitationes, ad eundem affectũ perducũt. Quòd si multos alios eodem tempore laborantes contigerit tertianis corripi febribus, hoc quoq; maximum aliquod, præter ea q̃ nuper diximus, ilgnum erit. Si igitur hęc oĩa adfuerint iodicia, aut saltem quæ maxima sunt, & sitis quoq; vehemẽs adfligatur, vomitúsq; bilis, aut sudor, vel vtraq; supervenerint, tunc nulla dubitatio relinquitur. Quòd si inter hęc à febri quieuerit homo, hac in quam quæ ex suo motu est omnibus nota, propria verò febrium inæqualitas in arteriarũ motu relinquatur, tũc firmiter poteris esse tertianã febrem ostendere, ac si tertio iàm die accessionẽ fecisse vidisses.

De signis quartanæ. Cap. VI.

Quartanarum indicia.

Dum rigẽt qui quartana tenẽtur, pulsus habẽt satis tardos & raros. Quũ autẽ consistit febris,

atq; etiam augetur, necesse quidē est vt veloces fiant, atq; frequentes. Seruatur tamē & tunc propria ipsius tarditas raritásq;, si additā velocitatē atq; frequentiā in accessionibus mediteris. Iam quæ omnib. cōmunis est febribus, in vno pulsu inæqualitatē, in hac manifestissimè licet cōprehendere. Multò nanque velocius principium, si nēmq; motus invenies, q̄ medium. Praeterea æstum, & devstionē, & quendā velvti feruorem, qualis in tertianis videt, in quartanis haudquaquam invenies. Sed & ægrotantis natura inspiciunda est, an atra in ea bilis abūdet: & tempus quoq; anni, an sit autūnus: & præsens status, an inæqualis. Sic verò & loci natura, et morborum pervagantiū vulgariter, & an lien intumuerit, febrisq; antecesserit inordinata, & ætas senior q̄ cōsistentiū, & an cum sudore febres desinant. In his verò bilis flauæ vomitus minimè expectandus est: quemadmodū nec in quotidianis intermittentibus. Hoc etenim tertianarū est propriū signum. At quum febris cessauerit, si adhuc vestigium febris remāserit, pulsusq; iis, qui secundū naturam rariores atque tardiores fuerint, quartana proculdubio erit huiuscemodi febris.

De signis quotidianæ intermittentis. Cap. VII.

Quotidianarū indicia.

Quotidianæ intermittētis calorem humidiorem cum quadam acrimonia esse oportet, non quū primum manus admouetur, occurrentem, sed per moram. Nam quædam fumosa caliditas cum multo vapore cōmista, perspirare videbit. Sed & his lōgè minores sunt pulsus pulsib. quartanarum, q̄ istarum pulsus pulsibus tertianarū. Rursus verò, tanto rariores sunt in quotidianis intermittentibus pulsus, his qui in tertianis, quantò illis pulsus quartanarum. At tarditas in vtrisq; eodem modo se habet. Minus verò siticulosa hæc febris est, tantumq; eam quartana excedit, quantùm istam tertiana. Humidissimum etiam totum corpus in his febribus est, & vomitus pituitosi. Quæcunq; aūt excernūtur per ventrem, frigidiora, humidiora, crudiora, & pituitosiora existūt. Et quidem ætatibus, naturis, anníq; statibus, & temperaturis humidioribus, hæ febres accidunt. Nam adolescentē biliosa & sicca temperatura, nunq̄ vidi quotidiana corripi febre. Pueri autē, præsertim minores natu, & ex adultis pituitosi, & habitudinis crassæ, atq; ocio plurimo dediti, necnon crapulis, ebrietatibus, balneis assiduis, post cibū præsertim, vtētes, facilè à quotidianis capiunt. Loca etiā humidiora, atq; ex anni temporib. hybernū, ex statibúsq; humidiores, hanc præcipuè cōciliāt febrē. Quòd si populariter etiā grassetur, hoc quoq; nō parum ad eam dignoscendā conducet. Non tamen harum febrium declinationes, quemadmodū tertianarū & quartanarū, sudoribus terminantur: quare neq; ad integram quietem, exceptis paucis, perveniunt. Quotidianarū vrinæ sunt albæ, & tenues, vel crassæ & turbulentæ, vel rubicundæ. Tertianarum rufæ, vel subrufæ. Quartanarum variæ quidem, sed crudæ omnes.

Quotidiana quos præcipuè soleant corripere.

Quotidianarū declinationes non terminantur sudoribus. Vrina intermittentium singulis propria.

De signis febrium continuarum. Cap. VIII.

Febrium continuarū indicia.

Febres autem cōtinuas hinc cognosces, quòd nullum eis adest signum, ex iis quę adesse intermittentibus diximus: & quòd intra quatuor & viginti horas nō cessent. Si verò inæquale incrementū habuerint, hoc quidem pręter alia signa, longius etiam tempus ostendit: necnon si proprium febrium signum in pulsibus manifestum adsit. Quòd si inordinatio etiam ac inæqualitas ipsis vel incōcinnitas insit, & hoc etiā indiciū simul magnitudinis atq; continuitatis. Si verò in hoc statu permanentes, tertio die maiorē accessionem ostenderint, aut excremēta & vrinę omnino crudæ apparuerint, nō possunt huiuscemodi febres ante septimū diem terminari. Ad hæc, si quarta dies tertiæ diei similis fuerit, & febris velvti devrens, nec facies, aut reliquum corpus collabitur quicquā, huiuscemodi febris ad longius extendi tempus cōsueuit. Ac tales quidem sunt differentiæ earum febriū, quę accidentibus carent. Curatio autem cuiusq; earum deinceps scribetur: primùm tamen intermittentium, dein cōtinuarum. Ex intermittentibus igitur breuissima mitissimáq; est tertiana. Longissima autē, & quantum in ipsa est, haudquaquā periculosa, quartana. Quotidiana verò, & longa, & nō sine periculo. Porrò * vbi morbi existunt acuti, celeriterq; ad statum perveniunt, etsi valde tenuem victum exhibeas, non multum lædes. Vbi verò sunt diuturniores, nisi ab initio cibo vberiore reficias, hominē simul cum morbo perimes, aut intempestiuè victus modum commutabis. Neq; enim oportet statu accedente offerre largiorem cibum quàm prius: sed contrà, potius tenuissimum victum, qui in toto morbo exhibeatur, in statum reseruare. Distinguendum autē est, num exquisita, an minimè exquisita sit febris. Etenim exquisita tertiana, ad maximū septem circuitib. iudicatur, estq; minimè periculosa. Alteram verò non exquisitā, quandoq; vidi, quū in autumno incepisset, in vere desisse. Quantū autem hæ natura inter se differunt, tantùm rationabile est & rationem victus mutare. Ergo si quæ in principio sermonis tertianarū febrium indicia scripsimus, omnia adfuerint, exquisitā reddunt tertianā. Cuius accessionis tempus breue, quatuor, aut quinq;, aut sex: ad longissimum, vndecim aut duodecim horas cōplectitur. Atq; huiusmodi febrium vrinę, tertio die, aut ad summum quarto, coctionis signum ostendunt. Quibus sanè iudiciis exquisitā, à non exquisita tertiana distingues. Eadem quoq; ratione exquisitā quartanam & quotidianam. Cui enim omnia insunt indicia, quæ in quartanis febribus antea descripsimus, hæc vera & exquisita est quartana. Cui verò minimè, spuria & nō exquisita existit. Quotidiana etiā cui omnia quæ diximus insunt, exquisita est: quæ autē eam naturā non habet, spuria. * Nō igitur quemadmodū exquisitæ quotidianæ & quartanæ, sic etiam non exquisitę, sunt lōgæ. Nam quemadmodū exquisita tertiana est breuis, sic & quotidiana & quartana diuturnæ. Cæterùm non licet nobis bene prænoscere, nisi quantitatem morbi atq; virium accuratè expendamus. Etenim si vires adeò validæ fuerint, vt morbum vincere possint, necesse est ægrotum evadere. Sin verò contrà, omnino morietur.

Tertiana est breuissima mitissimaq.

Quartana est longissima miniméq; periculosa.

Quotidiana est prolixa, neque vacans periculo.

Acutis & velocissimis morbis, tenuissimā victus rationē postulant: vberiorem, longiores.

Tertiana exquisita ad maximum septem circuitibus iudicatur.

Tertiana exquisita accessio, duodecim ad summum horas cōplectitur. Exquisitæ intermittentes, à non exquisitis quomodo distinguantur.

Prœcognoscere illis nō licet, qui morbi & viriū magnitudinem nō expendere.

De

De cura exquisitæ tertianæ. Cap. IX.

Tertianæ exquisitæ curatio. Contrariorum contraria remedia sunt. Flaua bilis qualis sit humor.

Vrinã quæ provocent.

Absinthiũ esse remedium summum contra bilis molestias. Balnea dulcia cur tertianæ febri auxilientur.

Alterare invalescentes qualitates febriles, quàm vacuare, magis iuuat.

Vinũ correptis tertiana propinandum nõ esse antequã appareant signa coctionis. Tertianis exquisitis quæ victus ratio conveniat.

Suum pedes & cerebra conferre tertianis, nec non assas porcellis carnes. Vitelli ovorum facilius quàm alba cõcoquuntur.

Exquisitam ergo tertianã, vt quæ ex flaua bile cõmota invalescat, q̃maximè fieri potest refrigerare, atq; humectare oportet. Nam cõtrariorũ cõtraria remedia sunt: quę quidem q̃d superfluũ est, reprimãt: q̃d verò deficit, suppleant. At flauæ bilis humor, omniũ qui in corpore sunt, aridissimus, calidissimúsq; existit. Hunc igitur, quũ ad ventriculũ repit, per vomitum educere oportet. Quũ verò vergit ad inferiora, eodẽ modo per aluum: id q̃d fieri solet spontè in exquisitis tertianis. Per vrinam quoq; & sudores oportet ipsum vacuare. Ac venter quidẽ, mollibus clysteribus inaniẽdus est: vrina verò, potionibus, in quibus apiũ, aut anethũ maduerit, ꝓvocanda. Quòd si tibi coctionis signa monstrentur, iam cũ fiducia aliq̃d absinthij exhibebis: q̃d alioqui summũ est remediũ, vbi infestauerit bilis, si præsertim ex ipsius coma, quantùm sit satis, accipiẽs, melicrato intinxeris. Balnea verò calida ex aqua potabili ꝓsunt: tum quia aliquid bilis educunt, tum q̃a sua qualitate & humectãt, & potẽtia refrigerãt. At marinæ aquæ salsæ, nitrosę & sulphureę, plus quidẽ bilis educunt, sed magis sua qualitate nocent, q̃ evacuationib. iuuẽt. Semper aũt oportet cõtrarias qualitates, illis quæ invaluerint pręter naturã, opponere: quũ hoc multò plus iuuet, q̃ quomodolibet evacuare. Hic itaq; in balneis scopus sit, vt corpus madeat, vtq; humectetur. Vbi igitur plurimum olei calidi infuderis, ad aquam perducere, ac madefacere oportet. Quòd si in ea natare voluerint, quatẽtùm id facere possunt, ꝑmittendũ. At qui balneis admodũ delectãtur, si etiã bis in die lauari ꝑmiseris, nõ aberrabis. Sed illud semper habeto in memoria, vt tẽpestiuè id faciant. Si verò etiam coctionis signa ostendantur, si sæpius laueris, nihil deliqueris. A' vino autem, antequàm morbus coquatur, ꝓrsus est abstinendum. Verùm vbi cõcoqui is cœperit, dandum est ab initio tenue, aquaticum, atq; paucũ. Vbi verò iam propè est vt morbus soluatur, amplius est offerendum. Cibi autem quicũq; humectant, atq; refrigerãnt, omnes vtiles sunt exquisitis tertianis. Cæterùm quantitas in ipsis sit tãta, vt bene concoqui possint. Ex oleribus quidem, atriplex, blitum, lapathũ, malua, lactuca, & cucurbita. Ex alijs verò, ptisanæ succus, sorbitio ex alica, ex piscibúsq; saxatiles. Ex volatilib. deniq; ea, quę mollibus constant carnibus. Quę autem talia non sunt, eorum alæ: testiculi quoq; gallorum, & suum pedes, & cerebra. Paruorũ verò si etiam dederis carnes assas, nihil nocebis. Sed & oua ad sorbendum sunt offerenda, & præsertim vitelli eorum: nam hi facilius quàm pars alba concoquuntur. Ex fructibus autem illos tantùm degustent, qui nõ sunt omnino difficiles coctu: Oportet abstinere à melle, sinapi, salitis & acribus omnibus: sicuti & à vinis satis vetustis & calidis.

De cura tertianæ nothæ. Cap. X.

Tertianæ nothæ curatio.

Tertianis nothis victus ratio conveniens.

Tertianis nothis confert plurimũ vomitus provocat' post cibum.

In iis verò quæ nõ adeò exquisitæ sunt, prouidendũ est, ne morbus augeatur, néve ęgrotantis vires corruant, quæ laborare longiori tempore debent. Quare operæprecium est scire, ad quantam magnitudinem morbus ipse sit pervẽturus, & quãtę sint ipsius ægri vires: vt ad ea inspiciens quæ maius auxilium pòstulant, inedia quidẽ in valentioribus vtaris viribus, & morbo cõcoctu difficili: largiori autem cibo, vbi vires sunt infirmiores, nec morbus admodũ ad cõcoctionẽ contumax. Iam verò in tertianis non exquisitis, nec statim circa initia balneare expedit, sed quũ primùm coctionis signa apparuerint. Nec cibũ quotidie offerre expedit, sed alternis dieb. Quies verò & calfactio circa pręcordia iuuãt, & sorbitiones quę concoquuntur facilè, & clysteria nõ admodum mollia. Quòd si sanguinẽ mittere oporteat, neq; hoc quoq; omittendũ est: sed ab initio statim tantum sanguinis detrahẽdum est, quantum præsens status exigit. Sit autẽ totius victus ratio, non quæ humectet, atq; refrigeret vniuersum corpus: sed quæ aliquẽ modum etiam assumat, ad calfaciendũ, incidendúmq;. Plurimũ igitur eos iuuat ptisanæ succus pipere adiecto. Ad hæc, hyssopũ, vel origanũ, vel spicã nardi mulsa infundẽs, & decoquens, ad bibendum ꝓpina, & quæcunq; alia ꝓvocantia vrinã, exceptis illis, q̃ præter modum calefaciunt, exiccántq;. Maximè verò post diem septimã danda eis iugiter est absinthij coma. Et quidem oxymel potione plurimos iuuat: & aliquid ex iis quæ molliter ventrẽ subducunt. Vomitus etiam post cibum, adeò his quibus hęc febris perdurauerit, vtilis est, vt multos sciam solis vomitibus statim fuisse curatos.

De cura quartanarum. Cap. XI.

Quartanas in principio esse tractandas leniter, nullámq; tum molendã esse fortem evacuationem. Sanguinis missio in quartanis quatenus celebranda.

Quartanis victus ratio conveniat.

Diatrion pepereon quartanis vtile. Piper cũ aqua singulis diebus bibitũ, ad quartanas facere.

Quartana detentis vngenda esse viscera vnguentis, cataplasmatisq; emollientibus.

Quartanas ab initio mediocriter, ac leniter tractare oportet, nullũ forte medicamẽ, aut evacuationem exhibentes: nisi fortè sanguis vehementer superabundãs appareat. Cæterùm si vena incisa, is qui fluit, niger & crassus videatur (qualis in iis præcipuè visitur, qui liene laborant) audacius mittendus est. At si flauus, aut tenuis cernatur, subitò supprimendus. Venam verò secare oportet, vel interiorẽ, vel mediam, quæ est in sinistro cubito. Victum deinceps instituere sine flatibus, ac optimum: ventrémq; emollire, iis quę vsitata sunt, expedit. Quòd si hæc nihil proficiant, clysteribus vtendũ est, à principio quidem mollibus, postmodum verò acrioribus. Arcẽdi sunt autẽ à suillis carnibus, ab omnibúsq; eduliis quę tenacia sunt, & tardũ habent exitum, quæq; tum refrigerant, tum siccant corpus. Vino verò vtendum est albo, tenui, & mediocriter calido, & volatilibus q̃ boni sunt succi, nec in paludibus degunt. Pisces sunt adhibendi, qui facilè cõcoquantur, ac molles carnibus, nihilq; tenax habentes. Vtendum est autem salsamentis, & sinapi: ac certis diebus medicamẽ diatrion pepereon, vel diospoliticũ est assumendum. Quòd si quotidie piper tantùm cum aqua biberent, rectè etiam facerent. A' frictionibus autẽ, ambulationibus, atq; balneis, nõ sunt penitus prohibendi. Quanq̃ si omnino possent à balneo abstinere, solis cõtenti frictionibus, inde plurimũ iuuarentur. Iam si quartana ipsa sit breuis, nec admodum violẽta, nihil nocuerit si dieb. interiectis ad cõsueta exercitia se trãsferant. Hæc igitur ab initio, & vsq; ad statum sunt peragenda. In statu autem subtilior victus ratio adhibenda est, q̃ ante, vel pòst. Statim verò æger cõtinendus in quiete est: ac visceribus providẽdum vnguentis & cataplasmatis,

Quartana detentos, esse pluries purgãdos, sed apparentibus iam signis coctionis.

Quartanis prodesse vomitum.

Theriace in quartana principio exhibita quid moliatur.

quę mollire et laxare posſint. Deinde medicamẽtis vtendũ, quę ciẽdi vrinã vim habeãt. Vbi verò coctionis ſigna apparuerint, tunc ſanè purgare oportet iis quę humores atros inaniãt, nõ ſemel tantùm, ſed ſæpius, ſi videat neceſſe. Vtendũ aũt & vomitib. ſtatim à cibo: & ſi nihil ꝓhibuerit, elleborũ album eſt exhibendũ: primò quidẽ, permiſtum radiculis: quòd ſi nihil profecerit, ipſum per ſe. Cæterùm qui nequeunt evomere, ꝗ vehementius ꝑ inferiora purgẽtur: ac poſtmodũ offeratur eis in potu, medicamẽ confectũ ex viperis: necnon quod ſuccũ cyrenaicũ recipit. Quicunq; verò ab initio aliquid ex hiſce medicamẽtis exhibuerũt, aut omnino ante ſtatũ, quartanã quæ erat ſimplex, duplicem reddiderũt: aut omnino maiorem, atq; difficiliorem: ex duplici autem triplicem, aut omnino ambas difficiliores.

De cura quotidianæ. Cap. XII.

Quotidianæ curatio.

Quotidianã aũt quum volueris curare, oxymelite vtitor poſt primos dies, & illis quæ probè poſſunt vrinam ciere: vniuerſúmq; totius victus caput ſit ad incidendũ efficacius. Circa ſtatum verò, de ventriculo eſt habenda ſolicitudo, ac de ipſius ore præſertim. Deinceps iubendum eſt, vt poſt radiculas & cibos aſſumptos vomãt. His etiam quæ pituitam ſubducunt, vtendum.

De cura febrium continuarum, quę carent accidentibus Cap. XIII.

Febrium continuarum quæ ſole citra accidẽtia infeſtãt curatio.

In cõtinuis autem febribus, quibus nõ vltra ſeptimũ futurus ſtatus eſt, ſi vires validæ ſint, & ætas cõſentiat, admodũ exquiſitus & tenuis victus eſt inſtituendus. In quib. verò vel ſtatus totius morbi longius abeſt à ſeptimo, vel vires robuſtæ nõ fuerint, vberiori cibo ægri ſunt reficiẽdi: quemadmodũ prope ſtatũ tenuiori. Quũ aũt iam adeſt ſtatus, tenuiſsimũ victũ ſeruare oportet: deinde rurſus ſemper vberiorẽ. Sanguinẽ verò mittere oportet, & ob morbi magnitudinem. Quibus aũt rubor multò intenſior, quàm ꝓ naturæ ordine, & maior, quàm pro conſuetudine, totius corporis moles, venæq; eminentes, extenſæq; fuerint, iis etiam eſt auferendus, niſi vires, aut ætas, aut aliquid cõmemoratorũ, prohibuerit. Quòd verò humidus victus in febribus acutis omnib. iuuat, rectè iam dictum eſt. Cremorẽ igitur ptiſanæ, iis quibus nõ aceſcit, exhibere oportet: & melicratum quibus non bileſcit, & ſorbinones ex alica, & panem ex aqua. Porrò in febribus præter modum calidis, vrentibúsq;, quũ primùm coctionis ſigna apparuerint, tunc audacter aquam frigidam propinabis. Modus verò in quantitate ſeruetur, quemadmodum tempus anni, regio, ætas, natura, conſuetudóq; exigunt.

Victus humidus in febribus omnibus acutis conducit.

Aquam frigidã propinandã eſſe in ardẽtibus febribus quum primùm apparuerint ſigna coctionis.

De curatione febrium cum accidentibus. Cap XIIII.

Febriũ cum accidentibus infeſtantium curatio.

Quæ febres cum accidentibus vrgent, non ęquè ſimplicem exigunt curationem: ſed pro viribus metiendum eſt, quanta ſit ipſa febris, quantúmq; ex accidẽtibus immineat periculum: atq; ad id quod vehementius fuerit & difficilius, intendendum, non poſthabita omnino etiam alterius cura. Etenim vbi ſimul cum ipſa febre ſentitur circa os ventriculi anxietas, morſus, & imbecillitas, prius ſanè vacuandi humores non ſunt, quàm os ipſum ventris corroboretur, etiãſi cruditate aut cacochymia ęger ipſe laboret. Sed nec ſi fuerit febris cũ ventris profluuio, alia eſt opus evacuatione. Verũ hęc ſola ſufficit, quãvis nõ ſit pro ratione ipſius plenitudinis. Iam verò ſi quis ſimul & diſtentione neruorũ laborauerit, & ſanguinis eguerit miſsione, neq; huic tantùm ſemel mittere oportet, quantùm exigit morbus, ſed aliquid etiam accidenti eſt linquẽdum, cuius cauſa ſæpe ſudores eveniunt, & vigiliæ moleſtãt, & vires ægroti debilitantur. Ita etiã ſi vehementes vigiliæ, aut dolor intenſus ægrotũ cruciãt, cauendæ ſunt ſubitę evacuationes, ac multę. Ipſa prętera ambiẽtis aëris tẽperies, loco accidentis cuiuſdam habẽda eſt, dum exquiſitè calida & ſicca fuerit: qualis eſt tẽpore medio inter Canis & Arcturi ortũ. Si etiã valde frigida fuerit, tũc quoq; ſanguinem mittere formidandum. Ob hęc etiã neq; in locis admodum calidis, aut frigidis, ſanguinẽ mittere audemus. Quòd ſi regioni temporis ſtatus cõſentiat, etiã omnino abſtinemus: ſi verò nõ cõſentiat, evacuamus quidẽ, ſed multò minus, ꝗ̃ ſi neutrũ prohiberet. Tolerãtia etiã ægri, ceu ꝗdam accidens, expendenda venit: nec ſecus ipſa tẽperatura. Nam quicunq; calidi & ſicci natura ſunt, hi omnes facilè ab integris evacuationib. offenduntur. Cõſuetudo quoq; nõ parui momẽti eſt, quũ ad omnia alia, tũ præcipuè ad evacuationis indicationẽ. Quidã enim nunꝗ̃ prius fuere vacuati, & multis cibis ſunt vſi. Nõnulli cõtrà nec multis cibis ſunt vſi, & evacuationib. aſſueuerũt. Hos igitur intrepidè evacuare oportet, ſi reliqua etiã conſentiant: alios verò, ne ſi reliqua oĩa id ſuaſerint. Eodẽ pariter modo & corporis habitus conſiderandus. Nam qui dẽſa & ſolida carne cõſtant, nõ offenduntur facilè. Quare non oportet vereri ipſos vacuare ex toto, ſi quidẽ & alia id iubent. At qui mollẽ, & tenellã, & diffluẽtem carnẽ ſortiunt, ꝗ mirũ in modum ſunt ad patiendũ habiles. Quare vel ſi reliqua omnia ſanguinem eſſe mittendũ ſuadeãt, non tamẽ id facere audendum eſt, ſed vtendũ aliis evacuationib. moderatè. Eodẽ modo & in iis qui ſupra modũ craſsi aut macilẽti ſunt, ab incidẽda vena ſuperſedendũ, cæteráſq; integras evacuationes vereri oportet. His etiã & ætas annumerãda eſt, vel vti quoddã ſymptoma, ꝗd prohibendi integrã vacuationem vim habet. Neq;.n. pueri, neq; ſeniores hãc ſine noxa tolerãt. Hoſce igitur omnes, ſi diſpoſitiones hortenꝫ, nõ ſemel, nec ex toto, ſed paulatim oportet vacuare, inediis moderatis, frictionibus, clyſteribus mollibus, perfuſionibus, atq; balneis. Quòd ſi duo cõtraria ſymptomata aut morbi coëant, adverſus id ꝗd magis vrgeat inſtandũ, nec interim alterũ negligendũ. Eas verò quæ habentur ex accidẽtibus & morbis indicationes, non ſimpliciter, ſed ſecundũ cauſam à qua ſingula fiũt, cõſiderare oportet: qualia ſunt defectus animi, & exolutio: quę duo nomina de vnica re dicũtur, cuius plures exiſtũt cauſæ. Siquidem nõ ſolùm ꝑ varios affectus corporis, ſed etiã in vehemẽtiſsimis perturbationibus animi, nõnulli exoluti fuerũt: præcipuéq; ſenes, & natura imbecilli. Etenim plures eorum triſtati, aut lætati, aut irati, aĩo defecerunt. Qui aũt magis robuſto ſunt corpore, ex immodicis evacuationibus

Febribus quæ cum alui fluore infeſtant, non eſſe alia opus evacuatione.

Evacuationes ſubitæ ac multæ, quando cauendæ ſint.

Sanguinis miſsionem prohibet aëris conſtitutio impenſe calida aut frigida.

Calidi & ſicci offenduntur ab immodicis vacuationibus.

Cõſuetudinem plurimum poſſe ad vacuationis indicationem.

Habitudines corporum quænam facilè miſsionem ſanguinis ferant, & quæ difficulter.

Pueri ſeneſque, integras vacuationes nõ ferũt.

Animi vehementiſsimi affectus ſenes præcipuè atq; imbecillos exoluunt.

bus idem patiunt. Iam verò si abscessus quispiā rumpat, vires vehemēter lædit, ac tum pręcipuè, cùm materia simul tota ad ventriculū, vel ipsius os, aut thoracē defluxerit. Quòd si quādo etiam nos abscessus secantes, totū simul emittere pus voluerimus, animi defectū subsequi est necessarium. Nec verò laborantibus aqua inter cutē, tota simul humiditas (q̄uis ea pręter naturā sit) potest sine noxa vacuari: sed tunc quoq; necessum est, hominē deficere animo. Ex dolorū enī vehementia, similiter dissolutiones accidunt. Quinetiā neruus percussus, & musculi caput, & maligna in articulis vlcera, & immoderata quędā frigiditas aut caliditas, vitalisq; roboris exolutio, præterea insignis cruditas, obstructióq;, aut inflammatio alicuius præcipuæ partis, aut os ventriculi malè affectū, aut improbę evacuationes, aut deniq; alia multa, de quib. postea dicem9, inferre possunt defectū animi. Quarū sanè causarū singulę ꝓpriā curationē desiderāt.

Pus per sectiones abscessuū, si totum simul vacuatur, vires deuicit.
Hydropis aquā nō posse totam simul vacuari, absq; deliquio animi.
Dolor vehemēs vires exoluit.
Deliquium animi quo inducant.

Porrò eos q ex choleris, & alui ꝓfluuio, & aliis tum largè, tū vno impetu factis evacuationib. dissoluunt, frigida spargere oportet, & nares cōprehendere, & os ventriculi perfricare, iuberéq; vt vomant, stomachū irritādo digito vel pennæ immissione, ac deniq; alligare pedes & manus. Oportet aūt nexus fieri, plures quidem ac fortiores circa manus, quādo per inferiorē partē fiunt evacuationes. Nā si vacuatio per superiora fiat, plures ac vehemētiores ligaturæ cruribus admoliendę sunt. Situm quoq; aliquem parti fluxionem patienti expedit invenire, in adversum tendētem, sed moderatè. Nam si nimiū tendat, atq; ex hoc fatiget, nihilo minus irritatur, q̄ si inclinaret ad eundē. In vniuersum autē, aut ad cōmunia membris patientib. in adversum trahere oportet, aut ad ea in quib. est fluxionis origo.

Deliquiū animi à vacuatione immodica, curatio.

Atq; ideo vehementes evacuationes quæ ex matricib. fiunt, cucurbitulæ iuxta māmas appositæ, statim sedāt. Quæ verò ex naribus, hépan ac spleni, secūdum narē patientē. Quòd si ex ambabus narib. simul plurimus sanguis effluat, vtriq; visceri applicandæ sunt. Vinū etiam aqua frigida temperatū, curat eas, quæ ex magnis fiūt evacuationib. dissolutiones: ac tūc pręsertim, quādo humores fluūt ad ventriculū. Cæterū si aliquod viscus sit inflāmatū, aut caput doleat vehementius, aut aliqua alienatio animi affuerit, aut febris ardēs in morbo crudo, magna & penè insanabilia ex potu vini, huiuscemodi affectib. nocumēta proveniūt. Iam verò qui frigidū potare nō sunt assueti, aut manifestè ex ipso lædunt, quiq; natura sunt frigidiores, & qui in extrema sunt senectute, & loco degūt natura frigidiori, & tēpore hyberno, cauere à potione frigida debent. At qui cōtrario modo se habēt, iis intrepidè illā offerre licet. Sit aūt vinū, in fluxionib. quæ ad ventriculū fiūt, calidū simul & tenue, quale Lesbiū. In sanguinis verò fluxibus, crassum & nigrū, & acerbū.

Profluuia muliebria sedant cucurbitula iuxta mammas apposita.
Sanguinis fluorem e narib. cucurbitula præcordiis admota compescit.
Vinum frigida temperatū, vires exolutas ob immodicas vini vacuationes [in]flammas.
Vinum quibus non dandum.
Frigida potio quib. cōveniat minimè, et quibus sit propinanda.

Ipsis aūt locis imponere oportet, velvti vētriculo, matrici, stomacho, & thoraci, quæ corroborandi vim habent: capiti aūt & fronti, præter hæc, illa etiā quę refrigerēt. Et quibus vel in superficie, vel in naribus, vena aliqua disrupta est, medicamen aliq̄d ex iis quæ sanguinē supprimere possunt, est imponedū.

Partes per quas fit fluxus, corroborandas.
Caput esse refrigerandum, vbi sanguis fluit per nares.

Porrò balneæ in fluxionibus ad ventriculum quidem aptissimæ sunt: at sanguinis fluxum acriter irritāt. Et quicūq; ob sudoris copiā animi defectū patiūtur, his etiā plurimū nocēt: vt quas potius astringere oporteat, atq; refrigerare. His etiam vinū frigidum exhibendū est, ac nihil omnino calidū. Sed nec etiam artus ipsorū ligare oportet, neq; cogere ad vomitū, neq; vllo modo mouere. At ventis refrigerantibus aditū præparare: aërem quoq; domus alterare frigida & acida qualitate, myrtorū frondibus, & vitiū capreolis, ac rosis pauimentū consternentes. Nihil verò horū confert, vbi fluxiones ad ventriculum fiunt.

Deliquij animi ob sudores curatio.

At qui exoluunt ob plenitudinē, eorū artus q̄plurimum perfricare oportet, calfacere, ac deligare. A vino verò & cibis sunt abstinēdi, & à balneis, si febriant. Sufficit aūt, si eis dederimus melicrati potū, in quo ebullierit thymus, vel origanū, vel pulegiū, vel hyssopus. Convenit quoq; oxymel.

Exoluti à plenitudine quomodo sint curādi.

Quę ex matrice laborāt, atq; exoluunt, non aliter sunt curandæ, excepto oxymelite. Fricare aūt ac deligare magis earum crura oportet, quàm manus. At quibus vterus aut sursum, aut ad latus revellitur, inguinibus & coxis cucurbitulas applicamus: & naribus quidē, ea quę fœtidissimū habent odorem: matricibus autem odorata, & ea quæ laxare calfaceréq; possunt, medicamēta offeremus.

Vteri suffocationis curatio.

Si veò ob imbecillitatē ventriculi, animi sequat deliquiū, ea quæ roborandi vim habent, oportet emplastra adhibere: quale est quod fit ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloē, & mastiche. Madefacere aūt iis quæ cōstant ex absinthio, oleo melino & mastichino, necnō nardo, vino, & œnante. Quòd si exvrantur, miscere ex refrigerantibus aliquid cōvenit, velvti cucurbitæ, lactucæ, portulacæ, solani, intybi, atq; vuæ acerbæ succū. Aqua etiā frigida plerunq; iuuat malè affectos stomacho, si tempestiuè, hoc est, in declinatione, exhibeatur: alioqui plurimū obest.

Exolutionis ob vētriculi imbecillitatem curatio.
Ventriculū roborantia.

Atq; his qui os ventriculi imbecillū habent, vinū calidū exhibere oportet, si nihil prohibeat. Plurimum verò iuuat eos qui sic laborant, etiam frictio extremorū. Quòd si ex iis remediis nihil melius se habuerint, eos quidem qui advsti sunt, quamprimū ad balneas ducere oportet. Qui verò aliquid frigoris sentiunt, medicamen diatrion pepereon, ipsumq; piper solum, atq; etiam absinthiū bibant.

Vinum calidū propinandū imbecillo ventriculo.

At qui exitiosis humoribus os ventriculi mordicantibus exoluunt, hos post aquæ calidæ, aut hydrelæi potū, fac vomere. Vacuatis humoribus, partem læsam oportet modis omnibus roborare, partim iis q̄ admonent extrinsecus, partim absinthij potione. Cæterùm si humores adhuc in ventre cōsistant, minimè sanè astringere, sed tantùm cōcalfacere oportet. Vbi verò multa pituita in ore ventriculi aceruata fuerit, fouere quidem plurimū oleo, in quo ebullierit absinthiū: postea melicratū exhibere, in quo hyssopū, vel q̄d simile infusum fuerit: itē oxymeli, & piper, & diatrion pepereon, & diospoliticon medicamen. Victus ratio in summa, incidendi vim habeat.

Exoluti ob prauos succos, ventri os infestantes, quomodo curandi sint.

Quę verò ex nimia frigiditate eveniūt exolutiones, eodem modo curandæ sunt, quo bulimi, omnimodo calefacientibus. Vinum igitur

Exolutionis ob refrigerationē curatio.

eis exhibere oportet, calida temperatū: ac cibos qui calfaciēdi naturā habeāt: fricaréq; & calfacere à dignē simul. Quę ex calore nimio accidūt deliquia animi, iis quę refrigerādi et roborādi vim habēt, curanī. Statim igitur ipsos corroborabis, si aqua frigida sparseris, & flabellaueris, et os vētriculi pfricaueris, & agitaueris, vinóq; & cibo refeceris. Atqui ob inflāmationis magnitudinē, aut vehemētus febris malignitatē, animi defectū patiuntur, et in principiis accessionū refrigerani, iis artus fricare fortiter, & calfacere, cruráq; ac manus alligare, & vigilias, cibiq; & potus omnimodā abstinentiā pręcipere oportet. Optimū verò in his, quid futurū sit pręcognoscere. Eos etiā qui ex siccitate in principiis accessionū, defectū animi sunt incursuri, optimū est pręvidere. Nam si duabus aut tribus horis ante accessionē exhibito cibo cōcoctu facili, manus ac pedes cōstringi iusseris, nō interibūt. Quòd si magnū imminere periculū suspicatus fueris, vinū in alicā elixam infusum, dare anticipabis: aut panē quoq; ex alica. At si mediocris expectatur defectus animi, parcendū est vino: sed sufficit tunc māla punica, aut pira, cibis ipsis miscere. Iis q præter expectationē in periculū inciderūt, vinū calidum, & panis est exhibēdus: parúmq; aliquid cum eo alicæ calidæ. Qui ob præcipui membri obstructionem linquuntur animo, iis oxymel dare oportet, atq; ex hyssopo, origano, pulegio, & melle potum: cibósq; incidendi naturā habētes. Sed nec deterius fuerit artus perfricare, deligaréq;. Prodest etiam hisce potibus vti, qui vrinā ciendi vim habent: velvti qui anethum, fœniculū, apium, petroselinū, ammi, daucum, & spicam nardi recipiūt. Quæ vbi vbi manifestè iuuerint, iam vino albo & tenui, nec admodū antiquo, est vtendū. Fiunt verò & in huiuscemodi dispositionibus, cùm vehementes fuerint, pulsus inæquales intercidentésq;. Qui ex abscessus disruptione, aut sectione exoluunt, aut ex superflua aquę inter cutim inanitione, hi quidem cōfestim optimis odoribus sunt fouendi. Paulò aūt pòst, sorbitionibus cōcoctu facilibus sunt reficiendi. Si verò ob tristitiā, aut gaudium, aut timorē, aut iram, aut terrorē, exolui videantur, odoribus, & narium apprehensionibus revocandi sunt, cogendiq; ad vomitū. Eodē pariter modo, qui ex vulneribus, aut purgationib. aut dolorib. qui in articulis, neruis, & musculorū chordis eveniūt, exoluūtur, revocandi statim ab eo affectu sunt: postmodum verò, cōveniens passioni cura afferenda. Defectus animi quæ ex intestini laxioris doloribus, aut ilei, aut similibus cruciatib. fiūt, ex patientiū locorū calefactione frictionéq; extremorū curantur. At quæ ex propria imbecillitate viriū, quæ regunt corpus, eveniūt exolutiones, ex intemperie videlicet ortæ, partiū à quib. vires proficiscūtur, cōtrariis intemperaturis curandæ sunt. Virtus ergo vitalis quæ ex corde nascitur, ex pulsuū imbecillitate cognoscit. At quæ ex hepate oritur, et naturalis dicit, ex sanguineis egestionib. ab initio aquosis atq; tenuibus, postmodū verò crassis, ad modū fæcis. Quæ ex cerebro originē ducit, quam animalē appellant, ex motuū voluntariorū imbecillitate deprehendi,

Exolutionis à calore orta curatio.

Exolutionis ob febris, aut phlegmones magnitudinē, curatio.

Exolutionis ob siccitatem futurę, præcautio.

Exolutionis præter expectationem obortæ curatio.

Exolutionis ob mēbri præcipui obstructionē factæ, curatio.

Exolutionis ex immodica puris aut aquæ inter cutē evacuatione, curatio.

Exolutionis ob animi affectus ortæ, curatio.

Exolutionis ob dolores intestinorum, curatio.

Exolutionis ortæ à virium imbecillitate, curatio.

Facultas vitalis, naturalis, et animalis vnde proficiscātur, et ex quib. dignosci earum imbecillitas possit.

De cura capitis à variis occasionib. læsi. Ca. xv.

Igitur symptomatū causæ, cōgruam curationem ostendunt. Velvti si quis doleat caput, simúlq; fastidiat cibos, ex faméq; sentiat mordicationem, iubendus est vt evomat: nam vel bilem vomet, vel pituitam, vel vtrunq;. Porrò qui cum grauitate dolores capitis fiunt, multitudinē indicant. Qui autem cum mordicatione, vaporis humorisve acritudinē. Cum pulsu verò, inflammationem. At cum tensione, si quidem sine grauitate ac pulsu, spiritus flatulenti & crudi multitudinem. Si verò cum pulsu, inflammationē corporis membranosi. At si adsit grauitas, multitudo intra membranas cōtenta significatur. Cùm igitur omnia distinxeris, causam ex qua horum singula fiunt, cōsiderare oportebit. Velvti si multitudo vaporis atque humoris contineatur, advertere oportet, nūquid ob magnitudinē febriū humores diffusi, ac velvti efferuescentes, ad caput ascenderint, aut propter eius partis imbecillitatē, aut ob totius corporis plenitudinē: hanc enim totius corporis evacuationib. haud difficulter curabis. Eam verò quæ ex partis imbecillitate cōtingit, partim quidem in cōtrarium trahendo per totū corpus, partim ipsi capiti remedia adhibendo. Atq; in contrariū quidē trahes, clysterib. acribus, nexibus, frictionib. plurimis infernarū partiū, & si expediat, sanguinis aliquātula detractione. Partem aūt sanabis eo tempore quo ad vniuersum corpus retrahis, iis vtens aspergininibus, quæ à capite vim repellēdi habēt: ac dein evacuantibus: postremò deniq; corroborantib. Repellit aūt oleum quod immaturū dicitur, ac tum oxyrhodinū, tum rosaceū, & quæcūque ex capitibus papaueris, & teneris oliuæ germinibus, & hederæ corymbis, menthaq; viridi, & sisymbrio fiunt. Vtendū verò ipsis, in multitudine crudiori & frigidiori, tepidis: in calidiori autem & biliosiori, frigidis. Evacuat etiā dissoluitq;, oleum calidum, ipsum per sese: & magis si antiquum fuerit, & Sicyonium, aut anethum feruefactum in ipso fuerit. Quòd si spondylion, vel serpyllū, vel pulegij comam, vel calaminthæ, vel menthæ, vel sisymbrij, intus decoxeris, ita etiam crassiores succos vacuaueris. Hæc verò ipsa, virium etiā aliqd mēbro imbecillo adiiciūt. Quòd si etiā ex vsu videat, per nares atq; palatū expurgatio moliēda est, sternutamentūq; excitandū. Si ad balneas hominē duxeris, siccis sindonibus caput est perfricandū, sálq;, & nitrū, & synapi, sine oleo imponendū. Hæ itaq; sunt ex particulæ imbecillitate, doloris capitis medicinæ. At quando ex magnitudine febris accidit, & medicamēta adhibere cōvenit, frigidę qualitates ac vires, & quę ex hydrelęo & oxyrhodino, & papaueris capitulis, perfusiones cōstant, expediūt. In dolore autē capitis, q sanguinis fluxū, aut vomitū decretoriū significat, remedia investigāda nō sunt: cū nō accidēs, sed talis dolor bonū existat signū. Siquidē vbi natura excretionē aliquā, ac præcipuè vomitum, aut sanguinis per nares fluxū molit, hoꝶ inseparabile indiciū est capitis dolor. Cōsiderandę igitur ad cognoscendā crisim, primū quidē sunt febriū species, an calidę sint, atq; vrentes: nā hæ per excretiones iudicari cōsueuerūt: quēadmodum

Capitis dolorum per consensum curatio.

Capitis dolorū species variæ.

Capitis doloris ob imbecillitatē contracti, curatio.

Reuulsionum modi diversi.

Repellere humores à capite, quæ cōmode possint.

Vacuare discutereque capitis humores quæ cōmode possint.

Capitis doloris ex magnitudine febris orti, curatio.

Capitis dolor, quarū excretionum sit signum inseparabile.

Ardentes febres cōsueuerunt iudicari per excretiones.

dum quæ molliores sunt, ac velvti *fumigantes, diu durãt, & sæpius in abscessus cõtendũt. Secũdo loco, an morbus sit salutaris. Nam quis, obsecro, bonã crisim in morbo pnicioso expectauerit? Tertiò ad hæc totius morbi tempus considerandum. Nam si principij vel augmenti adsit signũ, minime aũt status, nec concoctionis signa in vrinis, vel sputis, vel alui excrementis cernantur, nõ est quòd bonã speres crisim. Porrò difficilis tolerantia antecedere omnẽ crisim solet. Quę quidem si in die accidat, crisis sequetur noctu, si aũt noctu, in die. Si igitur tale aliquid videas, considerandum est, quotus sit ægritudinis dies. Eteñi septimus dies, etiã ex paruo naturæ apparatu, ad crisim per excretionẽ mouet. Sextus verò magno apparatu indiget, & sæpe neq; vlla in eo fit crisis, nec sine periculo, nec fideliter accidit. Ergo si dolor capitis statim ab initio nõ inuasit, sicvti quoddã ipsius morbi symptoma, sed * in ipsa ante crisim perturbatione: dein si collũ etiam aliquid cõdolescat, & præcordia retracta sint, aut repẽtè supervenerit difficilis respiratio, pulsúsq; in tumorẽ subitò elati, nõ reciderint in paruitatem, neq; debiles fuerint, statim crisis per sanguinis fluxũ è naribus expectanda est. Si verò nõ modò nõ deciderint, sed etiã in altũ attollantur, & vehementiã assumpserint, faciem iam ægrotantis inspicere oportet. Nam si quod in ea membrũ *palpitet, aut venæ quæ sunt in temporibus pulsent, aut malũ, vel nasus, vel oculus rubidior sit factus, magis etiam talis crisis est expectanda. Quòd si etiã inuiti illachrymẽt, vel imaginent se splendores cernere, ac nares ipsas scalpant, tunc nõ iam fluxurũ, sed iam fluentẽ cõspicies sanguinẽ. Nec verò ex his perterrearis, si hominem desipientẽ, aut resilientẽ videris. Nam & hæc humorũ repentiũ ad partes supernas indicia sunt. Præterea si ægrotus sit adolescens, aut alioqui natura calidus, aut multo sanguine abũdans, magis adhuc de hoc sperandũ erit. Quòd si sæpius etiã antea illi sanguis è naribus fluere est visus, hoc vel solum sufficit fluxus sanguinis spem cõfirmare. Si verò & tẽpus anni æstas sit, vel calidus cœli status, & si plures eo tẽpore crisim ex sanguinis fluxu habuerint, ægriq; corpus plenũ extiterit, & consuetæ excretiones retentę, hæc inquã omnia spem vehementius augebũt. Has itaq; & alias excretiones omnes prænoscere licet, si hæc duo tantũ explorauerimus, & vnde naturæ motus agatur, & in quam partem. Siquidem quæ deficiunt adiuuabimus, & quæ immoderatè feruntur, coërcebimus, si ista nouerimus. Veluti cõfestim sanguinis fluxus ex splene magnæ cucurbitæ sinistris præcordijs superpositæ, facilè retrahunt. At qui ab hepate proficiscitur, dextris. Qui ab alijs membris, eadem ratione.

Crisim omnem præcedit difficilis tolerantia.

Septimi diei natura.

Sexti diei natura.

Sanguinis creticam excretionẽ per nares, quæ indicant.

Excretiones prænosces facilè, quo vnde motus natura agatur, et in quam partem, investigans.

Sanguinẽ fluentem ab hepate & ab splene, cucurbitulæ admotæ illis visceribus retrahũt.

GALENI PERGAMENI de arte curatiua ad Glauconem, lib. II.

CAP. I.

De iis autẽ quæ in singulis corporis partibus fiũt passionibus, deinceps sumus dicturi, ab inflammatione auspicati: q̃d sæpius hæc accidat, plurimæq; ipsius sint differentię, ex quarũ singulis solent febres oriri. Cõmunis igitur in omnib. est immoderata caliditas, & veluti quędã efferuescentia, vnde & phlegmones nomen de ipsis efferre veteres consueuerũt. Propriam aũt quandam in singulis differentiã inuenies, ex qua eius speciem agnosces, & convenientem assequêris medelam. Porrò prima inflammationis differentia est, secundũ quã hanc quidem humidam, illam verò esse siccam cõtingit. Humidã quidẽ, quæ ex calida fluxione membrum occupãte accidit. Siccã verò, quando nullo humore influente, calor naturalis efferuescit. Hæc autẽ, vsq; ad aliquid quidem, veluti febris est membri. Cùm verò iam ad immoderatã caliditatem ac siccitatẽ peuenerit, corruptio atq; extinctio omnimoda fit. Rursus illius differentiæ q̃ cũ humorũ affluxu accidit, multæ species existunt. Nam fluente sanguine, altera: flaua bile, altera ambobus simul, alia tertia. Et quidem in earum singlis, vel iam putruit id q̃d influxit, vel in membro impactum putrescit. Præterea vel crassum est, vel tenue, vel optimum, vel deniq; acre. Sanguine igit optimo ac mediocriter crasso ad particulã aliquã confluẽte, atq; ob multitudinẽ cõculcato, vehemens dolor arripit hominẽ, nisi hebetis sensus ipsa fuerit particula: pulsusq; in ꝓfundo permolestus sentit, tendiq; omnino & cõtundi membrũ apparet, cum vehemẽti incendio, renitẽtia & rubore. Quæ sanè passio totius generis nomen recipit, inflammatióq; vocat, ex omni ferè occasione ꝓveniens. Quippe vulneribus, distentionibus, disruptionibus, contusionibus, scissionibus, exercitiorũ laboribus, exarticulationibus, ac pręterea fracturis, & spõtaneis vlceribus advenit. Quinetiam si quando immodicam plenitudinẽ venę ipsæ cõtrahant, tunc id quod superfluũ est, effundũt ad aliquã partem, quæcunq; eo tempore fuerit aptior ad recipiendum. Eadẽ nanq; erit reliquis omnibus imbecillior, vel rarior, vel ad motum procliuior, vel minus nobilis. Flaua verò bilis, quando propriam naturã seruans, vnà cum sanguine per totũ corpus defertur, morbum regiũ producit. Cùm autem secesserit sola, in aliquamq; decumbit partẽ, herpetem gignit. Cæterùm si sit cõsistentia crassa, totam exvlcerat cutim, vsq; ad carnem subiectam, qui affectus herpes exedẽs vocatur. Si verò tenuior fuerit, id quod in superficie est tantùm, velvti devrit: quæ species generis sortitur appellationẽ, quum simpliciter herpes dicatur. Nam ex reliquis speciebus duabus, * illa quidẽ cuius nuper mentionẽ fecimus, vocatur herpes exedens: altera verò, miliaris, quòd in ea pustulæ paruæ ac multæ, per summã cutem similes milio, excitentur. Fit autem herpes huiusmodi etiã ex bile quidem, sed minus calida & acri, q̃ * illæ species priores. Quòd si ex sanguine & flaua bile calidioribus quàm oporteat, mista ipsa fluxio fuerit: aut ex sanguine quidẽ, sed feruido, & substantia tenuissimo: erysipelas hic affectus vocatur, multò inflãmatione calidior, magisq; flauũ colorẽ referens. Non dolet tamen affectus hic, quemadmodũ inflãmatio: nec vt aliqua inflammationis species pulsum, aut cõpressionẽ, aut similem invehit tensionẽ. Cæterùm interdũ miscetur inflãmatio cum erysipelate. Si igit in mi-

Inflammationibus omnib. est communis caliditas.

Inflãmationis prima differentia.

Inflãmationis quæ cum affluxu humorũ infestat, multiplex differẽtia.

Inflãmationis orta à sanguine indicia.

Inflãmationis causa.

Recipientes supervacua particula, quales necessariò esse debeant.

Regij morbi productio.

Herpetis generatio.

Herpes exedens vnde accidat.

Herpes miliarius vnde excitatur.

Erysipelas vnde gignatur.

Erysipelas phlegmonodes quando accidat. *Phlegmone erysipelatodes quando fiat.*

scella ipsa exuperēt propria erysipelatis acciden tia, affectus is erysipelas inflammationis particeps nominatur. Si verò inflāmationis acciden tia præpolleant, dicitur inflammatio erysipelato des. At si accidentia vtriusq; esse appareāt æqua lia, tunc erysipelas & inflammatio ex æquo misceri dicuntur.

Erysipelas solius cutis est passio.

Exquisitum itaq; erysipelas, cutis solius est passio. Non tamē ipsa inflāmatio pertinet tantùm ad cuti subiectas partes, sed ad has quidem præcipuè: nonnunq̃ verò etiam ad cutim.

Carbunculi generatio.

At verò si sanguis influēs calidus sufficiēter fuerit & crassus, quodcunq; membrū invaserit, hoc exurendo, vlcus cū crusta excitat: quicquid autē circūiacet, in inflammationē attollit efferuescentē, grauiterq; dolentē: qui affectus carbo appellat. Similiter etiam, si sanguis influens niger extiterit, crassusq; & fæculentus, & feruēs, simul aūt & saniē quandā tenuem admistam habuerit, pustulas per summā cutis excitat, similes iis quæ ex igne fiunt. Quibus disruptis, crustosum sub ipsis vlcus invenit. Qui affectus etiā est carbo. Phlegmone itaq; in hasce species vniuersales distinguit, ad quas nimirū referuntur aliæ omnes particulares. Etenim bubo, phyma, & phygethlon, glandularum affectiones existunt:

Bubo quid. *Phyma quid.* *Phygethlon.*

bubo quidē, inflammatio: phyma, quod statim augetur, atq; ad suppurationē festinat. Phygethlon autē erysipelas particeps inflammationis, aut inflammatio erysipelatis particeps nominatur.

Ophthalmia quid. *Pleuritis quid.*

Sic etiā & ophthalmia, eius membranæ quę corneę inhæret, est inflammatio. Pleuritis verò, costas succingentis membranæ. Quemadmodū

Synanche. *Peripneumonia.*

& synanche gutturis: atq; peripneumonia, pulmonis. Eas igitur quæ in partibus apparētibus conspiciuntur inflammationes, promptū est quidem cognoscere. Quę verò in occultis, & febres omnino afferunt, non æquè discerni possunt.

De causis inflammationum. Cap. II.

Inflāmationis causa vna est fluxio.

Est autem vna quidem apparentiū inflammationum causa, eaq; non vsqueadeo occulta, quæ fluxio appellatur: nisi quandoq; eis cōiungatur, quæ aliqua alia ex causa evidente, factæ vident. Cum enim nulla ex his præcedente, repentè membrum inflammationē patitur, ea quæ hunc affectum gignit causa, fluxio vocatur. Affectus aūt ipse, dispositio rheumatica. In curatione cuius, duo magni committuntur errores, vbi statim in ipsis auspiciis, vel nulla de toto corpore prouidentia habetur: vel ipsum calfit, atque humectatur membrum. At qui rationē simul & experientiam sequunt, ij totū in primis corpus vacuare

Inflāmationis curatio.

quibuscunq; evacuationib. cōsulunt: ipsam verò inflammatā partē, perfundere, ac superlinire eis, quæ id quod influit repellendi vim habent: ac deniq; quod in membro patiēte cōtinetur, educere: vimq; ac robr adiungere iis, quæ iam affectæ sunt partibus.

Evacuationis corporis quæ sint prius consideranda.

Verū vt rectè quis vacuatione vtatur, ætatem, anni tempus, regionē, præsentem aëris statum, robur eius qui afficitur, habitumq; & consuetudinē, necnō ipsius morbi naturam oportet considerare. Ex his nanq;, quando vacuandū sit, aut minimè, et vnde, & quomodo, invenitur.

Genu inflāmati curatio.

Si igitur ad genu fluxio ferat, atq; id plurimū attollatur, præterea totū corpus sanguine plenū appareat, & valida laborantis vis, tempúsq; anni sit ver, & temperata regio: æger verò sit adolescens, aut iuuenis: is sanguinis evacuatione ex superioribus partib. indiget: oporteretq; eius incidere in cubito venā, aut scilicet interiorem, aut mediā: cùm semper fluxionis motum ad contrariū revellere oporteat.

Revulsionē fluxionum humorū esse in contrariū moliendam. *Genu inflāmato emplastrum commodum.*

Ipsi autē laboranti particulæ, si quidem nō admodū doleat, emplastrū ex semperviuo, & corticibus punicorum malorum in vino decoctis, & rhu, & farina hordei cōstans, est admouēdum. Hoc siquidem repellit quod influit, atq; id quod continet exiccat, & circumiacētia membra corroborat.

Genu inflāmati dolorem magnum leniens. Hyeme quidem calida, æstate frigida admouenda.

Cum magno autē dolore fluxu incidente, sufficit vehementiā doloris lenire, cum aliquo ex iis, quæ ex vino dulci, oleo rosaceo, & pauca cera, in vtroq; liquata, cōstant. Oportet aūt hæc lanis excipere pinguibus, quæ plurimū habeant œsypi: & æstate quidem frigida, hyeme autē tepida apponere. Sic etiā cataplasmata ex arnoglosso, lente, pane, & rosaceo oleo adhibere: paulò verò supra patientes particulas admouere spongiā vino austero intinctam, aut aqua frigida, cui mistum parum aceti fuerit.

Repercutientia esse applicanda paulo supra patientem particulam. *Fluxiones discutienda quæ medicamenta conveniant.*

Quòd si ex hac medendi ratione magnus vsus sentiat, nec alicubi pus se ostendat, mollibus medicamētis ad fluxiones vtendum. Optima verò ex his sunt, quæ exiccandi & repellendi q̊d fluit, sine dolore vim habent. Quemadmodū ea quæ vehementer cōtendunt, atq; idcirco dolorē afferunt, plus doloribus obsunt, q̃ exiccando proficiant. Tale igitur sit medicamen, quale est quod ex chalcitide constat, remissum oleo rosacco. Si verò lanam mundā vino acerbo humectaueris apposuerisq;, plus iuueris. Quòd si pus se in particula ostenderit, cataplasma offerre oportet semel aut bis. Plus verò ad præsens iuuat farina hordeacea. Adiungendum tamē aliquid vel aceti, vel vini. At postq̃ secueris, & pus evacuaueris, cauendum est deinceps, ne oleū aut aquā imponas.

Vlcus, sicuti potest, quibus sit abluendum.

Quòd si quando vulnus abluere oporteat, melicrato, vel oxycrato, & vino, & mulso est vtendū. Superponendum verò, si adhuc inflammet, ex lente cataplasma. Si verò absq; inflāmatione fuerit, aliquod ex iis medicamentis, quæ emplastica nominant, & præcipuè quod ex chalcitide cōstat. Imponenda autē super hæc extrinsecus, spongia, aut lana vino acerbo infusa: ad quæ quidem opportunū est, q̊d aquā marinā recipit. Vulneri aūt, nullum ex pinguibus medicamentis est admouendum: quandoquidē exquisitè exiccare expedit. Ac sic sanè sanare oportet inflammationes ex fluxione ortas. Quę verò alia de causa fiūt, humectare calfacereq;, nihil prohibet.

Suppurāda inflāmationum genere cataplasma ex farina triticea, quæ in oleo & aqua ebullierit.

Quas quidē si perducere ad suppurationē volueris, cataplasma ex farina triticea, quæ in oleo & aqua ebullierit, est apponendū.

Inflāmationes quando scarificandæ.

Quòd si quando scarificare oporteat, ne hoc quidē verendū est. Si verò eas quæ ex fluxionibus fiunt inflāmationes scarificaueris, magnū afferes malū, ac per initia præsertim. Quæcunq; aūt ex ipsis, iam inveteratæ existētes, post totius corporis evacuationē, quasdam duritiés atq; nigrities retinent, ab his per scarificationē sanguinē auferre nil phibet: & emplastrū ex farina hordeacea, & ceratum, & aliud aliquod medicamen ex discutientib. admouere. Non tamen

ex vena

ex vena in talibus sanguis necessariò mittendus est: sed ventrem tantummodo expurgare sufficit, medicamine quod bilem flauam educat: vel solo clysteri acri, si affectus ipse sit paruus. Quæ verò ex vlceribus fiunt erysipelata, & quæcunque adeò manifestas causas sortiuntur, si statim volueris cataplasma apponere ex farina hordeacea, & præsertim si antè scarificaueris, nihil nocebis. At inflammationibus quæ cum erysipelate sunt coniunctæ, & erysipelatis cum inflammatione, adhibenda mista curatio est: semperq; illi, quod magis præpollet, resistendũ.

Herpetis curatio.

Herpetes autem, quantũ ad totius corporis evacuationẽ attinet, vt erysipelata curare oportet: quantũ verò ad *eam quæ patienti debetur particulæ, nõ omnibus similis cura adhibetur. Nam qui exedentes sunt, refrigerari quidem desiderant, quemadmodum alij herpetes, & erysipelata: nõ tamẽ ea ferunt medicamenta, quæ præter id quòd refrigerant, humectare etiã sunt apta: sed sola admittunt refrigerãtia, quæ maximè exiccare possunt. Quare superimponere ipsis oportet, ab initio quidẽ ex vite capreolos, & folia rubi, & rubi canini, & plantaginis. Post hæc verò & lentẽ adiũgere oportet, & aliquando mel, & hordeaceam farinam, quódq; antea scripsimus ad inflammationes quę ex fluxione eveniũt cataplasma, dempto ab eo semperviuo. Ipsas verò partes exvlceratas inunge medicamentis, quæ ad herpetas in pharmaceuticis libris descripta sunt: quę quidẽ, vbi vti volueris, ex vino dulci, aut tenui & albo, & subaustero, minimè tamen acri, liquefacere oportet. Quòd si posca aquosa vice horũ aliquando vsus fueris, nihil deterius feceris. At in longum tẽpus protractis vlceribus, ad id vina sufficienter austera cõveniunt: præcipuè verò nigra. Quo tempore ipsis etiã medicamẽta congruũt, quæ ad Polyidam, Pasionem, Musam, & Andronem relata extãt. Herpetas verò qui summa tantummodo exvlcerãt, nisi diu perdurauẽrint, nullo horum invngere oportet (advrunt enim fortiter, & vehementer exiccant) verùm istis sufficiunt, quæcunq; vim glaucij habent medicamenta. Quæ quidem aqua diluenda sunt, vel aceto, si nil ex aqua profecerint. Quòd si etiã solani succo intinxeris, vel arnoglossi, plus etiam cõferes.

Vlcus omne exiccari postulat.

In summa verò, omne vlcus exiccari poscit, idq; medicamento neutiquã irritante, nisi vbi malignum, putrilaginosúmq; ipsum vlcus fuerit.

Vlcera maligna qualia medicamenta postulent.

Talia siquidem, acriora medicamina postulant, & quę igneas vires possideant: quale est misy, chalcitis, arsenicum, calx, atq; sandaracha. Sępe verò vbi ista cesserint, admouemus ignẽ.

Carbonib. qualia medicamenta conveniant.

Eadẽ ratione vocaris carbonibus, super ipsam crustam, huiuscemodi medicamentorũ est natura cõveniẽs. Non tamen loca circumiacentia tangere expedit, alioqui dissolues ea, exvlcerans quę minimè expedit.

Andronis trochisci.

Sed Andconis trochiscis potius vtendũ est. Si quando verò invaluerit rubor, plurimáq; inflammatio, medicamentũ ipsum dulci diluendum est, vel succo plantaginis: quẽmadmodũ si magnus tumor simul infestet, vino quidem acerbo in principio, postmodum verò & aceto. Cataplasma etiam ex ocobi farina & oxymelite confectum, est apponendum: atq; ante hæc omnia, statim ab initio tantùm sanguinis auferendum, quantũ sit satis, nisi quid aliud prohibuerit. Hæc itaq; sunt passionũ per genera curationes, quæ pro naturę instrumentorũ patientium varietate mutantur.

Indicationes quatuor sumi ab affectu partibus.

Quatuor autẽ ab his indicationes sumuntur: ab eorum nempe temperie, à formatione, à situ, ac demum à facultate. Oportétq; in curationibus intentionem habere ad membri naturam: hæc enim, quovsq; infrigidandũ, aut exiccandum sit, docet.

Natura partis affecta quid indicet.

Partiũ inflammatarum quanam magis, & qua minus sint exiccanda.

Nam si carnosæ partes inflammationẽ patiantur, paulùm sunt exiccandæ. Venosæ quoq;, quamvis sint carnosis longè sicciores, nõ tamen & ipsæ multũ exiccari desiderant. Sed quæcunq; natura arteriosæ sunt, magis venosis sunt exiccandæ: atq; his amplius neruosæ: & multò magis cartilaginosæ, osseæq;. Etenim priusq̃ ad propriã naturã particula redeat, nondum curationi est impositus finis. Porrò sicciorẽ temperaturam inducunt, quæ siccissima sunt: & frigidiorem, quæ frigidissima: & secũdum alias qualitates eodem modo. Ad mediocrẽ verò habitum referũt, quæ sunt in vnaquaq; mediocria.

Temperatura partiũ, curationes affectuũ variant.

Ac sic sanè partium temperaturę, curationes affectuum variant.

Formationes particularum quomodo curationes varient.

At formationes hoc modo: Nam quædam intra sese habent cauitates: quædam extrinsecus, quædam vtrobiq;, quædã neutra in parte. Quæ igitur neutra ex parte cauitates possident, in quas fluxio recipi possit, eas partes fortiter exiccare oportet, vel si nõ fuerint natura sicciores: vt neruos, & præcipuè qui in artubus sunt. At quæ intus & extrà relaxare aliquid possunt inflammationis, nõ multùm huiuscemodi fortiter exiccantibus egent: si pręsertim laxam carnẽ habuerint, quemadmodũ pulmo.

Situs partis affecta quã indicationem exhibeat.

Indicatio autẽ ex positu, loca per quæ sit vacuãdum, & quo pacto, demonstrat.

Revulsio est fluentiũ humorũ medela: vt deriuatio, eorũ quæ iam obsederũt partem.

Fluentium ergo humorum, revulsio medela est: deriuatio autẽ, eorum quæ iam obsederunt membrum. Vtrũq; autem evacuationis genus per cõmunes venas moliendum est.

Revulsio et deriuatio à matrice quib. fiat modis.

Siquidem à matrice revelles, si eam quæ in cubito est, venã secueris: aut * iuxta mamillas cucurbitas admoueris: vel manus cõcalfeceris, fricueris, deligaueris. Deriuabis autẽ, si eas quæ in poplitibus sunt, aut in talis, venas diuiseris, & * feminibus cucurbitas admoueris, & crura calfeceris, perfricaueris, atq; vinculo exceperis. Et si quidem in parte dextra matricis ipse affectus consistat, à dextra manu, vel crure, sanguis est detrahendus. Sin verò in sinistra, à membris quæ illi è directo sunt. Cæterùm interiores venas tũc incidere oportet, quòd viciniores, magisq; è directo sint patientibus membris.

Liene inflãmato, interiores in sinistra manu venas secandas esse: vt in dextra, si hepar affectum fuerit.

Similiter si liene inflãmato sanguinẽ vis detrahere, interiores in manu sinistra venas secato: vt si hepate, eadẽ ratione in dextra.

Superius partibus inflãmatis, externas venas directas illis secandas esse.

Si quid verò ex superioribus inflammationẽ patiatur, velvti in ophthalmia, & angina, in cæterisq; infestãtibus caput, eas quæ extrinsecus sunt, atque è directo, pertundito.

Artubus inflãmatis, à coniugatis esse mittẽdum sanguinẽ, nisi passio fuerit inveterata.

Si verò artus patiant̃, à * coniugatis membris sanguis detrahendus est, siue revellere, siue deriuare sit animus: præterq̃ vbi passio fuerit inveterata: tũc quippe à membro ipso patiente detrahimus.

Angina protrahẽte, venas sub lingua secãdas esse.

Sic ergo in angina eas quæ sub lingua sunt venas incidimus, vbi totum corpus vacuũ cùm sit, * producitur ipse affectus. Sic

Scarificatione quando vtendum.

alind quodcunq; membrum affectum scarificamus, si non amplius humores influant (tunc enim magis irritaueris, ipsúmq; duplicaueris malum) verùm vbi vniuersum corpus iam expurgatum fuerit, nec quicq̃ præterea influit, sed quod prius influxerat, iam hæret in membro impactum.

Vacuari in quem modum singulæ partes debeant.

Et quidem laborantibus convexis hepatis partibus, quòd per vrinam trahere oporteat: concauis autẽ, per subductionẽ alui, situs ipsius visceris indicat. Atque etiam thoracem, pulmonémq;, per tusses expurgari debere: vẽtriculum & stomachum, per vomitum: intestina per dejectiones: quemadmodum per vrinas, & splenem, & renes: matricem aũt, per menstrua: cerebrum atq; eius membranas, per palatũ, gargareonem, nares & aures. Sed & quòd his quæ in superficie sunt partibus, talia medicamẽta apponere oporteat, qualibus eget passio: iis autem quæ in profundo sunt sitę, & quas per multa interposita debent eorum virtutes attingere, non qualia nunc sint, sed qualia futura sint, ex situ membrorum agnoscimus.

Altius reconditi affectus valentiora medicamenta exigunt, quàm si in superficie cõsisterent.

Tantum quippe ad ventriũ roboris adiungere oportet medicamentis, quantùm in transitu exoluitur: vt quod relinquitur, æquale remaneat ei, quod tactu iuuat. Ob id igitur in thoracis inflammationibus, quæ in superficie consistunt, ea quæ solùm laxare possunt, sufficiunt: intrinsecus autem, sicuti in costas cingente membrana, requiruntur acriora. In vniuersis autem visceribus eadem habenda est ratio. Sæpius enim ex medicamentis impositis vlceratur cutis, quamvis durior, minúsque ad patiendum habilis sit, quàm viscera. Quòd si ipsis visceribus medicamenta applicare possemus, quibus frequenter indigent, tantò molliora oporteret esse, quãtò ipsorũ natura, vt afficiatur, est promptior. Quia verò hoc neutiquam nobis datur, ob id nimirum, quæ eduntur ac bibuntur medicamenta, conferentia affectibus viscerũ, ea multò acriora & potentiora esse cõvenit iis, quibus indigent ipsæ partes affectæ: exceptis tamen illis, quæ ventriculo stomachóq; auxiliantur.

Ventriculo stomachóque affectis, sola talia exhibẽtur, qualia ab affectibus exigũtur.

Hęc siquidem sola talia exhibentur, qualia à passionibus exiguntur. Reliqua verò omnia, acriora & fortiora sunt, & præsertim quæ vel renum, vel pulmonis occasione sumũtur. Sed indicatio quę à facultate sumitur, etiam curationem immutat.

Partium differentia.

Nam ex partibus corporis nonnullæ ab influentibus virtutibus gubernantur, quædam verò à propriis atq; natiuis. Atq; ex iis ipsis, quędam sibi ipsis duntaxat, quędam etiam aliis fons & origo sunt facultatum. Et aliæ quidem opus peculiare habent, alię autem cõmune. Permutare itaque opus est curationis formam, pro ratione harum omnium differentiarum. Nam pleraque ex remediis dictis, morbum quidem finiũt, sed natiuas membrorũ facultates offendunt: quę quidem offensio ad totũ perveniet corpus, idq; ratione duplici: vel quia membrum est alicuius virtutis origo, omnibus partibus cõmunicatæ: vel quia ipsius opus vniuerso corpori est vtile.

Principia facultatum vniuerso corporis sunt, hepar, cor, cerebrũ atq; testes.

Etenim hepar, cor, cerebrum, atq; testes, cõmuniter vniuerso corpori principia sunt facultatum. At ventriculo matricíq;, propriæ facultates insunt, nulli alteri parti cõmunes. Opus tamen ventris quidem toti corpori confert, matricis autem nequaquam.

Laxătia immodicè, exoluunt robur, atq; facultatem particulæ.

Quæ igitur immodicè laxant, exoluunt robur, quare & facultatem particulæ. Quæ autem supra modum refrigerant, natiuum calorem extinguunt, qui fortassis substantia facultatum existit, aut certe primũ & maximè necessarium instrumentũ ipsarum.

Calor natiuus quid.

Nõnullæ etiam aliæ qualitates * immoderatæ, facultates exoluere possunt. Ad hanc autem indicationẽ, quispiam referre posset & facilem & difficilẽ sensum. Etenim quæ facilè sentiũt partes, acria medicamenta non tolerant, sicuti neque acres humores.

Sensu acutissimo prædita, acria medicamẽta non tolerãt, vt ea quib' sensus obtusus inest.

Ob idq; os ventriculi, atq; eo magis oculus, infestatur ab erodentibus medicamentis. At quæ sensum obtusum habent, cataplasmata grauia sustinent, atq; medicamenta mordacia.

Intẽperies simplices per cõtrarias qualitates curantur.

Qui igitur secundum solam, nudámq; intemperiem absq; humorum affluxu fiunt morbi, per contrarias qualitates curantur: vt (exempli gratia) calida intemperies, per refrigerantia, siue primò, siue ex accidenti refrigerent.

Frigidæ perfusio calfacit ex accidenti.

Calidum ex accidenti refrigerat.

Perfusio siquidem frigidæ, calfacit ex accidenti, vbi caloris revocationem fecerit: calidúmq; refrigerat, vbi calorem natũralem discusserit. At quæ ob materiæ influxum laborant, si quidem fuerint optimè temperata, solam evacuationem desiderant: si verò distemperata sint, vnà cum evacuatione, per contrarias qualitates alterationem postulãt. Sed iam dicamus de œdemate.

De œdemate. Cap. III.

Oedema quid.

Oedema est mollis quidam tumor, atq; doloris expers, ex pituitosa substantia, vel spiritu vaporoso ortus: qualis in cadaueribus, & pedibus hydropicorum & tabidorũ plerunq; cernitur.

Oedema in quibus symptoma existat.

In hisce tamen morbis œdema symptoma est, propria curatione nõ indigens. Sola quippe frictio ex oxyrhodino, aut ex sale & oleo, compescit ipsum.

Oedematis ex influxu orti, curatio.

Cùm verò propter influxum pituitę in aliquam partem gignitur is affectus, spongia recens, imbuta oxycrato, quod possit bibi, eum sedat. Quòd si ex his non discutiatur œdema, aluminis parum est adiiciendum. Si verò in aliquo artuum tale fuerit œdema, inchoanda ligatura est ab imis partibus, finienda verò in altioribus: vniuersam iniectionẽ & compressionem facientibus nobis, velvti in fracturis. Quòd si morbus dictis remediis non cedat, aliquid fortiorum medicaminũ adiicere oportet, cui discutiendi simul & constringendi facultas insit.

De scirrho. Cap. IIII.

Scirrhus quid.

Exquisitus scirrhus est tumor præter naturã, insensatus durúsque. Non exquisitus verò, non omnino insensibilis est, difficulter tamen omnino sentit.

Scirrhus insensibilis, minimè curationẽ recipit.

Porrò insensibilis scirrhus minimè curationem recipit. Qui verò cum difficultate sentit, nec incurabilis est, nec facilem curationem admittit.

Scirrhus vnde concrescit.

Fit autem ex humore viscido & crasso * tenacissimè partib. induratis infixo. Scirrhus itaq; interdum ab initio concrescit, atq; augetur paulatim.

Scirrh' quomodo ob inscitiã curationẽ generetur.

Crebrius verò inscitia medicorum paratur, vbi vehementer erysipelata & inflammationes astringunt refrigerántque. Quòd si quis fortiter discutientia induratis medicamenta adhibeat, digeret quidem tenuiora: quod verò reliquũ est cõpactum, lapidis instar, relinquet. Non

igitur

Induratis qualia medicamenta conueniãt.

igitur curandæ sunt Induratæ particulæ medicamento siccãte immodicé, sed emolliẽti, quódq; calorem possideat tepidum, humiditatem verò nec multam, nec omnino minimam. Siquidem quod superfluum humorem habet, nihil omnino dissoluit: quod verò minimum, plus quàm oportet exiccat.

Medulla ceruina ac vitulina.
Adipis differentia.

Ergo medicamẽta idonea scirrhis sunt omnes medullæ atq; adipes. Ex medullis primas partes obtinet ceruina, dein vitulina. Ex adipibus, anserinus leoninúsq;. At verò qui ex gallina sumitur, anserinũ: qui ex pardo, leoninum sequitur: postea verò vrsinum, atque taurinum. Cæterùm qui ex capris accipit, & crassior, & siccior prædictis est: idq; magis, si ab hirco capiatur.

Induratorũ tendonũ curatio.

Porrò tendonibus indurans oportet vnà cum præsidiis iis quæ simul & emolliant & digerunt, (cuiusmodi sunt, bdellium, ammoniacum thymiama, solutũ in quàm acerrimo aceto, opopanax, chalbanúmq;) etiam pyritẽ lapidem candentẽ, aut (si eius copia non sit) molarem, acerrimo aceto aspergere, ac dein super ipsum dimouere partem affectam, vt à vapore sursum elato, scirrhus dissolui posit.

De splene iecoréq; induratis. Cap. v.

Lien vehementissimas potiones tolerat.
Lienis indurati conuenientia remedia.

Induratum splenem, nõ tantũ foris, fortibus medicamentis curare conuenit, sed intus etiam potionibus vehementissimis: nam eas sine molestia tolerat. Inter quæ sanè primas sibi vendicant partes, cortices radicum capparis, & scolopendrij, & myricæ tum radix, tum germina, omnia videlicet hæc in aceto et oxymelite cocta.

Lienis ob flatũ distenti curatio.

At sæpenumero splen, cùm tangitur, renitl videtur, nõ ob scirrhũ, sed ob flatulentũ tumorẽ. Tũc igit vbi ipsum absinthij decocto foueris, aliquod cataplasma mistis facultatibus præditum superimpones: quale est quod ex sulfure & alumine cõstat. Verùm vbi lien in scirrhum obdurtuit, præpollere vim digerentem oportet: parum autem eius quod astringendi possidet facultatem, est admiscendum.

Salis flos in vesica appositus, induratos lienes sanat.
Hepatis scirrhus inueteratus est insanabilis, cùm ei subsequatur necessariò hydrops.
Hepatis indurati curatio.

Meritò igitur salis flos induratos splenes sanat, si extrinsecus ipsis in vesica apponatur. Porrò hepatis scirrhũ, initio quidẽ sanauimus: inveteratũ autem, neq; ipse potui sanare, neq; aliũ vidi qui posset. Quippe omnibus ita affectis omnino aqua inter cutem subsequit. Nec verò perfert hoc viscus fortia medicamenta, vt splen. Quare si sit induratũ, augere oportet ea quæ ratione Inflammationis illius apponuntur, in mistura emollientiũ: adhibita etiam cõgruente victus ratione, vnà cum potionibus & dissipantibus, & abstergentibus eum, qui in viscere continetur, humorem. Admiscere autem oportet, & ex iis quæ ciere possunt vrinam, aliquid.

Flatulenti tumoris curatio.

Iam verò in omni flatulento tumore, astrictum corpus est relaxandum, extenuandus sũt ipse crassus spiritus. Si igitur subtiliori aliquo medicamine anodynóq;, vbi dolor adsit, calfeceris, id quidem quod densatũ est, rarefacies: extenuabis verò, quod crassius est redditũ.

Natura patientiũ particularum, auxiliorũ materias indicat.

At patiẽtium particularũ natura, cõindicabit conueniẽtem auxiliorũ materiam, in ipsisq; maioris minórisq; rationem. Ac secundum differentiã earundem, materia etiam curationis variatur, intendíturq; atq; remittit.

Dolores à crasso spiritu in ventre obortis, curatio.

Si igitur à crasso spiritu oboriatur dolor in ventre inferiore, subtile oleũ per ima, vnà cum medicamentis quæ in ipso ebullierint, per clysterem iniiciens, statim dolorem sedabis.

Flatus discutiẽtiũ medicamenta.

Quæ verò debent bullire in oleo medicamenta, cum partium tenuitate calfacientia, sunt cumini, apij, petroselini, marathri, sinonis, anesi, libystici, seseleos, dauci, atq; spondylij semen. Quòd si coniectura comprehenderis frigidam esse dolentium partium dispositionem, rutam & marathrũ, & grana lauri vitus decoques: miscebisq; asphaltum, ipsumq; oleum laurinum, & si quæ similiter calfaciũt. At si inflammationem dolori adiumẽtũ putaueris, auferes ea quæ admodum acria sunt, quæq; calfaciunt impensius: ad relaxãtia verò, quæ vires illas mediocres possident, transibis. In oleo itaq; anethum coques, miscebisq; adipem anserinũ, vel gallinaceũ.

Dolores ventris mediocres vel extrinseca tantum calfactione, edantur.
Cucurbitula vmbilico admota, ventris dolores sedat.

At verò mediocres dolores extrinseca tantùm calfactione iuuantur, ea præcipuè quę ex miliis fit, vel ex sale calfacto, vel ex lini semine crudo. Cucurbita etiam magna cum multa flamma absq; cutis scarificatione, sæpius statim dolorẽ amouit, vmbilico admota.

Opiũ recipientia medicamenta dolorem tollunt, ipsam tamen dispositionẽ relinquunt.
Opio constantibus esse vtendũ post tempus cõpositionis ad minus semestre.

Quòd si etiã tũ dolores permanserint, vel medicamẽtis ex opio ne dubites, quale est quod ad Philonẽ refertur. Sic enim hominem liberaueris à cruciatu, & sequentibus diebus noxam ex opio cõtractam, corriges. Auferunt enim id genus medicamẽta dolorẽ, non tamen dispositiones sanant, sed vim sentiendi quodammodo stupefaciunt. Vti autem oportet Philonis medicamento, omnibúsq; ex opio confectis, non statim, sed post tempus compositionis annuum, aut omnino semestre.

Intestinorũ dolores vbicunq; sint, sanari à labiis, et per sedẽ iniectis medicamentis.

Non modica verò fit virtutis distributio, & ex ebibitis ad inferiores Intestinorũ partes, dum afficiũtur: & ex iis quæ iniiciuntur per sedem, ad superiores, vbi dolore cruciantur. Porrò discutiendo flatui in partibus carnosis collecto (qui & nõnunquã vacat dolore, & longiori tempore durat) ea medicamenta cõgruunt, quæ insigniter subtili cõstant substãtia: cum quibus misceri debent, quæ molliendi facultatem sortiuntur.

De abscessibus. Cap. vi.

Abscessus quid.

Dispositiones in quibus à se invicem distant, quæ prius se contingebant corpora, cõmuniter abscessus vocantur. Spacium igitur vacuum in medio fieri oportet, quod aliquam substantiam spiritosam, aut humidam, aut mistam ex vtrisque comprehendat. Quæ substantię vbi diutius hærent, varias alterationes suscipiunt.

Abscessibus qualia soleant inesse corpora.

Nam & lapidibus, & arenis, & testis, & lignis, & carbonibus, & limo, & amurcæ, & permultis aliis id genus similia in abscessibus corpora sæpe contineri inveniũtur. Transeunt verò in abscessum Inflammationes quædam, atque erysipelatosæ phlegmonæ: sicut & erysipelata phlegmonosa non pauca: nimirum ab vno loco humoribus translatis in alterũ. Quæ igitur per summa, sub cute consistunt, facilè dignosci possunt: neq; est sanatio ipsorum difficilis, cùm solis medicamẽtis quæ extrinsecus applicantur, curentur, nec medicamentis intrò assumptis indigeant, velvti quæ in visceribus accidunt.

Abscessum curatio.

Curatio igitur earũ quę in superficie cutis abscedũt inflammationũ, fit incipiente quidẽ iam abscessu, per ea quæ dolorem sedant relaxántq;: procedente verò tem-

pore, ad ea quæ cōcoquendi, suppurandiq; vim habere dicuntur, trāsferri oportet. Statim igitur aqua abvndanti in qua fuerint decoctæ altheæ radices, perfundere, atq; oleo calido partem inflammatam conspergere, necnon ex farina triticea, quæ in aqua & oleo moderatè ebullierit, cataplasma imponere oportet. Si aūt suppurationem prohibere sit animus, panē in oleo & aqua plurimum ebullire permittito, postea verò subigens admoueto. Sit tamē aquæ ad oleū proportio multiplex. Plus aūt quàm hoc suppurationē prohibet hordeacea farina, similiter præparata. Si verò per summa cutis in parte inflāmata tensio valida fuerit, multis ac mediocribus scarificationibus in superficie incidere oprtet: ac postmodū ex farina hordecea (vt diximus) elixata, cataplasma apponere. Cæterū in quib. difficulter ad suppurationē pervenit, nec facilè discuti tumor potest, sed suspicio est humores crassiores & tenaciores ibi impactos existere: in iis tantùm dispositionib. coovenit ea quæ fit per profundiores scarificationes curano. Convenit etiam id quod ex caricis pinguibus, dulcibúsq; & decoctis, cōficitur cataplasma. Quarū sanè decocto, aliquando hordeaceā farinam adiicimus: aliquando panē syncomistum, hoc est, miscellaneum, sed qui ex generoso confectus sit trinco. Porrò farina triticea maximè ad suppurationē promouet: hordeacea verò resoluit plurimum. Si igitur resoluatur tumor, minus tamen quàm optes, cum caricis hyssopum et origanum simul coquere oportet. Quòd si vehemētius exiccare tumorem volueris, sal decoctioni adiicias: deīn farinā hordeaceā, detracto prius furfure, insperge: & postquā plurimū ebullierit, appone cataplasma. Si verearis ne tumoris reliquiæ in scirrhum durescāt (quod cōtingit, vbi quis fortiter exiccātib. vtitur) radicē agrestis cucumeris, aut bryoniæ, aut asari, in aqua decoque: sæpius quidem per se solas, nōnunquā caricas pingues adiiciens. Deinde aquæ farinam admisce, iniiciens aliquid adipis anserini, vel gallinacei, vel etiam suilli. Eædem quoq; radices, atq; etiam quæ producit altheā, si post moderatā decoctionē cum pane & adipe cōtundātur, huiusmodi discutiūt tumores. Fortior aūt hisce omnibus est dracontii radix. Verùm fortiter resoluentibus medicamentis semper sunt miscenda emollientia, ne tumores ipsi in pertinaces scirrhos degenerent.

Scarificationes profundiores quando conveniant.

Emplastrū ex caricis.

Farina triticea quidem, maximè ad suppurationes promouet: hordeacea verò discutit.

Tumoris in scirrhum abeuntis curatio.

Discutientibus fortiter, cur semper sint miscenda emollientia.

De tumore suppurato. Cap. VII.

Porrò vbi suppurādi tumorē amissa spes est, ex farina triticea vtere cataplasmatib. Dein verò postq̄ suppurata secueris, si videris ea q̄ circa sectionē sunt omnino ab inflāmatione libera, emplasticis medicamētis vtitor, sed quibus exiccandi resoluendiq; citra morsum facultas insit. Equidē sæpius in huiusmodi vsus sum madicamento ex fermēto & ostreis cōbustis cōfecto. Si verò pars aliqua circa sectionē inflāmata videatur, quod ex chalcitide cōstat, liquabis oleo: atq; vbi sensim refrigeratū fuerit, infundens vinū, in mortario emollies & subiges, ac deniq; vsui accommodabis. Vbi verò cutis per suppurationes plus q̄ par sit, colliquata & velvti lacerata fuerit, nō facilè subiectis corporib. agglutinat: quare necessū est vt p linicinia latiora vulnus ipsum curetur.

Tumoris suppurati curatio.

De sinu. Cap. VIII.

Sin autem amplius agglutinandi cunm subiectis partibus creuerit difficultas (qui sanè affectus vocatur sinus) satius est fistulā directè perforatā, vel ex ære, vel ex cornu factam, habere in promptu: aut etiā aliquod ex iis instrumētis, quibus pus extrahi cōsueuit, quod foramē latissimum habeat: ac per id, exiguū medicamenti nostri, q̄d ex charta cōbusta cōstat, liquatū oleo rosaceo in ipsum sinū infundere: ac deniq; linamēto cōcerpto, ipsius os claudere. Cæterū quę sic liquantur medicamēta, oportet vt sint acriora, q̄ quæ linamētis excepta illinunt: qualia nimirum sunt quæ omnib. sunt in vsu, colore viridi. Nam cùm hęc ipsa oleo rosaceo nō pauco soluere expediat, vt iniici possint in sinū, necessariò certè ipsorum virtus exoluit. Quæcunq; igitur medicamenta exquisitè emplastica, quale est Machærionis, Epigoni, & quod Isis cognominat, vbi ad emmotorū vsum perducunt, cerati indigent admistione, eadē etiam ad curandos sinus sunt cōmoda. Siquidem qua ratione ipsis ceratū miscetur (nempe quòd vires mordaces haberent, si per se sola liquescerēt) eadem sunt ad sinus vtilia. Vbi verò sinus mediocriter fuerit oppletus carne, tunc agglutinantia medicamēta apponere oportet: velvti si recēti, & sanguinolento vulneri medicareris. Sciendum aūt est interim, omnia metallica medicamenta subtiliorū partiū existere: fortiúsq; maiorē vim exiccandi, vbi plusculum ebullierint. Quantò verò subtiliora medicamenta fuerint, habuerintq; maiorē vim exiccandi, tantò plus in sinū operabunt. Porrò cùm ad superiorem locū ipse sinus extenditur, facilè per os humor vitiatus elabitur. Si verò ad ima declinet, cùm retineatur intus, partem aliquam cōtinuam erodit. Quare in huiuscemodi sinibus, nisi prius ad effluxum sectionē feceris, nihil proficies, nec cùm carnem gignere, nec cùm agglutinare volueris. In aliis verò nō est opus sectione, si modò cōvenientem figuram in patiente parte seruaueris. Ex qua figura potes aliquādo sinum ad partem superiorem vergentē, facere vt deorsum inclinet: sicvti & vergentem ad ima, convertere ad superiora. Adverte autem melicratū esse aptum ad conglutinandas penitiores ipsius sinus particulas. Post cuius vsum, prius quàm aliud glutinans medicamen adhibeam, aliquando vino solo, aliquando vino mulso, ipsum soleo sinum abluere. Etenim ad abstergēdam, expurgandámq; adhærentem saniem, melicratum est præstaotius: ad cōglutinandum verò, vinum est melius, & efficacius: præcipuè quod in medio dulcis & austeri cōsistit. Et quidem post medicamenti agglutinantis appositionem, spongia recens ex mulso, aut vino, circumiiciatur, quàm mollissimè fieri possit. Atque alligatio quidem incipiat à fundo sinus: desinat autē ad os. Linteorum verò circunductiones constringantur quidem io fundo sinus, sed non ita vt dolorem inferant: paulatim autem laxentur, vsq; ad os sinus: quod quidem habeat laxam alligationem, emplastrúmq;, quod ei extrinsecus admouetur, adeò discissum forficibus, vt ex ore ipso, humores

Sinus quid.

Sinus curatio.

Medicamen ex charta cōbusta.

Sinui curando vtilia medicamēta quæ sint.

Metallica omnia fortius maiorem vim exiccandi, vbi plusculum ebullierint.

Effluxui prius esse faciendam sectionē aptā.

Melicratum esse aptū sinus cōglutinando.

Sinus quando abluēdus ex vino.

Vinū sinum glutinat.

Sinus quomodo deligendus.

humores vitiati, si qui excernuntur à sinu, facilè effluere posint, paruo aliquo alio ipsi imposito emplastro, vsq; ad solutionē: quam tertia quaq; die faciens, auferes hoc ipsum, quod velvti opercculum hæret: id quod per totū sinū circumiectū est medicamentū relinquēs. Iam verò ex quantitate, & qualitate emanantis humoris, præterea ex dolore, vel indolēna, tumore, vel depressione partis affectæ, cognosces num pars ipsius sinus profunda sit probè conglutinata. Siquidē si

Sinum glutinatum ex quibus signis colligi posit.

neq; in ipso sinu dolor sentiatur, neq; tumor appareat, sed totus locus depressus, siccus, atq; expers doloris existat, viderisq; ad osculū pus exactè concoctū, necnō quantitate paucū, bene sperandum est de sinus glutinatione. Si aūt contraria se ostendant, nondū sinus cōglutinatur. Sit verò medicamentū quod circūlinitur sinui, vehementer siccans, citra tamē mordacitatē: quale vtiq; nostrum existit, siue cera confectū ex metallicis medicamētis elixaris, & oleo cicino, & aceto: quod nimirū vulnera cruenta cum conglutinat, sinúsque sine molestia siccat, si lixiuio prius sordes ablutæ fuerint.

Medicamenta sinus circumlinenda, esse debent vehementer siccantia.

Porrò vbi qui abscesserūt tumores tardè secti fuerint, cutis ipsa admodū extenuatur, redditúrque laceræ vesti persimilis. Quo tempore vtendum medicamētis est, substātia quidem humidis, potētia aūt siccis: quale est quod cōstat ex lithargyro, & suillo adipe antiquo, & chalcitide, quib. additū sit vetustissimū oleum.

Cutis laceræ in abscessibus medicatio.

Confert etiam in lacera cute non minus mel, si vsq; ad consistentiā emplastri elixetur. Satius tamen fuerit ei myrrham subtiliter tritam, aut aloēn, aut thus, aut aliquod ex his, vel omnia simul aspergere, tum præcipuè, cùm linteo invnctum humidius apparet. Vsus etiā sum aliquando & tenui centaurio, q̄d mirū est ad eiusmodi medicamē. Post ipsum verò & symphytū vtile est: deinde ireos Illyricę radix. Postea farinā ex orobis: omnia hæc & per cribrū subtile transmissa, & inspersa melli, dum ab igne amouetur.

De gangræna. Cap. IX.

Nunc verò opportunum videtur de gangrænis aliquid dicere.

Gangræna quid.

Sic enim vocant mortificationes eas, quæ ex magnitudine inflammationum fiunt, nondum tamen absolutè sunt factæ. Etenim cùm ita membrum effectum est mortuum, vt nec punctionē, nec sectionē, nec etiam vstionem sentiat, statim ipsum recidere oportet, quà vicinam sanam partem attingit.

Membrum mortificatum, quatenus sit abscindendum.

Cęterùm quod sic affectum est, denigratur. Quod verò in medio consistit vt ad mortem proficiscatur, appellatur gangræna.

Gangrænæ curatio.

Curatur autem, evacuantibus quidem nobis plurimū sanguinis, qui in patiente membro compingitur (cuius causa mortificationes fiunt) reliquo autem, exhibentibus transpirationē. Igitur aut cutem vniuersam multis sectionibus profundis secare oportet, vnà cum subiecta substantia: aut plurimis scarificationibus profundis incidere. Vbi verò sanguinem effluere permiseris, imponendū aliquod medicamentū est, ex his quæ ad putrescentia conducunt: cuiusmodi est ex oxymelite farina orobi, lolii-ve.

Putrescentibus apta medicamenta quæ.

Si verò talia non adsint, fabarū farinā adhibe, atq; ipsum oxymel solū. Quòd si fortius medicamen apponere vis, adiice sal, aut ex trochiscis aliquē exquisitissimè tritum, qualis Andronis, & Polyidæ, & Pasionis, & Musæ existit. Verùm qui duras natura carnes sortiūtur, hi fortissima medicamēta desiderant: mollia verò, qui teneras. Ad maiorem autem securitatem, quando abscindis aut circūcidis id quod iam putruit, satius est ipsius mali radicē, parti sanę coniunctā, advrere, vti sæpius cōsueuimus in pudendis facere, nōnunq̄ ipsis affectis partibus admouentes cauteria, nōnunq̄ linamentū interponentes.

Advrendā esse radicē putrescētis particulæ.

Facta verò adustione, solemus vti succo porri, aut, si is non adsit, recitatis trochiscis: ad detrahendam aūt crustam, medicamēto dicto Cephalico, ex melle vtere: aut pane ex hydrelæo decocto.

Escharam quæ detrahant.

Iuuat etiā hordeacea farina similiter præparata, aut cum ipsa triticea mista, illitáq;. Præterea tetrapharmacum, & Macedonicum nominatū sunt crustarum suppurationibus, atq; earū excidentiis accōmodatissima: & quæcunq; vim habent perducendi ad suppurationē. Pauis etiam cum apio, vel ocymo tusus, optimè crustas disrumpit, & à sanis partibus eximit. Ex simplicib. autem medicamentis, iris, vel radix panacis, vel aristolochiæ, vel acori ex melle. In mollibus verò corporib. sat est farina orobi, cum melle, vel thure. Aufert etiam crustas Machærionis medicamentum. Cùm verò exciderint crustæ, atque huiusmodi vlcera idoneis medicamentis carne repleta fuerint, debet induci cicatrix.

De Cancris. Cap. X.

Carcinosi tumores in omnibus consueuerūt fieri corporis partibus, sed præcipuè in mamillis mulierū, * quæcunq; naturali sua purgatione priuant. * Nam quandiu hæc, vt oportet, adfuerit, tandiu mulier integra sanitate fruetur.

Cancri vbi & ex quo humore gignantur.

Hi verò tumores omnes ex atræ bilis recremento gignūtur. Qui humor fæci vinariæ similis, dum sanguis in hepate fit, ab splene expurgatur, cui est nimirū nutriendo.

Atra bilis expurgatur a liene, quem alit.

Cùm igitur naturalis temperatura hunc humorē paucum genuerit, optimáq; victus ratio præcesserit, & ex ipso qui generatur, splen abvndè satis attraxerit, nulla huiusmodi superfluitas coaceruatur in venis. Si verò contraria accidant, tunc succus is melancholicus multiplicatur in venis, à quibus nonnunquam, facultate expellendi extranea præditis, per hæmorrhoidas excernitur. Sæpius autem & ad varices decūbit. Quandoq; ad cutim vniuersam expellitur, vbi gignit elephātiasim.

Atra bilis quot morbos excitet.

Est cùm ad alias corporis partes, quæ cæteris imbecilliores sunt, humor iste decumbit. Quo tempore euidenter apparent quæ in loco affecto sunt venæ, crasso & nigro sanguine imbutæ. Qui quidem quāto crassior fuerit & nigrior, tanto deterior est passio. In mamillis aūt sæpe vidimus tumorē figura animali cancro persimilē. Hunc igitur morbū per initia sæpe sanauimus, medicamentis quæ atram bilem educerent.

Cancri duplex curatio.

Vbi verò in molem insignē attollit, curari sine chirurgia non potest. At scopus in huiusmodi curatione est, totū qui circūstat tumorē præter naturā, quà partibus sanis adhæret, abscindere: ob vasorum tamen magnitudinem, præsertim si fuerint arteriæ, profluuij sanguinis statim periculū imminet. Quòd si laqueis ipsa excipias, per consensum

Cancri medicatio periculosa.

GALENI PERG. DE VENÆ sectione adversus Erasistratum, lib. Vnus.

Mihi quidem illud inquisitione q̃ diligẽtisima dignum esse videtur, cur nam Erasistratus, cùm cætera quæ ad artem spectant omnia, etiã minima quæq; satis superstitiosè tractarit, de venæ tamẽ sectione, prętentaneo illo vnicóq; remedio, & quod apud veteres fuit maximi ponderis, ne minimũ quidem, nisi obiter & per transennã, sermonẽ fecerit. Nam dum ait, inflammationes (exempli gratia) q̃ vulneribus superveniunt, vacuatione quæ per inediam fit, esse curandas, miror sanè, quòd auxilio expeditissimo omisso, ad tardissimũ, minimèq; tutũ cõfugiat. Ego verò, quandoquidẽ per inflãmationes necessaria vacuatio est (vel Erasistrati testimonio) eam omniũ facillimã promptissimámq; venæ sectione perfici arbitror, vtpote per quã ipsas etiã phlegmonas solas, celerrimè curare possimus: cùm è diverso inediæ, prælerq̃ quòd longũ tempus requirant, æqualiter etiã vniuersum corpus evacuant, id quod certè nõ est expediens: vt interim alia reticeam incõmoda, quæ inedias* lõgas necessariò sequuntur: cuiusmodi sunt virtus defatigata, succi biliosiores atq; amarulentiores effecti, morsus cordis frequẽtes, inquietudines, deiectiones suppressæ, ac breuiter, omnia recrementa* mordaciora & acriora reddita. Quorũ Erasistratus nihil animadvertens, cęcorũ more, qui amplam cõpendiosámq;, & planam viam in propinquo habentes, sæpenumero angustã, prolixam, asperámq; errabundi ineunt, & ipse propinquam admodũ, satisq; expeditã & amœnã semitã aspernatus, ad impeditã illam, salebrosam, & longam se cõtulit: quippe qui hoc tantũ considerauerit, num quò ipse contendit, via eò vergat: nõ autẽ, an cõpendiosè, & sine periculo ducat. Nam quòd vel inedia ad plenitudinis vacuationem cõferat, ego nõ eo inficias: verùm lõgo tempore, magnóq; cum nocumento, eam efficere id profiteor. Iam verò cum Erasistratus perpetuò admiretur naturã, ceu artificiosam, providámq; animaliũ gubernatricem, nusquam tamẽ eam imitatur. Aut cur illã plurimis morbis sanguinis evacuatione medentẽ cernens, ne in vno quidem, ipse tali præsidio vtitur? Itaq; mihi aut modis omnibus demẽs, aut in naturæ operibus quãminimè versatus esse videtur. At omniũ bonorum, quæ ad medicam artem spectant, nobis autor Hippocrates, nos monet accuratissimè (id quod etiam Erasistratus nos monere debuisset) vt quandiu natura fortis atq; vegeta existẽs, sese ad crisim accingit, nõ perturbemus quidẽ motum ipsius, perficiamus autem ea, quæ superata morbosarũ causarũ vehementia, nõ potest ad integritatẽ perducere. Quæ iudicantur, & iudicata sunt (inquit) integrè, nec mouere, nec novare, sed sinere. Illud quidẽ habes propriũ naturæ integrè mouentis præceptũ. Quod verò huic succedit, naturæ & ipsum, verũ diminutè ad crisim mouenti congruit: eámq; ob rem vt illi simus auxilio iubens, ait: Quæ ducere oportet, hæc quò maximè natura vergit, p loca cõferentia, ducenda sunt. Natura siquidẽ tum temporis expellere adversariũ conatur: cùm autẽ præ imbecillitate imponere operi finẽ nõ possit, auxiliũ nostrum implorat. Propterea etiã laborantes dolore lateris, iugulũ affligente, aut regionẽ quæ supra præcordia est, secta interna cubiti vena dicit esse vacuandos. Vbi verò dolor sub septo transverso fuerit, vt subducat aluus vel nigro veratro, vel peplio, cõsulit. Similiter in quopiã renũ affectu, venam quæ in poplite est, incidendam censet. Idem etiã Margei famulam, cui ob contortũ ad vertebras coxarũ os, vteri purgatio suppressa erat post partum, atq; inde grauis dolor secutus, restituit, venam prope malleolũ secans: q̃vis tremores totũ corpus iam occupassent. Sed neq; ex iis qui rationalem empiricámq; sectam amplexi sunt, quisquã à venæ sectione abstinuit. Vt autẽ naturæ opera producamus, an nõ ipsa cunctas mulieres singulis mensibus, quòd ob ignauiã & ociũ, multitudinẽ humorũ coacervẽt, superfluo sanguine evacuat? An nõ etiam idem post partũ molitur, q̃vis fœtura ipsa quędam species vacuationis existat? Ad hæc verò, postquàm fœtus æditus est in lucem, lactis generatio in mamillis non parua & ipsa evacuatio plenitudini existit. Vna siquidem & lactis & menstruorum substantia est: amborúmq; (vt quispiam dixerit) riuorũ fontes cõmunes, sunt venæ. Quamobrem quibuscunq; per ætatem menses fluère cessarunt, iis neq; in mamillis lac amplius gignitur. Quæcũq; etiam purgandi tempora adhuc habent, atq; interea lactant, eæ nõ purgantur. Præterea cùm lactanti mulieri sanguis per locos erumpit, ilicò huic lac evanescit. Insuper quæ animalia non gerunt vtero, iis neq; lac vnquam adest: rursus quibus id suppetit, illa etiã ad cõcipiendum idonea sunt. Porrò si mulier per excretionẽ illam menstruã probè expurget, nec podagris, nec articulorum doloribus, nec pleuritide, nec peripneumonia, nec aliis deniq; ex plenitudine affectib. infestabit. At mẽstruis retentis, eam cuilibet malo implicari facilè est: huicq; rursum evacuationes medent. Ex hominibus etiã, quibuscũq; pro consuetudine superflua per hæmorrhoides vacuant, ii omnes vitã morbis minimè impeditam agũt: quibus item supprimuntur nutritiones, hi in perniciosissima quæq; labũtur. Ac proinde cùm vel in tremorẽ, vel in hydropem, vel in aliũ affectum frigidum, mas quidem ob hæmorrhoidũ, mulier verò ob mensiũ retentionem, inciderit, Hippocrates cõmendat meritò evacuationẽ sanguinis, per cõvenientia loca, cùm nimirũ cõtrariorum contraria remedia existãt. Naturã quippe (quã ille vir imitatur) inediam adiectione, repletiones evacuationibus, frigus calfactionibus, caloresq; refrigerationibus curat. Nam (vt alia multa subticeam naturæ miracula) frequenter conspexi canem sese provocantem ad vomitum. Vidi & avem Aegyptiam, quæ clysmũ imitabatur. Grues etiã, aquilásq; prælongo vsq; ad vltimos terrarũ fines volatu, partim frigus, partim æstum vitantes, quò cõtraria cõtrariis propulsent, videre licet. Sectio itaque venæ (vt eò vnde digressa est, nostra revocetur oratio) ob

Erasistratum ne minimum quidem sermonem fecit de sanguinis detractione.

Phlegmonas vanari facillimè promptissiméq; per sanguinis detractionem. Inediæ vt evacuent phlegmonem, longũ tempus desiderant, et æquéq; vniversum corpus evacuant. Inediæ longæ quæ incommoda soleãt superuenire.

Inediã vacuare, sed longo tẽpore, et cum penuria.

Natura plurimos morbos soluit per excretionem sanguinis.

Naturam non esse impediendam sed iuvandã, monet Hippocrates.

Pleuritici quomodo sint vacuandi ex doctrina Hippocratis.

Menstrua cur mulierib. profluant singulis mensibus.

Lactis et menstruorum vna substantia est. Lac iis non gignitur, quibus mẽses cessarũt. Lactantes non purgantur.

Lac iis non adest quæ non gerunt vtero. Mulier cui menses probè fluũt, quib morbis nõ infestatur.

Hæmorrhoides fluẽtes suppressæq;, quorũ bonorum atq; malorum existant causæ.

Contrariorum esse cõtraria remedia.

Bruta sibiipsis natura duce, medentur.

causas dictas perperā ab Erasistrato omittitur.

Sanguinis detrahendi mensurā, quàm aliorum auxiliorū, multò facilius deprehendi.

Quòd autē mensura in venæ sectione multò facilius deprehendatur, q̃ in cæteris quibusvis auxiliis, hinc declaratur. Nam & coloris mutationem, nunc quidē in ipso fluente sanguine, nunc verò in ægrotantis corpore, dispicere licet. Animi quoq; defectio in plurimis affectibus vacuationis terminum obtinet: quemadmodū sanguinis fluentis vigor languescens, & pulsus mutati.

Sanguinis evacuationis sistendæ, medicus habet liberam potestatē, aliarū aūt nequaquā.

Adde quòd & medicus huius solius evacuationis liberam habet facultatem sistendæ, quandocunq; illi placuerit: aliarum autem nullius. Nam vbi propinandū sit aliquod medicamen, prima exhibitio in tua potestate sita est: cætera verò, fortuna administratrice obtingunt. Ingens prȩterea in propinationibus pharmacorum periculum est, cùm vel non commouetur purgatio, vel quod in aluū attractum est, nō facilè excernitur, vel cum dolore, torminibus, refrigeratione, pulsuū evanescentia, ac defectu animi exprimit: vel cùm corpus vehementer perturbatur, interimq; paulùm admodū evacuatur, aut evacuatio modum excedit: id quod sȩpius, ceu extremū malū, contingit. Neq; enim vt venæ incisæ fluxū mox digito superposito sistes, sic sistere alui profluuiū poteris.

Purgationi sua per venæsectiā discrimina.

Cibi in mensura erratū, grauissima incommoda inducit.

Cibi etiam cuiusq; in mensura erratum grauissima incommoda inducit: vt in hominibus extenuatis & imbecillibus cōstat. In quibus si quid minus, q̃ par sit, nutriat, virtutem tabidā reddet. Si verò modum exvperet, naturæ potius oneri, q̃ nutrimento, fuerit, illámq; penitus & extinguet & suffocabit. Vt autem funditus Erasistrati opinionē evertam, solam instituentis inediam, ad evacuandas omnes inflāmationes, nemo ignorat, mea quidem sententia, inediam ipsam priuationem quādam existere, ac proinde nec nutrire, nec evacuare posse, cùm inter inanitionem & vacuationem sit media.

Inedia, priuatio cùm sit, nec nutrire, nec inanire potest.

Interiisse ob ciborum inopiā neminem.

Latentia absq; cibo durare.

Nec verò existimandum est, aliquem vnquam periisse ob inopiam ciborum: alioqui animantia delitescentia in latebris sine ciborū copia, perdurare nequaq̃ possent, quemadmodū certè perdurāt: quia nutrimento non indigent: quandoquidem ob desidiam atq; torporem, in quo versantur, necnon ob astrictam cutem, nihil ab eorum corpore exhalat, quod cibo instaurari postulet. Itaq; nō inedia, sed raritas cutis evacuat: quam si frigore & quiete densaueris, quid commodi fuerit ex fame expectādum? Cæterū dum Erasistratus cuiq; instituere inediam contendit, videtur mihi ipsemet affectuum qui inedia opus habeant, autor & promotor existere.

Inediā non, sed raritatem cutis vacuare.

GALENI PERG. DE VENÆ SECTIONE ADVERSUS ERASISTRATEOS ROMÆ DEGENTES, LIB. VNUS.

Vm Romam initiò venissem, incidi in medicos quosdam, qui à venȩ sectione tantopere abhorrebant, vt cùm aliquando ȩger quispiam propter plenitudinē iam præfocaret, ne tum quidem hoc auxilio vti vellent: idq; secvti Erasistratū, qui nusquā venæ sectionē probans, omnes inflammationes sola inedia evacuandas esse censebat. Qua in re quātopere vir ille hallucinatus fuerit, quis non cernat? Etenī si ob id inedias probamus, quòd vacuatis per eas venis, affectū minui cōtingat: multò hercle cōmodius fuerit, vt semel adhibita evacuatione, potissimū quæ per sectam venā administrat, ab inediis abstineamus, vt quæ & ægrotos ingēti molestia soleat afficere, & vigilias, & inquietudines, afflictionémq; oris ventriculi, tum corruptionē succorum, necnō alui, atq; interdum vrinæ suppressionē inferāt.

Inflāmationes omnes sola inedia evacuādas esse cēsebat Erasistratus.

Inedia, quæ inducere soleat symptomata.

Quamobrem nōnulli in Romana vrbe medici, præcipuè qui medebātur mulierib. cùm explorassent infelicē cuiusdā puellæ, ob nō sectam venā, successum, in quibus sanguis ferebatur ad superiora, tempore quo eruptio menstruorū expectabat, venæ sectionē iam vsurpabant. Nec verò quietē, nec inediā eis iniūgebāt, sed melicratū propinabant: victúq; humectante ac lauacris affatim vti eis permittebāt. Ab his enim, si vel mediocri quātitate sanguis fuerit detractus, purgationes exoriri cōfestim solent, prȩsertim si infra poplitem, aut iuxta talum venȩ sectio fiat.

Menses evocant vena secta infra poplitem, et iuxta talum.

Sin autē quis vena secta iniunxerit ipsi mulieri inediam, menses prius fluentes cohibebit, inculpabiléq; reprimet purgationes. Sāguis nanq; ciborū inopia atescit, ac dēsior seipso redditur: eámq; ob rem, ad fluxum ineptus evadit. Quæ igitur tum lotæ fuerint, melicratúmq; & cibos idoneos sumpserint, ac vinum neq; austerū, neq; crassum biberint, his purgationes proculdubio cōtingent: ob idq; ego inedias post venæ sectionem nō frustra tantū, verumetiam adhiberi cum magno damno profiteor.

Inedias post venæ sectionē cū magno damno adhiberi.

Iam verò cùm nostra hac tempestate mulieres quædam Romanæ frigidissimā ex niue potarāt, ob idq; aut nullo pacto purgarentur, aut diminutè: eas tamen medici sectione venæ adeò incolumes seruauerunt, vt nec sanguinem spuerent, nec pleuritide, peripneumonia, aut angina vnquā corriperentur.

Menstrua quibus suppressa ob niuis potionem fuerāt, venæ sectione succursum fuisse.

Inflāmationū curatio.

Porrò in auspiciis inflammationum, omnis sorbitionū ciborúmq; adiectio subtrahenda est: vtendum verò venæ sectione. Siquidem inflammationes quæ febres faciūt, vt plurimū ex plenitudine fiunt. Quamobrem si vasa nutrimēto impleantur, maiores ac vehemētiores ipsæ inflāmationes reddent. Cæterū si adolescentes qui neq; de sanguinis detrahendi mensura, nec de venarum secandarū ratione quicquā audiuerint, ad præsidium hoc sese accingant, ægros in exitium perducent. Plures nanq; ob perperàm sectam venam perierunt, q̃ quibus adhibitū id auxiliū nō fuerat.

Venæ sectione perperàm administrata periisse plures, quam quibus adhibitum id auxiliū non fuerat.

Quippe seniores medici tum tēporis venas secantes, vtebant alis evacuatoriis auxiliis, quæ idem q̃d & venæ sectio, verū longiore tēpore, efficere poterāt: nisi quòd quandoq; ob principem partē affectā, aut ob plenitudinis exvperantiam, æger morte præoccupabat. Verū qui febres cunctas in principio venæ sectione indigere autumant, nō mediocri etiā noxa ægrotos afficiunt.

Febres cunctas in principio nō egēre venæ sectione.

Itaq; minus aberrare eos consentaneum est (vt Plato ait) qui nō aggrediunt illa quȩ ignorant, quàm qui ea tractant, quæ didicerunt nunquam.

Peccare qui plus aut minus detrahunt.

Porrò quòd vas aliquod ruptum possit absq; inflammatione coalescere, dummodo nos cȩtera ritè administrauerimus, sanguinísq; quantum nobis visum fuerit, in tempore evacuauerimus,

mus, liquidò conſtat. Frequenter ſiquidē vidimus, quũ quibuſdã pugnantibus ſingulari certamine* totũ crus brachiũmve diſſectũ eſſet, coaluiſſe tamen vulnus, anteaquàm inflammatio orietur: quòd quidē multò magis cõtinget, (ſi vt Hippocrates ait) illicò ſanguis copioſius fluxerit. Sæpius etiã vulnus in cauas thoracis partes illatum, triduò cõglutinatũ vidimus. Quòd autem Eraſiſtratus nuſquam fuerit vſus venæ ſectione, hinc perdiſcere licet, quòd in plenitudine omni ſemper inediam iniungat: id quod neutiquã facturus eſſet, ſi eam ſanguinis detractione vacuaret: quum minimè cõſentaneum rationi ſit, vt quis circa vnum eundémq; ægrũ, vtraque auxilia, nempe inediam, & venę ſectionem, vſurpet. Nec verò exiſtimandum eſt, plethoricos omnes ſanguinis eſſe detractione vacuandos. Prius ſiquidem diſtinguenda natura plenitudinis eſt, habitudóq; & ætas ægri expendēda: tempus item, regio, & aëris conſtitutio conſideranda, necnon quęcunque anteceſſerunt, quǽq; ipſum ægrum etiamnum infeſtãt ſymptomata. E converſò alios pleroſq; tibi ob oculos ponã, qui abſq; repletione quum ſint, nihilominus venæ ſectione opus habent.

Inediam & venæ ſectionem ſimul circa vnũ eundemq; ægrũ, minime eſſe vſurpandam.

Plethoricos omnes nõ egent venæ ſectione.

Venæ ſectione plerumq; indigẽt qui tamẽ extra plenitudinem ſunt.

GALENI PERGAMENI DE *curandi ratione per miſsionem ſanguinis, liber vnus.*

Sanguinem detrahere quæ conſideranda.

Vi de ſanguinis miſsione ſpeculantur, primò quidem inveſtigare debent, quænam corporis affectiones evacuatione indigeant. Secundò, quæ illa, quæ per ſanguinis fit detractionē. Tertiò, qui innoxiè hanc ferre poſſint evacuationē. Quartò, quónam potiſsimum tempore ipſa molienda ſint. Quintò, quã ex venis ſecare oporteat: quũ nimirũ haud parũ interſit, hàncne, an illam incidas. Porrò hac quoq; cõtemplatione abſoluta, ſuccedit de ſcopis oratio. Quibus mentē adhibens quis, vacuationis modũ facilè per cõiecturam invenerit: necnõ in quibus ſemel auferre præſtet, & in quibus repetitam ablationē moliri: tum in quibus nam inanire vſq; ad animi expediat deliquiũ: & in quib. id, ceu ſummũ malũ, vitare. Cùm aũt per omnē vitam, omnia quę in quęſtionē veniunt, duo inventionis organa obtineãt, nempe rationem & experientiã: neceſſe eſſe arbitror & nunc quoq; me, aut ratione ſola, aut ſola experiētia, aut iunctis ambabus, quæ propoſita ſunt, ſcrutari. Si quis ergo affectiones quæ vacuatione indigēt, velit experientia collectas exponere, ſola opus eſt ad explicationē memoria. At ſi via rationali id efficere inſtituat, neceſſe eſt, vt prius cõmune ac generale inveniat, ex illiúſq; deinde in ſpecies differentiáſq; ſectione, vſq; ad ſpecies vltimas, affectuũ numerũ, vacuationē deſiderantiũ, inveniat. Etenim ratio ipſa, hæc quidē, ex cõmunib. tantùm ꝓgrediēs notionibus, invenit & demõſtrat: hæc aũt, etiã quæ ex iſtis invẽta ſunt, ad demõſtrationē adhibet. Ac priori ſanè ratione, omnes artes, omnéſq; homines vti aſſolẽt. Secunda verò, nõ omnes homines: nam propriè ad artifices ꝑtinet. Eam igit nos impræſentiarũ ſequuti,

Inventionis organa duo, ratio atq; experiētia.

Ratio duplex.

vtemur multis, quæ in aliis cõmentariis ſunt demonſtrata. Nempe cõplures eſſe facultates quæ animalia gubernãt: quarũ alias naturales, alias animales vocari. Generationis aũt principiis ꝓ materia, quatuor elementa ſubiici, eáq; tota per ſeſe mutuò miſceri: eſſéq; invicē in ſe agere nata, idq; per qualitates ſuas effectrices, caliditatē, frigiditatē, humiditatē, & ſiccitatē: ex quibus vtiq; omniũ temperamenta cõſtantur. Præterea dari duplicē plenitudinē, nempe ſecundũ vaſa, & ſecundum vires: primariáſq; actiones, à ſimilaribus corporibus perfici: vt ſecundarias ab inſtrumentariis. Qum igitur plenitudo bifariã & fiat, & dicatur: vno quidem ſignificato, vt ad vires: altero, iuxta laxitatē continentiũ vaſorũ: vtriq; ſanè opus eſt vacuatione, ſiue ea in homine valetudinario, ſiue etiam in valente cõtigerit. Voco eñ plenitudinē iuxta vaſa, magnã humorũ colluuiē, ipſa vaſa tendentiũ. Iuxta vires autem, eam quæ vel ſi minimè vaſa diſtendat, vires tamen grauat, & premit, hominémque reddit ad motiones pigrum & tardũ. Quòd ſi ſimul adſit vlceroſus etiã aliquis ſenſus, ac potiſsimũ dum mouemur, ſignum eſt affectũ ipſum vitioſi ſucci eſſe ſobolem. Quandoq; autem & in partibus quibuſdam corporis, nõ in tota mole, plenitudines adſunt ſimiles iis, quę vniuerſum corpus ſolent opprimere. In omnib. igitur id genus affectibus, maximè ex vſu ſunt vacuationes humorum, aut vaporũ, aut ſpirituũ peccantiũ: minimè tamē ſemper ſectio venæ deſideratur, ſed ſufficit interdum purgatio, frictio, balneum, invnctióq; ex aliquo digerente medicamento. Quæ autem affectiones venæ ſectione indigeant, deinceps dicemus. Non ſolùm nutrimentũ animãtis partibus præſtat ſanguis, ſed calorē etiam naturalem conſeruat. Itaq; ipſius cordis calor interdum quidem ſeipſo minor efficitur, aut propter ſanguinis copiam, à qua nimirum extinguitur, aut propter ingentem inopiam, aut propter frigidam qualitatē: interim verò maior, aut propter calidã ſanguinis qualitatē, aut propter exiguam inopiã. Quicquid aũt cor in caliditate frigiditatéq; perpetitur, eius quoq; & aliæ corporis partes protinus participes fiunt. At quæ mēbratim accidunt caliditates, aut frigiditates, eas quæ parti quidem affectæ vicinæ ſunt, vnà alterant, in totum tamē extendi corpus, priuſquàm cor immutent, non poſſunt. Cæterùm quandoquidē omnia ſimul calida & humida * citiſsimè computreſcunt, ſanè ſi quod nutrimentũ ſuggeritur à ventriculo ad hepar, à natura non ſuperetur, inq; probum ſanguinem non convertatur, aliàs aliam perpetietur putredinem. Quum autem quæ ex materia putreſcunt calida, quàm antea calidiora reddũtur, calidior an profectò erit ipſe ſanguis putreſcēs, ac ꝓinde etiam particula, in qua ei putrefieri contigerit. Quia verò ab inſigniter calidis, ſimul quę vicina ſunt incaleſcũt, vtique calor ille acris & mordax (qualis à putredine oritur) illis quæ vlterius ſunt, comunicabitur. Ergo ſi pars quæ hoc pacto incaluit, inſignis fit, aut calorem ſuum in cor extendere valeat, vnà & ipſum accendet, vt quod natura calidiſsimũ fit. Quòd ſi ſemel illud accenſum fue-

Facultates animal diſpenſantes ſunt plures.

Elementa quatuor ſubiici principiũ generationis, eaq; tota per tota miſceri.

Plenitudo eſt duplex: nempe iuxta vires, & iuxta vaſa: quarum vtraq; eget evacuatione.

Plenitudo iuxta vaſa quid.

Plenitudo iuxta vires, quid.

Sanguis non ſolũ alit animal, ſed calorē eius naturalem conſeruat.

Cordis calor vnde minor atq; maior reddatur.

Cordis intemperies protinus cæteris partib. cõmunicantur.

Putreſcũt citiſſimè calida & humida.

Putreſcētia reddi calidiora, quàm antea.

Febris quid.

rit, facilè totũ ipsius iam corpus simul excalfiet: qui affectus vocatur febris. Nonnunquã verò, prius quàm cõputrescat sanguis, ingens ipsius vis decũbit in partẽ aliquã: quam aut extinguit omnino, ita vt actio ipsius pereat: aut illi certè noxam nõ contemnendã infligit.

Apoplexia fiũt multo sanguine incũbente in animãtis principium.

Hoc siquidem pacto apoplexiæ ꝓveniũt, multo nimirũ sanguine incumbente cõfertim in animãtis principiũ. Quòd si in aliam particulam ruat, tumorẽ inibi præter naturã excitat.

Phlegmones generatio.
Scirrhus.
Oedema.
Erysipelas.

Cuius generis phlegmone existit. Verùm si crassior sit, atræq; bilis magis naturã referat is q̃ decubuit sanguis, scirrhosior tumor efficitur: sicuti si pituitosior sit fluxio, laxus: et si biliosus, tumor erysipelas dictus. Quum itaq; plenitudo (quemadmodũ exposuimus) sit duplex: & ex ipsis, ea quidẽ quę ad vires refert, facilè in putredinẽ abeat, interdúmq; in partes quasdã ingruẽs, inibi tumores præter naturam excitet: altera aũt, quę iuxta vasa dicitur, sæpe etiã in partes quasdã decumbat, tumorésq; & apoplexias, venarúmq; ruptiones moliat: vtranq; celeriter evacuare tentandũ, prius quàm aliquã perniciẽ conciliẽt.

Plenitudo iuxta vires facilè in putredinem abit.

Sanguinem detracturo quæ sint prius expẽdenda.

Si igitur qui plenitudine grauatur, aut tenditur, nec puer sit, nec senex, an illi venam secare oporteat, expendes, præ oculis habens hosce principales scopos: plenitudinis nempe tum quantitatẽ, tum qualitatem: virium robur, atq; earundẽ infirmitatẽ. naturalem totius corporis habitũ, tempus, regionem, anteactam vitam: tum, an cibi potusq; copia, & præcipuè affatim nutrientiũ, qui sic affectus est, fuerit vsus: ad hæc, cõsuetudinem, & res præter consuetudinẽ actas: quo vsq; motus exercuerit, quas excretiones habuerit, aut præter solitum compescuerit. Præter omnia aũt hæc, num gracilior, aut crassior evaserit.

Plenitudinis vtriusq; quãtitas qualitásq; quib. signis sit definienda.

Porrò vtriusq; plenitudinis quantitas, ex propriorũ signorũ magnitudine definiet. Quantò enim grauior sibi homo videbit, tantùm & plenitudinẽ quo ad vires creuisse constat. Ad eundem modum, quantùm auctus fuerit tensionis sensus, tantùm & auctã alteram plenitudinẽ, quæ secundũ vasa vocai. At vtriusq; plenitudinis qualitatẽ, partim ex coloribus iudicabis, memor colorem humorũ esse, si quidẽ ab externo calore vel frigore totum corpus haud immodicè affectũ fuerit: partim ex iis, quæ humorũ naturæ cõiuncta sunt.

Color humores indicat.

Etenim calidiores, calidior totius corporis sensus sequit, vt frigidiores, frigidior: tum eos qui in venis quidem aceruant humores, vasorũ tumor atq; distẽsio: qui verò in carne, sensus in ea vel grauitatis, vel tensionis, vel etiã caliditatis.

Facultatũ nos dispensantium robur imbecillitásque, ex propriis indicãtur functionibus.

Porrò dispensantiũ nos facultatũ infirmitas atq; robur, proprius indicant functionibus: voluntariis quidẽ, illius quę in neruis cerebróq; consistit: pulsificis aũt, eius quæ in corde ac per arterias mouetur. Nam secundũ bonam nutritionẽ aut abolitam, & colorem probum, aut prauũ, tertia facultas, quæ nutrix est, & à iecore proficiscit, cognoscenda venit.

Sanguinis detractione quãdo sit plenitudo vacuanda.

Vbi ergo extantib. plenitudinis signis, valentes facultates exuterũt, incides venam: videlicet si tensiua quidẽ sit ipsa affectio, nihil distinguẽs: magisq; etiã in phlegmonode: sin verò degrauans sit plenitudo quæ infestat, haud semper sanguinis molienda detractio est. Nam fieri potest, vt crudus per corpus collectus sit humor, à quo talis affectio gignatur.

Crudus humor qua ratione vacuandus.

Quem succũ sanguinis missione vacuare non expedit, sed frictionibus, vnctionibúsq; mediocriter excalfacientibus: necnon potionib. cibisq;, & humoris crassitudinẽ incidentibus, & calfacientibus modicè. Siquidem quæ valenter excalfaciũt, nimis subitò vires deiciũt, sæpe etiam vires adaugẽt.

Sanguinis detractione quibus sit prospiciendum ineunte vere.

At verò qui sanguine reiecto ex pectore, in præsentis quidẽ curati, cæterùm eam sortiti sunt thoracis pulmonisq; structurã, vt vel pauculo plus collecto sanguine, protinus aut vasis alicuius osculum reseretur, aut ipsum rumpatur: iis, vel si nullum in corpore etiamdũ adfuerit symptoma, ineunte tamen vere sanguinẽ mittere oportet. Similiter in iis qui promptè morbum comitialem, aut apoplexiam, aut peripneumoniam, aut pleuritidem, aut anginam incurrũt, eiusmodi affectus anteuertendi sunt sanguinis detractione. Eodem modo quibus hæmorrhoides retentæ sunt, potissimũ si natura sint atrabilaria, quiq; quotannis æstate plethoricis morbis corripi assolent, & hos quoq; veris initio vacuare expedit: nec secus eos, qui ipso etiam vere illiusmodi malis vexaui.

Intemperantibus cur medendum non sit.

Cæterùm intemperantes & vinolentos, veneriq; & gulæ deditos, nec purgatione, nec missione sanguinis magnopere iuueris: nam per vitæ intemperantiã rursus crudorũ humorum copiam quamocyssimè colligunr. Quare iis ne manum quidem admoueas. Eis verò qui præceptis salutaribus obsequentur, summopere ꝓfueris, si principio veris primùm quidem evacuaueris: deinde autem ad exercitia, salubrémq; victus rationẽ perduxeris.

Phlegmone incipiente, etiam si plenitudo nõ adsit, cõfert sanguinis missio.
Dolor sanguinẽ trahit.

Sed nec tantùm vbi adest plenitudo, siue ea secundum vires sit, siue secundum vasa, mirificè prodest venę sectio: verumetiam citra plenitudinẽ initio phlegmones, quæ aut propter ictum, aut propter dolorem, aut partium debilitatẽ provenit: quippe dolor sanguinẽ ad se trahit, & sæpe partium debilitas phlegmonẽ, absq; corporis plenitudine, contrahit:

Imbecilliores particulæ a fortioribus humores recipiunt.

quum videlicet partes fortiores, per venas, ceu per canales quosdam, propria excrementa semper ad imbecilliores expellant, donec tandem ad partem imbecillimã omnium defluxerint, & quæ ex se amplius propellere, quod in ipsa redundat, nequeat: id quod accidit illis partibus, quæ vim excretricẽ vicinis omnib. imbecilliorẽ possident.

Imbecilliores partes cur omniũ primæ corripiantur excrementitiis morbis.
Glandulæ cur promptè excipiãt fluxiones.
Pulmo.
Lien.
Cerebrum.

Quamobrem omniũ primę infirmiores partes corripiũtur excremẽtitiis morbis: quemadmodũ glandulæ, quæ sunt fluxionibus excipiendis idoneæ, tum ob substantiæ laxitatẽ, tum quia inter omnes partes minimè robustas naturales facultates (excepta alteratrice) sortiunt, sicuti & pinguitudo. Post glandulas sequit pulmo, fluxioni recipiendæ promptissimus. Nam & hic tres facultates infirmas possidet, corpúsq; laxum. Deinde est lien. At cerebrum, aut perinde vt illi, aut etiam plus, excipiendo fluxui est habile: cõstructionẽ tamen habet eiiciendis iis quæ recepit, appositissimam. Quibus ergo carnoso genere pulmo, lien, ac cerebrũ, natura sunt robustiora, in iis ad glandulas carnésq; ꝓveniũt fluxiones, vbi tot9 nimirũ habit9 infirm9 fuerit, velvti in rheumaticis affectibus

ctibus accidit. Meritò igitur in his curandis scopus est, nō evacuatio, sed totius corporis roboratio: quamvis tamē curationis initiū illis oriat à misso sanguine, & si excrementa prauā qualitatem habuerint, vnà etiam adhibeatur purgatio. Rectè aūt admonemur in libro de victus ratione in acutis morbis, vt si magnus sit ipse morbus, & æger floreat ætate, adsitq; robur, sanguinē detrahamus.

Sanguinis mittendi principes scopi qui sint.

Cæterùm principes scopi mittēdi sanguinis, sunt duo: nempe magnitudo morbi præsentis, imminētisve, & cum ea viriū robur: quibus si adiicias etiam florentē ætatē, nihil sermoni defuerit: modò sub ætate florente, præcedens sequensq; illam intelligant, excipianturq; distinctione, tantū senilis atq; puerorū ætas. Quamvis ætas senilis in virium verbo cōprehendi potest, quum eorum nulli adsit robur.

Senes omnes carere robore. Pueris secandā non esse venā. Crudis succis refertos nō admittere venæ sectionē, quia carent robore.

Si itaq; magnum fore morbum timemus, aut iam præsens est, aut incipit, venā secabimus, virium habita ratione, tantùmq; ex oratione exēptis pueris. Nec verò vbi tanta humorū crudorū copia accumulata est, vt secandam venam * prohibeat, sermo hic redarguitur, quū ipsis viriū robur non adsit. Estq; hoc indiciū eos haud posse sanguinis missionē perferre, * quòd præter colorē totius corporis, degenerantem in ipsis ab eo, qui solet sanguinis copiam ostendere, etiam ipsorum pulsus inæqualis in vehemētia & magnitudine existit: præpollentibus secundū ipsam inæqualitatē, imbecillis simul & paruis. Itaq; ex morbo, ætate & viribus, minuēdus esse sanguis cognoscitur.

Vacuationis quantitas ex quibus metienda sit.

At vacuationis quantitas, cùm ex istis, tum etiā ex plethorica vocata syndrome, aëris nos ambientis tēperie (quæ in tempus & regionē diuiditur) anteacta victus ratione, excretionibúsq; factis, aut impeditis, cōmodè deprehenditur.

Sanguis quibus sit detrahēdus.

Igitur ad hæc omnia respiciens, tum podagricis, tum arthriticis, tū morbo comitiali obnoxiis: præterea melancholicis, quiq; sanguinē antea expuerunt, aut thoracis structurā sortiti sunt ad id malum idoneā: vertiginosis etiā, quiq; assiduè corripi solent angina, peripneumonia, pleuritide, hepatitide, ophthalmia vehementi, ac breuiter morbo aliquo insigni, sanguinē detrahere consueui. Porrò in redundātia melancholici humoris, sanguinē mittere oportet, aut certè medicamento vti expurgāte atram bilem.

Crudos succos quando vacuare oporteat, & quando minimè.

At vbi crudi succi exvperāt, anteq̄ morbus invaserit, cautè evacuabis: vbi verò iam corripuerit febris, nequaquā.

Crudorum humorū indicia.

Indiciū aūt crudorū humorū est color plumbeus, aut albus pallescens, omniáq; potius quàm rubeus: tum inæqualis pulsus.

Hæmorrhoidibus, aut menstruis suppressis, sanguis mittendus esse.

Verùm si ob hæmorrhoides suppressas cumulatus alicui sit sanguis in corpore, audacter venā incides, etiam si antea expertus grauē morbū non fuerit. Sed nec evacuatio iis proroganda est, quibus restitit menstrua purgatio. Non tamē necesse est, illis semper secare venam, quū malleolorū scarificationes quandoq; superfluitati vacuandæ sint satis.

Menstrua esse evocanda per crura: revellenda per venā in cubito sectam.

Plenitudines tamē à suppressis mensib. ortas, omnino p crura evacuabis, siue venā secare oporteat, siue etiā scarificare. Sectę quippe in cubito venæ, muliebrē purgationē revellunt.

Scarificatio quibus sit adhibenda mulieribus, & quib. sectio venæ.

Iam verò quæ ex mulierib. albidiores sunt, aceruare tenuem sanguinē solent; quocirca scarificationibus malleolorū adhibitis, maximè solent iuuari. At quæ nigriores sunt, eas vena secta curabis, quum tales crassiorē sanguinē, ac magis melancholicū gignāt, præcipuè verò si magnas habere venas appareant: id quod accidit illis, quæ graciliores simul atq; nigriores fuerint.

Venæ quibus latæ, et quib. exiguæ insint mulieribus.

Etenim carnosis & candidis paruæ insunt venæ, ac proinde ipsis malleolos scarificare, q̄ secare venam, præstiterit.

Sanguinis eruptionē venæ sectio compescit. Sanguinis eruptio per nares qua ratione curanda.

Porrò validā sanguinis eruptionem, venæ sectio solet sæpe cōpescere, tanq̄ revulsorium auxiliū. Secare aūt in cubito venā, si ex dextra nare prorūpat sanguis, in brachio dextro expedit: sin ex altera, in sinistro: minimè tamē vsq; ad lapsum viriū detrahendus est sanguis. Simul aūt, quū agis, artubus vincula iniicito, aut ex lana, aut canabe, hypochondrióq; directè supposito, cucurbitulā admoueto: quandoquidē his remediis semper erumpentem è naribus sanguinem cōpescuimus: quum antea q̄ inserunt in nares, atq; fronti illinuntur, infirma omnia cōperiremus.

Quantitas remediorum præcipuè reddit artem medicā cōiecturalem.

Nihil aūt æquè artem medicā in agendo cōiecturalem efficit, vt cuiusq; remedij quantitas. Siquidem interdum exploratum habemus, quidnam ægro, quale, & quādo sit exhibendū: at quantùm exhibere oporteat, non nouimus.

Sāguinis detractioni quæ commoditas insit.

Hoc tamen summum bonum in sanguinis missione habetur, quòd potes sistere evacuationē, dum opportunum videtur: ac rursus si quando animus sit, sinere vt fluat, quovsq; videbitur tibi rectè se habere negocium: id quod nō licet in purgantis pharmaci exhibitione.

Purgātia pharmaca, vbi devorata semel in ventrē sunt, revocari non posse.

Nam quod semel in ventrem devoratum est medicamē, quo minus omne sit devoratū, fieri non potest: neq; possibile est, vbi plus quàm conveniat, purgetur, partem oblati auferre. At verò dum abcui sanguinem mittimus, nisi quid vrgeat, præstat priori missione minus detrahere, iterúmq; illā repetere, imò, si lubet, tertiò.

Evacuationem quādo partiri expediat. Sanguinis missio, in quibus adest crudorū humorū copia quomodo celebranda.

Vbi igitur multa evacuatione est opus, sed vires sunt imbecillæ, in iis evacuationem partiri expedit, vti & me fecisse vidisti, in iis quibus crudorum inerat humorum copia. Nam detracto pauculo sanguine, protinus exhibeo melicratum, probè coctum, cùm incidentium medicaminū quopiam velvti hyssopo, origano, nepita, pulegio: aut certè cū melicrato oxymeli, aut oxyglycy: ac sic rursum sanguinem minuo, vel ipso eodem nonnunquam die, interdum die postero: in quo rursum exhibito propositorum medicaminū quopiam, aliquid de sanguine aufero: ac rursum tertio die similiter bis.

Sanguis quando mittendus sit ad animi vsque deliquiū.

Cæterùm vbi feruescentis inest sanguinis plenitudo, acutissimā febrem accendēs, subitò ac simul vacuare expedit, eamq; priusquā in principē aliquā partem ingruat, inanire tentandum, vel ad animi vsq; deliquiū: viriū tamen inspecto robore. Quare nec per noctem sanguinem detrahere verearis.

Sanguis dum fluit, pulsus esse explorandos.

Vtile autem fuerit, fluēte etiamnum sanguine, expendere pulsuum diminutiones: ne videlicet, nobis non advertentibus, pro animi deliquio mors hominem occupet.

Revulsio per sectā venā, quanā sit efficacior.

Quinetiam & revulsionē, non leue & ipsam auxilium, quódque sæpe secta adhibetur vena, quantò maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò efficaciores effeceris. Ergo si magnitudo morbi, missionē sanguinis

Sanguinis detrahendi scopi. Vacuandi qui sint liberalius, & qui parcius.

postulet, adsitq; viriū robur, nulla potest esse tanta crudorū humorū copia, q̄ inhibere id auxilium possit. Cæterū quib. amplæ sunt venæ, quiq; modicè graciles sunt, nec candidi, nec tenera carne prediti, eos copiosius vacuabis: cōtrarios aūt parcius, quū exiguū habeāt sanguinis, carnémq; facilè transpirabilē. Qua ratione nec pueris pertundes venā, ante quartumdecimum annū: post quē, si multus cōgestus sanguis appareat, tēpúsque anni sit vernū, & regio tēperata, puérq; natura sanguinea, aut alicuius acuti morbi discrimē impēdeat, sanguinē minues, in primis quidē ad cotylā vsq;: q; si postea vires validæ pmanere videātur, dimidium eius adiicies iterata missione.

Pueris ante quartūdecimū annum sanguinem nō esse mittendum.

Vires robustas quis pulsus indicet. Septuagenariis quando mittēdus sit sanguis.

At vehemēs, æqualis, & magnus pulsus, incorruptū viriū robustarū est signū. Quare si in septuagenariis is adsit, affectúsq; iubeat, etiā secabis venā. Proinde nō tantùm annorū numero, sed corporis etiā habitui animus intendendus est. Ad hęc, vbi incisa vena effluit sanguis, mutationē eius, & maximè quū adest phlegmone, labascēsiq; fluxionis robur, expendere oportet: sed potissimū alterationē pulsuū: quib. quidē alterascentibus, aut in magnitudine, aut in quavis inæquabilitate, cōtinuò quiescendū est. In quib. aūt iuxta sectam venā phlegmone est ingēs, optimū est sanguinis & in colore, & in consistentia expectare permutationem. Id q̄d sentiēs Hippocrates in curatione pleuritidis, ait: Secāda verò in cubito vena interna. Nec verearis multum detrahere, donec rubrior, flauiórve multò effluat. aut ꝑ puro ac rubro liuidus: vtrūq; n. accidit &c. Eius siquidem trāsumptionis, qua nōnihil sanguinis à parte phlegmone obsessa rapit in vulneratā venā, constituit signū, ipsius sanguinis mutationē. Quę tñ nō omni ex parte expectāda est, quū aliquando, priusq̄ ipse sanguis mutet, cessandū sit, nimirum duplici nomine: vel ob vires infirmas, vel ob malignitatē phlegmones, à qua interdū nihil emitit, sed inibi fortiter impactus est sanguis. At si ex vacuatione vires minimè resolui videantur (id quod ex pulsu cognosces) æger autem sit ætate florēti, expectanda mutatio sanguinis est, potissimū si ambiens sit temperatus. Minus autē detrahimus, quàm plenitudo commonet, secundum ætates quidem, in pueris: secundum corporū habitus, in cādidis, & carne mollibus, cuiusmodi Galli existunt: secundū tempora verò, sub Cane: ac similiter secundū regiones, cōstitutionésq;, in iis quæ calidiores iuxtà & sicciores existunt, quū nimirum hæc omnia, quàm maximè ad resolutionē sint apta. Alia autem ratione in contrariis, hoc est, temporibus & regionibus frigidis, largam fugimus vacuationē, propter insequentem refrigerationē. Quare vnum vacuationis modum in dictorum singulis definire nō licet. Memini enim quibusdam ad sex vsque libras sanguinem fuisse detractum, ita vt febris protinus extingueretur, citra vllam virium iacturā: quibusdam verò sesquilibram tantùm, nec id absq; insigni damno. Porrò ex venis quæ ad magnos oculorum angulos conspiciuntur, aut sub lingua, quod certè mētione sit dignum, effluere nū solet: sicvti nec si quis summa in manu, aut pede venam secet: quemadmodum putant ii, qui lienē curari aiunt, à sectione venæ sitæ iuxta secūdum ex digitis paruis. Quod verò ad differentiam venarum pertinet, quibuscunq; *κατ' ἴξιν*, hoc est, è directo eruptio sanguinis accidit, summum id commodum laborantibus adfert. Quibus autē contrà evenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet: quòd vires scilicet, citra morbi leuamen, deiiciat. vt, si liene turgēte, dextra nare sanguis efflueret. aut hepate, ex sinistra. Dextra igitur nare sanguis erumpēs, ad dextrū hypochondrium fixa cucurbitula, claré, celeritérq; sistitur: sicvti ad sinistrum, si ex sinistra profluat. Similiter si venā revulsionis studio seces, secundum rectitudinem quidē secta, oppositis sanguinis eruptionibus certissimè cōspicuam vtilitatem adferet. At si cōtrà seces, nihil sanè profuerit. Quare liene affecto, perinde adiuuerit vena secta in sinistra manu, *iuxta annularem digitum, ac si internam cubiti venam secueris. Plurimum nanq; iuuat afflictum lienē, sanguinis ex sinistra manu interdum vsque ad libram vnam, detractio. Præstat autem nō semel quantùm cōveniat, detrahere: sed in duos dies ipsam evacuationem partiri. Pleuriticis etiā, quæ è directo laborātis lateris adhibita fuit sanguis missio, clarissimam sæpe vtilitatē attulit. Quæ verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certè post temporis intervallū. Ad hæc, oculorū persæpe dolores grauissimos è directo venæ humeralis sectio, aut medianæ, quæ ab ea deriuata est, intra horę vnius spaciū cōpescuit. Conari autem in omnibus affectibus pręstat, post modicā missionē sanguinis, iteratò mittere, interim eo die, interim postridie: nisi quando ad animi vsq; deliquium, vacuationē ducere oporteat. At dolente latere aut pulmone, aut septo transverso, aut liene, aut iecore, aut ventriculo, secta vena, quæ per axillas ad cubiti iuncturā pertingit, aut etiam quæ illi & humerali est communis, luculētam vtilitatem adfert. Sunt etenim et tres venæ, ex quibus in cubito mittit sanguis, interior, exterior, & media. Inter quas sanè interior vtilis est, in iis quib. inferiores collo partes patiunt. Exterior verò, in iis quibus, q̄ his superiores sunt: vt facies, aut caput. At media, medio genere ambigit: quum inter vtranq;, versus anteriorē manum, suos ramos producat. Quare si vena quæ parti affectę propria est, aliquando fuerit obscurior, cogarisq; ob id aliquam mediarum incidere, conare vt quæ à propria diducitur, eam potius pertūdas. Interdum etiam, eas quæ inferiores flexura cubiti sunt, nempe quæ in vlna consistūt, nihil prohibet venas secare, sed tamē recto tramite particulis affectis correspondentes: idq; vbi venæ quæ in cubito sunt, non appareant. Equidem diuitis cuiusdam œconomum, oculorum maxima inflammatione, atq; fluxione afflictum, quamocyssimè in pristinam sanitatem restitui, detractis primùm ex humerali vena, libris sanguinis ternis: ac dein, modico interposito tēpore, alia. Qua ratione, soluta phlegmone, postea in palpebris relictā asperitatem abstersi, aliquo ex medicamētis mordacibus: quod neutiq̄ ęger ferre potuisset, nisi fuisset prius* evacuatus. Siquidē acria omnia medicamenta parti cuivis admota,

Sanguinē fluentem per sectam venam supprimendū esse, quū alterantur pulsus.

Sanguinem detrahendū per inflāmationes esse, donec rubrior, flauiorve, aut liuidus conspiciatur.

Sanguinis mutatio post sectā venam, quando expectanda non sit.

Gallis parum sanguinis detrahendum.

Sanguinem esse parcius detrahendū sub Cane, & in regionibus calidis simul et siccis, vt in frigidis etiā constitutionib.

Sanguinis sex libras cuib. detractas fuisse.

Saluatella vulgò appellata si dissecetur, credūtur curare lienem.

Sanguinis eruptiones è directo facta, sunt vtiles laborantibus, aliòqui non iuuant.

Sanguinis fluxus per nares, quomodo supprimendus.

Lienē afflictū iuuari secta vena in sinistra manu iuxta annularem digitum.

Vacuatio quādo sit in duos dies partienda.

Pleuriticis esse secandā venā in cubito partis affectæ.

Oculorum dolores compesci secta humerali, aut media.

Iterandam esse sanguinis detractionem.

Venarum cubiti quæ in quib. affectibus sint secandæ.

Venæ tres in cubito conspiciuntur, interior, exterior (quæ humeralis est) & media.

Venis cubiti obscuris, posse eas in vlna ab iis diductas secare.

Oculorum maximam inflammationem qua ratione curarit Galenus.

Arteria omnia partis cui vn ad mota, fluxionē augent, nisi purum corpus repererint.

admota, nisi vacuū excrementis vniuersum corpus repererint, fluxionē attrahūt, phlegmonēmque producūt. Quemadmodū igitur supremæ omnes iam dictæ partes, secta in cubito vena iuuantur, sic iis inferiores, incisis quę per poplites & malleolos decurrunt. Sunt aūt inferiores dictis, coxendix, vterus, vesica. At renes, quarum collegio adscribi debeant, ambigūt. Quare misso ex cubito sanguini, interdū auscultāt: si videlicet & recēs ipsa phlegmone sit, & copia sanguinis adsit. Vbi verò ꝓpria nephritis infestat, eam quæ in poplite est, secare cōvenit venam: aut certè quæ in malleolis sunt. Sed vteri inflammationes, magis etiam quàm renū, à venis in crure sectis iuuant. Nam quæ ex cubito fiunt evacuationes, purgationes menstruas reprimunt, sanguinémque retrahūt ad supernas corporis partes. At quæ fiunt ex cruribus, tantùm abest vt retrahāt, vt etiā menses promoueāt, si trib. quatuórve diebus, ante tempus cōsueti mulieri circuitus, administrentur: idque aut vena incisa, aut scarificatis vnius cruris talis, atque inde exiguo sanguinis evacuato: quod sanè postero die in altero crure similiter etiā faciendū est, sic tamē vt in ipsis dieb. in quibus vacuas, atque in aliis ante eos quatuòr aut quinque, mulieri extenuantē victū instituas.

Malleolorū phlegmonę vena dissecta, quarū partiū affectib. consulentur.

Renibus malè affectis, quæ venæ secādæ sint.

Vteri inflāmationes à venis in crure sectis iuuantur.

Menstrua supprimūtur secta in cubito vena.

Menses promouentur sectis in cruribus venis tribus quatuòrve diebus ante tempus cōsueti circuitus.

Sed mulierib. abvndè menses ꝓvocāt nepita, pulegiúmque, si redacta in pollinem, coctáque in melicrato, propinent. Convenientissimū autem potui tempus est à balneo, adhuc involutis linteo. Valentiora medicamēta sunt sauina, & dictamnum: quorum vsus est antedictis similis. Datur autē hoc tempore & hiera picra, * illa scilicet in cuius cōpositione centū aloēs drachmis, cuiusque aliorū medicamētū senę tantùm miscent. Quod sanè medicamentū optimū est, vbi cinnamomū receperit. Porrò ischiadas siue coxēdices, vbi nō à frigore, sed impletis sanguine quę in coxa sunt venis, proveniūt, secta in poplite vena curabis. Scarificatio aūt nihil perspicuè eis prodest. Igitur, vt summatim dicā, incipientes phlegmonas revulsu evacuare oportet: quæ verò inveteratæ iam sunt, ex ipsis, si fieri potest, affectis particulis: aut, si id fieri nequeat, saltem ex vicinis. Etenim in incipientibus avertere quod influit, expedit: in inveteratis aūt, ipsum tantùm, quod affectæ parti infixū est evacuare. Atqui evacuabit optimè per venas diductas ab iis, quæ in partibus ipsis sunt sitæ. Quocirca quę in gutture & aspera arteria, graui torquent inflammatione, iis in principio quidem aperta in cubito vena, post principium autem in ipsa lingua, magnificè prodest: incisis videlicet venis, quæ sub ea sunt ambabus. Sic induratæ phlegmonarum in oculis reliquiæ, incisa quæ ad magnum decurrit angulum vena, exoluuntur: sicvti capitis grauitates, & inveteratos in eo dolores ex plenitudine, leuare manifestè solet secta in fronte vena. At incipientes, aut etiā vigentes, per cucurbitā in ceruice procurata retractio, interim quidem solam, interim cum scarificatione. Cæterùm pręvacuatum esse corpus vniuersum oportet. Eadem ratione incipiētes in occipitio dolores, aut etiam vigentes, incisa frōtis vena solatur. Quippe revulsiones vnà cum evacuatione adhiberi magia debent, in fluxionibus incipiētibus: eas verò quæ fiunt ex ipsis affectis partibus, aut illis vicinis, in phlegmonis, quæ velvti scirrhi naturā referunt. In quibus autē corporibus nulla dum particula affecta est, cæterùm vacuatione. Vere ineunte antevertimus: in iis, siquidē talis sit homo, vt quotānis æstiuo tempore corripiat morbis febrilibus, atque in eo exvndantis evacuare studemus, æquè pars quævis, vt ex ea detrahat sanguis, est cōmoda: quemadmodū etiam, si arthritis omnibus articulis affligatur. Quibus aūt eximiè pars quæpiā, vbi prius evacuati non fuerint, infestatur, haud perinde licet ex quavis parte evacuationē moliri, verùm sicvti in iis, quæ pati iam occipiunt. Quamobrē podagricos * evacuabis ex cubito: comitialibus verò morbis, vertiginibúsque obnoxios, potius ex cruribus. At si retentæ hæmorrhoides mittendi sanguinis occasionem præstiterint, si quidē cohibere eas voles, quæ in brachio sunt: sin provocare, quæ in cruribus consistunt venas, secare cōvenit. In iis verò qui repressi sunt menses, semper in crurib. Iam verò ad sanguinis detractionē, dierum numerus cōsiderandus non est. Siquidem quocunque die mittendi sanguinis scopos in laborante inveneris (nempe morbum ingentē, & virium robur, excepta ætate puerili, & ambiente admodum calido) auxilium illud non prætermittes, vel si is vigesimus à principio extiterit. Nam exoluitur in plerisque morbis temporis tractu virtus, ac proinde mittendi sanguinis occasio, numero dierū deperditur. Poterit etiam quis sanguinem mittere vel quacunque die noctisque hora, scopum sibi proponens, in febrientibus quidē, particulariū (quæ expectanda est) circuituum declinationē: in quibus autem aut ob oculorū lippitudinem, aut aliud simile citra febrem, hoc est opus auxilio, magnitudinē aut doloris, aut phlegmones, aut totius affectus, in quo secta vena desideratur. Vbi verò nihil eiusmodi aut vrget, aut prohibet, præstat manè venam incidere, haud protinus ex somno excitis, sed circiter horam vnam iam antea vigilantibus. Atque iteratæ vacuationis tempus, in quib. simpliciter quidē vacuare conamur, eodē die esto: in quib. aūt revellere, si vel post duos deinceps dies fiat, melius fuerit. Interim tamen animus sit circa laborantis vires intentus, manu iugiter arteriis illius admota. Consueuerūt etiā medici interdū secare arterias, quæ in temporibus, & quæ secus aures consistūt: illas quidē, infestātibus oculos fluxionib. tum calidis, tum spirituosis: has verò quæ secūdū aures, in vertiginosis maximè, & iis qui calidis & diuturnis, spirituosisque capitis dolorib. infestant. Etenī vbi calidus, spirituosusque sanguis in arteriis coaceruatus infestat, illic cōmunib. parti affectæ sectis arteriis est opus. Verùm quia vulneratæ arteriæ ægrè supprimi possunt, ob id ipsas medici incidere metuūt, quū si quis dum venā secat, arteriā convulneraret, difficillimè compescere eruptionē sanguinis possit: aut si res optimè cedat, ad cicatricem perducta diuisione, tamen aneurisma contingat. Quanquam possumus sanè arteriā vel magnam, absque aneurismate ad cicatricē perducere, totam

Menses provocant nepita, pulegiū, sauina, dictamnúmque.

Hiera picra menses promouet.

Ischias à sanguine orta, secta in poplite vena curatur.

Phlegmonas incipientes, revulsu: inveteratas ex ipsis affectis partibus vacuare oportet.

Venas sub lingua secādas esse in gutturis et aspera arteria inflammatis, post apertā in cubito venam.

Vena iuxta magnum oculi angulū, & quæ in fronte est, secta quibus auxiliatur affectibus.

Cucurbitula ceruici admota, capitis sedat dolores.

Revulsiones vnà cū evacuationibus, incipientib. fluere humorib. adhibēdæ sunt.

Sāguini detrahendo quāvis partē esse æquè appositā in iis qui solùm præcautionis gratia vacuationē desiderāt, vt in illis qui ex æquo omnib. articulis affligūtur.

Podagricos esse vacuandos ex cubito.

Epilepsia obnoxios, esse vacuādos ex crurib.

Hemorrhoides supprimūtur secta cubiti vena: provocātur autē, in qua in crurib. sunt per tusis.

Sanguinē detracturo, dierū aut horarū numerus nō est cōsiderandus.

Sanguinē mitti debere p febres quidem, in ipsa rū declinatione: per inflammationes autē absque febre oriūtur, dum magis vrgent symptomata.

Sanguinē mitti debere, vbi nihil aliud vrget, aut prohibet, manè haud protinus ex somno excitis.

Sanguinis iterata vacuatio quando facienda sit.

Arteria in quibus secentur affectibus.

Arteria vulnerata ægrè supprimi possunt.

Aneurisma quādo accidat.

Arteriam inter indicem pollicémque quum secuisset Galenus ab insomnio monitus, liberatus est diuturno præcordiorũ dolore.

transversim secantes. Ego verò aliquãdo monitus per quædã insomnia, secui dextræ manus arteriam, inter indicem & pollicẽ sitam: permisíq; vt inde flueret sanguis, donec sisteret sponte: subitóq; diuturnus mihi extinctus est dolor, q in illa maximè parte erat fixus, qua iecur septo trãsverso committitur. Minister etiam Dei Pergami, à diutino cruciatu lateris, similiter liberatus est, arteria in summa manu incisa, idque monitu insomnij. Porrò alteri, cui ex vulnere in malleolo inflicto, dissecta fuerat arteria, sanguinis quidem cursus haud quieuit, donec ipse dissecui totam: ac medicamẽto ex aloẽ, mãna, ouorũ albumine, & leporis pilis imposito vsus, absq; aneurismate vlcus ipsum curaui. Vir aũt ille prorsus sanus relictus est à coxę dolore, quo iam diu fuerat exiguis temporum intervallis vexatus.

Arteria in malleolo dissecta, diuturnũ coxæ dolorem soluit.

GALENI PERGAMENI
de hirudinibus, reuulsione, cucurbitula, & scarificatione, libellus.

DE HIRVDINIBVS.

Hirudines asseruandi, alendi, & applicandi ratio.

Quæ hirudines sunt recẽs captæ, eas diem vnum asseruare oportet, pauculo sanguine in pastum exhibito. Sic enim, prius earũ venenũ exprimitur. Pars autẽ cui iam admoueri debẽt, nitro prius perfricetur, aut vnguibus scalpatur: nam sic prõptius eam apprehendent. Iniiciendæ autẽ sunt in aquæ tepidæ vas purum, latiq; oris: deinde spongia eas comprehendentes, viscositatémq; ab eis detergẽtes, tandẽ manu applicabimus. Vbi autem adhæserint, infundendũ particulæ oleum tepidũ est, ne scilicet refrigeretur. At si manibus aut pedibus admouendę sint, ipsam partẽ, aquæ cui insunt sanguisugæ, immergere oportet. Quòd si parum depascantur, forfice caudam præcidito, secundũ rectitudinem filamentorũ. Nam effluente semper sanguine, trahere non desistent, donec salem, aut cinerẽ, ipsarum ori insperserimus. Vbi verò deciderint, cucurbita venenũ est avellendum, aut pars fouenda ex spongia. Quòd si particula emorsa lachrymet, cuminũ, aut farinã inspergito: supérq; lana madidata oleo pauxillo, involuito. Sin sanguis erũpat, lintea ex aceto iniicito, aut gallam vstã, aut spongiam liquida pice madentẽ, posteáq; vstam imponito. Sciendum autem est, hirudines haud eum qui in profundo est sanguinẽ, sed tantùm quo caro est imbuta, exugere. Vtimur eis, p cucurbitulis: detrahimúsq; ipsas, vbi dimidiam sanguinis partem iam extractã cõijcimus. Prohibemus autẽ, & nõ permittimus effluere, quousq; quod satis est evacuetur: quandoquidẽ particula tũ à sanguisugis ipsis natura frigidis, tum ab aëre nos ambiente refrigeratur.

Hirudines vt depascantur inexplebiliter, præcidendas in cauda esse.

Hirudines auellendas, sale aut cinere ipsarũ ori respersò.

Hirudine iam delapsa, cucurbitulã esse parti admouendã.

Hirudines sanguinem tãtùm carnis exugere.

Hirudines natura esse frigidas.

De revulsione.

Vehementissimos humorũ influxus remediis revulsoriis prohibemus. Qualia sunt, incumbẽte in pectus aut in ventrẽ humore, ad manus retractio. Vomitus, vbi deorsum decũbit. Sicvti in vomitu, p acriores clysmos revulsio. Duo verò hæc momenta, quæ ad superiorẽ inquam ventrem, & inferiorem vergunt, ad vrinam, sudorésq; revelles. Quin & vrina, ad sudores, & deiectionem trahitur. Revulsoriũ quoq; auxiliũ est, * iuxta mãmas cucurbitula admota. Cæterùm hypochondriis affixa, sanguinis ad nares impetũ revocat: sicvti & immodicũ ex vtero effluxũ. Porrò vergẽtes ad caput aut viscera humores retrahunt acria in sinus imposita medicamina. In summa, revulsio moliẽda est, humorib. sursum fluẽtibus, deorsum: deorsum verò, in contrariũ. Rursus, intrò vergentibus, foras: sicvti si foras ruant, ad interiora. Similiter si ad dextram inclinent, ad sinistram: ad sinistrã verò abeuntibus, in partem adversam. Sic quę retrò cõcedunt, antè: quæ verò antè, retrò revocabis.

Revellendi modi diversi.

Cucurbitula hypochõdriis affixa, sanguinis ad nares impetũ revocat, immodicũq; ex vtero effluxũ.

Revulsioni esse semper in cõtrariũ moliẽdam.

De cucurbitula.

Cucurbitulæ iis qui antè evacuati sunt, cõveniũt. Nam in plethoricis, minimè sanè ipsis vtimur. Eadem ratione neq; in cerebri aut meningũ phlegmonis incipiẽtibus vtimur cucurbitulis: sicvti nec alia in parte vlla phlegmone obsessa: verũ vbi nihil pręterea etiã influat, fueritq; totum corpus antea vacuatũ, atq; opus nobis iam sit, aut mouere, aut amoliri, q̃d in phlegmone obsessa particula infixũ est, aut deniq; foras extrahere. Porrò dum affectus etiamnũ fiũt, haud in ipsis iam laborare occipiẽtib. partibus, sed in eis q̃ illis continuæ sunt, revulsionis causa est cucurbita imponẽda: in pricipio aũt vtendũ repellentib. est. Cucurbitula potest evacuare materiã, dolorẽ soluere, minuere phlegmonẽ, inflationẽ discutere, revocare appetentiã, ventriculo infirmo robur recuperare, animi liberare deliquio, ab alto fluxiones trãsferre reficcaréq;, sanguinis eruptiones cohibere, facultates mensium corruptrices extrahere, ac deniq; menses ipsos leuare.

Cucurbitulis vtendũ esse vbi corp' est obiter evacuatum.

Cucurbitulis vtimur dũ evolere est aurum, quod in parte phlegmone obsessas est impactum.

Inflammatione incipiẽte, repellentib. est vtendum.

Cucurbitæ facultas.

De scarificatione.

Scarificamus partes corporis aut phlegmone scirrhóve tentatas, aut tensas, aut dolore vexatas, aut fluxione affectas, sed q̃ iam resiint: aut acri imbutas materia, aut vbi extrinsecus aliqua virulẽta facultas in corpus incidit, aut vbi materiã ex alia parte in aliã traducere est animo. Velvti crura scarificamus affecto capite, aut materiã in corpore exvndantẽ mouere statuẽtes, potissimũ vbi exvndãtia, pvenerit à suppressa materia, q̃ solẽniter evacuari cõsueuerat. Sic suppressis hęmorrhoidib. scarificamus crura, prius ea per spõgiam fouentes calida. Nam sæpius venã incidere in anno, haud expedire arbitror, quũ vnà cũ sanguine vitalis exhauriat spiritus. Prodest autẽ scarificatio & oculis diutina fluxione afflictis: tũ capitis affectibus, quíq; pectori atq; dorso eveniunt: ad hæc anginę, atq; impactis humoribus.

Scarificamus quas & in quẽ vsum partes scarificamus.

Scarificanda crura, prius esse fouẽda per spõgiam calidã aqua.

Venam sæpius in anno incidere non expedit.

Scarificatio quibus morbis conveniat.

GALENI DE PVRGANTIVM
medicamentorum facultatibus libellus.

Eadem de causa medici vetustissimi prauas opiniones reliquisse irreprehensas vident, qua grauissima etiã delicta antiquissimi legũlatores impunita siuerũt. Quũ.n. eo tempore minor esset malitia hominũ, vt qui nec maxima crimina perpetrare aggrediebantur, nec manifestissimis impudenter cõtradicere, quomodo aliquis punitionẽ iis quæ nondum admissa erant, prę scriberet, vel redargueret ea quę nemo prorsus

Delicta grauissima cur antiquissimi legũlatores impunita reliquerint.

fus

Prauitatem in [illegible] creuisse.

sus dixisset? At quia temporis spacio eò creuit hominũ prauitas, vt nihil nõ aut facere, aut dicere ausi sint, legũ quidẽ latores multas punitionum rationes nouas adinueniũt, quibus facinorosos plectant: veritatis aũt studiosi, varias contra sophistas reprehensionũ species excogitant, quib. ipsos coërceant: id quod nos impræsentiarum quodãmodo facere cogimur, improbaturi eos, qui medicamẽtis purgantib. vim attractricem humorũ quos evacuãt, inesse negant: mutatricem verò quandã omniũ ex æquo illorũ, quę ipsis appropinquãt, eis tribuũt. Qua nimirũ facultate aiunt medicamentũ quod flauã efficit bilem, quencunq; humorẽ contigerit, hunc in propriam sui speciẽ mutare: vocariq; medicamen id cholagogũ, quod bilem flauã & efficiat, & moueat: aliisq; similiter medicamẽtis sua esse indita nomina, nõ quidẽ ab humorib. quos naturaliter vacuant, sed ab iis, quos suo contactu efficiunt. Ex cuius sanè opinionis absurditate sequitur, siue bilem ducẽt, siue pituitã, siue atrã bilẽ, siue serosam humiditatẽ, aliquis medicamentũ assumpserit, vniuersos ex venis humores vacuari. Neq; alia ratione purgatio ab huiusmodi medicamento petita, differt à sanguinis evacuatione per venæ sectionẽ, quàm quod in hac quidẽ, ille qualis prius erat, excernit: in purgationibus aũt, inalteratur, nõ colore tantùm, sed etiã consistentia: id quod maximè ridiculũ est. Siquidem per detractionem sanguinis æqualiter omnes, qui in venis sunt, humores vacuant. Per purgationem verò (quæ scilicet sanguinẽ ipsum purificat) non æque omnes, sed unus aliquis, præcipueq; is, ad quem naturaliter educendũ medicamen ipsum est aptum. Atq; hęc sanè existit optima Asclepiadarũ sententia, cui etiã ratio simul et experiẽtia patrocinant. Nam si ex tribus absq; febri laborantib. morbo arquato, vni quidẽ sanguinem detrahas, alteri aũt medicamẽ quod atram educit bilem exhibeas, tertio deniq; propines pharmacũ eliciens diffusam illam bilem per corpus, certè duo illi priores longè deterius habebunt: tertius aũt, cui exhibitum medicamen fuerit familiaris succi attractiuum, natiuum colorem recuperabit. Atqui iuxta illorum insaniã, perinde erit siue missione sanguinis, siue medicamento quod bilem ducat, arquato morbo laborantẽ inanias. Idem etiam & in reliquis morbis est ineundũ iudiciũ. Igitur opinionib. ipsorũ valere iussis, singula medicamẽta purgantia initio familiarẽ humorem trahunt: postea verò illum qui vt sequatur, habilior atq; aptior fuerit. Exempli gratia: medicamen quod flauæ bili ducendæ est, primo quidẽ illam expurgat: dein aquosam humiditatẽ: pituitam tertiò: mox atrã bilem: vltimò deniq; sanguinẽ, quòd sit is naturæ familiarissimus. Reperiunt tamen aliqua medicamina, quę statim ab initio sanguinẽ ducant: cæterùm iis nemo vtetur, quandoquidẽ hoc iugulare esset hominẽ, non purgare. Siquidẽ purgantia, hoc nomine talia dicuntur, quòd repurgent sanguinem ab illis recrementis iam dictis. Quare inter deleteria, id genus omnia medicamenta annumerant, quæ sanguinis evacuationem, per venas ventris, & intestinorũ, moliunt.

Sanguinis detractione vniuersi humores qui sunt in venis, ex æquo vacuantur.

Purgatio purificat sanguinem.

Regij morbi curatio.

Purgantia medicamẽta principio quidẽ familiarẽ humorem trahũt, postea verò illum, qui vt sequatur est promptior.

Medicamenta nõnulla statim ab initio sanguinem ducere.

GALENI PERGAMENI, QVOS *purgare, qualibus medicamentis, & quando oporteat, liber vnus.*

QVi sano sunt corpore, purgationes grauiter ferunt. Nam quũ purgans medicamentũ familiarẽ sibi humorẽ attrahere desideret, sanè dum eo destituitur, sanguinẽ & carnes eliquat, consumitq;, vt quod illis propriũ est, trahat. Porrò q sani quidẽ sunt, verùm ægrotaturi, nisi fuerint vacuãti, inaniri vere ineũte debent: idq; vel sanguinis detractione, si plethoricis corripiant morbis: aut purgatione, si factis ex corruptione affligant. At melancholia, cancer, elephãtiasis, cæteriq; id genus affectus q ab humore atro proficiscunt, atræ bilis purgatione indigẽt: quã non vere tantũ, sed autũno etiã ipse moliri cõsueui. Iam comitiales morbi, apoplectici, suspiriosiq;, vacuationẽ pituitæ postulãt. Articulares affectus, qui quidẽ vnà cum insigni caliditate affligũt, biliosorũ: qui aũt cum tumorib. frigidis, pituitosorũ vacuatione iuuant. Quidã æstiuo tempore tertianis febrib. semper corripi solitus, iam multis annis nõ febricitauit, quòd bilis flauæ purgatione ad finẽ veris à nobis administrata, illi prospectũ sit. Sic.n. satius est tales vacuare: quemadmodum comitiales, articularios, melancholicos, quiq; ob humores crassos ægrotant, ineunte vere melius vacuant. Cæterùm humores crassos & viscidos prius attenuare et incidere oportet: meatúsq; p quos transumunt, atq; trahunt ii, aperire, ante medicamẽta purgãtia, si purgatio modis omnib. optima sit futura, præsertim in iis q veratrũ assumũt. At verò q ægrè p superiora purgant, ii, nisi prius reddantur habiles, præparentúrq; ad vomitũ, minimè assumãt veratrũ. Præparabunt aũt medicamẽtis vomitoriis mediocrib. necnõ cibo vberiori, & quiete. Etenim nos radiculas ex oxymelite propinauimus, quas arũdine pforatas, ac ramulis veratri albi trãsfixas, p totũ diẽ atq; noctẽ reliquimus. Atque einsmodi ex elleboro facta purgatio erit imbecilla. Verùm q angustũ habẽt pectus, colq; etiã cõpressum, ineptissimi ad purgationes existunt, quæ p vomitoria medicamẽta fiunt, ac potissimũ p albũ veratrũ: siquidẽ thoracis aliquod vas, ipsis rumpitur. At bilis suprà, pituita p inferiora vacuari debet, Est quãdo cõtrario modo accidat, si quidem in ventriculo pituitosus, biliosus aũt in intestinis humor resideat. Melancholicũ verò semper p inferiora vacuare oportet. Sic æstate quidẽ superiores ventres, hyeme verò inferiores mouere cõvenit, vt autor est nobis Hippocrates. Sed regionis etiã, anni tẽporis, ætatis, cõsuetudinisq;, nõ exigua ratio est habẽda. Siquidem q (gratia exempli) vomere soliti sunt, facilius purgationes ferũt p superiora: q nõ assueuerunt, haud citra periculum: magisq; ex veratro. Morbi etiã species examinãda est. Nã in hydrope, leucophlegmatia, medicamẽto qd pituitã ducat, egemus: prius sanè p inferiorẽ ventrẽ, deinde per vomitum, tertiò per apophlegmatismos. Vbi.n. id quod redundat, per vniuersum corpus dispersum est, omnes vacuationes sumemus.

Sani cur purgationes grauiter ferant.

Vacuandi qui sint vere ineunte, et quomodo.

Atra bilis purgatione qui affectus indigeãt.

Vacuationẽ pituitæ qui morbi postulant.

Crassos fuerit prius tenuãdos esse quàm evacuentur.

Vomitui qualiter preparari ægri debeant.

Vomendo inepti qui sint.

Flaua bilis per superiora, pituita p inferiora maiori ex parte vacuari debet: vt atra bilis semper per inferiora.

Hydropicos evacuãdi ratio.

Ictericos purgandi ratio.

Porrò in ascite, medicamentũ aliquod aquę ciẽdæ idoneũ, exhibebimus: sicut etiã in arquatis, q̃d bilẽ eliciat. Nam & in his etiã bilẽ multifariã supra & infra, per vrinas, palatũ, & nares, purgare convenit. Morbi itaq; dispositio & vacuandũ humorẽ indicat, & locũ per quẽ debet vacuari.

Hepatis partes affecta qua sint regione vacuanda.

Verbi gratia, iis qui in iecore habent inflammationẽ, vbi tumor cõcoctus fuerit, eius expurgationẽ molimur, per inferiorẽ sanè ventrẽ, vbi cauas ipsius partes affectus occupat: per vrinas autem, quũ gibbas. Accedit his omnib. tẽpus & occasio.

Tenues humores statim esse vacuãdos: crassorum & viscidorũ esse expectandã coctionem.

Vacuãdum in accessionib. quidem per superiora, in remissionibus aũt per inferiora.

Per initia nanq; serosos tenuésq; humores vacuabis: in crassis aũt & viscidis, expectabis coctionẽ. Ad hæc, in accessionibus quidẽ, per superiora vacuabis: in remissionibus aũt, per inferiora. Atq; hæc sanè, si spõte accidãt, iuuant: in accessionibus quidẽ, dum multi & vomunt, & per nares sanguinẽ fundunt: in remissionibus autem, dum vrinæ deiectionésq; excernuntur.

Dierum accessoriorum decretoriorúmq; tẽpus cavendum esse, dum per inferna purgamus.

At tempus dierum accessoriorum & decretoriorũ, quũ infrà copiosè purgare aggrederis, cauere oportet. Vbi enim humorum impetus sursum vergit, medicamẽti purgãtis facultas impedietur. Porrò in morbis diuturnis, semper eorũ maturatio expectanda est: in acutis autem, quum turgent, ac pruriunt, vel per initia vti medicamẽtis licet.

Purgantia omnia facultate esse calida.

Verum quũ omnia purgantia medicamenta facultate calida existant: febris autem sui ratione humectãtia & refrigerantia postulet: certè non ipsius caloris gratia purgatio à nobis administratur, sed humorum causa, qui nimirum illum accendunt. Igitur vt hi evacuentur, primùm sanè dispiciendum venit, num æger sit ad eiusmodi purgationem idoneus.

Purgationibus inepti qui sint.

Nam qui ex cruditatib. multis, aut viscosis crassisve cibis laborãt, item quibus præcordia intenta sunt inflatáq;, aut supra modũ calida & ignea, aut aliqua inflammatione laborent, omnes hi ad purgationes inepti sunt.

Humores esse tenues reddendos ad purgationẽ.

Acuti morbi rarò per initia indigẽt purgatione.

Proinde hæc abesse, & humores quãmaximè licet fluidos facere oportet, hoc est, tenues, et nullius lentoris participes, meatúsq; p quos purgatio futura est, adapertos. In acutis autem morbis rarò per initia purgantibus medicamẽtis egebimus, eò quòd nec frequẽter ooxij humores per initia turgeãt, pruriántve: nec, si hoc detur, æger sit ad purgationẽ idoneus, ac oe tempus quidem oobis præbeat præparãdi idoneum.

Turgere quando humores dicantur.

At humores prurire, seu turgere dicũtur, quum motu vehemẽtiori agitati, & à particulis in particulas transfluentes, per morbi initia molestant, hominem dolore afficiẽtes, irritantes, & quiescere nõ permittẽtes.

Humores quãdo vacuandi.

Tales igitur evacuare convenit. Particulæ autẽ alicui infixos, nec alio quodam præsidio mouere oportet, nec medicamentis solicitare, priusquàm fuerint concocti. Tunc siquidẽ & naturam vacuationi opitulantẽ habebimus: quippe quæ post coctiones & discernere humores, & superfluum deponere apparet:

Crises quando accidant.

quo tẽpore etiam crises accidunt. Quòd si natura ipsa absolutè moueatur, nihil tũc est opus medicamentis.

Naturam adiuuandã esse medicamentis.

Vbi verò imbecillius actionem obit, id quod deest, oportet nos per medicamẽta adiicere. Sciẽdum autem est, transfluxiones humorũ ab vna in alterã partem rarò accidere: sed maiori ex parte ipsos in vnico loco hærere, ibiq; per totum morbi tempus ad solutionem vsq; concoqui.

Cathartica medicamenta.

Si nõ acutus modò sit ipse affectus, sed etiam cum febre vehementissima accidat, medicamen purgans exhibendum nõ est, præsertim si quis non habuerit naturam ægri exploratam. At si febris vehemens non fuerit, norísq; ægrotantis naturam minimè abhorrere à catharticis, elleboro nigro vtêris, aut hiera diacolocynthidos, q̃ elleborũ recipit, absq; scãmonio.

Pharmaco assumpto esse ptisana cremorem sorbendum.

Assumpto pharmaco, cõducit mox super sorbere cremorẽ ptisanæ: vt qui id q̃d in trãsitu affixũ applicitũmq; est, abstergere, & deorsum trahere: qualitatẽ verò medicamenti, particulis insidentem, cõtemperare & inalterare possit. At vbi purgatio fieri incipit, ptisanam amplius non dabimus, ne actio medicamenti, exoluatur.

Pharmaco aluus cur interdum nõ cedat.

Porrò aluus nonnunquam medicamento purganti nõ cedit: vel ob ægri naturæ proprietatem, vel ob medicamẽti exhibiti paucitatem, vel ob stercus durum, atq; in aliquo intestinorũ impactum, quod clystere evacuari potuisset, ante pharmaci exhibitionem. Fieri etiam potest, vt natura impetum ad vrinas faciente, pharmacum nihil proficiat. Ex ipsis, autẽ catharticis quæ sua actione frustrantur, hæc quidem interdum non modò nihil offendunt corpus, sed alimentũ illi etiam fiũt: hæc verò in corruptelam atq; exitium vertuntur.

Odorata commodè misceri pharmacis.

Quum autem omnia purgantia medicamenta ventriculum vitient, præcipuéq; os ipsius, quòd maximè sit neruosum & sensile, odoratorum mistura commodè excogitata est, ne videlicet sola, ac syncera ipsorũ facultas, os ventriculi attingat. Convenit itaq; ea quæ miscẽtur semina, eiusmodi esse, quæ & malignitatẽ possint obtundere, & actioοem ipsorum non impedire, extenuatoria & incidenti facultate prædita, qua crassos humores dissecent, & vias ipsorũ aperiant.

Purgantia quũ mutuò miscentur, congenera esse oportet.

At purgantia quæ miscentur, sibi invicem congenera esse, & nulla ex parte dissidere oportet. Dissident autem, nõ quũ aliud bilem, aliud pituitam evacuat (ambo enim eodem modo vacuari possunt) verùm vbi hoc statim, illud multò pòst quàm assumptũ est, purgationẽ mouere solet. Ita enim inæqualis fit evacuatio ex illis simul assumptis. Dico inęqualem, quum vna cessante, altera vacuatio incipit.

GALENI PERGAMENI
consilium puero comitiali morbo laboranti.

TAmetsi nec filiũ tuum viderim, nec ab initio quę fuerit eius natura ante morbũ cognouerim, nec etiamnũ, vt in ipso morbo se habeat, mihi cõpertum sit, Ceciliane charissime, sed id tantùm ex te intelligã, comitialibus eum accessionibus infestari: vt tamẽ obsecundem tuis votis, curabo quàm dilucidè fieri poterit, eam tibi victus rationem pręscribere, qua si (vt par est) vtatur puer, tum non parum iuuabitur, tum ab eis etiam quæ sibi inopinatè accidunt, minus lędetur. Etenim nõnunquam necesse est homines in frigus atq; æstum incidere: ad hæc in validiores ventos, vitiosa balnea, alimenta stupefacientia, revolutiones vertiginosas, coruscationes, tonitrua, vigilias, cruditates, tristitiam, iram, lasci-

lassitudinē, atq; id genus alia, quæ vehementer cōmouent atq; perturbāt corpus, & morbi tum memoriam innouāt, tum eius accessionē accersūt. Quare omnia id genus multò antè sunt præcauenda. Quòd si quando vbi illa præcesserint, subsequatur morbi accessio, tunc temporis puer penitus ab omni motu se abstineat, domiq; sese contineat, ac victu valde tenui vtatur, quousq; corpus exacerbationis molestia prorsus destituat. Igitur inter veris initia (tunc enim prope cōtingit eos morbos moueri, qui per interualla redeunt) puerū purgandū censeo, idq; purgatione mediocri. Post purgationē autem, hac victus ratione vtetur. Manè quidē, vbi è lecto surrexerit, priusquàm ad præceptores accedat, modicè inambulet, nō admodū tamē citato gressu. Dein verò vsq; ad palæstræ tēpus, disciplinis ex eius more incumbat. Cumprimùm aūt illinc discesserit, vbi rursus inābulauerit modicum, sic ad prudentē pædotribā commeet. Quippe totius curationis summa in hisce duob. est sita: nempe vsu medicamēti olim tibi à me dati, et idoneis exercitationib. Reliqua verò, tanq̃ præparationes quædā ad ista existūt. Cæterùm exercitationū scopi, quo ad earū modū, sunt hi: nempe vt priusquàm fatigetur puer, quiescat: vtq; corpus illius calfiat, nec non moderatè evacuet. Quòd si vltra hos terminos producat exercitatio, nōnihil iam attingit solida corpora, atq; habitudinē ipsam colliquat: in articulis aūt potissimum, atq; in musculis, colliquationes congregat: vnde viriū infirmitas sequit: deinde vlcerosus sensus, quando æger conatur aliquā mouere particulā. Atq; hoc est, quod lassitudo appellatur. Scopi aūt exercitiorū, quo ad qualitatem, in eo præcipuè consistunt, vt inde omnes corporis partes, & caput præsertim, & ventriculus, roborent: potissimūq; illæ partes, quæ ad os ipsius pertinēt. Quum igit vehementes exercitationes caput repleant, ab his illum abstinere præcipio. Quibus si quādo sit opus, erecto capite cōstitutus partes inferiores cōmoueat, & potissimum crura. Verùm à paruis tardisq; motibus pædotriba orsus, ad vehementiores & celeriores ipsum puerū conducat. Sed & frictio exercitatio quædam existit, imbecillioribus præsertim corporib. Imò nonnunq̃ si sola ea decenter fuerit administrata, nullis aliis præterea motib. indigēt. Proinde primùm linteis corpus rubefacere oportet, à supernis ad inferiora sensim manus detrahentes, à brachiis manibusq; sumpto initio: ita deinde ad pectus & ventrem est procedendū. Posteà verò & crura exactius fricanda sunt, vt aliquid huc à superiorib. defluat. Vltimò denique ipsum caput est perfricandū, si absq; aliqua pinguitudine fit administret frictio. Nam ad ipsum statim accedere, admodū periculosum existit. Si verò oleum in frictione admoueris, nihil prohibet caput simul cū aliis membris fricari, ita vt hic quidem caput fricet, alij verò duo pectus & ventrē, duo item alij crura: atque eodem pariter modo post exercitationes: imò & tūc magis simul membra omnia fricare cōveniet. Nanq; citius hoc pacto cōquiescit corpus, & minus refrigerat: cuius est non leuis habenda cura. A lauacris autem vt

Morbi qui per interualla redeunt, vere præcipuè mouentur. Epilepticos esse vere ineunte purgandos. Epileptico puero victus ratio conveniens.

Exercitatio extra modum colliquat corpora.

Lassitudo quid.

Exercitationes vehementes caput replent.

Frictio est exercitatio, imbecillioribus præsertim corporibus. Fricandi epilepticos ratio.

plurimum abstinere cōvenit. Nec palæstram cōfestim puer ab exercitatione egrediat: sed vbi spiritus exactè cōquieuerit, & quæ exercitationem sequit perturbatio prorsus sedata fuerit. Tunc verò caput linteo diutius est confricandum, sæpiusq; pectine vtendū. His sic peractis, ad prandium debet accedere, in quo aliquid olerū ventrem mollientiū, aut salsamentorū, aut ptisanæ, aut oliuarū, vnà cum tertia panis parte ipsi offeratur: in cœnā tertias duas partes reliquas cum valentiorib. opsoniis reponentib. nobis. Ex oleribus itaq; nec lactuca, nec malua, nec atriplici, nec blito, vt prorsus abstineat, iubeo. Verùm nō semper idem, sed modò hoc, modò illud, moderatè sumendū est: nec diutius eorū vsui assuescendum. Huius autē generis est & beta, & brassica. Nam & hæc modicè degustare opus erit. Pariter & porrū, & apium, & smyrniū aliquando cōducet attingere. Ita ex autumnalib. etiam fructibus, quicunq; non omnino crudi, & natura cōctu difficiles sunt. Igitur mora, & quæ præcocia appellant, & ficus, & si qua alia id genus sunt, citra molestiā descendūt: ad hæc & satiua cucurbita, nulli mollissimorū olerum est inferior: pari modo & sycopepones. Præterea & vuis maturis, & malis, & piris, & palmulis potest vesci nōnunquā puer: parcè tamē, & rarò. Quos fructus & in arbore, & domi maturuisse priusquàm edantur, oportet. Pituitosa aūt cibaria summopere illi vitanda sunt. A fungis etiā vt omnino abstineat, consulo: quemadmodū & à rapis, & à reliquis aliis, quorum radix est esculēta. Sunt enim hæc ex iis quæ crassos humores gignūt, & per q̃difficulter intra corpus elaborant: exceptis quibusdā, quæ nonnihil acris & calidi in seipsis cōtinent: quemadmodū pastinacæ & raphani. Verùm raphanos ex aliquo dierū interuallo degustare nō prohibeo: hortor tamē, vt pro viribus à pastinaca abstineat: & magis etiā à rapis. At eorum cibariorū copiosus vsus, salubris erit, quæcunq; acris quippiā atq; incidentis obtinent, citra insignem praui succi notam, aut odorem aliquem, capiti adferre noxam valentē. Sunt autē & in hoc genere, quæcunq; ob caliditatē caput replent, sicuti vinum, sinapi, petroselinū, pastinaca, cepa, & smyrnium. Hæc siquidem plus quàm par est, excalfaciūt, vitiososq; succos producūt. At oxymelite audacter vtendum est: ex quo etiam capparis potest sumi, pauxillo olei instillato. Quòd si acetum ipsum scilliticum fuerit, oxymeli longè magis iuuabit. Cæterùm si oxymel bibere puer velit, temperet copiosiori aqua: & hyeme quidē, calidum: æstate autem, frigidum offeratur: sic siquidem præter cætera, maximè sitim sedat. Permittere autem ei passim & in tempore cōvenit, quæcunq; nō insigni noxa ipsum possint afficere, ne clàm atque intempestiue eis potitus, multò magis lædat. Quippe voracius et largius impleret his quæ desiderauerit, qui palàm eis vti prohibetur. Porrò à prandio, vbi modicum quid interquieuerit, vel priusquàm ad studia literarum accedat, nonnihil ipsum lentè inambulare præcipio. A quibus vbi redierit, rursum ante cœnam deambulet modicè: ac deinceps panis offerantur portiones reliquæ. aliorum verò

Epilepticos esse abstinendos à lauacro.

Fructus epilepticis dandi.

Cibaria epilepticis apta qualia esse debeāt.

Oxymeli epilepticis dandum. Capparis epilepticis congruit. Acetum scilliticum

Pueris cur permittendum sit

Epileptici quibus vesci carnibus debeant.

vnumquodq;. Verùm carnes omnium ferè volatilium conveniũt, exceptis iis quæ in stagnis degunt. A' quadrupedũ autem omnium carnibus abstinere debet. Quòd si & quãdoq; iis opus sit

Suis extremas partes conferre epilepticis.

vti, suis quidẽ domestici extremis atq; ventre vescatur. Sed sylvestris etiam suis carnibus vti poterit. Hœdos etiam gustare licebit, atq; nonnunquam lepores, probè tamen conditos, aut citra

Condimentum simplex ex quibus constet.

nidorẽ assatos. Simplex cõdimentũ fit ex aqua, quæ anethum, porrum, oleum, atq; salem receperit. Quantũ verò ad marina pertinet, omnia testis intecta sunt perniciosa. Ex piscibus autẽ, saxatiles cæteris omnibus præstant. Torpedo autem sola ferè ex cartilagineorum genere illi con

Legumina congruentia epilepticis quæ.

veniens est. Inter legumina, ptisana quidem primum locum obtinet: deinceps lentes, alica & pisa conveniũt: reliqua noxia existunt. In vniuersum autem, quæcũq; glutinosa sunt, & crassi succi, quæq; inflant, & excrementa gignunt, necnõ quę ægrè coquuntur, ea prorsus vitare debet. At

Medicamen ex scilla cõfectum cõferre epilepticis.

verò medicamẽto confecto ex scilla, post purgationem, quæ adventante vere molienda est, vtetur singulis diebus, priusquàm palæstram accédat. Et sanè, nisi valde rebellis sit morbus, spero quadraginta dierũ spatio ipsum, sola eius medicamenti ope, prorsus solutum iri. Post purgationem tamẽ, antequàm eo medicamento vtatur, absinthium & semel & bis in potu accipere cõvenit.

Oxymelitos differentia.

Cæterùm oxymel quod acidissimum quidẽ est, quartã ad mel aceti portionem habet: quod verò dulcissimum, octauam recipit. At crassis & glutinosis existentibus succis, acidiori atq; meraciori est vtendum. Sin autem minus sint tales, dilutiori, atq; dulciori.

Scillæ succũ excipiendi ratio.

Quo pacto autẽ ipse scillæ succum excipiam, iam aduciã. Primùm vase melitero præparato, in ipsum scillam frustatim manibus cõminutã iniicio: deinceps angusto operculo cooperiens, & extrinsecus corium vniuerso corpori vasis circunducens, & diligenter ligans, in locum omnino ad meridiem cõversum repono: ita tamen ab aquiloniis flatibus cõmunitum, vt nullatenus ab ipsis perfletur. Id autem eo anni tempore efficio, in quo exoritur Canicula: nempe ante illius quidem ortum, viginti diebus, pòstq; ipsum etiam totidẽ. Tunc igitur per aliquot dies paulatim sitũ vasis permuto, vt æquè quacunq; sui parte incalescat. Quo tempore exacto dissoluens vas, in eo scillæ corpus perinde ac decoctum invenio, atq; adhuc ex ea humorem quendam effluere, quem excipiens optimo melle condio. Ex huius quotidie plenũ cochleare vnum,

Scilliticum medicamẽ optimũ epilepticis.

infantibus quidẽ paruum, adultis verò magnum, exhibeo. Quinetiã quod totius scillæ corpulentum superest, exquisitè contundens, & cum melle leuigãs, eius quoq; cochleare vnũ, vt prædictum est, porrigo: istud tamen, viribus est longè inferius. Qui verò scillã in aqua coquentes subigũt, planè illius vires dissoluũt.

Scillã aceto incoctam, esse nõ innoxiã dicitur.

Quemadmodum quicunq; ex aceto eam decoquunt, calidum quidem medicamentum abvndè efficiunt: at nequaquam sanè non innoxium.

GALENI PERGAMENI

de Ptisana, liber vnus.

Ptisana ex quibus constet.

Vandoquidem cõposita quædam res est tum ptisana, tũ eius cremor (ex hordeo enim probè decorticato, & aqua, & certa quadã coctione cõficitur) prius de illius partib. summatim aliquid dicere est animus, q̃ de eius cõpositione atq; vsu disserã. In primis igitur ad conficiendã ptisanam, aquam optimã deligere oportet, quæ nimirum nec olfactu, nec gustu, vllam extraneã qualitatẽ referat.

Aqua optima qualis nam esse debeat.

Pręterea sit pellucida & pura, operæpreciũ est: minimèq; limosa, sed velvti exactè colata. Porrò huiuscemodi aqua, quo ad vsum quidẽ, satis erit accõmoda: natura aũt ipsa, neq; hoc pacto prorsus syncera fuerit, sicvti nec vllum aliud sensibiliũ elementorum.

Elementũ nullum esse prorsus syncerum.

Erit tamẽ tenuium partiũ, atq; ad cõcoctionem, distributionémq; prõpta: nec tantùm à naturali calore alterabitur facilè, verumetiam igni externo admota, protinus calefiet: quod etiam testatur Hippocrates, aquã quæ calfit citò, & citò refrigerat, leuissimã esse existimans: idq; non æstimatam pondere, sed quòd partiũ tenuitate pręPolleat, facilèq; cõtrarias qualitates recipiat.

Aqua quæ sit leuissima.

Itaque huiuscemodi aqua, frigida & humida, propriéq; omnino aqua censenda est. Hordeum aũt ipsum, refrigerat exiccátq;: habet tamẽ nõnihil detergentis & flatuosi.

Hordeum refrigerat, exiccatq;.

Quòd si inspiciat particulatim, illius extremus cortex furfuraceus, & siccior existit, & magis detergendo accõmodus. Quòd verò intus, ceu carnis vicem gerens, atq; nutriẽdo idoneũ habet, deterget quidẽ & id, sed furfure longè minus, & pariter quippiã flatuosi in se cõtinet. Quamobrẽ furfure quidẽ abstergit minus, valẽtius aũt hordeo. At verò, quod hordeum ad ptisanã conficiendã eligimus, esse plenum oportet, nec admodũ recens, neq; antiquũ valde, & quod omnis ascititiæ qualitatis sit expers: in tumorémq;, dum coquit, attollatur ingentẽ.

Hordeum conficiendæ ptisanæ aptũ, quale nã esse debeat.

Vbi aquã & hordeũ delegeris, ipsum hordeum crudum in aqua præmacerato: deinde ita manibus versato, quovsq; deglubat tenuis mẽbrana. Postea rursus valentius etiam manib. eovsq; cõfricato, vt quicquid palcaceũ inest, decidat: nisi quis fortè velit eam magis detergentem efficere: tunc siquidẽ satius fuerit ipsum vnà cũ membrana decoquere.

Hordeũ decorticandi ratio.

Hordeũ haudquaquam decorticatũ ptisanam magis abstergentẽ efficere.

Ipsius aũt decoctio sit talis, vt primùm quidẽ ebulliat plurimũ: posterius aũt lento igne, quovsq; abvndè in succum vertatur. Hac em̃ ratione percocta ptisana, quicquid inerat flatuosi, deponit, restinguit sitim, deterget, abluit, facilè coquitur, atq; absq; astrictione aliqua humectat.

Ptisanæ facultas.

Iam verò quum cætera viscida quo ad gustum nullam sanè suauitatẽ obtineant, ptisana gustus nescia quid suauis & blandi affert, & præsertim ægrotis. Facilè etiã in thoracis partes descendit: éstq; ad deiectionem, atq; distributionẽ, accõmodata. His de causis maximè ex vsu est ardentibus febribus: quòd nimirũ eis quacunq; ex parte obsistat, refrigerans & humectans, necnõ putridos humores detergens, & corpori non exiguum nutrimẽtum suppeditans; eos verò humores qui ex dimidio putruerunt

Ptisana maximè ex vsu est ardentibus febribus.

runt concoquens, atq; in optimum succum permutans. Pręter has itaq; vires omnes, nullam habet aut astrictionem, aut stomachi subversionē ptisana. Nam astrictio quantùm ad ventriculū roborandū idonea est, tantū ad incrassandos humores prōpta: at ea humiditas quæ quòd crassescat non habet, facilè subversionē molitur. Ptisanæ sic cōfectæ, læues, æquales, atq; ex æquo omnes partes continuæ & vnitæ existunt. Cæterùm nec eam iis qui in discrimine sunt, porrigere cōvenit: nec iis q̃ venę sectione, aut purgatione, aut clystere, aut fomento indigēt: nec eis qui excrementa plurima in regione ventriculi congesserūt, aut ingenti dolore vexātur. Sed neq; in siccissimis etiā morbis eam dare cōveniet: quòd scilicet valētioribus egeāt potionibus quàm sit ptisana, vt humectentur vberius. Tempus sorbitioni opportunū tunc fuerit, quando æqualiter dispositum corpus redditum est: id quod tātùm morbo inclināte accidit. Porrò morbi sicci sunt, lateris pulmonisq; inflāmationes, atqueadeo q̃cunq; morbi in thorace fiunt, si nihil per excreatum excernant. At morbi qui circa iecur, & ventriculum, & intestina accidunt, tunc sanè sicci dicuntur, quum nihil excernunt, aut dura, & non vt necesse est, neq; effatu digna. Siccitates verò q̃ in venis & arteriis consistunt, ex lingua & exteriori cute noscuntur: pariter & affectus qui in capite sunt, si nihil per palatum excernatur, aut nares. Eadem etiam ratione, & inflammationes & vlcera esse contingit sicca, ex quibus nihil per saniem excernitur. Igitur in huiuscemodi morbis ptisanam minimè propinare conveniet, quòd satis eos humectare non valeat. At verò quando corpus humidius extiterit, aut ex pulmone aliquid excreatur, tunc eis semper sorbitionem augere, atq; adiicere oportet. Verùm neq; ipsam statim ptisanam offerre expedit, sed prius sane eius cremorē solū, aut cremoris quidē plus, ptisanæ añt parum, mox vtriusq; æqualiter: deinceps & solam ptisanam: idq; non ignorantes, ad corporis robur & nutritionem, maximè conducere ptisanam: ad facilē verò coctionem, atq; in corpus distributionem, cremorem ipsius.

Ptisana quibus exhibēda non sit.

Morbi sicci qui dicantur.

Siccitates particulares quibus notis deprehendantur.

Ptisana cur in siccis morbis nō danda.

Ptisana cremor

SECTIONIS TERTIAE FINIS.

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM SECTIO QVARTA.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO D. D. PETRO PACHECO, GIENENSI EPISCOPO, ATQVE S. R. ECCLESIAE SENATORI VIGILANTSSSIMO, ANDREAS LACVna, Secobiensis, Doctor Medicus, Miles Sancti Petri, S. P. D.

I vt corpus erectum sortitur homo, sic animum ad sublimia erigeret, neutiquā caducarum (vt solet) rerum teneretur admiratione, Pater obseruandiss. sed perpetuò & diuina suspiceret, & assiduè in eorum exerceretur meditatione. Cæterùm quum ita sit natura comparatū mortalibus, vt pars quidē victi, ac veluti captiui ducti à suis cupiditatibus, illis tantùm inseruiant: pars autem adeò ignaui stupidiq; sint, vt animā habeant nec ne, ignorent penitus: cōtingit sanè, vt perpauci eorum sursum aspicere queāt (lux enim lippos maximè offendit) sed omnes ferè humi serpāt, instar crocodilorū. Id quod certè est in causa, vt si quando videant canē transilientē per circulum, aut tripudiantem simiam, aut deniq; fœdissimū Scytham supra funem saltantem, vniuersi, sui ipsorum obliti, confertim ad id genus spectacula confluant, atq; ea quidē admirentur stupefacti: negligant autē & aspernentur cōditoris illius nostri opera: quæ si, vt decet, expenderentur, omniū spectatorum animos in maximā admirationem sui, cōmendationémq; converterent. Nam vt impræsentiarū prætereā ordinatas illas orbium cœlestium lationes, constantissimos ortus syderum, vicissitudines temporū, animaliúmq; generationes & incrementa, quæ captum humanum superant, de iis autem disserā quæ indies calcantur pedibus, quid obsecro admirabilius possit vnquam cōtingere, quàm ex erucæ, nasturtij, aut alio vix perceptibili semine, oriri herbam biculitalē? ex nucleóq; aliquo exiguo, nasci prodigiosæ magnitudinis arborem? Etenim posteaquàm semē in terram, veluti in matricē quandam, coniectū est, attracti humoris copia intumescit, intumescénsq; rūpitur, ac duo de se emittit germina: vnum quidē, quo terræ adhæret, ab eáq; sibi alimentū sugit, quæ est radix: alterū verò, quod solem versus, à quo viuificatur, erumpens, ab vno caudice in varios tandem ramos diuaricatur. Atq; hic sanè plantarū est ortus: quas quidem vniuersi Philosophi & Medici, animatas esse dixerunt, neq; id iniuria: quòd nimirū animantiū ritu gignantur, crescant, viuāt, atq; senio absumātur. Primò siquidem sunt molliusculæ, ductiléśq;, & tractabiles, vt infantes. Dein processu tēporis adolescūt, suisq; articulis roborantur. Postea verò iam cōsistentes, vbi crescere desti-

GALENI
PERGAMENI DE SIMPLICIVM
medicamentorum facultatib. lib. I.

CAPVT I.

Simplicium medicamentorum cognitio ad quod conferat.

Medicamentum quid.

Nutrimentum quid.

Medicamẽ simplex quod.

Facultas quid.

Facultas est duplex, actu scilicet et potentia.

Medicamentis singulis propria quædam facultas inest.

Essentiæ facultatis sunt qualitates ex quib. corpora constant.

Edicamentorũ simplicium facultates exquisitè cognoscere, cùm ad variorũ cõpositionẽ, tum ad inventorũ opportunũ vsum, admodum necessariũ est. Porrò medicamentum omne id dicimus, quod alterare nostram naturam potest: sicvti nutrimentũ, quicquid substantiam augere. Refertur enim vtrunque ad aliquid. At verò medicamentum simplex, & ipsum per oppositionem ad compositum nuncupatur. Estq; id quod secundum naturam suam, syncerũ est. At facultas, causa quædam est effectrix: eáq; partim actu, vt calefaciendi in igne, partim potentia, siue futuro tempore: quali nimirum calefacit pyrethrum. Cùm autẽ singulis medicamentis propria quædam effectrix facultas insit, aut purgatoria, aut vomitoria, aut alterius generis alia: nósq; alibi demonstrauerimus, ex calido, frigido, humido, & sicco, corpora vniuersa constari, certè facultatum effectricium essentias (de quibus neq; inter medicos, neq; inter philosophos convenit) tum in aliis omnibus, tum in medicamẽtis, has ipsas qualitates statuemus.

CAPVT II.

Facultatis iudicandæ experimentum sumẽdum esse ab ea re, ad quam dicitur.

Aqua frigida calfacit ex accidẽti, vt calida sæpe refrigerat.

Calida & frigida facultate, quæ dicantur.

In primis autem ac maximè sumendum est iudicandæ facultatis experimentum ab ea re, ad quam dicitur. Nam quã vim in homine aliquod medicamen habet, in alio animali eandem non necessariò sortietur. Proximũ est, vt quod ex accidenti est, distinguatur ab eo quod primariò & per se. Nam aqua frigida calorem quandoq; revocat, cutem refrigerando contrahendóq;: ad quod sanè consequitur revocatio caloris. Rursum calida quoq; ipsa refrigerat sæpenumero, digerendo excalfacientem humorem. Quæ igitur admota corporibus nostris, primariò ac per se excalfaciunt, ea sanè facultate dicuntur calida: si verò contrà refrigerent, frigida: non autẽ quòd alba vel rubra sint, tali facultate sunt prædita.

CAPVT III.

Examini medicamẽtorũ quid requiratur.

Tenuiũ & crassarum partiũ quæ dicãtur esse medicamẽta.

Etenim quod ab initio ad finem vsque dum applicatum est, magis semper calfacit, aut refrigerat, id nõ ex accidenti, sed ex sua natura est tale. Danda autem opera est, vt quodcunq; medicamen in iudicium vocare velis, durius hæreat applicitum, omnísq; sit alienæ tum frigiditatis, tum caliditatis expers, ne natiuam facultatem illius ascititia adulterer qualitas. Porrò quædam tota substantia in sese mutuò & agunt, & patiuntur: quædam vna duntaxat, aut duabus qualitatibus. Ad hæc, alia quidem tenuiũ partium sunt, alia crassarum: tenuium quidem, quæ facilè in tenues comminui partes possunt, crassarum verò, quæ contrà.

CAPVT IIII.

Aquam esse ad vitã maximè necessariam.

Aqua summè frigida in quibus calorem revocet.

Si igitur primò aquam, quæ & cõmunissima vniuersis hominibus tam sanis quàm ægris est, & ad vitam maximè necessaria, nec frigidam insigniter, nec calidam, corpori temperato applicueris: dein iis quæ natura sint intemperata: tertiò, quæ aliquo affectu tenentur: temperato quidem admota, plusculo tempore omnino ipsum refrigerabit: intemperato verò, citius quidem refrigerabit id quod frigidius natura fuerit, tardius autem quod calidius: semper tamen refrigerabit, cùm videlicet talis existens, nequeat revocare calorẽ, quemadmodũ summè frigida, quę si quadrato, aut iuuenilis corporis naturæ pauculo fuerit tempore admota, caloris molietur revocationem. Sin aliter vtaris, semper refrigerabit: id quod etiam facit admota iis, qui simplici laborant affectu. Nam vbi affectus compositus fuerit, contingit aliud primariò à medicamento fieri, aliud ex accidenti: vt licet cernere in phlegmone, quæ calidæ copiosæq; fluxionis est soboles. Siquidem quæ modicè excalfaciunt pharmaca, dum superfluitatem evacuant, id quod affectum est, protinus frigidius efficiunt. Aqua itaq; potabilis vtrobiq; videtur frigida: id quod non licet de iis asserere, quæ sulfureę, bituminosę, atque nitrosæ existunt. Imò verò neq; marina ipsa, priusquàm ascititium frigus summũ acceperit, admodũ refrigerare conspicitur. Ergo quæ exactè ac syncerè aqua est, omnis alterius substantię mistione vacans, ea necessariò ex sua facultate est frigida. Si qua verò per bituminosa, sulfurea, nitrosa, aut aluminosa loca distillatis, aliquid secum eius substantiæ absterserit, mista iam ea est, nõ autem exactè aqua. Quòd si etiam ipsi aquæ potabili igneam aut essentiam, aut qualitatẽ adieceris, sic etiam quodammodo compositam illam effeceris. Quinetiam aqua limosa, quali apud Aegyptum vtuntur, composita quadantenus est: sed ea per fictilia vasa optimè percolata, quampurissima efficitur.

Aqua potabilis frigida existit.

Aqua omnis syncera, est naturaliter frigida.

Aqua mista quæ sint.

Aqua limosa apud Aegyptũ vtuntur.

CAPVT V.

Aqua debet iudicari gustu, visu, & olfactu.

Elementum purum minimè reperiri.

Iudicat̃ autẽ aqua gustu, visu & olfactu. Siquidem gustu est pura, si omnis qualitatis expers videatur. Visu, si syncera & pellucida fuerit. Sic nec odoratu vllam præ se ferre qualitatem debet, vt sunt quædam prauitatis extremæ, quæ aut aciditatem, aut acrimoniam, aut salsedinẽ, aut putredinem præferunt. Igitur aqua, quæ absq; his est omnibus, vt ad naturã certè, ne ipsa quidem ad amussim syncera fuerit, sicvti neq; aliud vllũ sensibilium elementorũ, sed vt ad sensum & vsum, syncera est. Quæ itaq; examinanda venient medicamina omnia, omnis extraneæ qualitatis valentisq; aliena sunto.

CAPVT VI.

Aqua omnis dulcis refrigerat.

Ceratũ humidum ablutũ frigida, calidos omnes affectus refrigerat.

Quòd autẽ omnis aqua dulcis manifestò refrigeret, hinc discas licet, quòd si cerã oleo liquaueris, humidúmq; ceratum confeceris, ac postea ipsum refrigeratũ, largioriq; affusione frigidę ablutum admoueris, valenter eos qui febre vruntur refrigeret, si hypochondriis supponatur: nec non omnem phlegmonem, herpetes, carbunculos, erysipelata, phygethla, & breuiter omnes calidos morbos: id quod non contingeret illi per aliquam nuper dictarum aquarum, quæ calidis adversantur affectibus, calidæ nimirũ cùm sint.

CAPVT VII.

Cæterùm quòd aqua quoq; potabilis sola sit

Aqua potabilis sola est humida. *Aqua dulcis restinguit sitim.* *Hydropicis aquarũ vsus aquarum sit vtilis.*

inter propositas humida, ex eadem disces methodo. Nam si vlcera supra modum sicca, hac irriges, statim admodũ humida & mollia redden tur, cùm aliæ aquæ vniuersæ vlcera desiccent, nõnullæq; etiã ob acrimoniã exasperẽt. Quin etiam sitienti, dulcis aqua remedio est: cęteræ verò, acerbiorẽ etiam sitim relinquunt. Tum aqua inter cutem laborantibus adversissimũ est & poculum & lauacrũ aquæ dulcis. Salsarum verò, nitrosarum, sulfurearũ, bituminosarũmq; omniũ, sanè pervtile. Imitari aũt potes, sicvti marinam, sic aliarũ quamlibet, substantia videlicet admista, quæ in quaq; vincere cernitur.

CAPVT VIII.

Aqua natura. *Aquam summè humectare.*

Aquæ igitur propria natura humida & frigida est. Cæterũ summè quidem humectat, siue tepida, siue temperata ea sit. non aũt calfacit summè, nisi quæ extremè ferueat. Quòd si corpus aliquod eucratũ, calida moderatè perfundas, in ipso quidẽ perfusionis tempore, calidius simul atq; humidius efficies: paulò verò pòst, id seipso evadere frigidius, nõ tamen siccius, conspicies. Nam tametsi humores qui in vasis, aliisq; cõmunibus spaciis sunt, per id genus perfusiones vniuersi exhauriãtur, ipsa tamẽ vasorum corpora, & vniuersum genus carnosum seipso humidius reddit. Quale exemplũ, q̃vis ratione diuersa, licet videre in senibus: qui cùm genuinas partes, quàm adolescentes, magis siccas sortiant, pluribus tamẽ excremẽtis redundant. Hanc itaq; humectandi vim solã, nunq̃ aqua deponit: neq;.n. siue feruẽs sit, siue etiã extremè frigida, partẽ cui affusa fuerit, sicciorẽ efficit: quanq̃ ob evaporationẽ quæ à calida perfusione excitari solet, perfusa particula nonnullis longè siccior videatur, cùm præsertim vapor, humor sit extenuatus.

Senes partibus quidem solidis sunt sicci, excrementorũ autẽ copia humidi. *Vapor humor est extenuatus.*

CAPVT. IX.

Ignis potentia est, quod facile in ignem vertitur. *Facultate aliquod. ex adverso dividitur ei quod actu.*

Nec verò vsqueadeo absurdũ fuerit, q̃d facilè in ignem vertit, id calidũ facultate putare. Vnũ quippe ex iis quæ facultate talia dicunt, est id q̃d ex ꝓpria eius quod dicit materia, tale est facultate. vt, si quid facilè in ignem vertitur, id nõ actu, sed facultate est ignis. Nam hoc quod est facultate, ex adverso ei diuidit, quod est actu: sicvti & quod est per se, huic q̃d ex accidẽti cõtingit.

CAPVT X.

At quibus cõsiliũ est, tutò à rebus extraneis, ad corpora transire animaliũ, videre primũ debent, an tenuis sit essentiæ, an crassæ, q̃d explorãdum venit. Secũdò, an sibi continuũ, densumq; ac solidum: an intervallis interceptũ, an rarum.

CAPVT XI.

Calida potestate, vt nos calfacere possint, debẽt prius in tenuia cõminui. *Piper calfacit.* *Ignis omnium tenuissimus & calidissimus est, ob idq; facile penetrat.* *Caliditas nostra crassa est essentia.*

Eorum aũt quæ in confesso est facultate esse calida, nullum omnino apparet nos calfacere, priusquã in tenuia sit cõminutum. Nam si quis piper integrũ cuti inspergat, nullã planè caliditatẽ percipiet: si verò pollinis instar cuti inspergatur aut linguæ, excalfaciet vtiq;, ac potissimũ si fricueris. Quare multa quidem facultate sunt calida, facileq; in ignem vertunt, quæ nos tamẽ haud facilè excalfaciũt. Ignis siquidẽ, vt qui omniũ tenuissimus & calidissimus sit, minimo negocio penetrat illa, atq; vincit. Nostra aũt caliditas, præterq̃ quòd crassę est essentię, halituosaq;, adeò existit infirma, vt ægrè quod cõtingit permutet. Quare nihil eorum quæ calfacere nos videntur, perinde vt ignis calfacere potest, sed tam quam materia quæ accenditur facilè. Siquidem mutationis principium à nostra caliditate accipientia, vt calami aridi ab igne, nos cõtrà recalfaciũt, et velvti partes fiunt quædã natiui caloris, vt ignis illi. Quare mirandũ non est, si quædam medicamẽta primæ quidẽ mutationis principium à nostro calore nacta, inde iam pergant, eum quoq; qui mutabat, vincere & superare.

Calfacientia corpus, ab eo innatum calorem assumere.

CAPVT XII.

Corpus vniuersum esse trãspirabile. *Medicamenta omnia quo pacto in corpore suas vires exerceant.*

Porrò cutis omnia in primo statim ortu sibi continua cùm sit, temporis spacio pertundit, sic vt vniuersum corpus fiat perspirabile, arteriæq; ipsæ (quæ in cutis meatus, quemadmodũ venæ, aperiunt) vndequaq; se dilatãtes, per poros attrahant, nõ aẽrẽ modò, halitumq;, sed quicquid etiã trahi facilè potest, ac præ tenuitate sua, motum ipsius spiritus consequi. Quamobrem quicquid piperis ad exactissimũ fuerit redactũ pollinem, verisimile est, simul cum ambiente aẽre, ab ipsis arteriis attrahi, protinusq; à calore natiuo alterari, idq; tum ob paruitatem, tum ob ingenitam vt à calore alteretur aptitudinẽ. Quod quidem si semel illi insit, per totum corpus, temporis progressu, perlatum, ipsum recalfaciet: prius tamen calfaciẽs sibi proximiores particulas. Vnde liquet, crassorũ nullum, priusquã ad vnguem cõminuatur, neq; ipsum à nostro corpore quicq̃ perpeti, nec rursus in nos posse agere. Quod verò in pipere adduximus exemplũ, idem licet ad alia transferas, siue ea calefaciẽdi, siue etiam refrigerandi facultatem sortiantur.

CAPVT XIII.

Rara quæ sint. *Rara quàm spissa citius accẽdantur facilius.* *Flamma est aẽr accensus.* *Carbo est terra succensa.* *Fistulosa omnia sunt leuia.*

Considerandũ aũt est nõ solùm, crassarúm ne sit partiũ, an tenuiũ, explorandorũ medicamentorum substantia: verumetiam, raráne an spissa, densáve. Voco sanè rarã, cuius partes inanibus spaciis sunt interceptæ. Vbi igit spaciis eiusmodi multis, quæ plena semper sunt aẽre, corpus fuerit distinctũ, facilius q̃ spissum accendit, etiamsi calidius illo nõ fuerit. Nam qui in iis spaciis cõtinetur aẽr, primo statim ignis occursu accenditur, atq; inflammat (aẽr enim accensus est flamma, quemadmodũ terra, carbo) vnà verò secum corpus vniuersum accẽdit. Sic itaq; calamos aridos ignis exvrit celeriter, tametsi minus alia substantia calidos, idq; ob meatuũ multitudinem, quos prius aẽr occupabat, quorum argumentũ summũ, calamorũ leuitas est. Nam siccũ natura corpus, leue esse alioqui non posset. Quæcunq; aũt fistulosa sunt, multúmq; vacui obtinẽt, ponderè existũt leuia. At calamus à nostro corpore ægrè calfieri potest, quòd essentiæ sit crassæ. Si igitur alicuius medicamẽti substãtia tenuis sit & cõtinua, eandem in nos naturã ostendet, quam prius in ignẽ: sin autẽ rara sit & crassa, fieri poterit vt ab igne quidẽ alteretur perfacilè, nõ tamẽ à calore nostro, ac proinde nec nos recalfaciat.

CAPVT XIIII.

Aqua igni adversissima, natura enim frigida & humida.

Quamvis aqua ipsa tenuis substantię sit, nõ tamen ob id ex sua natura nos calfacit: nec propriũ est ignis nutrimentũ, sed potius extinguit illum, vt quod illi sit adversissimũ. Nec mirum si cũ igne tum calidissimo, tum siccissimo pugnet

aqua,

Oleum cur obscurè nos calfaciat.

aqua, frigida & humida existens. Porrò oleum, tametsi in flammā vertat facilè, nō tamen admodum celeriter, nec manifestè nos calfacit, ob lentorem substātiæ, quo tenaciter inhæret iis, quæ semel cōtigit: neq; ab ambiēte facilè aut extenuari, aut augeri valens, nec prōptè intus in corpus transumi. Aqua verò & celerrimè in halitū solui tur, & expeditè digerit. Quòd si in idem vas coniectam aquā, oleúmq; decoquas, prior aqua absumetur.

Aqua feruēs simul cum oleo, ocius quàm illud absumitur.

CAPVT XV.

Calfaciēs actu & potētia, vnū quodq; dupliciter dicitur.

Vt autem calfacientium, aliud est simpliciter calidum, vt ignis: aliud exvperāna, vt qui in nobis est calor: sic eorum quę facultate sunt calida, aliud quidem ad id quod primò & absolutè est calidum, aliud verò ad id quod per exvperantiā refertur. Non ergo quod citius accenditur, protinus ad nos simpliciter apparet calidius.

CAPVT XVI.

Concrescentia in glaciem faciliùs, tēperamenti sunt frigidiora, si vtrobique eadē consistentia insit.

Sed neq; citra limitationem, ex eo quòd aliquid in glaciem cogatur, debemus frigidum esse colligere. Nam in iis quæ eandem habent aut tenuitatem, aut crassitudinē consistentiæ, quod ocyus à frigore cōgelatur, temperamento est frigidioris. Si verò alterum sit tenuius, puta (exempli gratia) vinum: alterum crassius, vt oleum: nō est necesse aut citius aut magis cōcrescere quod est frigidius: nisi frigiditatis excessus, quæ huic inest, excessum crassitudinis, quæ inest alteri, superet.

CAPVT XVII.

Tenuia corpora promptè incalescunt, atq; refrigerantur. Ignis non congelatur.

Est autem refrigerari, frigidam qualitatem recipere: at congelari, durescere est præ frigore. Quæcunq; igitur corpora tenuis essentiæ sunt, promptè tum incalescunt, tum refrigerantur: at non æquè congelantur, vt aër & ignis. Nam hic planè non congelatur: ille autem, nempe aër, nō perinde vt vitrum, pix, cera, resina & bitumen: cuius quidem tametsi calidissimū sit, terrenitas tamen crassitiésq;, ad congelationis celeritatem adiuuat. Porrò aquam quæ celeriter & incalesceret, & refrigeraretur, meritò leuissimā esse dixit Hippoc. Nam quantò tenuior fuerit, tantò pari erit prōptior. Atqui quæ tenuior est, minimū habet limi terrestris. Non ergo absolutè ex materię passionib. ad ignē, cōucere eius ad nos facultatē oportet: cùm multò securius sit hoc iudiciū, quo ad nostrū corpus quippiā examinamus.

Aqua quæ dicatur leuissima.

Lac non esse similare.

Quòd lac similare nō sit, nec vndequaq; sibi simile, coagulatio indicat, qua serosæ partes à caseosis facilè separant. In vniuersis etiam liquoribus, qui à fructib. exprimuntur, crassum defertur quippiā, quod spacio temporis subsidet, vocatúrq; fæx in vino, in oleo autē amurca. In aceto verò est eiusmodi quippiā, ac forsan ipsum est, q̄d caloris est particeps. Nam quod frigoris, id q̄d tenue est. At acetū maiori ex parte frigidius est, q̄ calidi9.

Fæx.
Amurca.

Acetum maiori ex parte frigidius quàm calidum existit.

CAPVT XVIII.

Perperàm igitur faciūt, qui vsqueadeo calidū esse acetū pronunciant, vt cauterio illud assimilent: cùm tamen nec tantā sensu percipiamus in aceto caliditatē, nec ipsum crustas, instar cauterij, excitet. Constat siquidē, vbi per cauteria cōsilium est sanguinē sistere, crustam relinqui haud exiguā, quæ velvti operculū sit corporibus sanguinem profundentib. Ac proinde illis cauteria planè candentia applicamus, quæ haud quidem quòd calfaciant, sed quòd vrant, atq; subiectis partibus operculum, quam Græci vocant eschаram, relinquant, fluentē sanguinē supprimunt. Itaq; acetū, haud perinde vt crustas facientia medicamenta, sed potius vt astringentia, citra crustam, sanguinis fluores cohibet: qua ratione nō excalfacere, sed refrigerare potius ipsum existimandum est.

Cauteria sanguinem supprimunt, quod relinquāt escharam.

Acetum qua ratione fluentem sanguinē sistat.

CAPVT XIX.

Idiotarum iudicium cur incorruptum.

Si verò idiotam aut plebeium aliquem (nam horum in huiusmodi rebus incorruptū est iudicium, quia nullis dogmatis seruiliter sunt addicti) tēperato aceto ex spongia fouerimus, dein autē interrogauerimus, num calorem an frigus percipiat, fatebitur quidē se, primò sanè frigus percipere: postea autem, nempe spongia sublata, sensim nascentis in parte quandam caloris phantasiam sentire. Vnde perspicuū est, omnino quidē frigidum esse acetum, obtinere tamen quēdam calorē, qui acrimoniæ ratione per accidens, successu temporis corpora calfacit, nisi fortè vbi laxus ac doloris expers tumor infestat.

Acetum est frigidū, quamquā caloris particeps.

Si quis etiā illo ab illata thapsia vrat, ardor aceto restinguitur: non quòd acrimoniam & mordacitatē obtundat, vt oleum atq; rosaceū, sed quòd euidenter refrigeret. Quare nisi molesta facultatis aspe ritas illi inesset, non alio vtendum ad refrigerationem foret.

Acetū ardorem à thapsia excitatū, sua refrigeratione restinguit.

CAPVT XX.

Cùm autē alij ob acrimoniam ipsius, calidissimum esse acetum contendant: alij contrà, maximè frigidum, quòd putent ipsum grumos constringendo dissoluere, verisimile est id iuxta medium cōsistere. Quippe si longè ab extremorum vtroq; distaret, non tanta incidisset dę facultate ipsius controversia.

Aceti tēperaturam non longè à media distare.

CAPVT XXI.

Neutra dici tripliciter.

Quia verò quæ neutra sunt, dicuntur tripliciter, secundū diuisionē Herophili, partim amborum extremorū participatione, partim neutrius, partim nunc illius, nunc huius: mihi sanè tum acetum, tum etiā rosaceū, vtriusq; extremi necessitudine, esse neutra vidētur: & quòd nūc quidem sensibiliter calfacere, nunc refrigerare cernātur.

Acetū qua ratione dicatur neutrum.
Rosaceum qua ratione dicatur neutrum.

CAPVT XXII.

Aeris tenuitas vnde indicatur

Quod verò ad aërē spectat, indicatur eius tenuitas, ex sola in tenuia diuisionis celeritate. Cęterùm si ea ratione ignis sit tenuis, haud omnis ignis tenuis existimabitur, cùm ęs & ferrum fiat ignis, nō tamen q̄ antea tenuius. At flāmæ, cùm aliud sint ignis genus, reuera tenues existunt. Quocirca nō omnis ignis est tenuis, nec quicq̄d tenue, protinus & ignis fuerit. Nam pruna ignis quidē est, & nō tenuis: & aër tenuis, verùm non ignis.

Ignem omnem nō esse tenuem. Tenuia omnia non esse ignem.

CAPVT XXIII.

Mordacia omnia non esse calida.

Quocirca minimè cōcedendum arbitror, acetum, quòd mordax & tenue sit, calidū continuò esse. Nec enim quicquid mordax fuerit, id & calidum est: fortè verò, nec quicquid mordax fuerit, & tenue.

CAPVT XXIIII.

Eorū igitur medicamentorū quæ vehemēter aut refrigerant, aut calfaciūt, nō sunt facultates ambiguæ. Verū ea de quibus dubitare cōtingit, neutra omnino esse necesse est. Pleraq; autem, vt ad sensum simplicia, ex pugnantibus facultatib.

Neutra esse de quibus dubitare contingit.

cōstant: ob quas quidē fieri potest, vt acetū vim illam obscurè calfaciendi, quam ostendit, sortiatur, existens alioqui tenue, refrigeratoriū atque exiccatoriū medicamentū. Etenim quidā efflorescere rubor in partib. ab aceto irritatis cōspicit.

Aceti facultas.

CAPVT XXV.

Facultatū medicamentorum excessus & gradus dis̄cendos esse.

Cæterùm nō sat est generaliter vires medicamentorū cognoscere, quòd hoc videlicet calfaciat, illud autem refrigeret, nisi etiam ipsarum facultatum excessus & gradus, accuratissimè didicerimus. In qua quidē cognitione, tum artificialis simplicium vsus est constitutus, tum ratione proficiscens ac methodo compositio: ipsorúmq; compositorum recta vsui accommodatio.

CAPVT XXVI.

Composita cognosci nō posse, simplicib. ignoratis.

Perperàm autē superioris seculi homines à cōpositis orsi medicamētis, eorū quæ in illa ingrediuntur medicamentorū simpliciū vires diiudicabant, cùm nō liceat rectè cōposita ipsa cognoscere, priusquam simplicia sigillatim examinarimus.

CAPVT XXVII.

Atq; hi quidē, cùm citra iudiciū simpliciterq; compositis omnibus facultatibus fidem habēt, vel Empiricis ipsis reprehensionis locum & occasionem exhibent.

CAPVT XXVIII.

Sensus cur non sint contemnendi.

Cùm autem non aliunde ignem calidum esse, ac glaciem frigidam cognoscamus, quàm ex sensu ipso: omnino stupidi sunt, qui sensus esse contemnendos existimant.

CAPVT XXIX.

Oxycrati vires

Aquam ab aceto deduci per vniuersum corpus.

Aqua vino permixta, quàm sola, cur efficacius restinguat sitim.

Vinum semper adauget sitim.

Porrò æstiuo tempore oxycrati potu, quidā planè refrigerant, atq; sitis expertes permanent. At nōdum constat, an id aceti causa contingat. Dixerit tamen aliquis, aquā, tardioris distributionis cùm sit, ab aceto, tanq̄ vehiculo, duci digerique in vniuersas partes. Sic etiam si cum vino bibat aqua, sitim efficacius extingui, q̄ si sola. Refrigerationē itaq; sitisq; sanationē ab aqua prouenire, vt quæ frigidæ humidæq; naturæ sit: cæterùm adminiculo esse, ac velut alas illi ad omnes corporis partes permeandas, tum vinū, tum acetū: quæ ipsa nequaq̄ frigida sunt & humida: alioqui ad restinguendam sitim, præstaret ea sola, q̄ cum aqua, exhiberi. Porrò vt à vino apparet homini semper sitim increscere, sic ab aceto epoto, interim quidē augeri, interim verò sedari

CAPVT XXX.

Sitis vnde excitatur.

Acetum cui siti remedium sit.

Oxycratum ex aqua & aceto constat.

Aqua humidorum omnib. est humidissima.

Cùm igitur sitis, partim humoris inopia, partim caloris copia proueniat: neq; à sicca dispositione prouenientē sitim, neq; à calida & sicca, epotum sanare vnquam potest acetū. At si quando in vnū coēant humiditas atq; caliditas, eiusce sanè sitis, acetū medela optima existit. Siquidē humectare neq̄t: at refrigerare, nō instrenuè. Verùm siti q̄ ex cōposita affectione, videlicet calida & sicca, nascitur, composita medela est oxycratum, quod ex aceto constat tenuium partiū, atq; refrigerante: & ex aqua, quæ non modò refrigerat, sed humidorū etiam omnium est humidissima. Nihil enim aqua est humidius.

CAPVT XXXI.

Medicamenta quæ iudicare volumus, qualiter expendere oporteat.

Acetum biliosis esse vtilissimū, aduersissimum melancholicis.

Ceratum simplex aceto ablutum, contra tumores calidos optimū esse præsidium.

Oxycratū vulnera glutinat.

Per se autē solum, quod iudicandū est, expendere oportet, tum in sanis temperatisq; corporibus, tum etiam in intemperatis: ac præterea in iis qui alicui sunt morbo obnoxij. In tēperatis quidem, vt suprà: in intemperatis autem; sicuti dixit Hippocrates: Naturis picrocholis vtilissimū esse acetum, at melancholicis aduersissimū. Porrò in morbo aliquo affectus, si simplex fuerit, in simplici exploretur affectu: sin mistum alicui, necessum est id cui miscetur, temperatura sit medium. Siquidem quod medio coniunctū fuerit, ipsum eorū quæ perficient, existet causa. Quare si acetū simplici cerato cōmisceas, cerato ipso longè frigidius medicamen effeceris: eritq; tibi id remedium vel optimū, ad erysipelata, phlegmonas, herpetes, & carbunculos. Sin autem quod mistū est, tanq̄ simplex expendas, hallucinaberis. Nam quemadmodum ærugo nequit carnem producere, sed ceratum quod illam recipit: sic vlcerum glutinatorium, non acetum, sed oxycratum est. Quippe acetū per se, vlcera erodit & mordicat.

CAPVT XXXII.

Astrictoria omnia haudquaquam conglutinant, neq; glutinantia omnia astringere.

Iam verò cùm liceat ex astrictoriis complura offendere; quæ minimè sanè conglutinent: sicuti ex cōglutinantibus haud etiam pauca, quæ minimè astringentia videantur, falluntur q̄ absurdissimè, qui astrictoria omnia conglutinare, cōglutinantia omnia astringere profitentur.

CAPVT XXXIII.

Astringētia omnia haudquaquam refrigerare.

Miserè etiam hallucinantur, qui astringentia omnia refrigerare dictitāt: cùm si nihil aliud, saltem chalcitis, chalcanthos, & misy, quę valenter astringunt, tantam assequuta sint caliditatem, vt nos etiam exurant.

CAPVT XXXIIII.

Dioscoridem suggillat Galenus.

Caprillus adeps cōtra fluxus intestina erodentes. cur sit salutare præsidiū.

Astringentium opus.

Herodotus autē & Dioscorides, quòd medicamenta quædā profluuiis alui, atq; dysenteriis medeantur, ob id astringentia ea esse colligunt: cùm tamen ne minimū quidem astrictionis sortiantur, sed potius rarefacientia & laxantia sint. Nam (exempli gratia) caprinus adeps, omnibus quæ & gustu & facultate sunt astringētia, aduersissimus est: iis tamen quæ acria & mordacia per aluum fluunt, manifestè efficaciterq; auxiliatur: quòd scilicet concrescat facilè, inungaturq; intestinis, ac plurimo tempore inhærens, illa demulceat & foueat: cùm videlicet condensare, constringere & constipare, opus sit astringentium.

CAPVT XXXV.

Tangibiles qualitates.

Visus quæ subiiciantur.

Gustui quæ subiiciantur.

Vnaquæq; sensibiliū natura, priuatim subiecta est, tactui quidem caliditas, frigiditas, durities, atq; mollities: albedo verò, nigredo, atq; vt summatim dicam, vniuersum colorū genus, visui: amaritudo, dulcedo, austeritas, acerbitas, aciditas, salcedo, acrimoniáq;, gustui. Planéque demens videat, si quis gustu colores iudicare tentet, aut sapores visu: similitérq; & de aliis sensib. Siquidē tactu iudicandæ sunt differētiæ tangibiles, auditu audibiles, odoratu odorabiles. Omnia autē inuētionis demōstrationisq; principia sunt, quæ sensui atq; intellectui euidētia existūt.

CAPVT XXXVI.

Saporum diuisionem ex doctrina Platonis.

Porrò Plato in Timæo, sapores (quos Græci χυμὸς appellant) duos primùm assignat, eósq; vt speciei eiusdē, sic ratione maioris & minoris inter se differētes. Quorū sanè alterū austerū, alterum acerbum (qui ex illius intensione procedit) nominat. Secundam speciem facit, eorū qui illis opposita

opposita sunt, nitrosorum videlicet, salsorum & amarorũ. Et in his quoq; amarus ex nitrosi ꝓuenit intensione. Salsus verò, aut nitroso imbecillior est, aut astrictionis quoque assumens aliquid. Deinde à Platone acris expositus est: mox acidus: postremo dulcis. At à Theophrasto additus est vnctuosus, quem nimirum omisit Plato, vt qui ad gustum nihil attineret.

Vnctuosum saporem nihil attinere ad gustũ.

CAPVT XXXVII.

Sapores exactè exponere esse impossibile.

Exponere aũt hos sapores exactè, impossibile est: quandoquidẽ neq; aliam vllam sensoriam passionẽ: eum tamen qui tali sensu cõmunicat, recordari fuerit possibile. Igitur quando quod linguæ nostræ fuerit admotũ corpus, vehementer desiccat, contrahit, & in multam profunditatem vsq; illam exasperat, sicvti pira syluestria immatura, & corna, eiusmodi omne appellat acerbum, ab austeris tantũ intensione diuersum. At quod astringens vocamus, idem videtur significare quod austerũ, aut etiam cõmune esse genus tum huius, tum etiam acerbi. Quæ verò linguã, dum cõtingunt, non cõtrahunt, neq; cõstipant, sed detergunt potius & abluunt, etiamsi astringentium quippiã permistum habeant, hæc omnia salsa cognominamus. At quæ his etiam magis detergũt, ita vt etiam molestè exasperent, amara vocantur. Porrò quæ mordicãt rodúntq;, idq; cum valida quadã caliditate, dicunt acria: sin hæc absit, acida: cæterùm hæc fermentandi quoq; vim obtinẽt. Rursus, quæ veluti invngũt atq; implent, in statúmq; suũ restituũt exasperatas ac veluti erosas linguæ particulas, hæc, si cũ voluptate manifesta cõtingant, dulcia: sin hac fine, pinguia vocant. Quòd si ex calido, frigido, humido & sicco, coëuntibus, vniuersa constent, verisimile profectò est, dictarum quanq; qualitatum, ex horum etiam miscella constari.

Acerba quæ.

Astringens esse cõmune genus austeri & acerbi.

Salsa quæ dicãtur.

Amara quæ.

Acria quæ.

Acida quæ.

Dulcia quæ.

Pinguia quæ.

Sapores omnes ex miscella quatuor qualitatũ primarũ nasci.

CAPVT XXXVIII.

Verùm nõ quale vnumquodq; ex se sit, & ad totam naturã, sed quale secundum corpus nostrum, cõsideramus. Alioqui nec acetũ, nec marina aqua nos exiccare possent, sicvti nec sicca dici, cùm vtrunq; illorum sit actu humidũ. Cæterùm si nos exiccare appareant, sicca dicent, ad nos videlicet, & nostram naturã, parem siccandi vim obtinentia: de cæterisq; qualitatib. idem est ferendũ iudiciũ. Quare facultatum omnium quæ medicamentis insunt, experientia erit certissima iudicatrix. Quam qui relinquunt, nõ solùm falsa pro veris ducunt, sed tractationis etiã vtilitatẽ destruũt. Idcirco prius delendi sunt discpungendiq; omnes paralogismi à discẽtium animis, quàm vera disciplina imbuantur. Nam quemadmodũ corpora impura, quanto magis nutries, tantò magis lædes: sic quoq; si impuris animis nutrientes sermones offeras, nõ modò nihil prosis, verumetiam magnopere obfueris.

Medicamenta singula talia dici, qualia erga nos sunt.

Experientia est certissima iudicatrix facultatũ quæ medicamentis insunt.

Impuros animos prius esse à paralogismis purgãdos, quã vera doctrina imbuendos.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus lib. II.

CAPVT I.

NOn desunt qui nobis, mortales cùm simus, à sensibus auspicandum esse contendant, ad facultates omnes examinandas: in illis tamẽ perpetuò immorandũ non esse, sed ad partem diuiniorem accedendum, nempe rationem. Sensum quippe & animantib. etiã rationis expertibus: rationẽ autem solam, hominibus esse cum dijs cõmunem. Qui sophistæ nõ sentiũt, si à sensibus recedendum sit, demonstrationis primordia futura esse longè incertiora, quàm ea quæ demonstranda veniunt.

Rationem solam esse nobis communẽ cum Dijs.

Sensus deserendos non esse.

CAPVT II.

Equidem optatim nullas nõ res clarè sub sensus nostros cadere, nec quicq̃ esse quòd illos fugeret. Hoc.n. pacto nihil ambiguũ vnquam aut anceps foret. Verùm quoniã illos quædam effugiunt, rationẽ ipsis superinducere conandũ est, sic tamẽ vt nec cõfusa, nec infinita colligamus, sed ante omnia, nominum significata diligenter definiamus: deinde quòd ex se quid agit, ab eo quod per accidẽs, separet. Irridendi autem meritò sunt, qui de olei aut rosæ colore nimis anxiè ratiocinant, cùm rebus ipsis variè vti liceat, de illisq; periculũ facere. Ac tales mea quidẽ sententia, perinde factitare vident, atq; ij qui ex aliqua imagine cognoscere quempiam conantur, quem etiam viuũ intueri, maximè illis est licitũ.

Ambiguum nihil esset, si omnia sub sensus caderent.

Ratio cur interponẽda sensibus.

CAPVT III.

Tribus ergo modis in sermone peccant, qui aiunt rosas temperatura esse calidas, q. sint rubræ. Primũ, quòd nõ demonstrata hac propositione, Omnis ignis rubet: cõvertere ex hac aliã, videlicet, Omne rubrũ est ignis, tanq̃ veram conantur. Secundò, quòd nesciunt, propositiones quæ ex mutuò veris conuertunt, non aũt simpliciter cõvertentes, veras existere. Tertiò, quòd etiamsi mutuò converterent, non tamẽ omne q̃d colore sit rubro, calidum esse, ex mutua illa conversione sequatur, sed rubrũ omne esse ignẽ: id quod minimè investigamus. Eodem errore tenent, qui ex odoribus, medicaminũ facultates cõiiciunt. Nec.n. quicquid bene redolet, calidũ est: nec quicquid calidũ est, bene olet. Quin etiã nec si quid graueolens est, calidum etiam fuerit: nec si calidum, etiam graueolens. Sic nec si quis, quicquid grauiter oleat, frigidũ dicat: nec si quicquid frigidũ sit, olere grauiter, verũ dixerit. Siquidẽ calidorũ innumera sunt, partim bene olentia, partim grauiter, partim neutra: atq; frigidorum similiter. Quanq̃ quid calida dico, ac frigida, cùm dicere debeam nos calfacientia, & refrigerantia? Etenim aliud est facultate calidũ, aliud actu. Et huius quod actu calidum est, aliud absolutè dicitur calidũ, aliud per exuperantiã, aliud ad symmetrũ sui generis, aliud ad quidvis obvium collatũ. Homo aũt non absolutè calidus, quemadmodũ ignis, sed exuperantia calidus dicitur: quòd maior in eo portio calidi sit, q̃ frigidi. Ergo & quæcũq; ad hũc modũ dicunt calida potestate, illũ dicunt excalfacere: facileq; de ipsis iudiciũ sumitur per experientiã solam, cui adiũxeris paucos quosdam epilogismos. Quare neq; à calore, neq; ab odore, neq; à consistentia, aut huius generis aliquo, de medicamentorum facultatibus est opus ratiocinari.

Rosas quòd rubra sint, calidas esse dicentes, quotupliciter peccent.

Propositiones quæ ex mutuò veris cõuertuntur, sunt vera.

Odores non indicant facultates medicamentorum.

Calidũ multipliciter dicitur.

Homo non absolutè, sed per exuperantiam calidus dicitur.

Calor non sat est ad indicandas medicaminum vires.

CAPVT IIII.

Taceo sophistas minimè quidem rationibus scientificis vti, sed aut inductionibus, aut exem

Sophista vtuntur inductionib. & exéplis.

plis. Differt autem, ex exemplis quippiam suadeas, an ex inductione. Siquidem qui ex exemplis fidem facit, vnum aut duo generis eiusdem affert, aut certè planè paucula, plerisque cæteris præteritis. Qui verò ex inductione, omnia comprehendere nititur, quæ per experientiam sunt cognita. Quare talis inductio vehemens est, ac plurimum persuadet.

Inductio quàm exemplum validior.

CAPVT V.

Olei effectus varij.
Oleo incocta redduntur sicca.

Quod verò ad oleũ spectat (quo de multa Archidamus citra demonstrationẽ atq; ineptissimè prodidit) quæ in ipso coquuntur omnia, sicca & friabilia efficit, contrà quàm in aqua contingit: quæ verò sunt illo imbuta, magis propriam humiditatem conseruant, q̃ si eo madidata non essent. Quinetiam scillæ & vrticæ morsus oleũ persanat: & cùm reliquũ vniuersum corpus demulceat, tantũ oculos mordicat, necnon guttur exasperat. Subducit aũt aluum, lassitudines tollit, tueturq; inunctos frigore, atq; lora emollit, insectáq; animalia perimit. Quorũ omniũ causam reddere debuisset Archidamus. Porrò coci oleo tum carnes, tum pisces, interim dum assani, obliniunt, quòd siccæ adustæq; eximè eorũ reddant partes, si assentur citra talem vnctionẽ. Athletas etiã oleo gymnastæ invngũt, quòd præsentẽ quidem lassitudinẽ soluat, occurrat autẽ futuris: ac breuiter frictionem tum æqualem, tum mitem efficiat, corpúsq; ad motus futuros præparet.

Oleum oculos mordicat.
Oleum aluum subducit.
Oleum insecta perimit.
Oleum lassitudinem leuat.

CAPVT VI.

Archidami opinio conuellitur.

At Archidamus nõ solùm quæ in multis perspicuè apparent cõtemnit, sed hac etiam parte iure taxandus est, quòd dicat, meliorẽ esse frictionem siccam ea quæ cum oleo adhibetur, quia corpus durius & siccius iis qui invngũtur, evadat: mollius aũt iis, qui fricantur sicci. Falli præterea mihi in hoc videtur, quòd similiter affici putet tum ea quæ in illo coquunt, tum eos qui fricantur. Neq; enim eadem agere dixerim oleum calidum, frigidum, temperatum, tepidum, aut ferueńs, sicvti neq; aquam ipsam. Nam quî obscuro simile fuerit, herbas in oleo feruente coquere, ac exercitantiũ corpora oleo temperato fricare? Etenim si quis velit expẽdere oleum, ab omni prius aliena qualitate (à qua semper propria obscuratur) ipsum liberum reddat, atq; ita demum ad explorandum se accingat.

Olei vires qualiter expendenda.
Qualitatẽ propriam ab aliena obscurari.

CAPVT VII.

Olei refrigerandi ratio.

Præparare oleũ solemus, nõ aliter atq; aquã, nempe prius excalfaciẽtes, ac deinde in aquam mergentes summè frigidam. Quòd si etiã fons in ipsum cum strepitu decidat, vasculo cui inest oleum, antè diligenter occluso, magis quoq; ac magis ita reddetur frigidũ. Multum item frigefeceris, si præcalfactum ita in puteum demittas, vt aquam contingat. Ac sic oleum reddimus frigidum: e contrario autem modo, calidum. Quo sanè vtimur in refrigeratis corporibus, in alueum olei calidi demittentes, quibus pars quæpiã obstupuit, aut qui tremuli sunt, aut cõvulsione, aut tremore, aut motus sensúsve oblæsione tentantur. Porrò fructus ex quo premitur oleũ, oliua nuncupatur: & arbor, olea: atq; hoc quidem simpliciter & primariò oleum dicitur, reliqua autẽ omnia per abvsum & translationem.

Olei perfusio calidi, quibus conueniat.
Oliua. Olea. Oleũ simpliciter & per abusum dici.

CAPVT VIII.

Olei differẽtiæ complures.

Cæterùm veri olei plures sunt differentiæ. Secundum ætatem quidem, cùm aut recens est, aut ætate vigens, aut inveteratũ. Secundum præparationis modum, cùm simplex atq; impermixtũ fuerit, aut præparatum cum sale. Secundum fructus diuersitatẽ, cùm is aut immaturus, aut maturus extiterit. Secundum inductam arte alterationem, cùm vt ab initio fuit, sic relinquitur, aut candidum redditur.

CAPVT IX.

Experiri quæ et quomodo medicamenta debeamus.

Experiri aũt solùm oportet, quæ impermixta sunt, & ab omni extranea qualitate aliena: eáq; primũ in optima corporis constitutione, deinde in intemperatis, demum in morbis simplicibus.

CAPVT X.

At nonnulli medicorum non solùm in explorandis medicamẽtorum viribus hallucinantur, verumetiam in opinionibus quas habent de affectibus. Nam oleum quòd lassitudinis remedium sit, omnes propemodum confitentur, cæterùm quis affectus sit lassitudo, nõ consentiũt: ac proinde secundum ipsorum doctrinam, nihil certi de olei facultate colligi potest.

Oleum lassitudini confert.

CAPVT XI.

Nec verò parũ interest, an inijciatur in ventrẽ pituita scatentẽ oleum expers salis, an quod plurimum accepit salis, in ventrem purum. Vtrunq; enim aluum subducit, facultatibus tamen diuersis: nempe illud quod sale vacat, in pituitoso vẽtre per lubricitatem: quod verò salem habet, in puro per acrimoniam, perinde vt muria, & marina aqua. Idcirco sanè hoc iuuat, alterũ nõ iuuat.

Oleum expers salis, et salsum, qua ratione subducant aluum.

CAPVT XII.

Salsuginosa et mordicantia quomodo mordicationes sanent.

Nonnunq̃ autem mordicationes ex accidenti quod salsuginosum est, sanauerit, vnà secum educens acres & mordaces humores, perinde vt cætera omnia quæ abluunt. Sed non statim vbi immissa sunt id genus medicamenta morsus sanant, quin potius tunc etiam magis exasperant. Siquidẽ evacuationis, haud mistionis ratione, sanationem moliũtur. At ceratum ex rosaceo & adipe infusum, sæpenumero morsibus continuò succurrit, idq; cõmistionis ratione. Oleum etiã solum, sed dulcissimũ, idem frequenter præstitit: sicvti certè adeps hirci, aut succus chondri, aut ceratum ex oleo dulci. Nos autem sæpenumero quibus ex frigore torquebantur dolore interna, iniecto oleo calido liberauimus: atq; vbi maius esse frigus cõiecimus, addidimus & anethũ: si verò adhuc etiam maius, rutam quoq; & bitumen. Cæterũ occurrunt interdum quædam affectiones permistæ, ex intemperie videlicet atque mordicatione, in quibus consueuimus nos anethinũ, aut rutæ oleum infundere, anserino in eo liquato adipe: is si non adsit, saltem gallinaceo, aut aliquo aliorum, aut cera mordacitatis experte, qualis nimirũ est lota. Vnumquodq; autẽ medicamentorũ temperantium, vbi valentius evasit humoribus mordicantibus, morsum eorũ retundit. Verùm si aut valentioribus facultatibus, aut multis, paucũ permistũ fuerit, vnà & ipsum corrumpitur, alitq; cacochymiam. Quamobrẽ protinus evacuandi sunt, qui ab iis quæ temperandi naturam habent, exasperantur.

Dolentibus intestina quæ soleant opitulari.
Cera elota est mordicationis expers.
Vacuandos protinus esse, qui ab iis quæ temperãdi naturã habent, exasperantur.

CAPVT

CAPVT XIII.

Sic sanè lac frequenter simulatq; sumptũ fuerit, aliis acescit, aliis in nidorẽ vertit, priusquam probè cõcoctũ, corruptionẽ temperet. In quib. vtiq; primum cacochymiæ pars evacuari debet: atq; inde sumendus chondrus, & ptisana, & lac, & alia: quæ vbi probè fuerint cõfecta, conferũt ad boni succi generationẽ. Porrò ptisana, ex sua propria natura boni quidem est succi: verùm interdum vnà cùm iis succis, qui excitãt mordicationes, corrumpit, atq; ipsum auget symptoma.

CAPVT XIIII.

Cacochyma qua ratione mordicationes sanent.

Cæterùm cacochyma, nõ temperando, sed id quod mordicat educẽdo, mordicationes sanãt. Ac proinde, donec vacuent, hominẽ mordicare non desinunt: & insuper evacuata, in partibus asperũ sensum relinquũt, aliud medicamen desiderantẽ: quod non faciunt quæ boni sunt succi & dulcis, cuiusmodi existunt chondrus, lac, atq; ptisana, quæ in id genus affectib. & edenda præbemus, & per sedẽ iniicimus, vbi aut melle, aut quopiam eiusmodi, quod infestabat exterserimus. Quo tempore opportunus est & adeps, & ceratũ dulce, & oleũ dulce. Quatuor itaq; indicis, cùm posis quod per se leniẽs est distinguere, ab eo quod per accidens, facilè cuiusq; taliũ medicamentorũ facultatẽ invenies. Primum indicium est, an statim mitiget, an nõ. Secundum, an simul cum lædentibus evacuetur, an nõ. Tertium, an asperitatẽ quandam in corporib. ipsis relinquat, an non. Quartũ, an nõ ita affectis cõmodũ vtileq; videatur. Nam cùm nec protinus mordicationẽ sanat, nec intus leniẽdo remanet, molestámq; asperitatem parti affectæ relinquit, quam, si denuò offeratur, exasperat: argumentũ est rodentis, ac mordicantis ipsum esse naturæ, ex accidenti tamen quandoq; morsus sanare. At quod cõtinuò mitigat, & nullã excretionẽ provocat, sed nec exasperat dum intus manet, imò exasperatorũ medela existit, ipsum quidẽ natura bonũ est: verùm interdum à cacochymia quæ ipsum alterat corrumpitq;, mordax efficitur.

Mordicationibus cibi apti qui sint.

Lenientia per se, ab iis quæ ex accidenti id faciunt, quatuor indiciis distingui posse.

Lenientia interdum à cacochymia victa, mordacia redduntur.

CAPVT XV.

Lauanda quæ sint medicamenta, et quomodo.

Lauanda porrò est nõ modò cera, sed pix, resina, & oleũ, omniáq; breuiter, quæ calfieri & fundi cùm posint, aquæ misceri nequeunt. Singula igitur modicè calfacta, in vas latioris* orificij & magnũ, cuiq; insit aquæ copia qualitatis expertis infundito. Dein tundito & frangito, manibúsq; impẽsè subigito. Postea effusa priori aqua, rursus q̃d abluit excalfaciẽs, in aliam æquè syncera aquã iniicito: rursúsq; in aliam & aliam, donec aqua nullã ex eo qualitatẽ recipiat: q̃d quidẽ gustu datur cognoscere. At si quę sunt lapidosa & dura, vt cadmia, & æris squama, & æs vstum, ea cõminuentẽ exactè in tenuia plurimũ terere in aqua fontana & purisima oportet, idq; sæpius aqua priori effusa, aliáq; denuò instillata, donec nihil in eo innatet, maneátq; aqua prorsus à contriti medicaminis qualitate immunis. Sic itaq; abluta omnia quæ elui possunt, expertia mordacitatis reddunt. Ac præter id sanè, oleum etiam candidius reddit: mitius tamẽ id verberari, q̃ alia, debet, ne videlicet adeò ipsi aquæ misceatur, vt ægrè postea secerni posit.

Lapidosa abluẽdi ratio.

Abluta reddi mordacitatis expertia.

Oleũ ablutum cãdidum reddi.

CAPVT XVI.

Oleum omphacinũ astringit.

Oleum aũt quod immaturũ nõ fuerit (hoc.n. astringit) nec præparatũ sale, nec recens, ac velvti etiamnũ feruens, ad hæc adamusim lotũ, id neq; epotũ, neq; infusum, excitabit mordicationem. Quòd si guttur ad tusis impetũ ꝓvocet, nõ idcirco mordax dicendũ erit. Nam quicquid mordax est & acre, ad tusim incitat: nõ tñ quicquid ad tusim incitat, existit mordax & acre: cùm & pinguia mouere impetũ ad tusim appareant. Sequit itaq;, si quid nõ cieat ad tusim impetum, id haudquaq̃ mordax existere. nõ tamen perinde cõstiterit, quicquid ad tusim impetum moueat, continuò mordax esse, nec si categoricas, nec si hypotheticas cõficiamus propositiones: quòd scilicet ex duabus vniuersalibus affirmatiuis, nihil concludi in secunda figura posit, nec conclusio ex necesitate sit vera.

Tusim excitantia non esse necessariò mordacia.

Tusim minimè provocantia, esse mordacia nõ possunt.

CAPVT XVII.

Sternutationis vsus.

Tusis vsus.

Tusis causa.

Natura hominibus sternutandi vim indidit, vt præsidio ipsius, quæ in naribus infesta molestáque sunt, propulsarent: tusiendi verò, vt quæ in gutture. Contingit autem hæc affectio dupliciter: aut resiccata exasperatáve, quę in arteria est mẽbrana: aut à delato corpore, inæquali reddita. Hinc siue panis micula, aut alterius cuiuspiam edulij, nobis inuitis in spiritus meatũ decidat, tusire adigimur. seu si bibentibus affatim ipsius potus quippiã eò influat, similiter ad tusim cõpellimur. Percolat tamẽ per asperã arteriã perpetuò in pulmonem ipsius potus tàm exile quippiã, vt protinus ab instrumẽtis raptũ, perfacilè quocunq; distribuat, nec animal ad tusim irritet. At vbi vel id ipsum plusculum, vel aliud quodpiã seu liquidũ, seu solidũ corpus, per asperam defertur arteriã, iam inde tusire est necesse, donec à spiritus vehemẽtia molestũ id excutiat. Mordacia itaq;, gutturis exasperatione: oleosa verò & pinguia, illitu, inæqualitatẽ, & ad tusim impetum faciunt. Spiritus siquidẽ in eminentia quædam impingẽs, efficit inæqualẽ concusionem in gutture, ad tusimq; animal provocat. Cæterùm nõ eo inficias, ex oleis esse mordicantia pleraq;, qualia tum salsa, tum recentia videntur: atq; hæc quidẽ non ꝓpria essentia, sed quòd omnibus plantarũ succis geminũ excrementũ insit, alterum crasius, tenuius alterũ. Quæ ambo cùm reperiant etiam in oleo, ad cõcoctionẽ & discretionẽ tempus sanè postulant. Procedente verò tempore, quod crassum quidẽ est, nuncupatũ amurca, subsidit: quod verò tenuius & velvti aquosius, & ipsum compositũ quodammodo est, ex acri scilicet essentia, & tenui serosa.

Potionis destillare semper aliquid in pulmones per arteriã asperam.

Succis plantarum omnibus duplex excrementum inesse.

Olei partes.

CAPVT XVIII.

Oleũ repurgãdi ratio.

Cæterũ serosum istud rufi coloris est, à crasso illo scilicet qualitate abstersa. At oleum ipsum, tũ minimè mordax, tum candidũ sua natura existit. Quapropter vbi tenue hoc excrementũ secretum fuerit, candidius & dulcius reddet. Separant aũt ipsum, aut insolantes oleũ, cõchisq; attollentes in altũ, aut vasculis in quibus est oleũ, calidos subiicientes cineres, aut oliuarum nucleos, aut frumentũ circa ipsa apponẽtes, aut deniq; medicamenta in vasa ipsa iniiciẽtes. In summa, quod aqueum est consumũt: reliquum verò

Olei dulcis natura & vires.

reponunt. Tale igitur oleum, si salis expers, lotumque sit, medicamentorũ omniũ minimé mordax erit, maximéque humectat & mollit, si nec summé frigidũ, nec calidũ applicetur. Porrò cui iniectus sal est, nõnulla quoque necessariò mordacitas inest. Frictio itaque ex oleo, magis quàm sicca, lassitudinẽ tollit: emollitque corpora, cohibẽs occludénsque quicquid é nobis foras effluere est natum: haudquaquam digerens & exiccans.

Frictionis ex oleo vsus.

CAPVT XIX.

Frictionem ex oleo quidem æqualem, siccam vero inæqualẽ.

Quæ autẽ ex oleo fit frictio, prorsus æqualis existit: inæqualis verò quæ sicca. Cutim siquidẽ per siccam frictionẽ manus coadducũt, ac velvti duplant, violentérque ac præter naturã complicant. Deinde vbi nõ amplius prior velvti duplicatio labentes sequi manus potest, ipsa quidem recurrit, atque ad cõtinuum revellitur: manus autem semel ac vno impetu in alteram cutis partẽ transeunt, inferiorem transgressæ ipsius duplationis partem: ac proinde inæqualem, duram & laboriosam talem frictionem sentimus. Quòd si læuis lubricáque exacté sit cutis, nec duplicari facilè poterit, nec inæquabiliter admittere ipsos manuum decursus. Quare externo aliquo medicamento indiget, quod rugas impleat, manibúsque lubricitatẽ cõciliet: quas ad res oleo nihil aptius invenias.

Oleum frictionibus accõmodatissimũ esse.

CAPVT XX.

Oleum experiundum esse in hominibus.

Cùm autem liceat in hominibus de ipso oleo periculum facere, nescio equidem quanam occasione ducti cõplures veteres, ad diuersa alia vertuntur, vt illius facultates explorent.

CAPVT XXI.

Experiendi rationes diversæ.

At recta experiundi ratio, in primis quidẽ ea est, quę in corporibus fit temperatis: dein ea quę in intemperatis: mox, vt sæpenumero antea monuimus, quę in simplicissimis fit, hoc est, calidis, frigidis, humidis atque siccis affectibus: distinguentib. semper nobis id quod per se fit, ab eo quod ex accidenti. Curandum etiam est, vt oleũ de quo experimentũ sumitur, alienæ qualitatis sit expers: id quod est in omni medicamento obseruandum. Si igitur ita oleum adhibeas, manifesté cõperies, refrigeraré ne, an sit calfacere natum. Atque hæc quidem summa est rationis. At opus ipsum quod perficitur, experientia cõmonstrat. Nam qui ardore tenentur, tantum abest vt à calore liberẽtur, vt etiam magis & æstuent, & processu temporis calidiores evadant. At algentibus ex olei invnctione, perspicua nulla aut noxa, aut vtilitas conspicietur. Ex quo liquet, calfacere quidem ipsum, non tamen admodum, nec evidenter, vt resina, pix, & bitumen, quæ videlicet sponte fluũt. Nam quæ sicca sunt, vt eis invngi nõ possumus, sic nec simplicia, nec sponté nata medicamẽta existũt. Cæterùm in ardoribus, si salis sit expers oleum, perfundatúrque frigidũ, nonnullum sané solatium affert. In erysipelatis autem, sicvti in omnibus quæ à pura bile fiunt fluxionibus, quantumvis sit frigidum, vel maximé lædere est natũ. Quæ verò ex sanguine fiunt misto cum bile, eas fluxiones minus aliquãtulo affligit: videtúrque calorem parem eis quibus applicatur, accendere: quandoquidem modicé calida, calfacit mediocriter: immodicé autem illa, quæ magno ardore æstuant.

Medicamenta quæ experiri volumus, debẽt esse alienæ qualitatis expertia.

Oleum calfacit quidem, sed nõ evidenter admodum.

Oleum quibus sit noxium fluxionibus.

Oleum videtur calorem parem eis quib. applicatur accẽdere.

CAPVT XXII.

Medicamenta facultate calida, quomodo nos calfaciant.

Igitur medicamenta omnia quæ facultate dicuntur calida, caloris sui à nobis accipiẽtia principium, partim similiter nos recalfaciũt, partim valentius. Atque ex iis sané quę nos æqualiter recalfaciunt, oleum esse mihi videtur: ac proinde nec cõvulsiones, nec tremores, nec sensum tum difficilẽ, tum deperditũ magnopere aut iuuare, aut lædere potest, nisi ascititium sibi compararit calorem: tunc siquidem plurimum proderit. Vnde meritò velvti materia quædam cæterorũ medicaminũ fuerit. Nam si frigida illi commisceas, frigidũ efficiet quod mistũ erit: sin calida, calidũ. Quippe quod ex media temperie est, vtrisque summis inseruit. Porrò non calfacere oleũ hac ratione quis dixerit, quòd caliditatẽ quam reperit, non augere, sed conseruare videatur.

Oleum est velvti materia reliquorũ medicamentorum.

Medium temperie, vtrisque extremis inseruit.

CAPVT XXIII.

Calfacere nos quæ dicantur.

Calfacere itaque nos dicunt, & quę energia, siue actu, sunt calida, vt ignis: & etiã quę potestate. Hæc tamẽ partim alimẽta sunt, partim medicamẽta, partim tegumẽta. Sed & calidũ actu est, quod simpliciter calidũ est, vt ignis: & quod per exuperantiam, vt animal: et quod ad sui generis symmetrũ comparatur, & quod ad quidvis obvium. At quod potestate dicit, primo quidẽ distinguitur ab eo, quod ex accidenti est. Deinde totidem habet significationũ differentias, quot actu calidum. Etenim cùm sit velvti quędã apta materia ei q̃d est actu calidum, partim ad ea quę absoluté calida nuncupantur, partim ad ea quæ per excellentiam quandam, tum ad quiddam sui generis, aut speciei denique, & ad obviom q̃dvis collatum, propria fuerit materia. Quocirca eùm ea calida quæ ad hominẽ referunt expendimus, vt alia omnino omittant, æquum existimamus.

Calidum facultate et actu, vtrunque quotupliciter accipiatur.

CAPVT XXIIII.

Oleum multifariam dicitur nos calfacere.

Accidit autem fortassis oleo, vt tanq̃ alimentum nos excalfaciat, vbi intrò in corpus assumitur: cum ꝓbatis medicis quibusdã videatur, sicvt ex cibis, ita ex oleo fieri corpori appositionem. Accidit etiam illi, vt tanquã medicamẽ, sit mediũ inter nos calfaciẽtia & refrigerãtia: tum vt ipsum nos velvti tegumentum excalfaciat. Nam quemadmodũ vestimẽta à nobis excalfacta, nos excalfacere cõsueuerũt, ita & oleum. Et quemadmodũ illa excalfaciẽte corpore calidiora minimé evadũt, ita quoque neque oleũ. Medię siquidem aẽris nos ambientis temperaturæ similis est tum qui à vestimẽtis, tum qui ab oleo proficisci calor. Quamobrem tum vestimenta ipsa, tum oleum, calfacere nos non proprié, sed per abvsum dicunt, quòd frigori obsistant. Quemadmodum si duos æqué temperatos adolescentes, qui contingantur mutuò, sese dixerimus calfacere, tametsi haudquaquam excalfaciant, sed duntaxat arceant frigus ambiens. Quæ enim similia vndequaque corpora sunt, à se mutuò nullam mutationẽ accipiunt. Respondet itaque calidiori aẽri pyrethrũ, & piper: moderato autem, oleum & pinguitudo. actu tamen aẽres sunt calidi, potẽtia verò, medicamenta. Siquidem à nobis accipientia excalfactionis principiũ, partim nos recalfacere sunt nata, partim plus, partim minus. Oleum igitur ex genere eorũ, quæ æqué recal-

Vestimenta à nobis calfacta, nos recalfaciunt.

Olei cum vestimentis collatio.

Oleum et vestes nõ propriè nos calfaciunt, sed obsistentia frigori.

Similia corpora à se mutuo nullam mutationem accipiunt.

Medicamenta quomodo nos calfaciant.

recalfaciũt nos, existens; duplici ratione vt excalfacere videatur evenit; q nimirũ instar vestimẽti, aut munimenti illinat: & quòd meatus infarciat, prohibeatq; foras effluere magnam vaporosi intus caloris partem. Hac ratione, quos largius sudare volumus, nõ protinus iis ab initio admouemus oleũ. Verũ eos quidẽ qui morbo laborarũt, vbi sudare inceperint, tũ excalfacto perfundimus: eos verò q etiamnũ laborãt, vbi abũdè iam satis sudauerint. Porrò sanis quavis occasione exhaustis, invngi & ante sudorẽ permittimus. Verũ quib. cruditas inest, aut corpus laborat plethora, his neq; in balneo invngi concedimus.

Oleum corpori illitum, caloris & sudoris effluuium prohibet. Oleo vngendi qui sint, & quo momento.

CAPVT XXV.

Quemadmodũ inter calfaciẽtis & refrigerantia, sic oleum mihi inter humectantia nos, et siccantia, mediũ esse videtur. Atq; humectat quidem aqua: exiccat verò eum laurinũ, tum cedrinum oleum. At expers qualitatis alienæ oleũ, talem seruat nostrã temperiẽ, qualem scilicet accepit, vaporosas omnes expirationes vel maximè prohibens. Quòd si plusculũ membra oleo frices; cõparabis ascititiũ calorem: qua ratione lassos non parum iuuabis, q videlicet in minutos corporis meatus pingue ingrediat, ac sic quę durata sunt, molliat: & quòd acrẽ & subtilẽ humiditatẽ, quæ latebat sub cute, per halitũ digerat. Nam cùm in lassitudine similares quidẽ animalis partes siccent, spaciola aũt vacua, tenui, acri & mordaci humore impleant, ea certè corpora remediis indigent, quę & siccitatẽ irrigent, & humorem acrem discutiant. Cui negocio aqua per se sufficeret, si inhærere posset corporibus. Quia verò facilè diffluit, ob id nimirũ illi cõmodissimè oleũ miscet: maximèq; ex vtroq; frictio auxiliatur siccis æqualibusq; corporibus, cùm ipsius olei ratione diutius aqua adhærescat. Quare humectantiũ & exiccantiũ, sicvti calfacientiũ atq; refrigerantiũ, oleũ velvti materia existit. Nam si exiccanti cõmisceas, totum effeceris exiccãs: sin humectãti, & ipsum humectãs, ac plerunq; magis q̃ antea reddideris: vt in aquæ exemplo docuimus. Cùm itaq; omnibus quæ sibi cõmiscent subseruiat oleũ, rectã ratione velvti omniũ materia existit: nam licet eorũ necessariò propriam actionẽ retundat, ac minuat, nõ tamẽ vtilitatẽ: imò est vbi eam quoq; adaugeat. Quippe cõmista cum oleo aqua, magis auxilio est lassitudinibus, q̃ si esset sola: non sanè q intendat viribus, sed quòd iis quibus opus est, diutius inhæreat.

Oleum esse medium inter humectãtia et siccantia.
Oleũ talem seruat nostrã temperiem, qualẽ illam accepit.
Lassitudini discutiendæ qualia requirãtur remedia.
Frictio ex hydrelæo cur siccis corporibus auxilietur.
Oleum est aliorũ medicamentorũ materia.

CAPVT XXVI.

Quòd aũt, nisi mediam habeat temperiem, id quod ea quæ primariò affectib. auxiliant, veluti devinciet, sæpenumero ipsorum repugnabit actionibus, generatim quidẽ ex ipsa rerum omnium natura: speciatim aũt, ex medicamentorũ historia licet addiscere. Etenim generatim, quoniam id quod miscetur, si in contrariũ retrahat; admisti sibi facultatem medicamẽti vincere interim poterit, & in alteram planè speciem id q̃d ex ambobus miscetur, transferre. At speciatim, sic etiam id ipsum cognosces. Nam si excalfaciẽtium resiccantiumq; medicamẽtorũ cuipiam aquam miscere velis, non modò nihil eorum quę agere nata est, fieri videbis, sed omnino obscuratam esse; perinde ac si admista nõ esset. Omnino ergo constat medium obtinere temperaturã debere; quod vtrisque extremis tanquam materiã inseruiet. Quem in ordinem si oleum statuas, vtique nihil peccaueris.

Medium esse debere, quod vtrisq; extremis sit futuris materia.

CAPVT XXVII.

Cùm igitur oleum velvti media quædam materia sit medicaminum calfacientiũ atq; refrigerantium, coostétq; tantùm ex oleo & rosis rosaceum (quod saltem exactum & simplex est) vtique & ipsum talis temperaturæ fuerit, qualis rosarũ succus existit. Quare illos qui advstione tentantur, experieris ab eo refrigerari, protinúsque aliquam vtilitatem percipere: qui verò refrigerati sunt, omnes lædi. Non tamen valida in ipso apparebit refrigeratio, sed quæ in primo refrigerantium gradu collocari mereatur.

Rosaceum ex oleo et rosis conficitur.
Rosaceo temperies est, qualis succo rosarum inest.
Rosaceũ in primo gradu refrigerat.

GALENI PERGAMENI
de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. IIII.

CAPVT I.

Corporum vnumquodq; aut calidũ, aut frigidum, aut humidum, aut siccum, & dicitur & apparet, interim quidẽ ex sua natura, hoc est, primariò, & per se: interim aũt adventitia qualitate assumpta, quod est per accidens. Porrò eorũ quę propria sua natura calida, aut frigida, aut humida, aut sicca dicunt, quædã actu siue energia talia existunt, quædam potentia. Sed & eorum quæ actu dicuntur, aliud quidem absolutè est calidum, frigidũ, humidũ, siccum, velvti elementa: aliud excessu, vt homo, equus: aliud ad symmetrum, seu generis sui seu speciei, vt leo cum homine cõparatus, homo autem ætate florens cum puero: aliud ad quidvis obvium; vt Dion ad Theonem. Quin & corpora quæ potẽtia talia aut talià dicunt, vnũquodque vt ad id quod est actu relatum dici necessariò monuimus: id quidem quod facilè accendit, ad id quod actu est absolutè calidum: hoc verò quod alia calfacit, ad id quod per exvperantiã.

Calidum, frigidũ, humidũ, siccum, quot modis vnũquodq; eorum dicantur.

CAPVT II.

In eo igitur corpore periculũ est sumendũ, ad q̃d vnumquodq; tale & est & dicit: à cæteris aũt recedendũ. Elementa nanq; huiusce tractationis, in primarũ quatuor qualitatũ, videlicet caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis cognitione cõsistunt. Porrò alimentũ à medicamẽto differt, quòd hoc quidem alteret in qualitate, illud autem substantiæ corporis assimiletur.

Alimentum à medicamento quo differat.

CAPVT III.

Verùm cùm duplices sint in genere alterationes: aliæ specificæ, quæ propriè sanè & primariò dicunt alterationes: aliæ verò quę cõtundunt & cõtrahunt corporis nostri particulas, quas vtiq; per abvsionẽ potius quàm propriè alterationes cognominant: in primo sanè genere cõtineri vires medicamentorũ censemus. Nec enim quicquam mutari ex specie in speciem possit citra excalfactionẽ, refrigerationẽ, humectationem, & resiccationẽ, etiam si cõstringatur, contundatur, cõvulneret. Dico aũt mutari ex specie in speciem, velvti cùm ex pane fit sanguis, aut ex hoc

Alterationes sunt duplices.
Medicamentorum vires solis quibus continentur alterationibus.

caro. Itaq; nō ab alio q̄ à calore, frigore, humiditate, ſiccitatéq; ſpecificas alterationes ſinguli corporis affectus accipiūt. Qua ratione quatuor eę qualitates elementares, primę & ſpecificę nominantur. Earū igitur quam vnumquodq; medicamentū in miſtura pollentē ſortiatur, inveſtigamus.

Qualitates ſpecifica quæ ſint, et cur ſic dicantur.

CAPVT IIII.

Cùm autem totius naturæ reſpectu bifariam vnumquodq; dicatur calidum, frigidum, humidum, atq; ſiccum, partim abſolutè, vt ſingula elementorū: partim per exuperantiam, vt homo, equus, & bos: minimè profectò nos medici inveſtigamus, an in aqua marina humidi ſimpliciter plus ſit quàm ſicci (id enim clarè cōſpicimus) ſed an corpus humanū facultate ſua æqualiter reſiccare valeat. Cuius ſanè rei ſumemus periculum, ſi eam admoueamus corpori, per fomenta aut emplaſtra: id quod ex accidenti, ab eo quod propria medicamenti vi proficiſcitur, diſtinguētes.

CAPVT V.

Cæterū quod per exuperantiā dicitur, id philoſophi accipiunt dupliciter: aut enim ſecundū ſubſtantiæ molem, aut ſecundum qualitatū effectum. Atq; hi quidem calidum vincere in omnibus plantis, pronunciāt, ob incrementa earū & germinationes id iudicantes. Quibus ſanè, cùm de tota natura ſcrutenſ, rectè hæc & ſimilia alia dicuntur: medicis aūt non rectè. Siquidem nulla planta, quòd planta ſit, calida dici debet, ſed quòd hominē calfaciat. Sic enim et ſalamandrā, et cicutā, ad hominē frigida eſſe dicemus: qua ratione ſunt alia omnia etiā diiudicanda. Nam cicuta nō modò ſturnos non refrigerat, & enecat, vti nos, ſed alit quoq;, ob idq; nimirū etiā & calfacit. Inſunt quippe omnib. rebus amicitiæ quędam, & qualitatum pugnantiæ. Præterea quod familiare eſt, promptiſsimè aſsimilaſ: quod verò contrarium, ad internicionem ducit, tum animalia, tum plantas. Cæterū familiaritates illæ, à tonus ſubſtantiæ proprietate exoriuntur. Porrò cùm acetum & roſaceum nos primariò & per ſe refrigerent, nemo ea calida dixerit.

Salamādra eſt frigida reſpectu hominis.
Cicuta ſturnos alit et calfacit.
Conſenſus quoſdam & diſcrepātias qualitatum ineſſe vniuerſis rebus.
Familiaritates vnde exoriantur.

CAPVT VI.

Quod applicitū nobis videſ actu eſſe calidū, eodem gradu quo nos, aut ex contactu ſimiliter calidū reddiſ, id ex media eſt temperie, nobiſcū collatum: ac per ſe etiam calidum ſecūdum exvperantiam, quemadmodum nos. At ſi quid nōdum adeò calidum eſt ſicvt nos, nec tale admotum redditur, id temperie humana frigidius eſt, quantumcunq; in eo caliditas exvperet: ac proinde admotum, noſtrum calorem minuet.

Media tēperie præditum, quomodo cognoſcatur.

CAPVT VII.

Ea autem eſt cōmunis alterabilium corporū omniū natura, vti in ſe agant & patiantur admota: quódq; minus eſt calidū, à magis calido calidius reddatur: quod verò magis calidum, à minus calido remittatur. Nam id vel ex ipſo tactu clariſsimè diſcas. Etenim eadē ſubinde illi tum calida, tum frigida eſſe videntur: calidiori quidē facto, frigida: frigidiori verò, calida. Quæ ſanè cauſa eſt, vt in balneis quidem frigida videatur nobis vrina, foris verò calida: cùm tamen ſemper ipſa reddatur tepida. Similiter dum rigemus frigore, aquā ex puteo profundiſsimo hauſtam, calidam iudicamus: quæ eadem nobis in balneo, aut balneum egreſsis, apparet frigida. Itaq; tactum calidi frigidiq; dignoſcendi normā ponentes, atq; eius diſpoſitioni cuivis iudicium omne tribuētes, meritò ſanè crebrò fallimur: vt qui quod haud ex ſe eſt frigidum, id frigidū eſſe dicamus: quod verò calidum ex ſe nō eſt, id calidum pronunciemus. Abſolutè autē & vrina, & aqua putealis, qualis ad nos optimè temperatos, atq; ab aliena qualitate immunes videtur, talis profectò & eſt, & dici etiam poteſt.

Alterabilium omnium natura quæ ſit.
Vrina cur apparet nobis frigida in balneo.
Putealis aqua cur apparet rigētibus frigida.
Tactum debere eſſe ab omni aliena qualitate immunem, ſi ſenſibilus ſit recte iudicatory.

CAPVT VIII.

Cùm igitur nec an abſolutè vnumquodq; calidum ſit, vt ignis: nec an per exvperantiā, vt ſanguis: nec denique an cum ſymmetro ſui generis aut ſpeciei collatum, conſiderare nobis propoſitum ſit, ſed an ad hominē ſit tale vel tale: nec rurſum ad hunc, tanq̄ id quod ad aliquid aliud cōparatur: ſed an admotum ipſi, eam partē quam tetigerit, reddat aut calidiorē, aut frigidiorem, aut humidiorē, aut ſicciorem: certè in experientia omnis iudicandi & dignoſcendi cōſiſtet ratio: per quam nimirū docemur, & roſas (exempli gratia) & roſarū ſuccū evidēter refrigerare.

Medicamentorum facultates in quē modum examinentur à medicis.

CAPVT IX.

Sine enim in iis qui inculpata ſanitate fruuntur, ſine in iis qui laborāt ſimpliciſsimo affectu, videbiſ tibi planè oleū quidem in media temperie exiſtere: quod verò cōponiſ ex ipſo roſaceū, ex primo eſſe ordine refrigerantiū. Siquidē roſarum ſuccus frigidioris naturæ eſt q̄ oleum: ſed nō ita multò, cùm tepidam quandam in ſe caliditatē poſsideat. Eiuſdem cum illo ordinis eſt, quod ad calorē quidem tepidum attinet, linoſpermon: ab eo tamē haud minimum tenuitate relinquitur. Nam roſarū ſuccus eſt exquiſitè tenuis eſſentiæ: proinde q̄ celerrimè areſcit, odoresq; aliorū vnguentorū exoluit. Eſt & chamæmelum tenuitate quidem, roſæ perſimile: calore verò, ad olei vires magis accedens, homini tum familiares, tum temperatas. Quapropter laſsitudini, vt ſi quid aliud, in primis cōfert, doloréſq; ſedat. Præterea tenſa remittit & laxat: mediocriter dura emollit, cōſtipatáq; rarefacit. Ad hæc febres quæ citra viſceris inflāmationē infeſtāt, cō coctas diſcutit ac diſſoluit: & potiſsimū quæ ex cutis denſitate & humorib. bilioſis, ꝓveniūt: ob idq; Soli à ſapiētiſsimis Aegyptiorū eſt cōſecratum. Eſt aūt hypochondriis gratiſsimū. Quibus etiā lini ſemē eſt gratū: minus tamē q̄ chamæmelum, cum & minus calidū ſit, & eſſentiæ craſſæ. Cæterū ad aſcenſus, augmentáq; inflammationum, chamæmelo roſaceum præfertur, cùm hæ tepida caliditate cum leui aſtrictione indigeant. In principio ſiquidē, quæ refrigerant atq; aſtringunt: per incrementa verò, tepida, & mediocriter conſtringentia: at in vigore ac ſtatu inflāmationum, quæcunq; tum moderatè calfacere, tum laxare poſſunt, magis cōpetunt: ſicvti in declinationibus, quæ valenter calfaceréq; & diſcutere.

Roſas roſarūq; ſuccū, evidēter refrigerare.
Oleum eſſe medium temperie.
Roſaceū eſſe ex primo refrigerantiū ordine.
Roſarū ſuccus tepidā quandā caliditatē poſſidet, odoreſque aliorū vnguentorum exoluit.
Chamæmeli ſi cultates inſignes.
Chamæmelū Soli ab Aegyptiis eſt conſecratū.
Linoſpermon.
Inflāmationes qualia medicamēta deſiderēt.

CAPVT X.

Cæterū quæ mediæ temperaturæ ſunt, & quæ vtramvis in partem declinant leuiter, interim calfacere videbuntur, rurſúſque refrigerare: interim talia ſeruare corpora, qualia in principio accepe-

Vrina videtur in balneo frigida.

Rosaceum refrigerat & calfacit diversa corpora.

acceperunt. Nec mirum sané, cum aqua tepida, vrináq;,in balneis quidem frigidæ, algentibua veró calidæ appareant. At rosaceum, oleo quidem minua, succo autem rosarũ magia existens calidum,refrigerat sané exvstos, idq; suæ caliditatis tepore:algẽtea veró,paulatim etiam excalfacit:qui effectus etiam caloria est tepidi.

CAPVT XI.

Reducenda ad temperiem non mediocria, sed contraria, & quæ æqué à medio recedũt, præsidia postulãt.

Quocirca si aut refrigerantibus medicamentis,aut calfacientib.rosaceũ indideris, sicvti nec magnopere obsueris, ita necadmodum profueris. Nam caliditas tepida,nec est sufficiens quæ refrigerata sunt lædere,nec eadẽ curare potens. Siquidem quod curari debet,tanq̃ quod ab immoderatione ad symmetriam reducitur, non id quod probé temperatum sit postulat, verùm id quod contrariam habet temperaturã, & æqué recedentẽ à media. Etenim si quod curari desiderat,multó frigidius sit, necessarió oportet quod ipsum curabit, multó etiam calidius existat : sin pauló frigidius, pauló etiam quod curabit calidius erit:ac de cæteris intemperaturis, pari iudicio. Porró si exquisita vtamur nominũ appellatione,quod medium in singulis est,id eucratum siue temperatũ dicemus: quod aũt ab huius excedit modo, si ad calidius quidẽ, tum plus,tum minus calidum:sin ad frigidius,plua minúsq; frigidum:nec de aliis alia ratione. Quandoquidẽ igitur corpora humana,tum iis quas ab ortu nacta sunt temperaturis, tum iis quaa ab ætate postea acquirunt, tum iis quæ ex vitæ cõsuetudine adveniunt, plurimũ inter se differunt, ab iisdem ea medicamentis varié alterentur necesse est.

Eucraton.

CAPVT XII.

Gradus virium medicamẽtorũ, quomodo investiganda sint.

Temperatũ medicamẽ quod dici debeat.

Medium ergo horum mihi quempiã intelligas, qui & natura sit temperatus, & moribua & consuetudine convenienti, hanc ipsam eucrasiã tueatur. Deinde hoa tres optimæ temperaturæ scopoa concipiens animo, secundum corpua illiua, velvti secundũ regulam quandã, vires omnium medicamentorũ explores. Quodq; similẽ illiua temperiei caliditatẽ accendit, temperatum vocetur, etiam si vel maximé excalfacere senem refrigeratũ videatur. Quod veró calfacit aut refrigerat corpus eiusmodi, illud quidem calidũ, hoc veró vocetur frigidũ. Esto autẽ ipsorum excessũum ordo, ad frigidum quidem, primua, cuius esse dicas rosaceũ: secundus, cuius sit ipsa rosa: post hunc tertiua & quartus, quoad sermone ad frigidissima pertigerimus, nempe cicutã, succum papaueris, mandragorã, hyoscyamũ. Rursum ad calidum, anethum quidem & fœnũgræcum, prima : secunda veró deinceps, tertiáq;, & quarta, donec ad exvrentia perventũ sit. Ad eundem modum in medicamentis humectantibus & exiccantibus est ineundum iudicium.

Rosam esse frigidam in secundo excessu.

CAPVT XIII.

Medicamenta propemodũ omnia esse cõposita, contrariásq; in se facultates sortiri.

Verùm omnia propemodũ medicamenta, licet sensu simplicia appareant, natura tamen cõposita sunt, diuersissimásq; in se facultates possident, excernendi, sistendi, incrassandi, extenuandi, atque aliaa id genus vniuersas oppositiones. Nec mirum id esse debet, cùm vni eidémq; medicamento, vim calfaciendi & refrigerandi esse appareat, aut exiccandi humectandiq;. Quæ primę efficacissim virtutes nisi hoc pacto cõplicarent, haud sané quæ ex illis sequunt, similiter cõplicatæ forent. At si nos ipsi rhu succum melli misceamua, quod ex ambobus conficit, astringendi simul & abstergendi vim possidet : sicvti & cohibendi ventria, atq; laxandi. In lacte aũt duas esse facultates, nempe sistendi ventrem atq; evacuandi, nõ item cõcedimus : tametsi caseus quidem secretus, ventrẽ sistat, serum autẽ resóluat.

Caseus sistit ventrem.

Serum aluum laxat.

CAPVT XIIII.

Quód veró & brassica duas easq; contrariaa in sese facultates obtineat, neq; id quidem promptẽ cõcedimus. Nam tametsi succum eius plané aut solum, aut ex melle purgare cernamus, attamen quoniã quod reliquum est, edere minimé possumus, astrictoriũ esse id diffidimua. Quanq̃ si bis térve aut quater elixã, ipsam brassicam edamus, cõperiemus sané, succum eius qui in aqua fuit relictus, purgare : ipsam veró ventrem astringere. Eadem est ratio in beta, lente, atq; in iis quę testa pro cute integuũt: ac breuiter in omnibus fermé illis, quibua sapor aut acris, aut salsua, aut nitrosua inest. Gallorũ etiam veterũ ius, ventrẽ subducit, tametsi caro eiudẽ sistere possit. In æria autẽ squama, sicvti duplex qualitaa, ita gemina quoq; facultaa inest:nam & astringit & mordicat: cæterùm si intra corpua sumat, purgat quidẽ ventrẽ, verùm non cohibet. Quippe vincitur eius astringendi facultas, ab acri purgatoriáq; potentia, quemadmodum si rhu succum scammoniæ commisceas. Sic enim cum mâli cydonij carne, aut cum alio quopiam eorum quæ & astringentia & grata ventriculo sint, non pauca purgantium medicamentorũ dum mista exhibentur, gustum quidem fallunt, at effectu solo quid valeant cõmonstrant. Persæpe siquidẽ lingua à materiæ victa est copia: at actio, pro facultatis robore, viribúsq; perficitur. Itaq; cùm substantia exigua quidem, sed validis prædita viribus, mista alteri substantiæ plurimæ, eidémq; imbecillæ, corpua ingreditur, gustũ quidem fallit, attamẽ effectum, q̃ illa, efficaciorẽ exhibet. Porró si ab aloẽ quod purgat, ab eo quod est astringens, eluatur (id quod fieri potest per exactã lotionem) tunc certé aut debiliter, aut plané nihil purgabit: id quod vsu etiam venit æris squamę, ærisq; vsto. Iam veró ipsiua quoq; qualitatis medicaminosua sapor, primo statim gustu facultatis mistionem demonstrat. Nam si vnica semper qualitas, vnicuiq; gustu astringentiũ medicamẽtorũ inesset, haud sané inter ipsa, alia esui apta, alia medicaminosa existerẽt, sed tantũ intensione aut remissione astrictionia differrent. At nõ ita res habet: cũ videamus æris squamã mâlo cydonio astringentẽ minus, gustu tamẽ eo longé insuauiorẽ existere: quã gustua absurditatẽ proficisci à vehementia astrictionis, dicere id quidẽ nõ possumua. Si itaq; vt astrictio, ita etiã astringena vnum perpetuó esset, sané vnum quoque perenniter eius esset opus. Verùm cùm præter astrictionem insuper alias qualitates, neq; paucas, sortiatur, semper quidẽ omnibus illis agere: sed evidentius aliás per aliam, nempe vincentem : idq; vt ad corporis cui admotum est affectionem. Astringens igitur hac ratione, non est

Brassica bis terve elixa succũ ventrẽ soluere, ipsam aũt supprimere.

Gallorũ veterũ ius ventrẽ subducit, caro aũt cohibet.

Aloë lota aut nihil aut parũ purgat.

Astringens non esse cõtrarium purganti.
Rosa partes quaternæ.

ei quod purgat contratiũ: quanquam si quia illa esse cõtrana statuat, nihil inde absurdũ sequet. Etenim in rosæ succo, aliud quidẽ grauissimũ est, amurcæ & fæci proportionale: aliud leuissimum, & ipsũ proportione respodẽs flori in quoque succo supernatanti: aliud tertiũ, quale est quod in musto feruet: ad hæc quartũ, ipsum videlicet purissimũ ac syncerissimũ, cuius hæc tria excrementa existunt.

Succos alios acescere, aut cõputrescere: sola autem, oleum, mel & vinũ, in longum tẽpus durare.

Evenit aũt alios quidẽ succos aut acescere, aut corruptos putrescere: sola verò, oleum, mel & vinum, in longũ tempus durare. Quare nec per ebullitionẽ, nec per secretionem in aliis succis, has excrementorũ differẽtias invenire perspicuè licet: verùm protinus ab initio coctione quadã illis est opus, aut saltẽ alicuius perdurantis succi mistura.

Rosarũ succum asseruãdi ratio

Nam sic rosæ succũ melli miscẽtes, aut totas rosas ei immergentes, reponimus. Cum aũt rosa nõ astringẽs modò, sed etiã dulcis atque amara gustanti appareat, satis apertè ostendit, se habere illorũ succorũ quatuor miscellam. Quinetiam vel ex hoc tantùm, quòd non extremè astringat, aliorum quoque saporũ misturã intelligere in ea possemus. Quippe si solus sapor austerus illi insit, summus indẽ fuerit: quo modo si sola corpori cuspiã caliditas summa inesset, id ignis vnque foret: at si nõ summus, sequitur quòd neque etiã sola.

Sũmitates frangunt cõtrariorum misturæ.

In vniuersum enim contrariorum misturæ, summitates ipsas frangunt.

CAPVT XV.

Similariũ inter se ac dissimilarium differẽtia vnde nascãtur.

Atque in similaribus quidẽ corporibus calor, frigiditas, siccitas, & humiditas, particulares differentias efficiũt: in dissimilaribus verò acrimoniæ, siccitates, austeritates, acerbitates, dulcedines, amaritudines, salsedines, aquositates, et pinguitudines. Quare vnũquodque corporũ similarium, hoc est, quæ nõ ex diuersis substantiis constant, in ipsis partibus nõ multas, sed vnã ex his qualitatẽ obtinet: quod verò totũ est dissimilare, cõplures: quarũ hæ quidẽ astringũt, hæ laxãt, aliæ aliam facultatẽ ostendũt, sic vt omnes quidem linguã partibus diuersis, pro contactus ratione afficiant: affectio tamen ipsa, ex eo quod primò affectum est, in totam eam quàm celerrimè diffundat.

Linguam secundũ diuersas partes à diuersis saporum qualitatibus affici.

Cuius simile in trãquillis aquis videre licet. Nam si in duas eius partes duos cõieceris lapides vno eodemque tẽpore, ii sanè duos efficiẽt circulos, qui mutuò per sese ferent, cõtrariósque cernes in quavis ipsius aquæ particula motus. Quòd si vnũ pedem in calidã, alterũ verò in frigidã simul demittas, haud dissimile habebis etiã exemplũ. Quippe in totũ corpus vtriusque affectionis motus pervadit, cõtrariique invicem sibi occurrunt: id quod etiam evenire autumo in lipyriis, & hepialis febribus, nisi quod in illis nõ extrinsecus, sed ex ipso corpore caliditatis frigiditatisque affectus oritur.

Lipyria febres.
Hepiala feb.

Si verò parem absinthii portionẽ melli exquisitè cõmistam, linguæ imponas, simul dulce & amarum, quod ex ambobus mistũ fuerit, videbis: cùm nõ alio tempore mellis saporẽ lingua ipsa sentiat, alio autẽ absinthii, sed vtrunque simul.

Saporũ qualitates afficiunt reliquas etiam partes, vt linguam, licet non perinde ab iis percipiantur.

Quemadmodũ igitur ab iis lingua afficit, ita necesse est quanque aliarum corporis partiũ ab eis similiter affici, etiam si qualitates ipsas nõ sentiat. Neque enim in patiendo, aut non patiendo, ab aliis linguã differre est putandum, verùm eò quòd ipsam familiarium affectuũ, ob exquisitã sentiendi facultatem, nihil latere possit.

Lingua cur sensum habeat exquisitum.

* Ad quod sanè nõnihil ipsius conducit raritas, sic.n. succi facilius penetrant. Porrò si solano & anthemide alicui parti simul applicitis, neque ita densa, dura, tensa, liuidáque reddatur, ac si solo vsus solano esses: neque adeò rara, mollis, tepida & rubẽs, ac si anthemide sola vsus fuisses, sed dictorũ mediã accipere affectionẽ particula cõspiciat: consentaneũ certè est, vtrunque medicamentũ secundũ suam facultatem esse operatũ, ac proinde particulã ipsam eodẽ tempore cõtraria simul perpessam fuisse.

Simplicia medicamẽta affectus cõtrarios gignere nõ est mirũ, cùm natura cõposita sint.

Igitur quemadmodũ mirũ non est, * si à medicamentis cõpositis cõtrarii simul affectus corporibus insligant, ita nec si à simplicibus: cùm & ipsa sensui quidem simplicia appareant, natura autẽ cõposita sint. Siquidem quemadmodum nos in iis quæ indies cõponimus, sic natura in simplicibus ipsis, contrarios temperare succos consueuit: quorũ sanè actiones, si pari facultate & portione ipsi in mistura coẽant, evadent similes: si dispari autẽ, diuersæ.

Astringẽs duplex.

At verò, vt astrictio quidẽ vna res est, ita astringens, duplex. Aliud quippe summũ existit, vt allumen & galla: aliud autem quod astrictionis sit particeps, vt pirum, vinũ, & rosa: nam huius minimum est id quod astringit, quare medela existit inflammationum.

CAPVT XVI.

Rosaceũ quando cõveniat inflammationibus.

Rosaceum verò (vtpote cuius natura olei rosæque in medio est) in inflammationũ augmẽtis, hoc est, in illarum medio, optimũ est præsidum. At oleum cõmodũ est, vbi inflammationes maximè vigent.

Inflammationum curatio

Etenim per initia repellere comprimereque influxus oportet: in vigore autẽ ita per halitus digerere, vt morsus absit: at in incrementis, repellere simul ac digerere. Vtrunque autẽ rosaceum præstare potest.

Rosacei facultas.

Nam præterquam quòd tenuium est partium, leuem quandam astrictionẽ sortitur, nimirum inter oleum & rosam existens medium.

Medium omne ex cõtrariis mistum existit.

Quippe medium omne ex contrariis mistum existit, iisque totis per tota cõtemperatis, aut per exiguas particulas, sensum effugiẽtes eorum quibus admouentur. Etenim quæ magnopere austera acerbáque sunt, primo statim contactu superficiem densantia, humorẽ ingredi prohibent. At quæ modicè astringũt, cæterùm plurimum in se continent essentiæ tum tenuis, tum tepidæ, tantùm abest vt præ astrictione ingredi altius corpora admota prohibeant, vt etiam ab ea, magis scilicet impellente, iuuentur. Quæ autem penitus tenuia calidáque sunt, magis digerũt humores ex corporibus quibus admouentur, quàm alios ipsa apponant. At quæ frigida sunt & essentiæ crassioris, omnino nullum introducere humorẽ queunt.

Humectare quæ possint omnium efficacissimè.

Quæ itaque humida, tenuia & modicè astringentia sunt, ea inter omnia humectantia efficacissimè humectant.

CAPVT XVII.

Calor innatus ad quid conducat.
Frigida & deleteria medicamẽta, cur citius, magisque in calidis naturis vim suam exerant.

Ad hæc autem omnia non mediocriter cõfert innata nobis caliditas, & intrò ad sese attrahẽs, & cõminuendo extenuans. Hinc est quòd frigida deleteriaque medicamenta, vtputa cicuta, papauer, hyoscyami semen, mandragora, & alia id genus, citius magisque in calidis naturis vim suam

exerant,

exerant. Nam quũ sit imposibile vt talia interficiant, nisi prius cor refrigerẽt, necessum sanè est, vt intrò cõminuta ingrediãtur: id q̃d ex sua natura præstare nequeunt, crassa & inepta ad motum quum sint. Quare ascititiam caliditatẽ requirũt, quæ in minuta extenuet, ac veluti manu ducat in subtiles meatus. Itaq; si quando ea absit, cunctantur, in maioribus hærentia meatibus, in ipsisq; fluctuãtia arteriis & venis, tẽporis spatio aliquid perpetiuntur. Siquidem qualitates omnes quadantenus in sese agũt. Nam & lapis ab asiduo stillicido excauat: gladiúsq; ceram secando hebescit. Quãdiu igitur solidæ partes (à quibus perficiũtur actiones) à refrigerantib. medicamentis nondũ refrixerint, tandiu animãs supsit, est necessariũ: refrigerari aũt nequeũt, prius q̃ illa subierint ꝓprios harũ meatus, id q̃d sua ex natura nõ possunt. Deducit q̃ppe succos, vt causa quidẽ primaria, arteriarum attractio: vt secundaria verò & materialis, ipsorũ tenuitas: qua destituta quũ sint, frigidiora & crasiorũ partiũ medicamẽta iis opus habẽt, q̃ præbeãt. Cæterũ corpora frigidiora tractũ arteriarũ imbecilliorem posidẽt, medicamentorũq; substãtias cõminuere nequeũt: ꝓinde medicamẽta ipsa cunctari est necesse, ꝓcessúq; tẽporis tũ immutari, tum cõcoqui: q̃d solet succus lactucę: q si integer ad cor ꝑveniret, nõ secus ac cicuta perimeret. Hæc igitur & similia, nisi celeriter perimãt, nullius tãdẽ effectus reddũtur. At quæ aut erosione aut putredine enecant, iis vt tempore vires acquirant, accidit: quũ temporis spacio putrescant omnia, eóq; magis, quo fuerit humidior atq; calidior locus. Meritò ergo fit, vt quę frigore suo noxã inferũt, iis actionis celeritas ad perniciẽ ꝓficiat. quippe quæ alioqui spacio excalfacta, vim per quã agebant, deperdãt. At quib, in putredine actiõ cõsistit, iis tempus actionẽ adauget, quoniã et putredinem. Nullum autẽ animal interire potest, nisi cor ab agendi munere cesset: at fieri vt cesset nõ potest, citra maximam intemperiẽ. Cicuta itaq; hominẽ è medio tollit, tum ob meatuũ amplitudinem, calorisq; multitudinẽ, tum ob validã arteriarũ in attrahendo vim, vsq; ad coe ipsum ꝑveniẽs. Sturnos verò ob causas cõtrarias haud enecat, vtpote quũ & retineaĩ, & cunctei, ac sese temporis tractu concoqui, præparariq; à corde patiaĩ: quemadmodũ & in ipsis lactucis accidit, quæ moderatè quidẽ sumptæ, alunt hominem: si verò quispiã expressum earũ succum largiter hauriat, nõ secus proculdubio morietur, quàm qui aut cicutã, aut papauer sumpserint. Ad eundem quippe modum cicuta hominem quidem celeritate distributionis interficit: sturnos autẽ tarditate ipsa, nutrit. Sin aũt exiguum quippiã sumatur, mortem homini haudquaq̃ inferet: id quod anus illa Atheniensis experimẽto docuit, quæ ab exigua cicutæ portione auspicata nullo detrimento ad permagnã progressa est copiam: adeò consuetudo videtur esse adscititia natura.

Qualitates omnes quadantenus in se mutuò agunt.
Lapis ab assiduo stillicidio cauatur.
Gladius ceram secãdo hebescit.
Succi à quibus deducãtur per corpus.
Lactuca succ°, si integer ad cor perueniret, non secus ac cicuta perimeret.
Deleteria quæ putrefaciẽdo enecant, quomodo ab iis differant quæ sua extinguunt frigiditate.
Interire nullũ animal posse, nisi cor à munere agẽdi cesset.
Cicuta cur minimè sturnos enecet.
Lactucæ succũ liberaliter sumptũ esse letalẽ.
Vetula quædã Atheniensis alebatur cicuta.
Consuetudo est adscititia natura.
Necantia frigore, non genere, sed sola quantitate dicũtur lætalia, contrà quàm ea quæ putrefaciendo aut erodendo interimunt.

CAPVT XVIII.

Eorum ergo medicaminũ quæ frigore interimũt, nullum genere lætale est, sed sola quãtitate: quũ si exigua portione sumant, mortẽ nõ inferant. At in erodẽtibus, putrefaciẽtibus, & calfacientibus, haud ita res sese habet. Ad hæc, quę admodũ frigida medicamenta, nisi calorẽ ostendant validũ, qui cõminuat atq; deducat ipsa, nõ perimunt: sic si quod cõminuit deducitq;, multò valentius fuerit, devincet prorsus, mutabitq;, ac alimento vt sibi sit medicamentum, efficiet.

CAPVT XIX.

Quum igitur medimenta refrigerantia quadantenus à nobis accipiãt suã refrigerãdi vim, sicvti & calfaciendi calida (neq; enim quicquam moliri possent, absq; corporis patiẽtis auxilio) iure potestate dicũtur frigida. Nam vt actu nos refrigerẽt, non prorsus ex sese obtinent. Ea propter meconiũ & cicuta, si cum modico eóq; minimè generoso vino bibantur, ocyus quidẽ interimunt. Si quis verò papaueris succum, quantus interficere potest, hauserit, ac etiamnũ iamẽ supersit, huic largè epotũ vinum vetus generosumq; & calidum auxiliabit. Cæterùm quod tenui pellucidáq; substantia est, colore vermiculo aut flauo, odore gratũ, quódq; multam aquę mistura postulat, id tum admodum excalfacere est natum, tum facilè vndiq; per corpus vniversum deferri. Tale ergo natura vinũ, ætate vetus, multũ atq; impermistũ, non modò perfrigeratorum omniũ, sed eorũ etiam qui aut ex oris ventriculi, aut cordis dolore, animi deliquiũ patiuntur, præsentaneum remedium existit.

Medicamenta calida & frigida à nobis sumunt initiũ actionis suæ, ac proinde potestate dicũtur talia.
Cicuta si cum modico & minimè generoso vino bibatur, ocyus perimit.
Vinum vetus, generosumq; & calidum, auxiliatur venenis refrigerantibus.
Vinum refrigeratis omnibus vtile, quale nã esse debeat.

CAPVT XX.

At eorum medicamentorũ quæ erosione atque putredine interimunt, pleraq; sanè perinde vt illorũ quæ potestate dicunĩ calida, actu etiam calida existũt: sed idcirco nos fugiũt, quoniã aut ipsi plurimũ habemus caloris, aut crassa est ipsorum substantia. In balneo quippe vrina nobis videtur frigida, quemadmodũ algentibus hyeme, aqua putealis, calida: cæteris aũt frigida. In summa .n. pro suo vnũquodq; affectu, admota cõsueuit sentire corpora. Sic ergo si manum habens frigidã, eam in tritici aceruũ immiseris, luculenter calorẽ percipies. Sin calidã nequaq̃. At si columbino stercori accumulato, potisimũ columbarum syluestrium, manum inseras, etiamsi calidam, manifestam tamen senties caliditatẽ. Sic mysi, sori, chalcitis, ærugo, calx, aliáq; id genus innumera, si illis aceruatis manũ altius iniicias, protinus videbunĩ excalfacere. Cæterùm si bolum ex eis vnum acceperis, cuius extrema superficies ab ambienti fuerit refrigerata, meritò nullũ percipies calorẽ. Quam ob rem fieri etiã potest, vt quæ respectu nostri sunt potestate calida medicamenta, ea secundum alterum animãtium genus calida esse actu videantur.

Quisq; pro suo affectu admota consueuit sentire.

CAPVT XXI.

Quæ igitur nos contactu per putredinẽ aut erosionẽ enecãt, ea recta quidem ratione deleteria humanæ naturæ toto genere existimani, nõ vt refrigerãtia, quantitate duntaxat. Hæc enim interdum vincũtur, & nutrimentũ animali redduntur: putrefacientia autem, vel si sumanĩ portione minima, omnino tamẽ corrumpũt, quod videlicet quę putredini obnoxia sunt, calore humiditatéq; putrescãt, calidus autem humidúsq; sit sanguis. Proinde longo etiã pòst tempore à quo sumpta sunt, nonnulla interimunt, potissi-

Deleteria humanæ naturæ quæ sint.
Putrefacientia vel si sumantur portione minima, corrũpunt animal.

mùm quæ crassa terrenáq; essentia sunt prædita.

CAPVT XXII.

Erodentia.

Interdũ aũt ipsa erodentia medicamẽta adeò exigua sumuni, vt excerni cum excrementis possint, prius quàm iniuria corpus afficiãt. Interdũ etiã q illa sumpsit, opportunis remediis vsus, asseritur. Nam vbi grauis ab iis noxa illata est, malum ipsum sisti nullis præsidiis potest. Cæterùm cãtharides medicamẽtis diureticis cõmodè permiscentur: sicvti alexipharmacis alia pleraq; letalia. Feruntur.n. alioqui spõte sua per vrinã ad vesicam cantharides, ac sic rodendo illã exvlcerãt, nisi vbi copia modica indũtur. Ex quibus patet, quæcunq; frigiditate interimũt, si exigua sumantur, nutrire corpus posse: at quæ putrefaciendo, nequaq̃, quum naturæ humanæ adversentur.

Cantharidas commode misceri diureticis.
Alexipharmacis cõmodè misceri interdũ letalia.
Cantharides vesicam exvlcerant.

CAPVT XXIII.

Vt igit in alimentis mistos esse varios sapores diximus, sic in medicamẽtis intelligere oportet, multas diuersi generis mistas esse substantias: id quod invenias facilè, si consideres granum cnidium solùm hoc à cnico differre, quòd plurimũ habeat caliditatis. Porrò attractio q̃ in ipsis cernitur, à qualitatum proprietatibus, quæ sunt in substantiis, perficitur. Idcirco purgantium medicamentorum, vbi forte purgatione frustrantur, quædam præterq̃ quòd noxam corpori nullam inferunt, etiam alimentum corpori prębent: alia verò in corruptionẽ ac venenum vertũtur. Omnino siquidẽ medicamentũ purgans, vel cum vno saltẽ humorum, qui in nostro corpore sunt, similitudinem habet: non autem perpetuò mista est vis virosa. Quamobrẽ nec perpetuò, licet nõ purget, iniuria afficiet, verùm & concoctionem admittet, talémq; producet humorẽ, qualẽ erat natum educere.

Medicamentis multas diuersi generis substantias esse immistas.
Purgãtium medicamentorum discrimina.
Purgantia, vbi à natura vincuntur, talẽ gignunt humorẽ, qualem ducturа erant.

CAPVT XXIIII.

Pleræq; itaq; attractiones fiunt qualitatis familiaritate: ac ꝓinde singulæ animalis particulę familiare sibi alimentũ attrahũt: ad q̃ sententiam sequitur, medicamenta purgãtia familiaria esse purgãdis humoribus quodãmodo efficaciora, valẽtioráq;: sicvti magnes ferro, quippe q ad ferri naturam accedat, reperiatúrq; in ferri fodinis, eiq; specie magnopere sit persimilis: verùm fortior est quodãmodo, vt attrahere sit aptior, quàm trahi. Cnicus etiam (quem carthamum vocant) colore quidẽ pituitæ similis, calore illã superat, sic vt trahere quàm trahi sit ꝓmptior. Ad eundẽ modũ granũ cnidiũ, si quando à corpore nostro vincaĩ, vice purgationis alimẽtum efficiĩ: velvti veratrũ semper coturnicib. Verũenimvero quoniam attractiones, substantiarũ similitudine fiunt, necessum est vt si q̊d purgaĩ pituita est, id q̊d trahit sit non pituita, sed pituitosum. Differt siquidem similitudo ab identitate.

Purgantia medicamenta esse familiaria purgandis humoribus.
Magnes ferro est specie similis, eo tamen fortior. Cnicus est pituitæ similis.
Veratrum alit coturnices.
Attractiones fieri substantiarũ similitudine.
Similitudo differt ab identitate.

CAPVT XXV.

Ad hæc, purgantiũ medicamentorũ quædam iam actu possident idoneam ad attrahendum similitudinẽ: quędã ab animantis illã corpore accipiũt. Præterea in vnoquoq; medicamẽto, permisti similibus sunt alij succi dissimiles, qui partim quidẽ medicamentosi sunt, partim minimè. Quare vbi purgationem haud assequũtur, quędam in perniciẽ, quædam in alimentũ vertũtur.

Purgantiũ medicamentorum differentia.

CAPVT XXVI.

Cæterùm vbi purgans pharmacũ vsqueadeo invaluit, vt in vasorum ad ventrem pertinentiũ osculis mordicationem apertionemq; multã relinquat, assidueq; irritans, cõvellensq; corpora, vasorũ facultates dissoluat, vacuationes immoderatæ contingunt: ita, vt si quod pituitam educit medicamentum exhibitum fuerit, prima quidem omniũ ipsa evacuet, dein flaua bilis, mox atra, quarto deniq; loco sanguis. At si quod flauã bilem detrahat, pituita consequetur: post quam atra bilis, quartus demum reddetur sanguis. Sin atram bilem purgare sit natum, eam quidem primam eliciet: post quam, flauam: dein pituitã, ac omnium vltimò sanguinẽ, tanquã ex inanimis vasis effluentẽ, vt q̃ summa iam imbecillitas occupet, quęq; ad extremam osculorum apertionẽ pervenerint. Ex quibus manifestũ est, postremũ in immodicis purgationibus vacuari humorẽ qui familiarissimus est: aliorum autẽ singulos, provt crassi existunt, aut tenues.

Vacuationes immoderatæ quando & quomodo accedant.
Sanguinẽ vacuari omnium vltimũ, eo naturæ familiarissimum.

CAPVT XXVII.

Quum igitur vascula non amplius in se continere succos possint, & oscula eorum reclusa fuerint, neq; irritare medicamentũ desinat, nec possit àmplius familiarem succũ attrahere, necessũ est reliquos quoq;, q̃ diximus ordine, sequi. Fit autem orificiorum apertio, ob medicamẽti violentiã, ob quam videlicet mordicatio etiam provenit. Vasorũ autem imbecillitas, tum ob ingentem defatigationem, tum ob intemperantiam, q̃ immodicas purgationes præcedit.

Vasorum reseratio imbecillitásq; vnde accidant.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. IIII.

COnstat igit vniuersas corporis partes ꝑcipere afficiq; ab alterãtibus qualitatibus, quemadmodũ lingua afficit: sed passionum sensum nõ exactè ꝑcipere: at linguã ob ꝑfectionem quam habet sensus, posse naturas earũ omniũ dignoscere: tametsi passionũ similitudinem invenire sit etiam in aliis partib. vniuersis, ac pręcipuè in exvlceratis: quandoquidem cutis duritas densitásq; prohibet, quo minus foris incidentium facultates intrò in carnem penetrẽt.

CAPVT I.

Sic enim & illud ab Hippocrate dictũ est, Vlceribus frigidum mordax: tametsi cuti prius q̃ exvlceraretur, mordax nequaq̃ esset. Porrò quęcunq; frigus contingit, eorũ & contrahat, & condenset, & constringat substantiam, primúmq; tenues tum excernãtur humiditates, sicvti ex oculis lachryma, ex naribus mucus, necesse est: postea verò etiã mordax appareat, licet alia ratione, q̃ in calido. Nec enim erodendo quod continuum est, sed divellẽdo, mollémq; substantiam in arctũ contrahẽdo, ac breuiter ipsius partis cõtinuitatem per divulsionem soluendo, molestũ, ac mordax est frigidũ. Cæterũ vt in his proritus contractionis cõdensationisq;: sic in illis quæ calore suo mordicant, dissolutionis et fusionis sensus percipitur. Ad hæc, in refrigerantibus quidẽ vtcunq; tardior est atq; cunctãtior mordacitas: in excalfacientibus verò quàmcelerrimè penetrat,

Vlceribus frigidum mordax.
Frigidum qua ratione sit mordax.

Mordicantium alia sunt facultate calida, alia frigida.

trat. Quam ob rem medicaminũ mordicantiũ, alia sanè calida facultate, alia necessariò sunt frigida. At q̃ moderatè calida sunt, quæq; temperata potius quàm calida dici deberẽt, vt poculum atq; balneũ, dum mediã temperiẽ sortiuntur, nobis grata & amica existũt. Funditur enim per ea, quod in corporibus nostris constiterat atq; concretum fuerat, vnde animãtibus voluptas maxima oritur. At si quis in eis immorẽt diutius, sensim quidẽ & ipsa molesta evadunt, idq; nõ quòd mordicatione infestent, sed quòd substantiã nostram soluentia digerentiáq;, deliquiũ animi, ac tandem mortẽ inducãt. Quæ autem his calidiora sunt, secant, distrahúntq; substantiã: quare necessariò mordacia vident̃, vt tum aqua feruens, tum ignis. Igitur subiectam materiã contrahere condensareq;, frigidi semper est propriũ: fundere autem atque liquare, calidi: vtriusq; verò immoderatius aucti, communis est mordicatio. Verùm quæ à summa frigiditate, aut caliditate absunt, minimè cutem mordicant. Plurimũ autem ad id genus affectiones facit essentiæ medicamẽtorum vel tenuitas, vel crassitudo. Siquidẽ frigida quæ tenuiũ partiũ sunt, quum magis in profundum transeant, vehementius mordicant. Calida verò q̃ crassarum sunt partium, quoniã plus vlcerant, vehementius idcircò affligunt. Tenuiorum itaq; partium aër est: crassiorum terra: medium eorũ tenet aqua. Sed aër accensus fit flamma: terra autem pruna: at aqua vehementem sanè caliditatẽ recipit, sed nec flamma nec pruna, propter innatam humiditatem, efficitur. Siquidem flãma & pruna ignis sunt genera: ignis autem omnis, calidus est & siccus: aqua sicca vt sit, fieri nequit. Nullum autem est adeò calidum pharmacum, vt flamma, aut pruna, aut aqua feruens. Procedit tamen vsq; ad vstionẽ ipsa medicamentorũ caliditas, vbi in crassa consistit essentia. Quæ verò subtiliũ partium sunt calida, nonnunquam omnino nõ mordicant, sed calfaciũt duntaxat. Est vbi mordicent, non tamen vrant.

Cõdensare materiam, frigidi semper est proprium.
Liquare est proprium calidi.
Aër accensus fit flamma.
Terra accensa fit pruna.
Ignis genera sunt flamma et pruna.
Aqua esse sicca non potest.

CAPVT II.

Tenuium & crassarum partiũ quæ esse dicantur.

Porrò quę celeriter in tenuia soluũtur, tenuiũ dicuntur partiũ: quæ id perpeti nequeunt, crassarum. Quòd ergo ea soluãtur, calor animalis, cui applicantur, est causa: quòd in tenues crassásve partes comminuantur, id à propria natura obtinent. Quocirca refrigerantiũ medicaminum ea quæ crassarũ sunt partium, mordicare nequeũt, quòd extimam cutis superficiem penetrare non valeant. At quæ tenuiũ sunt partium, maximéq; si inæqualem temperiẽ sortiantur, valenter mordicant. Sed suprà demõstratum est, inæquabilia esse propemodũ omnia: vbi ostenderemus, & in vino, & in oleo, quatuor reperiri succos diuersos, in summáq; vniuersa medicamẽta facultatibus cõtrariis constare. Enimverò acetũ, tametsi ingenitã vini caliditatem amiserit, ex putredine tamen sibi aliam adeptũ est. Quippè vinosæ vini partes, dum ipsum in acetũ transit, refrigerãtur: at aqueum recrementũ putrescens, ascititiã caliditatẽ acquirit, velvti quæ putrescũt omnia: fitq; acetum quiddã ex cõtrariis facultatibus mistũ, partim refrigerantibus, partim calidis: sicvti vstorum lignorũ oẽs cineres, qui ex advstione nõ nullas partes igneas conseruant, quas macerati postea solent in aquam deponere. Hanc enim aquam marinæ & muriæ per omnia correspondentem, vulgò lixiuium appellãt. In vniuersum autem, quod tantùm est acidũ, quicquid id fuerit, planè frigidum est, eóq; vti cõtra omnes calidos affectus cõmodissimè poteris, vt omphacij succo. Qui quidem quũ omnino acidus sit, perfectè etiam refrigerat, vnicéq; ardoribus ꝓdest, inimicus affectionibus frigidis; quemadmodũ omnia exquisitè refrigerãtia. Ea aũt quę quũ acida sint, habent etiam saporem quendã acrẽ permistum, qualis planè inest aceto, haud dubiè nõ nihil caliditatis possidẽt. Verùm si frigiditati astrictio cõiuncta sit, aliud est frigiditatis genus. Quippe acida frigiditas tenuium est partium: at astringens, crassarum.

Mordicare quæ valeant.
Medicamenta omnia facultatibus constant contrariis.
Acetum ex contrariis facultatibus constat.
Lixiuium.
Acida omnia sunt frigida, quatenus acida.
Omphacij facultas.
Acida frigiditas tenuium est partium.
Astringens frigiditas crassarũ est partium.

CAPVT III.

Sensus quo pacto exercere debeamus.

Non igitur sola ratione per methodos logicas nos exerceri oportet, sed exercere etiã sensum in saporibus singulis: quod fiet, si omnia ea sedulò experiamur lingua, quæ vnamquãq; qualitatem præ se ferunt manifestissimam. Vt, si acrimoniã cogitatione complecti velis, in allio, cæpis, atq; his similibus, ea sæpe gustando te exerceas oportet. Sin astrictionem, in galla, rhu, & similibus. Si amaritudinem, tum in nitro, tum felle. Si qualitatem saporis expertem, in aqua immuni ab omni qualitate ascititia. Nam hinc exorsus, promptius ad aliorum obscurorũ omnium saporum cognitionem pervenies.

CAPVT IIII.

Emplastica medicamẽta quæ dicantur.

Sin autẽ qualẽ præbet sensum aqua planè omnis qualitatis vacua, talẽ in re aliqua sicca invenias, ea nimirũ medium constitutionem sortietur, aut certè ad frigidius paululum inclinabit. Quòd si talis quum sit in caloris & frigoris differentia, insuper consistentiã nacta sit siccam, terrestris sit, ac citra morsum desiccet, est necesse. Atq; huius generis medicamẽta omnia, medici appellant emplastica.

CAPVT V.

Emplasticorum natura duplex
Olei partes.
Adipis differentia.
Cera elota est emplastica.

Duplex autem est emplasticorum natura: altera exactè terrea & sicca: altera viscosa quidẽ omnino, sed ex aqua & terra, & plerũq; etiam aëre, commista, sicvti oleum dulce. Hoc siquidem ex aërea, terrea, aqueáq; essentia cõflatur. At oui albumẽ, ex iisdẽ quodãmodo, sed magis terreũ est oleo. Quin & quod lactis est caseosum, emplasticum quoq; est: & suillus adeps. Nam tauri, & hirci pinguedo, acrimoniam & multam, & igneam possidet: bouis itẽ, ouisq; adeps acris existit. Porrò anseris & gallinacei calidior est pinguitudo, & siccior quam suum: necnon subtiliorũ partiũ, & minimum terrestris, sicvti & auium omnium. Quæcunq; ergo pinguedines nõdum vllam nactæ sunt acrimoniam, emplasticã & illinendi poros possident facultatẽ, eamq; tantò efficaciorẽ, quantò sicciores, magisq; terrenæ fuerint. Huiusmodi enim est cera elota, quæ ex melle tũ aquosiore, tum minimè mordaci conficitur.

CAPVT VI.

Astringentium natura.
Acidorum natura.
Fructuum sapores.

Astringẽtia porrò terrena sunt, & crassa corporis consistentia: qualitate verò frigida. Acida autem, tenuitate pollent corporis, sed perinde vt astringẽtia refrigerant. Etenim arborũ fructus, quotq; nobis, vbi maturauerũt, dulces apparẽt,

nuper enati, acerbi sicciq́ sunt cõsistẽria: progressu verò tẽporis, humidiores reddunt, acquirũtq́ ad acerbitatem, aciditatẽ quandam: quam exuẽtes sensim, postea dum perficiuntur ac maturescunt, dulces evadũt.

Fructuum differentia.

Sunt qui nõ in arboribus, sed posteaquàm repositi aliquandiu fuerint, dulcedinem indipiscantur. Alij nõ interveniẽte aciditate, paulatim in dulcedinẽ transeunt.

Fructus omnes coquuntur, & maturescũt calido.

Calidũ duplex

Omnes tñ coquuntur & maturescunt calido: quod quidem duplex existit: alterũ nempe & propriũ, & cuiq́ ingenitum: alterum externum, à sole videlicet, sed naturæ ipsorũ conveniens & familiare. Si igitur quum initio acerbi essent, tẽpore maturescentes dulcescunt, sequitur ex calore ipsis ꝓvenire dulcedinẽ: acerbitatẽ verò aciditatémq́, ex frigore.

Acerbus sapor acido magis terrenus existit.

Ad hæc etiam, initio quidem lignosi quũ sint, necnon sicci & acerbi, postea verò humore adveniente reddantur acidi, palàm est, saporem acerbum acido magis terrenum existere.

Acerbus sapor est frigidus.

Quinetiam, si ab acerbo sapore manifestè linguam cõtrahi, siccari, asperariq́ contingit (quæ vnius frigiditatis sunt opera) liquet planè frigidum esse saporem acerbum. Quoniam verò inæquabiliter etiã desiccat (id enim est quod exasperat) fuerit vtiq́ omnino etiam terrenus: nam aqueus, omnia æquabiliter penetrat.

Acerbi et acidi saporis discrimen.

Præterea, velox quidem acidorũ saporũ transitus in partib. fit sentientibus, acerborũ autem tardus: tum acida quidẽ in alto magis agere apparẽt, in superficie autẽ acerba. Quæ omnia, crassarum esse partium acerba indicant: acida verò tenuium. Cæterùm vtraq́ dicuntur astringere, tum quæ acerba sunt, tum quæ austera: sed in maioris minorisq́ ratione differunt. Insunt autem ipsis medicamẽtis qualitates complures, non diversę modò, sed pugnãtes etiam, atq́ interim subcontrariæ. Quare vbi astringentiũ (exempli gratia) diligẽter explorare actionẽ contendis, ea tantùm disquiras, quæ gustui exquisitè acerba videntur, nullámq́ saltem manifestam habẽt qualitatem admistam. Quæ quidẽ vbi nactus fueris, tum in optima sanorum corporum constitutione, tum in affectibus simplicissimis, de illis facies periculũ. Nam si corpus sanum manifestè cernatur refrigerare, & calidis ꝓsit affectibus, intrepidè sanè poteris de astrictione ipsa, ꝙ refrigeret, ꝓnunciare. Sin cõtrà appareat, taléq́ medicamen acerbũ in illis conspicuam caliditatem inducat, calidũ natura putandũ est, in cęterisq́ saporib. pari iudicio experiundum.

Astringens omne exquisitè, esse frigidum.

Ego verò, etsi facultates medicamẽtorum, vel citra sapores, sola experientia noscũtur, vsus tamen prædicta methodo, omne exquisitè astringẽs, frigidum perpetuò comperi: nonnullàque modicè dulcia, aut amara, aut acria, simul cũ astrictione sum expertus etiã apertè refrigerantia. Item quæ astringunt pariter atq́ acida sunt, ea quoq́ manifestè refrigerare experientia didici. Sola verò dulcia omnia ꝓ dulcedinis modo, protinus etiam calorem continent.

Dulcium esse nullũ frigidũ.

Amara omnia calida.

Quocirca eorum quæ admodum dulcia sunt, nullum omnino est frigidum. At amara omnia, calidam possident facultatem.

CAPVT VII.

Acerbũ corpus exolui tripliciter.

Austerus igit sapor, exolutus acerbus est. Quũ autem corpus acerbum, terreum sit atq́ frigidũ, tripliciter necessariò exoluitur: nẽpe aut incalescens, aut humescẽs, aut vtrũq́ simul perpetiẽs.

Acerbitatis in alias qualitates mutatio.

Si ergo incalescat duntaxat, solidam dulcedinẽ contrahet, qualis castaneis inest. Sin tantùm humescat, si quidem ea crassarum sit partium, & aquea humiditas, austerũ evadet: sin verò aërea, acescet. Si pariter humescat & calfiat, humiditate quidẽ aquea, in dulcedinem: aërea verò transibit in pinguitudinẽ.

Saporum differentia in variis fructibus.

Ac sanè secundum propositarum qualitatũ misturas, varias fructus mutationes sortiunt. Cæterùm acerbus ad extremũ perseuerat fructus ilicis, arbuti, fagi, & corni. Acerbus simul & dulcis, myrti fructus est, piri agrestis, & roboris. Austerus vnà & dulcis palmarũ fructus. Pinguis exactè, tũ fructus, tũ succus oleæ.

CAPVT VIII.

Fructuum qui nam sint esui, et qui minimè.

Amara edi nequeunt.

Quicunq́ ergo fructus oleosi dũtaxat sunt, edendo ij sunt, & dulces. Quib. verò alterascentibus amaror advenit, ij edi non possunt. Quippe amarum omne edi nequit: taléq́ efficitur à caloris excessu.

Dulcis saporis natura.

Verùm dulce omne calidũ est, nec immodicè calorẽ nostrum exvperat, sed inter limites se continet fundentis, læuigantis, molliẽtis, Quũ autem quædam sint quæ vna, quædã quæ duabus in sese qualitatibus & agunt & patiunt, quædã verò etiam totis substantiis suis: in horũ certè numero medicamẽta non pauca ponũtur,

Nutrimentorũ duplex genus.

sicvti & nutrimẽta vniuersa: quorũ duplex est genus. Siquidẽ quædam sunt pinguia, vt ipsa pinguedo: quædam dulcia, magis minúsve, vt omnia illa quibus nutrimur.

CAPVT IX.

Nutrimentum omne esse dulce.

Nutritio quid.

Est tamen & pingue ipsum, & quicquid nutrit, dulce. Nam quũ nutritio evacuati repletio sit: quod evacuatum autem est, familiare & benignum esset: certè etiam id ꝗd nutrit, familiare, iucundum, & amicũ sit est necesse:

Nutrimẽta esse mediocriter calida.

ac proinde calidum modicè, respectu illius ꝗd nutritur. Sed in hoc non parua est maioris minorisq́ ratio: quãdoquidem nec ad cibos accedimus exactè secundum naturam affecti. Corpus siquidem eorum qui cibos appetunt, sit duntaxat inanitum oporter, si absoluti futuri sint familiaris ipsorum qualitatis cognitores. Nã si præter id calidiores ꝗ cõveniat, aut frigidiores evaserint, non solùm quę nutriant, verumetiam quæ refrigerent aut calfaciãt, postulabunt. Quocirca cibi quoq́ illis aliàs alij iucundiores vidẽtur.

Iucundum esse duplex genere.

Nam quum duplex sit genere iucundũ: alterum quod impleat id quod vacuatum est, cuiusmodi est nutrimentum: alterum ꝗd medeatur ei quod alteratũ est, id quod medicamentum existit: evenit vtiq́ cibis, vbi nõ modò vacuatis exhibentur corporibus, sed etiã qualitate aliqua mutatis, vt duobus nominibus delectẽt, vt cibi scilicet, & vt medicamẽta. Quãobrem nec eduliorũ nec medicamentorum vna est animantib. omnibus species: siquidẽ pro sua vnaquęq́ familiari substãtia simul & affectione, tũ delectant, tum iuuant ab vtrisq́. Sed si hæc sic habẽt, id quod in cibis minus erit dulce, minus quoq́ erit calidũ: quod dulcius, tantò nimirum erit calidius, quantò videlicet dulcius: sin ad immodicũ recidat calorẽ, nec eiusmodi dulce erit, sed iam apparebit amarum.

CAPVT X.

Dulcedo à moderato calore provenit.

Etenim vt à moderato calore bifariã cuiq́ corpori dulcedo ꝓvenit: partim enim sunt proprio

&

&insito calore dulcia, partim verò ascititio: ad eundẽ modum amara. Alia nanq; sunt, quæ sua-psonatura excalfaciũt: alijs aũt id accidit ab acquisititio calore accensis. Porrò dulcia oĩa proximè accedunt ad naturam eorum quibus apparent dulcia: idq; aut ꝓprio calore, vt mel: aut acquisititio, vt sunt omnia quæ ab igne præparantur. At mustum non suo modo, sed etiam ascititio calore dulce esse videtur. Siquidẽ haud parũ velvti ardoris ex solari calore tũ acinis, tũ alijs inest fructibus, à quo id quod illis aqueũ ac velvti semicoctum inest, ad concoctionem ducitur. Nam ex quibuscũq; pomis, si succum exprimas, eum protinus non secus atq; mustum feruescere deprehendes: tanto tamen feruoris discrimine, quanta erit vnius fructus ab alio in calore diuersitas. Cęterùm vbi quod semicoctum erat, transmutatũ iam fuerit, evanueritq; is q excitabat feruorẽ calor, iam tum deniq; syncerę succorũ proprietates cernunt, ꝓpriáq; vinorũ natura agnoscitur. Iam verò quę inveterant vina omnia calidiora redduntur: ac primùm quidem quandam dulcedinem acrimoniámq; asciscunt: quæ verò prius inerat illis astrictio, austeritásq;, tẽpore ipsam deponũt. Dein rursus acrimonia increscẽte, dulcedinem indies abijciunt, paulatimq; amarescunt. Vnde cõstat, dulce esse calidius austero, sicvti & dulci amarum. Atqui si verũ est dulcedinem ꝓvenire à moderatione caloris, patet astrictionem à frigido vincente perfici.

Dulcia proximè accedũt ad naturam eorũ quib. talia videntur.
Mustum.
Succum cuiusuis pomi feruescere, vt mustũ.
Vina vetera calidiora.
Dulce est calidius austero.
Amarũ esse calidius dulce.
Astrictio à frigido oritur.

CAPVT XI.

Vt igitur vinũ acerbum, tempore dulcius primùm, mox acrius amariúsq;, vltimò verò planè amarum naturaliter redditur: ad eundem modũ quod velvti rigorem pręter naturam perpessum est, protinus acidius efficitur: ac si ꝓrsus refrigeretur, acescit penitus. Pręterea q̃d in vindemia ipsa per assiduã pluuiam, aliena humiditate fuerit imbutum, leui occasione acescit. Cõtrà verò accidit ijs quæ talia quum fint, igni admouẽtur: nam & protinus, & ꝓgressu temporis dulciora reddunt: tandémq; si perdurauerint, alijs similiter amarescunt. Quum itaque omphax sit acida, vua verò dulcis, ac fructibus omnibus maturatio à solari calore proveniat, planum est, imperfectius & frigidius esse quod acidũ: ꝑfectius verò & calidius, quod dulce fuerit. Cęterùm diuersis viribus acetum atque succus omphacis constant. Nam acetum proprio quidem vini calore, est frigidum: ascititio autẽ, contractóq; ex putredine, calidũ. At omphacis succus calorẽ non habet, ac proinde nec acrimoniã. Præterea omphacis succo acetum tenuius est. Quamobrem frigiditas quæ ab aceto infligitur, excellit eam q̃ procedit à succo omphacis, idq; & vehemẽtia, & mistione. Nam tametsi succo omphacis ne minima quidẽ caliditas insit, aceto autẽ acrimonia quædam excalfaciens: hæc tamen satis non est, ad superandam ab aciditate provenientem frigiditatem: sed potius velvti sternẽs viam, atq; aperiẽs meatus, illius celeritatẽ promouet. Caliditas siquidem quæ à præcedente aceti acrimonia orit, protinus à frigore insequẽtis aciditatis extinguitur, ita vt multò maior ex aceto frigiditas percipiat. Ad hæc aũt, si pari mole acetũ melli permisceas, aceti frigiditas superabit mellis caliditatẽ: eóq; magis, quo fuerit maior aceti copia. Quòd si multò plus mellis quàm aceti indideris, parẽ calorem atq; frigiditatem in ea mistura comperies. Siquidẽ multis numeris acetum plus ab iis quę moderatè sunt calida, ad frigiditatẽ recessit, q̃ mel ad caliditatem. Porrò omphacis succus, q & ipse (vt omnes fructus in primo sui ortu) est acerbus, ad ardentia hypochondria longè pręstãtior est, quàm acetum: quòd nec violentam, nec ferientem, nec mordaci calori iunctam frigiditatem sortiatur.

Vina igni admota, dulciora redd.
Maturatio fructibus omnib. provenit à solari calore.
Aceti facultas.
Omphacium et acetum in quibus differant.
Acetum magis refrigerat quã mel calefaciat.
Fructus omnes in primo sui ortu esse acerbos.

CAPVT XII.

Porrò quòd vina quędã invalida Vere atq; ęstate acescant: quódq; vehemẽtius mota, in meridianísq; locis reposita, idem etiã patiantur: cõtrà verò hyeme atq; versus aquilonem defossa, integra & secundũ suas vires seruẽtur: nonnulli à calore nasci aciditatem existimarunt. Se autẽ ij falsos esse deprehendent, vbi viderint nõ calida & vetera vina, sed quę principiò sunt frigidiora, sic per calorem acescere.

Vinorũ quanã acescant.

CAPVT XIII.

Persimile autem quid vinis accidit, quæ natura frigidiora aquosioráq; sunt, quale flãmis exiguis & imbecillis. Quippe si eas ad feruidũ solẽ exponas, ꝓrsus obscurari, aut etiã extingui conspicies. Quòd si valido etiã flatu concutias infirmã ac paruã flammã, citius illã extinxeris q̃ inanxeris. Natura enim infirma, validũ nec motum, nec calorem sustinet. Cæterũ multis in locis fortiora vina ex industria commouent & transportant, necnõ soli exponunt, & calfaciunt, ac deinque ad meridiẽ obvertunt cellas, vt citius sic maturescant, & potui idonea evadãt. Nam q̃d multo tẽpore alijs, hoc iis quę sic excalfacta sunt, breuissimo accidit. Quemadmodũ igitur exercitia valida & sol, calida & robusta corpora, etiã validiora efficiunt: prosternunt autem, digerunt, & refrigerãt quæ non sunt eiusmodi: sic vina natura calida, motus velvti ventilãs, sol excalfaciẽs, flammæq; iuxtà ardentes, celerius concoquunt: quæ verò frigidiora & aquosiora existunt, eorũ arguũt omnia id genus imbecillitatẽ, celeriúsq; perpeti cogũt, q̃ alioqui pòst passura essent: quũ nimirũ res quælibet in propria natura seruet calore ꝓprio: corrũpatur autẽ ab immoderatione extrinseca, nõ minus caloris, quàm frigiditatis.

Flammulas extingui à feruido sole.
Infirma natura validũ neq; motũ, neq; calorem sustinet.
Vina calida à quib. cõcoquantur celerius.
Calore proprio seruantur singula, corrumpũtur cõtrario.

CAPVT XIIII.

In vniuersum aũt aciditas nascitur calore quidẽ mutante, non aũt vincente siue alimentum, siue medicamẽtum: quemadmodum videre est in acidis ructibus, qui à semicoctis cibis oriuntur. Quòd autem opus sit calore alterante, argumẽto sunt lac, & ptisanę succus, quę tempore æstiuo citius acescunt quàm hyeme. Quum enim sapores acidi sint essentię simul tenuis & frigidę, quẽ admodum constitutio borealis, nasci certè sine calore nõ possunt, sicvti nec ille ipse aër: ac ꝓinde licet frigidi sint omnes sapores acidi, nullũ tamẽ eorũ quæ extremè refrigerando enecant, acidum est. Exploranda porrò acidi saporis natura est in oxalide & oxylapatho, vt in quib. reperiatur maximè syncerus & simplex. Etenim q̃d ꝓpriè in saporib. appellat acidũ, à sola lingua percipi potest, sicvti & acre: cæterùm quod vtrique est cõmune, nempe mordacitas, etiã à tactu sen-

Aciditas vnde oriatur.
Acidi sapores sunt essentiæ simul tenuis & frigida.
Acidus sapor syncerus in oxalide & oxylapatho reperitur.

Generationes omnium corporũ ex quatuor elementis cõstare.

titur. Porrò ex quatuor elemẽtis impari mistura coëuntibus, particulatim omnium corporũ constant generationes. Ex ea autem imparitate perficiũtur proprietates corporum particularium. Quippe ex elementorum inęquali mistura, plantarum: ex plãtis autem, animalium proprietates oriuntur. Ac trãseunt sanè quædam protinus in se mutuò: nonnulla mediantibus aliis: velut terra in triticum, hordeum, & alia id genus: rursum horum singula in carnem humanam: quum tamen ipsa terra caro vt fiat sit impossibile, transiliendo eam quæ in medio est mutationẽ. At eorum quæ in sesè mutuò transeunt, quædam celerem, quędam diuturnã alterationẽ obtinent. Verùm quæ maximè sunt inter se similia, celerẽ: quę dissimiliora, tardiorem. Lingua igitur exactissimo sensu prædita, oẽs qualitates diiudicat, necnon familiaria & similia, ab iis quæ sunt contraria discernit. Cuius vsus gratia in hanc solã particulam complures nerui inseruntur: quũ in aliarum singulas inseratur aut vnus tantùm, aut alter, nec is magnitudine insignis. Quum igitur quædã naturæ nostrę magis sint familiaria, q̃dã minus: atq; hęc quidẽ tẽperamento huic, illa aũt illi: necessariò plures qualitates ipsius gustus existunt. Cæterùm omnium quę nutriunt cõmunis dulcedo est: quandoquidem quicquid nutrit, necessariò plus aut minus sit dulce oportet. Quæ verò nõ nutriunt, ea aut nõ dulcia, aut salsa esse, est dicendum. At verò id quod cuiq; rerum familiare est, vnũ est: nam & natura eius est vna: quæ autem aliena, complura, partim plus, partim minus à substantia eius dissidentia. Porrò quę dulcia simul & acerba sunt, ea crassioris essentiæ sunt, & temperaturæ frigidæ. Quę acida simul & dulcia, tenuiora sunt quàm acerba, refrigerãt tñ & ipsa. At amara, calida sunt: sed acria his calidiora. Nutriunt ergo hæc oĩa, si iunctam habeant dulcedinem. Per se autem nullum dictorum nutrit, quorum saporum mistiones minimè quidẽ fiunt subitò: sed in alteratione cõsistunt. Nam iis quæ à natura mutanť, sensim fiunt alterationes. Sicuti igitur quod est summè dulce, aptum esui est: quod verò exquisitè amarũ, ineptum esui: ita quæ in medio sunt eorum, nutriunt quidem, verùm minus quàm dulce. Eadẽ ratio est in cęteris qualitatibus siquidem præter dulcem, nulla nutrire potest. At elemẽta multò sanè etiam minus nutriunt, nullámq; gustui qualitatem offerunt.

Similium faciliorem esse trãsitum in se inuicem.

Lingua facultas.

Linguæ cur plures nerui tributi.

Dulcedo est cõmunis omnium quæ nutriunt.

Familiare cuique esse vnicũ, aliena autem, plura.

Acria amaris calidiora.

Elementa nec nutriũt, nec vllam gustui qualitatẽ offerunt.

CAPVT XV.

Sed quemadmodum edulia quæ nutriendorum naturæ quamsimillima sunt, ea & dulcedinẽ pręse ferunt, nec vllam præparationem requirũt. sic quæ temperaturam nacta sunt remotiorem, alia condimentis, alia coctione, alia vtroq; indigẽt. Etenim condimenta, quũ ex se edendo non sint, suauitatem tamen iis quę per ipsa præparantur, cõciliant, quòd illa reducant ad medium. Apparet etiam natura calidi, quibus admota fuerit, ea celeriter alterare, atq; in aliã mutare speciẽ. Quædam tamẽn suauiora, quædã insuauiora igni applicata redduntur: sicuti & quædam longo tempore, quædã minimo, vt coquant, indigent. Etenim quæ nutriendorum corporum temperaturis similia sunt, ea vel citra coctionem, aut pręparationem, iam dulcia apparent. Quæ verò dissimilia existunt, omnia insuauia sunt, anteq̃ pręparentur. Atq; ea quidẽ quæ nimis calida sunt, frigido corrigi debẽt: quę verò impensè frigida, calidorum mistura obsoniorum, & igni. Ad eundẽ modũ humiditate, quæ terrea sunt & sicca: siccitate, quæ humidiora sunt quàm expediat. Maximam eorum quæ dicta sunt, faciet fidem, quæ in ore fit transmutatio. Nam qui pluseulũ sustinuerunt ieiuniũ, iis saliua salsa reddit: qui verò plurimũ, amara. Sic etiam vniuersum corpus biliosum reddit. Est aũt ipsa flaua bilis amara: atra autem, acida: sanguis qui secundum naturã est, dulcissimus. At pituita linguam contingens, nunc dulcis, nunc acida, nunc salsa videtur.

Condimentorũ vsus.

Alimẽta intemperata quomodo corrigenda.

Humorum qui in corpore sunt sapores.

CAPVT XVI.

Nihil igitur mirum, nec cur rerum omnium dulcissimũ mel, succũ generet amarissimũ: nec cur id maximè ætate florentibus & calidis natura, & febricitantibus accidat. Nam vt foris quum pluseulum igni admouetur amarũ efficitur, ad eundẽ modum in animãtium corporibus, vbi syncerũ validúmq; nactum calorem fuerit, biliosum succum procreat. At in temperaturis & affectib. frigidioribus, facilè in moderatum sanguinem vertitur. Nec verò ab alieno tantũ calore, sed à suo etiã proprio, mel amarũ temporis spacio reddit. Porrò lac, etiamsi gustu sit dulce, ex se tamen nũquam amarum efficitur. Vincitur. n. in eo caliditas à frigiditate, ac proinde acescit repositũ. Cõstat autẽ ex tribus substantiis, qualitate diuersis: prima quidem crassa, ex qua caseus cõficitur: secunda pingui, ex qua butyrum: tertia aquea, quã nominamus serum. Ex quibus pinguis quidem, maximè temperata est: crassa verò, paululũ ab ea declinat: excrementum autem illud serosum, frigidum est & humidum. Si igitur gustari lac posset, vbi in ventre & per venas cõcoctum est, ipso melle dulcius inveniret. Nam quod foris & ex sese mel obtinet, id dum coquitur lac accipit. Et quum admodum ingens calor in animante extiterit, tantam acquirit lac dulcedinem, quantam deperdit mel. Rectàq; id ratione evenit. Etenim quod summè dulce est, ac proinde nihil apponi ad eius dulcedinem potest, id vt in cõsequentem verti pergat qualitatem est necesse. At cui quid deest, id per concoctionem acquirit. Verum lac vbi cruditatem in vẽtre perpetitur, in frigidiori qdẽ acescit, in calidiore nidorosum amarũq; efficitur: nunq̃ autem inter coquendũ mel aciditatẽ contrahit. Porrò vtraq;, tum quod acidum est, tum quod amarum, linguam mordicant. Cæterùm mordacitas ipsa, à tactu propriè, non à gustu sentiť: tribúsq; istis saporibus, acido, amaro, & acri, est mordicatio communis: verùm acido quidem, vt frigido simul atq; subtili: amaro verò & acri, vt calidis.

Mel quibus in bilem vertatur

Mel pluseulum igni admotum, amarescat.

Mel temporis spacio amarescit

Lac nunquam amarum effici.

Lac ex tribus substantiis constat.

Lac incidẽs in ventriculo ingẽtem calorẽ, tantam dulcedinẽ contrahit, quãtã amittit mel.

Lac quomodo in alienas qualitates mutetur

Mordicatio acido, amaro, et acri sapori est cõmunis.

CAPVT XVII.

Quòd sapor acer sit calidus, non est cur in demonstrando sim anxius: quandoquidẽ id nemo addubitat: & evidentia sensus, demõstrationis fidem prævertit. Porrò quæ ex acrib. idonea sunt esui, dulcem quandam, etsi obscuram, necessariò habẽt qualitatẽ admistam. Proinde multis ipsorum ꝓ obsonio vtimur: multis verò vt cõdimentis tantùm: at vt cibo, ipsorũ omnino nullo, idq; ob virium vehementiã. Eorum autem quæ non

Acer sapor est calidus.

Acria esculẽta necessario habent admistam dulcedinem.

eduntur,

Acrium medicamentorum differentia.

eduntur, alia mortifera sunt, alia simpliciter medicamenta: oia* tamen cuti nostræ imposita, celeriter vlcus moliuntur. Sunt & quæ ne gustare quidem audeas, cuiusmodi sunt cãtharides, thapsia, & ea quæ erosione aut putrefactione interimunt. Multa verò etiã ipso statim odore pugnãtiam cum homine indicãt: veluti & hæc ipsa quę nunc diximus, & ex summè refrigerãtibus, cicutæ, papaueris, mandragoræ, lycopersij, & hyoscyami succus.

Saporum singulorũ qualis sit finis aut terminus.

Terminus autẽ siue finis saporis amari, est abstergere: acris verò, vrere: at dulcis, nutrire: vbi in sua quisque natura absolutus fuerit, hoc est, minimè alienis qualitatibus offuscatus. Porrò quod in vlceribus nati sunt pręstare amari sapores, id ipsum assumpti in corpus efficiunt.

Amari saporis facultas.

Amara quibus morbis conveniant.

Abstergunt quippe & expurgant, quęque in venis est crassitiẽ incidunt. Quamobrem menses mouent, educẽdóque ex pectore & pulmone puri auxiliantur: comitialique etiam competunt morbo, si modò naturã deleteriã non habeant. Iis tamẽ qui sanguinem expuũt, sunt noxij. Aristolochia autem, iris, & panax, adeò amara sunt, vt proximè ad saporem acrem pertingãt: ob idque nec abstergãt tantùm, sed etiam exedant & mordicent.

Staphis agria colliquat carnem.

Staphis agria etiã, nihil ab istis amaritudine vincitur, éstque iam adeò & acria & calida, vt non modò sordem vlceribus auferat, sed ipsam etiã carnem colliquet.

CAPVT XVIII.

Acrium saporũ facultas.

Igitur sapores acres, primùm exactè esse calidos dicimus: dein exedẽtes, vrẽtes, crustam molientes, & colliquantes, si vel ipsi cuti imponantur. Nam intra corpus assumpti, si quidem tota substantia animanti adversentur, ipsum putrefacientes corrumpunt: sin verò caloris immoderatione duntaxat, si crassæ sint essentiæ atque terreę, interna exulcerant: sin tenuia, vrinam atque sudores promouẽt, in summáque incidendi & digerẽdi in halitũ obtinent facultatẽ. Ex quo genere quidam tum expuitionibus ex thorace, tum mensiũ motibus auxiliantur.

Acres sapores quomodo ab amaris differãt.

Nec verò sola vehemẽti caliditate ab amaris acres sapores differunt: sed quòd amari omnes non modò calidam habeant facultatem, sed etiã siccam & fuligini assimilem: nimirum à dulcibus excalfactis & exiccatis suã suscipientes generationẽ: acres autem, quicunque amari non sunt, admistã nullam humiditatẽ sortiantur: quo fit, vt eiusmodi corporum à nobis non pauca esitentur. Cæterùm astringentib. medicamentis non parum tenuiora sunt medicamenta amara: acribus verò, crassiora. Quare nec facilè crassos viscidósque humores pertranseũt, velvti ea quæ tenuiori essentia sunt prædita: nec ad inciden-

Incidẽtia qualia esse debeãt.

dum inepta sunt, perinde vt crassiora. In medio siquidẽ sint vtriusque excessus oportet, quę incisura sunt.

Erodentia medicamenta ferro esse ignito similia.

Erodẽtiũ species varia.

At verò ferro lapidique ignito, ea quæ per erosionẽ interimunt medicamenta similia sunt: quæ à corporis nimirũ calore huc perducuntur: velvti chalcitis, misy, sori, arsenicũ, hydragyros, lithargyros, & alia innumera. Crassarum enim sunt partiũ id genus omnia, & potestate calida: proindéque temporis spacio accensa, per eam quę ab animante proficiscitur mutationẽ, non aliter quàm lapis ferrúmque ignitum, ventrẽ tum exulcerant, tum exurunt: quũ scilicet in corpus distribui præ grauitate nõ possint. His tamẽ tenuiora sunt, calx, cantharis, lepus marinus: necnõ aristolochia, & iris: quæ quidẽ hæc vltima duo, & magis sunt illis acria, minimèque deleteria existunt.

Cantharis commodè exhibita, expurgat renes.

Cantharis autẽ modicè sumpta, quibúsque oportet admista, nõ modò nihil offendit vesicam, sed renes etiam expurgat.

CAPVT XIX.

Amara minimè omnium putrescere.

Quòd itaque amarus sapor siccis temperie corporibus insit, hinc colligere est, quòd & minimè omnium amara putrescant, minimèque tum vermes, tum animalcula illa, quæ in radicibus, herbisque & fructibus putrescẽtibus oriri solent, producant. Maximè namque videmus in humidis nasci corporib. vermes ac putrilaginẽ.

Amara cur animalibus vniuersis sint esui inepta.

Animal omne esse humidum.

Quamobrẽ quæ exactè amara sunt, animantibus propemodum vniuersis sunt esui inepta: quũ nimirũ animal omne sit humidum. Porrò absinthium non solũ amarũ est, sed astringit: marina verò aqua, salsa potius est, quàm amara.

Maris mortui aqua cuiusmodi sit.

At aqua quæ est in lacu Syriæ Palæstinæ, quem alij vocãt mare mortuum, alij stagnum bituminosum, alij denique Sodomenum, gustantibus nõ salsa modò, sed amara videtur: éstque adeò grauis & corpulenta, respectu aliarum, vt ne si coneris quidem insiliens, in profundum deferri possis. Inest enim ei salis substantia admodum grauis & terrea: ac proinde tãtò est aqua quæ in eo lacu est, marina grauior, quantò marina fluuiali. Poteris aũt ipse aquam marinã efficere, colliquato sale in aqua fluuiali: cognoscerésque simul quantò grauior reddatur aqua eiusmodi, quàm sit dulcis.

Salsuginẽ eam esse ad saliendum optimam, cui ouum innatare videatur.

Quin & modum iam invenerunt moderatũ ad saliendũ conficiẽdi salsuginẽ, si in ea ouũ natare videatur. Quòd si decoquere salsuginem ipsam velis, protinus amarior reddetur.

Salsa amarescere amplius excalfacta.

Nam quicquid salsum pluscu lum excalfeceris, amarum evadet.

Mare mortuũ, cur nec plantã nec animal vllam alat.

Ergo in eo Syriæ lacu, quòd nimirum aqua quę in eo est amaricet, nullum neque animal, neque planta inesse conspicitur. Imò quũ duo in eum longè maximi fluuij confluant, pisciúmque copia scatẽtes, præcipuè qui prope Ierichontẽ fluit, quem Iordanem appellant, nullus omnino piscium fluuiorum ostia excedit: & si captos quis in lacum iniiciat, celeriter eos mori cõspicit:

Amara esse hominibus atque plantis adversa.

Salis vires & differentiæ.

adeò est omnibus tum hominibus, tum plantis adversum, quod amarum existit. Omni autem sali obscura quædam astringendi via inest, qua eas quæ condiuntur carnes constringit ac densat, potissimum vbi durus, & minimè fragilis fuerit. Talis est exactissimus quidem fossilis ferè omnis: minus autem illo, marinus: tum quæ multis in locis aqua leuiter salsa arescẽtibus prouenit, tertium locum obtinet, abstergere magis quàm astringere cõtraheréque potens. proximas his vires Sodomiticus habet, æquè atque marinus durus.

CAPVT XX.

Salsi & amari saporis discrimen.

Salis genera.

Propinquus est sapor salsus amaro, quum terreni sint ambo, & calidi: nõ obscura tamẽ diuersitate dissidẽt: quòd videlicet amarus à calore arido magis sit extenuatus, & elaboratus. Sic in genere salis, qui durior, dẽsior, atque terrestrior est, qualis ferè est vniuersus fossilis, minus existit calidus, subtilium que minus partiũ: qui verò rumpi facilis, laxúsque, tenuior simul atque calidior est: in quo genere & subamarus consistit, mediã naturã inter salem durum & aphronitrũ obtinẽs. At verò

ſpuma nitri omniū eſt iam dictorū tenuiſsima: velvti & Aſię petrę flos, qui aphronitro tamē minus eſt calidus: quare hic ex creſcētias caeniū minori cruciatu colliquat. Mordicat verò eas nitri flos ſiue ſpuma: mordicat etiā tum aphronitrū, tum nitrū. Cęterùm quę ſunt craſſa eſſentia, plus rodunt, vbi quendam fuerint calorem nacta.

CAPVT XXI.

Odores pleriq; similiter saporibus nos afficiūt

Pleriq; odores ſimiliter ſaporib. nos afficiūt. Siquidē acida omnia, & pręcipuè acetum, ſimiliter odoratū guſtúmq; mouet. Tum acria quoq;, velvti allia, cæpæ, & ipſa nō minus quàm guſtū, odoratū offendunt, mordicántq;. Itaq; nonnullorum corporum, etiam nō guſtantes, qualitatē cognoſcimus, velvti ſiml: pinde ne guſtare quidem aggredimur, quòd maxima fides odoratui habeat. Quinetiā ſi qua boni odoris edulia putrilagine corrupta, odore nos ſuo offendant, ne guſtare quidē illa dignamur: feréq; in omnibus mutuò cōſentiūt odoratus & guſtus. Attamē in odore ſuauiſsimis, velvti roſa, plurimū ſanè diſſident. Tantū.n. abeſt vt guſtantibus ſuauia ſint, vt amaritudinē non vulgarē exhibeant. Tametſi quod amarum eſt, nunquā ſit odoratum. Siquidem generatio amari ſaporis ex dulcibus proficiſcitur à calore extenuatis: ac proinde amara calidiora ſimul & tenuiora ſunt dulcib. Porrò ſenſus odoris in cerebri collocatur ventriculis anterioribus: odorabiliúmq; vaporoſa eſt ſubſtantia. Ea quippe quæ à corporibus defluunt, aëri ambiētu permiſta, in cerebrúmq; per narium inſpirationē delata, ſenſum mouēt. Rectà ergo ratione odorata omnia, eadem & calida ſunt quadantenus, quum vaporum copia à calore excitetur. At non quicquid odoratum eſt, ſuaue continuò erit: ſiquidem non omne id ſpiritui contento in vētriculis cerebri, familiare exiſtit. Iam verò in beneolentia & graueolentia odorabilium pleraq; reducimus, appellātes beneolentia quidem proportione quadā ad ea quæ linguæ ſunt dulcia: graueolentia autem, ad ea quæ omnino inſuauia. Cæterùm ab iis quæ exactè tum ſalſa, tum acerba ſunt, aut nihil, aut omnino parum vaporis defluit.

Amara odorata non esse.

Odoris sensum in cerebri ventriculis anterioribus collocari.

Odorabilium esse vaporosam substantiam.

Odoratum omne non esse suaue.

CAPVT XXII.

Odor nō perinde vt sapor sensibilium temperies indicat.

Itaq; haud ſolida res eſt, ex odore de ſenſibiliū temperatura coniicere, perinde vt guſtu: nimirū ob ſubſtantiarū inæqualitatem & differentiam. Etenim quę odore carent, craſſam quidem eſſentiam obtinent: cæterùm quæ ſit eorum in calore & frigore cōſtitutio, id nondum conſtat. At quæ odorata ſunt, tenuia vtiq; ſunt quadātenus calidáq;. Porrò quū in roſæ ſucco (pręter ipſius roſæ corpus durum terreúmq;) tria excrementa inveniantur: vnum craſſum, quale eſt in vinis fęx: alterum aërium, quod vini flori reſpōdet: tertium aqueum, quod in omnibus bullitionem corruptionémq; molitur: certè guſtus id genus omnia diiudicat. Siquidem roſam guſtātibus aliud quidem acerbum eſt: id quod terreum vt ſit, & craſſum & frigidū, eſt neceſſe: aliud verò amarum, quod tenue eſt & calidum: tertiū deniq; aqueū, neceſſariò quidem frigidū, ſed in tenuitatis craſſitudiniſq; oppoſitione, quodāmodo extremorum, quorum vires exoluit, medium. Hæc itaq; omnia de ſucco roſæ per guſtū ipſum diſcernas:

Rosæ inesse excrementa tria.

Rosæ partium examen.

at per odorē, haud æquè: quum nō perinde omnes eius partes evaporēt, nec pinde ſenſum moueāt. Multò minus ex coloribus de viribus medicamentorum licet ratiocinari: quum in coloribus ſingulis, calida, frigida, humida & ſicca reperias. In particularibus autem ſeminum, radicū, aut ſuccorū generibus, aliquam ex coloribus licet ſumere indicationē. Vt ſi dicas, cæpā, ſcillam, vinum, quātò fuerint albidiora, tantò & minus calida: quæ verò ſubflaua fuluáq;, calidiora. Idē vſu venit tritico, milio, ochris, phaſelis, ciceri, ireos radici, aſphodeliq;, & aliis compluribus. In quoq; enim genere in vniuerſum fulua, flaua, rubráq; omnia, albis ſunt calidiora. Itaq; etſi hinc quoq; coniectura fieri queat, optimum tamen fuerit per experientiā diſcretam facultates invenire medicamentorum. Siquidē in hac falli non poſsis: licet prius quàm experientia virtutem agnoſcas, guſtus pleraq; indicet, pauculum etiam approbante ipſo odore.

Colores ad medicamentorum vires dignoscendas parū conferūt.

Calidiora sunt albis fulua, flaua, rubraq;.

GALENI PERGAMENI de ſimplicium medicamentorum facultatibus, lib. V.

Qualitates primæ quæ sint.

SVnt ergo (quatenus dictum eſt) qualitates primæ, caliditas, frigiditas, humiditas, atq; ſiccitas. Quæ verò ab illis denominant corpora, ea ſunt tum cōmunia omniū elemēta: tum ea quæ per harum excellentiam, calida, aut frigida, aut ſicca, aut humida nuncupantur: tum ea quæ ad cōveniens ſiue ſymmetrum generis eiuſdem, aut ſpeciei conferuntur: quæq; ad quidvis obvium. Diximus præterea nutrimentum vinci ab eo quod nutritur: medicamentū autem vincere ac ſuperare alteraréq; corpus cuius fuerit medicamentū: idq; aut vna qualitate, aut coniugatis duabus, aut vniuerſa ſubſtantia, vt complura letalium medicamentorum, nec pauca etiam amuletorum: tum purgātia omnia, & pleraq; eorum quæ attrahentia vocantur. Quæ verò vna duabúſve qualitatibus in vniuerſum noſtrū corpus agūt, ea hoc in libro exponemus, hinc ſumpta hypotheſi, quòd ſimplicium medicamentorum pleraq; diſsimilarium ſint partium, réq; vera cōpoſita, tametſi appellentur ſimplicia, quòd cuiuſmodi ſint, talia natura ſint, nec quicquam ex noſtra induſtria aſſumpſerint.

Nutrimentum vinci ab eo quod nutritur. Medicamentum vincere alterareq; corpus cuius medicamentum existit.

Simplicium medicamentorum pleraq; dissimilariū sunt partium.

CAPVT I.

Medicamentis quorsum vtantur homines.

Medicamentis frequēter vtunt homines, tum ob alterationē q̄ qualitatibus primis moliūtur, dum videlicet calfaciūt, refrigerant, humectant, & ſiccant: tum ob eam quæ à ſecundis proficiſcitur qualitatibus: quarum nimirum ratione, alia emollientia dicuntur, alia tendentia, alia laxantia, atq; alia deniq; aliter nominantur. Siquidem quū particulatim vnumquodq; medicamentorum non pari modo ex illis primis qualitatibus ſuam temperaturā acceperit, inde fit, vt hoc quidem ex iis vim laxādi, tendendi illud, aliud aliā facultatem ſortiatur. De quibus ſanè ſiue ſecundis, ſiue tertiis facultatibus, agere in hoc quinto cōmentario eſt animus. Porrò ad ſimplices intēperies faciléſq; affectus pellēdos, ſępe natura duce pleriq; idiotarum ipſa remedia inveniunt. At phlegmones, ſcirrhi, œdematis, eryſipelatiſque, nullus ex illis ſibi remediū ducit perveſtigandū:

Medicamentorum tāta in agendo diversitas vnde oriatur.

tanquam

tanquam vnumquodq; eorùm maius iam sit, q̃ ꝓ captu hominis plebei, ac scientiã requirat venerabiliorem, quam Medicinam appellãt, sicuti & illius professorẽ, Medicũ. Atq; hucvsq; & ipsi ꝓcedunt, vt sciant vlcus cauũ impleri carne, sordidũ purgari debere, æquabile cicatrice induci: nõ tamen norunt, quid carne impleat, quid purget, qd cicatrice inducat: sed ea invenire, vnius opus est Medici. Cæterùm quũ ferè numerari nequeant omnes particulatim vires medicamẽtorum, si secundũ singula quæ ab eis perficiuntur, dum huic aut illi morbo auxiliant, imponamus ipsis deflexa nomina: multò sanè præclarius videt, missa omni ꝓlixitate, cõmodis speciebus cõpositas definire ipsorũ facultates cõpendiosissimè, sub quibus cæteræ omnes quæ dici possunt, cõprehenduntur. Vt si dixerimus, nõ puris mouendi, aut doloris sedãdi in triticeæ farinæ cataplasmate (exẽpli gratia) facultatẽ inesse, sed modicè tum humidam, tum calidam.

Idiotarum cognitio quousq; progrediatur.

Medicamẽtorum vires particulares numerari non posse.

CAPVT II.

Quæ in cõmentario hoc discutienda veniũt, iia quæ in aliis exposita sunt, magis ad medendi rationem pertinent. Igitur ab emollientibus & pus mouentibus orsi, dicamus vtraq; calida & humida existere: cæterùm hæc quidem, ceu simillimum corpori in pus mouendo calorem producere, absq; vlla existentis in eo humiditatis auc cõsumptione, aut adiectione: illa verò, ceu maiorem quàm pro natura accendentia, nõnihilq; humiditans contrahentia. Est aũt suppuratio idem quod in pus motio.

Pus mouentia ab emollientibus quomodo differant.

Suppuratio quid.

CAPVT III.

Sed nec de emolliẽtibus medicamẽtis, nec de ipsa emollitione, simpliciter loqui licet: quandoqdẽ nec de corpore duro, vel molli. Siquidẽ partim absolutè durũ dicit, vt terra: partim per excessum, vt vnguis: partim ad symmetrũ sui generis vel speciei, vt elephas nimirum ad Herculem: partim ad quidvis obvium, vt Diogenes ad Aristotelem: ac de molli pari iudicio. Omissis tamẽ significatis cæteris, de mollibus durisq;, vt ad cutem hominis temperatissimi, contemplemur: q̃ sanè regulam & mensuram statuimus, omnium quæ ita dicuntur. In idem autem recidit, si quod per excessum ad totam substantiã dicitur, sic durum molléq; appellites: quandoquidẽ medium quoddam est tactus noster, vti & Aristoteli visum est, & Plato quoq; sensisse videt, vbi ait: Dura quidẽ, quibus caro nostra cedit: mollia verò, quæ cedunt carni. Quod verò in comparatione ad quidvis obvium durum ac molle est, id in eo quod magis minúsq; cedat, iudicari videtur. Porrò corporum præter naturam induratorũ ad statum naturalem reditus, emollitio est.

Cutẽ hominis temperatissimi esse regulam secundum quam omnia diiudicantur.

Tactus hominis tẽperato medius est omniũ tangibilium.

Durum quid.

Molle quid.

Mollitio quid.

CAPVT IIII.

Verùm quũ variè quidq; efficiatur durius, nẽpe aut siccescens, aut concrescẽs, aut nimia repletione, sic vt vehementer tendatur, aut deniq; aliqua coniugatione: sequitur vt & propria suaque cuiq; emolliẽdi sit ratio. Cæterùm quod in se cedit, molle est, si quidem corpus id simplex fuerit. Nam quod ex pluribus constat, ac sese invicem contingentibus, vt tritici aceruus: aut invicem implicatis, vt lana, simul & cedere potest, nec tamen esse molle. Cõtrà, in iis quæ summè plena sunt, vt vtres, neutrũ latus in se cedit: nec tamen quod cõtinetur est durũ, sicvti neq; id quod continet, quàm antea durius, etsi sit tensius effectũ. Ac talia sanè nõ dura, sed renitẽtia appellamus. Vt aũt non est vna induratorum natura, ita neq; vna medela. Nam quod à siccitate induratũ est, humectari postulat: q̃d à congelatione, excalfieri: quod à repletione, evacuari: quòd à siccitate simul cõcretionéq;, humectari simul & incalescere, ꝑ ea scilicet q̃ tantò sunt calidiora & humidiora, quãtò ipsa intẽperies fuerit frigidior & siccior: q̃d à cõgelatione simul & repletione, pariter & calfieri & vacuari. Siccantur porrò corpora citra cõgelationem, tum in validis exercitiis, tum in sole ferventi, tum in ingenti inedia, tum in ardenti febri, & medicamentis quę ita siccãt, vt nõ refrigerent. Congelantur à vehemẽti duntaxat frigore: sicvti & implẽtur à largi tantũ humoris affluxu. At siccantur simul & cõgelantur, coëuntibus q̃ simul cõvenire possunt causis: vt si quis supra modũ laboret in frigore. Sic quoq; replentur simul & cõgelantur ab influxu frigido ac partis refrigeratione. Frigoris rursus causa triplex est: vna, à foris incidentibus: altera est ꝓpria particulæ patientis tẽperies: tertia ab influente in ipsam humore ꝓvenit. At emollientia pharmaca peculiariter cõgruunt iis, quæ cõcretione induruerũt, magisq; si in eis collectus sit humor prætor naturã, velvti in scirrhosis. Nam si à siccitate induruerint, humectanda, nõ emollienda sunt. Similiter q̃ sunt impleta, nõ molliri, sed evacuari postulãt idq; aut refrigerãtibus, aut calfacientibus, aut resiccantibus. Vacuant siquidem frigida repellẽdo, simúlq; cum calore exprimẽdo vaporis plurimũ: excalfaciẽtia autem, humorẽ contentum discutiẽdo in vaporẽ: quæ verò propriè sicca appellantur, in halitus digerendo: idq; aut ebibẽdo humores, aut totam alterando particulam. Porrò oleũ & aqua calida humectant simul & calfaciũt, idq; multò magis, in vnũ coëuntia, quàm si singula per se adhibeantur. Idem efficit eduliorũ qualitas, si similiter habeat. Quę quidẽ ob id fami caninæ auxiliatur, ꝙ affectus is sit frigiditas siccitati cõiuncta. Cæterũ cataplasma ex farina triticea in tẽperatis naturis pus mouens, nec naturalem partiũ humiditatem minuit, nec quicquã illam adauget: sicvti nec calorem intendere potest, nec hebetare, sed tãtùm illius substãtiam augere. Id igitur genus medicamẽta humida & calida dicimus, ceu similem habẽtia nobis temperiem, quæ calida existit & humida.

Durius quibus modis reddatur aliquid.

Molliẽdi rationes plures.

Cedẽtia omnia non esse mollia.

Renitẽtia quæ.

Induratorũ varia medendi rationes.

Frigoris causa triplex.

Emolliẽtia quibus cõveniant.

Vacuationum modi diversi.

Famis caninæ qualis sit affectus.

Cataplasmatis è triticea farina vires.

CAPVT V.

Medicamenta igitur quę pus mouent, substãtiam similariũ particularum secundum naturã se habentiũ, tueri potius quàm alterare sunt nata, quum nimirũ eis similem temperaturam obtineant: humiditatẽ aũt ipsam quæ in vacuis hęret, atque adeo etiã contusam carnem immutãt. Etenim quum tres in animaliũ corpore fiant alterationes, vna planè secundũ naturam est, qua cibi in cremorẽ nutritioni aptum vertuntur: altera contraria huic, præter naturã, qua cõputrescunt oĩa: tertia ex vtraq; mista, & media est, partim quidẽ cum prima illa cõmunicãs, partim aũt cum hac secũda, q̃ præter naturã dicimus. Siquidem alterationi secundũ naturã, duo hęc insunt,

Pus mouentia tueri, nõ immutare substantiã partis sunt nata.

Alteratio in animalibus triplex.

Alterationi naturali, præter naturã, & mediæ, quæ insint.

* vt & ex familiari materia animantis naturæ alteratio fiat, & materia ipsa à calore ingenito superetur. Ei verò quæ præter naturā est, & ab aliena caliditate mutatio accidit, & ad nihil vtile. At media earum, q̃ comitatur suppurationes, ab ingenito quidem calore fit, sed non planè vincēte. Præterea nec ex materia prorsus benigna peragitur, nec etiā omnino aliena.

Concoctio quæ fit ab innato calore, ab externo calido iuuatur.

Itaq; quemadmodū naturales alterationes, quæ ab innato calore ꝓueniunt, à simili iuuantur extrinsecus (nam quid æquè cōcoctioni ventris conferre nouimus, q̃ illis humanum corpus admotū? vnde nōnulli tum puellos tum catellos, per quietē vētri imponūt) pari modo & quæ in mouēdo pure conspicitur.

Pus mouentia qualia esse debeant.

Cæterùm tale esse debet quod mouēdo puri adhibetur medicamentū, qualis est in naturis temperatis calor natiuus.

Pus mouens medicamen, æqualem habet calorem cum corpore, in quo pus mouetur.

Quare si iustò calidior natura fuerit, in eo corpore, medicamen quod pus mouebit, tātò oportet sit tēperato calidius, quātò & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Quare cuiusq; singulatim hominis suū ꝓprium est mouendo puri medicamentū. Explorandæ aūt sunt vniuersæ facultates medicamentorū iuxta hominem optimè temperatum: quo quidem proposito canone, quæ mouendo sunt puri, calida & humida dicimus, q; illius calidę & humidæ temperaturæ sint cōsimilia: sicuti calidiora multò, quæ indurata emolliunt.

Pus mouentia esse calida & humida.

CAPVT VI.

Scirrhus quomodo fiat.

Initium autem sumit induratorum affectio ex fluxione viscida & crassa, paruis particulæ poris impacta. Digesto verò per halitū q̃d in ea fluxione est tenue & subtile, ac deinde q̃d reliquum est refrigerato, ac velut cōcreto, vocata sequit scirrhosis. In qua quidē quoniā cum frigiditate humor redundat superfluus, idcirco etiam cōpositam eius esse oportet medelā: ob refrigerationē scilicet excalfaciētia poscēte affectu, ob supervacaneam autem humiditatem, vacuātia. Quia verò quæ immodicè tum calfaciunt, tum siccāt, fluxionem ipsam magis impactā reddunt, manifestum est sola ea quæ non admodum calfaciunt, quæq; non magnopere exiccāt (vocant enim talia emollientia) eiusmodi affectus posse sanare.

Scirrhū tollentia qualia sint.

CAPVT VII.

Quapropter calida sunt id genus medicamēta, nec admodū sicca, à pus mouentibus eò dissidentia, quòd calidiora sint & sicciora.

Emollientia & pus mouentia quomodo differant.

Illa enim cognatā ac simillimā corporibus nostris caliditatem possidēt: emollientia verò, licet validiorem habeāt, non tantā tamē, vt attractionis violentia desiccent reliquum. Prӕterea quæ pus mouent, humorē qui præfuit in partibus induratis conseruāt: emollientia aūt, paulùm quidem eius absumūt.

Pus mouentia humorem qui præfuit in partibus induratis conseruant.

In summa, illa quidē quātitate potius q̃ qualitate caloris agūt: quæ verò indurata molliunt, qualitate potius q̃ quātitate. Itaq; si in parte quæ suppuratione indiget, assiduè impositas liceret seruare manus, celerrimè suppuratio ꝑficeret.

Manibus assiduè appositis perfici suppurationem celerrimè.

Porrò inter emolliētia cōnumeratur bdellium, styrax, galbanum, ammoniacū thymiama, medulla tum ceruina, tum vitulina, adeps caprinus, taurinus, & quæ eiusdem sunt generis.

Emollientia.

CAPVT VIII.

Pus mouentia debere esse emplastica.

Quinetiam quòd emplasticū esse debeat id genus medicamentū, vt exactè puris generatiuum sit, liquidò constat. Nam si substantiam innati caloris augere, non intendere qualitatē ipsam conveniat, poros corporis obstrui est necesse, quò videlicet halituosos trāspiratus includāt. Siquidem ea cataplasmata q̃ aut detergentia, aut validius excalfaciētia halitus difflari ꝑmittunt, exiccant q̃dē, sed pus nō mouēt. Talis est hordeacea, cicerū, fœnigræci, fabaceáq; farina: amplius etiā ervina, eruina, panici, lupinorū, milij, omniúmq; similiter exiccantiū. Per detergētia quippe, quòd meatus reserēt, particulæ calor evolat: ab immodicè aūt calfacientibus, etiā natiui caloris substātia minuitur, sed qualitas ipsa intenditur: quū tamen halituosus quidā exvberánsq; spiritus desideretur, caliditate tamē cōmoderatus. Qui quidem quū in pueris copiosissimus sit (quod nimirum intellexit Hippocrates, crescentia dicēs plurimū habere calidi innati) eorū omnes actiones naturales adauget.

Pueris inesse plurimum halituosi spiritus.

Verū nihil prohibet, sanguineam substantiā, simúlq; aēreā, vnà cum spiritu, calidū inaudire innatū. Qui spiritus in omnibus animāns cōtentus partibus, licet nō vndequaq; sui similis, si non sit essentia animę (vt Stoici q̃dē existimāt) at certè primū eius est instrumentum.

Innatū calidū. Spiritum esse aut substantiā animæ, aut primum illius instrumentum.

Continetur aūt in spacijs inanibus quędā velvti spiritus ipsius materia, etiamnū mutationem exposcēs leuiculā, vt spiritus innatus evadat, nihilo secius tū conducens admodū ad naturalia opera: ex quibus vnū est quę in pus fit cōversio, quū in ipsa quædā etiam perficiatur concoctio. Quū igitur aliquid cōcoquere nobis consilium est, quamplurimū spiritū intus seruare oportet, non aūt discutere: quod faciūt illa q̃ nuper commemorauimus. Porrò oīm ad puris generationem aptissimū est, ex iis quidem quę irrigantur, aqua temperata, aut hydrelæū: ex iis verò q̃ perfunduntur, oleū temperatū.

Puri mouendo quæ cōgruant.

At ex iis quæ ex hydrelæo illinuntur, farina triticea, & panis ipse, q videlicet modicè est coctus. Nā qui plurimū coctus est, q̃dammodo siccior est, aptiúsq; phlegmonis, quæ ægrius concoctionē admittūt: qui verò minus, iis quæ feruētes sunt. Et sanè quod ex pane cōficit cataplasma, difficulter coctioni cedentibus phlegmonis idoneū est. Siquidē panis, tum sal, tum fermentū miscet. Quod verò ex triticea farina pręparatū est, calidioribus vtilius est. Et ipsius enī triticeæ farinæ quę pura est, tum panis quoq; qui purus est, puri mouendo cōgruentior existit: quū furfur & minus sit calidum, & magis desiccet. Farina autē pura, humida est & calida: qualia certè ad pus mouendum conferunt.

Furfuris facultas.

Itaq; medicamēta quę phlegmone tentatis imponuntur partibus, si calida sint & humida, ad pus mouendū cōducunt, vt adeps suillus & vitulinus. Nam taurinus caprinúsq; illis acrior existit: quāobrem phlegmonis tum frigidioribus, tum durioribus, magis cōgruit.

Adipis differentia.

Est & adeps gallinaceorum phlegmonis coquēdis familiarissimus, magisq; etiam anserum: quodammodo tamē ad digerendum potentior. At agrestium omnium animaliū adeps, multò acrior et siccior est, quàm domesticorū, maximéq; pardalis, atq; leonis. Quare horū nullus mouēdo puri est idoneus. Porrò pus mouēt & pix, & resina: ad feruentes quidem phlegmonas, ex rosaceo: ad frigidiores verò, ex calfaciētiū aliquo oleo liquatę, vt puta cicino, raphanino,

phanino, veteri, aut sicyonio. Quū autem cera per se minus sit calida, quàm vt pus mouere possit, solis feruentibus phlegmonis apta est, ex calidorū oleorū quopiā liquata. Igitur quæ pus mouent, naturā modicè excalfacientē & humectantem sortiuntur. Cęterùm medicamē puri mouēdo idoneū, facultate quidē est tale: vbi verò corpori nostro est admotum, fit actu tale, siue energia.

Pus mouentia modicè excalfaciunt, humectantq.

Ergo scirrhū vocant tumorē præter naturā, doloris vacuū, sed durū: interdū etiā sensus expertē. Oritur scirrhus ex humore crasso & frigido, quales sunt duo dūtaxat: bilis videlicet atra, & superexiccata pituita. Proinde tumores scirrhosi omnino aut pituitosæ substātię sunt, aut atrabilariæ, aut ex vtraq; misti.

Scirrhus quid, & vnde gignatur.
Scirrhū qui gignant succi.

Propriè aūt emollientia dicūtur, q̄ medētur scirrhosis tumoribus, ex pituita exiccata, crassisq; humorib. ortis. Cōsueuerūt .n. ij potissimū in musculorū capitibus gigni. At q̄ ab atrabilario succo duruerūt, cācrosa sunt oīa, & ab emollientibus medicinis exasperantur. Sed his quo pacto prospicere oporteat, in cōmentariis methodi medendi docebimus.

Emollientia quæ.
Concretos scirrhos ab vsu emollientiū exasperari.

Quæ verò à lento crassóq; humore concreto indurata sunt, calida in secundo aut tertio ordine, sicca autem in primo, medicamenta desiderant. Sed quum non exigua sit in corporibus induratis maioris minorisq; latitudo, necessum est medicamentorū illis medentiū non paruam etiam latitudinem esse.

Scirrhos à visco da pituita ortos, qualia medicamēta conveniant.

In vniuersum autem, ex emollientibus medicamentis præstantiora sunt, quæ recentia existunt. Siquidem inveterata, validius quàm expediat exiccant. Porrò radix altheæ & cucumeris agrestis, nonnullæq; aliæ plantæ, partim in oleo, partim in aqua decoctæ, emolliunt: sicvti maluæ agrestis folia, tum cruda, tum cocta. Atq; hoc simplex medicamentum est, sicvt porcinus adeps inveteratus, cui salis nihil inderе oportet, sicvti nec emollientiū vlli. Valde siquidē sal exiccat. In summa verò, quæcunq; alia emollire possunt, calida sunt ex secūdo, & interdum ex tertio ordine: leuiter verò sicca. Sed & his etiā emplastica vis insit oportet, nō secus q̄ pus mouentibus: at quę nō perinde meatus obstruat, quòd magis, q̄ illa, evacuare sint nata.

Emollientia.
Sal emollientibus inscrēdus non est, quòd exiccat valde.
Emollientia debent esse etiam emplastica.

CAPVT IX.

At indurantia frigida sunt, & humida, vt sempervivū, portulaca, psylliū, lenticula palustris, solanum: quanq̄ hoc, in medio exiccantiū & humectantiū consistit, duplicem in se habens substantiā, nēpe terrenā, & aquea. At verò si quid simul & & refrigeret & desiccet, sanè & ipsum indurabit omnino: impropriè tamen, quū concretione potius q̄ evacuatione induret corpus. Illa siquidē potius siccitas est, ac proinde non emollitione, sed humectatione curatur: quemadmodum tensio relaxatione, & relaxatio tensione.

Indurātia sunt frigida & humida.
Solani natura.

CAPVT X.

Porrò laxatio in articulis fit, humectatis immodicè quæ circa eos sunt ligamētis, pariter & tendonibus: tensio verò, non etiam simpliciter, sed aut pluſculum exiccatis, aut refrigeratis, aut phlegmone affectis, aut scirrho. In cutē aūt non tantùm ita, sed musculis quoq; subditis quoquo modo in tumorē sublatis: quemadmodū etiam in inflammationib. accidit. Quamobrē nō simpliciter vna est species remediorū laxantiū: vtpote quū alia humectando, alia calfaciēdo, alia emolliendo, quædam vacuando, nōnulla tumores præter naturam purgando, alia etiā per coniugationē, horū quippiā agendo, laxare assolēt.

Laxatio vbi fit & quomodo.
Tensionis causæ.
Laxātium species varia.

Est aūt emplasticū medicamentū, quod terrena viscidáq; substantia, minimeq; mordaci præditum, illitum meatibus corporis tenaciter hæret.

Emplasticorū essentia qualis.

CAPVT XI.

Quod emplastico contrariū est, dici queat poros repurgās, & infarctu liberans: estq; nec viscidum, nec mordacitatis expers, sed subtile & nitrosum. Nam in ratione tantùm maioris ac minoris differūt, tum emplastica ab iis quæ sordes nutriunt, tum repurgātia ab extergētibus. Nam quæ poros obstructos reserant, subtiliora extergentibus sunt, emplasticisq; cōtraria. Sunt autē hæc, tum nitrosa, tum amara.

Emplastici oppositum quale.

Cæterùm ad extergenda ea quæ in superficie sunt, requirit vt cuti extimę imposita medicamenta ipsa, solam exactamq; nitrosam qualitatē possideāt. At intrò in corpus assumpta, etiā si adiuncta sit quædā astrictio, possint tamen sic quoq; magnos purgare abstergereq; meatus, cuiusmodi in vasis consistunt. Nam foris meatuū exiguitas prius ab astrictione occlusa, q̄ probè queat expurgari, nō etiā inde in altum abstergentē substantiā recipit, nec expurgat. At quæ circa ventrē visceráq; sunt partes omnes, quū maximos in se habeant meatus, maius accipiūt cōmodum ex vasorū corroboratione, q̄ propter osculorū exiguitatem lædant.

Extergentia cutim quidem, debent esse exactè nitrosa: viscera autem, vel si aliquid astrictionis fortiātur, nihil nocuerint.

Proinde intus absinthiū repurgare potest, foris nō potest: quippe q̄d ex amara acerbáq; facultate est compositū. Quæcunq; igit repereris nitrosa & amara, ea ad purgādos meatus omnes, valere noueris. At cutis & vlcerū sordes, non hæc tantū, sed & virib. minora possunt auferre: qualia sunt dulcia quæ tenuiū sunt partiū.

Absinthium intus repurgat meatus, foris nequaquam.

Porrò scilla, iris, nitrū per se, aphronitrū, spuma nitri, seriphon, abrothonum, cum cibo potúq; assumpta, crassos viscidósq; humores extenuādi vim obtinent. Quā ob rē lentis ac pituitosis thoracis pulmonisq; humoribus, aut puruientis & incidendis, & extenuādis, & educēdis, aptiora invenire alia præ istis medicamēta nō possis. His ipsis & iecinoris obstructiones expurges, & modicas etiā lienis. Nam quæ maiores sunt, vehemētiora desiderāt: nempe capparis corticē, radices tamarices, scolopendrion, & scillā, & asplenon. Sed tamen istis vtendum est, ad iecur quidem ipsis per sese duntaxat: ad lienē verò, mistis aceto, aut ei incoctis: ad thoracē pulmonémq;, melicrato, ptisanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuipiam.

Medicamenta ad crassos viscidosq; humores expectorandos commoda.
Obstructiones iecoris et lienis, quæ potissimū tollant.

CAPVT XII.

Quum autē plurimā vrinam mouere est consilium, non admodum dictis vtendum est pharmacis, sed quę acriora sunt, et magis excalfaciūt. Est enim omne acre calidū: cuius generis sunt, semen apij, petroselini, fœniculi, dauci, agrioselini, smyrnij, ipsúmq; seseli, ammi, phu, meon, asaron, & cum his acoron: à quib. sanguis non extenuatur dūtaxat, sed & funditur & secernit: nempe seroso & tenui seorsū segregato ad renes, crasso verò in sese coēunte. Quamobrē puris ex thorace expuitioni ea oīa adversantur, quum nimi-

Acria omnia esse calida.
Diuretica medicamēta quæ.

Expultionibus quæ sint idonea.

rum excalfactoria exiccatoriaq́ sint, necnon secretoria & coactoria. At quæ expui debent, mediocrem caliditatē desiderāt, ne videlicet impensè exiccentur: ac proinde medicamenta illis congruentia, eiusdem vtilitatis gratia cum sorbitiūculis potionibúsq́ exhibentur. Quæ verò renes expurgāt, & ipsa incidendi vim possidentia, larga humiditate non indigēt.

Callis incidēdis discutiendisque congruentia, qualia esse debeant.

Porrò quæ callosas cōsistentias sunt incidere idonea, admodū quidem incidunt, sed minimum sanè caloris possident. Caliditas quippe callum pœrónve gignit, nō incidit, nec diuidit. Cæterùm quæ & incidūt & mediocriter calida sunt, meliora existūt: vt radices regiorum asparagorum, & rubi, & betonica, & polium, tum ochra, & vitrum vstum, & ex scilla confectum acetum, & consimilia.

CAPVT XIII.

Rarefacientia.

Quæ cutis meatus reserant, ea rarefaciētia dicimus: quæ verò vasorū oscula, aperiētia. Quin & illis contrariorū, quod poros cōtrahit, cōdensans dicunt: quod autem osculum claudit, occludens siue obstruens nominant. Cæterùm rarefacientiū quidem natura modicè calida est, ac tum minimè siccās, tum tenuium partiū: aperientiū verò, tum crassarum partium, tum acris ac mordax.

Aperientia.

Condensantia. Occludentia.

His porrò contrariorum, condensantium quidem, frigida sanè & aquea: occludentium autem, tum frigida, tum partiū crassarū. Rarefacit igitur chamæmelū, & althea, quodq́ ex ipsis cōficitur oleum: nec minus quod ex agrestibus cucumeribus. Quin & vetus, & cicinū, & raphaninum, ex eadem sunt nota.

Hæmorrhoidas aperientia.

Aperiunt aūt cyclaminus, allia, cæpæ, fel taurinū, vnguentúmq́ irinū & amaricinū, quæ & occæcatas hæmorrhoidas aperiūt. Ac cōdensantia sunt, aqua frigida, semperviuū, portulaca, tribulus viridis, psylliū, auricula muris, lenticula palustris, ac deniq́ quæcūque refrigerant, sed nō astringūt. Proinde mandragora, cicuta, altercum, papauer, si eis quis modicè vtai, cōdensandi vim obtinēt: sin liberalius, nō modò cōdensandi, sed stupefaciendi, & necandi. Occludunt porrò meatus omnia quæ validè astringunt, nec tamen acrimoniā habent adiunctam: quum nimirum essentia talium sit simul terrena & frigida. Medicamenta verò quę frigida quidem sunt aut æquè, aut amplius, sed substantiā fortiunt aqueā, ea inquā debiliter & contrahunt & constringunt, videlicet propter ipsam mollitiē: quare cōdensantia potius quàm obstruentia dicuntur. Quippe quicquid valenter tum cōstipare, tum cōstringere debet, robur quoddam renitens, & durū, habeat oportet.

CAPVT XIIII.

Rarefacientia.

Quæ itaq́ citra molestiā excalfaciunt, ea sola omniū sunt rarefacientia.

Colliquantia.

Si verò nō modò calida fuerint, sed etiā consistētia crassa, si quidē vehementia sint, & caustica, hoc est, vrentia, ignis instar corpus colliquant, & sæpe escharas ritu cauterij inducunt.

Anastomotica.

At si debilius q̄ vt vrere possint, excalfaciāt, anastomoticā, siue aperiēdi vim obtinēt. Quod aūt causticū, nō tamē vehemēter, est, præterea essentię tenuioris, id prorsus ab omni mordacitate aberit: aut cū exiguo, tū dolore, tū morsu eliquabit partes carnosas. Nam q̄d nō cōfertim alterat, vt quæ vehemēter sunt calida, quódq́ nō ægrè penetrāt, vt quæ crassæ sunt essentię, ea latentē actionē obtinēt. Porrò alterationū subitę cōfertæq́ mutationes, sicvti & penetrationū quę violētæ sunt, quales proficiscuni à causticis & escharoticis, maximè sensibiles sunt. Cæterū de quib. nunc agimus, minimè faciūt escharas, vocāturq́ putrefaciētia, licet impropriè, atq́ ob symptomatis tantū similitudinē: quū ab vtrisq́ nullo doloris sensu corruptio fiat. Nam quæ verè putrefaciētia sunt, humectant simul & calfaciūt. Multis sūt modis corrūpi quid potest.

Corruptionis modi diuersi.

Corrūpunt siquidē plus nimio refrigerata, aut excalfacta, aut humectata, aut exiccata.

Putrefactioni fœtor necessariò accedit.

Non tñ q̄cquid corrūpit cōputrescit, sed quib. id cū fœtore accidit.

Putrefacientia quæ carnē absque dolore liquant.

At medicamēta de quibus nūc sermo est, putrefacientia, qualia sunt auripigmentum (quod arsenicū vocant) sandaracha, chrysocolla, dryopteris, pityocampe, & aconitū, oīa colliquare sunt nata, & potissimum carnē tenellam, idq́ absq́ dolore. Ex quib. quidē nōnulla imbecilliora cæteris, vt vstæ petræ flos, extimam tantum superficiem, quam contigerint, exedēdo, vlceribus excrescētibus cicatricem inducūt: quanquam medicamenta quę verè ad cicatricem perducunt, nec detrahere, nec liquare carnē, sed durare, & siccare sunt nata: vt alumē, galla, omphacitis, æs vstum, ac maximè lotū, cū eisq́ fructus spinæ Aegyptiæ, siccáq́ mali granati putamina.

Cicatricem inducentia medicamenta quæ.

CAPVT XV.

Id igitur est in planis vlcerib. ad cicatricē ducendis consiliū, vt caro alteretur, fiatq́ cutis: id quod perficitur per ea quæ illam cōtrahere, constringere, cōstipare, densare, siccare, & in callum cogere valeant: quum nimirum cutis, velut in callum durata caro sit.

Epulotica quæ dicātur primò, & quæ secundariò.

Ea ergo medicamēta quę sic agere possunt, primariò propriéq́ dicuntur epulotica, siue ad cicatricē ducentia: cætera verò quæ exedūt carnem, secundariò, & per accidēs: sicuti & ea quæ absq́ astrictione desiccandi vim habent mordacitatis expertē. Nam & hæc quoque ex acidenti cicatricem inducunt: cuiusmodi vtiq́ medicamentum est, myrrha, lithargyrus, ostreum, & diphryges combusta: quandoquidē & ipsa cicatricem sæpe inducunt illita. At verò medicamenta citra morsum mediocritérq́ abstergentia, cauitates vlcerum implent.

CAPVT XVI.

Porrò attrahentes facultates sunt, quæ ex alto vehemētius extrahūt: repercutiētes verò, quę in altū occurrētes sibi succos repellunt. At essentia illis quidem calida est & tenuium partiū: his verò frigida, & crassarū. Attrahit enim perpetuò calidum: repellit verò frigidum.

Attrahit calidū, repellit frigidum.

Verùm quod calori iunctam partium tenuitatem sortitur, trahit vehementius: quod autē crassitudinem frigori, violentius repellit. Atq́ astringētium quidē nota est essentia.

Attrahentium essentia duplex.

Attrahentium autem, alia spōtè est nata, vt dictamni, propoleos, thapsiæ, sagapeni, succiq́ Cyrenaici & Medici essentia: alia verò *à putredine exasperāte suam ducit originē, qualis tum fermento, tum psorico inest.

Fimus omnis attrahit.

Quòd si fimis quoq́ ex putrefactione generatio constat, vtiq́ omnes attrahēdi facultate pollebunt: sed nō parua illis differētia inest. Nam columbinus admodum attrahit. Ex æquo aūt vtrinq́ ab eo recesserunt,

rūt, ad calidius quidē attulerint, ad frigidius verò gallinaceus. Hoc etiam magis vincuntur humanus & suillus. At canum stercus simile est medicamentis extergētibus, maximè si vescant ossibus. Crocodilorū autem stercus magis etiam id perficit. Est & aliud attrahentium medicamētorū genus, quod qualitatis familiaritate attrahit: id quod aliud est nihil, quàm totius essentię similitudine, ceu quæ nutriūtur, familiaria nutrimenta attrahunt. Talium enim medicamentorū sunt purgantia omnia, & amuletorum nonnulla. Cæterùm calida vt sint id genus omnia est necesse. Quinetiā inter ea quæ essentiis similia sunt, q̃d calidius fuerit, id potentius attrahet.

Trahentia similitudine essentiæ.

Calidiora trahere potentius.

CAPVT XVII.

Alexipharmacorū facultatū natura duplex

Iam verò facultatum alexipharmacarum natura est duplex. Quædam siquidem alterant, quędam evacuant venenū lædens, aut deleteriū medicamentum. Alterant igitur vna qualitate, idq; ratione cōtrarietatis: aut duarum cōiugatione: aut deniq; tota substantia. Evacuant totius substantiæ similitudine, & caliditate subtilium partiū. Cæterùm alexipharmaca medicamēta, sanè facultate sunt media inter corpora quę oblędunt, & medicamēta lædentia: vt videlicet eadem sit proportio corporis ad facultatem alexitcriā, quæ illius ad deleteriā. Quamobrē omnia propemodū quæ deleteriis adversant medicamētis, si largius sumpta fuerint, grauiter animātis corpus offendunt. Quàpropter ea exhibeantur moderatione, vt nec copia nimia corpus oblædant, nec exiguitate sua à deleteriis vincant. Evacuatur autem omne deleterium venenū à foris impositis medicamētis, nempe aut caliditate attractionem molientibus, aut totius substantię similitudine. Quū igitur omnia deleteria medicamēta adversissima secundū temperiē sint corporib. quæ ab ipsis læduntur, certè si à similibus temperie medicamentis vacuent, erunt vtiq; & hęc corporum naturis contraria: vt sunt haud dubiè aliqua ex parte contraria, non tamen adeò vt interimant, sed in corporis perpetientis, & medicamenti lædentis medio liberentur.

Alexipharmaca esse media inter oblæsa corpora, & lædentia medicamenta.

CAPVT XVIII.

Anodynæ facultatis natura.

At facultas q̃ verè & est & dicitur anodyna, eorum est, q̃ primo ordine excalfaciunt, tenuēq; essentiam sortiontur. Quæ verò impropriè anodyna vocatur, iis medicamētis inest, quæ suo ingenti frigore partem stupefaciunt. Est autem stupor paulò minus quàm insensibilitas, ac sensus priuatio. Cæterùm quæ affectum sanando dolorem sedāt, nec meritò dici anodyna possont: nā id est omnium curantium commune. Quæ itaq; revera sunt anodyna, partium sint tenuium, & calidiora quàm q̃ symmetra sunt, est necesse: vt scilicet evacuent, digerant, rarefaciāt, extenuēt, cōcoquant, & æquabile reddant, quicquid partibus doloris est causa. Quare nihil prorsus astrictionis habeāt oportet, ne si pars quidem aut affectus exposcāt. Ex quibus liquet, quòd interdū affectionem non iuuabunt, sed tantūmodo mitigabunt dolorē, quādo videlicet verè anodyna dicētur. Interdum adiuuabūt affectū, dicenturq; simul anodyna, & salubria. Igitur medicaminū anodynorum quædam ex primo sunt calfacientium ordine, q̃ propriè anodyna dicunt, vt anethinū oleum: quædā similiter vt corpus nostrū, qualia sanè pus mouētia. Quæ vero soporem epota inducūt, temperiem sortiuntur vel summè adversam iis quæ revera sunt anodyna. Refrigerant siquidē omnia corpus, & sensom eousq; stupefaciunt, vt si paulò liberalius bibantur, mortē afferant. Cæterùm ad vsum propositum optima sunt quæ desiccant. Quæ verò existentia frigida, humiditatis etiā copiā obtinent, vt cicuta, ea potui nō sunt vtilia. Talis est mādragora, excepto eius cortice sicco: & altercū, pręter semē. Sunt tamen & q̃ nobis tota essentia adversent. Proinde si vel minimum eorū assumptū fuerit, omnino lędat necesse est: ceu dryopteris, pityocampe, thapsia, solanum manicum, hydrargyros, & fungorum nonnulli: præterea saliua & fel animaliū venenatorū. Nam talia omnia genere sunt deleteria, nō quantitate: ac proinde nihil eorū in alexiterias antidotos inditur, vt solet papaueris succus, myrrha, styrax, & crocus. Nam tametsi quędam horū dementēt largius bibita, quædā mortem inferāt, mensura tamen convenienti permista aliis, adiuuant. Eorum porrò quę mentem lædunt, pleraq; etiam caput degrauant, vaporibus ipsum implentia. Sunt quæ id affligant, oblędentia ventriculū. Communiter verò cerebrum vniuersa duobus modis infestāt: aut totius substātiæ contrarietate, aut quum vna duabúsve qualitatibus illius temperaturam immutant.

Stupor quid.

Anodynorum opera.

Anodynos nihil debere inesse astrictionis.

Anodynorum differentia duplex.

Deleteria, tota substantia.

Deleteria genere quæ sint.

CAPVT XIX.

Purgans medicamen multiplex habet significatum.

Vocabulū hoc, purgans, vna qoidem, eáq; cōmuni ratione, de iis omnibus dicitur, quæ quovis modo animalis excremēta expurgāt: alia verò de iis tantùm enunciatur per excellētiam, quę aut per vomitum, aut per alui deiectionem, purgationem moliuntur: ita vt ab his diuersi generis sint ea quæ tum per nares, tum per os à capite humores eliciunt. Eiusdē cū istis sunt generis, quæ vuluę admota, vi quadam attractrice illius excrementa repurgant. Quæcunq; siquidē purgare animadvertimus, ea trahēdi vim possidēt, alia vnum quempiam succum, alia duos, aut etiam plures: idq; illis inter sese commune existit. Nam quæ crassos humores extenuando, aut vrinam ciere possuot, aut ex pectore pulmonéq; eiiciendis excreationibus auxiliari, aut menstruas purgationes ciere, purgant sanè & ea aliquo pacto, verùm antedictis non similiter nuncupantur, sed alia dicuntur diuretica, alia bechica, alia menses mouentia, hac re à superioribus diuersa, quòd nō habeant vim familiarū succorū attractricē, vt illa. Bifariā autem dicūtur bechica: partim quòd tussim provocent, partim quòd eandem sedent. Atqui contrariæ horum sunt facultates. Alia enim extenuandi naturam habent, alia incrassandi. Atq; extenuandi quidē facultas, in calidis & tenuium partium substātiis sita est: incrassandi verò, frigidis, & crassarum partium essentiis inest.

Purgantium alia duos trahunt humores.

Bechica dici bifariam.

CAPVT XX.

Lactis & seminis effectrices facultates sunt, partim in medicamētis tantùm, partim in alimētis. In medicamētis quidem, quom succos pituitosos excalfacientes in sanguinem vertimus: in alimentis autem secundum substātiæ totius similitudinē, vbi videlicet boni sunt succi, & humida,

Humorum corporis humani temperies. *Lactis tẽperies.*

& tepidè calida, ceu ipsum lac. Siquidem sanguis est caloris mediocris particepa: plus verò quàm mediocria, bilia: sicvti pituita frigiditatis. In medio autem pituitæ & sanguinis lac ipsum consistit, propius tamen sanguinem versua inclinãs.

Lactis gignẽdi ratio.

Vbi igitur ob penuriam sanguinia parum lactia in mammia conficitur, humectante simul & calfaciente victua ratione est opus. Si verò quòd biliosus fuerit, in primis purgationẽ ipse sanguis desiderat: mox victum quem nuper diximus. At si qnòd pituitosua, medicamenta requirit excalfacientia aut primo, aut secundo ordine, non tñ exiccantia. Verùm inter ea potiora sunt, quæ nõ tantùm medicamẽta sunt, sed & nutrimẽta, velvti eruca, fœniculum, anethũ. Intelligo enim ipsas herbas etiamnũ virentes & humidas: nam quæ siccæ sunt, plus quàm par sit & excalfaciũt & desiccant. Huius generis est smyrnion, apium, sion, polion, eáq; prius quàm exiccentur.

Lactis generationẽ quæ prohibeant.

In summa verò, quæcunque calfaciunt plus quàm expediat, quæq; desiccãt aut refrigerant, partim qualitatem ipsius sanguinis vitiantia, partim ipsum minorẽ reddentia, lactis prohibẽt generationẽ.

CAPVT XXI.

Sanguis est materia mensium & lactis.

Porrò dictis adsimilẽ facultatẽ obtinent, quęcunq; ꝓvocare aut sedare menses possunt. Vtrunq; enim cõmunis materia est, nempe sanguia in venis contentus. Quare vbi hic fluxilia fuerit, & qualitate contemperatus, vtriq; abvndantem copiam suppeditat.

Venas esse communes vberib. & matrici.

Cõmunes præterea vberib. vteróq; venæ sunt nõ exiguæ. Itaq; vbi ad alteram partẽ sanguis defert, altera siccescit. Proinde quibua menses mediocriter deferuntur, iis lac minimè in mamillis colligitur. Quibua verò hoc largè suppetit, iis planè menses cohibentur.

Lacti mensibúsque gignendis, eandem victus et medicinæ rationem desiderari.

Quocirca mirandum non est, si tum victus, tum medicamenta similia sint, nempe & ea quæ gignunt, & sedãt menstruas vteri purgationes: & ea quæ lactia in vberibus generationẽ tum procurant, tum supprimunt: quanquam hactenus differãt, quòd & calidioribus, & magis incidentibus nonnunquam menstrua purgatio indigeat: quum nimirum ea in parte sitæ venę magis aperiri debeant, quàm quæ tendunt in mammas, & sanguinem fluxilem magia requirãt, vtero ad delationem eiua nihil conferente.

Menses demitti in vterum, non ab illo attrahi.

Mittuntur enim in venas quæ comittuntur illi, non attrahuntur menses. At sanguis in vbera nõ tantùm mittitur, sed etiam trahitur: ac proinde leuiori subsidio medicaminum opus habet, quum non abvndè in mammas is confluit. Medicamẽta etiam quę iuuant vt sanguis in mamillas feratur, imperfectas etiam purgationes promouent. Sin autem nimia oblæsę sint, aut planè retentę, nullũ

Menses & vrinas quæ eliciãt.

eiusmodi eaa sanare potest: verũ sabina, meion, iria, calamintha, pulegiũ, dictamnum, asarum, costus, casia, cinnamomum, amomum, aristolochia, bunium, & eius generia reliqua, exactaa vteri purgationũ retẽtiones persanãt: taliáq; etiã vrinam promouẽt.

Menses ducẽtia à diureticis quo modo differant.

Sed ab iis quæ diuretica tantùm dicuntur, hoc quidem differunt, quòd non vehementer desiccent. Etenim quæ non desiccant, & modicè calfaciunt, lacti sunt generando vtilia: quæ verò plus excalfaciũt, non tamen valenter desiccãt, mensibus eliciẽdis sunt cõgrua. Verùm & vtraq; hæc vrinas provocant, necnon in primis ea quæ desiccantia, etiam calfaciũt. At pręter alia & reddẽdis ex pectore pulmonéq; excreationibus incõmoda sunt desiccantia. Poscũt quippe & ipsæ incidi quidem, non tamen exiccari, ceu & renum vesicæq; calculi.

CAPVT XXII.

Semen quæ gignant, extinguántq;.

Semẽ generant cibi qui probè nutriunt, & flatulẽti sunt, familiaresq; totis substantiia: medicamenta verò flatulenta etiã & calida. Extinguũt autem desiccantia & refrigerantia omnia, quęq; totis substantiis cõtraria sunt.

Semẽ prouocantia supprimentiaq;.

Porrò provocant quæcũq; calida sunt & flatuosa absq; desiccatione: supprimũt verò contraria. Etenim quum seminis substãtia ex bona superfluitate generationem sortiaẽ, sitq; etiam flatuosa: bene nutriãt & flatulenta sint, necesse est, quæcũq; semen aut ꝓcreare, aut ꝓvocare possunt. Quare bulbi, cicer, fabę, polypodes, cornua, edulia multi seminis & dicuni & sunt. At scincus & satyriõ medicamẽta ad id apta existũt. Porrò simul cibi & medicamina multi seminis sunt, lini semen, & eruca.

Semen supprimunt omnia refrigerantia.

Cæterùm quę refrigerare sunt nata, tam edulia, quàm medicamẽta semen cogentia, incrassantia, & stabile reddẽtia, vim habent ipsum supprimentem, non aũt corrumpentem: vt lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, melopeponea, cucumeres siue maturi, siue immaturi.

Semen ne esse quidẽ permittũt, quæ siccãt.

Iam verò quæ desiccant, ne esse quidẽ semen permittunt, etiamsi natura calida sint: vt ruta. Quòd si etiã nõ calfaciant, multò minus: vt nymphæa. Eandẽ ꝓportionẽ tum esculentorũ, tum medicamentorũ est invenire, circa lac & menstrua. Sub idem genua cadunt, q̃via alio modo, quæ respirantium instrumentorũ reiiciendis excreationibus auxiliãtur, quæq; vrinã ciere possunt. Hæc enim omnia extenuandi facultatem obtinent, vti contraria incrassandi.

CAPVT XXIII.

Ocularia medicamenta.

Tametsi collyrio diarhodon, & diapõpholygos, & cygnio, & thure, vti possimus ad aures, aut oa, aut nares affectas, necnon ad pudendum & anum: quia tñ frequentius ad oculorũ morbos iis vtimur, ob id nimirum ocularia medicamenta vocant: sicvti alia hepatica, alia splenetica, stomachicáve, secundum differentiã particularum quibua solent auxiliari creberrimè.

CAPVT XXIIII.

Dum aũt ij qui Methodici nominantur, metasyncriticas quasdã materias & facultates appellant, præterquàm quòd obscura & falsa loquuntur, etiam suæ ipsorum hæresi maximè repugnãtia astruunt.

CAPVT XXV.

Ex operibua autem contrarias iudicare facultates oportet: dicentes quasdã esse facultates emplasticas, & his cõtrarias, tum extergentes, tum farctu liberãtea: præterea emollientes, indurantes, laxantes, & contendentea.

Gustu qualitates quæ sint.

Nam astringẽtes, acres, amaraa, acidas, atq; dulces, non facultates medicamentorũ, sed gustu a esse qualitates monstrauimus. Quanquã & harũ etiam tum actiones, tum temperaturę nobis veniunt investigandæ.

Saporum temperatura.

Etenim astringens, terrestre & frigidum: acidum, subtile & frigidũ: amarũ, terrestre & subtile: q; insignis qualitatis expers, frigidum simul & aqueũ: acre, igneum: salsum, terrestre & calidum,

dum, nondũ tamen igneum: similiter dulce, calidũ, sed nondũ vrens: quę denique oleosa sunt, omnia aquea sunt & aërea. Sequuta sanè sunt tēperaturas eorũ, & opera. Nam astringens, contrahere, constringere, densare, repellere, incrassare, omniáque refrigerare, exiccaréque est natum: acidũ verò, incidere, extenuare, farctu liberare, & purgare citra calfactionem, & cum aliquãtula repercussione potest. At acre similiter vt acidum extenuátque & perpurgat, necnõ perrũpit, attrahit, & escharam inducit: cæterùm calfaciēs, & digerēs. Sic amarũ quoque meatus ꝓpurgat, abstergit, extenuat, incidit humorũ crassitiē absque manifesta excalfactione. Quod qualitatis est expers, incrassat, cogit, contrahit, extinguit, stupefacitque. Porrò salsum cõtrahit, constringit, cõdiendo seruat, desiccat citra apertã aut frigiditatē, aut caliditatem. Dulce verò cõcoquit, laxat, rarefacit: oleosum denique humectat, emollitque, & laxat. Ex quib. sanè facilè invenire licebit, quinã sapores temperie, & qui sint operibus contrarij.

Gustatiliũ qualitatũ facultates & opera.

CAPVT XXVI.

Symmetrum appellare medicamentum cõvenit, quod nec excalfacit, nec desiccat, nec refrigerat, nec humectat: nec calidũ, frigidũ, humidum, siccùmve existit. Quod verò aut calidius, aut humidius, aut frigidius, aut siccius est, à vincente, seu excedēte facultate cognominatur. Porrò per vnũquenque excessum quatuor posuisse ordines, quod ad vsum spectat, sufficit: calidum quidem, exempli gratia, nominãtes primi ordinis, quod nos excalfacit, nõ tamē evidēter, sed ita vt opus sit rationali demonstratione. Quæ verò manifestè calfacere nos dicũtur, ea secundi ordinis esse dicentur. At quæ iam vehementer quidē, non tñ summè, tertij. Quę aũt adeò excalfacere possunt, vt escharã moliantur & vrant, quarti: similitérque in aliis exuperantiis existimandum. Nam quę adeò vehemēter refrigerãt, vt extinguant, & ipsa quarti sunt ordinis. Cęterùm nullũ invenire est, quod quarto desiccet ordine, quod nõ etiã vrat. At tertij ordinis exiccantium quippiam esse possit, quod minimè vrat, ceu omnia quæ vehementer astringunt: ex quibus est omphaciũ, rhus, alumen, balaustia, galla omphacins. In his aũt ipsis quędã vicina sunt ad vrētibus, vt squama ęris, & æs vstũ, quasi inter tertiũ quartúmque ordinē hæreant. In medio tertij est æs vstum, si lotum sit: in principio tertij hypocistis. Sic in secũdo & quarto differentias licet cõstituere triplices: quũ non perinde vrant cauterium & napy, licet ambo quarti sint ordinis.

Symmetrum quid dicatur.

Ordines, siue gradus excessuum quatuor.

Exiccantia quarto ordine, etiam vrunt.

GALENI PERGAMENI *de simplicium medicamentorum facultatibus, liber VI.*

GEneralis igit sermo de facultate medicamentorum simplicium, vniuersus iam superioribus libris finem suũ consequutus videtur. Tempus verò iam est ad sermões particulares, siue speciales trãsire, hoc solũmodo repetentes: primùm quidem, in natura tēperatissima: secũdò, in intēperata: postea deinceps in simplicibus morbis, faciēdum esse periculum de facultate ipsorũ medicamentorũ. Cęterùm quiam medicamēta oia, partim quidem sunt animaliũ partes, aut plantarũ, aut fructuũ, aut horũ liquores, aut succi: partim autē ex metallis sumunt: optimũ mihi visum est de plãtis ante oia disserere: dein de metallicis ptractare, ac vltimò ad animaliũ partes transire, idque obseruato literarũ gręcarum ordine. Curabimus autē semper, vt (quod monuit primo oraculo Hippocrates, vitã pronuncians breuem, & artem longam) festinantes quammaximo studio, viam incedamus compēdiosissimam, per ea nempe quæ sunt in arte vtilissima. Inter oẽs porrò Dioscorides perfectissimè mihi videtur cõfecisse tractatum de medicamentorũ materia. At qui aggrediuntur figuras herbarum describere, quas ne per somniũ quidem viderunt, ij certè videnē præconib. similes, qui notas ab aliis acceptas fugitiui mancipij publicant, quem ipsi nunquam viderunt, imò quē ne agnoscere quidē possint, si propè assisteret. Illos etiam nõ possum nõ accusare, qui primi herbarum formas, scriptis docere conati sunt, quũ melius existimē ab ipso pręceptore oculis discere, ac non assimilari iis, qui ex libris prodeũt gubernatores.

Medicamenta in quibus experiri debeamus.

Vita breuis. Ars longa.

Dioscoridem exactissime tradidisse historiam plantarum.

Abrotonum.

Abrotonũ calidum & siccum est facultate, in tertio recessu, aut ordine, qui ad temperatã naturam expenditur, situm. Valde siquidē est amarũ: qui sapor, quũ essentiæ terrenæ sit, à largo est calore extenuatus. Porrò si quibus per circuitus redeunt rigores, ante invasionem rigorum eos abrotono confrices, minus vtique concutientur, subitóque sensum caloris percipient. Quòd abrotonum etiam lumbricos perimat, par quidem est, quum sit amarum. Cæterùm & digerendi & incidendi quandã vim habet, ipsóque absinthio maiorem: quandoquidē paucissimæ acerbitatis particeps est abrotonũ, haud autē exiguæ absinthiũ. Vnde inimicũ sanè est ventriculo abrotonũ, velut etiam seriphum: gratũ verò & amicum absinthiũ. Per se q̃ppe amarũ omnifariã est infensum ventriculo: austerũ verò, aut acerbũ, aut in summa astringēs, amicũ & familiare. Abrotoni duæ sunt species: quarum alteram sanè marem, alterã fœminam vocant. Similiter & absinthij tres species, aut differentię assignantur. Quarum vnam eodem cum genere ipso nomine appellãt absinthium: cuiusmodi est Ponticum. Secundam autem Santonicum: ac tertiam denique Seriphum. Quibus omnibus absinthium quidē minus est calidum, nempe plurimam astrictionem obtinens. Non tamen minus desiccatorium existit. Cæterorum autem, Santonicũ à Santonia regione, in qua nascitur, nomen sortitum, proximam habet facultatē, Seripho paulò imbecillius in extenuando, calfaciendo, desiccandóque. Porrò ipsum Seriphum Abrotono minus est calidũ, verùm calidius absinthio, stomacho impendiò inimicum, nempe cum amaritudine, præ se etiam quandam ferens salsedinem. Sed nonnullam tamen, etsi minimã, astrictionem sortitur. Sic Abrotonum & Santonicum admodum sunt infesta vētriculo. Solũ enim inter ea absinthium, & maximè ponticum, gratũ stomacho existit. Abrotonum vstũ, calidũ siccũque facultate est, magis enĩ quàm cucurbita sicca vsta, & anethi radix. Illa

Abrotoni temperatura & essentia.

Abrotono si quis perfricetur ante invasionem, minus à febrili rigore infestabitur.

Abrotonũ vermes perimit.

Abrotonum inimicum ventriculo.

Absinthiũ ventriculo gratũ.

Astringentia sunt amica ventriculo.

Absinthij tres species.

Ponticum. Santonicum. Seriphum.

Cucurbita vsta preputij vlceribus cōgruit. Abrotono cum ex aliquo oleo calido, barbā tardius nascentem elicit.

enim vlceribus humidis simul & citra phlegmonem callo induratis conven nnt: ac proinde maximè prçputij vlceribus congruūt. At c nis abrotoni vlceribus omnibus mordax est. atq; idcirco ex oleo aliquo tenui, cicino scilicet, aut raphanino, aut Sicyonio, aut veteri, & maximè Sabino, ad alopecias accōmodatur. Tum barbā tardius nascentē, in eorum aliquo, nec minus lentiscino maceratum, elicit.

Agnos, Vitex.

Agnos. Vitex.

Agnos, ant vitex, fruticosa illa planta, calidus quidem & siccus est tertio ordine: verùm multū tenuis substātiæ, tum gustu acris simul & astringens: ipsas tamē vitices ad medicinam habet inutiles. Cæterùm folia, semēnq;, & flos, calida siccáq; sunt faculiate, necnō tenui substātia: quare sępe nobis sunt vsui. Porrò semen edēdo est: tam perspicuò tamen calfacit, vt capiti dolorem hoc nomine pariat. quanquā si id frigatur, minus caput tētat. Vtcunq; autem sumatur, flatus ventris discutit. Prçterea tum semen, tum flos, tum folia, venereas intēperantias compescunt. Quare nō tantùm esa potáq; conferre ad castitatem videntur, verumetiam substrata: vnde planta ipsa, agnos, hoc est, casta vocat. At ruta quàm agnos, magis quidem excalfactoria & exiccatoria existit. Ad hæc, agni quidem semē ac germina, modicam astrictionē ferunt: at ruta vbi aruerit, exactè amara est & acris. quandiu verò humida fuerit, subamara. Nulla tamen austeritas aut acerbitas illi inest, aut illa certè obscurissima. Quocirca & ad iecur & lienē indurata & obstructa, agni semen potius quàm rutæ competit. Præter dicta autem agnos & menses mouet, & indurata digerit, & lassitudinem tollit.

Viticis semē capitis grauitatē parit.

Vitex venereas intemperātias compescit.

Ruta facultas.

Vitex obstructis cōfert, mensesq; promouet.

Agrostis, Gramen.

Agrostis. Gramen.

Graminis radix modicè frigida est & sicca, mordacitatē quandā exiguā, & partium tenuitatē obtinens. At herba ipsa primo quidem recessu refrigerat, in humiditate verò & siccitate existens quammoderata.

Gramen esculentum.

Graminis esculēti radix cruēta vlcera glutinat, frāgitq; lapides.

Eius radix est modicè frigida & sicca: proindéq; cruenta vlcera glutinat. Ipsa autem herba illita non vehementer refrigerat, in medio constituta humiditatis & siccitatis. Radici porrò mordacitas & tenuitas quædam exigua inest, qua nimirum lapides frangit, si quis eam decoctam bibat. At semen alterius quidē imbecillum est: eius verò quæ in Parnaso nascitur: vrinam ciet, ac fluxus vētris & stomachi resiccat. Vis enim eius est exiccatoria, tenuium partium, & subacerba.

Graminis semē

De quatuor Anchusis.

Anchusæ quatuor species.

Onoclea quam vocant, radicem habet admodum refrigerantem, desiccantem, astringentem, & subamarā, corporibus condensandis & modicè extenuādis idoneam: tum abstergēdis quoque & abluendis biliosis & salsis succis. Quare aurigini & lienosis est vtilis. Præterea cum polēta illita, iuuat erysipelata, & abstergit nō modò epota, sed etiā admota extrinsecus: proinde aceto macerata vitiligines & lepras sanat. At folia ipsius herbç imbecilliora radice sunt, non tamē à resiccatione & astrictione aliena Itaq; profluuiū sanāt cum vino pota. Lycopsos nominata, refrigerās etiam & siccans, similiter erysipelatis congruit. Cæterùm radicem quàm onoclea magis astringentē sortitur. Onochilo cognominatę vis & calidior & medicamētosior inest. Quare eos qui à viperis morsi sunt, admodū iuuat, tum illita, tum suspēsa, tum esa. Reliqua verò quæ quarta est, & parua, cçteris est calidior, amarior, & medicatior: ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxybaphi mēsura cū nasturtio & hyssopo epota

Onoclea quib. morbis conueniat.

Lycopsos.

Onochiles.

Anchusa quarta species anonymos, Latos lūbricos perimit.

Agarici radix.

Primò quidē gustu dulcis, sed paulò pòst subamara apparet, acrimoniæq; & astrictionis leuiculæ quandā speciē tēporis spacio inducit: éstq; cōsistentia laxa. Quare composita hçc radix est ex substantia aërea & terrea, à calore extenuata. Minimum aūt habet essentiæ aqueæ. Hac ratione & digerendi vim possidet, & crassitudinē incidēdi, tum anfractus viscerum expurgandi. Idcirco regio morbo laborātes ex obstructione iecinoris, necnon morbo comitiali obnoxios, sanat: tum rigores per circuitus recurrētes, ex crassis viscidisq; humoribus ortos exterminat. Iuuat & morsos à bestiis frigore lædētibus, aut cōpūctos, tum foris in affecta parte impositū, tum intrò in corpus assumptum, pondere drachmæ vnius cum vino diluto. Est etiam & purgatoriū.

Agaricum radicem esse credit Galenus.

Agarici facultates insignes.

Ageranton.

Ageranton.

Facultatē digerendi habet, & leuiter quadantenus phlegmone liberandi.

Adiantum, Polytrichum, Callitrichum.
Vulgò capilli Veneris.

Adiantum. Polytrichon. Capilli Ven.

In calore & frigore symmetrū est, siccat tamē, & extennat, & digerit. Caput ex alopecia glabrū, capillis vestit: strumas & abscessus digerit: epotū lapides frāgit: viscidorū crassorúmq; è pectore pulmonéq; excreationibus, nō mediocriter confert: ac deniq; ventris profluuium sistit.

Aizoon, Semperviuum.

Aizoon. Semperviuum.

Aizoon vtrūq;, tum maius, tum minus, desiccat quidem leuiter, vtpote astringēs modicè: est tamē ex tertio ordine refrigrrantium, in eóq; aquea essentia præpollet. Quare ad erysipelata, herpetes, & phlegmonas à fluxione ortas accōmodatur.

Aegilops, Auena.

Aegilops. Auena.

Digerēdi vim obtinet, existēs leuiter acris. Vnde phlegmonas induratas, & ægilopas sanat.

Aera, Lolium.

Aera. Lolium.

In principio tertij ordinis excalfacientiū, secūdi verò extremo exiccantiū consistit, sic vt accedere magis quàm iris, naturę acrium videatur: à qua tamen essentiæ tenuitate relinquitur.

Aegyrus, siue populus alba.

Aegyrus. Populus alba.

Populi flores calidi sunt in primo recessu, paulúmq; ad siccius declinant, subtiliorūq; potius q̄ crassiorū sunt partium. Floribus similia sunt folia, licet imbecilliora. Resina etiam floribus similem facultatē, sed calidiorem obtinet. At semen, tum resina, tum floribus subtiliorū est partiū, & exiccantius: non tamen multò calidius.

Acacia.

Acaciæ facultas.

Acacia & planta ipsa acerba est, & fructus, & succus: q lotus acrimoniā deponit. Porrò si parti illinatur, protinus eam sicciorem atq; contractam reddit: éstq; tertij ordinis exiccantiū, & secundi refrigerantium, vbi quidem elotus fuerit: alioqui si illotus sit, primi. Est autem consistentia terreus, habétq; in se partes quasdā aqueas,

necnon

necnon alias tenues & calidas.

Acalephe, Vrtica.

Acalephe.

Vrtica extimulat venerem.

Vrticá subducit aluum titillatione magis quàm purgatione.

Huius herbæ tum fructus, tum folia, admodũ digerẽtis sunt facultatis, adeò vt phymata & parotidas sanẽt. Sed & quiddã flatuosum exhibẽt, dum coquuntur, quo extimulant venerẽ, & maximè vbi semẽ cum musto bibitur. Quòd nõ calfaciat vehementer, sed nimis tenuium sit partiũ, testimonio est crassorũ ex pectore eductio: tum pruritus quem in partibus excitat. Porrò subducit ventrẽ titillatione magis quàm purgatione. In vniuersum, quæ exiccari citra mordicationẽ postulant, ea convenienter persanat.

Acanthos, Spina vulgaris.

Acanthos. Spina.

Folia quidem mediocriter digerentẽ facultatem obtinẽt: at radix exiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium.

Acanthium.

Radix huius & folia facultatis sunt excalfactoriæ, vt & iis qui convelluntur auxilientur.

Acanthos leuce, Spina alba.

Acanthos leuce Spina alba facultas.

Radix eius desiccatoria est, modicéq; astringẽs: quamobrẽ & cœliacos & dysentericos iuuat, & sanguinis reiectiones cohibet, œdematáq; illitu cõtrahit, ac dentes dolẽtes iuuat, si decocto eius colluant. Semẽ tenuis essentiæ & calidæ facultatis est: itaq; potui dari iis qui cõvellunt cõvenit.

Spina Aegyptia.

Spina Aegyptia facultas.

Validius q̃ spina alba, tum astringit, tũ siccat. Quare profluuiũ muliebre radix eius supprimit. Fructus verò & columellæ prodest, & iis quæ in sede inflata sunt: vlceráq; ad cicatricẽ perducit.

Acoron.

Acori facultates.

Huius radice vtimur, q̃ gustu modicè amarò est, odoréq; non iniucundo. Itaq; facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Quare & vrinã mouet, & lienes induratos discutit, ceratoidísque crassitiẽ detergit, extenuátq;. Ad q̃d succus præstantior existit: calfacit .n. & siccat in tertio ordine.

Aconitum pardalianches.

Aconitum pardalianches.

Hoc putrefacientis & deleteriç facultatis existit: quare in cibo potúq; fugiendum.

Aconitum lycoctonum.

Aconitum lycoctonum.

Est & hoc similis alteri facultatis: sed peculiariter lupos interficit, vt illud pardos.

Acte, quã sabucum: Chamæacte, quam Ebulum vocant.

Acte. Sabucus. Chamaacte. Ebulus. Alimum.

Vtraq; potentiam habet & desiccandi, & conglutinandi, necnon digerendi modicum.

Alimum.

Semen simul & lac hæc planta gignit, éstq; gustus acris & subastringentis: ex quibus cõstat ipsam esse dissimilarẽ. Maior tamen pars eius tẽperatè est calida, cum humiditate incõfecta, & leuiter flatuosa.

Aloẽ.

Aloës facultates.

Aloẽ est grata ventriculo.

Hçc herba, optima in India nascit, cuius liquor est id q̃d ad nos importatur, cognominatũ aloẽ, medicamentũ ad plurimas res, propter siccitatẽ, mordicationis expertẽ, vtile. Quod quidẽ astringit modicè, sed fortiter amarũ est: ac proinde subducit ventrem. Est autem tertij ordinis exiccantium: calfacientiũ autem, aut primi intensi, aut secundi remissi. Ad hçc verò, gratum est ventriculo medicamen, vt si quid aliud: & sinus glutinat. Sanat vlcera quç ægrè ad cicatricem perduci possunt: & maximè quç in ano sunt & pudendo. Confert similiter si maceretur aqua, ad eorũ phlegmonas, necnon eas q̃ in ore, naribus, oculísq; oboriuntur. In summa, repellere & digerere simul potest, cum hoc vt paulùm extergeat, quãtum videlicet vlceribus puris non sit molestum.

Aloë quibus affectib. conferat.

Alysson.

Alysson morsis à cane rabido, rabientíq; ipsum sanat.

Nuncupata est hæc herba Alysson, q̃ mirificè iuuet morsos à cane rabido. Sed rabienti quoq; data, sæpe in totum sanauit, ob totius substantiç similitudinẽ. Siccat autẽ digeritq; mediocriter, ac præterea detergit nõnihil. Qua ratione vitiliginem, & ephelim purgat.

Alsine, Auricula muris.

Alsine. Auricula muris

Hçc quum essentiæ sit aqueæ, citrà astrictionẽ tum refrigerat, tũ humectat. Quare ad feruẽtes phlegmonas & mediocria erysipelata confert.

Amaracon, Maiorana.

Amaracon. Maiorana.

Calfacit quidẽ in tertio ordine: in secũdo aũt siccat.

Ambrosia.

Ambrosia.

Illita vim habet astringentem, ac repellentẽ.

Ami.

Ami.

Eius semen est admodum vtile. Quum enim sit subamarum & acre, cõstat ipsum & digerere, & provocare vrinas. Calfacit aũt, resiccatque in tertio ordine intenso.

Amaranthum.

Amaranthum.

Facultatis est incidentis & extenuãtis. Quarè coma eius cũ vino pota, menses educit: omnésq; pota fluxiones desiccat: stomacho infesta. Grumos etiam sanguinis dissoluere creditur.

Amurca.

Amurca virtu.

Ex secũdo est ordine calfacientiũ: at siccantiũ intenso quodãmodo magis, terrestris substantiç quum sit. Sic & vlcera corporum tẽperatura siccorũ curat, quæ verò in aliis omnibus sunt, exasperat, perinde vt resina, pix sicca, & bitumen.

Ampeloprason, Porrum agreste.

Ampeloprason. Agrestia omnia esse acriora hortensibus.

Est enim herba hæc porrũ agreste: ob idq; acrius eo, atq; siccius, vt agrestia omnia hortensibus. Proinde stomacho quàm illud, nocentius. At crassos & lẽtos humores potẽtius incidit, vásculisq; infarcta organis obstructione liberat. Hac quoq; ratione sæpe prouocauit vrinas, vbi à crassis & lentis renitebant humorib. Adeò verè est calidũ, vt illitũ cataplasmatis ritu, exvlceret.

Ampelos agria, Vitis agrestis.

Ampelos agria. Vitis agrestis.

Racemi eius extergẽdi vim possident: ac proinde cutis extimæ vlcera purgare possunt. Sed astrictionem quandam sortiũtur extrema germina, quæ & sale condiri assolent.

Ampelos hemeros, Vitis satiua.

Ampelos. Vitis.

Vitis cultç assimilis facultas est agresti, sed ad omnia imbecillior.

Ampelos leuce, vitis alba, Bryonia.

Ampelos leuce. Vitis alba. Bryonia.

Prima huius germina vere edi solẽt, edulium vẽtriculo propter astrictionẽ acceptũ. Cæterùm subamaram, & modicè acrẽ astrictionem possident: quare & vrinam modicè cient. At radix & abstergentem, & desiccantem vim habet, & moderatè calidã. Quamobrẽ & lienes induratos liquat epota: cum ficubúsq; foris imposita, psorã & lepram sanat. Porrò fructus eius, racemi speciem præferens, iis qui coria depsant, est vtilis.

Ampelos melæna, Vitis nigra.

Vocatur autem hæc propriè bryonia, prædi-

ctæ ad omnia similis, nisi quòd imbecillior.

Amygdala.

Amygdalorum vires. Quæ quidem palàm amara sunt, omnino extenuãdi vim possidẽt. Siquidẽ ephelim purgãt, & excreationib. ex pectore pulmonéq; crassorũ lentorúmq; humorũ mirè auxiliant. Obstructiones prærerea iecinoris à crassis & viscidis succis ortas expediũt. Quin & lateris, & lienis, & coli, & renũ dolores, ab huiusmodi causa natos psanãt. Ipsius arboris etiã radices coctæ illitæq;, epheles purgãt. Porrò amygdala dulcia, q̃ & ipsa nõnihil sortiunt amaritudinis, moderatè sunt calida.

Ammoniacum.

Ammoniacum. Cuiusdã ferulæ est lachryma, intẽsam emolliẽdi vim possidens, adeò vt articulorũ tophos dissoluat, & lienes induratos sanet, & chœradas p halitũ digerat.

Amomum.

Amomum. Acoro similẽ facultatẽ obtinet, nisi quòd acorũ siccius sit, maiore aũt concoquẽdi vi amomũ.

Anagallis.

Anagallis vtriusq; facultates. Anagallis vtraq;, & q̃ cœruleũ, & quæ purpureũ fert florẽ, extergenns est facultatis. Habet verò nõnihil etiã caloris, & quandã trahendi vim, qua corpori infixa extrahunt. Succus earũ ex naribus purgat eadem de causa. In summa, desiccãdi vim habent citra mordicationẽ. Quamobrẽ vulnera glutinant, & putrida corrigunt.

Anagyrus.

Anagyri facultas. Frutex est grauiter olẽs, & digerẽtis, excalfaciẽtisq; facultatis. Cuius folia viridia tumores reprimũt: at resiccata, incidẽns sunt exiccãtisq; potẽtiæ. Similẽ ferè vim habet eius radicis cortex. Semẽ aũt subtiliorũ est partiũ, vomitũ tñ, pvocat

Androsęmũ, Officinis Mille pforata, Hispanis Coracõcillo, hoc est, corculum.

Androsæmon. Milleperforata. Planta est fruticosa, natura duplex. Vnum em̃ dicit Ascyron, species hyperici: alterũ à quibusdã appellatur Dionysias. Est autem semẽ eorũ purgatoriũ: foliorũ verò facultas modicè extergens & desiccans, vt & ambusta curare credãtur. Cæterùm in vino austero decocta, vinũ ipsum vulnerum grandium glutinatorium efficiunt.

Androsaces.

Androsaces. Amara & acris est herba. Potest aũt resiccata ebibitáq; tum ipsa, tũ fructus eius, magnopere provocare vrinã, & nimirũ etiã digerere & desiccare.

Andrachne, Portulaca.

Andrachne. Frigida & aquea est tẽperie, paucæ particeps austeritatis: ꝑinde fluxiones repellit, maximéq; biliosas & calidas. Estq; tertij ordinis refrigerantiũ, humectantiũ aũt secũdi. Quare maximè ęstuantes adiuuat, tum vẽtris osculo imposita, tũ hypochõdriis: ac pręcipuè in febrib. hecticis. *Portulacã dentium stuporem lenit.* Prætereа dentiũ stuporẽ lenit. Quoniã aũt restringit, vtiliter dysentericis editẽ, & muliebri ꝓfluuio, & sanguinis reiectionib. Sed ad hæc sanè multò est quàm herba succus ipsius efficacior.

Anemone.

Anemone. Radix cõmansa pituitã evocat: succus è narib. purgat, & oculorum cicatrices extenuar. Insuper sordida vlcerũ anemonę expurgant, & lepras detrahũt, mensésq; appositæ eliciunt, & lac trahũt.

Anethum.

Anethi facultates. Adeò excalfacit anethũ, vt habendũ sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantis verò ordinis est secũdi incipientis, aut primi finientis. Itaq; meritò in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum cõciliat, crudos humores concoquit. Vstum autem, tertij ordinis tum calfacientium, tum exiccantiũ fit. *Anethum vstũ pudẽdorum vlceribus cõfert.* Proinde vlceribus nimis humidis ꝓdest, ponsissimũ iis quę in pudendis cõsistunt. At quæ in præputio sunt inveterata, ea ꝓbè cicatrice inducit. Cęterùm viride humidius & minus calidũ est: itaq; magis cõcoquit, & somnum conciliat, sed minus discutit.

Anthyllis.

Anthyllis vtraque. Anthyllis vtraq; modicè desiccat, vt & vlcera glutinet. At quæ chamæpityi assimilis est, subtiliorum est partium, magisque detergit, pręterea comitialibus competit.

Anthemis, Chamæmelum.

Anthemis. Chamæmelum. Calfacit, & desiccat in primo ordine, estq; tenuium partium, ac proinde digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim obtinet.

Anisi semen.

Anisi semen. Calfacit et siccat in tertio ordine. Proinde vrinam mouet, ac digerit, flatúsq; ventris reprimit.

Antirrinum, Anarinum.

Antirrinum. Semen habet inutile, estq; cũ bubonio similis facultatis.

Aparine, Philanthropos.

Aparine. Philanthropos. Modicè extergit & desiccat, habetq; nonnihil subtiliũ partiũ.

Apios, Pirus.

Apios. Pirus. Piri folia pariter & turiones, austera sunt. Ex fructu autem, pars vna terrea est, alia aquea. Cæterùm vtraq; frigida, necnõ alia temperata. Proinde esu pira stomacho grata sunt, & sitim prohibent. Illita aũt desiccant, modicéq; refrigerãt. Vnde etiam vulnera glutinant.

Achrades, Pira syluestria.

Achrades. Pira syluestria. Magis quàm pira reliqua astringunt & desiccant: ob idq; maiora vulnera glutinant, fluxúsq; reprimunt.

Apocynum, Cynocrambe, Cynomorum, Syluestris mercurialis.

Apocynum. Cynocrambe. Cynomorum. Canibus iuxtà & hominibus est venenũ, herba grauiter olens, ob idq; vehemẽter calida: nõ tamen proportione desiccat. Itaq; illita, admodum digerentis est facultatis.

Argemone.

Argemone. Et huius herbæ facultas abstersoria est, & digerens.

Arisaron.

Arisarum. Multò minus est aro. Radicẽ habet oliuæ magnitudine, sed multũ est ipsa acrius.

Aristolochia.

Aristolochia triplex. Radix eius est amara & subacris. Sed ex illis omniũ subtilissima est, quæ rotunda. Aliarũ verò duarũ, quæ clematins appellatur, fragrãtior est, infirmior tamen. At longa, tenuitate quidẽ à rotunda vincitur, abstergendi tamen calfaciendiq; & ipsa potentiam obtinet: minus sanè quàm rotunda abstergens & digerens, sed nõ minus calfaciens, imò forsan plus. Itaq; in quibus vsus est modicæ abstersionis, cõmodior est longa: vtputa in vlceribus carne implẽdis. At in quibus crassum humorẽ validius extenuare oportet, illic vsus est rotundæ. *Aristolochia rotunda admirãda opera.* Proinde dolores à crasso spiritu inductos, rotũda exactius persanat, extrahit spicula, putredines corrigit, vlcera sordida purgat, dẽtes & gingiuas splẽdidas facit: auxilio est asthmaticis, singultientibus, comitialibus, pudagricisq;, si cum aqua bibatur. Tum ruptis & conuulsis, vt si quid aliud, medicamen idoneum est.

Arceuthus,

Arceuthus, Iuniperus.

Arceuthus. Iuniperus.

Calida & ſicca eſt tertij ordinis. At fructus, ſimiliter calidus eſt: ſiccus tamē in primo ordine.

Arctium.

Arctium.

Quod Thapſo Verbaſco eſt ſimile, radice tenera, candida, dulci, caule oblōgo & molli, ſemine cymino ſimili, tenuiū eſt partium: ob idq; facultatis modicè exiccantis & extergētis. Quamobrem radix ac ſemē eius in vino cocta, quadantenus dentiū dolores mitigant. Porrò ambuſta & chymethla non horū modò decoctū, ſed & caules teneriores ſanare poſſunt.

Arctium aliud, Lappa maior, Bardana.

Lappa maior. Bardana.

Digerit ſimul & deſiccat: aſtringit tamē nōnihil: vnde folia eius antiquis vlceribus proſunt.

Arnogloſſon, Plantago.

Arnogloſſon. Plantago. Refrigerātia ſimul & aſtringentia quibus morbis conueniant.

Refrigerat pariter & ſiccat in ſecundo gradu: habétq; nonnihil auſterum, ratione terrearū partiū. Porrò medicamenta, q̄ cum hoc quòd refrigerāt, vnà etiā aſtringūt, ea & ad vlcera rebellia omnia, & ad fluxiones & putredines cōueniunt, ac proinde & ad dyſenterias. Nam & ſanguinis profluuia ſiſtunt, & ſi quid advratur, refrigerant. Tum ſinus quoq; glutinnāt, & alia vlcera recētia ſimul & vetera. Atque in omnibus ferè id genus medicamētis primas tenet, aut certè nulli ſecundū eſt arnogloſſum, ob tēperaturæ ſymmetriā & cōuenientiā. Nam ſiccitatem obtinet morſus expertē, & frigiditatē quæ nondū ſtupefaciat. Fructus etiam & radix ſimilis ſunt facultatis, niſi q̄ tum ſiccioris, tum minus frigidæ. Quin & ſemē ſubtiliū eſt partiū: radices verò craſsiorū. At herbæ folia exiccata ſubtiliū partiū exiſtunt, & minus frigidæ facultatis. Radicibus vtunt ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionib. incoquentes: præterea ad iecinoris renúmq; obſtructiones non has tantùm adhibent, ſed folia quoq;, & multò magis ſemina.

Plantaginis radicibus ad dolorē dentium vtuntur.

Arum.

Arum.

Mediocrem extergēdi vim poſsidet, éſtq; primi ordinis calfacientium & exiccantiū. Radices eius comeſæ mediocriter humorū craſsitiē incidunt, ita vt ſint excreationib. ex pectore idoneæ.

Artemiſia.

Artemiſia vtraq;.

Duplex eſt, vtraq; tamen calfacit ſecundo ordine: intenſo autem primo, aut ſecundo remiſſo deſiccat: éſtq; tenuiū partium: vnde calculis renum, vteriq; fomētationibus haud mediocriter congruunt.

Aſarum.

Aſarum.

Radices eius facultate ſimiles radicibus acori ſunt: intenſiores tamen.

Aſclepias.

Aſclepias.

Huius nondum nos periculum fecimus.

Aſpalathos.

Aſpalathos.

Acris ſimul & aſtringens eſt. Quare partibus quidē ſuis acribus excalfacit, auſteris verò refrigerat. Itaq; vtriuſq; ratione deſiccat: vnde ad putredines & fluxiones eſt vtilis.

Aſparagus petræus.

Aſparagus petræus.

Abſtergendi vim habet citra manifeſtam caliditatem aut frigiditatē. Hinc renes ac iecur infarctu liberat, & maximè radices eius, & ſemē: quia & dentium dolores ſanat.

Aſplenum.

Aſplenum.

Tenuium quidem partium, nō tamen calida eſt herbà. Hac vtiq; ratione lapides frangit, & lienes liquat.

Aſtragalos.

Aſtragalos.

Radices aſtrictorias ſortitur: quare nō inſtrenuè ſiccat. Nā & vlcera glutinat, & aluum fluentem ſiſtit, ſi quis in vino decoctam radicē bibat.

Aſter atticus, Bubonium.

Aſter atticus. Bubonium.

Partim quidem digerens eſt, partim autem refrigerans: verùm id non aſtringit.

Aſtaphis, Vua paſſa.

Aſtaphis. Vua paſſa.

Culta quidem, cōcoquendi, aſtringendi, & leuiter digerendi, facultatē obtinet. At agreſtis, vehementer acris exiſtit, adeò vt ex capite purget, abſtergátq; valenter. Itaq; ad pſoram accōmoda eſt. Sed & vrendi vim habet.

Aſphodelus.

Aſphodelus.

Huius radix extergentis eſt facultatis. Vſtæ aūt cinis, calidior, exiccantior, ſubtilior, ac digerere potentior exiſtit: ac proinde alopecias ſanat.

Attractilis, Cnicus agreſtis.

Attractilis. Cnicus agreſtis.

Facultatem habet deſiccandi, & modicè digerendi: éſtq; ſpinarum eſt genere.

Atraphaxis, Atriplex.

Atraphaxis. Atriplex.

Humida quidem eſt in ſecundo ordine, frigida verò in primo: éſtq; aquea ſimiliter maluæ. Quin & ventrē celeriter permeat, vt illa, ob lubricitatē. Hortēſes sūt atriplex & malua, q̄ agreſtes, tū humidiores ſunt, tum frigidiores: proinde phlegmonis & phygethlis incipiētibus, hortēſes: vigentibus aūt & declinātibus, agreſtes magis cōueniūt. Semen eius abſtergendi vim habet. Itaq; ictericis ab obſtructione iecinoris ortæ auxiliat.

Aphace.

Aphace.

Aſtringit, editúrq; vt ipſa lenticula: ægrius tamen cōcoquitur. Cæterùm valentius deſiccat, & moderati caloris eſt.

Abſinthium.

Abſinthium.

Aſtrictoriā, amaram, & acrem qualitatem ſortitur, excalfaciēs, extergens, roborās, & exiccās. Proinde bilioſos ventris humores deiicit, ac per vrinas evacuat. Verùm contentam in ventre pituitā nihil adiuuat ſumptū. Sic nec ſi in thorace aut pulmone cōtineātur: nam aſtringēs in eo facultas, quàm amara, valētior eſt. Eſt autem calidum in exceſſu primo: ſiccū verò in tertio. At ſuccus longè quàm herba eſt calidior.

Balanus Myrepſica, Glans vnguentaria.

Balanus myrepſica. Glans vnguentaria.

Succo eius, qui calidus eſt, vnguētarij vtunt. Reliquiæ aūt vnde expreſſus eſt ſuccus, vincentē habēt qualitatem amaram, cui admiſta eſt quædam aſtrictio: Proinde extergentem, incidentē, contrahentem, & ſtipantem effectum poſsidēt. Quòd ſi quis carnē eius drachmæ pondere, cum melicrato bibat, medicamen experietur vomitorium. Sæpe etiam per infernā aluum ſubducit largiter. Sed lienes liquat, iecúrq; induraeſcētia: ad quorum viſcerum expurgationem, ex oxycrato ipſam exhibere cōſueuimus. Ex aceto etiam lepras, pſoras, lēteς, vitiligines, ionthos, ephelim, exanthemata, achoras, alióſq; id genus cutis affectus exterit. Abſtergentē itaq; & incidentē cū aſtrictione obtinet facultatē. Cortex autem eius admodum aſtrictorius exiſtit.

Balſamum.

Balſamum.

Balſamū deſiccat & excalfacit ſecūdo exceſſu: eſt aūt & tenuium partium, adeò vt odoratū ſit. Eius lachryma ſubtiliorum eſt partiū quàm ipſa

Opobalſamū.

Carpobalsamū

planta non tamē adeò calida vt nonnulli existimant Fructus eius persimilis facultatis est, longè tamen in subtilitate partium inferior.

Balaustium.

Balaustium. Cytinus.

Flos est agrestis punicę, sicvti domesticarū cytinus. Valēter gustum astringit. At verò si omne astringēs terrestre est & frigidū, meritò quis dixerit ipsum valēter & exiccare, & refrigerare. Quo nomine vlcera ad cicatricē perducit. Quinetiam ad sanguinis reiectiones, dysenterias, necnō vētris vterię profluuia, nemo est qui non hoc medicamento vtatur.

Batus, Rubus.

Batus, Rubus

Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix, qualitate astringēte, neq; obscura, participāt. Sed folia germináq; recens nata plurimum in se habēt substantię aqueæ, parū verò astrictionis. Quare vulnera glutināt. At fructus maturus, nō parum habet succi calidi tēperati, qui existit dulcis: ob idq;, & ob modicam astrictionē, nō est insuauis gustui. At immaturus, acerbus est, & validè exiccatorius. Ac sanè vterq; recondit, validius quàm recens desiccans. Flos eandē vim fructui immaturo possidet. Vtraq; ad dysenterias, vētris profluuium, robur deperditū, sanguinísq; exputitionem sunt idonea remedia. Radix pręter astrictionem, nō paucam habet substantiā in sese tenuē, per quam & lapides renum comminuit.

Rubi radix cōminuit lapides

Batrachium, Ranunculus.

Batrachium, Ranunculus.

Huius omnes quatuor species adeò acres existūt, vt cum dolore exvlcerēt. Quare si cōuenienter vtare, psoras & lepras excoriāt, & vngues diuellunt. Tum leprosis stigmata digerūt, & verrucas detrahunt. Quin & alopecias iuuant, exiguo tempore admotæ. Radix arefacta sternutationē provocat. Sed & dentes dolētes iuuat, sic vt eos frangat. Est itaque valde calida & sicca, tum radix, tum vniuersa herba.

Bdellium.

Bdellium.

Quod Scythicum nominant, éstq; acrius & resinosius, emolliētis admodum & efficacis virtutis est. Arabicū autem, quod splendidius est, magis quàm emolliendo exiccat: videturq; in potu sumptū calculos renū frangere, tum vrinas ciere, & crudorū flatuum discursus, præterea laterum dolores, rupturásq; sanare.

Bechion, Tussilago, Vngula caballina.

Bechion. Tussilago. Vngula caballina.

Tusses & orthopnœas iuuare creditur, si quis folia arida aut radicem in prunis vrens, ascendentem inde fuliginē inspiratu attrahat. Est aūt modicè acris: vt sine molestia, noxáve, omnes thoracis affectus credatur rumpere. Folia virentia partē recenti phlegmone obsessam illitu adiuuant.

Blitum.

Blitum.

Holus est esculentū, humidæ frigidæq; temperaturæ in secundo ordine.

Bulbus satiuus.

Bulbus satiuus

Frigidior quidē & crassior agresti est, lentūq; succum pareat. Nam & coctu difficilis est & flatuosus, & venerē provocans. Attamen illitus ob amaritudinem simul & astrictionem abstergit simul & glutinat, & nimirum etiam exiccat.

Bulbus vomitorius.

Bulbus vomitorius.

Multò est calidioris temperaturæ q̃ superior.

Bubonium, Aster atticus.

Aster atticus. Bubonium.

Creditur sanare bubonas & illitū, & alligatū inguini. Digerit enim mediocriter, quia modicè est calidum. Cæterùm non ita siccat, vt tendat.

Buglosson.

Buglossum vino iniectum hilaritatem parit.

Humidæ calidæq; temperiei est: vinisq; iniectū hilaritatis causa esse credit, Sed gutturis etiā lenit asperdinem, si melicrato coctum sumatur.

Bunium.

Bunium.

Adeò excalfacit, vt & vrinas moueat, & mēses provocet.

Buphthalmon.

Buphthalmon.

Flos eius floribus chamæmeli est tum maior, tum acrior: vehementiúsq; digerit, adeò vt & duritias sanet, cerato mistus.

Brathy, Sabina.

Brathy. Sabina.

Quātùm in acrimonia cupressum vincit, tantùm ab eo superat in astrictione: quare illo & calidior est, & potentius digerit. Quin & similiter cupresso putredinibus accōmodari potest, maximè vbi rebelliores fuerint, & diuturniores. Carbūculos itē soluit: mensésq;, vt si quid aliud, essentię tenuitate provocat, & sanguinē per vrinas mouet. Fœtū etiā viuentē interficit, & mortuum educit. Esto aūt hoc medicamē tertij ordinis tum excalfacientiū, tum exiccantiū, ex numero eorum quę vel maximè tenuiū sunt partium.

Bretanica.

Bretanica.

Huius folia astringentia sunt, & vulnerū glutinatoria, similia agrestibus lapathis. At expressus ex illis succus perinde natus est astringere, videtúrq; sanare iam putrescentia.

Bromus.

Bromus.

Illitum desiccat, digeritq; mediocriter & sine morsu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem. Nonnihil etiā astrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet.

Bryon thalattion, Alga.

Bryon thalattion. Alga.

Compositū est ex terrea & aquea essentia, vtraq; frigida. Siquidem & gustum astringit, et calidis quibusvis illitum, ea refrigerat, adiuatq;.

Bryon aut Splanchnon, Muscus.

Bryon. Splanchnon. Muscus.

Vim habet astringentē inualidā, cæterùm mediocriter frigidā. Nam & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps.

Gallium.

Gallium.

Inde nomen sumpsit, q; lac coagulet. Facultatem aūt obtinet exiccatoriā, & subacrē. Flos eius cōpetere sanguinis profluuiis videtur, & cōbustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

Gentiana.

Gentiana.

Huius radix efficacissimè extenuat, purgat, abstergit, liberat obstructione, vtpote impēse amara existens.

Gigarta, acinorum vuæ nuclei.

Gigarta. Acinorum vuæ semina.

Ex secūdo exiccantiū sunt ordine: refrigerantium verò, primo. Omnibus autem ventris cum profluuio iunctis affectibus, impēdiò cōferunt, vtpote quum acerbi appareant.

Gingidium.

Gingidium.

Gustu amarum & astringēs quum sit, temperie calidum frigidúmq; videtur. Secundū vtrāq; verò qualitatē desiccatorium est. Cæterà porrò stomacho amicum existit.

Glaucium.

Glaucium.

Astringit cum quodam fastidio: tum adeò insigniter refrigerat, vt solū sæpe erysipelata, si valentia nō fuerint, curare possit. Constat enim ex aquea terreáq; substantia, vtraq; frigida.

Glaux

Glaux herba.

Glaux herba.

Ex lacticiniis quum sit, calida quodammodo humidáq; fuerit.

Glechon, Pulegium.

Glechon. Pulegium.

Quandoquidem acris & subamara est, valdè extenuat & calfacit. Quare & illita rubricat, & exulcerat si diutius hæreat. Quinetiam humida, crassa, & lẽta, ex thorace & pulmone excreatu facilia facit, menséſq; mouet.

Glœos, strigmenta balneorum.

Gloos. Strigmenta.

Modicè emolliendi vim obtinet.

Glycyrrhiza, Dulcis radix.

Glycyrrhiza. Dulcis radix.

Similiter radici ipse succus, dulcis leuitérq; astringens existit. Proinde non modò asperæ arteriæ, sed vesicę etiam scabritiẽ lenire potest, idq; temperaturę mediocritate. Quare fuerit sanè natura eius familiaris nostræ temperaturæ. Cæterùm tepidam quandam caliditatẽ sortitur. Porrò quoniam temperie quoque est humidum, id quod modicè est dulce, iure sanè etiam siti congruens medicamentum est, nimirum modicè humidũ, humanáq; natura frigidius. Dioscorides ait, arefactæ radicis pollinem vnguibus oculorum mederi.

Dulcia modicè eſſe humida. Glycyrrhizæ ſitim leuat.

Glycysida, Pæonia.

Glycyſida. Paonia.

Radicem habet leuiter astringentẽ, cum quadam dulcedine: at si plusculũ dentibus mandas, acrimoniam item quampiam subamarã subesse percipies. Proinde mẽses ciet ex melicrato, amygdali pota quãtitate. Expurgat porrò etiã iecur obstructũ, & renes: ventrisq; sistit fluxiones, si in aliquo austero vino cocta sumatur. Est pręterea oĩnino resiccatoria: quare ex collo pueris suspensa, meritò comitialẽ morbum persanat: idq; aut aliquem à se fluorem per infantuli inspirationẽ immittẽs, aut aërem assiduè mutãs, atq; alterum reddens. Nam hoc pacto fucus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat: & melanthium frictũ palàm catarrhos & coryzas desiccat, si quis id in calidum linteum rarum liget, assiduéq; calorẽ ex eo per inspirationem in nares attrahat. Quinetiam si compluribus linis, & maximè marinæ purpurę, collo viperæ iniectis, illis viperam præfoces, eáq; postea cuiuspiam collo obvincias, mirificè profueris, tum paristhmiis, tum omnibus iis quę in collo expullulant. Pæonia itaq; & exiccat, & tenuiũ est partium: calfacit autem mediocriter.

Paonia appenſa comitialem morbum perſanat. Cyrenaicus fucus. Melanthium. Vincula quib. præfocaveris viperam, cõferre tumoribus guttur.

Gnaphalium.

Gnaphalium.

Folia eius modicè astringũt: quare ex aliquo vino austero dysentericis prosunt.

Gongilis, Rapum.

Gongilis. Rapum.

Gongilidis semen venerẽ excitat, vtpote spiritum flatuosum gignẽs. Sic & radix coctu difficilis est: inflátq; & semen generat.

Damasonium, Alisma.

Damaſonium. Aliſma.

Decoctum radicis eius calculos renũ comminuit. Quare abstersoriæ facultatis est particeps.

Daucus, Staphylinus.

Daucus. Staphylinus.

Domesticus esui aptior, sed imbecillior, acrẽ calidámq; facultatem sortitur: ac proinde etiam extenuat. Ac radix sanè flatuosum quid obtinet, ac venereũ. Semen autem, domestici quidem, & ipsum quandam ad Venerẽ ciendi potentiã possidet: agrestis verò planè flatu caret, ac proinde vrinam menséſq; ciet.

Dauci semen.

Dauci ſemen.

Adeò vehementer excalfacit, vt inter prima, tũ vrinã, tum mẽses provocet. Multùm etiam digerere per halitũ foris impositum valet. Ipsa verò herba, moderatè calida est, similémq; etiã vim obtinet, cæterùm infirmiorem.

Daphne arbor, Laurus.

Daphne. Laurus.

Huius folia calfaciunt & siccant vehementer: at fructus adhuc vehemẽtius. Radicis cortex minus quidem acris est & calidus, cæterũ plus amarus: habétq; etiã astrictionis nõnihil. Quamobrem & calculos confringit, & iecori prodest. Bibitur ex vino fragrãte trium obolorũ pondere.

Daphne herba, quam Alexandrinã appellãt.

Daphne herba

Evidenter est calida, acris, & subamara, potáque tum vrinas, tum menses prolicit.

Chamædaphne.

Chamadaphne.

Persimilis quidẽ est viribus daphnæ Alexandrinæ: sicuti & quod daphnoides vocant.

Dictamnum.

Dictamnum.

Tenuiori essentia constat quàm pulegium, cętera illi simile. At pseudodictamnũ ad omnia imbecillius existit.

Dipsacos.

Dipſacos.

Dipsaci spinæ radix ex secundo ordine exiccatoria est, habétq; nonnihil & abstersorium.

Dorycnidion.

Dorycnidion.

Aquea excellit frigiditate. Quamobrẽ pauculum quidem soporem conciliat. plusculum verò sumptum, perimit.

Dracuntium, Dracunculus.

Dracuntium. Dracunculus.

Quiddã aro persimile obtinet, tum foliis, tum radice. Cæterũ illo acrius est, & amarius: ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partib. Habet etiam & astrictionem leuiculã. Radix omnia viscera expurgat, optimúmq; remediũ est contumaciũ vlcerum. Verùm exterget etiam cætera omnia quę extersionẽ desiderant. Folia prętetea similem facultatẽ sortiuntur, ob idq; si sint viridia, recentia vulnera glutinãt. Fructus valentior est, non foliis tantùm, sed radice. Itaq; & cancros, & polypodas credũ eliquare. Succus eius quoq; vitia oculorum expurgat.

Dryopteris, Filicula.

Dryopteris. Filicula.

Dulcis, acris, amara, & in radice etiam acerba existit. Habet aũt facultatẽ putrefaciendi: proinde pilis glabram cutim efficit.

Drys, Quercus, Robur.

Drys. Quercus. Robur. Fagus. Ilex.

Exiccandi astringendíq; possidet facultatem, cum mediocri quadam tepidáq; caliditatę. Cæterùm plus cæteris eius partibus astringit, quæ in trunci corticee membrana subest: tum quæ ipsius fructus cõvestit carnẽ. Quamobrẽ ad profluuiũ muliebre, sanguinis exputiones, dysenterias, & diuturnos ventris fluxus esse credunt accõmodam. Valentius tamen astringunt fagus & ilex. Quarum plantarũ folia tenella illita non instrenuè desiccãt, necnon vulnera glutinãt. Eandem foliis vim habet & fructus roboris: eóq; Medici nonnulli vtuntur ad incipientes atq; crescentes phlegmonas.

Ebiscus, Althea, Agrestis malua.

Ebiſcus. Althea. Malua ſyluestris.

Facultate digerendi, laxandi, phlegmone liberandi, mitigãdi, & concoquendi difficiles coctu affectus est prædita. Cæterùm & radix & semen quàm folia, & tenuiorum sunt partium, magisq;

exiccatoriam & extersoriam facultatē ostendūt, vt & vitiligines detergant, & semē renum calculos frangat. At radicis decoctum, ad dysenteriā, diarrhœā, & sanguinis reiectionem est aptum, quum nimirum etiam nonnihil astringat.

Ebenus.

Ebenus.

Ex iis lignis est, quę trita in aqua soluunt. Vis ei inest excalfaciendi, extergendi, & tenuiū partium. Quamobrē, quę pupillas offuscant, extergere creditur: miscetúrque aliis ocularibus medicamentis.

Elæa, Olea.

Elaa. Olea.

Oliuæ rami quantū habent astrictionis, tantę sunt frigiditatis participes. Fructus verò, si qdē ad vnguē maturuit, moderatè calidus est: sin immaturus, magis tum astringit, tum refrigerat.

Elæon, oleum.

Elaon. Oleum.

Oleum quod ex oliuis exprimit, humectatorium esse, & moderatè calidum, iam suprà docuimus. Eiusmodi est, quod est dulcissimū: fitque potissimum ex oliuis quas druppas appellant. *Olei differētia.* Cæterùm quod omotribes & ómphacinum nuncupant, quale ab Hispania vehitur, id quantū in se habet astrictionis, tantum etiam illi inest frigiditatis. Porrò oleū vetus quod quidē ex dulci inueterato efficitur, & calidius est, & potentiorib. ad evaporandū viribus: quod verò ex crudo, id, dum reliquū quippiam seruauerit astrictionis, mistæ permanet facultatis: vbi verò illam prorsus abiecerit, reliquo evadit simile. Quinetiam quicunque in præparando ramos iniiciunt, ii omphacino simile oleum efficiunt. Porrò quòd oleum lotū minimè omnium mordacitatem contineat, suprà etiam traditum est. *Oleum lotum est minimè mordicans.* Sunt autem varia oleorum genera: quibus sanè cicinum & tenuius, & ad discutiendum potentius est, quam simillimū oleo ex oliua vetusto. Raphaninum autem, cętera huic est simile, sed calidius tamen. At hoc etiam calidius sinapinum: cui simile est q̄d ex melanthio conficitur. Pugnāt cum istis myrtinum & sesaminum, tum quòd astringant, tum quòd crassarū sint partium. Mistæ facultatis est lentiscinum, terebinthinū, & masticlunum. Non enim tantùm emolliūt, sed & astringunt. Amygdalinum porrò amaritudinē exvperantem possidet, cęterùm cuiusdā astrictionis est particeps: non tamen caryinum, sed id vel maximè simplicis est digerendi facultatis. Calidius eo est laurinum, & hoc etiam magis, cedrinum. Proximum ei est q̄d ex nigra pice conficitur. Dadinum, minus quidem laurino calidū, verùm valētius desiccans. Hyoscyaminū verò mistæ facultatis est; emolliendi videlicet, ac refrigerādi. Oleum porrò cicinum, ventrem subducit. Hoc vérò magis, q̄d fit ex Gnidio grano. Quod ex agresti oliua exprimit, extergit, simúlque astringit. Squalidissimum enī id est ex omni olei genere: & pòst, Istricum quoque, deinceps illis Hispanum. Pinguissimum est Lybicum, & Cilicium: simul autem pingue & tenue, Sabinum. In medio comprehensorum omniū sunt, tum id quod per Cyclades insulas nascitur, tum quod per Græciam, Asiámque. Etenim oleum pingue æstimatur viscositate: tenue verò, si pelluceat, si purū sit, si plurimū minima eius portione invngatur, si facilè à cuti cōbibatur. *Oleum pingue, tenuéq; qua ratione æstimetur.* Omne autem oleum pro cuiusque iniectorū natura variari contingit.

Elatine.

Elatine.

Modicè tum refrigerat, tum astringit.

Elaphoboscos.

Excalfacit, & tenuiū est partium: ob idque exiccat, maximè in secundo ordine.

Elenium, Enula campana.

Elenium. Enula campana.

Radix eius calida & sicca est cum recrementitio humore. Quare eclegmatis q̄ faciunt ad educendos crassos ex pectore succos, idoneè miscetur. Iuuat etiam ad rubrificādas partes vexatas frigidis diuturnisque affectibus.

Elelisphacos, Saluia.

Elelisphacos. Saluia.

Evidenter excalfacit, ac leuiter subastringit.

Helleborus, Veratrum.

Helleborus. Veratrum.

Tam albus quàm niger helleborus extergentis calfacientisque est potentiæ. Quamobrē ad alphos, lichenas, psoras, leprásque, accōmodi sunt. Quinetiā niger si in fistulā callo induratā infundat duobus tribúsve diebus, callū detrahit. Dentibus prodest cum aceto colluentibus. Sunt aūt in tertio ordine excalfaciētium & desiccantium. Porrò niger gustu calidior est, cādidus amarior.

Helxine, quam Parthenium vocant.

Helxine. Parthenium.

Abstergit, constringitque cum humiditate subfrigida: vnde phlegmonas incipiētes vsque ad augmentum sanat, maximè si calidæ fuerint. Incipientibus etiam phygethlis cataplasmatis ritu illinitur: ad auriúmque dolores phlegmonosos succus eius instillatus, sicvti ad paristhmia gargarizatus, conducit.

Helxine, quam cissampelon vocant.

Helxine altera. Cissampelos.

Digerendi obtinet facultatem.

Elymus, Meline, Panicum.

Elymus. Meline. Panicum.

Facultate pauci nutrimenti est, & exiccatoria. Sistit nonnihil ventris fluxus, vt milium. Si verò foris illinatur, exiccat atque refrigerat.

Empetron.

Empetron.

Ad solas purgationes esse videtur commodū, bilem ac pituitam educens: iuuat tamen ad alia, gustu salsum existens.

Epithymum.

Epythimum.

Thymi facultatem habet, ad omnia efficacius. Exiccat & calfacit in tertio gradu.

Epimedium.

Epimedium.

Refrigerat moderatè, cum aquea humiditate. Vberibus illitū, surrecta ea seruare potest. Aiunt verò, si potu hauriatur, sterilitatem parere.

Epimelis, Pomus syluestris.

Epimelis. Pomus syluestris.

Fructus eius acerbus est, stomacho tamen ingratus, & capitis mouens dolores.

Erebinthus, Cicer.

Erebinthus. Cicer.

Legumen est flatuosum, copiosi nutrimēti, aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneū, lacti & semini generando aptū. Prolicit verò & menses. Cæterùm quod arietinum dicitur, efficacius vrinam provocat: cuius decoctum renum calculos frangit. Reliquū erebinthorū genus eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergēdi. Sunt enim calidi & modicè sicci: participes itē amaritatis, cuius vi & lienē, & iecur, & renes expurgāt, psorásque, & lepras, & lichenes extergunt, tum parotidas & testes induratos discutiunt, tum vlcera maligna cum melle sanant.

Erebinthus agrestis.

Cicer agreste.

Calidior & siccior domestico est, quantò & acrior & amarior existit.

Erice.

Erice.

Erice. Digerendi per halitum facultatẽ obtinet: sed præcipuè flore eius ac folijs utendum.

Herpyllus, Serpyllum.

Serpyllum. Herpyllus. Vsqueadeo calfacit, vt vrinas & menses moueat. Estq; & gustu admodum acre.

Erysimum.

Erysimum. Semen eius igneum est, & calfactorium. Vtile est cũ eclegmatis ad promouendas crassorũ ex pectore expuitiones. Quin & parotidas induratas, & durinas annquas vberum & testiculorũ, iuuat: & vt Dioscorides ait, etiã occultos cãcros.

Erythrodanum, Rubia passiua.

Erythrodanon, Rubia tinctorum. Est autẽ tinctorũ rubia, radix acerba & amara: quare lienẽ, & iecur expurgat, & vrinas crassas, multas, & interdum sanguinolẽtas promouet. Quin & menses ciet, extergitq; mediocriter. Proinde vitiligines albas cum aceto illa iuuat.

Eupatorium.

Eupatorium. Tenuium est partiũ, incidendiq; & extergendi vim, citra manifestam caliditatẽ, obtinet: quocirca obstructiones iecoris aperit. Inest ei quędã etiam astrictio, per quam robur visceri addit.

Euphorbium.

Euphorbium. Vrentem & tenuiũ partium facultatẽ sortitur.

Ephemeron, Iris agrestis.

Ephemeron. Iris agrestis. Astringit quidem, estq; suauis odoris. Quare & repellit, & per halitum digerit. Non inefficaciter autem radix eius in dentium dolore colluit. At folia cocta in vino, phymatum augmento & statui congruunt.

Echinus herba.

Echinus herba Fructus eius acerbus est, atq; idcirco repellentis facultatis & exiccatorię. Vtuntur eo ad oculorum auriũmq; fluxiones.

Zeia, Spelta.

Zeia, Spelta. Vniuersa sua facultate, quodammodo in medio est tritici & hordei.

Zingiberis radix.

Zingiberis radix. Excalfacit, sed non primo statim occursu, velvti piper: vnde sanè & minus esse subtilium partium, quàm piper existimanda. Etenim illaboratam quandam, & crassam retinere in se videtur humiditatem, quemadmodũ piper longũ. Quare diutius perseuerat quæ proficiscitur à zingibere, aut pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo, aut nigro. Porrò vbi totum corpus celerrimè calfacere cõsilium est, ea tunc exhibẽda sunt, quæ & celerrimè à caloris nostri contactu incalescant, & prõptissimè vndequaq; ferantur. Verum vbi partẽ quamvis refrigeratam recalfacere studemus, contrà agendum: nimirum quę tardè calescẽtia, plurimo tempore perdurẽt, ea prębendo. Cæterùm licet zingiber & piper * longum hac ratione à nigro pipere differant, non magna tamen est differentia. At nasturtium, napy, thapsia, & agrestium columbarũ stercus, maiori tẽpore perfectè accẽduntur, & plurimo tempore perdurant.

Zythus.

Zythus. Non parum est acrior hordeo, succiq; praui, quum ex putredine oriatur. Est & flatuosus, ac partim acris & calidus: parte verò plurima frigidus, aqueus, acidus.

Zyme, Fermentum.

Zyme. Fermentum. Tenuiũ est partium, & mediocriter calidum: proinde citra molestiam quæ in profundo sunt extrahit & digerit. Particeps autem est aciditatis cuiusdam frigidæ, & caliditatis ex putredine natæ. Cui accedit ea quæ à sale est, * & quæ etiã à farinæ natura.

Hedyosmos, Mentha.

Hedyosmos. Mentha. Tam mentha, quàm calamintha, gustu acris, & facultate calida est, ex tertio calfacientiũ ordine. Infirmior tamẽ est mentha, & minus excalfacit: cæterùm mediocriter ad Venerem excitat: id quod omnibus accidit, quæ humiditatem semicoctam & flatuosam continent. At calamintha, *Calamintha.* quum valentius calfaciat & exiccet, habet etiam quiddam amarum in se, atq; acerbum. Quare illo quidem lumbricos perimit: acerbitate verò, si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis reiectiones reprimit. Substantia est, vt si qua alia herba, tenuium partium.

Hedysarum.

Hedysarum. Huius semen amarũ & subacerbum apparet: ob idque potum stomacho gratum exitut, viscerũmq; obstructiones expurgat. Idem præstãt totius fruticis germina.

Hemerocalles.

Hemerocalles. Radicem habet lilij radici similem, & figura & viribus: prodestq; vt illa, igni ambustis, nimirũ tum leuiter digerens, tum nihil astringens.

Hæmionitis.

Hæmionitis. Astrictionem simul & amaritudinẽ possidet. Quamobrẽ cum aceto pota lienosis auxilio est.

Erigeron.

Erigeron. Refrigerat & modicè digerit.

Eryngion.

Eryngion. Calore quidem est temperatũ, nõ paruam tñ siccitatem sortitur, consistentẽ in tenui essentia.

Thalietrum.

Thalietrum. Folia habet coriãdro similia: caulẽ crassitudine rutæ. Vis eis inest citra morsum exiccatoria: Itaq; vlcera inveterata ad cicatricem perducit.

Thapsia.

Thapsia. Acrẽ habet ac valẽter excalfacientẽ facultatẽ cũ humiditate coniunctã. Quare ex alto violenter extrahit, & quod extraxit, digerit: celeriter tñ corrũpitur.

Thermus, Lupinus.

Thermus, Lupinus. Præmaceratus aqua, amaritudinẽ exuit, ediq; potest, sed nutrimentum fit crassi succi. Vbi verò natiua etiamnũ amaritas pmanet, extergendi, digerendiq; vim obtinet. Interficit autem lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tũ ex posca epotus. Quin & decoctũ eius lumbricos eiicere potest: tum etiã foris identidẽ perfusum, vitiligines, achoras, exanthemata, psoras, gangrænas, malignáq; vlcera, iuuat. Expurgat iecur & lienẽ cum ruta & pipere suauitatis gratia sumptũ. Elicit mẽses & fœtum cum myrrha & melle impositum. Lupinorũ porrò farina, etiam mordicatione digerit: nec liuida tãtùm, sed & chœradas & phymata curat, si in aceto, aut oxymelite, aut posca coquatur. *Lupinorum farina quib. morbis medeatur.*

Thermos agrios, Lupinus agrestis.

Lupinus agrestis. Amarior est, & ad omnia valẽtior domestico, eiusdem generis cum ipso facultatis.

Thlapsi.

Thlapsi. Semen eius facultatẽ acrẽ sortitur, adeò vt internos abscessus potũ disrumpat. Menses ciet, & fœtum enecat. Per sedem infusum sanguinolẽta

evacuãs ischiadibos prodest: evacuátq; supernè & inferne bilem oxybaphi mensura epotum.

Thridax, Lactoca.

Thridax. Lactuca.

Humida & frigida est, secundum aquæ fontanæ frigiditatẽ. Proinde ad calidas phlegmonas, & ad parua & leuia erysipelata, est cõmoda: prę terea restinguit sitim. At semen potum, geniturę profluuiũ colibet. Sic & agrestis lactucę semen. Cuius holeris colligitur succus, argemas & caligines purgans, invngiq; ad advstiones cum lacte muliebri solitus.

Lactucæ semen genituræ profluuium cohibet.

Thymum.

Thymum.

Incidit & calfacit vehemẽter, ob idq; vrinam & mẽses provocat, fœtum evellit, potum viscera expurgat, educẽdis ex thorace & pulmone confert, ac deniq; excalfacit exiccátq; in tertio ordine.

Idæa radix.

Idæa radix.

Admodum gustu est acerba. Quare sanguinis effusiones, lienterias & dysenterias, mẽsésq; fluẽtes supprimit, tum pota, tum etiã admota extrinsecus.

Ixos, Viscum.

Ixos. Viscum.

Ex plurima aërea & aqnea, pancissima terrena substãtia constat. Quare ex alto humores extrahit, eósq; diffundit & digerit. Tempus autem vt calfiat postulat.

Ios, Viola.

Ios. Viola.

Violæ folia aqueã & subfrigidam substantiã superantẽ possident. Proinde tum per se, tum cũ polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori ventriculi æstuanti, & oculis.

Hippuris, Cauda equina.

Hippuris. Cauda equina

Astringentẽ cum amaritudine facultatẽ possidet, ac ꝓinde valenter exiccantẽ, sed citra morsum. Itaq; vulnera etiam maxima glutinat, vel si persectos esse neruos contigerit. Præterea vocatas enterocelas glutinat: necnon sanguinis reiectiones, fluẽtes menses, dysenterias, cæterósq; alui fluxus coercet. Succus verò eius prodest sanguinis eruptioni per nares, & fluxui obnoxiis in ventre passionibus, ex austerorũ vinorum quopiam epotus: ac si febre teneantur, ex aqua.

Hippomarathrum.

Hippomarathrum.

Vnà cum fœniculo & de ipso differemus.

Isatis.

Isatis.

Domestica quidem qua vtũtur tinctores, facultatis est valenter exiccãtis, nondũ tamẽ mordentis: est enim simul amara & astringẽs. Proinde magna vulnera corporum durorũ glutinat: & sanguinis profluuio laborãtibus partibus vtiliter illinitur: tumores laxos mirificè digerit, simul ac reprimit, & adversus omnia maligna vlcera mirabiliter resistit. At isatis syluestris manifestè iam acre quiddam, tum gustu, tum actione præfert. Proinde q̃ domestica magis desiccãs, valentius etiã putredinibus obsistit: ad cætera iam comprehensa deterior.

Isopyron, Phasiolon.

Phasiolon. Isopyron.

Semen habet amarum & subacerbum. Extergit itaq; & incidit humores crassos, cum hoc vt corpora contrahat, cõstringátq;. Quare excreationibus pectoris confert, & iecur expurgat, creditúrq; iuuare hæmoptoicos.

Itea, Salix.

Itea. Salix.

Salicis foliis ad cruenti vulneris glutinationẽ vti possis. Verũ floribus eius maximè propè omnes vtuntur ad exiccãtis emplastri præparationem. Est enim vis eorũ ita desiccatoria, vt morsu abstineat. Habet verò etiã quandam astrictionem. Porrò succus expressus medicamen exiccatoriũ existit, expérsq; mordacitatis. Nec eñ inventas aliquod medicamen ad plures res vtilius eo, quod citra mordacitatẽ exiccat. Arboris cortex similẽ facultatẽ obtinet, tum floribus, tum foliis, nisi qoòd tẽperaturæ siccioris existit, velvti omnes cortices. Etẽñ cinere corticis macerato in aceto, nonnulli callos atq; myrmecias tollũt.

Salicis corticis cinere macerato in aceto callos atq; myrmecias extern.

GALENI PERGAMENI

de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. VII.

Calamintha, Nepita.

Calamintha. Nepita.

Essentia quidẽ est tenui, temperie autem calida & sicca, quodammodo in tertio ordine. Est eñ acris gustu, paulúmq; amaritudinis obtinet. Extrinsecus admota, primùm quidem valde excalfacit & mordicat, cutémq; exvgit: postremò etiam vlcus efficit. In corpus autẽ intrò assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiã cum melicrato, perspicuò calfacit, atq; sudores ciet, omnéq; corpus tũ digerit, tum exiccat. Idcirco ea contra rigores repetẽtes per circuitum nõnulli vtunt, sicvti & contra ischiadicos morbos: trahit enim quæ in profundo hærent ad superficiem, totúmq; adeò articulum excalfacit, & cutem non obscurè advrit, menséšq; tum epota, tum apposita, admodũ efficaciter provocat, ac deniq; elephantiacis etiam probè auxiliatur. Prę terea cicatricibus atris candorem restituit, & sugillata digerit. Præstat autem in huiusmodi, vbi in vino decoxerimus, ipsam emplastri ritu apponere, & viridem magis quàm siccam. At sicca, ad venenatarum bestiarum morsus assumitur: velvti etiã cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt & acria. Succus eius aut infusus, aut epotus, ascaridas, lumbricos, & auriũ vermes enecat. Sic & conceptum interimit, eiicitq;. Igitur incidendi quidem ei vis adest, ob calorem, tenuitatem, amaritudinem: abstergẽdi verò, propter solam amaritudinem. Quare asthmaticis atque ictericis convenit. Ad omnia tamen dicta, montana efficacior existit.

Calamus odoratus.

Calamus odoratus.

Leuiculam quandã astrictionem, ac minimã acrimoniam possidet. Siquidẽ magna ex parte essentia qoidem eius terrena est, & aëria: temperies autem, calida & sicca in secundo excessu, nisi ꝙ valentius desiccat. Porrò moderatè mouet vrinam: ac facultatib. quæ iecori stomachóq; imponuntur, necnon iis fomentis quę inflammato vtero, aut mouendis menstruis administrantur, commodissimè potest misceri.

Calamus phragmites, Canna.

Calamus phragmites. Canna.

Radix eius cum bulbis, aculeos stipitésq; infixos extrahere ex alto traditur. Etenim abstergẽtem, miniméq; acrem facultatem sortitur, quemadmodum & ipsa folia. Cortex verò cõbustus, admodum tenuium partium & digerentis facultatis efficitur, cum nonnulla abstersione, vt exiccet & calfaciat tertio quodammodo ordine. Cæterùm eius flos est vitãdus. Nam si in aures incidat, adeò tenaciter hærens affigitur, vt avelli nõ possit, auditúmq; vitiat.

Calami flos vitiat auditum.

Canca-

Cancanus, Cacalia.

Cancanus. Cacalia. Radix cancani, crassam, emplesticámque & exiccantē habet essentiam, sed mordacitatis expertem. Quare macerata vino, sicvti tragacātha, & lincta, aut cōmansa, arteriæ asperitates sanat.

Cannabis.

Cannabis semen. Cannabis semē adeò flatus discutit exiccátque, vt si largius edatur, genituram absumat.

Capnios, Fumaria.

Capnios. Fumaria. Acris, amaræ, & acerbæ qualitatis est particeps. Quamobrē vrinā biliosam, multámque prouocat: sanátque tum obstructiones, tum imbecillitates iecinoris. Succus eius oculorum aciem acuit, nō parū trahens lachrymarū, velvti ipse fumus.

Capparis.

Capparis radicis cortex vincentē habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam: ob idque pugnantibus facultatibus constat: quippe abstergere, purgare, incidere, potest amaritudine: excalfacere, incidere, digerere, acrimonia: contrahere, densare, astringere, acerbitate. *Capparis radicis cortex intus & foris adhibitus, quæ molestiæ.* Quare lienes induratos, si quid aliud, maximè potest iuuare, tum foris medicamentis quæ illinuntur admistus, tum intra corpus assumptus, siue decoctus in aceto oxymelite've, siue cōtusus atque illis permistus: cùm nimirū crassos lentósque humores apertè hoc pacto sumptus evacuet: nec eos tantū per vrinas, sed per ventrem etiam sæpe sanguinolentos defert: vnde & lienes adiuti sunt, & coxarum dolores. Quinetiam menses promouet, ex capite purgat, auxiliat ruptis atque cōvulsis, necnō malignis vlceribus, cataplasmatis modo impositus. Præterea dentium dolores adiuuat, interim cum aceto coctus, interim cum vino, sæpe solus dētibus mansus. Ad hæc vitiligines cum aceto detrahit, & chœradas, & duros tumores digerit, idoneis ad eas medicamentis mistus. *Capparis fructus & folia.* Radicis cortici fructus proportione respondet, nisi quòd ad omnia sit imbecillior. Imò & folia, & caules similem etiā vim obtinent. Admiscemus tamen illis aliquid, quod eorum vehementiam obtundat. Nec mirum est, quòd auriū vermes sua perimant amaritudine.

Cardamum, Nasturtium.

Cardamum. Nasturtium. Nasturtij semen advrentis facultatis est particeps, velvti napy. Proinde omnia quę rubrificationem postulant, eo excalfaciūt. Miscetur quoque remediis quæ exhibentur asthmaticis, tanquam valenter crassos succos incidere valeat. Porrò & herba arefacta, semini similem facultatem sortitur. Nam quæ humida est & viridis, multis numeris inferiorem.

Çardamomum.

Cardamomū. Quantò suauius magisque fragrans nasturtio est, tantò & imbecillior ei calida facultas inest. Nec enim vlcerare est idoneum. Habet autē adiunctū quiddam amaritudinis, qua lumbricos interficit: & cum aceto valenter psoras detergit.

Caron.

Caron. Cari semē calfacit & exiccat tertio quodāmodo ordine, moderatè acrē possidens qualitatē. Itaque & flatus extinguit, & vrinas ciet, tum semē, tum planta.

Casia.

Casia. Exiccat & calfacit tertio quodammodo ordine: sed & tenuiū admodum partium est, habétque acrimoniæ plurimum, ac leuiter nonnihil astringens. Incidit itaque simul & digerit, robúrque instrumentis addit. Quare mensibus est mouendis idonea, vbi à copia simul & crassitudine illi suppressi fuerint.

Carya, Nuces.

Carya. Nuces. Arbor tum in foliis, tum in germinibus astrictionem quandam possidet, cæterū evidentem multámque in nucis putamine recenti pariter & sicco. Eius autem succo expresso, ac melle decocto, nos vice stomatici medicaminis vtimur. Oleum quod ex fructu elicitur inveterato, admodum per halitum digerit. Quare nōnulli eo gangrænas, carbunculos, & ægylopas sanant. Sunt qui ad neruorum vulnera vtantur. Cæterū si recens sit, astringentis nōnihil qualitatis obtinet. Nucleus arefactus & vstus, tenuium partium & exiccatoriū citra morsum est medicamē. *Nux pontica. Auellana.* At pontica nux, quam λεπτοκάρυον & avellanā appellant, plus habet essentiæ terrestris ac frigidæ. Itaque austerior tum cortex, tum planta, tum fructus apparet.

Caucalis.

Caucalis. Excalfacit & deficcat. Præterea vrinam ciet, muriáque ad repositionem conditur.

Carpesium.

Carpesium. Simile est valerianę, tum gustu, tum facultate: sed plus habet tenuitatis. Proinde magis ea viscerum obstructiones extergit, vrinam mouet, renésque calculis degrauatos expurgat.

Cenchrum, Milium.

Cenchrum. Milium. Primo ordine refrigerat. Exiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuitatis sortitur. Quibus de causis inter omnia frumentaria edulia minimum nutrimēti largitur. Ventrem tamen deficcat, forisque admotum in sacculis, idoneum fomentum est iis, quæ citra morsum exiccari postulant.

Cedrus.

Cedrus. Cedrus specie est duplex: altera fruticosa iunipero assimilis: altera arbor non exigua. Vtraque est calidæ siccæque temperaturæ tertij quodāmodo ordinis secundū vtrunque. *Cedrea.* Cæterū cedrea (vocatur ita cedri oleum) quartum etiam ordinem attigisse videtur, admodum calida & tenuiū partium. Quare mollem viuentiū carnem promptè citráque dolorem putrefacit. Nam mortuorū corpora exiccat, simúlque à corruptione tuetur, vtpote humiditates eorū depascens, at solida haudquaquā attingens corpora. Nec mirum videri debet, si cùm tanta vi polleat, lendes, pediculos, tineas, auriúmque vermes interficere valeat: tum fœtum viuentem quidem interimat, extinctum autem eiiciat: quēadmodū & ipsum semē, si coeundi tempore, pudendo ea circumlinatur. Proinde partui adversum est medicamen. Quod etiā dentium foraminibus instillatū, eos & confringit, et à dolore liberat. Extenuat quoque oculorū cicatrices, & visus hebetudini ab humorū crassitudine ortæ medetur. Vtuntur autem ea plebei, cùm ad vulnera ouibus inter tondendum à forfice illata, tum etiam contra ipsarum scabiem & ricinos, quos κρότωνας vocant. *Cedri fructus.* At fructus moderatiores existunt, adeò vt comedi possint. Quanquā si iis liberalius vtare, capiti dolorem inferent, ardorémque ac morsum in ventre percipies.

Centaurium maius.

Centaurium maius.

Radix eius guſtui acris ſimulq; aſtringens apparet, cum leuicula quadam dulcedine. Quod verò ad actiones pertinet, menſes prouocat, viuum fœtū extinguit, extinctúmq; propellit. Prętereà vlcera glutinat, ſanguinémq; reiicientibus prodeſt. Exhibentur autem eius binæ drachmę, febrientibus quidem cum aqua: febri verò liberis, cum vino. Quinetiam ruptis, conuulſis, dyſpnœæ, inueteratę'q; tuſsi eſt auxilio. Eadem quæ radix, & ſuccus ipſius præſtat.

Centaurium minus.

Centaurium minus.

Huius radix planè inefficax eſt: at caulis & folia, & flores, vtiliora ſunt. Vincit enim in eis qualitas amara, paululum habēs & aſtrictiuuis: ob idq; admodum exiccatorium eſt medicamen, expers mordacitatis. Vlcera itaq; magna herbæ ipſius recentis illitu glutinātur: & vetuſta, quæq; ęgrè ad cicatricem perduci queunt, cicatrice obducuntur. Areſacta verò glutinatoriis & deſiccatoriis miſcetur facultatibus. Miſcetur etiā iis quæ rheumaticis medentur affectibus. In quibus ea medicamina præſtantiſsima ſunt, quæ vehementer deſiccantia cum quadam aſtrictione nullam habent mordacitatē. Decoctum herbæ quidam infundūt iſchiadicis, ceu biliosa & craſſa extrahēs: nam & talia purgat. Succus eius prętèr dicta, cum melle oculis illinitur, menſéſq; & fœtum euocat. Iecinoris quoq; obſtructiones optimè aperit, bonúmq; durato lieni eſt remediū, & impoſitum foris, & bibitum.

Ceraſia.

Ceraſia.

Quæ dulcia ſunt, magis aluū ſubducunt, ſed minus grata ſtomacho ſunt. Auſtera verò, contrario modo. At acida, pituitoſis excrementoſiſq; ſtomachis ſunt idonea. Siquidem auſteris magis exiccant, & nonnihil etiā incidunt. Ipſius

Ceraſi gummi.

arboris gūmi, arterias aſ...as lenit, calculiſq; vexatos adiuuat.

Ceratonia.

Ceratonia.

Exiccantis aſtringentiſque facultatis eſt, tum arbor ipſa, tum fructus. Qui quidem ſi ſumatur humidus, magis ventrem ſubducit: ſi autem ſiccus, magis eundem ſiſtit.

Ceſtrum, Betonica, Pſychrotrophon.

Ceſtrum. Betonica. Pſychrotrophon.

Vim habet incidendi, vt guſtus indicat: eſt enim ſubacris & amariuſcula. Quare calculos renum frangit: pulmonem, pectus, & iecur expurgat: menſes promouet: comitialibus prodeſt: rupta conuulſáq; curat, omnibúſq; beſtiarum morſibus illita auxiliatur. Poſtremò acidum ructantibus & iſchiadicis, bibita prodeſt.

Cecis, Galla.

Cecis. Galla.

Quæ omphacitis dicitur, admodū acerbum eſt medicamen, pleraq; ſui parte eſſentię terrenę & frigidæ, per quā deſiccat, repercutitq; fluxiones. Eſto verò tertij in deſiccando, ſecūdi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa & magna, laxáq;, & ipſa deſiccat quidem, ſed tantò minus, quantò minus acerbæ qualitatis eſt particeps. Cocta itaq; ipſa per ſe in aqua, aut ſi magis aſtringere vis, in vino aliquo auſtero, ac dein trita, cataplaſma eſt non inſtrenuum ſedi inflammatę, procidentiq;. Gallæ combuſtæ, extinctǽq; in aceto aut vino, ſanguinis reprimēdi facultatem acquirunt.

Cera.

Cera.

Inter primas quatuor qualitates mediū quodammodo obtinet. Habet verò quiddam craſſæ eſſentiæ & emplaſticum. Quamobrem aliorum medicamentorum materia exiſtit. Ipſa autem per ſe ex genere fuerit debiliter cōcoquentium. Habet tamen quiddam digerentis, calidǽq; potentiæ, quæ plurima melli inerat.

Cici, Ricinus.

Cici. Ricinus.

Vt fructus eius expurgat, detergit, & digerit, ſic etiā foliū, ſed vndequaq; debilius. Oleum quod ex ſemine conficitur, calidius atq; tenuius eſt, quàm cōmune oleum, ac proinde potentius digerit.

Cinnamomum.

Cinnamomū.

Summè tenuiū eſt partiū, atq; ex tertio ordine calfacientiū. Nihil autem æquè deſiccat, eorum quæ pariter calfaciūt, propter tenuitatē eſſentię.

Cinnamomis.

At Cinnamomis, velvti imbecillū eſt cinnamomum.

Circæa.

Circea.

Dioſcorides ait radicem eius ex vino dulci potam, ſecūdas purgare. Eſt enim boni odoris, & calfactoria. Semen autē eius in ſorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit.

Ciſthus.

Ciſthus.

Frutex aſtringens eſt. Folia eius & parua germina trita adeò deſiccant aſtringúntq;, vt vlcera glutinare valeant. Sed flores efficaciores ſunt, adeò vt cum vino poti dyſenterias, ventris imbecillitates, fluxúſq; & humiditates perſanent. Cataplaſmatis ritu illiti, vlcerū putredinoſa iuuāt. Deſiccant enim ſecūdo exceſſu.

Hypociſtis.

Hypociſtis multò eſt magis aſtrictoria quàm folia, admodū efficax remedium ad omnes fluxionum affectus. Quin ſi quam partem roborare conſiliū ſit, quæ videlicet pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitudinē illi haud ſegniter addit. Quo nomine antidoto ex viperis inditur.

Ciſthos, Ladanum.

Ciſthos. Ladanum.

Primo exceſſu medicamen eſt quodammodo complerè calidum, ita vt ſecundum attingat, habens etiā aſtrictionis nōnihil. Eſt prætereà ſubſtantia tenui, & emolliens, necnon moderatè digerens, concoquenſq;. Peculiariter igitur ad vteri vitia eſt aptum. Diffluentes tamen capillos retinet. Cæterùm alopecias & ophthalmias ſanare nō poteſt, quòd hi affectus valentiora medicamenta deſiderent.

Ciſſos, Hedera.

Ciſſos. Hedera.

Ex contrariis facultatibus cōſtat. Habet enim quiddā aſtringentis ſubſtantiæ, quæ terrea & frigida exiſtit: habetq; nonnihil acris, quam calidā eſſe vel guſtus comprobat: prętereà ſi viridis ſit, obtinet etiam quandam aqueam & tepidam. Viridis igitur folia in vino decocta, grandia vlcera glutinant, malignáq; ad ſanitatē reducunt. Igne factas exulcerationes cicatrice obfirmant: cum aceto decocta lienoſis opitulantur. Flores autē quodammodo validiores ſunt. Succus medicamen eſt errhinon: vetuſtas aurium fluxiones ſanat, necnon vetera vlcera tum aurium, tum nariū. Lachryma hederæ perimit lendes, piliſq; nudat. Adeò quippe eſt calida, vt etiā obſcurè adurat.

Clinopodium.

Clinopodium.

Calfacit ſimúlq; ſiccat in tertio ordine, éſtq; ſubtilium partium.

Clematis

Clematis.

Clematis. Huius folia acrem & advrentẽ obtinent facultatem, adeò vt lepras excorient. Fuerit itaq; in quarti ordinis excalfacientiũ initio. Dicitur etiã Clematis illa herba, quam nonnulli polygonoidem appellant: quæ tantùm abest vt exvlceret, vt profluuiis & dysenteriis cum vino pota auxilietur, mansáq; dentium dolores mitiget, ac deniq; doloribus vteri in pesso admota sit vsui.

Cnicos.

Cnicos. Cnici semine duntaxat ad purgationes vtimur. Estq; tertij ordinis excalfacientium, si quis foris eo vti volet.

Coccus cnidius, Granum gnidium.

Coccus cnidius. Et ipsum quoq; purgat, sed acris est, advrentisq; facultatis.

Coccus baphicus, Granum tinctorium.

Coccus baphicus. Granũ tinctorium. Astringentẽ simúlq; amarã possidet qualitatem. Vtraq; sine morsu desiccat. Proinde ad ingẽtia vulnera cõgruit, & ad neruorũ vulnerationes

Coccymelea, Prunus.

Coccymelea, Prunus. Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem plus, aridus minus. Minus tamen subducti ua sunt Damascena pruna iis quę ex Iberia advehuntur. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondẽt. Porrò quorum in germinibus astrictio quædã manifesta inesse apparet, iis decoctis phlegmonæ in columella aut tonsillis cõsistentes idoneè colluuntur. Iam verò agrestium fructus, evidenter est astrictorius, ventrẽq; sistit.

Colla, Gluten.

Colla. Gluten. Gluten quod ad libros pręparant ex similagine & garo, emplasticæ, concoctoriæq; facultatis existit.

Colocynthe, Cucurbita.

Colocynthe. Cucurbita. Humida & frigida est in secũdo ordine. Quare succus eius rosaceo mistus, auriũ dolori contracto ex phlegmone, est vtilis. Præterea restinguit sitim.

Colocynthis.

Colocynthis. Gustu amara est, vehementérq; purgatoria facultate prædita. Ipsius virentis succus intritus, ischiadicis prodest.

Comarus, Arbutus: cuius fructus Vnedo.

Comarus. Arbutus. Vnedo. Fructus vnà cum arbore acerbus est. Est autem hic & infensus stomacho, & capiti dolorem concilians.

Commi, Gummi.

Commi. Gummi. Lachryma est concreta in truncis arborum ipsam ꝓducentiũ: éstq; exiccatoriæ & emplasticæ facultatis, asperitatibúsq; medetur.

Conia, Lixiuium.

Conia. Lixiuium. Omnium maximè abstersoriũ exiccatoriúmq; est, quod ex cinere ficus & tithymalorum efficitur: feréq; putrefacientis est facultatis.

Conyza.

Conyza. Conyza & maior & minor adsimilis sunt tũ temperaturæ, tum facultatis: gustu amaræ & acres. Luculenter autem excalfaciunt, siue quis folia cum teneris ramulis parti infricet, siue vbi oleo incoxerit, eo vtatur. Siquidẽ rigores per circuitum redeuntes, sanare tale oleũ videtur. Consimilis quoq; flores sunt facultatis. Quos quidem nonnulli ex vino propinant, ad educendos menses, atq; pellendũ fœtum. Est & tertium conyzæ genus in locis humidioribus nascẽs, vtrisq; illis grauecolentius & imbecillius. At primę memoratæ calfaciunt & siccant in tertio ordine.

Coriannon, Corion, Coriandrum.

Coriannon. Corion. Coriandrum. Hanc herbam refrigeratoriam esse Dioscorides prodidit, quòd mista pani aut polentæ, illitáq; erysipelas curet. Quanquam certè exactum aliquod erysipelas, quod vtiq; inflammatũ est, & flauum, haud vnq̃ à tali cataplasmate persanabitur: sed illud tantùm quod refrigeratum iam fuerit. Coriandrum itaq; ex contrariis facultatibus constat, plurimum habens essentiæ amaræ, quæ tenuium partium est & terrena. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. His adiunctum est quoq; astrictionis pauxillum. Quòd autem longè à refrigeratione absit coriandrum, hinc constat, quòd chœradas siue strumas, cum lomento discutiat: id quod nullum refrigerãtium medicamentorum facere est aptum.

Coronopus.

Coronopus. Coronopodis radix cœliacis prodesse creditur manducata.

Costus.

Costus. Leuiculam planè amaram, plurimam autẽ acrem & calidam in se qualitatẽ simul & facultatẽ obtinet, adeò vt etiam exvlceret. Quare in quibus excalfacere partem quãvis, aut ex alto in superficiem extrahere quippiam est opus, ad costũ confugit. Eadem de causa vrinas mensésq; provocat: & ad rupta, convulsa, & laterum dolores congruit. Porrò ob amaritudinem quæ illi inest, latos lumbricos enecat, maculásq; à sole contractas exterit, illitus cũ aqua aut melle. Inest item flatuosa quædam illi temperiei humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulso.

Cotyledon, Vmbilicus Veneris.

Cotyledon. Vmbilicus Veneris. Humidam, subfrigidam, obscurè astringentẽ, ac leuiter amaram obtinet facultatem. Vnde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit. Itaque phlegmonas erysipelatodes, & erysipelata phlegmonode persanat: æstuantíq; vẽtriculo cõmodissimum cataplasma existit.

Crania, Cornus.

Crania. Cornus. Fructus eius admodum acerbus est, esuiq; aptus: proinde valenter aluum restringit, quemadmodum & mespila. Folia quoque & germina peracerba sunt gustui, valentérq; desiccant. Itaq; maxima vulnera glutinare possunt, potissimũq; durorum corporum.

Crambe, Brassica esculenta.

Crambe. Brassica esculenta. Desiccandi vim habet, tum esa, tum foris imposita: non tamen admodum acrem. Pręterea & vulnera glutinat, & maligna vlcera sanat, phlegmonásq; iam induratas, atque ægrè solubiles, necnõ erysipelata id genus, epinyctidásq; & herpetes curat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras elicit. Porrò semen eius potũ, amarum cùm sit, lumbricos perimit. Eadem facultate ephelidas, lentes, & quæcunq; modicam abstersionem postulant, adiuuat. Cineres cauliũ brassicæ desiccant vsqueadeo, vt causticæ facultatis participes esse videant. Quibus sanè cũ adipe mistis, cõtra inveteratos laterũ dolores vtuntur. Sic nãq; valenter digerẽs pharmacũ reddit.

Crambe agria, Brassica agrestis.

Brassica agrestis. Calidior sicciórq; & amarior q̃ domestica est: quamobrem nec citra noxam intra corpus su-

mitur. Extergit autem & digerit quàm domestica etiam valentius.

Crambe thalattia, Brassica marina.

Brassica marina. Non solũ aluũ deiicit, subsalsa & subamara existens, sed etiã est ad externos corporis vsus idonea.

Cratæogonos.

Cratæogonos. Fructus eius & acris gustanti est, & vtenti frigidus, similis milio.

Crethmon.

Crethmon. Gustantibus salsum est, cum paucula amaritudine: quamobrẽ vis eius est exiccatoria & abstersoria.

Crithe, Hordeum.

Crithe. Hordeum. Primi est ordinis in exiccãdo & refrigerãdo. Habet etiam abstersionis pauxillũ. Præstat in cibo fabis, quòd flatuosam naturam exuat. Quantuncunq; enim fabas coxeris, flatuosa semper illis natura remanet. Sunt quippe crassioris essentiæ quàm hordeũ, ob idq́; eo plus etiam alunt. At polenta multò plus hordeo desiccat.

Crimnon.

Crimnon. Plus nutrit quàm polenta, sed ægrius concoquitur. Sorbitio quæ ex eo conficitur, si ex xea fiat, leuiter ventrem sistit.

Crinos Lilium.

Crinos. Lilium. Lilij flos temperaturã mistã obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, partim ex aquea, eaq́; tẽperata. Quare quod ex eo conficitur oleum, digerẽdi, emolliendiq́; citra morsum facultatem sortitur: vnde fit, vt vteri sit duritiebus aptissimũ. Porrò radix foliaq́; per se trita, desiccant, abstergunt, & digerunt moderatè. Proinde quoq; ambustis competũt. Radicem ergo tostam, ac dein rosacco contritam, ambustis quoad obducatur cicatrix, imponunt: cùm sit etiam vlcerum aliorum remedium. Emollit præterea vteros, mensesq́; prouocat. Cæterũ cùm aut vitiligines, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, cõmiscemus illi aliquod aliorum medicaminum validius extergentium, cuiusmodi est mel. Imposuimus verò etiam quandoq; & foliorũ succũ cum melle & aceto coctum. Eratq; respectu vtriusq;, portio ipsius succi quincupla. Atq; ita cõficiebatur insigne medicamentũ ad omnia vlcera, quæ exiccari absq; morsu postulant.

Crocodilion.

Crocodilion. Crocodilij semen acre est, atq; odoratum, vrinam mensesq́; ciens: itaq; facultatem habet calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum seminis, vt quæ similis sint facultatis, nephriticos adiuuat. Radix pectoris excreationibus valenter conducit. Trahit verò etiam per nares sanguinem.

Crocus.

Crocus. Secundi quidem est ordinis excalfacientium, primi verò exiccantium. Proinde concoquendi quoq; vim obtinet, adiuuante etiam ad id, quadam exigua astrictione.

Crommyon, Cæpa.

Crommyon. Cæpa. Cæpa ex quarto est ordine excalfacientium. Essentia eius potius crassarum est partium. Vnde etiam hæmorrhoidas aperit, tum apposita, tũ cùm aceto invncta. In sole alphos abstergit, tum alopeciis attrita pilos halcyonio citius restituit. Succus eius iis qui suffusi sunt, aut aciẽ oculorum obtusam præ crassitudine humorum habent, invnctus prodest. Ob huius temperaturã tota cæpa flatuosa est, manducata. Itaq; quę temperie sicciore sunt, minus flatuum generant.

Cyamos, Faba.

Cyamos, Faba. Mediocriter exiccat, refrigeratq́;. At caro eius paulùm quoq; abstergentis facultatis continet: sicuti putamen nonnihil adstringẽtis. Porrò vt edulium, flatulenta est, & coctu difficilis, si quid aliud: excreationibus ex pectore & pulmone idonea. Vt medicamẽtum verò, foris imposita, desiccat innoxiè. In podagricis ea sæpenumero vsi sumus ex aqua decocta, & ita adipi suillo admista. Ad neruorum tum contusiones, tum vulnera, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos quos ex ictu iam occupauerat phlegmone, cum polenta. Sed & testium & vberũ aptum est cataplasma. Quo quidem & lac ipsum extinguitur, & puerorum pubes farina fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.

Cyclaminus, Rapum, Tuber terræ.

Cyclaminus. Rapum. Tuber terræ. Abstergit, incidit, ora venarum aperit, attrahit, & digerit. Succus eius hæmorrhoidas reserat, violẽterq́; ad secessum prouocat, in floccis appositus. Sic etiam facultatibus phymata, strumas, aliasq́; duritiesdigerentibus cõmiscetur: ac suffusis cum melle illitus cõpetit. Ad hæc per nares expurgat. Adeò vehemẽs eius facultas est, vt abdomine illito, subducat aluũ, & fœtũ perimat. Tota autem radix succo imbecillior est, quanquam & ipsa vehemens satis. Nam & menses siue epota, siue apposita, evocat & aurigini prodest. Modus eius bibendi est drachmarum trium siue cum melicrato, siue cum passo. Cutẽ detergit, ac tũ alopecias, ephelidas, omniaq́; exanthemata curat: necnon auxilio est lieni indurato. Fructus etiam alterius cyclamini, quã nõnulli cyssanthemon nominant, cum vino pluribus diebus potus, sanat lienem, vrinas mouẽs, atq; aluum subducens. Locos quoq; eiicit, atq; asthmaticis auxiliatur. Qualitas eius gustus acris est & sublenta. *Cyssanthemon*

Cyminum, Cuminum.

Cyminum. Cuminum. Cymini semen calfacit in tertio ordine: vrinã mouet, extinguitq; flatus.

Cynosbatus, Sentis canis.

Cynosbatus. Sentis canis. Huius fruticis fructus nõ segniter astrictorius est, folia verò mediocriter. Lanugo fructus, arteriam vitiat.

Cyparissus, Cupressus.

Cyparissus. Cupressus. Cupressi folia, germina, pilulæ recẽtes et molles, magna vlcera glutinãt in duris corporibus. Quare resiccandi vim habent absq; insigni acrimonia aut calore. Tãta enim ei acrimonia inest, caliditásq;, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati. Proinde in alto latẽtes in flaccidis putrescentibusq́; affectibus humiditates, innoxiè depascit & populatur. Sic enterocœlicos iuuat, exiccãs, robúrq; addens corporis partibus præ humiditate laxatis. Quidam ea vtuntur ad carbunculos, herpetesq́; polentæ miscentes. Sunt qui ad erysipelata vtantur.

Cyperus, Iuncus quadratus.

Cyperus. Iuncus quadratus. Cyperi radices excalfaciunt pariter & siccant absq; mordacitate. Itaq; vlcerib, inveteratis mi-

rificè

rificè prosunt. Habent etiã quippiã astringens: quapropter vlceribus item oris cõveniũt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificãdum est, qua & calculos exterunt, & vrinã mensésq; provocant.

Cypros.

Cypros. Huius arboris folia summáq; germina habẽt in se quiddã digerẽs cum aquea substantia modicè calida: habéntq; & astrictionem quandam ex terrena substantia frigida. Itaq; eorum decocto quidam ambusta fouent, necnõ igneas phlegmonas, carbunculósq;. Nam absq; molestia siccant. Sed sponte ortis in ore vlceribus commansa folia commodissima sunt.

Cytisus.

Cytisus. Cytisi folia digerendi facultatem obtinent, aqueæ & temperatæ mistam, vt malua.

Conion, Cicuta.

Conion. Cicuta. Quòd extremè sanè refrigeret, omnes norũt.

Conos.

Conos. Strobilus. Cocalus. Coni fructus, quem cocalum & strobilum appellant, viridis totus, habet cum humiditate amaritudinem quampiam & acrimoniam. Proin de purulentis, & iis quibus facilè expuere est opus, accommodatur. Quod esculentũ est, nutrimentum est coctu difficile & validum. Vt medicamen autem asperitati leniendæ cõgruit, si præ maceratus in aqua, omnẽ acrimoniam exuerit. Nam reliquũ sic minus mordax efficit, in medio calidæ & frigidæ qualitatis cõsistens, ex aquea & terrea mistũ substãtia, minimũ participãs aëreæ.

Lagopus.

Lagopus. Facultatis est desiccantis, adeò vt fluxus alui probè exiccet.

Lathyris.

Lathyris. Esula. Et succo, & purgatoria vi tithymalum refert: nisi quòd semen apparet dulce, licet maximè sit purgatorium.

Lampsane.

Lampsane. Esa quidem succos prauos procreat. At illita, abstergendi, digerendíq; nõnullam facultatem sortitur.

Lapathum.

Lapathum. Oxylapathum. Digerit moderatè. At oxylapathum nonnihil etiã repercutit. Manifestè ipsorũ semen astringit, ita vt dysenterias & dyarrhœas persanet.

Limonium.

Limonium. Eius fructũ, vtpote acerbũ, ex vino exhibent cœliacis, dysentericis, & hæmoptoicis. Iuuat & profluuiũ muliebre. Satis est oxybaphi mẽsura.

Lichen.

Lichen. Lichenas curat, extergentem, modicéq; refrigerantem, ac siccantem obtinens facultatẽ. Nascitur enim in humidis roréq; perfusis saxis.

Leontopetalon.

Leontopetalon. Radix eius digerendi facultatẽ, & exiccandi, calfaciendíq; in tertio ordine possidet.

Lepidium.

Lepidium. Ex quarto est ordine excalfacientium, simile prorsus nasturtio, nisi quòd minus desiccat.

Leucas.

Leucas. Acrem possidet qualitatem exuperantẽ: temperaturam verò calidam, siccámq; in tertio quodammodo ordine.

Leucacanthon.

Leucacanthon. Huius radix amara est, ac proinde incidit, exiccátq; in tertio ordine. Calfacit autẽ in primo.

Leucoion.

Leucoion. Extergit, ac tenuium est partium: plus tamen flores, ac præcipuè qui sunt sicciores: hi quippe & oculorũ crassas cicatrices extenuant. Prȩterea menses eorum decoctum mouet: secundas, & partum emortuum elicit, bibitúmq; facit abortum, maximè amarum cùm sit. Quòd si eius vires multa mistione aquȩ frangantur, erit contra phlegmonas, & difficilia vlcera, cõmodum medicamen. Semen etiam eiusdem est facultatis, radicésq; similiter, nisi quòd hæ sunt crassioris essentiæ, terreæq; magis. Cum aceto tamen lienes induratos persanant.

Leuce, Populus alba.

Leuce. Populus alba. Ex aquea, tepida, & terrena extenuata essentia conflatur. Quamobrem & abstergentis facultatis est particeps.

Libanotus, Thus.

Libanotus. Thus. Excalfacit secũdo ordine, desiccat primo: habet quoq; astrictionẽ pusillam. Cortex eius evidenter astringit, desiccátq; in secũdo ordine. Est autem crassiorũ partium quàm thus, & minimũ acrimoniæ possidet. Quare in hæmoptoicis, stomachicis, cœliacis, & dysentericis eo vtimur. Ramus eius siccioris & calidioris est facultatis quã ipsum thus, adeò vt ad tertium vsque excessum perveniat. Habet verò etiam & abstersoriũ quiddam. Vnde expurgare & implere oculorũ vlcera potest.

Libanotides.

Libanotides. Libanotides tres existunt: vna sterilis, duȩ fructum ferentes. Omnes verò emolliẽtis, digerentis, incidentis, & abstergẽtis sunt facultatis. Succus tum radicis, tum herbæ mistus melli, obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine emendat. Decoctũ eius, quam rorem matinum appellant, potum, regio morbo auxiliatur.

Lignys, Fuligo.

Lignys. Fuligo. Fuligo omnis exiccatoria est, ob idq; terrenæ essentiæ, habens quasdam etiam ignis etsi pusillas reliquias: ratione quarum tenuium est partium. Cæterùm quæ speciatim in ea differentiæ sunt, ex pro vsta materia eveniunt. Thuris fuligine vtimur ocularibus medicamẽtis permista, iis videlicet quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos, & qui adhuc fluxione affliguntur, exulcerative sunt, accõmodantur. Nam & illa expurgat, & carne implet. Terebinthinæ etiã myrrhæq; fuligo molestia caret, nõ secus quàm thuris. Sed styracis quodammodo valentior est. Magis etiam picis liquidȩ. Qua adhuc magis cedri. Porrò acrioribus vtuntur ad vitia superciliorũ vocata ptila, & erosos angulos oculorum, & citra phlegmonem humidos.

Libysticum.

Libysticum. Libystici radix & semẽ, ex genere excalfacientium sunt, adeò vt & mẽses cieant, & vrinas provocent, flatúsq; discutiant.

Linospermon, Lini semen.

Linospermon. Lini semen. Flatuosum est esum, etiam si frangatur. At calfacit quidem quodãmodo in primo ordine, humiditatis & siccitatis in medio existens.

Linozostis, Mercurialis.

Linozostis. Mercurialis. Ea vtuntur omnes ad subductiones alui duntaxat. Quanq̃ etiam admota, valenter digerit,

Lonchitis.

Lonchitis. Radix eius, quæ semen gerit triangulare, vrinam ciet. Folia eius quæ scolopēdriæ similis est, viridia quidem, vulnera glutinant: sicca autem, & cum aceto epota, lienes induratos persanant.

Lycion.

Lycion. Arbor est spinosa, ex qua lycium fit, medicamen id liquidum, quo ad sugillata, sedis, orisq; phlegmonas, vlcerationes, herpetas, putredines, vlcera cõtumacia, aures pure fluentes, intertrigines, & paronychias vtuntur. Est enim facultatis exiccatoriç, compositum ex diuersi generis substantiis, altera quidem tenuium partium, digerente atq; calida: altera terrestri & frigida, ex qua astrictionem exiguā obtinet. Cæterū digerit & siccat in secundo ordine: in calore aūt medius est proximum. Est porrò lycium Indicū ad omnia valentius.

Lysimachios.

Lysimachios. Superantem astrictionem sortitur, per quam omnes sanguinis fluxus reprimit, tum pota, tum cataplasmatis modo admota.

Lychnis.

Lychnis. Semen eius calidum & siccū est, secundo quodammodo, aut etiam tertio ordine.

Lotos herba.

Lotos herba. Trifolium. Lotos domestica, quam trifolium nominant, vt mediocriter concoquendi, sic etiam exiccandi vim possidet, in caliditatis frigiditatisq; coniugio media quodammodo existens. Semen agrestis loti, secūdi est ordinis calfacientium: habétq; nonnihil abstersorium. Porrò Aegyptiç loti semen etiam in panes fingitur.

Lotos arbor.

Lotos arbor. Non ita multæ astrictoriæ qualitatis est particeps: sed & tenuium partium est, & exiccatoria. Cuius siccæ ramenta profluuio muliebri, dysenteriis, capillorum effluuio, cœliacisq; affectibus accõmodant, aut in vino, aut in aqua concocta.

Macer.

Macer. Cortex est qui ex India advehitur, gustu multum acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata. Constat aūt ex mista essentia, pleraque terrena frigida, paucula verò calida & tenuium partiū. Itaq; valenter desiccat, astringitq;: ob idq; cœliacis & dysentericis medicamentis miscetur, in tertio exiccantium cõsistens ordine: in caloris frigorisq; discrimine, neutrū insigniter præstās.

Malabathrum.

Malabathrum Malabathri folium cum spica nardi simillimā obtinet facultatem.

Malache, Malua.

Malache. Malua. Agrestis quidē, digerētis paululū & emollientis leuiter est facultatis: hortensis verò, quantò plus habet aqueæ humiditatis, tātò facultate imbecillior est. Fructus eius tātò validior est, quantò & siccior. Cæterū Althea omniū efficacissimè digerit.

Mandragora.

Mandragora. Refrigerat tertio excessu. Nonnihil tū pomis caloris atq; humiditatis inest. Vnde soporē conciliant. Radicis cortex nō tantùm refrigerat, sed etiam siccat. Quod eo includit, imbecillimū est.

Marathrum, Fœniculum.

Marathrum. Fœniculum. Calfacit in tertio, desiccat in secundo ordine: proinde lac gignit, auxiliatur suffusis, mensésq; & vrinas promouet. Radix & semen hippomarathri, amplius quàm domestici siccāt: quare & ventrem videntur sistere. Possunt etiam & calculos frangere, curare ictericos, mensésq; & vrinas mouere: minimè tamen lac gignere.

Mastiche.

Mastiche. Candida quidē & Chia, astringit simul emollitq;. Proinde stomachi, ventris, intestinorum, iecorisq; inflammationibus competit, vtputa secundo ordine excalfaciens & siccans. Nigra verò, quæ Aegyptia dicit, magis desiccat, minúsq; astringit: quamobrem aptior est ad ea quæ validiorem digestionem per halitum postulant. Porrò oleum, quod præcipuè ex Chia conficit, similis est cum mastiche facultatis.

Melanthium, Nigella.

Melanthium. Nigella. Excalfacit & siccat in tertio ordine, éstq; amarum, atq; tenuium partium. Quare catarrhos sanat in linteo admotum, atq; assiduè olfactum: flatus potum extinguit: lumbricos enecat, non esum modò, sed etiam foris applicitum: lepras, clauos, atq; myrmecias exterit: orthopnœam iuuat, & menses provocat. In summa verò, vbi sectione, extersione, desiccatione, excalfactione est opus, præstantissimum id remedium existit.

Melilotum.

Melilotum. Quiddā habet astringens, digerit tamen, concoquitq;. Copiosior enim in eo est substantia calida quàm frigida.

Mel.

Mel. Desiccat excalfacitq; secūdo ordine: ac detergentem facultatem obtinet. Porrò coctum, minus acre abstersoriúmq; redditur. Itaq; ad sinuosorum vlcerum glutinationem eo vtuntur. Cæterùm quod mel est amarū, mistæ facultatis existit. At Saccharo, *Saccharum.* quod ex India & Felici Arabia convehitur, cõcrescit in calamis, éstq; mellis species, minus certè nostrate dulcius, sed similes ei vires obtinens, quod ad abstergendū, desiccandum, & digerendū pertinet. Quatenus verò nec inimicum ventriculo est, vt nostras, nec sitim adferens, eatenus ab illo substantia differt.

Melissophyllon, Citrago.

Melissophyllon. Citrago. Marrubio similis est facultate, sed plurimū ab eo vincitur. Quamobrem nec vtitur eo quispiā, cùm larga marrubij copia suppetat.

Mespilū, Tricoccon, q; tria grana gerat.

Mespilum. Tricoccon. Fructus eius admodum est acerbus, vixq; edi possit, ventrem extremè coërcens. Quin & in germinibus & foliis acerba hęc qualitas nō pauca reperitur.

Medion, Trifolium odoratum.

Medion. Trifolium odoratum. Radix quidē eius austera est, omnésq; fluxiones cohibet. At semē tantū abest vt id moliatur, vt etiam menses cieat: nimirū tenuium partium cùm sit, & facultate incidendi præditum.

Mecon, Papauer.

Mecon. Papauer. Cùm quatuor eius insignes species sint, facultas omnium existit refrigeratoria. Cæterùm satiui semen, mediocriter somnū conciliat, visu candidum: proinde pani ipsum inspergunt, ac melle maceratum esitant. At ex syluestribus, eius q̄d rhœas *Rhœas.* dicitur, quia flos ipsius celeriter defluit, semen validius refrigerat: itaq; nequaq̄ eo quis innoxiè solo vti possit, Illius verò quod calicem inciden-

incidentem sustinet, atrum existit semen, medicamentosúmq́, atq; impensè refrigerās. Quod autem longiorem emittit calicem, medicatissimū omnium est, admodúmq; refrigerans, idq; omnibus partibus suis. Adeò quippe refrigerat, vt stuporem ac mortem etiam inducat. Est enim ex quarto & vltimo refrigerantium ordine.

Mecon ceratitis, Papauer cornutum.

Papauer cornutum. Vim habet incidendi extergendiq́. Itaq; radix eius in aqua ad dimidium decocta, hepaticos affectus adiuuat. Folia & flores sordidis & contumacibus vlceribus prosunt. Sed ea reiicere oportet vlceribus iam repurgatis: alioqui sanam carnem exedent.

Mecon Heracleia, Papauer Herculeum.

Papauer Herculeum. Semen habet pituitam expurgans.

Melea, Màlus.

Melea. Màlus. Màlus non omnis eiusdem naturæ est, sicuti nec eiusdem fructus. Succi siquidem, cortices, foliáq; arborū, etiam inter se dissident. Itaq; si acidiora austerioráque sint, illis vulnera glutinare possis, tum in phlegmonarū initio repercutere influxum, ac ventriculum exolutum & languidum roborare: at aquosioribus, mediocres phlegmonas incipiētes & gliscētes remittere. Quòd autem plurima pomis omnibus recrementitia frigidáq; insit humiditas, hinc liquet, quòd nullus eorū succus seruari possit: verū acescant corrumpatitúrq; vniuersi. Solus enim cydoniorū & struthorū (quæ propter astrictionem vehementem, cæteris minus sunt humida) succus coctus cum melle durare potest: per se autem minimè. *Succi qui seruari possint, & quomodo.*

Melea Persice, Persica màlus.

Persica màlus. In germinibus & foliis vincentem habet qualitatem amaram. Proinde folia eius trita, & super vmbilicum posita, lumbricos enecant: éstq; digerens medicamen. Fructus humidior est, & temperie frigidior.

Melea Armenice, Màlus Armenica.

Màlus Armenica. Fructus humidior frigidiórq; est, vtrunq; secundo quodammodo excessu.

Melea Medice, Màlus Medica, Citrium.

Malus Medica. Quod in fructu semen amplectitur, tertij est ordinis resiccantium atq; refrigerantium. Cortex desiccat quidem in excessu secundo, non tamen frigidus est, sed temperatus, aut paulò infrà. Caro eius pariter crassi succi est, & pituitosa, frigidáq;. Semen amarū est, digereréq; & exiccare potens, secundo quodāmodo ordine à temperatis recedens. Folia exiccandi & digerendi vim obtinent.

Meum.

Meum. Radices eius sunt calidæ tertio excessu, in secundo siccæ. Proinde vrinas mensésq; mouent. Quòd si liberalius sumant, capiti dolorē conciliant.

Milax tracheia, Milax aspera.

Milax aspera. Variis clauiculis suis arboribus circūvoluitur. Folia eius & acria gustāti, & vrēti calida existūt.

Milax læuis.

Milax læuis. Quodāmodo iam dictæ similes vires obtinet.

Morea, Morus.

Morus. Mori fructus maturus quidem aluū subducit: immaturus verò, vbi aruerit, restringit admodum. Quare ad fluentes affectus est cōmodus. At maturorū succus, propter astrictionē quam habet, ad stomatica medicamēta est vtilis. In radicis cortice purgatoria vis cum quadā amaritudine exuperat, ita vt latos vermes enecet.

Myagros.

Myagros. Oleum quod ex semine ipsius funditur, emplasticam facultatem obtinet.

Mycetes, Fungus.

Mycetes. Fungus. Frigida humidáq; admodū planta est, quare proximè ad enecantē facultatē accedit. Et sanè inter eos sunt qui interficiāt, maximè qui ex natura mistam habent qualitatē putrilaginosam.

Myle.

Myle. Radix eius contrahentis est facultatis: quam cum farina lolij apertā vuluā sanare ait Diosc.

Myosotis, Auricula muris.

Myosotis. Desiccat secundo ordine, cæterū nullam evidentem caliditatem sortitur.

Myrice, Tamarix.

Myrice. Tamarix. Abstergit & incidentis est facultatis: absq; perspicua desiccatione. Habet verò etiam astrictionem nonnullam. Igitur cum aceto decocta prodest lieni indurato. Sanat etiam dentium dolores. Fructus & cortex non paucam possident astrictionem. At cinis myricæ, admodum desiccatoriæ facultatis est, plurimam habens abstergendi vim, astringendi pauxillam.

Myriophyllon.

Myriophyllon. Adeò exiccat, vt vulnera glutinet.

Myrrhis.

Myrrhis. Radix eius est odorata & dulcis, mēsésq; mouet, necnō thoracem atq; pulmones purgat. Calfacit itaq; secundo ordine, cum partiū tenuitate.

Myrrhine, Myrtus.

Myrrhine. Myrtus. In hac planta vincit terreum & frigidum. Habet tamen aliquid tenue & calidum. Quare valenter desiccat. Porrò quod ramis & trunco adnascitur tuberosum, quantò siccius cæteris partibus est, tantò desiccat & astringit vehemētius. Folia item arida viridibus plus desiccant. Itaque omnes partes eius restringunt, tum foris imposita, tum intrò assumpta.

Moly, Ruta syluestris.

Moly. Ruta syluestris. Radicē habet nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuium partium est, & calida tertio ordine: vnde crassos humores desiccat, digeritq; & vrinam mouet.

GALENI PERGAMENI *de simplicium medicamentorum facultatibus, liber VIII.*

Nardu stachys, Spica nardi.

Nardu stachys. Spica nardi. CAlfacit excessu tertio, desiccat secūdo cōpleto. Constat ex astringenti, acri, & leuiter amara substantia. Quare radix iecori & ventriculo cōvenit, & pota, & admota extrinsecus. Vrinam ciet: morsus stomachi sanat: ventris, capitis, & thoracis fluxiones desiccat. Valentior tamen est Indica, quę nigrior quàm Syriaca existit.

Nardus Celtica, hoc est, Gallica.

Nardus Celtica. Ad omnia est imbecillior dictis, præterquàm ad prouocandam vrinam. Nam calidior illis est, sed minus astringit.

Nardus orea, hoc est, montana.

Nardus montana. Plurima in Cilicia nascitur, sed prędictis infirmior.

Narthex, Ferula.

Narthex. Ferula.

Semen eius calfacit & tenuat. Medulla autem astrictionis est particeps. Vnde hæmoptoicis & cœliacis convenit.

Napy.

Napy.

Calfacit desiccátque ordine quarto.

Narcissus.

Narcissus.

Eius radix desiccat adeò, vt vel maxima tendonum vulnera glutinet. Habet verò quiddam abstersorium & attractorium.

Neuras, Poterium.

Neuras. Poterium.

Desiccat citra morsum, adeò vt incisos neruos glutinare credat, ac præcipuè radices eius.

Nerium, Rhododaphne.

Rhododaphne.

Foris quidem illitus is frutex, digerendi vim obtinet. At si intra corpus sumatur, virulentus homini & plerisque pecudibus est.

Nymphæa.

Nymphaea.

Tum radix eius, tum semen, desiccandi citra morsum vim habet. Itaque ventris profluuia, seménque immodicè profluēs sistit: At cui adest candida radix, ea & muliebri medetur profluuio, ex vino nigro & austero epota. Vtraque autem abstergendi, quandam vim possidet. Quare maceratæ quidem aqua, sanant alphos: liquida verò pice, alopecias. Ad hæc tamē aptior est ea, cuius radix est nigra.

Xanthion.

Xanthion.

Semen eius digerendi vim obtinet.

Xyris.

Xyris.

Tenuium partium, attractoriæ, digerendi & desiccandi facultatis est, cùm radix, tum multò magis fructus: qui quidem & vrinam cier, & lienes induratos sanare potest.

Xyphion, Gladiolus.

Xyphion. Gladiolus.

Xyphij radix, maximè altera quæ superior est, attrahit, digerit, desiccátque.

Oë, Sorbus.

Oë. Sorbus.

Astringentem vim obtinet, at multò quàm mespilus imbecilliorē. Proinde fructus eius gustui iucundus est, minúsque ventrem quàm mespilus cōstringens.

Oenos, Vinum.

Oenos. Vinum.

Ex secundo est ordine calfacientiū: sed quod admodum vetus est, ex tertio: sicuti mustum ex primo. Caliditati proportione respōdet siccitas.

Olynthi, Grossi.

Olynthi. Grossi.

Acrem facultatem sortiuntur: Cocti itaque duros tumores discutiunt: crudi myrmecias & thymos eiicinnt.

Olostium.

Olostium.

Desiccādi vim obtinet cū astrictione: ideóque propinatur ad rupta.

Olyra.

Olyra.

Mediam tritici & hordei naturam possidet, tam vt nutrimentum, quàm vt medicamentum.

Onagron.

Onagron.

Huius radix arefacta vinosum quiddam redolet, maximéque ad vini facultatem accedit.

Onosma.

Onosma.

Acri & amara substantia constat. Cuius folia in vino pota, fœtum extinguere expelleréque creduntur.

Onobrychis.

Onobrychis.

Rarefaciendi digerēdique vim obtinet. Proinde folia eius virentis illita, phymata digerunt: arefacta verò, & cū vino pota, strāgurias sanant: sudorésque eliciunt, cum oleo inuncta.

Ouonis.

Ouonis.

Radix eius calfacit quodāmodo in tertio ordine, abstergitque & nōnihil incidit. Itaque non tantùm vrinas provocat, sed & lapides frangit, & crustas detrahit. Præterea ad dolores dentium, oxycrato in quo fuerit cocta, colluuntur.

Oxos, Acetum.

Oxos. Acetum.

Ex frigida calidáque substantia cōstat: vtraque tamen tenuium partium. Verùm calidam frigida exvperat. Desiccat porrò in tertio gradu.

Oxyacanthos.

Oxyacanthos.

Vt specie, sic facultate hęc arbor piro syluestri est similis. Cæterùm piri syluestris fructus, prorsus * acerbus est: oxyacanthes verò, & tenuium est partium, & nōnihil incisorium sortitur: éstque rubeus & rarus. Qui quidē affectus omnes fluxionum cohibet.

Opos, Succus.

Opos. Succus.

Cyrenaicus quidem reliquos omnes caliditate & tenuitate exvperat: ideóque omniū maximè per halitum digerit. Quanquā sanè & cæteri admodum calidi sint, & spirituosi. Porrò licet complures etiam sint alij succi, qui effluunt, incisa radice: ob excellentiam tamen sic dicitur Cyrenaicus, & Medicus, & Syriacus.

Origanus.

Origanum.

Heracleotica quidem efficacior est onitide: agrestis tamē est valēntior vtraque. Omnes verò incidendi, extenuandi, calfaciendi, & exiccādi obtinent facultatem, in tertio nimirum excessu. At Tragoriganus etiam quippiam astringit.

Tragoriganum.

Orobus, Eruum.

Orobus. Eruum.

Desiccat quidem excessu secundo intenso, calfacit verò primo. Porrò quatenus amaritatis est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per vrinas evocat.

Orobanche, Eruangina.

Orobanche. Eruangina.

Siccæ frigidæque temperaturæ est, in primo ordine.

Oryza.

Oryza.

Habet astrictorium quippiam, quare mediocriter aluum sistit.

Orchis, Testiculus canis.

Orchis. Testiculus canis.

Radici eius bulbosæ & geminæ, vis inest humida & calida, gustantibúsque dulciuscula. Cæterùm maior radix multam habere videtur humiditatem excrementitiam, & flatulentā: quapropter epota venerem excitat. Minor verò, cùm ad calidius & siccius vergat, tantū abest vt ad coitū stimulet, vt etiā cohibeat, & reprimat. Eduntur bulborum more, tostæ.

Orchis Serapias.

Orchis Serapias.

Siccat vltra primum excessum. Quare non ita est ad venerem cōmodus. Oedemata illitus discutit. Vlcera sordida expurgat. Herpetes sanat. Siccatus multò amplius desiccat. Nam putrescētia contumaciáque restituit vlcera, & subastringēs cùm sit, ventrem sistit ex vitio potus.

Osiris.

Osiris.

Amara est, & aperiendi vim obtinet. Quare iecur obstructum adiuuat.

Pancratium.

Pancratium.

Radix huius, scillæ similem gustum refert, & vires, multò tamen imbecilliores. Ea itaque pro scilla, vbi hæc non adest, vtuntur.

Palιu-

Paliurus.

Paliurus. Folia eius & radix adeò perspicuè astringunt, vt fluxum ventris cohibeant: adeóque digerunt, vt mitiora phymata curent. At fructus, tantam incidendi vim possidet, vt calculos vesicæ comminuat, & pectoris pulmonisque excreationibus auxilietur.

Papyrus.

Papyrus. Oxycrato vinóve macerata, recentia vlcera glutinat, maximè in circulũ circumposita, vt materia sanantia medicamina excipiẽs. At vbi vsta fuerit, medicamen exiccatorium existit, vt chartæ combustæ cinis. *Charta cinis.* *Hoc tamen cinis papyri est infirmior.

Panax Heraclium.

Panax Heraclium. Opopanax. Ex hoc conficitur opopanax, radicibus & caulibus eius incisis. Porro opopanax ipsum tum mollit, tum digerit. At calfacit quidem in tertio ordine, in secundo autem siccat. Cortex radicis excalfacit etiam & siccat, minus tamen q̃ succus. Cæterùm abstergendi nonnullam facultatem sortitur. Quare eo vtimur & ad nuda ossiũ, & ad vlcera contumacia. Sufficienter siquidem quæ talia sunt, carnem procreant. Fructus calidus est & ipse, ac mensibus mouendis accommodus.

Panaces Asclepium.

Panaces Asclepium. Minus est calidum supradicto panace. Quare floribus eius & semine melli mistis, ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur.

Panax Chironium.

Panax Chironium. Prædicto similem facultatem obtinet.

Paronychia.

Paronychia. Paronychias & fauos sanat, digeritque ea quæ discuti postulant. Calfacit enim & desiccat in tertio ordine, éstque tenuium partium, & sine mordacitate.

Pentaphyllum.

Pentaphyllon. Radix eius desiccat vehementer, nimirum in tertio ordine, citra mordicationem tamen. Minimum siquidem habet cùm acrimoniæ, tum conspicuæ caliditatis.

Peplos.

Peplos. Succũ habet similem tithymalis, cùm in aliis, tum quia purgat ceu illi.

Peplium.

Peplium. Etiam fruticulus hic succũ habet vt tithymali, validúmque, non tamen admodum vtilem. Radix eius videtur supervacanea. Semẽ vtile est, & flatulentum, pepli semini similiter purgans.

Peperi, Piper.

Peperi. Piperis differentia. Piperis radix vires costo similes obtinet. Fructus nuper germinãtis, longũ existit piper: quare maturo est humidius. At fructus qui velvti omphax est, piper album est, nigro quidẽ acrius. Nam illud iam velvti superassatũ videt. Vtrunque tamen valenter & calfacit, & desiccat.

Persea.

Persea. Perseæ folia modicè astringũt, ita vt nõnunq̃ sistere queant sanguinem erumpentem.

Periclymenos, Volucrum mains.

Periclymenos. Volucrũ maius. Fructus eius & folia adeò vehementer incidunt & calfaciũt, vt si diutius bibantur, vrinam sanguinolentam efficiant: principiò tantùm vrinam mouentia. Foris cum oleo illita etiã excalfaciunt. Iuuant & lienosos, & difficulter spirantes. Competens mensura est drachmæ vnius cum vino. Desiccat etiam semen, & (vt quidam tradũt) si liberalius bibatur, sterilitatem inducit.

Peristereon.

Peristereon. Vim habet hactenus desiccantem, vt & vulnera glutinet.

Petasites.

Petasites. Ex tertio est ordine desiccantiũ: quamobrem ad cacoethe & phagedænica vlcera eã adhibent.

Petroselinum.

Petroselinum. Eius semen est gustu acre, cum amaritudine. Sic & in operibus calidum, vnà cum incidendi effectu. Hinc mẽses & vrinas affatim provocat, flatúsque discutit. Calfacit itaque & siccat in tertio ordine. Tota herba similem, sed imbecilliorem possidet facultatem.

Peucedanum.

Peucedanum. Succus eius admodum excalfacit & digerit, éstque tenuiũ & incidentiũ partiũ. Quare omnibus neruorũ affectibus creditur opitulari: tum morbis in pulmone & thorace ex crassitudine humorũ ortis. *Nec verò intrà corpus sumptus duntaxat, sed olfactu etiam prodest. Ad hæc sæpe foratorum dentium dolores, cauitati impositus, protinus mitigauit. Quinetiã induratos lienes iuuat. Ad quæ omnia, licet etiam vti radice, quæ & squamas celerrimè ab ossibus detrahit, & arida illita vlceribus contumacibus remediũ est optimum: minus quidem quàm succus excalfaciens, nempe in secundo ordine iam completo, desiccans verò in tertio incipiente.

Peganon, Ruta.

Peganon. Ruta. Agrestis quidem in quarto ordine excalfacit, domestica verò in tertio. Est autem non solùm gustu acri, sed et amaro. Ex quo sanè digerere, incideréque crassos & lentos humores potest, atque mouere vrinas. Quin & tenuium est partium, flatúsque extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetentiã inhibet: digeritque atque exiccat strenuè.

Pissa, Pix.

Pissa. Pix. Sicca quidẽ siccat & calfacit secundo ordine. At plus siccare valet q̃ calfacere. Humida verò cõtrà, plus calfacit q̃ siccat: habétque partiũ tenuitatem nonnullã, qua asthmaticos & purulentos adiuuat. Satis est autẽ cyathi linxisse mensuram melli mistæ. Abstergendi etiã cõcoquendi, digerendique quandam vim habent, velvti in gustu leuem amaritatẽ & acrimoniam, Sic leprosos vngues eximunt mistæ cum cera, lichenásque detergunt. Coquunt item duros & crudos tumores, cataplasmatis indite. Atque ad ea omnia, humida valentior est: arida verò glutinandis vulneribus aptior.

Pisselæon.

Pisselæon. Ex humida pice efficitur, genere quidem ei simile, sed essentiæ tenuioris.

Pistacium.

Pistacium. Fructus eius quodammodo tenuioris essentiæ est, subamarum quid & odoratum retinens. Obstructiones itaque omniũ viscerum aperit, sed præcipuè iecinoris.

Pityides, Picearum fructus.

Pityides. Picearum fructus. Astringit, simúlque acris est, cum amaritudine quadam. Vnde thoracis pulmonisque expuitionibus confert.

Pitys, Picea.

Pitys. Picea. Piceæ cortex vincentem facultatẽ astrictoriã sortitur, sic vt intertrigines sanet, ventremque potus sistat. Sed & ambusta cicatrice includit. Tedę

Teda cortex. cortex illi adſimilis eſt, viribus tamen moderatioribus. Vtriuſq; arboris folia glutinant vlcera. In coni foliis & cortice validior facultas eſt, adeò vt cũ moleſtia mordicet. Fuligo q̃ ex dictis colligit, ad pilos ſupercilioꝝ eſt cõmoda, itémq; ad angulos oculoꝝ eroſos, lippientes, & lachrymantes.

Pityuſa.

Pityuſa. Viribus eſt ſimilis tithymalo, ſuccúmq; ſortitur ſimilem, & ſimiliter purgat.

Platanus.

Platanus. Humidioris frigidioriſq; eſt eſſentiæ, non ita multò quàm ſymmetra. Proinde folia viridia trita & illita, non obſcurè naſcentes phlegmonas adiuuãt. Cortex & pilulæ magis deſiccantẽ vim obtinent: vt ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeat dolores: pilulæ verò cum adipe, ad vlcera ambuſta. Vitandus eſt puluis foliis arboris inſidens. Alioqui ſi attrahatur ſpiritu, arteriam offendit, valenter ſiccans, exaſperánſq;. Necnon vocem lędit, ſicvti & auditũ & viſum, ſi in oculos aut aures inciderit.

Polygonon, Geniculata.

Polygonon. Geniculata. Vti aſtrictionis eſt particeps, ita in eo frigidũ, aqueum vincit: vt ſecũdo exceſſu refrigeret, aut etiam initio tertij. Itaq; æſtuanti ventriculo, eryſipelati, atq; calidis phlegmonis, ſi illinatur frigidum, auxiliatur. Siſtit præterea vniuerſas fluxiones: qua ratione videtur exiccatoriũ. Quare ad herpetas, vlceráq;, bonum remedium eſt. Quinetiam crueta vulnera glutinat, auriúmq; puri & vlceribus confert. Stillicidio & ſtranguria affectus exhibitum, vrinam mouet, vt Dioſcorides ait. Fœminæ ad omnia mas præſtat.

Polygalon.

Polygalon. † Eius folia modicè aſtringũt, videntúrq; ſi bibantur, lac generare. Itaq; ſuperauerit in eo calidum humidúmq;.

Polygonatum.

Polygonatum. Aſtrictionis pariter & acrimoniæ habet quippiam, cum faſtidioſa quadã amaritudine. Quare nõ vſqueadeo eſt veſcũ. Sunt qui radicẽ eius illinant vulnerib. Alij eo næuos in facie detergunt.

Polemonium.

Polemonium. Tenuium partium eſt, & deſiccandi vim obtinet. Vnde quidã radicẽ eius cum vino ad iſchiadas, dyſenteriam, lienémq; induratũ propinant.

Polium.

Polium. Amarũ eſt ac modicè acre. Obſtructione itaq; omnia viſcera liberat, vrinámq; & menſes promouet. At viride magna etiã vulnera glutinat, & maximè ſpecies eius fruticoſa. Aridum ſanat rebellia vlcera, præcipuè quod minus eſt.

Polium minus.

Polium minus. Aerius & amarius eſt hoc quàm maius, adeò vt ex tertio ſit ordine deſiccantium: ex ſecundo autem completo calfacientium.

Polycnemon.

Polycnemon. Deſiccat & calfacit ſecundo exceſſu: itaque & ipſum vulnera glutinat.

Potamogeiton.

Potamogeiton. Aſtringit & refrigerat ſimiliter polygono, ſed eſſentia eius craſsior quàm polygoni eſt.

Polypodium.

Polypodium. Dulcẽ ſimul & auſterã vincentẽ obtinet qualitatem, vt facultatis ſit citra morſum admodum exiccantis.

Praſium, Marrubium.

Praſium. Marrubium. Praſium amarum cùm ſit, iecur ac lienem liberat obſtructione, thoracem & pulmonem expurgat, ac menſes promouet. Sed illitũ etiam detergit & digerit. Calfacit itaq; ſecundo exceſſu completo: ſiccat autẽ tertiò ineunte, aut completo. Succo eius ad aciei oculorum claritatem vtuntur cum melle: per naréſque auriginem purgat, ipſúmq; ad inueteratos auriũ dolores adhibent.

Propolis.

Propolis. Modicè quidẽ extergit, cæterũ validè trahit. Eſt enim eſſentia tenui. Excalfacit porrò ordine ſecundo completo, aut certè incipiente tertio.

Ptarmice.

Ptarmice. Flores eius ciendæ ſternutationis vim obtinent. Sugillata & cęteras ecchymoſes digerit. Viridis porrò calfacit ſecũdo ordine, tertio autem ſiccat.

Ptelea, Vlmus.

Ptelea. Vlmus. Vlmi foliis quandoq; recens vulnus conglutinauimus, confidentes aſtringentem ſimul & abſtergentem ineſſe eis facultatem. Cæterùm cortex magis amarus eſt, aſtrictoriúſq; magis. Itaq; cum aceto & lepras ſanat. Quòd ſi viridis circũligetur vulneribus, ea glutinare poteſt. Radices etiam eandem vim obtinent. Quarum decocto ſunt qui perfundant fracturas, quæ callo obduci deſiderant.

Pteris, Filix.

Pteris. Filix. Radix eius latum lumbricũ perimit, ſi in melicrato pondere drachmarum quatuor bibatur. Quare ipſam partum viuum necare, mortuum autem expellere, non eſt mirum. Siquidem amara exiſtit, paulũlq; aſtrictionis obtinet. Vnde validè vlcera deſiccat, citra morſum tamen. Similem ei vim habet Thelypteris.

Pycnocomum.

Pycnocomum. Radix, fructus, & folia eius, digerendi attrahendiq; obtinẽt facultatẽ: aeria nimirũ cùm ſint. Folia eius phymata furunculóſq; diſcutiunt. Fructus valentior eſt: nam & palos, & tela infixa, ad extimam cutem elicit. Radix ad ſupradicta eſt infirmior, cæterùm flauam bilem expurgat.

Pyrethrum.

Pyrethrum. Radix eius cauſticam poſsidet facultatẽ, qua dentes refrigeratos mitigat. Porrò ad rigores ante periodum cum oleo confricat: ſtupidóſque & reſolutos adiuuat.

Pyros, Triticum.

Pyros. Triticum. Foris impoſitum, primi eſt ordinis calfacientium: * cæterùm nec ſiccare, nec humectare manifeſtò poteſt. Habet verò etiam quiddam lentoris, obſtruentiſq; naturæ. Quod ex eo amylum conficitur, ipſo eſt tum frigidius, tum ſiccius. Quod ex pane fit cataplaſma, magis digerit, q̃ quod ex tritico, ſalis & fermenti ratione. Fermentum quippe vim attrahendi habet, digerendiq;, quæ in alto reſident.

Rhamnus.

Rhamnus. Deſiccat & digerit exceſſu ſecũdo. Refrigerat in primo cõpleto, aut ſecũdo incipiẽte. Proinde herpetes ſanat, & eryſipelata nõ magnopere calida.

Rhaphanis, Radicula.

Rhaphanis. Radicula. Excalfacit exceſſu tertio, deſiccat verò ſecũdo. Agreſtis in vtroq; efficacior eſt. Semen etiã efficacius eſt plãta. Ei enim ineſt digerẽdi facultas.

Rheum,

Rheum, Rha.

Rheum. Rha. Quiddam habet terrestre frigidum, ceu indicio est astrictio: adiuncta est illi tamen quædam caliditas. Siquidem si mandatur pauculum, subacre conspicitur. Est etiam aëreæ cuiusdam substantiæ subtilis particeps: quod indicat laxitas, leuitásque. Quare cōvulsis, ruptis, orthopnœæque prodest. Sic quoque liuentia & lichenas cum aceto illitum persanat. Astrictionis ratione, sanguinem expuentibus, cœliacis, & dysentericis confert.

Rhetinæ, Resinæ.

Rhetinæ. Resinæ. Mastiche. Resinæ omnes deficcant & excalfaciūt. Lentiscinæ tamen (quam vocant mastichen) primę debentur partes. Nam prętérquàm quòd paucula ei inest astrictio, qua stomachi, vētrisque & iecoris imbecillitatibus, phlegmonisque etiam accommodatur, desiccat insuper citra mordacitatē. Minimū enim acris est, & maximè tenuium partiū. *Terebinthina.* Inter cæteras pręfertur terebinthina, manifestam quidem, nō tamen similiter atque mastiche, astrictionem possidens. Verū adiunctā habet quandam amaritudinē, per quam magis quàm mastiche digerit. Per eandem etiam vsqueadeo abstergit, vt psoras sanet. Quin etiā quę in profundo residēt, magis cæteris extrahit, ob maiorē tenuitatē partium. Attamen pinea, & hac etiam magis strobilina, acriores ea sunt, sed nō magis tamen digerunt, attrahúntve. Media inter has sunt picea & abietina. Habet porrò & emolliens quiddam terebinthina. Secūdum locum habet in emolliēdo lentiscina, sicvti cyparissina in ipsa acrimonia.

Rhodos, Rosa.

Rhodos. Rosa. Ex aquea substantia calida, duabus aliis qualitatibus mista, astringenti videlicet & amaræ, composita est. Flos tamen magis, quàm ipsa rosa, est astringens: ac proinde etiam exiccatorius est.

Rhodia rhiza, Radix rhodia.

Radix Rhodia. Tenuium partium & digerētis est facultatis. In calfaciendo verò secundi ordinis est censenda, aut certè tertij incipientis.

Rhododaphne.

Rhododaphne. Tota sua essentia venenū est & homini & plerisque pecoribus. Porrò calfacit excessu tertio: primo autem desiccat.

Rhœa, Mâlum granatum, siue punicum.

Rhœa. Mâlum granatū, punicum ve. Omne mâlum granatū astringentē qualitatē sortitur: non tamen in omnibus ea exuperat. Nam inter ea quædam sunt acida, quædam plus dulcia quàm austera. Pro ratione quarum qualitatū vincentium, suos vsus pręstāt. Porrò acini astringentiores, & exiccantiores sunt succo, sicvti & his putamina, quæ sidia dicuntur. Adsimilem illis vim habent flores qui cytini dicuntur.

Rhus, Sumach.

Rhus. Sumach. Ad desiccandum & astringendū coriarij hac planta fruticosa vtuntur. Medicis in vsu sunt fructus eius & succus, austeræ admodū qualitatis. Exiccat itaque in tertio ordine, refrigerat verò in secundo.

Rhypos, Sordes.

Rhypos. Sordes. * Sordes quę à gymnasiotū statuis æreis abraditur, digerendi emolliendique vim obtinet: quæ autem ab iis qui in palæstra exercentur, quantū accepit pulueris, tantū ab ea est diuersa: atque hāc sordem πίνος Græci nominant. Prior igitur, quę ob contractam æruginem, acrior etiam existit, cruda phymata digerit. Secunda autem, optimū est phlegmones mamillarū remedium. Constat enim ex puluere repercutiēte, oleo emolliente, ac denique sudore & sordibus digerentibus.

Sagapenum.

Sagapenum. Liquor est calidus & tenuiū partium, sicvti & alij liquores. Sed abstersionē quandam obtinet, qua oculorum cicatrices expurgat, extenuátque. Suffusionibus etiam & hebetudinibus oculorū, quæ à crassitie humorum proueniunt, non malum est medicamen. At planta ex qua prouenit, ferulæ assimilis, imbecilla est & invtilis.

Sampsychon, Maiorana.

Sampsychum. Maiorana. Tenuium partium & digerentis est facultatis: desiccat enim & calfacit ordine tertio.

Saprotes σαπρὰ, Caries lignorum.

Caries lignorum. * Caries eorum præcipuè lignorum quæ participia sunt astrictionis & abstersionis, vt vlmus, expurgat, implétque vlcera humida.

Sarcocolla.

Sarcocolla. Mistam vim habet ex emplastica quadā substantia, & paucula amara. Itaque citra morsum desiccat, ac proinde glutinare vlcera valet.

Satyrion, Triphyllon.

Satyrion. Triphyllon. Humidū calidúmque est temperie, ob idque dulce. Recrementitiam tamen & flatuosam humiditatem possidet. Quocirca ad venerem incitat.

Selinon, Apium.

Selinon. Apium. Adeò calidū est, vt & vrinam & menses cieat. Flatus quoque digerit, & magis semen quàm herba. Oreoselini & hipposelini similis vis existit. Verùm Hipposelinum imbecillius est, oreoselinum valentius.

Seris, Cichorion.

Seris. Cichorium. Holus est subamarum, & magis quod agreste est. Id nanque est frigidæ & siccæ temperaturæ, secundo excessu. Cæterū domestica magis quàm agrestis refrigerat. Porrò vtraque astringētis qualitatis est particeps, vt chondrilla, quæ est etiam sereos species.

Seriphum.

Seriphum. Absinthio est tum specie, tū gustu simile. Cæterùm nō æquè astringit: sed calfacit valentius, necnon amaritudinem quandam salsuginosam refert, ventriculóque est infestum: magisque absinthio lumbricos enecat. Calfacit itaque secūdo ordine intenso, siccat autem in tertio.

Seseli.

Seseli. Adeò excalfacit tum radix, tum fructus, vt moueat vrinas. Est etiam tenuium partiū, vt & comitialibus morbis, & orthopnœa competat.

Sesamum.

Sesamum. Viscosum & pingue cùm sit, emplasticū etiam existit, emolliénsque, ac modicè calidum. Oleum quod ex eo conficitur, & ipsius herbæ decoctū, eiusdem sunt facultatis.

Sesamoides magnum.

Sesamoides magnum. Semen eius vt helleborus purgat, similitérque abstergit, calfacit, & desiccat.

Sesamoides album.

Sesamoides paruum. Huius semen nonnullam acrimoniam sortitur, vehementérque est amarum. Excalfacit itaque, rumpit, extergitque.

Sideritis.

Sideritis. Nonnihil abstergit, sed plurima pars eius est

humida & mediocriter frigida, cum exigua astrictione, qua phlegmonē sedat & glutinat. Sideritis autem Achillea, dictam superans astrictione, sanguinis eruptioni, dysenteriæ, & muliebri profluuio est aptißima.

Sicyos, Cucumis.

Sicyos. Cucumis.

Maturus, tenuioris essentiæ est: immaturus, crassioris. Sed incidendi & abstergendi facultas eis inest. Quare & vrinā mouent, & corpus splēdidum reddūt. Sunt enim humidi frigidiq; quasi in secundo ordine. At arefacta tum radix tum semen, siccant primo, aut secundo incipiente, ordine: magisq; abstergunt, q̄ ipsius melonis caro.

Sicyos agrios, Cucumis agrestis.

Cucumis agrestis. Elaterium.

Tum ipse, tum eius succus, quem elateriū vocant, aut ex foliis & radicibus pressus, pervtilis ad medicationes existit. Elaterium itaq; menses ciet, fœtúmq; perimit applicatū, ceu alia omnia amara & tenuium partium. Summè siquidē est amarum: calfacitq; in secundo ordine, ac proinde etiam digerit. Sic enim eo angina laborantes invngūt quidam cum melle aut oleo veteri. Bonum item est regio morbo affectis infusum cum lacte in nares: similiter dolores capitis sanat. Radicis atq; foliorū succus similem, sed imbecilliorem facultatem sortitur. Radix etiam abstergit, digerit, emollitq;. Cortex potentius desiccat.

Silphium, Laserpitium.

Silphium. Laserpitium.

Silphij liquor calidißimus est. Necnon folia, caulis, & radix, strenuè etiam sunt calida: omnia tamen flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proinde difficilia concoctu. Foris autem imposita corpori, efficaciora, liquor præcipuè, admodum trahentem facultatem poßidens. Attamen & excrescentias exterit, & quandam liquandi vim possidet.

Sision.

Sision.

Calidus & subamarus existit. Vnde vrinā mouet, concoquit, menses provocat, omnesq; viscerum obstructiones reserat.

Sion.

Sion.

Quantum gustu * aromaticū est, tantū etiam excalfacientis facultatis est particeps. Quare & digerit, & vrinam mouet, & calculos renū frangit, & menses evocat.

Sisaron.

Sisaron.

Sisari radix cocta stomacho grata est, & vrinam mouet: secundo ordine excalfaciens, cum amaritudine & astrictione leuicula.

Sisymbrium.

Sisymbrium.

Tenuium est partium, facultatisq; digerentis, calfaciennis, & exiccantis in tertio ordine. Quidam semen cum vino exhibent singultientibus, torminúq; patientibus.

Sisymbrium, quod Cardaminen vocant.

Cardamine.

Si siccum sit, tertij est ordinis calfacientium & exiccantium: si humidum, viridéq;, secundi.

Scandix.

Scandix.

Agreste est olus, subacre & amarum. Calfacit itaq; & siccat secundo ordine intenso: valenter mouet vrinā: visceráq; liberat obstructionibus.

Scilla.

Scilla.

Admodum quidem incidit: calfacit autem secundo ordine. Porrò præstat eam assam aut elixam sumere, quòd sic eius vehementia exoluat.

Scolymos.

Scolymos.

Radix eius, si quis illam in vino coctā bibat, graueolentem vrinam abvndanter elicit, fœtoriq; alarum medetur. Succus enim eius est purgatorius. Calfacit porrò secundo & completo ordine, aut tertio incipiente: siccat verò secundo.

Scordion.

Scordion.

Nonnihil amarum obtinet, & acerbum, & acre: ipsiúsq; acrimonia, alij acrimoniæ est persimilis. Expurgat igitur, excalfacitq; viscera: menses vrinámq; provocat. Convulsa, rupta, doloresq; laterum ab obstructione & frigore obortos, epotum sanat: illitum viride, magna vulnera glutinat: purgat sordida: inspersúmq; aridū, contumacia ad cicatricem perducit.

Scorodon, Allium.

Scorodon. Allium.

Dèsiccat & excalfacit excessu quarto. Porrò opluioscorodon, alliū agreste est, domestico valentius.

Scorodoprasson.

Scorodoprasson.

Vt gustu & odore, sic viribus inter allium & porrum mediam naturam sortitur.

Scorpiodes.

Scorpiodes.

Excalfacit ordine tertio: desiccat secundo.

Smilax, Cactus arbor.

Smilax.

Facultatis est venenosæ.

Smyrna, Myrrha.

Smyrna. Myrrha.

Secūdi est ordinis calfaciennū & exicecantiū. Vnde capitis vulnera glutinat. Inest illi amaritas non exigua, qua fœtum & lumbricos enecat, eiicitq;. Habet etiam & abstergendi vim moderatam. Quare ocularibus miscetur medicamentis, & iis quæ ad veterem tussim, atq; anhelationem administrantur.

Smyrna Boice, Myrrha Bœotia.

Smyrna Bœotia.

Vim habet calfaciendi, fundendi, emolliendi.

Smyrnium.

Smyrnium.

Ex eodem genere cum apio est & petroselino: fueritq; apio quidem validius, imbecillius verò petroselino. Itaq; & vrinas & menses proritat: calidum siccúmq; tertio ordine.

Sonchus.

Sonchus.

Dum viridis est, aquea terreáq; essentia constat, vtraq; leuiter frigida: nam & astrictionis cuiusdam est particeps, & manifestè refrigerat, tā illitus, tum estus. At arefactus, terrestrior redditur, modicam asciscens caliditatem.

Sparganium.

Sparganium.

Desiccantis est facultatis.

Spartum, Genista.

Spartum. Genista.

Sparti (quo & vites alligāt) tum fructus, tum succus virgarū, valentē trahendi vim poßidet.

Staphilinus, Pastinaca.

Staphilinus. Pastinaca.

Satiua imbecillior, agrestis ad omnia potètior est. Vrinas mensésq; provocat, abstergitq; nonnihil, cùm herba quidē tota, tum vel maximè semē & radix.

Stachys.

Stachys.

Gustu est acri & amaro, tertijq; calfacientium ordinis. Vnde menses rationabiliter provocat. Facit tamen abortum, atq; secundas eiicit.

Stœbe.

Stœbe.

Fructus eius & folia astringunt citra mordacitatē, deficcántq; in tertio ferè incipiēte ordine. Quare decoctum eorū iniicitur dysentericis, atq; ribúsq; purè fluentibus: quod etiam magna vulnera glutinat, præcipuè cū vino atro & austero.

Valenter

Valenter enim deficcat omnes prẹter naturã humiditates. Folia viridia illita erumpentẽ sanguinem supprimũt, suffusionibúsq; oculorũ ex ictu medentur.

Stœchas.

Stœchas.

Amara est & mediocriter subastringens, cùm nimirũ ex terrena essentia frigida exigua, & extenuata altera terrena copiosa, constet. Quare obstructione liberat, extenuat, extergit, roboratq;, & viscera & vniuersum corpus.

Stratiotes.

Stratiotes.

Aquaticus quidem humida & frigida facultate est: terrestris verò, nõnihil habet astrictionis. Proinde & vlcera glutinat.

Struthion.

Struthion.

Radix eius est acris, calida, siccáque temperamento, ex quarto propemodum ordine excalfacientium. Sed & abstergit, & irritat: proinde & sternutationem provocat.

Styrax.

Styrax.

Excalfacit, emollit, concoquit. Quamobrem tussi, catarrho, pituitæ destillationibus, raucedinibúsq; auxiliatur. Tum menses, seu potum, seu admotum prolicit. Combusti eius fuligo, thuris fuligini est similis.

Syca, Ficus.

Syca. Ficus.

Aridæ excalfaciũt ordine primo aut secundo incipiente, habéntq; partium tenuitatem quandam: quare tubercula dura concoquunt, digerúntq;, tum ipsæ, tum ipsarũ decoctum. Verùm vbi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: vbi verò plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio. Porrò quæ sunt pinguiores, magis possunt concoquere: quæ acriores, magis tum extergere, tum digerere. Ficus virides, imbecilliores sunt. Vtræq; tamen & siccæ & humidæ aluum subducunt.

Syce, Ficus arbor.

Syce. Ficus arbor.

Calidæ, tenuiúmq; partium temperaturæ est, sicvti indicant tum liquor eius, tum foliorũ succus. Valenter enim calfacit vterq;. Itaq; nõ mordicat tantũ, aut vehementer absterget, sed & vlcerat, & ora vasorum reserat, & verucas extirpat. Quin & vim purgatoriam habet. Porrò lachryma & succus agrestis ficus, quam caprificũ vocant, ad omnia, q̃ satiuę, valentior est. Cæterũ ipsarũ surculi adeò calidi sunt, atq; tenuium partium, vt carnes bubulas duras, si coquendis adiiciantur, friabiles ac teneras reddant.

Caprificus.

Symphytum petræum.

Symphytum petræum.

Habet quandam vim incidendi, qua collectũ in thorace pulmonéq; pus expurgare potest: ac simul contrahendi facultatis est particeps, qua eiectionibus sanguinis auxiliatur: éstq; humidum, ac non immodicè calidum: vnde & dulce apparet, atq; odoratu iucundum. At hæc, mansum sitim extinguit, & arteriæ sanat asperitates. Liquet igitur ipsum etiam & digerere, & cõstringere posse. Vnde & enterocœlis imponitur, & ad conuulsa & rupta cum oxymelite bibitur.

Symphyton magnum.

Symphytum magnum.

Similem dicto vim habet. Cæterũ neq; videtur dulce, neq; odoratũ. Est verò secundũ viscositatem mordacitatémq; scillæ simile.

Spondylon.

Spondylon.

Fructus eius acris & incidẽs est: itaq; ad asthma & conuulsiuum morbũ aptum est medicamẽ. Prodest & aurigini. At radix vltra iam dicta, fistularũ callos soluit, si sit circumrasa. Floris succus, ad diuturniora auriũ vlcera cõueniẽs reponitur.

Schinos, Lentiscus.

Schinos.

Ex aquea essentia leuiter calida, & terrena frigida nõ pauca, constat. Desiccat itaq; secũdo ordine cõpleto, aut tertio incipiente, in caloris frigorísq; medio cõsistens quodammodo. Astringit autem ex æquo, moderatéq; omnibus partibus suis. Succus bibitur & per se, & cum aliis medicamentis, quæ dysenterias & alui affectus sanant. Quin & ad sanguinis exspuitiones, flores muliebres, necnon sedis vuluæq; procidentias idoneus est, vtpote ad hypocistida nonnihil accedens propè.

Schinu anthos, Schini flos.

Schini flos.

Modicè calfacit, modicéq; etiam astringit, nec planè à tenuitatis natura est alienus. Quare vrinam & menses mouet, siue potione, siue fomẽto adhibitus. Prodest etiã iecoris, stomachi, & ventris inflammationibus. Cæterùm magis astringit radix, quanq̃ flos etiam astringat omnibus partibus suis. Proinde medicamẽtis quę hæmoptoicis exhibentur, miscetur.

Schœnos leia, Iuncus læuis.

Schœnos leia. Iuncus læuis.

Quidã oxyschœnos, alius oligoschœnos dicitur: gracilior duriórq; oxyschœnos, crassior laxiórq; oligoschœnos. Fructus huius somnũ conciliat. Oxyschœni autẽ duæ sunt species: altera sterilis, cuius nullus vsus in medicina: altera quę fert semen somni cõciliatiuũ, sed minus q̃ oligoschœni. Vtrunq;, si cum vino bibatur, ventris fluxus desiccat, & muliebre profluuiũ rubrũ sistit. Est itaq; eorum temperies composita ex terrena essentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida.

Terminthos, Terebinthus.

Terminthos. Terebinthus.

Cortex, foba, & fructus eius astringunt, & secundo ordine excalfaciũt: vnde etiã quòd siccẽt, liquet. Porrò fructus aridus propinquus est tertio ordini desiccantiũ, calfacitq; valenter. Quare & vrinam provocat, & lienibus auxiliatur.

Teutlon, Beta.

Teutlon. Beta.

Nitrosæ facultatis est particeps, qua tum digerit, tum extergit, & per nares expurgat. Cæterũ cocta nitrositatẽ exuit, evaditq; leniter digerẽs. Ad detergendũ tamen digerendũq; validior est beta alba.

Teucrium.

Teucrium.

Incidit & tenuium est partiũ: quare lienes sanat. Ac exiccat quidem in tertio, calfacit autem secundo ordine.

Tephra, Cinis.

Tephra. Cinis.

Ex partibus cùm terrenis, tum etiã fuliginosis (quæ & tenues sunt, & cum aqua in qua macerati prius fuerint cineres, excolant) constat. Pro materiæ tamen cõbustæ differentia, cineris temperies variat. Quare haud scio qua ratione Dioscorides astringere cineres omnes prodiderit, cùm ficulneus cinis eiusmodi omnis qualitatis sit expers, nimirũ ipsa arbore nulla parte sui acerbam qualitatem reddente. At ex acerbis lignis cõfectus cinis, nõ parũ quidem astringit: meminiq; me eo aliquando sanguinis suppressisse eruptionẽ. Verũ nullus vnq̃ ad tale vti ficulneo audeat. Siquidẽ hic acrimonię plurimũ, vrẽtisq; fa-

Dioscorides suggillatur.

Calx. cultatis obtinet, miſtæ abſterſioni. Eſt & calx cineris quædã ſpecies, cæterũ tenuioris eſſentiæ, q̃ qui ex lignis fit. Porrò elota, medicamen eſt citra morſum deſiccans, magiſq; ſi bis térve lauet. Cæterũ ſi marina aqua abluta ſit, admodũ digerit.

Telephium.

Telephium. Exiccandi & detergendi facultate eſt, non tñ inſigniter calida, ſed forſan ſecundi ordinis. Deſiccat etiã ſecundo, intenſo tamen, aut tertij principio. Proinde ad putrida vlcera cõgruit, & cum aceto vtranq; vitiliginem ſanat.

Telis, Fœnumgræcum.

Telis. Fœnumgræcũ. Calfacit ſecũdo ordine, deſiccat primo. Proinde feruẽtes phlegmonas irritat: quę verò minus ſunt calidæ, & magis duræ, eas digerẽdo pſanat.

Tithymali.

Tithymalus. Tithymali omnes vincentem habent acrem, calidámq; potentiã, cum amaritudine quadam. Validiſsimus eorum eſt liquor: dein fructus & folia: poſtremò radix. Hæc aceto incocta, ſanat eroſorum dentium dolores: liquor in ipſa foramina inditur. Cæterũ ſi aliam partem cõtingat, cõtinuò adurit vlceráitq; illam, ex quarto exiſtẽs calfacientium ordine, qui ad exurentia pertinet. Sic pilos quoque, & verrucas, & myrmecias, & pterygia, & thymos, cum oleo invnctus ſuccus evellit: detergitq; lichenas & pſoras, propter amaritudinẽ: necnon vlcerum phagedænica, anthracode, & gangrænode, quia valenter calfacit & deſiccat, aliquando iouare poterit. Ad hæc fiſtularũ callos eximit. Prędicta omnia folia & fructus præſtare poſſunt, ſed imbecillius. Quibus ſanè & ad piſces in aqua ſtagnali capiendos, vti aſſolent. Celerrimè enim ab illis in vertiginem acti, ac ſemimortui redditi, ad aquæ ſuperficiem feruntur. Porrò cùm ſeptem ſint tithymalorũ genera, valentiſsimus eſt quẽ characiam marémq; nominant: & fœmina nuncupata myrſinites: & qui in petris naſcitur arboreſcens. Deinceps qui phlomo aſsimilis eſt, & cypariſsias. Dein marinus: ac deniq; helioſcopius. Pro portione autem facultatis ipſorum, & cinis & lixiuium exiſtet.

Piſces redd[illegible] tur vertiginoſi, capiuntú q; facilè, folijs fructibúſq; tithymali guſtatis.

Trãgacantha.

Tragacantha. Emplaſticam facultatem ſimilem gummi obtinet, necnon obtuſiorem acredinem. Ac ſanè ſimiliter illi deſiccat.

Tragion.

Tragion. Tragij folia, fructus, lachrymãq;, trahentis digerentiſq; ſunt facultatis. Eſt verò & tenuiũ partium, & facultate in principio tertij ordinis calida. Stipites, & infixa corporibus extrahit, lapides frangit, menſes mouet, drachmæ pondere potum. Porrò in Creta ſola naſcitur, lentiſco ſimile. Alterum minus, cuius folia ſcolopendrio ſimilia ſunt, viſitur quidẽ multis in locis, ſed nõ parum habet facultatis aſtringentis, vt & ad fluxionum affectus conveniat.

Tragoriganon.

Tragoriganum. De hoc in ſermone de origano diximus.

Tribolos.

Tribolus. Ex humida eſſentia modicè frigida, & ſicca nõ mediocriter, cęterũ ſimiliter frigida cõſtat. Vnde contra phlegmonarũ generationes, & cõtra oẽs influxus cõgruit. Porrò terreſtris ipſius fructus, cũ tenuiũ ſit partiũ, potus renũ calculos cõterit.

Tripolion.

Radix huius eſt acris, & facultate calida in tertio exceſſu. *Tripolium.*

Triphyllum.

Calfacit & ſiccat in tertio ordine, vt bitumen, cui odore eſt ſimile. Proinde potum laterũ dolores ab obſtructione natos iuuat: & vrinã menſeſque ꝓvocat. *Triphyllum.*

Trichomanes.

Eadem præſtat quæ adiantum. *Trichomanes.*

Tryclinon, Solanum, Strychnon.

Eſculentũ quidem aſtringit, refrigerátq; in ſecundo ordine. At eorũ quæ eſui nõ ſunt, vnum quidem dicitur Halicacabum, fructũ habens rubeum, acino vuæ perſimilem. Alterũ verò eſt fruticoſum, ã cõciliando ſomno Hypnoticũ appellatum. At tertiũ, quòd ad inſaniam adigat, omnes Manicũ nominãt. Halicacabũ igitur, fructũ fert ciendæ vrinæ idoneũ, comploribúſq; facultatibus quæ ad iecur, veſicam, & renes accõmodantur, miſcetur. Solani verò hypnotici cortex radicis, ſi cum vino bibatur, ſomnũ accerſit, drachmæ pondere ſumptus, exiſtens ſucco papaueris ſimilis, niſi quòd imbecillior, vtpote tertij refrigerantiũ ordinis, cùm ille ſit quarti. Huius ſolani ſemen vrinã ciendi vim habet. Si plus tamẽ duodecim corymbis hauſeris, dementiam aſciſcet. Quod reliquũ eſt ex ſolanis ꝓpoſitis, eſt ad medicationes intra corpus iovtile. Nam ſi quatuor eius drachmę offerantur, mortẽ inferent: ſi pauciores, inſaniã. Vna certè inooxiè ſumit: nihil tamen vtile pręſtat. At foris corpori illitũ, vlcera maligna perſanat. Verùm ad talia, radicis cortex præfert, deſiccans ſecundo ordine iam cõpleto, aut tertio iocipiẽte: ſecũdo aotẽ incipiente refrigerans. *Trychnon. Solanum. Strychnon. Halicacabum. Solanum Hypnoticum. Solanum manicum.*

Hyacinthus.

Radix eius bulboſa eſt, deſiccans primo ordine: ſecundo autem, aut initio tertij refrigerans. Fructus leuiter extergit aſtringitq;: vnde & regio morbo laborantibus exhibetur in vino, ordine quidem tertio deſiccans, at in medio caloris frigoriſq; conſiſtens. *Hyacinthus.*

Hydnon, Tuber terræ.

Subſtantiam habet vincentẽ terreſtrem quidem, ſed cum paucula tenuitate permiſtam. *Hydnum. Tuber terræ.*

Hydropeperi.

Non vſqueadeo calidum eſt, vt piper. Viridis ipſa herba cataplaſmatis inſtar impoſita, ſugillata & tumores induratos digerit. *Hydropeperi.*

Hyoſcyamus, Altercum.

Cui ſemen atrum eſt, inſaniam ac ſoporem inducit: cui verò mediocriter flauum, propinquã ei obtinet facultatẽ. Vtriq; tamen fugiendi ſunt, vt deleterij & invtiles. At cui ſemen & flos eſt candidus, ſanitati idoneus exiſtit, ex tertio quodammodo refrigerantium ordine. *Hyoſcyamus. Altercum.*

Hypericum.

Calfacit & ſiccat, eſſentia tenui, adeò vt menſes vrinãſq; provocet. Illitũ viride, ad cicatricem omnia perducit vlcera. Siccum cõtuſúmq; ſi inſpergas, mollia, humida, & putrilaginoſa ſanabis. Sunt qui & iſchiadicis bibendum propinẽt. *Hypericum.*

Hypecon.

Refrigerat tertio ordine, parúmq; à papauere diſtat. *Hypecum.*

Hypogloſſon.

Radix eius & ſuccus emolliẽdi vim poſsidẽt. *Hypogloſſum.*

Hyſſo-

Hyſſopum.

Hyſſopum. Deſiccat & excalfacit ordine tertio, ſed tenuiũ eſt partium.

Phaci, Lentes.

Phaci, Lentes. Valenter aſtringunt, mediũq; tenent inter calorem & frigiditatẽ. Deſiccãt tamen in ſecundo ordine. Ipſum itaq; earũ corpus, ſiccat & ſiſtit aluum. Cæterũ decoctũ prouocat. Proinde prior aqua abiicitur, vbi retentionis cauſa exhibẽtur.

Pacos, Lenticula paluſtris.

Lenticula paluſtris. Humidæ frigidæq; temperaturę exiſtit, vtrinque ex ſecundo ordine.

Phaleris.

Phaleris. Succus, ſemen, & folia eius, commodè potari creduntur cõtra veſicæ dolores, ceu in ſe habeat tenue quiddam & calidum.

Phalangites.

Phalangites. Sic dicitur, quòd morſis à phalangiis auxilio ſit. Eſt autem facultatis tenuiũ partium, & exiccantis, quare tormina lenit.

Phlomus, Verbaſcum.

Phlomus. Verbaſcum. Huius herbæ duæ ſunt ſpecies. Quædã enim foliis eſt candida, quædam verò nigra. Rurſus, albæ quidem mas eſt, cuius folia ambuſtiora: fœmina, cuius maiora viſunt. Eſt & alia phlomus agreſtis, flores habens aureos & luteos: necnon alia quam phlomida appellant. Priorum duarũ radix acerba guſtu eſt, & fluxionum affectibus prodeſt, atque adeo dentium doloribus: quanq̃ folia digerendi vim habent. Similiter & aliarum folia. Omnium quippe folia deſiccandi & detergendi vim poſsident.

Phœnix, Palma.

Phœnix. Palma. Aſtrictoriæ facultatis eſt particeps omnibus partibus ſuis. Igitur ramorũ ſuccus auſterus eſt, ex aquea ſubſtantia tepida, & terrea frigida conſtãs. Similis facultatis eſt eius cerebrũ, eſui aptũ. At fructus, & maximè dulcis, non paruam obtinet caliditatẽ. Qui quidem cùm edendo ſit, magno eſt vſui, non tantùm foris impoſitus, vbi roborare, deſiccare, contrahere, ſtipareq; eſt conſilium, ſed tanquam cibus ſumptus, & ſimul cum aliis, & per ſe. Porrò tenerũ palmæ germen, eandem cum eius cerebro facultatẽ ſortitur. At cortex aſtringit quidem, ac plus quàm dicta omnia deſiccat: * vtpote minimũ habens humiditatis. Quare ad vlcera putreſcentia, laxatos articulos, hepatis & vẽtriculi imbecillitates, eo intus & foris adminiſtrato vtuntur. Radix citra morſum deſiccat, cum non nulla aſtrictione.

Phormion.

Phormion. Phormij ſemine cum melle ad leucomata * vtuntur. Sed ſpicula etiã extrahere creditur, velvti & ipſa herba. Quare tenuium partiũ, & attrahendi digerendiq; potentiam obtinet.

Phu.

Phu. Odorata quodammodo eius eſt radix, nardo viribus ſimilis: ad pleraq; tamen infirmior. Mouet autem vrinam, vt nardus gallica.

Phycos, Alga.

Phycos. Alga. Ex mari exemptus & virens, ſiccat refrigeratq; in ſecũdo ordine: habet enim quiddam modicè acerbum.

Phyllitis.

Phyllitis. Acerba cùm ſit, meritò & diarrhœas & dyſenterias epota iuuat.

Phyllon malabathru, Folium malabathri.

Folium malabathri. Nardo ſimilem poſsidet facultatem.

Chalbane, Galbanum.

Chalbane. Galbanum. Succus eſt plantæ ferulaceę, molliẽdi & digerendi vi: calfacit enim ordine tertio incipiente, aut completo ſecundo: ſiccat verò ſecundo incipiente.

Chamædrys.

Chamædrys. Vincentem habet qualitatem amaram. Eſt & quodammodo acris: quare meritò lienes colliquat, vrinas & menſes prouocat, craſsitudinem humorum incidit, viſcerúmq; obſtructiones repurgat. Calfacit itaque & deſiccat tertio ordine: plus tamen calfacit quàm ſiccat.

Chamæciſſos.

Chamæciſſos. Flos eius admodũ amarus cùm ſit, iecur obſtructũ aperit: datúrq; & coxendice laborantib.

Chamælea.

Chamælea. Vincentem habet qualitatem amaram: quare admodum ſordida vlcera, & quæ maximis inducta ſunt cruſtis, purgare cum melle eſt potens.

Chamæleuce.

Chamæleuce. Calfacit quodãmodo tertio ordine, ſiccat primo.

Chamæleon.

Camæleon. Nigri quidem radix, letale quiddam obtinet. Quarę foris vſus eius ad ea quæ abſterſionẽ poſtulant, adminiſtratur. Præterea digerentibus & emollientibus pharmacis commiſcetur. Etenim ſiccat tertio ordine, calfacit autem ſecundo abſoluto. At albi radix quòd nõ ſit perinde acris, potui datur cum vino auſtero, menſura oxybaphi, laborantibus aqua inter cutem.

Chamæpitys.

Chamæpitys. Magis amara eſt quàm acris: quare abſtergit, purgatq; viſcera, magis quàm calfacit. Proinde auriginoſis, & quibus facilè iecur obſtruitur, bonum remedium eſt. Quin & vrinam, & menſes ducit tum pota, tum illita cum melle. Viridis vulnera magna glutinat: vlcera putreſcentia ſanat: durities vberũ diſcutit. Eſt enim in ſiccando tertij ordinis: in calfaciendo, ſecundi.

Chamæſyce.

Chamæſyce. Abſtergẽdi ſimul & acrem vim poſsidet. Itaq; acrochordonas & myrmecias, caules eius teneriores intriti, quiq; ex eis profluit liquor, auferunt. Cum melle craſſas oculorũ cicatrices detergunt: hebetudinem viſus à craſsitie ortam, adiuuant: ſicuti & ſuffuſionum principia.

Chelidonium.

Chelidonium. Admodum extergit & calfacit. Succus eius ad acuẽdum viſum eſt commodus. Quidam radicẽ eius ad aurigin̄e ab obſtructione iecoris ortam, in vino albo cum aniſo propinant. Manſa etiam confert dentium doloribus. Chelidonium minus, cùm maiori ſit acrius, celeriter cutem exulcerat, vnguéſq; ſcabros eiicit. Succus eius per nares purgat. Hæc itaq; ſiccat & calfacit in quarto incipiente ordine: at chelidoniũ maius in tertio.

Chondrilla.

Chondrilla. Eiuſdem ferè eſt facultatis cum ſeri: niſi quòd amariuſcula eſt, ac proinde ſiccantior.

Chondrus.

Chondrus. Nutrimentũ quidem eſt optimũ, ſicvt triticũ. Vt medicamen autem, emplaſticæ eſt facultatis, tẽperie tritico ſimilis, niſi quòd viſcoſior exiſtit: qua ratione plus illo nutrit. Eſt porrò hoc ſemẽ

velvti materia quædã idonea excipiẽdia medicamentis ficcantib. Ipsum verò ex numero concoquentiũ existit, vt triticũ, quæ minimè profectò deficcant.

Chrysocomo.

Chrysocome.

Radix vincẽtes habet acrem & astringentem qualitates: quare non admodum multi vsus est. Quanq̃ cocta in melierato, peripneumoniis & morbis hepaticis auxiliat. Sed & menstruis purgandis est vtilis.

Pseudodictamnum.

Pseudodictamnum.

Vim dictamni, sed imbecillam sortitur.

Psyllinm.

Psyllium.

Semen habet admodum vtile ex secundo refrigerantiũ ordine. In desiccando verò & humectando, quodammodo est symmetrum.

Ocimum.

Ocimum.

Ex secundo est ordine calfacientiũ. Habet autem recrementitiam humiditatem: proinde nec cõmodum est, vt in corpus sumatur. At foris illitum, concoquit digeritq;.

Ocimoides.

Ocimoides.

Semen tenuium est partium, & citra morsum, facultatis desiccatoriæ.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. IX.

QVotquot plantarũ sunt partes, fructus, succi, & liquores, suprà dicta sunt omia. Nunc aũt de reliquis medicamẽtis, quæ ex metallorum sunt genere, quæq; species ipsius terræ existũt, differere propositũ est. Post quæ deinceps nonnihil tractabitur de partibus animalium, quibus ceu medicamentis ad curationes vtimur. Meminisse autẽ in vniuersum oportet, astringentibus medicamentis facultatem inesse cum acribus pugnantissimam.

Astringentium facultas.

Astringentia siquidem contrahunt, constipántq;, & condensant substantiã nostram: ac proinde in quamvis corporis nostri partẽ extrinsecus imposita, continuò illam & rugosam, & contractam efficiunt: contrà quàm acria, quæ admota cuti, perspicuò eam excalfaciũt, atq; in molem attollunt, rubente colore: ac si diutius immorentur, exulcerant.

Acrium facultas.

Hæc itaq; evidenter apparẽt incidere, excalfacere, à vicinisq; partibus ad sese sãguinẽ trahere. At astringentia, refrigerando, cõtrahendo, constringendóq;, in illis etiam contentũ repellere. Porrò combustorum nõnulla calidiora q̃ antea redduntur, & ad gustum, & ad tactum, & ad eam quæ in vsu cernitur, facultatẽ. Quædam contrà, ab vstione minus apparẽt calida, id quod tactu & vsu manifestè discernit.

Vstorum differentia.

Igitur acria multũ caloris amittunt vsta: quæ verò nõ sunt eiusmodi, assumunt. Cçterũ combustorũ nullum planè est frigidũ: relinquitur enim in illis velvti acrimonia ignis, quæ per abluriones extergitur: ita vt aqua in qua medicamentum ablutum fuerit, calidam facultatẽ comparet, eámq; tenuium partium: quod reliquũ verò est, fit terreum simul & frigidum, ac desiccare citra molestiam possit.

Combustorum nullũ est frigidum.

De differentiis terræ.

Terra differentia.

Terra cõmuniter ac secũdum agricolas, dicitur illa quæ agriculturæ est aptissima, quæq; humore macerata, lutũ efficitur. Atq; in ea sanè plures differentias constituunt: aliam (exempli gratia) pinguẽ esse dicentes, ex qua lutum fit viscosum & lentũ: aliam cõtrario modo dispositam, hoc est, quæ lutũ efficiat friabile. Atq; hoc vnum vocabulũ terræ est omnibus vsitatũ. Alterum est solis Philosophis vsurpatũ, cùm aiunt, elementa corporũ esse terram, aquã, aërem, & ignem.

Elemẽta corporum.

Corpus nanq; extremè siccũ & frigidum, terrã nuncupant. Secundũ quos nullum compositorũ corporum terra censetur elemẽtaria. Aiunt tamen, quantò corpore fuerint duriore, tantò magis ea esse terrea: contrà quàm agricolæ, qui eam exactissimam esse terram cõtendunt, quæ q̃longissimè à saxi consistentia recessit. Pro hoc itaq; secundo significato, quod à Philosophia celebratur, tribus claudunt generibus differentię ipsius terræ: quorum vnum genus est lapis, alterũ corpus metallicum, tertium terra quæ colitur.

De differentia nominatæ passim terræ.

Terra passim vocata differentias vsurpiens.

Terra itaq; vel Latinis etiã dicitur vsitatè, quę iniecta aqua soluitur, & fit lutũ. Quæ sanè quasdam differentias sortitur: secundum propriam quidem rationẽ, vt videlicet pinguis si sit & viscosa, quæ vtique omnino & atra colore est: aut contrà friabilis, & pinguitudinis expers, quam argillam appellant, quæ quodammodo candidior existit: aut si inter has maximè cõtrarias habeatur. Secundũ misturam autẽ alienorũ corporum, vt dum dicimus lapidosam aut arenosam hanc esse terram. Porrò talis substantia admista, segregatur larga aquę affusione, macerationéq;, donec vniuersum perfluat.

Terra purgãdo ratio.

Sic enim quod lapidosum & arenosum est, subsidit, & terra exacta supernatat: in quẽ modum præparat etiã & terra Lemnia, quam alij sphragida Lemniã (ob impressum illi sigillum Dianæ sacrũ) cognominãt.

Lemnia sphragis.

Quæ quidem à Lemnia rubrica differt, quòd cõtactu nõ cõtaminet, perinde vt illa: quódq; secũdum collem in Lemno, qui totus colore est fuluus, & in quo nec arbor, nec saxũ, nec planta nascitur, tantũ huiusmodi terra visitur.

Lemnia rubrica.

Cęterũ eius tres differentiæ assignant. Vna quam Lemniam sphragidem diximus: quámq; alij nemini, præterq̃ vni sacerdotissæ, cõtingere fas est: altera verò eius, quæ miltos est, siue rubrica: ac denique tertia, quæ detergendi vim habet.

Lemniæ tres differentiæ.

Vtuntur autẽ priore illa ad vulnera vetera & cõtumacia, ad omniésq; ferarum morsus, sicvti adversus medicamenta letalia. Distinguere itaq; ab ea terra quæ colitur, medicamentosam oportet, qua ad curationes vtimur. Tamersi eius quoq; quæ colitur, si qua pinguis est, vtilis ad curationes existit earum omnium partium, quæ desiccari postulant. Desiccandi nanque vim terra quævis possidet. Cùm enim eius corpus natura sit siccum, omninóq; igneæ substantiæ expers, citra mordacitatẽ exiccat. Ad quod quidem etiam ablutio iuuat.

Terra quævis desiccandi vim possidet.

De terræ lotione.

Terram abluẽdo ratio.

Ac lauatur sanè terra omnis, vt Lemnia. Primò siquidem maceratur aqua, quæ nullã habet medicamentosæ qualitatis suspicionẽ. Dein effunditur quod innatat, colligitúrq; id quod est à lapidosis & arenosis secretũ. Gustus autem docet, quænam terra lotione indigeat, aut quæ minimè. At Lẽnia, cùm sit à sacerdote abluta, rursus elui non exigit.

De

De terra Samia.

Samia terra. Samius aster.

At Samiam ne lauari quidē est opus. Vtimur autē altera eius specie magis, quā Samiū astera cognominant, ad sanguinis expuitiones, muliebriáq; profluuia, velvti & Lemnio sigillo, necnō adversus vlcera dysenterica, priusq̃ putrescentia evadant. Quanq̃ etiā & putrescentibus, quæ depascentia vocant, interdum Lemnia ipsa profuit, iniecta quidem per arnoglossę succū, bibita verò ex oxycrato aquoso: prius tamē ablutis vlceribus: idq; primò quidem, melicrato: dein autem muria. Cæterū Lemnia terra q̃ Samia nō parum efficacioribus esse videt viribus. Quare ab ea, quæ phlegmone tentari cœperūt partes, exasperantur, cùm tamen à Samia iuuentur. Ex qua & oleo rosaceo mitissimū conficitur pharmacū, etiā cōtra alias feruentes phlegmonas, incipientésq; bubonas & fluxiones podagricas, & ad ea breuiter, quę refrigerare cum mitigatione est animus. Vnde constat Samiā refrigerare. Quin & magis aërea eius essentia existit, collata ad Lemniā, cuius argumēto est leuitas. Aestimabis porrò omnē terram medicaminosam, tum leuitate, tum grauitate: præterea circa gustū asperitate & lenitate: ad hæc tenacitate & abstergendi potentia. Tenax enim & viscosus est Samius aster, cum & Lemnia sphragis eiusmodi paululū quiddam habeat. Abstersoriā quoq; facultatē moderatā obtinent & Selinusia terra, & Chia: quamobrē mulieres quędā iis ad faciē vtuntur. Porrò quicquid abstergit leuiter, producendæ vlcerū carni est idoneū. Quòd si etiā siccet, cicatrici inducendę est habile. At omniū aptissima sunt & ad vlcera quæ in summa cute consistunt, & ad ambusta, illa quæ citra morsum exiccāt, nec manifestò excalfaciūt, nec refrigerant. Quocirca terra Selinusia & Chia, pulcherrima sunt ad ambusta vlcerum remedia. Iam verò Cimolia terra cùm mistę sit facultatis, partim sanè refrigerat, partim leuiter digerit, operatúrq; pro natura illorū quibus miscet. Verū vnicè ambustis cōvenit, velvti & aliæ omnes, illitæ ex aceto, aut oxycrato: nimirū bullas existere prohibentes. Advertendū tamen est, corpora mollia valentem medicaminū vim haud posse perferre: dura verò posse. Terra itaq; mistionis expers, vim habet citra morsum siccādi. Cùm aūt nullū reperire sit corpus à mistione alienum, inspiciundum est, qualem nam miscellam ipsa terra sortiat. Si qua ergo in ea astrictio sentiatur, tantū frigiditatis assumpsit, quantū habet astrictionis. Sin acrimonia, tantum scito illi inesse caliditatis, quantum & acrimoniæ. Similiter, quantò leuior terra ipsa fuerit, tantò acrior existit. Quātò grauior, tantò etiam syncerior terra. At propriū terræ est, quòd igni admota non soluitur, aut liquescit: id quod accidit plumbo, stanno, auro, & argēto. Cùm igitur audis nominare terram argenteam, aut auream, minimè intelligas ipsum argentū, aut aurum, per totū terrę corpus misceri: sed particulas quasdam exiguas tum auri, tum argenti, illi coniunctas, atq; contiguas existere: easq; ab igne in fornacibus fusas coire invicē. Eundem in modum quæ vitrū continet terra, arenosa est. Sed & auri quoq; glebulę exiguæ frequenter nō paruo numero in quibusdam reperiuntur arenis. Terrarū autē id genus omniū quę in metallis sunt, vbi ab eis separatur id metalli aut æris quod continent, reliquiæ videntur lapideæ: nec macerari, rigarive, aut humectari per totam substantiā possunt: vt medicaminosa illa, quæ cum aqua in lutum degenerat: quæq; viti circūlita nascentes in ea vermes interimit, vnde Ampelites vocatur. Cadmia etenim ex illarū lapidearū est genere, neq; rigari potest. Terra Cretica admodum imbecilla est, multū habens substantiæ aëreæ. Inest tamen ei quædā citra morsum vis extergendi. Eretriensis, q̃ Lemnia, valentiorē possidet astrictionē, hactenus tamen vt nōdum mordicet. Expedit verò hāc terram bis térq; lauare, vt Cimoliam, quò moderatior reddatur. Eam etiam vrunt, vt subtiliorem, acriorem, & magis digerentē efficiant. Quòd si posteaq̃ combusta fuerit, abluatur, replendis & cicatrice inducendis vlceribus multò magis opitulatur. Cæterū quæ colore cineritio est, illi quæ alba existit, præfert. Est & alia terra dicta Pignites, tota quidē facultate terræ Cimoliæ assimilis, cęterū atra colore, quemadmodū Ampelites. At terra, siue lapis, siue bolus Armenus, colore est pallido, promptissiméq; solui in læuorē omnino æqualem, vt calx, validámq; desiccādi vim possidet. Siquidem ad dysenterias, ventris profluuia, sanguinis expuitiones, catarrhos, & putrescentia oris vlcera, in primis cōpetit. Quin & illos magnificè iuuat, quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit. Quare & iis quibus ex tali occasione anhelitus difficilis est, valde auxiliat. Sed & eos qui tabe laborāt, adiuuat: vlcus enim ipsorū desiccat. Maximè etiā cōfert Armenus bolus contra pestilentes affectus. Ii siquidem vsu eius non persanantur, qui prius immedicabiles sunt. Cęterū bibitur ex vino albo, cōsistentia tenui, modicè diluto, si is qui morbo est correptus aut planè febri careat, aut leuiter ea teneat. Sin grauius febriat, admodum aqueo. Non sunt tamen calore vehementes febres pestilentiales.

Selinusia terra. Chia terra. Abstergētia leuiter, producendę esse carnis idonea. Cimolia terra. Ambustis quæ conferant. Corpus nullum dari à mistione alienum. Terra igni admota non soluitur. Vitrum continens terra. Aurum reperiri in arenis. Ampelites terra. Cadmia. Cretica. Eretriensis terra. Pignites. Boli Armeni descriptio. Febres pestilentes non esse vehementer calidas.

De lapidibus.

Ex corporibus spontè natis sunt lapides, hoc diuersi à vulgo nuncupata terra, quòd rigari nō sustinent. Vires habent partim secundum totius substantiæ proprietatē, partim secundū qualitates effectrices. Nunc autē sermo nobis esto de illis viribus, quæ secundū effectrices agunt qualitates: in quibus sanè est & vtendi ratio & methodus. Nam facultates quæ proprietatis totius substantiæ ratione insunt, à methodo sunt atq; ratione alienæ, & per solam experientiam noscuntur. Nam cur hic lapis tacto vulnere vnde sanguis prorumpit, cursum eius reprimat, haud nouimus. At cur hæmatites lapis in oculares facultates indatur, nouimus: quòd sit rationis inventum. Nam si in cote oculari cum aqua eum teras, donec accipiat crassitudinē mellis, astringētem facultatem percipies. At didicisti, quòd gliscentes etiamnum phlegmonas restringentibus medicamentis repercutere oporteat: vbi autem iam sanguis nō fluit, astringentibus medicamētis digerentia adiungere, & sensim ad ipsa sola transire. Itaq; de iis lapidibus prius disserā, qui mortarij aut cotis attritu, in liquorem soluunt.

Facultates quæ proprietatis ratione insunt, esse à methodo alienas. Hæmatites lapis cōmodè ocularibus medicamētis miscetur. Phlegmonarū generalis curatio.

Ciſeris, Pumex.

Ciſeris. Pumex. Smiris.

Pumex quidem abſtergit. Sed Smiris acrimoniæ quiddam obtinet. Proinde cauſticis & deſiccantibus facultatibus additur, eiſq; quæ curant gingiuas laxas. Pumex autē ſi cōburatur, haud erit inferior Smire, eoſdem ad vſus.

Lapides qui in ſpongiis reperiuntur.

Spongiarum lapides.

Frangendi vim obtinent, non tamen ita validam, vt lapides in veſica cōminuant. Rumpunt eos tamen qui coguntur in renibus: velut qui aduehuntur ex Cappadocia.

Oſtracites.

Oſtracites. Geodes.

Hunc lapidem aiūt deſiccandi valenter facultatem habere, temperatā ex aſtrictione, acrimoniáq;: vt Geodem expurgare pupillas, vberúmq; & teſtiū ſanare phlegmonas, invnctū ex aqua.

Cotis Naxiæ ramentum.

At cotis Naxię ramentum virginibus mammas prohibet tumeſcere: ſicuti & teſtes puerorū: tanquam facultatis refrigeratoriæ ſit particeps.

Ophites.

Ophites.

Extergēdi cōfringēdiq; vim poſsidet, ceu etiā vitrū. Admodū enim ipſum ex vino albo actenui epotū lapides veſicę conterit, atq; cōfringit.

Iaſpis viridis.

Iaſpis viridis.

Ventriculū adhæſu, ipſiúſq; os adiuuat. Porrò Ophitem lapidē ſuſpenſum, iuuare morſos à vipera tradit. Sed eiuſmodi facultates nō cōſtant methodo. Veluti etiā cùm Hieracites & Indicus profluentē ex hæmorrhoidib. ſanguinē ſiſtunt.

Hieracites. Indus lapis.

Sapphirus.

Sapphirus.

Ictos à ſcorpione iuuare creditur.

Aphroſelinus.

Aphroſelinus.

Liberat comitiali morbo vexatos: id q̄d nondum ſumus experti.

Dioſcoridis Thyites.

Thyites.

Subviridis eſt vt Iaſpis, ſoluitúrq; in ſuccū colore quidem lacteum, guſtu verò acrem: ac proinde nemo illum oculorum miſcet medicamentis, nec fluxiones repercutientibus, nec vlcera ſanantibus. Sed eo tantùm vtūtur ad purgandum & abſtergendum, quæ pupillam abſq; phlegmone offuſcant: quales ſunt cicatrices recentes, & pterygia non nimia dura.

Iudaicus.

Iudaicus lapis.

Colore eſt candido, ſpecie cōcinna, lineas habens ceu torno ductas. Vtuntur ad veſicæ lapides in cote ſoluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Præcipuè verò ad eos qui in renibus hærent, eſt efficax.

Pyrites.

Pyrites.

Validam poſsidet facultatē, eóq; vtimur digerenti emplaſtro admiſto. Adicitur etiā ei & ſchiſtos. Ab hoc medicamine & pus ſæpenumero, & conſiſtentia grumoſa in ſpaciis intermediis muſculorum nata, per halitum ſunt digeſta. Niſi autem dum in vſum veniunt, pollinis inſtar cōminuantur hi omnes lapides, vt profundū corporum quibus applicantur ſubeant, aſsimiles manent iſtis marinis fluuiatilibúſq; arenis: quæ & ipſæ cōmunem omniū lapidum vim poſsident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua inter cutem carnē, ſi in ipſis excalfactis decumbat æger. Non tamen ad aliud quippiam eis vtimur.

Arena quomodo exiccet tumentē ab aqua inter cutem carnem.

Phrygius.

Phrygius lapis.

Hoc ſemper vtor combuſto quidem ad vlcera putrida, idq; ipſo aut per ſe, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato. Ad oculos verò ex eo permiſto aliis, medicamē ſiccū efficio. Validè enī deſiccat, habēs quiddā aſtrictionis ſimul & mordicationis.

Ageratus.

Ageratus.

Aſtringit ſimul et digerit. Atq; aſtrictione quidem evidēter iuuat phlegmone columellas grauatas.

Aſsius.

Aſsius lapis.

Colore & conſiſtentia eſt topho ſimilis, friabilis, laxúſq;. Innaſcitur ei quiddam inſtar farinæ tenuiſsimæ, qualis in molarū parietibus adhæreſcit. Appellatur hoc medicamē petræ Aſiæ florem. Eſt verò & tenuiū partium, vt ſine morſu nimia fluidas carnes eliquet. At petra ipſa in qua naſcitur, actionis vehementia eſt inferior. Habet etiam & ſalſedinē quandam ipſe Aſiæ petræ flos, ita vt inde videatur ducere originem: quòd ros ex mari in petram reſidens, à ſole poſtea exiccetur.

Petra Aſiæ flos.

Gagates.

Gagates.

Colore eſt atro, qui vbi igni fuerit admotus, perſimilem bitumini odorē exhibet. Confert autem ad diſcutiendos flatulentos tumores conſiſtentes in genu, diuturnóſq; & ægrè curabiles: ac præterea cruēta vulnera glutinat. Eſt & lapis Thracius, cuius in hūc modū Nicāder meminit:

Thracius lapis.

Si lapis uratur candenti Thracius igne, &
Poſt madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox olea affuſo penitus reſtinguitur. &c.

Nullus tamen eius in medicina vſus, niſi quòd ſuffitu abigit feras.

Magnitis, Heraclia, Magnes.

Magnitis. Magnes.

Aſsimilem hæmatitæ vim obtinet.

Arabius.

Arabius lapis.

Lapis eſt elephantho ſimilis, deſiccātis abſtergentiſq; potentiæ.

Alabaſtrites.

Alabaſtrites.

Combuſtus in medicinæ vſum ingredit. Quidam eum bibendum dant ſtomachicis.

Smiris.

Smiris.

Vehementer quidem abſtergit: quare ipſo ad annulos exculpendos vtuntur, & ad dentes purificandos.

Hæmatites, Galactites, & Melitites.

Hæmatites. Galactites. Melitites.

Hæmatites & Galactites lapides, à colorū ſimilitudine, quos repræſentant, ſic nominantur. Ille ſiquidem ſanguini, hic in ſuccum ſolutus, lacti videtur ſimilis. At Melitites, nō à colore, ſed à ſapore mellis talem nomenclaturam ſortitur. Cùm igitur ſuccus omnis dulcis à temperato calore proficiſcatur, aſtringens verò à frigore, habebit ſanè hæmatites lapis tantum frigiditatis, quantū & aſtrictionis: Melitites verò temperatā caliditatem: at mediam vtriuſq; temperiem Galactites. Meritò itaq; ocularibus medicamentis lapis hæmatites miſcetur. Ac ſolo eo vti poſsis ſuperciliis exaſperatis: ſi quidem cum phlegmone ſint aſpera reddita, ex ouo ipſum diluens: ac ſi magis, etiam per decoctū fœnigræci. Sin verò citra phlegmonem, ex aqua. Hic idem lapis ſimiliter in cote contritus, ſanguinis expuitioni conducit, vlceribúſq; vniuerſis. Porrò ſiccus, redactúſq; in tenuiſsimū pollinē, reprimit exereſcentia: ipſáq; oculorū vlcera ſolus p ſe cicatrice includit attritus, ceterū aut affuſus, aut invnctus.

Dulcis ſuccus omnis à temperato calore proficiſcitur, vt adſtringens à frigore.

Schiſtos,

Schiſtos.

Schiſtos. Galactites. Melitites.

Hæmatiti perſimilem vim obtinet, ſed infirmiorẽ Schiſtos: ac poſt eum Galactites. At Melitites nonnihil caliditatis aſciuit. Vt igitur vnuſquiſq; leuiter ac ſenſim ab hęmatitis facultate recedit, ita in vſum oculorum accõmodatur: eſt tamen mitior. Etenim mitiora remedia partibus etiamnum phlegmone affictis ſemper gratiora ſunt. Quæ quidem, liberis iam à phlegmone partibus, infirmiora ſunt, q̃ vt perſanare valeãt. Porrò cùm lapidibus omnibus commune ſit vt deſiccent, quotquot ex iis in ſuccũ ſoluti, aut redacti in pollinẽ, nullam cõtinuò qualitatẽ in guſtu obtinent, hos putandum eſt eſſe tum infirmiſſimos, tum mitiſſimos, tum minimè mordaces. At qui manifeſtã qualitatẽ exprimũt, ij pro qualitatis ratione potentiã poſſident. Ac ſi quidem aſtringant, ad cõprimendũ, conſtringendũ, ſpiſſandum, & cõtrahendum: ſi verò mordicent, ad excalfaciendum, digerendũ, & colliquandũ. Medij eorum ſunt, qui abſtergent citra mordicationem. Igitur Hæmatites, Schiſtos, Galactites, & Melitites, in ſuccũ vertuntur. Quanq̃ ſunt & alij in ſuccũ ſolubiles, vt Moroxus qui in Aegypto naſcitur, omniũ dictorũ minimè qualitatis particeps. Quare tantũ deſiccandi vim poſſidet.

Lapides omnes cõmuniter ſiccant.

Moroxus.

Metallica medicamenta.

Metallica quæ dicantur.

Metallica medicamẽta appellare medicis mos eſt, quorũ generatio in metallis cõſiſtit, ſiue ſpõtanea, ſiue per fornacẽ facta. Vt igitur lapidibus vniuerſis, & terræ medicaminoſæ cõmune eſt vt ſiccẽt, ita metallicis quoq; medicamentis omnibus. Eſt enim eſſentia eorũ terrea, ſecundum elementaris terræ ſignificatũ. Porrò caliditate diutina, miſtam ex terra & aqua, nõnunq̃ etiã aëre, ſubſtantiã vniente, temperantéq;, ac poſtea deſiccante, metallicorũ medicamentorũ conſiſtentiæ proveniũt. Quemadmodum igitur in differẽtiis terræ, plurima eſſentia terræ elementaris habet, paulùm verò aëris, ita in metallicis multũ igneæ ſubſtantiæ eſt immiſtũ. In medio autẽ eorũ ſunt lapides. Proinde alia metallicorũ ſemel aut bis, alia frequentius lota, idonea ſunt, vt citra morſum exiccent. At locorũ, in quibus hæc proveniunt, natura, prout plus minúſq; eſt frigida, alia plus, alia minus, cogit, congelátq;.

Metallica omnia ſiccare.

Metallicis plurimũ igneæ ſubſtantiæ eſſe immiſtum.

Hales, Sales.

Hales. Sales.

Sal partim ex mari fit in ſalinis, partim è terra effoditur. Cæterũ vtriq; vis eſt aſſimilis, impenſè videlicet exiccatrix. Porrò aphronitri ſapor amarus eſt, & abſtergẽs: ſalis verò, tantò in abſtergendo inferior, quantò in aſtrictione ſuperior. In vtriuſq; medio ſapor nitri conſiſtit.

Armeniacum.

Armeniacum.

Vim habet extergentẽ cum leuicula tum acrimonia, tum aſtrictione. Vnde meritò miſcet ocularibus facultatibus. Præterea ipſo per ſe redacto in pollinem, atq; ſicco, vtuntur ad pilorum in ſuperciliis incrementum: vbi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim nec creſcũt, nec nutricantur.

Arrhenicum, Auripigmentum.

Arrhenicum. Auripigmentũ.

Facultatis eſt cauſticæ, tam combuſtũ, q̃ vſtionis expers. Cæterùm per vſtionem tenuiorũ partium efficitur. Vtuntur porrò ipſo ad denudandam pilis quamvis particulam. Verũ ſi diutius hæreat, ne cuti quidem parcit.

Aphronitrum.

Aphronitrum.

Aphronitrũ ab aphonitro differt. Nitri enim ſpuma medicamentũ exiccatoriũ exiſtit, aſpectu triticeæ farinę ſimilis. Etenim alba eſt, nõ vt Aſię petræ flos cinericea. Aphonitrũ verò farinæ ſpeciem non habet, neq; ſolutum eſt, ſed cõcretum & congelatum. Quod quidem adeò extergit, vt non modò ſordes expurget, ſed etiam pruritum ſanet. At ſpuma nitri, eiuſdem cum nitro eſt tum naturæ, tum facultatis: licet eſſentiæ tenuioris. Dictum autem eſt paulò antè, in medio aphronitri & ſalis, facultatem nitri conſiſtere. Aphronitro enim ſola ineſt vis detergendi: ſali verò etiã aſtringendi, ſed multò magis quàm detergendi.

Aphonitrum.

Nitrum.

Gypſum.

Gypſum.

Gypſum quidem tum deſiccat, tum vires habet emplaſticas. Quare ſiccis medicamẽtis quæ ad ſanguinis eruptiones accõmodantur, vtiliter cõmiſcet. Nam ipſum per ſeſe lapidoſum fit, coactum & congelatum. Ac proinde diluendum eſt oui tenui & cãdida albugine, quę & ad ophthalmias eſt vtilis, admiſto illi tenuiſſimo farinæ triticeæ polline, qui reſidet in molarũ parietibus. Excipere verò quod ſic maceratũ eſt, tenellis leporis pilis, aut qui perinde ſint molles, expedit.

Albugo oui ad ophthalmias vtilis.

Gypſum vſtum.

Gypſum vſtum.

Nõ habet ęquè emplaſticã vim, cæterũ tenuiorum eſt partiũ, & valentius deſiccat. Quin & repercuſſoriũ eſt, maximè ſi maceretur oxycrato.

Diphryges.

Diphryges.

Miſtam habet tum qualitatẽ, tum facultatem. Habet enim in ſeſe quiddã & mediocriter aſtringens, & mediocriter acre: vnde vlcerũ rebellium optimũ medicamen eſt. Eo ſiquidẽ ad putreſcentia oris vlcera, ſiue per ſe, ſiue cũ melle, cùm detracta erat ſpuma, tum ad anginã, vbi iam per aſtringentia medicamẽta cõſtitit q̃d influebat, ac breuiter ad columellam præciſam, pudendiq; & ani vlcera cicatrice obducenda, ſum q̃ feliciſſimè vſus. Porrò quo pacto adulterentur dictorũ medicamentorum ſingula, non videtur preciũ operæ ſcribere, cùm talia poſſe diſcere homines ſceleratiſſimi in lucro ponant.

Adulteria medicamentorum cur docenda non ſint.

Theion, Sulfur.

Theion. Sulfur.

Sulfur omne trahendi vim poſſidet, éſtq; temperamenti calidi, atq; eſſentiæ tenuis, adeò vt ad multa venenatorũ animalium reſiſtat, ſi ſiccum ictui inſpergatur, aut cum ſaliua, aut vrina, aut oleo veteri, aut melle, aut reſina terebinthina illinatur. Quin & pſoras, & lichenas, & lepras, nõ rarò hoc medicamento cum reſina terebinthina ſanaui. Extergit enim omnes id genus affectus, abſq; hoc vt in profundum repellat.

Ios, Aerugo.

Ios. Aerugo.

Guſtantibus acrem exhibet qualitatem, digerens, detrahens, & liquans non teneram modò, ſed & duram carnẽ. Hallucinantur igitur qui talia medicamẽta, epulotica appellãt, hoc eſt, quæ cicatricem inducãt: cùm nimirũ epulotica pharmaca contrahant, conſtipent, & in calli morem ipſam carnem indurent. Quin & guſtum mordicat ærugo, non tantùm vlcera. Quòd ſi pauculum eius cerato nõ pauco admiſceas, id quod

Epuloticorum opera.

ex ambobus mistum est, citra morsum exterget.

Cadmia.

Cadmia.

Cadmia fit, vbi in fornacibus æs paratur: nẽpe tota terra, aut lapide ex quo æs gignit, in sublimem partẽ fornacis egerente, velvti fuliginem aut fauillam quãdam. In argenteis etiam metallis simili secretione efficitur. Quin & ex pyrite lapide in fornacibus vsto fit cadmia. Cæterùm absq; fornace in Cypro cadmia invenitur, quam iure quispiam lapidem vocet. At eius quæ combusta est, aliam botryitin, aliam placitin Medici nuncupant. Botryitin quidem, quę in editioribus ipsius fornacis muris colligitur. Placitin verò, quæ in humilioribus. Ac liquet sanè botryitin partium esse tenuiorũ, crassiorum verò placitin: vtranq; autem vi desiccandi, ac mediocriter digerendi præditam. Quæ autem colligitur in fornacibus, igneæ qualitatis necessariò etiam aliquid haber. Meritò itaq; eam abluentes, medicamen efficiunt mediocriter tum desiccans, tum extergens absq; mordicatione: vtile ad caua vlcera prælumida, & putrescentia, quæ in oculis & in toto corpore habentur. Igitur respicientes ad temperatã & mediam inter omnes excessus naturã, leniter desiccatoriã abstersoriámq; cadmiæ inesse facultatẽ dicimus. In caliditatis autẽ & frigiditatis differẽtia, cadmia quodammodo temperata existit.

Cadmia differentiæ.

Cadmia vires.

Cinnabari.

Cinnabari.

Modicè acrem facultatẽ obtinet. Habet verò & astrictionis quippiam.

Ciseris, Pumex.

Ciseris. Pumex.

Exvsta omnia reddi substãtia tenuioris.

In sarcotica medicamenta inditur, & ea quæ dentes extergunt, partim vstionem non expertus, partim etiã exvstus: quandoquidẽ aliis omnibus combustis similiter, substantiæ tenuioris efficitur. Cæterũ vstione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rursum lotione exuit. Videri autẽ poterit, & conciliare splendorem, non tantũ facultate, sed etiã asperitate: velvti si smirin, aut testam tritam admoueas. Eundem in modum cornua devsta dentes reddunt splendidos.

Cornua devsta dentes reddũt splendidos.

Conia, Lixiuium ex cinere.

Conia. Lixiuium. Cinis.

Abluto cinere fit. Cinerem autem, vstorũ corporum reliquias Latini nuncupant. Fit ergo lixiuium pro eius quod eluitur natura. Cineris siquidem qui acrimoniã igneam habet acerrimã, ipsum quoq; acerrimũ est: eius quod tale nõ est, etiã moderatius. Quare & putrefacientibus medicamẽtis miscet, vtpote causticã facultatẽ possidens: sed propter substantiæ suę tenuitatem, citra dolorem advrens.

Cyanos, Cæruleus.

Cyanos. Caeruleus lapis.

Acrem possider facultatem, ac tum detrahendi, tum digerendi, q̃ cinnabari, potentiorẽ. Inest quoq; ei nonnulla astrictio.

Lepis, Squama æris, & ferri.

Lepis. Squama.

Helitis.

Squama, alia est ęris, medicamẽ multò vtilissimum: alia ferri, & stomomatis: alia denique quam nonnulli vocant helitin. Atq; omnes sanè vehementer siccant. Cæterùm helites principẽ in desiccãdo locum obtinet: nam subtilissimę omniũ substantiæ est, nimirum quæ æruginis nonnihil assumpserit. Maiorem obtinet astrictionẽ squama ferri, & hac etiam maiorẽ stomomatis. Quãobrẽ ad contumacia vlcera meliores sunt quàm squama æris. Detrahit & liquat carnem potentius squama æris, & hac etiam valentius helitis. Omnes autem squamæ nõ instrenue mordaces sunt. Quare essentia ipsarum nõ est admodũ tenuis. Siquidem inter ea quæ parem vim possident, minus est mordax quod est tenuius.

Mordacia minus esse quæ sunt tenuiora, si parem facultatẽ obtineant.

Lithargyros.

Lithargyrus.

Desiccat quidẽ, sed omnium moderatissimè: & secundũ alias tum qualitates, tum facultates, quodãmodo in medio consistit. Modica tamen astringẽdi, abstergendiq; facultas ei inest. Cæterùm ad intertrigines femorũ vtilis medela est. Iure itaq; mediŋ ordinis in metallicis habebit. Proinde frequenter vtimur lithargyro ceu aliorum materia: sicvti in liquescentibus ad pleraq; medicamenta adhibemus ceram, tanquam materiam mediã eorũ quæ valentem possident facultatẽ.

Cera.

Nitrum.

Nitrum.

Inter aphronitrũ & salem vires medias sortit. Cæterũ vstum propius ad aphronitrũ accedit, vtpote ex vstione tenuius redditũ. Desiccat itaq; & digerit: q; si intra corpus sumat, secat & extenuat crassos & lentos succos, multò potentius q̃ sal. Aphronitrũ verò, nisi grauis vrgeat necessitas, devorandum nõ est, nimirũ inimicũ stomacho: quandoquidẽ plus etiã nitro incidit. Porrò ad suffocantes fungos, nitro vsto simul & nõ vsto, & multò etiã magis eius spuma, vti cõsueuimus.

Aphronitrum inimicum stomacho.

Melanteria.

Melanteria.

Valde quidem astringit, astringentiáq; omnia propemodum tenuitate superat.

Melan graphicũ, Atramentũ scriptorium.

Atramentum scriptorium.

Admodum & ipsum deficcat aqua solutũ. Vlcera autẽ igni ambusta protinus illitum iuuat: & si acetum quoq; habeat, multò magis.

Misy.

Misy. Ærugo. Sori. Chalcitis.

In metallis ipsis, super chalcitim nascitur misy, vt ærugo super æs. Ac suspicor etiam sori longo tempore mutationem in chalcitim posse accipere. Quare mirum non est, tria hæc medicamina eiusdẽ genere facultatis esse, sori dico, & chalcitim, & misy, tenuitate & crassitudine inter se diuersa. Crassissimũ enim est inter ipsa sori, tenuissimũ misy: mediam vtriusq; facultatem habet chalcitis. Advrũt vniuersa hæc tria, & eschar as efficiunt. Attamen nõnihil etiam astringũt. Cæterũ misy admotũ corporibus duris, minus chalcitide mordicat, tametsi ea nõ minus sit calidum: id quod beneficio tenuitatis sortitur. Porrò cùm vtraq; hæc in decoctionibus fundantur, & magis chalcitis q̃ misy, sori tamẽ nõ liquescit: nimirũ quòd lapidosius sit, & vehementius cõpactum: sicvti rursus misy, quia à congenito calore elaboratius est, ac proinde siccius chalcitide, idcirco meritò quoq; liquescit ægrius.

Molybdæna, Plumbago.

Molybdæna. Plumbago.

Similẽ lithargyro vim possider, tantũ à media tẽperie ad frigidius paulũ quid recedẽs. Sed neq; abstergentis facultatis est particeps. Vtrũq; autẽ medicamẽtũ liquari potest, celerrimèq;, vbi oleo nõnihil aceti est additũ. Liquant tamẽ etiã admista aqua, sed coctione lõgissima. Vidi equidẽ molybdænã proiectã plurimũ cũ multis aliis lapidibus, in ea via q̃ ad ergasteria ducit à Pergamo.

Molybdos,

Molybdos, Plumbum.

Molybdos. Plumbum.

Facultatis est refrigeratoriæ. Siquidē non modò multā habet substantiam humidam à frigore cōgelatam, sed & aëream: paucam autē terream. Igitur quòd plurimum habeat essentiæ humidæ coactæ à frigore, indiciū nbi esto, quòd vbi admotum est igni, celeriter funditur fluitq;. Quòd verò & aëreæ sit particeps, hoc habeto signum.

Plumbum vnicū mole & pondere augetur.

Omniū quæ nouimus, vnicū plumbū tum mole ipsa, tum pondere augetur, si coudatur iu ædibus subterraneis, aërem habentibus turbidum, ita vt quæcunq; illic ponantur, celeriter sitū contrahant.

Plumbeū mortarium cōferre ad confi. ciēda medicamēta refrigerantia.

Iam verò si in mortario plumbeo liquorem quemlibet plumbeo pistillo contriueris, ita vt ex pistillo ipso, atq; etiam mortario exprimat etiam aliquis succus, id quod ex vtroq; conflabitur, multò erit frigidius, q̃ liquor infusus fuerat. Cæterū si vis magis refrigeratoriū medicamen efficere, oleum omphacinū, aut rosaceū, aut melinum, aut myrtinum, sit liquor is, quem infundes: eritq; remedium optimū ad sedis phlegmonas cum vlcere aut rugis, & ad eas quæ in pudendis, testibus, vberibúsq; consistunt: similiter adversus cæteras omnes fluxiones, quæ articulis accidūt. Sed & vlceribus rebellibus etiā vtile est. Nam ad cancros eo vtens, virtutem medicamenti miraberis. Quòd si celeriter multū succi plūbei velis colligere, conare in sole terere, aut quocunq; certè modo aëre excalfacto. Multò autem vtilissimum habebis medicamētum, si affuso refrigerantium succorū aliquo teras, vt semperviui, cotyledonis, intybi, lactucę, condrilles, psyllij, omphacis, portulacæ.

Plumbi laminæ admota lūbis nocturnas pollutiones coercent.

In laminam etiā diductum plumbū, lumbisq; admotū, pollutionē per insomnia coërcet, nimirū haud obscurè refrigerans. Sed & bractea tenuis probè ganglio illigata, ipsum dissipat. Illigabit autem probè quisquis ab Hippocrate didicerit, in ipsam uoxā potius firmandū, q̃ hinc vel inde.

Plumbū vstum quibus cōducat affectibus.

Porrò plumbum vstum, ac dein ablutum, refrigerat, confértq; ad implenda vlcera, eadémq; cicatrice obducenda. Convenit & chironiis dictis, & omnibus cancrosis vlceribus. Ante lotionē autem, vlceribus pertiuacibus etiam auxilio est.

Ostracon, Testa.

Ostracon. Testa.

Desiccandi abstergendiq; vim possidet, maximè quæ ex fornacibus est. Ex qua quidem præparata emplastrum, optimè cicatricem inducit.

Pompholyx, Spodium.

Pompholyx.

Pompholyx fit & in æris fornace, velvti & cadmia: fitq; & dum in fornacib. cadmia vritur, nimirum ab ipsa cadmia in tectum fornacis quadam fauilla ascendente, quæ dum colligitur est pompholyx.

Spodium. Antispodium.

Nam quod reflectens in pauimentum recidit, nominatur spodium. Cui videtur similem habere facultatem, quod antispodiū appellāt. At ego illo vsus sum nunq̃, cùm largè mihi semper pōpholyx suppeteret. Nec enim quisquam vbi hæc adsit, spodio vti velit, nedum antispodio.

Pompholyx quibus vtilis.

Est autem pompholyx medicamentū propè omnium quæ citra morsum desiccant, si elota fuerit, præstantissimū. Quamobrem ad vlcera cancrosa idonea est, & ad alia omula maligna. Itaq; inditur collyriis quæ ad oculorū imponuni fluxiones, quæq; bullas in eis natas curant. Præterea ad pudendorū & sedis vlcera optimum est remedium.

Sandarache.

Sandarache.

Vrentis est facultatis, vt arsenicū. Meritò itaq; digerentibus facultatibus & extergentibus cōmiscetur.

Sandyx.

Sandyx.

Qua sit facultate prædita, in sermone de psimmythio explicabitur.

Scoria.

Scoria.

Scoria omnis resiccatoriū est medicamen, potissimū autem ferri. Siquidem ad læuorem redigens ipsam in aceto q̃acerrimo, posteáq; decoquens, ad aures iampridem fluētes pure, ea vtor pro medicamento maximè exiccatorio.

Stimmi.

Stimmi.

Cum facultate desiccatoria habet astrictionē adiunctam. Quamobrem & ocularibus medicamentis miscetur.

Stypteria schiste, & strongyle, & hygra. Alumen fissile, rotundum & humidum.

Stypteria. Aluminis differentia.

Alumen vehementissimè astringit. Cæterùm cùm sit crassarum partium, tenuius quodammodo est quod vocatur fissile. Proximum est rotundum, & astragalotum. Admodum crassum est tum liquidum, tum placites & plinthites dictum.

Titanos, Calx.

Titanos, Calx.

Viua quidē vehementer vrit, adeò vt crustas efficiat: exnncta verò protinus etiā crustam molitur & ipsa: at post diem vnum & alterū minus vrit, minúsq; inducere crustam potest. At verò temporis progressu prorsum nec crustā quidem gignere valet, tametsi etiamnum calfaciat, carnémq; liquet. Porrò si lauetur in aqua, suā mordacitatem exuit, efficitq; nuncupatum lixiuium. At ipsa absq; morsu desiccat.

Hydrargyros, Argentum viuum.

Hydrargyros. Argentū viuū.

Non est ex sponte nascentibus medicamentis, sed ex iis quæ parantur: velvti psimmythiū, ærugo, psoricum, lithargyros. Cæterùm interimátne devoratū aut admotum extrinsecus, nōdum feci periculum.

Phycos.

Phycos.

Facultatem eius, vbi de psimmythio agetur, exponam.

Chalcanthos, Atramentum sutorium.

Chalcanthos. Atramentū sutorium.

Chalcanthos, qui in Cypro ex viridi quadā aqua concrescit, extima sui parte in chalcitim temporis processu degenerat. Habet autem cum astrictione maxima, caliditatem non vulgarem coniunctam. Vnde omniū maximè condire seruaréq; carnes humidas potest: nimirum caliditate humiditatem absumens, astrictionéq; substantiam contrahens, atque constipans. Constringit itaque, siccat, & contrahit in sese totius substantiam carnis.

Chalcitis.

Chalcitis.

Mistas habet astringentem acrémq; facultates. Cæterū vincit acris, vtpote adeò vehemens, vt carnem vrat, necnō inducat escharam. Vstum hoc medicamen minus mordicat, nō tamen minus desiccat. Verùm non parum astrictionis remittit. Itaq; melior est vndequaq; chalcitis tum advsta, tum lota, cùm evadat sic minus mordax,

Chalcos cecaumenos, Aes vstum.

Chalcos cecaumenos. Aes vstum.

Habet & acrimoniam quandam, sed & astrictionis est particeps. Proinde si lauetur, pulcherrimum est medicamen cicatrici inducendæ.

Chalcu anthos, Flos æris.

Chalcu anthos Flos æris.

Tenuioris essentiæ est q̃ aut æs vstũ, aut squama. Quare ex eo factis collyriis extergunt, aufeŕuntq; superciliorum magnas asperitates.

Chrysocolla.

Chrysocolla.

Carnem liquat, nõ tamen valenter mordicat: quãquam sit facultate admodum digerente, exiccantéq;. Pręparare autem hanc chrysocollã debes tempore æstiuo, aut aëre prorsus calido: vrinam pueri, mortario & pistillo, vtroq; ex rubro ære, contundens. Hoc medicamentum aptissimũ est vlceribus contumacibus, tum per se, tum alus mistũ. Nam quantò plus q̃ chrysocolla metallica desiccat citra morsum, tantò etiam ipsam excellit tenuitate.

Psimmythium, Cerussa.

Psimmythium. Cerussa. Sandyx. Phycos.

Si ex acri aceto soluatur, gustu tamen neq; acre erit, neq; mordax, sed emplasticum, & refrigeratorium. Cerussa advsta, in sandyca transit, medicamentum seipso tenuius, non tamen excalfaciens. Phycos autem seruata cerussæ frigiditate, tenuitatem assumpsit.

Psoricum.

Psoricon.

Cõficitur dupla chalcite admista lithargyro: antè tamẽ vtrisq; acerrimo aceto solutis, sicq; in ollam nouam coniectis, quam fimo æstate media diebus quadraginta obrutam sepelies. Hoc medicamẽ magis desiccatoriũ est; minúsq; chalcite mordax, cùm partibus sit tenuioribus.

GALENI PERGAMENI
de simplicium medicamentorum facultatibus, liber X.

EXposuimus igitur quinque commẽtariis prioribus, qualitates quas secundas appellant, in medicamentis quæ effectricibus qualitatibus agunt, pro earundem effectricium specificarũq; qualitatũ mistura nasci. Ostensum pręterea est, quo pacto vniuersalis facultas vnica experientia inveniatur: neq; ea vulgari, sed quæ certis adhibeatur limitationib. Porrò in sexto, septimo, & octauo libro, materiã quæ ad plantas pertinet, explicauimus: in nono autẽ, eam quæ circa terrena & lapidosa versatur. Reliquũ verò nunc est, vt eam quæ ab animalibus sumitur, in hoc decimo persequamur materiã. Nam ad finẽ vndecimi agemus de iis, quę provenientia in aqua, nec plantę, nec terra, nec lapis, nec animalia sunt.

Hæma, Sanguis.

Hema. Sanguis nullus est frigidus.

Pro natura animaliũ variat. Huic siquidẽ animali est liquidior, siccior illi, calidior alteri. Nullus autem sanguis est frigidus.

Sanguis suillus.

Sanguis suill⁹. tẽperie est humano persimilis.

Humidus & minus calidus est, temperie humano persimilis. Siquidem & carnes suum similes humanis existunt. Vnde quidam ab hospitibus prauis appositas, auidissimè humanas carnes ederũt. Etenim ex ipso sanguine, tum generatio prima, tum postea nutritio ipsis carnibus constat. Itaque quisquis humanum sanguinem morbo alicui vtilem esse ait, in suillo primùm id comprobet. Nam etsi aliquatenus inferior is sit humano, saltem assimile quippiam efficiet: quo cognito, ab humano pleniorẽ fore vtilitatẽ sperabimus. Porrò similia efficere posse similia, experti sumus. Nam colũbæ sanguinẽ, qui capitis ossa cõfracta perforant, in crassum cerebri inuolucrũ effundere assolent. Quidam autẽ, cùm nõ esset columba ad manum, palumbi sanguine est vsus, feliciterq; successit. Alius turturem eũdem ad vsum applicans, nihil hominẽ lęsit. Similibus siquidem ad eosdem affectus vtimur, vbi quæ antea experti sumus non adsunt.

Columbinum sanguinem infunde per cranij fracturas.

Hæma peristerâs, Sanguis columbæ.

Sanguis columbinus hyposphagmatis confert.

Eo ad hyposphagmata in oculis consistentia quidã vtuntur, venis ad alarũ exortũ incisis, quò sanguis calidus effluat, vt sic ad multos vsus idẽ perduret animal. Alij pullorũ tenerorũ extractas pennas, quæ humore redvndant, in ipsum oculum exprimũt. Quanq̃ sunt nobis collyria varia hyposphagmatis oculorũ aptissima, cuiusmodi est quod plurimũ recipit myrrhæ, & quod multum thuris admittit: necnon quæ ex croco constant. Quin & fœnigræci succus sanguini columbino in hoc vtiq; præstat. Præterea sexcentos noui eorum quibus Romæ perforata fuere capitis ossa, nec quicq̃ ab vsu rosacei, citra sanguinẽ columbinũ, offensos. Quare id calidũ sit æquè atq; colũbæ sanguis, necesse est. Cæterũ præter moderationẽ caloris (cuius fortè cõtactu iuuat) leuiter etiã astringit. Itaq; melius invenire nihil possis in capite pforato, q̃ vt probo rosaceo vtaris.

Hyposphagmata quæ iuuant. Rosaceum commode infundi per cranij fracturas, æquè ac minus calidum sanguine columbino.

Hæma nycteridos, Sanguis vespertilionis.

Sanguis vespertilionis.

Si vbi hoc sanguine axillas illeueris, postea chalcanthon aut cicutæ semen inspergas, Xenocrates quidem ait, aut sub illis prorsum pilos nõ prodituros, aut certè lanuginosos. Alij verò & puerorũ pudẽdis sanguinem vespertilionis illinunt, vt glabras illas partes cõseruent. Ergo ex refrigeratione partis vehementi, eiusmodi quippiam posse cõtingere, nõ est à ratione alienum. Nõ tamen adeò frigidæ facultatis est sanguis vespertilionis, cùm in totũ nullus sanguis sit frigidus. Porrò hœdinũ sanguinẽ feruefactũ cum pari aceti portione, hæmoptoicos iuuare prodidit etiã Xenocrates. Quod remediũ tutò experiri poteris, vbi nullum aliorũ ad manum suppeteret.

Sanguis nullus in totum est frigidus.

Sanguis viridium ranarum.

Sanguis viridium ranarum.

Cùm assereret quidam, illitũ hunc prohibiturum quo minus evulsi semel palpebrarũ renascerentur pili, falsum esse id experimento didicì.

Gala, Lac.

Gala. Lactis optimi nota.

Perfectissimũ lac, nempe quod ab omni aliena qualitate est immune (hoc est, odoris expers, aut exiguũ bonũ odorem referens, præterea gustu suaue, pauculam habens dulcedinẽ: sicvti & saluberrimus sanguis, ex quo & lacti generatio constat) ad acres & mordaces fluxiones est commodissimũ, non abluens modò eas ratione seri ab afflictis particulis, sed etiã ob pinguitudinẽ corpora illinens, vt nõ in nuda cadat, quod defluit. Porrò cùm lac omniũ alteretur facillimè, præsertim si ambiens fuerit calidus, multũ à dicta facultate amittit, nisi protinus quis ab vberibus effuso ipso calido vtatur. Maximè igitur mulieris bene habitæ & bonã victus rationẽ seruãtis, lacte

Lactis vsus. Lac alteratur omnium facillime. Lac muliebre est homini familiarissimũ.

lacte vtendum: nam id humano corpori est longè familiarissimũ. Deinde aliorũ animaliũ, quæ quidẽ ab humana natura nõ longissimè absunt: id q̃d scies ex carniũ odore. Nam fastidiosus est eorum quę multũ diuersam habent temperiem, vt canis, lupi, leonis, pardalis, vulpis, hyænæ, vrsi, & similiũ. Non iniucundus est eorum quæ nõ porrò absunt, vt suis, capræ, equę, bouis, ouis, & asinæ. Quocirca etiam homines docti experientia, caprino, ouillo, bubulo, asininóq; lactę vtuntur, & caseos ex eis conficiunt, excepto asinino. Nam id planè tenuę est, & plenũ humoris serosi, velvti bubulũ crassum: cæterũ consistentia medium caprillum est. At suis crudũ aqueúmq; lac obtinet. Iam vero lac omne ex tribus constat essentiis, caseosa, serosa, & pingui. Hãc plurimam habere conspicitur bubulũ, ex quo butyrũ conficitur, facultatis cõcoquentis & relaxantis. Quare maximè illo vtũtur ad parotidas & bubonas.

Lac asininum est plenum humoris serosi. Lac bubulum. Lac caprillum. Lactis substantia triplex.

Serum lactis.

Serũ lactis quæ præstet.

At serum extergendi potentiã possidet, adhibetúrq; subducendi ventris gratia, ac per clysteres inicitur, extergens & abluens sine mordacitate acrimoniam intestinorũ. Præterea si quis vlcera quæ famie infestant acri, vice aquæ sero colluat, optimè sanè fecerit. Quæcunq; etiam medicamenta digerere solent ecchymomata, & atra, ea prestat sero quàm aqua diluere. At quod lacti caseosum inest, illitũ adhæret magis: ob idq; acrimoniam retũdit. Atq; vbi aliam quampiam desiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum est dysenterię remedium, & omniũ ventris acrium fluxionũ. Eam autẽ accipit à lapidibus, aut etiam ferreis cylindris, qui prędecocto lacti iniiciunt igniti. Ferrum siquidem astringẽtis facultatis etiam est particeps. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum cum mollium collyriorũ quopiam, est vtile: præterea ad hypopia & hyposphagmata. Quinetiam palpebris extrinsecus, vbi qui ophthalmia laborãt, somno sese dabnot, impositũ simul cum rosaceo & ouo, phlegmonas eorum cõcoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & vtero exulcerato. Sic eo & ad sedis & pudendorũ vlcera vtimur, & ad omnia breuiter, quæ leniri postulant. Ea propter & cancrosis applicat vlceribus, medicamentis anodynis commistum, qualia sunt quæ constant ex pompholyge. Collutũ etiam, oris phlegmonas mitigat: necnon tonsillas, columellam, antiadas phlegmone affectas, ac proinde etiam anginam lenit. Est itaq; medicamen leniẽs, totam quidem substantiam habens mordacitatis expertem, sed multò magis vbi concoctione moderata, potissima pars seri consumpta fuerit. Sic mihi videntur etiã medici ad venena quæ erosione interimunt, lac propinare: velvti sunt lepus marinus, & cantharis. Sunt etiam qui & meritò id exhibent, iis qui aconitum & thapsiam devorarunt.

Caseosæ lactis substantiæ vsus. Ferri facultas. Lactis vsus. Lac collutum anginam lenit. Lac auxiliari iis qui venena erodentia vorarunt.

Caseus.

Caseus.

Vbi pinguitudo cum toto lacte concrescit, seroso duntaxat humore per coagulationẽ secreto, pinguis caseus efficit. Qui quidẽ qualiscunq; sit, temporis spacio acrimoniam acquirit, quam deprehendes gustu & olfactu. Cæterùm impense acris inveteratúsq; iam redditus, maceratúsq; decocto suillarum carnium, tophos arthriticorum discutit. At recẽs caseus & mollis, mirè vulnera glutinat: nam repercutiendi vim possidet, leuiter nimirum refrigerans. Cæterùm oxygala ctinus, pręter hæc, digerendi etiam quandã vim lenem obtinet.

Caseus inveteratus est acrior.

Butyrum.

Butyri facultas.

Facultatis est cõcoquentis, paulùm etiam habens digerentis potentiæ, in mediis nimirũ corporibus secundũ duritiem atq; mollitiem. Nam corporum planè durorum tumores præter naturam, hoc nequit medicamen digerere. At quæ in mollibus sunt phlegmonæ, eas & cõcoquit & digerit facilè. Nam parotidas, & bubonas, & oris inflãmationes, prorsus illo solo curamus: nimirũ puerilibus corporibus, muliebribúsq; eas perpetientibus. Sed & gingiuis puerorũ dentientium assiduè illitũ, nihilo imbecillius melle, extenuat exitũ dentibus: cæterósq; omnes oris phlegmonosos affectus, posteaq̃ fluxio restiterit, digerit pariter, concoquitq;. Proinde cataplasmatis inditur quę extrinsecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, bubonibúsq;. Deuoratũ etiam, distributúmq;, magnificè confert expuitionibus ex pulmone, idq; in pleuriticis peripneumonicisq; affectibus: cum hoc quòd eos etiam concoquat. Quòd si solum lingatur, magis quidẽ concoquit, verũ educit minus: sin cum melle & amaris amygdalis, plus educit, sed minus cõcoquit.

Butyrum extenuat infantũ exitum dentibus. Butyrum voratum pleuriticis expuitionibus confert.

Pytia, Coagulum.

Pytia. Coagulum. Coaguli leporini facultates insignes.

Coagulũ omne acris & digerentis potentiæ est, atq; etiam exiccatoriæ: nam necessariò id superiora comitatur. Ac leporis quidem coagulũ comitialem morbum, si cum aceto bibatur, prę terea profluuium muliebre sanare proditum est: necnon coactũ in ventre lac dissoluere: id quod nos sumus hauddubiè experti, non solùm in leporino, sed in aliorum etiam omniũ animalium coagulo. Sed & sanguinem in ventre cõcretum simili modo epotum coagulum leporinũ dissoluit, ac efficacius quidem cæteris: verùm non solum, cùm hoc omni sit commune coagulo.

Coagulum omne dissoluit lac, & sanguinem in ventre concretum.

Coagulum phocæ.

Huic nonnulli vires castorij tribuunt.

Chole, Fel.

Chole. Fel.

Hic succus omniũ qui in quoq; sunt animaliũ calidissimus est. Cæterũ pro varia animaliũ temperie, calor eius variatur. Sunt autem io vniuersum quatuor in singulis animaliũ sanguine prędıtorum humores: sanguis videlicet, pituita, & bilis tum flaua, tum atra. Verũ dum absolutè dicimus bilem, semper intelligimus flauam, quę in iecoris vesica colligitur. At ipsam flauam bilem interdum medici pallidam nominãt. Sciendũ tamen est, flauã tantò esse pallida calidiorẽ, quantò & crassiorẽ. Nam seroso recremento flauæ bili permisto, pallidam constitui cõtingit: sicvti & flauam plusculum excalfactã, consistentia reddi crassam, colore autẽ flauam. Quin & in animalibus apparet flaua quidem, iis quæ magis sunt calida: quę verò minus, pallida. Et vbi animalia calida, aut fame, aut siti torquentur, ad atrum colorem vergit, interim illũ habens æruginosum, interim cæruleũ, interim accuratè fuscũ. Porrò vbi

Humores sanguine præditorum omnium communes, quatuor sunt. Flauæ bilis pallidæq; discrimen.

ocularia medicamenta præparant, callionymi, scorpij marini, hyænæ, galli, perdicis, & aliorum quorũdam animalium bilem admiscent. Quare color eius est explorandus. Iam verò taurorum bilis calidior & siccior est, quã boum castratorum:

Castratum animal reddi simile fœminæ.

nam castratũ animal semper simile redditur fœminæ, & iis quæ sunt ætatis minoris. Itaq; vt hęc humore superãt adulta & perfecta, vincuntúrq; ab iisdem caliditate: ad eundem modum boes castrati à tauris. Vt igitur vrina à modica potione modicè pallere: & sitim famémq;, & multum laborem perpessis, flaua esse cõspicitur: impletis verò atque inebriatis, albicans: ita bilis colores mutat. At verò quòd hic humor sit acris, hinc discas licet, quòd reserat hęmorrhoidas, quódq; illis ipsis qui vtuntur, mordicare percipitur. Ac proinde cauemus, ne ad alium morbũ, aut symptoma, bilẽ vsurpemus solam, atq; per se.

Bilis quo pacto accõmodetur oculis.

Quippe dum oculis ipsam accõmodamus, miscemus illi tum mel, tum fœniculi succum, tum opobalsamũ. Domesticarum suum bile (quæ imbecillima omnium, ac maximè aquea existit) vtuntur quidam ad aurium vlcera: medicamento certè non reprobo.

Aures pure fluentes, qua specie bilis iuuentur.

Bilis differentiæ pro animaliũ diuersitate.

Cæterùm vbi vlcus diuturnũ fuerit, ac multam saniẽ & pus cõtineat, etiã sicciorẽ bilem perferet, puta ouium, quæ paulò est acrior suilla: hac etiã magis caprarum, cui adsimilis quodãmodo est vrsorum & boum. At taurorũ his valentior est: inferior tamen bile hyęnarum: & hæc quoq; inferior bile callionymi, & scorpij marini, & marinę testudinis. Volatiliũ biles omnes tum acriores sunt, tum sicciores quã quadrupedum: & inter ipsas quoq; volucres, gallinarũ & perdicum biles ad medicinæ vsum probatiores habentur. Miluorum verò & aquilarum, impendiò acres sunt, erodentésq;: quamobrem colore æruginœo videntur, ac nonnunquam atro. Licebit itaq; tibi secũdum exigentiam affectuũ, hasce differentias bilis methodo ad experientiã reducere.

Hydros, Sudor.

Hydros. Sudor.

Eandem quam vrina & materiam & modum generationis sortitur. Siquidẽ vtriusq; generatio ex bibito humore constat, excalfacto simul in corpore, & biliosę nõnihil substãtiæ adepto. Verùm sudor plus est elaboratus, vtpote qui ad cutem vsq; permeatis omnibus quæ intersunt partibus, pervenit. Sudores autẽ inter sese & vrinas differre necesse est, tum pro animalium temperaturis, quę & natura, & ætatum ratione non parũ à se invicẽ sunt diuersæ: tum pro ambientis nos aëris temperie.

Sudorẽ esse salsuginosum.

Quòd sudor salsuginosæ qualitatis sit particeps, gustus testimonio probat. Nam sæpenumero nolentibus in os defluens, dictam qualitatẽ indicat. Sæpe verò etiam nõ obscuram præfert amaritudinẽ. Sed color etiam eius naturam designat. Nam sicuti vrina naturalis modicè est pallida, sic & sudor.

Sordes exercitatorum.

Porrò tenues exercitatorum sordes, plus repercutiunt quã sudor: minus aũt digerũt. At vbi sudor illis permistus est, multum facultatis digerẽtis acquirũt. Quare tumores præter naturam discutiũt: ad phlegmonásq; vberum, præstantissimo sunt remedio. Quòd si sicciores esse sordes videantur, cyprinum supervngito: aut eodem ipsas, si valde sint siccæ, subigito. Si verò cyprinũ ad manũ nõ sit, rosaceũ bonum miscuisse sufficit. Hoc medicamentũ est admodum vtile, ad restinguendum & discutiendũ lac à partu in mammis concrescens.

Vrina.

Vrina omnis, facultate est calida.

Quanta est in animalibus bilis diuersitas, tanta item est in vrinis. Atq; omnes quidem facultate sunt calidæ, sed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum.

Vrina humana.

Vrina humana.

Hæc aliarũ omniũ est imbecillima, excepta illa quam reddunt porci domestici, quibus exsecti sunt testes: quorum vt temperies, ita vrina similis humanæ existit. At montanorũ aprorum valida est, vt vel ex odore acerrimo cõstat. Sed & in animalibus cæteris ex odore vim eius coniicere licet. Nam degustare ipsorũ vrinas, planè fuerit abominandũ: cùm ne pueri quidem vrinam vir quidam honestus vita pariter & moribus, ebibere sustinuerit, etiãsi pestiferè ægrotaret in Syria, vbi multi ab humanæ vrinæ potione sese liberatos profitebãtur.

Vrinæ humanæ potione multi sese liberatos à pestilẽti morbo professi sunt.

Vrinæ humanæ facultas.

Etenim vrina hominum, vt si quid aliud, extergendi vim obtinet: id quod satis fullones indicãt, qui sordida vestium expurgant vsu illius, atq; extergũt. Quod cõspicati nõ nulli medici, ea psoras & lepras detergunt, perfundũtq; vlcera prahumida & sordida, multóq; magis cõputrescẽtia. Sed & pudendis vbi sic afficiuntur, vrinã infundunt, & auribus pure fluentibus. Quin & achoras & furfures ea curant, caput identidem perfundentes. At nos hæc facere odimus, cùm ad manũ sint alia, quæ illis conducant, medicamenta. Quanquã vlcera digitorũ pedis, maximè quæ ex illisione inflicta essent, sæpe numero, vbi carerent phlegmone, & ipse vrina curaui: idq; in seruis, & hominibus rusticis. Cæterùm medicamentũ quod ex vrina pueri conficitur, quod quidem Chrysocollam appellant, quia eo ad auri glutinationẽ vtuntur, ad vlcera difficilia sanatu optimũ esse assero.

Chrysocollæ faciendæ ratio.

Fit autẽ id, vbi in mortario æris rubei, pistillo etiã ex rubeo ære cõfecto, puerilis vrina tandiu sub calido cœlo tunditur, donec ob eliquationẽ attritionémque pistilli & mortarij, mellis crassitudinẽ cõtrahat.

Sielon, Saliua.

Sielon.

Vt vrina & bilis, sic etiam saliua, sumpto quidem cibo, imbecilla est: valida & acris eorũ qui ingenti aut siti, aut inedia premuntur: in medio vtriusq; est, eorum qui probè concoxerunt quidem, nondũ tamen cibum potúmve hauserunt.

Saliua ieiuni ventriculi ad quæ conferat.

Triticum mansum furunculos quamcelerrime concoquit.

Hac ergo saliua nutrices pueris lichenas curãt, paruũ videlicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Sed & triticum mandentes rustici non pauci furunculis imponunt: nam celeriter eos digerit, concoquitque: cùm si macerarent aqua, non æquè prodesset. Ex quo liquet, saliuam iuuandi robur adferre. Atq; corporibus mollibus, aut puerorum, panem, nõ triticum, imponunt ore commansum. Porrò commansa omnia digerunt & sugillata, & cætera ecchymomata omnia, maximè vbi panis simul cum pauco radiculæ fuerit cõmansus. Iam verò vniuersa substantia sua vel maximè adversa est saliua bestiis hominem interficientibus.

Saliua humana adversatur bestiis hominẽ perimentibus.

Stercus caninum.

Stercus omne vim maximè digerentem obtinet,

Stercus caninũ quibus affectibus conferat.

niet. Cæterũ canis, qui solis őssib. fuerit integrũ biduum nutritus, durum, candidũ minimeq; fœtens stercus est: quod quidem exiccatum, redactúmq; in pollinem, ad anginam, dysenteriã, & summè inveterata vlcera optimè accõmodatur. Ad anginam quidẽ, iis mistum, quę alioqui huic affectui conveniunt: ad dysenteriam autem, iniectum lacti decocto, & quod silices candẽtes, aut cylindros ferreos extinxerit.

Stercus humanum.

Stercus humanum.

Stercus pueri siccũ, & cũ melle Attico ad lęuorem tritũ, illitúmq;, sanat gutturis phlegmonas.

Stercus lupinum.

Stercus lupinũ quibus cõferat. Lupi & canes quomodo & meiant, & cacant.

Quidã lupinum stercus candidum, quale vbi ossa ederint, lupi solent excernere, quódq; nõ decidisset in terram (lupi enim vt canes suspenso altero posteriorum crurum, & meiunt & cacãt, in eminẽte quopiam ex terra loco) aut vino albo, aut aqua distemperatum, colicis potandum dabat: nec tantùm in ipsis paroxysmis, sed etiam in intervallis, si quidem vacarẽt phlegmone: felicissiméq; cedebat illi negociũ. Verùm illud etiã in eo mirabar, quòd vel appensum illus vinculo cõfecto ex lana ouis à lupo laniatæ, aut ex ceruina pelle, evidenter aliquoties iuuisset.

Stercus caprillum.

Stercus caprillum.

Omniũ creberrimè vtimur caprillo stercore, digerentis & acris facultatis: adeò vt induratis scirrhorũ in modũ tumorib. congruat, nõ lienis modò, sed etiam aliarũ partiũ. Miscere tñ illi solemus farinã fabaceã, necnõ oxycratum. Quin & ad aquam inter cutem, & ad spleneticos, variè caprillo stercore vtimur. Sed & vstum tenuioris quidẽ essentiæ, verùm haud manifestò redditur acrius. Quamobrẽ sanè ad alopecias congruit, & omnia vitia, quæ extergentia medicamẽta postulant, vt psoras, lepras, lichenas, & hoc genus alia. Miscetur & digerẽtibus cataplasmatis, qualia sunt quæ accõmodantur ad parotidas, & diuturniores bubonas. Est enim vis eius tum vsti, tum non vsti, abstersoria & digerẽs: nec eam partiam habet digerendi potentiam. Nam eo etiam ex aceto quidã medicus vtebatur in agris ad viperarum morsus, ac multò magis aliarũ bestiarum: ac profectò ex iis complures seruauit. Idem etiam ad auriginem spyrathos ipsas propinauit ex vino: & ad profluuiũ muliebre cum thure apposuit. Acrius tamẽ est medicamẽ, quàm vt mulieres vrbanas, aut pueros, aut omnino qui tenera sunt carne, sanare possit.

Morsis à vipera stercus caprillum auxilio est.

Iam verò animaliũ temperatura sicciorũ, exiccantius stercus est: sicuti & calidiorum, magis excalfactoriũ. Verùm nullũ omnino stercus refrigerat, sicvti neq; vllũ humectat. Pro natura etiam eorũ quæ eduntur, multa reperitur diuersitas. Proinde in hominibus maior est, quàm in cæteris animalibus: quandoquidem hoc animal diuersissimis maximéq; variis vtitur cibis.

Stercus nullum nec refrigerat, nec humectat.

Stercus bubulum.

Stercus bubulũ vesparũ morsibus auxiliatur

Facultatẽ habet exiccatoriã, atq; attractoriã etiam, vt sanè ostendit, dum apũ, vesparũq; morsibus auxiliatur. Quidam autem medicus aqua inter cutem laborãtes bubulo stercore oblinẽs, in solem exponebat. Idem partibus rusticorum phlegmone obsessis, humidum illud vere collectum, dum herbam boues pascuntur, admouit. Est enĩ id moderatius alio, quod à paleis comestis excernitur: ac proinde accommodatius ad phlegmonas.

Stercus ouillum.

Stercus ouillum

Ille idem medicus, ouiũ vtebatur stercore ad acrochordonas, & myrmecias, & thymos, & furũculos duros, aceto videlicet diluens. Quin & vlcerum ambusta, ad cicatricem illo ducebat, id cerato rosaceo commiscens.

Stercus columbinum.

Stercus columbinum quibus auxiliatur affectibus.

Stercore columbarũ nomadũ siccò, trito & cribrato, vnà cũ nasturtij semine, vice napyos vtor ad ea quę rubrificari postulãt: nẽpe ad omnes inveteratos affectus, cuiusmodi sunt coxendix, hemicrania, scotomata, vertigines, cephalæa, & in lateribus, scapulis, ceruice, ac lumbis, antiqui dolores: necnõ nephritides, affectus cœliaci, & podagricæ arthritides, quando in articulis nondũ concreti sunt tophi. Est autem hoc stercus minimè fœtidum, præcipuè si sit arefactum.

Gallinaceum stercus.

Stercus gallinaceum.

Tritum, propinatúmq; cum tribus quatuórve oxycrati aut oxymelitis cyathis, eos celeriter iuuat, qui à comestis fungis anguntur: nimirũ per vomitum crassissimos humores eliciẽs. Est autẽ hoc stercus minus calidũ columbino. Porrò vt animalia quę exercitantur, ociosis sicciora sunt: & quæ cibis vtuntur calidioribus sicciorib úsq;, iis quæ frigidis atq; humidis: sic etiam eorum & excremẽta, & partes. Quare columbarum domesticarũ stercus multò imbecillius est eo, quod à montanis excernitur. Gallinarum præterea quæ conclusę seruantur, & furfuribus aluntur, longè etiam infirmius stercus est, quàm earum quæ in agris pascuntur.

Exercitata ociosis sicciora sunt

Stercus anserum, & ciconiarum.

Stercus anserinum.

Stercus ciconiarum.

Anserinũ stercus prę nimia acrimonia invtile est. Colligo etiã ita esse & accipitrũ, & aquilarũ. Sunt qui ciconiarũ stercus morbo comitiali mederi scriptitẽt. Quo epoto credulus quidã nihil adiutus est.

Stercus murium.

Stercus muriũ.

Sic enĩ & muriũ stercus alopecias curare proditum est.

Stercus crocodilorum terrestrium.

Stercus crocodilorum.

Stercus sturnorum.

Crocodilorũ terrestrium stercus, & sturnorũ, quum solam oryzam ederint, vtrunq; abstergendi, desiccandíq; moderatam facultatem sortitur: ac multò moderatiorem sturnorũ stercus. Porrò crocodilorum stercus, quòd mulierum luxus preciosum reddidit, vt à facie ephelim tollit, ita & vitiliginem, & lichenas.

Rhypos, Sordes hominum.

Rhypos. Sordes hominũ

Quòd auriũ sordes paronychiis sit vtilis, proditum est. Quæ verò in tota cute provenit, illius sordis quam paton vocant, non nihil actionem adiuuat: vtpote desiccandi vim habens, cum nõ nulla caliditate. Porrò ea sordes quæ lanis ouiũ inhæret, ex quã œsypon conflatur, similẽ butyro concoquendi vim possidet: paulùm etiam digerentis facultatis sortita.

Oesypon.

GALENI PERGAMENI

de simplicium medicamentorum facultatibus, liber XI.

Carnem omne animal possidet.

PLeræq; partes sunt animalib. vniuersis cõmunes: nulla tamẽ est æquè cõmunis vt caro: hanc enim habet omne animal. Cæterũ

Caro propriè quæ dici meretur. *Parenchyma.*

eam quæ reperit in musculis, solam Medici carnis appellationē dignantur. Nam carnem viscerum nonnulli parenchyma vocandam cenient, propterea quod ex venis effusus sanguis, circū vasa omnia (vt ipsi arbitrātur) concrescat. Sed nos nominū contentione neglecta, persequamur proprietates particularum.

Caro viperæ.

Non oēs animaliū carnes hominem nutriūt, sed quorūdam etiam letales sunt. Tum inter eas quæ hominē nutriunt, quędam tantùm sunt nutrimentum, quædam etiam medicamentū. Nam viperarū carnes palàm videre est excalfacientes & exiccātes, vbi condiuntur, ceu anguillæ, oleo, sale, anetho, porro, & aqua: horum omnium seruato modo. Quòd autem totum corpus per cutim vacuent, vel hinc tibi discere licet, quòd elephantici quidā prorsus sint restituti, ex potu vini, in quo vipera quędā fuerat extincta. Pręterea nos elephāticum quendā, misso prius sanguine, atraq; bile medicamēto purgata, viperis quas capiebat vti iussimus, præparatis in olla, anguillarum more. Atq; ita sanatus est, evaporato per cutem affectu. Porrò viperarū caro adeò valērem obtinet desiccandi vim, vt quidam qui eam esitarunt, vehementissima fuerint siti cruciati. Quāobrem eas dipsadas nominant. Sunt tamen qui dicāt demorsos a viperis satiari potu non posse, sed dirumpi potius q̄ liberari siti. Cauendū autē est, ne in locis mari proximis, salsuginosisúe, venemur viperas, seu ad esum, seu ad Theriaces antidoti pręparationem: quum verisimile sit, earum quæ in id genus locis capiunt, carnes salsas existere. Siquidem cum cibis etiam animalium mutantur carnes. Porrò quoniam ex more dum artiscos Theriacos paramus, nō tantùm caput, sed earū etiam caudā abiicimus, subiit mihi frequenter rationabile fortasis esse, caput quidē totū abiici, ob venenum quod ore continent: verùm à ratione alienū esse, adimere & caudam. Theriacos aūt ipsos artiscos sic præparamus. Purgatas illas in aqua cū anetho elixamus tandiu, donec à carne separari facilè possint spinę. Mox pani purissimo, probè cocto in clibano, salisque & fermenti quod sit satis habēti, ac breuiter resiccato, & ad læuorem trito, necnon macerato cum ipso viperarum decocto, carnē prius in mortario tusam miscemus. Postea verò paruos artiscos fingētes, atq; in ædibus calidis & siccis siccantes, in talib. eos tandem reponimus. Hos ergo ineunte æstate cōficimus, sicvt & salē ex devstis viperis, quo potissimum tempore optima ipsarum est caro. Vtimur eis postea cōtusis denuo & cribratis, rursúsq; ad læuorem redactis, adiicientes nonnihil & salis, ad suauitatem compositi, cuius etiam aliquid ipsi theriacę iniicimus. Itaq; caro viperę siccat, valenterq; digerit: excalfacit verò mediocriter. Properat enim vis ejus ad cutem, per eam videlicet, quę in corpore sunt recrementa exigens. Quibus igitur copia mali succi in corpore abvndat, iis pediculorum numerosa multitudo exoritur: & à cute ceu quædam squama abscedit, deciditq; cuticula extrema, ad quam vtique solent sisti crassi terrosiq; humores: à quib. sanè psoræ, lepræ, & elephantes nascuntur. Quòd autem ad animalia cætera pertinet, proportione qua in temperatura excedunt, & carnes quoq; eorum differunt atq; exvperant. Proinde talium animalium carnes perpetuò exlubere oportet, quale volumus corpus humanum reddere. Nec parua existit carnium differentia, dum quasdam sale cōdimus. Nam interdū animalis temperie humidissimi caro salita, longè exiccantior evadit ea, quæ sicca natura existit. Verùm inter eas q̄ salitæ non sunt, siccior est assa, quàm quæ in aqua est elixa. At verò caro mustelæ arefacta, valenter digerit, desiccatq;: proinde morbo comitiali afflictos iuuat epota. Salitorum etiam αἰλούρων carnem ad læuorem contritam, palos & spicula educere aiūt, impositam: sicvti & mutulorum carnem vlceribus à mordente cane inflictis congruere. At cochlearū caro, prius in mortario cōtusa, ac postea ad læuorem redacta, omniū valentissimè desiccat partes superfluo humore grauatas, adeò vt conveniat hydericis. Ipse autem humor solus, thuri, aut aloē, aut myrrhę permistus, quoad ceræ accipiat crassitiē, medicamē fit tenax, desiccatque purulētos auriū humores. Sed & trōu impositum hęret, oculorum fluxiones exiccans. Quidam etiam ad palos eximēdos vtuntur totis vnà testis, ad lęuorē tritis: alij ad sistendos mēses. Carnes etiam solæ cum farinę polline tritę, contusorum vulnera glutinant. Ipsa cochlearum humiditas pilos superciliorum præter naturam habentes glutinat.

Carnis viperæ facultas & concinnandæ modus.

Elephantiasis curatio.

Viperarum esus sitim maximam infert. *Vipera cur appellentur dipsades.*

Carnes animalium cum cibis mutari. *Viperæ caput nō caudam abiicere oportet ad conficiendos artiscos theriacos.* *Artiscos theriacos conficiendi ratio.*

Carnis viperæ vires.

Cacochymia symptomata.

Carnes assæ siccores sunt elixis. *Mustela comitialis prodest.*

Cochlearū caro & humor.

Pinguedo & adeps.

Differt à pinguedine adeps, quòd crassior fit: ac propterea animātibus totam naturam terrosiorē habentibus, vt bobus & capris, adeps provenit: humidioribus autem, vt suibus bene habitis, ipsa pinguedo. Proinde pinguedo celeriter in ignē posita colliquescit: nec facilè vbi semel liquata fuerit rursus concrescit, aut cogitur. At adeps nec facilè funditur liquescitve, & fusus celerrimè cōgelatur. Porrò adeps suillus, aliorū omnium est humidissimus, ob idq; actione sua vicinam oleo vim possidet: quanq̄ oleo magis tum emolliat, tū cōcoquat: quamobrē cataplasmatis quæ ad phlegmonas accōmodari solent, miscet. Qui verò mordicationes perpetiunt aut in recto intestino, aut in colo, iis potius caprillum adipē quàm suillum iniicimus: nō quod plus acrimonias obrūdat, sed quòd cōcrescat citius, suillus aūt instar olei defluat. Quare caprillus potius dysentericis & tinesmosis iniicitur, quādo morsum eorum mitigare est consiliū. Quanq̄ ob tenuitatē essentiæ nōnulla magis acrimonias retundunt, vbi in alto mordicatorum corporū, quod molestū est, hęserit. Hac ratione adeps anserinus magis obtundit quæ in alto corpore mordicāt: præterea suillo calidior est. Horum tamen in medio est gallinaceorū & gallinarū adeps. Porrò calidior semper & siccior est masculorum animalium adeps: & horum ipsorum exectorum minus tum calidus, tum siccus: quippe mas castratus eiusdē semper generis fœminæ assimilatur. Omnis igitur pinguedinis facultas est humectatoria & excalfactoria humanorū corporum. Cæterùm pinguedo suis, vt ad nos quidē, largius humectare potest, sed nō æquè excalfacere, sicvti neq; oleū: talem quippe caliditatē obtinet, qualis spectat in nobis. Taurorū adeps suillo multò calidior & siccior

Pinguedo. *Adeps.*

Dysentericis caprillus adeps.

Adeps anserina.

Castratum masculum eiusdē generis fœminæ assimilatur.

ficcior est. Sic & adeps vitulinus taurino minus tum calidus est, tum ficcus. & hœdorũ quàm caprarum. At caprarũ minus quàm hiecorũ. Rursus tauroeũ minus q̃ leonum. Nam hoeũ adeps omnium propémodum adipe potẽrius digerit: quippe & caliditate exvperat, & partiũ tenuitate. Quare nimis vlcera & phlegmonas irritat. In veteratis tũ tumoribus, atq; fcierhi in morẽ duratis, tũ neruorũ curuaturis aptissimus est: in q-bus ſanè ſuillus videt minimè efficax. Taurinus aũt quãtò calidior ficciórq; ſuillo est, tantò ſuſpeiatur à leonino. Itaq; tanquam in medio consistens, meritò vtriq; medicamentoeũ miſcetue generi, & ei ſcilicet q̃d ſcirrhoſis medet, & ei quod phlegmonas ad ſuppurationem perducit: cuiuſmodi est tetrapharmacũ, ex cera, eeſina, pice, & adipe cõstans. Verũ omnibus quib. caro est mollior, adeps ſuillus convenit magis. Duram autẽ & ſiccam habentibus, taurinus. At verò adeps dum inveteraſcit, ſeipſo & calidioe, & acrior, & tenuioe efficitur: ac proinde valentius ſiccans & digerens, id quod omnibus inveteraſcentib. accidit, niſi interim computreſcant. Poreò veſorũ adipem alopecias curare verè est prodirum: quũ tamen ad eum affectum probatiora remedia habeamus.

Myelos, Medulla.

Myelos. Medulla. Vim habet corpora indurata & ſcirrhoſa emolliendi. Oprimam ſemper ſum expertus ceruinã: dein vitulinam. At hircorum & taurorum, tum acrior est, tũ ſiccior: itaq; durities ſcirrhoſas mollire nequit. Ex vitulina igitur & ceruina peſsi cõponuntur ad emolliẽdos vteros. Et extrinſecus vteris medicamenta imponunt, quę ex medulla parantur, vim emolliendi habẽna. Accipitur aũt non ſolùm medulla ex oſsibus, quæ ſanè eevera est medulla: ſed ex ſpina etiam, quæ tũ durior, tũ ſicciot est altera. *Medullas reponendi ratio.* Vtranq; autem hyeme collectã, in ſicca editáq; domo cum folиis lauri ſiccis eepono, ne videlicet cõputreſcat. At ſi quãdo ambiente exiſtẽre calido, auſtrinóq;, medullas aut adipẽ velis reponere, vtẽris ad id cubiculo qnammaxime fieri poterit temperato, quódq; ad aquilonẽ obverſum, apertas habeat paruas feneſtras, vt perperuò flatus inſpirantes excipiat.

Caput mænidum.

Caput mænidũ * Męnidũ ſale inveteratarũ capitibus vſtis, ad ſedis fiſſuras vtebatur quidã: & ad columellam diu induratam. Videtur eego vis illarum eſſe deficcatoria, non admodum acris. * Nam vt acrimouia advſtarum nonnullis ineſt, ſic omnibus vis exiccandi.

Caput leporinum.

Caput leporis. Alius capite leporis vſto vtebat̃ ad alopecias cum adipe vrſino.

Caput ſaurarum.

Caput ſaurarũ Sauræ caput contritũ quidã palos & ſpicula extrahere prodiderũt memoriæ: tũ myrmecias, acrochordonas, & clauos eximere.

Cerebrum leporis.

Cerebrũ leporis Id attritũ & eſum, vtile dicimus eſſe pueris dentientibus. Quidã etiã adverſus tremoees vtiliter edi cerebrum hoc prodidere.

Cornua ceruina & caprina, vſta.

Cornua ceruina & caprina vſta. Dentes candidos reddũt, fluidáſq; gingiuas cõtrahunt. Quòd ſi ceruinum ab vſtione lauetur, dyſenteriam, & ſanguinis excreationẽ, præterea cœliacos affectus ſanat. Aurigini etiam dicũt id eſſe vtile. Ex quo quidẽ duo exhiberi cochlearia ad oia iſta pręcipiunt. Quidã etiã ipſum miſcuerunt collyrus deſiccãtibus oculoeum fluxiones.

Pulmo agninus & porcinus.

Intertrigines à calceamentis curare credit̃. At vulpinus ſi bibatur ſiccatus, aſthmaticos iuuat. *Pulmo agnin', porcinus, vulpinúſq;.*

Iecur canis rabidi.

Si aſſum edat̃, remediũ exiſtere iis q̃ ab ipſo rabiente cane fuerint emorſi, quibuſdã ꝓditũ eſt. *Iecur canis rabidi.*

Iecur caprinum.

Quidam ipſum aſſantes, ſaniémq; excipiẽtes fluentem, ea vtuntur ad nyctalopas. Vaporẽ aũt eius, dum elixatur, oculis apertis excipiendum præcipiunt. Quin & aſſum ſi edatur, & ad eoſdẽ affectus accommodari aiũt, & eos qui comitiali morbo ſunt obnoxij, coarguere. Idem poteſt hircinum hepar. *Iecur caprinũ.*

Iecue lacertæ.

Eroſis impoſitum dẽtibus, eos dolore liberare nonnulli ſcriptis mandarunt. *Iecur lacertæ.*

Venter mergi.

Qđ de hoc & de interna tunica vẽtriculi gallinarum proditum eſt, id vanam eſſe promiſsionem, compeeimus. *Venter mergi.*

Caſtoeium.

Teſticulos caſtoris, vocãt caſtoriũ medicamẽ & celebre & multi vſus. *Caſtorij vires.* Evidentee ſiquidem calfacit. Quum aũt calfaciẽtia omnia, quæ cõſiſtentia ſunt ſicca, vbi cõtactæ ſubſtãtiæ quippiã digerunt, continuò etiam illa deſiccent: manifeſtum vtiq; eſt, caſtoeiũ etiam deſiccare haud obſcurè: id quod illi cum multis eſt medicamentis cõmune. Quia verò impẽsè ſubtilium eſt partium, ob id plus valet quàm alia, quæ ſimiliter vt ipſum tum calfaciunt, tum ſiccant. Nam quæ tenuium ſunt partium medicamẽta, iis quæ ſunt craſſarũ, efficaciora ſunt, etiam ſi parem ſortita ſint facultatem: nimieũ quia magis penetrãt. In cõvulſione igit̃ à plenitudine, quę in neruis eſt, orta, & bibendum caſtoriũ exhibe, & cuti foris etiam impone. Vbi verò ex ſiccitate nimia cõvulſio obvenerit, ſcito hoc medicamẽ illic eſſe adverſiſsimũ. Ad eundem modum iis qui præ plenitudine aut tremũt, aut ſingultum patiuntur, eſt vtiliſsimũ: adverſiſsimũ verò iis, quibus id ab inanitione, aut acrium humorũ morſu accidit. Vbi itaq; excalfactione, aut reſiccatione, aut vtraq; ſimul actione eſt opus, maximã in vſu caſtorij experiere commoditatem: nec vllam parti alicui noxã afferet, potiſsimũ ſi homo nõ febriat, aut febrim non admodũ calidam perpetiatue, ſed tepidam, qualis maximè in cataphoris & lethargis accidit. *Lethargicorum febres eſſe tepidas.* Ac multis ſanè caſtoriũ vnà cũ pipere albo, vtrũq; menſura cochlearij, ex melicrato propinauimus: nec quiſquã vllam percepit noxam. Sed & retentis menſibus, vbi per venam quæ in talo eſt, modicè evacuaſſem ſanguinẽ, oblato caſtorio vnà cum pulegio, aut calamintha, ſemp medicamẽ hoc ſum expertus puegationẽ ciere, citra vllã aſſumentis læſionẽ. *Menſes educendi ratio.* Præterea locos morãtes eiicit: eáq; oĩa ex melicrato potũ efficit. At quib. ab occaſione frigida ita venter flatu diſtenditur vt ægrè curationẽ admittat, eos ex oxycrato potum caſtorium adiuuat. Quæ porrò iuuat in corpus intrò ſumptũ, iis prodeſt quoq; cuti impo-

situm, cum Sicyonio, aut veteri oleo. Quæ verò ampliori calore indigẽt, iia etiam per se infricari debet. Iuuat etiam, si quia suffitũ eiua prunis impositi, inspiratione hauriat: illos præcipuè affectus, qui in pulmone consistunt, aut capite. Attamẽ lethargicos & cataphoricòs affectus, q quidem habent adiunctã febrim, præstat non dictorum oleorum aliquo macerantes curare, sed potiua ex rosaceo capiti collóq; imponere.

Lumbi scincorum.

Scincorũ lũbi. Semen quæ promoueant & arceant.

Quæ circa renes scincorum sunt, bibunt, tanquam pudenda intendere valeant. Contrarium aũt moliri videtur semẽ lactucę potum ex aqua.

Vngues caprarum & asinorum.

Vngues caprilli, asininiq;.

Quidam vngues caprarum devstos, móxq; aceto perfusos, alopecijs illinunt. Itaq; fuerit & talia cinis facultatis exiccatoriæ. Sunt qui combustos asinorum vngues comitialem morbum curare dicant, si scilicet assiduò bibant. Si verò macerati oleo applicentur, digerere chœradas. Sed & ipsum cinerem, si siccus inspersus fuerit, sanare perniones.

Ossa combusta.

Ossa combusta

Admodũ digerentem, exiccantémq; vim obtinent, maximéque (vt quidam ferunt) humana. Noui siquidem nostratiũ quosdam * combusta

Ossa humana.

ossa humana potui exhibuisse, ac multorũ sic epilepsiam & arthritim curasse.

Senecta serpentis.

Exuuiũ serpentis.

Hanc scripsere quidam in aceto bullitam, dentium mederi doloribus.

Pellis ouina recens detracta.

Pellis ouilla.

Circũposita verberatis, eos die ac nocte vna persanat. Concoquit enĩ & discutit sub cute concretum sanguinem.

Equorum lichenes.

Equorum lichenes.

Eas aceto tritas comitiales curare scriptũ quibusdam est. Alij verò & ad cuiusvia ferę morsum adhiberi consulunt.

Tela aranei.

Tela aranei.

Hanc scribũt nõnulli à phlegmone tueri summæ cutia vlcera.

Coria vetera vsta.

Coria vetera vsta.

Eorũ cinia exiccatorius existit. Quare vlcera ex attritione, & ambusta, & intertrigines quæ in feminibua sunt, persanat.

Ostreia.

Ostreia.

Ostreia quidã nuncupant testacea omnia: ostreum aũt, vnam tantùm testaceorum speciem.

Buccinæ & purpuræ.

Buccinæ. Purpura.

Buccinarum & purpurarũ testa vsta, redactáque in tenuissimũ pollinem (quod sit tibi cõmune pręceptum in testaceis & lapidosis omnibus) desiccandi vim obtinet, ac ꝓinde vlceribua malignis opitulatur: id quod etiam cõmune est omnium quę citra insignẽ morsum vehementer desiccant: quippe quum alloqui fluxionum causa existant. Hoc etiam est omnium id genua commune, quòd ex aceto, aut oxycrato, aut œnomelite, aut oxymelite, idoneá sint vlceribua putrescentibua.

Ostrea.

Ostrea.

Ostreorum testa vsta similia est facultatis buccinarum testis, tametsi minus crassæ. Etenim oĩa id genus cogẽdi quandã in se facultatẽ obtinẽt, per quam cõdensata eorum essentia, dura terrosáq; sunt reddita. Quã vbi pervstionẽ posuerint, digerentẽ facultatem ascifcunt. * Quód si ea, vbi vsta fuerint, laueris, quicquid habebãt igneum, in aqua ponũt. Quare aqua sanè ipsa excalfaciẽs cum tenuitate reddit, adeó vt putrefaciat interdum: reliquũ verò terrosum, morsus expers efficitur: maximéq; implẽdis & cicatrice claudẽdia humidis vlceribus auxiliatur. Cæterùm vlcerib. cauis & fistulosis, fluxioniq; obnoxiis vlceribꝰ, ex suillo adipe inveterato foris circũpono ipsũ: in sinũ aũt aliquid eorũ quę talia carne implent, impono, quale existit diaphanea vstum. Quin &

Testarum cinis

dentes splendidiores testarũ cinis efficit, nõ tantùm extergẽdi potentia, sed & asperitate substantiæ: velvti & pumex, & testa clibani. Verùm in vsu eiusmodi, non est necesse quæ sic vsta sunt admodum læuigare, sicvti dum inspergunt vlceribus. Porrò excrescentiam mediocriter exterunt, cõprimúntq;. Ad hæc, vsta omnia id genus cum sale, dentium smegma efficacius reddunt, vt nõ modò laxitatem mollitiẽmq; gingiuarum desiccet, verumetiam vlcera putrescentia adiuuet.

Sepiæ testa.

Sepiæ testa.

Sepiarũ testa admodũ laxa est, non vt ostreorum lapidosa. Itaq; abstersio illi cũ aliis testis cõmunis est, velvti & desiccatio: cæterùm partium tenuitas eximia illi prę cęteris inest. Quocirca vsta ea vtimur ad vitiligines, ephelim, lẽtes, & psoras. Quin & fossili sali mista, in oculis existentes vngues, & sycoses vocatas eliquat. At anteq̃ vratur, dentib. splendorẽ cõciliat, & vlcera desiccat.

Opercula purpurarum.

Purpurarũ opercula.

Ea quidam prodiderunt memoriæ turgidoa lienes sanare: suffitu eaa q̃ vteri suffocatione periclitantꝰ, iuuare: prętereà retentos eiicere locos.

Lana succida.

Lanæ succidæ vsus.

Idoneè excipit irrigationes quæ adhibentur contusis, aut quovis modo percussia, vt quæ vtilitatem ex illis proficiscentem promoueat: idq;

Oesypus.

propter œsypon. Lota verò, apta est humoribus

Lana vsta.

qui irrigãtur, excipiendia. Porrò vsta vim habet acrem, pariter & calidam, vnà cum partium tenuitate. Itaq; molles prætumidásq; vlcerum carnes celerrimè eliquat. Inditur & in medicamen desiccatoriũ. Vrito eam tanquam alia plurima,

Lanam vrendi ratio.

ollã implens nouam, quam tegat operculũ multia foraminibua pertusum.

Pili vsti.

Pili vsti.

Similiter vstæ lanæ excalfaciendi exiccandiq; possident facultatem.

Ouorum facultates.

Oua partes animalium non sunt, sed proportione respondent iis quę adnascunt. Sunt aũt facta ad propagationẽ generis, perpetuitatémq;: ac sunt vtilia, ceu nutrimenta. Porró ouorum al-

Ouorum facultates.

bum & tenue illud, quo item ad ophthalmiaa vtimur, ex numero est medicamentorum minimè mordicantiũ. At vnam prauitatẽ solùm patiũtur oua, quã scilicet affert vetustas: eámq; facillimè effugias, si vtaris recẽtibus. Est autem ouũ sym-

Oui temperies. Albumen oui quibus affectibus conferat.

metro temperie frigidius. Vtendũ autem est oui albumine, nõ tantùm ad oculoa, sed ad alia omnia, quæ medicamenta requirunt suauissima: vt sunt vniuersa sedis & pudendorũ vlcera cõtumacia. Miscetur quoq; idoneè medicamentis profluuiũ sanguinia ex cerebri involucris reprimẽtibua,

Vitellus oui.

tibus, quæ nimirum citra morſum illinuntur, aſtringũtq́. Cęterũ & ipſe vitellus aſsimilis eſt naturæ, ac proinde miſcetur ceratis morſus experti bus. Verùm quantò plus deſiccant quæ ſunt aſſa oua, tantò minorẽ mitigandi vim obtinent. Miſcętur & cataplaſmatis phlegmonem extinguen tibus. Iam verò crudo toto ouo vtimur admiſto roſaceo, ad palpebrarũ, aurium, mammarũ, aliarúmq; omniũ partiũ phlegmonas. Ad hęc, in aceto coctũ ouũ ſi edat, ventris fluxiones deſiccat. Quòd ſi etiam eorum quippiã, quæ ad dyſenteriam aut cœliarum affectum conueniunt, adiunxeris, atq; in igne modico, fumiq; experte frixeris, edendúmq; ita prębeas, non minimè ſanè ita laborãtes adiuueris. Ad ambuſta etiam ouũ eſt, protinus impoſitũ, vtile: ſiue quis ſeorſum albumen duntaxat ipſum molli lana excipiat: ſiue etiam cum vitello confundẽs, cõmiſcénſq;, applicet. Mediocriter eñ refrigerat, & citra morſum deſiccat. Tale quum ſit, & ad anacollemata vocata, quæ fronti imponunt, eo vtimur, & pilos palpebrarũ agglutinamus: nimirũ admiſto idoneorum q̃piã, cuiuſmodi eſt thus, potiſsimũ pingue, ac nõ inueteratum & ſiccum. Ouum igitur medicamẽtis quæ humiditates deſiccant, aut elixũ, aut aſſum, aut frictum, tanquam materia miſcet: iis verò quæ lentorem humorum in pectore pulmonéq; incidũt, ſorbilę: id quod in aqua eouſq; elixari debet, donec incaleſcat. Simili modo ſumptum, gutturis, ſtomachi, ventris, inteſtinorum, atq; veſicæ medetur aſperitatibus.

Oue toto ad quæ vtamur.

Ouum in aceto percoctũ eſumque, dyſenteria auxiliatur.

Ambuſtis ouũ opitulatur impoſitum.

Anacollemata.

Ouum ſorbile quib. cõueniat.

Echinus, hoc eſt, erinaceus, combuſtus.

Echinus, Erinaceus.

Erinacei vtriuſq; tum marini tũ terreſtris corpus vſtum, cinerem efficit facultatis tũ extergentis, tum digerentis, tum extrahentis.

Cochleæ, ſiue limaces.

Cochleæ. Limaces.

Dyſenteriæ optimum medicamen.

Cochleæ ſi totæ cùm teſtis vrant, admiſta galla omphacitide, ſimúlq; pipere albo, mirè pſunt dyſentericis, in quib. vlcera cõputreſcere nõ cœperunt. Cõuenit aũt vt piperis ſit pars vna, gallę verò duæ, quatuor cochlearum. Hæc vbi ad vnguem lęuigaueris, cibis inſpergito, bibendúmq; aut ex aqua, aut ex vino albo & auſtero, præbetó. Cæterùm abſq; gallę miſtione cinis cochlearũ admodũ reſiccantis eſt facultatis, obtinens item nonnihil ex vſtione calidum. Porrò cochleę quę vſtionem non ſunt expertæ, ſi vnà cum teſtis tritæ imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in articulorum tumoribus, ęgrè quidem diuelli poterunt, cęterùm impensè deſiccant, vel ſi viſcidus craſſúſq; humor in alto cõtineat. Et ſanè inhęrere ſinere oportet, donec ſpõtè decidant. Idem faciendũ in tumoribus ex ictu natis, difficile ſolubilibus.

Carcini, hoc eſt, cancri vſti.

Carcini. Cancri vſti.

Galeni præceptor fuit Aeſchrion Empiricus.

Fluuiatilium cancrorum cinis, quamſimiliter prædictis exiccatorius eſt: ſubſtantię tamen proprietate mirabilis eſt eius in iis qui à rabiẽte cane ſunt morſi, effectus: iſq; tũ ſolus, tum cũ gentiana & thure, multò præſtãnor. At thuris partẽ eſſe vnã oportet, quinq; gentianæ, cancrorũ decem. Ex quo quidẽ medicamine Aeſchrion Empiricus, cõciuis atq; præceptor meus, iis qui à rabido cane emorſi fuerãt, quotidie dieb. quadraginta menſuram cochlearis magni cum aqua bibendam dabat. At ſi nõ protinus ab initio, verũ aliquot pòſt dies, curã cœpiſſet demorſi, tũc q̃tidie duo cochlearia aquæ inſpergebat. Ad ipſum verò vulnus applicabat emplaſtrũ, quod ex pice brutia, opopanace, acetóq; cõficitur: habens picis libram vnam, aceti acerrimi ſextarium vnũ Italicum, opopanacis verò vncias tres. Hęc itaq; monita volui de cancris, quũ nullus eorum qui vſi illo medicamento fuerunt, extinctus ſit.

Morſos à rabido cane curandi ratio.

Chelidones, ſiue hirundines vſtæ.

Chelidones. Hirũdines vſtæ.

Sed & hirundinũ cinere permiſto melli permulti vtuntur, contra omnes affectus gutturis. Vtuntur & ad acuendum viſum nonnulli hoc cinere. At alij eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent.

Tettiges, hoc eſt, cicadæ.

Tettiges. Cicadæ.

Cicadis etiam nõnulli vtuntur ad colicos affectus, cum paribus numero piperis granis. Alij aſſas edendas offerũt, quibus affecta veſica eſt.

Corydos, Galerita.

Corydos. Galerita. Corydalis.

Galerita, auis illa puſilla, quę in capite velvti galerũ ex pilis habet conflatũ, in iure elixa colicos adiuuat, velvti & ipſa herba corydalis appellata. Verũ aſsiduè eã ſimul cũ iure eſſe neceſſe eſt.

Alectorides, Gallinæ.

Alectorides. Gallinæ. Gallorum ius.

Gallinarum ius ſimplex retinendi vim poſsidet, vti gallorũ ſubducendi. Concoquendi autẽ ſunt cum ſalè diutiſsimè.

Gale, hoc eſt, muſtela.

Gale. Muſtela.

Eius cinerẽ cum aceto illitum podagricos iuuare eſt proditũ: ipſam verò arefactã pdeſſe comitialibus morbis.

Ranæ vſtæ.

Ranæ vſtæ.

Ranarũ inſperſum cinerẽ ſanguinis eruptioni mederi referunt: cum liquida autẽ pice ſanare alopecias.

Hippocampus.

Hippocampus.

Huius etiã cinerẽ alopecus prodeſſe eſt proditũ, facultatiſq; exiccantis & extenuantis exiſtere.

Tellinæ ſalſæ.

Tellinæ ſalſæ.

Salſas tellinas vſtas, adeò vrentẽ efficere cinerẽ aiũt, vt is cũ cedria euulſos radicitus ex palpebris pilos, inſtillatus in locum, eos renaſci prohibeat.

Inteſtina terræ, ſiue lumbrici.

Inteſtina terræ. Lumbrici.

Cõtrita, neruiſq; diuiſis impoſita, mirũ in modum ea prodeſſe eſt proditum. Præterea cum vino pota, medicamen eſſe mouẽdę vrinę idoneũ.

Cimices.

Cimices.

Eas cum aceto bibitas, elicere hirudines aiũt: quas nos ſemper eſu alliorum eiicimus.

Cantharides.

Cantharidũ facultas.

Cantharides eligendi ratio.

Cũ idoneis emplaſtris impoſitę, adeò ſcabros vngues educũt, vt toti cadãt. Præceptorũ meorum quidã, earum nonnihil ſolet diureticis medicamẽtis inücere. At nõnulli ſolas alas & pedes iniiciũt: alij cõtrà. Cæterùm nos totas indimus. Porrò aptiores ſunt eæ cantharides, q̃ in vẽtæ in frumẽto, lutea trãſverſim in alis cingula obtinẽt.

Bupreſtis.

Bupreſtis.

Animal eſt cãtharidi tũ ſpecie, tũ virib. ſimile.

Pityocampe, Eruca picearum.

Eruca piceatũ.

Eiuſdem ſunt facultatis.

Salamandra.

Salamandra.

Salamãdrę cinerẽ quidã ſepticis, lepricis, pſoricíſq; miſcent facultatibus.

Narce, Torpedo marina.

Narce. Torpedo marina.

Si applicet viua cui caput dolet, fieri põt vt dolore liberet ſimiliter aliis q̃ ſenſũ obſtupefaciũt,

Draco marinus,& Trigle,& alia id genus.

Draco marinus. Trigla.

Viuas etiamnum haſce animantes apertas,& protinus partibus affectis appoſitas,,pdeſſe traditum eſt. Nempe draconem marinum in ſuum ipſius ictum impoſitũ: ſimiliter & Triglã in draconis: mures domeſticos in ictum ſcorpij, velvti & ſauram: mygalẽ in ſuum ipſius: & ſaurã Chalcidicam, quam ex vino bibendam prębent, tanq̃ ſuum ipſius morſum ſanet. Porrò ſcorpium ſuũ ipſius morſum curare, ſi tritus imponaẗ, necnon ſi aſſus edatur. Congruere autem aiunt & iis qui à vipera ſunt emorſi: aſcalabotam verò iis qui à ſcorpio. Referunt etiam & in Aegypti regionibus arefactum aſsiracum exhiberi iis qui à ſcorpio percuſsi ſunt: & vocatum cibiũ, vtiliter vulneri à cane inflicto adhiberi. Cæterùm in oleo frictis totis animalibus, ipſo oleo vtebantur noſtratiũ medicorũ quidam: ſed & ſuperiorum nõnulli ad pilorum effluuium: nempe pityocãpis, vrticis marinis, lepore marino, & ſcolopendro marino: ad aurium verò dolorẽ, ſilphis in oleo coctis, & iis quos Græci oniſcos, Latini multipedes vocant.

Mus. Saura. Mygale. Scorpius. Aſcalabota. Aſsiracus. Cybius. Pityocampe. Vrtica marina Lepus marinus Silpha. Oniſci.

Vulpes,& hyænæ.

Vulpes. Hyæna.

Oleum in quo elixa vulpes eſt, nõ eſt potẽtioris in digerendo facultatis, quàm in quo hyęna: quæ ſi ſimiliter in oleo elixetur, oleum ipſum lõgè potentiſsimæ facultatis in digerendo reddit. Talia autem medicamẽta vim habent, ea quæ in alto corpore deliteſcunt, ad extimam cutem trahendi, atq; eo nomine quãdoq; dolores ſedãdi. Quare qui vtuntur vulpibus, & ipſi oleum digeſtoriũ efficiũt, atq; inde impletis eo alueolis, totos arthriticos in eos demittũt, multo tempore inibi immorari iubentes. Ex quo fit, vt nõ tantũ qui circa articulos ſunt tumores vacuentur, ſed etiam vniuerſum corpus. Vnde certè magnũ cõſequiẗ commodũ, quum nihil prætere amplius in affectas partes ſit defluxurum, nimirum evacuato iam corpore.

Oleum vulpinũ ſummè auxiliarii morbis articularibus.

Adarcion.

Adarcion.

Eſſentia quidem ſua velvti ſpuma eſt aquę ſalſę cõcreta, idq; circa arundines & farragines. Eſt autem acerrimũ, ſimulq; calidiſsimum pharmacum: proinde & per ſe invtile. Verùm cõmiſceri ſolet iis q̃ vim eius retundunt: ſicq; fit multò vtiliſsimum in iis affectibus, qui excalfieri poſtulant, foris impoſitum. Nam id intra corpus ſumi impoſsibile eſt.

Alcyonia.

Alcyoniorũ facultates & differentia.

Alcyonia omnia detergunt ac digerunt, qualitatem habentia acrem & calidam. Eſt aũt eorũ vnũ denſum & graue, odoris praui. Olet em̃ piſces putridos, ſpongiæ in ſpecie ſimile. Alterũ verò figura lõgiuſcula, leue, & rarum, odorem habetis ſimilem phycis. Aliud tertiũ vermi ſimile ſpecie exiſtit, colore purpureo, cõſiſtentia molli: vocant id Mileſium. Poſt quę quartum, ſecundo quidem iam poſito ſimiliter & leue & rarum, verùm lanis ſuccidis ſimile. Deniq; & quintũ, extima ſuperficie lęui, cęterùm interna ſubſtãtia aſperum, nullius odoris, guſtu tamẽ apparens acre. Quod ſanè omnium alcyoniorũ eſt calidiſsimũ, adeò vt pilos devrere poſsit. Itaq; quũ duo prima lichenas, alphos, pſoras, lepraſq; adiuuent, præterea cutem ſplendidiorẽ efficiant, idẽ pręſtare non poteſt hoc vltimo loco poſitũ. Nec enim perinde vt illa cutem duntaxat ſummã extergit, ſed etiam excoriat, ita vt vlcera inducat. Porrò quod tertio ordine recenſuimus, omniũ tenuiſſimũ eſt. Quare vſtum alopecias curat illitũ cum vino, colore quidem fuluo, tenui tamẽ eſſentia. Quartũ autẽ eiuſdem cum hoc ſpeciei vires obtinet, verùm haud parum imbecilliores.

Sal.

Salis differẽtia.

Sal eiuſdẽ generis facultatis eſt, ſiue foſsilis ſit, ſiue marinus: verùm hoc differũt, q; ſalis è terra effoſsi ſubſtãtia magis compacta ſit, ac proinde in eo maior partiũ craſsities, & aſtringẽdi potentia. Marinus itaq; affuſa aqua liqueſcit protinus: id quod non accidit foſsili. Eiuſdem ſpeciei cum marino eſt qui in ſtagnis quibuſdã ſalſuginoſis naſcitur, ęſtate videlicet aquis ex iis æſtu abſumptis: cuiuſmodi eſt Tragaſius, nõ procul à Sminthio. Igitur quum qualitas ſalſa digerat ſimul & contrahat contractam ab ipſa ſubſtantiã, aphronitrum in hoc differt, quòd in ipſo vnum ſaporẽ exvperantem ſit videre, quem vocãt amarũ, vim habentem digerendi, haud item cõtrahendi, vti ſal. Nam hic, quicquid in corporibus humidum eſt, id totum abſumit: & quod reliquum eſt ſubſtantiæ ſolidæ, aſtrictione contrahit: ac proinde etiam cõditura ſua carnes ſeruat, à putredineq; tuetur. Quippe quæ putreſcunt, excrementitiũ humorem cõtinent, ſubſtantiámq; tum diſſolutam, tum minimè cõpactam. Quibus ergo corporibus nulla prorſum ineſt ſuperflua humiditas, ceu melli optimo, & ſubſtãtia ſolida & compacta eſt, vt lapidibus, ea vt putreſcãt eſt impoſſibile. Quare in iis ſalis non probatur vſus: ſed in illis tantùm, in quibus ſuſpecta eſt putredo.

Salſæ qualitatis facultas. Aphronitrum. Salis facultas. Putreſcentium ſubſtantia. Putreſcere quæ nullo modo poſſint.

Sal vſtus.

Sal vſtus.

Digerit quidem potẽtius, quàm vſtionis expers, quantò ſcilicet ſubtilius ipſius corpus accepta ab igne facultate, redditur.

Litrum, Nitrum.

Litrum. Nitrum.

Oſtenſum eſt hoc medicamen in medio ſalis & aphronitri vires habere.

Halos anthos, Flos ſalis.

Halos anthos. Salis flos.

Liquidum eſt medicamen, tenuiúſq; quàm ſal vſtus: præterea qualitatis acris, facultatiſq; admodum digerentis.

Halos achne, Spuma ſalis.

Halos achne. Spuma ſalis.

Spumoſa eſt ſalis effloreſcẽtia, multò tenuioris naturę, quàm ipſe ſal. Quare & extenuare, et digerere q̃ ille multò plus poteſt. Verùm quod ſubſtantiæ eſt reliquũ, contrahere vt ſal nequit.

Aſphalton, Bitumen.

Aſphaltum. Bitumen

Vnum & ipſum eſt ex iis quæ in aqua marina proveniunt, & in alia quapiam quæ non eſt marinæ diſsimilis, vt in Apollonia Epiri, vbi reperitur hoc medicamen in aquis ſpontè naſcẽtibus, veluti ſpuma quædam innatans. Quo ſanè tempore eſt molle: poſtea verò reſiccatum, pice ſicca durius efficitur.

Bitumen proveniens in mari mortuo.

Bitumen quod in mari mortuo naſcitur.

Optimũ verò bitumẽ in mari quod mortuũ vocant, provenit. Cuius medicaminis vis eſt tũ reſiccatoria, tum excalfactoria in ſecundo exceſſu. Meritò itaq; vtuntur eo ad cruentorum vulnerum glutinationẽ, & ad alia omnia quæ exiccari debent, ceu modica excalfactione.

Spongos,

Spongos, Spongia.

Spongia vsta.

Spongia vsta, acris est & digerentis potentię. Vtebatur ea præceptorum meorū quidā ad sanguinis eruptiones, quę manuali opera indigent. Porrò admouebat eam partibus sanguine profluentibus etiamnū ardentē, vt & crusta parti induceret, & ipsum spongiæ corpus, ceu operculū adhęreret. At verò spongia noua, non sicut lana aut linamentū, materia duntaxat est quæ humores irrigandos excipiat, sed etiā manifestè desiccat. Quare vulnera glutinat, si aqua, aut oxycrato, aut vino admoueatur imbuta: aqua sanè, q̄ antiqua est, longo spacio relinquatur.

Spongiam ardentē auxiliari in eruptionibus sanguinis.

Garus.

Garus.

Facultatem habet admodū calidam atq; siccam. Proinde eo quidā ad vlcera vsi sunt putrescentia: tum dysentericis ischiadicisq; iniiciunt.

Halme, Salsugo.

Halme. Salsugo.

Similiter garo ad putredines accōmodatur: & ad ischiadas & dysenterias iniicitur. Etenī acrimonia sua humores coxā infestātes attrahit: ob idq; per intestina evacuat: putrescētia verò vlcera in dysenteria colluit, & siccat. Maximè tamen salsugine salsorum silurorum & mænidum ad talia Medici vtuntur.

GALENI. LIBER DE substitutis.

Vbstituta medicamenta dicunt, quę in alterius locum substitui possunt: quorū sanè cognitio, plurimum ad medēdi vsum cōfert. Plerunq; siquidē destituti Medici iis q̄ ad morbū exterminandū maximè expedire arbitrantur, neque expendentes ea quæ similē ferè vim obtinētia, vice illorum assumi possunt, ægris opitulari nesciunt. Quod ne tibi aliquando contingat, en subdimus omnia pharmaca substituta, ordine literarum disposita.

PRO	SVBSTITVES
ABrotono	Origanum.
Absinthio	Abrotonum.
Acacia	Succum lentisci.
Acoro	Radicem asari.
Aerugine	Atramentum sutorium.
Amianto	Aphronitrum.
Agallochio	Calamum odoratum.
Agarico	Euphorbium, aut epithymum.
Alga	Anchusam.
Aloë Indica	Aloës viridis folia, folium, vel glaucium, vel fimum Ibis, vel Lyciū, vel cētaurium.
Alumine	Salem fossilem.
Ammi	Anisum.
Ammoniaco thym.	Propolim.
Ammoniaco sale	Cappadocum salem.
Amomo	Acorum.
Amylo	Gyrin siccam.
Amygdalis amaris	Absinthium.
Anchusa	Hyacinthum.
Aniso	Daucum.
Arace	Sesamum.
Aristolochia rot.	Aristolochiam longam.
Argemone	Sisymbrium.
Armenio lapide	Atramentum Indicum.

PRO	SVBSTITVES
Asbesto	Adarcem.
Aspalatho	Ericis semen, aut viricis.
Asphodelo	Succum betæ.
Asaro	Zingiber.
Asio lapide	Gagatem, aut salem ammoniacum tostum.
Auripigmento	Sandaracham.
BAlaustio	Malicorium.
Bdellio	Sphagnum odoratum.
Bitumine	Picem Brutiam humidam.
Brutia pice	Picem in aceto feruefactā.
Buccina	Ostreum.
Bupresti	Laser, aut hirudinem.
Butyro	Lac bubulum coactum.
CAdmia	Leucographin Aegyptiā.
Calamo odorato	Sphagnum.
Canchri	Baccas lauri.
Cantharidibus	Phalangia.
Capparis radice	Ericæ radicem aut myricæ.
Cardamomo	Fructum myrti.
Casia	Cinnamomi dimidium.
Castorio	Silphium.
Cedria	Ladanum.
Ceraunio	Leucographin.
Ceruina adipe	Anseris adipem.
Cera	Fabam fresam cum propoli coctam & tritam.
Cerui cornu	Caprinum.
Cerussa	Scoriam plumbi.
Chalbane	Sagapenum.
Chamædry	Laparhi radicem.
Cicuta	Semen coriandri.
Cinerula Cypria	Cinerem foliorum oliuæ.
Cinnabari	Rosaceos pastillos.
Cinnamomo	Cassiæ duplum.
Clinopodio	Heliotropium.
Cnico	Viticis semen.
Colocynthide	Ricini semen.
Colophonia pice	Apochyma.
Corallio	Moly, aut symphytum.
Costo	Cedri fructum.
Cotyledone	Anagallin.
Crinanthemo	Aphrodisiam.
Croco	Crocomagma.
Crocomagmate	Agallochum Indicum.
Crocodili adipe	Canis marini adipem.
Cumino	Brassicæ semen.
Cynosbato	Solani vesicariæ semen.
Cyperi	Iuniperum magnam.
Cyphi	Caricam vstam.
DAmasonio	Eryngium.
Dauci semine	Sij semen.
Dictamno	Saluiam.
Diphryge	Phrygium lapidem.
Dorycnio	Alterci semen.
Dracontio	Aron.
EBeno	Loti arboris lignum.
Ebisci radicē	Folia mori.
Elaterij succo	Eiusdem herbæ succum.
Elleboro nigro	Papyri radicem.
Enneaphyllo	Potamogitonem.

PRO	SVBSTITVES
Epithymo	Colocynthidis femen.
Ericis fructu	Gallam immaturam.
Erui foliis	Stercus Ibis.
Erucæ femine	Eryfimi femen.
Erucis pini	Vefpas cum cedria.
Eryfimo	Strutlij fuccum.
Euphorbio	Stercus columbæ agreftis.
Eupatorio	Chamæpityn.
FElle cameli	Fel Afcalaboti.
Felle muftelæ	Fel cameli.
Felle hyænæ	Fel perdicis.
Felle viperæ	Fel ichneumonis.
Flore æris	Squamam æris.
GAlla	Palæftræ fordes.
Gentiana	Radicem apij odorati.
Glycyrrhizæ fucco	Mori fuccum.
Hederæ fucco	Perfeæ fuccum.
Hedychroo	Amaricinum.
Hyacintho	Florem Ifatidis.
Hyænæ adipe	Vulpis adipem.
Hyofcyamo	Solani veficariæ femen.
Hippuri	Aiugam.
Hyperico	Anethi femen.
Hypociftide	Acaciam.
Hyffopo	Thymum.
IRi Illyrica	Helenium odoratum.
Iunco odorato	Cardamomum.
Iunco paluftri	Polygoni radicem.
LApathi radice	Pyrethri radicem.
Lapide phrygio	Lapidem argyritem.
Lapide afio	Gagatem lapidem.
Lapide pyrite.	Lapidem pyrobolon.
Lauri baccis	Serpyllum aridum.
Lathyri	Granum Gnidium.
Lentifco	Terebinthum.
Lepidio	Rubiam.
Lepidij radice	Folia capparis.
Lepore marino	Leporem fluuialem.
Lini femine	Fabulum.
Loti femine	Betæ femen.
Lupi adipe	Vrfi adipem.
Liguftico	Paftinacæ femen.
Lyfimachio	Spinæ Aegyptiæ femen.
MAgnete	Hematitem lapidem.
Malabathro	Nardum Indicam.
Malo cydonio	Melilotum.
Malua	Fœnum græcum.
Mandragora	Dorycnium.
Manna	Thuris corticem.
Maftiche	Lentifci caulem.
Medulla cerui	Vituli medullam.
Meliloto	Lotum herbam.
Melle	Sapam.
Melle Attico crudo	Mel defpumatum.
Meo	Myrobalanum.
Myrfinite	Succum mori.
Molybdæna	Lithargyron.
Mori fucco	Rubi folia.
Myrobalano	Glaucium.

PRO	SVBSTITVES
Myrrha Troglodyti- (de	Calamum odoratum.
Myrthi oleo	Mori fuccum.
Mify Cyprio	Ochram Cypriam.
Mify tofto	Diphrygem.
Nardo Syriaca	Iuncum odoratum.
NApi	Rapæ femen.
Nepita	Agreftem mentham.
Nucleis pineis	Cucumeris femen.
Nuce pinea	Gallam.
OChra	Mify Cyprium.
Ocimo	Sifymbrium.
Ocimoide	Mentham agreftem.
Oenanthes fucco	Viriginem fuccum.
Oefypo	Vituli medullam.
Oleo Cicino	Laurinum, aut vetus oleũ.
Oleo veteri	Ferucfactum duplum.
Oliuæ lachryma	Hypociftidis fuccum.
Omphace	Gallam immaturam.
Opobalfamo	Guttam myrrhæ.
Opopanace	Lac fycamini.
Oryza	Farinam hordei.
Orminio	Lini femen.
Ornithogali	Anthyllin.
PApaueris fucco	Mandragoræ fuccum.
Phu	Sphagnon.
Pipere	Zingiber.
Pipere albo	Nigri duplum.
Polij femine	Erucæ femen.
Polypodio	Chamæleonis radicem.
Polytricho	Abfinthium.
Pompholyge	Cadmiam vftam.
Populi gemmis	Sampfuchum.
Propoli	Ladanum.
Pfyllio	Lentem paluftrem.
Pumice	Terram Creticam.
Pyrethro	Zingiber.
QVercus vifco	Chamæleonis vifcum.
RApa	Heliotropium.
Raphanino oleo	Ricini oleum.
Refina pini	Terebinthinam.
Rofeis paftillis	Sinopidem.
Rofis ficcis	Perfeæ folia ficca.
Rhu Syriaco	Oxyacanthæ fructum.
Rubigine	Squamam ferri.
SAgapeno	Refinam pini ficcam.
Saluia	Calaminthaın.
Salamandra	Lacertam viridem.
Sale ammoniaco	Salem Cappadocium.
Sambuco	Spinæ viridis folia.
Sampfucho	Rhus coquinarium.
Santonico	Abrotonum.
Satyrio	Erucæ femen.
Scammonio	Ricini femen.
Scilla	Bulbum efculentum.
Scoria plumbi	Plumbum productum.
Scoria Cypria	Melanteriam Aegyptiam.
Semperviuo	Lactucam.
Sepiæ crufta	Pumicem.
Sefamo	Lini femen.

PRO	SVBSTITVES
Sesamoide	Amaranthi cremorem.
Sinapi	Nasturtium.
Sisone	Anisum.
Sisymbrio	Ocimum
Solano vesicaria	Semen solani hortensis.
Sphagno	Iuncum odoratum.
Spondylio	Folia oliuæ.
Stercore vulturis	Columbinum stercus.
Stercore turturis	Stercus columbi.
Stercore felis	Ichneumonis stercus.
Stibio	Aeris squamam.
Struthij radice	Ellebori nigri radicem.
Succo calpasi	Succum myrti.
Succo peucedani	Glycyrrhizæ succum.
Succo rhododaphnes	Viscum quernum.
Succo cyrenaico	Syriacum succum.
Succo papaueris	Mandragoræ succum.
Succo salicis	Hederæ nigræ succum.
Succo gallæ	Succum mori.
Succo panacis	Lacsysamini.
Succo polygoni	Succum plantaginis.
Sulfure viuo	Sandaracham.
Symphyto	Centaurium.
Seri	Lithargyrum.
TErra Samia	Leucographen terram.
Terra eretria	Calcem Thebaicam.
Terra alana	Plumbaginem.
Terra asteri	Cimoliam.
Terebinthina	Mastichen.
Thapsiæ succo	Chamæleonis nigri succū.
Thymo	Satureiam.
Tithymalo	Chamæleon.
Thure	Ampelitin terram.
VErbenaca	Chamæleucen.
Viola	Florem radiculæ.
Vino Rhodio	Austerum vinum.
Vino Falerno	Vinum Mendesium.
Visco quercino	Chamæleonis albi viscum.
Vulpis adipe	Vrsinum adipem.
Vulturis stercore	Columbinum stercus.
Vua domestica	Pulpam palmularū Syriacarum.
XYlobalsamo	Radicem violarū albarum.
ZIngibere	Pyrethrum.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorū secundum genera, lib. I.

QVandoquidē ex commētario quem iampridem de cōpositione medicamentorū conscripsi, priores duo libri, q exierant in lucē, vnà cum aliis in apotheca, quæ ad viā sacrā est, perierunt, dum Pacis delubrum totum, & ingentes Palatij bibliothecæ maximo conflagrarunt incendio: equidē amicorū precibus victus, cogor nunc illos eosdē recudere: idq; ab eodē initio auspicatus, à quo in illis exorsus fuerā. Siquidē statim in auspiciis primi cōmentarij monebā, esse exterminãdos sophistas, qui traditionem medicaminum compositorū è medio tollunt: nonnullisq; simpliciū peculiares quasdā facultates inesse inficiant: eos etiā excipiētes scōmate, qui de illis aliquid prodiderunt. Qui quidem adeò vires medicamentorū ignorant, vt nesciant prorsus, à marino lepore pulmonē solum exulcerari: vesicam solam à cantharidibus. At verò Empirici cognoscunt quidem ex ærugine cerato simplici admixta, confici optimum sarcoticum medicamētū, tametsi neutrum eorū per se, carnē gignere possit: qua autem ratione id contingat, ignorant.

Pacis delubrū conflagrasse olim & cum eo bibliothecas palatij, et nonnullos cōmentarios Galeni.

Sophistas exterminandos esse.

Sarcoticum optimum confici ex ærugine cerato simplici admista.

Sunt igitur vires medicamentorū simplicium, non generatim tantùm, sed particulatim etiā investigandæ. Siquidem non sat est nosse hoc pharmacum calfacere, nisi etiā quo gradu id efficiat, noris. Calfaciunt quippe resinæ omnes: attamen maioris minorisq; ratione plurimùm inter se earum calores differūt. Atqui in curatione particulæ impēsè refrigeratæ, medicamē admouebimus admodum calfaciens: illi verò quæ paululum ab habitu naturali recessit, calore modico præditū. Meritò itaq; nos quatuor excalfacientium ordines statuimus, separātes à modicè calidis ea quæ evidēter eiusmodi qualitate præcellunt: tum quæ magna, tum q̄ vehementi adeò, vt vrere iam videātur: atq; in singulis hisce ordinibus latitudinem momētaneam constituentes: similiq; in excessibus reliquarum qualitatum, ratione. Porrò medicamētorum materiæ, quædam sanè à plantis, quædā à metallis, nōnullæ ab animalib. proficiscuntur. Iam verò, præter simpliciū omnium medicaminum facultates, omnium etiam præter naturā affectuum differētias ad vnguem nouisse expedit. *Quippe primus curationis scopus à morbificis dispositionib. nascitur: cum quibus simul indicat curationē natura particulæ affectæ. Sed aēris etiam nos ambientis temperiem, constitutionémq;: præterea ætatem, tempus, regionem, vitæ studia, & mores, multi præstantissimi Medici vnà cum illis inspiciunt. Ergo si simplicibus tantùm medicamentis, vniuersos præter naturam affectus curare liceret nobis, nunquā egeremus compositis. Quum autem sæpenumero aliquatenus calfacere corpus volentes, simplex nullum, quod præstare id possit habeamus, ex variis vnum cōficimus medicamē, quod eodem, quo affectus, gradu à mediocritate recedens, id quod ex vsu est, moliatur. Taceo nonnulla simplicia, citra alterius medicamēti miscellam, non posse adhiberi in emplastrum: alia, nisi retundantur, aut mitigentur, administrari nō posse. In morbis etiam qui contrarias simul facultates desiderant, vt, repellendi & digerendi, detergendi ac læuigandi, vel attenuandi simul & incrassandi humores, maximus compositionis medicamentorum est vsus: nec secus vbi vnicū medicamen habere cupimus, quod multis venenum eiaculantibus feris, ac pharmacis exitialibus adversetur.

Resinæ omnes calfaciunt.

Calfacientium ordines quatuor: quos etiā reperire est in cæteris qualitatibus.

Medicamentorū materia vnde proficiscantur.

Scopus curationum prim' a morbificis dispositionibus nascitur.

Compositis medicamentis cur vtamur.

Quum autē oleum vetus & adeps, vim digerendi sortiantur: chalcitis autem & palmæ succus, repellēdi, astringendiq;: ex his ipse pharmacum phœnicinum dictum composui, glutinandis vlceribus, cicatrice obducendis, & phlegmonis curandis accommodum: quo iam complures vtuntur. Etenim ratio compositionem inve-

Phœnicini pharmaci cōpositio & vsus.

nit: experientia, de invẽtorum virtute decernit. Cum prædictus autem debet coqui lithargyrus, donec consistentiam consequatur emplasticam. Adeps porrò ipse sit tũ insulsus, tum vetus, quẽadmodũ etiam oleum: quæ sanè quò vetustiora fuerint, eò digerẽt prõptius, phlegmonæq; diuturniori atq; contumaciori erunt magis accommodata. Verùm ad incipientes atq; augescentes phlegmonas, vt quas astringere atq; refrigerare oportet, præstat emplastrũ ipsum ex vino, vel aceto, vel aqua, vel oleo immaturo, vel astringente, liquare. Cõmunis autem compositionis modus est talis. Vetusti adipis lib. 2. olei veteris li. 3. Lithargyri tantundẽ. Chalcindos vnc. quatuor. Liquato adipi reliqua eleganter atq; artificiosè misceant, ferueścãtq; simul, ac rudicula palmæ viridi & succulenta moueantur, donec sibi emplastri consistentiam cõtraxerint. Quo quidem medicamine, ad vlcera quæ non facilè cicatrice obducuntur, & ad cruenta est vtendum. Auxiliatur etiam inflammationibus, articulorum morbis, bubonibus, phymatis, ambustis, pernionibus, fracturis, contusionibus, rheumaticisq; vniuersis constitutionibus, cuiusmodi plures solent Romæ invalescere.

Romæ invalescere cõplures dispositiones rheumaticas.

Phlegmonarũ curatio.

Cęterùm in phlegmonarum principiis vim repulsoriam esse validiorem oportet: in incrementis verò, hæc imminuenda: q̄ digerit virtus, augenda est. Vigente phlegmone, pares invicem esse cõvenit facultates, nisi vehemens dolor pharmacum leniens requirat. At inclinante phlegmone, vim digerendi augebis. Qua ex methodo licebit tibi secundũ varias indicationes vti prædicto emplastro, variis oleis atq; succis liquato. Ego verò ad phlegmonas erysipelatodes soluto ipso ex rosaceo vtor. Cui etiã si æstas fuerit, vuę acerbę simul & portulacæ, vel semperviui succũ immisceo.

Omphacij facultas.

Quippe vuæ acerbæ liquor per se, plus q̄ oportet astringit: tanta aũt astrictio lędit erysipelata, vt q̄ calorẽ ipsorum, cutẽ densando, includat.

Erysipelatis curatio.

Igitur in exactis erysipelatis, ea q̄ advẽtitia sua frigiditate auxiliant, vbi cœperint incalescere, sunt mutãda. Postea verò quàm incendium conquieuerit, aut si nec perfectũ planè ab initio erysipelas fuerit, *haud amplius ascititiam frigiditatem desiderabimus: verùm iis succis diluemus phœnicinũ emplastrũ, qui moderatè refrigerẽt. Ab his iam & lini seminis, & chamæmeli succũ miscebimus: ipsóq; solo, sed fuso postea vtemur emplastro, nihil aliud illi miscentes.

Liuentis erysipelatis curatio.

Quòd si quando liuidũ, ob refrigerantium vsum, erysipelas ipsum evaserit, solũ phœnicinum emplastrum, veteri oleo liquatũ, id discutere potest: quo tẽpore partes liuidæ, aqua fouent calida, atq; etiã scarificant. Sunt qui calcis viuæ nonnihil ipsi pharmaco immisceãt.

Emplastri phœnicini facultas.

Intrepidè itaq; in rheumaticis affectionib. hoc vtitor medicamine: vtpote quod tum astringat, tum digerat, tum robur particularũ confirmet.

Fluxionũ causa.

Etenim non semper ob calorẽ immodicum fluxione affliguntur particulæ: sæpe siquidem ob propriam imbecillitatem, quę ab intemperie frigida vt plurimum proficiscitur, tali corripiũtur affectu. Quare si humectet eas qspiã, calfaciátq; medicamẽtis laxãtibus, dissolutę prorsus & imbecillæ fient. Sin tumores vehemẽter astringat, initio quidem iuuare videbitur. cæterũ quod ex eis reliquum est, contumax atq; scirrhosum reddiderit. Sed neq; id genus dispositiones ferũt nimis astringentia medicamenta, vt à quibus dolore & tensione affligantur. Atqui omnis dolor inflãmata exacuit, irritátq;, & fluxionibus occasionem præbet, vel si rheumatica intẽperie æger non afficiatur.

Dolor inflãmata exasperat, fluxionibúsque occasionẽ præbet.

Sunt autem complura medicamenta, q̄ pharmaco cui misceutur, vim nullam aut perexiguam exhibent: cõmoditatem verò materiæ prę̃stãt, vt vel emplastri, vel cerati speciẽ referat. Atq; ex eorum sanè genere existit argẽti spuma, nullam insignem possidens facultatẽ, præter siccandi modicã.

Lithargyri facultas.

Qua ratione attrita femora ex itinere adiuuat. Est aũt ex iis pharmacis quæ liquefieri possunt, etiam argenti spuma, quam Græci lithargyron vocant: vt chalcitis quoq;, & misy. Cęterùm chalcitis quidem omniũ celerrimè funditur: tardissimè argẽti spuma: at in horum medio ęrugo & misy cõsistunt.

Chalcitis omnium celerrime funditur.

Candidum medicamen Galeni.

Porrò candidũ medicamẽ, quo ad parua vlcera vtor, ex oleo, aqua & argẽti spuma conficit, ita vt libris duabus aquę, tres quàm purissimi splẽdissimiq; olei, totidemq; spumę argenti iniciãtur. Debent aũt simul coqui ad ignẽ minimè fumidũ, idq; in loco sub dio atq; soli exposito.

Aërem nubilũ denigrare pharmaca, syncerũ conferre ad eorum candorẽ.

Siquidẽ vt aer nubilus pharmacũ ipsum denigrat, sic syncerus ad candorẽ eius plurimũ cõfert. Hóc aũt fiet glutinantius id medicamen, quò plus liquoris indideris. Aqua etenim substãtia propria semper humectat, refrigerátq;.

Aquæ propria facultas.

At oleum si recens sit, pharmaco minimè reluctatur. Permanet itaq; humidum, ac modicè frigidum, quali maximè tenera corpora & cacochyma indigẽt.

Cãdidi emplastri Galeni facultas.

Ergo huiuscemodi emplastrum, pruritus, desquamata, & vt vno verbo expediam, vlcera exigua persanat: vtpote exvlceratis partibus nequid influat, impediens: & quod iam influxit, denuò ad partes circumstantes retrudens.

Vlceribus nihil humectans esse vtile.

Adverte autem, nullum humectans nec propria ratione, nec ex accidenti esse vlceribus vtile.

Conficitur etiam pharmacum id ex oxelæo & lithargyro. Cęterùm medicamẽ mediocriter siccãs fit, si vtriusq;, nẽpe olei & aceti, duplo maior portio quàm argenti spumæ misceat. Copiosior verò duplo vtriusq; mensura, valẽtius facit pharmacum. Ipse enim triplam vtriusq; nonnunquã miscens, tota die medicamẽ coquere soleo. Atq; hoc sanè modo confectũ, colore atro splẽdescit, maximáq; siccãdi potentia pollet, ita vt curet vlcera cõtumacia, cruenta glutinet, fistulásq; in callum non induratas, adducat: ac breuiter, citra morsum exiccet.

Lithargyri præparandi ratio.

Ex œnelæo etiam lithargyróq; similiter medicamen paratur. Equidem per æstatẽ sub sole ardenti, ex vino Falerno, aut alio tenuiũ partium, lithargyrum conterere soleo, idq; cõtinuis quindecim diebus. Quib. exactis, medicamẽ ipsum exiccans, repono: quo postea ex oleo soluto, in rheumaticis affectibus vtor, necnon ad vulnera glutinanda.

Lithargyri facultates.

Lithargyrum redditur expers rosionis, si ex vino vel aceto abluatur.

Cruda itaq;, ac per se, argẽti spuma, attritiones corrigit. Ex aceto aũt aut vino trita, siccatáq;, vlcerũ quæ ob humiditatẽ ægrè cicatricem recipiũt, remediũ fit. Quòd si ipsã cupis rosionis expertẽ, elota vtitor. Ac minimũ quidem rosionis exhibet, si vino vel aceto abluat. Cõvenit tñ curiosè toto die contritã, cũ liquore p noctem

tem relinquere: quem postero die manè effundemus, aliũ denuò instillãtes, ac postea rursus tundentes: id quod singulis diebus facere sub feruẽti sole (hoc enim fit cõmune præceptum in lapidosis omnibus) minimè desistemus, donec vnà cum humore ceu quidam flosculus ipsius argenti spumæ cernatur.

Lapidosa omnia quæ abluimus, sub ardenti sole fiunt ex humore aliquo longanda.

Quę ex lithargyro cõponuntur, fieri possunt etiam ex molybdęna. Cęterùm molybdęna substãtiæ crassioris ac frigidioris quàm lithargyrus est: ac medicamenta quæ ex ipsa parantur, cinericia redduntur. Quum igitur discutere quid volueris, lithargyro potius q̃ molybdæna vtitor.

Molybdæna fasciis.

Cerussæ vsus.

At cerussam vel coloris causa ad emplastra cãdida conficienda medici lithargyro immiscent: velve quandam astringendi refrigerandíq; vim medicamẽto concilient. Sed resinam etiam iniicere assolent, quò sequax ac sibi continuum fiat pharmacum. Verùm quũ mitissimæ omniũ resinæ sint tum terebinthina ipsa, tum illa quæ larix dicitur, has miscere præstiterit, dum conficere tale medicamẽ est animus. Multò enam leniora tactu omnia fiunt, tum quæ resina constant, si ceręquid adiiciatur: tum quæ ex cera, si modicũ resinæ recipiãt. At candido emplastro alba cera desiderat: quam, si spõte sit nata, prius abluere oportet: nimirum liquãtes ipsam, ac mox in aqua fontis mergentes, cõmouentes, & repurgantes: qua ratione etiã pix, resina & physema, abluẽda sunt.

Terebinthina. Larix.

Cera abluẽda.

Vbi igitur cerussæ, spumęq; argenti, adeò pręcoctis vt minimè inficiãt manus, cera simul cum resina fuerit admista, candidum emplastrum habebis, cui aquã aut oleum miscere poteris. Ex oleis autẽ omphacinum, Hispanicúmq;, pharmaco vim astrictoriam adiiciunt. Istricũ verò cum exigua astrictione quãdam amaritudinẽ refert. Atq; principio vlceris, finiq;, potiora sunt astringentia: dulcia autem in mediis. Pondus ergo huiusce emplastri sit tale: Cerussæ, lithargyri, singulorũ lib. j. olei lib. 2. ceræ lib. S. Terebinthinę vnc. 3. Quibus omnibus licebit tantùm thuris, quantùm & terebinthinę, aut etiã dimidiam portionẽ addere. Qua industria medicamen maximè anodynum reddemr, sed ad cicatricẽ inducendã ineptius: quandoquidẽ ex ipsius vsu caro vlceri excrescet, quũ thus sit facultate sarcoticum. Taceo laxãtia medicamenta corporibus plenis & cacochymis admota, fluxũ ad affectas partes citare. Satius itaq; fuerit, tum ad cicatricẽ inducẽdam, tũ ad digerendũ exactius, aluminis scissilis, candidiq;, vnciam vnam, piperis semunciã miscere.

Vlceribus incipientibus potiora esse astringẽtia.

Anodynũ pharmacum.

Thus carnem gignit.

Laxantia plenis & cacochymis admota, fluxũ ad affectas partes cõcitãt.

Candidi ex pipere medicamẽti, quod ad senũ vlcera, & eorũ qui mollem sortiũtur cuticulam, persanãda est efficax, quódq; refertur ad Attalũ regem nostrum, qui olim Pergamensibus imperabat, compositio habet in hunc modum: Argẽti spumæ, cerussæ, sing. lib. j. olei lib. 2. ceræ lib. S. terebinthinæ vnc. 3. thuris vel tantundẽ, vel media pars, aluminis drach. 6. piperis drach. 3. Verũ apud Romanos librari quidem dicũtur solida, vt mẽsurari humida. Metallica in primis sub sole coquuntur, donec duriusculam consistentiam adipiscantur: quibus reliqua postea misceri debent artificiosè. Hoc pharmacũ vlceribus humidioribus, atq; abrasis medetur.

Attalus Rex Pergami, patria Galeni.

Candidi ex pipere cõpositio.

Librantur solida.

Mensurãtur humida.

Alba quę oleo recẽti & aqua citra piperis atq; thuris misturam confici docuimus, vehementer cõmorsas partes offendunt. At minus illis Attalicum lædere solet, eò quòd terebinthina, oleũ vetus, thus, & piper, adiecta sunt. Ad commorsa nanq; minimè alumẽ conducit: quum opus hic sit non astringentibus, sed abvndè extrahentib. ea, quæ in alto neruos punctos affligunt, & venenatam animalium saliuam. Distinguenda autem sunt cacoëthe vlcera, ab iis quæ nõ facilè ad cicatricem perveniunt: quum non omnia cacoëthe vlcera ægrè cicatricẽ admittãt. Porrò si blandius medicamentum, ad sedandúmq; dolorem cõmodius, cõficere vis, aliquid adipis anserini, vel gallinacei, vel porcini immiscebis. Sic nanq; magis anodynum effeceris: minus t̃n idoneum cicatrici inducendę. In vniuersum autem, nemo probè vti possit medicamẽto cõposito, qui simplicium vires prius non accuratè didicerit.

Cõmorsis quæ conveniãt medicamenta.

Cacoëthe vlcera nõ omnia esse dysepulotica.

Compositis recte nemo vti poterit, qui simplicium vires prius non didicerit.

Aliud albũ Andromachi. Lithargyri, cerussæ, sing. minam Atticam. j. cerę partem quartam, resinæ terebinthinæ tantundem, olei heminas 3. aquę heminas duas. Cõficito. Nõnulli porrò vncias 20. minam continere tradunt: nonnulli sexdecim. Atqui miretur quispiã, quomodo Romę degens, pro libris nominarit heminas: cui vrbi sunt familiaria vocabula, libra, sextarius, & vncia. Ex multis aũt medicamentis iampridem cõscriptis, priusquàm potentia Romanorũ vsqueadeò creuisset, sum cõiectura assequutus, quã illi vocarent heminam, fuisse æqualem nouẽ vnciis vnius libræ Romanæ.

Candidum Andromachi.

Heminã fuisse æqualẽ nouem vnciis libræ Romanæ.

Aliud album Andromachi.

Argenti spumę drach. 160. cerussæ drach. 200. ceræ drach. 50. terebinthinę drach. 24. olei heminam S. aquæ cyathos 6. Conficito.

Candidũ aliud Andromachi.

Aliud candidũ ab Hera descriptum. Ceræ albæ Pont. lib. 2. lithargyri chrysitidis lib. j. cerussę tantundem: myrrhæ, medullæ ceruinæ, singul. vnc. 2. thuris infecti vnc. j. olei veteris sextarium vnum. Lithargyrus oleo incoquit: vbi verò sordium crassitudinem acquisierit, cera, mox cerussa, aspergitur, moueturq;. Vbi vnita fuerint, nec iam polluãt, ab igne extractis medulla iniicitur. Postquàm refrixerit medicamentum, myrrha & thus aliis miscent. Deinde emollitũ, subactúmq; manibus, ad vsum seruatur. Etenim rabidorum morsibus auxiliatur, tum vulneri impositũ, tum mole avellanæ nucis, catapotij instar exhibitũ, quadraginta diebus. Ad hæc, abrasa, suggillata, & vlcera quæ difficulter admittunt cicatricem, persanat: ad aliáq; pleraq; est vtile. Ego tamen propinare pharmacum hoc contra canis rabidi morsus, nunquam fui ausus: quum haberem aliud, nempe ex cancris confectum medicamentum, ad sanandos illos maximè efficax. Iis enim remediis ipse vti semper, conatus sum, quæ licet nonnunquam præsidij quod allatura essent, dubiam spem promitterent, neutiquam tamen obesse possent. Porrò Heras cum heminam scribit, sextarij Romani dimidiũ indicare videtur, continẽtis vncias viginti, quas cornibus maiori ex parte metiunt, incisis extrinsecus lineis quibusdam orbicularibus. In vniuersum aũt, nisi metallica medicamẽta plenius coquant, emplastrũ ex eis constans adeò friabile edetur, vt adhęrere cuti absq; deligatura non possit. At coquuntur

Candidũ Heræ.

Morsibus rabidi canis auxiliare medicamen ex cancris cõfectũ.

Sextarium Romanũ continere vncias 20.

Metallica plenius coquenda esse, vt adhæreant.

largius, dum maiorem liquidorum mensurã iu mistura cõtiuent. Quod verò ad adipis differentias pertinet, iu omui animautium genere iuuenilia perfectus humidiorem, minúsq; calidum adipem posside nt.

Candidum Mnasæi.

Album quod ad Mnasęum refertur, ad diuturtia & difficilia cõferens. Lithargyri, cerussæ, singulorũ drach. centũ: cerę drach. 50. terebinthinę, thuris, sing. drach. 25. aluminis fissilis drach. 12. olei heminas 2. Nec verò differre puteris, si drachmas centũ alicubi scriptas loco vnius librę inveniatis. Libra siquidem drachmas sex haber ad tionaginta. Selibra, octo & quadraginta. Sic & huius rursus dimidium, vigintiquatuor.

Libram constare drach. 96.

Dysepulotica vlcera quæ dicantur.

Porrò quæ vlcera ex humorum confluxu, vel multorum, vel acrium oriuntur, ita tamen vt locus affectus huiuscemodi in se dispositionẽ non habeat, qua influẽtem humorẽ, quamvis bonũ, corrumpat: ea dysepulotica, hoc est, ægrè pervenientia ad cicatricem appello. At quæ dictam dispositionẽ sortiuntur, singulari vocabulo cacoẽthe, hoc est, malignantis naturæ vocantur. Quibus sanè omnibus illa medicamẽta conveniũt, quæ absq; rosione & morsu desiccẽt: quæq; præterquàm quòd nõ erodant, aut manifestò astringant, detergere etiam possint. Siquidẽ plurima eius generis vlcera, ceu ab exesione malignorũ humorũ sint caua reddita, impleri postulant. Atqui omnia quæ carnẽ gignunt medicamẽta, detergendi facultatem sortiũtur. Multa etiam alia siccã possident vim, vlceribus id genus curãdis cõmodam. Eorũ tamen meminisse impręsentiarum oportet, * q̃ aut tueri cõfecti emplastri candorem possint, aut nõ vsqueadeo vitiare. Talia autem sunt, cadmia, pompholyx, calx, ostrea cõbusta, purpura, buccina, & sepiæ pars ossea. Parũ officiet colori, & æris squama: & exvsta chalcitide, id quod cinereũ est, aut subalbidum. At verò dictorũ quodq;, si lauetur, totã rosionẽ amittet: quemadmodũ tũ cera, quę medicamini cõficiendo admiscebit, tum resina.

Vlceribus dysepuloticis atque malignis, quæ his medicamenta cõveniant.

Cera Tyrrhenica.

Cęterùm vt cera Tyrrhenica vel Põtica est ad candidi emplastri præparationẽ præstatitior: sic resina, tum quæ larix, tum quæ terebinthina appellatur, ad vlcera malignãtia magis cõducunt. Sed thuris aliqua portio etiam indẽda est, vt vlcerum malignorũ ipsa dispositio coquatur, & ad suppurationẽ perveniat. Iam verò ad prætumida vlcera, ex aceto & marina curiosè læuigari debẽt metallica. In quibus autem acre & mordax est quod in vlcera fertur, ex aqua potius macerãda singula sunt: quẽadmodũ magis ex vino, vbi copiosius humor vlceribus influẽs apparet. Vbi igitur lithargyri cerussæq;, vtriusq; libram vnam cum tribus olei, & selibra aquę simul & accuratè coxeris, resinę terebinthinæ, aut eius quæ larix dicit, ternas vncias iniicito: ceræ autem duplum sufficit: nam thuris sat erit si vnciã & semissem post ceram & resinã indideris. Deinde metallicorum tres vncias addes, quas drachmæ quatuor & viginti cõstituũt. Impones aũt duorũ, trium, plurium, atq; omniũ quæ numeraui: ita vt si omnia habeas, ęquã singulorum portionẽ inicias, cadmię nempe, pompholygis, bucciuarum cineris, vel ostreorum, & æris squamæ, singulorũ denarios septẽ, qui tres vncias absoluũt. Quòd si calcẽ lotã immisceas, singulorum drachmę quinæ ponentur. Si vstam chalcitidem, singulorum drachmę quaternæ: sic vt ex omnibus in vnum coëuntibus, tres tãtùm vnciæ consientur.

Metallica abluendi modus diversus.

Vnciã constare octo drachmis.

Candidum emplastrũ Damocratis, ad abrasa, ambusta, & vlcera summa in cute suborta.

Candidum Democratis.

Cerussę lib. j. lithargyri, trypherę, sing. vnc. 16. ceræ Põticæ vnc. 5. terebinthinæ purissimæ vnc. j. thuris mãnæ, vel thuris vnc. 5. olei candidi lib. j. aquæ sextarius. Conficiat vt decet. Porrò in iis qui molli sunt carne, in senibúsq;, aut iis q malo sunt prędiri corporis habitu, aluminis licebit etiam quatuor vncias miscere.

GALENI PERGAMENI

de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. II.

VT igitur si quãdo perdiderimus librũ, cui inscriptæ insint medicaminum consuetorum compositiones, similia reficere amissis valeamus, necessariũ in primis est, nos vniuersalem quandã viæ formulam didicisse, qua propositum inveniamus: dein verò secundum hanc in multis particularibus exerceri, scientes absq; tali exercitio nullũ posse rectè opus absolui. Proponatur itaq; nobis cauum vlcus curandum. Etenim docti ab ipsa ratione, cauorum vlcerũ curationẽ subministrari succrescente alia carne loco deperditæ, ex ea videlicet quæ subiecta est: cogitamus fieri hoc non posse, si in vlcere sordes, aut copiosa humiditas subsit. Verùm sordes medicamina detergẽtia auferũt: humorẽ, exiccãtia discutiũt. Quocirca necessũ est huiusmodi pharmacorum materias cognoscere, idq; non simpliciter secundum genus eorum facultates considerantes, sed inveniẽtes etiam quo ordine, quòve gradu, aut excessu, singula suas vires sortiantur. Fingamus ergo nobis ad manum tantùm adesse cerã, ęruginẽmq;, quibus cauũ vlcus repleamus. Quum enim compertum habeamus, ceram quidem solam, vlceris sordes minimè prohibiturã esse, vt quæ nec detergere, nec exiccare possit: ęruginem aũt per se adhibitam, excitaturam tum rosionem, tum phlegmonẽ: vtiq; horum vtrũq; vitabimus, mediũ aũt ex ambobus cõstituemus, vt imbecillius ęrugine, sic cera valẽtius. Quia verò paulo hæc intervallo relinquitur, ab eo quod cõmodè administrari possit, ærugo autẽ magno id ipsum excedit, ob id satiè multæ ceræ modicã æruginẽ admiscebimus. At quantã quãtæ misce re oporteat, certè ante experientiã exactè quidẽ nemo invenire poterit: coniicere autem poterit, iudicaréq;, & ita cõficere pharmacum, vt primò nullum infelicẽ successum sit habiturũ: quemadmodum aliquando ego in quodam vico confeci, cum cerę fusę ex oleo rhodino libra vnica, vnciam vnam æruginis temperans. Cæterùm valida corpora validiora medicamenta sustinent: q̃ verò imbecilliora existunt, hoc est, humido & molli habitu prędita, haud itẽ talia perferũt. Dura itaq; corpora ex copiosiori ęrugine cerato admista, recipiũt carnẽ: mollia ex pauciori. Quare ipsa experiẽtia docebit, quatenus vel augere, vel remittere, vel tueri pharmaci facultatẽ expediat. Sunt itaq; omnia medicamenta ei optima, qui affe-

Caui vlceris generalis curatio

Ceram per se nõ cognoscere vlceribus sordidis. Aerugo per se adhibita, rosionem & phlegmonẽ excitat.

Corpora valida, validiora medicamenta perferre posse.

Medicamenta omnia ei esse optima, qui affectus quibus ea adhibẽtur, cognorit.

affectus quibus singula offeruntur, cognoscit.

Viride medicamen Galli.

Viride medicamē Galli, ad glutinanda maiora vulnera potentissimum, ab Andromacho scriptum. Resinæ strobilinæ drach. ccc. ceræ drach. c. æruginis rasæ drach. l. thuris drach. xxv. Aceti quod sit satis. Hæc Andromachus. Cæterùm quum strobilina resina aliarum omnium longè calidissima sit: ambabus autē qualitatibus moderatissima, quæ terebinthina vocat: certē multò satius videt hanc omnibus medicamētis, quæ rectè curabūt vlcera, permiscere: quandoquidē primus, præcipuúsq; in eis scopus est, vt id quod offertur, non mordicet. Cōmendanda est autē ipsius thuris cōmistio, q; emplastri consistentiam adiuuet, dolorē simul leniēs & cōcoquens. Quare si in ea cōpositione æqua ipsius portio coniuncta æruginı esset, tenacius & mitius ipsum redderetur medicamentum: æruginis tamen exiccantem facoltatē exolueret, quæ vlceribus ægrè admittentibus curationē desiderat. Meminisse aūt oportet, fortium medicamētorum ex aceto diebus pluribus contritorū, morsum & acrimoniā obtūdi, vires augeri. Eadē ratio est in metallicis medicamentis cōbustis. Hæc tamen ex ignis cōmercio nōnihil mordax siue erodens perseruāt: quod elota deponunt, ac lenia prorsus redduntur. Proposito itaq; emplastro, si ex rosaceo liquefacto vtaris, ꝓderit sordidis, humidisq; vlceribus. Pura verò erodit: ac ꝓinde miscendū ei est ceratum liquidum ex cera & resina confectum, vel ex rosaceo, vel oleo liquatum. Est autem olei nomē vnum, qualitas & facultas diuersa. Quippe omphacinum frigidius est: ex maturis oleis pressum, calidius. Temporis aūt progressu, calfaciendi vim auget. Sic etiam quod salem habet, quantùm ex illo sumpserit, tantò calidius est: magisq; siccat, quàm quod ipsius est expers. Iam q̄d surculos oleæ cōtinet, valentios astringit. Indicabit autē quod vtilios est, & vlceris forma, & corporis ægri natura. Vlcus siquidem cōtrariis remediis curabit: corpus vlceratum, similibus. Rosaceum verò præstantissimū esse nosti, quod solis rosis pluribus, oleo citra salē præparato, plenius maceratis confectum est. Quæ omnia si quis memoriter teneat, nec oblitus sit viriū medicamentorum simplicium, is & varia emplastra viridia componet, & compositorū singulis q̄rectissimè vtet. Porrò durioribus corporib. magis exiccantia medicamenta exhibēda sunt: minus aūt, mollioribus. Ad hæc intendemus exiccātis medicamenti vim, vbi opos esse videatur, admisto melle: remittemus aūt & mitigabimus, ex oleo, & cerato, vel oleoso quopiam. Igitur cauū vulcus in sano corpore, viridi emplastro, q̄d ex ærugine, cera & resina conficitur, liquato ex rosaceo, curabitur. In cuius medicamenti compositione, equidem ceræ & resinæ soleo portiones pares miscere. æruginis aūt duodecimā, vel decimā, vel octauam, nimirū pro vlcerum corporúmq; diuersitate. Atq; erit sanè duodecima, si ceræ pōdo, & resinæ tantūdem, æruginis vncias duas temperemus, decimáq; & octaua ad portionem.

Terebinthinæ prærogatiua.

Thuris facultas.

Fortium medicamētorum ex aceto tritorum, morsum quidē obtundi, vires autem augeri. Elota acrimoniam amittere.

Olei differētia.

Vlcus esse curādum cōtrariis: vlceratum corpus similibus. Rosacei optima præparatio.

Exiccantium vim intēdi per mellis misc. ellā, remitti aūt oleo aut cerato.

Viridis medicamini optima temperatura.

Viride Hecatōdrachmō dictū.

Viride Hecatondrachmon dictum, quod centum drachmas medicamentorū recipiat, ad magna vulnera glutināda, & purgāda sordida, maximè vtile. Ammoniaci drach. viij. squamæ drac. xij. mannæ drach. viij. resinæ siccæ drach. xij. æruginis drac. viij. seui vitulini drach. xiiij. resinæ terebinthinæ drach. viij. ceræ drach. xxx. olei quartam cyathi partem, aceti quantū satis esse videator. Conficito.

Viride Epigoni, ad carnē gignendā efficax.

Viride Epigoni

Aeris squamæ, æruginis, guttæ ammoniaci, aristolochiæ, thuris, sing. vnc. j. Aloēs, myrrhæ, chalbani, sing. vnc. s. Aluminis rotundi drach. vj. resinæ colophoniæ drach. cc. ceræ drach. c. olei heminæ dimidium. Misceto.

Viride Pasionis ad extrahendū & digerendom vtile.

Viride Pasionis

Resinæ colophoniæ drach. ccc. ceræ drach. cl. æruginis drach. viij. aluminis rot. tantundē: squamæ æris drach. xij. thuris drach. xvj. æris combusti drach. viij. Salis Ammoniaci taontidem. Olei dimidium cyathi: aceti quod satis esse videatur. Conficito.

Viride Lite dictum.

Viride Lite appellatum. Resinæ lib. xij. ceræ lib. viij. æruginis rasæ lib. ij. Seui vitulini lib. ij. aceti lib. so. Ego autem mannæ libram inijcio. Liquet igitur acetum cum duabus æruginis libris, & vna ipsius mannæ, læuigandum esse, ac dein liquida ipsis miscēda. Hoc medicamentum emollit, concoquitque, adipis atque mannæ ratione.

Viridia cōficiēdi ratio.

Porrò ad efficiēda viridia medicamenta, æruginem non modicam immittere oportet, vt cætera in suum colorem permutet. Quare quæ pertinaciter proprium colorem tuentur, ea simplicia ab hac miscella abigenda sunt. Sed neque inter coquendum est iniicienda ipsa ærugo: verum vbi in mortario vnitas facta est, tunc miscenda.

Vlcerum curandorum vniuersalia consilia.

Consilia igitur curandorū vlcerum sunt, sordidis adhibere abstergentia medicamenta: profluentibus exiccantia: atq; id quod in fluxu est, repellēta. At si copiosum & contumax sit qood fluit, fluoris causa prius est amputanda. Constat autem, inflammatorum vlcerū prius esse sanandam phlegmonem: carnem intemperatam, reducendam esse ad temperiem: cui sanè quatuor modis simplicibus, totidémq; cōpositis, per contrarias qualitates succuritur.

Vlceris inflammati curatio.

Sinus implendi ratio.

Porrò vbi sinum implère proponimus, medicamentum Isis vocatum, aut Machærionis emplastrum liquatū ex copiosiori oleo, per foratū cornu infundendum est: ad quod etiam pyulcis vtimur. Est autem ipso medicamento tunc meraciori vtendum, quum sinus oppletus est sordibus: vt soluto ex oleo largiori, dū magis purus existit. Cæterùm si paruæ adhuc phlegmones sinum infestantis suspicio adsit, medicamentū ex rosaceo liquabitur. Pari modo & medicamentum siccū, quod ex charta combusta constat, rosaceo copiosiori diluētes, ipsi sinui infundimus. Quemadmodū verò sinus liquidioribus pharmacis indigent: ita quæ superficiem corporis caua vlcera infestant, crassius medicamentum postulanr. Meritò igitur in id genus vitiis, ceratum validè abstergētibus admiscemus: in sinibus oleum, vel rosacei plurimum. At verò medicamēta quæ ex salibus constant, vbi animus est carnē gignere, offerēda non sunt. Sal quippe magis astringit quàm purget: siccat verò nihilo minus quàm nitrum ac aphronitrum.

Sinus liquidiora pharmaca postulant.

Salis facultas.

Melina emplastra.

Melinorum atque viridiũ discrimen.

Quemadmodum viridium emplastrorũ plurima, propter æruginem prępollentẽ, talia fiunt, ita quoq; melinorum nonnulla. Sed viridia ęruginem incoctam habent: melina verò coctã, sed mediocriter.

Andromachus igitur cõplura melina scripsit, ad glutinanda vlcera, carnem gignendam, inducendámq; cicatricem idonea: quale est quod subdam.

Melinum Andromachi.

Lithargyri drach. ciiij. olei heminam quidem æstate, hyeme aũt tres cyathos: ceræ drach. xlviij. colophoniæ tantundem: ammoniaci thymiamatis drach. xxiiij. æruginis rasæ, chalbani, myrrhæ, sing. drach. viij. Conficito. Aliud simplex. Lithargyri drach. c. axungiæ drach. lxxv. olei veteris tantundem. Misce. Cõvenit eñ carne molli prædıtis, digeritq;.

Melinum Heraclidis.

Aliud Heraclidis, interiores abscessus sine dolore discutiens. Lithargyri, cerussæ, sing. drach. c. ceræ drach. lxxx. resinæ aridæ drach. lx. ammoniaci thymiamatis drac. L. chalbani drach. xvj. olei veteris heminas ij.

Melinum Menæti.

Melinũ Menæti

Lithargyri li. iiij. olei lib. iij. terebinthinę lib. ij. cerę lib. j. ęruginis, thuris, chalbani, sing. vn. iiij. ammoniaci thymiamatis vnc. vj. Conficito.

Melinum Serapionis, ad vulnera, & ad resoluendum.

Melinum Serapionis.

Lithargyri drach. c. ammoniaci thymiamatis drac. xxviij. cerę drac. lvj. ęruginis Cypriæ drac. ix. myrrhæ drach. j. colophonię drach. lvj. chalbani drach. viij. olei heminã s. Quòd si æstas sit, quartam partem heminæ. Adverte autem, myrrham non sustinere coctionem: quam nec thus, nec aloë ferunt.

Coctionem nõ sustinet myrrha nec thus, nec aloë.

Hygieni emplastru multis vsus

Hygieni emplastrũ ad multa: q̃ ad vlcera vix cicatricem ducentia nullum melius extat. Lithargyri chrysitidis minam: ceræ tantundẽ: chamæleontis nigri radicis drach. xxxvj. æruginis rasæ drach. xviij. chrysocollæ drach. xl. olei veteris heminas iij. Conficito. Præparatur optimè argenti spuma, si intrita vino Falerno sub æstu Caniculæ, dein afsicetur.

Lithargyri præparandi ratio.

Emplastrum ex chamæleonte.

Emplastrũ ex chamæleonte, quod cicatricem vlceribus difficillimis, callosis, & inveteratis inducit. Lithargyri minam j. ceræ minas vj. æruginis minas iiij. chamæleõtis minas viij. olei minam vnam. Conficito vt decet.

De ruffis emplastris.

Ruffa emplastra fieri per lõgam coctionem æruginis.

Quemadmodum propter crudam quidem ęruginem fiũt viridia emplastra: propter mediocriter aũt coctam, melina: sic ruffa evadunt, vbi liberalius ea coquitur. Manifestum igitur est, melina ruffáq; oleum copiosius, quàm viridia, recipere.

Ruffum emplastrum Galeni.

Ruffum porrò, quo semper mea industria parato vtor, in hunc modum coquitur. Argenti spumæ cũ oleo prius coctæ, metallica ex aceto lęuigata immitto, & sic coquo, donec amplius manus non polluat. Impono itaq; olei vetustioris libras quatuor, argenteæ spumæ lib. iij. aceti q̃ acerrimi lib. ij. Horum trium metallicorũ, squamæ æris nigri, æruginis, chalcitidis, sing. vnc. ij. Cæterùm hyeme plus olei quàm per æstatẽ miscendũ est. Ac sanè hoc medicamẽ cruenta vulnera glutinat, magisq; in duris corporibus: curatúque difficillima vlcera concoquit. In summa verò, solũ hoc sinus glutinat, astringit fistulas, exiccat, & prorsus claudit. Ipsum tñ iuuat spongia recens veteri vino respersa. Deligatura in sinubus ab imo fiat, versus vlceris osculum.

Deligatura quomodo sit adhibenda sinibus.

De iis quæ cicatricem obducunt.

Cicatricem obducentia.

Quãtò autem glutinãtia sarcoticis magis dicuntur siccare, tantò glutinantibus epulotica, siue cicatricẽ facientia. Ea tamen ex aliquo astringenti oleo (cuiusmodi rosaceum, aut myrteũ est) solent administrari. Porrò inter ea quę apud omnes magnificè cõmendantur, inducendæ cicatrici præstantissimũ est quod ex cadmia, quódq; ex ladano constat.

Emplastrum ex cadmia.

Epuloticum ex cadmia.

Cadmiæ vstæ, & ex vino præparatę, chalcitidis tostę, sing drach. lxxx. picis colophoniacę vnc. viij. vini Phalerni quod satis est. Conficito vt decet.

Aliud etiam ex cadmia.

Cadmię tostę, chalcitidis tostę, diphrygis, sing. drach. xvj. cerę, resinę frictę, olei myrtei, sing. selibram: vini Italici quod sit satis.

Aliud ex cadmia.

Argenti spumę, cerussę, cadmię, diphrygis, resinę, singul. drach. viij. chalcitidis drach. ij. cerę, drach. viij. myrtei olei, & vini Aminęi quod satis esse videatur.

Emplastrum ex ladano.

Emplastrum ex Ladano.

Chalcitidis, argenti spumæ, ladani, singulorũ drach. xxiiij. bituminis drach. viij. ceræ vnc. ix. myrti heminam, vini tantundem.

Emplastrum Pyricauton dictum.

Emplastrũ pyricauton.

Olei heminã, aluminis fissi, mannæ, thuris, argenti spumæ, chalbani, singulorum drach. L. ceræ drach. xxiiij. anchusæ drach. viij. medullæ ceruinæ, adipis suillæ, æruginis, cerussę, sing. drach. ij. ouorum trium lutea. Conficiatur vt decet.

Medicamẽ Magne dictum.

Medicamẽ Magne dictum, ac verè magnũ cõtra vlcera quæ difficulter cicatricem admittunt: quod ex rosacco dilutũ, etiam sedis affectus sanat. Argenti spumę drach. c. cerę drach. L. Cerussæ drach. c. terebinthinę drac. xxv. thuris tantundem: aluminis fissi drac. xij. olei heminas duas. Conficito.

Emplastrũ Thelamonis.

Aliud Thelamonis, accommodatum carbunculis, sinúsq; exiccans. Pityinę, cerę, calcis viuę, lithargyri, sing. drach. L. cerussæ drach. xxv. olei tres cyathos.

Emplastrum Moschionis.

Aliud Moschionis vnicè cõferens ad amouẽdum vlceris callum, sanandósq; sedis affectus. Argẽti spumæ, cerussę, calcis viuę, sing. drac. viij. medullę ceruinę, cerę, vtriusq; drac. xvj. olei myrtei quantum sit satis.

Epuloticum medicamen Andromachi.

Emplastrum Andromachi.

Cadmiæ lib. j. chalcitidis vstæ, ceræ, sing. tantundem: resinæ aridæ lib. iij. myrtei tantundem. Vinum siccis immiscetur.

Aliud eiusdem candidum epuloticum.

Argenti spumæ minam j. cerussæ tantundem: ceræ, resinę, sing. minas iiij. olei heminas iij. aquę heminam.

Candidum Telephanis.

Candidum Telephanis,

Argenti spumæ drac. lxxx. cerussæ drach. cxx. myrrhæ drach. iij. obo. ij. Sagapeni drach. v. thuris drach. vj. obo. iiij. olei heminas ij. s. Omnia simul coquito.

Aliud ad herpetas, carbunculos, cõdylomata

&

& rhagadas maximè valēs: quod etiā phlegmonas arcet. Adipis suilli drach. lxxxviij. ceræ candidæ drach. xlviij. cerussæ drach. xij. argenti spumæ tantundem. Conficito.

Cephalica pharmaca vnde dicta, et qua facultate prædita.

At verò nōnulla emplastra cephalica, & catagmatica nominant, potissimū à caluariæ fracturis, quibus solent opitulari. Sunt autem talia, abstergendi, digerendi, & siccandi potestate prædita. Plerique tñ paululum ex astringentibus pharmacis eis admiscēt: vt id quod affectis partibus influit, repellatur, & abstergentium facultas in altum vsque descendat. Cæterùm nisi astringentia conterantur in tenuissimū pollinem, magis obsunt, quàm prosint, iis quæ trahēdi vim obtinēt.

Catagmaticū optimum ab Asclepiade traditum, ad confirmanda fracta ossa.

Catagmaticū Asclepiadis.

Argēti spumæ, bituminis, sing. drach. cc. picis aridæ, ceræ, sing. drach. c. terebinthinæ drach. L. aluminis scissilis, propoleos, sing. drac. xxx. ammoniaci thymiamatis drach. xxiiij. æruginis drach. x. olei sextarios quatuor.

Catagmaticū Moschionis.

Moschionis catagmaticum ad fracturas, contusiones, atque recentia vulnera, aliósque affectus complures celebre. Argenti spumæ minam j. picis tantundem: seui vitulini tantundem. Terebinthinæ drach. octoginta: mannæ thuris tantundē: ceræ drach. xl. æruginis, opopanacis, chalbani, sing. drach. viij. olei cicini, aceti, liquoris sycamini, sing. heminam: picis liquidæ heminæ dimidium. Conficiatur vt decet. Pro mina impræsentiarum intelligo vncias viginti: quarum singulæ pendent octo denarios. Sic itaque continebit mina, centum sexaginta denarios.

Mina continet vncias xx. Vncia constat viij. denariis.

Cephalicis ad quæ Medici vtantur.

Propriè autem dicuntur emplastra cephalica, ea quibus Medici in iis capitis fracturis, quæ ad diploēn penetrarūt, vtuntur, ad extrahenda ex alto, superficiem versus, nō ossa modò, sed his multò magis humores crassos & viscidos, intus delitescentes. Quare acrimoniam quandam sortiantur oportet. Itaque catagmaticis cephalica generosiora existunt: quæ quidem mista cerato, carnem possunt producere. Quocirca sarcoticis quodammodo sunt similia.

Cephalicū optimum ad capitis fracturas ab Hera descriptum.

Cephalicum Heræ.

Squamæ æris drac. xxv. aluminis, aristolochiæ longæ, sing. drach. xx. ammoniaci thymiamatis, thuris, sing. drach. xxv. myrrhæ drac. xij. seui taurini, terebinthinæ, pityinæ, sing. lib. iiij. olei heminam: aceti quantum sit satis. Conficito.

Aliud eiusdē, arcēs phlegmonē, maximéque ad fracturas, & puncturas neruorum conducens.

Argēti spumæ drac. xxv. bituminis aridi drac. c. picis aridæ drac. L. ceræ drach. L. resinæ pityinæ drac. xxv. ammoniaci thymiamatis, æruginis, aluminis fissi, propoleos, sing. drach. xv. olei veteris lib. iij. Conficito.

Andromachi catagmaticum.

Catagmaticū Andromachi.

Argenti spumæ, picis, ceræ, seui taurini, thuris, sing. minam: picis liquidæ, heminæ dimidium: liquoris sycamini heminā: terebinthinæ minam: opoponacis, chalbani, æruginis, sing. drach. viij. ricini heminam. Ammoniaci thymiamatis drac. xxv. Ex vino austero diluitur.

De emplastribus glutinantibus.

Quidam hæc ἔναιμα & τραυματικὰ nominant: estque opus eorū cōstringere, & diuisas partes conglutinare, reducereque ad pristinam integritatē.

Glutinantium medicaminum vsus.

Sunt autem sarcoticis ipsa glutinatoria sicciora. Ad hæc, sarcotica quidē detergendi vim, sed absque erosione possident. Glutinantia autem, tantùm desiccantia esse debent.

Sarcoticorū facultas.

Epuloticorum opus.

Cæterùm cicatricē inducentia medicamenta, præterquàm quòd astringunt, sicciora etiā sunt glutinantibus. Etenim glutinantiū est finis, nullā inter coitura subnasci humiditatē pmittere: cicatricē verò inducentiū, nō modò hanc prohibere, sed consistentē etiā in iis q̄ cicatricē sunt receptura, cōsumere: præterea callo obducere, & astringēdo obdurare. At sarcotica sanguinē ad refectionē idoneum tam quantitate, quàm qualitate tuetur. Iam quòd nullius sit mordicationis particeps medicamen, purū vlcus conseruat, si quidem tale illud acceperit. Porrò molliora humidioraque corpora, imbecillioribus medicamentis indigēt: vt vehementioribus, quæ prorsus contraria existunt.

Molliora corpora imbecillioribus medicamētis indigent.

Glutinatoriū ab Andromacho scriptum, nomine Barbarum.

Glutinatoriū Andromachi, Barbarum nomine.

Picis, resinæ, bituminis, sing. drach. cc. thuris drach. xxiiij. olei heminam. Conficito.

Aliud eiusdem.

Picis lib. ij. bituminis, ceræ, sing. lib. j. Ammoniaci thymiamatis, mannæ, sing. vnc. vj. cerussæ vnc. iij. olei heminæ dimidiū: aceti heminas iiij.

Aliud enæmon Iuliani.

Enæmon Iuliani.

Argenti spumæ, bituminis, ceræ, picis brutiæ, singul. drach. L. resinæ frictæ drach. xv. æris squamæ drach. xij. thuris drach. xiiij. chalbani drach. viij. chalcitidis drach. iiij. aloēs drach. vj. gallæ drach. iiij. myrrhæ tantundē: aristolochiæ longæ drach. vj. aristolochiæ rot. drach. iiij. olei veteris heminas iiij.

Nigrum enæmon ab Hera conscriptum.

Enæmon nigrū ab Hera.

Ceræ, picis, bituminis, pityinæ, sing. lib. j. mannæ vnc. vj. cerussæ vnc. iiij. chalcanthi tantundē: opopanacis vnc. ij. olei semiminam: aceti heminas duas. Conficito vt decet. Valet ad diuisiones notatu dignas, maximè capitis: ad fistulas, sinus, fracturásque. Cohibet mirificè sanguinem erumpentem. Canum hominúmque morsibus auxiliatur: ac prorsus phlegmonem arcet.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorū secundum genera, lib. tertius.

Putrescentiū curatio per quæ fieri debeat medicamenta.

QVandoquidē quæ putrescunt omnia, ex humiditate & calore id patiunt: certè in vulnerib. obnoxiis putredini, tutationem p̄ siccātia & refrigerātia moliendā esse, semper mecum existimaui. Rursum apud me cōtemplatus, frigidū neruis ab Hippocrate inimicū dici: optimum fore medicamen neruorum vulneribus intellexi, quod & siccaret, & medium esset inter ea quæ calfaciūt & refrigerāt: vel quod parum ad calfacienNū latus ab ipso medio recederet. Posse etiam calidum abundè esse pharmacū, modò siccandi facultate polleret. Quippe calor citra humiditatē humectare non potest. Cæterū vbi nudatis neruis medemur, tunc prædictā auxiliorum integram indicationē assumi ratio est. Vbi verò punctis, ita vt partes interiacētes sint

Nudati nerui quam medendi rationē requirant.

Puncto nerui qualia medicamēta postulāt.

sanæ, tenuius pharmacum inveniendũ est, cuius virtus interiacentes particulas permeando non dissoluatur, sed in altum penetret. Hoc autem facere poterit pharmacum vehementer exiccans. Quod quidem, etiamsi non sit in calore & frigore symmetrum, offendere neruum læsum nõ poterit: quum facultas calfaciendi aut refrigerandi (quæ illi inest) admodum imbecillior reddatur, dum particulas neruoso corpori præpositas pmeat.

Aceti facultas.

Porrò inter omnia quę refrigerãdi vim habent, tenuiorum partium acetum est quamacerrimũ: quod etiã caloris modici est particeps.

Succorũ calfacientium differentia.

Inter calfacientes aũt liquores, qui partium tenuitate sint præditi, primæ tribuuntur partes Cyrenæo succo. Cæterùm si eius facultas non detur, vtemur Medico, vel sagapeno vocato, vel euphorbio. Panacis etiã, & tithymalorũ liquores, & opobalsamũ, tenuãdi facultatẽ sortiuntur.

Terrestria, partium tenuitate prædita.

Ex terrestribus etiam nitri spuma, aphronitrum, beroniceũ nitrũ, petra asia, eiúsque flos, partiũ tenuitate insigniunt. Ex metallicis auripigmentũ, & sulfur, tũ subtilia, tũ calida sunt. Quibus succedit misy, ęris squama, & chalcitis, parũ simul astringentia. Citra calorẽ verò manifestũ tenuis essentiæ metallica sunt, spodiũ, pompholyx, & psoricum. Subtilis abvndè est & chrysocolla. Ex succis, laurinus valenter calfacit, ac prętere a tenuãdi vim possidet. Nihil autem minus eo cedrinus calfacit: calore tamen qui sensibus subiicitur, ꝓpter substantiæ tenuitatẽ, illi cedit. Eiusdẽ generis cum cedrino est lixiuia, quam stacten vocãt. *Quę quidẽ si ex tenuiorũ partium materia vsta fiat, cedrinũ oleũ virtute superat. Iam ex cerealibus, subtilissimus est eruus, sine insigni calfaciẽdi vi: lolium verò, cum insigni. Hordeum nequaquam calfacit. Mediã inter ea materiã obtinent, qualitatib. amara: vt quę multum tenuibus substantia cedãt, & crassi nihil possideãt. Igitur medicamentorũ materiæ non semel aut bis, sed frequenter sunt explorandæ:

Sensibilium rerũ cognitio, inspectione sedula confirmatur.

quandoquidem sensibiliũ rerũ cognitio, inspectione sedula cõfirmatur. Cuius rei indicium evidentissimũ est, quòd gemelli per ola similes esse nobis visi, differẽtes appareant iis, q non p transennã, atque obiter, sed accuratè inspicere eos cõsuenerunt. Itaque herbarum, fruticũ, arborúmque materiam, prius quàm è terra eximant, contemplari pulcherrimum est, dum fructus videlicet futuri sunt, dum ędantur, dum augescũt, dum vigent. Ex hac namque speculatione assequêris, quãdo excerpendi sint, in siccisque domunculis reponendi.

Medicamenta reponẽdi ratio.

Etenim commodè reponũtur in locis nec subterraneis, nec sub tegulis cõstitutis: sed mediis, atque ostia ad meridiẽ cõversa habentibus: prope quæ tñ reponi medicamẽta nõ debẽt.

Galenus ex omni regione curabat sibi adferri omnigena medicamenta.

Amicos aũt omnes adhortor, si artis opera pulchrè obire voluerint, vt me imitentur, qui ex omni natione quotannis præstantissima medicamẽta vt mihi adferantur curo, eò quòd perditi illi omnigenarũ rerum coëmptores, illa indies adulterio cõtaminãt. Cõvenit prętere a medicum, nõ modò affectionis, quam singula medicamẽta inducunt, qualitatem, sed etiã ipsius (vt ita dixerim) quantitatem cõiecturare. Quippe quod humore copioso est auctum, non simpliciter humectari postulat, sed opus est vt siccitatis quãtitas, copię humiditatis respõdeat.

Neruosarũ partium doloribus quid medeatur.

Putrescentium circa articulos partiũ curatio.

Porrò neruosarũ partiũ doloribus à frigore obortis, vnicè opitulatur emplastrum ex euphorbio, oleo, & liquata cera confectũ: ad computrescentes autem circa articulos partes, cõfert cataplasma ex hordei farina & stillatitio lixiuio paratum. Perfundendæ aũt liberaliter partes circũiacentes sunt oleo calẽte: postea verò, vbi lana sicca, totus mador fuerit exhaustus, humido cerato, & cui euphorbiũ admistũ sit, illinendę. Porrò secũda die, ꝓ hordeacea farina, miscere erunam cõsueui: atque vbi iam totũ quod cõputruit exemptum sit, paulatim primò quidem ad carnem gignẽtia, dein ad obducẽtia cicatricẽ trãsire.

Nerui vulnerati curatio.

Quãdo aũt mihi neruus aliquis vulneratus occurrit, interim p liquida pharmaca curationẽ molior, interim per emplastra: lanã extrinsecus quãmollissimã, imbutamque oleo calẽte, applicãs. Quòd si medicamentum ex aceto vsurpem, aceti modicum oleo admiscẽs, bis terve quotidie soluo, & oleo calente foueo. Si noctes longæ fuerint, etiã in his soluere consueui: idque magis, dum vlcus à medicamentis eroditur. Oleum autẽ quo fouebimus, satis calẽs esto; verùm ita, ne vulneratam partẽ offendat. Nam vt frigidũ huiuscemodi affectibus adversissimum est, sic tepens nõ omnino vtile.

Tepidum oleũ caliis neruis nõ congruit.

Nam quemadmodum aqua ipsa, quatenus calet, aut friget, maximè contraria facere nata est, ita quoque oleũ. Frigidum siquidem corpori admotum, perspiratum ipsius obstruit, & prohibet: calidũ verũ digerit, extenuátque.

Aquæ vsum vulneratis esse neruis incommodum.

Porrò ab aquę vsu in tota curatione ita tẽpero, vt ne attingat quidẽ vlcus. Proinde, quũ sanguis initio statim à vulnerata parte abstergẽdus est, ex oleo id facere expedit. Iam verò acetum, si quando ipso ad affectos neruos vtamur, in se nihil vinosum contineat. Oleũ autem omni astrictione vacet, sitque omni ex parte tenuissimum: quale Sabinũ existit. Memini aũt me, quum alia remedia deessent, neruorũ vulnera propoli recẽti curasse, interdum etiam antiquiori fermento: quæ ambo aliquando commiscui.

Euphorbiũ ad punctos tendines facere.

Vetus etiam euphorbiũ oleo læuigãs, instárque cataplasmatis adhibens, aliàs tendinem punctũ sanaui: id quod, euphorbio recẽti adhibito, nequaquam successisset, quum calorẽ magnum, mordicationémque, atque dolorẽ excitet.

Euphorbij vim cito evanescere.

Eorum tamen euphorbium est, quæ calorem caducum, atque statim evanescentẽ sortiuntur. *Cæterùm aliis multis pharmacis accidit, vt pauculis annis eorum vis resoluatur: id quod, post thapsiam, nullo minus euphorbio cõtingit.

Thapsiã bimulam expirare penitus.

Quippe thapsia bimula expirat penitus, quũ euphorbij vires ad sextũ vsque annũ seruari possint. Porrò vbi pharmacũ consistentia simile acopis dictis vnctionibus habere volueris, oleum sit quadruplũ cerę. Vbi verò emplastri speciem referet, parem ceræ portionem oleo expedit tẽperare, maximè si sicca & vetusta fuerit: ac tum sanè ipsi cerę sic tẽperatæ, poteris sextam partem euphorbij recentis adiicere: ita vt illius sex drachmæ, cerę sex, atque itẽ olei sex misceantur. Licebit etiã resinæ aut picis aliquid emplastro ipsi adiicere, vt glutinosius evadat: tunc tamẽ minus infundendum est olei.

Resinarum differentia.

Ac resinarum quidem omniũ siccissima est, quam alij phryctam, alij colophoniã appellant. Huic succedit quæ ex figulinis impura sumitur: quam si purges,

purges, in phryctem mutabit. His ambabus siccior est, quæ dicit piryinou physema. Ego tamen ad rem propositam phrycte vtor, & liquidis. Harum rursus nonnullæ diutius liquidę permanēt, quemadmodū terebinthina: aliæ citò inarescūt, vt strobilina: media vtriusq; est abietina. Quin etiā facultate calidior est quidē strobilina, mox verò abietina, deinde terebinthina. Poteris autē medicamen q̄d euphorbiū receperit, experiri in tuo crure, vel brachio: atq; ita ex affectu quē inferet, aut remittere ipsum, aut eius vires intendere: remittere q̄dē, mistura cerati: intendere verò, apposito euphorbio. Quòd si propolim pinguē habueris, eam omnibus resinis aptiorem fore tibi intelligito: vt quæ vaporosam spiritus crassitiem, humorésq; superfluos eliciēdi, atq; ex alto foras extrahēdi, à natura vim habeat: quæ facultas veteri etiā fermēto inest. Iam verò ad vulneratos neruos nonnunq̄ sum vsus sulfure viuo, sicvti & arsenico, & sandaracha, & calce tum viua, tum extincta, lotáq; & illota: singulis nimirū horū per se cum tetrapharmaco temperatis. Porrò Empirici ex casu vnū aliquod simplex medicamentum vtile ad proposita inveniūt: at rationalis methodus plurima simul invenit, & varias ipsorum compositiones. Etenim quæ ex alto humores educere, digeretéq; possunt, neruorū vulneribus sunt ex vsu. Quandoquidem verò nonnulla horū qualitates habent immoderatas, alia eis immiscēda sunt, quæ ipsorū excessus, illæsa facultate, retundant. At rectè hoc fieri nequit, nisi cuiusque medicamenti non modò qualitatis genus, sed ipsius etiā qualitatis gradum, quantitatemve cognoscas. Quocirca Empirici, quòd ignorēt naturā simpliciū, homogenia tantùm, atque similia commiscēn quemadmodum alij plerię, quòd excessus quantitatē non assequantur. In vniuersum autē, pharmaca liquidiora minus molesta sunt, cùm aliis, tum vel maximè neruorum vulneribus. Cauendum tamē perpetuò est, ne aquis lęsa particula respergat. Verùm qui pulchrè neruorū vulneribus prospecturus est, etiam particularum naturæ sit peritus oportet. Est autem curatio communis, sicvti & periculum par, tum in contusis ac vulneratis neruis, tum in sic affectis tendonibus. Porrò in vulnerib. iuxta femoris longitudinē factis, deligatura vulnerati musculi partibus invicē cōtrahendis sufficit. Per trāsversum vulneri accepto, nihil deligatura cōtulerit, sed sola sutura totū opus absoluit. Has ingit nisi q̄s altas faciat, musculi partes p̄manebūt inglutinatæ. Consuendæ etiam sunt membranæ ipsę cum musculis quibus cohærēt. At tendines, membranarum instar extensos, & dilatatos, nō mediocri cum periculo consues. Ligamenta autem quomodocunq; afficiātur, ab omni sunt remota periculo: vtpote insensilia existentia, & ex ossibus, non ex musculis, vt tendines, orta: neq; ex cerebro aut spinali medulla, vt nerui. Igit medicinę partes mutuam opem requirunt, tum quę manu, tum q̄ medicamentis, tum quæ victu medetur: maximéq; illa q̄ manu curat, reliquis duabus indiget. Porrò punctiones neruorum augustam cutis diuisionem habentes, non eodem curantur medicamento, quod nudato neruo auxiliatur: sicvti neque id quod puncturia medetur,

Propolis vires.

Fermenti facultas.

Neruis vulnera tis cōferre, quæ humores ex alto educere, ac digerere possūt.

Empirici cur similia tantum medicamenta commisceant.

Aquā neruis læsis esse inimicā.

Tendinum atq; neruorum affectus æquè periculosos esse, eandemq; medendi rationē desiderare.

Femoris vulnera glutinandi ratio.

Tendines non absq; periculo consui.

Ligamentorum affectus cur periculo vacent.

Medicinæ partes mutuā opē desiderant.

Punctiones neruorum angusta non iisdem medicamētis curātur, quibus nerui nudati.

neruo nudo est ex vsu. Quippe multò calidius est magisq; mordet, quàm vt nudus neruus ipsū perferre possit. Pręcipuè autem danda opera est, vt orę angustiorum punctuum apertæ sint, quò calidum medicamen admotum extrinsecus, per eas vapores eliciat, attrahēs humiditatem circa affectum locum intus delitescentē. Quamobrē orificium duabus in cute sectionibus ad rectos angulos diuidere oportet.

Punctionū angusta ora quomodo dilatāda.

Confectiones medicamentorum ad neruorum vulnera.

Ex metallicis astringētia vitanda sunt, præsertim vbi nerui sunt puncti. Detergentia aūt conferunt: quæ tamē sub ęstiuo sole, ex acerrimo, vetustissimo, substantiáq; tenuissimo aceto læuigare oportet, quò felicius crassitudo partium, qua omnia metallica prædita sunt, auferat. Quantò autem longiori tempore attrita fuerint, hòc tenuiorem cōsequentur substantiā: eruntq; aptiora angustis vulneribus: quemadmodum in neruis carne nudatis, admodum tenuia, exedētiáq; canēda sunt: quib. sanè pastilli Andronis, Polyidæ, & Pasionis congruunt, ex sapa, quam Siræū vocant, appliciti. Ad punctos autē neruos equidem cōpositia medicamentis omnib. illud præstātius semper esse vsu ipso comperi, cui copiosa æris squama inesset: dein chalcitis combusta, postea misy. Porrò vbi neruus q̄ nudus erat, ab imposito medicamēto iam tectus fuerit linamētis extrinsecus, vnū aliquod ex iis quæ ad angusta conveniūt vulnera, superponendū est: aliúdq; eiusdem materię toti affectæ particulę circundandum, ita vt sanas quoque partes, præsertim superpositas, plurimū comprehendat. Quum autem permagna differentia humanorum corporū sit, ob idq; vnicum medicamentum omnibus cōvenire non possit, duo semper in promptu habeto: alterum nempe valentius, sed ex similibus genere cōfectum: alterum mitius & blandius: quæ invicem temperās, dum postulabit vsus, pro varietate misturę, permulta alia media inter ipsa cōstitues. Esto igitur valētissimum metallicum tale: Chalcitidis crudę partē j. misyos crudi partes ij. æris squamę partes tres. Mitissimū hæc recipiat: Misyos, chalcitidis, vtriusq; cōbusti partem j. squamę partes quatuor. Mediū sit tale: Misyos, chalcitidos, æruginis, cuiusq; vsti partē vnā: æris squamæ partes tres. Pręterea cerę in valētissimo duplū: in mitissimo duplū, atq; ipsius dupli dimidium miscetur: at in medio, duplum, ac ipsius dupli quartā partem miscere oportet. Quum igitur validissimum ex sex partibus cōstet, duodecim illi ceræ partes miscebis. Imbecillimum autem, quandoquidē ex senis etiā constabat, octodecim (quod duplū, ac dupli dimidium est) recipiet. Mediocri verò dimidiū harū partium omniū indet. Atqui octodecim & duodecim, triginta partes constituūt: cuius numeri dimidiū continet quindecim partes. Tot igitur mediocri medicamento adiicientur ceræ portiones (id quod erat duplum, & dupli pars quarta) siue eę drachmæ sint, siue vnciç, siue etiam libræ. Porrò mensura qua Romani metiuntur oleum, est cornea, discretáq; circularib. lineis, totam ipsam diuidētibus in duodecim partes. Atq; integra quidem mēsura ab eis appellatur libra: vt eius duodeci-

Neruis vulneratis qualia medicamenta congruant.

Medicamenta duo, eiusdē quidem generis, sed facultatib. differētia, ad vulneratos neruos cur in promptu habere semper oporteat.

Mensura olei erat olim apud Romanos cornea.

ma portio, vncia. Iam verò prędictis pharmacis omibus, iuxta ceræ portionẽ, addatur oleũ essentiæ tenuioris, miniméq; astringẽs, quod quidem cerã ipsam dimidio superet: ita vt octo illius vnciis, duodecim olei misceantur. Quinetiam vbi metallica plurib. diebus in mortario trita ex aceto fuerint, commodè illis thus candidissimũ atq; pingue miscetur. Cuius quantitas medię omnium portioni sit par: q̃ licebit tibi augere aut minuere, prout volueris efficere medicamẽtum mitius, aut acrius. Cerę etiam oleo liquatæ, poteris aliquã resinã ex pręedictis miscere; sciẽs acrius futurũ pharmacũ, strobilina iniecta: mitius, terebinthina: mediũ vtriusq;, abietina. Ex harum genere quoq; est larix, cæterũ prædictis humidior, liquidæ piceæ substantia similis. Miscebis igitur cerę, sextam vnius dictarum resinarum partem, si vis vt medicamentum emplastri formam retineat. Chalbanũ verò æquale thuri põdus indes, vbi mitissimum reddere statuis: dum valentius, dimidium: quando ipsorũ medium, id quod inter æquale & dimidiũ est. Inest porrò chalbano, vt emollientibus omnibus, etiã putrificũ qd: quare nudatis neruis non vsqueadeo cõuenit. At si nudus neruus nõ sit, haud mediocriter pmistio ipsius ad dolorẽ leniendũ confert. Omnia quippe metallica exasperãt, doloremq; excitant: vt ex humidis etiã, acetum. Quare dolori ab his excitato, plurimum auxiliat fotus ex oleo & chalbano mistis administratus. Nihil autẽ minus chalbano dolorẽ lenit adeps tenuitate substãtię prędiţus: qualis à feris, & agrestibus animalibus sumitur. Nam animalium quę cõclusa in vrbibus degunt, adeps est & humidior, & crassior. Ex his igitur quæ leniant dolorem, habere aliquod medicamen expedit, quod ex metallicis composito possis interdum miscere.

Resinarum differentia.

Emollientibus omnibus inesse putrificũ quid. Chalbanũ punctis neruis cõducit.

Metallica omnia dolorem excitant.

Adeps tenuium partium, lenit dolorem.

De medicamentis ex euphorbio cõfectis.

Vetus euphorbiũ recẽtiori lõgè est inferius, Si igit anniculũ sit, etiã Cyrenęo succo, quẽ nũc habemus, & cuius irrigatione stirpes augẽt, & succulentas reddũt, magis excalfacit. Porrò colore quidẽ vetus recẽti flauidius, pallidiúsq; apparet: substãtia, durius & siccius. Conficit aũt ex recẽti euphorbio calfaciẽs medicamentũ in hunc modũ. Euphorbij vn. j. cerę vn. iij. olei vn. xij. q̃ smegmate intrepidè vti ad pũcturas poteris, dũ vereris ne oscula ipsa* cõniueãt. Quòd si imbecillius fuerit euphorbiũ ipsum, augenda eius mensura est, pro imbecillitatis ratione. Cęterùm cõfectura ceram euphorbij triplicatam continens, aliarum est valentissima, quum illud recens miscet: quincuplam autem recipiens, invalidissima. At quadruplã capiẽs, medio inter vtrasq; gradu cõsistit. Quòd si vnguẽta proponas facere, qualia ἄκηρα nuncupantur, oleum ceræ quadruplũ immiscebis: si verò, vt in fracturis, liquidum ceratũ parare, duplũ. At emplaston medicamen cupiẽs conficere, oleum pari mensura ceræ immisceatur, si quidem ambiẽs fuerit calore temperatus. Sin autem ille frigidus sit, cera autem vetus & arida, paulò ampliori misceri debet. Vt autẽ tenacius hæreat, terebinthinã, aut colophoniam, soleo emplastro adiicere. Pix etiã, cerati consistentiam tuetur. Multò autem præstiterit medicamentum, si resinæ, picisque loco, propolim ceræ parẽ adiunxeris. Quę si pinguitudine careat, cupimúsq; vt adhæreat pharmacũ, terebinthinam, vel laricem, vel syncomistem piceã, vel resinas sua sponte fluentes, miscebimus.

Euphorbiũ vetus recẽtiori esse inferius.

Medicamen ex euphorbio ad neruorum punctiones commodum.

Medicaminum varias consistẽtias parãdi ratio.

Medicamen cõfectum ex liquabilibus.

Ex aceto citra ignẽ liquescit ammoniacũ thymiama, sagapenum, & opopanax. Igni verò soluuntur, propolis, cera, resina, & consimilia, quæ in duplici vase liquare est melius: nempe quũ in cacabo aquam calidam continente, incumbenteq; prunis, alterũ vas consistit, præter liquabilia etiam chalbanũ continens. Valentissimũ igit ad vulneratos neruos medicamentum sit huiusmodi. Opopanacẽ ex aceto dissolutum diutius cõtento. Postea liquefacta illi super ignẽ, propolim, chalbanum, & resinam terebinthinam misceto. Singulorũ itaq; aliorum pars vna esto, propoleos recẽtis pinguisq;, sex. Qua si careas, eius loco picẽ pinguẽ indes, qualis est brutia. Quòd si hęc non adsit, vtẽris terebinthina. Ego nõnunquam vel solum medicamentum ex pingui pice confectũ imposui, quo etiam ad canum morsus vtimur. Id autem recipit, picis lib. j. opopanacis vnc. ij. aceti, in quo illa coquũtur, sextarium Romanum. Etenim puncturæ oras cõniuere non sinit. Sic tñ composito, in duris tantũ vtemur corporibus. Nã in mollioribus, ex aliquo molliori, sed digerẽte, vnguento vel oleo liquandum est. Quòd si loco opopanacis, sagapeno prius in pila trito ex aceto, liquefactã resinã, propolim, & adipẽ quandam acriorẽ adiicias, eiusdẽ generis medicamẽ habebis. Mollius tñ est q̃d ex resinis, ppoli, seuis, ac cera colliquatis, absq; aceto, conficitur. Cęterùm q̃d indetur seuum, sit acre: quale est q̃d ab agrestibus animalib. sumit, quódque vetustũ existit. Porrò ex medullis, ceruina, vitulináq; antecellunt.

Liquandi medicamenta in duplo vase ratio.

Medicamen ex pice, vtile ad canum rabidorum morsus.

De pharmaco ex columbarũ stercore confecto.

Columbarũ turricolarũ stercus acre est: quo interim rurisum vsus in adolescẽte, nerui vulnere affecto. Cuius sanè tũ cõpositio, tum vsus, idẽ est, q medicamini ex euphorbio inest: alijs quidem eodem modo se habentibus, sed euphorbij loco, stercore indito.

Medicamen ex columbino stercore.

De medicamento ex herbis confecto.

Ex herbis etiam tenuiũ partium, amaritudinem absq; astrictione, aut acorẽ modicum, referentibus gustu, haud inidoneum ad vulneratos neruos cõfici medicamẽ potest. Tales enim sunt dictamnũ, amaracum, aristolochia, polium, argemone, chamæpitys, centaurium, atq; id genus aliæ: quemadmodũ etiam radices omnium aristolochiarũ, dracũculi, cucumeris agrestis, bryonię, althęę, iridis, acori, mei, asari, phu, gentianę, & panacis: q̃ omnes, perinde vt collyria arida, lęuigari in tenuissimum pollinem debent. Nam quod crassa est substãtia, neruis vulneratis conducit nihil. Læuigatum autem medicamen, alio q̃d cerati modũ habeat, est excipiendum: idq; ea tẽperatura, quę in euphorbio prius indicata est.

Medicamen ex herbis confectũ.

De sumptuosis pharmacorũ cõpositionibus, vulneratis neruis congruentibus.

Iis autem qui odoratis & preciosis oblectant medicamentis, in hunc modum illa soleo conficere. Cinnamomi, dictamni, mari, singulorum drach.

Medicamina sumptuosa vulneratis neruis congruentia.

drach. xl. amaraci pauxillum. Hæc redacta in tenuissimũ pollinẽq; cum cerato ex opobalsamo optimo, & cera Tyrrhenica facto, cõfundo. Debent autem ceræ partes octo, opobalsami decẽ, in id ceratũ coire. Adiicio etiam partem vnã terebinthinę odoratæ, vt medicamẽ non sit friabile, sed sibi mutuò colligreat. Sed ex eodẽ cerato, & liquore Cyrenaico, similiter aliud medicamen cõpono, mistura ꝓ portione euphorbio factã; tertiumq; aliud ex vtrisq; temperans conscriptũ; quartum deinde, quod in se myrrhã stactẽ recipit. In quibus autem neruus est nudus, ibi ceratũ ex cera q̃ vocatur myrepsice, & vnguentũ apud Romanos foliatis & spicatis dictis, compono, duo decimam partem pompholygis eis admiscẽs: licet autem ex Tyrrhenica cera id conficere, q̃ solam nihil ęgrã prohibet ex nardo optima liquefacere, idq; in duplici vase, quod in omnibus vnguentis sit cõmune præceptũ. A rasui cerato, spicæ nardi, amomi, folij malabathri, & elotæ pompholygis, pares singulorũ portiones miscebis. Etenim in puncturis, acriora pharmaca ex vsu sunt, quæ vulnus apertũ conseruent. Denudatis autem, mediocri astrictione, cum digerendi virtute absq; morsu, prædita offerre conuenit. At amomũ, astrictionis cuiusdam est particeps. Magis autem ipso nardi spica, & malabathri foliũ.

Vnguenta omnia liquãda esse in duplici vase.

Punctis neruis, quam nudis, acriora pharmaca postulant.

Quæ alij scripserint, ad sananda neruorum vulnera.

Quidã nostræ ætatis Medicus vtebatur medicamento, similiter meis cõfecto, ex metallicis. Recipiebat eñ ceræ vnc. vj. olei vnc. ix. misyos drach. vj. chalcitidis drach. j. squamæ æris vn. ij. s. thuris vn. j. s. chalbani vnc. j. Cera & chalbanũ liquata, metallicis aceto intritis superfunditur. Porrò si neruorum vulnera non comitetur phlegmone, molliora humidioraq; statim à pricipio sunt potiora medicamẽtis durioribus, ac siccioribus: prę́stãtq; liquata ipsa in digerente quopiã, vel mitigatorio medicamine administrare. Voco digerẽtia quidem, vetus oleũ, & ricininum, & sicyonium: mitigatoria autẽ, rosaceum, chamæmelinũ, & quod ex althea conficit. His fortiora, eóq; durioribus corporibus magis idonea sunt, quod ex cucumeris agrestis radice oleo decocta exprimit: & quod ex iride, bryonia, & aro parat. His valentius est, ex dracunculo, aristolochia, & panace factũ. Nos frequenter vsi oleo sumus ex abietis semine, populiq; flore confecto.

Digerẽtia quæ, Mitigatoria.

Claudij Philoxeni Aegyptia, neruorum vitiis, aliisq; congruens affectibus.

Aegyptia Claudij Philoxeni.

Argenti spumæ, cerę, sing. drach. lx. ammoniaci thymiamatis drach. lxxx. propoleos drach. xl. resinæ siccæ, terebinthinæ, squamæ æris, thuris, sing. drach. xviij. lanæ succidæ exvstæ, squamæ stomomatis, sing. drach. viij. opopanacis drach. iiij. ricini heminas tres. Conficito artificiosè.

Fuscum Andromachi, contra puncturas.

Ammoniaci, cerę, terebinthinę, ęris combusti, sing. drach. viij. picis aridæ drach. xl. lithargyri drach. iiij. aloẽs Indicæ, aristolochiæ, chalbani, sing. drac. ij. æruginis drach. j. thuris drac. ij. olei hyeme quartã heminæ partem, æstate octauam: aceti tres cyathos, quibus ammoniacum dissoluatur. Conficito.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. IIII.

Qvando quidẽ ex dysepuloticis, quędã, sanies humoris, mq; vlceratis partibus influentiũ vitio, ęgrè cicatricẽ admittunt: quędã ipsa affecta sectꝰ, influentẽ succum quamlibet probum corrumpentꝰ, secunda ratione vlcera dysepulotica & cacoethe propriè nominãt: in quibus interim totam partem affectam excindere, vel adurere nõnulli coguntur, aut medicamentis crustam inducentibus, aut igne vtentes. Quum autem ampla vtriusque latitudo sit, in eo quòd alterum altero magis dysepuloticum malignúmq; est, tot sanè desiderant auxiliatia pharmaca, quot fuerint ipsorum vlcerum differẽtiæ. Quæ ẽ duo venimus, quæ idem polliceantur, eandẽmq; facultatem ostendant, differant tamẽ maximi minimiq; ratione, in promptu adesse illi cõuenit, qui omnia id genus vlcera constituerit curare. Cæterũ vbi nullus vitiosus succus vlceratas partes infestat, tale requirit pharmacũ, quod influentẽ quidem humorẽ repellat, infixũ autẽ parti, discutiat. Atq; hæc sanè vires contrarię pręstant. Siquidem influxũ reprimũt astringentia, impacta digerũt, quæ trahẽdi potestate sunt prędita. Porrò quę astringũt, maiori ex parte exasperãt, atq; hac occasione molesta sunt. Trahẽtia verò ac digerẽtia ex alto humores, non citra acrimoniã id faciũt. Ac acrimoniã dolor aliquis necessariò sequitur, mordens vlceratam particulam: vnde influẽtes humores irritari cõtingit, ac proinde in vlcere phlegmonem excitari. Ex quibus liquet, medicamẽta dysepuloticis malignisque vlcerib. cõgrua, esse q̃ difficillima inventu. Inventenda tamẽ aliqua eorum materia est, qua vlcus citra dolorem siccescat: quod accuratè fieri nulla ratione licet, ignorãte medico, quem effectum admotum medicamen ostenderit. Quippe ex erodente simul & astringente, validũ conficitur pharmacum. Cæterùm sordes humórq; vlceri incumbens, pharmaci rosionem exoluunt. Itaq; perpendendũ est, quantũ primus vsus humiditatis ac sordium in vlcere desiccauerit: atq; ita secundùm, tertiumq; vti illo debemus, donec siccum & purũ vlcus ipsum appareat. Vbi verò id tale conspexeris, ad aliud medicamentũ te cõferes, eiusdem quidem speciei, sed priore imbecillius. Scire autem oportet, medicamenta ipsa nõ alia ratione mederi vlceribus, quàm ꝙ in exulcerata particula eam siccitatem inducant, quam sortiebatur quũ se haberet secundum naturam: id quod factũ intelligimus, vbi neq; tenuis amplius sanies influit, nec pus ꝓducitur. Revocanda igitur ad memoriã sunt ea quæ citra morsum exiccãt, cuiusmodi complura metallica existunt. Meminisse etiam oportet, combusta, & lota, acrimoniã, quam prius habebãt, amittere: ac proinde ipsis vtendum esse, in iis qui molli carne sunt prædıti, admodúmq; ad sentiendũ prompti, nec non cacochymi. Nam in aliis corporib. illita etiam vsurpari licebit. Siccãt igitur modicè. Lemnia sphragis, cadmiáq;, præsertim quę spontè nascitur: quam sub æstiuo sole pluribus diebus ex aceto, aut vino giluo pellucidóq; interẽs, exiccã-

Dysepuloticorũ differentia.

Vlceribus tot desiderant pharmaca, quot ipsorum sunt differẽtiæ.

Vlceratarum partium, quas non infestat vitiosus succus, curatio.

Dysepuloticis cõgruentia medicamenta, cur sint difficillima inventu.

Vlceribus qua ratione medicamenta medeantur.

Vsta et lota medicamẽta, acrimoniã quam prius habebãt amittere, & ob id ipsis vtendũ esse in mollioribus & cacochymis corporibus.

Chalcitis crustas excitat.

tiorem reddo. Chalcitis cōbusta, quàm cadmia, valentius siccat. Per se autē, nec combusta, si administretur, crustas excitat. Lotam igitur ipsam, deinde siccatā habere est satius. Minus enim lota quàm combusta desiccat, tum lōge mitior est, minúsq; mordax. Persimile huic medicamētum est etiam ærugo combusta. Nam quæ ignem nō est experta, fortissimū medicamentum est, sicvt chalcitis. Verùm hæc nōnihil etiā astringit, & eà

Chalcanthum.

multò magis chalcāthum, quod inter metallica maximè siccat. Misy aūt & sori chalcitidi sunt cognata: tenuius tamē misy apparet, minúsq; mordax & vrens: crassius sori, & vtrisq; siccat imbecillius: quemadmodū & stimmi maiorem astrin-

Diphryges.

gendi, siccandiq; vim, ac sori, pōssidet. Porrò diphryges vlcerib. ægrè humoris vitio ad cicatricem venientibus, aptissimū medicamē existit: valdè nanq; siccat, etsi sit mordax modicè. Ad hęc, præter acrē tum qualitatem, tum potentiā, vim

Alumine solo cur nō sit ad vlcera vtendum.

astrictoriā possidet. Iam omnes differentiæ aluminis, vlcera satis exiccāt, generosè astringētes: quare nemo solis iis ad vlcera vtatur. Igitur quę plethora, vitiosóq; succo laborāt corpora, quęq; tenera carne prædita, & ad sentiendum maximè prōpta sunt, facilè ex morsu, rosioneq; phlegmonem cōtrahunt: quare mitiora medicamēta de-

Siccantia citra rosionem quæ sint.

siderant: cuiusmodi sunt, sarcocolla, ichthyocolla, chrysocolla, plumbū vstum, sori, stimmiq; similiter etiam combusta. Insuper plumbi scoria, probè siccat: quemadmodum ferri squama, quæ etiā abstergit, purgatq;: vnde pura vlcera reddit, quod reliquę squamę non possunt. Quare si hæc omnia medicamēta arida vlcerib. malignis contumacibúsq; insperseris, mirificè videbis citra rosionem ea desiccari: sicvti vbi buccinorū testas cōcrematas, purpurarum, ostreorum, aliorúmq; id genus similiter adhibueris. Lapis etiam diaphanes, siue specularius dictus, leniter ac sine morsu exiccat. Eiusdem facultatis est vitrū vstū.

Siccātia simul et astringentia

Quinetiam Aegyptię spinę fructus, galla immatura, rheon, malicorium, siccandi & astringendi facultatem sortiuntur. Aristolochia etiam, iris, acorū, artemisia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix, cyperus, dracunculus, & gladiolus, affatim siccant. His evidentius adhuc centauriū & polium: quibus paulò imbecillior est terra eretrias dicta: vti valentior, vocata ampelitis. Porrò ærugo ignem non experta, calx viua & illota, & molle aphronitrum (quod revera aphronitrum est) sola per se non admouentur vl-

Vlceribus cōtumacibus adversari tū oleosa, tum acria.

ceribus. Nihil autem nobis in prædictis vlcerib. tam evitandum est, q̄ tum oleosa & mollia medicamenta, cuiusmodi sunt omnes adipes, & quæ scirrhos emolliūt: tum acria, vt piper, zingiber, sinapi, & alia id genus.

Medicamentis prædictis quomodo sit vtendum.

Vlcera quomodo sint tractanda.

Vbi igitur siccum aliquod pharmacum vlceri imponere est animus, sordes prius sunt exprimēdæ, molli, puro, atq; sicco linteolo. Medicamento iam indito, platysma ex emplastro labris attenuandis cōmodo, extrinsecus superdandum est. Huic rursus linamentū vndiq; æquale foris iniiciendum: cui spongiā ex aqua aut vino tinctam applicabimus: quæ vt frigida maneat perpetuò, per assiduum frigidæ fotum curabimus. Porrò

Deligatura vlcerib. qualis sit adhibenda, & quando soluenda.

deligatura ipsa in vlcere inchoanda est, atque illinc ducenda versus partes supernas: quā tertio quoq; die, nō singulis, soluere expedit. Tunc autem si ambientes vlcus partes aliquid phlegmones referant, meo Phœnicino emplastro liquato ex oleo, cui plurimum vini astringentis permistum sit, externas platysmatis partes quālatè ambuere expedit. * Verùm non ex obvio quovis oleo phœnicinū liquare oportet. Sed si rubor quidem, atq; omnino caliditas dominet in adiacentibus vlceri partibus, ex aliquo astringentiū atq; refrigerantiū id solues: cuiusmodi sunt myrteū, melinum, & omphacinū. Sin durities aliqua cōspiciatur, oleo veteri, vel ricinino liquādum est.

Repellentia esse applicanda regioni suprapositæ vlceri.

Tutius autē fuerit, vel si nihil in ambiente vlcus loco vitiosi appareat, superpositę regioni ipsum medicamen apponere, vt repellat si qd prius vel prauum, vel plus q̄ par est, influat: maximè quū in crure vlcus obortū, superpositam habet vari-

Varices quādo excidendæ sint.

cem. Quæ dum sanguine melancholico turget, excidenda venit: q̄vis iuxta excisionē ipsius, vlcus malignū & cōtumax interdū oriri solet. Igit

Vlceri cui varix incubat, curatio.

in id genus vitiis præstat, viribus ęgri consultis, à sectione venę auspicari: dein pharmaco purgare melancholicum succum, simulq; etiam pituitosum vacuare: quoniā is quoq; interdū vnà cū melancholico influit, dum varices gignunt. Postea venā vlceri suprapositam in longum scarificare cōmodum est. Vbi abundè vacuaris, ei ipsi venæ sectæ prius medendum. Postq̄ exactè iam cicatricē videtur recipere, tunc aggredere maligni vlceris curationem. Iam verò lien nonnunq̄ malè affectus, vitiosi talis humoris est autor: sicvti & iecur: quibus vbi in primis cōsultū fuerit, sic tandē accedere ad curandum vlcus oportet. Pari modo si vniuersū corpus plethoricū, cacochymúmve existat, id prius vacuare, expurgaréque expedit, q̄ vlceri medicamentū admoueas. Cui quidē dum mederis, à valentioribus abstersoriis pharmacis ad mitiora, lenioráq; digredere, si vlcus adamussim esse purū videat: quemadmodū in sordidis ad magis abstergentia transi-

Sordes ab acri medicamēto excitata, quomodo discernenda ab iis quas vlcus propria ratione producit

re cōvenit, nisi ex rosione medicamēti sint facta sordida. Sæpe siquidē ab acri medicamento colliquata & soluta caro, in vitiosam saniē degenerat. Cęterùm cauitas vlceris maior, oráq; rubentiores, & calidiores effectæ cernuntur, quum ob medicamenti acrimoniā ipsæ sordes acrescunt.

Compositio emplastrorum.

Vlceribus contumacibus, cur oleum & aqua adversentur.

Quādoquidem malignorū & difficulter admittentium curationē vlcerum, summus scopus est, vt medicamentū citra morsum exiccet, aqua verò & oleum maximè omnium humectant, ab eis abstinere oportet. At cera deligēda est recens & pinguis: qua in sole emollita, aut apud ignem subacta, & in calidā aquam immersa, arida medicamenta prædicta excipimus. Mediocre autē medicamentum fiet, si quarta pars metallicorū ipsi cerę adiiciatur: valentius autem si tertia. Etenim quū haud exiguo discrimine invicē corpora differāt, vnum omnibus medicamētum rectè præparari non potest.

Vlceribus cōtumacibus pharmacum temperatum describitur.

Erit ergo temperati pharmaci cōpositio huiusmodi. Vtriusq; æruginis, æris combusti, sing. drach. j. aluminis scissi drach. s. ceræ drach. x. Conficito. Minus autem mordebit, si loco aluminis integrā diphrygis drachmā adiicias,

adiicias. Quòd si expurgare fordes cõfilium sit, sic conficiemus. Aeris, æruginis vstæ, diphrygis, sing. drach. j. æris squamæ drach. s. ceræ pinguis drach. x. Misceto. Cæterùm si cera ipsa sit siccior, emolliẽda est aliquo astringente oleo, vel larice, vel terebinthina.

Ad chronia & difficilia vlcera medicamẽ ab Asclepiade proditum.

Vlceribus difficilibus, pharmacũ Asclepiadis.

Aeris squamæ vnc. j. æruginis rasæ tantundẽ: ceræ selibram: resinæ laricis vnc. s. Quæ liquari possunt, aridis affundunt: quibus exceptis, ac curiosè emollitis, vtitor. Cæterũ platysma exiguũ soli affectæ parti, vt vlcus tantùm cõprehendat, imponito. Ambiẽtes autem particulas pharmaco quod phlegmonẽ arceat, circũdare oportet. Inter curandum tertio quoq; die soluere, dein fomentis mitigare, ipsúmq; emplastrum quod platysma vocatur à latitudine, abluẽdo emollire, ac rursus imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Ego certè Attico nonnunq̃ œsypo cerã tẽperaui. Meminisse autẽ oportet, qualitates omnium vicinorum corporum, mutuò in se agere, etiamsi alterũ ipsorum multò validius sit. Vnde processu temporis quodãmodo euadũt similes.

Vicinorum corporum qualitates in se agere mutuò.

At vbi qualitas medicamẽti curãdo corpori specie similis fuerit, maior vtilitas sequit. Porrò diphryges, si vel solum inspergatur vlceribus quæ difficulter cicatricem admittunt, pbè illis medetur: item & æs cõbustum. Aerugo autem exedit atq; mordet insigniter. Itidẽ calx ignẽ nõ experta, quũ insigniter mordicet, exigua portione aliis medicamẽtis à nõnullis miscet. Extincta mediocre est pharmacũ. Elota prorsus lene, & mordacitatis expers.

Aeruginis facultas.
Calcis vires.

Pharmacũ ad mitiora vlcera cicatrice inducenda, ab Andromacho scriptum.

Cadmiæ tostæ lib. j. chalcitidis vstæ tantundẽ: ceræ lib. iiij. resinæ aridæ lib. iij. myrtei lib. iiij. Vinum miscetur aridis. Quum autẽ ad maligniora vlcera valẽtioribus vtendũ remediis sit, vt imbecillioribus ad mediocria: aliud medicamentũ subdam, quo vtor ad dysepulotica. Aeruginis, & squamæ, sing. vnc. j. ceræ vnc. viij. misceantur. Si igitur cauũ sit vlcus, indito medicamẽto repleatur. Pòst hoc rursus aliud platysma super accommodabitur, quod & labra comprehendat. Huic deinde linteus frigida madẽs tantus vndiq; obiiciẽ, vt medicamentũ occultet. Postremò spongia mollis, fascia ex linteo excepta, vel semel, vel bis, affectã partẽ orbiculatim ambiẽte, tantæ magnitudinis, quò totũ vlcus cum labris, ac super positorũ ipsis aliquid, subiectorũq;, cõplectat.

Vlcera maligniora, valentioribus egẽt remediis: imbecillioribus autẽ, minora.

Deligatio autẽ ipsa à duobus initiis fiat. Vocant sic quoties tota pars media vinculi affecto loco incumbit: vtrunque autem crus in oppositam regionẽ deducitur. Vbi hæc primo die pereregeris, altero aquam frigidã per spongiam irrigato. Si ambiẽs aër calidus & siccus fuerit, bis hoc térve in dies singulos est faciendum, ac deligatura tertio quoq; die soluẽda: per hyemẽ, quarto. Affectus autem ipse indicabit, num fortius, vel mollius, vel simile sit imponendum pharmacũ. Emollies ipsum paululo myrtini, aut rosacei, aut melini, aut lentiscini, aut mastichini, aut cyprini instillato. Validius reddes, aliqd squamæ, aut æruginis addens.

Deligatio exulceratæ partis In qualis molienda sit.

Aliud ad obducenda dysepulotica aptissimum.

Chrysocollæ, squamæ, sing. drac. ij. ceræ drach. vj. diphrygis drac. ij. lithargyri drach. viij. Confundito. Advertendũ autem est, mitia pharmaca mihi dici sarcocollam, chalcitidem vstam, æs, æruginémq; combustam, atq; chalcanthon: quæ ignem nõ experta, acria omnia sunt: combusta, moderata: lota post combustionem, lenia, rosionisq; expertia.

Mitia medicamẽta quæ sint.

Aliud mitissimum.

Eloti plumbi drach. ij. spodij, cadmiæ, diphrygis, sing. drac. iiij. terebinthinæ qua excipiuntur drach. vj. Zeno addit chalbani drac. s. Etenim satius est modica portione misceri pharmaca id gẽnus; quũ nimirum confestim sibi saxeam duritiẽ cõtrahant. Porrò in hisce omnibus, illa q̃ liquari possunt, liquefacta & refrigerata, abrasáq;, siccis diligẽter redactis in pollinẽ, admisceto. Nam si liquida ipsis affundas, in grumos concrescẽt, maximè vbi invaluerit frigus. In sole aũt feruenti si mistura fiat, licet ea superfundere, mouendo rudicula primùm, dein cochleario: præstat tamẽ ad omnia hæc, ramusculus palmæ.

Aliud ad desperata vlcera ex collectaneis Primionis.

Soreos drac. xxiiij. aluminis scissilis, mallcorij, calcis viuæ, sing. drac. xvj. thuris drach. xxxij. gallæ omphacitidis tantundem: ceræ drach. cxx. seui vitulini (aut eius loco, adipis porcini & vetusti) drac. lx. olei veteris heminã. Conficito. Porrò sori, alumen, malicoriũ, galla, nõ digerendi facultate, sed astringendi eximia, sunt prædita. Etenim sub astringentiũ genere cõtinent austera & acerba: sed illa quidẽ astringũt mediocriter, hæc aũt, hoc est, acerba, vehemẽter. Oĩa igitur astringentia cõtrahunt, ac dẽsant meatus, vinciũtq; & cõtinent partiũ sibi cohærentiũ substantiã: quo fit vt altius ipsorũ virtus penetrare nõ possit, nisi ab aliis acribus, atq; subtiliũ partiũ ducantur: id q̃d ipsis calx in præscripto medicamẽto præstat. At vero induratis vlcerũ labris multò vtilis medulla ceruina adhibet: quæ si non adsit, vitulina. Porrò inveteratũ oleũ ab adipe suillo (quẽ oleo cõmuni liquatum institores pro oleo vendunt) ex odore & cõsistentia discernes. Vtrunq; tamen inveteratũ, rosionẽ quandã acquirit: quo nomine ad vlcera præter modũ maligna conveniunt. Talia eñ appello, in quibus aut pars affecta tam vitioso habitu est prędita, vt vel optimũ sanguinẽ, qui nutritionis gratia confluit, corrũpat: aut id quod influit, adeò perversum existit, vt etiãsi pars rectè se habeat, ab ipso tñ solo erodatur. Igitur vt citra rationalem methodũ medicamenta cõponere, ita vim illorũ certò & accuratè cognoscere sine experientia nemo potest.

Astringens est genus commune austeri & acerbi.
Astringentium facultas.
Vlcera malignantis natura quæ sint.

Epuloticũ *διὰ λαδάνου* à Critone conscriptum, quod prætumidis, durisq; & cauis vlceribus cõvenit. Picis aridæ drach. c. æruginis rasæ drach. xxiiij. æris combusti drachmas xv. squamæ rubræ drach. xxiiij. ladani vn. ix. argenti spumæ lib. iij. olei sextarium j. s. Etenim arida pix evidẽter siccat. Calfacit autem modicè: ob idq; pus mouentibus medicamentis miscetur. At quum aliquid calidum, frigidum, humidum, aut siccum dicimus, cũ optimo corporis temperamẽto id con-

Epuloticũ Critonis ex ladano.
Picis aridæ facultates.

Vlcus cauũ & purũ, à quibus sanetur medicamentis.

ferimus. Igitur cauum & purum vlcus, à mediocriter siccantibus medicamentis curatur: sordidum verò & malignum, & oris duris & prętumidis quidē, sed carne iuxta cutem fluida, validissimè siccãtia requirit. Verùm quę metallica, vt siccent sine vllo morsu, præparas, coquere diutius oportet. Sic siquidē magis siccant, ac minus erodunt. Porrò ladanũ ipsum solũ ex vino tritũ, vlceribus ægrè ad cicatricē venientibus auxiliat.

Metallica diutius cocta, magis siccãt, et minus rodunt.

Medicamē Critonis ex chamaleonte.

Lentiscini olei facultas.

Medicamē ex chamæleonte à Critone descriptum, inducēs cicatricem periculosis & callosis vlceribus. Lithargyri drach. c. ceræ drac. L. æruginis drach. xxiiij. chamæleontis drach. xij. olei minam. Cõficito. Ego tamen huiuscemodi emplastris adiicere lentiscinum consueui, quod emolliat nõnihil, digerat, & astringat: quæ omnia, difficilia vlcera cum labris induratis, desiderant.

Aliud Heraclidis Tarentini adversus vlcera vetera.

Squamæ drach. j. æruginis rasæ drach. iiij. excipiantur drachmis octo myrtei cerati. Misce. Etenim metallicorũ facultas à quouis cerato resoluit.

Aliud. Squamę tritæ acetum affundito, eámque sub Caniculæ exortu læuigato vsque ad crassitudinē mellis: vel etiã incoquito. Postea exiccatæ, redactǽque in puluerem, cerati partes octo misceto, Valet adversus recentia vulnera, & vlcera inveterata. Licebit etiam ad ignem exiccare ipsam squamam, si alio tempore medicamen id conficiamus. Porrò subtiliora fiunt quæ ex aceto leuigantur: atque ob id melius purgant, attenuant, & siccãt. Verùm ad cicatricem inducendam sunt ex vino trita meliora.

Subtiliora fieri quæ leuigãtur aceto: quæ ex vino, magis cicatricem obducere.

Aliud Andromachi cicatricem ducens.

Ossium vstorum drach. ij. mãnæ drach. j. cadmiæ obolos iiij. tritis vtitor.

Aliud eiusdem, quo malignis cicatrix inducitur.

Picę corticis drac. vj. cornu ceruini vsti drac. iiij. cadmię drach. xviij. mannæ drach. iiij. æruginis rasæ drach. ij. siccis vtitor.

Aliud ad excrescētia vlcera cicatricem absque morsu ducens.

Sandarachæ, chrysocollæ, arsenici, singulorũ partibus æquis confusis, aridisque vtitor.

Ad vlcera quibus callus obduci non potest. Ex Archigene.

Archigenis ad vlcera cõtumacia, remedia.

Cõmuni quodam oleo expurgatis, vetustissimum cũ linamētis imponit. Aerugo rasa cerato rosaceo, quod paulũ resinæ habeat, excepta, imponitur. Item squamæ æris rubri quamplurimũ cerato myrteo exceptum vsurpatur.

Eiusdem ad putrida & nomas.

Sori crassiusculè tritum, inspersúmque, conducit. Vel aristolochiã rotundam, & gallam, ęquali pondere ex oleo invngito. Vel cucumeris agrestis radicē cum foliis illigatã, calido cinere recõdito: quum aũt emollierit, contritam imponito.

Eiusdem ad cancrosa.

Cancri fluuiatilis vsti, & cadmię, pares portiones tritas inspergito. Vel cinerem cancrorũ cum cerato imponito.

Eiusdem ad callosa.

Nitrũ torrefactum & calcem viuam cum lotio pueri impubis leuigata circumlinito. Conferunt etiam caustica medicamenta.

Andreæ emplastrum faciẽs ad excrescentia vlcera.

Andreæ emplastrũ ab Asclepiade scriptũ, omnem excrescentiam reprimens, atque arcens inflãmationem. Argenti spumæ lib. iij. squamæ æris, chalcitidis, æruginis rasę, sing. vnc. vj. aceti heminam: olei veteris lib. viij. Misce.

Asteris medicamen ad idem.

Asteris medicamen.

Lithargyri lib. j. olei veteris lib. ij. s. æruginis, chalcitidis, squamæ rubrę, sing. vnc. j. aceti heminam. Conficito.

Isis emplastrum rufum, ad fluida, diuturna & maligna vlcera.

Isis emplastrũ.

Argenti spumæ drach. c. minij sinoplci drach. viij. diphrygis, ceræ, chalcitidis combustæ, sing. vnc. j. chalcitidos crudę drach. ij. olei heminas ij. Conficito vt decet.

Aliud Scribonij Largi, ad eadē accõmodatũ.

Ceræ drach. c. lithargyri drach. L. olei myrtei heminam j. misyos cõbusti, chalcitidis vstæ, aluminis scissi vsti, cerussę, resinę terebinthinę, sing. drach. xij. Conficito.

Aliud ex chamæleonte, ab Asclepiade scriptũ ad fluentia & ægrè curabilia vlcera. Lithargyri lib. j. olei veteris lib. ij. chamæleõtis radicis trientem: aristolochię tantundē: chalbani vnc. ij. gallæ vnc. ij. thuris tantundem. Conficito.

Aliud ab Asclepiade scriptum ad vlcera quę vix curationem recipiunt.

Squamę ęris, ęruginis rasę, sing. vnc. j. cerę selibram, resinæ laricis vnc. s. Conficito.

Cephalicum ossa corrupta educens.

Decleõtis cephalicon ab Asclepiade scriptũ, à quo educunt ossa corrupta. Aeris squamæ, mannæ thuris, resinæ siccæ, sing. drach. c. aceti heminas xij. Terito squamã ex aceto, & quũ læuis facta fuerit, thus in pollinē redactum adiicito, resinámque: atque pastillos fingito: quorũ assiccatorũ in vmbra miscens partē vnã cũ cerato ex rosaceo cõfecto pari portione, ipsa vtitor. Aliud Hygieni scriptum ab Hera, vtile vlceribus ægrè ad cicatricem veniētibus, necnon paronychiis. Lithargyri chrysitidis, cerę, sing. minam j. chamæleontis nigri radicis drach. xxxvj. æruginis rasę drac. xviij. chrysocollæ drac. xl. olei heminas iij. Cõficito vt decet. Aliud egregium. Cerę, picis, bituminis, sing. lib. j. mannæ, æruginis, gallæ, spinæ Aegyptiæ, iridis Illyricæ, aristolochiæ rotundæ, chalcanthi, singulorũ vnc. iiij. aristolochiæ lõgę, ęris cõbusti, vtriusque vn. ij. Conficito. Aliud. Bituminis, aluminis liquidi, sing. lib. j. picis, resinæ pityinæ, ceræ, sing. lib. ij. mãli terræ rotũdi, gallę, spinę Aegyptiæ, sing. vnc. viij. malicorij, ęris vsti, mãnæ, mali terræ lõgi, sing. vnc. iiij. olei ricinini, aut veteris, lib. ij. Conficito pro dignitate. Aliud quo vtor in molli carne prędiris. Cerę lib. j. rosacei tãtundē, cerussę vnc. viij. salis ammoniaci vnc. iiij. squamæ Cypriæ vn. ij. thuris, calcis viuæ, aluminis, æruginis, malicorij, sing. vnc. j Conficito diligenter.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. V.

Polychresta pharmaca ex contrariis constare.

Qualitates primæ & secundæ quæ dicantur.

POlychresta medicamēta, siue ad multos vsus vtilia (de quibus agere in pręsenti commētario est animus) ex contrariis pharmacis cõstant, etiã iuxta qualitates secũdas, nõ tantùm primas. Etenim primas appello, caliditatē, frigi-

frigiditatem, humiditatem, & siccitatem: tum ex harum coniugatione compositas: secundas autem, quæ has ipsas primas sequuntur.

Panacia Heræ.

Ex iis est emplastrum descriptum ab Hera, boni coloris, epuloticum, glutinans, implens, valénsq; ad Chironia vlcera: cuius temperies est talis. Ceræ lib. ij. phryctæ lib. iij. æruginis rasæ vnc. vj. mannæ vnc. iij. olei heminas v. aceti sextarium. Conficito.

Panacia Heræ, ad omnem malignitatem vlcerũ mirè cõducens. Rumpit atq; dissoluit quicquid corruptũ est: omnem sanguinis eruptionẽ supprimit: hæmorrhoidas ipsas consumit & tabefacit: omniq; vlceri imposita, quãvis agresti, mitius ipsum statim reddit. Chamæpityos, chamæleontis, symphyti, marrubij, singulorũ drachmas iiij. polij, centaurij tenuis, singulorũ drachmas vj. helenij, aristolochiæ, singulorũ drac. iiij. thuris drach. xij. s. myrrhę drach. iij. aloës drach. vj. chalbani drach. vj. obolum vnum: olei drac. clxxx. mellis drach. xxx. propolis drac. xij. s. aluminis scissi, terebinthinæ, chalcitidis, sing. drac. vj. obo. s. bituminis, terræ ampelitidis, lithargyri, drach. L. gallæ & pulueris iridis sing. drach. iij. Conficito diligẽter. Porrò marrubio vel solo vti etiam queas in iis qui carnẽ abvndè humidã & sordidam circa vlcus habent. Helenion verò haud item convenit solum inspersum: sicvti nec aliud quodvis acre. Nosti siquidem acria irritare, mordere, calfacere, & fluorem concitare ad affectas particulas: amara verò exiccare citra morsum atq; calorẽ: eóq; exvlcerans conducere. Iam verò thus cõcoquit, & pus mouet intemperans naturis: nam in corporibus humidioribus carnem producit. Nullum autem eorum quæ cõcoquant, ac pus mouent, valenter digerens est: sicvti neq; acre. Siquidẽ eiusmodi mediocriter excalfaciunt: emolliúntq; magis, q̃ exiccẽt. Oleum lenit, ac valida pharmaca obtundit. Terra ampelitis tum siccat, tum digerit. Chalbanũ emollit, concoquit, lenit, atq; dolorem sedat: quas vires thus, licet imbecilliores, sortit. Terebinthina detergit, discutit, & quodammodo cõcoquit. Bitumen cũ calore non admodũ vehementi, etiã siccat. Propolis attrahit. Mel siccat, & digerit, putrescentibúsq; est maximè congruens, ex iis existens quæ minimè computrescunt: quare cõposita huiusmodi à putredine seruat, præterquàm extremè ad putrescendum prõpta, quæ humida sunt & calida. Myrrha & aloë citra rosionem siccant. Cęterùm aloë astringit: myrrha tenuiorum est partium, magisq; siccat.

Acriũ facultas. *Amara cur exvlceratis cõducant.* *Thuris facultas* *Pus mouẽtium facultas.* *Olei facultas.* *Chalbani vires* *Terebinthina.* *Bitumen.* *Propolis.* *Mel non putrescit, putrescentibúsq; maximè congruit.* *Putredini quæ sint aptissima.*

Isis Epigoni, ad multa vtile medicamen.

Isis Epigoni ab Hera traditum, valens contra oĩa vulnera, puncturas neruorum, hominúmq; atq; canũ morsus. Venenũ à bestiis illapsum extrahit: curat fracturas artuũ cum vulnere, fistuláśq; & omnes abscessus sanat: atq; omnẽ fluxionem sistit. Ceræ drach. c. terebinthinæ drach. cc. squamę rubri ęris, ęruginis rasæ, aristolochię rotundę, thuris, salis ammoniaci, guttę ammoniacæ, sing. drac. viij. aluminis vsti drac. vj. æris vsti drach. viij. myrrhæ drach. xij. chalbani tantundem: olei veteris heminã: aceti acris heminas ij. Cõficito. Etenim hoc medicamine Epigonus conclusus in carcere, curauit quendam ex valde potentibus, vnde confestim dimissus est. Ego verò prędictis etiam radicem dracunculi adiicio, quę vel per se, in orbiculos secta, assiccatáq; & redacta in pollinem, si inspergatur, malignis vlceribus auxiliatur.

Emplastrũ ex Dictamho ad eadem faciens.

Emplastrũ ex dictamno ad multa vtile.

Olei veteris heminas ij. lithargyri drac. c. æruginis rasæ drac. viij. squamæ drach. vj. colophoniæ liquidę drac. L. mannæ drach. xij. ammoniaci thymiamatis drac. xxvj. æris combusti drach. viij. diphrygis drac. vj gentianę tantundẽ: aloës drac. viij. chalbani drach. xij. propolis drac. viij. ceræ drach. xxv. aristolochiæ drach. x. dictamni Cretici tantundem. Conficito accuratissimè.

Emplastrum ex vtraq; aristolochia, cephalicũ eximium, callosis vlceribus congruens, atq; articulos solutos confirmans. Picis, ceræ, bituminis, terebinthinæ, sing. lib. j. mãnę, æruginis rasę, cerussæ, sing. selibrã: chalcanthi, aristolochię longæ, iridis Illyricæ, sing. vn. iij. malicorij, gallę immaturæ, ęris combusti, sing. vnc. ij. spinę vnc. iiij. aristolochiæ rot. drac. iij. aceti heminam. Ricini, vel olei cõmunis tantundem. Cõficito. Porrò manna exiguã astringendi vim possidet. Vocãt enim sic quod à thure excutitur, nonnihil etiã illius corticis obtinens.

Mãna quid sit.

Emplastrum Azanitæ, malignis vlceribus, necnon ambustis conveniens.

Emplastrum Azanitæ.

Picis aridę vnciã: cerę, adipis suilli, seui taurini, œsypi, sing. vn. iij. resinæ piceæ vnc. v. Conficito.

Emplastrũ Haliei ex sinopide, nihil minus quàm priora vtile.

Cerę, lithargyri, vtriusq; minam: mannæ, terebinthinæ, chalbani, sinopidis, sing. drac. viij. olei veteris heminas duas. Conficito.

Emplastrũ Macharionis.

Emplastrũ Machærionis à Critone descriptũ, phlegmonẽ arcens, miréq; cõducens vlceribus. Aristolochiæ rot. chalbani, opopanacis, æruginis, iridis Illyricę, ammoniaci thymiamatis, myrrhę, sing. vn. j. terebinthinę vn. vij. s. cerę vn. lx. s. olei omphacini vnc. vij. s. Conficito.

Emplastrum ex salicibus à Critone in multos vsus descriptum.

Misyos, chalcitidos, ęruginis, cerussę, gallę, aluminis scissi & rotundi, cretæ sutorię, sing. vn. vj. cerę, resinę pityinę, picis, bituminis, salicis foliorũ, sing. vn. ij. olei heminas ij. vn. iiij. chalcãti vn. vj. malicorij tãtundẽ: aceti sextarios sex. cõficito.

Emplastrũ venatorũ, ad quadrupedum ictus, morsúsq;, & ad reliqua venenata. Argẽti spumæ minã: olei veteris, squamę æris rubrę, cerę, resinę phryctę, sing. lib. ammoniaci thymiamatis trientẽ: chalbani, minij sinopici, sing. vn. ij. Cõficito.

Viride Alcimionis.

Viride Alcimionis, cõveniens fistulis, educens ossa, & strumas discutiens.

Chalbani drac. xvj. æris vsti drach. viij. squamæ drac. xxiiij. cerę drach. L. seui caprilli, vel vitulini, drac. xxx. thuris, resinæ siccę, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, nitri, aristolochiæ, sing. drac. xxv. bryonię drach. xij. orcheos drac. xij. iridis aridę drach. iiij. aloës Indicę drach. xij. scissilis drac. viij. fellis taurini tantundem: aceti, olei, vtriusq; heminam. Conficito.

Viride ad herpetas, & ad Chironia vlcera ab Andromacho scriptum.

Hordei combusti drac. x. ęruginis drac. xx. cerę drac. lxxx. cyprini heminã. Cęterũ hoc medi-

dicamen æruginem multam cōtinet. Porrò combustum hordeum, vel si per se inspergatur, chronia vlcera iuuat.

Pastilli Aristarchi.

Pastilli Aristarchi πολύχρηστοι, hoc est, ad multos vsus. Nā præter alia vtiles sunt in principio phthisicis, lienosis, cœliacis, & dysentericis, trib. obolis in potu datis. Myrrhæ drach. vj. croci, crocomagmatis, sing. drach. iij. citinorum, chalcanthi, aluminis scissilis, aloës, sing. drac. vj. excipiantur vino Falerno, fingantúrq; orbiculi, & assiccati in vmbra seruentur.

Polyidæ Sphragis.

Malicorij drac. vj. myrrhæ drac. viij. aluminis scissilis drac. v. thuris drach. iiij. chalcāthi drach. iij. fellis taurini drach. vj. Vino dulci excipiūtur.

Pastillus Threpti ad aures pure fluētes, carnis excrescentias, & narium vlcera.

Malicorij drach. x. gallæ omphacitidis drach. viij. aristolochiæ tantundē, aloës drach. iiij. myrrhæ drach. viij. fissi drach. ij. thuris drach. iiij. passo excipiuntur.

Pastillus Διὰ τῶν χυλῶν ad nomas & scabiosos affectus.

Pastillus diachylon.

Licij Indici, aloës Indicę, myrrhæ, æris, aluminis scissi, cinnorum, thuris, sing. drach. iiij. succi myrti heminæ dimidium. Conficito.

Pastillus niger, quo vtor.

Malicorij drach. x. aristolochiæ, gallæ, singul. drac. viij. aluminis fissi, aloës, sing. drac. iiij. myrrhæ, chalcāthi, sing. drac. ij. thuris drac. iij. Vino excipiūtur, & quū res exigit, vino dulci diluūtur.

Ad erysipelata.

Acaciæ drach. viij. misyos drac. iiij. opij. drac. ij. thuris drach. iiij. cū aceto excipiuntur. Faciunt etiam ad herpetas.

Ad herpetas, Tiberij Cæsaris.

Diphrygis, meconij, aluminis fissi, acaciç, sing. vnc. ij. aceto vel aqua diluens vtitor.

Aridum putrefaciens absq; morsu, ex descriptione Andromachi.

Putrefaciēs absque morsu.

Sandarachę, arsenici, sing. drach. ij. calcis viuę drach. iiij. tritis vtitor.

Pastillus sanguinem comprimens.

Chalcitidis, misyos, mannę, sing. drach. iiij. tritis vtitor. Ad ani vitia, alumine liquido nucis magnitudine cum mellis cyathis duobus cocto vtitor.

Aridum cephalicum ab Asclepiade scriptum, quod tollit squamas, ossa corrupta educit, & caua implet. Iridis Illyricę, panacis, sing. drac. iiij. Aristolochiæ drach. ij. mannæ tantundem: cōtusis cribratisq; vtitor.

Aridum Asclepiadis, cicatricem inducens.

Calcis viuæ drach. vj. mannæ thuris, squamę, sing. drach. iiij. redactis in pollinem vtitor.

Crustas inducens, Asclepiadis.

Chalcitidis crudę, cadmię, sing. drach. iiij. ieiunus ex saliua excipito.

Medicamen Diatessaron.

Medicamē diatessaron.

Chalcitidis tostę, misyos tosti, diphrygis, chalcanthi, sing. drach. iiij.

Ad nomas Asclepiadis pharmacum.

Sulfuris viui, auripigmēti, squamę, sing. drac. j. æris combusti quantū color exigit. Arido & ex melle vtitor. Etenim putrida vlcera, quū ambiētes partes depascunt, nomas propriè appellant. Qui affectus vehementissimis medicamētis indigent, vt sæpe in eis etiam cauteriis vtamur.

Nomæ qualia vlcera sint, & qualia medicamenta postulēt.

Apellis medicamentū διὰ χάρτου, quod nomas nō solùm sistit, sed incipientes prohibet. Chartæ combustæ, plumbi vsti, æris vsti & loti, arsenici, squamæ stomomatis, singulorum æquas portiones, sulfuris viui dimidium tritis vtitor, vel cum melle, vel ex rhodino.

Medicamen ex charta combusta, nomas compescens.

Ad carbunculos.

Nitri rubei, arsenici, sandarachæ, chalcitidis, atramēti sutorij, diphrygis; singulorū parem mēsuram aceto læuigās, exiccānsq;, postea eis tritis vtitor. Etenim carbunculus vlcus est crustam cū ea cum valida phlegmone circunstantiū particularum excitans: adeò vt febres vehemētes, & extrema pericula inferat. Quare ipsi crustæ validum medicamētum imponere expedit, & ex iis quæ ad nomas conducunt.

Carbunculus quid, & qualibus egeat medicamentis.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorū secundum genera, lib. VI.

IN præsenti cōmentario ad ea πολύχρηστα, hoc est multi vsus medicamenta, me cōvertere est animus, quæ tum ad alia multa singulatim faciunt, tum ad putrescentes particulas alter quidem affectas quàm illa vlcera, quę difficulter curabilia appellantur. In putrescentibus siquidem ipsa putredo vagat, ob idq; tales dispositiones cōplures Medicorū νομάς, hoc est, depastiones appellant. In illis aūt, affectus secundū vnum locū est circūscriptus, absq; vlla putredine: ita vt phagedænę vocatę, exedant quidem partes vicinas, non tamen putrefaciāt ipsas, nec febres inferāt, quæ cōsequi ad depascentes affectus cum putrilagine, consueuerunt. Hæc igitur quæ nunc scribentur omnia, mordacia sunt, si quis ipsis solis nō cerato tēperatis vtatur. At quæ cerato miscētur, purgare quidē vlcus sordidum, & carne replere possunt, atq; etiam durinē quandā & tensionē discutere: nō tamē difficilia curare. Quocirca tum plurimū cerati miscemus medicamentis acribus, quū vlcus purum & siccū est: corpus autem curandū, & molle, & ad sentiendū promptum: paucissimum verò, si vlcus quidē ipsum sordibus, humiditatéq; redundet plurima, ægri autem corpus sit durum, & parum sensile.

Noma.

Phagedæna.

Cerati plurimum quando acribus medicamentis misceatur, & quādo contra paucissimum.

Anicetos Critonis, quasi dicas insuperabile pharmacum.

Anicetos Critonis.

Extrahit, rumpit, purgat, glutinat, pus educit, duritias discutit, lassitudines lenit, fracturis cū vulneribus auxiliatur, curat hominū atq; ferarū morsus, ad innumeráq; alia cōducit. Squamę æris drach. lviij. pyrethri, staphisagriæ, cocci gnidij, sinapi seminis, cachryos, columbini stercoris, aristolochiæ tenuis, æruginis, cyperi, erucæ seminis, cumini, singulorū drach. xvj. nitri, salis ammoniaci, singul. drach. xxxij. baccarū lauri, mannæ, iridis, singul. drach. cxx. aceti acris sextarios sedecim, decocti caricarū cyathos iiij. & semis. Tusa cribratáq; omnia simul cū aceto sub æstu caniculę læuigantur. Vbi siccū & viride eua serit, sicuū decoctio adiicitur, & simul emollita tolluntur, & in olla æris rubri asseruātur. Vtêris autem

autē vna ipſius medicamēti parte aceto diluta, vſq; ad conſiſtentiā ſordium, permiſta ſex reſinę portionibus, cui nōnihil cerę ſit temperatū. Scribitur etiā impetigini agreſti cōgruere. Sic enim vocant, quę à medicamentis imbecilliter ſiccantibus nihil iuuatur: irritatur autē à validis. Porrò caricarū decoctum leniſsimū eſt, & maximè concoquit, ſimúlq; digerit. Acetū verò efficaciā aliorum medicaminū iuuat. In quo quidem quę macerantur ſub ſole æſtiuo, tenuē ſubſtantiam acquirunt, eóq; altius virtus ipſorum penetrat.

Impetigo agreſtis.

Caricarum decoctum.

Aceti facultas.

Emplaſtrū Serapionis, cōtra omnia vulnera, punctus & parotidas maximè valens. Educit etiā pus, glutinat, ſeniliáq; & chironia perſanat. Olei veteris heminas iij. argēti ſpumę drach. cc. ammoniaci thymiamatis drach. clxviij. reſinæ colophoniæ, pityinæ, ſingul. drach. lxviij. ceræ drach. clxviij. chalbani drac. xx. æruginis tantundem, myrrhæ drach. viij. Conficito.

Serapionis emplaſtrum.

Humidum Andromachi ad nomas.

Humidum medicamē Andromachi.

Cerę, reſinę terebinthinæ, vtriuſq; drach. viij. adipis taurini curati, drach. iiij. chalcitidis drac. ij. ſquamæ æris drach. iij. mannæ thuris drach. ij. gallæ immaturæ drach. iiij. olei myrtei heminas v. Arida aceto & melle excipiunt, dein liquida ſuperfunduntur. Porrò quòd auxiliorū quędam à ratione ſola inveniantur, quędā ab experientia, *quæ ad id ratione nō indiget, nōnulla vtriuſq; opem deſiderent, perſæpe iam vobis eſt demonſtratū: ſicuti & quòd ratione & experientia comperta, coniecturali via ad eorum quæ inquirunt inventionē perveniunt: quæ verò per rationem ſperata ſunt, confirmentur experientia. Cùm igitur omnia artium opera frequenti exercitio abſoluantur, non ſatis profectò eſt generalia duntaxat ipſorū addiſcere, ſed etiam in particularibus ſubinde exerceri oportet. Nam actionū vſus exercitatióq;, ad perfectorū poſſeſsionē eſt via.

Artium opera frequenti exercitio abſoluuntur.

Aegyptia Andromachi.

Aegyptia Andromachi.

Argēti ſpumæ drac. xliiij. ricini heminas vj. ceræ drach. cxliiij. ammoniaci thymiamatis drac. lxxij. terebinthinę drach. xxxvj. lanæ vſtę drach. xviij. ſquamæ ſtomomatis, ſquamæ æris, ariſtolochiæ, thuris, ſingul. drach. viij. myrrhæ drach. iiij. opopanacis drach. ij. marinæ aquæ, ad conſpergendam ceram, drach. L. Conficito. Etenim argenti ſpuma, quum medij temperamenti ſit, quod pertinet ad calorē & frigus, paululum ad ſiccitatem inclinat. At cera, materiæ locum obtinet, non virtutis efficaciam adiuuat: tametſi vis quædam ei perexigua emolliendi inſit. Iam terebinthina, q̃ cera, magis mollit, calfacit, & digerit. Porrò ammoniacū inter emollientia principatum obtinet: in digerentibus mediū eſt. Quare compoſitum ex oleo ricinino & gutta ammoniaca medicamētum, abundè poteſt digerere, emollire, & nimirū etiā ſiccare. Iam lana cōbuſta, ariſtolochiáq; plurimū digerūt, exiccántq;, thus autē digerit cōcoquítq;. Myrrha etiam nō ignauiter calfacit & exiccat: ſed vtrunque opopanax præſtat multò abſolutius. Cæterū ſquama æris, ſtomomatiſq;, præter q̃ quòd validè ſiccant, vim etiam aſtringendi ſortiuntur. Conſentaneū aūt eſt, Andromachum pro hemina vncias nouem menſurales accipere, ita vt ſex heminæ vncias quinquaginta quatuor menſurales abſoluant: quod idem eſt ac ſi dicas, menſurę Romanæ lib. iiij. s. Ego verò olei Romanā libram, quam per diſſecta cornua metiunt, ponderaui quandoq;, diſcere cupiens quantū grauitatis pondus cōtineret, invení q; duodecim menſurales, decem vnciis ponderis æquales exiſtere. Præſcriptum igitur medicamē, cruentis vulneribus, vlceribuſq; aliis nō paucis bonum medicamētum redditur: ſicuti & ad abſceſſus, & omnia quæ diſcuti poſtulant. Nec ignoratis, medicamenta quæ ſimul cum digerentibus etiam aſtringentia recipiunt, longè tutiora eſſe: quæ verò abſq; adſtringentibus digerūt, efficaciora quidem, non tñ perinde tuta. Sæpe ſiquidē fluxiones attrahunt, dum corpus quod curatur, plethoricū eſt, aut prauis ſuccis redundat. Adeò itaq; digerit generosè prædictum pharmacum, vt etiā pus, ſi non admodum copioſum ſit collectum, diſcutiat, abſq; inciſione cutis: emolliréq; calloſa, & quomodocūq; indurata poſſit. Cōgruit etiam nudatis neruis, & ſi in parte quapiam abſciſſi fuerint. Etenim præciſi nerui, tametſi periculo q̃d cōſortij lege oboriri ſolet, careant, tamen eas partes, in quas inſeruntur, ſenſu deſtituūt: taléq; medicamen deſiderant: nam quæ humectāt, facilè eos putrefaciūt.

Ammoniacum inter emollientia principatū obtinet.

Hemina

Libram menſuralem olei, continere vnc. x. pōderales. Gal. expertus eſt.

Digerentia quibus adſtringentia ſunt miſta, eſſe longè tutiora, ſed minus efficacia illis quæ tantū digerunt

Humectantia, præciſos neruos facilè putrefaciunt.

Medicamen fuſcū Andromachi, Athene dictum, ad difficilia vlcera congruens.

Athene Andromachi.

Argenti ſpumæ drach. c. terebinthinæ drach. xxxvj. ceræ drach. xxv. minij ſinopici drac. xxiiij. ammoniaci thymiamatis drach. xxxvj. chalbani drach. xij. aloēs drach. viij. diphrygis tantundem, æris combuſti, maſtiches, ſing. drach. vj. ariſtolochiæ drach. v. propolis tantundem, mannæ drach. vj. ſquamæ æris tantundem. Lapidis aſij drach. iij. trifolij ſeminis drach. ij. ſymphyti radicis drach. j. & obolos iiij. olei heminas iiij. Conficito.

Helleſpontia Andromachi, propulſans phlegmonem, ſtrumas, panos, & parotidas curans: necnon pus maturans, abſceſſúſq; rumpens & glutinans. Argēti ſpumæ drach. c. picis drach. L. ladani drac. xxv. æruginis raſæ drachmas viij. æris combuſti tantundem, ſquamæ drach. ij. olei veteris drach. cc. Conficito.

Helleſpontia Andromachi.

Tyria Damocratis, vlceribus ac morſibus quadrupedū congruens.

Tyria Damocratis.

Lithargyri lib. v. ceræ lib. ij. pityinæ pinguis lib. iij æruginis, chalbani, æris combuſti, ſquamæ, ſingulorum vnc. iiij. pinguis olei lib. xvj. curiosè conficito.

De emplaſtris digerentib. & attrahentib.

Attrahentia medicamēta nōnihil etiam diſcutiunt: & quę diſcutiunt, pariter etiam attrahunt. Verùm in digerentibus medicamentis, diſcuſſoria virtus: in trahentibus, attractrix præpollet.

Attrahentium digerentiúq; diſcrimen.

Salſum Andromachi, digerens, extrahens, ad multáq; vtile.

Salſum Andromachi.

Salis cōmunis lib. iiij. ſquamę ęris vnc. iiij. magmatis lib. s manne lib. j. ceræ lib. xiiij. olei Cyprini lib. xvj. quibus acetum affunditur.

Aliud Cteſiphontis, partim diſcutiens, partim evocans, atq; detergens.

Aphonitri lib. mānæ thuris tantundē, lixinæ ſtactæ lib. Sunt qui addant etiam libram aceti.

Aliud ex baccis lauri.

Medicamen ex baccis lauri.

Resinæ, nitri rufi, ceræ recentis, baccarum lauri, colophoniæ, seui vitulini, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. lxx. Cyprij decimamsextã heminæ partem. Conficito.

Aliud attrahẽs & digerẽs, ad multa vtile.

Digerens Alexandri.

. Argenti spumæ, cerussæ, chalbani, sing. librã: salis fossilis, æruginis rasæ, sing. selibram: olei sextarios tres, atramenti sutorij vnc. ij. Conficito.

Aliud digerens meliceridas, Alexandri.

Salis Hispani, argenti spumæ, cerussæ, sing. libram. Ceræ, terebinthinæ, vtriusq; vnc. j. chalbani, vel opopanacis vn. ij. sinapios vnc. vj. olei veteris lib. iij. aceti sextarium. Confundito.

Aliud epispasticũ, discutiens strumas, parotidas, atq; omnes abscessus, conferénsq; ad articulorum vitia. Salis fossilis lib. strigmenti purissimi lib. iiij. Chalbani drach. l. Conficito.

Aliud, quo vsus est ad eadẽ Andromachus.

Cerussæ, salis fossilis, sing. drach. lxxx. chalcanthi drac. xij. olei veteris heminas iij. aceti heminas iiij. Aliud Asclepiadis ad eadem, quod valenter etiam mammarum abscessus digerit. Ceræ, terebinthinæ, nitri, olei veteris, singulorum libram, aquæ heminam. Nitrum in aqua solutũ igni admoueto, vaséq; cooperto, coquito, mouens ex interuallis. Cùm autẽ strepere adeó desierit, liquida infundito, mouens assiduè, donec non coinquinent. Postea in mortarium transfusa, rursus tundito: inde excipiens, vtitor.

Digerens Asclepiadis.

Aliud ad eadem.

Ceræ, terebinthinæ, singul. drach. c. nitri spumæ, olei veteris, mannæ thuris, sing. libram: lapidis asij floris selibram: chalbani, propolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. aquæ lixiuæ quod sit satis. Conficito.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. VII.

Malagmata quæ dicantur.

MAlagmata siue emollientia vocant Medici, quæ partes præter naturam induratas emolliunt, calido omnia tẽperamento prædita: non tamen exiccantia, quemadmodum nec manifestò humectantia. Nam cùm exactè emollientia medium quendã ordinem inter humectantia siccantiáq; sortiantur, indurescentium substantiæ velvti fusionẽ quandã moliuntur. Vbi verò fusa durities fuerit, digerentiũ medicamentorum vsus succedit. Porrò leoninus adeps valentissimè tum calfacit, tum digerit. Proximum locum habet pardi adeps, vt qui modicè emolliat. Vim minorem in calfaciendo ac digerendo habet anserinus: habet tamen aliquatenus maiorẽ in molliendo. Pari spacio ab hoc recedit gallinaceus. Suillus adeps, mollissimus, humidissimus, atq; aliorũ imbecillimus est: quare teneris corporibus convenit. Capraæ & boum adeps quãtò suillo est validior, tantò magis corporibus & natura durioribus, & inter duriora scirrhosioribus congruit. Taurinus hircinúsque adeps validioribus tum corporibus, tum affectibus auxiliatur. Est autem commune tum phlegmone, tum scirrho particulis laborãtibus, teniti prementibus digitis: distinguunt tamen affectus ij sensu doloris & indolentia. Igitur magna phlegmone cataplasmatis & humidis quibusdã medicamentis sanatur: parua, cui scirrhosa durities permista fuerit, tum cataplasmatis, tũ medicamentis cerati modo cõfectis: liquidisq; emplastris atq; emollientibus.

Digerentibus quãdo vtendũ.

Adipis differentia.

Phlegmone quibus medicamentis indigeat.

Medicamen Parygron Heræ, quod medetur parvulis exigua phlegmone afflictis, non multò post cõfectionem tempore. Si verò duritiem abſq; dolore pars affecta contraxerit, aut si phlegmonode affectu sit libera, pauló etiam recenti vetustius vtile fuerit. Eius itaque compositio est talis: Adipis suilli recentis curati vnc. xliiij. ceræ vnc. xxiiij. cerussæ vnc. vj. argenti spumæ tantundem. Conficito. At duritiem in scirrhum abeuntem, valentiora præsidia persanant: cuiusmodi sunt, tum medullarum genus, tùm bdellium vtrunq;, Arabicum nempe, & Scythicum: necnõ styraces, ex quibus eligendus est pallidus: nam niger deterior est. Iam ammoniacũ thymiama, inter ea quæ emolliunt durities annumeratur, præcipuè quod pingue est & recens. Medullarũ optima est vitulina. Ex resinis aptissima est, Chia vocata, & larix. Post has pinea. Inde abietina. Strobilina verò vehemẽter est acris. Pityina, quã propriè physema vocant, pinguitudinis expers, exiccat admodum. Has igitur fugere, Chia verò & abietina vti oportet, non ipsis per se, sed cum cera, & aliquo aliorum, q̃ cõducere affectui videãtur. Brutia pix & ipsa eãdem obtinet vim, nõnihil pinguis & tenax. Pix alia nõ est miscẽda, sicvti nec bitumẽ, vtpote iusto ficciora. Exiccantia quippe, mollientibus sunt cõtraria. Quoniã verò & piceã, & phryctẽn resinã, & colophoniã appellare cõsueuerũt, sciendũ est & aliã colophoniam quandam haberi, Chiæ mastichæ similem, quæ nonnihil molliens sortitur, quemadmodũ ipsa mastiche & thus. Ad hęc Aegyptia mastiche nõnihil emollit. Thus etiam quandam molliendi vim obtinet: verùm hoc quidem coctum ex vsu est, velvti & fœnigræci semen: hoc etenim probè coctum emollit, ac magis adhuc, si adipi temperetur. Quæ citra coctionẽ liquari, diluiq;, ob consistentiæ siccitatẽ, nõ possunt, oleoso aliquo indigent, cuiusmodi sunt, tum oleũ ipsum, cui nihil astringẽs inest: tum balneorũ strigmenta, & quod vocatur Susinũ, & hoc multò magis Comagenũ. Huius generis est butyrũ, altheæq; & fœnigræci decoctũ. Porrò inter ea quæ sic emolliũt, & ea quę validissimè (cuiusmodi existũt styrax, & bdelliũ) ammoniacũ thymiama idem potest quod propolis. Cæterùm Scythicũ bdellium Arabico est multò ad emolliendũ pręstantius. Chalbanũ & opopanax, præterq̃ quòd digerũt, etiã aliquid molliens sortiuntur. Opopanax tamen digerendo, chalbanũ molliendo, coquendóq; præcellit. Ex his igitur quæ produximus, valida validis, imbecilla imbecillis sunt adhibenda affectibus. At vbi post primã pharmaci impositionẽ, denuò ipsum applicas, oleo pingui partẽ affectam fouere convenit. Ex iis autẽ quæ ἰχώδαλα (quòd tenacius hæreant) vocantur, nullum auferẽdum est prius, q̃ sua sponte abscedãt: * sed vt adhæreant semper sinenda sunt, etiamsi ægrotans lauetur. Vitanda autem omnino sunt medi-

Parygron Heræ

Styracis differentia.

Medullarũ optima est vitulina

Resinarum differentia.

Colophonia duplex.

Mastiche.

Thus.

Fœnigræci semen.

Bdellium.

Ammoniacum thymiama.

Chalbanum.

Opopanax.

Tenacia medicamenta nõ esse amouenda prius, quam sua sponte excidãt.

medicamentosarũ aquarum lauacra: præsertim quæ chalcanthom, alumeo, & solfur referunt. Cùm igitur malacticorum sint varij gradus, & differẽtiæ, certè malacticia primi ordinis ad exiguas durities, atq; in mollibus vtemur corporibus: vt secundi, ad fortiores tum affectus, tum corporum habitus: ac similiter tum tertij, tum quarti, nimirum pro illorum ratione.

Malactica primi ordinis.

Malactica primi ordinis. Butyrum, vel resina colophonia, & cera candida non vetusta, singula poodere æqualia, invicem liquata, primi ordinis malactica sunt. Liquidum similiter medicamen, quod Parygron vocant, primi ordinis est. Emollientiũ imbecillimũ est cera cum butyro soluta, aut ex susino, aut comageno. At hia imbecillius cerelæon dictum. Iam ex ouis cerata facta, exiguam quandam relaxandi vim possidẽt. Valentiora his, verùm imbecilla adhuc & ipsa, cerata ex œsypo, resioa, & cera pari pondere liquefactis.

Malactica secundi ordinis.

Malactica secundi ordinis. Emplastrũ quod ad Mnasæũ refertur, rectissime secundo malacticorũ ordini ascripseria: nimirum constana ex oleo veteri, argenti spuma, & suillo adipe. Cæterùm si omnia illa fuerint recentia, imbecillimũ pharmacum fiet. Validiua autem, oleo quidem existente veteri: adipe autem recente. At validius adhuc, ex vetustia ambobus constiterit. Quocirca secundum vetustatem quidem olei & adipis, pondus autẽ singulorũ quæ induntur, varias differẽtias ipsum medicamentum suscipiet. Copiosa siquidem argenti spuma iniecta, medicamen potestate mollius evadet: pauciore, validius: ac magis emolliet, si plus adipis immittam9: digeret fortis, si augeamus oleũ.

Amythaonis malagma ab Asclepiade scriptum.

Amythaonis malagma. Ammoniaci thymiamatis vnc. xxxvj. ceræ tãtundem: terebinthinæ vnc. viij. bdellij tantundem: chalbani, thuris, myrrhæ, sing. vnc. iij. Cyprini heminas iiij. Conficito. Discutit omnẽ duritiem. Valet contra præcordiorũ tensiones, impeditósq; articulorum motus.

Malagma Dioscoridis, ad eadem.

Malagma Dioscoridis. Ceræ minã vnam: resinæ phryctæ, chalbani, iridis Illyricæ, sing. minæ dimidium: irini fæculę quod satis est. Vini quantũ volueris. Conficito.

Malagma Lucij omnẽ duritiem digerens, articulósq; impeditos relaxans.

Malagma Lucij. Bdellij, seu vitulini, ammoniaci thymiamatis, iridis Illyricæ, sing. drach. xvj. opopanacis, chalbani, cachryos, styracis, thuris, sing. drach. viij. piperis grana clx. irinæ fæculæ quod sit satis: ceræ, resinæ terebinthinę, sing. selibram. Vini quod satis esse videatur. Conficito. Est enim extremi emollientium ordinis, vt quo nullum durescentia magis emollire comperias.

Malagma Neapolitæ. Malagma Neapolitę ab Asclepiade scriptũ, cõtra omnes durities: q̃d etiã pleuriticis auxiliat. Vini passi sextarios sex: ceræ lib. vj ammoniaci thymiamatis, phryctæ, vtriusq; vnc. iij. terebinthinæ, thuris, myrrhæ, aloës, aphronitri, lapidis Asij floris, gentianæ radicis succi, sing. vnc. vj. sagapeni, sulfuris viui, propolis, sing. vn. iiij. panacis rad. sampsychi, piperis albi, sing. vnc. iij. Conficito, & vtitor.

Malagma Andromachi.

Malagma Andromachi. Picis lib. iij. ceræ lib. ij. resinæ libram: chalbani vnc. ij. ammoniaci thymiamatis tantundẽ: mannæ vnc. iiij. aceti sextarios ij.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Emplastrum ex meliloto. Nardi Gallicæ drach. x. cyperi, cardamomi, ireos Illyricæ, myrrhæ, sing. drac. viij. croci drac. iiij. meliloti drach. xxv. ammoniaci thymiamatis drach. viij. terebinthinæ drach. L. ceræ recentis drach. c. cyprini heminæ dimidiũ: aceti quod sit satis. Conficito.

Malagma ex baccis lauri, Andromachi.

Malagma ex baccis lauri. Ceræ, picis brutiæ, baccarũ lauri, nitri, resinæ phryctæ, sing. drach. lxxv. chalbani, ammoniaci thymiamatis, cachryos, ameos, sing. drac. xij. piperis albi drach. xvj. cyprini hem. vj. Conficito.

Ad ischiadicos generosum.

Ischiadicis cataplasma. Rutæ agrestis seminis, silphij, baccarũ lauri, aphronitri, abrotoni, colocynthidis, cardamomi, ameos, sing. drach. iiij. Rutæ viridis, picis, terebinthinæ, ammoniaci thym. cerę, seui, sing. minæ partem octauã: chalbani drach. vj. opopanacis drach. iiij. sulfuris viui tantundẽ. Conficito.

Ad lienosos.

Lienosis optimum cataplasma. Ceræ minam: ammoniaci thymiamatis minę dimidiũ: aluminis liquidi drach. L. strigmenti heminam. Capparis rad. calaminthæ rad. myrobalani fæcis, quod magma vocãt, sing. drach. L. aceto aridis, oleo adiecto liquidis, vtitor.

Malagma ad hepaticos.

Hepaticis conveniens malagma. Ammoniaci thymiamatis, bdellij, sing. drach. cxliiij. croci, myrrhæ, sing. drach. xij. ceræ drach. cxliiij. aceti quartam partẽ heminæ: cyprini heminam. Conficito.

Malagma ad rheumatismum stomachi & intestinorum.

Rheumatismis vẽtriculi et intestinorum, malagma. Oenanthæ vnciam: omphacij vnc. iiij. phœnicobalani carnis vnc. ij. acaciæ, rosarũ, aloës, singul. vnciam: gallæ, aluminis, picis, sing. vnc. iiij. ceræ vnc. iij. Vinum aridis affunditur.

Ad hydropicos & flatuosos.

Hydropicis conveniens malagma. Picis liquidæ, ceræ, vtriusq; librã: nitri, sulfuris viui, aluminis fissi, sing. vnc. vj. Permisceto.

Malagma Antipatri ad colicos.

Colicis malagma Antipatri. Silphij drach. ij. elelisphaci, casiæ, melanthij, staphidis agriæ, chalbani, struthij, sulfuris viui, sing. drach. iiij. panacis, propolis, pyrethri, ammoniaci thymiamatis, nitri, sing. drach. vj. Asij floris drach. xxv. ceræ drach. cl. resinæ tantundẽ: olei heminam. Conficito.

Aoodynon Nicostrati ad podagram.

Anodynon ad podagram. Ceræ libram: ammoniaci thymiamatis vnc. iij. opopanacis vnc. iiij. s. meconij vnc. iij. cyprinum ad contusionem eorum adhibetur.

Aureum malagma ad arthriticos.

Arthriticis aureũ malagma. Resinæ strobilinæ lib. ij. chalbani drach. xij. axungiæ porcinæ tantundem: ceræ drach. xxiiij. baccarum lauri drach. xij. Incoquito vt decet.

Aliud ad laterum dolores.

Pleuritidi conveniens malagma. Cyperi, cardamomi, mannæ, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, ceræ, irios, sing. libram. Misceto. Porrò phlegmones, scirrhiq;, eadẽ quodammodo generatio & curatio est. Nascitur enim ex confluxu humorum vterq; affectus: curatur iisdem vacuatis: quanquã evacuationis mo-

Inflãmationis curatio. *Scirrhi curatio* *Scirrhi incurabiles, ab iis qui possunt curationem suscipere, quomodo discernantur.* *Phlegmona quando in scirrhũ degenerent*

dua vtrobiq; idem non est. Quippe inflammatis quidẽ particulis tum repulsoria medicamentorum qualitas, morbi initio, tum discussoria, semper ex vsu est. Scirrhis autẽ sola discussoria, sine repellente. Itaq; summè indurata scirrho, prorsus insanabilia sunt. Dignosces autem ipsa hinc, quòd nullus sensus partibus affectis supersit. At in quibus sensus quidẽ est, sed obscurus, hæc curantur pharmacis digerentibus incrassatum humorẽ: non tamen validè, ac vniuersim hoc agentibus: quod epispastica solent. Quocirca minimè sanè oportet mirari, si partes inflammatę scirrhum interdum contrahant, dum videlicet humor quidẽ influens est simul crassus & viscidus: curatio autẽ medicamentis valde exiccantibus administratur. Nam quemadmodũ in externis rebus, permulta corpora quæ ignẽ contingunt, ab ipso torrentur, atq; rursus ab aqua emolliuntur: ita in particulis inflãmatis, ex humore ipso, à calfacientibus & exiccantibus acerrimè deficcato, relinquitur quippiã crassum & viscidum, nimirum omni tenui discusso. Atq; hac sanè ratione in morbis articularibus pori gignuntur: nec secus per nephritidas calculi. At si fluxio, quę phlegmonẽ gignit, tenui substantia sit, curatióq; eius per siccantia & calfacientia pharmaca administretur, nihil scirrbosum relinquitur: imò refrigerãtia vehementer, astringentiáq;, scirrhos procreare tunc solent. Vnde multis per erysipelata vehementer refrigeratis, occallescere solent humores. Igitur optimus vsus in dolentibus inflammationibus est, qui medicamentis abvndè humidis simul & modicè calfacientibus administratur. Alter paulò crassioribus & siccantioribus constat. Tertius relaxantib. nominatis, quæ nõnulli inter malagmata collocant. Sunt autem inter ea, maximè emollientia quidem, quæ cõsistentiam cerati referũt, cùm ex butyro, cera, adipibus, oleóq; relaxante conflantur. Temperatur ipsis œsypi, resinæ, & picis, modicũ: sicuti & thus & chalbanum, & nonnihil ireos Illyricæ.

Pori quomodo generentur. *Calculi vt gignantur in renibus.* *Refrigerãtia quãdo scirrhos producant.* *Inflammationibus quæ medicamenta cõuenire videãtur.*

De acopis, siue labores lenientibus.

Acopa medicamina qualia nã esse debeant *Resinarũ differentia.* *Adipis differentia.* *Dura corpora valentiora medicamenta postulant, quàm quæ molli carne sunt prædita.*

Acopa medicamenta omnia, liquidæ cõsistentiæ necessariò esse debent. Inter quæ sanè oleum per se, eos labores qui summam cutem infestãt, persanat: altius autem ingruentes, vehementioresq;, alicui relaxanti, & mediocriter calfacienti cõmixtũ: vt chalbano, resinæ terebinthinæ, colophoniæq; phryctæ appellatę. Quibus calidiores sunt abietina, & strobilina. Terebinthinã verò larix nõnihil calore superat. Cæterũ id genus omnia relaxantibus oleis miscentur, quale est Sabinum, iniecta interdum & cera. Iam verò *ἄκοπον* vnguen est, vbi dolor altius infestat, medicamẽ ex semine abietis, chamæmeli, anethi, & floris populi: prętereа susinum, gleucinum, & comagenum, & quæ tum ex medulla, tum adipe componuntur: suillo quidem, moderatissimè relaxãte: gallinaceo autẽ, his vehementius: & hoc adhuc magis anserino. At adeps leoninus, & pardi, validior est, vt iam vehemẽter calfaciat, eóq; discutiat insigniter. In medio horũ, bubuliq; & caprilli, consistit vulpiũ atq; hyænæ adeps. Meminisse autẽ oportet, dura corpora requirere valentiora pharmaca: mollia verò & humida, minimè talia medicamenta perferre posse. Nec ignoratum quæ dicuntur myracopa medicamenta, ex acoporum cum vnguentis temperatura fieri, nihilo cætera præstantiora, nisi odoris fragrantia.

Acopon Themisonis ab Asclepiade scriptũ.

Acopon Themisonis.

Sampsuchi, rorismarini foliorum, fœnigræci, sing. sextariũ vnũ: cardamomi, brathyos, sing. sextarij dimidium: vini dulcis sextarios tres: olei venefrani trepõdo: ceræ lib. ij. Cõficito vt decet.

Acopon ex melle.

Acopõ ex melle.

Mellis, irini, rosacei, cyprini, gleucini, ceræ, terebinthinæ, sing. vnc. iij. Conficito.

Acopon Aphrodæ *δυσώδες*, hoc est, fœtidum appellatum.

Acopon Aphrodæ fœtidum.

Ceræ, terebinthinæ, sing. drach. viij. chalbani drach. vj. olei veteris heminas duas: medullæ ceruinæ drach. viij. Conficito.

Aliud ad omnem neruorum dolorem.

Acopon ad omnem neruorum dolorem.

Resinæ terebinthinæ drach. lvj. ceræ drach. xxviij. ammoniaci thymiamatis drac. xxxij. chalbani tantundem: medullæ ceruinæ drach. xxiiij. olei veteris heminas duas. Conficito.

Aliud *διὰ τοῦ καστορίου*, hoc est, ex castorio: quod solutis, & omni diuturno malo auxiliat.

Acopon ex castorio.

Oesypi vnc. iij. medullæ ceruinæ vncias iiij. terebinthinæ vncias iij. ammoniaci thymiamatis, chalbani, castorij, piperis albi, euphorbij, adarces, nitri spumę, opopanacis, sing. vnc. ij. olei styracis vnc. j. olei irini vnc. ij. olei veteris heminã vnam: ceræ selibram. Conficito.

Vnguentũ dolores articulorũ discutiens.

Acopon ad articulorum dolorem.

Thuris, piperis albi, sing. drach. x. aphronitri drach. viij. myrrhæ drach. iiij. ammoniaci thymiamatis drach. vj. aceti quod sit satis: oli Cyprini heminam vnam.

Medicamen ex populo.

Medicamen ex populo ad articulorum dolorem.

Populi nigræ surculorum minam: cucumeris agrestis rad. lib. iiij. casiæ fistulæ lib. ij. vnguenti crocini lib. ij. croci vnc. iij. vini odorati sextarios xij. olei Sabini sextarios x. sampsuchi, ceræ, sing. lib. iiij. Surculos populi diligenter cõtusos in vase duplici vnguentario cõtineto: quibus sampsuchum, cucumerisq; radices cõcisas adiicito. His vinum superfundito. Omnia diebus nouem macerari sinito. Sequenti die oleum adiiciatur, & rursus accuratè tunsa, igne non acri incoquito. Postea liquori expresso ceram subactam, & medullam læuem factam indito. Igni imposita coquito. Vbi liquata fuerint, ab igne tollens, crocinum adiungito, mouetóq; continuè. Crocinum verò læue factum, terrestris testudinis sanguine excipito, vt olei veteris crassitudinẽ habeat. Liquata croco iniecta rursus tũdito, atq; exceptis vtitor. Arthritide & ischiade liberat.

Podagricũ medicamẽ Flauij.

Aliud Flauij Clementis, cuius vsu nouimus homines toto distortos corpore, convaluisse à podagra, chiragráq;. Olei Sabini lib. xij. cucumeris agrestis rad. lib. xij. ceræ, terebinthinę, medullæ ceruinæ, chalbani, sing. lib. j. Oleũ diuidimus, & seorsum in eo ranas, seorsum item radices incoquimus. Dein liquore percolato, ad pharmaci confectionem vtimur.

Acopon viride Haliei.

Acopon Halie

Ceræ, terebinthinæ, olei veteris, sing. selibrã: aphronitri vnc. iiij. chalbani, æruginis rasæ, sing. vnc.

vnc.iij.opopanacis vnc.vj.ammoniaci thymiamatis,mannæ,sing.vnc.iij.aceti,melini,cyprini,irini,sing.vnc.ij.seui caprilli vnciam.Conficito.

Casti Acopon,ad diuturnos affectus & conuulsiones.

Acopon Casti.

Pysselęi,Syriaci vnguenti,vtriusq; sextarium: ireos Illyricæ parem modum: terebinthinæ lib. axungiæ tantundē.Rasuræ naualia vnciam. Incoquito,ruta viridi mouens.

Gleucini confectio Andromachi.

Gleucini confectio.

Myrrhæ,nardi Indicæ,cuiusq; lib.ij. costi lib. iij.styracis libram:bdellij,sampsuchi,xylobalsami,iunci odorati,cardamomi,spathæ, ireos Illyricæ,misyos,asari,sing.lib.ij.meliloti, nardi Gallicæ,sing.libram : aspalathi,calami,sing.selibram: aristolochiæ longæ tantundem : rorismarini seminis sextarios duos : thuris, casiæ, sing. lib.iij. fœnigręci sextarios duos:sphagni,amomi,sing. lib.ij.corticis thuris libram:rosarū siccarū lib.ij. carpobalsami tantundem:croci vnc.iij. baccarū lauri libram:piperis albi tantundem:opobalsami vascula tria : malabathri foliorum lib.ij. nucleos pineos virides duos:rutæ viridis vnc.ij. salis ammoniaci,nitri,cuiusq; vnc.iiij.vini veteris sextarios duos:musti boni vascula duo.s.olei veteris lib.v.præparato diebus quinquaginta. Ad dolorem lassitudinémq; tollendam, medicamē est longè accommodatissimum.

Acopon Heræ.

Acopon Heræ,ad diuturnos dolores coxendicis, articulos impeditos, & paralysin,admodum efficax. Olei veteris,irini,laurini, pyracini, ceræ, sing. lib. vj. terebinthinæ, piperis, euphorbij,sing.vncias ij.ammoniaci thymiamatis vnc. iij.castorij,opopanacis, chalbani, medullæ ceruinæ,sing.vnc.ij. Liquabilia liquata siccis affundito,& vnitis vtitor.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorū secundum loca, lib. I.

Curationē quæ indicant.

QVòd non modò affectus ipsi, sed etiam ægri temperies, naturáq; partis affectæ,ipsam curationem commonstrent,alibi à nobis est demonstratum.In hisce aūt commentariis, de compositione pharmacorū ad singulas corporis partes cōgruente,differere est animus : ad quod iam negocium accingimur, à vitiis capillorum exorsi. Porrò generatio pilorum, eadem est quæ plantarum. Nam quemadmodū ex istis quædam arte & arbitrio agricolæ, quædam iuxta naturales causas proueniunt : eodem modo & in animaliū corporibus, aruo quidem alicui triticum,aut hordeū,aut aliud quoddam cerealium seminū in se insita habenti,caput assimilatur:aliis verò herbis quæ in aridioribus crescūt regionibus,reliqui totius corporis pili similem generationem sortiuntur. Siquidem non secundum primam rationem, sed per accidens quodam natura ipsos consueuit gignere.Igitur affectus pilorum sunt, tum deperditio omnimoda: tum coloris mutatio, qualis in vitiligine alba, quā leucen vocāt,fieri cōsueuit.In id genus autē affectibus,sicuti in aliis omnibus,summè curandum est,vt quæ præsidia adhibebimus, aut iuuent,aut certè non noceant. At qui vsus pharmacorum amethodos,non modò non prodest,sed etiam obest frequenter.

Pilorum generatio eadem est quæ plantarū.

Pilorū affectus.

Medicamenta sint semper talia, vt si non prosint,non lædant.

De alopecia,caluitie,& ophiasi.

Quemadmodū ex plantis ipsis,nōnullę quidem ob humorum inopiam resiccatæ extabescunt : nonnullæ autem,quòd humoribus à sua natura alienis imbuantur:eodem etiā modo capilli,aut propter penuriam humorum à quibus consueuerunt nutriri, aut propter prauitatē, corrumpi solent: Ac propter inopiam quidem, caluities accidit: propter vitium autē succorū, alopecia,& ophiasis. Etenim læsa capitis pars, serpenti similis in ophiasi apparet. Alopecias autē ob id ita appellari ferūt,quòd vulpibus frequenter accidant. Iam verò quales tandem sint ipsi corrupti humores,ex colore cutis in capite facile licebit tibi discernere. Aliis nanq; albidior apparet, aliis nigrior, atq; pallidior aliis. Quare in istis primū totius corporis purgationem molieris, aut pharmaco pituitā ducente exhibito, aut quod bilem pallidam,aut nigram eliciat:coniectura redvndātis humoris,ex colore cutis inita. Ego verò hiera exhibita semper ipsos purgaui: aliquādo nigro veratro adiecto, vbi melancholicum succum vacuare erat animus : aliquando scāmonio,si amara bilis purganda esset. Vbi verò pituitosiorem exvperare humorē conieci, nihil admiscui. Tales siquidem, præsertim ex capite, hiera ex colocynthide purgare humores consueuit:simulq; cum iis alios quosdā, etiāsi scammoniū,aut veratrū nigrum, aut epithymū, non addatur.Catapotia etiam ex aloē,quę tum scammoniū,tum colocynthidem admixtam habent, cōmodius ita affectos purgare solent. Post totius autem corporis purgationē, apophlegmatismis pituitam è capite detrahere præstat, ac dein localibus vti auxiliis. Cæterùm incipiētes ophiases & alopecias, per astringentia & refrigerantia præsidia cohibere cōuenit: adultæ autē, digerentibus discutiendæ sunt. Ego verò quendā adolescentē in principio affectionis curaui sola purgatione ex hiera diacolocynthidos. Prius tamē catapotia ex aloē vndecim ei exhibueram, cicerū magnitudine.Habent autē catapotia hæc, colocynthidis partem vnam: aloēs & scammonij, vtriusq; partes duas : quibus partem vnam succi absinthij addo. Antea verò etiam mastichem Chiam, & bdelliū immiscebā. Porrò pharmacū extrinsecus adhibendū, si præter hoc quòd vitiosos humores discutiat, etiam idoneū sit ad probum sanguinem attrahēdum, veluti est thapsia, censendum sanè est optimū medicamen. At verò cùm thapsia longè calidior sit, quàm affectus postulet, meritò eius per se vsum vitamus. Exulcerationes quippe excitare consueuit, ac omnino quosdam inflammatos tumores. Quamobrem quædā quæ illius vehementiā mitigent, necessariò admiscemus : id quod ceratum ex oleo aliquo tenuium partium (cuiusmodi Sabinum est) præstare cōmodè poterit. Vsus quādoq; sum etiam sola thapsia, sed vehemēti illius facultate, larga aquæ affusione exoluta. Porrò ex pharmacis prædicto affectui congruētibus, vehementer quidem calfacit euphorbiū: sufficiēter aūt laurinū,

Capilli à quibus causis corrumpi soleant.

Caluities.

Alopecia.

Ophiasis.

Color cutis qualitatem humorum subterputrescentium indicat.

Pilorum corruptionis curatio.

Hiera ex colocynthide.

Catapotiorum ex aloë compositio.

Thapsiæ facultas.

Euphorbium.

Laurinum.

siue oleum, siue vnguen. Licet igitur ipsis per se vti, euphorbio quidem, oleo intrito, ac læuigato: laurino verò solo, citra alterius admistionem illito. Si tamen nimis fluidum appareat, parum ceræ ipsi addatur. Cùm verò multò calidius sit recēs euphorbium, si quidem bimo, aut trimo ipso vtaris, ad libram vnam Romanā olei, euphorbij vnciam vnam iniicies: recenti autem euphorbio, sicuti & thapsia, & omnibus fortibus pharmacis, parcius vtendum est. Peccatū siquidem infra modum, nullum detrimentum adfert: supra verò, aliquando exasperat, exulceratq; cutem, atq; inflammationē excitat. Similiter etiā fugienda sunt omnia valde vetusta pharmaca: quandoquidem vel metallica ipsa, vbi nimis antiqua sunt, suas facultates amittūt. Vniuscuiusq; autem medicamenti vigorem, iis qui sæpe ea conspexerunt, licet cognoscere, tum ex odore, tum ex gustu, atqueadeò interdū ex colore consistentiaq;. Est itaq; inter ea quæ alopeciis conferunt, calidissimum medicamen euphorbium: eo autem minus calidum est thapsia: post hanc, sinapi nasturtiúmq;. Iuxta alium autē modum limnitis (quæ adarciū & adarce vocatur) nulli horum secundum est. Post hæc succedunt sulfur, & nitri spuma, ipsumq; nitrum molle, vstum, & quod Berenicariū vocatur: quemadmodum & aphrolitron albū, læue, atq; laxū. Deinde veratrum vtrunq;, & erucæ semen, & laurinū vnguentum, aut oleum: ad hæc alcyoniū vtrunque, vstum, & non vstum: calamiq; tum radices, tum cortex, ambo vsta. Quin & pix liquida, & cedrinum, quod cedriam vocant, & muriū stercus, vrsiq; adeps. Hyænæ etiam, leonis, pardalis, anserisq; adipes congruunt: & quicunq; tenuium partiū substantiam sortiuntur. Amygdalæ etiam amaræ totæ vstæ, cōmodę sunt: & thus aceto acerrimo maceratum. His itaq; omnibus pharmacis licet vtaris, fortibus quidem, ceratū liquidum temperans: debilibus verò, laurinum oleum immiscens. Rursus inveteratas quidem, ac difficulter curabiles, cum fortibus persanare conaberis: incipientes autem & paruas, cum imbecillis.

Peccata infra modum nō adferūt detrimentum.
Vetusta pharmaca suas facultates amittere.
Vigor medicamentorum ex quib. notis expendi queat.
Alopeciis congruentia medicamēta simplicia.
Limnitis.
Adarcium.

Ad Alopecias composita.

Alopeciis inveteratis optimū medicamen.

Euphorbij, thapsiæ, laurini, sing. drach. ij. sulfuris viui, veratri, vtriusq; drach. j. ceræ drach. vj. Misceto, vtitórq; hoc, ceu fortissimo pharmaco, ad inveteratas, ægréque curabiles alopecias. Si thapsia non adsit, pro ipsa licet tantundem adiicere seminis nasturtij, aut erucæ, aut ipsiusmet nasturtij. At loco laurini, picē liquidam pones. Admiscui etiam aliquando mel, nec deterius euasit pharmacum. Porrò quæ ex adipibus, ac modica item thapsia constant, similiter prosunt, præsertim si euphorbium & adarcium addatur. Sit autem adipis leonini, pardalij, & hyænæ, cuiusque pars vna, quibus miscere anserinum atq; vrsinum poteris: ita vt ad duodecim adipum vncias, thapsiæ aut ephorbij vnciam vnam iniicias: quanquam ambo etiam potes adiicere, si efficere fortius pharmacum velis. Auspicari autem semper à leuioribus cōvenit, & respectu effectus, quem pharmacum primò admotum produxerit, sic facultatem eius aut lenire, aut augere. In alopecia igitur, primū quidem capillos nouacula tollere expedit: dein affectam cutem per linteolum nec asperum, nec molle nimis, confricare: ac videre ad quantum ruborem per huiusmodi motionem pervenit. Magnā nanq; spem successuræ curationis tibi iniiciet, si per modicas defrictiones rubefiat: quæ moderatæ affectionis significatio existit. Si verò per multas frictiones tandem succedat rubor, grauiorem tum affectionem, tum curationem indicat: præsertim si quædam cuticulæ, etiam si multùm confrices, non rubescant. Præ omnibus autem cauendum est, ne in fortium pharmacorum admotione, cutis vltra quàm par sit, concalescat: id quod tum ex colore ipsius, tum tactu deprehendes. Colore nanque flauior apparebit, & digitorum contactu satis calidam agnosces. Quare tunc ad molliora transeundū: aut eodem vtendum quidem, sed cerati, aut adipis, aut liquoris cuiuspiā oleosi, vi ipsius exoluta. Vtendum est & olei calidi dulcis irriganone, & cataplasmate ex pane, fomentisq; & scarificationibus: necnon cucurbitis, & cerati inunctionibus. Cæterùm perseuerante affectione, vtendum est assidua rasura, & rubificatione ex sinapi, præscriptisq; frictionibus: sequentibus autem diebus, illita pice, aut oleo cedrino, & post frictionem, scarificatu. Quidam verò acicularū aceruo affectam cutim compungunt. Post hæc omnia, pharmacis quæ ex alto evocare, & meatus transmutare possint, vtendum. Curandum autē perpetuò est, vt in aëre calido, insolatóq; (si id fieri possit) omne pharmacum applicetur. Hyemis verò tempore, præstiterit in balneo his pharmacis vti. Porrò alcyoniū vstum, illitúmq; ex lucernarum oleo, mediocres discutit alopecias, pharmacum mediocre cùm sit. Est autem lucernarum oleum communi magis tenuium partium.

Leuioribus medicamentis esse in primis vtendū, quādo alopecias medemur
Alopecia facilè curabilis argumentum.
Alopeciæ rebellis curatio.
Alcyonium.
Lucernarum oleū est tenuius communi.

Aliud Heræ, ad molli carne præditos.

Sem. erucæ, & nasturtij, nitri, sing. partē vnā: contritis affundito picem liquidam, vtitórq;.

Aliud à Critone descriptum.

Erinaceorum cinere permisto vrsino adipi, vtitor. Aliud. Calami radices vstas, adipéq; vrsino exceptas, impone.

Aliud ad inveteratas.

Muscerdæ, thuris, cuiusque drach. ij. aceto acerrimo dissolutis vtitor. Aliud. Cinerum ranarum minimarum in ollula vstarum, muscerdæ, veratri albi, radicis calami vstæ, piperis albi, singulorum æquis portionibus aceto exceptis, fricato.

Aliud ex libris Cleopatræ.

Sandarachā tritam, largóq; visco querno exceptam, loco per nitrū prius præparato, imponito. Aliud. Scillæ, veratri albi, vtriusq; drach. j. ex aceto trita, prærasis & nitro confrictis, imponito. Aliud. Muscarum capita contrita affrica.

Aliud præcellens. Murium domesticorū vstorum, panniculi ampelini vsti, dentium equinorū vstorum, adipis vrsini, medullæ ceruinæ, corticis calami, singulorum ęquis portionibus simul exceptis melle, vtitor.

Aliud Archigenis, ad alopecias in altum progressas. Cum aceto, nitri gleba, aut fici folijs,

Alopecias altius progressas remedia Archigenis.

liis, vsque ad dilaniationem defrica: deinde deterso sanguine, betam ex vino coctam impone. Aut caricas vstas, cum vino, aut lenis farinã ex vino, pro cataplasmate adhibe. Aut cantharidas vstas, pice liquida exceptas, ad cerati[que] liquidi formam redactas, impone. Aut testudinis marinæ sanguinem illine. Aut thapsiæ succum cerato exceptum illine.

Aliud Asclepiadis Bithyni.

Spumę nitri partes duas: salis ammoniaci partem vnã: quibus tum vstis, tum tritis, acerrimóq[ue] aceto dilutis, prę scalprã leuiter alopeciã illinito.

Aliud Sorani.

Stercoris felis aut crocodili drach. viij. sinapis drach. iiij. ex acri aceto læuigatas imponito. Aliud. Fici folia cũ aceto, donec lanugo prodierit, affrica: dein stœbes succũ illine. Aliud. Locũ p pumicẽ proritato, & sulfuris, spumę nitri, ammoniaci, sing. ęquas partes mixtas cũ aceto illinito.

Ad caluescentes præter ætatem, & ad menti pilos nõ nascentes, remedium.

Caluescentibus maturius, remedium.

Adipis taurini insolati lib. j. adarces vnc. j. succi thapsiæ vnc. j. s. myrrhæ vnc. j. polytrichi, callitrichi, sing. lib. s. membri asinini, splenis asinini, ladani, sing. lib. j. Ladanum in modico vino conterito: adipem ad aquæ vaporem liquefacito: dein asininum membrum assatum, donec infumatur, radito: splenem verò cum polytricho & calitricho in noua olla torrefacito: omnia denique contusa gleucino, aut sabino excipito, & ante balneum iis vtitor. Sciendum autem est, ladanum sordes esse ab hircorũ barbis desumptas, quas illi sibi ex cisthi madore contrahunt.

Ladanũ esse sordes ab hircorũ barbis desumptas.

De capillorum defluuio.

Capillorum defluuij causa.

Est & alia pilorum affectio, quæ ad raritatem cutis, inopiámq[ue] substantiæ pilos gignentis, consequitur, maximè superueniens à morbo conualescentibus. Quapropter curatio etiam hoc modo læsorũ non eundem scopum, quem alopeciæ, habet. In alopeciis siquidem, vt vitiatus humor consumatur, primariũ scopum habemus: in his verò, vt capitis habitum roboremus, & alimentum boni succi attrahamus, cutisq[ue] densitatem & raritatem moderatã restituamus. Quamobrem ad pharmaca humectantia aliquid moderatè astringens admiscere oportet, quale est ladanum, quod vtraque in se moderatè complectitur, quę ad hoc symptoma conueniunt: caliditatem nempe mediocrem, & astringendi vim moderatam. Quare si capiti prius raso, perfricatóq[ue], aliquo mediocriter astringenti oleo (cuiusmodi Hispanum, & lentiscinum est) illinatur, maximè ex vsu est. Nam quæ vehementer astringunt, omnia etiam refrigerant, & alimenti influxũ reprimunt: propter cuius inopiam capilli defluũt. Atqui intentio nostra est sanguinem affluentem non modo non præpedire, sed etiam prolectare: cogere autem sensim, & astringere rarefactam cutem. Quare ad defluuios capillos omniũ præstantissimum medicamen est, quod ex ladano, & lentiscino oleo conficitur. Quòd si largè defluant capilli, maiórq[ue] videatur esse raritas cutis, pro lentiscino, myrteo vtendum. Licebit aliquando vnguentum adhibere nardinum, in ætate frigida, & hyemali tempore: sicuti in diuitibus foliatũ, & spicatum. Debet autem ladanũ liquari in duplici vase, ac reliqua postea illi misceri. Atq[ue] hæc sanè medicamenta mihi suffecerunt, vnà cum refectoria, salubriq[ue] victus ratione, quæ in plerisq[ue] etiam sola sufficit.

Capillorum defluuij curatio.

Astringentia vehementer refrigerãt, alimẽtiq[ue] influxu reprimunt.

Defluuiis capillis optimũ medicamen est, quod ex ladano & lentiscino oleo constat.

Archigenis remedium contra defluuios capillos.

Ladani & absinthij æquales partes, & iuniperi baccas x. tritas, in linteolũ illigato, & in oleo per dies quinq[ue] macerato, ex eóq[ue] caput illinito, & neq[ue] capilli decident, neq[ue] gignentur furfures.

Aliud Cleopatræ, capillos augens citò, densánsq[ue] & denigrans.

Ladanum ex oleo, vinóq[ue] dulci læuigatũ incrassatúmq[ue], præfrictis illinito.

Comptoria ab exornatoria medicinæ parte, quomodo differat.

Comptoria & exornatoria artis pars quomodo differant.

Comptoriæ quidem scopus est, inducere pulchritudinẽ. Exornatoriæ medicinæ partis, quicquid secundum naturam est, id omne in corpore custodire: ad quod etiam naturalis pulchritudo cõsequitur. Indecoro enim aspectu est caput alopecia vitiatum: sicuti etiam oculi ciliis & superciliis nudati. Non solùm verò ad pulchritudinem, sed multò prius ad ipsam partium sanitatem, pili conducunt. At faciei colorem per pharmaca nitidorem, aut rubicundiorem reddere, aut pilos capitis crispos, aut fuluos, aut nigros, aut auctos: hæc inquam comptoriæ prauitatis, non medicæ artis sunt opera.

Pili ad quid conferant.

De tincturis capillorum.

Quandoquidem tamen iam consuetudo hæc inualuit, vt vetulæ quidem passim capillos denigrent, tanquam turpe sit canos habere: mariti autem id probent, spectaculum permolestum censentes, vxorem aniculam cano capite habere: sanè quæcunq[ue] præ deliciis seipsas ornant, earum nulli tale quippiam à me petenti, exhibui: quæcũq[ue] verò honestiores, tum vt notæ culpam effugerent, tum vt molestias maritorũ vitarent, capillos suos nigros reddere optarunt, iis certè, ne ex astrictoria vi nigrorem inferentiũ oblæderentur, consului, vt cedri liquore vterentur, ita vt tribus aut quatuor horis ante balneum illinerent, & postea detergerent: idq[ue] per quatuor aut quinq[ue] dies facere pergerent. Cedria siquidem non modò nihil lædit, sed etiam cõmoda est eis quæ facilè offenduntur à frigore, abundè videlicet calfaciens. Ad hæc, defluentes capillos corrigit, & non defluentes, auctiores reddit. Contrà verò, quæ ex austeris & acerbis composita sunt, magnopere lædunt. Cæterùm materia ex qua constant hæc, etiam quippiam tenuium partium habeat oportet, quò non in superficie tantùm, sed in profundo etiam cutem permutent, progrediendo vsq[ue] ad capillorum radices. Non solùm autem in periculo versatas sæpe scio fœminas, sed & mortuas, ex perfrigeratione capitis ab huiusmodi medicamentis inducta. Offenduntur tamen citius, quæ frigidius capitis temperamentum sortiuntur. Frigidæ nanque particulæ frigidis affectionibus, calidæ calidis corripiuntur facilius. Verùm minus periculum subeunt, vtpote cùm à minori causa lædantur, quæ frigidius habent temperamentũ. At calidæ,

Aniculã & cano capite vxorem habere, spectaculum fastidiendũ censent.

Capillos denigrant cedri liquore.

Similibus affectionibus facilius singula corripi, minus tamen periclitari

propterea quòd ægrè & vix tandem lædi à frigidis causis possunt, si quando à magnis fuerint exuperatę causis, maiorem læsionem incurrunt. In morbis siquidem minus periclitant illi, quorum naturæ, ætati, habitui, ac tempori, ipsa ægritudo congruit.

Periclitari in morbis minus, quib. cõtingat.

Tingentia capillos, ab Archigene prodita.

Capillos tingẽtia, ab Archigene prodita.

Radicem capparis cum muliebri lacte vel asinino ad tertias cõcoquito, & ad noctem pro cataplasmate imponito. Aut vrina canis in quinque aut sex dies asseruata lauato. Aut corticis salicis succum ex oleo affricato. Summè nanque denigrat. Denigrant barbam suber aridum & plumbum vstum, cum betæ crudæ succo mellis spissitudine illita. Fuluos autem reddunt capillos lupini crudi cum aqua & nitro illiti.

Crispos reddes capillos, si spuma salis cum myrrha confricaueris.

De pharmacis corrumpentibus pilos.

Pilos corrumpẽtia pharmaca.

Ex pharmacis corrũpentibus pilos, quædam propriè psilothra nominantur: quædam capillorum attenuatoria: quædam penitus extirpantia. Atq; hæc sanè vltimò nominata, periculosi sunt vsus. Ex liquidis igitur est lixiuium tali vi præditum. Ex aridis autē & metallicis, arsenicũ, & sandaracha, & calx non extincta. Manifestum itaq; est, vehemētem ipsorum vim, per admistionem imbecilliorum pharmacorum frangi: quorum congruentem miscellę modum inueniet primò, qui ipsorum vires cognorit. Dein verò per experientiam defectum corriget, aut etiam addet.

Psilothra Critonia.

Psilothra Critonis.

Calcis viuæ partes duas: auripigmenti partē vnam. Hęc in mortariũ plumbeũ coniecta, aqua aut ptisanę succo affuso terito: atq; vbi nigra reddētur, calfacta illini, maximè in balneo, iubeto.

Aliud. Amyli, calcis viuæ, auripigmenti, sing. vnc. j. contritis vtitor ex aqua dilutis.

Quæ pilos disperdant.

Pilos disperdentia.

Disperdentia pilos componunt ex lepore marino, hepate thunni putrefacto, cedria, ranarum cruore, marinę testudinis sanguine, lachryma vitis albæ, lachryma hederæ, similitérq; bryoniæ, atq; oleo insulso. Ex marinis item scolopendris, vrticáq; marina, & stellis marinis, nitro, & amurca, ad hæc admistis. Quin & fortiora his ex erinaceis & salamandra cõponunt, in oleo coctis. Admiscent autē ipsis alcyonia, & sandarachen.

Quæ pilos attenuant.

Pilos attenuantia.

Attenuantia pilos, detersoriæ sunt facultatis. Igitur hordei, fabarũ, atq; erui farina, spuma nitri, atq; ipsum nitrum, familiaria pharmaca sunt, omnibus ad tollēdas sordes vsurpata. Assiduus autem eorum vsus etiam pilos attenuat. Quæcunq; verò fortius detergent, in iis qui valde duros & magnos pilos habent, adhibere oportet. Ac talia sanè sunt, nitrum vstum, nitri spuma, & aphronitrum spumosum, pumex, testæ vstæ, os sepiæ, vtrunq; veratrum, struthium, bryoniæ & dracunculi radix, aristolochia vtraq;, canchry, radix panacis, atque id genus alia. Quòd si hæc ipsa odorata facere vis, cyperum, melilotum, rosas siccas, iunci odorati florem, iridem Illyricã, melissophyllum, & cydoniam herbam eis admiscebis. Si verò pro diuitibus pharmacum præpares, spicam nardi Indicam, Celticámq;, & montanam iniices: necnõ Eretriada terram, folium malabathri, amomum, myrrham, crocum, costum, & hedychroum.

De furfuribus.

Furfures capitis à serosis succis oriuntur.

Quibusdam se scalpentibus, furfuribus similia ex capitis cute decidũt: ob idq; medici hoc symptoma furfures vocant, à vitiosis iisdémq; serosis succis proveniens: quos absumere propositũ est, iis qui huic malo mederi volũt. Manifestum igitur est, discussoria & extersoria pharmaca adhibenda esse, præparato prius vniuerso corpore, si vitiosis succis redvndet. Admiscuerũt quidam huiuscemodi pharmacis etiam astringētia nõnulla, quibus partē læsam ita corroborarent, vt non facilè influentes humores susciperet.

Furfurum capitis curatio.

Remedium Archigenis contra furfures.

Nitri spumã, & atramentũ sutoriũ æquis partibus, cum vino tundito, vtitórq; ter aut quater in mense. Aut vini Rhodij fæcem, & pumicis, & nitri, pares portiones, cum lupinis affrica.

De phthiriasi, hoc est, morbo pediculari.

Pediculi in capite à quib. causis oriantur.

Pediculi nõnullis in capite aceruatim gignuntur, ex multis humoribus calidis quidem, sed nõ ad tantam caliditatem progressis, ad quantam perveniũt acres atq; serosi humores. Quare manifestum est, in profundo cutis, pedicularis morbi affectionem fieri, vbi etiam animalcula huiusmodi gigni possibile est: nõ in superficie, in qua ipsi consistunt furfures. Pharmaca itaq; ipsorum necessariò exiccantia sunt, & quæ ex alto trahere & evacuare possunt, magis vtique quàm ea, quæ conveniunt furfuribus.

Remedia Archigenis contra morbum pedicularem.

Pedicularis morbi remedia.

Staphidis syluestris partes ij. sandarachæ & nitri, vtriusq; partem j. cum aceto & oleo capiti illine. Aut oxylapathi radicem cum oleo. Aut veratrũ album, & staphidem syluestrem, & nitrũ, pari pondere cum oleo in balneo adhibe.

De achoribus, hoc est, vlceribus capitis manantibus.

Achores.

Inter affectus invadentes capitis cutē, achor annumeratur, ex genere tumorum præter naturam existens: quo affectu infestata particula, foraminibus quibusdam tenuibus eroditur, tenui humore modicéq; viscido redvndantibus. Ad similitudinē verò eius proximè accedit alia cutis affectio, quæ Cerion Græcis, Latinis fauus vocatur, habēs maiora foramina, in quib. humor hymettio melli similis continet. Generatio ipsis ex humore mixto est, qui partim tenuem, serosúmq;, ac mordacē, partim crassum succũ in se habet. Tenuis itaq; humor, vtpote mordax, primũ quidem ad scalpēdum ipsos impellit: progressu verò temporis, ad scalpturam tum tumor augescit, tum foramina circa ipsum erumpunt. Manifestum igitur est, humores qui affectionem gignunt, debere vacuari. Qui si etiam fluant amplius, prohibendus in primis est ipsorũ influxus per capitis atq; vniuersi corporis evacuationē. At verò si affectio ipsa sit parua, sola remedia localia sufficiũt, vel si minimè totũ corpus vacuet. Ea igitur pharmaca idonea erunt, quæ crassum

Cerion.

Achorum, fauorúmq; curatio.

humorem

\[...]anti facultas.

humorem incidant, quæq; facultate sua necessariò discutiant repellántq;. Atqui acetum ex incidentium ordine existens, vltra hoc quód discutit, etiã reprimit, depellítq; id quod influit: cùm nimirũ secundum substantiam suam habeat exiguum quid calidi: plurimũ autem frigidi, sed tenuium partium. Esse autem debet acetum exquisité acidum, in quo nulla penitus vini qualitas persentiatur. Ac tali profectò pharmaca metallica imbues, achoribúsq; ex ipsis medeberis. Incipere autẽ ab imbecillioribus præstat, præsertim si simul dolor infestet. Apta igitur ad hanc rem sunt, Cimolia, Cretica, Lemnia, Samiáq; terra: præterea pompholyx, spodiũ, lithargyros, & cadmia tenella. Quód si his remediis malum non cedat, pharmacũ ex charta siccũ, aceto dilutũ illinito. Prius tamen capillos abrades. Quód si quãdo in vlcus manans inflammatum simul & afflictum dolore incidas, lenies primũ dolorem ipsum per humectum concoctoriúmq; & emolliens pharmacũ, & quod acrimoniã arcere possit: cuiusmodi sunt tum vocatũ Parygron, tum quæ sedis vlceribus, & cancris opitulantur.

Remedia Archigenis ad achoras.

Cadmiã cum oleo veteri illinito. Aut cinnabari similiter tritũ imponito. Aut chalcindem cũ myrteo oleo, vel suillo felle liquido invngito.

Remedia Apollonij ad achoras.

Caput succo betæ illinito, aut laurino oleo, aut crocino vnguẽto, aut taurina, aut camelina vrina. Vel furfurũ chœnicem dimidium in aquæ heminis duabus madefacito, posteáq; terito, cremorémq; excolato, cúmque dimidia aceti hemina ad lini spissitudinẽ coquito, & ex eo caput fricato. Vel cucumeris agrestis radicũ coctarum succũ partẽ læsam illinito. Vel argenti spumę drach. viij. foliorũ rutæ tenerorũ drac. v. olei drach. viij. aceti quartam partem heminæ, simul trita capiti illinito.

Quæ Crito ad achoras prodidit.

Ficulneæ surculos, aut folia tenera trita cum aqua imponito. Aut recrementi ferri, & rosarũ par pondus cum vino tundito, imponitóq;. Vel lithargyri drach. L. foliorũ rutæ tenerorũ drach. xxv. aceto diluito: & rosaceo, aut myrteo excepta, cum penna illinito. Vel, si affectio fuerit inveterata, ladani, cerussæ, sing. drach. viij. sulfuris viui drachmas iiij. vino & myrteo oleo subactis vtitor.

Ex libris Cleopatræ ad achoras.

Fœnogræco tenui cocto, & in betæ nigrę succo macerato, caput eluatur. Post ablutionẽ verò myrto cum vino & oleo trita, illinat: supernéq; betæ folia imponant. Vel cerussæ, thuris, sing. drach. ij. sulfuris drach. j. trita ex oleo illinito.

Remedia Sorani contra achoras.

Plumbaginis, sulfuris viui æquales partes terito, & affuso rosaceo, aut myrteo, aut lentiscino, illinito. Vel sulfuris viui, lithargyri, cerussæ sing. æquas portiones, croci dimidiã, trita cum passo Cretico illinito.

Ad psydracis & achoras, pustulásq; vlcerosas, & eruptiones in capite.

Pustularũ capitis medicatio.

Ad affectiones præscriptas, convenienti vti oportet victus ratione: corpúsq; atq; caput purgare, cataponiis ex aloẽ, colocynthide, & scãmonio, succo brassicæ coctis. Dein localia remedia adhibenda sunt: cuiusmodi existit adiantum ex rosaceo illitum: aut fœnigræci decoctum affrictum: aut malua cum farina hordeacea pro cataplasmate imposita: aut melilotũ cum farina fœnigræci, cicerúmq; decocto impositũ: aut ipsummet cicer decoctum, impositúmq;: aut amarę nuces cõmansæ & illitæ. Discutit autẽ maximè & lilij radix affricta: & thus cum vino & aqua, & lupinorum amarorũ decoctũ, & bulbi cum nitro affricti: thus præterea ex aceto illitum, putamen mali punici cum laurino illitum, & anchusæ radix vsta, tritáq; cum oleo, & per pinnã invncta.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. II.

Capitis dolorũ discrimina, & generationes variæ.

Qui citra distinctionem scripserũt auxilia doloris capitis, maius detrimẽtum q̃ emolumentũ attulerũt iis, q eis fidẽ adhibuerunt. Nec.n. omnes ob vnã affectionẽ caput dolent: sed tum ipsę affectiones plures sunt, tum curatio ipsarum singulatim propria existit. Vna etenim affectio est iuxta intemperiem simplicẽ citra humorũ affluxum: alia iuxta humorũ qualitatem versatur: tertia secundum eorum solam multitudinem accidit: quibus accedit quarta, cùm transitus liquorum atque vaporum ipsi humores obturãt: ac prætetea quinta, dum in quibusdam capitis partibus, propter imbecillitatẽ spiritus flatuosus innascitur. Est cùm ob causam aliquam procatarcticam (cuiusmodi sunt ardor extrinsecus, aut refrigeratio, aut ebrietas, aut ictus) dolor capitis accidit. Vehementissimi igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatẽ & frigiditatem, maximè cùm inæquales fuerint: moderati autẽ iuxta siccitatẽ: ad humiditatẽ verò nullus consequitur dolor. Eodem modo cùm ob redundantes humores capitis dolor oritur, vehementior quidem ob calidos & frigidos accidit: moderatior autẽ, ob exiccantes citra calorẽ aut frigus. Humectantes verò, penitus nullũ dolorẽ inferũt, quantũ ad qualitatẽ quidem ipsorũ attinet: nam ob multitudinẽ sanè, instrumentalium partiũ morbos efficiũt, non tñ similarium particularũ vllum aliquẽ: cùm nimirũ earũ morbi in pura intemperie consistant. Ad hæc affectiones ob copiã humorũ ortæ, citra quidẽ obturationẽ caput grauãt: tum obturatione verò, si quidẽ ea moderata fuerit, moderatè dolorificæ fiunt: sin fortes, vehementer affligunt. Quód si etiã mordacem qualitatẽ multitudo humorũ sortiatur, etiam iuxta hanc dolorẽ augebit. Quod verò ad naturam affectarũ particularũ pertinet, interdũ quidem extra caluariam affectio fit, aliquando intra: & interdum quidem omnes externas, aut internas partes infestat: interdũ autem non omnes, sed vnam tantũ speciem corporis, arteriam nempe, aut venam, aut neruum, aut membranã, aut cutem, aut ipsum deniq; cerebrũ. In vniuersum igit, singularũ affectionũ curationis scopũ ratio nos docet: materię verò facultates experiẽtia cõmonstrat. Porrò aliquãdo sola intemperie

Dolor capitis nullus ad humiditatem consequitur.

Similarium particularũ morbi in pura intemperie consistunt.

Capitis dolorũ discrimina, secundum differentiam affectarum particularum.

calida ex insolatu laborat caput: aliquãdo cum ipsa intemperie accedit etiam humorũ affluxus, prçcipuè cùm vniuersum corpus laborat plethora, quæ fit ipsis quatuor humoribus ex æquo auctis: aut etiã sanguine solo. Nam cùm alius quispiã humor redvndarit in corpore, nõ plethorã, nec simpliciter plenitudinem, sed pituitæ, aut bilis flauæ, aut atræ, tunc plenitudinem dicimus.

Plethorã fieri, quatuor ex æque humoribus auctis, aut etiã sanguine solo.

Doloris capitis ab ardore contracti indicia, & curatio.

Igitur eius q ex ardore caput dolent, cutis tactui aridior ad primũ contactum apparet: oculósq; rubros habent, ac frigidis tum perfusionibus, tum illitionibus, oblectantur. Principio itaq; repulsoria curatione est vtendum, ex refrigerantibus, astringentibúsq; cõstante. Postea verò mitigatoria & concoctoria pharmaca, ad repulsoria miscere oportet. Deinde etiã ex discussoriis qppiam addendum, paulatim detractis pharmacis quæ repellunt. Optima sunt autem cẽsenda, quę substantia tenuiũ partiũ sunt prædita. Quapropter in principio quidẽ melius est frigidissimũ rosaceũ perfundere, iuxta frontẽ nẽpe, & tẽpora, & occiput: nõ tamẽ longè inferius. Neq; enim facilè exvritur ea pars: neq; etiam citra noxam, refrigerantia sustinet, propterea quòd isthic principium medullę spinalis existat, ad stipitis modũ in ramulos cõplures diuisę, videlicet in sexaginta (vt existimo) neruos. At verò regio capitis iuxta sinciput, propter laxitatem coarticulationis ad coronalem suturã, & ob ossium tenuitatẽ & raritatem, facilè tum caliditatem, tum frigiditatem omnium quæ adhibentur pharmacorũ, introrsum distribuit. Quare siue refrigerare oporteat ex caliditate ardorẽ, siue calfacere frigiditatẽ, aptissimus est capitis iuxta sinciput locus. Rosaceũ autem ipsum, quo in exvstis vtemur, ex oleo crudo (quod omphacinũ appellant) citra salis admistionẽ, cõfici debet: nempe rosis q̃plurimis in eo maceratis. Sit autem rosaceum nõ vetus, sed eo ipso anno cõfectum. Proximũ à rosaceo chamæmelinum existit, quo vtendum in iis corporibus est, quibus inducere vehementem frigiditatem veremur: qualia sunt fœminarum, eunuchorũ, puerorúmq;, ac breuiter eorum omniũ, qui molli carne sunt prædíti, albúmq; colorem sortiuntur.

Occiput nec facilè exuri, nec citra noxã refrigerari, principium spinalis medullæ cũ sit.

Spinalem medullam in sexaginta neruos distribui.

Sinciputis regionem esse aptissimam ad transmittẽdas vires applicãdorum medicamentorum.

Rosaceum exustis commodũ, qualiter confici debeat.

Chamæmelino oleo in quibus sit vtendũ corporibus.

Refrigerabis autem quæcunque adhibere voles, in aqua vehemẽter frigida collocata: quæ si non adsit, niuem vasculo circumpones. Etenim frigidorum fontium & niuis maxima Romæ est vbertas, quemadmodũ apud nos in Pergamo. In regionibus autem calidis, qualis Aegyptus est, vbi maxima fontiũ frigidorũ atq; niuis penuria, sub dio rosaceũ per integrã noctem exponi debet: eiq; semperviui, aut portulacæ, aut lactucę, aut psyllij, aut polygoni succum iniicere oportet: sicuti & solani aliquando paululum, & pampinorũ vitis, & vuarum immaturarũ. A papaueris verò & mandragoræ succo abstinendũ, cùm non citra damnũ refrigerent. Vitanda etiã sunt, quæ cum refrigeratione manifestè astringunt: aut perexiguũ quid ad refrigerantia miscẽdum, si quando necessitas postulet: propterea sanè & solani succũ aut nunq̃ penitus, aut modicè certè admiscemus: sic etiã & mâli punici, & mâli cydonij, & mespili. Ad hanc tamen rem mâlorũ punicorum acidorum succus prçstantior est: magis enim refrigerat. Equidem aliquando cucurbitæ cremorem permiscui omphacio. Poterit etiam quis similiter seridis succo vti, necnon tum hortensis, tum syluestris lactucæ. Quin & mororum non admodũ maturorũ succus est aptus ad refrigerandum. Si igitur caluus sit æger, aut breues habeat capillos, vberimè refrigerari poterit, tum per iam dicta, tum per omnia illa quæ erysipelatis auxiliant.

Refrigerandi medicamenta ratio.

Pergamus Galeni patria.

Stupefacientia, et quæ vehemẽter astringũt refrigerando, vitãda in capitis doloribus esse.

Refrigerãtium ſyma, quib. tutò vti in capitis dolorib. possumus.

Qui ex frigore caput dolent, iis facies decolor, minimèq; arefacta cõspicitur: & frigidis neq; gaudent, neq; item iuuant. Si igitur frigiditas ipsa sit recens, solum rutaceũ oleum, si calidum affundatur sincipiti, perfectè hominẽ liberat. Si verò vehementiori calore sit opus, euphorbiũ oleo indat, & pharmaca quæcunq; constant ex pipere. Invngenda autẽ est facies, ac tum aures, tum nares, præcipuè irino, amaricino, & nardino vnguentis: necnõ foliatis spicatisq; vocatis. At opobalsamũ sæpe experti sumus ad nullã affectionẽ calore indigentẽ, euidenter opitulari. Sampsuchinũ autem, laurinũ, & serpyllinũ cõmendo. Propinandum præterea iis est vinum tenuium partiũ: & motus corporis præcipiendus, lauacráq; calida: & quandoq; à raphano vomitus.

Doloris capitis ortis à frigore indicia, & curatio.

Opobalsamum ad affectiones indigentes calore, non magnopere opitulari.

In capitis autem inveteratis affectibus necessariò pilos radimus, aut præsecamus ad cutim vsq;: ac rasis quidem admouemus pharmaca emplastica: liquida verò iis, qui breuissimè habẽt capillos prçsectos. Ac sanè medicamenta refrigerãtia, ex iis quæ erysipelata curant, sunt transferenda: calfaciẽtia verò, ex pharmacis calfacientibus conficienda: quorũ simplicissimũ est ex euphorbio compositũ. Sufficit autem vnciam euphorbij vnam, ad tres ceræ liquefactæ in olei libra vna, cõiicere. Atq; vtendũ quidem astringenti oleo, ad affectiones quæ indigent calore, non est: sed aliquo tenuiũ partiũ, cuiusmodi Sabinũ existit.

Dolorum capitis inveteratorum curatio.

Quibus autem ob potionem calidiorũ vinorum, caput repletum vaporibus aut humoribus calidis (solent enim hi vel absq; vini potu, suapte natura ad caput attolli) dolore affligitur, iubendi ij sunt, si crudũ adhuc in eis vinũ permaneat, vt hausta aqua tepida vomant. Quòd si etiam post concoctionẽ caput doleant, refrigerantibus ac repellentibus est vtendum: quale est rosaceum per se, & cum aceto, aut hederæ & brassicæ cremore. Quin & ipsa brassicæ folia calida macerata, capitiq; circũposita, ac obligata, naturaliter ebrietati resistunt. Cæterũ somni quietisq; cura in primis habenda est: vbi verò per totũ diem quieuerint, ad vesperam loti, cibis boni succi nutriendi sunt, non tamen calfacientibus. Sũt autẽ tales, ptisanæ succus, & sorbitio ex alica, & panis ex aqua, & oua sorbilia absq; garo. Admisceatur autẽ eis ex melle, vel ex sale condimentis aromatũ præparato, quantum sit satis ad suauitatẽ saporis. Ex oleribus congruit illis lactuca, vtpote boni succi atq; refrigeratoria: necnon brassica, vt quæ vapores resiccet: sic & ex leguminibus lens. Potu verò omnino aqua vtendũ est. At quia nõnullis ventriculus à frigidæ potu subvertitur, mâlum punicũ ipsis superedendũ est, aut solũ per se, aut cum alica flaccida calida, probéq; cocta. Quin & mâla Cestiana appellata in vrbe Roma, citra cocturã

Dolorum capitis ab ebrietate curatio.

Cestiana mâla

quidem

quidem sunt austera: post cocturã verò, stomacho evadunt commoda. Coquenda aũt sunt ad vaporẽ aquæ suspensa. Abstinendum verò à palmulis est, vt quæ ex proprietate dolorẽ capitis excitent. Quòd si moderatè iam habeant, & aquam bibere nequeant, permittendus est eis potus alicuius vini diluti & aquosi, quale est in Italia Sabinum, in Asia Titacazenum. Quin & moderatè habentibus, gallorũ testiculi & alæ, & saxatiles pisces, mollésque, exhibendi sunt: necnon columbarũ pulli. Hæc verò omnia, citra garum & vinum, in albis simplicibúsque coquantur iuribus, quæ ex aqua, oleo, anetho, ac modico porri constant: ad cocturę finẽ, salis pauxillo adiecto. Cæterum ante cibũ quidem pluribus deambulationibus est vtendum: post acceptũ verò cibũ, breuibus ac lenıs. Oportet tamen nec multa edisse, nec statim post cibũ sumptũ inambulare, sed post duas, aut tres, aut plures horas. Quòd si quando à vaporibus aut humoribus in caput sublatis, reliquię quędã superfint, in poris ipsis, meatibúsque angustis impactæ, & ob id etiã perseueret capitis dolor, non rosaceo, sed vtendum primũ chamæmelino est, moderatè calido: postea verò irino. In balneo verò caput calida perfundatur, non modò vt aliquid eorum quæ circa ipsum consistunt, discutiatur, sed somni etiam conciliandi gratia. Quapropter secundũ etiam, aut tertium, ad vesperam, balneum apparãdum est: post quod exhibendæ lactucæ ex aceto, cui pauxillum, aut omnino nihil gari additum sit: verùm aqua affusa multa, ita vt acetũ exæquet: nisi acetum sit planè aquosum, quale vnque illi desiderant: quandoquidem quod acerrimũ est, aliquem calorem sortitur. Post hæc verò postera die, quæ magis caput calfaciant, administranda sunt: ita vt ad irinum, aliquãdo amaricinum vnguentum, aliquando nardinum addamus.

Palmulas ex proprietate excitare dolorem capitis.

Albi iuris compositio.

Balneum conciliat somnum.

At capitis dolor ob plagam conspicuam ortus, nihil est aliud quàm inflammatio, quæ non ex plaga solùm aut casu, sed absque manifesta etiã causa, iuxta omnes partes fieri ob affluxum humorum consueuit. Si igitur plaga vulneris aut contusionis existat causa, plures scopi erunt ad invenienda præsidia. Vnus qui circa vulnus versatur, quod, posteaquàm fuerit constrictum fibulis, glutinãtia & arcentia phlegmonem medicamenta postulat. Secũdus contusioni est intentus. Tertius totus in doloribus est: qui interdum quidem in ipsis solis percussis partibus fiunt, plurimum autem ad vicinas etiam partes se extendunt. Etenim pericranium, & eius cutis exterior, propriam continuámque substantiam habent, per totum caput extensam: ob idque sæpè contingit vniuersum caput dolore affici, pręsertim si ad periostion membranam, quæ cranio est adhærens, plaga ipsa penetret: cui medebimur diuidentes pericranium membranã, subditúmque illi os radentes, vtque illic rursus concrescat caro, curantes. Quòd si ob commerciũ illud quod per suturas periostion habet cum duro cerebri involucro, etiam intra caluariam distribuatur phlegmone, non absque periculo talis dolor contingit. Contingit autem non rarò, vbi quis ex sublimi cecidit, vt aliquid circa cerebrum, aut membranas eius, rumpat: quod vbi cõtigit, adhuc amplius inualescit ipse capitis dolor, affectióque tota ægrè curabilis redditur, & periculum maius, magísque præceps imminet. Optimum itaque fuerit in his, nisi ætas prohibeat, vitalisve facultas appareat debilis, curationem à venæ sectione auspicari: & cõvenientibus capitis irrigationibus subinde vti, oleo dulci imbuẽtes lanam, capitíque illam circumponentes. Quòd si aut per ætatem, aut vires, non liceat sanguinem ipsum detrahere, deiicienda aluus per clysmum est, tum vt eius excrementa vacuentur, tum multò magis vt revellantur humores ij, qui consueuerunt ferri ad affectas particulas. Postea verò auxiliis vtemur ad inflammationes congruentibus. Si igitur membrana cerebri vulnerata fuerit, egregiè ipsam conglutinat (vt ait Archigenes) calaminthæ succus infusus, & farina milij arida inspersa: deinde butyrum & rosaceum, ac adeps suillus insulsus, vetúsque, omnia in vnũ cõmixta, tepefactáque, & infusa. Hoc modo affectos, à vino & cibis crassioribus abstinere oportet, maximè si correpti sint febri. Etenim affectio ipsa nobis auxilia indicat: quantitatem autem singulorũ, particularémque materierũ differentiam, tum affecta particula, tum ægri temperamentum cõmonstrat: necnon vitalis facultas, deinde ætas, ambientísque nos aëris temperies, iuxta regiones, annique tempora, & prædominantem anni constitutionẽ evarians. Porrò ad phreniticos, quando quidem omnia, quæ extra caluariam circa cutem atque ipsum pericraniũ consistunt, immunia ab affectu sunt, rectè, mea quidem sententia, aliis pharmacis acetum miscuerunt veteres. Siquidem ad affectiones in profundo delitescẽtes, pharmaca diuersa ab iis, quæ affectibus in superficie hærentibus congruunt, debent administrari. Exoluitur nanque omnium ipsorum vis in transitu per profundum: & ob id ad propria affectioni auxilia, aliquando contraria, & nocentis facultatis pharmaca temperamus. Quippe acetum ex se, cùm nec mitigandi, nec laxandi vim habeat, præter rationẽ miscetur auxiliis iis, quę ad dolentem inflammationẽ administrantur. Quia verò per sincipur pharmacũ penetrare volumus, ob id sanè aliquod eorũ, quæ in profundum deducunt, miscemus: interdum quidem frigida facultate, sed tenuium partium, præditũ, cuiusmodi acetum existit: interdum verò calida, quale est euphorbiũ. Quocirca, dum crassæ membranæ cerebri nudæ instillamus rosaceum (quod fieri solet, vbi ossiculum aliquod est exemptum) solum ipsum leniter tepefactum infundimus. Cùm verò citra denudationem, integra existente caluaria, rosaceum cupimus vt per sinciput ad membranã cerebri penetret, acetum illi, vt ipsum perducat eò, temperamus: cuius vehemens facultas, tum per viarum transitum, tum per rosacei miscellam, exoluitur. Iam verò inflammationes quæ in capitis cute, aut etiam in pericranio consistunt, si quidem citra vehementem dolorem accidant, per modici aceti ad rosaceum mistionem iuuari possunt: læduntur autem, si & magnæ fuerint, & dolorẽ vehementẽ induxerint. Ad hæc, rosaceũ cum aceto,

Capitis dolor ob plagã ortus, quos medendi scopos largiatur.

Dolor capitis ex ictu obortus, cur sæpe extenditur per vniuersum caput.

Capitis dolor ex plaga, quando existat periculosus.

Meningem cerebri vulneratã cõglutinantia.

Affectiones sita in profundo, diuersa pharmaca ab iis quæ hærẽt in superficie, desiderant.

Acetum cur misceatur rosaceo ad phrenitidẽ.

Fracto cranio, commodè instillari rosaceũ tepẽs in crassam meningem.

Acetum quando sit rosaceo miscendũ ad affectiones capitis.

Acetũ rosaceo mistum, quibus prosit, & quib. obsit inflammationibus.

incipientibus: in vigore verò consistentibus, rosaceum solii administramus: quemadmodū etiā in induratis, absinthium ei atq; pulegium miscemus: nam quæ absq; duritie iam decrescunt inflammationes, pharmaca laxantia desiderant. Porrò ad dolores capitis, in quibus exiccare est animus, commodissimū cataplasma ex lolij farina & adipe anserino conficitur. Sciēdum autem est, myrrhæ odorem plurimis etiam sanis dolorem capitis conciliare: vnde eos ipsos qui iam caput dolent, non parum offendet. Opio autem eo tantùm tempore vti cogimur, dum præ doloris vehementia æger de vita periclitatur. Extinguit siquidem sensus, maximéq; solidas partes offendit, adeò vt postea correctione sit opus. Cùm autem difficile sit, vt qui homo est nō in multis hallucinetur, quædam videlicet penitus ignorando, quædam malè iudicando, quædam negligentius scriptis tradendo: mirū cuiquam esse non debet, si aliquando deliquisse cōperiatur Archigenes, in iis quæ de curatione capitis doloris conscripserit.

Myrrhæ odorē conciliare dolorem capitis.

Opio quando ad capitis dolorem vti debeamus.

Hominem in multis hallucinari.

De capitis dolore à ventriculo exorti.

Capitis doloris ob ventriculi consortiū oborti. & indicia, & curatio.

Nonnulli autē vel si modicus humor in eorū ventriculo colligatur, & præsertim circa os eius, statim caput dolent: atq; ob id, si diutius à cibo abstineant, offenduntur. Angetur quippe esurientibus eiusmodi humorum malitia. Cùm igitur huiusmodi affectus capiti proprij non sint, sed ab humorum noxiis vaporibus à ventriculo volitantibus exoriantur: quemadmodum etiam ob id genus succos, aliis suffusorum symptomata eveniunt: capiti adhibenda remedia nō sunt, sed ꝗ celerrimè qui in ventre cōtristant succi, vacuandi. Vacuantur autem in iis qui ad vomitum sunt procliues, facilè ab aquæ potu: ægrè verò vomentibus, difficilius. His igitur conabimur ꝗ primum cibum boni succi, ac ventriculo commodum exhibere, si res ita ferat, à balneo: si non, ante balneum tantum cibi offeremus, vt non lædantur inde postea lauantes. A cœna autem modicum absinthij in potu dabimus: postridie verò, in posterúmq;, similem victus rationem illis instituemus, donec exactissimè concoquant. Quo tempore iam licebit illis modicum panis præbere circa tertiam aut quartam horam, aut citius, aut tardius: sic tamen, vt satis amplum spacium ad consuetam balnei horam intersit. Quòd si qui panem absque obsonio edere nequeant, his oliuas, aut palmulas, aut vuas, aut tale quippiam addemus, iuxta naturæ cuiusq; proprietatem. Cæterùm ad prauorum in ventre colligendam succorum copiam, plurimū conducit tum imbecillitas cōcoctricis potentiæ, tum oris ventriculi infirmitas: quemadmodū etiam ad capitis hinc dolores gignendos, tum facilitas sensus, tum caput ad eiusmodi humorum vapores suscipiendos promptum: sicvti etiam & in nōnullis oculi: Qui igitur propter acres humores caput dolent, mordacem dolorem, non tensiuum, percipiunt: at fames in tensionibus commoda est: contraria autem iis, qui mordaces humores collegerunt in ore ventriculi. Quum itaque hic mordax humor fuerit amarus, pallida & flaua bilis vocatur: quæ ob leuitatē insitam sursum fertur, ad os ventriculi: cùm verò pituitosus, aut acidus, aut salsus fuerit, magis in totius ventris spacio cōtinetur: ac fuerit sanè optimū, si in fundo ventris is contineatur. Omniū autem est pessima constitutio, dum vitiosi humores, ventris tunicis insolubiliter sunt defixi, & imbibiti: quibus educēdis optimum remediū est hiera picra, cuius talis sit compositio: Aloës drach. c. cinnamomi, spicæ nardi, xylobalsami, chiæ mastiches, asari, & croci, sing. drach. vj. Præstantius autem est pharmacū, vbi minus de aloë additur, minúsq; etiā ex croco: quandoquidem nonnulli ex vsu ipsius oblæduntur capite, id quod sæpe ex solo eius odore perpetimur. Quare optima erit ea compositio, quæ aloës drach. xc. croci quinas receperit: qua sanè ipse vtor. Præstat etiam pro asaro carpesiū conicere. Propinatur ad summū ex pharmaco drachma vna cum aquæ calidæ cyathis tribus: minimū verò, dimidiū eius præbetur. Cōfert autem hoc pharmacum iis qui suffusorū afficiūtur symptomatis, & mulieribus quæ nō pro dignitate purgātur. Quemadmodū autem in ventris & intestinorū regionibus ob caloris quidē inopiam, interdum ex cibo ac potu vapor flatulentus producitur: propter imbecillitatē verò facultatis comprehensiuæ, adeò inflantur atq; replentur ea organa, vt ipsius quidem repletionis ratione tendantur: ob tensionem aūt impensè doleant: sic etiam in partibus quæ ad caput pertinent, possunt hæc eadem cōtingere. Etenim ob dissolutionē continuitatis partium dissimilariū dolor oritur. Dissoluunt autem ipsam, erodentia, dissecantia, distendentia, vehementer calfacientia, atq; refrigerantia. Si igitur erosionis, aut punctionis sensum percipiant ægri, acredo vel humorū, vel flatus, causa putanda est. Si verò citra morsum tendantur, tensio ipsa vel ab spiritu flatulento, vel ab humoris colluuie, oboritur: quo in genere phlegmone erysipeláſq; consistit: phlegmone quidem, vbi plurimū sanguinis affectam particulam occupat: erysipelas verò, vbi biliosus fuerit is humor. Quòd si ab vtrisque redundantibus aliqua pars repleatur, aut inflammatio erysipelatosa, aut erysipelas inflāmatū talis affectio erit. Maximè itaq; artis curandi coniectura in affectionū cognitione consistit: quæ vbi inventæ fuerint, curationē nō coniecturaliter, sed scientificè indicant: cum hoc quòd etiam cognoscere datur, ꝗ ægrè aliquæ affectiones medelis cedant: in quibus vt vtamur semper remediis ab indicatione profectis, rationi est consonum, tametsi nihil iuuare in principio videantur. Aliquando enim adeò vehementer in angustiis meatuū flatus vaporosus, atq; eo adhuc magis viscidus crassúsve humor impingitur, vt multo tempore ad curationē sit opus. Ac sanè quæ sic infarcta fuiit, attenuare oportet, dilataréque meatus per quos excernanī, habita simul providentia, ne quid aliud amplius influat: vtq; pars affecta corroboretē, ne ipsa etiam flatulentum gignat spiritū. Qui igitur primi ad eiusmodi affectiones pharmaca cōposuerūt, meritò habuerūt opus materia varia: si quidem influentē substantiam, siue humor, siue vapor ea sit, repellere necessarium

Vitiosis succis in ventriculo colligendis, quæ conferant.

Famem adversari iis qui mordaces humores collegerūt in ore ventriculi.

Hiera pitra operis medicaminis ad expurgādos humores tunicis ventriculi insitos, descriptio.

Croci odorem ferire caput.

Hiera picra quibus cōgruat affectibus

Dolor vnde oriatur.

Cōntinuitatem quæ soluant.

Phlegmone fit à sanguine.

Erysipelas oritur à flaua bile

Tumoris cōpositio.

Coniectura artis medicæ, in affectuū cognitione consistit.

Præsidia optima cur sæpe in principio nihil iuuare videantur.

Impacta esse cōquēda, attenuā da, discutiendáq;

cessariũ existit: impactã verò cōcoquere & attenuare, eandémq; ipsã discutere: ac nihilominus, imò longè magis, affectæ parti robur inducere, ne videlicet q̃d influit, suscipiat: vtq; attenuatum excernat, impactúmque concoquat, atque subtilius reddat. Ergo in proposita dispositione, si dolorificus calor vnà cum spiritu flatulēto præpolleat, in principio quidem repulsoria curatione est vtendũ, quæ ex facultate refrigerante constat. Quod vbi factum moderatè est, ex mitigatoriis & cōcoctoriis quippiam ad repulsoria miscere oportet: dein discussoria addenda, ita vt paulanm repulsoria detrahamus, donec pharmacum ipsum plurimum quidem digerẽs attenuatoriúmq; reddatur, minus autem concoctorium & mitigatorium, minimum verò repulsorium. Portulaca igitur refrigerantis & aquosæ substãtiæ est: minus ea polygonũ: in solano tantum crassæ & terreæ est admistum, quantũ astrictionis.

Aceti facultas.

Acetum repulsoriam simul & attenuatoriam, imò & discussoriam facultatẽ sortitur: vtpote quod secundũ temperiem, frigiditate quadam tenuium partiũ præpolleat, nō secus q̃ exquisitè serenus boreas.

Borea frigidũ ta tenuisse tenuiũ partium.

Rosacei facultas.

Rosaceum porrò, repulsoriæ, cōcoctricis, mitigatricis, ac deniq; discussoriæ facultatis est particeps. Vt ergo sermonem iam habitũ repetam: neq; in biliosis causis iniungenda est inedia: neq; vtendum venæ sectione, si puer aut senex sit ęger, aut viriũ imbecillitas adsit.

Inedia non esse vtendũ in causis biliosis.

Vena in quib. nō sit secanda.

Clysmos fortes valde revellere à capite.

Licebit autem vti validis clysmis, quòd maximè hi possint revellere à capite, vacuaréq; non modò quæ circa ventrem & mesenterium consistunt, sed etiã quæ in simis hepatis hærent.

Capitis dolẽtis remedia.

Commendat autem Archigenes irrigationes ex ruta, oleo, & aceto intrita, ad dolores capitis: sicvti & succum baccarum lauri cum aceto & ruta. Sciendum verò est, aridam rutam esse multò acriorẽ, & calidiorem viridi.

Capitis doloris à bile orti, indicia & curatio.

Qui caput ob humorem biliosum dolent, iis signa similia sunt eis quæ ab ardore proficiscuntur. Accedit his maior morsus, & faciei pallor, & nonnunquã oris amaritudo. Aetati autem vigoris, & temperaturis calidioribus, & vitæ solicitæ, & iis qui flauam bilem accumulant, hæc affectio præcipuè contingere solet. Itaq; balnea temperata, & vnctiones, & potus dilutus, eis exhibenda sunt, omnisq; victus ratio tum *humidior, tum boni succi, cōstituenda.

Bilis quibus medicamentis purganda.

Evacuandus item biliosus humor per absinthij cremorem est, aut per aloë, & per ipsam picram antidotum, per se datam, aut modico scammonij adiecto: vel per catapotia ex aloë confecta. Illinenda frons pastillo croceo, aut appellato Trigono, aut aliquo alio his simili. Si cum vniuerso corpore caput consortij lege afficiatur, prospiciendum illi est. Igitur si plenitudo humorum, ac maximè circa venas constiterit, tundemus venam. Si verò magis qualitas invaluerit, vtemur purganti pharmaco. Si caput vni tantũ parti condoleat, vt hepati, ventri, aut ipsius ori, illis in primis opitulabimur: nempe calida in ipsis præpollente intemperię, panem ex diluto vino exhibentes, sorbitionésq; ex alica: ac foris etiam vtentes irrigationibus, quæ tum refrigerent, tum firmitudinẽ addant. At si ob viscidos & crassos in vẽtriculo cōtentos humores caput quis doleãt, etiã hos exturbabimus, acetũ mulsum in potu præbendo. Ex hyssopo etiam origanóq; potionibus, & quæ his adhuc valentiores sunt, magisq; incidendi vi præditæ, vtemur: nec non à radiculis vomitu, irrigationibúsq; & cataplasmatis calidioribus.

Capitis dolorũ cũ febre ab initio affligẽtium curatio.

In doloribus autẽ capitis qui ab initio invaserũt cũ febribus, vena secanda est, post primã aut secundam remissionẽ, nisi quid impediat: & præsertim in corporibus bonæ habitudinis, & multo sanguine redvndantibus.

Cucurbitula quãdo affigenda occipiti.

Quòd si serius post septimã diẽ dolor ipse prehenderit, aluo prius abvndè per clysterem soluta, cucurbitulæ ad occiput, aut ceruicem, sunt affigendæ: capútq; irrigationibus ex oleo fouendum: rosaceo quidem, & cum modico aceto, in calidioribus, & tempore æstiuo: chamæmelino verò, in frigidioribus habitudinibus, ac hyeme, quinta parte aceti illi adiecta. Illinenda frons in frigidioribus quidem est, ex cyphi: ex crocomagmate autẽ, in calidioribus.

Capitis in omni dolore quæ sint vitanda.

Porrò vitandæ sunt in omnibus capitis affectionib. ea quæ subduntur: nẽpe viticis semẽ, absinthij succus, lac in potu, glandes quercinę in cibo, oliuæ nigræ, arbuti fructus, eruum, quod etiã exoluit articulos: amplius autem offendunt myrrha, thus, hederæ cacumina.

Crocus perturbat mentem.

Styracis facultas.

Mentẽ etiã perturbant lentisci fructus, crocus, peucedanũ, ciclaminus sicca cum vino epota. Styrax modicus quidẽ potatus, tristitiam vultus discutit: multus verò, somnos turbulentos conciliat.

De Cephalæa.

Cephalææ descriptio.

Cephalæa, inveteratus & ægrè cedens capitis dolor vocat, qui ex leui occasione maximas exacerbationes habet, adeò vt neq; strepitũ, neq; voces vehementiores, neq; lumen splendens, neq; vini potum, neq; odoramenta caput replentia, ægri perferre possint, neq; itẽ motũ: sed in quiete & tenebris decumbere ob doloris magnitudinem velint. Etenim tanquã à malleo percuti sibi videntur. Sunt qui velvti contundi ac distendi sibi ea quæ circa caput sunt, sentiunt: non paucis verò vsq; ad oculorum radices ipse dolor progreditur. Habet autẽ hæc affectio aliquãdo quidem continuos dolores, aliquando verò exacerbationes, & intervalla. Manifestũ igitur est, hanc affectionẽ consimilẽ aptitudinẽ capitis, vt oblædatur facilè, habere, quemadmodũ in cephalalgia.

Cephalæa magis deneit facultatẽ, quàm cephalalgia.

Cephalææ varia symptomata à causis diversis producta

Verùm ad maiorem imbecillitatẽ deveniũt in hac affectæ particulę capitis. Ac sanè quidã ex sic affectis, cerebri involucra dolitant: quidã pericraniũ duntaxat. Dolores igitur cum grauitate, multitudinem humorũ significant: cum mordacitate verò, aut humorũ, aut vaporũ acredinẽ: vt cum pulsu, obortã inflammationẽ: at cum tensione, si quidẽ citra grauitatẽ & pulsum accidat, spiritus tenuis ac flatulẽti multitudinẽ indicant: cum pulsu verò, membranosi corporis inflammationem: at si cum grauitate distentio accidat, humorũ multitudinẽ intra membranas contentam arguit.

Dolor capitis intra caluariã situs, cur extendatur ad oculorũ vsq; radices.

Rursus, dolores quidẽ in superficie hærentes, pericranij affectionem significãt: qui verò in ꝓfundo sunt, cerebri involucrorũ. Quibuscunq; autẽ affectio intra caluariã est, iis vsq; ad oculorũ radices dolor extenditur, propterea quòd oculorũ tunicę ex cerebri involucris suam

ducunt originẽ. Si verò putrefactus humor calidior fiat, cum febri capitis dolor invadit. Febricitant aũt omnino, & qui dolent propter inflãmationem. Si igitur totius corporis plenitudo sit in causa doloris, sanabis ipsum, corpore vniuerso vacuato. Si verò imbecillũ existens caput, sublatos ad se humores ac vapores susceptet, materiã revellere oportet in totũ corpus, atq; ita mederi particulæ.

Revellendi à capite modi diversi.

Revellemus itaq; & clysmis, & vinculis extremorũ, & pluribus infernarũ partium frictionibus, interdum etiam sanguinis ex cubito detractione.

Venam reseratam in narib. conferre ad dolorem capitis.

Quòd si amplius redvndare sanguis videatur, etiam reserata in naribus vena, & sanguine, quantũ par sit, vacuato. Dein hieram dabimus exacutam: posteáq; apophlegmatismis elicientibus pituitam, & medicamentis quæ naribus inseruntur, vtemur: qualia sunt quæ ex elaterio, & cyclamino, cum lacte & porro apparant.

Errhina.

Caput aũt curabis, quando quidem revulsorüs vti oportet, per repulsorias irrigationes.

Caput esse vacuandũ post totius corporis vacuationem.

Repellentia.

Cęterũ post totius corporis evacuationẽ, vtêris caput vacuãtibus: dein iis qui firmitudinẽ addant. Repellit igitur immaturum oleum, rosaceúmq; per se, & cum aceto, & ex papaueris capitulis, & oleũ teneris germinibus, & hederæ cacuminibus, & mentha viridi præparatũ. Applicentur autem remedia tepida quidem, vbi frigidior & crudior multitudo humorũ extiterit: frigida verò, vbi calidior, biliosióreq;.

Digerentia.

Digerit autẽ oleũ dulcissimũ calidum, & magis inveteratũ, itémq; sicyonium. Si verò crassior sit copia humorũ, spondylium, aut serpyllum, aut pulegij comam, aut calaminthen, aut mentham, oleo incoquẽs, multitudinẽ evacuabis. Eadem hæc parti etiam firmitudinẽ addunt: quapropter vsq; ad perfectam curationem ipsis vtendum est.

Verbenaca vecta facultas.

Omniũ porrò longè maximè discutit, ac perfectè corroborat, verbenaca recta oleo incocta. Cõiicienda etiã ad eã crocodiliadis, præsertim iuxta aquas nascentis, radix.

Aselli.

Maximè etiã conferunt sub hydriis aselli nascentes, si oleo incoquant.

Papaueris capitibus quãdo sit nobis vtendum.

Adverte autẽ, capitum papaueris vsum, tempestiuum esse incipiente affectione: nocere autẽ, si iis in dolore inveterato vtantur.

Sal est ad capitis fomenta ineptum.

Iuuant verò non instrenuè fomenta tum ex semine lini & rosaceo, tum etiam confecta ex milio: nam quæ ex sale fiunt, ob grauitatẽ capiti negocium facessunt. Archigenes inter cataplasmata varia, viticis semen, perseæ viridis folia, & myrrhã æquis portionibus mista, exceptáq; Aegyptio vnguẽto, fronti admouere præcipit.

Persea fructum in Persis letalẽ esse, in Aegypto autẽ innocuũ.

Cæterùm in sola Alexandria ipse perseam arborẽ vidi, cuius fructũ in Persis quidem letalem esse, in Aegypto autẽ innocuũ, sunt qui cõtendant. Porrò sanguinis à locis affectis detractiones cõvenire in affectibus inveteratis, non Archigenes modò, sed omnes ferè medici confitentur.

Cucurbitulis in affectibus capitis quãdo vtendum.

Verũ cucurbitæ occipiti affixæ, ex revulsoriis auxiliis sunt, cùm humores ad oculos, aut ad anteriorẽ capitis partem ferri cõsuetos, avertere properamus.

Cohibitio spiritus.

Iubet autem Archigenes vt sternutatoriis quatiamus caput, fasciolaq; circumposita collo, spiritu cohibitionẽ moliamur. Iam verò ad affectiones frigidas inveteratas, equidẽ medicamẽta ex thapsia & sinapi soleo adhibere: minimè autem ad calidas. At chamæmeli (quã anthemiden vocãt) florem quidem, olfactu auxiliari dolenti capiti, ait Archigenes: folia autem nocere.

Sternutatoriũ ab Asclepiade scriptum.

Sternutatoriũ ab Asclepiade scriptum.

Veratri albi, rad. cucumeris syluestris, struthij, sing. partes ij. castorij, acori, nitri rubei, euphorbij, cumini Aethiopici, sing partẽ j. trita insufflato.

Medicamen ab eodem traditũ, quod mansum caput purgat.

Apophlegmatismus Asclepiadis.

Piperis albi, origani, staphidis syluestris, casię, sing. drach. ij. excipiant passularum exacinatarũ, aut caricarũ carne, & mandenda exhibeant. Cæterùm nõ statim à principio efficacissima adhibere cõvenit, sed à debilioribus auspicari. Porrò fortia pharmaca, quibus ad mouenda sternutamenta vtimur, mitigatoriorũ admistione lenita, moderata fiunt.

Errhina quib. lenioribus debeat liquoribus.

Ob id quædã ipsorũ muliebri lacte recẽti & aqua diluo: post hoc oleo dulci: dein betæ succo: & anagallidis quæ florẽ cœruleũ habet, indem succo: atq; ita sensim in vsu eorũ progredior, donec postremũ etiã per opobalsamũ talia dissoluo. Ego autẽ melanthiũ soleo infundere naribus: aliquando quidem aceto acri præmaceratũ, aliquãdo oleo veteri intritũ.

Os aqua replẽdum esse, dum quis errhinis vtitur.

Interim verò dum æger errhinis vtitur, habeat os aqua plenum.

De hemicrania.

Hemicrania descriptio.

Hemicrania verò affectio dolorifica est, dimidiam tantũ capitis partẽ infestans, interdũ quidem dextram, interdum autẽ sinistram: quæ sutura extensa secundum illius longitudinẽ, terminatur. Vt plurimũ autẽ per circuitus exacerbat, influxu vaporũ, aut humorũ, causam dolori suggerente. Quidã igitur ipsorũ circa temporũ musculos vehemẽter dolitãt: quidam dolorẽ longè vlterius progredientẽ habent. Sunt qui adeò vehementer crucient, vt ne manus quidẽ contactũ facilè ferant: in quibus palàm est, pericraniũ affectum esse, neq; eius cutẽ omnino immunẽ ab affectione existere.

Hemicraniæ causæ.

Rationi igitur cõsentaneũ est, vaporũ aut humorũ, aut vtrorunq; influxũ, aut à cerebro & illius involucris, aut ab vniuerso corpore illuc trãsmitti.

Hemicraniæ curatio.

Quapropter vbi quis hemicraniam curare aggreditur, prius quali purgatione, aut venæ sectione æger indigeat, consideret: atq; ita deinde ad capitis auxilia progrediendo, tum per digitos suæ manus, tum per linteũ, dimidiã frontis partẽ, & eam maximè quæ circa temporis musculũ est, confricando excalfaciat: id quod ante exacerbationis tempus faciũdum est. Post exacerbationẽ verò, pharmacis hemicranicis dictis vtendum: si quidem multa caliditas in doloribus percipiat, iis quę refrigerans quippiam habent: citra verò hanc, eis quę * sufficiẽter excalfaciũt. Vtrisq; tamen aliquid ex iis quæ robur & firmitudinẽ addunt, misceat, quod astringentem videlicet facultatẽ sortiat.

Hemicraniæ inveteratæ remedium.

Porrò ex meis præceptoribus quidam ad hemicranias inveteratas vtebat piperis albi, & crocomagmatis, singulorum drachmis duabus, mistis cum euphorbij drachma dimidia.

Euphorbiũ recens quidẽ esse cãdidum, pallidum autem inveteratum.

Cùm autẽ citò facultas euphorbij exoluatur, in huiuscemodi sanè medicamentis nõ est vtendũ veteri. Est autẽ candidius, quod recẽs est. nam q̃d inveteratũ existit, flauiorem aut pallidiorẽ sibi colorẽ cõtrahit. Similiter etiã & columbarũ turricolarũ, sibiq; victũ quærentium, stercoris, & atramenti scriptorij, licebit

addere

addere vtriusq; dimidiam drachmam, ex ipsisq; omnibus aceto acerrimo dilutis, cõficere medicamen hemicraniæ sanãdæ idoneũ. Ad hanc aũt rem, Pergamenũ nostrum attramẽtum multò est præstantius.

Pergamus patria Galeni.

Aliud pharmacũ, ad hemicraniã, & omnẽ inveteratam capitis affectionẽ summè vtile. Croci drach. xv. chalcanthi drach. x. aluminis scissilis drach. xiij. myrrhæ, opij, omphacisq; sing. drach. iij. gummi drach. xv. omnibus tritis vinum Falernum adiice, & rursus tanquam collyrium tere, deindéq; in pastillos redige. Postea verò ex posca dilutis vtere. Sæpe simpliciter euphorbij illitione misti cum oleo & cera, sum vsus. Sufficit autem ad libram olei cuiuspiam tenuis, ceræ quadrantem iniicere, & euphorbij vnciam vnam: quo quidem medicamine vtendum in ea tantùm hemicrania est, quæ à frigidis causis oritur. Iuuat etiam hos, si oleum tepidum instilletur in aurem, euphorbij vncia, cum libra olei prius temperata.

Hemicrania frigida qua opitulatur.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. III.
De affectibus aurium.

Dolores auriũ qua causa excitare possint.

AVrium dolores nõnulli quidem fiunt ex frigiditate: nõnulli ob inflammationem, vel cutis meatũ auris ambiẽtis, vel etiam nerui auditorij. Qua verò ratione inflammatio ipsa partes inflammatas distendens, dolorẽ excitat, eadem flatulentus spiritus, transitũ non habens, dolore cruciat. Consimilis etiam fit dolor à serosis humoribus * in toto corpore genitis, ei qui ex mordaciũ humorũ forinsecus advenientium illapsu cõtingit.

Doloris auriũ à frigiditate orti remedia.

Dolores igitur à sola ortos frigiditate, calfacientia quamcelerrimè curant. In quem vsum solent nonnulli rustici exenteratas cæpas oleo replere, & in feruenti cinere modicè calfacere, atque ita auribus ipsum infundere. Alij nõ cæpas modò, sed alium etiam oleo frigentes postea ipsum instillãt auribus. Ego verò euphorbio omnino modico, ad multũ vetus oleum admisto vtor, velvti etiam pipere exquisitissimè trito. Prodest etiã amaracinũ oleum ipsis infundi, & optimã nardũ. Quòd si aliquod oleum tenuiũ partiũ, in quo rutã præcoxeris, auri infundas, magnopere iuueris. Magnificè autẽ eos mitigat oui candidũ: quo etiã ad lippitudines vtimur: itémq; lac muliebre. Plurimũ iuuant item ex adipe anserino, vulpinóq;: infundi tamẽ omnia debent mediocriter calida.

Aurium inflãmatarum curatio

Basilicon pharmacum.

Tetrapharmacum.

At si inflãmatio adsit, nardinũ vnguentũ, cum pharmaco appellato Basilico, cõmodissimè infundit. Porrò medicamen Basilicon, alio nomine dicitur tetrapharmacũ. Est etiã & Comagenum pervtile, & ex adipibus pharmacũ. Cogẽte verò dolore, necessum est etiã iis quæ sensum stupefaciũt, vti.

Opium quibus misceri debeat ad aures inflãmatas.

Miscet autẽ opiũ muliebri lacti, & oui candido: quæ ipsa per se, sæpe auriũ inflãmationibus contulerunt. Miscetur etiam & castorio opium: verùm multo ante vsum tempore, præparatũ id esse oportet: & miscetur quidẽ, in vehemẽtissimis doloribus, pari: in minoribus autem, duplo. Liquor quo hæc diluẽtur, sit sapa ex musto: multò nãq; magis hęc, q̃ dulcia vina, dolorẽ sedat.

Sapa ex musto dolorem sedat.

Verũ ego nullum pharmacũ dolore vexatis infundo, neq; enã per lanam instillo: nimirum experiẽtia edoctus, quòd præstet neq; omnino contingere doloris tempore auditoriũ meatum.

Dolore affligente, præstat omnino non tangere auditoriũ meatum.

At remisso dolore, per auriculare specillum, obvolutũ lana mollissima, partẽ dolentẽ foueo, pharmacúmq; iniicio modicè tepefactum in aurifusorio specillo: postea verò forinsecus tum orificio auditorij meatus, tum vniuersę auri, mollem lanam impono. Iam quæ ex fomentis crassa & spissa fuerint, cuiusmodi sunt spicata & foliata vnguẽta, diluẽda sunt vnguẽto nardino: vel (si æstas sit, & caloris sensus ægrum in aure inflãmata infestet) rosaceo, vel amygdalino. Conficitur bonũ rosaceũ ex oleo immaturo, salisq; experte, in quo plurimæ rosæ sint maceratæ.

Rosacei optimi compositio.

Dolorũ auriũ à flatulento spiritu, aut à crassis humoribus excitati, curatio,

Si verò flatulentũ spiritũ, aut humorẽ crassum & viscidũ, qui transitũ non habeat, inclusum esse conieceris, etiam ex pharmacis liberantibus ab obstructione, quippiam admisce. Porrò frigiditate antegressa, spiritus flatulentus colligitur: grauitate verò capitis, cibisq; pituitosis & mali succi, frigidi & crassi humores: quibus si accedat frigiditas, dolores contingunt. In his igitur spuma nitri, & nitrũ ipsum molle, eiusmodiq; aphrolitrũ, & oleum amygdalinũ, rationabiliter in pharmaca auricularia miscentur. Ex hoc genere est vtrunq; veratrum, & struthium, & amygdalæ amaræ, & ex tribus aristolochiis, quęcunq; fuerint ad manũ, & iris Illyrica.

Aristolochia triplex.

Iniicies autem & cinnamomũ si habueris: aut, si id non habeatur, casiam, tum eam quæ Zigir, tum quæ Motos vocatur: ac præterea Carpesium.

Casia duplex.

Auriũ meatus obstructos quæ reserent.

Aurium etiam meatus ab obstructione liberant, quæ lapides in renibus atterunt: atq; omnia breuiter, quæ tenuium partiũ substantiam absq; mordacitate sortiuntur. Ex quorũ numero est etiam cucumeris syluestris radix, itémque bryonię, & ari, & dracunculi, & centaureæ, & polij, & omnino amarorũ omniũ.

Aurium moderatæ inflammationes rosaceo & aceto simul temperatis curantur.

Rursus, moderatæ aurium inflammationes, & nõ pulsatiles, rosaceo & aceto simul temperatis, tepefactisq;, atque infusis curantur. Glauciũ etiam ex aceto in cote medica tritũ, doloribus à modica inflãmatione ortis opitulatur.

Pastilli ex glaucio, ad inflãmatas aures.

Præstat autẽ pastillum ex glaucio, multæ sanè vtilitatis pharmacum, prius præparatũ habere: qui fit ex glaucio probè cum aqua pluuiali trito, deinq; in pastillũ coacto, exiccatóq;. Licebit verò decimãquintã gummi ad glauciũ portionẽ addere, vt melius compingi in pastillũ possit. Quin & collyria ex glaucio codẽ modo cum aceto trita, eis prosunt, aurib. instillata: atq; his nihil minus collyria ex croco.

Aurium vlceratarũ remedia.

Vlcera auriũ recentia, tum glauciũ solum cum aceto tritum curat, tum collyria ex eo omnia, & collyria ex croco & ex rosis cõfecta: quemadmodũ etiã quod Nili dicitur. Curat itẽ ea Damocratis collyriũ ex myrrha.

Auriũ purulentarum curatio.

Quæ verò pure manãt citra dolorẽ, atq; id moderatè patiuntur, iisdẽ medicamentis curant. At q̃ fortiter affliguntur, per eiusmodi qualis est pastillus Andronis, & q ad Musam refert, sapa, modicóq; aceto dilutus. Quòd si hæc ab ipso morbo vincant, scoria ferri ad plurimos dies in sole ex acerrimo aceto cõtrita, læuigatáq;, est intrepidè vtendũ.

Pastill' ex charta combusta.

Huiuscemodi etiã vlcera pastillo meo ex charta combusta, ipse ali-

Papaueris succus aurium dolores mitigat: affectionem autem non sanat, nisi ex accidenti quodam.

quando curaui. Porrò per papaueris succum mitigantur aurium dolores: haud item affectiones iuuantur: nisi fortè ex accidenti quis eas iuuari dixerit, quòd nimirum sedato dolore, atq; inde somno sequuto, natura ipsa affectus dolorē gignentes concoquat. Per aurium autē inflammationes, gallinaceus atq; anserinus adeps, si quidem evacuatum corpus invenerint, & humorē, qui inflammationē excitat, nō amplius influentem, dolorem leniunt, affectioniq; auxiliantur. Si verò humore adhuc fluente adhibeantur, affectioni quidem nihil opitulantur, leniunt tamen doloris symptoma: vt si ob humorū acredinem aliquis morsus contingat. At pharmaca ex papaueris succo omnia, sensum stupefaciunt: & ob id sanè tunc solùm illis cogimur vti, vbi nullum aliud mitigatiuum doloris contulit. Miscetur autem castorium papaueris succo, vt vehementem eius frigiditatē retundat: quo nomine etiam meconium ipsum, & quidem rectè, nōnulli torrēt: quanq̄ satius mihi videtur vti illo minimè torrefacto, inveterato tamen, & cum castorio permisto. Porrò galbanum susino vnguento dilutum, melliq; & rosaceo cōmistum, discutit citra molestiam aurium inflāmationes, in quas nihil fluit iam amplius, doloribusq; à frigore opitulatur.

Stupefacientibus quando cogamur vti medicamentis.

Ad vehementes aurium dolores medicamen ab Andromacho scriptum.

Castorij drach. ij. succi papaueris drach. iiij. opopanacis drach. ij. spumæ lycij drach. j. passo excipito, & tepefactis vtitor.

Aliud eiusdem ad purulentas aurium & veteres affectiones.

Fabæ Aegyptiæ internæ amaræ, aluminis scissi, piperis albi, spumæ nitri, croci, opij, malicorij, myrrhæ, thuris, nardi, sing. drach. ij. castorij drachmam j. aceti & mellis quod sit satis. Cōficito.

Aliud eiusdem, ad dolores flatulentos, & aurium sonitum congruens.

Nitri, myrrhæ, sing. drach. j. rosacei cyathū j. aceti tantundem: simul tritis vtitor.

Aliud ad aurium sonitus.

Veratri albi drach. j. castorij obolum j. spumæ nitri sesquiobolū: tritis cum aceto optimo vtere

Aliud ad purulentas aures.

Alumen scissum vstum, & myrrham cum melle terito, & prælotæ auriculæ pharmacum lana exceptum imponito.

Auricularis compositio probata, ex Apollonij libris.

Myrrhæ, thuris, sing. drach. ij. nucum amararum drach. j. spumæ nitri drach. ij. aluminis scissi, malicorij, sing. drach. j. spicæ nardi drach. ij. aloēs drac. iij. vini mulsi veteris cyathos iij. Arida trita vino mulso admisceto, & cocta in stanneo vase reponito, ac tepido vtitor.

Ad carnem excrescentē in auditorio meatu, quo vsus est Heraclides Tarentinus.

Aurium excrescentis vlceri remedium.

Aeruginis rasæ drac. viij. squamæ æris drach. iiij. mellis heminæ dimidiū. Arida trita, ac melle excepta, donec rubefiāt, coqto, & ablatis vtitor.

Aliud ad sanguinis ex auribus eruptiones, Heraclidæ Tarentini.

Auriū sanguinem effundentium remedia.

Marrubij succum exprimito, & aceto dilutum infundito. Aut māli punici in aceto cocti succū exprimito, infunditóq;. Aut polygoni succum cum modico aceto, Ad vermes innatos auribus, veratrum album cum melle immitte, aut aridum insuffla: aut rubi succum infunde.

Auriū vermes exterminātia.

De sonitu aurium.

Sonitum in aurib. causa.

Ex sonitibus auriū, alij quidem, spiritus flatulenti sunt soboles: alij verò ob exquisitā sensus audiendi subtilitatem fiūt: quemadmodū etiam in oculis oriri solent suffusorū imagines, ob vapores exhalantes ab ore ventriculi. Cæterū neutrius affectionis exacta cognitio haberi in principio potest. Porrò si in febribus sonitus fiāt, minimè interturbādi sunt: vt plurimū nanq; statim sedantur. Si verò ob flatulentū spiritum, cui non pateat exitus, sonitum fieri suspicatus quis fuerit, & ob hanc rem dissecantibus, attenuatorijs, ac discussorijs admotis pharmacis, nihil cōtulerit: simúlq; apophlegmatismis vsus sit, & vniuerso prospexerit capiti: huic meritò in hāc suspicionem inclinatus animus erit, videlicet sensus audiendi exquisitam facilitatē, causam eius rumoris existere, præsertim si acuto audiēdi sensu præditus esse æger appareat. In talibus igitur, ex sensum stupefaciētibus quippiam soleo admiscere: cuiusmodi est mādragoræ, & papaueris succus.

Sonitu aurium per febres, non esse cōpescendum.

Sonitū auris ob exquisitam sentiendi facultatem ortū, curatio per stupefacientia.

Ad sonitum remedia ab Archigene prodita.

Sonitus auriū remedia vero ab Archigene prodita.

In sonitibus repentinis acetū cum rosaceo instilla. Aut cuminum, & oleum, crassitudine mellis. Aut radicis syluestris cucumeris succū. Si verò protrahat, omnibus amaris, acribus, attenuatorijs & discussorijs, quibus vtimur ad dolorem ex crassis humoribus ortum, vtaris, singulis in aceto coctis, admistóq; melle. Aut reclinato ægro, & nitro trito in aurem insperso, acre acetū infunde tepidum, ac postquàm feruere desierit, exterge lana, & nucū amararū succū infunde, lanáq; obtura. Cæterū quibus ob maximā ad audiendum facilitatē id genus sonitus fiunt, castorium & cicutæ semen cum aceto trita instilla.

Ad auditus grauitatem.

In surdastris, qui exiguas quidem voces omnino non audiunt, magnas autē vix percipiunt, hoc ipsum symptoma valde suspectū habere oportet: paulatim nanq; temporis progressu augescens, perfectā surditatē inducit. Quapropter per hieram purgādi sunt, & per catapotia ex colocynthide: pituitáq; eis per apophlegmatismos detrahenda, & caput resiccandum est, eiq; vt robur addatur, omni studio curandum. Vtendum etiā attenuatoria victus ratione. At in ipsam aurem pharmaca iniicienda sunt, quæ crassos viscidósq; humores cōminuant, & dissecent. Cuiusmodi existunt hæc, quæ Apollonius prodidit: Cæparū succo & resina oleo dilutis, vtitor. Aut oleo nucum & resina mistis pariter vtitor. Vel adipem anserinū, & fel bubulum, ac laurinū, ex æquo mista instillato. Porrò surdastri cōtrarijs præsidiis habent opus, iis qui aurium doloribus infestantur. Quippe in doloribus affectæ partes exquisitam quietem desiderant: surdastri verò, vehemētem motū postulāt, transmutationémq; in contrariam ei, quæ iam adest, dispositionem.

Auditus grauitatis remedia.

Fomenta ad aurium dolorem ab Apollonio scripta.

Aurium dolori fomenta.

Fomentis porrò vtendū est per spōgias aqua

calida

calids imbutas, ac sufficienter expressas: itémq; per cucurbitas affixas. Amplius verò & per vaporem ex srundinibus perforstis allstũ. Oportet sutem slteram arundinis oram, auriculæ cauitati sdaptari: alteram verò in ollsm perforatum hsbentem operculum, & vndiq; obturatũ, incumbere. Sit sutẽ in olla absinthium in aqua feruefactum, quò vapor inde sublatus perferatur ad auditoriũ meatum. Confert etenim hoc fomentum etiam auditui graui.

Archigenis sd surditstem remedia.

Surditatis remedia ab Archigene scripta

Chalbanũ cum aceto & melle feruefactum instilla. Aut collyrio ex nitro, ficu, & sinapi immisso, per triduum id non extrahimus. Postea verò assiduis acutisq; vocibus, & vicissim grauibus inclamamus: & per tubam sonitu incusso, conamur malum depellere. Post hæc & asphodeli radices oleo veteri incoctas, commodè infundimus, caprináq; assiduè eluimus vrins.

Eiusdẽ de corpusculis quæ auribus illabunt.

In aures illapsa corpora quomodo ab eis eximienda.

Quòd si squa illabstur surẽ, auxiliatur acetũ; & cum sltero pede, qui respondet affectæ suri, exilire, aliqualiter se ipsum inclinãdo: hoc enim modo facilè excernitur. Quin & exuctio simplex per os, aut etiã per stipulã, egregiè aquam extrahit. Si verò calculus, sut fabę, aut consimile quid in auditoriũ meatum illapsum fuerit, eluito: aut lans circa auriculariũ specillum obvoluta, & resina tincta, extrahito. Idem & per glutinosum aliquod pharmscum fieri potest. Quòd si neque sic sequatur, sternutatorio in nares iniecto, os ac nares obturato. Fscta nanque spiritus inclusi extensione, id quod est illapsum, efflabitur: idq; assiduè, donec excidat, facito. Nam si intus msnserit, aure inflãmata convulsiones inducet. Optimè etiam confert sd eorum quæ illapsa sunt eiectionem, cõcussio. Si itaq; puer fuerit, pede comprehensum, & in caput sublstum, concutiens ipsum, vibrabis. Si verò perfectę ætatis quispiam ita fuerit affectus, ipsum in tabulam secundum affectam aurem reclinatum, caput ad tabulam firmsre iubeto: dein leusts tabulæ iuxta caput parte, deferri sinito, idq; sæpius facito. Mouebit enim sic quod incidit, & ad expeditiores meatus partes progredietur. Atque its angusts & concaus specilli parte immissa, scitè extrahito. Si verò faba, aut cõsimile quippiam in aurem illapsum, in ea hæreat, madefactumq; & tumefactum dolores inferat, impossibile quidem est integrum ipsum eximere. Qusre per specilli concauum diuidere id industriè expedit, atq; ita particulatim extrahere: deinde sspam, aut vinum dulce calidum infundere, ac lenire meatum ex lancinatione oblæsum. At verò si animal aliquod sit illspsum, scammoniũ aceto dilutum, aut sbsinthij, aut peucedani succum, nitrúmq; ac sulfur, cum radiculæ succo instillato.

De parotidibus.

Parotidas esse glandularũ secundum aures inflãmationes.

Inflammationum incipientium curatio.

Psrotides è genere quidem inflammstionum existunt. Fiunt autem, glsndulis secundum aures affectis. Cæterũ prims parte curationis partium inflsmmatarũ in eis minimè vtimur. In illis siquidẽ plurimum curatione reprimente, repulsoriáq; vti convenit, præcipuè cùm nec malignum sit, nec multum quod influit: nec vniuersum corpus plethoricum. Sic nanq; spongia sola ex posca imposita, incipientes inflãmationes repressit. Verùm in parotidibus contrariam curationẽ molimur, nẽpe phsrmacs attrsctoria adhibẽtes: & si hæc nihil memorsbile efficiant, etiã cucurbitulas affigentes, aut fomenta assidua adhibentes, conantesq; vt infestans humor ad cutim ipsam trahatur, præsertim si affectio in capite hæreat. Similiter cùm natura per acutas febres, redundantes humores ex vasis ad regionẽ inter cutem & subiecta corpora pellit, quandoquidem illis etiam glandulæ imbuuntur, multò satius videtur tunc opitulari naturæ, febres per abscessus curanti. Verũ si vehemẽti impetu influant humores, nihil nos curiosius agẽtes, omnia permittemus naturæ. Nam siue cucurbitã, siue aliud pharmacũ humores ex alto eliciẽs, admouerimus, vehemẽs dolor hominẽ apprehendit, vnde & vigiliæ & febres oriuntur, atq; exoluuntur vires. Mitigare itaq; tunc, & non influxum provehere, oportet, per cataplasmatũ maximè lenientiũ vsum: cuiusmodi est quod ex frumenti, aut hordei, aut seminis lini farins, cum mulsa, aut fœnigræci, aut altheæ, aut chamæmelorum decocto conficitur: & quæcunq; nõ modò humectam hsbent caliditatẽ, per quam mitigare dolores vslent, sed etism influentes succos possunt cõcoquere, suppurareq;. Quòd si etiam ssnguis redundsre videstur, per venæ ipsum sectionẽ vacuabimus, prǽsertim si liceat per vires. Ergo si humor non discutiatur, suppurantibus phsrmscis est vtendũ: cuiusmodi est frumenti farina cum oleo & caricarũ decocto: item quod ex polline & fermento conflatur phsrmacum. At si suppuratæ fuerint parotides, tunc aut per sectionem pus elicere oportet, aut per pharmscũ abscessum rumpere, quale est Smiliũ vocatũ, & q̃d ex alliis constat: aut tentare, vt ipsum per attractoria & tenuãtia medicamẽta discutiamus, bis in die iisdẽ ablatis, & fomentis admotis, donec dolores remiserint. Vbi verò iam plurimũ puris discussum fuerit, tunc iam primùm semel soluere ea medicamenta, & fomenta adhibere oportet: dein verò neque ex re est id facere, sed ipsis pharmscis permittere, vt si quid reliquũ in profundo hæreat, ipsum discutiant. Quòd si durities adsit, ea ipsa quoq; mollienda est, emollientibus medicamentis ad attractoria admistis.

Parotidũ medicatio.

Natura impetus quando minime sit iuuandus.

Cataplasma dolorẽ leniens.

Suppuratio quãdo & quibus medicamẽtis molienda.

Iam suppuratarum parotidũ quib modis vacuandum.

Archigenis ad psrotidas.

Parotidibus varia remedia ab Archigene prodita.

Rumicis radices in vino tenuium partium coctas, applicabis parotidibus citra vehementem dolorem ortis. Aut buccina marina, aut purpuras vstas, melle aut axungia exceptas imponito. Aut ficũ aqua marins muriáve incoctã, admoue: aut lanã etiã butyro imbutã. Cõmendat etiã vsum plãtaginis, tametsi ex mistis facultatibus, discussoria nempe & repulsoria constet. Ego verò nunquam phsrmacis ad parotidas destinatis repulsoria admisceri operæprecium existimo, nisi fortè aliquando pauxillũ repulsorij multo discussorio addatur: idq; vbi citra vehementẽ dolorem ipsæ irruunt parotides.

Plantago constat ex facultate discussoria simul et repulsoria.

Repulsoria quando miscenda medicamentis parotidum.

Aliud Archigenis ad discutiẽdas parotidas.

Lupinorum amarorũ farinam cum melle coctã, modica calce viua addita, pro cataplasmate im-

ponito. Aliud. Picis brutiæ, mannæ thuris, vtriusq; drach. j. terebinthinæ, palmularũ Syriacarum non vetustarum, pinguium, carnis puræ, vtriusq; drach. ij. omnibus simul vniris vntor.

Aliud. Caricarũ, chalbani, nitri, sing. drach. j. sulfuris tertiam vnius drachmæ partẽ: terebinthinæ, opopanaciiq;, vtriusq; pauxillum: simul vnitis vntor. Quòd si medicamentis parotis nõ cedat, Archigenes cousulit esse confugiendũ ad cucurbitulam, adhibita scarificatione. Porrò simplices parotidas curant, emplastrũ Mnasex, & quod ex succis cõstat, & quod ex ptisana. His molliora adhuc sunt, cerati forma, tum ex butyro, tum ex œsypo conflata, ostreis, aut buccinis, aut purpuris vstis additis, adipéq; porcino salis experte, singulis quadrantis pondere. Sic ipsum etiam licet conficere: Butyri vnc. j. ceræ vnc. ij. s. ostreorũ vstorũ, redactorúmq; in pollinẽ, vnc. ij. Cõficito & vntor: efficacissimũ nanq; est ad parotidas.

De affectibus narium.

Polypodes.

Ex genere tumorũ præter naturã polypodes in naribus generãtur, vt ozænæ ex genere vlcerum. Secundũ genus aũt excretionum prçter naturam, sanguinis effusiones contingunt in morbis acutis. Primũ itaq; de ozænis sermonem faciam, quæ ex humorum acrium, putrilaginosorúmq; influxu gignuntur: nam si ij duntaxat sint acres, ægrè curabilia vlcera inducũt, graueolentia verò non item. Cæterùm cura cõmunis tum his ambobus, tum etiam polypo est, primùm caput siccare, corroborareq;: cùm palàm sit ob redundantiam vitiosorũ humorum, fieri ab eo in ipsas nares defluxum. Capite roborato, naribus adhibenda curatio est, scopo in ozænis proposito, vt affecta pars per mixtæ facultatis pharmaca tum repellentia, tum discutientia, exiccet. Repellunt itaq; tum austera, tum acerba, quę cõmunem astringẽtium appellationẽ sortiuntur. Discutiunt calidam & siccam vim obtinentia.

Ozæna à quibus gignantur humoribus.

Ozænæ atque polypi communis curatio.

Repellẽtia quæ.

Discutientia quæ.

Archigenis remedia ad ozænas.

Ozænarum remedia.

Obline eos chalcitide, vel atramento sutorio, vel psorico, ex melle tritis. Vel iridem & sandaracham cum melle illinito.

De polypo narium.

Polypi descriptio, causa, remedia.

Polypus tumor est qui præter naturã in naribus generatur, polypodis carni assimilis. Quæ affectio ex crassis & viscidis humoribus gignitur: ob idq; mista medicamentorũ materia indiget, quæ partim astringat, partim secet & tenuet, partim etiam discutiat, condensétq;.

Asclepiadis ad ozænas remedium.

Ozænarum remedia varia.

Aluminis scissi drach. ij. myrrhæ, sandarachæ sing. drach. iiij. gallæ drach. j. æris vsti tantundẽ. Tritis vtere, naribus prius vino odorato elotis, & pharmaco per specilli extremum admoto.

Lamponis ad ozænas, ægilopas, polypos, & quæcunq; velis citra sectionem, vstionémve extirpare, remedium. Scobis æris rubri vnc. j. salis ammoniaci sextantẽ: ammoniaci thymiamatis tantundẽ: aluminis rotũdi quadrantẽ: aceti acerrimi heminas sex. Arida terito, & affuso aceto, omnia in vas æris rubri cõiicito, in eóq; ad solem sub ardore Caniculæ cum rubri æris radio agitato, donec exarescat pharmacum: quod postea in mortariũ translatum, diligẽter terito, in fictiliq; recõdito. Vsu verò exigente, aquam sorbendam dato, quæ vt ore contineat, præcipito: dein pharmacum per fistulam insufflato, vel etiam melle exceptum immitito. Cæterùm post huiusmodi pharmacorũ adhibitionem, etiam sternutatoriis vtimur, quò videlicet tectoria vlceri obducta excunamus, quæ tribus aut quatuor diebus ferè excidere consueuerũt. Vbi verò exciderint, adipe anserino, ac butyro cum cerato curantur.

Escharas impositas naribus, excutiendas sternutatoriis esse.

Porrò ipse in ozęnis polypisq; prçstantissimũ pharmacũ reperi succũ ex mâlis punicis tum dulcibus, tum austeris, acidisq;, & maturis & integris, pariq; magnitudine & numero maceratis, expressum. Cæterũ si humectior esse polypus videatur, plus ex austeris mâlis est cõtundendum. At ex aridis pharmacis, diphryge citra mordacitatem aliquando per multũ tempus consumptũ polypum noui. Probatur etiam prædictũ ex mâlorum succis collyrium, si vbi exaruerit, redigatur in pollinem, indéq; exsufletur, aut etiam per specilli nucleum indatur. Omnia autẽ hæc assiduè facere oportet, vt nunq̃ ab affecta parte absit pharmacũ, cùm facilè ab humiditate eluatur.

Punicorum succum ad ozænas polyposq; magnifice commendat Galenus.

Iam verò rosæ siccæ cõtusę, inditæq; in iis qui molli carne sunt prædin, citra noxam curare aliquando solent polypos. Nam pleraq; eorũ quæ polypodas exterunt, eos exacerbant, si quando ab scopo aberrarint. Cæterùm vlcera in narium meatibus semper per pastillos curaui, Androniũ videlicet, & Pasionis, & Polyide, & Bithynum, & per eum quem ipse composui. In diuite verò quopiam, qui odoratum pharmacum exigebat, hedychroi vsum excogitaui, ipsúmq; Falerno veteri dilui, & mirum quàm breui affectio ipsa est curata.

Rosarũ pulvis in quibus curare polypos soleat.

Narium vlcera quibus medicamentis curentur.

Heraclidæ ad sanguinis è naribus eruptiones remedia.

Vbi grumos sanguinis eduxeris, lanam specillo obvoluito, eámq; in lycio aqua diluto imbuito, & sanguine manantẽ locum illinito. Aut linamentũ ex ellychnio contortũ, madidatúmq; aqua, & chalcitidis polline inspersũ inserito. Aut menthã tritam indito. Iuuat etiam frontẽ spongiis refrigerare, extremáque vinculo excipere, qua parte magis cõtracta videntur: obturaréq; aures, & os pluuiali aqua & frigída opplere.

Sanguinis è naribus eruptionum remedia.

Asclepiadis remedia ad sanguinis effusionem è naribus.

Spongiã cruda pice imbutã, & linamento exceptã indito. Aliud. Putaminis oui, & gallę omphacitidis, vtriusq; partẽ vnam. Trita linamẽto intorto, aqua aut aceto madefacto, excipito, inditóq;. Andromachi ischæmon.

Chalcitidis drac. c. chalcãthi drac. L. misyos assati drac. xxv. æris vsti drach. xij. & s. tritis vtere.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. IIII.

De oculorũ affectibus, oculariisq; medicamentis, agere in præsenti cõmentario est cõsiliũ. Pompholyx igit lota nulli pharmacorũ mordacitatis expertiũ inferior est: atq; ob id ea vtimur ad tenues & acres oculorum fluxiones, sed vacuato prius capite & vniuerso corpore,

Pompholyx optimũ est medicamentũ oculorum fluxionibus.

pore. At vacuamus quidem corpus venę sectione, purgationeq́; caput autem per apophlegmatismos vindicamus à pituita. Potest tamen pompholyx lota, quemadmodum etiam spodium, atq; amylum, simul & moderatè resiccare humores; simúlq; ne per tuniculas evacuetur ea quæ in magnis oculorum venis superflua humiditas continet, prohibere. Quare si quis prius q̃ caput ab humoribus ad oculos defluentibus purget, vtatur obturantibus pharmacis, vehemẽtes dolores ob tunicas distentas inducet, & ob multitudinẽ influentiũ humorũ, aliquando ipsarũ rupturam aut erosionẽ pariet. Eiusdẽ generis cum prædictis pharmacis subtenuis ouorum liquor existit, abvndè valens humiditates oculorũ abluere, & exasperata lenire: obturandi autem tenues meatus non parẽ illis facultatẽ sortit, sicvti nec similẽ vim resiccandi. At fœnigræci succus, q̃d ad viscositatẽ attinet, similis est ouorũ albugini: discussoriam tamen possidet facultatem, & moderatè calfactoriam: ob idq; multos dolores mitigare cõsueuit. Maximè prędictis cõtrariũ secundum genus existunt liquores acres, vt Cyrenaicus, Medicus, ac tum sagapenũ, tum euphorbium, omnésq; breuiter, qui citra exasperationẽ calfaciunt vehementer. Forti autẽ facultate sunt prædita extergentia medicamẽta, cuiusmodi est æris squama, chalcitis vsta, æs vstũ, flos æris, misy, sori, atq; stibium. His adhuc aliud genus adiacet, erodentium videlicet, siue putrefacientium: quale est auripigmentum, & sandaracha, & Asiæ petræ flos: cuius facultatis misy etiam paululum particeps est. Est & aliud genus pharmacorum, quod in oculares cõpositiones inicitur, eorum videlicet quæ natura astringunt. Quę igitur mediocriter hanc vim habent, influxus repellunt: quæ verò vehementer, ampliorem dolorẽ infligunt, tunicas exasperando, q̃ iuuent influxionũ impetũ repellẽdo. Porrò quæ mediocriter astringunt, lippitudinibus cõmodissima existunt: conferunt autem & reliquis ferè omnibus affectionibus vlcerum, pustularũ atq; fluxionum. Sunt verò huiusmodi, folia rosarum, & flores, & succus: ericæ fructus, spica nardi, malabathri foliũ, crocus, lycium, & hypocistis. Vehementiorẽ his astringendi vim acacia & omphacium habent, quę & ipsa in succorum genere numerantur. Balaustiũ etiam, & cytini, & gallæ omphacitides, ex genere eorum sunt quæ multùm astringunt. Inflãmationes & alias affectiones concoquunt, myrrha, crocus, castorium, thus, & cremor fœnigræci decocti: quæ etiam discussoria facultate sunt prædita, & præsertim ex ipsis myrrha. Hæc itaq; sylua ocularium medicamentorũ existit. Porrò quæ medicamenta substantia terrestri sunt, citra manifestũ calorem aut frigus, ea emplastica nominantur, vim habentia contrariam iis, quę ab obstructione liberant: quali facultate insigniunt samius aster, pompholyx lota, eiúsq; cinis elotus, atq; etiam cadmia tum vsta, tum lota, cui detersorij etiã nõnihil inest. Pompholygi verò & spodio parũ quid inest astringens, quemadmodum etiam plumbo post exvstionẽ. Nam & hoc pharmacum omnis mordacitatis est expers, parum tamen quid astrictionis sortitur.

Oculorũ fluxionibus cur non sint admouenda obstruentia pharmaca ante capitis vacuationem.

Albumen oui.

Fœnigræci decocti facultas.

Extergẽtia medicamẽta quæ sint.

Putrefacientia medicamenta.

Lippitudini cõuenire, quæ astringũt mediocriter.

Astringentia vehemẽter quæ sint.

Ocularia medicamenta.

Emplastica medicamẽta quæ & sint, et dicantur.

Amylum etiam exactè lotum, q̃ mitissimũ est, & medium, vt nec astrictionem nec acredinem habeat: hoc est, nec calorem, nec frigus. Quin & cerussa lota proximè accedit ad facultatẽ plumbi vsti atq; eloti: manifestè tamẽ astringit: amylum autem & samius aster, quatenus ex gustu & odore licet colligere, sunt penitus qualitatis expertes. Igitur vniuersum huiusmodi pharmacorum genus, siue modicã in gustu aut odore qualitatẽ exhibeat, siue penitus nullã ostendat, velvti aquę purissimę, expers qualitatis vocatũ, moderatéq; p solã terrestrẽ substantiã secundũ propriã naturã siccat. Ac sanè sola hęc medicamẽta cõveniunt in erosionibus corneæ tunicæ, ipsiúsq; rhagoidis prolapsibus, ob influxũ tenuiũ atq; mordacium humorum ortis: cum nimirum astringentia cohibeant effluentes humores, atq; ob id dolorem ex mordacitate ipsorum ortum intendant: acria verò affectionem simul adaugeant. In vniuersum tamen ipsi particulæ affectæ, quò facilius curationem recipiat, prospicimus, tum vniuersi corporis purgationibus, tum revulsionibus: primùm quidem ad infernam corporis partem: dein etiam ad occiput, & ad capitis cutem. Vtimur etiã sectionibus arteriarum, interdum quidem incidentes eas quæ retro caput iuxta aures sunt exporrectę: interdum autẽ earum partem, quæ temporibus inest: idque vt medeamur dispositioni, quæ tunicis oculorum est genita, ob quã etiã optimus sanguis ad tunicas ipsas delatus corrumpitur. Ad has igitur solas dispositiones convenire videtur prædictorũ medicamentorũ genus, citra mordacitatem exiccans in affecta parte cacochymiã, à qua id quod influit corrumpitur. Vocant autẽ collyria quæ ex eiusmodi medicamentis cõstant, tum Libiana, tum Cygni: nempe ob candorem, qualem cygni possident. Prævalet quippe in ipsis amylum, & terra Samia, & cerussa Rhodia, quæ præstantior est & candidior. Sunt qui collyria id genus in cotibus terant, lacte boni succi ex nutricis vberibus instillato: vt astrictoriam vim quæ onillo inest, effugiant. Etenim cùm in lacte serosa quędam extersoriáq; facultas insit, eius vsus congruens est ad propositam curationẽ: quippe vlcera explenda, extergentibus citra acrimoniã habent opus medicamẽtis. Quòd si huiusmodi haberi lac nequeat, per fœnigræci decoctũ terere collyria pręstiterit, vtpote quod extersoriã quandã vim habet, qua oua omnino sunt destituta.

Amylum.

Aquæ purissimæ sunt qualitatis expertes.

Corneæ tunicæ erosæ, quæ medicamenta congruant.

Arteriæ secus aures, et temporũ, quando incidendæ sint.

Collyria Libiana & Cygni.

Collyria leniendi modus.

Lactis muliebris vsus cõmodissimus vlceribus corneæ exi stit.

Fœnigræci decoctum.

De aspritudinibus palpebrarum.

Cùm ægrè curabiles prædictæ dispositiones existant, adhuc earum difficultatẽ adaugent palpebrarum asperitates: à quibus etiam in lippitudinibus, tunicæ oculorũ commorsæ, affliguntur dolore. In illis tamen audemus ad pharmaca inflãmationi cõgruentia, nonnihil ex detergentibus immiscere: velvti est collyriũ ex vino, aspritudinibus accommodatũ, quò primùm ea quæ ad palpebras succreuere, deprimantur. Nam vbi oculi minus infestantur inflammatione, ea quæ asperdines expurgare possunt, administramus. At dum cornea exulcerata est cum mordaci influxione, impossibile est tali aliquo vti pharmaco. Cornea siquidem ipsa amplius exasperabi-

Collyrium ex vino.

tur: vuea verò impensius procidet, hominémq; vehemēs dolor corripiet, augebitúrq; ipsius fluxionis malignitas. In huiusmodi itaq; affectionum miscella, solent medici, præ inopia consilij, palpebras ipsas revertere, atq; absq; medicamentis purgare, idq; tum specilli concauo, tum molli spongia. Quidam ex præceptoribus meis, ex pumice læuigato, cum tragacantha aut gummi, collyrium faciebat, eóq; ab extentis atq; reversis palpebris, aspritudines deradebat. Vbi verò temporis progressu per prædicta collyria fluxio fuerit sedata, audemus tunc iam ea quæ palpebras extergūt, paulatim adhibere medicamenta: quēadmodum vbi fluxus omnino fuerit iam resiccatus, & palpebræ moderatè habuerint, caua vlcera sunt collyrio ex thure complenda.

Aspritudinis palpebrarum curatio.

De lippitudine, siue ophthalmia.

Lippitudo.

Ophthalmia est inflāmatio periostij tunicæ, quā barbari coniunctiuā appellant.

Ophthalmia est inflammatio periostij membranę, quam etiam agnatam vocant, quòd aliis, quæ oculum ipsum constituunt, tunicis forinsecus agnascatur, ligamentum existens toti oculo, ad circumsita ossa. Ob id enim omnia quę circum oculos sita sunt, vsq; ad malas quandoque simul per vehementē lippitudinem intumescūt. Igitur pharmaca omnia huiuscemodi affectionem curantia, ex genere eorū sunt quæ medentur inflammationibus: assumunt tamen necessariò nonnihil, pro ipsius partis natura, quæ excellentem mollitiem, atque eximiam quandam supra omnē totius corporis cutem, ad patiendum facilitatem est nacta, ob sensus subtilitatē, ac raritatem substantiæ. Adhibenda itaq; sunt pharmaca repellentia, minimè tamen exasperantia, hoc est, non vehementem astrictionem sortita: sed quæ tum propria sua substantia moderanora sint, tum lenitiui liquoris admistione adhuc magis talia reddantur. Voco autem lenitiuos liquores, oui candidum, & fœnigræci decoctum, magísq; adhuc ipsum lac. Vt plurimum verò albumen oui cum accōmodatis pharmacis lippitudines curare sufficit, per collyria videlicet vocata monohemera, hoc est, diaria. Sæpe siquidem magnas inflammationes, hæc adeò mitigauerunt, vt in vesperam quidem homo balneo vteretur: in sequenti verò die, nardino collyrio ad instaurationem & corroborationem inungeretur. Admiscere autem ei circa primā inunctionem minimum quiddam acrium & sistentium medicamentorum oportet: vt circa secūdam paulò amplius quiddam priore. Sufficiūt nanq; hæ duę pharmaci adhibitiones, & deābulatiuncula aliqua nō multa ante balneū. Foueri tamen oculi per spongiam debent ex meliloti & fœnigræci decocto, semel quidē aut bis in die, si mediocris sit dolor: sæpius autem, si vehementior.

Ophthalmiæ cōgruentia medicamēta qualia esse debeant.

Lenitiui liquores.

De vlceribus oculorum.

Oculorum vlcera, qualia medicamenta postulent.

Oculorū vlcera eandem secundum genus curationē requirunt, quā reliqua omnia: ob ipsius tamen partis naturam, q̄lenissima eis adhibenda sunt, quale est, quod ex lota pompholyge cōstat. Admiscentur ipsis etiam succi quidam non solùm mordacitatis expertes, sed qui etiam vehementissimos mitigare dolores possint, velvti mandragoræ succus. Quidam etiam polygoni succum miscuerunt, vt alij ipsorum ouorum candidum. Quæ omnia, dum tempus vtendi instat, miscenda sunt, propterea quòd facilè acescunt: quo tempore etiam rosarum additur succus. Eorum autem omniū esse debet scopus, vt vlcus mundum seruetur: vtpote partium natura ipsum replente, atq; ad cicatricem ducente. Si itaq; inflammatio adhuc oculū vrgeat, aut quispiam etiam dolor, collyria ex thure, & metallicis lotis, & succis mordacitatis expertibus, adhibenda sunt. Vbi verò sordida reddita ob eorū vsum vlcera fuerint, ex repurgantibus quippiam miscendum est: quale existit Paccianum crocetum ex vino: quod etiam aspritudines exterit, pterygiáq; attenuat. At verò vlcera quæ per erosionē tunicæ corneæ fiunt, ita vt aliquid ex ipsa rhagoide procidat, repellentibus & astringentibus pharmacis opus habent. Discussoria autem postulant tum pustulæ, tum pus intra rhagoidem contentum. Recentia igitur & adhuc inflammata, pharmacis ex myrrha, thure, & croco sedantur: vetustiora autem, nōnihil ex discussoriis desiderant, quemadmodum etiam induratæ tunicarum inflammationes.

Paccianum collyrium.

De ocularium pharmacorum viribus.

Ocularium medicamentorum vires.

Igitur omnimodæ acrimoniæ sunt expertes hi tres liquores, fœnigræci decoctum, lac, & candidum oui: ex quorum genere existimare oportet tum gummi, tum tragacantham. Quippe nisi prædicta illa tria, tum copia, tum vsu, prompta & expedita essent, possemus vtiq; parum gummi, aut tragacanthæ in multa aqua maceratum, in eundem vsum velvti illa assumere: & per ipsa etiam in medica cote collyria terere: & per sola infusa, serosos in affectis oculis generatos humores eluere. Ocularium itaq; pharmacorum vnum genus in illis tribus liquoribus, atq; etiam in tragacantha, gummi, metallicísque elotis consistat. Alterum verò genus eorum sit, quæ modicam mordacitatem sortiuntur, propterea quòd quędam eis sunt admista, quæ parum astringunt detergúntq;: qualia sunt, rosę, & thus: illæ quidem, pauculam astrictionem: thus verò modicam extergendi vim possidentes. Habet tamen ob moderatum calorem thus etiam & concoctorium quid, ac doloris mitigatorium. Ex eodem genere cum ipso, quantū ad concoctionem & discussionem attinet, censendus est crocus & myrrha: quæ inter se in eo differunt, quòd crocus quidem moderatè astringat: myrrha verò citra astrictionē non instrenuè discutiat, & resiccet humiditates. Súntq; hæc viribus præstantiora thure, & ob id etiam maiorem discutiendi vim habent: cùm autem careant vi detergendi, ad vlcerum curationem thure inferiora existunt. Huius generis medicamentorū, cōcoctorij inquam & discussorij, lycium quoq; est, & castorium. Sarcocolla etiam concoctoriū & discussoriū medicamentum existit: ac magis quàm ipsa, chalbanū. Meliloti verò decoctum ad concoctoriam facultatem assumpsit etiam quid astrictoriū, eiusdem ferè generis cum croco existens. Iniicitur etiam in oculares compositiones lapis hæmatites vocatus, humores resiccandi vim habens, velvti & cadmia. Minus tamen pharmacum lapis ipse quàm cadmia existit, vtpote ex humida substantia,

Gummi.
Tragacantha.

Ocularium medicamentorum genera varia.

Thus dolorem lenit, concoquitq;.

Crocus moderate astringit.

Myrrha citra astrictionē discutit, resiccatq;.

Lycium.
Castorium.
Sarcocolla.
Chalbanum.
Meliloti decoctum.

Lapis hæmatites.

Cadmia.

Schistus lapis. Stibium.

ſtantia, non terreſtri, velvti cadmia, generationẽ indeptus. Huic ſimilis eſt lapis Schiſtus dictus, ſed fortiorem obtinet facultatẽ. Quod verò ſtibium vocatur, illotũ quidem, fortem aſtringendi facultatem oſtentat: lotum autem, exoluitur, vt propè ad vim mordacitatis expertium accedat. At æs vſtum vehementem extergẽdi poſsidet facultatem, itémq; ſquama eius, & flos. Nec minus efficax, ſed minus mordacitatis expers, chalcitis vſta eſt. Quòd ſi lauentur talia pharmaca, extersoria quidem adhuc manent: tantò tamen imbecilliora, quantum amiſerunt mordacitatis. Huius generis ſunt etiam miſy, & ærugo, fortiſsima pharmaca, iis quæ ſycoſi & callis conveniunt, admiſta. Sunt qui etiam gallas admiſceant, vehemẽter aſtringens pharmacum: ſunt qui etiam chalcanthum, quod vnà cum acredine vehementiſsimè aſtringit. Moderatius tamẽ redditur vſtum, & lotum. Ad hanc ſyluam pertinet & ſtomomatis ſquama. At thuris cortex, aſtringit quidem & ipſe admodum, prædictis tamen eſt longè inferior. Porrò mãna thuris à thure ipſo differt, quòd exiguum quid aſtrictionis ſortiatur, ratione corticis thuris, cuius nonnihil contraxit. Quæcunque igitur ex aſtringentibus multam terream compagem habent, aſpritudinea, & ſycoſes, & callos conſumunt. Cæterùm quę ex ſuccorum genere ſunt, velvti omphaciũ, & hypociſtis, eluunt facilè in ſublitionibus, diffluentia ſimul cum lachrymis. Ex hoc genere eſt glaucium & acacia. Citra mordacitatem verò extergit ceruicornu vſtum, velvti etiam caprinũ: non tamen dolorem ſedant, nec concoctoria facultate ſunt prædita, vt thus, frigidi nimirum & ſicci temperamenti exiſtentia. Mixtæ facultatis eſt aloë, quemadmodũ roſa. Habet enim quod extergere eſt natum, aliquid in ſe amarum: ſicvti & aſtrictorium quippiam, vt & cõmittat, & ad cicatricem perducat.

Aes vſtum. Aeris ſquama, floſq́. Chalcitis vſta. Lota euadere imbecilliora. Miſy. Aerugo. Galla. Chalcanthum. Stomomatis ſquama. Thuris cortex & manna. Omphacium. Hypociſtis. Glaucium. Acacia. Ceruicornu vſtum. Aloës facultates.

Quæ ad ſcabras affectiones conveniant.

Scabris palpebris quæ opẽ ferãt medicamẽta.

Ex iis quæ ad ſcabras palpebrarum affectiones cõveniunt, ſunt ſales ammoniaci, & lapis Aſius, tum ipſe, tum eius flos: & quod pſoricũ appellatur, nõ ſimplex, neq; ſponte natum, ſed præparationis modum indeptum. Admiſcetur iis & miſy vſtum, & ſandaracha, & arſenicum. Ex medicamẽtis verò aromaticis, caſia, malabathri folium, & amomum, cinnamomúmq;.

Quæ induratis auxilientur.

Induratis tunicis oculorũ quæ conferant.

Compoſitiones quæ ad induratas oculorum tunicas congruunt, ex ſuccis conſtant, & ammoniaco thymiamate. Miſcentur autẽ eis myrrha, thus, chalbanum, & conſimilia.

Quæ ſuffuſis medeantur.

Suffuſorum remedia.

Ad ſuffuſos habetur compoſitũ medicamen, ex ſucco fœniculi, hyænæ felle, ac melle Attico conſtans: cui nõnulli caprillum fel addiderunt. Nunc autẽ in precio habetur pharmacum ex felle ſcarorũ compoſitũ: ſicvti & quod ex myrrha ſtacte conficitur: quorum omniũ promiſſa magna, effectus autem interdum nullus.

Pharmacum aridum ad tuẽndam oculorum valetudinem à me compoſitum.

Oculos roborãs pharmacum.

Lapidis phrygij ter vſti, totiéſq; extincti: ſed prima quidem extinctione, butyro: ſecunda, vino odorato: tertia Attico melle, ad ipſum extinguendum, iniecto lib. j. æris vſti, piperis albi, folij malabathri, ſing. vnc. j. ſtibij drach. xij. Poſtquàm verò omnia fuerint læuigata, & reponere medicamentum velis, adijce opobalſami Syriaci vnc. j. s. Porrò vſus ipſius ad ſolas palpebras competit cum ſpecillo inducti, citra tunicarum ipſius oculi contactum.

Aridum ad circunroſos oculorũ angulos ab Aſclepiade ſcriptum.

Ocularia medicamẽta varia, à medicis variis conſcripta.

Spodij Cyprij drach. iiij. omphacij aridi drachmas ij. nardi obolos tres: piperis fricti grana xv. tritis vtere.

Pharmacũ callibleph̃aron, exornandis palpebris accõmodatũ. Facit & ad lippitudines inveteratas. Stibij vſti ac vino extincti drach. xvj. plumbi vſti & loti drac. viij. fuliginis thuris, ſpicæ nardi, myrrhę torrefactę, croci, ſquamę æris, ſing. drach. j. omnibus tritis ac repoſitis vtitor.

Aridum Philoxeni ad pruriginoſos & circunroſos angulos. Facit & ad obtuſum viſum. Cadmiæ drach. iiij. ſalis ammoniaci drach. ij. piperis albi drach. j. tritis & læuigatis vtitor.

Liquidæ oculares compoſitiones ad omnẽ extuberantiam carnis tollendam, & ad incipientem lippitudinem.

Cõpoſitio qua vſus Philippus eſt in Cæſaria. Miſyos aſſati drach. viij. myrrhæ drach. iiij. cadmiæ drach. viij. croci drach. ij. ſalis ammoniaci tantundem: nardi Indicæ, piperis albi, vtriuſque drach. j. mellis Attici cyathum vnum. Miſceto.

Panchreſtos Eraſiſtrati ad lippitudines omnes, & ad purulentas aures.

Aeris vſti, myrrhæ, ſing. drach. j. piperis obolos ij. miſyos toſti drach. j. croci obolos iij. vini Chij heminam j. paſsi cretici heminæ dimidiũ. Coquantur ad lentum ignem, vt decet.

Philoxeni liquida exacuens viſum, ac cicatricea & callos extergens.

Ammoniaci thym. drach. iiij. æruginis drac. ij. vino diluta, & contrita, melle Attico excipito.

Compoſitio Largi exacuens viſum.

Succi radicis fœniculi partẽ vnã: mellis tantũdem. Miſceto. Alia. Succi radicis fœniculi, ſucci chelidoniæ, mellis Attici, ſing. drach. j. Miſceto.

Ad tingendas albugines.

Gallam tritam per ſpecilli nucleũ calfactũ imponito: dein chalcanthũ aqua dilutũ admoueto.

Ad glaucos oculos, quò pupillæ nigræ reddantur.

Malicorij dulcis ſuccum infundito: dein poſt temporis intervallũ hyoſcyami florem cum vino tritum inſtillato.

Ad paruos inſtar hordei oblongos circa pilos palpebrarum abſceſſus.

Chalbani partem vnam cum modico nitro mixtam imponito.

Cataplaſma Heraclidis Tarentini ad vehementes oculorum dolores.

Oculorũ vehementes dolores ſoluentia cataplaſmata.

Roſarum viridium, aut ſiccarũ drach. iiij. croci drach. j. opij tantundem: excipito meliloti decocto, aut paſſo, vtitórq;. Aliud. Roſarũ, violarum albarum, meliloti, capitũ papaueris, ſing. drach. ij. croci, opij, myrrhæ, ſing. drach. j. oui aſſati vitellum. Tritis & paſſo ſubactis vtitor.

Agglutinatorium ad repellendas fluxiones ab oculis.

Oculorum fluxionibus repellẽdis agglutinatorũ pharmacum.

Pollinis, myrrhæ, mannæ thuris, singulorum drach. j. candido oui excipito, temporibúsque & fronti admoueto.

Collyrium Moschionis, ad epiphoras, dolores, atq; fluxiones congruens.

Glaucij drach. vj. sarcocollæ drach. viij. croci drach. iiij. gummi drach. ij. tragacanthæ, succi mandragoræ, singul. drach. ij. opij drach. j. Aqua pluuiali excipito, vtitórq;.

Paccij sphragis.

Cadmiæ vstæ, & lacte caprillo, siue muliebri, extinctæ ac lotæ, assiccatæq; in vmbra, drach. x. æris vsti ac loti, acaciæ, vtriusq; drachmæ x. opij drach. vj. croci tantundem: gummi drach. xv. aqua pluuiali excipiantur.

Collyriũ ad acerbissimos oculorũ dolores.

Cadmiæ vstæ & lotæ, acaciæ, stibij vsti & loti, aloes Indicæ, sing. drac. viij. croci, myrrhæ, opij, sing. drach. iiij. gummi drach. viij. aqua excipe, vterérq; ex ouo. Ego etiam pompholygis & thuris, vtriusq; drach. iiij. adieci.

Malabathrinum nostrum ad vexationes dolorum.

Malabathrinũ medicamẽtum vehementib. oculorum doloribus.

Cadmiæ drach. xvj. acaciæ drac. xl. æris vsti & loti drac. xiiij. opij, lycij Indici, malabathri, nardi Indicæ, castorij, croci, aloës, sing. drac. ij. myrrhæ drach. iiij. cerussæ drach. viij. stibij loti tantundẽ: gummi drach. xl. aqua excipito, & vtitor ex ouo in principio affectionũ, & etiã in declinatione, * vbi panchrestum ab ipsa parte remoueris.

Collyriũ albũ tryphera dictum, admodũ lene, ad epiphoras maximè cõgruens.

Collyrium tryphera nominatum.

Cadmiæ lotæ drach. xvj. cerussæ drach. viij. amyli, gummi, tragacanthæ, sing. drach. iiij. opij drach. ij. aqua excipito, & cum ouo vtitor.

Cygnus inscriptus Reginæ, ad maximos oculorum dolores.

Cadmiæ drach. xvj. cerussæ lotæ drach. viij. amyli, tragacãthæ, acaciæ, opij, sing. drac. ij. gũmi drac. xij. excipe aqua pluuiali, & dum vti voles, adijce candida ouorum quatuor recentium.

Aerianũ pharmacũ ad veteres ac recentes affectiones accommodatum.

Aerianũ pharmacũ affectionibus oculorũ accõmodatum.

Cerussæ drac. xxiiij. cadmiæ vstæ & lotæ, stibij vsti & loti, thuris, singul. drach. x. squamæ æris drach. v. opij drach. iiij. myrrhæ tantundẽ: gummi drac. xij. aqua pluuiali exceptis, vtere ex ouo.

Collyriũ ex cornu ceruino, ad vlcera & pustulas, quod cicatrices exterit.

Cornu ceruini vsti & loti, thuris, plumbi vsti, sing. drach. iiij. squamæ æris lotæ drach. ij. opij drach. j. gummi drac. iiij. excipe ex aqua pluuia.

Collyriũ diarhodon, ad fluxiones atq; dolores oculorum congruens.

Rosarũ drach. c. croci drach. j. opij, myrrhæ, sing. drach. viij. gummi drach. L. vino odorato excipito, vtitórq; ex ouo. Ego verò pro folijs rosarum, tantundem earundem florum inieci, feliciterq; successit.

Lynceus, ad affectiones callosas, exacuens visum.

Cadmiæ, æris vsti & loti, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. myrrhæ drach. xvj. lapidis hæmatitæ drach. vj. opij tantundem: aloës, fellis taurini, chalbani, sing. drach. iiij. æruginis drac. j. opopanacis drach. iiij. salis ammoniaci drach. ij. gummi drac. vj. Aqua omnia pluuiali excipito.

Melinũ Lucij præceptoris, ad scabros & corrosos angulos, intẽsos pruritus, oculos humectos, omnémq; hebetudinẽ visus, cicatrices etiã & callos exterens. Cerussæ, croci, sing. drac. xxiiij. ammoniaci thymiamatis, salis ammoniaci, nardi Indicæ, opij, myrrhæ, omphacij, sing. drach. vj. gummi drach. xxiiij. Excipiantur aqua pluuiali.

Quæ Archigenes ad oculos affectos scripserit.

Oculorum affectibus remedia ab Archigene scripta.

In fluxionibus oculorum primo cõuenit cibi atq; potionis parcitas, aquæ potus, ac maximè rei venereæ abstinentia. Subducatur aluus, & facies assiduè primũ multa frigida, dein oxycrato abluatur. Fugiant odores acres, & pulueres, fumúmq;, & tum solis, tum lucernæ splendorem. Si augescat fluxio, dolórq; accedat, cõfert etiam phlebotomia. Circa frontem porrò & tempora conveniunt medicamẽta astringentia. At super oculos lana pura oui candido madefacta imponatur: aut oui assi luteum, aut melilotum in passo coctum. Omnia enim ex astringentium genere in principiis conferunt. Ad plagas illatas oculis facit columbinus sanguis instillatus, & præsertim is qui ex teneris pennis exprimitur.

Oculorum plagæ quæ optimẽ cur.

Candidum etiam oui eodem modo in oculum instillatum, ac prætera lana exceptum, & supernè impositũ. Prodest etiam melilotum coctum cum vino, impositúmque. Ad tumores ex plaga in oculis ortos valde cõuenit fomentum per mollem spongiam aceto diluto madentem.

Ad palpebrarum defluuia, æruginis tritæ partem vnam, ammoniaci thymiamatis tantundẽ, trita imponito. Ad inutiles atque pungentes palpebrarũ pilos. Vbi auulsi fuerint, illinito sanguinem cimicum, & non renascent: aut chamæleonem albam & tritam, cui viridium ranarum sanguis sit mistus, inungito. Offuscationẽ omnem, incipientémq; suffusionẽ, sanat fel omne, cum marrubij succo ac melle Attico. Ad pterygia, Chalcanthi, & salis ammoniaci æquales partes: gummi dimidium, cum aceto in collyria formato, illinitóq;.

GALENI PERGAMENI

de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. V.

De suggillatione, quam Græci hypopion nominant.

Hypopion. Suggillatio quid sit.

HYpopion ex genere effusionum existit, estq; affectio cutis ipsi oculo subditæ, vbi cõtusis venis quæ in ea sunt, sanguis per fissuras effunditur: qui quidem nisi discutiatur citò, interdum progressu temporis liuescit & denigratur. Quare meritò ad eius curationem statim festinant medici.

Suggillationis curatio.

Cæterùm quum tunicula venarum, ex quibus sanguis exilit, rumpatur, parum quiddam ex astringentibus ad discutientia admiscent. Vbi verò ad propriam naturam redierint venulæ, tunc discussoriis solis vti admodum opportunũ videtur: ex quibus tamẽ imbe-

imbecilliora quidem in primis sunt adhibenda, fortiora verò inveteratis & denigratis conveniunt. Ego igitur Nili collyrio diarhodon, in ocularioru coticula ex aqua trito, partē suggilatā illino, ferulæ campanæ ac fœnigræci decocto prius pro fomento vsus: quo ipso decocto, postea etiā collyriū dissoluo: ac dein etiā ex foliis fœnigræci decocto. Quòd si quæpiā affectionis reliquię restitēt, in fœnigręci decocto collyria ex myrrha dissoluo, illinóq;. Vbi verò affectus his remediis nō cedit, collyriū ex sandyce est cōmodum. Archigenis pharmaca ad suggillata.

Suggillatis pharmaca ab Archigene prodita.

Summe facit ad recentia & liuida suggillata, spōgia muria intincta, & assiduè imposita, sublatáq;: post quam, fomentū ex aqua calida prodest. Cataplasmate autē vtere faba fresa cōtrita, absinthio, hyssopo, origano, raphani cortice, vua passa exacinata, vnoquoq; per se cum melle, aut aceto, aut aqua. Minimè tamē rectè mihil videtur pręcipere, vt indifferenter vno aut alio vtamur. Aqua quippe acrimoniæ omnis expertissima est. Mel autē vicetibus mordax, cutē haudquaq̃ offendit: acetum verò vtrisq; mordax existit. Aliud. Aut fabam fresam cōmansam, cum melle imponito. Etenim fabæ lomentū, etiam citra manducationē cum melle subactū, liuida discutit. Ex manducatione autē, summè discussorium effici, nimirū viribus à saliua assumptis.

Lomentum fabaceum.

Aut cerussæ & lithargyri partes æquas cum melle terito, atq; admista faba fresa, ad cerati formam reducito, vtitórq;. At hordeaceā farinam cum aceto mulso coctā imponito. Aut thus & thapsiā æquis portionibus cum rosaceo cerato. Hæc Archigenes. Dictū autē à nobis est, quòd ex discussoriis medicamēnis in principio præstātiora sunt, quæ modicā astringēdi vim possidēt: qualia sunt rosę, melilotū & crocus. Apollonius autē ad inveterata suggillata, ari radicē rasam, melléq; subactā impositāq; cōmendat. At Crito bryonię radicē tritam cum melle, aut rosaceo cerato exceptā, inter remedia suggillatorū recēset.

Medicamē Heræ conscriptū ad suggillata.

Suggillatis medicamē ab Hera scriptum.

Succi cicutæ obolos ij, croci drach. ij. myrrhę, acaciæ, sing. drach. j. opij drach. ij. succi thapsiæ, gummi tragacāthæ, sing. drac. j. cū aqua cogito. Tribus enim horis (vt inquit Heras) suggillata dispungit. Ego verò nucē per ætatem iam oleaginosam effectam expertus sum aliquando ad cruentatos facientem.

De ægilope.

Aegilopis descriptio et curatio.

Inter nasi os & magnū oculi angulū, paruum quoddam exiguo abscessui persimile tuberculū nascitur: quod sanè sæpe in ipsum angulū rumpitur, ægréq; curationē admittit, ni maturè illi occurratur. Igitur mederi ipsi oportet medicamentis quæ absq; mordacitate discutiāt. Quippe coafficitur ab acribus oculus, ac sic inflammatio particulæ augetur.

Heræ ad ægilopas.

Maluę folia cum sale & melle trita imponito. Alica etiā in aceto cocta, incipiēti ægilopi opitulatur. Archigenis redia ad ægilopas.

Aegilopas eruo cum melle integimus, aut cinere viticis cum aceto subacto. Probè facit & thus cum recenti columbino stercore impositū, In nondum foratis, staphidem syluestrem, & ammoniacū thymiama cū melle veluti splenū, imponito: aut alumē scissile cum terebinthina.

Si morbus his remediis nō cedat, diuiso angulo, osséq; nudato, cauteriū admoue: sic siquidem decedunt squamulę, atq; ipsum malum curatur.

De varis.

Vari descriptio & curatio.

Tumor paruus & durus in faciei cute oboriē, varus Latinis, Gręcis ionthos dictus, à crasso cōcretus succo, ostendénsq; meritò suiipsius curationē futurā per emollientia & discussoria pharmaca. De ficosis tumoribus.

Ficosus tumor à varo quomodo differat, & qualia medicamēta postulet.

Vna quædā hæc affectio est ex iis quę in mento enascunē, differens à varis in eo, quòd nō solùm crassus sit qui hos tumores excitat humor, sed serosā etiā tenuitate participet, ob quā exulcerantur citò, si nō, vt decet, curenē. & ob id magis exiccantibus pharmacis q̃ vari opus habēt.

De lichenosis in mento tumoribus.

Lichenes à quibus gignantur humoribus & qualia medicamēta desiderēt.

Et hæc affectio ex mixto quopiā generaē humore, serosis nimirū tenuibúsq; & acribus succis cum crassis mixtis: quapropter facilè etiā in psoram ac lepram transit: indigétque etiam ipsa pharmacis fortiter exiccantib. Vbi verò in psorā aut lepram transierit, vltra hoc quòd resiccantibus indiget, etiā repurgantia & extersoria desiderat. De menti eruptionibus.

Hoc eruptionum, siue exanthematū nomen, quidam in cōmuni vsurpant de affectionibus vlcerosis & asperis in mento sua sponte oborientibus. Indiget verò & hæc ipsa affectio resiccantibus medicamentis.

Exanthemata resiccantib. medicamentis indigent.

De furunculis.

Dothienes.

Furunculi, Dothienes Græcis vocati, ex similibus humoribus, velvti vari, gignuntur, per vniuersum corpus duplices existentes: nonnulli quidem varosi, duri, & ægrè concoctiles: aliqui verò inflammati: in quibus aliquando febres cōsistunt, & tumor excrescit in magnitudinē, & in pus transmutatur. Vnde curatio ipsorum vt plurimum eadem quæ inflammationum existit.

Furunculorum species.

Critonis ad varos remedia.

Varis remedia scripta à Critone.

Mellis Attici, & acerrimi aceti, sing. cyathum vnum misceto, ipsisq; varos illinito, cum digito perfricando. Vel amaras amygdalas aceto incisas, faciei illine. Aut alumen scissile probè læuigatum terebinthina excipito, imponitóq;.

Ad varos callosos.

Saponis gallici drac. iiij. ammoniaci thymiamatis drach. j. thuris drach. j. aqua dissoluito, & cerati spissitudinem facito, eóq; illinito, & post horæ interstitium calida abluere iubeto.

Ad affectiones emmentiores, ac principium elephantiasis.

Elephantiasi incipienti medicamen egregiū.

Gummi albi, spumę nitri, thuris, sulfuris viui, sing. æquales partes aceto dilutas ac probè tritas, in pastillos redige, eósq; in vmbra exicca: vsu verò expetēte, aceto dilutos illine: atq; vbi resiccati fuerint, subscripta compositione deterge. Saponis gallici li. j. ammoniaci thym. tantundē: thuris, mastiches, spumæ nitri, sing. vnc. iij. Saponem & ammoniacū in fictile vas cōiecta, & aquę sextariis duobus affusis, coquito: atq; vbi dissoluta fuerint, arida contusa atq; cribrata adiicito: deinde in mortariū trāsfusa, & probè conquassata

in vase vitreo reponito. Vsu verò postulante, faciem ex eo smegmate inquinato, et post modicū tēporis larga aqua molliter perfricādo abluito.

Eiusdē ad ficosas menti papularū eruptiones.

Papulis in mento erumpētibus medicamēta cōgruentia.

Spumæ argenti, misyos crudi, æquas partes tritas insperge. Aliud. Atramenti sutorij, sulfuris viui, sing. drac. ij. æruginis drach. j. nitri rubri drach. ij. trita insperge.

Andronis pharmacū ad idem accōmodatū.

Chalcāthi, myrrhæ, sing. drac. ij. thuris, aluminis scissi, sin. drac. iiij. malicorij, gallarū, aristolochię, sing. drac. viij. vino austero exceptis vtitor.

Citronis remedia ad lichenas.

Lichenum remedia scripta à Critone.

Tritici grana multa imponito in incudem: deinde laminā æris candentē tritico superponito: & resolutū ab eo liquorē, calidū adhuc, auferto, illinitóq;. Aut portulacæ succum assiduè illinito. Quòd si inueterati sint lichenes, capparis folia trita cū aceto imponito. Aut corticē radicis hortensis rumicis, similiter ex aceto tritam.

Pastilli lichenici.

'Glutinis fabrilis, chamæleonis, sing. drach. iiij. sulfuris viui, thuris, sing. drach. ij. aceti heminæ dimidium. Glutinum aceto dissoluitur, dein aridis affunditur. Vsus tepore, quantū satis est, aceto diluo, calidúmq; impono.

Humida ad impetiginosos affectus.

Impetigini congruentia remedia.

Misyos peregrini, thuris, myrrhæ, aluminis scissi, sing. drac. viij. aloës, sulfuris viui, vtriusq; drach. iiij. Passo excipito, ad spissitudinem strigmenti, & bis aut ter in die perfrictis illine.

Emplastrum lichenicum.

Ceræ, picis coctæ, terebinthinę, sulfuris viui, sing. libræ dimidium: liquida cōmittito aridis.

Excoriatorium lichenum.

Lichenas excoriant.

Squamæ æris drach. vj. auripigmenti, sandarachæ, vtriusq; drach. iiij. æris vsti, veratri albi, sing. sesquidrachmā: ventrium cantharidū tantundem. Singula per se terito: dein simul mista, cedria excipito, & ad strigmenti spissitudinē eeducta, pyxide æris cyprij reponito. Cæterū antequàm excoriatoria imponātur, circumsitas & vicinas licheni partes pharmaco aliquo inflammationem arcente in splenio excepto, integere ac tueri oportet. Post excoriatoriorū vsum emplastra viridia & alba sunt imponenda.

Emplastrū viride Pamphili ad lichenas.

Ceræ libram: æruginis rasę quadrantē: resinę phryctæ lib. ij. olei cyathos iiij. aceti acerrimi q̄d sit satis. Conficito vt decet.

Viride Herophili.

Aeruginis drach. ij. mannæ drach. iiij. adipis vitulini drach. xij. chalbani drach. iij. cerę drac. lxxx. resinæ drach. xx. aceti quod sit satis.

Emplastrū album, quo Magnus circulator est vsus ad excoriatos lichenas.

Lichenas excoriatos sanātia medicamenta.

Lithargyri, ceræ Tyrrhenicæ, sing. lib. j. olei sextariū j. cerussæ lib. j. aquæ sextariū j. Conficito. Aliud. Lithargyri, cerussæ, plumbaginis lotæ, sing. drach. xxv. ceræ, terebinthinæ, sing. drach. xvj. olei hem. j. aquæ tantumdem. Conficito.

Compositio Menecratis squamas decidere faciens, & corpora attenuans.

Picis brutiæ pellucidæ, siccæ, & electæ, drach. ij. s. resinæ pinus pellucidę lib. j. & quadrantē: ceræ ponticæ tantundem: chalbani quadrantē: aceti heminam vnam. Conficito diligenter.

Heraclidæ Tarentini ad capitis & menti ficosos tumores.

Elaterij salisq; pares portiones cōfundito vtitórq;.

De dentium affectibus.

Dentes dolere & pulsare.

Equidem in meipso manifestè aliquādo percepi, nō dolentē modò, sed etiā pulsantē dentē: quemadmodū carnosæ partes inflāmatione vexatæ consueuerūt. Quare mirabar sanè, quòd in dente oriri inflāmatio posset. Atqui cùm etiam alio tempore dentem dolerem, perspicuè sensi, nō ipsius dentis, sed gingiuarū inflammatarum, eum dolorem existere: ita vt etiam citra coarctationem dolerent, ob vicinitatē tamen durorum dentium illis inaugeret dolor. Vtriusq; itaq; doloris sensum expertus, aliū quidem in gingiuæ, alium in ipsius dentis substantia esse, clarè scio.

At verò, & quòd neruus quidem ad radicem dentis substratus, aliquando etiam doleat: imponat autē nobis, vt credamus ipsum dentē dolere, consentaneū rationi est. Etenim quòd dente exempto remaneat adhuc exigua quædā portio doloris, id ob nerui inflammationē contingit: cùm nimirū tunc dolor nerui leuior tantùm reddatur, eò quòd nō amplius ab osse, cui cohærebat, tendatur: & quòd iam liberius perspiret, fruatúrq; medicamentis quæ illi adhibent. Neq; enim per contactū, neq; per distributionē possibile fuerit inflāmato neruo mederi, vtrinq; à dētium locellis coarctato, & ab anteriori parte ab ipso dente. *Iam verò cùm liuidi tota substantia sua interdū reddant nerui, nihil mirū sit, si phlegmone simile quid patiātur. Cui rei hinc maior accedet fides, quòd tum nutriant, tum augeātur per totū ferè ipsius vitæ curriculū: id q̄d euidenter sæpenumero in iis dentibus liquet, qui sunt exemptis oppositi, vtpote qui semper augescūt. Siquidē quantū augentur dētes, tantū in ciborū læuigatione atterūtur. Cùm igitur illis absq; nutrimento augeri nō liceat, vtiq; duabus affectionibus, & his contrariis, obnoxij erūt, inopiæ scilicet & redvndantiæ alimēti, q̄d ipsis suppeditatur. Inopia ergo, aridiores & tabidiores, atq; ob id tenuiores eos efficit: redvndantia verò, consimilē in eis excitare affectionē potest, qualis est circa carnosas partes phlegmone: ac proinde curandū est, vt redvndantia evacuet, partim discutiendo, partim eam repellēdo. At tenuitatis dentium ob alimenti inopiā, nullū remediū est, cùm tunc necessariò laxent moueantúrq;: nempe cōpage ipsorū laxiori reddita, ob tenuitatē nō modò dentiū, sed locellorū etiā eos amplectentiū. Hæc itaque affectio senibus accidit citius aut secius, vel vni etiam magis aut minus. Quæ verò phlegmonē refert, magis iuuenes corripit. Auxiliari tamē etiā oportet senibus, auxilio gingiuis adhibito. Eas autē astringentib. medicamētis robustiores, & magis circa dentem astrictas facere cōvenit: tanq̄ ipsæ ad stabilitatem & firmitudinem dentiū, aliquid etiam conducant. Porrò forantur dentes ab humorū acrium & erodētium influxu: quemadmodum etiam cutis citra externam causam solet exvlcerari. Verū cutis exvlceratur assiduè & multis: ossa aūt rarius, quòd ob

Dentes interdū nonnihil simile inflammationi perpeti.

Dentes augeri et nutriri, quod liquet ex iis qui sunt exēptis opposita.

Dentes duabus sunt obnoxij affectionibus.

Dentium tenuitatē ob alimenti inopiam esse incurabilem.

Dentes à quib. forentur humoribus.

Dentium foratorum curatio.

duritiem ægriua quàm cutis ipsa patiantur. Igitur corporum erosorũ medela, erit reficcatio vitiati influentis humoris: qui si paucus fuerit, per localia exiccantiaq; auxilia absumetur. Si verò multus, vniuersi capitis providentia est habẽda: quod quidem si ob vniuersum corpus affectum sit, huic etiam est prospiciẽdum. Etenim erosoa ob mollitudinem dentes, duriores impatibilioresq; per austera & acerba medicamenta redden disunt. At liuidoa redditos, per siccantia curare oportet, vt qui ex vitiosorum humorum influxu id patiantur: vnde similem cum foratis curationem desiderant.

Dentium liuidorum causa & curatio.

De gingiuarum medela.

Gingiuas inflãmatas oleũ lentiscinum persanat.

Gingiuis ex inflãmatione dolentibus, optimũ pharmacum est oleum lentiscinum recens, calfactũmq; in duplici vase, atq; ore retentũ. Repellit enim citra molestiã, discutitq; absq; mordacitate, cuius rei inflammatis præcipuus est vsus.

Quæ Archigenes ad dentium dolores conscripsit.

Dentium dolorib. medicamina ab Archigene prodita.

Dolẽtes dentes colluant acri aceto calido cũ galla. Aut pinguibus tedis in aceto feruefactis. Aut myrti ramulis cum pice in aceto tepefactis. Aut hyoscyami cum aceto. Aut agrestis cucumeris radice, vel marrubio, singulis cũ aceto, pipere, & nitro. Aut pulegij decocto. Mirificè facit dens caninus vstus & tritus, deinde cum aceto coctus, & ore retentus. Aut scillam, aut radicem hyoscyami in aceto coctã colluito. Aut pyrethrum cum hyssopo, & colocynthidis medulla similiter coquito, liquorémq; ex eis longo temporis spacio in ore teneto. Hæc Archigenes. Porrò solanũ stupefaciendo sensum duntaxat, auxiliatur dentium doloribus.

Ad foratos atq; dolentes dentes remedia ex Archigene.

Foratorũ atq; dolentium dentium remedia.

Sory Aegyptium resina terebinthina exceptũ obline, indéq; intra dentis cauernulã. Aut senectam anguis dentib. apprimito, & excidens. Aut vermes terrenos tostos cauernulæ præmundatę inspergito. Aut piper, vel rorismarini semen opio exceptum, in cauernulam inde. Aut in aurem denti vicinam oleum sesaminũ, in quo vermes terrestres concocti fuerint, instilla. Ipso autem dolente dente hyoscyamum cõterant. Erosis etiam atq; dolentibus dentibus; candens admoueto cauterium. Præstat ad eliciendam pituitam, staphidem agrestem per se, & cum pulegio mandere.

Fomenta ad dentiũ dolores extriusecus fiunt ex sale & milio, simul & torrefactis, & coniectis in sæculos. Dolenti antẽ denti affricetur origani ramulus, oleo feruido intinctus. Aut opopanacem & peucedani succũ vnita, linteolo illigato, & intra oleum feruefacta, denti dolenti apprimito. Aut bene contecto, & hiare iusso, hyoscyami semina in suffimentum adhibe.

Ad eximendos absq; dolore dentes.

Dentibus eximẽdis citra dolorem remedia.

Pyrethrũ acerrimo aceto ad dies quadraginta condito, terito, & reponito. Vsu verò exigẽte, reliquis cera obturatis, dolentẽ ipso pharmaco integito. Deinde hora interposita, digitis extrahito, aut scalpello exigito. Dentes educunt fortiter tithymali succus, & sori, cum chalbano imposita. Apollonius autem radicis betę succum per se iubet instillari in nares, ad soluendum dentiũ dolorem.

Eiusdem, ne erosi dentes vacillent, néve fœtorem edant, remedium.

Dentium fœtoris remedium.

Veratrum nigrũ erui magnitudine, melle cocto exceptum, cauernis inde.

Eiusdem ad dentes denigratos optimum dentifricium.

Dentifricium optimum.

Alabastritæ vsti drach. viij. pumicis vsti drac. iiij salis torrefacti drach. iij. tritis vtitor. Ab horum vsu collutione vtendũ est, ex vino odorato, in quo ad multũ tempus iris sicca fuit macerata.

Asclepiadis remedium ad dentes motos.

Dentes confirmans remediũ.

Cornu cerui vsti drac. viij. Rhois rubri drach. iiij. omphacij drach. ij. balaustij drach. iiij. corticis pinus, myrrhæ, sing. drach. j. tritis vtitor.

Collutio eiusdem ad molarium dolores.

Radices smyrnij cum aceto mulso coquito, & excolatum liquorem ore tenendum dato.

Ad erosos dentes præseruatiuum.

Zingiber cum aceto mulso coquito, ac probè terito, indéq; in cauernã indito, forisq; dentem ex eo integito. Aut hederæ lachrymam chalbano misceto: aut tithymali, vel ficus syluestris succo dissoluito, ac vtitor.

De mobilibus & prominentibus dentibus.

Vbi dentes absq; ictu præcedente mouent, verisimile est neruos radicibus eorũ adnatos, præ nimia humiditate laxatos esse: ob idq; siccantib. medicamẽtis eis esse opus. Quum autem emoti dentes prominẽtiores sint reliquis, præcipuè vbi ex plaga mouentur: sanè semper optimũ iudicaui fore, si sic affecti, in tantum attererentur lima, quantùm super reliquos prominent: idq; ne oppositos sibi offenderẽt, in loquẽdo, mandendóve: quod consilium semper mihi satis feliciter cessit. Oportet autem gingiuis linteolum molle vsq; ad radices dentium circundare: dein digitis sinistrę manus leniter amplecti, simulq; tutè, & citra compressionem, ne cõcutiatur cui limulam adhibemus, chirurgiã ipsam aggredi: eámq; nõ vna vice absoluere, sed pluribus. Imperãdum etiam est ægro, vt nec loquatur, nec durum aliquem cibum accipiat: vtatur autem alimẽto succo ptisanæ, & sorbitione ex alica, & pane madido, atq; aliis id genus mollibus.

Dentes prominentes atterendo ratio.

Ad firmandos dentes, ex Archigene.

Myrrhæ, pompholygis, aluminis scissi, amyli, æquales singulorum partes tritas admoue. Postea asininum lac colluant calidum, aut acetum, aut vinum, in quo malicorium & galla sint cocta. Ad dentium autem stuporem portulacam manducent.

Dentium stupori portulaca auxiliatur.

De dentitione puellorum, eiusdem.

Dentitioni puerorum cõgruenta medicamenta.

Dentienti infantulo, si doluerit, canino lacte gingiuas obline. Aut si leporino cerebello gingiuas eius illeneris, citò dentes provenient. Mulcet gingiuas dolẽtes acetũ cui hyoscyami radix incocta fuerit. Quòd si enascẽs dens ægrè erumpat, & cõpungat gingiuam, cyperum ex butyro & vnguento susino iuxta exortum illinito.

Præseruatiua dentium ab Archigene prodita.

Dentes præseruantia cõtra erosionem.

Alumine scisso & modica myrrha confricato, nec erodent vnq. Aut iridem Illyricã mandito.

Compositio Andromachi eadem hora dentium dolorem sedans.

Piperis, pyrethri, succi thymeli, chalbani, singul. drac. j. chalbano excepto in cotulam indito.

Alia. Seminis hyoscyami, opij, myrrhæ, pyrethri, piperis, sing. drac. j. chalbani drac. j. pistis ex vino vtitor.

Collutio ad motos dentes, Critonis.

Lentiscum, myrtum, gallā, in vino cocta colluenda praebeto. Eiusdem ad corrosos dentes. Capparis radicē cum aceto ad dimidias coquito, & colluito tepidam.

Dentifriciū ad gingiuas madore laxatas, putrescentes, & cruentatas, concussos dentes, exesos, paruulos, dolores, & quæuis oris vlcera.

Dentifriciū ad omnia gingiuarum & oris vlcera lauans.

Perdicij recētis drach. x. mellis, aluminis scissi, iridis Illyricæ, sing. drac. iiij. piperis albi drac. viij. nigri drach. iiij. pumicis, pyrethri, hyssopi, pulegij, seminis apij, sing. drach. ij. myrrhæ, menthæ siccæ, herbæ sideritidis, singul. drach. iij. salis fossilis drach. iiij. Perdicium, sideritidem, mel, & salem, mista vrito: alumē verò per se vrū vino extinguito: dein omnibus simul contusis vtitor.

Smegma dentes reddēs candidos, cōsq; ab erosione defendēs, oriq; bonum odorem cōcilians.

Dentifriciū insigne.

Nitri, testæ sepiæ, myrrhæ, sing. vnc. j. tritis vtitor. Aliud ad idem. Aluminis scissi sextantē, malicorij, vnc. j. cornu cerui vsti, quadrantem, iridis trientem. Trita vtere, indeq; aquā tepidam colluendam præbe.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorū secundum locos, lib. VI.

Inuentionē rationalem auxiliorū præstare illis, quæ soli experientiæ innituntur.

QVamuis plurimū intersit, ex viuāne aliquis voce, an ex libris discat, non tñ paruum cōmodū studiosis ex cōmentarijs accedit: ob idq; ad hosce cōscribendos me accingo, quum rationalis auxiliorum inuentio præstet illi, quæ soli experientiæ innititur. Igitur in stomaticis pharmacis, de quibus agere in præsenti cōmentario est animus, primus medēdi scopus est communis omnium partium inflammatarum: secundus autem, proprius illius cui medemur.

Inflāmationis causa, & curatio.

Porrò inflammationes, ex influxu calidi sanguinis fiunt: qui repellendus est, nisi vereamur ipsum ad partē aliquam principem recursurum, atque illic grauiorem aliquem morbum excitaturum. Vtimur igitur venæ sectione, & purgatione, & clysteribus, etiam inedia, vbi totū corpus plethoricum, aut cacochymum extiterit. Si verò neutrum sit horum, statim properamus ad curationem per localia remedia. Impossibile autem est, pharmaco vti, vt cum, qui vim ipsius non cognorit, secundum quam auxiliatur. Porrò medicaminum repellentium genus, quibus vtimur in principijs inflammationum, in materia refrigerantium consistit: quorum sane ea quæ astringēdi natura prædita sunt, efficaciorem vim habent, ad eorum repellendum influxum. Inest quippe ipsis statim etiā facultas cogendi & densandi superficiem corporis cui admouentur.

Astringentium facultas.

Communis itaque scopus in oris inflammationibus est, prohibendi eos dum incipiunt. Secundus autem ab ipsa particula sumitur, quum sciamus longè rariorem atq; molliorem esse oris tunicam, cute quæ vniuersum integitur corpus. Taceo tunicam oris, medicamentorū insuauitatem percipere: posseq; medicamēta ori indita defluere in ventriculum & pulmones; quorū neutrum cuti reliquæ adest. Quare fortibus medicamētis, cuiusmodi chalcanthos existit, quæq; venenosam facultatem sortiuntur, vti ad oris affectiones nō licet, nisi magna vrgeat necessitas.

Oris affectionibus ne adhibēda non sunt fortiora, nec venenosa medicamenta.

Ergo succus mororum solus, recensq; à fructu ipso expressus, ad incipientes oris inflāmationes est melior illo, qui, vt asseruari diutius possit, ex melle coquitur: quanquam ad sequentia inflammationis tēpora, vtilior est qui ex melle est coctus. Nam quemadmodum in principio vtilia sunt pharmaca repellentia id quod influit: sic post principiū vsq; ad finem, pharmaco opus est ex vtrisq; misto, repellente videlicet facultate, & discutiente prædito: ac primo quidem tempore, astringens præcellere oportet: ad finem verò discutientia: atque interposito tempore æquales vtroruncq; partes esse conuenit. Quando verò velut induratū quippiam ex ipsa inflammatione relinquitur; penitus non conuenit astringēs ad discussorium miscere, e si prius vniuersum corpus fuerit vacuatum. Similiter neque in principio bonum est discussoria miscere astringentib.

Oris inflammationibus quæ conueniant medicamenta.

Digerentibus solis vtendum esse, vbi durities aliqua ex oris inflammatione relinquitur, corpore prius vacuato.

Meritò autem qui pharmacum dia moron composuit, parum ex croco & myrrha ei cōmiscuit, quòd communem habeant facultatem concoctoriam inflāmationum: priuatim verò crocus quidem astringat: myrrha autem calfaciat in tantum, vt sufficienter discutiat; tenuium partium etiam substantiā possidens, qua facilè in altum subire possit, vires'q; aliorum medicamentorum deducere. Soleo autem ipse in principio ad pharmacum diamoron miscere rhois succū, aut omphacium, aut florem rosarum, aut ipsas rosas siccas, necnō balaustium, cytinos, malicorium aridum, gallam omphacitim, pini, thurisq; corticē, hypocistidem, lentisci succum, ac breuiter astringentia omnia, præter ea quæ corrumpentem possident facultatem, quæ & deleteria dicitur, & letalium species quædā existit: quippe cùm non omne letale, necessariò etiam deleterium, hoc est, venenosum existat. At vbi inflammatio iam constitit, sufficit ad mororum succum addidisse tātùm crocum & myrrham, vt ipsa inflammatio coquatur. Quæ vbi concocta fuerit, addere aliquid ex discussorijs licet, cuiusmodi sunt nitri spumā, nitrum Berenicarium, sulfur viuum, sapa, origano interdum incocto, aut hyssopo, aut pulegio, aut thymbra, aut thymo, aut calamintha hortensi & agresti. At verò Erasistratus, quum mororū succus illi ad manum non esset, rubi cremore vsus, seipsum curauit. Ego autem pharmacum ex succo nucum viridium confeci, facultate ad oris inflammationes cæteris omnibus stomaticis plurimum antecellens. Cuius compositio est huiusmodi. Succum externi nucum viridium corticis cū mellis iusta portione coquo, donec ex vtroque mellis crassitudo consistat. Hinc autem liquet, qualis sit eorum corticū succus, quantaq; astringendi vis, quòd ne per fortissima quidem extersiona, nigredo elui possit ab eorū manibus qui

Croci facultas. Myrrhæ facultas.

Diamoron medicamen.

Letalia omnia non esse deleteria.

Oris inflammatione concocta quæ digerant.

Rubi cremor.

Stomatici ex succo nucū viridiū, ad oris inflammationes ad commodatum compositio.

Nucum sucum viridium adeò astrictione præstare.

qui virides nuces decorticant. Atqui nisi in profundum manuũ illa facultas descẽderet, nou certè ægrè eluibilis esset. Quum autẽ descendat, indicat planè substantiam succi, tenuium partium esse. At rationi est consonum, astringendi vim esse maximè ex vsu, vbi in eiusmodi cõtineat substantia: ineptam autem existere, quæ crassarũ partium substantiæ est cõiuncta. Optimum itaq; ac simul suauem esse nucum succũ mihi persuadẽs, eum in quatuor partes diuido: & ad primam statim aliquid ex astringentibus misceo: ad secundam, ex croco & myrrha: ad tertiã, sulfuris & nitri nonnihil. Quartam verò solam synceram seruo, ob dulcorẽ futuram vtilem pueris, mulieribúsq;, & viris effœminatis. Est autẽ quod ex succo rubi cõstat, fortius eo quod ex moris conficitur: quemadmodũ hoc eo, quod ex musto paratur: omnib. tamen præstat quod ex succo fit nucum. Porrò in pharmacis quæ deglutiunt, maximè coniectare oportet naturam eorum qui ipsa sument. Nam q̃d cum molestia aut fastidiose accipitur, os ventriculi evertit. In stomaticis autem medicamẽtis, eiusmodi synceritatem interdum contemnere licet. Si quis igitur medium aliquod medicamen cõficere omnibus aptũ velit, vt (exempli gratia) quod constat ex succo mororum, ad quinq; libras succi, vnam mellis adiiciat: croci autem & myrrhæ, vtriusque drach. j.s. Vini item austeri heminã vnam: omphacij, drac. j. Quod si non adsit, pro ipso rhois succum iniicies: & si volueris par põdus vtriusq; imponere, nihil peccaueris. At Hera drachmam vnam scissilis aluminis addit. Quod verò ad coquẽdi modum spectat, ego sanè censeo succum ipsum solum esse per se præcoquẽdum vsque ad crassitudinem strigmẽtitiam: dein verò adiiciendũ mel: atque vbi iam cacabum ab igne velis auferre, reliqua imponenda esse. Etenim vt spuma argẽti, & plumbago, aliáq; multa metallica, per cocturam meliora evadunt, sic vis cõplurium aromaticorum exoluitur. Cęterùm ad induratas inflãmationes, quum iam præterierit vigor, nec amplius influat quicquam, prędicto pharmaco discussoria miscere oportet: cuiusmodi sunt, spuma nitri, nitrũ, petrę asiæ flos, sulfúrq; viuum. Ac sufficit sanè nitri vnciã semis, sulfuris vncias duas, si addideris. Quòd si nihil horum sit pręstò, in sapa aut mulsa origanum feruefacito, ipsámq; stomatico pharmaco adiicito, & gargarizare iubeto. Nihil autem refert, etiam si hyssopum coniicias pro origano, aut pulegium, aut thymũ, aut thymbram, aut calaminthem, aut hedyosmũ. In vigore autem inflammationũ collutionibus & gargarismis concoquere inflammationẽ oportet, pinguium caricarum decocto, lẽtiscinóq; oleo tepefacto in duplici vase. Quin & ipsum stomaticum pharmacum in vigoribus gargarizare convenit mulsæ dilutiori permistum, aut calidæ sapæ, aut etiam aquæ calenti. At meum ex succo nucum medicamentũ, aliorum omnium est validissimum, vtilissimúmq;. Quum aũt tres sint Punicorum mâlorum species, austerorũ nempe, dulciũ, & acidorũ, ęquas singulorũ partes, vnà cũ corticib. soleo ipse etiã cõtundere, expressũq; succũ cum melle coquere, ac sic cõficere medicamẽ nõ solùm stomaticũ, sed ad multa alia vtile. Contunditur etiã cum illis & rubi fructus: cuius succus similiter pręparatus succo mororũ, melius illo pharmacum redditur, sed minus validum eo, quod ex nucum succo paratur. Quin & mâlorum coroneorũ, & pirorum syluestrium, ac mespilorum succus, similiter præparatus, stomaticum pharmacũ redditur, aptúmq; etiã vt devoretur: quum hoc q̃d ex nucibus cõstat, devorare nõ liceat. Verũ quod ex punicis constat pharmacum, aptũ est exoluto & cibos fastidiẽti ventriculo: deficit tamen ab eo q̃d ex mâlis cõstat. Innocuus est etiã rubi mororũ succus voratus, velvti & ipsorũ mororũ: sed succus rubi mororũ habet quid quod stomachũ roborat: quod ipsum, mororum cremor non habet. Iam verò succus nucum plurimo melle opus habet: & post eũ, rubi mororum: modico autem, mâlorum & punicorum, & pirorum syluestrium. Medius inter hos est mespilorũ succus. Ex cornis etiam, brabylisq; & prunis, stomatica præparantur. Cęterũ si crassus esse videatur succus, statim mel admiscere oportet: sin liquidior, præcoquatur. Suscipit autem pirorum atq; mâlorum succus parem mensuram mellis. Succus verò eorũ quæ nimis acerba sunt, velvti est corni fructus, aliquando duplum, aliquãdo triplum mellis desiderat. Porrò si atramentum sutorium admistum sit, non admodum deglutire oportet confectum pharmacum, pręterquàm si iuxta stomachum aut aluum vlcerosam affectionẽ fieri vereamur. Quin & si in ipso ore maligna vlcera fiant, pręstant ex atramento sutorio medicamenta. Sufficit aũt drach. ad prędictam compositionẽ admista, in qua vnã mellis librã coniici dicebamus. Iam verò quum rhus sit duplex (alter enim obsoniis inspergitur, stomacho commodus: altero coriorũ tinctores vtuntur) vterq; sanè musto incoctus, stomaticũ efficitur medicamen. Mustum etiam solum, citra mellis misturam in mellis compagem redactũ, bonum fit pharmacum in principiis, augmẽtis, atq; vigoribus. Ad declinationem autem præstiterit, si in ipso diem integram tedas pingues præmaceraueris. Quòd si preciosius efficere pharmacum vis, iniicies etiam casiæ corticem, aut nardũ Indicam, aut malabathri folium, singulorũ nempe vnam drachmam. Ad induratas autem inflãmationes cõiiciuntur quæ generosius discutere possint, tusa videlicet, & cribrata: idque vbi olla ab igne est exẽpta. Ac talia sanè sunt, costus, amomũ, macer, Cyrenaicus succus, Medicúsq;. Pauperibus tamen pro sumptuosis discussoriis pharmacis, aut dictamnũ, aut acoron, aut meon, aut pyrethrum, aut cardamomũ, aut sinapi iniiciendũ censeo, pari pondere: ita vt ad triũ drachmarum pondus, eorum mistorum moles perveniat ad prædictã symmetriã, in qua mellis libra habebatur. Verùm pro cõstitutionis affectuũ proportione augeri ac minui pharmacorum vehementiam oportet. Ergo pharmacũ cõficientes ex musto, ad decẽ musti heminas, tres iniiciemus heminas rhois coriariorũ, aut eius q obsoniis inspergitur. Si verò vtrunq; iniiciamus, vtriusq; vna & dimidia iniiciẽda est. Iuxta proportionẽ etiam, ex discussoriis, quodcunq; tandẽ in promptu habeamus. Quòd si vnum tantùm suppetat nobis astringẽdi vim habẽs, quod in principio iniicia-

Astrictionẽ tenuis substantia iunctã, esse maximè ex vsu ad repellendas inflammationes.

Stomatici ex succo nucũ quadruplex compositio.

Stomaticum ex succo nucum, cæteris omnibus præstare.

Stomatici diamoron compositio apta omnibus.

Aromaticorum complurium vires, per cocturã exolui.

Oris induratis inflammationibus qualia sint apta medicamenta.

Oris vigentes inflãmationes quibus sint coquenda medicamentis.

Punicorum malorum species tres, austerorũ, dulcium & acidorum.

Stomaticum ex punicorũ succo.

Stomaticum ex nucib. devorandum non esse.

Rubi mororum succum os ventriculi roborat, id quod succo mororũ non inest.

Succorũ quinã plus, & qui minus requirant mellis.

Calcanthon quando stomatico miscere expediat medicamento.

Rhus duplex.

Musto quando et qualiter præparato vtendũ in oris inflãmationibus.

Discutientia pharmaca quænam sint.

Stomatici ex musto compositio.

Inflammationi incipiẽti, austeriora: vigenti, moderatiora: inclinanti, magis digerentia conueniunt.
Astringẽtia paratu facilia.
Digerentia mediocriter.
Digerentia valenter.

mus: aut vnicũ discussorium, quod iuxta finem: ex illo totum pondus explebimus, q̊d ex omnibus alioqui fuisset cõflandum. In vniuersum autem, austeriora quidẽ, in principus, & vehementibus influxionibus congruunt: moderatiora in vigoribus: vt magis discussoria in declinationibus. Porrò ex astringentibus facilia paratu sunt, rosæ, baccę myrti, myrtus, lẽtiscus, rubus, caniru bus, galla omphacitis, fructus Aegyptiæ spinæ, oĩa aluminis genera, vnus & alter rhus, glauciũ, omphaciũ, cytini, & balaustia. Ex discutientibus moderatè, facilè parãtur caricarum furfurúmq; decoctum: aut mulsa, in qua origanum, aut hyssopũ, aut thymus, aut calamintha, aut pulegiũ, aut hedyosmum cõcocta sint: quæ si diutius coquantur, fortiora redduntur: amplius autem & nitri spuma, aut ipsum nitrum vstum. Fortius verò his est sulfur viuum. Rectè autem Andromachus medicamini ex succo moror confecto addidit glycyrrhizam, vt exasperata leniret, asperitatémq; astringentium mitiorem redderet.

Stomaticum Andromachi ex musto, quo vtor.

Stomaticũ Andromachi ex musto.

Gallas xxx. Rhois coriarij sex. ij. musti sex. vj. Gallas confractas per diem & noctem in musto macerato: dein coquito, donec ex toto quarta supersit portio: quam per linteolũ colatam, expressámq;, in olla ad mellis crassitudinẽ spissato: dein trita addito, aluminis scissi, croci, myrrhæ, singul. drac. j. permista reponito, tandémq; eis vtitor. Iam verò, quod ex dulci cõfectum est musto, magis mitigatorium & moderatum erit, sed minus efficax: id autem quod ex acerbis fit vuis, vehementius quidem astringit, leniendi vim tamen non habet: ex medio vino paratum, mediã facultatem sortitur.

Stomaticum ex besasa, anginis congruẽs, ab Andromacho scriptum.

Stomaticum ex besása Andromachi.

Sem. anisi, apij, ammij, floris iunci odorati rot. aluminis scissi, iridis Illyricę, besasa (hoc est, seminis rutæ syluestris) cinnamomi, myrrhę, Troglodytycæ, aristolochię longę, casiæ, rosarũ siccarũ, crocomagmatis, sing. vnc. j. croci, cineris hirundinũ tenellarũ, vtriusq; quadrantẽ: croci sesquivnciam: nardi Indicę, amomi, vtriusq; vnc. s. gallas viij. tritis cum melle vtitor.

Stomaticum Asclepiadis.

Hirundinũ syluestriũ vstarũ cineris drac. iiij. croci, nardi Indicę, vtriusq; dra. j. melle excipito.

Aliud Andromachi, ad collumellam laxatã.

Columellæ laxatæ remediũ.

Aluminis liquidi lib. j. florum rosarum lib. s. succi hypocistidos quadrantem. Alumen in melle coquito, dein sicca inspergito, vtitórq;.

Aliud eiusdem ad omnia vitia oris.

Stomaticũ ad omnia vitia oris.

Crocomagmatis drach. ij. iridis drac. iiij. sandarachæ drach. s. terebinthinæ drach. ij. lycij Indici drach. j. vuæ passæ drach. viij. aloës, omphacij, singul. drach. j. nucum pinearum tostarum drac. viij. succi glycyrrhizæ, aluminis scissi, balaustij, singul. drach. j. floris rosarum drac. ij. mellis bem. ij. s. Conficito.

Stomaticum Asclepiadis.

Stomaticum Asclepiadis.

Succi hypocistidos drac. ij. balaustij, lycij, acacię, sing. drach. j. excipito oliuæ immaturę succo, & postea melle subactis vtitor.

Si verò ęger stomatica id genus fastidiat, in moderatis quidem inflammationibus sufficiẽt succi soli fructuum iam dictorum, vt rubi, & mororum, punicorúmq; màlor, & cotoneorũ. Quin & succus nucum vbi cum solo melle paratur, gustui suauis existit: itémq; mustũ ex vuis acerbioribus pressum, si rhus in id cõiiciatur, optimum pharmacum redditur. Ad eas verò inflammationes quę multa astrictione indigent, austeror punicor, aut cotoneorũ, aut vtrorunq; succus, melli admistus, sæpe mihi fuit satis. Singula aũt hor succor licet omphaciũ adũcere. Vehementissimũ medicamen reddes, si punica integra tundas vnà cum corticibus, indéq; succũ exprimas: atq; hoc magis si acerba fuerint. Acerbissimum etiam fiet, si ad punicorum austerorum ita tusorum succũ, omphacium superaddatur cum moderato melle. Præstantius adhuc reddes pharmacum, si tota cõtusa punica màla, passo cocta excolaueris. Ne verò valde exasperet, glycyrrhizæ succum admiscens, conficies optimũ pharmacũ. Si quid verò induratũ appareat, iis succis q medias facultates sortiuntur, iniicies aliquid, dum coquuntur, ex pulegio, aut thymo, aut origano, hyssopo, mẽtha, aut calamintha: dein colabis, & habebis optimũ medicamẽ. Quòd si calidius efficere velis, piper addes. Omnib. tamen si glycyrrhizæ succus addatur, melius pharmacũ efficiet.

Acerbissima stomatica cõficiendi ratio.
Induratis inflammationib. apta stomatica.

De crustis.

Glycyrrhiza stomaticis addita, ipsa meliora reddit.
Putredo oboritur citò in calidis & humidis partibus.

In calidis & humidis corporis partibus, qualis est os, ex quacũq; tandem causa fuerit exulceratum, citò putredo oboritur. Ad cuius vlcera fortissimis sæpe vti cogimur medicamentis. Atqui fortissima sunt, quæ escharam instar cauterij excitant. In externis igitur corporis partibus, vbi parti curandæ crusta fuerit inducta, à fortib. supersedemus pharmacis, trãsgredientes ad detersoria, quę escharas tollunt. In iis verò quę in ore excitatæ sunt escharis, tutius mihi videt esse admiscere ad exteriora pharmaca, alia quędã fortiora, & quę per se admota, crustas etiã inurerẽt. Melli itaq; maxima extergẽdi vi prędito, crustifica medicamẽta immiscemus: quemadmodũ ad sordida quæ in corporis cuticula oriunt, miscere illi leuiter extergẽtia solemus, vt thus, eruum iridem, aristolochiã, & alia id genus. Porrò Andromachus, ad oris crustas, ex nucib. pineis, amylo, alumine scisso, flore rosar, croco, & melle, composuit optimum stomaticum.

Oris pustulis extergendis miscenda exterioribus esse vehementissima pharmaca, et quæ per se admota, crustas facere possent quibus rat.

Critonis ad oris crustas medicamentum.

Oris crustis delendis remedia varia.

Misyos torrefacti drac. iij. mellis optimi cyathos sex: misceto & vtitor. Idem etiam præstat chalcitis assata cum melle.

Archigenis ad crustas oris remedia.

Commodissimũ est stercus canum, altorum ossibus, ex melle illitum: quod etiã in angina auxiliat. Aut rhus Syriacus ex melle. Aut hirundinum vstar & stercoris humani par modus cum melle illitus. Aut hepatis lupi aridi cochlearia duo trita bibenda dato. Ego verò medicamẽ ex rhoẽ damno, quòd astringẽtis sit facultatis, quæ minimè crustis cõvenit. At hepar lupinũ eupatorio mistum, ad hepaticas etiã bibit affectiones.

Crustis nõ conuenire astringẽtia.
Hepar lupinũ confert hepaticis.

Sorani stomaticum ad crustas, fœtentésq; gingiuas & humore prægnantes.

Stomaticum Sorani.

Misyos vsti drachmas viij. iridis Illyricæ drachmas iiij. croci drach. j. Trita in pyxide lignea reponi-

repotito, & rum per se, tum ex melle vtitor.

Aliud nomine Anthera.

Anthera.

Iridis Illyricæ, sandarachæ, cyperi, sing. drac. iiij. aluminis scissi, croci, crocomagmatis, sing. drach. ij. tritis & mistis vtitor.

Stomaticum Heraclidis Tarentini ad vehementes putredines oris atque reliqui corporis.

Chalcitidis partem j. calcis viuæ tantundem: auripigmenti partem dimidiam: tritis & mixtis vtitor. Aliud. Florum rosarum drach. iiij. aluminis scissi, gallæ, sing. drach. ij. myrrhæ drach. j. trita melli misceto, vtitórque. Quidam sale macerato in aceto, resiccatóque, vtunt. Si hæc remedia putredo ipsa respuat, vtendũ cauterio est: postea verò colluendũ vlcus prædictis, imponẽdáque anthera, donec crustæ abscedant.

Cauterio vtendum in putrilaginosis oris vlceribus, vbi reliqua incassum administrãtur.

De columella.

Columella. Gargareon. Cion. Columna.

Caruncula illa quæ ad extremum oris dependens cernitur, à veteribus quidem gargareõ, & cion, hoc est, gurgulio & colũna: à neotericis autem cionis, hoc est, columella, vocat: cuius sanè affectionem quandam, staphylen, hoc est, vuã, dicimus. Raró tamen affectio hęc circa columellam contingit, licet ea sæpe inflammetur. Et sanè quemadmodũ in aliis omnibus, in quib. ex humorum influxu contingit morbus, sic etiam hic prima auxilia debẽt fluxionem ipsam repellere: quare astringẽtis sint facultatis oportet: verùm si quidẽ influxus sit moderatus, moderatè astringentis, quam priuatim austerã vocãt: si verò vehementior, acerbę. Ambę quippe facultates astringunt, sed debilius austera, vehementius acerba. Porrò moderatæ collutiones fiũt ex palmularum, rosarum, pampinorum vitis, rubi, canirubi, aspalathi, cyperi, cytinorum, siliquarum, radicũ mori, hypocistidis, malorum austerorum, pirorum acerborũ, ac sorborũ decocto. His fortiora sunt myrti & baccarum eius decoctum, & ex acerbis cotoneis malis, & virgultorum tenerorũ ilicis, arbuti, smilacis, fagi, & ipsarum glandium: mespilorum item, & cornorum, & fructus memęcili. Generosissimũ autem est decoctum gallarũ, & rhois culinarij, & coriarij, fructúsque myricę, & Aegyptię spinę. Ex his singula tũ per se, tum etiã mixtim cocta ex aqua, gargarizare oportet. Mixtũ.n. quàm mixturæ ipsorum vtiliores sępe fiũt ipso simplici vsu. Quin & arida etiam columellę insperguntur. Iam verò moderatè astringũt etiã lapis Ageratus, aloẽ, cyperus, flos iũci odorati, radixque nardi Indicę. Eximiè astringũt omnia aluminis genera: scissũ verò inter ea tenuiorũ est partium, & ob id vtilius. At atramentũ sutoriũ vehementem astringendi vim possidet: nõ est tamẽ expers calfactoriæ: ob idque putrilaginosis vlceribus cõvenit. Cæterùm gurgulionem exasperat, etiamsi iã scirrhũ contraxerit. Corrumpuntur autẽ succi omnino, si absque melle reponãtur: aut resiccantur, si plurimũ fuerint cocti. Nõnulli tantam ariditatẽ asciscunt, vt conteri queant. Tales sunt hypocistidis, vuæ acerbę, glycyrrhizę, & cẽrauriij succus. Ridiculum aũt est quærere, inter duo eiusdẽ generis pharmaca, vtrũ sit ipsorũ pręstãtius. Omnia siquidẽ medicamẽta respectu ad aliquid tum vtilia, tum noxia dicunt. Quocirca si pronũciaueris pharmaca nihil esse sola per se, rectè dixeris: nihil enim sunt, nisi nacta fuerint vtentẽ rectè. Si verò cõtrà, pharmaca deorũ esse manus fatearis, similiter rectè dices. Iuuant quippe maximè, si is qui eis vtit, in rationali methodo fuerit exercitatus, atque natura prudẽs. Porrò mistura pharmacorũ eiusdẽ generis, mediorum pharmacorũ vsus sit gratia: ob idque semper duo contraria medicamẽta in vnoquoque affectu vos habere operæprecium duco: quę quidẽ permiscendo, multis pharmacis abundabitis. Quũ autem raró quis affectionẽ inveniat, quæ (exempli gratia) solis discussoriis, aut repulsoriis indigeat, cogimur etiam sæpe diuersi generis medicamenta miscere: quemadmodum vbi cum repellentibus aut anodynis discussoria cõfundimus: vt si gurgulione inflãmato, ad alumẽ iridem misceamus Illyricam, aut farinam eruinã, aut thus, aut myrrham. Etenim quũ discussoria sint multa, est semper à mitioribus auspicandum: quandoquidem inflammata exasperantur ab acribus.

Columella inflammata curatio.

Acerba & austera facultates vt differant.

Collutiones moderata ex quibus fiant.

Collutiones valde astringẽtes.

Misticia medicamentũ aliquãdo esse vtiliores simplicitũ vsu.

Aluminis omnia genera eximiè astringũt.

Chalcanthi facultas

Medicamenta omnia respectu ad aliquid tũ vtilia tum noxia dici.

Pharmaca nihil sunt sola.

Pharmaca esse deorũ manus.

Discussoriis mitioribus cur sit in principio vtendum, vbi digerere est opus.

Quæ Archigenes scripsit ad gurguliones inflammatos.

Vua laxata, succum Cyrenaicũ dissolutũ illine: aut gallam tritã cum sale: aut ipsum sal dissolutum: aut lycij radicẽ tritam: aut omphaciũ cũ melle. Si fortius medicamẽtum vis, atramenti sutorij, squamæ æris, aluminis scissi, misyos, myrrhę, gallę, ęquas partes tritas, ac vino exceptas illine. In principio tamen sale non est priuatim vtendũ, sicuti nec Cyrenaica lachryma: sed vbi columellę inflãmatio indurata iã fuerit. De gurgulionis aũt inflãmatione sic Hippocrates differit: Gurguliones cum periculo excindunt, vrunt, ac resiccant, quãdiu rubri fuerint & magni: quo tempore aliis artib. graciles sunt reddendi. Quũ verò totũ id quod appellant vuã, abscesserit, extremum autẽ gurgulionis maius, liuidúmque redditum fuerit, superior verò pars tenuior, tunc sanè intrepidè curationi admoliendæ sunt manus.

Gurgulioni inflãmato remedia secundũ Archigenem.

Gurgulionis affecti curatio secundum Hippocratem.

Quę scripserit Archigenes ad vigentẽ inflammationem gurgulionis & tonsillarũ.

Si verò in vigorẽ affectio pervenerit, subducatur aluus, aut calidam lotionem furfurum gargarizet, aut ptisanæ succum, aut passum tepidũ, aut radicis dulcis decoctum cum passo & hyssopo: aut ficus vino incoctas: aut succum ptisanæ, in quo vuę sint passę incoctę. Magnopere iuuantur, si amygdalinum oleum in aures infundens, forinsecus spõgiis expressis leniter foueris. Quin & omelysis ex cruda hordeacea farina imponenda: aut ex farina seminis lini aut fœnigræci. Quòd si iam propè ad suppurationẽ accedere tonsillę videant, coadiuuare assiduè per ficuũ decoctũ oportet, propemodúmque incessanter id gargarisma exhibere, similitérque aquã mulsam calidã. At si nihil tale apparuerit, augescat autẽ malum ita, vt ægri vix transglutire possint, ac suffocationis principiũ sit nobis suspectum, aluus forti clystere, aut glande subducenda est, & secanda cubiti vena, cucurbitæque cũ scarificatione collo ac mento affigendæ. Fomentis etiã & cataplasmatis robustioribus est frequentius vtendum, gargarismisque assiduis. Quòd si ne his quidẽ remediis mitescat morbus, sed augeatur indies, venæ sub lingua secent, aut iuxta angulos oculorum, atque illã quæ in fronte consistit. Illinatur autẽ assiduè fel tau-

Gurgulionis inflammati curatio secundum Archigenem.

Tonsillarum inflammatarũ curatio secũdum Archigenem.

Vena sub lingua, vel iuxta angulos oculorum, inflãmatis tonsillis quãdo incidenda.

ri,& elaterium cum melle: aut sal cum oleo veteri, melléq; & aceto: aut centaurea cum melle: aut absinthium cum nitro & melle.

Heræ medicamen ad columellam laxatam.

Columella laxata medicamen Heræ.

Gallæ omphacitidis, aluminis scissi, salis ammoniaci, sing. pares portiones contento, insper gitóq;. Vel ageratum lapidem derasum in pollinem similiter columellæ imponito. Porrò Heraclides Tarentinus rectè sanè post vsum medicaminum exacerbantium, iubet colluamus fauces lentium decocto, ad tollendam vehementem illam astringentium aspredinem.

Ab Asclepiade prodita.

Faucibus inflammatis remedia ab Asclepiade descripta.

Rosarum siccarum sextarium j. nardi Celticę vnà cũ radicibus, & adhærente terra, fasciculum j. nidi hirundinũ syluestriũ aridi drach. iij. myrrhę drach. viij. gallas omphacitidas numero xv. cõtusa & trita digitis apprime. Est enim hoc mistæ potentiæ pharmacũ. Aliud. Piperis albi, myrrhæ, sing. drach. i. aluminis scissi drach. ij. gallæ omphacitidis tantundem: tria admoue. Hoc tamen vtendum non est in gurgulione vehemẽter rubente. Aliud eiusdẽ facultatis, quo & nos sumus vsi. Lapidis agerati, Asiæ petræ, terrę samiæ, singul. drach. iiij. aluminis scissi, croci torrefacti, gallarũ omphacitidũ, sing. drach. ij. tritis vtitor.

Critonis medicamentum digerens.

Ossium palmularum, nucũ tenerarum immaturarum, siccarũ, vtrarumq; drach. iiij. Vrito, atque in puluillum terito, vtitórq; arido admoto.

Aliud Sorani, maximè mitigatoriũ, ac proinde conuenientissimum ad vigentes inflammationes. Glycyrrhizam contundito, & mel & aquam pari mensura affundito: dein coquito, & liquorem ipsum gargarizandum præbeto.

De pharmacis ad vlcera oris aphthas appellatas.

Aphthæ sunt oris vlcera, præcipuè innascentia infantes.

Vlceratiões in superficie oris obortas, aphthas appellant, habentes quippiam ignee caliditatis. Fiunt aũt plurimũ pueris lactentibus, quum aut vitiosum fuerit lac nutricis, aut nõ probè ipsum cõcoxerit infans. Curant facilè, vtpote quę vel à moderatè astringẽtibus compescãtur. Quandoque tamẽ diuturnæ fiũt, ægréq; solubiles, & progressu tẽporis nonnihil putrilaginosum acquirũt: atq; hæ sanè fortiora medicamẽta postulãt.

Aphtharũ curatio per moderatè astringentia.

Andromachi medicamẽ ad aphthas malignas.

Aphthis varia remedia à varijs descripta.

Aluminis scissi, vsti, drac. ij. fructus ericæ drac. i. oleo excipito, & per digitum locis apprimito.

Eiusdem ad aphthas leuiores.

Lycium Indicũ vino tritum, circumlitũ, & ericæ fructus tritus, aut rosæ siccæ cum melle, auxiliantur. At Crito, adipem suillum, & mel, simul liquefacta, commẽdat: vt collutionem etiam ex asinino lacte mãducationémq; portulacę intinctæ melle: quæ omnia & simplicissima sunt, & pueris maximè idonea.

Quæ scripserit Apollonius ad aphthas.

Ad aphthas albas, chalcitidẽ oleo tritã penna illinito. Postquàm verò puræ factæ fuerint, myricæ fructũ tritum, aut aqua mulsa, aut vino dilutum, illinito, maximè infantibus. Ad nigras aphthas, vuam passam exacinatam, & anisum, trita cum melle illinito. Vel atramento sutorio trito cum melle vtitor. Vel æruginis vermiculatæ obolos tres in vini quarta heminæ parte gargarizandos præbe. Vel muriam oliuarum & acetum pari mẽsura mista, colluenda dato. Mandendæ sunt etiam oliuæ muria conditæ. Hæc Apollonius. Etenim oliuæ sic asseruatæ, discutiũt, atq; vehementer astringunt.

Oliuæ muria conditæ discutiunt & vehementer astringunt.

Quæ Archigenes ad aphthas scripserit.

Ad aphthas faciunt collutiones ex decocto foliorum oleæ, aut myrti albæ. Facit & amurca, & marrubij succus, aut lentis decoctũ. Aut fęx vini dulcis cum melle illita. Sũmè facit ad depascentes, fœniculi radicis vstæ cinis. Porrò ex colore ipso facilè licebit colligere, qui nam humores ipsas aphthas produxerint. Rubicundiores siquidem, sanguinem præcellere indicant: flauiores, amarã bilem: albescẽtes, pituitosum humorem: quemadmodum nigrescẽtes, melancholicũ succum. Qui autem hęc ritè discreuerit, noueritq; facultates singulorũ medicamentorũ simpliciũ, is vnicuiq; aphthę speciei, propriũ sciet administrare remediũ. Expẽdet aũt simul ipsas naturas corporũ. Fortioribus quippe corporibus fortiora medicamenta adhibẽda sunt: debilioribus imbecilliora. Ego porrò infantibus qui adhuc à nutricibus aluntur, lentem cum modico pane, & medulla cerui, aut vituli exhibeo. Admisceo etiã cibis nonnihil ex astringentibus fructibus. Quandoq; etiã de lactuca, seride, solano, & portulaca cõcicio aliquid, si aphtha sit inflammata. Quòd si cibum assumere nequeant, nutricem eiusmodi victu alo, vtq; cõcoquat rectè, prospicio. Verum tamen etiã infantes illino, si quidẽ subrubras videro aphthas: in principio quidẽ, iis quæ moderatissimè astringunt, & frigefaciũt: dein verò, eis quæ citra mordacitatẽ discutiunt. Si verò subflauas videro, iisdẽ vtor, sed magis refrigerãtibus. At si pituitosiores, astringentib. vt si nigrescẽtes, discussoriis generosiorib. Cæterũ in maioribus pueris, eiusdẽ generis facultatibus pharmacorũ vtor, auctis tantùm ipsorũ viribus: quemadmodũ etiã in perfectis & duris corporibus, singulis relatis facultatibus fortissimis vtor. Suffecit autem mihi in his per omnia misyos vsus cũ vino astringẽte, quod tum intendit, tum remittit vim suam, prout magis aut minus vinũ fuerit astringens: & prout crassius aut liquidius efficit pharmacum ex misyos ac vini mistura. Quòd si sordida appareat aphtha, misy cum vino mulso tero. Iis verò qui fortiora quàm misy, medicamenta postulãt, ærugo similiter dissoluta, est vtilis. Cõmodum est etiam pharmacũ ad hanc rem, chalcitis oleo trita. Atq; hæc quidem efficaciora. Moderata verò, & maximè ad incipientes affectus, omphacium cum vino & œnomelite: similiter etiam thus. In pueris sufficit rosarũ flos, & ipsæ etiã rosę siccę. In summa verò, moderatę aphthę, maximè in corporib. teneris, moderatis pharmacis opus habẽt: fortes verò & maximè in duris corporibus, curantur à validioribus. Fortia pharmaca intelligo, tum quæ astringunt vehementer, tũ quę etiam mordicãt: sicvti moderata, quę prorsus sunt mordacitatis expertia, nonnihilq; astringũt. Porrò oleũ per se, infestissimũ est aphthæ affectui: velvti etiam chalcitis: quandoquidem alterum quidem humectat, & sordes gignit: mordet autem vehementer chalcitis. Verùm moderata mistura ipsorũ, optimum pharmacum

Aphtharũ causas ex colore dignoscẽdi ratio.

Fortiora corpora validioribus egent medicamentis, vt imbecilliora mitioribus. Aphtharũ quæ infestãt infantes, curatio.

Aphthæ moderatæ moderata medicamenta desiderant: vt malignæ, fortiora.

Aphthis fit optimũ medicamẽ ex chalcitide et oleo moderatè commistis.

Sarcoticum epulotium fit ex cerato & aerugine.

macum efficit. Nam quemadmodũ ex cerato & ærugine incarnans effici pharmacũ solet, tamet si ambo per se sint contraria carni gignendæ: eadem ratione ex oleo & chalcitide aptum medicamentum conficitur.

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum partes, lib. VII.

De affectionibus contingentibus circa respirationis organa.

Arteriaca pharmaca quæ dicantur.

Aspera arteria ex quibus constet particulis.

Vox quando intercipiatur.

Raucedo quando gignatur.

Vocis organa quæ.

ASperæ arteriæ pharmaca, mos est appellare arteriaca. Vocãt enim arteriã asperam, viã illam q̃ ducit à larynge ad pulmones, ex cartilaginosis corpusculis, brõchis dictis, cõflatam: vnde etiã tota arteria, interdum dicitur bronchos. Vestit autẽ ipsam intrinsecus quædã crassa membrana, quã ob crassitudinẽ nonnulli tunicã nominãt. Scripserũt porrò veteres multa & diuersa medicamẽta ad affectus organorum respirationis: ad vocémq; tum interceptã, tũ raucã. Etenim vbi instrumẽta vocis ab humiditate vehemẽtius atq; tenacius impacta fuerint imbuta, vox intercipitur: quũ verò moderatius humecta sunt, oboritur raucedo. Organa vocis quũ dico, intellige arteriã, et laryngẽ, & pharyngem, siue epiglottida. Qui igit ex vehemẽti clamore vocẽ amplius oblæsam habẽt, iis similis quædã affectio cõtingit in illa tunica asperæ arteriç interna, et q̃ manibus, cruribúsq;, & musculis, vbi plurimũ laborarũt. Cæterùm curationis genus evariat. Siquidẽ crura & manus confricare per oleũ licet, quũ per cutem in adiacẽtes musculos penetrare ipsius possit facultas. Iuxta asperã verò arteriã cartilagines post cutẽ sitæ, prohibent in subiectã pelluculã trãsitum facultatis vnguẽtorũ mollientium.

Respirationis organis male affectis remedia vnde petenda.

Itaq; auxiliorum materia cõgruentiũ respirationis organis, quũ ab aliis petẽda est, tum etiã à balneis dulciũ aquarũ, cibisq; & lenibus, & laxantib. Si qua verò aspredo sentiatur, cibis vtendũ est + qui diutius hæreãt partibus quæ cum loco affecto cõmercium habẽt: Est enim vna, eadémq; sibi cõtinua & cohærens tunica, quæ pharyngem, laryngem, gulã, & internã ipsius asperę arterię vestit, obducítq;. Quare cibi cõgruentes tũc erũt, qui ex lacte, amylo, alica, ouis, & libis dulciariis cõstant.

Tunica eadem vestiri gulam, pharyngem laryngem, & internã asperã arteriam.

Hypoglottides ex quibus conflentur.

Si vero per hæc nõ curetur affectio ipsa, invẽta sunt à medicis pharmaca sub lingua tenẽda, ob idq; hypoglottides appellata. q̃ eadem facultate cũ arteriacis vocatis pr̨dita, ex vino Theræo, gummi, tragacantha, & glycyrrhiza cõflantur: quæ læuigãt quidem reprimuntq; oẽs asperitates, quicqd verò reliqui est ex inflãmatione, cõcoquunt, & citò persanãt.

Hypoglottidib. quomodo sit vtendum.

Extergentia ad vocis puritatẽ facientia, quæ sint.

Qui autem pharmacũ linguæ subdet, patiens sit laboris oportet, vt ipsum paulatim liquescens, in laryngẽ excipiat, renitens interim tussi, si qua excitari videatur. Impossibile tñ est, vt hi clarã vocem edant, citra vsum pharmacorũ absq; acrimonia extergentiũ: qualia sũt faba fresa elixa, ptisana, ac semẽ lini torrefactũ. His magis detergunt resina terebinthina, thúsque, ac despumatum mel, & amygdalæ amaræ: quemadmodum istis rursus fortiora sunt farina erui, semẽ hormini, radix iridis, panacisq;. Cæterùm his omnib. vina mollia, & passum Creticũ, & Theræum, & Scybelites, & sapa, & decoctũ caricarũ, cõveniunt.

Voci aut impeditæ, aut raucæ, ob inflammatas affectiones circa laryngem, aut asperam arteriam obortas, qualis victus & medicina ratio conueniat.

Est autem ab affectionis principio, vsq; ad finem eiusdẽ, paulatim progrediẽdum à leuissimis tũ cibis, tum medicamẽtis, ad ea q̃ descutiãt detergãntq; vehementius. Igitur primi ordinis sunt tragacantha, gummi, samius aster, amylũ, sorbitio ex alica & trago, lac, panes dulciarij, oua sorbilia, sesama, & nuces pineæ, quas strobilos vocãt. Ab his aũt deinceps est butyrũ, & glycyrrhizæ decoctum: id q̃d præstiterit ad sapã ex musto, vel ad Creticũ passum miscere, rursúsq; coquere. Hæc itaq; in affectionib. inflãmatis circa arteriã atq; laryngem ortis cõmoda in principio sunt, donec moderata inflãmatio fiat: ac præ omnib. à vini potu hoc tempore abstinendum est. Quum verò moderatior facta inflammatio fuerit, vinum dulce Theræum, aut Scybelite bibere licet: quo tempore etiã butyrũ est aptum, & sorbitio ex amygdalis, necnõ ex lacte & melle diutius coctis, amylóq; iniecto, aut filigine. Qua sanè victus ratione inflãmatio quidem ipsa sedatur: relinquitur tñ humiditas multa, ob quã impossibile est clarã vocem proferri. Quare transire tunc convenit ab his edulijs, ad omnia ex melle cocta, & ad fabã fresam elixã, & ptisanã, & brassicã, & porrum probè coctum. Similiter etiã pharmacorum vsus idoneus est, quo tempore inflãmatio aut aspredo præcellunt, eorum quę detinentur sub lingua: post hæc magis detergentia & resiccantia exhibemus: idq; gradatim facimus, donec ad ea quæ acredinis nonnihil sortiunt, perveniamus. Deinceps igitur ex arteriacis quæ à veteribus prodita sunt eligens præstantiora, huic methodo adiiciã: quæ quidẽ nec discernere, nec iis probè vti poterit, qui in cõmentariis simplicium medicamentorum accuratè non fuerit exercitatus.

De arteriacis ab Andromacho scriptis.

Arteriaca, hoc est, ad affectus organorum vocis & respirationis congruentia, pharmaca Andromachi.

Thuris, myrrhæ, croci, sing. drac. j. scillę drac. ij. passi Cretici sextar. iij. Scilla in passo coquit, donec inspissetur passum: dein scilla abiecta, inspergũtur reliqua. fitq; eclectõ, hoc est, delingibile pharmacum.

Alia arteriaca confectio.

Aloẽs sextãtem: croci vnc. j. mastiches tãtundem. Conficito. Soluit enim aluum, cõcoquitq; (croci ratione) ea, quorum gratia exhibetur.

Alia leniens exasperata, concoquénsq; & extergens.

Thuris, succi glycyrrhizæ, sing. vnc. j. tragacãthæ drac. vj. nardi drachmã j. myrrhæ, amomi, croci, sing. drac. iiij. mellis Attici quod sit satis. Conficito.

Tabidis arteriaca optimũ.

Alia arteriaca, optima ad tabidos, & oẽs inveteratos pulmonis & thoracis affectus. Cinnamomi, thuris, vtriusq; vnc. j. succi glycyrrhizæ, myrrhæ, tragacãthæ, nardi Indicæ, amomi, sing. drach. iiij. croci drach. j. Melle Attico excipito.

Hæmoptoicis arteriaca confectio.

Alia ad arteriã affectã, vlcera pulmonis, puris & sanguinis reiectiones, fluxionésq; in thoracẽ, & ad ea quæ ægrè educi possunt vehementer efficax. Resinæ terebinthinæ, croci Cilicij, thuris, myrrhæ Troglodyticæ, cinnamomi, amomi, nucis pineæ, glycyrrhizæ absque medulla, asteris samij, chalbani, costi, singul. drach. iiij. nardi Sy-

riacæ drach.ij.s. casiæ nigræ drach.ij. tragacanthæ, palmularum Syriacarum carnis, sing.drac. iij. Mellis Attici heminas iiij. Conficito.

Hypoglottides, hoc est, orbiculi sub lingua tenẽdi, ad aspredines gutturis, interceptã vocem, & sanguinem reiectantes. Tragacanthę drac.vj. gummi drach.v. thuris drach.j. obol.j. myrrhæ drach.j. obol.ij. croci tantumdem: succi glycyrrhizæ drach.j. obol.iij. aut rad. drach.ij.s. piperis albi grana xxv. palmularum pinguium carnis drach.iiij. Tragacantham passo maceratam & tritam reliquis tritis cõmittito, fingitóq; catapotia magnitudine fabæ.

Hydropi recenti optimum medicamen.

Arteriace delingibilis, ad tabescẽtes, purulentos, atq; hydropas incipientes, & tusses inveterats cõgruens. Datur per diem & noctẽ cochlearij mẽsura. Succi scillæ sext.iiij. passi Cretici sext. iij. vini Falerni sext.viij. mellis Attici sex. iij. myrrhæ trientẽ: croci, thuris, vtriusq; sextantẽ: aristolochiæ oblõgæ minam j.s. glycyrrhizæ minam vnam: radicis eryngij sextantẽ: casię, nardi Celticæ, singul. vnc.j. xylobalsami bessem. Lignosa illa contusa in vino macerato per triduũ, dein ad lentũ ignem ad tertias coquito, atq; ita exprimito, & retrimentis abiectis, passum, mel, & scillæ succum cõiicito, & ad mellis crassitudinem coquito. Crocum verò, thus, & myrrham, cum vino terito, atq; vbi optimè habuerit pharmacũ, addito: postquã verò fuerint modicè fusa, ab igne tollito, & reponito ad vsum.

Alia arteriaca media, mediis congruens arteriæ affectibus.

Croci, vuæ passæ exacinatæ, vtriusq; drach.j. amygd. dulcium drac. viij. myrrhæ obolos iiij. tragacanthæ drach. iiij. piperis albi obolos iiij. melle cocto excipiantur.

Critonis Arteriaca, ad vocem interceptam.

Voci interceptæ arteriaca Critonis.

Ficum & eryngium probè coquito, & ad decoctum ipsorũ gummi addito, vt melle durior confectio fiat; exhibetóq; ad noctem.

Vlceribus aurium pudendiq; medicamentum.

Alia eiusdẽ, faciens ad affectus arteriæ, & vlcera tum aurium, tum etiam pudendi. Thuris obolos iiij. myrrhę drach. ij. passi cyathos iij. Passum ad mellis spissitudinem coquito. dein myrrham & thus cũ passo semicocto ablato, misceto. Facit etiam ad dysentericos & cœliacos. Rectissimè autem fecerit, qui arteriacas concoquẽtes atq; lenientes, in duplici vase coxerit: nempe vasculum quod coquendum pharmacum cõtinet, in aliud plenum aquæ feruentis imponens.

Coquenda esse arteriaca lenientia in dupli ci vase, & quo modo.

Diacodyon Critonis.

Confectio Critonis, ex capitibus papaueris, diacodyon dicta, ad affectus organorum respirationis conducens. Capita papaueris agrestis octingẽta: aquæ sextarios lxxx. Coquito ad tertias, hoc est, donec flaccida appareãt: atq; expressis addito mellis lib.x. Si verò variã efficere vis, adde croci, myrrhæ, succi hypocistidis, singul. drach. xij. thuris drach. vj. acaciæ drach. xij. Optima tamen est simplicissima.

De vsu confectionis ex papaueris capitibus.

Diacodyon, hoc est, ex capitibus papaueris confectum medicamentũ, quibus conueniat.

Vsus eius est in iis qui somno opus habẽt: quibus etiam ex opio confecta sæpe exhibere cogimur. Opus habent maximè huiusmodi pharmacis ij, quib. tenuis fluxus à capite ad asperã arteriã destillat, nõ permittens dormire ob cõsequentẽ tussim. In talib. ego etiã ex sapa, hoc est, hepsemate, siue musto cocto, quod etiã siræon vocãt, pharmaci cõpositionem parare soleo. Quin & per passum aut Theræũ Creticũ melius est quàm per mel cocturã fieri, vbi fluxus valdè tenuis extiterit. Mel siquidem fugiendum tunc est, quum tenues fluxiones augeat, facultate tenuandi præditum. Admiscetur etiam huiuscemodi pharmaco glycyrrhiza, ita vt simul cũ ipso coquatur. Si verò in pulmone consistat copia humoris delapsi à capite, cõfectio ex melle est præstantior. Datur cõmoderata mensura duorum cochleariorũ satis magnorum copia. Augebis autẽ & minues hanc copiam, respiciens ad magnitudinẽ corporis cui exhibiturus es, necnon ætatem, anni tempus, atq; regionẽ. In omnibus enim his, frigidioribus minimũ dabis, calidioribus amplius.

Mellis vsum fugiendum esse, vbi tenuis fluxus à capite ad asperam arteriam destillat: recipiendum autem dum crassus.

Diacodyon medicamine vtendi modus.

Arteriacæ ab Asclepiade scriptæ.

Arteriaca medicamenta ab Asclepiade relicta.

Brassicæ succum melle coctum lingendũ exhibe. Alia. Cremoris eryngij in aqua cocti, heminas ij. Cremoris caricarũ similiter coctarum, tantundẽ. His adde gummi subtilissimè dissoluti drac. viij. coquito diligenter ad arteriacæ spissitudinem, & inde cubitum ituris ad cyathi mẽsuram lingendum dato. Alia. Chalbini drach. vj. piperis drach.j. nitri tãtundem, mellis Attici cyathos vj. Chalbanum & mel coquito, densatáq; adiicito cæteris, vtitóq;. Alia insignis. Croci, myrrhæ, succi glycyrrhizæ, thuris, casiæ, sing. drach j. piperis grana xxiiij. passi Cretici sex. iij. mellis Attici cyathos vj. vtere.

Hypoglossis Dioscoridæ.

Hypoglossis, hoc est, medicamen sub lingua tenendum, Dioscoridæ.

Croci, myrrhæ, tragacanthæ, succi glycyrrhizæ, sing. drac.j. nuces pineas repurgatas, contusásq;, numero. lx. amygdalas mundas totidem. Excipiantur melle decocto. Datur nucis ponticæ magnitudine sub lingua tenenda.

Alia Mithridatis.

Hypoglottis Mithridatis.

Myrrhæ, croci, vtriusq; drac. iiij. nardi Indicę, terebinthinæ, vtriusq; drach. ij. thuris, casiæ, cinnamomi, sing. drach.j. passi Cretici heminas iij. Passum & terebinthinã ad perfectã compagem coquito, & cum siccis cõmittito: indéq; ad nucis ponticę magnitudinẽ sub lingua tenendũ dato.

Alia mirificè faciens ad affectiones thoracis.

Hypoglottides variæ, multiq; vsus.

Farinæ fabaceæ tostæ hem.j. iridis Illyricæ quadrantẽ, nucum pineatũ tostarum sextantẽ, pulegij aridi cõtusi sesquidrachmam: seminis vrticæ drac.j. piperis vnc.s. Mellis boni sext.ij. Farinã cum melle ad densitatem coquito. Seminis lini etiã tusi, tosti & cribrati heminam vnã in promptu habeto, cum cæterisq; adiicito.

Alia ad tussim & spiritus prolationem, valde probè expurgans.

Hyssopi, pulegij, vtriusq; sextantẽ: iridis, sem. sinapis, nasturtij, anisi, piperis, sing. vnc.j. tusa & cribrata, melle cocto excipito. Datur cochlearis boni mensura.

Confectio ex marrubio Platonis.

Marrubio constans medicamentum.

Myrrhę, styracis, opij, succi marrubij, chalbani, croci, ęquales partes. Vtere melle cocto exceptis.

Harmonia dictum medicamen defluxui ad pectus conferens.

Phãrmacum Harmonia dictũ, ad destillationes, insuperabilémq; defluxum conducens. Styracis, castorij, piperis, cardamomi, singulorum drach. iij. opij, myrrhæ, seminis hyoscyami albi, sing. drach. iiij. passo excepto in catapotia reducito,

cito, datóq; ciceris magnitudine ad somnum.

Ambrosia Andromachi, febribus repetentibus per circuitus conferens.

Medicamen Andromachi, Ambrosia dictũ, ad phthisicos & febres repetentes per circuitus, Nardi, croci, myrrhæ, costi, casiæ, cinnamomi, iunci rotundi odorati, piperis nigri & albi, castorij, chalbani, terebinthinæ, styracis, succi papaueris, seminis hyoscyami, sing. drac. j. tragacanthę drach. vj. anisi, sem. lini, sing. drach. j. mella q̃d sit satis: vini Falerni hemitiam. Tragacantham vino sufficienti macerato, & reliqua simul cum melle cõmittito. Datur febrientibus sesquidrachma ex aqua mulsa: febre carentibus vncia dimidia cum melle & aceti cochleario vno, & vini Falerni cyathis duobus.

Aliud ad omnem tussim.

Anisi drac. ij. costi obolos iij. myrrhę, castorij, chalbani, piperis albi, sem. hyoscyami, opij, succi glycyrrhizæ, sing. drac. j. passo excipito, redigitóq; in catapotia, ciceris magnitudine.

Aliud ad omnem tussim, & fluxionem, & abscessus internos.

Tussi omnigena medicamen optimum.

Sagapeni, gẽtianæ, myrrhæ, opopanacis, piperis albi, sing. drach. ij. baccarũ lauri mund. drac. iiij. trita, & aqua excepta, exhibeto ad græcę magnitudinem fabæ: ischiadicis tamen pauló plus, ex vini diluti cyathis tribus.

De reiectatione sanguinis.

Hemoptoicorũ curatio.

In reiectatione sanguinis primũ periculũ est, ne immoderata eius vacuatio fiat. Vbi veró suppressus est, curatio eius quidẽ, quæ ex reseratiõe osculi alicuius vasis contigit, p obturationẽ fit osculi dilatati: eius veró quæ ex vasis ruptura, p cõglutinationem eiusdem: quemadmodũ eius quæ ex erosione, p erosorũ renutritionem. Obturatur igitur osculum reseratum, per astringentia: conglutinatur autem ruptum, per eadem, & quęcunq; ipsis in compositione miscentur, citra mordacitatem resiccantia, & glutinosum quiddam habentia, velut est Lemnia terra, & Samius aster. Renutriũtur corrosa per cibos boni succi, & pharmaca carnem gignentia. Igitur iuxta primam rationem, ex talibus pharmaca cõponuntur congruentia ad curandã sanguinis eiectionem: iuxta secundã veró, in iis qui ex pulmone, aut thorace, aut arteria, aut larynge reiectãt sanguinem, miscentur prædictis cõgruenti mẽsura calida & tenuiũ partiũ medicamenta, quæ infestissima sunt tribus illis affectionibus dictis: miscentur inquã gratia distributionis, vt videlicet astringentibus medicamẽtis præparẽt, ac velut sternãt viam. At quum ex locis circa stomachũ, aut alnũ, aut aliquod intestinũ, sanguis educit, huiusmodi pharmacorũ mistura nõ est opus. Infestissimũ tamẽ his est id genus pharmacorum, quod in tantũ refrigerat, vt affectũ stupefaciat: quamvis & hæc misceãtur medicamentis ad sanguinis reiectationes cõgruentibus: quũ altiorẽ somnum conciliant, & cõmodissima sint iis qui tussi lancinantur, sistentia nimirũ sanguinẽ qui ad vas affectum defertur: atq; hoc per suã frigiditatem. Atq; hi sané sunt compositionis scopi.

Obturatio vasorum à quibus fiat. Glutinatio ruptorum vasorũ à quibus fiat. Renutritio erosorum à quibus fiat.

Distributionis ratione misceri astringentibus medicamenta contraria dispositioni hæmoptoicæ.

Stupefacientia medicamenta qua ratione pharmacis congruentibus ad sanguinis reiectationes misceantur.

Quæ Andromacho ad sanguinis reiectationem scripta sunt.

Hemoptoicis remedia ab Andromacho scripta.

Acaciæ drac. iiij. rosarum siccarum, balaustij, sing. drach. viij. gummi drach. ij. tragacanthæ, drac. j. cum aqua pastillos facito, quorũ singuli pendeant drachmã vnam. Dato ex aqua pluuia: habet enim vim astringendi. Aliud sistens sanguinẽ. Croci Cilicij, myrrhæ, iridis, nardi Indice, thuris, acaciæ, sing. vnc. j. succi papaueris, costi, piperis, sing. vnc. s. rosarũ siccarũ trientẽ. Melle excipito. Datur fabæ Aegyptiæ magnitudo.

Aliud. Succi hypocistidos, balaustij, acaciæ, gallæ, cytinorũ, sing. drach. xij. succi papaueris drac. vj. croci tantundem. Redigito in triobolares pastillos. Aliud egregium. Balaustij, acaciæ, opij, myrrhæ, sing. drac. ij. tragacanthæ, succi hypocistidos, florum rosarum, seminis hyoscyami, singul. drach. iiij. thuris drach. ij. excipito succo polygoni.

Aliud ad hæmoptoicos & dysentericos.

Dysenteriæ remedium.

Floris rosarũ, opij, acaciæ, gummi, balaustij, hypocistidos, sing. quadrantẽ: gallæ vnc. j. seminis plantaginis, eiusdémq; succi, vtriusq; sextãtem: lycij Indici, succi rosarum, vtriusq; vnc. j. redigito in pastillos drachmales.

Quæ Asclepiades ad sanguinis reiectationes scripserit.

Hemoptoicis remedia ab Asclepiade scripta.

Radicis polygonij manipulũ: rad. symphyti tantundem: rhois rubri acetabulum: aquę sextarios iij. coquito ad tertias, & expressi liquoris cyathũ vnum dato, cum gummi tenuissimé triti & dissoluti drachma vna. Aliud. Mororũ rubrorum nõdum maturorũ lib. xvj. aquæ pluuiæ sextarios xvj. coquito ad tertias, & expressum liquorem reponito. Idẽ licebit facere etiã de corni fructu. Aliud. Balaustij, terræ Samiæ, corticis thuris, gummi, singulorũ æquale pondus. Trita & cribrata exhibe cochlearis mẽsura in aquę frigidæ cyatho vno. Aliud. Succi hypocistidos, succi acaciæ, succi rhois Syriaci, balaustij, opij, gummi sing. drach. iiij. Vini myrtitis quod satis est. Conficito, & vtitor.

Pastillorum ex succino Confectio, quos Barbari trochiscos de Charabe appellant.

Pastillus ex succino, hæmoptoicis, diuturnæ & recenti tussi, phthisicis, sanguinẽ reiiciẽtibus, purulentis, cœliacis, dysentericis, & inflatis cõferens. Psyllij mundi drach. xlv. iridis Illyricæ, mastiches, ramentorũ succini, croci, sing. drach. xxx. opij drach. xv. Psyllium in aquam calidã cõiectum macerari sinito. Vbi veró suo glutine & mucilagine ipsam aquam infecerit, liquorẽ exprimito, & cum eo pharmacum in pastillos cogito: ex quibus obolos tres ad somnũ dato. Sint autem aquæ sextarij terni.

Pastillus ex corallio.

Pastillus ex corallio.

Corallij, terræ Samiæ, vtriusq; drac. viij. Balaustiorum, amyli, terræ Lemnij, sing. drach. iiij. seminis hyoscyami albi, opij, hypocistidis, singul. drach. ij. Excipe succo arnoglossæ, cogéq; in pastillos, & exhibe.

Anodyna Andromachi, ad affectus organorum respirationis, aliasque internas dispositiones congruentia.

Cõfectiones sedantes dolorẽ, tabescentib. & sanguinẽ reiectãtibus, internorúmq; affectibus cõmodæ, ab Andromacho scriptæ. Radicis panacis, seminis dauci, castorij, sem. hyoscyami, opij, sing. drach. iiij. Mellis quod sit satis. Dantur obob quatuor, cum aquæ cyathis tribus.

Alia sedans dolorem, valens ad tormina, & dysenterias.

Sem. apij drac. ij. anisi drach. j. piperis albi tantundẽ: myrrhę, castorij, vtriusq; obolos iiij. opij, croci, sing. obolos iij. gentianæ drac. ij. Pastillos triobolares conficito, variéq; vtitor.

Alia iucunda appellata.

Iridis Illyricæ, ſuccini, croci, maſtiches Chiæ, ſing. drac. xxx. pſyllij drach. xlv. ſucci papaueris drach. xv. cum aqua pluuia paſtillos, quorũ ſinguli pendeant drach. j. s. conficito, & exhibeto. Pſyllium tamen per diem ac noctẽ aqua pluuiali macerato: dein coquito, & exprimito, cremorémq́ cum aliis miſceto.

Alia dolorem ſedans ad oẽs internos affectus & ſanguinis reiectiones, vndecũq́ erumpãt. Facit & ad nephriticos & hepaticos. Hãc ne prius dederis, quàm mercedẽ accipias. Cinnamomi, caſiæ, vtriuſq́ drach. ij. myrrhæ, piperis vtriuſq́, chalbani, ſing. drach. j. opij drach. ij. Trita cũ melle pauco, in catapotia redigito, partim magnitudine fabæ, partim quãtitate araci. Dato iuxta cuiuſq́ vires cum aqua, aut pro iudicio tuo.

Alia ad eadem, Myſterium dicta.

Croci, coſti, caſtorij, aſari, ſem. hyoſcyami, opij, ſtyracis, ſing. drach. j. Excipito melle, vtitórq́.

Anodyna ad eaſdem affectiones ab Aſclepiade ſcripta.

Anodyna ad internos affectus ab Aſclepiade ſcripta.

Seminis cucumeris hortẽſis decorticati drac. viij. amyli drac. iiij. ſem. lini, ſem. papaueris albi, vtriuſq́ drac. ij. Tuſa & cribrata excipe tragacanthæ cremore, & in drachmales paſtillos redige. Dantur oboli iij. nõ febrientibus quidem, ex vino: febrientibus verò, ex ſucco rhois. Faciunt ad fluxiones thoracis.

Panchreſtos Aſclepiadis, multi vſus ad varios internorũ affectus.

Cõfectio Panchreſtus dicta, hoc eſt, multi vſus, ad tuſsim antiquam, purulẽtos, orthopnoicos, tabeſcentes, ad omnéſq́ inflationes. Pellit ſecundas & mẽſes, medetúrq́ veſicę affectibus. Terebinthinę drach. viij. ſtyracis drach. vj. myrrhę, drac. v. croci, iridis, chalbani, ſing. drach. iiij. Seminis hyoſcyami, corticis mandragoræ, irionis torrefacti, opopanacis, ſing. drach. ij. piperis, ſpumæ nitri, vtriuſq́ drach. j. paſſo excipito.

Antidotus Ariſtarchi admiranda.

Antidotus Ariſtarchi admirãda, conferẽs ad affectiones prædictas, renitẽnſq́ venenis, exterminánſq́ febres repetẽtes p̱ circuitus, vna hora ante exacerbationẽ exhibita. Cinnamomi, coſti, chalbani, caſtorij, ſucci papaueris, piperis nigri & longi, ſtyracis, ſing. vnc. j. mellis ſextariũ vnũ. Arida teruntur & cribrãtur. Chalbanũ coquitur cũ melle: excolatis verò reliqua addunt, reponũtúrq́ in vitreã pyxidem, argenteámve. Datur fabæ Aegyptię magnitudine, cum aquę mulſæ cyathis duobus, inſtillatis digito guttis aceti nouẽ.

De orthopnœa.

Aſthmatici cur ſic dicantur.
Orthopnoici cur ſic dicãtur.

Qui citra febrem denſe reſpirant, ob ſymptoma id dicuntur aſthmatici, hoc eſt, anheloſi. Eoſdem etiã ob ſymptoma aliud orthopnoicos appellant, quòd thorace recto ſpirare cogãtur, metu ſuffocationis. Minus eſt autem quod hi inſpirant, quàm pro vſu reſpirationis, etiamſi thorax ipſis plurimũ dilatet. Ex quo manifeſtũ fit, internã capacitatẽ coarctatã ipſis eſſe præter naturã: id quod ægri etiã haud obſcuro ſenſu perceptãt. Fit etẽm & purulentis locorũ coarctatio, ob collectũ inter thoracẽ & pulmones humorẽ. Fit etiã peripneumonicis, ob pulmonis inflãmationẽ. Reſtant autem adhuc affectiones duę, quę anguſtiam locorũ faciunt in viis per quas aër inſpiratur: quũ aut humorũ craſſorum & viſcidorũ multitudo pulmonis brõchiis fuerit impacta, aut tumor abſceſſui ſimilis in ipſo cõſtiterit. Cæterùm curatio ambarũ affectionũ aliquid cõmune habet, aliquid priuatũ, & alteri tantũ propriũ. Cõmune quidem vtriſq́ eſt, vt abſumat redvndãtia humoris affectiones gignẽtis: propriũ, affectioni quidem viſcidorũ humorum, vt per attenuantia & extergentia pharmaca diſsipentur: ei verò quæ propter tumorem accidit, vt per attenuãtia & exiccantia eadem conſumptio fiat: quæ curatio rurſus omnibus in profundo abſceſsibus cõmunis exiſtit. Vini itaq́ potus ambabus competit. Omnis autẽ potus modicus fit in iis qui alicubi abſceſſum habẽt: multus cõtrà, in illis quibus viſcidis & craſsis ſuccis ſunt obturata bronchia. Quippe pharmaca eiuſmodi repurgãtia humores, tuſſes neceſſariò excitant: nõ verò facilè per ſputum reiicitur, quod expurgatum eſt, nimirum ob craſsitudinẽ: quapropter humectatione multa opus habet, quò efferatur facilè.

Orthopnœa cauſa.

Purulenti.

Peripneumonici.

Reſpirationis organorum anguſtiã quæ efficere poſſunt.

Potum eſſe debere modicũ in quibus organa reſpirationis ab aliquo tumore anguſtãtur: cõtra multũ illis, quibus bronchia à craſsis et viſcidis ſuccis obſtruuntur.

Quæ ſcripſerit Aſclepiades ad dyſpnoicos.

Dyſpnœæ remedia ab Aſclepiade ſcripta.

Scillæ crudæ ſuccũ exprimito, eiq́ parem Attici mellis menſurã addito, & ad prunas admotas cogito. Dato inde & ante & poſt cibũ myſtri menſurã. Aliud. Origani drach. viij. comæ thymi, iridis Illyricæ, calaminthę ſiccæ, piperis albi, aniſi torrefacti, ſing. tantundem. Cribrata melle cocto excipito. Dato nucis ponticæ magnitudinem. Aliud. Vuæ paſſæ Rhodiæ, exacinatæ, acetabulũ: fœnigræci loti tantundem: aquæ pluuiæ ſextarium j. Coquito donec diſſoluantur, & liquorem excolatum reponito. Ex hoc præbeto aſsiduè, & iuxta ſingulas irritationes, cyathi mẽſuram calfactã. Aliud. Aniſi, ſulfuris viui, vtriuſq́ quadrantem: ammoniaci thymiamatis, caſtorij, melanthij, ſingul. drach. iiij. aqua diluta in catapotia cogito, vnũq́ in aceti mulſi cyathis tribus p̱pinato. Hæc omnia ſunt ab Aſclepiade ſcripta illis, quibus pulmonis bronchia craſsis & viſcidis humorib. ſunt referta. At verò abſceſſus qui attenuantibus & reſiccantibus opus habẽt, maximè gaudent aromatum facultatibus, quę & tenuium partium ſunt, & reſiccatoriæ, præter hoc quòd calfaciũt. Porrò iis qui propriè orthopnoici & aſthmatici nominantur, pharmaca conueniunt ſecantia citra calfactionem: ob idq́ iuuantur maximè ab ſcillitico aceto, necnõ ab ſcilla, & ab aceto mulſo, eodémq́ ſcillitico. Quemadmodum autem in hac affectione vehemẽter cauendum eſt, ne calfaciamus, propterea quòd viſcidi & craſsi ſucci non modò nõ iuuantur, ſed offenduntur etiam vſu calfacientiũ: eodẽ modo quæ valde refrigerant ſunt omnino vitanda.

Scillinum acetum orthopnoicis & aſthmaticis maximè opitulatur.

Quæ pharmaca ſcripſerit ad eiuſmodi affectiones Andromachus.

Dyſpnœæ remedia Andromachi.

Ad dyſpnœã. Sulfuris viui drach. j. Sem. rutæ ſylueſtris tantundem: ariſtolochię, abſinthij, ammoniaci thymiamatis, abrotoni, ſing. drach. iiij. trita cum aceto in catapotia fabarum inſtar redigito. Dato mane tria, & veſperi totidem. Aliud. Ammoniaci thymiamatis, abrotoni, ſing. drac. ij. ſulfuris viui drach. j. formato cum aqua paſtillos, & cum aquæ mulſæ cyathis tribus præbeto.

Aliud. Scillæ, ſulfuris viui, bituminis, ſing. partem vnam. Dantur obol. iij. in aceto mulſo.

GALE-

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum partes, lib. VIII.

De pharmacis congruentibus ori ventriculi.

Porrò difficillimũ est, ad veritatẽ eos revocare, q̃ sese alicui sectæ seruiliter addixerũt. At qui prudentes sunt, veritatisq́ ardẽti desiderio tenentur, ĩj (vt spero) custodient ea quæ à natura nobis velvti indicandi instrumenta concessa sunt, ad actionum vitę cognitionem, Experientiã nempę & Rationem: quorum semper alterum, ad perfectam disciplinam, altero indiget. Etenĩ falsæ opiniones animos hominum præoccupantes, non solùm surdos, sed adeò etiã cęcos efficiunt, vt videre nequeant, quæ ab aliis cõspicuę cernuntur. Proinde fit, vt complures Empirici, nec pauci etiam ex iis qui sese Methodicos iactant, per pharmaca relaxantia curantes inflammationes oris vẽtriculi & hepatis (quæ miscellã astringentium desiderant) ægros omneis ad vnum occidant, atq; in exitium adigant. Quippe nisi facultatẽ quæ firmitudinẽ addat, in illarum partium affectibus ad relaxantia permisceas, vita in discrimẽ vocatur. Igitur astringẽtia omnia quæ ad illarum partium affectus, partim emplastris atque ceratis mista adhibentur extrinsecus, partim intus vorantur, impræsentiarum ea ipse indicabo, auspicatus ab iis quæ conveniunt inflammationibus: quòd maximè in ipsis ægri periclitentur. CERATVM ergo quo assiduè vtor, ex aloë, mastiche, cera pontica, & vnguento nardino constat. Ceterùm ad vnciã vnam mensuralem nardini olei, hyeme quidem octo, æstate autem septem ceræ partes induntur. Liquatis igit. in duplici vase, refrigeratisq; & derasis, addes aloës & mastiches, reductorum in pollinẽ, vtriusq; drach. j. & quandoq; plus, sic tamen vt ad sesquidrachmã non ꝓgrediaris. Quòd si ampliori opus sit astrictione, nimirũ tanta imbecillitate existente, vt ventriculus retinere cibos nõ possit, addes drachmã vnam omphacij: id quod primò iniici debet in cerati præparatione: Similiter licebit absinthij succum miscere, quandoq; etiam ambo: sicuti & tertiũ hypocistidis, & quartum œnanthes. Quin & rhois succum non raro admisceo. Cerati tamen augenda est copia, iuxta proportionem numeri aliarum pharmacorum. At inveteratis atq; induratis inflãmationibus, magis varia conveniunt pharmaca, & quæ ex aromatis quippiam habeant, nonnihilq; etiam emollientium atq; digerentium sortiantur: cuiusmodi est quod ex meliloto conficitur, cõgruens omnibus iuxta præcordia inflãmatis. Porrò os ventriculi, nonnulli hodie cõmuniter stomachũ nominant: quam partem olim frequentius cardiam, hoc est, cor, appellabant: vnde vox cardialgia est deducta, q̃ minimè quidẽ cordis, sed oris vẽtriculi dolorem & mordicationem significat. Fiunt quippe in ipso tũ morsus, tum inexplebilis fames, vt interdũ etiam nauseosæ dispositiones: in quib. omnibus cõmunis quidam adstringentium pharmacorum vsus inventus est: admista autem sunt plerisq; ipsorum calfaciẽtia simul & reficcantia. Verùm affectus in profundo sitos

Instrumenta iudicandi nobis fuisse data à natura, necessaria ad vitæ actionũ cognitionem, experientiã nẽpe & rationem, quorũ semper ad perfectã disciplinam alterum indiget altero.

Inflãmationes oris ventriculi & hepatis, tum relaxantibus miscellã astringentium pharmacorũ desiderant.

Ceratum Galeni ad inflãmationes oris vẽtriculi & hepatis maximè cõgruum.

Os ventriculi, quod olim cor nominabant, nonnulli hodie stomachum vocant.

vt cognoscamus, maximis vtamur coniecturis est opus: ob idq; vtilissima Medicæ artis pars est, quæ cognitionẽ ipsorum indicat. Quum igitur octo sint in singulis partibus intemperãtiæ corporis, atq; hæ omnes aut secundum solas nudas qualitates gignantur, aut accedente alicuius humoris complexu: certè earum singulæ per contrarias qualitates sunt reducendæ ad mediocritatem. Quia verò plurimæ intemperaturę hominibus ex redundantia humorũ, magis quàm ex inopia fiunt, pharmaca reficcãtia plerosq; magis iuuant. Quum autem reficcãtia ipsa partim quidem astringant, cogendo astringendóq; substantiam eorum quæ contingunt: partim verò discutiant, & in hoc substantiam eorum dissoluãt: ob hoc ipsum sanè plures sunt qui astringẽtibus indigẽt. Verùm si humida intemperies coëat cum frigiditate, læduntur qui per sola astringẽtia curantur, quę frigidæ facultatis existũt. Quare meritò plurima pharmaca per experientiã inventa, ex miscellanea materia constituuntur, astringente videlicet atq; calfaciente: quorum omniũ differentiam cognosces, si simplicium pharmacorũ facultates memoria tenueris.

Affect' interni vt cognoscãtur, opus est cõiecturis.

Intemperantia particularum sunt octo, quas per contrarias qualitates reducere ad mediocritatẽ oportet.

Confectiones stomachicæ Andromachi.

Hiera ad stomachicos. Floris iunci odorati, xylobalsami, mastiches, croci, nardi Indicæ, asari, cinnamomi, singulorum drachmas vj. aloës lotę drac. centũ. Simul trita repone, præbeq; ieiunis cochlearia ij. Sunt tamẽ qui ad aloës drachmas centũ, singulorũ aliorũ octo drachmas adiiciant. Non desunt qui absq; flore iunci odorati conficiant. Porrò ad ventris subductionem illota aloë est aptior: elota autem multùm de medicamentosa vi amittit: quam etiam febricitantib. dare aliquis possit, si febris sit valde mitis. Infestissima autẽ est aloë, vel lota, iis qui citra vitiosos succos intemperie affliguntur calida & sicca. Proximam ab his cladem percipiunt, qui siccam intemperiem habent, vel frigiditati etiam implicitam: & in vniuersum, qui ex sola qualitate particulam aliquam affectam ac læsam possidẽt. Etenim intemperãtiæ in humoribus consistentes, pharmacis ipsas evacuantibus egent; quæ verò absq; his infestant, penitus cõmigrant in tabem, ob pharmaci huius ex aloë constantis exhibitionem. At vbi vinosa humiditas perrigat ventriculi tunicas, hiera ex aloë est vtilis. Omnino autẽ sic affectis plus aut minus adsunt nauseę quędam symptomata. Iam verò purgatio quã aloë molitur, imbecillior est, quàm vt vniuersum corpus purgare queat. Addii illi mastiche, vt vires eius refringat, ventriculo existens etiam grata, & odora. Cinnamomũ verò, quum ob easdem causas, tum etiam vt partium suarum tenuitate aperire vẽtris meatus possit, extergereq; atq; attenuare, si quid viscosum aut crassum in humoribus insit. Crassos quippe succos ob purgatorię facultatis imbecillitatẽ aloë trahere non potest. Quapropter biliosarum ventris dispositionũ optimum pharmacum est. Ad hæc cinnamomum vim obtinet alteratricẽ vitiosorum humorum; in id quod natura modo respondet. Scire itaq; licet, eas dispositiones q̃ à prauis succis circa ventrem stomachũmq; oboriuntur, maximè per medicamenta ex aloë iuuari: mirum autem in mo-

Stomachica confectione Andromachi.

Hieræ picræ varia cõpositiones.

Aloë lota & illota facultate.

Aloë est infestissima iis qui citra vitiosos succos intemperie affligũtur calida & sicca.

Aloës vsu, laborantes intemperie citra redundantiam humorum, deducit in tabem.

Hiera picra quibus vtilis.

Hiera ex aloë est infirmior, quàm vt totum corpus purgare posit.

Mastiche ventriculo grata.

Cinnamomi facultas.

Aloë biliosarũ dispositionũ vẽtris optimũ est medicamen.

Astringentia esculenta potulentaq; maximè lædut dispositiones ventriculi q̃ prauis succis obortae: iuuãt autẽ eas quæ à multitudine prauis trahunt ortum.

dum lædi, ab eduliis, potionibus, & pharmacis astringẽtibus. Cõtra verò, vbi humores nõ qualitate, sed copia os ventriculi afflixerint, vtilissimus astringentiũ est vsus, nimirũ languida tunc existente ipsa particula affecta, instar laxatorũ articulorum, quorum etiam per astringentia affectio corrigit.

Polychresta, hoc est, multi vsus medicamenta, relinque ab iis quæ ad singulas affectiones parantur.

Porrò polychresta, siue multi vsus medicamenta apparantur, quũ vnum habere viginti affectionibus congruum malumus; quàm tot numero alia: quum tñ ad singulas affectiones vnum aliquod destinatum, eo quod ad plures paratum est, melius existat.

Ad stomachicos hiera Antipatri.

Hiera Antipatri faciẽs ad stomachicos.

Aloës electæ drach. iiij. mastiches drac. ij. asari drach. iiij. rosarum siccarum, iunci odorati, mei, phu, casiæ, sing. semunciam. Tritis vtitor.

Stomachica Galli, affectionibus quæ calfieri & siccari postulant, vtilia.

Stomachica Galli.

Corticis radicis fœniculi lib. s. aceti scria sextarium vnum s. aloës quadrantem. Mellis Attici lib. j. Radices lotas ad triduum aceto macerato, deinde coquito: atq; vbi coctæ fuerint expressas proiicito, & affuso ad acetum melle, simul coquito. Dein aloën inspergito, & cochlearia tria cum aqua dato.

Ventriculi tunicis, humores crassi altius imbibiti, qualia medicamẽta desiderent.

Etenim vbi per profundum ventriculi, hoc est, altius, copiosa, sed non praua, fuerit defixa humiditas crassa simul & viscida, opus est mistura pharmaci attenuatorij, perrosiuique, quale est tũ acetũ, tũ oxymeli. Si verò nec talis sit humiditas, nec altius imbibita, sola ad curationem astringentia suffecerint.

Ventriculi frigidam affectionẽ significat, prorsus nihil sitire.

Est aũt sufficiens signum frigidæ affectionis ventriculi, si æger se nõ sitire percipiat.

Asclepiadis stomachica, ad roborandũ vẽtriculũ, exprimendásq; illius adventitias humiditates cõgruentia.

Stomachica ab Asclepiade scripta.

Ad stomachi subversiones. Nucleorum mâli punici tusorũ succi sextarios iij. succi menthæ sextar. j. mellis Attici tantundẽ. Coquito in fictili vase, assiduè agitando: & vbi densata fuerint, ab igne ablata reponito: porrigitóq; mystra vnum, aut duo, ante cibum.

Cõfectio ex fructibus, ad stomachi subversionem, cœliacos, & dysentericos faciens.

Cõfectio ex fructibus Asclepiadis, subversioni ventriculi, cœliacis & dysentericis faciens.

Mâla cotonea numero x. sorba numero L. mespila totidem. Rhois rubri sextariũ vnum. Aquæ congios vij. fructus tusos & in aquã coniectos, diligẽter coquito: & vbi dissoluti fuerint, liquorem exprimito, ac rursus coquito. Quũ verò tertia pars liquoris superfuerit, addito mellis Attici lib. iiij. & ad prunas assiduè agitãdo coquito, ac spissata reponito.

Catapotia ad subversionẽ ventriculi.

Catapotia ad subversionem ventriculi.

Rosarum recẽtium desectis vnguibus, drac. viij. sem. papaueris albi drach. iiij. sem. hyoscyami drach. ij. aloës obolos iij. asari tantundem. Cũ aqua diluta in pilulas redigito, præbetóq; ciceris magnitudinem.

Ad ardorem stomachi catapotium restinguens sitim.

Catapotia ad ardorẽ ventriculi cõferentia, si sub lingua teneantur.

Seminis satiui cucumeris drac. viij. sem. portulacæ tantundẽ: tragacanthæ drach. iiij. Tragacantam ouorum crudorũ recentium candido dissolutam, pbè tritis reliquis addito, & ex eis mistis fingito catapotia, quorũ assiccatorũ in vmbra, sub lingua vnum tenẽdum dato. Hæc Asclepiades.

Ventriculo affectio fugienda esse ea pharmaca, quæ chalcãthon, mandragorámve recipiunt.

In vniuersum aũt fugiẽda ea pharmaca sunt in ventriculi affectibus, quæ chalcanthon, mandragorámve, aut alia id genus recipiunt.

Pastilli Amazonum, ad voluulosas vẽtriculi dispositiones.

Ad voluulosas stomachi subversiones pastillus Amazonum ab Asclepiade scriptus. Seminis apij, & anisi vtriusq; drach. vj. absinthij drac. iiij. piperis, myrrhæ, opij, castorij, sing. drac. ij. cinnamomi drac. vj. cũ aqua pastillos fingito, & summum drachmã vnã dato, stomachicis cum protropi diluti cyathis iij. cholericis & vomentibus cibum, cum frigida: cœliacis & dysentericis cum baccarũ myrti decocto: spleneticis, cum hydromelitos cyathis tribus.

Myrrha vsum non esse admodum tutum.

Ego verò, quòd myrrha aliquid medicamẽtosum cõtineat, sine illa maioris securitatis gratia hoc pharmacum præparare consueui, piperis quantitatem adaugens. Porrò per eiusmodi voluulosas dispositiones, aliquando stercus per vomitũ reddit: vbi videlicet particulæ affectæ, à serosis medicatisq; humoribus affliguntur magnopere. Quòd si etiã imbecilliores sint, geminat malum.

Voluulosas vẽtris dispositiones esse per odorata curãdas.

Erit itaq; in iis curationis scopus, vt ad affectas partes odorata admoueamus, cuiusmodi sunt, anisum, apiũ, daucus, cuminum, & seseli.

Graueolentia subvertunt stomachum.

Nam quemadmodum graueolentia omnia stomachũ subvertere solẽt, sic odorata corroborare.

Absinthij facultas.

At absinthiũ miscet in præscripto pharmaco, quòd habeat vim extergẽdi, repurgãdi, & subducendi vitiosos stomachi humores: quódq; constringat, & dẽset, robúrq; affectæ particulæ addat.

Cinnamomi facultas.

Cinnamomũ autem fœtidis omnibus, putrilaginosisq; humoribus adversatur.

Casia licet vti pro cinnamomo.

Cæterùm si cinnamomũ non adsit, licebit casiam pro illo assumere.

Alia stomachica Asclepiadis compositio, vtilis ardorẽ sentientibus, & ad intensos singultus, & stomachi voluulosas dispositiones. Costi, spicæ nardi, chrysobalanorũ, rosarum viridiũ, mastiches, sing. drac. iiij. aloës, asari, vtriusq; drach. ij. opij drac. j. succo psyllij excipito, atq; ad pastillorum formã reducito, obolosq; tres exhibeto.

Pharmacũ vnum multis affectib. optimum, reperiri nõ posse.

Dictum mihi tamẽ iam est, impossibile esse vt inveniamus pharmacum, ad affectiones multas optimum: multóq; præstantius esse, quod singulis earũ destinatur.

Cõvulsio fit repletionem simul & inanitionem.

Singultus à quibus fiat causis.

Porrò Hippocrates fieri convulsionẽ prodidit ex repletione simul & evacuatione: quemadmodum etiam singultum. Quanquam hic aliquãdo excitari citra plenitudinem aut inanitionẽ solet, vbi ventriculus ab acribus, serosis, medicamentosisq; humoribus mordicatur: quos vbi quis vomitu eiecerit, singultu subitò liberatur. Multi etiã devorato pharmaco diatrion pepereon, si vinũ insuper bibant, omnino singultiunt. Similiter ex cibo in mordacẽ qualitatem corrupto, nõnulli singultiũt, confestimq; à vomitu liberantur: vt alij ex rigore oris ventriculi corripiuntur singultu. Verùm pueros maximè singultire contingit, tum ob alimenti corruptionem in ventre, tum ob partis frigiditatẽ.

Singultus ... medicantur

In vniuersum autem, vomitus est sufficiẽs medela eorum, qui ob copiã, aut mordicationẽ singultiunt: vt caliditas, eorum qui ob frigiditatẽ. Ex medicamẽtis quæ pharmacum illud cõstituunt, opium, rosæ, & psyllij succus, refrigerant. Spica nardi & chrysobalanus, digerũt & corroborãt. Asarum per vrinas deducit vitiosos succos. Aloë prauos humores purgat. Crocus concoquit, &

partes

Stupefacientib. misceri calfacientia, vt eorũ malignitatem corrigant, eorumq́; vires deducant.

partes corroborat. Costus calfacit abvndè, astringitq́ mediocriter. Stupefacientib. miscẽtur calfacientia, vt eorum malignitatem corrigant, eisq́ sint instar vehiculi. Quippe viuentiũ corpora mortificationi simile quid perpetiũtur ab eorũ medicaminum vsu, quæ ex opio, hyoscyamo, & mandragora constant, ita vt infestantes causas nõ sentiant. Quare multi qui talibus assiduè vtuntur, particulas ad immedicabilem frigiditatem perducunt.

Hiera quibus conueniat.

Hiera moderata exhibitio ad quatuor drachmas extẽditur.

Descripsit etiam Asclepiades Hieræ compositionem, in hoc ab Andromacho dissidẽs, quòd ille quidem aloẽs drach. c. ac reliquorũ singul. indiderit drach. vj. hic autẽ octo drachmas scripserit, florémq; iunci odorati omiserit, quẽ aliis miscuit Andromachus: quódq; non xylobalsamo (vt Andromachus) sed pro illo sit carpobalsamo vsus. Confert autem huiuscemodi pharmacũ iis qui ob vitiosos humores, & præcipuè biliosos, tardè concoquunt. Siquidẽ quibus bilis altius tunicas ventriculi infestat, ij præstantius pharmacum non invenient. Cuius moderata exhibitio ad quatuor vsq; drachmas extenditur. Similiter auxiliatur viscerũ iam cõcoctis inflãmationibus. Rectè aũt hoc pharmacũ tardè concoquentibus, aut bilem vomẽtibus propinatur ex aqua cyathis quaternis: vt ex aqua mulsa, ad viscerum inclinantes inflãmationes: ac deniq; ex vino mulso, dum aut vrinas ciere, aut promouere menses est animus. Adverte autem nos appellare drachmã, quod Romani vocant denarium.

Drachma & denarius Romanus est idẽ.

Stomachicum Asclepiadis, dictum Aster inexpugnabile.

Stomachicum dictum Aster inexpugnabile, ab Asclepiade proditum, sedans dolorem, inducens somnũ, ac varios affectus sanans. Myrrhę, styracis, nardi Indicæ, casiæ fistulæ, terræ Lemniæ, corticis mandragoræ, piperis, singulorum drach. iiij. Croci, succi papaueris, singul. drach. vj. seminis dauci Cretici, anisi, seselis, seminis apij, sing. drachmas octo. Myrrha, styrax, & opium, vino dissoluuntur odorato, & teruntur: arida verò cribrata miscẽtur, subiguntúrq;, atq; in pastillos coguntur, quorum singuli drachmã dimidiam pendeant.

Quæ scripserit Archigenes ad affectus ventriculi.

Ventriculi affectibus congruẽtia medicamẽta ab Archigene prodita.

Vbi ructus acidus editur, coriandrum cochlearij mensura edendum ante reliquũ cibum dato: insuperq; merum bibendum. Ad exolutũ vẽtriculum absque febri, menthæ ramulũ contritum bibendum dato. Aut œnanthen similiter tritam cum nardo Indica bibendam dato. Aut marrubij succũ cum melle: & vbi pauluiũ quieuerint, vinum cum polenta exhibeto. Aut Chię mastiches cochlearium ex aqua frigida dato. Aut glaciem ieiunis quotidie porrigito. Dolores oris ventriculi lenit, ac maximè iis quibus tristitia aut desperatio accedunt, lac asininũ, aut muliebre, aut bubulum, silicibus incoctis, potatum. Si vnà cum humectatione ventriculi etiã inflammatio adsit, œnãthen cum meliloto, aut rosam siccam cum cerato rosaceo, parum resinę vstæ habente, imponito. Quibus autem ob atram bilem, quam gignunt, stomachus inflatione tentatur, spongias aceto acerrimo calido imbutas ad stomachum ipsum imponito. Quòd si tensio adhuc perseueret, alumen liquidum cum atramento sutorio trito, melle exceptum imponas. Aut hæc & aloẽm pari portione mista, & myrteo cerato excepta. Aut armentariæ bouis stercus aridum vino incoctum. Aut polij fasciculum coquito, & bibendum dato. Aut calaminthæ decoctũ per noctem sub dio expositũ, modico melle & piperis drachma admistis, porrigito. Soluit autẽ dolores cuminum apiúmq; tosta, si modica portione cum aqua bibantur.

Aut aloẽs obolos duos, cũ vino mulso, aut vino, aut aqua, bibendos dato. Aut abrotoni & thymi, vtriusq; obolos duos, ex vino præbe bibendos. Ligaturas insuper extremorũ fortiter adhibe, & circa ipsum stomachũ cucurbitulis & fomẽtis varijs vtere. Quòd si vehemens sit distẽtio, etiam venæ sectio efficax erit auxilium, & alui solutio per glãdem suppositiciam. Porrò eos qui ex ingẽti fame linquuntur animo, revocabimus odoramentis aceti aut pulegij, aut malis, aut piris. Excitantur etiã ad carnẽ suillam assatam, & ad omnia quæ multùm alunt, præsertim ea quæ nidorosum odorem exhibent. Instaurabis autem ipsos iis quæ cõfertim vires reficere possunt: cuiusmodi sunt oua sorbilia, bulbi, cochleæ.

Cucurbitulas admouendas esse dolenti vẽtriculo, monet Archigenes.

Deliquium animi patientes ex fame insigni, quomodo sint reuocandi.

At singultientibus rutam cum vino dato, aut nitrum in aqua mulsa, aut opium, aut castoriũ, aut abrotonum, aut aristolochiam.

Singultientibus quæ opitulentur.

Medicamen ex cydoniorum succo, sanans mediocres oris ventriculi affectus.

Diacydonion medicamen.

Succi cydoniorum malorum sextarios ij. mellis Attici tantundem: aceti sesquisextarium, vel sextarium vnũ. Zingiberis quadrantẽ: piperis albi vnciam j. Arida insperges, vbi malorum succus cum melle & aceto coctus ad mellis crassitudinem fuerit.

Quæ pharmaca Asclepiades scripserit ad affectus oris ventriculi.

Oris ventriculi affectib. pharmaca ab Asclepiade scripta.

Emplastrum ad subversiones oris ventriculi, doloresq;, atq; etiam inflãmationes. Oenanthes drach. vj. croci, myrrhæ, floris rosarũ, meliloti, mastiches, aloẽs, corticis mandragoræ, singul. drach. iiij. Carnis palmularũ quadrantẽ. Omnia cerato ex rosaceo confecto excipito, admouetóque.

Aliud Nicerati, cœliacis, dysentericisq; admodum generosum.

Oenanthes vn. ij. rosarũ siccarum, mastiches, aloẽs, gallarum omphacitidum, aluminis rotũdi, acaciæ, sing. vnc. j. cerę lib. j. picis brutiæ quadrantem: olei myrtei lib. j. Arida cõmittito liquidis. Aliud ad eadẽ insigne. Oenanthes, omphacij, gallæ omphacitidis, aluminis scissi, acaciæ, cytinorũ mali punici, balaustij, mastiches, sing. vnc. j. Vini myrtitis, quãtum satis est his subigẽdis. Carnis phœnicobalanorum sescuncẽ, exceptis lẽtiscino cerato vtitor. Etenim in his, quę sint stomachica, meritò astrictoria vis dominatur. At in medicamentis hepaticis relaxantia misceri astringentibus debent: quemadmodum fit in his quæ iam subdã, etiã ab Asclepiade prodita.

Stomachica medicamenta debẽt habere astrictoriã vim præpollentem.

Hepatica medicamenta mista esse debent ex astringentibus & relaxãtibus.

Malagma Nilo inscriptum, faciens ad præcordiorum dolores, dissoluẽnsq; omnem duritiem, spleneticis atq; hepaticis maximè salutare. Ceræ, ammoniaci thymiamatis, olei cyprini, sing.

lib.j. croci semvnciã: aceti quod sit satis. Ammoniacum dissoluito, deinde arida adiicito.

Aliud Nili Crocerum, prædictis affectionibus accommodatum, faciens etiam ad erysipelata.

Nili Crocerum.

Ammoniaci thymiamatis, ceræ, rosacei, sing. lib.j. croci vnc.j. aceti quod sit satis. Conficito.

Malagma Hieraticon ex meliloto, viscerum doloribus accõmodatum.

Malagma ex meliloto, Hieraticõ dictum, ad viscerum dolores accommodatum. Nardi Celticæ, cyperi, myrrhæ, sing. drachmas x. cardamomi drach. viij. meliloti drac. xl. croci, amomi, vtriusque drach. viij. cypheos sacrificulorum drac. xvj ammoniaci thymiamatis drach. xl. resinæ terebinthinæ drach. octo: ceræ minam vnam: olei cyprini drac. cxx. Vini odorati Italici heminam vnam: præpara, & vtere.

Malagma Polyarchion.

Malagma Polyarchiõ, peripneumonicis, stomachicis, lienosis, hydropicisque maximè ex vsu: faciens etiã ad affectiones circa vesicam aut vterum, ad omnémque neruorũ per consensum affectionẽ. Ceræ, terebinthinæ, bdellij, ammoniaci thymiamatis, cardamomi, cyperi, sing. minã vnam: meliloti, amomi, nardi Indicæ, croci, myrrhæ, thuris, xylocinnamomi, sing. drac. xxv. olei cyprini heminam j. Vini Italici quod sit satis. Cõficito & vtitor.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Nardi Celticæ, cyperi, iridis Illyricæ, myrrhę, sing. drac. viij. croci drac. iiij. meliloti drac. xxv. ammoniaci thymiamatis drac. L. terebinthinæ tantundem: ceræ drac. c. Cyprini heminæ dimidium. Aceti quod sit satis.

De hepatis affectibus & facultatibus.

Plerique idiotæ quemadmodũ stomachicas, sic hepaticas affectiones, vocant cõplures dispositiones iecinoris, tametsi maximè inter se contrarias, hoc est, sub eodem genere plurimũ inter se distantes. Non peccauerit autem quispiam dicens, propémodum omnia contraria eidem esse generi subdita. Cæterùm contrariorũ notio cõtingit, vbi plurimum inter se distant. Atqui plurimum in quoque genere vtrinque distant à medijs extrema. Porrò ipsius imbecillitatis iecinoris licebit nobis vicinã assignare dispositionẽ, ceu causam, nẽpe intemperiem: quæ quidem quũ in octo intemperantias distribuatur, rursus nõ malè dixero, intemperiem ipsam non vnam, sed octo dispositiones existere. Ad hæc iuxta aliã sectionem duæ intemperierum differentię fiũt, ac iuxta aliam tres: dum videlicet aut secundũ qualitates tantùm alterãtur partes affectę: aut accedente etiam humorum affluxu, qui aut spacia tãtùm occupent in particulis affectis cõtenta: aut etiam substantiam ipsarum imbuãt. Igitur circa ventrem & intestina quidem, vna in singulis cauitas est, quę possit vitiosam humiditatem suscipere: circa hepar autẽ tot numero sunt, quot habentur arteriæ & venæ. Etenim quũ hæ omnes oscula angusta possideãt, qua parte huius visceris sima cum gibbis coeunt, obstructiones ab illis vitiosis succis aliquãdo oboriuntur, breui in frigidis intemperaturis, vt tẽporis progressu in calidis: ad quas tandem obturationes putrefactio consequitur. Quum autẽ hoc viscus tot facultates sortiatur, quot actionum species, contingit sæpe vnam ipsarum præcipuè lædi, sæpe duas & tres, atque omnes quatuor simul. Est itaque actio ipsius vna quidem, ad se cibum & alimentũ attrahere: altera verò, ambire, cõtinerèque, donec alterans ipsum, sui ipsius illud partẽ efficiat. Atque hæc sanè dicitur alteratrix facultas, inter alias principalissima existens, & cui ferè primę debentur partes. Quæ verò iuxta hãc alterationẽ remanent excrementa, ea per excretricẽ facultatem exterminantur. Ostensum autẽ est has quatuor facultates, vniuersis, quãdiu viuunt, inesse corporis partibus. Vocatur autẽ alteratio ipsa, donec alimentũ parti quæ nutritur assimiletur, concoctio. Vbi verò iam parti apponitur, nutritio. Quum igitur hepar prę imbecillitate ex ventre & intestinis alimentum trahere nõ potest, liquida per sedem, & nondum exquisitè exuccata excernuntur: simulque cruda, si etiam cum hoc viscere ventriculus imbecillus existat. Si verò traxerit quidem alimentum hepar ex ventre simul & intestinis: in sanguinem autẽ ipsum nequeat conuertere, ob facultatis languorẽ: quemadmodum in ventre multiformis corruptio cõtingit, eorum quæ cruda remanent, sic etiam circa hepar. Est enim peior transmutatio in peregrinã qualitatem, iuxta cruditatem facta: moderatior verò, in qua alimentum diu propriam naturam retinet, nullam dum alterationem indeptum. Atqui & tertia præter has, species frustratæ concoctionis existit, vbi semicoctum alimentum relinquitur. Ac per hanc sanè dispositionem, quæ ab hepate deiiciuntur, referunt prorsus aquam, in qua victimæ recens mactatæ carnes ablutæ fuerint. Aucto autẽ affectu, nihil tale amplius excernitur, sed multiformes aliæ qualitates consistentiæque expurgantur, velvti à ventre dum cruditate laborat. Calida igitur intemperies si viscus affligat, colliquationes accidunt, primùm quidem humorũ, dein carnis ipsius hepatis: deiiciturque bilis crassa, graueolens, atque admodum colorata: quemadmodum contingit in pestilentibus febribus. Si verò frigida intemperies præpolleat, neque assiduæ excretiones, neque multæ fiunt: durat tñ affectus diutius, & per aliquos dies profluit ipsis venter confertim magis: neque fœtor excrementorum similis est iis quæ ex calore sunt liquefacta: neque color aut consistentia similis: verùm minus graueolentia ab his excernuntur, speciem putrefacti sanguinis, non colliquatę carnis, habentia. Aliquando verò id quod deiicitur, nigrum sanguinem refert: diligẽter tamen consideranti, nec sanguis niger est, nec grumus, sed velvti limus quidam sanguinis crassi, qui propè ad atram bilẽ accedat: in summa, plures, ægréque iudicabiles colores circa huiusmodi affectionẽ cernuntur in alui excrementis. SCOPVS igitur curationis in huiuscemodi affectibus, communis quidem fit iuxta cõtrarietatem intemperantiæ: peculiaris autem vnicuique, per cuiusque contrarietatem. In vniuersum autem, affectio hepatica peculiariter appellata, velvti etiam cœliaca, stomachicáque, citra tumoris præter naturam circa ipsas partes ortum, contingit. Siquidem quum citra manifestũ aliquod in viscere malum, in actionibus propriis languescit hepar, tum ægrum vocant hepaticum,

Contraria esse quæ sub eodem genere plurimum inter se dissident.

Extrema plurimum vtrinque distant à medio in quoque genere.

Hepatis imbecillitatis intemperies est causa.

Intemperies est octuplex.

Hepatis obstructiones fieri qua parte eius sima cum gibbis coeunt.

Hepatis facultates.

Alteratrix facultas hepatis est inter alias principalissima.

Facultates quatuor naturales inesse vniuersis, dum viuũt corporis partibus.

Hepatis languidi ab intestinis trahentis symptomata.

Mutationem ciborum per cruditates in peregrinam qualitatem, esse aliarum omnium deteriorem.

Hepate imperfectè mutante chylum in sanguinem, qualia excrementa excernantur.

Hepatis intemperiem calidã quæ sequantur symptomata.

Hepatis frigida intemperiei signa & symptomata.

Hepatis intemperantias, per contrarias sanandas esse.

Hepatici qui dicantur.

Quæ

Quæ pharmaca ad hepaticos ab Andromacho sint conscripta.

Hepaticis remedia congruentia ab Andromacho scripta.

Antidotus cyphoides, ad hepaticos & omnia thoracis vitia. Vuæ passæ carnis drach. xxv. croci drach. j. calami drach. ij. s. bdellij tantundem: casiæ sesquidrachmam: cinnamomi obolos iij. spicæ nardi drach. iij. floris iunci odorati drach. ij. s. myrrhæ, terebinthinæ, sing. drach. iiij. ramētorū aspalathi drachmas duas: mellis drachmas xvj. vini quod sit satis. Conficito. Etenim cinnamomum omnes putrilaginosas, virulentásque corrigit facultates, quemadmodū casia, & post hāc omne aromatum genus. Crocus astringens & cōcoctorium pharmacum, etiam putrefactiones corrigit. Vua passa astringit quidem quantùm requirit affectum viscus: habétque vim aliquam cōcoquendi crudos humores, & coercēdi maligna, existens etiam secundum totam substantiam iecori familiaris. Quippe ad intemperantias viscerum ea pharmaca optima sunt, quę præterquàm quod intemperiem corrigunt, etiā alimentum largiuntur. Quo nomine vinum conuenientissimum est, citra inflammationem, aut erysipelas, aut abscessum, aut intemperiem calidam, laborantibus. Nam & nutrit, & cōcoquit, & roborat, & putrefactioni adversatur, & si intēperies ab humiditate & frigiditate proficiscatur, eā citra omnem molestiam, atque tutò persanat. Eadem est & mellis facultas, præterquàm quod non condensat substantiam cōtacti corporis: sed pro hoc vim extergendi, & aperiendi, & puros reddendi meatus, vrinámque ciendi, nōn parua sanè auxilia, possidet. At bdellium sufficienter emollit, cōcoquitque, necnon moderatè discutit. Cōsimilem fermè vim terebinthina sortitur, supra hoc quod angustos meatus extergit, expurgatque: quibus auxiliis viscus curādum indiget. Siquidem obstructio meatuū solet putrefactiones efficere. Nonnulli autem huiuscemodi pharmacis opium, aut hyoscyamum, aut aliud quippiam refrigerātium miscendo, ad calidas intemperies vtilia medicamenta efficiunt: quanquam ex hepaticis pharmacis nullum esse debet vehementer refrigerans.

Putrefactiones quæ corrigant.
Vuæ passæ facultates.
Viscerum intemperiem ea esse optima medicamenta, quæ nō modò intemperiem corrigunt, sed etiā alimentum largiūtur.
Vini facultas.
Mellis facultas.
Bdellium.
Terebinthinæ vires.
Hepaticū pharmacum nullū esse debet vehementer refrigerans.

Alia ad hepaticos & ictericos.

Ictericis aptissimum medicamen.

Amygdalarum amararum drach. ij. anisi, absinthij, cumini, seminis apij, sing. drach. j. cornu cerui obolos iij. Trita cum aqua in pastillos triobolares redigito, ex eisque vnū manè ac vesperi, cum vino mulso dato.

Hepatica Athanasia, ad nephriticos & ictericos, copiosè sudorem promouens.

Athanasia hepatica, nephriticis ictericísque conueniens, copiosè sudorem promouens.

Croci drach. ij. nardi tātundem: cinnamomi, casiæ, myrrhæ, iunci odorati, sing. drach. j. Melle Attico excipito: datur fabæ Aegyptiæ magnitudine: febricitātibus ex aqua mulsa.

Potio hydropicis, aliisque internorum affectibus summè vtilis.

Potio ad hepaticos, splenеticos, nephriticos, hydropicos, stomachicósque. Auxiliatur etiā molestiis ex partu, & cōvulsis. Prodest & cōvalescētibus: necnō ad humores vitiosos, ictericos, tussientes, pleuriticos, atque ad letalia venena, & ferarum ictus. Nardi Indicæ, costi, vtriusque drac. ij. casiæ, croci, vtriusque drach. j. piperis albi obol. v. seminis apij drach. j. obolos iij. iridis Illyricæ tantundē: acori drac. j. obol. j. opobalsami drac. j. succi ari masculi drach. tres: vuæ passæ exacinatæ drach. vj. Terito cū passo, aut melle excipito, ac drachmā vnā cum vino dulci dato, aut cum aquæ mulsæ cyathis iiij. Nullum tamen horum medicamentorum calidis intemperaturis cōvenit, sed aut humidis, aut frigidis, aut ex vtrisque compositis.

Confectiones hepaticæ ab Asclepiade proditæ.

Hepaticæ cōpositiones ab Asclepiade scriptæ.
Cichorium.
Seris.

Succi cichorij cyathum vnum cum aquæ calidæ cyathis tribus, et mellis Attici cochleari vno, porrigito. Aut filicis, aut seridis succi cyathum vnum, cum aquæ mulsæ cyathis trib. dato. Porrò chicoriū & seris ex genere cibariorū existūt. Facultas autē ipsorum subfrigida & subamara est, moderatéque astringens: quarum qualitatū ratione, calidis hepatis intemperantiis summè cōveniunt. Nam vltra hoc quod moderatè refrigerāt, visceri firmitudinē addunt. Sed nec frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodū quę frigidā humiditatem absque astrictione aut amaritudine possident, facere solent. Iam, ob miscellā mellis, humores per vrinas eliciunt. Quare si siccata & tusa quis potioni inspergat, itidem iuuāt. Ad visceris autem expurgationem, apertionémque meatuum, citra manifestā calfactionem aut refrigerationē, filix optimum pharmacum est, amarā qualitatem habens prędominantem.

Catapotion hepatites.

Hepaticum catapotium.

Radicis chamæpityos drac. viij. rad. cichorij drach. iiij. contunde, & excipe melle cocto, præbeque nucis ponticæ magnitudinem: & aquę calidæ cyathos iij. insuper bibendos dato.

Pastillus hepaticus.

Hepaticus pastillus.

Anisi, sem. apij, asari, amygd. amar. mūd. absinthij, sing. drac. iiij. macerata ex aqua in pastillos redigito, exhibetóque drachmā vnā cū vini diluti cyathis iiij. febrientib. tamen cum hydromelite.

Eclegma hepaticum Paulin. auxiliatur confestim.

Hepaticum eclegma.

Chamæpityos siccæ lib. j. myrrhæ vnc. j. passi protropi sextarios iij. Chamæpityn & vinū dulce coquito ad tertias. Postea liquorē exprimito, eique mellis Attici librā dimidiā adiicito, ac rursus coquito. Dein verò myrrhā addito assiduè agitādo: quæ vbi dissoluta fuerit, ab igne ablata reponito, & ante cibum mystrum propinato. Ad hæc cochlearū trium carnē probè tritā, & cū tribus vini nigri cyathis calfactam porrigito. Hæc e. n. iuxta totā substantiā sunt efficacia, nō secundum vnā aut alterā qualitatē. Similiter & lupini hepatis drachma vna læuigata cū vino aliquo dulci, exhibitaque, manifestè hepaticis auxiliatur.

Hepar lupi auxiliatur hepaticis.
Diureticum medicamen.

Cōfectio ciens vrinas. Facit ad induratas hepatis affectiones, ad spleneticos, et ęgrè se à morbo recuperātes: necnon ad hydropicos. In vniuersum, probum colorem conciliat. Croci, nardi casiæ, sing. drach. ij. costi floris iunci odorati, cinnanomi, myrrhæ stactæ, sing. drach. j mellis cocti drac. xxvj. datur fabæ Aegyptiæ magnitudine, cum vini mulsi cyathis iiij.

Alia eadem cōmoda præstans, ad aliásque internas affectiones, citra tussim, cōducēs. Rad. gentianæ, chamæpityos, marrubij, seminis petroselini, fellis vrsi, sinapis, sem. cucumeris, scolopēdrij panacis, rubricæ sinopicæ, rubræ, seminis bras-

fice, aristolochiæ lõgæ, piperis albi, spicæ nardi, costi, sem. erucę, eryngĳ, baccarũ iuniperi, sẽ. fraxini, chamædryos, dictamni Cretici, seminis cestri, sem. dauci. sing. vnc. j. mellis Attici q̃d sit satis. Cõficito. Datur nucis põticæ magnitudo, ex passi Cretici cyathis duob. Hæc Asclepiades ad indurata viscera. Miscenda tñ in hisce affectib. sunt cum discutientib. etiam mollientia pharmaca, quæ præparẽt indurata corpora, aptáq; prædictis medicamentis excipiendis efficiãt. Siquidem citra præmollitionem diffundũtur quodãmodo ea ipsa corpora, et evestigiò manifestã imminutionem habent: sed quod reliquum ex affectu est, vbi exiccatũ improbè fuerit, immedicabile pmanet. Cæterùm quũ hepatis corpus sit cõsistentia humidũ, moderatis emolliẽtibus eget.

Discutientibus medicamentis quæ ad indurata viscera proponantur, cur miscenda emollientia.

Hepatis corpus moderatis emollientibus eget.

Quæ Archigenes scripserit ad hepaticos.

Hepatica medicamenta ab Archigene scripta.

Vnguenti nardini cochlearia iiĳ. quotidie bibẽda dato, & maximè in induratis. Aut aristolochię obolos iĳ. ex aqua quidem, febrientibus: febre autem carentibus, ex vino porrigito. Aut fel vrsinum in vase leuiter feruefacito, & in sole assiccato, atq; ex eo hepaticis cochleare vnũ dato

In magna duritia abrotoni succũ quam crassissimum da bibẽdum. Aut acori obolum vnũ, panacis tantundem, propinato ex aqua. Aut spicæ nardi decoctũ assiduè exhibeto. Cataplasma hepaticũ fit ex malis coroneis cũ farina hordeacea, & fœnogræco concoctis. Aut ex semine lini trito cum polenta vino incocta. Aut ex capparis radice in aceto mulso pcocta. Aut ex farina hordeacea cum ficubus. Aut ex palmularũ carne tusa, mistáq; pari rosacei cerati portione.

Hepatica cataplasmata ex quibus conficiantur.

Malagma Andromachi ad hepaticos.

Hepatica malagmata.

Ammoniaci thymiamatis drac. exliiĳ. bdellĳ drach. xxiiĳ. aceti heminas iiĳ. Cyprini heminã vnam. Conficito.

Malagma Apollophanis.

Ceræ drac. lxxx. ammoniaci thymiamatis tãtundem. Terebinthinæ drac. xl. mannę thuris tãtundem. Cum irino contudito.

GALENI PERGAMENI DE *compositione medicamentorum secundum loca, lib. nonus.*

De Ictericis.

Fiunt etiã icterici, ratione optimæ indicationis in febribus, proruẽte nimirũ ad cutem bilioso humore: ac facilè sanè hi curanĩ balneis potabilium aquarũ, & olei discussorĳ affrictu, omniúmq; rarefacientiũ cutẽ: quale est anethinum oleum, chamæmelinũ, atq; cicinũ. Post hæc etiam vnguenta faciunt, gleucinũ, & comagenum: dein irinũ atq; amaracinũ. Verùm alias confectiones priuatim ictericas appellatas, ne putes ad huiuscemodi ictericos cõvenire, sed ad eos, q̃ vasorũ iuxta hepar obstructione laborãt, necnõ ad illos qui ex inflãmatione icterici fiũt. Cæterùm qui in regium morbum ex obstructione inciderũt, absq; febre permanẽt. Qui verò ex inflãmatione, omnino febricitãt. Quæcunq; igitur admodũ medicamẽtosa existũt, indéq; facultate calida, febriẽtes magnopere lædunt. Talia sunt gẽtiana, struthion, heleniũ, costus, aristolochia, poliũ, cẽtaurea. Cõveniunt aũt ictericis ex inflãmato hepate, quæcunq; sanãt inflammationes: quemadmodũ etiã iis qui ex obturatione, omnia q̃ strenuè extergẽt, etiã si medicamentosam substantiã, calidáq; facultatem sortiãtur. Si verò obstructio simul & inflãmatio coeant, laxãtibus simúlq; extergentibus opus erit.

Ictericia per morborum iudicationes orta, curatio.

Ictericia ex obstructione orta, absq; febre permanet: quod non contigit illi quæ ab inflãmatione ducit originem.

Ictericis quæ medicamenta conueniant.

Ad ictericos absq; febri, medicamen Andromachi.

Ictericorum remedia varia diuersis conscripta.

In colocynthidis calicem vinum fundito, calfacitóq; & bibendũ dato: subducit enim aluum.

Aliud. Adianti obolos iĳ. nardi obolos ĳ. absinthĳ. drach. j. myrrhæ obol. iĳ. Passo excipito, instárq; auellanæ nucis ex aquę cyathis duobus porrigito.

Asclepiadis remedia ad ictericos.

Cichorĳ succi cyathos vj. febriẽtib. per se dato: febre verò carentibus, cũ vini cyathis tribus.

Aliud. Anchusæ tenuissimè tritę cochlearia ĳ. cum aqua potabili exhibe. Aliud Nicerati, vrinã ciens. Cicerum siccorum sextariũ j. roris marini manipulum: aquæ sextarios vj. fœniculi manipulum j. rad. asparagorũ palustriũ manipulũ j. Decoctũ excolatum porrigito assiduè, febrientib. quidem simpliciter, febri aũt carentib. ex vino diluto. Aliud. Asari, absinthĳ, vtriusq; drach. viĳ. seminis anisi, fœniculi, apĳ, amygdalarũ amararũ repurgatarũ, sing. drac. iiĳ. Aqua subigito, atq; pastillos formato, ex quib. drac. j cũ vini mulsi cyathis tribus nõ febrientibus exhibeto.

Errhinon trahens bilem per nares.

Errhinon trahens bilem per nares.

Nasturtĳ & roris marini viridiũ succum, aut elaterium cum lacte muliebri tritum, infundito naribus, atq; attrahere iubeto.

Archigenis remedia ad ictericos.

Chelidoniæ herbæ succum cũ vino aut aqua mulsa propina. Vel adiãti, vel rubię radicis obolos tres, cũ aqua mulsa exhibe. Aut fellis vrsini cyathum bibendũ dato. Aut stercoris canini albi sextantem, cum mellis quadrãte ad triduum bibendũ dato. Aut adianti, & menthæ, & rubiæ parẽ mensuram in aqua feruefacito, & heminã inde bibendam exhibeto, diutius ad solẽ insolato, sitientiq; & anheloso, quò post acceptum potum exudet: quippe statim transmutat colorem.

De splenis affectibus.

Quum autem omnes corporis partes familiarem sibiipsis ex venis humorẽ trahãt, lien certè id q̃d velvti fæx sanguinis est, ex qua gignitur atra bilis, ad sui alimoniam asciscit: vnde hoc viscus minimo negocio cõtrahere sibi scirrhũ est natum, sanguine nimirũ in venis ipsius obturato, & ob crassitudinẽ nec excerni, nec discuti facilè potente. Attenuãtib. igitur opus habet pharmacis, citra manifestã caliditatem, ne impactus in ipso succus impingatur vehemẽtius. Quò verò actiones ipsius cõseruentur, ex austeris aliqd eis admiscetur: quale etiã astringentium genus existit. Porrò quum vniuersæ particulæ, proprię incolumitatis gratia, certas quasdam facultates possideant, attractricem videlicet familiarium, ac tum alienorum expultricem, tunc assimilatricem eorum quæ sibi attraxerunt: aliquibus ipsarum insuper inest, vt ex accidenti sint vniuerso corpori ex vsu. Ex horũ itaq; est genere lien, qui ex hepate ad se velvti limũ sanguinis trahit, queẽadmodũ fellis vesica bilẽ, atq; renes vrinã.

Partes singulæ familiare sibi alimentum trahunt, lien à sanguine fæcem.

Lien cur induretur facile.

Lieni affecto qualia conueniant medicamenta.

Si

Liene trahente languidè, faculentus sanguis per vniuersum corpus digeritur.

Si igitur præ imbecillitate eiusmodi sanguinem ad se attrahere fit minimè potẽs, p vniuersũ corpus vitiosus humor dispergit. Ob id itaq; naturalẽ ipsius firmitudinem custodire oportet, quò cõueniens sibi alimentũ alliciat: per quã actionem vniuerso corpori ad humorũ bonitatẽ cõducit, & excrementa genita in ipso demittere in ventrẽ potest, vt vnà cũ excrementis alui excernãtur. Igitur hac ratione ipsi valdè amara medicamẽta exhibemus: quibus miscemus etiam ex austeris nonnulla: sicuti & alia quædã, cen materiã cõgruentem ad vnguẽtorũ & cataplasmatũ cõpositionẽ: cuiusmodi sunt cera, resina, pix, & bitumen. Nam primaria ratione acetũ & oxymeli, visceri cõmoda existũt, vtpote secare & attenuare crassos humores valẽtia, citra cal factionem. Deinceps itaq; eorum pharmacorũ mentionem faciam, quæ lieni indurato auxiliantur.

Lieni cur amara, quib. astringentia sint mista, medicamenta conueniant.

Pharmaca potabilia ab Andromacho ad spleneticos conscripta. Potio Antipatri.

Lieni congruentia pharmaca, ab Andromacho scripta.

Carnis myrobalani drac. iiij. scolopẽdrę drac. vj. cort. rad. cap. costi, sing. drac. iiij. chamędryos drac. vj. polij drach. ij. rad. coryledonis drac. ij. corymborũ hederæ nigræ grana xxv. ammoniaci thymiamatis drac. iiij. sem. hyperici drach. ij. chalbani tantundem: sem periclymeni drach. j. aut rad. drach. iiij. cardamomi nigri sesquidrach. succi scillæ drac. xvj. Dantur oboli duo in aceto mulso. Aliud stomachicum, spleneticúmq;. Myrrhæ, nardi Indicæ, cort. rad. capparis, radicis panacis, rad. peucedani, dictamni, cort. rad. periclymeni, sing. drac. iiij. costi drac. v. polij. drac. ij. rubiæ drac. iij. s. ammoniaci thymiamatis drac. iiij. s. iridis tantundem. Excipito aceto mulso, datóq; obolos ij. cum oxymelite.

Pharmaca potabilia ab Asclepiade ad splenem conscripra.

Lieni pharmaca ab Asclepiade scripta.

Cynoglossi manipulum cum vini cyathis iij. terito, & expressum liquorem ante cibum bibendum dato. Colligere tamen oportet herbã sinistra manu ante solis exortum. Aliud. Trixaginis manipulũ cum vini sextario vno coquito, & expressum liquorẽ reponito: atq; ex eo cyathos ij. ante cibũ dato. Catapotiũ spleneticũ, Myricæ fructũ tusum & cribratũ chalbano excipe, in catapotiáq; redige, q exhibebis pro viribus. Pastillus spleneticus. Fructus ericæ drac. iiij. piperis albi, nardi Syriacę, ammoniaci thymiamatis, sing. drac. ij. arida tundũtur & cribrãtur. Ammoniacũ dissoluitur aceto scillitico, & aridis additũ in pastillos cogitur, quorũ singuli pendeãt drachmã. Datúrq; drac. j. ex oxymelitis cyathis trib.

Epithemata & emplastra eiusdem Asclepiadæ.

Lieni epithemata cataplasmataq; ab Asclepiade scripta.

Foliorũ tenerrimorũ sambuci arboris lib. iij. aloẽs lib. j. cum aceto subigito, & linteolo infarcta admoueto. Vel: Ceræ, resinæ pinus, & frictę, sing. lib. ij. arsenici, aluminis scissi, calcis viuę, singulorum sextantem: aceti, olei, vtriusq; cyathos viij. Conficito & admoueto.

Malagma Antiochidis, ad spleniticos, hydropicos, ischiadicos, arthriticósq; cõueniens. Ceræ lib. iij. resinæ terebinthinæ tantundem: retrimẽtorũ ab expressa myrobalano reliquorũ, spumæ nitri, floris lapidis Asij, ammoniaci thymiamatis, sing. lib. j. olei Cyprini lib. iij. aceti q̃d sit satis ad ammoniacum dissoluendum.

Malagma aurei coloris.

Auripigmẽti vnc. j. aluminis scissi, calcis viuę, sing. sextantẽ. Ceræ, resinæ frictæ, & pinus sing. lib. ij. myrrhæ sextatẽ. Arida increta, læuigatáq; per affusionem aceti cyathorũ viij. liquidis excipiuntur.

Pharmaca ad spleneticos ab Archigene scripta.

Lieni pharmaca optima ab Archigene scripta.

Potus sit aqua quę ferrũ cãdẽs extinxerit: sola quidẽ, febrientibus: vino aũt immista, iis q febre carent. Aut corticis radicis periclymeni, & seminis eius, quantũ trib. digitis apprehendi possit, in vino albo meraco calido, ieiunis curriculo XL. dierũ bibendũ dato. Aut vulpis hepar siccũ ex oxymelite ppinato. Aut folia capparis arida et trita exhibeto. Cataplasmata aũt eadẽ spleneticis & hepaticis admouebis, ampliusq; cinerem ex ferraria officina cũ aceto. Aut nasturtiũ & fœnumgræcũ, & calcẽ viuã, & nitrũ, cum melle emollita imponito. Aut fæcẽ acris aceti, aut capparis radicem cum aceto imponito. Perseuerante malo cucurbitas cũ scarificatiõe affigito. Aut venam retro sinistram aurem secato, et detracto sanguine confricato affectum lienem.

Lienosis eadem cataplasmata opitulari, quæ hepaticis.

Lieni, si malum sit pertinax, cucurbitulas affigendas esse, cũ scarificatu.

Remedia ad hydropẽ ab Asclepiade scripta. Malagma aut poteriũ, resorbẽs humiditates ab alto, simúlq; duritias discutiẽs. Cerę, picis aridę, vtriusq; lib. j. aluminis liquidi, sulfuris viui, mãnæ, nitri rubri, sing. lib. j. resinæ frictę lib. iiij. olei veteris heminam. j. Arida liquidis permisceto.

Malagma ex baccis lauri ad eadem.

Hydropicis congruentia malagmata ab Asclepiade scripta.

Ceræ, resinæ pinus, picis brutiæ, baccarũ lauri siccarũ, nitri rubri, ammoniaci thymiamatis, adipis vitulini subacti, sing. lib. j. Liquescibilia liquentur, & frigefacta misceãtur aridis redactis in tenuissimum pollinem.

Emplastrũ Tonsoris, ad spleneticos & hydropicos, quo etiam ischiadicos liberauit.

Picis aridæ lib. iiij. ceræ, resinę pinus, ammoniaci thymiamatis, nitri rubri, baccarũ lauri aridarum, sing. lib. ij. adipis taurini lib. j. iridos lib. ij. canchryos vnc. xviij. farinæ fœnigræci, pollinis, radicis chamæleotis nigræ tenuissimè tritæ, singul. sextariũ vnũ: cumini tenuissimè triti sesquisextarium: passi sextar. j. Conficito & vtitor.

Cleophanti cataplasma ad hydropicos.

Ceræ, resinæ, spumę nitri, sing. drac. c. chalbani, ppolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drac. xij. s. cyprini cyathos ij. aceti tantundem. Cõficito cataplasma.

Archigenis remedia ad hydropicos.

Hydropicis remedia ab Archigene scripta.

Stercus bouis armẽtariæ tritũ, coctũq; in posca, inspersáq; sulfuris viui quarta portione, redigito in cataplasma, idq; toti ventri admoueto. Aut elaterij, staphidis syluestris, hyssopi, fellis taurini, æquales omniũ partes ficub. cõtusis excipiens, mulsáq; læuigãs, similiter applicato. Aut veratrũ nigrũ, fel taurinũ, nitrũ, piperq; ex ęquo mista, melléq; excepta, per semihoræ tẽpusculũ ventri imponito. Per omne autẽ curationis tẽpus cotyledonis, scillæ aridę, sing. drach. j in vino mulso diluto quotidie exhibe. Aut corticis rad. ari, similiter drach. j. Aut radicem calaminthæ coctã propina. Ad hæc hydropicos diutius ad solẽ, sed cõtecto capite, invngito ex oleo, cui

Hydropicos esse sub ardenti sole fricandos oleo sal vginoso, perfundendosq; muria necnon sales illis fricandos.

multũ salis admistũ sit: ex multáque ꝑfundito salsugine calida. Inflatos verò maximè locos, vesicis magnis ꝑbè inflatis quotidie cõtinenter pulsato. Incisis itẽ aut scarificans ipsorũ talis, & vulnusculis impactis, in ferculo ipsos aut lectica circumvehito. Summè enĩ faciũt Theriacæ oẽs vrinã cientes, insupérque potiones aquã ducentes.

De pharmacis dolorem sedantibus, anodynis, & colicis appellatis.

Anodynis vti quibus de causis soleamus.

Huiuscemodi pharmacis, ob dolores ingẽtes, aut vigilias, aut ne per violentã tussim lancinemur, vti consueuimus. Ad quas quidẽ affectiones, si modicę sint, cõfectiones ex seminibus, priuatim tussiculares dictæ, sufficiunt: quæ & ipsæ aliquid ex soporiferis seminibus possident, verùm modicũ inter multa adeò semina, quæ odorata, & tenuium partium, ac vrinam mouentia existunt: cuiusmodi sunt, cuminum, daucũ, seseli, apiúmque, & anisum.

Philonis Antidotus, ad omnes graues dolores viscerum, ad aliáque multa conveniens.

Philonis antidotus ad graues interaneorum cruciatus conferens.

Opij vires.

Croci drac. v. pyrethri, euphorbij, spicæ nardi sing. drac. j. piperis albi & hyoscyami, vtriusque drac. xx. opij. drac. x. Melle Attico excipito. Etenim opiũ vàlidissimũ est inter ea quę sensum stupefaciunt, atque soporẽ conciliant. Operatur autem hæc enĩ solum, sapa dilutũ, tomentóque exceptum ac sedi inditum, necnõ illitum fronti & naribus. Si verò cum alio quopiã vim ipsius moderante misceatur, moderatius hęc facit. Verùm quæ admiscentur ipsi, aut cõcoquant, aut mitigent dolorificã affectionem oportet, aut humores affectionem gignentes discutiant, aut dissecent, aut attenuent, aut iuxta totã substantiã alterent. Quum igitur optimus cõpositionis scopus, tria tibi proponat: nimirũ vt & sensus stupefiat, & nullum in posterũ circa particulã inde detrimentum remaneat, ampliúsque vt affectio ipsa inde iuuetur: ad hæc omnia respiciẽs Philo, prædictum cõposuisse videtur pharmacum: ex opij quidem, hyoscyamique mistura soporẽ, sensitricisque facultatis stuporẽ inducere volens. Quò verò hæc citius distribuerẽtur, & totã affectarũ partium penetrarent profunditatẽ, calfacientia admiscuit, pyrethrũ, euphorbiũ, & piper, q̃ nocentes humores discutere possunt, extergere viscidos, incidere crassos, ac denique flatulẽtos attenuare & dissoluere. Est aũt nõ modica cõcoctoria vis omnium frigidarum affectionum in nardo sita: quæ aut Indica, aut Celtica iniiciẽda est. At crocus humorum crudorum est cõcoctoriũ, atque item affectionum virulentarum.

Opio miscenda qualia esse debeant medicamenta.

Compositionis medicamentorum opio constantium optimum scopum tria sibi proponere.

Nardi facultas

Croci facultas.

Colica medicamina Andromachi.

Colica medicamina Andromachi.

Anisi drac. vj. seminis apij drac. xij. nardi drac. iiij. castorij. drac. iij. petroselini drac. iiij. piperis albi & longi, vtriusque drac. v. myrrhæ drac. vj. iunci odorati drach. tres: succi papaueris drach. vj. croci drac. iij. Melle excipito. Datur ad summũ, nucis regiæ paruæ magnitudo ex aquæ calidæ cyathis tribus: minimum, nucis ponticæ magnitudo.

Aliud admirabile colicum ad volulosos, & stercus per os reddentes.

Piperis, albi, sem. hyoscyami, vtriusque drac. xl. opij drac. xx. croci drach. x. spicę nardi, euphorbij, pyrethri, sing. drach. ij. Excipe melle cocto. Datur magnitudine fabæ in aquæ frigidæ cyathis iij. aut iiij.

Colica Isotheos dicta, ad stomachicos, oculorũ dolores, vterique labores, ex aqua mulsa, vbi ruta fuerit incocta. Croci sesquidrachmã: nardi drac. ij. myrrhæ drac. viij. costi, piperis albi & lõgi, chalbani, sing. drac. j. opobalsami drach. iiij. cinnamomi, succi mandragoræ, castorij, singul. drach. ij. seminis dauci drac. iiij. s. sagapeni drac. iij. casiæ drac. iiij. Excipe melle Attico. Alia nõ minus admirabilis. Succi cẽtaureæ, castorij, scillæ satæ, piperis albi & lõgi, myrrhę, rutæ hortẽsis, hyssopi, abrotoni, iridis Illyricæ, sing. drac. ij. croci, ammoniaci thymiamatis, rad. acori, phu pontici, zingiberis, veratri albi, sing. drachmã j. Oxymelite excipito. Datur etiam drachma vna ex aceto mulso.

Charielis, ad coli inflationes remedium.

Cumini Aethiopici drac. vj. sem. apij drac. v. seminis dauci Cretici drac. ij. piperis albi drac. j. Tusa & cribrata repnito. Dantur cochlearia duo, cum aquæ mulsæ cyathis tribus.

Cõfectio Lingonis colica, quæ data ex frigida, statim soluit dolores.

Sem. hyoscyami albi drac. xx. opij, seminis dauci Cretici, vtriusque drach. x petroselini drach. vj. croci, spicę nardi, pyrethri, sing. drac. iiij. euphorbij, opobalsami, cinnamomi, sing. drac. ij. Excipito melle cocto, ac fabæ Aegyptiæ magnitudinem exhibeto, cũ aquæ tepidæ aut frigidæ cyathis tribus, in irritationibus.

DE DYSENTERICIS.

Dysenterici veri sunt, quibus est aliquod intestinum exulceratum.

Deinceps medicamenta scribemus, quæ verè dysentericis auxiliantur, quos nulla alia infestat affectio, præter vlcus intestinorũ, aut nudũ, aut cum putredine obortum, quã nomen appellãt.

Quæ ab Andromacho ad dysenteriam scripta sunt.

Dysentericis remedia tradita ab Andromacho.

Potio ad dysentericos & hæmoptoicos. Florũ rosarum, opij, acaciæ, gummi, sing. drach. iij. balaustij tantundẽ: succi hypocistidos tantundem: gallarũ, seminis plãtaginis, succi eius, sing. drac. ij. lycij Indici, succi rosarum, sing. drach. j. Confice pastillos drachmales, & varie vtere.

Ad dysentericos & cœliacos confectio ex fructibus.

Mala punica integra xx. cydonia totidẽ: erui sextarium j. prunorum syluestrium sextarios ij. Sorborum Ephesinorum tãtundem. Rhois Syriaci sextar. iij. pira Terẽtiana xx. Cestiana xxx. siliquas xl. baccarũ myrti nigrarũ sextarios iij. musti aminęi ad tertias decocti sextar. xlviij. Coquito simul ad mellis spissitudinem, & in figulino reponito. Alia. Nardi croci, vtriusque drach. viij. aloẽs, thuris, singulorũ drac. ij. acacię, myrrhæ, succi hypocistidis, rosarum siccarum, lycij Indici, tragacanthæ, opij, sing. drach. iiij. piperis drach. ij. Aqua excipito, pastillósque duarum drachmarum facito, & cum vino myrteo exhibeto.

Ad dysentericos, cœliacos, & hæmoptoicos, ex Cornelio medico.

Hæmoptoicis medicamen Cornelij.

Myrrhę, thuris, aloẽs, croci, opij, rhois Syriacę & coriarię, lycij Indici, acacię, malicorij, succi hypocistidis, gallæ, balaustiorũ, singulorũ par pondus in pastillos cogito, & ad noctẽ febre carentib. ex vino, febrientib. verò ex frigida ꝑpinato.

Potio

Potio Apollonij ad fluxum muliebrem sistendum.

Fluxui muliebri sistendo potio Apollonij.

Corallij, balaustij, vtriusque obol. iij. gummi obol. j. Excipe oui crudi candido, & dimidiū totius cum aquæ cyathis quatuor propina.

Infusa dysentericis cōmoda. Infusum Atheniæi ad recti intestini vlcera.

Clysmi dysentericis apti.

Omphacij, aluminis scissilis, calcis viuæ, squamæ æris, sing. drach. vj. auripigmēti drach. viij. sandarachæ drach. iij. chartæ vstę drach. xv. cum vino myrteo pastillos drach. iiij. aut triū, formato. Infunde autem cum vini diluti cyathis iiij. & aquæ tepidæ cyathis duobus.

Infusum Heræ.

Chartæ vstæ, cadmiæ, auripigmenti, singulorum vnc. j. calcis viuæ extinctæ succo plantaginis, vnc. s. Omnia redigito in pollinē, & cochlearia duo, cum decocto baccarum myrti, aut vino myrteo, infundito.

Infusum Nicostrati.

Calcis viuæ drach. j. gypsi drach. viij. acaciæ drach. ij. omphacij drach. j. stibij drach. iij. thuris drach. j. gallæ drach. iiij. tragacanthæ drach. ij. cum vino myrteo in pastillos redigito.

Asclepiadis ad dysentericos remedia.

Dysentericis remedia ab Asclepiade scripta.

Rhois Syriaci, farinæ polētæ, vuę passæ, sing. drach. ij. malicorij tusi & cribrati drach. j. Excipito melle cocto, atque mystrum vnū ante cibum porrigito. Aliud probatum. Gallarum redactarum in pollinem cochleare vnum: piperis albi, rhois rubri, malicorij tenuissimè triti, singulorum tātundem. Omnia oui luteo excipito, & in vacuam mâli punici testam coniicito, atque obturato cum farina osculo ipsius, ad prunas torre: depurgata mâli punici testa, cochlearium vnum edendum dato.

Pastillus Philippi ad dysentericos inueteratos, dolorē sedans, qui bibiturque & infunditur. Balaustij, acaciæ, succi hypocistidis, rhois, apij, thuris, myrrhæ, baccarum myrti nigrarū, croci, gallarum, lycij, aloës, rhei pōtici, malicorij, sing. drac. iiij. Excipito vino Italico, cogitóque pastillos pondere obol. iij. ac porrigito non febrientibus quidē, ex vino: febrientibus verò, ex mulsa.

Epithema cœliacis dysentericisque.

Dysentericis epithema commodum.

Seminis hyoscyami albi, apij, vtriusque trientē: anisi, floris rosarū, succi hypocistidis, balaustij, rhois Syriaci, sing. sextantem. succi papaueris, croci, vtriusque vnc. j. Singula cum vino myrteo terito: dein mista in pastillos redigito, quos in vmbra assiccato. Inde verò quantū sufficit tundens & cribrans, palmulis passis excipito, ac tandem linteolo imposita, ventri admoueto.

De affectibus sedis.

Sedis vlcera cur ægrè curationē recipiant, & qualia pharmaca postulēt.

Sedis vitia, ob ipsius partis sensum exquisitissimum, & ob crebrum per ipsam excremētorum decursum, ægrè curationem recipiunt. Aptissima autem ipsis pharmaca sunt, quæ absque asperitudine astringunt: qualia maximè sunt, quæ ex metallicis neque acria, neque acerba existunt. Hæc siquidem lota, citra mordacitatem (id quod requiritur) operantur.

Medicamenta sedis ab Andromacho scripta.

Sedis medicamēta ab Andromacho scripta.

Cerussæ, lithargyri, vtriusque drach. v. thuris aluminis scissi, vtriusque drach. iij. croci obolóaiij. Vini & rosacei quod sit satis. Conficito. Aliud. Butyri, ceræ, vtriusque sescunciam: medullæ ceruinæ, œsypi, thuris, singul. vnc. j. aluminis scissi quadrātem: lycij sextantem: vini & rosacei quod sit satis. Misceto. Aliud. Adipis anserini curati, ceræ, thuris, medullæ cerui, florum rosarū, pompholygis, cadmiæ, plūbi loti, sing. drach. iiij. cerussæ drach. viij. cerebri gruis drac. ij. succi papaueris sesquidrachmam: œsopi drach. v. succi seridis heminam j. rosacei heminam s. Confundito.

Pinguis compositio ad achoras & psoras.

Psoris vtilis compositio.

Spumæ argenti, cerussæ, vtriusque drach. xxxij. atramenti sutorij drach. xvj. sulfuris viui drach. viij. Olei myrtei & aceti quod sit satis. Misceto.

Ad prolabentem sedem.

Sedis prolapsus remedium.

Recrementi plumbi drach. viij. Rhois Syriaci tantūdem: floris rosarum drach. iiij. myrhæ Minnçæ drach. ij. Insperge siccum, vbi prælueris vino austero, aut vini decocto. Aliud. Gallæ omphacitidis, rhois coriarij, sing. drach. ij. plumbi vsti drachmas iiij. spumę argenti drachmas viij. trita inspergito.

Hæmorrhoidibus extrahendis pharmaca ab Asclepiade scripta.

Hæmorrhoidibus ab Asclepiade scripta remedia.

Piperis, nitri, vtriusque drach. j. terito admouetóque. Aliud. Spumæ nitri, fellis tauri, staphidis syluestris, sing. drach. j. Trita, exceptáque modico melle, adhibeto. Postea verò quàm eminentes fuerint, atque in propatulo, accipe cerussæ vnc. j. spumæ argenti quincuncē: pompholygis vnc. j. olei myrtei bessem: vini boni tantūdem: butyri vnc. j. Confunditóque, & applicato. Cæterum ad ardentes sedis dolores, oui assati vitellum vino albo terito, & cerato myrteo exceptum illinito.

Ad pudendorum affectus.

Pudendorum vlcera dignoscendi ratio.

Exvlcerati pudendi cognitio, ex manifesto circa ipsum dolore paratur: vnà cū hoc, quòd etiā circa mictiones excernitur quid ex corpusculis vlceri ipsi insidētibus. Discernuntur autē hæc ab iis quę ex vesica ferūtur, quòd statim in ipso primo lotij exitu appareant: quę verò à vesica excernuntur, deferantur cū vrinis permista. Cæterum vlcera pudendorū, & circa sedē citra inflāmationem cōsistentia, resiccātibus valde indigēt pharmacis: qualia sunt quod ex charta combusta cōstat, & anethū vstū, & cucurbita vsta. Verùm siccis & recētibus vlceribus, etiam aloē bonum est medicamen. Omniū autem maximè dolorem sedat, nec vllo minus efficax est pompholyx. Si verò humectiora sint vlcera, pinus cortex per se, & lapis hæmatites: vt si profunda, manna etiā prędictis addatur. Porrò quę circa vterū aut vesicā consistunt vlcera, eisdē medicamentis indigent, sed instrumentis insuper opus habent, quæ ipsa intromittant, vt sunt metrenchytę, & catheteres vocati. Apnora itaque sunt arida, qualis est crocus, pōpholyx, & aloē, quæ facilè plātaginis, aut alteri tali succo miscētur. Ad scroti & pudēdi dolores. Butyri & resinæ pari mēsura vtere. Aut semen lini cū aqua coquito, & admista myrrhę fermè decima parte, & resinæ tantundē, imponito.

Pudendorū vlcera valde resiccātibus pharmacis indigēt.

Pudendorum vlceribus siccis & recentibus, quæ pharmaca opitulentur.

Vlcera vesicæ vterique, iisdem quibus pudendi vlcera medicamentis indigent.

Metrenchita. Catheteres.

Ad pudendum intumescens.

Pudendo tumescenti remedia.

Foliorum vitis tenerorū drac. j. cerussę drach. v. trita cataplasmatis vice impone. Aut lēticulā in aqua coquito, & cum mâli punici cortice tritam imponito. Si verò è sudoribus vlcera in

seroto fiant, gallã tritã cum alumine inspergito.

Pudendi fissuras, tuberculaq; quæ sanent.

Ad tubercula in pudẽdis nascẽtia, piri semen inspergito, & fel hircinum oblinito. Fissuras & rimas iuuat rosaceum, amylum, & rhus, paribus portionibus mista. Aut foliorum hederæ aridorum vstorúmq; cinis, cum oleo in plumbeo mortario triti.

Pudendorum inflammationibus quæ opitulentur.

Ad pudendorum inflammationes, farinam hordeaceã hydromelyte incoquito, & vitis folia tenera cũ polenta terito, simúlq; omnia imponito. Excrescentem testiculorum carnem cinis sarmẽtitius cum nitro & aqua subactus sanat, cataplasmatis vice impositus.

De Priapismo.

Priapismus est auctio colis permanens in latitudinẽ longitudinémq;, citra rei venereæ appetentiam.
Priapismi curatio.

Priapismus est auctio colis permanẽs, in longitudinẽ atq; orbem tumefactu, citra rei venereæ appetentiã. Cuius affectionis est causa, flatulentus spiritus ex humoribus crassis & viscidis genitus per moderatã caliditatem. Debent igitur refrigerari leniter partes per ceratum rosaceũ in aqua maceratum, itémq; per chamæmelinum ceratum, tum pudendo ipsi, tũ lumbis impositum. Victus & pharmaca esse debent attenuatoria, citra manifestam calfactionẽ. Præterea nymphæa in potu est danda, & viticis semen: necnon ruta viridis obsoniis misceatur, post aliorum tenuantium vsum. Quòd si evacuatione vti libeat, administretur per vomitum.

Mingentibus inter dormiendum remedia.

Ad eos qui se in somno permingunt, vesicam caprillã, aut ouillam vstam, ex posca bibendam dato: & ad vesperã siticulosos inire somnum iubeto. Facit & testiculus leporis in vino odorato feruefactus, atq; ita potus. Aut calamintham & myrrhã in vino ante cœnam bibendam dato. Oblinant autẽ pudendum cimolia terra cum perdicij succo.

Ad vteri affectus.

Vteri suffocationes quæ sequantur symptomata.

In vteri suffocatione contingit sensus ac motus priuatio, & pulsus obscurus, & paruus, & penitus interceptus. In aliquibus verò tum sensus, tum motus adest, ratióq; cõstat, cæterùm vix respirant. Aliquibus etiam vox intercipitur. Aliis contrahuntur artus.

Vteri suffocatione affligẽte, per arterias tãtum fieri perspirationes.
Vteri suffocationis causa.

Fiunt igitur viduis sensus & motus & respirationis interceptiones, ob frigiditatẽ: perspirãtibus ipsis tunc per arterias totius corporis, neq; vrẽtibus illa quæ per os fit respiratione. Etenim quũ prius probè repurgarentur, conciperent, atq; coirent viris, verisimile est, postea quũ omnibus his priuãtur, humidum & frigidum in ipsis semen totum corpus perfrigerare.

Vteri suffocationis remedia.

Ad vuluæ itaq; strangulatus convenit agarici drach. j. in potu accepta cum vino: & plantaginis semen & succus cum vino: necnon acetum scillinum absorptum. Olfactu excitant strangulatas, bitumen, castorium, chalbanum, pix liquida, cedria, pili vsti, ruta, allium, cæpa. Eandem in rem & cornu cerui suffitus: & ruta cum melle lana excepta in anum inditur.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorum secundum loca, lib. X.

Nephriticorum medicamentorum differentia.

EX nephriticis antidotis, hòc est, renalibus quædam calculosos renes iuuant: quædam verò inflammatos & vlceratos, quæ etiam ad vesicam affectã conveniunt. Maximè autem contrariæ inter se sunt prædictorum pharmacorum facultates.

Renum inflammationib. qualia medicamenta conveniãt.

Siquidem quæ ad inflãmatas & exvlceratas affectiones componũtur, mitigatoriis medicamentis indigent. Cæterùm quum impossibile sit hæc citò penetrare ad regionem renum, ob id ipsis miscemus diuretica.

Calculosis congrua medicamẽta, omnia ferè esse amara.

At quæ calculosis opitulantur, vnicam facultatẽ postulant, quæ secare & extergere est nata, cum conspicua caliditate. Sunt autem talia ferè omnia amara.

Vesicæ vlceri, & vrinæ difficultati remedium.

Confectiones Andromachi ad renum & vesicæ affectiones. Potio ad vesicam exvlceratam, & vrinæ emittendæ difficultatem. Seminis lini, sem. papaueris albi, sem. cucumeris, tragacãthæ, sing. drach. ij. amyli drach. iiij. Cum aqua in pastillos redigito, exhibetóq;.

Alia ad eadem, & vesicæ dolores.

Croci, seminis rutæ syluestris, seminis maluæ syluestris, sing. drach. vj. sem. hyoscyami drach. xij. opij drach. vi. sem. apij drach. xij. nuces auellanas xij. amygdalas xx. sem. cucumeris drach. xij. mellis Attici quod sit satis. Datur magnitudo ponticæ nucis cum vini mulsi cyathis ij.

Alia ad profluuia sanguinis ex vesica.

Sanguinem è vesica fluẽtem remedium supprimens.

Aluminis drach. j. tragacanthæ drach. ij. gummi obolum j. Dato ex passo quãdoq; obolum j. quandoq; duos.

Calculos frangens medicamentum.

Alia calculos frangẽs, ita vt nõ renascantur.

Casiæ, piperis albi, sem. pastinacæ, anisi, sem. papaueris albi, spicæ nardi, sem. smyrnij, cyperi, sin. drach. ij seminis apij, thuris, styracis, iridis Illyricæ, amygd. amar. asari, sin. drach. iij. myrrhæ minnææ drach. iiij. mellis Attici quod sit satis. Cõficito, & quotidie exhibeto nucis põticæ magnitudinẽ ex aquæ cyathis tribus, idq; ieiuno stomacho.

NEPRITICAS compositiones ab Asclepiade conscriptæ.

Nephriticæ cõpositiones ex Asclepiade.

Seminis satiui cucumeris tosti drach. iij. seminis maluæ drach. v. nucum pinearum drach. vi. sem. apij drach. vij. seminis lini drach. i. amygd. amararum mund. drach. ix. Excipe passo, & exhibe nucis ponticæ magnitudinẽ cum protropi cyatho i. & aquæ calidæ cyathis duobus. Alia. Maluæ syluestris, & rutæ syluestris, & apij montani radices in vino coquito, & expressi liquoris cyathos ij. cum pari aquæ portione exhibeto. Alia. Seminis balsami, lapidis qui spongiis inest, pulegij aridi, seminis maluæ syluestris, ocymi aridi, sing. pares portiones tundito, incernitóq; & reponito. Propinato autem cochleare vnum cum vini diluti cyathis duobus.

Pastillus ciens vrinas, atq; expellens lapillos.

Asari, petroselini, phu, mei, sing. drac. iiij. acori, sem. anisi, sem. dauci, apij montani, carpobalsami, tragacanthæ, singulorum drach. ij. Tragacantham passo dissolutam aridis adiicito, & pastillos formato, indéq; obolos iij. cum passi diluti cyathis ij. exhibeto.

De ischiade, podagra, & arthritide.

Arthritis.
Ischias.
Podagra.

Ex genere arthritidis est tum ischias, tum podagra. Quod enim in omnibus articulis est arthritis, hoc in vno iuxta coxẽdicem quidẽ, ischiada, iuxta pedẽ verò, appellãt podagram. Incipit igitur plerunq; podagræ generatio ex vno articulo, tẽporéq; in omnes progreditur.

Articulariorum morborũ communis causa.

Cõmunẽ habent hi tres affectus redundantiam humoris. Cæterùm aliquando irruens humor sanguineus est, vt

est, vt plurimum autē pituitosus, aut ex pituitoso & bilioso mistus: quibus etiam interdum miscetur sanguis. Porrò vbi pituitosus humor, qui propriè appellatur crudus, in articulis delituerit diutius, crassior atque viscosior efficitur, tosisq; aut callis dictis præbet generationem. Qui quidem postquā producti fuerint, non est quòd speres illos posse exactè dissolui. Differētia affligentium humorū facilè ex colore dignoscitur. Præterea biliosus sanguis multę caliditatis sensū exhibet ægrotāti, à calorificisq; remediis exacerbatur, quemadmodū remittitur rursus à frigidis.

Tosorum generatio fit à pituitoso humore impacto in articulis, ob idque sunt incurabiles.

Articulares dolores à quibus gignantur humoribus, quæ nota indicent. Articularis morbi curatio.

Curatio autē ipsa exordiēda est ab evacuatione affligentis humoris: si quidē ex æquo humoribus redundarit corpus, venæ sectione primò omnium administrata: dein purgatione: quibus accedat pharmacorū dicendorū cōveniens atq; opportunus vsus, ita vt in manibus pedibúsque pharmacis repellentibus fluxionē vtamur: iuxta coxēdicem verò, ea minimè administremus. Quū enim iunctura ea in profundo sit sita, sanguis ex vicinis & ambientibus vasis à musculis ad illā truditur. Mitigatoriis igitur in principio medicamētis vtendū est ad dolores coxendicū, & quæ nec refrigerent multùm, nec fortiter calfaciant. Exacerbantur enim per ipsa fluxiones, caliditate nimirum plus attrahente ipsas, quàm impediente. Rarò itaq; fit coxendicum dolor ex sanguinis multitudine; citissiméq; curatur, venis circa poplitē aut malleolos pertusis. Quemadmodū autem sola sæpe sanguinis evacuatio sufficiens auxiliū existit, sic contrà in omni dolore coxendicū, & presertim eo, qui ex humorū copia est exortus, si quis ante evacuationē totius corporis acribus pharmacis circa affectam partem vtatur, affectū ægrè curabilē reddet, copia videlicet indissolubiliter ibidem condēsata. Ob idq; ab evacuatione incipiēdum est, non solùm à cruribus, sed à cubito etiā sanguinis detractione facta. Auxiliātur etiam vomitus ipsis ischiadicis, magis vriq; quàm evacuationes per vētrē, vt qui revellant humorem repentem deorsum. Mouendi itaq; sunt vomitus in principio ab accepto cibo: postea verò, etiā per vomitoria medicamēta, initio à mediocribus facto. In quibus autem vehemens humorum densatio, quę ægrè dissolui possit, à medicis intempestiuè vtētibus acribus phamacis facta est, iis maximè cucurbita affixa auxiliatur, & purgatio per clysmos efficaciores, qualis est qui ex colocynthide constat.

Repellentibus quidem vtendum esse, si humores fluant ad articulos pedum aut manuum: minimè autem si in coxendicem irruant.

Ischiadi qualia remedia in principio conueniant.

Ischias rarò oritur à sanguine, facillimeq; curatur tunc poplitis vena aut malleorum incisis.

Ischiade vrgente, acribus medicamentis nō est vtendum, ante totius corporis euacuationem.

Ischiadicis confert vena secta in cubito, vomitusq;.

Compositiones ab Andromacho scriptæ ad ischiadicos. Emplastrum è profundo extrahens humores affligentes coxendicem. Seminis rutæ syluestris, silphij, spumę nitri, baccarum lauri, abrotoni, colocynthidis medullæ, cardamomi, ammij, singul. drach. iiij. rutæ viridis minæ octauam partem. Quidam horum singulorū drach. xx. accipiunt: necnon picis, adipis taurini, terebinthinæ, myrtei, ceræ sing. tantundem: chalbani, ammoniaci thymiamatis, vtriusq; drach. vj. opopanacis, sulfuris viui, sing. drach. iiij. Conficito, & admoueto.

Aliud ad coxendicum, capitisq; dolores, atq; ad alios omnes antiquos.

Ceræ drach. xxiiij. ammoniaci thymiamatis drach. vij. terebinthinæ tantūdem: succi thapsiæ drach. viij. olei cyathum vnum. Aliud. Ceræ drach. c. visci quercini drach. xvj. myrrhę drach. vj. terebinthinæ drach. xxv. chalbani drach. vj. iridis Illyricæ tantundem: ceræ heminam s. Cyprini tantundem.

Asclepiadis malagmata ad ischiadicos.

Myrrhæ stactæ, bdellij onychis, medullæ ceruinæ, ammoniaci thymiamatis, iridis Illyricæ, sing. lib. ij. opopanacis, chalbani, styracis, masti ches, floris lapidis Asij, succi sycomororum, canchryos, piperis albi, sing. lib. j. ceræ, terebinthinæ, vtriusq; lib. v. Tundendum est pharmacum ita, vt qui tundit, fœcem vnguēti irini adhibeat, quò mollius reddatur.

Aliud mirè iuuans ischiadicos, discutiénsq; omnem duritiem.

Ceræ, visci quercini, terebinthinæ, iridis siccę, myrrhę, chalbani, sing. drac. xlviij. Olei cyprini, aut vnguēti Aegyptiaci quod sit satis. Cōficito.

Aliud. Picis liquidæ bruttiæ lib. iij. fæcis aridæ vstæ lib. ij. nitri rubri lib. j. s. resinæ pini, ceræ, staphidis syluestris, sulfuris viui, sing. lib. j. pyrethri lib. s. cardamomi sextariū vnum. Picem, ceram, atq; resinam, soluito: arida tundito, cribratóq;, & liquefactis cōmittito. Porrò Damocrates, Archigenésq; plurimum ad ischiadicos commendant malagma ex iberide herba (quam nasturtium syluestre vocant) cum adipe porcino tusa confectum: quod sanè imponi iubent ad horas tres, indéq; ad balneum accedere.

De podagricis & arthriticis affectionibus.

Scopus in hisce affectibus est, si quidem adhuc fluant humores, ipsos per astringētia repellere: si verò amplius non influant, discutere qui sunt iam impacti.

EPITHEMA Asclepiadis, ad arthriticos, mirè dolorem sedans.

Succi papaueris drach. iiij. croci drach. j. cum lacte bubulo, caprillóve, & panis medulla contundito, læuigatóq;, ac deniq; ex rosaceo emolliēs, cōficito cataplasma. Aliud. Styracis drach. ij: opij drach. j. Confice, vteréq;. Aliud tosos & duritias discutiens. Farinæ fœnigræci, floris lapidis Asij, lomenti fabæ nigræ, farinæ lupinorū, singulorū sext. j. Omnia mixta & aqua subacta calida, imponito. Pastillus podagricus. Aloēs lib. j. succi cētaurij sescuncē, thuris masculi trientem: myrrhę tantundem: floris lapidis Asij, opij, succi mandragoræ, aluminis scissi, singulorum sextantē: passo excepta in pastillos redigito. Vsu expetente, lacte dissolutos cum pēna illine, & supra illitionem linteolū passo imbutū impone.

Arthriticis congruentia epithemata ab Asclepiade scripta.

Aliud, quod auxiliatur confestim. Visci, terebinthinæ, vtriusq; lib. j. adipis taurini, floris lapidis Asij, calcis viuæ, mannæ, singulorum quadrantem: cyprini lib. j. Conficito, vtitórq;.

F I N I S.

Ex industria omisimus libellum de facilibus paratu remediis, quòd omnia quæ in illo habentur, reperiantur in hisce commentariis longè cumulatoria.

ILLVSTRI ADMODVM, ATQVE ORNATISSIMO VIRO, D. D. ARIO GONZALO, COMITI PVGNI IN ROSTRO, ANDREAS LACVNA SEGOBIENSIS, DOCTOR Medicus, Miles S. Petri, Salutem.

Aleni cõmentarios de Theriaca & de antidotis, hoc nomine dicare tuæ Dignationi statui, Vir citra controuersiam splendidissime, vt generosum istum animũ tuum, ex tam longa lite & controuersia defatigatum, varia eorum lectione, dulcissimaq́; oblectarem: contra iudiciariasq; molestias, atq; ingentes difficultates (quæ optimorum ingeniorum veluti deleteria & exitialia venena existunt) salutari alexipharmaco cõmunirem, atq; corroborarem. Quanquam hercle adeò inuicta, insuperabilisq; tua ista est animi magnitudo, vt nullus tormentis succussa possit vnquam euerti, aut quoquo modo labefactari. Nam tametsi varij fortunæ fluctus, acerbissimaq́; procellæ, & quæ vel fortissimũ quenq; prosternere minimo negocio potuissent, iam ante multos annos in te maximũ impetum fecerint, adeò tamẽ fortiter sustinuisti omnes eius insultus, tam heroicè restitisti afflictionibus vndiq; tua mœnia circumuallantibus, vt ob nullam tempestatem ingruentem, vultum vnquam, aut colorem, mutaueris. Quam sanè tam insignem constãtiam, animiq; raram serenitatem, non aliunde quàm à philosophia comparasti: cuius nimirum amator longè indulgentissimus es. Siquidẽ præter alias virtutes quibus te exornauit Deus Opt. Max. etiam inseuit tibi ardentissimũ quendam omnium disciplinarum amorẽ: quo accensus, adeò illis perpetuò indulges, vt ab ipsis reuocari non possis. Id quod ipse exploratum habens, non posse me Dignationi tuæ rem vllam gratiorẽ facere existimaui, quàm si ad eam mitterem hosce cõmentariolos Galeni, vt mole exiguos, sic plenos eruditione, varijsq; naturæ mysterijs auctos. Tuum igitur fuerit, Vir Clarissime, hoc nostrum quantulumcunq; munusculum, illius feruentissimi amoris, quo optimus pater meus prosequebatur olim totam familiam vestram, officijq́; mei in tuam Amplitudinem, futurum veluti monumentũ quoddam perenne, æqui boniq; consulere. Vale. Venetiis, Calend. April. M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI DE Theriaca ad Pisonem, lib. vnus.

Edicamentum ex viperis meritò est apud homines inter alia omnia celebratissimũ, Optime Piso, & q vim habeat efficacissimam, & q neminẽ promissis frustretur. Siquidem nullum à feris commorsum, hac statim epota antidoto, perisse, memoriæ proditũ est. Nullus etiã eadẽ præsumpta, vel si paulò pòst impereretur, morsu interiit: id quod in dies experiuntur prętores, in hominib. capitali supplicio damnatis.

Theriaces commendatio.

Cæterùm si epota theriaca nõ purgetur qui hausit medicamentum purgãs, id tibi erit indicium, antidotum præstãtissimam esse, quæ sæpissimè solet adulterari. Porrò Diuus Marcus Aurelius, qui legitimè aliquãdo gessit habenas Imperij, affatim, & velvti alimento quodam hoc vtebaẽ medicamento: primúsq; fuit, qui ipsius existimationem fidémq; auxit. Verùm illius quidẽ principis tempore, ad familiarium tantùm notitiã, theriaces perveniebat opus: sub hisce autẽ monarchis maximis, vsus eius prodiit in publicũ. Siquidem nobis omnib. licet eorum bonis probè vti, liberalitérq; aliis mederi, alio ab alio medicamentum capiente: quum nõ solùm hoc nomine cæteris omnibus antecellant, quòd Imperium à Diis sint adepti, sed quòd etiam vniuersa bona cunctis libenter impartiant, ac non secus quàm Dij ipsi, tantũ ex æquo gaudij concipiãt, * quantum illi qui ab ipsis seruantur: quum nimirum censeant maximã regni esse partem, cõmunem omnium salutem. Quo sanè regio cãdore præditi, adeò exquisitè & diligenter theriacẽ præparãt, vt ipsi quidem nihil prorsus omittãt: antidotus autem, admirãda opera exhibeat.

Theriaca perfecta purgantiũ pharmacorum operationem supprimit.

Marcus Aurelius Imp. auxit fidem Theriaces.

Seuerum et Lociũ eusdem Imperij moderatores collegásq; magnifice commendat Galenus.

Regni maximã esse partẽ, communem omniũ salutem.

Igitur morbi cuiusq; natura cõperta, differentiaq; simplicem pharmacorũ penes temperamentũ, cognita singulis morbis quod cõgruũ sit medicamen cõpositum præparabimus. At simpliciũ medicaminum vires sensu & experientia cognoscimus: quibus postea rationem iungentes, eãq; ceu ducem sequentes, hallucinari nõ possumus. Etenim quum cernamus liquidò, scammoniã bilem flauã educere: epithymum, atram bilem: ac deniq; coccum gnidium, pituitã: nec credamus medicamenta ipsa purgãtia, in suam naturã humores transmutare & conuertere (id quod Asclepiades somniauit) sanè persuasum habemus, quemadmodum magnes trahit ferrum, sic medicamenta singula, sua insita facultate cõuenientẽ sibi succum attrahere: nimirum id ratione comprehendentes, quod proprietatem facultatis naturę cuiusq; pharmaci vèrè * testari atq; exprimere potest. Medicamentorũ itaq; alia p totas substantias agunt: alia in substãna sua miscellaneã facultatẽ sortiuntur, adeò vt sæpe in corpore effectus maximè contrarios producant. Siquidẽ lapathi folia comesta subducunt aluum, quam sumptum eius semen astringit. Similiter & succus brassicæ, & vetulorum gallorũ ius, & cochlearum marinarum cremores, ventrem commouent: olus autem ipsum, atque illatũ carnes comestæ,

Simplicium vires cognosci sensu experientiaq́ue, quibus adiũcta sit ratio.

Scammonium trahit flauam bilem.

Epithymum atram bilem expurgat.

Coccum gnidiũ soluit pituitã.

Medicamenta singula propriũ sibi succum attrahere.

Medicamenta plura, secundũ diuersas suas ipsorum partes, varios effectus producere.

mestæ, eundem comprimũt. Aloë, squamáq; æris, excrescentes vlcerum carnes astringunt: assumpta verò per os, vniuersum corpus expurgãt. Lac vbi à nobis diuiditur, contrarias facultates ostendit. Nã serum ipsius bibitum, ventrẽ resoluit. Caseus ingestus, ipsum cohibet exactè. Trifoliũ herba decocta, impositáq;, ferarũ morsib. auxiliatur: quæ si sanæ parti affricetur, nõ secus quàm ferarum morsus eam affligit. Cicuta sturnos quidem alit, nos autem è medio tollit. Veratrum coturnicib. cibus, homines malè perimit. Nõnulla prętereà partes quasdam certas corporis vitiant. Nam lepus marinus pulmonẽ exvlcerat. Cantharis vesicam peculiariter afficit. E cõtrario, affecto iecinori sæpe fuit herba eupatoria ex vsu. Myrobalanus lienem adiuuat. Saxifragon & Betonica, renes optimè afficiũt. Quũ igitur veteres illi Medici reputarent secũ, ineuitabiles esse noxiarum ferarum morsus: necnon deleteriorum pharmacorũ symptomata esse omnino letalia: quúmq; etiã perpenderent, hominũ naturas differre inter se plurimũ, aliúdq; alij medicamentũ idoneũ esse, meritò ipsius theriaces accuratã, exquisitã, & variã, sunt moliti præparationẽ: vt hoc nomine ipsa in omnibus suũ finem assequeretur, & ob vius necessitatem magno studio eam mortales omnes expeterent. Nihil siquidem inter vitæ incõmoda difficilius mihi videtur deleteriis medicamẽtis, ac feris noxiis. Primus autem qui antidoto cõtra ferarũ morsus immiscuit feras, fuisse perhibetur Andromachus, vir mehercule memorabilis, nec multò ante nos natus: quippe qui Neroni (cuius assecla fuit) ipsius vires atq; compositionẽ dicarit. Summa autem descriptionis habet in hunc modum.

Lactis substantia diuersa.
Trifolium affligit sanas particulas.
Cicuta sturnos alit, nos perimit.
Veratrum alit coturnices, homines enecat.
Lepus marinus pulmonem exulcerat.
Cantharis vesicam afficit.
Difficilius in vita nihil reperiri posse deleteriis medicamẽtis, ferisq; venenatis.
Andromachi commendatio.

Andromachi senioris, Neronis archiatri Theriace ex viperis, cui nomen est Galene, maximè salutaris ad serpentium atq; omnium ferarum ictus, pharmaca deleteria, affectionis vẽtriculi, anhelationes, dolores colicos, morbũ arcuatũ, hydropem, phthisim, omnimodã convulsionẽ, pleuritidem, vesicæ vlcera, suppressiones vrinę, cruciatus renũ, pestiferos morbos, ac deniq; canis rabidi morsus, si pondere fabæ Aegyptię sumatur, cũ ternis aquæ calidæ cyathis. Igitur captas vere ineunte viperas, ceruices illis atq; caudas pręcidito, quantũ arcta Pygmæi manus extenditur: nam vtraq; parte venenũ gerunt. Postea verò excoriatas euisceratásq;, ab ipsisq; omni adipe amoto, in fictile vas cõiicito, affundẽs aquæ quod satis esse videatur, addénsq; germẽ anethi, ac pauxillũ salis recẽtis, & finito coq., donec facilè à carne ipsæ spinæ amoueãt. Tũc itaq; carnes ipsas exemptas, cum sufficienti ad pastillos fingendos medulla panis purissimi, cõtundito & læuigato, affusóq; iusculi quod satis esse videatur, manib. opobalsamo intinctis, conficito orbiculos, eósq; in vmbra reponito ad totius antidoti compositionem. Dein fermento illine scillam recentem, non admodum magnã, eámq; in furno vel in patina coque, vt torreantur omnes eius partes ex æquo. Id vbi factũ fuerit, partes eius internæ & tenerrimę cum pari portione optimæ farinæ eruinæ contundantur & læuigẽtur, atq; in orbiculos digerãtur. Verùm Andromachus duplicem portionẽ eruinæ farinę adiiciendam censet, quũ tamen æqualis modus fingendis pastillis sit optimus. Hæc vbi facta fuerint, accipies pastillorum Theriacorũ drachmas xxiiij. pastillorum scillinorum drachmas xlviij. piperis longi, succi papaueris, magmatis, hedychroi, singulorũ drach. xxiiij. rosarum siccarũ, iris Illyricæ, glycyrrhizę, seminis napi syluestris, quẽ buniada appellant, scordij, opobalsami, cinnamomi, agarici, sing. drach. xij. myrrhæ, costi, croci, casiæ, nardi, schœni, id est, iũci odorati floris, thuris, piperis albi & nigri, dictamni, prasij, rheu, stœcados, petroselini Macedonici, calaminthæ, terebinthinæ, zingiberis, quinquefolij radicis, singulorũ drachmas vj. polij, chamæpityos, styracis, amomi vuæ, meu nardi Gallicæ, Lemniæ sphragidis, phu pontici, chamædryos Creticę, foliorũ malabathri, chalcitidis tostæ, gentianę, anisi, hypocistidis succi, carpobalsami, gũmi, marathri seminis, cardamomi, seselis, acaciæ, thlaspis, hyperici, sagapeni, ameos, sing. drach. iiij. castorij, aristolochię tenuis, dauci seminis, bituminis Iudaici, opopanacis, cẽtauri tenuis, chalbani, sing. drac. ij. mellis lib. x. Vini Falerni quod sit satis.

Artiscorum theriacorũ præparatio.
Pastillorum scillinorum præparatio.
Theriaces antidoti secundum Andromachũ compositio

Conveniebat tñ prius hedychroum vnguentum describere, cuius apud Magnũ talis est præparatio. Aspalathi radiculæ corticis, calami aromatici, schœni floris, phu, costi, asari, xylobalsami, sing. drach. vj. cinnamomi drac. xxiiij. amomi tantundem: amaraci drac. xx. nardi Indicæ drac. xvj. foliorũ malabathri drach. vj. myrrhæ drach. xxiiij. mastiches drac. vj. croci drach. xix. Excipiuntur vino Falerno, manibúsq; opobalsamo intinctis, in pastillos coguntur, & assiccantur.

Hedychroi vnguenti præparatio.

Elegit porrò Andromachus ex aliis feris solas viperas ad huius præparationẽ antidoti, quòd hæ minus aliis tabificam vim obtineant. Nam basiliscus, belua subflaua, & triplici frõtis apice munita, vel si cernatur tantùm, aut sibilus eius audiatur, actutùm hominẽ perimit. Quòd si ex cæteris animalib. aliquod attigerit animal à basilisco extinctum, subitò etiam exanimatur. Dryinus serpens tam esse perniciosus proditur, vt si qui ipsum per imprudentiam calcarint, eis pedum plantæ excorientur, totáq; crura intumescant, periclitentúrq; etiam illorum manus, qui ipsis auxilium tulerint. Hæmorrhus, & hæmorrhois, adeò inimici sunt homini, vt qui ab ipsis percussus fuerit, sanguine per os & nares, ac per vniuersum corpus effuso, vita fungat. Cõmorsi à dipsade, cõficiuntur causonide. Nam & inexpugnabili siti, & æstu vehemẽti cruciati, interdũ & disrupti, diẽ obeunt. Aconrias serpens, vbi se multùm extenderit, ceu iaculum quoddam infiliẽs corporibus, ita perimit. Inter aspides nominata Ptyas, ceruicẽ exporrigens, longitudinẽq; intervalli metita, venenum corporibus inspuit. Etenim harum ferarum vna (tres quippe aspidũ sunt species, hæc videlicet, & chersæa, necnõ chelidonia) perhibent reginam Cleopatrã, quũ vellet latère custodes, citra suspicionem sibi mortẽ subitò cõsciuisse. Nam quum Augustus deuicto Antonio eam capere incolumem vellet, ac viuere, studiosiúsq; (sicut par erat) seruare, vt Romanis tam insignem mulierem in triumpho ostenderet, hæc, re intellecta, optauit regina adhuc ex humanis potius decedere, quàm priuata Ro-

Viperas aliis feris minus obtinere tabificã facultatẽ, ob idq; ad antidotum ab Andromacho electas.
Basiliscum conspectu auditúve, hominẽ perimit.
Dryinus serpens.
Hæmorrhus.
Hæmorrhois.
Dipsas sitim infert inexpugnabilem.
Aconrias serpẽs vt perimat.
Ptyas venenũ corporibus inspuit.
Aspidum tres species.
Cleopatra post victum Antonium, ne viua duceretur Romã à Cæsare, aspide sibi mortem consciuit.

manis cõspici. Quo cõsilio duas mulieres fidissimas, Naërã nempe & Carmionẽ, quas ad pulchritudinẽ corporis mundo subministrãdo habebat, ad se vocauit, eisq; iussit vt ferã vuis ficubúsq; tectam importarẽt, quò (vt dixi) custodes falleret, prius factura periculum in ipsis mulieribus, an subitò perimere posset. Quæ quidẽ quũ actutum periissent, ferunt ipsam postea sibi exitium pariter cõciliasse: fuisséq; tandem inuentã, manu dextra capiti admota, et diadema, sicvt est consentaneum, tenente, vt vel eousq; spectatoribus videretur esse regina: quemadmodum Polyxenã scribit Tragicus, quæ & ipsa moriens, accuratè tamen dedit operã, vt cum decoro caderet.

Polyxenam dedisse operã, vt cum decoro eã moribunda caderet.

Qua ex re Augustum vehementer fuisse attonitum memorant, partim ob ancillarum erga reginã amorem, vt cum ea mori nõ dubitarint: partim q; illa generosam potius mortem maluerit oppetere, quàm viuere in seruitute. Recitaui hãc historiam, vt ex ipsa intelligeremus, q̃ subitam id genus feræ nobis perniciem concilient.

Viperam ore excipere geniturã à mare, eiusq; caput abscindere post semen exceptum.

Cæterum vipera inter reliquas oẽs feras caput habet ad inferendum exitiam promptius. Aiũt autem ipsam os aperire ad excipiendam genitura à mare, qua excepta, illius caput abscindere: atq; hunc ipsis esse praui cõplexus modũ: deinde prolem ex semine genitam, matris ventrẽ erodere, foràsq; erumpere, ac sic iniuriæ paternæ vindices, propriã matrem perimere.

Viperam prolem iniuria paterna vindicẽ, matris ventrẽ perscindere, atque sic nasci.

Mirum autem esse nõ debet, si capitibus & caudis præcisis, reliquæ viperarum partes efficacius medicamẽtum reddant: præcipuè carnes ipsarum quib. ad seruandum facultas quædã est insita, quum reliquorum animalium etiã pleræq; partes, multis morbis opitulentur.

Murium capita.

Nõnullis quippe murium capita vsta, ex melléq; illita, alopeciã sanare possunt.

Milui caput.

Milui quoq; caput absq; plumis cõbustũ, si quis ex eo quantùm tribus digitis cõprehendi potest, bibat, aiũt podagræ opitulari.

Cameli cerebrum.

Cameli cerebrum arefactũ, potúmq; ex aceto, comitialib. morbis medetur: & mustelæ similiter.

Hirundinis cerebrum.

Hirundinis cerebrum ex melle, ad suffusiones oculorum cõducit: vt ouillum ad dentitiones infantium.

Cornu taurinũ

Taurini cornu rasura cum aqua pota, sanguinis eruptionẽ cohibet: femoráq; combusta, etiã sanguinẽ supprimunt, vt sæpenumero aluum solutã.

Cornu ceruinũ

Ceruini cornu ramentũ advstum, & cum vino tritum, circunlitúmq;, vacillantes dentes cõfirmat: id quod bouis talus etiã facere perhibetur: qui etiã ex lacte potus, educit rotundos lũbricos: ex oxymelite, lienem cõsumit: & leucas tollit illitus, mediocritérq; venereus existit.

Castorium.

Testiculi castoris poti, cõvulsionib. auxiliãtur.

Stercus bubulũ

Stercus bubulum aridum cõbustúmq;, trium cochlearium mẽsura iuuat hydropicos.

Muscerda.

Muscerda ex aceto trita alopecias persanat: in potu aũt sumpta, lapides vesicæ cõminuit. Adeps anserinus inflãmationib. cum rosaceo medetur. Cerui medulla mitissimum medicamen existit.

Lac vaccinum dysentericos sanat.

Vaccini lactis potus dysentericos adiuuat. Fel hyænæ, visum exacuit. Hippopotami cutis vsta, & læuigata ex aqua, illitáq;, digerit phymata: quemadmodum pellicula viperæ redacta in pollinẽ, alopeciisq; imposita, mirè pilos regenerat.

Vipera pellicula mirè pilos regenerat.

Exuuiũ aspidis ex melle tritũ, illitumq;, acutissimũ visum cõciliat.

Cãcer fluuialis.

Cancer fluuiatilis tritus, illitúsq;, spicula & surculos extrahit.

Cantharis.

Cãtharis similiter læuigata, cũ bryoniæ radice pota, educit vermes. Scorpius assus, atq; ex pane comestus, vesicæ lapides cõterit.

Terra intestinorum.

Terræ intestinũ ex vino assumptum, idẽ molitur. Tritum & ex melicrato bibitum, arcuatum morbũ explodit. Ex rosaceo cerato impositum, podagricis inflãmationibus cõvenit. Accipiter in susino vnguẽto decoctus, hebetudini oculorũ medetur. Scarabeus in oleo frictus, aurisq; instillatus, dolorib. ipsius auxiliatur.

Alauda.

Alauda vsta si edatur, mirificè colicos iuuat. Multa etiam vel cõspecta duntaxat, vim suã ostendunt.

Stellio visus à scorpionibus, eos perimit.

Stellio quippe visus à scorpionibus, substringit ipsos & perimit. Amphisbenã si q̃ mulier grauida supergrediatur, facit aborsum. Itaq; nõ est mirabile, si viperarum corpora, amputatis partib. illis, auxiliandi etiã robur obtineant: imò nec si morsib. ab ipsismet factis solæ viperæ succurrere possint, vel si nobis inimicissimæ sint.

Viperæ sola morsibus ab ipsismet factis opitulantur.

Traditur siquidẽ nonnulla animalia, si sanguinem quidem humanum ex vulnere manãtem cõtingant, cõmorsos occidere: si verò vorentur, nec sanguinẽ degustarint, vulneratos seruare incolumes posse, quemadmodum et de Helenio etiã proditum est, quo nimirum Dacas, Dalmatásq; aiunt cuspides telorum imbuere, q; videlicet postquàm sanguinẽ vulneratorum attigerit, ipsa occidere possit: quum ab ipsis tñ citra vllã noxã edatur, ceruiq; à sagittariis per cõtactum eius enecti, tutò etiã comedi possint.

Helenũ succo infectas sagittas, esse letales.

Iã verò à crocodilo oblæsis, ipsius adipem vulneri impositum, summo esse præsidio nouimus: murisq; aranei morsus æquè letales, ab ipso redacto in puluerem, suppositóq;, citra dolorem iuuari.

Muris aranei puluis sanat ab ipso morsos.

Similiter qui à vipera sunt percussi, effugiunt periculum, si trita ipsarum corpora vulneribus imponantur. Etenim si qd veneni in viperea carne est relictum, id multiplex ea præparatio delet: plurimum aũt illi facultatis auxiliatricis largitur.

Cantharis per se vesicam exulcerat, aliis aũt admista salutaris illius redditur medicamẽ.

Cantharis nãq; sola exhibita, vesicã exvlcerat, & inimicum est ipsi medicamentum, sæpenumeróq; sua facultate vehemẽti, hominem iugulat: mista verò quibusdã aliis, salutaris vesicæ redditur, vrinámq; vehementer provocat.

Papaueris succi facultas.

Succus etiam papaueris, q; potus per se admodum perniciosus existat, latere neminem arbitror: sin autem cum nõnullis aliis sit præparatus, ægros ita subinde iuuat, vt maximè salutiferum esse ipsis medicamẽtum videatur. Itaq; phreniticorũ delitia sæpe generosè curauit: destitutósq; robore, ob diuturnas vigilias, cõcilians illis somnũ, manifestè restituit.

Aranei triti potiq; ex vino, morsus ab ipsis asserunt.

Quinetiã ab araneis cõmorsos ipsi aranei triti, & cum vino poti, malo liberant. Si igitur solum vinum feris mistum, à periculo reddit securos, nimirum theriaca maximè salutare medicamen existet, vtpote ex tot talibusq; cõfecta pharmacis, quorũ qualitates totæ per totas miscẽtur, & alterantur, cõspirantesq; in vnam eandemq; naturalem temperiem, cõmunem quandam facultatem atque naturã acquirunt, ab ea diuersam, quæ antea singulis inerat.

Theriacam cõstituentium pharmacorum qualitates, totas per totas misceri, conspirareq; in naturalem quandam communemq; eorundem temperiem,

Eligenda tamen sunt, explorandaq; singula medicamenta, prius quã antidoto indãtur: solent quippe à fraudulentis hominibus quam creberrimè adulterari. Vnius autem cuiuspiam vitium, subinde vniuersa contaminat. Porrò quũ varij variè hanc antidotum

præpa-

Theriaca Andromachi præfertur cæteris.

præparent, nos compositione Andromachi, ceu omniū præstantissima vtimur, in regióſq; vſus eam præparamus.

Vipera quando venanda.

Venari autē oportet viperas initio veris, cùm latebris relictis, foras in apricū prodeunt, & non adhuc virus tam exitiale retinent. Intus namq; delitescentes, cùm nulla ex parte difflentur, magis sunt perniciosæ. At egressæ, exuuium, crassum tegumentū solent deponere. Quare non statim ipsas capere oportet, sed permittere vt aëre aliquandiu fruantur, consuetóq; vescant cibo, hoc est, herbis, buprestibus, cantharidibus, & pityocampis.

Viperæ quales sint deligendæ.

Eligendæ autē sunt colore subflauæ, * eximia quadā agilitate mobiles, ceruices admodum extensas habentes, oculósq; tum inflāmatos, tum impudētes, atqueadeo intuentes ferinū. Sint etiā latiore capite, corpore aūt atq; ventre crassiori, meatūq; habeāt magis ad extremū caudæ locatū: quę non inuoluta, sed potius cōversa esse debet: ac deniq; trāquillū incedāt: qua sane re à masculo distinguit fœmina,

Vipera fœmina masculúsq; discrimina.

quódq; caninos dētes habeat plures duob. Iam verò si caudis capitibúsq; amputatis, exanguia protinus, immobiliáq;, ac prorsus mortua, ipsa animalia cernant, ad medicaminis cōpositionē nō conferūt. At si motū, sanguinémq; cōseruare aliquādiu possint, tunc eas, ceu præstantissimas coques ad cōficiendos trochiscos, quatenus dictum est.

Theriaces conficiendæ ratio.

Porrò medicamenta reliqua cōtundere, cribróq; incernere q̄subtilissimo oportet: nā læuia insigniter admodū mihi iuuare videntur, quòd facilius apponant corporibus. Quæ conspergenda læuigandáq; sunt, ea vino Falerno læuigeni & conspergātur. Deinde omnib. in hunc modum contritis, Hymettij mellis mediocriter cocti, libras denas aducies. At resinam chalbanúmq;, seorsum prius eliquata, in mortario postea ipsi medicamento immiscebis: omniáq; tandem manibus modicè opobalsamo intinctis, simul atq; accuratè confundes: atq; itaq; antidotū

Theriacam reponendi ratio.

in vitreis aut argenteis vasis repones. Non autē vehementer ipsa replebis, sed relicto quodā spacio, quò medicamentū perspiret. Quare frequenter operculum detrahes, vt & liberius exhalet, & maturior tibi ipsius vsus cōtingat. Quippe haud modico tēpore ad concoctionē indiget, vt quādo vsus postulet, antidotus probè sit cocta.

Theriacā duodecim annis ad perfectionē concoqui, esséq; validam vsq; ad annos triginta, imòq; etiā sexagenariam.

Concoquitur aūt plurimū duodecim annorū spacio. Cæterū qui vigentiore ipsa vti volunt, etiā quinto anno, septimóq; eam exhibent: præsertim iis qui à virulentis bestiis, & à cane rabido sunt cōmorsi: necnō in medicamentis letalibus. Est autem potēs medicamentū advsq; triginta annos. Nam in aliis affectibus, vbi tanta noxę causa nō est, sufficere videtur, cùm vsus exigit, etiā sexagenariū.

Theriaces probandæ ratio.

Etenim vbi huius antidoti facultas est valida, si sumatur post pharmacū purgās, eius operationē supprimit: si verò imbecilla, minimè purgationem impedit. Iuxta differētias autem affectuum, ipsius medicamēti quantitatē metimur, congruúmq; misturæ modū administramus.

Theriace quib. opituletur affectibus.

Siquidē præter affectus dictos, capitis diuturnos dolores atq; vertigines sanat, auditúsq; difficultatem, & oculorū hebetudinē corrigit. Comitialibus etiam opitulatur: reiicientésq; sanguinem plurimū iuuat, si quis ipsam cum symphyto decoctā, dilutámq; ex aqua exhibuerit. Insuper intestinorū vermes exterminat, hepaticos & lienosos restituit, dysenterias, lienterias, voluulósq;, præsertim cùm intestina vacant inflammatione, persanat. Præterea cùm corpus multis & copiosis sudoribus diffluit, ipsiúsq; robur est exolutū, nec morbus vini potionē admittit, theriace epota sudorē sistit, & collapsas vires corroborat. Illa verò in mulieribus etiam menses educit, & vteri sedísq; soppressas hæmorrhoidas subinde aperit. Nam cùm varia mistáq; facultate sit prædita, ideo alia diffundēs extenuánsq;, cogit vt excernantur: alia ob virtutis imbecillitātē præter modum fluentia, solet, vires instaurans, cohibere. Quinetiam vniuersis articularibus morbis auxilio est, cùm prætererit augmenti tempus, vigorísq; status accesserit: tunc nanq; fomentis dolorem leniens, antidotū propinabis: quæ sanè fluxiones infarctas discutiet, & irruentes arcebit. Prodest Theriace & sanis, si crebrò ipsam assumant. Hoc auxilio vsi sæpe succurrimus elephantiacis.

Theriace corporum & animi affectibus auxiliatur.

Nec verò corporis tantū, sed animi quoq; affectibus auxiliat. Quippe melācholicis vitiis, si sæpe exhibeat, medetur, ipsam atram bilem exhauriens: quare pulchrè ad febrem etiam quartanam cōvenit, quandoquidem ab atra bile trahit ortum.

Quartanæ febris curatio.

Ego igitur multos laborantes quartana, hoc præsidio facilè liberaui. Nam vomitu prius secundū cibum ipsos evacuans, deinde insequēti die succū absinthij exhibēs, ita horis duabus ante accessionē propino antidotum, protinúsq; ęger frequēter liberat ab accessione.

Aquæ pauoris omniū morborum pessimi descriptio.

Aquæ etiā pauorē, omniū morborū pessimū, qui morsos à cane rabido sæpe invadere solet, tollere hoc medicamen consueuit. Quo quidē morbo correpti, aquā timent, ac propter multā ariditatem, humidi desiderio tenentur, cęterùm à potu abstinent, quia mente alienati, id quod auxiliari possit, non considerant. Proinde fit, vt aquā fugientes, inarescant, & convellantur, ob febrim qua intus vruntur: miserrimóq; tandem mortis genere intereāt.

Canis rabidi notæ.

Canē porrò furentē & rabidū, ab eo qui nihil tale perpessus sit, facilè dignoscere licet. Siquidē si audieris gracilem corpore, siccū, oculis inflāmatis, cauda demissa, spumante ore, lingua exerta, eáq; bilis colore infecta, obvium quenq; insiluisse, citráq; rationē cucurrisse: deinde rursus subitò volentē cōsistere, furore quodā insano percitū, momordisse nō sibi antea prævisos: hæc inquā si in eo sic habere intellexeris, statim rabidū esse canē intelliges.

Morsus à rabido cane contracti curatio.

Morsum rabidi canis esse cōservandum apertum, vt minimū quadraginta dies.

Quare volnus ab ipso illatū longè vastius efficies, carne multo interuallo orbiculatim præcisa, ne facilè ad cicatricem perveniat: sed foramen diu, quadraginta vt minimū diebus, patescat, vt per ipsum canis virus emanet.

Theriacā etiā admotā vulneto, auxiliari canis rabidi morsui.

Cauteriis igitur admodū candentibus locū solemus advrere, & aliis vti medicamētis, quę extrahendi vim obtinent. Ego verò antidotum ipsam rosaceo mistam aliquando in vulnos indidi, vt cucurbitulæ instar exugeret, ab altóq; virus ipsum extraheret: vt quæ nō modò epota, sed etiā admota extrinsecus rabidorū morsibus præsentaneū remediū existat.

Pestilentē luem esse velvti ferā quandā, ab aëris putredine exortā, eiq; nihil efficacius Theriaca.

Sed neq; ad pestilentē luem (quæ & ipsa velvti fera quædam existens, ab aëris putredine exorta, per inspira-

tiones insiliens, haud vnum aut alterũ hominẽ, sed plures quoq; ciuitates depascit, vastat, & populatur) reperire est aliud efficacius remedium.

Pestilentiã ab Athenis abegit Hippocrates p totã vrbem varias pyras ex materia aromatica extruẽs

Nam quemadmodũ cõstat diuũ illum Hippocratem, per solam alterationẽ aëris, discussisse olim ab Athenis pestilentẽ eius constitutionẽ, nimirũ per totam vrbem ex aromaticis lignis, & suauissimis floribus, variis pyris extructis, vt aërẽ purum hoc modo redditũ, inspirarent homines in mali subsidium: simili ratione theriace, ceu ipsa quoq; ignis quidam purgatorius existat, præsumentes quidẽ ipsam in pestilenti aeris statu, neutiquã malo corripi sinit: correptis autem mederi potest, malitiã inspirati aëris inalterãs, nec ipsã amplius grassari permittens.

Theriaca, ceu ignis purgatorius existit.

Quare in prospera quoq; valetudine, vt crebrò vtaris hac antidoto, cõsulo, sed præcipuè dum per horridam hyemẽ iter facturus es. Iam verò antidotus hæc sensus omnes cõfirmat, acuit mentẽ, adeóq; ob varietatẽ miscellæ, ab iniuriis corpus securũ facit, vt ne à deleteriis quidem euinci possit: vt fertur de Mithridate, qui nõ theriace (vt quæ nondum erat) sed alia antidoto, quã Mithridation appellauit suo nomine, præmunitus, nõ potuit veneno interire. Cùm enim à Pompeio victus, in extremis cogeretur sibi sano per venenũ mortẽ cõsciscere, medicamẽto copioso epoto, ipse quidẽ ob præsumptã antidotũ defungi vita nõ potuit: filiæ autẽ, quæ ob eximiũ erga patrem amorem, oppetere cum eo mortẽ volentes, idem medicamentũ hauserũt, subitò animã exhalarũt. Quod Mithridates sentiens, Pysto suo familiari iniunxit, vt ipsum iugularet: q pharmaci opus absoluens ferro, eum mori violenter coëgit.

Mithridates præmunitus antidoto, vinci à veneno non potuit, ac proinde opus medicamenti perfecit ferro.

At verò theriace vtendum est post absolutã coctionem, interdum quidem instar Aegyptiæ fabę, cum binis aquæ cyathis, vbi exiguum ad concoctionẽ ipsius intervallũ erit: interim verò avellanæ nucia magnitudine, ex tribus aquæ cyathis, cùm plus temporis ad pharmaci distributionẽ es habiturus.

Theriace vtendũ esse post absolutã coctionẽ

Theriaces propinanda quantitas.

Cæterũ per æstatẽ neutiq̃ id pharmacũ capere consuluerim. Similiter ætate florentibus, calidissimisq; naturis, nec multũ, nec sæpe id exhibendum censeo: iis verò qui iam inclinant, & plurimum, & crebrò, nõ ex aqua, sed ex vino, vt propinet, suadeo.

Theriaces vsus quib. ætatibus et tẽporibus cõgruat, & quib. minimè.

In pueris omnino vitandũ id medicamen est, vt quod facilè corpora eorũ dissoluat. Memini siquidem aliquando puellum ex intempestiuo vsu antidoti dissolutum fuisse.

Theriace corpora puerorũ dissoluit.

De salibus theriacis.

Sales theriaci ad prædictos etiam affectus faciũt, modicè tamẽ ac longo tempore. Neq; enim evanescit ipsorũ facultas, tametsi ex cõbustis viperis conficiantur. Multa siquidem evadunt ignis cõmercio meliora, aut latentẽ naturã edunt. Aurum quippe iudicamus per ignẽ: adulteratumq; igne coarguitur: ac flamma exactè purgatũ, esse probum apparet. Ferrũ igne mollescit, flexúmq; nobis ad multos vitæ vsus est aptum. Nunquid etiam plurima quæ ingerunt in corpus, nutriendis nobis ignis beneficio idonea reddunt? Etenim (vt alia prætereã) vinũ statim ab vuis pressum, est crudum: à Solis autẽ igne concoctũ, suauissimũ & maximè potabile redditur. Chalcitis etiam cruda quidem corpora exurit: cocta verò cicatricẽ inducit corporib. Lapis Phrygius crudus acerrimus est: ignitus & cum aliis quibusdã tritus, fit oculorũ præsentaneũ remedium. Spongiæ combustæ cinis, sanguinis fluxionem potẽter inhibet.

Aurum indicatur per ignem.

Ferrũ igne mollescere.

Viperæ itaq; simul omnes integræq; combustæ, insitã prauitatẽ deponunt, ab igneq; salutares redduntur. Peculiariter autẽ sales medentur maximè affectibus per summam cutem obortis, leuris dico, lepræ, atq; agresti impetigini: abigúntq; pedunculos, propriè ex corruptione enascentes. Præterea dentes optimè abstergunt, erodiq; non permittunt, ac flaccidas gingiuas condensant, earúmq; fluorem atq; putrilaginem reprimunt.

Viperas combustas, salutares ab igne reddi. Sales Theriaci quib. conducunt affectibus.

Præparatio autem eorum est talis: Viperæ prædictis similes, & eodem tempore captæ, numero quatuor, non plus biduo post venationem sumantur. Præstiterit tamen si eodem die quo sunt captę, iis vtaris. Dein salis ammoniaci, vel cõmunis, colore albi, & leniter splendentis, modius Italicus. Cum quo tunduntur minutatim, gentianę Creticæ lib. j s aristolochiæ rotundæ tantundẽ. Centaurij tenuis comę lib. ij. cardamomi, Armeniaci prasij, sing. vnc. vj. Scordij mõtani, selini, chamędryos Creticę, sing. lib. j. rutæ satiuæ seminis tantundem. Melle Attico hæc vniuntur, & selibra ipsorum in ollam fictilem vacuam conijcitur. Postea quatuor serpentes viuæ: mox scillæ teneræ, admodúmq; recentes, quinq; numero, contidũtur minutim: ita reliqua aliorũ pars dimidia adijcit: atq; vbi cooperueris ollam, lutóq; diligenter obleueris, quatuor foraminibus ipsam pertundes, vt per eam vapor coctionis mensurã indicet. Nam primùm fumus copiosus, obscurus, turbidúsq; expirare videbitur, notãs ignem iam invasisse bestias: quẽ quidem ne inspires ipse, tibi summè cauendũ est. Postea vbi vapor cessauerit, & tenuẽ quandam flammam per foramina exhibere conspexeris, tunc ipsa exquisitè esse cocta censeto: atq; ita ollam ab igne tollito, tota eam die ac nocte refrigerans. Deinde exemptos carbones, diligẽter eos tundito, & cum his quæ subdam, incernito. Rutæ agrestis seminis, hyssopi Cretici, sing. vnc. ix. agrestis fœniculi seminis, nardi Celticæ, stachyos Scythicæ, sing. vnc. vj. petroselini Macedonici vnc. iiij. amomi vuę vnc. iij. origani heracliotici summitatũ vnc. ix. hormini seminis torrefacti vnc. iij. thymi Attici summitatũ vnc. ix. Malabathri Indici fol. vnc. iiij. baccarũ iuniperi Laconici carnis lib. ij coriandri satiui sem. vncias vj. piperis albi & nigri, sing. vnc. ij. silphij rad. vnc. x. zingiberis lib. ij. satyrij sem. vel rad. pulegij montani, seselis Massaliotici rufi, tortili mõtani seminis, menthæ, sing. vnc. vj. casiæ optimæ vnc. ij. cinnamomi vnc. j. Rursus omnia cõtũdito, cõcernitóq;, & reponito in vitreis vasis: neq; vtaris ipsis nisi post dies ferè denos. Porrò ego sales ipsos aliàs pręparaui, non viperas, sed earum loco tantundem theriacorũ pastillorũ, vnà cum aliis medicamentis combvrẽs: qua industria ipsos longè præstantissimos feci.

Sales Theriaci praparandi ratio.

Quæ habentur in libello de theriaca ad Pamphilianum, ea omnia huic qui ad Pisonem inscribitur, insunt longè cumulatiora. Quare illum ex industria reliquimus.

GALENI PERGAMENI
de antidotis, lib. I.

Antidoti quæ dicantur.

Antidotorum differentia.

Edicamenta quæ non extrinsecus corpori imposita, sed intra ipsum assumpta, affectibus auxiliant, antidotos Medici appellant. Tres autem in vniuersum differentiæ ipsarum existunt. Nonnullæ siquidem lætalium medicamentorū gratia offerunt: quædam cõtra virulentas feras opitulant: aliç affectibus ex praua victus ratione obortis succurrūt. Sunt quæ tres hosce polliceant vsus, vt theriace ab Andromacho præparata, quç Mithridation dictam ab vsu hominum relegauit. Siquidē cùm theriace haud exiguā viperarū carnē cõtineat, hoc nomine ad viperarū morsus præstãtior q̄ Mithridation existit. Ad alia verò Mithridation nihilo minus valet: imò est etiā in quibus prçstãtius se exhibeat. At nõ easdem vires obtinēt ipsæ antidoti, & post noxia medicamēta, & ante eadē assumptæ. Nam quæ ipsarū quantitas, cùm prçsumunt, sufficit vt hominem illæsum custodiat, ea quadruplo, aut quincuplo aucta, cùm post venenū datur, auxilio est: idq; non semel quotidie, sed bis. Quòd si quis etiā singulis diebus, quemadmodū nostro seculo Imperator Aurelius Antoninus, vel vt ipse Mithridates, medicamentū capiat, omnino à deleteriis venenis erit securus: vt Mithridatē ferunt, cùm exitiali hausto medicamento, potius mortē oppetere, q̄ subiici Romano Imperio, elegisset, nihil reperisse q̄d perimere ipsum potuerit. Porrò Antoninus summo studio singulis diebus ex ipsa theriace, instar fabç Aegyptiæ, deglutiebat citra vllum liquorē: à qua postea, cùm in quotidianis actionibus premeretur sopore, detraxit papaueris succū. Rursus autē cùm cruciaretur vigiliis, coactus fuit ex theriace inueterata, cçterùm ex opio confecta, aliquantulū adderç. Quippe eiusmodi medicamenta, si vetustioria sint, ipsam papaueris lachrymam longè mitiorē obtinent. Danda autē maximè opera est, vt medicamenta ex quibus huiuscemodi antidoti prçparantur, q̄ exploratissima sint: quandoquidem passim solent adulterari. Quæ quidem vt exquisitissima haberē, ipse inuisi aliàs tum Cyprū, tum Palæstinā Syriæ: nauigauiq; in Lemnū. Porrò in quo singula medicamenta aliis gustu aut odore præstãt, in illo sanè, id quod validū est, principē inter similia specie, sibi vendicat locū. Sic enim mel dicimus præstantissimū esse, quod dulcissimū & acerrimū inter omnia alia fuerit: quódq; colore pallidum, media sit cõsistentia, defluénsq; sensim, suam cõtinuitatem tueatur. Danda autē opera est, vt quod vinū hisce medicamentis miscetur, validū atq; firmissimū sit, ita vt nõ immutetur amplius. Etenim imbecillima & aquatissima vina, aut vehementer austera, maximéq; omnium vinorū acescentia (hçc enim sunt alba & tenuia) vbi prçvenerint primis annis acescere, reliquo tempore permanēt. Hçc autē vt caput minimè feriūt, sic nec corpus manifestè calfaciūt, nec cõcoctioni in vētriculo & venis quicq̄ perspicuè conferūt, nec alendo corpori subministrãt: q̄vis inter omnia vina celerrimè inueterent, hoc est, promptè in veterascētium qualitatem mutētur: quæ qualitas, acrimonia est cum perspicuo calore: postea verò, amaror, in quem acrimonia mutatur. Cæterū vt vina ipsa vel acorem, vel amaritudinē contrahãt, locus in quo asseruãtur repositа cõfert. Qui quidē optimus initio est frigidus: postea verò calidus: aut è contrario, callidus per initia. Nam tepidus, facilè ipsa in acorem vertit. Nonnulla autem sunt adeò imbecilla & aquosa, vt ne initio quidē frigus tolerent. Ac taliū custodiendorū gratia, Pater meus stœbe copiosa calidáq;, in calidissimā domum coniecta, vasa repleta occultabat: qua industria vsus, nunquam habuit acidum vinum, sed celerrimè omnia veterascentia. Quò autem nunquā ab scopo aberraret, vasis infundebat vinū non nouis, sed ex quibus aliquod iam vetus vacuasset: curabátq; vt furni, ficiq; in propinquo ipsi thecç vinariæ essēt: qua ratione etiā in multis Italiæ locis vinum calfieri intellexi. Verùm quæ in hunc modū parantur vina, vt firma durabiliáq; sunt, sic capitis dolorem conciliant, propter fumi qualitatē quam contraxerūt. Itaq; eiusmodi omnia vina in medicamentis cõponendis, quç intra corpus sumenda sunt, evitabis. In emplastris verò, & aliis quæ extrinsecus imponuntur medicamentis, etiam talibus vti, si meliora desint, nihil prohibet. Ad antidotos ergo Falernū vinum, quod nõdum præ vetustate amaricet, optimū est. Præstat autem ad theriacen deligere id quod dulcius fuerit, gratia gustus gratioris: cuius solicitudo in medicamentis quæ deglutiūtur, habenda est. Iam verò mel omne vetustū, redditur ex coctione amarum: neq; id mirū est, cùm vel citra cocturam, tēpore amarius ex dulciori reddatur. Quare quod fuerit inueteratū, fugiendum ad antidotos est. In vniuersum autē, Medicum debere esse peritū omnium stirpium, aut plurimarū, oportet. Siquidem compositorū medicaminū virtus, vires simplicium sequitur, exigua quadam in ipsa cõpositurræ ratione differentia obveniēte. Differentiæ autem stirpium sunt, arbores, frutices, herbæ, spinæ, virgulta. Porrò theriaces cõpositio quam descripsit carmine Andromachus, habet in hunc modum.

Antidotus dum post venenum datur, liberalius esse exhibēdus quàm si præsumeretur.

Mithridates cõmunitus antidoto, perimere se veneno nõ potuit.

Antoninus Imperator singulis diebus vtebatur theriace, instar Aegyptiæ faba.

Antidoti vetustiores papaueris lachrymam longè mitiorem possident.

Galenum medicamentorū conquirendorū gratia, varias perlustrasse regiones.

Medicamenta explorando ratio

Mel optimum quale nam esse debeat.

Vina quæ celerrime omniū inueterentur.

Veterascētium vinorum qualitas est acrimonia cum perspicuo calore, cui postea succedit amaritudo.

Vina reponendi ratio.

Tepidus locus vina in acorē vertit.

Stœben conducere ad celeriorē concoctionem vinorum.

Vina quæ maturuerunt præsidio ignis, capitis dolorem conciliant.

Vina antidotis emplastrisq; cõmoda, qualia esse debeant.

Mel vetustum ex coctione amaricat, id quod tempore vel citra cocturā perpetitur.

Compositorum virtus, vires simplicium sequitur.

Stirpium differētia quæ sint.

Hinc recitat Galenus carmina Andromachi, ac deinceps rationem cõficiendæ Theriaces explicat: quæ omnia consultò reliquimus, quòd sint prorsus eadem quæ habētur in cõmentario ad Pisonē. Itaq; ea tantū annotabimus impræsentiarū, quorum in illo non meminit.

GALENVS.

Quod pertinet ad viperarū capturas, neq; iuxta marina loca, aut aquas salsuginosas venandæ sunt. Quippe antidotū ex huiuscemodi compositū viperis, sitim conciliat. A fœtis etiā est abstinēdum. Iam verò, dum coquuntur, salis iniici debet, si quidē convenienti tempore viperas ceperis, modicū: sin autem æstate, nihil. Panis ad cõficiendos artiscos soleo miscere ipse vipereis carnibus quartam aut quintam partem. Qui nisi probè sit tostus, verendum est ne pharmacum ipsum acescat. Satius autem est vt multò citius siccentur, aridum panem cum ipsis carnibus accuratissimè læuigare, ac si tenues orbiculos fin-

Viperas venandi ratio.

Artiscos Theriaces conficiendi ratio.

gere, quàm si etiam brodium viperarum affundas. Reponi aũt debent vbi assiccati fuerint, in vase stanneo, vitreóue, aut aureo. Cæterũ vitreũ quidem & aureum, nullum dolum admittit: stãneum verò adulterai plumbi mistura. Tale igitur vitare cõvenit in vniuersis antidotis: velvti & quod argento nõ purgato confectũ est. Celerrimè nanq; & huic ærugo oboritur. Durat vigor ipsorũ orbiculorũ, si curiose sint reficcati, & repositi, tribus & quatuor annis. At scillini trochisci, ex tribus scillæ optimè rostæ partibus, & duab. tenuissimę farinæ erui, similiter cõficiunt.

Vasa vitrea vel aurea nullum dolum admittere, stannea autem adulterari plumbi mistura, ac proinde ablegãda ab antidotis.

Scillinorũ confectio.

Post hæc subdidit Galenus descriptionem magmatis Hedychroi, quam habes in commentario de Theriaca ad Pisonem.

GALENVS.

Ex medicamentis quæ theriacem cõstituunt, longum piper solet adulterari. Cæterùm adulteratum quidem, affusa aqua soluitur: quod verò adulterio caret, insolubile permanet. Contrà autem, verum sagapenum statim aqua rigatum soluitur: quod nõ tale est, eliquescit minimè. Sciendum autem est, chalbani partem in sagapenum degenerare. Similiter etiam optima casia in cinnamomum transit. Nec secus in optima myrrha opocalpason reperitur, ab ipsa myrrha diuersum. At opocalpason est letale: multisq;, ob inscitiam myrrhæ, quæ opocalpason continebat, cõciliauit exitium. Nam de industria nonnulli antidotum præparantium, ipsam vt laudatissimam iniecerunt: quod collyriis inditam, optimũ esse medicamentum viderent. Quemadmodũ igitur in pueris gemellis invicẽ similibus, qui quidem non eis assueuerunt, alterum ab altero nequeũt discernere: iis autem qui vnà vixerunt, facillima est ipsorum dignotio: ita qui inter singula medicamenta est versatus, facilè vel minimas eorũ differentias cognoscit: quæ latent illos, qui ipsa semel tantũ aut bis cõspexerint. Rosæ ad theriacem eligẽdæ sunt aliis omnibus rubentiores, atq; odoratæ magis. Vnũquodq; siquidem præstantissimũ est, quod proprium generis sui odorem valentissimum possidet. Præstant etiam in quolibet genere, nõ rugosa, neq; exilia, sed quæ probè nutritam, solidamq; cõsistentiam sortiuntur. Scordium optimum, ex Creta nobis advehitur: quod quidem cadauera supra ipsum iacẽtia, diutissimè tueri à putredine proditur. Opobalsamũ adulteratur plurimis modis, quos premoneo, ne qs fortè doctrina mea abutat. Quare neq; eos probo, qui scripturas letalium medicamentorũ invulgant. Porrò cinnamomũ optimũ debet odoratissimũ esse, gustanti calidũ: colore autẽ tale, vt si quis lactis colorẽ fusco admiscuerit, cum cœrulei pauxillo. At agaricũ (quod sanè adulteriũ nullũ admitut) laudatissimũ est, quod leuissimũ: vt densum, graue, & lignosum, deterrimum. Crocus optimus est, qui flauissimus, odoratissimúsq; existens, longo tempore in vigore perdurat. Iam verò in cinnamomi penuria, duplicata casiæ portio iniiciẽda est. Carpesio etiam sæpe loco phu vtimur: est enim similis generе cum eo facultatis, sed valẽtioris, nõnihilq; odoratum refert. Sunt enim tenues festucæ, surculis cinnamomi persimiles. Nardus Indica, quæ radix quidem est (licet ob similitudinẽ formę quã cũ spicis habet, spica nardi vocetur) non est emenda elota. Vnguentarij quippe, coquẽtes prius eam, vt ad alia ipsius decocto vtantur, postea invtilem vendũt. Rheon quoq; ipsum adulteratur. Quandoquidẽ statim in regionibus vbi gignitur, recens nõnulli capientes ipsum, decoquunt, donec totum cremorẽ reddat: quem postea cremorẽ, vbi accuratius percoxerint, ceu purum, atq; ab aquæ mistura alienũ, ad nos transmitunt: sicvti & rheon ipsum siccatũ, tanq̃ neq; id prius cocturam fuerit expertũ. Cognoscetur tamẽ facilè dolus: nam eiusmodi rheon nec densam, cõpactámve substantiam possidet, vt quod integrũ est, sed rarius apparet, astrictionẽq; aut obscurã, aut planè nullam gustanti exhibet: quã tamen rheon vigens validissimam possidet.

Piper longum adulteratũ affusa aqua soluitur.

Sagapenum aqua rigatũ soluitur.

Chalbani pars transit in sagapenum.

Casia in cinnamomum cõvertitur.

Opocalpasum est letale, reperiturq; in myrrha.

Præstantissimũ esse medicamẽtum quod propriũ generis sui odorẽ valentissimũ possidet.

Scordiũ cadauera incorrupta tuetur.

Letaliũ medicamẽtorum doctrinam inuulgãdam nõ esse.

Cinnamomi optimi nota.

Agarici optimi nota.

Croci optimi nota.

Carpesij facultas.

Spica nardi radix est, sed ob similitudinem quam cum spicis habet sic appellatur.

Rheon adulterandi modus.

Rheon esse vehemẽter astringens gustu.

Deinceps Galenus modum præparandæ Theriaces tradit: qui quidem iam expositus est in cõmentario ad Pisonem. Subiungit etiam compositiones eiusdem antidoti, à Damocrate, atq; etiam Critone proditas: quas quidem (quia descriptionem Andromachi vnicè commendat Galenus, eiq; esse inhærendum censet) studiosi breuitatis omittimus.

GALENI PERGAMENI de antidotis, lib. II.

Qvandoquidem de Theriace toto priore libro tractauimus, in præsenti de cæteris antidotis disseramus, ab iis quæ Andromachus descripsit, exorsi.

Antidotus Mithridatia, ad letalia peculiariter efficax, ad omnesq; internos affectus. Dulcis radiculæ drach. vij. s. obolos iiij. opij drach. iiij. obol. ij. castorei drach. vi. polij drach. v. obol. ij. costi tantundẽ: spicæ nardi drach. vi. obol. ij. casiæ drac. v. obol. ij. thuris drac. vi. seseleos drach. v. obol. ij. hypocistidis succi drac. vi. acori drac. ij. scordij drach. vi. obol. ij. folij drach. iiij. salis drach. vi. cypheos drach. vi. obolos ij. myrrhæ drach. vi. croci drac. vij. obol. ij. cinnamomi tantundem: styracis drac. v. obol. iiij. dauci seminis drac. vi. obol. iij. zingiberis drac. vi. obol. ij. phu Pontici drach. ij. petroselini drach. iiij. obol. iij. nardi Gallicæ, fœniculi seminis, nardi Indicę, singul. drach. iiij. hyperici, acaciæ, vtriusq; drach. ij. gentianæ drach. iiij. anisi drach. iij. Thlaspi drac. vi. obol. iiij. meu athamãtici drach. iiij. rosarum siccarum, cardamomi, singul. drach. iiij. gummi drach. ij. iunci odorati rotundi drach. vi. obol. ij. opopanacis tantundem: opobalsami drach. vi. obol: iiij. chalbani drach. vij. scinci drac. ij. obol. ij. resinæ terebinthinæ drac. vi. obol. ij. vini Chij quod sit satis: mellis Attici cocti quantum sat esse videatur. Conficito.

Antidoti Mithridatiæ descriptio.

Antidotus Aelij Gaij, ad letalia & virulenta omnia: quæ, si inspergatur vbi frequentãt serpentes, eos fugat. Facit ad omnẽ oculorũ fluxũ, & reliquarũ partium. Discutit omnes molestias animi, febrésq; longas & circuitu repetẽtes persanat. Ad hæc, menses, fœtúsq; absq; difficultate educit, auxiliaturq; phthisicis, auellanæ nucis instar epo-

Antidotus Aelij fugans serpentes ad complurésque affectus pervtilis.

ftar epota, cum aquę cyathis quaternis. Ad vipereos tamen morfus, ex vino exhibetur. Myrrhę drach. xij. croci, nardi, vtriufq; drach. xij. iunci odorati rotundi drach. xij. cinnamomi drach. ij. amomi drach. iiij. chalbani drach. ix. refinæ terebinthinæ drach. v. piperis albi drach. x. longi drach. xxxij. cofti drach. viij. thuris drach. xij. lachrymę papaueris tantundē: fcordij drach. L. polij drach. iiij. hypociftidis fucci drach. xij. petrofelini drach. viij. fefelis drach. xiiij. dauci feminis drach. xvj. opobalfami drac. xij. opopanacis tantundē: caftorei drach. viij. mellis Attici fextar. ij Conficito.

Damocratis Antidotus ex fanguinibus ad venena.

Antidotus ex fanguinibus à Damocrate fcripta.

Sanguinis anferini, & marinæ teftudinis, & anatis, & hœdini, ficcorū omniū, fing. drach. ij. Myrrhæ ftillatitiæ, fpicę nardi, fing. drach. x, cinnamomi drach. vj. rofę fol. fic. drach. viij. iunci rotundi, thuris, cofti, fing. drach. j. amomi, piperis albi, vtriufq; drach. iij. piperis longi drach. j. s. croci drach. xij. cafiæ drach. viij. trifolij radicis drach. v. polij tantundē: opobalfami drach. iij. petrofelini drach. iiij. baccarū iuniperi, acori, rheu pontici, meu, dictāni, phu, ammoniaci thymiamatis, fœniculi, fing. drac. ij. agarici drac. ij. s. faxatilis rutæ drāc. iij. dauci drach. ij. anifi, afari, ameos, cumini, fing. drach. j. s. fem. napi fyluestris drach. iij. fcordij Cretenfis drach. v. mellis optimi duplū omnium. Detrita omnia, coctóq; melle excepta, vafis indito.

Rofacei paftilli confectio ex Damocrate.

Rofaceorū paftillorum confectio ex Damocrate.

Rofæ virentis foliorum lib. iij. iunci rotundi drach. xx. myrrhæ drach. xij. croci drac. viij. Cōtufis rofis atq; per fetaceum tranfmifsis, addantur reliqua cōminuta: ac poftea rurfus fimul tundantur; rediganturq; in prægrandes orbiculos.

Crocomagmatis præparatio.

Crocomagmatis præparatio.

Croci Cilicij drach. c. myrrhæ pinguis, rofarū ficcarū, amyli, gummi, fing. drac. L. Omnia vino odorato, marinæ aquæ experte, excipiantur & læuigentur, ac deniq; in trochifcos fingantur.

Antidotus quā Præfagientē nominant.

Antidotus Præfagiens nomine: qua ebibita, venenū cum cibo fumptum, prorfus reddet vomitu. Lemniæ terræ drach. j. obol. ij. baccarum iuniperi drach. ij. læuigētur exactè cum olei dulcis pauxillo. Propinatur ex mulfa, nucis ponticæ magnitudo.

Afclepiadis, ad eos qui letalia biberunt, remedia.

Remedia ab Afclepiade fcripta ad eos qui letalia biberunt.

Papaueris lachryma epota, cōfert mouere vomitū ex hydrelæo calente, vel ex oxycrato calido, aluúmq; clyfmis fubducere. Opio epoto, merum copiofius ftatim bibitū iuuat: aut piper cū vino. Conducit etiam lac afininū hauftum: atq; clyfmi mitiores. Sumpto aconito, iuuat manipulum rutæ, læuigatū vino meraciori, ebibere.

Si alterum nocuit, lac afininū, vel quodvis aliud, cū mulfa calida opitulať. Si viride coriandrum, auxiliať vinū meracū potū, & pingue ius gallinarum. Lepore marino affumpto prodeft lac afininū bibere: fin minus, vaccinū, aut caprillum. Si toxicū potum fit, vinum dulce adiuuat, oleum rofaceū, fanguis caprillus, feménq; napi contritum ex vino. Quibus fungi obfunt, dari debēt raphani crudi quamplurimi: itē vinū meracū, & cineris farmentarij lixiuium: præterea nitrum aceto dilutum, aut fæx vini cōbufta, tritáq; cum aqua: aut abfinthium ex aceto, aut denique ruta ex aceto trita exhibetur. Si ixia fuerit ingefta, fuccurrit abfinthium potum cum vino, caftoreo, & ruta. Prodeft & oxymeli potare, & vomitiones ciere. Bupresti affumpto, pafsi plurimi potus, ac dein vomitus opitulatur: necnō lac calidum bibitum, decoctúmq; ficuum in potu datum. Si cantharides hauftæ fint, conducit pafſum ex oleo bibere, plurimúmq; etiā lactis haurire, & plures nucleos pini effe: aut cātharidum alas, pedéfq; cum melle detritos linctu affumere. Pfilothro haufto, prodeft calētis olei potio, & vomitio excitata: necnō lac caprillū, & maluæ coctæ fuccus, fi cum oleo hauriatur. Spuma argenti pota, auxiliatur, piper, apiū, myrrha, cum vino læuigata, bibitáq;. Gypfo ingefto, dari debet potui, cineris farmentarij lixiuiū, & thymus ex aqua tritus. Lacte in grumos coacto, iuuat aceti potio. Item coagulum ex aqua fontana bibitum. Vel fulfuris, filphiíq; æqualis portio, læuigata ex pofca, bibitáq;. Hirudinē devoratā, alij muriæ, alij niuis, alij aceti potu expellere tentāt.

Afclepiades fpongiam teneram frigida imbutam faucibus demittere iubet, vt hirudo fpōgiæ infixa extrahať. Qui ceruffam haufeřint, iis confert olei calidi potus, vomitúfq;: necnon lactis afinini hauftus. Cùm autē ignorať fpecies deleteriorū quæ aut comefta, aut bibita funt, aquam affatim calidā cum oleo propinare convenit, ad vomitúmq; incitare. Vtile etiam fuerit, & circuncidere fomnum, fubfcriptifq; cōfectionibus vti.

Apollonij pharmacum præferuatiuum veneni.

Antidotus Apollonij à veneno præferuans.

Rutæ folia xx. nuces iuglādes ij. falis grumus vnus, caricæ duæ. Offeratur fimul ieiuno ftomacho: noxā quippe à letalibus prohibēt. Aliud. Baccarū iuniperi drach. ij. lemnij figilli drach. ij. & obol. ij. trita exceptáq; oléo reponito. Porrigitur ex hydromelite inftar auellanę nucis. Hac antidoto Nicomedes rex vtebatur, fi quando eorū qui * inuitaffent ipfum, habebat fidem fufpectā.

Antidotus Mithridatis, Athanafia dicta, ad letalia medicamēta, & cuiuslibet virulenti ictum. Auxiliatur etiam ventriculo, in quo cibus acefcit: necnon fanguinē fpuentibus, diuturna tufsi infeftatis, ac breuiter iecorariis & lienofis, vefícæq; & vteri affectibus. Piperis albi grana xl.

Athanafia Mithridatis.

cofti, meu, afari, acori, dauci Cretici feminis, petrofelini, nardi Indicæ, lapidis Neftoritis, fing. drach. iiij. croci, myrrhæ, fing. drach. viij. cinnamomi, cafiæ, fing. drach. xij. mellis Attici cocti quod fit fatis. Datur nucis auellanæ magnitudine, ex mulfo temperato.

Antidotus Zopyria vocata, ad prædicta omnia, ad aliofq; affectus efficacifsima.

Antidotus Zopyria.

Opobalfami drach. iij. nardi Indicæ, myrrhæ Troglodyticę, iunci rotundi floris, cinnamomi, characij, cofti recentis, piperis longi, hypociftidis, polij, piperis Peræarici, fcordij, meu Cretici, cardamomi, fing. drach. iiij. thuris mafculi, carpobalfami, dictamni, fing. drach. vj. petrofelini, cafiæ rubentis, fingul. drach. vij. croci Corycij

drach.viij.mellis Attici quod fit satis.Datur nucis auellanę instar,si febris abest,ex vino:febrientibus,ex hydromelite.

Mithridatis regis theriace, qua præmunitus,cum postea veneno extingui non posset, sese gladio peremit.

Mithridatis Theriace,qua rex Mithridates vtebatur perpetuò; vt se à letali veneno assereret. Cùm itaq; à Romanis captus esset, nec bis epoto veneno mori posset,gladio sibiipsi mortē intulit. Confectio ipsius secundū Andromachum habet in hunc modum. Pastillorū scillinorum drach.xlviij. pastillorū theriacorū,piperis nigri, hedychroi magmatis, lachrymæ papaueris nigri,sing.drach.xxiiij.rosarum siccarum,iunci rotundi odorati floris,polij, scordij,seminis napi, iridis Illyricę,agarici,cinnamomi,dulcis radiculæ succi,opobalsami,sing.drach.xij. roris marini drac.viij.myrrhæ,croci,zingiberis, rheu pontici,quinquefolij radicis,nepitæ montanę,marrubij, petroselini, stœchados, costi,piperis albi, thuris,sing.drach.j.obol.ij.casię nigræ drac. iiij. piperis nigri drach.j.longi tantundem:meu,asari, acori, dauci seminis, anserini sanguinis sicci, anatis sanguinis, sing. drach. iij. Excipiātur melle Attico,& cocto.

Theriaca Aelij admodum efficax.

Theriaca Aelij.

Bryoniæ radicis drac.xvj.trifolij seminis,opopanacis,sing.drac.viij.aristolochiæ tenuis drac. xij.roris marini radicis,iris Illyricæ, zingiberis, opij,sing.drach.viij.rutę syluestris seminis drac. xij.cumini Aethiopici drac.xvj. myrrhę,casię,castorei,seselis,eryngij radicis, serpylli, lachrymæ Cyrenaicæ,sing.drach. vj. Medicæ drach.xij. sagapeni drach.vj.croci drach.v.erui farinæ drac. xxiiij. Finguntur pastilli ex aqua triobolares, dantúrq; cum vino.

Theriaca Euclidis.

Theriaca Euclidis,ad internos dolores,aspidum morsus,pleuritidésq;, & quartanā febrem, si post vomitum,instar auellanæ nucis sumatur. Castorei drach.vj.opopanicis,sagapeni, seselis, cachryos, chamædryos,chamæpityos , marrubij,sing. drach. xvj. styracis, bituminis Iudaici, myrrhæ,singul. drach. vij. lachrymæ papaueris drach.viij.mellis lib.j.Conficito.

Alia ad febres omnes repetentes per circuitus,Harpalo autore.

Myrrhæ drach.iiij,piperis longi vel albi,opij, sing.drac.ij.castorei obol.iij.s.cardamomi drac. iij. sagapeni drach.ij. Trita cum aqua in pastillos cogūtur,qui obolos duos pendeant. Propinentur singuli cum cyathis duobus Adriani vini, & aquæ fontanæ coctæ,quaternis. Si febris vrgeat,cum hydromelite.

Potio Cratippi ad morsus rabidi canis.

Morsui rabidi canis potio Cratippi.

Cancrorum vstorum drac. xx. myrrhæ drac. ij. croci drach.j.s. gentianæ drach. j. piperis albi grana x.vini quod ad excipienda sit satis. Datur drachma vna,cū vini cyathis tribus tēperati.

Candidum Baphulli.

Album emplastrum Baphulli, quod rabidorum morsibus cōmodissimè extrinsecus admouetur: datúrq; etiam catapotiū ex eo nucis auellanæ instar,ad dies xl.Est autem alternis diebus amouendū à vulnere, ac rursus, vbi elueris sordes,imponendū.Ceræ ponticæ lib.ij.spumæ argenti,cerussæ, sing.lib.olei veteris sextariū:myrrhæ, medullæ ceruinæ, vtriusq; drach. ij. thuris drachma. Argenti spuma oleo coquitur, & cùm mutata fuerit,cerussa inspergitur, ac cera miscetur.Vbi tam spissum euaserit, vt manus non inficiat, ab igne sublato, medullam, myrrham, & thus inijcito.

Diophanti medicamentū,ad scorpionum ictus,& phalangiorum morsus.

Diophanti medicamentum ad scorpionum & phalangiorum ictus.

Aristolochiæ drach. iiij. piperis drach. ij. opij drach.i.pyrethri drach.iiij.Fingantur pastilli fabæ Aegyptiæ magnitudine, dentúrq; duo deglutiendi,& vini meraci cyathi duo.

Aliud ad periculosos scorpionum & phalangiorum ictus.

Rutæ syluestris seminis,erucæ seminis, pyrethri,styracis,sulfuris viui,sing.drach.vi.castorei drach.ij.Excipito testudinis sanguine, ac ternos obolos ex meraco vino exhibeto.

Aliud ad eadem optimum,conferens etiam parturientibus ægrè.

Parturientibus ægrè, medicamen commune.

Myrrhæ, castorei,styracis, singulæ drachmæ. Opij drach.ij.chalbani drach.iij. Apij seminis acetabulū.Anisi tātūdē.Piperis grana xxx. Fingitur ex vino,datúrq; drach.vna, ex vini hemina.

Viperarum morsibus pharmacum.

Epithema ad phalangiorū ictus,& omnis serpentis : quod etiā in potu auxiliatur. Sulfuris viui,chalbani,vtriusq; denarij iiij.Liquoris Libyci,nucū auellanarū purgatarū sing. drac.ij. vino dissolura, & melle excepta imponūtur. Ad viperarum morsus optimum pharmacū ab Apollodoro compositū. Cumini syluestris seminis acetabulū,testudinis marinę sanguinis drac.iiij. coaguli hinnuli, vel leporini, drach.iij. hœdini sanguinis drach.iiij. Omnia mista, vinóq; optimo excepta,reponito ; atq; oliuæ magnitudinē, ex vini optimi cyatho dimidio , dum vsus postulabit,porrigito. Heræ antidotus, qua Marcus Cathegetes est vsus . Trifolij bituminosi seminis,aristolochiæ rotūdæ, rutę syluestris, erui insolani,sing.drach.vi.Vino excipiūtur,fiuntq; pastilli drach.iiij.datúrq; vnus ex vino & oleo.

Apollodori pharmacum.

Alia ad letalia, iecinorosos, inflationes ventris, & incipientes aquæ subter cutē suffusiones efficacissima. Myrrhæ drach. v. nardi Syriacæ drach. v.s. iunci rotundi floris drach. ij. s. casiæ drac.iiij.cinnamomi drac.ij.piperis albi sesquidrach.thuris drachma &obolus:costi drachma. Excipiuntur Atticò melle, finguntúrq; nucis auellanæ instar,ac dantur ex mulso vel aqua.

F I N I S.

Complura alia ad eosdem affectus , ex diuersis autoribus congerit Galenus remedia. Nos verò ex omnibus ea in tuam gratiam, Cādide Lector, elegimus, quæ & præstantissima videbantur, & facilius parari possunt. Habes itaq; omnes commentarios Galeni, in compendiū enchiridionq; redactos, excepto fortè vno vel altero, ex quibus nihil succi exprimi potuit . Nā quod pertinet ad commētaria in Hippocratem, quicquid in eis cōtinetur cremoris (nisi fatalia decreta consiliū nostrum hoc intercipiant) hoc est, vniuersas sententias, instar Indicis atq; alphabeti digestas, breui in lucem edemus. Tuum igitur est, illis bene precari, qui in hoc sunt toti, vt tuis commodis seruiant, rectèq; tuis studiis consulant.

AD

AD ORNATISSIMVM VIRVM, D. D. GASPAREM DE LANOZ, CANONICVM SECOBIENSEM, SCRIPTOREM APOSTOLICVM, ac bonarum literarum cultorem maximum, ANDREAE LACVNAE Secobiensis, Militis S. Petri, de ponderibus & mensuris medicinalibus commentarius.

Vetus prouerbium, & quamuerissimũ est, mi Gaspar, Vir ornatissime, optimã esse, mensurã in rebus omnibus: cùm nimirum omnia quæ in vita & sunt & geruntur, ab ea suã absolutionem, suam lucẽ, suúmq; ornamentũ sortiantur: nihilq; iustum, rectũ, aut inculpabile sit, quod mensura (quæ sola virtus inest omnib. rebus) destituatur. Quamobrẽ si exquisitè expendamus singula, quæ cœlesti illa machina ambiuntur, quæq; supra cœlos consistunt, omnia certè inueniemus exactã quandam mensurã, cõmoderationemq; à suo conditore accepisse, quam perpetuò tuentur, dum naturæ leges non transgrediuntur. Quippe vniformes illæ orbium cœlestiũ lationes, perennes astrorũ cursus, ordinatæ vicissitudines tẽporũ, conspirationes elementorũ, generationes deniq; omniũ quæ supra terram & subter illã fiunt, non aliunde quàm à symmetria quadã, quæ in accurata partium mensura consistit, proficiscuntur. Iam verò, quòd sanitas quidẽ corporum, aliud sit nihil, quàm debita & absoluta mensura eorum ex quibus constantur: morbus aũt, ab hac symmetria recessus quidã & lapsus, quis ambigit? Nemini etiam est dubium, decreta & leges Reip. mensuras quasdã existere, quæ singulis suum ius dispensant. Vt autem ipsius mensuræ summam efficaciã & vim, exemplo familiarissimo exponam, poemata optimis documentis & sententiis exculta: si metro claudicent, hoc est, mensura non constent, confestim stomachum mouent, nauseámq; & fastidium gignunt. Contrà verò, quæ symmetra existunt, etiamsi pudicitiã offendant, moresq; iuuentutis corrumpãt, magnificè ab omnibus celebrantur: tantum autoritatis vendicare sibi videtur emmetron. Cæterùm cùm in aliis omnibus humanis actionibus, si rectè perfici debeant, mensura quadã exquisita desideretur, tum vel maximè in arte Medica ea ipsa requiritur: vt in qua, vel minima à pondere ac mensura aberratio soleat semper ægris perniciosa & piacularis existere. Nam cùm generatio nostra, incolumitásq;, miscellæ quatuor elementorũ debeatur, certa quadã mensura confluentiũ & conspirantiũ in vnã eandémq; temperiẽ: sanè si quãdo rhythmus huius soluatur, necessum est ad recuperandum habitum pristinũ, reducamur eò, iusta etiam, exploratissimáq; mensura eius, quod lapsum corrigere possit, administrata. Qua neglecta, si quispiam admoliatur præsidia corpori, morbi seminarium augebit, aut affectum alium maligniorem inducet: ita vt non minus cauendum à tali medico sit, quàm à morbo ipso. Cùm igitur inter alia Galeni opera, redegissem nuper in succinctam periochen cõmentarios illos de cõpositione medicamentorum κατὰ γένη & κατὰ τόπους, ditissimos naturæ humanæ thesauros: persuasúmq; haberẽ, neutiquã ex eorum lectione percepturos aliquid frugis, qui in ratione ponderũ & mẽsurarũ nõ essent adamussim exercitati: sed potius occasionẽ capturos, qua sibi ignominiæ notam, ægris conciliarent summam internicionem: precium operæ me facturũ existimaui, si quæ veteribus, ac præcipuè Galeno, circa pondera & mensuras medicinales conscripta sunt, aggerans, ea omnia paucis exposita, sub præfatione nominis tui, in publicam studiosorũ cõmoditatem ederem: vt vel ex hoc argumento, amicitia nostra, & nunquam peritura necessitudo, omnibus innotesceret: tibi autem, si quis hinc fructus ab aliquo hauriendus esset, prorsus acceptus ferretur. Nec verò collectanea hæc de mensuris cuiquã aptius quàm tibi nuncupari potuissent, qui (vt cæteras ingenuissimas tui animi dotes impræ[sentiarũ] subticeam) diu noctúq; astronomicis studiis indulgens, in eisq; felices tuas horulas haud oscitãter collocans, non modò plagas has inferiores, sed cœlos etiam ipsos metiris, mentéq; supra alios eueheris: cõtrà quàm faciunt pleriq; alij, qui vbi semel quæ pertinent ad cutem curandã sunt nacti, adeò ingenuarũ artium, bonorúmq; omniũ institutorũ infelices obliuiscũtur, vt ne inesse quidem sibi animã recordentur: ac proinde obruti, demersiq; cœno suarũ cupiditatũ, corporisq; mole depressi, eam quocunq; tandem irruat, sequantur: tantum abest vt exemplo tui) cœlum vnquam suspectent, aut in meditatione rerũ pulcherrimarũ asininas suas cogitationes exerceant. Hi tamen mancipia vmbilici sunt: à quorum ingenio tam abes ipse, quàm qui longissimè. Quippe ita vteris fortunæ bonis, quæ tuo marte acquisita, tibi quam largissimè suppetunt, vt eorũ quidẽ quæ ex vsu sunt, nihil desit corpusculo, amicisq; omnia communia fiant: animus autẽ ipse minimè ab eis præpediatur, sed ad altiora aspirans, excolatur atq; locupletur aliis ornamentis & opibus, quæ tanto illis splendidiores & augustiores sunt, quantò mens nostra corpori dignitate antecellit. Quo sanè tam admirabili amore sapientiæ

tribus obolis superāt. Ab hac vncia Veneta (quā experiundi gratia, nuper in officina quadam libraui) propemodū sesquidrachma relinquit. Siquidē Veneta libra medicinalis, Romanæ libræ vncias x. cum dimidia, plus minus, pendet. Pro ratione itaq; harū differentiarū possem ipse iam in singulis horū locorū, numerū drachmarū intrepidè & augere, & detrahere: id quod mihi nō perinde liceret absq; summa ægrotantiū clade, si proportionem ponderum quam habent inter se mutuò, accuratè prius nō explorassem. Quam cùm haberem perspectam, cuidam adolescenti, quem in ædibus illustrissimi D.D. Ioānis à Mendozza, Cæsarei apud Venetos Oratoris splendidiss. suscepi curandum, vnciam vnam soluentis pharmaci exhibui: cuius in vrbe Roma propinare drach. vij. ausus non fuissem.

De notis ponderum quibus Medici in officinis vtuntur.

Vt autem Græcorū charactêres, quibus pondera exprimunt, impræsentiarū prætercam, ceu nihil ad nos pertinētes: Medici recentiores pro vncia, hanc notam ℥ vsurpant: quemadmodum hanc, ʒ pro drachma: similiterq; illam ℈ pro scriptulo: subdentes postea numerū quem expedire arbitrantur. Vt si ori ventriculi confirmando huiuscemodi vnguen instituerimus: ℞. olei absinthij, & cydoniorū, ana. ℥. ij. nardini vnc. s. ceræ elotæ drach. v. pul. coralij, & menthæ, ana ℈. i. perinde sonant ac si scribamus: Olei absinthij & cydoniorū, sing. vnc. ij. Nardini vnciam dimidiam: ceræ elotæ drach. v. pulueris corallij & menthæ, singulorum scriptulum vnum, &c. Quippe vox, ana, quæ aliquando etiam in Galeni cōmentariis occurrit, cuiusq; partes æquas significat. Præstaret autem medicamēta ipsa, quæ in se humani generis vitam, necémq; gerunt, minimè quidem notis aut numeris, sed literis extensis exprimere. Quandoquidē iota vnum sublatum aut additum, imò verò etiam apiculus vnus, sæpe ægros ipsos in exitiū atq; internecionē adegit. Porrò vt flores solēt dispensari pugillis, sic manipulis herbæ. Cōmuniter autem volunt esse pugillū, quantum tribus digitis apprehendi posit: manipulum verò, quantū tota manu. Ac pugillum quidem hac nota, P. manipulū autem hac, M. nostri Medici exprimunt.

Græcæ liquidorum mensuræ (quæ maximè sunt in vsu etiam apud Latinos Medicos) partim ex Galeno, partim ex cōmentariis Iacobi Syluij, Medici hac nostra ætate clarissimi, excerptæ.

Cadus, siue Ceraunium, capit choas, hoc est, Romanos cōgios xij. vel libras mēsurales cviij.

Choa siue Cōgius, sextariōs sex capit, seu Atticas cotylas xij. seu libras ix.

Sextarius cotylas ij. seu libram vnam & dimidiam, seu cyathos xij. continet.

Cotyla, quam nonnulli heminam appellant, quartarios ij. seu vncias mensurales ix.

Semicotyla recipit acetabula duo, vel vncias iiij. cum dimidia, existens quarta sextarij pars.

Acetabulū (Græci ὀξύβαφον vocant) sesquicyathum, seu vncias ij. & drach. ij. pendet.

Cyathus conchas ij. seu mystra iiij. seu chemas v. seu cochlearia x. seu sescunciam.

Concha mystra ij. seu chemas ij. cum dimidia, seu drachmas sex.

Mystrū chemen vnam, & quartam eius partem, seu cochlearia ij. cum dimidio, seu drach. iij.

Cheme cochlearia ij. seu drach. ij. script. j. & grana iiij. & quatuor quintas grani.

Cochlearium drach. j. scriptulum dimidium. grana ij. & duas quintas grani.

Porrò vinum nona parte pondus olei excedit. Mellis autem ad vinum proportio est sesquipla: hoc est, tertia parte mel ipso vino est grauius, vt liquet ex tabella subdita.

Ceraunium Italicū habet	Olei lib. xc.	Vini lib. c.	Mellis lib. cl.
Congius	lib. vij. & semissem	lib. viij. vnc. iiij.	lib. xij. & semissem.
Sextarius	vnc. xv.	vnc. xvi. drach. v. script. i.	lib. ij. vnciam vnā.
Cotyla	vnc. vij. drac. iiij.	vnc. viij. drach. ij. script. ij.	lib. j. drach. iiij.
Oxybaphū	sescunciā drach. iij.	vnc. ij. scrip. ij.	vnc. iij. drach. j.
Cyathus	drach. x.	vnciam j. drach. iij. siliquas iiij.	vnc. ij. scrip. ij.

Mensuræ aridorum quibus Medici maximè vtuntur.

Medimnus capit chœnicas xlviij.

Chœnix cotylas iij. vel sesquisextarium, seu libras ij. & quadrantem vnum, & vnc. iij.

Sextarius cotylas ij. seu vnc. xiij.

Cotyle oxybapha iiij. seu vnc. ix.

Oxybaphum, sesquicyathum, seu vnc. ij. & drach. ij.

Cyathus cochlearia x. seu secunciam.

Cochlearū drach. i. script. s. grana ij. & duas quintas grani.

Crebrò autem vsurpat Galenus hanc vocem Bessem, quæ quotiescunque occurrerit, pro vnciis octo accipiatur.

Hæc sunt itaq;, Vir Ornatissime, quæ sub tuo nomine volui vt omnibus fierent communia studiosis: quare pro tua feceris dignitate, si ea cōtra vitilitigatorum morsus defenderis. Vale feliciter, plurimumq; saluta meo nomine communes vtriq; nostrum amicos, atque integerrimos viros, D. Berrocalem, Scriptorem Apostolicum: necnon D. Falconæum à Gueuara, Iuris prudentiæ licentiatum absolutissimum.

Venetiis, III. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

HH v.

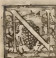
CLARISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, D. D. IOANNI AQVILERIO, MEDICO PONTIFICIO, BONARVM literarum fautori maximo, ANDREAS LACVNA Secobiensis, Doctor Medicus, Miles S. Petri S. P. D.

Vod accidere vniuersis parturientibus solet, vt dum in labore quidem versantur, se iurent amplius non parituras: postea verò extra discrimen positæ, rursus & concipiant, & pariant: id nūc mihi planè contigisse videtur, Vir clariss. Nā cùm haud ita pridem Epitomen omnium Galeni operum, verè laboriosissimum partum, exarandam in publicam studiosorum commoditatem curarē: ac partim quidem immensis laboribus fractus, partim præli difficultates ac molestias summas pertæsus, constituissem, ac propémodum apud me deierassem, non futuram mihi amplius rem cum typographis: posteaquàm fœtus iam editus est in lucē, violare iusiurandum compellor, Galeniq; Pergameni vitam toti Operi, ceu colophonem quendam, apponere. Reuocauit siquidem me ab instituto, cùm illius Viri dignitas, amplitudóq;, tum mea in eum obseruantia, adeóq; ipsius vtilitas operis. Sciebam quippe Galenum, iis qui vitam illius, mores, atq; instituta prælegerent, incredibilem quendam amorem sui excitaturum, vt multò ardentius, maioriq; cum voluptate, in Epitome sese nostra exercerent. Quocirca illum quidem ad viuam formam exprimere, expressumq; vnà cum operibus suis edere, statui. Cæterùm quia verendum erat, ne Galenus noster, hospes & peregrinus cùm sit, si in quempiam nebulonem incideret, contumelia aliqua afficeretur, (sunt enim exteri maximè iniuriis obnoxij) haud perperàm me facturum existimaui, si ductorem illi & protectorem aliquem iungerem, qui eum cōtra insultus Arabum, ac Barbarorum insidias, tueretur. Cui muneri subeundo, dum quoqueuersus dispicerem, neminem te aptiorem inueni, Vir ornatissime, qui adeò illius semper fuisti studiosus, vt vel meipsum etiam impuleris, ad condendam illam omnium operum eius periochen: quam prouinciam, nisi victus instigatione tua (id quod ingenuè fateor) neutiquā suscepissem. Nam cùm de nulla re sis æquè solicitus, ac de salute publica (quæ tua summa bonitas, atq; animi integritas est) semper aliquid meditaris, quod in communem omnium vsum redūdet. Quo nomine vniuersi tibi debemus plurimum. Taceo singulares tuas istas animi dotes, prudentiam, temperantiam, lenitatem morum, constantiam, multiiugámq; omnium disciplinarum peritiam, quæ nos adducūt, vt non minori admiratione, quàm amore, te prosequamur. Meritò igitur ob hasce tam insignes virtutes, quibus conspicuus eras, reuerendiss. & illustriss. in Christo Pater D. D. Ioannes à Toleto, Cardinalis Burgensis (indicio cuius exquisitissimo non solent placere nisi optima) ex Salmanticensi Academia, in qua olim cum maxima laude & gloria profitebaris artem Medicam, simul & Astronomiam, te allectum, nec vulgari conditione honestatum, vnà secum abduxit Romam. Qua in vrbe, quanta cum dexteritate, studio & pietate, artem Medicam exerceres, abundè exploratum habens Paulus III. P. M. vltrò accersiuit te, ascripsitq; inter primarios Medicos suos, summisq; tandem vitæ ornamētis auxit, atq; locupletauit. Qui quidem non secus tua dicta amplexatur, acquescitq; consiliis tuis, ac si illa ab Apolline acceperit. Vt igitur eò vnde digressa est, nostra reuocetur oratio, En mittimus tibi ceu strenulam quandam, Galeni Pergameni vitam, per quem ipse tantum honoris & dignitatis es consequutus. Quam quidem vbi diligenter perlegeris, non modò non pœnitebit te propensionis, qua in illum hactenus indulgentissimus fuisti, sed etiam multò ardentius posthac amore illius inflammaberis. Vale vir ornatiss. pergéq;, vt cœpisti, de ingenuis artibus ac disciplinis mereri optimè. Venetiis, quarto nonas Aprilis,

M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI VITA, CVM EX IPSO GALENO, TVM EX HIERONYMO GEMVSÆO, aliisque variis autoribus, per ANDREAM LACVNAM Medicum, militem S. Petri, summo studio collecta.

ON possum non excãdescere in viros quosdam nouarum opinionum autores, qui Galenum, Pergamenum fuisse inficiantur. Cuius rei non modò apud varios histori cos, sed etiam apud ipsum Galenum, innumera testimonia extant. Nam vt cõplura alia omittam, certè libro primo de Compositione medicamentorum secundũ genera, apertissimè patriam suã Pergamum esse testatur, hunc in modũ pronũcians: Hoc medicamentũ nõ ex eorum numero est, quæ à me primũ cõposita sunt: sed iam annis multis antè, à rege nostro, Pergamensibus imperante, Attalo, viro omnigenorum medicaminũ studioso, etc. Similiter libro secundo de Pharmacorũ cõpositione secundum partes, sic ait: Nam & frigidorum fontiũ et niuis, multa Romæ est vbertas, quemadmodũ apud nos in Pergamo. Eodem libro sic rursus subdit: Atq; ad hanc rem nostrũ Pergamenum atramentum scriptorium præcellit, etc. Fuit aũt Pergamus Asiæ ciuitas nobilissima, ingeniorũmq; optimorũ altrix: quæ diu quidem sub regib. Attalicæ familiæ florescens, postea Romanorum legib. paruit. Quare Galenus meritò ab illa oriundus gloriatur, cõtrà quàm faciunt Normani, qui declinaturi ignominiæ notã, passim nomen patriæ cõmutant. Porrò patrem habuit diuitem, Niconem nomine, geometram & architectum insignem, studiisq; philosophicis deditum: qui ob modestiam suam & æquitatẽ, probis omnibus erat semper admirationi. Mater eius fuit pudicissima, admodũmq; circa augendam rem familiarem solicita: adeò tamen iracunda & viperea, vt vel ex leui occasione, mordicus ancillas impeteret: nec minus cõtumeliosè cũ Nicone viro suo contenderet, quàm Xantippe, nequissima quidem illa, cum Socrate: quemadmodum ipsemet Galenus testatur libro de Cognoscendis curandisq; animi affectibus. Fuit autem Galenus vsq; ad annũ decimumquintũ, arithmeticis, grãmaticis, logicisq; disciplinis sub Nicone patre institutus: at quas quidem capessendas, adeò erat natura promptus, vt vel ex primis illis auspiciis, de se maximam exhiberet expectationem. Dein verò ad philosophiam, seuerioráq; promotus mathemata, audire philosophos optimos quosq; cœpit, qui haberentur Pergami: quorum omnium doctrinam & mores, vt rectè consuleretur filio, explorabat pater, assiduè ad illos vnà cum eo ventitans. At verò vbi iam annũ decimumseptimũ attigit, euidenti patris insomnio admonitus, studiis Medicinæ se dedidit, eiq; adeò strenuam nauauit operam, vt pauculis quidẽ annis, facilè cõmilitones omnes, postea verò etiam præceptores suos superauerit. Quem feruorem augebat summa liberalitas patris, largè illi omnia suppeditans, quæ ad studia eius videbantur ex vsu fore. Sæpe siquidem ob inopiam & egestatem optima quæq; ingenia elanguescunt, & collabuntur. Nam, vt rectè ille monuit Poeta,

> Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
> Res angusta domi, etc.

Præceptores habuit in philosophicis & medicis musis, primò quidem, Satyrum: dein Pelopem, apud Smyrnam. Post quos Numesiano Corinthi sedulam operam dedit. Cæterùm quamuis eorum omniũ amantissimus esset, eósq; ceu parentes quosdam summa reuerentia obseruaret, noluit tamen eorum cuiquam addictior esse, quàm veritatis ipsius studiosior. Quocirca nec sectæ vlli se addixit: & ob id sæpe hominũ rusticorum iudicium in plurimis esse sequendum monuit, quòd incorruptum esset, ac liberum, vtpote ab hæresi nulla occupatum. Postquam verò in Græcia neminem iam haberet, ex quo discere quicquã posset: maximéq; expedire Medico existimaret, varias orbis oras ac regiones lustrare, omnimodásq; hominum temperaturas, ac vires medicamentorũ cognoscere, incredibilis tandem incessit illum peregrinandi cupiditas. Quare primò quidem ad Alexandriam se contulit. Qua in vrbe cùm aliquandiu hæsisset, totámq; Aegyptum illi adiacentem lustrasset, ad Palæstinã Syriæ, exportandi opobalsami gratia, contendit. Nauigauit etiam in Lemnũ insulam, necnon in Cyprum, vt ex illa quidem, sphragidem terram: ex hac autem, cadmiam, pompholygem, diphrygem, aliáq; metallica innumera, in vsum Pergamensium aduеheret. A quibus peragrationibus iam annos octo & viginti natus, in patriam rediens, omnia medicamẽta quæ attulerat, amicis est impertitus, vt de illis periculum facerent. Postea verò ex omni natione curabat sibi asportari pharmaca exquisitissima, habens suspecta ea omnia, quæ ab institoribus venderentur. Cognita igitur summa peritia illius,

atque in curandis ægris rara quadam dexteritate, pontifex Pergamenus prouinciam gladiatores curandi soli ipsi credidit, quum vix annum vigesimum nonum attingeret: quod sanè munus antea iis tantùm delegabatur, qui ætate, ac longo rerum vsu prouecti essent. Cæterùm non diu illic commoratus, quòd seditio quædam esset inter Pergamenses oborta, Romam profectus est: vbi ob incomparabilem doctrinam suam & probitatem, fuit statim notus & familiaris totius ciuitatis primoribus. In primis siquidem Eudemum Peripateticum, magni nominis virum, laborãtem quartana triplici, ob pessimè administratam theriacem ab aliis Medicis, iámq; igrauescentem ætate, ac media hyeme, restituit, tempestiuo vsu eiusdem antidoti adhibito: prædixitq; omnia quæ euentura essent: id quod nomen illius, existimationémq; per totam vrbem plurimum auxit, sic tamen vt inuidia pari etiã gradu cresceret. Postea ad Iusti vxorem vocatus, quæ absque manifesta occasione consumebatur, ex pulsu eam non modò amare, sed quem deperiret etiam, miro quodam artificio deprehendit. Simili etiam industria diuitis cuiusdam seruum, non ex morbo, sed metu, quòd eorum quæ administraue rat, pro dignitate reddere rationem non poterat, contabescere agnouit. Restituit etiam Boethi vxorem, diutino fluore muliebri, & quem alij Medici non potuerant cohibere, laborantem. Ob quam quidem solicitudinem, aureos quadringentos, æquipollentes mille coronatis solaribus, Boethus ad illum misit, ipsúmq; per totam vrbem summis laudibus extulit.

At verò annum iam tricesimumseptimum agens, vbi audiuit patriæ seditionem sedatam, partim quidem vt suos necessarios inuiseret, partim vt Romanorum Medicorum declinaret odia & insidias, simulans se proficisci in Campaniam (ne fortè ab amicis detineretur) reuersus Pergamum est. Sed non multò interiecto tempore, à Marco Aurelio & Lucio, Romanis Imperatoribus, reuocatus, eo nomine vt sequeretur expeditionem, quam instituerant aduersus Germanos, Romam inuitus rediit. Quò dum peruenit, multis tandem precibus impetrauit à Marco Aurelio Antonino (qui æquus, pius, facilis, & clementissimus erat) vt liceret sibi manere Romæ, expectaréq; illic reditum ipsius Antonini à bello: intelligens nimirum quãtopere abhorrerent Musæ ab strepitu armorum. Memor autem prauitatis Medicorum atque philosophorum Romæ degentium, quandiu Marcus Aurelius abfuit, apud Commodum, filium illius primogenitum, sese continuit, qui extra vrbem educabatur sub Pitholao: cui etiam fuerat ab Imperatore iniunctum, vt si quando puer ægrotaret, Galenum accerseret, quò illi ferret manus auxiliatrices. Eo igitur tempore plurimũ ocij nactus, varios commentarios conscripsit, ad philosophiam Medicinámq; spectantes. Quum autem interim febre corriperetur Commodus, ex pulsu agnouit faucium inflammationem causam illius extitisse: ac proinde congruis remediis vsus, à phlegmone & febre confestim eum liberauit. Qua ex re Faustina matrimonio Imperatori coniuncta, cœpit Galenum ipsum laudibus vsque ad sydera euehere, aliísque omnibus anteponere: quæ tamen commendatio, apud præcipuos Medicos illum magis exosum reddidit. Sexto etiam, alteri ipsius Imperatoris filio, quum similiter in febriculam incidisset, prædixit crisim, ac tum horam, tum solutionis modum, tum recidiuam.

Postea autem, quum reuersus ex bello Marcus Aurelius, crederet se aliquando febrire, nec minus Medici qui peregrinationis suæ comites fuerant, initium febrilis accessionis illi adesse putarent: ascitus Galenus, iussúsq; arteriam contingere, dixit se nihil tale percipere, sed potius à cibo assumpto eius ventriculum opprimi. Quam agnitionem quanti fecerit Imperator, significauit ter repetens, Ita est vt dicis, Profectò idipsum, Vt dixisti res habet. Ventriculum igitur fouens nardina, bibénsque Sabinum vinum cum pipere, quemadmodum Galenus suaserat, minimo negocio fuit restitutus, Galenúmque postea magnopere commendare non desistebat, eum Medicum præstantissimum esse, ac tum virum ingenuum, tum summum philosophum prædicans. Nec verò argumentum vulgare Galenianæ doctrinæ, atque morum integritatis est, quòd à Marco Imperatore, omnium qui illum præcesserant, iustissimo simul & sapientissimo, quíque ob singularem sapientiam suam est nomen Philosophi indeptus, celebratus encomiis fuerit, ascitúsque in suorum Medicorum clientelam. Taceo eundem ipsum Imperatorem, quum singulis diebus vteretur theriace, quam summa fide præparabat illi Demetrius, primarius Medicus, postea vita Demetrio functo, soli credidisse Galeno antidoti ipsius compositionem. Antonino è viuis sublato, successit ei filius Commodus, certè incommodus Romanorum reipub. vtpote iuuenis omni pollutus libidine, omniq; flagitiorum genere obsessus atque contaminatus. Quo quidem imperante

cessauit

cessauit compositio atque vsus theriaces, vt aliorum omnium optimorum institutorum: donec postea Imperator Seuerus instituit Galeno (quem diligebat vnicè) vt antidotum rursus ipsam in communem omnium vsum conficeret. Quod autem ad Galeni salubritatem pertinet, vsq; ad annum quidem vicesimum octauum sępius correptus est morbis: reliquum verò ætatis, saluberrima victus ratione vsus, sese conseruauit sanissimum, ita vt nullum morbum contraxerit, præter febrem ephemeram, in quam aliquando ob labores immodicos incidit.

Fuit autem perpetuò iam inde à pueritia sua, moribus innocentissimis præditus, adeóq; blandus & mitis, vt nunquam propria manu famulos verberarit, ne lapsos quidem: sed tum minis, tum paternis admonitionibus, peccata semper eorum correxerit: irascentis impetum nihil differre ab insania & furore prædicans. In disputando tamen adeò grauis atque seuerus extitit, vt nunquam non suis antagonistis pudorem, sibi gloriam maximam conciliarit. Prætereo admirandam illam docendi facultatem, puritatem atque elegantiam sermonis, sententiarum pondus & altitudinem, creberrimam historiarum atque exemplorum copiam, summum denique diuidendi, demonstrandiq; artificium: quibus nimirum omnibus adeò accuratè Naturam rerum expressit, adeò illam orationè exornauit, vt verus interpres eius solus ipse dici mereatur. Fuit porrò adeò cōstans atque inconcussus animo, vt ob nullam fuerit vnquam rerum vicissitudinem consternatus: sed fortunam & infortunium, honorem & contumeliam, sanitatem & morbum, pari semper alacritate exceperit. Gloriam & popularem auram sic perpetuò neglexit, vt ne libris quidem suis præscribi suum nomen sit passus. Quippe multitudinis laudem, commodum instrumentum nonnullis viuentibus aliquando esse dicebat: mortuis autem, nihil omnino prodesse: imò verò nec viuentium quibusdam: quum eis qui plurimum philosophiæ indulgerent, non paruo impedimento esset apud vulgus fama, ipsos videlicet à rebus pulcherrimis plus iusto transuersos auferens. Quocirca, ceu diuino quodam afflatus numine, vulgarem illam gloriam contempsit, veritatisq; solo studio flagrauit, nullam esse nec honestiorem, nec diuiniorem possessionem existimans. Tam studiosus autem fuit humanæ salutis, vt quum vel maximè optaret insignem illam sapientiam atque doctrinam suam facere vniuersis communem, veritus tamen fuerit exprimere, describereq́; pharmaca deleteria, ne quis fortè pessimus sycophanta in perniciem nostram illis abuteretur. Quo etiam nomine varios modos adulterandi medicamenta, sibi notos suppressit, ne videlicet ansam & occasionem circumueniendi nos imposturis, daret flagitiosis & fraudulentis hominibus: si qui id genus artem in lucro ponerent. Extant eius pietatis amorisq; argumenta complura, in deos, in parentes, in patriam, in artem ipsam, in vniuersum denique humanum genus. Dei quippe iustitiam, vim, & prouidentiam agnoscit, suspicit, maximáq; cum reuerentia admiratur, quum aliàs, tum præcipuè in commentariis de vsu particularum humani corporis, quos tanquam hymnos quosdam, Deo consecrauit: hocesse sacrificium illi acceptissimum censens, non si ei hecatombas, victimásq; offerret quispiam cruentas, aut casiam & thura accenderet, sed si mysteria illius, operáque, primùm quidem ipse cognosceret, expenderétque, posteà verò aliis communicaret: in quorum ignoratione profitebatur summam impietatem consistere. Iam verò parentis sui cùm in aliis plerisque locis mentionem honorificentissimam faciat, tum vel maximè in commentario de cognoscendis, curandisq; animi affectibus, illum commendat vnicè: quod sanè opus, veluti encomiasticum paternarum virtutum est. Patriam autem, conciuésq; suos, tanto est prosequutus amore, vt quò eorum vsui inseruiret, fauores Imperatorum, amplissimáque stipendia neglexerit: idq; meritò. Nam quum maiori ex parte nemo sit patriæ acceptus (sic siquidem natura comparatum hominibus est, vt peregrina quidem & aduentitia ingenia admirentur: sua verò, domesticáque, ob familiarem vsum, despiciant) Galenum certè Pergamenses tam studiosè colebant, & obseruabant, vt ipsum & seruatorem suum, & Patrem patriæ, omnes communi ore vocarent: neque id iniuria. Siquidem non modò curabat sedulò, vt suorum ciuium rectè valerent corpora, sed quemadmodum legislator atq; philosophus summus, etiā erat solicitus, vt eorum animi optimis documentis instituerentur. Quocirca varios commentarios conscripsit, ad excolenda iuuentutis ingenia admodum salutares. Conciliauit autem sibi maximè plebis animos, quòd medicamentis simplicibus, vulgaribúsque, & quæ minimo negocio parari apud quemuis possent, plurimum vtens, eorum quos suscipiebat curandos, minimè facultates opprimeret: contrà quàm faciunt hac nostra ætate plurimi pharmacorum aggeratores eximij, qui

vt admirandam suam illam sapientiam ostentent, adeò miscere sacra profanis assolent, vt quem morbum facilè depellere posset interdum radicula vnica commodè administrata, eum sæpenumero varia indigestaq́, ac longè petita medicamentorum congerie, alant, foueant, adaugeant. Quòd si æger fortè bona quadam fortuna sua, vel Dei potius, quàm pharmaci, beneficio, aliquando ab affectu recuperetur, necessum haud dubiè est, si tenuioris fortunæ is sit, in alium rursus morbum, priori longè grauiorem, incidat: videlicet egestatem extremam: quum nimirũ pro tot gemmis & margaritis, vel (quod plerunque contingit) calculis ex fluento aliquo allatis, satisfacere pharmacopolæ vrgenti non possit: ac proinde si quid reliquum illi suppellectilis fuit, totum id exponatur sub hasta, cogatúrq́, tandem miser, exosam habens vitam, medicinam, & medicos, in angustiam maximam rei familiaris adactus, vnà cum vxore & liberis, fame acerbissima contabescere: cui quidem præstitisset longè, si seruatus non fuisset. At Galenus noster, id genus aromatariis, institoribusq́, non indigebat: quippe qui propria manu singula medicamenta conficeret, confectáque officiosissimè semper ægris administraret: in egenos interim non exiguam suarum facultatum portionem erogans artémque ipsam, non auaritia ductus, aut quapiam cupiditate, sed propter solam virtutem, piè simul & religiose exercens. Fuit autem erga ægros semper moribus placidissimis præditus, quibus adeò illos exhilarabat, vt vel solo sermone videretur eos restituere. Quæ sanè gratia & venustas maximè desideratur in Medicis. Sunt quippe nonnulli etiam in aulis Principum, adeò tetrico aspectu, fastidiendóque, vt ex quartana simplici duplicem suo accessu reddant, solóque visu, basiliscorum instar, interimant. Nec verò cuiquam pharmacum admouit aut propinauit Galenus, cuius prius in seipso non fecisset periculum. Quæ omnia reddiderunt illum semper adeò inculpabilem, vt calumnia in ipsum moliri nihil vnquam potuerit. Scripsit autem Attico sermone & purissimo permulta opera & varia, non ad artem Medicam tantùm, sed etiam ad Philosophiam, grammaticen, rhetoricen, mathematicen, atque geometriam pertinentia: quorum non contemnenda pars, dum templum Pacis, simúlque omnes Bibliothecæ Palatij, olim conflagrarunt incendio (ô iacturam irreparabilem) nobis intercidère. Quæ verò extant, atque inter eruditorum manus versantur, non secus suspiciuntur ab vniuersis, quibus mens falsis dogmatis corrupta & deprauata nõ est, ac si planè diuina oracula sint, ex tripode pronunciata. Nam qui in sophistarum scholis sunt alti, nugísque & paralogismis referti, iis certè nec placet, nec prodesse vera Galeni doctrina potest. Siquidem quemadmodum corpora impura, quò magis quispiam solido alimento nutrierit eò magis læserit: sic animum opinionibus prauis imbutum, nisi prius ab eis expurgetur, ne Musæ quidem ipsæ rectè docere possint: id quod fuisse in causa videtur, vt Galenus semper in operibus suis, primò quidem exterminarit iniqua dogmata, postea verò ipsam veritatem tradiderit: optimi agricolæ exemplo, qui prius quàm terræ sua semina mandet, spinas, herbas, sentes, radicésque omnes euellit, omniáque breuiter, quæ possint tritici germinationem extinguere. Fuit autem tamacris & vehemens in refellendis aliorum tam Medicorum, quàm philosophorum erratis, tantúmque valuit suadela, vt eorum quos persequutus est, vniuersa scripta perierint. Hippocratem verò ita semper & reueretur & colit, vt passim eum & prudentissimum, & sapientissimum senem, summúmque Medicinæ parentem, autorémque & largitorem bonorum omnium institutorum, prædicet. Cæterùm quemadmodum Traianus olim omnes Italiæ vias inaccessas, præruptásq́, aut rupib. inuias, refecit, instaurauitq́, quò facilius peruadi possent: sic etiam fatetur se non quidem artem condere (quam laudem tamen iurè sibi vendicare potuisset) sed iam ab Hippocrate inuentam, incultã tamen & asperam, explanare, vt ab omnibus intelligi ac percipi queat. Vixit sub Marco Aurelio Antonino, Commodo, Lucio, & Seuero, Cæsaribus. Præcipuè tamen Marco Aurelio Antonino fuit summa familiaritate coniunctus. Quo extincto, tametsi postea esset Seuero Imperatori acceptissimus, detineri tamen diu apud vrbem Romam non potuit, quo minus in dulcissimam sibi patriam reuerteretur. In qua quidem iam factus septuagenarius, imperantéque eodem Seuero, requieuit, magnam apud homines gloriam cõsecutus: maiorem etiam apud Deum habiturus, si CHRISTI institutis, cuius semel atque iterum meminit, credere atq́, obsecundare voluisset.

Sunt tamen qui Galenum tradant vixisse annos CXL. Siquidem Ludouicus Cælius, lectionum antiquarum lib. xvi. sic ait: Galenum Philosophum & Medicum singularem, cuius scientissima & plurima extãt ingenij monumenta, quæ geminam sapiunt eruditionem, memoriæ proditum

à non

à nonnullis est, C X L. vixisse annos, tantáq; in cibo & potu abstinentia vsum, vt ad satietatem nunquam comederit, biberit ve, nec crudum quicquam gustarit. Vnde sit factum, vt odoriferū semper anhelitum spiraret: sed, quod longè apud me mirabilius est, citra vllam omnino affectionem, sola defecerit senectute, quod est in humanis rarissimum.

Magis tamen testimonio Suidæ acquiescendum est, qui sic de Galeno pronunciat: Γαληνὸς ὁ διασημότατος ἰατρὸς Περγαμηνὸς γεγονὼς, ἐπὶ Μάρκου καὶ Κομμόδου, καὶ Περτίνακος τῶν Καισάρων ἐν Ῥώμῃ, υἱὸς Νίκωνος γεωμέτρου, καὶ ἀρχιτέκτονος, πολλὰ συντάξας ἰατρικά τε καὶ φιλόσοφα, ἔτι τε γραμματικὰ καὶ ῥητορικά, ἅτινα διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι γνώριμα, καταλέγειν ἄκαιρον ἡγησάμην ἐν τῷ παρόντι. ἐβίω ἔτη ό. σημαίνει δὲ καὶ τὸν ἡσύχιον. Quæ sonant: Galenus Medicus celeberrimus, Pergami natus, Marci, Commodi, & Pertinacis temporibus, vixit Romæ. Patrem habuit Niconem, geometram, architectúmq;. Plurima non in arte Medica tantùm, sed in philosophia etiam, condidit: imò verò & in grammaticis, rhetoricisq;. Quæ quidem quòd omnibus obuia & notissima sint, non videtur mihi operæprecium vt recitentur impræsentiarum. Vixit annos L X X. Porrò hæc vox Galenus, tranquillum, serenúmq; significat.

VITAE GALENI FINIS.

ANNOTATIONES IN GALENI INTERPRETES: QVIBVS VARII LOCI, IN QVOS HACTENVS *impegerunt lectores, & explicantur, & summa fide restituuntur:*

Andrea Lacuna Secobiensi, Doctore Medico, milite sancti Petri, autore.

ILLVSTRISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, D. D. Didaco, Furtado à Mendozza, apud Paulum III. P. M. Oratori Cæsareo, longè vigilantissimo, Andreas Lacuna Secobiensis, Doctor Medicus, miles S. Petri, S. P. D.

VOD non perinde nostros lapsus cernamus, ac errata aliorum perspicimus, in causa est quidem ἡ φιλαυτία, Vir illustriss. Nam cùm vnusquisq; cæcutiat erga eam rem quam amat (vt sensisse diuinus ille Plato videtur) cuncti autem se omnium maximè diligant: optima ratione contingit, vt de se nemo rectè iudiciũ ferat. Idcirco pulchrè, mea quidem sententia, dictum est illud, Gestare nos duplicem manticam è collo suspensam: vnam quidem antè, alienorum: alteram verò pòst, nostrorum errorum plenã: ac proinde nos, peccatis propriis relictis, ad aliena, quæ obiecta semper oculis sunt, examinanda inclinari. Quanquam sanè qui studio veritatis inuestigandæ, non autẽ lædendi quẽpiam, id faciunt, adhibitáq; omni moderatione: ij certè non venia modò, sed summa etiam laude sunt digni. Non desunt tamen nonnulli malè feriati, qui ex alienis contumeliis gloriam sibi aucupãtes, in viros eruditos & candidos, quiq; nihil vnquam tam habuerunt in votis, quàm vt reipub. literariæ prodessent, vel vti in proditores patriæ, in contemptores diuorum, communésq; humani generis hostes, acerbè simul & impudenter, vel leuissima ex occasione inuehãtur: cùm deberent potius illis bene precari, ob egregiè in communem vsum nauatam operam. Inhumanum quippe, maximéq; ferinum est, eos qui vt communia studia iuuarent, sese obiecerunt sycophantarum calumniis, ob multa quidem ac varia, quæ ex Græca in Latinam linguam fidelissimè transtulerunt, non cumulare suis iustis laudibus: ob paucula verò in quibus sunt lapsi humanitus, probris & conuiciis opprimere. Vt autem reliquos omnes præteream, qui sua industria artem Apollineam locupletarunt, certè Ioannes Guinterius Andernacus, in quem plurimi præter meritum debacchãtur, vnus ex primis fuit, qui Galenum introduxerunt nobis latinè, purè, atq; ornatè loquentem. Quòd si ex iis quæ iampridem vertit, nonnulla offendant aures delicatiores, id cuiquam mirum esse non debet: quandoquidẽ superioribus annis, cùm Lutetiæ Parrhisiorum politiores disciplinæ inciperent iã renasci & florescere: primúmq; ipse ad transferenda Græca se accingeret: tum vt tyronũ votis obsecundaret, qui sitiendissimi Galenianæ doctrinæ, quemadmodum famelici pueri, qui semicrudas carnes deuorant, priusquàm accuratè coquantur, inconfectos commentarios illi extorquebamus è manibus: tum vt satisfaceret importunis typographorum precibus, coactus fuit tantũ singulis diebus vertere (id quod ipse testari possum) quantum premi duplici torculari poterat: atq; ita suas tralationes, nondum integrè elaboratas, præcipitare. Quare (vt idem repetam) perperàm mihi videntur facere, qui virum in vtraq; literatura absolutum, exquisitissimúmq; Medicum & Philosophũ (cuius studiis omnes debemus plurimum) tam insolenter infestant: cùm nullus extiterit hactenus adeò fidus Galeni interpres, qui interdum hallucinatus non fuerit: ac proinde ad veritatẽ ipsam inuestigandam, præsertim in rebus arduis & maximis, cuiusmodi ars Medica existit, necessariò ingenia plurium desiderentur: vt videlicet quæ hunc fugiunt, ille cernat exactius. Sunt enim difficilia semper, quæ optima. Cùm igitur superioribus diebus vniuersa Galeni opera in methodum longè breuiorem, ac faciliorem contrahens, obiter reperissem complura, hactenus animaduersa à nemine, in quæ lector facilè impingere poterat: rem haud inutilem me facturũ existimaui, si omnia loca præcipua, quæ, iudicio meo, aliam requirebant expositionem, pauculis annotarem, arbitriúmq; studiosis relinquerem, aut sequendi versionem nostram, aut consulendi Græca exemplaria. Neq; enim tantum mihiipsi tribuo, vt velim illis ita meam sententiam probari, ac si Lycurgi, aut Solonis decretum esset. Nam & insitam mihi fragilitatem agnosco, & iudico omni ex parte difficile, vt qui homo sit, passim non decipiatur: id quod Galenus secundo libro de Compositione pharmacorum se-

cundum partes, non minus verè quàm eleganter confirmat, dicens: χαλεπὸν γὰρ ἄνθρωπον ὄντα μὴ διαμαρτάνειν ἐν πολλοῖς, τὰ μὲν ὅλως ἀγνοήσαντα, τὰ δὲ κακῶς κρίναντα, τὰ δ' ἀμελέστερον γράψαντα: quemadmodum certè aliquando mihi accidisse fateor, qui iuuenili pruriens olim scribendi libidine, nonnulla paulò maturius edidi, quæ optarem nunquam produsse in lucem. Quanquam animus hauddubiè est, vbi ocium fuerimus nacti, quæcunq; à nobis conscripta citra perfectum iudiciũ sunt, ea omnia recoquere, reuocaréq; ad limam accuratiorem: idq; patrũ grauissimorum exemplo, qui vel in sacris literis, in quibus maiori cũ periculo erratur, retractare propria scripta non dubitarunt. Quòd si quis interim vir doctus iuxtà & syncerus, vel in hisce nostris annotationibus, vel in aliis omnibus, quæ aliàs à nobis sunt exarata, meliora in medium produxerit, ego primus omnium illa amplexabor, eiq; immortales gratias habebo, nec minores, quàm si mihi laboranti graui ophthalmia, oculorum aciem restituisset: modò eo vtatur candore & modestia, quæ viros philosophos decet, veritatísq; amantissimos. Semper nanq; à moribus Erasistratæorum abhorrui: qui adeò pertinaciter suam tuebantur hæresim, vt censerent patriam potius prodendam esse, quàm proprium dogma. Quòd verò hic præsens labor mihi institutus non fuerit, vt ostentarem ingenium, aut vigiliis hominum doctissimorum detraherem, sed vt publicæ vtilitati consulerem, rationémq; redderem diligentiæ præstitæ in condenda Galeni Epitome, nouit quidem ille, qui animorum est scrutator, Deus opt. max. Porrò vt idipsum lucubrationũ quod est, sub splendore nominis tui publicarem, me occasiones variæ impulerunt, vir clarissime. Vna & potissima, vt amor ille ardentissimus, qui inter Excellentiam tuam, & illustrissimũ atq; reuerendiss. D. D. Franciscum à Bouadilla & Mendozza, Cardinalem Caurien. patronúmq; meum nõ vulgarem, indies magísq; consolidescit, ex hoc argumento innotesceret cunctis, simúlq; obseruãtia meam vtrunq;. Secunda, vt vitiligatorum calumniis ianuam detrectandi obserarem, tutúmq; à rabidorum me canum morsibus redderem. Quippe verisimile est, quæ tibi semel sunt consecrata, tuæq; protectioni se crediderunt, ea vel vti in asylo quodam intemerato iam esse: cùm nemo futurus sit adeò temerarius aut impudens, vt istam Amplitudinem tuam, autoritatémq; summam, non reuereatur. Tertia quæ me illexit causa est, qua ducti studiosi omnes, te vnicum protectorem Musarum, doctorum hominũ patrem, promotorémq; ingenuarum omnium disciplinarum, nunquã non confitentur: nempe multiuga ista eruditio tua, feruentissimúsq; sapientiæ amor, claritudini generis, prudentiæ, humanitatíq; coniunctus: vt interim singularem ad omnia ingenij tui promptitudinem, admirandámq; in agendis rebus dexteritatem præteream. Quas insignes virtutes (quæ rarò in vnum conspirant) in te cumulatas sentiens CAROLVS V. Cæsar, indies cõcredit tibi maxima molimina rerum: quæ adeò feliciter consilio & sapientia tua illi confecta & expedita reddis, vt diuino planè ingenio præditus esse videaris: id quod etiamnum prædicare de te illustrissimus hic Venetorum senatus non desinit: qui & lugeret hodie recessum tuum, nisi illustriss. vir D. D. Ioannes à Mendozza, aureum quoddam tuarum virtutum exemplar, dolorem ipsum foueret, leniret, ac mitigaret. Siquidem in eo præsente (cui eadem mens, idem candor, prudentia eadem, vt cognomentum idem) desiderium tui absentis exatiant: in eo suos oculos pascunt: qui tanta cum grauitate, sapientia, fide, studio, atq; sedulitate, fungitur Oratoris munere, vt minimè iam ipse hinc abesse videaris. Ne igitur diutius quàm par est, suspensam tuam Amplitudinem teneam, en offerimus tibi, vir illustriss. in Galeni interpretes hasce nostras annotationes. Quas quidem si tuo patrocinio dignatus fueris, ipsæ quidem omnes insultus atq; incursiones respuent: ego verò tuam semper Excellentiam suspiciam, quã in multos annos Christus nobis seruet incolumen. Venetiis ex ædibus illustriss. Viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, apud Venetos Cæsarei Oratoris splendidissimi. Decimo Calen. Decemb. M. D. XLVIII.

AD LECTOREM.

ADVERTAS Candide Lector, numerum illum qui passim occurret tibi in nostris annotationibus, referre paginas eorum Galeni commentariorum, qui in octo classes digesti, repurgatiq; ab innumeris mendis, anno 1541. sub formula octaua fuerunt Venetiis excusi: idq; industria clarissimi & eruditissimi viri, Victoris Trincauelij, Doct. Med. necnon diligentia Augustini Ricci, Medici etiam absolutissimi. Quod sanè minimè omittendũ esse censuimus, quin tibi indicaremus: ne & illi, quibus talium exemplariorum copia esset, sua commoditate fraudarentur: & illi, quibus etiamsi hæc nó esset, aliquam tamen & in suis inquirendi occasionem sibi præbitam esse, cernerent.

SECTIONIS PRIMAE, PARTE PRIMA,

pagina prima.

STatim in auspiciis libelli De exhortatione ad artiū liberaliū studia, sic habet dictio Galeni: εἰ μὲν οὖν καὶ τὰ ἄλλα ζῷα λόγου μετέχει τὰ ἄλογα ὀνομαζόμενα φύσει, ἄδηλόν ἐστι. ἴσως γὰρ, εἰ καὶ μὴ τὸν κατὰ τὴν φωνὴν, ὃν καὶ προφορικὸν ὀνομάζουσιν, ἀλλὰ τόν γε τὴν ψυχὴν, ὃν ἐνδιάθετον καλοῦσι, μετέχει πάντα, τὰ μὲν μᾶλλον, τὰ δ' ἧττον. Quę sanè sic vertit Erasmus Roterodamus: An animātia q̄ dicūtur bruta, prorsus expertia sint rationis, nōdū satis liquet. Fortassis enim, rametsi nō habēt eā rationē, quę iuxta vocē intelligitur, nobiscū cōmunem, quā vocāt enunciatiuā, certè eā quæ secundum animā accipitur, quam rationem appellāt affectuū capacem, habent nobiscū cōmunem omnia, licet alia magis, alia minus, etc. Cōstat itaq; τὸν ἐνδιάθετον λόγον, ab Erasmo verti rationē affectuū capacem: cùm potius internā, siue intus delitescentē, vertendū fuisset. Siquidē eo in loco Galenus, tā brutis q̄ ipsis hominibus, rationē videtur tribuere: hoc interiecto discrimine, q̄ illorum quidem ratio sit muta, reconditáq;, id quod est ἐνδιάθετος λόγος: nostra autē, explicetur sermone. Cuius opinionis videtur etiā fuisse Fabius Quintilianus, qui secundo suarum Institutionū libro sic disserit: Et hercle Deus ille princeps, parēs rerum, fabricatórq; mūdi, nullo magis hominem separauit à cæteris, quæ qdem mortalia essent, animalibus, q̄ dicendi facultate. Et paulò pòst: Sed ipsa ratio nec tā nos iuuaret, nec tā esset manifesta in nobis, nisi quę cōcepissemus mente, promere etiā loquendo possemus: quod magis deesse cæteris animalibus, q̄ intellectum & cogitationē quandā videmus. Nā & moliri cubilia, & nidos texere, & educare fœtus, & excludere, quinetiā reponere alimenta in hyemē, opera quædā nobis inimirabilia, qualia sunt cerarum, ac mellis, efficere, nōnullius fortè rationis est: sed qa carēt sermone, quæ id faciunt, muta atq; irrationalia vocātur. Deniq; homines quib. negata vox est, quantulum adiuuat animus ille cœlestis? Quare si nihil à diis oratione melius accepimus, qd tam dignum esse cultu, ac labore ducamus, aut in quo malimus præstare hominibus, q̄ quo ipsi homines cæteris animalib. præstāt? Hæc Fabius. Non defuerunt tamen qui rationem illam enunciatiuam, etiā brutis tribuerent. Quippe inter Græcos Porphyrius libro περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων, duplicem, vt Galenus & ipse rationem exprimit. Quarum vnā quidem vocat προφορικὸν λόγον, hoc est, rationem vocalem: alteram verò, ἐνδιάθετον, quod est, recōditā, siue, vt nos vertimus, intus delitescentem. Ac sanè illius rationis primo assignatę, participes etiā esse feras p̄nūciat. Neq; enim mirandum esse, si earum sermonem minimè percipiamus, cùm nec Persarum, nec Scytharum idioma vllus Gręcus intelligat. Huic sententiæ subscribere videtur palàm etiā Lactātius Firmianus libro de ira Dei, sic disserens: Nā cætera quæ videntur hominis esse propria, etsi nō sint talia in mutis, tn̄ similia videri possunt. Proprius homini sermo est, tamē & in illis quædā similitudo sermonis. Nā & dignoscunt invicem se vocibus: & cùm irascuntur, edunt sonum iurgio similem: & cùm se ex intervallo vident, gratulādi officium voce declarāt. Nobis quidē voces eorum vidētur incōditæ, sicvti & illis fortasse nostræ. Sed ipsis qui se intelligunt, verba sunt: deniq; in omni affectu certas vocis notas exprimunt, quibus habitum mentis ostendant. Et paulò pòst. Quid tam homini propriū quàm ratio, & providētia futuri? Atqui sunt animalia quæ latibulis suis diuersos & plures exitus pandant, vt si quod periculum inciderit, fuga pateat obsessis. Quod non facerent, nisi inesset illis intelligentia & cogitatio. Ac postea subdit: Quòd si horum omniū, quæ adscribi homini solent, in mutis quoq; deprehenditur similitudo: apparet solam esse religionem, cuius in mutis nec vestigium aliquod, nec vlla suspicio inveniri solet. Huc pertinent quę Plin. lib. x. cap. xxiij. Naturalis hist. ait de Lusciniis: Certant inter se, palàmq; animosa contentio est. Victa, morte finit sæpe vitam, spiritu prius deficiente, quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, versúsq; quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna, & reddit, vicibúsq; reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quædā reprehensio, etc. Recedere tn̄ hæc iam ab instituto videntur: cuius prorsus eram oblitus, nimirū delinitus historiæ naturalis dulcedine, perinde ac si lotō arborem, suauissimam quidem illam, gustassem. Galenus itaq; τὸν ἐνδιάθετον λόγον quodammodo opponit τῷ προφορικῷ: ita vt illa quidem, quæ sola inest brutis, sit ratio occulta reconditáq;: hæc autē qua nosipsi, velvti auctario quodam, præditi sumus illustretur sermone. Quòd autē hæc ita habeant, nō alium testem, sed Galenum producamus in medium, qui seipsum interpretatur, cōmentario primo in librū Hippocratis κατ' ἰητρεῖον, sic differens: τῶν αἰσθήσεων ἁπασῶν τὴν γνώμην ἐφεξῆς ἔταξεν, ὅπερ ἐστὶ τὴν διάνοιαν, ἣν τινὲς καὶ νοῦν καὶ φρένα κοινῶς οἱ ἄνθρωποι καλοῦσιν. ἐπειδὴ καὶ τὸν κατὰ φωνὴν ἔστι τις λόγος, ἀφορίζοντες ἀπὸ τούτου τὸν προειρημένον λόγον οἱ φιλόσοφοι, καλοῦσιν ἐνδιάθετον, ᾧ λόγῳ τά τε ἀκόλουθα, καὶ τὰ μαχόμενα γιγνώσκομεν, ἐν οἷς ἐστι καὶ διαίρεσις, καὶ σύνθεσις, καὶ ἀνάλυσις, καὶ ἀπόδειξις, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα. Quæ omnia fideliter simul & eleganter à Victore Trincauelio, viro citra cōtrouersiam doctissimo, sic sunt in sermonem Latiū cōuersa: Post oēs sensus statim intelligentiam collocauit, hoc est, cogitationem, seu rationē, quā homines cōmuniter mentem & intellectū nominare cōsueuerunt. At verò quoniā & in voce quędā ratio reperitur, ideo philosophi, vt hanc ab illa discernerent, interiorem hāc appellarunt, qua & consequentia, & repugnantia cognoscimus: quibus diuisio, cōpositio, resolutio, ac demōstratio, cæteráq; id genus cōprehenduntur. Atq; hactenus circa hanc primā annotationem: quam pertractaui, minimè quidem vt suggillarem Erasmum, qui tam illustrauit bonas artes & disciplinas, quàm qui maximè, sed vt Galeni mentē exactè illius studiosis exponerem, id q̄d videor abvnde iā præstitisse.

Libro de optima secta.

Pag. 57.

IVnius Paulus vertit: Et ægrotantes non multo in conficiendis cibis labore indigere. Græcè habetur: καὶ ὅτι οἱ νοσοῦντες δέονται τῶν μὴ πολλῆς κατεργασίας δεομένων τροφῶν. Hoc est: Et quòd ægri egeant cibis, qui non admodum difficulter coquantur: vel qui longam elaborationem non postulent.

Pag. 58.

Ab huiusmodi præceptum nascitur: liquidi cibi omnes febricitantibus bene faciunt. Græcè legimus: ἐκ τούτου γίγνεται τὸ θεώρημα τόδε· αἱ ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖς πυρέττουσι συμφέρουσι. Quod est. Ex his tale oritur theorema: Cibi humidi omnibus febrientibus conferunt.

Pag. 61.

Aiunt enim, antequàm adhibendorum remediorum vires quis didicerit, nihil aliud vtile ab experientia provenire. Græcè legitur: φασὶ γὰρ πλὴν τοῦ τὰς δυνάμεις τῶν προσφερομένων ἐκμαθεῖν, ἕτερον οὐδὲν χρήσιμον ἐκ τῆς πείρας παραγίνεσθαι. Quod est: Aiūt enim, prçter hoc quòd facultates exhibendorum per eam cognoscuntur, nihil aliud vtile ab ipsa experientia accedere, etc. Fefellit autē interpretem vocularum πλὴν ἢ πρὶν, affinitas atque similitudo.

Pag. 86.

Quandoquidem oon ab effectis, sed ab efficientibus (quemadmodū & ipsi profiteutur) indicationes accipiendæ sunt. Græcè legitur: οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν ἀποτελούντων, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν ἀποτελουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι, χρὴ τὰς ἐνδείξεις γίγνεσθαι. Quę cōtrario modo vertenda erāt: sic scilicet: Nō enim ab efficiētibus, sed ab effectis (quemadmodum & ipsi fatentur) indicationes sumendæ sunt.

Pag. 95.

τὰς κοινότητας semper cōmunia vertit, nō communitates: vt sanè vertendum est, si velimus veram Galeni phrasim atque sententiam exprimere.

Lib. de constitutione artis medicæ.

Ad calcem libri.

BArtholomæus Syluianus vertit: quod labefactat. Aldinus codex habet: ὅτι διαφθείρεται. Hoc est, quia corrumpitur: Basiliensis autem: ὅτι διαφορεῖται. & rectè quidem: quod vertendum est: quia digeritur & resoluitur.

Lib. I. de elementis.

Pag. 190.

LEonicenus: Vel secundum substantiā quibus cōtigit esse elemēta. Cui versioni suffragātur cæteri interpretes. Grçcè tamē legitur: ἢ κατὰ τὰς οὐσίας, ὧν συμβέβηκεν αὐτοῖς εἶναι στοιχείοις. Hoc est: An secundum substantias, quarū ratione cōtigit ipsis esse elementis. Cęterū loco ὧν crediderim esse legendum ἃς: nisi quis fortè dicat Galenū vti latina phrasi, vtpote diu in vrbe Roma versatum.

Lib. III. Pga. 285.

Linacer: Vt si carnosi quis iuuenis in frigida lauatione corpus eius ex accidenti, nō ex ppria potestate, calfacere dicat. Græcè: οἷον εἰ τὴν ψυχρολουσίαν ἐπὶ σαρκώδους τις θερμαίνειν φαίη τὸ σῶμα κατὰ συμβεβηκός, οὐκ οἰκείᾳ δυνάμει. Quod sonat: Vt si quis dicat frigidam lauationē calfacere corpus carnosi iuuenis ex accidenti, non facultate propria.

Lib. de inæquali intemperie.

Pag. 314.

LInacer: Calfit quidem sanguis aliquando vniuersus, quicunque non naturalem illum calorem, qui ex humoris putredine est obortus, recepit. Grçcè legitur: ἐκθερμαίνεται μὲν ἐνίοτε σύμπαν ὅλον τὸ αἷμα, καὶ δέχεται τὴν παρὰ φύσιν ἐκείνην θερμασίαν, τὴν ἐκ τῆς σηπεδόνος τῶν χυμῶν ὁρμωμένην. Quod vertimus: Calfit quidem sanguis quandoque vniuersus, recipitque illum calorem præter naturam, qui ab humorum putredine proficiscitur.

Pagina 318.

In qua alterum sit comprehensum. Græcè habetur: ἐν ᾧ θάτερον οὐχ ὑπάρχει. Hoc est, in quo etiam non adsit alterum.

Lib. de animæ morum, & corporeæ temperaturæ mutua consecutione.

Cap. III.

BArtholomæus Syluianus: At incorporeæ substantiæ, cùm per se ipsa esse possit, neque qualitas aut species corporis sit, differentiam nullam intelligo. Cui versioni alij subscribunt interpretes. Græcus tamen codex habet in hunc modū: ἀσωμάτου δ᾽ οὐσίας, αὐτῆς καθ᾽ ἑαυτὴν εἶναι δυναμένης, οὐκ οὔσης ποιότητος, ἢ εἴδους σώματος, οὐδεμίαν οἶδα διαφοράν. Quod sic sanè vertendum est: Incorporeæ verò substantiæ, quæ ipsa quidem per se consistere valeat, nec corporis qualitas aut species sit, equidem nullam differentiam inuenio, etc. Quibus nimirum verbis convellens opinionem Platonis, qui animam cōstituebat incorpoream quādam subsistātiam, & quę posset per se subsistere, conatur Galenus ostendere, illam esse aut qualitatem, aut aliquam speciem corporis: cùm alioqui, si esset quid alienum & abstractam à corpore, neutiquam illam diuisionem admitteret, qua in tres species, seu differentias, vel à Platone ipso distinguitur.

Lib. III. de naturalibus facultatibus.

Pag. 444.

LInacer: Siquidē interna arteriæ tunica. Græcè legitur: ὁ γὰρ ἔνδον χιτὼν τῆς γαστρὸς. Quod est; Etenim interna ventriculi tunica.

Lib. I. de motu musculorum.

Pag. 504.

Codices latini sunt deprauati: in quibus habetur: At reliquum, & quartum, & motum trāsgressi, consideremus, etc. Græcè nanque habetur: ἐπὶ τὴν λοιπὴν καὶ τετάρτην μεταβαίνοντες κίνησιν, ἐπισκεψώμεθα καὶ τὸν ταύτης τρόπον. Hoc est: Ad reliquū autem & quartum motum transgressi, modum ipsius expendamus.

Libro secundo. Pag. 521.

Leonicenus: In quacunque autem talium constituens membrum, musculis circa ipsum tonicè agentibus commiseris, figuram sic seruāt, adeò vt sedentes quidam dormiuerint, etc. Græcè legimus: ἐν ᾧ γὰρ ἂν τῶν τοιούτων κατάσχοις τὸ κῶλον, τοῖς τονικῶς ἐνεργοῦσιν ἀμφ᾽ αὐτὸ μυσίν, ἐπιτρέψῃς τὴν φυλακὴν τοῦ σχήματος, οὕτω φυλάττουσιν, ὥστε καὶ καθεζομένους πολλάκις ἐπικοιμηθῆναί τινας. Quod sic vertimus: In quacunque enim talium constituens membrum, si musculis

sculis circa ipsum tonicè agentibus commiserit, figuræ custodiam, adeò illam tuentur, vt sedentes sæpe quidam dormiuerint.

Pag. 522.

Itaque & supinum iacere, & hiare, stertoris, aut exolutionis, aut ebrietatis, aut ignauiæ sunt signa. Græcè: [illegible] Quod est: & hiare cum stertore.

Pag. 524.

At (dicet fortè quispiam) nō assequimur mentē ea fieri: nam nec palpebrarū motum semper, etc. Quo in loco Galenus respōdet ad obiectio nem tacitam. Ac proinde ita debemus legere, At (dicet fortè quispiam) nō assequimur mente ea fieri. Neque etiam (supple, dicemus nos) palpebrarum motui semper [illegible] mentem, etc. ac sic sanè sententia illa euadit perspicua. Tu interim consule græcum exemplar.

Lib. I. de semine.

Pag. 557.

IAnus Cornarius: Attractoriam quidem familiarium, per quam attractură, & alteraturum, alimentumque sibi facturū erat: expulsoriam autē alienorum & superfluorum. Sic antē habet græcus vetustus codex: nam impressi sunt deprauati: [illegible] Quod est vertendum: Attractricem quidem, familiarium, & qua etiam retenturum erat, quamque alteraturum, & sibi nutrimentū facturum: ac denique alienorum, superfluorumque excretricem. Galenus siquidem imprǽsentiarū quatuor illas facultates, maximè inter se distinctas, ascribit semini: nec vult ipsum per attractricem, aut alterare, aut sibi alimentum conficere: id quod dictu esset planè ridiculum: cùm nimirū singulis earum facultatum sit suum munus proprium, nullique alterius operationē vsurpet. Attractricis quippe, est attrahere: retētricis, retinere & constringere: alteratricis, alterare & concoquere: expultricis denique, aliena & supervacanea expellere: id quod satis superque à Galeno demonstratum videtur, quum in aliis locis, tum vel maximè in commentariis de naturalibus facultatibus.

Pag. 567.

Vertit in hunc modum: cui cæteri interpretes suffragantur: Et ob id sanguini facillimū est carnem fieri: difficillimum verò membranæ, & neruo, & venæ, & arteriæ, & tunicæ. Græcè legitur: [illegible] Quod est vertendum: Idcirco facillimum quidem est sanguini, fieri carnem. difficilius autem membranam, & neruum, & venam, & arteriam, & tunicam. Docet quippe eo in loco Galenus, ipsas particulas solidas vix posse confici ex sanguine, carnem autem facillimè: cùm nimirum illæ quidem, à semine: hæc autem à sanguine, originem nanciscantur.

Pag. 582.

Continetur autem in testibus seminarius humor. Et paulò pòst: Trahunt igitur etiam testes seminarium humorem. Vtrobique autem græca exemplaria habent: [illegible] Hoc est: humor serosus: qualis certè genitura ipsa exstat, & præcipue quæ in sinistrum descendit testem: cùm videlicet sinistrum vas seminarium oriatur ab emulgente vena, quæ serosissimū sanguinem vehit ad renem sinistrum, vt illic expurgetur.

Lib. II. de semine. Pag. 590.

Corn. Posse autem Hippocrates etiam opinatus est, ex vtrisque permistis vnum perfectum semen fieri, etiā si hoc ita esse impossibile sit. Græcè legimus: [illegible] Quod nos vertimus: Potest autem (quemadmodum existimauit Hippocrates) ex ambobus mistis, etiam vnum semē perfectū fieri. Et quæ obsecro possibilia essent, si hæc talia nō forent? Itaque nō refellit opinionē Hippocratis, sed illam potius (quod solet semper) ceu Dei oraculum, & recipit, & amplexatur.

Pag. 601.

Non tamen impossibile est animo concipere tale temperamentū animalis corporis, vt perfectum animal generet absque alterius cōmistione. Græcè autem legitur: [illegible] Hoc est: vt imperfectum generet. Quam lectionem probandam esse indicat sequens dictio, quæ ita habet: Animal tamen perfectum in seipso concipere, verè difficile est. Aduertat item candidus Lector, passim in cōmentariis de semine, Cornarium [illegible], quod est in Græco, quodque fœmineū significat, vertere nobis muliebre.

Pag. 620.

Apparet ex his quatuor vasis, quæ appellarū vmbilicū, simulque meatum iuxta vragon constituunt, etc. Græcè legimus: [illegible] etc. Quæ sonant: Apparet enim ex his quatuor vasis, quæ iuxta appellatum vmbilicum, vnà cum meatu, qui ad vrinaculum est, coëunt.

Lib. de instrumento odoratus.

Pag. 654.

LVdouicus Bellisarius: Eaque quæ de foraminibus dixit aperiri solis, quanquā nō intelligentiā fugiunt, etc. Græcus codex habet: [illegible] Quæ ita vertenda sunt. Cæterùm qd ab eo dictum est de reseratione meatuum, impossibile quidem non est.

SECTIONIS PRIMAE PARTE SECVNDA.

Lib. II. de anatomicis administrationibus.

Pag. 64.

ANdernacus: Quòd vngues igitur ex prædictis omnibus coalescant. Græcè: [illegible] Hoc est: Quòd igitur prædictis omnibus ipsi vngues accrescāt.

Lib. III. Pag. 76.

Andernacus: Amplæ magnitudinis porrigi-

neruos diximus. Græcè: ὁ φερὰ τῶν μεγάλων ἐγκεφά-λων. Hoc est: magni feruntur nerui.

Pag. 78.

Detectis enim plurimis iam brachij partibus, reliquos duos neruos, propter internam ipsius regionem, conspicis: in quam etiam prædicti tres paulò inferius, quàm tertius neruus est, inferuntur. Græcè legitur: γυμνουμένων γὰρ ἤδη τῶν πλείστων μορίων ἤδη τοῦ βραχίονος, ἐπισκέψῃ λοιπὰ δύο νεῦρα κατὰ τὴν ἔνδον αὐτοῦ χώραν (ἐν ᾗ καὶ τὰ προειρημένα τρία τὴν ἔκφυσιν ἔχει) ὀλίγῳ τινὶ κατωτέρω τοῦ τρίτου ταύτῃ. Quod est: Nudatis enim iam plurimis brachij partibus, reliquos duos neruos iuxta ipsius regionē internam (in quam etiam prædicti tres inferuntur) expende, paulò inferiores, quã situs sit tertius neruus.

Pag. 90.

Manu autem immissa, intercipienda est. Græcè: καθιέναι δὲ τὴν χεῖρα, καὶ διαλαμβάνεσθαι. Hoc est: Demitti autem manum, intercipíq;. estq; subaudiendum, oportet. Vult siquidem, vt manum liberè demittamus, ac sic pendulā excipiamus vinculo, ad hoc vt venæ exactè promineāt: id quod hodie etiam in quotidiano est vsu.

Pag. 102.

Omnia latina exemplaria ob typographorū inadvertentiam sunt deprauata. Habent enim: Mox alia penitus grandis: cùm penitius legendum sit: quandoquidem græcè legitur, διὰ βάθους μᾶλλον.

Lib. VI. Pag. 175.

Andernacus: Quam poßibile est solius peritonæi facere. Græcè: ὡς οἷόν τε τὸ περιτοναίου μόνου ποιῆσαι. Quod equidem verterem: Quam poßibile est à solo peritonæo fieri. Constat namque eam suturam abdominis, à nerueis illis peritonæi filamentis constari.

Pagina 185.

Gulosis verò & timidis inest magnum iecur & multifidum, aliter quidem affectis. Græcus codex excusus habet: τοῖς μέν τοι λάγνοις, καὶ δειλοῖς μέγα τ' ἧπαρ, καὶ πολυσχιδὲς ὑπάρχει, ἐναντίως δὲ τοῖς ἐναντίοις, &c. Sed in quodam antiquißimo legimus: ἐναντίως δὲ τοῖς ἐναντίοις. Hoc est: Diuersum autem contrariis. Atq; ita legendum esse, nemo tam obtuso ingenio est vt non videat.

Pag. 187.

Hoc autem sub tenui tunica aperiri evidenter apparet. Græcè: ἐναργῶς δὲ ὁρᾶται τοῦτο ἀποκλειόμενον ὑπὸ λεπτῷ τῷ χιτῶνι. Quæ sic verterem: Perspicuè autem hoc sub tenui comprehensum tunica apparet.

Lib. VII. Pag 197.

Andernacus: Non tamen ipsi cordis corpori pericardios hæc tunica connexa est, verùm in aliis omnibus haud parua quædam regio intermedia est, motui cordis accommodata, ad basim ipsius, quæ, vt est expositum, orbicularis est, prodeuntibus ex ea vasis connexa. Græcè legimus: οὐ μὴν αὐτῷ γε τῷ σώματι τῆς καρδίας ὁ περικάρδιος οὗτος χιτὼν συμπέφυκεν, ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν οὐ μικρά τις ἐστιν ἡ μεταξὺ χώρα, ταῖς καρδίας κινήσεσιν ἀνεῖσα· κατὰ δὲ τὴν ἑαυτοῦ βάσιν, ἥ τις (ὡς ἐρρέθη) κύκλος ἐστί, τοῖς ἐκφυομένοις αὐτῆς ἀγγείοις συμπέφυκεν. Id quod vertimus: Non tamen ipsi cordis corpori pericardios hæc tunica connexa est: verùm circa alias quidem omnes illius partes, haud parua quædam regio intermedia est, motui cordis accommodata: ad basim verò suiipsius, quę sanè (vt iam exposuimus) est circulus, exortis ab illo vasis annectitur.

Lib. VIII. Pag. 232.

Andernacus: Quemadmodum etiam si in contractione thoracis per sectiones inaniti, aëre extrinsecùs illapso, eas obturaueris, respirabit confestim animal. Græcè: ὥσπερ γε καὶ εἰ ἐν τῇ συστολῇ τοῦ θώρακος κενωθέντος διὰ τῶν τομῶν τοῦ πνεύματος ἔξωθεν εἰσρυέντος, φράξειε αὐτάς, αὐτίκα ἀναπνεῖ τε καὶ φωνεῖ παραχρῆμα τὸ ζῶον. Quod sic clarius vertitur: Quemadmodum si in cōtractione thoracis inaniti, aëre per sectiones elapso, obstruxeris ipsas sectiones, respirabit, vocémq; edet confestim animal.

Pag. 241.

Nam intercostalibus musculis vehementer hoc tempore protensis. Græcè autem legitur: συστελλομένων. Hoc est: Contractis, aut, concidentibus.

Pag. 248.

Quæ manifestam sui inspectionē efficit. Græcè legitur: σαφῆ τὴν δι' αὐτοῦ ἔσω ἐργασόμενος. Hoc est: Manifestam per se inspectionem faciens. Quibus verbis Galenus significat, vbi per anatomen, costas succingens membrana, sola & simplex relicta fuerit, nempe liberata à costis & musculis: facilè nos per ipsam, ceu per cornu quoddam aut vitrum, inspecturos interna viscera.

Ibid.

At manifestior adhuc speculatio fit, quum in diaphragmate nudato, peritonæi vertex avellitur. Græcè: σαφεστέρα δὲ ἔτι τοῦ θεάματος ἡ κατὰ τὸ διάφραγμα γυμνωθὲν, ἀποσπασθέντος τοῦ κορυφῆς τοῦ περιτοναίου. Nempe: Manifestior autem adhuc fit speculatio per diaphragma nudatū, vbi peritonæi vertex avulsus fuerit.

Lib. IX. Pag. 251.

Andernacus: Dum igitur membranæ cerebri plexus osibus quæ ambiunt deregis, subinde quippiam abrumpitur. Græcus codex habet: ἐν αὐτῷ μὲν ἐν τῷ γυμνοῦσθαι τῶν περικειμένων ὀστῶν τὰς δι-πλοΐας τῆς μήνιγγος, πολλάκις ἀποσπᾶταί τι καὶ διασπᾶται. Quod est: Interim enim dum exuuntur à circumtectis osibus, ipsius meningis plexus, sępenumero quippiam abrumpitur, divellitúrq;.

Pag. 253.

Atq; ipsius vsum simul inspiciendo nudabis. Græcè legitur: καὶ τὴν χρείαν αὐτῶν ἅμα τῇ ὄψει γυμνωθήσεσθαι: qui locus est deprauatus: planéq; constat, nō γυμνωθήσεσθαι, sed γνώσεσθαι, legendum esse: vt reddatur ita Galeni sentētia: Atque ipsius vsum simul inspiciundo exploraueris.

Lib. IIII. de vsu particularum.

Pag. 404.

Nicolaus Regius: Cùm autē nulla iam supersit. Gręcè: ἴχνος δ' οὐδὲν ἔτι. Quod est: Nulla aūt iam superfit. Quam lectionem si non recipias, tota Galeni sentētia abrumpitur, vixq; intelligi poterit.

Pag. 414.

Ad ilia. Græcè legitur: κατὰ τὰς λαγόνας: quod est: per ilium regionem.

Pag.

Pag. 428.

Et paulò minus alba. Græcè habetur: *καὶ μικροῦ δεῖν, λευκά*. Hoc est: Et parum abest, quin alba.

Pag. 403.

Cùm tamen neq; intestinorum quodvis coquendi alimenti, neq; venæ sanguinis gignendi gratia extiterint. Græcè legimus: *γέγονε δ' ὅτι τῶν ἐντέρων οὐδὲν ἕνεκα πέψεως, οὔτε φλεβῶν αἱματώσεως*. Quod est vertendum: Neq; verò vllum intestinorum gratia concoctionis est conditũ: neq; gratia sanguificationis, vlla venarum.

Pag. 434.

In transuersos & rotundos villos dissoluendam. Vbi græcè legitur: *ἀναλελυμένον*. Hoc est: resolutam.

Lib. v. Pag. 447.

Omnes Latini codices sunt mendosi, in quibus legitur: Ne quod inferiorum intestino externo aliquando indigeret auxilio. Est siquidem legendum, intestinorum.

Lib. vi. Pag. 477.

Quod verò deinceps est: Simul cum particulis quæ ipso thorace cõtinentur, agemus: satius esse scribere arbitrati, in hunc librũ distulimus. Græcè legitur: *τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, τὸ τῶν ἐν θώρακι μορίων, ἄμεινον συναναγράφειν ἅπασιν εἶναι νομίζοντες, ἐς τὸν δε τὸν λόγον ἀνεβαλόμεθα*. Quod sic sanè vertendũ est: Quod verò reliquum erat, satius esse putantes, si id inter eas partes conscriberetur, quæ in thorace ambiuntur, ipsum in præsentem cõmentarium distulimus.

Pag. 479.

Cõcentum esse respirationis. Græcè habetur: *τὴν αὐτὴν ῥυθμόν*. Hoc est: Eundem concentum.

Pag. 481.

Molles enim quum sint hi, ac tenues, longóque intervallo secundum rectitudinem tendantur, maximámq; præterea particulam à seipsis pendentem, ventriculum scilicet, habeāt, quem cibo compleri subinde oportebat ab ipsius tum mole, tum pondere tensi assiduè, facilè disrumperentur. Græcè habetur *μαλακὰ γὰρ ὄντα ταῦτα, καὶ λεπτά, καὶ διὰ μακροῦ κατ' εὐθὺ τεταμένα, καὶ μέγιστον μόριον ἐξηρτημένον αὐτῶν ἔχοντα, τὴν γαστέρα πληρουμένην συνεχῶς σιτίων ὑπό τε τοῦ ὄγκου τε καὶ βάρους ἀεὶ κατατεινόμενα, ῥᾳδίως ἂν ἀπεῤῥήγνυντο*. Quæ sic nobis transferenda videntur: Hi enim molles ac tenues quũ sint, si etiam longo intervallo secundum rectitudinem tenderentur, maximam præterea particulam à seipsis pendentem habentes, ventriculum scilicet, quem subinde compleri cibo oportebat: certè ab ipsius tum mole, tum pondere assiduè tensi, facilè disrumperentur, etc. Nam quòd ij nerui minimè secundum rectitudinem producantur, indicat sermo superior, vbi Galenus sic ait: Adde huc, quòd neruis qui à cerebro in vẽtriculum iuxta stomachum deferuntur, obliqua via tutior multò erat futura, quàm recta.

Pag. 491.

Quem sanguinem appellant. Grecè habetur: *ὃν αἱματικὸν ὀνομάζουσιν*. Hoc est: quem sanguificum vocant.

Pag. 511.

Post autem idipsum. Græcè *μετ' αὐτό*. Cæterùm cùm *τὸ αὐτό* nihil aliud quàm spiritum referat, nos certè (quem postea) vertimus.

Pag. 532.

Per anastomosin applicuisset. Græcè legitur: *ἀναστομώσειεν*. Hoc est: aperuisset.

Lib. vii. Pag. 545.

Nicolaus Reg. Si omni natura cartilago fuisset nudata. Græcè habetur: *ὁ φύσεως γυμνὸς ἦν ὁ χόνδρος*. Sed legendũ est *φυσικῶς*, vt vertamus: Si cartilago naturaliter esset nudata.

Lib. ix. Pga. 635.

Nicolaus Reg. Quęq; in ea est, membranam pericranium. Græcè: *καὶ τὸν κατ' αὐτὸν περικράνιον ὑμένα*. Quod vtiq; vertendum erat: Quæq; ex ea oritur pericranion membranam. Nemo siquidem nescit ex crasso cerebri involucro, per cranij suturas elapso, pericranium ducere originem.

Pag. 637.

Atq; ita rursus superiori parte diuisis vnitionis ipsorum. Græcè: *καὶ ὅτι πάλιν σχιζομένων, ἔμπροσθεν αὐτῶν τῆς ἑνώσεως*. Quod nos vertimus. Atque ita rursus diuisis post eam, ante vnitionem quidem ipsorum, etc. Galeni quippe sententia est, neruos illos visificos, priusquàm crassa meninge excidant, conspirare in vnum: diuaricari autem, vbi illam fuerint elapsi: præterea, ante coitionem ipsorum, pleuim quandam constituere.

Pag. 647.

In omnibus animalibus primi hi neruorũ omnium sunt iam durissimi. Græcè legimus: *διὰ παντὸς ταῦτα πρῶτα τῶν νεύρων, ἀκριβῶς ἤδη ὄντα σκληρά*. Hoc est: In vniuersum autem, ex neruis ipsis, hi existunt primi, qui iam exquisitè sunt duri, etc. Nam dicere neruos septimæ coniugationis esse neruorum omnium durissimos, hominis planè est in anatome minimè exercitati: cùm liquidò constet, neruos omnes, qui ab spinali oriuntur medulla, eis longè duriores existere.

Pag. 650.

Neque perforatum. Græcè: *καὶ ἀκατάτρητον*. Sed *ἀκατάθραυστον* est legendum, vertẽdúmq;: Et quod comminui non possit.

Pag. 653.

Qui verò ad ossa maxillæ inferioris magnos dentes scilicet penetrant, etc. Græcè habetur: *ὅσον δ' ἐς τὰ τῆς κάτω γένυος ὀστᾶ παρεγχέομενον τοὺς ὀδόντας τοὺς μεγάλους*. Quæ sonant: Quantùm verò ex ipsis ad ossa maxillæ inferioris magnos prætergrediuntur dentes. Quæ lectio ex sententia subdita etiam colligi poterit.

Ibidem.

Propagines recipiunt per eam quidem viam, quæ per genam fert, quàm paulò antè indicauimus, malæ conspicuas & magnas: gingiuarúmq; aliæ quidem maiores, aliæ verò minores: omnes tamen tenues ac vix cõspicuas accipiũt, velvti & longi dentes. Græcus codex habet *ἀποβλαστήματα λαμβάνουσι, κατὰ μὲν τὴν διὰ τῆς γένυος ὁδόν, ἣν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐδείξαμεν, αἱ μὲν μύλαι σαφῆ καὶ μεγάλα, καὶ τῶν οὔλων, τὰ μὲν ἧττον, τὰ δὲ μᾶλλον. ἅπαντα δ' ἐν λεπτοῖς τε καὶ δυσδιαγνώστοις, τά τ' ἄλλα, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ὀδόντων*. Hoc est: Recipiunt propagines per genæ regionem, quam paulò antè indicauimus: cæterùm molæ quidem, conspicuas & magnas: ex gingiuis autẽ, hæ quidẽ, minus: hæ verò, magis

conspicuas: omnes tamen tenues, obscuráque, tum gingiuæ, tum reliqui dentes.

Pag. 658.

Tres enim sunt omnino capitū figuræ. Græcè: τρία γὰρ αὐτῶν ἤδη τὰ πάντα σχήματα. Quod est: Ipsorum autem vniuersæ figuræ sunt tres, &c. Agebat autem de capitibus fastigiatis, quorum figuras ait esse tres: nempe vnam, vbi vtraque eminentia, anterior videlicet & posterior abest: secunda, vbi anterior tantùm: tertia denique, vbi posterior duntaxat est exoluta. Quòd si de vniuersis capitis figuris Galenus impræsentiarum egisset, præter has tres, annumerasset etiam naturalem figuram, atque adeò complures alias se præter naturam habentes.

Lib. x. Pag. 664.

Nicolaus Reg. Quocirca medius is vehitur ad ipsum crystallinū. Græcè habetur: ὅτι διὰ τοῦτο μέσον ὀχεῖται κατ' αὐτὸ τὸ κρυσταλλοειδές. Quod nos vertimus: Ac proinde medius in ipso vehitur crystallinus humor, &c. Ait itaque non vitreum humorem in crystallino, sed crystallinū in vitreo, velut semisectam sphærā in aqua (hac enim vtitur Galenus analogia) natare: id quod licet videre manifestissimè. Siquidem crystallinus humor instar glaciei est cōpactus: vitreus autem humidior est, ipsámq; aquam refert. Ob idq; in eo crystallinus vehitur, velvti globus semisectus in aqua.

Ibidem.

Atq; etiam ophthalmia laborantes lux quidē offendit, eósq; deprehendit. Græcè: ἀλλὰ καὶ τοὺς ὀφθαλμιῶντας ἐλέγχει μὲν καὶ βλάπτει τὸ φῶς. Quod clarius vertitur: Quin & lippitudine laborantes redarguit quidem splendor, ac lædit.

Pag. 671.

Cùm igitur opifex nostri providere vellet, vt qua est foramen hoc, tunica cornea humorem crystallinum aliquando nòn contingeret. Græcè legitur: ὅπως ἂν μηδὲ κατὰ τοῦτο τὸ τρῆμα ψαύοι ποθ' ὁ κερατοειδὴς χιτὼν τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ, προεῖδεν ὁ ἡμῶν ὁ δημιουργός. Quod est vertendum: Vt igitur nec per hoc foramen cornea tunica aliquando crystallinum humorem tangeret, cùm prospexisset conditor noster, &c. Non prospexit siquidem vt aliquando non tangeret, sed vt nunquā crystallinum cornea contingeret: quemadmodum revera non tangit, nisi dum ipsius oculi fabrica omnino labefactatur.

Pag. 679.

Aceruati hi omnes suis aponeurosibus. Græcè: κατενεχθέμενοι δὲ πάντες. Quod est: Dissoluti autem omnes in filamenta neruosa.

Lib. xi. Pag. 713.

Nicolaus Reg. Quòd si magni sint. Græcè: ὅτι μεγάλοι. Hoc est: Quoniam magni existunt.

Pagina 724.

Omnia Latina exemplaria habent, ad palatū columnam. Græcè legitur: κατά τε τῶν ὑπερῴαν καὶ τὸν κίονα. Quod est: iuxta palatum atq; columnā.

Pag. 743.

Qui igitur hic quoque natura contraria vniri inter se posse desperauit? Græcè: πῶς οὖν ὁ φύσις ἐναντία τὰ μὲν ἰσὸν ἀλλήλοις τἀναντία κατέγνω; Quod ego sanè verterem: Quo pacto igitur hic quoque natura contraria inter se mutuò vnire constituit?

Pag. 746.

Tum quod ex basi capitis est, quæ dura esse oportet. Græcè: ὅτι τε γὰρ τῶν ἐν τῇ βάσει ὄντων τῆς κεφαλῆς, σκληρῶν ὄντων δεομένων. Quæ sonant: Quódq; ex iis fit, quæ basi capitis insunt, quæq; dura esse expediebat.

Pag. 747.

Ante hos verò tertium. Vbi legendum est: antehæc verò tertium: cùm ille articulus referat duo nasi ossa. Similiter paululò inferius, vbi vertit Nicolaus Regius: supra quos alij sunt duo: legendum est: supra quæ alia sunt duo: cùm nimirum etiā illi articuli manifestè referātur ad ossa.

Lib. xii. Pag. 767.

Nicolaus Regius: Ob idq; erat necesse quosdam ei parte anteriore apponere. Græcus codex habet: καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἦν ἀντιτάξαι τινὰς αὐτοῖς ἔμπροσθεν μῦς. Quod vertimus: Ac proinde necessum erat quosdam ipsis parte anteriori opponere musculos.

Pag. 773.

Motus enim & sensus omnium partium infernarum læduntur læso spondylo. Græcè clarius habetur: κίνησίς τε γὰρ καὶ αἴσθησις ἁπάντων βλάπτεται τῶν κάτω τοῦ παθόντος σπονδύλου μορίων. Hoc est: Motus enim & sensus omnium particularū, quę sub læso spondylo consistunt, vitiantur.

Pag. 778.

Via autem omnis, quæ est inter primam productionem, & finen vltimæ. Græcè habetur: ἡ δ' μεταξὺ τῆς τε πρώτης ἐκφύσεως, καὶ τῆς ἐσχάτης τελευτῆς ὁδὸς. Quod nos vertimus: Via autem quæ est inter primam productionem, & insertionem vltimam, &c. Quandoquidem eo in loco Galenus summam viæ securitatem commendat, quę ducit neruos à prima productione ipsorum, quæ fit ab spinali medulla, vsque ad particulas in quas inseruntur.

Ibidem.

Ad posteriores siquidem partes spinæ os attinet: quo loco cartilago quàmplurima ei circumiacet. Græcè legitur: ἄχρι μὲν δὲ τῶν ὀπίσω περάτων ἥκει ἡ ἄκανθα, κατὰ ταῦτα δ' αὐτῇ χόνδρος περίκειται πάμπολυς. Quod sic potius verterem: Quatenus autem ad posteriores fines vergit os quod acantham vocāt, eatenus ei cartilago plurima circunducitur.

Pag. 782.

Nisi quòd in thorace quum costæ non solùm eis sint, &c. Græcè: ἢ ὅτι κατὰ μὲν τὸν θώρακα τῶν πλευρῶν οὐ μόνον διαρθρουμένων αὐτοῖς. Quod est: An quòd in thorace, quum costæ non solùm eis essent articulatæ, &c.

Lib. xiii. Pag. 795.

Nicolaus Regius: Apparet enim perspicuè, quòd nō præstiterit ab vtroq; ipsius fine neruos quosvis producere, ob id fuisse pertusum. Græcè habetur: φαίνεται γὰρ ἐναργῶς, ὅτι καθ' ἑκάτερον αὐτοῦ τῶν περάτων, ἐκ τῶν ἀμεινόν ἐκφῦσαί τινα νεῦρα. καὶ διὰ τοῦτο βεβρῶσθαι αὐτόν. Quæ sonāt: Apparet enim perspicuè, quòd nō præstiterit per vtrunq; ipsius finem aliquem neruum

neruũ producere: ob idq; ipsum fuisse pertusum.

Pag. 797.

Quemadmodum & aliis omnibus eius loci spondylis propagines quasdam exiguas mittit, quomodo & reliquis cõiugationibus neruorũ qui funt in collo. Græcè: ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς τῇδε σπονδύλοις, ἀποφύσεις τινὰς μικρὰς σμικρὰς, ὁμοίως ταῖς ἄλλαις συζυγίαις τῶν νεύρων τῶν κατὰ τὸν τράχηλον. Quod est vertendum: Quemadmodum & aliis omnibus eius loci spondylis propagines quasdã exiguas mittit, quo modo & reliquæ coniugationes neruorum qui sunt in collo.

Pag. 800.

Quas à spinali medulla neruos recipere præstiterat. Græcè legimus: οἷς βέλτιον ἦν ἐκ τοῦ κατὰ ῥάχιν νωτιαίου τὰ νεῦρα λαμβάνειν. Hoc est: Quas à spinali medulla colli præstiterat neruos recipere.

Pag. 813.

Porrò à scapulæ processibus superna quidẽ, quæ est ad summitatem humeri (quam quidem à coruini rostri forma κορακοειδῆ nominant) interna verò, etc. Codex quidam vetustus habet: ἀπὸ δὲ τῶν ἀποφύσεων τῆς ὠμοπλάτης αὐτοῦ, τῆς κατὰ τὸ ἀκρώμιον, ἣν ἐκεῖνοι κορακοειδῆ προσαγορεύουσιν, ἔξωθεν δέ. Quæ sonant: Porrò ab scapulæ processibus superioribus, eo quidem, qui est ad summitatem humeri (quem illi coruiformem appellat) externo verò, etc.

Pag. 814.

Qui ortus maxima ex parte costæ imæ scapulæ. Græcè: ἐκπεφυκὼς ἐκ τοῦ πλείστου μέρους τῆς ταπεινοτέρας ἐν ὠμοπλάτῃ πλευρᾶς. Quod nos vertimus: Qui ortus à maxima parte inferioris, quod in scapula est, lateris.

Ibidem paulò inferius.

Qui ex inferiore fine costæ imæ scapulæ proficiscitur. Græcè: ὁ τῷ κάτω πέρατι ἐκπεφυκὼς τῆς ταπεινοτέρας τῆς ἐν ὠμοπλάτῃ πλευρᾶς. Quod est vertendum: Qui ex inferiori ora lateris humilioris, quod in scapula est, poficiscitur.

Pag. 816.

Fertur ad humerum. Græcè legitur νῶτον. hoc est, dorsum. Et paulò inferius, Nicolaus Regius vertit: hoc quidem maximè trahit: cũm vertendum fuisset: hunc, scilicet humerum, maximè trahit.

Lib. XIIII. Pag. 822.

Nicolaus Regius: Quæ propter corporis imbecillitatem, aut vitam omnino breuissimam. Græcè legitur: ὅσα διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν ὄντα βραχυχρόνια, τὰ ἄλλα. sed legendum nõ ὄντα, sed ἀεί. vt vertamus: Quæ ob corporis imbecillitatem vitam exquisitè breuem sortiũtur. Quippe sententia Galeni est: quæ ob corporis imbecillitatem, admodum breuis vitæ futura erant, aut præda etiam fortioribus: iis animalibus remedium assidui interitus excogitasse naturam, nempe fœcunditatem generationis.

Pag. 828.

Verùm (quod nuper diximus) fœmina in motu est imperfectior, mas verò perfectior. Græcè: ἀλλ' (ὡς ἄρτι μοι εἴρηται) τὸ μὲν ἀτελέστερον ἐν τῇ κινήσει, θῆλυ. τὸ δὲ τελειότερον ἄρρεν γίνεται. Quod est: Cæterùm (quemadmodũ est nuper dictum) quod imperfectius mouetur semen, fit fœmina: quod verò perfectiùs, mas.

Pag. 823.

Habet enim is dextro plures flexus variciformes. Græcus codex antiquus: καὶ γὰρ ἐν καὶ ψυχρότερος ὁ ἀριστερὸς τοῦ δεξιοῦ. Quod est: Etenim sinister dextro est frigidior.

Pag. 833.

Siquidem fieri potest, vt etiam si initium à fœmina sit profectum. Græcè: προϊούσης γὰρ ἐνίοτε καὶ ἀπὸ τοῦ θήλεος ἀρχῆς, ἐνδέχεται ποτε, etc. Hoc est: Procedente enim principio à fœmina, fieri aliquando potest, etc.

Pag. 836.

Propagines quædam ad matricem rectà ferũtur. Græcè: πρὸς τὴν κατ' εὐθὺ μήτραν. Hoc est: ad matricem quæ è directo est sita.

Pag. 838.

Fieri non potuit quin naturæ artem admiretur. Græcè: ἀδύνατον αὐτοῦ μὴ θαυμάσαι τὴν τέχνην τῆς φύσεως. Hoc est: Impossibile est, quin ibidem artẽ naturæ admiretur.

Pag. 842.

Insunt autem matrici & corpora musculosa. Græcè. ἔνι δὲ αὐτῷ τὰ μυώδη σώματα. Quod est vertendum: Insunt autem ei vasi musculosa corpora. Quandoquidem articulus ille, non matricẽ, sed spermaticum vas, de quo nimirum Galenus agebat, refert.

Lib. XV. Pag. 857.

Nicolaus Regius: Hæc membrana omnibus matricis partibus, quæ sunt intra orificia, subiicitur. Græcè: καὶ τοῖς μεταξὺ τῶν στομάτων ἅπασι μορίοις ὁ ὑμὴν διπλοῦς ὑποτέτακται. Quod est: Atq; omnibus matricis partibus, quæ inter orificia consistunt, duplex subiicitur.

Eadem pagina.

Eę verò paululùm progressæ. Græcè προελθόντα δ' ὀλίγον. Quod est: progressa autem parum: vt sensus sit, matricis vasa (non radices arboris, quemadmodum arbitratur interpres) paululũ progredientia, per coniugationem coalescere.

Pag. 868.

Ac si ter aut quater non cõcinnè excidens nõ suffocaretur, eo certè modo accideret ex quadringentis, verbi gratia, fœtibus centum impediri. Græcè legitur: ἀλλ' εἰ μὲν ὅπου δίς, ὁ τρίς ἢ τετράκις ἐκπεσεῖν ἅπαξ ἐπνίγετο, συνέβαινεν ἂν ὅπου γε ἐκ τῶν τετρακοσίων ἐμβρύων, εἰ τύχοι, ἑκατὸν ἐμποδισθῆναι. Quę dictio videtur esse corrupta. Ego verò sic illam verterem: Cæterùm si ex tribus aut quatuor nõ cõmodè excidentibus fœtibus, vnus impediretur, contingeret vtiq; sic, ex quadringentis, verbi gratia, centum prorsus extingui.

Lib. XVI. Pag. 879.

Nicolaus Reg. Affusa autem siccis corporibus ac tenuibus, vt ipsa perpetuò pinguedine natiua humectet, quę celeriter in diuturnis inediis, ac vehementib. laboribus, & caloribus immodicis exiccatur, atq; induresrit, etc. Quo in loco interpres id pinguitudini tribuit, quod de corporib. tenuibus & siccis intelligendũ est. Ait nãque Galenus: quandoquidem talia corpora facilè per labores & exiccãtur & indurescunt (id quod verba illa, ξηραινόμενα καὶ σκληρυνόμενα, planè nobis

declarant) naturam illis ceu remedium quoddam, pinguitudinem adiunxisse.

Pag. 904.

Quocirca & arteriæ productio, quæ in dextrũ renem prorumpit, producitur ab arteria superiore ea quæ ad sinistrum it. Græcè habetur: [Greek] Quod verti debet: Atq; arteriæ productio, quæ io dextrũ renem fertur, superiorem habet exortum, quàm illa quæ ad sinistrum tendit.

Pag. 912.

Tum à parte posteriore in anteriorẽ. Græcè: [Greek] Hoc est, ab anteriore ad posteriora.

Lib. XVII. Pag. 918.

Nicolaus Reg. Quòd si ipsum primũ mouẽs (quod est princeps animæ facultas) respexeris, musculi rationem instrumenti habebunt: sin ad os quod ab ipsis mouetur, non, sed hanc effectoris habebunt rationem. Græca dictio accuratius mentem Galeni exprimit: [Greek] Hoc est: Ad primũ igitur mouens (quæ princeps animæ facultas existit) musculi comparati, instrumenti rationem obtinẽt: ad os autẽ, quod ab ipsis mouetur, & illũ, & rationẽ etiã opificis.

Pag. 919.

Quoniam autem nõnulli corporũ elementa ea substantiis omnino posuerunt, vt naturæ artificio coniungi nequeant, Græcè habetur: [Greek] Quæ sonant: Quandoquidem nõnulli elementa corporum talia substantiis initio constituerunt, vt coalescere naturæ artificio non possent.

Pagina 924.

Licet autem ipsam perspicias naturam vel ex ipsis hominibus. Græcè: [Greek] Quod est: Cernere aũt nunc licet quandam ratiocinatricem naturam, vel in ipsis etiam hominibus.

Pag. 925.

Neq; (quod dixi) contraria de ipsius vniuersi elementis opinio, quam temerè quidam posuerunt, inhæseris. Quæ oratio aures grammaticorum offendit. Grçcè autem legimus: [Greek] etc. Hoc est: Nisi (quemadmodum dixi) refragetur aliqua opinio, de elementis vniuersi concepta, etc. [Greek] siquidem est resistere, refragari, reluctariq;.

Eadem pagina.

Non igitur soli medico opus de Vsu partium est vtile, sed multò certè magis medico philosopho, qui totius naturæ scientiã studeat sibi comparare, eúmq; oportet his sacris initiari. Græcè legitur, [Greek] Quod nos vertimus: Iuxta cuius indagationẽ nos consenescere oportet. Licet etiam ad verbum reddere: In cuius quidem indagine oportet nos diem vltimam claudere.

Pag. 928.

Omnia latina exemplaria habent, vel iaculis infixæ: fortè ob inadvertentiam typographi. Legendũmq; est, infixis.

Lib. III. de placitis Hippocratis & Platonis. Pag. 970.

ANdernacus. Cõmuniter reliqui huc ferri videntur. Felicianus: Pleriq; omnes verò in hãc sententiam propendere ac ferri mihi videntur. Græci codices impressi habent: [Greek] Cæterũ vetus quidam liber nõ [Greek], sed [Greek]. Hoc est: Cõmuniter autem mihi videntur homioes. Atq; ita legendum esse, in primis docet illa Galeni præcedens dictio, [Greek] Hoc est, Cõmunem impræsentiarum inclinationẽ appellauit Chrysippus, cõmuoem hominum opinionem.

Pag. 977.

Nisi clarè Homerus in his percenset. Felicianus: Nisi his carminib. Homerus exprimit. Grçcè: [Greek] Sed corruptè legitur [Greek] Itaq; vertendum est; Clarè Homerus (vt arbitror) in his percenset.

Lib. VI. Pag. 1090.

Andernacus. Sed temporis spacio animal offenditur, iecore in totius corporis tabem (quam atrophiam vocant) & pallorem elanguescente. Felicianus: Iecore .n. debilitato, sensim animal, moráq; temporis, læsionem in alimento & colore contrahit. Grçcè: [Greek] Quæ nos vertimus: Sed tẽporis spacio animal læditur, nutrimentũ vsu non promouetur, ac pallidũ cõtrahit colorem, iecore malè affecto.

Pag. 1099.

Maxima autem fides, iecur nullum humorem in animalis particularum nutritionẽ cordi præparare, sed ipsum vniuersam eius speciem absoluere, quòd vna sit vena quæ ex iecore aut corde procedat, altera verò nõ item contrà enascatur ex alia ipsorum parte, quæ elaboratũ humorem in totum corpus deducat. Felicianus: Iecur verò nullum humorẽ in alimentũ membrorũ animalis cordi præparare, sed ipsum totã humoris formam perficere, inde argumentũ maximũ habere possumus, quòd vna tantũ vena cernitur à iecore ceu à corde exoriri: neq; alia quæpiã ex alia parte seu iecoris seu cordis extat, quæ humorem ipsum & succum iã cõcoctum in totum corpus semel traducat. Vterq; aũt ipsorum coactus est cum mendoso codice hallucinari. Legitur autem in vetustissimo quodã, [Greek] etc. Quæ nos conuertimus: Quòd cùm vna sit vena quæ ex iecore in cor pcedit, nulla alia enascatur ab altera ipsius cordis parte, quæ elaboratum humorẽ in totum corpus deducat.

Lib. VII. Pag. 1136.

Andernacus. Meritò igitur generatur hic spiritus in cerebri ventriculo. Felicianus: Verisimilius igitur est spiritum hunc in cerebri ventriculis oriri. Græcè legitur: [Greek] Hoc est: rationi autẽ est consonum, hunc spiritũ gigni iuxta ventriculos cerebri, etc. Etenim animalis spiritus,

non

nō in ventriculis cerebri, sed in plexu retiformi, qui iuxta illos est, gignitur: vnde in ventriculos eructatur, vt illinc, velut ex quibusdam fonticulis emanans per neruos, vniuersis animalis particulis motum atque sensum largiatur.

Pag. 1146.

Quemadmodū gustus humores. Felicianus: Sicut succos gustatus. Græcè legitur: [Greek] Hoc est: Quemadmodum gustus sapores. At enim visum colores sentire, perinde vt gustus sapores percipit.

Ibidem.

At coloratum corpus simul cum eo cognoscit, quemadmodum gustus quod humores obtinet. Felicianus: Cùm illis verò postea coloratū corpus, sicut gustus id quod succos in se habet, Græcè [Greek]. Quod est: Quemadmodum gustus id quod sapores cōtinet: [Greek] siquidem, non modò humorem, sed saporem etiam crebrò significat.

Pag. 1151.

Quemadmodū & tactilis sensus instrumenta sensus renixu. Felicianus: Quemadmodū verò sensus tactus sensilia per cōcursum. Græcè [Greek]. Quod est: Quemadmodum tangendi sensus sensilia, per renixum.

Ibidem.

Humorum dignotio corrūpitur. Felicianus: Succorum dignotio etiam interit. Græcè: [Greek]. Quod est: Corrumpitur saporum dignotio.

Pag. 1166.

Qui clarius manifestiùsque sanè quemadmodū & alij complures, quasi non habita illius duntaxat ratione, qui à me illum accepturus erat, sed tanquam aliorum quoque imperitiorū illo manus esset perventurus, à me esset scriptus. Cui etiam suffragatur Feliciani tralatio. At græcus codex habet in hunc modum: [Greek]. Quæ perspicuè magis converti possunt, in hunc modum: Qui manifestius sanè mihi conscriptus est, quemadmodum alij plures: idque non habita eius tantum rationе, qui à me illum accepturus erat, sed aliorum etiā imperitiorum eo, quibus debebat item cōmunicari.

Lib. ix. Pag. 1238.

Andernacus: Itaque scopi secundum quos singula hæc rectè aliqui aggrediatur, omnino pauci sunt: nemporis temporis requirit. Felicianus: Fines igitur quibus singula hęc rectè aliquis tractare posset, prorsus pauci sunt: exercitatio scilicet, quæ tamen non paruo tempore videtur indigere. Græcè legimus: [Greek]. Quod sic vertere: Scopi igitur secundum quos singula horum rectè tractare quis posset, omnino sunt pauci. In ipsis autem exercitatio, haud exiguum tempus desiderat.

SECTIONE SECVNDA.

Lib. Num ars tuendæ sanitatis ad medicinalem artem spectet.

Pag. 4.

IVnius Paulus: Ad neruorum sutorem. Græcè [Greek]. Hoc est: ad illum qui neruis cōsuit.

Pag. 33.

Sic vertit, aut peruertit potius carmē Homeri: *Dignior est cunctis medicus mortalibus vnus.* In alijs tamen exemplaribus legitur, doctior. Vtrobique autem sententia poetæ est corrupta. Græcè siquidem legitur:

[Greek]

Cuius sententia est:

Vnicus existens, rite tamen omnia callens.

Pag. 44.

Duabusque artibus præpositis hæ singulæ deseruit. Græcus antiquus habet: [Greek]. Hoc est: Duabusque artibus separatis harum singulæ inseruiunt.

Lib. I. de alimentorum facultatibus.

Pag. 59.

MArtinus Gregorius: Deinde affligentes. Græcè: [Greek]. Hoc est: Ac deinde circunlinentes. Monet siquidem illic Galenus, vt postea quàm cauitatem cydonij mali repleuerimus scammonio, malum ipsum obducamus, atque circunlinamus, luto videlicet, aut fermento: ac dein assemus. Qui modus obseruatur hodie in præparando scammonio.

Pag. 61.

Et omnium maximè per aluum subsidet. Græcè: [Greek]. Quod verterem: Inter cæterósque maximè per aluū descendit.

Lib. II. Cap. de fugacibus fructibus.

Pag. 102.

Martinus Gregorius: Vtuntur autem omnes ipsa (cucurbita scilicet) magis qu'am alio quouis fructuum esculentorum: quód cęteris fructibus sint aridiores ac sicciores. Hoc tamen non reperitur in græco exemplari: nec videtur etiā rationi cōsonum: cūm cucurbitæ, nulli aut certè paucis aliorum fructuum, humiditate cedant.

Pag. 128.

Læditur autem maximè ab ipsorum esu, quód aut inflammetur, aut scirrho obsideatur. Græcè: [Greek]. Quod est: Extremè autem ab ipsarum (palmularū videlicet) esu læditur, si obsessum phlegmone, aut scirrho fuerit. Neque enim tam perniciosum ait esse fructum palmarū Galenus, vt ex solo ipsarum esu possit hepar aut inflammationem, aut scirrhum contrahere: at iam inflammatum, aut scirrho induratum hepar, ab vsu phœnicum maximè obłædi pronunciat.

Lib. III. Pag. 169.

Martinus Gregorius: Quoniam non temerè in ventriculo cuiusque coagulatur. Græcè: [Greek]. Quod est: Ac

proinde rarò alicui fuit coagulatum in ventre.

Lib. de euchymia & cacochymia.

Pag. 207.

Ferdinandus Balamius: Haud sanè exquisitis admodum cibis vtatur. Græcè: οὐδὲ ἀκριβῶς πεπονημένων ἐδεῖτο. Hoc est: Nec cibis admodum exquisitis indiguit:

Lib. de cognoscendis curandisq́ animi affectibus. Pag. 275.

Bernardinus Donatus: Nec tamen illud dixerim melius esse, etc. Est tñ codex corruptus, qui sic instaurari debet: ἂν μὴ τὴν ἀρχὴν ἄμεινον δόξῃ etc. Quod nos vertimus: Nisi fortè melius esse videatur, initio, etc.

Pag. 281.

Magnum quippe fuerit credo, si nullus eorũ moderatior in cibo & potu sumendo sit visus. Quòd si teipsum hoc honore afficere decreuisti, etc. Græcè habetur: μέγα γὰρ οὐδὲν ἐκείνων ἐσθίειν τι καὶ πίνειν ἐγκρατέστερον· εἰ δὲ καὶ σαυτὸν ταύτῃ ἔγνωκας τιμῆσαι. Quod est: Magnum quippe non fuerit si in cibo & potu illis temperantior videaris. Sed si te hoc honore afficere decreuisti, etc. Vult nanq; eo in loco Galenus (id quod paulò pòst subdit) vt nõ cæteros modò, sed nos etiã ipsos vincamus, modestius nempe, & continentius viuentes hodie, quàm heri. Pag. 293.

Ac per hoc ipsum præceptum singulis diebus in singulis huiusce operis partibus, nos ipsos exerceamus. Quod quidem cùm cęteris ex puerili disciplina cõtingat, aliis illis, quibus in hoc fortuna non fuerit, seró tandem ea ratione quam exposui, continget. Græcè habetur: τῶν δ᾽ ἐν τοῖς κατὰ μέρος ἔργοις ἑκάστης ἡμέρας γυμναζομένων ἐπὶ τοῖσδε τοῖς δόγμασιν, ὅπερ ἐκ τῆς πρώτης παιδείας ἐκείνοις ὑπῆρξε, τοῦτο τοῖς ἀτυχήσασιν ἐκείνοις ὕστερον καθ᾽ ὃν ὑφηγησάμην τρόπον ἔσται. Quod est vertendum: Cæterùm si operibus particularibus circa hæc præcepta singulis diebus se exerceant, quod quidem ex prima educatione contingit cæteris, id infelicibus illis postea tandem cõtinget ea, quam exposui, ratione.

Pag. 296.

Etenim ex iis in quibus ipsa se exercuerit, multò existit generosior. Quo in loco reddendo, interpres est græcam phrasim secutus, quæ habet: ἐξ ὧν ἐγυμνάσατο: id quod præstiterit vertere: Eo quòd se exercuerit.

Lib. I. de sanitate tuenda.

Pag. 345.

Linacer: Nempe per nares genásq;. Græcè: κατὰ τὰς ῥῖνας, καὶ κατὰ βλέφαρα. Hoc est: Iuxta nares & palpebras. Ait nanq; Galenus, oculum explodere quicquid in eo excremẽti gignitur, nõ per nares, sed per foramen quoddam, quod in angulo interiori oculi, iuxta nares, intra palpebrásq; consistit: id quod in oculorum anatome satis supérq; iam demonstrauerat.

Lib. II. Pag. 355.

Linacer: At procedẽte tempore, vbi iam adoleuit. Græcè: ὅταν ἤδη μειράκιον ἡμῖν γένηται, Quod est: Vbi iam adolescit.

Pag. 441.

Frigidi nanq; succi marcorem. Græcè: καὶ μὴν γὰρ τοῖς ψυχροῖς τά τε κώματα, καὶ οἱ μακρότεροι τῶν ὕπνων. Hoc est: Frigidi enim, sopores ac prolixiores somnos inducunt.

Lib. V. Pag. 476.

Linacer: Hæc facies, vbi naturalem planè habitum crura receperunt. Græcè: ὅταν δέ σοι ταῦτα πράξαντι, κατὰ φύσιν ἀκριβῶς ἔχῃ τὰ σκέλη Hoc est: Hęc tibi perficienti, si exactè secundum naturam se habeant crura.

Lib. I. de simplicium med. facultatib.

Pag. 281.

Theodoricus Gerardus: Verũ ei q eodẽ sensu cõmunicat, licet suggerere. Græcè: ἀναμνῆσαι μέντοι τὸν δὲ αὐτῶν αἰσθόμενον κεκοινωνηκότα. Hoc est: Recordari autẽ eum, cui talis sensus fuerit cõmunicatus, possibile est. Galenus itaq; ait, impossibile quidẽ esse, vt exactè quis interpretetur differentias astringẽtis, austeri, atq; acerbi saporis: fieri autem posse, vt recordetur illorum, vbi talis semel gustarit.

Lib. III. Pag. 658.

Theod. Quòd si ad id nõnihil faciat ipsius raritas. Græcè: συντελεῖ μὲν οὖν εἰς τοῦτο καὶ ἡ μανότης αὐτοῦ. Hoc est: Cõducit itaq; ad hoc etiã ipsius raritas.

Lib. IIII. Pag. 698.

Theod. Diuersis tamẽ hactenus viribus omphacis aceriq; succus constant. Græcè habetur: Διαφέρει γε μέντοι τὴν δύναμιν κατὰ τοσοῦτον δ᾽ ὄμφακος χυλὸς ὄξους. Quod est: Eatenus autẽ facultate differt ab aceto omphacium. Pag. 699.

Etenim ad hypochondria ardentia, præstantior est succus omphacis, quàm aceti. Græcè: ὄξους αὐτοῦ. Hoc est: Præstantior est ipso aceto. Nam aceti succus non datur præter ipsum acetum. Exprimitur autem ex vua immatura, cuius cremor appellatur omphacium.

Pag. 704.

Ac partim in hac coniugatione. Græcè: καὶ τὰ μὲν ἐν τῇδε τῇ συζυγίᾳ τῶν κράσεων. Hoc est: Atque hæc quidem, in hac temperamenti coniugatione.

Pag. 711.

Omnia saltem cuti nostræ imposita. Græcè: πάντα δ᾽ οὖν. Quod est: Omnia igitur, etc.

Lib. V. Pag. 732.

Theod. Tantóq; siccius, quantò vincit siccitas. Græcè habetur: ἐπὶ τοσοῦτον δ᾽ ὑγρότερον, ἐφ᾽ ὅσον ξηρότερον, etc. Quod est: Eatenus autem humidius, quatenus siccitas superat.

Pagina 734.

Ex familiari animantis natura fiat alteratio. Græcè: ἐξ οἰκείας ὕλης τοῦ ζῴου τὴν ἀλλοίωσιν γίγνεσθαι. Quæ sonant: Ex propria animali materia ipsam alterationem fieri.

Pag. 754.

Alia verò ex putrescente arescentéq; generationem sortita. Græcè: ὁ δ᾽ ἐκ σηπεδόνος ἐξαυαινούσης ἔχει τὴν γένεσιν. Quod est: Hæc autem, à putredine exasperante ducit originem.

Lib. VI. Pag. 793.

Theod. Idcirco mihi videntur veteres coronis ex eo plexis vti solere. Græcè additur: παρὰ τὰ συμπόσια. Hoc est: in conuiuiis.

Pag. 807.

Equidem vidi puellum, quandoq; octo totis mensi-

mensibus morbo comitiali liberum. In græco exemplari additur: [illegible]. Hoc est: Ex quo tempore, vel quandiu radicem ipsam gestauit.

Pag. 819.

Cæterùm licet zingiber & piper album. Græcè legitur: καὶ τὸ μακρόπεπερι. Hoc est: Et piper longum.

Pag. 820.

Cui accedit & ea quæ ex salis est farinæ natura. Græcè: [illegible]. Hoc est: Et ea quæ ex salis est, & ea quę ex farinæ natura.

Pag. 834.

Sicvti sanè etiam coitus semen pudendo circunlita. Gręcè legitur: κατὰ συνουσίαν. Hoc est: Coitus tempore.

Pag. 843.

Sed quæ illi amaritudinis dũ potatur adsunt opera. Græcè: ἀλλ' ὅσα [illegible]. Hoc est: Sed quæcunque amarissimo pharmaco, dum bibitur, adsunt opera, etc.

Pag. 850.

Quinq; partibus succi plus erat. Græcè: [illegible]. Quod magis apposité vertitur: Ad vtrunq; autẽ succi portio erat quincupla.

Pag. 866.

In semine quidem viuentẽ habens qualitatẽ acidam. Græcè habetur: κατὰ τὸ σπέρμα. Hoc est: Iuxta semen, vel circum semen. Ait quippe Galenus id q̃d res est: nempe quicquid in malo Medico, siue citrio, iuxta semẽ adhęret, & vnde exprimitur succus, cum acore quodã siccare. Quãdoquidem semen citrij minimè talem facultatẽ sortiri, vel ex gustu intelligi poterit.

Lib. VIII. Pag. 873.

Theod. Piri quidẽ syluestris prorsum atq; absolutè amarus est: scilicet fructus. Græcè habetur: [illegible]. Hoc est: Acerbus.

Pag. 875.

Velvti & chartæ combustæ cinis, nisi quatenus infirmior est, q̃ papyri. Græcè. [illegible]. Quod est. Nisi quatenus cinis papyri est infirmior. Cui lectioni suffragatur Paulus, cuius verba sunt hæc: Ad singula tamen papyri cinis multò inferior est.

Pagina 884.

Non tamen nec resiccare, nec refrigerare manifestò potest. Græcè. [illegible]. Quæ sonant: Cæterùm nec resiccare, nec humectare manifestò potest.

Pag. 887.

Caries lignorũ, & maximè quæ particeps est astrictionis. Græcè: [illegible]. Hoc est: Caries lignorum, eorum maximè, quæ astrictione sunt prædita.

Pag. 889.

Nõnullã item amarã qualitatẽ obtinet. Græcè: [illegible]. Quod est: Nonnullam item acrem qualitatem.

Pag. 899.

Sion quantùm gustu odoratum est. Græcè: [illegible]. Quę sonãt: Sion quatenus gustui vtcunq; aromaticum est, etc. Nihil siquidem est odoratum gustui, sed ipsi tantũ olfactui. At quæ aromatica sunt, ea simul mouent olfactum & gustum.

Pag. 905.

Et nimium habet humiditatis. Græcè habetur oppositum: [illegible]. Hoc est: Et minimum habens humiditatis.

Pag. 906.

Phorbij semine ad leucomata cum melle applicant. Græcè legitur χρῶνται. Hoc est: Vtuntur.

Pag. 936.

Cæterũ vtriusq; in medio est spuma nitri. Græcè habetur: [illegible]. Hoc est: In medio autem amborum est nitri sapor. Nam cùm paulò superius disputasset de sapore tum aphronitri, tum salis, posteà subdidit, inter illos mediam nitri saporem consistere.

Pag. 938.

Dictum tamen paulò antè est, aphronitrum in medio cõsistentem habere facultatẽ aphronitri & salis. Corrigẽdũ codex græcus mendosus debet, qui habet: ἀφρόνιτρον quandoquidẽ esse legẽdum νίτρον, hoc est, nitrũ, ex capite de sale liquido cõstat.

Pag. 942.

Quæ in editioribus domorũ, in quibus fornaces extructæ sunt, partibus colligitur. Græcè: [illegible] (sed legendum [illegible]) [illegible]. Hoc est: Quæ in editioribus partibus parietũ ipsius fornacis colligitur.

Pag. 981.

Quod patientis Inguinibus. Græcè legitur: τοῖς λαγόσι. Hoc est Iliis.

Pag. 1000.

Capitibus mænidum sale inveteratarum, ad sedis fissuras vtebatur quidam. Græcè additur: [illegible]. Hoc est: Vsta.

Pag. 1004.

Noui autẽ nostratiũ quosdam ossa potui exhibuisse. Græcè legimus: [illegible]. Quod est: Noui equidem nostratiũ quosdã, propinantes humana ossa cõbusta.

Pag. 1016.

Porrò si laueris ea, vsserisq;, ignea in aquã natura deposita, ipsam efficiunt cum tenuitate calefacientem, adeò vt & putrefaciat. Sed nõnunquàm reliquum terrenum est, morsus expers: id quod maximè implendis, cicatriceq; claudendis vlceribus humidis est vtile. Græcus codex manuscriptus habet in hũc modum: [illegible]. Quæ sic nos vertimus: Quòd si ea, vbi exvsta fuerint, laueris, quicquid habebant igneum, id totum in aqua ponunt. Ac proinde aqua quidem ipsa, excalfaciens cũ tenuitate redditur, adeò vt putrefaciat interdum. Reliquum verò terrosum, morsus expers efficitur, maximeq; implendis, & cicatrice claudendis vlceribus humidis auxiliatur.

SECTIONE TERTIA.

Libro de caussis respirationis.

Pag. 25.

COrnarius: Sic etiã circa costas musculi, quorũ in medijs ipsius regionibus duo et viginti

numerantur, duo quidem primarum costarum. Græci codices antiquissimi habent in hunc modum: ὅσοι δὲ καὶ οἱ κατὰ τὰς πλευρὰς μῦες, οἱ μὲν ἐν ταῖς μέσαις χώραις αὐτῶν δύο καὶ εἴκοσιν τυγχάνουσιν· καὶ δύο μὲν οἱ τῶν πρώτων πλευρῶν, &c̄. Quæ in hunc modum nos vertimus: Sic etiam costarum musculi, qui quidem in mediis regionibus ipsarum cōsistunt, numerantur vigintiduo: ac præterea duo alij primarum costarum, &c̄.

Ibidem.

Ex dictis verò circa spinam musculis. Græcè: τῶν δ' ὀρθῶν τῶν κατὰ τὸν τράχηλον. Quod est: Ex rectis verò, qui iuxta collum consistunt.

Ibidem.

Qui demum circa superiorem ventrem sunt musculi. Græcè: οἱ δὲ κατὰ τὸ ἐπιγάστριον. Hoc est: Qui verò in abdomine, siue epigastrio sunt musculi. Etenim superiorē ventrē Galenus sēper vocat ventriculum: Epigastriū autem, est tota illa mēbrana carnosa, quæ molem intestinorum continens, ex cute, pinguitudine, quatuor obliquis, duobus transuersis, totidémque rectis musculis constat.

Ibidem.

Violentæ verò, tum sima humerorum, tū interna mediarum costarum pars. Græcè legitur: βιαίας δὲ, ὅτι κατὰ τὰ σιμὰ τῶν ὠμοπλατῶν, ὅτι ἐντὸς τῶν μεσοπλευρίων μοῖρα. Quæ sonant: Violentæ verò, tum sima scapularum, tum musculorum intercostalium interna pars.

Ibidem.

Similiter autem & expirationis, inviolentæ quidem, musculi circa superiorem ventrem: violentæ verò, externa mediarum costarum pars. Græcè habetur: ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς ἐκπνοῆς, ἀβιάστου μὲν, οἱ κατὰ τὸ ἐπιγάστριον μύες· βιαίας δὲ, τῶν μεσοπλευρίων, ἡ ἐκτὸς μοῖρα. Quod est: Similiter etiam & expirationis, inviolentæ quidem, musculi abdominis: violentæ verò, musculorum intercostalium exterior pars.

Lib. I. de difficili respiratione.

Pag. 28.

Cornarius: Iuxta quas, aut veloces, aut tardæ appellātur. Græcè: καθ' ἃς ὅτοι ταχεῖαι, ἢ βραδεῖαι λεχθήσονται. Quod nos vertimus: Iuxta quas, veloces aut tardi dicentur motus. Quippe voces illæ, ταχεῖαι καὶ βραδεῖαι, referūtur πρὸς τὰς κινήσεις, hoc est, ad motus de quibus Galenus paulò superius egerat.

Similiter vbi paulò inferius Cornarius vertit.

Secundum quas aut magnas, aut paruas appellant. Vertendum erat: Aut magni, aut parui appellantur.

Pag. 33.

Vtilitate multum vrgente. Græcè habetur: ἱκανῶς ἐπειγούσης. Quod est: Sufficienter vrgente.

Pag. 35.

Sed si vtilitas multum sit exoluta. Græcè: ἀλλ' εἴπερ ἐκλελυμένα τὰ τῆς χρείας ἱκανῶς. Quod est: Cæterùm si quæ ad vsum pertinent, exoluta sufficienter fuerint.

Ibidem.

Eius videlicet: quæ circa expirationem consistit Græcè: δηλονότι τῶν περὶ τὴν ἀναπνοὴν συνισταμένων. Quod est: Earum videlicet, quæ circa inspirationem consistunt.

Ibidem consequenter.

Quare immodestia. Græcè: ὥσπερ γε καὶ ἡ ἀμετρία. Quæ sonant: Quemadmodum etiam immoderatio.

Ibidem.

Atque ita sanè esse, ratio ipsa poscit: repugnat autem quippiam eorum, quæ evidenter apparent. Græcè legitur: ἆρ' οὖν ὁ μὲν λόγος οὕτως αἱρεῖ, μάχεται δέ τι τῶν ἐναργῶς φαινομένων: Quod est: An igitur sic ratio poscit, repugnat autem quippiam eorum quæ evidenter apparent? Sic autem esse legendum, atque vertendum, indicat oratio subdita, vbi Galenus ait: Ego quidem omnia hæc consentientia reperio.

Pag. 42.

Nulla est autem differentia, quod ad id quod coarctatum est attinet, vt pulmo nō possit, &c̄. Græcè: διαφέρει δ' οὐδὲν πρὸς γε τὸ στενοχωρούμενον τὸν πνεύμονα μὴ διαστέλλεσθαι. Quæ clarius vertuntur sic: Perinde autem est, ad hoc vt pulmo compressus non possit, &c̄.

Pag. 49.

Contractiones itaque thoracis citra horum concitationem, nonnunquam magnam inspirationem facere possunt. Græcè habetur: αἱ μὲν χωρὶς δὲ τούτων συστολαὶ τοῦ θώρακος οὐκ ἄν ποτε μεγάλην ἐκπνοὴν ἐργάσαιντο. Quæ sonant: Contractiones sanè thoracis citra horum concitationem, nunquam magnam expirationem facere possint.

Pag. 54.

Quanquam & adhuc eximium quiddam ad inæqualitatis erat generationem respiratio habebit, præter pulsuum rationem. Græcè: ἢ τοῖον περιττόν τι ὡς ἀνωμαλίας γένεσιν ἕξει ἡ ἀναπνοὴ πρὸς τοὺς σφυγμούς. Quod est: Quinetiā abundans quid, ac veluti auctarium, ad inæqualitatis generationem respiratio habebit, præter pulsuum rationem.

Pag. 55.

Nimirū quòd & visa aliquādo plus, aliquando minus, rationem ab eo quod secundū naturam est, amoueant. Ego verò, non visa, sed cum græco potius phantasmata verterēm.

Lib. III. Pag. 105.

Cornarius: Propterea quòd per distantiā organorum respirationis fit motus. Græcè magis perspicua est sentētia: διότι κατὰ διάστημα ἡ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων κίνησις. Quod vertimus: Quia per distantiam organa respirationis mouentur.

Pag. 112.

Densus & magnus fit spiritus. Græcè: πυκνὸν καὶ μικρὸν γίνεται τὸ πνεῦμα. Hoc est: Densus & paruus fit spiritus.

Pag. 122.

Densum autem & magnū eum, qui inflammationem respiratoriorū organorū indicat, haud quaquàm quis dixerit, nisi etiā calidus effletur. Græcè legimus: τὸ δὲ πυκνὸν καὶ μέγα, τὸ δὲ φλογώσεως τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἐνδεικτικὸν, οὐκ ἂν ὀρθῶς τις λέγοι, &c̄. Quod vertimus: Densum autem & magnū, indicare incendium organorum respirationis, nemo rectè dicere possit, &c̄.

Lib.

Lib. de vsu pulsuum.

Pag. 141.

Linacer: At quomodo igitur ex pulsu maximè præsagimus. An inquies, minimè quidem vt ex causis id genus, quæ plurimum momenti habeant: imò vt ex opportunis signis. Græcè: πῶς ἐκ σφυγμῶν τὸ μέγιστον προγινώσκομεν, οὐχ ὡς δὴ αἰτίων πολὺ δυναμένων, φήσετε, ἀλλ' ὡς ἐκ σημείων ἱκανῶν. Hoc est: Quomodo igitur ex pulsibus maximè præcognoscimus? Minimè quidem vt ex causis admodũ efficacibus, aliquis dicere posit: sed velvti ex opportunis signis.

Pag. 142.

Quo minus mirum est, quum exiguũ illi cõmodum ex corde suggeratur, si iugularibus vetus vinculo exceptis, exiguum quoq; sentiat incõmodum. Græcè legitur: τῶν καρωτίδων λεγομένων ἀρτηριῶν βρόχοις διαληφθεισῶν. Hoc est: Carotidibus vocatis arteriis, vinculo exceptis.

Lib. I. de differentiis pulsuum.

Pag. 185.

Hermannus Cruserius: Atque inter septendecim hos pulsus, qui ex trinis dimensionibus constant. Græcè legitur: ὄντων δὲ τούτων ἑπτὰ καὶ εἴκοσι σφυγμῶν, τῶν κατὰ τὸ ποσὸν ἐν ταῖς τρισὶν ἅμα διαστάσεσι συνισταμένων. Quæ nos vertimus: Quum itaque hi septem & viginti pulsus habeantur, qui secundum quantitatem in trina dimensione consistunt.

Pag. 190.

Certis bifariã, aut triplici proportione. Græcè: ἢ ἐν πολλαπλασίῳ λόγῳ. Quod est: Aut multiplici proportione.

Pag. 202.

Cuius delapsum à primo distentionis termino, nulla dirimit manifesta quies: Græcè legitur: καὶ τὴν καταφορὰν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ πέρατος τῆς πρώτης διαστάσεως, etc. Quod est: Eius autem delapsum à primæ dilatationis fine, etc.

Pag. 212.

Si iam moueri omnes simul cœperint. Græcè: εἰ μὲν οὖν. Quod est: Si igitur.

Ibidem.

Non tamen in secunda contineatur, sicvt nec ipsum rhythmum. Græcè: ὁ μὲν ἐν τῇ γε δευτέρᾳ τὴν ὕπαρξιν ἔχοι, ὥσπερ οὐδ' ὁ ῥυθμὸς αὐτῆς. Hoc est: Non tamen in secunda consistat, sicvti neq; ipse rhythmus.

Ibidem.

Tempus enim partis quæ præter cæteros prima motu deficitur minimũ est. Græcè habetur: ὁ μὲν γὰρ τοῦ πρώτου πάντων παυσαμένου τῆς κινήσεως μορίου χρόνος ἐλάχιστος. Quod est vertendum: Tempus enim partis, quæ prima omniũ moueri desinit, minimum erit.

Ibidem:

Et item rhythmus in singulis cõmutatur. Græcè: καὶ ὅτε ὁ ῥυθμός, etc. Quod est: Atque in hunc modum rhythmus, etc.

Pag. 213.

Iam verò, vbi vnà omnes partes moueri cœperint, motæq; æquo sint tempore, si alteræ distentionis non idem omnes initium partes ordiantur, etc. Græcè tamen magis perspicua est sententia: τῆς δευτέρας διαστολῆς μὴ ἅμα πάντα τὰ μόρια τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ποιεῖται. Hoc est: Secundæ autem dilatationis non idem omnes initium partes ordiantur.

Pag. 214.

Non potest esse in vtroque genere inæqualitas. Græcè: ἀνάγκη καθ' ἑκάτερον τῶν γενῶν γενέσθαι τὴν ἀνωμαλίαν. Quod est: Necessariò in vtroque genere fit inæqualitas.

Ibidem.

Non fit autẽ prioris finis distentionis in omnibus æqua. Græcè: ὁ δὲ τελευταῖον τῆς προτέρας διαστολῆς, μὴ ἴσον πᾶσι γίνεται. Quæ sonant: Finis autem prioris dilatationis non sit omnibus æquus.

Lib. II. de differentiis pulsuum.

Pag. 238.

Herm. Siquidem quantitas vnius dimensionis, nõ magnitudo, sed longitudo est. Græcè habetur: τὸ γὰρ κατὰ μίαν διάστασιν ποσόν, etc. Quod nos sanè maluimus vertere: Etenim quantitas vnius extensionis, etc.

Pag. 239.

Nam longum quidem pulsum, nisi aliqua cõiuncta sit profunditas & latitudo, non esse posse, nemo causam dicit. Clarius id græcè habetur: ὅτι μὲν οὖν ἄνευ τοῦ πὼς ἔχειν βάθους καὶ πλάτους ὁ δυνατὸν μακρὸν εἶναι σφυγμόν, οὐδεὶς αἰτιᾶται. Nempe: Quòd igitur absque aliqua tum altitudine, tum latitudine, pulsus longus nequeat consistere, contradicit nemo.

Lib. III. de differentiis pulsuum.

Pag. 254.

Herm. Quã in secũdo libro inuentorũ. Græcè legitur: ἐν τῷ τρίτῳ. Quod est: In tertio.

Ibidem.

Etenim nõ mutatas oportebat nominũ significationes. Græcè habetur: οὐ γὰρ ἔδει μετατιθέναι τὰ σημαινόμενα τῶν ὀνομάτων. Hoc est: Etenim retractare oportebat significata nominum.

Lib. I. de dignotione pulsuum.

Pag. 375.

Herm. Quinetiam caloris qualitatẽ, occursus arteriæ motu excitatus apertius animaduertit. Græcè: καὶ μὴν καὶ τὴν τῆς θερμασίας ποιότητα, σαφέστερον ἡ διὰ τῆς κινήσεως προσβολὴ τῆς ἀρτηρίας γνωρίζει. Quod est: Quinetiam qualitatẽ caloris, impulsus ille, qui in motione arteriæ contingit, apertius indicat. γνωρίζειν siquidem non modò cognoscere, sed ostendere, & indicare significat. Vnde γνωρίσματα semper accipiuntur pro indiciis & notis. Adhæc arteriæ occursus nunq̃ animaduertit differentiam aliquam pulsus, sed intercedente ipso, tactus noster singulas deprehendit.

Lib. II. de dignotione pulsuum.

Pag. 375.

Herm. Etenim si quo videtur arterias maiores habere homo qui cõparatur, hoc maiorẽ etiã habeat distentionẽ. Græcè legitur: εἰ μὲν γὰρ ὅσῳ τοσούτῳ. Hoc est: Si enim quantò videtur arterias maiores habere, tantò maiorem etiam, etc.

Ibidem.

Aut sit maior. Græcè: ἢ ἐλάττων ᾖ. Quod est: Aut sit minor.

Lib.III.de dignotione pulsuum.

Pag. 383.

Herm. Quæ cùm ita sint, optimam rationē dabimus operam vt monstremus dignoscēdarum singularum dimensionum: ac de prima dicemus longitudine. Græcè habetur: ἐπεὶ δ' οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα, πειρατέον ἐνδείξασθαι τὸν βέλτιστον τρόπον διαγνώσεως ἐν ἑκάστῃ διαστάσει, καὶ περὶ πρώτης γε λεγέσθω τῆς κατὰ τὸ μῆκος. Hoc est: Quandoquidem igitur hæc ita habent, danda opera est, vt demonstremus modum optimæ dignotionis in dimensionibus singulis. Ac primò sanè de illa dicamus, quæ versatur circa longitudinem.

Lib.I.de causis pulsuum.

Pag. 418.

HErm. Causæ quę pulsus variant, partim generationis eorū sunt, partim tantū alterationis. Græcè habetur: τῶν τοὺς σφυγμοὺς ὑπαλλαττόντων αἰτίων, τὰ μὲν τῆς γενέσεως αὐτῶν ἐστὶν αἴτια· τὰ δὲ τῆς ἀλλοιώσεως μόνον. Quæ sic multò aptius vertuntur: Causarum quæ immutant pulsus, hæ quidem generationis ipsorum sunt causæ, hæ verò tantū alterationis.

Pag. 419.

Et quæ his succedunt externæ. Græcè: καὶ τὰ τούτων ἔτι τὰ προκαταρχόντα. Hoc est: Et præterea quæ harū sunt procatarcticæ, præincipientésve.

Ibidem.

Ac quæ nunc commemorauimus, externæ appellantur. Græcè: ταῦτα μὲν δὴ τὰ νῦν εἰρημένα, προκαταρκτικὰ λέγεται. Quod est: Hæ igitur, quas nunc recitauimus, procatarcticæ causæ appellantur.

Ibidem.

Quæ has etiam præcedūt, quæ quidem in humoribus sunt, præcedentes. Græcè: τὰ δ' ἔτι τούτων ἐμπροσθεν, τὰ κατὰ τοὺς χυμούς, προηγούμενα. Quod est: Quas verò ante has, illæ nempe quæ circa humores versantur, antecedentes, &c̄. Multò autem clarius assequêris Galeni sententiam, si hanc orationem cum superiori coniunxeris, in hunc modum: Hæ igitur quas nunc recitauimus, procatarcticæ causæ appellantur. Quas verò ante has, scilicet exposuimus, antecedentes, &c̄. Nam putare quòd præcedentes vocatæ, procatarcticas vnquam præcedant, hominis planè fuerit in Galeni dogmatis minimè exercitati. Siquidem vt præcedentes causæ vocatas coniunctas gignūt, sic ipsæ gignuntur à procatarcticis.

Ibidem.

Breuiter sic habeto: Quæcunque extra corpus positæ quicqnam in corpore alterāt, externæ vocantur. Quæ has etiam antecedunt, præcedentes causæ corporū affectuum. Hi affectus vbi continentes moueant, evadunt præcedentes illarum causæ. Græcè: καθόλου γὰρ εἰπεῖν, ὅσα μὲν ἔξωθεν ὄντα τοῦ σώματος, ἀλλοιοῖ τι τῶν κατ' αὐτό, προκαταρκτικὰ λέγεται, προκαταρχοντά γε δὴ τῶν ἐν τῷ σώματι διαθέσεων· αὗται δὲ αἱ διαθέσεις, ὅταν τὰ συνεκτικὰ κινῶσι, προηγούμεναι γίνονται αὐτῶν αἰτίαι. Quæ sonant: In vniuersum autem, quæcunq; extra corpus positæ, aliquid in corpore immutant, procatarcticæ causæ, siue præincipientes vocantur: vtpote incipientes prius quàm ipsæ dispositiones corporum. Quæ quidem dispositiones, si quando excitauerint continentes, ipsarum antecedentes causæ redduntur.

Pag. 421.

Quum ex his causis pulsus proficiscantur, omnes illorum variationes, causarum necesse est comites sint alterationum. Græcè: κατὰ ταύτας δὲ τὰς αἰτίας, τῶν σφυγμῶν γινομένων, ἀνάγκη πάσας τὰς τροπὰς αὐτῶν ἕπεσθαι ταῖς τῶν αἰτίων ἀλλοιώσεσιν. Quæ clarius interpres in hunc modum potuisset reddere: Cùm autem secundum has causas fiant pulsus, necessum est vt omnes mutationes ipsorū, consequantur ad alterationes causarum.

Pag. 422.

Sed de his qui ambigunt, perinde ac Archigenes errant, qui in Magnum disputat de pulsus celeritate. Nam à robore nō potius quàm ab imbecillitate proficiscitur facultatis. Græcè: ἀλλ' οἱ περὶ τούτων ἀμφισβητοῦντες, ὁμοίως ἁμαρτάνουσιν Ἀρχιγένει, πρὸς Μάγνον διαφερομένῳ περὶ τάχους σφυγμοῦ, ὡς οὐχ ὑπὸ ῥώμης μᾶλλον, ἢ ἀρρωστίας γίνεται τῆς δυνάμεως. Hoc est: Cæterùm qui de his dubitant, in eundem cum Archigene errorem incidunt, qui in Magnum disputat de pulsus velocitate, quòd scilicet nō à robore potius, quàm à languore facultatis proficiscatur. Sic autē esse vertendū, colliget Candidus lector ex alia castigatione quā subdam.

Ibidem consequenter.

Nam neutrum sequitur necessariò, attamen peculiaris celeritas robori facultatis est. Vbi legitur Græcè: μᾶλλον μὲν ἔστιν οἰκεῖον τάχος μὲν, ῥώμῃ τῆς δυνάμεως, καὶ πλήθει θερμασίας, &c̄. Quod est: Magis tamen est familiaris celeritas quidem robori facultatis, atque caloris copiæ. Itaque Galenus Archigenem impræsentiarum causatur, quòd contenderit pulsuum velocitatem non magis à robore, quàm ab imbecillitate virium procedere: quum ipsa pulsus celeritas facultati vegetæ, quàm imbecillæ, magis sit familiaris atque genuina.

Pag. 429.

Celeres dicimus pulsus, itémque tardos esse, non ægrotis modò, verumetiā valentibus nonnullis. Quod naturaliter quidem iis confirmamus suppeditare. Clarius tamen percipitur sententia Galeni ex græco exemplari: ταχεῖς γὰρ δὴ λέγομέν τινας σφυγμούς, ὡσαύτως δὲ καὶ βραδεῖς, οὐ τοῖς νοσοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑγιαινόντων ἐνίοις, οἷς καὶ φύσει γε τούτους αὐτοὺς ὑπάρχειν φαμέν. Hoc est: Celeres itaque, ac similiter tardos pulsus, non ægris modò, sed inter sanos etiam, naturaliter nonnullis adesse dicimus.

Pag. 430.

Semel quidem certè tardi, vel parui, si valida facultas sit, vt multum sit vsus remissus, nunquā fiant. Græcè: τελέως γὰρ βραδεῖς, ἢ μικροί, τῆς δυνάμεως ἐρρωμένης, οὐκ ἄν ποτε γίνοιντο, ἐὰν τὰ τῆς χρείας ἱκανῶς ἐκλυθῇ. Quod est: Absolutè enim tardi, vel parui, haud vnquam evaserint pulsus, facultate vegeta existente, vel si quæ ad vsum pertinent, admodum exoluta fuerint.

Pag. 434.

* Paulò enim celerior pulsus est, ex mollitudine perfectus instrumentorum. Legendum tamen est iuxta græcam veritatem, non perfectus, sed profectus. Quippe ob in advertentiam typogra-

pographorum (quod verisimile est) omnes latini codices eo in loco sunt deprauati.

Lib. II. de causis pulsuum.

Pag. 448.

Herm. Crebrior nõ nunc primum, sed statim à primo fiet. Græcè. πυκνότερος δ' ἄν, οὐ νῦν πρῶτον, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐγένετο. Quod est: Crebrior aūt, non nunc primum, sed statim ab ipso initio euaserat.

Pag. 449.

Tum longioribus coguntur intervallis inæquales pulsus interpolare æquales. Quæ oratio gignit quandam ambiguitatem. Græcè legitur: διὰ μακροτέρων ἔσται ἀνάγκη χρόνων τοῖς ἴσοις σφυγμοῖς παρεμπίπτειν τοὺς ἀνίσους. Hoc est: Ac sic necesse est, per lõgiora intervalla inæquales pulsus intercidere æqualibus.

Pag. 451.

Iam verò intercurrentes quos vocãt pulsos, alia ratione ac intermittentes dignoscũtur. Græcè legitur: ἡ δὲ τῶν παρεμπιπτόντων καλουμένων σφυγμῶν διάγνωσις, ἐναντία τῇ τῶν διαλειπόντων ἐστίν. Hoc est: Vocatorum autem intercidentium pulsuum dignotio, contraria est illi, quæ debetur intermittentibus.

Pagina 460.

Quod paruis intervallis tum contentio vincatur. Græcè: ἐν μικρῷ διαλείπει διαστήματι ὁ τόνος ταῦτα ἐν τούτοις τότε. Id quod equidem verterem: Quòd videlicet tunc per exigua intervalla ipsa facultas moueatur.

Pag. 463.

Accidit autem tale quippiam, dum distendũtur arteriæ, vt superficiem earum motarum clarius sentiamus, etc. Græcè: καὶ τὴν περιφέρειαν αὐτῶν μᾶλλον αἰσθανόμεθα κινουμένης, etc. Hoc est: Supernam superficiem ipsius, dum mouetur, magis percipimus, etc.

Ibidem.

Et cõgrediatur minus multis interpositis corporib. Græcè: καὶ δι' ἐλαττόνων ὁμιλεῖ σωμάτων. Quod breuius & elegantius sic vertitur: Et tactui per pauciora corpora occurrit.

Pag. 467.

Siquidem robur facultatis diximus esse tantùm debere in altis pulsibus, vt maximã distentionem possit moliri, nec loca cingẽtia arterias capere eam valeant. Græcè habetur: ἀλλὰ δὴ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως τοσαύτην ἐλέγομεν εἶναι δεῖν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς σφυγμοῖς, ὡς δύνασθαι μὲν ἐργάσασθαι μεγίστην διαστολήν, μὴ χωρεῖσθαι δ' ὑπὸ τῶν περιεχόντων τὰς ἀρτηρίας χωρίων. Quæ sonant: Si vtique facultatis robur in altis pulsibus tantum dicebamus esse debere, vt possit maximam quidem dilatationem moliri: minimè autẽ à locis arterias ambientibus coërceri.

Pag. 468.

Quid iam si hoc verum est, num longus continuò is pulsus est? Græcè: τί δ' ἄρ, εἰ τοῦτ' ἔστιν ἀληθές; ἆρ' οὐχὶ καὶ βραχὺς αὐτίκα ὁ τοιοῦτος γίνεται σφυγμός; Quæ sic sunt reddenda: Quid igitur? An si hoc verum est non continuò is pulsus etiam breuis existit?

Pag. 470.

Longè hic maior est contractionis tempore distentionis tempus. Græcè: παρὰ πολὺ πλείων ἐστὶν ὁ τῆς συστολῆς ἐνταῦθα χρόνος τῆς διαστολῆς. Hoc est: Multò enim hic est maius cõtractionis tempus tempore dilatationis.

Lib. III. Pag. 471.

Herm. Postq̃ de pulsuũ alterationibus quę ex primis & præcipuis causis proficiscuntur, satis primo in libro disputauimus. Græcè: τὰς μὲν ἀπὸ πρώτων τε καὶ κυριωτάτων αἰτιῶν ἀλλοιώσεις τῶν σφυγμῶν, ὁ πρόσθεν λόγος αὐτάρκως ἐξηγήσατο. Quod est: Alterationes quæ à primis & principalissimis causis proficiscuntur, abvndè præcedens sermo exposuit.

Pag. 472.

Viri mulieribus pulsum ferè habent lõgè tum maiorem, etc. Græcè habetur: ἄνδρες μὲν οὖν γυναικῶν ὡς ἐπίπαν μείζονα πολλῷ, καὶ σφοδρότερον ὀλίγῳ, καὶ βραδύτερον ὀλίγῳ, καὶ ἀραιότερον ἱκανῶς τὸν σφυγμὸν ἔχουσιν. Hoc est: Igitur viri mulieribus in vniuersum pulsum habẽt longè tum maiorem, tum vehementiorem: paulò autem tardiorem, vt sufficienter rariorem, etc.

Pag. 473.

Bis rursus τὸ ὡς ἐπίπαν vertit (ferè) cùm, in vniuersum, potius vertendum fuisset.

Pag. 475.

Qui pulsum non diuturnum statim etiam velocem arbitrantur esse. Græcè habetur: τὸν βραχύχρονον. Hoc est: Pulsum, cuius motus breui absoluitur tempore. Atqui non omnis pulsus qui nõ diuturnus existit, est breuis tẽporis: cùm is qui in mediocritate consistit, nec sit diuturnus, nec brachychronus.

Pag. 485.

Tandem ad remissionem & paruitatem cedeunt. Græcè: χρονισάντων δέ, πάλιν ἐπὶ τὸ ἀμυδρὸν τρέπονται. Quod est: Vbi autem diuturni fuerint, vertuntur in remissionem.

Lib. IIII. Pag. 499.

Herm. Planũ autẽ est hæc intelligi debere de lætitia quæ per se, & modicè pulsus motat. Græcè. δῆλον δ' ὅτι ἐπὶ τῆς μετρίας ἡδονῆς καὶ ἰδίῳ λόγῳ ἀλλοιούσης τοὺς σφυγμούς, ἡ συμμέτρως ἡδονῆς εἴρηται ταῦτα. Hoc est: Liquet autem de lætitia modica, & quæ propria ratione pulsus immutat, hæc dicta fuisse.

Ibidem consequenter.

Nam si nimia quidem lætitia sit, vt facultatẽ opprimat, pulsus sæpe per accidens cõtrarij existunt. At tunc oppressæ facultatis fiunt pulsus. Græcè: πολλάκις γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς καὶ οἱ ἐναντίοι γίνονται σφυγμοί, τῆς ἡδονῆς ἀμέτρου γενομένης, καὶ διὰ τοῦτο καταλυούσης τὴν δύναμιν. ἀλλὰ τότε γε οἱ ἐπὶ καταλυομένης δυνάμεως γίνονται σφυγμοί. Quod est: Sæpenumero enim ex accidenti, contrarij pulsus oriontur, si sit voluptas immoderata, ac proinde facultatem exoluat. Cæterùm tunc sanè tales pulsus contingunt, quales solẽt viribus resolutis accidere, etc. Plurimum autem differt resolutio facultatis ab oppressione. Opprimitur siquidem à maxima humorum colluuie: resoluitur autem ab exhalatione benignorum humorum, maximéq; spirituum vitalium, qui evanescere solent, quum ob alias causas, tum etiam ob lætitiam & voluptatem insignem. Vnde multos legimus repentino gaudio perfusos, animam exhalasse.

Pag. 507.

Quæ difficultate nutrimenti extinguontur.

Græcè: ἐνδείᾳ γὰρ αὐτοὶ τροφῆς ἀποσβέννυνται. Quod est: Penuria enim ipsæ nutrimenti extinguũtur, etc. Non autem omnis difficultas nutrimenti, eiusdem penuria existit: quum alimẽtum vitiosum, difficultatem quidem importet, penuriam verò non item.

Ibidem.

Quem marcorem Philippus vocat ex morbo senium: quem ferè habent senescentes, & interim iuuenes etiam. Græcè: καλεῖ γὰρ τοῦτον μαρασμὸν ὁ φίλιππος, ἐκ νόσου γῆρας· καὶ συμπίπτει μάλιστα μὲν τοῖς παρηβῶσι, ἐνίοτε καὶ τοῖς ἔτι ἀκμάζουσι. Hoc est: Philippus hunc marasmum vocat ex morbo senium. Atque invadit præcipuè quidem, iam senescentes. Interdum autem, & consistentes ætate.

Pag. 511.

Iam verò etiam magis inæquales eos meritò esse, ne hoc quidem est obscurum. Græcè additur: διὰ τὴν γειτνίασιν. Quod est: Ob viciniam.

Ibidem.

Longè enim frigidior, & vt ita dicam, letalior peripneumonia est morbus lethargicis. Græcè: οὐδὲ πολὺ γὰρ ψυχρότερον, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις, νεκρωδέστερον τῆς περιπνευμονίας ἐστὶ τὸ τῶν ληθαργικῶν νόσημα. Quæ sonãt: Longè enim frigidior, atq; (vt quis dixerit) perniciosior est morbus lethargicus peripneumonico.

Ibidem.

Si item hoc teneas, lethargum ex ipso potius cerebro, phrenitim præcipuè gigni ex tenui meninge, & ex septo transverso. Græcè habetur: εἰδὼς τι δὲ, ὅτι καὶ κατὰ μὲν αὐτὸν τὸν ἐγκέφαλον ὁ λήθαργος μᾶλλον ἔχει τὴν γένεσιν· ὁ φρενῖτις δὲ κατά τι τὴν λεπτὴν μάλιστα μήνιγγα, καὶ τὸ διάφραγμα. Quod est: Si noris autem, quòd lethargus quidem gignitur potius in cerebro: phrenitis verò, pręcipuè in eius tenui meninge, atque etiam in diaphragmate. Lethargus itaque non ex cerebro, sed ex pituitoso humore collecto in cerebro: vt phrenitis non ex tenui meninge, sed ex bile in illa aceruata, suam ducit originem.

Pag. 513.

Conniuent ferè oculis. Græcè: τὰ μὲν πολλὰ μύουσι τοῖς ὀφθαλμοῖς. Quod est: Vt plurimum conniuent oculis.

Pag. 518.

Vteri suffocati pulsus. Græcè: ὑστερικῆς πνίξεως. Hoc est: Suffocationis inductę ab vtero, pulsus. Vterus quippe minimè suffocatur, sed vbi ex plenitudine vel inanitione convellitur, respirationis organis plurimum facessit negocij, animalq; que in maximam anxietatem perducit.

Lib. I. de præcognitione ex pulsibus.

Pag. 223.

HErmannus: Non esse venientiũ tantùm pręscientiam. Græcè legitur: τῶν μελλόντων. Quod futurorum, quàm venientium, aptius interpretabimur.

Pag. 225.

Postea in corporibus quæ ægrotant tantùm. Græcè legitur: τῶν νοσούντων ἁπλῶς. Hoc est: Quæ ægrotant simpliciter.

Ibidem.

Nec aliter in ægrotantibus, si quidem ægrotant tantùm, indicabit magnus pulsus morbi calidum affectum esse. Gręcè: ὥσπερ δὲ κἀν τοῖς νοσοῦσι τοῖς μὲν ἁπλῶς, ὁ μέγας σφυγμὸς ἐνδείξεται διάθεσιν εἶναι τὴν ἀπὸ θερμοῦ. Quod est: Similiter etiam in ęgrotantibus, si ęgrotent quidem simpliciter (hoc est, si morbo simplici sint correpti) magnus pulsus indicabit calidam ipsius morbi dispositionem.

Ibidem consequenter.

Sin recens aliqua adsit alteratio. Græcè additur illa particula, ἔξωθεν. Hoc est: Adveniens extrinsecus.

Pag. 538.

Non tamen vbi contracta pręter proportionem profunditatis est. Græcè: οὐ μὴν ὅταν γε μειωθῇ παρὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ βάθους. Quod est: Non tamen vbi imminuta fuerit infra proportionem profunditatis.

Pag. 539.

At cùm crassior fit, si quo homo evaserit seipso crassior, hoc fit pulsus minor. Græcè habetur: εἰ μὲν ὅσον περ ἑαυτοῦ παχύτερος ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο, τοσοῦτον καὶ ὁ σφυγμὸς μικρότερος. Hoc est: Si quidem, quãtùm seipso homo crassior sit redditus, tantò etiam pulsus minor videatur.

Pag. 549.

Habes primas & simplicissimas pulsuum mutationes in celeritatẽ & tarditatem: harum causas præcedentes & externas eadem inveniuntur ratione atque illæ, etc. Græcè: αὗται μὲν αἱ πρῶται καὶ ἁπλούσταται τροπαὶ τῶν σφυγμῶν εἰς τάχος, καὶ βραδύτητα, καὶ τούτων αἰτίαι προηγούμεναι καὶ καταρχτικαί, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εὑρισκόμεναι ταῖς, etc. Quæ sic sunt vertenda: Atque hæ sanè sunt primæ & simplicissimæ mutationes pulsuum in celeritatem & tarditatem, causæq; earum antecedentes & primitiuæ, simili methodo inuentæ ac illæ, etc.

Pag. 552.

Ac quo sit vehementior. Græcè: καὶ ὅσον γε σφοδρότερος. Hoc est: Et quantò vehementior fuerit. Ibidem paulò inferius (vbi legitur: Quò sit languidior) Quantò sit languidior, legendum est.

Ibidem.

Alterationes pulsuum, quædam in remissionem & vehementiam, & solæ fiunt frequenter, & ab vna causa. Græcè habetur: αἱ δ' ἀλλοιώσεις τῶν σφυγμῶν, αἱ μὲν εἰς ἀμυδρότητα, καὶ σφοδρότητα, καὶ μόναι γίνονται πολλάκις, καὶ ὑφ' ἑνὸς αἰτίου. Quæ sic nos vertimus: Alterationes autem pulsuum, quæ quidem in remissionem & vehementiam fiunt, illæ certè & solæ frequenter fiunt, & ab vna causa.

Lib. II. de præcognitione ex pulsibus.

Pag. 556.

Herm. Magna enim copia ex putrescentibus humoribus aceruatur. Græcè habetur: κατὰ τὰς σήψεις. Hoc est: In humorum putrefactionibus.

Ibidem paulò antè.

Fuliginosorum excrementorum ingentẽ colligi numerum. Græcè legitur: πλῆθος. Quod rectius vertitur: multitudinem. Numerus quippe nõ de cõtinua, sed dicitur de quãtitate discreta.

Pag. 562.

Robur validorũ, omnẽ excipit causam paruã. Græcè: τὸ δ' ἰσχυρῶν ἡ ῥώμη πρὸς ἅπαν ἀντιμάχεται τὸ μικρὸν κακόν. Quod est: Validorum robur, reluctatur omni affectui exiguo.

Pag.

Pag. 564.

Est autem eorum pulsuum ingens frigiditas causa generandorum, quæ occuper vel corpus cordis, vel spiritum & sanguinem, quem continent eius sinus: vel partem aliquam vicinam. Græcè legimus. *τῶν ὁμιλούντων.* Hoc est: Consentientium particularum, vel aliquod commerciũ habentium. At multa consentiunt mutuò, atque in vnum conspirant, quę minimè sibi vicina existunt. Quemadmodum cor & cerebrũ, quæ nec uorum & arteriarum ratione iunguntur tanta necessitudine, vt affectio vnius, alteri consortij leg: communicetur.

Pag. 565.

Siquidem generantur hi producta raritate: ac quum procurantur, revertunt per raritatē ad pristinum statum. Græcè: *ἔγι γὰρ ἡ γένεσις αὐτῶν ἐκτεταμένης τῆς ἀραιότητος· καὶ ἡ λύσις, ἐπάνοδος εἰς τὴν ἀρχαίαν συμμετρίαν ἐκ τῆς ἀραιότητος.* Quod nos vertimus: Siquidem generatio ipsorum fit raritate producta: solutio autem est reditus quidam per raritatem ad commoderationem pristinam.

Pag. 573.

Quem primò equidem vnum ferire iterum pu tam. Clarior tamen est in græco hæc sententia: *ὃν δὴ καὶ μόνον ἡμῖν τότε κατ' ἀρχὰς ὤοντο πλήττειν δίς.* Hoc est: Quem solùm primò sanè putauerā bis ferire.

Pag. 580.

Reciprocantur modò ex vltima pulsus abolitione: modò ex paruo pulsu & languido. Quorum quidem vocantur etiam reciproci vtrique: sed hoc interest inter, quòd illi decurtari sint reciproci, hi deficientes reciproci. Græcè legitur: *ἐπανέρχεται δὲ ποτὲ μὲν, ὡς ἐκ τῆς ἐσχάτης ἀπολείψεως ἀπ᾽ ... ὡς μικροσφυξίαν τε καὶ ἀμυδρότητα. καὶ καλοῦνται μὲν ἀμφότεροι παλινδρομοῦντες, ... μειούρους παλινδρομοῦντας· τοὺς δ᾽, ... παλινδρομοῦντας.* Quæ sic nos vertimus: Reuertitur autem motus arterię, interdum quidem, ab vltima pulsus abolitione ad quam peruenerat: interdum autem, à paruo pulsu & languido. Quorum sanè vtrique pulsus, recurrentes dicuntur: hoc tamen interiecto discrimine, quòd illi quidem, deficientes recurrentes existunt: hi autem, imminuti recurrentes, seu decurtari.

Lib. III. de præcognitione ex pulsibus.

Pag. 589.

Hermānus: Cordis calor, pulsus (vt diximus) variat. Verùm quia duorum generum est, aut à putribus genitus humoribus, cuius acris qualitas & fumosa est: aut cum humiditatis defectu, à natura remotus sola quantitate: ille prior constans & obfirmatus est, etc. Græcè legitur: *ὁ γὰρ τοι θερμότερος ἐν τῇ καρδίᾳ ... τὴν σφυγμῶν· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ διττός ἐστιν, ὁ μὲν ἐπὶ σηψει χυμῶν ... ἀμέτρως αὐτοῦ μόνον τῷ ποσῷ τῆς κατὰ φύσιν ἀποκεχωρηκώς, μόνιμος μὲν ἐστὶν, καὶ δυσλυτος ὁ πρότερος ...* Hoc est: Cordis calor, pulsus (quatenus dictum est) immutat. Cæterùm quandoqui dem duplex is secundum speciem est: vnus quidem, soboles putredinis humorum existit, cuius nimirum qualitas acris est, & fuliginosa: alter autem, cum benigna humiditate cõiunctus, sola quantitate à naturæ modo recedit. Est autem constans & ægrè solubilis, quem primo diximus loco.

Ibidem.

Verecũdiæ etiã atq; irę comitatur. Græcè: *αἰδοῖ καὶ θυμῷ συνεπομένη.* Quod mallem equidē vertere: Timorē atq; iracundiam concomitatur. Quãdo quidem pudor, haud quidē tanti momēti est affectus, vt pulsum vsqueadeò immutare possit. *αἰδὼς* ẽ, cum pudorē, tum etiam metũ significat.

Pag. 592.

Nec si pestilentem animã. Græcè: *οὐδ᾽ εἰ λοιμώδη τὴν ἀναπνοήν.* Hoc est: Nec quia pestilentē respirationem, etc. Nam tametsi per translationem interdum anima sumatur pro spiritu, ac pręsertim apud poëtas: Medica tamen ars admodum seuera cùm sit, minimè oblectatur metaphoris.

Pagina 599.

Iam os etiam attendunt. Græcè: *συνεπισκοποῦντες ἅμα καὶ τὰ κατὰ τὸ στόμα μόρια*, etc. Hoc est: Contemplantur simul etiam partes ori adiacentes.

Pag. 602.

Qui putredini humorũ comitatur, etiam par est perpetuò huius magnitudo, nõ tamen vt naturalium, neq; aliorũ generũ, verùm cùm de natura parum desciuit, etc. Gręcè: *τῷ δ᾽ ἐπὶ σήψει χυμῶν, ἴσον μὲν ἀεὶ καὶ τοῦτο τὸ μέγεθος, οὐχ ἴσον δὲ τῷ κατὰ φύσιν, οὐδὲ τῷ ἄλλων γενῶν, ἀλλ᾽ ὅταν μὲν ὀλίγον ἐξίστηται τοῦ κατὰ φύσιν*, etc. Hoc est: Eius autem febris quæ humorũ putredinem sequitur (scilicet proprium indiciũ erit) par semper magnitudo in pulsu: non tamē vt in iis quę pro naturæ modo se habent, neque vt in aliis generibus. Cæterùm vbi exiguũ quid à naturæ modo recessit, etc.

Pag. 603.

Tardi nõ perinde, sed si vicinis sibi frigidius sit corpus cordis. Gręcè: *βραδεῖς δ᾽ οὐχ ὁμοίως σαφεῖς, ἀλλ᾽ ἴσον ὅσον ψυχρότερον τὸ σῶμα τῆς καρδίας τῶν γειτόνων ἐστὶ*, etc. Hoc est: Tardi autē nõ vsqueadeò conspicuè, sed pro ratione excessus, quo vicinis partibus est cordis corpus frigidius.

Pag. 604.

Neq; scilicet alij sensui tribuunt album, nigrũ, flauum, rufum, pallidum, fuscum: cęruleum, reliquáq; colorum nomina, præter oculis obiecta. Græcè legimus: *οὐ γὰρ ἐπ᾽ ἄλλην φέρουσιν αἴσθησιν τό τε λευκὸν καὶ μέλαν, καὶ ξανθὸν καὶ πυρρὸν, ὠχρὸν, τε καὶ φαιὸν, καὶ κυανοῦν, ὅσα τ᾽ ἄλλα χρωμάτων ἐστὶν ὀνόματα, πλὴν τῆς ὄψεως.* Quod est: Neq; igitur ad alium referunt sensum. album, nigrum, flauum, rufum, pallidum, fuscũ, cæruleum, & quæcũq; alia colorũ nomina, præterquàm ad visibilium sensum.

Ibidem consequenter.

Neq; etiam aliis austerũ, dulce, amarum, acerbum, astringens, salsum, salsuginosum, præterq̃ quæ gustantur. Græcè: *οὐτ᾽ αὖ πάλιν ἐπ᾽ ἄλλην τὸ αὐστηρὸν καὶ γλυκὺ, καὶ πικρὸν, καὶ στρυφνὸν, καὶ τρύγον, ἁλυκόν τε, καὶ ἁλμυρὸν, ὅτι μὴ τὴν γεῦσιν*: Quæ sic sunt vertenda: Neque rursus ad alios sensus, austerum, dulce, amarum, astringens, acerbum, salsum, & salsuginosum, præterquàm ad gustum.

Ibidem.

Neque iam vllis aliis calidum, frigidum, siccum, humidum, molle, durum, verùm his quæ

tangutitur, omnes attribuunt. Græcè legitur: ἀ μὴν δ' ἐπ' ἄλλων τινῶν θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ξηρὸν ἢ ὑγρὸν, καὶ μαλακὸν καὶ σκληρὸν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἁπτῶν ἅπαντες. Quod est: Sed neq; in aliis sensibus collocant calidum, frigidum, siccum, humidũ, molle & durum, prę- terquam in tactilium sensu.

Pag. 605.

A propriis ad impropria. Græcè legitur: ἀπὸ τῶν ἀκυρίων ἐπὶ κύρια. Hoc est: Ab impropriis ad propria.

Pag. 610.

At febris hectica, rarissima à primo existit. Græcè: σπανιώτατα μὲν ἐν αὐτῇ δὴ ἀρχῇ συνίσταται πυρετὸς ἑκτικός. Quæ vertimus: Rarissimè igitur statim ab initio oritur hectica febris.

Pag. 611.

Si adiecerimus sermoni quandam distentionem. Græcè habetur: διορισμόν τινα, Hoc est: Distinctionem quandam.

Pag. 614.

Cor ipsum ad intemperiem inducit victus, si diutius sicco vtaris. Græcè: ἐν αὐτῇ δὲ τῇ καρδίᾳ τὴν κατὰ ξηρότητα δυσκρασίαν ἀποτελεῖ, καὶ ἡ δίαιτα μὲν ὁ πολυχρόνιος ἐπὶ τὸ ξηρότερον ἀχθεῖσα. Quod est: In ipso autẽ corde siccã intemperiem producit etiam victus ratio siccior, si diu fuerit administrata.

Pag. 615.

Durorum pulsuum antè demonstrauimus esse paruitatem, mollium magnitudinem. Græcè habetur: τοῖς μὲν ἐν σκληροῖς σφυγμοῖς ἐδείκνυτο πρόσθεν ἑπομένη ἡ μικρότης, ὥσπερ τοῖς μαλακοῖς τὸ μέγεθος. Nempe: Duris igitur pulsibus demonstrauimus antea esse paruitatem comitem, quemadmodum mollibus magnitudinem.

Lib. IIII. de præcognitione ex pulsibus.

Pag. 619.

Herm. Genus igitur respirãdi, omnes fluxiones idem habẽt: at nõ eadem omnib. suffocatio, sed omnib. calidioribus comitatur potius. Gręcè habetur: ὁ μὲν ἐν ἰδέᾳ τῆς ἀναπνοῆς ὅμοιος τοῖς ῥεύμασιν ἅπασιν ὑπάρχει· τὸ πνίγεσθαι δ', οὐχ ὁμοίως ἅπασιν, ἀλλὰ τοῖς θερμοῖς ἅπασι μᾶλλον ἕπεται. Quæ sic sunt vertenda: Igitur species respirationis, similis omnibus fluxionibus adest. Suffocatio autem ipsa, non similiter omnibus, sed magis calidas omnes fluxiones sequitur.

Ibidem.

Alia præterea varietas erit, quòd interim affecta pars thoracis sit, interim succingẽs costas tunica. Codex græcus vetustus habet: διαλλάξουσι δὲ κἀν τῷδε ποτὲ μὲν, μυῶν ὄντος τοῦ πάσχοντος μέρους τοῦ θώρακος. ποτὲ δὲ, τοῦ ὑπεζωκότος τὰς πλευρὰς χιτῶνος. Quæ sonant: Variabũt etiam vel hac ratione, quòd interdum quidem pars affecta thoracis sit musculus: interdum autem, costas succingens membrana.

Pag. 620.

Ac si ab solis excrementis citra febres intendatur. Græcè: εἰ μὲν ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ περιττωμάτων διατείνοιτο χωρὶς πυρετῶν. Quod est: Si igitur à solis excrementis in ipso genitis distendatur.

Pag. 624.

In statu arteriæ sunt moderati. Græcè: ἐν μὲν τῇ συστάσει τῶν ἀρτηριῶν. Quod est: In consistentia quidẽ arteriæ.

Pag. 625.

Qui ex multa bile feruente ob putredinem, hoc patiuntur: Græcè habetur: ὅσοι δ' ὑπὸ μελαίνης χολῆς ζεούσης διὰ σηπεδόνα τοιοῦτόν τι πάσχουσι. Hoc est: Quicunq; autem ob atram bilem efferuescentẽ ratione putredinis, tale quid perpetiuntur.

Pag. 626.

Si in frigiditas morbosa cerebrũ afficiat, cùm illi cor consentiat, tardiores atq; rariores æquo pulsus erunt. Græcè: ψύξεως δὲ νοσώδους ἐν ἐγκεφάλῳ γενομένης, ὅταν δὲ συμπάθειαν ἀφίκηται ἡ καρδία, μικρότεροι, καὶ βραδύτεροι, καὶ ἀραιότεροι τῶν κατὰ φύσιν οἱ σφυγμοὶ γενήσονται. Quæ sonant: Frigiditate autẽ morbosa in cerebro genita, si cor etiam consortij lege afficiatur, minores, tardiores, atq; rariores iis, qui pro modo naturæ habebant, gignentur pulsus.

Pag. 627.

Subtilis meninx, quæ cerebrum amplectitur. Græcè legitur: ἡ διαζευγνῦσα τὸν ἐγκέφαλον. Hoc est: Quæ disiungit cerebrum. Etenim liquet ex consectionibus, per illam tenuem membranam, quæ mista arteriis & venis totum cerebrum permeat, distingui planè dextrã à sinistra ipsius cerebri partem, atque adeò ab vtraq; cerebellum, quam vocant parencephalida.

Pag. 629.

Vnum etiam reliquum est, de testibus vt dicamus. Nam hæ partes etsi intra inguina sint, statim febres propter vasorum vicinitatem accendunt. Græcus vetustissimus habet: καίτοι γὰρ ὄν ἐκτὸς ὄντα βουβώνων, αὐτίκα πυρέττειν ἐπιφέρει φλεγμαίνοντα, etc. Quod est: Quamvis enim extra inguina sint, subitò febres accendũt vbi inflammati fuerint.

Ibidem.

Nam venientium sumi præsagia ex præsentibus. Græcè legitur: ὅτι δὲ καὶ ἡ τῶν μελλόντων πρόγνωσις, ἐκ τῶν ἐνεστώτων γίνεται. Quod sic rectius interpretabimur: Quod autem futurorum etiam prænotio ex præsentibus conciliatur.

Ibidem.

Hæc omnia ex affectibus præsagiũtur. Græcè habetur: ἐκ τῶν διαθέσεων. Ex dispositionibus.

Pag. 630.

Morbus enim cognoscitur ex loco affecto, eiúsq; affectu. Græcè: καὶ τῆς ἐν αὐτῷ διαθέσεως. Hoc est. Et eius dispositione.

Ibidem.

Cùm morbum semel superatura est natura. Gręcè: ἐν ᾧπερ ἂν ἡ φύσις ἐπικρατεστέρα νικήσασα τῆς νοσώδους διαθέσεως. Hoc est: Quo tempore natura superauerit absolutissimè morbosam dispositionem.

Ibidem.

Propter quos cibum non sentiant. Græcè: ἐφ' ὧν ἀτροφοῦσι. Quod est: Ob quos ciborum vsu non promouentur.

Ibidem.

Iam verò etiam animalis facultatis imbecillitates, cerebri ingenti intemperiei comitãtur, eiusdem quasi suffocationes impletionibus eius ventriculorum, & obstructionibus meatuũ qui in eos penetrant. Græcè habetur: ὥσπερ δὲ καὶ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως αἱ μὲν ἀρρωστίαι, ταῖς ἐγκεφάλου μεγάλαις ἕπονται δυσκρασίαις· αἱ δ', οἷον πνίξεις, ταῖς τε πληρώσεσι τῶν κοιλιῶν αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἐμφράξεσι τῶν εἰς αὐτὰς ἡκόντων πόρων. Quæ sic nos vertimus: Similiter autem animalis facultatis imbecillitates, magnas cerebri in

bri intemperies sequũtur. Quæ verò velut suffocationes sunt, succedunt tum repletionibus ventriculorũ ipsius, tum obstructionibus meatuum qui ad eos pertinent.

Pag. 633.

Alterius quàm vitalis. Græcè: [Greek] Quod est: Quemadmodũ alterius vitalis.

Lib. I. de diebus decretoriis.

Pag. 646.

ANdernacus: Cum bonis signis accidit, quæ à contemplatorio prius indicata est. Græcè: [Greek] Quod equidem maluissem sic vertere: Insignem autẽ, quæ ab indice præostensa fuerit. Fieri siquidem potest, vt crisis aliqua prius indicata iam fuerit ab indicatorio die, quę tamen cum bonis signis nõ accidat. Crisis quippe, quæ septima die in exitiũ desinit, omnia secum habet signa exitialia, tametsi fuerit à quarto die præostensa.

Pag. 651.

Fœtida multa tum deiiciunt. Græcè: [Greek] Hoc est: Et fœtida vt plurimum deiiciuntur.

Ibidem consequenter.

Sudores rari quidem æquales toto manãtes corpore, & calidi: quales si quando oboriuntur, plurimum afficiunt ægros. Græcè: [Greek] Quod est: Sudores autem, rari quidem η, qui æquales, & per vniuersum corpus, & calidi exitũt. Quòd si tales aliquando exoriantur, vt plurimum intercipiuntur.

Pag. 654.

Prope hos verò tertiusdecimus. Græcè: [Greek] Hoc est: Decimusseptimus.

Pag. 671.

Hęc igitur quatuor genera, quorũ partes etiã sunt diuersæ, dum naturæ motibus incidũt, sub inde circuituum ordinem destruunt. Græcè habetur: [Greek] Hoc est: Hæc igitur quatuor genera, quæ varias habent species particulares, si naturæ motus præpediant, sæpenumero circuituum ordinem destruunt.

Ibidem.

Septimo die necessariò futura est. Græcè addi tur: [Greek] Hoc est: Crisis.

Pag. 674.

Quippe cùm secundus, exẽpli gratia, & quartus, vehementissimam accessionem afferat, vel primus, tertius & quintus, ad sextũ diem mors prædicetur. Græcus antiquus habet: [Greek] Quæ sic videntur esse vertenda: Si enim secunda dies (si sic contingat) & quarta vehementiorem accessionem inducat, quàm prima, tertia & quinta, hauddubiè ad sextã diẽ ipsa mors prænũciatur.

Pag. 677.

Et iudicia. Græcè: [Greek] Hoc est: Et indicia.

Ibidem.

Decimusoctauus autem, vigesimiprimi. Græcè: [Greek] Nempe decimusoctauus autẽ, solius vigesimiprimi.

Lib. V. Pag. 693.

Andernacus: Hac ratione omnes acuti particulares fiunt. Postq̃ verò omnes conuenerint, diuturni. Græcè habetur: [Greek] Quæ iudicio meo sic sunt vertẽda: Atq; ita sanè omnes ipsius morbi partes, acutæ redduntur: totus autẽ morbus, diuturnus, etc. Agit quippe de morbis imperfectè solutis, & quorũ recidiuæ in diebus decretoriis tum incipiũt, tum iudicãtur. Ad quarum sanè ortus, solutionésq; si respexerimus, vnaquæque ipsarũ videbitur esse nobis morbus quidã acutus, cũ tñ pars vnius morbi diuturni existat.

Pag. 694.

Igitur accessiones ipsæ ex acutissimis morbis per quatuor in viginti auctæ finiuntur. Græcè: [Greek] Hoc est: Ii igitur iam copulati per quaternariũ, multiplicatióq; adiectionis ratione perveniunt vsq; ad vigesimum.

Pag. 711.

Obscuratur omnino, cùm Solis lumen circa eam emergit. Græcè legitur: [Greek] Quæ sonant: Obscuratur omnino, vbi sub illo: hoc est, sub Sole, illustratur.

Pag. 712.

Item comitialiũ circuitus custodit, inde quòd Solis plus, vel minus participat. Græcè legitur: [Greek] Hoc est: Quatenus plus vel minus ex ipso Sole participat.

Ibidem.

Capitis dolorem conciliat. Græcè: [Greek] Quod est: Capitis grauitatem cõciliat: vel grauedinosos reddit.

Lib. I. de crisibus.

Pag. 731.

LEonicenus: Statim in tẽpore accessionis hominem occidunt. Græcè: [Greek] Hoc est: Augmenti tempore.

Pag. 756.

Quæ verò extrà conturbatur, debet incipere concoqui, quare & longiori tempore, & virtute forti indiget ad coctionẽ. Græcè: [Greek] Quod est: Quæ verò extrà conturbatur, nondum incœpit concoqui. Quare meritò hæc est deterrima. Etenim vt coquatur, prolixũ tempus, robúrq; facultatis desiderat.

Ibidem.

Hęc venosæ naturæ passionẽ significat. Græcè: [Greek] Quod est: Talis enim vrina, venosi generis affectus existit: sicuti et exacta cruditas, ventris.

Ibidem.

Cùm verò etiã statim mingit in vas vrinatũ. Græcè: [Greek] etc. Quæ sonãt: Cũ autẽ etiã celeriter diffluit, vocat affectus is à quibusdã in matulã

hyderos, etc. Agit nanq; imprę sentiarũ Galenus de diabete, seu de stillicidio vrinæ præter voluntatem effluẽtis. Qui affectus alteratricis & retẽtricis facultatis, velvti extinctio est: vt ibidem: idem Galenus testatur. Quare per talem fluorẽ, impropriè sanè dicemus vrinam mingi, cùm citra imperiũ voluntatis, atq; in vito homine delabatur: id quod explicat τὸ ταχέως διεξέρχεσθαι.

Pag. 760.

Color verò viridis fit in transitu ad nigrum, & quoddam velvti principium nigri. Græcè legitur: καὶ ἔστιν οἷον προοίμιον τοῦ μέλανος. Quod sonat: Estq; velvti quoddam principium nigri.

Pag. 771.

Quòd si ab eo quod est nihil expuere, aut expuere, verùm liquida, & omnino cruda fiat trãsmutatio. Græcè: ἡ δ' ἐκ τοῦ μηδ' ὅλως πτύειν, ἐς τὸ πτύειν μὲν, ἀλλ' ὑγρά τε καὶ τελέως ἄπεπτα μεταπτώσῃ, etc. Hoc est: Si verò ab eo quod est nihil prorsus expuere, ad expuere quidẽ, sed liquida & omnino incocta fiat transmutatio, etc. Fieri tamen potest, vt is error nõ à Leoniceno, sed à typographo sit commissus.

Pag. 777.

Si qua verò vniuersa fiat permutatio, & multò magis adhuc eam quæ antecedit agitationẽ. Græcè habetur: καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον ἔτι τὴν προηγουμένην αὐτῆς ταραχὴν, etc. Hoc est: Ac multò magis illam perturbationem, quæ permutationẽ ipsam præcedit: scilicet crisim appellare consueui.

Pag. 786.

Tertianam itaq; febrem fieri cõtingit absq; rigore vehementi. Græcè: τὸν ἀκριβῆ τριταῖον, οὐκ ἐνδέχεται μὴ οὐ μετὰ ῥίγους σφοδροῦ γίνεσθαι. Quod est: Igitur exquisitã tertianã haud licet fieri absq; rigore vehementi, etc. Est enim Atticis familiare, vt pro vna, duabus negationibus sæpe vtantur.

Pag. 799.

Sed nihilominus hoc, si multa quiete ægrotãti adveniente. Græcè habetur: μηδεμίας ἀπυρεξίας γενομένης περὶ τὸν κάμνοντα. Quod est: Nulla prorsus explicatione, siue absolutione à febri, in ægrotãte facta.

Lib. III. de crisibus. Pag. 814.

Leonicenus: Si verò tantùm febricitent, sine alicuius visceris passione, aut inflãmatione hepatis, vel renum, vel vesicæ, vel splenis, maximè vrinis oportet animũ adhibere. Græcè: πυρεττόντων δὲ μόνον, οὐδὲν σπλάγχνον πάθος ἀναδεχομένου, ἢ ὅσοι τῶν καθ' ἧπαρ, ἢ νεφροὺς, ἢ κύστιν, ἢ σπλῆνα φλεγμαινόντων, etc. Quę sonãt: Si verò tantũ febricitent, absq; alicuius visceris passione: aut si quę etiam inflãmatio adsit in aliquo eorũ quæ ad hepar, vel renes, vel vesicam, vel splenem pertinent, vrinæ sunt spectandæ. Quòd autẽ ita legendum sit, indicant Galeni verba, quę statim subdit in hunc modũ: Semper enim cùm febris affuerit, vel ex sola humorum putredine accensa, vel ex membro inflãmationem patiente: censeo præcipuè esse inspiciundas vrinas, atq; inde agnoscendas coctiones.

Pag. 818.

Febris enim quæ propriè synochus nominatur, longus est status. Magis autẽ tota hęc febris status est. Gręcè: τοῦ δὲ ἰδίως ὀνομαζομένου πυρετοῦ συνόχου, πολυχρόνιος ἡ ἀκμή. μᾶλλον δ' ἀκμὴ πᾶς ὅλος ὁ τοιοῦτος πυρετός. Quod nos vertimus: Eius autẽ febris, quæ propriè dicitur synochus, diuturnus status est. Imò verò tota eiusmodi febris, status quidam existit.

Pag. 827.

Tres quidẽ hi sunt modi perturbationis morborum. Græcè legitur: μεταβολῆς. Hoc est: Permutationis.

Pag. 831.

Tu itaq; supponens aliquam esse vitalem potentiam, stude vt agnoscas eorum ita in robore, sicvti in imbecillitate dispositionẽ. Græcè legitur: αὐτῆς. Hoc est: Ipsius: facultatis videlicet.

Pag. 832.

Moriturus autẽ, ad declinationis tempus pertingere minimè potest: nõ tamen necessariò etiã non ad statum. Græcè habetur: οὐ μὴν οὐδ' ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸν τῆς ἀκμῆς. Hoc est: Sed nec necessariò etiam ad tempus vigoris. Sic autẽ legendum esse, indicant verba Galeni sequentia, quæ talia sunt: Cõtingit enim ipsum in augmẽti & principij etiam tempore mori.

Pag. 843.

Si igitur pręter rationem aluus comprimitur, vel vrinæ: iam propè crisi existente, rigorem sperare oportet. Si non, distinguendum est. Græcè legitur: εἰ δὲ τοῦτο, διορίσασθαι, etc. Quod est: Qui si accidat, distinguendum, etc.

Ibidem.

Si enim multa, etc. Gręcè: εἰ μὲν γὰρ πλείω. Hoc est: Si enim plura. Quæ lectio illustratur à superiori, vbi Galenus ait: Considerare oportet nunquid alui excrementa plura q̃ priora, vel pauciora, ante crisim exierint. Cui orationi subdit: Si enim plura.

Pagina 846.

Si verò ad abscessus convertantur, cõmunia quidem omnia indicia sunt, vbi de ægri salute non desperatur, quòd neq; morbus soluatur, neq; vrina multa & multum habens subsistentiã, sed cruda & tenuis appareat: propria verò morbi nõ futuri valde diuturni sunt, subita difficultas anhelitus superveniens, móxq; quiescẽs, quam grauitas capitis, ac dolor subseqtur, & grauis somnus, ac surditas, his in glãdulosis carnib. post aures, necessum est abscessus fieri. Gręcè legitur: εἰ δὲ ἐς ἀποστάσεις τρέποιτο, κοινὰ μὲν ἅπαντα γνωρίσματα, ὅσα τοῦ κάμνοντος ἐχόντος, τὸ μήτε λύεσθαι τὸ νόσημα, μήτε οὖρον πολὺ, καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον, ἀλλ' ὠμὸν, καὶ λεπτὸν φαίνεσθαι· τὰ δ' ἴδια, τῶν μὲν οὐ λίαν ἐκχρονιούντων, ἡ δυσπνοίας ἐξαίφνης γινομένης, ἀναπαυομένης δὲ ἐν τάχει τῆς δυσπνοίας, διαδέξασθαι δ' ἂν αὐτὴν ὀδύνην καὶ βάρος τῆς κεφαλῆς, καὶ κῶμα, καὶ κώφωσιν, ἐς τὰς ὑπὸ τοῖς ὠσὶν ἀδενώδεις σάρκας ἀνάγκη τὴν γενέσθαι τὴν ἀπόστασιν. Quę nos sic vertimus: Si verò morbi ad abscessus converti videantur, cõmunia quidem omnia indicia sunt, vbi ægri salus non est deplorata, quòd nec morbus soluatur, nec vrina multa, & multam habens subsistentiam, sed cruda & tenuis appareat. Propria verò nõ admodum diuturnorum morborũ, si æger in difficiliorẽ respirationẽ repentè incidẽs, breui quidem liberetur à tali respirandi difficultate, sed excipiat ipsum statim dolor atq; capitis grauitas: prętereà inexpugnabilis dormiẽdi necessitas, surditásq;. Huic autẽ, in glãdulosis post aures partibus, necessum est abscessum oriri.

Ibidem.

Ibidem.

Vel inflãmatio. Græcè legitur: φλεγμονή. Quod nos, vitandæ amphibologiæ studio, vertimus: Vel incendiũ. Siquidem hæc vox Inflammatio, est vulgo medicorum recepta pro tumore quodam rubeo, renitenteq; & calido, vtpote orto à sanguine: φλεγμονή autem, siue efferuescentia caloris, aliquando potest accidere citra talem affluxum sanguinis.

Lib. de præcognitione.

Pag. 860.

LEonardus Iachinus: Ego enim posthac sedulò cauebo, tum ipsis cedens, tum inscitiã pate faciens. Græcus vetustus habet: καταφρονῶν τ' τῶν ἀμαθίαν αὐτῶν ἐπιχειρεῖν. Quod nos vertimus: Tum inscitiam eorum dissimulãs. Cui lectioni subscribit sequens sententia, quæ est talis: Hæc cùm facere decreuissem, inscitiam eorum & prauitatẽ redarguere destiti. Habetur quippe in codice græco ἐλέγχειν, quod non tam detegere, vt vertit interpres, quàm redarguere significat.

Lib. de præsagiis ex insomniis.

Pag. 889.

IOannes Ficardus: Phlegmatis humidi plenus est. Græcè habetur: φλέγμα ψυχρόν. Quod est: Pituitæ frigidæ.

SECTIONE QVARTA.

Libro III. de symptomatum causis.

Pag. 152.

COpus: At quoniam cõplures sunt intestinorum circũuolutiones, necesse est, vt alimenta per singulas, ex superioribus ad inferiora deferantur. Deinde, quod grauitatis præsidio fieri nõ potest, nempe vt propellãtur ea quæ per intestinorũ circumuolutiones fixa cõtinentur, id potentiæ haud difficile est. Quippe habẽt intestina insitam vim, qua expellant ea quæ sibi mole sta sunt. Cui versioni suffragatur enã & Linacri translatio. Græca tamen dictio sic habet: ἐπειδὴ πάμπολλαι τῶν ἐντέρων ἑλικές εἰσιν, οὐ δύναται διὰ πασῶν ... [illegible] Quæ ita vertenda censeo: Cùm autem cõplura sint intestinorum volumina, per quæ à superioribus ad inferiora deferri alimẽta sit necesse: cibi sanè ipsi, ob grauitatem diu immorari nõ possunt. Quòd si eorum quippiam hæreat in spiris ipsis impactum, id ab actione intestinorum (quibus inest facultas quædam expellendi infestantia) propellitur. Itaq; sensus Galeni est, excrementa alui, quæ ex cibis reliqua sunt, tum suo pondere delabi, tum facultate expultrice ab intestinis exterminari.

Lib. de morborum temporibus.

Pag. 322.

ANdernacus: Etenim inflãmationis affectus calidior quàm prius euadit, cum tumore maiori, item dolore simul & tensione. Græcè: θερμότερον γὰρ ἑαυτοῦ σὺν ὄγκῳ μείζονι, μετ' ὀδύνης τε ἅμα καὶ τάσεως γίνεται τὸ φλεγμαῖνον. Quod est: Calidior itaq; se ipsa euadit cum tumore maiori, doloreq; & tensione, pars phlegmone obsessa.

Pag. 334.

De complexis postea disseram. Græcè: περὶ δὲ τῶν ἐπιμικτῶν ἐφεξῆς. Quod est: De mistis autem deinceps dicam.

Lib. de totius morbi temporib.

Pag. 339.

ANdernacus: Vnum quidem & princeps generationi eorum attribuitur. Græcè legitur: καὶ πρῶτον. Hoc est: Et primum. Agit enim illic Galenus de ipsius morbi temporibus. Inter quæ vnũ & primũ ordine, nõ dignitate, tribuit ipsi generationi. At cùm princeps aliquid dicimus, de ipso excellentiã quandam, prærogatiuamq; enũciamus.

Pag. 346.

Post quod rursus augmenti tempus est, non æquè manifestum ita in omnibus: neque illud quod à vigore sequitur tempus omnino sensile. Græcè: μεθ' ὃ πάλιν ὁ τῆς ἐπιδόσεως, ἐν ἅπασιν οὐδ' οὗτος ... [illegible] Quod est: Post quod rursus augmenti tempus est, ne ipsum quidem similiter sensibile in omnibus. Post hæc vigoris sequitur tempus, idq; omnino sensibile.

Pagina 348.

Vel amarum vehementer. Græcè: ἢ πυῤῥὸν ἰσχυρῶς. Hoc est: Aut fuluum vehementer. Disputat nanq; illic de sputi coloribus.

Lib. I. de locis affectis.

Pag. 373.

COpus: Itaq; quot modis cõtingat vrinæ meatum stipari. Græcè habetur: κατὰ πόσους τρόπους ἐμφραχθῆναι συμβαίνει τὸν τῆς κύστεως αὐχένα. Hoc est: Itaq; quot modis cõtingat obstrui meatum colli vesicæ.

Pag. 380.

Essentia quidem nondum læditur. Græcè, ἀλλ' οὐ μὴν ἡ οὐσία βέβλαπται. Quod est: Substantia autem nondum est læsa. Aliud quippe dictu est non lædi, atq; aliud nõ esse læsam. Siquidem quod nõdum est læsum, fieri potest vt iam lædatur.

Pag. 381.

Quòd si antequã vlcus induxerit, egredi desinat, affectus ipse nondum dysenteria dicetur. Græcè habetur: εἰ δ' ἂν πρὶν ἑλκῶσαι, παύσηται ἀπιέναι, etc. Hoc est: Si verò priusquàm exulceret, perdiuere definat, etc.

Pag. 386.

Igitur si in ventriculo cibi non suapte natura in fumũ transmutantur, efficientem causam calidam: si verò saporem acidum referunt, eam frigidam esse necesse est. Græcè legitur: εἰ μὲν ἐν τῇ γαστρὶ τὰ σιτία κατὰ τὴν φύσιν, μὴ διὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν, εἰς κνισώδη μεταβάλλοιτο ... [illegible] ψυχρόν. Quod est: Si igitur in ventriculo cibi in fumum nidorosum vertãtur, idq; non ex sua ipsorũ natura, efficientem causam calidam: si verò acescant, frigidam esse necesse est.

Ibidem.

Quippe vbi igneo calore ventriculus infestatur, panem, aut chondrum, sine humore

deiici videbis, perquā exigua in ipsis facta trans mutatione. Græcè legit: τῆς κοιλίας γὰρ ἄνευ δυσκρασίας γιγνομένης κατὰ θερμότητα πυρώδη χωρὶς χυμῶν, τὸν ἄρτον καὶ τὸν χόνδρον ὄψει διαχωρούμενα, βραχεῖαν ἐν αὐτοῖς μετάθεσιν γεγενημένα. Quæ sic vertimus: Etenim vbi igneo calore, citra humoris affluxum, ventriculus infestatur: videbis tum panem, tum chondrum deiici, perquàm exigua in ipsis facta trãsmutatione. Cui lectioni subscribit sequēs in Galeno sententia, quam etiam interpres pervertit.

Ait enim ibidem.

Quòd si humor quoq; deiiciatur, qui cibum corrumpere possit, videntur cibi in huiusmodi homore submersi. Græcè habetur: εἰ δὲ χυμός τις ἐκ μοχθηρός, ὁ φθείρων τὴν τροφὴν, &c. Quod nos ita vertendum duximus: Quod si homor quoq; in ventre prauus constiterit, qui nimirum cibos corrumpat, &c.

Pag. 398.

Quocirca coniecturam feci, neruorū qui primi à septima vertebra procedunt, partē quampiam ob ictum fuisse inflammatam. Græcè legimus: ἐτεκμηράμην ἐν τῷ πρώτῳ τῶν κατὰ τὸν ἕβδομον σπόνδυλον ἀναπεφυκότων τι ἐπὶ τῇ πληγῇ φλεγμῆναι, &c. Quod ita vertendum est: Coniecturam feci, neruum post septimam vertebram excidentis, statim in primo exortu partem aliquam, ob ictum, fuisse inflammatam.

Pag. 399.

Ergo neruorū qui à ceruice prodeunt, vltimi exigua pars, ad minores pervenit digitos. Græcè: τὸ τελευταῖον ὁ ταπεινὸν μέρος. Hoc est: Vltimi humilior pars.

Ibidem.

Illi præcipuè spinæ parti, quæ in affecta particula principatum obtinebat. Græcè: ὃ τὴν ἀρχὴν ἐν ἑαυτῷ περιέχοντι μορίῳ. Quod est: Quæ principiū affectæ partis in se continebat.

Pag. 404.

Verū animalibus instrumentis omnibus naturale quoq; munus debetur. Græcè: ἡ φυσικὴ διοίκησις ὑπάρχει. Hoc est: Naturalis quoque dispensatio adest.

Lib. II. Pag. 405.

Copus: Quippe vt dolor tristis sensus est, ita voluptas blandus est sensus. Græcè: ἡ γάρ τοι ἀλγηδὼν αἴσθησις ἐστὶ λυπηρὰ, καθάπερ ἡ ἡδονὴ προσηνὴς αἴσθησις. Hoc est: Dolor enim est tristis sensus, quemadmodum ipsa voluptas, blandus.

Ibidem.

Quòd si rem accuratius inspexeris, haudquaquàm doloris species dicendus est stupor. Græcè: οὐδὲ διαφορά τις ἐν πόνοις ἡ ναρκώδης ἐστίν. Quod est: Ne differētia quidem inter dolores est, stupidus dolor.

Pag. 408.

Morbus verò lateralis, membranæ costas succingentis est morbus. Quæ vbi costis quidem vicina est, necessariò cōprimitur. At media ipsius pars, comprimi non potest. Græcè: ἐν οἷς μὲν ἡ πλευρὰ κατὰ τοῦτο ἀναγκαίως θλίβεται, τὸ μεταξὺ δὲ, κατὰ θλίψιν, &c. Hoc est: Quæ vbi costis quidē adhæret, necessariò cōprimitur. Quòd verò ex ea inter costas est situm, in compressum remanet.

Pag. 410.

Alius, qui ob tensionem fit, non soli affectæ parti proprius, vt qui vicinas partes interdū afficiat. Græcè legitur: ἕτερος δὲ, ὁ κατὰ τὴν τάσιν, οὐκ ἔτι μόνου τοῦ πάσχοντος, ἀλλ' ἤδη ὅτι καὶ διὰ τὰ πλησίον γινόμενος, &c. Quæ sic vertimus: Alius verò qui fit ob tensionē, non amplius soli affectæ parti proprius, sed ob vicinas partes etiam interdū accidens.

Pag. 411.

Neq; enim vt à tenui corpore, breui temporis spacio exire poterat, sed à profundo quodā. Græcè: ἀλλ' ὡς ἐκ βάθους τινός. Hoc est: Sed velvti ex profundo quodam.

Pag. 422.

Quemadmodum in bene valentibus, qui libera vtuntur respiratione. Græcè: καθάπερ ἐν ταῖς ἀβιάστοις ἀναπνοαῖς. Hoc est: Quemadmodum in respirationibus haud violenter factis.

Pag. 425.

Ipsa enim omnes pelli subiacētes partes, spissitudine superat. Græcè: ὅτι πυκνότερον τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ τὸ δέρμα ἐστίν. Hoc est: Quòd nimirū cutis omnes sibi subiectas partes spissitudine superet.

Pag. 432.

Quinetiam calidam sentiunt respirationem. Græcè legitur: τὴν ἐκπνοήν. Hoc est: Expirationem.

Pag. 436.

Verumenimvero, quòd principium sensus & motionis ab impetu prodeuntis, sedem in cerebro habeat, &c. Græcè: ὅτι μὲν ἂν ἀναγκαῖον ᾖ, τὸ ἡγεμονικὸν ὑπάρχειν αἰσθήσεώς τε καὶ κινήσεως τῆς καθ' ὁρμὴν, ἐν ἐγκεφάλῳ καθιδρῦσθαι, &c. Hoc est: Quòd igitur ḡ verisimū est, nempe ducem sensus & motus ab imperio prodeuntis, in cerebro collocari, &c. Differt siquidem plurimū ipsius motionis & sensus dux ab earum operationum principio. Quippe omnium functionū animalium principium est cerebrū: at dux est ipsa facultas, quæ in illo gignitur, & ab ipso emanat, hoc est, animalis spiritus.

Lib. III. Pag. 455.

Copus: Præterea quamvis iam dictæ temperies fiunt cōtrariæ. Græcè legitur: δυσκρασίαι. Hoc est: Intemperies.

Pag. 458.

Si verò simul cum vniuerso corpore facies quoq; convulsa videatur, non solùm eam partē, quæ ex spina procedit, verumetiā cerebrū ipsum curamus. Græcè legitur: οὐ μόνον τὴν ἐκφυσιν τοῦ νωτιαίου. Hoc est: Non modò spinalis medullæ exortum.

Pag. 462.

Igitur quemadmodū phreniticis, febris vnū quoddam accidens dispositionū cerebri censetur: sic è converso in ardentium febrium dementia, multis elatis ad ipsum vaporibus. Græcè habetur: καθάπερ ἂν ὁ τῶν φρενιτικῶν πυρετὸς ἐν τι συμπτώματι τῆς ἐγκεφάλου διαθέσεως ἐστίν, οὕτω τῶν διακαῶν πυρετῶν ἡ παραφροσύνη, πολλῶν ἀτμῶν θερμῶν ἀναφερομένων εἰς αὐτόν. Quod est: quemadmodū igitur phreniticorum febris, vnum quoddam est cerebri dispositionum symptoma: sic delirium, ardentium febrium symptoma existit, ad cerebrū elatis multis vaporibus calidis.

Pag. 465.

Fitq; interdum vt rufo colore homines affatim in melancholicā temperiem decidant. Græcè legitur: οἱ ἐρυθροὶ τὴν χροιὰν σφόδρα. Hoc est: Admodum rubicundi.

Ibid.

Quippe in his venis sanguinem cōtineri constat

ſtat, vel hoc argumento, quòd alimentum corpori nõ diſtribuitur, ſed in vẽtriculo manet incoctũ, cùm ipſum meatus antea ſuſciperent, magnam ipſius partẽ in imum ventrẽ excernerent: tum quòd poſtero die vomitu reiiciantur, vtpote non digeſtis per corpus cibis. Græcè habetur: *δῆλοι γὰρ, ὅτι μὲν, ὅτι ἐμπεφραγμένοι περὶ ταύτας τὰς φλέβας, τὸ μὴ καταδίχεσθαι τὸ σῶμα τὴν τροφὴν, ἀλλ' ἐν τῇ γαστρὶ διαμένειν ἀκατέργαστον, πρότερον τῶν πόρων τούτων ἀναλαμβανόντων τὰ δὲ πολλὰ ἀποκρινόντων ἐς τὴν κάτω κοιλίαν, καὶ τὸ, τῇ ὑστεραίᾳ ἡμέρᾳ αὐτὰ, ἐμεῖσθαι ὡς μὴ ἀναδοθέντων ἐς τὸ σῶμα τῶν σιτίων.* Hoc eſt: Obſtructas autem eſſe eas venas, hinc conſtat, quòd alimentum corpori minimè diſtribuatur, ſed in ventriculo inconfectum remaneat, cùm ipſum hi pori antea ſuſciperẽt, magnámque eius partem in imum ventrem excernerent: quódque poſtero die cibi vomitu reiiciãtur, vtpote non digeſti per corpus.

Pag. 474.

Tamen ſola ſpiratio, quæ muſculorũ pectus mouentium munus eſt, ſeruatur. Græcè: *τῶν κινούντων τὸν θώρακα.* Hoc eſt: Mouentiũ thoracem. Etenim pectus (quod Græci vocant *στῆθος*) thoracis pars anterior exiſtit.

Pag. 477.

Quemadmodũ in ore ſtomachi accidit. Græcè: *ὥσπερ ἐπὶ τοῦ στόματος τῆς κοιλίας.* Quod eſt: Quemadmodum in ore vẽtriculi. Nam ſtomachũ ſemper accipi aut pro gula, aut pro ipſius ori ventriculi, apud omnes tũ Græcos, tum Latinos, ſi tamen excipias barbaros, eſt in confeſſo.

Pag. 479.

Quemadmodum & reliquarum quoque partium interdum aliquę. Græcè tantũ legitur: *ὥσπερ γε καὶ μόριον ἕν τι.* Hoc eſt: Quemadmodũ pars aliqua ipſarum.

Lib. IIII. Pag. 483.

Copus: Cùm enim nullo in oculo malo apparente, cernendi ſenſus deperditus eſt, demiſſus à cerebro neruus cauſam, vt vel inflammationẽ, vel duritiem in ſe cõtinet, aut ex humorũ defluxu, aut aliter quomodolibet foramen ipſius obturatur. Atque huiuſcemodi affectus oculo, vt inſtrumentali parti accidere neceſſe eſt. Græcè. *ὅταν μὴ ἐν μηδενὶ φαινομένου κακοῦ περὶ τὸν ὀφθαλμὸν, ἀπολέσθαι τὴν ὀπτικὴν αἴσθησιν συμβῇ, τὸ καθῆκον ἐξ ἐγκεφάλου νεῦρον ἐς αὐτὸν ἔχει τὴν αἰτίαν, ἤτοι φλεγμαῖνον, ἢ σκιῤῥούμενον, ἢ ἐκ ῥοῆς ἄλλως δὲ ἐπιῤῥοῆς ὑγρῶν βλαπτόμενον· ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ἐμπεφραγμένου πόρου τοῦ καθ' αὐτό. καὶ ταῦτα μὴ ὡς ὀργανικῷ μορίῳ συμβαίνειν ἀναγκαῖον αὐτῷ.* Quæ ad verbum ſic vertimus: Cùm igitur nullo malo apparente in oculo, perire cernendi ſenſum contigerit, neruus à cerebro in ipſum deſcendens, eſt cuaſa, idque vel inflãmatus, vel ſcirrho affectus, aut vtcunque aliter ex humorum affluxu læſus, aut quouis alio modo obſtructo ipſius meatu. Quæ ſanè omnia, ceu parti organicæ, neceſſum eſt illi accidere.

Pag. 491.

Quorum alij quidem cõmunes ſunt per cerebri neruorúmque conſenſum. Græcè: *διὰ τὴν πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ τὰ νεῦρα κοινωνίαν.* Hoc eſt: Ob cõmercium quod habet cum cerebro & neruis.

Pag. 493.

Proinde & tertiæ, & quartæ cõiugationis nerui. Græcè: *καὶ διὰ τοῦτο τά τε κατὰ τὴν δευτέραν, καὶ τὴν πρώτην συζυγίαν.* Hoc eſt: Proinde ſecundæ & primæ coniugationis nerui. Arbitror tamen legendum: Secundæ & quartæ: id quod colligo ex ſuperiori ſententia, vbi Galenus ait: Sanè affecto in vtraque parte, tam dextra quàm ſiniſtra, cerebro, in eo videlicet ſpacio, vnde tertia neruorũ cõiugatio prodit, omnes vicinę partes ſimul affici conſueuerũt. Hæc Galenus. Atqui regiones eæ, à quibus oriũtur ſecunda & quarta neruorũ copula, proximæ ſunt origini tertiæ coniugationis.

Ibidem.

Id autem per neruos non à tertia coniugatione, ſed à ceruicis vertebris procedẽtes, efficitur. Nam hi per totam ferè faciem ſparguntur, exigua ipſius parte excepta, quæ à quinta coniugatione prodeuntes neruos ſuſcipit, in ſuprema videlicet lati muſculi parte. Grçcè legimus: *ἐκ ἐπ' ἐκεῖ τοῦτο παρὰ τῆς τρίτης συζυγίας τῶν νεύρων ἐπὶ τοῦτον, ἀλλ' ἐκ τῶν κατὰ τὸν τράχηλον σπονδύλων, ὡς ἅπαν ὀλίγου δεῖν, ὅτι μὴ κατὰ μέρος τι μικρὸν αὐτοῦ τῶν παρὰ τῆς πέμπτης συζυγίας ἐκφερομένων νεύρων, ἐπὶ τὸ πλάτυσμα τὴν ὑπεροχὴν ἔχει χώραν.* Quæ ſic nos vertimus: Cæterùm latus ille muſculus non recipit neruos à tertia coniugatione: ſed nerui à ceruicis vertebris procedentes, in illum ferè totum diſſeminantur, exigua ipſius parte, ſublimioríque excepta, in quam deferuntur nerui à quinta coniugatione, etc. Sic autem eſſe vertenda hæc, colliges ex lib. XVI. de Vſu partium, pag. 893.

Pag. 498.

Sed in lumbis totus neruus ex ſuperiori excidit vertebra. Vbi ſi tranſuerſa eueniat vertebrarum luxatio, eadem ſecum trahens & ſpinam & neruum, illæſum ſeruat ipſius ſecundum naturã ortum. Grçcè legimus: *ἐπὶ δὲ τῆς ὀσφύος ὅλον τὸ νεῦρον ἐκπίπτει κατὰ τὸν ὑψηλότερον σπόνδυλον, ὥστε ἐνταῦθα μὲν, ὅταν εἰς τὰ πλάγια γένηται τῶν σπονδύλων, ἑαυτῷ συναπάγοντα τόν τε νωτιαῖον αὐτὸν, καὶ τὸ νεῦρον, ἀβλαβῆ φυλάττει τὴν κατὰ φύσιν ἔκφυσιν αὐτοῦ.* Quod ſic clarius interpretabimur: In lumbis autem totus neruus ex ſuperiori excidit vertebra. Quare in eis ſanè, tranſuerſa ſpondylorum luxatio, vnà ſecum abducens & ſpinalem medullam & neruum, illæſum ſeruat ipſius ſecundum naturam ortum.

Pag. 502.

Nam in iis magna ex parte totus thorax dilatari conſueuit. Græcè: *ἐπὶ πλεῖστον γὰρ αὐτοῖς ὁ θώραξ διαστέλλεσθαι ἔθει.* Quod eſt: Nam ĩ plurimũ diſtẽdunt vniuerſum thoracem.

Pag. 510.

Quinetiam vitiari vocem haud obſcurè contingit, cùm vel acutior, vel maior redditur, ob id quòd fauces à ſuis muſculis nequeant diſtendi. Grçcè: *βλάπτεσθαι δ' ἔτι συμβαίνει τὴν φωνὴν ἐς ὀξύτητά τε καὶ μέγεθος ἐναργῶς, ἐπειδὰν οἱ τῆς φάρυγγος μῦες ἀδυνατῶσι συντείνειν αὐτήν.* Hoc eſt: Contingit quoque haud obſcurè lædi vocem in acumen & magnitudinem, vbi etiam fauces à ſuis muſculis contendi non poſſunt.

Pag. 514.

Quòd ſi per inſpirationem cuipiam narium pinnæ manifeſtè cõtrahi videantur, id verò efficax proſtrati roboris indicium eſt. Græcè: *ὅτῳ δὲ ἐν ταῖς εἰσπνοαῖς ἐναργῶς ἔχει προσκαταστελλόμενα τὰ τῆς*

φθέγει, σημαῖον καὶ τοῦτο μέγα δυνάμεως ἀῤῥωστούσης. Hoc est: Quæ nares, per inspirationes habent pinnas admodum dilatatas: id quod etiam magnũ imbecillæ facultatis est signum.

Ibidem.

Ob spiritalium verò instrumentorum angustiam, totus quidem thorax magna ex parte & celeriter, & frequẽter dilatatus. Sed qui sic laborant, exufflare omnino nõ cõsueuerunt. Græcè: ἐπὶ δὲ ταῖς στενοχωρίαις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ὅλος μὲν ὁ θώραξ ἐπὶ πλεῖστον διαστέλλεται ταχέως καὶ πυκνῶς· τὴν δὲ ἀναπνοὴν χωρὶς ἐκφυσήσεως οἱ κάμνοντες οὕτως ἴσχουσιν. Quę sonant: Ob spiritalium verò instrumentorum angustiam, totus quidem thorax plurimum dilatatur, celeriterq; & frequenter. Expirationẽ tamen, qui sic laborant, absq; efflatu perficiunt.

Pag. 515.

Ac licet continenter spirare cogatur, non tamen exufflare solet: id enim aucti caloris proprium est. Græcè: καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς ἀναπνεῖν ἀναγκάζεται χωρὶς ἐκφυσήσεως. ἴδιον γὰρ τοῦτο θερμασίας πολλῆς. Hoc est: Ac proinde continenter spirare cogetur, absque efflatione aliqua: id quod aucti caloris est proprium.

Lib. v. Pag. 518.

Copus: Iam ex iecinoris quoque affectu mori accidit, sed alia ratione, inedia scilicet. Græcè legitur: διὰ γὰρ ἀτροφίαν. Hoc est: Ob atrophiam. Quo affectu detenti, edunt quidem, sed ciborũ vsu non promouentur.

Ibidem.

Verùm hæ consentiente corde eveniunt. Græcè: ἀλλὰ καὶ αὐταὶ γίνονται συμπάσχούσης τῆς καρδίας. Quod est: Sed & ipsæ etiam fiunt corde, lege consortij, affecto.

Pag. 540.

Respirationis tẽpore. Græcè: κατὰ τὴν ἐκπνοήν. Hoc est: Expirationis tempore.

Pag. 544.

Ita rursus intendi præcordia. Græcè: καθάπερ γε πάλιν αἱ ἀνασπᾶσθαι μὲν τὰ ὑποχόνδρια. Hoc est: Quemadmodum rursus revelli quidem præcordia.

Ibidem.

Non incipiente videlicet affectu, sed cùm paratus iam fuerit. Græcè: ἤδη κατασκευασμένου τοῦ πάθους. Quod est: Iam constituto affectu.

Pag. 548.

Nam ad propriam eius rationem pertinet, & appetentiam prohibere, & natantes cibos corrumpere, quemadmodum id haudquaq̃ fieri solet, cùm cibi in ventriculi fundo firmantur. Gręcè: ἐπειδή τοι κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ἀνορεξίας τε καὶ διαφθορᾶς τῶν ἐπιπολαζόντων ἐργάζεται σιτίων, ὡς τά γ' ἐν τῷ πυθμένι τῆς κοιλίας στηρίζεσθαι πεπονθότα, καὶ μάλιστα ὅτ' ἂν ᾖ διεφθαρμένα, τοιοῦτον οὐδὲν πάσχει. Quæ ad verbum sonant: Quandoquidem propria quidem ratione fastidit cibos, eósque natantes corrumpit. Nam qui cibi in fundo ventriculi confirmantur, ac potissimum si corrumpãtur ægrè, nihil taliũ patiuntur.

Pag. 549.

Totum enim ventrem purgat, viresque reparat. Græcè: καὶ ῥώννυσι πρὸς τὰς οἰκείας ἐνεργείας. Hoc est: Atq; ad proprias actiones corroborat.

Pag. 553.

Atque in pulmonis inflammatione erysipelatis participe, ardentes febres excitantur: quemadmodum vbi in vniuerso quoque corpore biliosi humores ad immoderatum feruorem perveniunt. Græcè: ὥσπερ γε καὶ καθ' ὅλον τὸ σῶμα, διὰ σηπεδόνα χυμῶν χολωδῶν εἰς ἄμετρον ζέσιν ἀφικομένων. Hoc est: Quemadmodum etiam per vniuersum corpus, ob putredinem biliosorum humorũ immodicè efferuescentium.

Pag. 568.

At fellis folliculus, vtpote cui nullum succurrit ab animali facultate præsidium, &c̃. Græcè: ὡς ἂν οὐδὲν εἰς τὴν ἔκκρισιν βοήθειαν ὑπὸ δυνάμεως ψυχικῆς. Hoc est: Ceu, qui nihil iuuetur ad excretionem à facultate animali.

Lib. VI. Pag. 570.

Copus. Neque aliarum partium vlla afficietur, in his qui aqua frigida vinosa epota, mox aqua inter cutem corripiuntur. Græcè legitur: ἐπὶ τῶν ἀθρόως καὶ ἀκαίρως ψυχρὸν ὕδωρ μεχθὲν πιόντων. Hoc est: In iis qui cõfertim, intempestiuéq; aquam frigidam simulatq; vinosam bibunt.

Pag. 577.

Verùm cùm primùm eos vidissem, curationem à medicamentis, quæ vrinam ciere possent, tentaui, quam postea experientia comprobauit. Græcè: ἀλλὰ τήν γε θεραπείαν ἰδὼν πρῶτον αὐτόν, ἤλπισα διὰ τῶν οὐρητικῶν φαρμάκων ἔσεσθαι. καὶ οὕτως ἀπέβη. Hoc est: Cæterùm curationem, vbi primùm eos vidi, per divretica medicamenta speraui futurã. Atque ita succesit.

Pag. 584.

Paucis omnino intervallis vtraq; excernuntur. Græcè: ἀλλὰ κατὰ βραχὺ κατ' ὀλίγον ἀμφότερα. Quod est: Sed paulatim vtraq; effluunt.

Pag. 589.

Quæ mulieribus ad pariendum à natura data est. Græcè legimus: τὸ πρὸς τὴν κύησιν. Hoc est: Ad conceptionem.

Pag. 590.

Itaque pereunte ob vteri affectum spiratione, quoniam vniuersum corpus refrigeratur, id enim manifestè videtur, fieri potest, vt nulla prodeat ab ore spiratio, quamvis ea quæ in arteriis fit, nequaquam intercipiatur. Græcè: ἐγχωρεῖ τοίνυν ἐπὶ τῆς ὑστερικῆς ἀπνοίας, ἐπειδὴ καταψύχεται τὸ πᾶν σῶμα (φαίνεται γὰρ ἐναργῶς τοῦτο) τὴν μὲν διὰ τοῦ στόματος ἀναπνοὴν μὴ ἔτι γίγνεσθαι, τὴν δὲ διὰ τῶν ἀρτηριῶν, γίγνεσθαι. Quod sic ad verbum reddidimus: Fieri autem potest, vt pereunte ob vteri affectum spiratione, quandoquidem tũc totum corpus perfrigeratur (id quod evidenter apparet) minimè quidem fiat per os respirano: transpiratio autẽ, quæ fit per arterias, feruetur.

Pag. 593.

Ac sanorum modo educatus. Græcè: διῃτημένον τι κατὰ πάντα φύσιν ὑγιεινῶς. Hoc est: Salubriq; secundum omnia vsus victus ratione.

Pag. 594.

Aut præ marcore fœdum, molestúmque reddit odorem. Græcè: ὁ σηπεδόνος ἀηδῶς ὄζειν τὸ σῶμα. Quod est: Aut putredinis grauem odorem referens.

Pag. 597.

Eam esse censetur vasorũ ad ipsum perveniẽtium

tium & plenitudo & suspensio. Græcè legitur: ... Hoc est: Vasorũ ad ipsum pervenientium, appendicumq; eorum, plenitudo. Sic nanque legendum esse, indicat dictio sequens, quæ est talis: Itaq; multiplicatus sanguis in venis, eas extendit, atq; vicinas ipsis appendices. Nam vbi interpres convertit vincula, codex græcus habet, ἀρτήματα.

Ibidem.

Igitur si æqualiter vndiq; trahatur, recta erit, & sine inclinatione ipsorum transmutatio. Si verò inæqualiter, ad partem vehementius trahentem intenduntur. Græcè: ... Quæ sonant: Si igitur æqualiter vndiq; trahatur vterus (apud Græcos.n. αἱ μῆτραι in plurali significant vterũ) recta erit ipsius transmutatio. Si verò inęqualiter, ad partem vehementius trahentem, intendĩtur.

Pag. 599.

Nonnullis panus in extrema ilium parte excitatur, velvti viris quoq; eodem in loco nõnunquàm oriri solet. Qui vbi suppuratus aliquando fuerit, secari debet. Atque hanc partem siue membrũ suppuratum dissectũmq; vidimus, interdum ignorantibus medicis inexpertis quid inciderẽt: interdum verò intelligentibus quoq;. Atq; omnia membra ita suppurata facilè curantur. Græcè legimus: ... Quę sic nos vertimus: Nonnullis autem panus in extrema ilium parte excitatur, quales viris quoq; eadem in parte nõnunquàm oriri solẽt. Cuidam verò fuit suppuratus, ac proinde sectione fuit opus. Iuxta hanc ipsam partem vidimus colõ intestinũ & suppuratum, & sectum, interdum ignorantibus medicis inexpertis, quid inciderẽt: interdum verò intelligentibus quoq;. Quoties autem sic suppuratum fuit colon, facilè curationem recipit, etc. Miror autẽ Copum, alioqui virũ citra cõtrouersiam doctissimum, hoc in loco pervertisse Galeni sententiã, cuius nimirum similem, libro tertio de locis affectis, pag. 371. q̃rectißimè in hunc modum transtulerat. Iam octum supra inguina panũ, ac suppuratum, cùm medicus incideret, stercus subsecutum, in colo abscessum esse declarauit.

Pag. 606.

Quippe eodẽ tempore omnes totius animalis arteriæ, inter sese similiter producuntur. Græcè: ... Hoc est: Dilatantur.

Lib. I. de differentiis febrium.

Pag. 611.

LEonic. Ac nihilo minus in corde ipso, vt quæ ad idem cõsluat cũ omnibus ipsis. Græcè: ... Quod est: Ceu confluxile & conspirabile cum vniuersis arteriis.

Pag. 613.

Ex quarũ numero febris est vna, quoniam in corde quædam præter naturam calidius generatur. Græcè legitur: ... Hoc est: Vbi in corde, etc.

Pagina 614.

Ira autem est velvti quidam feruor ac vehemens motus potentiæ irascibilis in ipso cordis corpore sita. Græcè legitur: ... Hoc est, Collocatæ: sic vt participium hoc referat nõ iracundiam, sed irascibilem facultatem, quæ in corde suam sedem sortitur.

Pag. 615.

Quoniam autem constringi terminum exteriorem, aut obstrui penitiorum partium meatus contigerit. Græcè legitur: ... Sed legendum est: ... Hoc est: Vbi verò, etc.

Pag. 616.

In obstructionibus quidem foraminum. Grǽcè legitur: ... Hoc est: Meatuum.

Ibidem.

Quoniam nõ bene continentur. Græcè: ... Quod est: Cùm neq; amplius vincantur.

Ibid.

Propterea autem, quicũq; cibi glutinosi sunt ac crassi, sunt magis morbis obnoxii. Græcè: ... Hoc est: Idcirco quicunque ex cibis lenti & crassi sunt succi, ij magis morbifici existunt, etc. Humana siquidem corpora dicuntur obnoxia morbis: cibi autem, vel morbifici, vel salubres.

Pag. 617.

Ex quibus omnibus simul cor affici est necessarium. Græcè: ... Hoc est: Cum quibus omnibus simul cor affici est necessarium.

Pag. 630.

Sicvti in his qui nõ tempore frigidam bibũt. Græcè: ἀκαίρως. Hoc est: Intempestiuè.

Pag. 633.

Et quidem sępius commouent, dormitantiũ more. Græcè legitur: ... Hoc est: Ac sanè sæpius conniuent.

Pag. 635.

Omnibus siquidem hecticis febribus hoc inseparabile adest indicium, allato cibo quidem, febrem accendi. Græcè legitur: ... Hoc est: Caliditatem quidem accendi.

Pag. 636.

In omnibus siquidem febribus aliis, huiuscemodi introitus etiam pręter cibum assumptum, fiunt incompressi. Græcè legitur: ... Hoc est: Inconcussi insultus.

Pag. 637.

Si enim aquam frigidißimam miscueris. Græcè legitur: ... Hoc est: Infuderis.

Lib. I. de differentiis febrium.

Pag. 644.

Leonicenus: At in tertianis quidẽ, causam à qua provenit, rei quodãmodo pungentis, ac ferientis sensum repræsentat: in quartanis autẽ, refrigerantis. Græcè: ... Hoc est: Sed qui in tertianis accidit rigor, ceu rei cuiusdam pungentis atque ferientis, sensum causæ

repræsentat: qui in quartanis autem, tanquàm refrigerantis.

Ibidem.

Atque in pluribus circuitibus continentur. Græcè additur. τοῖς κατὰ μέρος. Hoc est: in pluribus particularibus circuitibus.

Pag. 646.

Ac secundæ accessionis festinat inuasio. Græcè ... Hoc est: Multò magis festinat insultus: siue, anticipat.

Pag. 647.

Quicquid optimum fieri contigerit. Græcè: ... Hoc est: Quicquid potuerit corrigi.

Pag. 657.

Sic & hemitritæus, dimidiam eius partem habet tertianam. Græcè habetur: ἑαυτῆ. Hoc est: Sui ipsius.

Pag. 661.

Estq; tardi ac difficilis motus, frigida ac lenta existens materia. Græcè legitur: ... Quod est. Quum nimirum is humor piger, ægrè mobilis, frigidus, ac naturaliter tardè permeans existat.

Pag. 663.

Nam ex his quæ de biliosa & pituitosa febre simul commistis conscripsimus, licet & hæc ad atræ bilis humorem transferentem, eius cum vtraque illarum complexionem ac confusionem pariter coniecturari. Græcè legimus: ... Hoc est: Ad melancholicam febrem.

Pag. 665.

Externa autem corrumpere, quod est putrefacere. Græcè: ... Hoc est: Quod est putrefacere.

Ibidem.

Calor autem extrinsecus, sanguinē opprimit. Græcè: ... Hoc est: Incalescit autem externo calore sanguis.

Pagina 666.

Quod ex his humoribus, qui carbunculi appellantur, contingit. Græcè: ... etc. Nempe: Quemadmodum in vocatis carbonibus.

Pag. 668.

Inflatur. Græcè: ... Hoc est: efflatur.

Pag. 669.

Ita & in interioribus quęcunq; non videntur eandem proportionis similitudinē seruare, fieri concipiendum. Græcè: ... Hoc est: Sic oportet imaginari etiam in interioribus, quæcunq;, cùm non sint obiecta visui, eandem tamen analogiam perpetuò seruant.

Ibid.

Et meatus, qui materiam inutilem excernūt: Græcè legimus: ... Hoc est: Deducentes. Si quidem non meatus, sed facultas ipsa expultrix excernit.

Pag. 673.

Quia videlicet humor, quē proprius calor nō obtinet, nihil habet reliquū. Græcè: ... etc. Hoc est: Et quia humori qui à proprio calore nō vincitur, nihil amplius superest, nisi etc.

Pag. 677.

Neq; etiā omnibus æqualiter accendi aut dissolui cōtingit. Græcè legitur: ... Hoc est: Oportet.

Pag. 678.

Vt febris accendatur. Græcè: ... Hoc est: Ac febris accendatur.

Pag. 679.

Sed id solùm quod ita est extenuatum, & in subtilioris vaporis naturam transierit. Græcè: ... Hoc est: Vt in tenuis vaporis naturam transierit:

Pag. 680.

Quidam feruentium humorū difflatus. Græcè additur. ὤν. Hoc est: Existens.

Pag. 681.

Quod qui putrescere incipit humor, in aliquo membro consistit. Græcè legitur: ... Hoc est: Alter, siue diuersus, existit.

Libro de arte medicinali.

Pag. 706.

Leonicenus: Et insalubrium. Græcè: καὶ νοσωδῶν. Hoc est: Et morbidorum.

Pag. 709.

In vno autem tempore, quod ita est neutrum, consistere nequit. Græcè additur: ... Hoc est: Accuratè quidem nequit consistere.

Pag. 713.

In hac enim necesse est: vt posteriores, prioresve partes. Græcè legitur: ... Hoc est: Posteriores prioresq; partes.

Pag. 715.

Mediiq; sunt inter eos qui omnino sunt crispi, & simplices. Græcè corruptè legitur: ... pro ... Hoc est: Lenes.

Pagina 716.

Capilli quoq; in his statim in lucem editis, habent in capite ortū. Græcè habetur: ... Hoc est: Celeriter generantur.

Pag. 718.

Implentur verò atq; aggrauantur eorum capita à calidis. At si humectentur, tunc multò magis excrementorum habent multitudinem. Græcè: ... Hoc est: Quod si humectētur etiam, tunc multò magis, præcipue dum excrementorum copia redundant.

Pag. 720.

Paruitas verò oculorū, adiuncta quidem cōcinnitate, ac virtutum operatione. Græcè: ... Hoc est: Et operationum virtute.

Pag. 723.

Ad actiones autē promptι sunt, & iracundi, & impudentes. Græcè legitur ... Hoc est: Celeres: nō impudentes, quod interpres vertit.

Pag. 725.

Sed de insitis vnicuiq;, ac naturalibus nos ex posuisse. Legendū tamen est: sunt à nobis exposita. Alioqui non rectè fluit oratio, sic illinc eam deducas, vbi Galenus ait: Quod quæcunq;, etc.

Pag. 735.

Dictum verò est in tertio de causis accidentium, quòd cuiusq; potentiæ virtus & vitiū, temperatura principalis existit. Græcè habetur: ...

ἑκάστης δυνάμεως ἀρετή τε καὶ κακία, ἡ προηγουμένης κρά-σεως ἐστίν. Quæ indicio meo sic sunt vertenda: Dictum autem est in tertio de symptomatum caussis, quòd ipsius potentiæ virtus & vitium, á temperie præcedente oritur.

Pagina 736.

Ad imum ventriculi locum, quem Græci pyloron vocant. Græcè: εἰς τὸν πυλωρόν. Hoc est: Ad imum orificiũ ventriculi, qui ianitor appellatur.

Pag. 746.

Horum autẽ singulorũ, quæ dicta sunt, qualitas in ipsa corporis constitutione est eligenda. Græcè habetur. ἐν δὲ ἀρίστῃ κατασκευῇ. Hoc est: In optima constitutione.

Ibidem.

Alteram verò eam quæ ad optimã transferũt. Græcè: ἑτέραν δὲ τῶν ἐπὶ τὴν ἀρίστην ἀγουσῶν Hoc est: Alteram verò, earum quæ ad optimam ducunt.

Pag. 752.

Alias quidem esse salubres causas eius temperaturæ. Græcè legimus: δυσκρασίας. Hoc est: Intemperantiæ.

Pag. 754.

Atq; ad illas impellemus, quę nullum habent principatum. Græcè: ἐρεθιοῦμεν δὲ τὰς, ὡς μὴ κυριώτα-τα. Hoc est: Irritabimus autem illos, qui ad partes minimè principes, scilicet ducunt.

Pag. 757.

Intentio tamẽ, quoad fieri potest, curationẽ adhibere, ad cõtrarium euersionis adducendo. Græcè habetur: ὅσα μὲν ἐν πνεύμονί τε καὶ θώρακι περιέχεται, μετὰ βηχὸς μὲν ἐκκρίνεσθαι, ὑπὸ δὲ φαρμάκων λεπτυνόν-των. Quod est: Quæcunq; igitur in pulmone atq; thorace ambiuntur, cum tussi sanè expurgãtur, sed á medicaminibus extenuantibus.

Ibid.

Aut per vrinam, aut per ventriculum. Græcè: ἢ γαστρός. Hoc est: Aut per aluũ. Nam ventriculus, siue ἡ κοιλία, ventrem superiorem significat: quẽadmodum ἡ γαστήρ, inferiorem.

Pag. 760.

Prius á parte repellẽdum: mox dispergendũ. Græcè: ἀνακλᾶσθαι τοῦ μέρους πρότερον, ἢ διαφορεῖν ἐπιχειρεῖν. Hoc est: Prius debes repellere á parte, quàm aggrediaris discutere.

Pag. 764.

Hæc igitur omnia sanare possibile est. Græcè legitur: σχεδὸν δυνατὸν ὄντα. Hoc est: Propèmodum est possibile.

Pag. 765.

Quare & duplex sanandi modus. Alter quidẽ ad oppositã partẽ ei á qua facta est permutatio, intẽdendo atq; impellendo. Alter verò, id quod cõtinet, firmius solidiúsq; reddendo. Græcè: ὥστε καὶ ἡ ἴασις τῆς μὲν, εἰς τὸ ἐναντίον αὐτῆς τε καὶ εἰς ὃ μετέστη, ὠθούντων ἡμῶν· τῆς δὲ, ἐν τῷ κρατεῖν ἐργάζεσθαι τὸ περιέχον. Hoc est: Quare & curatio ipsa, in illa quidẽ (hoc est, in luxatione) fiet ad oppositã partem ei, ad quã facta fuit permutatio, impellentibus nobis. In altera verò (hoc est, in enterocele) id quod continet, firmius solidiúsq; reddentibus.

Lib. Quomodo simulantes morbum sint coarguendi. Pag. 771.

Ficardus: Quando ex indigestione. Græcè: ἐξ ἀπεψιῶν. Hoc est: Ex cruditatibus.

SECTIONE QVINTA.

Lib. II. de medendi methodo.

Pag. 45.

Linacer: Nyctilopa dicunt. Græcè legitur: νυκτάλωπα. Hoc est: nyctalopa. Dicitur autẽ nyctalops, qui noctu cæcus est, cùm clarè interdiu cernat. Plin. lib. 8. cap. 50. huius voculæ meminit, dicens: Restituit vespertinam aciem his, quos nyctalopas vocant.

Pag. 67.

Quippe ipsam sequentis siue agendi insinuationem. Grçcè: τὴν γὰρ οἷον ἔμφασιν τῆς ἀκολουθίας. Hoc est: Ipsam velvti consecutionis imaginem.

Lib. III. Pag. 115.

Linacer: Sin siccior debito particula tantò fuerit, quantò corporis temperamentũ iusto est humidius. Græcè habetur: εἰ δὲ πλέον ἐστὶ τὸ μόριον τοῦ μετρίου ξηρότερον, ἢ ἔστι τοῦ σώματος ἡ κρᾶσις ὑγροτέρα. Hoc est: At si particula fuerit siccior iusto, quàm corporis temperamentum sit iusto humidius.

Lib. IIII. Pag. 144.

Linacer: Exiguorum status mutatio. Græcè: μεταχωρήσεως. Hoc est: Trãsmutationis meatuũ.

Lib. V. Pag. 171.

Linacer: Prçsertimq; per angustas, vel principes particulas. Grçcè: καὶ μάλιστα διὰ στενοχωρίας τινάς. Hoc est: Et præcipuè per angustias quasdam:

Lib. VIII. Pag. 285.

Linacer: Itaq; si iã præsens febris est, etc. Græcè: εἰ μὲν οὖν ἤδη γεγονότες εἶεν οἱ πυρετοί. Hoc est: Si igitur genitæ iam febres fuerint.

Pag. 317.

Alterã quæ ex ipsorũ quę indicãtur, dignitatibus censeatur. Græcè: ἕτερον μὲν αὐτοῖς τοῖς τῶν ἐνδεικνυμένων ἀξιώμασι μετρούμενον. Hoc est: Alteram, quæ ex indicantiũ dignitatibus spectatur. Huic versioni nostræ subscribit quod habetur lib. XI. pag. 394. Perpensis scilicet indicãtium scoporũ tum magnitudine, tum dignitate.

Pag. 394.

Perpensis scilicet eorum quæ indicent. Græcè additur: σκοπῶν. Hoc est Scoporum.

Lib. XII. Pag. 431.

Linacer: Quod ad dolores ex sensus torpore sedãdos, nullo minus est celebre. Grçcè: ἀλγημάτων ὅ-σον ἔνδοξον οὐδένος, πραΰνειν ναρκῶσαν τὴν αἴσθησιν. Hoc est: Quod ad dolores sedandos stupefaciendo sensum, nullo minus est celebre.

Pag. 442.

Nam si imbecillum illi caput est, & quod facilè calentibus vinis impleatur, etc. Grçcè legitur: ὑπὸ τῶν θερμῶν οἴνων. Hoc est: Et calidis vinis. At multa frigida vina facilè incalescere possunt, si videlicet igni admoueantur.

Lib. XIII. Pag. 490.

Linacer: Imò posteaq̃ vniuersum corpus vacuaueris, ac necessariũ est, eorũ quę in inflãmata parte cõtinentur, aliquid educas. Grçcè: ἀλλ' ἐπει-δὰν ὅλον τὸ σῶμα κενώσῃς, καὶ χρεία σοι γίνηται κενῶσαί τι, καὶ ἐκ-μοχλεῦσαι τῶν κατὰ τὸ φλεγμαῖνον. Hoc est: Sed posteaq̃ vniuersum corpus vacuaueris, vtiléq; fuerit, eorũ quæ in inflãmata parte cõtinẽtur, aliquid etiã

educere. Ibidem.

Generandis autem adhuc viris. Græcè: [Greek] Hoc est: vbi verò affectus etiã-num in generatione constant.

Lib. XIIII. Pag. 529.

Linacer: His verò etiam picari cõmodum est: id'q; tertio aut quarto quoq; die. Græcè: [Greek]. Quod est: Curriculo triũ, aut quatuor dierũ. Cum qua lectione in vnum con spirat sententia illa, quæ paulò pòst habet in hũc modum: Ergo neq; assiduè id ægrotanti corpo-ri admouere conueniet: nec cùm conueniet, sæ-pè illinire: verùm in hyeme bis, in æstate semel id fecisse, est satis. Vnde liquet ex sententia Ga-leni, minimè quidẽ tertio, aut quarto quoq; die, illos ægros picandos esse, sed semel quidem æsta te, bis autẽ hyeme: sic tamen vt singulæ vices tri duum, aut quatridiuum occupent.

Pag. 531.

Membranulam mollem firmámq; cuti gum-mi illitæ circumuoluens. Græcè additur: [Greek]. Hoc est: Ex charta membranulam.

Lib. I. de arte curatiua ad Glauconem.

Pag. 7.

Leonicenus: Et oculorũ motus manifestus. In excusis exemplaribus græcis legitur: [Greek]. Ve tustissimus autem manuscriptus habet: [Greek]. Vt sit sensus: Oculorũ etiam motus indicat, etc. Nã qui fieri potest, vt manifestus sit in eis oculorũ motus, cùm vix possint (quod postea subditur) palpebras ipsas attollere?

Pag. 14.

Nam quæ velociter fiunt, ac celeriter ad statũ veniunt, etc. Græcè legitur: [Greek]. Hoc est: morbos acutos.

Pag. 17.

Non igitur notæ, miniméq; exquisitæ febres diuturnę sunt, vt quotidianę & quartanę. Gręcè: [Greek]. Hoc est: Non igitur quemadmodũ exquisi tæ quotidianæ & quartanæ, sic etiam nõ exquisi tæ sunt longæ. Pag. 29.

Atq; ideo vehementes euacuationes, quæ ex matricibus fiunt, cucurbitulæ mamillis apposi-tæ statim sedant. Græcè: [Greek]. Hoc est: Iuxta mãmas applicitę. Debẽt itaq; dum sic reuellere est animus, nõ ipsis mamillis, sed radici earũ, cucurbitulę ipsæ applicari, si qua fides medicorum decretis sit adhibenda.

Pag. 37.

An calidæ sint, ad vrentes. Græcè: [Greek]. Hoc est: Atq; vrentes:

Ibidem.

Ac submersæ quodammodo. Gręcè: [Greek]: Quod est: Velvti fumigantes.

Pag. 38.

Sed ante crisis perturbationẽ. Græcè: [Greek]. Hoc est: Sed in ipsa ante crisim perturbatione. Ibidem.

Nam si quod in eo membrũ agitatur. Gręcè: [Greek]. Hoc est: Etenim si quæ in ipsa facie pars palpitet.

Lib. II. Pag 42.

Leonic. Nam ex duabus speciebus, quæ qui-dem nuper dictæ sunt, altera, etc. Græce legitur: [Greek]. Hoc est: Aliarum verò specierum duarum, hæc quidem, cuius nuper mentionem fecimus.

Ibidem.

Sed minus calida & acri, q̃ sit prior. Græcè: [Greek]. Hoc est: Quàm illæ species priores.

Pag. 46.

Sufficit autem in huiuscemodi affectibus, ve hementiam doloris mitigare, cum aliquo ex his quod ex vino dulci, & oleo rosaceo, & pauca ce ra, quæ in vtroque sit liquata, conficitur. Græcè legimus: [Greek]. Hoc est: Quæ ex passo, & oleo rosaceo, & pauca cera, quæ in vtroq; li-quata sit, constant.

Pag. 48.

Herpetes autem, quantùm ad totius corpo-ris euacuationem attinet, vt erysipelata curare oportet. Quantùm verò ad ipsius particulæ pa-tientis locum, etc. Græcè: [Greek]. Hoc est: Quantùm verò ad eam, quæ patienti debetur particulæ.

Pag. 51.

Aut mamillis cucurbitas apposuerit. Græcè: [Greek]. Quod est: Aut iuxta mamillas.

Ibidem.

Et cucurbitulas coxis applicueris. Græcè legi tur: [Greek]. Quod equidẽ mallem vertere, ingui-nibus, aut fœminibus.

Pag. 52.

A coniunctis euacuatio facienda est. Græcè: [Greek]. Hoc est: à contugatis.

Pag. 54.

Iam verò, & qualitates quædam extraneæ. Græcè: [Greek], Hoc est: Insolentes.

Pag. 71.

Igitur emplastica omnino medicamẽta, quale est Machęrionis, & Epigoni, & quod Isis cogno minatur, vbi ad emmotorũ vsum deducũtur, ce rati indigent admistione. Nempe hæc ad sinus vtilia sunt. Græcè legitur: [Greek]. Hoc est: Quæcunq; igitur ex-quisitè emplastica medicamenta cùm sint, quale exiſtit quod ad Machærionem, Epigonémq; re-fertur, quódq; Isis cognominatur, vbi deducun tur ad emmotorum vsum, cerati miscella indi-gent: ea enim ad sinus vtilia sunt.

Pag. 78.

Quæ à natura purgationem nõ habent. Gręcè: [Greek]. Hoc est: Quæ naturali sua purgatione priuantur.

Pag. 80.

Passiones insequũtur. Græcè: [Greek]. Hoc est: Per cõsensum afficiũtur cõrinuę partes.

Ibidem.

Cùm propè loca mortalia sit insignis adustio. Gręcè legitur: [Greek]. Sed legendũ est, [Greek]. Hoc est: Prope principales particulas.

Pag. 82.

Hæc quidem ad te missa, qui longè peregrina turus eras, mediocriter se habere visa sunt. Græ-cè:

cè: ταῦτα μὲν ἂν εἰς ἀποδημίαν σοι μακρὰν στελλομένῳ, ἱκανὰ συμμέτρως ἔχειν. Hoc est: Atq; hæc quidem arbitror tibi esse abvndè, qui ad longam profectionem accingeris.

Lib. de curandi ratione per venæ sectionem. Pag. 90.

THeodoricus Gerardus: Quoniam autem calida simul, humidáq; omnia, facillimè putrescere apparent. Græcè: τάχιστα. Hoc est: Celerrimè.

Pag. 98.

Neq; enim vbi tanta crudorũ humorũ copia accumulata est, vt secandam venam pręcipiat, ratio redarguitur. Nam istis viriũ robur nõ adest. Estq; hoc indiciũ eos haud posse sanguinis missionẽ perferre, quando vnà cum colore corporis totius, qui tum visitur, sanguinẽ abvndãtem indicãre, pulsus adest inęqualis, aut in vehementia & magnitudine per inæqualitatẽ eius, obscurus & paruus exvperant. Græcè legimus: οὐδὲ γὰρ ὅπότε πλῆθος ὠμῶν χυμῶν ἤθροισται τοσοῦτον, ὡς κωλύεσθαι φλεβοτομεῖν, ὁ λόγος ἐλέγχεται. ῥώμη γὰρ τούτοις δυνάμεως ἐκ παρέστι, καὶ αὐτό γε τοῦτ' ἐστὶ γνώρισμα τοῦ μὴ δύνασθαι φλεβοτομίαν ἐνεγκεῖν αὐτοὺς, ὅταν ἅμα τῷ χρώματι τοῦ παντὸς σώματος ... τοῦ ... αἷμα πλεονάζειν, ὁ σφυγμὸς ἀνώμαλος ἢ κατὰ σφοδρότητα καὶ μέγεθος ... κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν αὐτοῦ, τῶν ἀμυδρῶν τε καὶ μικρῶν, &c̃. Cæterũ vbi legitur ἐκκαλύπτεσθαι, legendũ est κωλύεσθαι. Vt sic totã illã orationẽ (quæ velvti responsio quędam ad obiectiones tacitas est) convertamus. Neq; verò vbi tanta crudorũ humorũ copia accumulata est, vt secandã venã prohibeat, sermo hic redarguitur. Nam istis viriũ robur nõ adest. Estq; indiciũ eos haud posse sanguinis missionem perferre: quòd præter colorem totius corporis degenerantẽ in ipsis ab eo, qui solet sanguinis copiã ostendere, etiam eorũ pulsus inęqualis in vehemẽtia & magnitudine existit, prępollentibus secundũ ipsam inæqualitatẽ imbecillis simul & paruis, &c̃. Hãc versionẽ confirmãt quę Galenus paulò pòst subdit in hunc modum: Habebis eorũ indiciũ, tum colorem plumbeum, aut ex pallido album, omniáq; potius quàm rubrum.

Pag. 99.

Geminam me vacuationis viã proponere nostis. Per vacuationẽ quidem, &c̃. Græcè legitur: διὰ φλεβοτομίας μέν. Hoc est: Per venæ quidem sectiones.

Pag. 105.

Nec verearis multũ detrahere, si rubrior flauiórq; multò fluat: aut pro puro aut rubro, liuidus. Græcè habetur: καὶ μὴ ὀκνεῖν συχνὸν ἀφαιρεῖν, ἐφ' ἂν ἐρυθρότερόν τι καὶ ξανθότερον πολὺ ῥυῇ ἢ ἀντὶ καθαροῦ τε καὶ ἐρυθροῦ, πελιδνόν. Hoc est: Nec verendũ est multũ detrahere, donec rubicundior, longéq; flauior effluat: aut pro puro & rubro liuidus, &c̃. Siquidẽ cõstituit signum Hippocrates (vt idẽ Galenus testatur) quòd aliquid sanguinis è phlegmone in venã sectam assumptũ sit, per mutationẽ ipsius.

Pag. 107.

Sic affecto liene, haud æquè adiuuerit circa medium digitũ sinistræ manus incisa vena. Gręcè: οὕτω τοίνυν καὶ σπληνὸς πάσχοντος ἡ τμηθεῖσα τοῦ παρὰ μέσον δάκτυλον φλεβὸς ... ἀριστερᾶς χειρός. Quod est: Similiter etiam laborante splene, sectio venę quę iuxta annularem digitum est in sinistra manu, contulerit. Huic lectioni subscribit quod habetur pag. 106. in hunc modum: Quemadmodũ putant, qui lienem curari aiunt, à venæ ad secundum paruum digitum sitæ, sectione.

Pagina 109.

Nisi prius expurgatus foret. Græcè: πρὶν κενωθῆναι. Hoc est: Nisi prius vacuatus fuisset. Siquidem non agit illic Galenus de evacuatione quæ fit per medicamenta, quam rectè aliquis purgationem vocauerit: sed de illa quæ perficitur per venæ sectionem, & quæ minimè purgatio dicenda est.

Pag. 111.

Datur autẽ & hoc tempore medicamentũ q̃d propriè amarũ appellatur, centum habens drachmas, mixtis aliorum medicaminũ cuiusq; sex. Græcè legitur: ὃ τὰς ἑκατὸν ἔχει ἀλόης μεμιγμένας ταῖς τῶν ἄλλων φαρμάκων ἐξ ἑκάστου. Hoc est: In quo ad centum aloẽs drachmas, cuiusque aliorum medicaminum drachmæ senæ miscentur, &c. Est enim Andromachi compositio, cuius Galenus meminit octauo de compositione medicamentorum secundum loca.

Pag. 112.

Quamobrem podagricos ex cubito purgato. Græcè: χρὴ κενοῦν. Hoc est: Vacuare oportet.

Cap. de revulsione. Pag. 119.

Vberibus admota. Græcè: παρὰ τοὺς τιτθούς. Hoc est: Iuxta mammas.

Lib. de venæ sect. adversus Erasistratũ.

Pag. 126.

IOsephus Tectander: Vt interim noxas reticeã, quę ex inediis necessariò eveuire solẽt. Græcè: τῶν μακρῶν ἀσιτιῶν. Hoc est: Ex longis inediis.

Ibidem.

Acerbiora, maligniorάq; effecta. Græcè: δριμύτερα γενόμενα. Hoc est: Acriora effecta.

Lib. de venæ sect. contra Erasistrateos.

Pag. 145.

IOsephus: Ego verò, quanqnã antea sermonẽ cum medicis instituere opus habebam, quo ea considerarem, quæ illi pro non admittendo venæ sectionis vsu, dicturi fuissent, &c̃. Græcè: ἐμπροσθεν μὲν οὖν διαλέγεσθαι λόγοις ... τοῖς ἰατροῖς, ... μέλλουσι λέγειν εἰς τὸ μὴ χρῆσθαι τῇ φλεβοτομίᾳ. Hoc est: Primò igitur veritus fueram cum medicis sermonẽ conferre, coniectans quæ dicturi essent de non admittenda venæ sectione.

Lib. de marasmo.

NIcolaus Lauachius: Hinc liquidò apertũ est, quòd si corporis totius sit affectus tabes, affici animal sine principis membri passione nequeat. Græcè habetur: ἐν αὐτοῖς τῆς ἀρχῆς τι συμπάσχοντος γίνεται. Quod nos vertimus: Minimè quidẽ fit, nisi sit etiam principium animantis affectũ. Pro quo principio intelligendum sanè est cor: vtpote quod vnum præcipuè in marasmo afficiatur.

Eodem lib. iuxta finem,

Cæteris autẽ ex visceribus vtplurimũ ab affecto loco in vẽtrẽ redvndãs biliosus succus hecticas ciere febres potest. Gręcè: ἐν τὰ πολλὰ μὲν ἂν κατὰ τὰ λοιπὰ σπλάγχνα μετὰ χολώδους χυμοῦ συνίστασθαι πυρετοὶ ἑκτικοὶ, ... τὴν γαστέρα τοῦ πάσχοντος

τῶν. Hoc eſt: Vtplurimũ autẽ ſecundum reliqua viſcera gignitur hectica febris, infuſo biliofo humore in ventrem viſceris male affecti.

SECTIONE SEXTA

LIBRO PRIMO, DE COMPOſitione pharmacorum ſecundum genera. Pag. 25.

ANdern. Docti pariter eſtis primæ curationis conſiliũ à morboſis diſpoſitionibus ſuggeri. Græcè. [Greek]. Hoc eſt: Didiciſtis autẽ primum curationis ſcopum à morbificis proficiſci diſpoſitionibus. Pag. 35.

Non adhuc extremũ frigus admoliemur. Grȩcè: [Greek]. Hoc eſt: Nõ amplius egemus adventitia frigiditate.

Lib. II. Pag. 79.

Andern. Hæc ſanè ſed & prius oſtendimus, in tertio Therapeutices commentario, diximus, & præſcientes ea ex demõſtratione cõvenienti ad reliqua deducĩ. Græcè legitur: [Greek], &c. Hoc eſt: Hæc igitur dicta nobis iam antea ſunt, expoſitáq; etiam in tertio lib. De medẽdi methodo. Quare præſciẽtes ipſa cũ decenti demõſtratione, ad reliqua promouebo, &c. Cæterũ diminutè legitur in impreſsis codicibus, [Greek], id quod fefellit interpretem.

Lib. III. Pag. 143.

Andern. Huius generis eſt lixiuia quæ ſtacte dicitur. Atq; hanc ipſam quæ ex materia ſubtili vſta eſt, cedrinũ oleũ virtute ſuperat. Græcè: [Greek]. Hoc eſt: Eiuſdem cum cedrino eſt generis lixiuia ſtillatitia vocata. Atq; inter ſpecies lixiuiæ, illa eſt potentior oleo cedrino, quæ ex materia tenuiorũ partium combuſta, confecta fuerit.

Pag. 153.

Iam aliis multis pharmacis potentiã pauculis annis retinere cõtingit: attamen euphorbiũ alio nullo ſanè minus poſt thapſiã. Sed clarius in grȩco exemplari: [Greek]. Cæterũ alus etiam complunbus pharmacis accidit, vt pauculis annis eorũ vis evaneſcit: id quod poſt thapſiam, nullo minus euphorbio contingit.

Pag. 172.

Tale igitur conſecutus, & hanc ipſam cõmemoratam vnctionẽ audacter puncturis imponito, vbi oras hiare metus eſt. Cuius contrariũ habent prorſus codices Græci: [Greek]. Hoc eſt: In quibus veritus fueris ne conniueant atq; occludãtur oſcula. Siquidem vt hiare Græcis eſt χάσκειν, ſic μύειν claudi, & orificia obſtrui: id quod in punctis neruis eſt ſummũ malum. Ac proinde Galenus, vt omni ratione aperiantur, ducit eſſe magnum operæpretium.

Pag. 180. Vbi agitur de ſumptuoſis pharmacis.

Vbi enim quiſpiã pharmacorũ medicorúmq; ſtudioſus nõ plura quingẽtis myriadibus haberet, nullo ſimpliciori dignabatur vti: multò magis vel diues aliquis vel monarcha odoratum ſimul, & quod multa cõſtet pecunia volet habere pharmacũ. Illa tamen ſententia prior clarius ex dictione græca percipitur: [Greek]. Quæ ſonant: Quandoquidem enim quidam pharmacorũ & medicinȩ ſtudioſus, tametſi non haberet plures quinquaginta myriadibus, dedignabatur tamen vti medicamentis vulgaribus: multò certè magis, &c.

Lib. IIII. Pag. 197.

Andern. Non tamen cum refrigeranti oleo liquare ipſum oportet. Græcè legitur: [Greek], &c. Quæ ſunt vertenda. Non tamen obvio quovis oleo ipſum liquare oportet. Quam lectionem confirmat ſequens ſententia, quæ talis eſt: Sed ſi quidem rubor aut calor aliquis in circumpoſitis vlceri partibus præpollere videatur, ex oquũ aſtringentium ſimul & refrigerantium: cuiuſmodi myrtinum atq; melinum eſt.

Lib. VI. Pag. 329.

Andern. Quòd auxiliorũ quædam ratio ſola invenit, quædam experientia, quæ & ipſa rationem requirit: nõnulla vtriuſq; opem poſtulant, ſubinde nobis eſt declaratum. Grȩcè habetur: [Greek], &c. Hoc eſt: Quòd auxiliorum quædam à ratione ſola inveniantur: quædam ab experientia ſola, nec deſiderante rationem, &c. Multa ſiquidem ſola experientia citra rationis opem invenit.

Lib. VII. Pag. 380.

Andern. Porrò ex iis quæ à glutinatione [Greek] nominãtur, nullum auferendum eſt prius, quàm ſua ſponte abſcedãt. Atqui ſi lauerit, permittenda ſunt. Græcè legimus: [Greek]. Hoc eſt: Imò verò etiam ſi quiſpiam lauet, ſinenda ſunt vt adhæreant. Monet itaque tenacia medicamenta, quȩ applicamus corporibus, ne in balneis quidem eſſe amouenda, donec vltrò ipſa decidant.

Lib. I. de compoſitione pharmacorum ſecundum partes.

Pag. 433.

IAnus Cornarius: Aliis verò herbis quæ iuxta humiliores regiones provenĩũt, reliqui tonus corporis pili ſimilem generationẽ habent. Græcè legitur: [Greek]. Hoc eſt: Reliquis autem herbis quæ in marcidis exuccisq; proveniunt regionibus, &c. Nempe, aliȷ tonus corporis pili ſimilem generationem ſortiuntur. Comparauerat ſiquidem primò ipſos capitis pilos tritico, aut hordeo creſcenti in arvo aliquo prȩpingui & fœcundo. Nunc verò lanuginem reliqui corporis, ſimilem iis herbis habere generationẽ ait, quæ in aridis locis, ſterilibúſq; proveniũt. Confirmat hanc lectionẽ noſtram Galenus lib. xj. de Vſu partiũ humani corporis, vbi agit de pilis ciliorũ. Cæterũ codices qui excuſi habentur, nõ [Greek], ſed mutata υ, in ν, [Greek], hoc eſt, ſuperiores, habent: quan-

quanquam interpres non superiores, sed inferiores vertit.

Pag. 483. De aceto.

Vtpote quod substantia sua modicè calidum est, plurimũ verò frigidum, & partiũ tenuium. Græcè habetur: [Greek illegible] Quæ mallem sic reddere ad verbũ: Vtpote quod substantia quidem sua obtineat pauxillum calidi plurimum autem frigidi, atque tenuium partium.

Lib. II. Pag. 526.

Corn. Quę Archigenes cõsequẽter scripsit, in quibus est etiam Galeni censura. Græcè: [Greek illegible]. Hoc est: In quibus etiam habetur Galeni distinctio.

Pag. 535.

Itaq; balnea tẽperata, & vnctiones, & potus dilutus eis exhibenda sunt: omnisq; diæta liquidior & boni succi constituenda Græcè habetur: [Greek illegible]. Hoc est: Omnisq; victus raro humidior, & boni succi eligenda. Atqui non omnis victus raro liquida, est humida: cùm plurima sint cõsistentia fluida, quæ maximã tamen exiccãdi vim possidẽt: vt, exempli gratia, tum mel, tum acetũ.

Pag. 555.

Post exacerbationem verò pharmacis hemicranicis est vtendum: siquidem multa calidiras percipiatur, his quæ refrigerans quippiam habent: citra verò hanc, his quę multũ excalfaciãt. Vbi Græcè legitur: [Greek illegible]. Hoc est: Iis quæ sufficienter calfaciant.

Lib. III. Pag. 56.

Cornarius: At verò consimilis dolor est ex serosis & saniosis humoribus in corpore aurium generatis, ei qui ex mordacium humorum illapsu forinsecus facto contingit. Græcè tamen nõ habetur, in corpore auriũ generatis: sed simpliciter: In corpore genitis. Vt sensus sit, cõsimilem fieri dolorem humoribus ex toto corpore in aures illapsis, ei qui ex mordacium humorũ insultu forinsecus facto, contingit.

Lib. V. Pag. 703.

Cornarius: Si verò liuidi per omnẽ suam substantiam facti appareant dentes, nihil mirũ est, ipsos inflammationi aliquid simile pati. Græcè legimus. [Greek illegible]. Quæ sonant: Cùm autem liuidi aliquando tota substantia videantur dentes, non est quòd miremur, si perpeti etiam possint aliquid inflammationi simile.

Lib. VI. Pag. 741.

Cornarius: Quando verò velvti induratum quiddam de inflãmatione relinquitur, penitus non conuenit, astringens aliud discussorium miscere, nisi prius totum corpus sit evacuatum. Contrarium Græci codices dictant: [Greek illegible]. Quod est: Cùm verò ex inflammatione quippiã velvti induratum relictum fuerit, penitus nihil astringens miscendum discutientibus est, si vniuersum corpus sit evacuatũ. Galenus itaq; præcipit, vt post totius evacuationẽ corporis, si phlegmone in scirrhum degenerauerit, solis digerentibus, discussoriisq; vtamur: quandoquidẽ tunc verendum non est, ne humores concitemus ad partes: nimirum corpore ab omni redundantia libero & immuni existente, ob præcedentem evacuationem.

Lib. de Theriaca ad Pisonem.

Pag. 1045.

ANdernacus: Quoniam non solùm hoc nomine cæteris omnibus præcelluit, quòd imperiũ à diis sint adepti, sed etiam quòd vniuersa bona, vniuersis libenter impartiant: sicvti & dii ipsi tãtùm ex æquo gaudii cõcipiunt, quantus eorum numerus extiterit, qui ab ipsis reddũtur incolumes. Hæc tamen posterior sententia videtur esse longe diuersa in græcis codicibus, qui sic habẽt: [Greek illegible]. Quod est: Non secus quàm dii ipsi, tantũ ex æquo gaudii cõcipientes, quantum illi qui ab ipsis seruantur.

Pag. 1049.

Nos verò cùm hæc videamus, sciamúsque id quod possit ratione vniuscuiusq; medicaminũ naturæ virtutis proprietatem verè agnoscere. Græcè legimus: [Greek illegible], etc. Quem locum difficilem ego sanè sic verterẽ: Nos verò cùm hæc cernamus, assequamúrq; ratione id, quòd verè possit exprimere proprietatem facultatis naturæ cuiusq; pharmaci, etc.

Pag. 1067.

Ad hunc enim peculiariter verba potius habeo, quoniã manifestiores etiam in corpore cõversiones, mutationésq; nõ indicat. Græcè legit: [Greek illegible]. Hoc est: Quoniã manifestiores in corpore cõversiones, mutationésque indicare potuisset.

Pag. 1074.

Porrò erunt animalia colore subflaua, corpore robusta. Græcè habetur: [Greek illegible]. Hoc est: Eximia quadam agilitate mobiles: viperę scilicet.

Lib. II. de antidotis.

Pag. 1171.

Andernacus: Hac Nicomedes rex vehatur, si quando eos qui eum vocauerant, in suspicione haberet. Græcè legitur: [Greek illegible]. Quæ sonant: Si quando eorum, qui invitassent ipsum, habebat sibi fidem suspectam. Siquidem [Greek illegible], tum vocare, tum invitare, ad conviuiúmque hortari significat.

ANNOTATIONVM AND. LACVNAE IN GALENI INTERPRETES, FINIS.

EPITOMES GALENI RERVM

MEMORABILIVM, QVAE in illa cõtinentur omnium, Index perquàm copiosus: cuius prior numerus columnam, posterior verò eiusdem columnæ versum denotat.

A

Acido-

ant-

arte-

Athle-

B

capitis

causa

cibi

con-

cor

crudi-

dentium

F

facultatem

fœmi-

H

iracun-

K

L

lassi-

medio-

muliе-

nutri-

O

quod

phre-

poten-

pulsus

reper-

S

salaman-

sanitas

TT ij

T

Tellina-

thoracis

Pro-

uesi-

ulcera

FINIS.

BASILEAE PER THOMAM GVARINVM, ANNO SALVTIS HVMANAE M. D. LXXI.

PALMA
GVAR

